3 1761 08116966 6

VYDÁVÁ

NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE

ROČNÍK II.

REDAKČNÍ VÝBOR:

FRANTIŠEK HERITES, odpovědný redaktor,
JAROSLAV VRCHLICKÝ, pořadatel části básnické,
VÁCLAV ŠTECH, pořadatel feuilletonu a části obrázkové,
Dr. JAROMIR BORECKÝ, Dr. JIŘÍ GUTH, ANTONÍN KLÁŠTERSKÝ
a Dr. RUD. J. KRONBAUER.

1904.

AP
52
M3
vol. 2

LIBRARY
APR 4 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

OBSAH:

BÁSNĚ.

Borecký Jaromír: Cachucha. 6. — Vánoční sloky. 201.
Čechová Růžena: Obraz. 486.
Dostál A. B.: Intimní sloky. 84.
Dvořák Rud.: Z perské poesie. 529.
Fučík Milan: Bílá Hora. 106. — Moje Vánoce. České Vánoce. 204. — Jen chvíli. 339. —
Grünwald Beneš: V Samotě. Světlo v mém okně. 733. —
Heyduk Adolf: Sykomora Matarijská. 193. — Vánoční. 219.
Jahn Heth: V mlze. Doubrava. 245. —
Jenne Ant.: Až — —! 772.
Klášterský Antonín: Stopy moře. 8. — Oráčova píseň. 102. — Vánoční. 202. — Slavíku. — Cestou. 305. — Píseň. 396. — Mistr Jaroš. — Rabbí Lev Bezalel. 434. — Stará jabloň. 217. — Po štědrém večeru. 220. — Čarovná kniha. 222. — Malý hrdina. 224. — Děti a květy. — Starosti. — Děl prorok lidu. 637. — Sonet. — Dvě duše. 638. — Večer ve žních — Exeunt omnes. — Evě. 797. —
Klose Ant: A zas je máj! 521. —
Kvapil Jaroslav: Pavouček. — Už tedy nikdy. 67.
Lotos J.: Sapho. 260. —
Macek Ant.: Poslání. 261. —
Müldner Jos.: Dopis z cesty. 367. —
Neruda Jan: Motto mých písní. 321. —
Novotný Karel: Vítr v třešni. 471. —
Opočenský Gust.: Píseň hledajících. 356. —
Quis Ladislav: Buditelům. 791. — Návštěva. — V boji. 717. —
Rokyta Jan: Za mrtvou sestrou. 49. —
Skarlandt Julius. Dvě písně. 676. —
Sládková Helena: Azalka. 627. —
Suchý Lotar: Sfinx. — Tři ženy. 161. — Píseň. 162. —
Škampa Alois: Vánoční stráž. 196. —
Štemberka Jindř.: Má duše. — Dvě ruce. 451. —
Tejřov Xav.: Červnové nokturmo. — Noc v senoseči. 591. —
Vrchlický Jar.: Píseň o Vinetě. 1. — Lipany. 561. — Při objevení nové podobizny Dantovy. 605. —

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY A ČRTY.

abcd: Hněváme se již celý den. 331. —
Alfréd: Ze vzpomínek starého kancelisty. 547. —
B. R.: Vánoční toulky. 218. —
Baar Jindř.: Staré stromy. 337. —
Borecký Jar.: Z toulek za Karlem Máchou. 599. —
Čečetka F. J.: Pikart. 109. —
Čepelák Jos.: »Pane, slituj se nad námi!« 233. —
Červinka K.: Strom poznání. 465. —
Hasina Jar.: Štědrý večer dětí útulkářů. 204. —
Havlasa Jan: Záhadný případ Jana Ravola. 685. —
Havlík Jos.: Před obědem. 257. — Když jsem byl v Chotěboři. 750.
Herites Fr.: Křemen a hlína. 3. — Přísný úřad 210. —
Holeček F. S.: Přeháňka. 204. —
Jahn Meth.: Dobrák. 530. —
Jarkovský Stan.: Panáček z bezové duše. 201. —
Jonáš Kar.: Dva dni na knížecím sídle. 82. —
Konrád Jos. D.: Modlete se za vlast, děti! 219. — Babí léto. 813. —
Kronbauer R. J.: Už nebude obtěžovat. 9. — O čápu, čápici a čápatech. 213. —
Křikava Luis: Pozdravení. 483. —
Leger Kar.: Zkažená radost. 194. — Konec románu. 589. —
Lípa Jiří: Zas jednou doma. 692. —
M. J. V.: Děti. 225. —
Pikhart A: U doní Emilie Pardo Bazánové. 306. —
Preissová G.: O opuštěné Dobiášce. 33. —
Sigma: Pro radost našich nejmenších. 227. —
Sokol Tůma Fr. Ježíšek na Valašsku. 197. —
Sumín Jiří: Hluš. 418.
Štech Václav: Štěstí zlatého hroznu. 6. —
Štika Václav: Hasičská pravidla.
Štolba Jos.: Vzpomínka na Bedř. Smetanu. 4. —
Theer Ot.: Mateřský stud. 701. —
Vyskočil Q. Maria: Povídka Tyly Felsové. 781. —

VZPOMÍNKY, CESTOPISY, ČLÁNKY POUČNÉ A STUDIE.

Bauše B.: O obětech večeře vánoční. 223. — Příroda v umění. 606.
Bulíř K. Dr.: Nemocné poháry. 452.
Čečetka F. J.: Poděbrady. 362.
z Čenkova Em. ryt.: Venkovský trh. 246.
ech: Josef Scheiwl. 269.
Fs: Klatovy. 662.
Harlas F. X.: Bělohorské památky. 104. — Josef Manes. 389.
Hasina Jaroslav: Zlatá Hvězda. 107. — Ant. Dvořák. 518.
Herites Fr.: Ignát Herrmann. 749. — Zapomenuté jubileum. 81.

Chalupecký Jindř. Dr.: Divadlo a světlo. 129.
Kronbauer R. J. Dr.: Nymburk. 42. — Nové zprávy o Jos. Manesovi. 385. — K. H. Mácha: jeho deníky z let 1833, 1834, 1835 a jeho obrazy českých hradů. 497. — Tuchoraz a zaniklá dědina Dolánky na Lipansku. 581. — O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. 667.
Kuffner Hanuš: Bitva u Lipan. 563.
Květ Jar. Dr.: Úrazy na jevišti. 137. — Requiescat in pace. 345.
Mauder Jos.: Neznámé staré obrazy. 65. — Další o »Kamenné pohádce«. 670.
Miškovský Josef: Lipanské tábory. 571. — Čertova brázda na Lipansku. 577.
P. J. Dr.: Bitva na Bílé Hoře.
Panýrek D. Dr.: Z vánoční praxe chirurgovy. 207. — Krom zdí veronských není pro mne svět... 783.
Sekavec Prokop: Zmizí česká dědina. 229.
Šubert Fr. Ad.: Hradčana. 153.
V. O.: K stému výročí úmrtí Herderova. 186.

FEUILLETON.

Akim Set: Vzpomínka na Dobrovského. 253.
Blažka F.: Žluté růže. 414.
B. V.: Jos. Barák pruským censorem. 539. - Z mladých let pražského Sokola. 696. — Slavná vzpomínka. 776.
E. T.: V. Šaff. 820.
Fučík Milan: Mensa academica. 283. — Psychopathologie literární. 397. — Poslání starcům. 744. — Smutné město. 807. —
Guth Jiří Dr.: Babička Boženy Němcové. 189.
Hasina Jar.: Nové sídlo Sv. Čecha. 12. — Na záchranu spustlé kaple v Kajetánce u Prahy. 299. — V zahradnické komoře král. města Prahy. 743.
Havlasa Jan: Z Tater. 91.
Herites Fr.: Hrabě Lützov. 29.
Herold O. JUDr.: Manesova »Švadlena«.
Hoffmeister K.: Dvořákova Armida a Jindř. z Kaánů hudba k Novákově baletní pantomině Olim. 491.
J. D. K.: Ku dvacátému výročí úmrtí Václava Beneše Třebízského. 632. — Prázdninové vrtochy. 791.
K.: Kus staré Prahy ze Svatovojtěšské čtvrti. 542. — Ze studijní cesty Rud. Béma. 478.
Kolísek Alois: Ke století ročnici narození Fr. Sušila. 615.
Kronbauer R. J.: Odkazy minulosti v regulačním návrhu Balšánkov. 58. — Mánesovo okno. 412. — Karel Šimanovský. 631. — Naše korunovační klenoty. 267.
Mrštík Vilém: Fragmenty. 172. — Glossy k otázce o národnosti v umění. 442.
P. J. Dr.: Bitva na Bílé Hoře. 97.
Panýrek D. Dr.: Z vánoční praxe chirurgovy. 207.
—r: Máj v Nymburce. 76.
—ř: Vzpomínka na Nerudu. 474.
Řezníček Václ.: Petr Rosegger literárně vychován — českým spisovatelem. 380.
—sa: Ant. Pavlovič Čechov. 728.
Šekanina Fr.: Ottova encyklopaedie. 712.
Škampa Alois: Jubilejní vzpomínka. 759.
Štech Václav: Drama čtyř chudých stěn. 44. — Knížata. 124. — Žádáme o zemský zákon. 156. — Oblaka. 241. — Divoká kachna. 283. — Pražský masopust. 332. — Tři jubilanti. 426. — Jakub Seifert. 524. — U Lobkovického jezu. 555. — Dcera. 599. — Za Nerudovými feuilletony. 679. — Ignát Herrmann v Máji. 758.
Štolba Josef: Zelená brána v Pardubicích. 315.
t: Josef Dobrovský. 252.
Theer Ot.: Rozdíly. 727.
Tille V. Dr.: Božena Němcová. 181.
V. J.: Francesco Petrarca. 730.
Viola: St. Marx u Vídně. 647.
Žeranovský Jan: Premiérový vzduch. 138.

LITERATURA.

Absolon K: Propast Macocha. 620. — Adamík R. Dr.: Hygiena duševní práce. 668. — Bělohorská pamětní kniha 115. — Bloch Jan Šl.: Válka budoucnosti. 684. — Brabec Ad.: Květy samot. 635. — Brodský B.: Václav Lamač. 62. — Ceny za literární práce pro studentstvo. 254. — Čech Ad.: Z mých divadelních pamětí. 158. — Denis A.: Čechy po Bílé Hoře 399. — Deníky Máchovy a aquarelové obrázky jím kreslené. 526. — Efkem Ot. Dr.: Z bujných okamžiků. 336. — Flaišhans V. Dr.: Spisy M. Jana Husi. 748. — Frič Ant. Dr.: Malá geologie. 301. — Hašek R.: Pohádka zelených očí. 665. — Hejda F. K.: Ze soudní síně. 603. — Hejduk Ad.: Zaváté listy. 513. — Hippman: Za českou slávou. 31. — Hrnčíř F.: Jasno i chmurno. 30. — Jahn M.: Kruhy na vodách. 159. — Jak se píší noviny. 746. — Jensen Alf.: Jar. Vrchlický. 479. — Jesenská R.: Ballady a písně. 795. — Jirásek Al.: U nás. IV. 528. — Kálal: Jděte na Slovensko. 795. — Kalus Jos.: Kopretiny. 513. — Kapper Siegfried. 633. — Karmen Sv.: Ve smutku večerů. 666. — Kavanová M.: Naši básníci. 492. — Kniha pro děti. 80. — Komenský J. A. 444. — Kose Ot. MUDr.: O přírozených prostředcích organismu lidského. 515. — K padesátiletému jubileu sepsání Babičky. 415. — Krvavá literatura. 746. — Leger K.: Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici. 398. — z Lešehradu Em.: Když kvetou růže. 492. — Liberté V. L.: Na stráži. 666. — Loti P.: Azyiadé. 635. — Lužan K.: Veselá hodinka. 528. — Mácha K. H. 158. — 513. — Malý slovník naučný. 30. — Maria Anna: 17 povídek. 527. — Marobudum. 382. — Mašek K.: Pierrotova loutna. 603. — Memoirová literatura. 479. — Mladějovský Dr.: O nechutenství a obtížích zažívacích. 494. — Mor literatury. 244. — Mrázek Jos. Vlad.: Za svitem meteoru. 684. — Naše nové knihy. 445. — Naše novinky pro mládež. 160. — Navrátil F. Dr.: Jak žíti dlouhý život. 318. — Navrátil Mich. JUDr.: Almanach českých právníků. 618. — Neruda Jan 638. — 680. — Nerudovy sebrané spisy. 680. — Nerudovy feuilletony. 682. — Neuhöfer R.: Úvod do psychologie dítěte. 604. — Nosková H.: Lidská srdce. 159. — Nové kalendáře. 191. — Nově nalezené české verše. 160. — Novinky podzimního trhu knižního. 14. — Nový ročník Máje. 14. — Občanské listy v Nymburce. 79. — O kritice a kriticích. 303. — O slovenské literatuře. 527. — Památník ochot. divadla ve Vamberku. 95. — Pařiž — Praze. 367. — Pejša Valerian. 650. — Procházka F. S.: Hradčanské povídky. 352. — Przerwa-Tetmajer K.: Melancholie. 318. — Překladová knihovna Máje. 150. — Překladová literatura. 979. — Překlady. 244 — 318. — 684. — Rais K. V.: Sirotek. 255. — Raušar Jos: Zd.: Na sopečné půdě. 384. — Ráž Ar.: Byly večery. 493. — Rožek K.: Propastmi duší. 604. — Ruský hlas o Lipanském čísle. 650. — Semerád E. MUDr.: O souchotinách. 462. — Sezima K.: Passiflora. 94. — Schnitzler A.: Kolo. 748. — Schullern: Lékaři. 667. — Skarland Jul.: Kniha veršů. 62. — Smutná láska. 516. — Slovenské pohľady 516. — Sokol E.: Děti. 635. — Stankovský Jos. J.: Vlastencové z boudy 604. — Sumín Jiří: V samotách duší. — Potomstvo. 95. — Svátek Jos. J.: Cestou na Špicberky. 335. — Svoboda autorů. 495. — Šibřinkové Mezinárodní. 366. — Šípek J.: Bohdanečský památník. 780. — Šír J.: Horské prameny. 286. — Šternberka J.: Spása v lidu. 632. — Švanda dudák. 286. — Tréval Em.: Jesle. 464. — Válečné zprávy — Krvavá literatura. 795. — Vánoční trh jednotlivých knihkupců. 175. — 176. — 192. — 285. — Vinařický: Korrespondence. 30. — Vítek Dr. Závrat. 684. — Vittinger: Verše. 47. — Vrchlický J. i jiní: Ballady, legendy i t. p. 366. — de Wetter K.: Ballady. 514. — Winter, Herrmann, Teige: Pražské ghetto. 15. — Zájmy českého herectva. 821. — Zavřel: Hanel. 47. — Z cizích literatur: 30. — Záhoř Z. Člověk, jenž nevydal ně. 286.

DIVADLO.

Aktovky. 558. — Bernard: Médocké vinice. 558. — Bizet: Džamileh. 62. — Bozděch: Jenerál bez vojska.

175. — Cisler: Na Šenavské pile. 431. — Coquelinova společnost. 158. — Činoherní debut. 271. — Činohra v Národ. Divadle. 299. — Děti kapitána Granta. 244. — Divadelní projekty. 335. — Divadelní listy. 635. — Divadlo v Nymburce. 79. — Donay: Milenci. 61. — Druhé dvacetiletí Nár. Divadla. 157. — Dvě jednoaktové novinky. 810. — Dvořákovo Requiem. 602. — Foerster: Eva. 699. — Fulda: Bílá Růženka. 46. — Hadingová Jane. 430. — Hennigsová Betty. 352. — Jeřábek: Syn člověka. 190. — Jubilejní cyklus činoherní. 157 — Kolár Frant.: Pražský žid. 174. — Kolár Frant. 140. — Leda: Český Honza. 320. — Madách: Tragedie člověka. 634. — Mašek: Dceruška hostinského. 567. — Maurey: Doporučení. 147 — Mayer: Johanna Radimská. 513. — Molière: Tartuffe. — Mošnovo jubileum. 447. — Můstek. 317. — Nár. Divadlo. 47. — 362. — 603. — 650, — Nejčastěji hraná dramata. 301. — Otevření Nár. Divadla. 142. — Pištěkovo divadlo. 652. — 494. — Provozovací právo. 271. — Rydel: Na vždy. 334. — Ryleova Mad. L.: Schovanka. 810. — Seifert Jak 317. — 503. — 527. — Smetana: Čertova stěna. 557. — Stroupežnický: Pan Měsíček, obchodník. 94. — Svobodová: V říši tulipánků. 142. — Šmaha Jos. 317. — Štolba: Mořská panna. Závět. 243. — Štolba a Mořská panna v Lipsku 824. — Vodní družstvo. 383. — Šubert: Cyklus. 367. — Žně. 318. — 445. — 558. — 432. — 116. — Švandovo divadlo. 319. — 463. — 715. — 652. — 683. — 810. — Tyl: Tvrdohlavá žena. 158. — Jan Hus. 602. — Uranie. 96. — 303. — 618. — 683. — Veleslavín. 95. — Vinohradské divadlo. 15. — 62. — 352. — Vídeňský Pokrok. 544. — Vrchlický: Knížata. 94. — Zelenský Tažní ptáci 666.

OSOBNÍ.

Bíza Frant. † 493. — Čech Ad. † 255. — Čech Svat. 46. — sa Ant. Pavlovič Čechov. 728. — Černý Ad. 797. — Dumek Josef † 242. — Jansa Václav. 47. — 824. — Jass Jan † 93 — Jireček J. Konstantin † 731. — Jokai Mor. † 543. — Hanslick E. Dr. † 764. — Hattala Mart. † 242. — Havlasa Jan. 80. — 96. — Hepřik Alois Em. 255. — Knittl Karel. 45. — Král Jos. Dr. 242. — Kronbauer R. J. Dr. 680. — Kunětická Viková F. 96. — Kysela Jos. † 288. — Lenbach Fr. † 543. — Lipovský V. Mat. † 242. — Lukes J. L. † 513. — Machar J. S. 382. — Pečírková Mar. † 746 — Peška Bedř. † 651. — Pirner Max. 382. — Procházka Ant. 31. — Podstatný Jos. † 832. — Rajská-Turnovská Anna † 190. — Randa A. JUDr. 699. — Reinsberg J. Prof. Dr. 794. — Rozkošný Jos. Rich. 29. — Rubeška O. Dr. Prof. 318. — Rivnáč Ant. 78. — ze Schwarzenbergů Karel † 460. — Sova Ant. 382. — Srb-Debrnov Jos. 824. — Šebor Fr. † 731. — Vereščagin † 495. — Veselý Karel 824. — Veselý Ant. Prav. † 431. — Vlasák Er. Dr. † 397. — Waldeck-Rousslau † 794.

VEŘEJNOST A SPOLEČNOST.

Češi a cizina. 479. — Čech v cizině. 650. — Husitské museum. 430. — Jak se píší noviny. 747. — Karlínský přístav před 50 lety. 447. — Kollárovy ostatky. 542.—556. — Krvavá literatura. 746. — Mají se učitelky vdávat? 682. — Májové slavnosti Nymburské. 78. — Matice vyššího vzdělání. 665. — Nad hrobem Z. Fibicha. 461. — Na dráze k české samostatnosti. 648.- 664.—681. — Nárámky s Máchovým veršem. 516. — Národní jmění. 918. — Obecní dům u Prašné brány. 15.—367. — O minulosti čes. národa. 667. — Pražské knihovny. 514. — První sjezd českých právníků. 600. — Sjezd slovanských lékařů. 780. — Slované v Americe. 616. — Staroměstské nám. r. 1830. — Starý domek přívoznický pod Vyšehradem. 349. — Strahovská knihovna. 732. — Studenti. 716. — Studentské slavnosti. 600. — Studenti a literatura. 779. — Školní lékaři v Praze. 794. — Školství v Čechách. 360. — Tiskové zákeřnictví. 316. — Třebíz. 543. — Universitní kurs pro učitele. 827. — Veřejná lidová knihovna v Jičíně. 918. — v Lounech 822. — Volební právo žen. 463.—514.—603. — Zapomínáme . . . 603. — Ze studentstva. 493. — Z klubu českých žen. 667. — Zlatý Věk. 160. — Z posledních Mohykánů Židovského města. 367. — Z pražských veřejných sadů. 31. — Ženský klub. 256.

RŮZNÉ.

Bílá Hora. 115. — Co předcházelo a co následovalo bitvu u Lipan. 585. — Ke článku »Requiescat in pace«. 448. — Máj a česká města. 79. — Nakladatelské družstvo Máje. 93. — 126. — 254. — 350. — 461. — 466. — Nejhorší následek bitvy u Lipan. 586. — Nekrolog Fr. Heritesovi. 46. — Odmítnutí autoři. 448. — Officiálný orgán? 633. — Po bitvě na Bílé Hoře. 113. — Poprava na Star. rynku. 114. — Prohlášení. 144. — Před bitvou na Bílé Hoře. 113. — Spolek »Máj« 46. — 61. — 78. — 243. — 270. — 285. — 366. — 367. — 397. — 461. — 652. — Válka třicetiletá. 133. — Výlet Máje do Kolína. 431. —

OHLASY Z DÁLI.

Anglická knihovna. 480. — Dopis z Krymu. 272. — Josef II. a »nahé« v umění. 64. — Jubileum pražského Mozartova pomocníka. 47. — Kresby Raffaellovy. 496. — Krym a Kavkaz v literárním osvětlení. 63. — Náhodně časový román. 48. — Mlčení velkých. 64. — O dětech literátech. 304. — Pomník Shelleyův. 64. — Pravda o Goetheově poslední lásce. 367. — Rukopis Miltonova »Ztraceného ráje«. 480. — Ruské ženy. 636. — Ruskojaponská válka a ruská žurnalistika. 559. — Slovan. 63. — Stoleté narozeniny Prospera Merimé. 48. — Turgeněv a jeho krajané. 63. — Z literárního světa v Rusku. 399. — Znovuzřízení loggety sv. Marka. 63.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Bémovy studie. 780. — Brožíkova kresba. 384. — Budova nového pražského nádraží. 447. — Česká mosaika. 526. — České jesle. 286. — Domácí výstavka Kalvodovy školy. 616. — Dvě studie Jar. Čermáka. 462. — Illuse Zeyerova pomníku. 47. — Jednota výtvarných umělců. 80. — 159. — Kalvoda Al. 602. — Karlínský přístav před 50 lety. 446. — Kolár Fr. — karikaturista. 140. — Kolárova karikatura J. Nerudy. 700. — Lipanské panorama. 586. — Malby 14téhо stol. 31. — Malostranský obrázek. 700. — Marianský sloup. 116. — Mnichovské památky na bitvu na Bílé Hoře. 114. — Morstadt V. 732. — Naše premie. 46. — Odkazy minulosti. v regulačním návrhu Balšánkově. 58. — Otto Poters. 812. — O uměleckých soutěžích. 618. — Památky z objevené basiliky na Vyšehradě. 254. — Partie z městečka u křivoklátu 812. — Podobizna z mladých let Nerudových. 334. — Pouť osmi Brandlových obrazů. 271. — Průmyslové museum v Chrudimi. 764. — Schlosserovy obrazy. 618. — 716. — Staroměstské náměstí r. 1830. 526. — Staronová synagoga. 812. — Sv. Vítská věž. 101. — Šalounovo Drama. 602. — Šalounova plaketa. 716. — Taneční pořádky Nár. Besedy. 277. — Umělecká výstavka na Slovensku. 32. — Umělecký průmysl u nás. 319. — Vánoční výstava Umělecké Besedy. 190. — Výstava krás Prahy. 463. — Manesa. 15. — Marianská. 823. — Radimského V. 244. — v Rudolfině. 616. — Rudolfinských památek. 416. — titulních listů. 620. — žákovská c. k. akademie umění. 714. — Žákovská Kalvodova. 616. — Vzpomínka na Tyrše.

ILLUSTRACE.

Apsida bývalé basiliky na Vyšehradě. 254. — Autograf: B. Smetany 22—23. — Bož. Němcové. 191. — J. Mánesa. 395. — J. Nerudy. 474. — 476. — 679. — K. H. Máchy. 499. — 501. — 506. — Balšánek F. Studie nár. pomníku na úpatí Petřína. 11. — Bém R.

Studie. 475. — 777. — 779. — Na nábřeží Seiny. 477. — Benda Jar.: Záhlaví na »feuilleton«. 12. — 44. — 442. — 539. — 695. — »Z českého života«. 14. — 29. — 444. — 492. — »Ohlasy z dáli«. 31. — 63. — 480. — Sv. Vavřinec pod Petřínem. 58. — Býv. Michnův palác. 59. — Hradčana. 153. — 154. — 155. — 170. — 171. — Zrušený kostel sv. Martina ve zdi. 445. — 447. — Bojiště na Bílé Hoře. 98. — Brožík V.: Návrat. — Brunner V.: Malostranský obrázek. 697. — Byt B. Němcové v Domažlicích. 633. — Čerhová A.: Partie z Městečka u Křivoklátu. 811. — Čermák J.: Studie. 459. — 461. — Freytag O.: Staronová synagoga. 796. — Häusler A.: Záhlaví. 517. — Herrmann Ig. 749. — Hindl Tomáš. 689. — Hnátek Boř.: Záhlaví 317. — Dekorativní linka. 679. — Hrabě Lützow. 30. — Hrob Prokopa Holého. 586. — Ibáněz Blasco V. 125. — Jank F. K.: Karlínský přísla před 50 lety. 443. — Kaple sv. Maruna na Bílé Hoře. 101. — Kaple v Kajetánce. 298. — 299. — 300. — 301. — 302. — 303. — Kaple v St. Ottingu. 304. — Kazatelna v Hospozíně. 28. — Klatovy. 662. — 663. — 665. — Kolár Fr. 139: Karikatura. 141. — 143. — Karikatura J. Nerudy. 699. — Kostelík P. Marie na Bílé Hoře 101. — Kysela Fr.: Záhlaví »Z čes. života«. 78. — Feuilleton. 138. — 615. — Linka. 202. — 213. — »Ze staré Prahy. 539. — Kysela Lud.: Bitva u Lipan. 569. — Lada: Záhlaví »Z čes. života«. 810. — Letáky o bitvě na Bílé Hoře. 107. — 108. — Lipanská mohyla. 587. — Lipanský tábor r. 1896. 573. — Lobkovice. 555. — 557. — 558. — 559. — 560. — Mácha K. H.: Kresby českých hradů. 503. — 505. — 507. — 509. — 511. — 514. — 515. — Máj v Nymburce. 77. — Mánes J.: Náčrty. 387. — 389. — 391. — 393. — 400. — 401. — 405. — 409. — 411. — Švadlena. 397. — Karikatura. 399. — 411. — M. okno. 413. — J. Worlíček. 414. — B. Worlíčková. 415. — Marianský sloup v Mnichově. 111. — Medaillon s Kollárova hrobu. 647. — Mladá u N. Benátek. 229. — 230. — 231. — 243. — Mohyla sv. Prokopa. 579. — Mor v Čechách r. 1433. 563. — Morstadt V.: Staroměstské náměstí. 525. — Krocínova kašna. 731. — Mošna J. 418. — 420. 421. — 423. — 425. — 427. — 430. — 431. — Němcová B. 189. — 633. — Neruda J. 335. — 681. — 683. — 699. Nové sídlo Sv. Čecha. 13. — Nymburk. 42. — 43. — Opis rozsudku nad vůdci čes. povstání. 105. — Opuštěný hrob Kollárův. 649. — Peška B. 651. — Peters Otto: Jarní pohádka. 793. — Portrét dámy. 809. — Plán Plzn 564. — Poděbrady. 362. — 363. — 364 — 365. — Podobizna Dantova. 605. — Pohled na Krivaň. 91. — P ohle z Krivaně. 92. — 93. — Pohřeb Ant. Dvořáka 54 1. — 543. — Pomník Zd. Fibicha. 483. — Poprava čes kých pánů. 21. června 1621. 103. — Poslední farář v M ladé. 232. — Prokop Holý. 567. — Průmyslové museum v Chrudimi. 757. — 761. — Přehled polních prací před bitvou u Lipan. 565. — Přívozníkův domek pod Vyšehradem. 349. — Rajská zahrada. 743. — Ratibořický zámek. 187. — Rodiště J. Lindy. 603. — Rodiště B. Mosera. 603. — Sadeler Jilji: Bitva na Bílé Hoře. 99. — Seifert J. 428. — Scheiwl Jos. 268. — 269. — Schlosser Rud.: Akvarel. 283. — 285. — 287. — Park v Schönbrunně. 617. — Dámy v rokoku. 619. — Studie. 713. — Schneiber Frant.: Záhlaví. 1. — 97. — 193. — 332. — 561. — »Z čes. života«. 173. — Malostranské věže mostecké. 5 — Kostelík sv. Jana na Prádle. 60. — Bílá Hora. 113. — Staroměstská mostecká věž. 115. — Studánka sv. Prokopa. 580. — Dekorativní linky. 219. — 221. — 222. — 224. — 226. — 227. — 228. — 267. — Dek. výzdoba. 213. — 214. — 215. — 217. — 218. — 220. — 234. — 267. — 562. — 570. — 584. — 585. — 586. — 588. — Portréty: Claretie Jul. 381. — Jos. Mánes. 385. — K. H. Mácha. 497. — Ant. Dvořák. 517. — P. Loti. 635. — Sokolové u Lipan. 571. — 575. — Stašek Antal. 81. — Strahovská knihovna. 729. — Šaff, Relief. 820. — Tonoucí. 823. — Šaloun Lad.: Drama. 601. — Plaketa. 715. — Šimanovský K. 631. — Šmaha J. 429. — Štika z Orlice. 223. Tuchoraz. 581. — 582. — 583. — Typ Španělské chalupy. 127. — U J. Zeyera ve Vodňanech. 491. — 493. — 495. — Ukázky zahradnických prací K. Skaláka. 745. — 747. — Václavek Em.: »Z čes. života«. 366. — 648. — Ohlasy z dáli. 400. — Vchod do býv. kláštera Servitů. 102. — Vchod ke kostelíku P. Marie na Bílé Hoře. 97. — Vlček-Aleš: Relief na Zelené bráně v Pardubicích. 319. — V Šaffově atelieru. 821. — Wiehl A.: Dlaždice z býv. basiliky na Vyšehradě. 255. — Zelená brána v Pardubicích. 317. — Zeyer Angelo: Bitva u Lipan. 571. — Z židovského města v Praze. 351.

Výzdoba: Benda Jar. — Brunner Vrat. — Klusáček K. L. — Kysela Frant. — Schneiberg Frant. — Václavek Em. —

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

VĚNOVÁNÍ:

(SVÉ DCEŘI MILADĚ.)

Nejstarší Ty dcero moje,
osud neblahý i blahý
přes práh domu otcovského
když mi odvádí Tě záhy;

Zazpívám Ti na rozchodu
starou píseň o Vinetě,
o slovanské Atlantidě,
o zapadlém v moři světě.

Z moře vln a z moře báje
kéž jak most se Tobě klene,
z minula do budoucnosti,
kéž Ti mládí připomene!

Žes' je klidné, šťastné měla,
jediná jest moje pýcha,
kterou nad vavřínu snítku
hruď má v blahém klidu dýchá.

Za náš práh ať prodlouží se
báje Mládí Tobě krásná!
Co svým zval jsem, dal jsem, dítě,
vezmi, jdi a budiž šťastna!

PŘEDZPĚV.

A tak zazpívám ji přece,
tuto píseň o Vinetě,
která hrála hlavou hocha,
která zrála v parném létě.

A tak zazpívám ji přece,
třeba v svojí podjeseni,
když už z mého vinobraní
všecky číše kol se pění.

Mezi požatými lány,
mezi vršitými snopy,
přijmu rád tu prostou píseň
z rukou vážné Kaliopy.

Jak ji přijmu, tak ji podám
upřímnými v pravdě slovy,
a vy, kdož jste s první láskou,
sklonili se k Prokopovi;

Vy, kdo čtli jste Twardovského,
Hilarion jimž je milý,
kéž ta píseň podjeseně
lásku vaši neomýlí!

Slunce dojde ku západu
i šíp dojde k svojí metě:
a tak pro vás zazpívat chci
tuto píseň o Vinetě.

☆

Poledne . . . Slyš, z dálky zněji
jako z hloubi tklivé tony,
hlavu skláníš, rozeznáváš — — —
Věčný Bože, to jsou zvony!

Ale odkud se tu vzaly?
Vížky není na obzoře
ani chrámu — kam jen hledíš,
nedohledné vidíš moře.

Není pochyby již více,
z hlubin zní to přetajemně,
žalobnou a tklivou písní
se to na člun nese ke mně.

Slavně zní to a zas tklivě,
doznívá to, začne znova,
Bože, této melodii
moci propůjčiti slova!

V dálku mořem se to nese,
chorálem to náhle duní,
medusa se nezachvěje
ani škeble na výsluní.

Ve poledním dusném parnu
v zlatých kruzích vzduch se třese,
a ta hudba puklých zvonů
v bezdno ztrácí se a nese.

Matně hlava klesá v dlaně,
co zní zvony mořskou plání,
stará zkazka táhne duší
na Vinetu vzpomínání.

Schýlen s člunu svého kraje
pátrám v hloubi, hledím ke dnu,
po sledech jdu staré báje,
zda tam spatřím stopu jednu.

Ovšem hbitá fantasie
proudy spíš si cestu klestí,
valy, hradby rozeznává . . .
jak to zná z všech starých zvěstí.

Ulice zří, věže, chrámy,
nábřežím jde k přístavišti,
kde se v čisté vodě vlajky,
stožáry všech barev blyští.

Ale všecko jesti mrtvé,
beze hlasu, beze ruchu,
fata morgana vln pouhá,
mrtvé, stinné město duchů.

A když z hloubi dozní zvony,
mizí rysy divných tvarů
a pláň moře tiše zívá,
nedozírná v letním žáru . . . .

*

Vineto, tak nad hlubinou
zřel již tebe básník mnohý;
tušil snad tvou starou slávu,
tvoje reky, tvoje bohy!

Olbřímí též viděl boje
o píď moře, o píď země,
jak tvé fantastické město
mlhavě a skrytě, temně.

Slyšel báj o tvojich zvonech,
ba i zvony slyšel zníti,
v klidu peřejí i v hromu
doznívat, se chvět a mříti.

To vše dojalo jej k písni,
brzy roztálo však v snění,
obraz, přelud, upomínka,
povzdech, pouhé naladění.

Já chci více . . . Jinou strunou
se má píseň rozzvučela,
nechci pouze chytat stíny,
ale tvar jim dát chci těla.

Ti, již v moři zahynuli,
plní velkosti a síly,
v moři věků pochováni,
aby vstali, v písni žili!

Jak zde žili v půtkách, bojích
o píď země, o píď moře,
křesťanství když nad obzorem
kmitnula se první zoře.

Sagy roh znít pouze nemá
nad jich hrobem v mořské hloubi,
bratrské ať jedno slovo
se stíny se jejich snoubí!

Před stalety kde se Slovan
s Vikingy bil, s moře draky,
zalétejte zvuky písně
nad vlny a nad oblaky!

Rozvlňte se v šíré slapy
epopeje ručejemi,
zpívá moře, zpívá země,
nebe s oblak stády všemi!

Mořský vítr cítím v kštici,
mořskou sůl na spráhlém retě . . .
z dálky co bouř zvonů duní
v moji píseň o Vinetě!

(Příště dále.)

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

I.

Po lávce vedoucí přes neširokou bystřinu z hor do údolí stékající šli proti sobě dva mužové. Oba as v stejných letech, blízci šedesátce.

»Servus, Schmiede!« volal jeden z nich z daleka druhému rukou vstříc kyna. »Jak se daří? Jak se daří?«

Na otázku druhý neodpověděl, jak se na takové otázky často neodpovídá, jež vlastně nejsou také otázkami a odpovědi žádné nečekají. »Dobrý den, Nováku,« řekl jen, když uprostřed lávky s protijdoucím se potkal a pravici mu podával.

»Tedy dnes přijedou chlapci,« první muž živě, s netajenou radostí hovořil. »Ráno přišlo psaní a jdu hned k tobě. Ti tvoji vrátí se jistě s mými hochy?«

»Ne,« Schmied odpověděl. »Telegrafují mně z Berlína, že asi týden tam ještě zůstanou. Chtějí zas peníze, toť se rozumí,« doložil trochu mrzutě.

»No, no, starouši,« Novák chlácholil. »Tak pěkně jen sáhni do kočičáku, jak se u nás na Moravě říkalo, když jsme byli kluci. Jenom že chudáci tatíci naši z těch kožených svých hubených sáčků na peníze krejcárky opatrně musili loviti — desetník byl tam jak vzácná ryba — a ty můžeš poslat pár stovek, Schmiede, to pokladna nepozná.«

»Inu,« Schmied řekl sebevědomě. »Však tobě by také neubylo,« opáčil zdvořilost svým přirozeně poněkud drsným způsobem, jakým se vyjadřoval — »ačkoli si dáš někdy pro groš raději provrtat koleno, ty starý dršgrešli.«

»Také nejsi zrovna z těch dávavých, Schmiede,« patrně polichocen poznámkou, nedbaje drsnosti slov ani tónu, jímž byly proneseny, odpověděl zatáhav v rozmaru výborném přítele za vousy. »Uměli jsme vždy oba nejen shromažďovat, ale i držet penízky. Proto také máme teď z čeho brátí. A na děti jsme oba vynaložili co jsme mohli, Schmiede, viď?« poznamenal vážně.

»Teď jen aby z toho, co se po léta do brázdy zasívalo, vyrostl už nějaký plod, prospěch, užitek pro závod, továrna aby ten na syny vynaložený kapitál pěkně s dobrými úroky nazpět dostala,« řekl Schmied netaje nelibost, že doba návratu jeho synův opětně jest prodloužena. »Rok pobyli teď na cestách — to je, myslím, dost,« ulevil své nevrlosti. »Mohli také být dnes už doma, když budou ti tvoji. Celou cestu konali společně, mohli se také vrátit společně, myslím« — zabručel.

»Víš, Schmiede,« obrátil náhle Novák směr myšlenek. »Vidím v tom jako znamení — totiž, ne znamení, rozumíš — spíše bych tak řekl — jak bych se honem vyjádřil? Ti naši mladí lidé společně dovedli žíti v cizině, putovati společně Belgií, Anglií, Švédskem, kříž na kříž Ameriku projela spolu ta naše čtverospřež — jen se však přiblížili zas k horké naší půdě v Čechách — tu máš, už se rozdělili, dva a dva, mezi dva z jednoho hnízda a druhé dva z druhého cosi postavilo se nepřestupného, cosi nevyplnitelného se mezi nimi vyhloubilo« — —

»Národnost,« řekl Schmied suše.

»Ano,« Novák přisvědčil. »Myslím tak. Že moji synové a tvoji synové společně, tak jak byli vyjeli na cestu, z cesty světem do vlasti se nevrací, jest snad nahodilé, ale já v tom vidím, že také zde doma ruku v ruce přece jen už nepůjdou.«

Schmied pokrčil rameny. »Ta říčka zde« — ukázal před sebe do čistých vln horské bystřiny — »jest hranicí národnostní. Můj majetek leží na levém břehu, tvůj na pravém — tím je řečeno vše.«

»My dva jsme přece z jedné vsi!« Novák zvolal. »Pod Svatým Kopečkem u Holomouce jsme se narodili oba. Zde jsme se usadili spolu zároveň. Ženy jsme si vzali dvě sestry. Na mém břehu lidé mluvili česky, na tvém německy, ale u tebe, jako u mne, v rodině se česky mluvilo, tvé děti, jako moje, byly česky vychovány — vždyť měly českou matku« —

»Během času jsme se poněmčili,« řekl Schmied. »Žili jsme mezi německým lidem a přispůsobili jsme se, jako v přírodě se děje, já i můj rod do vší budoucnosti přijali jsme barvu svého okolí.«

Schmied se odmlčel a také Novák mlčel.

»O tom by se dalo mluvit,« chopil se tento slova po nějaké chvíli, v níž jakoby své rozptylující se myšlenky sbíral. »Člověk na konec přece jen není housenka — odpusť, odpusť,« omlouval se, postihnuv pohled Schmiedův. »Nechci ti řečnit, mít k tobě kázání. Vše to jest tvojí vlastní a jen tvojí záležitostí. Na věci se nedá také nic už dnes měnit. Ty jsi zkrátka stal se Němcem a já jsem Čechem.«

»Pravda,« přisvědčil suše Schmied.

»Ale to není ode dneška,« Novák zas dále mluvil. »Ta přeměna, co se tvé osoby týče, byla již před dvaceti lety hotovou událostí.

A přece jsme my dva i potom, celou tu dobu do dneška, žili vedle sebe jako dobří sousedé, i jako přátelé osobní, jimiž jsme zůstávali.«

»My jsme ze staré ještě školy, Nováče,« poklepávaje tomuto na rameno, hovořil Schmied. »Sice jsme postavili se každý na jinou národnostní stranu, ale proti sobě, jeden proti druhému osobně zůstali jsme jak jsme byli. Za doby naší, v níž kotví náš život, otázka národnostní nebyla nijak intensivní. Jazyk měl více méně jen význam prostředku dorozumívacího. V nás obou, v tobě i ve mně, city národnostní také nikdy intensivními se nestaly, ani pak, když kolem nás počínaly již chytat plameny národnostního uvědomování a uplatňování. Jinak jest však s našimi dětmi. Ty plameny zasáhly v nich mladé srdce a to se zcela jinak rozněcuje. Naši synové jsou z nových škol. To je všecko jiné, starý brachu. Na vaší i na naší straně.«

»Jako mali studentíci již,« přisvědčoval Novák, »moji a tvoji hoši mnohou šarvátku spolu vybojovali pod rozdílnými prapory, mnohou ránu, mnohou bouli si každý z nich odnesl háje svá hesla. Pak přišli vážnější projevy národnostní příslušnosti na obou stranách. Tím trhaly se pořád víc a více nitě přátelského svazku našich rodin.«

»A přicházíš nyní, zdá se k poznání, že as málo zdaří se náš pokus: mezi našimi syny takové navázat přátelství, jakým jsme my od mládí spoutáni,« usmál se Schmied.

»Splnili naše přání a na zkušební cestu do ciziny vydali se společně, spolu v cizině ztrávili celý rok,« řekl Novák. »Dosti dlouhá to doba, aby mladí lidé k sobě vzájemně blíže, úžeji přilnuli. Synové naši celý rok zůstávali pohromadě a netrhli se, za celou tu dobu, tedy patrně nestalo se nic, co by učinilo nemožným jejich snášelivé spolubytí.«

»To bylo v cizině,« Schmied poznamenal s úsměškem. »V cizině se naši krajané obou národností vždy dobře snášejí, půda oběma stejně cizí je sbližuje tak, že i vzájemně se podporují ve svých snahách, ano i ruku v ruce tu Čech a Němec často postupují proti cizímu národnostnímu živlu, který má otevřený jícen aby oba stejně pohltil. Ale doma! Zde se to rve a bude, musí rvát.«

»Proč? Proč?« vpadl Novák. »Což není možno, abychom vedle sebe žili v krásné naší zemi, každý národ svůj osobitý život, v úctě vzájemné ku svému smýšlení, snášelivi jeden k druhému, každý trvaje na svých právech, ale nezkracuje rovné právo druhého?«

»Snad se ta forma někdy nalezne,« řekl Schmied. »Zatím však dosud není nalezena a tak bude na dlouho ještě znamením doby: boj mezi oběma soupeři v Čechách, až jeden nebo druhý bude přemožen, podlehne. A naši synové — všecko nic platno, Nováčku — ti budou státi ostře proti sobě v tom odvěkém zápase a všecko klížení osobní nic nepomůže. I osobně budou se čím dále tím více od sebe vzdalovati. Společná krev jejich matek v nich se roztekla jako s kopce dva prameny, z nichž každý stéká do jiného moře.«

»Takový krásný, utěšený kraj!« povzdychl Novák.

V patrném úmyslu, aby hovor jinam stočil, jal se sdělovati Schmiedovi jakousi obchodní záležitost »Abych nezapomněl,« náhle vložil do svého sdělení. »Už dávno pozoruji, že co se nahoře tam proti vodě na tvé straně postavila ta kamenná hráz, proud řeky bije silněji do mého břehu a nad samou továrnou urývá mně půdu.«

Schmied pokrčil rameny. »Nezbude nic,« pravil, »nežli na tvém břehu postavit stejně silnou a pevnou hráz, aby se vlny z naší strany tlukoucí, o ní odrážely a rozbíjely.«

Novák se zamyslil. »To nechť učiní moji synové« — řekl pak a podívav se na hodinky, spěšně podal Schmiedovi ruku a brał se do své továrny.

Schmied zůstal chvíli ještě státi na lávce dívaje se za ním, načež se otočil a po druhé straně řeky ubíral se do továrny své.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

Dr. J. ŠTOLBA:

Vzpomínka na Bedřicha Smetanu.

Bylo to na podzim r. 1870.

Bedřich Smetana toužil po tom, aby do hudební literatury české uvedl národním duchem prodchnutou »operní veselohru«, jak sám se vyjadřoval, à la Lortzing, jemuž se ve věci této jako vzoru nemálo obdivoval, a vyhledal si po delším pátrání jako nejvhodnější látku k veselohře takové Putlitzova »Zakletého prince«.

Nyní šlo jen o to, aby ku zpracování sujetu jenž jej byl přímo nadchnul, nalezl také spi, sovatele, který by vládl formou, slovem a

humorem tak, aby mohl z látky této pořídíti dobré libretto.

Tehdá bylo »Letní divadlo na hradbách« v největším lesku a vydělávalo svými tak svižně provozovanými operettami a fraškami pěkné peníze. Šamberk, Frankovský, Kolár mladší, Pulda, Mošna, Seifert, Čermáková, Hynková, Seifertová a jiní nezapomenutelní členové divadla v plné mladické ještě svěžesti uváděli obecenstvo svými žerty, vtipy a popěvky v nadšení, a spisovatelé sotva stačili zásobovati je zbožím stále novým.

Jedním z nejpilnějších a nejšťastnějších byl Jindřich Böhm, jenž odmlčev se před mnoha lety, zapadl nespravedlivě v orkus divadelního zapomenutí. Přeložil, spracoval a zlokalisoval celou řadu frašek se zpěvy, proložil je lehkými, ale působivými vtipy, o které u něho nikdy nouze nebyla, a pracoval — a to bylo to nejhlavnější — s úžasnou rychlostí a spolehlivostí. Spracovati a zlokalisovati velikou frašku za 2—3 dni, bylo mu hračkou, a kuplety, kterými zejména Mošna roztřásal divadelní budovu, sypal takořka z rukávu.

Jen tak mimochodem podotýkám, že za překlad, spracování a zlokalisování i věcí, které vynesly divadlu veliké peníze, platilo se tehdá dle ustáleného zvyku, na němž jen některé, zvlášť odvážné hlavy viklati si troufaly, plných — 40 zl. jednou pro vždy.

Jindřich Böhm dostal se následkem tohoto svého spojení s divadlem, pak jako člen hudebního odboru Uměl. Besedy, jemuž i Smetana náležel, do úzkého styku se zesnulým mistrem a stal se znenáhla jeho »tajným« sekretářem a revisorem slovesných jeho polemik, které bývaly dosti časté, a v nichž Smetana názory své dovedl, jak známo, velice energicky hájiti. Polemiky tyto rodívaly se v malinké cukrárně malinkého foyeru malinkého prozatímního divadla, jež bývala začasté svědkem nemalého rozčilení velikého mistra.

Zcela přirozeno tedy, že volba librettisty padla na Jindřicha Böhma, jenž cítil se tím sice velice poctěna, ale zasypán jsa takořka pracemi jinými, valně právě nespěchal, aby přání Smetanově vyhověl. Nechci Böhmovi sahati do svědomí, ale myslím, že ne posledním důvodem k tomu byla také stránka hmotné odměny. Ubohý Smetana sám byl odměňován za geniální práce své tak neslýchaně bídně, a hmotné poměry jeho byly následkem toho tak neutěšené, že nebylo mu při nejlepší vůli lze, libretto slušně zaplatiti a že musel hleděti, aby je obdržel za pakatel co možná nejmenší.

Ale pojednou přihodilo se něco, co přimělo Böhma rázem k napsání žádaného libretta.

V době tehdejší scházíval se Smetana ve vinárně »u Krásy« na rohu Vodičkovy a nynější Lazarské ulice s některými svými přáteli k »dychánkům«, kterým obcovali sice jen mužští členové a přátelé divadla, které však Smetana usiloval rozšířiti také na pohlaví krásné, jehož byl přítelem tak jako každého krásna vůbec.

Do dýchánků těch docházívali bassista Paleček, tenorista Barcal, bassista K. Čech, Hřímalý, Böhm, notář Nechodom, jenž později za oceán uprchnouti musel, a jiní a jiní, a tu přetřásány veškeré divadelní a hudební otázky, jež nejen tehdejším mikrokosmem naším, ale i celým světem hudebním zmítaly.

Jednoho večera bylo zvlášť hlučno. Hovor roztočil se okolo Smetanovy zamilované »operní veselohry«, jež nalézala u přítomných velikého ohlasu, a všichni pomáhali Smetanovi hledati vhodného k tomu librettistu.

»Však bych ho již měl,« prohodil konečně Smetana, »jen kdyby nebyl takový lenoch.«

»Nuže?«

»Tuhle sedí,« pokračoval Smetana, ukazuje na Böhma. »Dovedl by to, kdyby jen chtěl. Ale kdepak, Jindřišek — takhle zasypat ho zlatem a čekat několik měsíců —«

»Oho,« ozval se Böhm.

Celá společnost zasedla si nyní na něj a se všech stran lítaly jedovaté poznámky.

»Co, za několik měsíců? — K smíchu. Ani ne za několik let.«

»A pak to ještě nebude.«

»Smolit kuplety, to ještě — ale libretto?«

»Beztoho, kdoví kdo mu to všechno dělá!«

»Cože?« rozhorlil se konečně Böhm. »Já že bych potřeboval na takové mizerné libretto několik měsíců? Ani ne několik neděl!«

»Oho, oho!« smála se společnost ve všech tóninách, dráždíc ho zúmyslně.

»Žádné oho,« rozohnil se Böhm. »A co, několik neděl. U mne k tomu stačí několik málo dní.«

»Oho!« dráždila celá společnost dále.

»A já povídám, že pořídím libretto dle »Zakletého prince« za dva dni!« zvolal pojednou Böhm, a oči mu svítily.

»Nehovořte, nemluvte! Vždyť to není možné!«

»A vsaďme se!«

»Platí!« jásala celá společnost, a nad stolem, vinnými skleničkami pokrytým, Böhm nestačil tisknouti ruce, jež na znamení uzavřené sázky všichni přítomní a první arci Smetana mu podávali.

V okamžiku sklenky odklizeny, přinesen inkoust a papír, a již hotovil notář Nechodom právoplatnou smlouvu, kterou se Jindřich Böhm zavazoval, že sdělá dle »Zakletého prince« libretto, jež hodilo by se dle uznání znalců ku komponování, či jak notář k jasnějšímu porozumění připojil, které by bylo »komponirbar«, nejdéle ve dvou dnech a že ho třetího dne ode dneška rázem o 11. hodině dopolední

dle času na orloji vodárny staroměstských mlýnů v divadelní kanceláři odevzdá.

Kdyby Jindřich Böhm závazku tomu v naznačené době přesně nedostál, bude povinen vyčastovati celou společnost 16 lahvemi šampaňského vdovy Cliquotovy. Aby pak ostatní účastníci neseděli při tom jen tak na plano, zavázal se každý z nich, že složí buď hned, nebo nejbližšího prvního určitou částku, která v pádu vítězství Böhmova má sloužiti jako fond k tomu, aby dýchánky pro dámy, Smetanou tak vytoužené, mohly býti uvedeny v život.

Smlouva byla všemi přítomnými podepsána a Smetanou v uschování vzata, mezi jehož papíry se snad podnes nalézá. Peníze, společností složené, uloženy pak asi po dvou dnech do spořitelny, kdež leží snad dosud, nesmiloval-li se nad nimi ten, jenž knížku vkladní pod ochranu svou byl vzal. (Dokončeni.)

♡ ♡ ♡

JAROMÍR BORECKÝ:

Cachucha.

Ze španělských tanců.

Na vlnách sladké kantilény
tvé božské údy splývají,
jak zarosený z vodní pěny
se zvedá k luně leknín zmdlený,
co slavíci v křech zpívají.
Na vlnách sladké kantilény
tvé božské údy splývají.

Do pláče viol klarin výská,
v ston fléten úder tamburin,
jak rozháraná odaliska
kdy v náruč stiská, z oka blýská
ti plam a tryská žár v můj spleen.
Do pláče viol klarin výská,
v ston fléten úder tamburin.

Vždy náruživěj kastaněty
svůj rythmus chřestí vášnivý,
již dechem bouřným dmou se rety —
ó, jaké vzněty v srdce vsety!
Sem květy a sem olivy!
Vždy náruživěj kastaněty
svůj rythmus chřestí vášnivý.

Z tmy napuštěných nardou vlasů
ti prsu vyplul půlměsíc,
znik v jasu sponě chrysoprasu,
spit jeho plnem zírám v žasu,
jak okrouhlí se víc a víc . . .
Z tmy napuštěných nardou vlasů
ti prsu vyplul půlměsíc.

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

I.

Na pražských předměstích rostly domy způsobem, že i zcela hloupí lidé jali se nad tím již krčiti rameny. Na nepřístupná skaliska, do opuštěných cihlářských hlinisk, v brázdy vzdálené od tepen komunikačních stavěli již spekulanti nehorázné budovy, polepené lacinou štukaturou barbarského vkusu. Přes jizvy, které zbývaly po hradbách sotva sbořených, přelévala se sem pak především pěna pražského obyvatelstva. Domů ještě vlhkých shošťovali se stavebníci zrovna hračkou.

Sedláčkové, které omrzelo v zapadlých vsích klopýtati přes meze, kterým v hlavě blýskala plynová světla pražských restaurací a kaváren, pensionovaní úředníci hospodářští a továrenští, spekulující maloměšťáci a spořiči, kterým se zachtělo vysokého zúročení — ti všichni utíkali zrovna do Prahy na předměstí se svými úsporami, s penězi získanými prodejem realit na venku, s kapitálem vyšidařeným nebo s groši vypůjčenými a kupovali domy na první nejvýše druhou nabídku. Vždyť sem nájemnictvo z Prahy zrovna řekou teklo.

Přejímali úžasné závazky hypotečních dluhů — ale rozpočty o výnosu překrásných novostaveb byly tak zřejmy, že bylo dle jejich náhledu bláznovstvím zdržovati se pátráním, nejsou-li všecky ty číslice lapeny toliko z po-

větří. Tolik tisíc půjčila banka, tolik spořitelna, tolik záložny a po nich ještě soukromníci — dobrých sedm procent nese dům již dnes. Až se postaví dva tři domy ještě zde a tam, až se urovná ulice, dokončí stoka, vydláždí chodník, ponese to ročně osm — devět ne-li deset procent. To bude pak jinačí život, než zlobiti se s oráči a nádenníky nebo klíti na dělnictvo a kancelářský personál, snášeti rozmary časem zcela nemilostivé vrchnosti nebo sytiti se vzduchem otráveným těsným životem v malých městech, blátivých vsích a samotách.

Jako na lepkavý papír s oslazeným lemem slétaly se důvěřivé mouchy do rozkopaných návrší kolem Prahy, v nichž tísnila se denně sta vozů s cihlami, pískem a vápnem, kde od rozednění do tmy kleli vozkové a křičeli políři. Jako rákos z bařin vybíhaly tu k slunci červené zárodky domů. Zedníci od rozednění klepali do cihel, schovávajíce se chvílemi za oblaka par vystupujících z jam, kde otrhané ženy hasily vápno — tesaři nestačili roubiti lešení u rostoucích zdí — a sotva počaly nad krovy zvoniti tašky v rukou spěchajících pokrývačů, už se v sousedství kladly základy nových domů, pro něž již zrála na venku kupci.

Nikdo se na předměstí již ničemu nedivil. Kdyby byl někdo zaklínoval do země nejprve komíny a k nim počal přibíjeti střechu s krovem do oblak se rozvírajícím a na ten pak kladl teprve poschodí za poschodím a každé vzhůru spodkem — byli by snad diváci žasli den — dva, ale pak by byli jistě tímto způsobem do měsíce stavěli na několika parcelách v sousedství. V Babyloně nemohlo být více chvatu, když se počínala řeč rozkládati v jazykoslovné praménky.

Ale jednoho dne přece uvedl notný kus předměstí v kapitální úžas podnikatel Slovo tím, že na vídeňské silnici, která mezi topoly pospíchala od Prahy do řepných polí a zelnišť, ve vzdálenosti poctivého půl kilometru od posledního staveniště, počal kopati základy k novému domu.

Kdyby byl vozil cihly někam k měsíci nebo pachtil se s městským inženýrem kolem mračen, aby ocelovým pásmem naměřil délku a šířku zvolenému staveništi, nebyli by se snad tolik divili zedníci a ostatní stavební odborníci — ale že chce zakopat těžce vydlužené peníze pan Slovo do této pouště, kudy jenom občas pospíchávají lidé k hřbitovům, to čpělo přece jenom poněkud blázincem.

Pohřby a proudy truchlícího příbuzenstva z Prahy mají cestu staletou navyklostí jinudy přece vyměřenu. Kam Slovo počal voziti kámen a stavitelské nádobí, tudy z pražského jezera vytékal k hřbitovům jenom časem a ještě jen slabounký potůček obecenstva.

Vykoukaní soutěžníci Slovovi brzy však našli příčinu, pro kterou odnesl své rýče tak daleko za periferii, jakoby chtěl nové Praze na padesát let napřed postaviti na nejvypíchnutějším místě stráž.

Slovo dostal totiž stavební místo z a d a r m o. Vykrojil si z desítikorcového pole, které náleželo vdově po staroměstském kožešníku, tři sta sáhů uprostřed pozemku při silnici. Za ty opatřil na obecním úřadě schválení parcelačního plánu na celý lán a plochu, kterou dostal za své přičinění, rozdělil na tři stavební místa; na prostředním počal pak ihned hnáti do výše dům.

Kožešnická vdova, která neslevila žádnému nájemníku ve svých staroměstských dvou činžácích ani desetník, změkla po třech, šesti návštěvách zlatoústého podnikatele do té míry, že mu věnovala zmíněná tři místa s takovým roztomilým úsměvem, jakoby mu nabízela, aby si z nalezeného kornoutu vzal tři třešně.

Zámky křišťálové se zlatými střechami namaloval jí v povětří pan Slovo. Takhle béře prý z desítikorcovébo pozemku sotva dvě sté zlatých nájemného. Letos jí vyprší pacht. U všech všudy: bylo by bláznovstvím, aby se zavázala na nových devět, v nejšťastnějším případě šest roků. Teď Praha kypí ze staletého kotle. V bankách po nedávném krachu je zase již peněz nacvokováno, že se neví, kam s nimi. Úroky jsou až hanba nízké. Stavební úvěr je za bukvici. Což, aby dala těch deset korců rozkrájeti na stavební místa a hodila je na trh? Dvěma procházkami kolem toho lánu Slovo prý zjistil, že by se tu daly natáhnouti dvě ulice rovnoběžné se silnicí a tři příčné. Aby mluvil otevřeně, povídá, že všecko oběhá sám i parcelaci vymůže. Budou s tím obtíže, podmazat se musí alespoň deset lidí — ale v těch korcích jsou statisíce! Tam je dobrých šedesát stavebních míst. Obrátí-li se pozornost stavebníků tímhle směrem, budou se tu líhnout tisícovky jako pulci.

Babka hořela jako Vápencové Alpy po západu slunce. Prsty jí to škubalo. Smekaly se jimi již ty tisícovky, neboť Slovo mluvil jako kazatel.

Všecko opatří a projedná sám. Milostpaní se jenom u notáře asi pětkrát podepíše a pak bude již jen na tisícovky čekat. Za své přičinění nechce Slovo nic jiného než tři stavební místa, každé na sto sáhů. Zbytek pole pronajme se za dřívější nájemné, ale s podmínkou, že musí nájemce za smluvenou náhradu postoupit určitou parcelu ihned tomu, kdo ji koupí.

Kožešnice pichlavýma očima vězela až v zřítelnicích Slovových. Samou pravdu tam však našla. A všecko jí bylo jasno.

Zejména, když Slovo pokračoval ve svých fantasiích. Na prostřední z darovaných míst postaví činžák. Prodá, a postaví druhý, prodá, a postaví třetí. Když tam budou tři kukačky — o jé! To se to na poli rozveselí. Hned se budou kupovat místa na levo na pravo; pak se hodí spekulace do naměřených vnitřních ulic — no krátce: Slovo nechce slibovat, není to jeho obyčejem, každé své mínění klade na solidní maltu, do pravdy je sází jako do olova. Ale zadušovat se chce již teď, že v pěti letech z těch desíti korců budou dvě třetiny pod střechou. V bankách peněz jako pilin. Ty chtějí ven. Jen o to prosí — službička za služběčku — aby při prodeji míst dle možnosti upozornila na něho. Staví domy jako ze skály, žádný švindl, všecko solidní práce, prima materiál, architektura jak ve Vídni na Ringstrasse. Co dům — to palác!

Po šesté návštěvě byla kožešnice hebká jako srst angorské kočky. Pak jelí k notáři a do čtrnácti dnů nadával pan Slovo na prostředním z vyzískaných tří staveništ, že nádenníci dost nepospíchají!

Spekulanti dvou předměstí závistí bledli jako papír, když přišli Slovovu štěstí na kloub. Zvláště když důvěrní kamarádi šťastného člověka prozradili, že byl Slovo již v kaši tak hluboké, že mu z ní vyzírala jenom brada. V pěti jeho stavbách nepatřil mu již ani hřebík. A v tom ho šlehla přes tvář větev naděje, vyběhlá ze pně zdravého stromu, pod nímž si ve stínu hověla vdova po kožešníkovi. Chytře se Slovo sněti chopil a už sedí na sluníčku a řeže nové písťaly.

Dům na vídeňské silnici každým dnem byl o čtvrt sáhu vyšší. Banka půjčila na tři staveniště peněz, že si Slovo pro ně musel zajeti ve drožce. Pak přišel úvěr na přízemek, na první patro; na každé poschodí se přijeli podívati pánové v zlatých skřipcích a ve třech dnech se pak Slovo zase hrabal ve velkých bankovkách. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Stopy moře.

— Lekce geologická. —

Skály útes hladký, šedý viděl jsem kdys před lety
a já na něj hleděl, hleděl jako v sochu zakletý:
na té hladké, rovné ploše v obrovském to kameni
jak na deskách Desatera divná zřel jsem znamení.

Kámen ten se nořil v moře, v šíré moře pravěku,
vlny jeho v tes mu bily v rozmaru i ve vzteku,
v hře a reji, když se nad ním dechem vznášel Neznámý,
pokrývaly jeho stěnu stříbrnými pěnami.

A to moře dávno zniklo — jak se nový rodil svět,
ale hladkém na kameni do dnes zbyl tu jeho sled;
stopy vln zřím, vlnobití táhlé, dlouhé linie,
a mně, jak když dávné moře před zraky se rozlije.

Slyším jeho hru a bouři, smích i šepot do svých dum,
kapradin, jež koruny své v oblaka pnou, slyším šum,
ještěr s křídly z vody leze, zjeřený a prohnutý,
z dálky slyšet klestí praskat, k moři táhnout mamuty.

Duše má se hrůzou chvěje — jak na novém Sinaji
zákonů se věčných runy na té desce míhají,
jasněji než v pergameny, nežli v písma zlatých hvězd
vepsána v ní mystická je nesmrtelna žití zvěst.

Věčný život! Všecko hyne a přec — v jiném tvaru snad
dál vše žije, první úsvit na zemi co spící pad;
skála, dub i klásek trávy, pel motýlích na křídlech
stejně věčny — z dílny kosmu neztrácí se ani dech!

Básníku, tvé sny že pouze moh by v jícen zhltit Čas?
Pradávného moře stopy před mým zrakem září zas.
Hrstka prášku z tebe k novým zárodům se rozletí,
ale co jsi snil a cítil, dál též půjde v staletí.

Všecky sny tvé, dumy, touhy, jas tvůj čistý, nebeský
zachytí se z duše plaché na vždy Písně na desky,
hry i bouře smích i bolest, moře toho vlnění,
které nosíš ve svém nitru, celé na nich zkamení.

Jak tu malá přízeň dneška! Co tu vztek a zloba zlých?
Zbude snad jak na tom tesu několik jen čar a rýh,
ale ještě po staletích v chvilce ticha nejvyšší
nad nimi kdos jednou skloněn, moře šumět uslyší!

♡ ♡ ♡

R. J. KRONBAUER:

Už nebude obtěžovat....

Přišel jsem časně ráno do městečka, na jehož faře kaplanoval můj spolužák. Bylo to počátkem podzimu, jenž byl studený, deštivý a nevlídný jako drsný člověk. Vešel jsem do kostela, abych se podíval, jak to kamarádovi sluší u oltáře. Byla zrovna nějaká slavnostní mše. Z modliteb na konci pobožnosti jsem se dověděl, že byla sloužena za pokoj a klid duše v Pánu zesnulého urozeného pána, patrona kostela. V prvních lavicích seděla úřednická honorace z celého panství. Napadli mně ihned svými uniformami a mohutnými postavami lesníci a myslivečtí mládenci. Kolem katafalku stáli hajní, vesměs staří lidé, na kterých bylo znát, že už asi dávno nebyli v kostele. Katafalk byl vybudován a vykrášlen veškerou smuteční pompou. Viděl jsem tu znaky, řády, šavli — bylo všude znát, že umřel člověk, o kterého je i po smrti náležitě postaráno. A když jsem se díval na tu těžkou nádheru, vzpomněl jsem si na něco, co jsem viděl asi hodinu před smuteční mší svatou. Byl jsem na hřbitově a tu jsem mezi vraty potkal dva muže, kteří nesli na márách starou, prostou a rozviklanou kostru rakve. Nevzpomněl jsem si ihned, k čemu vlastně toto podivné nářadí slouží. Část kostry byla přikryta černým suknem, ale poněvadž se dalo zrovna do deště a nosičům bylo asi pokrývky líto, aby nenamokla a se nepokazila, stáhli ji s kostry, složili a jeden si ji hodil jako plaid přes rameno. Vyšel jsem za nosiči a díval jsem se chvíli, kam jdou s tím podivným nákladem na márách. Pospíchali a kostra se jim kymácela ze strany na stranu, vždy se prohnula, při přehoupnutí se poněkud narovnala a nabyla zase své formy a když naváhla se na druhou stranu, zase se tak zvláštním způsobem slehla a zúžila. Nosiči pospíchali víc a víc, protože déšť byl stále prudší, dotěrnější a studenější. Zahlédl jsem, jak vklouzli rychle do hlavní kostelní brány a jak máry oba jako na povel pustili, jakoby se zbavili bůh ví jak těžkého břemene. Kostra se při tom docela naklonila a z daleka to vypadalo, jakoby se byla nadobro složila.

Teď už jsem věděl, proč nesli kostru do kostela. Pod černou rouškou, zlatem a stříbrem zdobenou, vypadalo těch několik prohnilých dřev zrovna imposantně. Kdybych byl náhodou zvědavě neprokoukl věncovou výzdobou a nezahlédl vyčuhovat kus ztrouchnivělého a blátem pokáleného dřeva, byl bych sám myslel, že na katafalku stojí masivní rakev. A teď, když jsem viděl ty lidi, kteří všichni se namáhali, aby činili dojem zarmoucených a opuštěných, slyšel varhany a dojímavý zpěv, pozoroval svého bývalého spolužáka, jak vážně, jak důstojně si počíná a jak zrovna odhaduje každé gesto a jak je utuhuje obřadnou ztrnulostí, když jsem zavadil pohledem o hajné, kteří tu stáli jako sochy a zadíval se na hromádku řádů a vyznamenání... pořád a pořád jsem se vracel k té nešetrné a proradné skulině, kterou vyčuhovala pobělená kostra, symbol toho všeho, co skrývalo se za tou bohatou nádherou, za těmi smutnými a zarmoucenými pohledy, všeho toho, co bylo ukryto, úzkostlivě tajeno a potlačeno, o čem nikdo jiný nevěděl, než právě jeden člověk, duše každého z těch, kdo přišli proto, poněvadž by jejich nepřítomnost byla smělou, odvážnou a neomluvitelnou nešetrností k urozenému nebožtíku a chlebodárci. Stranou stál jeden z nosičů ve smutečním habitu kostelníka. Vypadal ten člověk jako ne-

podařený světec na mostě. Ruce měl sepjaty, rty se mírně pohybovaly, hlava byla trochu přikloněna. Oči jeho zrovna ztrnule pohlížely na smuteční výstavu. V tom jsem spozoroval, že se těžká rouška zachvěla; zdálo se mně, že se i stříbrný krucifix pohnul a že i svíčky na jedné straně živěji zaplápolaly. V tu chvíli jsem měl podivný pocit. Věděl jsem ihned, co se přihodilo. Kostra byla chatrná, byla špatně zapevněna a začala se zvolna navahovat. Nikdo ničeho nepozoroval. Mně v tu chvíli napadlo, jakoby se přihodilo něco neočekávaného a neobvyklého. Měl jsem zkrátka pocit, jakoby se odkudsi ozval škodolibý a jízlivý smích. Všichni právě poklekali a znamenali se křížem. Pozoroval jsem černou roušku a viděl, jak se pod ní a s ní zároveň cosi pomalu sune ke straně. Ještě okamžik a musí nastati zmatek. Kříž už už se navahoval. V tom nosič bleskurychle přiskočil ke katafalku a zmizel pod ním. Hajní vstávalí, opražovali si kolena a pod rouškou cosi zazkřiplo a zachruplo. Záludné těleso pod smutečním rouchem se pomalu narovnávalo a kříž se zahýbal, že jsem očekával v příští vteřině jeho pád. Najednou objevily se na hladkých bocích fingované rakve nové, nepravidelné formy. Sklonil jsem se a zahlédl jsem skulinou obličej nosičův. Zračilo se v něm vyjevení a zděšení. Poklekl jsem, abych nabyl mezi prostory svícnů důkladnější průhled. Nosič stál pod katafalkem, ruce držel vzhůru a svíral pevně oběma rukama nespolehlivou kostru. Neměl ovšem o tom ani potuchy, že vymačkuje do přikrývky obě svoje paže. Stál tak jako přikovaný. Po celou tu dobu, co mše ještě trvala, ani sebou nepohnul. Postavil jsem se do kouta a počkal, až se kostel vyprázdní. Ještě ani nevyšli dědouškové a babičky, které jdou do božího stanu den co den tak jako tak, když nosič vystrčil hlavu a podrážděn zvolal:

»Vančuro — Diamantku — sundej to dolů, sic to pustím . .«

Obličej živé karyatidy byl zalit potem a rudý jako nová cihla. Od hlavního oltáře pádil ke katafalku druhý nosič.

»Povídal jsem pořád,« vztekal se nosič pod kostrou . . »vraz tam hřebík, sic se nám ten krám v kostele sesype na hromadu . . a to ne a ne poslechnout. Pro Krista Pána . . to mohla být ostuda, že by nám byl nebožtík hrabě z hrobky přišel napráskat. Dávej to honem dolů . . už to nevydržím. Stojím tu jako přikovaný a celé tělo mám jako polámané.«

Nosič neposlucha se za to nyní činil, v několika minutách byl krucifix dole a svícny po obou stranách poodstaveny. Nosič pod katafalkem se skrčil a vyběhl ven jako z doupěte. V tu ránu bylo po nádheře. Kostra se slehla a šikmo vyběhla z hlavní osy katafalkové výzdoby. Vypadalo to v tu chvíli, jakoby cosi se pod rouškou položilo.

Nosič, jenž kostru držel, protahoval se až údy chrastily. Při tom najednou vybuchl v nehorázný smích.

»Tohle se mělo stát o nějakou chvíli dřív,« chraplavě volal a div se při tom smíchy nepotrhal . . »lesmistr by nám to byl do nejdelší naší smrti nezapomněl. Ani páchnout bychom byli do lesa nesměli a to se ví, že by nedal už ani stlaní ani chrastí . .«

Zamířil jsem ke hlavnímu vchodu. Zahlédl jsem, že oba muži ztuhli leknutím. Stáli nad katafalkem, jakoby při nejmenším z jeho útrob pan lesmistr vystoupil. Bylo mně jich až líto . . . neznali mne a trnuli asi strachy a dohady, kdo je vyslechl.

Jednoho z nich jsem přistihl nějakou chvíli při druhé nehodě. Šel jsem na faru. Kaplan právě snídal. Srdečně mne přivítal. Viděl prý mne už v kostele. Vyptáváme se navzájem, jak se nám až dosud dařilo, jeden druhého úkradkem si prohlížíme a oba si při tom myslíme, že jsme to přece jenom líp chytli, než druhý. Sedíme tak asi deset minut. V tom slyšíme z chodby pláč.

»Velebný pán je doma... půjde hnedlinko... zrovna snídá,« slyším konejšivý a soucitný ženský hlas.

»Ah, moje zlatá, moje dobrá beruška —« naříká starý, vyšeptalý hlas. »Pro Kristovy drahé rány, co si jenom počnu . . . co si jenom počnu? Ještě dnes ráno si mne zavolala a povídá: ‚Maminko moje . . . viďte, že neumřu.‘ .I kde pak,‘ povídám, běžím, pod hlavičku jsem jí polštář podstrčila a ona se na mne tak hezounky podívala, že mně slzy z očí vyhrkly. ‚To je mně hezky, maminko,‘ libovala si . . . ‚škoda, škoda, že sluníčko nesvítí.‘ Chodím kolem ní, šuškám, šuškám a pořád něco při zemi dělám, aby, chudinka, neviděla, jak se mně oči lítostí zalévají. Když jsem ji tak spokojeně slyšela mluvit a vzpomněla si, jak jsem ji lehounce pozdvihla, jak jsem ji do těch svých starých a slabých rukou sebrala jako kuřátko, myslela jsem, že mně to srdce utrhne. Kouknu na ni se strany a vidím, že jí oči svítí jako ohníčky. Sama jsem na chvilinku pookřála. To víte, člověk tak rád v něco lepšího uvěří. Doktor a lidé už mně ji dávno pochovali a ona mně, chudinka, pořád ještě nedohořívala. Povídali ti a ti, že se vyhojila celá řada lidí s těmihle souchotinkami. Zarostlo jim prý to tam, zabednilo se to a souchotinky zůstaly jako pod víkem přiskřípnuty, ani se nedostaly ven. Tak já tam teda půjdu... snad už panáček posnídánkoval . . .« (Dokončení).

♡ ♡ ♡

STUDIE NÁRODNÍHO POMNÍKU
NA ÚPATÍ PETŘÍNA

NOVÉ SÍDLO SVATOPLUKA ČECHA

Svatopluk Čech opustil, jak jsme již z jara oznámili, svoje dosavadní zátiší v Obříství, kde plných sedm roků prožil a kam se uchýlil proto, aby ve volné přírodě pokřál a klidně mohl se věnovati své tvorbě. Čech nerad opustil svůj kouteček, z něhož měl čarovně krásnou vyhlídku na bujnou vegetaci Ouporu a který si hezounky a roztomile upravil. Když ho členové redakce Máje s Jaroslavem Vrchlickým v čele letos na jaře navštívili, pověděl básník, proč odchází z polabské nížiny, ve které prožil několik klidných, nezapomenutelných let. »Schází mně styk s Prahou,« řekl Čech . . »a toužím po něm. Nechci žíti zrovna v Praze, ale byl bych jí rád na blízku. Podařilo se mně vyhledati si hezounké, do svěží zeleně zatulené místečko, jednopatrový domek se zahradou. Je to nad Trojí, nad zámkem, na nejvyšším místě mezi vinicemi a zahradami.« Byl ale ještě jeden závažný důvod, proč Svatopluk Čech se rozhodl vyhledati si nové sídlo. Čech měl u svého domku v Obříství nevelikou zahrádku, kterou si byl znamenitě zvelebil. Dalo mu to mnoho práce, básník sám dost a dost se v ní nalopotil — ale co někdy vybudoval, založil a pořídil, urvala často zátopa, která Oupor pravidelně zaplavuje, a Čech musel dosti často začíti znova tam, kde rok před tím skončil. Ke konci srpna letošního roku vydal jsem se na obhlídku nového sídla Čechova. Věděl jsem pouze to, co jsem nahoře naznačil — že nový útulek básníkův je kdesi za trojským zámkem, že kolem do kola jsou zahrady a že v nejbližší blízkosti je jen několik málo domků. Více jsem nevěděl. Neznal jsem jména původního vlastníka, jenž básníkově sestře dům s pozemkem prodal a myslel jsem, že nebude míti v okolí nikdo o tom ani tušení, jakého vzácného souseda co nevidět dostanou. Minul jsem dvůr a vzpomenuv si na upozornění Vrchlického, že se Čech usadil kdesi na návrší, jemuž se říká »Na Havránce,« ptal jsem se, kudy bych se tam nejlíp dostal. Otázka tato nebyla nikterak zbytečna. Viděl jsem před sebou údolí, všude jen a jen zahrady a jenom nahoře, asi uprostřed úvalu, dva menší domky. Ochotná žena mně horlivě ukazuje cestu a ihned se zvědavě ptá, kam a ke komu vlastně putuji. »Jdu se podívat na dům, v němž bude zůstávat básník Svatopluk Čech,« povídám. A kde se vzal tu se vzal po mém boku stařičký, bělovlasý venkovan, jenž zrovna s radostí vměšuje se do hovoru: »Nemáte tam daleko . . pojďte se mnou, ukážu vám to. To si pan spisovatel vyvolil hezounký koutek . . vidíte-li tam nahoře tu vilu? Však už jinak vypadá, než vypadávala. Pan Čech si to čistounky upravuje a vila vypadá jako klícka. Plot si dali kolem zahrady . . pár stovek prý na to praskne . . zeď nahoře se staví — uvnitř se maluje, čistí, všechno se opravuje . . no — však uvidíte sám. Až přijdete nahoru, podivíte se, co uvidíte s balkonu za podívanou. To je podívaná jako s nějaké rozhledny. Dobře, tuze dobře volil pan spisovatel . . tam se mu to bude nějak bydlet a krásně psát . .«

Vyletěl jsem nahoru jako jelen. Ani dočkati jsem se nemohl chvíle, až stanu nahoře. Všude je ticho. Je tu jako v kostele. Mimo ženu, které jsem se dotazoval na cestu a hovorného starouška, neviděl jsem tu živé duše. Na pěšince, vedoucí nahoru k Čechovu obydlí bujným podrostem a křovinami, sedělo malé děvčátko, jež na mne roztomile vykulilo svoje naivní a udivená očka. Dole potkáš každou chvíli celé společnosti, ubírající se pro ovoce do zdejších zahrad, jehož tu zejména letos dostaneš za babku celou hromadu. Ale tady nahoře je ticho a prázdno. V úvale je jako v zátoce. Letím nahoru a vidím, jak se bělají stromovím zdi Čechova venkovského tuskula. Pod ním stojí na stráni jako hnízdo přilepený drobný domek, jehož střecha dosahuje k terase nového Čechova útulku. Slyším zpěv mužských hlasů. Zpívají si to mladí zedníci, dohotovující zeď na hranici Čechova obydlí.

Stanul jsem nahoře. Srpnové slunce jen pražilo. Vidím před sebou čistounké jednopatrové stavení, jehož stěny zrovna svítí. Celá jedna část zakryta je kyprou popínavou zelení. Nemohu odolat a ohlédnu se, abych se podíval na úchvatné panorama, jež leželo pod mýma nohama. Viděl jsem obraz, na který nezapomenu. Nemohl jsem pochopiti, jak je možno, že o čarovném tomto koutečku neměl jsem dosud ani potuchy. Básník se sem zatoulal a duše jeho jistě zajásala ve chvíli, když rozevřel se před ním báječný prospekt, jemuž rovný aby pohledal.

Občan, bývalý majitel domu s pozemkem, vychází z uzounkých vrátek nové zdi a nabízí se, že mne provede po Čechově nové domácnosti. Vstupujeme po několika schůdkách na sloupovou verandu, na které je milý chládek. Po obou stranách visí živé, zelené záclony, jež celou prostoru tak neproniknutelně zahalují, že ani jediný

sluneční paprsek sem nepronikne. Sklenčnými dveřmi dostaneme se do vestibulu vilky, z něhož vchází se na pravo do světlého, prostranného pokoje. »Zde bude míti pan Čech knihovnu,« upozorňuje mne ochotný průvodce, na němž vidím, že je na to hrd, že bude míti tak slavného souseda. Z knihovny je rozkošná vyhlídka do zahrad a do Povltaví. V prvním patře zrovna nad knihovnou bude míti Sv. Čech svou pracovnu. Pokoj je ještě světlejší než dolejší. U oken jsem se zastavil a dlouho jsem se díval do širého kraje. Tak mně v tu chvíli napadlo, že tu musela spolupůsobit zrovna sama božská prozřetelnost, jež básníka vedla v tento čarovný, slunný a vzdušný kout. Můj průvodce jakoby se ani dočkati nemohl, až mne uvede na nejznamenitější místo celé vily. Vedl mne na balkon. Až se dech ve mně zatajil, když jsem se očima zatoulal do nesmírného polooblouku, v němž jako klenot zasazena nejkrásnější a nejpůvabnější periferie královské Prahy. Vidím pod sebou lány zahrad, v nich zámek trojský, na pravo, na mírném kopečku uprostřed vinice kapličku, ve smaragdově zeleném údolí majestátně se vine Vltava, o něco dále zablýsknou se barvy parníku, oko bloudí ve zmatku na levo, na pravo, stíhá řeku v jejím toku, celé její partie ve slunci hoří jako pozlacené stříbro a všechno zasazeno do měkkého, harmonického, šťavnatě zeleného rámce. A to jsem viděl jen nepatrný díl grandiosního, nepostižitelného a nepřehledného divadla. Zrovna naproti jasně zřím bývalý průmyslový palác z jubilejní výstavy, na pravo královský letohrádek, jenž svou elegantní formou mile oku zalahodí, za ním mohutnou zelenou hradbu, lemovanou řadou staveb a nad nimi už jen chomáč střibřité páry. Tam dole je Praha .. tam je srdce královské naší matičky! Nevím, kam bych honem dříve pohlédl. Není možno jedním pohledem všechno obsáhnouti, není možno se nasytiti a odloučiti se od té neb oné partie. Zabloudím okem na pravo, na nejnižší hranici horizontu, poznávám kostelíček sv. Matěje v Sárce, vidím domy a domky, rozseté jako veliké hračky po nesmírné planině, utkvím pohledem na milé silhouettě, z par nejasně vystupující .. vystoupím na špičky a rozeznávám hranolovou hlavici Hvězdy, vracím se pohledem zpátky a vybírám z velkolepého panoramatu skvost za skvostem — Hradčany — Strahov — Petřín — Vyšehrad . . . V dálce, tam, kde jakoby bylo droboulinké moučky ve vzduchu nasypáno, bělají se dědinky, jež nemohu přesně rozeznati — sestupuji níže a poznávám nejkrajnější výběžky Král. Vinohradů, na levo z tlumu budov na úvalu seskupených rýsuje se věž kostela žižkovského a hned v sousedství jako ohromný strážce leží památný vrch, jehož porostlý hřbet jako poloostrov vniká do spoust staveb. A znovu a znovu oko obrací listy velkolepého alba, znovu a znovu vracím se k partiím, jež v novém osvětlení mají zase jiný, krásný a snivý půvab.

Nové sídlo Svatopluka Čecha.

Hodinka uplynula ani jsem se nenadál. Seběhnu po schodech a běžím za vilu, do básníkovy zahrady, do višňového a třešňového sadu. To prý je v květnu učiněná pohádka. Zahrada běží po úvalu k planině, na kterou si básník vyjde malými dvířky. Na úbočí mile se zelená alej ořechová.

»Tam se těším,« řekl básník, když z jara mluvil o svém zátišíčku »na Havránce«. Z našeho obrázečku, jenž předvádí čtenářstvu našemu nové sídlo Čechovo s ptačí perspektivy, pozná každý, že Svatopluk Čech našel si koutek pro snivou a dumavou svou duši jako stvořený.

Docela dobře to vystihl ten bodrý, prostý staroušek, když řekl: »Dobře, tuze dobře volil pan spisovatel — tam se mu to bude nějak bydlet a krásně psát.«

Hasina.

⊙ **Nový ročník MÁJE** zahajujeme po důkladných přípravách, o nichž částečně již přesvědčuje toto číslo. Přátelé naši jistě nemohou nám upříti, že se staráme o to, abychom podali z literární úrody sklizeň nejlepší. Práci a oběti naše láska k MÁJI neměří. I o to se nyní pokoušíme, doplňovati text vhodným výběrem illustrací. Doplňovati! Neboť nechceme proměniti MÁJ v obrázkový list, v němž často pak záplava illustrační potlačuje slovo spisovatelovo — obrázky budou u nás pouhým doplňkem časopisu a jen tehdy budou míti místo, budou-li buď nezbytny pro vysvětlení našich článků, nebo budou-li významny pro svoji uměleckou formu neb obsah. Neslibujeme, že bude illustrací hojnost, neslibujeme, že budou v každém čísle, ba ani tolik zaručiti nemůžeme, že od nich neupustíme. Bude-li toto rozhojnění obsahu nad naše síly, nerozmnoží-li se odběratelstvo Máje, jak očekáváme, upustíme od nich, což tuto s důrazem připomínáme.

Loni beze zvýšení předplatného zvětšili jsme dobrovolně Máj o 104 strany, letos opět zvětšujeme náklad na zdokonalení obsahu a zlepšení úpravy. Máme-li při těchto výhodách pro naše čtenářstvo setrvati, je třeba, aby přízně k Máji v našem milém odběratelstvu neubylo.

Redakčním výborem Máje byl až dosud správní výbor Nakladatelského družstva Máje. Aby směr listu nebyl však snad otřásán možnými změnami správ. výboru, svěřil správní výbor redakční práce pro Máj zvláštní stálé komisi, jejímž předsedou je odpovědný redaktor František Herites, a členy: dr. J. Borecký, dr. Jiří Guth, dr. Klášterský, dr. J. Kronbauer, Václav Štech a Jaroslav Vrchlický.

⁂ **Studie národního pomníku na úpatí Petřína.** Veliký úkol vznese blízká doba na současnou českou generaci uměleckou: rozřešiti zakončení prospektu z třídy Ferdinandovy v ose nového mostu na úpatí Petřína. Místo toto v esthetickém směru je tak významné a důležité, že myšlénka, využiti ho plně k vytvoření monumentalního prospektu, již dnes musí býti vštípena v mysl národa. Velkolepá poloha, tou dobou v Praze jediná, nezbytně toho žádá, aby otázka řešena byla v mohutných rysech, s největším rozmachem sil. Oko chodce, ubírajícího se třídou Ferdinandovou, vidí dnes prospekt tento zakončený svěží zelení stráně Petřínské, ale marně hledá kulminační »point-de-vue«, po němž paralelní linie mostu a třídy Chotkovy zrovna toužně volají.

Mluvilo se před časem o tom, že na místě Újezdských kasáren postaviti by se měla budova gallerie českého umění. Arch. Balšánek obšírně doložil (Arch. Obzor r. II. č. 1, 2, 3), že není to možno z důvodů technických i estetických. Za to pro umístění monumentu velkolepých dimensí ve spojení se schodištěm, sprostředkujícím výstup do sadů na Nebozízku, je místo to nanejvýše způsobilé. Mistři doby barokové byli by jistě příznivé polohy takové využili k vytvoření veduty prvního řádu, neobyčejné perspektivní hloubky a stráň Petřína jistě by byla ožila stříbrnou kaskadou s kamenným světem bujných skulptur. Jakou pohádku by zde byli vytvořili sochaři doby barokové! Jak pochopí úkol svůj XX. století?

Pan architekt Balšánek již při stavbě nového mostu u Národního divadla poukazoval k tomu, že pro uměleckou výzdobu jeho, se zřetelem na monumentální zakončení prospektu na Petříně třeba předem stanoviti myšlénkový podklad. Znamenitý a originální návrh jeho, tlumočený ve »Světozoru« (r. XXXII.), zůstal bohužel bez odezvy a léta přikryla jej zapomenutím. Ale jistě ne na vždy. Oživne znovu — snad teprvé za léta — ale jednou dojde, musí dojíti uskutečnění. Dnes návrh arch. Balšánka zdůrazňujeme v dobu jistě významnou. Autoru jeho byla svěřena veliká a zodpovědná úloha, aby základní rysy budoucí Malé strany v plánu regulačním stanovil. Nezapomínejme na to, že také most cís. Františka volá po sochařské výzdobě. Z toho důvodu, aby všedním, málo významným dílem nebyla snad jednou pokažena velká myšlénka, nebyla provedena výzdoba ani nejnutnější, ač prostředky k ní byly povoleny.

Most sám se svými devíti piliři a vstupem u Národního divadla stvořen jest pro cyclické zobrazení veliké doby historické. Jednou snad, po amortisaci stavebního nákladu, zruší příští doba malé domky výběrčí a nahradí je vstupními pylony, jak tanuly tu arch. Balšánkovi na mysli.

Závěrkem, vrcholem tohoto cyklu musí býti národní pomník na úpatí Petřína, viditelný z daleka i široka i ze samého srdce Prahy.

Není možno, aby čarovná tato architektonická vidina, aby naše moderní prospektová pohádka zůstala pouhým snem. Čtenář má ji před sebou a jistě mu při pohledu na ni radostně zabuší srdce. Architekt Balšánek ukázal tímto svým dílem, že je nejen praktickým, ale zároveň poetickým řešitelem této velkolepé otázky a podaří-li se jednou uskutečnění velikého tohoto našeho snu, bude prospekt zároveň monumentem jeho ducha a jeho šťastné a originální tvorby. *Dr. Bohuslav Kimla.*

\+ **Novinky podzimního trhu knižního.** Nakladatelské Družstvo Máje počalo vydávati »Sirotka« od K. V. Raise v sešitech. Rovněž v sešitovém vydání objeví se jako příloha Máje v bibliotéce

z cizích literatur Ibáñezův román »Chalupa« v překladu Pikhartově. — Právě vydána týmž nakladatelstvím kniha novel »Kruhy na vodách« od M. Jahna a připravuje se Viléma Mrštíka »Santa Lucia«, (s illustracemi od Karla Klusáčka) a povídka pro mládež »Jasno i chmurno« od Fr. Hrnčíře. Pro děti chystá Nakladatelské Družstvo Máje ještě zvláštní překvapení, připravujíc bohatě illustrované pohádky. Z jiných nakladatelství: U Ottů vydá R. J. Kronbauer »Záhadné příběhy a vzpomínky« a Václav Štech román »Kovové ruce«.

— **Pražské Ghetto** svou rázovitostí jistě bylo proslulým a poutalo k sobě pozornost všech cestovatelů a návštěvníků Prahy. Postupem assanace mizí krok za krokem tento starý útulek pronásledovaných židů a později ponejvíce útulek bídy, neřesti a zločinu. Za nedlouho, jako v jiných městech již se stalo, také Pražské Ghetto sneseno bude s povrchu zemského a nahrazeno moderními prospekty a ulicemi, jichž výplň ovšem bude jiná, nežli byla ona, jež tvořila stafáž křivolakých uliček a tmavých zákoutí odstraněného města. Zachytiti obraz dnes již kvapem mizící, jest účelem knihy, jež leží před námi. Nakladatelstvo (Česká grafická společnost Unie) mělo šťastnou ruku, získavši spisovatele, jež plně byli s úkol jim svěřený. Ghetto historické svým známým řízným slohem výborně líčí Dr. Zikmund Winter, a Ignát Herrmann v živých barvách vystihuje pestrý a pohnutý život pověstné páté čtvrti za dob posledních jejího trvání. Dr. Josef Teige pak podává v stručných, ale vystižných rysech studii topografickou, na základě pramenů městského archivu pečlivě sestavenou. Kresby text znázorňující a dokládající jsou od A. Kašpara a lze o nich pochvalně se vysloviti. Kniha pěkně vypravená zasluhuje doporučení. — *Zrovin.*

— **Výstava spolku »Manes«** seznamuje Prahu s družinou hanoverských umělců, známých po celém světě umělců Worpswedských. Ves mezi Brémy a Hamburkem, neznámá děd'ina Worpswede, jejíž kraj, lid i vzduch zachycují umělci na svých plátnech, stala se proslulou. Je to zvláštní kraj, originální lid, smutné, zasmušilé a zadumané okolí. Rovina, ve které je divná, teskná a ponurá poesie. Málo stromů, na průplavu plovoucí temná loď, rašelina, písek, větrný mlýn, tmavý dub, bělokorá bříza — to je celý terrain, v němž Worpswedští vykouzlují svoje stemnělé, svoje dumavé obrazy. A lid ubitý, zatížený krutou těžkou prací, na němž do slova vyplňuje se tvrdá kletba, že v potu tváře z hroudy země bude vytloukati svoje živobytí, kout země, kde jakoby pořád smutek vanul svými tesklivě šumícími křídly. Nové, originální prostředí, do kterého postavili svou paletu lidé, kteří kraj i jeho lid pochopili, kteří s láskou sledují každý záchvěv a kteří jsou nadáni velikým a vzácným uměním, vtisknouti každé partii svou hlubokou individualitu.

Hanoverští jsou mistři barvy, jsou malíři kontrastů, jsou básníci soumraků, jsou duše vnímavé a citlivé, které dovedou vdechnouti svému výtvoru to, co je dojalo a uchvátilo. Jejich štětec je silný a mohutný v myšlénce a je úzkostlivě svědomitý, až pracně horlivý v provedení. Jsou impressionisté v pravém toho slova smyslu, ale jsou při tom poety. Proto se vám tu a tam až zdá, že nedotknutelnost rázu a tónu, ba i nálady porušují komposicí. Toho markantním dokladem je nejlepší dílo arcimistra družiny Mackensena (»Dřevákář!«). Před jeho velikým plátnem »Země« staneš v údivu a dlouho setrváš v zadumání. Kletba hroudy (proč přcloženo »Scholle« slovem dost nevýstižným, není dost jasno) tu zrovna čiší. Třeba ti na okamžik vadila nezvyklá, z tak zvané »žabí perspektivy« pojatá skupina se svým pozadím, — její zaboření do roboty, mistrovský provedený pohyb žen, vlekoucích brány, stařík, za nimi s tichou resignací postupující, celý ten silácky pojatý a provedený těžký a utloukající výkroj z hroudy zemské je typickým kusem uměleckého kreda, jež tu několikačlennou družinou je tradován v markantních ukázkách, hovořících výmluvněji než dlouhatánské popisy. Vše tu má jeden společný, základní rys — vše je jednoduché, prosté v disposicích, nekombinované, nesložité ve formách, ale důkladné v technice, jež je až nápadna, skvostné v barvách, výmluvné, suggestivní v náladě, vše je provanuto tlukotem srdce, pravou, zanícenou a soucitnou duší. Co tu jen vykouzleno z dusného, zakaboněného, plochého pole rašelinového.

Modersonova »Slatina« tají v sobě zrovna monumentální rys. Člověk by ani nevěřil, že možno, aby povstalo epitheton »básník rašeliništ«. Jeho obraz »Po bouři« je přímo klassickým kouskem umění, rozvrhnouti na plátně světlo a stín. Na jedné straně zdá se ti, jakoby prchalo, na druhé straně svítí celá jeho oasa, pravá výheň záře, která sousedstvím soumraku, stmívání, nabývá zrovna slavnostního jasu. Individuality jednotlivých členů družiny, třeba že všechny pojilo jedno umělecké kredo, jsou přesně znatelny. Vogeler je tichým, snivým básníkem dumavých chvil a okamžiků. »Starý dům« je roztomilý, nadýchaný obrázek. Měsíc roztřepuje svoje nyvé světlo na krovu a celek jakoby byl zatopen září z věčné lampy. A což protějšek jeho, »Bílý dům«? Soumrak ulehl do kraje, ticho, pusto, smutno kolem, světélko jako dohasínající život v člověku prokmitá šerem a nahrbený staroušek šourá se z chladna a teskna večerní nálady v útulné zátiší bílého domečku. Jeho atelierové koutečky, svěží, jakousi rozmilou naivností vydychující selankové obrázečky, pohádkové i romantické sujety celou koncepcí prozrazují nejen snivou, do tajemna se zálibou se nořící duši, ale i provedením vzácného umělce, jenž některými svými prodetajlovanými partiemi uvede vás v úža.

Overbeck je jásavý kolorista, který unáší zrovna zasvěcujícím porozuměním pro tichou me-

lancholií svých samotářských chaloupek a ponurých horizontů nad bařinami a rašeliništi. Jeho »Pšeničná pole« (zase omyl: »Buchweizenfeld« není pole pšeničné, což ostatně pádně dokumentováno na obraze) jsou svými ztlumenými, harmonickými přechody pravým kabinetním kouskem krajinářského umění.

Výstava, zdá se, jakoby měla v astrech, jež venku podzimkovou flóru symbolisují, svůj smutný los zase předurčený. Měla malou, praubohou vernisáž a vykazuje zase úžasně chudou návštěvu. Dostat sem celou družinu uměleckou z dalekého kraje, je jistě spojeno s finančními obětmi. Bylo přirozeno očekávání, že se lidé do výstavy pohrnou. Ale smutný úkaz se opakuje. Povíme na ukázku, jakou návštěvu vykazovala výstava v prvních dnech. Prvního dne přišlo — 82 — druhého dne 56 a třetího — 80 návštěvníků. Z těch bylo Němců: 1. dne . . . 40, následujícího dne — 25 a třetího: 34. Zakoupeno bylo celkem 10 děl — z těch až na čtyři, které zakoupil p. dr. P., stali se vlastníky zase — Němci.

Inu, pravda, Manes vystavuje díla hanoverských umělců — ale považíme-li, že už při výstavě Manesových děl zaznamenali jsme takovéto ubohé cifry — pak věru nenalézáme pro tuto vlažnost ani pravého slova! *Jaroslav H. . . . a.*

☐ **Vinohradské divadlo.** Bude? Nebude? Byl žertem jeho celý projekt? Bylo to míněno vážně? — To jsou otázky, o kterých poslední dobou ve formě zdvořilé nebo též nezdvořilé (to častěji!) pojednává tisk. Dle našich zpráv rozladily přátele a nastávající budovatele tohoto divadelního domu některé netaktnosti, bez nichž se u nás skoro již veřejná diskuse neobejde. Rozumáří a neostýchaví »znalci« jali se Vinohradským diktovati, jak se musí otázka tohoto divadla řešiti, co se v něm musí hrát, za jakou cenu, jak stavět, platit a tak dále. Nemíníme tím pronášení úsudků lidí povolaných, nýbrž jen ono jalové písalství, které se plete do všeho.

Tato neskromnost dotkla se podniku v nejchoulostivější době, kdy se úzkostlivě počítalo nejen, jak a zač divadlo zbudovati, ale i jak a čím je udržeti, aby neviselo v povětří. A protože tyto úvahy příliš rušil povyk z ulice, ubezpečili se na Král. Vinohradech sedmerým zámkem, aby mohli skončiti své porady bezpečněji a nerušeněji. Divadlo však dle zpráv nám sdělených bude. To věděti je na ten čas věcí nejhlavnější.

┼ **Obecní dům u Prašné brány.** Koncentrační středisko české společnosti, jež bohužel až doposud rozstrkána je po Praze mnohdy v zákoutích dost nedůstojných, spěje k definitivnímu vyřešení, k němuž asi dojde v nejbližších dnech. Významno je, že obecní dům má činiti s Prašnou bránou, jež doposud byla isolována, jeden celek, což uskutečněno bude tím způsobem, že z hlavního patra obecního domu bude krytý přechod do sálu ve věži nad klenutím. Věž ovšem musí zůstati dominantou a proto se musí architektonika domu podříditi charakteru Prašné věže. Dům svým umístěním na vstupu do srdce Prahy musí nejen svým posláním, ale i svým zevnějškem hlásati na první pohled českost Prahy. V domě budou tři veliké sály (zaujímající dohromady plochu 800 □ m) a to tak disponované, aby se v případě veliké slavnosti i s rozsáhlou dvoranou, se sály jeden celek tvořící, daly použíti k jednomu účelu najednou nebo také odděleně. V programu stavebním výslovně se stanoví, co vše tu nalezne útulku. Sály totiž mají sloužiti nejen účelům slavnostním, veřejným, nýbrž také účelům vzdělavacím, jako jsou přednášky, hudební produkce, divadelní představení, umělecké výstavy, bazary a pod. Bylo by snad žádoucno, aby divadelní sál byl co nejpraktičtěji a dle moderních potřeb zařízen — ba snad nebylo by zbytečností ani v tom případě, když dojde k vystavění druhé scény v Praze, kdyby se při definitivním řešení vnitřku pamatovalo na to, že veliké massy obecenstva, jež budou často a často plniti prostory obecního domu, nemohou se spokojiti s nějakou scénou podřízenějšího významu. Dle dosavadních disposic lze očekávati, že definitivní návrh bude vypracován nejdéle ve lhůtě dvou měsíců, návrh stavební pak ve lhůtě dalších čtyř měsíců, tak že bude možno se stavbou započíti začátkem příštího období stavebního.

☐ **Originelní knížka.** O smělém podniku spisovatelů, sestoupivších se v Nakladatelské Družstvo Máje, vydán byl spisek pod titulem »Svépomoc českých spisovatelů.« Je v něm několik informativních článků, spousta zajímavých glos o spisovatelích a knihách a dvě povídky z péra Heritesova. V knížce elegantně vypravené je skoro padesát podobizen a j. obrázků. Kdo si do Máje o ni dopíše, dostane jí zdarma.

Toto číslo vydáno 25. září 1903. — OBSAH: JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — Dr. J. STOLBA: Vzpomínka na Bedřicha Smetanu. — JAROMÍR BORECKÝ: Cachucha. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — ANT. KLÁŠTERSKÝ: Stopy moře. — R. J. KRONBAUER: Už nebude obtěžovat . . . — FEUILLETON: HASINA: Nové sídlo Svatopluka Čecha. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: ANT. BALŠÁNEK: Studie národního pomníku na úpatí Petřína. — Nové sídlo Svatopluka Čecha.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA V PRAZE. — PAPÍR ZE SKLADU ČESKÉ SPOLEČNOSTI PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL. V PRAZE.

JAROSLAV KVAPIL:

Pavouček.

Sám pozdě v noci doma,
čtu přísnou knihu astronoma,
čtu o nezměrnu let.
List obrátit chci zlehoučka —
a vidím pavoučka,
jenž na okraj si sed'.

Mne věčnost láká šerá,
a na té stránce sedí efeméra —
list zvrátím, zhyne hned . . .
Ta věčnost, jež mne dráždí,
zdaž ta ji nezavraždí?
Oč zkrátím její svět?

Jen o vteřinu jsoucnosti —
i ta je věčností!
Cos neodbytně táhne ruku zpět . . .
Kdos velký zdá se blížit —
byť vteřinu jen, chci ji vyžít!
A já dnes nedočet' . . . .

Už tedy nikdy . . .

Už tedy nikdy nad kolébkou
se nebudeme spolu skláněti,
svou rukou hřející a hebkou
sny nepožehnáš mému dítěti!

Co bude po nás? Zhnědlé listí
tvých vavřínů a listy básní mých,
troud zpráhlé lidské nenávisti
a marnost našich srdcí horoucích.

Co cítíme, kdo docítí to,
čí zrak se proto slzou zakalí?
Té krve je mi tolik líto —
my budoucnu jí přece nedali!

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román

(Pokračování)

Zajímavo bylo, že Slovo, ačkoli peníze k němu nyní tekly žlábkem, nemálo se uskrovňoval v placení. Skoro jen zedníci a nádenníci dostávali v sobotu svoji mzdu na ruku. Řemeslníci a dodavatelé museli čekat. Ale to je starobylá zvyklost stavění na obvodě pražských měst, které se valná část podnikatelů zuby nehty drží. Platidlo je u nich vzácnou medicinou, jíž dávají užívati jenom v skrovných pilulkách a teprve po velkém dolehání a nářku. Cukrem úžasných slibů je osypávají, na zlé časy, průtahy bank a založen, zdlouhavost úřadů klnouce jako Hunové.

Dodavatelé cihel, vápna, kamení, písku, dlaždic a jiných hmot, truhlář, tesař, zámečník s kamnářem, pokrývačem a sklenářem, natěrač, klempíř, instalatér a malíř — ti a řada jiných přistupují v zápase o práci na neslýchané podmínky a upomínají o své v takových rukavičkách, jakoby šli krást v cizích revírech. Vždyť podnikatel hovořil o nových stavbách, o parcelách právě zakoupených, je skoro jisto, že bude zase stavěti do měsíce tam a onde — proto se čeká a čeká a čeká.

A praskne-li nádržka trpělivosti dodavatelské, je honba podnikatele časem obtížnější lovu na plaché kamzíky. S lešení se propadnou takřka před očima pátrající návštěvy, doma ho zaprou desetkrát, z hostinců uniká zadními východy, a nepomáhá-li ani to, pak má v náprsní kapse tobolku plnou nových smluv, projektů na nové stavby, a v ústech zdroje lipového medu nebo saracenského klení. Nová práce na obzoru, nové výdělky. Je-li naléhání dodavatelovo z ocelových pružin, pak se v tobolce najde příhrada s umouněnými bankovkami, ale přísahy na nich rostou, že jsou určeny pro toho a za ono.

Má-li podnikatel jenom poněkud obstojné vysvědčení ze školy života, pak staví brzy penězi za dům starý budovu novou, na chůdách slibů, výmluv a předstírání nadbíhaje o délku jedné stavby svým věřitelům. Za nějaký čas — jsou-li chůdy z chytrého dřeva — předbíhá již o domy dva — tři — nejsou-li podagra na lešeních schytaná příliš dotěrna, a jsou-li ledviny jen trochu houževnaty, vzroste u čilých spekulantů této stříže vzdálenost mezi úvěrem a kapacitou jeho tobolky brzy na celé ulice.

Ovšem někdy chůdy náhle prasknou nebo zvrtne jich pán — pak prudký pád zachvěje často i lešeními na stavbách až neuvěřitelně vzdálených . . .

Slovo novou stavbou získal úvěru, o jakém před tím snad ani nesnil. Až dostaví, požene prý nový dům pod střechu hned vedle. Dodavatelé se dovídali, že prý se má na pěti vedlejších parcelách stavěti továrna. A Slovo prý má čáku, že bude stavba zadána jemu. Otázal-li se ho někdo však na to, mžoural chytrácky očima a dušoval se, že nesmí nic bližšího prozradit. Tak dráždil. Kam však pokynul, dodávali lidé, čeho byl potřeben. A čekali.

Podnikatel staveb nesmí býti na štíru s radnicí. Slovo v tom ohledu měl klapky v náležitém pořádku. Se třemi členy městské rady si tykal, stavební inženýr byl jeho krajan, nějaký čilý samosprávný úředník bydlel lacino v jednom z jeho domů. Kolegové Slovovi šeptali si, že krejcaru činže neplatí, ale sami měli tolik jiných škraloupů na svém mléce, že raději tímto podezřelým prádlem příliš netřásli.

Pro tyto známosti a styky dostal Slovo na nový dům pěknou pomazánku: koncesi na hostinec. Koncesemi hostinskými obmýšlejí radnice odjakživa skoro jenom své přívržence. Těmi jsou především ovšem stavební podnikatelé. V nich je věrná garda obecní vlády, neboť kdo staví, raději si poštve na krk majóra satanášů, nežli správu místních věcí veřejných. Hostince jsou pak cennou výslužkou a pro osoby u samosprávných vesel dobrými tvrzemi. U piva se v Čechách dělá všecka politika, u něho nejvíce se propírají veřejné záležitosti. Proto je důležito pro hlavy radniční, aby byly čelné hospody ve spolehlivých rukou. Když se i nepodaří vždy zatočiti tu vítr do plachet, jak si přejí v domě radním, alespoň je tu snadná kontrola duší občanstva. Správa našich obcí je plavbou na moři piva — tož ať jsou jeho proudy pod dozorem . . .

Když měl Slovo koncesi v kapse, objednal u klempíře obrovský hrozen. Lakýrník jej polepil pozlátkem i se stopkou, připevnil jej nad vchodem do místnosti pro hostinec a do vlysu pod římsou u prvního patra napsal pak obrovskými literami: U zlatého hroznu.

Mnoho Slovových známých, leckteří přátelé a všichni jeho nepřátelé zašli si podívat se na jeho nový dům, v poušti od ostatních lidských obydlí nejméně pět set metrů vzdálený. Někteří byli té důkladnosti, že spočítali na

kroky, kam se šel Slovo zakopat, jak nyní říkali. Neboť ani tři tabulky hlásající, že v domě čerstvými nátěry páchnoucím pronajmou se ve všech patrech byty, ani nové zlato velkého hroznu nevyplašilo z nich mínění, tady že dávají lišky dobrou noc. Sem že páchne noha hostova jenom, přepadne-li ho na cestě od hřbitovů hromobití nebo zemětřesení. Nájemník pak vůbec že se tu neukáže.

To všechno, co si myslili, roznášeli po předměstí. Slovovi do očí však říkali o novém domě samou chválu. A vyslovili-li nějakou pochybnost, aby naznačovali sílu svého přesvědčení, ihned ji oslabovali poukázáním na to, že je nyní v Praze o byty velká nouze, v starých barabinách že nechtějí už skoro lidé ani bydlet a že je dost lidí, kteří se rádi projdou a rádi zůstávají v čistém povětří. Tady je ho věru hojnost náležitá.

Starý strýc Slovův vážil cestu až z Malé Strany, aby se podíval, kde to novým částem Prahy ukazuje podnikavost synovcova směr. Svatým křížem se požehnal, když spatřil, kam to až rarach synovce vylákal — ale Slovo položil před starouška karty otevřené.

Tři parcely našel. Co mu na ně půjčili, toho dvě třetiny schoval — nějaký plán s tím má, novou spekulaci. Zbytek dal do chřtánu hlavně zedníkům — zloději, nalelkovali se tu až hanba — prál Slovo. Ostatek zůstal dlužen. Až prodá, zaplatí dodavatelům. A že prodá, dobře prodá, o tom ani v nejmenším nepochybuje. Neboť tenhle pozemek má štěstí. Když jednou nebožtík kožešník — nyní Slovo přidusil hlas, jako se tiší před závratným přemetem v cirkusu orchestr — od jehož vdovy parcel nabyl, na tomto místě k orání přihlížel, našel tu bavorský tolar s Panenkou Marií. »Strejčku, to je stará stavitelská zkušenost. Kde se najde peníz s Marianským obrazem, tam je štěstí. Baba mně ten tolar ukázala. Dala k němu ouško, nosí jej na krku. Pamatujou na má slova: tady je schováno štěstí!«

Malostranský strýc poslouchal, poslouchal, ale neříkal ani tak ani onak. Prošel všecka patra, na půdu vystoupil, do sklepa slezl, v hostinské místnosti i na věšáky sáhl, které šrouby ke zdi právě přimykali tovaryši. Znova se pak pokřižoval a hluboce si vzdychl, že tu hospodu podle jeho rozumu nekoupí ani slepec. Umře prý dlouhou chvílí každý, než se sem dostane.

Ale Slovo byl jiného náhledu. Stará zkušenost je zkušenost. Kde vykopali větší peníz, tam se spekulace vždycky daří, kde Marianský tolar, tam uhodili na štěstí.

Strýček zavrtěl hlavou. Na Pannu Marii v téhle věci nespolehal nic.

Slovo však také ne. Nikoliv snad proto, že by! neznaboh přímo pro výstrahu, který do kostela přišel jen, byl-li pozván na něčí svatbu, nýbrž proto, poněvadž tolar našel on sám a toliko ve své fantasii, a nikoli nebožtík kožešník. Na takového nějakého červa chytil už kavek z venkova a předměstských domů jim na krk uvázal! Někomu sliboval, že v těch a v těch místech bude soud nebo škola, pak že bude v domě sháňka po bytech, někomu maloval před dům tramway, která bude do půl roku, někdy, že dům do tří let musí koupit obec, erár nebo sousední továrna, záložna, a pak že vydělá se na něm peněz jako plev. Při »zlatém hroznu« vzpomněl si, že ještě dost nevyužitkoval nebeského království při svých spekulacích. A než vykouřil zavlhlý smotek, byl tu tolar s Pannou Marií jako zjevení.

Protože pak víra beze skutků je mrtva, nenechal vše jenom na máteři boží, nýbrž učinil i jiná opatření, aby »zlatý hrozen«, dobrého půl kilometru od posledních staveb na předměstí vzdálený, pravého kupce našel.

II.

Do měsíce tu měl Slovo kupce na dům, jakoby ho byl vyčaroval. Rolníka Čejčila od Králové Hradce. Chlapíka v shrnovačkách, s přaskami nad lýtkem, v mysliveckém kabátku, s tetřevím pérem na kloboučku, s plným černým vousiskem, a s veselýma očima pod čelem, do něhož kudrnaté vlasy každou chvíli se smekaly.

Pán Bůh ho zbavil sedlačení, které ho netěšilo. Politisoval, řečnival a agitoval po březích Labe a Orlice, durdě se na svět, který mu nechtěl věřit, že je všecko pravda, co povídá. Vyčetl to přece z novin, mluvil hotové úvodní články — ale stále byla většina proti němu. Na dýchavičné hnědce jezdíval ze schůze do schůze, při volbách okresních, městských, zemských, obecních i říšských namluvil, nakřičel a naagitoval se do ochraptění, shazoval výbory záložen, různých spolků a sborů — až se mu konečně nepřátelé zle vymstili. Prodali mu jeho půlku statku v exekuci. Dle jeho náhledu to byla jen a jen msta. Vláda chtěla jeho pot v podobě daní, záložny neslevily se směnek ani písmenky — takové jsou naše vlastenecké ústavy! — přátelé se naprosto neosvědčili, a nepřátelé: ti by mu byli vyrvali duši z těla, kdyby byli věděli, kudy k ní. Proto jim majetek hodil raději na pospasy a ušel z kraje nevděčného, kterýž tak znamenitě politicky budil. Perly tam házel do louží! (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování).

ZPĚV I.:

NAMLUVY.

Lysou hlavu nakloněnou,
ruce k tělu chabě kleslé,
zamračen a ztopen v dumy
seděl starý Gure v křesle.

V javorovém seděl křesle,
starost posupná a líná
táhla duši mu, že ani
nedotknul se číše vína.

Slavný byl přec zásluhami,
věhlasný byl starým rodem,
skvěl se přede všemi v radě,
celým skvěl se před národem.

Ač byl starec, nepřekonán
velel šikům v každém boji,
v míru spravoval své statky,
velel četných lodí voji.

Stále zdar šel v patách jemu,
bohat' denně jako divem,
nejednou se sám i kníže
řídil jeho slova vlivem.

Co mu asi chvíli klidu
z nenadání otrávilo?
Co mu v duši vrhlo stíny?
Co mu vrásky na skráň rylo?

Zbloudily snad jeho lodě
mezi příkré fjordu skály,
Vikingové loupeživí
kde je jali, zdrancovali?

Nevrátily se mu více
plné převzácného zboží,
perel, jantaru a sloně,
sobolích a vlčích koží?

Jediná snad jeho dcera,
jeho rodu chlouba, pýcha,
běloňadrá, štíhlá Svana,
tajně trudí se a vzdychá?

Nikoliv, neb šťastně lodě
v přístavu si hoví doma,
bílá Svana v jednu píseň
rozpěje se, když hne rtoma

Co jej tedy trudit může?
Zvedl hlavu v jizby šeři,
otrok cizí, hlavu chýle
u řezaných stál tam dveří.

Jako z bronzu ulit čeká
na odpověď, k pánu hledí,
kyne jemu starý Gure,
mračný má se k odpovědi:

»Vyřiď, sluho, svému pánu,
veleknězi Svantovíta,
s šetrnou že úctou vždycky
má jej chudá střecha vítá.

Ke cti že mi slouží vzácné,
přejde-li práh mého domu,
jeho jest číš vinic mojich,
jeho jest plod mého stromu!«

Uklonil se cizí sluha
a již kroků hlučných ruchem
dlouhá chodba hlaholila,
lačným kmet je lovil uchem.

Lovil dlouho ohlas jejich,
jak se zvolna táhle ztrácel,
a zas hlavu schýlil k prsům,
v nové se zas dumy ztrácel.

Pochybností sterý příval
bouří na něho se řítí,
co může kněz Svantovíta,
co můž' v jeho domě chtíti?

Po přátelsky přece spolu
již se nesetkaly roky,
bylit ve válce i v radě
úhlavními, zlými soky.

Starý Grozvin tvrdošíjný
lišák podšitý byl lstivý,
úlisný a krvelačný,
při tom nad vše zlata chtivý.

Tvrdošíjný též byl Gure,
zarputilý, drsný, tvrdý,
stejně jako na svůj věhlas
tak i na své jmění hrdý.

Ale při tom přímý vždycky,
neznající falše, zrady;
jisto bylo, spor že vznikl,
ti jak přišli dohromady.

Bylo to jak ostrá kosa
na tvrdý když vrazí kámen,
mezi Grozvinem a Gurem
rázem tryskl hádky plamen.

Starý Gure zvedl skráně
zahalené dumy mrakem,
jizbu celou v dál se tmící
sokolím svým projel zrakem.

Leskłé přeletěl kol stěny
stropy zdobně vykládané,
koberce též pestrobarvé
z jemné vlny umně tkané.

Nad krbem zrak jeho stanul,
tam kde skřítků sošky steré
tísnily se v maleb věnci,
nad nimi kde lebky steré

Bělaly se divé zvěře,
v mládí jeho rukou zbité,
k pozlaceným těkal trámcům,
vzácnou řezbou byly ryté.

Stěny zbraněmi se leskly
dávno v bojích padlých dědů
štíty, meče, toulci, mlaty,
strašlivými ku pohledu.

Palice tu, kyje, na nichž
znáti ještě krve stopu,
v pestrém seřadění oko
našlo od země až k stropu.

Štítů leskłé plochy hladké
zrcadly v šer jizby vjely;
zrovna v rohu proti starci
krb stál, mramorový celý.

Milou družnou útulností
v dlouhých zimách k sobě vábí,
nešen z jedné sochou Vesny,
z druhé strany sochou Báby.

Z ryzího je zlata celá
ladná socha smavé Vesny,
jest to slunce, do přírody
kterým vniká život plesný.

Stříbrná je socha Báby
jak ten měsíc, v kterém leží
spící moře, dlouhá lada,
bílé skály na pobřeží.

Před sochami kůže měkké,
křesla na nich v družném vínku
s přehozenou sobolinou
k milému zvou odpočinku.

S poháry stůl trochu stranou
podlahu, strop, stěny, zbraně
Gure hbitě přelit okem
a pak povstal odhodlaně. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

Dr. J. ŠTOLBA:

Vzpomínka na Bedřicha Smetanu.

(Dokončení.)

V nejlepší náladě rozešla se společnost pozdě v noci, a s těžkou hlavou a se srdcem ještě těžším kráčel Böhm k mládeneckému svému obydlí. Uměl sice pracovati a uměl pracovati rychle. Ale tříaktové libretto za dva dni napsati — mráz mu přecházel chvílemi přes záda. Co to jen provedl, že odvážil se tak nebezpečné sázky? Arci, víno, jemuž nebyl zvyklý, mělo zde mnoho na svědomí. Ale když vzpomněl oněch 16 lahví šampaňského, jichž cena převyšovala dvouměsíční jeho gáži, tíž ta pojednou s něho spadla, a Böhm okřídlenou nohou spěchal k domovu. Zasedl ihned k psacímu stolku, rozvrhl rychle celou věc a soukaje ze sebe ve dne v noci při černé kávě a za nepatrného jen odpočinku verš za veršem a akt za aktem, zaklepal skutečně třetího dne před 11. hodinou na dveře divadelní kanceláře, kdež odevzdal rukopis libretta »Zakletého prince« do rukou tajemníka Josefa Sklenáře u nahodilé přítomnosti intendanta Dra Riegra a skladatele K. Šebora, vyhradiv si arci změny, které by později snad za nutné uznal.

V nejbližším na to dychánku »u Krásy« panoval arci nemalý jásot, který zvýšen ještě prohlášením přítomných znalců, že libretto, jež byli prohlédli, je »komponirbar«, a že Smetana může ihned pustiti se do práce.

Avšak —

Buďsi že Smetana vyžadoval různé změny, ke kterým Böhm odhodlati se nemohl nebo nechtěl, buďsi že nemohlo býti docíleno dohodnutí ohledně honoráře, poněvadž Böhm požadoval tantiemy, o kterých Smetana ani slyšeti nechtěl — jisto jest jen, že Smetana libretta neobdržel a že ohlížeti se jal po jiné síle, která by mu co nejrychleji žádané libretto pořídila.

Dne 4. srpna 1869 provozována v letním divadle na hradbách fraška moje »Krejčí a švec«, třetí cenou divad. družstva poctěná,

s úspěchem velice příznivým, jenž hlavně jevil se v neobyčejném na tehdejší poměry počtu repris a v přečetné návštěvě repris těch.

Již při zkouškách na frašku tu seznámil jsem se blíže s Bedřichem Smetanou, jenž jsa tehdá prvním kapelníkem, ob tu chvíli při zkouškách těch se objevil a s nemalým účastenstvím průběh jejich stopoval.

A když pak po premiéře členové družstva, herci a jiní příslušníci divadla mne obklopili, přejíce mi štěstí k prvnímu mému divadelnímu úspěchu, přistoupil i Smetana ke mně a vysloviv mi několika srdečnými slovy gratulaci svou, pravil ke mně: »A až se trochu uklidníte, promluvíme si spolu o něčem.«

Od té doby minul celý rok. Já dávno již zapomněl na slova ta a robil jsem pilně různé aktovky, které po »Krejčím a ševci« následovaly, a všelijaké novelly a humoresky, jež vycházely hlavně ve Světozoru, maje při tom hlavu plnou světoborných plánů.

Tu pojednou v Měšťanské besedě, kde Smetana býval častým hostem, zavolal si mne jednoho večera ku svému stolu a pravil ke mně:

»Tak bych rád, abyste mi napsal libretto ke komické opeře.«

Zůstal jsem jako ohromen, neboť na libretto neměl jsem nikdy ani pomyšlení. Odvětil jsem tedy, že mi sice přání jeho velice lichotí — ale že mu pravím upřímně: dobré látky že by mně bylo na libretto líto a slabou věcí že by mu nebylo posloužiti.

Usmál se dobrácky a odvětil, že to uznává, ale že nežádá ode mne libretto původní. Přeje si jen, abych mu spracoval libretto podle veselohry, kterou mi označí.

Namítl jsem, že nikdy dosud nepsal jsem veršů, ale Smetana upokojil mne slovy zcela karakteristickými:

»To je věc praxe. Nežli uděláte první akt, půjde vám to hravě.«

Nabídnutí Smetanovo lichotilo mi tak, že po krátkém váhání jsem svolil. A když podali jsme si na spečetění smlouvy ruce, prohlásil Smetana, že má velikou chuť do Putlitzova »Zakletého prince«.

Veselohra tato byla svého času velice oblíbena a já znal ji velice dobře. Souhlasil jsem proto ihned, že látka její hodí se výborně na komickou operu a slíbil jsem, že pustím se ihned do práce, žádaje arci Smetanu, aby pronesl veškerá svá přání ohledně uspořádání látky té. A tu prohlásil Smetana, že o věci již přemýšlel a že v několika dnech dá mi malý náčrtek, jak si asi celou věc myslí. Jen o to ještě žádal, abych se o věci nikomu nezmínil, poněvadž se diví, že některý komponista již dávno látky té se nechopil, a že by bylo velmi snadně možno, že by tak učinil někdo ihned, kdyby zvěděl, že on na látku tuto pomýšlí.

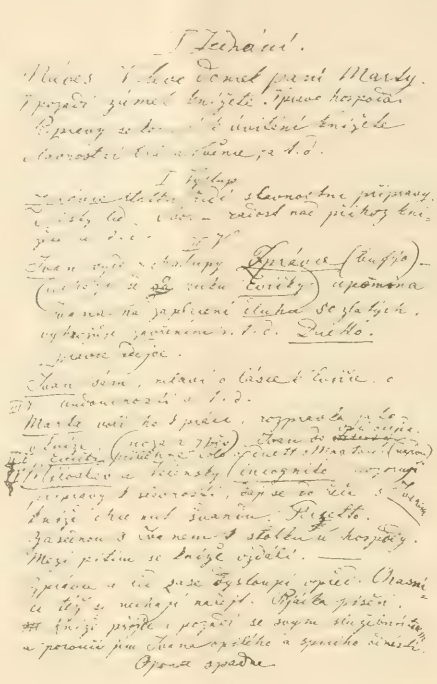

Autograf Bedřicha Smetany.

A za nějaký den doručil mi Smetana náčrtek vlastní rukou psaný, v němž sám skicuje rozdělení celé látky, a jejž, naleznuv ho šťastně v papírech svých, v autotypním snímku k článku tomuto připojuji.

Ale již v náčrtku tom nalézal se kámen úrazu, na který celá věc vážně narazila, totiž prosa, kterou Smetana výslovně v opeře míti chtěl.

Jak známo, bylo první spracování »Prodané nevěsty« o 2 jednáních a obsahovalo také dialogy.

Pamatuji se zcela dobře na premieru »Prodané nevěsty«. Přijetí její bylo dosti chladné a teprve od představení ku představení rostly zájem a porozumění, tak že teprve postupem doby obecenstvo naše počalo krásy díla toho chápati.

Po mém soudě vadila »Prodané nevěstě« vedle některých slabin libretta hlavně prosa, kterou byla prostoupena a to z toho důvodu, poněvadž zpěváci v opeře zaměstnaní až na jediného Palečka, jenž zpíval Kecala a dovedl na jevišti i dosti snesitelně mluviti, prosu tu tak strašlivým způsobem odříkávali, že bylo posluchačům přímo úzko. Byli to zejména zástupcové hlavních úloh: tenorista Polák, jenž zpíval Jeníka a slečna Rückaufová, která zpívala Mařenku.

Rozhovor těchto dvou pěvců budil u většiny obecenstva potupný smích a u menšiny oprávněný hněv, což arci nemohlo zůstati beze vlivu na celkovou náladu obecenstva.

Upozornil jsem tudíž Smetanu ihned na nebezpečí toto a varoval jej před prosou, poukazuje k tomu, jak uboze vypadá prosa ta v »Prodané nevěstě«, ale Smetana nepovolil.

»To je pouhá náhoda,« odvětil. »Jiní zpěváci budou ji říkati lépe, a když se zpěvákům poskytne příležitost k častějšímu hovoření na jevišti, naučí se tomu ti slabší za vedení dobrého režiséra také. Já na prose trvám a prosím, abyste se, chcete-li se práce ujati, tím řídil, neboť prosa v opeře jest nejen odpočinek pro zpěváky a pro orkestr, ale také pro komponistu.«

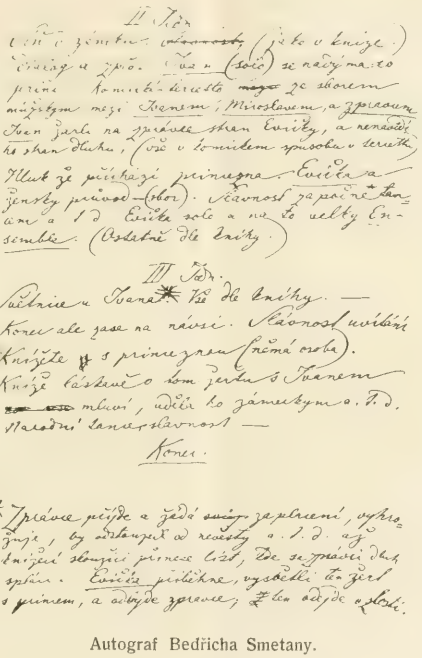

Autograf Bedřicha Smetany.

Podřídil jsem se tedy a slíbil, že se po přání tom zachovám. A pustil jsem se ihned do práce.

Arci práce pokračovala jen zvolna, neboť nezvyklé veršování bralo mi mnoho času. Ale přes to nemohl jsem se odhodlati, abych proložil veršované scény prosou, poněvadž nebyl jsem sto zhostiti se odporu, který prosa v opeře, špatně mluvena, ve mně vzbuzovala, kazíc veškerou náladu a rušíc jen posluchače v požitku hudebním.

Smetana na libretto nespěchal, poněvadž pracoval právě na opeře jiné, ale přál si přece, abych je přes zimu dohotovil.

Přes to ukončil jsem první akt již za krátko a předložil jej Smetanovi k žádosti jeho v konceptu a se všemi škrty a opravami k nahlédnutí, poněvadž chtěl se dříve přesvědčiti, bude-li mu celá věc vůbec konvenovati.

Za několik dní pozval mne k sobě do bytu, kamž kráčel jsem arci v nemalém napnutí.

Seděl u piana a podávaje mi bez pozdravu ruku, volal mi vstříc:

»Nepovídal jsem to, že z toho bude výborná komická opera lidová? Libretto bude dobré. Teď to propilujte a tyto scény přepracujte v prosu.«

A od tohoto okamžiku započala naše nedorozumění. Já bránil se živou mocí prose, Smetana zase živou mocí na ní trval. Rozumí se, že jsem konečně povolil, ale vymínil jsem si, že napíši dříve celé libretto veršem a pak teprve že vyhovím jeho přání.

Doufal jsem, že až bude míti celou knihu v ruce, že dojde pak sám k jinému náhledu.

Pustil jsem se tedy s chutí do II. aktu. Avšak v nejlepší práci stalo se pojednou něco, co nejen vyrazilo mi péro z ruky, ale co bylo zároveň příčinou, proč Smetana komickou operu »Zakletý princ« vůbec nenapsal.

Maje od své premiery »Krejčího a ševce« volný vstup do divadla, navštěvoval jsem je denně a spřátelil jsem se upřímně s Jindřichem Böhmem, o jehož librettu »Zakletého prince« až potud ničeho jsem nevěděl.

A tu jednoho večera v kterési veselé operettě táže se mne Böhm pojednou v meziaktí:

»Pepíčku, nepíšete libretto pro Smetanu?«

Byl jsem neočekávanou otázkou touto tak překvapen, že nemohl jsem ihned odpověděti.

»No, jen se přiznejte,« smál se Böhm. »Vždyť vám to čtu na očích.«

»Píšu,« vynutil jsem konečně ze sebe. »Ale nesmíte o tom mluvit.«

»Nebudu. A jaké je to libretto?« zpovídal mne Böhm dále.

»Dle Putlitzova ‚Zakletého prince'.«

»Tak! A jak jste daleko?«

»Pracuji na druhém aktě.«

»Tak teď vám také něco svěřím,« pravil nyní Böhm vážně. »Libretto dle ‚Zakletého prince' napsal jsem já již před delší dobou za těch a těch okolností — « zde vyprávěl mi celou historii svého libretta — »a odevzdal jsem je již Hřímalému, který se pustil také ihned do práce.«

Zůstal jsem jako ohromen.

»No,« konejšil mne Böhm, »proč se lekáte? Napíšete Smetanovi libretto jiné a bude dobře.«

Druhého dne vyhledal jsem ihned Smetanu a sdělil jsem mu, co jsem byl od Böhma zvěděl.

Zarazil se, zamračil a přemýšlel chvíli. Pak pojednou zahleděl se na mne a pravil klidně:

»Sakramentský Böhm! Hm. A Hřímalý že již pracuje? A já ještě nezačal. Rozumí se, že už také nezačnu. Přece nemůžeme dva komponovati tutéž látku. Ale škoda! Už jsem si to v duchu chystal. Ten druhý akt mohl býti skvostný. A, ty lidové scény! Ale jaká pomoc! Zpropadený Böhm! Jak dobře by se mi to bylo hodilo, kdybych měl již nové libretto! Jenom škoda, že vy máte již tolik toho napsáno.«

Ujistil jsem ho, že na tom nezáleží.

»Tak se tedy nehněvejte,« pokračoval pak v zamyšlení hledě před sebe. »Ale víte,« pravil pojednou v zanícení, upřev na mne zraky své, jež zářily přímo v nadšení, »co by dalo skvostné libretto pro skutečnou operní veselohru, plnou něhy a poesie? — Sebastián a Viola od Shakespeara. Tu-li byste mi chtěl v náhradu za toho nešťastného ‚Zakletého prince' napsati, pustil bych se do komponování s rozkoší a hned.«

♡ ♡ ♡

R. J. KRONBAUER:

Už nebude obtěžovat . . . .

(Dokončení.)

Kotníčkem zaklepala a vešla. Sušinka učiněná, taková sražená skomíravá postavička udřené a uhoněné stařenky stanula na prahu. Pan páter už ruku mně na rozloučenou podával. Chuděrka stará za ruku ho popadla, vroucně políbila a na hromádku se před ním sesypala.

»Velebný pane . . . prosím úpěnlivě, pojďte honem dát poslední útěchu mojí berunce, mojí zlaté Andulce. Poběhnu napřed . . . ještě bych ráda, aby mne naposledy viděla. Tak vám pěkně, velebný pane, za všechno děkuju . . . ještě dnes si na to vzpomněla, jak jste ji na konci školního roku pochválil, že byla mravná, zbožná a přičinlivá. Polibovala si, jak jste ji po vlasech pohladil a jak jste se hezounky na ni podíval a láskyplně na ni usmál. Zaplať vám to pánbůh . . . tak já běžím napřed. Velebný pán snad ví, kde zůstávám . . . v tom malém zeleném domku u mostu . . . v malé komůrce na dvoře. Jsou tam za oknem kytičky. Andulka je mívala ráda. Bože . . . bože . . . a co nevidět se jimi bude provinovat její dušinka . . .«

Stařenka se vytratila ze světnice jako duch.

»Škoda toho dítěte,« povídá kněz . . . »chudinka . . . bylo to na ní vidět, že jí vadnou kořínky. V noci chodila do továrny a ráno přiběhla do školy jako uštvaná. Často a často jsem ji vídal, jak se přemáhá, aby neusnula. Mrkala očima, potají si je slinila, najednou hlavička jí sklesla k prsoum a už spala. Když se probudila, začervenala se a pátrala, zdali jsem ničeho nepozoroval. Ani jednou jsem ji nepřivedl do rozpaků. Víc jsem pro ubožku udělat nemohl. Tu a tam jsem jí něco podstrčil, ale sama z toho nepojedla. Se vším letěla domů jako na křídlech a všechno přinesla mámě. Tam jdu, věř mně, hochu, nerad, velice nerad. Ne snad, že bych nebyl přivykl tomu, vidět lidi umírat. Sám se tomu divívám, jak jsem se otužil a jak jsem ztvrdl. Jako malý hoch viděl jsem umírat v sousedství starého formana Hamonila a tak dlouho jsem vídal živě jeho ztrhanou tvář ve snách i někdy za bdění, dokud jsem se nestal knězem a dokud jsem nechodil zaopatřovat. Teď už se na poslední zápas člověka dívám s chladnou a lhostejnou duší. Slyším pláč, vidím kolem sebe zoufalství a já se nemohu dostat do pohnutí a stává se mně dost často, že si to vytýkám a že si umiňuju, že při první příležitosti budu se svým okolím cítit, že si s nimi i zapláču. Inu . . . ne nadarmo se povídá, že člověk všemu zvykne. (Vyšli jsme zatím z fary. Pan páter šel se do kostela převléknout. Kostelník už čekal na prahu sakristie. Byl to onen nosič, jenž po rekviem pomáhal sou-

druhovi při nehodě s katafalkem.) Chodím zaopatřovat velmi často, chodím často v noci, někdy jdu i dvě hodiny pěšky, mrazy bývají, že kosti mně v těle tuhnou a pak se nediv, že nebývám zrovna v nejrůžovější náladě a že jsem rád, když se zase octnu na čerstvém vzduchu.«

Kněz se rychle oblékal. Ministrant stál se zvonečkem u dveří sakristie. Na širokém černém popruhu měl prostou skříňku. Otevřel jsem ji a viděl jsem, že je v ní krucifix, dva svícny, něco vaty, nějaká nádobka a ještě něco jiných drobností.

»Dejte mně klíč od tabernákula,« povídá kněz ke kostelníkovi . . . »vezmu si hostii. Podejte mně patenu.«

Kostelník podal knězi zlacenou misku s malou prohlubeninkou uprostřed; kaplan nechal ruku vztaženu, čekaje ještě na klíč.

Kostelník rozběhl se k staré dubové skříni a hmátl po paměti na místo, kde klíč pravidelně visívá.

»Honem . . . honem . . . ten klíč,« doléhal kněz, jenž patrně chtěl dohoniti, co se mnou promeškal.

»To jsem přece blázen,« mručel kostelník . . . »klíč tu není . . .«

»Kde by byl,« zabručel kaplan . . . »vždyť jsem vám jej před chvílí podal do ruky.«

Kostelník otevřel skříň dokořán, hmatal, hmatal do všech koutů, popadl svíčku, vyběhl ze sakristie, prudce stáhl věčnou lampu, napálil svíčku a hledal klíč ve všech možných koutech.

Kněz zrudl hněvem ve tváři.

»To je krásný pořádek . . .« — (při tom sám se shýbl a díval se na všechny strany) — »řekněte mně, pro Boha vás prosím, člověče, jak můžete provésti takovou pyramidální bezhlavost. Klíč jsem vám odevzdal, když jsem přišel od oltáře. Kam jste jej položil?«

»Velebný pane, to jsem ho jako obyčejně jistojistě pověsil tuhle na hřebíček,« ubezpečoval kostelník, jemuž s obličeje řinul se pot v potůčcích.

»Mlčte raději a nelžete,« durdil se kněz . . »však jsem pozoroval že jste dnes zmizel ze sakristie, než jsem se tuhle obrátil. Tak co pro živého boha si počnu! Klíč . . klíč . . kluku, nestůj tu jako boží muka a hledej,« utrhl se kaplan na ministranta, aby si na někom mohl vylíti zlost. Hoch shodil se sebe popruh, vlezl pod stůl a hrabal rukama na všechny strany. Když jsem potom viděl, že už i kaplan, povyhrnuv čistounkou a vyžehlenou rochetku až nahoru nad kolena, je na zemi a že prohlíží každou skulinu, dal jsem se do hledání také.

Kaplan posadil se na klekátko, zalomil rukama a zoufale zvolal:

»Pro Ježíše Krista . . . tohle by nikdo ani neuvěřil, že je to možné, aby se ztratil klíč od Nejsvětější svátosti. No, Diamantku (byla to jeho přezdívka, poněvadž se učil sklenařině), těšte se, co vám řekne pan farář, až se tohle dozví. To bude ostuda . . . to bude ostuda . . . po celé kolátoře se to bude povídat a zdejší neznabozi se budou věřícím posmívat: »I nechoďte nikam . . . na naší faře zamkli Svátost oltářní, ztratili klíč . . . darmo byste se namáhali.«

Diamantek lezl jenom po zemi, všude za sebou trousil voskové hvězdičky, vzdychal a dřív že prkno z podlahy nevylamoval. Ani nemukal, jen aby kněze ještě více nerozčilil a nepodráždil.

Kněz vypukl v nepřirozený, nucený smích.

»Viděl's tohle jaktěživ? Neviděl . . to ti rád věřím. Já také ne. Ztratí se klíč od kufru, od psacího stolu, od spižírny . . to je všecko pochopitelné, ale aby ztratili někde klíč od tabernákula, to se ještě jistě nikde nepřihodilo. Diamantku . . pro všechny svaté vás prosím . . seberte svých všech pět smyslů na hromádku a přemýšlejte, kde by jenom ten klíč mohl býti. Považte, že to dítě umírá a že na nás čekají . . ne jako na smilování boží . . ale že tam skutečně čeká umírající člověk na milost boží. Prohledal jste kapsy?«

»Prohledal.«

»Neztratil jste jej snad v kostele?«

»Já se, velebný pane, podívám . .«

Kněz, ministrant, já . . všichni jsme běželi do kostela. Hledali jsme, hledali, lítali po kostele jako diví — ale po klíči nikde ani památky.

Kostru jsem tam viděl schlíplou ležet jako zdechlinu. Vrátili jsme se zase do sakristie a po sté hledali tam, kde jsme už všechno prohrabali a prohlédli.

Kaplan vypadal, jakoby hodinu úprkem běžel. V obličeji byl špinav, vlasy měl mokré, jakoby právě z vody vylezl, rochetku měl zaprášenou a pomazanou. Najednou vyběhl ze sakristie, utíkal k oltáři, strhl vyšívanou pokrývku, proklepal ji, pak všechno v divém zmatku odstavoval, překotil dva svícny, díval se do všech koutů, zkusil, nedalo-li by se tabernákulum otevříti bez klíče, zalomcoval jím . . . ale pomoc nebyla žádná. Viděl jsem ho, jak zalomil rukama a jak si položil hlavu na oltář, jakoby už nevěděl, co zoufalstvím počít.

»Zatracený klíč,« ulevil si Diamantek v sakristii . . »Kdyby ta žába s tím umíráním tak nepospíchala, jistě by se ihned našel. V téhle pracně jsem ho měl před půl hodinou . . , to vím docela dobře . . . ale živou mocí se nemohu upamatovat, kam jsem ho položil. Musel jsem ho někam založit v tu chvíli,

když na mne ten chlap zavolal, že toho blázna pustí. Co jenom teď dělat . . . Vašnosti (obrátil se najednou ke mně), je to pěkná mela, co? To přece nejde, abych doskočil pro zámečníka, aby nám tabernákl otevřel? Panu páterovi si to ani netroufám navrhnout . . ale kdyby oni líbili být tak laskav a prohodili to sám, jakoby jim to právě napadlo.«

»Proč ne« — pomyslil jsem si — vejdu do kostela a povídám kamarádovi, že by snad bylo nejlíp, kdyby ten Diamantek zavolal zámečníka.

Kněz na mne vyvalil oči.

»Zámečníka? . . aby otevřel paklíčem tabernákulum? — to přece nemyslíš do opravdy. To není naprosto možno . . . musí se dát dělat nový klíč . . . a to se ještě nesmí prozradit, že jsme jej ztratili. Ale co bude s tím dítětem . . .? Kdyby to nebeský pánbůh dal a ona to ještě nějakou hodinku vydržela. Diamantku . . doběhněte tam a zeptejte se, jak se daří Andulce . . . Nebo počkejte, co by nám lidé řekli? Tam bude zástup zvědavců, všichni budou už netrpělivě očekávati, kdy se objevím a místo mne přišel by kostelník s takovým praneobvyklým dotazem. Ne . . ne . . člověk už nemá ani kloudné myšlénky v hlavě.«

Diamantek vytáhl ohromné, spodní šuple, kam se ukládaly vzácnější ornáty. Popadne requiový, vytáhne jej ze šuplete . . . a v tom cosi cinklo.

»Klíč . . klíč . .« vykřikli jsme všichni najednou a všichni jsme se po něm sápali. Kaplan jej popadl, prohlížel a jásavě zvolal: »Zaplať pánbůh . . je to on . . vy trdlo jedno . . vy . . nu . . jen když je na světě . . Teď ale honem . . .«

Ve vteřině byl kněz u oltáře, otevřel schránku, vyňal z monstrance hostii, zavřel, klíč s významným posuňkem odevzdal Diamantkovi . . podal mně ruku, řekl »na shledanou« . . ptám se ho ještě, kdy se uvidíme a kněz mně ve chvatu (ministrant už venku zvonkem dával znamení, že jde kněz s »pánembohem«) odpovídá, že se za půl hodinky vrátí.

V tom vrazí do dveří stařenka, mokrá jak hastrman.

»Velebný pane . . moje dceruška už je v pánu. (Kaplan vrhl ostrý pohled na Diamantka, jenž stál v sakristii jako oukropeček.) Umřela jako by jenom usnula. Řekla jsem jí: přijde velebný pán . . za malou chvilenku tu bude. To se mně zdálo, že se u ní ještě ta dušinka rozhořela . . . .«

Stařenka se přitiskla ke zdi, položila si hlavu na kostnaté ruce a usedavě zaplakala.

Kněz tu stál zaražen a v rozpacích. Podíval se na mne a hned sklopil oči.

Stařenka sklonila se k němu, políbila mu ruku a trhavým hlasem ze sebe vypravila:

»Už je tedy po všem . . už nebude obtěžovat . . . je tam takový strašný nečas. Tolik jsem pospíchala, abych velebného pána ještě zastihla. To jsem ráda, že nemusí velebný pán do toho marastu . .«

A už beze slova vytratila se ze dveří. Jenom hlavou pohazovala a utíkala, jakoby běžela do veliké tmy . . . .

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování).

II.

Josef Novák vrátiv se z vycházky, na níž se se švakrem svým a sousedem Schmiedem setkal, proběhl celou továrnu, z místa na místo tu pobíhal, všade se zastavil, všade chvíli pobyl a zase hned běžel dál. Byl nepokojný, rozčilený, nikde dlouho nevydržel. Do své pracovny sotva že vběhl, už vyběhl a cosi kdesi měl co dělat, aniž by dobře věděl co.

Na hodinky díval se co chvíli. Jindy před polednem nikdy do rodinného domu z továrny nevkročil, dnes nejméně třikrát popadl klobouk a jakoby se byl na něco rozpomenul co v domácnosti nařídit zapomněl, přeběhl malý parčík mezi továrnou a stavením, které obývala rodina. Jednou dokonce zapomněl i klobouk a z továrny šel prostovlasý, že v leknutí, když vstoupil do bytu, žena se zadívala na něho, zdali snad se něco nestalo.

Ale nestalo se nic a hlava rodiny nevěděla ani, proč vlastně tak ve spěchu, bez náležité pokrývky přichází. Novák doma neučinil jiného, nežli že kartáč na šaty uklidil se stolu a již zase utíkal zpět do továrny, jako by tam byl na něco zapomněl.

»Vždyť se jich dočkáš, vždyť se těch chlapců dočkáš,« s úsměvem paní Nováková v poledne poznamenala, když manžel ani u jídla

s to nebyl poseděti, každou chvíli vstal a pokoj přeběhl a na konec u okna stanul a díval se ven, kde se táhla bílá silnice od nádraží vedoucí. »Teď přijeti nemohou. Vlak přijíždí teprve v šest hodin,« řekla paní, netrpělivá, že oběd vystydne.

A tatík se rozlobil. To že přece ví a nemusí mu to nikdo povídat, že mu ani nenapadlo na chlapce vzpomenout. Takový slaboch že není. Když přijedou, tak tu budou. Byl teď celý rok bez nich a také by dovedl to ještě dále.

Rozpovídal se však o svých synech. Matka ovšem neméně byla roztoužena po nich a způsobem svým touhu svou celé dopoledne tišila, vařila, pekla synům na uvítanou, přemýšlela, co nejraději který jídá, aby na poprve doma bylo mu předloženo, a v pokojích pro syny chystaných dohlížela, aby vše bylo v pořádku a nescházelo nic, co se týče pohodlí, kde co sem snášela, sama na postelích rovnala peřiny, protože jí nikdo to pořádně nedovedl a poprve zas doma aby se dobře spalo.

Seděli proti sobě u stolu dlouho ještě po obědě oba staří manželé a povídali si. O dětech si povídali, o svých synech.

Milovali je, rádi je měli stejně, na syny soustředila se všechna životní radost jejich, v nich žili a pro ně žili, životy rodičů jako by vždy bývaly a zejmena už nyní byly zde jen proto, aby na nich zbudováno býti mohlo štěstí dětí.

Rodiče Novákovi vzpomínali na tisíceré podrobnosti z minulosti, z dětství synův, a těmi vzpomínkami jakoby sami přenášeli se do těch dob, omládali ve svých myslích. A pak upjaly se jejich myšlenky k budoucnosti, na budoucnost zavěsil se jich rozhovor. Idyla přešla v epos. Mluvili o budoucnosti svých synů. Rodičové položili jim pevný základ, aby na něm dále mohli stavěti do výše blahobytu, k upevnění významu jména Novákových pro celý kraj. Docela jinak bude se jim postupovati ku předu, nežli bylo ku předu prodírati se rodičům, jež začínali s nepatrnými jen prostředky, pracně museli do bahna nejistých úspěchů klásti první kamínky zabezpečené existence. Synové jednou po nich převezmou zavedený již a dobré pověsti se těšící závod. Ti nevyjdou již po kluzké, po každém kroku se propadávající půdě, na silnici urovnanou a ujetou hned mohou pevně nohu položiti. Do továrny přinesou zkušenosti, jichž nasbírali po celém světě ve svém oboru. Ožení se a vlastní krb, vlastní rodinu založí.

»Jen aby oba učinili šťastnou volbu!« Hovor se ocitl v partiích lyrických. Maminka rozepěla se o lásce, která že jest tmelem spokojeného života a bez níž v manželství nemůže býti požehnání boží. Tatík nadhodil, že láskou nežije člověk a že láska vypaří se jak horká voda, když není zároveň podmínek méně básnických, peněz. O lásce se tu bude jednat jistě až v druhé řadě. Na ženitbu dlužno vždy pohlížeti hlavně se stanoviska praktického a jenom žádných sentimentálností románových. Do jmění nastřádaného jim a zachovaného rodiči, synové především musí se ženami přinést nové a to co možno největší kapitály.

Čiperná očka staré paní šlehla po muži. »Jakobys ty býval tak zvláště dobrý počtář« — mluvil pohled. »Mohl jsi přece dostat holky jinak bohaté a mě jsi zvolil« — pravil úsměv, v němž vrcholila pýcha, že se tak stalo. »Nu a — litoval ty jsi někdy?« — paní navázala slovy na své myšlenky.

»To jsou hlouposti,« manžel se durdil. »Samé hlouposti. To bylo něco jiného, tenkrát byly jiné poměry.« A jako by se byl rozpomenul a ulekl se, že snad milou svou družku mohl tím vším hovorem uraziti, uchopil ji za ruku a usmívaje se spokojeně pravil: »No, no, pajmámo, no, jen aby ti chlapci naši byli tak šťastni jako my jsme byli.«

»Dej Pánbůh,« odpověděla upadajíc v zamyšlení. Řady známých i neznámých nevěst, jak bílí andělé táhly kolem a ona vybírala, vybírala. Vybrati nemohla. Ani jediná, zdálo se jí, že není hodna dosáhnouti takového pokladu, jakým jsou její synové. Je-li jen vůbec na světě bytost, které by syna svého s důvěrou mohla svěřiti? »Manželství je konečně vždycky vlastně sázka,« vyslovila se.

»V pytli zalovit, těžko mezi hady ouhoře vytáhnout, holečku,« zavtipkoval starý pán. Zastyděl se hned za otřené zrno národního mudrosloví. Na hodinách kukačka třikát zakukala.

Tři hodiny již! A on tu sedí ještě u oběda! Dvacet let to snad neučinil. Ve všední dny, jak praští lžicí, hned hajdy do továrny. Šelmovsky mne si ruce, když tam vítán jest všude jako zlo, které si tam mohlo zůstat. Dnes by mu zatím byli mohli odnést celou továrnu.

Novák se zdvihl od stolu a jakoby chtěl dohonit co zanedbal, dal se zrovna na útěk z jídelny. Zastavil se však ve dveřích a připomenul docela zbytečně: »Nezapomeň, aby všecko bylo v pořádku na přijetí těch chlapců.«

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

Kazatelna v Hospozíně.

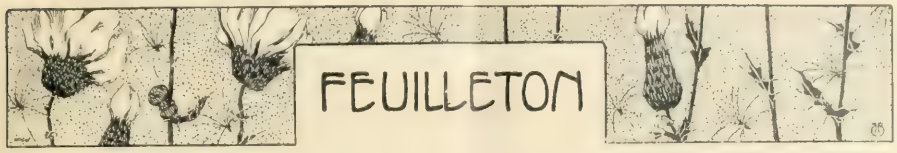

HRABĚ LÜTZOW.

Milý host zavítá každoročně z Anglie, kde trvale sídlí, do Čech, aby tu několik měsíců pobyl v našem kraji, mezi naším lidem. Žádný cizinec vlastně — »mnozí angličtí návštěvníci mého českého domova«, napsal Dr. František hrabě Lützow sám v předmluvě k jedné ze svých výborných knih. A muž, který napsal knihu »Bohemia, an historical sketch«, v níž tak vroucně a s takovým porozuměním líčí dějiny české, který mistrně do angličiny přeložil a tím do novodobé literatury světové uvedl Komenského »Labyrint světa«, který ve sbírce předních měst evropských, v Londýně vydané, tak krásně a se zápalem horuje pro naši Prahu — náleží jistě nám a můžeme jej vděčně a s radostí k ozdobám své české vlasti počítati. — Spisovateli těchto řádek dostalo se cti pozvání na Žampach, letní sídlo hraběte Lützova v Čechách, zapadlé do hor v rozkošné krajině poblíže Ústí nad Orlicí a Žamberka. Pěkný zámek, kolem zahrady a park.

Paní Anna hraběnka Lützowová dbá pečlivě o tyto poklady přírody, každý skoro strom zde zná, s každým keřem se mazlí, každý kvítek jest jí tu drahý a s vřelostí o něm se rozhovoří, když hosty své provádí parkem i zahradou; park táhne se po homoli, jež věnčí zříceniny hrádku loupežného rytíře Pancíře. Avšak hosté seskupili se již v útulné verandě při zámku. Sympatický spisovatel anglický Wilkins, mladistvá lady hraběnka de Cramartie, neť vévody ze Sutherland, revolucionářka netající se svými city k Irčanům a Skotům, mezi nimiž sličná pearess má své rozsáhlé statky; dámy a pánové z přízně hraběnky i hraběte. Jak roztomilá podvečerní chvíle! Večer po dinner koncert domácí. A zas důvěrná beseda . . . Mluví se anglicky, francouzsky, německy — ale »we Bohemians — my Češi« do toho internacionálního dialogu zapadne hlas paní domu, jež s nadšením vždy zas pronáší se o životní práci svého chotě, která jest: seznamovati anglický svět s dějinami, literaturou a uměleckými i politickými snahami českého národa. Co našim umělcům do Anglie zavítavším znamená palác hraběte Lützowa v Londýně, jest všeobecně známo. Hrabě Lützow mluví i píše též česky. A v jeho knihovně, do níž s pýchou hosta uvádí, v které nalézají se vzácná díla světové kultury, zařaděno jest hojně českých knih, dějepisných jmenovitě. Spisy jeho vlastní však prozrazují a dokazují tu nejvíce samy . . . S jakou láskou k národu našemu jsou psány! Jest jich pěkná řada . . . »The labyrinth of the world« vyšel již ve trojím vydání, dvakrát v Anglii a jednou v Americe. V knize o Praze, ozdobené delikátními illustracemi malířky Nelly Erichsenové, schválně do Prahy vyslané, hrabě Lützow užívá poprvé v anglické knize českých pojmenování — »the Staré město«, »the Hradčany« atd. Nyní pracuje hrabě Lützow na velkém anglickém díle o životu a spisech Jana Husa. Za rok kniha vyjde o dvou dílech, s četnými vyobrazeními . . . Zavděčujeme se jistě svému čtenářstvu přinášejíce portrét Dra Františka Lützowa. Takových šlechticů českých a přátel dejž nám vždy Hospodin! — —

Fr. Heriles.

— **Sedmdesáté narozeniny Josefa Richarda Rozkošného.** Skladatele našeho nezdar nikdy nepopudil ani úspěch nenaplnil pýchou. Rozkošný byl vždy vzorem pracovníka skromného, velmi horlivého a tichého. Vyšed ze školy Jiránkovy jako klavírní virtuos vzácného zrna, snažil se už v útlém poměrně věku uplatňovati svoje nadání skladatelské, které zejména tehdejší jeho učitel Kittl přivedl k plné platnosti. Přivábeno českým divadlem, věnoval se Rozkošný hudbě operní. A již prvý jeho pokus byl korunován zdárnými výsledky; komická opera Mikuláš, která v r. 1870. byla prvně provozována v divadle prozatímním, líbila se nesmírně obecenstvu pro svěžest a živou rytmiku dramatickou. Rozkošný z počátku tíhnul ke vzorům novoromantiků, zejména Gounodovi, a škole Mendelssohnově má co děkovati už příští, rok na to provedená opera Svatojanské proudy, jíž zájem obecenstva ještě více vzrostl. Roztomilá tato práce stala se úhelným kamenem mistrovy slávy a stala se i na dlouho repertoirním kusem českého Divadla. Vrcholem umělecké tvorby jubilárovy jest však dramatická báseň Popelka z r. 1885., dílo vzácné melodičnosti a pohádkovitého příšeří, jímž se rázem připojil Rozkošný k nemnoha mistrům české obce hudební, zejména ke Smetanovi, na jehož lýru upomíná Popelka čistým výrazem lidovým, dramatickou vervou a případností hudebního výrazu.

Úspěch její byl tak pronikavý, že význam pozdějších prací tohoto směru zdál se skoro blednouti před nadšením, s jakým přijata ona práce.

Rozkošný je v Čechách skladatelem velmi populárním.

Přejeme vzácnému kmetovi, aby široký okruh přátel a ctitelů jeho ve dny jubilejní tím větší měrou vzrostl a aby šťastné dny stáří a vlídné uznání jeho uměleckého díla přítomného i budoucího bylo mu alespoň částečnou odměnou za všecky jeho zásluhy. *a.* —

Dr Hrabě Lützow

Z cizích literatur (Překladová Knihovna Máje) vstupuje v život při 2. čísle Máje, jehož odběratelé dostanou ji ve čtrnáctidenních sešitech za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak je sešit za 24h. Prvnídílo této Knihovny je španělský román Chalupa. Spisovatel jeho, Vincente Blasco Ibáněz, poslanec madridské sněmovny za Valencii a vůdce republikánské strany v provincii Valencijské, věnoval se v románech a drobnějších povídkách svých výhradně líčení obyvatelstva Valencie a okolí. Studuje s oblibou život v městě, i zelinářském, rybářském a sadařském jeho okolí, a protože všudy se opírá o přímý názor a vlastní zkušenost, jest jeho líčení nadmíru plastické, živé a věrné. Při tom dovede vybírati a spřádati scény vzrušující, karakteristické pro kraj, ve kterém krev starých Maurů podnes silným procentem koluje v žilách obyvatelstva, a nevyhýbá se ani drsné pravdě, kde to uzná nutným v zájmu úplnosti a vyst žnosti obrazu.

Je skřivanem kraje Valencijského; i když se rozezpívá nejvíce, vždy se vrací k milé svoji hroudě, ze které a pro kterou žije.

Vydal už dvanáct svazků románů a novel, a z těch jest jednou z nejlepších jeho prací román La Barraca (Chalupa), jejížto překlad počínáme právě vydávati. Vyniká věrným líčením divokého a ubohého života Valencijských »huertanos«, kteří v úrodném, bedlivě zavodňovaném okolí Valencie provozují zelinářství, sadařství i rolnictví, a snad by prací svojí i zbohatli, kdyby jim patřila půda, a kdyby jim vlastník pozemku neubíral největší část výtěžku.

Román obsahuje kus sociálního boje, který se luští ryze po španělsku.

Originál dočkal se za nemnoho let už pátého vydání. Pro Máj přeložil »Chalupu« A. Pikhart. — *m.*

□ **Kazatelna v Hospozíně** u Zlonic je zajímavým dokladem toho, kterak česká šlechta předbělohorská bývala zanícena pro umění. Hrobčičtí z Hrobčic, kteří sídlivali v Hospozíně na tvrzi, po níž není dnes nejmenší stopy, obohatili kostel v obci své mnohými uměleckými památkami, z nichž pro historii českého umění zůstala zachráněna zejmena originelní kazatelna a stříbrný renaissanční kalich, silně pozlacený, s letopočtem 1588.

Kazatelna je z kamene vytesána Znázorňuje rozvoj kmene Davidova pošlého z kořene Jesse. Ačkoliv čas zůstavil silné stopy na této vzácné ukázce české dovednosti, zůstává hospozínská kazatelna i přes to unikem, které zasluhuje, aby přátelé umění byli na ně upozorněni.

⊙ **Malý slovník naučný** počínají vydávati právě u Ottů. Myšlénka to velice dobrá. Rychle bude obecenstvu podáno dílo v lacinýchsešitech pro poučení v okamžiku denní potřeby. Velký slovník je příručnou knihou pro studie, v mnohém ohledu nahrazuje nám i encyklopedie, ale malý slovník poslouží dobře v nesnázích, jež se naskytají při čtení novin, v hovoru a pod. Redakci Malého slovníku řídí F. A. Šubert, který slibuje a myslíme, že i zaručuje, že bude celé dílo záhy úplně v rukou obecenstva.

\+ **Jasno a Chmurno**, povídka od Frant. Hrnčíře, tvoří druhý svazek »Dětských besed Máje«-vydávaných nakladatelským družstvem svépomocného sdružení spisovatelů. Je to prostá, srdečným a mile poutavým slohem psaná kronika jedné dědinky, ve které sytě a barvitě líčen je život vesničanů se všemi jejich strastmi, radostmi i lopotami.

Knížka je psána pro děti, kterým v ní vlastně přidělena role hlavní. Napínavou stává se povídka válečnými příhodami z roku 1866, jež tichou dědinku ohromily a zdrtily. Vypravování o vpádu Prušáků, o divém úprku mladých lidí do lesů a roklí, řádění soldatesky a líčení tklivých a dojímavých scén, velice vhodně obzoru dětskému přispůsobené, má svou vervu a poutá i čtenáře dorostlého. Osobou z dětského světa, kolem které se vlastně vše točí, je malý Jeníček Zemanův, jehož duševní vývin autor, uplatňuje tu vydatně svoje paedagogické zkušenosti, sleduje od nejútlejších počátků až ke chvíli, kdy splňuje se jeho veliký sen, cesta do neznámého města, kam přijde na studie.

V závěru, kde se naznačuje, jaké břemeno chudí rodičové vzali na svá bedra tím, že dávají hocha studovat, je v několika slovech pověděno vše to, co je tak povědomo všem studentům, kteří studovali za krutých podmínek a kteří by také mohli vypravovat o tom, že krajíčky sourozenců byly od chvíle, kdy bratr studoval, mnohem menší, jejich pomazánka slabší, jejich šatičky chudší a vetšejší. Půvab knihy kotví v roztomilém půvabu, jímž je celá kronika prodýchána. Pro naši mládež je tato kniha zrovna stvořena . . . je, třeba neměla dějové konstrukce, svrchovaně zajímava řetězem událostí a episod, a je při tom celým svým duchem povznášející a zušlechťující.

□ **Za českou slávou** nazývá se dílo, které pan Vilímek s obvyklou u něho nádherou a rovněž jemu vlastní reklamou počíná vydávati. Tentokráte reklama slouží věci dobré. Redakcí Karla Hippmana, jenž z obchodu s plechovým zbožím tak šťastně zatočil do literatury, budou půvabnými reprodukcemi vyličeny památky, které v cizině důstojně Čechy representují. První sešit dělá redaktoru i nakladateli čest.

⌒ **Sochař Antonín Procházka** Při samé závěrce druhého čísla, jehož tisk pro značný náklad 1. sešitu musil býti uspíšen, dochází smutná zvěst. V noci z pátku na sobotu po delší chorobě zemřel v Puchmajerově ulici na Kr. Vinohradech rázovitý český umělec, sochař Ant. Procházka. Nebude asi všeobecně známo, že Procházka šel za svým zářivým cílem po cestě trnité a strastiplné. Otec sochaře Hergesela na smrtelné posteli napsal mu výučný list, načež Procházka odebral se do Řezna, kde pracoval asi po dvě leta v dílně t. zv. »heiligešnitzera«, tušim, že jménem Pröckla. Když se vrátil do Čech, aby stavěl se k odvodu, povšiml si ho mistr Myslbek, jenž mladíka pohnul k tomu, aby vstoupil do Akademie. Procházka byl svérázný umělecký talent. Roku 1888. jmenován byl učitelem pro modelování na c. k. umělecko-průmyslové škole v Praze. Zůstává po něm řada význačných děl, jež mají trvalou uměleckou cenu. Ve veřejných konkursech získal několik cen, tak zejména na návrhy pomníků spisovatele Chocholouška, Václava Štulce, Daniela Adama z Veleslavína, Třebízského (společně s Fr. Hergeselem) a j. v. Mimo to súčastnil se vydatnou měrou na umělecké výzdobě pantheonu zemského musea v Praze, Městské spořitelny pražské, Zemské a Živnostenské banky atd. Na jubilejní výstavě bylo mnoho jeho prací. Jistě je ve svěží paměti rozruch, jejž vyvolala jeho skupina »Uznání« na paláci retrospektivy. Veliká skupina Hákovaní, kterou prováděl s Fr. Hergeselem na světové výstavě v Paříži r. 1900, znamenitě representovala naše umění. Postavy žen byly dílem Hergeselovým, postava muže za hákem byla prací Procházkovou. Zesnulý umělec byl milý, ryzí muž, jenž svou srdečnou povahou dovedl se hluboko zapsati v duši. Jeho umění mělo svou zvláštní lahodu; Procházka měl neobyčejně vyvinulý a jemný smysl pro rythmus linie a vše, co vyšlo z jeho ruky, bylo nadýcháno elegantním vkusem a provedeno v precisních formách. Zemřel, dosáhnuv teprvé 54. roku. České umění ztratilo úmrtím Antonína Procházky hlavu markantní, tvůrce originálního a ušlechtilého. —*r.*

⎓ **Malby 14tého století** objeveny byly těchto dnů při opravě chrámu v Kostelci nad Vltavou u Orlíka. Když otloukána byla stará omítka na zdech chrámu tohoto, objevily se za hlavním oltářem dva proti sopě postavené obrazy, jež po otlučení vápna objevily se téměř neporušeny. Jsou to dvě fresky as 3 m. vysoké a 2 m. široké. Mezi jednotlivými postavami svatých zvedají se stromy. Čistění fresek těchto dálo se za přítomnosti prof dra. Čeňka Zíbrta, právě tam dlícího, jenž s prof. Roubalíkem, fresky hradu Zvíkova právě opravujícím, obrazy tyto prozkoumal. Původ jich klásti sluší dle všeho do 14. století neb na počátek 15. věku. Snad pocházejí od téhož mistra, jenž tam hrad Zvíkov podobnými malbami vyzdobil. Fresky budou v době nejbližší prof. Roubalíkem opraveny a zároveň budou zhotoveny fotografické snímky jejich. *Sudony.*

\+ **Z pražských veřejných sadů.** Chodíme našemi sady, obdivujeme se moderní jejich úpravě, bohaté jejich pestrosti a kypré, zrovna tryskající jejich svěžesti, se zalíbením prodlíme u mosaikových vložek, na nichž je na první pohled znáti nejen dovednou, ale i vynalezavou a tvořící hlavu, ale jistě nám nikomu nebo aspoň velice málokomu napadne, že ornamenty, arabesky, figury, ba i motýly, brouky a podobná květinová výplň má svůj styl, má svůj národní ornamentální charakter. Náhodou jsem utkvěl pohledem v knihovně na nejlepším a na slovo braném zahraničním zahradnickém časopise (Möller's Deutsche Gärtner-Zeitung), docela nahodile jsem časopis otevřel a tu jsem ku svému nemalému překvapení nalezl nejen řadu vyobrazení nejlepších a skutečně

representativních našich parkových partií, fotografií nejmarkantnějších a nejpůvabněji kombinovaných elips, záhonů a kol, ale i důkladný, odborný článek, v němž zahradnictví v sadech král. hlavního města Prahy oceňuje se slovy velice lichotivými, správci sadů p. Karlu Skalákovi vzdává se neobmezená a dozajista zasloužená chvála a výslovně se zaznamenává, že jsou na záhonech a květinových výplních uplatněny velice vhodným způsobem pravé slovanské ornamenty. Informoval jsem se poněkud o věci a tu jsem se dověděl, že pocta, která se stala zahradnictví našemu, nebyla doposud v té míře prokázána ani zahradnictví vídeňskému. Je tedy vidět, že odborný časopis povšiml si zahradnictví v našem hlavním městě jenom proto, poněvadž u něho rozhodovala skutečná jejich hodnota, čemuž dáno ostatně v obšírném a zevrubném článku plně výrazu.

Řadu let chodíme kolem drobounkých květnatých, harmonicky a originálně komponovaných obrazců a nemáme ani potuchy o tom, že máme v tom směru ve svých sadech zahradnická unika. Zahradnici znají veliké německé dílo, velice drahé, v němž je na sta vzorců a plánů květinových výplní a vložek. Jediný pohled do díla toho nás poučí o tom, že naše výplně jsou proti těmto ukázkám pravé mistrovské kousky. Správce sadů našich p. Skalák již dlouhou řadu let v tichosti pracuje na zdokonalení našich sadů v tomto směru. Studuje pilně, pídí se horlivě po starých ornamentech, pátrá po rázovitých výšivkách, ba i ornátech se slovanskými ornamenty, seznamenává hlavní a nejvýraznější partie do svého skizzáře, jenž je snůškou bohatého a dlouholetého velecenného materiálu a sám kombinuje a kreslí návrhy a vzorce, podle nichž se potom v sadech našich mosaikuje květem a zelení.

Citovaná kapitola, proložená velikým počtem zdařilých illustrací, je ovšem pozoruhodným uznáním české práce, českého umění zahradnického, a to tím lichotivější, že ji přináší odborný list zahraniční a k tomu německý, jenž má výbornou pověst. Aby naše parkové elipsy, kola a záhony se svou původní ornamentikou neupadly docela v zapomenutí a došly u nás zaslouženého povšímnutí, je účelem těchto řádků, třeba jsme je napsali v době, kdy už saisona zahradnická valem bliží se ku svému konci.

⁂ **Umělecká výstavka na Slovensku.** Ležel-li kulturní život našich slovenských bratří vůbec úhorem, bylo tomu tak tím více v ohledu uměleckém. Malíři Slovenska, zajistili-li si nadáním svým a prací význačnějšího místa v uměleckém světě, opustili svou užší vlast a odešli buď do cizíny, buď jinam. Jiní oddali se více méně řemeslným pracím (malby chrámové a pod.), v nichž pozvolna utápěli svůj talent. Tím radostnějším dojmem působí tudíž občasné zazáření přirozené agilnosti Slováků, která došla výrazu nedávno v pořádání samostatné výstavky umělecké v Žilině, k níž dalo podnět několik sympatických a smělých hochů-malérečků, z nichž nejtalentovanější jsou bez odporu Augusta, Mallý a Pacovský.

Tak vystavuje Augusta řadu karakteristických slovenských hlav, z nichž mnohé jsou malovány s velikým zdarem a produševněním (Náš Ondřík, Starý handžala a j.). Jiné nám ukazují slovenské šuhaje, děvčice, dědky i tetky u krbu, při denní práci a pod. (Čipkárka, Do roboty, Děti v květech a j.) Náladové obrazy tohoto nadšeného malíře přírodních krás (Májové ráno) náležejí vůbec k nejlepším, co sympatická výstavka žilinská nám předvádí.

Pacovský velmi zdařile řeší větší komposice s dalekými perspektivami (Orání v Lazoch) a rovněž nám podává pěkně pojaté a propracované typy svých krajanů (Dětvan, Loziak, Bača), jakož i řadu pěkných krajinářských a náladových studií, kde zejména reflex zapadajícího v horách slunka je mistrně propracován (Podvečer v Dětvě). Konečně Mallý miluje rovinaté Slovensko (od Skalice). Jeho slunko a plain-air jest rozhodně odlišného rázu od obou předešlých. U něho převládá hloubka překypující něžnosti, citu a snivé náladovosti, o čemž svědčí konečně i genrovité kresby (Oráč v poli, Ovce, V nedělu a j.). Obraz nadepsaný Všech Svatých na skalickom cintoríne výborně luští boj matného světla hvězd za jasné noci s paprsky náhrobních lamp a hřbitovních svíček. *S.*

Toto číslo vydáno 2. října 1903. — OBSAH: JAR. KVAPIL: Pavouček. Už tedy nikdy . . . — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — Dr. J. ŠTOLBA: Vzpomínka na Bedřicha Smetanu. — R. J. KRONBAUER: Už nebude obtěžovat . . . — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: FR. HERITES: Hrabě Lützow. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Autograf Bedřicha Smetany. — Kazatelna v Hospozíně. — Podobizna hraběte Lützova.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. = Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA V PRAZE. — PAPÍR ZE SKLADU ČESKÉ SPOLEČNOSTI PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL. V PRAZE.

GABRIELA PREISSOVÁ:

O opuštěné Dobiášce.

To mi předloni vyprávěla Dobiáška v slzách, ale přece jen zcela zřetelně, že má nejraději na světě jen svého Dobiáše, ale on že má v mysli i celém srdci svého koně Ferdu.

»Ale toho přece nemohl mít rád odjakživa?« namítla jsem jí alespoň na útěchu, neboť rozlitostněná, lásky žádoucí ženka byla už bezmála padesátnice a mohla pamatovat doby, kdy nebylo třeba žárliti na koně.

»To ne —« chtěla zůstat Dobiáška jen při pravdě, ač se jí stýskavým rozechvěním celé chřípí chvělo — »Koně máme teprve od té doby, co jsme se tak trochu vzmohli — asi ode dvou let.«

Těžko byl zase k pochopení ten pojem, že se Dobiášovi vzmohli. Měli v Zásekách až za vesnicí už jakoby ztracenou chatu, pokřivenou a rozvíklanou jako pazdernu, na jejíž střeše tu a tam se vzpíral jakoby ze záchvatu pořádku nový došek, ale byl tam ponejvíce přilípaný mech a mezi tím byly položeny i kameny obtížené štěpinky. Jak nesehnala Dobiáška stelivo v lese, vyškubl muž hned nějaký došek na střeše a podestlal si Ferdu koně pěkně na sucho.

Trochu z lítostivého hněvu i z té příčiny, že o slámu bylo v stinných zásekách vždycky zle, žena nové došky nesháněla. Položila na puchřící žebírka krovu mech a štěpinky které se daly najíti v lese.

Pak měli ku stavení přilípnutou zánovnější stájku s koněm Ferdou a černobílou kozou, mandel králíků, holubů a slepic, ochočenou sojku, vlašťovčí hnízdo pod přístřeškem štítu — a tak široce asi si počítali svůj majetek. V chatě byla také trocha dědičného zařízení, nebo stavení dědila Dobiáška po rodičích, vyčítala již někdy z nevůle a lítosti svému muži, že ona přece byla z něčeho, kdežto on se došel do chaty posadit s holýma rukama a uzlíčkem, který by dovedl každý unésti na malíku.

Na to děl obyčejně Dobiáš zkrátka: »Proč pak jsis mne teda brala, mohlas mne nechat tak!«

To byla ovšem také pravda, že si vzala Dobiáška Dobiáše a ne on ji. Bylať o třináct let starší, tehdy před vdavkami šestatřicetiletá a on třiadvacítiletý. Ona si už dávno vysloužila rozum na chalupách a statcích, kde od třináctého svého roku sloužila; nabrala také zkušeností, že nemá u mužských žádného štěstí, na ni se nikdy chlapci nesmáli, byla taková zavalitá a nepohledná, že jim za to nestála. Až jednou přišel do hospody, kde naposledy sloužila, Francek Dobiáš a usmál se na ni tak vděčně, že jí to srdce rozehřálo. Ještě si dobře teď Dobiáška té chvíle vzpomínala, kdy jí osud Francka namátl do cesty...

Zrovna tenkráte cedila ona, Lojska, v chlévě u dveří mléko, když se objevil u veřejí takový pohubenělý chasníček s pokorným a poníženým pozdravem. Měl na sobě zánovní cajkový oblek, v ruce točil a mačkal muzikantskou čepici. Lojsce napadly příjemným dojmem jeho rusé zkudrnacené vlasy a teplé čekankové oči — takové nevědomé oči dítěte . . .

»Co pak byste rád?« zodpověděla jeho ponížený pozdrav vlídným pohledem.

»A kdybyste třeba, pajmaminko, byla od té dobroty mi podarovat kapečku toho mléka —« zažadonil Francek hladově.

Nadojené mléko nepatřilo sice Lojsce, nýbrž panímámě hospodské, nicméně postoupila Lojska s ostatkem, který ještě zůstal v dížce, do skrytu koutu u dveří a pokynula dobromyslně prosebníku: »I napijte se, o trochu mléka není teď u nás zle.«

Francek se chtivě rozehnal za dížkou a když ji vyprázdněnou vracel a rukávem si otřel vlhké rty, zahrálo to v jeho očích zrovna nadšením, když pravil: »Pajmaminko, to byla dobrota, zaplať vám to Pánbůh!«

»A já nejsem žádná pajmaminka —« pošvihla teď Lojska sukněmi — »já tady v hospodě jenom sloužím . . .«

»Ale jděte —« podivil se Francek se svým stálým planým úsměvem — »vypadáte ale taková — uznalá . . .«

»No vždyť děvečka může být také uznalá —« pravila Lojska.

»Máte dobré srdce —« přišel teprve teď Francek na pravý výraz toho, co chtěl hned prvé z vděčnosti říci — on byl ve výrazu svých citů odjakživa trochu pozvolný a neohebný.

Lojska se na něho zase zadívala a celá se popletla tím sladkým, pokorným výrazem chasníčkových očí. »Co pak on asi tak je —« napadlo jí v bezděčné hádance — ševcovský nebo truhlářský nebude, to by měl pingl —«

»Nejste muzikant?« prohodila z té záhady jakoby konečné rozluštění.

»Umím hrát na harmoniku —« zkrušil najednou Francek celou svou dětinskou tvář zahrabávaje si ruce do kapes, jako by z nich, úplně prázdných, chtěl vydobýt další svou řeč — »ale ta nebyla moje. Já byl od malička sirotek, byl jsem vychovaný u strýce, který jezdí s kolotočem po světě, musel jsem mu tak při té živnosti pomáhat. Za nebožky tety šlo všechno dobře, ta mne měla ráda, ale teď, co se strejda podruhé oženil, všechno se obrátilo ke zlému. Jinak mne nová teta nepojmenovala než »klacek«, do mísy mi koukala, že mnoho sním (Franckovi se zakalily oči bohatou vláhou a hlas se mu rozžaloval jako dítěti) a nic jsem jí nedovedl ku spokojenosti udělat. Harmoniku mi z ruky trhala, když jsem se s ní po večeru, když už nebylo co dělat, někam posadil na koníčky, víte, na ty naše při kolotoči, nesměl jsem promluvit, říkala, že jsem blázen, každou chvíli mne chtěla políčkovat — a i kamenným džbánem po mne hodila — —«

Dále již nemohl Francek vykládat, propukl v lítostivé štkaní.

»To byl pěkný drak —« považila soucitně Lojska — »to ani nebyla ženská! Že jste jí ty políčky a ten džbán zrovna do hlavy nevrátil? Já bych jí dala!«

»Tak když ona na mne už s tím džbánem — tady někde vzadu musí mi to být ještě znát —« pohladil si Francek na týle bohaté konopné kudrnky — »a strýda se mne nikterak nezastal, pomyslil jsem si, že já nejsem žádný pes, abych tohle snášel a že jsem měl zrovna na sobě, když to bylo v neděli, tenhle sváteční oblek, odešel jsem, kam mne oči nesly. Povídám si: však snad mne přece někde vezmou do služby — nejsem přece už ten nejhorší na světě . .«

»Ale co byste si netroufal, když nejste žádný mrzák — to už jste měl dávno od nich utéci!« chápala Lojska tak trochu mateřsky útrapy ubožete. »Jak pak se jmenujete?«

»Francek — Francek Dobiáš?«

»A co byste tak nejraději dělal?«

»Nejradši bych takhle šel ke koním —« zaleskly se chasníčkovi oči — »víte, já bych si je pěkně držel — —«

»Ale když jste ještě nikde nesloužil —« považovala rozumně Lojska — »to vás ke koním nikdo nepřijme a teď přede žněmi se také každý pořádný pacholek drží. Ale víte co, já se o vás už nějak postarám . .«

Lojska se zamlčela a na chvilku zamyslela. Francek se pořád na ni tak důvěřivě a přítulně díval jako kuře. Konečně se Lojska vytasila s nápadem:

»Dovedl byste dělat povřísla?«

»To snad ne —« vece upřímně Francek — — »ale takhle třeba nějakého poseláka bych dovedl zastat, když už by se nic nehodilo u koní.«

»A co pak —« rozhodla Lojska resolutně — »u nás je teď potřebí povřísel a vy už je dovedete, když vám pěkně okážu, jak se dělají.«

Francek už musel poslechnouti, když o tom byla přesvědčena ona, která to s ním dobře myslila . .

A od té chvíle poslouchal Lojsku už pořád. Našel v ní mámu, sestru a především pořádnou ženskou, která se za něho nestyděla. Dokud jezdil po světě s tím kolotočem, nikde žádná dívka se s ním nechtěla zastavit, Francek se směl na ně podívat leda jen tak z povzdálečí. Vážnější vdané ženy odsunovaly také veškerou důvěru s lidmi koníčkáři, Francek, který každé mínění chápal nejlépe z pohledu očí, cítil to beze všeho přemýšlení, kdykoli někde ve statku kupoval mléko, zemáky nebo vajíčka. Nikdo o to nestál, aby si s ním pohovořil. Lojska však od té chvíle, co mu slíbila, že se o něho postará, s ním postávala a hovořívala kde jen mohla. Pořád měla na něm co laskavě opravovat a měla očihledě radost, že z něho udělala pořádného člověka.

Francek byl nějaký čas dělníkem za lacinou mzdu, potom to přivedl radou, protekcí i také intrikou Lojsčinou přece na čeledína, který

s jediným koněm hospodského odvážel do pivovaru a z pivovaru pivní soudky a vozil panským kmeny z lesa na pilu. Sláva ta trvala ale jen po tři zimní měsíce. Jednou vyvedl Francek ze své vrozené nechápavosti hospodáři nějaký kousek, který už nedokázala Lojska zakřidovat ani omluvit a hospodský jej na místě vyhnal vyčta mu, že se svým dřívějším živobytím od cikánů líšil se jen tím, že měl pobělenou hlavu a že byl hloupější.

Tak tu stál Francek zase ponížený a stýskavý v koutě u stájových dveří a Lojska mu pomohla tentokráte podivně odhodlaným způsobem.

»Neplač —« pravila mu skoro rozkazujícím hlasem chápajíc chasníka pevně za ruku — »nepůjdeš odsud sám — já půjdu s tebou . . .«

Zase nedovedl pochopit, poměr jejich byl tak zvláštní, věděl, že je Lojsčiným oblíbencem, ale o nějakém možném spojení před celým světem nikdy nemluvili a on sám o tom nikdy nezasnil.

»Kam?« zašeptl jenom poněkud zmateně, pohlížeje na Lojsku oddaně jako dítě na věrnou mámu.

»No půjdem k mamince do našeho baráku —« přiklonila teď také Lojska poněkud rozechvěný hlas — »obejdeme si všechno z čerstva, abychom měli brzy ohlášky a pak se již, dá Pán Bůh, nějak uživíme.«

»Nebude tvoje maminka na mne hubovat?« napadla Francka v tu vážnou chvíli jediná úzkost.

»Proč by hubovala —« děla Lojska už pokojně. »Já jsem se k ní chovala vždycky jako hodná dcera, každou vysloužnou zlatku, co mi zbyla po ošacení, jsem jí dala a teď, když budu nádeničit ji také neopustím a ty jí přece také neublížíš, viď, že ne?«

»Toto —« sliboval Francek a oběma se v tu chvíli zdálo, že vykračují oba jaksi světu na vzdory do nového života celí šťastní — —

* * *

Ty rozsáhlé knížecí lesy vyživily manžele Dobiášovy i Lojsčinu matku, pokud byla na živu. V letě hledali houby, jahody, brusnice, v časném jaře a podzimu si zakoupili od hajného několik přehoustlých anebo usychajících stromů v lese za pět až za osm zlatých a káceli a snášeli je celý boží rok (někdy jen namátkou přede dnem nebo v poledne, kdy hajným nenapadlo obcházet, podsekli život stromu na zcela jiném neprodejném místě), z toho řezali, sekali a vázali otýpky, které Francek vozil na trakaři do nejbližších městeček a prodával je tam po osmi krejcařích. Dobrou kozu, chov králíků, holubů a slepic měli ve svém hospodářství na potěšení, jak říkávala Dobiáška, když jí Pánbůh nedopřál žádných dětí.

Na svého Francka, s kterým si ji lidé v prvních letech trochu dobírali, že zůstával pořád takový holobradý a činil spíše dojem jejího syna než muže — nemohla si Dobiáška zrovna hlasitě nařikat. Rozpoznala na něm sice některé chyby, ale ty spíše musela utajovat než je roznášet, aby jí lidé nevyčetli, proč si takového dětinského člověka vzala za muže.

Dobiáš totiž příliš rád se natáhl v lese pod strom jako nějaký školák a dívaje se vzhůru počal závoditi s každým ptákem, který v tu chvíli byl zrovna na větvích. Hrdlil se s divokou hrdličkou číhaje na ni celé hodiny s touhou, aby ji lapil — už mu raději koupila žena jednu domácí hrdličku v městě, aby se tou touhou pořád nezdržoval v práci, ale pak si zase Francek vydržel celé hodiny ve stavení s hrdličkou hrát, jako se nekonečně nazdržoval s holuby a králíky. A každé zvíře napodobil zase jako nějaký školák. Po kočce mňoukal, kvičel po myši, napodobil žabí sněm, po každém ptáčeti dovedl zacvrlikat a jak se octl na domácí lavici u kamen, už sahal po harmonice, kterou mu Lojska ze samé lásky hned brzy po svatbě koupila za poslední své úspory ze služby.

Takovým způsobem musela Dobiáška sama pořád dotahovat veškerou práci, celý boží rok si musela přivstávat přede dnem a její ruce byly celé zjízvené a zmozolené od štípání dříví, neboť Francek sekeru nerad bral do ruky, všecko chtěl odbýt jenom pilkou a za celý ten čas, kdy ona sháněla trávu pro kozu, nedělal doma nic jiného, než si hrál — když jinak ne, alespoň s mouchami na okně. Napomínala jej vždycky skoro marně — příkře mu ovšem vyčinit nedovedla, protože po ní obracel vždycky tak mile ty své čekankové, rozsvětlené a ničeho zlého si nevědomé oči. Pak byla Dobiáška neochvějně přesvědčena, že je její muž proti ostatním, drsným, povraštělým a vousami zarostlým mužům zrovna krasavcem, třeba že to neviděli a neuznávali jiní. A Francek jí byl věrným, karty nehrál, do hospody nechodil, nabít ženě mu ani ve snu nenapadlo — proč by si tedy na něho naříkala? (Pokračování).

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování).

Vypil pohár jedním rázem,
hosti svému v ústret vyšel,
neb již chodbou za oponou
blížící se kroky slyšel.

A již stoji Grozvin před ním,
Gure kloní se a kyne,
úslužně sám druhé křeslo
před krb svému hosti šine.

Z krbu velký bere pohár,
nabírá před tváří skřítků,
podává jej dvorně hosti,
povznáší jej ku přípitku.

»Buď mi vítán!« Starý Grozvin
mlčky bílou hlavu schýlil,
trochu vína k poctě bohům
nad krb skláněje se vylil.

Vypil pohár jedním rázem
hostitele k pokynutí,
usel v křeslo, ústa k slovu,
k úsměvu rty svoje nutí:

Pravil Grozvin: »Buďtež s tebou
Bozi, bohatýrský kmete
i s tvým domem, ať v něm všecko
ku novému zdaru kvete!«

»Rovněž s tebou buďtež bozi!«
usedaje Gura praví,
»dejtež tobě hojnost na všem,
tobě i tvým dětem zdraví!

Grozvíne, ty nevíš ani,
jak se návštěvě tvé těším« —
»Proto dovol, milý Gure,
ať již na tvou přízeň hřešim!«

— »Prosím, vezmi bez rozpaku,
co zvu zde i v poli svojím!«
— »Ochoty tvé, starý druhu,« —
Grozvin dí — »se skoro bojím.«

— »Gure doved slovu státi,
hříčkou větru marnou není
jeho hovor, při té číši,
jež se mezi námi pění,

Smím-li prosit, poselství své
vyslov vzácný hosti milý —«
— »Nevím, vhod-li přijdu tobě,
zaměřím-li přímo k cíli.

Ale myslím, přímé slovo
poklad vzácný v každé době,
zvlášť když sedíme tu spolu
oba muži proti sobě.

Přímé slovo poklad vzácný
poutem jest jen otrokovi,
doufám tu, že neurazím
svými přímými tě slovy.

Nechci, by se zdáti měla
tobě řeč má vyhybavá,
nevím, jestli k tvému slechu
nová dolétla již zpráva,

Všecky cizince ten nový
zákon vylučuje z města,
možná dost i nevinného
s viníkem že stejně ztrestá.

Tak se stává, ale zvykem
zákona jest, kam on vstoupí,
železné že mívá nohy,
které zdrtí vše jak stoupy.

Známo tobě, čím jsou městu,
čím jsou moři Vikingové,
lupič, škůdce, zrádce, zloděj
jedním jmenem Viking slove.

Zmohutněli, Gure, příliš
na souši, což teprv vodě,
jejich drzost nebezpečím
hrozí jako jejich lodě.

Známo také, že zde v městě
mnoho přívrženců mají,
kteří naloupené zboží
střeží jim a schovávají.

Tož dí zákon: Kdo je spřízněn
s nimi obchodem neb krví,
kdo jest cizák, buďsi jmenem
nebo jměním, zbožím prvý,

Budiž zbaven svojich statků,
lodí svých i svého domu,
buď si kdo buď, za tři týdny
má se vystěhovat z domu!«

Na ta slova zmlkl Grozvin
šedé obočí jen zdvíhá,
podobá se ptáku — dravci,
který na svou kořist číhá.

Při tom jemu lstivý úsměv
koutky retů tenkých hlídá . . .
Ale klidně starý Gure
vážně jemu odpovídá:

»O zákonu tomto ovšem,
velekněži, již jsem slyšel,
nelze však mi chápat, proč jsi
k vůli němu ke mně přišel.

Dobrý zákon, schvaluji ho,
chci se řídit jeho slovem,
však čím mne by měl se týkat,
nezřím v tomto řádu novém.«

— »Nechápeš,« dí Grozvín chytrý,
»přesné řádu toho znění,
jako v sítě též jsi lapen
spásy pro tebe v něm není.

Nezachrání tebe jmění
ani věhlas sebe větší,
minulost tvá, milý brachu,
nejhorší je tvojí léčí.

Nechť jsi třeba v kmetném věku
hovorem i mravy Slovan,
rodem cizák jsi a děcko
byl jsi písní moře chován.

Známo mně to a tvé jmění
nejlíp nasvědčuje tomu,
druhdy Viking že tvůj otec
přišel Viking v hradby Jomu.

Vše to známo, lid vše stříádá
zvěsti ty v svém duchu prostém,
a ty dí, že kdys král Harald
býval v domě u vás hostem.

Pamatuješ, když jej v dálku
štvala syna krutá zloba?
Zásluhou co jindy bylo,
Gure, dnes jest obžaloba!

Ku cizáku příliš lásky
nový zákon trestá zmarem,
toť jdu tebe varovati,
Gure, ve přátelství starém! —«

Prudce povstal Gure z křesla,
blesk jen kmit se jeho tahy,
číše dolil, Grozvínovi
klidně odpověděl záhy:

— »Jaké vedeš divné řeči.
Slovan jsem dnes jako jiný,
proto, že můj děd byl Dánem,
co mi řád ten nehostinný?

Proto zákon, o němž mluvíš,
mne se ani netkne z dálky,
ale jestli proti Dánům
vzplane, jak díš, požár války,

Prvního mne najdeš v řadách
v nejlítějším boje vzteku,
ale nikdy, bozi slyší,
nikdy podlém na útěku. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování).

Vyběhl z domu a rovnou parkem do tovární budovy. Ale na prahu se zastavil a obešed budovu, stranou od bočil, kde stály stáje. »Vojto ať vyjedeš přesně v pět hodin,« nařizoval stoje ve dveřích.

»Vždyť jsem za půl hodiny krokem na nádraží« — zahučel hlas do řehtotu koní, jež poznali a pozdravili pána. »Koně tam budou marně stát. A podsední dostává chřipěcí, ještě se mně přichladí.«

»V pět se vyjede«, rozlobil se Novák. »Což kdyby se něco stalo cestou a v čas se potom nedojelo, zmeškal se příjezd vlaku?« shledával důvody na poražení námitky za správnou uznávané. »Tak jen pěkně punktum v pět hodin, Vojtíšku,« skorem prosebně, mazlivě doložil.

O půl páté však již vyběhl starý Novák z továrny, co že ten zatrolený Vojtík dělá, že pořád nejede. Zaběhl také do domu, je-li pohotově všecko, co se má mladým poslat naproti. Houně zejmena, kdyby se náhle ochladilo, jak pravidelně z večera bývá nyní na podzim.

»A což ty nepojedeš?« z kuchyně otázala se paní Nováková.

»Přece jsem řekl, že nemám čas,« Novák se durdil. »Práce na všechny strany plné ruce a zrovna v tuto hodinu nemohu být v to-

várně postrádán. Ostatně přijedou mužové a žádná děťátka, aby se pro ně jezdilo.«

»Jak myslíš tedy,« řekla paní a manžel čekal, jestli snad něco ještě řekne. Když se nestalo, rozmrzele odkvapil.

Ale za chvíli tu byl zase. Jestli snad zejména myslí, že by to bylo dobře, tedy přece na konec pojede, ačkoli nerad a jenom k matčině uspokojení se k tomu odhodlává. »Také jsem myslel,« zaplétal se postihnuv šelmovský úsměch na rtech ženiných — »že by ti chlapci měli lítost, že je nikdo hned při příjezdu do domova nevítá a mohli by se domnívat, že ani nejsou rádi doma vidění«.

»Tak jen jeď, tak jen jeď, starouši,« z rozpaků pomáhala mu věrně pajmáma. »Vždyť to bude tak nejlépe.«

Uderením páté hodiny starý Novák seděl v kočáře a jel na nádraží, aby slavnostně přivezl své syny vrátivší se z cest.

III.

Hbitě mladí Novákovi seskočili s kočáru, než ještě pořádně koně zastavili. Z daleka již viděli na prahu domu státi maminku a kynuli jí šátkem. Nyní oba najednou popadli ji do náruče. »Vždyť mě udusíte chlapci,« bránila se oplývajíc blažeností.

Starý Novák zůstal ještě seděti chvíli v kočáře a rozhlížel se vítězoslavně po čeledi, která se z celého domu sběhla, aby přivítala mladé pány. »No, co jim říkáte?« tázala se mžourající očka továrníka. »Jsou to nějací hoši — co?« úsměv k obdivu vyzýval.

»Jak sestatněli oba« — zaslechl poznámku. »Silní a zdatní mužové se z nich stali« — neslo se k otci jako dým kadidla.

»A což zavazadla necháme ve voze?« dal se starý Novák do rozkazování s kočáru konečně též sestupuje. »Či to mám všecko sám odnést nahoru?« nutil se do přísného tónu, když nikdo se nehýbal, aby tak učinil a všecka pozornost na mladé pány byla soustředěna.

Byli zatím pustili maminku a se starou chůvou svou se zdravili, která se nad tím dala do usedavého pláče. V radosti, že jsou šťastně zas doma, mladí Novákové byli by nejraději objali kde koho, každého na srdce přivinuli, k srdci přitiskli. Všem lidem domácím jako starým známým podávali ruku a starší, Václav, ohlednuv se po továrně a spatřiv tam houf dělníků vycházejících právě, jdoucích z práce, rozběhl se a jal se s rozkoší člověka šťastným se cítícího potřásati mozolnými jejich pravicemi.

»Nahoru, nahoru!« komandoval starý Novák služky, jež se zmocnily ručních tašek, svrchních plášťů a deštníků. »Pro kufry třeba až ráno časně na nádraží dojedeš, Vojtíku,« obrátil se ke kočímu, který se nehýbal s kozlíku a v hrdém sebevědomí tu trůnil. »A co zítra,« opáčil pánovi. »Dnes to ještě všecko přivezu.« Byl by s radostí pro mladé pány dojel třeba do pekla; vždyť s ním mluvili cestou jak s kamarádem, stejně jako když bývali ještě hoši, což nadmíru polichotilo starému čeledínu. »Zapřáhnu do vozíku a naložím co zůstalo na nádraží,« oznamoval tónem, jenž nepřipustil předem žádnou odmluvu.

»Mohl by třeba jeti Francek, nebo Mates se svým párem, až se domů vrátí,« pán přece odvážil se namítnouti, pamatuje na malé ochoření v páru Vojtově.

»Ne, já sám pojedu,« tento odpověděl kategoricky. »Vezmu jen jednoho, jenom náručního« — připojil, pohlednuv na pána, jakoby chtěl říci: To se neboj, já jsem starostlivější než ty o ta svěřená mně zvířata. »Jeden to uveze a podsedního nechám už v teplé stáji.« A jakoby ho chytila choutka pomazlit se s čtyrnohým svým pacientem a potěšit ho v zármutku, že musí zůstat už dnes doma, koncem bičíku jej lehtal po hřbetě, blaženě se usmívaje, když mladý Novák, Jan, ke koni přistoupil a s účastenstvím k chorobnému jeho stavu, lichotivě šíji mu hladil.

Synové Novákovi s rodiči vstoupili do bytu. Maminka šla napřed a spěšně, aby nebylo ani pozorováno, sáhla do cínové kropenky pověšené u dveří a rukou vlhkou svěcenou vodou, vítala znamením kříže poprve zas v příbytku své syny.

»Ale maminko, ale maminko« — napomenul otec Novák ženu k umírněnosti v takových starých zvyklých obřadnostech, jež synům jejím, dětem nové doby, nebudou nepochybně příliš po chuti. »S Bohem vždycky dobře jest všecko počíti,« doložil však poučně, spatřiv kterak jeho synové s jakousi vroucí duševní zálibou drží čela svá těm žehnajícím je prstům matčiným. Tak bylo oběma, jakoby dech šťastného jejich dětství byl tu zavanul. I skláněli se k ruce matčině, která tak světivě a láskyplně vždy mladé duše jejich spřádala zlatem čistého, krásného mládí.

Václav a Jan Novákovi odebrali se do svých pokojů, aby smyli se sebe prach cestovní a upravili se.

Byli oba za nedlouho zpět v jídelně a s chutí mladých, zdravých lidí zasedali ke stolu, na který maminka s kuchařkou již večeři přinášely.

Všecko bylo jim tak výborné, výtečné, co předloženo jim k jídlu, na celém světě nikde tak dobře nejedli, nikde tak si nepochutnali, jako doma. Takové brambory jako doma,

nikde jinde už neumějí uvařit. A chleb, což chleb, ten domácí chleb, jak se rozplývá zrovna na jazyku a jak voní. Se zalíbením, jako by se opíjeli, táhli do sebe dech čerstvě pečeného žitného chleba. Žádný parfum na světě nevyrovná se té vůni.

Tolik se jim líbilo doma. Tak zrovna se rozplývali svými dušemi do lahody toho milého, sladkého ovzduší v rodném, oteckém domě.

Všecko prohlíželi v celém bytu, nového nenalezali tu nic, ale obdivovali se všemu co dávno znali, od dětství, všecko připadalo jim znamenitým, i ty vybledlé, bezcenné barvotisky z maminčiny výbavy po stěnách rozvěšené i ta odřená plenta u kamen, několika děrami již zraněná, polepená uměleckou galerií vystříhanou ze starých časopisů. Jan nakoukl též do kuchyně a lesknoucí se mosazné a měděné formy na buchty, rozvěšené nad plotnou, povzbudily jej k chvalozpěvu; kterýmž kuchařka uvedena byla v nadšení, uspokojením oplývajíc, že ku příchodu mladých pánů i v kuchyni všecko tak pěkně vyleštila a vykrášlila.

Mladí Novákovi ptali se na každého v domě, co dělá a jak se má, na všecky lidi v okolí se vyptávali, zajímaly je tolik i nejmenší podrobnosti ze světa ohraničeného nějakým kilometrem kolem továrny.

Žádného konce nebrala jejich zvědavost, všecko chtěli vědět, o všem být spraveni. Otec Novák začal již býti netrpěliv, když vždy zas k těm všem lidem v celku docela lhostejným, novými dotazy synové se vraceli. On zase práhnul po tom od synů co nejvíce zvědět o nich samých. Z cest aby vypravovali, kde co viděli a co kde zažili, jaké dojmy si odnesli a zejmena jakých zkušeností nabyli v cizozemských závodech továrních, jež zhlédli. Na tom poli nejraději se pohyboval starý průmyslník žijící jen pro své povolání. Vyptával se hojně, divil se, pochvaloval a potměšile ze synů táhal rozumy, zkoušel, přesvědčoval se, jestli nic neopomíjeli a všímali si všeho, co doma pak mohlo by pro spěšně zužitkováno býti.

Na přivítanou synům svým otec Novák sáhl do zásoby rýnského, které v malém sklípku pod zvláštním zámkem choval a jako lakomec střežil, jen k nejvzácnějším příležitostem vlastnoručně vynášeje zaprášenou, v pavučinách zapředenou láhev.

Rozjařil se sám nemálo a otevřel marnotratně i druhou láhev na počest návratu synův. Nezvykle si přihnuv, skorem už měl malou opičku, i jal se škádliti oba syny, dorážeti na ně, vyzvídati, jak se líbily jim kde ženské a jestli snad někde cestou srdce nenechali.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování).

Štěstí, že druhá půle statku patřila Čejčilově ženě, kterou k podpisům směnek nikdo nikdy nepřiměl. Zachránila tak dvanáct tisícovek a s těmi ovšem zamířil Čejčil hned do Prahy — Mekky to všech okresních politiků, kteří teprve pod zvrhnutým svým vozem nalézají pravé světlo života. Nějaký týden byli již u ženiny tety, a on ohlédal se po něčem, z čeho by koukalo zaměstnání. Po agentuře, obchodě, ale jen po tom, při čem nemusí člověk sedět. To nebylo pro Čejčilovu krev.

Na takové hledače štěstí, kteří přinesli ještě trochu peří z venkova, rozestřeny jsou v Praze sítě. Čejčil se chytil do té, kterou upletl Slovo. Ten chodil s čeřenem po všech místech, kde se křižují venkovské ryby s očima udivenýma. Mezi těmi hledal tu, která uzrála pro jeho »zlatý hrozen«. Když v slavné plzeňské pivnici pražské pojedl s politikem od Hradce asi třikrát malou papriku, viděl, že je Čejčil pro jeho »zlatý hrozen« Prozřetelností zrovna předurčen.

V důvěrnosti, poněvadž toho chce dopřáti Čejčilovi, muži vlasteneckému a probudilému, poví mu o obchodě, ve kterém je studánka stříbra nepřebraného. Hostinec na předměstí. Dům jako hrad, nový, elegantní, hostinec se zahrádkou — do roka se stromy, zakoření, pak tu bude radost besedovat. Je to na místě velice živém, lednice vyložena křemenem, byty samý salon, restaurace jako na Příkopech, kuchyně při ní — s americkým ohništěm — za osmadvacet tisíc zlatých nalezený poklad. Každý jiný musel by dát třicet. Ale že je pan Čejčil téhož politického názoru jako Slovo, prodá mu bez výdělku. Bude-li chtít, ukáže mu účty, vypočítá mu všecky sobotní výplaty do krej-

caru — pak se přesvědčí, že na tom nevydělal nic, než pot a tuhle vyvrknutý palec.

Čejčil se zakousl do vnadidla hned, jak ho plesklo do obličeje. Nyní Slovo jen sít opatrně čechral.

Musí to prodat, protože chce stavět po obou stranách nabízeného hostince domy. Dověděl se, že vídeňská banka bude ve vzdálenosti padesáti kroků stavět továrnu na kovové lisované zboží. Nějaký nový patent. Nejméně tři sta dělníků tam bude mít práci a skoro dvacet úředníků tam bude zaměstnáno. »Pane,« zašeptal při tom Slovo, »víc nemluvím. Škoda, že jsem koncesi vázal na tenhle dům, který musím prodat. To budou obchody s pivem. Továrna se třemi sty dělníků a nové domy v sousedství! Víc nemluvím!«

Hostinství bylo Čejčilovým snem. Utratil tolik peněz v šenkovních domech, v kartách jich tam roztrousil, dnů a nocí v těžkém vzduchu jejich ztrávil, hořkostí tam utopil, radostí tam oslavil — vida: šenk v Praze nebyl by špatnou existencí. Už déle dvou měsíců hledá nějaké vhodné a přece onačejší zaměstnání — na mou věru! hostinství, to je to, co je mu určeno. Umí s lidmi, rozumí životu, žena je dobrá kuchařka a ostatní záleží na jediné věci: na dobrém pivu. Kakraholte, objedná tedy z dobrých nejlepší, a zisk je na dlani.

Slovo nechytal nikdy na jedinou vnadu. Když tedy viděl, že ryba očima hraje, hodil do vody ještě jeden provázek.

Vlastně se mu jedná ještě o jinou věc. Na předměstí je třeba zralých, pokročilých lidí více než soli. Kdyby tak dva, tři lidé se špiritusem v hlavě chytli se pod paží, celou obec by dostali do rukou. Jsou tam nyní jen pouzí prospěcháři. Lidé, kteří se sotva dovedou podepsat a kteří byli nejdále v Podbabě. Kdyby takhle pan Čejčil se zajímal o veřejné záležitosti —«

»Jezus Maria! to je můj živel!« křičel Čejčil, dupaje nohama.

Slovo viděl, že tahle ryba je na dobré cestě. Proto už se příliš nevyčerpával. Nechával si ostatní esa až ku prohlídce, k níž pozval Čejčila i s milostpaní na dnešní odpoledne. Přijde jim vstříc k státnímu nádraží a dovede je rovnou k »zlatému hroznu«.

— — — — — — — — — — — — — —

Paní Čejčilovou prostudoval Slovo na cestě od státního nádraží dokonale. Nebyla to venkovská putička. Ženská velice vzhledná, jako vysoustruhovaná a ve tváři obrázek. Hovorná a nikoli bez energie. Slovo si pro ni schovával tolar s Panenkou Marií, ale brzy viděl, jak je dobře, že učinil i jiná opatření v »zlatém hroznu«. Na tuto štiku bylo třeba dobrého konopí.

Viděl, jak se zarazila, když od posledních předměstských domů shlédla vzdálený hostinec, který měli koupit. Slovo, který ji s oka nepouštěl, jal se nyní ukazovati, co všecko je již rozděleno na stavební místa a kde hodlá vídeňská banka stavět továrnu pro tři sta dělníků; řeč protkal několika anekdotami, ale jinak mluvil vážně, jakoby prokazoval spíše úsluhu, jejíž ceny je si vědom, jakoby byl hledán a ne jakoby hledal.

V »zlatém hroznu« se paní Čejčilová poněkud rozehřála. Ve všech patrech nalezli obydlené byty. Chodby čisté, uklizené, schody vymetené, půda vzorně uspořádaná, sklepy s visutými zámky, lednice, ze které zrovna čišelo, dvorek ladný a zahrádka s veselým trávníčkem kolem zdi. Z prostředního prostoru, žlutým pískem posypaného, trčela slabá košťátka kaštanových stromečků. »Do roka se to zakoření, pak tu bude stínu až až,« prál Slovo.

»To tak za pět let, pane Slovo,« mínila paní Čejčilová, pohrdlivě hodivši okem na chudé chvosty listů.

»V Praze jsou rádi, mají-li již takovéhle stromečky nad sebou,« usmíval se Slovo. »Přidají se čtyři oleandry, kůly u stromů se nazelení, a dá-li se do toho kouta zde veranda, bude to hostinská zahrada, jakých je málo.«

Paní Čejčilová neříkala nic. Spěchala již shlédnouti hostinec.

Ten ji přivedl v úžas. Asi patnáct hostů pochutnávalo si tu na chmelovině, jejíž bělostná čepička přetýkala lem sklenic. Někteří si poručili párky s křenem, dva dokonce obírali se nějakými masy v červené omáčce. V jednom koutě hráli čtyři veselí lidé v karty. Dva měli kabáty svlečené. To byli jistě již stálí hosté, když si tu tak domácky počínali. Slovo uctil Čejčilovic manželstvo pivem ze sudu zvláště načatého. Podsudního sám při tom zastal. Nápoj byl znamenitý a studený, že až sklenice naběhla rosou.

Paní Čejčilová dlouho neposeděla. Pospíchala domů. Slovo opět své hosty vyprovodil až k prvním stavbám, při čemž opět k mnohým a mnohým otázkám odpověděl. Paní Čejčilová optala se zrovna na cenu a pak se pokřižovala, jakoby o osmadvaceti tisících slyšela poprvé. Prohodila, že by tomu tak rozuměla na pětadvacet tisíc. Když to číslo vyřkla, ulekla se znova, jak se Slovo zarazil. Přímo za urážku takové ponížení vyslovené ceny pokládal. Chtěl se obrátit a více nemluvit.

Čejčilovi však vězeli již v síti hluboko. Div Slovo neodprošovali. Chvíli trvalo, než se udobřil.

Nyní se teprve vytasil s marianským tolarem. Každé slovo obalil vatou měkkého tónu, i hlasem poněkud zachvěl se, když byl u jádra podivuhodné události a na konec se uhodil do prsou: »No, neprodal bych to, milostpaní, za nic, už pro tu Pannu Marii! Ale chci tu část zvelebit novými stavbami a proto musím sehnat rychle peníze.«

Panna Maria odměnila se Slovovi za osvědčenou úctu ihned svrchovaně. Paní Čejčilové zavlhly až oči, když vyslechla zajímavou historii kožešnikova nálezu. Při rozchodu pak upřímně Slovovi pravici stiskla, slibujíc, že do dvou dnů povědí, jak se rozhodli.

— — — — — — — — — — —

Všecko, co Čejčilovi »u zlatého hroznu« našli, byl klam. Lidé, kteří naplňovali všechna patra nového domu, byli ze všech koutů sehnaní nájemníci, kteří bydlí jen zadarmo. Vysušují nové domy. Jejich přiznání nájemného je lež. Podnikatelé jimi osadí dům, aby se spíše prodal, poněvadž z prázdných bytů jde na kupce strach. Za půl — za tři čtvrti roku zalidní zase jiné nové činžáky, docela se nestrachujíce lékařských výstrah.

Také hosté v restauraci byli pouzí statisté. Pili a jedli zadarmo, aby kupec na vějičku spíše sedl. Když odešel, kdo přišel obzírat, dopili a odešli též, poněvadž se bez peněz už netočilo.

Když se Slovo vrátil, byl hostinec skoro prázdný. Ale podsudní upozornil ho, že ta dáma, která s manželem prohlížela »Zlatý hrozen«, zapomněla v koutku slunečník.

Podsudní nepřikládal této okolnosti váhy — ale jinak soudil Slovo. Nechal slunečník slunečníkem a honem sehnal hosty k novému pivu. Který mužský člen z nájemnictva byl doma, musel dolů za stůl.

Slovo počítal, že chytrá selka zůstavila slunečník v místnosti zúmyslně. Nevěří snad dnešní návštěvě a vrátí se sem. Aby byl důvod, zůstala tu toaletní potřebnost.

Ale Čejčilovi nepřišli. Toť přijdou zítra — rozumoval Slovo — a proto hodil ještě jednu udici do vody. Ostrou, na tuhém vlase.

Druhého dne zašel opět dopoledne do plzeňské pivnice v Praze a pojedl s Čejčilem malý guláš. O slunečníku se nezmínil — ale soustolovník jeho také ne. Teď věděl Slovo jistě, že uvidí manžele dnes k večeru zase u »Zlatého hroznu«.

Pro tuto možnost připravil se obzvláště.

Když Čejčilovi, jak předvídal, přišli si k sedmé hodině za předměstí pro slunečník, Slovo »u hroznu« nebyl. Podsudní jim nedbale řekl, že vyprovázel někoho, kdo chce dům koupit. Ráno tu byli kupci tři, odpoledne dva. Řekl to tak, jakoby se jich sem hrnulo denně tolik, že jim až ukazují dvéře.

Paní Čejčilová zmínila se o slunečníku. Než dostala svůj majetek, přepočítala hosty a zjistila, že jich je dnes jen o dva méně než včera, za to ale že jsou tu dva, kterých při první návštěvě neviděla. S tímto výsledkem svého pátrání byla jak náleží spokojena. Vesele vybra'a se s mužem od »Zlatého hroznu«.

Ze dvora jednoho staveniště hlídal však cesty k svému domu téhož večera Slovo. Viděl manželský párek putovati k »hroznu« a vyčkal, až se objevil opět na zpáteční cestě. Pak vyšel, jakoby se vracel z předměstí. Nešel však sám. Vedl si starého praktikusa, šenkéře Chvojku. Starého komedianta, který za pětku zahrál nyní na chvíli kupce Slovova nového hostince.

Slovo žasl, když se setkal s Čejčilovými tak neočekávaně, a na rychlo ukončil honem s Chvojkou, který prohlásil, že pospíchá. Chvojka jen řekl, že přijde zítra tedy odpoledne a že doufá, že to skoncují, když tc rozetnou na polovici. Až se Slovo vyspí a sleví pět stovek, on že pak pět přidá. »Dvacetsedm tisíc pět set a ani groš víc.«

»Vyspěte se také vy na to a pak mi plácnete i bez mé slevy!« prál Slovo a Chvojku pustil. Pak se věnoval již jenom Čejčilovům a řekl: »Ten mi utrhuje pět stovek — ale já to nedám. — Je to zdejší šenkýř, vykoukaný člověk! Obchodu rozumí — ale o těch pět stovek mne neohne. To se může vyspat jak chce. Ale vidím, že už asi zítra nebude dům můj. Abychom pak, milostpaní, věděli, jak je s námi, račte se s panem manželem rozhodnouti do rána. Do dvanácti hodin stojím vám v slově. Je-li libo, sejdu se na posnídánce s panem Čejčilem po desáté hodině jako dnes. Koupíte-li, dobrá, nekoupíte-li, žádné hněvy proto. Kupců mám dost. Ale vám bych to dopřál rád, jak jsem už řekl několikráte.«

Pak se po nějakých zdvořilostech rozloučil a putoval k »zlatému hroznu«. Čejčilovi plni úvah měřili cestu ku Praze.

Druhého dne přišla do pivnice také paní Čejčilová. V jedenáct hodin na to psala se už smlouva u notáře, a třetího dne vyplácela paní Čejčilová za »Zlatý hrozen« tolik, kolik chybělo na zajištěné hypotekárních dluhů do dvacítisedmi tisíc a pěti set zlatých. Stala se majitelkou domu sama, poněvadž na jakékoli jmění jejího manžela měli kolem Hradce několik úspěšných pák. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

Galerie českých měst.

NYMBURK.

Královské město Nymburk statečně dohání, co mu pohromy válečné urvaly a oč je ve vývinu opozdily. Po třicetileté válce bylo druhdy mocné, slavné a zámožné město hromadou ssutin. Když lítice válečná rokem 1648 dořádila, bylo v Nymburce pouze 11 domův a z měšťanů, slynoucích občanskými ctnostmi, horlivých vlastenců, zůstal, jak Fr. Hrnčíř ve své pečlivé monografii zaznamenává, hlouček zničemnělých, bídných, mravně kleslých žebráků Je vůbec zajímavý postup města pohyb obyvatelstva. R. 1605 bylo tu 280 domů, r. 1730 čítalo děkanství Nymburské s filiálkou Velelibskou 2532 duší, roku 1850 bylo tu 2845 obyvatelů, r. 1880 pouze

3596, r. 1890 již 6659 a při posledním sčítání vzrostlo obyvatelstvo již na číslo 7843.

Město má slavnou a pohnutou minulost. Výhodné místo, na němž se město na pravém severním břehu Labe několik takřka kroků u stoku Mrliny s Labem rozkládá (stávala tu kdysi staročeská osada Svinibrodská) přivábilo sem ve XIII. století lid z Německa, jenž před útiskem šlechty prchal do klidnějších a bezpečnějších krajů českých, kde se usazoval a opevňoval.

Pod všemocnou ochranou a ukvapenou přízní Přemysla Otakara II. a syna jeho Václava II. mohutněli noví usedlíci, osada přetvořena ve znamenitou pevnost, jež až do pozdního středověku hrála vynikající úlohu, stala se městem královským a obdařena vydatnými výsadami, jež zámožnost města založily a cizince sem lákaly. Byli to asi Holanďané a přistěhovalci z krajin dolnorýnských, kteří zatlačili staré slovanské jméno místa Svinibrod a městu dali jméno Nyemburg, jak zváno bývá v nejstarších listinách.

Historie víže k Nymburku památné momenty. Však byste se podivili, jak ji Nymburčané znají. Provádějí vás po městě a o každém pamětihodném místě vám povědí, co o něm historie vypravuje. Napřed ukáží svoje náměstí, kde ještě do nedávna stával dům, v němž přebývala dcera Václava II., Eliška Přemyslovna, když u Nymburčanů hledala ochrany a pomoci. Stará radnice na náměstí, prozatímní sídlo c. k. okresního soudu, pro který je projektována na staveništi u fortny nová nákladná budova, byla bohužel pohromami a přestavbami uboze znešvařena a nebude to také dlouho trvat, a bývalá památná a zajímavá budova zmizí s povrchu. Nová městská radnice stojí na místě bývalé lodi chrámu kláštera Dominikánského. V prvním patře nalezá se pěkně upravené městské divadlo, v němž utěšenou činnost rozvíjí divadelní spolek »Hálek,« jedna z nejzdatnějších družin ochotnických v Čechách. Městské museum, jež dříve bylo v přízemí radnice, přestěhováno do budovy chlapecké školy. Sbírky jsou majetkem města, jež spravuje musejní sbor a vydržuje z příspěvků a darů členských. Jsou tu zejména pozoruhodny mnohé důležité privileje. Na náměstí upozorní vás každý Nymburčan na prostou kašnu, u které, posadiv se na vodní troubě, odpočíval král Bedřich II. Dne 18. června 1757 slyšeli v Nymburce hřímání děl od Kolína a téhož dne za soumraku přijel Bedřich, posadil se u kašny a dlouhou svou španělkou v zadumání v písku divné obrazce kreslil. Do půlnoci prý tu vyseděl, pak prý povstal a řekl ku svým: »Děti, dnes jste měly zlý den . . . mějte jen strpení, však ono bude zase dobře.« I tu skleničku, ze které pil vodu, schovali si Nymburští na památku.

Hlavní chrám děkanský je chloubou a ozdobou Nymburka. Vedle chrámu sv. Ducha v Hradci Králové je to nejznamenitější cihlová

stavba v Čechách. Až bude vystavena i druhá věž, bude míti město chrám, jemuž nebude hned tak rovno. Leccos na něm neblahý vkus pozdějších restaurátorů pokazil a znešvařil, ale přes to je to jedna z nejstarších a nejlepších staveb gothických. Stavba je z doby krále Václava II., jenž pokládá se za jejího původce. Severním portálem, nyní zazděným, vnikli do chrámu Sasové roku 1634, kteří v chrámové lodi a na kruchtě mnoho bezbranného lidu, jenž v chrámě hledal útočiště, povraždili. Městská rada na památku krvavé této episody umístila sem obraz, jenž děsnou tuto příhodu znázorňuje. S věže je úchvatná a velkolepá podívaná. Celé střední Čechy uvidíte tu u svých nohou. A z periferie modrá se Říp, v dálce nad lesy rýsují se milými svými tvary oba Bezdězy, Ještěd, Tábor, v mlhavé kontuře zachytíš dokonce Sněžku a mohutné její sousedy. Z chrámu je jen několik kroků do fortny čili branky bezprostředně nad Labem, ve které sladovnická chasa sochory ubila pana Hynka Bořka z Poděbrad, jenž, rozhněvav se na Nymburské, že přidali se ke straně Táborské, na ně vypadl, aby se pomstil; a neobezřele vniknuv do branky, našel tu neblahou smrt.

Kus starého Nymburka.

Octli jsme se v poblíží nejkrásnější a nejpamětihodnější partie nymburské, u zbytku cihlových hradeb na východní straně města v děkanské zahradě proti Labi. Je to kouteček, na který mohou býti Nymburčané hrdi; páně Špoutilova fotografie této partie, jejíž reprodukci zároveň s celkovým pohledem na město zařaďujeme do listu, je výmluvným toho dokladem. Málokde mají takovou podívanou v Čechách jako zde na starou rybárnu, o které Ferdinand Schulz píše ve své »Nymburské rychtě« a na kus hradeb, nad ní položených, ke kterým tulí se stará budova děkanství.

Odtud ovšem není daleko do »nymburské Stromovky«, na ostrov Topol, který péčí spolku pro okrášení města upraven v rozkošný koutek, který nymburští rádi po denní lopotě navštěvují. Partie tato úpravou Labe, jež své vlny povalí novým řečištěm, dozná jistých změn, ale čarovnému tomuto zákoutíčku nebude nikterak ublíženo a krása jeho zůstane zachována.

Už s věže napadl vám roztomilou svou architektonikou letohrádek stav. rady Polívky, zetě bývalého primátora měst pražských dra Tomáše Černého, jenž je rodákem nymburským. Vila činí dojem pohádkové stavby a je pravou, cennou ozdobou hezounké této partie.

Vraťme se po Labském mostu do města. Poslední pohroma, jež Nymburk stihla — strašlivý požár z r. 1838 — dala městu docela novou fysiognomii, která vyloudila kronikáři hořký stesk, že z Nymburka stalo se obyčejné venkovské město, téměř bez průmyslu a obchodu.

Ale uplynulo něco málo let a město zmohutnělo a zdokonalilo se netušenou měrou. Na rozsáhlých pozemcích v poblíží předměstí Boleslavského vzniklo páté předměstí Kolonií čili také Novým Nymburkem zvané. Rozkvět tento děkovati sluší v přední řadě severozápadní dráze, jež tu zbudovala pro své úřednictvo řadu úhledných domů. Mezi městem a Kolonií vypíná se evangelický chrám, který zbudován přičiněním českobratrské jednoty Sion v Nymburce.

Město má pokrokovou a moderní správu. Majetek má obec dosti značný (lesů za K 86.766, pozemků za K 119.962 a domů za K 212.050). Když už mluvíme o finanční stránce, poznamenáváme, že r. 1902 placeno bylo 25 perc. přirážek obecních (školské v to počítajíc), jež vynesly celkem K 87.968·17. Je tu měšťanský chudobinec, jejž spravuje obec ze zvláštního

fondu jeho, jesličky pro malé dítky, jež obec vydržuje svým nákladem, je tu veřejná všeobecná nemocnice, kterou spravuje okresní výbor, sirotčinec a chudobinec obecní. Letos otevřena tu byla 1. třída obecné reálky. O své školství stará se obec vzorným způsobem. Pro školy obecné a měšťanské postaveny pravé paláce nákladem půl mill. korun. Veřejná knihovna byla zřízena r. 1897 má 1.112 sv. a měla za uplynulý rok 560 čtenářů. Vydržuje ji obec Nymburská a spravuje zvláštní výbor.

Město je svou polohou půvabné, svou vnitřní úpravou ukazuje, že má vzornou správu. Letos bude vystavena vodárna nákladem 400.000 K. Až doposud je město osvětlováno petrolejem, ale již letos bude dokončena stavba plynárny, která obtíží rozpočet města značnou sumou 200.000 K. Rovněž tak značný obnos vyžadovalo provedení kanalisace, úprava sadů, zejména obnova a válení obecních silnic. Městu znamenitě napomáhá k rozvinu výborné spojení železniční, jež umožňuje severozápadní dráha ku Praze, Mladé Boleslavi a Kolínu atd., státní dráha pak ku Praze, česká obchodní dráha k Jičínu. Město, jež za válek husitských stalo se městem českým, má ve svém středu 226 Němců, pro které je tu německá soukromá škola, vydržovaná severozapadní drahou. Úředníci téže dráhy mají tu svůj německý klub. Dílny severozápadní dráhy (k opravě lokomotiv a stavbě vozů) zaměstnávají největší kontingent dělnictva (asi 400); mimo to je tu akc. spolkový cukrovar (asi 50 dělníků), Nymburský pivovár (20) a válcové mlýny (25 dělníků).

Židé, jichž jsou tu asi 3 proc. všeho obyvatelstva, mají tu svou synagogu, zbudovanou nákladem 15.000 zl. Zajímavo je, že tu před r. 1848 vůbec židů nebylo a že teprve toho roku se tu dva zakoupili. V Nymburce je čilý spolkový život. Ženský čtenářský spolek »Lada« má za účel další vzdělání paní a dívek opatřováním knih poučných a zábavných. Tělocvičná jednota »Sokol« byla založena již r. 1868, a zbudovala si r. 1898 prostrannou a nákladnou tělocvičnu. O divadelním spolku jsme se již zmínili. Divadlo mělo v Nymburce od nepamětných dob své nadšené příznivce. Počátek ochotnického divadla v Nymburce spadá do r. 1816. Hrálo se tu ovšem z počátku německy a teprve přičiněním rodáka nymburského J. Dlabače ve spolku s V. K. Klicperou zavedena na jeviště čeština. Beseda a Hlahol splynuly v jeden spolek pod názvem: »Literární a pěvecký spolek Beseda a Hlahol.« Mimo to je tu spolek politický pro Nymburk a okolí, spolek studentstva z Nymburka a okolí Polaban, hospodářský spolek, řemeslnická beseda, místní odbor československé obchodní Besedy, Ústř. Matice Školská, Nár. Jedn. Severočeské a Pošumavské. Z ústavů peněžních budtež aspoň jmenovány Občanská záložna (vznikla r. 1860), okresní hospodářská zálož., první řemeslnická záložna a okresní nemocenská pokladna.

V Nymburce vychází týdenník »Občanské listy.«

Město Nymburk za několik posledních roků učinilo ohromný pokrok, tak že se přiřadilo k nejmodernějším a nejpokrokovějším našim městům. Možno říci, že nač Nymburčané sáhnou, že se jim mění pod rukou v požehnání a zdárné dílo. Věru, nebude to dlouho trvat. a snad i tasuchá lípa, o které pěje stará písnička . . . se zazelená. *Dr. R. J. Kronbauer.*

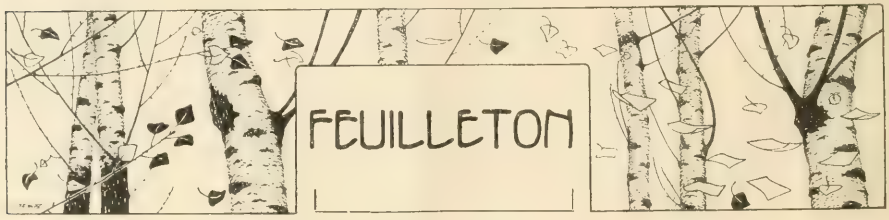

DRAMA ČTYŘ CHUDÝCH STĚN.

Horníky nazval Bismarck otázkou dvacátého století. Jdou za nás v statisícových armádách denně tam, kde číhá smrt za každým balvanem, smrt v nejpříšernějších podobách, neproniknutelnou nocí skrytá — tam, odkudž pomoci se nedovoláš, světel nebeských při posledním zápase nedohlédneš. Jdou pro to do zemských temnot, bez čeho nemůžeme žít. Pro zdroje tepla, jimž plodíme nové síly, pro nezbytné kovy, pro nerosty denní potřeby, k počátkům pramenů, léčivých vřídel — za nás jdou pracovat, za nás jdou mřít!

Bismarck řekl, že by se rád pokusil o to, aby horníkům usnadnily se chvíle, které ztráví na denním světle. Povinnosti vojenské snad by mohli

býti sproštěni, od daní osvobozeni, v stáří by měli míti pevný nárok na pensi, zabezpečení svých vdov a sirotků — ještě o jiných výhodách snil Bismarck tehdy — — —

Ale v tom přišel posel Viléma II. s modrým archem a neuskutečněné plány Bismarckovy putovaly s ním do Saského lesa. Také tento o hornickém štěstí. Než se nový Bismarck najde a tak uplatní, aby ho nápodobili v celém světě, zemrou miliony horníků v bídě, spolyká jich zlé povětří dolů, výbuchy podzemní — skály jich potlukou, souchotiny skosí. Dramat úžasné tragiky odehraje se ještě v hornických chýších, neboť nikdo nedovede tak s bídou vytrvale zápasit jako horník.

Pro tuto dramatičnost jejich života zašlo si mezi horníky mnoho spisovatelů. Nejúspěšněji až dosud Zola. Avšak život dělnický je mořem, ze kterého je těžko sběračkou literární kresby přelíti do knihy, na jeviště, víc než misku kalné vody. K jednomu vylíčenému faktu musí si čtenář, divák tisíc jiných přimysliti, má-li nabýti jen poněkud uceleného dojmu. Tolik pestrosti a spletí je v životě dělníků.

F. A. Šuberta podmanila národnostní obtíž českého horníka, když se rozhodl napsati kus z těchto sfér. Za svou národnost bojují u nás nejvytrvaleji s obětmi největšími, dělníci na jazykové hranici. Tam sáhl pro děj své práce »Drama čtyř chudých stěn«.

Ale o uměleckém díle u nás nerozhoduje toliko spisovatel a obecenstvo čtoucí neb pozorující. Je tu ještě třetí činitel. Dáma s parukou z XVIII. století, napudrovaná, filosoficky se usmívající, ale chladná až běda: paní censura.

Ta stojí za píšícím autorem. Šubertovi, jmenované drama tvořícímu, do stolu zrovna vrážela. Nesměl upřímně i dle pravdy říci, že chce líčiti konflikt českého horníka, jehož dětem německý zaměstnavatel váže jazyky v německý uzel. Školu mateřské řeči jim káci — toho, kdo nepovolí, z chleba vyhání do psoty, mrazu, bídy.

Chtěl-li autor dostati své dílo pod sufity, musel učiniti velké ústupky. Jako pouta řinčí v každém výstupu spínadla censury, do jejichž nůžek natáženy jsou prsty ze vzdálených kanceláří ministerských. Opakuje se tak historie Čechovy básně »Lešetínského kováře«. Proto je v Šubertově hře tolik těžkých příček a pažení. Nesmí se říci, že je hlavním důvodem dělnické vzpoury násilí na matiční škole spáchané a rozpor mezi německým správcem dolů a českým dělnictvem. Proto drama trpí — ovšem bez viny autorovy.

Ale je to dílo psané s ohněm. Do tiché domácnosti mezi čtyřmi zdmi vletí dveřmi a okny neštěstí — svědomí poctivých lidí vzepře se tomu, co se děje neprávem, a následkem všeho je pak katastrofa revolučního zápasu. Manlicherovky mají na konec pravdu, poněvadž po jejich několika výkřicích už nikdo neodporuje — — —

Ze spokojené rodinky zbývají uslzení sirotci kolem vdovy ve mdlobách. Autor směl toho tak málo říci, ale zalomcoval dušemi všeho diváctva. Co nepověděl, domyslili si všichni ihned.

Škoda, že neobyčejně účinný akt třetí, kterým je vlastně drama zavřeno, není posledním. Čtvrtý, melodramatický, a pro smiřující perspektivu do budoucna napsaný, úspěch kusu poněkud stlačuje.

Sociální otázky dělnické dotýká se Šubert jen lehce — a i tu jen proto, aby kus nečpěl nebezpečně jenom národní tendencí pod okny paní censury. Z tohoto obcházení nebezpečných hředel vznikají trhliny v kuse. Autor za ně nemůže.

Kus byl dobře nastudován a pěkně vypraven. Nejlépe hrála paní Hübnerová. Pan Mošna byl dokonalý, ale příliš vybarvená episoda jeho vykypovala již z rámce. Pan Vojan se všeobecně líbil.

Autoru dostalo se potlesku skoro až demonstrativního. *ech.*

\+ **Karel Knittl** slavil minulou neděli svoje 50. narozeniny. Jméno Knittlovo zůstane v dějinách Hlaholu, jehož byl dlouhá léta sbormistrem a pravou jeho duší, zapsáno trvalým a nevyhladitelným písmem. Jeho energický duch, jeho úžasná horlivost a jeho až úzkostlivá svědomitost pomáhala jistě význam Hlaholu posunovat ku dnešnímu významu a výši, na kterou jsme právem hrdi. Dnes je Knittl administrativním ředitelem a professorem při konservatoři hudby, která jím získala sílu, ve všech oborech osvědčenou a veleplatnou. Jako komponista upozornil na sebe hlavně svými svěžími sbory »Obrázky z naší vesnice«, celým tlumem písní, několika skladbami pro klavír a j. Knittl má zvučné jméno jako hudební kritik a jeho úsudek platívá za rozhodující a směrodatný. Jako učitel těší se lásce a všichni jeho bývalí žáci — a těch už je celá legie — vzpomínají na něho s vděčností a s úctou. Je mužem skromným, tichý, ale vydatný pracovník. Přejeme mu dlouhá léta a plné zdraví, aby ve své práci neochaboval.

\+ **Naše prémie**. Vybočuje celým svým rázem z obvyklých zjevů prémiových. Bylo naší snahou, poskytnouti svým odběratelům něco nového, něco, co je nám blízkého, co úzce souvisí s naší spisovatelskou obcí. Prémie, jak šmahem skoro se vydávají, začínají býti trochu jednotvárné. Formou a leckdy i obsahem. A tomu jsme se chtěli vyhnouti a jsme přesvědčeni, že s úchylkou touto

budou nejvíce spokojeni naši odběratelé. Její předmět je vzácnou památkou. Největší básníci, Svatopluk Čech a Jaroslav Vrchlický tvoří svými zdařilými portréty první naši prémii. Je zajímavo, jak hezounký a dozajista svého druhu jediný obrázek tento povstal. Čtenáři našeho listu si jistě vzpomenou, že jsme v tomto listě vypisovali vycházku, již redakce Máje s Jaroslavem Vrchlickým v čele letos z jara podnikla k Svatopluku Čechovi do Obříství, kde Čech prožil sedm klidných roků, o kterých sám řekl, že mu zůstanou nezapomenutelny. Šťastnou náhodou byl členem naší výpravy výborný fotograf-amateur p. dr. J. Brejcha, jenž se jistě ani ve snu nenadál, jakou znamenitou kořist ulovi do svého dokonalého aparátu. Když jsme se v Čechově zahrádce obdivovali pestré Floře, kterou básník vlastní rukou vypěstil, napadlo komusi z nás, že bychom se mohli na památku pobytu v Čechově roztomilém zátiší (v té době zrovna Čech se stěhoval do nového sídla svého nad Trojou, na tak zv. »Havránce«) dáti zachytit p. dr. Brejchou na fotografickou desku. Napřed udělána skupina celé družiny se Svatoplukem Čechem a Jaroslavem Vrchlickým uprostřed a když potom oba básníci na chvilku osaměli a živě spolu rozmlouvali vznikla další myšlénka, oba básníky vyfotografovat. Něco v aparátu klaplo a plán byl proveden. Fotografie se výborně vydařila. Obrázek je unikem — jehož nikdo jinde neuvidí. Je to pravá literární fotografie — tím zajímavější, že onoho dne se zase oba básníci po dlouhých letech na okamžik setkali. U Husníků fotografii dovedně zvětšili a pořídili pro barevný tisk znamenité desky reprodukční, na nichž si tiskárna dra Grégra dala pak při snímcích velice záležet. Volili jsme proto milý obrázek za svou první prémii, kterou svým odběratelům věnujeme v oprávněné naději, že intimní tato skupinka stane se do opravdy vítanou a trvalou ozdobou domácností odběratelstva Máje.

⁂ **Svatopluk Čech** rozepsal se nám v roztomilém dopise o svém přesídlení do Troje a navazuje na Hasinův feuilleton v 1. čísle Máje uvádí: »Byl jsem též povděčen zmínce p. autora, jak pěkně se mi žilo v Obříství, na jehož zelená luka a milé, srdečné obyvatelstvo vždy rád budu vzpomínati; ale domněnka, že mne též k odstěhování přiměly labské záplavy, neodpovídá skutečnosti. Pravidelné každoroční rozlevy Labe nedosahovaly do mé zahrádky, a byla-li při větším rozvodnění někdy zaplavena, bývala to jen voda tichá, a zátoka taková mizela již za několik hodin, nejvýše za den, nepůsobíc mi na záhonech žádných zmínky hodných škod.« Pokládáme za svou povinnost uveřejniti tuto část Čechova dopisu.

† **Nekrolog — Františku Heritesovi.** Pravláštní nehoda přihodila se redaktoru »Rodinného kalendáře XX. století« Ant. J. Zavadilovi, jenž ve drobném článečku tklivými a dojímavými slovy svému čtenářstvu oznamuje, že František Herites zemřel. Nekrolog truchlí nad hrobem jeho hned v úvodě těmito slovy: »Málo takových mužů práce máme, jako byl Herites. Byl občanem, lékárníkem, starostou města a znamenitým belletristou českým.« Následují podrobnější dáta ze života »nebožtíkova«, výpočet jeho literárních děl a ocenění jeho spisovatelské činnosti. Do textu zařaděna je zdařilá podobizna Heritesova a nekrolog zakončen větou: »Čest budiž památce Heritesově zachována povždy v národě našem.« Sám Bůh ví, jak se stalo, že »Rodinný kalendář« byl tak prapodivným způsobem mystifikován. Herites byl ovšem nemálo překvapen, když z čista jasna dostával (zejména z Kutné Hory, kde se kalendář tiskne) gratulace. Nejlíp to provedli pp. Hodek, Hepnar, Hubert a Jiřík. Telegrafovali: »Mnogaja ljeta — doklad následuje.« Herites otevře kalendář a tam se dočte, že — umřel. Inu, bude dlouho živ, o kom se za živa povídá, že umřel — o Heritesovi se to dokonce vytisklo. Nuže — mnogaja ljeta!

† **Schůze členů Máje** konala se minulou sobotu. Na programu byl rozhovor o Májové slavnosti, kterou král. město Nymburk ve dnech 17. a 18. října t. r. pořádá a ke které všechny členy Máje srdečnými a upřímnými slovy pozvalo. Místopředseda Máje Václav Štech podal o projektované slavnosti podrobnou zprávu a požádal členstvo, aby se výletu Máje do Nymburka súčastnilo v počtu nejhojnějším, aby Máj byl důstojně representován. Delegát Máje, jenž súčastnil se v Nymburce schůze slavnostního komitétu, dr. R. J. Kronbauer, referoval o rázu slavnosti a jednatel prof. Fr. Sekanina informoval členstvo o přípravných pracích slavnostního komitétu nymburského, s nímž je neustále v živé korespondenci a s jehož členy zejména pp. Donátem, adj. Krouským a Pospíšilem několikráte v Máji konferoval. Schůze měla ráz velice živý a všichni přítomní jevili na chystané slavnosti veliký zájem. Schůze tato jak účastenstvím členů tak svým celým rázem podala důkaz, že členstvo Máje na slavnost se těší a možno s určitostí prohlásiti, že výlet do Nymburka bude jedním z nejzajímavějších.

⁂ **Blíženka** Fuldova, hra poetická, z řádní exposice zajímavě se rozvíjející, s koncem nepřirozeným, na zápletce nemožné založená, dobře vyplnila v Národním divadle několik večerů. Obecenstvo, když se po limonádovém prvním aktu doslalo před živější a zábavnější scény, bavilo se. Fulda si může gratulovati, že není českým autorem. Bylo by se mu dostalo pěkných výsměšků a kapitálních nákrojů nezdvořilosti v efemérním tisku za to, že staví dramatickou práci na takové nemožnosti, že se manželu může jeho choť vydávati za svakyni, a skutečná svakyně za dívku, za niž před minutou se vydávala jeho žena. V Čechách by za

Fuldou běhali pro takovou smělost nezpůsobní anonymové s plácačkami půl roků. Takto však dostalo se mu jen několik frází, které mu neuškodí, protože jich nebude číst. Autor položil děj do vzdáleného století, ale historického nátěru je na kuse tak málo, že by se člověk nedivil, kdyby některá z rozputovaných osob přijela v'akem až k verandě, z níž jsme se dívali do krajiny pěkně naličené. Paní Benoniová ve scénách vášnivého svodu výborně si počínala. Pan Želenský v mnohých partiích se zamlouval, ale že je role jeho komického zrna, na to nepřipadl, a škoda, že mu to nikdo v čas neřekl. *ech.*

┼ **Novinky Národního divadla.** Kvapilova »Oblaka« uhlídáme snad již v říjnu, veselohru Růženy Svobodové »V říši tulipánků« počátkem listopadu. Veselohra Karla Šípka, na niž přijde řada v masopustě, jmenuje se »Hříšné oči«. — Všecky tyto tři hry vydá Nakladatelské družtvo Máje vždy v den premiery.

∴ **V. Vitinger: Verše.** Pod nevkusným listem podlouhlé obálky, kde zkreslená postava nahého muže rozpíná ruce po uprchlém ptáčeti, taji se hrst veršů tu bolných a plných obžalob, tu resignovaně umdlených a namlouvajících lhostejnost. Básník se rozešel s dívkou, a jeho nitro doposud nenašlo rovnováhy. Zažívá chvile nálad nejrozmanitějších Není tu naprosto jakési mužné zladěnosti, určitě vyžitého smyslu života, pevně sevřeného zorného úhlu, pod jakým by pohlížel na dané faktum. »Z nás dvou tomu, kdo druhého miloval«, zní trochu sentimentální, trochu naivní dedikace a zrovna těmito adjektivy mohla být karakterisována citová stránka veršů, které místy zarážejí myšlenkovým nevkusem a nemožností. Debut páně Vitingerův byl jistě v prvé řadě k tomu určen, aby pošimral srdce vzdálené milenky . . . pro čtenáře nezasvěceného nemůže míti zájmu svojí přílišnou abstrakcí a nevyhraněností uměleckou. *fs.*

∴ **Franta Zavřel: »Hanel«. Báseň.** Trochu pitoreskní a hodně pseudomodernisticky zkudrlinkovaná drobnůstka, epická básnička vypravovaná v pravidelně uzavíraných šestiveršových slokách tónem, jakým zabarvovali svoje některé básně Puškin a Musse. Tedy vidět, že drobná historie o Jiřím Hanelovi, jenž

— — — jestli vás baví,
chodí teď právě do oktávy.
Je svéhlavý a krajně zlý,
ve škole čte Moderní revue,
nic neučí se a nic neví
a dělá samé skandály —

že tato historie, ostatně vlastně nic nepovídající, nebude literární kuriositou, leč ve smyslu nepříliš lichotivém. Mladičký hrdina, nasáklý oparem hospůdek, směšné literární gigrlátko

»byl Jiří Hanel (škoda vět!) —
tak něco přes osmnáct let«

filosofuje a svádí flirt s nevinným děvčátkem, které se mu oddá, do toho přijdou maturity, hrdina propadá a — oddav se náhle, pln velikého rozhodnutí, umění, začíná nový život . . . Věc stejně psychologicky nemožná v přítomném podání jako naivní a přehnaná. Některá místa svědčí pouze o pěkném formálním talentu autorově (konec 4. kapitolky). *fs.*

○ **Václav Jansa** ztrávil léto v Přímoří. Vrací se s hojnou kořistí. Krajinářskou školu, která se těší značné oblibě, otevře opět 19. října. Přihlášky přijímá v atelieru v Praze III. ve Všehrdově ul. č. 5.

┼ **Illuse Zeyerova pomníku.** Letos z jara referovali jsme o tom, že Josef Mauder dokončil skizzu pomníku Juliu Zeyerovi. Je to balvanovitá mohyla, v jejímž středu v jakési jeskyni budou umístěny mramorové postavy, personifikace hlavních postav z děl Zeyerových. Pomník činí dojem krásné, kamenné pohádky. Monument má býti postaven na svahové partii v Chotkových sadech. Umělci šlo v první řadě nyní o to, aby získal měřítko skutečné velikosti, ve které má býti pomník proveden. Za tou příčinou postaral se neúnavný komitét dam s paní Augustinovou v čele o zhotovení fingovaného monumentu v takové velikosti, která by odpovídala skutečným jeho rozměrům. V malírně Národního divadla provedeno několik kulis, jež postaveny byly v Chotkových sadech a sestaveny tak šťastně, že illuse pomníku byla takřka až překvapující. Zajímavá zkouška tato konala se minulý pátek za přítomnosti četných přátel a ctitelů Zeyerových. V pondělí pak illusi pomníku prohlédla si parková a technická komisse. Zdá se, že uskutečnění krásné této myšlénky spěje ku svému cíli. Můžeme oznámiti zajímavou zprávu. Kníže Liechtenstein daroval pro balvanovitou skupinu 80 povozů žuly, kterou na svůj náklad dopraví na místo a mimo to zaslal ke sbírkám na pomník 1000 K. *—r.*

∴ **Jubileum úmrtí pražského Mozartova společníka.** 17. září bylo tomu právě 100 let, co ve Vídni zemřel Frant. Xaverius Süssmayer, hudební skladatel rakouských Němců, jehož jméno své doby bylo zejména pro Pražany populárním jednak skladbami, hlavně však velmi intimními styky s Mozartem. Narozen r. 1766. ve Štýru, byl

vychován v benediktinském kláštere kremsmünsterském, odkudž se odebral do Vídně k dalšímu vzdělání hudebnímu. Byl z nejnadanějších žáků Mozartových, jehož provázel na všech uměleckých cestách a hlavně s ním delší dobu žil v Praze, kam byl mistr povolán stavy, aby komponoval korunovační operu pro císaře Leopolda. Na této práci (»La Clemenza di Tito«), jak známo dokončené sotva ve třech nedělích, měl Süssmayer velmi značné účastenství.

Po Mozartově smrti byl vdovou pověřen, aby dokončil slavné Requiem, mistrem započaté. Ze samostatných prací Süssmayerových, který r. 1792. byl jmenován druhým kapelníkem vídeňské dvorní opery, uvádí se velmi často jeho »Der Spiegel aus Arkadien«, k němuž psal text Schikaneder a kteréžto dílo doznalo neobyčejných úspěchů. *a*—

⁂ **Stoleté narozeniny** francouzského spisovatele Prospera Mériméa oslaveny byly právě literárním světem francouzským vřele a upřímně. Řada článků, které se při této příležitosti vyrojily v časopisectvu jeho vlasti, dokonale prosvětlily zajímavý profil Mériméův jako novellisty, literárního kritika, spisovatele essayí a cestopisných i kulturně historických knih, neméně i jako překladatele, což nás tím více zajímati bude, že to byl právě překladatel z ruštiny (»Piková dáma« Puškinova, »Revisor« Gogolův a j. v.).

Prosper Mérimée byl tajemníkem hraběte z Argout, brzy na to náčelníkem kanceláře v ministerstvu námořnictví, načež se r. 1831. stal inspektorem historických památek. Nadán skvělou obrazotvorností a bohatým duchem inscenačním, podmalovával svoje novelly a historické romány zajímavými dokumenty archaeologickými a cestopisnými vzpomínkami. Roku 1853. stal se senatorem — dík intimnímu přátelství s císařovnou Eugenií, která jej protěžovala. Největší popularity zjednala mu rozkošná novella Carmen, plná vášně a smyslnosti, jíž si obral Bizet za podklad ke známé opeře stejného jména. Ale i ostatní jeho novelly jsou dosud vzácného zvuku a možno je pokládati za unika v literatuře francouzské, pokud se týče přiblížení se duchu klassického realismu. Mérimée jest člověk velmi všestranný, bystrého ducha, trochu sarkasta a cynik, u něhož však pod rouškou lhostejného chladu se schvěje srdce citové a plné něžnosti. Mimo Carmen a celou řadu drobných novell i českému čtenáři známých (Etrurská váza, Illyrská Venuše a j.) psal roztomilé Listy neznámému, Listy princezně Julii, dále mistrovská díla Kronika Karla IX., Colomba, Matteo Falcone a Tomango a j. v. Zemřel v Cannech r. 1870. *a*.—

⁂ **Náhodně časovým románem** pro francouzské obecenstvo stalo se podivuhodnou shodou okolností nejnovější dílo spisovatele Georgesa Lecomta. Sotva že první nejasné zprávy o známém padělku tiary Saitafernovy počaly probíhati Paříží, vyšel u Fasquella román zmíněného autora »Le veau d'or« (Zlaté tele), dávno před tím napsaný, jehož sujet zaujal nesmírnou podobností s famosním případem. Lecomte vypráví, jak jistý nesvědomitý antikvář využitkoval dovedného, ale chudého umělce k vyhotovení byzantinského žezla a babylonského trůnu, jež dal zdánlivě vykopati, aby je pak za drahé summy nabídl Loudru.

Až do konce románu nemá nikdo ani zdání o padělku — žezlo i trůn zůstanou v museu a básnická spravedlnost spokojí se pouze nepřímým potrestáním vinníkovým, tím, že nesvědomitý antikvář dá se svésti ke špatně založené spekulaci. Malfroyův podvod s falešnými starožitnostmi není také jedinou fází tance kolem »Zlatého telete«, který předvádí Lecomte v tomto díle bohatém postavami a dějem. Shledáváme se tam též s notářem Levainem, jehož dohání marnotratná paní k podloudným affairám, z nichž jedna přesně upomíná na milionové dědické podvody rodiny Humbertovy.

Třetí ve spolku jest podvodník Ducroc, tchán antikvářův, jenž pod maskou ctihodného starce podnikne zdánlivé dolování ve vysněných měděných dolech, ale zničí na polovic sama sebe i zetě svého. Po této porážce počnou přemýšleti moderní tito upíři o dobru nadzemském na podnět staré babičky Malfroyové a tak přes veškeren realismus doby nejmodernější končí román slibnými výhledy do budoucnosti a vnitřním smírem hlavních hrdinů, o jehož opravdovosti mohou se arci mínění různiti. Každým způsobem je to však dílo, které je jistě schopno ukojiti lačného Pařížana, jehož okolí bylo poslední dobou tak silně zvířeno famosním padělkem z Louvru a smělou affairou dlouhé Teresy.

a —

Toto číslo vydáno 9. října 1903. — OBSAH: GABRIELA PREISSOVÁ: O opuštěné Dobiášce. — JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VACLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — Dr. R. J. KRONBAUER: Galerie českých měst: Nymburk. — FEUILLETON: V. ŠTECH: Drama čtyř chudých stěn. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DALI. — ILLUSTRACE Nymburk. — Kus starého Nymburka.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JAN ROKYTA:

Za mrtvou sestrou.

I.

Na břehu černé řeky seděla,
kolem vše stín, jen ona bílá v něm,
žena, půl dívka, duše bez těla —
za skalou kdesi v dálce živých zem.

V jakém to mračném, chmurném pohoří
černých vod beze zvuku plyne proud!
Na čelech skal tu jitro nevzhoří,
kam spějí duše, prosté zemských pout.

A ona ráda měla slunce svit,
ona tak milovala ruch a šum,
jásala, když vzlét skřivan pod blankyt
k vysokým, nekonečným nebesům.

Ona tak ráda noc měnila v den,
na vlnách tance k ránu hýřila,
jásavý housli zpěv, pln skoků, změn
pouta jí snímal, jež ji tížila.

A zde tak ticho, ticho bez hranic,
věčné zde, nekonečné dumy klín —
a ona sama, vždyť už není víc,
nežli jen bílý, mlčelivý stín . . .

Umřely její touhy, smích i vzdech,
umřel i její nezkrocený vzdor —
oddaně brala na druhý se břeh,
když pro ni připlul s přívozníkem vor . . .

II.

Na nádraží v chvatu s Bohem jsem ti dal,
viděl tvoji radost, že mne ještě zříš,
že jsem mohl ještě přispěchat ti blíž,
než vlak ku odjezdu táhle zahvízdal.

Jak jsi jméno moje z dálky zavýskla,
v davu když s mým okem setkal se tvůj hled,
jak jsi na má ústa přissála svůj ret,
jak jsi se k mým prsům všecka přitiskla!

Co vše v okamžiku chtěla jsi mně říc'
před svou jízdou v dálku nocí do rána!
Dýchala jsi krátce jako uštvána,
a krvavou růží vzhořela tvá líc.

Však již zvonek volal... Ještě zrak stih' zrak,
ruka stiskla ruku, šat tvůj zašustěl . . .
Neviděl jsem, stín že příšerný se ztměl
a za tebou, sestro, vplížil se v ten vlak . . .

III.

Přijel jsem k tobě, sestro má,
jak jsi si vždycky přála —
ani jsi nevzkřikla jméno mé,
ani se nezasmála.

Ztrnule tak jsi ležela,
ledová, smutná, vážná —
nežli jsem zvědět moh', pohasla
v nebi tvá hvězda strážna.

Vyhasly oči, úsměv shas' —
jaká to s tebou změna!
Ležíš tu bílá, lepší nás,
ze všeho očištěna.

Posvátnou září zjasněna
z končin, kam duch tvůj odlít' —
ruce že bezděky sepínám,
rty že se chtějí modlit.

A přec mně hrdlo svírá žal
pro tvoji shaslou svíci —
pro všecka slova bratrská,
jež jsem ti ještě měl říci . . .

IV.

Toužila jsi do Čech zpátky
po objetí staré matky —
zatím shas' tvůj život krátký.

Krátký — a přec dlouhý dosti,
by ti dal pít do sytosti,
co číš žití jedu hostí.

Abys jako muška bílá
po plameni zatoužila,
křídla svá v něm upálila . .

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Za tři dny stěhovali se k »Zlatému hroznu« Čejčilovi i se čtyřletým svým hošíkem. Na to se přímo honily tyto události: Předně neobjevil se ani jediný z hostů, které u »Zlatého hroznu« při obou návštěvách zjistila paní Čejčilová. Bohužel nepřišel také žádný jiný. Týden uspokojovala se těšením podsudního, že přijdou páni zítra nebo pozejtří. Jednoho dne bylo veliké vedro, druhého dne vítr, třetího pršelo. Ale za týden byl podsudní se svými vysvětlivkami u dna a tu užaslým majitelům nového hostince nalil čisté vody. Pověděl všechno najednou nejenom o hostech, ale i o nájemnictvu.

Mohl povídati bez obavy před panem Slovem, neboť tohoto muže byla za dva dny po uzavřené koupi pohltila země. Nikde po něm stopy nezůstalo. A hledal ho přece, kde kdo. Řemeslníci i dodavatelé ba i zřízenci záložen a bank s podezřelými tobolkami na směnky, nemalý počet osob, které ani neříkaly, čím jsou a co chtějí — jenom klely a nevybraně nadávaly; některé si odlehčovaly i bolestným pláčem. Ba i strýček z Malé strany přišel s nářkem, že má u ztraceného synovce asi šest set zlatých — ale shon všech těchto rozčilených osob zůstal bez výsledku. Teprve po měsíci došla zpráva, že se Slovo ocitl za oceánem, v zemi svobod, s tobolkou tisícovkami napěchovanou a s holčinou, která v jedné pražské kavárničce svými neobyčejnými půvaby oslňovala po několik neděl noční návštěvníky — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

III.

V pokročilém podzimu téhož roku kolovala světem žíznivců na předměstí novina, že na vídeňské silnici »u zlatého hroznu« je báječná paní hostinská.

V černé jupičce, kterou pružné formy napínají k prasknutí, v bělounké zástěrce s kraječkami a rudou stuhou, v suknici, jejíž řasy od plných boků šlehají do malých nožek v střevíčkách s přeskou — s věncem tmavých vrkočů kolem hlavy, ve tvářích s nachem zrajících broskví — jaká to postava, vzbuzující tisíc žádostí.

Velkou vodou roznášely se již noviny o tomto magnetu. Denně pak rostl počet těch, kteří mohli vyprávěti dle vlastního názoru. Zašli si k »zlatému hroznu« a cesty nelitovali. Pivo bylo řízné, studené, kuchyně s nevelkým sice výběrem, ale delikátní. Paní Čejčilová nenutila hosty, aby se vydávali z peněz za velké porce; prodávala po patnácti až dvaceti krejcarích vzhledné úřezy pečínek a přinášela je na talířích v tak vábných úpravách, že se hostům laskominami rty třásly. Kalkulace s malými porcemi osvědčila se v každém ohledu. Někomu postačila tato dávka, jiný měl při tomto výběru dva hody za cenu, kterou utratil jinde za jediný příbor — na který ke všemu nepadala záře s takové krasavice, jakou byla paní Čejčilová.

Pověst o krásné paničce byla novinou dne. K »zlatému hroznu« zajít na besedu stávalo se již modou mužského světa z celého předměstí. I z Prahy tam putovali dobře zpravení lidé.

Lákadlo mělo pikantní zbarvení. Paní Čejčilová obsluhovala již měsíc hosty sama, poněvadž muž její, zraniv si nohu při skládání piva do sklepa, ležel jako lazar v pokojíku za kuchyní. V hostinci ho nepostrádali, neboť se ukázalo, že se do nového povolání svého nijak vpraviti nedovedl. Když se Čejčilovi ujali šenku, propustivše podsudního, myslil snad bývalý sedlák, že jsou asi též hosté vinni ohromného klamu, který jim zadrhl kolem krku Slovo. Hosté, jichž tak málo zabloudilo náhodou k »zlatému hroznu«. Alespoň se na ně utrhoval, plísnil je, byli-li jiného náhledu než on: výtečník od Královo Hradce, politický rozumník a bývalý vládce nade dvěma sty měr polí na plodném »zlatém prutě.«

Skoro jako bez rozumu jednal. Čím více hloubal o katastrofě, která je stihla koupí domu na konci světa s nájemníky, kteří neplatí činži ze zásady, s hostincem, v němž se pije skoro jen tehdy, je-li na stole pivo darované — tím spíše vyjížděl z koleji. V těchto dnech závratí zaběhl i několikráte až na most pod Letnou pohlédnout v místo, kde jezem letí voda dravá jako šelma. Všechny, jimž tepe kladivo zoufání do schýlené lebky, vábí tu řeka tisícem úlisných ok v bledých pěnách a láká hukotem, v němž zoufalec slyší stále jenom jeden pozev hrůzný, ale magického svodu: Pojď! Pojď!

Jenom ze vzpomínky na malého synka vyběhla na tomto místě z předprsně mostu před Čejčilem mříž. Od té vracel se pak Prahou a předměstím jako trním zbičován k »zlatému hroznu«.

Pak se spustil v nekonečné pití. Jakoby chtěl svésti řeku v sebe, když nenašel cestu k jejímu dnu. Ale když mu šněrovadla alkoholu spoutala soudnost, pak prováděl teprve divy. Mlátil vším, co se mu namanulo v cestu, povykoval, křičel, zlostně světu spílaje. Nejvíce kleteb mířeno ovšem bylo za oceán, odkud tu byly zprávy, že se Slovo teple usadil v Chicagu v české čtvrti, kde má prý hostinec jako malovaný. Ale moře pohltí významnější věc než bylo Čejčilovo zlořečení.

Tento zmatek záhy narovnal paní Čejčilové hlavu. Zdravá krev její vychladla tak brzy, že v ní v pravý čas mohlo zapustiti kořeny vzdorování záhubě, která se blížila s neúprosností laviny.

Jak jenom se trochu opanovala, poradila se s advokátem. A když zvěděla, že není na ten čas ani pomyšlení, že by koupil kdo její dům, byť i s patrnou její ztrátou, vyptala se, co počíti s nepříjemným nájemnictvem. K tomu, co vyslechla, připojila vlastní soud a pak jednala.

O srpnovém termíně vypověděla celý dům a rozhlásila po předměstí, že pronajme byty za ceny až směšně nízké. Za to si mohla v nájemnictvu, které se k stěhování o Havle hlásilo, vybrat a brzy měla všechna patra v onačejších a bezpečnějších rukou. I byt vlastní v prvém patře pronajala a směstnala se s nejnutnějším nábytkem v pokojíku za kuchyní. Služku pustila a pak vyzvala do křížku osud, vyhrnuvši si rukávy nad plnými, jak od sochaře modelovanými lokty.

Že si Čejčil brzy na to zlomil ve sklepě nohu, bylo sice velikým neštěstím, ale ukázalo se, že obchodu po této nové ráně přibylo nějak krve. Nejdříve se přicházeli ptát na Čejčilovu nemoc soustrastní lidé z nejkrajnějších domů, vypili při tom sklenku, dvě — ale pak hostí nápadně přibývalo. Čím dále tím méně ptali se na Čejčila. Spokojenost jim svítila pod obočím, viděli-li, že je alespoň pružná paní hostinská plna života.

Čejčilová, jednoduše, ale čistě obléknutá, obsluhovala nyní návštěvníky sama. K opatrování nemocného muže a k dozoru na dítě a v kuchyni zjednala si lacinou službu z venkova a sama se věnovala úplně hostinské živnosti.

Ženská v hostinci je velikým kouzlem. Zíznivci nechávají před prahem své drobné i velké trampoty a po dvojím napití vykvasí se v jich hlavě především smysl pro radost života. A je-li tu v blízkosti žena k obrazu božímu

stvořená, pak se připnou myšlénky tak lehce k ní, jako se chytne lodyha divokého chmele prvního pně, k němuž vítr smykl jeho vrcholným úponkem.

Není to vždycky jenom kalná žádost — ale vždycky je to kvítek vytisknutý tajemnými silami přírody z duše mužovy. V růžových okamžicích při sklence vítaných šťáv schován je skoro celý svět za sloup zatmnění. Jenom, co je blízko srdci, to má v té chvíli mozek ve vládě.

A co může býti srdci bližšího nežli žena — původkyně konečného snažení mužů, tento růžemi ovitý bič na jeho fantasii. Žena — do jejíchž očí Prozřetelnost dává hloubky šachet k ohni zemského středu spadajících, žena — jíž velí tajemné zákony růsti a dýchati tak, aby každým hnutím, každým záchvěvem kladla muži otázky života — aby každou jiskrou pohledu vyžehávala z mužova nitra neuhasitelné toužení. Toužení, z něhož vedou statisíce pěšin — jedna vždy do nebe a sto do pekel . . .

Bylo tak příjemno utéci Praze, prosmyknouti se nedostavěnými ulicemi, mezi hromadami vápna, písku a cihel — probříšti blátem po udupané stezce, nejisté jako pěšiny podloudnické, vrhnouti se do prázdna, na jehož konci svítila ve dne běl omítky »zlatého hroznu«, za šera volaly žluté čtverce nezastřených hořejších tabulí v oknech hostince.

Tam bylo radostno poseděti. Paní Čejčilová otáčela se tu mezi výčepem a hostinskou síní jako švítorka. Rejstřík úsměvů, sto háčků na uchycení vláken hovoru, tu zájem o hosta, tu o věci, jež zajímaly právě veřejnost — v pravý čas úskok k výčepu do kuchyně — to byly její zbraně a vějičky. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

GABRIELA PREISSOVÁ:

O opuštěné Dobiášce.

(Pokračování.)

Jestli se Dobiášce něco hezkého ve spánku zdálo, byl v tom snu vždycky její hladkolící, kudrnatý muž a proto jí znenáhla počalo hnísti, že on jí často dovedl vykládat s takovou potěšenou tváří, že se mu zdálo o kolotoči a jeho koničkách. Vždyť bylo v té vzpomínce beztoho něco jakoby ponížujícího — a Dobiáš se zdál celý šťastný, že se mu zdálo o koníčkách . . .

Přese všechnu dobrou změnu života, kterou vděčně uznával, uvízlo Franckovi tam někde v jeho bývalém živobytí kus jeho duše. První práci, kterou jej jeho pěstoun, strejda Labuťka učil, bylo popohnat kolotočem, čili valášky, kdykoli měli s krejcarovými pasažery uhánět »do Paryzu«, jak říkával strejda Labuťka. Jakmile bylo v hliněném hrnečku na flašinetě vybráno více než čtyři krejcary, naplil si strejda Labuťka na ruce, poplácl nejbližšího konika po krku, pak do něj ze zadu vší silou strčil a chvilku asi do půl kola s ním statečně utíkal. Francek to pochopil a navlas dělal po strýci a do jeho prsou vklouzlo při tom pokaždé vědomí radostné odvahy i platného, velkolepého zaměstnání. Jejich koně měli nejen svá vhodná jména »Fridolín, Janek, Ferda, Lucka, Šiml, Šimlice, Ryzák, Černoch, Němec, Hnědka«, ale měli v sobě jistě také nějaké začarované duše, neboť v mnohém Franckově snu tehdy i nyní mluvili jako lidé.

Jednoho rána musel Dobiáš ženě vykládat, jak se mu zdálo, že mu koníček Ferda pomahal vézt trakař s otýpkami do Brodu. Pěkně se zapřáhl jen za popruh, trakař se otočil spolehátkem do zadu — a šlo to až radost. Po cestě si však všelicos povídali . . . »Bylo mi líto, když jsem se probudil, že to není pravda« — končil Francek povzdechem.

»Ale jdi ty starý dětino, kdyby to byl alespoň opravdový kůň s vozíkem, aby nám vozil otýpky až do Prahy, kde se prodávají po šestáku a tak se nabere moc peněz,« — mínila Dobiáška, nalévajíc kávu do dvou hrnečků.

Francek se prudce zarděl a vyskočil z lůžka rázem na nohy. Radostné poznání, že žena tak snadně vyslovila něco, co dávno tušil, že by bylo jejich největším štěstím, jen že to nedovedl odít v slova — jej tak vymrštilo do nové chutě k životu.

»Jo, jo, mít koně — tak nějakého živého Ferdu« — vydechl nadšeně — »to bychom pak dovedli jináč točit se živobytím!«

A že tak mužně jedenkráte promluvil, Dobiáška se zachytila také na tom ideálu. Počala přemýšleti, že by mohla obětovat osmnáct zlatých, které si naschránila na krmníka. Letos měla také pět husí, ty by se také snadně daly prodat — potom jen ještě nějaký čas šetřit — vždyť jaro tu stálo zrovna přede dveřmi . . .

Pro tu naději sliboval Dobiáš také, že zapřáhne se do nádenické práce; nedaleko se stavěla myslivna a stavitel hledal přidávače — na dříví by mohli chodit večerama, teď se beztoho večery rozjasňují a natahují, člověk nebude hned tak ospalý . . .

A tak všelicos zvláštního sliboval Dobiáš a rozumný hovor se mu neobyčejně svěže a hladce vyvazoval z prsou. Dobiáška se na něho zadívala s obdivem. Aby se tak lidem na očích vzmohli — a tak k závisti vzmohli.

Pak počali do opravdy oba chutě pracovat, šetřit a shledávat zařízení zeleného žebřinového vozíku, postroje a naposledy hledali široko daleko po kraji ke koupi koně, ne dražšího než za 25 až 30 zlatých — a nalezli jej, drobného, zhublého valáška, podle udání drůbežníka, který se ho zbavoval, jedenáctiletého. Pokřtili jej na památné jméno Ferda; Dobiáš jej hned celého pěkně vlahou vodou omyl a dal mu sníst naponejprv celou opálku ovsa, již si vyprosila Dobiáška od výminkářky, kterou chodila dvakrát týdně mazat.

»Takhle ho nesmíš dobrotou přecpávat« — soudila Dobiáška nespokojeně, že je na ponejprv tolik ovsa pryč — »má tady nachystáno dost trávy a řezanku jsem donesla. Teď si hned Ferdu zapřáhneme, jen naschvál pojedeme tak přes ves« — napadla jí ještě pýcha.

Dobiáš ale si jen pořád něžně hladil Ferdu po krku a křížil: »Musí si odpočinout, dnes ho necháš na pokoji« — pronesl s neobyčejnou rozhodností.

— — — — — — — — — —

Tady počínal Dobiáščin vážný zármutek; protloukala se tou dobou svým oddaným stavem už osm let a řídké, tmavohnědé, vezdy namaštěné její vlasy počínaly již silně prokvétat, její čelo i líce byly zkarbovatěné vráskami, kdežto bezvousý Francek, se svým planým úsměvem a se svými jakoby z čerstvé řepy vykrájenými zuby, vyhlížel pořád jako nějaký chasníček. Dobiáška tomu začala teprve tehdy porozumívat, když pozorovala s jistou žárlivostí, jak přítulně a něžně si hledí Francek svého koně Ferdy.

Jeho nejspokonější chvíle se zdávala ta, kdy vyjížděl se svým zapřaženým valáškem z domu. Šimlík se ku podivu věrně hodil k Dobiášovému stavení; byl také tak pokřivený, rozviklaný a jeho prořídlá pokrývka zdála se být sehnaná ze všech možných tuch koňských barev. Kdežto hlava valáškova byla již celá stařecky pobělena, strakatilo se jeho krátké, břichaté a přece hubené tělo, kaštanovými grošíčky a pihami a od polovice zad, pohrbených jako u velblouda, táhl se vylinalý pruh, jako by na něm byla položena stáhnutá kůže úhoře. Nejisté, chvějící se a čapaté nohy klusaly ale ještě, kdykoli Dobiáš valáška lichotivými slovy a lehounkým dotekem biče pobídl, nějakou chvíli ku podivu rychle. Dlouho ovšem ta statečnost netrvala, nicméně vystačila vždycky právě tak, aby se Dobiáš kde to jen bylo možno, s valáškem pochlubil; v jeho očích byl koník hezký a dokonalý až k obdivu a především dovedl být jeho nejlepším kamarádem . .

Lidé a zvláště domácí vesničané valáška neuznávali, nazývali jej kočkou a spratkem — Dobiáška pořád takové klepy domů snášela — ale což toho dbal Dobiáš! Pokrčoval jen rameny, polo soucitně, polo pohrdlivě, chápal jen, že lidé mu závidí. Byl to také veliký rozdíl, kterak mu šimlík pomohl nadnésti se nad dřívější způsob života, dříve musel v potu tváří sám tlačit naložený trakař na nekonečné silnici, teď cesty ubíhaly jako hrou. A ta rozkoš, když si tak někdy v čistém vzduchu zakroužil bičem a sedě na kozlíku, zamlaskl a zabroukl na valáška: »No, zajíčku — natáhni běhy — natáhni!«

Dobiáška poslouchávala jeho něžné laskání se s valáškem se vzrůstající nevolí. Jest-li pak si pro ni muž někdy zmanul a smyslel tak hezky sehlazená slova, aby ji byl tak někdy pohladil a nazval svým zajíčkem, vokáčem, staroušem — ba ani za celé své manželství nevytušila, že může tak vroucně zohnouti hlas . . . Nejhorší bylo, že všechnu tuto spravedlnost nemohla ani Frantikovi vyčísti — nedaly by se ty její lítostivé pocity odíti v rozumná slova, musila se proto raději na muže zlobiti pro jiné namanuté maličkosti, našla konečně i pravý výraz pro jeho dětinskou a hravou povahu, vzmohla se otevřeně na výčitku o lenochu lenošském, kterého nikdo neučil nic platného a pořádného dělat, když ona jej dostala do rukou, že už bylo pozdě, teď že jej už musí mít jako řádná žena do smrti na krku, bez ní že by se ani neobživil, že by musel někde pojíti jako ten trubec z úlu od včeliček vyhnaný. A z toho ze všeho se dala Dobiáška do pláče a zaštkala nořic svoji tvář do zástěry: »Vždyť já nic dobrého na tom světě nemám.«

Dobiáš se na ni díval všecek polekán — připadala mu najednou celá podobná druhé kolotočové tetce. Nedovedl ženě ani odmlouvat, odešel jí raději s očí. (Dokončení.)

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování).

Svědomí mé vůči vlasti
čisté zrovna jako dlaně
a tak budoucnosti patřím
ve tvář klidně, odhodlaně.

Dosti řeči. Ale na to,
co jsi děl o Haraldovi
nevčasně dost obžalobou,
odpovím přec málo slovy:

Pravdu máš, že utíkaje
velký král před vlastním synem —
pohostěn byl, ano chráněn
této střechy družným stínem.

Já byl tenkrát děcko malé,
nejdražší mi bylo z všeho,
když jsem k chorému směl vklouznout
a si hráti vedle něho.

S chocholem hrát jeho přilby,
kolébat se v jeho štítu,
na němž jako na obloze
hvězdná zdoba plály v třpytu

Zlaté hřeby, které ob čas
náhle silným šlehem bleskly,
časem též jsem zkoušel zvednout
jeho obrovský a lesklý

Veliký meč, na němž posud
tmavěly se krve stopy,
ale žádná ručka dětská
toho jílce neuchopí

Harald těžce poraněný
občas naklonil se ke mně,
často pousmál se tiše,
pohladil mi vlásky jemně.

Podivno! Jak dnes by bylo,
hlasu jeho spád já slyším,
viz ten pohár, z něhož piju,
nežli sešel k stínů říším,

Posledním vyprázdnil douškem
nevděk země, nevděk syna
stopil takto na dně jeho.
V sny mé zří tvář jeho siná.

Památkou mi tento pohár
nad vše šperky a vše zlato,
že byl u mne Harald hostem,
Grozvíne, jsem hrdý na to!

Ale též, že od Haralda
cizinec sem neklad nohu,
před tebou i všemi bohy
všem já přísahati mohu!« —

Kýval tiše Grozvín hlavou
děl: »Tou přátelskou jsem řečí,
Gure, varovat chtěl tebe,
ale sám když v nebezpeči

Střemhlav již se vrháš slepě,
ač hruď moje lítost cítí,
nemohu si pomoc' více,
klidně musím odejíti!«

Skokem zastaví jej Gure:
— »Nebylo to přání Tvoje,
proč jsi přišel« — »Nechci nové
nítiti v tvém srdci boje,

Pravdu děl jsi, proč jsem přišel,
otázka je trochu jiná,
ale přání, jež mám říci,
týče se spíš mého syna! —

— Tvého syna — prosím, mluv již,
takto nesmíš odejíti!« —
a než Grozvín na prahu stál,
Gure sám se za ním řítí.

— Buďsi!« praví lstivý Grozvín,
v křeslo usadí se znova,
Sám jsi velel, sám chtěl's tomu,
abych uchopil se slova.

Rty své opět svlaží vínem,
samolibě bradu hladí,
začne mluvit — slova jeho
jako když se svíjí hadi.

Chvílemi se mihnou pískem,
kovový hřbet hravě blýská,
ale rázem ve oblouku
mizí vedle do křoviska,

Aby chodec, který v dumě
po pěšině dále spěje,
neviděl ten zrádný kotouč,
jak se na sluníčku hřeje,

Aby jistě našláp v trávu,
v které jazyk rozeklaný
na slunci se chvěje, zdvíhá,
klesá, stáčí na dvě strany.

»Vážím si tě, Gure, příliš,
sladce Grozvín zahovoří,
ctím též rod tvůj, který proslul
od let na souši i moři.

Z duše celé želám sobě,
aby tento zákon nový
nemohl se tknouti tebe,
neb tvých železnými slovy.

Ano, přiznám se ti, dlouho
přemýšlel jsem o samotě,
co bych mohl učiniti
u lidu i krále pro tě.

Kterak možno otupiti
zhoubné ostří toho meče,
který slepý jako osud
v rodinné též svazky seče.

V tom, co přemítal jsem, Hilboj,
syn můj, ke mně vešel němý,
jindy hovorný, však znáš jej,
v rozpacích zrak chýlil k zemi.

Divá mladost jeho zkrotla,
chvěl se, klopil oči obě,
naposled mi všecko vyznal,
s tím jdu, starý brachu, k tobě.

Zajásal jsem v duchu, starče,
miluje tvou dceru Svanu,
ve vyznání jeho vidím
pro tě jistou spásy bránu.

Spojme naše děti, Gure;
rodu mého krví ryzí
očisť svou, jist budeš potom,
obava má každá zmizí. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování).

Nápadně Václav umlkl při těchto otcových žertech a Jan, aby zakryl bratrovy rozpaky, s veselým smíchem vyprávěl nějaké dosti divoké dobrodružství s kreolskou jakousi kráskou kdesi za mořem, zapomínaje, že sedí tu vedle maminka, která ve své počestnosti na věci takové dívá se jako na hřích proti božímu přikázání. Ale tatínek se bavil, velice se bavil a nevzbouřilo jeho střízlivou vždy vypočítavost ani přiznání Janovo, že na to milostné intermezzo praskla polovice bankovního jeho úvěru, takže musel psát domů o téhož doplnění, předstíraje nepředvídané a netušené výlohy, z nichž však na určito továrně značný prospěch vyplyne. »Inu mládež, bujná mládež, maminko« — nahnul se starý Novák k ženě své mrkaje významně očima. »Však jsme my také lepší nebyli,« začal si potměšile se tváře mnouti ruce. »Také jsme všelijaké kousky vyváděli,« chlubil se. »Ovšem jen, nežli jsme dostali tuhle maminku«, poznamenal rychle uleknuv se, že snad vzbudil její žárlivost.

Bylo již pozdě do noci, když synové Novákovi s rodiči se rozešli a do svých ložnic se odebrali.

Nalézaly se v různých stranách domu. Na obou koncích průčelí Novákovy villy zůstávala okna dlouho osvětlena.

Ani Jan ani Václav nešli hned ještě spat, ačkoli tělesně byli cestou — jízdou až z Brém — unaveni. Přecházeli po pokoji, oknem dívali se do parku, v jehož pozadí nočním temnem zřetelně vystupoval do výše komín továrny. Málo vábivý obraz po tolikerých krásách přírodních, jež cestou do mysli se jim zaryly, ale jež nyní byly jim všechny ničím proti tomu pohledu na svůj majetek, své vlastnictví.

Bylo jim blaze, jako tomu, který u mety své se ocitnul.

Jako živoci mořští, jež sem tam plují vodami a pak přissají se k určené k tomu půdě; i aby se nikdy více neodtrhli, tvrdá vápenná kora je na vždy připoutá.

Také člověka k půdě, z níž vyrůsti má celý jeho život, spoutati musí kora lásky k ní.

IV.

Továrna byla již dávno v proudu každodenní své činnosti, když mladí Novákovi ze spaní se probouzeli. Tak se jim dobře, příjemně poprvé zas doma spalo. Ani se jim nechtělo z peřin a probudivše se, dlouho ještě do nich se choulili, jakoby se mazlili s tím teplem vlastního, v cizině často postrádaného lože.

Otec nemoha se synův dočkati, k oběma zašel pod jakousi záminkou, ale vlastně jen proto, aby je zase uviděl a když pak oba k snídani přišli, starý Novák, ačkoli podle zvyku svého dávno měl kávu vypitou, dostavil se také do jídelny a se syny u stolu si poseděl. Hovořili jako včera, nevyčerpatelným byl pramen vzájemného sdělování. Otec Novák skorem se mrzel, když pro něho přišli z továrny, že tam přítomnosti jeho nevyhnutelně jest zapotřebí, ačkoli mu vzkázali, že se jedná o tu novou objednávku, na které mu tolik záleží a od níž továrna mnoho do budoucnosti si slibuje.

Synové zůstali ještě v společném pokoji s maminkou. Hladili si ji, láskali se s ní, do jejích milých, dobrých očí se dívali s upřímnou radostí. Tak se jim líbila, taková byla jim hezká ta jejich maminka v domácích, prostých šatech, širokou hrubou zástěru kolem boků a za pasem svazek chřestících klíčů. Museli jí opakovati stále, že na ni nezapomněli, že na ni vzpomínali v cizině, chtěla to od nich výslovně vědět, chtěla to zas a zas znova slyšet, nemohla se nasytit těch vroucích a něžných vyznání synovské lásky.

K poledni Václav a Jan Novákovi jeli na návštěvu k Schmiedovým. Továrna těchto a ona Novákových byly nedaleko od sebe, jedna o něco níže na horské říčce ležela, každá však na jiném břehu; po lávce z jedné továrny do druhé bylo blízko, sotva deset minut cesty.

Pro povozy bylo spojení delší. Jelo se směrem k nádraží, od něhož silnice okresní vedla po železném mostu přes vodu kolem Schmiedovy továrny, kdežto Novákovi k továrně své před vodou ze silnice odbočovali. S vozem museli dojeti až k této odbočce a pak dále přes most jelo se zas nazpět po druhé straně řeky k Schmiedovým.

Mezi oběma továrnami udržovány styky hlavně jen prostřednictvím lávky, již majitelé obou společně postavili. Byla zcela postačitelná pro tyto styky, neboť obchodně továrny nepracovaly spolu, jedna druhé nepotřebovala, nebyly odkázány na sebe, aby snad jedna z druhé životnost brala; šly souběžně vedle sebe, každá zvlášť, každá pro sebe, obě jedním směrem tržním výrobky své vyvážely k nádraží, jež obě stejně spojovala se světem. Schmiedovi a Novákovi k sobě chodili vždy jen po té lávce, nanejvýš v zimě, když mnoho sněhu napadlo, nebo za deštivého počasí, že se jelo oklikou silniční a to jistě jen tenkrát, byla-li jízda nutná, pro naléhavou událost v té neb oné rodině, jež návštěvu druhé neodkladně vyžadovala a nebylo možno s ní posečkati.

Svou první návštěvu po návratu, slavnostní, parádní, mladí Novákovi na druhé straně jinak učiniti nemohli, nežli v kočáru. Vojtík od časného rána čistěním dal si záležet a řemení sváteční přichystal, neboť velmi soupeřil tam s těmi druhými a za nic na světě nebyl by se nechal od nich zahanbit. Včerejší pacient byl náležitě zas už na nohou, tak vesele si řehtal, jakoby smál se té starostlivosti o jeho zdraví a těšil se z toho, že dovolil si malý žertík, tváře se trochu churavým, ačkoli mu nic nebylo, vše jen proto, aby přesvědčil se, jak ho mají všickni rádi. Nejen rodičové, celý dům se zalíbením díval se za Václavem a Janem, když odjížděli.

U Schmiedů byli Novákovi přivítáni co nejpřátelštěji.

Na chvíli se rozplakala teta Schmiedova a závist k sestře chytila její duši, když oba syny její spatřila, kdežto ty své má v dálce a na kolik dlouhých dnů ještě zůstane od nich oddělena. Ale brzo vyjasnila se tvář staré paní a slzy lítosti v slzy blaha se změnily, když synovci od synů jejích pozdravy a vzkazy intimní vyřizovali a o nich vypravovali, jak jsou veselí a šťastní, i na dotazy četné odpovídali, kterak bratranci vypadají, jak jim svědčilo, jsou-li hodně sluncem opáleni a zdali vyrostli ještě, zejmena Karel, který byl vždycky tak zavalitý a neškodilo by mu, kdyby o kousek se povytáhl, což bude ovšem už těžko, když mu jde na čtyřiadvacátý rok.

Malou Schmiedovu, Elsu, zajímalo dověděti se, jestli Emil nosí pořád jen knírky a neodhodlal se nositi plnovous, jak dávno už k tomu se chystal a jenom překáželo mu, také ho i trápilo, že na tvářích dosti stejnoměrně chmýří mu nepučí. Slečna Gréta, Schmiedových starší dcera, lety uprostřed obou svých bratrů, nemluvita mnoho, nesúčastnila se valně hovoru. Po očku na Václava Nováka jen častěji se zahleděla a hezkou její tvář polil růměnec, který jí v pravdě slušel a který Jan Novák shledával tak roztomilým, že bleskem svých sivých očí co chvíli na sestřence spočinul a louče se, jako učinil na přivítanou, s velikým gustem ji opět políbil. Václav jen podal jí ruku, choval se ku Grétě nanejvýš jen zdrženlivě, byl tak vážný, důstojný každým svým slovem i každým pohledem, čímž se mladé dívce do srdce zvlášť zamlouval, ale také otce jejího chválou naplňoval.

»Každý otec může rád svěřit mu své dítě,« vyslovil se starý Schmied, když bratři Novákovi celou rodinou až před dům vyprovázeni, sedli do kočáru a Vojtík, aby ukázal co umí, tryskem se rozejel s pyšnou kočovskou bravurou.

Václav Novák obrátil se ve voze a ještě jednou kloboukem zdravil, pak zůstal již seděti a neohlédl se, kdežto Jan ohlížel se pořád a nazpět pozdravy posílal, až kočár zahnul v záhybu silnice a Schmiedovi odjíždějícím s očí zmizeli.

»Ta Gréta vyspěla za ten rok, co jsme ji neviděli, v neobyčejně sličnou dívku,« cestou Jan pravil k Václavu.

»Budeš se o ní snad ucházet?« Václav opáčil bratrovi.

»Já?« tento řekl. »Odpust. Dovol. Přece se vždycky myslívalo, i mezi rodiči se dost o tom mluvilo, z vás dvou že bude párek, vy dva že pro sebe jste stvořeni a ty jsi také před cestou naší vždy Grétě dosti se dvořil.«

»Tenkrát mé srdce nezvučelo ještě hudbou lásky,« Václav odpověděl. »Teď je mi Gréta cizí, jako každá jiná.«

»Ovšem, vyjímaje slečnu Rachel Grayovu,« Jan odpověděl. »Ty se, jak se zdá, opravdu s ní hodláš oženit, s tou dcerou kapitánovou, Václave?« obrátil se s přímou otázkou k bratrovi.

»Ano,« tento odpověděl. »Zamýšlím tak učiniti.«

»Nikdy by mně nebylo napadlo,« Jan mluvil, »že za těch čtrnáct dní plavby přes moře mezi vámi dvěma takový svazek se utuží. Líbila se ti ta spanilá Angličanka na první setkání, to jsem viděl hned. Ale — odpust — no, mohu se ti vyznat, mně se líbila také, ale od toho by u mne bylo k svatbě daleko. Také Gréta Schmiedova se mně dnes po čertech líbila — to se podívej, jaké je tohle zas krásné dítě!« zvolal, nahýbaje se z kočáru a rukou kyna zpět venkovskému děvčeti, jež kočár právě předjel. »Jak jí sluší ten šáteček na hlavě! A vlasy jaké má! Podívej se, jaké bohaté vlasy a třpytící se v slunci jako zlatá příze. Tak se mně snad nikdy ještě ženská nelíbila. Dávno jsem už nebyl tak zamilován. Ale proto si ji přece nevezmu, tu venkovskou Afroditu,« když dívku za sebou daleko už nechali, Jan pravil, usednuv zas pokojně vedle bratra.

»U Gréty by mně ku příkladu překážela různá národnost,« řekl po chvíli.

»To má být narážka na můj poměr,« Václav řekl. »Ale o tom já jinak soudím. Proto bych já se byl také nebál vzíti si Grétu Schmiedovu. Nebojím se tedy též Rachel Grayovy. Žena se musí muži podrobit. A učiní tak, má-li muže v úctě. S ním musí přijmout i jeho jazyk. Svoji řeč nemusí odhodit, ale řeč jeho musí nejen přijmout, ale i přilnout musí k ní, stejnou láskou musí naučit se milovat jeho národ, jako on jej miluje.«

Václav si nepovšimnul, kterak bratr Jan nedůvěřivě pokrčil rameny.

Bratři přestali mluviti. Blížili se k domovu.

Za nedlouho stanul kočár před vilou.

Po obědě Václav uchýlil se do svého pokoje, že nutně obstarati musí neodkladnou korespondenci.

Jan zůstal s matkou, která měla mnoho chutí svému mazlíčkovi přinésti hrst mandlí a hrozinek, jako činívala, když jako malý studentíček z města přijíždíval domů na svátky; Jan zas jako by měl si k mamince tu přisednout do staré lenošky a vzít ji okolo krku a tak hodně, hodně se k ní přitutit, jako dělával malý hošík.

»Asi má mnoho co psáti Václav,« matka pravila k Janovi, když večer se již blížil a Václava nebylo dosud k spatření; tak skorem bolelo srdce matky, že první den již tak dlouho dovede býti bez ní.

»Bude to nějaké psaní.« Jan se zasmál. »Pošta ho ani neuveze. Vždyť už tři dny se s ní neviděl.«

»S ní se neviděl?« udiveně opakovala matka.

Prozrazeno bylo tajemství. Jan vyzpovídal se matce o bratrově lásce ke kapitánově dceři.

Vráskami těžkých starostí zbrázdilo se čelo matčino. Jed aby neskrývalo v sobě, to cizozemské krásné kvítí.

»A v našich děvách, maminko, myslíš, že jedu není?« Jan dal se do smíchu. »Jak jsi mne polekala,« žertoval. »Bojím se také otravy. Ale já jsem opatrný,« šeptal matce. »Jak čmelák ostražitý jsem. A dlouho, dlouho budu obletovat, rozmýšlet se, zkoušet, váhat, než někde uváznu.«

Před večeří bratří Novákovi šli pro otce do továrny a přivedli si jej domů.

Ráno pak s otcem zas do továrny šli.

A celý den skorem tu pobyli. Hnali se do práce. O práci se drali. Starý Novák zářil štěstím.

Za týden vrátili se z cest domů oba bratří Schmiedovi a po návratu učinili u Nováků ihned též svou obřadní návštěvu. To zde již u Nováků všecko šlo svým obyčejným chodem, ve všedních kolejích střízlivého továrního života vše jednotvárně a odměřeně se pohybovalo a také život rodinný plynul klidně a tiše, jak potok po rovině. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

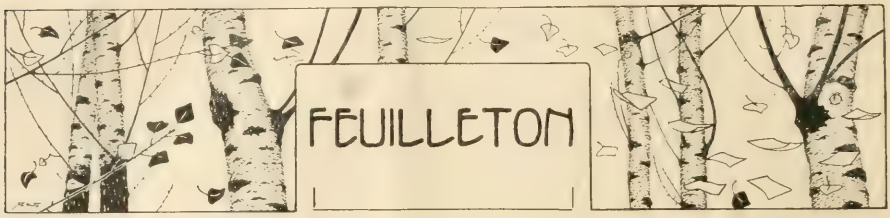

ODKAZY MINULOSTI V REGULAČNÍM NAVRHU BALŠÁNKOVĚ.

Vedoucí zásadou Balšánkova projektu na úpravu Malé Strany a Hradčan, jak jsme již minule na to poukázali, je snaha, vše to, co umělecky cenného a v historickém směru zajímavého máme, zachovat a vtělit do rámce přítomné doby takovým způsobem, aby i v budoucnosti malebný ráz partií byl respektován. Skvosty tyto přirostly nám k srdci, staly se hlavně přičiněním a zásluhou tak zvaných kruhů staropražských nedotknutelnými a proto považujeme revisi regulačního návrhu v tom směru za nesmírně důležitou a včasnou, abychom poznali, jak dotýká se projekt památek nám všem drahých a milých. Není po chyby, že projekt poskytne vítanou příležitost k veřejným diskussím, které budou nejen pro projektanta, ale i pro celou veledůležitou tuto otázku směrodatnými. Povšimněme si napřed jednotlivých vynikajících památek podél břehu vltavského mezi oběma mosty. Prvním objektem v této prostoře, jehož projekt se dotýká, je kostelík svatého Jana na Prádle (také »na Bělidle« zvaný). Regulační návrh (vyložený k veřejnému nahlédnutí) nezachovává tohoto kostelíka, nýbrž navrhuje jeho zrušení a zbourání. Toto stanovisko páně projektantovo není ale definitivní. Pan arch. Balšánek vypracoval dvě alternativy. Jak vysvětliti, že je tu dvojí řešení, jedno, navrhující zrušení a druhé, přimlouvající se za zachování kostelíka? Ve druhé, veřejně nevystavené alternativě navrhuje se zachování kostelíka i bývalého malostranského špitálu (nyní v něm bydlí chudina). Podle náhledu projektantova nemá kostelík ani hodnoty umělecké ani není ve směru historickém pozoruhodný. Jediné historické faktum, jež se k němu víže, je to, že se uchýlily jeptišky od sv. Jiří při vpádu Konráda Znojemského (r. 1142) do tohoto kostelíka. To je ale nepopiratelno, že kostelík se špitálem, s přístavky a s nádvořím, jež osvěženo je košatými stromy, tvoří tu velice malebné a milé zákoutí. Obec by musela celý objekt zakoupiti, což by vyžadovalo při nejmenším nákladu aspoň 200.000 K. Městská rada by byla ochotna partii tuto zachovati, kdyby celé břímě finanční nepadlo výhradně na ni. Když o kostelíku tomto jednáno bylo v soupisné komissi, připadl pan Klusáček na zajímavou věc. Bezprostředním sousedem parcelačním je Strahovský konvent, jenž je vlastníkem vedlejšího komplexu. Kdyby bohatý klášter v ušlechtilé snaze, aby zachování kostelíka umožnil, věnoval equivalentní část pozemku, kterým by nynější majitel kostelíka mohl býti odškodněn, obec pražská by mileráda přispěla na zachování této partie tím, že by zakoupila bývalý špitál, restaurovala jej a ně-

Jar. Benda: Sv. Vavřinec pod Petřínem.

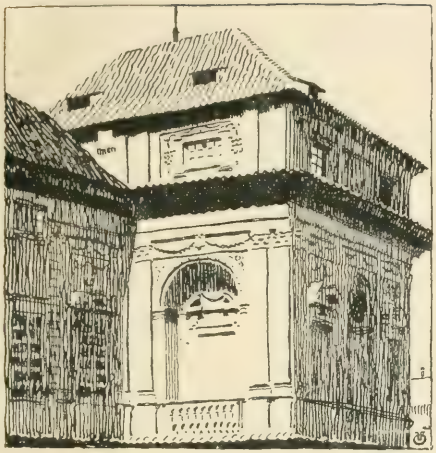

Jar. Benda: Býv. Michnův palác.

jakému vhodnému veřejnému účelu jej věnovala (na př. útulně pro služebné a pod.) Věc se tu tedy točí kolem momentu finančního a podaří-li se munificencí kláštera, jemuž snad na zachování svatyně také mnoho záleží, oříšek rozlousknouti tak, aby nepadla celá finanční tíha na obec, bude kostelík, za který velice vřele v soupisné komissi se přimoluvali zástupcové tak zv. kruhů staropražských a zejména vládní rada Tomek, zachován. Tím se vysvětluje, proč obec vyložila plán na zrušení kostelíka. Rozpočet obecní bude prováděním projektu v příštích deseti letech nesmírně zatížen, a poněvadž čekají na ni v tomto směru naléhavější úkoly, rozhodla se pro alternativu první, kterou ale zamění alternativou druhou ihned, jakmile se jí v naznačeném směru přispěje.

Objektem neobyčejné ceny umělecké je bývalý Michnovský palác, nynější c. k. zbrojnice. Tato stavitelská památka sestává vlastně ze dvou částí, z jedné starší, do Újezda obrácené, kterou vidíme také na rytině Sadelerově z r. 1604 a jejíž vznik dle forem architektonických klademe asi do let 1580—85. Budova nebyla v té době úplná — stával pouze střední trakt a levé křídlo. Druhá část budovy, pocházející z počátku 17. století, provedena jest v typických formách pozdní renaissance a sestává rovněž ze středního risalitu a levého křídla. Všeobecně se vyslovuje přání, aby se cenná tato budova dostavěla a věnovala se nějakému veřejnému účelu. Návrh regulační respektuje v plném obsahu toto stanovisko a navrhuje dostavbu budovy starší, tak že by vzniklo do Újezda otevřené nádvoří, i dostavbu pravého křídla budovy z mladší doby. To ovšem vyžaduje veliký náklad. Jedná se nyní, jak známo, o koupi celého tohoto komplexu, při čemž je snahou erára, aby z transakce této co nejvíce vytěžil. Centrální komisse pro zachování památek měla by se o to zasadit, aby erár část tuto z transakce vyloučil a věnoval budovu nějakému veřejnému účelu. O vhodný účel ovšem nebude nouze. Budova by se znamenitě hodila pro museální účely. Mohlo by to býti snad museum vojenské, nebo architektonické — pan projektant má za to, že by se tu mohly prozatímně umístiti předměty zakoupené pro galerii umění.

Třetím objektem v této partii je kostelík sv. Vavřince pod Petřínem, stavitelská památka málo komu známá, poněvadž se nalézá ve dvoře domu proti četnickým kasárnám. V projektu navrhuje se zachování kostelíka v té podobě, že zůstane ve společném nádvoří jednoho bloku a že navrhuje se jeho úprava na veřejnou kapli ke škole u Panny Marie Vítězné.

Na zachování četnických kasáren, bývalého kostela sv. Máří Majdaleny nebéře regulační návrh zřetele a to z toho důvodu, poněvadž přestavba kostela je tak úplná, že nelze ani uvnitř ani na zevnějšku zjistiti původní jeho podoby. Jedinou pomůckou pro restauraci byla by snad stará rytina Folten-Allenova, umístěná v městském museu; poznáváme tu sice, jak asi kostelík vypadal,

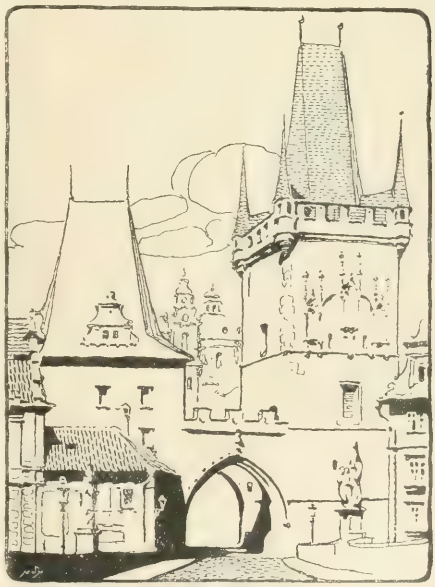

Fr. Šnajberk: Malostranské věže mostecké.

Fr. Šnajberk: Kostelík sv. Jana na Prádle.

ale není z ní možno vyčerpati tolik stavitelských dokumentů, aby restaurace mohla býti na základě jejím podniknuta. Dobře praví pan projektant, že by se restaurovala kasárna a ne kostel. Zrušení jeví se nutným i z důvodů komunikačních. Má-li býti zachován kostelík sv. Vavřince, není jiného vyhnutí, než obětovat četnická kasárna.

Památkou ceny ne zrovna valné je bývalý Metternichovský palác na Kampě, jenž byl v minulém století úplně přestavěn. Projekt upravuje a zachovává ji tím způsobem, že navrhuje odstranění celého předku, tak že by tu vzniklo otevřené nádvoří. Nejcennější část budovy, starý portál z doby barokové, přemístil by se do hlavní osy nádvoří.

Hlavním bodem projektu v těchto místech je ovšem úprava mosteckých věží malostranských. Projektant hlavní závadu spatřuje v tom, že menší mostecká věž je ve svém dojmu z obou stran utlačována massou domů u Steiniců. Maje na paměti v první řadě důvody esthetické, navrhuje uvolnění věže přestavbou domu u Steiniců (bývalého »Saského domu«). Dřívější úprava domu, jak nás o tom poučuje pohled na Prahu od Sacchelliho z roku 1821, umístěného ve schodišti městského musea, byla o něco lepší a pro menší mosteckou věž příznivější. Dům byl pouze o dvou patrech a měl vysokou atiku se štíty. Ale ani v této své původní podobě, jak poznáváme z perspektivní studie tohoto původního stavu, ve výstavě regulačních plánů uložené, nebyl dům tento na veliký prospěch mostecké věži. Přestavba by však přece jenom krásu mostecké věže zvedla a přivodila by nepopíratelně příznivější stav, jaký býval před přestavbou domu u Steiniců. Projekt vykazuje i závažné výhody ve směru komunikačním. Jen si připomeňme, jak ohromná je tu frekvence, která v budoucnosti poroste, poněvadž jsou tu pro ni nejvýhodnější podmínky. Pro pěší je tu chodník ve bráně pouze 90 cm. široký. V určitých hodinách jde tu zrovna o život. Proto navrhuje projektant novou komunikaci pro pěší, kterou projektuje přímo mosteckou věží zřízením průchodu. Pravda — věc má svůj háček. Průchodu tu jistě nikdy nebylo. Zvláštní komisse, jež před lety věž ohledala a za tou příčinou omítku otloukla, objevila ve spodní části věže řádkové zdivo z doby románské, což poukazuje k tomu, že věž je součástkou starého mostu Juditina, předchůdce Karlova mostu ze 12. stol. Nutno tu ovšem míti na paměti i to, že zřízením průchodu považlivě se ruší i bývalý obranný ráz věže. Zachová-li se ale jinak celý historický ráz, připamatujeme-li si dále, že obranné poslání věže dávno vzalo za své a uvě-

domíme-li si eminentní praktickou důležitost výhody, kterou průchod bude míti v zápětí, máme za to, že úchylka v tomto směru by mohla býti sankcionována. A právě v tomto směru bude panu projektantovi veřejná diskusse nejvítanější. Uprava celé této partie, založená na důvodech praktických i esthetických, vyžadovala by ovšem restaurování celého komplexu, pojímajíc v to i restaurování bývalé celnice (č. d. 56.), jež má býti zachována. Dům č. p. 55 u Šteinicův, jak již řečeno, musel by se upraviti aspoň tak, jak vypadal před přestavbou, aby menší mostecká věž aspoň částečně na svém dojmu celkovém vyzískala.

Z kruhů občanstva malostranského náléhá se na to, aby i soutěska u vyšší věže mostecké (pochází z dob Jiříka Poděbradského), byla uvolněna zbouráním protějšího nárožního domu. Co by ale mělo za následek toto opatření? Aby bylo možno utvořiti z typických domů v sousedství nové nároží dostatečně dimensované, musely by býti obětovány domy, které mají svou velikou zajímavost a musel by padnouti právě i dům proti věži, jenž jako krásná stavba barokova má velikou uměleckou cenu. Uváží-li se, že provedením nových komunikací přes Kampu ztratí soutěska valně na svém významu, je stanovisko regulačního projektu, jenž trvá na zachování této skupiny, dostatečně odůvodněno.

Zdá se, že ve dvou bodech regulační plán narazí na tuhý odpor. Bude se jistě protestovat proti zřízení průchodu mosteckou věží a bude se nadšeně hájit zachování domu u Šteinicův, o jehož historickém významu důkladnou studii do »Staré Prahy« napsal inž. Herain. Pan projektant na tento ozev čeká a náhledy veřejným míněním projevené budou jím jistě respektovány. *Dr. R. J. Kronbauer.*

⊙ **Z Máje.** Správní výbor na jaře rozhodl, že bude nové činné členy přijímati nyní toliko jednou za rok, a to v prosinci. Uvádějíce to v známost připomínáme, že přihlášky musí býti do Máje dodány nejpozději v listopadu a musí obsahovati stručná data životopisná a seznam belletristických prací autorových. Činným členem Máje státi se může dle stanov český spisovatel belletrista, jehož práce belletristické nejméně po pět let uveřejňovány byly v předních listech českých, aneb kterýž vydal nejméně dvě knihy literárně cenné.

⊙ **Nymburské slavnosti Májové.** Pražští členové Máje odjedou do Nymburka z nádraží severozáp. dráhy v sobotu 17. října t. r. po 4. hod. odpolední.

⫩ **Sv. Vítská věž,** kterou má býti hradčanský dóm korunován, zaměstnává povolané činitele již drahnou dobu. Také méně povolaní uvažují, hovoří a píší časem o tomto zakončení Karlova velechrámu — proto je v obecenstvu dosti nejasných náhledů a představ o této věci. Vždyť se i vytasili lidé s nápadem, aby nynější věž s rennaissanční helmou zůstala . . .

Architekt K. Hilbert, budovatel dómu, ví že zanechá ve věži po sobě pomník, který věky přetrvá. Věži dokáže svou uměleckou potenci. Jak se dovídáme, strojí se k tomuto velkému úkolu důkladně. Pořizuje model celých Hradčan v měřítku dosti značném a do tohoto miniaturního města chystá několikerý vzor projektované věže. Znalci za kontroly veřejnosti mají pak rozhodnouti, dle kterého modelu má vyrůsti nad Prahou svatovítská věž. Není pochybnosti, že tento postup Hilbertův je nejsprávnější.

∴ **Milenci.** Donnayova komedie má v sobě lásky na deset životů, ale děje sotva na tři akty. Protože má však aktů pět, počíná se do hlediště před třetím klesnutím opony stěhovat nuda.

Dvojsmysloností, ba zcela netajených kluzkostí má hra nadbytek, a přece nebude z ní vábidlo, poněvadž osud dvou milenců tak kalné provenience srdce našeho diváka nesevře. Je již u nás takový zákon přírodní, že i divák nejnemorálnější, bez zásad a nejmenších skrupulí, jak vstoupí pod divadelní lustry, je čistočistým andělem. Tolik je v něm najednou charakteru, poctivosti a citů morálních. Když si vzal po představení v garderobě kaloše nebo bašlik, odevzdá tam zase třeba své cnosti — ale v hledišti se bez nich neobejde.

V ostré, vtipné veselohře dá si ještě morálkou viklat, ale vážně mu o takových věcech proti přikázání nemluvte.

Paní Laudová měla jednou roli, kterou ji mohou kolegyně záviděti. Tolik oblékání a svlékání drahocených rob už jsme dávno neviděli, tolik plazivosti lásky, tolik svodů a ženské přílnavosti je v málo úlohách. Dobře tuto courtisánu hrála. Hladce obeplula frivolity textu a v okamžicích, kdy Klaudinino srdce přišlo k slovu, prošlehala každou slabiku ohněm.

Pí. Danzerová vystihla Henrietinu odevzdanost do vůle Amorovy velmi důvtipně.

Na p. Seifertovi pochutnali si zase jednou divadelní labužníci. Jeho Georges byla úloha, z jakých v jeho dráze umělecké je pásmo samých brilliantů. V těch intimních soubojích lásky, kdy tak vkusně čelil svůdnostem hry a zjevu paní Laudové, zdálo se nám, že jsme se na chvíli vrátili do zlatých časů zemského divadla, z nichž tak málo sledů zbývá pro nás starší divadelníky.

Čím to as, že po tak originelním herci, po takové postavě do posledního vlasu zcelené, jakou je pan Seifert, nechytila se na mladších hercích našich ani nitka? Ale ani nitka! *ech.*

-- **Bizetova Džamileh.** Alexander Decamps, po něm Prosper Marilhat a svými studiemi známější než svými obrazy Fromentin odkryli v polovici minulého století malebnou krásu orientu. L. Gallet, básník »Džamileh«, vedl drahou předchůdců malířů v orient skladatele, jemuž podivuhodný smysl pro lokální barvu zjednal, jiným ovšem operním dílem, trvalou světovou slávu. Jak dovedl Bizet v Carmen vystihnout celou paletu jižních španělských krajů v plné její svítivosti! Jak dovedl vykouzlit z melodií ne nejsilnější původnosti, leč nesmírné sladkosti, z harmonií zvláštního opojného kouzla, z barev orchestrových hedvábně měkkých, dýchajících těžkými vůněmi, řadu uzavřených, téměř koncertních čísel své orientalsky sladce a smyslně kolorované »Džamileh«. Až těžko se tu dýchá, ve vduchu napojeném omamným růžovým olejem; až zrak umdlévá, až oči klíží se snem ve tlumeném, měkkém světle haremových svítilen.

Kolorit orientu přivodil sám jakousi sladkou, zamželou monotonii díla. A děj aktovky o sobě tak musulmansky volně a z široka — nebohatý — rozvíjí se, že opájíte se operou, rozkošnou jinak svými hudebními stránkami, ve snivé mdlobě. Ale vzpomenete-li ve chvíli probuzení, že autor Džamileh jest zároveň autorem Carmen, zatoužíte, aby vás oválil, otřásl přec raději vichr tohoto plného, drsného života.

Půvabné dílko, jehož zařadění v repertoir jest vřele schvalovati, nastudoval a zejména v orchestrální jeho velmi subtilní partii pěkně vypracoval tentokráte p. kapelník Picka. *Hoffmeister.*

☐ **Vinohradské divadlo** bude se stavět dle nových plánů, na něž se vypíše nový konkurs. Má býti menší a jednodušší. Stavět se nepočne, dokud nebude získána divadelní koncesse, o kterou je již ve Vídni zakročeno. V kruzích českých architektů se šeptá, že prý vinohradské divadlo bude stavět známá vídeňská firma. Text nového konkursu prý to prozradí.

-- **Julius Skarlandt: Kniha veršů.** Sladký závan tiché poesie nás opřede, osamotníme-li se s novou knihou páně Skarlandtovou. Je sešeřelá, místy umdlených vůní, tichá a jakoby pokorně se nabízející, bez erupce a vášnivých výkřiků, které se staly tak karakteristickými pro českou básnickou tvorbu posledních pětiletí. Pan autor vodí nás tiše, jako po špičkách vyrovnanými krajinami své duše, otvírá nám své tužby, zvěstuje tajemství, smírnými náladami nás obechvívá . . . a ku podivu: vše je čisté, svěží, mladistvé a milé.

Jedno je jisto: Skarlandt vrátil se k přirozenosti, k výrazu prostičkému, těžce dolehajícímu svým smyslem k citěnému dojmu, a ideově o celou řadu základních prvků rozšířil svůj myšlenkový obzor. Pan O. Theer ve stručném úvodě knihy dobře uhodil na tuto strunu, napsav, že sejdeme se tu »s básněmi krutého smutku i tiché radosti, s koloritem sešeřelým i jásavě barevným, s láskou i smrtí, s modlitbou i výčitkami.« A dále: »Jsou to tóny všech strun duševní lýry, tóny napovědělé a triumfální, teskné a radostné, jež jakoby se vznášely k obloze zamlžené lehounkou podzimní mlhou.« Po básníkových Podzimních melodiích (1899) a Fragmentech (1901) jest Kniha veršů milým návratem k osamostatněni a k přírodě. *a.*

-- **Bohumil Brodský: »Václav Lamač«.** Román o Václavu Lamačovi jest historií dělnického intelligenta, továrního modeléra, jenž nesen zásadou, že nejvhodnějším zástupcem dělnických tříd na říšské radě může býti zase jen dělník, jenž »bědám i potřebám svého stavu nejlépe rozumí«, dá se kandidovati v páté kurii jako oponent vlastního šéfa. Momentem tímto dána jest ovšem celá řada zápletek a episodních detailů, tím rušnějších, čím tvrdošijněji stojí proti sobě oba sokové a čím neústupněji žádá dělnictvo, stojící vesměs při straně Lamačově, svých práv. Vlivem rozšafnosti dělnického kandidáta a mírným zjevem továrnikovy paní podaří se již již hrozící stávku zažehnati, načež vítězí Lamač, vcházeje v upřímné přátelství s dobrovolně odstupujícím sokem.

Román je živě myšlen i scenován, obratně rozhozen a jak vidno — končí velmi smírnými dojmy. Dobrá četba pro lid — řeklo by se . . . ale je tu přece několik jen bodů, s nimiž by se dalo právě pro tento moment disputovati. Předně ona základní myšlenka: voliti zástupcem dělnictva zase jen stavového příslušníka. Zde ovšem vybrán zjev opravdu intelligentní, možno říci sympatický, nebýti ani zřejmých náklonností, jimiž ho autor výlučně zahrnuje (v představách spisovatelových je Lamač člověkem krajně bezvadným!). Uvážíme-li však, co už nesnází v našem politickém životě právě tato okolnost přivodila, uznáme, že generalisování této thése nezdravě může působiti na lid. A potom to krajní charakterisování povah: ředitel závodů Kolbe je krajně vychytralý, továrník Walter je krajním slabochem, jeho paní je výlupkem dobroty a Lamač sám nejvýš charakterní! Je ovšem tento zjev příznačný pro tvorbu lidovou, ale což není možný obrat a nedoporučilo by se navykat lid na chápání povah méně »zajímavých«, ale za to pravdivějších a životně působivějších? *β.*

** »Krym a Kavkaz v literárním osvětlení!« Toť název zajímavé studie, kterou šíře rozvíjí Eugen Zabel v »Deutsche Rundschau« (XXIX. 10). Spisovatel zaznamenává velmi důkladně, kteří spisovatelé žili v úzkém vztahu k tomuto poetickému koutu světa, jenž jim vnukal sny a romantickou svojí scenerií přispěl k prohloubení jejich uměleckých výtvorů. A vzpomíná i dob, které otvírají světovou literární historii, přecházeje pozvolna ke středověku a k dobám nejmodernějším.

Tak poetické pověsti o Prometheovi a Ifigenii jsou tu lokalisovány, jakožto doklady nejstarší, a tak starověký Aischylos i moderní Goethe sešli se ve volbě látky, odtud pojaté! Ve středověku byla celá řada — ovšem že drobnějších jednotlivců, kteří z kavkazské přírody čerpali rosu pro svoje sny, avšak teprve pozdější doba plně dovedla poukázati na mohutný zdroj krásy a veleby přírodních jeho scenerií. Tak Puškin, »otec ruské poesie«, tu dlouho žil a v celé řadě svých básní zvěčnil tu krásnou zemi.

Brzy po něm zastavil se tu polský básník Adam Mickiewicz při svém návratu z Oděssy, kde trávil svoje vyhnanství, a r. 1825 vydal v Moskvě známých osmnáct nádherných sonetů o Krymu.

Jiný duchaplný básník Krymu byl hrabě Alexej Tolstoj (nikterak spříbuznělý se Lvem T.), jehož »Krymské skizzy«, r. 1881 vydané, zaujímají význačné místo v literatuře ruské. — Také blízký Kavkaz byl teprve Puškinem blíže literárně osvětlen (jeho slavná báseň »Zajatec kavkazský« vyšla r. 1821.), ale vlastní básník této země jest M. Lermontov, jenž mezi jiným věnoval tomuto »Knížeti zemí«, jak nazýval Kavkaz, svůj velkolepý epos »Démon«, vyšlý r. 1838.

Také Lermontův nejznámější román »Hrdina naší doby« má svoje ovzduší na Kavkaze. Z dalších, dosud žijících spisovatelů žil hrabě Lev Tolstoj jako mladistvý důstojník dělostřelecký po čtyři léta na Kavkaze: plodem této okolnosti jest krásná jeho povídka »Kozáci«. — Zabel přechází potom k domácím básníkům Kavkazu, jichž literárním střediskem jsou zejmena Tiflis a Vladikavkaz, a z nichž zejména uvádí Arthura Leista, Friedricha Bodenstedta aj. v. (Dle četných zpráv žil u Černého Moře dlouho i Ovidius, jenž tu i pochován leží, a básnil tam svoji světoznámou »Epistolae ex Ponto«.)

Český čtenář bude snad konečně litovati toho, že autorovi této originelní studie není známa sbírka Macharova (Cestou na Krym), básně a črty Čechovy (Čerkes), věci Heydukovy, Bohumila Havlasy a j. v., z nichž mnohé byly, jak známo, i do němčiny přeloženy. *α.*

** **Turgeněv a jeho krajané.** Ruské časopisy s velkým rozhořlením kárají netečnost orelského obyvatelstva u příležitosti oslavné památky Ivana Sergejeviče Turgeněva v jeho rodišti. V Borisoghelské katedrále, starém kostelíku v ulici, kde stojí rodný dům Turgeněvův, konána bohoslužba na paměť slavného pisovatele. Oslava byla hotovou urážkou pro toho, jehož památku orelská společnost slavila. Přítomni byli žáci nižších škol městských, dva zástupci města, po jednom zástupci panstva a šlechty, jeden student, jeden důstojník, jeden gymnasista, několik úředníků a dva sedláci. To byli mimo členy redakce »Orelského Věstníku« zástupci orelské »společnosti«, kteří se dostavili k bohoslužbě za spisovatele, jenž v literatuře má místo tak čelné. Střední školy orelské na bohoslužbě vůbec nebyly zastoupeny. Ruské ženy, jež Turgeněv líčil s takou láskou, objevil v nich nové rysy, postavil je na výši, jaké jim dosud žádný jiný ruský spisovatel nepřiznal, nebyly přítomny bohoslužbě. Přišly toliko dvě neb tři učitelky, jež musely být přítomny z úřední povinnosti. Většinu přítomných tvořili školáci, také ti patrně zcela určitě nevěděli, za jakého »bojarina Ivana« koná se smuteční bohoslužba . . .

♡ **»Slovan«.** Mesečnik za književnost, umetnost in prosveto, jmenuje se illustrovaný měsíčník slovinský, jakého dosud neměla mladá literatura slovinská. S úpravným zevnějškem spojuje i vybraný a pestrý obsah, prostý modernistického žvastu a přece značně pokrokový a poutavý. Ilustrace jsou velmi pěkné a s uměleckým taktem vybírány z produkce světové i domácí. S uznáním a vděčností pak dlužno konstatovati, že lublaňský Slovan sleduje českou produkci literární i uměleckou s takovou bedlivostí a podrobností, že může zahanbiti celou řadu českých časopisů.

** **Znovuzřízení »loggetty« sv. Marka.** Z Benátek se oznamuje, že práce na znovuzřízení krásné loggetty Sansovinovy, jejíž trosky po zřícení campanily byly pečlivě sebrány a roztříděny, pod dozorem Menfredinovým zdárně pokračují. Právě zřizuje se ze zlomků jeden z rohů budovy, podivuhodné svou krásou. Pak bude znovu zřízena ostatní část, při čemž pečlivě budou vyplněny mezery. Nebyloť možno, zachránit z hromady ssutin všechny zlomky; mnohé bylo nadobro zničeno. Ale i když bude třeba některé částky architektury pořiditi znovu, utrpěla na štěstí ornamentální část budovy mnohem méně.

Tak objeví se tedy opět na bývalém svém místě obdivuhodné sochy, nádherné sloupy a něžné hlavice Sansovinovy. Při stavbě loggetty roku 1538 užito mimo nového materialu také součástí z jiných budov. Starý material pochází z kaple Giustiniani

od Francesca della Vigna; v ssutiňách nalezeny sochařské práce, jež patrně pocházejí z téže ruky, jež koncem 14. století vyzdobila ornamenty onu kapli.

— **Mlčení velkých.** Valdštýn, Napoleon, Moltke byli z těch, kterým zbytečně promluvené slůvko bylo nejvyšším přepychem, Hannibal, Caesar, Karel Veliký, vévoda Wellingtonský a — lord Kitschener neradi mluvili nazbyt.

O slavném anglickém básníkovi Addisonovi (1672—1719) praví Johnson: »Z jeho vnějších způsobů nezbylo nic záhadnějšího, než jeho kromobyčejná mlčelivost, kterou jeho přátelé příliš mírně vysvětlovali skromností.« Lord Chesterfield o něm napsal, že to »byl člověk z nejostýchavějších a z nejbezradnějších, jaké kdy poznal.« O básníkovi Drydenovi (1631—1700), s nímž kdysi Shadwell se súčastnil banketu, vypráví tento: »Po celý čas otevřel ústa jen k jídlu.« I Thomas Carlyle (1795—1881) byl sběratelem »zlata mlčelivosti« a dovedl stráviti celé hodiny beze slova, s dýmkou v ústech, sem tam jen vzdychl nebo zabručel. Jeho soused a intimní přítel Leigth Hunt napsal o něm v dopise příteli: »Zažil jsem včera s Carlylem zase příjemnou hodinu: Když jsem k němu přišel, zabručel: »Zase už jdeš?« . . . a když jsem odcházel zašeptal: »S Bohem!« To byla jediná slova, jimiž mne vyčastoval. Ale co síly se v tom mlčení skrývalo! Seděl jsem a pozoroval ho, jak přemýšlí, a odcházel jsem posílněn k nové práci.«

Podobně Dante Gabriel Rossetti (1828 až 1882) byl tím skoupější na slova k těm, jichž zúplna neznal, čím roztomilejším byl ke svým přátelům. Jakýsi umělec, jenž později patřil k umělcovým intimním přátelům; vypráví o své první návštěvě u něho: »Byl jsem u Rossettiho — ale za celý večer ke mně nepromluvil, ač svým známým věnoval se cele . . .«

I James Thomson (1700—1748) byl z davu mlčelivých, pouze někdy a to jen mezi nejdůvěrnějšími přáteli, dovedl se rozjařit a býti vesel. Nathaniel Hawthorne (1804—1864), americký spisovatel, byl ve společnosti tak uzavřený a přímo bázlivý, že jakási dáma o něm napsala: »Pan Hawthorne byl tak tichý jako citlivá učitelka. Vtlačil se do koutka salonu a když s ním někdo zahovořil, zčervenal jako by naň bolesti přicházely. Chtěla jsem s ním zapříst rozmluvu o jeho knihách — ale odpovídal mi stále svým »ano« nebo »ne«, až jsem se na konec musila vzdáti všeho pokoušení se o jakoukoli rozmluvu.« *α.*—

— **Císař Josef II. a »nahé« v umění.** Císař Josef II. přišel r. 1785 do Gentu, kde se narodil císař Karel V., a kde chovali ve svém hlavním chrámě k veliké pýše domácího obyvatelstva překrásný van Eyckův oltářní obraz »Mystické jehně«. Nic nebylo samozřejmějšího, než že císař chrám i obraz si prohlédne a zmíní se o této slavné památce. A skutečně, Josef II. zahleděl se na obraz, ale místo vznícených slov pochvalných, která jeho průvodčí z císařských úst dychtivě očekávali, pronesl se císař v ten smysl, že obě poboční křídla obrazu, představující Adama a Evu v oslňující přirozenosti a bez obvyklých fíkových listů, do chrámu nepatří, kde pouze diváky nepřirozeně rozrušují. Buď že císař umění bolestně málo rozuměl, buď že dosud žil pod vlivem příliš úzkostlivé výchovy Marie Terezie — ale tento přísný úsudek byl pronesen.

Gentští byli ovšem krajně překvapeni, neboť už od 350 let, co umělec v náboženském zanícení dílo toto stvořil, celé generace se vystřídaly před ním a nikoho nedovedlo nepřirozeně rozrušiti. A podivno: císařská slova byla najednou rozkazem. Obě křídla obrazu vlivem kněží, jimž nejspíše běželo o zalichocení se císaři, či jimž se snad skutečně věc rozležela, byla odstraněna.

Teprve roku 1860. spatřila opět světlo boží, ale jen proto, aby byla prodána státu od církevní obce, jež potřebovala peněz. Stát daroval je brusselskému museu, jehož ozdobou jsou doposud. Kopie obou křídel přidělány opět k oltářnímu obrazu — důkaz, že nynější správa chrámu nevidí ve krásných nahých tělech obou prarodičů našich nižádné choulostivé stránky. *a.*

** **Pomník básníka Shelleya** odhalen těchto dnů ve Viareggiu. Gabrielo d' Annunzio, Edmondo de Amicis a jiní vynikající literáti podporovali myšlénku zřízení pomníku, ale nikdo z nich nebyl přítomen odhalení pomníku. Při odhalení mluvili dva řečníci socialističtí a jeden republikánský a řeči jejich byly ovšem spíše rázu politického, než literárního. Je tomu osmdesátjeden rok, co Shelley utonul při koupání v moři u Viareggia. Mrtvola jeho byla u přítomnosti Byronově spálena a popel pohřben na protestantském hřbitově v Římě.

Toto číslo vydáno 16. října 1903. — OBSAH: JAN ROKYTA: Za mrtvou sestrou. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — GABRIELA PREISSOVÁ: O opuštěné Dobiášce. — JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Dr. R. J. KRONBAUER: Odkazy minulosti v regulačním návrhu Balšánkově. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Sv. Vavřinec pod Petřínem. — Býv. Michnův palác. — Malostranské věže mostecké. — Kostelík sv. Jana na Prádle.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Májeť odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE. ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HAUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr ED. GRÉGRA A SYNA. PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

J. MAUDER:

Neznámé staré obrazy.

Zpráva skutečně sensační!

Nečekejte však, prosím, spletitou historii o zastrčeném a zapadlém koutu kdesi na půdě, nebo v staré kostelní věži, ba ani o starém prachu a pavučinách není v ní řeči — obrazy mají od mnohých let své stálé i přístupné místo, a proto je téměř nepochopitelno, že tak dlouho visely tu bez povšimnutí a ocenění, a přece by díla tato zaujala čestná místa v každé sbírce světové!

Po léta konáte časté vycházky, sotva co sebe vzdálenějšího ujde pozornosti vaší a zejmena okolí Prahy znáte vše kříž na kříž, všechny jeho zajímavější a památnější stavby církevní i profánní v to čítajíc a — pojednou překvapeni jste zprávou o neznámých vám starých obrazech, považte — v Mokropsích!

Mladý badatel, archivní a knihovní všudybyl vyšťoural před nedávnem z farních zápisů záznam starých obrazů, k nimž dokonce připojeno je jméno: Lukas Cranach!

Umění mistrovo nebudí váš obdiv a nadšení, jeho pojem krásy je po případě v ukrutném konfliktu s vaším nazíráním na ni, ale rozhodně mu nechcete zkřivit ani vlásku na hlavě a připouštíte, že má své zasloužené a vyhražené místo v historii umění, zejmena německého, specielně pak saského, i považovali byste proto za nemalou událost, o kterou by se mohly, ba měly zajímat i širší kruhy, kdyby se zpráva potvrdila.

Jak často přelétl váš zrak bez zájmu nepatrný kostelík Mokropeský, jak často jeli jste kolem, aniž byste byli pocítili sebe menší hnutí blíže ho ohledat. Stavba jeho bezvýznamná, z níž setřena opravami a novou střízlivou věží všechna jeho rázovitost z počátku 18. stol., všedním svým zevnějškem ničeho neprozrazuje, ničím k sobě neláká a tak zhola nic nenapovídá o tom, že by ve zdech svých chovala cosi zvlášť památného.

Sedíte často ve vlaku, oko přehlédne nevšímavě Dolní Mokropsy, vlak vjíždí krátkou úžlabinou a hned na to zarachotí po železném mostě, odkud teprve vynoří se na malém návrší nevelký kostelík Horních Mokropsů; oko ho míjí a spočine raději na jeho pozadí, na zelených svazích a hřbetech Berounku vroubících. Ba prošli jste dokonce několikrát i celou obec, aniž byste — proti obyčeji svému — byli sebe menší touhu pocítili nahlédnout do jejího kostelíka.

Ale stručnou zprávou je pojednou situace změněna. V prvním okamžiku jaksi nedůvěřivě ji přijímáte — v tom kostelíku nic byste nehledali, ale hned na to jste rozhodnuti zajet na místo co nejdříve. Je pátek a hned pozejtří, v neděli, sedíte v prvním odpoledním vlaku. Na Smíchově přisednouti má malá družina příbuzných duší, již stejně jako vás nezastraší tak hned nevlídná podzimní pohoda, větrná a deštivá, zvlášť když jde o umělecký požitek, nebo krásu přírodní. Vlak na Smíchově zastaví, krky si můžete s okna vykroutit — vše marno! Všechno je už usazeno a jaksi »hotovo«, na perronu zahostil se klid po obvyklém šumu a ruchu panujícím před odjezdem vlaku, konduktéři volně obcházejí kolem vozů a čekají už jen na znamení — tu pojednou u východu čekárny nový ruch — vyběhnou dobře vám známé dvě postavy — s okna znamení — a už jsou zase ty tam — patrně teprva pro lístky. Ale než na perron znovu vběhnou, lokomotiva zahvízdla, pára

zasyčela a vlak je v pohybu. Čas sotva stačí ku stručnému dorozumění: »Přijedeme příštím vlakem ve čtvrt na 4!« zní to z dola, a s okna »Posečkáme na vás v Černošicích!« — a už je stanice za vámi.

Po dvou hodinách, o které byste později tak rádi den nastavili, konečně se družina v nejlepší náladě sejde, aby se neprodleně vydala na pout, na skutečnou pout, neboť cestou zaslechnete, že v Mokropsech je dnes posvícení. Boty jsou v brzku obaleny blátem, déšť a vítr do vás pere, ale statečně překonáváte všechny překážky.

Projdete Dolní Mokropsy a za chvíli jste u přívozu a na loďce, s které lze již vidět kostelík, k němuž dnes vzhlížíte s jinými pocity, plnými zvědavosti a očekávání. Na liduprázdné téměř návsi: Chudičká poutní stafáž, tři, čtyry boudy, kolem nichž krouží nepatrný hlouček malého světa. A již spěcháte vzhůru po návrší ke kostelu, neradi pozorujíce, jak valem dne ubývá — v mžiku jste za kostelní zdí a hned na to na prahu otevřeného kostela. V lavicích několik málo pobožných, kterým nevěnujete pozornosti, neboť zraky těkají především po mrtvých předmětech: Hlavní oltář barokní, takový i na něm obraz sv. Václava — nic! — postranní dva oltáře v rozích mezi presbyteří a lodí — malby nové a bezcenné, — vedle zahlédnete kopii známé Zbraslavské Madonny — další dva obrazy v lodi starší, ale ještě pořád nic, výše nad nimi — ale ne! opět barokní, ale rozhodně už zajímavější. Pokolenní, sedící postavy, tu sv. Augustin, v pravo sv. Řehoř; na protilehlé stěně rozpoznáte hned zas sv. Jeronýma, protějšek nepoznáváte — ale vedle nahoře, na pilířích choru — — — konečně! Už nepohnutě stojíte a zrak váš — postřehnuv na druhé straně pendant — vpíjí se v nevelký, patrně křídlový obraz sv. Kateřiny. Konstatujete: Začátek 16. stol., práce rozhodně cenná. Podrobnosti nelze však už pro nastalé šero rozpoznat, ani zda by to mohl být skutečně Cranach. Na straně druhé pendant, obraz sv. Barbory, stejných rozměrů a očividně dílo téhož mistra; pozadí obou obrazů tvoří hornatá krajina. Vše tomu nasvědčuje, že obrazy tvořily díly skládacího oltáře.

A kde jsou ty malované dvéře, o kterých jste rovněž slyšeli? Slídíte po všech koutech, obejdete celý hlavní oltář — nic! Nahlédnete do sakristie a obracíte se tu s dotazem na kostelníka, skládajícího mešní roucho po požehnání. »A to budou ty dvéře u božího hrobu.« — »Kde pak je boží hrob?« — »Ale u vchodu, hned u vchodu.« — A už jste tam a udiveni prohlížíte další dvě malby na zlaté půdě, jichž užito co výplní k praobyčejným, hrubě sdělaným dvířkám, kterými uzavřen je boží hrob. Sv. Mikuláš (?) s brašnou, na desce levé, sv. Václav na pravé. Malba temperová na sádrové půdě, místy, zejména v spodních partiích valně poškozená, z první polovice 15. stol. a českého zajisté původu. Rovněž části křídlového oltáře — a už se dobýváte do dvířek, abyste se přesvědčili, zda, jak se domníváte, nejsou obrazy oboustranné. Ochotná ruka dvéře již rozevírala a — skutečně! Zase dva svatí v mitrách, s berlami v rukou. »A co se to černá dole v pravém rohu levé výplně?« Je již temno a sotva lze už více rozeznat ve stínu, než silhouety. — Mezitím však už všichni účastníci z kostela užasli, shlukli se kolem vás a s upjatou pozorností sledují vaše slídění a poznámky. Údiv a překvapení zračí se v jich tvářích. Rozžehnete zápalku, abyste si temnou skvrnu blíže prohlédli, z níž vyklube se klečící postava roztomilého donatora v černém kroji! Postřehnete plavý, kučeravý vlas a vous, modré oko a máte milý pocit z dobrého ještě stavu malby. — »A tady je, prosím, taky ještě jeden takový starý obraz«, upozorňuje jakýsi stařeček, ukazuje do stínu na zeď hned u vchodu kostela. Po hříchu je již téměř úplná tma, ale obraz není tak značných rozměrů a — už je dole! Malba gotického ještě rázu, taktéž temperová: Smrt P. Marie. Dole letopočet 1441. Práce primitivnější, přes všechen probouzející se v ní realism, s kresbou místy velice nedokonalou, leč rozhodně velice zajímavá.

Vycházíte z kostela s předsevzetím, že se sem v brzku zas vrátíte za účelem bližšího zkoumání, dovíte se ještě cestou svahem dolů na náves od hovorného dědouška, jenž již v kostele byl vám stále v patách, o bývalém zdejším klášteře a nit kombinací o provenienci obrazů je spředena a pozdějším pátráním podepřena. Mokropeský klášter, založený koncem 17., nebo počátkem 18. stol., a jenž dle všeho tvořil filiálku Zbraslavského, propadl zrušení současně s tímto i přečetnými jinými za Josefa II. (1785); kostel pak, původně nepatrný kostelík dřevěný, zaměněn byl na počátku 18. stol. stavbou nynější.

Sejdete na náves a zastavíte se na faře, ale »Pan farář právě si trochu vyšel.« Zanecháte vzkaz a vracíte se zpět k přívozu; dáma z vaší společnosti obrátí se ještě s pohledem na kostelík a volá v témž okamžiku »Pan farář spěchá za námi!« Jdete mu v ústrety: příjemný zjev, jenž opravdovým a hlubším zájmem o zjevené poklady ihned získá si vaše sympatie. Hovor krouží ovšem výhradně kolem obrazů, a než se rozejdete, přislíbíte na určito novou návštěvu. V brzku máte přívoz za sebou a ubíráte se kolem první chalupy nad ním v levo, ze které vyšla právě starší žena, na kterou obracíte se s otázkou

po nynějším majiteli bývalého zdejšího kláštera, pro nějž pochopitelný zájem je vzbuzen. Ale hovorná matrona nezodpoví jenom otázku, poví vám též o dřívějších majitelích, a v proudu řeči je hned na to u zemřelého svého muže, ba i jeho tatíka, jenž tak leccos ještě věděl o zrušeném zdejším kláštěře, o klášterním pokladu, o velikém krucifixu z ryzího zlata v sklepení kláštera, atd. — a už jste »na pomezí cizích světů«, v říši pověsti a bájek. Tu na pozemku klášterní zahrady vyorán hrnec stříbrných peněz, tam podobně přišlo se na poklad při stavbě západní dráhy. »A v starém kláštěře, v tom díle, co má pan otec (Vošahlík), je ještě nějaké malování — a zdejší zedník Kocourek, má jednu sochu, která také pochází z kláštera.« — Vzhlížíte ke klášteru, leč sotva už rozeznáváte více pro nastalou tmu než celkovou hmotu, lišící se jen svými rozměry od ostatních staveb. Pojímáte jeho prohlídku do programu příští návštěvy Mokropsů.

Uplyne sotva týden, jste tu zas a béřete vše na pořáde. Nejprve klášter, v jehož spustlých prostorách nalezáte jen zcela nepatrné stopy původní malby, která s uměním nemá nic společného; spatříte jen geometricky rozdělené plochy s prostým lineárním orámováním, po ornamentu figurálním, nebo vegetabilním ani stopy. Obejdete celou budovu, zahlédnete ruiny starého portálu, jehož štít tolik svědčí o dvoustoletém stáří a krátce na to jste naproti u Kocourka, jehož stará socha vrtá vám také mozkem a vzbuzuje ve vás podivné plány, ale »Ten pracuje v Černošicích na stavbě a Kocourková šla za ním s obědem.« Odkládáte novou návštěvu na konec a v brzku na to jste známou již cestou na faře, kde se vám dostane vlídného přijetí.

Než se s panem farářem vypravíte do kostela, vyhledáte ve farním zápisu dotyčné místo z konce let 40. min. věku, na kterém zaznamenal tehdejší farář udání restauratora maleb, malíře Josefa Böhma, jehož opravy však později při bližším zkoumání nevzbuzují vaše nadšení. Záznam týká se obrazů sv. Kateřiny a Barbory dle udání od Cranacha, z něhož dobrý pan farář udělal Granacha a obrazu P. Marie dle téhož pramene od Hanse Schäfeleina.

V brzku jsou nezbytné žebříky po ruce a sv. Kateřina sňata se stěny před vašima očima. Doba vzniku malby by souhlasila, i snad typ tváře, barva pleti líší se však podstatně od běžné, s jakou se u Cranacha ponejvíce setkáváme, je více v lokálním a tlumeném tonu držána a ne tak — zhusta až nepříjemně — červenavo-měděná, jak bývá na četných jeho obrazech; draperie i krajina svědčily by pro. Malba je ku podivu zachovalá, ale nešťastný restaurator — šel místy daleko! Konečně hledáte signaturu a v brzku ji máte, dole na kole, rámcem skoro krytou: kterou pak rovněž nalezáte na obraze sv. Barbory ve stínu žlábkového profilu pod výklenkem s kalichem. Tato malba je ještě více zachovalá a netrpěla mnoho restaurováním. Se zájmem sledujete roztomilou úpravu účesu se zvláštní slohovou čelenkou. Tato postava snad ještě více svědčí o původu, a mistra případně charakterisuje. Malby olejové provedeny jsou na lípových deskách a jsou, jak již praveno, dosti zachovalé. Nešťastné retuše daly by se snad bez velikých obtíží sejmout spolehlivým a svědomitým umělcem. Rozměry: 44×125 *cm*. Nelze pochybovat, že jde skutečně o originály Cranachovy a nikoliv snad o kvalitativně slabší a méně cenné, nýbrž o díla, která by v každé světové sbírce autora velmi čestně representovala. Ve sbírce Rudolfina byla by jistě na místě předním mezi chovanými zde originály Cranachovými. Některé podrobnosti nesvědčící na prvý pohled o autorství Cranachově, nesmějí příliš padat na váhu, neboť známo, že mistr saský velice nestejně pracoval, což vysvětluje se tím, že zaměstnával ve své dílně řadu pomocníků, aby četným a velkým zakázkám dovedl vyhovět. Své umění provozoval dosti řemeslně a byl dle všeho dobrým kupčíkem, neboť vedle své dílny malířské měl po usazení se ve Vitemberku v držení i lékárnu a mimo té ještě knihkupecký a papírnický obchod. Ba dovedl se vším tím sloučit po leta (1537—1544) i úřad purkmistrovský. Erbovní značka (okřídlený had), se kterou se zhusta na dílech mistrových setkáváme, není k signatuře na obrazích Mokropeských připojena.

Následuje prohlídka obrazu »Smrt P. Marie« dle udání od Hanse Schäfeleina (?): Maria na loži s nebesy (lože zřejmě připomíná nábytek panujícího slohu z doby vzniku malby), obklopena s obou stran zástupem apoštolů. Ráz maleb německých z 15. věku, připomínající co do koncepce malby miniaturní, starší i ze stejné doby, s naivní perspektivou a vysokým horizontem; malba temperová na sádrové půdě, červotočinou valně protečkovaná. Dole uvedený již letopočet, mezi kterým jasně rozpoznáváte monogram. Hans Schäfelein, mistr neznámý, po jehož jménu i později marně se pídíte. Hans Schäuffelin († 1540) v Nördlinkách ponejvíce činný, to také nemůže být, leč by se byl dožil věku Abrahamova. Konstatování zůstává prozatím nerozluštěno. Rovněž tomuto obrazu restaurace nebyla na prospěch. Rozměry 83·5×116 cm.

Prohlížíte konečně křídlové malby, taktéž temperové na sádře, na dveřích božího hrobu.

Zevnější (sv. Mikuláš a Václav) na jsou zlaté, dessinované půdě a pohříchu valně poškozené; vnitřní (neznámí dva svatí v biskupských rouchách), na pozadí s dessinem polychromovaným, jsou poměrně velmi konservovány. Tvořily očividně části skládacího oltáře a vznikly, jak správně asi soudíme v 1. pol. 15. věku. Klečící donator je roztomile a mnohem realističtěji proveden, než postavy světců, jichž povaha malby má ráz schematický pro dobu vzniku maleb, ba připomíná dokonce ještě tradice vlivu byzantinského. Donator činí dojem zdařeného portrétu. Všechny čtyry malby vzešly z jedné ruky a co do provenience mluví všechno pro školu českou. Rozměry: 35 × 123 cm.

Roztomilý donator vás v myšlenkách zavádí a ve vaší fantasii vzniká — promíjitelná snad — domněnka, že pocházejí malby z doby, kdy za Sigmunda po bouřích husitských přešla Zbraslav v soukromý májetek panský, a že postava donatorova je snad portretem jednoho z majitelů Zbraslavi, jenž zdejšímu klášteru věnoval oltář skládací, z něhož již jenom tyto dvě desky se uchovaly. Předpokládáte totiž — a snad správně — že všechny uvedené malby přešly do Mokropsů z kláštera Zbraslavského, odkud vyhostil je skvělý a nádherný barok, v kterém vystavěn klášter i kostel Zbraslavský v století 17. a 18. a že tvoří chudičký jen asi zlomek značného zajisté uměleckého pokladu ze Zbraslavi sem převezeného.

Zda sem, do Mokropsů, došly již co pouhé fragmenty, či zda teprve zde v jednotlivé desky se rozpadly — kdo to může říci? Existence novějších obou oltářů s novými bezcennými obrazy velice vám je nápadnou a sesiluje vaše podezření.

Na všechen způsob jsou to však poslední skvělé trosky značného uměleckého pokladu bohatě nadaného a proslulého kláštera na Zbraslavi, kde vám téměř již nic nepřipomíná historii věků dřívějších, kromě zcela nepatrné zbytky architektonické. Jedině pověstná Zbraslavská Madonna věnovaná klášteru Václavem II, je svědkem staré slávy dávných dob, k níž řadí se velice pozoruhodný, bohatou řezbou zdobený oltář, avšak již z počátku 16. věku, přestěhovaný rovněž již v století 18. do kostela sv. Havla na vrch Osek nad Zbraslaví. Byl před léty nákladně a pečlivě, nikoliv však do všech konců dovedně a správně opraven.

Za věcného hovoru a za úvah, jakým způsobem přispěti ku konservování cenných památek Mokropeských, nastupujete v průvodu pana faráře zpáteční cestu, jehož zasvěcujete i do zprávy o dalším slibném nálezu, soše v Kocourkově majetku. Ani důstojný pán neodolá zvědavosti a za krátko setkáte se na dvorku s matkou Kocourkovou, která nevšední své hosty uvádí do svého příbytku v prvním patře. Ale již cestou po schodech máte po všech illusích a plánech: Sochu má syn v Turnově a dle líčení byla mnohem více světské povahy než náboženské. »A byla dřevěná?« tážete se celí ještě zaraženi: »I ne, byla z ňákého — jako gypsu!« Už ovšem o soše neztrácíte slova a prohlédnete si jen ještě další starou kopii Zbraslavské Madonny, menších rozměrů, kterou vám Kocourková ochotně se stěny sejme.

Plni dojmů vracíte se k stanici s vědomím, že dlouho nevymizí vám asi z paměti tato návštěva Mokropsů a s novými opět důkazy, jak bohatá bývala země česká na poklady umělecké, na díla výtvarná domácí i cizí.

Ani z daleka nelze odhadnout ohromné ztráty kláštera, jež spojeny byly s ničením jeho majetku téměř od samé chvíle jeho založení a zvelebení. O bohatství jeho svědčí rozsáhlé a přečetné statky, jimiž byl Václavem II. neobyčejně štědře obdarován, a k nimž vedle celého dalekého okolí Zbraslavi i jiné vzdálené a po různu roztroušené zboží v Čechách přináleželo. Již za těchto dob »byly budovy jeho divem umění stavitelského. První pohroma stihla klášter již na počátku století 14. Jindřichem Korutanským, další, zhoubnější ještě, následovaly. Husité (1420) zde zle hospodařili a co tito nezničili, sotva, hned po nich, zůstalo nedotknuto Sigmundem a za nekonečných bouří války 30leté byla Zbraslav stálým jevištěm loupení a ochuzování: Sasíci, po nich vzbouřený selský lid, pak zase vojska císařská (1634) a krátce na to Švédové (1639), za jichž oblehání celá Zbraslav lehla popelem, ti všichni měli podíl na díle zhouby a zkázy; neklesala však moc opatství a nepodlehala jeho síla. Na každou katastrofu následovalo vždy nové zas vzpružení neochabující energie, která dílo sotva zničené s obdivuhodnou vytrvalostí vždy znovu od základu započala. Neblahé události měly v zápětí časté změny klášterních budov; všechny naše slohy od románského až po barok vystřídaly se zde. Teprve zrušení kláštera a konfiskace jeho zboží uzavřely poslední stránku slavných dějin Zbraslavského opatství.

GABRIELA PREISSOVÁ:

O opuštěné Dobiášce.

(Dokončení.)

Dobiáška jej našla ve stájce, jak tam stál u šimlíka, maje obtočeny lokte kolem jeho hlavy a svou šíji k jeho šíji nachýlenou — zrovna jakoby koni něco šeptal anebo jej líbal — a zase ji bodlo do hrudě přirovnání, jest-li tak někdy přichylně jí, své vlastní ženě, sám od sebe ruce kolem krku obtočil . . .

»Ten kůň se prodá!« vybuchla tvrdým nenávistivým hlasem.

»Dovedeš ho na Svatováclavský jarmark do Brodu. Potřebujeme peníze na správku střechy a stavení — já už se déle na takovou zkázu stavení nebudu dívat. Zdědila jsem je po našich, kteří si vždycky udrželi svůj pořádek — tak ať je pořádek zase. A s tím tvým koněm nám nepřibylo žádného požehnání; co vydělá, to sní, ba je na něm ještě škody dost, protože si ho chováš jako nějakého prince! Dokud jsi vozil otýpky na trakaři, spíše se nám udržela nějaká zlatka na poličce než teď . . . Já ho budu chovat zase přes zimu, ne? — a dřít se na něho, na takového šeredného spratka.«

Teď Dobiáška musila ustát — Francek pozvedl svoji hlavu se šije šimlíkovy s takovým zbrunátněným a podivočelým výrazem v tváři, že se ženě zadrhl dech a rychle se ze stáje vytratila.

Pro ten den už Dobiáška svou nespokojenost vybouřila, jen na večer se zmínila zdánlivě zcela pokojně, že musí zanést mužovy boty k ševci do správy, aby je měl v pořádku na ten brodský jarmark . . .

Dobiáš usínal s takovýma přetíženýma prsoma, jakoby mu je tlačila zlá můra a ve snu pořáde jej pronásledovala jedna ženská postava, měnící svou tvář brzy do podoby kolotočové tetky a zase do podoby ženiny. A nic milého a vděčného už si o ní nepamatoval; byla mu taková cizá, pochytila jeho ruku jen právem nějaké zlé tetky a chtěla ho pronásledovat. Pak přešel do hezčího snu; uviděl stádo koní na krásné nedozírné louce, pásl se tam živý valášek Ferda a v jedné kupce se tam tiskli všichni koníci ze strýcova kolotoče . . .

Francek si k nim pospíšil a položiv se u nich do vysoké měkké trávy, díval se na ně s potěšením. Jak na ně slunko svítilo, zdáli se všichni takoví oleštění, jako nalakovaní! Vzpomněl si, že je sám jednou lakoval. U Černocha bylo potřebí úzdu spravit, byla přetržena, koník se převalil před něho do trávy, aby po něm nemusil ruce vztahovat . . . Nedaleko se pásl živý Ferda a díval se na svého pána s nevýslovnou oddaností.

»Stál třicet zlatých« — vysvětloval Dobiáš starému příteli Černochovi a zamlaskl na Ferdu, že se tak upřeně a mile na něho díval: »Vokáči — natáhni zajoučku běhy — natáhni!«

»Krista Pána, ón už zase ze spaní s tím spratkem mluví — pořád jako blázen —« ozvala se do toho hezkého snu hodně hlasitě Dobiáška, šťuchnouc hněvivě muže do prsou.

Probudil se uleknutě a s povzdechem, a obrátil se beze slova na druhou stranu. V nově zakmitlém snu rozestírala se zase před ním ta veliká krásná louka, ale byla prázdná a žena se za ním hnala s nazlobenýma zrakoma, opakujíc: »Lenochu jeden — lenochu!«

Zase se probudil celý stísněný. Žena rozdělávala u kamen oheň. Rozžehnutá sirka jí ožehla celou tvář ukrytou v žlutém šátku jako v kukani.

Ne — neměl ji rád, už to věděl jistě — neměl ji vlastně nikdy tak od srdce, jako milou rád . . .

. . .

»Pojedeš napřed, asi k deváté dojedu tam za tebou, svezu se s Dlabačovými, povezou na trh podsvinčata —« hovořila žena a Dobiášovi se jen unaveně zdálo, že už od přededni tolik toho žena nazbyt hovoří. Musil ji poslechnouti, aby se zbavil pronásledování — musil se s koněm Ferdou vypraviti na jarmark, ale v srdci jeho chvělo se takové jisté tušení a naděje, že mu tam miláčka Ferdu nikdo neodkoupí. Nebude ho nikomu chválit, zamlčí jeho dobré vlastnosti a každému řekne: »Ten kůň není pro vás!« Když pak nikdo nekoupí, nebude už žena podruhé na prodej nalehat . . . Sebral podávané dva ječné vdolky a šesták do kapsy a šel, dokud se žena za nimi od prahu dívala, trochu spěšně, pak již jen zvolna, zcela pomaloučku . . . Vřelé, podzimu bránící se slunce dralo se od rozednívání na čistou oblohu, rozsvětlovalo tvrdou rovnou silnici, na které ještě nepovstával noční rosou ztišený prach. — Dobiášovi osvobozenému pro tu chvíli od ženina dozoru, se zachvělo srdce touhou, aby se po té nekonečné silnici pustil s Ferdou někam daleko — až by došli k takové svěží, měkké a veliké louce, jaká se před ním s přátely koníky rozestřela v jeho nedávném snu a kam by ve

skutečnosti jeho žena nikdy za nimi nedoběhla . . .

A v tuto chvíli všechno to pohodlí jeho života ve vlastním stavení, peřinami vystlaná postel, kouřící se hrnek se snídaní na stole, čistě vymandlovaná jeho sváteční košile nachystaná na židli, holuby a kuřata předskakující jeho kroky kolem domácí chaty, rozumná koza ve stájce — všechno se to zdálo takové zbytečné a k pohrdání proti volnosti té široké, měkké louky, která neměla vládce a žádného hospodáře. Kde jen toho šťastného skrytu dosíci, když on se nalézá v nepovolných poutech a je poslán známou cestou ke Brodu, kudy pojede za nějakou hodinu i Dlabačův vůz s Dobiáškou za ním? . . .

Svěsil hlavu, zarývaje zraky již jen do silničního prachu jako přišlápnutý červ, který si nedovede pomoci.

Koník Ferda přivíraje stále oči před protějšími slunečními paprsky, šel po jeho boku trpělivě ku předu — nevěděl také o žádné lepší cestě a také snad nikdo kolemjdoucí by jim o ní nemohl povědít, na které že leží straně . . .

Od křížové lesní úvozové cesty, tam co vybíhala k silnici, zarachotila mu do sluchu nějaká drnčivá kola.

Obrátil tam hlavu bez zvědavosti a srdce se mu potrhlo k rychlejšímu tlukotu. Uviděl dva vozy, napřed jeden zelený s okénkama jako chatka, vzádu žebříňák zastavený i ověšený odřenými koníky a kočárky; při každém povozu byl jen jediný kůň; pohublý, břichatý šimlík s kaštanovými grošíčky táhl napřed, v zadním voze byla zapřažena hnědka fizolka s bílým kropením.

Oba vozy pomáhali tlačit lidé i děti, bylo jich dohromady asi osm.

Jediná postava mezi nimi nepomáhala; šla vzpřímená s plně otevřenými zraky proti slunci, šátek s rozčeřených vlasů majíc svezený do týla a kousek smrčinové haluzky držíc v zubech. Tvář její byla trochu pohozená důlkama od neštovic, nicméně ta dívka nebo mladá ženka byla v tu chvíli půvabná sytě porůžovělou barvou své hnědé pleti a leskem velikých svých náušnic i borůvkových vlasů a očí.

U předního vozu zařehtal kůň — Ferda pozvedl od silničního prachu hlavu a také zařehtal, zastavuje se rázem s Dobiášem; jeho cočkem nastřižené uši se napjetím pozvedly.

»Podívejme se — tohle je jako celý náš šimandl« — ozval se zarostlý, prošedivělý muž od kolotoče — »na mou věru — šimandle — šimandl!« zaluskl prsty ve vzduchu na koníka.

Ferda na uzdě se poškubl a natáhl celou hlavu po hlase bývalého svého velitele. Teď už nepřivíral oči, otevřel je a celé jakoby mu ovlhly leskem.

»Kde pak jste sebral pantáto toho koně?« zahovořil majitel kolotoče — přidávaje teprve potom vzpomínkou na dobrý způsob: »Dej vám Pánbůh šťastné dobrýtro!«

»Mám ho od Pobořského drůbežníka,« vypravil Dobiáš těžce ze sebe.

»Vždyť jsem ho hned poznal« — usmál se starý — »šimandle, šimandlíčku! A povídám vám, byl to dobrý kůň, litovali jsme pak, že jsme se ho zbavili, teď bysme ho pořád potřebovali jako sůl . . . Těchle dvou samotných tahounů je škoda ku dřině« — pohodil rukou do zadu — »oba jsou učení — víte, my odbýváme také komedie — jak se nám to zrovna hodí a jak nám to zrovna napadne.«

Dobiáš všechno chápal, jeho napjatý zrak a šíje nemohly se nijak odtrhnout od obzoru říše těch zastavených vozů.

»Já byl také jednou u koníčků — mnohonácte let« — promluvil s náhle nalezenou teplou důvěrou — »od malička jsem u toho byl.«

»A co že jste to opustil?« prohodil teď druhý obstárlý muž, který stál v předu u voje a držel bič v ruce.

»Byl to tak můj osud« — pohnul Dobiáš tak nevolně ramenoma, jako by se marně snažil z otěží toho osudu vyvlékat — »byl jsem u strejdy — jest-li ho snad znáte, jmenoval se Labuťka — koníčky měl hezké až na radost a celé živobytí bylo u něho pěkné, jen že na konec si mne tam nevlastní teta špatně považovala. Odešel jsem proto hledat si štěstí jinde — dostal jsem se, řekněme, do lepšího pořádku — ale nic naplat, stýskalo se mi krutě po tom bývalém živobytí a kdybych dnes mohl, vrátil bych se rád a hned bych jel s vámi.«

»A proč byste nemohl, Kudrnáči« — přistoupila teď principálova dcera se smrčinovou snítkou v rudých rtech k Dobiášovi — »připřáhněte šimandla k jednomu z našich a hajdy pojedete s námi — tatínek beztoho pořád říká, že bychom potřebovali ještě jednoho člověka . . .«

»Ale kdyby nás někdo z naší vesnice potkal tady na silnici ku Brodu, dnes tam od nás pojedou na jarmark« — pravil takovým nerozhodným hlasem Dobiáš, jako by to byla jen jediná překážka.

»To je lehká pomoc, zahybněme tamhle k protějším lesům a dáme se směrem k Sázavě«, ozval se principál. »Mohl byste si pro všechno vlézt do našeho krytého vozu a šimandla připřáhneme. No tak?!«

Dobiáš ani nezatěkal zrakoma na rozmyšlenou a na rozloučenou po krajině, která jej kryla a živila devět let, potřásl jen konop-

nýma kudrnama nepatrnou váhavostí a ohlédl se jako po jediné otázce svého osudu zmateně po té, která držela smrčinovou snítku v zubech.

Vyskočivši svižně na dva stupínky zeleného vozu, otevřela dívka před ním beze slova dvířka nového domova.

A tentokrát se Dobiáš usmál na tu ženu, která před ním beze všech tísnivých otázek a závazků rozvírala cestu nového života, takovým pravým úsměvem štěstí, jako by byla strážkyní té nekonečné volné, blahem opájející louky, do které dovedl zablouditi on, vychovaný tulák, jen ve snu.

Vyskočil tak svižně a nerozvážně na stupínky zeleného vozu jako ona a za kratičkou chvíli byl tomu nevýslovně rád, že ujíždějí jakoby celá velká rodina, tak všichni hřejně spolu i se šimlíkem Ferdou tam někam ve svobodnou dáli —

»Ujel mi někam do světa — Bůh ví kam, tenkrát jej v Brodě ani žádný neviděl« — vypravuje prostě a stýskavě Dobiáška, které se hlava ještě více pobělila. »Bůh ví, co si to vzal do hlavy — nebyl to žádný špatný člověk, navykl si při mně pěkně pořádku — nepil, nekarbanil a byl mi vždycky věrný.«

»A nemyslíte, že se vám jednou vrátí?« položila jsem jí otázku na útěchu.

»I to se snad vrátí,« podívala se na mne až vděčně svýma povlhlýma ovrásčenýma očima — »vždyť on zase pozná, že to s ním nikdo na celém světě tak dobře nesmýšlí, jako já.«

»Odpustila byste mu, že vám nadělal tak těžké starosti?«

Sepjala ruce, podívala se nerozhodně na zem, jakoby v dlouhé vážné otázce, ale pak řekla zcela tiše a dojemně zkroušeně: »Odpustila.« — — — Kdybyste potkali někde Dobiáše, povězte mu to — snad si netroufá . . .

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování).

Rod můj tvůj rod bude chránit
v příbuzenské lásky plášti,
málomocná bude zloba;
zákonů též slepé záští!«

Domluvil a starý Gure
klesl v křeslo, svraštil čelo,
kterým jak vír černých ptáků
tisíc stínů přeletělo.

Grozvín ve tvář starce pevně
zabodal své oko rysí,
Gure patřil k stěně v dumách,
zbraní směs kde s štíty visí.

Vyskočil pak z křesla, jeden
strhl meč a tento v blesku
zahrál dříve nežli dopad
s třeskem v oblou štítu desku.

Dutá rána zněla jizbou,
chvěla se jak ozvuk hromu,
vlnila se, nežli zhasla
na rozlehlých chodbách domu.

Otrok stál již v stínu dveří,
hbitě uklonil se pánu.
Gure káže velitelsky:
»Zavolej mou dceru Svanu!«

Zmizel otrok. Ticho. Gure
přecházel síň velkým krokem,
každé jeho hnutí Grozvín
baziliška stíhal okem.

Patřil za ním rozpačitě,
skoro v nejistotě zpola
klesala a zvedala se
v domě jeho hlava holá.

V ticho padly náhlé kroky . . . .
Ejhle, Svana sem se béře,
jedním rázem rozletěly
dubové se těžké dvéře.

Bohatá se prudkým vzmachem
ruky rozhrnula clona,
Grozvín rychle povstal z křesla.
Vešla Svana — to jest ona!

Zářící na prahu stojí,
krásná jako úsměv rána,
pohled její otce hledá,
jakby děl: Zde tvá jsem Svana!

Byla jako mladý topol
stepilá a štíhlá byla,
měla pleť jak mořská pěna,
která v slunci září bílá.

Svítilá tak, skoro řek bys,
čirý jas že k ní se line,
po nábytku šerém splývá,
padá mezi stěny stinné.

Svana z lázně vyšla právě
v plném svitu mladé krásy,
nebo posud nezdvihnuté
v uzel dlouhé černé vlasy

Padaly přes její záda,
halily ji mořem stínů
bílé ruce, plné páže,
slapem až v záhyby klínu.

Stála tu jen v říze bílé
zdobně pouze lemované
bez šperku, jen jantarová
přeska u pasu jí plane.

Pouze těžké zlaté kruhy
na kotníku ob čas zvoní,
jako plný leknínu květ
Krásnou hlavu dívka kloní.

A tu časem mihne se jí
vlasů stín přes tváře ovál, —
jakby sněžnou v dálku plání
černý havran přeletoval.

Jakby přes luh, který zkvetl
stříbrnými liliemi,
táhly stíny černých mračen
klonících se plaše k zemi.

Ano byly černé stíny
havranní ty dlouhé kštice,
ještě vody krůpějemi
sem a tam se blýskajíce. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování).

V.

Zima zvolna přenášela se krajem. U Nováků však se zdálo, že dni na sebe se věsí jak okamžiky.

Není dlouhé chvíle v životě pracujících a z práce své se těšících, jí šťastných lidí. Dlouhou chvíli duše vynalezla, jež zabloudila z tohoto zdravého světa názorů o úkolech člověka a ztrácí se v oblacích jakéhosi neexistujícího blaha, anebo zapadla do močálů naduté hlouposti, jež domýšlí se jednotlivce beze všeho jeho přičinění povznášeti nad ostatní v jeho očích mizerný brav.

Otec se syny závodili v snaze povznésti tovární svůj závod co nejvíce a zdar a úspěch, kterých docilovali zaváděnými novotami a provedenými opravami stávajících zařízení, povzbuzoval je k dalšímu zdokonalování a k novým vždy podnikům je pobízel.

Jako Novákových, také továrna Schmiedových přítokem mladých sil obou synů rovněž pevnými kroky rozehnala se ku předu za hledáním nových cest pro odbyt své výroby a dobývání pevné, trvalé půdy této výrobě na světovém trhu. A soutěž obou stran každou z nich zdravě zpružovala, k rozmachům co nejodvážnějším napínala. Prudká obchodní rva mezi Schmiedovými a Novákovými na obchodním světovém trhu stávala se kladivem, kterým společně všecku ostatní konkurenci utloukali. Prospěch a zisk strhovali na sebe jak Schmiedovi tak Novákovi. Na obou březích horské říčky množil se počet dělnictva, na obě strany z nádraží společného jim, vozeny nové, s větší úsporou času i dělných rukou pracující stroje.

Tam i onde nestačovaly dosavadní místnosti tovární, rozšiřovaly se, rozpínaly co jen bylo možno, plány kuly se na přístavby a zabrání nové půdy k účelům továrním, přivtělení dalších pozemků k majetku továrníků.

»Už bude pomalu na čase,« pravil jednou Josef Novák k sousedu a švakru Schmiedovi, setkav se s ním, »abychom my staří mladým ustoupili. Na odpočinek šli.«

»Proč?« řekl Schmied.

Novák se díval na něho, jakoby dobře nerozuměl. »Ale jdi,« poznamenal pak. »Přece jsem slyšel —«

»Pravda,« Schmied přisvědčil nedomluvené větě. »Co nejdříve můj Karel i Emil k tobě přijedou, aby pozvali vás na svatbu. Ale proto nemusím já odstoupit stranou, zmizet s jeviště své dosavadní činosti,« Schmied dosti rozhorleně zvolal.

»Přirozený to světa běh,« Novák poznamenal. »Děti následují po otcích. A my jsme už staří, Schmiede. Čas jest už na nás ustoupit.«

»Já synům neustoupím. Já je k sobě zdvihnu, ale s nimi zůstanu v spřežení,« pravil Schmied.

»Krok s nimi nebudeš držet,« Novák podotknul. »Lépe jest nám vypřáhnout a uchýlit se stranou, nepřekážet, mladou bujnou krev nechat samotnou s vozem dále jeti.«

»Mluvíš jako sedlák, který postoupí živnost a jde na vejminek, to jest, nechá si od syna už jen pak vyplácet almužnu,« Schmied řekl mrzutě. »Na vsi, na statku, snad jinak to nejde. Ale v průmyslovém závodě, v továrně! Zde není třeba, aby jeden musel ustoupit, když druhý je zde, který chce do sedla si sednout. Zde možno vedle sebe sedět a společně jeti. A čím více sil združených, tím lépe se jede. O moji Grétu,« sděloval tajemně Schmied slovy přitlumenými, skorem šeptmo — »uchází se jakýsi Fridrich Burger.«

»Slyšel jsem také již, slyšel také o tom,« Novák poznamenal. »Je z říše prý, bohatý velice.«

»A řádný muž, z dobré rodiny,« Schmied doplnil. »Přeptal jsem se na všecko, můžeš si myslet. Mladý ještě muž, sice vdovec, ale bezdětný, sotva rok byl se ženou, když mu umřela. Partie zkrátka výborná v každém ohledu. Jenom že Gréta nám dosud —«

»Vím, vím,« Novák zas vyrušil z řeči. »Škoda, brachu, vidíš, škoda, že se poměry tak utvářily. Byl bych rád viděl to spojení našich dětí.«

»Též jsem tak myslíval,« Schmied přisvědčil. »Ale nyní, když jasně o všem uvažuji, jsem rád, že se tak nestane.«

»Proč? Jak to myslíš?« Novák nemile dotknut, poněkud uražen, se tázal.

»Řeknu tobě, vysvětlím,« Schmied odpovídal. »Nám by tím provdáním tam k vám — jak bych se jen dobře vyjádřil? — svázaly se trochu ruce — vlastně ani ne svázaly — kterak mám říci? — oslabeny by byly« — —

»Nerozumím,« Novák řekl. »Dobře nechápu.«

»Věc je přece jasná,« jal se vysvětlovat Schmied. »Ty se o politiku mnoho nestaráš, v tom jsi nikdy nebyl tuze honěný, Nováčku, brachu. Snad ani nic nepozoruješ, jak se otázka národnostní pořád vyvíjí a spěšnými kroky ku předu spěje, k rozřešení určitému v budoucnosti. Ale tvoji synové pozorují, tvoji synové vidí, tvoji synové účastní se díla, spíše bych řekl boje, boje proti nám. Dosud je všecko jen samou přípravou jaksi, všecko je tlumeno pořád, nic jak se patří ještě nevypuklo, ale bude hořet na celé čáře za nedlouho. Srazíme se, myslím, hezky prudce zde na tom národnostním pomezí. A vidíš — tady máš to — — Meč nemůže tak bezohlednou, silnou vést ránu, když na druhé straně někdo jest nám hodně blízký, jehož bojíme se při tom poranit a tudíž také nepřítele musíme šetřit. Tak je to, tak Nováče. Dcera moje u vás, ženou tvého syna, byla by pro nás závažím. A proto dobře, že se ti dva nevezmou, že se za sebe nedostanou. No, pravda,« vpadl v ton k obyčejnému svému hodně drsnému výrazu nepoměrně měkký. »Srdéčko tu trochu bolí — inu, kdo by mohl zazlíti — mladé děvče — sny, touhy, ideály — a jak se to jmenuje všecko v řeči mládeže . . . Ale to se zahojí, to se poddá všecko za krátko, slzičky uschnou. Grétu pošlu teď k příbuzným do Vídně,« Schmied mluvil dále. »Jiný vzduch, zábavy, styky s novými lidmi — to je tak nejlepší medicína na tyhle takové nemoce. Mé dítě má v sobě zdravou krev, žádnou limonádu. Smrt z toho jistě žádná nebude. Za půl roku — za rok řekněme nejdéle — bude paní Burgrovou. A bude spokojenou, šťastnou ženou, dá-li Bůh i šťastnou matkou. A považ si, Nováku« — Schmied do hlasu nyní vložil mnoho chlubné pýchy. »Považ! Do kapitálů, který teď synové vyžení, přibude ještě kapitál Grétina muže. Nejen že s věnem jejím z našeho nic neodteče, všecko u nás pěkně zůstane pohromadě, ale i nový, vydatný proud ještě přiteče — a všecko se spojí v jedno — —«

»Budou to naši mít s vámi co dělat, Schmiede,« Novák řekl poněkud úzkostlivě. »Ale nedají se hned tak,« připojil potutelně a spolu chlubně se usmívaje. »S těmi nebude jen tak snadná práce. Proti tlaku protitlak se vzbudí tím mohutnější.« Novák si začal mnouti ruce, jako by se těšil a dočkati se už nemohl, aby to, nač se těší, spatřil. »Bude to veselá vojna u nás na průmyslové naší šachovnici,« podotknul.

»A také na šachovnici národní,« Schmied doložil. »Co je v šachu sedlák, to je na této tovární dělník. Ten se nejdříve posunuje, razí cestu do těla druhé barvy, aby se vniknouti tam mohlo a oblehal se nepřátelský král, až jest umořen, zavřen

»Ty mluvíš, jako bys sám také chtěl zalovit si do té politické polívky, Schmiede,« kousavě poznamenal Novák. »To já už se syny také v tom nepůjdu.«

»Mládí strhuje stáří za sebou,« řekl Schmied. »A konečně, když mezi vlky jsme, výti musíme s vlky. Kdo nevyje, je ovce, kterou druzí roztrhají.« (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Od žen mrzutých, nedbale ustrojených, nehovorných, s hořkými výčitkami na rtech bez žáru utíkalo se sem manželům radostně jako na výslunnou stráň ze studených úžlabin. Svobodné sem pudila koketnost mládí, všemi zachvívala žízeň ženskosti. Některým více, jiným méně. Starým se tu tak dobře snilo o blaženství dávno prchlých dnů mládí — a všem časem se líhly v hlavě nápady na dobrodružství.

V těch růžích na tváři paní Čejčilové, pod víčky šelmovstvím zatíženými, v jahodách jejích rtů, v loktech tužších řemenů co ubylo svodů, co popudů k otázkám, jež se prot nášeji toliko zrakem.

Již měl »Zlatý hrozen« několik stálých společností. Byli tu pevní hosté určitých dnu, byly tu kroužky přátel, kteří na vyvolená místa sedávali dvakráte třikráte týdně, byla i hrstka těch, kteří sem zacházeli každého večera. Hostinec pokládaný původně za ztracenou stráž, stal se pojednou hledaným cílem.

Závist v čas vložila ovšem svá železa do ohně. »Dobře zpravení« počali při zmínce o »Zlatém hroznu« dvojsmyslně mhouřiti oči, při vzpomínce na krásnou paní v osamělém hostinci, jejíž manžel hlídal v pokojíku za kuchyní postel, významně krčili rameny a mávali odmítavě rukou. Ale tato želízka brzy vychladla.

Paní Čejčilová dokázala jasně, že na bílém čele jejím není místečka pro vypálení potupného nějakého cejchu. Hovorům, kterým počalo se nějak kaliti dno, bleskem svých pohledů rychle strhla hráz. A mračilo se, dokud nebyla tu zase prohledeň čistých vod.

Pak ihned pustila stavidla svých veselých poznámek, jakoby nebylo nic nepříjemného předcházelo, zasvítila jako štědrovečerní stromeček a rozezvonila se v úsměvy. V těch kdyby i smrt byla bývala, šli do nich rozjaření hosté nehledíce na levo na pravo. Jejich tísně spadly v té vonné peřeji k hlubokému dnu.

Zůstala všem kouzlem, otázkou. Protože nebylo pochybnosti, že je v duši její tak čisto jako v jejím oku, octla se pomluvná železa záhy v starém haraburdí bezvýznamného a ještě jen ojedinělého klepaření.

»Snědl bych tu ženskou!« říkal často poštovní oficiál Zvědínek, který »Zlatému hroznu« zasvěcoval úterky a soboty, kdy tu měli v levém koutě sólo pravověrní bulkáři.

»Štěstí je taková ženská,« hovořívál kameník Šátský. Při tom se obyčejně na okamžik zasmušil. Vyběhla mu na desku vzpomínek zlá jeho žena.

»To je kapitál, taková žena!« dokládal mlékař Cyterák. »Tady je to přece vidět. Pes by sem nešel za zlodějem — a jaká je tu návštěva. Pivo to jenom nedělá, ani ty omáčky. On a je toho všeho původ, on a ten hrozen zlatí!«

Opravdu bylo zřejmo, že se v Čejčilovic domě množí kořínky štěstí. Čepovalo se jako v nějakém hostinci na hlavní třídě, účet u řezníka rostl každým měsícem a pekař se netajil, že má pěkný odbyt u »Zlatého hroznu«.

Čejčilová vzpomínala, že toho všeho je asi příčinou bavorský tolar nebožtíka kožešníka, ale nepochlubila se tímto svým věděním. Aby to štěstí třeba někdo neuřkl.

Ale našlo se, že si štěstí sedlo u »Zlatého hroznu« zejmena na jedno místo. Zjistili to karbaníci. Kdo seděl v levém koutě, vyhrával skoro vždycky. Vznikly z toho i hádky, kdo tam má seděti. Oficiál Zvědínek, jehož úspěchy v bulce přivedly jiné hráče na myšlénku, proč tak houževnatě lpí na šťastném svém koutku, nechtěl ani slyšet, aby se místa hráčů časem střídala. Dvě partie se proto rozbily. A když se historie o šťastném místě donesla v uši karbaníků z jiných večerů a několik nápadných výher na tom místě způsobilo rozbroje, prorazil konečně náhled mlékaře Cyteráka, aby se v levém koutě nehrálo v karty vůbec. Tento nápad doznal brzy souhlasu většiny a pak se stoly přemístily. Tím způsoben klid.

Za nějaký čas se na příčinu sporů zapomnělo. Ale jednoho večera zase oživla vzpomínka na šťastné místo a to způsobem vzrušujícím.

K »Zlatému hroznu« přišel na sklonku listopadu pozdě večer Karneol, asi sedmadvacetiletý židovský agent. Byl tu dobře znám; ve čtrnácti dnech nejméně jednou zabloudil sem na skromničkou večeři a skleničku piva.

Tropívali si tu pak někdy šašky z jeho židovství, ale spíše jen proto, aby se zavadilo také o nějakou jinou strunu. A protože vytáhlý mladík osvědčoval při takových příležitostech vzácnou shovívavost, sbližovali se s ním jaksi hosté »Zlatého hroznu«.

Živil se nějak bídně. Zkusil to a ono, ale v ničem se nemohl dobře uchytit. Se starým šatstvem již obchodoval, pak vypomáhal nějaký čas na blízkém židovském hřbitově

v kanceláři, potom cestoval pro nějakou začínající tiskárnu a trochu se i kolem chudičké pražské bursy točival. Ale tou dobou bylo s bursovními spekulacemi zle. Po vídeňském krachu, který skoupal i v Čechách tolik lidí, nedařilo se tu spekulacím. Proto se vrhl brzy na splátkový obchod s hodinami, když si ho byla vyhlédla k zastupování nějaká nevelká firma. Aby našel pro svůj krajíček ještě jednu kurku, prodával i promessy. Za pakatel nabízel židovský mládenec s nakrouceným knírkem právo k jedinému tahu velkých losů. Ale také s touto kocábkou jen tak tak nad vodou se držel.

Když si hosté »U hroznu« na Karneola časem vzpomněli, shrnoval mlékař Cyterák svůj náhled o něm v slova: »Je to hloupý žid a basta!« Byl v té kritice vlastně projev jakési sympatie, neboť hloupost, nedostatek chytrosti u bližního nikdy nepobuřuje.

Řečeného večera přišel Karneol nějak zemdlen. Prometl předměstí a obchodu skoro neudělal. Pak se rozběhl do nejbližších vesnic, ale vrátil se i odtud bez výdělku. Unaven, ublácen zastavil se kolem osmé hodiny »u hroznu«, kde bylo již živo.

Karneol brzy postřehl, že je tu dnes všecko jaksi v dobré míře. Proto vyňal tři promessy a zatřepal nimi nad hlavou:

»Pánové, poslední tři kousky. Prvního je tah. Kdo chcete vyhrát sto tisíc?«

»Já? Já!« křičeli veselé hosté, »ale zaplatíme až, vyhrajem-li.«

Karneol odpověděl několika vtipy, ale odstrašit se nedal. Vstal a od stolu ke stolu šel s pestrými listy. Nikdo však nekoupil.

»Pane Lodr',« řekl posléze muži v modré kondukterské bluze, »podají svému štěstí ruku. Kouknou: jsou na tom místě, kde míval pan Zvědínek takové štěstí. Za tři dny je tah — co znamená u nich těch pár šestáků?«

Lodr byl konduktérem na rychlících do Karlových Varů. Těm pršívají v létě zlatky propitného. Že se jeho peněžní mohoucnosti Karneol dotkl, zalichotilo mu. A když si vzpomenul, že sedí při této příležitosti na tak šťastném místě, zvážněl. Přemítal přemítal — a za okamžik vznesl ruku ke Karneolovým promessám.

Ale Karneol v tom trhl papíry k sobě: »Co dostanu, pane Lodr', vyhrajou-li.«

»Tisícovku, bude-li to hlavní trefa,« řekl Lodr s kuráží a uhodil do stolu, jakoby smlouvu pečetil.

»A co já, když náš hostinec dá k tomu štěstí?« zasmála se hostinská, která se byla právě přiblížila ke stolu.

»Také tisícovku, ale pak dostanu od milostpaní hubičku,« řekl rozjařený konduktér a uhodil do stolu dvakrát.

Přítomní byli vesměs očima u tohoto výjevu. I karbanikům klesly ruce do klína.

Půvabná panička zaplanula jako květ vlčího máku, ale nezůstala odpověď dlužna: »Hubičku nedám ani za deset tisícovek, pane Lodr' — vy jich máte doma dost a hezkých a zadarmo. Ale přinese-li vám ten kout štěstí, dáte tisícovku našemu Pepíčkovi! Platí?«

»Platí! Ať má váš klouček památku!« křikl Lodr a hrábnul do promes. Jednu vyňal, složil a zasunul do notesu; pak vyklopil peníze.

»Páni jsou svědky,« žertovně zvolala paní Čejčilová. Všichni zvolali, že ano. Chvíli se pak ještě o možnosti výhry a o následcích toho hovořilo, ale když přišli ještě nějací hosté, věc se zase zamluvila. Jenom když k desáté hodině Karneol odcházel, vzpomněl si Lodr na los a poznovu opakoval žertem slib svých tisícovek.

Druhého prosince byla v novinách čísla losů tažených včerejšího dne ve Vídni. Lodr si koupil časopis ráno na nádraží. Ale jak nalezl telegram o tahu, skácel se jako špalek. Omdlel, neboť na jeho promessu připadla opravdu hlavní výhra . . .

IV.

Jednoho dne v lednu od časného jitra sháněl Karneola po celém předměstí jeho krajan Freund. V bytě mu řekli, že je ve francouzské kavárně u Prašné brány, tam se dověděl, že odešel před nějakou chvílí na předměstskou radnici, odtud poslali Freunda zase do bytu, a tam mu sdělili, že bude kolem desáté jistě asi u »zlatého hroznu«.

Patřil nyní k denním hostům šťastné hospody. I na posnídánku chodíval často ke krásné šenkýřce, do jejíhož domu přinesl tak šťastnou promesu. Nějak se skoro vzdal spoření a úzkostlivého obracení krejcarů, když byl Lodr tisícovku před něho položil, jak byl slíbil.

Šťastný konduktér dokázal, že má kavalírskou duši. Jakmile výhru shrábl, vyplatil tisícovku nejen Karneolovi, ale i Pepíčkovi paní Čejčilové.

(Pokračování).

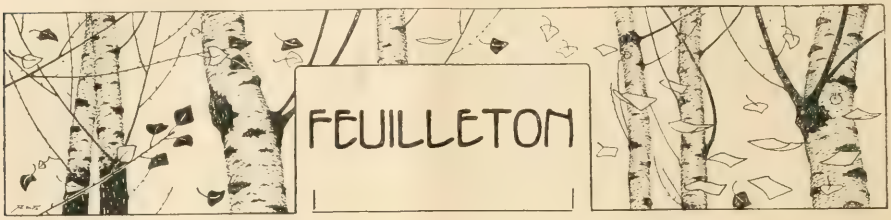

MÁJ V NYMBURCE.

Královské město Nymburk přiřadilo se k městům, na které budou členové Máje rádi a často vzpomínat. Na dny 17. a 18. říjen pozvali si Nymburští české literáty, jimž chtěli povědět, jak rádi čtou české knihy a zahrnuli je tolika milými a srdečnými pozornostmi, že přiváděli družinu literátů mnohdy až do rozpaků. Zapisujeme do májové kroniky vedle Chrudimi, Tábora, Slaného, Turnova a Mladé Boleslavi město Nymburk, jehož občanstvo v ušlechtilé snaze, podepřít spolek v jeho starostech a zodpovědnosti, kterou na sebe vzal založením pensijního fondu pro své členy, při každé příležitosti nám dosvědčovalo, že svou slavnost pořádá s opravdovou srdečností a upřímnou láskou. Do města přijeli literáti v neobyčejně četném počtu, ačkoliv počasí nebylo zrovna nejlákavější. Súčastnili se výletu: Dr. Jar. Borecký, Karel Červinka, A. B. Dostál s chotí, Jan z Finberka, Milan Fučík s chotí, Dr. Jiří Guth s chotí, Fr. Herites s rodinou, Ignát Herrmann, J. M. Hovorka, Ant. Klášterský, Ot. Klazar, J. D. Konrád, dr. R. J. Kronbauer, Em. šl. z Lešehradu, dr. Duch. Panýrek s chotí, K. Rožek, Fr. Sekanina, Fr. X. Svoboda, Václav Štech, Dr. J. Štolba s chotí, F. A. Šubert, Ot. Theer a Jar. Zyka-Borotínský.

Píšeme pamětní lístek o krásných chvilích, o kterých možno napsati, že se nám nesmazatelně zapsaly v duši. V sobotu večerním vlakem přijeli jsme do města. Pohostinné občanstvo rozvezlo si hosty do svých milých a útulných domácností. O osmé hodině večerní shromáždila se ve dvoraně na »Knižecí« elita nymburského a okolního občanstva. Byl to milý, teplý večer. Starosta města p. Červený uvítal družinu spisovatelů na půdě staroslavného Nymburka stručným, ale upřímným a ze srdce linoucím proslovením, načež horlivý jednatel ochotnického spolku »Hálek« p. Donát promluvil k hostům s tak roztomilou bodrostí, že jsme všichni rázem v novém okolí zdomácněli. Když za Máj odpověděl a za pozvání i za krásné uvítání poděkoval dr. Kronbauer, vstoupil na podium Fr. Ad. Šubert, jenž svou přednáškou o divadle a jeho stycích s životem velice šťastně zahájil akademii, na které na výslovné přání pánů pořadatelů přednášeli vesměs práce svoje z rukopisů pp.: Ignát Herrmann, František Herites, Václav Štech, dr. R. J. Kronbauer a Em. šl. z Lešehradu. Příjemným překvapením byly zpěvné vložky člena opery Národního divadla sl. Kubátové, která svými rozkošnými písněmi uchvátila.

Věru, ve snu jsme se nenadáli, že výlet náš do Nymburka nabude tak okázalého rázu. Přijeli jsme poděkovat za pozornost, našemu pensijnímu fondu projevenou a všichni jsme byli překvapeni a napíšme to upřímně, až zaraženi tou přemírou laskavostí a přátelských ochot. Hodiny nám uplynuly jako minuty a my neradi odcházeli ze dvorany, kde jsme prožili tolik hezounkých okamžiků. Druhého dne dopoledne ukázali nám Nymburští svoje město, provedli nás museem, ukázali nám svoje paláce, které zbudovali pro svoje školství, upozornili nás na svoje staré památky, zavedli nás na svůj rozkošný ostrov, ve svou Nymburskou Stromovku a pánové Tolman, Jedlička a Florián s pozoruhodnou znalostí vše nám zevrubně vysvětlili. Banket v restauraci p. Hulíka měl spíše rodinný, než slavnostní ráz. Zde už jsme byli jako doma. Znali jsme se navzájem, pořadatelé nás velice obratně rozsadili mezi účastníky banketu a nám se zdálo, jako bychom seděli ve velikém rodinném kroužku. Za vroucí, za krásná, za srdečná slova, jež k nám pronesli pan Červený, starosta města Nymburka, jež přijalo protektorát slavnosti, pak předseda výboru slavnostního p. Kulich, za »Hálka« p. Donát a ředitel pan Hanuš Karlík, jménem Máje poděkoval místopředseda jeho p. Václav Štech. Nymburk vzpomněl si na Máj ve chvíli, kdy pomoci a porozumění české veřejnosti svrchovaně má zapotřebí, v době, kdy čeští spisovatelé uskutečnili svůj dlouholetý sen, kdy založili svoje vlastní nakladatelství a tím položili základy samostatnosti českého literáta. Řečník promluviv o významu Máje i o obtížích, jež stavěly se v cestu založení vlastního nakladatelství poděkoval občanstvu města Nymburka slovy tak vřelými, že ozev jeho řeči byl družině Máje pádným dokladem, že v Nymburce má Máj věrné a vytrvalé přátely. A tu stalo se poprvé, že členů našeho spolku, že Máje a jeho práce horoucími slovy vzpomněly tentokráte i dámy. Učinila tak předsedkyně Národní Jednoty Severočeské pí. Růžena Červená, choť starosty města, jejíž sympatický přípitek vyvolal nadšenou bouři a po ní hned pí. Hedvika Šafránková za »Ladu«, jež s roztomilou pevností

prohlásila, že Máj může pevně spoléhat na ochranu a pomoc žen a dívek Nymburských. Čestný úkol poděkovati, za tyto projevy připadl pp. J. M. Hovorkovi a dr. R. J. Kronbauerovi.

Zvláštní pozornost prokázána byla F. A. Šubertovi, jehož zásluh vřelými slovy vzpomněl o slavnost Máje velice zasloužilý soudní adjunkt a rodák Nymburský p. K r o u s k ý. Šubert očividně dojat poděkoval za projev uznání, na který jistě hned tak nezapomene. Pan Břetislav Tolman jménem českých úředníků železničních i jako člen slavnostního výboru vzpomněl básníků Svatopluka Čecha a Vrchlického, načež V. Š t e c h řadu přípitků uzavřel rozmarným doslovem, v němž zejména vzpomněl neobyčejné laskavosti nymburských dam, jež o pohostění pečovaly až s obdivuhodnou obětavostí.

Svou nepřítomnost telegraficky omluvili: Svatopluk Čech, Adolf Černý, F. S. Holeček, Jaroslav Kvapil, Vilém Mrštík, Alois Mrštík, Dr. K. Pippich, Josef Šmaha, M. A. Šimáček, Bohumil Zahradník-Brodský; blahopřejné telegramy zaslaly: ochotnická jednota »Kolár« v Mladé Boleslavi a města: Čáslav a Ml. Boleslav. Slavnosti súčastnila se také deputace města Poděbrad.

Na večer v městském divadle všichni jsme se těšili. Nymburští ochotníci mají chvalnou pověst — jsou považováni za nejlepší a nejhorlivější ochotnickou družinu v království Českém. Nymburští nemají do Prahy daleko, mají výborné železniční spojení a na premiéry v Národním divadle dojíždí jich vždy celá skupina. Jejich repertoir je původní a není českého kusu, který by nebyl v jeho pořadu. Divadlo bylo v lesku a naplněno do posledního místa vybraným obecenstvem. O vzorném provedení dvou aktovek Jaroslava Vrchlického promluvíme na jiném místě listu. Přesvědčili jsme se, že pověst herecké družiny z občanských kruhů není nadsazena . . . bavili jsme se skutečně výborně. Pořad slavnostní měl svůj konečný závěr v restauraci p. Hulíka. Nikdo nepomýšlel na odchod — už jsme se docela sbližili a seznali a neradi jsme vzpomínali na chvíle rozchodu. Cizí, neznámí přijeli jsme do města a bylo nám teskno a smutno, když jsme odjížděli. Zapomněli jsme na to, že jsme sem jeli jako hosté, protože jsme odjížděli jako přátelé Nymburských. Píšeme tuto vzpomínku na pobyt v Nymburce skutečně na památku. Vždyť jistě ještě po dlouhých a dlouhých letech rádi a často posílíme se myšlénkou a radostnou vzpomínkou na to, co jsme tu zažili . . . na ono milé, hřejivé, útulné teplo, jež nás ovanulo a jež každému z nás bude nejen potěchou, ale i posilou. —*r.*

Máj v Nymburce. (Fot. dr. J. Brejcha.)

K našemu vyobrazení. Členy Máje prováděli Nymburští při návštěvě 17. a 18. t. m. ve skupinách městem. Hlavní proud podařilo se zachytiti na citlivou desku, když opustil budovu reálných a obec. škol, kde se nalézají též sbírky měst. musea. Z návštěv Májových přinášíval svého času obrázky »Světozor«. Přejímáme-li toto jeho dědictví, jistě nechybujeme, poněvadž takové doklady ze života českých autorů jsou zajímavou památkou.

:: **Májové slavnosti Nymburské.** Na jiném místě vzpomínáme krásných okamžitů, jež připravil 17. a 18. t. m. královský Nymburk spisovatelstvu, jež representuje Máj. V době neutěšených společenských rozvratů, politických zmatků — v časech, otrávených pessimismem jako sychravým povětřím — málo se na nás v Nymburce plné dva dny jenom sluníčko. Česká obec čtenářská — jádro národa, zdravý jeho kořen — to podávalo ruce přátelské zástupcům literatury, vítalo je a těšilo se s nimi. Žádní snílkové nevítali to Máj, kteří znají svět toliko z knih a od studijní lampy — byly to roztomilé hospodyňky, zdravá čilá děvčátka, která se koukají rozumně na svět, byli to mužové osmahlí prací, s vráskami, jež vryla životní starost, lidé praktičtí a energičtí. Všude jsme viděli stopy jejich prací. Beze všeho vypínání prováděli nás representanti města starosta J. Červený, náměstek dr. Krouský, členové městské rady, ředitelé škol, učitelé a jiní svým městem, které vykonalo v posledním dvacítileti divy.

Prostě poukazovali na svou pokrokovou práci v městě. Kterak kladou na př. nyní statisíce do země, aby se dostalo občanstvu zdravé vody a plynového osvětlení. Půldruhého milionu věnovali dosud na školy. Ach, ty krásné učebny, sbírky, školní zahrady — ústavy pro mládež školou ještě nepovinnou, pro děti odrůstající, a zdárně prospívající ústavy střední. Všecko účelné, čisté, spořádané. Pěkné museum, veřejná knihovna, čítárna, sady velkoměstského rázu, radnice jako zámeček, divadlo veselé a útulné. To jsou krásné sledy nejplodnější práce.

A ti dobří lidé. Dámy elegantní a při tom tak milé. O všem bylo možno s nimi hovořiti. Mají výbornou organisaci spolkovou, v Nymburce se hojně čte, knihovna je v každé skoro domácnosti, Mají tu kroužky pro konversaci v cizích jazycích a s Prahou jsou v úzkých stycích. Nymburk je na příklad denně snad zastoupen v Národním divadle několika pozornými diváky.

Roztomilost nymburských dam uváděla nás až v úžas. Vždyť i výborně a bez ostychu řečnily o banketě zástupkyně nymburských paní.

Ochotníci nymburští mají znamenitou pověst po celém českém světě. Osm, deset členů jejich mohli bychom ihned postavit na velkoměstskou scénu. Pány Pospíšila, Lustiga, Donáta, z dam paní Nechvílovou, sl. Teklovou, sl. Šimáčkovou a jistě ještě několik — bez jakýchkoli zkoušek a uměleckých apretur. A jak si tito výborní ochotníci opatrují to své divadlo — jak oko v hlavě. Když pan Donát se zanícením hovořil o práci, snech a touhách nymburského divadla, srdce se nám radostí chvělo — to mluvila z něho taková česká upřímnost, ono bezeskvrnné vlastenectví šedesátých let, kdy jsme šli do boje s holýma rukama, ale nadšeně — nadšeně!

Při tom překvapovalo, jak často se z řečí, proslovů a vzpomínek ozvala literatura. Ředitel pan Karlík tak šťastně vzpomenul Máchy, jiní citovali úryvky z Čecha a j. básníků, zástupce »Hálka« ohnivě uctíval památku autora, jehož jméno spolek nese, dámy prohlašovaly, jak si váží domácího písemnictví. Jak zřídka vycítujeme z veřejných projevů, že naší řečníci také čtou . . .

Jeden zajímavý hlas se ozval v připitcích o banketu. Vrchní inspektor dráhy severozápadní pan Tollmann fukl o řádeček našeho článku o Nymburce v čísle 3., ve kterém jsme se dotkli němectví železničních úředníků. S jakýmsi steskem požaloval tu, jak se v české veřejnosti ubližuje těm, kdož obecenstvu slouží při drahách, jak nedoceňuje se jejich těžká práce a jak skoro šmahem hovoří se o nich jako o synech, kteří snad na vlast zapomínají. Bylo to tak upřímně řečeno a padlo to jistě na půdu úrodnou. My čeští literáti, jimž se tolik křivdí, pochopili jsme tento ozev a tiskli jsme řečníku ruce za to tím vroucněji.

Něco jako nová hvězda vzcházelo nám při této návštěvě Nymburka.

Aj — není to jitřenka nových dob, kdy přes močály politických sporů, stranických rvaček, přes hlavy osob žijících z veřejných zmatků, přes ramena řemeslných agitátorů podá si paže česká inteligence?

Není možno, aby se k nám očista veřejných vztahů dostala po mostech zřízených přes dnešní bahnitou záplavu pro ty, v jejichž hlavách je jasno a vědění, v jejichž srdcích je čisto — a jejichž síly jen proto zůstávají ztraceny tak často pro veřejnou práci, poněvadž duše jejich štítí se vřavy?

Česká inteligence! Není ta onim Blaníkem, který přijde k slovu, až bude nejhůře? *ech.*

= **Antonín Řivnáč**, president pražské obchodní komory slaví, dne 23. října t. r. svoje šedesáté narozeniny. Řivnáč je chloubou obchodnického stavu našeho; i jako důmyslný organisátor i jako muž rozsáhlých styků a bohatých odborných vědomostí, radou i účinným skutkem prokázal stavu i korporacím jeho služby neocenitelné. Když mu bylo šestnácte roků, vstoupil jako praktikant do závodu svého otce, který přivedl k tak znamenitému rozkvětu, že nejen v Rakousku, ale i za hranicemi závod jeho representuje čestně české knihkupectví. V organisaci našeho zmohutnělého knihkupectví jsou stopy jeho činnosti všude znatelny.

Gremium pražských knihkupců vděčně vzpomíná jeho starostenství a spolek českých knihkupců čítá jej mezi své čestné funkcionáře. Když začátkem let šedesátých začal český obchod rozpínati křídla k samostatnému vzletu a založen spolek »Merkur,« jenž byl střediskem památných těchto počátků a snah, byl Rivnáč mezi nejhorlivějšími pracovníky v počátcích této emancipační éry českého obchodnictva a zároveň zakladatelem spolkové této obchodní bašty. Přišla pak na řadu palčivá otázka, naše obchodní školství, jež šťastně řešena založením československé Obchodní Akademie. První tyto počátky byly, jak známo, krušné. Rivnáč byl prvním jednatelem Akademie, řadu let nezištně a neunavně pracoval na rozkvětu ústavu, jemuž do dnes jako člen správního výboru platné a nenahraditelné služby prokazuje. Činnost Řivnáčova je skutečně úžasná a obdivuhodná. Jako president obchodní a živnostenské komory vede důležitou tuto stavovskou instituci se vzácným taktem. Byl dvacet let jejím členem, nějaký čas místopředsedou a konečně od loňského roku předsedou, jenž korporaci této svými vynikajícími znalostmi obchodními pomáhá k pověsti nejchvalnější. Uměleckoprůmyslové museum pražské komory, jež tak utěšeně se rozvíjí, má v Rivnáčovi nejen jednoho z prvních, ale také hlavních propagátorů. Přední finanční naše ústavy čítají presidenta komory mezi své vlivuplné členy správní rady; je mimo to stálým soudním znalcem v oboru knihkupeckém a členem rozhodčího sboru v oboru práva autorského. Je to pracovník neúmorný, spolehlivý, bystrý a vynalezavý — a proto popřej mu Prozřetelnost ještě nepočítaných let, by vědomosti a zkušenosti jeho zůstaly nám zachovány.

⚍ Divadlo v Nymburce: **Pomsta Catullova** a **Závěť lukavického pána**. Zcela dle představ a očekávání účastníků, stalo se jádrem nymburských slavností nedělní představení obou Vrchlického aktovek, Pomsty Catullovy a Závěti Lukavického pána. Již sama divadelní místnost, intimní a roztomilá ve svojí moderní úpravě a účelném přizpůsobení, mile překvapila hosty, jimž nebyla ovšem neznáma pověst o divadelním obecenstvu nymburském, o jeho nadšení a obětavosti i o jeho nezměrné lásce ke stánku Thaliinu. A přece je všecky zaplavil radostný úžas, když vešli! Divadlo v lesku zaplálo jim vesele vstříc, a když se vyhrnula opona, zasnilo se hlediště čistým, ničím nezkaleným snem hluboké poesie básníkovy, která tak vzácně karakterisuje Pomstu Catullovu. Opravdu: pověst, že divadelní jednota »Hálek« v Nymburce náleží ke spolkům toho druhu nejvyspělejším, byla už odjinud známa — ale přece jen vysoce musil překvapiti výkon slavnostního večera. Co snivé lásky, co neuvědomělého roztoužení a co tiše cítěné poesie vkouzlila pí. Nechvílová v postavu snivé Akmé a co vášně a hrdého vědomí vlastní krásy, uraženého ženství a vypěstované samostatnosti osobní vdechla svoji Clodii slečna Teklová! Postava básníka Catulla, kterou vypracoval s takým porozuměním a proniknutím snů básníkových nepřekonatelný regiseur divadla tamního, p. Pospíšil, jakož i humorem a životní pravdou prozářený konsull Metellus páně Lustigův, zůstanou nezapomenutelny. Velmi dobře se representovali i pp. Ráchlík v úloze otrokářově a Stránský jakožto správce domu Catullova.

Provedení druhé aktovky neslo se už tím živým, bezprostředně vytrysklým a vypracovaným tempem jako souhra Pomsty Catullovy. Leží to jednak v náladě kusu samotno, jednak v okolnosti, že tu bylo popřáno v některých úlohách místa silám mladším a snaživým začátečníkům. Přes to však byl výkon sl. Šimáčkové v úloze baronky Zářecké nejvýše pozoruhodný: křehká gracie jejich pobybů a roztomilý takt, s jakým se dovedla pohybovati v choulostivé situaci, svědčí o přirozeném nadání slečnině, které výborně urovnávalo sem tam nějakou disharmonii okolní. Pěknou maskou i hrou vynikal p. Tekl v úloze labužníka Oskara a plného uznání za svoji svědomitou pili zaslouží i pp. Donát, Dlabač, Podzimek a Tuček. Vůbec byl dojem večera silný a neodolatelný. Při všeobecném nadšení a v radostné náladě slavnostní jistě že na mysli každému z účastníků hanulo přání, aby nejen podobných jednot divadelních, ale i podobného nadšení v obecenstvu pro jeviště bylo na českém venkově hodně vic . . . *S.*

☐ **Občanské Listy** v Nymburce věnovaly Máji číslo vydané 17. t. m. V čele byly případné básně Pozdrav Máji od Viktora Klementa a »Českým spisovatelům«. Po vzletném článku »Vítej nám, Máji« následovala obsažná stať o spolku Máji, jeho vzniku a rozvoji, Také lokální část listu se obírala z valné části Májem. Redaktor p. Josef Florian ujal se i jinak velice přátelsky členstva Máje. Prováděl a vysvětloval neunavně. Za tu kollegialní ochotu děkujeme p. Florianovi upřímně. V tomto muži má Nymburk znamenitého znalce místní historie; jeho vysvětlivky byly nejenom zajímavy, ale zároveň při vší zhuštěnosti velmi instruktivní.

⊙ **Máj a česká města.** Spolku českých spisovatelů belletristů Máje vzpomnělo zvláštními okázalými slavnostmi již několik měst. Řadu zahájila roku 1890. Chrudim, po níž roku 1893. následoval Písek. Roku 1900. přátelsky vzpomněl na Máj Tábor, roku 1902. uspořádal kruh českých dam v Praze velkou slavnost na Žofíně, na jaře letošního roku Mladá Boleslav uvitala nadšeně Máj ve svých zdech a v tomto týdnu město Nymburk. Divadelními představeními velkého stylu překvapil Máj třikráte již ochot. spolek v Slaném, dále Divadelní odbor Měšť. besedy na Kr. Vinohradech, studující Menšího města v Praze a ochotnická jednota v Čáslavi.

+ **Jednota výtvarných umělců v Praze** otevřela právě svou VII. výstavu v Novoměstském sále u Štajgrů. Aktem piety vůči památce zesnulého malíře E. K. Lišky »básníka měsíčních svitů« učinila svou exposici nejen sympatickou, ale i pozoruhodnou. Zesnulému umělci vyhraženo celé poslední oddělení, o němž možno říci, že je tabernákulem výstavy. Veliký, pompésní obraz »Císaři Maximianovi se oběti jeho zjevují«, jenž známou katastrofou na Žofíně byl propálen, vyplňuje hlavní stěnu. Věru, jistě jsme se už nenadali, že obraz tento ještě jednou v originále spatříme. Oheň zničil na obraze polovinu postavy imperátorovy; defekt jaksi nahražuje veliká skizza, proti obrazu umístěná. Nedokončený obraz »Adorace kříže« (prof. J. Mauder ve svém vřelém článku jmenuje obraz »Noc po velikém pátku«) je úchvatný svým měsíčním svitem a mysteriosními světýlky, jež z krve Kristovy vyšlehují. V oddělení tomto, v němž je umístěna pěkná podobizna malířova od Lercha, prodlí každý návštěvník nejdéle. Jeť tu Liškovo umění zastoupeno tak čestně a tak cennými díly, že individualita mistrova, jeho originální, měkké a dumavé umění je tu bohatě a plně representováno. Upozorňujeme tímto pouze prozatím na výstavu, o které promluvíme ještě podrobněji v čísle příštím.

☐ **Kniha pro děti**, originelní a pozoruhodná, bude vydána do vánoc Naklad. družstvem Máje. Odlišuje se úplně od všeho ostatního, co bylo dosud napsáno u nás pro mládež. Autorem jejím je Dr. R. J. Kronbauer. Vede české děti těmi ústavy, kde je postaráno o výchovu a ošetření mládeže, která je opuštěna, trpí, neb nějak strádá. Ukazuje v ní, jak se u nás o to pečuje, aby také nešťastným dětem mohly vykvést úsměvy na lících. Šťastné děti naučí se z ní vážit si svého domova a svého blaženého mládí.

-?- **Zadní dvířka?** V jednom z divadel vídeňských sehráli Přítěž pí. Boženy Vikové-Kunětické. Paní autorka telegrafovala do Čech, jak byla spokojena s přijetím a s provedením, ale nyní trousí se zprávy, které nasvědčují tomu, že vídeňské redakce o paní Vikové byly nějakým přítelem české literatury poněkud obmyslně informovány, aby byla způsobena výhodnější »nálada«. N. F. Presse na př. píše, že prý »Bozena Wik-Kunetitzky« patří k »hrstce« moderních Čechů, kteří nevyzývají hrom a peklo proti Němcům, nýbrž fanaticky národní předsudek potírají«. Nevíme, kdy autorka »Přítěže« v Čechách potírala »fanaticky národní předsudek«, právě tak jako nevíme o té obrovské většině Čechů, kteří hrom a peklo vyzývají proti Němcům. Myslí-li se tím nevinný text písně »Hej Slované!«, pak není pochybnosti, že ji paní Kunětická zpívala mnohokrát, ale jsme přesvědčeni, že ani v Uhříněvsi nebil pak hrom do tamnějších Němců. Ani z pekla nedošly od nich pohlednice. Poněvadž se ale nyní někteří čeští autoři vůbec pro Vídeň zvláštním způsobem soustavně kadeří a za moderní beránky mezi ostatními nemoderními českými vlky vydávají, bylo by záhodno, aby se to dělalo chytřeji a také s větším úspěchem. Paní Kunětické ani to nepomohlo, že je v »hrstce moderních, národní předsudek potírajících Čechů«, neboť i v N. F. Presse ji na konec řekli, že je všecko marno, protože jí její češství — »súžuje horizont!«

O Janu Havlasovi, mladém spisovateli našem, členu Máje, dochází z Liptovského Sv. Mikuláše na Slovensku zpráva velice neblahá, že prý jako horlivý turista, ocitl se, stoupaje lesem na Kriváň, v pasti na medvědy, z níž nebyl s to se vyprostiti. Zůstal v této hrozné situaci po 24 hodiny, aniž se nějaký zachránce objevil. Na konec vyskytl se sice na dohled lesník, ale maje jej za pytláka, chtěl po něm vystřeliti. Nešťastný turista měl ještě tolik síly, že mohl křikem vysvětliti mu situaci svou. Byl z pasti vyproštěn, ale semknuvšími se zuby této jest tak těžce zraněn, že bude as nutno nohy jemu odejmouti. — Zpráva tato dotkne se žalostně otce Havlasova, spisovatele Klecandy, ale též v celé naší obci literární vzbudí nejvyšší účast. Nešťastný mladík studoval s vyznamenáním, přede dvěma roky skvěle maturoval. Pseudonym »Havlasa« vybral si ze sympatie k českému literátu, který v 70. letech na Kavkaze zahynul jako dobrovolník ruské armády. — Jan Havlasa poslal nám minulého téhodne k našemu přání feuilleton ze Slovenska i s obrázky. Byl určen do tohoto čísla, ale zprávy nymburské nás přinutily k oddálení článku do čísla příštího. Nenadáli jsme se, že se to stane za tak truchlivých okolností.

Toto číslo vydáno 23. října 1903. — OBSAH: J. MAUDER: Neznámé staré obrazy. — GABRIELA PREISOVÁ: O opuštěné Dobiášce. — JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — V. ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: Dr. R. J. KRONBAUER: Máj v Nymburce. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Máj v Nymburce.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní předplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

Zapomenuté jubileum.

Antal Stašek náleží k lidem, s nimiž se zřídka potkáváme. Žije od let ve venkovském ústraní, v Semilech.

Vy hory, hory modravé,
já ssaju dech váš ve hruď
svou! —

napsal v jedné ze svých vroucných básní.

A v horách těch nad Jizerou JUDr. Antonín Zeman (Antal Stašek) s řadou neohrožených a prozíravých vlastenců, jichž práci ani nelze dosti oceniti, pevně stojí na stráži a hájí s nimi naše české národní hranice, na které v těch místech právě zvlášť silně naráží a útočí nepřátelský živel, maje své bašty v roztroušených po řece továrnách, jichž bohatí majitelé jsou Němci z říše.

Do Prahy snad ani nepřichází, anebo když přijde, pohybuje se v kruzích jiných, než literárních.

Ani tenkrát, když se podaří — někdy tak za kolik uherských měsíců — dostati pod jeden strop několik českých spisovatelů — — kdyby všickni přišli: Svatopluk Čech a Antal Stašek jistě mezi nimi nejsou.

Vyjma snad ony soudruhy, kteří Staška z mladých let důvěrněji znají — my ostatní, i ti, kteří lety jsme mu blízci, jej osobně téměř neznáme. Dvakrát, třikrát v životě jestli jsme s ním se sešli a několik slov vyměnili.

Ale na to vzpomínáme vždy rádi. Muži tak výbornému jest vždycky radostí stisknouti aspoň ruku . . .

Také v literatuře Antal Stašek jenom zřídka se nám objevuje.

»Nedokončený obraz« — pak »Václav« — mezi to sem tam někde za čas báseň, vždy ovšem rázovitá, svá — některá zajímavá studie z polské neb ruské literatury — a zase odmlčení . . .

Také i léta trvalo, nežli se jméno Staškovo objevilo v běžném tisku časopiseckém.

Ale když se najednou zas objevilo, když Květy začaly uveřejňovati »Blouznivce našich hor« — to byl den sváteční, to byla literární událost prvého řádu! . .

Dech modravých těch hor Antal Stašek ssál ve hruď svou a rázovitým svým pérem zachytil a nakreslil nám zde hlubokou, hlou-

bavou a vznícenou, přemítající duši těch hor lidu . . .

»Blouznivci našich hor« náleží jistě mezi nejpřednější skladby románové v české literatuře a zůstanou také do budoucnosti mezi nejpřednějšími, jež produkce naše současná vytvořila.

Antal Stašek narodil se dne 22. července r. 1843 v Stanově.

Slavil tedy své šedesáté narozeniny.

Asi mnul si radostí velkou ruce, že v rozptýlenosti prázdnin bylo na něho zapomenuto. Stalo se také Juliu Zeyerovi o jeho padesátce.

Snad nám Antal Stašek odpustí, že tímto lístkem prozrazujeme opomenuté jeho jubileum.

Fr. Herites.

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

Věnováno paní Marušce Doubkové.

Kuvítání své choti činil kníže Bracký rozsáhlé přípravy.

Po čtyřicet let, co byli svoji, žili vlastně bez lásky, ale vždy k sobě plni úcty a pozornosti. V poslední době však, když kněžna těžce ochuravěla, změnil se tento jejich poměr na tolik, že kníže stal se k ženě své neskonale něžným i obětavým. Lekal se, že by mohla zemříti, neboť příliš na ni již zvykl a nebyl s to život svůj představiti si bez ní.

Dleli ve Vídni, když se rozstonala. Kníže sám zajel pro slavného professora a operatéra, aby chorobnou dámu prohlédl a vyléčil. Starý učenec, jaksi už v celém těle roztřaslý, dlouho pomeškal u jejího lože, dlouho pohazoval hlavou a rozpačitě luskal masitými prsty, až poslez kradmo kynul knížeti a odešel s ním do jeho kabinetu.

»Není naděje!« pravil s přízvukem rozhodné neomylnosti, »darmo bychom ji trápili! Připravte se na vše!«

Kdyby nemocná nepatřila v kruh vysoké aristokracie, beze všeho by na ni pan dvorní rada zkoušel ostří chirurgických instrumentů, poněvadž by mu na tom tolik nezáleželo, uzdraví-li se nebo ne. Ale že jednalo se o bohatou kněžnu, jejíž příbuzenské svazky s nejvyššími osobnostmi byly po celé Vídni známy, nechtěl odvážnou operací dávati svůj věhlas v šanc; věděl, kdyby vznešená ta paní zhynula mu pod nožem, že kde kdo by říkal: »Och, professor už stárne; byl, ale již není!«

A tomu chtěl předejít. Proto tvrdil: »Nelze jí pomoci, operace není nic platna.«

Kníže sdělením lékařovým byl ohromen. Hlava klesla mu na prsa, jakoby zasažena byla úderem něčeho neobyčejně těžkého.

Když pak professor odejel, nalily se knížeti oči velikými slzami a on vzlýkaje, klesl do lenošky.

Té chvíle vstoupil skoro neslyšně do kabinetu doktor Vavrouch, knížecí tajemník, malý, přikrčený mužík s vychytralou tváří. Za dveřmi vyslechl výrok lékařův a pokládal nyní za nutno, aby sám zakročil.

»Jasnosti!« zašeptal zlehounka, jakoby někoho budil a položil při tom žilnatou pravici na běloskvoucí náprsenku, »professor se mýlí!«

Kníže kvapně pozvedl hlavu a zatřásl širokou bradou, zarostlou jemným, mlíkovým, pečlivě pěstěným vousem.

»Přál jste si?« pronesl za okamžik znepokojeně, nejsa rád, že tajemník užil zrovna v této době svého práva a neohlášen vešel do kabinetu.

Vavrouch vycítil ihned tuto výčitku, patrnou z tónu hlasu, a pospíchal se omluviti: »Věc je naléhavá, Jasnosti, professor se mýlil.«

»Vy jste naslouchal?« zamračil se kníže, jenž i v nejkritičtějších okamžicích dbal o dodržování etiketních forem.

»Odpusťte, ale myslím, že jsem dobře učinil,« bránil se už směle a výbojně tajemník, »vždyť jedná se o zachránění bytosti všem nám tak drahé! Znám chirurga, který ji najisto vyléčí,« dodal rychle, vida, že ho chce kavalír nějakou otázkou přerušit. »Jeďme do Prahy, mají tam mladého českého učence, který se nebude bát operace —«

»Vy míníte, že se jedná o bázeň,« vykřikl podrážděně kníže a vstal prudce ze sedadla, »o zdraví mé ženy běží, o zdraví, pane tajemníku!«

»Právě proto!« přitakoval Vavrouch a hodlal ještě něco přičiniti.

Avšak starý aristokrat dal mu rukou na jevo, že nepřeje si podobných rad, tak že tajemníkovi nezbylo nic jiného, než se z pokoje vzdáliti.

Sotva starý kavalír opět osamotnil, všechen hněv mu z prsou ihned vyprchal; beznadějně spínal ruce a darmo usiloval uvědomiti si, co má nyní činit. Tolik ze všeho bylo mu jen jasno, že v onom stavu sklesloti, v jakém je, nesmí se před kněžnou objevit. Okamžitě by vytušila, co mu lékař sdělil a tím by bolest její jen zmnožil a chorobu zhoršil. A to nechtěl — za nic na světě! Při vzpomínce na ženu zaplaly mu oči tak dojemnou a nadšenou něžností, jaká v nich ještě nikdy předtím nezasvitla.

»Tak co jen dělat, co dělat?« volal stísněně a tiskl dlaněma olysalou hlavu. Nic však jej nenapadalo, čím by se aspoň na chvíli mohl utišit. A když půl hodiny se tak mořil a bezútěšnými otázkami sama sebe marně zahrnoval, vrátil se najednou k radě Vavrouchově a začal se jí obírat. Nejdříve s jakýmsi odporem a zlobně, později však už klidněji a s rozvahou.

Naposled zavolal tajemníka a požádal ho, aby mu svůj návrh opakoval a do podrobností objasnil.

Ještě však Vavrouch ani nedomluvil, již poklepal mu kníže po svém zvyku dvěma prsty na ruku a řekl odevzdaně: »Tak to můžeme zkusit. Co také zbývá? Připravím na to kněžnu.«

A jako na posilněnou otřel si vlhkou houbou obličej a osušiv se, vysrkl kalíšek likéru. Pak se vzmužil a šel do ložnice.

* * *

Pět dní po té odpočívala již nemocná kněžna ve velké, světlé komnatě známého pražského sanatoria. Kníže najal tu ještě čtyři jiné pokoje pro sebe a služebnictvo, neboť hodlal v ústavu tak dlouho vytrvat, až jak se nemoc rozhodne.

Pražský chirurg, jenž hned byl k chorobné šlechtičně povolán, učinil na knížete smíšený dojem. Zdál se mu poněkud cynický, neurvalý a nadměrně upřímný, ale přes to zase oceňoval jeho rozhodnost i určitost v řeči i důvtipnost v posuzování těžké nemoci.

Jakmile professor prohlédl nemocnou a rozpoznal rozsah choroby, pozval ho kníže do své komnaty. Oslovil ho tu nejdříve po česku, ale sotva pronesl několik vět, již se omlouval, že jest v »domácím jazyku jaksi neobratným« a pokračoval pak němčinou. Professor díval se mu upřeně v oči a poškuboval svalem v levé tváři, což vypadalo tak, jakoby chtěl říci: »Mluv si, mluv, však já vím, co se stalo!«

»Nu, ano!« odpověděl knížeti, když tento dokončil svůj výklad o vídeňském učenci, »pan dvorní rada je už lehtiv na takové případy —« a při tom se ironicky ušklíbl — »dokážeme mu tedy, že v Praze také něco dovedou!«

Kníže, jenž vždy se snažil býti přímým a čestným, nerad slyšel tuto poznámku, která vyznívala jako posměšek na nepřítomného učence, ale poněvadž celou naději skládal nyní v pražského chirurga, obával se mu slovem odporovat anebo jej podráždit.

Nazvedl jen ramena a ptal se teskně, kdy hodlá provésti operaci.

»Za dva dny!« odvětil pevně tázaný a poroučel se. Starý kavalír šel ho doprovodit až ke dveřím.

Dva dny na to provedená operace opravdu dopadla znamenitě, a kněžně ihned se značně ulevilo. Za čtrnáct dní mohla již seděti a po dvou měsících vyjížděla docela i v kočáře na procházku.

»Zázrak, učiněný zázrak provedl ten člověk!« velebil kníže professora co chvíle.

Ku konci třetího měsíce, kdy kněžna již úplně sesílila a byla tak svěží jako před nemocí, radil professor knížeti, aby ji odvezl z Prahy na venek. Rodině Brackých patřilo v Čechách deset letních sídel — a kníže dlouho nemohl se pro některé z nich rozhodnouti. Posléze uznal, že městečko Crnice, ležící uprostřed lesů a parků, hodí se pro kněžnu nyní nejlépe. Ostatně padala tu na váhu ještě velmi důležitá okolnost. V Crnicích měli Bračtí tak zv. dostihové konírny a v nich výtečné exempláře drahocenných běhounů, do nichž byla kněžna přímo zamilována a o kterých i za nemoci stále blouznila.

Nemohl se tedy kníže své choti ničím hned tak zavděčiti jako tím, že vybral pro její venkovský pobyt právě toto místo.

On sám s tajemníkem vydal se do Crnic o několik dní dříve, neboť hodlal tam věci tak zařídit, jak kněžna měla ráda; mimo to si usmyslil, že jí připraví skvělé uvítání. »Takové ozdravění se musí přec oslavit!« — vykládal řediteli panství, jakmile přibyl do Crnic. Ředitel ovšem souhlasil.

Rozhodnuto pak, že před městem na silnici, po které kněžna přijede, postaví se tři brány. Jedna z květin, druhá z pluhů a bran a třetí nejkrásnější, z jeleních i srnčích parohů, jichž v zámku bylo pravé skladiště.

Ředitel postaral se pak ještě o bránu čtvrtou. Rozhodovalť on v obecním zastupitelstvu a prosadil tam, že městečko svým nákladem vybuduje slavnostní oblouk v hlavní ulici a vyzdobí jej bohatě chvojím i případným nápisem.

Vše bylo v patřičný čas hotovo. A nejen to. Občané crničtí chtěli jak se patří osvědčit svou příchylnost ke knížecí rodině a skoro všichni proto oznámili, že se účastní velkolepého uvítání. Přišla městská rada, vytáhli cechové s prapory, ba i Sokol popletl si nějak své demokratické zásady a vyslal před město mnohočlennou deputaci.

Kníže, jenž pozval na slavnost všechnu okolní šlechtu, očekával s přáteli choť svoji u třetí brány.

Zatím se však stalo něco, čeho se nikdo ani ve snách nenadál.

Do městečka nevedla dosud dráha.

Kněžna jela z Prahy vlakem až do Vratce, jenž byl vzdálen od Crnic asi dvě hodiny. Na nádraží poslal kníže pro ni a služební družinu pět kočárů; tajemník měl pak nařízeno, aby již ve Vratci kněžnu uvítal jménem knížete, a komorník Tříska, jako zástupce všeho služebnictva, pověřen rovněž úkolem pronésti několik vřelých slov.

Ale jakmile Tříska kněžně pomohl z vagonu, hned místo všeho vítacího proslovu svým hrubě prostodušným způsobem jal se jí vykládat, co za slávu ji v Crnicích očekává. Kněžna se smála, při čemž zasvítila v hebkých její ústech řada pravých, zkázou nedotčených zubů. »A to spášeme zradu!« rozhodla se okamžitě a nařídila kočím, aby nejeli po silnici, nýbrž polními úvozy. Tajemník, všecek bled, hledanými výrazy chtěl staré dámě záměr ten vymluvit, ale zápasil za ztracenou věc.

Všechny povozy za chvíli uháněly z nádraží širokým obloukem po polních cestách a za hodinu na to vjížděly již zcela tiše, beze všeho slavnostního hluku z opačné strany do městečka a za krátko zmizely v nádvoří knížecího zámku.

Kněžna zářila radostí, že se jí žert ten podařil. (Pokračování)

♡ ♡ ♡

AD. BOH. DOSTÁL:

Intimní sloky.

Z knihy veršů pro moji ženu.

Zas večery jsou víc vždy zašeřeny,
a za Petřín se každý shoupne spíš,
a pod ostrovy do bělavé pěny
den každý sype žluté listí již.

A nábřežím když jdeme nyní spolu,
nám častěj' v tvář se vítr vyšk'ebí,
a ze svítilen jak to skřípne dolů,
vždy zrak se teskně stočí po nebi.

Již zase jedno léto k zimě chladne,
a jeho žár byl sotva tebe zhřál,
a s balkónu ti poslední květ spadne
dřív, než se bílý v slunci vykoupal.

A oč v tom létě byli jsme si bližší,
když v mlhách večer nad rybníky táh',
když i šum řeky jakoby byl tišší,
a hlasy mlkly všude v rovinách,

to poznání, že dovedem být šťastni,
a úzkostné se k sobě přimknutí,
vzpomínku zašlou, usmíření vlastní
teď jako astru k hrudi připnu ti.

Zda, vedle mne až usedneš si tichá,
zlekána chladem, jenž vál ulicí,
ta všecka krása a ta všecka pýcha
zas z duše tryskne tobě do lící?

Ó viď, tvůj úsměv přece hřáti bude,
a jeseň marně mlhu rozpíná;
jen žlutý list, a na něm kapky rudé,
nám padl maně oknem do klína.

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Pak ještě před vánocemi vystrojil u »Zlatého hroznu« královskou hostinu, k níž pozval všechny, kdož tu byli přítomni, když šťastného večera koupil od Karneola los. I manželky hostů musely se dostaviti a pro každou z nich připravil Lodr vybraný nějaký klenot na památku. Neženatí dostali po řetízku, jehlici nebo jiném zlatnickém zboží.

Lodr seděl v šťastném koutě a měl sólo. Karneol nezapomněl na obchod a když bylo víno na stole, vyňal balíček promes a prodával jako na burse. Každý z přítomných od něho koupil, ale k tomuto důležitému výkonu pustil ho šťastný konduktér vždycky na své místo v levém koutě.

Toho večera súčastnil se hodů též Čejčil, jehož nohou až dosud doktoři se obírali. Při chůzi však musel ještě namáhavě opírati se o hůl. Proto raději seděl a jenom pil. V tomto ohledu však překonal celou ostatní, úplně zdravou společnost i statisícového konduktéra, jemuž k ránu ještě zazpíval písničky, kterými se projevuje radost na Hradecku.

Pak se hosté rozešli. S Lodrem na vždy, neboť brzy na to vyjel si se ženou na nějakou cestu do Italie. Chtěl jednou kapitálně užíti toho, aby také jemu konduktéři za mimořádný bakšiš posluhovali vyhraženými oddíly vagonů. Po návratu z cest hodlal koupit statek na Slansku — to si přála žena — a dům v Praze — což bylo zase tužbou jeho.

»Zlatý hrozen« vrátil se pak v normální své dráhy. Pepíčkova tisícovka schovala se do spořitelny a Karneolova putovala do předměstské záložny. Tato jenom na krátko, protože její majitel počítal, že z ní bude uhelný kámen nějakého samostatného obchodu.

Celé předměstí vědělo ovšem o těchto tisícovkách i o štěstí, které si sedlo do koutku u »zlatého hroznu«. Mnoho lidí zašlo si podívat se na místo neslýchané přízně náhody, poseděli tam, pojedli, popili — ba z mnohých těchto nováčků přešli někteří i v gardu stálých hostů vnadné šenkýřky. Ti a oni mysleli si o paní Čejčilové všelicos. I lecjakých narážek se odvážili, mlsně se po ztepilé paničce ohlížejíce. Ale záhy se přesvědčili neb od starších hostů zvěděli, že jsou na liché cestě.

Freund poznal cestu sem, když zaslechl o Karneolově tisícovce. Byl to jeho krajan. Spolu lezli na cizí švestky a uličníkovali za humny sousedních dvou vesniček na Benešovsku, v nichž se zrodili. Spolu bývali často hromosvodem ran křesťanských kamarádů, když je posedl protižidovský rozmar. Freund odešel odtud do pražského obchodu a vrátil se do vsi naposledy po úmrtí matky, která mu zanechala několik tisícovek. Karneol po smrti svého otce odvezl odtud jen černý dřevěný kufřík s uzlem starého šatstva. Ostatní zůstavil sestře, která byla vdána někde u Vožice a měla šest dětí. Prodlužený barák pohltila otcova nemoc a pohřeb.

V Praze se několikráte setkali, ale na opravdové sblížení nebylo ani pomyšlení. Freund jezdil v kočáře, sedal v kavárně u křišťálových tabulí v okně — Karneol v odřených spodkách Prahou se kradl skoro jen při zdi. Srazil-li se s Freundem, pohovořil s ním rychle a honem mu zase pak ruku podával, aby se již shostil svědka své ošumělosti a bídného shonu za chlebem.

Teprve když nabyl od Lodra tisícovky a pořídil si vzhlednější oděv a na obchodě s promessami poznal pojednou, že i na něj padl jakýsi paprsek štěstí — tu se při novém setkání Freundovi nevymykal. Ba přijal i jeho pozvání na sklenku piva, pak se s ním stýkal skoro již pravidelně a dokonce zavedl ho jako starého kamaráda jednou k »zlatému hroznu«. U krásné šenkýřky poseděli pak několikráte, osnujíce plány do budoucna.

Tentokráte putoval Freund k »hroznu« z důvodu zvláštního. Když našel Karneola v koutku prázdného hostince, pochutnávajícího si na lacíném doutníčku a snivě do modrých kroužků dýmu nazírajícího, vyklopil po krátkém úvodě, co mu tíží srdce, jakmile paní Čejčilová posloužila sklenicí piva a v kuchyni zmizela.

Byly to noviny zlé. Freund je v dlužích po krk. Tři léta obchoduje s obilím, ale teď je zřejmo, že je hotov. Velké firmy si nějak daly slovo, že ho do řetězu svých operací nepustí. Nechaly ho naběhnout na několik směnek, pak ho vylákaly na led nějakých závazků a konečně ho odsekly od břehu břitkou širočinou svých spojení. Teď je na kře, na níž se černají už jako vlasy místa, ve kterých led pukne. Koncem ledna sjede Freund do splatných směnek a termínových závazků divokým splavem. Z toho ovšem zdráv a snad ani živ nevyplave. Jistě i kriminál cení na něho zuby. Z několika svých podpisů dostává smrtelný pot.

Karneol se domníval, že touto řečí nastavuje kamarád klobouk na jeho tisícovku. A už se strojil, jak nejkratšeji tento bláhový nápad odmítne. Nehodí přece peníze do bezedné řeky.

Freund vyčetl s Karneolových očí tyto myšlénky a hned je utloukl: »Eselei! Ty si myslíš, že si jdu vypůjčit tvou tisícovku, Ričl! Fuj! Ani deset jich by mne již nespasilo. Musím utéci — mám bratra v Brasilii, má velký obchod s dřívím — no víš: Emila — vývoz do všech pekel, láká mne už léta — tož jedu k němu přes moře. A proto ti nesu kšeft!«

Teď Karneol nechal kouření. Nemohl se dohádati ničeho. Musel proto každé Freundovo slovo vážit jako lékárník.

»Mám tu pozemek — dal jsem za to loni deset stovek. Na cestu nemám nežli pětku. Jak zmizím, sesypou se věřitelé, a všecko, co mám, spolkne konkurs. Vyklop na stůl osm stovek a ten grunt je ještě dnes tvůj.«

Karneol otevřel oči a ústa zároveň. Rozpomenul se, že mu Freund před nějakou dobou ukazoval v blízkosti »zlatého hroznu« písčité lado, na kterém ani hladové ovce nenašly by zalíbení. To byl ten jeho pozemek. Zavrtěl hlavou. Ne, do té písčiny svůj kapitál nezahrabe.

»Povídám, Karneol', že to budou dobře uložené peníze. Nemám nic jiného, z čeho bych vytloukl na cestu, nemohu to nabízet okatě, sice na sebe nepříjemně upozorním. Nekoupíš-li to ty, a nenajdu-li brzy někoho jiného, skočí na to konkursní massa a té to spolkne advokát. Jako malinu. Ani si hubu neutře!«

Karneolovi v této chvíli uložená tísícovka přirůstala zrovna k srdci. Proto zase zavrtěl hlavou. Ale v tom mu napadlo, že sedí na místě, na němž konduktér Lodr do jeho ruky sáhl si pro štěstí. Vzpomněl si, že je v koutku, na němž bulkaři tak důsledně vyhrávali, že museli až odtud pro vyvarování sporů odklidit karetní stolek. Najednou mu připadalo, že snad osud nese kolem jeho úst zlatou mísu svého nadělení. Jenom sáhnout — sáhnout — a štěstí je jeho.

»Praha se sem roztáhne, Karneol', do tří let. A řekněme do pěti,« pokračoval Freund. Líce mu již rudly horlením. »Prodáš každý sáh jako drahou mast. Karneol — mně pomůžeš, ale sebe celého pozlatíš — ber — ber!«

Karneol již hlavou nevrtěl. Ale po dobrém obyčeji obchodnickém vytasil se ještě s pochybami: »Ale, příteli, já chci s tou tisícovkou něco začít. Myslíš, že mám ještě dále uličníkovat s promessami nebo nadhánět těm prorokům z Café français výdělky jako honicí pes? Či kupovat zase staré hadry?«

»Karneol — já tě dohodím do krásné kondice,« mluvil již zase Freund. »Do krásného místa ve Vídni. Dám ti visitku a pozejtří tam sedíš. Obchod s kůžemi. Žádný švindl, velký závod. Lomnitzer — Taborstrasse — stará firma. Prokurista je můj bratranec. Na padesát zlatých tě vezme hned. Psal mi, že je tam místo a dotazuje se na člověka z pražského místa. Toho nemohu doporučit, ale pošlu tebe. Ty se můžeš obléknout, otevřít hubu také dovedeš — od prvního sedíš jako ve škatulce. A tady nech ten grunt, aby se zapotil. Za tři léta přijdeš a prodáš.«

V Karneolově nitru bylo již rozhodnuto. Ani za mák nepochyboval již, že si ho zve Fortuna k záletu. Freund rozčileným donucováním již se třesoucí, s očima vlhnoucíma, knírek nervosně poškubávající — toť posel osudu. Zde jeho zlaté jablíčko. Nezbývá než sáhnout, jako sáhl sotva před měsícem konduktér.

Utrhl kamarádu padesátku, plácli si a rovnou zašli k notáři. Za dva dny bylo vše zápisem v pozemkových knihách dáno na řetěz, a pak zapili kamarádi svůj obchod lahví rýnského v staroměstské vinárně.

V noci vyprovodil pak Karneol Freunda k rychlíku na státní nádraží. Za čtrnáct dní asi bylo mezi nimi již moře.

Ale to už byl Karneol ve Vídni. Seděl v kontoáru Lomnitzrově a psal faktury, na nichž byly ve dvou řadách vyobrazeny medalie všech čelnějších výstav mocnářství a několik i cizozemských.

Za rok již Praha v jeho vzpomínkách bledla. I obrázku krásné hostinské od »zlatého hroznu« v jeho paměti ubývalo barev.

V.

Tři léta již byl Karneol majitelem lada u pražského předměstí. Do Vídně za ním docházely rozkazy, aby zaplatil pozemkovou daň a přirážky, ale ani jednou nepřinesla mu pošta poptávku na nějaký sáh nemovitosti.

Tu se mu naskytla možnost, převzíti obchůdek s kožemi ve čtvrti na periferii Vídně. Kůžím již rozuměl. U Lommitzrů dostal školu. Kdyby měl hotové tři tisíce, mohl by v nabízeném obchodě zkusit, jak se stojí na vlastních nohou. Něco měl již uspořeno — kdyby se s nějakou výhodou zpeněžila pražská realita, nebylo by ničeho již třeba než podpisů.

Samostatnost měla pro něho již značný půvab. Třicítka na zádech — to se již opravdově myslívá na vlastní krb.

Aby seznal, jak se jeho pozemek u Prahy za ta tři léta vyhodnotil, zajel si počátkem března do Čech. Když vykročil z parku, který tehdy u Františkova nádraží právě dokončovali, radostí se mu rozbušilo srdce. Jako houby po dešti tlačily se tu z bývalých polí všude nové domy.

Vesele si hvízdl. Předměstí rostou — ó! to se jistě nová část doplazila až k jeho půdě.

Kde stály před třemi roky jednotlivé domy oddělené širokými nezastavěnými pruhy, ba kde ještě tehdy lopotili se oráči u pluhů, tam již dnes viděl ulice. Zívaly tu do starších tříd, jakoby se ptaly, proč jsou na světě. Kam se Karneol obrátil, všude hory cihel a jiného staviva, všude v klecích lešení rudá těla rostoucích zdí. Nebylo mnoho příjemností v blátivých brázdách, do nichž se bořila kola povozů s cihlami, vápnem a pískem až po nápravy, nad nimiž svištěly biče a křižovaly se nadávky, ale majitelům pozemků vedle těchto mravenišť jistě asi vesele blýskaly oči. Formy Prahy kypěly zrovna tímto směrem, když mocné rozhodnutí rozťalo staletá spínadla jejího těla.

Karneol prošel již téměř celé předměstí, když tu pojednou zjistil, že na jedné křižovatce povozy s cihlami zabočují stranou od jeho přímé cesty. Také staveniště náhle přestávala a za další ulicí nebylo po stavebním ruchu vůbec ani památky. Stály tam jenom ty domy, které již znal. Počmárané ploty kolem známých mu stavenišť, povědomá jemu rejdiště bosých dětí, smutné domy na samotě, ústí krátkých ulic hledících lačně do polí — všecko tak, jak to byl před třemi léty opustil. Ani patníku tu nepřibylo.

Láva stavebního proudu stočila se od směru, kterým mířil Karneol k svému pozemku, jako by jí byl otřes země nahrnul nepřestupné skály v cestu. Ani života tu nebylo na silnici zarostlé travou při krajích. Jenom prázdné vozy tudy jezdily z předměstí, bez cihel a vápna, několik se jich vracelo s náplní žlutého písku. Jinak ani stopy po nějakých přípravách k stavbě, nikde ani nezavlála zednická zástěra, nezableskla se tesařova širočina, nezadul vítr v páry hasícího se vápna.

Když minul poslední dům, objevil se mu »zlatý hrozen«. Stál dosud sám ve své opuštěnosti. Jediná změna, které doznal, byla, že na štítě odrážela se z bílého obdélníku veliká černá písmena, vykřikující až sem do zastavěnějšího předměstí firmu pivnice. Nad zídkou, která zahrádku ovila jako tuhý límeček, zvědavě týčily se korunky svěžích kaštanů. Jinak ale bylo i tu vše, jako před třemi roky; ani cihly zde nepřibylo. Kožešníkovo pole, tou dobou ještě nezorané, napínalo se jako fialová dykyta k mírnému svahu, za který odtud oko nedohlédlo. Tam byl v jeho sousedství Karneolův lán.

No — tam teprve je hrob! pomyslil si Karneol. A chtěl se obrátit ku Praze. Ale veliká písmena na štítě »zlatého hroznu« připomněla mu krásnou šenkýřku a mnoho utěšených chvilek, kterých tu zažil.

Padlo sice v nich na jeho židovství posměšků dost, ale pro takové věci měl již od mládí tvrdou kůži. To je Hospodinův trest za viny předků, ten nutno snášeti trpělivě, jak slýchal od rodičů, sotva se dovedl postaviti na slabé nožky. Vždyť v těch nabroušených vtipech nebylo příliš zloby. Hromosvod se nesmí horšiti na mraky, svezou-li se po něm. Proto tu je — proto má zlatý hrot, aby ho rez nezhubil.

Podívá se na paní Čejčilovou, je-li ještě tak hezká. A pentlí vydupané pěšinky v trávě silničního okraje pustil se, kam volal nápis na štítě. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování).

Krůpějemi, jež jak perly
v černých kadeřích se chytly
a stříbrným prachem splaskly,
aby z nocí jejich kmitly.

Velké její modré oko
tmělo se jak bezdná tůně,
tajíc hvězdy jako blesky
na dně v nezbádaném lůně.

Na práhu tak tiše stojí
posud mlčí jen a čeká,
plachým zrakem s otce svého
na Grozvina rychle těká.

Mlčí, čeká, jen ta ňadra
dmou se v zdobné řízy plátně
v pohnutí, dvě mořské vlny
zvedají se v taktu chvatně.

Zvedají se, sotva klesnou
v ráz je nový oddech vznáší,
jako hrdličky jsou bílé
které dravec z hnízda plaší.

Starý Gure svoji dceru
mlčky měřil s otce pýchou,
usmál se a hlavou kynul,
začal hovořit řeč tichou:

»Svano, hleď sem, dítě moje,
velekněz tu Svantovíta,
Grozvín, vzácného v něm hosta
skromná naše střecha vítá.

Ctí nás velkou dařiti chce,
nebo k tobě, dcero drahá,
sklonila se vzácné volby
choulostivá jeho váha.

Pro Hilboje, syna svého,
za manželku tebe volí,
bys až umru, nestála tu
sama jak květ stepní v poli.

Dcera břemenem je v domě
otci, bratřím, zde se praví,
u mne neplatí však, víš to,
jiným co dí rozum zdravý.

(Zrakem šleh po Grozvínovi.)
Rek jsem neplatí to u mne,
mě jest dcera zlatý paprsk
v domu mého šero dumné.

Sama paní svojí vůlí
nad sebou jak v domě vládne,
nuž ať mluví, s jejím slovem
hvězda moje plá i spadne.«

Udivená stála Svana
schvácená, jak zkamenělá,
na bouřných jí pouze prsech
dlaň se křečovitě chvěla.

Sjela níž a jantarový
drtila šperk kolem šije,
jenž se bílou řízou vinul,
časem blýsk jak oblouk zmije.

Těsně sevřené rty její
škubaly se divě, bolně,
ale přes prah retů jedno
nesešlo jí slovo volně.

Hluboké a modré oko,
kamsi do daleka třeští,
zhaslo slovo v štíhlém hrdle
jakoby se octlo v kleští.

Mlčí Grozvín, mlčí Gure,
Svana rovněž slova nedí.
Posléz temně Gure praví:
»Mlčení též odpovědí!«

Ale sotva toto slovo
přerušilo ticho trapné —
divoce se zatřás Grozvín,
jako na hada když šlápne.

Pozvedl se rychle z křesla
v před pokročil odhodlaně,
až stál zrovna na tři kroky
proti chvějící se Svaně.

Usmál se a zlatý prsten
chvatně s prstu svého stáhnul,
po Svanině bílé ruce
vetchou starce rukou sáhnul —

Chtěl jí prsten dáti na prst —
ale Svana zpátky skočí
posýlajíc na Grozvína
žhavé blesky modrých očí.

Krví, ohněm při tom vzplanou
obě sladká líčka její,
rtové se jí němy třesou,
ruce bílé se jí chvějí.

A pak zlatý kroužek v hněvu
hodí k nohám Grozvínovi —
a pak bouří svého nitra
krotí jak můž' těmi slovy:

— »Neslyšels', co otec řekl,
k čemu odpověď chceš moji?
přece víš, že syn tvůj Hilboj
stále se mnou žije v boji;

My se nikdy neshodneme,
povahy jsme příliš různé,
ve všem spory, ve všem sobě
cizí jsme a nepříbuzné.

Jakbys hlemýždě chtěl v blátě
s bleskem na obloze spřáhnout,
snoubiti chtěl vodu s ohněm,
orla v doupě krtčí stáhnout.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

VI.

Synové Novákovi se syny Schmiedovými nepříliš často osobně se stýkali. Na návštěvy nezbylo mnoho času ani na té, ani na druhé straně, i obmezovaly se obě na míru nejmenší, jen co by slušnost příbuzenská vyžadovala, aby nebyla porušena.

Okresem každá továrna k jinému městu náležela, ze společného nádraží k jednomu opáčným směrem jelo se, než k druhému. Do nejbližšího města většího, bývalého krajského města, které pro celý kraj zůstalo středem, někdy Schmiedovy i Novákovy zároveň vedla cesta i sedávali spolu do železničního vozu a spolu z něho vystupovali, ale hned se pak rozcházeli. V městě sbíhaly se dvě národnosti i měla každá zde své bašty, do nichž své lidi svolávala, a k nimž tito vždy tíhli. Novákovi k české společnosti se počítali, Schmiedovi k německé a národnostní ta zeď mezi nimi se nalézající, jakoby mohutněla pořád a obě rodiny víc a více odalovala. Vědomí svazku přátelského rodiči jim od dětství vštěpované, za mládí již počínalo uhnívati ve svých kořenech a jisté utužení sympatií, jimiž mládež k mládeži tak ráda přilne, sotva ze společně konané cesty se vrátili, počínalo se doma rychle zas trhati. Mladí Novákovi a Schmiedovi chovali se k sobě přátelsky sice, ale nikdy ne vroucně, bylo více odměřenosti, obřadnosti lidí době vychovaných, nežli důvěrnosti přátel ve společných jejich stycích.

Václav i Jan Novákovi, ačkoli žíznivě pustili se do práce tovární a obchodní jakoby pro nic jiného na světě smyslu neměli, nežli pro to jedno, v pružnosti mládí, se stejnou žíznivostí vrhli se na činnost jinou mimo továrnu ležící.

Kdežto otec Novák náležel ke všem spolkům, jak v té době všude v Čechách se tvořily na posílení a povzbuzení, namnoze teprve probuzení vědomí národního, nikde však úlohu žádnou nehrál a nechtěl hráti, a nikde vůbec okázale se svým češstvím nevystupoval, synové Novákovi nezůstávali na takovémto jaksi passivním hlášení se k české národnosti, ale všude každého projevu českého na veřejnost súčastnili se okázale, s důrazem na své češství, nikoli povrchní, jenom tak spíše zevnější snad, ale hluboké, z duše přesvědčené vycházející. V okresním městě, k němuž Novákova továrna náležela a které jako hlava českého okresu sousedícího s okresem německým považovalo se za hlavní voj češství proti němectví v těch místech, veliká byla radost nad novými a vydatnými tak zápasníky, jakými objevili se bratří Novákovi a celá strana národní vítala mladé horlivce, od nich slibujíc si mnoho v zápase, jenž tehda, na konec šedesátých let, mezi oběma národními kmeny v zemi přiostřoval se již v boj na nůž i bylo přirozeno, že do budoucnosti na pohraniční čáře obou národností musí nabýti rázu nejostřejšího. Ve Václavovi Novákovi brzy veškerá česká veřejnost viděla vůdce v oněch ohrožených krajích českého jihu.

Mezi oběma bratry v celé jejich povaze bylo velkého rozdílu.

Václav byl vážný, hloubavý a přemítavý, zamlklý vždy a někdy docela mlčelivý. Slovo, které řekl, bylo jako úder kovu, pevné, tvrdé, ale jasně vždy zazvonilo ohlasem ušlechtilé, přímé, ve všem poctivé duše. O hlavu byl větší nežli Jan a také o celou hlavu ve všem zdál se ho převyšovati, ačkoli vědomosti jejich i zkušenosti životní byly málem stejny. V letech byl mezi nimi rozdíl pouze dvou roků; Václav byl 24 let, Jan 22. Mezi muži Václav vždy jistě měl přednost, kdežto Jan více se zamlouval ženám, oblíben byl u žen. Byl hovorný, ač nikoli žvatlavý, žádný prázdný, jen slovy plýtvající mluvka; veselý byl vždy a rozmarem svým každého uměl sobě nakloniti.

Též i zevnějškem bratři byli sobě málo podobni. Václav měl výraznou, rázovitou tvář s přísnými, jako tesanými rysy, Jan měl milý, lahodný obličej, s kterého zářil úsměv.

Jan Novák byl duší všech zábav, výletů, plesů v krajině pořádaných, stal se tu ohniskem, kolem něhož vše se točilo. Nebylo divu, že mnohé dívčí oči toužebně k hezkému, mladému muži se upřely a mnohá síť zatahovala se, aby lapila jeho srdce; byl ženich, jakých nebylo v kraji.

Ale Jan, ačkoli měl srdce hořlavé velmi, do pavučiny lásky se chytit nenechal. Byl zamilovaný, velice zamilovaný, za večer v náladě plesové dovedl třikrát převléci své srdce do nové lásky, každé ohnivé stejně, ale i tu poslední svlékl se sebe, nežli dojel domů.

Lásku samu miloval velmi a bez lásky jistě žíti nechtěl, ale byl přesvědčen, že tu, kterou za ženu sobě jednou vyvolí, bude také milovat a proto nijak mu nenapadlo, že by musela to být zrovna jedna jediná, ať ta neb

ona; toho se chránil, aby v společnostech, do nichž přicházel a jichž se horlivě tak súčastnil, někde tak nenavázal, že by bez předcházejícího náležitého rozmyslu poměr závazný pro něho z toho vzešel.

Nevěstu vybíral si Jan Novák se střízlivostí obchodníka uvažujícího bedlivě o každé okolnosti, nežli se rozhodne ke koupi. Jest pochopitelno, že hojně nevěsty ze všech stran se mu nabízely. Mnohá vážná a vynikající rodina zaklepala u Nováků, zda by nebyl sem vstup pro její dceru.

Václav beze všeho hned každý pokus podobný jeho se týkající, zdvořile ale rozhodně předem odmítl. Jan každý hozený zlatý řetěz chytil a po něm se sunul k druhému jeho konci, odkud byl hozen. Ale tu poohlédnuv se řádně, z řetízku snubní prsten si kolem prstu neotočil a chytře se s udice v čas ještě utrhl.

Někdy byl by Jan již málem se zakousnul, ale přetržení navázaného jednání o spojení manželské stalo se s druhé strany. Také ta neskočila jen tak honem do vody. Přeptávala se, vyzvídala, přišla, aby na vlastní oči viděla dříve klec, nežli ptáka do ni pustí.

Nelíbilo se jí to neb ono u Nováků. Z námluv Janových nebylo nic, se svadby již na obzoru vyvstávající, sešlo.

Požadavek věna Jan Novák položil vždy hned předem přesně, v podobě určité číslice, pod níž nehodlá a nemůže jíti a v tom byl nejčastěji kámen úrazu. Z daleka malovaly se tisíce barvami přeskvělými, ale z blízka pak scvrkaly se a pyšně rozepnuté nully jakoby se pohlcovaly, nebo třeba zůstávaly i dále v celé své vábné zářivosti, ale k dosáhnutí nebyly, v podobě slibů do budoucnosti jen skvěly se jak aureola světice kolem nabízené sličné panny.

Trvalo málem rok, nežli Jan Novák konečně nalezl co hledal. Telegrafoval šťastnou událost z Prahy domů a přivezl svou nevěstu rodičům představit. Marie Horáčková, dcera velkoobchodníka z Prahy a Jan Novák, továrník v Libnicích, ohlásili se pak hned veřejnosti jako snoubenci.

Svadba však odložena ještě až do jara. Výbava nebyla hotova a nemohla se jen tak přes noc sfouknout. Pro děvče z takového domu třeba bylo nejdříve sepsati spis všeho potřebného, pak se muselo též mnohé pořiditi až z Paříže, z Londýna, v ubohých našich Čechách se takové věci nedostanou. Mnoho jest starosti, aby nic nescházelo, co by dodalo náležitého lesku vjezdu takové princezny do nového okolí.

Byl též u Nováků odklad Janovy ženitby na jaro nutný. Nový dům, s jehož stavbou otec Novák, přikoupiv za tím účelem nový rozsáhlý pozemek, hned za nepřítomnosti synů započal, byl již pod střechou, ale uvnitř hotov nebyl; i při všem kvapu se zbývajícími tu ještě prácemi, před jarem nebylo možno sem nastěhovati se.

Za to byla radost stopovati jak všecko bude krásně zařízeno pro nové domácnosti. Josef Novák myslil na oba syny. Do té malé villy s několika pokoji, kterou pro sebe kdysi zbudoval a již obýval, nemohl umístiti dvě nové rodiny a ještě pro sebe a starou družku svou útulek nalézti. Rozhodl se tedy, že starý rodinný dům ponechá již jen sobě do smrti a pro syny o něco dále od továrny vystaví nádhernou budovu s dvěma od sebe oddělenými křídly.

Na jaro jedno z těchto křídel osazeno mladým párkem.

Václav Novák zůstal ještě s rodiči až do podzimu.

Za celou dobu, co z cest se vrátil, svou zbožňovanou Rachel spatřil pouze jedinkráte. V Drážďanech se spolu sjeli. Zde slib učiněný sobě na lodi za plavby do Evropy, spečetili pevnou úmluvou ke společné pouti životem. Rachel Gray dosaženým dvacátým rokem měla právo z anglické banky, kde byl uložen, vyzdvihnouti sobě odkaz zůstavený jí po matce a ustanovený na její výbavu. Okolnost tato sama vyžadovala, aby se svatbou čekalo se a Václav, ač nerad, i v zájmu vlastním vzhledem k poměrům, do nichž vyvolenou svou uváděl, musel přivoliti.

Rodiče Novákovi tuto budoucí svou dceru dříve nepoznali; sami z domova vydati se nemohli a návštěva její do Čech nedala se také snadno provésti. Z počátku otec Novák činil Václavovi i některé nesnáze, co se týče jeho volby. Nešlo mu to všecko jak náleží pod vous. Nevěsta Václavova mimo těch peněz na výbavu, neměla zatím jmění, ačkoli považována byla za bohatou dědičku po staré jakési tetě své, jež však dosud žila. Všecko starému Novákovi leželo tuze daleko, nežli aby s plnou důvěrou mohl v tom rozpoznati pravdu od klamu a nevěřil ani tuze té bance anglické, když vystavený jí chek nemohl prozkoumati vlastníma očima. Také i maminka dlouho nechtěla se spřáteliti s obmýšleným krokem svého syna, měla strach před neznámou kouzelnicí, jež srdce jeho tak opředla a v hlavě staré paní leželo nejvíce, že nejen jiného je jazyka, ale i jiné víry. Václav dovedl však překážky všecky přemoci, odpor každý svou rozhodností poraziti.

Před zimou ještě přivezl si do Libnic krásnou svou cizinku co svou choť, svoji paní.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

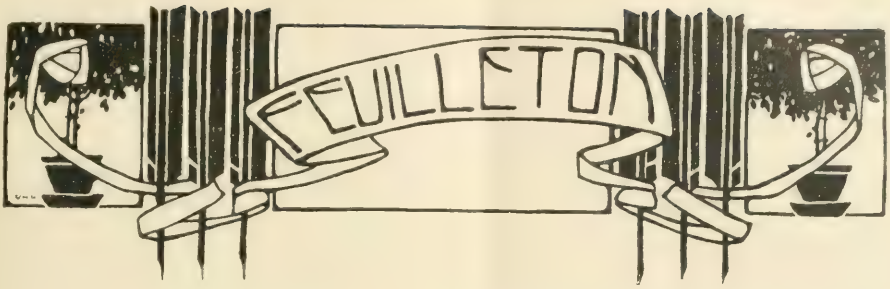

Z TATER.

Od rána dnes prší, tak hustě a tak prudce, že nelze ani hlavu z okna vychýlit. Mlhy se válejí po lesích, jež obklopují odevšad naši osamělou hájovnu, mlhy se válejí po horách, jež těsně uzavírají náš obzor. Sotva že lze rozeznat obrysy Kotlové a Hliné. Ale všechno ostatní tone ve smutné bělobě. Kriváň jakoby ani nebyl, jen bílý, kalný těžký vzduch jest vidět na oné straně, odkud se mi den co den už třetí měsíc díval do oken. Jednotvárný šelest deště jaksi přehlušuje i šumění Belé, to snivé šumění horské říčky, jež bývalo mi tak milým v teplých nocích letních. Zeleň malé polany před mými okny jest už uvadlá, nahnědlá, tak pustá. Nikde ani kvítku na ní, vše zhynulo. Zmizelo tedy všechno, co by ještě mohlo připomínat ztracenou pohádku kvetoucího opojného léta horského. Alespoň pohled na lesy by snad stačil, ale ty jsou pod šedivým závojem mlh. Aspoň pohled na modré nebe, — ale na tom jsou ocelové pláty mračen, z nichž se leje, leje studená sprcha na jakékoliv pošetilé snění. Aspoň pohled na hory, — ale těch jakoby ani nebylo. Aspoň pohled na polanu — ale ten jest nejsmutnější ze všeho. A kdyby alespoň bylo možno oči přivřít, slyšet hukot Belé a cinkání zvonků dobytka, pasoucího se na polaně za hájovnou, — ale ani té útěchy není. Dešť zatlačuje šumot říčky a dobytek už sešel předevčírem z hor dolů do dědiny, daleko, daleko. I salaš, jež byla za říčkou na protější stráni, a k níž jsem viděl, vychýliv se z okna, i ta již dávno odešla a dnes zatopena jest její polana. Zakamenistá, vodou jako rybník. Jako zoufalý výkřik vypadá ta opuštěná koliba uprostřed zkázy, po níž brzo přijde už bílé utišení všech smutků, sníh.

Pohled na Kriváň z údolí Belé.

Co zbývá v takovém přitmělém dni, než oddat se meditacím? A že náhodou leží vedle mně návštěvní kniha mojí samoty, kam často zabloudí turisté tatranští, přišlo mi na mysl: Kolik Čechů zastavilo se tu letos? A kolik asi vzpomnělo si, že jsou hory na konci »vlastí československých«, jak zní ustálená jedna fráse, jež stojí za návštěvu a již dle jiné podobné fráse časem se nazývají též »slovanské Alpy«?

A vyšlo na jevo, že z návštěvníků, kteří se zde stavěli jen na občerstvení nebo i přenocovali, zapsaných i nezapsaných do pamětní knihy, — že z těch připadá na Čechy asi dvanáctá část. Celkem čtrnáct českých turistů sem přišlo. Poláků okolo osmdesáti, Němců více než dvakrát tolik, co Čechů,

pak několik Maďarů, dva Rusi a dva Francouzi. Z těch Čechů byli čtyři universitní posluchači. I Slováků tu bylo něco přes dvacet, ale všichni jen na výlet na Kriváň, a zase hned nazpět. Tedy možno říci, že vlastně mezi opravdovými turisty tatránskými nebylo ani jediného Slováka.

Taková je tedy bilance turistů v našem zákoutí. Nemožno ji ovšem sevšeobecnit, ale daleko k právu generalisace nemá. Pobloudil jsem za ten čtvrt roku po Tatrách dost a dost, ale podpisů českých jsem v knihách turistů našel velmi málo A setkal jsem se s českým turistou jen u Pěti Polských Stawů, s železničním přednostou z jižních Čech, a se dvěma továrními úředníky u Štrbského Plesa, kteří ze Slezska si udělali dvoudenní výlet, když se jim hodily dva svátky za sebou. V Zakopaném všeho všudy dva turisty české jsem zahlédl, a dost jsem se rozhlížel a uši nastavoval, neuvidím-li jich více.

Teď už jest dávno po saisoně. Chaty turistů jsou už skoro měsíc zavřeny. Do naší odlehlosti už nikdo nezabloudí.

A lze se tedy klidně zamyslit nad těmi daty.

* * *

Čtrnáct Čechů a mezi těmi čtyři studenti!

Máme sice Šumavu, Krkonoše a moravské Bezkydy, — řeknete snad, že tam jsou ti, do kterých já si stěžuji, — ale nepřijímám té námitky. Jak málo se chodí na ona místa, totiž: poměrně málo, — byla by jiná kapitola. A že každému majetnému by dost ještě času vybylo už i v studijních letech též na Tatry, dovolím si tvrdit bezpodmínečně.

Neříkám: na celé léto, na celé prázdniny jít se toulat bůh ví kam. Každý nemá k tomu povahu. Ale čtrnáct dní, konečně i ty tři neděle by si každý student mohl dopřát k cestování, má-li k tomu dostatečně prostředků.

Ale podívejte se právě mezi ty naše mladé pány, kteří na příklad zdobí crême pražské společnosti. Den za dnem ubíjejí nejkrásnější čas v roce lawntennissem a po případě pošetilými flirty na letních bytech okolo Prahy, — a musí-li to už být, aby měli o čem v zimě hovořit a čím se pochlubit, zajedou si na několik dní s papínkem anebo s oběma rodiči někam do Alp nebo k moři, do Opatije, do Ostende, třeba až do Heringsdorfu. Velmi mnoho z nich jen proto, aby mohli říci: když jsem byl tam a tam — —

Zpytujte však jejich ledví a tažte se jich na Šumavu, na Krkonoše, na Radhošť — —

Anebo vzpomeňte si těch, kteří se na leto vrátí z Prahy, kde studují, do svého městečka, tam hledí se co nejlépe a co nejduchaprázdněji bavit a imponovat, někteří moudřeji, někteří co nejpošetilejí protlukou všechny ty měsíce doma, a bez užitku, a na podzim se zase vracejí do Prahy v přesných lhůtách jako stěhovaví ptáci.

Že i jinam jsou namířeny ostny mých výčitek, netřeba dokládat. Ale uvažme: jaký výsledek a jaký účinek mohlo by mít sebe dojemnější moje kázáníčko?

Ti úředníci, kteří jezdili si třeba jen na týden za hranice, budou tam jezdit dále. Ti velcí páni, jimž Šumava a Krkonoše jsou příliš blízko a Tatry příliš neznámy, budou přes vše zas dále hledat léku proti nudě za hranicemi nebo na villegiatuře někde za Chuchlí nebo u Dobřichovic. A tak dále — —

Nu, povězte: stojí za to, plýtvat slovy?

Pohled s Krivaně k Štrbskému plesu.

* * *

Cestování v Tatrách jest laciné, daleko lacinější, než byste myslili dle rozmanitých těch průvodců a instrukčních knížek. Jen třeba vědět, jak se zařídit. Kratičká zkušenost vás poučí lépe, než kterákoli kniha. A lze si Tatry prohlédnout v pěti dnech, v týdnu tak, že nezůstane jediné místo z hlavních a nejpověstnějších krás tatranských, jehož byste nebyli viděli. Ale věřte: když už jednou se do nich vypravíte, bude vás to tam táhnout potom vždy. Znám mnoho případů, tomu nasvědčujících, a ujistili mne o tom i všichni ti, s nimiž jsem se v Tatrách dal do hovoru o Tatrách. Onino čtyři naši studenti — dva právníci a dva medici — nejhorlivěji. A nejpádnější doklad pro mou osobu mám v sobě samém.

Údolí jako Tichá a Koprová nebo i dolina Kościllišská, divoká partie, plná dechu prvotní přírody jako Nefcerha, dosud málo známá a balvanitá dolina Fenanských Ples se břehy věčně zasněženými, málo navštěvovaná, poněvadž jen těžce a bezmála z jediné strany přístupná, romantické Temné Smre-

Pohled na Kriváň s Knižného v zimě.

činy, pusté a smutné končiny u Hyncových jezer, čarovná dolina Pěti Polských Stawů, divoká cesta strmým Závratem, Gerlachem i Lomnický Štít, báječný rozhled s Kriváně, Mořské oko, trochu už ohmatanáa krása Popradského a Štrbského plesa, Polský hřeben, Pět Spišských Stawů a Kolbašská dolina, — — to všechno jsou dojmy nejen nezapomenutelné, ale i tak dráždivě a vábivě volající ve vašem nitru po obnovení, že na konec, věřte mi, jim neodoláte.

Poláci jsou si dobře vědomi těch půvabů tatranských. Jimi se to jen hemží všude, a nezbylo, než i na maďarské dopisnice dáti polská vysvětlení obrázků, faktum nejvýmluvnější. S Poláky setkáte se všude a každé chvíle. Jdete sněhem někudy po Swišťovce k Mořskému Oku, — střetnete se s nimi, lezete po klamrech Závratu mlhami a ledovým jíním, a dohoníte polskou společnost. Stanete udýchání na vrcholíku Lomnického Štítu po nejobtížnější partii tatranské, a sotva že se vzpamatujete, v patách za vámi jsou Poláci a Polky.

I Němců jest všude plno, a to i Němců z daleka.
Jen ti Češi málo dbají Tater.

A Slováci, kterým Tatry s jedné strany patří, lépe řečeno: měly by patřit, — ti znají Tatry jen tak, jak je vidí zdola. Výletem na Štrbské pleso a nanejvýše na Kriváň jsou pro ohromnou většinu odbyty povinnosti v poznávání krásy své vlasti. Jest několik výminek mezi mými přáteli Slováky podtatranskými, ale tak málo, že se s nimi nemůže ani počítat.

Jak to nazvat?
Nedbalostí? Pošetilostí?
Či snad ještě jinak?

. . .

Píšu a píšu, hlavy nezvedám, — až po těchhle třech hvězdičkách. A už nemám starí u stolu a ve svém pokoji.

Přestalo pršet, úplně přestalo.

Zase slyším hukot Belé, vidím lesy, vidím hory.

Mlhy se rozlezly. Ale zůstalo po nich něco: sníh.

Bílé, jako cukrové čepičky se na mne usmívají se všech stran. Ježová jest opravdu jako homole cukru, tak hlaďounká, tak lesklá. Na Kriváni bílá muskulatura zasněžených žlebů a roklí, mohlo by se říci: křičí svým úbělem.

Nebude snad trvat ani týden a budeme mít sníh i v samém Podbansku. Ale já ještě se nebudu hýbat ze svých Tater. Budu chodit po zpustlých polanách a při Belé a při jejím hukotu snít o krásách, jimiž jsem se toulal v letě a na podzim, o čarovných rozhledech, o půvabných zákoutích, o všem tom, co mne k sobě bude lákat každý den, až budu zas v Praze. A ještě i nyní, ve sněhu a v plískanicích, v nečasech a zimách dále budu se toulat po horách a odlehlých, nikdy nikým nenavštěvovaných místech, budu plašit kamzíky a toužit za zhynulým letem, jeden z nejposlednějších, snad poslední turista tatranský v tomto roce.

Jan Havlasa.

Nakladatelské družstvo Máje, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Praze, sejde se k výroční valné hromadě v neděli, 8. listopadu 1903. o 9. hod. dopolední v zasedací síni Obchodní a živnostenské komory v Praze, v Purkyňově ulici č. 6. — Pořad jednání: 1. Výroční zprávy. 2. Doplňovací volby. 3. Volné návrhy. Nedostaví-li se o 9. hod. náležitý počet členů, koná se o hodinu později v téže místnosti nová valná hromada s týmž programem, která má právo usnášeti se platně za přítomnosti jakéhokoli počtu členů.

V Praze, 28. října 1903.

JUDr. R. J. Kronbauer, člen výboru, tajemník. **Václav Štech,** předseda.

— **Jan Jass**, známý český dřevorytec, zemřel dne 17. t. m. na Královských Vinohradech po dlouhé a trapné nemoci. Jeho práce, kdysi, zejména ve »Světozoru« a v »Květech« let šedesátých a sedmdesátých budily zaslouženou pozornost. Mimo to pracoval Jass plných 28 roků na monumentálních dílech velkovévody Toskánského ku všeobecné jeho spokojenosti, neboť dřevorytecká práce uměl-

cova vynikala přesností a v pravdě uměleckým propracováním. Jan Jass narodil se v Praze 26. dubna r. 1845. a po vykonaných studiích reálných byl přijat do dřevoryteckého ústavu Bellmannova, kde náležel k žákům nejnadanějším. *a.*

— **Knížata**, nejnovější dramatická práce Jaroslava Vrchlického, je literární událostí tohoto týdne. V tu chvíli, až časopis náš rozletí se do světa, bude již po její premiéře, která jistě mistra slavně přesvědčí, že radost z návratu jeho k dramatické tvorbě je nejen všeobecná, ale také opravdová. »Knížata« tvoří v plánu autorově třetí část »České trilogie«, jejíž dvě první části jsou již tištěné a s dokonalým úspěchem na scéně Národního divadla provozované hry »Drahomira« a »Bratři«. Z poznámky za titulním listem knihy (Dramatická díla Jaroslava Vrchlického XXVII. — nákladem F. Šimáčka) se dovídáme, že historické drama toto bylo napsáno již v lednu roku 1903. — tedy již před jubileem autorovým, jež oslaveno bylo letos v únoru tak pamětihodným a okázalým způsobem.

Zmiňujeme se s důrazem o těchto krásných a nezapomenutelných chvílích proto, poněvadž chceme v paměti oživiti roztomilou a dojímavou episodu, jež odehrála se v salonku u Choděry, kam Vrchlický po slavnostním představení zavítal k přátelské besedě, provázen výborem a skorem všemi v Praze žijícími členy Máje a členy Společnosti Národního divadla. Je známo, že mistr Vrchlický v hořké chvíli prohlásil, že svou dramatickou činnost ukončil a že k provozování žádné práce už nezadá. Ale když na onom dýchánku promluvena byla k němu slova hřejivá, slova z duše linoucí, když poznal a se přesvědčil, že jeho rozhodnutí všechny zarazilo a všechny zabolelo, Vrchlický pohnut prohlásil, že svoje rozhodnutí odvolává a že co nevidět s novým kusem se přihlásí. Frenetický jásot byl tehdy odpovědí na památná tato slova, jež vrátila Vrchlického divadlu. »Knížata« byla však v tu dobu už napsána — a poněvadž hořkost v duši byla hluboko zapuštěna, byl by jistě mistr k provozování díla nesvolil, kdyby bylo nedošlo k onomu setkání, při němž vše se vyjasnilo a zapomnělo. Vrchlický je rozeným dramatikem — bylo by mu to nedalo — on by byl dále psal — ale sotva bychom byli »Knížata« spatřili na jevišti Národního divadla, kdyby bylo nebylo došlo k onomu hezounkému a nezapomenutelnému večeru, jenž Vrchlického dojal, potěšil a — hořkost z duše jeho vyplavil. —*r.*

Sympatie ciziny. V červencovém svazku amerického časopisu »The literary collector« vytištěna jest báseň, již pro zajímavost v překladu Ant. Klášterského přinášíme.

ARTHUR UPSON:

Při čtení dějin českých od hr. Lützowa.

Cos jako bázeň cítě v záchvěvech,
té knihy pracné listy přemítám:
převraty, války, církve, bully tam,
dvanácte věků hledí se stran těch!
Boj za vlast, víru, drahé statky všech,
domácích třenic zlých otřásal plam
vší lidu myslí, nežli k výšinám,
k svérázné moci došla říše Čech.
Tu jak když jakás mocnost skrytá v noc
a neuznaná chrámu pro oltář
v své podstatě se zbudí náhle: bouř,
křeč jala ji; a hněvná jakás moc,
msty plné božství ležet nechalo
ji v mdlobě v troskách, z kterých stoupal kouř.

— **Karel Sezima: Passiflora.** Román mladistvého nadaného spisovatele, jímž do jisté míry dokumentovany naděje, vkládané před několika lety v autora Kouzla rozchodu. Román dvou, tří duší, diametrálně nadaných city, jichž krajní vyhrocenost překvapuje a dráždí. Nechce býti řečeno touto poznámkou, že není možný na příklad charakter hysterické paní Terezy Lutnové, brutálního vášnivce Nella, passivní Kláry, jeho choti, a že by snad se příčila přirozenému podání povaha Braunova, nikoli; ale tyto umělé protiklady a potom ono vášnivé jich vyhánění až na ostří nože, zavání přílišnou dosí kombinac, ulamujíc hroty dojmu přirozenosti a životní pravdy.

Zdá se, že autor původně ani nesnil o takových lidských bestiích, jaké mu na konec vyrostly z tvůrčí výhně v osobách Terezině a Nellově, a že pouze fantasie podrážděna průběhem práce se poddala nadsázkám. Přes to je přítomná práce úctyhodným románem, který oplývá mohutným apparátem formálním, místy až překvapující něhy, sensitivních záchvěvů a výstižně podaných líčení. Psychologické tahy až na zmíněnou vyhrocenost v příčině vášní jsou hluboce založeny a pevně kotví v nitru hrdinů. Jeť celkem Passiflora knihou milou, která jistě nalezne hojných ohlasů u čtenářstva. *s.*

Ladislav Stroupežnický: **Pan Měsíček, obchodník.** Nakladatelské družstvo Máje vydalo v novém vydání jednu z nejoblíbenějších dramatických prací bývalého dramaturga Národního divadla Ladislava Stroupežnického. Hra se na venkovských scénách pevně a trvale zakotvila a patří mezi kusy, jež se po krajích našeho venkova často hrají. Veselohra má svoje nepopiratelné přednosti — má několik vděčných rolí, její scénický aparát je jednoduchý, že nepřivede do rozpaků ani ochotnických začátečníků, humor její jest nenucený, jadrný a působivý. — »Pan Měsíček, obchodník« je zkrátka dobrým a vděčným kusem a proto se stal populárním.

Druhé vydání, jež právě vyšlo tiskem, pořízeno je dle úprav, učiněných autorem pro jeviště Národního divadla.

Vodítkem nám byl originál, v němž Stroupežnický obratnou rukou provedl mnohé opravy

a tak vydatné škrty, že veselohra na své působnosti znamenitě získala. Stroupežnický byl mistrem v úpravě kusů pro divadlo. Mnohý a mnohý dramatický autor leckdy bolestně byl dotčen nešetrností modré tužky dramaturgovy, jež někdy dokonce celé stránky vyloučila ze scény — ale když potom kus se hrál, poznal autor, že Stroupežnický provedl v kuse jeho operace, které dílu jeho výborně šly k duhu. Že Stroupežnický nešetřil ani sebe a že po premiéře bez milosti z kusu vyloučil vše zbytečné, vše, co kus hyzdilo a činilo nudným a rozvláčným, svědčí o vzácné jeho autokritice. Škrty, jež provedl ve své veselohře »Pan Měsíček, obchodník«, vymýtily z kusu nejslabší a zbytečné partie, tak že kus má docela jiný, svěžejší průběh a působivý spád. Není pochyby, že veselohra v této své pravé, autorem provedené úpravě oblibu a popularnost nejen zachová, ale i ještě ji zvětší. —*r.*

— **Jiří Sumín: V samotách duší. — Potomstvo.** Jiří Sumín se na několik roků odmlčel a hle — letos překvapuje nás najednou dvěma knihami, z nichž první obsahuje čtyři novellistické črty, druhá jest samostatným celkem, jakousi románovou studií, zajímavého motivu a tvrdého realismu. Tento realismus, podávaný rukou smělou a nebojácnou, upozornil na slibného autora už před lety, kdy karakteristická povídka »Věště« vycházela v moravské »Nivě«. Od té doby už vydal Sumín celou řadu knih nových a v nich celkem zůstává věren svým základním prvkům: jakési sešeřenosti dějové, svým zasmušilým motivům a sujetům z moravského venkova, kde s krajní trpělivostí vyhledává ženy zmučené životem, zakřiknuté ve vývoji a umdlené dlouhým martyriem. V těchto sférách libuje si autor, jakási průměrnost denního venkovského života stala se mu doménou, svěřenou šachovnicí, kde sbírá svoje passivní, umdlené figurky.

Pro tento »svět smutných« má Sumín hluboké porozumění, a z něho vytěžil zejména pro první knihu několik interessantních momentů, spojovaných celkem velmi pevně a bezpečně v dobře karakteristická novellistická pásma.

Méně šťasten byl Sumín ve svojí románové povídce Potomstvo.

Těkavost a přílišné lpění na detailu, které jinak povždy autora karakterisuje, příliš jej zavedlo k povrchu, jenž líbí se sice svým pestrým nátěrem, ale jenž nemá žádoucí soustředěnosti a pevně zcelené kostry. Postava stařenky Bártkové je tu sice osou, ale celá řada vedlejších episod neorganicky se rozbíhá v šířku i v dál. Přes to však obsahuje Potomstvo místa, která budou čtena s dychtivostí pro svůj rozpracovaný apparát horoucí životnosti a která se stanou čtenáři nezapomenutelnými ve příčině formální. *β.*—

— **Památník ochotnického divadla ve Vamberku. Na základě původních pramenů uspořádal Jos. F. Král.** Velmi zajímavá a velmi bohatá knížka — už vznikem svým a posláním podivuhodná — neboť jest vydána na památku století trvání her ochotnických ve Vamberku. Steré myšlénky nás při jejím pročítání ovanou, myšlénky upřímného obdivu těch, kteří tiše po celé století dovedli pracovati v dobách nejhorších, ve chvílích, kdy divadlo bylo opravdu tou jedinou tribunou, s níž lidu bylo vypravováno o národnosti, kdy dovedli pracovati bez hluku a bez pretensí s nadšením a s krajním sebezapřením mnohdy. Krásně vypravený památník přítomný nám o všech vypravuje, a shledáváme se tu s nejedním starým jménem, které za svého mládí zkoušelo zvuk svůj na prknech vamberských.

V těchto vzpomínkách uložen jest půvab zašlých dob, patina dnů dávno minulých k nám shlíží z nich. A proto je nám kniha tato tak milá jako hovor milých starouškú, kteří jsou uklidněni a vyrovnáni se životem po boji a práci dlouhých let. Kniha je však také na druhé straně důležitým zjevem a pomůckou pro studium kulturní, kamenem pro stavbu velkého díla o českém divadle, které vyrůsti může časem jenom z podobných kořínků a vlásečnic, upravovaných pilnou rukou jednotlivců.

Zajímavé studie o divadle vamberském, jakož i o jeho pěstitelích, řada životopisů a úvah, přehledy her divadelních, vzpomínky, rozbory i zaznamenání prostonárodních her náboženských, z nichž pozdější divadlo vyrostlo — hle, toť celé bohatství materiálu, jenž tu zpracován očekává ruky kulturního historika. V přítomném Památníku vydán byl velmi zajímavý pendant k nedávno vyšlé publikaci vídeňského »Pokroku« a my obě knihy vítáme vroucně jako první vlaštovky nesoucí zvěsti jara a nového rašení. *S.*

— **»Veleslavín«**, sdružení národních typografů, sehrálo minulou sobotu se svými ochotníky v »Uranii« Langmannovo dělnické drama »Bartoš Tuřanský«. Pozorovali jsme, že divadelní večery, jichž aranžéry jsou spolupracovníci nás spisovatelů, těší se neobyčejné přízni obecenstva. Divadlo bylo vyprodáno a nálada v hledišti zrovna osvěžovala. To je to pravé publikum — seděl a stálo tu na tisíc lidí, kteří sledovali hru se živým a stále rostoucím zájmem. Je to obecenstvo disciplinované, jež přichází do divadla ne z nudy a z dlouhé chvíle, obecenstvo, jež hru sleduje s napjetím a jež svým důstojným chováním imponuje. Ochotnická družina tato je znamenitě vyškoleným divadelním sborem. Viděli jsme nedávno výborné ochotníky v Nymburce a poznali jsme novou vydatnou družinu ochotnickou v Praze. Představení bylo nejen zajímavé — ono mělo svoje zvláštní kouzlo. Nadšení herců zrovna zahřívalo. Někteří z nich překvapili až svou jistotou a smyslem pro správnou

charakteristiku. Vynikla zejména představitelka Marie Celberové (pí Loužecká), ve které dříme pravý divadelní temperament. Jako hosté vystoupili p. Vl. Šamberk (v roli titulní), jenž svou routinou a zejména svou pečlivou režií představení dobré služby prokázal a pí. Božena Kaclová-Jeřábková, nám tak dobře známá ze scény Smichovské. —*r.*

+ **Tři původní aktovky** sehrány byly v úterý v »Uranii« vesměs s dobrým úspěchem. Večírek byl tím zajímavější a pozoruhodnější, poněvadž to byly vesměs veselohry. Vzácné koření u nás a proto jsme šli do divadla s opravdovým zájmem. — Aktovka »Na pochodu« od A. Stankovského (Hemerka šl. ze Stanmíru) řeší dramaticky milounkou episodu ze života důstojníka. Pěkný a nový nápad, jenž dovedl upoutat. Autor má smysl pro dramatickou stavbu, a poněvadž podařilo se mu osvěžiti svou drobnůstku tu a tam i živým humorem, dobře se svou prvinou pochodil. Druhý autor, Ladislav Mattuš, napsal již několik dramatických prací. Jeho aktovka »O Helenu« ukazuje, že má Mattuš pěkný pozorovací talent a že má humor. Jeho dialog je živý a úsečný. — Třetí aktovka (»Na Krchlebích« od Krchlebského) je čerpána z ovzduší historického. Nedostižitelná figura Dačického tanula asi autoru na mysli, když komponoval svého Šimona z Košlánu. Veselohra je pokusem slibným jen potud, pokud se v ní jeví jistý smysl pro charakteristiku. Všechny tři aktovky měly dobrou, svižnou souhru. Autoři si nemohou na upjatost obecenstva stěžovati. —

☐ **Jan Havlasa** je již opět restituován po nesnázích, jež ho stihly v medvědí pasti. O nohy také nepřijde. První zprávy zněly velice neutěšeně, ale i to, co potkalo Havlasu skutečně, vzbuzuje nemalé účastenství. Feuilleton, který nám poslal v den před vycházkou na Krivaň, pod nímž ho zlá nehoda stihla, uveřejňujeme v tomto čísle. Z něho čtenář pozná, jak optimisticky se díval dříve na Tatry, v nichž však dříme mnoho hrůz.

!?! **Pí. Viková Kunětická** chápe se ráda příležitosti, aby rozčeřila sloupce časopisů svými glossami, napsal-li někdo něco, co se jí dotýká příjemně nebo nepříjemně. Tentokráte ji posloužilo poslední číslo Máje, ve kterém bylo řečeno, že asi vídeňské redakce byly o paní Vikové někým poněkud obmyslně informovány, aby byla způsobena výhodnější nálada, což i z N. F. Presse vysvítá, která ji počítá k »hrstce moderních Čechů, kteří nevyzývají hrom a peklo proti Němcům, nýbrž fanaticky národní předsudek potírají.«

Proti tomu, aby někomu byla pálena kaditelnice před Němci proto, že u nás fanaticky národní předsudek potírá, ničeho nenamítáme, je-li to pravda. Ale o pí. Vikové nevíme, že by byla něco podobného v Čechách tropila.

Pí. Viková následkem zprávy v min. čísle Máje, napsala na všechny strany mnoho dopisů. Ze dvou srdečných listů, které poslala do naší redakce, v nichž mluví o pošpinění, falešném udavačství a Nájemnických způsobech, praví, že telegrafovala do Čech o přijetí své »Přítěže«, ale ne do redakcí. To námi však tvrzeno nebylo. Dále potvrzuje, že byly o ní vídeňské redakce informovány, ale praví, že to učinila překladatelka jejích prací, která prosadila autorku na vídeňské jeviště, aby měla prý pro ni »raženu cestu do Berlína«.

Z toho, co jsme kárali, vyvráceno není tedy nic. Proto zavíráme klidně kapitolu o pí. Kunětické, již by velice bylo prospělo, kdyby při tvoření nálad pro její práci bylo bývalo dbáno náležité míry. Bylo zakročení takového třeba vůbec, poněvadž se v tomto ohledu u nás dějí časem již věci, které nemohou nadále zůstati bez pokárání. Není tomu tak dávno, co při jistém literárním konkursu bylo v »náladách« tak nemírně pracováno, že se proto až rozpadla téměř — porota.

Novinky našeho nákladu. Naši illustrátoři knih pro děti podívali se z valné části tak důkladně do anglických spisů, že bude záhodno porovnati již, jak dalece jenom studovali a kde pouze svou tvůrčí sílu oplodňovali. Příležitost k tomu naskytá se v knížkách neobyčejně levných, jež dává dnes na trh Nakladatelské družstvo Máje. Bohatě illustrované pohádky: O Popelce, Jan a boby tvoří svazek jeden, Jan Obrobijce a Krasava a zvíře svazek druhý. Oba svazky vázané s kolorovaným obrázkem na deskách jsou po 90 hal., ve skvostné vazbě po K 1·20.

Přikládáme do celého nákladu tohoto čísla poštov. poukázky. Koho se týkají, nechť jich laskavě použije.

Toto číslo vydáno 30. října 1903. — OBSAH: FR. HERITES: Zapomenuté jubileum. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — AD. BOH. DOSTÁL: Intimní sloky. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — JAR. VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: JAN HAVLASA: Z Tater. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Antal Stašek. — Pohled na Krivaň z údolí Belé. — Pohled s Krivaně k Štrbskému plesu. — Pohled na Krivaň s Kničného v zimě.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

Bitva na Bílé Hoře.

Nedá se upříti, že příčina neštěstí, které se na nás přivalilo porážkou bělohorskou, tkvěla hluboko svými kořeny ve zděděné nemoci Čechů: v těžké nesjednocennosti, která zela hlubokou propastí mezi jednotlivými stavy. Tak český lid městský i selský, zejména třídy poddané, necítily naprosto nejmenších morálních vztahů k vrstvám stavovským, které podnikly odboj proti Ferdinandovi na vlastní pěst. Čin, který stavové podnikali, byl v zásadě ovšem nejvýš odvážný, že však vykonání jeho nesvěřili vlastnímu lidu, jehož možné svobodě nepřáli, vymstilo se v zápětí bolestně a krutě. Čeští stavové byli příliš důvěřiví k najatým žoldákům, kteří byli sehnáni ze všech končin světa, než aby byli počítali na jejich vrtkavost ve chvíli nejkritičtější. A jak chabá byla celá válečná massa, jak se jí nedostávalo na vroucím vlasteneckém cítění, vřelosti, zápalu a nadšené horoucnosti, tak bezkrevnými — ba v míře daleko povážlivější ještě — jevili se i její vůdcové. Byl-li průběhem kratičkých dvou hodin, co bitva trvala, přece jen vykonán nejeden hrdinský, odvážný čin, nelze to přičítati zápalu vlasteneckému, nýbrž jen časové touze po hrdinství a dobrodružství válečném.

Vchod ke kostelíku P. Marie na Bílé Hoře.

Fotogr. dr. J. Brejcha.

Volba vůdců byla vůbec těžkým provinění rozhodujících hlav na krásné idei osamostatnění koruny. Zcela bez jakýchkoli ohledů na význačné bojovníky a výborné stratégy domácí svěřeno bylo vrchní vůdcovství cizím celebritám, které zvoleny spíše z ohledů stavovských, než odborných. Ani tu nebylo dáno místa výstraze některých rozvážných hlav — cizina v hlavě i údech měla rozhodnout krvavý zápas o nejdražší české statky.

Vrchními veliteli královské armády byli tedy kníže Kristián z Anhaltu (starší) a hrabě Hohenlohe. Na straně císařských stál naproti tomu zkušený vojevůdce Buquoi a náčelník ligistického vojska Tilly. Vojsko stavovské čítalo kolem 13.000 bojovníků, kdežto císařští, sílení vojskem ligistickým, páčili je dobře na 28—30.000 hlav. A v této okolnosti dlužno hledati konečně i neposlední příčinu krutě porážky.

Téměř celá dvě léta, od konce r. 1618 až do září 1620, co spor mezi stavy a císařem

nabyl povážlivější podoby, válčila obě vojska mezi sebou se střídavým štěstím. Nebyl to vlastně boj v pravém slova smyslu — byla to spíše řada drobnějších potyček, které sváděly jednotlivé oddíly v Rakousích, jižních Čechách a na Moravě. Císařský nový spojenec, náčelník katolické ligy, Maximilian bavorský, však pozměnil rázem situaci. V druhé polovici září 1620 přitáhla císařská vojska na českou půdu. Z Českých Budějovic táhla přes Písek k Plzni, načež v okolí Rakovníka bylo svedeno několik významných potyček. To byla první vážnější předzvěst bitvy bělohorské. České vojsko, držící se neustále po boku

První starostí Anhalta a Hohenloha bylo z jitra ohledání půdy. Bylo mlhavé ráno a neschůdnost tehdejší Bílé Hory znesnadňovala jen obhlídku. Konečně usneseno, že vojsko české zaujme polohu dosti výhodnou, směrem od letohrádku Hvězdy na jih ke spádu hory do motolského údolí napříč přes silnici, vedoucí z Hostivic do Prahy (v místech těch asi je nynější kostel Panny Marie Vítězné). Krajní (pravé) křídlo umístěno v úžlabině podél zdí obory k Ruzyni se táhnoucí, ostatek rozložen po vysočině. Vojsko stálo ve dvou hlavních řadách v celé délce sotva půldruhého kilometru, byvši opatřeno předvojem

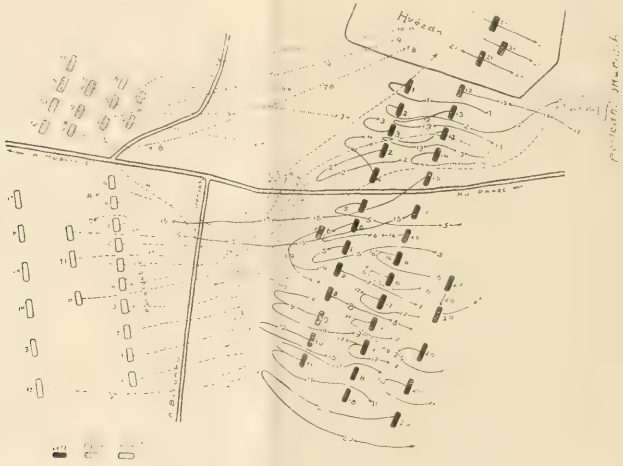

Bojiště v den bitvy 8. listopadu 1620.

postupujících hord císařských, přibylo po půlnoci dne 8. listopadu první na půdu Bílé Hory, kde znaveno a v nejhorší desorganisaci mínilo přenocovati. Ale Uhři, nejpohodlnější ze všech, kterým se nechtělo namáhati až na výšinku bělohorskou, zůstali přespat už v Ruzyni, nepostaviše ani ochranných stráží. Oddíl vojska císařského, Gauchierem vedený, dozvěděl se však o této neopatrnosti a přepadl Uhry asi s 1500 vojáky, kteří Ruzyni zapálili, strašlivě zbivše rozespalé a ukořistivše jim mnoho pokladů. Válečný řev a rudá záplava ohně vyděsila ostatní český tábor, a těžko říci, co bylo větším zlem pro historii příštích okamžiků: zda úbytek půltřetího sta mrtvých a ztráta více než tisíce uloupených koní, či první úděs za spánku probudilého vojska, zmatek a strach, jehož se bylo těžko zhostiti.

i ochrannými oddíly zadními. Bylo pak složení jeho z hruba asi toto:

Předvoj tvořily 4 kompanie jízdy vedením nejvyššího lieutenanta Streifa (uprostřed celé řady); na pravém křídle u královské obory byla jízda mannsfeldská (hrabě Styrum), jezdci uherští (plukovník Cornis), moravská pěchota (hrabě Šlik) a moravská jízda (plukovník Stubenvoll); dále v úvalu stála slezská jízda a hornorakouská pěchota vedle zbývajících Moravanů a jízdy mladého prince Anhalta. Toto křídlo chráněno třemi děly postavenými před oddíly moravské pěchoty. Střed zaujímaly: rakouská jízda (J. B. z Hofkirchu) a pěchota hornorakouská (Gabr. Pechmann), pěchota hraběte Hohenloha a jízda staršího Anhalta, jízda Hohenlohova a pěchota nejvyššího Kaplíře vedle čtyř kompanií moravské jízdy pod vede-

Bitva na Bílé Hoře.
Rytina Raffaela Sadelera.

ním Bořitovým. V levém křídle pak stála postupně tělesná stráž, dále pěchota nejvyššího Kaplíře, jízda Vilíma ze Solmu a moravská jízda pod plukovníkem Kainem, pěchota hraběte Thurna a pěchota nejvyššího Kaplíře.

Celý voj pak chráněn byl jízdou uherskou, v polokruh sestavenou. Uvnitř obory, v samé blízkosti letohrádku stála pak pěchota Anhaltova a vévody Výmarského, jeho jízda a jedna kompanie královské stráže. Jižní levé křídlo chráněno dvěma děly, kdežto jedno postaveno asi uprostřed celého šiku v úvalu.

Jednotlivé čety vojska byly rozestaveny podle okolností asi 30—80 m. od sebe, čítal pak první šik bitevní 34 kompanií jízdy a 22 praporů pěchoty, v druhém bylo 20 kompanií jízdy a 18 praporů pěchoty. Počet všeho vojska královského páčen asi na 13.000 mužů. Bylo to rozhodně malé číslo oproti 30 tisícům nepřátelů a zaviněno jednak nespořádaností v táboře, hojnou deserci, nemocemi a ztrátami bitevními v posledních dvou letech. Mimo to hojnost mužstva i důstojníků prchla ještě v noci v kritickou chvíli do Prahy a nevrátila se. Neúčast na osudech koruny, zvýšená špatným vyplácením žoldu, nutila je krýti se v pohodlném bezpečí — —

* * *

Jak už podotčeno, byly hlavní oporou vojska císařského pluky bavorské, vojsko katolické ligy, které přivedl na pomoc náčelník její Maxmilián bavorský. Toto vojsko táhlo vždy před císařským a za časného jitra 8. listopadu přibylo před Hostivice. V okolí sosnováno několik bezvýznamnějších potyček, než dorazila do Hostivic ostatní armáda císařská. Celý tábor se rozvinul na jih směrem k Řepům a to tak, že Tilly s ligistickými zaujal jihozápadní partii od Ruzyně mezi potokem Šárkou a cestou z Hostivic do Ruzyně, císařští pak pod vedením Buquovým se rozestavili od nich směrem jižním až k Řepům. A nastala úrada v táboře císařském. Trvala dlouho, neboť výhodné postavení dobře kryté armády nepřátelské vzbuzovalo zejména u vůdců císařských pochopitelné obavy. Nadšeně věřil však ve vítězství Maximilian a radil k bitvě.

Úradu uspíšil prý náboženský visionář, karmelitánský mnich Dominik à Jezu Maria, jenž plamennou řečí a poukazováním na papežem svěcený meč Maximiliánův roznítil mysli všech. Sliboval pomoc boží proti kacířům a nadchnul je.

I sešikováno vojsko tak, že ligistické vojsko ponecháno na levém křídle a rozestaveno ve čtyři šiky (střídavě pěchota a jízda), císařské pak v šiky tři tím způsobem, že střed i oba boky chránila jízda, mezi ni pak postaveny byly silné čtverce pěších. I děla byla účelně rozestavena a celé pozadí kryto »černým praporem« lehce oděné jízdy kozácké asi 3000 koní čítající.

Vojsko katolické bylo dobře sorganisováno, nehledíc ani k tomu, že bylo v něm mnoho starých a zkušených válečníků. Mnozí posilňovali se jídlem a pitím, jiní modlitbou a růženc em. Hojnost mnichů roznětcovala mysli slibováním odplaty posmrtné. Dominik jako vítr objížděl řady. Vojsko čekalo na válečné znamení.

Tak prchlo dopoledne, zatím co v českém táboře královském kopali a nahazovali příkopy. Veliký počet spížních vozů nebyl upotřeben k ohradám, nýbrž zavezen do pozadí. Veliká část vojska a důstojníků doposud z Prahy nedošla.

Tu rázem v poledne, kdy poslední těžké mlhy spadly a odhalily obraz válečný, dal v táboře císařských Maximilián bavorský heslo k útoku. »Svatá Maria!« zvolal a zamával korouhví s obrazem Panny. Polnice zařičely, bubny zaduněly a celá obrovská massa se rychle hnula. Anhalt s Hohenlohem obhlíželi právě levé křídlo; rychle, pokud se dalo, napomenuli k hotovosti a zaujali svá místa: Anhalt na pravo, Hohenlohe na levém křídle. Zde bitva započala. Jízda Solmova (královská) hrdinně odrážela prudký útok nepřátelův, podporována šesti kompaniemi Jana z Bubna. Dobře mířeným hromadným výstřelem zarazili valonské pluky císařské, obrátili je na útěk, ale nepronásledovali jich. Tím překvapeni a mimo to posíleni švadronami hraběte z Meggau, vrhli se znovu nepřátelé na oddíl královský a způsobili tu pravou spoustu. Zdá se, že na neštěsti jen přibylo na pomoc šest praporců (asi 1500 mužů) pěchoty Thurnovy, která, jsouc nejstarší, udávala jaksi tón celé armádě. Z nevybádané příčiny obrátila se pěchota ve chvíli nejkritičtější a vystřelivši do vzduchu, rozutekla se na zad. To bylo jakoby heslem celému okolí. Nastal zmatek a vřava, královští počali prchati na všech stranách, ba sám pluk Anhaltův, jemuž v popředí velel Streif a který měl býti ochranou celé armádě, rozprchl se do posledního muže. Anhalt viděl vše v krajním rozrušení, nemoha vojáků upoutati. Útěkem strženy byly oddíly sousední, které dosud do ohně ani nevešly a tak rozraženo v malé chvilce celé levé křídlo královských, neboť polovička armády prchala v nastalém zmatku a v dýmu výstřelů, nevědouc vlastně proč. Zdálo se, že už tímto zmatkem je boj rozhodnut ve prospěch císařského vojska — a přece ještě i v této nejkritičtější chvilce dovedla odvaha jediného

muže nakloniti vítězství být i jen na krátko královským praporům.

Hrdinou pamětihodné episodky této byl syn Anhaltův, mladistvý, sotva jedenadvacetiletý princ Kristian z Anhaltu. Sotva že spatřil, jak pěchota nejvyššího Kapliře, v jejímž sousedství bylo jeho původní stanovisko, je bita nepřítelem (byl to španělský pluk Marradasův), v nejvyšším trysku vytrhl se svými třemi švadronami přátelům na pomoc. Ač byli jeho arkebuzíři chatrně jen obrněni, nadšení, které jim několika slovy vsuggeroval, konalo pravé divy. Princův pluk zabránil pronásledování přátel plukem španělským a dav rozkaz, aby prachem bylo co možná šetřeno a střileno pouze z největší blízkosti, vrhl se udatně v boj. Kyrysníci španělští, jimž náhlý oheň zaslepil oči, byli zmateni a divoké krupobití palašů je rozprášilo nadobro. Arkebuzíři jim urvali prapor a srovnavše se v šiky, pronásledovali je. Osm nových kompanií císařských, které kyrysníkům přispěchaly na pomoc, bylo rovněž rozraženo chrabrostí Anhaltovou, který jako blesk uhodil na další čtverec pluku Breunerova, který rozrazil, z polovice pobil, tři prapory ukořistil a jeho velitele zajal. Nyní bylo zas vojsko císařské uvedeno ve zmatek a vřavu. Nebezpečí pro ně bylo už kritické, poněvadž rázem i pěchota moravská přiběhla na pomoc a jedna část záda kryjících Uhrů. Buquoa, jenž s ránou opodál vřavy na voze seděl, byl připraven na věci nejhorší a v nejvyšším rozčilení odpovídal s knížetem Maximiliánem na litanii latinsky jezuitou Fitzsimonem předzpěvovanou.

Kaple sv. Martina na Bílé Hoře.
Fot. dr. J. Brejcha.

Andělem spásy císařských stal se tu Tilly, velitel vojska ligistického. Jakmile spatřil krajní nebezpečí, rozkázal plukovníkovi Kratzovi ze Scharfenstejna, aby udeřil se svými švadronami na královské vojsko. Kratz zhostil se svojí povinnosti nejvýš účinně a s takovou silou, že vojsko prince Anhalta s boku rozrazil. Princ raněn, klesl s koně, zajatí vůdcové byli osvobozeni, ukořistěné praporce odejmuty. Pomocné vojsko moravské bylo zatlačeno k pravému křídlu a jízda uherská sotva že unikla přesile.

Ale v tom okamžiku nové nebezpečí se přihnalo. Současně s Tillym vydal rozkaz výpomoci i císařský vůdce Maxmilián z Lichtenštejna, jenž velel »černému praporu« lehkooděnců kozáckých. Ti vrhli se se spuštěnými uzdami na Uhry jako krupobití. Nastala nevypsatelná řež, krátká, ale nanejvýš krutá, v jejímž průběhu dvě třetiny prchajících Uhrů rozsekány, zbytek utlučen o překážky na cestě, potopen ve Vltavě . . . Až k ní je zahnal děsný strach před rozzuřenou jízdou kozáckou. Pole a silnice k Petřínu byly dalekoširoko postlány kupami mrtvol uherských, k nimž za chvíli přibyla i kompanie královské tělesné stráže a zbytky Kaplířovy pěchoty. Praporců bylo dobyto dvaapadesát (mezi nimi i žlutý prapor královský) a tisíce koní odvedeno jako kořist vítězů.

Kostelík P. Marie na B. Hoře. Fot. dr. J. Brejcha.

Tou dobou sváděny menší potyčky po blíže královské obory. Tam zejména Moravané s plukovníkem Stubenvollem a manns-

feldská jízda Styrumova si chrabře počínali oproti bavorským, kterýmžto štěstí nepřálo. Ale veliká přesila císařských, kteří se počali dráti se všech stran, stala se vojsku českému osudnou. Brzy byly oddíly královské armády rozraženy a nejvyšší vůdce, Kristián z Anhaltu, aby život zachránil, dal se na útěk do Prahy v průvodu šestnácti jezdců, následovav příkladu Thurnova a Hohenlohova. Armáda byla bez hlavy. Zůstal tu sorganisován jen hlouček Moravanů pod Šlikem, něco vojska hornorakouského a kníže Vilém Výmarský s hrstkou svých věrných.

Ale i tito poslední brzy uznali, že rychlý útěk bude jedinou spásou před smrtí. Jedini Moravané vytrvali na místě bitvy, neochvělí útěkem vůdců, nezaleknuti zradou svých soudruhů.

A byl to krutý zápas a hrdý boj, který tu sveden za chvíli v úvalu, táhnoucím se ode zdi obory k Ruzyni. Byl to snad také jediný zápas, k němuž podněcovalo opravdové nadšení a zápal vlastenecký a jenž nebyl diktován krutou povinností žoldu či honbou za palmou hrdinství neb dobrodružnou povahou. Verdugo, jenž byl syt pronásledování Čechů, udeřil s jízdou Löbelovou na Moravany. Krutá palba mu byla odpovědí. Rychle přibrána na pomoc pěchota Neapolitánů, kteří zavedli útok s nevídanou prudkostí. Tito rozhodli vítězství a v zuřivé potyčce, kde muž proti muži bojoval, kde Moravané s nevídanou statečností jako jeden muž se prodírali v řady nepřátel, zabíjejíce i klesajíce pod ranami, kde zuřivě bojováno od muže k muži, kde pohrdáno životem a kde každý pocit zbabělosti daleko prchl z chrabrých řader — v té potyčce rozhodnut konečný výsledek boje. Nepřítel opanoval bojiště a velké hromady pobitých, rozsekaných Moravanů pokryly zemi. Šlik jen s několika málo vojíny s taseným mečem zajat, ostatní vykrváceli . . .

Tím dobojován dvouhodinový zápas královských proti císařským a tím i rozhodnut osud královské české koruny. Hrůza a úděs vůdců i vojska jakoby rázem byl přešel na krále Bedřicha Falckého. Jak se praví, seděl při hostině, kterou byl vystrojil na počest anglickým vyslancům, právě ve chvíli, kdy nejkrutší půtky sváděny nedaleko na pláni bělohorské a když mu Ondřej z Habernfeldu oznámil, zkrvácen a uondán, hroznou zprávu o porážce, zbledl stěnou. Narychlo sebrány poklady, koruna uschována na staroměstské radnici a král i s královnou po marném hledání úkrytu v Praze, zasažen bázní, oloupen o veškeren pocit zodpovědnosti a povinnosti vladařské, zapomněv, že má být lidu i městu ochrancem, štítem a pavezou v kritické chvíli nebezpečí — ujel ze země. Smutný prý to byl průvod, jak praví historik bělohorské bitvy, Julius Krebs: lid plakal i lál, vyhrožoval, prosil. Nejvyšší úředníci zemští následovali krále a jen slibem, že se zas vrátí, dostali se z bran. Ovšem slibu nedostáli — přísaha jejich byla krutým výsměchem v těžkém okamžiku bídy a smutku. A tak nechán lid, nechána kralovská Praha, ponechán národ, aby hleděl vstříc neznámým věcem budoucím, které do roka vyvrcholily strašlivou červnovou tragedií na náměstí staroměstském . . . . . .

Dr. J. P.

Vchod do býv. kláštera Servitů na B. Hoře. Fot. dr. J. Brejcha.

♡ ♡ ♡

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Oráčova píseň.

Na Bílé Hoře
sedlák pole oře,
mraky se válejí
širém po obzoře.

Táhněte mi, koně,
hnědouši a ryzko,
už se na noc sklání,
už je večer blízko.

Rád tu s vámi orám,
kleče svírám v pěsti,
zde je zakopáno
všecko naše štěstí.

Všecko naše štěstí,
stará česká sláva
co rok zde v té půdě
hloub se propadává.

Na čele pot stojí,
pluh náš křemen láme,
zdali pak tě, štěstí,
někdy vyoráme?

- Poprava českých pánů na Staroměstském rynku 21. června 1621. - - - -

Dr. FR. X. HARLAS:

Bělohorské památky.

Strašlivých následků bitvy na Bílé Hoře vzpomínati, stopovati je po staletí až do naší doby, toť věcí dějepisce. Takových památek zanechalo drama bělohorské, jak všichni víme, přemnoho, a není bolestnějších vzpomínek nad tato shledávání dokladů a pramenů, z nichž český historik čerpá znalost — české porážky a poroby.

Nemám na mysli takových památek. Zanechala bitva Bělohorská také jiné stopy, dosud patrné. Míním, bych tak řekl, realie historického tohoto faktu, nebo archaeologické památky k němu se vztahující.

Vše, co zbylo z oné neblahé doby, zajímá nás z pochopitelných příčin značnou měrou a tedy není divu, že sbíráme též drobnější památky na veliké neštěstí naše. Nebylo by správno nevšímati si jich, byť budily staré hoře v myslích naších. Zpíváli Dante... nessun' maggior dolore, che ricordare del tempo felice nella miseria, — že není většího žalu, než vzpomínati v bídě šťastných kdysi časů, pak nyní, když národ český po tolikerém utrpení s novou silou se vzchopil k novému životu, ony kruté vzpomínky naplňují důvěrou. Čelo se chmuří, ale v srdci kotví naděje, že po všech ranách, po bezpříkladném pokoření národ těžce zkoušený a přece nezdolaný v budoucnosti tím vítězněji přemůže svoje škůdce.

Událost tak důležitá, jakou byla bitva na Bílé Hoře, vzrušila všecky tehdejší národy evropské, neboť skorem všech se dotýkala.

V této bitvě rozhodnuto bylo nejen o národu českém, nejen o víře protestantské v zemích mocnářství rakouského, ale též o záležitostech německé říše a tím opět dotčeny zájmy Anglie, Francie, Italie, Španělska, a jak víme, později Dánska a Švédska. Poláci a Maďaři pak súčastnili se bitvy samé, jako v ní bojovali Neapolitáni, Wallonové, Irčané a Španělé. Směsice národů sešikovaných v obou armádách na Bílé Hoře zápasících nemohla býti pestřejší než jsou různé ony památky, o nichž jsem se svrchu zmínil.

Tehdá nebylo »periodického tisku«, ale noviny přece vycházely. Takové noviny, totiž letáky, brožurky, hanopisy, karikatury vyrojily se po každém důležitém příběhu v značném počtu. O bitvě Bělohorské zachovala se pravá literatura takových »novin«. V museu král. hl. města Prahy spatřujeme jich několik. Jsou to knížečky, jako La Prinse et reduction de la ville de Prague atd. a Paris 1620 chez Pierre Rocolet, en la gallerie des prisonniers (14 stránek), dále Relation de la forme, en laquelle a este donne la bataille de la ville de Prague, tištěna A Bruxelles 1620, chez Hubert Antoine (8 stránek), nebo Vera relatione della presa della Citta di Praga, tištěná In Ancona (appresso Gio. Paolo Scacciopa). Vlaská tato »relace« je vlastně dopis ze dne 16. listopadu 1620; pisatelem je mnich Fra Pietro de la Madre di Dio ze řádu Karmelitánů, neboť nazývá slavného pátera Dominika »il nostro padre Fra Domenico«, a vypravuje o zakročení tohoto mnicha ráno před bitvou, jak též Gindely ve svých dějinách třicetileté války je vyličuje. Dle úsudku jiných badatelů je historka o P. Dominikovi pouhým výmyslem, jméno jeho není uvedeno ve zprávách úředních, ba ani zpovědník hr. Buquoye, P. Fitzsimon, ve svém popisu bitvy se o něm nezmiňuje. Pak tedy byla by tato relace pozdějšího původu a opakovala by historku, jak P. Dominik s křížem v ruce k bitvě pobízí, dle kalných pramenů v tehdejší době hojně prýštících. Krebs ve svém spise o bitvě na Bílé Hoře (Vratislava 1879) dobře je karakterisuje.

V museu vyloženy jsou ještě některé letáky německé, jako Warhaffter Bericht dess grossen Haupttreffens atd., Prager Schlacht und Auffgebung der Stadt Prag (Augsburg, Aperger 1621), druhá vlaská Compita e vera Relatione della battaglia di Praga, In Milano per Marco Tullio Malatesta 1621, latinský spisek De Praelio Pragensi Pragaeque deditione, pak dvoje vydání obšírnějšího spisu Bayerischer Feldzug. Ve všech mluví se o bitvě »u Prahy«, o Pražské bitvě, teprve v pozdější době užívali názvu »na Bílé Hoře«.

Ze vzácných letáků nachází se v museu jediný, s nadpisem Kurtze Summarische Erzehlung und Beschreybung der glorwürdigen herrlichen ritterlichen Victori atd., pod nímž vytisknuta dřevořezba »Praga«, pohled na královské město naše od Strahovské brány, té staré, r. 1619 nově omalované, malé brány, před níž vítali stavové čeští zvoleného krále svého, falckraběte Bedřicha. Tudy vjížděl v slavnostním průvodu, taktéž starými současnými rytinami vyobrazeném, tudy prchaly zbytky české armády po ztracené bitvě, a tudy vtáhl do Prahy bělohorský vítěz, kurfiřt Max Bavorský. Neúhledná rytina je zbarvena, a to dřevěnými štočky z »volné ruky« potištěna, zeleně, rudě, žlutě. Pod obrázkem je vypsání bitvy, ovšem velmi zběžné a namnoze zkomolené.

Bitvu sami znázorňovali rádi, po výtce velmi primitivně a schematicky. Ve všech kronikách a historických knihách one doby, jako na př. v Merianově Topografii 1650, v Bellusově Laurea Austriaca atd. jsou podivné, známé obrázky, z pola půdorysy nebo mapy, z pola perspektivně kreslené pohledy na četné bitvy oné dlouhé války. Spatřujeme zpravidla geometricky přesně kreslené čtverce setnin, praporů a pluků, pěkně souměrně od sebe vzdálené, mezi nimi tu i tam malinké figurky velitelů, ba i padlých nebo prchajících, bez všelikého měřítka a poměru k jevišti, na němž se krvavý děj odehrává. Tak vyryl též Raffael Sadeler, strýc slavného Jiljí Sadelera, dvorního umělce Rudolfa II., obraz bitvy na Bílé Hoře, v museu vyložený, na němž v popředí spatřujeme dvoje opevnění, císařským vojskem již dobyté, pak pravidelné čtverce útočící armády, nahoře na vrchu konečně české vojsko před branou Strahovskou, na pravo podél zdí útěk maďarské jízdy a zde v pozadí též Prahu, na levo v zadu letohrádek Hvězdu. Dle většího měřítka jsou též figurky větší, v popředí je dosti padlých, zabitých koní, odhozených zbraní atd.

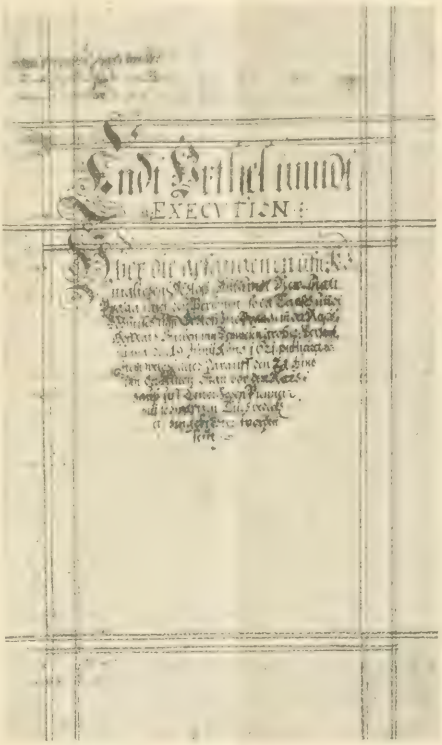

Opis rozsudku nad vůdci českého povstání.

Menší obrázky, vždy čtyři pospolu, předvádějí nám potýčku u Rakovníka a tři výjevy z bitvy Bělohorské. První je leták vlaský z r. 1621 v Miláně tištěný, druhý z díla »Laurea Austriaca« opakuje vlaské rytiny, jen že obráceně. Vítězství spojených armád bavorské a císařské všude vylíčeno velmi drasticky, hemžení bitevních šiků i drobounkých postaviček jednotlivých má znázorniti, jak veliká a důležitá bitva zde svedena.

Také na některých posměšných listech »samoletných« shledáváme se s vyobrazeními bitvy Bělohorské, vždy vylíčené jakoby boj zuřil před samými hradbami Pražskými. Ještě letohrádek Hvězda napomáhá určiti místo, nestkvíli se vůbec v obrázku nápis »Praga«, jako na malé rytince »Abecedy Falcké«, která začíná: »Anfang Bedenckt Clůglich Dat End. Rovněž vidíme bitvu na rytinách »Dess Pfaltzgrafen Versuchung« (v pozadí), »Die Neuwe Wahrheit« a »Die Geusenbrille und die Pfaffenbrille.«

Jiné věcné památky na období Bělohorské bitvy obsahuje zbrojnice městského musea, je tu několik kyrysnických brnění, tak řečených polovičních, jimiž oděni byli »těžcí jezdci« stavovští i kyrysníci císařští a bavorští, jsou tu palaše a hákovnice (na doutnák), a různých válečných potřeb z počátku 17. století veliká sbírka.

K Bělohorským památkám zajisté náležejí brožury i vyobrazení krvavé exekuce Staroměstské. První hrozné následky ztracené bitvy, popravy na našem Rynku byly popisovány a zobrazovány. »Prägerische Execution« zovou se tyto děsivé noviny, malé knížečky podobné oněm které podávaly zprávu o bitvě.

Na postrach a pro varovný příklad byly rozšiřovány. — Český lid nepotřeboval tištěné dokumenty o velikém neštěstí svém, neboť tehdá jistě nebylo Čecha, který by nebyl zaplakal nad jmény oněch mučedníků, jejichž krev kanula po katově meči a po lešení na zem. Také obrázky ukrutného divadla nebyly určeny pro Čechy, nebo zase jen jako němá hrozba. Zachovalo se těch vyobrazení poprav na Staroměstském rynku několik, v museu Pražském jest jich sedm.

Reprodukce jednoho z nich dává nám nahlédnouti na šíré prostranství našeho Rynku, jak by se nám jevilo asi z oken domů mezi ústím Železné a Celetné ulice. Poznáváme arkýř na věži radniční, v pozadí veliký Chřenovský dům a řadu domů, kde nyní od nárožního nového stavení palác Městské pojišťovny Pražské až k bývalému klášteru Paulánských sahá. A na prostranství lešení při samé radnici, kolem lešení řady vojáků. Pak postranní obrázek — hlavy českých pánů a rytířů na mostecké věži vystavené.

Jak hrozné památky!

V museu Pražském jest ještě mnoho upomínek na »pány stavy«, kteří statečně smrt postoupili a do poslední chvilky věrni byli víře své i přesvědčení svému. Jsou tu jejich autografy, vlastní rukou psané listy, podpisy, jsou tu současné podobizny některých, pěkné rytiny Jilj. Sadelera. Pak je tu opis rozsudku

»Endt Urthel und Execution«,

je tu seznam jmen všech pokutovaných »rebellů«, nadepsaný »Lista Condemnatorum«. Také generály císařské a bavorské tu spatřujeme v obrazech, s ukázkami jejich rukopisů, jsou tu různé veřejné listiny, provolání direktorů, náměstka Karla Lichtenštejna. Ba lze říci, že v úhledných skříních vyloženy illustrace k dějinám oné doby, pro národ náš tak osudné, illustrace věrné a spolehlivé.

Staroměstskou exekucí mínili vítězové Bělohorští porážku národa českého dovršiti. Avšak se zmýlili. Byl to jen počátek nových a vleklých zápasů. Nešlo již o víru a přesvědčení, šlo o bytí a nebytí českého národa.

A jde podnes. Je nám souzeno, že neodpočineme a zbraní neodložíme snad nikdy, ale jiné zbraně jsou dnes v našich rukou, zbroj ostřejší a pádnější, než byly meče a sudlice Bělohorských bojovníků, zbroj vydatná a nezmarná: vědomí národního svérázu, vzdělanost, osvěta.

MILAN FUČÍK:

BÍLÁ HORA.

Když leto skonávalo, často jsem tam chodil
ve chvilkách zadumaných, v měkkém zamyšlení,
když vítr podzimní se stromů listí shodil
a srovnal na zemi, by rozpadlo se v tlení.

Tam často chodíval jsem kolem Hradčan sivých.
Úvozem strmým vzhůru ke Strahovské bráně
se oddat vzpomínkám chvil sladkých i chvil tklivých,
své štěstí zažívat i tišit žhoucí skráně.

Tam často chodíval jsem po silnici bílé,
až na tu širou pláň, zkad obzor rozvírá se
na západ od Prahy, kde běží Dlouhá míle
kraj v dálku táhne se v své ploché, smutné kráse . . .

Je na dně české duše moře smutku velké,
jež nitro zaplaví co chvíli resignací,
zdroj naší slabosti a energie mělké,
v něž každý rozmach dneška zítra již se kácí.

Však tam, tam za tou branou, na té šedé pláni,
se vzedme moře to a v bouři rozvlčí se,
tam člověk nejsilnější marně slze brání,
a v smutku drtivém vzlet každý udusí se.

Zas včera šel jsem tam. Ó jak mi teskno bylo!
Zpěv smutný jeseně, kdy všecko zmírá kolem
zněl táhle do duše. A když se slunce skrylo
již zcela za obzor a večer stal se polem,

já stál tu shroucený a ve vzpomínkách němý
a počal přemýšlet:
Jdu přes hřbitovní lada,
kam vše jsme pohřbili i s všemi nadějemi
v ten večer prokletý, kdy vítězila zrada . . .

Však — oč je lépe dnes? — Už zase pohřbíváme.
Jsme tábor bez vůdce, kde nikdo rady neví;
kol všude nepřítel, však v boj se nedáváme,
jen časem hrozíme neb válčíme jen — zpěvy . . .

Tak jdeme zkáze vstříc a znovu zahyneme,
když v nářku lenivém nad staletými hroby
stát budem zhrouceni, ten smutek nezmůžeme
a prudce nezdvihnem' se z vražedné svém dloby,

když v žilách nová krev a v oku žhavě vzňatém
žár síly neblýskne a v duši víra nová:

Že půjdem brzy již po tomto poli svatém
v své zemi páni, že si vezmem nazpět znova

vše co nám urvali a co tu pohřbeno je.
(jen kosti hrdinů tu v hrobě temném zbudou,) –
na konci sterých zápasů a úporného boje,
že děti naše šťastny, Čechy volny budou...!

Pak nikdo nezbrání, by šel sem národ celý,
své slavit héroy, jim ohně zanítiti
a říc' jim radostně, že marně nezemřeli.
A z jara pláň tu šerou skryjem' v bílé kvítí .

Tak včera hovořila Bílá Hora ke mně . . .
O jděte všichni tam a v tichém zadumání
hlas uslyšíte tam, jenž z hloubi svaté země
k vám zazní dunivý jak Fata varování . . .

A všecko zahyne, co nemá v sobě síly,
jak setlí v podzimu i nejkrásnější květy!
jen kámen vzdoruje tu po staletí bílý
a síla zdravé rasy, která boří světy,

když za své právo k žití, v neodvratném chtění
se vrhá v svatý boj a bezohledně drtí
co stojí proti ní, co s ní a pro ni není . . .!

A my . . .? Ne k vítězství, spíš vstříc jdem nové smrti.

♡ ♡ ♡

JAROSLAV HASINA:

Zlatá hvězda.

Studeně to fičelo s planiny bělohorské, když jsme za jasného říjnového dne putovali kolem rozpadávajících se poutních kapliček do končin, jež nelze navštíviti bez hořkých a smutných reminiscencí. Všechny možné pohromy jako divé lítice tu řádily, aby lid vyhladily a se zemí srovnaly — ale bylo v osudech stanoveno, aby naplnila se slova lidové věštby, jež za časů Fridricha krále žalostné časy předpovídala: »Ó, země česká! Tvá koruna se brzy promění a krvava učiněna bude; rod orla s jinými ptáky bude se o ní drátí, ale budou položeni a od ní upustí a ona v zeleném routovém věnci nesena bude.« Takové divné, hrozné tušení už od pradávna mival zdejší lid. O klášterní studánce »Vojtěšce« vypravuje se v břevnovské kronice, že místo vody po celou noc a ještě dopoledne krev z ní prýštila. A pohroma přišla, krví zatopila celý letohrádek v podobě hvězdy zbudovaný a aby strašlivé vraždění nevolaly o pomstu, stopy hrozného rozkazuje císař Ferdinand, by stěny byly znovu obíleny. To ještě byla na Sionské bráně, o které písnička až po naši dobu hlásala, že byla pěkně malovaná, česká koruna a pod ní nápis: »Sion nos . . . solvere« a to ještě měl nad sebou šestihranný zámek v Královské oboře vysokou střechu, ozdobenou bání s lucernou, nad níž daleko široko svítila zlatá hvězda. A brzo po krvavé seči z osudného, černého listopadového dne r. 1620 strhali Švédové měděnou střechu s lovčího letohrádku a sňali zlatou hvězdu s vrcholu věže a brána na počest zimního krále, jenž zbabělým útokem ji smutně proslavil, zabarikádována, zastavena do pevnostních hradeb a zmizela nadobro i s českou korunou a s letopočtem 1619.

Leták o bitvě na B. Hoře.

Jenom národní písnička, prostý lidový popěvek ji zachoval v živé paměti, nikdo neviděl na pozdější strahovské bráně ani stopy malování, o němž písnička tak neústupně pěla, až skorem po dvou stech a padesáti letech vyhrabána pravá malovaná brána z hradebního rumiště a objeveny na ní freskové malby, znázorňující postavy vojína a dívky. Českou korunu po staletí zasypanou, po staletí ztracenou na svých rukou drželi junák a dívčina . . .

Tak divně je chodci, když si vzpomene, co se tu dálo, než naplněno bylo hrozné poslání listopadového dne z roku 1620! Českého krále, jenž česky neuměl, mladého kurfiřta německého Fridricha Falckého na silnici před

oborou oslavoval lid voláním: »Vivat Fridericus rex«. A lid ten husitský kroj vzal na sebe, lid ten husitské písně zpíval . . . a cizím jazykem krále svého vítal, poněvadž král by mateřským jeho zvukům nerozuměl. Ba věru, smutno je v duši člověku, jenž tudy jde a jenž připamatuje si divné tyto úkazy . . . ale ne proto, že se to stalo tenkráte . . . ale proto, že historie nadarmo posud zvedá do výše svůj výstražný prst. Nejveseleji tu bylo toho neblahého roku, jenž katastrofě předcházel. V lovčím hrádku bylo hlučno a živo, hostiny se tu pořádaly a král činil se sympatickým, činil se populárním — na stromy pro ptačí hnízda šplhal, do Liboce a do Ruzyně docházel a tam s venkovskými děvčaty o poutích a slavnostech tancoval, ohňostroje vypaloval . .

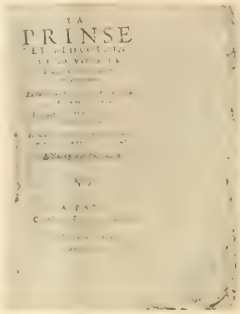

Leták o bitvě na B. Hoře.

A nedlouho na to vojsko české a uherské zmateně utíkalo ku Praze a vítězní císařští s Bavory přihnali se do obory sbor český a skupina moravských hrdinů ustoupila k letohradu a ve velkém šestihranném sále dodýchali poslední bělohorští Mohykáni.

Letohrádek pustl . . . Hvězdu sňali a prach sem dokonce uložili a aby bylo bezpečněji kolem, hradební zdi se střílnami tu postavili. Až když starý císař a král Ferdinand Dobrotivý na Hradčana se přistěhoval, Hvězda vyklizena a prach odvezen za Hostivice.

A potom dlouhá a dlouhá léta tu bylo ticho, klidno a smutno. Dlouho, dlouho čekala královská obora ve Hvězdě na potomky těch, kdo se tu kdysi bezstarostně veselívali.

Najednou sem začaly putovat nepřehledné zástupy. Pout sv. Markéty v nedalekém klášteře břevnovském stala se původkyní lidových slavností ve Hvězdě. Jen si přečtěte staré ročníky časopisů z dob, kdy královská obora bývala nejhledanějším a nejoblíbenějším jarním výletništěm. Na tisíce lidstva se sem přihrnulo, tisíce lidstva se tu znamenitě bavily . . . a kdo ví, zda si kdo vzpomněl, co tu každý strom, každý kámen, každé zasténání větru znamená. Tak nerušeně, tak volně, tak bezstarostně se tu národ veselíval a bavíval, jako bývalo zvykem po pohřbech.

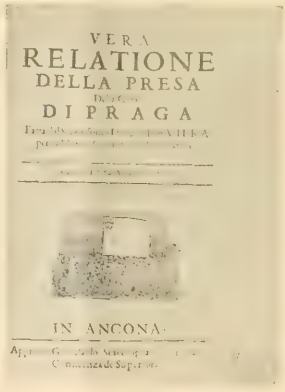

Leták o bitvě na B. Hoře.

A vidíme divnou věc — bývalo tu hlučno a veselo před bitvou, a bylo tu hlučno a veselo až do nedávna. Poutní kapličky — od Prahy až k poutnímu místu Hájku jdou a jedna z nich zrovna proti Hvězdě, na samém bojišti stojí — jež šlechtici svým nákladem nastavěli a nadacemi obdařili, už také se svým posláním odumřely. Nadace odpadly a kapličky pustnou, pustnou, až zvětrají a rozpadnou se nadobro . . .

Jdeme kolem nich, tu a tam ještě zbyteček barvičky se objeví — ale padly a padlo všechno to, co souviselo s jejich posláním. A ještě před tím, než tu zase bylo hlučno a veselo, mnoho různých pohrom přišlo na kraj, jenž viděl dokonávat a dokrvácet poslední české Mohykány. I mor tu řádil . . . Po zahradách a ve stodolách ležely mrtvoly a nebylo člověka, jenž by je pochoval. A po moru oheň, krupobití, válka a zase válka . . .

A tak to šlo za sebou jako v těch litaniích. Všechno za tou bývalou Strahovskou branou jakoby mělo zmizet a vymřít. Bylo to snad nejsmutnější místo v Českém království. Proto lid český tolik rozuměl klecanskému povídkáři a proto věřil, že starému havranu vydral se polootevřeným zobanem skřek, až v kostech zamrazilo. Vždyť ještě pořád a pořád naplňovala se slova lidové věštby, jak zoufale budou se o českou zemi rváti . . . Naplňovala se věštba ta i tenkráte ještě, kdy končina tato měla tak divnou pověst, že báli se tudy lidé v soumrak jíti a naplňovala se snad nejvíce tehdy, kdy tisíce a tisíce lidí putovalo do Hvězdy, kdy pod stromy královské obory se smáli, veselili, tančili a večer s těžkými hlavami domů se ubírali.

Tisíce a tisíce lidí chodilo na hřbitov, kde pochována byla samostatnost království Českého a nikdo si toho neuvědomoval, nikomu nebylo teskno a úzko v tu chvíli, kdy stoupl

na bílou opuku, kterou zkrvavcí osmý listopad r. 1620. Chodívali jsme sem jako chodíme na staré, bývalé hřbitovy, z nichž učiněn libosad. Zapomnělo se úplně na to, proč tu jsou smuteční vrby, zapomnělo se na to, že sem chodívali lidé se pomodlit a vyplakat. Náhrobní kameny zapadly, rovy dávno a dávno srovnány se zemí, a zůstal-li tu a tam pomník . . je zarostlý, je zakrytý a slova na něm vyplnil mech. Podobně bývalo na Bílé Hoře.

Šli jsme poli, šli jsme po bělohorském bojišti. Obora kolem Hvězdy koupala se ve zlatě umírajících korun. Hvězda sama stála v ní ponurá, zadumaná, smutná. Jdeme kolem kostela Panny Marie na Bílé Hoře a soudruh vzpomíná chvíle, kdy poprvé vstoupil do hezounkého nádvoří, aby si tu vyžádal nějaké informace. Je tomu už hodně dávno . . . jistě . . . hodně dávno, poněvadž není snad dnes už pravděpodobno, aby někdo jiný v nádvoří kostela Panny Marie na Bílé Hoře slyšel ještě jednou slova, že bitva z 8. listopadu 1620 přinesla českému národu spásu a dobrodiní . !

Jdeme umírajícím krajem. Přidruží se k nám prostý občan. Pozdraví a dá se do řeči.

»Tak už nemáme daleko do Dušiček . . . však je to už nejen vidět, ale také cítit.«

»Ano . . . ano,« prohodí někdo z nás . . . »Už máme jen několik dnů do Všech Svatých . . .«

»Ah, tak . . .,« opravuje nás vesničan . . . »vy myslíte ty první »Dušičky« . . . ale já měl na mysli ty druhé . . . ty z osmého listopadu . . .«

Ano . . . ano . . . to je ten pravý dušičkový náš den. To všechno, co předcházelo, muselo přijít, muselo se stát, aby naplnila se slova věštby. Všechno tomu nasvědčuje, že první její polovina je splněna. Teď snad dojde na tu routu, na tu palmu. Těch prvních, těch neznámých, těch zapomenutých, kteří první sem přišli, aby tu v den Dušiček dne 8. listopadu položili drobný kvítek, buď vděčně vzpomínáno.

Oni to byli, kteří na lovčí letohrádek vztýčili zase zlatou hvězdu.

F. J. ČEČETKA:

PIKART.

Z utrpení zapomenutých mučedlníkův.

O gens infelix, cui te exitioni fortuna reservet?
P. Vergilius.

Psalo se 25. Martii l. 1628.

Rozmoklou cestou, která městečko Skřinec pojí s Nymburkem, chvatně kráčí o polednách statný muž, sedlák ve vysokých škorních, v kožiše, s beranicí na hlavě. Nedbá deště ani větru, jenž se strany ho bičuje. Opírá se pevně o hůl a míří právě do vsi Vyklek, před ním ležící.

Podivná to ves — bez stavení, bez lidí, jako po vymření. Kolem kostelíka několik spáleništ a pobořených chalup. Kostel sám zedrán, ranami poset, se střechou strhanou a zeď kolem hřbitova v rozvalinách. Dílo soldatesky; tak proměnila v několika letech celý kraj od Poděbrad k Nymburku v poušť. Ves Vykleky, »hnízdo pikartské«, odnesla její zběsilost nejtíže obrátila ji v ssutiny.

A přece není toto zbořeniště zcela liduprázdné. Poutník zastavuje se u stavení, nuzně upraveného při samé cestě. Na střeše i v lomenici nese chalupa zřetelné stopy zhouby, požáru, a zeď vpředu, téměř dvě okna zakrývající, i vrata z ohořelých prken zbitá svědčí, že vše nedávno na rychlo bylo opraveno. Sedlák zabušil holí na vrata. Pes přiběhl a prudce skrze prkna na něho dorážel.

»Sultáne, herež mi!« ozval se hlas ve dvoře. »Kdo je tam?«

»Sosna z Vesce,« zvolal příchozí.

Starý čeledín Tomeš chvatně otvíral. »Vítám tě, sedláče, už hospodář čeká drahnou chvíli.«

Příchozí rozhlédl se po dvoře, zdravil. »Pěkně se nám chystá, hochu, na zejtřejší cestu. Jste-li pak připraveni?«

»Od božího rána strojím kotčí vůz. Teď jen plachtu napnu a ryzku z Chleb přivedu. Alenka skládá si výbavu.«

Na zápraží vyšel hospodář Martin Rousek. Byl vysoké, nachýlené postavy a výraz jeho tváře bezděky budil úctu; dlouhý, silně prokvetalý vous splýval mu na prsa, tváře brázdily vrásky, ale oko bylo dosud jasné, plné ohně. Byl rovněž připraven na cestu. Stiskli si upřímně ruce se Sosnou.

»Ani ti, bratře, chleba nepodám, ani ho není; ve sboru nás asi netrpělivě čekají.«

»Děkuji ti; půjdeme raději, je psí čas.«

Ze síně vyběhla dcera Rouskova, ztepilá dívka a hezoučká jako obrázek. Zavěsila se otci na šíji.

»Nermuť se, Alenko, jdeme se rozžehnat se sborem, do večera jsem doma a časně z rána vydáme se k Žitavě.« Otec hladil světlé vlásky dívčiny.

»Petr jistě netrpělivě čeká,« dodal Sosna.

Tváře Aleně zahořely. »Dnes naposledy pod naší střechou a bez vás,« vzdychla si, upírajíc zkalené zraky ve tvář otcovu.

»Jdi se rozloučit na hřbitov s maminkou, slož své chudé vinutí a těš se, že již bude bědám konec,« těšil ji Rousek.

»Bojím se o vás; vojáci se hemží krajem, stíhají vás.«

»Jdižiž, bláhová! Do Bobnic nedaleko a tam nás hledati nebudou.«

Vyvinul se z objetí dceřina a vyskočil se Sosnou ze dvora.

Těžké doby přišly na celou zemi, na Golgotu veden byl národ. Nejtěžší rány dopadaly však na české bratry. V této krajině byli od počátku domovem, ale nyní jich již hloucek nepatrný. Když jim vojáci kostel v trosky obrátili, když loni kazatel a s ním mnozí ze země ušli, ujal se Rousek rozplašeného stádce. Scházeli se bratři tajně po okolních vsích; vytrvali, i když byli stíháni, vyslýcháni od otců jesuitův a na zámku žalářováni. Měli páni od doby »ohavné rebelie« na tuto krajinu zvláště svrchu, soldati tu zběsili řádili, až nezůstal kámen na kameni . . .

Ač proti Rouskovi důkazů neměli, přece ho jako »nejhoršího pikarta« krutě stíhali. Syna mu vyrvali na vojnu a tam utrápili, krov nad hlavou mu zapálili, pěkné popluží v úhor obrátili. Dlouho v lesích bratr horlivý se skrýval, než se odvážil zase do vypálené vsi a stavení zhruba opravil. Žena jeho zaplatila hrozné útrapy smrtí; i sedlák sám sešel, jen lebka jeho zůstala tvrdou. Ani sladká slova, ani hrozby ji neobměkčily, nezapřel víry bratrské.

Jedinou radost měl v těžkých hodinách: dceru Alenu, květ bílý, čistý, který jako oko v hlavě střehl. Dlouho se bránil, až k vůli ní posléze rozhodl se též opustiti rodnou půdu.

Alena byla nevěstou; exulant Petr z Chleb vyprosil si ji za ženu. Měli se ode dávna mladí lidé rádi. Teď v Žitavě na ni čeká, aby jim kazatel bratrský požehnal.

Bije také bratřím hodina poslední. V únoru letos vypršela lhůta mandátu: buď vzdáti se víry, nebo opustiti zemi, a schůze pikartské pod hrdla ztrácením zakázány. Proto chystají se zítra ráno mnozí bratří na cestu z vlasti; pojede jich několik, s nimi Rousek a Sosna s rodinou. Ujedou tajně, snad by jich vrchnost ani nepustila. Dnes se loučí se sborem.

Den byl smutný, plný deště, mlhy, a v srdcích obou bratrů ještě smutněji. Těšili se dosud, že bude přece lépe, konec trampotám, které Bílá Hora přinesla, ale řetěz útrap je bez konce, ano stále hůř a hůře. Cestou mnoho nemluvili, byli zabráni každý ve své myšlénky.

V Bobnicích u Holanů již netrpělivě bratří na své starší čekali a teď radostně je vítali; byli o ně ve strachu. Vždyť zase tři věrní z Chleb byli včera v zámku poděbradském zavřeni. Jako jediná rodina bylo těchto několik mužů, ruce si tiskli, o svých útrapách vyprávěli.

Sesedli kolem stolu, čistě ubrusem krytého, v čelo Rousek; ženy a děti posedaly na lavice kolem zdí. Pobožnost začala. Nejprve Holan četl z písma, přezpívali i žalmy a Rousek počal výklad na slova písma: »Bude soužení veliké, jakého nebylo od počátku až dosavad, ale pro vyvolené ukráceni budou dnové ti.« Mluvil prostě, od srdce a uchvacoval všecky. Hlavy pochýlili a mnohé oko slza zalila. Však i kazateli chvěl se hlas, když hovořil:

»Jsme žebráci bídní, do nahoty obraní, tištění. Láska a spravedlnost ze země se vystěhovala, cizinský mrav, jazyk a krutost k nám se dere. Hospodin vidí naše slzy, vidí, jak nám srdce z těla rvou, v cizinu nás ženou, a netrestá . . .«

Ustál — hlas mu selhal, ani loučení nedořikal.

Ujal se Srna slova: »Modlete se za nás, bratří a sestry, až utíkati budeme, modlete se za vlast, ku pádu určenou, modlete se za sebe a za své děti!«

A Holan zanotoval:

»Pravdy boží milovníci,
pro jeho pravdu trpíci — «

Celý sbor zpíval zaníceně píseň exulantův.

Zatmělo se najednou v nízkých oknech, hřebenaté přilbice rejtharů mihly se v nich. Zpěv ztichl rázem — na útěk nebylo pomyšlení.

»Zrazeni jsme, bratři, sestry!« vzkřikl Holan.

Znali bratří dobře zuřivé »černé« rejthary Witenhorstovy z Poděbrad. Dveře se rozletly, soldati s vytasenými palaši vrazili do jizby a s nimi — bobnický rychtář.

»Jdeme v čas — nikdo z místa!« poroučel vůdce vojáků lámanou češtinou.

»Proti mandátům a rozkazu vrchnosti scházíte se k pikartskému modlářství, k rebelii se chystáte!«

»Jsme lidé pokojní,« promluvil Rousek, »a slovem božím se těšíme.«

»To na zítřejší cestu za hranice,« zasyčel rejthar, »a bez listů fedrovních. Do klády s vámi! A tys vůdcem — známe se již. Teď odvoláš snad bludy na zámku?«

»Nevěřím v ně, pravda Páně štítem dětí Jednoty.«

»Tak smrti splatíš, tvrdohlavče!«

»Tisíce bratří rodných již pro ni vytrpělo.«

»Mlč, směly chame, propadl jsi pravu. Z poručení pana krajského hejtmana Fridricha Věžníka chopte se ho.«

A hned několik vojáků vrhlo se na bezbranného muže, vlekli ho ze dveří.

Hlasy nevole ozvaly se mezi bratřími, ženy a děti zaplakaly.

Rejthar položil bambitku před sebe na stůl.

»Vyhladiti vás, sběři selská, ale zkrotne vaše zpupnost.«

Do knížky zapisoval jména všech, jak rychtář jmenoval . . .

Po chvíli odjížděli rejthaři k Nymburku a na provaze vlekli ssebou Martina Rouska. Byl sedrán, prostovlasý, a vous jeho krví potřísněn.

Marianský sloup v Mnichově.

Vítr kvílel v korunách stromů a rozletěl se i se žalobou k zámku poděbradskému. Ale darmo. Doby krále Jiřího dávno minuly, dnes tu hospodaří jiní lidé — a ve věži dosti místa pro tvrdohlavé pikarty.

Smutnou podívanou měli Nymburští, když rejthaři vjeli Bobnickou branou do města a za sebou smykali blátem ubohého Rouska. Zástupy lidu rostly, čím více rejthaři k rynku se blížili a při pohledu na násilníky, kteří zneuctili šediny vážného muže, pěstě se zdvihaly, lid hlasitě reptal, ale na řadu rejtharů se přece neodvážil.

Vojáci zjistili Rouska v rathouze šatlavou a dál se hnali ještě dnes po nové kořisti ke Kovanicům a Hořátvi. Měli dobré zprávy, bratři od vlastních krajanů byli zrazeni.

Avšak dav lidstva před rathouzem se nerozcházel, ale množil se stále a v soumraku hučel jako rozvlněné moře. Přišel i Sosna s bratřími z Bobnic a bouře rostla v lidu.

»Vydejte nám Rouska, sice šturmem poženem!« ozvalo se ze sta hrdel, a výkřiky, vyhrůžky neutuchaly. Již i první rány dopadly na kovaná vrata rathouzu.

Primas s rychtářem trnuli a cítili dnes s těmi venku. Vypili Nymburští též kalich utrpení až na dno.

»Propusť Rouska, ustoupili jsme násilí,« rozhodl primas.*)

S jásotem uvítal zástup ztrápeného muže, bratři ho líbali. Ochotné ruce přinášely pokrmy i nápoje k posilnění. Ale Rousek sám sotva trochu síly nabral, neměl stání. Poděkoval zástupu, ale vyprostiti se nemohl.

»Domů, domů, dítě mé Alenka je sama!« opakoval několikráte, když mu radili, by do rána v městě si odpočinul. Slibovali mu bezpečný útulek, avšak Rousek nedal se zdržeti a se Sosnou chvátal k domovu.

Šlo to těžko v tmavé noci; utýrán od rejtharů, rozrušen odvážným jednáním lidu v Nymburce i jat strachem o dceru, přišel o poslední zbytek síly. Odpočívali často a nebýti Sosny ani by domů byl nedošel. Silný muž byl mu oporou a těšil ho, jak mohl.

Čím blíže k domovu, tím více rostla úzkost Rouskova. Již rozeznává temné obrysy stavení — nezapálili ho tedy, též vrata zamčena a Sultán u nich radostně vyje; poznal pána svého. Tíže spadla sedlákovi se srdce, když Alena sama mu otvírala.

I dcera s jásotem mu padla kolem krku . . .

»Co strachu jsem o vás vytrpěla! A když

*) Dlouhý soud, jehož nit v dalších vojnách se ztrácí, měli Nymburští u komory král., že nekatolika s gruntu sběhlého chluza městská z vězení vyprostila. (Arch. míst. N. 17. 18. r. 1629.)

již noc se přiblížila, vypravila jsem Tomše za vámi — dosud se nevratil.«

»Teď dopřej, Alenko, tatínkovi odpočinku! Potřebuje ho. Pospíším domů, připravíme se na cestu a po půlnoci vás čekáme v dolcích u Skřince.« Sosna se rozloučil, Alena vedla otce do stavení.

Jak se ulekla, když při matném světle kahánku na něho pohledla. Nebyl k poznání, ublácen, zedrán a smrti zemdlen. Sotva Aleně přerývanými slovy vypověděl, co zakusil. Chtěla ho uložiti na lože, ale Rousek nepřipustil.

»Ne — ne, musíme honem pryč, jen aby již Tomeš byl zde. Mohou přijeti katani každou chvíli — —«

Ke stolu usedl a hlavu ustaranou na ruce položil; Alena klesla u jeho nohou a tlumeně štkala.

Půlnoční větry hučely krajem, déšť šlehal chvílemi do oken. Kdesi za Labem hořela celá ves. —

»Alenko!« Rousek zvedl hlavu a zadíval se na dceru.

»Přejete si něco, tatínku?«

»Rozloučila jsi se s maminkou na hřbitově?«

»Rozloučila a poplakala jsem si na jejím hrobě.«

»Rozluč se i se mnou,« hovořil těžce, »umru asi přece pod rodným krovem.« —

»Tatíčku dobrý, vy nesmíte opustiti své Aleny!« Ruce mu líbala, plačíc usedavě.

Na hlavu jí ruce položil, žehnal jí . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

Rána za ranou padala na vrata, až dřevo zapraštělo, povolilo.

Alena vyskočila. »Bože můj, to není Tomeš!«

»Vrazi jdou — Alenko, dítě mé — zachraň se — z komory do zahrady oknem — —«

»Neopustím vás, tatíčku!«

Sultán štěkal jako divý, bylo slyšeti klení, řinkot zbraní. Najednou věrný strážce ztichl. Dvůr se černal postavami rejtharů.

Vrazili do jizby, zbraně se zaleskly.

»Teď nám neujdeš, pikarte — —« Zaklením provázel vůdce soldatů svá slova.

S tváří smrtelně bledou seděl Rousek u stolu a před ním stála dívka prostovlasá, odhodlaně proti divokým soldatům, svým tělem chránila otce.

Rejtharí se zarazili. V očích předního z vojáků se zableskło; vpíjel se zrak jeho v krásnou dívčí tvář, vášnivým pohledem uchvacoval lepou postavu Alenčinu. Ale to jen mžik.

»Holubičko krásná, ty budeš mou!« A již vrhl se na dívku, v pasu ji objal, v náruč schvátil a odnášel z jizby.

»Tatíčku — můj — pomozte — —«

Kde nabral najednou Rousek síly? Skokem byl u kamen, chopil sekeru a hnal se za rejtharem.

»Bídní katani —«

Třeskla rána. — Rousek bez hlesu klesl k zemi.

Hrozný výkřik vydral se z hrdla děvušky, nevinného květu bílého . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

V krvi vycházelo slunce. V jeho záři příšerně odráželo se spáleniště chalupy pikarta Martina Rouska. Kolem hrobové ticho, i větry oněměly — —

Alenku nalezli v rozvodněné Trnavě — výbavu její roznesly větry po polích. —

A Petr čekal v Žitavě, čekal den za dnem svoji nevěstu . . .

— **Před bitvou na Bílé Hoře.** Od časů Husových vzrostl počet nekatolíků v Čechách na převážnou většinu, ale katolíci stále úspěšnější proti nim se organisovali a čím dále tím více odpůrcům svým škodili. Evangeličtí stavové čeští domohli se r. 1575. od krále Maximiliána II. práva, voliti si patnáct defensorů, kteří by záležitosti církve evangelické spravovali. Za Rudolfa II. byl úřad defensorů, zatím zaniklý, opět zřízen r. 1609. král. majestátem, kterým se vyznání evangelickému přiznávaly mnohé důležité svobody a výhody.

Roku 1617., ještě za vlády bezdětného Matyáše, zvolen za nástupce jeho ve vládě nad královstvím Českým Ferdinand Štýrský, z něhož evangelíci měli nemalý strach, poněvadž bylo o něm známo, že úsilně pomáhá rozvoji katolicismu. Ani potvrzení vzpomenutého majestátu nezaplašilo všechny obavy evangelíků. Když pak ukázalo se, že evangelíkům dějí se v království za změněných poměrů již zřejmá příkoří, jimž ani defensoři čeliti nemohli, svolali tito na den 5. března 1618. sjezd stavů protestantských, v němž vytknuto, čím svoboda náboženská, majestátem zaručená, je ohrožována. Místodržící Slavata a Bořita z Martinic dali na spis odpověď nepříznivou, které se dostalo potvrzení králem Matiášem. Z toho vzniklé další neshody vehnaly protestanty české v odboj, který se dokumentoval nejvýrazněji tím, že stavové svrhli 23. května 1618. nesympatické jim oba místodržící s oken král. hradu v Praze. Sekretáře Fabricia shodili za nimi.

Ačkoli vzpomenutí zástupci králové, ani jich sekretář na zdraví újmy nevzali, měl tento krutý čin v zápětí přísné rozhodnutí královo. Ale stavové postavili se zřejmě na odpor. Zřídili prozatímní zemskou vládu třiceti direktorů a když Matyáš 20. března 1619. zemřel, spor o vzniklých neurovnav, a Ferdinand, protestanty tolik obávaný, přihlásil se energicky k vládě, postavili se stavové čeští proti němu. Na sněmě 27. srpna 1619. zvolili dokonce jiného krále českého a to Bedřicha Falckého, jenž byl na to 4. listopadu v Praze korunován.

Ferdinand sebral tedy na uhájení svých práv silná vojska a poslal je na jaře r. 1620. do Čech. Tažení proti Čechům prohlášeno za boj katolických mocností proti kacířům. Po různých bojích dosáhla armáda Ferdinandova významného vítězství v bitvě na Bílé Hoře 8. listopadu 1620. *L. B.*

— **Po bitvě na Bílé Hoře** vzdaly se Čechy Ferdinandovi II. na milost a nemilost. Karel z Lichtenštejna, jemuž panovníkem správa království byla svěřena, nepodnikl proti vůdcům povstání ničeho. Teprve, když se skoro upevnilo mínění, že milostí královou dostane se náčelníkům odboje odpuštění, byli 20. února 1621 tito mimo nadání zatčeni a zvláštním soudem všichni (počtem 45) pokutováni pak ztrátou statku a 27 z nich i ztrátou života.

Dne 21. června 1621 bylo na lešení před Staroměstskou radnicí popraveno 27 českých pánů, druhého dne pak jiní účastníci mrskáním, vězením a pod. tresty stiženi. Hlavy dvanácti předních odsouzenců byly v koších vystaveny na cimbuří staroměstské mostecké věže s rukou Šlikovou a jazykem mistra Jesenia. Hlavy tyto zůstaly zde po deset roků. Hlava Hošťálkova, na bráně v Žatci vztýčená, byla teprve roku 1632 sňata od jeho synů, hlava Šultyse z Felsdorfa na bráně v Hoře Kutné vystavená teprvé roku 1724.

Vyznání evangelické bylo v Čechách pak zapovězeno. Ztrátou majetku za povstání bylo celkem odsouzeno v Čechách 628 osob a řada měst Dle našich peněz přesahovala by tato ztráta 500 millionů zlatých. Dle udání historiků týkala se ztráta majetku skoro tří čtvrtin půdy kralovství. *L. B.*

— **Válka třicetiletá.** Svržením královských místodržitelů s oken pražského hradu r. 1618. počaly v střední Evropě zlé doby válečné, ve kterých bitva na Bílé Hoře dosáhla ovšem zvláštního významu, ale za hranicemi rozpoutala lítici válečnou, která do Čech zasahovala pak velice krutě. Protestanti, vidouce v Čechách truchlivý obrat na škodu své církve, postavili se do zbraní proti mocnostem katolickým a nyní tažení stíhalo tažení, boj následoval boji. Teprve mírem westfálským roku 1648. byl hrůzám válečným, jež Čechy nejhůře odpykaly, učiněn konec.

Následky třicetileté války byly pro naši vlast hrozny. Tisíce dědin proměněny ve spáleniště, z něhož mnohé nikdy více nepovstaly. Ze tří milionů obyvatelů před válkou třicetiletou zbylo sotva 800.000 tisíc. Ze 150.000 statků selských nebyla osazena ani třetina. Selský stav byl pak cizáckou šlechtou, která se ujala statků po zapuzeném panstvu domácím, hnusně poroben, živnosti zničeny, duševní rozvoj národa přetat.

Žádný národ na světě neodpykal vinu svou tak těžce, jako odpykali Čechové prohru v krátké bitvě na polích Bílé Hory dne 8. listopadu 1620. *L. B.*

⁂ **Poprava na Staroměstském rynku.** V pondělí dne 21. června 1621 ráno o páté hodině dáno bylo znamení ranou z děla na hradě Pražském k nastávající exekuci a hned zavřely se obě brány na mostě Pražském. Popraviště obkličeno bylo dvěma praporci jízdectva a třemi praporci pěchoty, tak že k němu žádný z lidu přistoupiti nemohl. Císařští rychtáři oznámili odsouzeným, že nastala hodina exekucí, protož aby hotovi byli, až budou povoláni od rychtářů městských.

První vystoupil z radnice na popraviště hrabě Šlik, provázen jsa knězem M. Lippachem a služebníkem svým, klekl na kolena před krucifixem tam stojícím a vystál právo své, načež odpravenému mistr popravní dle rozsudku ufal pravou ruku, od služebníka na špalík položenou. Tělo jeho i s hlavou i rukou ufatou od šesti hrobníků černě oděných zaobaleno bylo do sukna, na němž klečel, a sneseno dolů pod lešení, tak že popravce rukou se ho ani nedotekl.

Týmž způsobem odpraveni byli mečem dle rozsudku i ostatní osoby, totiž: Václav z Budova, Krištof Harant, Kašpar Kaplíř, Prokop Dvořecký, Fridrich z Bílé, Jindřich Otta z Losu, Vilém Konecchlumský, Bohuslav z Michalovic, jemuž dříve pravá ruka byla ufata, Diviš Černín z Chudenic, Valentín Kochan, Tobiáš Štefek, Krištof Kobr, Jan Šultys, Maximilian Hoštálek, Jan Jesenský, jemuž dříve jazyk byl vyříznut, Jiřík Haunšild, Leander Rüppel, Václav Mašběřovský, Jindřich Kozel, Ondřej Kocour, Jiřík Řečický, Michal Witmann a Simeon Vokáč.

Toto odpravení vykonal jeden a týž mistr popravní skoro ve čtyřech hodinách meči čtyřmi; prvním odpravil 11, druhým pět, ostatními dvěma osm odsouzených. Mezi tímto po stětí Rüppla vykonal exekuci právní provazem na Janovi Kutnaurovi, Simeonovi Sušickém a Natanaelovi Vodňanském.

Potom tělo Jesenského vyvezené za bránu Horskou rozčtvrtil a na koly vtekl; hlav pak dvanácte, totiž Šlikovu s rukou na ústa položenou, Budovcovu, Kaplířovu, Dvoreckého, Fridricha z Bílé, Otty z Losu, Michalovcovu s rukou, Kochanovu, Štefkovu, Kobrovu, Jeseniovu s kusem jazyka a Haunšildovu s rukou na věži mostské pruty železnými přibil, tak že jich šest do Staré Prahy, šest k Malé straně hledělo; Rüpplova však hlava na pranýři Staroměstském byla přibita. Hlavy Hoštálka a Šultyse odeslány byly po pacholcích katových do Žatce a Hory Kutné, kdež na bráně městské jsou přibity. Těla odpravených, do rakví k tomu již přihotovených položená, vydána byla manželkám, dítkám a přátelům krevním, od nichž v místech od jednoho každého k tomu obraných téhož dne na noc pokojně a tiše byla pohřbena.

Následujícího dne v úterý vykonal mistr popravní rozsudek na Josefovi Kubínovi, Janovi Švehlovi a Václavovi Božeckém vymrskáním jich metlami od radnice Staroměstské až za Horskou bránu. Mikuláš pak Diviš přibit byl za jazyk k šibenici na rynku Staroměstském a zůstal tam tak dlouho, až se mistr popravní od vymrskání osob právě jmenovaných navrátil; potom odveden od kata opět do vězení, v němž dosti dlouhý čas byl držán. (Bílek: Dějiny konfiskací.)

⁂ **Mnichovské památky na bitvu na Bílé Hoře.** V Mnichově na náměstí před novou radnicí stojí sloup ku poctě Panny Marie, který bavorskému lidu připomíná vítězství bavorského vojska, vedeného kurfirstem Maximilianem proti vojsku českému. Sloup tento několikráte byl renovován, posledně r. 1870. Nemálo podobá se marianskému sloupu na Staroměstském rynku v Praze. Marianský sloup v Mnichově patří k významným historickým památkám Bavorska. Vyrůstá z massivního podstavce, na němž data různých renovací vyryta. Každé jeho nároží ozdobeno je štítem a skupinou andělíčků, potírajících nestvůry.

První protíná kopím hada (na štítě k tomu nalézáme latinské označení: super aspidem), jiný kohouta (et basiliscum), jiný lva (et leonem) a posléze čtvrtý draka (et draconem). Vlastní sloup, výšky asi šesti metrů, nese sochu Panny Marie.

Sloup tento byl až do r. 1773. uctíván každoročně bujným veselím obyvatelstva vždy 22. neděli po svatodušních svátcích, které u něho a kolem blízkého stanu, kde hrála hudba, se hemžilo. Že nechyběly ani orgie nejpovážlivějšího druhu, pochopitelno z toho, že bavorskou vládou r. 1773. tato »oslava« vítězství na Bílé Hoře, jako »křesťanského národa a souseda Rakouska nedůstojná« zakázána byla.

Bavoři z doby svého pobytu v Praze r. 1620. po bitvě na Bílé Hoře mají ještě několik památek. Jedna z nejvzácnějších jest Česká královská koruna, kterou »zimní« král Fridrich Falcký neměl patrně času při svém útěku vziti sebou, kterou však »zachránil« Maximilián a kterou nyní chovají v královské klenotnici v Mnichově, a jejíž vyobrazení přináší druhý sešit Vilímkovy publikace »Za českou slávou«. — V »Národním museu« chovají na památku bitvy na Bílé Hoře zbytek falcké standardy, jež později upravena byla jako pokrývka na chrámový polštář. Z těžkého bledě-modrého hedvábí zlatem prošívaná,

ozdobená dvěma lvy, nesoucími znaky: českého a falckého kurfirsta. Lemem je páska, na níž čitelně zlatem vyšito heslo anglického řádu podvazkového: »Honny soit, qui ma ly pense«. Praporec tento, poněkud poškozený, chován jest v museu na zvláštním stolku ve skleněné schránce.

Že vítězství bavorského vojska v bitvě na Bílé Hoře Bavoři pokládají za zvláštní záslužný čin kurfirsta Maximiliana (1597—1651), toho dokladem je též v letech sedmdesátých nákladem Brauna a Schneidra v Mnichově vydaná kniha »Bayerische Fürstenbilder«, kde doba kurfirsta Maximiliana representována dřevorytem, znázorňujícím vjezd tohoto vítěze nad českými vojsky do Prahy. Dějištěm je Staroměstské náměstí v Praze. Maximilian v průvodu svého vojska přijímá deputaci klečících a prosících Pražanů. Komentář k obrázku tomu nám prozrazuje ještě, že po dvouhodinné bitvě byli poraženi Čechové od Bavorů na hlavu. Dne pak následujícího, tedy 9. listopadu 1620. vtáhl vítěz do pokořeného hlavního města Čech a se slovy: »Přišel jsem, viděl jsem, ale Bůh zvítězil!« odebral se do kostela, aby vroucně za vítězství křesťanských vojsk Bohu poděkoval..

Dr. O. Herold.

Bílá Hora není samostatnou obcí. Kostelík P. Marie obklopený ambitami, z nichž na západě vyrůstá budova pro duchovního správce — bývalý klášter Servitů (dnes hostinec) s opuštěnou kaplí sv. Martina, a s několika novějšími domky při silnici je částí obce Řep pod Bílou Horou.

Je tu nevlídno a teskno. I stromoví, jež se přes šedé zdi obory při Hvězdě dívá k silnici, připomíná truchlivost hřbitova. Každý kámen, každá hrouda volá tu k poutníku, že kráčí místem velkého žalu a bolestného zarmoucení.

+ **Bělohorská pamětní kniha.** V hostinci Josefa Jirasa na Bílé Hoře, jenž nalézá se v přízemních místnostech bývalého, nedostavěného kláštera Servitů, vyložena je pamětní kniha. Hostinský ji s pietou ochraňuje a hosté, jichž se tu do roka a to ze všech končin nejen celého království, ale i ciziny vystřídá veliký počet, berou ji do rukou zrovna s jakousi úctou. Silná, objemná kniha jedna už je vyplněna tisíci a tisíci podpisů, druhá už pomalu aby byla vystřídána třetí. Pamětní knihu bělohorskou založil dr. Piskáček, syn majitele bývalého klášterního zboží. V čelo pamětní knihy napsal její zakladatel tento citát z Rudolfa Mayera:

Horo Bílá, horo žalu,
což nám ran jsi nadělala,
ty bys byla v boží chvále
český národ pochovala.
Trní nastlala's mu v luže,
v staleté soužila zlobě,
tak že ani Bůh nemůže
odpustit ty hříchy tobě!

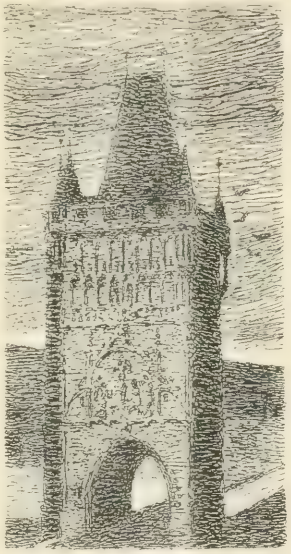

Staroměstská věž mostecká.

Z mohutných Zpěvů pátečních vepsán sem bolestný povzdech Jana Nerudy:

Když kroniku svou drahou do ruky
si berem,
tu jedna stránka, jak když anděl
sám ji pěje
a psána brkem z bělostného jeho
křídla,
však druhá psána již zase rudým
ďábla pérem
a namočeným v kouřna pekel vřídla.

Následuje stručný, ale nemálo informativní přehled dějin Bílé Hory. Zakladatel kroniky provedl svoje dílko s láskou a s pravým nadšením. Vyňal z různých kronik a historických spisů data, k Bílé Hoře se vztahující. V Kronice začíná tím, kterak Karel IV. roku 1358 nařídil, aby na vhodných návrších v periferii tří mil kolem Prahy byly zakládány vinice a kterak vinice ty zřízeny byly i na jižním svahu Bílé Hory. Vinice ty později zanikaly a třicetiletá válka zničila je docela. Data o Bílé hoře velmi pečlivě sestavená chronologickým způsobem pokračují až ke dni 8. listopadu 1620, kdy na polích bělohorských rozhodnuto bylo o samostatnosti české. Ke stavbě kostela na Bílé hoře r. 1622 vyzýval arcibiskup pražský kardinál Harrach, vybízeje věrné katolíky, aby přispěli na stavbu. Dne 11. dubna 1623 přišel na Bílou Horu císař Ferdinand II., jenž poručil, aby krvavé stěny lovčího letohrádku ve Hvězdě byly obíleny a kázal, aby v hořejším sále byla bitva bělohorská zobrazena. Z Bílé Hory odjel císař na Hradčany za neobyčejné lhostejnosti obyvatelstva. Dne 8. listop. 1624. konalo se z hradu pražského první procesí ke kapli, která byla brzo po bitvě ke cti P. Marie postavena, jež byla biskupem pražským Vítem Seiplem k poctě P. Marie Vítězné a sv. Václava posvěcena. Dne 25. dubna r. 1628 položil císař Ferdinand II. základní kámen ke klášteru Servitů s kostelem P. Marie, jenž však pro nedostatek vody nebyl prý

dostavěn. Na místě kostela postavena byla později kaple sv. Martina, jež za císaře Josefa II. byla zavřena. Nyní jsou v ní příbytky pro chudinu. Roku 1630. přitáhli Sasové pod velením generála Arnima na Bílou Horu. Naděje českých protestantů příchodem Sasů tenkrát byly po delší době jedinou útěchou ve hroznych zmatcích a pohromách. Arnim vyzval Pražany, aby se vzdali. Když Pražané vyslali posly k jednání, poznali, že v čele českých exulantů ve vojště saském jsou hrabě Matyáš z Thurnu, Pavel Kaplíř ze Sulevic, Jan mladší z Bubna a j. v. Vojsko saské vtáhlo do Prahy, čímž naděje českých protestantů zdály se dostupovati svého uskutečnění. Ale r. 1631. dne 24. května přitáhl na Bílou Horu Albrecht z Valdštýna, dobyl Prahy a naděje emigrantů našich pohřbeny. V pamětní knize je dále citát z Palackého a stručný popis bitvy na Bílé Hoře. Kniha je vyplněna nespočítatelným množstvím podpisů těch, kdo přišli na Bílou Horu, aby podívali se na památné pláně. Zajímavo je, že i poutníci, kteří přicházejí sem konati pobožnost do kostelíka P. Marie Vítězné, zaznamenávají tu hromadně svá jména a že připojují k nim vlastenecká hesla. Je skutečně potěšením, obraceti list za listem v obou pamětních knihách a sledovati legii jmen a pročítati hesla, vlastní sentence i populární průpovídky. Sami návštěvníci bedlivě přihlížejí k tomu, aby kniha nebyla nijak profanována. Najdeš tu jména i známá a v českém národě populární. Pod heslem nebo horoucí básničkou vlasteneckou bývá i obrázek přimalován. Podepsáni tu jsou návštěvníci nejen ze všech zemí koruny české, ale i z dálných krajin slovanských — jsou tu dále podpisy bělohorských návštěvníků až z Anglie, z Německa, z Uher. Je tu tisíce tisíců podpisů a poněvadž návštěva Bílé Hory se neustále vzmahá, budou míti za nějakou hromádku let na Bílé Hoře celou sbírku pamětních knih. *Dr. R. J. Kronbauer.*

+ **Marianský sloup** z r. 1650—1652 na Staroměstském rynku. Jsou dva Marianské sloupy — jeden, jenž byl vzorem pro sloup pražský, stojí na Marianském náměstí v Mnichově před radnicí a druhým je sloup Marianský na pražském rynku. Sloup mnichovský, jehož tvůrcem je slavný Petr Candid, kázal postaviti bavorský vévoda Maximilian r. 1638 výslovně za tím účelem, aby hlásal světu radost a díky za vítězství císařského vojska nad vojskem českých stavů na Bílé Hoře r. 1620.

Marianský sloup v Praze.

Sloup na rynku dal postaviti Ferdinand III. — na poděkování, že uhájena Praha od Švédů. Na dolejší části podstavce jsou andělé, z nichž prvý potírá mečem lva, druhý hada, třetí basiliška, čtvrtý draka. Na bronzové korintské hlavici stojí bronzová socha P. Marie s Ježulátkem. J. Herajn v díle: »Staroměstský rynk v Praze« má za to, že celkové disposice a návrh sloupu pražského pocházejí jistě od architekta nám neznámého, jsoucího nejspíše ve službách císařských. Návrh na sloup nemůže býti dle Herajnova mínění prací sochaře Jana Jiřího Pendla (Bendla), jak se za to má, ježto by nebyl dovedl vytvořiti krásný, úměrný sloup korintský s neméně krásnou listnatou hlavicí a dáti mu v třetině výšky entasis (místo, kde sloup je nejsilnější).

Jan Jiří Pendl zhotovil i vinný sloup se sochou sv. Václava, stojící v koutě po pravé straně kostela u Křižovníků na Starém Městě, pak jezdeckou sochu sv. Václava, která stávala v hořejší části Václavského náměstí a nyní umístěna je na Vyšehradě. Obě tyto práce nejsou té ceny umělecké jako sloup marianský; z toho soudí Herajn, že na vytvoření sloupu nejvíce působil a hlavní práci vykonal otec Jiří Pendel, jenž patrně byl zručnější než syn Jan Jiří. Bylo úsilovně o to pečováno, aby pobožnosti u sloupu konané byly důstojné a hlavně aby neochabovaly. Zřízena byla nadace, aby tu po celý rok v sobotu a každý svátek zpívali královští zpěváci litanie loretánské u přítomnosti prelátа nebo aspoň kanovníka a dvou vikaristů kostela svato-Vítského, kteří měli vésti procesí z Týna k soše P. Marie. O svátcích Marianských konaly Marianské kongregace studujících z kolleje klementské sem slavné průvody, r. 1657. i za účasti císaře Leopolda. Ale slavnosti ochabovaly a proto rozkázali r. 1675. místodržící radě městské, aby »když táž procesí trvati budou, v ten čas žádného z židův po rynku pod skutečným jich trestáním netrpěli, v tom place také tehdáž žádné hokyně nic prodávati, nad to pak tu malou chvíli se žádnými vozy jezditi nedopouštěli, nýbrž dadouce k ulicím, skrze něž k rynku se přichází, řetězy vzdělati, je zavěšovali.« Za císaře Josefa II. byly veřejné průvody zakázány.

Toto číslo vydáno 6. listopadu 1903. — Dr. J. P.: Bitva na Bílé Hoře. — ANT. KLÁŠTERSKÝ: Oráčova píseň. — Dr. FR. X. HARLAS: Bělohorské památky. — MILAN FUČÍK: Bílá Hora. — JAR. HASINA: Zlatá hvězda. — F. J. ČECETKA: Pikart. — ILLUSTRACE: Vchod ke kostelíku P. Marie na B. Hoře. — Bojiště v den bitvy 8. listopadu 1620. — Bitva na B. Hoře. — Kaple sv. Martina na B. Hoře. — Kostelík P. Marie na B. Hoře. — Vchod do býv. kláštera Servitů na B. Hoře. — Poprava českých pánů na Staroměstském rynku 21. června 1621. — Opis rozsudku nad vůdci českého povstání. — Letáky o bitvě na B. Hoře. — Marianský sloup v Mnichově. — Bílá Hora. — Staroměstská věž mostecká — Marianský sloup v Praze.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

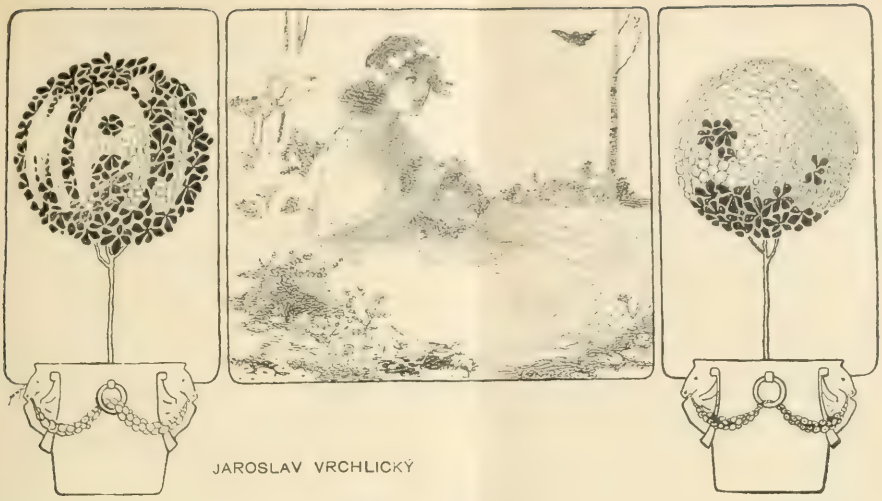

JAROSLAV VRCHLICKÝ

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Řekla poslední jsem slovo!« —
Chtěla odejít, leč bleskem
zastoupil ji Grozvín cestu
a děl úpěnlivým steskem,

Ale při tom jeho oko
zahořelo okem lišky:
— »Dobře, ale rozmar dívčí
jest jak chmýří pampelišky.

Odkud právě vítr zavál,
rovně tímto směrem letí,
dobře, jdi si, v radu mužů
nesmí vpadnout slovo dětí.

Rozmyslit se ještě můžeš,
nádherná a pyšná Svano,
v příhodnější době jistě
Hilboji své řekneš »Ano!«

Zatím obměkčí tvé srdce
všemohoucí velká Lada
mého Hilboje že, hrdá,
ještě budeš míti ráda.

A mne starce ještě vezmeš
mileráda k jeho věnu,
a já urážku tvou dnešní
i tvůj odpor zapomenu!« —

»Nikoli a nikdy pravím!«
řekla Svana, »konec všemu! —«
— Grozvín na to: »A co Hilboj?«
Pověz, co máš proti němu?

— »Přeješ si to z mých úst slyšet,
dím ti pravdy neskrývajíc,
mužem, rekem není Hilboj,
bázlivý jest směšný zajíc.

Kdo ho viděl v mořské bouři?
Kdo ho viděl v bitev hromu?
Největší jest baba Hilboj,
největší na celém Jomu!

K tomu největší je zrádce
jako otec, liška chytrá,
pokrytec, co dneska slíbil,
který dávno neví zítra.

Právě, znám jej příliš dobře,
jako zná ho každý v městě,
udělá líp, dá-li pozor
a mně spíš se vyhne v cestě.

Slyšel's. Velká jako lásky
jest i nenávisti síla —!«
Hlavou kynula jen otci
a jak bouře odkvapila.

Proti sobě oba starci
stáli v němém ustrnutí, —
tomu vztek a tomu úžas
slova s retů nevynutí.

Grozvín trhá roucho svoje,
oči jeho divě planou,
starý Gure odvrací se
polekaně patře stranou.

Cosi chtěl jak »Odpusť!« říci
bouř však cítil v ňadrech sterou,
nebo se vším, co tu vyslech,
souhlasiti musil s dcerou.

V tom již Grozvín zařal pěstě,
»Slyšels,« zařval, »bože hromu,
přijdu přítel, abych za to
urážku si nesl domů?

My se ještě sejdem, Gure!«—
Ku dveřím dva prudké skoky,
Gure za ním — ale darmo
chodbou zní již chvatné kroky.

Do křesla kles' Gure zpátky,
v obě dlaně tvář se skryla:
»Bílá labuti má, Svano,
běda, cos mi učinila!

Grozvín hrozně mstít se bude.
velká jeho moc a síla,
Bílá labuti má, Svano,
Běda, cos' mi učinila!«

(Konec I. zpěvu.)

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Pokračování.)

Necháme je u silnice ještě chvíli čekat,« rozkazovala Třískovi — »a pak jim oznámíš, že mohou jít domů. Dřív ale pošli k štolbovi, že navštívím konírny.« Na to odebrala se do dětských komnat, kde pod dohledem francouzských guvernantek dováděli její vnukové a vnučky. Byly to děti její tří dcer a dvou synů. Sotva že droboť spatřila babičku, hrnula se k ní s jásotem. Gouvernantky nestačily svěřence své zadržovat a okřikovat.

»Můj bože, jak jste vyrostly, jak jste vyrostly!« volala kněžna, celovala jedno dítě po druhém a každému řekla při tom něco milého a lichotivého. Pak se tiše rozplakala a dala si ukázat dvě nejmenší, jež byly dosud v peřinkách. Ty zbožně pokřižovala a nařizovala, aby se na ně dával zvlášť dobrý pozor. Vybavila se jí vzpomínka na doby, kdy byla sama matkou takových maličkých tvorů a obličej její rozjasnil se štěstím.

Vstoupil lokaj a sděloval kněžně, že štolba čeká a že v konírnách je vše připraveno.

Stará paní zakývala hlavou a spěchala se přestrojit. Za čtvrt hodiny pak již vycházela ze zámku v jednoduché hnědé sukni, v mysliveckém kabátě a s malým kloboukem na vysokém účesu šedivých, do stříbrna hrajících vlasů.

Konírny byly asi dvě stě kroků od zámecké budovy. Zevnějškem svým připomínaly židovskou synagogu, vystavěnou z cihel. U hlavního vchodu stál už štolba, Angličan, jménem Ford a vedle něho tyčily se postavy dvou jeho synů, kteří zastupovali tu službu trenérů. Všichni tři byli si neobyčejně podobni: měli hubená, vysoká těla, tenké krky, mrzuté obličeje a zrzavé kotlety.

Prkeně se ukláněli, když kněžna přicházela.

»To jsem ráda, že už jsem zas tady,« prohodila vesele k starému štolbovi schválně po česku.

»My všecky rády moc taky!« drkotal rovněž češtinou Angličan a znovu se prkeně ukláněl.

Kněžna se dala do smíchu, české koktání štolbovo vždy jí připadalo nesmírně komickým.

Mezitím už jeden ze štolbových synů otevřel vrata a kněžna vstoupila do širokého i dlouhého průjezdu, krytého skleněnou střechou.

Vše tu stkvělo se vzornou čistotou a pořádkem.

Po obou stranách táhly se konírny a místnosti pro kočáry i saně.

»Kde je Nefta?« ptala se hned kněžna a rozhodila obě ruce, jakoby chtěla někoho obejmouti.

Štolba ukázal na levou stranu asi do prostřed a sám hned klátivým krokem chvátal ke hnědě natřeným dveřím, na nichž černal se zřetelný nápis: »Nefta« a pod ním pak vyznačen byl celý rodokmen a všechna důležitá dáta, vztahující se k životu vzácného zvířete.

Nefta stála sama, jako všichni závodní koně ve zvláštním oddělení, jež se podobalo úpravou svou slušnému pokoji. Podlaha tu byla rozvírací, a nečistotu splachoval zvláštní přístroj

několikráte za den. Stěny uhlazené a tmavé, žlab z bílého mramoru a nad ním kovové žebřiny, vypouklé jako veliké brnění.

Když kněžna vešla, kůň se rozčiloval a škubal hlavou. Se zalíbením na něj patřila a znalecky odhadovala jeho přednosti.

»Krásná!« vysmeklo se kněžně ze rtů a ruka její poklepala zvířeti na ušlechtilou šiji a mocný hrudní koš.

»Bude letos závodit?« tázala se štolby za chvíli po anglicku.

»Ano! Princ Ferdinand na něm pojede v Pardubicích!«

Kněžna rozkoší zajiskřila očima. Ferdinand byl její nejmladší syn, dragounský důstojník, známý krasavec a nejlepší jezdec v Rakousku. Byla už nyní přesvědčena, že na tomto koni musí zvítězit a vědomí to budilo v ní pocit pýchy a radosti.

Pohladila ještě koně po atlasově jemné srsti rozložitého a podivuhodně klenutého zadku a kynula pak štolbovi, aby ji vedl dále.

Prohlédla všechna oddělení a každé zvíře posoudila správně, ať už určeno bylo pro dostihy, k obyčejné jízdě, nebo pro kočár.

Když vycházela z poslední místnosti, jakoby ze země vyčarován, zjevil se tu obrovský člověk, jemuž svaly draly se přímo šatem na venek. Byl to psovod Berka.

»Tak jak se má tvoje čeládka?« oslovila ho kněžna.

Berka chtěl něco odpovědít, ale slova zadrmolila se mu v krku a on vyrazil jen jakési neurčité zvuky. Všichni tři Angličané, kteří patrně již věděli, že věc tak dopadne, vysmívali se mu očima, tváře jich však zůstaly koženě tvrdy a nepohnuty.

»Tak pojďme!« kázala šlechtična, nechtíc obra darmo déle napínati.

Za konírnami, na rozsáhlém prostranství, červenaly se v oblouku malé domečky, úhledně vyšňořené. Byly to příbytky honících psů.

Berka první vyklouzl z průjezdu a podržel dvéře. Sotva však kněžna překročila prah, ze všech stran velikého nádvoří zavzněl strašlivý štěkot. Směsice nejrůznějších psích hlasů hřmotila tu a drásala sluch. Obr svraštil čelo, vyňal kovovou píšťalu z kabátu a ostře zahvízdl. Okamžitě řev zmlkl a kolem se rozložilo ticho ..... Psi, upevněni na jemných řetězích, zalezli do zděných svých bud. Právě když se kněžna chtěla na něco Berky optati, přiběhl na prostranství upachtěný komorník Tříska a hlásil dobrodušně: »Jasnosti, panstvo se už vrátilo!«

»A co říkali?« vyzvídala kněžna, rozšířivši chtivě černé oči.

»Rámus, poplach, hotová revoluce!« — vyrážel zoufale Tříska.

Srdečný, prsní smích rozhlaholil se kněžně z úst. »Nu, musím tedy zpátky« — dodala za okamžik.

. . .

Kníže byl velmi rozmrzen nad tím, že kněžna celou vítací slavnost pokazila.

Pravda, on v duchu sám a ostatní šlechtici veřejně doznávali, že byl to vlastně výborný a podařený vtip, který s nimi kněžna stropila, ale knížeti jednalo se o crnické občanstvo. Ačkoliv byl anebo právě proto, že byl veškerým svým cítěním naprostý aristokrat, neměl rád, když z nešlechticů tropili si lidé modré krve šašky.

»Nešlechtic tomu nerozumí a vykládá si hned takovou věc jako smrtelnou urážku« — soudil v takých případech po každé a v tomto zvlášť. »A pak nemáme jim odhalovati své slabůstky, toť vždy chybou.« A za podobnou slabůstku musel považovat zejména dnešní jednání kněžnino.

Chystal se také, že jí proto přísně domluví a rovnal si již slova v hlavě, kterými ji pokárá.

Ale když se kněžna před ním objevila, řeč se mu v mozku pomátla a on sotva byl s to ze sebe vypravit: »Vy jste nám to vyvedla!«

A hned ujal ji do náruče, poceloval na obě tváře a naposled několikráte políbil dvorně její pravici.

Dole, v městečku, roznesl někdo zatím, že je kníže na ženu svou zuřivě rozlícen a že jí za ono nezdvořáctví, kterým celou obec a všechny spolky pohaněla, zle doma zatápí. Každý jí to přál a dobří občané jen litovali, že tomu knížecímu výstupu nemohli být přítomni. Kníže toho dne nesmírně v jejich očích se povznesl.

Šlo už na pátou, kněžna musila změnit toiletu k obědu a kníže rovněž spěchal se upravit.

Asi za půl hodiny po té rozjásal se v zámeckém nádvoří zvon a hosté se scházeli do salonu. Byli to většinou sami blízcí příbuzní rodiny Bracké. Výjimku v tom ohledu činili jen hrabě Rabeč, příslovečný boháč a člověk velice zcestovaný i vzdělaný a pak maďarský šlechtic, husarský důstojník, který se ucházel o ruku nejmladší dcery hostitelovy.

Stará kněžna dostavila se v elegantním tmavomodrém hedvábném úboru, jenž výtečně svědčil její pleti i účesu. Vyhlížela mnohem mladší než skutečně byla a skvěla se zrovna svěží živostí. Všichni k ní chvátali a gratulovali jí k šťastnému pozdravení.

Ačkoliv ji těšily všechny ty projevy a důkazy přátelské účasti, přece jen nebyla ani z da-

leka jimi tak dojata, jako před několika hodinami naivními výkřiky svých vnuků a vnuček.

Více také než blahopřání zajímaly ji úsudky o žertu, který provedla vítacímu komitétu, a nadmíru ji těšilo, když souhlasně všichni obdivovali její veselý nápad. Za chvíli postřehla, že mezi přítomnými schází starý kníže a ptala se šeptem nejmladšího syna, kde otec meška. Syn nevěděl.

Kníže zatím ve svém pokoji radil se s tajemníkem, který doručil mu důležité psaní, jehož obsah byl velmi nepříjemný.

Vzdálený jakýs příbuzný knížete nadělal mnoho choulostivých dluhů, jež musily býti záhy zaplaceny, neměla-li stihnout rodinu veřejná ostuda. Tajemník ihned vypracoval plán, jak věc urovnat. Rozvrhl dluhy na jednotlivé členy celého rodu dle jich majetkových poměrů a každý pak měl svůj díl do pěti dnů zapraviti.

Na knížete připadl k placení obnos šedesáti tisíc zlatých.

»Jen jestli je do té doby seženeme?« posteskl si ustaraně.

»Nebudou-li v centrále, vypůjčí se od moravského Hirsche —« rozhodl tajemník.

»Ano, ano,« ochotně přitakoval starý kavalír a potřásl celým tělem, jakoby se chtěl rázem něčeho obtížného zbavit. A pak spokojen lehkým krokem chvátal do salonu, kde ho již očekávali.

Pánové ihned jej obklopili a na jeho vyzvání odebrali se do jídelny, kde byl připraven buffet. Na stole v krásných mískách lákaly zákusky a vedle nich stály láhve s likéry. Kníže sám některým hostům naléval do kalíšků.

Část kavalírů nahlas debatovala. Slovo vedl mladý princ Lamberg, jenž rád vyjadřoval se po česku, ačkoliv mluvil tvrdě a s cizím přízvukem. »Šlechta učinila chybu, že nepřilnula v čas k českému národu,« hlásal vysokým tenorem — »my v tom ohledu jsme nyní na tom hůř než byli naši dědové. Zde na příklad kníže Bracký —,« a při tom ukázal přímo na hostitele — »proč on vlastně dělá Němce? Je ze starého českého rodu, jeho otec byl mezi zakladateli Českého musea, podporoval české básníky a on — ptejte se ho, prosím, zná-li cosi z české literatury?«

Kníže se k poznámkám těm jen shovívavě usmíval; pokládal celý ten hovor, který ostatně slyšel už několikráte, — za osobní libůstku princovu a byl uvnitř přesvědčen, že kavalír onen sám tomu nevěří, co tvrdí.

»Ale vždyť já jsem Čech,« prohodil klidně, vyprázdniv dříve jedním douškem kalíšek, naplněný zlatistou tekutinou, — »zeptejte se jen komorníka Třísky!«

Všichni se dali do smíchu, jakoby byl učinil bůh ví jaký vtip a škádlivě pohlíželi na Lamberga.

Ten zrudl a na vysokém čele naběhla mu siná žila. Bylo patrno, že chce vybuchnouti.

Ale v tom ze salonu vstoupila do jídelny stará kněžna a volala mezi chůzí plynnou francštinou: »Kdo má co proti Čechům? Nedám jim ubližovat. Nebýt českého professora, tak jsem dnes zůstávala již v nebi. Nazdar Čechům!« — přidala po česku.

Nový smích rozlétl se prostorami. Vědělit všichni, že to byla zrovna kněžna, která v době chabrusu přeměnila svého muže na zuřivého nepřítele české národnosti a přirozeně proto vykládali si její slova jako parodii na řeč princovu.

Kněžna sama však nemohla pochopit, proč se smějí a myslila, že se asi špatně vyjádřila.

»Inu, Ciceronem nejsem,« prohodila na svou omluvu a poněkud rozmrzena vrátila se do salonu k dámám.

Ty právě kritisovaly jistou slezskou hraběnku. »Ne, toť přespříliš,« vykládala zimomřivá kněžna Valerie Fergmovská, jejíž kůže vypadala jakoby krupicí poseta,— »považte, co ona vše páše, jen aby svého muže co nejvíce potyrala. Veřejně v rybníku na návsi se koupe, před sedláky!«

»Ohyzdné!« přizvukovalo jí několik hlasů, do nichž teplým vzduchem prořezalo se i jedno pilníkově drsné: »fí!«

V té chvíli objevil se v salonu s několika kavalíry hostitel a nabídl rámě nejstarší šlechtičně. Druzí pánové ukláněli se ostatním dámám a za chvíli vlekl se průvod do jídelny. Hosté usazovali se ke stolům dle přesně určeného pořádku a lokajové, bezvadně vystrojeni, jali se roznášeti jídlo, při čemž vedli si velmi obezřetně a naprosto tiše. Jedlo se rychle, chvatně, jakoby se jednalo všem o to, aby něco neodkladného nezmeškali.

(Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

U »zlatého hroznu« bylo však prázdno. Paní Čejčilová ležela; holčička se jim před několika dny narodila. Karneola obsloužil sám Čejčil, na kterém nebylo ani stopy bývalého světáctví, se kterým přišel od Králové Hradce. V odulém obličeji pijana mračil se brunátný nos šenkýře nezdravě otylého. Těžce chodil, opíraje se o lenochy stolic.

Seděl u kuchyně před sklenicí piva, kterou přinesl zároveň s porcí pro Karneola, ale kterou vyprázdnil rychlými třemi doušky. Při třetím vstoupila ramenatá služka s Čejčilovic hošíkem.

Hostinský uvítal ji prudkými výčitkami, proč kde civí. Všecko aby sám oběhal, hosty obsloužil, udřel se a uzlobil. Služka ani hnutím oka neodpověděla. Pozdravila Karneola, popadla Čejčilovu sklenici a za okamžik byla tu z výčepu s novým pivem. Pak zmizela i s hošíkem v kuchyni.

Čejčil se jenom mračil. Mnoho zájmu pro Karneolovy osudy neměl, za to však o sobě napovídal toho dost. On že tu platí tolik jako podomek. Dům je jeho ženy, koncese a všecko jenom její. »Já ji musím klást účty jako kluk. Utekl bych, kdybych mohl na nohy. Hned, ani bych se neohlédl. Ale ti felčaři prokletí, ti fysikátoři s brejlema, Bůh sám ví, co mi s tou nohou dělali. Já se třesu hned jako list, hned mi hlava hoří, celé noci probdím a prokleju, že musí být z toho v obloze už díra. Já jsem nic — já jsem podomek a nemohu dát ani výpověď. Já, pane, býval na Hradecku kápo člověk. Jděte se tam optat, co já všecko provedl. Jak já tam točil s okresními výbory, s poslanci, s hejtmany.«

Tuhle písničku Karneol již od dřívějška znal, ale Čejčil mu z ní neslevil ani veršíku.

Ze všeho vysvítalo, že paní Čejčilová pevnou rukou ovládá živnost, a že se jim výborně daří. Bydlí sami v prvním patře a dům mají dobrým nájemnictvem osazeny. Obchod kvete. Dokonce obě sousední parcely, od nichž Slovo utekl do Ameriky, koupili v exekuční dražbě a to velmi lacino. Energická panička dala je však připsati na své jméno, a to muže jejího nemálo hnětlo. Ale nepovolila a na Čejčilovy nadávky dala právě tolik, jako na jeho nářky.

Naříkat uměl na svou odstrčenost Čejčil velmi tklivě. Když ho to posedlo, kanuly mu do třetí sklenice, jejímž svědkem byl Karneol, slzy jako broky. Ale to hosta již vypudilo. O čákách na stavby v těchto místech nedověděl se beztoho nic, proto dopil, zaplatil a zvedl se k odchodu. Bez paní Čejčilové byla to smutná beseda.

Před domem mu napadlo, že nebude na lepší vyhlídky s místem čekat. Prodá je, najde-li jen poněkud rozumného kupce. Už vidí, že pro něho Praha není. Do Vídně — do Vídně se vrátí. Prodá nešťastnou pastvinu, kterou si dal v bláhové chvíli uvázati kamarádem na krk, a posadí se do krámku na Vídeňce. Nebude-li mít peněz dost, tož — prach a broky — prodá ještě sebe. Dohazovači již nějaké tisíce s nevěstou pro něho vyšukají. Obchod ve Vídni, to je pro ženské vdávání přece jenom vnadidlo.

Ani nevěda, kráčel již po mezi vedle kožešnických korců k svému ladu, na kteréž v této chvíli pranic nemyslil, do Vídně zaletěv. Do Vídně, města věčných radostí, bezstarostného ubíjeni prázdných chvil, věčné roztavy zlata, které sem potoky se vlévá z království a zemí velké monarchie. Do Vídně, ve které jsou ženy tak lepé a tak žhoucí. Kde není smutku, kde je pouze radost požívání. Ach ženy! Karneol ví o jedné z nejkrásnějších! A již byl ve vidinách, v nichž se mu ukázala krásná dceř jeho chéfa. . . . . .

Slečna Lomnitzrová — granátové jablíčko, věru plod země zaslíbené. Kvítko, před níž zapomínali kontoaristé jejího tatínka dýchat, za níž se vlekly po vídeňských ulicích pohledy žádostivé a žasnoucí, která doužkovala Vídní jako pestrý kolibřík v zámořských pralesích, žena, která musela spadnouti k Lomnitzovům s nebes — ale po níž se směl ubohý kancelářský červ sotva ohlédnout. A i za to odhrnulo se na něho tolik rtů pohrdavých, protože Lomnitzer byl hlava domu, ve kterém se počítalo i s šestimístnými čísly. I sedmou cifrou nabotnávala v posledních letech již suma ročního obratu.

Proto se po chvíli fukl Karneol do čela a dal se do zdravého smíchu. Lomnitzrova princezna a on! Jaký to kontrast směšný až k bláznovství. Bude rád, když mu do obchůdku na Vídeňce přivleče dohazovač putičku z venkova, s uplakanýma očima, poněkud sraženou v lopatce, která ale bude míti sebevědomí za tůny zlata, poněvadž pantáta bude ochoten vysázeti Karneolovi před zájezdem do synagogy tři, nejvíce čtyři tisícovky v ohmataných a pomačkaných bankovkách.

Zahvízdl si odrhovačku Karneol, když dospěl

až k této nepochybné metě nejbližší budoucnosti. Spláchl ostrou melodií hořko své rtech.

Ale najednou mu písnička umřela na duše. Hleděl již do svého pozemku — ale co tu spatřil, to se mu zdálo bludem horečného snu. Z vozové cesty do jeho pozemku byl vyjezděn úvoz, ve kterém tísnilo se asi deset kar, vyhýbajících se, s koňmi strhanými, s vozky láteřícími a zlostně povykujícími.

Na vozech, jež jely s Karneolova pole, kupil se do ostrých pyramid písek žlutý jako šafrán. Prázdné vozy draly se proti naloženým, mířice vyjetým úvozem do hluboké jámy, ve které bylo směstnáno tolik koní, kar a lidí, že je Karneol ani spočítati nemohl. Jako v otevřeném dole hemžili se tu lidé v uválených, záplatovaných šatech. Někteří kopali písek, jiní z něho širokými lopatami tvořili veliké kupy a z těch zase osmahlé paže mocnými vrhy nakládaly do vozů.

Lado, které opustil Karneol před třemi roky jako udupaný, neplodný lán se skrovnými kotoučky chudičkého pažitu — bylo dnes rejdištěm nemalého shonu. Nespočetné paže tu těžily a nakládaly stavební písek, řetězem vlekly jej odtud vozy cestou, která tam u stromořadí vpadala do okresní silnice.

Ale kdo to těm lidem dovolil? ptal se Karneol, kterému náhlým překvapením rozpěnila se krev. To je přece moje pole — to je můj majetek a nikoho jiného. Pudem zachování svého vlastnictví hnán, seběhl po mezi s povlovného svahu k své půdě.

Ale na té krátké cestě se mu narodila nová myšlénka. Pozemek koupil od Freunda, na jehož jmění brzy po té byl uvalen konkurs. Což, našli-li advokáti trhlinu v té jejich smlouvě a položili paragrafy na tento pruh země, do kterého za potopy naplavily vody písek zlatistého vzhledu? Což, není-li ani již pánem této jámy a plochy k ní přiléhající, která se táhne mezi dvěma zelenými mezemi tak daleko, že ke konci se zrakem nedoletí?

Anebo: je to vůbec jeho pozemek? Nemýlí se, není hračkou pošetilé myšlénky, zlomyslného přeludu?

To zde je pole staroměstské kožešnice, zde je vozová cesta, tady je opukový mezník s nějakým letopočtem — není pochybnosti: je to jeho půda — je to jeho písek, který tu rozvážejí bídné herky na sténajících povozech, kolem nichž kočové s dýmkami v ústech nosí jenom klení a rány.

Ale Freundův konkurs! Karneol to koupil a hotově zaplatil před notářem, dostal o tom mnoho listin od soudu, vyměřili mu daň, naposílali se mu platebních rozkazů, vyzývali ho k volbám.

Je-li pravda, že je vůbec živ, že stojí nyní u cesty před vjezdem po této parcely s jámou — je-li skutečností, že toto je jeho ruka a toto obloha — pak je také této prostory pánem. Jeho majetek tedy beze všeho oprávnění vylékají tu z lůna jeho půdy.

Chtěl vzkřiknouti na tyto neoprávněné dobyvače — vzkřiknouti, až by je všechny přimrazil jediným slovem, které by proniklo až k tomu obru, jenž bez čepice stojí na konci jámy nejvýše u kraje a prudkými údery nosáku o dvou zobcích sráží písčinu v mocných plackách ke kárám hluboko pod ním v písek zabředlým.

Ale rozvaha, plemene jeho vlastnost charakteristická, poradila mu ihned zase jinak. A té poslechl.

Vyhlédl si nejstaršího vozku, který s nákladem písku byl se již mezi ostatními vymotal až do vozové cesty, a s tím se dal do řeči. Doutníkem otevřel mu ústa a tak se dověděl překvapujících novin.

Kolem Prahy se staví tak ostrým tempem, že Vltava pískem dávno už nestačí. Na hodiny cesty vozí se z okolí. A tady je písek znamenitý. Tož pro celou tuto část předměstí vozí se odtud.

»A komu to patří?« otázal se Karneol. Chvěl se znova při té otázce v zlých svých obavách, až dech tajil úzkostí, jakou to odpověď uslyší.

»Nějakýmu židu,« vyhrkl povozník. Ale ihned při tom se zajíkl a pohleděl s jakousi starostí na Karneola, který svým zevnějškem přese vši velkoměstskou uhlazenost prozrazoval Semitu na první ráz. Proto se doutníkem obdarovaný staroch ihned opravil: »Nějakýmu pánovi. Utekl prý do Ameriky nebo do Vídně. Nikdo to nehlídá, nikdo nezapovídá, brali tam nejdříve písek na nůše, pak do radvanců, teď už rok ho taháme fůry.«

Byli u silnice. Vozka skočil ke koni, aby se vyvaroval srážce se dvěma prázdnými povozy, které proti nim zahýbaly do hlubokých kolejí vozové cesty. Okamžiku toho Karneol použil a vrátil se zase do pískovny. Nyní si již troufal až v samu jámu.

Ale ani teď se nikomu neprohlásil. Lidé ho pokládali za nějakého podnikatele, za pána některých povozů, a nevěnovali mu příliš pozornosti. Karneol zapředl hovor s tím a oním, na to se vyptal, na ono otázal, některý vůz až na cestu vyprovodil, opět se vrátil a zase pohovořil a pojednal s vozky, s nakladači a s dělníky kopajícími. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

VII.

Tři roky minuly. Mnoho změnilo se v zevnějšku Libnic za ty tři roky.

Původní budova Novákových továrny ztrácela se v přístavbách, jež každého roku k ní se děly, jako nepatrná část celku a vedle tohoto, stále rozšiřovaného vlastního stavení továrního sestával velkoprůmyslový podnik bratří Nováků ze tří ještě rozsáhlých staveb, v nichž jednotlivá odvětví výrobní práce umístěna.

K továrně připadla též stará villa Novákova. Josef Novák postoupiv závod svým synům a uchýliv se zcela do ústraní, sotva rok po pracovitých letech života užíval takto v nečinnosti; na vesnickém hřbitově Kosteleckém, kam Libnice farou náležely, odpočíval nyní již navždy. Vdova stísnila se do malých dvou pokojíků v přízemí a ostatní místnosti villy o druhé poschodí vyvýšené, upraveny na kanceláře a menší byty úřednické, ježto také budova pro úřednictvo v boku továrny o sobě stojící, k pojmutí všech nikterak už nestačovala.

Chalupy, tvořící někdejší Libnice, když Josef Novák tu místo si vyhlédl pro tovární podnik, zmizely úplně, řady dělnických domků v těch místech až skorem ke Kostelci se prostíraly, kdežto nádherná stavba, již obývaly rodiny obou majitelů, se zahradami a parkem až k samému nádraží přes nízké návrší se táhla.

Téměř veškerá půda katastrální obce Libnic byla majetkem Novákových.

Zcela jiný vzhled měly Libnice, jiný obraz celkový poskytovaly.

A nejen zevnějšek, všecko všudy v Libnicích bylo jiné než druhdy.

Jistý patriarchální poměr mezi továrníkem a jeho dělnými lidmi, jak za starého Nováka tu vládnul, zdesateronásobením počtu továrního dělnictva přirozeně nabyl docela jiného rázu.

Jako prvotní budova tovární ztrácela se mezi novými stavbami, také dělníci, kteří s nebožtíkem Novákem otcem přišli do krajiny a ti, kteří první léta znenáhla přibíráni byli po většině z krajiny samé, v krajině samé vyrostlí a nové práci tovární zvolna se přispůsobující, tvořili už malou jen a mizící část veškerého dělnictva Libnického, jehož každým rokem v hromadném přírůstku do horského zákoutí kolem Libnic přenášelo se odjinud, z krajin jiných, v nichž pracovali už jejich otcové a dědové v továrnách. Z ovzduší továrního přicházeli, v kterém se narodili, dělníci tovární od samého dětství.

Bratři Novákovi oba byli lidé ušlechtilí, v srdci dobří. Měli mnoho citu a často citlivosti, nebylo v nich jistě žádné krutosti, surovosti, nikterak nebyli otrokáři, již bezohledně chtěli by jen vykořisťovati druhých ve svůj prospěch. Přirozeně nikdy nepouštěli se zřetele svůj vlastní zájem a jemu obětovali mnohdy až k samým kořenům zásady svého smýšlení. Než ubližovati svému dělnictvu bratři Novákovi nikdy neměli úmyslu, daleci byli též každého snižování jich, držení jich za každou cenu hodně nízko při zemi. Ano, bylo jim radostí, když mohli pro své lidi něco učiniti, v jejich prospěch zakročiti, schvalovali a podporovali každý podnik mající za účel člověka povznésti nad bědu životní a jemu ukázati na lidská jeho práva platná pro něho stejně jako pro každého jiného.

Při všech humaních tendencích a všelidských heslech bratří Novákových, utvořil se v Libnicích přece jen jako všude jinde za podobných okolností, neúprosně poměr pánů a nevolných lidí, již nedovedli k sobě navzájem v pravdě přilnouti, i zůstávali si vždy cizími, do jisté míry přímo nepřátelskými.

Za časů starého Nováka domácnost továrníkova ovšem lišila se též ode všech ostatních ve svém okolí. Lépe bydlil, lépe jedl, lépe se šatil; měl i služebnictvo a mnohých výhod života zámožného požíval. Do očí však tyto rozdíly životního bytí tolik nebily. Při všem blahobytu a pohodlí hostícím v domě, na venek vždy za staré doby Novákovy vyzařovala jakási prostota, umírněnost, jistá mira zdrženlivosti.

Ta stará paní mezi svými služkami kolem plotny se otáčející a sama ruce k dílu všude kde třeba přikládající, na vše dohlížející, otěže hospodářství domácího držící pevně v rukou, při všech rozdílech všem těm ženám dělnickým, jež v potu tváří ve svých skromnějších domácnostech pracovati musily, přece jen byla pořád bližší, nežli nyní byly jim elegantní, vším moderním přepychem obklopené a proti každému z dolejších vrstev co nejostražitěji uzavírající se dámy z nádherného paláce, v němž bydlily rodiny obou bratří Nováků.

Také starý Novák, ačkoli osobně proti svým podřízeným býval i přísnější nežli jeho synové, přece jen ve chvílích jiných s dělníkem

i nejposlednějším dovedl postaviti se jaksi do jedné řady a jako člověk z malých poměrů vyšlý, nestal se malým těm lidem kolem sebe, i když hodně vyrostl a povznesl se nade všechny, přece jen tolik vzdáleným, jako mladí Novákovi, již jako lidé zcela jiného vzdělání všeobecného, nežli byl otec a také nežli byli všichni ostatní kolem, zůstávali vždy na jisté výši proti každému, kdo nebyl jim roven.

Mezi panstvem továrním a dělným lidem z továrny vyvinul se pro sebe nový stav, úřednictvo tovární, které na obě strany stejně bylo ohraničeno. Jako od dělnictva hlubokým příkopem sociálního postavení se oddělovalo, prohloubila se na druhou stranu mezi ním a panstvem propast, jaké za dřívějších časů mezi starým Novákem a jeho několika úředníky, spíše za soudruhy nežli za podřízené považované, nikdy nebylo viděti.

Bratří Novákovi i od sebe samých jako by se byli vzdálili.

Oženivše se a vlastní sobě založivše krb, změnili docela při všem blahobytu přece vždy prostý způsob, kterým žili jejich rodiče a v kterém také oni až do té doby žili v domě svých rodičů. Jako by do jiného světa byli se dostali, do jiného světa zapadli. Jiný vzduch zavanul. Jiné požadavky kladly se na život, jinak hledělo se na život a jinak užívalo se života v mladých, bohatě, se šlechtickou nádherou zařízených domácnostech bratří Nováků, než bývalo ve staré, skromně měšťanské ville za továrnou.

Nelibě hlavou potřásal tehda starý Novák. Sám pro své syny vystavěl obydlí docela jiným požadavkům hovící, než jaké měl sám. »Teď je jiný svět, maminko,« řekl k své ženě na její ostražitou námitku. »A naše děti, bohudíky, mohou si už mnohého dopřát co jsme my nemohli.« Radoval se z nádherné stavby nového domu opatřeného všemi vymoženostmi pokroku, všemi požadavky moderního života. A tak si představoval rodinné zátiší svých synů až bude vše v domě zařízeno, jako malé nebeské království, do kterého bude milo někdy nahlédnouti, na chvíli v něm okřát, osvěžiti se, nadýchati jeho teplé rosy.

Ale pak, když budoucí svůj byt synové a jejich mladé ženy zařizovali způsobem jemu naprosto cizím a neznámým, otec Novák krčil se a bylo mu, jako by se musel schovat, utéci před něčím, co na něho padalo jako zlatý déšť třpytící se v záři omamující, ale jeho bijící bolavě do staré, to vše nechápající a tím umdlévající hlavy.

Matce Novákové bylo nejinak nežli do pláče v těch salonech ověšených drahocennými koberci a tisíci cetkami vyšňořených s rafinovaností vymýšlenou lidmi, jimž lenivé požitkářství zbylo jako jediný už životní úděl. Cizím bylo tu vše oběma starým lidem v rodinách jejich synů.

Z počátku i bratří Novákovi s jakousi duševní lítostí nesli tu přeměnu svého nejbližšího okolí, ačkoli nijak nepostavili se proti ní, ano naopak hověním každé choutce svých žen, sami rodinám svým doma i na venek dávali stále vznešenější nátěr.

(Pokračování.)

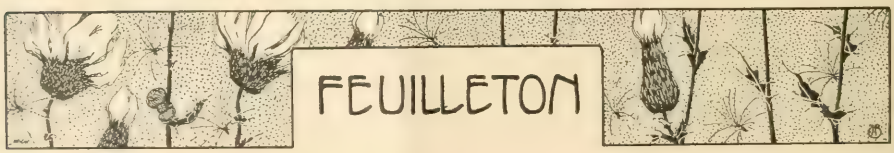

KNÍŽATA.

Mnoho našich autorů píše pro divadlo, ale divadelní krev nemají všichni v žilách. Jsou dramatikové, kteří dovedou psáti jen pod dojmem toho, co četli nebo co viděli na jevišti. Trochu Sudermann, trochu Ibsen, trochu Strindberg, něco koketerie s Maeterlinckem — to bývají popudy, kterými se dostávají k tvorbě pro divadelní plátna. Někteří píší jen proto, aby ukázali, že to »také dovedou«. Není v nich pudivé mocnosti, která se může vylíhnouti jen darem přírody — jdou na prkna proto, že šel ten a onen, a ne že jsou nutkáni divadelní svojí náturou. Oni mohou psáti, ale nemusí.

Poznají se jejich díla hned. Je v nich plno příček, lešení a dokladů, v každém výstupu se mnoho rhetoricky odůvodňuje, z každé kulisy číší

strach, aby ta vykombinovaná klenutí nespadla. Jsou to stavby na základě geometrie sosnované, nejsou to stromy vyrostlé z půdy, prosycené dramatickou vláhou, jsou to pracně udělané svíčky pro chvilkový ohňostroj. V některých ani vůbec nechytne koupený nebo vypůjčený prach.

Jsou však autoři, jejichž krev divadelními tělísky až modrá. Co popadnou, to se jim v rukou změní v divadelní zápletku, na všem, čeho se dotknou, zazelenají se působivosti.

Typickými představiteli těchto našich pravých divadelních autorů dramatických až do posledního kloubu, jsou Stroupežnický, Šamberk, Štolba a Vrchlický.

Stroupežnický byl divadelní filosof, který si náležitě vše připravil a sosnoval, než počal psát. Z figur rostl mu děj. Šamberk z děje vyvíjí si postavy. Lehce a velice účinně. Štolba tvoří z látky děj a postavy současně. Čeho se zmocní s chutí, z toho sestrojí divadlo, jako dovede vtipný zahradník z každé hromady květin uvíti vzhlednou kytku. Vrchlický je dramatik, kterého nikdy látka nepřemůže. Nejsukovatější větve ohne tak, jak si usmyslil, dá jim rouby svého dramatického chtění, a již sněti kvetou tak, jak kázal. Je to dramatik, který bujného oře divadelního svého snu z uzdy nepustí. A na té uzdě blýští se všecko broušenými kameny, že až oči přecházejí.

Štolba tvoří svá dramata, sedě v duchu v hledišti. Proto každé slovo jeho zapadne jako jazyk závory do pravé smyčky. Štolbu autora kontroluje Štolba divák.

Vrchlický tvoří s jeviště. To je nesnadnější, máme-li účin na zřeteli, ale poněvadž ve Vrchlickém každý vlas roste z divadelní krve, proto vyhrává situacemi, jež by všem jiným selhaly. Této dramatické přirozenosti Vrchlického nevšimnuli si dosud náležitě oceňovatelé obrovské jeho tvorby literární, a věru, že to je jedním z nejzávažnějších příčin velkých jeho úspěchů hned při prvních krocích básnikových v literaturu. Velké i menší jeho básně právě proto tak podmaňovaly, poněvadž bylo v nich tolik dramatičnosti.

»Knížata«, jež touto dobou byla uvedena na jeviště Národního divadla, dokazují, že je Vrchlický souverénem scény. Tak hrůzné látky, tak děsivých momentů, tak krvavých konfliktů mohl se zmocniti jen autor, který na jevišti chodí pevnými kročeji. Nikomu jinému by se neprominulo, že šel až na hranice toho, co se líčením divadelním připustiti může — ale Vrchlický ničeho se nebál, ničeho neostýchal, před ničím nezarazil. Proto jeho velká tragédie při vší ostnatosti některých scén stojí v háji dramatických našich děl jako jedna z nevzdornějších sosen, dokument básnikovy síly a fantasie.

Fantasie — pravíme bez nejmenšího obmyslu. Neboť v historickém dramatě neplatí, je-li každý hřebík ukut na kovadlině pravdy, je-li každý hábit doložen řádky zatuchlých pergamenů, je-li každá scéna ozrcadlena výzkumem badatelů. V takových dramatech, v nichž pro samé odkazy k pramenům, pro samé pilíře starých archivů a pro pověření fasciklových lejster nedostáváme se k ději, kde se nám jenom vypravuje, dokazuje a šedí do šeda maluje, umíráme nudou. Při těch se chválí jejich věrnost, ale ani pohádky není v nich o vznícení a potěšení.

Vrchlický je dramatik, který v sedle fantasie své smělé a vyzývavé, pevně tkví. Proto jeho »Knížata« jsou tak úžasné moci. Když jsme si vyposlechli, co vyličil nám tímto dramatem o Přemyslovci nejhanebnějším, o knížeti dravci, o člověku zvířeckých hnutí — vycházeli jsme ubiti, zdrceni, zničeni z hlediště.

Myslíme, že ze současných dramatiků vůbec nikdo by nedovedl tak skloniti diváka jako svou poslední prací dokázal Vrchlický. —

Hráno bylo dobře. Pan Vojan byl mistrovský. Z ostatních zasluhuje zmínky p. Želenský, který již na celé výstupy umí svlékati se sebe Želenského.

Vypravena byla »Knížata« náležitě. O štítech režie nemá u nás dosud pravého ponětí. To nebývala parádní prkénka. To byly skutečné válečné náležitosti, které i na rubu mívaly platné součástky. Na líci je pak zdobili vždy lidé současní. Mince Boleslavské — první historické peníze české — poučily by snadno, jak se asi v čase »Knížat« malovávalo a kreslilo.

Z ostatní výbavy neuráželo nic. *ech.*

— **O Vicentu Blascu Ibaňezovi**, spisovateli románu La Barraca (Chalupa), jehožto překlad uveřejňujeme ve knihovně Máje: »Z cizích literatur,« došlo nás několik nových životopisných podrobností, které zajímavost literárního toho zjevu zvyšují.

Je tělem duší republikánem, a zápasí neustále s vládou jak ve sněmovně, tak i v žurnalistice. Již na universitě hlásal zásady své bezohledně, a stal se příčinou sporů i šarvátek stran ve studentstvu.

Roku 1890 odsouzen do žaláře za to, že podnítil proti konservativní vládě a proti karlistům pozdvižení. Aby ušel žaláři, unikl do Francie, a žil v Paříži půldruhého roku až do amnestie.

Roku 1896 vedl lid při srážce s policií za nepokojů, které měly za účel projevy proti válce kubánské a stihán za to úřady, uprchl do Italie. Když se vrátil, postavili ho před vojenský soud, a ten jej odsoudil do vazby na dva roky.

Osm měsíců si odseděl, na zbytek doby byl vypovězen.

Jest ku podivu, kde nabral a nabere Blasco času na práci vážnou a tak hlubokou, jako je Chalupa i druhé jeho romány. A jest zajímavo, že muž, který v časopisu svém El Pueblo bezohledně a vášnivě potírá vše, co se nesrovnává s jeho zásadami, dovede zachovati v literární práci tolik umírněnosti a nestrannosti. Útočná prudkost a bezohledná bojovnost jeho mění se v jeho knihách v živé, svěží, přímo plastické líčení, a láska k Valencii, která v politickém boji strhla Blasca nejednou až k činům, nám, chladným seveřanům, těžko pochopitelných, září v knihách jeho věrným, řekli bychom synovským líčením jednotlivých částí milovaného kraje toho.

Jsme přesvědčeni, že se na příklad vylíčení setmělé krajiny při návratu Rosety z továrny z Valencie, nebo obraz jarně rozkvétající huerty při pohřbu malého Pascualeta vryje čtenářstvu pevně do mysli.

Poslední dobou se Blasco odhodlal, že se oddá větší měrou literatuře a ustoupí, ne-li nadobro, tedy aspoň opodál politického kolbiště. *km.*

— **Španělská chalupa**. Jako illustraci k románu La Barraca podáváme obraz chalupy ze zelinářského kraje (huerty) Valencijského.

Tyto Barracas podobají se chalupám našich vesnic a liší se tím podstatně od venkovských staveb v ostatním Španělsku, které mají střechu buď úplně plochou, nebo aspoň jenom mírně nakloněnou, a připomínají spíše drobné, kamenné hrádky. *km.*

+ **Valná hromada Nakladatelského družstva Máje**, zapsaného společenstva s ručením omezeným v Praze, konala se 8. listopadu t. r. o 10. hod. dopolední v Obchodní komoře za přítomnosti 27 členů, kteří měli 70 svých a 41 zastoupený podíl, na které připadly 103 hlasy. Valnou hromadu zahájil předseda Václav Štech, jenž ve jménu správního výboru srdečnými slovy přivítal přítomné a poděkoval jim za živou účast, kterou podniku svým četným zastoupením projevili. »Radostně pohnut vás vítám,« řekl, »ve chvíli, kdy předstupujeme před Vás, bychom dostáli své povinnosti a předložili Vám k úvaze účet ze svého jednání. Radostně pohnut Vás vítám proto, poněvadž octli jsme se často a často v takových situacích, že jsme se nejednou obávali, že k této valné hromadě vůbec nedojde, a že předstoupíme před Vás s prosbou, abyste nás úřadů našich sprostili. Díky Bohu, nestalo se to, my šťastně překonali všechny obtíže a překážky, o jichž rázu není ani možno před veřejností podrobně se zmiňovati. Že jsme vytrvali, že jsme nezmalomyslněli, je zásluhou mnohých přátel našich, kteří nás v nejtrapnějších chvílích posilovali. Zmíním se tu jenom o jednom takovém projevu, jenž nás zvláště potěšil a který nám v poslední chvíli před valnou hromadou zaslal redaktor Josef Kuffner, jenž praví ve svém dopise: »Jsem přesvědčen, že radost z díla, které pod rukama roste, považuje výbor za nejlepší svou odměnu. Obdivuji se z dáli obezřelosti, s jakou svou těžkou věc tak obětavě vedete.« Také mnozí jiní členové milé a povzbuzující listy nám zaslali. Projevy tohoto druhu nám byly skutečnou oporou a útěchou v nejhorších chvílích a byly nám zárukou, že nejsme opuštěni těmi, kteří mají na našem podniku největší zájem. Děkuju všem těmto našim přátelům za pomoc tuto, vítám Vás ještě jednou a přeji šťastné budoucnosti našeho podniku všechen zdar.« Předseda na to vzpomenul zesnulého člena Fr. Rutha, jehož památku uctilo shromáždění povstáním.

K návrhu, učiněnému prof. Bohumilem Baušem, nečtena výroční zpráva, kterou dle slov páně řečníkových každý člen jistě s uspokojením a důkladně přečetl. Když pak zpráva tato jednohlasně byla schválena, přihlásil se ke slovu p. JUDr. Karel

Pippich, jenž promluvil takto: »Mám za to, že nemožno naši výroční zprávu přejíti jen tak mlčením a to proto, že v ní je nejen kus historie naší svépomoci literární, ale i našeho celého života národního a speciálně literárního. Nerad bych, abychom odcházeli odtud pod dojmem toho, co je ve výroční zprávě trpkého a hořkého, a to tím spíše ne, poněvadž poznáváme a poněvadž jsme se přesvědčili, že naše Nakladatelské družstvo je vedeno a řízeno pevnou, spolehlivou a nezištnou rukou, že dostalo se do správy osob zkušených, prozíravých a odborně vyškolených, že zkrátka náš podnik je pevně zakotven a že mu kyne slibná a zdárná budoucnost. Ale některé trpkosti, jež nalézám v naší výroční zprávě, nutí mne k tomu, abych na ně reagoval. Apelluje se v ní na naši spravedlnost, na spravedlnost těch, kteří, jak pan Josef Kuffner to výborně vystihl, jen z povzdálí činnost těch, které jsme postavili v čelo podniku, sledujeme. Nuže, my budeme a chceme býti spravedliví, poněvadž nejsme proniknuti žádnými strannickými zájmy a poněvadž soudíme podle toho, co vidíme, poněvadž posuzujeme jen práci, která byla za těžkých poměrů vykonána. To uznání vyslovuji výboru ještě v souhlase všech Vás — zde se podařil a zde byl vykonán znamenitý čin. Přiznávám se k tomu otevřeně, že jsem se na podnik náš díval z počátku skepticky. Leccos mne zarážélo, mnohé mne znepokojovalo . . provozovací kapitál nebyl značný a pak jsem se hlavně obával toho, že nejsme pro podnik tohoto druhu dosti prakticky vyškoleni. Ale stal se malý zázrak ve světě literárním — dílo se podařilo. A proto, že chceme a musíme býti spravedlivi, musíme uznati odvahu a zdatnost této práce, musíme plně uznati vytrvalost, počestnost, svědomitost a při tom klidnou a prozíravou rozvahu těch, kdo podnik náš vedli a řídili.

Typ španělské chalupy.

Žaluje se ve zprávě na trpké, hořké chvíle, které naši pracovníci prožili. Jsme toho mínění, že protivenství, jichž naši důvěrníci zažili, není třeba bráti nikterak tragicky. Jsme toho denně takřka svědky, že každá veliká věc narazí na překážky, že vyvolá osobní nevraživost, nechuť a předsudky. Tomu se musí čelit, tím vším se nesmíme dát zaleknout a zakřiknout. Čím více překážek, tím většího úsilí a napjetí je třeba, aby se jimi prorazila cesta volná a široká. To už je v povaze lidské a s tím nutno počítat a s tím nutno zápasit. Je-li tomu však při všech skoro podnicích, neradi bychom viděli, aby další práce v našem podniku byla seslabována a kalena takovými úkazy. Co se stalo, nedá se odčiniti . . . ale my čeští literáti, kteří tak rádi aspirujeme na vůdčí roli v duchovním životě národa, máme jednu velikou a svatou povinnost . . . dáti celému světu světlý příklad, jasný vzor a dokázati, že tam, kde jedná se o dobrou, všeobecně prospěšnou věc, o podnik, který zbudovali čeští spisovatelé pro sebe a kterým hodlají prospět nejen literatuře, ale i hmotným svým zájmům, by tím bezstarostněji mohli se své práci duševní věnovati, nerozhodují osobní zájmy a že všichni chceme sledovati jeden společný cíl, prospěch a dobro věci, zdárný vývin podniku, jenž byl dlouholetým snem českého spisovatelstva a v jehož šťastném založení a vedení spatřován prospěch literatury i spisovatelstva. A protože si nepřejeme, aby úspěch podniku založen byl pouze na číslicích, protože si vroucně přejeme, aby podnik náš nás nejen representoval a emancipoval, protože si přejeme, aby nás české literáty jako jednu velikou rodinu sloučil, sblížil a semkl, apellůjeme na vedení našeho podniku a přimlouváme se za to, aby na všechny hořkosti a trpkosti zapomnělo a všemožně se přičiňovalo o to, aby, třeba k tomu bylo někdy zapotřebí krajního sebezáporu, nastala mezi námi při sledování vyšších snah úplná jednota duchů. Klademe na srdci našim důvěrníkům, jimž znovu vyslovuji plné svoje uznání a upřímný dík za vše, co vykonali, úkol veliký . . . ale úkol krásný a ušlechtilý. Jsme lidé vznětu, fantasie, lidé, kteří snadno zahoří . . . jsme ale všichni lidmi dobré vůle a mám pevně za to, že spravedlnost, ovládne-li celou naši literární obec, přinese našemu podniku pravé požehnání. (Výborně.)

Předseda poděkoval řečníku za hřejivá a upřímná slova. Dr. Pippich dotkl se jádra věci a nám jistě nikdo nezazlí, že jsme naznačili situaci, za které náš závod rostl. Při výroční zprávě pokladní na popud daný prof. Baušem vykládá předseda celý postup činnosti a rozvoje závodu. O postupu naší práce svědčí nejlépe to, že jsme začali s jednou silou a že dnes čítá náš personál 13 osob (úředníků a zřízenců). Začali jsme bohužel s malým kapitálem, což dr. Pippich docela dobře postřehl a akcentoval. Je nutno, aby náš provozovací kapitál byl zvětšen. Dr. Pippich táže se na vysvět-

lení některých položek v bilanci, zejména pokud se režie a daní týče a když mu předseda odpověděl, chopil se znovu dr. Pippich slova a řekl: »Chápu, že uvedení našeho časopisu Máje vyžadovalo většího finančního napjetí. Považíme-li, za jaké konkurence náš časopis byl založen a připomeneme-li si, jaká nepřízeň jeho vznik i jeho vývin pronásledovala, nutno uznati, že se tu docílilo úspěchu překvapujícího a nezvyklého. Náš list má svou barvu, náš list má svůj ráz a je veden dovednou, schopnou a pečlivou redakcí. Je kolem něho seskupena většina naší literární obce a Máj je jejím tlumočníkem, ona mu dává svůj charakter a ona v něm vtěluje svoje literární intence. Vyslovuji redakci svoje uznání a kladu jí důtklivě na srdce, aby i na dále věnovala mu nejobezřelejší péči a starala se o pevné, trvalé jeho zabezpečení, by list stal se trvalou naší oporou. Pokud se provozovacího kapitálu týče, považuju za věc samozřejmou a nevyhnutelnou, aby byl rozmnožen. Třeba závod náš utěšeně rostl a prosperoval, je přece jen třeba, aby tu byla k disposici nevyhnutelná reserva provozovacího kapitálu, jenž by umožňoval volnější a úspěšnější disposice.« Řeč dra. Pippicha byla provázena hlučným souhlasem.

Dr. Vladimír Fáček žádá k vyjasnění obrazu, který nám podává bilance, za sdělení, jak počítá se zásoba knih, zda uvedena je v ceně výrobní nebo v prodejné. Předseda V. Štech odpovídá, že sklady uvedeny jsou v ceně výrobní. Jménem revisorů promluvil pak notář JUDr. Josef Štolba. Prohlásil, že byl si úplně vědom těžkého úkolu, když na sebe přejímal funkci revisora a že ji přijal jenom proto, poněvadž dostalo se mu ubezpečení, že vlastní, tu pravou revisi od položky k položce, provedou znalci, provedou revisoři odborní. Tito revisoři, odborní znalci ředitel Maděra a prof. Kuthan vykonali tak důkladnou prohlídku celé závodní naší činnosti, že si můžeme s plným svědomím gratulovati k tomuto výsledku. Revidovali naše účetní knihy po několik neděl, sledovali položku za položkou a poněvadž nejen oni, jak se můžete přesvědčiti z jejich prohlášení, ale i my, vámi volení revisoři, jsme se o správnosti vedení našeho závodu přesvědčili, přimlouvám se za to, abyste výroční zprávu účetní schválili a výboru udělili absolutorium. Když zpráva revisorů schválena a výboru jednohlasně uděleno absolutorium, přednesl pokladník družstva p. PhDr. Jiří Guth návrh výboru o rozdělení čistého zisku, jenž rovněž jednohlasně byl schválen. Dle toho vyplatí se podílníkům čtyřprocentní dividenda a ze zbytku posílí se reservní fondy, z nichž jeden je určen pro zajištění úředníků a zřízenců ve stáří. Na to vykonány byly dle stanov volby a zvoleni téměř jednohlasně na 3 leta do výboru: František Herites, Antonín Klášterský a Vilém Mrštík. Za náhradníka A. Pikhart. Doplňovací volbou zvolen byl do výboru: J. D. Konrád, za náhradníky: Fr. S. Holeček a MUDr. Duchoslav Panýrek; za revisory: Alois Škampa a inž. Ladislav Novák.

Dr. Josef Štolba vyslovuje pak v delší řeči uznání celému výboru za neunavnou a neúmornou činnost. Stál jsem, praví řečník, takřka u kolébky podniku, často a často jsem byl volán a zván k poradám a ke schůzím a milerád jsem do Prahy dojížděl. Byl jsem svědkem horlivé a neochabující činnosti výboru a proto mohu s klidem říci, že vedení našeho podniku je v dobrých a spolehlivých rukou. Ale nemohu nepřipomenouti valné hromadě, že to byli obzvláště dva členové výboru, na kterých spočívalo hlavní břímě zodpovědností a starostí — jsou to předseda Václav Štech a tajemník dr. R. J. Kronbauer, kteří ruku v ruce s výborem skutečně s obdivuhodnou vytrvalostí o závod se starali a o jeho rozkvět pečovali. P. Fr. X Dvořák dává výboru některé pokyny ve příčině redakčních exemplářů, prof. Bauše zmiňuje se o některých kritických projevech a s humorem dodává, že není třeba vše, co se u nás řekne a napíše, tragicky brát a dr. K. Pippich, vzpomínaje útoků na organisaci spisovatelskou, schvaluje za všeobecného souhlasu důstojný klid výboru a redakce Máje, její rozvahu a umírněnost, přeje si, aby i nadále bylo tím způsobem v podobných případech jednáno a vzpomínaje určitého případu, dává výboru pokyn, jenž setkal se se všeobecným souhlasem.

Předseda V. Štech končí: Výbor je dnes již zapracován a práce ho skutečně těší a úspěchy osvěžují jeho horlivost. Dnešní valná hromada znamená pro něho povzbuzení — je to skutečně krásný okamžik, pravý slunný den celé naší literární společnosti. Doufáme pevně, že za rok budeme moci před Vás předstoupiti s dalšími a ještě významnějšími úspěchy. Nemohu na konec opomenouti horlivé a zdárné práce našeho úřednictva, zejména ale neochabující přičinlivosti účetního našeho p. Bedřicha Šalouna (Výborně), jenž je hlavou a duší našeho personálu, pokladní slč. K. Veselé a příručího p. Arnolda Hrušky. Děkuju ještě jednou za všechny projevy uznání a volám Vám všem srdečné na zdar a na shledanou za rok, při příští naší valné hromadě.

Toto číslo je o 4 strany menší, jež jsme přidali k číslu předešlému.

Toto číslo vydáno dne 13. listopadu 1903. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Knížata. — O Vicentu Blascu Ibañezovi. — Španělská chalupa. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Vicent Blasco Ibañez. — Typ španělské chalupy.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

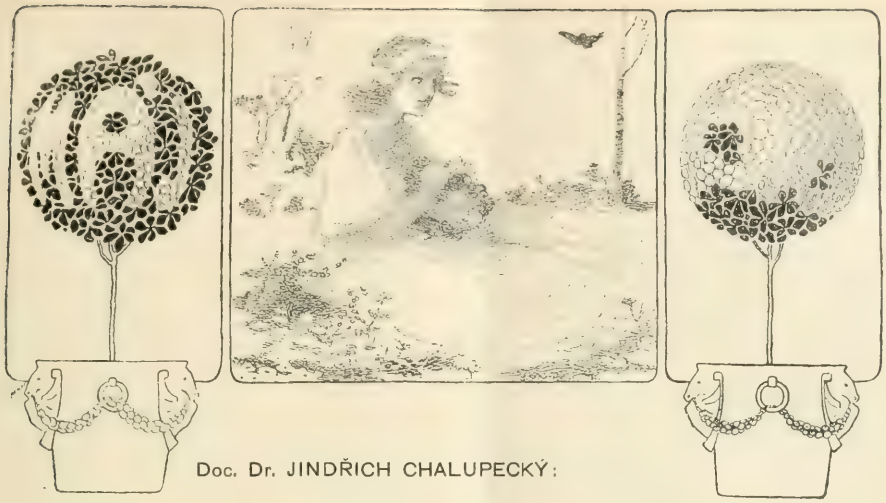

Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ:

Divadlo a světlo.

V idylických dobách prozatímního divadélka blahé paměti stěží mohl si kdo stěžovati na přílišné plýtvání světlem, ať v hledišti, ať na jevišti. U stropu zavěšený, z rondelů nekrytých plamenů plynových sestavený a shora plechovým pláštěm přidušený lustr a postranní nečetné hořáky nejeviły ani snahy předráždíti nějak oči návštěvníků. Také scéna neoplývala světelnými effekty: k příšernému ozáření zjevů nadzemských či podzemských stačilo pouhé vyduté zrcadlo; v plné kráse vycházející luna, na dvou zcela »očividných« provazech zavěšená, přes veškeré úctyhodné — ač namnoze astronomicky neodůvodněné pohyby — nezhýčkala obrazotvornosti obecenstva. Stačívalo to, poněvadž musilo — a my, tehdy mladí nadšenci, většinou lepšího neznalí, bývali jsme až i více než spokojeni. Primitivní poměry té doby nebyly ovšem podmíněny nedostatkem pokroku osvětlovacího systému vůbec, nýbrž všem nám povědomými domácími příčinami. Do dneška mnoho, ba snad všecko se změnilo, milovými stopami pokročilo, a jen vzpomínky ještě mnohem starší dokazují, že bývalo druhdy mnohem, mnohem hůře.

Před 100 lety působil ve Vídni slovutný oční lékař J. Beer, který (r. 1800) vydal knihu nadepsanou »Pflege gesunder und geschwächter Augen«, (ošetřování zdravých i seslabených očí), v níž představení divadelní prohlašuje za nejpřiměřenější zotavení pro zrak denní lopotou znavený — ale hnedle připomíná, že osvětlení mělo by býti zreformováno. Jmenovitě lituje očí navštěvovatelů výše položených míst: »Neboť které dobré oko snese bez pocitu bolesti dívati se jen půl hodiny na hlavní lustr o padesáti svících s desateronásobným množstvím broušených skel?« Mimo to stěžuje si Beer na světla v prosceniu, jimiž trpí diváci v prvních řadách, a ještě více vznešení majitelé loží prosceniových (které umístěny byly až na samém jevišti).

Tehdy nebyla to malá svítivost svící, která nám nyní největším nedostatkem se jeví, nýbrž spíše žalováno naopak na oslnění. Druhou velice nepříjemnou vadou bylo časté nutné čistění světla, uštipování ohořelých knotů kratiknotem — nástrojem, jenž nyní náleží do starosvětských vypravování a do inventářů musejních. Této nemilé vlastnosti zdrojů světelných věnoval pozornost sám Goethe, a zvěčnil ji žertovnými veršíky, psanými dle úsudku znalců v r. 1814 neb 1815:

Wüsste nicht, was sie besseres erfinden könnten,
als wenn die Lichter ohne Putzen brennten.

čili:

Nevím co lepšího by lidé odkryli,
než aby svíčky bez čištění svítily.

A: Die grösste Erfindung möcht' ich es nennen,
wenn die Lichter ohne Putzen brennen,.

čili:

Největším objevem to chtěl bych zváti,
když budou světla bez čištění pláti.

Professor H. Cohn ve Vratislavi, z jehož zajímavého článku (ve Wochenschrift f. Therapie u. Hygiene d. Auges 1903) čerpáme, zažil sám ještě v r. 1862 na malém divadle v Pallanze (na Lago Maggiore) dojímavé představení opery »Trovatore«: před oponou seděl nekrytý napověda, bez budky, maje na každé straně po

svíčce, jež mezi hrou často kratiknotem čistil; za ním v orkestru seděl kapelník podobně zaměstnaný světly po stranách svého pultíku, a příkladu jeho následovali ostatní hudebníci. Dojem celkový byl střídavým otíráním knotů posunut v nezaviněnou komiku — ale o nějakém oslnění přílišným osvětlením nebylo prý věru řeči!

Poměry popsané náležejí již historii. Svíčky vystřídány byly lampami olejovými, ty petrolejovými, pak přišel plyn, který zlepšen tělesy žárovými — aby posléze aspoň z většiny velkých divadel vytlačen byl světlem elektrickým. Zároveň s pokrokem vzrůstaly požadavky, jako vždy, a pomalu přestáváme býti spokojenými i s tímto moderním zřízením, a vyžadujeme od ochotných techniků ještě dalšího zlepšení a zvýšení intensity umělého osvětlení. —

Oslnění očí divadelního obecenstva bývalo ode dávna nemile pociťováno, a čeliti mu měly jmenovitě modifikace v sestavení ústředního lustru, a z těch zase nejčastěji částečné zakrytí plamenů (jmenovitě volných plynových, motýlovitých) zakalenou kupolí. Lepší způsob zaveden byl, jak dí Cohn, již r. 1866 v Pařížském Théatre du Châtelet: strop sestaven z mdlých, zakalených desk skleněných, které do hlediště propouštěly diffusní světlo lustru zavěšeného nad nimi; podobně oddělen zdroj světelný průsvitným stropem od vlastní místnosti v zasedací síni Berlínské sněmovny. Ve Wagnerově divadle v Bayreutě hlavní lustr byl vůbec odstraněn, a osvětlení obstarávají jen lampy postranní. V novém, zdatném soupeři této sceny, v mnichovském »Prinzregententheater«, jsou elektrické lampy umístěny vysoko až u samého stropu, tak že také nikterak nevadí. Mezi hrou svítilny tyto (počtem 14) jsou úplně pohasnuty, tak že v hledišti sotva rozezná divák svého souseda; osvětleny zůstanou pouze postranní východy zvláštními lampami menšími a zakrytými směrem k hledišti.

Ze všech druhů světla jest, jak zmíněno, pro divadla za nejvhodnější již všeobecně uznán zdroj elektrický. Plyn příliš hřeje, kazí vzduch a světlo jeho není úplně stálé; Trousseau považuje osvětlení plynové za přípustné jedině v popsaném svrchu zařízení, kde plameny od hlediště skleněným stropem jsou odděleny, a kde pak teplo i produkty spalování volně mohou vzhůru unikati.

Elektrické osvětlení hlediště jest provésti lampami žárovými, raději četnějšími než příliš silnými. Žárovky, jak známo, zařízeny jsou tak, že v skleněném plášti jsou zataveny dva platinové drátky, které zevně jsou v kontaktu s vedením proudovým, a uvnitř spojeny jsou jemným, zuhelnatělým vlákénkem bambusovým; vlákno toto rozžhaveno procházejícím proudem svítí, při čemž shoření jeho zamezeno jest tím, že lampa vyčerpáním učiněna vzduchoprázdnou. Pevným uzavřením rozžhavené hmoty v skleněném obalu jest úplně vyloučeno zhoršování okolního vzduchu, a zahřívání jeho omezeno na nejmenší míru. Dále jeví se svit žárovek úplně stejnoměrným, nerušeným vanem vzduchu; občasnému kmitání, podmíněnému nepravidelným chodem stroje vyvozovacího, lze zabrániti.

Druhý druh elektrické lampy, zvané obloukové, spočívá na úkazu Davyho neb Voltova světelného oblouku, který povstane mezi oběma uhlem opatřenými poly proudu; světelný oblouk udržuje se pouze při určité vzdálenosti polů od sebe, a poněvadž pak uhly na vzduchu ohořívají, třeba jest zbližujícího regulatoru, pročež zase světlo není nikdy tak klidné, jako žárové. Barva světla jest bílá, až do modra, intensita značná a může na malou plochu býti soustředěna. Veliká svítivost lamp obloukových činí je však pro osvětlování uzavřených místností nevhodnými: nejmenší lampa jest úrovna 200—300 svícím, a může síla její až do 20.000 svící vstoupati. V divadlech obyčejně slouží lampy obloukové k vyvolání příkrých effektů světelných na jevišti, při čemž jest pamatovati, že přímé osvětlení takovýto intensivním zdrojem může míti pro oko následky vážné.

Škodlivý účinek přílišného světla znám jest již od dob pradávných, a bývalo ho využitkováno jakožto barbarského trestu: provinilec nucen dívati se na rozžhavený kov přímo před okem držený, až oslněním (a snad i částečným popálením) pozbyl aspoň většiny své ostrozrakosti. Odkrytí zhoubného působení stalo se patrně náhodou, snad při pohledu na slunce — a dosud skoro při každém zatmění slunce přihází se lékaři vyšetřiti zvědavce, kteří neopatřeni řádnými přístroji, zaplatili pozorování nebeského tělesa dočasnou indisposicí očí; slavný Galilei prý takto oslepl při studiu skvrn slunečních. Podrobné nálezy lékařské datují se as od polovice předešlého století. (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

V prvních dobách Novákové, Jan i Václav zejména tak rádi utíkali se ku svým rodičům, a z toho parfumu elegance a přepychu, kterým byli doma obklíčeni, zde v těch útulných, malých pokojích se starým rodinným nábytkem, jednoduchým jako byli staří rodičové sami, jakoby okřívali vůní zoraného pole.

Zvykli si však bratři Novákovi v novém okolí.

Převzavše od otce brzo po oženění svém závod do vlastní správy, s ním, s otcem, pozbyli přímých, stálých styků; neboť on, jakoby ho vše bylo omrzelo co plnilo celý jeho život a všecku ctižádost jeho na sebe strhovalo, v továrně ani se již neukázal a jakoby ležela kdesi za horami, nohou přes její práh nevkročil. Někdy se dva, tři dny se syny ani nespatřil. Sedával doma. Do paláce ani k paláci, jak pyšně nazýván dům mladých továrníků, nikdy nechodil. Jen na druhou stranu vesnicí, třídou malých lidí chodíval na procházku zastavuje se každých několik kroků a s každým, koho spatřil z někdejšího svého dělnictva, dávaje se do řeči. Až naposledy tím směrem, ke Kostelci, zjev muže o řadu let rychle sestárlého na dobro zmizel z Libnic.

Matka zůstala sama. Ještě své omezené okolí úžeji stáhla kolem sebe, když byla sama.

Ještě řídčeji, než za mužova živobytí nyní do rodin synů přicházela. Že obtížná jest jí už chůze a do schodů dech jí příliš dusí, udávala za důvod, ačkoli doma stará paní pobíhala ještě jako křepelka ve své brázdě a do příkrého dosti kopce ke Kostelci každé neděle z rána a často, když se jí příliš zastesklo, i jindy k večeru, bylo viděti ji putovati a nechtěla nikdy svoliti, aby ji kočár tam dovezl.

Panovala úplná harmonie mezi domkem, jak se nyní říkalo někdejší vile starého Nováka a mezi palácem. Mezi starou paní a mladými nikdy slovo nepadlo, které by znamenalo rozpor mezi nimi, nejmenší neshodu, i jen snad nedorozumění. Ale ta pavučina nebyla upředena, která srdce k srdci tak mile poutává mezi členy rodiny. Cizími byly si a cizími sobě zůstávaly ženy bratří Novákových se starou paní, jejich matkou.

Ana nepřicházela maminka, neuplynulo dne, aby jeden neb druhý ze synů aspoň na okamžik ke staré paní nezašel pozeptati se, jak se vyspala a zdráva-li.

Také mladé paní Novákové obě často matku svých mužů přicházely navštíviti a obejmouti ji a též i vnoučata, když pak přibyla do rodinného počtu, posílána ukázat se babičce.

Příchod snach pro starou paní znamenal jistou obřadnost a tím při všem příbuzensky důvěrném chování, cosi studeného, tvrdého; nikdy nepřinesly matce a také neodnesly od ní teplo, jež na vzájem vyzařují duše sobě opravdu blízké a drahé.

Láska babičky k dětem jejích dětí, které jako květ na staré jabloni, kouzlem jara, jež pro ni ani jarem více býti nemůže, tak čistě vzrůstá a voní, zajisté též z duše babičky Novákové květla a hojně sypala svých bílých, čistých květů nejpozdnější a snad nejneziš-tnější, nejčistší lidské lásky na malé hlavičky vnoučat.

Přece však i tu scházel anděl, jenž by to láskyplné spjatí duše dětské a duše stařecí svým dechem posvětil na čarovnou onu hudbu, která s generace již odumírající sladkými zvuky přetékává na generaci do života vstupující a ji k nezapomnění do paměti se vrývá pro celý život.

VIII.

Po měsíce ryčný ruch volebního zápasu udržoval obě národnosti v zemi v napnutí a den rozhodného boje když nadešel, strana proti straně stála jako dvě kladiva, z nichž jedno druhé musí utlouci a sobě skovat pro věčné časy trůn nadvlády.

Měřili se dva obři, z nichž jeden patu opíral o zcelenou, mohutnou zeď svých soukmenovců a krunýř a štít měl v kruzích vládnoucích, ruku vyzbrojenou těžkým kovem moci a peněz; druhý stál osamocen, jako na ostrově plameny obklopeném a ruce měl holé, jen na sílu vlastní spolehající, prsa krytá jen vědomím své spravedlivé, svaté věci.

V našem kraji jihočeském strana německá vrhla se na bojiště se zuřivostí, jíž čeliti mohlo jen nadšení v letech předcházejících — hlavně setbou velikého katolického biskupa Jana Valeriana Jirsíka, do níž jak žhavý oheň padla slavnost husinecká — po celém jihu českém roznícené mezi lidem českým až do poslední chaloupky, pro vlast a národ. Výsledek srážky byl do poslední chvíle nejistým. Strana jedna i druhá napnula všechny své síly, aby z volebního osudí vyšla vítězně.

Vítězství sklonilo se na stranu českou.

Volba na jméno Václava Nováka soustředěna. Václav Novák zvolen byl zástupcem celého kraje do zákonodárného sboru vídeňského. Proti němu na straně německé stál starý Albert Schmied.

Krajské město jihočeské pojednou vzplanulo v českých národních barvách. Hostic obě národnosti, jež dosud v ulicích města při všem oddělování se a líšení společenském přece jenom splývaly v jeden celek, nyní i co do zevnějšku rychle se oblékalo v barvy vítěze. Poražení, zdálo se, že docela zalezli anebo tak se přikrčili, že byli docela malincí a sotva viditelní. V houfech lidé jejich, dosud ke straně náležející a k ní se veřejně hlásící, jako vyburcováni a polekáni strachem o budoucnost, přebíhali k vítězům, anebo aspoň tvářili se bezbarvými, nerozhodnými.

Jako v triumfu veden byl Václav Novák rozrušeným městem do společenského střediska české strany v městě, kde vítězné radosti výraz dán všemi vrstvami vlasteneckými způsobem nejhlučnějším, nejokázalejším.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV II.

SNĚM.

Přilet starý havran báje,
bílý, stoletý a lysý,
přilet, začal vypravovat,
sluch na jeho zkazce visí.

Ptal jsem se: »Jsi bratrem toho,
z archy své jejž pustil Noe,
toho snad, s nímž Serapion
druhdy mluvil v Arsinoe?

Či jsi strýcem Karlštejnského,
jejž zná v Čechách každé dítě?« —
Zakrákoral a já ptáka
mythu poznal okamžitě.

Stářím byl již celý bílý,
žeh plál v temném jeho zraku,
skoro řek bych, že je kmotrem
Odinových obou ptáků.

Zahýk opět . . . Zmizel mžikem,
sám byl přelud v polosvitu,
letmo jsem jen zachyt písní
báji toho ptáka mythu.

*

Vyšel posel rychlonohý,
vyšel z knížecího domu,
rozběhl se po náměstí,
do ulic se rozběh' Jomu.

Rozběhl se do přístavu
i do chatek na předměstí,
by všem lidem dobré vůle
od knížete hlásal zvěsti.

Žezlo nesl javorové
na obojím konci kuté,
celé bílým pergamenem
do kola kol ovinuté.

Na bláně té psáno bylo,
manům všem co velel kníže,
každý blánu s žezla svinout
mohl, číst ji bez obtíže.

A kdo svinul a čet psaní,
přikýv hlavou ve souhlase,
zařízl vrub v bílé dřevo
a již posel dál šel zase.

Místo podpisu vrub platil;
když jich žezlo plné bylo,
pak se zpátky ku knížeti
odkud přišlo, navrátilo.

On sčet vruby — bohatýrů,
reků všech znal rody správně;
všichni tedy souhlasili
a tak sněm byl svolán slavně.

*

Seděli tu vedle sebe
kupci, reci, bohatýři,
jak včel rozbouřené úly
pod klenbou to síně víří.

»Proč nás svolal?« tak se ptali,
nesčetné jich byly řady,
taláry jsi viděl dlouhé,
šedivé jsi viděl brady.

Brnění jsi viděl třpytné,
pádné meče, toulce, střely;
kupců jako reků oči
zvědavostí zahořely.

Síň se hlasy otřásala,
jak se bouřné moře pění;
náhle ticho — ruch se ztajil
ve trub hlučném hlaholení.

Bubny duní, trouby ječí,
práporců sto vzduchem mává
a již vidět ostrá kopí,
stráže kněze Burislava.

Štíty potažené koží
lesklými se hřeby lesknou,
jak jdou muži v taktu kroků
mečem v duté štíty třesknou.

(Pokračování).

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Do tmy tu zůstal. Když pak za posledním povozem nastoupil cestu ku Praze, věděl všechno, jenom to nikoliv, je-li opravdu sám majitelem tohoto pruhu země, ve kterém byl nevyčerpatelný zdroj výborného stavebního písku.

Vyzvěděl, po čem se dnes platí v Praze písek říční, po čem kopaný hrubých zrn, po čem jemnozrnný. Zač je dovoz, co má denní mzdy vozka, co dělník za kopání, co za naložení větší nebo menší korby. Jména čelných stavitelů si zapsal, hlavních podnikatelů, povozníků a obchodníků se stavivem.

S plným zápisníkem, ale s hlavou ještě přeplněnější vracel se předměstím nedostatečně osvětleným. Je-li to místo opravdu jeho vlastnictvím, pak je již dnes boháčem. Pak snad ho v koutku »zlatého hroznu« políbila Štěstěna ještě horoucněji než konduktéra Lodra, kterému před třemi roky přinesl v promese poukázku na ohromné jmění. Z jámy se tu přece docela otevřeně dobývá zlato. Jak počítal, vystřídá se tu nejméně tři sta vozů denně; kdyby si dal za korbu písku platit jenom po padesáti krejcařích, pak je do zimy kusem Naboba.

Ale již zase se Karneolovi do hlavy stěhovaly pochybnosti. Prál přece kočí, že pozemek patří židovi, který utekl do Ameriky. To je Freund. Jmenoval sice také Vídeň, ale Ameriku především.

Je-li však pánem Freund, proč mu to soud neoznámil, proč s ním nejednali advokáti? A proč — ovšem! ovšem! proč správa konkursní podstaty neposadí do toho zlata, které tam našli, své výběrčí, kteří by si dali za každou lopatu cenného staviva platit? Vždyť mu řekli nádenníci, jak je to vzácný pozemek. Zkoušeli prý i sousedé, je-li též v jejich půdě toto hledané zboží, ale brzy byli v koncích. Písek je navrstven jenom v poli, které koupil Karneol. Odtud se ztrácí v zádušní roli a v té pražský magistrát nedovolil nájemci kopat.

Karneolu tekl s čela pot, jakoby ho hnali ulicí horkých metel. V mozku se mu líhly jenom námitky a obavy. A ať se jak chtěl bičoval zimničním uvažováním, světla nenabýval.

Čí je ten pozemek?

VI.

Karneol povečeřel v malém hostinci na Poříčí. Poseděl tam do desáté hodiny a pak vyšel na vzduch. Bloudil ulicemi, ve kterých umíral život, dočkal se zhasnutí většiny svítilen, pak stanul u řeky, v níž se odrazem koupala světla s pobřeží. Poslouchal do půlnoci nekonečnou balladu zpívajících jezů a pak ho chlad zahnal zase pod střechu.

Do noční kavárny, ve které kolem mramorových stolků lili do sebe noční ptáci černou kávu a likéry, dovádějíce s nalíčenými dívkami, prostými vší rozpačitosti. Kolem kulečníku honilo se několik bledých mladíků s tágy, a každou chvíli odcházející vystřídávali noví hosté. Přišli studenti s desetníčky v kapsách a s povykem za stovky, dobrovolníci, číšníci ze solidních kaváren, dávno již zavřených: chtěli býti před usnutím alespoň nějakou čtvrthodinu také panstvem, které dovede poroučet, plísnit a nedbale propitným o stůl zvonit.

Pak přišly dívky, které z ulic vyplašila kohoutí péra na klobouících strážníků. Hledaly

a našly tu kavalíry, kteří jim pomohou odtud bez obav před policejními hlídkami.

Také nějací usedlí pánové se přišli sem podívat, baví-li se nyní mladý svět lépe než činili před léty oni. Po nich dostavili se i venkované, kteří si dávali na tom záležet, aby se jim Pražáci nesmáli, že jsou nováčky v tomto nočním životě, o kterém měli tolik illusí, jichž se nechtěli za žádnou cenu vzdát.

Pak se křiklo z kredence, že se již bude zavírat. Ti, kdož věděli, že tento pokyn platí jenom pro nezasvěcence, zůstali klidně sedět. Ostatní zaplatili a trousili se do ulic. Vesele, někteří dokonce s povykem, aby bylo zřejmo, že dovedou býti hrdiny.

Karneol vyšel také. Na spaní nebylo u něho ani pomyšlení, proto se nesháněl po cestě k hotelu. Věděl sice o zákoutích, v nichž je otevřeno až do rána, ale stropy mu nějak hrozily sesutím. Nedostávalo se mu vzduchu, stýskalo se mu po obloze, po prostorách bez lidí. Zejména kavárna v něm vzbudila mnoho ošklivostí. Jak bylo v ní vše brutální a drsné proti Vídni, ve které nepoměrnější blahobyt i z takových brlohů vymetal s větším zdarem surovost a špínu.

— — — — — — — — — — — — — —

Do rána se napil vystřízlivění. Hvězdná noc mu vrátila klid. Než usedl v kavárně na Ferdinandově třídě ke snídani, podíval se do zrcadla, jaké stopy vtisklo jeho obličeji noční bdění. Když svlékl svrchník a projel vlasy rukou, díval se ze zrcadla na něho přesný kontoarista od Lomnitzrů, který byl u chéfa dobře zapsán. V hlavě bylo také již vše v pořádku. Plán pro celý den jako řetízek svědomité ruční práce.

Sponka řetízku byla v listovně předměstského soudu. Pohledem do knih muselo se zjistit, kdo je pánem pískovny. Před osmou hodinou obcházel již Karneol soudní dům.

A když se úředníci sešli, zašel vážně do kanceláře. Starému bručivému úředníku stisknul především ruku. Ten pokyvnul, že rozumí a vsunul pozdravem poctěnou dlaň do spodků. Při tom se otázal, čím může sloužit. Když Karneol odpověděl, přinesl objemné folianty s kovanými rohy a vysvětloval. Dlouhých výkladů rozum byl ten, že je pozemek, na kterém tolik záleží, od tří let majetkem Richarda Karneola, že je prost jakýchkoli závazků a že má to a to číslo.

Karneol vyšel ze soudní budovy jako právě korunovaný král. Oddechl si, když mu slunko zasvítilo do obličeje, a tímto dechnutím odmetl od sebe všecku nízkost dosavadního svého života. Všecko, čím visel na jiných, čím bral na se závazky poddanství, čím byl odkazován na cizí šlépěje. Teď měl svou vlastní dráhu před sebou, každá dlaždice na ní bělala se stříbrem.

Na blízkém stanovišti vsedl do drožky a jel na policejní komisařství. S hlavou vztýčenou a klidným krokem. Mluvil polohlasně. Tím dle jeho náhledu starý Lomnitzer světu tolik imponoval.

Vrchního komisaře si vyžádal a pověděl mu, kterak je zkracován loupežením písku ve vlastním pozemku. Musí tomu učiniti přítrž — ostatní opatření vykoná jeho advokát — ale pro dnešek žádá, aby mu zatím na týden dala policie na jeho útraty k jeho pískovně stráž. Aby se bez výtržností a zbytečných sporů zavedl pořádek. Za hodinu bude u svého pozemku, na tu dobu si asistenci policie vyprošuje.

Dobře pochodil. Pak poručil drožkáři, aby ho zavezl k nejbližší advokátní kanceláři. Teprve v třetí nalezl však chéfa doma. Tomu uložil, aby ihned oznámil úřadům, že zahájil obchod s pískem. Poněvadž potřebné průkazy z Vídně ho ještě nedošly, kázal advokátu, aby se oznámení poslala na pravá místa bez nich. Než úřady dokročí o přílohy, budou tu.

A nyní k zlatému dolu! Až k poslednímu stavení na předměstí dal se dovézt. Pak drožkáři zaplatil a nastoupil cestu pěšky.

Když se dostal až k úvozu sbíhajícímu v jámu, nalezl tam vozů bezmála dvacet. Postavil se při cestě a čekal, až se objeví strážník. Netrvalo čtvrt hodiny a rameno zákona bylo tu. Ohlásilo se podle předpisu Karneolovi, který mu vyšel v ústrety, a nyní došlo k dramatickému výjevu.

Karneol postavil se na mez svého lada a rozkřikl se na vozky, že více nesmí zdarma nikdo písku naložit ani lopatu. Kdo naložil, shodí, nezaplatí-li za fůru třicet krejcarů. On že je majitelem, a teď že bude písek jenom za peníze.

Pak vstoupil v jámu a opakoval tu své rozhodnutí od vozu k vozu, od dělníka k dělníku. Kopáčům nabídl, že je najme na takový a takový denní plat, chtějí-li připravovat zásoby na prodej. Pět jich bylo v stálé práci u stavitelů. Ti si hodili nádobí přes ramena, vsedli na vozy svých pánů a vyjeli z pískovny. Za nimi obrátili všichni ostatní vozkové, protože k placení písku neměli rozkazů svých zaměstnavatelů. Padlo při tom také trochu klení, i nějaká nadávka na židy, ale přítomnost strážníkova odklidila nepokoj, sotva vznikl.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Pokračování.)

Zámek crnický pro tolik hostí byl nepostačitelný, a proto mnohá místnost současně sloužiti musila k dvoum, třem různým účelům. Jiná sídla knížecí byla daleko prostrannější a pohodlnější, avšak chyběla jim zase ona vzácná příkrasa, která Crnicům dodávala takového půvabu —: rozsáhlý park totiž, jenž za budovou zámeckou zelenal se do nedohledné dálky.

Panstvo také, sotva že poobědvalo, rozdělilo se v skupiny a spěchalo pod hustou listovou klenbu mohutných stromů.

V zámku zbylo jen několik kavalírů, kteří uchýlili se do kulečníkové síně a pak stará kněžna se svou přítelkyní, hraběnkou Lenickou.

Obě dámy usadily se do proutěných sedadel na verandě a vzpomínaly na dávné doby. Zažily ony spolu kdysi mnoho rozkošného i nebezpečného, zejména v tom čase, kdy hrávaly baccarat ve vídeňském klubu o takové závratné summy, že kněžně ještě dnes, kdy na hry ty pomyslila, krátil se úzkostí dech.

Kníže měl o zdraví své choti starost a záhy proto přikvapil na verandu a radil kněžně, aby šla si odpočinout.

»Jste unavena po cestě!« pravil měkkým hlasem a oči jeho vybídly hraběnku, aby mu pomáhala domlouvati.

Kněžna to zpozorovala a usmála se.

»Ne, cítím se úplně silnou a zůstanu ještě na zdravém vzduchu,« odvětila jemně, ale přece jen se zřejmou rozhodností.

»Dejte tedy pozor — pravím ti, dej pozor,« napomenul ji několikráte po sobě, vida, že by všechno domlouvání bylo marné. Sám pak seběhl pružně se schodou a vydal se za společností, která mizela v aleji starých dubů.

Večerní šero zatopovalo již park a v jeho hnědi braly na sebe stromy neurčité, jaksi bujné tvary, křoví pak podél cest splývalo v široký, tmavý pás se zubovatým okrajem. Vzduch byl neobyčejně vlahý a milý, tak že kníže s patrnou zálibou plnil jím svůj hrudní koš a radostně luskal dlouhými prsty.

Společnost, kterou doháněl, hlasitě se smála. Byly to samé dámy a mezi nimi jen jediný muž, hrabě Rabeč, jemuž takto říkali všeobecně »náš medvěd«. Bohatý tento kavalír, jenž činil svým ústrojem i chováním dojem jakési nedbalosti, musil snášeti prudký liják úštěpačných poznámek a kousavých výstřelů na své mládenectví; ani se už nebránil, jen rozcuchaný vous si muchlal a občas se schválnou komikou z hluboka povzdychl.

»Co se děje, co se děje?« zavolal najednou kníže za společností a zatleskal mocně dlaněma.

Všichni se ohlédli a mladičká comtessa Filipína Strangrova ochotně hned oznamovala: »Hrabě Rabeč se nechce ženit a nám je toho tolik líto. Přemluvte ho, strýče, přemluvte —« a spínala hezounké své ručky.

»Pokusíme se, pokusíme!« žertoval starý pán, »tak co, medvídku, řekni, oženíš se, nebo ne?«

Dámy vypukly v jásavý řehot a dorážely na hraběte: »Vyjádřete se přece, mluvte!«

Rabeč nazvedl široká ramena a rozhodiv ruce, jakoby opisoval kolem sebe kruh, pravil slavnostně: »Ano, ožením se! Ale teprve tehdy, až utratím poslední dukát. Chci ženu, která si mne vezme z lásky a bez nucení! Tak, mé dámy!«

Společnost čekala nejspíše něco říznějšího a vtipnějšího, a proto sklamaně se na okamžik odmlčela.

Jen comtessa Filipína neztratila chuť k řeči a podotkla s důrazem: »Nutit mohou zrovna ti, co mají peníze!«

Tato sama o sobě bezvýznamná věta, jež ke všemu ještě nebyla logickou odpovědí na slova Rabečova, bodla knížete u srdce. Mimoděk vyvolala v něm vzpomínku na čin, jehož se dopustil před dvaceti lety a který dosud považoval za nejnečestnější celého svého života. Tehdy totiž vyhnal ze svých služeb lesníka Havrdu jen proto, že jeho žena nedala se k nevěrnosti pohnout ani dosti značnou summou peněz. Pravda, kníže později šeredný svůj skutek napravil, ale kdykoliv mluvilo se o lásce, placené penězi, vždycky se na událost onu upamatoval a pocítil nevolnost a hořkost v prsou.

»Vy tedy soudíte, že penězi lze provozovat krutovládu« — odpovídal mezitím už comtesse Rabeč — »to jen u nás. Ale kdybyste cestovala a poznala jiné lidi s jinými názory, než jaké nám od mládí vštěpovali, seznala byste, jak se mýlíte. — Cestovat se musí, má drahá, cestovat.«

Ale sotva domluvil, již ho výrok ten zamrzel. Uvědomil si, že comtessa cestovat nemůže, poněvadž její otec, nezámožný diplomat, — byl rád, když o jeho jedenáct dětí rozdělilo se aspoň na leto rozvětvené příbu-

zenstvo a dopřálo jim na venkovských sídlech ztráviti několik měsíců ve vznešené společnosti.

Ale mladá šlechtična nebrala jeho vybídnutí tak tragicky, jak si představoval a prohodila rozmarně: »Však budu cestovat, jen až se vdám!«

»Výborně!« souhlasila s ní celá společnost, která patrně měla tentýž pocit jako Rabeč a byla nyní ráda, že se Filipína tak šťastně obhájila.

V tom šlehlo všem v oči ostré, žlutavé světlo, jež zářilo pruhem aleje a vrhalo mihotavé záblesky po kmenech vysokých stromů.

Docházeli k velikému rybníku, jenž se plamenil ve výhni plápolajících pochodní. Voda jeho zdála se býti hustá a černá jako inkoust, ale brázděná spoustou obrovských zlatých hadů a kovově se lesknoucích ještěrů. Stromy pak, jež vroubily celý obkrouhlý rybník a skláněly obrovské větve k jeho hladině, činily nyní dojem těžkých, odkudsi s oblak padajících koberců, posetých drahokamy a protkaných nádhernými květy. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

Dr. JAROSLAV KVĚT:

Úrazy na jevišti.

Divadlo stalo se kulturnímu člověku dneška právě tak nezbytnou duševní stravou, jako četba. Proto je zúplna pochopitelný zájem, který věnuje představitelům Thalie obecenstvo nejširších kruhů, někdy živější, nežli je pozornost, které se dostává literátům a umělcům výtvarným nebo vědcům. Proč zřetel obecenstva spíše obrací se k representantům t. zv. umění dramatického než k plodům a mluvčím ostatních Mus, naskytne se snad jinde příležitost nastíniti. Zde budiž jen poznamenáno, že je ten interes perně zasloužen. Jak těžký život mají mimové mluvící a zpívající své úlohy, nejlépe má příležitost posouditi — vedle správních sil divadelních — divadelní lékař, tento některými směry ještě zevrubnější, nežli správa sama. Proto nelze se diviti častým nervosám hereček a starších herců.

Povolání to, třebas bylo nejbohatěji odměňováno uznáním, které je jen chvilkovým úspěchem, je vskutku z nejobtížnějších. Abstrahujeme od uměleckých stránek. Ale divák sledující mistrovské výkony některého oblíbeného representanta tohoto reprodukujícího umění, neví nic o individuálních stavech umělců na jevišti právě vystupujících. Někdy nemá ani tušení, že na př. první milovnici, když třepetají se s jeviště trilky nejveselejšího smíchu, svírá třeba krutá fysická bolest, na př. nesnesitelná migréna. A co je fysická bolest! Mnohý trpí duševně nevyličitelně a přece celá jeho psycha musí se věnovati roli, které musí patřiti všechen ten složitý aparát, který zovem duše. Herci umře dítě a téhož večera je nucen vystoupiti v úloze třeba veseloherní.

O tom dnes však nebudiž řeči.

Úrazy na jevišti zvolil jsem si za předmět své úvahy. Je to také jedna z těch sterých obtíží divadla, která chová nebezpečí nejednou velmi povážlivé.

Předem podotýkám, že naše první scéna poměrně zřídka — oproti jiným divadlům — ohrožuje své síly úrazem. Jinde, jak vysvítá ze statistik, kde je divadelní lékařství výborně organisováno, na příklad v Paříži, jsou úrazy na jevišti hojnější*). U nás nejvýše trpí technické síly jeviště, dělníci, kterým spadne kulisa na hlavu, nebo kteří se spálí o pojistku atd. atd. O těch obecenstvo ani nezví, ty si opatří lékař v lékárně neb jiné místnosti mimo jeviště a hlediště.

Ovšem i herce ohrožuje na jevišti nejedno nebezpečí, jemuž nelze se vždy uvarovati. Továrny mají svá ochranná opatření proti transmissám, žáru, vytahovadlům, divadlo však pro svoji v aktě a někdy i v minutě měnící se tvářnost nepřipouští žádného ohražování propadlišť, upevňování kulis a scény celé tak bezpečně, aby nějaký pád sem tam nebyl možný, neboť by pak meziaktí trvalo příliš dlouho a kus by se protáhnul přes půlnoc. Při tom spěchu, o němž si divák nemůže ani ponětí učiniti (svého času F. K. Hejda ve Světozoru věcem těm věnoval zajímavé kapitoly), je vskutku ku podivu, že nejsou úrazy častější; vyskytují-li se časem přece, jsou nutným zlem, jsou »závadou živnosti«, jak se v hygieně odborně vyjadřujeme, právě tak jako prach v soustružnictví, žár ve slévárnách atd.

Spadne-li tedy některý umělec do propadliště, je to událost neobyčejná, o které obecenstvo léta si vypráví, a které herectvo nezapomíná, se zdvojenou opatrností pohybujíc se na příště zvláště v kusech výpravných na jevišti i za kulisami.

* * *

Věda ráda třídí a rozeznává, aby na nic nezapomněla a po všech stránkách předmět uvážila. Proto budiž i tu předmět rozdělen ve 2 kapitoly: 1. Úrazy, které se přiházejí na jevišti, vyplývajíce z charakteru jeviště a 2. úrazy, které mohou vzejíti z děje.

*) Úrazy v hledišti při panice, požárech atd., jsou zas jiná kapitola, o níž jsem pojednal roku 1900 v Divadelních Listech.

První skupina byla už nahoře krátce odkryta, neboť neobsahuje nic pro širší kruhy zajímavého.

Za to je zvláště literárně a z hlediska umění nejvýš interesantní skupina druhá. Živel je tu časem velice humoristický, časem jde do živého.

Několik fragmentů — pro úzce vyměřené meze tu uvedu z nedlouhé poměrně zkušenosti. Jednou to bude vysoce bohatá kasuistika.

První episoda z jeviště ochotnického. Kus, ve kterém vystupuje sv. Jan Nepomucký, jenž má býti shozen z mostu. Jeviště představuje most, z jehož pozadí přes zábradlí má býti světec ochotník svržen. Už ho nesou k okraji. V tom herec postřehne, že dole není slamník přichystán, na nějž má dopadnouti, a vší silou se brání, což n e n í v úloze, chytá se biřiců, kteří ho zase, že j e t o v úloze, každým způsobem chtí dostat přes zábradlí. Konečně se jim to zdaří. Z dola zaduní podťaha hrubým nárazem a v tom ozve se — bezděčné extempore — z hlubin, na štěstí ne právě přílišných, pronikavé bědování svrženého a citelně potlučeného ochotníka (což zase n e n í v úloze):

»Votroci, podruhé vám budu hráti starého čerta a ne sv. Jana.«

Po upokojení jemnocitného čtenáře, jenž se mohl pozastaviti nad nadávkou, podotýkám, že v jednom městě českém slovo to nemá význam nadávky (aspoň je v ní odstín obdivu nad chytrostí mistrovskou) a pak že v onom výjevu, kde se sv. Jan shazuje, světec je němý a úloha sehrána byla statistou.

Avšak ne vždy má příhoda tak veselý konec. (V příběhu, který jsem právě vylíčil a jehož jsem nebyl svědkem, slyšev o něm za mládí v jednom městě českého Východu, statista odpykal nedopatření režisera nějakou modřinou.) Jsou známy v divadelních a lékařských análech případy, kde herec herce probodl, že to měl v úloze, do opravdy neb jej těžce zranil, tu z neopatrnosti, tu ze žárlivosti. Příhoda taková, stavši se v jednom městečku italském, dala látku libretistovi a skladateli »Komediantů«, Leoncavallovi k jeho oblíbené opeře. Scházelo by ještě, aby v tom kuse na některém jevišti žárlivý manžel Colombiny probodl soka do opravdy. Tu by se děj stal po druhé skutkem.

Vůbec jsou snad všecky tragoedie a četné jiné produkty divadelní musy od Shakespeara až po — Saudka, od »Oidipa« až po »Nezabiješ« kamenem úrazu pro herce. Souboj, vražda, sebevražda je katastrofou, předepsanou starým uměním (viz počestnou Kosinovu »Slovesnost«), jakoby »očista vášní« nebyla možna jinak, než smrtí. Což člověk nemůže trpěti nekonečně více tím, že dále žije? To je, myslím, důkaz kulturní nevyspělosti dnešního člověka, který myslí — i mozkem svého dramatika — že vinu smyje jedině a nejlépe smrt vinníka a usmíří vše. Nesmyje, neusmíří . . .

Zvláštní zmínky zasluhují souboje. Jsou souboje, kterým se zasmějeme, a souboje, nad nimiž trneme, v obavě, aby to nešlo do živého.

Pyramus ve »Snu v noci svatojanské« probodne se sice velmi opatrně obrovským mečem do podpaží prostrčeným a jeho milka, Thisbe, neméně rozšafně konec životu svému učiní, pečujíc o to, aby se neporanila, ale někdy jsou dýky a meče vskutku rozumnější, nežli dočasní jich divadelní nositelé, takže lze se vskutku diviti při neobratném s nimi na jevišti zacházení, že se nestane neštěstí. Ale stává se časem.

Šerm je však co do nebezpečnosti na jevišti pravá hračka proti výstřelům. Takové bouchání, jaké zažije divák na př. v »Cestě kolem světa za 80 dnů«, nebo v »Carově kurýru«, mohlo by se při vší opatrnosti herců vybuchnuvším ohněm rány, třeba na slepo vypálené, důkladná spálenina choulostivých částí těla způsobiti.

Také jsou nebezpečny pády líčené na jevišti, zvláště pro starší herce, jichž kostra již není tak pevna, jako v letech mužnosti. (Je známo, že stařec, sklouznuv na rovině, zlomil si nejednou kost stehenní nebo ramenní.) Divím se často, pohlížeje na Mošnu, na př. v »Krásné Heleně«, když se skulí se schodů před chrámem v I. jednání, nebo když ho porazí ve III. jednání, až mu nohy do výše vyletí, že neutrpěl na celistvosti svého skeletu. Je vidět, že si zachoval pevnost, ohebnost i pružnost kostry z úlohy komedianta-principála v »Prodané nevěstě« až do pozdního věku.

V »Carmen« udeřil jednou temperamentně hrající tenorista Fran Naval Carmencitou (sl. Horvátovou) tak opravdově o zem, že v ní až kosti zapraštěly a v divadle přítomný divadelní chirurg každou chvíli očekával, že bude zavolán na jeviště, aby poskytl první pomoc zpěvačce, které se však nic nestalo.

V »Sedláku kavalíru« padá v mocném rozčilení Santuzza k zemi. Paní Maturová výjev sehraje tak svědomitě, že mám vždy starost, aby neutrpěla pohmožděni. Kromě toho uhodí s ní nevěrný Turiddu, když ho zdržuje žárlící Santa od milkování s Lolou, o zem s takovým vztekem, že se prach zvedá, a jeviště zachvěje se v nejhlubších útrobách.

Tento kus je vůbec pro zachování tělesné celistvosti herců nad míru choulostivý. Jak známo, kousne Turiddu Alfia, když týž pohrdl nabídnutou číší vína, na znamení výzvy k souboji do ucha.

»Důkladně jste kousl, kmotře Turiddu,« povídá Alfio.

Mohlo by se to státi do opravdy. Kdyby tenorista měl vyžrané zuby, mohl by mu do cevnaté a citlivé kůže boltce při tom naočkovati pěknou kulturu snětivých bakterií.

Na štěstí mívají tenoristé krásný chrup.

Ale čert nikdy nespí . . .

♡ ♡ ♡

PREMIÉROVÝ VZDUCH.

Psychologické capriccio.

Řekne se: »Toť nějakého duchaplného rozlišování — premiéra jako každé jiné představení — a ovzduší, jež ji obklopuje, nemá nikterak práva na zvláštní panegyriku se strany pána.«

Potřeba k tomu již nějak jemného nosíčku, aby člověk vycítil, čím jest naplněn vzduch při divadelní premiéře a čím je představení všední.

Nechci se chlubiti sice zvláštní citlivostí svého čichacího orgánu, tvrdím však i vůči nebezpečí podezření, že se chci vynášeti extra pozorovacím talentem, že v premiérovém ovzduší vždy něco vězí — semper aliquid haeret.

Zkusili jste to zajisté sami. Dejme tomu, ta či ona premiéra, na niž si vzpomínáte — a jak myslím, rádi vzpomínáte. — Cítili jste, že účinek ovzduší jejího působil i časově. Podobala se tu naší zemi, která obklopena jest vzduchem: meteory svítí jen v prostoru, který naplňuje vzduch. Tak rozehřál se i náš duch, naše srdce již v ovzduší, které premiéru časově předcházelo i majíce zrak na ni upřený svítili jsme lepším světlem, než jaké z pravidla vydáváme za působení té obvyklé zaprášené prosy divadelního života. A čím více blížili jsme se k ní samé, tím intensivnějším stávalo se toto světlo. Zrovna bychom mohli progressivnost vzrůstu tohoto světla vysvětliti zcela suchopárně fysicky neb lučebně: tření stávalo se větší, totiž jednotlivosti, maličkosti, drobnosti týkající se premiéry sdělovány nám čím dále hojněji, tak že jsme pomalu cítili, jak gravitujeme vší svou bytostí ke středu země — tedy zde k naší premiéře.

To světlo však, jímž svítila naše bytost, nebylo neustále jen té slnivé a čiré záře sluneční; někdy se i zbarvilo. A kdo působil, že se tak stalo?

Byl to onen stav naprosté nevědomosti ve příčině povahy hry ke premiéře určené, tedy co se týče děje, jednotlivých scén a hry jednotlivých osob — onen stav nevědomosti, zpříjemnělý poněkud napjetím, jež do široka otevírá bránu rozmarné a blaživé illusi. Pokud jsme hry neviděli, mohla naše dramatičnost i naše obrazotvornost činiti co chtěla a činila v úplném vědomí své dočasné samovlády, již využitkovala tím více, čím jistěji věděla, že ve chvíli, kdy v posledním jednání hry opona naposled spadne, klesne i její moc na čirou nullu.

Ano, illuse byla neobmezenou vládkyní v nás. Měli jsme ji na všech smyslech: totiž byl-li proces našeho hoření již tak daleko, že jsme znali již osoby. Pro každou utvořili jsme si představu, u níž bylo význačno to, že jsme si na ni přilípli nějakou prakudrnatou maličkost, drobotinu, tretku, které jsme se sice v duchu sami smáli, již jsme však nemohli z celkového obrazu vyloučiti. Lpěla na ní tak pevně, jak rychle utkvěla v nás první jako blesk rychlá představa obrazu celého, na níž se nechytla žádná oprava, již jsme později provésti chtěli. Musili jsme první obraz chovati v mysli i s těmi kudrlinkami, jež jsme ve skutečnosti za nemožné uznali.

Sotva si dušička naše oddychla od obrazné tvorby osob, již ji nedalo, již počala vázat na ně různé provázky a je divně a jináč zplétat, zasmykat a uzlit. Slovem, počala si tvořit s danými osobami děj. Tentýž postup: jako blesk rychle vnutily se ji výjevy hromadné i jen jednotlivci předváděné, jež v tvrdošíjné nezměnitelnosti prvního dojmu setrvaly. Tam jsme si vložili do nějaké společné scény osůbky s nadivně klikatými posuňky, tu zase vnucujeme nějaké osobě jakousi mlhavou groteskní pósu, neb nějaké nesmyslně nepodajné slovo, k jednotlivým partiím sceneiie přimýšlíme si báječně nemožnou nebo protimyslnou ozdůbku. Slovem, necháme dítko illusi prohánět v plné nevázanosti květnatým sadem obrazotvornosti, a pohoda a poklid toho snění tak nás zhýčká, že nemáme ani za špetku energie, abychom si postavili vše do průzoru možnosti.

Tím vším vinno jest premiérové ovzduší; působíť, jak jsme již řekli, časově napřed, což teprve až budeme v účinku bezprostředního dění na jevišti! Všecky tyto naše představy o osobách a sceneriích nabudou jakési expanse a činnost obrazotvorná se urychlí. Vše bude vířit v nás ve veli-

kých kolech, rozum již nebude ani té trochy kontroly vykonávati, kterou ještě před nedávnem konal, a z celého toho spoustně kolotajícího víru budeme určitě vidět jen ony přilípnuté a směšné na jednotlivostech kudrlinky. Nyní však již dosti rozboru — premiéra začíná.

Cítíme, že zvláštní to ovzduší plní celou budovu divadelní; jste zatím ve vestibulu a couloirech, ale ten ruch tam má nějak ráz přitlumené slavnostní napjatosti. Stojíte v hledišti. Opona jest rozhraním, úsečným rozhraním mezi dvěma světy: illusemi vašimi a skutečností, jež se rozvine na jevišti. Porovnávání útvarů vaší duše s předpokládanými útvary na jevišti působí vám příjemné rozčilení. Hledíte jaksi do prázdna. Sotva si všímáte jednotlivých osob v hledišti, na nichž jste jindy hned utkvěli.

František Kolár.

V hloubi orchestru něco podrnkává, tkví to však z pola mimo naše vědomí. Sedadla tiše klapají, v zrcadlech loží něžné ruce rovnají účesy. Habitués uvelebují se velmožně na křeslech a kdo sedí vůbec, hledá polohu, jež by za hry co nejméně působila tlak. Vaše zbožňovaná v třetí řadě v parketu od zadu sedí již na místě i se svým — ženichem, někde zachrastí stydlavě divadelní program. A zde vedle vás stojí i nezbytné příznaky premiéry: půl tuctu pánů mladších i starších, přísahajících na svatosvatou filologii. Stojí tu ve své křehké eleganci aesthetické upjatosti hotovi ihned sprovodit ze světa celou hru, jakmile jen něco postřehnou, co nehlásal Aristoteles: »energeia, entelecheia, próton kinún« proti této svaté trojici jeho nesmí se nic udáti.

Jim jde jen o negativní požitek aesthetický, jako onomu hejtmanovi, jenž prohlížeje uniformu jednoročníkovu, na nějž měl »s kopce«, zlostně pronesl: »Herrgott, ist denn an dem Kerl gar nichts auszusetzen?« Z pozaopony ještě něco zaduní — divadlem zavzní elektrický zvonek jako cvrček, filolog i nefilolog si napos'ed oddechne a opona šumí dutě vzhůru.

Illuse přestala, jasným okem vzhlížíme se ve zlatém světle skutečnosti, jaké svítívá jen ve svátečním vzduchu premiéry.

Divadelní skutečnost počala.

Chcete-li ji míti znázorněnu, tedy nezbývá než říci, že jest to žena velmi rázná, jež se s dítkami vaší illuse nijak nehýčká a nemazlí jako jste činili vy. Především uchystá jim chladnou lázeň. Je jim poněkud nepříjemná, ale neškodí, působit s bytelnou blahodárností. A pamětliva jsouc zásady: »braň se počátkům«, vyrazí těmto našim dětičkám všecky hračky, jež jsme jim v pohodě snění do rukou nastrkali. Ty sem nepatří: Neshodu skutečnosti na divadle s illusemi našimi zjišťujeme d'e velikosti a objemnosti dojmů — v tomto sledu si je též uvědomujeme.

Tedy především scenerie. Je-li to pokoj, světnice, jizba či jakýkoliv příbytek, máme tu před sebou vše páté přes deváté u porovnání k představě naší. V této nastane nyní ruch a shon jako když vojáci, jimž velen byl rozstup, sbíhají se na povel »Vergatterung« zase do řady, jejíž čelo bylo změněno: každý s jakousi pátravou upjatostí hledá své stanovisko, jak mu je změněné čelo určuje. Rada se chvíli vyrovnává až se vyprímí bezvadně. Tak jest i s našimi představami u porovnání se skutečností na jevišti. Nám ku př. tvrdošíjně vnutila se představa, že někde v pozadí budou dvoje dveře a jsou tam jen jedny. Tak! A dveře naší illuse mihají se chvíli čím dále neurčitěji před naším vnitřním zrakem, až se rozplynou. Rovněž, je-li na scéně krajina. Při této byly jednotlivosti naší představy ovšem méně vyvinuty, ale přece jsme si myslili, že tam a tam bude státi něco jako strom, tam chalupa a Bůh ví co. Na jevišti vše jinak.

Tak bychom co do scenerie byli vyléčeni. Ostatně lék nebyl trpký. Umění v produkci své přišlo naší lenivé obrazotvornosti na pomoc a rozvinuje nám tu obrázky, po nichž saháme rádi. Jsme tedy již doma.

Pocit klidné pohody naplnil nás pomalu a my nemůžeme chápati, jak jsme se mohli tak dlouho brániť této skutečnosti. Jest to jako mezi láskou platonickou a láskou manželskou: pro onu blouzníme, v této žijeme.

Nyní tedy došlo na děj. A poněvadž tento jako pouhý abstraktní pojem jest neviditelný, máme co činiti s osobami jej nesoucími. A tu nutí nás skutečnost vydati jí všecky ty cetky, tretky a ozdůbky, jež zalidnily naši obrazotvornost; není ani tak šetrná, aby nám aspoň jednu nechala.

Vlastně činí tak jen v zájmu naší dobré pověsti, poněvadž má lepší rozum než my. Učiniti nám tak po vůli a předvésti jen jedinkou tu podivínskou pósu, bez které jsme považovali hru za nemožnou! Byli bychom si jak náleží směšní. Má pravdu! Má pravdu! Teprv teď docházíme vědomí, jak tato divadelní skutečnost postavila na jeviště místo našich vysněných karyatid skutečné a pravdivé lidi. Jsme jí potichu za to povděčni.

Ale ještě nejsme zcela svými. Illuse naše měla za předmět též jistou osobu, s kterou jsme se mermomocí na jevišti chtěli setkati. Učinili jsme ji v duchu interpretkou nějaké vrtohlavé, směšné idey a teď jí tu není: výjev mizí za výjevem, výstup za výstupem — není tu — a již ani nepřijde!

Nu, že jsme konečně si dali říci! Že jsme zase svými zcela! Nebyli bychom ani došli ku příjemně uklaďujícímu pocitu, jaký vzbuzuje napjetí ve příčině záhady ethické a aesthetické. Byli jsme tak dlouho dětmi. Ale neškodí. Země má nás zase, ta země krásné skutečnosti, která, jak vidíme, v ničem nezadá nebi illusí. A když opona naposled spadne, setrváme ještě okamžik v poloze, kterou jsme měli za hry, a v zraku našem lze čísti, jak rádi jsme, že bylo vše tak, jak bylo, a ne tak, jak jsme myslili, že bude. Bezděky zviří se kolem nás ještě vlna jakéhosi změněného ovzduší. V těchto vlnách doznívají ještě lahodné zvuky umělců a mihají se takovétéž pohyby jejich — premierový vzduch!

Jan Žeranovský.

František Kolár, (* 1830 ve Waldheimu). Už je tomu skoro osm let, co »mladý Kolár« zemřel († 4. prosince 1895), ale jeho herecká sláva ještě nepovadla. Bylo to silné, veliké a výrazné umění, když se dovedlo tak trvale a tak nesmazatelně vtisknout v pamět. S hercem umírá jeho dílo. Kletba neodvolatelná, která stihne bohužel jednou i Františka Kolára. Ale bude to dlouhý, bude to tuhý zápas, než se z vděčné paměti těch, kdo ho milovali a kdo se mu obdivovali, na dobro vytratí ve hlavních rysech silácká jeho herecká individualita. Nebylo v herecké družině Národního divadla sympatičtějšího, rázovitějšího umělce — nebylo druhého současného herce, jenž by se těšil ve všech kruzích pražské společnosti větší úctě a vřelejší lásce, než »mladý Kolár«. Říkalo se mu tak až do smrti; protože nepřežil slavného svého jmenovce a divadelního soudruha Josefa Jiřího Kolára († 31. ledna 1896). Byl už šedivcem, byl už starcem a pořád se mu dávalo lichotivé přízvisko »mladý Kolár«. Kdykoli to slyšel — ironicky se pousmál, zkřivil po svém zvyku rty a jen rukou pohodil, jakoby chtěl říci: »mladý . . mladý . . to už dávno a dávno není pravda.« Kolár byl největším naším hercem, umělcem, jenž na scéně byl docela jinou bytostí. Neměl zrovna nejskvělejší zevní prostředky — hlas jeho byl v hovoru až nepříjemně drsný, řeč jeho skoro těžká, ba až trhavá. Ale sotva že se objevil na jevišti — byl to v tu chvíli jiný člověk. Zamračený, někdy až nevlídný společník na jevišti imponoval . ., rostl na prknech v jinou bytost, stával se z něho herec, jehož výkony ohromovaly grandiosností a lapidránosti koncepce. Kolárovy shakespearovské figury zůstanou na dlouhou řadu let nedostižitelnými, nenapodobitelnými výkony. Jeho Klubko ve »Snu v noci svatojanské« vyloudí úsměv, ten prazvláštní, něčím hořkým navinulý smích i tehdy, když si maně na některou scénu vzpomeneš.

Na šaška v »Králi Learu«, nezapomeneme, co živi budeme. V hlase jeho chvělo se cosi, co samotného Leara činilo teprve tak tragicky nešťastným a opuštěným. V moderní veselohře začal se vlastně Kolár rozvinovat, tam vyrostly kořeny pravého velikého umění. Věru, je i na tom mnoho pravdy, tvrdí-li se, že Kolár je vlastně příčinou toho, že se u nás Raupachův známý dušičkový kus tak nevyhladitelně ujal. Skoro čtyřicet roků hrál Kolár ml. mlynáře Rychnovského a dodnes všude a všude vzpomíná se jeho výkonu. Mlynář ovšem pomohl herci k rychlé a veliké popularitě — ale nesmí se při tom zapomínat toho, že na kus chodili se mnozí a mnozí dívat jen proto, poněvadž výkon Kolárův byl eminentně umělecký. Bylo v Rychnovském zrovna tolik umění jako v kterékoli figuře Shakespearovské . . . . ale protože to byl Rychnovský, nikomu nikdy ani ve snu nenapadlo, aby umělci dal, co mu právem patřilo — aspoň uznání a vděčnou vzpomínku za to, že svědomitě a poctivě hrál pro ty, kdož chodili do divadla jednou za rok, a kdo se šli podívat jenom na »Mlynáře«. Kolár hrál vše možné — hrál i malé a drobné episodky a v každé bylo znát jeho lví dráp. A když si vzpomeneme na jeho Ludvíka XI. . . . vidíme Kolára tak jasně a živě před sebou, jakoby tomu už nebyla dlouhá, dlouhá řada let, co jsme šli z divadla a říkali si: »nikdo před ním a nikdo po něm to tak mistrovsky nezahraje.« Kolár byl skoro padesát let hercem — skoro čtyřicet pět let byl regisseurem! V galerii našich herců vysoko přečnívá jeho umělecká individualita a dnes, kdy vzpomínáme památného dne, kdy Národní divadlo bylo otevřeno, osvěžujeme v paměti jeho obraz i činnost proto, poněvadž pietní tato nezabudka vyvolá jistě vzpomínky nejsympatičtější. —*r.*

≡ **František Kolár-karikaturista**. Před nedávnem byla u nás vydána publikace o karikaturách. Cizina v ní dostala — jak obyčejem u nás — poklon až až. O české práci v tomto oboru se řeklo, že jsme dosud neměli karikaturistů. Bylo mi tak líto

nebožtíků: Volfa-Brádky, bravurního a vtipného illustrátora, i Krejčíka, v jehož díle, tak často manýrovanosti až zarážejícího, našly by se pěkné ukázky samostatnosti. Ale nejnemileji se mne dotýkalo, že se tu tak nezaslouženě křivdilo z těch obrázků veselých poznávaly celé Čechy, oč se právě jedná. Také společenskému humoru uměl odkoukati Kolár situace pro kresbu. A znamenité ukázky této dovednosti podal. Jeho obrázky k »Nejlepším českým humoreskám«, k žertům Ottova

Kolárova karikatura z roku 1862.

František Kolárovi, který déle třiceti let, v prázdni ubrané divadlu, tak dobře kreslil karikatury pro Vilímkovy Humoristické Listy. Za nejobtížnějších prostředků reprodukčních učil se stránek jejich politické analfabety v Čechách dívati se rozumně a vtipně na veřejné poměry. Kreslil Napoleony, Schmerlingy a Bismarcky tak jadrně, že »Palečka« a j. mají švih, jsou vystižny a vtipny. Proto nezasluhuje Kolár karikaturista zapomenutí a také ovšem zapomenut nebude. — Pro letošní divadelní jubileum vybrali jsme dvě Kolárovy divadelní karikatury pro reprodukci v Máji za ochotného svolení majitele Humor. Listů p. R. J. Vilímka st. Prvá je z listopadu roku 1862. Osla-

vuje otevření samostatného »Zatímního« divadla, do něhož dr. F. L. Rieger na obrázku vede zpěvohru a činohru. Ředitel Thomé řídí káru s kasou a rukopisy, jež režisér Svoboda střeží. Kolem vozíku kráčejí herci: Kaška, Lapil v řeznické zástěře, Chramosta (býv. fotograf) s podobiznou. Za těmi o berlích jde Šamberk s pověstným tehdy psem svým, Šimanovský v brnění rytíře milovníka a autor obrázku, Kolár, s paletou. Vedle něho se štětkou jde malíř dekorací Koutský. Průvod zavírá žurnalista Zelenka. Neruda a Hálek s dutkami a metlou zastupují v karikatuře kritiku. — Druhá karikatura Kolárova je z Hum. Listů, jež byly vydány 15. května 1868 o slavnosti položení základního kamene Národního divadla v Praze. Každá osoba je na obrázku uvedena, není třeba tedy šířiti se o obsahu kresby. Jsme toho náhledu, že tyto dvě Kolárovy illustrace jsou kusem naší retrospektivy a proto že nezasluhují zapomenutí. Dnes je příležitost k oživení starých divadelních vzpomínek, proto jsme se jí chopili.

+ **Otevření Národního divadla před dvaceti léty.** Krásných a nezapomenutelných okamžiků, kdy Národní divadlo odevzdáno bylo svému účelu, jsou přemnozí ještě pamětníci — ale byly to okamžiky tak nadšené a tak povznášející, že i ty, kdož živě vše pamatují i ty, kdož už o nich vědí jen z mlhavého doslechu, bude zajímati několik dat z památné této divadelní kroniky. V neděli dne 18. listopadu 1883 o 10. hodině dopolední odevzdáno bylo Národní divadlo drem Fr. Lad. Riegrem družstvu divadelnímu, jehož předsedou byl Emilián rytíř Skramlík. Jménem herců prohlásil ředitel Fr. Ad. Šubert, že neunavně a s opravdovým nadšením pracovati budou všichni pro Národní divadlo tak, jak žádati smí všechen národ náš, který divadlo vystavěl. Téhož dne o 12. hodině polední konána v Národním divadlo slavnostní akademie, které súčastnili se hosté z Polska, Slovenska, Krajiny, Chorvatska a z Moravy. Akademie byla zahájena Smetanovou předehrou, načež přednesla pí. M. Bittnerová proslov od Jaroslava Vrchlického. Na to provedena Dvořákova ouvertura »Husitská« a Bendlova slavnostní kantáta na slova Ad. Hejduka, kterouž přednesl s průvodem dechových nástrojů pražský »Hlahol«. Akademie byla ukončena živým obrazem, jejž komponoval vrchní režisér Fr. Kolár.

Živý obraz provázen byl básní Jaroslava Vrchlického, kterou přednesl Jakub Seifert.

Večer byla na ulicích kolem divadla hlava na hlavě. Zástupy zpívaly písně národní a provolávaly slávu. K prvnímu slavnostnímu představení zvolena byla opera »Libuše« od Bedřicha Smetany, kterou řídil první kapelník Ad. Čech.

Nálada v divadle i v městě byla slavnostní. K otevření Národního divadla zaslány nadšené projevy ze všech krajin českého království, z Moravy, Slezska, z podtatranských údolí a ze všech končin slovanských. Do Prahy přijeli zástupcové všech národů slovanských, počtem nejčetnější Poláci, kteří přišli ve skvostných národních krojích. V pondělí dne 19. listopadu konal Sbor pro zřízení Národního divadla mimořádnou slavnostní valnou hromadu za předsednictví dra Riegra, ve 3 hodiny odpoledne uspořádána byla ve velké dvoraně »Měšťanské besedy« hostina, jíž súčastnilo se na 300 osob. Večer konalo se v Národním divadle druhé slavnostní představení, jemuž byli přítomni opět veškeří hosté z ciziny. Dávala se »Salomena«, tragedie o pěti jednáních od Bohumila Adámka. Při třetím slavnostním představení v úterý dne 20. listopadu hrána byla opera »Dimitrij« od dr. Ant. Dvořáka.

⁂ **V říši tulipánků.** V zahrádkách venkovských zdobívají omalované tyče při stoncích růží koulemi ze zrcadlového skla. Kdo se do obliny jejich podívá, spatří tam obrázek všeho, co je v zorném poli těchto kulovitých zrcadel. Ale všecko je tu ve zvrácených poměrech. Prst jako věž, kostel jako třešnička, lidé mají obrovské hlavy na malých tělíčkách, z dorostlých osob jsou trpaslíčkové, z dětí obři krátkých ruček a nožiček tenoučkých jako vlásky. Když se na tu zvrácenost podíváme, musíme se usmát.

Ale není to zdravý smích z podařeného žertu, je to úsměv vynucený komikou nepřirozené situace. My vidíme, že si z nás zrcadlo tropí šašky, zveličujíc neb zmenšujíc bez ohledu na pravidla o pravděpodobnosti. Proto nás tyto zvrácenosti pobaví jen na vteřinku. Nás dorostlé, kteří máme vkus a životem pro pozorování vyzkoušené měřítko.

Takovým zrcadlem života, podivně svinutým a proto nemožně karikujícím je veselohra paní Růženy Svobodové »V říši tulipánků«. Do zapadlého městečka přijde z Prahy spisovatel, o němž milující holčina poví celé obci, že je to básník Goethe. A všichni to věří. Žádný se nerozpomene, že je Goethe dávno mrtev.

Je to v městečku, které má dědičnou poštu. To je tam jistě také škola a kostel. A že by dnes ani kaplan a učitel nevěděli nic o Goethovi v českém městě, to je více než nemožností. A ti by na podvodníka ukázali hned. Že o Goethovi však nevědí ti drobečkové, kteří do sebe v nemožných úborech vrážejí v této »říši tulipánků«, za to nezasluhují biče satiry.

Tito lidé však vůbec nic nečtou, ani slůvko z denního tisku neodrazilo se o jejich hovory. Ví

Kolárova karikatura
z roku 1868. - - - -

paní autorka, že pro million českých rodin jenom v království denních časopisů tiskne se 200.000 výtisků?

Ale všechny převrácenosti by se konečně ve frašce nějak daly přikrýti omluvou — avšak jedna okolnost nedá se mlčením odbýti: paní autorka tyto maloměšťáčky nemiluje, ona je činí směšnými, hněvajíc se na ně. A to je chyba u literáta neprominutelná. Kdyby i ti lidé měli veškeré nectnosti, kterými je »V říši tulipánků« jeviště zavaleno, musí autor na křídlech lásky nad ně, musí se povznésti nad jejich slabosti, nad jejich chyby. Paní autorka jim dává však dokonce urážlivá jména, titulujíc je »tulipánky« . . . .

Ne, nezná český život maloměstský paní Svobodová, vypráví-li, že u nás kdesi lidé městští chodí v kroji 50 let starém, líčí-li, že do nejchudšího městečka nevnikne časopis, kniha, že české paničky se hlásí hrdě a veřejně k tomu, obětovaly-li chudým pět krejcarů, že hostovi posílají jídlo za dveře, že kupují a dávají na hlavu stříbrný věnec omezenému domorodci za deklamaci a tak dále a tak dále.

Všecko to se zvrhlo v křivém zrcadle autorčině, která neví, že česká venkovská města nejúčinněji podpírají české časopisectví vůbec a český knižní trh, že je tam lidumilnost domovem, že se tam o věcech veřejných mluví často seriosněji než v Praze, že se tam strojí lidé po pražském vkusu, a že inteligentní host, a byť to byl i náhodou nezpůsobný spisovatel, těší se všem pozornostem u vzdělanců obvyklým. Konflikty maloměstské vznikají právě proto, že je v českých městech tolik inteligence, že se může proti skostnatělostem vládnoucího autoritářství postavit.

Jinak je dost rolniček veselého dialogu v této novince, ale jsou navěšeny na niti přehnanou karikaturou spuchřelé. Nemá-li dosud paní autorka o stavbě a dynamice dramatického díla náležitého ponětí, nevadí — vždyť je to první pokus. Proto také zasluhuje odsouzení nezpůsobné syčení, které se po posledních aktech tak rušivě mísilo v potlesk.

Hra byla vypravena dobře. Paní Hübnerová pověsila svoji Křikavovou do galerie svých figur obrázek v zlatém rámečku.

Když jsme opouštěli po premiéře divadlo, bylo nám tak blaze, že není jediné dědinky pod českým nebem tak ubedněné, jakou nám právě byla líčila paní Svobodová.

ech.

Prohlášení.

V různých časopisech, které jsou pro nájezdy na MÁJ již známy, octla se zpráva, že dosavadní zástupce MÁJE ve správním výboru Společnosti Národního divadla v Praze, F. X. Svoboda, byl »brutálně svého úřadu zbaven«, prý dokonce po pohnutém a rozčileném jednání. V jednom listě dokonce i stálo, že se prý F. X. Svobodovi vytýkalo, »že si v Národ. divadle za rok nadělal malé jmění«.

Správní výbor MÁJE pokládá proto za nezbytno uveřejniti po jednohlasném usnesení tuto část protokolu, která se týče této záležitosti a která jednohlasně všemi účastníky schůze byla jako správný obraz jednání schválena:

»V minulé schůzi správ. výboru MÁJE, konané 27. října 1903. při odstavci 8. oznámil předsedající náměstek Václav Štech, že jako každého roku jest i letos vykonati volbu zástupce MÁJE ve správ. výboru Společnosti Národ. divadla v Praze. Připomenuv pak, že bylo usneseno již dříve, aby příště každý zástupce MÁJE byl volen pouze na jeden rok, poznamenal, že by bylo nejsprávnější, aby za tohoto zástupce zvolen byl letos předseda náš, profesor Jaroslav Vrchlický. Na to poznamenal člen výboru J. M. Hovorka, je-li jisto, že Jaroslav Vrchlický přijme tuto volbu. Načež řekl za souhlasu některých členů správ. výboru předsedající náměstek Václav Štech, že Jaroslav Vrchlický již dříve prohlásil, že by pro nastávající rok volbu přijal.

Další debaty nebylo, a jednohlasně zvolen předseda Jaroslav Vrchlický. Celé jednání dělo se hladce, bez nejmenšího vzrušení.

Když byla volba vykonána, prohodil F. X. Svoboda k předsedajícímu, že Vrchlický volby nepřijme. Na to tázal se J. M. Hovorka, co se stane, nepřijme-li Vrchlický volby, poněvadž valná hromada Společnosti Nár. divadla je již za tři dny.

Na to prohlásil předsedající, že Vrchlickému oznámí se zvolení ihned písemně a vyžádá se od něho odpověď do druhého dne, na kterýž zároveň současně svolává schůzi správ. výboru MÁJE. Když bylo na to namítnuto, že Vrchlický třeba dopis správního výboru MÁJE v čas nedostane, požádán byl Dr. R. J. Kronbauer, aby k Vrchlickému časně ráno došel a vyžádal si jeho rozhodnou odpověď.

Na to bylo usneseno, že členové ke schůzi druhého dne se dostaví, nepřítomným pak ihned bude posláno pozvání zvláštním dopisem — a tím celá záležitost volby zástupce MÁJE do výboru Společnosti Nár. divadla byla ukončena.«

V Praze, 14. listopadu 1903.

Správní výbor Spolku českých spisovatelů belletristů MÁJE.

Toto číslo vydáno dne 20. listopadu 1903. — OBSAH: Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ: Divadlo a světlo. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — Dr. JAROSLAV KVĚT: Úrazy na jevišti. — FEUILLETON: JAN ŽERANOVSKÝ: Premiérový vzduch. — Divadelní zprávy. — Prohlášení. — ILLUSTRACE: František Kolár. — Kolárova karikatura z roku 1862. — Kolárova karikatura z roku 1868.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnactidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnactidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní předplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY BUŠNÍKA A HAUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

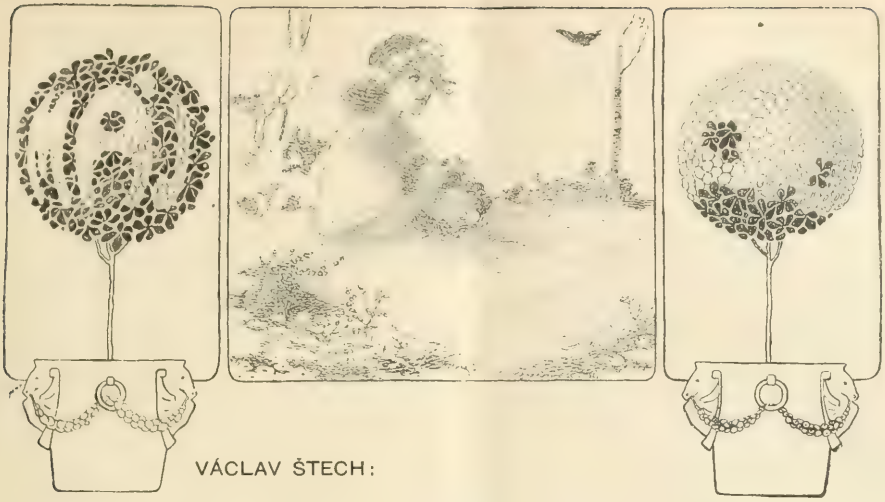

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Tři nádenníci nastoupili u Karneola práci. Z vozků nezaplatil žádaných třicet krejcarů ani jeden. Také všecky další vozy, které pro písek se dostavily, obrátily, když jim Karneol potvrdil, že je pravda, o čem je zpravovali na cestě soudruzi, odjíždějící odtud s prázdnem.

K poledni přibylo sem několik podnikatelů staveb. Přišli zjistit, co je pravdy na tom, že se má za písek pojednou platit. Někteří Karneolovi vykládali, že, má-li se písek kupovat, že je lépe sáhnout po říčním. Tenhle prý je příliš suchý, mnoho vápna pohltí, nic nevydá, schne zedníkům na lžíci. Jiní tvrdili, že je příliš hlinitý, maže se a od vápna se láme, jak zaschne. Jeden přitloustlý muž s úžasným zlatým řetězem u hodinek prohlásil dokonce, že bude pro předměstí výhoda, přestane-li se písek odtud vozit. Je příliš jemnozrný, zedníci se s ním musejí zrovna piplat, to je písek nejvýše na façadu, ale té nesvědčí; kámen jej pouští a cihla prý pod ním puká, protože po prvním dešti dělají se v něm trhliny. Zadarmo — budiž! Za peníze ani lžíci!

Karneol prohlásil, že je mu vše lhostejno, co se o jeho písku soudí. Zvýšeným hlasem doložil, že nebude odtud po neděli snad ani hromádky na prodej. Má nabídku, aby prodával pouze jednomu podnikateli. Celé předměstí bude muset pak brát pouze od tohoto. Posudky o jakosti písku odmítl zásadně jako směšnosti. Při tom se zablýskl několika odbornými frásemi. Chytil je od vozků, proto mohl směleji sáhnout na slabiny pronesených námitek.

Co řekl o nabídce jemu učiněné, změnilo situaci jako mrsknutí biče. Písek už nehaněl nikdo. Naopak odhodlali se podnikatelé, že dají rádi po třiceti krejcařích za náklad, zaváže li se Karneol na celé léto. Ale i v tom jim Karneol nevyhověl. Bude prodávat, ale bez jakýchkoli závazků.

Na tom zůstalo. Stavebníci vrátili se ku předměstí. Dříve se Karneolovi zdvořile poroučeli. Z toho viděl, že tu jejich vozkové odpoledne budou do jednoho.

V poledne poslal jednoho z nádeníků pro oběd. Ten věděl o náramně prý dobré kuchyni v hospůdce při silnici. Poslal ho tam tedy. Strážník, kterého přišel vystřídat soudruh, zaslechl od Karneola, že nemá dosud bytu. I nabídl mu pokojík se zvláštním vchodem tam v tom domě, kde se na štítě černá nějaký svatý s korouhvičkou. Sám je tam domovníkem. Jeho žena ráda vezme na se posluhování. Pokoj jako salon, nóbl nábytek, politýrovaný. Stěhovat se může hned.

Karneol nabídku přijal. Co přinesl nádeník, snědl na mezi, nožem jakž takž si pomáhaje.

Po jedné hodině ukázal se na silnici povoz. Když zahnul na vozovou cestu, nebylo pochyb, že jede pro písek.

Kočí vjel do úvozu jako baron. Karneol natáhl již dříve rukavičku na levou ruku a vztáhl nyní paži k vozkovi. Ten do ní vložil dvacetník s desetníčkem beze všech řečí. Ani nepozdravil, což Karneola nijak nevyrušilo. V duchu řekl »Zaplať Pán Bůh!« a pustil kočího k hromadě. Pak opatrně svlékl rukavičku, aby peníze, jichž se holou rukou ne-

dotkl, zůstaly v ní. Třikrát prsknul na mince, aby přinesly štěstí, sbalil je do rukavice, kterou pak ovinul kusem papíru a schoval do náprsní kapsy.

Je to první zisk. Schová ty peníze na památku pro celý život.

Na silnici ukázaly se další dva vozy. Než zahnuly do cesty, objevily se jiné dva, pak tři najednou a než tyto vjely do jámy, byl jich řetěz jako ráno. A ten se netrhl do večera.

S posledním vrátil se do předměstí sám. Zašel si do najatého pokojíku v druhém patře a tam přepočítal první výtěžek. Shledal, že utržil skoro třicet zlatých.

Pak šel ke dveřím, otočil zlehka klíč, pak otevřel okno a u toho klekl. K Bohu, který Rudým mořem uvedl Israelské do země zaslíbené, konal tak návštěvu pokornou . . .

Pak se poněkud upravil a vyšel do ulice. Poptal se po nejbližším tesaři a k tomu zašel. Smluvil s ním, zač postaví do dvou dnů prostornou budku u jeho pískovny, aby bylo kam se schovat v dešti, kde posedět v chládku, nerušeně pojíst. Dohodl se i o ceně plotu z krajinek, kterým by pozemek odřízl od silnice. Uprostřed dvoukřídlová vrata na visací zámek. Od plotu mezi sousedními pozemky natáhne se ostnitý drát na sloupcích. V zadu jím oddělí jenom tolik své půdy, kolik asi letošek pohltí. Smluvili si cenu sloupků s upevněním i s napnutím drátu, který si Karneol objedná sám, a podáním pravice dohodu spečetili.

Pak zašel Karneol do Prahy a v prvním obchodě, ve kterém se ještě svítilo, nakoupil nejpotřebnějšího prádla. Udal svoji adresu a pak zašel teprve na večeři. Nezdržel se, protože dvoudenním napjetím byly jeho síly úplně vyčerpány.

Před šestou hodinou druhého dne musela domovnice nemálo bušit do jeho dveří, aby ho zbudila. Jak utopenec ležel, nevěda o světě. Ale obchod volal. Rychle se oblékl, posnídal, co přinesla strážníkova žena, a pak rovnou k pískovně. Dříve ještě napsal telegram, kterým do Vídně oznámil, že nepředvídané okolností znemožňují mu okamžitý návrat, a že přijede až v neděli. Telegram odevzdal domovnici, aby jej dodala na telegrafní úřad po osmé hodině.

Po šesté tu byly již první vozy. Do sedmi byl z nich řetěz.

K deváté hodině ranní dostal Karneol návštěvu. Robustní čtyřicátník, s prsteny na obou rukou, v šatě podle nejnovější módy, přišel sebevědomě, jakoby byla jeho celá Praha i se svatým Vítem.

»Jsem Borovička, podnikatel a člen městské rady,« řekl, podávaje Karneolovi pravici. Na slova »člen městské rady« dal důraz. Aby však Karneol opravdu věděl, jakého pána má před sebou, ukázal palcem do předměstí za sebou a pokračoval: »Zdejší městské rady.«

»Richard Karneol, pane rado,« představoval se navzájem oslovený. Ale že právě přijel až k němu nový povozník, natáhl zároveň ruku pro peníze. A již zase byl návštěvě k službám.

»Stavím zde. Celé ulice jsem tu vyhnal pod střechy,« pokračoval host. »Teď slyším, že jste se ujal svého majetku. To vám chválím. Bral tu kde kdo — nemělo to pána — komu napadlo, přijel a naložil. Já odtud nevzal lžíci. Nešlo mi to pod fousy. Z cizího — bez ptaní — kakraholte, to mi nemohlo vonět. Jsem členem městské rady — panečku! Ale když jste tu, jdu se s vámi dohodnout. Prodáváte po třiceti krejcařích. Zavažte se mi na dvě léta a budu platit po čtyřiceti.«

Karneol mezitím stále sahal pro peníze, které odevzdávali vozkové již beze všeho ptaní. V těch obratech měl Karneol dost času, aby slova Borovičkova vážil. Viděl, že je tedy v Praze o písek opravdu zle. Přichází-li tento pan rada sám s touto nabídkou a na dvě léta chce závazek, to je dobré znamení.

Borovička zkoumal, jak se Karneol bude při jeho nabídce tvářit, a když nevyčetl nic příznivého, hodil do vody další své olovnice. Vida, že strážník není v doslechu, pokračoval, avšak hlasem přiduseným: »Pane Karneol', vy budete potřebovat radnici často. Já nemám ve stavebních věcech malé slovo. Stavební úřad může zatraceně sekýrovat. Nebude vám škodit, budete-li mít v radě někoho, kdo palcem někdy přitlačí. Jako špásem může městská rada zakázat stavby s pískem kopaným. Jsou tu městští lékaři, řeknou, že jenom říční písek ze zdravotních ohledů se doporučuje, inženýři řeknou, že písek z pole váže špatně základy — pane, i v pekle má mít člověk strejčka.«

Karneol viděl, že nezáleží jen na tom, aby někdo písek měl, ale že je třeba, aby se mu razila cesta do světa, a tato cesta že se musí hlídat, opatrovat a rovnat. Již to, že přišel Borovička tak záhy, prozrazuje, že stojí před člověkem, který má zdravé zuby. Ale takový zámek, na jaký připadl Borovička, ať má dva klíče, pomyslil si. Uvážeš-li ty mne, ať jsi také trochu můj.« (Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Zní to síní jako zvony,
na poplach když s věží bijí,
ruch a hovor v ráz se tiší
štítů hlučnou melodií.

Ve dvě řady stráží šiky
tam se staví, trůn kde stojí,
za nimi jde kněží zástup
v bohoslužby slavném kroji.

Bílé brady, bílé vlasy
tají se ve řízách bílých
splývajících v hojných řasách
kolem postav ušlechtilých.

Svatých dubů mejlí svěží
věncem šedé skráně jímá,
zlatá varyta a harfy
žilnatá jich ruka třímá.

V středu jejich starý Grozvín
jako ostříž, který čeká
na svou kořist, podezřivě
síní na vše strany těká.

Za kněžími v středu panstva
kníže Burislav sám vchází,
tělesná stráž s nahým mečem
s obou stran jej doprovází.

Shrbený a šedobradý
hrdě zlatý vínek nese,
síní pozdrav ze všech hrdel
vstříc mu zazní v bouřném plese.

Tisíc mečů v štíty bije
tisíc čapek výš se zvedá,
s vlídným úsměvem co stařec
na křeslo svých otců sedá.

Kyne jen — vše ztichne rázem,
každý na rtech jeho visí,
lstivý kupčík, bodrý měšťan,
svěží jun i stařík lysý.

»Svolal jsem vás, já jenž vládnu
otců slavném na Pomoří,
od břehu, kde slunce vstává,
až kde v slaný brod se noří.

Valné Odry na pobřeží
od Vadomu ku Kaminu,
od Štětína přes kraj Ukrů
od Uznoima ku Volinu.

Po svých otců dávném zvyku
raději vládnu žezlem míru,
ač říš chová, vědí bozi,
řady slavných bohatýrů.

Zřím zde otce, zřím zde syny,
jimž boj vítaným byl heslem,
již se proslavili stejně
dědů mečem jako veslem.

Vím, že ochotni by byli
k starým věncům slávy nové
přidružiti v nových bojích,
jako vždycky vítězové.

Ale nerad vidím, drazí,
války Běs když letí krajem,
z bitev kouře zem když zívá,
dřív jež byla pravým rájem.

Živěny když zlaté klasy
kopyt divoký klus drtí,
na brány když měst Hlad buší,
s lačnou svojí sestrou Smrtí.

V míru vlád jsem, sestár v míru,
asyl jeho rád všem skýtám,
od Vikingů nebo Dánů
nové boje nerad vítám.

Starším z vás je dobře známo,
před lety co zde se dělo,
proti otci mému brzy
Palnatoke jak zved čelo,

Dobrodruh on z jedné strany
tisk se na nás z končin Jumu,
co král Harald od severu
prchal v málo věrných tlumu.

U nás až on smrt svou našel
v strašném boji proti synu,
bohatýrsky vykrvácel
na slovanské země klínu.

Od té doby hrdý Jomsburk
Volinu byl pevným štítem,
před Vikingy vždy nás chránil
přístav jeho v boji lítém.

My jsme rostli, kvetl obchod,
jakby před mořem byl schován
ostrov smál se požehnáním,
na své hroudě stál zde Slovan.

Ale od posledních časů
vše se horší v každém směru,
nové mračno, bratří, vstává
a se valí od severu.

Magnus, veliký král Dánů,
určité mám o tom zvěsti,
s velkým loďstvem slání mořskou
k Rujaně si cestu klestí.

Harald Gormson kdysi Jomsburk
založil a proto, bratří,
Volin jest prý jeho půda,
Vineta prý jemu patří.

Jako domů prý sem jede,
Jomsburk má být východiště,
odkud na Pomoří celé
výbojně by vpadal příště.

Drazí, jinak se to vládne,
jedné matky jsou-li děti
všickni v zemi, stokrát hůře,
vládnout v rodů pestré změti.

A kde směs je různých živlů,
v kterou obrátíš se stranu,
s živly Slovanů i Němců
pojí se zde prvky Dánů,

Ba i staří Vikingové,
jak se v rozmach světem hnali,
v městě našem mezi rody
svoje stopy zanechali.

Nesrostli jsme v národ jeden
kladivem jenž věků skován,
třeba článkem nejpevnějším
v našem řetězu jest Slovan.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ:

Divadlo a světlo.

(Pokračování.)

V letech šedesátých vyvolal dotyčné změny Czerny uměle pokusy na různých zvířatech, a sice tím způsobem, že světlo slunečné vrhl dutým zrcadlem na silnou čočku, která zase paprsky soustředila na oku: za krátkou dobu byly dokazatelny změny analogické oněm, jež u lidí pozorovány po oslnění sluncem, t. j. zkalení a porušení sítnice (jemné, světlo čijící blány vystýlající nitro oční), v jejím středu, tak řeč. žlutém bodu, totiž v místě, kde obraz předmětů zevních nejjasněji se vytváří. Onemocnění této části sítnice má v zápětí ztrátu pocitu světelného na místě ohraničeném, kteréžto defekt promítáme pak ven jako temnou skvrnu předměty zevní kryjící (t. řeč. stín č. skotom, dle řeckého významu). Při mírném stupni oslnění v kratší neb delší době stín ten vymizí a zrak se upraví, při vyšších stupních zůstane porušení trvalým, následkem ztenčení a úbytu světlocítící sítnice.

Mimo účinky na nitro oční má silné světlo také vliv na přední č. zevní části oka. Vedle popsaného pocitu oslnění nastává totiž za určitých okolností překrvení a zánět spojivky (blány pokrývající vnitřní plochu víček očních a přední plochu oka samého), dále zkalení rohovky oční (průhledné blány, jíž světlo do oka vstupuje), až i překrvení a olupování kůže na víčkách očních, v okolí jich a na nose. Světlo sluneční vyvolává tyto příznaky ožehnutí jmenovitě bylo-li odraženo od lesklých hladkých ploch a plání. Nejčastěji zaznamenány takové případy jako tak řeč. ofthalmie č. slepota sněžná, a to u cestujících po slézání ledovců, u vojska táborícího ve sněhu, u lidí zaměstnaných odstraňováním mass sněhových, při výpravách do krajů polárních (popsal na př. Dr. Berlin, soudruh Nordenskjöldův v roce 1883); domorodí obyvatelé končin subarktických znají dobře tuto nepříjemnost a nosí zvláštní samorostlé »brejle«, prkénka neb kousky kůže v středu proděravěné, jež před oči navazují. Měl jsem ostatně příležitost za tuhé zimy r. 1900 pozorovati totéž onemocnění očí a kůže obličeje i v našem »mírném« pásmu, a to u zdravého, silného muže, který za mrazivého a slunečního dne jel devět hodin v otevřeném povoze zasněženou krajinou.

Jiný způsob odrazu světla děje se od písečných a vodních plání, a i tak bývá popsané onemocnění oční vzbuzeno, jakž dávno je povědomo lidem cestujícím v písečných pouštích; v novější sportovní době totéž popsáno také po několikahodinném cvičení na pískem posypaném a osluněném hřišti. Výjimečně, u citlivých osob, postačí k podráždění oka reflex od hladiny vodní; sežehnutí kůže u veslařů a plavců s následujícím olupováním se je zjevem obyčejným. Skutečné oslepnutí u děvčete

koupajícího se za silného jasu slunečního v jezeře popsal Jaeger (1849).

Zajímavé tyto zjevy vymykají se namnoze rámci naší stati, ale zmínce o nich nebylo lze se vyhnouti za příčinou povšechného objasnění pojmu oslnění v různých jeho obdobích: neboť zcela podobné záněty spojivky a rohovky oční i kůže vyvolává mimo odražené světlo slunečné ještě u větší míře obloukové světlo elektrické. Již r. 1843 francouzský badatel Foucault stižen byl při pokusech tak řeč. ofthalmií elektrickou; později popsal Charcot (1858) touž chorobu u chemiků tavících kovy za pomocí silných elektrických proudů. Od těch dob zaznamenána celá řada podobných nehod, množících se úměrně s postupem využitkování elektrické síly; tak ve schůzi Pařížské společnosti ofthalmologické podal r. 1902 Terrien zprávu o 45 onemocněních očních, elektřinou vyvolaných, skorem vesměs u zřízenců městské dráhy.

Pro úplnost jest dodati, že i atmosferická elektřina, blesk poblíže osoby udeřivší, vzbuzuje analogické změny různé intensity: někdy pouhé ožehnutí kůže, jindy překrvení spojivky a zkalení rohovky, posléz, v nejtěžší formě, zákal čočky oční. Případ středního stupně, ožehnutí kůže, změny na spojivce i rohovce, viděl jsem v Praze v dubnu r. 1900; blesk tehdy sjel po hromosvodu v bezprostřední blízkosti postiženého.

Za okolností, jež těžko blíže stanoviti, může i »bengálské« světlo umělé velice uškoditi. Takovou nehodu, za příležitosti divadelnímu představení co nejpříbuznější, popisuje Arlt: »Když r. 1842 v Praze v hraběcím Valdštýnském paláci byl pořádán karusel, díval se jakýs učedník truhlářský skrze skulinu v prkenném plotě kolem postaveném do pohádkově osvětlené místnosti, až jej prudké bolesti v očích donutily ještě před ukončením oslnivě skvělé hry upustiti od zvědavého nahlížení. Hned příštího dne dostavil se zánět sítnice oční, a zanechal navzdor včasné odborné pomoci značné seslabení očí, které hocha učinilo skoro na půl roku výdělku neschopným, a i později mu při jemnější práci vadilo.«

Fuchs zmiňuje se o mladíkovi, který příliš bedlivým pozorováním elektrického slunce v jakémsi cirku přivodil si trvalé snížení zraku.

*

Po zjištění těchto fakt, které postupem času dokázaly tak příbuzné účinky různých zdrojů světelných, přišla v úvahu otázka, která část světla, jaký druh paprsků je vlastně pro oko škodlivým. Vždyť obyčejné světlo bílé skládá se z různých paprsků barevných, a rozloženo kapkami vody poskytuje nádherný obraz duhy, jež pravěkému člověku, rozechvěnému předchozími úkazy rozbouřených živlů, platila za úkaz konejšivý, utišující: »Duhu svou postavím na oblacích, a bude znamením úmluvy mezi mnou a mezi zemí . . . . A nebude více vod potopy na vyhlazení všelikého těla (Genesis IX. 13, 15)«.

Také skutečně z těchto duší uklidňujících paprsků, snoubících se v nejvyšší harmonii sedmera barev vidma, nepůsobí žádný na oko tak zvlášť zhoubně, jsouť to tak řeč. paprsky optické, z nichž největší intensitu svítící chová část žlutá. Než mimo viditelné čili sítnici oční dráždící vlny jemného étheru obsahuje duha ještě dva druhy neviditelného chvění, a to paprsky na samém počátku, před barvou červenou se nalezající, a na konci, za fialovou sledující; prvé slovou infračervené a jsou působnosti tepelné, druhé, řečené ultrafialové, jsou mohutně lučebně účinné.

Prvá badání o tom, který druh vln světelných vyvolává vlastně chorobné změny na očích a kůži, vyznívala v ten smysl, že jde o působení tepla, které jaksi sráží a tím ničí tkáně tělesné. Nesprávnosť názoru tohoto ukázal švédský oční lékař J. Widmark (r. 1889) svými pokusy na zvířatech, provedenými za použití světla slunečního, zrcadlem na oko vrženého, i světla elektrické lampy obloukové o síle 1200 svící. Působilo-li veškeré světlo této lampy na oko, nastaly po krátké době výše popsané příznaky ofthalmie elektrické, totiž podráždění předního oddílu oka; vymítil-li pak experimentator neviditelné paprsky infračervené i ultrafialové tím, že dal procházeti světlu skrze dutou čočku naplněnou roztokem kamence, nedostavily se příznaky zmíněné — tedy patrně viditelné, svítící čili optické paprsky nejsou škodnými. Podobně negativní byl výsledek, odstranil-li jen paprsky ultrafialové propouštěje světlo čočkou z kamenné soli. Za to nejbouřlivější změny zánětlivé na předních oddílech očních (jmenovitě spojivce a rohovce) vyvolal, soustředil-li paprsky ultrafialové na oko pomocí čočky křišťálové, pro tento druh chvění světelného velice propustné. Tedy působícím faktorem při zmíněných chorobách očních jsou ultrafialové paprsky v nejzazší části spektra, jimiž velice bohato jest světlo elektrické, hlavně obloukové, dále blesk a odražené světlo slunečné; paprsky tyto jsou to, jichž mohutnosti lučebné využitkuje fotografie i moderní fototherapie (léčení různých nemocí kožních světlem). (Pokračování).

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Pokračování.)

Překrásné!« — volali všichni a gratulovali knížeti, jenž připravil jim takové překvapení.

Ale ještě než dostatečně vyjádřili svůj podiv, — ozvaly se odkudsi z dálky dumavé, tklivé a neskonale hebké zvuky lesních rohů. Hrálo to kvartetto, pozvané schválně na onen večer do Crnic z Prahy. Nebylo jediného mezi přítomnými, kdo by byl už hudbu tu dříve neslyšel, avšak ještě nikdy nepůsobila na ně tak jímavě, jako nyní, za hlubokého večerního ticha v temném, nehybném parku, ozařovaném plápoly ukrytých smolnic.

Poslouchali napjatě, ba jako u vytržení, a když píseň dozněla, vypukli v jásot a přímo zuřivě aplaudovali.

Současně zabouřil i na jiných místech rybniční hráze mohutný potlesk. »To jsou naši!« smál se spokojeně kníže. Mínil tím ostatní část zámeckých hostí.

A měl pravdu. Záhy všechno panstvo se sešlo u malého pavilonu, s něhož po schůdkách scházelo se k loďkám, houpajícím se na vodě a připevněným tlustými lany k začernalým kolům.

Mezitím kvartetto hrálo novou píseň. Ale — jak obyčejně bývá — ta už se tak nelíbila jako předešlá piéca.

Princ Lamberg, jenž byl neustále rozčilen a ustavičně politikou zaměstnán, přistoupil k Rabčovi, vzal ho pod paží a odvedl jej poněkud stranou pod stromy, kde stáli dva starší šlechtici, kouříce z malých lulek.

»Dovolte, rád bych slyšel i váš úsudek« — dolehal naň princ a jiskřil očima, — »přece to nemůže už jít dále jako dosud. Právě jsem jim nyní pravil —« a při tom ukázal na oba ony kavalíry —, »že naším heslem musí být: katolictví, oddanost k trůnu a přilnutí k českému národu. Ale co my činíme? Hrajeme si na nějakou třetí národnost, což je nesmysl. Chvíli se to dá dělat, ale co pak? Zapomínáme na základy politiky, jak je jasně vytknul Martinic.« A jakoby se bál, že ho hrabě přeruší, pokračoval ihned se dvojnásobnou rychlostí. »Ať si ústaváci zůstanou při Němcích, dobře, ale my, konservativci a pak oni neurčití živlové, jako jsou třeba Bračtí, my aspoň musíme obrátit. A hned, dokud je čas.«

Rabeč chvíli mlčel, ale pak se rozkročil a začal bručivým hlasem: »Český národ pomohl si z tolika nesnází sám a pomůže si příště zas, bude-li to vůbec možno. Ze by potřeboval šlechty, nevěřím, ba on by jí ani už nesnesl, poněvadž jsme mu poskytli příliš dlouhé doby, aby se mohl státi národem, řekněme, opravdu lidovým. A co by mu také byla šlechta platna taková, jaká je dnes? A nám, věřte, také nepomůže pouhopouhé přilnutí k tomu nebo onomu národu. Napřed musíme se hodně učit a musíme mnoho vědět — a pak ještě nesmíme se domáhati nějakého výlučného postavení —. Podívejte se však, jací lidé z našich řad chodí k úřadům? Jací vrhají se na politickou dráhu? Sotva z desíti jeden že stojí za něco.«

Chtěl ještě cosi doložiti, ale tu ozval se za ním starý Bracký: »Už jste zas v té politice? I vy, muž tak světa znalý, a dáte se chytit na podobnou vějičku! Což Lamberg, ten beztoho na nic jiného nemyslí! Ale teď toho už nechte!« A kníže dříve nepovolil, až všichni čtyři šli s ním do pavillonu.

* * *

Z ohledů na kněžnino zdraví odebralo se panstvo záhy na lože

Comtesse Filipíně vykázána komnatka v druhém poschodí, jejíž okna šla do zámeckého dvoru. Nevelký, útulný pokoj ten byl velmi vkusně zařízen, zejména postel s nebesy a těžkými záclonami měla značnou cenu i co dílo umělecké, i jako starožitnost.

Než se comtessa uložila, přitáhla po svém zvyku židlici až k posteli a postavila na ni dvojramenný svícen s plápolajícími voskovicemi. Pak vyňala z příruční kabelky francouzský román a skočila mrštně na pružinové lože a vtiskla hlavu na malinké podušky.

Začala čísti. Ale sotva prolétla první stránku, oči se jí únavou zavřely a ona tvrdě usnula.

Ve spaní mávla pojednou rukou a zasáhla odhrnutou záclonu, jež byla špatně ke zdi upevněna a svezla se ihned dolů a okrajem zapadla do hořících svíček. V okamžiku celá postel byla v plameni.

Na štěstí zahledl ponocný ze dvora v oknech komnatky zář a vyvolal poplach.

Hrabě Rabeč, jenž ještě nespal, vyrazil první na chodbu a pozeptav se kvapně s okna ponocného, kde hoří, letěl jako šipka k ohroženému pokoji. Celou tíhou svých rozložitých ramen vzepřel se o dveře, jež uzamčeny byly na jeden toliko západ. Ihned zaténaly a po-

volily. Hrabě vřítil se do vnitř a prvním pohledem postřehl, že přišel v nejvyšší čas. Comtessa všecka popletena a zděšena pobíhala podél hořícího lože a rozhazovala kolem sebe zoufale rukama. Noční oblek už už na ní chytal.

Skokem octnul se hrabě u ní, strhl s ní prádlo, chytil comtessu na lokte a obnaženou unášel vlnami hustého, smrdutého kouře ven, přímo do svého pokoje, jenž byl nedaleko, v téže chodbě. Zde sesinalou a poloomdlelou uložil na postel a chvatně přelétl zrakem krásné její tělo, jehož barva připamatovala mu v té chvíli nejčistší perleť. Mimoděk ho napadlo, aby ji políbil na krk, ale v tom se už zas ovládl a spěchal pro lékaře. Zatím sběhl se do druhého poschodí skoro celý zámek. Rabeč poslal ke comtesse dámy, jež ve volných županech splašeně rejdily chodbou, šíříce svými výkřiky a úpěním zmatek, sám pak, prostovlasý a bez kabátu, utíkal po schodech dolů a křičel na rozespalé lokaje: »Kde je doktor, kde je doktor?« . . . . .

Přes hodinu to trvalo, než se panské sídlo opět utišilo. Oheň byl uhasen, comtessa, jejíž popáleniny uznal lékař za zcela lehké, dopravena v jiné křídlo zámku a ulekaná společnost rozešla se znovu do svých komnat. Hrabě Rabeč dlouho pak ještě seděl na okraji svého lože a šířil oči kamsi do neurčita. Stále viděl před sebou ušlechtilé formy krásného ženského těla a jeho omamný, perleťový lesk. Ke všemu pak ještě vzpomněl si, že comtessa chvíli odpočívala v jeho posteli a tu připadlo mu, že dosud cítí sladkou vůni, jež vyvěrala z jemné její kůže, a jež naplnila jeho ložnici.

Najednou šlehla mu hlavou zvláštní otázka.

Není to snad čestnou jeho povinností, aby jí nabídl ruku, když spatřil její tělo obnažené? Ale sám ihned se nápadu tomu hlasitě zasmál a hřmotivý ten smích učinil také rázem konec všem jeho dalším představám a vidinám.

Hrabě překotil se na postel a za krátko již zdravě oddechoval. (Pokračování.)

* * *

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Z krajského města po všem kraji rozvlnil se jásot. Na horách zapalovány ohně na znamení vítězství a nebylo tu městečka českého, ani vesnice české, jež by v památný večer onen nebyly slavnostně osvětleny a nehlaholily hudbou a zpěvem do dálky a do výše se rozlehajícím.

Byl již večer, když Václav Novák s bratrem Janem, provázeni nepřehlednými zástupy, sedali do vlaku.

Na druhém konci vlaku vstupovali oba bratři Schmiedovi se švakrem Burgerem; otec Schmied, churav jsa, ráno musel zůstati doma a nebyl volbě, v níž o něho se jednalo, přítomen. K Novákovým se Schmiedovi nehlásili, jakoby se neznali.

Také v stanici Libnické, když pak vlak zastavil, Schmiedovi východem z nádraží rychle proběhli ku svému na ně čekajícímu kočáru a nikoho si nevšímajíce, ihned odjeli.

Novákovi z vagonu vystupujíce, jakoby na koberec nádherný sestupovali před nimi rozprostřený celým dalekým okolím. Spolkové seřadění stáli na peronu s prapory a v stejnokrojích; kolik hodin cesty ti lidé ve svém vlasteneckém zanícení namnoze vážili, aby svou přítomností dáti mohli výraz svému vědomí příslušnosti národní a radosti své ze zdaru, jehož se tato dodělala, čehož každý právem přičítal sobě část zásluhy; neboť jen združením do víru stržených jednotlivců k vítězství přišly všechny světové idey, jako v pohyb dostavší se kapky vodní stvořily svět ovládající oceány.

Václav Novák do náruče, na srdce tisícerá najednou vinut. Vše se tlačilo, aby s ním mohlo stisknouti si ruku. Byl sám tak pohnut, že s to nebyl ani promluviti, osloviti shromáždění, jak z okna vagonu když patřil na chystané jemu okázalé přivítání, byl pojal úmysl. Řekl konečně několik slov díků, ale jakoby byl promluvil velkolepou řeč, přeskvělý podal výkon řečnického umění, zástupy byly těmi prostými, skorem všedními slovy svého oslavence, jako elektrisovány. Václav Novák byl vyzdvižen na ramena a nesen vítězoslavně k nádražnímu východu, kde připraveny stály povozy, aby jeho a vynikající účastníky slavnostního vítání, z nádraží odvezly. Ale byly všecky vozy poslány napřed. Zdálo se nemožno, aby někdo v této chvíli odbočil od celku. Celé to shromáždění zde, celý ten dav

mužů, žen i dětí byl jako jedno tělo, nebylo tu rozdílu stavu, postavení společenského, srdce všech u vědomí národního bratrství v jediné pojilo se veliké srdce, jež jako obrovský zvon hlaholilo nadšené hossanah.

Průvod hnul se k Libnicům, nového poslance maje mezi sebou. Před palácem Novákových propukl jásot, který cestou poněkud utichl, zas znova způsobem co nejhlučnějším. Václav Novák nemohl dostati se do domu. Vždy znova a znova ruce k němu se vztahovaly, jež on v upřímném pohnutí nepřestával tisknouti.

Konečně, zmizel v domě svém a spolkové jali se rozcházeti, většinou k nádraží zpět se brali, aby nočním vlakem do okresního města, odkud jich nejvíce přišlo, se vrátili. Ale davy lidu z Libnic a bližšího okolí libnického dlouho ještě zůstávaly na místě, volajíce po oslavenci, chtějíce ho ještě spatřiti, na mnoze teď už hulákajíce, až Václav Novák objevil se na balkonu a vyhověv tak přání zbylých davů, prosil o pokoj.

IX.

V celém tom zápase volebním, který po měsíce trval, Jan Novák byl horlivě účasten a věrně stál při bratru. Dobytým úspěchem byl zrovna opojen, více než Václav, který při všem rozčilení zachovával klid sobě vlastní.

Vrátiv se s bratrem do Libnic, Jan zaběhl domů. Byl by celý svět dnes objímal a tak zdálo se mu, že s tou, která jest mu nejbližší, se svou ženou, sděliti musí přece hned první doma radost svého srdce. Chtěl ráno, aby jela s ním do krajského města, kam ona jeti vždy byla ochotna; neboť poskytovalo jí aspoň jakousi náhradu za Prahu, na niž byla tak uvyklá, že na venkovské samotě tovární se jí dosti stýskávalo; paní Marie Nováková však tentokráte nejevila žádnou touhu po městě — v den volební že bylo by pro ni tam příliš hlučno, dnes zejména zapotřebí má spíše samoty, jsouc churava.

»Na celé čáře jsme vyhráli!« Jan Novák vpadl do dveří jásavě. »To byl den slavný, významný pro celou dalekou budoucnost!«

Spatřil svou choť v slzách. V hedvábný župan oděna, ležela na pohovce a bílé ruce nořící se z žlutavého ornamentu krajek, jež tvořily lem rukávů, držela na očích.

Manžel přistoupil a políbil ruku ženinu. Zůstal nakloněn nad ní a mazlivě ji hladil po vlasech spjatých do domácího čepečku, který však posunul se na zad, že celá plná bohatá kštice hezké blondýnky poněkud pocuchaná vlnila se po vyšívaném polštáři.

»Není ti pořád ještě dobře, Mařenko?« ptal se něžně. »Myslel jsem celý den na tebe — totiž« — opravoval se, přistihnuv se ve lži — »pokud to vůbec bylo možno dnes myslet na sebe, na domov — — Jen aby to opravdu nebylo něco vážného, Maroušku, tvá dnešní churavost,« řekl starostlivě. »Poslala jsi pro lékaře? Předepsal ti obvyklé prášky? Užívala jsi?« tázal se, nečekaje žádné odpovědi; neboť v otázkách jen naznačoval, co se za podobných okolností vždycky dělávalo. Přidržel ruku chvíli na ženině čele a doložil s upokojením: »Horečku nemáš.« A zas ji mazlivě hladil po vlasech, po obočí, po prstech oči zakrývajících.

Hezká hlava panina kroutila se pod mužovou konejšivou rukou, jako by jí tím láskáním ubližoval. »Nech mne být,« řekla nevrle. »Nech mne na pokoji a jdi si k tvému bratrovi.«

»Ano, to jsem slíbil,« přisvědčoval Jan Novák. »Slíbil jsem, že přijdu s Václavem povečeřet. Máme si toho tolik soukromě spolu napovídat. Celý den jsme k tomu ani nepřišli. To bylo jako ve skutečné bitvě. Každý aby stál na svém místě a jeden druhého ani nevidí. Ale dobrý boj jsme dnes bojovali!« pochvaloval si Jan Novák, mna si ruce jako člověk spokojený plně sám se sebou. Měl tisíc chutí rozpovídat se tu ženě o některých podrobnostech, jež v zápase volebním se sběhly, ale vida její malé účastenství na věci, řekl: »Žádali mne Václav i Rachel, abych tě také dnes ještě k nim přivedl — odpust, prosím — odpust,« dodal hned, postihnuv hnutí tělem na pohovce nataženým — »nevěděl jsem, že stůněš — totiž« — opravoval se, vždy zas zapomínaje se s tím přiznáním, že dnes jiné docela věci měl v hlavě, nežli trošek neškodné domácí migrény paniny — »totiž měl jsem za to, že od rána už asi bude ti zas dobře. A zatím moje maličká,« usednuv si k ženě, jal se odsunovati jí ruce s obličeje, aby mohl ji na rty políbiti. »Ona chudáček celý den se trápila, soužila,« mazlivě tulil své tělo ke kypícímu poprsí své ženy. »Maroušek můj! Mařenička malá, milá. Nu, jen se nezlob« — vstal a ustoupil nemile dotknut chladností, kterou jeho lichoty byly přijímány a která stupňovala se na konec v odmítavý odpor.

(Pokračování.)

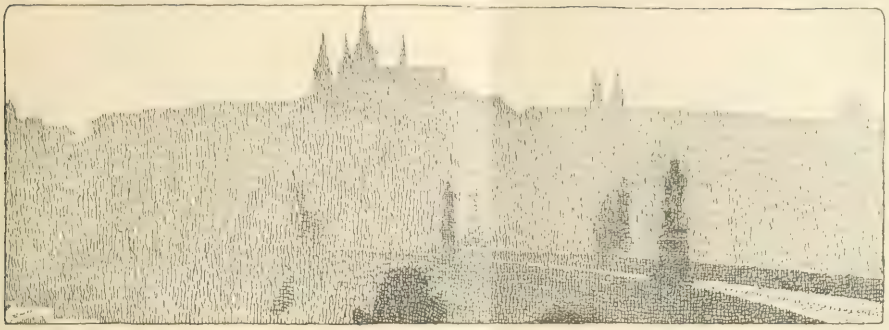

FR. AD. ŠUBERT:

HRADČANA.

(Illustroval Jaroslav Benda.)

Stouhou, kterou v tobě podnítilo ideálné patření na historii zašlých dob i na snahy národa v době tvé, přišel jsi mlád a poprvé do Prahy. Sotva že jsi chvatně pohleděl, kde máš tráviti budoucí dny, hnalo tě to mocí ven, uvidět Prahu a v ní Hradčana. Spěchal, letěl jsi, řekl bych řítil se po schodech na ulici, náměstí Václavské, které do tě udeřilo nezvyklým tobě hlukem.

Ani jsi neptal se nikoho, sám hnal jsi se, nevěda kam, tuše jen, že přijdeš na místa, o kterých stokráte jsi četl a snil. Ta věž, onen štít, tam ta budova ti byly známy, ač jsi jich dosud nikdy okem nespatřil. Aspoň ne ve skutečnosti, nanejvýše někdy v obraze. Uhádl jsi je, nevěda jak. Div že jsi nepoznal také hned několik výtečníků, které jsi před tím nikdy neviděl. Sceny uliční byly ti známy, kandelábry, židé tehdy handrlata, četa řezníkův a sladovnických, vířtlář Ježíšek i městská policie, hradby i tandlmark. S křivou kořenovou holí v ruce, s dlouhými vlasy, v lehkém kabátku, který pro nedostatek tvůj ani nemohl býti novou čamarkou, a ve shrnovačkách letěl jsi najít buď Staroměstské náměstí nebo Hradčana s Malou Stranou.

Změť ulic tě chytla a dlouho držela, ale náhle vyhodila na jakési volné místo. A tak šíré, jak jsi je v Praze netušil. Běžíš ku předu, zeleň vysokého táhlého vrchu před tebou, slyšíš hukot vody, vidíš řeku — a bože, bože! kamenný pražský most, za ním chum starých budov — a bože, můj bože! nad nimi cosi nádhery plného a netušeného — vidíš Hradčana . . . Až tě ten pohled v posvátném mrazení nazpět srazil, až ti odňal všechny smyly mimo zrak. — — —

A jde tudy cizinec letitý, klidný, vážný. Viděl již půl světa. S knihou v ruce, mdle se dívaje, spatří pláň vody, chlum a rozsáhlý amfitheatr staveb. Jde k nábřežnímu zábradlí, opře se o ně, zadívá se do panoramatu — a jen se dívá.

Naše historie, náš život jest mu docela jen takový, jako historie a život kteréhokoliv jiného národa nárůdka — nemá pro ně jiného interesu, leč interesu pouhého cestovatele. Viděl Staroměstské náměstí s Týnem i radnicí a vzpomněl si na Brusel. Pohlédl na naše budovy a porovnával je s budovami Drážďan, Paříže, Varšavy. Na obyvatelstvu pátral po zvláštní fysiognomii, jen sem tam rozpoznávaje nějaký nový typ a rys jemu dosud neznámý. Nejvíce jej ještě bavilo naslouchati zvukům neznámé mu řeči. Překvapen do opravdy dosud nebyl ničím. Ale teď celý se zadíval. Všecek sražen do sebe, do oka. Obrazu tak nádherného neshlédl dosud nikde.

Neboť trůnu hradčanského není ve světě druhého. Jsou jiné skvostné, ale ne takové nádherné a tak bezděky vzrušující. Nad jezerní téměř plochou hladiny vysoký nekonečný most se sochami, za ním záplava starých štítů, paláců, chrámů a věží, nad ní podélný vrch s rozlehlým, věžemi k nebesům tíhnoucím hradem a městem, v bocích jeho rozlehlá křídla zelených chlumů a nad tím vším vysoká, již ničím jiným nerýsovaná obloha . . .

A Pražan některý, tisíckráte jda po mostech a nábřeží, tisíckráte se zadívá do toho kouzla

Hradčan — do toho zkamenělého eposu vlasti své, znějícího jemu, znějícího celé Praze, znějícího zvláště tomu červenavému vlnění malých, kolem kopule a věže sv. Mikuláše schumlených domků malostranských i velkých paláců, tisknoucích se ku hradskému vrchu a ztichle naslouchajících, aby ani jediný zvuk, ani jediné slovo jeho bohatýrského zpěvu jim neušlo. — —

Kouzlo neodolatelné se leje z Hradčan, i když je vidíme ve třpytném zamžení svých dějin nebo svého snění národního, i když zůstávají oku jen zjevem přírody a díla lidského, bez duše věků, bez chvění doby.

Nás, kterým polovina života vyrůstá z historie a vznětů národních, Hradčana táhnou k sobě horou magnetovou. Jimi hledí na nás vtělení toho, co velkého, slávy plného vytvořila naše minulost, jimi hledí na nás i symbol dnů budoucích, kterých sobě neb aspoň budoucím žádáme s tužbou nejistoty, s hořkostí vlastní viny, s bolestí nesmírné pokuty, se vzníceným přáním konečného povznesení a dosažení samy vznešenosti a slávy, jež by z našeho jména do všech úhlů světa zářila.

Jsou symbolem slávy zašlé, symbolem dnů budoucích, jak je sobě kouzlíme v nejasnu přání svých. Jím jest hlavně ten střed Hradčan, ten k nebesům tíhnoucí hrot věže sv. Vítské s jejím chystaným nejvyšším vypjetím, jak vystřelením šípu. Tak tíhneme my k nebesům se svým teskným, jak ze sklepení té věže ku světlu, k obloze, ke slunci nebes deroucím se toužením. Tu starou její cibulovou zelenou báni jsme si zamilovali, protože jsme pod ní vyrostli, že se na nás jak stará matka dívala po celý život náš i život našich otcům i našich pramáteří. Ale nezapomínáme také, že ta sražená báně byla přece jen výtvorem a znakem doby našeho poddanství, až otroctví. A hledíce setřásti je, tíhnouce výše, chceme, aby také ona byla nahražena způsobem jiným, tvary rostoucího kvetoucího kamene, rostoucího stále výše k nebesům až do nejvyššího hrotu, a tím hrotem plesně sobě zpívajícího.

Sv. Vít.

Ale nemáme pořáde dosti síly, vyzdvihnouti tu věž na svých bedrách až tam, kam toužíme.

Po leta obklopena zůstává hradbou lešení, zakrývajícího ji od základův až po její hlídku. Po leta přejeme si, aby již vyspěla, kam vyspěti má, to šedé černé trámové mřížoví aby s ní spadlo a vyvýšenost její aby ještě výše vynesla vzrušnou velebu veškerých Hradčan. Ale proti horoucímu přání našemu skutečnost tkví nehnuta jako beztvárná nehybná skála — i při té věži hradčanské i při těch tužbách našeho života.

Velebný věru a teskný to symbol našich snah . . . .

A vše jiné na Hradčanech též, i v radostném smyslu i ve smutku věků na nich ležícím. Na bývalém Rožmberském paláci mělo býti sedm věží. Některé ani nevyzdviženy, jiné, aby nestínily hrad králův, byly sraženy a nezůstaly po nich leč holé jejich pařezy. Všechna minulost hradu hledí na Prahu vůbec celá polámaná. Nezbyly z ní leda Lobkovický palác, ten dosud skutečný starý hrad panský při hradě královském — také s jednou čtverhrannou věží buď nedostavěnou nebo sraženou, Černá věž, bílé věže sv. Jiří, Vladislavský zbytek, kostel Všech svatých a velebný sv. Vít.

Kdo té minulosti více chceš viděti, nutno tobě podívati se na ni odjinud, se strany, se zadu. Plně mluví k tobě jen tam — nad Jelením příkopem — kde kulatá Daliborka, Mihulka a něco střech stojí jak zvětralé pomníky nad velikou hrobkou, chovající v sobě minulost země a národa. Tam pod těmi kulatými věžemi, tam v té velké hrobce leží té minulosti tělo, tam mátohy její myšlenek, tam dumy její mlhami zvolna plynou a pohybují se v šerém krytu stromoví, nebo mezi jeho holými prsty a rameny.

Tam ještě kus toho bývalého našeho statku, tam kus onoho smutkem se chvějícího tepla věků zhynulých, tam utajený tichý zpěv starých dob.

Tam i kus toho hradu, jenž patří ku sv. Vítu, sv. Jiří, k době krále Vladislava, a chcete-li ještě i k době, kdy získané zemi se

ukazovalo aspoň líce zářící radostí nad takovým ziskem . . . To líce a úsměv vtělily se v protější nedaleký letohrádek královny Anny. Později leckdy nebylo jich ani už třeba. —

Z přední části hradu, z té, která jest obrácena k Bílé Hoře, leje se chlad, cizota. Sceny zabíjení nad vchodem, a sta oken, buď zejících na tě temnem vnitřka nebo tě bodajících odrazem světla. Pouhá mřežoví zdiva — okna, okna, okna. Ve velikosti té části budovy nic, nic velkolepého, v královském sídle nic královského, kol trůnu českého krále nic českého. Nic co by bývalo vyrostlo z vrstev minulosti, nic, co bylo vystouplo z kořene, srdce a lůna jako ve smutku se usmívá při té staré části hradu, která východu jest nejblíže! — — —

A nač! —

Proč byste chtěli vylouditi na těch matných, vyhaslýma očima tisíce oken hledících zdech něco minulosti, kus úsměvu, když povstaly v dobách, ve kterých se nikdo nesmál, ve ve kterých zdeptána byla minulost země tak, že o ní nesměl, neměl, ba ani nechtěl nikdo věděti! Každá doba rodí a nese svoje znaky, svoje pomníky — a v Čechách pravým pomníkem věku osmnáctého jest na hradě českých králů ta jeho nová část, ta západní.

Znamená popření celé naší minulosti — znamená i naši vlastní malomoc, ba ještě něco

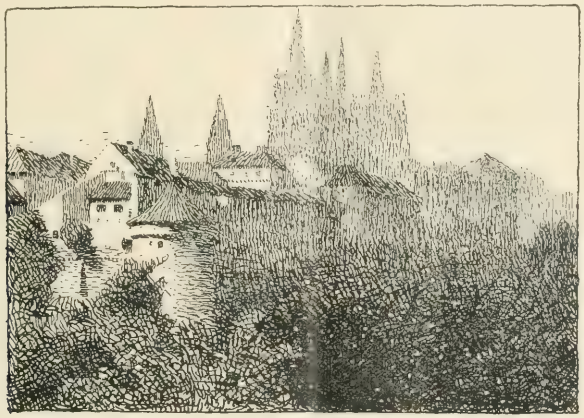

Hradčana z východní strany.

té druhé, staré, zapomenuté části hradu. Cizina a cizota, cizota vmetená na tato místa jak bludný balvan ledu, vmetená brutálností stavitele, jenž nevěděl kde staví a komu — stavitele, jenž sestaviv veliké bludiště komnat, chodeb a sálů, domníval se, že zřídil palác královský.

Věže sem a mocné výstupky celých zdí, arkýře a štíty! Věže sem — aspoň tu starou vysokou čtverhrannou hlídku, která tu dříve vévodila, a kromě věží arkýře, výstupky a prolomené zdi! A polovinu oken zazděte, aby palácem krále stala se ta nynější palácová kasárna. Otesejte všechny lícně a poněkud aspoň s tím Vladislavským traktem nebo sv. Jiřím nebo s čím jiným je srovnejte, aby trocha královského ducha z toho prohlédla a srdce aby se aspoň pohnulo tomu vstříc, když by nemohlo plně bíti a usmívati se tak, více, čemu by právem slušelo slovo tvrdší, neb aspoň trpčí. — —

*

Jakým přívalem bijí do myslí vzpomínky a myšlenky chodců pod hradem i kolem něho bloudících! Korunovační vršek, Vladislavský sál, svatý Vít a tvrdý pás věžových hradeb tehda kolem do kola . . . . . Dnes korunovační vršek spustlý, zapomenutý — tisíce nás samých, že o něm nevíme. Vladislavský sál dnes jen se ukazuje skoro jako troska, tvrdý pás věžových hradeb osekán kolem do kola až na malý zbytek jich — a jen ten svatý Vít tu stojí, věčná tichá vzpomínka, tichá výčitka, tichá věčná modlitba nad minulostí a za budoucnost.

Knížata, králové a královny kráčívali tu pod korunami a baldachýny, od korunovač-

ního vršku do sv. Víta. Za jásání třeštících trub, vzdorného rachotu bubnů a mocí hřmícího hlasu děl — a nade vše ostatní za plesání srdcí národa — průvody nádhery plné vodívaly své vládce, své krále k sv. Vitu. Ve Vladislavském sále i v jiných děly se korunovační hostiny a odtud vlnami jásotu a radostných slz vlnivaly se plesy do Prahy, celým královstvím a všemi zeměmi, k němu patřícími. A bývalo království mocné, pevné, slavné, druhdy i obávané!

Dovedli jsme na Vyšehradě a na Hradčanech zbudovati sobě trůny a království — ale nedovedli jsme žádný z nich udržeti. Zřídili otcové, střítili synové.

Nechali jsme nejprve lichotou vyvinouti sobě z ruky žezlo, pak ranou do hlavy sraziti korunu. Dovedli jsme zbudovati, ale nedovedli a nedovedeme sílu svoji zachovati, soustředit ani k obraně zbudovaného, ani k úspěšnému výpadu na útočícího nepřítele. Dovedeme jí jen sami proti sobě rýti, sebe bíti, krov svůj nechrániti, vlastní trůny sobě vyvraceti. Síla dobrovolného šikování a podřizování nám schází, namnoze i vedení. Ale i když jest vedení, my ho nesneseme, my každý po svém a svou pěšinou vyrážíme, nevidouce, jak nepřítel se směje — jen potom tupě naříkajíce, a sebe navzájem obviňujíce, kdy vskočil nám v tábor, rozchvátil naše zboží a nás rozbil a rozprášil.

Nemáme síly státotvorné a nehledíme se k ní dobrati. Nevidíme přes humna — a zvláště neumíme dívati se povždy a zevšad k Hradčanům, ku hrotu té věže sv. Vítské, nesoucímu znamení království a znamení síly v národu se tající — neumíme soustřediti své zraky a všechnu svou vůli na cíle vysoké, na cíle nejvyšší, celou bytost, celý život, všecko trvání národa do veškery budoucnosti značící.

Ne z nepřátel, kteří kdy Hradčan se zmocnili — z nás samých vychází na nás ta zkáza, nás drtící, cevu za cevou přetínající, hnát za hnátem lámající. My nevědouce o tom sami svůj hradčanský trůn jsme podkopali — a nechceme věděti o tom, jak jediné možná dojít opětně jeho znova postavení. Opíjíme se smutkem nad tím, co ztraceno, zlobou proti vrahu, dětinskou radostí nad dosaženou cetkou, ale nedovedeme se probrati k jasnému rozhledu, spořádání, pevnému postupu — nedovedeme přede vším sami sobě vládnouti.

Co mízy, síly v nás, ale kterak mizí, uniká, nadobro ztrácí se! — (Dokončení.)

♡ ♡ ♡

ŽÁDÁME O ZEMSKÝ ZÁKON!

O zemský zákon žádáme, kterým by se každé obci nařídilo, že musí do roka po jeho sankci vykázati se obecní knihovnou!

Žádáme, aby se věci ujali poslanci, a vyzýváme všechny inteligenty, aby se súčastnili voličských schůzí, a tam aby vyzvali poslance rozhodně, aby se zasadili o nucené zřizování obecních knihoven.

Žádáme všechny žurnalisty, aby tuto akci podporovali, a voláme ke všem, jimž záleží na zvednutí a upevnění kulturních hrází, aby tento požadavek kladli tak dlouho, dokud nebude ho dosaženo.

Nechceme, aby na obecní knihovny platila země, proto odpadá výmluva, že by byl zemský rozpočet obtížen. Nechť se ustanoví, že každá politická obec musí míti veřejnou knihovnu a že musí na ni pamatovati v rozpočtu tak, aby za každých 100 obyvatelů bylo na ni věnováno ročně nejméně pět korun, vždy však aspoň čtyřicet korun. Není pochybnosti, že se tato instituce rychle vžije v srdce občanů, a ti že pak roční příspěvek na knihovnu rádi a ochotně zvětší. Ale povinnou částku stanovme nízko, aby se obecní knihovny rychle mohly všude zřídit.

Nechceme, aby o tuto otázku vzplanuly na sněmě národnostní hádky. Němcům i Čechům musí na tom záležeti, aby lid byl duševně lépe vyzbrojen, proto není pochybnosti, že tento zákon mohl by býti projednán a uskutečněn rychle.

Nechceme, aby se ukazovalo na to, že tam a onde knihovny zřídily spolky, jednotlivci a korporace. Takové knihovny často se rozpadají a zanikají, poněvadž nejsou veřejným zřízením, na něž

by se dozíralo právem veřejného pořádku. Kde jsou již a všeobecně přístupny, ať je převezme obec.

Když zákon může nařiditi, že musí býti v každé obci stříkačka, koše na vodu, háky a jiné zbraně proti ohni — může též nařiditi, aby byla v každé obci zbraň proti nevědomosti: obecní knihovna!

Když zákon může nařiditi, že musí v určitých obvodech býti stravovna pro hladové poutníky — může též nařiditi, aby byla všude kuchyně pro duševní lačnost: obecní knihovna!

Když zákon může nařiditi, aby o každou silnici pečoval cestář, a aby byly vždy v zásobě hromádky štěrku — může též nařiditi, aby byly zřizovány a pevněny silnice vedoucí ku vzdělanosti: obecní knihovny!

Vzdělanci! Postarejte se o souhlas voličů, poučte své spoluobčany.

Voliči! Žádejte při každé schůzi, při každém shromáždění, aby poslanci sjednali zemský zákon o obecních knihovnách.

Poslanci! Ujměte se této myšlénky! Je jednoduchá a snadno uskutečnitelna. Taras — pevný taras zřídíte proti zátopám nevědomosti.

Učitelé! Nabádejte, aby se petice o zřizování obecních knihoven posílaly na sněm. Pojednejte o věci té ve svých listech.

Zákon o obecních knihovnách budiž stručný a jasný.

Na příklad:

1. V každé politické obci musí býti do roka po sankci zákona zřízena z obecních prostředků veřejná, všem osobám škole odrostlým zdarma přístupná obecní knihovna. Vyloučen z práva používati knihovnu může býti, kdo knih nešetřil neb ztracených nenahradil.

2. Každého roku musí z obecních peněz býti vydáno na knihovnu nejméně tolikrát pět korun, kolik set obyvatelů je v obci; vždy však alespoň čtyřicet korun.

3. Do knihovny nesmějí se zakupovati z těchto peněz časopisy. Které knihy zakoupiti neb z darovaných přijmouti se mají, určuje čtyřčlenná komise, volená obecním výborem na dobu tří let. Knihovník je členem pátým.

4. Na knihovny v samosprávném okresu nejméně jednou ve dvou letech dozírá osoba k tomu účelu okresním výborem ustanovená.

5. Mimo to dozírají na knihovnictví v zemi zvláštní úřednící k tomu ustanovení jménem zemského výboru.

6. Knihovníci dbají o to, aby knihy byly řádně zapsány, půjčovány a odváděny, a podávají statistické přehledy o stavu a působení knihoven okresním výborům. Zemský výbor podává zprávu o obecním knihovnictví v zemi každého roku sněmu.

Voláme v této věci ke všem stranám, do všech politických táborů, apelujeme na veškeru naši inteligenci.

Václav Štech.

** **Druhé dvacetiletí Národního divadla** v Praze bylo zahájeno 18. listopadu 1903. beze zvláštních oslav. Smetanova Libuše v divadle naplněném obecenstvem nadšeným šťastně provedena, aniž bylo nějak výrazněji vzpomenuto okolnosti, že prchla pětina století od té doby, kdy byly otevřeny brány dostavěné »zlaté kapličky«. Je skutečně pravda, že jsme živých obrazů a proslovů syti. Kolem a kolem vzato, všecky živé obrazy jsou na jedno brdo, a z proslovů, kterým skoro nikdo nerozumí, a jichž recitace čím dále tím nejvkusněji páchne komediantstvím, jde na posluchače již dávno hrůza. Muselo by se vymyslit něco nového, ale něco, co by spojilo hlediště úzeji s jevištěm.

Pamatuji se, že měl kterýsi veršovec jednou výborný nápad při nějakém jubileu kteréhosi ústavu v Táboře, když byl o proslov požádán. Bez sandálů a klassických řas na rubáši přišel přednašeč proslovu toho; v obleku domácím octl se u stolku, na němž mezi listy nalezl pozvání k řečenému jubileu. Mrzutě odhodil pozvánku, hubuje na takové obtěžování a hubuje i konečně na Tábor, kde před 20 lety studoval. A na professory a na celý život tam. Ale najednou našel momentek, který mu pozlatil vzpomínku na město, kde zažil takový kus mládí, již se vynořuje v jeho vzpomínce les Pintovka, korso na náměstí, projížďky po Jordáně a konečně vše se tříbí v jeho mysli, až z původní mrzutosti je pěkná zdravice milému Táboru.

Páni básníci by měli tedy hledat nové cesty. Žádné zlaté ptáky, chrámy uměn a hvězdy budoucího blaha vlasti — krátce beze vší veršovnické veteše.

Tak nějak do věci šťastně fukl pan Kvapil, který při vzpomínkovém večeru divadelní retrospektivy, věnovaném Tylovi, na koleně napsal tužkou sloku kupletu panu Mošnovi, jenž toho dne hrál v »Tvrdohlavé ženě«. Několik prostých slov vzpomínky na Tyla. Jasných a zdravě vlasteneckých. Celé divadlo bylo rázem jeden oheň, když p. Mošna těch pět řádků s citem do obecenstva hodil. Kdyby byla přes orchestr silnice, byli bychom milého Mošnu běželi všichni snad obejmout.

Páni veršovci — hledejte ve vybraných štolách nové couky! *ech.*

** **Jubilejní cyklus činoherní** zahájen byl ve středu odpoledne dvěma kusy dramatických našich

patriarchů »Ptáčníkem« (Klicpera) a »Ženichy« (Macháček). Slavnostního na představení nebylo vlastně nic — ve hledišti byly mezery dosti značné a na jevišti nestalo se nejmenšího, co by bylo jubilejní akt nějak připomínalo. Za to byla hlavně zásluhou pana Mošny nálada v publiku velice rozmarná. Umělec hrál s takovou vervou, že diváky zrovna elektrisoval. — Půvab Klicperovy prostinké hry kotví v novosti scenerie, a dokud bude pan Mošna hráti titulní roli, bude míti kousek vždycky svou přitažlivost. Macháčkovi »Ženichové« patří ze starších dramatických kusů k nejlepším a nejpozoruhodnějším. Nevadí, že motiv není původní — za to stavba veselohry je prozíravě provedena, mluva její je svěží a protkána působivým humorem, jejž sesilují přiléhavé a zrovna plastické rýmy. Považíme-li, že kus zraje pomalu ke stoletému svému jubileu, musíme se poklonit starému mistru, jehož dílo osvědčilo tolik životní síly. Trojici ženichů provedli pp. Mošna, Inreman a částečně i Kavka s drastickou a vděčně přijímanou komikou. —*r.*

— **Tvrdohlavá žena** byla vybrána z Tylovy pozůstalosti pro vzpomínkový večer. Správa zkoušela, není-li mimo hry na jevišti Národního již uvedené ještě něco života schopného v tom, co Tyl zůstavil. Je to však trochu vleklá historie. »Strakonického dudáka« nezastíní a Tyla nedostatečně representuje. Baletní vložky byly chudičké a nějak nepřipravené. Jinak bylo jeviště hezky ekvipováno. Skoda, že pan Holzer neviděl nikdy Sněžku, kterou namaloval dle fotografie pořízené od Obří boudy. Touristi by mu vysvětlili, že na tom místě nemůže být mlýn, leda by kola hnalo kamení, botanikové, že tam jsou nemožny vysoké stromy, poněvadž tam bídně vegetuje jenom chudá kleč, a že vrchol Sněžky není porostlý travou. Kdyby byl dějiště položil do Obřího dolu, nad nímž se Sněžka tak pyšně zvedá, jaký by to byl obrázek! České historické krajiny můžeme právem žádati ve věrnějším podání.

V prvním jednání velice způsobně si počínal pan Wiesner. To byla figurka, co postavil na jeviště. V druhém ztratil už míru. Ale zdá se, že je v tom herci zašito divadelní poslání. Proč Zlatohlava hrála slč. Dostálová, je záhadou. Proč její pomocné duchy nebylo vidět, rovněž. *ech.*

— **Coquelinova společnost** zapadla k nám do jubilejního téhodne, abychom se nemuseli rdít před druhým zemským divadlem, které má tuto přitažlivost již za sebou. Kočující francouzské tlupy jsou vesměs jednoho střihu. Vynikající mim obklopí se prostřední, ba někdy i podprostřední společností, aby jako diamant lépe se odrážel o méně hodnotné lemování, a pak jde pouštět ješitným národům žilou. I kdo z diváků nerozumí slůvka, namáhá se pak, aby se dostal k nějakému požitku, alespoň k tomu, že imponuje sousedům, kterak chápe pointy.

Coquelinova společnost tentokráte sestává skoro ze samých »kadetů«. Pochopitelno, že mu velmistři nebudou na pouti světem ministrovat. Panu Mošnovi by také nešli doplňovat celek naši Seifertové, Vojanové, Šmahové. Ale v některých oborech měl zrovna nakřivené začátečničky.

Dámy, které jako při všech francouzských vpádech tohoto druhu vystupovaly zase v umačkaných a lacinách toaletách, také nijak nevynikaly — proto svítil jenom pan Coquelin.

Coquelin hraje beze vší divadelnické obmyslnosti. Prostě, prostředky jednoduchými a beze všech triků. Ale protože má roli v moci do posledního svorníčku, proto se tak lehce zmocňuje obecenstva.

Svůj nepříliš valný sbor má alespoň dobře secvikovaný. Všichni hrají bez té protivné honby za detaily, která k nám z Německa přišla pod etiketou »náladovosti« a která utápí hru v samých vedlejších kejklech.

Viděli jsme Augierův kus »Tchán a zeť« a Girardinův »Strach z radosti«. Pak jsme vyslechli tři výstupy — a byli jsme spaseni. *ech.*

+ **Karel Hynek Mácha.** Konservátor p. inž. J. Herain přišel při prohlížení knihy křtěnců u P. Marie Vítězné na Malé Straně na křestní list básníka Máje, Karla Hynka Máchy. Křestní list je ovšem německý. Mácha zapsán je do matriky křestním jménem Hynek. Je tedy pravděpodobno, že jméno Karel, jež všeobecně se považuje za křestní, je pouze jménem biřmovacím. Mácha byl téhož dne, kdy se narodil, pokřtěn. Bylo asi novorozeně velice slabé a byla patrně obava, že by nevydrželo a proto rodiče se křtem pospíchali. Podle knihy křtěných narodil se Mácha 16. listopadu 1810 v č. 400. na Smíchově. Číslo 16. však je přeškrtnuto a je vedle něho napsáno číslo 15. Že datum toto je správné, vysvítá z toho, že ještě po Máchovi zaznamenán je křtěnec s dátem 15. listopadu. Otec jeho byl v tu dobu mlynářským na Smíchově, což dovozujeme z toho, že kmotrou jeho byla pí. Barbora Jungová, mlynářka ze mlýna pod mostem Palackého na Smíchově, jenž stojí podnes. Že byla kmotra Češkou, soudí pan konservátor z jejího vadného podpisu (»Milerin«).

— **Adolf Čech: Z mých divadelních pamětí.** Nakladatelské družstvo Máje vydalo k pamětnímu dni dvacáté výroční památky otevření Národního divadla zajímavou, pravou divadelní knihu. Jsou to vzpomínky bývalého kapelníka Národního divadla, Adolfa Čecha, pamětníka a přímého účastníka mnohých a mnohých příhod a episod, kterých by bylo věčná škoda, kdyby nebyly uvedeny ve všeobecnou známost. Ad. Čech uveřejnil v různých časopisech pěkné vzpomínkové články a poněvadž je všeobecně známo, že žil v přátelských stycích zejména se Smetanou a že se činně súčastnil prvních počátků našeho divadelního života před čtyřiceti lety, požádali jsme

ho, aby uspořádal svoje vzpomínky a paměti ve svazek a vydal je naším nákladem. Čech milerád vyhověl našemu přání, rozptýlené svoje kapitolky sebral, doplnil celou řadou nikde dosud neuveřejněných článků a odevzdal nám neobjemnou sice, ale velice poutavou a originální knížku, která psána znalcem a bystrým pozorovatelem, má veliký význam nejen pro toho, kdo bude jednou psáti dějiny naší hudební divadelní produkce, ale i pro širší veřejnost, kterou jistě budou zajímati svěžími episodkami zpestřené divadelní kapitoly. Povíme jen názvy článků a celý ráz knihy z nich se zrovna vyloupne. Čechova kniha obsahuje: Z mých vzpomínek na mistra Bedřicha Smetanu. — Z dob prozatímného. — Zkušební síně českého prozatímného divadla. — O všeličems z prozatímného divadla a arény na hradbách. — Před desíti lety. — K šedesátým narozeninám mistra Antonína Dvořáka. — O Smetanově Libuši. — Ke čtyřicáté výročnici otevření král. zemského českého prozatímného divadla. — Kterak jsem se seznámil s mistrem Karlem Goldmarkem. — Honba za obecenstvem. — Kniha — jak řečeno — není objemná, ale za to je v ní uloženo mnoho nového a dosud neznámého. Stati o Smetanovi jsou dojímavé. Vane z nich opravdová láska a úcta k mistrovi, a na každém slově je znát, že tu promluvil muž, jenž Smetanu znal nejen jako mistra skladatele, ale i jako člověka. O prvních počátcích naší činohry bylo již napsáno mnoho zajímavého — ale málo bylo psáno o tom, jak jsme živořili v opeře a operetě, a to je hlavní předností knihy Čechovy, že zde poprvé vypravuje o počátcích a vývinu naší hudby pamětník dozajista povolaný a spolehlivý, jehož každé slovo a každá podrobnost je zrovna legalisována příslovečně známou svědomitostí a pravdomluvností autorovou. Kniha je ozdobena podobiznou Čechovou, jenž publikací touto podal nejen cenný, ale i velice poutavě psaný materiál, k němuž musí každý, kdo bude o divadle našem jednou psáti podrobnou studii, sáhnouti. —r.

\+ **Kruhy na vodách.** Kniha novel. Napsal M. Jahn. Je to pět prací, jež autor shrnul pod titul, jenž vystižně symbolisuje jejich ráz a jejich prostředí. Každá příhoda jako kámen na hladinu vržený vyvolá vlnění, jež konečnými svými záchvěvy splývá s hladkým zrcadlem nesmírna života. Všechny novely mají tento melancholický ráz, zdůrazňují toto zmírání vyvolaných kruhů na hladinách všeho pomíjejícího. »Úpadek talentu« je až krutým řešením základního motivu první novely, jenž je definován apodiktickým tvrzením, že umělecký život zná pouze dvě cesty: cestu dokonalých úspěchů nebo naprostého ztroskotání. Teskno vane z nejdelší a nejzdařilejší práce (»Nadarmo«), jejíž hrdinka, duše hluboká a neukojená propadla kletbě hořkého osudu, jenž pádně pověděn trpkým klamem, že »oráme břehy a zaséváme písčiny«. V jistém směru je novinkou doslov, jenž má patrně za účel vyhnouti se všednímu zakončení.

Všechny novely shrnuté v tento svazek, vydaný Nakladatelským družstvem Máje, mají společný jeden rys . . . smutek onoho zanikání, splývání vzedmutých kruhů, jejich nivelisování, ono drobné, tiché umírání, jež nevyvolává zvláštního vzrušení. Všimněme si jen historie rodiny ze »zapomenutého domu«, jenž je novou, ale přece jenom variantou fakta, vysloveného velice pěkně posledními větami: ». . . proč právě často na rozvalinách vyrůstají nejkrásnější, nádherné květy, kdežto na troskách lidského štěstí nevzcházejí ani nejskrovnější květy a nejslabší naděje.«

Jahn jeví se v této knize takřka básníkem tklivých duševních nálad a stavů. »Předčasné květy« svou oddanou resignací zaražené a překvapené duše chytnou čtenáře právě tímto neaffektovaným, ze srdce vytrysklým steskem. Sloh Jahnův je čistý a je bohatý obraty a svěžími obrazy a srovnáními. Možno říci o knize Jahnově, že je to jedna z pozoruhodnějších sbírek novel, jež v poslední době objevila se na knižním trhu.

\+ **Helena Nosková: Lidská srdce.** Co nás nejvíce jímá v zajímavém debutu slečny Heleny Noskové, jest skálopevná sebedůvěra, s jakou vstupuje do života tento mladistvý homo novus českého Parnassu, sebedůvěra znamenaná pružností mládí, odvahou a krajní vehemencí. Slečna Noskova — zdá se — nezná tápání, nezná pochyb ani nezbadatelných záhad lidského srdce: vše jí s podivuhodnou jasností ukazuje svou pravou podstatu. Je v tom ovšem hodně sebeklamu a ještě víc jednostrannosti — ale zřetelný úspěch leží už v této odhodlané póse, která je údělem bujně rozprouděného života. Opravdové mládí nezná překážek, praví se — : ale to je právě výsledkem onoho skalopevného sebevědomí. Opravdové mládí na vše se vrhne a se vším je brzy hotovo. Výsledky ovšem různí se dle použitých prostředků a podle schopností jednotlivcových. Ale vždy jisté kouzlo leží už v kypícím rašení samém, které je znamením mízy a jara.

Tak i zde. Slečna Noskova je místy ještě hodně naivní — nejnaivnější tam, kde si nasazuje masku výborného znatele srdcí. Ale svěží talent, výbojnost a jistá parátnost v nahazování životních dialogů, potom lehký ironický tón, jímž je celý názor provanut, činí ji interessantní a milou, v některých bodech i svéráznou. Toť jsou okolnosti, které nás nutí sympaticky hleděti vstříc ve vývoj zajímavého jejího zjevu. s.

\+ **Jednota výtvarných umělců** zvala do své výstavy v přední řadě ovšem Liškovou exposicí. Bylo vám tu teskno v tom koutě, kde měsíční přísvit zrovna z obrazů se rozléval, když tu i ta prostá skizza hlásala velikou a skutečně nenahraditelnou ztrátu, jíž utrpělo naše malířství. Sem vstupovali jsme napřed jako do svatyně, vyšli odtud

se silnými dojmy, ale nebyli jsme zklamáni v ostatních sálech a nebyli zaraženi velikými kontrasty. Bylo tu několik drobných exposic, které tvořily velmi zajímavé a slibné celky.

Vilém Amort imponuje svou pílí zrovna tak jako invencí a minutiosností v provedení. Jeho Kristus poněkud zarazí méně známým a ne zrovna sympatickým řešením, ale fragment přece jenom má svou sílu, jež Amorta uvádí v docela jiné světlo. Právě v té mnohotvárnosti, ve které je přece jen znát jisté koncesse, trčí Kristus jako mohutný výkon. Riegrova podobizna je dílem znamenitým. Celá individualita Riegrova tu zachycena. Robustnost těla i měkkost výrazu. Bohumil Vlček vystavil velice zdařilou portrétní studii. Rozhodův Jansa zrovna mluví. Ve výrazu je bystrá charakteristika, která oživuje portrét a dodává mu životního kouzla. Amortův Šubert má s hlavou Jansovou toto postižení výrazu společné. Z malířů měli tu svoje výstavky Urban (Franta), Kejmar a Fiala Oskar. Prvý z nich uspořádal kollekci světců, jejichž hlavy jsou výborně charakterisovány. Obrazům těmto věnoval každý delší pozornost.

V Urbanovi dříme pozoruhodný pěstitel tohoto zanedbávaného umění. Kejmar poslal ukázky ze své chorvatské žně. Kdo vzpomene si na první jeho portrét, vystavený před léty v Rudolfinu, potěší se pokrokem, jejž za tu dobu učinil. Fialovy akvarely libují si v ostrém světelném a barevném kontrastu, ale krajiny jeho mají milý půvab.

Z našich mistrů vystavoval tu Fr. Ženíšek, jehož »Anachorétka« lahodí sladkou barevnou harmonií. Podobizna má zrovna robustní život v sobě. Rašek už v Rudolfinu upozornil na sebe svou kollekcí. Je v tom jeho zašeření barev mnoho pohádkového a snivého kouzla, jímž umělec mluví do duše. O Satrovi leccos se už zajímavého psalo. Zdá se, že z něho bude dobrý krajinář. Jansa měl tu svůj »Hadinec«, miniaturku jednoho ze svých nejmarkantnějších obrazů, na který nemožno zapomenouti. Byl tu zastoupen pěti obrazy, jež krajinářskou jeho slávu čestně representují. Čtyři Knüpferovy náčrtky zajímaly hlavně tím, že znovu dokazují pravdu tvrzení, že skizza bývá vlastní a pravou tlumočnicí umělcovy idey. Rélinkovy obrazy frappantně připomínají Mároldovu lehkost a svižnost.

Milým a vítaným zjevem je vždy Slabý; jeho obrazy jsou pracovány takřka s pietou a lahodí svou zrovna akademickou akuratesou. Slibná je portrétní studie M. Gardavské. Kuba Ludvík přišel tentokrát s podobiznami, jimž už proto, že vybočují z jeho programu, věnujete větší pozornost. Láďa Novák i tu uplatnil na novo svou specialitu. Zajímavo je, že obraz jeho (Heřman z Bubna) ve své reprodukci ve »Zlaté Praze« znamenitě získal. Byl tu ještě zastoupen seriosní Jan Koula dvěma roztomilými obrázky, Klenka z Vlastimilu, Langer Karel, Bubeníček Otto a Jindřich, Malina Josef, Ondrúšek Fr., jichž vývoj slibně pokračuje. Mistr Mikuláš Aleš svou věrnost k Jednotě osvědčil čtyřmi obrazy, z nichž »Hetmani« svou výraznou charakteristikou patří k jeho nejzajímavějším výtvorům z poslední doby. *Jaroslav H . . . a.*

Zlatý věk. Lonský úspěch »Zeleného mládí« vyvolal v jeho pořadatelích tolik nadšení, že již nyní horlivě se pracuje na pořádání nového kostymního plesu, jenž leskem a originalitou loňský večer daleko předstihne. »Zlatý věk« je heslem této skvělé radosti mládí. Bude to slavnost ducha všehomíra (ruského Mira) v jeho pohádkovém paláci, slavnost ozáření našich vlastí plápolem umění. Shromáždí se tu asi všichni zástupci našich výtvarnických obcí, všichni přátelé jejich, všichni nadšení hlasatelé a zbožňovatelé Krásna, aby mu vzdali hold, veseli a šťastni v září zlatého slunce, symbolu vší mohutnosti a krásy.

☐ **Naše novinky pro mládež.** Na vánoční trh připravilo Nakladatelské družstvo Máje pěkný výběr literární úrody letošní pro mládež. Vydali jsme především originelní knihu Kronbauerovu: Děti v jeskyních, v níž tklivým způsobem vypravuje se, kterak je postaráno o děti nešťastné, aby byly z temnot přivedeny v záři blaha. Velkou radost způsobí mládeži asi Hrnčířova povídka Jasno i chmurno a nové dětské divadlo V. B. Plumlovské: Zahrada sudiček. Nejmenší drobotinu radostně překvapí neobyčejně levné knížky pohádkové s krásnými obrázky anglických mistrů: Jan Obrobijce, Krasava a zvíře. — Pohádka o Popelce, Jan a boby. — Alibaba a čtyřicet zlodějů. — Modrovous, Kocour v botách. — Mimo to dotiskujeme Pohádky Boženy Němcové v přesné úpravě pořízené dr. V. Tillem a sbírku dětských povídek od Dejmka.

Toto číslo vydáno dne 27. listopadu 1903. — OBSAH: VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ: Divadlo a světlo. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FR. AD. ŠUBERT: Hradčana. — FEUILLETON: VÁCLAV ŠTECH: Zadáme o ženský zákon! — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Hradčana — Sv. Vít. — Hradčana z východní strany.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

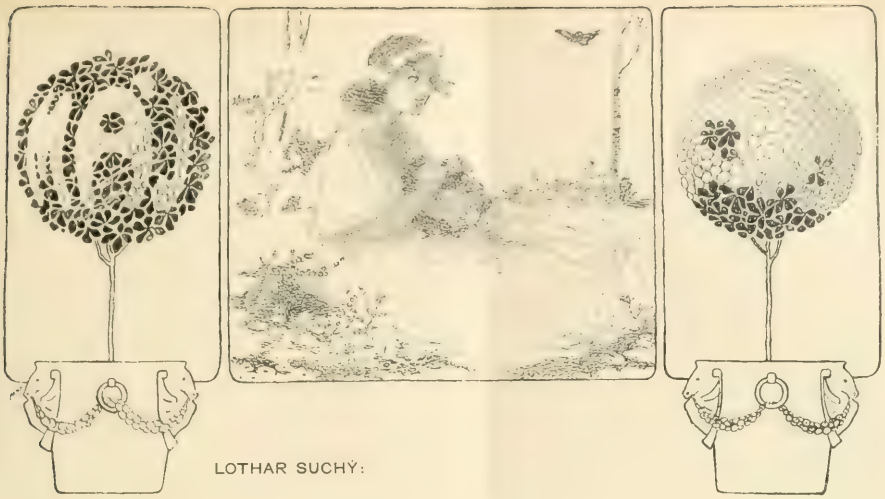

LOTHAR SUCHÝ:

SFINX.

Na fotografii z Kaira.

Ty známé, milované tahy
ve tváři, z které mluví duše!
Těch zornic šerý úsvit vlahý,
do dálky zřící ve předtuše!

V předtuše — čeho? Nepoví to
sfinx, věčná hádanka a problém,
žena, má žena! Kouzlo skryto
v té tváři, v šíje sklonu oblém,

kouzlo, jež podmaňuje, vábí,
smutně se laská, tiše nyje — —
ó marně duše jinam šla by
za modrou růží poesie!

V tvém šedém oku promodrává,
v tom oku sfingy staré báje — –
ó pohádko má, sfingo plavá,
já rozluštil tvé duše taje!

A jedno jen — má sfinga ví to? —
o rozluštění dál se hlásí;
jak můž' být v jedné duši skryto
tak mnoho dobroty a krásy!!

TŘI ŽENY.

Tři ženy prošly mými strofami.
Smrt první pohřbila a život druhou.
Jde třetí se mnou v osud neznámý,
jenž září jejích očí zkvetl duhou.

Ta prvá — mládí choře bledý sen —
a druhá — fantom osamělých nocí.
Třetí je obou inkarnací jen,
neznámou dobrou seslaná mi mocí.

Pohádky choré krve dozněly,
mdlé písně touhy dávno doplakaly;
života paian zdravý, veselý
přehlušil srdce vybájené žaly.

Krev zdravou silou svojí vítězí,
však duše, duše přece nepodléhá,
ne prudký žár a vášeň bez mezí,
jen vlahé teplo kol a tichá něha.

Tři ženy prošly mými strofami —
mým životem však v pravdě jedna pouze.
Sen krásný byl — skutečnost zkvetla mi
krásněji nežli kynula mé touze!!

PÍSEŇ.

Nad naší villou stojí čas —
co bylo včera, bude zítra?
Nic nebylo, nic nebude —
Je láska jen! A svěžest jitra,
prvního jitra svěžest v nás.
I ty's nám směšný, osude!

Za naším parkem končí svět —
Tam kdesi život otrávený
se svírá v křeči zoufalé,
v boj o jméno jdou muži, ženy —
a můj tu trilkuje si ret
písničky naivně troufalé.

O štěstí píseň, lásky snech,
o jedněch očí kouzlu tichém — —
když skončím, znova začnu ji,
ji přerušuji polibky a smíchem.
A jeden refrén v písních všech:
ó jak tě, jak tě miluji!!

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Pokračování.)

Jitro následujícího dne bylo nevlídné, sychravé, jakoby nemocné. Přes to však na prostranství před konírnami stáli již o šesté hodině připraveni jokeyové ve svých ústrojích a koně, přikryti čabrakami i s kuklemi na hlavách. Štolba dostal večer rozkaz, že z rána vyjede si kněžna s malou společností do lesů, aby tedy vše bylo v čas uchystáno. A on, jako vždy, provedl nařízení s naprostou precisností.

Ranní výlet ten dál se na radu lékařovu. Kněžna, vášnivá jezdkyně, nemohla se už dočkat oné chvíle, kdy po nemoci bude jí dovoleno vyjeti si na koni do volné přírody. Nalehala na domácího lékaře, aby se nad ní smiloval a ten naposled přání jejímu vyhověl. Ovšem doporučoval, aby k vyjížďce vybraly se časné hodiny, dokud kněžna je odpočata, neznavena.

O půl sedmé vyšla ze zámku společnost tří dám a sedmi pánů. V čele křepce vykračovala si stará kněžna, jíž znamenitě slušel tmavý dress. Panstvo hovořilo o noční události a ostře kritisovalo neopatrnost comtessy Filipíny.

»A já nevím o všem tom nic, spala jsem jako podřezaná,« smála se kněžna, svítíc pěkným svým chrupem.

Štolba, jak zahlédl přicházející vrchnost, dal podkoním znamení hlavou a v tom již mizely s netrpělivých zvířat těžké čabraky i kukle.

Pro kněžnu připraven byl skvostný, štíhlonohý hnědák, jejž předvedl jí sám štolba. Stará dáma popleskala lichotivě koně po hubě a pak vyhoupla se elegantním pohybem těla do sedla. V témž však okamžiku pocítila palčivé bodnutí v onom místě, kde byla operována a bolestně zasíkla. Kníže hned byl u ní a ptal se starostlivě, co se jí přihodilo.

»Eh, nic!« odpovídala, přemáhajíc se.

»Snad by bylo přece líp, kdybyste dnes zůstala ještě doma!« domlouval jí srdečně.

»Ne!« řekla rozhodně, ano až přísně. »Natěšila jsem se na tuto chvíli jako dítě a teď bych měla utéci? Pojedeme!«

A jelo se. Panstvo i jokeyové ujížděli směrem ke knížecím lesům.

V té asi chvíli vycházel ze svého pokoje hrabě Rabeč. Neposnídav ani, zapálil si silný doutník a chutě pokuřoval. Klidným, kolébavým krokem ubíral se po schodech do parku a mžoural vesele šedivýma očima, obrostlýma hustými řasami.

Dole, u hlavních vrat, setkal se s nejstarším synem knížete Brackého, princem Jindřichem.

Podali si ruce a Rabeč hned ptal se s úsměvem: »O čem dumáš?«

»Už bych byl zase rád za hranicemi,« odvětil princ opravdově a přivřel ještě více svůj zrak, jejž měl vždy poněkud sklopený.

Urostlý, hezký tento muž, jejž hyzdila toliko široká jizva na pravé tváři — památka to na jakýsi souboj — byl v Rakousku nešťasten a toužil stále po cizině, kde také trávil většinu svého života. Toliko v nejnutnějších případech vracel se na otcovské statky

a to jen ještě tenkrate, když byl o to co nejdutklivěji telegraticky požádán.

»Stará nemoc!« vtipkoval Rabeč. »A co si počneš, až podědíš všechna panství?«

»Však mne mrzí, že jsou fideikomisní! Jinak bych je prodal a odstěhoval se do Anglie.«

»A co ženit se nebudeš?«

»Asi jako ty,« prohodil ironicky princ a roztáhl před obličejem vějířovitě prsty, což mělo značit: na nás si počkají.

»Já nevím, co ještě učiním,« bránil se dost vážně Rabeč a vyfouknul celý oblak kouře, aby nebylo vidět, že se začervenal.

»Ty že se oženíš, medvídku? To se stane dříve Rusko republikou!« vykřikl princ a dle svého obyčeje sáhl si za ucho, jakoby tam chtěl něco rozdrtit.

Rabečovi nelíbila se dnes rozprávka, vedená tímto tonem — a hleděl proto hovor obrátit v jiný směr.

»Mluvil s tebou už Lamberg?« otázal se kvapně.

»O Češích, ne?« A princ mávl při tom rukou kolem hlavy. »Všechno malicherné, titěrné! — Ale« — dodal najednou — »někdy samého mne naplňuje úžasem, jak se ten lid dovede bránit. Zejména, když je člověk v cizině a čte o nich, ani nechce věřit, že jsou to titíž Češi, co žijí na našich panstvích. Sám pak říkám cizincům schválně, že jsem z jejich krve.« A zasmál se upřímně.

»Jistá síla v nich je,« mínil Rabeč — »ale těžko říci, jaká. Ostatně, já se dosud tak málo o celý ten národ staral, že znám z něho sotva tři pořádné lidi: Riegra, Smetanu a pak professora, co uzdravil kněžnu.«

»A já ještě našeho komornika Třísku!« dodal princ a oba se nad poznámkou tou tak rozřehtali, že jim až oči zvlhly.

»Ale je to celkem chyba, že se o Čechy tak málo interesujeme« — pravil za chvíli Rabeč, ujav prince za rameno, čímž ho pobídl k procházce.

»Snad!« připouštěl žertovně princ — »bude dobře proto, když své děti jinak vychováme.« A dal důraz na slovo »své«.

»Já je jistě jinak vychovám. Nač pak potřebují tolik angličiny, francíny, latiny, řečtiny, když při každém kroku bila by jim v uši čeština a oni by jí nerozuměly?« vykládal Rabeč už klidně a s rozvahou. »Nedávno mne vítal na panství po česku učitel a já sotva chápal každé dvacáté slovo.«

»A kyneš přece jen zdravím!« přerušil ho princ a poklepal mu zálibně na mohutná ramena.

»Ano zdraví, to je první věc na světě! To je také to jediné, co šlechtu drží. Až ztratí smysl pro zdravost, je narovnána.«

»Proto si hleďme koní, jízda je druhý kyslík anebo aspoň něco daleko vydatnějšího než Karlovy Vary.«

»Ba!« přisvědčoval Rabeč a odhodil doutník do trávy.

Oba kavalíři se na chvíli odmlčeli a volně kráčeli po rupavém písku parkové cesty.

»A že jsi ty tak dnes záhy vstal?« ptal se najednou Rabeč.

»Papa dal mne omylem zbudit. Myslel, že pojedu také do lesů. A pak jsem už nemohl znovu usnout.«

»Na venkově vždycky se probudím časně! A na cestách teprv!« — zabručel Rabeč jaksi chlubivě a chtěl ještě něco dodat.

V tom proti nim ze zatáčky spěchaly dvě ženské postavy, zahalené v široké pláště. Byla to comtessa Filipina s komornou.

»Ach, sestřenička!« divil se princ. »Odkud pak?«

Comtessa, sotva že spatřila Rabeče, zapýřila se až někam do vlasů a skláněla hluboce hlavu.

»Já už se bál, že nám shoříte a vy zatím hlídáte park —« vítal ji se smíchem Rabeč a podával jí už z daleka rozměrnou, až po prsty zarostlou pravici.

»Ještě jsem rozčilením oka nezamhouřila,« vyprávěla trhavě comtessa a nechavši komornou pozadu, popošla k oboum pánům. Hrabě políbil jí dvorně ruku a několikráte očima přešlehl celou její postavu. Sám se v duchu podivil, že se mu nezdála býti teď tak perletově krásnou jako v noci, ale omlouval to hned tím, že se asi nevyspala a proto že vyhlíží jaksi neurovnaně.

»Byla jsem příliš ustrašena,« hovořila, oči stále upírajíc k zemi, »proto jsem se šla raději projít, abych se uklidnila.« Najednou sebou trhla a rychle se omlouvala: »A vám bych ani nepoděkovala, vždyť vy jste mi zachránil život,« obrátila se k Rabčovi a znovu mu podávala ruku.

Té chvíle připadlo hraběti, že je opět tak nádhernou, jako byla za doby noční, když nesl ji v náručí a krev se mu myšlénkou tou v žilách rozjitřila.

»Pojď s námi, libo-li« — navrhl comtesse mezitím princ.

Ta ihned kynula komorné, že může se vzdálit a sama pak zavěsila se na mladého Brackého. (Pokračování.)

* * *

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Vzal klobouk a k ženě, jež se byla zatím na pohovce vztýčilá, že seděla, pravil zas mazlivě: »Hezky se vyhajáš, vyspinkáš.« Vzal ženu za obě ruce, které teď spuštěny měla do klína. »Ráno budeš jako znova na světě. A odpoledne potom — svěží a krásná — jako vždy« — poznamenal se zalíbením, dívaje se na ženinu vpravdě sličnou tvář — »súčastníš se diner u Václava. Bude velkolepá, slavnostní hostina parádní,« podotknul, »na oslavu našeho vítězství. Dnes chceme oslavit dobytý úspěch jen v nejužším rodinném kroužku. Škoda, že budeš chybět ty. Ale jaká pomoc. Pro dnes tě tedy už musím omluvit.«

»Můžeš mne omluvit také hned pro zítřek,« řekla paní Marie Nováková. »To se mýlíš, že já budu dělat jim tam štafáž« — pronesla úsměšně. »Tak chytrý můžeš být ty. Já uctivě děkuji vám všem za vyznamenání smět paní říšské poslancové nést vlečku.

»Ale, ale — Maroušku —« v rozpacích chlácholil Jan Novák ženu. »Snad nejsi žárliva. Snad tě teď najednou netrápí, že jsme neudělali tebe paní říšskou poslancovou,« nutil se do žertovného tónu.

»Myslíš, že bych nedovedla hrát tu úlohu,« nevrle se obracejíc tváří ke zdi, zas ulehnuvši, prohodila paní Marie Nováková.

»Královnou ty bys mohla být,« skláněje se zas k ženě své, řekl Jan Novák. »Zatím zůstati musí jen královnou mého srdce,« políbil zamilovaně ženino ouško ve vlnách vlasů tak lákavě se schovávající.

»Jdi,« ostře řekla paní.

»Vždyť již jdu« — Jan Novák rychle se vzpřímil a odstoupil. »Dobrou noc,« doložil odcházeje, dosti studeně

»Ale jako by si byl na něco ještě vzpomněl co zapomněl říci, ve dveřích se obrátil a drže za kliku, opakoval do pokoje — »Dobrou noc, ženuško.«

Odpověď nedošla žádná na ta slova, pronešená skorem vroucně.

»Musíš se už nějak s tím vším spřátelit, milé dítě,« promluvil Jan Novák, pustiv se kliky dveří a postoupiv opět několik kroků zpět do pokoje. »Chápu konečně, že je dotknuta tu trochu tvoje ctižádost — už jsi mně to dávala na jevo po celou kampaň volební. Nenadál jsem se však, že dnes bude u tebe výbuch tak prudký. Ale to přejde. Právě proto, že tak prudce vybuchly ty nashromážděné city, těším se, že se brzo všecko zas uklidní jako voda po bouři. Jdižiž — jdi. Ty — taková vždy česká dívka, taková vždy vlastenka. Hlavní věcí jest, že jsme dnes vyhráli proti Němcům. To přece také u tebe musí rozhodovati, hlavně padnout na váhu a vše ostatní převážit. My, Novákové, na tu všeobecnou radost národní můžeme zavěsit ještě radost svou vlastní, osobní. My jsme tou volbou narostli, my jsme jí povznešeni ve svém významu a také obchodně, průmyslně nám přinese jistě prospěch. Novák říšským poslancem! To znamená docela pěkné stoupnutí našich papírů na světové burse.«

»Novák! Novák!« odpovídala jako ozvěnou paní. »Ale proč zrovna Václav Novák a ne Jan —«

»Přece se tu nikdy nemohlo jednat o mne,« řekl Jan Novák hodně rozmrzele. »Ale, ale, ale — ženuško —« připojil s něžnou vyčítavostí. »Co ti jen napadlo. Václav je k tomu všemu jako stvořen. S Václavem já v těch věcech nemohu se a také nechci měřit. Vedle Václava já vždy se spokojím s druhou úlohou.«

»S druhou úlohou,« s nezakrytým posměchem opáčila paní Marie Nováková. »Vždy druhou úlohu! Ve všem druhou úlohu!« — —

Bylo již daleko po půlnoci, když Novák Jan od bratra Václava odcházel a do domácnosti své se vracel.

X.

Paní Rachel Nováková právě shodila s beder hedvábným vyšíváním hojně zdobený lehký ranní pláštík a komorná hotova jsouc šťastně s účesem paniným držela jí naproti jako květ na stopce kulaté zrcadlo z benátského skla v černém ebenovém rámci, aby ona sama přesvědčila se, že vlasy jsou opravdu v pořádku i může přikročiti k další toiletě.

Bylo zaklepáno na dveře a ozval se hlas pánův.

Tak záhy z rána! Nebylo ani ještě devět hodin. V tu dobu jindy vždy bývá ve své továrně a nepřekáží postupu, kterým přirozeně krásná bytost jeho ženy upravuje se na zjev dámy vzneseného světa. Co to pána jen napadlo. Takové nevčasné vyrušení. K tomu dnes, kdy třeba zdvojnásobiti péči a pozornost upnouti co nejbedlivější na každou jednotlivost, na každou i sebe menší podrob-

nost, aby celek obrazu vyrostl v bezvadné přesnosti. Vždyť paní domu dnes přijímati bude návštěvy, gratulace.

»Její milost není s toiletou ještě hotova,« hlásala komorná dosti rozmrzele ve dveřích pánovi.

»Vejdi, prosím tě, do salonku a počkej tam chvíli,« paní připojila, neskrývajíc též svou nevrlost nad nevčasným vyrušením. Ale jako by odbytí dotěrného žebráka bylo se jí zželelo a zmírniti chtěla nevlídnost svého odmítnutí, doložila měkčeji: »Hned přijdu tam k tobě, milý příteli!«

»Dejte na mne zatím župan,« řekla ke komorné, jež vrátila se ode dveří, které pánovi před nosem energicky přibouchla.

»Jenom abychom pak v čas byly hotovy,« starostlivě komorná namítla a spolu napomenula paní. »V jedenáct už mohou tu být první hosté . . . . . Myslela jsem, že pro dnes domácí toileta ranní docela odpadne a hned se upraví plně toileta přijímací,« spustila tónem jaksi káravým, jakého dovolují si někdy služebnici, nalezajíce vhodnou chvíli a vědouce, že tím dojem své pečlivosti o panstvo jen zvětšují.

»Jaká pomoc,« útěšně a spolu resignovaně řekla paní. »Za to si pak náležitě pospíšíme,« doložila na povzbuzenou komorné i sobě.

Komorná s největším klidem jala se zabývati paniným účesem, který byl před tím již v dokonalém pořádku, jako by najednou byla objevila tu přec ještě chybu. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ:

Divadlo a světlo.

(Pokračování.)

Dobrou ochranu poskytuje sklo, jímž řečené paprsky jsou zadržovány a téměř neškodnými učiněny, tak že na př. obloukové lampa obdaná kalným skleněným pláštěm ztrácí skoro úplně svou nebezpečnost — ale také pozbude téměř celé polovice své svítivosti. —

Za obyčejných poměrů nepoužívá se v hledišti divadelním lamp obloukových nechráněných, tak že není vážného nebezpečenství oslnění obecenstva, leda by kdo upřeně, zbytečně fixoval zdroj světla ozařujícího jeviště. Není radno na př. zadívati se ku konci třetího jednání »Proroka« na slunce vycházející v plném jasu z krvavých mlh nad nešťastným Münsterem, neboť by mohl sledovati mírný stupeň oslnění v podobě tmavého stínu před okem (srovnej uvedený případ Fuchsův).

Horší postavení než diváci mají účinkující na jevišti. Zde přečasto nutno s effekty světelnými přímo plýtvati, by dojem byl náležitý, a osoby hrající nemohou přirozeně nijak se šetřiti (snad uhýbáním, zastiňováním očí neb pod.). To platí zejména pro hry výpravné, balety, pompésní scény ve kých oper, kde skutečné záplavy různobarevných světel ze soffit bývají vrhány: zde třeba všemožné opatrnosti! Neméně nebezpečnými státi se mohou scény, v nichž pouze jediná osoba, neb jen hlava její soustředěnými paprsky velké intensity jest ozářena, by nad temné okolí ostře vynikla; běží zhusta o různé strašidelné zjevy a příznaky, jimž tímto způsobem pravé příšernosti se dodává. Vzpomínám mane výjevu ze Shakespearova »Julia Caesara«, jakž inscenován byl před řadou let tehdejšími mistry v úpravě, družinou Meiningskou: ve IV. jednání, 3. výjevu, snáší se noc na tábor vojenský. Brutus, rozčilen předchozím sporem s Cassiem, v němž opětovně dotčeno usmrcení Caesarova, a znepokojen zvěstí o samovolném skonu své manželky, i zprávami o postupu nepřátel, snaží se četbou nabýti klidu nočního ve svém spoře kahancem osvětleném stanu; unavený sluha vyzván k přednesu písně na loutně po několika akkordech ztichne a usne . . . Tajůplná nálada je mistrně vystižena a vrcholí v očekávání čehosi neobyčejného . . . a tu při slovech Brutových: »Jak špatně svíce hoří!« zatmí se jeviště úplně, pouze postava Brutova je matně ozářena kmitavým svitem kahanu — — v tom zjeví se obličej Caesarův příšerně bledý, mrtvolný, vysílající jakýs fosforeskující třpyt, ostatní tělo je téměř neviditelné; přízrak nese se neslyšně po jevišti, a při závěrečných slovech scény: »Ano, u Filipp!« zmizí právě tak náhle, jak se byl objevil . . . . Takovýchto mohutných effektů, jichž dala by se vypočísti celá řada, lze docíliti jen světlem soustředěným v celé síle na poměrně malé a choulostivé místo, na obličej, který musí při tom dělati dojem nehybné masky, musí tudíž trs paprsků naň

proudící snésti co nejklidněji, bez stahování svalů a přivírání očí.

Tu pozornost správce přístrojů osvětlovacích musí býti co nejnapjatější, a celá úprava řádně vyzkoušena. Na nutnou opatrnost poukazuje také H. Cohn, a připomíná, že na př. Wagnerův Tristan s Isoldou své dlouhé duetto v druhém aktu zpívají nepřetržitě skorem půl hodiny spočívajíce v pevném objetí na sedátku ozářeném obloukovou lampou, dále že při dvojzpěvu v třetím jednání »Lohengrina« po otevření okna svatební komnaty elektrické světlo hodně ostře dopadne na zpívající; není pak věru s podivením, že po takových scénách účinkující často si stěžují na oslnění, únavu očí, pocit létajících mušek před okem. Vážnějších škod snad nebývá, aspoň se o nich nemluví (při poměrně častých katarech očních u divadelních umělců nesmíme z mysli pustiti také účinek jiných zevních dráždidel, prachu, studeného a zas příliš teplého vzduchu, a jmenovitě líčidla). A také nemusí nějaké skutečné ublížení světlem povstati, když dotyčný zdroj je opatřen řádným skleněným obalem, a když nezařídí se přímo do očí účinkujících osob. Největší opatrnost pro svou osobu zachovati musí sám správce světelných effektů, na nějž proud paprsků působí bezprostředně, takřka z první ruky, — ač zase má zřízenec tento jednu velkou výhodu proti hrajícím, že totiž může, a také má býti opatřen šedými brejlemi, dostatečně kryjícími. Jak odložení ochranných skel se tresce v zápětí, ukazuje pozorování z našeho divadla, popsané zesnulým Dr. Mitvalským: r. 1889. dělník, obsluhující Křižíkovy obloukové lampy nad jevištěm Národního Divadla, vrhal pomocí silné čočky jich světlo na scénu (při představení »Jakobína«), při čemž opomenul po dvakráte si nasaditi příslušná ochranná skla šedá. Za tuto neopatrnost potrestán byl v zápětí několik dní trvajícím, velmi bolestným zánětem očním.

Tehdy dopadla věc dobře, ale přes to dokumentuje, jak nedbalostí může oko vydáno býti nebezpečenství úplně zbytečnému, a přesvědčí snad dotyčné osoby, že příkazy vší možné opatrnosti nejsou zbytečným týráním!

*

Opáčným extremem oslnění jest nedostatečné osvětlení, či přílišné šero, které pro zrak zase jiným způsobem může býti neblahým.

Zatmění jeviště má zpravidla vzbuditi představu noci, a jest tehdy dostatečným, vzbudí-li skutečně onu představu — nemusí tudíž věrně napodobiti skutečnou, neprůhlednou tmu, v které by diváci účinkujících ani nezřeli, a v níž by herci také doopravdy se neviděli navzájem. Krátce řečeno, stačí na jevišti menší stupeň zatmění než ve skutečnosti, neboť, jak podotýká ve zmíněném článku H. Cohn »hra zůstává hrou, představením, a »Dámu s kameliemi« chceme nejen slyšet umírati, ale také vidět — a to, aniž nám přílišné napínání zraku vážně vadí. Režie zde nesmí býti příliš realistickou.«

V té příčině, soudím, nemůžeme si u nás stěžovati, aspoň jsem nezažil představení, jako Cohn vyčítá, kdy by ve »Snu noci svatojanské« při nočních scénách lesních ani kukátkem nebylo lze děje sledovati. Ba mnohdy zdálo se mně, že by tma mohla býti spíše větší! Najíti zlatý střed jest úlohou režie, která musí vmysliti se v postavení i diváka i herce.

Avšak nejen přílišné, ale také příliš dlouho trvající zatmění jeviště není radné: neboť byť ani snad očím přímo neškodilo, vyvolává přece jistý druh únavy, který přenáší se pak i na duševní výkon pozornosti. Tak vadí mně (mluvím úplně na svůj vrub) při poetickém librettu Dvořákovy »Rusalky«, že celý děj odehrává se v pohádkovém přítmí, byť i různými světelnými effekty protkaném; při poslouchání skvostné té hudby mimoděk vkrádá se mně touha: škoda, že aspoň na chvilku nevidím jednajících osob zřetelně, a nepřehlédnu upravení scény při plném, jasném světle . . .

Tolik o tmě na jevišti.

O nedostatečném osvětlení neb lépe o zatmění v hledišti při představení samém, totiž při předehře a po vytažení opony bylo již leckdy mluveno i psáno, a probírány důvody pro i proti. Stažení světel v hledišti za hry datuje se jako jedna z oprav R. Wagnera, od otevření divadla v Bayreutě r. 1876. Představení v tomto »Bühnenfestspielhaus«, jak zní officielní pojmenování, počínalo za vevení Wagnerova (r. 1882, kdy přítomen jsem byl provedení »Parsifala«) o 4. hodině odpolední.

Počátek každého jednání oznamován kvartetem trubačů*) hrajících motivy z opery právě dávané.

(Dokončení.)

*) Zvonění bylo vymítěno, neboť Wagner zavrhoval zvonek, jakožto nástroj naprosto nehudební. Signal fanfarami zaveden též ve zmíněném Mnichovském divadle Prinzregentově.

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Které živly, které zájmy
mezi námi vrou a hrají,
různé krvé bujné prvky
trou se tu a potírají.

Kníže jsem — však mohu vědět,
co již zítra čeká na mne,
nevpadnu-li do Vikingů
nástrahy a pastě klamné?

Mohu na své spolehnouti
mohu ptát se: Kdo jest mojím?
Obchodní jsme příliš město,
síla v tom, však té se bojím.

Bývá-li sud plný vína,
obručem spjat býti musí
železným, neb jinak síla
kvasu rozstříkne sud v kusy.

Takým obručem jest kázeň,
jednota všech živlů, bratří,
přilnutí všech, druha k druhu,
rodem, krví, kdož si patří.

Jeden musíme být národ,
jedna krev a jedno tělo,
jedna duše — co vře jedním,
aby v tisících všech vřelo!

Proto, kdo jsme věrní, k sobě,
Sláv kdo upřímný a ryzí!
Nesmí jak rez škodolibá
hlodati nás živel cizí!

Nutnost neodvratná káže
cizí živly mezi námi
rozpoznat, je setřást dolů,
býti svými — třeba sami!

Proti nám, kdo s námi není,
dlužno přiznat barvu svoji,
jedním čelem proti vrahům
státi v plné otců zbroji!«

Domluvil tak starý kníže,
sání táhlo tiché vření
sporných hlasů — zvolna rostlo
v hovor, hluk a burácení.

Skláněly se hlavy k sobě,
zvedaly se ruce, v hněvu,
náhle ticho jak pěst v úzdu
vpadlo rostoucímu řevu.

Starý Gure se to vztyčil,
ztichli všichni jedním rázem,
na něm visely všech zraky,
Grozvínův jen patřil na zem.

Na svém křesle hnul se kníže,
ucho svoje clonil dlaní,
aby slovo neušlo mu. —
S hrdou Gure povstal skrání.

Hrdě rozhlédl se sání,
u křesla se nezastavil,
přelet davy a pak tiše,
odhodlaně, klidně pravil:

»Sláva knězi Burislavu,
otcem posavad byl pravým
všem, kdo bydlí ve Vinetě,
právem otcem všech jej slavím.

Jaké zasyčelo hádě
ve otcovské ucho jeho?
Chce-li silným být v své vládě
zhrdej radou — všetečného!

Kmet jsem, sedmdesát roků
přeletělo nad mou hlavou,
Vinety zdar je mým žitím,
její sláva mojí slávou!

Já stál u kolébky její,
já zřel vrchol její síly,
kdo chce nyní v plném květu
podvazovat matce žíly?

Pravdu velký pravil kníže,
Volin obchodním je městem,
dlužno pravdě sluchu dáti
a ne lživým zrádců zvěstem.

Obchodem jen Volin stojí,
bez obchodu chabý padá,
Volin králem na pevnině,
pokud mořem jeho vláda.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Pane rado,« řekl vážně a důstojně — zase při tom myslil na Lomnitzra jako na vzor — »proč pak ne? Ale vy se mi musíte naproti tomu zavázat, že nebudete odjinud písek brát než ode mne. Víme: aby váš zájem a můj zájem visely na jednom háku.«

Za pět minut psala se zatímní smlouva. Na dvou Borovičkových navštívenkách byly hlavní podmínky. Karneol si ji opsal do notesu a pod oba texty se podepsali. Pak si řekli, že ještě dnes vypracuje advokát smlouvu konečnou.

Potom si podali ruce a zapálili po doutníku ze zásoby páně radovy.

A teď Borovička rozvázal. Hned aby zvýšil písek na padesát krejcarů za vůz, Karneolovi poradil. Je již čtrnáct dní velká voda, řeka písku nedá ani lopatu. Kdyby viděl, že poptávka neklesá, ať žene cenu do výšky. Na šedesát i na sedmdesát krejcarů ať se pustí. Snad bude možno, vyšroubovat korbu na osmdesát. I když voda v řece opadne, budou pískaři pracovat jen z ruky na ležení. Zásob se nenadělá, protože se staví zrovna bláznivě. Všecky peníze jdou teď do nových domů. Tož ať se příležitost chytí za pravý konec. Borovička se tím netají, že má výhodnou smlouvu v kapse, ale Karneol dostal za to zase cennou radu. A mimo to má nyní na radnici svého člověka. »Přijde-li k něčemu, zaklepejte u mne, třeba v noci,« prál pan rada, postaviv se do pósy protektora.

Pak dal Karneolovi různé rady odborné. Písek berou tu lidé z přílišné hloubky. Pod tři metry ať se zatím nechodí. Mohli by uhodit na vodu, a ta by pískovnu strhla. Ze zatopené jámy těžce by se písek dobýval a draze. Na půl metru shora je v písku prsť. Tu ať lidé sejmou a dají stranou. Aby dešť nesplachoval do písku. Někdo si ji rád odnese na pole a řekne za ni »Zaplať Pán Bůh!« Když má to zboží takovou krásnou barvu, ať se neprokaluje. Již pro reklamu ne. Jede vůz po Praze, a lidé se až zastavují, když vidí písek žlutý jako jáhlí. Ptají se hned: odkud? odkud? Ta barva na voze je jako anonce. Pak poradil, jak dělat hromady, aby měly vozy vůli; potom řekl, že bude brát písek na týdenní plat a nabízel i stovku jako závdavek.

Karneol nepřijal, což Borovičkovi zřejmě lichotilo. Poděkoval za důvěru a nastoupil cestu k předměstí. Karneol ho několik kroků vyprovodil.

Pak dostal každý vozka novinu, že bude písek odpoledne po padesáti krejcařích. Zase se ozvalo trochu klení a nadávek, několikráte si vyměnili kočové náhled o židech, ale ani po tomto zvýšení odbytu neubylo.

Proto večer oznámil Karneol, že bude zítra po šedesáti.

Ale i za tuto cenu písek měl kupců dost. Klidně přijížděli vozkové a odevzdávali, co byli povinni Karneolovi, který již měl na peníze koženou torbu při pasu. Téhož dne zbudoval tesař domek v pískovně, plot s vraty zvedl a napjal připravený drát kolem části Karneolova pozemku.

Teď nebylo strážníka již vůbec třeba. Ale druhého dne byla sobota, pro den nestálo vydání za jeho přítomnost za řeč.

V sobotu se zavřela pískovna o páté hodině. Karneol musel zajeti do Vídně pro své věci, musel se vyprostiti od Lomnitzrů, proto zavřel dříve, aby mohl před odjezdem nočního rychlíku učiniti některá opatření.

Zašel na komisařství, poděkoval za policejní asistenci a prohlásil, že strážníka není více třeba. Na odměnu stráži odevzdal dvě desítky. Pak objednal u lakýrnika nápis na vrata pískovny, že se prodává toliko od 7. do 12. ráno a od 2. do 6. hodiny večer. Aby si lidé zvykli na pořádek a on získal času k obědu a odpočinku.

Doma spočítal dosavadní příjem. Nechybělo mu mnoho do pěti set zlatých. Pak se ustrojil, složil peníze do tašky a vyšel z bytu. V několika krámech proměnil drobnou minci v papír. Na ten si koupil důkladnou tobolku, pak si dal holičem upraviti vous, opatřil se novým kloboukem, připial si vkusnou kravatu k límci a zašel na nádraží. Tam povečeřel a četl noviny až do odjezdu nočního rychlíku.

Jel druhou třídou. Do Brna si vykoupil samotu v kupé zlatkou a z Brna do Vídně druhou. V obou turách spal jako dudek.

VII.

U Lomnitzrů se neděle nezahodila. Do dvanácté hodiny polední museli býti všichni v závodě jako všedního dne. Koho starý Lomnitzer platil, ten musel vydati ze sebe tolik práce, na kolik se počítalo. Jinak šel. A poněvadž se platilo slušně a s lidmi jednalo

lidsky, drželi se všichni oběma rukama. I těch horkých nedělí.

Že se Karneol tak dlouho nevracel, způsobilo v kanceláři rozruch. Již to, že dostal na jaře dovolení k výletu na tři dny, bylo vzácností, ale že čtvrtého jitra neseděl již zase u svého pultu, o tom se již šeptalo jak o divu.

Když v neděli Karneol vstoupil, všechny oči v kanceláři na něho skočily. Že požádal prokuristu, aby ho ohlásil u chéfa, bylo přirozeno, ale jak tam pochodí se svými omluvami, kterých má asi plnou náruč, to stálo za vyčkání.

Lomnitzer přijal Karneola hned. Podíval se na něho jako soudce, který má z delikventa vymačkati doznání a vedle toho očekává projevy lítosti, aby se našel důvod pro mírnější pokutu. Nechal Karneola státi a poslouchal, co mu tento stručně a zběžně vykládal o svém písku u Prahy. A když vyslechl i žádost, aby jej okamžitě propustil, poněvadž by zítra snad na pražském předměstí neměli čím spojit cihly, vstal a sňal s ukopteného fauteuillu účetní knihy. Pak pokynul rukou, aby si Karneol sedl, a vyňav krabici s trochou doutníků na dně, nabídl mu výběr.

Sám zase usedl a ihned si zapálil. Pak donutil ostýchajícího se Karneola, aby si také doutník rozžhavil a nachýliv se ze své lenošky, hovořil: »Můj milý, co jste mi tu povídal, to je pohádka pro příliš malé děti. Morálka je v ní ta, že chcete od nás. Ostýcháte se dáti výpověď, chcete hladce odtud a proto si vymýšlíte takové malicherné historie. Já vám beze všech báchor povím, proč chcete pryč: vás přeplatil Koziner na Smíchově nebo Kolínský Dušek. Léta již stůňou na to, aby ode mne vylomili člověka od knih. Přidali vám desítku a myslí, že z vás vycucají mé kontinuace a moje prameny. Jděte jim je říci — já vám ještě padesát adres napíši tuhle na čtvrtku — ale ani za šesták to nebude mít pro ně ceny. Dovolte — nechte mne domluvit! Já nikdy nikoho nedržel. Co je nejdůležitější, sám si obstarávám, a v tom je moje síla. Ale špiníte si charakter, jste-li za desítku na prodej. A kdyby za patnáct, je to mizernost. Že vám dvacítku nedají, na to sázím krk. Tuhle těmi nůžkami můžete hned do něho, nabídli-li dvacítku. Já je znám, nóblmany!«

Teď se však Karneol více umlčeti nedal. Vyskakoval za řeči chéfovy jako z jehel, a když tento na okamžik vydechl, ujal se slova, jakoby vykládal písmo.

Začal od promessy prodané Lodrovi a kladl jednu kapitolu svých zkušeností se zakoupeným ladem ke druhé, jakoby pracoval na mosaikovém obraze. Věrně, jak se co stalo, jak po sobě události následovaly. Jenom to zamlčel, že zvěděl od Freunda, že je tento před konkursem. Toto prostěradlo nebylo mu dost čisto, aby je vyvěsil na slunce.

Ale Lomnitzer tady mezeru postřehl. Pomyslil si však, jaký byl asi stav věcí před Freundovým výletem do Brasilie, je-li totiž pravda, co Karneol vykládá. Žádnou skvrnu v tom však neviděl. Naopak: smysl pro využitkování situace. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

FR. AD. ŠUBERT:

HRADČANA.

(Illustroval Jaroslav Benda.)

(Dokončení.)

Kráčíme po nádvořích královského hradu po ochozech chrámů, cestách a uličkách hradských a cítíme dobře, že kráčíme po hrobech. Ty cesty a místa veřejná nejsou sice označena pomníky králů, knížat a kněžen jako ty vnitřky chrámů, ale jsou za to větší kryptou věků, jsou ohromným hřbitovem našich slabých tužeb, nedokrevných snah, nedostatku síly. Tady leží pohřbena čísi samostatnost a s ní všechno to, co z ní vyrůstá, tady vyčuhují hnáty, mrtvola celé naší minulosti, a není viděti příchod Spasitele, který by ji vzkřísil k novému životu!

Neboť Spasitel může přijíti jen z národa, Spasitelem sobě státi se může jen sám národ — ale národu se o tom hrubě ani nesní. Neboť toneme jak král Ludvík v močálu malichernosti. Vznět nás ještě udržuje nad ním, ale síla stále více se utápí. Nestavíme si pevný břeh, abychom se na něj dostali k pevnému vítěznému postupu, ale sami ještě více rveme jeho zem a ty slabé kořeny, o které snad přece poněkud bychom se mohli uchytit, sami sebe drobíme a neznajíce co jest velikost, sami sebe den ze dne více tříštíme.

Odtud vychází smutek, veliký smutek — smutek asi takový jako smutek Hradčan, velebných v pohledu, ale smutkem, velebným žalem na tebe zevšad padajících. Smutkem, i kdy na ně z dáli se díváš, any v celé své

rozlehlosti buď šerem večera, nebo mlhou jitra neb i nejkřišťálovějšími vlnami paprsků slunce zatopeny jsou, i kdy uvnitř jich po jejich nádvořích a kolem jejich chrámů se ubíráš. Ten smutek vystupuje ze hrobu, po kterém jdeš, o něm snad ani nevěda — a proto také nevěda proč, jsi stížen tesknem bolesti. Kroky tvoje znějí tu jak uprostřed sutin, prsa úží, hrdlo svírá se a srdce buď jakoby nebilo, nebo žalem chtělo se roztrhnouti. —

Jen ten sv. Vít ti připadá jako maják moře budoucna. Jen ten jakoby tě udržoval, jen ten zůstává symbolem nejen ztracené minulosti, nýbrž snad, snad — dej bože! — dnů příštích. Byl úplnou sutinou jak my — šlo skoro již o to, nechati jej zcela rozpadnout a potom odklidit — jak nás. Ale přece znova povstal ze svých kostí — jak my — a povstává i bují kmeny, stromy, větvemi a květy kamennými na dél a výš, a ta jeho věž má přece jednou vyrůsti k výši z hradu samého skorem až nedohledné.

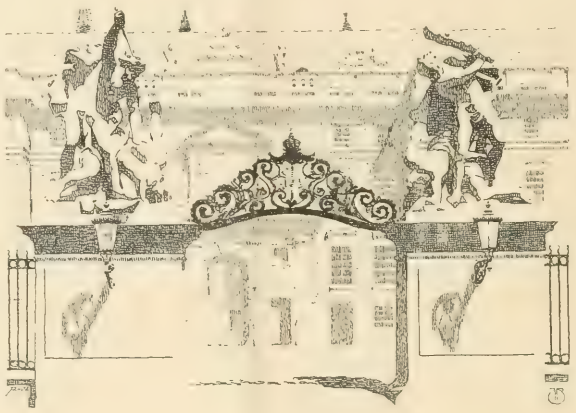

Vjezd do král. hradu.

Zdali dáno bude jednou komu v plesání dodati: jak my?

Kdykoli vstoupím do prostor chrámu sv. Vítského, mění se bytost moje skoro v jinou než lidskou. Vše, co jest člověkem, jakoby vyprchávalo a zůstávalo jen to tajemné, to nedostižné, co jest nad něho. Nechať tam vkročím, když jest lidu prázden, když stíny svatých v něm samy šeptají své modlitby, nebo kdy nešpory v něm se pějí a choru prelátů, kanovníkův a drobných kněží odpovídá chor zpěváků, nebo kdy chorál varhan jak bijícími, hučícími a vždy výše stoupajícími vlnami moře vlní se prostorami dómu a mocí vyráží jeho vysoce štíhlými okny k nebesům, vždy jsem proměněn. Toť zvuková posie velebnosti Hradčan, pronikající poesii jejich tvarů, patřených z dáli od Starého města pražského.

Ale i v té poesii tonů sv. Vítských zní struna smutku. Církev katolická tady jako všade jinde vedle trůnu vládců zřídila sobě také svůj trůn a kus své berly vyloupla ze žezla královského. Přišla z ciziny. Nebeským půvabem hlásaného náboženství a květem přinesené osvěty dobyla sobě celého národa, ale jazykem svým cizí zůstávala v něm. A když povstal národ a proti jeji cizotě bojoval o církev v podstatě touž, ale svoji, národní, zvítězila církev cizí nad ním podruhé, tentokráte tvrdě. A v tom svém druhém zlém vítězství nejednala jako církev boží, nýbrž jako vítěz světa — zůstala poraženému i nadále cizí. Jazyk lidu, jazyk národa nevzala za jazyk svůj — ba nechtěla ani viděti, jak by na věky nejpevněji ukořenila svoji moc v národě, kdyby k bohu svému, k bohu jeho, připoutala jej jeho jazykem.

A tak pěni hodinek, obětování bohu a všechny obřady dějí se i dnes ještě u sv. Víta a v samé kapli knížete Václava Svatého jazykem cizím, duši ledově studícím, nesrozumitelným, odpuzujícím, touhu po národní církvi bezděky ale stále rozdmychujícím. Kdy přijde doba, kdy modlitby u sv. Víta díti se budou jazykem lidu, jemuž Hradčany a sv. Vít jsou středem jeho vzpomínek a tužeb, kdy zanikne ive sv. Vítu všechna cizota, kdy zmizí z něho ten smutek a zůstane v něm pouze jeho velebnost?

Sluhové církve, kněži, preláti a jeho knížata jsou rodu českého, ale cizotě slouží, nestarajíce se, aby církev jazykem k národu svému přilnula — a církev diví se při tom jak dítě, že celí národové za národy od Říma odpadávají, tvoříce sobě své církve národní — a nechce viděti, že kromě kmenů románských již jen pouhé úlomky jiných plemen trvají při ní, církvi latinské. Poněvadž Římané před dvěma tisíci lety šířili světem svůj jazyk latinský a poněvadž církev římská pokračovala před věky v šíření a udržování římského imperia, proto domnívá se, že ještě dnes má pracovati k myšlence, zavalené půldruhým tisícem let, že ještě i dnes má zachovávati ve

světě aspoň v náboženství vládu jazyka latinského! Blud, který úmyslně nechce vstoupiti na cestu pravou, kacířství předsudku, bořící znenáhla vlastní kostel, ničící zvolna, ale jistě i samy jeho základy. —

Chrám sv. Víta není dostavěn — dómy nemají vlastně nikdy se dostavěti. Chrám patří ke znakům věčnosti a věčnost na něm nejlépe zůstává patrna právě tím, že staví se dům boží po staletí a že vůbec nikdy na něm neviděti dokončení. Tak nechať i k dokončení sv. Víta jest třeba ještě staletí budoucích — a když jednou položen bude rozvržené stavby poslední kámen závěrný, nechať nastane již opět nutnost znova vyměňovati první kameny položené před sta neb tisíci lety nad základy neb i v samých základech.

Jdou a minou pokolení, nová přicházejí, ale každé ať tu připojuje svůj kámen k těm, které položila pokolení minulá. Ale každé ať vyměňuje jen ty kameny, které již úplně rozhlodala století a jiné staré, ale dosud pevné nechává netknuté. Neboť půvab staveb určených pro věčnost aneb aspoň pro věky teprve náležitě rozkvétá, když na nich mizí stopy pracné, robotné ruky lidské a tvary jejich jakosi se snoubí s přírodou je obklopující — kdy vítr odnese povrchní jejich běl, déšť ošlehá zátesy dlát a záděry hrotových kladiv, kdy vzduch a světlo sdělí se s povrchem kamene o svoji stříbrnou šeď, kdy sem tam blesk jej ožehne, slunce opálí a polibky svými vykouzlí na lících budovy brunátnou pleť, tu podobnou rašícím na jaře pupencům stromů a keřů, tu bronzu a kovům země — kdy sem a tam samet jemného mechu povlékne plošiny čtverců a záhyby kružeb tak jako staletí povlačejí červenou měď kopulí modrozelenavým závojem — kdy celá barva chrámu stává se podobna barvě živých přů a kmenů, pozbyvši ostroty světel pískovce neb opuky z lůna země násilím vylomené nebo čerstvě zpracované. —

Toho zbarvení věků, které jinými hlubšími tony patrno na soše sv. Jiří, postrádá chrám sv. Jiří, jehož pohádková stavba dnes ještě po své obnově jest příliš bílá — a tou novostí svou nám mnohem vzdálenější nežli jednou bude teplem tonů budoucích. Sv. Jiří vždy tu stával jako zbytek zašlých dob — dnes tady tkví jako kostra vykopaná z mohyly, a uměle postavena se svou bílou páteří, bílou lebkou — tvrdou zděnou střechou — hledící s Hradčan tam k tomu starému Vyšehradu, který jej pozdravuje svými dvěmi také bílými, ale také zcela novými věžemi, sotva včera ze země vyvstalými. Ty věže svatojirské hledí k těm věžím vyšehradským tak, jakoby sobě navzájem posílaly zkazky a vzpomínky na doby knížat českých i těch, kteří vládli na Vyšehradě, i těch, kteří trůnili na Hradčanech. Vzpomínky táhnou jejich vyprahlými hlavami — nesouvislé, potrhané, jako u staletých starců a stařenek, naprosto již cizích ve světě je obklopujícím. — —

A jdeš po Hradčanech mimo ty kostely, jdeš ku starým věžím, jdeš k Daliborce úzkou uličkou, ve které nízké domky se svými malými lidmi tě překvapují jakobys ve Vladislavském sále najednou zakopl o mraveniště, jdeš ke druhým věžím, díváš se opět a opět dolů do toho dumavého Jeleního příkopu, a vyjdeš posléze stranou východní, branou hradu, na Opyš.

Za tebou hrad, pod tebou Praha s celým svým širým dohledným okolím, malebná, krásná, úchvatná. Od zeleného popředí zahrad a objímajícího ji ramene Petřína se odrážejí tetelící se ve třpytu a žhavosti slunce červené prejzové střechy dolejších palácův a domků malostranských, zelená báň a štíhlá, hudbou svých zvonů mluvící strážná věž sv. Mikuláše pnou se ve své nádheře k nebesům, a věže, kostely a domy po celé šíři dole jsou rozesety. Modrobělavá stuha Vltavy rušena mosty a můstky pásem je dělí od Starého i Nového města i dalších do vrchu jdoucích předměstí, ztrácejících se v průsvitné mlze a slabém dýmu . .

Město krásné, město královské, o kterém nesnadno říci, zda ty jsi více důstojno králův, či tebe králové! —

Sv. Jiří na Hradčanech.

FEUILLETON

FRAGMENTY

z knihy »Zlatá nit«.

Sobě rovným.

Dostojevský zmiňuje se o následující turecké legendě:

Byl jeden poutník a ten ubíral se do zaslíbené země.

Když přišel do první vesnice, vyřítili se na něho psi. Poutník nestačil ohánět se holí, i kamení sbíral a házel, ale čím usilovněji házel, tím zuřivěji doráželi psi. — Konečně je zahnal.

Když přišel do druhé vesnice, opakovalo se totéž.

A cesty neubývalo.

Když tak prošel několik dědin, unaven stranou si sed' a odpočíval, rozpomenul se na daleký cíl cesty své a s hrůzou zpozoroval, že neurazil ani desátý díl toho, co by byl vykonal, kdyby se nebyl bránil.

I pravil k sobě: »Budeš-li ty cestou stále tak se zdržovat, aby's kameny házel po každém štěkajícím na tebe psu, nikdy nedojdeš cíle.«

I zkusil způsobu opáčného.

Když psi zase na něho se vyřítili, nebránil se, neoháněl holí, ani kamení nesbíral, ale šel, jakoby psů vůbec nebylo.

Psi, když to viděli, vrčeli ještě, vrčeli, ale pak utáhli se do svých děr, jen posledního psíčka bylo dlouho slyšet, když už poutník dávno minul vesnici. —

»Tímto přemoudrým příkladem — dodává Dostojevský — míním se dle možnosti spravovat i ve svém listě, třeba se tím jinak k žádným slibům nazavazuji« — — —

To když jsem čet' — zastyděl jsem se velice a od těch dob už každému a na všecko neodpovídám.

Kultura.

Čtyry momenty rozhodovaly o kulturním rozvoji v Čechách.

Dilletantů a laiků nejméně smělo mluvit a psát o hudbě.

Více už takových mluvilo a psalo o výtvarném umění.

Nejvíc lidí ale mluvilo do literatury, a do politiky už každý — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

Úspěchy jsou dle toho: V hudbě největší, v umění už skrovnější, v literatuře nejmenší a v politice — žádné.

Nové umění.

Přívrženec »nového umění« stydí se už dnes říci: »dobrý večer, pánové!«

Nýbrž: »přeju vám, přátelé, abyste vespolek slavili dnes po tmě sabath své duše« — —

Tak to aspoň nezní banálně a všedně, zrovna tak, jako když se řekne: »obrysy jeho splynuly v malebné vlny kalhot« —

Epigram v prose.

* * *

Nevím, — jsi-li Don Quijot — či jen jeho Pansa, —

Don Quijot byl blázen ukrutný, — Sancho Pansa šibal, ale v bláznovství i — po smrti mu věrný.

Po přednášce.

Kus zachyceného hovoru.

(Sál. Publikum se rozchází . . . .)

První modrá punčocha: To bylo báječné.

Druhá modrá punčocha: Báječné. Kde se ten člověk tady vzal? V našich poměrech je to něco neslýchaného.

První modrá punčocha: Ženialní duch.

Druhá punčocha: Ženialní. Ale ani jsem tomu všemu nerozuměla. Trochu to měl zpřeházené, zmatené. Jakoby sám nevěřil tomu, co povídá . . .

První modrá punčocha: Ale hezkej kluk!

Druhá modrá punčocha: Hez—kej!

Příteli v smutku.

Pětkrát převliknul jsi kůži jako had
Píseň na novou vždy ladě strunu. —
Hochu! Co se diviš teď, když oheň schlad',
Na schromlou že sedáš brunu? —

Nekrolog.

Zbláznil se nedostatkem ženialnosti.

Výstraha.

Je na světě roztomilá anekdota o Gercenu a Bělinském.

Dostojevský chválil Gercenovi jeho knihu »S togo berega«, psanou ve formě rozmluvy dvou osob; pravil o ní:

»Co se mně na ní obzvlášť líbí, je: že i Váš opponent je velice moudrý člověk. Přiznejte se, že vás v mnohých případech přitisknul ke zdi.«

»Ano, ale v tom to také vězí,« zasmál se Gercen. »Budu vám vypravovat anekdotu. Jednou, když jsem byl v Petrohradě, zatáhnul mě Bělinský k sobě a usadil mě, abych poslouchal ohnivě psaný jeho článek: »Rozhovor mezi panem A. a panem B.« V tomto článku p. A., t. j. sám Bělinský, je muž velice moudrý, kdežto pan B., jeho opponent, dopadnul už — hůř. Když dočetl, ptal se mně s horečnou nedočkavostí:

— Nuž, co tomu říkáš?

— I hezké je to, hezké a je vidět, že jsi velice moudrý člověk, jen že . . . . Že se ti chtělo s takovým hlupákem mařit čas!

Bělinský převalil se tváří do podušky na divan a směje se, co síly měl, křičel:

— Ty's mě zabil! Ty's mě zabil. Pro Krista, Ty's mně dal!«

Pro domo mea.

Od jisté části »velké« naší kritiky nenaučil jsem se dosud, leč nadávat.

V tom ohledu, jak dobře známo, přivedl jsem to k úžasné dokonalosti: — nemá tedy proč kritika naříkat, že jí neposlouchám.

V. Mrštík.

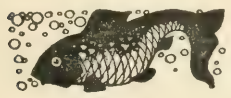

⁂ **Odkazy minulosti v regulačním návrhu Balšánkově.** Promluvili jsme v předešlém článku o významných partiích staropražských podél malostranského břehu vltavského a poukázali jsme k tomu, jakým způsobem úprava jejich v budoucnosti je zamýšlena. Věnujeme nyní pozornost druhé zóně, zahrnující v sobě památky v oblasti od malostranského náměstí směrem k akademii hraběte Straky. Nutno tu především všimnouti si zející jizvy na náměstí malostranském, která se stala násilným proražením průlomu »u Klíčů«. Na zacelení jizvy této pomýšlí se tím způsobem, že se v místech těchto znovu postaví dům s podjezdy a loubím v přízemí, přizpůsobený rázu svého okolí, tak že úsilovné volání po nápravě v historickém charakteru bude míti svůj vydatný úspěch.

V zóně této pamětihodny jsou především průčelí kostela sv. Tomáše a partie vůkolní, tvořící pittoreskní obraz z koutů malostranského náměstí. Podstatnou součástí malebného dojmu jsou právě kostel sv. Tomáše a palác Oettingenský (bývalý Lobkovický). Kostel sv. Tomáše dozná změny tím, že jeho skvostné průčelí, dodnes bohužel málo oceněné, zjeví se v plné svojí kráse odbouráním domu před ním se nalézajícího (pivnice »u Schnellů«). Teprvé potom bude tu náležitá distance, aby krása památky zjevila se nám v plném světle a mohla býti dokonale oceněna. Jinak je tomu bohužel s palácem Oettingenským. Zajímavá budova tato sotva asi dá se pro dalekou budoucnost zachovati, poněvadž je závažnou překážkou k rozvinutí kommunikace. Tyto nedostatky budou pro nejbližší dobu odstraněny tím, že se tu má zříditi pro pěší v přízemí bývalého paláce loubí, čímž kommunikační potřebě na dlouhou řadu let a prozatím bude vyhověno. Poněvadž však Letenská ulice má býti v budoucnosti (snad po provedení mostu u Rudolfina) přímým spojením Malé strany se Starým městem a s částmi města a částečně i okolí (Letná, Hradčany, Dejvice), je přirozeno, že silně vzmáhajícímu se ruchu kommunikačnímu soutěska mezi

kostelem sv. Tomáše a palácem Oettingenským (pouze 4 m. široká) naprosto nestačí a že bude nutno postarati se o náhradu. Se zřetelem k tomu, že řešení této otázky nastane teprvé asi za nějakých 15—20 let, možno říci, že úprava tato ponechána je přece jenom generacím příštím a že tudíž nemá pro nás významu akutního.

Pokračujeme-li v daném směru, přijdeme k jiné památce, která doznati má jisté změny v regulačním návrhu Balšánkově. Je to kaple sv. Rafaela v Klárově ústavu slepých, jež jako památka stavební nemá žádné ceny (stavba pochází z minulého století). Poněvadž však nalezají se na stěnách kaple první počátky velikých náboženských maleb (od Lišky, Kandlera, Führicha, Hellicha), bude návrh regulační pozměněn a kaple zůstane asi každým způsobem zachována.

Důležitým a kombinovaným problémem byla ovšem ulice Nerudova. Právem ozvalo se z kruhů staropražských i ze soupisné komise naléhavé a důrazné přání, aby důležitá ústředí, k nimž právě ulice Nerudova v první řadě náleží, ve svém charakteristickém a památném rázu zůstala zachována. Tady ale narazilo se na odpor — občanstvo z Malé strany a ovšem i z Hradčan všemi možnými prostředky domáhá se toho, aby ulice Nerudova byla regulována při nejmenším na šířku 12 metrů. To znamená ovšem úplné porušení jedné z nejpamětihodnějších ulic pražských. Jakkoli musíme do jisté míry připustiti oprávněnost požadavku interessovaného občanstva, přec musíme se vším důrazem trvati na tom, aby ráz Nerudovy ulice na tak dlouho, jak vůbec možno, přištím věkům zůstal zachován. Tomu ovšem příčí se především stav většiny domů v této ulici, který je velice, ba až povážlivě chatrný a jenž bude postupně vyžadovati přestavbu za přestavbou. Je tu jediné možné východiště a to v tom směru, že by se pro takové ojedinělé případy připravovala regulace, aby se v dobách příštích mohla ulice rozšířiti na žádanou minimální šířku, avšak s tou podmínkou, by předně zachováno bylo typické zakřivení ulice a pokud možno i ráz nynějších z valné části neobyčejně cenných budov.

Když architekt Balšánek vystavil svůj návrh na regulaci Malé strany a Hradčan, sám si přál a na všechny ty, kdo o správné a důstojné řešení otázky této se zajímají, apelloval, by projevili svůj náhled a postarali se o to, by o návrzích rozpředena byla všestranná diskusse, která jistě přijde s pozoruhodnými pokyny a protesty. Byly skutečně projeveny mnohé a mnohé náhledy, jež s navrženou úpravou nesouhlasí. Za tou příčinou dal projektant podnět k tomu, by sporné náhledy řešeny byly zvláštní anketou, složenou ze zástupců předních našich korporací vědeckých a uměleckých, která by veškeré tyto projevy uvážila a teprvé, až by památky ty znovu ohledala a při tom potřeby doby nejen přítomné, ale i budoucí současně si uvědomila a jim náležitý zřetel věnovala, o konečné úpravě rozhodla. Dle učiněného návrhu mají býti v této komisi zástupci a delegáti: české akademie pro vědu a umění, zemské komise archeologické, komise soupisné, české techniky, rady města Prahy a stavebního úřadu.

Tím bychom byli vyčerpali úpravu památek malostranských a věnujeme ještě v posledním článku pozornost hlavním památkám hradčanským, pokud se jich regulační návrh Balšánkův dotýká.

Dr. *R. J. Kronbauer.*

☐ **Pěkného novoročního daru příznivcům Máje** dostane se na základě usnesení poslední schůze správního výboru. Počínajíc rokem 1904. bude mezi příznivce, přispívající členy a místní jednatele Máje z d a r m a každého roku slosováno za několik set korun uměleckých originálů a cenných spisů. Do r. 1901. nedával Máj příznivcům a členům svým žádných premií. V posledních dvou letech dostal každý příznivec originelní knihu, která jinak na knihkupeckém trhu se neobjevila a také se nikomu mimo Máj pod žádnou podmínkou neprodala. Roku 1904. dostanou již v únoru příznivci a členové Máje opět premii, ale m i m o to budou účastni z d a r m a všichni, kdo členský příspěvek složili, slosování výše naznačeného. Není pochybnosti, že toto rozhodnutí opět rozmnoží řady příznivců Máje. Zakládající skládá 200 korun průběhem pěti let jednou pro vždy, přispívající platí ročně 10 korun.

— **Pražský žid**, nejúčinnější a nejpopulárnější drama J. J. Kolára, bylo uvedeno v jubilejním oktávu letošním po delší době na scénu Národního divadla. Bohužel, neuspokojilo nás, jak bychom si byli přáli. Předně bylo chybou, že dvaatřicet let starý kus nebyl dán zkušenému nějakému dramatikovi k pečlivé revisi. Jedná se o práci, která má býti v stálém repertoiru a tu byla na místě zvláštní dramaturgická pozornost. Svědomitý divadelník musel by opatrnými řezy odstraniti, co je neudržitelno v dnešní době a co kazí jinak účinné a theatrálně cenne dílo. Dnes literárněji vzdělanému diváku vadí již křiklavé hříchy proti historickým dokázanostem a některé zrůdnosti textu jsou již až urážlivy. Bylo sice nějak s textem manipulováno, ale ne zrovna šťastně. Vtip s váhou čarodějnickou byl na př. vyškrtnut, ale pak dva akty visely proto v povětří, neboť do mučírny poslaná dcera Thurnova nebyla docela nic zmučena. Naprosto musí býti očistěna soudní a žalářní scéna, které jsou v nynějším podání protivny a které přílišnostmi některých herců snižují jeviště Národního divadla na panáčkovou komedii. Pečlivou režií dá se tu mnoho spořádati.

Celý kus má jenom jednu velkou scénu, při které v jevišti dech se tajívá: když na Šmerhov přijde kat Mydlář po vykonané exekuci na Staroměstském náměstí. Když Kolár v této chvíli objevoval se na jevišti, chvěli jsme se úzkostí jako

svadlé listi. Pan Vávra tu měl úspěch, ale úspěchu toho kořeny byly v roli více než v jeho podání. Tady musí ještě trochu filosofie zavolati na pomoc. Nepřichází to žádný primátor na scénu, nýbrž k smrti umdlený, hrůzou své práce skličený a v náboženském i vlasteneckém cítění svém těžce raněný vyvrženec společenský. Vyvrženec — opakujeme. A to scházelo panu Vávrovi zde i při scéně v síni soudní a v žaláři. Jak on jednal a vystupoval, to by bylo slušelo sice obristu císařského vojska, ale ne muži řemesla nejpotupnějšího, jehož nikdo se bez úhony na své cti a bez trestu nesměl ani dotknouti. Režie — režie tu nedostačovala. I kdyby autor před třiceti lety byl napsal, že si má kat tak či onak vésti, dnes po obsažných poučkách Wintrových spisů musí režie sehnouti podobné výlonky k pravdě. Ale i jinak bylo hřešeno na tomto díle Kolárově. Jak nedostatečně byla obsazena na příklad role měšťnína Peldřimovského a blouznícího predikanta — jak nepamatováno bylo na to, že Šmerhov ús il okny na náměstí, jež tisíce ustrašených lidí přeplňovaly. Ani pohádky nebylo o tom, že rejthaři a arkebuzíři obsadili rynk, z toho všeho nevzala ve svůj rozpočet režie nic. Na Šmerhově měl býti shon, měli tam přicházeti měšťané zděšení, ti měli přeplňovati místnost; a pro ty, kteří se k oknu nedostali, měl vykládati predikant, co se děje na lešení. Zatím tam přišlo několik lhostejných tovaryšů, na nichž se neodráželo z náměstí nic . . Celý ten akt, pro nějž byl vlastně kus napsán, byl ochotnickým pokusem. Kolárova »Pražského žida«, který je pro mnohá česká divadla též kassovním kusem, zůstává nám tedy Národní divadlo v náležitém podání ještě dlužno. *ech.*

— **Bozděchův »Jenerál bez vojska«** četnému obecenstvu, které přivábila oslava tajemně zmizelého autora, přišel velice vhod. Veselohra tato, s duchaplnostmi minulého dvacetiletí, bez přílišných zápletek, trochu pikantní a trochu lidově jadrná, byla nastudována dobře. Dobře v daných poměrech. Napoleona, který v této tříaktovce stane se vůdcem armády do Italie poslané proto, že si tak přejí ženy, které mu přejí — k naší spokojenosti zahrál pan Želenský. Ale obecenstvo z divadla vycházející nebylo ním nějak nadšeno. Stýskalo se mu po známější postavě Napoleonově z Madame Sans-Gêne. Tu měl večerní hlasatel divadla trochu použíti hledistě. Vysvětliti, že úbor, účes a celá visáž, s níž se představil pan Želenský, je volena dle současných rytin. Paní Benonová hrála příliš do hledistě, a pí. Laudové ušlo, že Josefina dle novějších studií byla courtisana velice lehkomyslná. Z toho by bylo se dalo leccos uvésti do role. Pí. Hübnerová hrála ponèkud ostře svou ženu z lidu. Jinak bylo vše v pořádku. Interiéry byly ladné. Je zřejmo, že panu Sedláčkovi svědčí nejlépe režie, kde se nepohybují massy. Že v Napoleonově příbytku byly dvě petrolejové svítilny z roku 1888 a na stole jutový koberec facony páně Stoupovy postřehla jen ostřejší kukátka. Ostatní bylo dobové. *ech.*

— **Vánoce v Unii.** »Unie« položila před nás vzácnou knihu. H. Schwaigra soubor prací. Ukázky mistrných děl originelního tvůrce. Pokládáme v obrázkové části tuto nádhernou publikaci Schwaigrovy tvorby za nejlepší naše dílo tohoto způsobu. Reprodukční ústav »Unie« napial všechnu silu, aby tento umělecký missál mohl se cti i před cizozemské oči, jichž mnoho Schwaigra velice oceňuje. Bezpočet výborných obrazů provází textem Frt. Táborský, o němž povědèti můžeme, že se tu rozumně vyhybal onomu volapyku, ve kterém po vzoru. potutelných alchymistů líbují si nyní někteří naši umělečtí referenti. Knihu o Schwaigrovi jistě si letošní Ježíšek bohatých rodin v seznamu červeně podtrhl. *ech.*

— **Vánoce u Řivnáčů.** V nejnádhernějším domě Prahy, na nejskvělejším bodu Příkopů, v křišťálových oknech ukazuje pan Řivnáč stále, co nového vydal český knižní trh. Spravedlivě rovnají a střídají se tu novinky všech nakladatelstev. Representujeme se tu i před cizinou. Je radost zastaviti se tu a pokochati se vzrůstem českého nakladatelského obchodu. Kdo učiní krok za roh, najde tam i umělecké reprodukce, ba i pěknou sbírku antikvárních děl. Vycházka k Řivnáčovům platí některým literárním gourmandům za pravidelnou pochoutku. *te.*

— **Vánoce u Ottů.** Největší tato naše nakladatelská firma k Vánocům neúčastnívá se nějak okatě dostihů prosincových, v nichž se zápolí o místo pod stromečkem. U Ottů vydávají celý rok. Pro hubené měšce i pro tobolky dobře naditě. Velká illustrovaná díla, encyklopedie — laciné knížky různých bibliotèk: jaký to výběr a jaká vábivá směsice. V prosinci jen tak náhodou vydají letos Hlubiny moře s krásnými obrazy při textě B. Baušově. Kořenského »Protinožci«, nové svazky sebraných děl Jiráskových, Arbesových, Světlé, Heyduka — mohutné nové díly Naučného slovníka, Brehma doplní ve výkladu ještě do vánoc Čapkových »Patero novel«, Brodského román »Úpadek«, Kufnerovy feuiletony »Slovanské svity,« a Štechův román »Kovové ruce«. Ježíškovi zatčí se hlava. *Ch.*

— **Vánoce u Šimáčků.** Vilma Sokolová napsala cyklus půvabných obrázků z přírody pod titulem »Za slunce a mrazu«. Pan Šimáček dal p. J. Wenigem nakresliti k tomu pěkně illustrace. V anglickém stylu — to se žádá nyní na celé zeměkouli. Dobře to dopadlo, je z toho hezká knížka pro mládež. Vedle toho mají tyto novinky: Macharovy básně »Pêle-mêle« a »Čtyři knihy sonetů« v nových vydáních, Sokola-

Tůmy román »Na šachtě« a nové svazky Šmilovského. Výběr starší vykazuje ovšem celé stohy dobrého tisku. *mm.*

⁂ **Vánoce u Bursíka a Kohouta.** Mladý chéf poměrně staré již firmy, která vyrostla z původního knihkupectví Ottova, hledá své štěstí nyní s úspěchem v literatuře vědecké. Krásné plody těchto záhonů klade letos do vánoční tržnice. Denisovo dílo Čechy po Bílé Hoře a nové velice levné vydání Palackého dějin. Vedle toho má pan Kohout čilé styky se zahraničními nakladatelstvy, jichž plody stále mezi původní literaturu vystavuje ve svých skříních. *L. V.*

⁂ **Vánoce u Topičů.** Z této kuchyně, kde se nyní pracuje hlavně nákladnými publikacemi a díly uměleckého výtvarnictví, poslali nám Výbor z knih Jana Nerudy pořízený pro mládež K. V. Raisem pod názvem Lví stopou. V. Olíva knihu krásně vyzdobil přilehavými obrázky. Vedle toho má pan Topič zásobu děl S. Čecha, Beneše Třebízského, Ignáta Herrmanna, Jana Nerudy, bohatý sklad uměleckých odlik, mezi nimiž vévodí Myslbekův Kristus, dílo světové slávy. Bohatá galerie obrazů, kterými p. Topič kolemjdouci tak příjemně rozčiluje, také je na prodej. Račte jenom vstoupit. *zr.*

⁂ **Vánoce u Vilímků.** »Za českou slávou« je publikace, která od sešitu k sešitu ukazuje tím důkladněji, že byla p. Vilímkem výborně připravena. Byla to šťastná myšlénka, znamenitý nápad, podívati se za hranice, co tam vše připomíná Čechům, že bývali slavným národem. Že dal tyto dokumenty naší pýchy čiperný pan Vilímek tak dokonale reprodukovati, že ke každé památce vypravil nadšeného touristu Hippmanna, který provází obrazy textem, svědčí, že při tomto nákladném díle pracoval s láskou a ne jenom jako spekulující obchodník. O jiných novinkách z Vilímkovic skladu jsme se zmínili. Že jsou pak v této zásobárně celé stohy četby pro dorostlé i pro mládež, to snad v Čechách nevědí jen nemluvňata. *kls.*

⁂ **Vánoce u Grossmanna a Svobody.** Čím je pan Kivnáč Příkopům, tím snaží se býti na uzlišti ulic před Jungmannovým pomníkem pan Grossmann. Krásně upravené výklady tohoto knihkupectví jsou stále obléhány zvědavci. A ti tam vždy najdou něco nového. Knihy, fotografie, obrazy, sochy — radostno se na to dívat. Ještě radostněji: koupit! *Z.*

⁂ **Vánoce u Hejdy a Tučka.** Tento mladý závod připravil pro děti v krásných úpravách pohádky Radostova »Hned práč, hned smích« a »Čarodějnou silou«. Prvější illustroval V. Olíva, druhé Hudeček. — Do Anglie si zaskočili u Tučků pro dětský román »Do středu Afriky nakřeledové«. Is obrázky to přivlékli a jistě dobře prodají. — Pro velké vydali nádherné J. Kvapilovy básně »Andante«, Sovův román »Výpravy chudých« a půvabné dílo Lub. Jeřábka »Pražské zahrady a paláce« s akvarely od Šebelíka. *R. B.*

⁂ **Vánoce u Hovorků.** Pan F. Hovorka, kdysi vůdce studentstva, konsul polský a divadelní maklér, vrhl se svým knihkupectvím energicky v obor, který je v Praze těžko vyrvat německým kloubům: na časopiseckou agenturu. U něho dostanete cizozemské listy nejdříve a nejlevnější cestou. Proto o vánocích bývá v jeho závodě processí těch, kteří obnovují předplatné. České kavárny již německým závodům hezky odpočetl. Poptejte se laskavě, až budete dávat letos novoročné číšníkům, berou-li ještě listy z německých krámů, a je-li třeba, ukažte energicky k Hovorkovům do Žitné ulice. — Příště o zbývajících závodech. *M. Ž.*

≡ **Vánoce u nás.** Naše kuchyňka je ještě chudičká. Nevaříme v kotlích, jenom na takových malých rendlíčcích. Ale také je letos pro Ježíška u nás z čeho vybrat. Pro menší drobotu máme laciné knížky pohádkové, bohatě illustrované, vesměs vázané. Dále pro mládež originelní knihu Kronbauerovu »Děti v jeskyních«, povídku »Jasno a chmurno« od Hrnčíře, dvě divadélka dětská od Plumlovské, pro dívky odrůstající »Jarní květ« od Jesenské. — Pro dorostlé již přes třicet knih. O všech poučí naše nová publikace, kterou jsme právě vydali asi s padesáti obrázky. Má název »Vánoce českých spisovatelů«. Je v ní povídka od R. Kronbauera, řada článků, podobizen a j., ba dokonce i kalendář na rok 1904. Kdo si o ni dopíše, dostane ji od nás zdarma. Jenom nechť adresuje: Nakladatelské družstvo Máje v Praze, v Štěpánské ulici č. 67.

K celému nákladu tohoto čísla přidáváme spis „Vánoce českých spisovatelů“.

Toto číslo vydáno dne 4 prosince 1903. — OBSAH: LOTHAR SUCHÝ Sfinx. Tři ženy. Píseň. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ: Divadlo a světlo. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FR. AD. ŠUBERT: Hradčana. — FEUILLETON: V. MRŠTÍK: Fragmenty. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Vjezd do král. hradu. — Sv. Jiří na Hradčanech.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. - ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÁUSLERA. - KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Pokud jeho volný přístav
syny různých krajů vítá,
kupcům dálných, cizích krajů
pokud klidný asyl skytá.

Před mořem se uzavříti,
omezit se v stěny domů,
obrátit se zády k moři —
ó, pak třikrát běda Jomu!

Ať si ve zátiší krbu
tká a kutí měšťan pilný.
Volin stykem s cizinou jen
může trvat, bujet silný.

Začnem-li boj proti Dánům,
začneme boj s mocí světa,
pak je veta po obchodu
a s ním po Vinetě veta!

Pravdou jest, že Harald Gormson,
založil kdys Jomsburk s davem
plavců svých, bod pevný v moři,
tož jest Jomsburk jeho právem.

Kdo však zabránit nám může
proti moře vlnobití,
jako Jomsburk z druhé strany
nový hrad si založiti?

Přenechme již Jomsburk Dánu,
věřte, pokud v klidu žijem
se sousedy všemi, obchod
ve Vinetě nezabijem.

Jeho jmenem já vás prosím,
buďte jeho svorné děti,
šílenstvím by hrozným bylo
proto z města vyháněti

Rody, v jejichž krvi plyne
sebe menší krůpěj cizí,
kdo dnes říc' může ve Vinetě:
já jsem snětí jedné mízy?...

Nedomluvil, jako zmijí
ušknut pozved Grozvín hlavu —
»Kterak můžeš, smělče, tak se
rouhat knězi Burislavu?

Hnedle, podle hlavy tvojí
Slovanů snad není v městě?
Samý cizák, samý Viking . . .
věřím rád, my jsme vám v cestě.

Kdo jsi ty, že takto mluvíš,
starý kupčík vychytralý,
lupem zbohatlý a šalbou,
k šibenici dávno zralý.

Otec tvůj, ten rek byl aspoň
bohatýrsky mečem mával,
třeba známo, v domě vlastním
Haralda že přechovával.

Odkud vysvětlíš tu lásku
k Dánům, zbyla ve tvém rodě,
styky s cizinou jenž zbohát —
vředem však jsi ve národě!

Zelezem vřed vyřízne se
a když ocel nepomůže,
dlužno ohněm vyleptati
sledy jeho z naší kůže.

Nesmí dále otravovat,
ostatní krev těla zdravou,
jed-li v těle, co je platna
silná páže s bystrou hlavou?«

Co je platno« . . . Nedomluvil,
síní bouř se rozvlnila,
kolem Grozvína i Gure
přívrženců zeď se slila.

»Zmlkni zrádce!« — »Zlolajný pse!«—
»Zpátky!« soptil divý nával . . .
»Ticho!« — Burislav sám volal,
darmo žezlem v hluk ten mával.

Celá síň se rozstoupila
náhle v mocný tábor dvojí,
zjevno bylo, jak dvě strany
proti sobě tady stojí.

Burislav kněz mezi nimi
chvěl se jako slabá třtina,
darmo třeskem v duté štíty
mlčení stráž připomíná.

Gure, hlava strany jedné,
k trůnu sobě dráhu klestí,
Grozvín hlavou strany druhé
se zatatou hrozí pěstí.

V chumáči těl meče bleskly,
stráží řada zpět je tlačí,
v divý orkan roste vřava,
radní síň jim nepostačí.

»Ke knížeti!« volá Grozvín
kdo jsi pravým vlasti synem!
V tom již stráže Burislava
vjela mezi strany klínem,

»Spravedlnost! pomsta! kníže!«
mocným hlasem Gure křičí,
jako zvětralá věž stará
jeho leb se z davu tyčí.

»Ticho! Pokoj!« kníže velí
jeho hlas však zniká vřavou
zdolán, celý zástup v síni
v saň se mění tisíchlavou.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Pokračování.)

Během dopůldne přijeli dva noví gratulanti. Poslední potomek starého, ale schudlého rodu, mladý, vyzáblý kněz, jemuž se předpovídala veliká budoucnost a pak markýz Bröde, čtyřicetiletý pomenší pán s obdivuhodnýma chrpovýma očima.

Kněz jevil z počátku nadměrnou až přísnost v chování a stále ujišťoval všechny, že musí ihned Crnice opustit, jakmile jen složí paní domu své blahopřání. Když mu sdělili, že kněžna vrátí se až někdy o dvanácté tvářil se značně znepokojeným a vyslovoval vážné pochybnosti, zda-li mu bude možno tak dlouho v zámku pomeškati.

Ale hrabě Laschner, bývalý rytmistr, se skleněným levým okem, ujal se ihned ustrašené velebnosti a za krátko podařilo se mu přivésti mladého pátera na jiné myšlénky. Při dobrém víně upjatost přísného hosta rychle se roztavila a z mračivého mravokárce obratem ruky vyklubal se vděčný posluchač pikantních anekdot, jichž měl Laschner vždy nespočetnou řadu v zásobě.

»A nových!« jak po každé připomínal s pýchou a hrdostí.

O markýzovi okamžitě každý věděl, že vlastně k vůli staré kněžně nepřijel, nýbrž jen proto, aby shledal se s hraběnkou Meneckou. Mezi ním a onou šlechtičnou panoval totiž zvláštní poměr, o němž si nikdo neodvážil pronésti pevný a nezvratný úsudek.

Ona byla provdána, on otcem dosti četné rodiny; o obou se mohlo říci, že všechny povinnosti, jež manželský stav jim ukládal, vykonávali správně, ba vzorně. Ona byla něžnou ženou a svědomitou matkou, on vysoce pozorným manželem a obětavým vychovatelem svých dětí.

To však jim nijak nevadilo, aby se zrovna hladově vyhledávali. Panství jejich bezprostředně sousedila a tím časté jejich schůzky valně umožněny. Ale i tehdy, když jeden nebo druhý musel kamsi odcestovat, styky jejich nepřestávaly; buď si dopisovali, nebo, dalo-li se to vůbec, sjeli se i v cizím místě. Rozumí se, že takovýto poměr, veřejný, ano až okázalý, propadl kritice; jenže přece jen pozorován byl s různých stanovisek.

Manžel hraběnky Menecké, sám světák, náruživě oddaný milostným dobrodružstvím, přímo podporoval schůzky své ženy s markýzem; buď neviděl v nich opravdu nic nedovoleného a neslušného, nebo přál si v hloubi své duše, aby se z nich jednou »něco po řádného« vyvinulo a on měl pak příčinu zadati o rozvod, po kterém tajně už léta toužil. Ovšem, jemu mohl přijíti vhod jen takový rozvod, v kterém by před světem, v němž se pohyboval, hrál úlohu zrazeného a všechnu vinu odnášela by jedině jeho žena.

Docela jinak na poměr onen pohlížela markýza Brödeová, dáma neobyčejně nervní, stále podrážděná a zrovna prosycená rvavou žárlivostí. Jakmile o schůzkách svého manžela s hraběnkou poprvé se dověděla, hned byla přesvědčena, že ji muž podvádí a že páše hanebnost, jakou svět ještě neviděl. Sama v mysli si vše živě představovala do nejchoulostivějších podrobností a těmito výtvory své obraznosti trpěla nesmírně. Markýzi však o svých útrapách a mukách nezmínila se nikdy ani slovem; bylať její žárlivost z těch, které nevybuchují a nerámusí, ale jež němě zahryzávají se do srdce a otravují v člověku všechno cítění i myšlení. Než přes to, že pokládala za nedůstojné a přímo nemožné, aby odkryla někdy své trýzněné nitro nic netušícímu a k ní tolik pozornému manželi, přece, jen jaksi pro sebe, chtěla si zjednati důkazy o jeho nevěře. Bylo to něco podobného, jakoby někdo, kdo sám si vráží nůž do těla, dal si při tom potvrdit od nožíře, že zabiják onen byl dobře nabroušen. Za účelem tím zjednala si hned celou řadu vyzvědačů, jimž dobře platila a kteří jí měli otevřeně povědětí, jakých hříchů markýz se dopouští. Ale zprávy, jež od špehů dostávala, zněly hubeně, chudě, ba zdály se jí až neuvěřitelně — naivní. Prý oba ti zamilovaní lidé hovoří spolu o věcech docela lhostejných jako o umění nebo básnictví a chovají se při tom k sobě sice přátelsky, ale naprosto zdrženlivě. Zaujata už jednou vlastními představami, nemohla se ovšem spřáteliti s myšlénkou, že by tomu bylo tak, jak jí sděleno. »Ostatně,« říkala sama sobě někdy, »dovedou se přetvářet, jsou chytří, vědí dobře, kdy jsou pozorováni. Však jakmile se cítí bezpečnými, věru že nevzpomenou si ani na básně a obrazy a oddávají se nestydatě hříšné své lásce —«

V takovém rozpoložení ducha bylo zcela vlastně přirozeno, že vzdalovala se společnosti, že nekonala návštěv a také nijakých nepřijímala a že vůbec uzavírala se před vznešeným světem, který zase omlouval její podivné chování jakousi zvláštní nemocí, jíž prý markýza strádá už od mladistvých svých let. Nikomu ani nenapadlo, že by se soužila k vůli schůzkám markýze s hraběnkou, na které si společnost už během let na dobro zvykla a jež dílem pokládala za nevinné bláznovství, dílem za mistrně tajené a proto připustitelné milkování.

Markýz také, sotva že přibyl do Crnic a zvěděl, že kněžna odejela do lesů a že jí tedy hned nemůže gratulovat k pozdravení z těžké nemoci, ptal se po hraběnce. Záhy ji vynašel a vybídl k procházce po parku.

Bylo na nich patrno, jak je těší, že se tu shledali. Usmívali se na sebe, do očí si upřímně hleděli, ruce si tiskli a stále cosi povídali, jakoby se před tím neviděli několik už roků. On pak vytáhl z kabátu dopis, jejž mu zaslal německý básník Pavel Hayse a probírali v něm větu za větou, obdivujíce se každému obratu a slovní hříčce.

»Inu, blázni!« rozhodl o nich krátce a tvrdě princ Jindřich, jenž je chvíli poslouchal a nemohl si srovnati v hlavě, jak mohou takoví dva zkušení a nemladí již lidé o podobné hlouposti se zajímati.

* * *

Kněžna vrátila se z vyjížďky znavena a seslábla a musila k radě lékařově na několik hodin ulehnouti, aby opět osvěžila.

Kníže, aniž by se převlékl z jezdeckého šatu, chvátal rovně do svého kabinetu a dal zavolati tajemníka.

»Abychom nezapomněli, raději to vyřídíme hned« — volal na Vavroucha, když vešel. »Napíšete list purkmistrovi crnickému a vyložíte mu, že kněžna proto jen vyhnula se uvítacím slavnostem, poněvadž je dosud churava a nesmí se nijak rozčilovati. K dopisu přiložíte čtyři sta zlatých pro místní chudé.«

»Líp by snad bylo pro chudou školní mládež« — osmělil se radit tajemník.

»Ne, ne — jak jsem pravil, pro místní chudé,« odmítl radu kníže, zmírniv svůj rozkaz lehkým úsměvem. »Tak, prosím, jen tak učiňte.«

Vavrouch se už měl k odchodu, ale v tom jej kníže znovu oslovil: »Musíme s těmi lidmi vycházet, není pomoci. Potřebujeme jich jako oni nás Snad by bylo dobře přidat ještě stovku, co míníte?«

Tajemník souhlasil a pak teprve ho kníže propustil.

»Hněvá se, že jsem ho neposlech'« — pravil si v duchu, dívaje se za mizícím Vavrouchem a tváře mu veselostí zářily.

V tom ještě, co tajemník zavíral za sebou dveře, přikvačil lokaj a hlásil, že si kněžna přeje mluvit s knížetem.

»Přitížilo se jí snad?« tázal se starý kavalír ustrašeně a nečekav na odpověď, běžel do ložnice.

Kněžna opírajíc hlavu o ruku, vítala ho očima.

»Co se stalo?« šeptal kníže, přistoupiv až k posteli.

»Přála bych si míti kolem sebe své děti. Ale jen své děti!« pravila tiše.

»Snad byste si měla nyní raději odpočinout,« namítal kníže šetrně.

»Ne, ne! Cítím po nich takovou mocnou touhu! Zavolejte je!« žádala naléhavě.

Kníže už neodporoval. Trvalo to však delší dobu, než se děti kněžniny u jejího lože shromáždily.

Nejdříve přišly dcery. Všechny čtyři společně. Tři provdané, vyhlížely jaksi už přepadle od častých porodů, čtvrtá, dosud svobodná, kypěla za to zdravím a veliké její oči byly jako přeplněny štěstím a blažeností.

Krátce na to dostavil se nejmladší syn, Ferdinand, štíhlý a pružný jako prut. Krok jeho byl křepký, lehký a přece sebevědomý. V krásném jeho obličeji vystupoval zjevně rys dobrácké lehkovážnosti a náklonnosti k dělání dluhů. Po chvíli přikolébal se starší jeho bratr, Ludvík, sražený poněkud k pravé straně a zdobaný od neštovic. Tohoto syna kníže nejméně ze všech dětí svých miloval a sice proto, že byl přespřílišný spořil a často již svým škudlením uvedl jméno Brackých v posměch. Naposled objevil se v ložnici dědic všech panství, princ Jiří.

Všechny tyto děti lišily se od sebe podobou i povahou, a chovaly se navzájem k sobě lhostejně, až cize. Nemohly také pochopit, proč je matka u sebe shromáždila a co vlastně mají všichni najednou v ložnici dělat. Kněžna snažila se je rozteplit a začínala hovor hned o tom, hned o onom, ale namahala se marně. Nikdo z přítomných nevěděl, jak v hovoru pokračovat a také nenahlížel, jaký by v tom byl smysl, aby se o všelikých těch nahodilých věcech mluvilo. (Dokončení.)

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Poslouchal, ani jedinou otázkou Karneola nevyrušiv, a jen sledoval, váže-li se všecko dobře. Když bylo pohádkové historii konec, neřekl nic než »Dovolte!« a vyšel do kanceláře. Tam křikl, aby k němu poslali ihned syna. Počkal ve dveřích, až se objevil Lomnitzer junior, jediný syn, v obchodě jeho plnoprávný zástupce, a uvedl ho do pisárny slovy: »Rudolfe, tady mi vypravuje pan Karneol událost, která zasluhuje vyposlechnutí. Román, Rudolfe, hotový román. To by se mohlo napsat a hned tisknout. Pane Karneole, buďte tak laskav, povídejte ještě jednou. Od začátku, od té promesy a tak dál. Budeš koukat, Rudolfe. Já sám se těším, že to ještě jednou uslyším.«

Rudolf, mladík asi dvaadvacetiletý, opřel se o bachratou pokladnu a poslouchal.

Karneol vypravoval tedy podruhé, což bylo vlastně pro starého Lomnitzra zkouškou pravdy. Kontroloval, nepodřekne-li se někde vypravěč, nezamotá — sledoval, má-li román v druhém vydání tytéž kapitoly se stejnými zápletkami, a jenom pokuřoval.

Když Karneol skončil podruhé, obrátil se starý na syna otázkou: »Co tomu říkáš?«

Pan Rudolf se plácl do stehen a pak přistoupil ke Karneolovi: »Neříkám nic, nežli že jste člověk Fortunou vyhlédnutý. Já vám gratuluji, pane Karneole, vy budete jistě milionářem.«

Také starý podal Karneolovi obě ruce a pak se otázal: »A kam jste uložil peníze?«

»Mám je u sebe,« odvětil Karneol a vyňav a otevřev tobolku, ukazoval bankovky. »Chci si dát zde otevřít účet v některé bance. Nechci, aby mi v Praze viděli tak lehce do kapsy.«

Lomnitzrové poradili, kterou banku by měl Karneol zvolit, a pak se pustili s ním do vlídného, přátelského hovoru. Jakoby si ruce o něj chtěli ošťastnit, svoji myslivost zúrodnit

jeho neslýchaným zdarem, tak se s ním nyní mazlili a bavili.

Když již asi po páté přišel prokurista, že jsou tu neodbytné návštěvy, že je nutno učiniti v tom a onom rozhodnutí, rozloučil se konečně Karneol s Lomnitzry, kteří se ho nemohli nabažit. Musel slíbit, že se dostaví o jedné hodině k obědu a zavázat se, že je vždycky navštíví, zajede-li do Vídně. Nabídli mu všemožnou radu a i to si vyžádali, aby dovolil, že ho smějí v Praze vyhledati. A vyprošovali si jeho důvěrnictví, které bude míti pro ně nemalou cenu, poněvadž Čechy jsou pro ně velkým tržiskem.

A konečně k úžasu celé kanceláře, k ustrnutí všech zřízenců, vyprovodili oba Lomnitzrové svého úředníka až na chodník.

O jedné hodině přišel Karneol ke stolu jako k audienci u krále. Ve fraku, s bílou vázankou, s navoněnými vlasy. Lomnitzrové ho uvítali jako vyslance říše, která má být potažena kůží z jejich skladu. Posadili ho proti slečně Iréně, po pravici paní domu a dali ho obsluhovati jako u dvorní tabule.

Karneola Iréna oslepila. Uměl sice se ženskými pohovořit, ale jenom z těch sfér, v nichž vyrostl a žil. S krámskými, s holčinami v kavárenských kredencích, s dívkami, které se do vídeňských výletnišť chodívaly v neděli vytančit, aby se jim pak v modistských závodech, v kancelářích nebo doma u šicích strojů v následujícím týdnu příjemně na zažité rozkoše vzpomínalo. Ale zde seděla v jeho poblíží bohyně, jaké do vídeňského prachu dívají se jenom z nádherných ekypáží, sluníčko, z jakých jsou věnce nad předprsní dvorní opery, princezna, kterými se zlatí representační plesy.

Pln úzkostí byl, aby nepopadl drahocenný příbor opáčně, aby nepotloukl křišťálové nádoby, nepokácel lesknoucí se podnosy a nepotřísnil kment stolního prádla. Každé slovo vážil, které chtěl pronésti, hleděl, není-li na něm skvrna kancelářských neomaleností, rez ulice, nepáchne-li noční kavárnou, není-li v něm dvojsmyslnosti, neslušného nějakého boudu.

Dobře všechno dopadlo. Paní Lomnitzrová ukázala mu své salony, pan Rudolf své pušky, obě dcery ho zavedly do svých budoirků. Iréna předložila své akvarely a o dvě léta mladší sestra její Elsa zahrála mu divoký valčík na piano. Zrovna časem posedlá byla tato dívčina. Po reji v klávesích zadeklamovala scénu z aktovky, ve které bude hráti ve spolku žurnalistů, pak zatančila nějaký podivný tanec. S tím také se tam chystá. Ach — řekla Karneolovi šeptem v portiere u okna — chtěla by k divadlu, chtěla by zpívat, hrát nebo tančit — jeviště je prý její vášní! Ovšem papá — a mamá: darmo mluvit! Pak se otočila, až se jí krátké suknice zvedly k lýtkům, což jí vyneslo prudkou výčitku Ireninu. Bylo více ostrosti v pohledu než v slovech, ale bylo toho dost.

Karneol z úžasu nevycházel. Vážná Iréna dusila mu slova na rtech, divoká Elsa — dle všeho kochánek rodičů, kteří vše na ni obdivovali — ta ho až oslepovala. Proto jenom lacinými frásemi všecko chválil jako ve výstavě, kde jsou již přisouzeny zlaté medalie.

Po kávě se rozloučil. Volala Praha. Zítra od božího rána bude se ze zlatého jeho dolu odvíjeti řetěz povozů, s každého skane do jeho ruky viditelné znamení jeho štěstí — jest mu ještě vyprázdniti vídeňský byt: nezbývá než rozchod.

Lomnitzrové se s ním rozloučili jako s příbuzným. Všichni mu podali ruce a starý ho vzal pod paží. Když Iréna vložila svou atlasovou ručku do jeho dlaně, zahřál se, jakoby byl sevřel žhavé železko. Elsinu stiskl, jakoby to byl starý kamarád.

Přijav pak nová pozvání, aby neopomenul navštíviti je záhy — i korespondenci jeho si vyžádal Lomnitzer — a poděkovav za nezasloužené a neuvěřitelné důkazy přízně, opustil jako vévoda dům, do kterého před třemi roky přišel s kloboučkem v ruce, po špičkách, téměř nedýchaje.

Druhého dne zvýšil cenu písku o další desetník. Ani v nejmenším z odbytu proto neubylo. Odpoledne však přiběhl na něho Borovička. Co že to Karneolovi napadá, určovat si hodiny jako advokát. Prodávat se má dle poptávky. Od pěti hodin ať tu někdo sedí, aby vozkové byli s pískem v čas u staveb. Žádné přestávky o polednách. Komu spěchem hoří hlava, nakládá bez ohledu na hodiny. Večer pak musí tu být otevřeno nejméně do sedmi.

Karneolovy námitky, že se musí přece také najíst, odbyl upozorněním na nebezpečí z přerušování odbytu. Což kdyby se někde v blízku najednou uhodilo na dobrý písek? Tam budou ve dne v noci k službám a pak se svého odběratelstva Karneol nedovolá. Kopat a prodávat po celý den a třeba i v noci, hlásí-li se kupci. A cenu že je nutno řídit podle řeky, upozornil dále Borovička. Je-li o říční písek zle, hnát jej zde do výše jako na burse. Stačí-li Podskalácí poptávce, pak seběhnout se žebříčku. Držet se tak, aby se zboží nevyhazovalo, ale přece aby jízda sem byla stavebníku výhodou. Borovička se nabídl, že bude každého dne dávat Karneolovi zprávu o potřebě tohoto nezbytného stavebního materiálu.

Večer přiveze vždycky některý z jeho kočů cedulku, na které bude naznamenáno, jakou cenu pro zítřek doporučuje. V nějaké bezvýznamné větě napíše řadu číslic. Co bude mezi dvěma pětkami, to je počet krejcarů za obyčejný vůz.

Byla to veliká ochota, kterou Borovička osvědčoval. Karneol poznával však, že je původem jejím trochu osobního prospěchu, aby konkurenti Borovičkovi nedostávali písek zbytečně lacino. Také v tom byla i snaha, přitisknouti se přátelsky k osobě, která bohatne. Přidružiti se k ní, stykem snad trochu kouzla s ní setříti i na sebe. Něco takového, co starého Lomnitzra přimělo k překvapujícím projevům sladkého přátelství, k projevům, nad kterými ještě nyní jen hlavou stále kroutil, neustále si připomínaje, že opravdu seděl s nimi u stolu, naproti Iréně, pozornostmi všech zasypáván, důkazy svrchované přízně zahrnován — — —

Až se ho z těch všech Lomnitzrových blahosklonností zmocňovala závrať. Mihaly se mu před očima podoby všech v divém kotouči. Chéfova, jeho imposantní choti, samolibého syna a obou dcer. Ale podoba Irény dostala posléze vždy vrch. S krásnýma očima svýma, s tou svěžestí zjevu, s těmi jabloňovými květy na lících, s těmi kotouči vlasu tmavého jako noc zrady — — — — — — —

Ještě tu stál pan Borovička, který dosud nedostal od Karneola pořádné odpovědi. Pozoroval, že je Karneol myšlénkami daleko daleko od těchto pískových hromad a popřál mu času k těmto odskokům. Myslil si, že Karneol asi počítá a kalkuluje. Kde by mu bylo napadlo, že dostalo srdce tohoto třicetiletého člověka křídla a že si na ně sedla žádost a letěla s ním za ženskou hlavou přes hory a doly až tam, kde kalnou Vídeňku vstřebává Dunaj . . . . .

Když se Karneol z výletu vrátil, přistoupil na všechno, co navrhoval Borovička, jemuž pak stiskl ruku tak upřímně, že se předměstský rada až prohnul.

Odešel s upozorněním, že má pro Karneola ještě jiné podniky za lubem. Budou spolu ještě na jiném poli vybíjet peníze — prál. Vy máte štěstí a já místní zkušenosti. Uhlídáte, že vám ukáži ještě mnoho cest, na kterých se válejí dukáty. Ty nenecháme sebrat jinými lidmi.

Karneol svědčil, za přátelské rady děkoval a dalších pokynů se dožadoval. Ale půl mysle bylo již zase u Lomnitzrů, u tabule s křišťálem, květinami a stříbrem, u krémových krajek, z nichž se na něho divala pohádka jeho . . . . . .

(Pokračování).

♡ ♡ ♡

Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPECKÝ:

Divadlo a světlo.

(Dokončení.)

Když obecenstvo na toto vyzvání zaujalo svá místa, shasnuta první řada světel postranních (jak zmíněno již svrchu, není v divadle Bayreutském hlavního lustru), po té stažena druhá řada na znamení, že hudba ihned počne, a zároveň se shasnutím třetí a poslední řady lamp ozvaly se první zvuky neviditelného orchestru: jemné akkordy předehry k »Parsifalu«, linoucí se z hloubí a temna, působily skutečně úchvatně. Připomínám však ihned, že zatmění hlediště bylo mnohem větší než u nás je obvyklo, tak že člověk sotva rozeznal svého souseda, hlavně pokud byla opona spuštěna a světlo z jeviště nešířilo se do hlediště; než i pak, při otevřené scéně, nebylo ani pomyšlení na tolik světla, aby mohl se čísti text neb docela snad sledovati partitura — patrně chtěl Wagner úmyslně zabrániti veškerému rozptylování mysli, a přinutiti tak posluchače, by věnovali všecku pozornost představení samému. Jak již uvedeno, zachovává se zařízení toto i v novém divadle Princregentově.

Tento náhled Wagnerův a plynoucí z něho zařízení, šířící se rychle na jiná divadla, potkaly se namnoze s odporem; sám H. Cohn, který prohlašuje se za nadšeného obdivovatele Wagnerova, nemůže mu zatmění hlediště odpustiti, a tvrdí, že má divadlo rozhodně při představení být do té míry osvětleno, aby kdo chce mohl číst text na třetinu metru vzdálenosti od oka — neboť snažíme li se čísti na menší vzdálenost při slabším světle, namáháme přespříliš zrak a škodíme očím. Podobně kazíme prý si zrak, když ze zatmělého hlediště objeví se nám pojednou jasně ozářená scéna. Jiné důvody, které ještě Cohn uvádí, jsou zajisté méně závažnými: tak praví na př., že i kdybychom připustili zatmění hlediště při vážných dramatech hudebních, bylo prý by směšným totéž zatmění při lehkých pracech, které tolik pozornosti

nevyžadují, na př. při »Krasné Heleně«! Tímto způsobem došli bychom konečně k nemožnému drobení zásadních ustanovení o tmě nebo světle dle přerůzných osobních vkusů jednotlivců, a nevím, jak by správa divadla z takých zmatků vybředla. — Vtipem patrně má býti poslední Cohnův důvod, že totiž při zdlouhavých místech hraných kusů má dána býti příležitost k ukrácení času pozorováním sousedů, či snad spíše sousedek — — Závěrek přání autorových vyznívá ve větu rozkazovací: »Nechmež hlediště vždy tak osvětlené, aby bylo lze pohodlně čísti text!«

Jest zajisté v paměti navštěvovatelů divadla, že podobně bylo debattováno také mezi naším obecenstvem, jmenovitě po otevření Národního divadla, když zmíněné novoty Wagnerovy v mírnějším stupni zavedeny, a že i u nás nalezl se značný počet přívržencův čtení libretta mezi zpěvem; průběhem doby však vžilo se zatmění hlediště úplně a dnes již každý, komu na ději záleží, obeznámí se s ním doma, i poslouchá pak klidně, nerušen čtením, a nevyrušuje šustěním převracovaných listů souseda. Že by bylo nezbytno zachytiti každičké slůvko zpívané, nebude snad nikdo tvrditi, již vzhledem k ubohosti většiny textu starých oper, kde melodie byla věcí hlavní a kde slova volena byla úplně dle hudby, jako vedlejší nutný přívěsek myšlenky skladatelovy. Vzor pak hudební básně, vyrovnávající nepoměr mezi slovem a hudbou, podal Wagner, — a týž právě zastával sice srozumitelnost a správnou deklamaci zpívaného slova, ale čtení knížek textových sám svými zařízeními a zatmění hlediště zavrhl, chtěje upoutati veškerou pozornost právě k slovu zpívanému a hudbou provázenému, a ne ke čtenému. Posléze co do studia partitury, to skutečný hudebník obstará si jistě doma, nemaje na sedadle divadelním ani fysického místa k obírání se celým mohutným svazkem not.

Zatmění hlediště nelze zavrhovati, není-li přepínáno, nestupňuje-li se v úplnou tmu, která již z různých jiných příčin v místnosti naplněné lidmi většinou navzájem se neznajícími není vhodna. Mimo zvýšení pozornosti sluchové stupňuje přítmí v hledišti i požitek zrakový, plynoucí z pohledu na osvětlené jeviště; každému je povědomo, že při uspořádání různých panoramat obrazových velkou úlohu co do effektu hraje intensivní ozáření obrazu při zastínění místa pozorovatelova; totéž platí i pro obyčejný stereoskop (lépe vystupují obrázky, je-li přístroj dole a po stranách zakryt, než díváme-li se pouhými, volně představenými čočkami). A toto jasné vystupování zrakového obrazu scény podporuje zase sluch, neboť oba smysly si navzájem pomáhají, jak dokázal vídeňský ušní lékař prof. Urbantschitsch: zjistil pokusem, že při podráždění zvukem, tedy při pocitu sluchovém, stoupá také pocit barevný, zrakový, při čemž tony vysoké mají větší působnost než nízké; obzor při slyšení vysokých tonů se zdánlivě vyjasňuje, naopak zase zakrytí očí vyvolalo snížení sluchu, a také intensivní světlo působící na zrak zvýšovalo sluch. — Předmětem pozornosti v divadle jest (neb aspoň má býti) jeviště, a vidím-li toto z temnějšího hlediště jasněji než při osvětlení stejnoměrně diffusním, při němž okolí se scénou jaksi splývá a nedá jí řádně vyniknouti, — pak dosáhl jsem účele žádaného, připravil jsem požitek zrakový i sluchový za okolností co nejpříznivějších. Ostatně kdo pozoroval někdy »nenucený« ruch publika v osvětlených hledištích italských divadel — i prvého řádu —, kde za živé společenské zábavy čeká se na přednes některé oblíbené arie oblíbeným umělcem, ten pochopil jistě zplna účel zatmění hlediště, a byl by si ho přál v míře zvýšené!

.

Článek H. Cohna připoutal obnovenou pozornost k otázce osvětlení divadel, což zase přimělo vídeňský list »Zeit« k dotazu po úsudku některých odborníků vídeňských. Došlo několik zajímavých odpovědí, z nichž vyjímáme:

Schnabel, dr., professor očního lékařství, soudí, že kdo chce užíti hudebního představení divadelního, má si prostudovati text, po případě i partituru doma; v divadle má soustřediti veškerou pozornost na jeviště, při čemž zírání z temnějšího hlediště není naprosto škodlivo.

Bergmeister, dr., professor očního lékař. uznává kontrast mezi osvětlením hlediště a jeviště za přílišný, i vyslovuje se proti čtení textu v polotmě. Tvrdí pak, že osvětlení hlediště dojmu scény nevadí, a že zatmění pozornosti nezvyšuje. Sám pociťuje při zatmění hlediště jakýsi nepokoj. Odvolává se dále na zmíněné pokusy Urbantschitsche svědčící o vzájemné podpoře sluchu a zraku (jak my na výsledky experimentů těch pohlížíme, uvedli jsme výše).

Dále však připouští Bergmeister, žejemně cítící hudebník může býti přiveden v povznešenou náladu, slyší-li hudbu z temna vycházející; ale kolik prý takových je v publiku? (O tom, myslíme, nelze rozhodovati, možno že více, než obyčejně se soudí, neboť jemnost smyslu pro hudbu zajisté není vázána jen na vyšší odborné vzdělání hudební!) V osvětlení dlužno zařídit určité odstíny, a jako jinde, jest i zde zachovati modus in rebus. Pro nor-

mální lidi jest zatemnění hlediště bezcenné; ať je tma neb světlo, zdravý člověk dovede svou pozornosť soustřediti tam, kam chce. Tma v divadle vhodna jest pro pokolení o slabých nervech. (O možnosti soustředění pozornosti, soudíme, že nikdo nepochybuje, běží jen o to, kdy soustředění to je snazší a co mu napomáhá, neb co mu je na závadu. Poslední větě Bergmeisterově těžko je porozuměti, vždyť p. autor sám tvrdí, že při tmě v hledišti cítí se nepokojným, ač patrně sebe za nervosního nepovažuje. O lidech skutečně nervosních víme ze zkušenosti, že při zatmění v hledišti pociťují nejen nepokoj, ale přímo bázeň, neboť vzpomínají všech možných neštěstí a panik, při nichž nedostatečné osvětlení vždy situaci stěžuje; nelze tudíž tvrditi, že sporé osvětlení by právě pro tyto choré bylo zvláště vhodným.)

v. Reuss, dr., prof. oč. lék.: Zatemněním hlediště zvyšuje se scénický dojem. Vzpomíná mohutného dojmu Wagnerova »Parsifala« v Bayreutě při neviditelném orkestru. Připraviti se studiem textu neb partitury dlužno doma, neboť v divadle jest při sníženém osvětlení čtení rozhodně očím na závadu. Jest lepší, sledovati výkony umělců z hlediště zatemněného: »ba, pozorujeme-li upjatě pohyby jich úst, slyšíme lépe (tak chápu já podporování sluchu zrakem), než bavíme-li se za jasného světla svým sousedstvím neb rozptylujeme-li se pozorováním krásných dám či jich úborů«. Světlo hlavního lustru kdysi rušívalo při pohledu s gallerií vyšších, dnes však nepříslušnosť ta je odstraněna. — O škodlivosti světla pro účinkující nemůže v. Reuss z vlastní zkušenosti ničeho sděliti.

Kainz, herec, člen dvorního divadla, doznává, že hraje-li, je mu milejší osvětlené hlediště, ale naproti tomu, je-li sám posluchačem, souhlasí se zavedením Wagnerovým. Za nejlepší uznává střední cestu — žádná přílišná tma, ale také ne veliké světlo.

Fellner, dr., dramaturg: Osvětlení jeviště nelze zařídíti dle určitých stálých pravidel, řídíť se dle nálady, kterou režisér chce vyvolati. Obličeje herců mají ovšem býti rozeznatelny. Nedávno docílil mohutného účinku v představení staré hry »Pramáti« tím, že na temné scéně osvítil pouze obličej zjevu pramáteře (viz naši vzpomínku na ducha Julia Caesara). Úplná temnota v hledišti škodí, podobně úplné zatemnění jeviště — ba při tomto může býti vzbuzen i neočekávaný a nežádaný dojem komičnosti (na př. slyšíme-li hlasy a nevidíme na jevišti naprosto ničeho a nikoho). Zatmění hlediště jest přípustné jen do té míry, by soused souseda ještě viděl, a necítil se osamělým. Osvětlení, při němž lze čísti text, nebo divadelní program, jest příliš veliké.

Ze všech posudků plyne, že vlastně všichni dokázané zatmění hlediště v zásadě schvalují (vždyť i Bergmeister doznává zvýšení nálady při hudbě v polotmě), a že shodují se i v doporučování chvalně veleznámé prostřední cesty. Nevyhovují arci milovníkům čtení mezi hrou, neboť kdyby přistoupeno bylo na názor H. Cohna, že totiž osvětlení má býti takové, aby bez závady na text i partituru bylo viděti, znamenalo by to zavedení plného a jasného světla v hledišti, někdy až většího než na samém jevišti (když by na př. hrány byly vyjevy noční). Neboť ze stanoviska lékařského práce jemná, k níž zajisté náleží čtení často nejasného tisku librett i not, jest přípustna jen v osvětlení plném, co nejpodobnějším diffusnímu světlu dennímu; ideálem by pak vlastně bylo denní představení v otevřené areně — a jak tam to dopadá s effekty scenickými a s napjatou pozorností, je dostatečně známo. Obecenstvo naší doby liší se již přílišně od starých Řeků a Římanů.

Že o hygienu oční také v divadle má býti postaráno, není pochybnosti, a jest v té příčině zavésti světlo dobré, neoslňující, neznečisťující vzduchu, dbáti určitých zařízení bezpečnostních a t. d. jak svrchu naznačeno: ale mimo správu divadla musí se každý v hledišti o své oči také trochu starati sám, a považiti, že hlavním účelem návštěvy divadla je dívati se na jeviště a naslouchati slovům odtud zaznívajícím; přípravu čtením, pokud nutna, dlužno si zařídíti již doma. Povinností umělců mluvících i zpívajících jest zase, umožniti porozumění jasnou, dobrou výslovností a přiměřeně hlasitým přednesem: vyhoví-li se těmto oboustranným požadavkům, nebude pozorný navštěvovatel postrádati čtení textu při hře a soustředí veškerou pozornost svou z mírně zatmělého hlediště k výkonům na příslušně osvětleném jevišti. Vždyť prý v době nejnovější propaguje se v zahraničných kruzích, jichž střed je v Mnichově, myšlénka odstraniti skvělé osvětlení také ze sálů koncertních, aspoň po dobu výkonů uměleckých, aby posluchač nebyl rušen pozorováním okolí a oddal se pouze čistému požitku sluchovému, hudebnímu.*)

Nepřeháněti — jest rozhodujícím při zavádění všech novot; zlatá prostřední cesta osvědčí se zajisté také v otázce osvětlování jeviště a zatemňování hlediště. Každá přílišnost poškozuje kýžený dojem představení divadelního, které jen souladem všech daných činitelů může vyzníti v docílení příslušné nálady a vyvolání požitku libého, v pravdě uměleckého.

*) Máj 1903 č. 17.

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román

(Pokračování.)

Napravovala ji s patrně zamýšlenou zdlouhavostí. »Všecko pade člověku z ruky, když je nejvíc na kvap,« podotla jihočeská děva, když želvová jehlice smekla se jí na zem, naznačujíc zároveň paní, jak to potom teprve as bude vypadat, až bude opravdu na spěch. »Eh, ať počká,« naznačovalo pohození hlavy dívčiny na panin pohyb netrpělivosti.

»Ten župan, Fanynko,« řekla paní mazlivě a skorem prosebně, když vedle v salonku začaly se ozývat kroky rychle přecházejícího.

»Vždyť už pro něj běžím,« komorná uraženě odsekla, jakoby paniným upomenutím bylo jí hrozně ukřivděno, ublíženo bývalo. A beze všeho spěchu, docela pomalu uklidila napřed ještě na stolku toiletním hřebeny, nožičky a kleštičky, krabičky a lahvičky s krášlícími pomůckami, nežli se vybrala z pokoje, aby ze šatny přinesla žádané roucho.

Ještě se třáslo zlaté třepení bledě modré sametové portiery, pod níž se byly protáhly šustící škrobené sukně komorné, když z druhé strany do toiletního pokoje panina vešel Václav Novák.

»Odpusť, má drahá,« spustil hned omluvu, postihnuv mžikem pohled údivu jej vítající. »Jdu ti dát good morning. Musím totiž na rychlo někam zajít« — omlouval svoji smělost — »nějaké nutné opatření učinit — na poště, na telegrafním úřadu« — shledával věrohodnou výmluvu. »Zatím pak by tu mohli býti již hosté, až se vrátím a ani bych s tebou už dnes snad nemluvil, my dear. How do you do?« tázal se po anglickém zvyku, aniž by na otázku čekal odpověď. Přiskočil k ženě své s rozpjatou náručí, aby popadl její šíj, její plná bílá ramena, její celé nahé poprsí z hedvábného korsetu jako z kalicha nádherný květ se vypínající.

Ustoupila však rychle na krok. »Nerozcuchej mě, prosím tě,« zvolala úzkostlivě a chytila se za žaponskou svou frisuru, jako by tuto chrániti musela především před hrozícím útokem.

Václav Novák se zarazil a rovněž na krok ustoupil.

Paní spustila ruce s hlavy a vztáhla je proti svému muži, jen pozor dávajíc, aby zůstal v náležité vzdálenosti a nepřiblížil se nebezpečně krajkám a volánům tělo její zavinujícím. »How do you do?« tázala se s úsměvem líbezným a nečekajíc rovněž odpovědi, jen lehce se dotknuvši manželovy ruky, spěchala k portiéře, jež se zdvihala opět nad vracející se komornou. Paní nastavila ruce na zad a vklouzla do růžového županu. V rychlosti sama se přepásala a zapjala knoflíčky.

Pak chopila se spěšně lokte mužova a zavěšení odcházeli vedle do salonku.

Starostliva do budoucnosti, napomenula ještě paní komornou: »Připravte zatím všecko. Jsem tu zas co nevidět zpět. Nezapomeňte na ten náramek s miniaturou a vějíř vyhledejte, ten à la Pompadour, víte, co jsme přivezli loni z Paříže. Anebo ne — ne — počkejte, ne — vezmu raději ten španělský s valencienskou krajkou — vždyť víte už, který — .

Manželé ocitli se v salonku bledě modře vyzdobeném.

»Jen prosím, co mně říci máš, co možno rychle,« upozornila paní chotě, usedajíc na malou pohovku, nad níž na římse rozloženy byly vzácné majolíky, skla a drobné bibeloty.

»Nuže?« — pohledem povzbuzovala paní Rachel Nováková manžela, aby mluvil.

»Ale nic, nic, nic« .... se smíchem odpovídal Václav Novák, pohlednuv se zalíbením na paní, jež tu seděla tak vážně, jako v očekávání velkých věcí, jež teď přijíti mají. »Chtěl jsem tě jen vidět, Rachel. Obejmout tebe. K srdci přivinout . . . .«

»To je vše?« otázkou odpověděla paní, vstávajíc s lenošky.

»Počkej, počkej přece chvíli. Mám takovou radost v sobě,« hovořil Václav Novák. »Takové štěstí života mně proudí v žilách . . . . . Teď teprve budu žíti. Teď začíná pro mne nový a platný, svrchovaně účelný život. Ale ty se mnou, zdá se, necítíš, Rachel,« řekl s jemnou výčitkou a nikoli bez nádechu jakéhosi smutku. »Tobě, jako by to co se včera stalo, bylo v celku lhostejným.«

»Není mně to lhostejným,« odpovídala paní opět usedajíc. »Co ti jen může napadnout?« mluvila v lehkém konversačním tónu. »Těším se velice, že budu s tebou ve Vídni. Celou zimní sezónu ve Vídni, toť přece pro mne znamená radost!«

»A to je vše?« — nyní Václav Novák pronesl dřívější ženinu otázku, docela však jiným přízvukem, jako v neskonalém údivu a jakoby uděřen byl hrozným zklamáním. »Ani tím, jaký význam moje zvolení na říšskou radu musí míti pro tovární náš podnik

a tím pro hmotný náš blahobyt, jsi se nezabývala?«

»Odpusť — to je přec tvoje starost,« paní řekla málem pohrdlivě. »K takovým věcem u nás v Anglii, když se provdá, není žena,« řekla s jistou výčitkou. »Já se přec nebudu plést do tvých záležitostí obchodních.«

»Máš pravdu. Pravdu máš,« Václav Novák přisvědčoval. »To všecko tu je také až v druhé řadě a v desáté, v poslední řadě. Jen tak mně jsem to nadhodil, že mně napadlo, to že je ti snad v celku bližší nežli to druhé, to hlavní — to, co mé srdce bouří a vzdýmá k jásotu, to co v mém mozku spřádá plány tisíceré, kterak nejlépe posloužit a prospět národu našemu a kterak zde v těchto místech mých rodných jeho hradbu pro vždy zabezpečit proti nepříteli« . . . .

Paní Rachel Nováková učinila netrpělivý pohyb rukou. »Ach, bože, už zase začínáš,« pravily její, jako ve výraz únavy stažené rty. Tolik toho slyšela včera napovídat sobě oba bratry o těchhle věcech, že se nedovedla přemoci a musela odejít spat, nechat je samotny spolu, aby se vymluvili o tom všem, co jí opravdu pranic nezajímalo, co ji bezpříkladně nudilo.

»Ty Čechy nemiluješ,« smutně pravil Václav Novák.

»Proč bych nemilovala?« opáčila paní Rachel Nováková.

»Jest to přece tak krásná země. Ovšem ne tak krásná jako Anglie« — řekla s hrdostí dcery Albionu. »A tak drahou jako Anglie mně také nikdy býti nemůže. Tomu se přec nelze divit —«

»A lid zde obývající — náš lid, náš jazyk vznešený svatého Václava — —«

»Naučila jsem se k vůli tobě jakž takž tomu tvrdému, strašnému tvému jazyku —« přerušila paní Nováková manžela s netajenou výčitkou. »Bůh ví, že to byl perný kus práce.«

»S jakou neúctou to říkáš,« poznamenal Václav Novák. »Tak skorem pohrdlivě. Jazyku jsi se ovšem naučila, věděně to uznávám, ale nepřilnula jsi dosud k němu. Nepřilnula jsi k lidu, který mluví tím jazykem. Slovy jsi to nikdy neřekla, pravda, ale v hloubi duše jako bys co jest českým vlastně nenáviděla« — —

»Ach, prosím tě« — paní se bránila. »Jak to mluvíš? Co si o mně myslíš? Jsem přece Angličanka. Nejsem Němkyně, abych proti tobě cítila se svým národním kmenem, kterak by na prospěch tohoto bylo všecko české potlačit, všecko, co je českým v Čechách ubít. Mému národu nepřekáží tvůj národ pranic. Také mně osobně nepřekáží. Pro mne a za mne, ať zde je a zůstane do skonání světa. Mně je docela i sympatickým, když vidím bojovati vás tak houževnatě a s tolikerými obětmi za vaše národní práva. Jenom, že to vše dobře nechápu, nemohu, nedovedu se vžít do toho. Takový malý národ — — jak by vám bylo lépe patřit k velkému národu — — Vaši lidé, již za mořem přijdou mezi anglické plemeno, v druhé generaci už tu výhodu uznávají. Tam dobrovolně a bez nucení — Angličan nikdy jiný národ nenutí, aby s ním splynul« — vložila hrdě. »přerozují se vaši lidé. Že tam na Angličany a zde jedná se o přerod na Němce, nemění nic na věci — — Ach, bože,« vyrušila se paní Nováková. »Tady politisujeme jako v nějakém parlamentě. Odpověď mně si můžeš nechat až pro říšskou radu,« s úsměvnou tváří, položíc ruku na mužovo rameno, pravila paní. »Můžeš ji vtělit ve velkolepou, fulminantní řeč. Přečtu si ji zajisté se zalíbením a budu pyšna náležitě na tvoji znamenitou obranu. Ale dnes nemám už čas tebe vyslechnout. Odpusť, drahý příteli a nebuď uražen.«

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

K stému výročí úmrtí Herderova.

Zvolna jen a ponenáhlu zotavovalo se Německo po té kruté ráně, jež by byla Čechy téměř ubila, totiž po válce třicetileté. Bylo ubídnělé, místy vylidnělé. Literatura, ten tlakoměr poměrů, stála nízko, nízoučko. Jazyk byl pokažený, schátralý. Písemnictví v rukou učeného stavu hynulo. Známý norimberský trychtíř, vydaný 1650, jímž se má básnictví v šesti hodinách naučiti, jest tak příznačným dokladem doby, jako nesprávné názory Gryfiovy na básnictví dramatické. Forma a pouhá forma vládla, nebylo látek, nových námětů, nebylo svěží mladé síly myšlenkové. Spor Bodmera s Gottschedem r. 1740 je prvý svěží, zdravý proud vzduchu. Klopstock přináší literatuře prvou mohutnou myšlenku velkých rozměrů, nápodobuje Miltonův Ztracený ráj. Wieland, francouzský osvícenec, vtěluje básnické řeči eleganci a pružnost. Znamenitý Lessing učí své rodáky chápati Shakespeara a zakládá vědeckou kritiku vzácné ceny. Osvícenství působí na celé čáře. Rousseauovy švýcarské obrázky učí pozorovati lid. A tu navazuje dílo Herdera, velkého humanisty, reformatora, filosofa i kritika, literárního historika.

Čtyři roky po vypuknutí pověstného sporu Gottschedova narodil se v Morungách v Pru-

sku Johann Gottfried von Herder 1744. Mladí jeho bylo věnčeno trnovou korunou chudého dítěte. Nesmělý hošík ubohého zvonika, ač mu hrozilo nebezpečí životní všednosti, určen přece k vysokým cílům. Zemřel jako přední hodnostář církve evangelické ve Výmaru dne 18. prosince 1803 a což nadto zanechal památku, jíž národové blahořečí. Také národ náš Herderovi zavázán jest vděčností.

Myšlenky Herderovy byly ze základních kamenů kultury století XIX. Vedle vznešených idejí humanitních, jež, bohužel, jen na čas působily a formulování programu všeněmeckého, daly hlavně jeho návrhy o studiu lidu, jeho života, povahy i poesie určitý směr literaturám století právě minulého. Skvostné Herderovy »Stimmen der Völker in Liedern«, vynikající opravdu trefnou charakteristikou lidových poesií, měly nejen v Německu neobyčejný význam, ale také u nás Slovanů. Celá naše vlastenecká škola básnická stojí na základě Herderovských idejí. Jeho, Briefe zur Beförderung der Humanität i Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit« jsou vzácná díla veliké ceny a působily na náš obrazenský program ve značné míře.

* * *

Žel, že Herderské akcentování národa, ovšem na základě humanitním — po r. 1848 ztratilo ušlechtilou bási a přešlo v národní egoismus. Pokud Herdovská humanita vládla, zdálo se, že zlatá doba lidstva se přiblížila. Tu Němec objímal Poláka, jejž dnes rdousí dav za polonofilství nastoupiti hakatismu, zajímal se o Čecha, pro nějž má dnes recept momsenství, a na jihu slovanském pracoval společně se Slovincem za kulturní vyspění. Humanita v Německu ustoupila železu a krvi, jež se neštítilo i bratrský národ dánský potlačovati. Dnes je Německo mocným státem, ideje všeněmecké bují přímo, — ale schází jim pevná ušlechtilá základna humanity, na níž Herder vše budoval a jímž se tolik blížil našim českým bratřím, o nichž tak pěkně soudil.

Kéž by památka stoletého úmrtí Herderova měla následkem nejen horlivé čtení jeho spisů, ale také jeho následování a plnění jeho idejí, a věru, že by myšlénky jeho přinesly i dnes lidstvu nové požehnání.

A také u nás by se mělo po Herderovi znovu sáhnouti a zvláště mládeži by neškodilo vštípiti jeho názvy i vlivy na naše obrození. Příležitostná zmínka ve školách by byla jistě na místě i na čase a také povinností vůči muži, jenž pro nás tolik byl vykonal!

O. V.

♡ ♡ ♡

Ratiborický zámek.

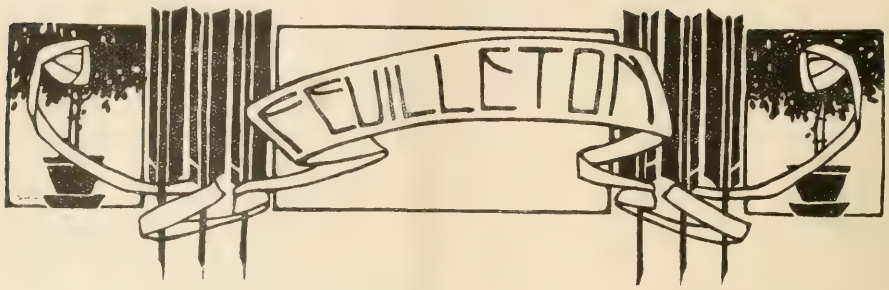

BOŽENA NĚMCOVÁ.

Vzpomínáme dnes nesmrtelné tvůrkyně Babičky, spisovatelky, jejíž díla pro vždy zůstanou klenotem literatury. Pro počest slavné autorky, která do dna vypila pohár hořkého utrpení, jež tolika českým spisovatelům bylo jedinou odměnou, zahajujeme dnes v »Našich klenotech« vydávání správných textů jejího díla. Podobiznou, kterou nám ochotně propůjčila firma pp. Bursíka a Kohouta, ozdobujeme dnešní Máj jakož i zajímavým autografem jejím a pohledem na zámek v Ratibořicích. O těchto snímcích zmiňujeme se v článcích níže položených.

Pohádky Boženy Němcové ve správném vydání odevzdáváme veřejnosti jako třetí svazek Našich klenotů. Zvláštní otisky pořídili jsme i v úpravě pro děti, s pestrým obrázkem na deskách. O tomto vydání poučí nejlépe úvod, který ke svazku tomu napsal dr. V. Tille, jenž s láskou přikročil k dílu, aby práci Boženy Němcové způsobem dokonalým učinil přístupnou českému čtenářstvu.

Dr. V. Tille praví v tomto úvodě:

Pohádky Boženy Němcové měly takový osud, jako velmi mnoho jiných českých knih. První sešit — vyšel 1. července 1845 u Pospíšila — uvítali slavně, Tyl psal v Květech, Havlíček ve Včele. O další sešity se nikdo nestaral, jen Jakub Malý sužoval sběratelku zlými poznámkami, až se proti němu obrátila zaslánem v České Včele (je tu otištěno v přiloženém snímku rukopisném). Nakladatel naříkal pak na špatný odbyt, vlekl tisk, až roku 1848 docela přestal vydávat — osmý sešit ani nevyšel. Obecenstvo bylo vděčnější, rozebralo knihu za málo let. Deset let po prvním sešitě mohlo už vyjít nové vydání, ale bylo chudé, obchodní, přeházené. Třetího vydání, u Augusty v Litomyšli, se ubohá spisovatelka ani nedočkala. Pak vycházela další vydání, doplněná sice, ale upravovaná a měněná, a když od smrti Němcové minulo třicet let, počal z jejích pohádek těžiti kde kdo, až do nestydatých reklam prodavačů perníku, ale o pořádné vydání se nestaral nikdo.

Staré, dobré vydání zmizelo z knihoven, zmizelo z obecenstva a zmizelo z literatury — Bůh ví, kam se u nás dějí staré dobré knihy. Ale čeští čtenáři, malí i velcí, zůstali pohádkám Boženy Němcové věrni a rozebírali rok od roku jakákoliv vydání jedno po druhém.

Snad jim nebude nevhod, dostanou-li dnes — po šedesáti létech od té doby, kdy Božena Němcová na radu našeho nejznamenitějšího znalce literatury národní, Jaromíra Erbena, počala se pohádkami zabývati — opět skutečné pohádky Boženy Němcové do rukou. Jsou otištěny z prvního vydání, jen formát je změněn, ale stránky původních sešitů jsou vyznačeny po straně řádek. A pak je přidáno to, co sem z díla Boženy Němcové ještě patří. V našem prvním sešitě je to »Divotvorná harfa« (z České Včely z r. 1845, 15. VII. č. 56., kde ji Němcová nazývá pověstí v duchu národním). V posledním sešitě to budou povídky původně asi pro osmý sešitek určené, později po různu uveřejněné a už v jiných vydáních pohádek pohromadě otištěné. Ku konci díla najde čtenář několik slov o původu a stylu pohádek B. Němcové a několik současných dokumentů, které se jich týkají.

Pozorný čtenář shledá v tomto našem otisku pohádek, že řeč B. Němcové, její pořádek slov, mluvnické tvary, pravopis, se odchylují od nynější spisovné řeči. B. Němcová píše někdy podle řeči mluvené, někdy je staromodní. Ale my nemáme práva měnit tuto řeč české spisovatelky. Ona vědomě a důsledně tak psala, ze soudobé řeči spisovné, z řeči mluvené i vlastním citem a přemýšlením svůj styl a svou řeč si vytvořila — kdo se opovažuje měniti a opravovati ji tento styl a tuto řeč, lže čtenáři ať s úmyslem, ať bez úmyslu, a hřeší na mrtvé, která se brániti nemůže.

Nebojte se, že Vám několik nezvyklých koncovek, několik podivně postavených »ale«, »an« anebo »jenž«, zkazí Vaši spisovnou řeč. Nezkazí Vám ji vaše vlastní řeč, kterou mluvíte docela jinak než píšete, nezkazí ji dětem ani ta kroucená čeština cvičebnic, z kterých překládají do latiny a do řečtiny — tím méně ji zkazí naivní, půvabný a cudný styl Boženy Němcové, — právě tak jako obsah jejích pohádek nezkazí dětskou mysl, i když je otiskujeme beze změny.

Měl jsem k studiu nutně potřebu původního textu pohádek Boženy Němcové. Nenašel jsem však než jediný výtisk na půjčenou, a to ještě děkuji zań jen laskavosti správy dvorní knihovny vídeňské. Nezbývalo než jej opsat. »Máj« nabídl mi ochotně, že jej otiskne. Byl jsem tomu rád (byli nakladatelé, kteří se toho báli) — a tak vznikl tento doplněný otisk prvního vydání.

Babička Boženy Němcové. Jubilejní vydání »Babičky«, jež pořídila česká grafická společnost »Unie«, nádherné úpravou a s krásnými illustracemi Ad. Kašpara, jen je dokladem, jak svěží je dosud dílo Boženy Němcové. Tentokráte našlo interpreta malíře, který dokonale vystihl ovzduší, ve kterém »Babička« vznikla a rostla. Vystihl i dobu i půvabný ten kraj, jejž čtoucí lid nazval bezděky »údolím Babiččiným«, nemoha odloučiti od toho zákoutí stejně rozkošnou postavu, již zbásnila spisovatelka-umělkyně. Hned za Českou Skalicí, po řece Úpě vzhůru, začíná to údolíčko, s bílým zámkem Ratibořickým v pozadí, ale vlastní dějiště »Babičky« teprve za zámkem se rozkládá a tam také rozvíjí se všechen krajinný půvab, ke kterému tak těsně přiléhá vypravování Němcové. Ale však nebylo by údolí řeky Úpy tak líbezným, kdyby kněžna Zaháňská nebyla se v první polovici minulého věku přičinila vhodnou výměnou polí a přeměnou jich v lučiny o poutavý ten vzhled mírné romantické krajiny, a kdyby do dnes pečlivý majitel nedbal vzorné úpravy cesty, která táhne se daleko za meze tohoto údolí. Princ Vilém ze Schaumburg-Lippe, pán náchodského statku svěřenského a Ratibořického zámku, sám zajímá se o Boženu Němcovou a vím, že »Babička« bývala v knížecí rodině oblíbenou četbou, i v českém originále. A zesnulá paní kněžna Bathildis Amalgunde, paní vzácných a ušlechtilých vlastností, dávala si vyprávěti o »Babičce«, tak jako princezně Charlottě, nyní královně Württemberské, události v »Babičce« líčené také nejsou neznámými.

Nemluvím ovšem o celém skalickém okolí, které k »Babičce« a všemu, co s ní souvisí nebo souviselo, shlíží s vděčnou pietou. Pomník Boženy Němcové na náměstí skalickém je toho nenádherným sic, ale upřímným a milým důkazem.

Božena Němcová.

Zdá se však, že už legenda opřádá některá místa z »Babičky« tak známá, a prý i Staré Bělidlo je dějištěm Babičky jenom ve fantasii čtenářstva, to jest, že bývalo jinde než kde je dnes umisťujeme. V širokém výkladu, který Jeho Jasnost princ sám neváhal mi napsati o Babiččině údolí, poznamenává mezi jiným, že »Staré Bělidlo bylo jen prádelnou zámeckou, kde tenkrát nikdo bydliti nemohl. Já sám,« dodává, »dal jsem tu teprv roku 1862 přistavěti dva pokoje pro dozorkyni prádla.« A jinde na vysvětlenou: »Z počátku bydlel tělesný kočí vévodkyně Pankl (otec Boženy Němcové) ve starém zrušeném bělidle, které stálo tam, kde vévodkyně (Zaháňská) pak přistavěla ‚dům ananasový', přímo při východu z parku, u bytu dvorního zahradníka; — teď tam stojí sklenník, v němž dosud pěstují se ananasy«.

Bylo by dojista zajímavo, kdyby literární historikové přesně stanovili, jak asi tenkrát věci se měly . . . . jako je zajímavý detail, že princ dal pohlednice, prodávané v knížecím hostinci ratibořickém, »Babičky« a Boženy Němcové se týkající a dle jeho soudu nesprávné zaměniti za jiné, správnější, a mimochodem řečeno, i mnohem pěknější.

Ratibořické údolí i Ratibořický zámek je dodnes cílem nesčetných turistů českých, kteří touží sami poznati místa poetické líčně nesmrtelné spisovatelky, — ale je cílem ještě jiných lidí českých, — umělců hudebníků, kteří nalézají vlídného přijetí u panstva německého sic, ale i přes všecku nesprávnou informaci povzneseného nad nízké city, jimiž zmítána je česká zem. Slečny Heritesova a Dvořákova, virtuosové Kubelík a Kocián byli zváni do Ratibořic a s pochvalami a uznáním odjížděli odtamtud.

Kolik *českých* velmožů zve stejnou měrou české umělce k sobě?

Hudební večírky tam i v Náchodě bývávaly velmi živé, ještě za života paní kněžny a dokud všecky princezny a všichni synové bývali ještě doma.... A vzpomínám, kterak kdysi, po obědě za letního odpoledne, zaslechli jsme odkudsi z parku jasnou melodii »Kde domov můj,« hranou bezvadně a sladce na křídlovku, — to kníže, vezdy ušlechtile smýšlející, uctíval skromné svoje české hosty . . .

To jen tak namátkou některé glossy, ne k referátu o Babičce, ale jen k upozornění na knihu, která

je ke cti českému umění typografickému i k potěše umělci, jehož výtečné obrázky tu tak znamenitě jsou reprodukovány! Dr. *Jiří Guth.*

⁂ **Anna Rajská-Turnovská** †. Kruh herců, kteří hráli ještě ve společnosti Jos. Kaj. Tyla, se valem menší. V noci ze dne 2. na 3. prosinec, shasla nejstarší česká herečka pí. Anna Turnovská, divadelním jménem Rajská a rozená Forchheimová. Z bývalých herců Tylových jsou tu již jen tři — pí. Marie Ryšavá, Karel Šimanovský a F. F. Šamberk. Anna Rajská se svou sestrou Magdalenou, manželkou Tylovou, prožila s rodinou jeho krušné okamžiky.

Když Tyl jako Lazar od štace k štaci na voze peřinami vystlaném putoval do Plzně, byl, jak paní Ryšavá vypravuje, láskyplně a oddaně ošetřován Annou Rajskou, která Tylovi také v Plzni oči zatlačila. R. 1860 provdala se za bývalého herce J. L. Turnovského, jenž usadil se potom trvale v Praze, kdež záhy jako publicista uskutečnil svou dávnou tužbu po klidném a trvalém existenčním zákoutí.

Anna Rajská byla ženou bystrého ducha a mnoho zajímavých podrobností ze života Tylova, jež věrně a s pietou zesnulý její manžel J. L. Turnovský zaznamenal, čerpáno z bohatých zkušeností, jež svěží její pamět dochovala potomstvu. —*r.*

⁂ **Překladová knihovna Máje**. Druhým dílem, jež sešit po sešitu dostane se se »Překladovou knihovnou Máje« v ruce odběratelstva našeho listu, bude francouzská kniha »Oko neboží kovo«. Titul do jisté míry sensační, ale zplna vystižený obsahem, jenž novelisticky řeší — dosti jest spisovatelů, kteří s oblibou i štěstím sáhají v tuto sferu — určitý problem vědecký na základě podrobných a přesných studií odborných. Nemíníme vyličováním předmětu předbíhati přímým dojmům čtenářstva a obmezujeme se na konstatování, že autorem práce je Jules Claretie, žurnalista, romancier a dramatik známý celému světu a tudíž i veřejnosti české — —

Několik jen dat životopisných.

Jules Armand Claretie narodil se dne 3. prosince 1840 v Limoges a vzdělání nabyl na Bonapartově lyceu v Paříži. Pérem debutoval r. 1860 v boulevardovém listě »Diogéne«, v letech 1870—1871 obstarával u rýnské armády válečnou korespondenci pro »Opinion nacionale« a »L'Illustration« a do té chvile ve spojení trvá s listy »La France«, »Le Temps« a »La Presse«. Rok co rok nejméně 2 svazky zařaďuje v biblioteku vlastních spisů svých, zabírajících romány, kritiky, novely, dramata, cestopisy, essaye politické a causerie kulturní. Rytíř čestné Legie od roku 1879, stal se roku 1884 předseda »Société des auteurs dramatiques« a r. 1885 předsedou »Société des gens des lettres« a ředitelem přední sceny pařížské »Comédie Française« a r. 1888 konečně povolán do Akademie francouzské. Skvělá dráha literární původně prostého reportéra novinařského.

Čtenářská obec česká seznala již řadu drobných povídek Julesa Claretie a také veškerá větší díla jeho — »Monsieur le ministre« a »Jean Mornas« — a k tisku připravovaný román »Oko neboží kovo« v nezkráceném překladě Pavla Projsy rozhojní jen počet těch, kdo rádi vidí v tištěném slově lidský ideál sdružený v přísnou pravdu. —*a.*

\+ **Vánoční výstava Umělecké Besedy**, kterou sympaticky doporučuje účinný J. Friedrichův plakát, má velmi šťastné umístění. Výstavy její mají pevný kruh svých věrných vystavovatelů a proto sebe větší výstavní konkurence ji nemůže utlačiti. Hlavní slovo tu vedou tentokráte krajináři, z nichž zejména Ullmann obrazem »V parku« a Langer efektní marinou na sebe mile upozorňují. Šetelíkovy tatranské partie dýšou svěžím krajinářským temperamentem. Obraz: »Ve skalním koutě« je pozoruhodný minuciósním provedením, jež dovedlo i jednotvárnost sujetu i barvy překonati.

Veliký obraz Bártův, jehož lepty mají svou zaslouženou pověst, je representativním kusem výstavy. Praha za soumraku postižena tu ve své zadumané kráse. Holub má zde celou exposici. Jeho řepka i hadinec jsou jako pod závojem. Po Jansovi ovšem těžko přijíti s něčím takovým. Klár Karel tu má pěknou studii z Engadinu — Josef Klár snivý pastel »Samota«. Satrova jižní žeň zastoupena je několika markantními studiemi.

Roztomilý obrázeček provedením i sujetem poslal V. Foerster (kostel sv. Mikuláše s Petřína). Škoda, že není šťastněji umístěn . . . Oba Liebscherové vyplňují vydatně katalog. Karel Liebscher má ve kruzích návštěvníků značné sympatie, čehož důkazem je několik prodaných krajinek. Z výtvarníků jsou tu zejména zastoupeni: Úprka, Amort, Vlček, Kvasnička, Říha a Havlíček.

⁂ **Syn člověka**. Tento oblíbený lidový kus Jeráb kův je v naší literatuře dramatické protějškem Kolárova »Pražského žida«. Plný vlastneneckých monologů, které střízlivějším pozorovatelům dneška zní však hodně již dutě, protože scény v této hře se podobají pestrým jesličkám s figurkami z papíru vystřiženými. Do očí nás píchá, jak je to všecko podlepeno tendencí, za každým hrdinou nebo sketou zrovna vidíme tyčinku, kterou je figurka do mechu vbodnuta. Divadlo pouhé a jenom divadlo. Všecko je postaveno pro efekt. Pravdivosti v tom

jen maková zrnéčka. Ale massy diváku rády mají hry, ve kterých se kordy tasí, kde se střílí, zvoní, na poplach bubnuje a romantická tajemství odhalují. Proto bude Jeřábek na jevišti ještě dlouho žít tímto dramatem přepodivných zápletek. — Na scénu byl nyní »Syn člověka« uveden při jubilejních vzpomínkách nějak kvapně. Zrovna vrávorali někteří naši Coquelini kolem napovědovy budky. Obsazení bylo také nějak nepromyšleno, proto tím spíše kus připomínal staré »ritršpíly«. Režie měla alespoň tomu bránit, aby ti kavalíři tak nekřičeli. Kdo vstoupil před rampu, povídal všecko s takovým násilím, jakoby do Ameriky mluvil zastydlým telefonem. Pan Vávra byl dobrý v druhém aktu. V prvním příliš barvil; opakem byl by docílil většího účinu. Rádi bychom s něho sloupli ještě ty některé skořápky přežilých manýr, proto ho nepustíme s mušky, neboť od něho si leccos slibujeme. P. Wiesner svou roli nepochopil. — V posledním aktě byly pravé přístavky důsledně na levici. Což nikdo nekontroluje režii? *ech.*

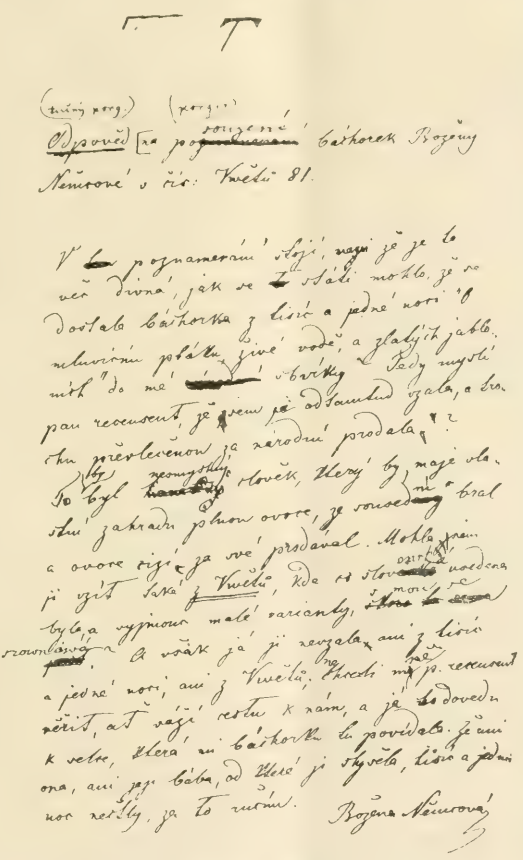

Odpověď B. Němcové na kritiku J. Malého.
(C. Včela 1846. č. 58. str. 232. — korrektury rukou Havlíčkovou.)

(Originál z majetku knihovny Musea království Českého zapůjčen laskavostí presidia Musea království Českého.)

¨ **Nové kalendáře.** Středisko českého učitelstva letos svůj kalendářový podnik ještě rozšířilo. K loňskému »Havlíčku« přibyl kalendář »Palacký«. Učitelé nejlépe cítí, jakou důležitost má kalendář v lidu a proto velice vážně přikročili k vydávání svých kalendářů. Řada komisí radila se o nich, a po rozeslání tisíců dopisů a dotazníků obsah jejich formován a připravován. Jsou to dva dobré kalendáře a zasluhují a také docilují podpory. Ale mnoho kuchařů polévku snadno přesolí, nebo se spolehne jeden na druhého, a pak se někde soli nedostává. Dnes je odbyt obou kalendářů zabezpečen a proto můžeme poraditi něco pro příští ročníky. Především, aby v kalendáři nebylo žádných pokračujících článků, dále aby vše bylo původní, nikde dosud neotisknuto (mimo část obrázků) a aby se důraz položil na belletrii. Poučení je jako neslazený lék, proto se musí pacientům dávat s mírou. Nepronesl jeden čtenář nepříjemnou kritiku, řekl-li: »Dobrý je ten kalendář, dobrý, ale trochu moc je to učitelské. Mělo by v tom být více historií ze života.« Jsme toho náhledu, že se vůbec tyto kalendáře neobejdou bez redaktora belletristy. A tento belletrista musí býti domovem v Praze, v centru literární práce. Musí míti styky a zejmena musí stále cítiti, co se právě kuje v literatuře. Z venkova se taková věc řídí těžce a zdlouhavě. Nakladatel p. A. Wiesner, který letos vykročil do světa hned se třemi novými kalendáři, dokázal v tomto směru, jaký je praktikus. Bez komisí vyhledal si belletristu, který má s autory dokonalé styky, a tomu svěřil redakci. Tento redaktor, Jan Ladecký, sestrojil mu kalendáře, které musíme prohlásiti za vzorné. Nebylo u nás dosud lepších. Všecky tři vydány v jednom svazku též (»Český Kraj«), a to je hotová anthologie. Všechny hlavní struny domácí

tvorby se v ní ozývají. Šik nejčtenějších autorů dneška je v tomto svazku zastoupen. To způsobil energický redaktor, který návštěvami tak dlouho zužitkovával své osobní známosti, až měl rukopisy, po nichž toužil. Na dopisy autoři nedají dnes nic; takových žádostí o své práce dostanou denně více již než nadávek v »kritikách,« a těch je přece dost. — Radíme tedy učitelské organisaci, aby redakci kalendářů přenesla do Prahy, a aby ji doplnila čipernym belletristou, který má potřebné styky. Nedopustí-li se redakce k tomu všemu vůči spolupracovníkům ještě nějaké veřejné pošetilosti, sestaví kalendáře, které budou až vonět dobrotou.

ech.

— **Vánoce u Reinwartů.** Z Vodičkovy ulice stává se třída. Přibývá pyšných domů, bohatě osvětlených krámů. Dávno tomu již, kdy tu vzhledný závod p. Reinwartův byl skoro jedinou přitažlivostí zraků. Ale ačkoli přibylo krásných výkladů, zde stále čestně dominuje za literaturu velikánské okno, za kterým se knihy pěkně presentují. P. Reinwart vydává hlavně knihy odborné, ale do skříně vkusně řaditi dává též všechny belletristické novinky. Proto je tu stále živo, stále veselo. Před vánocemi teprve.

R. S.

— **Vánoce u Weinfurtrů.** Knihkupectví teprve mladé, ale živě si vedoucí. Na počátku Vodičkovy ulice příchozích z Václavského náměstí jest jeho výklad první zajímavější zastávkou. Také již v nakladatelství se s úspěchem zkusil pan Weinfurter. Vydal román Konrádův v pěkné úpravě, illustrovaný, sbírku úvah a studií E. z Lešehradu a j. Jeho »Epocha«, týdenník, sledující rozvoj práce technické a vynálezy, je nemálo rozšířen.

P.

— **Vánoce u Barvičů** v Brně bývají dobou vskutku radostnou. Vše, co pěkného opustí v českém světě tiskařský lis, kniha či obraz, všechno zde dochází živé pozornosti nejen chéfa a personálu této firmy, ale i obecenstva, plnícího prodejnu Barvičovu před svátky po celé téměř dny. A to je ovšem to nejdůležitější. Bývá vzácným posílením duši unavené vírem pražských společenských, divadelních i literárních pletek pozorovati, s jakým zájmem a s jak živou účastí shánějí se tu lidé po novinkách literárních a uměleckých. Tu lidé hledají opravdu duševní stravu a nikoliv pikantní dráždidla. A zásluhou knihkupectví Barvičova jest, že dovedlo vyhověti přáním tohoto obecenstva a svésti a udržeti je v pravých kolejích.

S.

— **Vánoce u Prombergrů** v staroslavné, žel že německé Olomouci, přinášívají pod stromky českých rodin celý výběr vzorně reprodukovaných obrazů proslavených mistrů moravských i českých. Úprkovy barevné hymny moravských Slováků dostaly se odtud na stěny našich bytů a jeho »Pouť u sv. Antoníčka« nebo »Jízda králů« věru znamenitě dovede zpestřit a oživit ponurý ráz velkoměstských obydlí. A lze-li si mysliti rázovitějších obrazů náboženských nad Schwaigrovu »Matku Boží Hostýnskou« nebo »Sv. Cyrilla a Methoděje«? Ale i literární stůl této podnikavé firmy není prázdný: najdete tu především velkolepé dílo vědecké: Polívkovu »Názornou květenu Zemí koruny České« potom Kosinovu výbornou líčeň: »Život starého kantora«, rozmarné knihy »Z pole i lesa« od Brodského, »Zvířata a lidé« od Kukly a celou svéráznou literaturu hanáckou.

Mn.

— **Vánoce u Grégrů** znamenají mnoho, velmi mnoho práce, ale od let skoro výhradně v tiskárně, kterémužto oboru přiklonila se nyní firma, jejíž nakladatelské minulosti velmi čestné svědectví vydávají »Sebrané spisy Vítězslava Hálka«, jež — u básníka významu a obliby Hálkovy dosti smutné charakteristikon — firma rozprodává nyní za cenu značně sníženou. Také »Matici Lidu«, která za malý peníz po celá desítiletí roznášela po vlastech českých mnoho pokrokových a svobodomyslných myšlének, převzala nyní firma jiná. Ale něco přece firma nabízí: dva krásně reprodukované obrazy Špillarovy: »Lešetínský kovář« a »Psohlavci — Kozina«. Je v nich mnoho umělecké potence a silná dávka toho bouřlivého nadšení let táborových, jichž ohnivým řečníkem bývalo zakladatel závodu. V našich poměrech národních jsou tyto obrazy darem nejen krásným, ale stále ještě velmi případným.

S.

Toto číslo vydáno dne 11. prosince 1903. — OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — Doc. Dr JINDŘICH CHALUPECKÝ: Divadlo a světlo. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — O. V.: K stému výročí úmrtí Herderova. — FEUILLETON: Božena Němcová. — Z CIZÍCH ŽIVOTA — ILLUSTRACE: Ratiborický zámek — Božena Němcová. — Autograf Boženy Němcové.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

ADOLF HEYDUK:

Sykomora Matarijská.

Vánoční legenda.

Když Josef po Heroda vzkazu krutém
prch' z Betlema, jak boží vůle zněla,
a hnal oslíka sykomory prutem,
by matku nes', jež v klíně Krista měla,
nic neměl na cestu jen zrní klasů,
té potravou, jež světu dala spásu.

Leč z klasných polí záhy přišli k poušti,
zrn nebylo a nebylo ni vláhy,
kde slunce žár svůj dravěj na zem spouští;
tu bylo mdlým zde odpočíti záhy,
leč těžce vody strádali i stínu
a matka s dítkem zasténala: »Zhynu!«

Kmet Josef tělem zastiňuje oba,
své u výš k nebi zvedl kalné zraky
a modlil se: Ó, Pane, hrozná doba!
Zle hněvu Tvého množící se mraky
nás stíhají. Viz, já i s dítkem druže,
zde zhyneme, Tvá moc-li nepomůže!

Ó, smiluj se!.. Pán v snu děl k Josefovi:
»V zem vetni proutek fíku, jejž máš v ruce,
Vše vykonám, zač žádáš prosby slovy,
a konec bude strádání a muce;
zdráv dojde každý z vás a zdráv se vrátí,
až dobu k tomu vhodnou dám ti znáti!«

A Josef vetkl prut, kde matka spala
a jejž měl v ruce, suchý téměř, z fíku,
a hle, v tom větévka se pučet jala,
z ní v okamih kmen stal se silný v dříku
a na Ježíška v mateřině klínu
i na otce klad milost svého stínu.

Hned okřáli, leč jazyk tuhl zprahlý
a vůkol hořká pouze byla voda,
když unylé rty matky k ní se nahly;
jak okřát mohla panna bohorodá
a svěžit něžné údy svého dítka?
I vadli úpalem jak v luhu kvítka.

»Žel,« vzkřikla matka, »dítě mé, mé štěstí,
jak pomoci?« A slza v tvář se lila;
z té u nohou, z pod stromu ratolestí
křišťálná studánka se objevila,
jíž rty své ovlažila svatá panna,
a sladší byla voda ta než mana.

Leč strasti cestujících přišly v davu;
kde pokrm vzíti na neznámé cestě?
kam vůdci odejíti pro potravu?
Nic nemá, ubohý, než prázdné pěstě;
kde výživu a sílu k další chůzi?
»Zbav, Pane, nás,« lká Josef, »hladu hrůzy!«

V tom nad hlavami jejich stromu s hora
pěl zlatý pták a zkvétalo to něžně
a sladké plody měla sykomora,
jež v ruce hladných shýbaly se něžně,
až v růži rozkvetla zas bledá matka
a s úsměvem v tvář zřela jezulátka. —

Sní věky strom ten na svém stanovišti,
spleť jeho větví mohutné je houští
a pod ním posud studánka se prýští;
v tu poutník žíznivý svůj pohár pouští,
vždyť mimo ni, ač hojné vlah jsou brody,
ni krůpěj nelze nalézt sladké vody.

Tak vypravuje Kopt, muž Krista víry,
pln zbožnosti těm putujícím k vděku,
již z Heljopole kráčí do Kahiry,
kde v písku sfinx spí přes čtyřicet věků
a divý chamsin tajemnými slovy
lká rozbouřené stesky Ramsesovy.

K. LEGER:

Zkažená radost.

Také vánoční povídka.

Pětiletý Jaroušek Jindráčků také už byl zachvácen moderní skepsí, večer před svatým Mikulášem schválně neusnul a překvapil maminku, když jemu a čtyřleté Vlastě do punčošek sypala ořechy a datle, — což na tom, že ráno za trest v punčošce nalezl jenom syrové brambory, — on zvěděl pravdu a datle a ořechy vzal sestřičce.

Letos štědrý den byl mu nějak hrozně mrzutý, od rána takového tajemného šuškání po domě, takové divné úsměvy na všech tvářích, sotva s Vlastou drobátko se poškádlili, už tu byla maminka: »Ticho, ticho, děti, ať to Ježíšek neslyší, odnesl by stromeček jinam!« Sestra Jindra — ta už byla veliká, — docela se nějak změnila, oči jen jí hrály, zpívala si polohlasem a šla-li, poskakovala jako v tanci. Snad se těší, hloupá, že jí Ježíšek něco hezkého nadělí. Ona tomu ještě věří, taková veliká? Jednou docela chytila Jardu, zatočila se s ním po pokoji, pak jej vyzvedla a hubičkovala jako bláznivá a šeptala mu: »Můj zlatý Karle!« On se přece nejmenuje Karel! Za to ji kousl do tváře. I bručavá Marjánka byla dnes jako máslo, mluvila-li s dětmi, šišlala samou něžností: »Mušíte še dneš poštit, děťátka, abyšte viděli žlatá pjašátka!« Protiva! Beztoho se Jarda od rána postí jenom bílou kávou ho napájející Tatínkovi před polednem dali kousek smažené ryby, podloubal se v ní trochu, pak si vzdychl a povídal mamince: »A podívejme se, teď jsem si vzpomněl, že musím ještě — tento — někam něco koupit!« a s nevinnou tváří vzal klobouk a šel. Jarda jej oknem zahlédl, jak vešel do protější restaurace.

Taková dlouhá chvíle byla dnes! Už provedl s Vlastou všechny možné hry. Hráli si na zvěřinec; ona byla lvem a Jarda krotitelem divých zvířat a když se, hloupá, rozeřvala, aby ji opět usmířil, dělal sám tedy lva a ona pocestného, kterého lev ze své skrýše (za kanapem) divokým skokem na záda přepadne. Řvala zase. S holkami není žádná hra.

Maminka hubovala, — co tedy má dělat? Vzal obrázkovou knížku, — dostal ji loni na Ježíška, byla už celá roztrhaná. Letos by více ani takovou nechtěl, to je jen pro malé děti. Přál by si dnes takhle flobertku, anebo aspoň hezké cínové vojáky, celou kompanii. Zase jej Vlasta rozzlobila, chtěla také vojáky. Což pak jsou vojáci pro holky?

Nad knihou trošku se děti utišily a když se Jarda ohlédl po sestře, viděl, že na kanapi usnula, složivši buclaté ručky za hlavu. Také jemu klesala víčka přes oči, ale vzdoroval ospalosti. Díval se na protější dveře do zeleného pokoje, — už od včerejška byly na klíč zavřeny a maminka nebo Jindra když tam vcházely, proklouzly s takovou rychlostí a opatrností, aby zvědavý Jarda ani jedním okem nemohl se podívat, co se za dveřmi skrývá. Jakoby nevěděl! Je tam stromeček, loni tam byl také. Dnes po večeři Marjánka za dveřmi zazvoní, dveře se otevrou —

Hlava Jarouškovi zaklinkala, musel ji podepřít oběma pěstěma, ale oči se mermomocí zavíraly. Pohlédl ode dveří k oknu. O zeď opřen stál na okně malinký černý čertík, který tu zbyl po sv. Mikuláši. Perníkového Mikuláše už Vlasta snědla, ale čertíka Jarda zachránil, jenom kousek levé nohy černému ubožákovi

ukousla. Mlsná žaba! všechno ji. I čerta by snědla a což kdyby ji v noci strašil! S čert tem nejsou žádné žerty.

Vida ho, černého! teď se protáhl, odskočil od stěny a otřásl se jako psík, když vyleze z vody. To už není čertík z čokolády, to je živý, opravdivý čert, chlupatý, s kozíma rohama, s rudým jazykem a ohnivýma očima. Hledí na Jardu, ale Jarda se nebojí, čert mu jistě nic neudělá, vždyť ho zachránil takořka již Vlastě ze zubů. Taky se čert naň jenom přívětivě usmál, seskočil s okna a kráčel k Jardovi. Šlo mu to ztěžka, poněvadž měl jednu nohu kratší, ale najednou, ani Jarda nevěděl jak, ocitil se na stole před samým hochem. Sedl si na bobek a docela bez úvodu šelmovsky mžouraje očima promluvil k Jardovi jako ke starému známému: »Podívej se, jak Vlasta spí, — takle vzít inkoust a namalovat jí husarské kníry, to by byla švanda!« Chechtal se zlomyslně, — ale Jarda nic. To ho čert jenom proto navádí, aby se pomstil Vlastě za ukousnutou nožičku. Nedá se svést, chce-li čert, ať to udělá sám, on s tím nechce nic mít.

A čert pokračoval: »Už jsi viděl letošní stromeček? Ne? schovávají ho tam za dveřmi před tebou, jako bys byl ještě maličké dítě a nevěděl, že Ježíšek nenaděluje, ale tatínek a maminka koupí za dva šestáky na trhu stromeček (však jsi jich tam viděl plné fůry), trochu cukroví a svíčiček, a řekne se Ježíšek! Však večer uvidíš, bude to zase jako loni, na místo radosti samá mrzutost. Tobě nedají, co si přeješ (flobertku), ale nějakou hloupou knížku. Vlasta dostane panenku a ještě dnes ji také rozbije. Bude řvát a na tebe, chudáčku, to svede. (Jardovi lítostí div slze do očí nevstoupily.) Jindra přinese tatínkovi vyšívané střevíce a hned se bude omlouvat: »Prosím tě, tatínku, odpusť, že nejsou ještě hotovy, já měla tolik práce!« Tak to dopadne každý rok, nikdy není s vyšíváním hotova. A Marjánka dostane na šaty a bude celý večer bručet a kabonit se jako loni, že naproti u doktorů dostala služka lepší látku. To máš potom štědrý večer! A k tomu smaženou rybu, kterou ty nerad. Že aspoň po večeři ty karty —« A čertík se rozesmál řezavým, zlostným smíchem. Jarda v duchu dával mu za pravdu, vždyť on to také dobře ví, třeba mu Jindra chtěla namluvit, že andělíčkové přinesou stromeček, navěsí naň cukrovinky a večer rozsvěcují svíčičky.

»Díval jsi se klíčovou dírkou do zeleného pokoje?« ptal se čertík.

»Díval!« odvětil upřímně Jarda, »ale nic jsem neviděl.«

»Tak jdi a zkus otevřít dvéře, Jindra před chvilkou tam vešla a zapomněla klíčem otočit.« —

V tom okamžiku Jardovi z rukou vypadla obrázková knížka. Probudil se, vytřeštil oči a nejprve podíval se na okno. Čertík tam stál opřen o zeď jakoby nic, jakoby ani pět neuměl spočítat. Ale Jardovi v hlavě vrtala čertova slova.

Už se kolem šeřilo, v celém domě vládlo jakési sváteční ticho, jenom za dveřmi v zeleném pokoji ozýval se tichý šepot, nějaké podivné zařinčení, jako když se vleče šavle po zemi. Jarda vyskočil. Co se to tam děje? Kdyby tak opravdu nebyly dvéře zavřeny —

Potichu se přikradl, stiskl kliku, — věru, dvéře povolily! Protáhl se chytře. A zatajil dech úžasem. Viděl v šeru stromeček vysoký až do stropu, otočený zářícími nitkami, zlatými řetězy, ověšený cukrovím, až se snítky ohýbaly. Chvilku tak stál v ustrnutí, oslněn tou krásou a nejistota se v něm vzmáhala: což jestli opravdu andělíčkové, jak tvrdila Jindra? Ale v tom okamžiku již bylo po nejistotě.

Uviděl samotnou Jindru. Stála na židli a vypínajíc se na špičkách, chtěla upevnit červenou svíčičku na samý vrchol stromečku. Marně se napínala, nedosáhla. »Jste malá!« ozval se veselý hlas na druhé straně stromku a zároveň zase ono divné zazvonění, jako od šavle, »dovolíte-li, vyzvednu vás drobátko!« Jarda vytřeštil oči. Nějaký pán v uniformě (ale ne vojenské, hned to rozeznal) přikročil k Jindře a obratně ji v náručí vyzvedl. Jindra trochu vykřikla, ale jen tak na oko a když upevnila svíčičku, poprosila: »Už mne pusťte!« Pustil ji, ale ne až na zem, zůstala mu viset na prsou a on ji tiskl, objímal a líbal a říkal: »Můj zlatý andělíčku!« A Jindra — vida ji! — jen se řehtala a nechala se líbat! Tak tohle jsou ti tvoji andělíčkové? pomyslil si Jarda. No, počkej, Jindro, tohle ti nedaruju!

»Má-á-áminko! Máámínko!« rozječel se plným hrdlem. Ti dva odskočili od sebe, jako když do nich hrom udeří a pánovi v uniformě zapletla se šavle mezi nohy tak nešťastně, div nepadl. Hned je vidět, že to není opravdový voják.

Na prahu objevila se udivená maminka s lampou v ruce, za ní tatínek v županu.

»Co se děje? co se děje?« ptali se oba.

»Žádní andělíčkové tady nebyli!« křičel Jarda, »to Jindra sama stromek strojila a ten pán ji vyzvedl a pak ji líbal!« Viděl, že mu uzardělá Jindra hrozí, ale nic nedbal. On jí dá andělíčky!

»A to se podívejme!« řekl užaslý tatínek. zakroutil hlavou a spráskl ruce. »A tohle — «

Maminka honem tatínka konejšila: »No, mlč, mlč, staroušku, vždyť přece víš, pan adjunkt Žežulka že má naši Jindru rád —«

»Tak?« tatínek jen vyvaloval oči.

»Nic proti tomu přece nemůžeme namítat, je to hezké postavení a pan adjunkt má nahoře protekci, proto jsme si ujednali, že dnes večer pan adjunkt bude u nás a že —« maminka škytla a zástěrkou otřela oči, »dnes večer požádá o její ruku.«

»A to se podívejme!« divil se upřímně tatínek. Jindra mu padla okolo krku: »Drahý tatínku, já jsem tě chtěla dnes překvapit!«

»Aha, to místo těch nedodělaných pantoflí!« myslil si Jarda a díval se na pana adjunkta, jak se uklání před tatínkem a vzadu svojí nešikovnou šavlí při tom se stromku sráží cukroví i ovoce.

»Bylo by to bývalo krásné překvapení,« mínila maminka, ale najednou se obrátila k Jardovi: »a to's ty nám všechno zkazil, nezbedníku! Co jsi sem šel slídit? Nám zkazíš radost a sobě taky!«

»Je to uličník, nelze to s ním vydržet!« přikládala Jindra Jarda zkroušeně sklopil hlavu a pomaličku ustupoval ke dveřím, neboť tady ho půda pálila pod nohama a všichni naň hleděli jako na zločince, který lidem kazí radost. Už by byl skorem šťastně bez pohlavku unikl, když se ve dveřích objevilo něco. Mělo to jako Vlasta plavé rozcuchané vlásky, krátkou modrou sukýnku jako ona, ale Vlasta to nebyla. Neboť mělo to takové černé husarské kníry natažené přes růžové tvářičky až k uším.

Všichni vytřeštili oči na to malé stvořeníčko s vousy, až první maminka vykřikla: »Bože můj! jaký to bezbožník! co od něho ubohá Vlastička zkusí!« A pěstí pohrozila ubohému Jardovi, který pranic nechápal. Tatínek, zdá se, pochopil tentokráte trochu lépe, řekl jenom: »A to se podívejme!« a již nešťastníka chytil za ucho. Nadarmo Jarda se dušoval, že o ničem neví, to že se vymstil Vlastě čert za to, že mu včera nožičku nakousla, nevěřili mu.

Celou hodinu na kanapi vyplakal lítostí, že mu lidé křivdili, a utišil se teprve, když maminka slíbila, že mu Ježíšek přece dnes nadělí kompanii vojáků a pan adjunkt mu půjčí svoji šavli (beztoho s ní neumí docela zacházet! však se podívá na Jardu!) A když přišla čistě umytá Vlastička, svěřil se jí pod pečetí tajnosti, co mu provedl zlomyslný čertík. Vlasta vyvalovala oči a opravdu počala se té potvůrky na okně bát. Na konec však přece ještě před večeří milého čerta snědli s Jardou na polovic, aby i v této povídce se ukázalo, že zlý spravedlivému trestu neujde!

♡ ♡ ♡

ALOJS ŠKAMPA:

Vánoční stráž.

Karlu Legerovi.

Na stráž ho vedli v zimní mlhy šeru,
bylo to zrovna štědrém o večeru.
Až na Petříně, v zasněžené pláni
kdes u zdi Hladové měl prvé stání.
Obchůzku koná, jak mu předpis velí —
leč jak se bránit smutku — nepříteli?
Vzlet mladých křídel tvrdou spjat je kázní,
nadarmo hlava zbojným vzdorem bláznÍ . . .

A mladý voják zvolna kráčí sněhem,
prsty ho zebou, čelo pálí žehem . . .
Najednou z dáli do ticha se vzneslo
volání stráží — bědných bratrů heslo!
A vojín nováček, jenž kolnu hlídá,
houkáním táhle druhům odpovídá . . .
A jako echo ze dna skalní sluje —
hlas jiných stráží v tmách se opakuje,
až zaniká — — —. Pak ticho kol tím větší
zalehlo prostor neslyšnou svou řečí . . .
Zachvěl se voják, cítí bázeň vskutku!
Proč dlí tu dnes, proč tolik má zde smutku?
Proč právě dnes je odsouzen tu dleti,
v ten slavný den, jejž všichni doma světí?

Velebný souzvuk zvonů vznes' se z dola
a jejich píseň k celé Praze volá
i nad Petřín a sněžné jeho pláně —
zvěst radostnou o Narození Páně!

Vojáku bědný, co ti chvěje rtoma? . . .
Vánoční zpěvy v duchu slyšíš doma,
vzpomínkou těkáš na svém rodném statku,
dlaň tiskneš otci, k srdci vineš matku —
a v trpkém smutku přítomnosti tvojí
zas aspoň na mžik slunce krásy stojí!
Žel, na mžik jen! — neb vidmo blaha mizí,
kdy skutečnost je pro illuse cizí . . .

A sem a tam zas vojín šlape sněhem,
zbraň studí jej, však čelo pálí žehem.
Tam, odkud zvony slavným duní hlasem,
tam dolů k Praze zahledí se časem . . .
Ach, což i tam je bídy, útrap, nouze,
jimž úsměv dneška — výsměchem je pouze!
Co žebráků tam těká bez přístřeší,
jež svatá noc svým divem nepotěší!

O nemocných tam v opuštění stená
a darmo volá Ježíšova jména!
Zda sytí sobci aspoň drobtem z dlanč
v jich zoufalství se rozpomenou na ně?
Či na dnešku jen šťastní mají podíl
a pro bídné se Kristus nenarodil? . . .

Hle, i ta zeď, k níž obchůzku zde koná,
proč zve se »hladovou«; jak vznikla ona?
Proč zuby má, jak na cimbuří hradu,
proč sama hrozným symbolem je hladu?

Však: jedna! — dvě! — a zpátky podél kolen,
ach, dnešní večer byl mu ztrpka zvolen!
V tom houkl z dáli pozdrav bdělé stráže. —
Jí odpovědět přísný povel káže.
A mladý vojín rychle vrátil heslo . . .
Jak se to smutně tichou nocí neslo!

♡ ♡ ♡

FRANT. SOKOL-TŮMA:

Ježíšek na Valašsku.

Tam vysoko v horách valašských mezi velebnou Kněhyní a Stolovou je škola, horní škola v Čeladné. Ve Velkých Kunčicích vsednete do saní, dobře se zabalíte do kožichu a jedete se dívat, jak že ta lidská bída vypadá na Valašsku.

Cestou dohoníte umrzlé děti, buď jednotlivě, aneb v houfkách, buď s rodiči, aneb bez nich. Nevšímejte si jich. Je to bolestné, žalné, trudné.

Jsou ty děti vychrtlé, zapadlé tváře jejich jsou bledé, zamodralé. Rodičů jako dětí! Nedívejte se jim do očí, uviděli byste tam takový bolestný výraz, takový nějaký divný dojemný a dojímající lesk, že byste se zastyděli sami před sebou.

A jsou ty děti tak chudě, chudičce oblečeny, některé pouze o jedné tenké sukničce, plachetce na hlavě a chlapci v plátěnkách, a někteří v dřevěnkách, bez punčoch. A nic na to nedbají, že severák tam od Ondřejníka tak žehne jim pod tu sukničku tenkou, přes nahé, zimou do ruda zbarvené nožičky. Dnes ničeho necítí, pospíchají vesele, jako nikdy snad — do školy.

Ježíšek přišel se podívat na Valašsko.

Čupají po sněhu co nejrychleji, uctivě vás pozdravují a podívají se tím velkým, navlhlým okem valašským bez závisti za saněmi, na nichž ujíždíte.

Zahnete od Čeladenského kostela ostrým úhlem na pravo a vjíždíte do soutěsky stále více se svírající. Je to malý průsmyk, vedoucí podle čeladenského potoka, jednou z nejkrásnějších partií valašských hor — do Uher.

Celý ten zimní kraj, nádherné panorama krásy valašské zjeví se před vámi Jste okouzleni, nadšeni, uchváceni.

Velebná Kněhyně, jejíž »gigule« se ztrácí ve zlatorůžových mlhách slunného odpůldne stkví se před vámi; kousek dále »Čertovy mlýny« a dále »Radhošt« a v levo »Smrk« a dále »Lysa hora«, vysoko »gilulou« svojí v mlhách se ztrácí.

Paprsky sluneční, zimní a nehřejné, odrážejíce se od krystalů sněhových rozsévají statisíce démantů. Barevná tato hra tvoří nové a nové skupiny lesknoucí se a hořící — — —

Za vámi slunko tam od »Skalky« vysílá tuto hru a bije do obrovských zasněžených strání sněhových.

Jste už u školy prostřední; tam se pěkně podívejte, jak vypadá. To je »nová škola« a bydlí v ní náš valašský básník, učitel Kallus.

Než hezky »drckem« hena hore — sjedete ještě jeden kopeček a jste již u samé soutěsky a vjíždíte ku škole, našemu to cíli dnešní pouti.

Vítá vás učitel. Vítá vás srdečně, po způsobu valašském u dveří a hned dále »kušček za ním« jeho žena. Jsou rození Valaši, srdeční a upřímní oba. Vejděte do vnitř.

Hospodyňka vás zve ku svačině; omlouvá se, »že tolej hosti nečekala,« hostí nás výtečným domácím pečivem a kávou.

Ale vy chcete vidět bídu? Pravda? — Posedte a pobavte se zatím. Počkejte . . .

Za půl hodiny přichází pan učitel a s radostí v oku hlásí: »už jsem stromeček rozsvítil!

Vstupte do školy. Obyčejná vesnická místnost. Bez pochyby kdysi ze světnice bývalé chalupy udělali z nouze školu, jednotřídku, v níž se mačká sto i přes sto dětí. Vzadu plno lidí dospělých: muži, ženy. Chudě jsou

oblečeni, ale čekají, co se bude díti. Vždyt Ježíšek zavítal na Valašsko.

V zadních lavicích sedí nejstarší žáci k vůli mravnosti. Hoši na levo a děvčata na pravo. Jdou sice ze školy třebas půldruhé hodiny cesty spolu, s a m i l e s e m, ale předpis je předpis. Je to tak nařízeno.

Světnice učební je dětmi nabita a prosycena vzduchem oné vůně, dle níž poznáváte venkovana s hor a již obyčejný měšťák nesnese. Ale jen pobuďte. Otužíte se.

Jsou zde již pan farář z Čeladné, starosta i cizí hosté, rovněž dvě dámy — »polo Němkyně.« Předseda místní školní rady vysvětluje význam vánočního stromku, rovněž i pan učitel, p o n ě v a d ž v t é t o š k o l e b y l v á n o č n í s t r o m e k p ř i s p ě n í m d o b r o d i n c ů s p o l k u p r a ž s k ý c h t u r i s t ů — t e n t o k r á t e p o p r v é a t o b y l o r o k u 1898 (a od té doby tam vůbec nebyl).

Musíte vyslechnouti celou řadu básniček. Musíte! Jsou prostě, neuměle přednášeny valašským přízvukem, který se vzdorně vzpírá vašemu sluchu, ale jádro jejich dobré, jako to valašské dítě, které je přednáší.

A nyní — dívejte se — přijde malá děvucha, klekne pod stromečkem, sepne tak zbožně ruce a tak vroucně a žalostně ve verších se modlí. Zdá se vám, že byste zlíbali to dítě, uchvacuje vás jeho hlas i zjev, ale hledíte tam někam oknem ven . . . Co? Pláčete? E h, t o j s t e j e š t ě n e v i d ě l i b í d u.

A v těch slovech modlitby, tolik doufání, naděje a víry. Toto vychrtlé dítě modlí se tu vroucně k Tomu, který dnes přišel sem, do těchto nehostinných hor poprvé — k Ježíškovi volá, v něho důvěřuje a všecku skládá naději.

A on je tak dobrý . . .

A dítě ukončuje modlitbu a v posledním dvouverši jako by celá žaloba se chvěla:

»Ty, Ježíšku, nám nahraď otce matku
a každému dej něco na památku.«

Tento poslední výkřik — Jakoby rázem se vám před zrakem setmělo. Děcko se neohrabaně uklonilo.

Zdá se vám, jakoby tam v zadu, v řadách těch diváků zbožných, zahledli jste rozedraný háv Bídy horské . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

A vzduchem jakoby šveholilo:

— — »Nám nahraď otce, matku« — —

Duši vám to střebe, rve vám to srdce a drásá nitro . . . Je to sirotek, polonahý, vychrtlý, ach tak vyhladovělý, že se až divíte. Na hlavě »šatka«, lehká kazajčička, sukničká modrá, jediná a nohy holé, nadité do starých zalátaných papučí — — —

»A to děcko sem ide ale dobrú hodinu a domu hore ide při dobré pohodě, brzy půl druhé hodiny až hen tam pod »Stolovú« — praví vám pan učitel. A pan farář dokládá:

»Rodičův nepoznala. Matka zemřela po porodu — «

»A otec? — «

Veliký otazník ve vzduchu vám věstí byste se dále neptali, jen tak pan farář dodává:

»Matka byla na uherské straně, v Přešpurku na práci u zedníků — — —

»Jak se jmenuje? tážeme se.

»Maryška Faldynova.«

»A kolik že jí let?«

»Osm,« praví pan učitel a dodává: »A denně tuto cestu do školy koná. Je tam u chudé rodiny za pasku. Nikdo na ni platit nechce a přátel tu není.« A pohladil dítě po vyhublé tváři, jež s důvěrou k němu vzhlíží — —

Přináší se velký koš. Děti nevědí kam dříve hledět. Se stromku, na němž jsou dárky, ke koši, který se otvírá, se cesta jich očima stale měří.

Začne podělování.

»Napřed jdou sirotci,« zavolá pan učitel a volá prvého. Dostal celý oblek. Neví, co má dělat. Chce líbat ruku, která mu to podává, ale polibek jeho pálí, je žhavý jako slza hladu, sotva se dotknul ruky, tato bezvolně se odtrhla. Za ním jde děvče. Sirotek. To samé. Zde druhý — třetí — čtvrtá — pátá. Jde Maryška a za ní »ogar« (chlapec) a toho vám po straně ukazuje pan učitel:

»Podívejte se, pánové, prosím, tak vypadá bída . . .

Prohlédněte si toho »ogara«. Tenké, plátěné kalhotky, staré škarbaly na nohou, cajkovou kazajku a k tomu rozervanou beraničku a s ním Maryška Faldynova. A tyto dvě děti chodí přes půldruhé hodiny cesty v horských větrech do školy a dnes je mráz 27° R. pod nulou.

»Matka mu zemřela před čtyřmi měsíci při operaci ve Vídni. Strhala se. Otce neměl . . .« vysvětluje pan učitel.

»Tu máš ještě papuče,« chvatně praví milosrdenství toho, kdo poděloval.

Každý ten sirotek vám po valašsky řekne jen: »Pan Bůh zaplať,« a vám je úzko při tom. Řeže vás to do duše, pálí vás to, bolí vás to.

Což té bídy tolik musí býti?

Sáháte do kapsy a podělujete tyto sirotky, dáváte jim, co vám přijde do ruky.

Oči září. Vše je v radostném rozechvění, Bledé tváře, které na vás s počátku ztrnule hleděly, se usmívají, červenají. Souměrné obličeje děvčat, zárodky krásy valašských děv k vám tak přítulně hledí a zdá se vám, že bída se krčí tam v koutku — — vzadu, ale čeká — — čeká, aby se na ně co nejdříve

vrhla a svými klasavými dásněmi zahryzla se ještě hrozněji do jejich vychrtlých tělíček.

A podělování dále trvá. Jeden za druhým. Jak jsou na řadě. Hoši i děvčata. Sirotci celé obleky ušité; chudí mající rodiče kusy látky na obleky.

Konečně. Koš se polovyprázdněl. Nyní přijde řada na všecky. Náruč balíčků od jedné řady dětí ke druhé. Každý dostal ořechy a jablka. I ty co nemají potřebí dárků oblekových — ale těch je málo — dostaly ořechy a jablka.

»A každému dej něco na památku.«

Děti vážou si dárky do šátečku. »Dostali jste všichni?« táže se pan učitel. »Ano,« zní to sborem. »Kdo nedostal ať vstane.« Nikdo nevstává. Všeobecné uspokojení.

Je vám tak teplo u srdce. A když se pan farář modlí za dobrodince s tou drobotinou, stydíte se za ty, kdož citu pro tuto bídu nemají, kdož nepocítili nikdy onoho blaživého pocitu, vznikajícího z vykonaného dobra.

Slibujete si, že vynasnažíte se aspoň rozšiřovati vědomí, jak že ta bída valašská vypadá.

Ano slibujete. Chcete, ale uslyší vás kdo? Bude chtíti slyšeti? Tolik se dnes pěstuje kult moravský. Tolik se mluví — a kde jsou skutky? Na horách valašských už dnes tak častý je skřek cizácký — — —

Je tvrdý ten život našeho Valacha. Nevědomost, otupělost, bigotnost a z toho vznikající fatalismus ubíjí tento čilý, od přírody nadaný a temperamentní lid. A málo těch, kdož by se tu obětovali a ještě méně, kdož by pracovati chtěli — — —

A je to tak nutné, tak potřebné míti skutečnou, ne románově zabarvenou představu o duši a nitru našeho horala; stojí za to.

Sem pozřete na tyto děti, na jejich tváře a což, kdybyste viděli do jejich žaludku. V zimě chodí do školy s radostí, poněvadž tu dostanou v poledne talíř polévky — — — Ne touha po vzdělání žene je do školy — ale hlad.

A od malička v této strašně svírající bídě propadají hlouběji a tonou v duševní temnotě a mravní bídě.

Tato děcka o kousku »pagáčku«,*) chodí tam s těch hor denně dolů a nahoru. A takový »pagáček«**) ještě mnohdy zámožností.

Hlad je denním jich hostem i zábavou.

»Popilte si, ať jste za šera doma,« napomíná pan učitel.

Slunce posledně ještě zazářilo bleděrůžovým světlem, jakoby čarovnou mocí vykouzlila takový zvláštní jas na sněžných obrech — —

Sednete do saní a ujíždíte zpět. Stíny se plazivě vlekou za houštinami.

Tam od Ondřejníka, jako by vás rázem bičem švihl. Tak divoce a ostře zadul severák, takový ostrý, řezavý hvízd projel mezi horami a tam někde zanikl pod »Čertovy mlýny«.

Pěkně se zahalte, kožich přitáhněte až po uši.

Ujíždějte rychle. Neznáte horské větry, nedovedete si jejich vzteklost představit.

Již se neopakuje hvízd, již to šumí, hučí, hvízdá, syčí, ječí . . . řve.

A tma je kolem, tma, v níž nerozeznáváte ani obrysy.

Než vy tamto máte již cíl — nádraží. Dojeli jste šťastně, ale kdybyste viděli — — —

Tam — ty děti — — —

Ubožáčkové — — —

Maryška Faldynova se svým spoluškolákem. Tma je zastihla, sevřela, vichr hýkající ve skalách prožírá jim už kosti a domu ještě tak daleko — — —

»Martine, to sa pánbůh hněvá. Pravda?« praví a Martin odpovídá svým fatalistickým »Móže.«

A spolu kráčejí krok za krokem. Nedrží se za ruce, umrzly by jim.

Ani se nebojí ty děti černé tmy. Po chvíli praví Maryša:

»Vidí nás maminka s nebe?«

»Snáď« — krátce odpovídá Martin.

A zase jdou spolu — — —

A vichr divočejší a vzteklejší, jakoby rozvrátit a pohřbit chtěl všecko v těchto horách. Hvízdá a probíhá každým průlomem, olizuje každý kout a divoce se tam ve výši chechtá...

A ty děti sotva vzdorují. Slabé jejich tělo podléhá.

»Martine, nebola ťa nohy?«

»Ale co by. Šak už budeme skoro doma« — odpovídá Martin.

»Ešče ale z půl hodiny«, vyráží Maryša.

»No.«

A Maryša nechce se přiznati, že už nemůže vzdorovati.

Jdou ještě tak chvilku.

»Martine mně je zima,« drkotavě a polohlasem praví Maryša.

»Tož sa ustroj do tých habů, co si dostala,« praví Martin a dodává: »aji já sa ustrojím.«

Našli si koutek pod skalním výběžkem a ustrojili se. A znovu se vydali na cestu. Tma zrovna zhoustla, nelze ničeho rozeznati. Děti klouhají, smykají se, padají a cesty neubývá. Nikde světélka. Sami v tom hrozném ječícím severáku, opuštěny a na sebe odkázány.

»Ježíšku, pomoz nám,« poloplačky zvolá Maryša a Martin k tomu dodá:

*) »Pagač z brambor a mouky a někdy i z otrub na plotně nebo na cihle sušená placka.

**) Při přednášce v Praze r. 1902, kde ukázal jsem podobný »pagáček«, mnozí nechtěli věřit, že to k jídlu, domnívajíce se, že suchý pagač je kámen. Pozn. sp.

»To mňa nohy bola.«

Vyšly z nízkého lesa a nutno jim projíti po holé »Gruni« *). Vichr smetl sníh a zavál cestu.

Jdou, ale poznávají, že chůze je obtížná a že cesty neubývá. Pojednou praví Maryša: »Hádám, Martine, že sme sa uminuli cesty.«

A Martin opět odpovídá svým fatalistickým: »Móže.«

A nyní poznávají, že nejsou na pravé cestě. Došly ku skalní stěně upoceny a znaveny.

Síla jejich vyčerpána. Slabé tělíčko nemůže vzdorovati.

»Odpočinme si, Martine,« praví Maryša a chápe svého druha za ruku.

»No móže,« odpovídá Martin.

A vyhledaly si útes skalní. Zdá se jim, že zde tak nefouká.

Usedly, přikrčily se, jako dvě ptáčata a sdělovaly si dojmy dnešního dne.

»To bylo krásné, hajak v kostele,« šeptá Maryša.

»A jak pěkně kázali pan farář« — dodává Martin.

»A Ježíšek jak sa díval se stromečku.«

»A každému něco nadělil.«

»A je ti teplo v té sukni?«

»Je, ale větr ju profukuje.«

»Aji moje gatě, ale přecaj sú lepší než ty staré.«

A tulily se k sobě ty děti, tak jakoby věděly, že na širém světě jsou sobě celým světem.

Nechápaly, že kolem nich v hukotu větru řítícího se lesem, v němž to hvízdalo a sténalo, ozývá se Smrť. A tam vzadu vlčíma očima z kotliny se sem dívá Bída . . . a klasavé dásně její rozvírají se k šerednému úsměvu.

Ani se nebojí ty děti. Nebojí se rozzuřené přírody. Žijí v ní a s ní. Znají velebnou její krásu i příšernost její hrůzy. A čeho by se bály? Či mají co ztratit? Či snad život? Eh, či má život jejich nějaké ceny? A má-li, proč ho neochrání ten, jenž má na něho práva po zákonu?

»Slyšíš, jak ta Meluzína hvízdá? Ale je zima, Martine. Ani sa pohnút brzy nemožu,« šeptá Maryša.

»Aji mňa je zima.«

»Gdyby tu přišla včilej maminka a vyvedla nás na cestu, viď, Martine —«

»No.«

»Ale ona k nám nemože a proto přišel Ježíšek — Martine — to je zima — Eh — už ani nevidím —«

Hlavička jí klesla na prsa.

»My nikoho nemáme, Martine, ani maminku, ani tatínka — — Kdybysme měli tatínka, tak by nás včil hledal, ale nás nikdo nehledá,« tesknĕ dodával Martin.

A ztišily se. Více a více se tulily a krčily k sobě, aniž by věděly, jak blíží se Zkáza a Zánik.

»Jak to bylo dneskaj pěkně« — šeptá již v polospánku Maryša, »tajak v nebi. A Ježíšek — všem nadělil. Všem. Jak je hodný Ježíšek — Mám včilej novú suknicu aji papuče — ej to mi bude teplo — Viď — Martine —« A s radostí zářící tváří šepce:

»Ty milý, dobrý Ježíšku
nám navrať otce, matku
a každému — dej — něco na — památku — —«

A Martin neodpovídá.

Křečovitě sevřel Maryšu. Hlavu jí skoro vrazil do vyhublých prsou. Jenom ještě zuby zadrkotal a — usnul — — —

A Maryša schoulena objímajíc Martina tiskne se k němu a s klidem ve tváři radostí oživené usíná . . .

A oba usnuli na věky. Bez bolesti a nářku, bez výčitek na hrozný osud svůj, jako dva héroové propadli zániku, beze slov trpkosti.

Smrť je políbila ve tvář a s ječícím větrem, jenž řval zde příšerný pohřební chorál, letěla dál.

A tam po »gruni« plíží se Bída, ta pravá, hrozná, valašská Bída, ta Bída horská, zimní a spokojeně se dívá na své dílo a uleha ke skupení, jemuž ustlala tak pěkné lůžko.

A tento vichr přivál ku ránu sníh. Jako peřinou obalí tyto dvě děti a za dva dny zjistí se, že se ztratily.

Nebude mnoho křiku. Nikdo za nimi nezaplakal, nikdo je nepohřešil, nikdo nečekal a nikdo je nemiloval . . .

V zimě se husy nepasou.

Z jara je najdou někde ve sněhu ohlodané k nepoznání a potom se do toho vloží — zákon — .

Ujíždíte ve vlaku rovinou a v hlavě vaší plno dojmů co jste viděli.

Jaké bylo by vaše nitro, jaké dojmy, jaká představa o životě horalů v zimě, kdybyste poznali a prožili to, co oni prožívají, trpí a proti čemuž jsou bezmocni: příroda.

Jen tak nahodil jsem vám »momentku« o tom životě našich hor. Nechci tím jiného říci, než abyste přemýšleli a uvažovali. Vždyť ti horalé jsou naší krve a přec tak opuštění, osamocení, zapomínáni a často bychom se od nich měli učit, jak se má milovati rodná půda, třebas nehostinná a mnohdy nepřátelská.

*) Gruna = vrchol kopce, kde nerostou stromy.

JAROMÍR BORECKÝ:

Vánoční sloky.

Když, snivý Ježíši, jdeš po lilijích sněhu,
jak hvězda mořská, jež se v záři chýlí
v dým vonných břehů,
Tvé oko soucitem plá tmavé v svět, jenž kvílí,
dech balsamických rtů Tvých dýše něhu,
když, snivý Ježíši, jdeš po lilijích sněhu.

Ve stříbro míhavé, jež s řízy Tvé se roní,
dav cherubů Tvých v hymnách splývá zlatý,
jdeš Velký, Svatý,
a růže krvavé — Snů lidských Vzdechy — sváty
nad klínem Tvým se do myrt v mdlobách kloní,
ve stříbro míhavé, jež s řízy Tvé se roní.

STANISLAV JARKOVSKÝ:

Panáček z bezové duše.

Od příštích Hromnic za šest let udělá mi můj krejčí pan Krákora na černý kabát »vyznam«, na nějž se oba dva těšíme od té doby, co byl zaveden záslužný peníz za čtyřicetileté věrné služby. Věrně sedím už celý průměrný věk lidský za vysokým psacím stolkem toho kumbálku, jemuž pan chef, aby mně i sobě život v něm osladil, říká »kontoár« a do něhož se vejdeme právě tak my dva prodávajíce tam kamna, spíš v malém než ve velkém. Osmnáct let jsem tam ty kachle prodával za svobodna, potom už pode jhem manželským, které se mnou snášejí moji tři hoši, Jaroslav, Vratislav a Vladislav.

Už tenkrát, po osmnácti letech obchodní praxe myslil jsem, že jsem nabyl dosti rozvahy i rozumu mezi těmi kamny, v jichž okolí jsem se neustále pohyboval a vůbec žil, neboť naše skladiště sousedí v suterénu hned s kontoárem a tam jsou rozestavena kamna kolem stěn, kamna všeho druhu, bachratá i úzká, vysoká i nízká, a kamna všech barev, nejjemnějších odstínů. Pořád jakoby se usmívali tito kachloví svědci úmorné píle svého chefa a jeho pomocníka, jemuž domovník a po něm celé sousedstvo říká pane účetní. Chef mi říkal za svobodna jenom »voni Buriánku«, co jsem ženat »pane Buriánek«. Někdy kachloví ti svědci také jakoby škaredili nebo skřípali zuby — moje manželka ani netuší, jaký má vliv na jejich fysiognomii.

Ale přesvědčil jsem se, že i po mnohých létech manželství, počítávaných dvojnásob, dovede člověk klopýtnouti, ať tak obrazně dím, na rovné silnici života, i nezmítaného žádnou »volností slz, smíchu, zoufalosti a štěstí, volností krve, cítěním a splynutím s neznámým, mátožným zjevením, jež by doplňovalo mé vítězství a mou svobodu, — splynutím s něčím, co by bylo mé jako oči, mozek a srdce, jenže pathologicky by mělo menší význam duševní, protože jsem žil tím dřív, než uvědomil jsem si toho určení.« To by mi moje manželka dala, kdybych jí s něčím takovým přišel! . . . Když jsem vstoupil do skladiště po onom štědrém večeru, všecka kamna jakoby se na mne byla šklebila, ba i ty kachlové vzorky, složené v jednom koutě, měly pro mne jenom uštěpačný výsměch.

Nepůsobil nám valných starostí štědrý večer, přes to že již od Dušiček býval předmětem rodinných hovorů vůbec a porad s manželkou zvlášť. Ježíšek překvapoval moje kluky zimními punčochami, botami, nátepničkami, sem tam nějakou kravátličkou, kabátem neb kalhotami, pak držátky, tužkami a pery, pro potěšení také nějakou drobností, tak za dva nebo za tři šestáky; dary jeho byly tedy střízlivé jako já, pan Buriánek. Důležitější byla otázka, co budeme o svátcích vařit, neboť dobrý oběd je ta jediná věc, na kterou si potrpím. Vždyť těch radostí nemá člověk vůbec tak mnoho, neřku li našinec.

Naposledy také jsme to tak smluvili: k obvyklým zimním potřebám dostane Sláva, student ve třetí reálce, notes s kalendářem, ale bez tužky, Slávek, který je v první reálce, notes bez kalendáře, ale s tužkou, a Sláveček, který chodí do čtvrté obecné, vyslovoval již od října jediné přání míti panáčky z bezové duše, takové, co se sami postaví, i když je člověk převalí; pan učitel jim ve škole něco takového ukazoval a nevěda rozdmychal v malé duši dětské plamen, k jehož hašení já byl povolán. Poněvadž totiž panáček tento náležel patrně do oboru věd a umění, byla starost o jeho opatření ponechána mně, neboť jsem také člověk studovaný. Mám dvě latinské a po jejich tenkrát poněkud smutném skončení tříletou obchodní praxi ve špeceraj, u kupce Vondráčka, purkmistra v mé domovině ve východních Čechách, který má na

svědomí nynější můj naprostý nedostatek bohaté kštice, jak s mým vlasem neopatrně zacházel; štěstí, že uši nemají tak slabé kořeny. Výchovu pana Vondráčka dodělal v Praze jednoroční obchodní kurs, z něhož vyplul jsem rovnou do světa širého, do kontoáru nynějšího svého chefa. Ale přiznám upřímně, že z těch studijních dob žádný bezový panáček stopy v mé duši nezanechal, a sám jsem byl na toho panáčka poněkud zvědav.

Ještě na loži manželském a v nočních tmách jsme o tom panáčku hovořívali, neboť ani moje manželka, žena jinak velice rozhodná a rázná, nevěděla nic určitého o panáčku, který, poněvadž ve škole se vyskytuje, musí býti asi nějakým důležitým prostředkem paedagogickým. Poněvadž věc nebyla ještě akutní, manželka rozhodla, abych se poradil s nějakým odborníkem.

Chodívám do »Kufru«, třikrát za týden, tak trochu se obveselit — je to to jediné vyražení, kterého si dopřeji, jindy na hospodu ani si nevzpomenu. Chodí tam také takový veselý mladý pán, říkají mu pane professor, a ten by mohl poradit. Ačkoli frisér Lahoda tvrdí, že to nemůže být professor, nebo žádný professor není veselý a o zemské školní radě každý mluví s úctou; náš professor na ni láteří a z každého si dělal tajtrlíky. Byl jsem teď v »Kufru« každý den za svým vědeckým posláním, ale buď professor nepřišel, nebo se na panáčka zapomnělo, přes všechny uzle na šátku a cedulíčky s poznámkou v portmonce. Teprve když mi manželka nacpala ty cedulíčky do uší a pohrozila, že přijde do Kufru za mnou, učinil jsem příslušný dotaz na pana professora. Byl svrchovaný čas, dva dny před štědrým večerem.

»Panáčka?« povídal pan professor a hluboce se zamyslil. »A k fysice, pravíte, pane Buriánku? . . . Hm, to je náramně jednoduché: zajeďte si na Letnou, tam má Houdek celou fabriku na takové apparáty, nebo bratří Fričové na Vinohradech . . . tam dostanete panáčků, až se budete ohýbat.«

Kámen, který mne tlačil už asi dva měsíce, svalil se mi ze srdce a místo v jednu hodinu spěchal jsem toho večera až ve dvě do objetí své manželky se zprávou, že panáčků lze dostati habaděj.

Výtečně se mi ta Letná hodila, na štědrý den. Neobědváme, kluci tartasí a jsem doma více než zbytečný, — vyjedu si tedy po tramwayi tam, za hodinku se vrátím a o půl druhé půjdu do kavárny. Kavárna, to je tak jediná moje souvislost s ostatním světem, člověk přece musí také jít s duchem času a prohlédnout si Humory a Zlatou Prahu. Ještě dobře, že jsem si dal dopoledne přinést do kontoáru malou přesnídávku z »Kufru«, abych s prázdným žaloudkem na Letné neomdlel. Přesnídávka je už trochu luxus, pravda, ale je to ten jediný, kterého si sem tam dopřeji.

Je u nás všecko smutné: zvuk zvonů, lesa šum,
ty šíré naše pláně i hory k vrcholům,
ty naše boje, sváry i všeho lidu tvář,
i úsměv, jenž ji přejde, je bledá, smutná zář.

Je u nás všecko smutné: i knih i písní ráz,
vždy v půli veselejší se smutně zlomí hlas —
ó, jestli, Bože, navždy tak značit chceš můj lid,
jen aspoň nám ty děti smutnými nenech být!

Konečně na Letné Houdka najdu, přes všechen vítr a zimní chlad. Pomohl mi ho hledat pan Franc, bývalý pomocník holiče Lahody, který se tam u vodárny »udělal samostatným«. Ale továrna byla již svátečně zavřena, činnost obchodní i průmyslová bude zahájena zas až po svátcích. To byl malér, jehož dosah okamžitě jsem rozpoznal, pročež podávám vrátnému či sluhovi neb domovníkovi, který uvedené informace mi podával, korunu, chtěje pohnouti jej, aby mi ze skladu vydal hledaný fysikální přístroj, že rád ještě královsky zaplatím. Běželo mi o kavárnu.

Osoba, možná že továrně docela cizí, korunu přijala, ale panáčka mi nedala, nemajíc prý klíče od skladu. Ale dobré srdce měl tento muž, neboť zželelo se mu mého smutku.

»Počkaj,« těšil, »já se zeptám verkfíra, zůstává zrovna tadyhle.«

A zmizel zanechávaje mne mému trudu i panu Francovi, který pro mne opustil svůj závod, mladou choť i dítě.

»Zrovna tadyhle« je pojem velmi relativní, jakož jsem se přesvědčil, když muž toho dobrého srdce vrátil se za dobré čtvrt hodiny hlásaje:

»Takové instrumenty má taky pan Bečka, universitní mechanik v Klementině, jdou tam honem!«

Srdečně se s oběma pomocníky v nouzi rozloučiv šel jsem tam honem. Znova tramway a nová cesta, už aspoň ne v tom větru. Začalo se chumelit, na ulicích kde kdo spěchal se svým balíčkem domů, nebo bez balíčku do kavárny . . . Pan Bečka měl také zavříno a už prý dnes neotevře. »Jestli mu něco chtěj',« radil domovník filosofické fakulty, jemuž vzhledem k tomuto učenému titulu ani jsem se neodvažoval nabízeti novou korunu, »jdou k němu nahoru, bydlí zrovna tadyhle.«

Jak pak bych něco nechtěl! Panáčka chci, a potom do kavárny.

»Zrovna tadyhle« bylo kdesi v některém poschodí starého Klementina, ale pan Bečka tam nebyl, nýbrž v kavárně. Když jsem paní Bečkové svěřil, že hledám »jistý fysikalní přístroj«, ochotně mi vyjmenovala celou řadu obchodů a mechanických dílen. Hlava se mi z toho točila, byl jsem již poněkud zemdlen jak tou sháňkou tak rozčilením, a zastavil jsem se ve vinárně v Karlově ulici, jenom na skok. Sem tam skleničku vína, to je tak to jediné, čeho si někdy dopřeji k vůli zdraví.

Už byly skoro dvě hodiny, a nejvýš ve čtvrt na tři mám býti v obchodě, na hořejším Novém Městě. Zavíráme dnes již ve čtyři, poněvadž není naděje, že by někdo ještě později přišel kupovat svým milým k Ježíšku kamna.

Protože nepřišla káva vespod. jak jsem tomu zvyklý, nehodilo se to víno nějak do žaludku, k tomu ještě poloprázdného, a bylo zapotřebí dvojí dávky, aby se ta nerovnováha honem vyrovnala. V kontoáru jsem usnul a poněvadž chef dnes nepřišel a náš sluha také někde nějakou nerovnováhu vyrovnával, zapomnělo se na mne poněkud a já teprve ve tři čtvrtě na pět vrácen byl skutečnosti.

Při tom kancelářském zaměstnání myšlénky se nějak uležely a přes adressy paní Bečkové vyhoupla se nad prah vědomí professorem doporučená firma bratří Fričů na Vinohradech.

Ale však budiž mi dovoleno, abych zahalil rouškou tajemství přivítání i vyslechnutí mé žádosti za panáčka u bratří Fričů, a nejméně východ odtamtud, velice rychlý.

. . . . . .

Tečky tyto, o sobě prosté, vyznačují truchlivou pouť starostlivého otce za jeho vědeckým posláním. V těchto pozdních, štědrovečerních hodinách začínal jsem chápati trnité cesty života velikých reformatorů, neboť s podobným sklamáním a ústrky jako já dnes setkávali se oni za každým krokem, ačkoli já docela nic nechtěl jsem reformovati. A ty ouzkosti, jak bude doma!

Utrpení moje, vyznačené svrchu toliko tečkami, zračilo se asi v mé tváři, když mne v sedm hodin domů se vracejícího oslovil náš hokynář, pan Kubeš.

»Co pak tak smutnej, pane oučetní? To tak pozdě z kšeftu? No jó, dnes je všude práce v obchodech!«

To snad si mne dobíral, jako že dnes naše kamna šla tak na odbyt, pod vánoční stromečky.

Hokynáře Kubeše postavil mi Hospodin do cesty. V těžkých chvílích života důležito jest, pro lepší trávení, se svým žalem neb i radostí svěřiti se někomu druhému, a proto z velké části se také ženíme. Sděleti se dnes s manželkou zdálo se mi však povážlivým a proto byly kroky moje tak zvolné; vždyť už v šest hodin mělo se u nás večeřet. Vypravuji tudíž panu Kubešovi svoje trpké osudy, co už stál peněz ten panáček, kterého dosud nemám . . .

»Panáček z bezové duše? I pro Krista Pána, proč pak mi to neřekli hned? Dyť já jich tady mám! Děti ze školy, z Hopfenštokovy ulice to tady kupujou a jak! Jejich Sláveček si je tady už taky prohlížel. Moje paní, když je na léto venku, toho tam nadělá a pak to prodáváme! Jen dou dál, pane oučetní!«

Panáčků až běda. Když to tak hokynář Kubeš sypal z papírové škatule, všichni se postavili na svoje základny jako vojáci. Každý měl dole těžký hřebíček a prováděl pak svoje kozelce a přemety. Snad tito panáčkové to byli, kteří umožňovali paní Kubešové letní její pobyt, po němž já toužím už čtyři a třicet let. —

Vybral jsem tři, stáli dohromady patnáct krejcarů . . .

MILAN FUČÍK:

MOJE VÁNOCE.

Ó, já se těšíval, když byl jsem ještě dítě!
Mně vždycky zdálo se, že celý svět se mění
v kraj vidin báječných a rozkošného snění.
Těch příprav tajemných mě opřádaly sítě,

Kus božství tušil jsem v tom malém našem bytě,
kde bylo šero již, a v žhavém rozechvění
a v bázni posvátné jsem čekal nadělení,
jež s nebe pošle prý mi sladké boží dítě...

A léta míjela i dětství snové zlatí,
jak s růží k podzimu za lístkem lístek padá,
jak jednou iluse snad všecky opustí tě...

Však štěstí vánoční — to přece se mi vrátí,
až v chvíli hřejivé, já a má žena mladá,
Ježíška chystat budem — pro své vlastní dítě!...

ČESKÉ VÁNOCE.

Bída-li bolí, bolí nejhrozněji
v ten smavý čas, kdy všecko štěstím voní
a z oken záplava se sterých světel roní
a v jásot dětský zvony nocí znějí.

A tenkrát bída bolí nejhrozněji
v těch zákoutích, kam Pánbůh s dárky Syna
v den Štědrý poslat někdy zapomíná,
kde děti hladové se zimou chvějí...

Však ještě horší je ta česká bída,
když na ni myslíš v sladký večer smíru,
a v radost tvou jen pelyňku ti přidá:

Jak ubíjí nás s mdlobou otročina,
den každý porážka se hlásí jiná,
že síly nemáme, ni v sebe víru...

♡ ♡ ♡

JAROSLAV HASINA:

Štědrý večer dětí-útulkářů.

V Novomlýnské ulici, těsně za chrámem, při řece Vltavě stojí prostý dům, o němž ví jenom nejbližší okolí a nejchudší, nejopuštěnější lidé na světě. Velikým písmem je na něm napsáno slovo: »Útulna«. Chudý lid z venkova říká ústavu »U Tulnů«. Není si ani vědom vlastního významu ústavu — ví jenom tolik, že sem může přijíti s plnou důvěrou, že se tu vyspí v čistém lůžku, že si zkřehlé údy zahřeje ve vytopené světnici a že se nemusí starat o to, jak a čím nocleh a skromné pohostění zaplatí. Slovo »útulna« se mu dobře nezamlouvá, slova »asyl« vůbec nezná — jenom tolik ví, že v Praze je stavení, kam přijímají na nocleh bezpřístřešence a kde se ho nikdo nebude vyptávat, jakého je povolání, jaké je národnosti, jakého je vyznání, má-li nějaké listiny . . . v šest hodin večer otevře se brána ústavu a opuštěnci nahrnou se do vnitř a spěchají do prohřátých světnic, kde na ně čeká teplá večeře, čistá postel, ticho, klid, nerušený oddech a odpočinek. Většina útulkářů nemá ani potuchy o tom, kdo se o to stará, aby světnice byly větrány a vytápěny, aby jim mohla býti poskytnuta večeře a snídaně . . . tuší jenom, že se o všechno toto jejich pohodlí stará kdosi neznámý, bytost jistě soucitná a ušlechtilá, zjev vznešený, neznámý, kterého nikdo dosud nespatřil a jenž nikdy nečeká na jejich díky a uznání. A najednou vzniklo a ujalo se nové pojmenování ústavu. První člověk, jenž řekl, že hledal a našel útočiště »U Tulnů« si myslel, že dobrodiní toto prokazuje určitá osoba, vytvořil název a ten se ujal.

Pražská útulna poskytuje den co den nocleh značnému počtu lidí, kteří nemají místa, na němž by hlavu svoji uložili. Dávno před otevřením ústavu obléhají zástupy pohostinný, prostý dům. Táhnou se zejména v zimě do Prahy jako vykřehlí vrabečkové ke stodole. Venku se nemohou uchytit, darmo se nabízejí, že budou pracovat . . a proto tíhnou do hlavního města, do té ohromné stodoly, před kterou se přece jenom najde pohozené zrníčko. Šedesát — osmdesát — ba někdy i přes sto lidí tu toužebně čeká před šestou hodinou na chvíli, až se za branou ústavní rozhlaholí zvonek na znamení, že útulkáři mohou vstoupit. Jako veliká voda hrnou se do průjezdu a jeden tlačí se přes druhého, jen aby se dříve dostal do vnitř než druhý. Do ústavu může býti přijat jen určitý počet noclehářů — Kolik postelí, tolik lidí může býti přijato . . . Najednou zvolá

kdosi: »dost . . ústav je naplněn . .« a všichni ostatní musí zpátky do tmy, do mrazu, do noci, jež je dlouhá, hrozná a krutá.

Nejvíce útulkářů čekává před branou o vánocích. O štědrý den bývá zástup nejčetnější. V tyto chvíle bývá na hromadu hlav bolestné a dojímavé podívání. Třicet — čtyřicet i více dětí čekává tu s dorostlými na hlahol zvonu za branou. Stává tu často a často rodina se čtyřmi, pěti i šesti malými robátky. A ty se nejvíce těší na světlo, teploučko, na prostřený stůl a na čistou, pěkně vystlanou postýlku.

Nejsou to lidé zlí a špatní, nejsou lehkomyslní a leniví . . . jsou nešťastní, jsou bez vlastní viny tak opuštěni a ubozí, že nemají domova, nemají známých, nemají přátel, k nimž by aspoň svoje děti mohli bezpečně uschovat.

A teď stojí a nedočkavě čekají, až je pustí do vnitř. Celý den, ba několik dní putovali o hladu a zimě do Prahy a když děti naříkaly, utěšovali je, že už už budou v Praze, tam že je veliký dům a v tom domě že je světlo, že je tam teplo a tam že je vyhledá Ježíšek. A dětem zasvitnou blaženě oči, přestanou plakat a statečně capou ve sněhu, vždyť jdou za Ježíškem, do velikanánského domu, kde na ně čekají radosti, o nichž se jim ani ve snu nezdálo.

Hodinu — dvě — tři tu čekají, mají na sobě lehounké hadříčky, přešlapují zimou, ručičkama mnou, aby si je zahřály . . ale čekají trpělivě a těší se, vyptávají a sebe navzájem utěšují. Dostanou punčochy . . dostanou boty a šaty . . dostanou jablka, ořechy a cukroví, uvidí vánoční stromeček, zlaté řetězy, na něm budou planout svíčičky . . . Sesednou se kolem stromečku . . ah . . to bude krása . .! A jejich naděje, jejich úsměvy uklidňují ustarané duše jejich rodičů. Stanuli konečně po dlouhých útrapách u cíle svojí cesty. V tomto domě si odpočinou . . tady se ohřejou, najedí i posilní . . a v tu chvíli, až dětem jejich dušička zajásá, na všechno zapomenou. Pět nocí za sebou tu mohou spát . . pět nocí si ta jejich drobotina pohají v peřinách . . . a bude-li zle, ještě nějaký den jim přidají. Zatím se mnoho může změniti . . najdou si práci, přičiní se ze všech sil, najdou si přístřeší . . . budou zachráněni a dá Bůh, že napřesrok už se nebudou plahočit po světě a že budou svým miláčkům chystat a strojit vánoční stromeček pod vlastní střechou . . .

Už není daleko do šesti hodin. Je tu tma, skoro pološero. V městě už vyprazdňují se ulice . . Všechno pospíchá domů, do vytopených, osvětlených zátiší. Před útulnou je hlava na hlavě. Dnes budou přijati všichni — dnes nikoho nenechají ve tmě, v zimě, v samotě.

Zahlaholil zvon — vrata se otevřela . !

Děti se hrnou nepřed. Všichni jim ustupují z cesty. Ti maličtí dnes mají největší právo. Muži a mladíci čekají, až rodiny vejdou. A děti pospíchají po schodech nahoru, spěchem klopýtají . . oči jim planou, bledé tvářičky se zapalují.

Jsou konečně v teple. V kamnech praská oheň . . . všude tak příjemno, čisto. Je jim, jakoby se uskutečňovala nejkrásnější pohádka. Čekají ve tlumu a nedočkavě se na všechny strany ohlížejí. Už dostaly teplou polívku . . už se zahřály . . už jim dali do klína jablka — ořechy — cukrovinky a malou vánočku . . . a teď přijde to nejkrásnější . . teď nastane ta nejslavnější chvíle . . .

Otevřely se dvéře.

Děti ani nedýchaly.

Vánoční stromeček! Jdou, jdou pomalu k němu a vlastním očím ani nevěří. Tolik báječné krásy ještě co živy nespatřily. Jdou ku stromečku ve skupině. Jsou v tu chvíli úplně šťastné . . .

A za nimi stojí jejich rodičové. Pláčou slzy radosti.

Ve věnci rozsadily se děti útulkářů kolem vánočního stromečku a z očí, z hlasu, z celého zjevu jejich vyzařuje duše nadýchaná nejčistší slastí . . . . . .

♡ ♡ ♡

F. S. HOLEČEK:

PŘEHÁNKA.

Žena truhláře Svehly v pražském předměstí usídleného stála za štědrovečerního odpůldne v rohu kuchyně přízemkového bytu nad řvoucím, dosud jediným letorostem svého manželskeho svazku s mužem, čtyřletou Julčou. Holčice seděla před ní na zemi za nízkou podnožkou, obklopena poduškami, aby byla chráněna před zimou, a na podlaze okolo nohou ležely jí rozmeteny sem tam části drobného kuchyňského nářadí a několik rozbitých starých hraček.

Svehla, starší muž o krátkých nohou, na hlavě csikos, slyše dítě povykovati vstoupil do světnice ze dvora, kde měřil složená prkna a suše oslovil ženu.

»Zlobí-li, vyplať ji,« rozhodoval, »umlkneš,« obrátil se k dítěti.

Toto poslušně stichlo tklivě dbajíc nařízení vládce-živitele, a jen naň výmluvně pohledělo s nevypsatelným rysem žalosti kol úst; ale jakmile zmizel za dveřmi, cítilo se opět bezpečno a nabralo z nového přítoku své nespokojenosti.

Za okamžik křik holčice ovládal celý dům, bylo jej slyšeti až v posledním patře, a nebyl to ani vůbec výron lítosti nad dotčenou dětskou citlivostí, nýbrž nucené zlostné vyrážení nesouvislých zvuků prchlé povahy.

Začala pláčem, protože se jí zmocnila nedočkavost při přípravách k večeru, a pokračovala již dobré půl hodiny v přestávkách, v nichž dopřávala oddechu svým hlasivkám, aby jakmile si jí někdo všiml, spustila znovu.

Chtěla hračky, které jí byly slibovány již po kolik neděl, a na které čekati až do večera nedala jí její netrpělivost.

Domnívala se, že má na ně již právo, když nastal štědrý den, a když je viděla již před týdnem ve skříni uschované v okamžiku, kdy matka zapomenuvši nechala prádelník otevřený.

Byly tam pěkně srovnány v nejdolejší příhradě a Julču až oči rozkoší přecházely, když si k nim stoupla. Stála zaražena a netroufala si po nich sáhnouti.

Hračky odklizeny v nejbližším okamžiku, kdy holčice spala, do hořejších příhrad, a pak jí ukazována dolejší příhrada prázdná, na dotvrzenou matčiných slov, to že pán Ježíš své dárky tam položil na chvíli, aby jí naznačil, co pro ni chystá pro štědrý den, bude-li hodna.

Dívka přijala vysvětlivky a čekala trpělivě; ale jakmile uslyšela, že přišel kýžený den, obnovila svoji žádost, a když jí nebylo dbáno, nastoupila cestu násilí.

»Co chceš,« ptala se jí matka stojíc nad ní.

»Chci pannu,« smlouvalo se děvče opakujíc tvrdošíjně snad asi po padesáté tuto větu.

»Mlč, jsi ošklivá, zlobíš,« odbyla ji matka a vrátila se od děvčete ke stolu, kde jala se zaměstnávati chvatným zpracováváním těsta ve hnědé polévané míse.

Mladá žena ukončila mísení těsta a postavila je na svršek kuchynských kamen, aby rychleji nakynulo, pak popadla několik proužků perníku a jala se je rozstrouhávati, aby sloužili ku posýpání vdolků, chystaných k večeři.

Vesele se činila mladá statná žena, plna tělesné pružnosti a jarého ducha, všecka zaujata láskou ke své skromné domácnosti, do níž přišla ze zapadlé vsi.

Muž její byl z téže vsi, ale již starší bezdětný vdovec, který měl v Praze zavedenou živnost, když si druhou ženu bral. Švehlová neohlížela se na jeho věk, aniž dbala toho, že není úhledný jonák, byl dobrý člověk a spořádaný, a to její prosté duši stačilo.

Přinesla mu věnem veselou povahu, skřivánčí hlas, kterým denně zpívala své veselé písničky a rozjasnila zašeřené kouty přízemku, kde bydlil, a toho bylo pro štěstí dvou lidí zaměstnaných celodenní prací hojnost nad hojnost.

Švehlová pokračujíc ve strouhání perníku dala se do zpěvu vánoční písně. Lákala ji k tomu nálada celého dne, které neodolala, jala se tedy zpívati bouřic tím Julču a rušíc ji v jejím článkovaném žalozpěvu. Opatrně při tom odkládala zbytky proužků perníkových, které jí zůstaly v rukou a které byly určeny pro holčici.

Dívce však se zdál matčin zpěv výsměchem a dražděním i odpověděla naň rozhořčeně výkřikem plných úst a v křečovité zlosti sebou trhla.

Matka jakoby jí neslyšela, pokračovala ve své práci za průvodu dalších slov písně, a přitemnělou prostorou nesl se zpěv o Narození Páně.

‚Z života čistého . . .‘

Julča ovšem nechtěla chápati zbožné cítění matčino, které se nehodilo do její vády. Jala se doprovázeti ji melodicky pronášenou hláskou: ááá.

‚Jenž prorokován jest . . .‘ zpívala matka.

‚Já chci pannúú . . .‘ opakovala dcerka vpadnuvši jí do zpěvu.

Dva hlasy, jeden vyjasněný plný, sytý hlas ženin, druhý drsný, vychraptělý již hlas Julčin stíhaly se ve vzduchové prostoře.

‚Ten na svět poslán jest . . .‘

‚ááá . . .‘

Smích zmáhal Švehlovou, stěží dozpívala s klidem píseň a dokončila strouhání perníku a rychle shrnula zbytky na malý skleněný talířek.

»Smlsni si, křikloune,« prohodila k dcerce a položila před ni, co pro ni uschovala.

»Nechci,« odseklo děcko a nedívajíc se na obsah talíře máchlo rukou a smetlo jej se stoličky.

Talířek dopadl okrajem na zemi, sklo zazvonilo, a Švehlová ostře sebou škubla. Ani nehleděla, je-li skleněný ten tret celý či rozbitý, ani nehlesla, shýbla se jen ruče a vyzdvihla Julču sedící za podnožkou. Holčice postřehla, že je zle, a křik, který by byl nikdo nehledal v dětském hrdle, ohlásil, že dostala strach. Bylo to čerpání z posledních sil, a skončilo uduseno v zástěře, kterou byla Švehlová opásána. Pak následovalo jen zmítání se v zajetí sukně, třepání nohama a útočení drobnýma pěstěma proti kolenům mladé ženy, k nimž mělo bouřicí děcko nejblíže, a na nichž jakoby se chtělo zhojiti za nešetrný dotyk mateřské ruky s choulostivými částěmi vlastního drahého tělíčka.

Po chvilce Švehlová ustala, vyzdvihla děcko všecka hněvivá a posadila si je na ruku.

Křik Julčin přešel v tlumené přidušené vzlyky.

»Tady máš, když nechceš být hodná,« vytýkala matka a hrubou zástěrou jí utírala líce.

Dítě zavzlykalo znovu a složilo kajicně hlavu na matčino rameno.

»No mlč,« konejšila ji Švehlová ihned udobřena, »mlč a dej mi hubičku, jsi můj mazánek, pojď, dostaneš šťávu z hrušek,« slibovala. Přešla ku plotně, kde stál stranou od ohně hrnec, v němž vařila hospodyně tak zvanou štědrovečerní muziku, sušené švestky a hrušky, slila něco červené, sladké tekutiny z nich do bílého kotlíku a dala ji holčině.

Julča s vyděšenýma smutnýma očima uspokojeně přijala lahodné slivky, které vypila hned na matčině ruce.

»Ty bys spala . . . že bys spala?« ptala se Švehlová.

»Pojď, ulehneš, prospíš se, a až se prospíš, přijde Kristus Pán, budou hořet světla na stromečku, a dostaneš své hračky, chceš?« tázala se.

Děcko unavené bezvýsledným zápasem lehce přikývlo zírajíc zasmušile ku předu jako pod dojdem prohraného válečného tažení.

»Pojď, dám tě do maminčiny postýlky, tam se rozvalíš, rozvalíš a usneš,« promlouvala matka a lákajíc dítě upozorňováním na pohodlí, které je očekávalo na široké rozloze jejího lůžka.

Julča nechala se ochotně na lože donésti.

Nějakou chvíli ozývalo se odtamtud ještě tlumené škytání, jež konečně vystřídal oddech mladistvých zdravých prsou.

Obličej děvčete vzal na se šťastný výraz; snila jistě o hračkách, které byly vedle v pokoji již uschovány ke zvýšení významu večerní chvíle.

Švehlová, jež se více o děcko nestarala, pilně si hleděla práce, v míse kynulo těsto, byl již čas rozdělit je a napéci vdolků, ryba rozsekaná čekala na osmažení, a obdelný kamenný pekáč náležitě uvnitř natřený máslem byl pohotově, aby přijal směs ze svařených krupek, svařených sušených hub rozsekaných a smíchaných s česnekem, pepřem a solí k úpravě černého kuby, jenž neměl scházeti u večeře rodiny pocházející z venkovských plání českého kraje.

♡ ♡ ♡

Dr. D. PANÝREK:

Z vánoční praxe chirurgovy.

Nevím, jsme-li si my všichni, kdo popularisujeme lékařství, vědomi toho, že počínání naše je v nejvyšší míře odiosní. Kostnatým prstem vztýčeným nad každou radostí lidskou a posupnou tváří ukazující při každém jen trochu bujnějším veselí na líc všeho požitku — nemoc — kalíme člověčenstvu všecky zdroje blaha tělesného, mezitím, co si myslíme, že dobýváme si nesmrtelných zásluh u člověka, poukazujíce ke zdrojům nemoci, největšího zla na světě a poučujíce o prostředcích, jak se zlu tomu ubrániti.

Takového dojmu doznal i pisatel přítomné stati jednou po vánocích, když byl uveřejnil v kterémsi denním listu před Štědrým dnem studii o rybách, ze které vysvitalo, kolikeré nebezpečí vyplývá z této adventní pochoutky. Kollega jeden, také spisovatel, sdělil mu sub rosa, že jistý přítel jeho posýlal autora zmíněné populárně lékařské stati někam na Kamčatku, protože mu článkem svým skazil jeho největší vánoční požitek, rybu na černo. Prý se na ni nemohl ani podívati, když si vzpomněl na traktát o jedovatých rybách, rozmanitých cizopasnicích ryb, které pod jazykolomné latinské neb řecké jméno se skrývajíce nejen život hostiteli svému — rybě — všemožně znepříjemňují, ale ještě po smrti šupináče útrobám člověka mohou se státi nebezpečnými.

Myslil jsem si sice tenkráte zcela chladně, že lze proto jísti s klidem vánočního kapra, třeba příroda pokušitelka dává v žaponských vodách žíti jedovatým rybám, právě tak jako je a zůstane českému člověku pochoutkou vepřová s knedlíkem a se zelím přes všechny svalovce a uhry. Dnes je hygiena potravin již do té míry pokročilá, ač ovšem daleka ještě naprosté neklamnosti, že netřeba v každém pokrmu větřiti nebezpečí, třeba ve velkém městě všelicos se sní, co by ani nejliberálnější lékař nedovolil — nevědomky bez následků nebo s nepatrným a pomíjejícím časem ovšem i závažnějším porušením zdraví.

Každá ryba nemá cizopasníka, ale každá má — k o s t i.

A o těch budiž v této stati všelicos pověděno. Jsou ryby, které, jak lidé říkají, »takřka nemají kosti« To znamená, že sic mají kosti, ale takové, že je nelze ani polknouti. Jsou velké a pevně s páteří souvisejí a maso obírá se s nich tak pohodlně, že každé dítě beze škody může rybu takovou dostati, na př.

candát. I náš populární kapr má v polovici těla dolejší jen system dlouhých a silných, prohnutých jako chirurgické jehly staršího rázu vyhlížejících žeber a teprve zas při samém dolním kraji místy hřebínek kostiček menších u ploutví, za to však ve hřbetě tají se hojnost obávaných těch trojhrotých harpunek pružných a tenkých, které nejčastěji se soustem do úst přicházejí a při nedostatečném žvýkání mohou spolknuty býti neb někde uváznouti v krku (úmyslně mluvíme zatím neurčitě: »v krku«, jak lidé mluvívají), kde se některým hrotem svým zabodnou.

Pravý postrach milovníka ryb jsou však některé sladkovodní ryby říční a rybniční, na př. cejn, které mají spoustu drobounkých kostiček jehlám menšího rozměru ne nepodobných; ty zcela snadno při sebe větší opatrnosti mohou do organismu vniknouti a někde uváznouti, takže takové ryby dětem a vůbec osobám v požívání ryb nezběhlým (— je to jistě nemalé umění jíst rybu způsobně a bez nebezpečí —) neměly by se předkládati.

Pak jsou i ryby, jež sic mají hojnost kostiček, které však nikdo nevybírá a každý jí bezstarostně celé, na př. známé sardinky na oleji nebo bránické grundle.

Celá ta kapitola náleží do oboru chirurgie nejobyčejnějšího, ale přes to poměrně málo vzdělávaného, proto že se to všecko zdá už lékařům tak všední, t. j. do nauky o cizích tělesech.

Rybí kost v těle je corpus alienum. V našich dobách, kde pomocí skiaskopie a skiagrafie (Roentgenových paprsků) hledání a nalezání cizích těles v ústrojí lidském velmi se usnadnilo a vědomosti chirurgů o tom neobyčejně obohaceny, bude rybí kost jako cizí těleso lékaře zajímat už pramálo. Laikové však dosud o tom, pokud mi známo, v české literatuře neslyšeli, aspoň z odborných kruhů ničeho — vyslechnou snad proto přítomné vánoční vypravování v převaze vítanější štědrovečerní belletrie shovívavě a snad i se zájmem.

Cokoli neživého do těla lidského ze zevnějška vnikne, rozměry svými mechanicky jsouc na obtíž a nemajíc úkolu léčivého, nazveme cizím tělesem, ať už to přirozenými otvory těla s potravou nebo vzduchem nevědomky uvedeno bylo do zažívadel a dýchadel neb jinými na venek otevřenými ústími jiných soustav organických z neblahých příčin přišlo, či ať vniklo to neporušenou kůží neb sliznicí do nitra těla lidského. Jehla, kterou si při mytí podlahy zadřela služka do dlaně, právě tak jako bob, který si všetečný klučina vložil do zevního zvukovodu nebo umělý zub, který ve spánku polkl ten neb onen světoobčan — toť samá cizí tělesa. Medicina zaznamenala za řadu století, co případy ty sbírá, celé museum předmětů nejpodivnějších, jež jako cizí těleso z nepozornosti, nerozumu, úmyslů sebevražedných a četných jiných příčin do těla vnikly. V žaludku pomatených veliký počet kovových i jiných předmětů nejednou už operativně nalezen a odstraně byl. Americká herečka Maud Lilian Berri spolkla nedávno hodinky, které jí byly ze žaludku řezem vyňaty, a pozdravila se. Jistý trestanec spolkl maximální teploměr, jehož se v nemocnicích užívá ku měření temperatury, a nástroj přirozenou cestou odešel. Nože, nůžky, vidličky, lžíce, špendlíky, jehly, vlásničky, náprstky, hřebíky, knoflíky, pera, tužky, kusy skla, slavíky (dětská hračka) a jiné věci v zažívacím ústrojí člověka nalezeny nejednou v počtu imposantním. A co má člověk ústrojů na venek otevřených? Kolik tu příležitostí k neblahé vynalezavosti? Každý lékař mohl by tou příčinou jen ze své praxe a ještě více ze své četby posloužiti sbírkou časem velmi komických příběhů.

Ale zůstaňme u rybích kostí.

Co se stane, pocítíme-li v krku podezřelé škrábání mezi jídlem, nebo brzy po požití takového vánočního jikrnáče? Neidříve počneme chrchlati a odkašlávati, soudíce z vrozeného pudu či empirie, že se otřásáním krčních sliznic, ve kterých snad kost uvázla, zlořečený cizí předmět uvolní a zpátky do úst dostane nebo spolkne. Někde, zvláště na venkově, bouchají takového nešťastníka důkladně do zad, při čemž větší předmět některý snad někdy vyletěl z krku do úst a odtud byl odstraněn, jako v serii obrázků známé ze starého německého Familienblattu. Nepodaří-li se to, zajídají lidé střídkou, zkoušejíce, zda-li by sousto plastické nestrhlo kůstku s sebou do žaludku, neboť tuší, — zas ten instinkt člověku vrozený, jenž je počátkem každé chirurgie — že tato dostavší se dolů, přijde do prostornějších odstavců zažívacího ústrojí, kde, zvláště obalena kyprou zažitinou, bude se posunovati dál, aniž stěnám zaživadel ublíží a přirozenou cestou odejde. Ještě učenější lidé*) pojídají hodně brambor, neb ještě lépe bramborové kaše která dává objemný a měkký obsah střevní s poměrně hojným nestráveným zbytkem, v němž kostička, je-li malá, snadno se ukryje; a velkou beztoho nikdo nespolkne.

K upokojení všech rybomilců mohu konstatovati, že nehorázná většina rybích kostiček do ústrojí vnikších beze škody tělo opou-

*) Tohle už je methoda v lékařských knihách doporučovaná, vypůjčená, nemýlím-li se, od anglických zlodějů, kteří takto i pilky do kotoučku stočené v ústrojí svém ukrývají, aby z vězení si pomohli přepilováním mříží.

sti a jen nějaké škrabání v krku, které může býti ostatně také pouhým vlivem suggesce a několikadenní znepokojení je jediným následkem malé štědrovečerní nehody. Jen mizící menšina případů vyžaduje pomoci lékařské a z těchto zase jen malý zlomek ukáže se lékaři věc vyšetřujícímu co zjev závažnější.

Cizí těleso mohlo vniknouti se soustem, jak se přihází častěji, do zaživadel nebo také do dýchadel. Jednodušší je příběh, kde předmět dostal se do zažívadel. Tu může uváznouti hned v ústech, ve kterémžto případě pomůže si každý sám tím, že kostičku vytáhne rukou nebo mu nejbližší příbuzný pomůže. Tíže již dovede si pomoci rodina sama, zabodla-li se kostička do mandle, kterýžto orgán jsa nerovný a mnohdy velmi do cesty, je-li zdu-řen, vystupuje, vícekráte už kostičku malou hostil. Lékař, bedlivě ohledav krajinu, jež se za sídlo bolesti (při polykání citelnější) udává, nalezne obyčejně při dobrém osvětlení cizí ten předmět a hravě jej vytáhne proštěpcem nebo kleštičkami.

Obtížnější jest už věc, sedí-li kost níže v hltanu nebo jícnu. Tu se pokoušíme zavedením sondy žaludeční (měkké a duté to trubice), po případě ohebné solidní bužie předmět bez násilí stlačiti do žaludku. Kdekoli v zažívacím ústrojí může však kostička se vzpříčiti, proděravěti tlakem stěny střevní nenáhle, až pronikne do dutiny pobřišnicové a s ní z nitra střevního bakterie, jež osudný zánět pobřišnice vyvolávají, ač i tu po předběžném t. zv. adhaesivním zánětu může se kostička z jedné kličky dostati do druhé a konečně přece jen šťastně organismus opustí, takže volná dutina břišní nákazy zůstane ušetřena. I když však na některém místě střevo bylo cizím předmětem takovým proděravěno, nemusí ještě vyplývati z toho smrtný zánět pobřišnice. Zánět se může ohraničiti a operací nebo samovolným provalením se do některé útroby na venek otevřené se vyhojiti.

Novodobá medicina poznala však jedno místo zažívacího ústrojí, tou příčinou zvláště stigmatisované. Je to t. zv. slepé střevo, jehož přívěsek červíkovitý zhusta cizí tělesa, jádra ovoce, kostičky a t. d. hostí, které v něm zánět vyvolávají i zvředovatění do dutiny pobřišničné postupující, což často operaci vynucuje.

Považlivější jest taková kostička v dýchadlech. Zaživadla a dychadla jsou dvě roury, jež se nad hrtanem kříží, takže dychadla jsou hořejším ústím hrtanu (chřtánu) otevřena do zaživadel, a sice tak, že poklůpek jako víčko při polknutí sousta nebo doušku na hrtan se přiloží a vniknutí cizího tělesa do dychadel touto cestou zamezuje. Při chvatném, hltavém jídle, pak při jistých chorobách, dostanou se cizí tělesa do dychadel přece. Tu tedy kostička může, jak říkáme, zaskočiti do chřtánu (stává se to nejčastěji při vdechu a z pravidla vlivem takových momentů, jež způsobují vdechy mohutnější, na příklad smíchu, kašle, leknutí), i dále, což má především v zápětí prudký kašel. Tento nejednou vyhodí cizí předmět silným otřesem stěn hrtanu a prudkým nárazem proudu vzduchového z míst, kam nepatří, a věc ochraptěním záhy pomíjejícím jest odbyta. Ale bývá i hůře.

Než stať naše nemá za účel znepokojiti, ale poučiti a varovati, a proto z bohaté sbírky takových případů, které sebral ruský chirurg v Moskvě S. S. Preobraženskij (848 případů), vybéreme jen ukázku.

Mimo operaci podařilo se vícekráte odstraniti předmět nástroji z vnitřka za vhodného osvětlení, jako v případě Martelově ujisté paní, která cítila bolest v levé polovici ohryzku.

Zajímavé jsou neoperované a dobře skončivší případy tyto:

60letý muž Dayův, jenž nosil kost 4 leta v průdušnici až konečně ji vykašlal. Desrangesův nemocný vykašlal ji za rok. V případu Güterbockově bylo 2leté děvčátko sice operováno, ale cizí těleso nenalezeno. Rána se zahojila a 4 dny po té kostička vykašlána.

Světoznámý makrobiotik Hufeland popsal případ, kde pacient kost 19. den po nehodě vykašlal.

Proslulý anglický laryngolog Mackenzie léčil muže, jemuž kůstka provrtala hrtan na levé straně a vyšla skrze měkké části na krku na venek šťastně bez operace.

Nechci zastrašovati vypočítáváním dalších nepříznivých případů. Stačí — jen pro výstrahu poznamenati, že neblahé ty případy velmi často týkají se dětí.

Že se cizí těleso takové v dychadlech ohlašuje hned obtížemi všelikými, stíženým dýcháním, bolestmi, chrapotem a jinými příznaky jest obecně známo. Dobře jest, nechá-li si lékař tímto směrem bližší podrobnosti pro sebe, aby neznepokojil. Za to je důležito povědětí něco o pomoci.

Dříve podávali davidla. Vrhnutím dalo by se pomoci jen tenkráte, kdyby se jím kašel vyvolal — kašel však vyvodíme pohodlněji bez vrhnutí, toto pak může býti při cizím tělese v dychadlech velmi nebezpečno. Proto právem opuštěno.

Za to doporučena masáž zad, nechápeme však, jak mohla pomoci, kdežto mnohem jasnější jest nám účelnost následujícího počínání, jež také vícekráte pomohlo. Pacient položí se

na břicho na přič přes postel tak, že se rukama dotýká podlahy, při čemž hořenní část trupu s postele visí. Dýchá při tom hluboce a pomalu. Současně klepá mu pomáhající osoba častěji na záda, při čemž má nemocný prudce kašlati. Opakuje-li se tato procedura, podaří se někdy cizí těleso z dychadel vypuditi. Děti uchopí se za nohy a třese se s nimi, což, jak myslím, spíše od mohutnějších vetřelců pomůže, nežli od kostiček. Tohle všecko mohou dělati lidé, než přijde lékař. Není-li to nic platno, aspoň se nic nepokazí. Lékař pak rozhodne, možno-li vyjmouti cizí předmět vhodným nástrojem z vnitřka či nutno-li operovati.

Jeden slavný chirurg řekl: Je málo příhod, v nichž tato operace (t. j. tracheotomie) je vděčnější a bezpečněji život zachraňuje, než při cizích tělesech v dýchacím ústrojí.

Přes to přese všecko, co tuto napáno, doufám, bude nám — čtenáři i spisovateli — vánoční ryba zcela dobře chutnati.

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Přísný úřad.

Vánoční povídka.

Od osmi hodin ráno, jako každodenně, seděl ve své střízlivé kanceláři u střízlivého svého stolu, na němž kupily se dva stohy, z kterých však nebylo radosti jako jest u sedláka ze stohů před stodolou. Čekaly sice také na »vymlácení«, ale neslibovaly zrní.

»Do nového roku to musí být všecko pryč«, řekl si úředník poklepav na jednu z obou hromad spisů. »Nechci mít žádné resty — — Jen kdyby mně sem čert nenosil pořád čerstvá numera,« povzdychl si objeviv několik kusů, kterých si ještě nevšiml, jež přiděleny mu zase z presidia.

Sotva se úředník shýbl nad práci, zaklepal někdo na dveře.

Nepozdvihl ani očí. Do kanceláře se vchází bez zaklepání a je to venku na dveřích napsáno. Klepá-li někdo přec, ať si klepe, nikdo mu neodpoví, až sám se osmělí a vejde.

Ale ten tam za dveřmi zaklepal znova a za chvíli ještě jednou a pak jako když usmyslil si kotníkem dvéře provrtat — tik — tik — tik — tik — — v jednom kuse, jak červotoč.

»Dál!« zahřmělo konečně z kanceláře do dveří, jimiž na to nesměle prošourala se drobná postava nějakého človíčka. Zavřel pozorně, aby zámek neklapl i zůstal stát u dveří mžouraje očkama kolem sebe, kde by spatřil nějakou živou bytost v tom zakletém zámku, do něhož vstoupil.

Nebylo tu opravdu nikoho v celé prostranné síni, mimo u posledního okna; a tam byl obyvatel ukryt, zatarasen spisy. Všecky ostatní stoly byly opuštěné, nikdo u nich neseděl. »Někdo tu musí přece být« — přemítal příchozí — »vždyť se ozval hlas lidský.«

Zakašlal, aby trochu na sebe upozornil.

»No, co tam frkáte,« udeřila z pozadí rána ke dveřím, že človíček se zatřásl leknutím a celý se zkroutil. »Co sem vůbec lezete! Co tu máte co dělat? — «

»Něco bych prosil« — —

»Dnes se neúřaduje,« praštilo jako hrom do hlavy. »Nevíte, že je dnes štědrý den? Na štědrý den chce mít každý pokoj.« — —

»Jenom já si nedám pokoj!« napadlo pánovi, když si uvědomil, že jest tu v kanceláři sám ze všeho úřednictva, jediný. »Ale když nechci mít žádné resty přes nový rok —« pokusil se odraziti myšlenku málo uctivou k sobě samému.

»Jedná se o pracovní knížku« — —

»To není můj referát! To mně nepatří! Do toho mně nic není! — Tam u prvního stolu na pravo!« poukázal hřmotně hlas.

Človíček se obrátil k prvnímu stolu na pravo a poklonil se uctivě prázdnému seslíku s rozseděným polštářem, z něhož čouhaly chlupy.

Nikdo nic. Ticho jako v kostele. Po dlouhé chvíli teprve zas malé zakašlání.

Teď v pozadí něco vyletělo. Nad spisy se vyhoupla hlava a potom celé poprsí oděné uniformou úřednickou s třemi hvězdami na každé straně límce. »Až po svátcích přijďte!«

»To by bylo až v pondělí, prosím; letos máme ke všemu ještě neděli po svátcích« — —

»Můžu já za to? Dělal jsem já kalendář?« — hřmělo dál za bleskotu divokých očí; i z vousů jakoby jiskry sršely. »To by mně mohli ke všemu ještě přidělit,« rozohnil se úředník tluče pěstí do balíku akt na jeho vyřízení čekajících. »Což nevidíte, co mám tady práce?« bránil se proti příchozímu, jakoby on skutečně byl mu přinesl nařízení udělat do nového roku také ještě i kalendář.

Vešlo v tom děvčátko, malé, útlé, tvářiček bledých, průhledných, jako bývají velkoměstské děti.

Přísná tvář úředníka se vyjasnila. Ježaté kníry sešpulily se k úsměvu. »Co mně neseš, Bertičko?« zavznělo sladce od kancelářského stolu.

Děvčátko chtělo pokročit, ale zarazilo se. Ten cizí člověk mu překážel.

»Pojď ke mně sem,« znělo vyzvání a povzbuzení. »Pošeptáš mně to pěkně.«

Neposlechla hned; ten cizí, neznámý člověk jakoby ji pojednou zajímal. Sáhl do šosu svého dlouhého modravého kabátu a vyndal jablíčko. Krásné, červené jablíčko — srdce se na ně zasmálo.

»Je až z daleka,« svěřoval muž šeptem jako hluboké tajemství. »Přes kořeny nesené« — — —

»Berto!« ozvalo se rozkazně z rohu od stolu.

Poskočila ku předu — ale dříve jako po hozeném míči chlamstla rukou po jablíčku.

Uniforma a hlava nad ní proměnily se v kámen. Výkřik letěl z hrdla, ale nepochybně také zkameněl. Jen oči byly nestrnulé a šlehaly oheň a síru.

»Vždyť je dnes Ježíška,« muž u dveří jakoby k sobě jen mluvil. »A tolik se nám urodilo letos tam venku — taková byla úroda, jak nikdo nepamatuje — a taková pěkna, přepěkná jablíčka« — —

Uniforma i hlava byly zmizely za stolem, také děvčátko tam zmizelo. Jakési mazlivé vrčení ozývalo se odtud.

»Jdi hezky teď zas domů. Jdi, Bertičko« — —

Nad stolem zas hlava se vztýčila. Dvé oči nad rozježenými vousy dívalo se láskyplně, něžně za dítětem, až zmizelo ve dveřích.

Také cizí člověk se za ním díval s úsměvem dobráckým.

»Hezké děťátko,« pochválil odvraceje se zas ode dveří, když byly zapadly do zámku. »Děti jsou nakonec jedinou naší radostí,« zamudroval si po způsobu venkovských lidí.

Odvážil se pohleděti tam k rohu. Naproti neviděl oči rozzuřeného tygra jako prvé; viděl najednou dobrácké, milé oči.

»Také ovšem starosti« — rozumoval dále.

»Pravda, pravda,« — přisvědčeno z pozadí.

Pohlíželi hodnou chvíli mlčky na sebe dva staří, utahaní kocouři.

»Zejmena, když je člověk sám« — ten cizí prohodil.

»To je zlé« — domácí přisvědčil. »Byla to nějaká zkušená s děckem ovdovět — s malinkým děckem — ještě v peřince« — —

»To věřím, to rád věřím« — zas ten cizí. »Také jsem vdovec — a se šesti mne tu žena nechala — to byla zkušená teprve« — —

Úředník vystoupil ze své barikády; stál vedle stolu, opřený o něj loktem a pravou nohu skříženou přes levou.

»Člověk neví, co si počít« — návštěvník se rozpovídal. »Kašičku aby sám vařil. Spravoval na děti. A někdy i pral na ně. A sám nemá člověk žádný pořádek. Cizí mu nikdo nic jak se patří neudělá. Knoflík u kabátu nepřišije.«

Úředník sebou trhl a pravice svezla se bleskem po zlatých knoflících uniformy. Ten poslední scházel. Týden už tam schází. Naučil se tak držet pravici, když mluví s někým aby to nepozoroval. Teď na vše nějak zapomněl. V rozpacích se obrátil.

»Tak co jste vlastně chtěl, starouši —« řekl tónem jaksi bratrským.

»Knížku pracovní,« chopil se rozradostněn návštěvník slova. »Pro dceru. Má zítra jeti do Vídně. Teta pro ni píše. Je tam provdaná. A nemá dětí. Tak mně teď vezme děvče k sobě, do služby. Že bude na ni pamatovat, když jí dosloužíl do smrti, slíbila. Bude mně smutno, tuze smutno po tom dítěti. A také nevím, co si počnu. Budu teď docela už sám. Sám jak v plotu kůl. Druzí byli sami chlapci, všickni jsou dávno ve světě, po světě rozlezlí. Tahle byla nejmladší. To bylo moje všecko.« — — Hovorný stařec umlkl. »Inu, co dělat,« řekl po chvíli hlasem dušeným v slzách. »Jaká pomoc — Snad tam to děvče udělá štěstí. Snad je to jeho štěstí — —«

»Dej Pánbůh,« řekl soucitně úředník. »Každý chce jen štěstí svých dětí — — A což kolek! Kolek jste si přines' na tu knížku?« — otázal se teď přímo strany.

»Nepřines', já jsem takový hloupý venkovan — nedávno jsem teprve přišel do Prahy. Až od Prachatic. Ze starých Prachatic. To asi nelíbějí ani znát. Tam jsou už jako poslední Češi — potom hned Němci přijdou. Už v samých Prachaticích. Ale tam jsou vlastně také ještě Češi — ten svatý Jan sem k nám, na naši stranu, ten ještě je český; ten přes silnici, na druhé straně, co se jde k Volarům, ten už je německý« — — —

»No dobře, dobře« — úředník přerušil národopisný výklad. Jak se jmenujete?«

»Vondrášek, prosím poslušně. Franc Vondrášek«.

»A dcera?« — — —

»Vondrášková, prosím — Anna, po matce.«

»Jaké pak má oči?« —

»Jako uhlí a samý oheň — po matce.« —

»Tedy černé. A vlasy?« —

»Kaštanové, tak trochu do zlata a hebké, jak hedvábí — jako měla nebožka« — — —

»No dobře, dobře. A nos? ústa? — Napíšeme: proporcionální,« rozhodl výklad otcův, z něhož nemohl být moudrý. Jenom zjistil, že je to jak náleží hezké děvče, ta šestnáctiletá, celý obraz matčin.

»Zvláštní znamení žádné?« tázal se jen ještě k doplnění portrétu v úředním stylu.

»Měl bych tu holku vlastně vidět,« skončil úředník výslech. »Ale konečně máme její

popis už na domovském listě. A vy jste přece poctivý člověk, Vondrášku — mohu vám věřit; neřeknete žádnou lež. Tak víte co, spisy tady zatím nechte a jděte si pro kolek. Padesát krejcarů, rozumíte, jednu korunu. Za hodinu si můžete přijít. Já vám tu knížku sám zatím vyhotovím.«

Muž odešel a úředník osaměl. Loudal se k prvnímu stolu, hned u dveří a v papírech kolegy hledal tiskopisy, jichž potřeboval.

Vrátil se s tím k stolu svému. Kolek měl náhodou v zásobě, i přilepil týž hned, jako by se bál, aby potom všecko bylo hotovo, až přijde strana, aby nebyla žádná mrzutost.

Pohlédl na hodiny — bylo už půl dvanácté.

Vzpomněl, že si jak obyčejně v půl jedenácté poslal pro pivo a slaný rohlík. U levé nohy měl do stolu vysokou zásuvku, jako na zvláště tučné akta, jež by se jinam nevešla. Vytáhl zásuvku — stál tu jeho »gábl« ještě netknutý. Ku podivu nějak dnes na to zapomněl. I dal se do hodování.

Potom napsal do pracovní knížky: »Vondrášková Anna« — — A vyplňoval dál prázdná místa v tištěných rubrikách.

Byl hotov o dvanácté. »Co ten Vondrášek nejde? —

Vzal do rukou jiný akt, který byl prvé odložil.

Ale každou chvíli podíval se na hodiny visící na stěně mezi obrazy císaře a císařovny. Ve čtvrt na jednu vyndal kapesní hodinky z kapsy a kontroloval, jestli snad kancelářské »pendlovky« nejdou pozdě. Vondrášek tu ještě nebyl.

Hned na to však ozvalo se nesmělé zaklepání.

»Dále«, — znělo rychlé, jako nedočkavé vyzvání.

Očekávaný se protáhl dveřmi a nesl kolek opatrně v pozdvižené ruce.

»Tak co nejdete tak dlouho, Vondrášku?« vítala jej domluva tak ostrá, že kolena pod ním klesala, a z prstů div kolek nepustil.

Také úředník ulekl se svého hlasu, cože tak křičí. »Ale to už je takový zvyk« — omlouval se samému sobě. »Tak jen pojďte dál, pojďte blíže, Vondrášku« — zval příchozího. »A posaďte se,« ukázal na seslík, z něhož rozházené tu papíry uklidil na stůl.

Přijal kolek a odložil jej. »Tady to máte už všecko hotovo. Jen pečeť ještě přitiskneme.« Dechl na dvouhlavého orla do mědi vyrytého, snad aby nevypadal potom rozčepejřený, jako zmoklá slepice. Pak přiložil pečeť a tlačil, jakoby zavrtával ji do středu země.

»Tak tu máte, Vondrášku« — podával pracovní knížku, řádně vyhotovenou. »A abych nezapomněl« — —

Vyndal z kapsy tobolku. Hrabal se v ní chvíli. Dukáty tam žádné neměl, ale jako by je tu vybíral. Podával pak muži několik drobných penízů.

Nyní trhl muž oběma rukama zpátky.

»To je za to jablíčko!« úředník vykřikl.

»Ne,« muž také vykřikl. »Já jsem chudý člověk. Ale to nevezmu — — Nedělají mně ten zármutek, milostpane,« žebronil hlasem zrovna plačtivým.

Vstrčil mu mocí peníze do kapsy. »Dejte to dceři — té Anince Vondráškové na cestu« — — řekl měkce. »Ať jen zůstane hodná. A abyste se dočkal na ní mnoho radostí, milý Vondrášku — — A teď už jděte!« zakoulely se zas oči tygra. »Kliďte se ze dveří!« —

Vondrášek v leknutí a strachu nad tím náhlým zas obratem po zpátku ustupoval a v mžiku byl ten tam.

Úředník usedl opět ke stolu, k svým stohům. Ale mnoho toho už dnes nevymlátil. Pořád se mu nějak pletly a přeskakovaly myšlenky.

Ve tři hodiny odcházel z kanceláře domů.

Přes uniformu oblekl plášť. V jedné kapse náprsní byla obrázková knížka a panna, v druhé celá kuchyň, plechové nádobíčko, dížky, škopky, plotna i s komínem. Nemohl se nijak dopnout.

Do kapes zevnějších nacpal kornouty fíků, datlí, jablek a ořechů.

Nesl své Bertičce Ježíška. Do večera bude mít co dělat se stromečkem . . .

Nevěděl, kde má držet ruce, aby mu nic z kapes nevypadlo, aby nic cestou neztratil.

Nemohl ani salutovat, když ho v průjezdě úřední budovy zdravil vrátný, mysle si při tom: »Ten je zas nadětej! Ten toho zas vleče v tom plášti! Nemá všeho ještě dost za celý den tady v kanceláři — každý den táhne si ještě domů plné kapsy spisů — — Že ho to nemrzí! Co má z toho? — — A na štědrý den ani si nedá pokoj! — — Je to kus pošetilce — —«

R. J. KRONBAUER:

O čápu, čápici a čápatech.

Slyšel jsem, že v malé dědince Bejcině u Kněžmosta jsou čápi a že mají tři čápata. Je na tu dlouhonohou chásku zajímavá podívaná — udělejte si tam s dětmi výlet, radil pan soused, jenž žil v malém městečku na pensi a z dlouhé chvíle toulal se po okolí. »Často si tam zaskočím, sednu si na mez a pozoruju, co čápí rodina provádí. V Bejcině dlouho nejsou. Bývali čápi od nepaměti v jedné vesnici pod Valečovem, ale sami si je občané zapudili. Sedlák kterýsi z pouhopouhé bujnosti zastřelil čápici a od té doby se tu čáp už neukázal. Mohl bych vám o čápech vypravovat celé kroniky. Na všechno jsem se přeptal a celé hodiny jsem vyseděl nedaleko hnízda, že mně neušlo ani jediné jejich hnutí. Uplynula řada let a tu najednou bylo vidět nad Bejcinou čápy. I řekl si sedlák Abrahám: ‚Políčím na ně... uvidím, dají-li se zlákat.‘ Vzal staré kolo, dopravil je na hřeben střechy u stodoly a dával pozor, co se bude dít. Druhého dne zase zakroužili čápi nad dědinou. Letěli směrem k Jičínu a kola jakoby si ani nevšimli. Odpoledne dali se kluci do křiku, že prý viděli nad Abrahámovou stodolou čápa. Dlouho vznášel se nad dědinou, lítal v nesmírné výšce, jakoby si chtěl všechno hodně důkladně prohlédnouti. Najednou spouštěl se ve šroubovicích dolů, stále níž a níže, až bylo docela dobře rozeznat krvavě červené nohy a černé letky.

Zajímalo mne toto vypravování a věnoval jsem proto starému pánu plnou pozornost. Zalichotilo mu to a on živě pokračoval.

»Byl to čáp kabrňák. Postavil se na hřebenu nedaleko starého kola a hlasitě se rozklapal. Bylo to počátkem dubna . . . Sedlák Abrahám si den i hodinu poznamenal, kdy se sameček poprvé na stodole objevil. Brzo za čápem objevila se jeho družka, paní čápice. Byla o poznání menší. To prý byla na ně skvostná podívaná, když se spolu postavili u svého nového domova, který se jim podle všeho asi velice zamlouval. Chodili vážně a důstojně kolem kola a při tom klapali zobáky jako o závod. Pak se postavili vedle sebe, svinuli dlouhé krky, zobák sklonili špičkou dolů a činili při tom dojem, jakoby uvažovali, mají-li se tu usadit. Chvílemi klapali oba, pak bylo ticho . . . na to zaklapal čáp, po něm zaklapala čápice . . . popošli na druhou stranu . . . zase si zaklapali, jakoby si povídali, že to tu je docela hezounké a přítulné a teprvé po dlouhé době, opatrně a rozmyslně povystoupili na kolo. Sedlák s rodinou vyčihovali v sednici u okna každé hnutí a báli se jen se pohnout, aby vzácné a milé hosty nezaplašili.

Když si zase hodně poklapali, vzletěli do výše, kroužili nad statkem a když viděli, že tam není živé duše, spustili se rychle dolů, na dvůr. Abrahám pamatoval na všechno. Aby jim totiž ušetřil práci, nanosil ke stodole haldu klacíkův a proutkův, aby

měli čápi stavivo hezky při ruce. Chytráci to také hned postřehli a pustili se s chutí do práce. Oba nosili dřívka a proutky jako o závod nahoru a když dopravili na hřeben celou kupu stavebního materiálu, dala se čápice do stavby. Celá vesnice se na ně dívala a znamenitě se tou podívanou bavila. Čápice stavěla a čáp jí pomáhal. Od rána do večera robotili bez únavy a při tom klapali, že byla radost je poslouchat. Sedlák připravil staviva ne na jedno, ale na tři hnízda, ale čápi přestali najednou z hromady u stodoly brát. Samička postavila z proutí základy, zobákem je zapevňovala, opírala se o jednotlivé kusy tak statečně, až to chrastilo a praskalo, přitloukala přečnívající větévky jako kladivem, pobíhala kolem kola jako bednář kolem sudu a počínala si při tom tak obratně a tak chvatně, že se lidé mohli smíchy potrhat, když se tak mrštně kolem oháněla. Lidé dávali na vše dobrý pozor, co čápi kutí a brzo poznali, že mají dlouhonoháci při stavbě určitý a promyšlený plán. Větším dílem snášel čáp, jenž sebral na dvoře, na návsi a v okolí, co našel. K rybníku létal celičký den a vracel se se starým rákosem, slamou a suchou travou. Stavěli druhou vrstvu, aby měli ve svém domečku příjemnější, měkčí pobyt. Na konec nosil čáp už jenom peříčka, papírky, hadříky a tím vystýlali vlastní kolébku pro svou rodinu.

V deseti dnech byli hotovi. Asi patnáctého dubna posadila se paní čápice jako královna do hnízda. Jednoho dne bylo slyšet se střechy radostné klapání. Čápice snesla tři vejce a čáp se o ni svědomitě staral a snášel svojí družce nejlepší a nejzamilovanější lahůdky. Snášel všechno možné — žáby — ďešťovky — ještěrky — hady — ryby — ptáky, myši, ba i mladé koroptve a zajíčky. Jednou jsem byl svědkem výjevu, na který hned tak nezapomenu. Povím vám to, abyste věděl, jaký je čáp chytrák potouchlík. Bylo krásné a teploučké jarní dopoledne. Seděl jsem na sluníčku, pokuřoval jsem si a liboval jsem si, jak mi pere sluníčko do zad. Na dvůr přihnala se kvočna s kuřaty. Čáp z čista jasna sletěl se střechy, postavil se před stodolu, svinul krk, sklopil zobák a stál, jakoby bůh ví na co myslel a ničeho si kolem sebe nevšímal. Kuřátka hemžila se bezstarostně po dvoře, kvočna za nimi a pořád je napomínala. Čáp sebou ani nepohnul. Stál nehybně, jakoby zkameněl. Kuřátka přibatolila se až k němu, úžasem zkoprněla, když spatřila před sebou podivného, dlouhonohého čahouna, chvilinku jakoby se rozmýšlela, mohou-li blíž, ale když čahoun se nehýbal, dodala si odvahy, přibatolila se až k němu a začala ozobávat červené nohy. Byla to skutečně roztomilá podívaná. Čáp mně v tu chvíli svým rozvážným a důstojným klidem imponoval. Jak mu to sluší, pomyslil jsem si, když on, takový obr, tak velkomyslně ty malé červíčky přezírá a ignoruje. V tom stalo se něco s tak úžasnou rychlostí, že jsem se ihned ani nemohl vzpamatovati. Čáp bleskurychle hodil zobákem, popadl jedno kuře, spolkl je jako mouchu . . . a v tu chvíli už zase stál tak klidně, jakoby se bylo pranic nepřihodilo. Kvočna slyšela zapípnutí . . . rychle se ohlédla — pohřešila jedno ze svých dětí . . . zmateně se rozhlédla kolem sebe, rozčepejřila se . . . v tom pohlédla na čápa, zarazila se, několikráte ho oběhla, jakoby pátrala a nemohla pochopiti, kam se vlastně kuřátko podělo . . . ale čáp stál tak klidně, hnědé jeho oči vyzíraly z lysin kolem oka tak naivnince a nevinně, že ji nadobro zmátl. I ty loupežníku jeden, pomyslil jsem si a v první chvíli jsem dokonce uvažoval, nemám-li ničemu za špatnost tuto nějak potrestat. Ale když jsem se na něho znovu podíval, když jsem viděl, jak svatoušsky stojí a po očku pozoruje kvočnu, která lítala kolem jako posedlá — nemohl jsem se ubrániti smíchu.

»Věřte mně,« pokračoval živě a s ohněm starý pán, »kdybych to dovedl, článek bych o těch čápech napsal. Kdybych se nebál, že se mně lidé vysmějou, každý den bych se do té Bejciny rozeběhl a celičký den bych tam proseděl. Když se v hnízdě objevila čápata, oba čápi radostí nevěděli, co dělat.

Jsem trochu churav, jsem už zkrátka stár a nohy se mně začínají při chůzi viklat. Několik dní jsem tam už nebyl a věřte mně, že se mně už stýská. Zejména na čápata je rozkošná podívaná. Už jsou z nich pořádní habani . . . za nějaký týden se rozletí do světa.«

Sotvaže jsem se doma zmínil o tom, co mně starý pán vypravoval o čápu, čápici a čápatech, nedaly děti pokoj, dokud jsem jim neslíbil, že se hned zítra vypravíme do Bejciny. To bylo nějakého těšení, to bylo nějakého povídání. V noci se jim zdálo o čápatech a časně ráno už vstávaly a ani dočkat se nemohly, až už konečně vyjedeme. Vypravili jsme se hodně časně na cestu. Byl parný červencový den a bylo proto radno vydati se na cestu za chládku. Celou cestu jsem musel dětem vypravovat jenom o čápech, znovu a znovu opakovat, co jsem od starého pána slyšel a na sta a sta otázek odpovídat.

Když jsme se blížili k Bejcině,

děti div že mně z povozu nevypadly. »Kde je hnízdo .... kde jsou čapi .... Kde jsou čápata?« ptalo se jedno přes druhé ale poněvadž stodoly Abrahámovy nebylo vidět, nemohl jsem jim ukázati ani hnízda ani čápa. Konečně jsme stanuli před statkem. Děti rozběhly se do dvora a s roztomilým údivem zahleděly se na hřeben stodoly, kde u hnízda stál starý čáp a stará čápice.

»Jdeme se podívat na vaše čápy,« povídám k výměnkářce, jež něco na zápraží kutila ... »mají prý tři statná čápata ...«

»Měli ... měli, pane,« povzdychla výměnkářka — »ale, bohužel, už nemají. Podívejte se dobře na čápy ... stojí u hnízda vedle sebe a člověku při pohledu na ně srdce usedá. Čápata jsou pryč, pane ... vzali jim je ... všechny tři ... a my všichni pro ně pláčeme ... Z lítosti raději ani na dvůr nejdu.«

Kde se vzaly, tu se vzaly u babičky dvě děti. Daly se do usedavého pláče. Podívám se na svoje drobečky a vidím, že už také začínají natahovat moldánky.

Podívám se na hřeben střechy. Byla smutná podívaná na staré čápy, jimž děti uloupili. Stáli těsně u hnízda, krk měli svinutý, zobák svislý a do peří zakleslý — stáli vedle sebe jakoby v nich života nebylo. »Tak mně to připadá,« rozhovořila se babička, »jakoby chudinkové plakali. Dvě noci a dva dny už tam stojí a jen k večeru na nějakou hodinku vyletí si do kraje, jakoby pořád ještě doufali, že jejich děti přijdou za jejich nepřítomnosti zase zpátky.

Všichni lidé nám domlouvají, abychom čápy přivezli — ale syn ne a ne povolit. To vám byla chvíle, když staří přiletěli zpátky a čápat ve hnízdě nenašli ... to se ani vypovědět nedá. A taky bůh ví, jak to přišlo, že odletěli oba najednou. Nikdy ... nikdy nezůstala čápata o samotě ... buď u nich zůstal na stráži čáp nebo je hlídala čápice. A v tu chvíli zrovna odletěli oba. Když se vrátili, div se vám se střechy leknutím nesvalili. Na vlas tak dělali jako lidé, když děti pohřeší. Chuděrové vedle sebe se postavili a celičkou noc prostáli u prázdné kolébky. Nezamhouřila jsem ani oka, celou noc jsem je pozorovala a plakala jsem s nimi.«

»A kdo to provedl ... kdo spáchal toto barbarství?« ptal jsem se.

»Inu kdo ...?« trpce řekla výměnkářka ... »velcí páni, kteří si mohou všechno dovoliti. Bohatý továrník přijel, za naší nepřítomnosti čápy sebral a synovi vzkázal, že už se s ním nějak vypořádá. Když syn se vrátil z pole a slyšel, co se přihodilo, zůstal, jako když hrom do něho uhodí. Pane ... osmdesát zlatých už nám jeden pán z Prahy za čápata nabízel a syn je neprodal. Vždyť jsme čápům už tak přivykli, jakoby patřili k naší rodině. Tolik let v kraji se neukázali, tolik let se krajině vyhýbali a teď je odtud vyhnali na dobro. Sem už jistě nikdy nepřijdou ... vždyť

je to na nich vidět, že velice trpí, že je srdce boli, jakoby to ani němí tvorové nebyli. Jak pak by se k nám mohli ještě vrátit, když jim tu způsobena tak veliká bolest.

Čápi mají, panečku, dobrou paměť a hned tak někde nepřivyknou. Však já si dobře

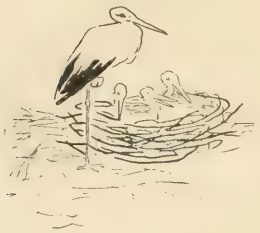

povšimla, jak nás nedůvěřivě pozorovalia jak nás dlouho zkoumali, než se tu usadili. To trvalo nějakou dobu, než zdomácněli a než nám přivykli. A kdybyste je, pane, byl viděl, jak se o tu svou drobotinu starali, jak je krmili, jak je za parných dnů vodou postřikovali, aby jim bylo pěkně příjemno. A to je všechno pryč . . . to je všechno zmařeno . . . a jenom proto, že si páni usmyslili, že chtějí míti ve svém libosadě ochočené čápy. Kdyby si byli vzali aspoň jenom jedno . . . nebo kdyby jim byli nechali pro radost jenom jeden kousek . . . nu, já pořád říkám a uvidíte, že mám pravdu . . . tenhle skutek těm pánům nemůže přinésti požehnání . . .«

Sedlák Abrahám vrátil se z pole. Viděl jsem, že napřed zavadil pohledem o čápy a že se zachmuřil.

»Pane Abraháme . . že jste jenom něco takového mohl dopustiti,« zvolal jsem na něho vyčítavě.

»Co si mohu počít . . co jsem měl dělat?«, malomyslně odvětil sedlák . . . »přišel jsem domů a slyšel jsem, co se stalo. A teď za to trpím nejvíc já. Lidé mně zastavujou, domlouvají a říkají, že se ode mně s čápaty odstěhovalo štěstí. Žena pláče . . děti pláčou . . a maminka? Však jste už slyšeli, co tomu říká. Vím, že páni provedli přenáhlený a nepěkný skutek . . ale nechce se mně jít k nim a čápata na nich vymáhat. Chci-li prodat na kvap seno nebo obilí . . však víte, jak někdy krutě na člověka dolehne potřeba . . jdu k nim, oni vždy, třeba se jim to zrovna někdy nehodilo, koupí a dobře zaplatí a já jim mám teď říci, že čápata musí vrátit. Psali mně, jakou měli doma z čápat radost . .«

»A ty's jim měl odepsat,« ozvala se energicky stařena . . »jakou my měli žalost.«

Teď jsem se ale do milého Abrahama pustil. A takhle že vypadá český sedlák? Co pak vám prokazují nějakou milost, když seno nebo obilí koupí. Však oni by nekoupili, kdyby při tom sami dobře nepochodili. Ještě děti vašich dětí uslyší, jak jejich pradědek čápy z krajiny vypudil, jak si dal čápata odnésti a jak byl malomocný. že se ani ozvati nedovedl. A stane se vám nějaká nehoda, stihne vás bolestná rána a lidé budou říkat: »už je to tady . . . pánbůh ho trestá za to, že se nad starými čápy nesmiloval.«

Mluvil jsem do sedláka, jak jsem nejlíp dovedl. Stál přede mnou zaražený a pořád se díval na opuštěné a smutné čápy na hřebenu střechy.

»Máte pravdu,« řekl konečně pevným hlasem . . »já si pro ta čápata pojedu a sice hned. Však jsem bez toho dvě noci ani oka nezamhouřil. »Véno« zvolal veselým hlasem na výrostka . . »zapřahej . . a už ať je to . .« Najednou rozehnal se po dětech, přivinul je k sobě a jásavě volal: »děti . . těšte se . zpívejte . . . smějte se . . . já vám přivezu čápata . . .«

»Tatínku . . . tatínku,« zvolaly moje děti . . . »my si počkáme, až je přiveze . . .«

»Kdy myslíte, že se vrátíte, pane Abraháme?«, zeptal jsem se.

»Za čtyři hodiny jsem tady,« řekl sedlák . . . »chcete-li počkat, počkejte . . . ručím vám za to, že čápata přivezu.«

Děti si poskočily a radostí se mně rozpívaly. Čekali jsme čtyři, čekali jsme pět hodin — Abrahám se nevracel. V tom se čápi vznesli do výše a odletěli.

»Však oni se vrátí,« tvrdila výměnkářka . . »Co že ten syn nejede . . . to oni mu asi nechtějí čápata vydat . . «

Bylo už k páté hodině odpolední, když Abrahám přijel. Hnal to tryskem jako o závod. Už zdaleka volal: »Sláva . . . dvě čápata vezu . . . třetí jsem jim tam musel nechat . .«

Vezl je ve veliké nůši. Byla jich plnička. Čápata byla už statně povyrostlá. Děti div že je neumačkaly. Mazlily se s nimi, líbaly je a mluvily k nim něžnými a přítulnými slovy.

»Žebřík . . honem žebřík,« křičel sedlák, jenž se radostným rozechvěním třásl . . »Véno, přistav honem žebřík . . . čápata dáme hned nahoru do hnízda, aby je tam staří našli, až se vrátí . . .«

Když jsem se ohlédl, spatřil jsem ve vratech celý zástup vesničanů.

Abrahám byl by málem se žebříku i s čapaty spadl. Nevěděl radostí ani, co dělá a mluví. V několika minutách bylo vše hotovo . . čápata ve hnízdě a žebřík odstaven . . . a teď jsme čekali se zatajeným dechem, co bude následovat.

Minulo půl hodiny.

Čápi se objevili na obzoru. Nikdo jsme ani nedutl. Viděli jsme je, jak majestátně plovou pod oblohou, čistou jako studánka. Táhli blíž a blíž... v tom přidali do letu a letěli jako střely. Než jsme se nadáli, byli nad hnízdem a ve vteřině spustili se dolů. Viděl jsem v tu chvíli lidi plakat pohnutím. Čápi zabořili se do hnízda a splynuli na okamžik v jedno tělo se svými dětmi. Klapali staří — klapali mladí.. my viděli, jak se k sobě přitulují, jak se k sobě vinou a jak se nemohou nasytiti veliké a nenadálé radosti. Okukovali svoje mláďata ze všech stran — přehazovali je ve hnízdě — sedli si k nim a jen klapali.. stáří i mladí... staří jakoby se vyptávali a mladí jakoby vypravovali...

Hodinu... dvě jsme je pozorovali. Bůh je můj svědek... nevím, viděl-li jsem více radosti, více lásky a více blaha u lidí... Pak jsme viděli, jak starý čáp odletěl a s potravou se vrátil a jak čápatům vodu nosil.

Byl už večer... na nebi zasvítily už hvězdy, a já marně a marně dětem připomínal, že už je čas na návrat. A když jsme domů jeli, napadlo mně, že ne nadarmo právě čápy legenda k tomu určila, aby — prázdné hnízdečko oživili —

Stará jabloň.

Starou jabloň v sadě máme,
jablek má, až snět se láme.

Pod jabloní stín tak chladí —
sázel ji náš děda v mládí.

Dědoušku náš, dobře spěte,
vaše jabloň co rok kvete.

A když z jara bílá květem,
jak vy byste žehnal dětem.

Když jdem v létě pod ní čísti,
jak váš hlas nám šumí listí.

Jak když jste nás na klín brával,
pohádky nám povídával.

Na podzim těch jablek shluky
béřem jako z vaší ruky.

A když v zimě v sněhu dříme,
vaši bílou hlavu zříme.

Ach, dědoušku, připadá mi,
že žijete dosud s námi!

Vánoční toulky.

Velké město dostává v předvánoční době docela jiné vzezření. Výkladní skříně přeměňují se v rozkošná zákoutička, jež lahodí oku svou bohatou pestrostí. Suchá a střízlivá výkladní reklama ustupuje vánoční fantasii. Možno říci, že v těchto dnech obrozují se naši obchodníci na básníky. Nadchází veliká, slavná chvíle, všude čekají příchod Ježíška a první signály ozvou se vždy na ulicích. Výkladní skříň obchodníkova je vlastní jeho firmou. A proto je třeba ji náležitě upravit, aby lákala a vábila. Celé noci pracuje se na jejich výzdobách a dlouho před zahájením vánočního trhu uvažuje se a přemýšlí o novém, zcela originálním překvapení. Je veliká soutěž a nejlíp pochodí ten, kdo nad svého soka vynikne a dobrým, novým nápadem ho zastíní. Nastanou tu pravé závody, výkladní skříně vypadají jako pohádkové obrázky, město tone v záplavě pronikavých světel a na ulicích je hlučno a živo. A v tu dobu nastávají toulky dětí po ulicích, ze kterých se nemohou ani domů dostati. Bůh sám ví, jak se to děje, že ta drobotina nejdřív se dozví o tom, kde je zvlášť krásná a vděčná podívaná. Najednou slyšíš doma, že v té a v té ulici jsou bohaté jesle, že figurky jsou jako živé a že je jich tam nejmíň sto. Musíš se tam ihned se svou drobotinou vydat, přijdeš konečně na místo a najdeš tam celý zástup zanícených hlaviček. Ale domů se hned tak nedostaneš . . . caparti vědí už zase o něčem jiném, ještě lepším. Tam a tam je prý opravdový vánoční stromeček a na něm prý plane celá kytice různobarevných lampiček. Rozumí se, že zase půlhodinka uběhla jako vítr. Teď ale teprve nastala ta pravá okružní cesta kolem výkladních skříní knihkupeckých. To je pastva pro drobné nadšence, kteří by se nejraději skleněnou hradbou protlačili až do vnitř, kde všechno barvami jen jen hraje. Tu jsou pohádky, tu cestopis, tu populárně psaná knížka o přírodních úkazech — všechno je vypraveno zrovna v pohádkové nádheře, všechno se tolik líbí a zamlouvá, všechno tak svůdně mluví k prostinké dušince dítěte. Vrací se domů vyjeveno a rozechvěno . . . v noci se mu o tom zdá . . .

R. B.

— **Čtyři svazečky pohádek pro děti.** Vydalo družstvo Máje. Když prohlížím tyto sličné, drobné knížečky, nutká mne to, abych se rozhovořil o velikém vlivu anglických reformatorů na moderní umění. Vliv ten není dosud po zásluze náležitě oceněn. V umění, jmenovitě německém, byl namnoze na škodu věci sveden na scestí, jež vedlo i k pravému opaku toho, čeho první bojovníci za jeho zásady dosíci se snažili. Místo pravdy vidíte často její karrikaturu, místo zřetelnosti pravý chaos atd. — Vítám vřele nový podnik Máje, který uvádí do literatury dětské pohádky anglické v původní jejich výzdobě a úpravě. Jest to sedm pohádek, buď již u nás zdomácnělých, nebo blízkých českým pohádkám národním, nebo zpracovaných z pohádek »Tisíce a jedné noci.«

Výzdoba vazby, předsádka, illustrace, sazba i sám papír pojí se v umělecký celek, a ačkoliv jsou obrázky pouze černé a bílé, působí barevným dojmem a ve volbě své a v komposici tak jsou uspořádány, že téměř samy, jako pantomima, pohádku vypravují. Vydavatelstvo správně postřehlo jeden nedostatek anglického vydání, totiž nezřetelné obrázky na jinak velmi vkusných deskách, zlatem na černém nebo zeleném a žlutavém plátně vyražené a opatřilo vazbu dvojí. Jednu, úplně podobnou anglickým vazbám, ale s novým původním obrázkem, leč stejně nezřetelně zlatem z tmavého plátna vystupujícím, a druhou, s roztomilými původními barevnými obrázky která jest nám a bude zajisté i dětem milejší.

A. Klášterského zpracování textu jest bezvadné a zvláštní předností jeho jsou krátké, plynné věty, v jakých by všecky spisy pro drobnou mládež měly býti psány.

F. A. Borovský.

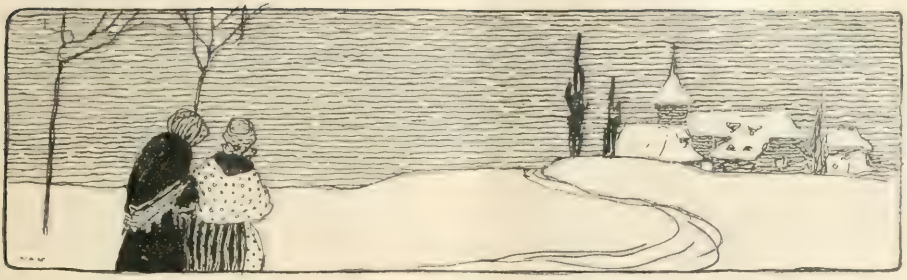

ADOLF HEYDUK:

VÁNOČNÍ.

Když s věže zvony pějí všem
slavnostní zrození Páně
a les je všechen pod sněhem,
chodí v něm Ježíš tam a sem
a krmí srny a laně.

Krutá je zima, krutý hlad,
nesnadno dostat se k drnům,
po pás sníh chladný z mraků pad,
bylo by laním zhynout snad,
bylo by zhynouti srnům.

Ptáček, ten pomůže si spíš,
zazpívá u domku trochu,
důvěrně slétne níž a blíž,
a hned mu hází drobty již
klubíčko děvčat a hochů.

Dostane zrní tu i tam,
útulek v drátěné skrýši;
hůře kdo v světě sám a sám,
přemýšlí, neví kudy kam,
sotva kdo zná jej a slyší.

Srnce však zle jak na poušti,
straní se lidí a bojí,
skryje se v bídě do houští,
a když ji všecko opouští,
Kristus ji krmí a pojí.

Leč kamo Ježíš nejde, věz,
svým milým záhy to vnukne,
řekne mu: »Za mne učiň dnes,
ubohým něco z lásky nes,
rychle, než srdce jim pukne!« —

Dávátě zvěři Kristus dost,
dává též ptáčkům dost zobu,
velkáť jest Jeho laskavost;
nás zkouší jako chudý host
z štědroty vánoční v dobu.

Nedej mu nikdo odejít,
v chudém vždy přichází šatě,
zkouší tvé srdce, zkouší cit,
dárkem vždy hleď jej potěšit,
by vzpomněl někdy též na tě!

♡ ♡ ♡

JOS. D. KONRÁD:

Modlete se za vlast, děti!

Byl štědrý večer v nebi. Pán Bůh rozkázal připraviti maličkým stromeček. Velicí i drobní andělé strojili jej celý den, světice jim pomáhaly a zpívaly při tom.

Andělé zavěšovali na jeho větve ozdoby a svíce, a kam nemohli dosáhnouti, tam malí andílkové se vznášeli na křídélkách jako ptáčata. Svatý Petr už aspoň desetkráte přišel se podívat od své brány. Pokaždé spokojeně zakýval a usmál se do bílých vousů:

»Dobře, dobře, ti budou mít radost, caparti.«

Stromeček však byl překrásný. Ozdoby zlaté a stříbrné leskly se na něm. Na větvích poskakovali ptáci nejrozkošnějších barev a zpívali sladké popěvky. Běhali tam také brouci, jejichž krovky byly vykládány planoucími drahokamy nebo posypány zlatým prachem. Diamantoví a rubínoví pavouci spouštěli se s větve na větev po zlatých pavučinách. Mezi jehličím voněly květiny a pestřilo se skvostné ovoce, jaké jistě rostlo jenom v ráji. Andílkové zkoušeli rozsvěcovati svíce, a všechny hořely a svítily neobyčejnou září, jaká vycházela ode hlav světců a světic. A dole, kde strom vyrůstal z kyprého mechu, sem tam se prohánělo hejno zlatých prasátek, malých jako pěst, ale jak roztomilých!

Když nadešel večer, v popředí objevil se trůn boží a na něm Hospodin. Cherubíni v rouše jako sníh bílém byli jeho velebnou družinou. Kristus Pán, sedící na pravici jeho, sestoupil a náhle se stal malým Ježíškem.

»Přiveďte maličké!« zazvonil jeho dětský hlásek.

A již se caparti přihrnuli jako příval kvítí a za minutu obklopili stromeček.

Jaká to byla divná směsice! Přišly dítky naší bílé pleti a růžových tváří, na hlavách plavé kučery a copánky. Ale s nimi byli tu takédrobouncí žlutí Číňané se šikmými zřítelnicemi chytrých očeк, pak rudí američtí Indiánkové, ozdobení péry kolem hlav. Přiběhli také afričtí černoškové, ceníci na vše bílé jako porcelánové zoubky, a ještě menší čokoládoví občané tu byli až z Malajska, z dalekých, dalekých ostrovů, kde prý lidé přeletují nad mořem od ostrova k ostrovu na hřbetech velikých ptáků kondorů.

Byli tu všichni národové a všechna náboženská vyznání: křesťané i pohané, mohamedáni i židé. Hospodin ani andělé a svatí nečinili rozdílu mezi nimi, neboť nebe jest pro každého, kdo ještě nepřestoupil prahu nevinnosti a nevědomosti. A div, žvatlali všemožnými jazyky a přece všichni dobře si rozuměli.

Ježíšek kynul rukou, a všechna světla na stromečku rázem se rozsvítila. Andělé spustili líbeznou píseň.

Obličeje maličkých zářily, očka se leskla nebeskou blažeností. Radost nevýslovná, štěstí nadpozemské zračilo se v té každé tváři, neboť v nebi není místa pro smutek a bolest.

Přece však tam bylo jedno dítě, asi pětiletý hošík, jehož tváře nezardívaly se úsměvem, v jehož modrých očích nezrcadlilo se blaho a štěstí.

Stál tu maje odřenou beraničku na hlavě, na těle vetchý spravovaný kabátek a dlouhé urousané nohavice, zapadávající do dutin dřeváčků. Tak tu stál, červené ručky v kapsách, s očkama vypoulenýma, ostýchavý a bázlivý, jediný, jenž se neradoval ze všech.

Teprve před chvílí, vracejíce se naposledy od stromečku, svatý Petr postřehl tiché ťukání na nebeskou bránu. Otevřel a spatřil toho nesmělého klučíka.

»Jakpak ti říkají?«

»Jiřík.«

»Jiřík — to je hezké jméno. A odkud přicházíš?« zeptal se dále svatý Petr, přimykaje bránu za hošíkem, který ostýchavě vešel.

»Z Čech — z takové malé vesnice.«

»Z Čech — hm, taky jsem tam byl jednou s Kristem Pánem.«

Hošíkovi zajiskřily oči radostí.

»A v naší Lhotě taky?« zeptal se nedočkavě.

Obličejem svatého Petra kmitl shovívavý úsměv.

»Taky, taky,« přisvědčoval. »Taková malá došková vesnička v lesích to je.«

»Taková hezká,« dodávalo dítě. »A beznohého Chejna s kulhavým psem, co mu žebře, jste tam neviděli?«

Světec opět se usmál.

»Ne, už je tomu tuze dávno, co jsme tam byli. Tenkráte ještě ve vaší vesnici nebylo ani beznohého Chejna ani jeho kulhavého psa.«

»To je škoda!« zavzdychl hošík.

»Proč?«

»Kristus Pán byl by dal Chejnovi nové nohy a byl by taky uzdravil jeho psa.«

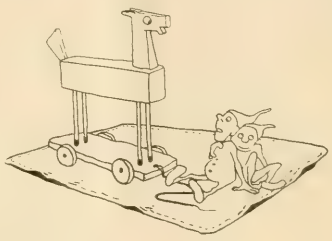

Po štědrém večeru.

Štědrý večer půlnoc jímá,
vedle hraček Jeník dřímá.
Bože, jaké zázraky!
Koník mluví s panáky:

»Jak se máte, páni bratří?
Já jsem dostal jak se patří,
hřbet mě bolí, věru div,
že jsem ještě celý, živ!«

— Ach, koníku, škoda boudy!
Nás též bolí všecky oudy,
běda, spatříš popravu —
zítra přijdem o hlavu!

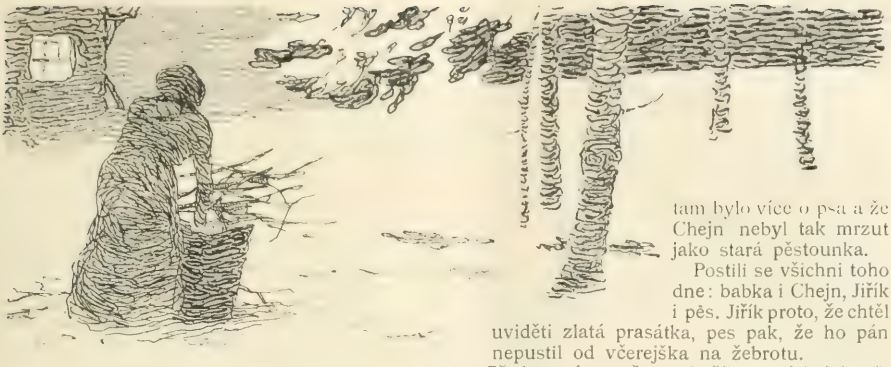

Svatý Petr dojat zadíval se na malého českého občánka.

»Tak, tak,« řekl měkce a kynul k nebi. »A teď už jdi, dítě.«

Hošík byl stále jako u vytržení. Nevěděl, nerozuměl, co se s ním tak náhle stalo. Ještě před půl hodinou byl doma v té malé doškové vesnici mezi lesy, v tichém, zastrčeném českém kraji. Byl sirotek. Maminky ani neznal, tatínka před rokem zabil kůň. Tatínek byl formanem, rozvážel některému hrnčíři široko daleko talíře, džbánky a hrnečky a Jiříka bával s sebou.

Bývaly to veselé cesty. Hošík sedával s otcem na výstupku přední košatiny, a mezi nimi žlutý psík Oříšek.

Když tatínka zabil kůň, Oříšek zdechl dva dny po tom asi zármutkem, a Jiříčka poslali do jeho rodné vesnice. Žil tam u jakési staré babičky, které na jaře a v létě pásl husu s devíti housaty. Když s nastalou zimou přestaly pastvy, babička prodala osm hus, a Jiřík pak skoro celý den byl v pastoušce u žebravého Chejna, kterému scházely obě nohy a který měl psa, jenž za něho žebral.

Pes obcházel s plátěným pytlíkem od stavení ke stavení a sbíral almužnu pro svého pána. Někde dostal krejcar nebo dva, někde krajíček chleba, buchtu nebo přehrštli mouky, a kde byli nejchudší, tam dali aspoň několik bramborů.

Dokud pes byl zdráv, vykonával svůj žebravý úřad snadně a vesele. Lidé ho měli rádi a dávali mu do plátěného pytlíku více, než žebráku Lančovi. Ale když mu žebrák Lanč ze závisti přerazil tlustou holí nohu, už to našemu psovi nešlo tak snadně, už nemohl pobíhat a poskakovati tak radostně.

Tohoto štědrého dne byl hošík také u Chejna. Jiříkovi se zdálo, že v žebrákově světničce je tepleji než u babičky. Snad proto, že jich tam bylo více o psa a že Chejn nebyl tak mrzut jako stará pěstounka.

Postili se všichni toho dne: babka i Chejn, Jiřík i pes. Jiřík proto, že chtěl uviděti zlatá prasátka, pes pak, že ho pán nepustil od včerejška na žebrotu.

Před samým večerem hošík pospíchal domů. Od pastoušky cesta vedla podle rybníčku. Mrzlo trochu v posledním čase na holo, na rybníčku už byl led. Rozběhl se hned s nízké hráze, dřeváčky zazvoniiy, a už to ujíždělo po zamrzlém rybníčku.

Avšak v prostřed rybníčka ten den prosekali led, aby prý měli dost vzduchu kapříci. Nyní pouze tenká slupka ledu potahovala otvor. Jen to tam dutě zapraskalo, voda vystříkla, a už nikdo neuviděl živého hošíka.

A pak ho něco unášelo nad doškovou vesničku, vysoko na černé lesy až k samým šedým obláčkům, odkud poznával všecek kraj, kde jezdíval se svým tatínkem.

Vesnička však mžikem zmizela v nesmírné hloubce, rozplynuly se obláčky, prostor nekonečný objevil se před užaslýma zrakoma hošíkovýma. Byl unášen dále v moři světelných paprsků. Vycházely odněkud s výše jako oslňující vlákna předeného skla se žhavého kolovratu. Nemohl vydržeti těch paprsků, musil zavříti oči. Když opět prohlédl, svatý Petr mu právě otevíral nebeskou bránu.

A teď tedy byl s množstvím všelijakých dětí u stromečku. Než ony bez ostychu se radovaly, on pak byl zamlklý a bojácný. Rád by se byl dobře podíval na Hospodina Boha,

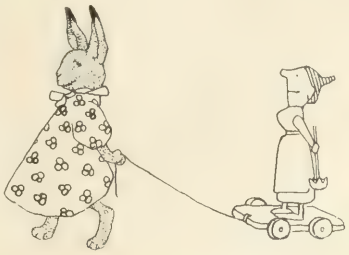

ale strach nevýslovný ho uchvacoval, kdykoli se obrátil k nejvyššímu trůnu.

Alespoň svatý Petr kdyby tam byl, ten už připadal Jiříkovi jako známý, poněvadž byl v jeho rodné dědince. A ze všech světců také nejvíce se podobal lidem, které hoch doma vídal. Byl skoro jako starý polesný Stoklasa, také takové postavy, také takovou měl hlavu na temeni holou i lesklou a takové bílé vousy.

Někdo se dotkl Jiříkova ramene. Byl to Ježíšek.

»Proč jsi tak smuten?« otázal se měkkým hlasem.

Hošík zase vzdychl.

»Chtěl bych být doma,« zatoužil.

»Doma — ve své malé, chudé vesnici?«

Dítě přisvědčilo.

»Vždyť tam nikoho nemáš. Tatínek i maminka ti umřeli, trpěl jsi tam hladem a zimou.

»Je tam ještě babička, u které jsem zůstával. Nechala si dvě husy, a já zas na jaře musím pást housátka. A pak je tam taky beznohý Chejn a jeho kulhavý pes, co mu sbírá almužnu. Ne, ne, tam u nás v Čechách je všechno krásné, já je mám tolik rád! Pusťte mě tam zas, prosím vás, pusťte mne nazpět do Čech!«

Děti se shlukly kolem, teď zas také svatý Petr s úsměvem se přiblížil.

»To je ten malý Čech,« kývl světec. »Taky jsme kdysi spolu byli v jeho vlasti, Pane.«

»Jaký je tam lid?«

»Pracovitý, snaživý a pobožný. Ale pospíchali jsme odtamtud.«

»Proč?«

»Rozhněval jsi se na Čechy, Pane. Místo shody nesvornost, místo lásky nepřejičnost a závist vládla mezi nimi.«

»A teď?«

»Ještě vládne. A od té doby je smutno v Čechách. Krve tam už tolik bylo prolito, místo smíchu viděti tam skoro jenom slzy.«

»A přece jsou tam lidé stejně nesvorní, závistiví.«

Čarovná kniha.

Babička nám vyprávěla
o čarovné knize,
z které četl čarodějník
v dlouhatánské říze.

A jak on ten čarodějník
ze své knihy četl:
jahody i v mrazu zrály,
strom i v zimě kvetl.

Takovou též knihu máme:
nechť si venku sněží,
pták zas lítá, motýl kmitá,
louka zas je svěží.

Jak ji jenom rozevřeme,
vše to zříme znova,
je to naše čaruplná —
knížka obrázková.

»Odpusť jim, Pane! Přimluv se za ně u Boha Otce. Hleď, právě dnes trůn jeho jest přístupen prosbám a slitování.«

Ale Syn Boží, který tak miloval lidi, že život svůj položil za ně, zvážněl a zavrtěl krásnou hlavou.

»Dosud si nezasloužili odpuštění. Závist jejich je stále ještě větší než jejich láska a všechny ctnosti.«

Hošík se začervenal při těch slovech Ježíšových.

»Ba, ba,« pomyslil si, »už vím, co to je. Pro krajíček chleba nebo pro několik bramborů žebrák Lanč přerazil ubohému psovi nohu.« Svatý Petr pozoroval Jiříkovy nesnáze. Přitáhl jej k Ježíškovi.

»Nech aspoň tohoto maličkého přijíti k sobě, Pane!«

Hoch zvedl k božskému dítěti roztoužený obličej. Do modrých očí vstoupily mu slzy. Stékaly jako rosné perly po tvářích, po spravovaném kabátku a rozplývaly se na dvou červených ručkách, sepjatých k prosbě.

»Máš svoje Čechy tolik rád?« otázal se Ježíšek.

»Mám.«

»Více než nebe?«

Hošík zase přisvědčil.

»Pojď!« pravil Syn Boží a ujal hošíka za chvějící se ruku. Vedl jej před trůn Boha Otce. Veleba nevýslovná a zářící oslnila dítěti ustrnulé oči.

»Tady klekni a pros,« slyšel mluviti Ježíše. »A až vyprosíš na Otci odpuštění, bude i tobě dovoleno podívati se domů, do vaší malé české vesnice.«

Hošík se vrhl před trůn boží a semkl k prosbě malé ruce. Všechny modlitby, které slýchával od staré pěstounky i od beznohého žebráka, utkvěly v srdci jeho a teď vroucně stoupaly na nevinné rty, všechny slzy, které mu plnily nitro, zaplavovaly modré oči.

Ale Bůh Otec tak shovívavý, tak milosrdný, než přece také tak přísný nepohnul se, neodpustil. Ještě jeho svatá hlava nepřisvědčila na znamení udobření.

A malý hošík nevstává od jeho trunu, nepřestává spínati ruce, nepřestává modliti se a plakati.

Znáte jeho pláč? Když krůpěje deště padají s nebe na naši ubohou českou zemi, to jsou jeho slzy. A když už se mu nedostává slz, tu Kristus Pán, svatý Petr, andělé, svatí a světice dívají se k nám, zdali jsme se již polepšili. Vidíme jejich jasné zraky, jsou to hvězdy.

Ale v Čechách vládne stará nesvornost i závist, a malý český hošík znova a znova kleče dává se do pláče u nejvyššího trůnu.

Kdy se doprosí, kdy se dopláče božího odpuštění?

Vy nevinné české děti, pomáhejte prositi svému malému druhovi! Den co den, než vás pečlivá ruka matčina uloží ke spánku, připojte k svým modlitbám také kratičkou modlitbu za svoji drahou vlast. Aby jí Bůh odpustil, aby odvrátil nesvornost a závist, pro kterou se hněvá na nás. Proste svých rodičův, aby také oni se modlili s vámi a by modlitbami a skutky svými zapuzovali osudné hříchy své těžce zkoušené vlasti.

Hleďte, malý český hošík ještě klečí, pláče a prosí u nejvyššího trůnu.

Proste s ním s vroucností svých nevinných duší, a s odpuštěním vrátí se štěstí do naší smutné země.

A pak i hodné české pachole vrátí se z nebe mezi vás.

B. BAUŠE:

O obětech večeře vánoční.

Dnes, děti, nevolá vás povinnost do nevlídného šera ranního. — Ráno zapějeme si vánoční, a pak budeme pomáhati, — po případě překážeti matce v kuchyni.

Tajemný je svátek štědrovečerní, a kouzlo obestírá vše, co s ním souvisí. Co kryje stromek vánoční, má zůstati tajemstvím do večera, nezbývá tedy nežli prohlédnouti si oběti, které mají zvýšiti lesk vánoční hostiny.

Čiperný klouček doprovázel již matku na rybí trh, kdež v kádích tísnily se namodralé tmavošedé hřbety kaprů, šupinatých i »špiglů«, pořídku nabízelí tu i štiky, nedůtklivé candáty a nedávno k nám zavedné marény.

Zůstaneme při starodávném zvyku; pro domácnost zakoupeni kapři, s pěkně zlatohnědými šupinami.

Nyní mrskají sebou ve vaničce, obstoupeni dětmi, které zvědavě prohlížejí hezky z blízka ryby, kterým patrně není volno v úzkém prostoru, neboť vystrkují masité své rty nad vodu, lapajíce po vzduchu. Housku, dětmi jim podávanou s díky odmítají, což těm jest podivno. Vždyť v letě krmívaly ve Stromovce a pak na letním bytě na hrázi rybníka kapry a našly je vždy ochotnými pozříti kousky housky.

Štika z Orlice.

Bylo jim třeba vyložiti, že doba roční již pokročila tam, kde tvorstvo většinou chystá se k zimnímu odpočinku. Ryby neznají sice zimního spánku, jaký má na př. sysel nebo křeček, ale jelikož všechna přirozená potrava jejich, skládající se z drobných korýšů a vodního hmyzu, zmizela, uzavře se na zimu zažívací jich ústroj, kapři vyhledají si v rybníce místo nejhlubší za své lože zimní, mírný pohyb jich ploutví a záklopek žaberních působí, že nad nimi, aspoň ve velikých rybnících a jezerech, voda nezamrzá. Na malých jim člověk vysekává do ledu díry, aby se jim potřebného vzduchu k dýchání dostalo.

»A čím dýchají?«

»Vidíte, jak za hlavou pohybují se jim záklopky žaberní, as tam, kde byste u jiných zvířat hledali uši. Pod těmito záklopkami nalézají se na obloukovitých kostech červené hřebínky z plátků složené. To jsou žábry, dychadla ryb. Pokud tyto jsou oplachovány čerstvou vodou, ryba jest čilá. Zaschnou-li, neb je-li voda znečištěna, lekají ryby, t. j. udusí se.

Nemajíce plic jako vy nevydávají též žádného hlasu prsního ze sebe. Slyšeli jste je někdy na pokraji rybníka mlaskati; zvuk ten však vyvozují právě jen protažitelnými ústy, kterými potravu ssají.

Kapři, které tu máme, byli ovšem násilně vyrušeni ze svého klidu a skončí život předčasně. Kdyby zůstali ušetřeni, dosáhli by značného stáří. Vypravuje se, že kapři v zámku Fontainebleau, které již za nádhery milovného krále Františka I. krmívaly krásné jeho dvorní dámy chlebem, žili zde přes 200 let, až je vzbouřený lid (r. 1757) snědl. — Hvízdáním neb cinkáním bylo možno prý krotké kapry přivolati ku povrchu vody.

U nás ovšem nedočkají se kapři dlouhého života. Pěstují se v rybnících vhodně zařízených tak, že již po dvou, třech neb čtyřech letech jsou lahůdkou hledanou. Daleko široko jsou č e š t í k a p ř i proslaveni, pocházející ze staroslavného chovu rybníků Třeboňských, Blatonských a jiných.

A přece není kapr rybou původně českou. Pochází z jihovýchodní Evropy, od moře černého a kaspického, odkud rozšířili jej hlavně klášterníci po ostatní Evropě, aby měli vhodné postní jídlo v době, kdy zakázáno bylo požívati zvířat teplokrevných. Petr Veliký zavedl jej do Ruska, v době novější zdomácněl v Severní Americe. —

Zatím rozprostřela se po kuchyni líbezná vůně po koření a octu, aby kapři došli důstojné přípravy, jakou proslula česká kuchyň, zvláště »černou rybou«.

Náš klouček musí ovšem býti i při trhání ryb; konát zde své první anatomická bádání.

Ryba »chladnokrevně« snáší svůj osud. Krev schytána, a útroby pozorně z dutiny tělesné vyndány. »Jen pozor na žluč,« napomíná matka kuchařku, »aby nám nezhořkly vnitřnosti.«

Jest věru málo ryb všemi částmi tak užitečných jako kapr. Biblická dějeprava vypravuje dokonce i o žluči nějaké neznámé ryby, kterou starý Tobiáš nabyl zraku.

Jsou ale též části z ryb jedovaté. J i k r y některých jeví takto otravující účinky; z našich ryb parma, ano i jikry štiky mají býti jedovaté. Otravující účinek má i čerstvá krev úhořova, a kůže mihule.

Náš klouček chce vědět, kde jsou jikry, játra, kde leží ledviny, a k čemu jest »rybí duše«? »Jikry, malá, kulatá měkká vajíčka bez skořápky uhlídáš v polévce; kolik myslíš, že jich může míti kapr jikrnáč v sobě? Také jsem jich nepočítal, ale shledali, že průměrně 200.000. Sleď má 400.000 jiker a veliký jeseter, vyza může míti až tři miliony vajíček, z nichž připravuje se známý kaviar, jako z černých perliček se skládající.«

»A z každé jikry měla býti rybička?«

»Z každé mohla býti ryba. — Sníš-li housku pomazanou kaviarem, v němž je, počítejme, jen pět set jiker; z těch mohlo být pěti set jeseterů, každý mohl vzrůsti na osm metrů a snědl si tedy část, z níž mohl býti č t y ř i k i l o m e t r y dlouhý kus masa rybího.«

Bůh má však vždy více, než-li dal. Kdyby se všechna jikra měla vylíhnouti, nestačily by řeky, jezera ani moře; nastalo by přeplnění, jež vedlo by ke zkáze celého pokolení. Ryby mají ale od počátku hojných nepřátel, a matky nemohou chrániti svůj potěr, až na malé výjimky. Považ, kdyby jikrnáč se měl starati o svých 200.000 dětí!

»A k čemu jest rybí měchýř?«

»Znáš hru s Kartesiánským čertíkem. Skleněná dutá figurka trochu lehčí než stejný objem vody ponoří se do válce s vodou, pevně pružnou blanou uzavřeného. Stlačíme-li blánu prsty, přenáší se tlak na vodu a tou na figurku, která buď stoupá, klesá neb se otáčí. Zdá se, že podobně ryba může stlačením neb rozšířením měchýře libovolně buď stoupati neb klesati.

Nenašlo ti as, že nově zřízené řiditelné balony mají podobný tvar. Polohu má »duše rybí« jako plíce vyšších obratlovců. Ale jen u některých zvláštních ryb t. zv. d v o j d y š n ý c h, které v horkém pásmu octnou se někdy na delší dobu v zaschlém bahně, napomáhá měchýř k dýchání. Skoro třetina

Malý hrdina

Za čepici páví péro
pěkné mám,
vyhrál jsem už bitev čtvero
zcela sám.
U cesty tam bodlák kvetl
podle trav,
já tam jednou ranou smetl
sedum hlav!

ryb jest ostatně bez měchýře, zvlášť takové, jež zarývají se do bahna.«

U nás objeví se ryba obyčejně jen o Štědrém večeru neb na Velký pátek na stole. Jsou však celí národové odkázáni jen na rybolov. Život Severosibiřanů i Eskimáků závisí na rybách, jež si uloví; ryby jsou též jediným bohatstvím a majetkem obyvatel některých ostrovů jižních moří.

Za podobných hovorů přinesl posel od strýce velikou štiku, krokodila našich vod; vážila 70 kilogramů a měla přes metr délky. Jak si as oddechly ryby Orlice, z níž štika pocházela, když tento drzý a hltavý lupič octl se sám v rukou rybářů.

Děti obdivují se široké, shora sploštělé hlavě a široké tlamě, v níž vězí až 600 delších a kratších srpovitě zahnutých špičatých zubů. Maso ovšem dle stáří a doby tření není vždy stejně ceněno, celkem však je zdravé a chutné. Játra platí za lahůdku. Že žluče připravují malířskou barvu.

Děti chtěly viděti, jeli pravda že má v hlavě štika celé umučení Páně. »Zbožná mysl«, vypravuje jim máti, »vytvořila si v obrazotvornosti z kůstek v lebce této ryby podobu s nástroji umučení Páně a legenda vypravuje toto: »Když Kristus konal svou bolestnou křižovou cestu, prchali před pohledem tímto ptáčkové do houštin lesa, zalézali broučkové do skulin květů, a rybky ve vodě skrývaly se pod kameny na dně; všichni jen aby neviděli muk Spasitelových. Jen drzé štiky prohánějící se za lupem nedotkl se pohled žalostný a směle hleděla na průvod. Tu spočinul láskyplný pohled krví skalený i na štice, která před zrakem pojednou v plachém spěchu prchala. A když po několika dnech učeníci Páně u stolu se shromáždili, spatřili podivnou věc, když štiku rozevřeli. Celé umučení Páně shledali v hlavě štiky: kříž, metly, kostky, houbu, třtinu, hřeby i korunu trnovou; vše drobounké a čisté jako ze slonové kosti spracované. A po dnes zbožná mysl v lebce rybí jednotlivé kůstky takto si vykládá.« —

Děti na chvíli se zasmušily, záhy však zapomněly na všechny výklady; blahé očekávání naplňovalo mysl jejich, čím více šero tajemného večera se blížilo.

DĚTI.

Pro radost našich nejmenších.

Kdo by jich neměl rád, těchto usměvavých andílků, »drobných zázraků života«, jak jim řek' Balzac, jediných snad upomínek na dávná štěstí pozemského ráje? Hle, tu rozepnou k Vám své bucaté umouněné ručky, našpulí rtík a o něco zaškemrají: — kdo by v nich nezřel smírného poselství božího, kdo by na chvíli alespoň nezapoměl denní trampoty? Radost i štěstí z nich sálá, ať dřímají či skotačí, mudrují či ve hru jsou zabrány. Ať tvář jich růžová či bledá mramorově, vždy oko jejich je zdrojem opojení; v jich vláscích slunce pableskuje nebo jiskry hoří, ale vždy je to slunko a jiskry nových životů, zaručené budoucnosti. Není krásnějšího odpočinků duši, než tiché zasnění nad hrajícím si děckem.

Otec paedagogů celého světa, Jan Amos Komenský, vyslovil se o dětech málo známým u nás rčením:

»Zvláštní, drahý a slavný klenot jsou dítky. Vidí se to odtud, že Bůh, když nejmilostivěji k nám lidem mluviti chce, dítkami nás nazývá, jakoby o žádném milejším a vzácnějším titulu nevěděl.

Nejen na to, co býti mají, ale i na to, co už jsou dítky, hledě najde se, že předrahý klenot jsou Bohu a býti mají rodičům svým.

Rodičům pak svým že nad stříbro, zlato, perly a kamení drahé dražší mají býti dítky, poznají to, když jedno k druhému přirovnají.

Dítkám vždycky za strážné přidávání bývají anděle svatí, jakž svědčí Kristus, tak že, kdo dítky v domě má, jist tím, býti může, že anděly v domě má; kdo dítě pěstuje, jist tím býti může, že anděly pěstuje, kteříž přítomni tu jsouce na službu mu hledí, aby nešetrností k úrazu nepřišlo; kdo s dítětem svým nočními temnotami obklíčen jsa odpočívá, jist býti může, že anděly vůkol stráž držící, aby duch temnosti přístupu neměl, má. Jak to potěšené věci! Jak to předrahý klenot, věci takové s sebou nesoucí!«

Jest dítě opravdu obrazem nás všech, neboť duše jeho je nejjemnější massou, v niž měkce a s překvapující přesností se otiskuje okolí. Jsou jiné děti naše, české, jsou jiné na Slovensku, jiné v rybářských krajích pomořanských.

Všude příroda jim mimoděk vtiskuje svoji karakteristiku, utvařujíc je a přizpůsobujíc pravidlům života. Zajímavě dá se sledovati tato psychologie dítěte na národech krajně odlišených, a tak velmi poučné studium dětské duše nám skytati může na příklad pozorování dítěte amerického. To zcela jinak usuzuje, jinak myslí a — jinak si hraje. Americký psycholog Sheldon, jeden z oněch, již s celým srdcem přirostli k zástupu dětí a kteří jim zasvětili svoji vědu, vypráví o tom nesmírně zajímavé detaily. Sheldon dal dětem samým hovořiti o sobě, a tu čtenář žasne, jak americké dítě už v nejútlejším svém věku dovede toužiti po jakémsi spolčování se v kluby, jednoty a společky po způsobu starých svých přátel. A jsou to zejména dívky, kterým je tato potřeba vrozena, u nich je břitce vyvinut smysl vychovávat se navzájem, podporovati svoje dětské zájmy, zpříjemňovati si společnost. Hoši se rovněž spolčují, ale vlastní smysl je tu podepřen více tužbou po tělesném výcviku, lovu a veslování. Hle, nevyzpytatelný diktát přírody!

Babička

Odkud pak máte ty pohádky?
věděli bychom tak rádi!«
— Ach, děti, letím to nazpátky
do svého zlatého mládí.

Pohleďte na moji hlavu sem,
jaké mám bílé už vlasy,
pohádky kvetou mi pod sněhem
jako ty sedmikrásy!«

Sheldon vypráví, jak velmi ostře se dá rozlišovati dětská hra ve příčině stáří hrajících si dětí. Děti nejmenší velice rády napodobí výkony dospělých; hra na rodiče, na učitele, na školu a na kostel, specielně u hochů na vojáky a kupce, u děvčat na kuchařky a pradleny jest nejobvyklejší do desíti roků. V době španělsko-americké války sváděli hoši i děvčata opravdové bitvy mezi sebou a mezi americkými záčky vznikaly docela organisované kluby, které se cvičily po škole s nejupřímnějším zájmem. V době míru hrají si »na krám« a »na kupce« nejraději, v čemž velmi zřetelně jeví se praktický duch okolí. Ať je krám jakýkoli — třebas jen z lepenky urobený —, ať je v něm cokoli — třebas jen barevné kaménky, suchá kvítka či listí —: vše jedno. Jen když tu správně zastoupen kupec i učedník, příručí a co možná velká řada kupujících.

Děti větší rády si hrají na spolkaře, volíce si předsedy, jednatele i pokladníky. Hrou na vojáky a námořníky zabývá se jich nesmírně mnoho, ale ještě obvyklejší bývá hra na zloděje a loupežníky, do níž se súčastnění často tak živě zaberou, že loupeží a sbírají opravdu vše, kde se co dá. Worcesterská universita, která mnoho pracovala pro opravdové prohloubení studií dítěte, zaznamenává ve svém orgánu »Paedagogical Seminary« nesčetně zajímavých dokladů. Zde rozvrženy hry dětí nejen dle stáří a pohlaví, ale i podle ročních dob a podle stavů rodičů. Ve zvláštní dětské anketě, při níž dotazovány samotné děti na nejrůznější okolnosti, zjištěno na základě 700 došlých odpovědí, že nejvíce hochů rádo vyřezává lupenkou a nožem, že se rádo baví hrou v míč, že touží brusliti, jezditi na sáňkách, veslovati a hráti šachy i karty. Pro čtení knížek se jich velice málo vyslovilo a to ještě méně u dívek, které si nejraději hrají s panenkami, skáčí přes šňůru, hrají si na školu, prohlížejí obrázkové knihy, klouzají a jezdí na saních. Mnohé se přiznaly, že rády se baví karťami. Nejmenší procento prohlásilo za výbornou zábavu házeti po sobě sněhovými kulemi, což je u našich dětí zábava v zimních měsících velmi oblíbená — —

Náš moravský Sheldon, vzácný pracovník v oboru lidovědy, poesie a psychologie našeho venkova, František Bartoš, napsal překrásnou knihu o našich dětech . . . Zdaž se kde zablesknou pod Vánočním stromečkem českým radostné oči dětské nad její poetickými stránkami a nad rozkošnými Alšovými obrázky? J. V. M.

PRO RADOST NAŠICH NEJMENŠÍCH.

Ano, pro vaši radost, pro potěšení vaše, malí broučkové, tak mnoho se u nás přetvořilo! Pro záři vašich oček, pro úsměv vašeho srdéčka, pro šťastný ruměnec vašich rozehřátých tváří. Ty ozářené ulice našeho města jsou z veliké části pro vás nazdobeny, vypočítány na váš zájem a téměř každý druhý krámek se k vám obrací v touze, aby vás mohl upoutat. Hleďte, ty krásné houpací koníčky, nazdobené jako pro rytířské turnaje! Hleďte, ty panenky, jak sedí v malých lavičkách školy, ty mladé kuchařky, jak se otáčejí kolem plotny, hleďte ty vozíky, hračky, nádobíčka, postýlky a knížky plné obrázků! Tu září maličký stromeček a na něm i pod ním plničko světel a dárků!

To vám jiskří očka a buší srdéčko, to vybíráte, co vám as podobného přinese Ježíšek! A vaše maminky, tatínkové a chůvy vás ani nemohou od nich odtrhnouti.

Ale poslyšte, malí broučkové: jsou děti, vaši drobounci kamarádíčkové, kterým se v těchto dnech blýskají očka slzami. Celý rok jim maminky vyprávěly o krásném Jezulátku, které jednou do roka přichází dětí potěšit ony se k němu i modlily a trpělivě čekaly, až se jim ukáže. I ty maminky celý rok doufaly, že Jezulátko přijde — — — ale nastojte! Den je tu, krásný vánoční večer již se stává nocí a Ježíška nikde, nikde . . . Snad proto, že tolik sněhu je venku, že ostrý vítr se opírá do maličkých okýnek, že sněhové závěje zanášejí celé horské chýžky, kde děti ty marně čekají. Maminka setřela už několik slz, ale děti se doposud v důvěře modlí s rukama sepiatýma: »Přijď, k nám přijď, Ježíšku, prosíme Tebe! . .«

A těmto maminkám, tatínkům máme pomáhat odhazovat ve sněhu cestičky, aby i k nim mohl Ježíšek přijíti. Dobří lidé již dlouho pomáhají a v poslední době přibrali i vás, drobné andílky, na pomoc. Vždyť znáte svoje maličká loutková divadélka! Co se vám před nimi najiskřily oči, když někde v ústraní parku, za krásného letního odpoledne, skotačil Kašpárek a tisíc šprýmů vám naprováděl. Dnes dřímá tento Kašpárek, sfulený do klubíčka s ostatními princi, princeznami a královskými otci, neboť krutý mráz mu uzavřel hovorná ústa. Ale čekají vás i jiní Kašpárkové, princezny a otrhaní loupežníci — čekají vás v útulných, vytopených divadélkách a drobný grošíček, který jim za veselé skotačení poskytnete, pošlou těm nebohým děťátkám, čekajícím Jezulátko v zasněžených pohorských víscích. Chcete je viděti?

Nuž, pojďme, vezmu vás za ručku, abyste nezbloudily. A máme na vybranou: buď k útulnému

národnímu divadélku »u Fleků«, kde Klub vlasteneckých přátel dra Paříka a Třebenicka hrává denně i dvakráte, ba i třikráte, nebo na smíchovské jeviště Kašpárkovo »u lva« v Palackého třídě kde vám zadeklamuje Kašpárek ve prospěch ošacení chudých dětí — či půjdem k »Halánkům« na Betlémském náměstí?

Opravdu, těžko vybírat. Všude veselo, útulno a miloučko. Pěkná světnička s řadami jednoduchých laviček — ale jak to drobné jeviště láká svým tajemným vnitřkem! Však hle, už zazněl zvonek, lampičky zhasly ... a už jako ďas vyletí pestrý Kašpárek, zatančí si a zadeklamuje: »Já vás pěkně vítám, naše milé dětičky, a oznamuju vám, že budem dnes hráti »Princeznu z ledové hory« —— Anebo jindy zavolá: »Budeme hráti pohádku »O třech zlatovlasých pannách« —— A jindy zas, že zahrají »Pohádku o Honzovi« nebo »Českého Honzu u Krakonoše«, »Krále z ledových skal«, »Prince Bumbrlíčka«, »Trnovou Růženku« —— oh, kdož by to najednou z paměti věděl, co všecko hrají! A všecko je krásné a jímavé, vždyť ty naše české pohádky jsou tak rozkošnými pohádkami, že jim nenajdem nikde snad rovných! . . .

Náš Ivánek nedávno přišel od »Fleků« celý vyměněn. Vždyť viděl slavného kouzelníka, doktora Johanesa Fausta, nepřekonatelného hrdinu a čaroděje! Ten dobrý pán, pan Vrchlický, když ho jménem hodných dětiček požádali, napsal jim o něm pěknou pohádku a ta se nesmírně všem dětem l bila. Vždyť považte: Faust lítá v povětří s arciďáblem Mefistoflem, obrací řeku v opačné proudy, bouří mořské nestvůry a prohání se na nich za blesku a hromu; staví na vodě kuželky, hraje a ani nohy nesmočí! . . A Kašpárek, služebníček jeho, všude s ním chodí i lítá, slouží mu a provádí žertovné kousky. Na konec je z něho ponocný a když jeho pána ďáblové v noci odnášejí, krutě trestá halapartnou jeho ospalé hlídače.

Jindy Kašpárek dává také dětem hádati hádanky a odměňuje je různými dárečky. To bývá v divadélku snad nejživěji. Očka svítí, tvářičky červenají, ručky se třesou. A hodné maminky a tatínkové, kteří tu zároveň se svými miláčky zažívají stejných radostí, těžko se loučívají s útulným drobným jevištěm —

Nuž, milí drobečkové, budeme pamatovati na Kašpárka? Vzpomeňme si jen, že on je vlastně nejenom vaším obveselovatelem, ale zároveň i ochotným prostředníkem mezi vámi a chudými dětmi českého venkova a že každým dárečkem, který složíte u jeho dveří, upravujete Ježíškovi sněhem zachumelenou cestičku k chudým jejich pohorským dědinkám. A jaké to bude pak štěstí hřát v citlivých vašich srdečkách, pomyslíte-li si, radostí rozdováděny pod plápolavým stromečkem: »Oh, jé, však tam daleko od nás, v lesních chaloupkách a drobných vesničkách pod sněhem také dnes chodí Ježíšek a také nakládá! . .« A pocítíte novou radost z radosti svých drobných chudičkých přítelíčků, radost čistou a v pravdě nejkrásnější, o jaké se už před dávnými, dávnými časy Ježíškovi zdálo pro celý svět, ale která snad dnes už je možná jen u vás, hodných a dobrosrdečných našich dětiček.

Sigma.

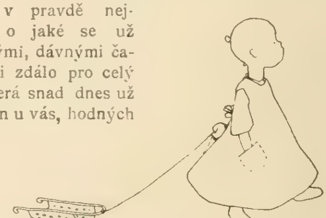

Příští číslo Máje vydáme dne 31. prosince t. r.

Toto dvojité číslo vydáno dne 18. prosince. OBSAH: ADOLF HEYDUK: Sykomora Matarijská. — K. LEGER: Zkažená radost. — ALOIS ŠKAMPA: Vánoční stráž. — FRANT. SOKOL-TŮMA: Ježíšek na Valašsku. — JAROMÍR BORECKÝ: Vánoční sloky. STANISLAV JARKOVSKÝ: Panáček z bezové duše. — ANT. KLAŠTERSKÝ: Vánoční. — MILAN FUČÍK: Moje vánoce. České vánoce. — JAROSLAV HASINA: Štědrý večer dětí-útulkářů. — F. S. HOLEČEK: Přeháňka. — Dr D. PANÝREK: Z vánoční praxe chirurgovy. — FR. HERITES: Přísný úřad. — R. J. KRONBAUER: O čápu, čápici a čápatech. — Stará jabloň. — Vánoční toulky. — ADOLF HEYDUK: Vánoční. — JOS. D. KONRÁD: Modlete se za vlast, děti! — Po Štědrém večeru. — Čarovná kniha. B. BAUŠE: O obětech večeře vánoční. — Malý hrdina. — Děti. — Babička. — Pro radost našich nejmenších. — Illustrace.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPIRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

Zmizí česká dědina!

Chaloupky české, buďte požehnány!
Václ. Šolc: Prvosenky.

Novinami prošla několikráte zpráva, že v okrese benáteckém má býti zřízen vojenský tábor na veliké plošině lesův a polí, a že pro tento účel dokonce musí zmizeti celá jedna ves.

Celá ves! Přímo ze srdce kraje z pořící pojizerského, kde stávaly kolébky znamenitých Čechů: bratra Jana Boleslavského, spolupřekladatele bible Králické, Beneše Bavoryňského, spisovatele a biskupa bratrského, bratra Šimona Turnovského, kterýž polskými spisy smiřoval Bratry České s dissidenty polskými; luteránského spisovatele Václava Turnovského, Tobiáše Libockého, Tomáše Mitisa Limuzského a Dasypa Václava; bratrského rektora bělské školy Adama Albina, Macha Sionského; proslulého botanika Adama Zalužanského, Václ. Fort. Durycha, Antonína Marka, Václava Krolmusa, rolníka Krouského, básníka »Prvosenek« Václava Šolce a Fr. V. Jeřábka, autora dramatu »Služebník svého pána« . .

Z takových vesnic, jako je ta, jež nyní zmizí, jako z čistých studnic posilován byl český duševní život. Jedna studnice bude zasypána.

Kde nyní ještě obec dýše, kde žila tisíc let, kde lid probouzí se ráno k práci polní a večer znaven uléhá k posile v dalších starostech — kde mládež cvičí učitelé ve výstavné škole, a večer stařenky vnukům svým vypravují pohádky; kde v sváteční den hlahol zvonu, ulitého před sta lety v dílně bratrského zvonaře Petra, zve všechen zdejší i vůkolní lid k pobožnosti, a v kostele stařičký kněz vedle nauk křesťanských vypravuje se zálibou dávné příběhy té dědiny a kraje; kde sedm set lidí českým jazykem mluví a po česku prozpěvuje; kde i ta skřivánčí píseň, žehnající s výšin oblačných polní práci toho

Mladá u N. Benátek.

Škola v Mladé.

lidu, po česku zní . . . tam za nedlouho nebude z toho všeho nic . . .

Za dřívějších časů přeletěla někdy i přes tuto vesnici některá kompagnie kyrasírův a arkabuzírů, dokonce na mapě i v ústech lidu zaznamenán na věčnost jeden takový pochod vojenský slovy »ruská cesta«, nyní však tu budou stále kompagnie; jich bubny, trouby a děla vyplaší i posledního skřivánka, nebude tu ani těch krásných borových lesů, v polích nebude oráčů, na lukách nebude ženců a nikdo tu nebude svážeti do stodol.

Bude tu pláň 9 kilometrů zdélí a 6 kilometrů zšíři.

Jedná se ovšem o důležitý vojenský účel. Technice vojenské nedostačují obvyklé vzdálenosti, jde se dál a dále, ne už na sta kroků, nýbrž na kilometry. Proto bůh vojny Ares plaší odtud bohyni Deméteru.

Jméno vesnice, jak v ústech lidu žije, jest Mladá. Dle místní kroniky má obec jméno od Mlady, prvé abatyše kláštera svatojirského, sestry Boleslava II., kterýž klášter asi r. 973 založil. Měla by se tedy jmenovati Mlada. Avšak v pozdější listině abatyše Anežky (okolo r. 1228) neuvádí se Mlada mezi statky kláštera toho, ačkoliv mezi 129 zapsány jsou i některé vesnice z krajiny Boleslavské. Kostel a fara byla v Mladé od pradávna. R. 1397 Mikuláš, oltářník na Malé straně směnil si místo s farářem Václavem z Mlady. (Tomek, Dějep. města Prahy I. a V.) — Dosud zde ukazují místo, kde bývalo pohanské pohřebiště, a kde potom postavena kaple svaté Kateřiny. Část lesa posud se tu zove »u sv. Kateřiny«.

Obec založena jest na mírném návrší; kolem do kola lesem je ověnčena, s mnohými pozemky obecními; na veliké návsi mladé stromy ořechové a tu i onde staré lípy, 107 čísel domových, škola, kostel, fara, hřbitov, 700 obyvatelů . . . Dojem celá dědina činí velmi příjemný, domky ze dvou třetin nové, hospodaření pokročilé, což viděti na orbě. Sází se tu dosti řepy, neboť v okolí jsou tři cukrovary, ve Vlkavě, v Benátkách a Litoli. Podmínky k živobytí jsou tu dosti příznivé zvláště zásluhou, kterou vyniká český rolník. Kde dříve dle starých urbářů bývaly role mizerné, mnohaleté úsilí vytvořilo úrodné lány. Kde dříve panská zvěř pustošila osení a mařila rolníkovu práci, tam puška učinila nápravu. Před několika desítiletími přihoditi se mohlo jednomu rolníku v Mladé, že dostal v noci na dvůr tak četnou návštěvu srn a zajíců, že považoval je za vyběhlé ovce z ovčína a káral čeládku z neopatrnosti. Dle toho vypadala úroda a dle té úrody oceňování pozemků, které je základem nynějšího vyjednávání.

Kostel v Mladé.

Všichni lidé i se svými chatami zmizí; musí zmizeti! Tento imperativ opírá se o zákon, který zde potírá zákon jiný, o svatosti majetku. Ano, jeden zákon tiskne tak často

zákony jiné! Zde zákon o nedotknutelnosti majetku ustupuje zákonu o právu vyvlastňovacím . . .

Nezbývá než skloniti šíji před tímto zákonem druhým. Ale ať počítáme a vážíme náhradu hmotnou jakkoli, nenalézáme v ní vyrovnání za rodné, domovské právo, za bolesti loučících se srdcí, za ztracenou poesii lesů, chaloupek a krbů — neboť takové věci nemají světské ceny.

Ale měříme-li hodnotu výkupu, který děje se pod křídly vídeňské Länderbanky, tu zní nám v ucho verše z Lešetínského kováře:

Rcete mi, jak všechno toto cenit?
Mám-li teplé toto hnízdo směnit
za krov cizí, vanoucí jen mrazem?

Znám tu zlata řeč! Tak svůdně cinká,
takto zpupně na chuďasa břinká!
»Já jsem všemohoucím světa pánem!«
pyšně volá. »Já jsem bohem doby!
Skloňte se, vy lesů mojich robi!
Odkoupím vám rodný krb i s lánem,
domov, předků památku i hroby.
Co vy jste, vy lidé holých dlaní,
v jařmu práce bičem nouze štvaní,
co jest vaše vůle, krtčí snaha,
proti mé, jež odpor každý zmahá?!
Vaše duše, myšlenky a city,
všechno moje zaplatí vám třpyty.«

Postavy Staškových Bořků vystupují před námi . . .

Až začnou praskat krovy a dunět motyky v těch nových i těch starých chatách; až budou sjímati zvony, sbírati kostelní a školní střechy, stěhovati oltáře a lavice školní, vázati rance, nakládati a konejšiti děti; až loučiti se budou se svou nebožkou vsí a dávati s Bohem drahým, kteří byli tak šťastni, že se zániku své dědiny nedočkali — pak jděte se tam podívati vy, básníci a povídkáři, a zachyťte poslední okamžiky české vesnice.

O vás i o nás novinářích je ustálen úsudek, že rádi nadsazujeme. Snad nechápou lidé naší vzrušenosti, kdy hladina jich zůstává klidna jako pod

Chalupa v Mladé.

olejem. My lidé od péra musíme býti citlivější, naše struny musí se napřed rozechvěti, má-li býti vůbec nějaký koncert. Události sebe významnější by zapadly do tůně lhostejnosti, kdyby se jich neujal novinářův cit.

Cit mne vedl ve sněhu a plískanici k této dědině, pro kterou není již pardónu. Byl bych rád příštím dobám zachytil obraz místa odsouzeného neodvolatelně. Slunečko, tak vzácné touto dobou, pomáhalo mi kreslit svým kouzlem partie z Mladé. Za krátký čas bude na to již pozdě. Kostel, dědinku, školu, náves, nitro chrámku, vstup do vesnice, některý statek, chalupy a náves — všecko se přimklo k fotografickým deskám přítelova aparátu na památku.

Byli bychom rádi zachytili podoby posledního starosty, učitele a faráře. Po prvém

Ves Mladá.

nebylo památky, škola nám zůstala zavřeným hradem . . . zbyl jen farář ochotný a pohnutým hlasem o divném běhu lidských osudů vyprávějící . . . Z kořisti snímků těch, pořízených fotografem A. Podlipným z Českého Brodu, posílám Máji ukázky.

Ach škoda přeškoda, že nemohu na žádné desce zachytiti, co při této pouti dědinou z kostela na hřbitov, ze hřbitova na náves, ke škole, za humna a k polním cestám vířilo mou duší.

Viděl jsem, že už na všecko sahá studená ruka zániku — nikde není radostného očekávání zítřka, nikde stopy naděje, vesele ho doufání — všecko tu až ke kostem mrazí a chladem umrtvuje.

Poslední farář v Mladé.

Chodím tu naposledy, říkal jsem si stále — naposledy! A až všecko, s čím se tu zrak můj setkává, zmizí, bude mít pro rodáky z Mladé, pro děti a vnuky jejich cenu starého klenotu, co odtud odnesu jako poslední odlesk života. Se slzami v očích vynesl jsem hromádku obrázků z Mladé, nad kterou zlomena hůl, nad níž vyřknuto poslední slovo rozsudku! Jsem dojat, nesa tuto výslužku do tábora belletristův, já novinář, který se umí dívat střízlivě na svět, ale který má zamžené oči nad touto řadou pohledů učiněných na návsi dědiny k zániku odsouzené, pořízených za tichého účastenství malých nastávajících — emigrantů.

Prokop Sekavec.

JOS. ČEPELÁK:

„Pane, slituj se nad námi!“

Šel jsem z Turnova přeš Valdštýn na Sedmihorky. Řekl jsem si, že se zase jednou po dlouhých létech podívám na Prouskovu úpravu katakomb valdštýnských. Vyšel jsem z hradu, zatoulal jsem se do lesa a obdivoval jsem vzornou a krásnou kulturu jedlí a dubů. Ani jsem nevzdechl na to, že tu všude v okolí jsou výstražné tabulky, prohlašující nejpoetičtější cesty za soukromé a panské a zapovídající procházku hostům z nedalekého pensionátu. Takový divný, profánní dojem působí tabulka, zavěšená na štíhlé a krásné jedli. Zdá se ti, jakoby se obr za toto znešvaření styděl. Toulal jsem se v zelenavém sloupoví celou hodinu a živé duše jsem nepotkal.

Bylo mně tu tak volno, že jsem se zrovna bál toho, abych najednou nevyrazil někudy ven, mezi lidi. A tu najednou, uprostřed lesa objevím divnou věc. Zdá se mně, jakobych octl se na místě, jež má docela jinou, zvláštní tesklivou náladu. Stojím před starým, mohutným štěpem. Kolem stojí jedle, jakoby zbloudilce chránily. A hle . . . opodál stojí druhý strom! Je to rozložitá, aspoň stoletá hruška. Bože, kde se tu jenom ty stromy vzaly?, napadlo mně. A tu jakoby byly stopy kamenného plotu. Bloudím, bloudím a pořád se mně zdá, jakobych chodil po hřbitově. Přejdu kus pole a stanu u kříže, na němž volá k lidem kolemjdoucím nápis: »Pane, slituj se nad námi. . .«

Nemohl jsem se hnouti s místa. Nejasné tušení mně našeptávalo, že se tady kdysi odehrávalo nějaké drama. Zaslechnu praskot suchých větviček, ohlédnu se a vidím, že mezi stromy namáhavě se plouží stařecká, nahrbená postava. Dlouhé, bílé vlasy poletují kolem hlavy, jež už jakoby pro svět žádného smyslu neměla

Pozdravím, stařec se zarazí, zvedne hlavu a skoro nedůvěřivě poděkuje. Mohlo mu býti dobře přes osmdesát roků. Všechno na něm bylo zvadlé a jako propadlé. Divně se vyjímaly na obličeji bílé pichláky hustého vousu, jenž rostl skoro pod očima a bílým popraškem plnil celé hrdlo. Na rozhalených prsou bylo viděti zrovna hřívu lehýnce nazlacených praménků. Jenom oči na tom vetchém těle byly živé, jasné, výrazné a krásné. Staroch vytáhl z kapsy krátkou, dřevěnou dýmčičku. Když jí do úst dával, ruka se mu tak prudce třásla, že špičkou několikráte o rty zavadil, než ji do

bezzubých dásní semkl. Hezky dlouho to trvalo, než se mu podařilo ji rozdýmat.

»Dědečku,« povídám... »ten kříž tady postavili asi na památku dvěma zamilovaným dušim, že ano?«

»Říká se tu »u zabitých«,« odpovídá staroušek a při tom si mne důkladně prohlíží. »Ale ten nápis tu byl dřív, než je našli.«

»A kde se tu v lese vzaly ty stromy?« ukazuju na štěpy, jejichž koruny byly docela dobře vidět.

»Ty stromy ... to jsou sirotečkové ...,« rozpovídal se staroušek a při tom se povypjal, jakoby jím nějaké hnutí pohnulo. »Pane, sem jsem já chodíval jako junák tancovat .... Chodívám často a často kolem a ještě jsem tomu nezvykl, že tu od nepaměti býval les. To vy teda ani tušení nemáte, že tu bývalo kolem těch zapomenutých stromů živo. Inu... bývalo ... není a nikdy nebude. Páni hruboskalští skupovali pomalu kolem svého panství selskou půdu — v letech šedesátých osady Radeč a Bukovinu, později Konice. Ve knihách jsem čítal, že vojny vyhladily celé vesnice a že po nich ani památečky nezůstalo. Vždycky mně bylo teskno, když jsem něco takového čítal. Všechno, pane, pamatuju a všechno ještě dodnes vidím jasně před sebou, jak to tu bývávalo. Zvláštní věc, pane ... líp, daleko líp se rozpomenu na to, co jsem viděl a slyšel před půl stoletím než na to, co se událo před týdnem, včera, předevčírem. Tady chodím a myslívám si, že šlapu po hřbitově. Tady jsou pochovány vesničky. Zmizely nadobro .... a ty štěpy jsou jejich náhrobky. Osady byly pořád menší a menší, až na konec měly jen asi šest živností. Pomaloučku kousek po kousku jim ubírali, až nezůstalo ničeho. Les do nich se tlačil, až je vytlačil na dobro. A nebyly to jen malé dědinky. Radeč na příklad bývala, nemýlím-li se, katastrální obcí, neboť u dnešní hájenky dodnes můžete najíti tabulku, na které je česky i německy napsáno »Obec Radeč«. Bývala to asi osada bohatší, poněvadž mívala svoje pozemky, svoje lesy, které ovšem pánům byly trnem v očích. Kolem do kola, kam se podívali, vše bylo jejich ... jenom ten kousek byl selský a to je pálilo ... a snad víc ouřadníky než jejich vrchnost. Často tu rána zahoukla a rána ta nebyla z panské ručnice. Zvěř zaběhla do selského a byla od té chvíle sedlákova ... a pane, u pánů srnec znamená víc než člověk. Co se tu všechno stalo, nikdo neví ... lidé snad ani netušili, jak jim půda mizí pod nohama. Ale to vím, že hruboskalští páni do nedávna starali se o chudé příslušníky z bývalé obce Radče. Na Bukovině je nyní panská myslivna. Nedaleko bývala do nedávna dřevěná hospůdka Vrabcova. Říkávali tam »U doktora Huferlanda« ... proč, ví milý Pán bůh sám. Na to se sám dobře pamatuju, že šenkýř zapisoval si, co kdo snědl a vypil, křídou na trám. Ještě teď to v duchu vidím ... trám býval plničký křížků a koleček. Panstvo všelijak dráždil a zlobil. Byl to takový český paličák .. dlouho se bránil a vzpíral, ale konečně také povolil a chalupu pánům za slušný peníz prodal. Konice měly, pokud já se dovedu rozpomenout, asi pět čísel. Říkávali jsme v jednom »U Valkounů«, ve druhém» U Mlejnků«, »U Loudů« ... Ostatní už si nepamatuju, ale vím, že poslední majetek, docela slušný statek ve vyhlazené vesnici měl Jan Valkoun. Snad jste o tom také něco slyšel povídat ... psalo se o tom také v novinách. Statek konečně prodal a v tu chvíli bylo na mapě naší země o jednu vesnici míň. Pod horou Kozákovem chtěl uhlí dolovat, zahrabal tam svoje peníze a teď slouží jako čeledín na faře v Turnově. V Konicích zůstala na památku jen hájenka.«

Staroušek posadil se pod kříž, nacpal si dýmku, pobafoval si a za chvíli zase hovořil.

»Tak vám povím, když vás to zajímá, všechno, co vím. Vidíte, pane, tisíce lidí sem do roka přijde, potkávají mě, pomyslet si mohou, že jsem stará živá kniha a ještě se mně nikdo na něco takového neoptal. Tam dole při silnici bývávala také osada, kterou páni skoupili a vyhladili. Jmenovala se Nová Ves. Nejdéle z ní udržela se daleko široko známá zájezdní hospoda. Už o tom také málo kdo ví ... stojí tam teď panská kovárna a lidé si myslí, že tu bývala od jakživa. Páni v poslední chvíli usilují o Podháj. Všechny bývalé cesty k Radči, Bukovině, k Pelešanům vyhlašují za soukromé a všude připevňují na stromy tabulky. Není tomu dávno, co se tomu Podhajští baráčníci opřeli, tabulku strhli a s hajným se zle k vůli tomu potahali. Bylo to tak ostré, že ke sporům došlo, ale poněvadž je ještě přece jenom trochu spravedlnosti na světě, baráčníci to slavně vyhráli. Nevím, bude-li vás všechno zajímat ... ale řekl jsem, že povím, co vím. Říkávají téhle krajině, že je to český ráj ... ale lidé patrně ani potuchy nemají, jak se tu mezi sebou štíříme. Majitel pensionátu v Podháji Pitro v zimě vyhořel. Páni hned tu byli a důtklivě naléhali, aby jim svou půdu odprodal, poněvadž ale na jejich podmínky nepřistoupil a počal stavět nový, veliký pensionát, dělají mu jen a jen vzdor na vzdor. Naproti pensionátu u panského lesa, kudy se jde do Sedmihorek, postavili tabulku a napsali na ni, že se hostům Pitrovým vstup do lesa zakazuje, zahájili s Pitrou spor o meze, z panské cihelny ani jediné cihly mu neprodali a při dražbě nějakého klestí dali prý do podmínek, že dělníci pracující u Štekla a Pitry se k dražbě nepřipouštějí ....«

»Tak si lidé otravujou život pro kus té hroudy. Bůh ví, kdo to všechno zavinil. Nebývali přece hruboskalští páni vždycky takoví . . . poslední pán na Hrubé Skále, jmenoval se Felix, před ním otec Jan — dědův bratr (lid říkal mu »milostpán«) bývali velikými milovníky přírody, stavěli, ale nedostavěli schody na Trosky, na Pannu, opravili zříceniny Valdštejna . . . nu . . . jaká pomoc . . . těžko chudým lidem plavat proti proudu. Až půjdete dál, nezapomeňte si zajít do obory na »Kalvarii«. Na vysoké pískové skále stojí tři mohutné kamenné kříže. Dole ve skále je Boží hrob, kde hoří věčné světlo. Je tam krásně a ticho jako u hrobu. Kolem je plno balvanů a mladý les.«

Staroušek zastrčil dýmčičku do kapsy, pomalu a těžce se zvedal se země, zahleděl se na kříž, obrátil se ke mně a řekl:

»Tady, pane, zarostlo mnoho bolestí. Staré štěpy viděly lidi plakat, když opouštěli koutečky, kde stávaly jejich kolibky. Na všechno se zapomene . . . Podívejte se na mou ruku . . . Ránu jsem tu měl tak strašnou, že jsem ani nemyslel, že z toho se jednou vykřešu. A vidíte . . . zarostlo to a já si třeba léta nevzpomenu, jak hroznou bolest jsem míval. A tak to je se vším na světě. Jednou před lety našel jsem u kříže člověka, jenž tu tiše plakal. Dám se s ním do hovoru a divnou kroniku jsem slyšel. Člověk ten byl tuším z Radče . . . tam se narodil, tam vyrostl a když to začlo s tou Amerikou, sebral se a šel tam také. Sestárl tam, udřel se tam, všechno ho sklamalo a zradilo a když už viděl, že dlouho živ nebude, popadl ho stesk po rodné hroudě. Těžko se dostal zpátky, čím více blížil se k hranicím našeho království, tím více pospíchal, aby už už spatřil místo, kde světlo světa spatřil, kde si hrával a kde prožil nejkrásnější svoje léta. Pod večer přišel sem, znal tu každou stezičku, každý kámen, viděl, že mnoho, mnoho se změnilo, ale skály, rokle, dědiny . . . všechno bylo na svém místě. Letí . . . letí . . . teď musí spatřit rodnou vísku. A najednou zůstane stát a dech se v něm zatají. Co to? Přece zná, dobře pamatuje cestu, po které běhával . . . tady se zatočila a tady bylo první stavení. Běží . . . běží ku předu . . vrací se . . . obíhá kolem . . . a nikde nic . . . nikde ani staveníčka . . . . všude pusto . . . . smutno . . . . všude jenom stromy, všude jenom les. Tma padala a on jako omámený běhal do kola a hledal svou rodnou dědinku, hledal místo, kde stávala rodná jeho chaloupka. Zmizela . . . zmizela, jakoby se země pod ní slehla U kříže jsem ho našel uštvaného a zmořeného a když jsem mu vypravoval, co se stalo, ten člověk vytřeštil na mne oči. To nemohl pochopiti, jak je možno, aby zmizela s povrchu zemského celá vesnice . . . všechno . . . lidé, stavení. . ba takřka už i její jméno, její poslední památka . . . Celým tělem položil se pod kříž a plakal tak usedavě, až mně u srdce bylo nevolno. Pane . . . mnohým a mnohým těm bývalým usedlíkům srdce krvácelo, když svou rodnou půdu ztráceli. Pravda . . . nemusili povolit, nemuseli se poddat. Však ono to také nešlo najednou a nestalo se to přes noc, od večera do rána. Prodal jeden pro mamon, prodali snad pro mamon mnozí jiní . . . prodalo jich jistě několik dobrovolně a bez nucení . . . ale jistě ne všichni. Kdo pak dnes to může povědít, co se tu všechno přihodilo, než tu ty štěpy osiřely. Byl tu jistě někdo, kdo varoval a kdo zrazoval . . . a buďte, pane, jist, že z baráčků putovaly rodiny, starci, muži, ženy i děti s ranečky v rukou a že měly oči zalité slzami a že jim bylo v duši strašlivě úzko a smutno.

A tak buďte, pane, zdráv . . . pověděl jsem vám všechno, co jsem viděl. Nezapomeňte se podívat na tu naši »Kalvarii«.«

Stáli jsme oba před křížem. Stařec smekl a bílá jeho hlava sklonila se k prsoum a vetché ruce poznamenaly se křížem. A zase jsem viděl nahrbenou jeho postavu, jak namáhavě se plouží mezi krásnými a stepilými kmeny.

Ztrnule jsem se díval na kamenný kříž větrem a deštěm velice ošlehaný a zraku jsem nemohl odtrhnouti od nápisu, jenž tu byl mnohem dřív, než našli tu ty zabité.

Za ty dědiny vyhlazené, za ty baráčky smetené, za ty rodiny vyštvané jakoby tu volal a vzdychal prostý, všechnu tu krutost a bezohlednost vystihující nápis:

»Pane . . . . . slituj se nad námi!«

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

S meči stáli proti sobě
s štíty připraveni k ráně,
když tu náhle hlasný rozruch
nastal v síně hlavní bráně.

Muž sem vrazil prostovlasý,
bezdech, z očí děs mu svítil,
za ním z ulice lid proudem
polekaný v síň se řítil.

Sklesly páže — muži všickni
s žasem na vetřelce zřeli:
Co se děje, že v síň radní
přístavu vnik strážce bdělý?

Co se děje? Jemu v patách
výstražné zní hlasy rohů,
od přístavu v hrad se nesou
k radní síni, chrámům bohů.

Táhle, smutně, úzkostlivě
zní a vyjí ulicemi,
lid se zbíhá, jak je zaslech
dílnami znít, krámy všemi.

Blíže prahu lid se drží,
ale hlídač ku knížeti
dere se a tlačí, nikdo
nemůže jej zadržeti.

Neb ta hrůza z jeho očí
sálající v prach vše deptá,
mlčí každý, jakby čekal,
až se Burislav sám zeptá.

Nevyčká však hlídač toho,
zahřímá sám hlasem hromu:
»Věřím již, že netušíte,
nepřítel že blízko domu!

Pojďte, vizte, lodě cizí!
Sta a sta jich k nám se blíží,
příšerné a k nesečtení
z mlh se jako stíny hříží.

Nikdy takých neviděl jsem;
aniž koho bych se tázal,
brány zavřít u přístavu,
v rohy udeřit jsem kázal.

Slyšíte je, kterak ječí
ve předtuše zhouby jisté,
jež se děsná na Jom valí?
Nuže pojďte, sami vizte!«

Rázem jako zkamenělé
stálo celé shromáždění,
rohů jek zněl drsný z ulic
v davů hlasy, v davů vření.

»Pojďte! Vizmež!« zvolal kníže
a již ven se vyvalili
za ním všickni, k břehu moře
ku přístavu, brzy slili

S národem se v jeden příval,
který venku v zmatku divém
k moři spěl a v dál se díval
v hlučném hovoru a živém.

Obnažily všech se hlavy,
»Kníže! Z cesty!« hlasy zněly,
na hádku a spory v síni
jako divem zapomněli!

Jediné krok jejich vede,
čím ty rohy strážců ječí,
pravdou-li, co hlídač řekl,
Vineta že v nebezpečí.

Ulicemi tak se valí,
a hle, na břehu již stojí,
v dálku s vysoké zří hráze,
zří a trnou — mlknou v roji.

Pravdu řekl šedý hlídač:
v siné dálce v mlžné vodě,
v nesměrnost kam sáhne oko,
v skutku pozorují lodě.

Ovšem u veliké dálce
jeví se jak z mlhy stkané,
v šedý závoj podjesenĕ
jako hravě nadýchané.

Ba ty přední i ty zadní
v mlhy kotouče se mísí,
u středních lze s určitostí
rozeznávat stěžňů rysy.

A jak na ně s hrůzou hledí
polekání, udivení,
zdá se jim — ty lodě stojí,
v matném slunce osvětlení.

Stíny spíš to fantastické
s tvary lodí — zástup celý
beze slova patří v dálku
úžasem jest zkamenělý.

Ani o píď neblíží se,
ba i moře ve svém ruchu
jakby ztichlo v přítomnosti
neznámého loďstva duchů!

Mocný úžas všecky schvátil,
nikdo nebyl schopen slova,
když tu tichem rozlehla se
mocná slova Grozvínova:

»Není Dán to, není Viking,
kdo nám tímto loďstvem hrozí,
zeslepenci, nechápete,
jsou to nesmrtelní bozi!

(Pokračování.)

K. JONÁŠ:

Dva dni na knížecím sídle.

Obrázky ze šlechtického života.

(Dokončení.)

Kníže sám už byl pln rozpaků a mrzel se na kněžnu, že děti k sobě svolávala. Hnětlo jej, když viděl na vlastní oči, jak málo jeho potomci k sobě lnou a jak vespolek si nerozumějí.

Ale najednou tvář se mu rozjasnila a čelo vítězoslavně vyhrnulo. Stáhl rty k úsměvu a skoro ledabyle prohodil: »Děti, ve Frankfurtu jsem viděl hřebce! — —«

Jako když jiskra jim vjede pod kůži. Všichni rázem oživili.

Radost jim zasálala z očí a ústa přetékala otázkami. Hned bylo zjevno, co je pojí dohromady a v čem je jejich společný, takřka rodinný zájem. Hovor jich již proudil jako rozkácená řeka. S hřebce se přešlo na dostihy a jockeye, pak mluveno o štvanicích a nových sedlech a naposled nadšeně debatováno o koňských výstavách.

Kníže spokojeně chodil mezitím po ložnici a s rozkoší pohlížel na syny i dcery. Teď poznával svou krev.

* * *

Hned po poledni přibyl do Crnic poslední host. Staroušek, značně již nahrbený, ale dosud čilý a hovorný. Tvář jeho byla růměnná a vroubená dlouhým, hustým bílým vlasem, jenž uprostřed hlavy byl pečlivě rozčisnut. Všichni hosta uctivě vítali a titulovali: Vaše excellence.

Princ Lamberg se k němu zrovna přilepil a okamžitě vykládal mu své povědomé názory o katolictví, loyalitě a národnosti.

Starý pán díval se mu moudře i pozorně do očí a dlouho nedával na jevo, zda s ním souhlasí nebo nesouhlasí.

Teprve, když princ celé srdce své otevřel a provětral, poklepal mu staroušek lehce na ruku a pravil vážně: »Nejedná se ani o katolictví, ani o loyalitu, ani o přilnutí k české národnosti. A zejména ne o nějaké přilnutí. Buď jsme Čechy nebo nejsme — a jsme-li, pak netřeba někam teprv přilnout. Probudit se však musíme, probudit, princi, jako ze své strnulosti se probudili čeští sedláci a po nich obyvatelé měst. Teď je řada na nás, — ale my nějak příliš hluboce spíme. A to je naše chyba. Aspoň kdyby byla příští generace lepší.«

»Bude, bude«, ujišťoval ho kvapně princ.

»Nu, jen ať! Podívejte se, jak ji vychováváme!«

Princ chtěl něco namítnout, ale stařeček ptal se už po Rabčovi, jehož si velmi vážil jako člověka světa znalého.

Nad Rabčem jako když se zem uzavře; nebyl k nalezení.

Krátce před polednem viděli »medvídka« ještě chodit s comtessou Filipínou po parku — najednou však párek kamsi zmizel, což prostořekým ústům poskytlo lacinou příležitost k udání několika neškodných vtipů a nevinných pomluv.

Zatím oba »pomlouvaní« lidé bavili se v kulečníkové síni, nyní opuštěné.

Comtessa, jež seděla na široké židli, dokazovala se zápalem, jaký je to hezký zvyk, když panstvo myslivcům a služebnictvu tyká.

Rabeč, opíraje se o kraj billardu, polo žertem, polo do opravdy jí odporoval.

»Nevidím v tom«, pravil, »ani nic hezkého, ani správného. Je to naopak ošklivá památka na robotnické doby, tedy věc naprosto zastaralá, nemoderní, které bychom se měli co nejdříve zbaviti.«

»Ne, ne, vy se mýlíte!« bránila se mu, — »vždyť přece to zní tak familiérně, řeknu-li někomu: ty.«

»Familiernost jest jen tam, kde obě strany mají stejná práva i povinnosti. Dovolte komorným, aby vám také tykaly a pak bude vše v pořádku.«

»Ale to přece nejde!« vyhrkla a sama sobě se dala do smíchu.

Veselost její sdělila se i jemu a on počal škubat rty, což činil vždy, když byl mile rozjařen.

»Věřte, že se mně bude po vás stýskat,« pravil za chvíli.

»Jistě?« ptala se upřímně a upřela k němu rozšířené oči.

On ruče její pohled zachytil a po několik okamžiků zírali na sebe jako v udivení a oba se při tom zapálili.

»Vy se vydáte zase na cesty?« zašeptla najednou a v hlasu jejím chvělo se cosi měkce žalného.

»Ano, snad, ještě nejsem rozhodnut« — odpovídal neurčitě.

»Tak nás přece opustíte —« pokračovala stejným tonem, »a co mi dáte na památku?«

»Co?« — opakoval zmateně všechen jsa pohnut a vzrušen. A v tom urychleně zadychal, rozpřáhl ruce a než se comtessa nadála, vzal ji do náruče a líbal na vlasy, čelo a naposled poceloval několikráte její ústa.

»Víte, co to znamená?« jektal jí do ucha.

»Vím, máte mne rád —« odvětila sotva slyšitelně a oči se jí zalily slzami.

»Napište to svému papa —« řekl krátce a přitiskl její ruku ke svým rtům.

Comtessa rozčilením nebyla s to promluvit. Jako zmámena nenadálým štěstím chýlila jen hlavu na stranu a tiše vzlykala.

»Ach, ty jsi tak dobrá, dobrá, dobrá — dobrá,« opětoval několikráte; — nemohl si vzpomenouti na jiné slovo, které by líp a vhodněji vyjádřilo ony pocity, jež mu v té chvíli smysly opájely.

* * *

Krátce před čtvrtou hodinou rozneslo se po zámku, že je kněžně hůř a že kníže telegrafoval pro pražského professora.

Zprávou tou uvedeni byli hosté do trapných rozpaků. Odjedou-li nyní, může se říci, že nejeví dosti účasti k nemocné dámě, zůstanou-li, budou na obtíž domácím lidem, zaujatým cele chorobou staré kněžny.

Na štěstí vysvobodil je z těchto choulostivých nesnází sám panský lékař. Nařídil, že třeba nemocné naprostého klidu a ticha, čímž vlastně celou tu obtížnou otázku na ráz rozřešil. Po páté hodině rozjíždělo se již cizí panstvo na všechny strany a v Crnicích zbyli toliko nejbližší příbuzní knížecí rodiny.

Kněžna skutečně tvrdila, že se jí nemoc vrací. Cítila bolesti v hlavě i prsou a namahavě oddychovala. Oči její vzhlížely matně, jakoby bezlesklou blanou byly potaženy a ruce i nohy tížily ji tak, že nebyla s to je pozvednout.

Kníže byl tou událostí vyděšen. Běhal po špičkách sem a tam, volal zbytečně i bezúčelně co chvíli: »pst, pst,« ačkoliv nikdo nikde se ani nepohnul, a chytal se za hlavu, jakoby se ho zmocňovalo zoufalství.

Všechnu naději skládal ještě v pražského professora. Ale ten asi za hodinu telegraficky odpověděl, že nemůže přijet a žádal jen, aby mu podrobně bylo oznámeno, co se vlastně událo a jaký v pravdě je stav nemocné kněžny.

Kníže všecek nešťasten takovým sdělením, vlékl panského lékaře do kanceláře k tajemníkovi. »Professor podceňuje její chorobu, dojista že podceňuje« — žaloval již mezi chůzí, a když vešli do komnaty — začal skoro až křičet: »Musí se mu všechno vylíčit do poslední maličkosti, aby poznal, jaké je tu velké nebezpečí. A třeba ať je depeše dvacet archů dlouhá —.«

Tajemník ochotně přisvědčoval a navrhoval, aby se bez meškání zpráva stylisovala.

Ale tu se najednou ukázalo, že vlastně všichni dohromady nevědí, co by měli psát. Lékař, jenž si nechtěl před professorem škodit, tvrdil, že se nejedná ani o chorobu, nýbrž dle všech příznaků jen o pouhou únavu.

»Prosím vás, únava, únava!« zhrozil se jeho nevědomosti kníže a uhodil se dlaní do čela. »Vždyť to přece musíte vidět, jak kněžně je. Hlava pálí, prsa bolí, nohy i ruce jako kdyby měly závaží — a vy řeknete: únava!« A znovu se udeřil v čelo.

Mezitím tajemník pokradmo mrkl na lékaře a ten usadil se ke stolu. »Nuže, popíšu všechno!« svoloval již a namočil péro v kalamáři. Za chvíli pak černal se papír obšírnými větami a latinskými terminy.

Když depeše byla dopsána, prohlásil kníže, jenž chtěl dnes mermomocí být nějak zaměstnán a osvědčit se užitečným, že donese ji na úřad sám. Vavrouch snažil se mu to vymluvit, ale naposled mu nezbylo nic jiného, než aby knížete doprovodil.

V úřadě se podivili tak neobyčejné návštěvě a byli jí všichni popleteni. Kníže to zpozoroval a usmál se.

Hned, jak telegrafista převzal z rukou starého aristokrata popsaný papír, polevilo se knížeti v celém těle, jakoby už tím, že depeše byla odevzdána, stalo se něco zvláštního — a pro vývin choroby prospěšně rozhodujícího.

Domů vrátil se kníže s myslí valně už uklidněnou; oči mu opět plály milým leskem a do tváří ukládal se výraz jisté spokojenosti. Usadil se u kněžniny postele a vyprávěl nemocné se zjevným potěšením, že nutno v parku zařídit nové lawn-tennisové hřiště.

»To staré nestojí za nic, je tvrdé, nepoddajné a zrovna nohy otlouká« — pravil a ukazoval při tom na podešve svých bot, aby znázornil, kde nohy nejvíce tvrdostí onou trpí.

Kněžna tiše, beze slova přikyvovala hlavou na znamení, že souhlasí.

»A také rybník by se měl nějak upravit,« pokračoval, upadaje ve starý svůj zvyk, rozpřádati nejrůznější plány, jež se však nikdy neprovedly — »bylo by dobře, zříditi na něm malý, hezký přístav, takový asi, jaký jsme viděli před rokem v Londýně — pamatuješ se? Ne, ne, v Londýně to nebylo — nýbrž —« A v tom začal třít si na hlavě lysinu a usilovně vzpomínati, kde viděli onen malý, podivuhodný přístav.

»V Ženevě!« zašeptala slabým hlasem za okamžik kněžna.

»Výborně! Ano, v Ženevě! Máš pravdu!« radoval se a mnul si rychle ruce. »Ach, Ženeva! Tam jsem koupil onu zahnutou hůl s ozdobným kováním,« vykládal na to, zapomenuv již, že chtěl vlastně mluvit o malém přístavu. A tak přebíhal těkavě od předmětu k předmětu a snažil se, aby kněžně ukrátil dlouhou chvíli. Najednou mu však šlehlo mozkem, že nemocné je potřebí klidu a že on ji svým hovorem jen trýzní a stav její zhoršuje. Čelo při myšlénce té zalilo se mu potem a bázeň projela žilami. Vstal a pod záminkou, že musí ještě něco důležitého s tajemníkem vyřídit, vytratil se z ložnice.

»Co jsem to vyvedl, co jsem to vyvedl!« naříkal v duchu a ulekán šel na poradu k lékaři. Myslil, že ho najde u Vavroucha. Ale tajemník byl v kanceláři sám.

Sotva kníže vstoupil, volal už Vavrouch: »Telegram tu je!«

»Od koho?«

»Od professora. A sice poslal jej mně. Zde prosím!«

Kníže vzal papír a četl: »Kněžně nic neschází. Ať se jen vyspí! Zítra bude jako ryba!«

Několikráte po sobě prohlédl kníže stručné ty věty a pak teprve prohodil téměř s opovržením: »Ten člověk se pomátl, nebo si tropí z nás blázny! Možná také, že mu náš doktor celou chorobu špatně popsal —« dodal po chvíli a svraštil zlostně obličej.

Tajemník rychle vzal lékaře v ochranu. »Přece jsme, Jasnosti, sami telegram četli a bylo tam všechno správně vylíčeno —«

»To máte pravdu,« řekl již kníže mírnějším tonem, »ale pak teprv nechápu, jak mohl professor tak odpovědít.«

Uvažovali na to delší dobu, co asi přimělo slavného operatéra k tak podivnému úsudku o těžké nemoci a naposled rozhodli, že bude dobře, když depeši ukážou churavící dámě.

»Může to mít blahodárný vliv na její rozpoložení ducha —« mínil kníže. A vzav professorovu odpověď, spěchal s ní do ložnice. »Pražský lékař zaslal telegram našemu tajemníkovi — podívejte se, co nařizuje,« a podal listinu kněžně.

Ta mlčky roztáhla ji před očima a upjatě do ní chvíli hleděla.

Najednou papír vysmekl se jí z prstů, kněžna obrátila se obličejem ke zdi — a okamžitě upadla ve tvrdý spánek.

* * *

Až do půl noci nezavřel kníže oka. Každé půl hodiny vyběhl ze svého kabinetu, otevřel po tichu dveře ložnice a zakýval významně na komornou, jež bděla u postele nemocné kněžny.

»Jak je?« vyzvídal lačně a rozčileně.

»Její Jasnost spí!« zněla vždy stejná odpověď.

Oblečen položil se na divan a přemýšlel. »Mám povinnost zůstat vzhůru až do rána!« pravil si a té chvíle připadlo mu, že je osobností neskonale důležitou, na které závisí rozhodnutí o události neobyčejného významu.

A co takto sama sebe oceňoval, zaslechl náhle táhlé zachrupání. Zatřásl hlavou a ohlížel se kolem. Pak si teprve uvědomil, že ten, kdo tu zachrupal, byl vlastně on sám a nemohl se nad tím zdržeti úsměvu.

»Nu, dám pozor!« rozkazoval si přísně a přitlačil zase hlavu k podušce . . . .

A na to spokojeně chrupal až do rána . . .

Světlo dralo se již všemi otvory dřevěné žaluzie a padalo četnými pruhy na podlahu kabinetu, když spící kníže pocítil na svém čele cosi jako lehké zaťukání.

Rozevřel na polo oči a v tom zahlédl nad sebou bílý prst.

»Co je to za prst, komu patří?« tázal se v duchu a v rozespalosti své nemohl pochopit, co se s ním děje.

»Vždyť jsi oblečen a spíš na divanu!« ozval se kdesi na blízku povědomý mu hlas.

Honem rozšířil zrak a úžasem zdloužil obličej. U divanu stála kněžna a smála se se vesele i upřímně, ukazujíc při tom dvě řady krásných, bělostí svítících zubů.

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Pohledla na černé mramorové hodiny, umístěné na krbu a jako by byla bodnuta, vyskočila. »Tři čtvrtě na deset« — zvolala v hrozném leknutí. — »A co mám ještě práce.«

»S úpravou své osoby« — usmál se ironicky Václav Novák — »a svého okolí, aby důstojně přijati byli hosté v domě továrníka a říšského poslance Václava Nováka.«

»Co se posmíváš?« pravila paní Rachel Nováková. »Žena muže tvého postavení, muže tak vynikajícího společensky — včera o takovou věž zase narostlého« — vložila lichotivě — »musí přec representovat jak se sluší, jeho dům. To jest její povinnost. It is her sacred duty. Či máš snad něco proti tomu?« tázala se vyzývavě. »Bylo by ti snad milejší, abych — jak bych se honem vyjádřila — abych v tom neuměla chodit — jako vzácná paní švakrová,« doložila jizlivě a škodolibě. »Ach, odpust, prosím tě, odpusť,« obrátila, postihnuvši v očích mužových nelibý dojem svých slov. »Sama se stydím za to, co jsem řekla. Věru, že se stydím, všechna se rdím hanbou. Teď jen abych vysypala košík klevet o celém sousedstvu a potom mluvila s tebou o služkách, jako vaše paničky tak rády vždy činí při každé příležitosti. Fi!« otřásla se. »Milé paní švakrové už je dnes prý lépe« — zabočila najednou. »Dala jsem se ptát hned ráno. Doufám, že k diner aspoň bude už moci troufat si přijít. Ta hrozná migréna ji snad do té doby docela pustí.« Mluvila vážně, ale nikoli bez jízlivosti, dobře vědouc, co za tím náhlým ochuravěním paní Marie Novákové vězí.

»Na shledanou, milý příteli,« podávala paní Rachel Nováková ruku Václavovi, majíc se k odchodu. »Good by.«

Otevřely se dvéře do salonku z chodby vedoucí a objevila se hlavička dítěte.

Chůva, která dítě přivedla, nechala je státi a odešla. Přijde zas pro ně přesně za půl hodiny, aby odvedla je zpět do dětských komnat. Tím způsobem každodenně odbývána návštěva malé Lilly u matky.

Paní Rachel Nováková přiblížila se k dcerušce a políbivši ji na čelo, za ručku vedla ji dále. »My baby, my darling,« hladila děcko po zkadeřených zlatých vlasech, sčesaných přes ouško a splývajících na ramena a na zad po krajkovém, bílém límci.

Sedla na pohovku a dívala se na dítě. »Kdo tě zas naučil tohle držení těla,« kárala mírným hlasem. »Už bude nejvýš na čase, vzít k tobě nějakou anglickou miss, milé dítě. Tady ty ženské by docela ještě pokazily na tobě všecko, že nebyla by už možna žádná náprava. Takhle ruce držet nemůže ani lepší kupcová v nejvzdálenějším londýnském předměstí — nadtož lady. A takhle si lady také neutírá nos, miloušku,« zvolala v zděšení, když malá Lilly zcela po dětsku hřbetem ručky přejela si přes obličej.

Dítě v rozpacích a jako u vědomí viny prosilo by za odpuštění, přitulilo se k matce a popadlo ji kolem krku.

»Vždyť mě celou zcucháš,« vykřikla však tak, že se dítě uleklo a dalo se do pláče.

Odstrčila je od sebe a přiskočivši k zrcadlu, rukou rozčilením se chvějící dávala si do pořádku nezbednou kadeř, která se dotknutím dítěte z kštice odpoutala a po bílém hrdle panině splynula.

Lilly vzal do náruče otec a posadiv si ji na klín, mazlil se s ní a láskal ji.

Ve dveřích z toiletního pokoje do salonku vedoucích, objevila se komorná. Neříkala ani slova. Ale paní Rachel Nováková sepjala k ní ruce, prosíc, aby se jen nehněvala a spolu naznačujíc, ona že za opozdění pranic nemůže a její vinou, co se stalo, že se nestalo.

A poslušna jako dobře vychovaná dívka, která se vrátila právě domů z pensionátu, brala se za komornou.

Ale mžikem uvědomila si, že tento odchod nijak nedal by se vtěsnat v předpisy kodexu o chování pro vznešenou společnost; přistoupila k muži a k děcku, pohladila toto něžně po vláskách a políbila je na čelo. »Dnes tě musím přenechat papá,« řekla sladce a podávajíc tomuto ruku s úsměvem loučila se: »na shledanou, očekávám tě, milý příteii. V jedenáct hodin budu tě očekávat ve velkém našem přijímacím sále.«

Přesně, na vteřinu, jak lidé velkého světa jsou uvyklí, paní Rachel Nováková objevila se krásná a nádherná na místě, aby jako paní domu, po boku svého manžela, vítala hosty gratulanty, již počínali se sjíždéti a scházeti a jeden za druhým přicházejíce, věšeli se na sebe v dlouhý řetěz, který se táhl k panu a paní Novákovým a od nich zas táhl se zpět ven z domu. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

VÁCLAV ŠTECH :

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

VIII.

Devatenáct měsíců vykrajoval již Karneol ze svého lánu zlatožluté zrní křemenu. Měl ve Vídeňské bance přes dvacet tisíc zlatých a v středu předměstí pozemek jako pořádné náměstí. Koupil jej za bukvici: za jednadvacet tisíc zlatých. Dohodil mu obchod ten Borovička. Prosadí-li v městské radě tento jeho spojenec, že tudy povedou trať koňské dráhy a vymůže-li, aby tři stavební místa rozparcelovaného již pozemku zakoupena byla obcí na školu, dostane za to od Karneola stavební místo na nároží darem. Pro lidské řeči se napíše smlouva o kupní ceně, ale Karneol groše neuvidí. Nepochodí špatně však. Pozemku jeho týmž okamžikem přiskočí krásné tisíce zlatých na ceně. Blíže škol jsou místa na dračku.

S Borovičkou Karneol již téměř srostl. Nikdo však o tom ničeho neví. V hostincích se nesesednou, v kavárně neuhlídají, po ulicích jich nikdo spolu nevidí. Všecko si povědí jen v pískovně.

Žádné psaní od nich nemůže padnout v nepovolané ruce, nikoho nemůže svésti k nepohodlným poznámkám jejich styk. Borovička dokonce tak se kryje, že často zahubuje v městské radě na »zatraceného žida«, radívá tu i, aby se při některé menší stavbě zkusil písek odjinud. Ale pak přijde inženýr, který strašně láteří na tento materiál a nadává, že je má žid v ruce, protože bez jeho písku není možno postavit ani psí boudu. Tak je výborný. Drahý říční se mu skoro již nevyrovná.

Ani toto kuře darmo nehrabe. Z písku obcí zaplaceného dostává od Karneola procenta. Podaří-li se, že ke stavbě školy na vzpomenutém místě dojde — inženýr v komisích podává dobrá zdání a píše úvahy o vybrané parcele pro školní úřady — pak dostane od Karneola za tisícovku stavební místo, za které by každý jiný smrtelník musel položiti nejméně pět.

Karneol za devatenáct měsíců svého dolování změnil se nemálo. Osmáhl v obličeji, z knírku vypraly déšť a vítr leštidlo, líce mu zhrubly a vídeňský lak jeho zevnějšku odpryskal v pískových jamách, na staveništích a v čadu předměstských hospod, kde nad odřenými stoly kreslily petrolejové svítilny žluté kruhy do poplivané podlahy.

To nebyl již vybraně vyšňořený úředník vídeňského velkozávodu, který v rukavičkách ostrých barev, v lakovaných střevících a v modním svrchníčku ubíjel neděle na výletech z Vídně. Předměstský usedlík byl z něho, podnikatel, jakých běhá setnina kolem novostaveb, stále počítajících, výmluvy a sliby vymýšlejících.

Deště a chumelice písku otloukly s něho všecku polituru, což je někdy pro podnikatele ziskem. Budí tak snáze pocity milosrdenství, domáhá se spíše slev, ústupků, prolongací a výhod. Nepíchá v oči, prosmykne se lehčeji tísní překážek, může s takovým vnějškem do štěrbin, před kterými elegance musí zarazit. V obnošeném kabátě člověk smí smlouvat, ponížit se v nabídce, smí si postesknout a na krutost svých poměrů poukázat. V ovšednělém obalu nevzbuzuje podnikatel tak snadno závist, a poukáže-li snadno nevěřící blížní na jeho zřejmý majetek, na výnosnost obchodu a nepochybnou cennost realit, lehčeji tu zaplaší nebezpečí závisti poukazem na hrozící směnky, starosti, ztráty a neslýchanou konkurenci. Odřený kabát je u nováčků, kteří rostou, právě tak kapitálem, jako u kupujících spekulantů elegance vnějšku, zlaté skřipce, řetězy a drahokamy v jehlicích. Obojí má za účel oslepiti okolí.

Karneol ve své pískovně držel mnohou nitku, na jejímž konci v závažných korporacích viseli důležití činitelé. V jeho budce se často rozhodovalo o tom, kterým směrem se nyní rozvinou nové ulice. Zde dovídal se od Borovičky, kde budou ženy a bratři městských radů nyní nenápadně kupovati pozemky, na jaké stavební podniky obecní dojde příštího roku, jak se rozvětví trať koňské dráhy — a dle toho řídili oba svá jednání, své koupě a projekty.

Po Borovičkovi a městském inženýru navázali s ním styky ještě jiní lidé, kteří záhy vycítili, že má Karneol ruce tak dlouhé, že jimi ze své pískovny může sáhnouti k takovým šroubkům, k nimž by se jiný člověk neodvážil, protože by byl z toho strach o prsty.

O jeho zasvěcenosti brzy skočily zprávy též do Prahy, a za nějaký čas vědělo se tu v obchodních kruzích, že je Karneol důležitý člověk na předměstí, osobnost, která dovede vyčíti, co přijde a nepřijde, co nastává a co jistě se nesplní. (Pokračování.)

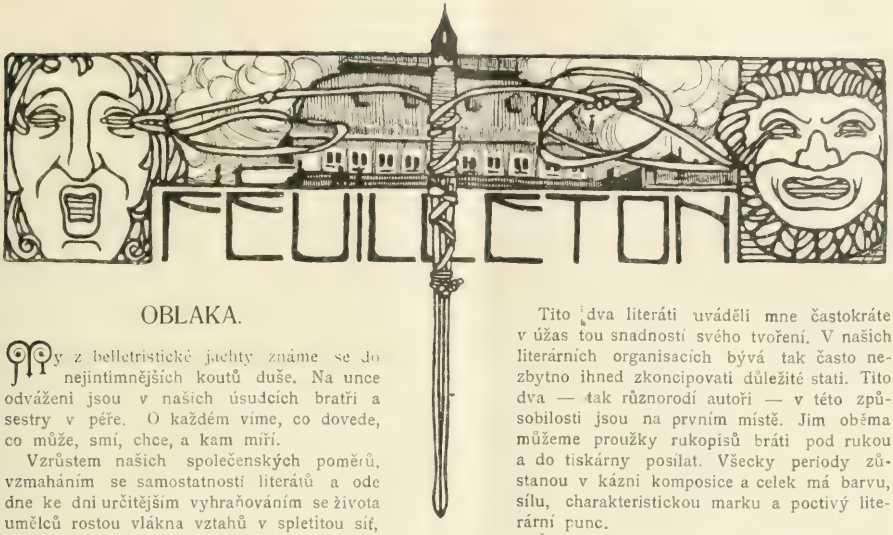

OBLAKA.

My z belletristické jachty známe se do nejintimnějších koutů duše. Na unce odváženi jsou v našich úsudcích bratři a sestry v péře. O každém víme, co dovede, co může, smí, chce, a kam míří.

Vzrůstem našich společenských poměrů, vzmáháním se samostatnosti literátů a ode dne ke dni určitějším vyhraňováním se života umělců rostou vlákna vztahů v spletitou síť, v níž se neliterát dnes již nevyzná. Ale my dobře všem nitkám dovedeme najít konečky, na vlas víme, kde má která choulostivé uzlíčky, a s matematickou jistotou můžeme říci, kde která palička vyskočí, když se o zdánlivě neviňoučké vlákénko zavadí.

Svých soudruhů dílny literární známe dokonale. Víme o jejich výzbroji a proto se z devadesáti procent můžeme vsadit s úspěchem, komu při tom či onom pokuse narodí se pod rukou mistrovský kus, kdo si přese všecku námahu neodnese do své umělecké bilance více než trochu vůně kadidla.

Víme, proč kdo tvoří, proč to a ono dnes haní nebo chválí, kam si tím a oním cestu razí, proč dnes mlčí a zítra revolučně zpívá — Bože, je ten český háj přece jenom nevelký, a tolik pěšinek kolem každého stromečku.

Literární způsobilost každého máme odhadnutou na miligrámek. Jako chemické značky na lahvicích laboratoře vyskočí nám před oči klasifikace každého, o kom si literárně zahovoříme.

Bývá to zajímavá přehlídka, když ve shonu našich prací vybudou pro ni minutky. Víme o literátech, kteří tvoří těžce, kteří větami se obírají jako florentinští klenotníci zlatým dracounem v jemných špercích, víme o těch, kteří dovedou tvořiti jen o samotě, o jiných, kterým nesmí dveře skřípnout, hodiny zatikat, vůz pod okny zalomozit, nemají-li ztratit kompoziční sílu.

Jsou jiní, kteří dovedou psát třeba na drtidle štěrku. K těm, kterým by nevadilo klásti řádky intimní lyriky, bolestné novelly na papír třeba před tribunou zuřícího demagóga, patří z našich předních řad zejména R. J. Kronbauer a Jaroslav Kvapil.

Tito dva literáti uváděli mne častokráte v úžas tou snadností svého tvoření. V našich literárních organisacích bývá tak často nezbytno ihned zkoncipovati důležité stati. Tito dva — tak různorodí autoři — v této způsobilosti jsou na prvním místě. Jim oběma můžeme proužky rukopisů bráti pod rukou a do tiskárny posílat. Všecky periody zůstanou v kázni komposice a celek má barvu, sílu, charakteristickou marku a poctivý literární punc.

Žurnalistická lázeň dala těmto dvěma šťastným lidem tuto pružnost. Fondy však, z nichž se jejich skladba řine, jsou zcela různého složení. U Kronbauera je to bohatá životní zkušenost, stálý styk s lidem a úžasná paměť — u Jaroslava Kvapila neobyčejná schopnost dohadovati se a přejemná citivost.

Kronbauer doloží všecko faktem, jehož byl svědkem neb o němž se mezi lidmi dověděl — Jaroslav Kvapil z malého podnětu vycítí příčinu, následek. Jako když jede jehlou za nervem.

Oblaka, kterými nyní doplnil v Národním divadle repertoir, dokazují správnost mého úsudku již vznikem svým. Jaroslav Kvapil navštívil s chotí svou — dramatickou umělkyní — faru, na níž několikráte jako děcko byla s otcem svým návštěvou. Na farách odehraje se tolik velkých dramat, na něž není možno u nás ještě literárně sáhnout. Herečka ve farním vzduchu — ach! jaký by to mohl býti popud ke konfliktu! vzpomenula snad bystře uvažující autorova choť — snad píchla ta myšlénka autora samotného — a již tu bylo klubíčko, s něhož si Jaroslav Kvapil odvinul čiperně dějové pásmo.

Ale vidíte na dramatě, že to není vše doloženo životem. Je to vycítěná — nejjemnějšími klíšťkami mysli na hedvábný polštářík delikátně položená historie, ve které hlavní osoby vás dojmou, chvílemi až uchvátí — ale nepřesvědčí.

Znal jsem zárodek »Oblak«, ale v minutce před vytažením opony, dívaje se do Meziaktí, spřádal jsem si děj takto: Na faře poesií zavalené objeví se herečka Mladý majstr v ní pozná to, před čím ho varuje a od čeho jej na sto honů pudí církevní železná kázeň: ženu. A tu dojde

k úžasně dramatickému výstupu. Ke sklonu mužského mládí před nejvyšší mocností přírody. Hra tu vykypí na nejvyšší bod — pak přijde bolestná operace srdce z vykázaných kolejí vyklesnuvšího, z kostela varhany zazní — to církev zbloudivšího zavolá — a zahořkle moderně uzavře se konflikt rozchodem. Těšil jsem se na dvě situace. Na poetickou exposici ve farním domě, v němž dobromyslný, se životem vyrovnaný farář vlastenec bude hlavní osobou. Zde mne autor nejenom nezklamal, ale očekávání mé předstihl. Pak jsem čekal velkou scénu.

Ve druhém letělo vše dle mých předpokladů k této velké scéně. Ale tanto rozvrat v duši nezkušeného bohoslovce uklidil autor do meziaktí, k velké scéně, ve které jsem chtěl mít svorník práce, nedošlo. Poslední akt stavěl proto pak na něčem, čehož pevné zdivo jsme neviděli.

Z toho všeho je vidět, kterak tu pracovalo především jen cítění. Kdybychom slíbili našim desíti autorům, se kterými dnes Národní divadlo počítá, zlatá poprsí ve foyer do týdne, nedovede z nich nikdo tak jasně, tak delikátně budovat na pouhých hnutích duší jako Jaroslav Kvapil. Ale pro další posunutí naší divadelní tvorby přál bych si, aby jeho znamenitý lyrický fond doplněn byl k tomuto účelu ještě několika zrnky dramatického — podtrhuji: dramatického koření.

Francouzský jeden praktikus prál, že první akt každé hry má býti jasný, druhý zajímavý a poslední krátký.

V »Oblacích« třetímu požadavku nebylo vyhověno naprosto. Zde se autoru vůbec herečka příliš rozběhla do výstupů. A to, čím ve vypulérovaných větách zvonila o náš sluch, z poloviny padalo pod stůl, poněvadž v posledním aktu na exponování všeho jáství je pozdě.

Výbornými figurami jsou farář a jeho sestra. Venkovský lékař je znamenitě vykreslen. Ale v bohoslovci byl proti školenosti velkoměstské ženy postaven příliš jednoduchý človíček. Tím se stranilo postavě herečky, která pak na úkor celku dominuje. A z celého stavu věcí vysvítá, že kostru hry nese přece jenom bohoslovec. Drama jeho duše je tím, co vzbuzuje zájem, co děj pudí.

Hra byla nastudována znamenitě. Všichni — s autorovou chotí v čele — byli dokonalí.

Úprava nádvoří byla mistrná — autor měl režii, je naší kapacitou scénování — byl tedy pohled na farní dvůr požitkem.

Kdyby měl kus jenom jeden akt v nádvoří, nebyla by se proti klidu této prostory ozvala slabika námitky. Ale, poněvadž každý akt spadá do jiné mezery denní, bodalo příliš, že se tu nemihla čeleď, že nešly kolem děti do školy, človíček se tu neukázal za polní prací spěchající. Což, nebylo by bývalo pro tuto pravdivost scény lépe, kdyby se vše bylo odehrávalo pod stromem v zahrádce před farní budovou?

Farská zahrádka — kdo ji jednou viděl, čistou a kvetoucí, vždy si ji rád připomene. A tam by bylo těch pět osob »Oblak« ještě lépe od světa odkrojeno.

Hra měla úspěch. *ech.*

+ **V úmrtní matrice naší** přibyla zase jména, jichž zvuk hlásí se o pietní vzpomínku. Objevilo se v poslední době novinářské zakřiknutí, jež zarazilo a zabolelo. Věnuje se prý mnoho místa nekrologům. Za živa nerekne se o nikom mnoho dobrého a ještě po smrti, kdy takřka naposledy jméno nebožtíkovo objevuje se ve veřejnosti, nemá se o něm povědětí, co znamenal a co vykonal? Není ostatně obavy, že by se ukvapenému tomuto protestu věnovalo více pozornosti než — zamítací. — V pátek dne 11. prosince rozžehnal se s životem vynikající filolog český, řádný professor university pražské v. v. Martin Hattala, o němž také možno říci, že už dlouho byl mrtev a teprve nyní umřel; dlouhá řada let dělí nás od dob, kdy Hattala svým stanoviskem v otázce rukopisné značný rozruch vyvolával, a povolané péro jistě náležitým způsobem podá literární jeho profil, jenž psán objektivním znalcem jistě nalezne momenty, jež památku zesnulého z nezaslouženého přítmí vyzvednou. — V úterý dne 14. prosince zemřel známý kočující hospodářský učitel a spisovatel Josef Dumek, otec člena činohry Nár. divadla pí. Hany Benoniové. Zesnulý byl neúmorně pilným mužem a dle sil svých a prostředků svědomitě a vzorně konal svoje poslání učitelské, jež učinilo ho populárním. Ve svém oboru byl také literárně činným a vydal celou řadu poučných, populárně psaných spisů. — V pátek dne 18. prosince po dlouhé chorobě dokonal svou pozemskou pout v Ml. Boleslavi redaktor V. Matyáš Lipovský, zapomenutý český literát, jenž jako historický povídkář těšíval se u čtenářstva veliké oblibě a jenž do dnes má svůj věrný kruh čtenářů, kteří zejména ve knihovnách pídí se po jeho spisech.

— **Dru. Josefu Královi**, professoru vysokého učení našeho, dne 18. t. m. naplněna byla míra rovné padesátky. Ve světě filologů a v českém professorstvu vůbec značí jméno Královo skutečný program. Je illustrací pro určité období, ve kterém poměry naší učící církve středoškolské znamenalo velký převrat nejdříve v myslích a potom v poměrech. Duchaplný učenec, bystrý organisátor a pevný muž stal se záhy vůdcem hnutí, které

vrhalo ostré, očisťující paprsky nejenom do učeben a studoven, ale i do světa společenských a politických kutišť. Králova práce literární v oboru klassické filologie a archaeologie, jeho studie z oboru českého písemnictví patří na prvá místa těchto oborů. Překlady jeho — a neomezoval se pouze na klassiky řecké a římské — velice se cení. Žáci jeho — a je jich dnes již legie nepřehledná — chválí na něm velikou přesnost a vzácnou družnost, v jejichž teplých proudech láska k vědě zrovna omlazuje. Dr. Josef Král ještě mnoho dobrého u nás vykoná. *ch.*

☐ **Z Máje.** Ve schůzi správ. výboru dne 22. prosince za předsedání Jaroslava Vrchlického konané byla předložena premie na rok 1904. Obsahuje další serii vzpomínek členů Máje, pořízených redakcí dr. R. J. Kronbaura. Rozešle se členstvu a příznivcům do polovice ledna. — Jako premie na rok 1905 vydána bude kniha o ženách. Redakce její svěřena byla Fr. Heritesovi a dru J. Boreckému. Premie Máje vydávají se toliko v počtu omezeném, jen pro příslušníky Máje. Na prodej vůbec nejsou. — Jednomyslně ujal se výbor návrhu Václava Štecha, aby zakročeno bylo na kompetentních místech o vydání zákona, jímž by se každé politické obci uložilo zříditi a udržovati z obec. prostředků veřejnou knihovnu. — Členy Pensijního fondu Máje stali se A. B. Dostal a M. Jahn. — Poněvadž příplatky Máje pro Pensij. fond překročují dnes již 5000 K ročně, usneseno, aby každý člen, jehož nedoplatky dostoupí výše 12 K, byl ze seznamu členů dle stanov vypuštěn. — Dále rozhodnuto, že přijímání nových činných členů díti se má s náležitým zřetelem k financím Máje, na nějž Pensijní fond činí stále rostoucí nároky. Proto ustanoveno jednomyslně, že na ten čas činných členů Máje nesmí býti více než devadesát. Jednou v roce, a to v prosinci, vykoná se volba nových členů na doplnění mezer vzniklých úmrtím neb jiným způsobem. Aby toto rozhodnutí bylo i pro další léta závazno, dá je výbor schváliti nejbližší valné hromadě. — Letos v ustanovené lhůtě do 30. listopadu zaslány byly 22 žádosti o činné členství. K žádostem po tomto dni zadaným zřetel nebrán. Na základě uvedeného rozhodnutí mohlo býti přijato toliko pět nových činných členů. Byli pak zvoleni: V. Panýrek-Vaněk, A. Pikhart, D. B. Prusík, J. Spáčil-Žeranovský a Lothar Suchý.

Kostelní lavice v Mladé.

⁂ **Závět.** Toto nejoblíbenější české drama — statistiky Máje vynesly tuto pravdu na světlo — vrácena bylo tedy opět repertoiru Národ. divadla. Přejeme si, aby tomu bylo na trvalo, jako si vůbec přejeme, aby v každém ročním výkaze provozovaných her této naší vysoké školy vyskytovalo se ze starších prací alespoň nějaké význačné dílo žijícího autora. Je to požadavek, pro který se v Máji kdysi brousily meče do šarvátky proti bývalé správě . . . . Štolbova »Závět« je representační prací autora, který je dramatičnosti zrovna posedlý. Na co sáhne, to se mu v ruce mění v zárodky dějové. Kdyby se téže nitky chopilo deset jiných autorů, zbude jim v ruce troud — Štolbovi vše hned divadelně pučí, rozkvétá a radostnými plody se bohatí. Šťastný muž!

Bylo to zřejmo při večeru, v němž byla »Závět« opět vrácena jevišti, z něhož šla tak rychle do světa.

Scénován byl kus dobře. Když se objevil p. Mošna jako dohazovač na jevišti, hodil jsem hlavou do hereckých loží. Myslil jsem, že tam uvidím hlavu na hlavě. Řetěz našich divadelních tovaryšů tohoto kusu asi nezná — taková leta nebyl hrán! — na tomto božstvem nadaném mistru charakteristiky mohli by pánové i dámy naučit se při »Závěti« více než ze sta knih. Shledal jsem, že byly lože skoro prázdny. Také na jiných místech hlediště jsem o výkonnou silu nezavadil. A přece právě v tomto případě mohli by naši mimové získati tolik svědomitým pozorováním. Dohazovač je figura silnými konturami narýsovaná, ale každé její slovo obsahuje tolik filosofie venkovského chytráka, že myslivý herec musí případnouti na detaily, kterými by postavu podmalovával. A v čem

spočívá Mošnovo mistrovství? Že figuře neztratí v líci jedno slovo — ale při tom nenanáší. Nepačokuje, nemanipuluje štětkou komediantské manýry, nýbrž jemným štětečkem hedvábného vlasu, jímž pokládá virtuosně jako v akvarele. Jeden ton jeho zapadá ve druhý bez ostrých čar. Slabé prohnutí těla, vznos paže, sevření rtu a tak na slabiku povídá tu více než mohl do mrtvé litery vložiti autor. Ale naši pánové byli někde na procházce, v klubu nebo doma . . .

A někde venku, v psotě a bídě, pod knutou potulného vládce bídné šmíry živoří snad talent, geniální jinoch, inteligentní a nadaná holčina, která by na kolenou třeba připlahočila se do Prahy, kdyby se směla na to, co tu ze slavných dob zemské naší činohry ještě zbývá, dívat s posledního kouta galerie . . .

Výborná byla sl. Dostálová v prvním výstupu. Panu Vávrovi — který roli dobře posloužil — bych poradil, aby se zadíval na Němejcův obraz »Beznadějná láska«, pak aby se hodně zamyslil a potom o té své roli ještě jednou zafilosofoval. V tom obraze stojí ta jeho postava ze »Závěti«. Obecenstvo bylo ve výborné náladě.

ech.

+ **Výpravná hra** »Děti kapitána Granta« pomohla Národnímu divadlu k několika pěkně navštíveným domům. Bylo by ovšem žádoucno, aby výpravě, která přece je hlavním magnetem takového starobylého zboží, věnováno bylo aspoň tolik péče, kolik se jí dává dramatům vážným, u nichž dekorační moment je přece jenom věcí podřadnější. Představení bylo zajímavo hlavně tím, že v něm svoje štěstí na jevišti zkusila dceruška herce a regisseura p. Aloisa Sedláčka sl. Anna Sedláčková. Herecká krev, dle jejího až překvapujícího sebevědomí, se kterým si na scéně vedla, v ní rozhodně je. Zjev její je subtilní, hlásek sice nevydatný, ale sympatický. — Obecenstvo, jež při hrách takového druhu nebývá nikterak upjato, přijalo mladistvou debutantku velice vlídně. Zdá se, že bude mladá novicka aspirovati na drobnější role v oboru naivek a není pochyby, že co nevidět budeme míti příležitost o sympatické debutantce povědět něco určitějšího.

+ **Výstava Václava Radimského.** Když Radimský před léty uspořádal svou první soubornou výstavu, vyvolal nejen v obecenstvu, ale i ve kruzích uměleckých pozoruhodný rozruch. Pak přišel s druhou a nyní konečně s třetí samostatnou kolekcí. Píle je tu obdivuhodná. To by ovšem bylo velice málo. Více zajisté znamená, že Radimský od výstavy k výstavě svůj umělecký význam sesiluje. V jeho obrazech jeví se nám příroda v jásavém osvětlení, ideální svojí barevné nádheře, jak ji dovede postihnouti jenom duše básnicky posvěcená. Co dokáže různé osvětlení, vidíme nejlépe na obrazech, jež ukazují nám úskalí na Normandském pobřeží. Jsou tu tři varianty — úskalí při východu měsíce, za pošmourného dne a při večerním osvětlení. Tu hned vidíš, že tu dílo malířovo posvětila pravá poesie. Soumraky na obrazech Radimského mají zvláštní tesknotu, barvy jenom přitlumují, ale vše zahrnují snivým, měkkým kouzlem, jež dovede v duši vyvolati onu zvláštní náladu jemného zadumání, kterým jakoby táhla tklivá ozvěna večerního Ave. Mistrovským kouskem je řepkové pole v květu, jež zrovna hoří svou lahodnou záplavou a kvetoucí jánovec, jenž svou brillantní technikou vyvolává v perspektivní posici dojem tak zladěný, že se nemůžeš pohledu na květnaté lesy ani nabažiti. Zdá se, že tu Radimský naznačuje příští svůj umělecký postup, jenž asi co nevidět připraví nám řadu nových překvapení. Výstava jeho má už své věrné obecenstvo. Nejvýmluvnějším úspěchem ovšem jsou hojné nákupy. Je to s obrazy jako s knihami — doporučuj nebo nedoporučuj — vše jedno — obecenstvo je tu svou pravou a vlastní instancí, kterou nikdo nezmate.

☐ **Překlady.** Z různých stran žádají nás, abychom uveřejňovali, co kdo právě z jiných literatur překládá, aby zbytečně v téže věci nepracovali dva. Někteří nám již oznámili, co překládají. Otevřeme tedy v Máji rubriku pro tyto zprávy a žádáme, aby nám noticky toho druhu byly zasílány.

≡ **Morem literatury** nazval u nás nedávno kdosi příliš nákladná díla illustrovaná, jež bez náležitých důvodů vydávají se u nás nyní tak houfně a to za ceny, za něž by se pořídila dobré, slušné četby plná příhrada. Pessimista, který nám dal k této glosse titul, věru nepomyslil, že se v jedu nalezne záhy i kazijed. Příliš čiperní nakladatelé, kteří obrovskou a drahou reklamou své báječně illustrované produkty prohlašovali vlasteneckému odběratelstvu za národní svátosti, vnucují teď záplavou agentů své zboží za cenu nižší než je polovični!! Vlastenci se však fukají do čela a říkají si nyní vůbec při novém pečivu z týchž krámů: »A to tedy počkáme, až to bude lacinější!«

O čtyři strany, jež jsme přidali k vánočním číslům, zmenšíme číslo příští.

Toto číslo vydáno 30. prosince 1903. OBSAH: PROKOP SEKAVEC: Zmizí česká dědina. — JOS. ČEPELÁK: Pane, slituj se nad námi! — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — K. JONÁŠ: Dva dni na knížecím sídle. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: VÁCLAV ŠTECH: Oblaka. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Mladá u N. Benátek. — Škola v Mladé. — Kostel v Mladé. — Chalupa v Mladé. — Ves Mladá. — Poslední farář v Mladé. — Kostelní lavice v Mladé.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní předplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

M. JAHN:

V MLZE.

Den v šeré mlze pohřížen,
že slunce nemůž' vyplout ven,
a mraky tíhnou, mraky běží,
leč kam — snad v dálky, na pobřeží,
tam, kde je den, ach, světlý den?

Má hlava v siré dumě sní.
Zvon z dálky duní... Co jím zní?
To srdce tluče v chladném kovu...
Ne, netřeba se hlásit k slovu,
vím, pochod je to pohřební.

Kam táhne mrak a kam zvuk ten?
kam člověk, jenžto ztratil den?
Však srdce tuší, srdce hádá
a v bezútěšná patří lada,
tam, kam jen táhne sen a sen...

DOUBRAVA.

Už jsi ty, doubravo, sesmutnělá,
kam tvoje veselost odletěla?
Či snad ji zanesli přes pohoří
nestálí zpěváci do zámoří?
Zněmělá koruna šumí zticha,
smutno v ní podzimek večer dýchá.

Doubravo, doubravo osamělá,
s tebou se mysl má sesmutněla.
Dávno už srdce mé opustila
toulavá žežulka, moje milá.
Do zpěvu, do smíchu už mi není,
jak tobě, doubravo, při jeseni.

EM. RYT. Z ČENKOVA:

Venkovský trh.

(Z obrázků normandských.)

Těšíval jsem se na nedělní jitro v malém přímořském hnízdu normandském, kdy v září sluneční, prosycené lehkým slaným vzduchem, na náměstí — mezi kamenným, zadumaně šedým kostelíkem Matky boží Dobrého přístavu a radnicí, šerednou, špejcharu podobnou budovou s ohromným černým nápisem Hôtel de Ville — rozvířil se ruch maloměstského trhu. Proti radnici, jejíhož přízemku používalo se za tržnici »ve velkém«, obyčejně však za komoru vozíků a dřevěných stánků, usedli v neděli, hned z rána, na čistě vydrhnutých lavicích normanští venkované: stařeci v soukenných čepicích se štítky, podobní buď ošetřovancům nějakého dobře opatřeného městského ústavu, nebo formanům ze starých zlatých časů, v dlouhé plátěné modré blůze, a snědé ženy (mnohé s knírkem, jímž by se pyšnil u nás leckterý septimán) se sněžnými krajkovými čepci, široce pod bradou uvazanými neb s klobouky (jako »paničky«), vesměs prostě, černě oděné. Zde můžeš nakoupiti vykrmenou drůbež, kuřata, kachny, zejména však králíky. Normandové, potomci starých králů moře, »kteří veselým rythmem písní svých smáli se moři hlubokému«, potomci Leifa Šťastného, objevitele Nového Fundlandu, potomci Jeana Cousina, objevitele Ameriky před Kolumbem, Thomase Auberta, objevitele Kanady, nynější potomci starých odvážných Normandů jsou vlídní, vypočitaví, ochotní obchodníci, kteří dovedou vykořistiti cizince — avšak slušně, zdvořile, přívětivě a nikoliv přepjatě. »Meč dřívějších výbojců změnil se v pluh, z bývalých piratů stali se rozsévači, stavitelé, zedníci, myslitelé« — a obchodníci. Ti normanští muži a ženy pohlížejí na tebe, jdoucího mimo, tak přívětivě, tak mile, že skoro lituješ, že tu nesídlíš s celou svou domácností, abys koupiti mohl zde od té stařenky z Ingouville pár pěkných kachen, a od oné ženy z Manneville pár šedých, vykrmených králíků, sedících v čistém koši tak trpělivě, s očima tak jasnýma a důvěřivýma. Lid zdvořilý a ochotný. Tržních vád, jimiž jsou pověstny naše trhy, tu není. Dítě tvé smí pohladiti veliké, lesklé a hebké králíky, aniž ozve se za ním harašivý a vzteklý hlas odpuzující od krámu. Čistota vzorná. Spozoruje-li selka, že drůbež znečistila čistou slámu v koši, chopí se bělostného papíru a otírá jemně a opatrně kuře nebo kachnu, jako vzorná ošetřovatelka by činila nemluvněti. Čistota půl zdraví a — tři čtvrtiny chuti. Divil jsem se, že ty pečlivé ženy neužívaly dosud k čistění té dobře chované drůbeže papíru hygienického . . . A jak jest chován ten králík na statku! V prostranné kleci jako vzácný papoušek . . . posadu s králíky zříš v každém statku; jest čistá, nepáchnoucí, lákavá.

Tržiště, »place du marché«, hemží se lidem jako mraveniště. Po obou stranách, po délce náměstí, táhnou se přístřešky břidlicí kryté, velice důkladné a znamenitě vydlážděné »hallettes«, kde jsou krámky řezníků, zelinářek, rybářek a ovocnářek. V lázeňské saisoně jest tu velice živo. Kuchařky Pařížanek, domácí lidé, Angličané, venkované, námořníci vše se tu mísí v ruchu a šumu. Nejednou zaveze sem galantní pán svou madame, sedící v kočárku za jeho velocipedem — stane, pomůže jí při sestoupení a čeká, až madame nakoupí. Galantním průvodcem dam jest tu leckdy i abbé. Kramáři, trhovci, obchodníci se střižným a galanterním zbožím, modistky, obuvníci, přijíždějí sem až z Dieppu. Pařížané, kteří v sobotu »vlakem manželů« byli sem zavítali k opuštěným manželkám, ve světlých pracích oděvech, s bílými čepicemi jako ruští námořníci, neb v kostymu velocipedistů, zevlují od stánku ke stánku a zálibně si prohlížejí salade de la chicorée, přihořkly salátek podobný řasám, artičoky, boby, melouny (kus po 2 francích), hrozny vína, broskve, slávky, mořské úhoře, makrely, mořské psy, kraby, langusty, krevety, raky, slovem všechnu tu mořskou havět, kterou loví z hlubin s nasazením života člověk pro člověka. A podiví-li se poněkud vysoké ceně zboží, hned zdvořile se ti vykládá:

— Ach, pane, na břehu moře jest ovoce drahé! A ostatně jaro bylo letos chladné a léto deštivé . . «

»Pane, je stále větrno. Rybolov špatný. Moře zlé. Rybáři chytili nemnoho a ještě sítě se jim potrhaly.«

— Pane, vše se dováží sem z Paříže. Nemůžeme dáti laciněji . . .«

Cizinec mimovolně vzpomíná na krásné statky, lučiny, štěpnice a pole v nejbližším okolí a diví se, že by ta všechna báječná úroda konala na trh cestu přes Paříž.

Uprostřed tržiště jest prodavač provazů. Má vůz jako komediant a s kozlíku, na němž stojí vítězně jako admirál, přistávající s loďstvem k neznámé dosud pevnině, vymršťuje lana, popruhy a provazy a deklamuje s výbojnými gesty, pobízí, doporučuje, vtipkuje s řečností pravého dryáčníka.

— Rozviňte, pánové, ten provaz! Tahejte! Měřte! Jaka to délka!«

Prodej děje se dražbou — kdo dá víc.

Časem rozřízne provaz na několik kusův a rozhodí je hrdě jako vítězný Caesar peníze mezi strkající a smějící se lid. Také nezapomene na vysýchající hrdlo své i odskočí si též naproti do kavárničky, již řídí žena námořníkova, a kde vždy lze dostati nějaký likérek neb sirop . . .

U samé radnice rozložil se podivný krám. Složitý výkladek, tribuna řečnická! Šarlatán jakýs doporučuje s výmluvností nepřekonatelnou nesčetné druhy koření . . . Jako v Paříži dostane se ti občas ve víru boulevardů reklama upozorňující na pérové, kovové vložky do postelí, jež nejen zamezují nakažlivé nemoci, ale i jsou s to přispěti k opětnému zalidnění Francie, tak zde na venkovském trhu káže šarlatán udiveným ženám o působivosti a léčivosti koření svého — jež jest proti všemu i proti neplodnosti. Podivil jsem se, že ten muž — patrně ze strannických důvodů — byl vládou obrany republikánské přehlédnut při posledním povyšování v řádu Čestné legie. Rozložil krám svůj přímo proti lékárně; lékárník je právě před pharmacií a uvažuje poněkud hlasitě, proč vláda takové šarlatánství trpí. Několik pařížských, švitorných, půvabných bon stojí před zázračným krámem pod řečnickou tribunou. Za nimi zubí se osmahlý námořník v bílé okrouhlé, ploché čepici s červenou bavlněnou kuličkou uprostřed. Snad ty kuchařky také si koupily neomylný, v tisícerých případech zaručený prostředek . . . Nedávno jistý vlastenec francouzský navrhoval zákonné odměny matkám aspoň pěti dítek. Bude-li návrh tohoto zákona přijat, dodělá se náš vzácný kořenář zajisté skvělých výsledků ve svém obchodě.

Vedle kořenáře rozbil svůj stan malíř. Zachycuje štětcem pestré hemžení normandského trhu s dumavým kostelíčkem námořnickým v pozadí. Aj! Hned vedle anglická slečna robí akvarel . . . Nevím, zdá má kořenář též prášek proti plodnosti diletantů v umění.

U kostela rozbili tábor svůj jiní kramáři. Několik vozů a dlouhý, plachtou krytý krám naplněný brakem a šmejdem všeho druhu. Náramky, knoflíčky, brože, růžence, obrázky. Výmluvná kramářka vykřikuje své zázračné zboží tlupě venkovanů udivených i smějících se, zevlujících i kupujících. Ženy jsou ve značné převaze. Shledal jsem, že tento divotvorný krámek působí asi nemalou konkurenci pověstným ústavům geniálního Pasteura. Co se Pasteurovi bylo podařilo po úsilných vědeckých pokusech, to děje se zde cestou zázračnou: modlitbičkou ke svatému Hubertu. Kramářka, ne nepodobná cikánce, prodává ruče zboží a nabízí hned svaté písně »o obrácení a pokání svatého Huberta«, jež ctihodný manžel, nemenší dobrodinec lidstva, zvučným hlasem prozpěvuje při výškotu ohromného kolovrátku. Zboží jest zázračné jako píseň sama. Na plachtě u krámu namalovány jsou pestře příhody ze života knížecího lovce z hor ardenských. Svaté písně zdobeny jsou barvotiskem, jenž představuje Huberta (zpola jako švédského rejtara, zpola jako postiliona zdobeného řádem zlatého rouna), an klečí v lese před zázračným jelenem s planoucím křížem na hlavě — lovečtí psi i kůň jsou viděním zdrceni. Modlitbička pod obrázkem zní:

»Svatý Huberte, patrone Arden, jenž byl's tak šťasten a uzřel's obraz Boha ukřižovaného mezi parohy jelena, a jenž jsi z rukou Andělových obdržel svatou zázračnou štolu, prosíme Tě, abys dobrotivě ráčil moci božského daru tohoto na nás užiti a ochrániti nás ode všeho zla, vztekliny, zlého ducha, zimnice, hromobití a jiných pohrom. Modli se za nás, veliký svatý Huberte, aby Bůh milostivě dopustil, abychom s ním setkali se v nebesích. Amen« . . .

Naproti na náměstí jest krámek, kde lze najati osly a mezky na vyjížďky. Se štítu směje se tento nápis:

— Anes à volonté! Oslů podle libosti . .

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Takto mluvili vždy k otcům,
moře zázrakem a divem
projevili svoji vůli
v bludišti snah lidských lživém.

Já již něco pamatuji,
proti mně jste všichni děti,
a já třikrát pokyn bohů
viděl v plachých mračen změti.

Třikrát čet jsem vůli bohů,
nám co ohlásila vždycky,
výstrahou i kynem v boj byl
mraků vír nám fantastický.

Z pár a mlhy, z mračen chumlů,
ať bůh hrozí nebo trestá,
tyčí náspy, hradby, valy,
tmavé hvozdy, divná města.

To jich věštby jsou a hrozby,
jež se mění okamžitě.
Ale kdo je luštit umí,
kdo je čísti umí hbitě?

Jen co hovor můj k vám splývá,
hleďte, v každém okamžení,
jak ta divná pohra mračen
zdouvá se a chví a mění!

Přes plachty jak vzdušných lodí
táhnou dlouhé bílé pruhy,
stožárů kol splývajících
jak se v sterá tříští duhy,

Teď se celé loďstvo zvedá,
nesmrtelných loďstvo valné
pomalu se propadává
v tůně mlhy bezdné, kalné.

Jediná zeď zbyla šedá,
v kterou všecko pohrobeno.
Nesmrtelní domluvili!
Kým to, kým to pochopeno?!«

A kmet klesl na kolena,
ruce rozpřáh', k nebi vztáhnul,
a všem, kteří zřeli k nebi,
divý postrach v srdce sáhnul.

Bylo to, jak stařec líčil:
mlhy kalná zeď a šedá,
proti všem se pozvednula,
zraku proniknout dál nedá.

Přízrak nebes utajila,
v bezdné své jej shltla řasy,
zanechavši pouhé tuchy,
tužby, — zdání v příští časy.

Ale divný přízrak nebes
zmámil všecky, beze slova
na kolena klesli v zmatku,
chvějíce se bázní znova.

Část jich k nebi obrácena
znamení tam ždála jiná,
co část druhých dorážela
s hlasným lkáním na Grozvína:

»Nač jsi knězem věkožízných,
nesmrtelných nač jsi sluhou,
spoutány když mysle naše
necháš vidma vazbou tuhou?

Napovíš a nedopovíš,
světlo rozžhneš, bys je zhasil,
řečí úskočnou a lstivou
símě pochyb v hruď nám nasil?

Vyslov se a promluv jasně,
jaký taj tvůj jazyk víže?
Mlčíš? — Dobrá! — Ať již mluví!
Poručit ti musí kníže!«

Rostly hlasy jako vlny,
vždy se v nový útok hnaly,
steré paže, steré pěstě
na Grozvína již se vzpjaly.

»Zjev nám, starče, přání bohů,
zjev nám, knězi, vůli jejich,
jinak hrob ti usteleme
moře slaných ve peřejích!«

Burislav sám vida bouři,
kyne hlavou Grozvínovi,
aby promluvil, než v útok
lidu hněv se vztyčí nový.

A tak nad páže a pěstě
Grozvínova bílá brada
vlaje větrem povztýčena,
jeho řeč co v národ padá:

»Zaslepenci,« divě hřímá,
»zpátky, což já za to mohu,
že jste slepí, že jste hluší
ku výstraze věčných bohů?

Zřetelněji, sami rcete,
zdali mohou mluvit v mraku?
Což jste v skutku neviděli
na obloze tu tříšť vraků?

A což v nich jste nepoznali
vlastních naších lodí vraky,
jak se propadaly v moře,
kam jste dali bystré zraky?

(Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.
(Pokračování.)

Pan Karneol! To jméno mělo pojednou váhu. Svítilo jako buton v klenotníkově výkladní skříni; kde se ozvalo, tam umíraly námitky a vadly pochyby.

Dohazovači nevěst si řekli, že tu pro jejich obchod zahrabán poklad, a počali se trousit do Karneolovy budky. Hovořili skoro jen v číslicích. Mají nevěsty s tolika a tolika tisíci, a když nepochodili, přicházeli s nabídkami vyššími a lákavějšími. K tisícovkám slibovali krásu, ukazovali podobizny, šeptali o báječných dědictvích, hovořili o vzácném příbuzenstvu, o stycích se šlechtou, s rody světových jmen, s knížaty světa finančního, politického, obchodního.

Všichni si odnesli jenom uzlíček žertovných vytáček, vtipných odbytí, nanejvýše odklad.

Karneol měl pod železnou závorou v koutečku svého srdce ukrytý obrázek Lomnitzrovy dcery Irény. Když rostl a vzmáhal se, myslil si, že se jí tím blíží. Tam za krajem obzoru širokého, kde k mlhám země jako vlasovou linií přimyká se zvon oblohy, tam daleko je lepá kněžna jeho snů. Nikdo ji tam netuší, než on, nikdo, jen Karneol. Ze zlatého písku své jámy rovná si k ní cestu. Až té cesty bude takový a takový kus, až ji bude lemovati bradlo ze stříbra jím vytěženého, až nad jeho jménem vztýčí se ohnivá kštice významu, alespoň takové síly, že pronikne z ní paprsek jeden jediný do Irenina zraku, pak se pustí za svým snem.

Nikdo by byl netušil, kam to utíkává se svými myšlénkami tento dvaatřicetiletý žid v obnošeném šatě, se kterým lidé mluvili jen o písku, stavebních projektech, o parcelách, o ceně míst a hmot, kterému dohazovači líčili nabízené nevěsty jen číslicemi, protože si mysleli, že v tomto věku může radost jeho dnů zráti jen na výsluní mamonu.

A v něm bylo zatím tolik poetické vlohy. Jakoby byl ten svůj sen někomu loupeživou rukou vymknul, jakoby byl zcizil svatokrádežně tu krásnou myšlénku svou o Iréně, tak se s ní schovával do šera své duše. Ze vnějšku svého prostého, až odpuzujícího, z obratů předměstského jargonu, z pohybů nedbalých sbíjel kolem sebe stěny, za kterými by byl nikdo nehledal záhonek, na němž ošetřoval svým toužením a posvátnými vzpomínkami kvítek svého milování.

Dny, měsíce a léta již utíkala kolem těchto jeho snů. Z úspěchů svých byl nasypal již dlouhý, dlouhý pruh dráhy k Iréně, ale zdálo se mu, že zlato jeho písku nemá toho lesku, aby se o něj odrazilo světlo jeho duše až k Lomnitzrově dceři.

Kdyby to nebyla Iréna, která se jemu a ostatním kancelářským tvorům ve Vídni zjevovala občas jen a jako v blesku, kdyby to byla kterákoli žena z těch, jež znal, s nimiž mluvil, bavil se, tančil, na výletech škádlil — předstoupil by před ní a řekl by jí krátce a prostě: líbíš se mi, chceš-li: vezmu si tě!

Ale při pomyšlení na Irénu stiskly ho tolikeré vzpomínky. On, který běhával v rodné vsi bos, býval bit, že lezl do cizích štěpnic, popliván pro chudobu svého otce, odstrkován, když se snažil vydělati skývu chleba, posměšky zahrnován — on, do nedávna otrok jejího otce, má se postaviti před tuto královnu, nabídnouti jí své jméno, má pohleděti v studně jejího zraku a říci jí, aby se dala obejmouti ním, aby se svěřila jeho náruči, aby se dala jím ulibat, uspat jeho vzdycháním — — —

To nemohla pojmout jeho hlava. Ve spekulacích míval tak jasný úsudek, dvěma třemi úvahami našel cenu věci, poznal její význam pro budoucnost, pochopil, jaké následky bude míti jeho rozhodnutí, jeho slovo.

Ale myšlénky jeho na Irénu byly kruhem, ze kterého nebylo vymknutí.

Za těch devatenácte měsíců svého těžení byl třikráte u Lomnitzrů návštěvou. Uvítali ho jako váženou osobnost, nejrůznější laskavosti mu všichni prokázali, zejmena starý Lomnitzer jako s bratrem s ním jednal. Mladý mu vypravoval o svých avanturách jako příteli, dcery ho až opřádaly svými laskavostmi — ale bylo-li v roztomilostech Ireniných tolik ohně, aby se na něm mohla žádost jeho rozpáliti v naději, tomu nerozuměl. Zde byly jeho smysly až bolestně otupeny. Neměl jemných vážek pro její úsměvy, pro její slova, pro její pohledy. Bylo v nich něco více než zdvořilá pozornost, než sladkost pohostinnosti?

Otázky, které v skrytu duše své do Vídně vozil, putovaly s ním do Prahy nezodpověděny, oříšek, ve kterém tušil zlatý pantoflíček, neměl pro něho spáry, do níž by zasadil želízko.

Tíseň jeho rostla v olověná závaží. Melancholie se mu věšela na víčka, že to již bystřejší zraky postřehly. I otázky padly, schází-li mu něco, nedoznal-li ztrát v nějaké spekulaci, není-li snad nemocen nebo nepodlamuje-li ho nějaká velká starost.

Každému to zapřel. Nepřiznal se ani sestře, jejímuž muži koupil hospodu v dědině, ve

které těžce živořili. Sestra při zájezdu k bratrovi postřehla, že mu nějaký stesk kormoutí duši — ale Karneol se jí jenom vysmál.

Ale přece někdo našel klíč k jeho tajnostem. Paní Čejčilová. Krásná paní od »zlatého hroznu«, kamž dvakráte třikráte v týdnu zacházel Karneol utratit večer. Nějak se přiblížil její mysli tento člověk, kterého štěstí, jež našel, nijak nepomátlo. Počínal si stále ještě skoro skromně, vystupoval jednoduše, spíše v sebe se zavírajc. Ani jeho židovství docela jí nekalilo představu o něm. Viděla v něm dobrého člověka. Za takového měli ho všichni a šetrně o něm mluvili.

Paní Čejčilová ho vítávala jako osobu, která patří k domu. Vždyť on tu štěstí vzbudil, ba ona jediná zvěděla od něho, že i zlato jeho pískovny vysypalo se na něho ze šťastného zákoutí jejího domu. Řekl jí to ve chvíli dobrého rozmaru, ale ihned si ji zavázal, že to nikomu dále nepoví.

Za deštivého nedělního jitra, kdy o »zlatý hrozen« nezavadila cizí noha, kdy muž paní Čejčilové někde v Praze při víně chvástal se slavnými svými činy na Královéhradecku, v koutku — v onom slavném koutku, kde tolikráte sedělo již štěstí, rozjihnul po několika jejích otázkách Karneol.

Taková jarní pohoda nějaká naplnila hostinskou síň, když si k němu přisedla vnadná žena, jejíž krása po narození dcerky před dvaceti měsíci dostala nová kouzla. Plná v hrudi, úzká v pasu, pružná v bocích, stále kvetoucí a s přeletavými červánky v lících, se svatojanskými muškami v očích, s čelem, na jehož běli zrcadlily se duševní její stavy jako na citlivé desce fotografově — jaká to líbezná čarodějka!

Z Karneola vykřesala přiznání do posledního slůvka. Ani tříseň jeho tajemství nezůstala jí skryta. Jakoby ho byla hladila měkkou rukou svou, jakoby si hlavu jeho byla položila mazlivě na klín a pobízela ho láskáním, tak se vyznal Karneol ze své žízně po Iréně, z hladu svého srdce a z beznadějnosti, která mu vraždí spánek.

Všecko všecko jí pověděl v tom koutku, kde také na něho se rozesmálo štěstí. A po té zpovědi bylo mu v poblíží krásné ženy tak blaze pojednou. Jako po vonné lázni chvěl se radostí, a spokojeně se usmíval, že shodil přítěž, která mu již kroky mátla.

Paní Čejčilová v doznání Karneolově spatřovala vzácnou poctu své dobromyslnosti. Byla si sice vědoma toho, že také síla její vzhlednosti pomohla páčiti z hosta poklad jeho nejtajnějších myšlének, ale úspěch ji velikým potěšením naplňoval. Pokládala za svou povinnost odměniti upřímnost Karneolovu svými radami. Jak je splodilo její svědomí a jak je prohřálo žensky čisté její cítění.

»Pane Karneol',« řekla měkce, jakoby kanula medu, »já se dovedu vpravit ve váš stav jako nikdo snad jiný. Ale teď musí přijít nějaké rozhodnutí, sice vás ty pochyby stráví. Vy nejste žádný studentík, který by mohl tropiti nějaké pošetilosti. Vy si musíte pozvat rozum na pomoc. Já na vašem místě bych zajela k panu Lomnitzrovi a všechno bych mu klidně vypověděla. Přes jeho hlavu slečinku nedostanete. U vás u židů — to víte nejlépe sám — rodinná rada nade všecko. Pan Lomnitzer vám poví svůj náhled, řekne, má-li jaké plány s dcerou, a vy budete hned mít jasno. Abyste se nějak bláznil nejdřív za děvčetem, to už pro vás není. Vy musíte svůj charakter mít na zřeteli. A možná docela, že i slečna na vás myslí. Schází tu třeba jen, kdo by vás dva nějak sblížil. Vy jste v Praze: ona ve Vídni — to jsou obtížné námluvy, když se nevidíte, nepíšete si, a nikoho nemáte, kdo by vám u Lomnitzrů byl přímluvčím. Hoďte se do gala a co nejdříve k papínkovi!«

Karneol, hlavu v levé dlani, pravicí jen stále doutník ke rtům nosil. A jen poslouchal. Paní Čejčilové vinila se rozčilením jupička, jakoby dvě holoubků nedovedlo se v ní uhnízdit, na její čelo brzy zaletělo vážné přemítání a hned je odtud zahnaly zase vlídné úsměvy přátelského soucitu. Jakoby hrála v strunách, tak mluvila, naklánějíc se k němu lehce jako přítelkyně.

Už si nepřipadal tak opuštěn, už ho ani netísnila pouta, která doba ukula z jeho náboženství — tak náhle se rozveselil, jakoby s jeho beder byla spadla najednou desítka let. Má pravdu ta milá ženuška. Proč by měl jako blázínek plahočiti se se svým steskem, proč by neměl pokusiti se o nejrozumnější a nejkratší rozřešení. Tady v pískovně neleží, zde se ho nedohrabe ani nedostýská. Má-li vůbec ořech rozlousknouti, nutno do něho udeřiti kladivem. Pro želízko rýhy nenašel, tož jenom úderem na tvrdou slupku. A hned, možno-li.

Kdyby nebyli přišli dva studenti, kteří si dosti ostře poručili pivo, byl by snad Karneol za ty rady paní Čejčilové políbil krásné prsty. Takto je jen při odchodu stiskl, ale upřímně, že paní hostinská až vzdychla.

Studenti si toho stisknutí všimli. Mysleli, že jsou v místnosti, kde jsou ženské úsměvy pro hosty přidánkem a natočili podle toho hovor. Ale odpověď dostali jasnou. Paní Čejčilová zmizela, a když si zaťukali o druhou sklenici, přišla jim posloužit zamračená služka. Ta jim také naposledy súčtovala útratu. —

V sobotu na to noční rychlík unášel Karneola do Vídně. Důležitější cesty jak živ nekonal.

♡ ♡ ♡

Pokračování.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Přišli statkáři z bližšího okolí i sousedé továrníci, vrcholy společenské a honorační a hlavy úředních kruhů z okresního města, zástupcové spolků, již včera in corpore už povinnost svou vykonali a svého zvolence pozdravili, nyní však svými předáky znova výraz dávali své radosti nad dobytým vítězstvím; přišlo veškeré úřednictvo továrny, vedeno seniorem svým, který přednesl přiměřenou řeč, která skončila provoláním »slávy«, do čehož vpadli všichni přítomní a připojením pokorné prosby za zachování přízně dosavadní; přišla též deputace dělnictva — dovedně zastřeno, že mluvit nemůže jménem dělnictva veškerého zaměstnaného v továrně, ježto poměrně dosti značná jeho skupina takové cestě k chlebodárci, znamenající na každý způsob projev důvěry a sympatie, se vším důrazem se opřela.

Václav Novák všem a každému tiskl ruku jako bratru.

Paní Rachel Nováková podle hodnosti a významu životního toho kterého, klonila svou krásnou hlavu, podávala k políbení ruku celou nebo jen špičky prstů, anebo ji docela držela zpět, někdy jen pouhým mrknutím oka naznačujíc projev díků svých za uctivě a někde třeba i poníženě přinesené blahopřání.

O šesté hodině pořádána u Václava Nováka velkolepá hostina.

Paní Rachel Nováková celé odpoledne byla zaměstnána převlekem z toilety přijímací do toilety případné k zasednutí vznešené domácí paní mezi pozvané hosty za jídelní stůl.

K stolu dostavila se též paní Marie Nováková. Přišla vedouc se s mužem, který k ní jaksi prosebně shlížel, jakoby prosil: »Jen se hleď přemoci. Udělej mi to k vůli.«

Paní Rachel Nováková věnovala své švagrové stálou a přímo dojemnou pozornost a když se tato, vymlouvajíc se na nepřešlou dosud churavost, zdvihla od tabule, nenechala si to nijak vziti a provázela ji po chodbách byty obou bratrů spojujících, až ji pečlivě odevzdala do ochrany jejím služebním lidem.

XI.

K večeru dne následujícího oba bratři Novákovi sešli se u své matky.

Sice též včera a také dnes ráno k ní oba zašli, každý však zvlášť, pro sebe každý, a pouze na okamžik vždy, jen tak jako letem, sotva chvíli se zdrželi; nyní přišli spolu a odložili, zasedli a dali se do hovoru.

Stará paní Nováková oslav nad zvolením Václavovým v paláci konaným se nesúčastnila.

Václav Novák v den svého štěstí ve své radosti přál si zvlášť míti též matku u sebe, ale nenechala se nijak přemluviti a ani k hostině v paláci nešla, ačkoli Václav velmi ji o to prosil, aby aspoň na okamžik zasedla tu mezi hosty na první místo. To mamince v domácnosti synově dáváno vždy až okázale, s jistou až obřadností, a Václavova choť jmenovitě v tom ohledu proti tchyni byla vždy samá pozornost, láska a pokora. Ale stará paní nikdy nezbavovala se pocitu, jakoby odkudsi, skrytě, úsměvy shovívavé, trochu posměšné a trochu jaksi útrpné každý její pohyb a každé její slovo provázely.

Stará paní vůbec nyní už, jen velmi zřídka, sotva dvakrát neb třikrát za celý rok objevovala se v paláci. Vznešený nátěr, kterého tu všemu dáváno, starou paní, nezvyklou tomu, přiváděl do rozpaků a činil ji nevolnou, tak že na cestu do paláce chystala se jako na svízelný podnik, z kterého vracela se unavena a s pocitem radosti, že všecko je šťastně odbyto, na nějaký čas bude zas pokoj.

Se živým účastenstvím stará paní sledovala hovor svých synů, ačkoli sama nesúčastnila se tohoto. Tak vše to, o čem mluvili dnes výhradně její synové, sáhalo vlastně za obzor prosté ženy nezabývající se nikdy věcmi a záležitostmi jinými, nežli oněmi, jež týkaly se domácnosti a rodiny. Bratři Novákovi mluvili o politice, o dalekosáhlosti dobytého vítězství zvolením českého člověka jako zástupce kraje, v němž dvě od věků nepřátelské národnosti na sebe vrážejí, čímž do budoucnosti hozena pevná páska, jež stranu německou na vždy musí vyvrátiti z dosavádní její nadvlády nad druhou národností dosud provozované. Mluvili s nadšením, s vroucností lidí přesvědčených a věřících, cítících s národem hluboko. Prospěch národa tanul jim na nejvyšším vrcholi před očima, ačkoli ani Václav nijak neskrýval vědomí, že pocta, jíž jemu se dostalo, také osobně jemu i bratru užitek přinese; bylo by dětinstvím, aby všeho pro sebe též nevykořistili, pro závod svůj a své jmění, aby netěžili sami co nejvíce bude lze ze situace výhodné, jež se naskytá pro ně zvolením Nováka na vynikající tak a vlivuplné a

tolik osobních i obchodních styků přinášející místo.

Však oni to, co pro sebe z důvěry národa získají, v způsobě jiné vrátí národu, s hojným užitkem vrátí. Jejich sesílení obchodní a průmyslové musí v zápětí míti také sesílení české síly a moci v celém kraji. Oni, Novákové, nejen pevnou a navždy národ český v těch místech zabezpečující hráz proti vlnám německého živlu postaví, ale jejich vůlí, jejich podnikavostí obchodní a výbojností národní ta hráz jimi postavená musí postupovat ku předu, sunout se do německého tělesa a před sebou je tlačit, zatlačovat cizí živel až k hranicím vlasti a osadit, opevňovat až k těmto veškerou půdu, na níž růsti nesmí nic cizího, a co by zbývalo zde z cizího živlu, musí zaoráno a s živlem národním smíšeno býti, jen v barvách českých tu vše růsti, kvésti a další ovoce nésti smí.

Ne na obranu se obmezí bratři. Na výboj se dají. Nejen brániti hranici národnostní, ale v před postupovati — nejen sebe zachovati, ale nepřítele zničit a místo jeho zaujmout — bude jejich heslem.

Nebylo jen nahodilým, že ve volbách těch významných, právě provedených, jež skončily tak slavným vítězstvím Novákových, proti jménu jejich stálo jméno jejich soupeřů obchodních, jméno Schmiedových. Boj o národnost v tomto kraji jest spolu bojem obou rodů. Obchodně, průmyslně musí Schmiedovi přemoženi býti, poraženi, povaleni v prach, udoláni nadobro.

To bylo nepochopitelno staré paní Novákové. Nebožka Schmiedová byla přec její vlastní sestra. Muž sestřin jest dosud na živu a jest to právě on, proti němuž boj svedený od synů jejích byl obrácen.

A nyní boj se povede dál — nejen proti Albertu Schmiedovi se povede, proti synům jeho se povede s největší bezohlednosti, na celé čáře — —« Václav Novák stál vzpřímen před samou matkou a jakoby opojen byl tím nastávajícím zápasem na život a na smrt mezi dvěma rody, jež v generaci předcházející vyrostli po matce z jednoho kmene, horoval, blouznil, mluvil v nadšení a jakoby se ztrácel ve vidinách.

To bylo docela už neproniknutelno mysli staré paní, vzdáleno tak, daleko i jejímu srdci, jehož tlukot ve starých dobách kotvil a bojovnou, surovou, na nic se neohlížející a nic nešetřící vlavu dob nových nedovedl ovládati.

Jan Novák přebíhal po světnici matčině sem tam, mnul si ruce, smál se. Teď to musí jít všecko z vesela. Teď jenom ostře hned do toho a využitkovat všude, kde se co dá, ve prospěch Nováků a tím ve prospěch upevnění českství.

Václav Novák byl přiskočil k Janovi a popadl ho za pravici. (Pokračování.)

JOSEF DOBROVSKÝ.

Dne 6. ledna uplynulo právě 75 roků od smrti muže, který nové době českého písemnictví položil základy. Narodil se 17. srpna 1753 jako syn českého vojína Jakuba Doubravského v Děrmetu v Uhrách. Jméno rodinné chybným zápisem změnil mu vojenský kněz. Po velkých pracích svých, pro něž právem přísluší mu jméno tvůrce slavistiky a zakladatele nového období literatury české, po těžkých bojích, po mnohých sklamáních, zemřel v Brně zánětem plic. Tenkráte však již duch jeho byl obestřen mrákotami. Velice přispěla k tomuto neblahému stavu jeho myšlénka, že jeho práce nebyla spravedlivě posuzována. Dlouho trvalo, než byl veliký význam Dobrovského po jeho smrti spravedlivě oceněn. Že správně soudil o rukopisech, — správně skoro z Čechů své doby jediný — nad slunce jasněji ukázalo se teprve bezmála za šedesát let po jeho skonu.

V Praze mu postaven předloni úsilím malého neliterárního spolku jednoduchý pomník. Skvělejší monument zřídil si však sám prací svou a genialními svými úsudky. *t.*

VZPOMÍNKA NA DOBROVSKÉHO.

Od nejútlejšího dětství bylo mi nejvyšší slastí i odměnou poslouchati vypravování naší babičky. Přihrádek, z nichž čerpala, měla několik. V jedné byly pohádky s čarodějníky a princeznami, s nemožnými příhodami — ty měly u mne nejméně ceny. V jiných byly tklivé příběhy ubožáků, pronásledovaných nehodami, na jichž hlavy sneslo se pak vždy velké štěstí — ty se těšily větší mojí přízni; poslední přihrádky — nejbohatší — obsahovaly vzpomínky z babiččiných mladých let. Ty byly nám nejmilejší. Na otázku: »Co mám povídat?« skoro vždy se ozvalo: »Prosím tě, babičko, povídej, jak bývalo, když jsi byla mladá!« Po krátkém rozmýšlení malovala slova babiččina některý z těch mnohých obrázků prosycených vůní lesa, v němž se narodila v malebné myslivně, historii zářících dobrotou a charaktery postav, opředených nimbem dávné minulosti, v níž i to, co je dnes trpko a šedo, sladkým a růžovým se jeví.

Jeden z těch obrázků týká se osoby známé, zaujímající čestné místo v řadách těch, kdož platně přispěli ku vzkříšení národa: Josefa Dobrovského.

Bylo to v Chuděnicích na panství hraběte Červína. Otec babiččin obýval s rodinou myslivnu n bažantnici o samotě ležící. Do vsi i do zámku byl z bažantnice slušný kousek cesty a obyvatelé myslivny byli ve svém malém ráji od ostatního světa zcela odloučeni. U myslivny byla zahrada — pýcha prababičky a olymp jejích dětí. Ale ze všeho vážila si prababička nejvíce oné části zahrady, kde v rovných řádkách se táhly záhonky pažitky, cibule, póru, mrkve a okurek. V pěstování těchto dosáhla obzvláštní dokonalosti.

Byl červen a vrchnost dlící tou dobou v Chudenicích, často hostila u sebe různé návštěvníky, z nichž mnozí nejednou i o myslivnu zavadili.

Bylo horké odpoledne. Silnice, k lesu se táhnoucí bělala se prachem. Z každého kamínku sálal žár a plnil blahem komáry, kteří na kraji lesa v hejnech bzučeli o závod. Od zámku přicházeli k myslivně dva muži spolu živě rozprávějíce.

Babička, tenkráte malé děvčátko, zdaleka je uviděvši, hned poznala v onom, jenž po pravici kráčel, hraběte Černína. Rozumí se, že neprodleně zpravila prababičku o vzácné blížící se návštěvě — tak že oba pánové, přišedše k myslivně, našli již sedátko, objímající strom přede dveřmi, pěkně utřené, a na schůdku prababičku, uctivě a hostinně se klonící s táckem v ruce, na němž se bělaly dvě sklenice naplněné zahoustlým podmáslím, jež před chvilkou teprve bylo vyrobeno. Scéna ta byla mi tak živě líčena že tkví v mé obraznosti jako skutečně mnou prožitá. Ani nejmenší podrobnosti neunikly, vždyť vidím i temně modrý dlouhý kabát s několika límečky na ramena splývajícími, zdobený lesklými knoflíky — »Karbonarimantl«, jak tenkráte říkali, jenž byl nerozlučnou součástí oděvu Josefa Dobrovského — cizince to, jenž tehdy provázel hraběte Černína.

Dlel několik neděl na zámku Chuděnickém, a po tu dobu byl častým hostem v myslivně. Chodil tam, jak říkal, na podmáslí. Chutnalo mu vždycky, zejména jednou, když byl ošizen. Přišel totiž jednou v den, kdy prababička náhodou netloukla. Poněvadž však nechtěla propustiti vzácného hosta bez milého mu občerstvení, rozmíchala kyselou smetanu a podala ji za podmáslí, a sklidila pochvalu, »že bylo dnes zvláště dobré«.

Za návštěvy své vyslechl vždy všecky drobné noviny z maličkého světa kolem myslivny, vyslovil své mínění o různých příhodách, a obraceje se k odchodu, vytáhl z kapsy svého kabátu peníz, obrátil se k malé Márince (babičce) a řekl stručně: »Hlava nebo orel?« Poznav z odpovědi, co si vybrala, vyhodil peníz do výše a zcela spravedlivě se zachoval dle zákona hry, schovav peníz opět do kapsy, nepadl-li onou stranou vzhůru, kterou si babička vybrala.

Jednou přišel do myslivny v dobu zlou. Bylo tam jako po bouřce. Děti někde za horama, čeleď poplašená, o čems živě rokující a prababička zakaboněná, rozčilená. A hnedle zvěděl pan abbé, proč. »Ani ta škoda mě tak nebolí, jako zkaženost toho světa — « lamentovala rozhořčená hospodyně, »jen ráčejí považit, je tu na konci vesnice taková bídná chalupa na rozpadnutí — bydlí v ní stará babka a má u sebe kluka asi 13tiletého — je to její vnuk — no bídy zkusí oba dost — stará už nemůže pracovat a moc jim toho lidé nedají — no člověk nemá tvrdé srdce, a udělá také, co jen může, ale nesklidí za to vděku — kdepak! Ráčejí se, pane abbé, pamatovat na moje okurky — no, nejlepší jsou v celém okolí — to ví každý — začaly se mi ztrácet a na konec zbyl jediný záhonek neoškubaný; na tom dnes v noci chytil myslivec zloděje: kluka z chalupy. Tak mě to trápí — dítě ještě a už neví, co je vděk, ale krást dovede. A takový se mi zdával být hodný, upřímný!

S účastenstvím sledoval tehdy Dobrovský vypravování a projevil přání, seznati hrdinu dne. Dlouho nečekal na splnění svého přání; jakous náhodou se stalo, že vraceje se do zámku, potkal výrostka, jenž mu byl označen jako zloděj okurek. Snad líbil se mu chlapec, snad z útrpnosti se smutným osudem sirotka dal se s ním do řeči, ba i babičku hochovu navštívil — a výsledkem všeho toho jednání bylo, že se hocha otázal, chtěl-li by ho provázet na cestách.

Podivný průvod brал se po několika dnech na to pak ze zámku Chuděnického.

Zamyšlený pán s dobrotivýma očima, v dlouhém modrém kabátě s několika límečky, opíraje se o hůl, loučil se pohledem se vší tou krásou, kterou příroda kolem rozestřela. Za ním hoch zdravé tváře, očí zářících radostí a nadějí, v novém, ves-

nicky prostém obleku, s čepicí do čela vtlačenou, strkal před sebou z brusu nový trakař s nákladem knih, papírů a jiných drobností.

Tak opouštěl Dobrovský naposledy Chuděnice.

S hochem procestoval opravdu hodný kus světa — většinou pěšky, se zavazadly na trakaři. Až do Italie se dostali — a když roku 1829 zastavila nelítostná smrt všecko putování velkého muže, ujal se hocha na poslední žádost Dobrovského přítel a příznivec jeho — hrabě Černín. Hoch vystudoval a stal se později lékařem. *Akim Sel.*

PAMÁTKY

z objevené basiliky na Kr. Vyšehradě.

Na Kr. Vyšehradě objeveny byly, jak známo, zbytky starodávného kostelíčka v zahradě kanovnické residence č. p. 14. Pod zemí ve hloubce asi 1 a půl metru nalezeny byly zbytky zdiva románské, třílodní basiliky s ukončením polokruhovým, s tak zvanými apsidami. Zevrubný popis tohoto velezajímavého nálezu uveřejní listy odborné, my přinášíme dnes náčrtek dlažby, která se zachovala na původním svém místě. Dlaždičky jsou zhotoveny z obyčejné cihlářské hlíny, jež se nalézá v okolí Prahy; na některých viditelny jsou ještě stopy hnědého polévání. Střídá se na nich šestihran s trojhranem, toliko obruby jsou čtvercové. Plastická výzdoba je v několika variantech. Nejzajímavější je variant s poprsím panovníkovým s korunou a žezlem nebo oštěpem v levé ruce. Pravice je pozdvižena. Kolem umístěno je jméno NERO, avšak negativně psáno; výrobce při zhotovování dřevěného kadlubu přehlédl, že otisk bude obrácený. Že zvolil právě jméno císaře Nerona, odpůrce a pronásledovatele křesťanství, dalo by se odůvodniti tím, že výrobce chtěl podobu císařovu vydati potupě pošlapání. Provedení připomíná velice živě na současné běžné mince ze začátku XII. století. Druhý relief znázorňuje okřídleného noha nebo gryfa, třetí pak lvíčka. Další výzdobu tvoří jakási okřídlená nestvůra s tělem zvířecím a s hlavou a rukama lidskýma. Provedení jest primitivní, nicméně činí střídání těchto prostých motivů dojem značné starobylosti. Mnohé z těchto dlaždiček byly dopraveny do pražských musei, kde v seřaděných skupinách jsou vystaveny. Basilika byla opět zasypána, aby skrovné zbytky její nebyly vlhkem a mrazem zničeny. V zahradě pak bylo vyznačeno místo, kde zbytky ty pod zemí se nalézají. Druhé vyobrazení ukazuje apsidu levé poboční lodi, jediného to zbytku viditelného z bývalé basiliky. Slouží za domácí kapli sídelnímu kanovníku a zasvěcena jest sv. Vavřinci. *W.*

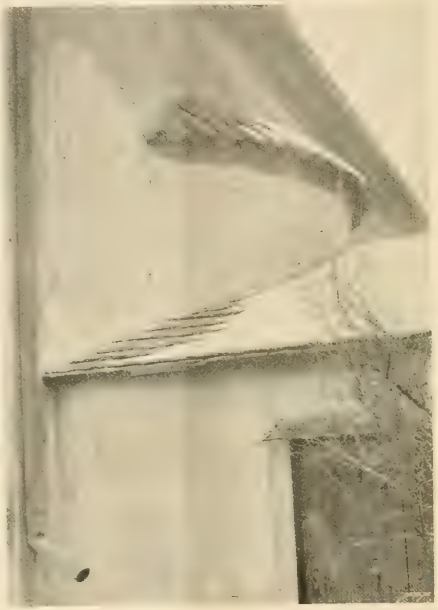

Apsida bývalé basiliky na Vyšehradě.
Fot. Alois Král.

— **Ceny za literární práce pro studentstvo v Americe** nejsou novotou. Také Slovanské Sdružení v Clevelandu vypisuje právě odměnu 15 dollarů za nejlepší práci, již student Adelbertovy kolleje předloží do konce roku o předmětu: »Pulaski a Kosciuszko a slovanská pomoc ve válce za neodvislost Ameriky«. Že musí mít článek »nejméně 3000 slov« jest ryze americká stylisace; také peníz není velký. V celku však taková soutěž studentstva jistě jest zdravá a doporučovalo by se našim mecenášům zavedení něčeho podobného též u nás. (Mohli by ovšem hlouběji sáhnout do kapsy, aby pro chudého vítěze znamenala cena aspoň na nějaký měsíc bezstarostnou výživu.) *Zr.*—

— **Nakladatelské družstvo Máje**, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Praze, má mimořádnou valnou hromadu v neděli 17. ledna 1904 o 9. hodině dopolední v zasedací síni Obchodní

a živnostenské komory v Praze, v Purkyňově ul. č. 6. Předmětem jednání je návrh správ. výboru na změnu a doplnění společenské smlouvy. Nedostaví-li se o 9. hodině náležitý počet členů, koná se o hodinu později nová valná hromada s týmž pořádkem a v téže místnosti, která má právo bez ohledu na počet členů platně uzavírati. V Praze, 4. ledna 1904. Václav Štech, předseda. JUDr. R. J. Kronbauer, člen správ. výboru a tajemník.

:: **V úmrtní matrice naší** zase přirostla nová jména. V neděli dne 27. prosince m. r. dokonal pozemskou pout bývalý první kapelník Národního divadla Adolf Čech, jehož záslužná činnost zůstane v rozvoji předního našeho uměleckého ústavu a české hudby vůbec čestně a vděčně zaznamenána. Pod černým rámečkem, v němž jeho jméno k veliké bolesti všech nás se tak nenadále objevilo, bylo vroucími slovy vzpomínáno zdatné jeho umělecké činnosti, a náležitě připomenuto, jak jeho přičiněním zmohutněla naše opera a jak vydatně spolupůsobila vzpružení hudebního českého života v Praze, ale bylo skoro všeobecně na to zapomenuto, že Adolf Čech vydal krátce před svou smrtí zajímavou knihu, svoje divadelní vzpomínky pod souborným názvem: »Z mých divadelních pamětí«. A přece byla kniha tato vlastní jeho závěti a byl velice potěšen, že se ještě dožil jejího vydání.

Dlaždice z býv. basiliky na Vyšehradě.

Letos na podzim požádali jsme zesnulého, aby nám připravil knihu vzpomínek. Ad. Čech pustil se zrovna s junáckou vervou do práce, mnohé kapitoly, za různých příležitostí uveřejněné, opravil a doplnil, mnohé ještě napsal, doplnil a v době úžasně krátké poslal nám vzorně uspořádaný rukopis, jenž i svou zevnější úpravou svědčil o příslovečném smyslu Čechově pro důkladnost. K původci těchto řádků projevil Adolf Čech přání, že by se rád dočkal ještě toho, až kniha půjde do světa. Chtěli jsme autora příjemně překvapit, chtěli jsme mu učiniti radost, domluvili jsme se s Grégrovou tiskárnou a provedli pozoruhodný čin ochoty vůči autorovi — za dvanáct dní po odevzdání rukopisu měl knihu na stole. Čech byl touto pozorností velice potěšen a dojat. Kniha mluví nejlépe sama za autora — je řetězem stop zdatné činnosti Čechovy a stane se jistě knihou sympatickou a hledanou.

O několik hodin později zesnul senior redakce Hlasu Národa p. Alois Em. Heprík, sklán do hrobu chorobou novinářskou, mrtvicí srdce. Zesnulý byl dlouhou řadu let činným v rubrice národohospodářské a v posledních letech převzal redakci lokální. Hepřík byl routinovaný, zkušený novinář, jenž se svému povolání věnoval celou duší. Předtuchu o své smrti měl až mrazivě neklamnou. Když se hovořilo o smrti redaktora Čihalíka, řekl ku svým redakčním druhům: »Jenom se o mně nerozepisujte, až dojde řada na mne ... stačí, jen když zaznamenáte, že jsem žil a umřel — jenom ne žádný dlouhý nekrolog.«

V pondělí dne 28. prosince nepřišel už ku svému pracovnímu stolu. Za několik okamžiků došla zpráva o jeho úmrtí. Žurnalisté, kteří nikde se nescházejí — příliš často vídají se teď v plném skoro počtu nad rakvemi svých soudruhů. *r.*

:: **K. V. Rais: Sirotek.** Kus života z malého města českého uložil autor do své posledni knihy, provanuté zvláštním, dojímavým steskem. Hrdinou knihy je drobný hošík, sirotek Jozífek, na jehož postavičce utkvíš ihned se zvýšeným zájmem. Stojí vedle typu udřené stařenky, placháé a zalekané Mertky, která se v historii sice jen tu a tam kmitne, ale při tom je výborně kreslena. Dítě z počátku jakoby spalo na prachových peřinkách. Babička se ho ujala tak horlivě a s takovou péčí, že až překvapuje obrat něžnosti ve tvrdost a umíněnou paličatost ješitné chráněnky, která stává se zrovna líticí ve chvíli, kdy se dovídá, že by se její zeť

znovu mohl oženiti. Rais v obou fásích líčí babičku, její mazlení i její zavilé zchladnutí výraznou a obsažnou mluvou. Zájem o dítě zabírá ve svůj okruh skoro celé okolí a právě toto pronikání cizích živlů do rodinných starostí, zejména ale moment, kdy babiččiny plány začínají se křižovat pevným úmyslem zetřvým setřásti se sebe neupřímnou starostlivost babičky kořistnice, je provedeno s oním uměleckým vystižením duševních stavů všech jednajících osob a s onou životní vervou, jež Raisa charakterisuje. S babičky tu padá nimbus falešné, nezištné a obětavé lásky, což nejúčinněji provedeno v brillantní vložce, líčící babičku v okamžení, kdy dostává prosebný list od své druhé vdané dcery. Celé okolí se svými vrozenými náchylnostmi, zasahovat do intimních záležitostí sousedova rodinného krbu, tvoří k prostinké kronice o sirotku pohnuté a živé pozadí, které autor umí v pravý čas v děj přivolat a jeho účast velice působivě scénovat. Šťastně je řešen vlastní strůjce celého obratu, otec Jozífkův Klikar. Je to na pohled tichý, klidný, nesamostatný člověk, vidíš ho živě před sebou, když s matkou nebožky ženy přichází ve styk, zdá se ti, že babička hravě zvítězí — ale cosi pořád ti našeptává, že v tom zdánlivém nesmělci dříme pevnost a síla, která se v pravou chvíli dostaví a vzepře. Je ti z počátku toto zlomení babiččiny nadvlády sympatické, ale když pozoruješ, že se tu vlastně hraje o štěstí a budoucnost toho opuštěnce, je ti čím dále, tím smutnější. Kniha je zavřena trudnou perspektivou — dítě docela osiří — ztratilo v tom boji všechny svoje opory, stalo se do opravdy sirotkem. Je ti ho tak líto, že obracíš stránky a hledáš okamžiky, kdy nebožátko bylo šťastno a veselo. Raisova kniha o sirotku půjde do světa, do srdcí čtenářů vyšlapanými cestičkami nejpopulárnějších jeho knih. Alešova obálka zachytila v prostinkém obrázečku náladu knihy, její vlastní duši. —*r.*

— **Ženský klub český** otevřel za neobyčejné účasti příslušnic něžného pohlaví v neděli 3. t. m. své místnosti v Jungmannově třídě v č. 7. K prostranné čítárně druží se pokoje pro správní výbor, dvě ložnice pro členky mimopražské, kuchyně, koupelna a j. prostory pro klubovní život nezbytné.

Otevření této vkusně ač jednoduše upravené domovinky ženského našeho světa potěšilo nás zejmena proto, že tato událost oslavena byla beze všech fáborových okázalostí, důstojnými proslovy zástupkyň důležitých ohnisk českého hnutí ženského. Slyšeli jsme řeči tak dobře promyšlené, tak obsažné a tak rozumné, že by si mnohá zasedací síň — v níž vládnou muži — mohla k nim gratulovati. A i posluchačstvo zasluhuje poklonu. Ženy v drahých kožešinách tísnily se vedle prostých osob se šátky na hlavě, stříbrovlasé matróny vedle mladých poupátek — a všecko jeden oheň souhlasu za každou jiskrou s tribuny vystřelenou.

Kdo se z přítomných mužů zamyslil, musí přiznati, že to není pouhé blýskání na časy. Pokládáme tuto událost našeho ženského světa za epochální. V tomto klubu se zrodí mnohé opravdové reformy našeho ženského ruchu. Na tom podiu mezi vavříny počali odzvánětí povrchnostem ženského žití u nás. Nepůjde všecko hladce, jak si snad energické průkopnice dnes myslí, ale hnuli těžkým stavidlem dne 3. ledna. Pravidelný styk stejně smýšlejících je nejdůležitější částí organisace.

Ale také zlé časy přijdou do této nové lodice. Tím uputnější, čím důležitějším je toto středisko. Toho musí býti rozpálené veslařky pamětlivy. Přijdou otřesy prudké — nevím odkud — ale přijdou, protože jsme pod českou oblohou. A proti těm je pouze jeden lék: vytrvání!

Setrvejte a nepusťte vesla do vody — pak zvítězíte, milé dámy. Kompasem vám budiž jen vaše klidné svědomí — pak mnoho vykonáte. Ničím se nedejte odstrašit, ani jizlivostmi kritiky ani osobními urážkami — jenom svědomí se tažte.

A nezapomínejte: slovo rovnost je dutou frází, nemožností, není-li opřeno o inteligenci. Tu šiřte — té služte, té cesty klestěte — pak se otevře to nebe českých žen, po kterém toužily naše ohnivé, nadšené a duchaplné řečnice. *ech.*

Toto číslo je menší o čtyři strany, o něž byla zvětšena čísla vánoční.

Toto číslo vydáno 8. ledna 1894. OBSAH: M. JAHN: V mlze. Doubrava — EM. ryt. z Čenkova: Venkovský trh. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Josef Dobrovský. — Vzpomínka na Dobrovského. — Památky z objevené basiliky na Kr. Vyšehradě. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Apsida bývalé basiliky na Vyšehradě. — Dlaždice z bývalé basiliky na Vyšehradě

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci v Praze, Štěpanská ulice č. 67, v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JOSEF HAVLÍK:

Před obědem.

Momentka.

Jen vletěla do pokoje a už jí bylo plno v celém bytě.

»Mamí mamí!« — křičela rozpínajíc rukavičky.

»Snad nehoří« — ozvalo se ze zadního pokoje.

»Pojď sem, honem pojď, něco ti povím.«

Na to hned objevila se ve dveřích příjemná, dosti objemná paní s útěrkou v ruce. Neřekla: proč pak nejdeš ty ke mně, když mi chceš něco povědít? — ale jako dobře vychovaná matka přišla sama a otázala se zcela odevzdaně: »Tak, co pak mi chceš?«

Žabka právě odložila klobouček a už načechrávala vlasy před zrcadlem.

»Mamí — ty se nasměješ až tí to řeknu; jaktěživa bysis to nepomyslila, co se stalo« — žvatlala a smála se upravujíc ještě čechraninu nad růžovými oušky, a pak — hups! chytila židli, obrátila a už seděla před matkou stojící ve dveřích.

Dobře vychovaná matka zůstala tiše státi, a děvče sedělo proti ní, dívalo se jí do očí, cenilo chvilku zoubky a pak spustilo opět s velkým rámusem:

»Jestli pak víš, že já jsem anděl! Považ jen: an—děl! A ty tu stojíš přede mnou jen tak v nedbalkách, v zástěře a s hadrem v ruce. Zahoď to —« rozchechtalo se mladé stvoření, a než se máti vzpamatovala, útěrka jí z ruky zmizela a válela se v koutě. »Musíš myslet: — an—děl! To koukáš, viď? A ty jen pořád říkáš, že jsem hotový čert! Vidíš? Vidíš?«

»Nu — to tě zas nějaký blázen notně pobláznil —«

»Žádný blázen, mamí! Vážný, vzdělaný a bohatý pán! Jestli pak bys uhodla? Ba ne! Kde pak? Tak se podej — podáš? No tak. Tedy ti to povím. Pan Křemen z druhého patra. To koukáš — viď?«

»A co ho to napadlo, starého člověka?«

»Hm — napadlo! To on už dávno asi nosil v hlavě. Pořád tak divně všady po mně koukal, usmíval se, točil se, »ruku líbám, slečno« říkal, a taky domovnici prý jednou už se zpovídal, jak se mu líbím a že jsem nejhezčí dáma ze všech v celé ulici. Dáma — mamí! Slyšíš?«

»I dej pokoj! Takovým žertům musíš rozumět!«

»Bodejť bych nerozuměla! Jen ať si začne! Hned si ho vezmu. Proč ne? Padesát mu ještě není, a má moc peněz a velký statek, jezdila bych v kočáře a — —«

»— koukala po mladých — ne?«

»Jak pak ne! To víš mamí — a jak! Každý den by se musel do mne aspoň jeden zamilovat. Jejej — mamí, to by bylo hezké — viď?« a děvče chytilo matku za obě ruce a zatočilo s ní jako do tance.

»I jdi — bránila se ona — jdi, pudivítře? A pusť, já musím do kuchyně, sice nebudete mít oběd!«

»Ale počkej, mamí — však tuhle v hodině Bára taky povídala, že si jiného nevezme než nějakého bohatého šedesátiletého, aby jí brzy umřel, a její Ferdáček že by zatím musil docházet k nim jako domácí přítel, protože ho má ráda a vzít si ho nemůže, když nic nemá — —«

»To je tuze hezké« — kárala matka. »Vy máte pěkné zásady, milé holčičky, s těmi to

daleko přivedete. Každá koketujete hned s desíti —«

»A bodejť, mamí, se budem držet jednoho jako Pepička Kondelíkova svého Vejvary! Co z toho má Růža že už třetí rok se drží svého J—U—C — kandidáta? Nesmí se hnout bez něj, nesmí si promluvit s jiným, zatančit s jiným, a nic a nic s jiným. Žije jako poustevnice, mladá leta jí utečou, než on bude něčím a na konec, až bude něčím, kdo ví, jestli se jí zatím nenaboží sám, a jiný pak do takové jak se říkává »oblízané« hned tak se nezakousne!«

»Poslouchej« — rozhorlila se matka — »víš, co říká tatínek?«

»Počkej, mamí, nic mi nepovídej, pamatuješ, jak to studenti zpívali o prázdninách na venkově?

Student ten miluje,
dokuď študýruje,
ale když je pánem,
tak je s láskou amen!

Vidíš? Tak co s nimi? Všecky je vyslyšet, ale na žádného se nevázat, jen blázny si z nich dělat a užívat — —«

Matka spráskla ruce ned hlavou. »Takhle se do smrti nevdáš dítě! Stará panna bude z tebe, psíčky a kočičky budeš chovat.« —

»Nestraš, mamí, nestraš! Já se nebojím. Přece víš, že žádného muže nepotřebuji. Až se toho bláznění nabažím, však víš, co udělám. Pojedu do Ruska. Už čtu Gončarova v originále a všemu rozumím. Já se neztratím. Piano umím, vyšívat umím, budu vychovatelkou. Co bych se na koho vázala! Každý týden jiného a vdávat nikdy. K tomu nejsem. Každému bych vždycky byla zuřivě nevěrnou.«

»Mlčíš už ještěrko! Víš co říká tatínek?«

»Ale co pak tatínek! To je už moc stará škola. Dej mi pokoj s tatínkem, co pak ten tomuhle rozumí?«

Matka znovu sepjala ruce v nejvyšším údivu, ale děvče nedalo se zmást ani vytrhovat.

»Ty víš, jak ho mám ráda, našeho dobrého tatíčka, ale kde pak stará registratura a tohle! Takovým dávnověkým sežloutlým papírům a těm hieroglyfům na nich, tomu on rozumí, ale tomuhle — kde pak! To je k smíchu! A prosím tě, mamí« — naklonila se a stlumila hlas — »že jsi si ho mohla vzít, ty taková — no mladá a hezká — musím říct, vždyť vypadáš jako jeho dcera, a taková taktní, vnímavá a dost přístupná novým proudům — či měl tatínek moc peněz?«

»Jdi, prostořeká, co pak si to dovoluješ,« hněvala se matka, ale z přiznaných jí ctností i mladosti a krásy měla přece jen svou malou radost. I zalichotilo jí jaksi najednou, že tohle děvče staví ji, ba téměř pozdvihuje ji k sobě tak blízko.

»Musím už a nezdržuj mne!« řekla dost rozhodně.

Ale děvče ještě ve dveřích ji zadrželo. Jala se tedy nařizovati z daleka.

»Mařenko, zapražte tam trochu jíšky, a maso už snad odstavte!«

»Ano, milostpaní —« ozvalo se z kuchyně.

»Švestky jste už vyloupala?«

»Ano, milostpaní.«

»Tak dejte do každé kousíček cukru!«

»Ano, milostpaní.«

»Ale nech rozkazování a pojď sem! Snad dovede způsobit švestkový knedlík!« — stáhla žabka maminku zase zpátky, »a tuhle si sedni —«

Při tom posadila ji na nejbližší židli a sama procházela se kolem.

»Poslouchej, mamí« — spustila pak za minutku — »já nevím, jestli ti to mám taky povědít.«

»No?« tázaly se dvě vyjevené oči.

»Mamí, já něco vyvedla a moc mne to mrzí, tuze moc —«

»A kde a co zas? prosím tě, nerozčiluj mne a mluv!«

Žabka ještě chvilku se nadnášela kolem stolu, v černých očích mihotaly jí zářivé jiskry a po hladkých tvářičkách dolů k rudým rtíkům svezl se čtveračivý úsměv. Jen škubnul jimi a už pokojem rozlehl se smích, jakoby prudce řadu zvonečků rozklinkal. Než se máti zpamatovala, děvče skoro padlo jí kolem krku.

»Víš, mamí — ono je to k pláči —«

»Tak — a proto se tak směješ!«

»Já nevím, mamí, ale ono je to taky k smíchu. Víš, ono je to všecko tuze divné.«

»Tak jen se vyzpovídej, nemohu tu sedět do večera.«

»Tož tedy začnu, ale přísahej mami, že se nebudeš na mne zlobit ani hněvat.«

»No nebudu, nebudu, jen k věci!

»Tak tuhle v pianě — byla tam ještě Bára, Míla, Ženda a Helča — a tak jsme si o všeličems povídaly. Najednou Ženda — víš, to je ještě takové docela nezkušené stvořeníčko — se ptala, jak se to pozná, jestli má opravdu toho svého ráda. Víš mamí, ona mluvila s tím auskultantem, co tam čekával »před dívčí«, takový útlý s černým knírkem a skřipcem. Ale to nebyl »nažehlenej« ani »vřetýnko«, ani »tágo«, tomuhle jsme říkaly »stařec s holí« — víš už? No tak. O tom to chtěla vědět. Sóňo — prosím tě, jak se to pozná? Sóňo musí mi každá říkat, protože to byla taková roztomilá slečna ve »Vojně a míru« — víš!? Já řku: přinesl ti někdy nějaké květiny? Přinesl prý. A co jsi s nimi dělala? Že prý je hazela

do šuplete. A chodila jsi se na ně dívat a je líbat? Že prý jednou už šla, ale mamínka prý jí to zatím už všecko vyházela.

Víš, mamí, tak jsem byla v koncích. Ale když jsem chvilku přemýšlela, tak jsem se ještě ptala, jestli jí tlouklo srdce, když ji na cestě dohonil a na ni promluvil. A ona se přiznala, že tlouklo, ale že neví jestli láskou, poněvadž šla tenkrát zrovna do kopce.

Tak jsem byla zas v koncích. Ale zase jsem o tom přemýšlela a co tak vzpomínám, napadla mně ta kniha »Kouzlo rozchodu«. I řekla jsem: Milá Žendo, já myslím, to že se pozná jen při rozchodu. Kdyby se ti pak po něm stýskalo, taks ho měla ráda.

Žendě se to náramně líbilo, a všecky přisvědčily, to že je zkouška docela spolehlivá. No dobře. Druhého dne milý stařec s holí stojí na chodníku, smeká, kloní se, ale Ženda jakoby ho neviděla zavěsí se s Helčou a ve smíchu odchází. Tedy rozchod — víš? Ale, milá mamí, to jsem jí špatně poradila chudáčkovi.

Dnes vyjdeme ze školy, ona se mne chytí a táhne mne do průchodního domu. Tam se mi dala do pláče a naříkala, jak dlouho prý u okna čekala, jestli půjde jako obyčejně a pozdraví nahoru, ale marně. Také druhého dne nestál už před školou, ani do ulice k nim nepřišel a dnes zase tak — no byl uražen — a jak mi to povídala, tolik ti škytala — — tuze mně jí bylo líto. I povídám docela moudře: vidíš, zkouška se tedy osvědčila, tak jsi ho přece jen měla ráda.

„No jo — obořila se Ženda na mne — ale co je mi platno, že to vím, když on už o mne nestojí!"

Tak koukej, mamí, nemám ten rozchod a ty slzy všecky teď na svědomí? Potom někomu radit!«

»I jdi, šmodrcho jedna — takové věci vy máte mezi sebou, no počkej, jen počkej

V předsíni zadrnčel zvonek.

»To už jde tatínek« — rozpoznala žabka a sepjavši ruce žebronila naléhavě — »prosím tě, mamí, ať to zůstane mezi námi! To víš, to není pro něj, takové věci, já už to víckrát neudělám!«

»Dobře dobře, ale teď mi musíš pomozt v kuchyni —«

»Žádnou kuchyni vidět nemohu a nechci. Nežádej to ode mne, mamí! A mimo to musím se připravovat do hodiny na odpoledne —«

»Po kom to dítě je?« — lámala si hlavu matka nastupujíc konečně zase vládu svou v kuchyni — »po kom jenom může být? Já přece taková nebyla, a on? — — —«

On zacházel právě do svého tichého pokojíku, který si k prácem svým vyvolil a necítil ten zpytavý pohled, který se svezl nejen po něm, ale nořil se i do celé jeho minulosti.

Zatím v zadním pokoji kypěla mladá krev, smály se černé oči a v hezké hlavičce rozvíjelo se celé pásmo sladkých snů. Pro dnešek kombinovala, koho odpoledne potká, kdo ji dohoní, kdo pak bude na ni čekat před ústavem, a jak ona každému z nich musí poděkovat za pozdrav. Och toto »jak« je velmi důležité a musí být diplomaticky promyšleno.

A což ten Křemen? — oddychovala mladá ňadra — chudák stará! Kde pak dnešní moderní člověk aby začal »s andělem«! A on bude čekat zase v naší ulici — musím k domovu zpátky jít sama. Co by řekl takovému andělu, který se dá doprovázet!

Děvče se rozesmálo a vesele jalo se dokončovat práci včera započatou v albu pohlednic. Usmyslila si totiž, jinak je roztřídit. Podle zasílatelů. A napřed ty od svých nynějších i bývalých ctitelů. Proto dělala z nich hromádky, aby je měla každého zvlášť. Těch hromádek pak bylo už sedmnácte.

Zastoupeny byly všecky fakulty vysokých škol mimo bohosloveckou, pak c. k. vojsko s dobrovolníky a důstojnickými zástupci z Prahy a z Haliče, agrikulturní akademie Vídeňská, pak byli tu dva magistři a dva příslušníci cís. král. úřadů, pak jakýsi romanovitý Poasson, který byl Žid a Němec, ale pronásledoval ji na všech českých národních slavnostech na Žofíně, na výstavišti i v sadech Riegrových a konečně největší hromádka honosila se jménem milého človíčka, který byl sic jenom praktikantem u banky, ale za to vynikajícím členem klubu velocipedistů, a jako takový neumořitelným jezdcem po vlastech českých, který z každé štace, kde mu zbyla chvilka času, posílal své bohyni po pohlednici; v pondělí dostávala jich pravidelně pět nebo šest.

»Tak!« pochvalovala si Sóňa — »teď je dám hezky od sebe, každého zvlášť, aby se neviděli a se nepoprali.« Až poskočila radostí, jak to bylo všecko velkolepé, takovéhle dělení.

V tom náhle dveře prudce se rozlétly a matčina hlava objevila se v průlomu.

»Co pak neslyšíš? Třikrát jsem tě volala. Necháš už té ruštiny nebo ne? A k obědu pojď!«

Sóňa vylítla a šups! — schovala všecko dolů do skříně.

»A co jsi tu vlastně tropila?« dolehala matka, postihnuvši tuto podivnou manipulaci.

Ale malá Sóňa jen prst položila přes vyšpulené rtíky a velitelským pohledem zabraňovala dalšímu výslechu před otcem.

Dobře vychovaná matinka porozuměla ovšem ihned tomuto pohledu, vzpomněla, jak je taktní, jemná, vnímavá i přístupná dost

novým proudům, a už se dále netázala. Chytrá Sónička pak vážně vykročila a s otevřenou knihou, obsahující »Zkazky Tolstojovy« zasedla k stolu proti tatínkovi.

Četla při polévce i dále po každém soustu trochu a nahlas.

Pan registrator zálibně pokukoval po ní a zase po mlčící choti.

To dítě má moji houževnatou píli, to je moje krev — liboval si usmívající se otec.

Aha — usuzovala zatím mlčící choť zcela případně: s tou ruštinou teď už zase chce obalamutit tatíka — To je filuta-ta žába!

Filuta — řekla sice v duchu — ale v projevu tom bylo víc obdivu, než odsouzení, a více lásky, než stesku.

Ta má nápady — podivovala se dále. Kde se to v ní všecko vzalo? Po kom je ta čipera?

A zachytivši spokojené pokyvování hlavou svého pana manžela, ihned rozsoudila: no — po něm rozhodně ne! — — A pomyšlení, že musí to být ona, když to není on, velmi a příjemně polechtávalo její samolibost.

Nejspokojenější však byla — pozorujíc úkradkem úspěchy všestranné své dovednosti — malá Sóňa, to vševidoucí a vše ovládající dítě nové doby.

BOLESLAV L. ČERNÝ:

STRACH.

Že konec tam — mně ukázal
a jak se smál, ó jak se smál!
Ve stínu hvozdů ptáky plaší
a celou noc mou duši straší
a dlouhým prstem v šedou dál,
že konec tam — mně ukázal.

Já sotva dech' a jen se bál,
však znova starý děs mne jal;
ve stromech mladím život raší,
ta bílá zeď mě z dáli straší —
a znova vstal, ó, jak se smál,
že konec tam — mně ukázal —

J. LOTOS:

SAPPHO.

S rythmem starým vrací se Tvoje jméno,
jako mlhou zastřená báje dávná,
jako listů šumění v svatém háji —
nesmyté věky!

V příboj vln ční od dávna skála Tvoje,
větrům vzdor i nezrytá zlobou času,
silná jako duše Tvá v sledním boji,
větší než osud.

Tiché moře semknuté nad Tvou hlavou,
spousty vod těch nemohly dosud smazat,
co kdys psala duše Tvé velká touha
plamenným písmem.

Vichrů kvil ni za nocí temných bouře,
skalních tesů s příbojem bílým půtky
zlatých strun Tvých neztiší v hněvu znění,
sladkou Tvou píseň.

Hvězdou, která nad mořem Tvojím vzešla,
svit nám velká životem Tvoje láska,
ztiš nám duši souzvukem struny svojí,
balsámem sladkým.

Veď i příští, kteří zas budou slyšet
věčně mladou báji Tvé velké lásky.
Uč je v pravdě pochopit jenom život:
uměním, láskou.

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

IX.

Lomnitzer vyslechl Karneola až do poslední slabiky, nepřerušiv ho nijak než nějakou krátkou otázkou nebo pokývnutím hlavy.

Když Karneol skončil, když i vypověděl vše o svém finančním stavu a když i na to poukázal, kde je možno zjednati si o něm věrohodných referencí, poposedl Lomnitzer na svém křesle a odkašlav, řekl vážně, jakoby každé slovo do hedvábného papíru balil: »Pane Karneole, mne těší, že jste přišel jako čestný muž přímo ke mně. Tak se má jednat. Vy jste řekl, jaký je váš úmysl, já odpovím, co o tom soudím. Vaše nabídka mi působí radost a je ctí pro mou rodinu. Ale odpověď vám tak beze všeho dáti nemohu. Jsem příliš překvapen tou novinou, neměl jsem o něčem podobném ani zdání. Ale do tří dnů dostanete ode mne odpověď. Musím nejprve promluvit s manželkou, rodinu celou musíme slyšet, já sám musím jít do sebe, musím sám sebe se optat, musím si oči otevřít — a pak odpíši. Co jsme si řekli, je nás dvou a je naší rodiny tajemstvím. Toto stisknutí ruky jako dvě pečeti. Více o tom nebudeme mluvit — já vám pošlu do tří dnů list.«

Lomnitzer povstal, což bylo znamením, že je po audienci. Karneol už ani skoro nevěděl, co se s ním děje. Slyšel jenom ještě, že Lomnitzer něco velice chválí, pak že ho zve k obědu, ale z toho dostal takový strach, že se na deset okolností vymluvil. Bál se, že by při stole, v blízkosti Irény seděl na žhavém uhlí, a proto se bránil pozvání, až se ubránil.

Zbývající čas do odjezdu vlaku ubil blouděním po Vídni. Zašel si do ulice, ve které bydlíval, podíval se na hospůdku, v níž lacino obědvával, pak skočil do tramvaye a zajel do Prateru. Tam pojedl v restauraci, nechávaje poloviny porcí na talířích.

Po obědě se vrátil pěšky do vnitřního města, v přeplněné kavárně posvačil a zase vyšel do ulic. Ale potom ho již počaly vídeňské chodníky pálit. Sebral se a rovnou šel na nádraží. Tam se dočekal vlaku, pročítaje noviny, prohlížeje illustrace, zapomínaje však ihned, co četl, co viděl.

Když usedl ve vlaku a když se mu koruna na rotundě ztratila nadobro z obrysu, tu jím zatřásla přímo smrtelná tíseň, posedly ho palčivé výčitky, že byl té bláhovosti a opovážil se sáhnouti na kliku Lomnitzrova domu, pozvednouti zraky k vrcholu jejich kmene, kde uzrálo na sněti nejnedostupnější jablátko duhové.

— — — — — — — — — —

Třetího dne měl Karneol dopis z Vídně. Byl stručný jako telegram: »Velectěný příteli! Prosím, očekávejte mne ve čtvrtek odpoledne o třetí hodině na státním nádraží. Váš nejoddanější Lomnitzer.«

Místo odpovědi měl tu Karneol vlastně sto nových otázek. Je to souhlas nebo odmítnutí? Nemůže v tom býti však přece »Nikoliv!«, poněvadž odmítnutí dopisem je tisíckráte pohodlnější, než ústní, ale nemůže z toho aršíku vyčísti také »Ano«. Proč přijede Lomnitzer do Prahy? Co tu bude dělat? Co bude vysvětlovat? Přijede sám? Chce své »Ne!« opentliti sladkými vysvětlivkami, ozlatiti je projevy obzvláštní přízně? Přízně, která přestává na prahu jejich domácnosti?

Paní Čejčilová, která dostala přesný referát o pořízení ve Vídni, a které Karneol donesl nyní též nesrozumitelný dopis, byla příznivějšího soudu. Jistě přivezl pan Lomnitzer souhlas svůj a souhlas slečnin — a kdo ví, nevystoupí-li z vagónu ve čtvrtek dokonce i ona? Kdož ví, není-li v tomto dopise již vlastně odpověď naznačena. Čte se tu: Velectěný příteli! To je krásné oslovení přece, význačné a mnoho slibuje. Dole je: Váš nejoddanější. Paní Čejčilová soudila, že by byl jistě napsal Lomnitzer jen: »Váš oddaný« nebo »V úctě oddaný«, ne-li jen »pln úcty«, kdyby měl přichystáno něco hodně nepříjemného pro Karneola.

»Něco mi šeptá,« končila paní Čejčilová, dusíc hlas, aby dva přítomní hosté ničeho nezaslechli, »že pan Lomnitzer přiveze ve čtvrtek i slečnu! Uhlídáte, pane Korneol', uhlídáte!«

Mýlila se však roztomilá panička. Z rychlíku vystoupil udaného dne toliko Lomnitzer. Obě ruce podal Karneolovi a než s ním vyšel z nádraží k čekajícímu fiakru, řekl mu, vyřídiv nejprve od celé rodiny srdečný pozdrav, že by rád viděl jeho pískovnu, jeho stavební místa, a ovšem též předměstí, od kterého si Karneol tolik ještě slibuje. Kočí dostal dle toho pokyny a hnal koně do předměstí.

Jinak se nezmínil Lomnitzer o ničem. Ani o Iréně ani o Karneolových námluvách. Cestou se vyptal na vše, co vzbudilo v ulicích rostoucího předměstí jeho zvláštní pozornost, dal si vykládati o vzrůstu nových částí Prahy, a když se octli v pískovně, prohlédl zásoby

a vrstvy písku tak znalecky, jakoby byl po celý život jenom na poušti dlel. Velkost pole očima odhadl, do jámy sestoupil, sílu vrstvy posoudil, deštníkem změřil a vysvětlivky Karneolovy kvitoval samými úklony spokojenosti.

Pak se dal dovézti ke Karneolovým parcelám. Poptal se, zač byl koupen celek, co bylo zaplaceno za odprodané dílce, po čem se prodává nyní na předměstí sáh nejdráže, po čem nejlaciněji, dal si ukázati, kudy má býti vedena tramvay v případě pro toto místo výhodném a kudy za okolností méně příznivých. Dal si ukázati radnici, projel hlavní ulice, a všímal si, kudy proudí život předměstí nejrušněji, a pak požádal Karneola, aby ho zavezl do svého bytu.

I na to byl Karneol připraven. Měl nyní půl roku již byt ve středu předměstí, byt pěkně zařízený, o dvou pokojích v druhém patře, a také o posluhu měl náležitě postaráno. Byl přichystán, že pohostí Lomnitzra, ale ten odmítl, prohlásiv, že jel v restauračním voze a necítí zatím žádné únavy. Odtud že si někam teprve zajdou.

Usedli tedy oba proti sobě ke stolu, jakoby měli naposledy pročísti a podepsati smlouvu o válečnou náhradu. Karneol nic již neříkal, jenom stále k Lomnitzrovi plachými pohledy se vracel.

Ten se lehce uklonil, jakoby měl promluviti k sněmovně a pak začal otázkou: »Kdo je ten mladík, který za vás dnes vybírá peníze za písek.«

»Absolvent obchodní školy, síla na výpomoc, čeká u mne vlastně na místo, aby docela nezahálel. Dvacet zlatých měsíčně mu platím. Jsou korespondence, účty se posílají, upomíná se, nabízím, a někdy i z pískovny musím za obchodem, a tu mne zastupuje. Až si najde místo, vezmu si jiného laciného človíčka. Stále se jich nabízí dost.«

Neokrade vás?«

»Neokrade! Vyzkoušel jsem ho a pak: všecko se zapisuje. Znám pořad povozů, mohu se kočího, když se vrátím, optat, kolikráte tu již dnes byl. Mnoho se prodáva na pevný účet, leccos na zálohu. Ne — tu nepřijdu o nic!« Karneol mluvil horlivě, jakoby při státní zkoušce odpovídal. A v duchu přemítal: k čemu ty otázky? Kudy od nich cesta k Iréně?

Lomnitzer pokračoval opět hladce: »To je v pořádku! Ale pak se zdá, že je zbytečno, abyste od božího rána civěl v tom písku, když vás může někdo zastati. Vy byste mohl klidně mít ještě nějaký obchod zde ve středu města, a v tom by se také jako mimochodem prodávaly poukázky na písek. Bez těch by se ho tam v polích neprodala pak ani lžíce. Je škoda vaší inteligence. Proč máte zakrnět v té boudě, když tam můžete dát kancelářskou sílu? A něčeho se chopit mimo to. Něčeho velkého. Štěstí máte, to je jisto — tož z něho vytlucte, co se dá. Do toho písku tam nepotřebujete vkládat nic. Ten už se jenom mění v peníze. Ale teď byste měl mimo to uplatnit ještě také svou hřivnu — sebe sama!«

Karneol otvíral oči. To jsou vážně míněná slova, zcela srozumitelná a úplně pravdivá. Tak do duše mluvívá otec k dítěti. Tak upřímně mluví se jen u svícnu na rodinném stole. Je to snad úvod příznivého poselství?

Lomnitzer se nyní na okamžik odmlčel a pak zase pokračoval. Ale nyní hovořil skoro šeptem. Slova neobyčejně pomalu slézala s jeho rtů, jakoby se bála ve své křehkosti, že se roztříští, dechne-li kdo do nich důrazněji. »Víte, pane Karneole, já vám řeknu svůj náhled bez obalu, upřímně, jak vy jste se vyslovil. Irénu vám nemůžeme dát. Řekla nám v pondělí, že už se zavázala. Mladému Breuerovi. Firma »Breuer und Sohn« ve Vácově. Velkoobchod s obilím. Ale my vám dáme Elsu. Je jí sedmnáct let, živobytí je v ní, jakoby jí bylo dvacet, je-li vám líbo, dáme vám ji. Vy se nám líbíte, stojíte na pevných nohou, slyšeli jsme o vás jenom chválu — je-li vám vhod, Elsa je vaše. Tu je její podobizna.«

Před užaslého, rozpaky se chvějícího Karneola položil na to Lomnitzer fotografii, kterou vyňal z tobolky. A oka nyní nespouštěl s člověka, jehož ústa byla ustrnutím zapečetěna.

Na Karneola dívala se s visitkového kartonu Elsa. Hlava koketně odkloněná, velké oko, skoro trochu pohrdavě ze snímku vyzírající. Poprsí krajkami těžce zkrocené chytila fotografova deska jenom z části — ale ostatek si Karneol lehce domyslil. Vždyť ji také znal, tuto svižnou holčinu, která do nedávna nosila ještě krátké suknice, která se točila jako vřetýnko a zvonívala po domě bujným smíchem, až to kancelář vyrušovalo. Bylo to ovšem tehdy ještě dítě — ale židovské děti rychle zrají. Byla jako plápol svíčky, stvořeníčko pro mazlení, pro nevinnou hračku veselého okamžiku, dítě ještě — a hle! z podobizny vyhlíží už žena. V tom oku se čte, že již tuší, proč je člověk na světě; plné ramínko, které utíká napjatým hedvábem, slibuje již rozkoš. Hodil okem po svém hosti a zase pak se napil mamu z podobizny. Opravdu: toť dozrávající hrozen se zrnky jako bohaté třešně. Lomnitzer vlastně před ním odhrnul listy révoví, aby padl oheň slunce na pukající téměř hrachy vína — ach! co je v nich drahé šťávy, co je v té snů, co v těchto snech rájů! Je to pravda — co se mu nabízí?

Zase se na chvíli probudil Karneol. Podíval se na svého hosta, nevyhrotí-li se v jeho pohledy již v ledové jehly nějakého výsměchu.

Ale Lomnitzer tu seděl klidně, mlčky, nechávaje Karneola vysníti se, probrati, smykati se očima po plném plodu révy, popřál mu času k vysnění, k rozdráždění hladu jeho mládenectví, k rozpálení jeho pudů. Věděl, jak se musí na tetřevy.

Karneol se konečně vzmohl na slovo. Ale jenom na otázku: »Ví o tom slečna Elsa?«

To byl šťastný tah Karneolův, poněvadž chvíli trapného mlčení a palčivých rozpaků musel teď přerušiti Lomnitzer.

Ale starý spekulant šel směle do vody: »O tom, že byste si ji měl vzít, s Elsou jsme nemluvili. Čekám, co řeknete. Ale to děvče je vám velice nakloněno. Musím se vám přiznat, že na vás tolikráte vzpomínala a že o vás vždycky s takovou vroucností mluvila, že nám to bývalo až nápadno. Ba, žertem se i fuklo, nechtěla-li by vás, a tu ona skoro do opravdy odpovídala: »Hned! Ten pán se mi velice líbí. Už když byl u nás, točívala jsem se po něm v kanceláři.« Hleďte!«

Nyní byl už Karneol Lomnitzrovi zralý pro výstřel. Muška velkoobchodníkovy pušky dívala se mu zrovna do srdce. Iréna Karneolu zmizela, jakoby ji byl lučavkou z mysli jeho někdo vyleptal. A na čiré desce jeho vzpomínání vyskočil rázem Elsin obrázek. Bože — Bože! Jaká v něm dráždidla! Tato elegantní slečinka, toto dítě, jejíž hedváb šustíval kolem něho z ekypáže do ekypáže, tato hrdlička bílá, která kolem kancelářské láje kmitla se časem, zasvítila, smíchem zacukrovala tato světluška že by jeho chtěla? Ta že by byla hotova rozevříti tato teplá ramínka, strhnouti jeho: nevzhledníka k svému labutímu poprsí? S těchto rtů že by mohl česati žhavé polibky bez odmluvy, tuto orchideu že by mohl přitisknouti k svému pasu, jako jediný a neodbytný její vlastník a pán? Jak pak by si ji nevzal, sklání-li se k němu svým souhlasem, jak by nesčesal, co se tu pro něho urodilo?

Miloval vlastně Lomnitzrův dům, byl zmámen jeho leskem, byl oblouzen jeho pýchou — a nikoliv láskou k dcerám tohoto chytrého spekulanta. Imponoval mu tento vídeňský velkozávod, před jehož podpisy se všude ukláněli — a ten mu učaroval a ne Iréna nebo Elsa.

Na nich ho oslepilo hedvábí, krajky, svedly ho sněhobílé lemy potutelných spodniček — a teď ho dorazilo, co slibovala fotografie, co napovídaly Elsiny oči.

Chce obejmout Lomnitzrovu slávu — toť všechen rozum této kampaně jeho srdce. Zastupuje-li slavný dům Iréna nebo Elsa, bylo mu lhostejno.

Proto hned pověděl Lomnitzrovi, že si vezme Elsu, rád že si ji vezme, bude-li ho chtít. Nic mu nenapadlo, že by se měl podívati dříve do duše ženy, se kterou má spojiti se pro život, že by měl poznat její touhy, podněty jejích radostí, svět jejích myšlének, že by měl nahlédnouti, co je za těmato očima, co se dusí pod tímto čelem. Viděl jenom její úbory, myslil jenom na to, co řekne jeho vítězství Vídeň, slyšel jen ozvěnu jejich jména, jel již v duchu v jejich ekypáži, seděl u stříbra jejich stolního náčiní, procházel se jako člen rodiny jejich salony. Vždyť tím ozlacoval nízkost svého původu, ve vonných parách jejich společenské povýšenosti pro vždy umoří, co zbývalo na něm ještě z kancelářského prachu, z bláta rodné vsi, z pazdeří jeho nesnadných začátků.

Lomnitzer souhlas Karneolův přivítal vybranými zdvořilostmi. Ale hned se vrátil zase na půdu obchodu: »Ale nějakou podmínku mám, milý příteli. Především v písku nesmíte utrácet drahý čas. Poukázky dovede za vás vybírat každý lepší nádeník. Co byste soudil o tomto mém návrhu: vyplatím Else věnem padesát tisíc zlatých, ale dám vám je ve svém zboží. Vy otevřete zde na předměstí velkoobchod s kožemi. Uděláme si smlouvu, že půjdeme ruku v ruce a vy zde lehce ovládnete trh. Tady je Taussig, který se klepe jenom na směnkách, Rozkošný prosedí celý den v hospodě a zboží nerozumí, ostatní nezasluhují zmínky, S věnem mé dcery, se svým kapitálem, při svých známostech v místě vyšvihnete se do roka v popředí. Písek při tom budete prodávat dál. Ale rozum, svou inteligenci, svůj vtip věnujete tomuto obchodu. Co z něho kouká, nemusím vám přece vykládat!«

Do nočního rychlíku, který si Lomnitzer vybral k návratu, bylo všechno ujednáno. V neděli bude ve Vídni zasnoubení, a do měsíce svatba. V únoru otevře Karneol někde na ráně velkoobchod s kožemi. V březnu se dá do stavby vlastního domu s náležitými skladišti a krámem. Postaví jej na výhodném nároží svého místa, které Lomnitzer velice pochválil. Zapili to lahví burgundského v restauraci na státním nádraží.

— — — — — — — — — — — — — —

(Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Což jste zhoubu neviděli,
která neodvratná, jistá
z ruky Vikingů a Dánů
na Jomské se lodě chystá?

V obraze jak ve zrcadle
vše nám ukázali bozi,
co nás v krátké době čeká,
Vinetě co krutě hrozí.

Takto pyšné vaše lodstvo
ohroženo mocí cizí,
jak to oblačné a mlžné
ve hlubinách moře zmizí.

A to trestem vašich hříchů,
které ku odvetě zrají,
dráždíce tím věčné bohy,
že až k nebi vyrůstají!

Na kolena! měl bych zvolat,
popel na vše hlavy zrádné,
do prachu! než Svantovítův,
Perunův hněv blesky spadne.

A že spadne, spadnout musí,
to se přesvědčíte sami
nad Jumnem až rozvlní se
moře svými hlubinami!«

Děl a měl se ku odchodu,
než však hnul se, v téže chvíli
měšťané i bojovníci
ze všech stran jej obklíčili.

»Napověděls — nedořekl!«
— »Vyslov se, mluv zřejmě, jasně!«
»Však by mluvil, kdyby věděl!«
jiný dav se ozval hlasně.

Řázem předstoupil tu Gure
v přívržencův svojich shluku,
poklonil se, kde stál kníže,
ku obloze zvedl ruku:

»Vidíte, děl, kterak vzniklo
mračen vidmo, se zas láme,
a my sněm, jenž v síni začat,
v tváři nebes dokonáme!

— »Výborně, má pravdu Gure!«
hlučelo to v bouři divé,
»Ale dřív ať Grozvin mluví,
jinak vše, co děl, jest lživé!«

— »Ano, to chci právě říci,
napovědít věc je snadná,
ale hůř, když zahlaholit
řeč má určitá a pádná!«

Gure děl to Grozvinovi
ve tvář drzou bez ostychu,
velekněz v tom Svantovítův
nezapřel svůj vztek a pýchu.

Jako zmije, na níž chodec
šlápne, v cestu se mu vztýčí,
jazykem dvojklaným hraje,
v kruhy stáčí se a syčí.

Zvolna jako vzteklá zmije,
před Gurem se vztýčil nyní.
»Opáčím před tváří nebes
co jsem řek dřív v radní síni.

Chceš-li, ve tvář ti to metám,
trvám na tom, věční bozi
pro Vinety staré hříchy
velikou jí zkázou hrozí.

Ztopí všecky vaše lodě,
sezvou Vikingy a Dány,
obklíčí vás velkým vojskem
nepřátelé z dvojí strany.

A to símě černé zrady,
které živíte si v městě,
hadem proti vám se vztýčí,
balvanem vám bude v cestě.

Haralda jak krále kdysi,
přechová i jiné vrahy,
posud jste je nepoznali,
poznáte je příliš záhy.

Mám-li mluvit jménem věčných,
konec prázdným budiž řečem,
dlužno, kdo jest cizí krví,
ohněm zhlazen buď či mečem!

(Pokračování).

♡ ♡ ♡

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

»Ano,« odpověděl Jan rozuměje tomuto němému bratrovu naznačení. »Jen ruku v ruce spolu. Jen společně oba, jeden s druhým a jeden za druhého. Spolu jsme silni. Z jednoho kořene vyrostli, v jeden strom sloučení. A nedovedeme-li my věc národní v tom rodném kraji našem přivésti k vítězství úplnému,« — zvolal Jan Novák vroucně, »ať naše děti stejně sloučeny krví i zájmem boj náš spravedlivý dobojují . . .«

»Naše děti!« opakoval Václav Novák nadšeně. Ale pak se zamyslil.

»Naše děti —« řekl po chvíli. »Ach — naše děti . . .«

Náhle se vrhl k matce a objímaje její kolena, volal: »Maminko, maminko zlatá — jak ty jsi nás vychovala . . . Zdravé a silné — nejen tělesně, ale i duší . . .«

Jan Novák stanul vedle bratra a mlčel. — Hlavou jeho kmitlo se nejen to nafintěné vždy rozmazlené bratrovo robátko, ale též děti jeho . . . též děti jeho daleky jsou té prostoty a souměrnosti ve vývinu duše i těla člověka, jež podmiňuje zdatné pokolení budoucí . . . Ale jeho děti aspoň nenaučí se hned v útlém věku podřizovat rodný jazyk jazykům cizím uměle vštěpovaným jim do malých hlaviček. Nevzal si cizinku za ženu, vzal si českou dívku. Ovšem z toho zápalu vlasteneckého, kterým planula, když se naučil ji znáti a pro který se mu zvlášť tolik zalíbila, žena jeho hodně již ochladla a jako panička, choť vážného a bohatého muže, vystřízlivěla značně z dívčího blouznění a okázalého horování pro vlast a národ. Ale Češkou přec zůstává a děti své vede výhradně česky — —

Václav se vzchopil a jakoby se byl ulekl a před bratrem za to se styděl, že zapomínaje se, v nestřežené chvíli prozradil, co v duši tolik mu bouří a tak jej v srdci hnětе.

»Děti jen v útlém věku náleží matce,« pronesl s přízvukem, jaksi zúmyslně důrazně. »Ale pak jsme tu my, mužové, abychom ve chvíli, až nadejde, pevnou rukou vedli je dále cestou života, kterou chceme my, aby se braly . . .«

Oba bratři zůstali ještě dlouho u matky. Dlouho se dnes zdrželi »v domečku«, který tvořil okolí jejich dětství u rodičů, nežli vrátili se do paláce, v jehož kulisách vyvíjí se život dětí jejich . . .

XII.

Neuplynul ani týden od památných říšských voleb, když ten, pro něhož skončily porážkou — továrník Albert Schmied — zemřel.

Byl již v sedmé desítce života i nebylo v tom jeho odchodu přirozeně nic neobyčejného, ani podivného. Příčinou smrti byl tu zánět plic, jemuž síly starcovy nedovedly dostatečně vzdorovati a jemuž on podlehl. Přece však zcela pochopitelně nabývaly vrchu hlasy, že rána, zasazená jemu nezdarem volebním, vedla na život zdatného ještě muže osudnou kosu, jež konec jemu učinila. Ostatně snad duševní pobouření a hněv a lítost, jež výsledek voleb způsobil, na průběhu nemoci měly opravdu též podstatný svůj podíl.

Celá rodina Schmiedova věc, o niž volbami šlo, od počátku považovala za událost politickou a jako na takovou se též na vítězství Václava Nováka v celku dívala, neztrácejíc ovšem z mysli — jak stejně i u Nováků bylo — význam obchodní, který tu byl ve hře, jež tedy i z této stránky špatně pro Schmiedovy dopadla.

Nyní však, jakoby se ani o jedno ani o druhé nikdy bylo nejednalo — v samotné rodině Schmiedově se názor lidu do lékařského střízlivého zjištění na úmrtním lístku propletl. Proti Václavu Novákovi všichni Schmiedovi stáli jen jako proti osobnímu škůdci zpříbuznělé rodiny a málem jako proti vrahu její hlavy.

Přijetí Novákových u Schmiedů, když se k pohřbu dostavili, bylo ledově studené, jen tak že zachována v nejnutnější míře společenská forma.

Přijeli oba bratří Václav i Jan, se svými ženami, každí manželé jeli zvlášť v kočáru, ale přibyli současně na místo a nikým osobně nepřivítáni hned šli sami nahoru do smuteční síně. Zde chladně němá výměna stisknutí rukou mezi nimi a všemi Schmiedovými nebyla v celku nápadnou u přítomnosti rakve s mrtvolou přichystanou k odchodu z domu navždy. Postavili se mezi příbuzenstvo a také v průvodu, když se před domem seřadil a dvorem továrním hnul se k východním vratům, kráčeli Novákovi v párech hned za nejužší rodinou, za dětmi a vnuky nebožtíkovými.

Před továrnou sedlo se do kočárů, které zde již čekaly, a pohřební vůz, do něhož tu

rakev uložena, provázen byl vozmo ke hřbitovu dosti vzdálenému.

Také Novákovi nalézali se v dlouhé řadě povozů; dostavili se hosté smuteční i zdaleka až a mezi nimi též velkostatkář, jehož rodu náleží v těch místech jižních Čech ohromné lány půdy. Jeho zásluhou bylo, že zapnutá odměřenost, s kterou Novákovi od Schmiedových byli přivítáni a která proti nim od těchto byla zachována až do konce, nepřiostřila se v nápadnou a zřejmou urážku. Šlechtic světa znalý, postřehl ihned situaci a dovedně svým obcovacím taktem plul mezi oběma oddělujícími se tábory, v něž hosté, ti přátelé Nováků, ti Schmiedů, se dělili; jmenovitě obě dámy Novákovy pozorností jim zvlášť prokazovanou snažil se udržeti v klamu o tom, jak vlastně na ně a muže jejich tu pohlíženo jest. Když pak na hřbitově po skončených obřadech církevních Novákovi poroučeli se, aby odtud přímo odjeli domů — vmísení se hraběte Heniga vynutilo aspoň formální pozvání, by ke Schmiedům do domu smutku ještě zajeli a odtud teprve po společné večeři domů se vypravili.

Novákovi nepřijali a ze hřbitova hned sedali do kočárů. Opáčnou stranou, než kterou odjížděly kočáry Schmiedových, se vzdalovali.

Stejným směrem s nimi jel též hrabě Henig až na křižovatce odbočil na cestu k jeho blízkému panství vedoucí. Neopomenul se obrátiti, nadzdvihnouti své vznešené tělo nad sedadlo a s urozené hlavy sundati klobouk proti Novákovým, s onou zdvořilostí, která při vší nenucenosti přec přesně vymezuje. Ale pak hodil pohled nesepnutý nijakou závorou rodového ohraničení na paní Rachel Novákovou a s úsměvem spočinul chvíli pohledem svým v jejích očích.

Rachel a Václav jeli mlčky. Tak jakoby oba marně hledali slov, jimiž by se oslovili.

Obloha byla pochmuřená, nijak však nehrozil dešť. Ale cosi oddělujícího více, nežli všechny ty vody, jež s mraků nad nimi mohly by se snésti, jakoby snášelo se mezi muže a ženu a tlačilo každého nejen tu v okamžiku tom do jiného kouta kočáru, než dále od sebe — dále od sebe je neslo jako na křídlech neviditelných a dosud tajemných . . .

Byli už blízko domova, když paní Rachel Nováková promluvila.

Až se ulekl Václav Novák, vyrušen hlasem paniným ze svého zamyšlení. A dal se pak do smíchu. To, co řekla, bylo tak malicherné, tak svrchovaně neočekávané. K tomu snad potřebovali oba tak dlouhých příprav zádumčivého ticha! —

»Ten člověk náš na kozlíku vypadá jako hastroš,« řekla paní Nováková.

Starého Vojtíška udeřilo první slovo za ním v kočáře promluvené, jakoby hrom do hlavy mu uhodil. Zapomněl se tak, že se zvědavě otočil a zrovna vyděšeně na paní se podíval, ačkoli obsahu toho co pronesla k muži cizím jazykem, nerozuměl.

»Nelíbí se ti?« řekl Václav Novák trochu podrážděně.

»Je to dobrý chlap. Otci mému i mně po léta poctivě a věrně sloužil,« doložil poněkud roztrpčele.

»Křivdu mu jistě neučiníš, postaráš se náležitě o jeho stáří po jeho zásluze,« pravila paní. »V tom ty jsi jako u nás v Anglii, to ti musím dosvědčit. Za služby prokázané odplácíš vždy a za všech okolností bohatě. V tom jsi ty zajisté pravý gentleman!«

»Děkuji za uznání a za pochvalu,« řekl Václav Novák. »Ty si přeješ asi teď kočího v uniformě, premovaného, s cylindrem na hlavě a zlaté knoflíky a vedle ovšem lokaje stejně napucovaného?« — více se posmíval, nežli tázal. »Má se státi. Jest to jen další důsledek celé naší domácnosti. Nuže, ozdobíme svůj kočár nějakými dvěma překrásně oděnými ničemy, asi takovými jací zdobí kočár hraběte Heniga!«

»Ach, shocking,« pronesla paní Rachel Nováková.

Václav Novák viděl, že v podrážděnosti své přestřelil a přestal. Myšlenky jeho vypustily rychle celou tu kočovskou otázku, ale zachytily se proneseného jména. »Hrabě Henig! Hrabě Henig!« — nejen tančilo mu v hlavě, ale jako by se do jeho duše táhlo a celou ji pronikalo.

»Jsi už déle a blíže známa s hrabětem Henigem?« otázal se choti své tónem docela změněným, vážně.

»Proč se tážeš?« obrátila se k němu tato. »Mluvila jsem s ním opravdu už jednou« — odpovídala pak klidně na danou otázku. »Však ty také. Nepamatuješ se — když jsme byli jednou ve Vídni — v jedné restauraci v Prateru?«

»Nepamatuji se, že by nám hrabě Henig kdy býval se už představil,« řekl Václav Novák. (Pokračování.)

NAŠE KORUNOVAČNÍ KLENOTY.

Zapomenutá episoda z r. 1857.

Ještě podnes najdeme, zejména na venkově, kolorované vyobrazení našich královských korunovačních klenotů, jež před třiceti léty bylo vydáno jako premie Světozora. Je to obraz milý, populární, jako jím býval a je podnes Fr. Ženíškův známý sympatický výjev od studánky v Peruci, jak kníže Oldřich poprvé Boženu spatřil. Korunovační klenoty putovaly do vlastí českých, ve všech veřejných místnostech i v domácnostech dáno jim místo čestné, obraz se všude líbil, všichni na něj pohlíželi s pietou . . . ale ani v době, kdy premie byla vydána, ani později zvlášť výrazným způsobem nebylo na to upozorněno, že korunovační klenoty byly malovány za okolností skutečně nezvyklých, ba bylo nadobro toho opomenuto, aspoň zaznamenati, kdo byl tenkráte čestným tím úkolem pověřen. Tisíce a tisíce obrazů rozeslány do světa, ještě dnes kopie originálu chová se jako vzácná památka z let sedmdesátých, ale nikdo nemá ani potuchy o tom, že tvůrce obrazu žije mezi námi a snad by na prstech jedné ruky spočítal ty, jimž ve vzpomínkách uchovala se mlhavá a nejasná reminiscence na pranezvyklý způsob, jakým tato kopie klenotů korunovačních dle skutečnosti byla provedena.

A přece je to episoda velice zajímavá a originální. Bylo by škoda, aby zapadla v zapomenutí, a je slušno a spravedlivo, aby se připamatovalo, kdo korunovační klenoty vymaloval. Je to stařičký, dnes skoro polozapomenutý a náš akademický malíř pan Josef Scheiwl, milý a čilý staroušek, jenž 7. dubna t. r. bude slaviti jedenasedmdesáté narozeniny. Navštívil jsem ho před vánočními svátky v jeho příbytku v Táborské ulici, abych se ho vyptal, jak se stalo, že právě on byl poctěn důležitým úkolem, aby dle skutečnosti namaloval naše korunovační klenoty. Stařičký mistr pilně pracoval na historickém obraze »Loučení Jiříka z Poděbrad s Rokycanou«. Na první pohled připomíná hezounká, bílá jeho hlava vlídnou tvář mistra Nowopackého ze Slavětína. Všude po stěnách visí staré obrazy, po většině skizzy ke kostelním malbám. Na nejčestnějším místě pracovny ve skvostném rámci umístěny korunovační klenoty Scheiwlovy.

»Rozpomenul se přítel Štech,« zahajuji svůj interwiev, »že jste maloval naše královské klenoty za prazvláštních okolností, a přicházím, abych vás požádal, byste mi něco o tom pověděl . .«

Staroušek neobyčejně oživl a v jeho očích to zrovna zablýskalo.

»Tedy si přece někdo vzpomněl . . . tedy se přece našla duše, která na to nezapomněla«, řekl hlasem, v němž se třáslo pohnutí . . »pane drahý . . bude tomu hnedle padesát roků, co jsem královské korunovační klenoty v rukavičkách bral do rukou, před sebe kladl, skupinu z nich udělal a je maloval. Vidíte . . . . často a často mne napadlo, že se přece mohlo povědít, že já jsem ten obrázek urobil. Už jsem myslil, že se toho ani nedočkám, aby si na mne někdo vzpomněl. Milerád vám povím, nač se dovedu upamatovat. To je zvláštní náhoda . . . přicházíte, pane, jako na zavolanou. Ve starých knihách jsem se trochu probíral a při tom jsem objevil tento starý obrázek. Je to moje podobizna z roku 1857, kterou jsem sám maloval brzy na to, když jsem kopíroval na Královských Hradčanech korunovační klenoty. A při tom jsem si vyhledal zprávičku, kterou tenkráte uveřejnil »Lumír« (4. června 1857). Přečtu vám to napřed a pak

vám povím všechno ostatní. — Staroušek předčítal tuto zprávičku, kterou jsem si potom ihned opsal.

»Od několika dnů viděti jest v síni sněmovní na hradě Pražském královské klenoty české, korunu, žezlo, jablko a plášť zlatohlavový. Byly tam z tajného sklípku nad kaplí sv. Václava přenešeny slavně u přítomnosti nejpřednějších hodnostářů, aby okresleny a popsány byly do velikého díla, které připravuje o korunovačních klenotech říšských pan Bock, kustos chrámu Kolínského nad Rýnem. Dnem i nocí stojí čestná stráž před síní, u koruny samé vždy co strážce meška inspektor hradu pan Rudolf z Wartburku a některý pan komisař od místodržitelství. Zvláštním dovolením J. Ex. pana místodržitele bylo mnohým osobám popřáno přístupu ku klenotům, které již dnes zavřeny budou. Koruna, překvapující skvělostí a ušlechtilostí, pochází z r. 1347; dala ji k žádosti Karla IV. zhotoviti královna Blanka a patrně jí při objednání tanula na mysli francouzská koruna. Žezlo i jablko, drahokamy poseté, pocházejí ze skvělé doby Rudolfovy. Zvláštního povšimnutí zasluhuje pouzdro, v kterém se koruna obyčejně chová; jest původně z časů Karlových, koži potažené, do níž vryty a barvami napuštěny jsou znaky říše Německé, království Českého, kapitoly pražské, pak prvního arcibiskupa našeho Arnošta z Pardubic s nápisem latinským. Pouzdro to podobá se, co do práce, velice pouzdru, v němž je uložena koruna Německá, která se, jak známo, nějaký čas v Praze a na Karlově Týně nacházela.«

Jos. Scheiwl r. 1857.

»Povím vám tedy,« vypravoval potom ochotný mistr, »jak se stalo, že jsem já byl k tomu povolán, abych klenoty vymaloval. Byl jsem tehdy žákem professora a ředitele malířské akademie, Engertha. Jednoho dne, bylo to ku konci měsíce května roku 1857 — dal si mne pan ředitel zavolati. Když jsem k němu přišel, pozoroval jsem na něm, že je neobyčejně rozrušen. »Poslouchejte, pana Scheiwle,« povídá ředitel, »jedná se o velikou, o znamenitou a památnou věc. Byl jsem požádán panem konservátorem Bockem, abych vybral někoho ze svých žáků, jemuž by svěřena byla ohromná úloha. Na královském hradě budou vystaveny korunovační klenoty . . . a ty má někdo v barvách kopírovat. Musí to býti někdo, kdo je naprosto spolehlivý, slušný, čestný a zachovalý. Vzpomněl jsem si na vás a řekl jsem panu konservátorovi, že byste ten úkol mohl provésti vy. Tak se na to, milý pane Scheiwle, připravte . . důstojně, jak se sluší a patří na takový památný úkol. Musíte se obléci do slavnostního roucha, musíte míti rukavičky, poněvadž nesmíte bráti klenoty do holých rukou a musíte s tím býti v desíti dnech hotov. Na Hradčanech se musíte po celou tu dobu zdržovat, klenoty budete malovat dopoledne od 9 do 12, odpoledne od 2 do 5 hod. Zítra ráno přijďte sem ve slavnostním úboru a pojedeme spolu v kočáře na Hradčany.«

Nezapomenu do smrti na památnou a vznešenou tu chvíli, když jsem kráčel v průvodu po boku svého ředitele za hodnostáři, kteří byli při slavnostní té chvíli v plném počtu shromážděni. Všude stálo vojsko ve špalíru a lidstva bylo, kam se člověk podíval, nespočítatelné množství. Zvony slavnostně vyzváněly. Do dnes jasně vidím Jeho Eminencí pana kardinála knížete Schwarzenberga, jenž nesl svatováclavskou korunu na polštáři z červeného aksamitu Vladislavským sálem do staré zasedací sněmovní síně. Vojsko, jež vyrukovalo v plné parádě s polními odznaky a jež vyzdobeno bylo dubovými lupínky, vzdávalo čest, jakoby sám král v průvodu se ubíral a korunu svatováclavskou měl na hlavě. Hned za panem kardinálem kráčel tehdejší místodržitel Mecsery, veliké množství jenerálů, místodržitelští radové, nejvyšší duchovní hodnostáři a těch sedm českých pánů, kteří chovali u sebe v uschování sedm klíčů od železných dveří, vedoucích do tajného sklípku, v němž byly korunovační klenoty uschovány.

Klenoty byly položeny na polštář a nyní uloženo, abych je vymaloval. Při tom mi pan místodržitel kladl na srdce, abych si byl ustavičně vědom toho, že jsou to korunovační klenoty královské, a abych se jich dotýkal jenom v rukavičkách a abych to činil jenom v případě nejnutnější a skutečně odůvodněné potřeby a abych tak činil vždy s veškerou pietou a důstojností, jaké třeba zachovati při dotyku tak vzneseného a posvátného předmětu. Byl jsem na to upozorněn, že malovati budu klenoty za ustavičné přítomnosti zvláštní komise a že nejen před komnatou, ale i venku bude konati hlídku vojenská stráž. Slavnostní hosté se potom vzdálili, se mnou byl sepsán protokol, a já začal malovat. Ve dvanáct hodin jsem skončil a šel jsem na oběd. U korunovačních klenotů postavili se

vojáci, a v době mezi dvanáctou a druhou bylo dovoleno těm, kdo se vykázali zvláštním dovolením pana místodržitele, klenoty si prohlédnouti. Když pak jsem zase o druhé hodině odpolední přišel, abych ve své práci pokračoval, dali vojáci, stojící přede dveřmi, ručnice křížem přes dvéře a zvolali »halt«. Na to jeden z vojínů zaklepal na dvéře, z nichž vyšel komornik, jenž přesvědčiv se, že jsem to skutečně já, řekl vojínům, aby mne vpustili. Maloval jsem až do pěti hodin, načež jsem oblékl rukavičky, vložil korunu do »kapsy«, řemenem stáhl a komise sepsala o tom protokol, že koruna a klenoty korunovační v úplném pořádku a v plném počtu mnou odevzdány. To se opakovalo každého dne. Po celou tu dobu seděl u mne jeden místodržitelský rada, jenž byl každou hodinu jiným radou vystřídán. Pátého dne přišel se na korunovační klenoty a na mou práci podívat sám císař a král Ferdinand Dobrotivý, jenž prý si moje dílo, jak mi o tom páni z komise vypravovali, prohlížel s neobyčejným zájmem a je i pochválil.

Jos. Scheiwl r. 1903.

Nemusím ani připomínat, s jakými pocity jsem svou práci prováděl. Musím se přiznati, že zejména z počátku bylo mně až úzko a že jsem se v duchu obával, že snad svou úlohu ani neprovedu. Byl jsem mladý, nezkušený muž, byl jsem sice již pokročilejším žákem akademie . . . . proto také byl jsem ředitelem Engerthem k úkolu tak znamenitému povolán — ale považte, za jakých obřadů jsem dílo svoje započal a za jak mimořádných poměrů jsem v něm pokračoval. V komnatě bylo ticho jako v kostele . . . slyšel jsem pořád přecházet hlídku . . . komisaři ze mne ani oka nespustili a já při tom všem musel malovat. Byla ve mně tenkráte malá dušička . . . . ale netrvalo dlouho, já se probral ze svého omámení a pustil jsem se do práce s nadšením. Vždyť jsem měl v bezprostřední blízkosti svatováclavskou korunu, všem věrným Čechům tak posvátnou, byla tak blízounko, byla tak krásná, tak úchvatná, tak vznešená, že mně v prvních chvílích až oči přecházely, když jsem se na ni zadíval. Zarážělo mne z počátku, že pánové sledovali každé moje hnutí, ba každý můj pohled . . . ale pak jsem si řekl: »Josefe, vzpamatuj se a pomni, že maluješ svatováclavskou korunu . .« — a najednou se mně zdálo, jakoby mě Duch svatý osvítil a práce mi šla hravě od ruky. V desíti dnech jsem ji dokončil. Byl spokojen úplně i pan konservátor i páni komisaři prohlásili, že jsem svoji práci provedl velice pěkně, dokonale a věrně. Tolik mohu říci a prohlásiti, že jsem věrně všechno vypověděl, jak se to tenkráte událo a myslím, že jsem ničeho nezamlčel a že jsem na nic pamětihodnějšího nezapomněl. Nevěděl jsem, ba ani tušení jsem neměl, že moje vyobrazení rozletí se později do všech končin našeho království — ale ubezpečuji, že jsem naše vzácné a drahé klenoty maloval věrně, poctivě a s pravou láskou.

Snad bych mohl ještě dodati, že jsem byl po tom povčřen ještě jedním úkolem. Z nařízení pana konservátora Bocka odebral jsem se v červnu po Božím Těle téhož r. 1857 na Karlův Týn. Tam jsem vymaloval perspektivní pohled na kapli sv. Kříže, kde bývala koruna svatováclavská na oltáři za mříží uschována, dále kapli sv. Kateřiny a celkový pohled na hrad. Moje kresby byly pak reprodukovány ve státní tiskárně ve Vídni a vydány ve známém díle: »Mittheilungen der k. k. Centralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale in Oesterreich« a popsány dr. Bockem.

Obraz korunovačních klenotů putoval později jako premie Světozora, který vydával F. S. Skrejšovský, jehož uměleckým rádcem jsem byl, do českých chat . . . . Snad bude leckohos po dlouhých a dlouhých letech zajímat, jak obraz povstal . . . . . «

Dr. *R. J. Kronbauer.*

JOSEF SCHEIWL.

Sedmdesátý rok věku svého překročil loni tento sympatický umělec, který v době prvního rozpínání křídel umění v druhé polovině XIX. věku u nás velmi mnoho vykonal. Narodil se 7. dubna 1833 v Hradci Králové jako syn kostelníka chrámu P. Marie. Vystudovav nižší reálku a tři gymnasijní třídy ve svém rodišti, vstoupil na malířskou akademii v Praze, kterou tehdy řídil Engerth. Vybral si obor historický a roku 1858 objevil se na výstavě umělecké s prvním obrazem svým »Sv. Ludmila vrahy své častující«. Pak následovaly další práce jeho, většinou obrazy historické neb náboženské. Na některých oknech sv.-Vítského dómu, královéhradeckého chrámu biskupského, pražského kostela u sv. Štěpána a j. vidíme umělecké malby

Scheiwlovy, jemuž jeho znalosti historické a archaeologické zjednaly u nás záhy jméno hledaného odborníka, bez něhož se v letech šedesátých a sedmdesátých o restauracích uměleckých památek ani nejednalo.

Dnešní doba vrhla jakýsi šlojíř zapomenutí na Scheiwlovo působení. Tisíce lidí chodí kolem originelní façady vyšší dívčí školy ve Vodičkově ulici a skoro nikdo z nich nemá tušení, že na této budově Scheiwl s úspěchem pokusil se v šedesátých letech ukázati do Čech opět cestu zapomenutému umění sgrafit, která k nám s takovým zdarem v 16. věku přinesli geniální Vlachové.

Po něm teprve Wiehl obrodil sgrafitta u nás.

O Scheiwlově účasti při malbě korunovačních klenotů zmiňuje se článek před touto vzpomínkovou čtou.

Také na to se zapomnělo, jaké účastenství měl J. Scheiwl při narození Světozora, kteryžto obrázkový list musel překonávati při svém vzniku úžasné obtiže. Scheiwl nakladateli F. Skrejšovskému stál po boku jako výborný rádce a obětavý spolupracovník. Ba byly časy, že illustrování četných listů a děl u nás spočívalo skoro jen na Scheiwlovi. První ročníky Světozora, některé díly Zapovy Kroniky, Archaeol. Památek a některých jiných publikací to potvrzují skvěle.

Znamenité pověsti těší se J. Scheiwl jako restaurator starých obrazů. Česká šlechta obracela se a ještě dnes obrací se v takovýchto potřebách především na J. Scheiwla, jenž k umělecké restauraci přistupuje vždy se vzácnou pietou.

J. Scheiwl zmizel z našich uměleckých výstav, ba tak nějak ukliděl se sám do své domácnosti — povyk, který provází náš veřejný život dnes, lomoz, kterým se u nás tak nerozumně »pomáhá« umění, ten jemnocitného Scheiwla vypudil. Poodstoupil delikátně, jako po špičkách, aby zbytečnou pozornost nevzbudil — a doma, kde s ním pracuje oddaná dcera, kterou zasvětil ve své umění, vzpomínává časem, ví-li o něm ještě někdo v těch hlučnostech českého života, zaletí-li někdo k němu myšlénkou, k němu, který pro českou věc na tolika cestách pracoval . . . .

Chceme ušlechtilému kmetu dokázati, že jsou ještě kruhy v Čechách, které považují za hřích nespravedlivé zapomínání, a proto přicházíme dnes s těmito reminiscencemi.

Tisícové našich čtenářů jistě přisvědčí, že tím splácíme alespoň částečku velkého dluhu. *ech.*

≡ **Z Máje.** Zájem nejširších vrstev obecenstva, který spolku tomuto je ze všech stran stále čilejí projevován, jest nejenom nejlepším důkazem přízně, jaké se těší u naší intelligence, nýbrž i vzrůstající důležitosti a nezbytnosti jeho. Roztomilý výlet a slavnosti nymburské, pořádané na počest členů Máje slavnou městskou radou a sdruženými spolky tamními, měly vedle krásných dojmů morálních i pěkné hmotné pozadí, neboť čistý jejich výtěžek v obnosu 700 K zdatně přispěl k posile spolkové pokladny a přetíženého pensijního fondu. Novým příznivcem zakládajícím se splátkou 200 K stal se při této příležitosti p. Hanuš Karlík, ředitel cukrovaru a odborný spisovatel, rozšířiv takto řadu příznivců dřívějších, k nimž v poslední době počítáme též Spolek paní a dívek »Tetín« v Ústí n. Orlicí a Divadelní spolek »Hálek« v Nymburce. Přispívajícími členy stali se poslední dobou pp. Adolf Brabec, spisovatel ve Vídni, A. Macek, spisovatel a účetní Práva Lidu v Praze, pí. Krista Nevšímalová, choť advokáta a spisovatelka v Praze, pí. Zd. Waltrová, choť c. k. vrchního okresního lékaře a spisov. v Ml. Boleslavi, J. Košťál, c. k. professor gymnasia a spisovatel, inženýr Lad. Novák v Praze, MUDr. Lad. Haškovec, c. k. univ. docent, spisovatel v Praze. Řada příznivců přispívajících je rovněž bohatá, neboť počítáme k nim z posledních týdnů nově přistouplé pp. Zdeňka Bumbalu a J. Polacha, továrníky ve Frenštátě p. Radhoštěm, Ant. Maděru, c. k. notáře v Lišově u Č. Budějovic, Dr. J. Štemberku v Rychnově n. Kněžnou, Richarda Waleského v Humpolci, P. Jana Šimberského, kaplana v Jičíně, prof. Josefa Vycpálka v Táboře, J. B. Hahna, úředníka Škodových závodů v Plzni, Ottu Noska, c. k. notáře ve Vlašimi, dále slavné spolky Divadelních ochotníků v Bělovsi u Náchoda, Čtenářský zábavní spolek v Napajedlích, Divadelních ochotníků »Vicena« v Ústí n. Orl., Měšťanskou Besedu ve Vamberku, Dámský odbor »Sokola« v Poděbradech, odbor Národní jednoty Severočeské tamtéž, Okresní výbor na Král. Vinohradech. Divadelní spolek »Dřevodělník« v Jaroměři, dále pí. Františku Tesárkovou, starostku damského vzdělavacího spolku v Přerově, Františku Lipčíkovou, předsedkyni spolku »Vlasta« tamtéž, Františku Portovou, choť majitele návěstního ústavu v Plzni, Marii Konopkovou, choť nájemce dvora ve Vlašimi, slečnu Pavlu Kábovou,

učitelku v Lysé n. Labem a Sidonii baronessu Nádhernou z Janovic u Votic. Dále okresní výbor v Náchodě, sl. Věru Steklovou, dceru sládka na Král. Vinohradech, okresní výbor v Roudnici nad Labem, spolek div. ochot. Tyl a spolek Rip tamtéž, Dra J. Svobodu, lékaře v Litenčicích, J. Daneše, statkáře v Předboři a pí. M. Lízalovou ve Zdounkách. — Na darech přijal Máj v poslední době od nejmenovaného přítele 50 K, od sl. městského důchodu na Král. Vinohradech subvenci pro rok 1903 40 K, od J. J. Karla knížete ze Schwarzenbergů 10 K, od p. J. B. Tolmana, knihkupce v Hradci Král. výnos her † J. Klena 8·80 K, od p. V. Fettra, účetního 6 K, od p. dr. K. Flussa, lékaře 5 K, od sl. Stolní společnosti ve Zlivi 2 K. — Veškery další příspěvky, dotazy a psaní spolku budtež adressovány na kancelář Máje v Praze II., Štěpánská ul. č. 67 n.

⁂ **Provozovací právo** dramatických autorů hájí MÁJ již devět let. V roce 1903 vyzískáno bylo Májem na provozovacích honorářích více než 9000 K pro autory, po případě pro jejich vdovy, sirotky neb jiné dědice. Výsledek této působnosti Máje zrací se nejlépe v tomto přehledu, dle něhož přijal Máj na provoz. poplatcích:

roku	1895	133·40 K
»	1896	957· »
»	1897	1654·20 »
»	1898	3809·— »
»	1899	5429·24 »
»	1900	5846·43 »
»	1901	6749·90 »
»	1902	7878·78 »
»	1903	9013·07 »
	Úhrnem . . .	41471·02 K

Devět tisíc korun, přijatých v roce právě uplynulém rozděleno téměř plnému stu autorů. Nepřipadne tedy žádnému tolik, aby mohl ještě v masopustě snad vzdáti se svého zaměstnání a po vzoru francouzských a německých dramatiků omezit se na pouhé podpisování kvitancí v Máji — ale přece jenom těmito výsledky přibývá u nás ceny literární práci a věstí se, že blíží se rozhodně doba alespoň jakési samostatnosti českých spisovatelů. Agenda provozovacích práv byla jedním z předních úspěchů spisovatelské organisace. *tm.*

⁂ **Zase jednou činoherní debut.** Paní Božena Stará vystoupila v Národním divadle zásluhou JUDra Pippicha, jenž je horlivým režisérem divadla v Chrudimi. Následkem churavosti sl. L. Dostalové dostala se z repertoiru výborná a účinná Štolbova »Závět«. Tu pomohl dr. Pippich divadelní správě z rozpaků dobrým nápadem — navrhl jí totiž, že by mohla v roli Andy vystoupiti jedna z nejlepších ochotnic: pí. Bož. Stará. Tato dáma, jež jako sl. Veselá s Májem kdysi putovala do Písku a tam svým spoluúčinkováním velmi dobře v literární společnosti se zapsala, je síla neobyčejně routinovaná, myslící a tvořící, a bylo proto také její vystoupení sledováno se živým zájmem. Ochotník má, jak přirozeno, na divadle vždy posici velmi nesnadnou. Ale přes to přese všechno podařilo se paní Staré všechny tyto obtíže překonati a uplatniti všechny svoje přednosti, jimiž získala si tak chvalného jména. Z referátů víme, že pí. Stará je výborná jako »Gazdina roba« a nebylo by snad nemožno, poskytnouti jí příležitost, aby svoje nadání v této obsažné roli náležitě rozvinula, aby obecenstvo poznalo tuto zajímavou dámu ještě z jiného hlediska. —*r.*

⁂ **Bludná pout osmi vzácných Brandlových obrazů.** Málokomu známo, že v letním refektáři pražského semináře našlo konečně bezpečného útulku osm velikých Brandlových obrazů, pravých to mistrovských děl, jež zachráněna byla čirou náhodou. Byly již ve stavu velice zbědovaném a byly by se jistě dostaly do rukou nepovolaných, kdyby náhodou je byl nespatřil muž, jenž vše možné učinil, aby znamenité obrazy zachránil. Mají svou zajímavou historii. V době své slávy maloval Petr Jan Brandl oltářní obraz pro chrám cisterciáckého kláštera v Plasích u Plzně. Mnohem později, když Brandlovi už se bídně dařilo, rozpomněl se na něho opat Plasský P. E. Tittl († 1738), jenž objednal u mistra pro klášterní refektář osm velikých obrazů, zobrazujících vesměs takové výjevy a scény ze starého zákona, jež by se dobře hodily pro klášterní jídelnu. Brandl znázornil: 1. Adama a Evu, pojídající ovoce ze zapovězeného stromu, 2. Noema, odpočívajícího po nemírném požití vína, 3. Esaua, prodávajícího za čočovici svoje prvorozenské právo, 4. Mojžíše, modlícího se za lid, jemuž manna se zošklivila, 5. Hababuka, přinášejícího pokrmy proroku Danielovi, 6. Juditu, utínající Holofernovi hlavu, 7. krkavce, zaopatřujícího Eliáše chlebem a masem a 8. lvy, vrhající se na proroka, jenž pojedl pokrmu zapovězeného. Když pak klášter císařem Josefem II. byl zrušen, daroval poslední opat kláštera P. Coelestin Werner, rodič ze Slavkova, horního města v okresu loketském, obrazy Brandlovy svému rodnému městu. Poněvadž ale obrazy byly velikých rozměrů a město nemohlo jich nikam umístiti, dostaty se do děkanského chrámu ve Slavkově, kde během času velice spustly. R. 1898. zavítal do Slavkova Monsignore Jaenig, jenž zhrozil se praubohého jich vzezření. Mistrovská díla byla na mnohých místech potrhaná a otvory v nich byly sešity drátem! Ale ještě jiná, horší pohroma je měla stihnouti. Bylo již smluveno s kterýmsi tamním malířem, že dodá do děkanského chrámu křížovou cestu a za to že si může v náhradu ponechati všech osm Brandlových obrazů!! Kněz upozornil ovšem na to,

že obrazy mají nejen nesmírnou uměleckou cenu, ale že repraesentují zároveň značný kapitál a způsobil svým zakročením zatím to, že z výměny sešlo. Další kronika o Brandlových obrazech je ještě zajímavější. Město hledalo nyní kupce, nabízelo Brandlovy obrazy ke koupi a poněvadž byla oprava místního děkanského chrámu naléhavá a neodkladná a poněvadž náklad na rekonstrukci byl rozpočten na 1000 zl., snažilo se za obrazy vyzískati aspoň tento peníz. Když se to však nepodařilo, učiněno o obrazech oznámení vídeňské centrální komissi pro zachování uměleckých památek, která prohlásila, že poskytne na opravu slavkovského děkan. chrámu obnos 1000 zl. s tou podmínkou, budou-li obrazy Brandlovy zachovány a umístěny v některé tuzemské gallerii. I nabídnuta Brandlova díla obrazárně v Rudolfinu zadarmo, ale ani tato nabídka nemohla prý býti přijata z toho důvodu, že není vhodného místa pro jejich důstojné umístění a pak že není peněz na jich restaurování, jež ovšem bylo nevyhnutelno. Zatím msgr. Jaenig hledal pro Brandlovy obrazy vhodný kout i našel konečně pro ně útulek v letním refektáři pražského semináře. Město Slavkov o tom ihned vyrozuměno a poněvadž rozpočtených tisíc zlatých na opravu chrámu nestačilo, nabídlo pražské konsistoři Brandlovy obrazy za — **300 zlatých**! Ale konsistoř, nemajíc prý peněz ani na koupi ani na restauraci obrazů, odpověděla také zamítavě! I podána byla ke konsistoři žádost, aby přijala obrazy darem a dopustila, by Brandlova veledíla směla býti v letním refektáři umístěna, že o restauraci obrazů bude jinak postaráno. Konečně bylo tedy o obrazech tak dalece rozhodnuto, že byly přijaty — darem! Ale náklad na jejich restaurování nebyl nikterak v poměru k ceně, za kterou byly nabízeny. Šest tisíc korun bylo rozpočteno na jejich opravu. Když se začalo vyjednávati s restaurátorem Pavlem Bergnerem a obrazy dopraveny do jeho atelieru, byl při bližším a důkladném jich ohledání tak překvapen jejich krásou, že se uvolil z ochoty opraviti je za 800 K. Teprvé nyní došla díla Brandlova svého pravého uznání a ocenění. Ministerstvo dopsalo pražské konsistoři, vyžádalo si fotografie a negativy desek fotografických, jež budou zhotoveny, jakmile restaurátor pan Bergner opravy dokončí, a zároveň vyžádalo si výhradní reprodukční právo.

Dr. R. J. Kronbauer.

.. **Dopis z Kyjeva.** Kyjev oslavuje svého miláčka-barda Ukrajiny, jehož plodné činnosti na poli národní hudby minulo 35 let. Je to Nikolaj Vitalijevič Lysenko. Narodil se 10. března 1842 v městečku Žovnině, kremenčurského okresu, poltavské gubernie. Mládí prožil v srdci malebné Ukrajiny, v bohaté rozkošné přírodě Malé Rusi, tam, kde maloruský lid jest nejzpěvnější. Lysenko vystudoval v Charkově gymnasium a v Kyjevě universitu, načež vstoupil do státní služby. Ale ta mu nebyla po srdci. Zanechav služby, odcjel za hranice, absolvoval během dvou let konservatoř v Lipsku, načež se odebral do Petrohradu, kde studoval theorii orchestrace u ruského skladatele N. A. Rimského-Korsakova. Od roku 1876 žije skoro nepřetržitě v Kyjevě, kde vyučuje hudbě v místním ústavě šlechtičen.

Národní píseň maloruská má v Lysenkovi nadšeného interpreta, hluboce proniknutého vlasteneckým citem.

Lysenko vydal několik set sborových písní, sborník her »Molodošči« (Mladosti), dva sborníky obřadových písní »vesnjanok« pod záhlavím »Peršij vinok« a »Druhý vinok« (První vínek, druhý vínek), dále »Koljadky a ščedrivky« (Koledy a štědrovečerní písně), jakož i »Kupalska sprava« (Písně v předvečer Svatojanský).

Nejnárodnějšími výtvory Lysenka staly se jeho operetky »Černomorcy« a »Natalka Poltavka«. Písně, vložené do nich, staly se všeobecně oblíbenými. Z původních sborových skladeb Lysenka jsou nejznámější: »Žalobný marš« (Smuteční pochod) na smrť Ševčenka a skladba pro hudební sbor: »Bjut porohi« (Bijí prahy, t. j. Dněprovské).

Oslava započala se v divadle Bergonier, kde maloruská divadelní společnost Saksaganského a Sadovského dávala »Černomorcy«. Jubilár byl přítomen a obecenstvo vítalo jej srdečně, ačkoli nebylo toho nadšení, kterého bychom my Češi při takové příležitosti projevili. Herci upozornili obecenstvo, děkujíce přímo Lysenkovi, komu patří sláva dne. Mnoho hostí přijelo ze Lvova.

F. L. J.

Toto číslo vydáno 15. ledna 1904. OBSAH: JOSEF HAVLÍK: Před obědem. — BOLESLAV L. ČERNÝ: Strach. — J. LOTOS: Sappho. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Dr. R. J. KRONBAUER: Naše korunovační klenoty. — VÁCLAV ŠTECH: Josef Scheiwl. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Josef Scheiwl r. 1857. — Josef Scheiwl r. 1903. — Korunovační klenoty.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

VÁCLAV ŠTIKA:

HASIČSKÁ PRAVIDLA.

Humoreska.

Rozzuřené živly jsou hrozná věc. A nemilá věc, dodávám. Zákon se o nich zmiňuje jen tak letmo, v praesidiálních výnosech mluví se pak o nich vždy teprve, když se něco stane. Obzvláště nepříjemny jsou povodně, a hlavně pro pozemkové knihy. Povodni vlastně děkujeme, že se k nám dostal listovní Klapzuba. On sice myslí, že to o něm nevíme, ale kdež pak my, — to jsme už věděli, nežli jej sem dali. Sloužil kdesi na horách, a povodeň jim tam odplavila celý soud. Uplaval přednosta s kancelistou, odplavaly pozemkové knihy a mezi nimi i listovní Klapzuba. Vody bylo tolik, že se dostala i do přednostových kontradiktorických sporů a pozůstalostních spisů. Těžké předměty, jako kamna, almary a stoly ponořily se do vody, a těch už nenašli. Lehčí předměty, jako přednostu, kancelistu a listovního Klapzubu vylovili a odevzdali je ministerstvu spravedlnosti, kteréž je opět aktivovalo. Ale vydalo jim, a spolu také všem podřízeným soudům, přísnou normálku, co se má dělati, aby neuplaval celý soud i s pozemkovými knihami. Poněvadž se listovní Klapzuba v choulostivém onom okamžiku, kdy se mu valily do listovny proudy špinavé vody, neosvědčil, přeložili jej k nám. Ovšem taky jen tak zlehka to nešlo. Nejprve se vyšetřilo, je-li v našem okresu vůbec nějaká voda, potom jaké povahy je ta voda, kam teče, kolik povodní tu bývá do roka atd. Nemínili usaditi člověka, jenž sotva z jedné vody vylezl, hned zase ke druhé vodě. Přednosta tuto věc ex praesidio důkladně vyšetřil. Koupil od místního továrníka sodových vod dvacet pět prázdných lahví po sodovce s patentními uzávěrkami, rozeslal lahve obecním starostům se žádostí, aby mu je naplnili každý místní vodou, dal zvoliti v obcích po dvou důvěrnících a zahájil o věci řízení obdobné s řízením ku doplnění pozemkové knihy. Zjistilo se podrobně, že okres je převahou suchý, a brzy na to zahrčel po silnici nábytkový vůz. Klapzuba se blížil.

Asi za rok na to vyšťoural kdosi »nahoře«, že jest oheň zrovna tak nebezpečný živel, jako voda. Proti vodě normálka už byla, proti ohni ještě nebyla. A pak tu byla zkušenost, že když nebyla normálka o velké vodě, uplaval celý soud. Poněvadž nebyla normálka o požárech, mohl vyhořeti celý soud. Takovým věcem nutno předejíti. Teď, kdy jsou normálky o plivátkách, o talárech, o méně schopných úřednících, o negratulování, ba skoro už o všem, jest velice záslužno vymysliti normálku o něčem, o čem normálka dosud není.

Vyšla tedy normálka o ohni. Čím více se blížila k našemu přednostovi, tím tajemněji s ní zacházeli. U vrchního soudu opisovali ji ještě zcela veřejně, v litografii zcela veřejně ji rozmnožovali, u krajského soudu však převzal ji v povědomé šedivé obálce dvorský rada vlastní rukou, rozbalil ji a tajnostně přečetl. Pak ji odnesl praesidiální oficiál do praesidiální kanceláře, zavřel do dubového stolu, opisoval, aby nikdo neviděl, nacpal do žlutých obálek, zapečetil a normálka putovala dolů »k vlastním rukoum přednosty«.

S odpolední poštou přiklátil se s ní nevrle

pan Kobliha a mrzutě ji odevzdával v podatelně kancelistovi Pirkhánovi.

— »Zas něco zapečetěnýho,« vrčel při tom mrzutě, »to už zas bude něco pěknýho!«

Také kancelistovi Pirkhánovi zalilo se čelo lepkavým studeným potem. Z dolejška z listovny přišoural se listovní Klapzuba, přiběhli písaři a všickni dojemně pohlíželi na žlutý zapečetěný dopis, adresovaný do vlastních rukou přednostových.

— — »Je to ňáko těžký,« prohodil Klapzuba, obtěžkávaje chvějící rukou podezřelý dopis.

— — »Jdou už s tím k starýmu,« pobízel za chvíli Pirkhána, »už je tady!«

— — — »Ještě tu není,« odpověděl Pirkhán.

— — — — »Nejmoudřejší by bylo, hodit to do pece!« prohodil písař Mihulka nesměle.

— — »To mají pravdu,« pravil Klapzuba, »stejně v tom nic dobrýho nebude, to by to nepečetili.«

— — — »To bych taky řek,« prohodil kancelista Pirkhán, »kdyby to bylo jen tak, dali by to do šedivého kuvertu a nepečetili by to. Tenkrát, pane listovní, jak přišlo to oznámení na nich, jak vyhodili tu bábu z listovny, bylo to taky takový, ta samá obálka a ten samý pečoft!«

Klapzuba se začervenal. Vyhodil skutečně z listovny stařenku, chtěla se podívat do pozemkové knihy a nedala mu dvacetník »za otevření!« Tak ji ovšem z listovny vystrčil, — a nač to ten člověk potřebuje povídat před písaři!

— — »To tenkrát nic nebylo,« mávl odmítavě rukou, »na takovou bábu přece nahoře nic nedají.«

Pirkhán se potutelně ušklíbl. Vždyť přece sepisoval protokol, když tuto věc přednosta s Klapzubou vyšetřoval. Bába, obávajíc se, aby se na konec nedostala do kriminálu, dušovala se, že jí Klapzuba nijak neublížil, ale přednosta chtěje Klapzubu utopiti, posadil bábu do křesla a ustavičně kolem ní poskakoval. »Milá paní, milá paní,« tituloval ji líbezně a vyslýchal ji houževnatě od dvou hodin odpoledne do sedmi hodin večer, až bába, nemohouc se dostati na čerstvý vzduch, na konec už jen přikyvovala, jak si přednosta přál.

V tom zarachotily na chodbě dveře.

— — — »Už jde,« pravil Pirkhán rozčileně a znovu se chopil tajemné praesidiálky. Klapzuba sundal s hlavy úřední čepici, písaři se rozběhli, a podatelnou rozhostilo se rázem hluboké ticho.

— — »Tak už s tím jdou!« pobízel ho Klapzuba nedočkavě. Pirkhán ještě otálel.

— — — »Teď tam nevrazím,« pravil na omluvu, »teď se svléká, pak si umyje ruce, a pak se teprve usadí, však on zazvoní, až bude chtít!«

Všickni se odmlčeli.

— — - »No, já už teda raději jdu,« prohodil Klapzuba, »kdyby tak sem vrazil, bylo by zle!«

Posadil na hlavu úřední čepici a houpavým krokem odcházel. Nikdo by neřekl, že Klapzuba býval četnickým strážmistrem. Ti chodí pravidelně z příma, kdežto Klapzuba chodil »jako pekaři«. Reumatismus zkřivil mu nohy. Z četnických let zůstaly mu jen dlouhé kníry pod nosem a zvláštní způsob řeči. Když mluvil, znělo to tvrdě, jakoby někoho »jménem zákona« zatýkal.

Písař Mihulka, rozpomenuv se, že by mohl přednosta vraziti do kanceláře na nějakou »nepředvídanou« revisi, schýlil se nad balíky opatrovnických spisů a s pérem v ruce hluboce se zamyslil.

Konečně se ozval z přednostovy kanceláře zvonec. Pirkhán sebou nervosně škubl a zdvihnuv se, pospíchal s nůžkami a se zapečetěným dopisem ku přednostovi.

Zaklepal, vešel dovnitř a hluboce se přednostovi uklonil. Přednosta seděl v pohodlné lenošce a četl úřední »Pražské Noviny«. Na uctivý pozdrav Pirkhánův neodpověděl, klidně pokračoval ve čtení novin.

»To se ti to sedí,« pomyslil si Pirkhán v duchu, čekaje uctivě u dveří, až bude osloven. »Pěkně jsi si to z paušálu zařídil, nový psací stůl, záclony, lenošku, tepišek, garniturku, i lampu jsi si koupil z paušálu, no tak vida!«

Toto ovšem si kancelista Pirkhán jenom myslel, kdež pak aby něco takového vyslovil nahlas Přednosta četl zatvrzele noviny dále.

— »Tak co je?« broukl za chvíli mrzutě a smýknul novinami na zem.

— — »Poslušně prosím, nějakej »erlass« k vlastním rukoum,« hlásil Pirkhán a podával přednostovi dopis a nůžky. Přednosta vzal opatrně dopis do rukou, zvolna prohlížel, není-li pečeť a obálka poškozena, pak se natáhl pro nůžky, rozstřihl obálku a vyňal z ní složený půlarch bílého papíru.

Pirkhán stál u dveří jako přimražen. Oči mu utkvěly na přednostově sežloutlém obličeji, na lesknoucích zlatých brejlích, pod nimiž svítily černé, mžikavé oči.

— »Můžou jít, já si to tu nechám,« pravil přednosta vážně. Pirkhán se uklonil a potichu odcházel.

— — »To zas bude asi pěkná veš,« povídal si v duchu, když se ocitl v podatelně, »kdyby to nic nebylo, tak by mi dal, abych to zapsal do praesidiálního rejstříku. Kdož ví co to asi bude, nevíme dne ani hodiny.«

Zasmušile usedl ke stolu a zadíval se oknem na náměstí. Písař Mihulka několikráte hlasitě zívnul. Ručičky zvolna se plazily po ciferníku černých úředních hodin, mouchy, šedivé a zaprášené, jaké žijí jenom v kancelářích, lenivě poletovaly dusným vzduchem. Nebylo, nač sáhnout, a přece musili oba, jak Pirkhán tak Mihulka seděti schýleni nad psacími stolky, aby se zdálo, že jsou přetíženi prací.

Z přednostovy kanceláře ozval se zvonec. Bylo jím tentokráte škubnuto dvakrát, týkalo se tedy Mihulky.

— — »Nechaj všeho a jdou tam!« rozkřikl se Pirkhán úzkostlivě. Mihulka vyskočil a vrazil dovnitř.

— — »Co je?« ptal se ho Pirkhán dychtivě, když se vrátil.

— — — »Nejspíš Kobliha,« zašeptal tajemně, »mám ho okamžitě přivést nahoru.« Rychle odkvapil.

— — »To bude asi k vuli jeho pití,« přemýšlel Pirkhán. Rozpomněl se, že před nedávnem poslal přednosta »nahoru« obšírnou zprávu o Koblihovi, proč ho nemůže zaměstnávati opisováním. Pirkhán to opisoval (tajné zprávy opisoval vždy Pirkhán) a tušil už tenkrát, že z toho nic dobrého pro Koblihu nepojde. Přednosta podával zprávu (velice obšírnou), že sice Kobliha má doposud obě ruce, ale že se mu třesou, takže se nehodí ani pro opisování tabulárek. Při tom oznamoval »nahoru,« že by se Koblihovi ruce netřásly, kdyby tolik nepil ale že Kobliha pije mnoho, pije nezřízeně a pije všecko, jak už bylo několikráte »nahoru« oznámeno. Přednosta navrhoval, aby byl dán Kobliha pro nesmírné pití do pense a připojil k této zprávě několik archů Koblihových rukopisů. Byly jen o poznání nečitelnější, než rukopisy přednostovy.

Mihulka se vracel bez Koblihy. V listovně, kdež bylo zároveň exekuční a doruční oddělení, jehož přednostou byl Klapzuba, bylo mu řečeno, že Kobliha odešel někam na výkon exekuce a že se vrátí až večer.

— — »To zas bude zle,« pomyslil si Pirkhán a nemýlil se. Mihulka vyrazil z přednostovy kanceláře všecek v tváři zarudlý.

— — — »Mám ho jít hledat,« pravil šeptem k Pirkhánovi a chytiv klobouk, uháněl ven. Z opatrnosti zastavil se ještě dole u Klapzuby, kdež byla krátká válečná porada. Kobliha totiž na exekuci nebyl, ale byl v onom povědomém stavu, který zavinil třesení jeho rukou, a proto jej Klapzuba, jenž za jeho skutky byl přednostovi zodpovědén, zavřel do staré registratury.

— — — — »Nic naplat,« prohlásil Klapzuba, »muším nahoru sám. Muším to ňák vymluvit, aby nebyl kraval.«

Mihulka usadil se ke kajícímu Koblihovi do staré registratury. Kobliha seděl v koutě za almarou a nevrle pohlížel na učazený strop. Ten tam zbyl z dob, kdy býval v staré registratuře berní úřad. Berní úřady bývaly od jakživa v takových tmavých děrách. Koblihovi skutečně nepřipadalo v tom okamžiku nic chytrého na mysl.

— »Tohle tady nikdy nebejvalo,« bručel jenom polohlasně, »nebožtík pan soudce Keller dej mu Pánbu věčnou slávu, něco takovýho by si ani nedovolil a byl to ňákej pán. Ale kdežpak, to je zrovna, jakobych něco ukrad! A kdo mně bude hlídat arestanty, když mám nahoře psát! Což pak jsem tu proto, abych něco psal! Kdyby mi ňákej lajdák utek, bude to zas na mně! Zrovna jako nebožtík pan soudce Keller! Lajdáka si poslal pro cigára a lajdák mu utek i s dvouzlatníkem a za dva šestáky vířinek mu odnes'!«

Mihulka na znamení souhlasu němě přikyvoval.

— »Nebo jako tuhle,« pokračoval Kobliha ještě zamračeněji, »inšpicíruje kriminál a ptá se mě, jsou-li ve štruzokách blechy! Kdo by si pomyslel, že chce člověka jen tak chytit! Povídám, že jsou! A proč pak že jsou, abych mu to ukázal v zákoně, smějí-li tam bejt! Povídám, že v zákoně nejsou a on to napsal do visitirunksprotokolu zrovna za menáží! Teď jsou blechy i ve štruzokách i ve visitirunksprotokole! Za čtrnáct dní přijde zase a ptá se zas, jsou-li blechy ve štruzokách ještě! Povídám, že už nejsou a on napsal do protokolu, že blechy ve štruzokách shledány nebyly!«

Mihulka poslouchal Koblihu jen tak napolo. Vyšvihl se na starý rozviklaný stůl uprostřed místnosti a klátě nohama, vykuřoval zle páchnoucí cigaretu.

— »Škoda pana sudího Kellera,« vypravoval Kobliha melancholicky dále, »to byl ňákej pán, ten člověku neublížil, ten toho měl dost sám se sebou. Když cejtil inšpekci, zaklepal mi na rameno a povídal mně: voni, Kobliha, vysmejčej to trochu, přijede sem zas ten starej dědek, aby nebyl kraval. No, a vysmejčilo se to. Ale to se všecko řeklo po dobrým, kdež pak pan sudí Keller, aby někomu řekl nějaký grobiánstvo. To byl člověk jako z kastlíčky. A byl to moc velkej pracovník, když bylo restů plná almara, přišel do amtu zrovna z hospody a pak to lítalo. Pan kancelist to nestačil od něho nosit, ten toho podělal za hodinu víc nežli jinej za rok!«

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Dlužno vyrvat od kořene
poslední ty nitky hlízy,
která Slávy otravuje,
látka v krvi naší cizí!

— »A co při tom hledíš na mne?«
Gure křik a meč svůj tasil —
»Nediv se, že bouři sklízíš,
kde jsi samý vichr nasil!

Kdo tu vetřelec a cizí,
kdo smí mě to ve tvář vrhnout?«
»— Před bohy to tvrdím hlasně!«
A již chtěl jej k zemi strhnout.

Zaskočil v čas ještě kníže,
blesk tak z mračen nevyletí . . .
»Oba šílenci! Již zpátky,
kam jste dali rozum, kmeti?

Vy, již národ vésti máte,
sami před ním dlíte v sporu?
Tvrdošíjní jako děti,
zatvrzelí ve svém vzdoru.

Grozvíne, ty sluho bohů,
Gure, sloupe mého křesla,
svorně podejte si ruce,
lodě obce pevná vesla!

Nevím, co vás rozdvojilo,
cítím jen, co má vás pojit,
já jen jedno chápu z všeho,
dlužno opevňovat, zbrojit!

Dlužno svorně k předu kráčet,
proti Jomsburku, jenž v mraky
hrdě trčí, novým hradem
udeřiti Dánům v zraky!

Zrovna tam, kde viděli jsme
děsnou výstrahu tu bohů,
novou pevnost vystavěti,
proti moři na ostrohu.

Zve-li již Dán Jomsburk svojím,
klubko nadhoďme mu nové,
ať si v klidu rozmotá je,
a s ním třeba Vikingové!«

Nedořek' a ve souzvuku
hromem zajásal dav šírý.
»Sláva knězi Burislavu!«
přehlušilo mořské víry!

»Ano, vystavme hrad nový,
který Jomsburku má čelit,
celý vzdor náš, sílu naši
proti dávným vrahům vtělit.

Stůjž zde zrovna proti moři,
každý vztáhni ruku k dílu,
kvádry buďte zapuštěny
v písek břehu, v měkkost jílu!

Ať tu ční hrad Slávů nový
proti Vikingu i Dánu,
valů svojich mocným chrupem
na každou se šklebí stranu!

Každý chop se chutě rýče,
každý chop se chutě káry!
Muž i žena spřáhněte se,
v zimy mráz i v léta žáry!

Kdyby každý jeden balvan
slíbil v základ zapustiti,
jakby Jomsburgu sok hrdý
moh' se brzy vínkem stkvíti!

Slyšel jsi to, starý Gure?
Grozvíne, tys jistě chápal!
Kéž by místo záští k sobě
chyt vás lásky k vlasti zápal!

Velím, podejte si ruce!
Slyšeli jste —? reci v boji,
moudři v radě, shodněte se,
v mír lid veďte, ku pokoji!

Na můj meč zde přísahejte!
zdeptejte vše mrzké záští!
úsměv shody zjasni skráně,
jež se dosud hněvem vraští!

Burislav to dí, váš kníže!
Vlasti v zdar si dejte ruce,
její svaté dílo volá!« . . .
Jako příboj mořský prudce

O skalný břeh když se drtí,
pobřežím to zadunělo.
»Sláva knězi!« — »Slyšeli jste?«
Z moře ohlasem to znělo.

Tisíc páží k nebi trčí,
tisíc hlasů v dál se nese:
»Starý Grozvíne i Gure!
volá vlast, vy shodněte se!«

— »Já sám,« Burislav kněz praví,
»podáte-li ruce sobě,
zapomnít chci, co se stalo,
co jsem zažil v slední době!«

Grozvin, Gure oněměli . . .
oko plaché sem tam těká.
Co jen lidu, kněži říci,
každý mlčí, každý čeká . . . .

Lid však obklopil je zevšad,
tak je tisk a nutil skorem,
tak že podali si ruce,
jásot až zněl plným sborem.

Ano, ruce podali si.
v tom však, co zřel každý stranou,
potkaly se jejich zraky,
oba divou záští planou!

Potkaly se jejich ruce,
ve bratrském obejmutí,
ba jich potkaly se rety
v mocném, silném přižehnutí.

Objali se . . . lid chtěl tomu,
národ zdar jim provolával,
»Ano, zde hrad bude státi,
pevný v moře, vrahů nával!«

Bude státi — státi musí . . . .
»Národové! Na kolena!«
V jásot jejich jak to moře
divě pláče, smutně sténá!

Konec II. zpěvu.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.
(Pokračování.)

Ne, nepředstavil se nám tenkrát. Stejně jako my ne jemu. Byli jsme tam v té praterské restauraci všickni jaksi incognito. Trochu to tam šlo divoce« — smála se paní.

»Už si vzpomínám. Ten pán, který s tebou tak nápadně tenkrát koketoval.«

»Velice jsme se cestou pak tomu smáli, milý příteli,« poznamenala Rachel. »A byl to hrabě Henig. Já jsem ho dnes hned poznala.«

»Také on tebe?« —

Pokrčila rameny a neodpověděla. »Můžeš si myslit, že o to vídeňské dobrodružství, které nás na konec všechny trochu kompromituje, nezavadil. Oficielně jsem se s ním setkala dnes poprvé — jako ty. Snad jsi nemyslel — —«

Nedopověděla a dala se do srdečného smíchu. »Ach, Bože, jak vy jste na mne žárlivý, můj milý příteli. V celku mně to jen lichotí; neboť je vidět, že mne dosud milujete a že jste mně sám věren.« Naklonila se k svému muži a škádlivě řekla: »Aby potom nebyl z toho souboj. Abyste hraběte Heniga potom nezabil. Bylo by ho škoda.«

»A mne by nebylo škoda, kdyby on zabil mě?« —

Trhla sebou a vzala na sebe tvářnost uražené. »Vy jste dnes věru nechutný,« pronesla pohněvaně. »Ani vás nepoznávám. Jako byste byl načichl tou sprostou německou juchtou těch měšťáků, u nichž jsme právě byli, již nám tak dali tam cítit všude. Nemyslete si nic zlého. Ale v celém okolí, v kterém žijeme — také ovšem stejně na vaší české straně — není mnoho jiného, než taková plebejská juchta — odpusťte — — odpusťte, ale opravdu — — vy jste opravdu snad jediná výminka, milý příteli.«

»Za to hrabě Henig voní zvláště líbezným francouzským parfumem,« řekl na to jízlivě. »Mějte se na pozoru, má drahá.«

Neuznala už za hodno něco odpověděti. Ostatně vjížděli již do dvora svého paláce.

Jan Novák a paní Marie Nováková dostali se náhodou s kočárem svým ku předu a byli o chvíli dříve na místě. Nežli však slezli, byl tu kočár druhý před druhými schody villy.

Švakrové si pokynuly rukou a každá ubírala se do svého bytu.

Bratři popošli k sobě a stisknuvše si ruce, šli za svými ženami.

Za nedlouho vyšli oba zas z domu, téměř současně. Byli již z černých šatů převlečeni do domácích.

Patrně byli na rychlo z domu vyvoláni. Jan měl hozený kabát na jedno rameno a teprve na dvoře se octnuv natahoval ruku do rukávu druhého. Oba běželi, pospíchali k domečku.

Stará paní Nováková chtěla mocí jeti na pohřeb švakra Schmieda a stěží jen dala se zdržeti doma. Václav musel zakročit s celou svou autoritou, již u matky požíval, aby ji přemluvil a od úmyslu pojatého odvrátil.

Stará paní několik již dní cítila se churavou i bylo opravdu za těžko přivoliti, aby opustila světnici. Mimo to však synové měli na mysli ušetřiti matce dojem cizoty v přijetí, jež od Schmiedů dnes předvídali a jak vskutku pak v příbuzenské rodině bylo; chtěli ušetřiti matčiny city, kotvící v staré lásce k sestře a i po její smrti zachované starou ženou bez ohledu na vývin dalších poměrů mezi oběma rody, lidem jejím, jež jí jedině byli pořád jako před léty, stejně blízcí, ačkoli neuměla ani řeč jejich.

Mladých nebyli ještě doma z pohřbu, když se staré paní znenadání udělalo zle. Zavolala k sobě služku, ale nechtěla ani lékaře.

Ani do postele si nelehla, v černé kožené lenošce zůstala seděti.

A pojednou se hlava stařenina nížila k prsům. Služka přinášela jí právě z kuchyně odvar lipového květu a heřmánku, který si přála a v zděšení málem vylila lék paní podávaný jí na šaty a na zem pustila porcelánový koflík.

Paní dívala se na dívku strnule, jakoby ji neznala — a něco jakoby chtěla promluviti — — než z prsou vydraly se jen nejasné, blábolivé zvuky — —

Když přivolání byli synové, matčino milující je srdce více nebilo . . .

XIII.

. S Novákovou matkou odešla v rodině poslední ze staré generace.

Krev lidská ze dvou spojených těl sloučená a steklá do těl nových, dalším spojením těchto s těly novými ztrácí přitažlivost svých buněk. Děti dvou sester, děti z krve jedné matky tam kdesi na Moravě, Novákovi a Schmiedovi, úmrtím té, která jediná už upomínala je na původ z jednoho srdce, docela se stanou a již se vlastně stali sobě cizími. Sotva se budou teď už znáti . . . Docela ztratí časem vědomí svého společného původu, svého kořene. Zachová se to vědomí snad v rámcích rodinných obrazů a na stránkách farních matrik — v srdcích však zmizí všecka přitažlivost krve — v duších vymřela už všecka láska — —

Tento byl as obsah myšlenek, které vyměnili spolu Václav Novák a jeho sestřenice Markéta Burgerová, rozená Schmiedova, když v den pohřbu staré paní Novákové náhodou v pokojíku, z něhož zemřelá měla právě i tělem odejíti, sami dva se ocitli.

»A tak i my tedy jsme sobě už docela cizími, Gréto,« jaksi rozlítostněně najednou nad tím, k čemu dosud beze vší lítosti a hotov i k největší krutosti, přispíval, řekl Václav Novák. »Cizí jsme i my dva jeden druhému — — S tvými bratry nejen že jsme si cizími, ale čím dále, tím více budeme se nenávidět. A také s tebou, Gréto! Proč s tebou? My dva jsme se jako děti měli přec upřímně rádi« — poznamenal.

»Dnes už nejsme dětmi,« odpověděla.

»Nemůžeme zastavit běh poměrův,« řekl Václav Novák. »Vtáhnout je snad do kolejí jiných, byť bychom si osobně i tak přáli. I my dva jsme nepřátely. Marné jest každé opentlování. I my dva jsme nepřátely. Protože já jsem Čech a ty jsi Němka.«

»Dobře, že jsme se za sebe nedostali,« pravila Markéta. »Kdybychom se byli dostali za sebe, jak bylo přání našich rodičů, stali se mužem a ženou, byli bychom nepřátely v rodině, u jednoho stolu, v jednom loži.«

Václav Novák podíval se na sestřenici odmítavě. »To nemyslím tak, to smýšlím jinak,« řekl. »Jako moje žena byla bysi musela přijati jisté povinnosti a závazky i v ohledu národnostním.«

»To se ovšem mýlíš,« pravila Markéta Burgerová hrdě a sebevědomě. »Němka zůstane vždy Němkou za všech okolností. A já jsem z křemene! — Ale k čemu o tom dnes rokovat, jak by bylo bývalo mezi námi dvěma? — — Na štěstí svoji nejsme. Takto jsme a můžeme býti aspoň nepřátely otevřenými —«

»Bezohlednými, krutými, nenávistnými nepřátely,« doložil Václav Novák a rozrušen vzdálil se.

Markéta udělala kříž nad mrtvým tělem své tety a vyšla též z pokoje.

Naproti Václavovi do domu smutku přicházela Rachel v nádherném smutečním oděvu. I zastavil se a zavěšeni v lokte šli nahoru po schodech.

Jan Novák s chotí svou byli již v domě, právě sem též vešli s Emilem Schmiedem, jeho ženou a ženou Karla Schmieda, který na pohřeb se nedostavil; odejel po pohřbu svého otce v obchodních záležitostech a ačkoli nebyl právě daleko, nepřerušil svou cestu, vyslovil Novákovým svou soustrast a účast se zármutkem jejich pouze telegraficky. Také muž Markétin, Fridrich Burger se nedostavil a přítomna nebyla též mladší Schmiedova, Elsa, která byla zas ve svém pensionátu kdesi

v Bavořích, odkud domů přišla jen doprovodit otce ke hrobu a zas hned zpět odjela.

Paní Rachel Nováková poněkud s výsoka se dívajíc přivítala se se švakrem i se švakrovými. Takovou měla jakousi radost, že může jim dát znáti jistou převahu, což ovšem hned v zápětí s taktem dámy velkého světa přelila do úplného opaku, chovajíc se k švakrovým co nejpřátelštěji, až uctivě, a jakoby jinou starost neměla, nežli aby u nich dobrý dojem zanechala, čímž její počáteční chvilková povýšenost tím více vynikla a rány švakrovým zasazené, jak věděla, tak nejlépe sedí.

Také paní Marie Nováková Schmiedovy zahrnovala pozornostmi, trestajíc tím způsobem jejich onehdejší zapnutost; se ženou Emilovou dokonce se objímala s něhou až dojemnou a k její nemalé zlosti připomínala jí pořád, jak chodili spolu do vyšší dívčí školy v Praze, což ona nerada slyšela; neboť vdavši se za německého člověka, tato česká panna, jako tisíce jiných, docela podala se jako měkká hlína a co nejspěšněji, bez nejmenšího duševního zápasu přeměnila se na čistě německou ženu a matku.

Tichý hřbitůvek Kostelecký přijal v lůno své matku bratří Nováků; ke kostem otce jejich, muže svého, byla uložena a zemí zasypána.

Smuteční hosté se rozešli a rozjeli na všechny strany, mezi nimi byl též hrabě Henig. Když se súčastnil pohřbu v rodině Schmiedových, nemohl opomenouti Nováků při stejné příležitosti; šlechta musí býti nad stranami, nejen v politice, i v společenském působení.

Schmiedovi stejně jako ondy Nováků od nich, nepřijali pozvání těchto, aby zastavili se v paláci a odjeli hned po pohřbu ze hřbitova přímo domů; do paláce nebyli ani nohou vkročili.

»Jest to poslední naše setkání, myslím —« dívaje se za odjíždějícími, vyslovil se Jan Novák k bratru Václavovi — »v kterém dbáno bylo ještě formy a na obou stranách ukládány jí oběti. Ode dneška už jenom zápas o to, kdo s koho, zápas jednotlivce s jednotlivcem, boj jednoho proti druhému a spolu proti všem, — válka všech proti všem — — na vyhlazení — —«

»Vydrží co jest křemen,« řekl Václav Novák — »podá se, co je hlína.« — — (Pokračování).

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román

(Pokračování.)

Všecko, co Lomnitzer Karneolovi slíbil a řekl, bylo pravdivo. Jenom o Else něco si nechal pro sebe.

Elsa provedla totiž před měsícem velikou ukvapenost. Ujela jednoho večera s důstojníkem, který ji okouzlil při nějaké dobročinné slavnosti. Ohnivá dívčina provedla to celkem tak neobratně, že Lomnitzrové pomocí policie vypátrali již do deváté hodiny, že ujela směrem k Salzburgu, a když vystoupil rozpálený párek v hlavním městě Solnohradů z vyhraženého kupé, ujala se Lomnitzrovy dcery policie tak něžně a s takovou diskretností, že o tom nezvěděli ani ti pasažeři, kteří s nimi vlakem přibyli. Důstojníka pustili, ale slečinku vrátil do Vídně velmi způsobný detektiv. V novinách se ohníček uhasil bankovkami.

K důstojníkovi si zajel pak Lomnitzer otec a řekl mu, že jenom sňatek může smýti učiněnou hanbu. Ale důstojník byl šlechtic, jehož předkové bojovali proti Saracenům. Proto prohlásil, že jeho katolicismus bohužel mu brání uspořádati tuto záležitost dle přání Lomnitzrova. K jinému způsobu zadostučinění je však vždy ochoten.

O jiný způsob však Lomnitzer nestál. Proto se rozešli ve hněvu. Kavalír nečekal, kterým směrem si tento hněv bude raziti cestu a dal se rychle přeložiti k pluku ležícímu někde v Sedmihradech. A za nějaký čas vlny nových událostí opláchly i tuto vídeňskou sensaci, kterou právě tolik lidí do podrobna šeptalo, kolik ji hlasitě odmítalo jako bídný, zcela neodůvodněný klep.

Když se slečna Elsa najednou tak rychle vdávala, vzpomněli si pomlouvači znovu na solnohradský výlet krásné nevěsty, ale rozumní lidé chválili Lomnitzra, že ví, kdy se křehkého zboží zbavit.

Na vídeňském trhu byl by tuto krásnou vásu, která měla tak ostrou trhlinu, sotva kdo dobře zaplatil. Že jí Lomnitzer našel tak rychle místo mimo tržiště, budiž mu chválal

Karneol si odvezl do Prahy vásu s takovou radostí, jako by mu ji byl dal ze svých pokladů král Šalamoun . . . .

X.

Půl šestnácta roku uplynulo od Karneolovy svatby. Padesátka vztahovala již obě paže po jeho hlavě, do níž se trousilo jíní. Kolem něho vyrostl na předměstí zcela jiný svět, který neměl ani zdání, že on tu kdysi sháněl obskurní tiskárně práci, že tu prodával promesy, hodiny na splátky a že často šálíval zde o polednách žaludek pouhou skývou chleba u žejdlíku piva.

Byl předměstskou notabilitou. Boháčem, který v přední četě pomáhal zvedati tu celé ulice. Na obvodě činžovní kasárny — blíže Prahy pro závist této žasnoucí matičky domy s komfortem, s pomůckami pohodlného bydlení. Na radnici měli pro něho jen poklony a zdvořilosti, v novinách se jméno jeho četlo desetkrát do měsíce, občanské hodnosti se pro něho sháněly, a jeho podpisem se ověřovaly důležité listiny pro veřejnost.

Byl to oblíbený muž. Chudáci si vyprávěli, že neskrblí, potřebné lidi podporuje, práci jim dává. Tu a tam na něho ovšem také dost hubovali.

Jeho velkoobchod rozlil se totiž i do Prahy, jako tok řeky v síť ramen rozběhlé. Malé rybníčky pohltil i velkým často pohrozil, že jim do břehů vleze. Na předměstí konkurenci vůbec se zemí srovnal. Opovážil-li se nováček nějaký vyvěsiti tu štít, vypadalo to, jakoby Karneol těžkou podešvici do ruky vzal a nepovážlivce k zemi zase přitepal. Dvakráte třikráte chudáček vzlykl, a už bylo po firmičce.

Židovství jeho málo mu překáželo. Volil jen a toliko s Čechy, kteří vládli na radnici, na národní účely přispíval, peněz takřka nepočítaje; fukl-li kdo snad nešetrně do jeho náboženství, ani prstem nepotřeboval hnout: celé jeho okolí výčitkami a rozhodným odbytím ošplýchlo smělce.

Ale Karneol nebyl orthodoxní. Z rabína si okázale šašky tropil a židovských anekdot uměl kopy vyprávět. Zdá se však, že doma Jehova dostával pak jeho návštěvu na kolenou; odprošoval, že takto si nevěřící získává, aby protižidovské bodláčí lehčeji kosil. Proto byl tak dobře zapsán na předměstí, které mu bylo nejméně za třicet domů vděčno, jež postavila jeho spekulace.

Za bývalými hradbami měly nové části opravdu již z dobré polovice velkoměstský ráz. Spořádané, vydlážděné, chodníky olemované, náležitě osvětlené třídy předstihovaly vnějšek mnohých pražských ulic, kde páchly stoky, propadala se zlá dlažba, kde v staletých domech plíseň rostla ve tmavých chodbách, kde do kuchyní neproklestilo si cestu slunce, kde byly krkolomné schody a nízká klenutí v pokojích s úzkými okny.

Předměstí voněla novotou. V nejnovějších staveních předbíhalo pohodlí nájemníka až do posledních pater, světlo teklo do celého domu se všech stran, vše tu bylo nového vkusu, všude vzduch a sladkost čistoty.

Kde před sedmnácti lety ještě dobývali řepu a ohánívali se pod zlatými stébly vražednými kosami, kde uličníkovali bosí hoši bez čepic — tam nyní cvakaly podkovy koní na dlažbě mezi vyšňořenými domy natahujícími se až do modra, tam zvonila tramway, a běhávaly i děti s naškrobenými límečky. Všecko tu již bylo skoro zastavěno.

»Zlatý hrozen« byl již obklopen se všech stran činžáky. Po jeho bocích postavila dva domy paní Čejčilová, která na desátý rok již nosila vdovský závoj. Obchodu se nevzdala, poněvadž by byla stýskáním a dlouhou chvílí přivolala si nemoc. Uspory vkládala v domy. Pole po spekulující kožešnici bylo celé pokryto již stavbami. Zdědili je nějací veselí lidé, kteří parcely záhy rozprodali a stržené peníze utráceli po celé Evropě. V měšci touto dobou byli již hezky blízci dnu

Po pískovně Karneolově ani sledu. Za osm let vybrána byla tak, že se do ní ze sousedních strání strhly vody. Zaplavily ji a vytvořily tu rybník, o kterém se popsalo mnoho protokolů. Komise stavební, zdravotní, zeměpanské, samosprávní, regulační a zjišťovací najezdily se sem, a vždy k novým názorům, dobrozdáním a rozkazům dospěly. Nebylo možno dosíci svornosti mezi Karneolem a znalci, má-li se tato opuštěná pískovna zavézt či jen odvodnit, a jak a kudy a kam. Z toho byli zase veseli advokáti, kteří podávali na vyšší místa duchaplná odvolání, rozklady a obšírné vysvětlivky, že se nemůže státi s touto nádržkou to a ono, ale že by bylo záhodno, aby se věci nechal průběh přirozený, volný. Jenom tím a tím aby se odpomohlo buď tak či onak.

Konečně opravdu zvítězil přirozený průběh, mezitím co se v radnicích, u politických úřadů a na advokátních stolech psalo na stohy papíru.

Předměstí se totiž rozepjala od Prahy do takových dálek, že bylo nutno snášeti kopce, uklízeti vršky, roztrhávati skaliska a dobývati se do strání průkopy, v nichž se schovaly třípatrové domy jako děti za pohovku.

Kam s dobytou hlínou, s vytěženým štěrkem? Vylámaný kámen se prodá, ale pro hlínu a skalný drob nebylo tím časem kolem Prahy

nikde místu, protože všude klestili si pravou cestu jen do strání a pahorků.

Několik lidí si vzpomnělo na Karneolovu pískovnu. A nyní se pohádka opakovala ve formě, která se obrácené rukavici podobá na vlas. Do jámy hladově zívající, do špinavé vody se zeleným okřehkem, nad níž tolik fysiků rozhořčeně lomilo rukama, a kterou jiní znalci uměli všelijak chválit, táhly se zase z předměstí vozy řetězem. Ale Karneol tu opět napjal plot, dal zvednouti vrata, zříditi budku pro človíčka, který od každého vozky přijal dříve lístek, než ho vpustil. Lístky se prodávaly v Karneolově velkozávodu s kožemi, a cenu jejich určovala a měnila situace staveb. Lihly se ty poukázky zrovna.

Jednoho dne přišla jakási opozděná komise k pískovně a nic z toho nenalezla, o čem tak hněvivě mluvili zástupcové nějakých veřejných a soukromých zájmů. Nebylo tu stojaté vody, nekuňkaly tu žáby, nevystupovaly tu nezdravé páry do vzduchu. Pískovna plnila se štěrkem, hlínou, drobným kamením. Každým týdnem přibývalo obsahu, ale také v knihách Karneolových rostly současně účetní sloupce, v nichž se pozemek svého času od přítele Freunda koupený chlubil svou hodnotou. A když Karneol po nových pěti letech spočítal tisíce, které vytěžil ze skládky rumu a zbytečné hlíny, shledal, že utržil více než dobrou polovinu peněz, které dostal za písek.

Ale na tom slavný pozemek ještě nepřestal.

Odpočinul si tři léta, otravil se, okrášlil pampeliškami, metlicí a hubeným jitrocelem a pak si zase vzpomenul, že bude rodit Karneolovi peníze.

Domy předměstí obrostly již okresní silnici a teď si řekly, že budou lákat také na vozovou cestu kamarády. A najednou si počali v Karneolově závodě podávati dvéře lidé, kteří byli zvědavi, po čem bude asi sáh pozemku, odkud byly vyvezeny statisíce for písku, který byl nahrazen skoro týmž počtem korb mrtvé hlíny a hluchého kamení.

Brzy na to parcelovali pak inženýři Karneolův lán. Kolíky rozřízli místo na dílce, a již se tu hemžili dohazovači, stavebníci, spekulanti a zvědavci. Hubovali, chválili, vytýkali a hájili kusy dle toho, jak se jim to hodilo do krámu — ale pro Karneola věc nejdůležitější: platili, jak si přál, jak dle okolností slevil nebo podražil.

Nové tisícovky plemenil jeho pozemek. Tentokráte ovšem pro Karneola naposledy. Ale vesměs v samých rovných, hladkých a úctu vzbuzujících řadách. Několik podpisů, schůzka v advokátní písárně, u notáře, zápis u soudu, a pak už jen bylo potřeba vypočítané bankovky shrnout a uložit.

Když se tak Karneol zamyslil a rozletěl se vzpomínkami do uplynulých dob, tu mu často napadlo, že dvacet let jen vlastně lopatou zlato přehrabuje, přesypává a v hromádky dělí. Kam sáhl, všecko naběhlo ihned rosou tohoto drahého kovu — kam upřel zrak, tam se kroutily bankovky, nadýmaly úroky a mrtvá země botnala hodnotou. Kudy kráčel, tam mohl jít každý sbírat stříbro: z toho byly jeho šlépěje.

Také ovšem závist se zašklebila z leckterých stran na Karneola, hladová nepřízeň často zasyčela pod stříbrnými stopami, jež zůstavil, hadi pomluv vyšklebili rozeklané jazyky na jeho obchod — ale to vše byly mrazíky, které se příliš opozdily. Karneolovy stromy byly dávno odkvetly, nyní na nich rudly již plné plody, těm rozmar chladné noci nemohl již ublížit. Závist lámala si zuby na železných řetězech, po slině pomluvy ani skvrny nezůstalo — Karneol měl pod nohama již cestu jako mlat a jeho obklopovala stráž tolika lidí, jichž zájem byl s jeho prospěchem nadobro svařen. On se mohl jenom se své výšky smát.

Ale v Karneolově duši byl již dávno umřel smích.

Tajil to, jako v hrobku zamykal, že je smutno v jeho srdci, maskoval svůj stesk anekdotami, slovními hříčkami a lacinými vtipy — larvu zdvořilých úsměvů a propovědí stále si před oči vznášel — celému světu také platil za roztomilého muže, jehož štěstí vyciselovalo v ušlechtilý břit, jemuž radost života dala kouzlo podmanivosti — ale v sklepeních jeho mysli dusila až plíseň tajeného zármutku.

Týkal se jeho ženy.

Když ji sevřel v náruči právem svého manželství, domníval se, že se mu hvězdy slétly v podstřeší. Vždyť to dusil ve svých loktech pýchu Lomnitzrova rodu, vždyť to do mdlob zulíbával ženu, která byla hodna vysoké písně Šalomounova roztoužení, vždyť to čechral chvějícími prsty vlas, za kterým s vídeňských chodníků šlehaly plameny žádostivých pohledů — střed ráje byl spustošenou zahradou proti hájům milostí, ve kterých si sbil stan svého milování . . .

Ale jednoho krásného dne propadl se z tohoto svatohája na pekelné skály rozpálených křemenů. (Pokračování.)

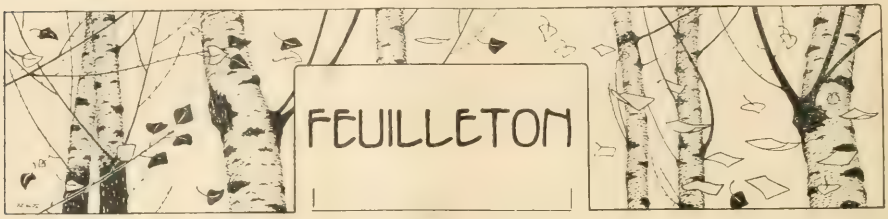

MENSA ACADEMICA.

Poměry ve studentstvu se velice změnily. Dříve co student, to vlastenec, člověk nadšený a zaujatý pro všecko krásné a ušlechtilé, plný zaníceni pro literaturu a duševní život národa — dnes takový student není už pravidlem. Přemnozí žijí v sportovní a kavárenské bezmyšlenkovitosti, mnozí pak utápějí se v studených vodách bezkrevných teorií a pohlížejí s olympické povýšenosti na bídný svět vlastenčící buržoasie a nemoderních spisovatelů.

A ti staří studenti chodívali do německých škol a třeli bídu. Dnešní studenti mají české školy — v nichž ovšem vždycky nepanuje český duch — a také po stránce hmotné mnoho se pro ně zlepšilo.

Chudý český student — to je vlastně typický český student. Těch bohatých je pořád málo. Znáte ho všichni jistě. Mrštíkova »Santa Lucia« vypráví vám na příklad o něm v sytých barvách velkého stylu.

Tak jako život francouzského bohéma z nesmrtelné knihy Murgerovy točí se kolem pětifranku, tak život české studentské bohémy točí se kolem — oběda.

Ano, kolem oběda! Kterýsi dobromyslný starořímský paedagog napsal, že plný žaludek nerad studuje. Dobrý ten muž asi nikdy nestudoval bez oběda a dnes každý student by mu řekl: »Milý mudrče, plný žaludek přece jen lépe studuje než žaludek hladový!«

Ano, oběd, to je první existenční podmínka studenta. Aspoň jednou denně pořádně se najíst...!

Paní kvartýrská počká, večeře se v šeru ledajak odbude — ale nemít nadějе na oběd, když všichni lidé k němu spěchají anebo k němu usedají za křišťálovými okny restaurací, kdy i nádenník pojídá své sousto (někde na lavici v sadech) — to je přece jen krušno.

Kde jsou dnes ty časy, kdy student sháněl obědy po rodinách, po obecních kuchyních, po obskurních jídelnách a hospodách, kde se často jedlo tak špatně a přece tak draho. Dnes se mnoho změnilo a studentské bídě se mnoho ulevilo! Jděte jen kterýkoliv den kolem poledne Spálenou ulicí a uvidíte, jak naše akademická mládež valnými proudy vchází do průjezdu domu čp. 78., který jest majetkem Spolku pro vystavění akademického domu.

Jděte jen s nimi. Přijdete do prvního patra, kde sídlí Akademická čítárna. Zde každý pohlédne na skříňku elektrického signálu, na němž jeví se římská jednička. Jdete dále do druhého patra, kde malou předsíňkou vejdete do oné římské I. Octnete se ve velkém světlém sále se 7 okny, plném stolů pokrytých bělostnými ubrusy. Za nimi sedí již studenti a příchozí usedají k nim, odloživše svrchní šat v přilehlé šatně. Na stolech třpytí se v čistounkých láhvích ledem chlazená voda. Všude čistota a jednoduchý elegantní komfort. Starší muž sbírá od stolů barevné poukázky. Přicházejí mladá děvčata s mísami polévky a každý z hodovníků nabírá si polévky, kolik chce, jako doma. Pak následuje mísa hovězíny a za ní porce pečení. Sál je pln ruchu, hovoru a veselé nálady. Vůně české kuchyně dráždí váš čich i jazyk, že máte tisíc chutí přisednouti k některému stolu. Ale nesmíte, nejste student, a nemáte poukázky, kterou zde nelze koupit za žádné peníze.

To je Mensa academica českých vysokých škol, společná jídelna českých studentů, velké jejich dobrodiní a neocenitelná vymoženost posledního tříletí.

Takové jídelny jsou tam ještě dvě. Do první se vejde 92 osob, do druhé 50, do třetí 80. V těch třech sálech může jísti denně na 1000 studentů. Průměrně jich obědvá přes 800.

To ovšem předpokládá jistý pořádek. Jedna jídelna se plní po druhé a také každý stůl musí být plně obsazen. Dva kontroloři dohlížejí k dodržování tohoto nezbytného řádu. Když je stůl plně obsazen a poukázky odvedeny, přinese děvče polévku a maso. Ty jsou pro každý stůl společny. Jen příkrmy dělí se hned v kuchyni na porce. To proto, že mladé žaludky mívají imperialistické choutky na úkor svých bližních a kolegiálních žaludků.

Studenti s očividnou chutí a dobrým humorem dávají mizeti předloženým pokrmům. Radost se na to dívat. Ani si nevšimnou mého slídivého okukování jejich apetitu. Zde se pokrmy nevracejí, jako se to děje často i v nejlepších restaurantech. Po jídle každý zapije výbornou chlazenou vodou a odchází, aby si zapálil cigaretku teprve venku. kouření, pivo a jiné lihoviny jsou odtud úplně vyloučeny.

V sousedství II. jídelny vidíte s pavlače obrovitou kuchyni, v níž mihá se celá četa kuchařek a služek. Vidíte tu celou pekařskou pec na moučníky, velký sporák s kotly úctyhodného obsahu tří hektolitrů. Na obrovských pekáčích pekou se celé kýty a hřbety, z nichž vrchní kuchařka obratně vykrajuje značné porce. Vedle kuchyně jsou veliké spižírny.

Taková je Mensa academica. Je to veliké hospodářství, jakých je málo. Jen za maso, jež se kupuje v celých dobytčatech, platí se měsíčně přes 4000 K. Celkový měsíční výdaj pohybuje se mezi 7000—14000 K. Ovšem, že se dobře hospodaří. I zbytky se zpeněží a přinášejí měsíčně na 300 K zisku.

Když už jsme v číslicích. Denně podává se přes 800 obědů, do roka na 300.000. Do května 1903 podáno 145.299 obědů, o 11.684 více než touž dobu loni. Vydatný a nadobyčej chutný oběd, který se skládá z hovězí polévky, masa a příkrmu většinou masitého, je pouze za 26 kr.! A dobrý hospodář Mensy, docent Dr. Slavík, těší se, že co nejdříve bude možno snížiti cenu na 25 kr. Od 1. května zavedeny dokonce masité večeře po 15 kr, jichž se podává průměrně denně 220.

Akademickou mensu vydržuje zvláštní spolek z darů, příspěvků a peněz, jež mu zaplatí za studenty Husův Fond a jiné podpůrné fondy. Založena byla akademickým senátem české university a stojí pod jeho záštitou. V čele stojí kuratorium skládající se ze zástupců university, techniky a zástupců různých korporací. Hospodářství vede komise hospodářská a finanční. Nejvíce péče věnuje Mense pp. prof Dr. Jarník, prof. Dr. Reinsberg a neunavný hospodář docent Dr. Slavík. Poukázky na obědy lze dostati jen prostřednictvím studentských spolků a nesmí býti jinak prodávány.

R. Schlosser: Akvarel.

Ač jsem se omezil na nejmenší, rozběhl se mi můj feuilleton do široka a mnoho zajímavých detailů, jež mi byly sděleny s tak roztomilou ochotou, bylo mi vypustiti. Účelem těchto řádků pak bylo, zachytiti dle programu »Máje« kus našeho českého života, širšímu obecenstvu zcela neznámého, ze života našeho dorostu — a vzbuditi u čtenářů na ších trvalý a účinný zájem pro akademickou Mensu. A to proto, že Mensa je živa jen z příspěvků těch, kteří mají srdce na pravém místě, kteří byli studenty a kteří mají rádi chudé české studenty. A také proto, že se zvýšenými příspěvky nastane ihned snížení ceny oběda. Abychom ještě dále apelovali na naše čtenáře, je zbytečno: můžeme se jistě spolehnouti, že vykonají asi mnozí svou povinnost . . . *M. F.*

♡

DIVOKÁ KACHNA.

Před rokem uveřejnila vídeňská N. F. Presse hovor, který měl jistý žurnalista s Ibsenem. Byla to staf velice zajímavá, neboť stařičký skeptik žaloval až příliš otevřeně, kterak bolestně se ho dotýká, že jeho práce tak úžasně — mizí s repertoirů. Zejmena německá divadla tak povážlivě vzdalují se prý ho — co je mu tedy platno všecko to »Hosanah!«, kterým jej častuje kritika a literární kroniky? Bilance jeho divadelní agentury prý křičí zrovna o úpadku jeho obliby.

Úžasný smutek čišel z těchto Ibsenových stesků, starost o budoucno vlastní tvorby — bylo nám ho až líto, hořkého Nora, před jehož jménem pálí se kadidlo v hromadách. A tak nám to připomínalo nějak českou domácnost. U nás také tak kymácejí se zvony reklamy nad některými jmény, nad

některými pracemi — u kozla! není takový povyk vlastně podezřelým znamením, že se tu zažehnávají mračna? Není přílišné a nápadné vykřikování úspěchů vlastně úzkostným lákáním, aby klesající zájem dostal nová křídla?

Ibsen vykládal, jak v Berlíně na něho zapomínají a po té zejmena ve Vídni.

Také u nás jsou kruhy, které při vyslovení Ibsenova jména poklekají. Nejhlouběji ti, kteří pro původní tvorbu mají tak často jenom uliční prach v hrsti. Ale marno všechno: Ibsen naše jeviště neovládne.

Rady lidí budou se pokoušeti, aby psaly jako on, odkoukají mu scény, stavbu, celé pasáže — ale tyto odliky zapadnou, a originál nikdy nenahradí Shakespeara, jak se domnívají snílkové, nikdy nebude pilířem našeho divadelnictví. Proč? Poněvadž naše obecenstvo má jiný život, jiné požadavky, jinou strukturu mozku.

Pessimismus Ibsenův je někdy až hrůzný. »Příšery« si poslechnou u nás literárně vzdělaní diváci jednou a pak na dlouho se zřeknou tohoto požitku. »Noru« česká žena nikdy neposoudí příznivě, poněvadž všechen zájem drtí se momentem, kdy ani děti nezadrží matku u domácího krbu.

Ale nejenom u nás. Pro Berlín musel pan Ibsen napsati Noru s jiným koncem, chtěl-li zachrániti pro určitý případ kus . . . . . .

Je znamenitým dramatem »Divoká kachna«. V této tragedii pravdy — vlastně neomluvitelného vtírání se do tajemství cizích duší — ukázal Ibsen, jakým je divadelníkem, jakým psychologem a jak geniálním znatelem lidí. Ale podívají se na tento kus čtvrtky abonentní, publikum všedních a nedělních odpůldnů, někdy se jím vypomůže, až nějaký tenor náhle zemdlí, a pak slavná práce, výborně scenovaná a dobře hraná, zapadne. Nevytýkejte to našemu obecenstvu pak, nekřtte nad ním rameny jako nad inferiorní massou: berlínští milionáři, professoři, kavalíři a dámy ušlechtilých passí — Vídeň rozmařilá, bohatá, veliká — Německo kulturou prosáklé, světu vládnoucí, s inteligencí přehojnou, také jde s cesty sýčku, který na nás s jeviště posílá tak hrozný děs.

Je včasno říci, že je až nepochopitelno, kterak se u nás v literatuře a divadelnictví operuje bez ohledu na nejdůležitějšího faktora: čtenáře a diváka.

Má ten také nějakých práv? Nezasluhuje, abyste zkoumali, jak vyrostl, jakou průpravu mu dala škola, život, naše společenské styky a náš český vzduch? Nezasluhuje zpytování jeho nitro, máme-li o něm říci soud?

A v tomto nedostatku důkladného studia je veliká vina mnohých ředitelů našeho písemnictví a divadelnictví. Opičíme se po jiných — to je tak lehko a nedá příliš námahy. Co jinde vykřikují za spásu, to vnucujeme našim domnělým pacientům; odvracejí-li se od našich medicin, na pranýř je posiláme.

Je to správno — je to spravedlivo?

Vraťme se k českému diváku. Všimněte si, jak málo radostí je pro něho na světě. Denně listy přinášejí mu zprávy o potupách naší národnosti, o zklamáních politické vojny, o úžasných zápasech na jazykových hranicích, o vytiskování české řeči, českých lidí z vlivných míst. Samospráva naše, naše finanční instituce, národohospodářská zřízení, spolky — jaké to pařeniště zármutků, rvaček a potupných srážek. Literaturu obtékají stoky plněné anonymními neurvalci. Domácnost průměrného českého člověka je dějištěm denního zápasu o finanční rovnováhu. Jsme chudým národem. Naše radost je vždy promísena trpkostí; kam sáhneme, tam v devadesáti případech ze sta mění se nám chléb v kámen, písnička radostná v hnusnou urážku.

Jenom oblast knihy je ušlechtilé duši u nás zelenajícím se ostrovem ve rmutné řece a divadlo.

A nyní ať věří někdo, že pessimistickými hrami autorů — a byť to byli literární králové — možno trvale upoutati českého diváka. Diváka štvaného z jedné truchlivé uličky do druhé, diváka nesnadnostmi života za den vyčerpaného, ustaraného, v nadějích politických, národních a společenských jen a jen klamaného . . .

»Divoká kachna«, dílo mistrovské, ale truchlivé, neudrží se proto v repertoiru. Ani šťastní Němci — a ti Ibsena objevili — neudrželi si Ibsenovský repertoir. Nikdy nebude nám Ibsen tím, čím nám do nedávna býval Shakespeare. Pravím to, poněvadž české duše znám. Ale aby nebylo zase při této příležitosti křivděno českému diváku, aby nebyl tupen a posměškem literárních posérů našich bez obhájení častován, napsal jsem tyto řádky. U posérů vynesou potupu mně. Přijmu ji rád za českého diváka, jehož proto miluji, poněvadž ho tak dobře znám. Jeho chyby nejsou horší chyb, u národů šťastnějších se vyskytujících — ale jeho dobré vlastnosti jsou ryzejší. Mají snad neúhlednou skořepinu, ale čisté jádro.

— — — — —

»Divoká kachna« přiletěla na jeviště Nár. divadla pozdě. Kdo jaké divadlo předstihlo tuto naši dramatickou akademii, škoda, že padla premiera do masopustu, kdy pro šedivé smutky je v divadle místa ještě méně než kdy jindy. Ale scénována byla za to s velikou láskou. Režii měl p. Jar. Kvapil, a ten vykonal kus pořádné práce. Účinkující přičinili se dle sil svých. Výborná byla slč. Grégrová, která by v roli Hedviky mohla směle pustit se na světové tourné. Dokonalým byl pan Sedláček, který též na novo osvědčil, jak ženiálně dovede si upraviti masku. V tomto ohledu je u nás p. Sedláček mistrem — bohužel skoro bez učedníků. P. Innemann byl velmi dobrý, někdy až na ucelenou figurku umělecké práce rostl. Ostatní počinali si způsobně, ale někdy až příliš hráli divadlo, než aby byli žili život Ibsenových postav. Při přemiéře mi při posuzování hereckých výkonů napadlo proto zvláštní

srovnání. V prvním aktu tvoří popředí jeviště salonek, z něhož je půvabný výhled do několika jiných pokojů. Krásně je to vše upraveno — ale malba přední místnosti takřka křičí divadelní úpravou stěn. Z neleskle černé plochy vybíhají těžké, roubené sloupy čokoládové barvy. A kde je troška místa, tam je přilepena bronzová barokní ozdoba, jako z nepodajného papíru vystřižená! Celek zrovna páchne divadelním nátěrem.

Právě tak chvílemi na mne dýchla s jeviště i herecká upřílišněnost v některých scénách. *ech.*

R. Schlosser: Akvarel.

Z ČESKÉHO - - - - - - - - ŽIVOTA.

☐ **Nakladatelské družstvo Máje**, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Praze, mělo mimořádnou valnou hromadu 17. t. m. v zasedací síni Obchodní komory v Praze. O 10. hod. zahájil předseda Václav Štech schůzi, kteréž se tentokráte súčastnily též dámy, a zjistil, že je přítomno 25 členů, kteří mají 86 podílů svých a za 50 podílů plné moci. Na těchto 136 podílů připadlo 114 hlasů. Dr. R. J. Kronbauer přečetl pak návrh správ. výboru na změnu společenské smlouvy. Všechny změněné odstavce byly na to jednomyslně přijaty, což při každém paragrafu bylo konstatováno vždy též opačnou zkouškou. Na to nastínil předseda situaci družstva, které ode dne ke dni utěšeně vzrůstá, a zodpovídav některé dotazy členů, poděkoval všem za hojnou účast a schůzi ukončil.

☐ **Z našeho nakladatelského zákulisí.** Slavíme malé jubileum. Odevzdáváme totiž do tisku padesátou publikaci: Vzpomínky Ed. Jelínka. Vydali jsme dosud mimo týdeník MÁJ, jímž jsme činnost zahájili, z původní literatury: Básně: Ant. Klášterského (Cestou podle moře), Rudolfa Mayera, Aloisa Škampy (Poslední květ) a Jarosl. Vrchlického (Votivní desky). Romány, novelly a p.: K. M. Čapka (Dar sv. Floriana a Zvířátka a Petrovští), Ig. Herrmanna (Na různé adressy), M. Jahna (Kruhy na vodách), Růženy Jesenské (Nina a jiná prósa), R. J. Kronbauera (Z pražských katakomb, Ze života pražské bohémy) Aloise Mrštíka (Rok na vsi), Viléma Mrštíka (Babetta, Verunka a drobné povídky, Santa Lucia) Bož. Němcové (Národ. pohádky), G. Preissové (Máky v žitě), K. V. Raise (Sirotek), F. Jar. Rubše (Výbor z prací), F. X. Svobody (Vášeň a osud). Feuilletony, studie, cestopisy, vzpomínky a poučné knihy: B. Bauše (Matka země), Ad. Čecha (Z mých divadelních pamětí), Dr. J. Gutha (Za horama Pyrenejskýma), Dr. J. Květa (Lékařské feuilletony, V. Mrštíka (Moje sny), L. Quise (Kniha vzpomínek), Padesát let života Jaroslava Vrchlického. — Pro mládež spisy: F. Dejmka (Utrpením k vítězství), F. Hrnčíře (Jasno i chmurno), R. Jesenské (Jarní píseň), R. J. Kronbauera (Děti vjeskyních), V. B. Plumlovské (Zahrada sudiček, Sněhurka). — Dramata: J. Jeklera (Konec), J. Kvapila (Oblaka), L. Stroupežnického (V ochraně Napoleona I., Pan Měsíček obchodník), F. X. Svobody (Lapený Samsónek, Mlsáníčko), Růž. Svobodové (V říši tulipánků), J. Šmahy (Dcera). Oper. texty: F. Kholův (Vij), L. Nováka (Olim). Mimo to jsme vydali snímek Riegrovy Závěti. — Překladů vydali jsme osm a to: Čtyři svazky anglických pohádek (Ali Baba a čtyřicet zlodějů, Jan Obrobijce a Krasava a zvíře, Modrovous a Kocour v botách, Pohádka o Popelce

a Jan a boby), Ibáněžův román (Chalupa) R. Saudkovy aktovky (Dětské svědomí) a veselohry Curelovu (Figurantka), Paullovu (Nový clown) a Chambersovu (Tyranství slz). — Původní spisy pocházely od 33 českých spisovatelů. Překlady pořídili další 4 autoři. Členy N. d. Máje bylo z těchto 37 celkem 21.

— **Josef Šír**: »**Horské prameny**«. Co obzvláště mile a příjemně lichotí při čtení knihy páně Širovy, jesti měkká přítulnost autorova k předmětu, jímž se obírá. A není to pouze snad ten či onen hrdina některé ze šesti přítomných povídek, tedy osoba živoucí a drahá, ale je to z veliké části příroda sama, ten podivuhodný, tvrdý kout naší vlasti, báječné Krkonoše, které ožívají pod jeho pérem a hlásí se čtenáři v jakémsi kouzelném zásvitu dobroty a rázovité opravdivosti. Duše lidí, kteří tu vystupují, jsou průhledny jako ten horský vzduch, jsou ovanuty pelem prostoty a jednoduchosti. Vše: hrdinové i celý ten okolní apparát, ve který zapadají, jest harmonicky zladěn, učleněn a jaksi jednotně projádřen. A nade vším vznáší se viditelně teplá láska člověka, kterému všecka ta tvrdost a rázovitá dobrota přirostla k srdci. Tento cit posvěcuje knihu, a nejednou dovede přikrýti třebas i náhodný nedostatek uměleckého sepjetí a umělecké oekonomie, v niž autor místy zabředá.

Pan Šír je dobrým žákem Raisovým — o tom svědčí nejenom volba uvedeného prostředí a vřelá náklonnost jeho k lidem horského venkova, ale i způsob práce a jadrné podání figur. A potom ještě jedna sympatická stránka je sbližuje: a to onen pud — snad neuvědomělý, ale přece jen oběma tolik příznačný: každý děj smírně, dobrovlivě a laskavě urovnat, aby každá svízel a denní nahodilá nesnáz života došla uklidněného rozuzlení. Či je to vůbec karakteristikonem všech těch, které příroda vychovala, vštípivši jim do duše nezměnitelný zákon svého bytí a svojí podstaty? Věru, stálo by za studii, zhodnocenou doklady a srovnáními. *S.*

— **Zdeněk Záhoř**: »**Člověk, jenž vydal básně, a jiná prosa**« Zajímavý debut obratného causeura — zajímavý po několika stránkách — jemuž nikdy nechybí na vtipném nápadu nebo řízné a případné karakteristice. Je z předních autorových předností, že si umí vybrati svůj děj — drobný třebas a zcela prostičký ponejvíce — ale roucho, v jakém ho podá, vždy dokonale přilehne k jeho karakteru. Proto také zřídka kdy mine se s účinkem zamýšlená spisovatelem pointa, kterou umí zahrotit případně a s nemalou dovedností.

Sbírka prós páně Záhořových nemá potřebné jednotnosti, a to jest vadou, která tím ostentativněji na sebe poukazuje, čím prósy ty jsou drobnější a chudší číselně. Lehký, jemně ironisující tón několika satyricko-humoristických drobnůstek (číslo úvodní, »Aeneas naposled u Didony«, »Čech a Němec v Elysiu« a do jisté míry i »Příroda vítězná«) opravdu podivně se vyjímá vedle bolestně podmalované vzpomínky »V den sv. Rufa« anebo v sousedství realistického výseku z pitevny, který zejména zaujal nás svými určitými postřehy a bravurním ovládnutím sujetu. Force knížky leží ovšem v humoristické stránce a tu první místo zaujímá několika šťastnými šlehy prolnutá prósa o »člověku, jenž nevydal básní«, motiv nenový, šťastně však opřený o známou humoresku Čechovu, podaný velmi svižně a chcete-li, i originelně. Fantasie o ludolfském čísle π je přestřelena — tu autor asi přílišně spolehal na svoji bravurní jistotu v ovládání materiálu. Ale na celek dlužno pohlížeti jako na světlý záblesk slibného talentu, od něhož v chudé dnešní produkci humoristické možno očekávati časem patřičné obohacení. *α.*—

— **Švanda Dudák**, týdenník humoristický, vkročil v nový ročník právě, nesa v čele svých osvědčených rubrik pěknou výslužku: humoresku tajemného autora Václava Štiky, který z kancelářského života prozradil již několik podařených historií. Je vidět, že se redakce Švandy Dudáka o svůj list stará, neboť to je nejlepším doporučením pro čtenářstvo, vypozoruje-li, že nečeká mistr kuchyně až pečení ptáci sami najdou si cestu oknem, nýbrž že často vychází na číhanou. Pan Topič pečuje, aby měl Švanda pěkný kabát; illustrátory humoristy vydupává téměř ze země. Proto se upevnění »Švandy Dudáka« daří. Je to list pestrý a ve všech částech zajímavý. Ublíží-li starý mrzout Lebeda v hlavním listě povážlivěji české dobropísemnosti, vyrovná nehodu vždycky brzy na to redakční listárna, která místo rebusů přináší i chvalitebné pokyny z mluvnice a žertovné výklady z různých nedopatření denních listů a některých týdeníků. V Čechách si novinami sdělujeme skoro jenom nepříjemnosti, proto je »Švanda« vítán, hude-li veselou. Doporučujeme starého bracha ze srdce. *tm.*

— **České jesle**. Trochu opozděné vánoční nálady přinášejí nám Štapfrovy a Cveklovy »České jesle« ve škole u sv. Jiljí. Zvláštní tato umělecká výstava těší se stále hojné návštěvě. Hrnou se houfy mladých návštěvníků, ba jednotlivé školy pořádají sem celé hromadné výpravy. Obecenstvo věru vděčné a vnímavé. S nadšením pozoruje rázovité postavy slovanských koledníků, horlivě slabikuje pod nimi nápisy, z které krajiny je každý z nich — se stejným zájmem prohlíží svatou rodinu i legendární pasáčky, pasoucí ovce na betlémských navrších. Zvláště velkému obdivu těší se čeští tři králové se svou družinou. Dorostlé zaujmou jesličky svým provedením. Krajina i koledníci dobře spolu harmonují, a vystihují zcela onu nepopsatelnou štědrovečerní náladu. Zvláště některé z figurek překvapují svou životností a výborným zachycením rázovitých typů i delikátním koloritem.

Pan Štapfer osvědčil v úpravě terainu a krojů svoje mistrovství v tomto oboru. Místo orientálního Betléma mohlo snad posloužiti za pozadí české městečko. Zvyšovalo by jen illusi. Celkem lze vítati »České jesle« jako pěkný pokus vnésti trochu vkusu a českého svérázu v široké kruhy našeho lidu, jemuž jsou jesle neodlučitelnou součástí dnů vánočních. Bylo kýmsi navrhováno, aby tyto české jesle byly umělci reprodukovány a prodávány do českých kostelů. *V. P.*

Letošní taneční pořádky Národní Besedy. Akvarely Roberta Schlossera. Letos poprvé není v čele Nár. Besedy dr. Fr. L. Rieger a letos nemá repraesentativní ples český svého protektora. Na znamení smutku, na znamení bolesti nad odchodem zakladatele Besedy, tvůrce českých bálů. Je to jistě vhodná a pravá chvíle, připomenouti památný význam prvního českého bálu. Jiljí V. Jahn ve svém výborném životopise Riegrově jadrnými slovy charakterisuje smutné ony doby, kdy událostí, ba dle slov dr. Riegra, kdy revolučním takřka momentem byl první český ples. Jak úzké bylo tehdáž před více než padesáti lety pole činnosti, na němž dopřáno volnosti snahám a horoucímu nadšení našich vlastenců. Absolutismus, píše Jahn, jako balvan neruchaný všechno hnutí politické a život společenský svírala pouta ještě krutější, pouta tradic a všemocné vládkyně mody, rozmarnější a tyranštější než všechen absolutismus politický.

Zůstavena našim národovcům jen ta skromná a tichá práce literární, zůstávaly jim jen ty rozmluvy a porady přátelské, ve kterých steskům svým ulevovali a nové plány do budoucnosti osnovali. A v těchto besedách přátelských mezi soudruhy Riegrovými uzrál záměr odvážný, jak by se uvedla zanedbaná a opovržená popelka české řeči také do veřejného života společenského, na hladké parkety taneční síně.

Počeštění taneční síně — to byla skutečná revoluční myšlenka, to byla vzpoura proti všemohoucí módě, zvláště proti hlavě ženskému vládnoucí, kteráž diktována jsouc kruhy vyššími vrhala na vše, co bylo českého, nejkrutější ze svých klateb: klatbu sprostoty. Česky mluviti bylo dle mínění tehdáž obecného jen nevzdělanému lidu dovoleno anebo těm přemrštěncům, kterýmž se říkalo »vlastenci« a na něž šosácká usedlost a rozšafnost se dívala s patra. Že by se ve slušné společnosti mohlo veřejně česky mluviti, zdálo se věci neslýchanou a pravdě nepodobnou, a proto se tím horlivěji radili mladí vlastenci, jak by světu dopřáli podívati se na ten div světa: české plesy v Čechách!

R. Schlosser: Akvarel.

Jak divně, jak neuvěřitelně to všechno dnes zní. Po prvním českém plesu (5. února 1840 v sále Konviktském) mluvilo se o něm jako o velikém zázraku, jako o divné, neuvěřitelné a neslýchané věci. Čechové se sešli — a všichni mluvili česky!

Ve své pěkně psané jubilejní stati o Národní Besedě ve Světozoru 1898. zaznamenává její jednatel Otokar Zachar, že sbratření slovanské, k jehož utužení pořádán v Praze sjezd, ukončili vlastenci čeští způsobem historickým, totiž besedou, jež uspořádána byla dne 10. června 1848 pod vlivem památného sjezdu všeslovanského v Praze. Slavnostní její průběh a repraesentativní ráz, kterým se česká intelligence manifestovala na počest bratří slovanských, vtiskly právě tímto rokem »Besedě« svůj ráz, položily pro příště základ české, národní, společenské, či jak se až do roku 1861 psalo, »Slovanské Besedě«.

Píšeme těchto několik památných reminiscencí

pod dojmem fakta, že letos poprvé není v čele Národní besedy její tvůrce a zakladatel dr. Fr. L. Rieger. Máme v rukou památník na oslavu 40letého jubilea plesu, vydaný v podobě nádherně vypravené knížky, v němž na předním místě čteme horoucně psaný článek Riegrův »První národní bál«. Druhý článeček napsal dr. Pravoslav Alois Trojan, a z prvních »Pomněnek«, jež vydávány byly k »českým bálům« v knížečkách velikosti tanečních pořádků, citována tu básnička Pichlova. Jsou to ti tři, kteří o provedení prvního bálu získali si zásluh největších.

Památník má skutečnou cenu literární. Jsou tu příspěvky od Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického, J. V. Sládka, Sofie Podlipské, jsou tu reprodukce obrazů od Fr. Ženíška, A. Chittussiho, Julia Mařáka, J. Schikanedra, Jiřího Stibrala, Ludka Márolda, Luboše Jeřábka a j. v. Rozmarná je básnička Nerudova »Napomenutí«, již citujeme:

Před půlnocí, po půlnoci,
ďábel nejvíce má moci, —
modlete se, modlete se!
V citu zbožně rozechvělém
modlete se celým tělem,
modlete se vzdechy, zraky,
sepnutými ručičkami,
vířivými nožičkami —
ba i nožičkami taky!
Jak král David v citův muce,
při umělých světel záři,
modlitebně před oltáři
tančil s zlatou harfou v ruce:
také vám nechť v světel moři
a při hudby kataraktu,
v dvou — i tříčtvrtečném taktu,
duše v modlitbu se noří!
Modlitba je orlí křídlo!
poddejte se jeho moci,
ucítíte jak vás nese
tam, kde plné blaha vřídlo —
Před půlnocí, po půlnoci
modlete se, modlete se!

Národní Beseda má i taneční pořádky zajímavého a poutavého rázu. Po dlouhých a dlouhých letech dostal jsem drobné ty knížečky do rukou a přečetl jsem je se živým zájmem. A jako pan Luboš Jeřábek svou amatérskou skizzou čestně obstál v jubilejním památníku vedle jmen renomovaných umělců, poutá v gallerii tanečních pořádků svou roztomilou, v Maroldovské manýře pojatou kresbou dr. Otokar Herold. Dala by se o těchto něžných, originální invencí vždy vynikajících památníčcích na prožité chvíle v taneční síni napsati dokonce drobná kapitolka.

Letos chystá výbor Národní Besedy svým dámám originální překvapení. Podařilo se nám získati právo reprodukční laskavou ochotou a svolením prvního místopředsedy Národní besedy arch. p. Jana Heberle. Nadaný žák umělecko-průmyslové školy z oddělení prof. Schikanedra Robert Schlosser přišel s originální, roztomilou myšlénkou. Zahloubal se do čtení památných kapitol, jednajících o počátcích propagandy české v životě společenském, zahájené prvními plesy českými a namaloval tři hezounké, duchem doby provanuté akvarely, jež vyvolaly ve výboru Národní besedy tak milý a příznivý dojem, že ihned rozhodnuto, aby letošní taneční pořádky ozdobeny byly Schlosserovými kresbami. Dýše z nich mnoho toho kouzla, jímž prosvěženy jsou zprávy o pamětihodných těchto dobách a stanou se jistě milou a vítanou upomínkou všem účastníkům letošní Besedy. *J. Hasina.*

— **Senior českých herců Josef Kysela** zemřel minulého týdne a pochován byl až za žalostivé neúčasti vlastních svých druhů. Kysela byl milý, sympatický herec, jenž tvořival kdysi s Wilhelmem a Vajcrem známou a populární hereckou trojici. Už jsou všichni na pravdě boží . . a všichni skončili životní svou pout skoro zapomenuti a neznámí. A jak bývali kdysi oblíbeni, jak bývali slaveni a jak dovedli obecenstvo naladit a upoutat! Kysela přišel skoro před třiceti lety ku společnosti Švandově a zůstal smíchovskému divadlu věren do poslední chvíle. V posledních letech bylo na něm už znáti, že valem chřadne . . bývalo až bolestno sledovat, jak se namáhá, jak napíná všechny síly, aby se na scéně udržel! K jeho jménu váže se zajímavá vzpomínka — byl-li zesnulý herec prvním Vaškem »Prodané nevěsty«, s nímž sám mistr Smetana úlohu tu studoval. Pro účast na barikádách v roce osmačtyřicátém prchl z vlasti, stal se hercem v německé společnosti a vrátil se do Prahy po otevření prozatímního Národního divadla, při němž působil s plným zdarem jako operetní tenor. Kysela jako herec a regisseur získal si jméno velice zvučné a patřil k nejpopulárnějším hercům v Praze i na venkově. *r.*

Toto číslo vydáno 22. ledna 1904. OBSAH: VÁCLAV ŠTIKA: Hasičská pravdila. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: MILAN FUČÍK: Mensa academica. — VÁCLAV ŠTECH: Divoká kachna. Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: ROBERT SCHLOSSER: Tři akvarely pro Nár. Besedu.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKARNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

POMSTA.

Moře, jak se rozpomínám,
když jsem sedal na tvém břehu,
a hru vln tvých pozoroval
v mlhy třásni, v slunce žehu!

Věčně stejné v svojí kráse,
propůjč rytm svůj písni mojí,
on je duše všehomíra,
která trosky v celek pojí.

Velký rytmus vln tvých, moře,
býval vždy mým ideálem,
rytmus v písni, rytmus v žití,
jen když v souzvuku vše stálém!

V duchu vidím tvoje divy,
jak v snu přivírám jen oči,
z dálky řev — a jako tigr
vlna valící se skoči.

Nežli nadám se, břeh ztopí,
zahalí jej v perel prachu,
roztříštěna zpátky letí
v tříšti smaragdů a nachu.

Nová v zápětí jí spěje,
s novým hřměním se zas tříští,
škeblí, medus, řas a travin
změť jen zbývá na bojišti.

Duj v mou píseň, staré moře,
rytmem svým, jenž duší všeho,
tím řiď sny mé, ať v tříšť splynou
vlnobití nesmírného!

Po tvém břehu, sivé moře,
ráda bloudívala Svana,
ať z mlh rubáš tebe halil,
čelenka ať zlatá rána!

Gurův štěpný sad se táhnul
až k tvým břehům v buků směsi,
plochý břeh, jen v málo místech
tísněn nízkých skalin tesy.

Jako v škebli záliv malý
se tu tajil osamělý,
jednotvárnou písní vlny
k němu stejným taktem spěly.

Dolétly, se rozrazily,
zvířily se, zase ztichly,
v buků šum ta jednotvárná
píseň vpadla, sotva vzdychly.

Svany oblíbené místo!
Střecha otcovského domu
v šeru snětí kyne, dále
věže starého ční Jomu.

Je tu skoro jako doma
a přec spolu jako v dálce,
buky, dům — tam dálné moře,
obé v listů i vln válce.

Stále zní to, stále zpívá
jednotvárně vždy a stejně,
ale Svaně je tu blaze,
milo, ticho, čarodějně!

Ráda mezi buky bloudí,
ráda na pobřeží těká,
ráda tiché ve zátoce
na rostoucí příboj čeká.

Ráda nechá potřísniti
sobě kalnou moře rosou
nožku svou, již nastavuje
lupen růže, vlnám bosou.

Ráda sbírá, co dá moře,
ať to škeblí šperk či tráva,
ale z všeho nejraději
sedí tu a naslouchává.

Sedí, hledí v nekonečno,
kterak bílé plachty táhnou,
přes obzoru kraje dálné,
jakby spadly v hloub, se nahnou.

Sedí, hledí, mračen pluky
jak se honí po blankytu,
archipely celé hoří
a se taví v žhavém svitu.

Sedí, hledí, bílí ptáci
snášejí se ke stožárům,
hýkajíce v dálku letí
v náruč nových proudů svárům.

Sedí, hledí, velké vlny
jak se vznoří a jak mizí,
myšlenkami s nimi táhne
v kraje vzdálené a cizí.

Slyší, kterak se to v dálce
sváří, šumí, vzdychá, pere,
syčí, šoumá, tryská, vrší,
v hádce proudů tisíceré!

Jakás píseň vykoupení
velká píseň síly, zdraví
kypí z toho — ten ryk moře
nade všecko Svanu baví.

Kterak z temna se to valí,
kterak z hluboka to duní,
bílý sloup jak osamělý
nad tmavou tam hraje tůní!

Kterak chumáč pěn se vzepne
do výšky a zpět se kácí,
buchne do vln, až jich kotouč
vzdychna z hloubky zaburácí.

Kterak mořská vlašťovice,
sotva kraj si křídel skropí,
letí popraškem tím vlahým,
až se v novou peřej ztopí.

V tyto zjevy hledí Svana,
tyto bájné zvuky slyší,
v dívčí snění zkolébána
buků rodných ve zátiší!

Snové dívčí! Bílé pěny
vzbouřeného oceánu,
jak se rozhoříte leskem,
obloha jak zorou k ránu!

Snové dívčí, vonné květy
zářící a plné rosy,
hodny, aby andělové
vznášeli se po vás bosi!

Snové dívčí, visiony
čistých duší nedotknuté,
jak se vlníte a pnete,
jak ty mořské vlny zduté!

Jak ty mořské vlny bílé,
jak ty ňader vlny svěží,
pod kterými přehluboko
srdce dívčího taj leží!

(Pokračování).

VÁCLAV ŠTECH :

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Přišly z Vídně anonymní listy. Sírou a čoudícím dehtem psané. Bylo v nich pověděno, z jakých to močálů přilétla v jeho manželské lože Lomnitzrovic holubička. Bylo tam o útěku jejím do Salzburku, hnusné povídačky o titěrném kavalírku, o jednání otcově, byly tam detaily páchnoucí stokou — v Karneolově lebce tenkráte se honili jen ohniví netopýři.

Zaprísahal, hrozil — ženu na kolenou prosil, aby mu řekla pravdu, aby mu pověděla vše, sliboval jí světy, odpuštění, zapomnění, řekne-li mu prostě a kajícně, je-li pravda, co tu stojí v těchto hrůzných epištolách — ne! ne! ne! ozývalo se ze skály jejího záporu, potoky slz omývaly slova negace, přísahy je spojovaly.

Karneol zajel do Vídně. Postavil se před Lomnitzra, před jeho syna, před matku své ženy — stropy se až prohýbaly jeho zaklínáním. Volal na ně mstu nebes, hrozil, že Jehova se těžce dotkne jich všech a celého rodu, nepovědí-li mu pravdu. Všecko, co bylo jeho, dával jim za poctivé přiznání — ne! ne! ne! padalo tu na jeho hlavu jako krůpěje ledové.

Vlásku pravdivosti nepřiznali Lomnitzrovi ohavným těm zprávám anonymů. A vlásku též se nedohmatal Karneol svým zvídáním. Na policii vídeňské ničeho mu neřekli. Neprozradili z akt slůvka. V Salzburku též nikdo na nic se nepamatoval. Paměť tu Lomnitzer svými penězi na choulostivých místech úplně sežehl.

Karneol se konečně tedy uklidnil. Ale jenom pro svou ženu, pro její rodiče a pro ostatní svět. V podzemí jeho duše doutnalo podezření dál.

Hlídal spánek své ženy. Bdíval nad jejími sny, špehoval, co mluví v nich, zkoumal, nedovedou-li ho tato kmitavá světélka k pravdě — a zase se vracel k doutnákům sklíčen na mysli, stravován pochybnostmi, umrtvován děsivými podezřeními.

Elsu Lomnitzrovic byl svedl s rovné cesty uniformovaný kavalírek několika slovy. Až se divil, jak brzy se přešlo od zdvořilostních salv k útoku na tuto pevnost, která neměla ani tušení o strategii, taktice a výzkumném manévrování.

Elsina krev byla přesycena dobrodružností. Tajně jí služky a přítelkyně přinesly tolik románů, že se nemohla žní lásky ani dočkat. A protože poručík nerozpakoval se skočiti z první kapitoly románů hned k závěrkům, pro které spotřebují spisovatelé tolik pomlček, skočila s ním.

Rodiče jí nechávali tolik volnosti, proto tak rychle zrála, všetečné očí viděly pod každým krovem kouřiti se z mis lásky — když poručík fukl na srdíčko — ani se hlavy neptala, je-li takový spěch do Salzburku . . . . .

Ani to jí pořádně nevyvětralo mozek, co následovalo. Teprve, když v rodinné radě jí řekli, že jí nezbývá než skočit do Dunaje anebo vzít si Karneola, počínala chápat, že na ni osud cení nějak zle zuby. Ona chtěla poručíka, toužila po lvech, kteří ve vyžehlených náprsenkách klanili se před ní k zemi, ona snila i po nějaké korunce nad svůj monogram, a tady jí pojednou nabízeli ustaraného člověka z Prahy, o které se ve Vídni ví, že je až šediva svými zármutky a stýskáním.

Ale tu již vlak jel jako blesk. Tehdejší salzburský byl proti tomu vlekoucím se hlemýžděm — naznačila-li, že nechce Karneola, že se ani jediného ze svých snů nevzdá, byl tu již otec s děsnými hrozbami, matka s nářkem, bratr a sestra s výčitkami.

Což opravdu provedla něco tak hrozného? A není skutečně z této studně jiného vysvobození než v náruči toho člověka, z jehož šosu se trousí písek, o kterém sice celá rodina vypravuje, že je zlatý, ale který je jí protivný k smrti? Cítila Karneolův písek za nehty, mezi prsty, svědil ji v očích, tísnil ji ve vlasech, v zubech jí skřípěl.

Karneol jí připadal tak nějak pomačkán jako stará bankovka. A nyní to měl býti její muž. Ten jí měl povědět, co jí jenom naznačil onen báječný oficír . . . . .

Ne, nevezme si ho! nevezme!

Lomnitzer měl na takové tuhé hřeby deset kleští. Když to nešlo kovářskými, vzal hladké z anglické ocele, blýštící se jako operační instrument, pak sáhl po jemných klíšťkách jakoby šlo o drť zaběhlou v pokožku. Po hrozbách vysvětlivky, pak výčitky, pak trochu prošení, potom ostré výbuchy hněvu, pak logické vývody, otcovské rozklady.

Pak nepodajnou hlavu dal skropiti matčinými slzami, zase vzal Elsu do práce, až změkla jako dort ve víně.

Teď viděla, že skutečně provedla hroznou hloupost nerozvážným zájezdem svým v Salzburk. Všecky sny jejího mládí byly ty tam

jako když uletí knoflíček těsné rukavičky. Teď opravdu nebylo jiného výběru než mezi potupou vídeňské společnosti a mezi Karneolem. O snové — ó touhy!

— — — — — —

Ostatní už do ní vpravili lehce jako do talentované žačky divadelní školy. Karneol nebyl vůbec znalcem žen — zde ho ke všemu oslepovala záře Lomnitzrova domu — proto se šňatek odbyl hladce jako vzorně nastudované představení.

Byla tedy ženou velikého boháče! Dobráčka, jak soudila, člověka, kterého lze jistě ovinout kolem prstu jako pentličku. No, uhlídám, uhlídám — pomyslila si — jak přijdu k svému při účtu svého života, pomyslila si mladistvá panička.

Ale brzy poznala, že Karneol nedovolí, aby se účtovalo bez něho. Krásná žena, z níž jenom svítila Vídeň — město požitků, lehkomyslného užívání, divokých štvanic za rozkošemi, plýtvání penězi, časem, zdravím a zásadami, brzy měla jasno.

Co chtěla, co se jí uzdálo, po čem zavzdychla, to vše jí shrnul k nohám sice Karneol — ale po těch hrozných dopisech z Vídně, sepial ji v železa svého dozoru.

Hedvábí, zlato, ekypáž, nádheru bytu, závrati zábav — všecko bylo tu, jak si přála — ale u všeho Karneol!

Poněvadž pro své obchody musel zůstati dalek židovské plutokracii pražské, která se tu soustřeďuje jen kolem německých ohňů — poněvadž chodil v českých barvách, z nichž šlo na paní Elsu úzko, prometaly její vlečky v masopustě tedy vídeňské sály, její démanty musely do vídeňských divadelních loží, a letní vyjížďky její musely míti cíl na březích jezer Solné Komory, kam miliony Vídně a sebevědomí vysoké byrokracie putuje pro kyslík — ale všude s Karneolem! Co chtěla vidět, uzřela. Moře, Paříž, Londýn, věčné sněhy, věčné léto — vše jí ukázal. Průlety Italií, Švýcarskem, zájezdy do severních mlh následovaly, když po nich vzdychla.

Ale ani na krok se při tom od ní neodloučil Karneol.

V doutnáku stále ještě dřímala žhavá tečka. Když se jim po roce narodila dcera, zdálo se, že už i ta shasla, že ji radost udupala, ale některé neopatrnosti mladé paní zase záhy pak posadily Karneola na koně žárlivosti.

Ó, nikdo mu nenamluví, že se něco před jeho svatbou nestalo. Nikdo z něho nevybaví nedůvěru. Vida, jak zajiskří se její oko, kmitne-li se kolem ní důstojnická šerpa — ejhle! jak se jí rozedmou krásná ňadra, když hejsek nějaký, protivný svou ulízaností, pověsí se binoklem do jejich lože — zde toto fračisko příliš ji tiskne k sobě při valčíku, již tančí podruhé — u sta hromů: po třetí!

Já hlídám! připomínal jí ve společnosti zrakem. S oka se mi nedostaneš! volal na ni pouhým sevřením úst — a v slovu svém stál. Na řemeně svého dozírání ji držel všude a všady, až z toho šly na ni časem křeče. Ale Karneol neslevil. Slzy, výčitky, hrozby, přísahy a ruce sepiaté ničím mu nebyly.

Stále v pancíři svého žárlení, věčně na hlídce a jen ve zbrani byl u své ženy. Na minuty měl spočítáno, kdy se odkud ona musí vrátiti, kudy musí přijíti, kde v tom a tom okamžiku objevit. Kontroloval ji, otázkami zaplétal, nadbíhal jí a stopoval.

Ničím se z těchto ok nevyprostila. Mdloby, nemoc, zoufalé výkřiky — všecko bylo marno a bezvýsledno. Nepovolil — neslevil.

Z počátku nikdo netušil, vida tento párek kloniti se z landauru, baviti se v divadle, hovořiti na promenádách — že tu jen Othello stále stíní svou Desdemonu. Ale časem vnikli domestikové v tyto skryté kobky jejich manželství, ze zlomků v řeči, z posunků v nestřežených chvílích, z povzdechů a zážehů očí vyčetli, co zavírali desaterou pečetí. A pod novými pečetěmi poslali dále, čeho se dopátrali.

A tak si konečně oddychli lidé spokojeně, když doslechli, že štěstí těchto dvou lidí má polštáře z jehel. Karneol denně že tyto ocelové hroty kalí jedem své žárlivosti, která mu vraždí bdění horečnou mrákotou a spánek odhání z dřímot.

Paní Elsa pokoušela se vyléčiti muže i vzdorem. Ba i — Bůh sám ví, kdo jí to poradil — zahrála si s některými tanečníky, usmála se významně na nějakého dvořila, snad i dostala opravdu hlad zapovězené lásky, snad se v ní rozpěnila vídeňská krev — ale tu poznala, že je Karneol člověk, který nedovede jenom hrozit. Vyňal z kasy úžasný revolvér, ukázal jí, že je v každém jícnu po náboji s olověným žaludem, dvěma třemi slovy jí oznámil, že tato ocelová šelma skočí na ni, svolí-li k jedinému dotknutí cizího člověka. »Já půjdu pak také, ale ty přede mnou!« dodal, přiloživ jí na vzdorné čelo hlaveň tak těsně, že několik minut ukazoval pak rudý kroužek, kde se na ni podívala smrt.

Paní Karneolová se k pokusu svému nepřiznala — z rodiny její nikdo slůvka nepronesl — ale žárlivost mužova na cestu lásky ji také nepřivedla.

Byl jejím hlídačem, ale ničím více. Stál u železné klece, chlubivými pohledy jí říkaje denně, že z těch prutů ocelových není cesty než přes jeho rakev.

A to nitilo v ní vzdor. Tím mocnější, poněvadž jej musela tajit. Nebyla té hloubky,

aby pochopila, co jí káže povinnost, ona, kteráž jednou ovlažila žíznivé rty nedovoleným milováním, nedovedla vzpomínku na toto víno úkradkem vysrknuté vypálit ze svého mozku. Naopak, věznění Karneolových pohledů a výstrahy jeho dráždily ji k žádostem triumfu nad tímto žárlením, v krvi jí houstla tělíska planoucí po odvetě na tom poli, ze kterého na jejího muže vyskakoval ďábel.

Když se jí narodila dcera, utuchla nějak tato lačnost zlé odsluhy. Ale sotva minulo půl roku, hořelo v její duši zas.

Za rok se jim narodila dcera druhá, ve čtvrtém roce hošík. V pátém roce tyto dvě děti odnesl si však záškrt. V těchto smutcích povadlo její vzdorování, tak že na nějakou dobu nastalo mezi manželi smíření. Ale ve dvou letech na to, jako druhou mízou vypoceny, byly tu nápady na odskok z manželské ctnosti zas. A ty již žhavou Vídeňačku nepustily. Tím méně, když po smrti obou rodičů nebylo tu nikoho, kdo by jí byl časem přišel probouzet svědomí. Sestra ve Vácově provdaná skoro ani nepsala, bratr, který se ujal vídeňského závodu, měl jiné starosti než aby kontroloval, činí-li Elsa v Praze pokání za hříchy svého sedmnáctiletí.

Byla jim oběma nějak nepohodlná, vždyť ji museli prodat pod falešnou deklarací, zbavit se jí úskokem: zboží tak ničemně znehodnoceného. Odkutálelo se daleko od stromu toto jablíčko, jež první vítr tak snadno srazil, protože bylo červivo . . . . . .

Tato osamělost jí jádro neozdravila. Naopak — prosta i všech vnějších opor — tím spíše a tím častěji pomýšlela na to, že své řetězy přetrhá — jen jak se naskytne příležitost.

Ale hlídač její nespal. V kase si stále hověl připravený mstitel, v Karneolově oku byly věčné výstrahy a němé hrozby. Zkus to! říkal jí svými zřítelnicemi. Paní Elsa se pak jen sklonila s výrazem bolestným, jakoby to byl u něho výkřik ze zimničné dřímoty — výkřik, na který se neodpovídá, který se nevysvětluje a nevyvrací . . . . . (Pokračování.)

VÁCLAV ŠTIKA:

HASIČSKÁ PRAVIDLA.

Humoreska.

(Pokračování.)

Mihulka dokouřil cigaretu a melancholicky pokyvoval hlavou. Klapzuba se nevracel. »Ten si to asi vypije za nás oba,« pomyslel si Mihulka. I Kobliha si povšiml, že se Klapzuba dlouho nevrací.

Konečně přišel. S vážnou tváří usedl ku psacímu stolu, bylo na něm viděti, že ví něco velmi důležitého, že to však nikomu nesmí povědět. Na Koblihu a na Mihulku si ani nevzpomněl. Tito vylezli opatrně jeden za druhým ze staré registratury do listovny.

»Já už to obstaral,« pravil Klapzuba důstojně, »voni, Mihulka, jdou si už zase nahoru a voni, Kobliha, mně dojdou pro tabák.«

Klapzuba mluvil k nim studeným, úředním tónem. A také nepřístupným. Čelo mu zvráskovatělo, pod tím čelem ukryto bylo úřední tajemství. Klapzuba věděl skutečně všecko. Když přišel k přednostovi, poklepal mu tento na rameno, vtáhl jej do kouta k oknu a tichým, důvěrným hlasem se ho ptal, je-li pravdou, že kdysi býval velitelem místních hasičů.

Klapzuba překvapeně se zadíval na přednostu. Býval skutečně velitelem hasičů, býval také velitelem veteránů, ale když se sem dostal nový berní, takový ctižádostivý berní, zvolili velitelem berního. Jeden rok u veteránů, druhý rok u hasičů. Klapzuba se stal s nouzí pokladníkem okr. šlovacího spolku, což za moc nestálo.

Když přednosta zvěděl, že byl Klapzuba opravdu velitelem hasičů, zablýskly mu oči vniterním pohnutím. Chce-li se někdo vyznamenati, musí se chápati všeho. Přednostovi připadlo na mysl, že by mu mohl Klapzuba, jehož úředních schopností v zásadě zneuznával, svým hasičstvím nyní pomoci.

Přednosta však byl rozeným diplomatem. Klapzuba přece nesmí věděti, že se přednosta v něčem nevyzná. To by pak byla pěkná disciplina!

»Sie, Klapzuba,« povídal mu kroutě líbezně očima, »voni sedějí v pozemkové knize, kouřejí fajfku, můžou sirku odhodit do plivátka, protože teď se muší všecko dělat do plivátek

a hned tu může povstat voheň! Já na tohle už dlouho myslel, přednosta muší myslet na všecko, přednosta je za všecko zodpověden! Kdyby to tu všecko zapálili, jich by zavřeli a dostali by se před porotu, víme, ale mně by se ptali, proč jsem na nich nedával pozor! A tomu se muší předejít. Já jsem přednosta a na mně všecko leží, kdyby voni na příklad utekli s »geldbuchem,« budou se mně nejdřív ptát, jest-li jsem »geldbuch« revidiroval a já bych musel udělat »bericht«, že utekli s geldbuchem revidirovaným, což by jim přitěžovalo.«

Klapzuba dojat kýval hlavou. Přednosta drobnými krůčky procházel se po kanceláři.

»Voni na příklad jsou inšpektorem kanceláří,« pravil po chvíli zastaviv se před Klapzubou, »voni mušejí vědět, co kde leží a stojí. Vědí voni na příklad, kde máme tady koše na vodu?«

Klapzuba se ulekl. Tato otázka přišla příliš nečekaně, než aby mohl odpovědětí. A přece viděl plátěné koše na vodu denně! Visely přivázány u stropu dole v chodbě a žebřík, těžký, dlouhý žebřík byl u nich.

»Alzo«, zabručel přednosta vítězně, »voni ani nevědí, kde jsou a to je při týhle věci hlavní věc. Co pak by příkladně dělali, kdyby to tu všecko chytilo vod tý jejich fajfky?«

»Set-sak dědku,« pomyslil si Klapzuba, »nač on na všecko nemyslí! Tohle tady nikdy nebylo, aby soudce tady na něco myslel! Každý seděl ve své kanceláři a podpisoval! Kdežpak by si nebožtík pan sudí Keller na takovouhle věc vzpomněl.«

»Alzo, voni mlčej,« ušklíbl se přednosta, »a pak řeknou páni, že já na všecko koukám, že já jsem na všecko přísnej! To by to tu pěkně vypadalo, kdyby tu nebyl přednosta! Jo, jo, vyhořelo by to, všecko by to vyhořelo, kdybych já na to nedohlíd'!«

Přednosta nadšen sám sebou, začal se opět vítězně procházeti po kanceláři. Klapzuba se potil a mlčel. Mlčeti bylo jeho velikou služební ctností. Kancelista Pirkhán, jenž při listovnické zkoušce propadl, tvrdíval o Klapzubovi jízlivě, že mlčel i při listovnické zkoušce a proto že ji udělal. Ovšem Pirkhán propadl, protože nemlčel.

»Takhle to dál nejde,« prohlásil náhle přednosta, »voni mi udělají seznam přes všecky stříkací potřeby, zavolají si Koblihu, ten jim všecko ukáže, seznam předložejí mi do tří dnů a zrovna mi napíšou, co by se s tím vším mělo dělati, kdyby hořelo. Ale, rozumějí, všecko to provedou tak, aby o tom nikdo neměl ani tušení.«

»Poslušně prosím, rozumím,« zašeptal Klapzuba.

»Mlčet budou,« rozkřikl se přednosta, »mlčet budou i kdyby jim někdo hlavu uřízl.«

»Poslušně prosím, budu mlčet a všecko sepíšu.«

»Ale toto napíšou tak, aby se vědělo, co k čemu patří a co se s čím dělá! Jako na příklad řekněme: »žebřík!« To napíšou, jaký je to žebřík, jak je dlouhý, kam by se postavil, kdyby začalo hořet a co by se na tom žebříku dělalo? Taky nezapomenou, že tu máme kriminál a že je naší první povinností, dbát na to, aby nám nikdo při vohni neutek. Prohlédnou si všecky místnosti, ale tak, aby to nebylo nápadným, vezmou si k tomu Koblihu, ten jich všade provede, ale mušejí dělat, aby taky Kobliha neměl ani tušení! Voni jsou jedinej, jemuž takovou věc můžu svěřit, Pirkhán by to roznes po celým městě!«

Přednosta se odmlčel, jakoby ještě na něco vzpomínal. Byl velice spokojen se svou myšlenkou. Já budu jediný, pomyslel si, který to udělá podle všech pravidel hasičství. Beztoho to dají nahoře prozkoumat odborníkovi a ten hned pozná, že rozumím všemu. Ano, ano, to moc platí, když člověk rozumí všemu!

»Tak, teď můžou jít,« povídal rozveseleně, »radš nechají ležet tabulárky, ty se neztratí, však já si to zodpovídám, a udělají můj rozkaz!«

Klapzuba se uklonil a pospíchal dolů do listovny. Na chodbě setkal se s kancelistou Pirkhánem. Domyslel se, že mu schválně vlezl do cesty, patrně jej očekával. — Zamračeně mu poděkoval na pozdrav.

— »Tak co to je?« vyhrkl Pirkhán nedočkavě. — — »Nic to není,« odpověděl Klapzuba důrazně, »je to ouřední tajemství!«

— »Ale jdou s ouředním tajemstvím k čertu,« vyjádřil se Pirkhán neuctivě, »však já se to dozvím a pak jim to řeknu.«

Klapzuba pokrčil rameny a spěchal dále. »Ty bys taky rád všecko věděl,« pravil si v duchu, »tobě kdyby to tak řekl, budeš s tím běhati z oddělení do oddělení a zejtra už si to budou zelenářky na trhu vypravovat. Jako tenkrát s tou bábou, když bylo tady to tahání! To to mušel říc doma paničce, ta to řekla kontrolorce od berního úřadu, kontrolorka to řekla berňové, berní to řekla kaplanovi, kaplan farářovi, a div, že to z kazatelny neohlašovali!«

»Však já se to dozvím,« pomyslel si zase Pirkhán, »Klapzuba aby tak něco smlčel. Večer to řekne v hospodě a zejtra to budeme vědět.«

Avšak zmýlil se. Klapzuba mlčel jako hrob. Umínil si, že ani do hospody nepůjde. Znal se, věděl, že by všecko vybleptal, až by se napil, a tady šlo o důležité úřední tajemství. Byl důvěrou přednostovou nesmírně poctěn.

Kliden však nebyl. Sepsati inventář hasičských potřeb v soudě zdálo se mu právě tak těžkým asi jako sepsání básně na oslavu přednostových narozenin. Na takovou věc »šiml« v registratuře není, to věděl určitě, a pak neběželo jen o sepsání inventáře, hlavní věcí bylo, sestaviti podrobný způsob hájení hořícího soudu. Nejhorší bylo, že musil mlčeti, že měl celou věc provésti v tajnosti, aby nikdo neměl tušení . . . Došel by k někomu, poradil by se, ti tam nahoře by mu to dali nějak do péra. Sestavilo by se to, všecko se dá sestavit!

Tak seděl Klapzuba hluboce zamyšlen v listovně a čím více přemýšlel, tím více poznával, že mu nic kloudného nepřipadá na mysl. Kobliha seděl také jako přikován u pracovního stolku. Tušil, že se něco děje, přemítal, že snad běží o něho — jinak si neuměl Klapzubovo mlčení vysvětliti. Tajemství Klapzubovo tížilo záhy celý soud. Když přednosta před pátou hodinou odešel z kanceláře, obcházel kancelista Pirkhán všechen soudní personál a zvěstoval každému, »že se zase něco děje.« Situace byla toho odpoledne nesmírně choulostivou. Každý honem zpytoval svědomí, zda by snad on . . . Někdo tvrdil, že to bude k vůli Klapzubovým dluhům, jiný hádal, že to k vůli Koblihovu pití, houževnatě však tvrzeno, že disciplinární přečin byl spáchán v listovně nebo v exekučním a doručném oddělení.

Klapzuba seděl v listovně jako duch. Nehnul se odtamtud ani po šesté hodině. Všickni byli dávno doma a Kobliha stál u vrat, hodlaje soud na klíč uzavříti. Teprve o půl sedmé pohasla osvětlená okna listovny, Klapzuba vyšel na chodbu.

— »Dobře, že jsou tady,« povídal Koblihovi ledabyle, aby neměl Kobliha nejmenšího tušení, »právě jsem jich chtěl zavolat, aby mi přinesli nějakou svítilnu. Muším si prohlédnout, co tady máme proti ohni, tuhle se o tom ve spolku mluvilo a teď mám zrovna na to chvíli. Zavřou si vrata, vezmou ňákyho »gonkáře«, a prohlédneme to.«

Kobliha zabručel něco nesrozumitelného.

— — »To toho najdeš,« pomyslel si, »on už začíná jako náš starej! Teď, když je čas, aby se každý chystal do postele, mám ho tady provádět s lucernou.«

— — »Lucernu nemám,« řekl nahlas, »ale vezmu z kuchyně lampičku.«

Za chvíli přišel s lampičkou a s trestníkem. Klapzuba netrpělivě přešlapoval v tmavé, špatně osvětlené chodbě.

— »No, tak,« povídal Koblihovi mrzutě, »nejdřív mně okážou ňáky ty vodovy koše!«

— — »Byly tu,« pravil Kobliha neochotně, »ale, kdo ví, kde je jim konec. V celku jich tu bylo pět, ale shnilo to, — jak by to neshnilo! Viselo to tamhle u stropu na tom háku.«

Klapzuba se podíval na strop. Chodil tou chodbou sice denně několikráte, ale nikdy mu nepřipadlo, koukati se na strop. Teď se tam podíval.

— »Ale, vždyť tam tři koše dosud visí,« vykřikl radostně. Skutečně, tři koše se tam houpaly, a u nich dlouhý žebřík, zavěšený na řetězích. Trestník pozdvihl lampičku a svítil do výše, aby lépe viděli.

— — »Ba jo,« pravil Kobliha resignovaně, »jsou tam, no, když tam jsou, tak je nikdo nevezme. Sloužím tu už pětadvacátý rok a ještě se neztratilo ani stýblo. Kdo by to taky bral!«

Klapzuba se díval zamyšleně nahoru. Pak vytáhl notes a zapisoval si: Tři koše, z plátna, visí na stropě na skobě, jeden žebřík, dřevěný, dlouhý . . .

»Mh, mh, to je chyba,« zabručel mrzutě, »já muším mít míru od toho žebříku!«

Strop byl klenutý a vysoký. Rukou se naň nedalo dosáhnouti. Všickni se naň nesmírně tesklivě zadívali, a dlouho nikomu nic nepřipadalo.

— — »Kdyby mě někdo vzal na ramena,« prohlásil konečně trestník, »já bych se tam dostal a přeměřil bych ho.«

Myšlenka tato byla dobrá, jisto však bylo, že Kobliha trestníka na ramena vzíti nemůže. Musil se tedy odhodlati k tomu sám Klapzuba. Dal trestníkovi skládací metr, trestník s kočičí obratností vyšplhal se na jeho ramena a měřil žebřík.

— — — »Poslušně prosím, pět metrů,« hlásil, seskočiv dolů, a Klapzuba zapisoval to pečlivě do notesu.

— »A kde jsou ty dva koše, co tu nejsou?«

— — »Ty jsou pryč!« odpověděl Kobliha; »kdo pak by hlídal koše, to bych tu musel bejt celej den a koukat furt do stropu! Tady přejde divnýho lidu . . .«

Kobliha mluvil pravdu.

— »No, když jsou pryč, tak jsou pryč,« prohlásil Klapzuba rozumně, »tak je ani nebudu zapisovat, že jsou pryč, aby z toho nebylo zas nějaké potahování. Jenom aby nebyly v inventáři, to by byla pěkná kaňka.«

— — »Nejsou, kdež pak by byly,« tvrdil Kobliha horlivě, »vždyť to patří všecko hasičům, soudu to nepatří! Když se před třiceti lety zakládal tady spolek hasičů, tak jim město dalo takovýhle koše, a pak se to rozvěsilo po domech. Ten žebřík jim také patří!«

— »Mh, mh,« zabručel Klapzuba, »to je něco jinýho, to když to patří hasičům, tak nám to můžou hasiči každou chvíli vzít!«

Při tom si v duchu povídal, že to by bylo vlastně nejkratším rozřešením této nepříjemné

věci. Když tu nic není, nemůže o tom sepsati inventář a nemůže tak spisovati, co se s čím má dělat! To jen stačí, aby tu věc nějak u hasičů pošťouchl a hasiči si to vezmou. Velice se mu tato myšlenka zamlouvala.

— »A víc tu není, co by se dalo potřebovat při ohni?« zeptal se Koblihy.

— — »Nic tu není! Stříkačku má obec, žebříky mají hasiči, tady se nikdy nic takového nekupovalo.«

— »Ani žebřík tu není?«

— — »No, žebřík tu je, to je ten, co po něm loni utekli cikáni, je tam ještě, ale ten patří pokrývačům, zapomněli ho tady.«

— »Mh, to je zvláštní,« pravil Klapzuba zřejmě rozradostněn, »tak tu vlastně našeho není nic!«

— — »Ale není, kdež pak by bylo! Však tady ještě nehořelo, proč pak by taky hořelo! Naše to není, a kdo by to zapaloval! Však to beztoho samo spadne.«

Kobliha mluvil velice přesvědčivě. Klapzuba mu v duchu úplně přisvědčoval. Čte přece »Prager Abendblatt« už dobrých dvacet roků a nikdy nečetl, že by někde soudní budova vyhořela. A o těchto věcech je tam vždy všecko! Četl sice leckdy, že tam a tam hodlá se soudní budova sama rozbořit, jinde zase, že ohledávala stavební komisse sesutím hrozící soudní budovu, ale nikde a nikdy nečetl, že by někdo polil soud, řekněme petrolejem a pak že soud vyhořel. Někdy dokonce četl, že se někde bude stavěti pro soud nová budova.

(Pokračování.)

FR. HERITES

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XIV.

Říšský poslanec Václav Novák ubíral se z budovy vídeňského parlamentu obklopen svými přáteli. Mluvil dnes, měl panenskou svou řeč a obstál skvěle. Celá jeho strana mu gratulovala a vyslovila uznání. Hájil ohnivě národ svůj a potíral kovovými údery národnostní odpůrce i nepřátelskou vládu; při tom však mluvil tak věcně a znalecky hluboce o předmětu národohospodářském, o který se jednalo, že i na protivné straně vzbudil úctu k sobě a sám ministr při Novákových odborných vývodech proti jeho předloze plamenně metaných, pohyboval tak hlavou, že v tom bylo více přisvědčování než odporu, více »ano«, nežli »ne«.

Novák byl vzrušen, rozechvěn. Odpovídal jen stiskem ruky a úsměvem, v kterém každý spatřovati musel jásot duše činem právě vykonaným povznešené, ale v němž on sám cítil i jakousi hořkost, na duši jeho dlouho již spočívající a zde hlodající. Když potlesk zasedací síní parlamentu z lavic poslanců i z lóží a galerií po skončení jeho řeči nejhlučněji burácel, pozvedl oči naproti k jedné z lóží a postřehl letmo, kterak Rachel rukavičkou pravé ruky několikrát dotkla se rukavičky levé, sotva slyšitelně zajisté, ale jemu bylo, že z celé té salvy tleskajících rukou slyší jedině údery těch dvou něžných, malých dlaní své zbožňované ženy.

Paní Rachel Nováková nahnula se do předu, jakoby k muži svému chtěla se pohybem tím přiblížiti a její oči, rty, celá její tvář měly výraz spokojenosti a štěstí; byla také opravdu spokojena a šťastna plně v tom okamžiku a hrda na svého manžela, který na místě vynikajícím byl se znamenitě tak přivedl k platnosti. Pohled Václavův na Racheli chvíli utkvěl, takový teplý, vroucí pohled, plný lásky a vděčnosti. Paní Rachel Nováková seděla vedle kontessy Szároszy, s níž byla ve Vídni seznámila se a v přátelské styky vešla; kontessa opravdu nadšena, súčastnila se živě potlesku málo dbajíc, že takové zasáhání vznešených loží do jednání parlamentu, ke všemu ještě platící oposici, není právě obvyklé, ani chic a že brejle presidenta parlamentu s jakýmsi přísným úžasem na lože se obracejí.

Novák sličnou kontessu Szároszy, proslavenou vídeňskou krásku, neviděl ani nepoznával, viděl jen svou ženu, svoji Rachel a její dlaně sebe se dotýkající a tam v srdci jeho sladkou hudbou se ozývající.

Za paní Novákovou z pozadí lože vynořil se hrabě Henig; byl patrně s někým tam v rozmluvě a nyní přistoupiv, vpadl do postřehnuté hned nálady tím, že dolů rukou kynul řečníku, který s tribuny rychle sestoupil.

Hrabě Henig opustil lóži a spěchal mezi poslance, jimiž se k Novákovi protlačil a nedbaje toho, že náleží k straně, která závazně

pro všechny členy své strany smluveno, že pro to, co Novák právě tak slavně potíral, bude hlasovati, ačkoli také skončenou právě řeč vlastně ani neposlouchal, slovy nejvybranějšími kolegovi blahopřál.

Václav Novák byl přirozeně unaven, umdlen. Byl by nejraději hned se vzdálil, avšak jednalo se o blízké již hlasování, vyžadující nutně jeho přítomnosti.

Viděl z místa svého, na které se odebral, že choť jeho odchází, s přítelkyní svou loži opouští. Chtěl vyjíti aspoň k východu od loži, aby jí ruku podal a stiskl, do očí jí pohleděl, avšak byl již volán parlamentní komisí své strany. Když hlas svůj na váhu položil a do šatny odcházel, aby svrchní kabát oblékl, hrabě Henig kmitl se kolem něho směrem opačným v patrném spěchu z venku do zasedacího sálu se vraceje. Byl dávno již pohřešen; jméno jeho bylo dle abecedy vyvoláno, avšak hlas nebyl položen — vyvolaný nebyl přítomen, což vyvolalo v kruzích poslaneckých jistě politické výklady, ano nebylo nepozorováno jeho jednání vůči přednímu oposičnímu řečníku, Václavu Novákovi.

V skutečnosti hrabě Henig neměl nijak ani z daleka úmysl porušiti disciplinu své strany a způsobiti jí snad nesnáz. Politika byla tomuto velkostatkářskému poslanci vůbec španělskou vesnicí, o tu nechal starati se jiné; nehlasoval jedině proto, že se omeškal službou kavalírskou k dámám, jež provázel ke kočáru, paní Rachel Novákovou a kontessu Kláru Szároszy. Na neštěstí stala se vládě nehoda, i počítána právem na vrub několika liknavých poslanců, mezi nimi Henigа, kteří, ačkoli hlasy pro vládu zajištěné byly tentokráte dobře spočteny a na každém jí záleželo, hlas svůj neodevzdali.

Václav Novák ovšem též si povšimnul, že hrabě Henig nebyl při hlasování. Když pak z parlamentu vycházel, uhodl ihned i příčinu; spatřil z okružní třídy již do vnitřního města zahýbající kočár, v němž poznával bílá pštrosí péra na klobouku své paní.

Kolegové Nováka provázející přemlouvali jej, aby s nimi, v společnosti jejich, zašel do kavárny, kde v hodinu tu odpolední, po schůzi parlamentu, pravidelně se scházívají a také on s nimi tu meškává. Dnes by tak záhadno bylo, nejen přečíst si všechny zatím došlé noviny, ale i pohovořiti si o situaci, jež nastala Novákovou řečí, vymluviti se o tom, co se všecko mělo říci a co se vůbec mělo státi, což po schůzích nejen u příslovečných městských rad, ale též u poslanců bývá tak příjemno a vábno a někdy prý se přiházívá zvlášť okatě.

Novák nenechal se přemluviti, uvedl důvodem potřebu naprostého klidu několikahodinného k duševnímu i tělesnému svému zotavení; až večer slíbil, že na určito přijde do klubu. Sedl do nejbližší drožky a jel domů, do hôtelu, v kterém bydlel.

Cesta vedla směrem, kterým před tím paní Nováková odjížděla; hôtel nalezal se na druhé straně města, blíže nádraží Františka Josefa.

Rachel bude jistě doma. Snad jí mohlo napadnouti, že muž půjde dnes z parlamentu přímo domů, bude chtít promluvit spíše s ní samotnou, než s jinými, v touze po tom, aby z úst jejích vyslechl slovo uznání, souhlasu, obdivu snad, ale co nejvíce: lásky.

Není pochyby, že Rachel nalezne v hôtelu, kam ji kontessa Szároszy jistě zavezla.

Bude jej očekávati již netrpělivě, nedočkavě. Vyjde mu naproti ze svého pokoje, jak zaslechne kroky jeho předsíní. Obejme jej, kolem krku mu padne, políbí jej plna lásky, a on vášnivě, bouřlivě polibek ten jí vrátí . . .

A dnešek ztráví již jen sami dva spolu, nikým nerušeni, jenom ve společnosti vlastní. Do klubu nepůjde a nikam vůbec. Jen s ženou chce býti dnes, ji jedinou míti u sebe, aby všechen ples své duše vyjásal, do duše její přelil a jasem srdce jejího své srdce opojil.

Václav Novák vesnil se do svých obrazů a představ. Zdálo se mu, že vůz tak pomalu se klátí po dlažbě ulice, ačkoli drožkář, znaje koho veze a jist mimořádným spropitným, jako by byl uhodl Novákovy myšlenky, jel jako zběsilý po asfaltové dlažbě klouzající pod kopyty jeho vychrtlého koníka.

V málo minutách stanuli před hôtelem.

Novák ani se nezeptal u vrátného, je-li paní doma, rozběhl se z drožky hned ke schodům a nahoru. Zastavil jej hlas upozorňující, že nemá klíč od svého pokoje a vrátný přišouravse zvolna podal Novákovi, co od něho si vzíti opomenul, na co opravdu v roztoužení svém zapomněl.

Přijal klíč s tváří odvrácenou, cítil, že se červená rozpaky, jistě už všichni ti lidé v hôtelu uhodli, že spěchá k své ženě, že nejde do pokoje svého, ale vletí do pokoje jejího.

Ale dal se tomu sám do smíchu. Ať vědí nejen zde v hôtelu, celý svět ať vidí jej v tomto okamžiku touhy a lásky. (Pokračování.)

FEUILLETON

NA ZÁCHRANU SPUSTLÉ KAPLE V „KAJETÁNCE“ U PRAHY.

V VI. seš. loňského ročníku »Památek archaeologických a místopisných« upozornil kanovník vždy věrné kapitoly na královském hradě pražském p. dr. Ant. Podlaha na praubohý stav staré zajímavé kaple. Ve známé a kdysi populární zahradě »Kajetánce« (za bývalou Strahovskou branou) stojí spustlý zbytek krásné kdysi stavitelské památky ze 17. století, o jejíž původu kolovaly nejbizarnější pověsti. Jak dr. Podlaha píše, byl lidu neobyčejný tvar kaple nápadný i vybájil si o ní, že prý jest to mešita, kterou Karel IV. vystavěl pro mohamedánské vyrabitele koberců, jež byl do Prahy povolal. Odborníkům zase byly nápadnými architektonické detaily románské, jež tu spatřovali. Jimi dal se r. 1871. svésti B. Grueber, jenž kapli tuto pokládal za starou románskou stavbu a vyslovil o ní domněnku, že byla pohřební kaplí kláštera Břevnovského.

Zjištěno je, že kapli roku 1666 zbudoval hrabě Bernard Ignác Bořita z Martinic, syn defenestrovaného, pro řeholníky theatiny (kajetány). Architekt A. Baum uveřejnil první správný úsudek o stavbě této (ve »Květech« roč. 1871). »Byl tehdáž u nás obyčej,« píše Baum — »že církevní stavby, v katolickém světě zvlášť ctěné, se napodobily, jako na příklad hrob Jerusalémský, dům loretánský, Betlem atd. — vše prý ‚dle originálů až na palec věrně vyměřeno‘. Podobně se dělo také s kaplí P. Marie Öttingské . . . První pohled poučuje nás, že jest to napodobení okrouhlé stavby románské. Stavitel ale slohu tomu nerozuměl a též i sloh ten napodobiti nedovedl; byl příliš zahloubán do slohu renesančního, než aby do tvaru slohu románského se vmysliti mohl. Portálek v polokruhu sklenutý spočívá na sloupech toskánských, tympanon již dávno zmizel, přístřešek též okrouhlý spočívá dle vzorku románského na krakorečkách. Článkování přístřešku a obrazy na krakorcích jsou zvláštní míchanice slohu renesančního. Osvětlena je kaple lucernou mnohostrannou, v poměru k celku mohutnou, opatřenou okrouhlými okny dle vzoru románského do zdi zapuštěnými.«

Kaple v „Kajetánce“ u Prahy.

Zbytky, jež na naši dobu se zachovaly, popisuje dr. Podlaha v »Památkách« takto: Od základů až do výše 8·2 m. jest kaple půdorysu kruhového. Z části v zemi jest prostora 3·05 m. vys. s osmi výklenky kolkolem. Z nároží výklenků vycházejí široké pásy tvořící hvězdicovitou podporu stlačené klenby. Na klenbě znatelny zbytky baroknich bezcenných maleb. V každém poli jest po andělu. Jeden drží v levici knihu, na níž nezřetelný nápis. Každý s andělů má v rukou nástroj umučení. Do této prostory vede nízký vchod od strany východní; dolů sestupuje se po pěti stupních. Podobný vchod se stupni vedl také se strany západní; vchod tento jest zazděn. Podzemní tato prostora osvětlena jest s obou bočních stran nízkými, segmentem překlenutými okny. Průměr dolejší této části, která tvoří jakýsi podstavec kaple, obnáší — sílu zdiva v to počítaje — 9·5 m.; průměr vnitřní její

prostory i s hloubkou výklenků 7·66 metrů. Prostora hořejší má kolkolem ve zdivu rovněž osm polokruhových výklenků 4·3 m. vysokých. Výklenek na straně západní se nalézající přerušen jest vchodem. Portál vchodu (viz naše vyobrazení) ozdoben jest po stranách toskánskými sloupky, jež nesou tlustý obloun lemující polokruhový závěr vchodu. Nad tímto oblounem táhne se polokruhová, mocně vysedlá římsa, spočívající na konsolách trojlupeny ozdobených. Na splávku této římsy vytesány jsou jetelové trojlisty. Zdivo podzemní prostory tvoří mohutný trnož kaple a jest nahoře obloženo obrubou z velikých opukových tesaných kamenů 2·55—2·90 m. dlouhých, jež tvoří o něco vysedající sokl hořejšího zdiva. Uvnitř do výklenku severovýchodního vsazena jest kamenná mensa oltářní na dolejší hraně šikmo sříznutá; pod ní jest prázdný prostor. Ve výklenku v pravo od vchodu jest okenní otvor nahoře segmentem uzavřený, nyní zazděný. Otvorem tím otvíral se pohled z někdejší lodi k oltáři kaple. Zdivo oblé části přechází šikmou částí ve vysoké zdivo osmiboké široké lucerny. Lucerna překlenta jest klenbou polokruhovou bez žeber. Výška od podlahy ku klenbě obnáší 10·5 m. V každém boku lucerny jest po jednom románském, silně vyšpaletovaném a polokruhově sklenutém okénku. Dlažbu kaple tvoří cihlové šestiúhelníky. Zdivo kaple skládá se dílem z lámané opuky, dílem z cihel.«

Jak torso kaple v »Kajetánce« nyní vypadá, ukazuje naše vyobrazení. Jak vypadávala v době své slávy, vidno z jiného našeho obrázku. Jak již z posudku Baumova víme, je kaple napodobeninou románské kaple ve starém a známém poutním místě v Horním Bavorsku (Starý Ötting). Gotická loď s věžičkou na střeše a otevřená chodba zmizela v době, kdy v držení kaple byl Václav hrabě Kaunic, jenž koupil ji r. 1821 od občana Nataliho, jenž mnoho dobrého pro kapli učinil. Málo chybělo a byla by vzala za své i nynější kaple. Ze záznamu Strahovského opata Benedikta Pfeiffera se dovídáme, že chof hraběte Kaunice, které ani kostel ani služby boží, v něm se občas konající, po chuti nebyly, byla příčinou, že loď chrámová i s otevřenou chodbou byla odbourána. Motyka již již měla namířeno na vlastní nynější kapli, když v tom v čas přišlo veto úřadů, jež zbourání kaple nedovolily.

Když pan dr. Podlaha psal o kapli v »Kajetánce«, uklouzl mu povzdech, že asi i tuto památku stihne osud jiných zajímavých staveb. Ale nebylo souzeno, aby kaple zmizela s povrchu zemského. Bývalé svatyně ujal se totiž s obdivuhodnou energií pražský kněz, jenž všemožně se o to stará, aby kaple byla obnovena a vrácena svému bývalému poslání. Nejdůležitější a včasný krok učinil Klub za Starou Prahu, jenž požádal zemský vybor, aby parcelaci pozemků vily »Kajetánky« povolil jenom s tou výhradou, že pro vždy kaple tato zůstane zachována. Zemský výbor nařídil pak okresnímu zastupitelstvu smíchovskému, aby této žádosti bylo vyhověno. První dar kapli učinil stavitel p. Josef Linhart ze Smíchova, jenž věnoval románské dvéře s pěknou mříží a skly, tak že bude do vnitřku kaple viděti i když bude uzamčena. Dvéře tyto jsou přesně slohové a bývaly kdysi ozdobou románské rodinné hrobky Richtrovy na hřbitově v Košířích. Jak bude kaple vypadati po své obnově, ukazuje nám kresba, kterou zhotovil architekt p. Ferdinand Šamonil.

J. Hasina.

♡

ČINOHRA V NÁRODNÍM DIVADLE.

Statistický přehled představení v Národ. divadle vykazuje:

Roku	přestavení vůbec	činoher vůbec	činoher českých	čes. kusů hráno	od autorů
1883-4	431	237	118	28	17
8884-5	431	220	84	18	9
1885-6	457	218	98	28	14
1886-7	469	220	118	30	14
1887-8	476	229	109	33	16

Portál kaple v „Kajetánce".

Roku	představení vůbec	činoher vůbec	činoher českých	čes. kusů hráno	od autorů
1888-9	431	221	69	22	14
1889-0	452	221	72	29	16
1890-1	481	192	90	27	19
1891-2	496	201	61	23	16
1892-3	541	209	91	30	19
1893-4	507	258	118	48	24
1894-5	516	236	124	49	28
1895-6	490	228	112	41	25
1896-7	519	267	135	43	28
1897-8	512	244	122	36	20
1898-9	551	257	118	39	21
1899-0	474	250	105	25	19
1900-1	493	258	119	30	18
1901-2	487	236	63	26	15
1902-3	453	218	90	33	17

Kaple v „Kajetánce“ r. 1820.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

— **Nově nalezené české verše ze století XVII.** Při nové katalogisaci pražské universitní knihovny podařil se dr. Spiridionu Wukadinovićovi zajímavý objev. Ve výtisku díla »Emblemata physico-ethica, hoc est, Naturae Morum moderatricis picta praecepta, à Nicolao Taurello Montbelgardenei... observata et vario conscripta carmine. Editio secunda. Norinbergae Typis Christophori Lochneri. MDCII,« přišel mezi různými rukopisnými přímětky na řadu 62 latinských distich s českým překladem ve dvojmo rýmovaných čtyřřádkách. Překladatel domníval se tlumočiti Petrarku, v jehož dialogu »De remediis utriusque fortunae« disticha ona tvořívají integrující část na způsob ‚argumentů‘ jednotlivých hlav. Dr. Wukadinovićovi povedlo se však srovnáním různých vydání spisu Petrarkova i německých, hollandských, maďarských a švédských překladů distich zjistiti, že autorem trojverší těchto jest Johannes Pinitianus, zemřelý v Augšpurku 1542 v stáří 64 let. Pinitianus je zároveň autorem německých čtyřverší, a verše jeho objevují se poprvé v augšpurském vydání zmíněného spisu Petrarkova, »Das Trostbuch« etc. 1539. Překladatel český není znám; vpisovatel distich latinských i čtyřverší českých do zmíněného exempláře, Joannes Baptista Marchia de Serra v Lipsku, sotva jím byl; zdáť se, že neovládal úplně jazyk český a také ostatní záznamy rukou jeho jsou jen latinské a německé. Pocházejí z r. 1670, kterýž rok jeví se terminem ad quem. Exemplář dostal se do universitní knihovny z kláštera Augustinianů. Verše české, jichž doba povstání omezena je takto krajními letopočty 1539—1670, blíží se formou překladu německému, ale jsou tak dalece samostatné, že Wukadinović nazývá je volnými parafrazemi. Nejsou

čistě theologické a při všem mravokarnem tomu základním znamenati v nich milou navnost, jakousi svěžest, ba i humor. Ukázkou uvádíme (pravopisem dnešním):

13. De librorum copia.

Mnoho kněh a málo mozku
právě to přísluší oslu,
bázeň Boží a ctné mravy
za knihu jsou lidem dány.

44. De scriptorum fama.

Sepsal-li's kdy jaké knihy,
ne hned's Doktor hoden viry.
Čiň to prv, co jinejm veliš,
sic sebe sám zlým podělíš.

46. De variis titulis studiorum.

V školách mezi literáty
pokora za nic neplatí,
každej hledí Stupně Slávy,
by byl dost nevtipné hlavy.

Objev Wukadinovićův, jenž nabývá ceny tím, že právě z doby dotyčné nemnoho máme památek veršovaných, uveřejněn bude s bližšími bibliograficko-literárními údaji v příštím sešitě Jagičova »Archiv für Slavische Philologie«.

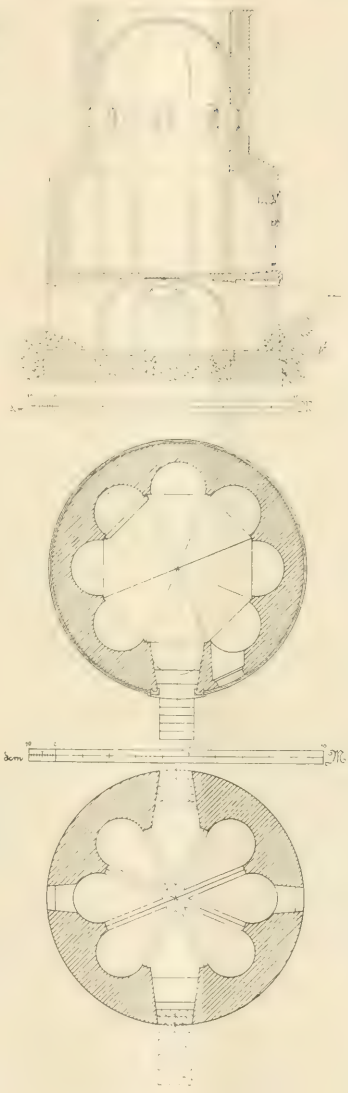

Řez a půdorys prostory hořejší a podzemní v „Kajetánce".

Nejčastěji hraná dramata českých ochotnických jevišť. V letech 1895—1903 dosáhly z repertoiru Máje většího počtu představení tyto hry: I. Vážná dramata celovečerní: Závět (212 představení), Vojnarka (141), Maryša (139), K. H. Borovský (124), Směry života (121), Písmákova dcera (113), V. Hrobčický z Hrobčic (99), Vina (89), Peníze (86), J. K. Tyl (84), Zlato (54), Honza v zakletém zámku (51), Martin Luba (53), Ideal (46), Jiný vzduch (44), Služebník svého pána (41), Otec (37), Probuzenci (31), J. Výrava (29), Princezna Pampeliška (28), Sůl nad zlato (28), Drama čtyř chudých stěn (26), Návrat (25), Gazdina roba (24), Emigrant (23), Závrat (20), Na Valdštýnské šachtě (17), Čest (16), Bartoš Tuřanský (16), Márinka Válková (16), Pomluva (15), Vojtěch Žák (15), Její pastorkyňa (14), Zlatý déšť (14), Nový život (13), Rozklad (13), Útok zisku (13), Vykoupení (13), Byl jednou jeden král (12), Olga Rubešova (11), Sněhurka (10), Svět malých lidí (10). II. Veselé hry celovečerní: Třetí zvonění (321 představení), Na letním bytě (303), Palackého třída (189), Jedenácté přikázání (182), Vodní družstvo (142), Přítěž (126), Ohnivá země (119), Rodinná vojna (91), Mořská panna (79), Éra Kubánková (76), Kulatý svět (65), Naši furianti (64), Kontrolor spacích vagonů (62), Podskalák (54), Vpád (43), Neznámá pevnina (39), Olymp (39), Přišla do rozumu (35), Potlouklo (26), Krejčí a švec (23), Dýchánek paní doktorové (22), Pan Měsíček, obchodník (22), Flachsmann vychovatel (21), Břinkalovy trampoty (16), Divadelní vlak (15), Maloměstští diplomati (15), Opuštěný (14), Ravuggiollo (14), Tiché jubileum (14), Křivé cesty (13), Svatojanská pout (13), M. D. Rettigová (11), Pan obecní tajemník (11), Sestřenka (11), Utopený manžel (11), Světa pán v županu (10). — III. Vážná dramata o 1 2 jednáních: Zkažená krev (29 představení), V úskalí (28), Zloděj (25), Sirotčí peníze (21), Přítm (18), Svědek (18), Pohostinsku (15). — IV. Veselé hry 1—2aktové: Malom. tradice (172), Lapený Samsonek (98), Modrá krev (74), Závět Lukavického pána (65), All right! (61), Blázinec v 1. poschodí (52), Mezi umělci (51), Poupě (37), Paní mincmistrová (35), Zvikovský rarášek (35), Na bytě (29), Mlsáníčko (26), Přástky (22), Hrůzostrašná noc (21), Rozveselená rodina (18), Veselohra (14), Jarní píseň (12), Studenti (11).

** **Nejpopulárnější poučná knížka česká.** Dr. Ant. Frič »Malá geologie« vyšla právě v třetím vydání (v komissi Rivnáče, nákladem spisovatelovým). R. 1869 vyšel spis tento ponejprv v Matici lidu, a náklad 20.000 exemplářů

úplně byl rozebrán během pěti let. A v jakých rukou octla se knížka s heslem: »Pojď sem, bratře, a uč se skály znáti!« Nejen v rukou študentíků, ale i v upracovaných rukách lamačů, skalníků a venkovanů, z nichž mnohý stal se nadšeným sběratelem zkamenělin svého okolí. Čechy i Morava jsou ovšem svými bohatě rozčleněnými útvary klassickou půdou pro studium geologie. Což útvary, které chovají uhlí, rudy a minerální prameny; těch zmocní se ihned spekulace a slouží interessům hmotným. Ale i drsný skalník ve skále vápencové neb opukové zamyslí se nad amonitem neb trilobitem, jehož tvar se mu objeví na ploše lomu. Frič vyličil svého času (v Živě 1863) skalníky Berounské a Pražské jakožto prostonárodní palaeontology, i jejich samorostlé názvosloví pro jednotlivé druhy zkamenělin. Na svých přečetných vycházkách geologických rozdával skalníkům svůj spisek, a intelligentnější z nich (vychovaní již Joach. Barrandeem) osvojili si bezpečnou znalost druhů i nalezišť. Ve spise nalezá se na 400 výkresů zkamenělin, hlavně českých, s udáním naleziště, a tím právě vzbudila se chuť sbírati. Mnohý vzácný kus tak zachován vědě a sbírkám domácím. Po rozebrání druhého vydání, jež pořízeno pro ostřejší vystoupení výkresů na lepším papíře, vydáno nyní ve sličné úpravě vydání nové, které dosud, ač málo pozměněné, dobře poslouží pro poznání domácí naší přírody po stránce geologické. *B.*

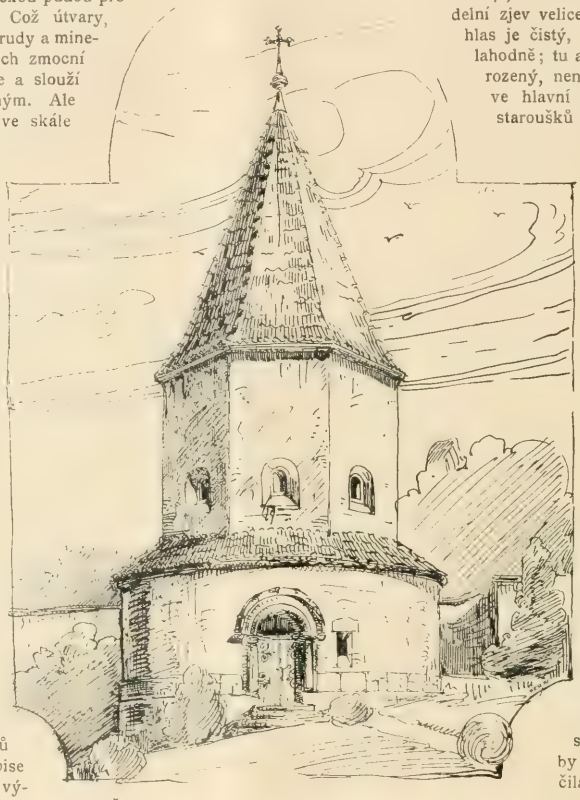

F. Šamonil: Návrh na opravu kaple v „Kajetánce".

:: **Z Nár. divadla.** Slibná naivka, zdá se, že vyvine se ze sl. Anny Sedláčkové. Ve výpravné hře »Děti kapitána Granta« ztrácela se, a nebylo možno jinak, než zmíniti se o jejím debutu s naprostou reservou. Za to zasvítila v roli Jelisavety v Krylovově svěží a roztomilé komedii »Medvěd námluvčím«. Je ovšem na celém výkonu znát, že se mu mladá debutantka naučila jako otčenáši — ale nepopíratelno je, že se tu přihlašuje divadelní zjev velice pozoruhodný. Její hlas je čistý, jasný a pevný, zní lahodně; tu a tam proniká přirozený, nenucený akcent, jenž ve hlavní scéně s jedním ze staroušků až dojímal. Sl. Sedláčková se roli touto v přízeň obecenstva dobře zapsala. Hra její byla sice tu a tam ovšem trochu hranatá, pohyby některé nejisté a neúčelné, ale celek se zamlouval hlavně prostotou. Nebylo tu nic nuceného — role pro ni zkrátka jako stvořená. Bytůstku skutečně navninkou, zeleňoučkou hrála dívenka mladoučká, a valná většina půvabů byla tu čerpána z vlastního fondu. Pro role takového rázu bude jistě novicka vítanou silou, Podle všeho by ji asi dobře svědčila »Myška«. *—r.*

¨ **Karla Aloisa Vinařického »Korrespondence a spisy pamětní«.** K stým jeho narozeninám vydal Václav Otokar Slavík. (Sbírka pramenů ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nákladem České Akademie.) Z chystaných čtyř dílů dosud vydaný první díl korrespondence obsahuje léta 1820 až 1833, tedy dobu, kdy byl Vinařický arcibiskupským caeremonářem. Zvláštní pocit se vás zmocní, čtete-li ty prosté, nehledané listy Václava Hanky, Fr. Ladislava Čelakovského, Jaroslava Langera, Vincence Zahradníka, Fr. Vacka-Kamenického,

J. Jindřicha Marka, Dominika Kinského, Jos. Vlastimila Kamaryta, Šimona Macháčka, Jos. Smetany a mnoha jiných.

Jsou to listy, jež líčí krok za krokem vzmahající se obrození českého vědomí, vzkříšení české řeči a proto jsou nám tak drahé. Spočívá na nich zvláštní kouzlo, jež se vám vybavuje, čtete-li ty blouznivé plány a sny do budoucna. Je to půvab mládí, svěžesti, jíž má každý národ probouzející se k životu politickému a kulturnímu zvláště. Obdivujete se té houževnatosti, stopující určitý, vytknutý cíl té obětavosti vlastenců, jež nezná mezí a pocítíte posvátnou úctu k prvním našim buditelům. Ta odvaha a naivní důvěra v zdar imponuje. Jest rozkošné, jak jazykem nově obrozeným, ale neumělým a chudým, chtějí překládat mistrovská díla cizích literatur, ač mnozí ku korrespondenci ještě užívají němčiny, jíž lépe vládnou. Všude pozorujete zimniční ruch a chvat dohonit kulturně to, co jsme po dlouhá léta zanedbali. Kamarýt sbírá české duchovní písně, Vinařický překládá Vergiliovu Aeneidu a Eklogy, vydává se »Časopis Českého Musea«, kol něhož se soustřeďuje uvědomělá literární družina, založeno vydavatelství knih »Matice Česká«, píší se a překládají divadelní hry a vlastenci uznávajíce osvětovou důležitost divadla bojují za česká představení a umělecké večírky.

Všude vidět tolik lásky k té opovrhované češtině. Jenom z vroucí lásky k mateřštině můžeme chápati tuhý boj mezi iotisty a ypsilonisty, jenom ze snahy zachovati řeč neporušenou, nezměněnou, vysvětlíme si úplné odmítnutí novotářských myšlenek grammatických. Význam české knihy mohutní, literatura se stává ponenáhlu osou a vzpruhou všeho národního života. Vydávají se almanachy, populární spisy a je dojemno pozorovati, jak dětinný optimismus vlastenců, u něhož není ještě ani záblesku kriticismu, hýří chvalami literárního uznání. Spisovatelé tvoří jednu rodinu, v níž všechno je spjato svazkem nejidealnějšího přátelství. Scházejí se, radí se, jak zmocniti se škol, aby pro své snahy získali mládež, budoucnost národa.

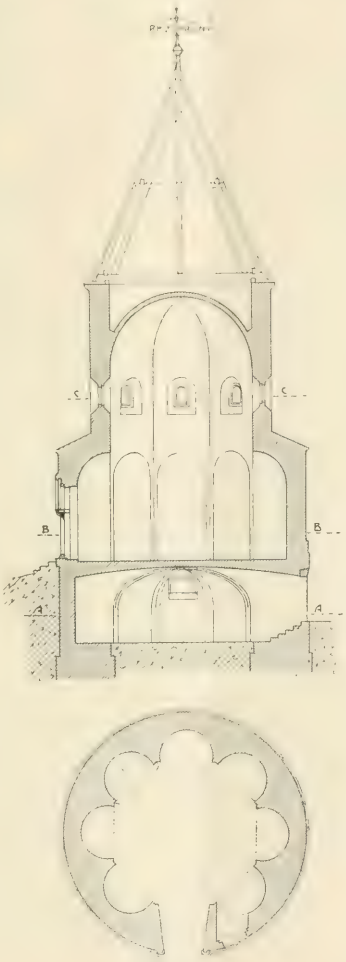

F. Šamonil: Návrh na opravu kaple v „Kajetánce".

A v předu toho hnutí stojí idealní kněží, již pod rouškou náboženství uvádějí do škol utlačovanou mluvu českou; vidíte ty obavy, udrží-li se či nic, zda nepropadne lid germanisaci. Nezoufají však; jsou tak vyrovnáni, že i humor se dostavuje velmi často v jich dopisech. Radost prozařuje každé slovo, třeba že tísněni jsou všichni neurovnanými poměry hmotnými. Jistě zajímavé to doklady o mužích, již stáli jako starostliví otcové u kolébky, kde leželo nemocné dítě, český národ. *N. L.*

!! **Jakub Seifert** dal Společnosti Národního divadla výpověď! Tato zpráva letí Prahou při závěrce tohoto čísla. A rozčileně se vykládá, proč. Nejsou v programu našeho listu zákulisní sensace, proto odvracíme se od těchto domnělých důvodů, avšak prohlašujeme: ze zlaté doby českého činohernictví zbývají v Národním divadle toliko dvě slavná jména: Mošna a Seifert. O jejich nositele nás nesmí oloupiti svévolně nikdo. Kdyby se nám tito vzácní umělci měli zachovati i jenom pro jediné představení v dlouhé době, musí se podniknouti všechno, neboť jejich hra je pro české obecenstvo svátkem. Je-li potřeba k odstranění jakékoli překážky v tomto případě resolucí nebo adress s tisíci podpisy, budou. Je-li třeba jiných zakročení, stanou se. Tuto vlnu af v Národním divadle zažehnají dříve, než se vzedme. Není třeba ani naznačiti, co vše by mohla spláchnout . . .

— **Premiéra v Uranii.** Naši dramatičtí kadeti nemohou si nyní stýskat, že by neměli příležitosti ukázati obecenstvu, co sosnovali. Předměstská divadla s chutí vypraví, co jenom trochu je schopno života, a řada listů referuje pak o těchto událostech jako se kdysi nepsávalo ani o novinkách Národ

divadla. V pondělí jsme byli v Uranii svědky toho, že p. Jos. Skružný napsal dvě aktovky: »Darebák« a »Na lešení«. Co asi dovede diváka zabavit, to poněkud pan autor tuší. Ale v prostředcích je náramně nevybíravý. Některé jeho scény jsou proto až urážlivě nevkusny. Nejvíce mu asi při psaní druhé aktovky tanuly úspěchy páně Šmídových scén na mysli. Ale ať jenom přihlédne, jak i v trivialitách p. Šmídových postav je zrno upřímného humoru a jistá dosis delikátnosti, která dovoluje herci mnoho naznačit, ale ústa nic pustého nepronesou. — Herci hráli s velikou chutí. Režii — jinak velmi horlivé — přihodilo se, že dala z nedostavěného domu růsti k nebi stromům. — Přečetné obecenstvo bylo nadšeno. Ach, zlaté obecenstvo Uranie. Tomu se vždy nejdříve pokloním, když do holešovického divadla vstoupím. *ech.*

Překládají: Jos. Skalák (pro Hejdu a Tučka) Zolův román Pravda. — E. z Lešehradu H. de Regnierův román Mariage de Minuit. Přeložil též řadu drobných prací Multatulových. — J. J. Langner má hotové překlady: Václav Sieroszewski: »Dno nędzy« — »Brzask« a četné drobné novelly. — Stef. Krzywoszewski: »Zmierzch«, »Pani Jula« a četné drobné novelly a skizzy Marya Rodziewiczowna: »Z Głuszy« (Povídky). — Dále překládá a současně s orig. uveřejňovati bude: »Na polu chwały« a »Dwie łąki« od H. Sienkiewicze. »Na Skalnem podhalu« I. a II. serie povídek od Kaz. Przerwy-Tetmajera. — Dále překládá dr. B. Prusík (Jiří Ščerbinský): H. Sienkiewicze »Na poli slávy«, W. Reymonta »Komediantka« a J. Weyssenhofa »Marnotratný syn«.

OHLASY Z DÁLI

»**O dětech literátech**« pojednává ve francouzské »La Revue« známý esthetik Ferriani na základě přečetných školských časopisů, kterých z nejrůznějších zemí a národů sebral bohatou žeň. Ze článku Ferrianiho, jenž zmiňuje se tu souhrnně o časopisech dětí všech čelnějších národů, možno si dobře učiniti pojem o povaze a raçovní jejich odlišnosti. Tak německé školní časopisy přinášejí po většině články kritické, vážně filosofující, mnohdy nátěru hloubavě náboženského a sociálního. Vlašské časopisy a rovněž i francouzské jsou nápadně smyslným duchem prosáklé, mnohdy až obscenní a kluzké. Jsou za to však duchaplnější, vyznačují se espritem a okamžitým vtipem, jenž nápadně se odráží od nemotorné často hloubavosti německé. Belgické listy jsou většinou socialistického nátěru, španělské okouzlují ohnivostí a blouznivým enthusiasmem. V amerických časopisech shledal se Ferriani se známým už duchem praktickým, s positivně zladěným prospěchářstvím, a co zvláště překvapuje, hojné místo zabírá v nich i politika. I obrazová část liší se značně: zatím co v dříve jmenovaných byly illustrace tužkou, barvami či pérem prováděné, překvapují americké fotografiemi. Nezřídka setkáváme se v nich i se články obchodními a národohospodářskými, jimž nezbytným doplňkem bývají i zprávy bursovní. *S.—*

Kaple v Starém Öttingu v Bavořích.

Toto číslo vydáno 29. ledna 1904. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — VÁCLAV ŠTIKA: Hasičská pravidla. — FR. HERITES: Kremen a hlína. — FEUILLETON: J. HASINA: Na záchranu spustlé kaple v »Kajetánce« u Prahy. — Činohra v Národním divadle. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Kaple v »Kajetánce« u Prahy. — Portál kaple v »Kajetánce«. — Kaple v »Kajetánce« r. 1820. — Řez a půdorys prostory hořejší a podzemní v »Kajetánce«. — F. Šamonil: Návrhy na opravu kaple v »Kajetánce«. — Kaple v Starém Öttingu v Bavořích.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

SLAVÍKU.

Od řeky tam, kde šplouná do přívozu,
kdy v květu bez při každém cítit loku,
v měsíční noci, která žití prosu
v pohádku mění ticha ve hluboku,
tvou, slavíku, poslouchám vzletnou sloku!

Svět spí, pad celý spánku do náručí,
hle, v posledním již tamto zhasli domu,
jen tráva šustí, řeka stejně hučí,
a vítr noční táhne vršky stromů,
ó, zpěváku rci, komu zpíváš, komu?

Zda květům jen svou písně liješ tesknou,
těm stromům starým, jara vlahé době,
těm hvězdám, jež tak mihavě se lesknou,
těm mrakům, stínům, které za dne v hrobě,
té celé noci světlé — či jen sobě?

Proč zpíváš jen, kdy svět byl usnul celý?
Zda jenom pak svou tvůrčí cítíš chvilku,
či hrd, jen hluší svěřuješ své žely,
či plachá bázeň chvěje se ti v tílku,
jsi duší zraněných, jsi duší snílků?

Či zhrdáš chválou, básník eremita,
dav necháš zajít pod bezpečnou střechu
a čekáš, hlava všech kdy sny je spita,
že jeden — pravý — přijde ku poslechu?
Ó, pěj! poslouchám bez hnutí a dechu.

CESTOU.

Rychlíkem hřmíme k severu,
pár mil jen od našich hranic,
šero jde podletních večerů,
pohledu do dáli bráníc.

Ale kam zřít je: rovina,
pastviny smutné a holé,
obloha šírá se rozpíná
přes dlouhá, požatá pole.

S radostí oko se zavěsí
jen na ty větrné mlýny,
kolem pod šerými nebesy
řady jich padají v stíny.

Ale jak v soumrak se vzdalují,
zdá se mi náhle, sním v muce,
že se to k jihu k nám vztahují
nesčetné, obrovské ruce . . .

PÍSEŇ.

Tak se mi roztoulaly
myšlénky v dálavy,
jak srny když táhnou večer
ze staré doubravy.

Ze staré doubravy,
sen sníci po věky,
na sešeřené a lunou
zalité paseky.

Sta divných květů kolem
a všecky zářící,
a přeludy zřel jsem tančit
v modravém měsíci.

V modravém měsíci,
po krajce kapradí,
po mechu, který jen vzdychne
a stopu nezradí.

Sta písní létlo vzduchem,
proud ze stříbra byl síť,
a všecko kolem se smálo:
Ó, trhej, stihej, chyť!

Ó, trhej, stihej, chyť
a vem! — ó, nebesa! —
já, starý myslivec, vyšel
bez pušky do lesa!

♡ ♡ ♡

A. PIKHART:

U Doni Emilie Pardo Bazánové.

Slavný francouzský kritik a essayista, akademik Ferdinand Brunetière, navštívil za doby mého pobytu ve Španělích Madrid, aby tam přednášel. Návštěvy té užila pani Doña Emilie Pardo Bazánová a uspořádala na jeho počest soirée; pozvala i mne — horlivého svého překladatele. Soudím, že vylíčení této literární slavnosti bude vítáno nejen lidem od péra, ale i všem, koho zajímají společenské zvyky národů cizích.

Přátelský dopis, kterým mne slavná spisovatelka na slavnost pozvala, určil, abych se dostavil o půl jedenácté večer, tedy v době, kdy u nás ti nejpořádnější načínají už první verš. Pro Madrid to ovšem není doba tak pokročilá, protože tam ruch společenský a pouliční začíná usínati teprv o druhé s půlnoci. Před touto hodinou nelze se po divadle, končícím hodně po dvanácté, navečeřet a trochu si pohovořit.

S pravou českou dochvilností jsem rázem půl jedenácté vkročil do salonu slovutné hostitelky a shledal jsem, že jsem z cizích návštěvníků druhý. Prvním byl důvěrný přítel rodiny, salonní causeur Kasabal (pseudonym, utvořený z jeho jména Abascal). Tehdy jsem ještě nevěděl, že ve Španělsku platí všudy, ne-li známá a u našich soudův už odstraněná čekací hodina, teďy aspoň bezpečně akademická čtvrt, kterou přímo zbožně zachovávají i na př. vlaky, úřady, které mají stanovený čas pro styk s obecenstvem, a divadla.

Potěšil jsem se pomyšlením, že někdo konečně musí přijít první, a s upřímnou úctou jsem se poklonil hostitelce. Paní Doña Emilie Pardo Bazánová jest dáma v létech čtyřicátých, majestátní postavy, energického obličeje, duchaplných, výrazných očí, a vlasů nadobro bílých. Co znamená v literatuře španělské, dovede posouditi jen ten, kdo poznal veškeré její spisy — a těch napsala už celou knihovnu, skládající se ze studií literárních a cestopisných článků, novel a románů, z nichž jen malý díl také u nás z překladů znám jest. Činnost úžasná, obdivuhodná, jak co do rozsáhlosti práce, tak i co do hloubky, uměleckého pojímání a skvělého zpracování.

A při veškeré té práci stačí ještě paní Doña Emilie Pardo Bazánová pěstovati společenské styky, které ve společnosti tak vyvinuté, jako je Madridská, zabírají mnoho času.

Rozsáhlý salon, ve kterém hostitelka hosty vítala, vyzdoben byl jako celý ostatní byt se vkusem nejvybroušenějším. Čeští literáti mi asi stěží uvěří, že byt jejich španělské kollegyně vyzdoben nádherněji — o vkusu nemluvě — nežli nejeden zámek našich velmožů, a že, ač jest domácí paní po rodu hraběnkou, a dalo by se tedy souditi, že bohaté to zařízení zdědila po svých předcích, přece jen dlužno přiznati, že veškerá ta vzácná nádhera jest plodem práce jejího velkého, orlího, tvořivého ducha.

Ve velkém sále povlečeny stěny drahocennými gobeliny, vyzdobeny starými řezbami, starobylými keramickými výtvory vlaskými, byzantským nádherným emailem a maurskými misami kovového lesku, jaké dnes nacházíte jen v museích.

Podél stěny proti oknům uložena ve dvou otevřených dlouhých policích, se kterých roz-

lévaly velké jardiniéry, plné šeříkových květů, omamující sladkou vůní celým sálem, biblioteka autorů — pokud jsem jen letmo konstatovati mohl, španělských, francouzských a vlaských — a snad i jiných, neboť spisovatelka prostudovala a zná světové písemnictví jako professor literatury.

Proti knihovně stojí dvě velké, starobylé, zasklené skříně, naplněné starým křišťálovým sklem, šperky, vějiři a jinými drobnostmi. Dvě malá, ale cenná musea.

Salón se zvolna plnil, a hostitelka se čile proplétala množstvím dam v plesových úborech a pánů v uniformách a fracích, vyzdobených řády a hvězdami, vítajíc, potřásajíc rukou hostů, a seznamujíc ty, kdo se dosud neznali. A ve skvělém tom shromáždění spisovatelů, umělcův, hodnostářův a šlechty nebylo po škrobenosti ani tuchy. Staletý vývoj společenských forem se tu skvěle osvědčoval; vše bylo prosté, jednoduché, nenucené, beze vší strohosti a upjatosti, i beze vtíravé, neklidné důvěrnosti.

Brunetière se dostavil, když už byl sál naplněn, a záhy jej obklopili dámy a pánové, naslouchajíce dvorným slovům slavného hosta. Po chvíli se utvořily menší kroužky, jak je náhoda či náklonnost svedla. V malém takovém kroužku bylo mi popřáno seznámiti se se znamenitým malířem španělským Aurelianem de Beruete. Navštívil kdysi Prahu, zná se s mistrem Vrchlickým a přidružil se proto ke mně se zdvořilostí více než španělskou. Vzpomínal, vyptával se a jevil živý zájem pro naše lidové umění, výšivky, kraslice, krajky . . .

V nadšeném proudu řeči, kterým jsem mu líčil tyto skvosty lidové umělecké práce, jsem se zarazil: Do salonu vešel muž statné postavy, bílého vlasu a kníru; všeobecný šum, hostitelka mu spěchá v ústrety, tiskne mu ruku, a uvádí jej do křesla. Host usedá, z celé stojící společnosti jediný, krom Kasabala, který churaví a hoví si taktéž v křesle. Poznal jsem v příchozím největšího ze žijících spisovatelů španělských, autora četných spisů, z nichž přeloženy do češtiny Pepita Jimenezova, Doña Luz, Zelený pták a Parsondes, — Juana Valeru. Zabuchalo mi srdce. Byl jsem na blízku svého literárního miláčka, kterého bych pro jeho všeobsáhlé vzdělání, ideální vzlet a uměleckou, vznešeně čistou tvořivost porovnal s naším Zeyerem!

Jakmile trochu prořídl počet hostí, kolem jeho křesla se kupících, požádal jsem hostitelku, aby mně představila. Oslovil mne přátelsky, a hned po prvních slovech se omluvil:

»Promiňte, že nevstávám . . . jsem úplně slep! Lituji, že Vás nemohu spatřit!« . . . a upřel na mne pohaslé, velké zraky, truchlivě a matně z pod bílého, hustého obočí vzhlížející.

Nevěděl jsem o tom dosud a zamrazilo mne. Vždyť přece mohutný ten stařec, nyní devětasedmdesátiletý, vydává knihu za knihou, pořádá právě velkou anthologii španělské poesie století devatenáctého a připravuje knihu novou, Elisa la Malagueña! Vyslovil jsem obdiv neúmorné jeho práci, a velký kmet odpověděl mi, že pracuje stále ještě proto, že mu nebe udělilo anděla, který se obětuje a píše, co mu diktuje. Později jsem zvěděl, že tou jeho pomocnou rukou jest jeho dcera.

Juan Valera zná Prahu, kterou navštívil několikráte z Drážďan, když byl vyslaneckým attaché, a z Vídně, ve které zastával úřad španělského velvyslance, a vzpomněl se zanícením krásného obrazu stověžaté naší matičky. —

Zatím vlnilo se množství hostů, seskupujíc se na krátko v hloučky a rozlévajíc se i do vedlejších dvou menších místností, z nichž v jedné jest hojnost zrcadel, starých obrazů a porcelánových sošek, a ve vedlejší, v malém salonku, stojí zase velké skleněné skříně, v nichž vyloženy staré šperky, vzácná drobotina, drahocenné hříčky a pod. Jako kuriositu podotýkám, že jsou ve skříních těch i misky, naplněné nevsazenými drahokamy.

Na zatleskání hostitelky nastalo v saloně ticho a vše se obrátilo k čelné jeho straně. Tam vystoupil černovousý, elegantní muž a jal se přednášeti. Don Jaime, mladistvý syn hostitelčin, mne poučil, že to je básník Emilio Ferrari, který po španělském zvyku přednese vlastní verše . . .

Byl to zvláštní obraz — ta elegantní, četná společnost, naslouchající pozorně básníkovi, an tlumočí vlastní skladbu!

Tu jsem poprvé uslyšel čistou, ani dialektem, ani všední nedbalostí neznešvařenou výslovnost kastilskou a libozvuk a zvonivost španělského verše, který klade daleko větší váhu na lepost výrazu a líbeznost zvuku, nežli poesie národů nerománských.

Po deklamaci mi autor ochotně slíbil opis přednesených básní a svolil, abych je přeložil. Nemoha do této črty překlad vtěsnati, uveřejním jej jinde.

Po té přednesl humorista Luis de Cuenca žertovnou báseň, líčící namáhání archeologa, aby vypátral význam záhadného nápisu v zastrčené kapli, a na to se ujala deklamace dáma, krasavice dokonale španělského typu. Postava prostřední, pružná, ebenový vlas sčesán přes uši a svinut v týle v uzel, z pode kterého stranou čněla řada růžových poupat. Oko černé, hluboké, ovroubené temným, širokým pruhem, nos jemný, orlí, ústa drobná, brada poněkud ostrá. Byla to Alicia de Longoria, dáma z bo-

haté rodiny kubánské a po nějakou dobu člen vybrané společnosti madridské.

Zadeklamovala živě a výrazně několik básní Zorrillových a jiných španělských, jakož i francouzských, a ukončila deklamaci básní Vicenta Mediny z Cartageny, psanou nářečím murcianským a vystihující po mém soudu dokonale skleslost a skličenost venkovského lidu španělského po poslední válce.

Báseň nepřednesla jen — zahrála ji. Začala sedíc na křesle a klesala, klesala, takže poslední slova pronášela polo ležíc na zemi, s hlavou chabě skloněnou, očima polozavřenýma a hlasem zmírajícím.

Poetické požitky dokončil markýz de Cerralbo recitací své básně Arco romano de Medinaceli.

Ale i o požitky méně etherické bylo s dostatek postaráno. Kolem dvanácté pozvala hostitelka hosty do jídelny, položené za malým salonkem. Ve velké, dlouhé síni, vyzdobené stejně bohatě a vkusně, jako byt ostatní, stál ohromný stůl, pokrytý množstvím mis a podnosů se studenými pokrmy masitými a cukrovinkami. V rozích podával se bouillon, čaj, káva, čokoláda, šampaňské, různá sladká vína i bowle a mandlová mléka (tak zv. horchatas). Vše znamenité, a hlavně cukrovinky, jejichž přípravou Španělé, většinou střídmí a hojného, sytého jídla nevalně milovní, vynikají.

Ale ač mne zajímala i jednotlivá jídla, na příklad uzená kýta s nitkovitými žlutými nudličkami ze žloutku a cukru (huevos hilados), poutalo přece moji pozornost mnohem více, jak bylo na stůl přistrojeno. Mezi stříbrnými, těžkými misami a příbory byl totiž sněhobílý ubrus poházen volně a nepravidelně množstvím čerstvých růží, karafiátů, jasmínu, heliotropu a květin jiných a to tak krásných a vonných, jak je lze spatřiti jenom ve Španělích.

Zušlechtilo a zlíbeznilo to jaksi tu prosaickou chvíli vytápění strojů, jejichž doživotními strojvůdci jsou nebohé naše dušičky.

Po tomto osvěžení vrátila se společnost do velkého sálu poslechnout recitace další a bavit se v pausách vesele a nenuceně.

Odbíjela právě druhá s půlnoci, když jsem se rozloučil s hostitelkou a novými svými známými, a po celou jízdu do hotelu tanuly mi na mysli . . . ne ty nádhernosti uměleckého domova slavné spisovatelky, ani zvučné rhytmy přednesených básní, — ale ty dvě ztrnulé, smutné, nevidomé oči španělského literárního velikána, který i ve tmách kmetského života pracuje a tvoří obdivuhodně, a sám slep, pěstuje pro zraky čtenářstva svého květy barev nejnádhernějších.

VACLAV ŠTIKA:

HASIČSKÁ PRAVIDLA.

Humoreska.

(Pokračování.)

K čemu tedy hasičská pravidla, pomyslel si. Okamžik tak bojoval sám se sebou, upokojoval se, těšil se.

Zamyšlen kráčel domů. Hasičský žebřík a tři vodní koše divoce se prohánějí jeho myšlenkami. Bohužel však nebylo v jeho hlavě kromě těchto divoce poletujících čtyř předmětů pranic jiného. Toho dne Klapzubovi večeře nechutnala. Sotva se najedl, zmizel do pokojíčka vedle kuchyně, kdež se uzamkl.

Usedl ke stolu a přemýšlel. Vzal arch papíru a po dlouhém uvažování napsal do prostřed:

»Seznam věcí hasičských.

1. jeden žebřík, dřevěnný, pět metrů dlouhý,
2—4. tři koše vodní plátěnné, staré.

Předměty shora popsané nachází se ve stavu prostředním, a patří městským hasičům.«

Dlouho přemýšlel, než-li napsal těchto několik vět, když však byly už na papíře, bylo mu volněji. Bylo to aspoň něco, dnes ještě o tom bude rozvažovat, snad si ještě na něco vzpomene a zítra to dopíše. Už po třetí nacpával dýmku, když mu bleskla hlavou nová myšlenka. Připsal nahoře římskou I a psal dále:

»II. Účel věcí hasičských.

a) ad 1.) po žebříku se leze. Přistaví se k oknům prvního štoku a vyleze se po něm nahoru. Když je oheň nahoře, může se po žebříku lézti také dolů.

bo ad 2. až 4.) vodní koše jsou na vodu. Napumpuje se do nich voda a s tou se leze po žebříku ad 1.), když hoří. Polévají se z nich věci, které už hoří, aby nehořely a věci které nehoří, aby nechytily.«

Klapzuba dopsal a hluboce si oddychl. Tělem rozprostřela se mu příjemná únava.

»Pak se řekne,« povídal si v duchu, »že duševní práce člověka neunavuje! Jen ať se teď na mě někdo podívá! Jsem utahaný, jakobych tahal celý den párový fiakr.«

Vypustil z úst několik kotoučů dýmu. Byl sám se svou prací spokojen.

»On je to rozdíl,« pokračoval v myšlenkách, »udělati něco podle »šimla« a udělati něco jen tak z hlavy! Já vím, že by tohle Pirkhán nikdy nesvedl, to by mohl nad tím sedět do půlnoci. On se jen dovede člověku vyšklíbnout! Já vím, že až to dám pozejtří našemu starému, napíše na to »describatur« a přivlastní si to za své vlastní peří! To by doveď každý, toť se rozumí. Ale co dělat? Člověk musí mlčet! Kdybych takhle já chtěl promluvit, co já toho příkladně vím! Ale kam s tou flintou, vrána vráně očí nevyklove, našinec musí mlčet, kdyby udělal sebe lepší věc! Našinec doslouží čtyřicítku a pak mu řeknou, aby šel! Tak to chodí!« —

Klapzuba si totiž odnesl do pokojíčku kromě péra a inkoustu také třílitrový džbán piva. Čím více popíjel, tím tesklivější se stával. Byli lidé, kteří tvrdili o Klapzubovi, že na Sylvestra při nejkomičtějších výstupech odložených přes půlnoc, pláče.

Toto melancholické naladění vyneslo mu na papír další odstavec s nadpisem:

»III. Provazy.

»Provazy v odstavci prvém ad I. sice uvedeny »nejsou, ale jsou při provozování hasičství ve»lice potřebné. Provazy můžou býti delší nebo »kratší a kdo s nima zachází, ovinuje si je »kolem těla. Leze se s nimi po žebříku ad I.) »1.) a když se vyleze do prvého štoku, provaz »se někde uváže. Po provaze spouštějí se lidé, »uzle a jiné předměty.«

Klapzuba odložil zase péro a napil se.

»Já to udělám ještě obšírnější, než jak to starej poroučel,« povídal si v duchu. »Ono se řekne: Provazy! Ale kdo by si na to vzpomněl! To už muší mít člověk v péře! Je to opravdu zvláštní, že si tak hned na všecko vzpomenu! Kdybych tak seděl ještě dýl, tak bych toho napsal ještě víc. Ono muší být na všecko dost času, za tři dny se taková věc nesfoukne. Aspoň tak čtrnáct dnů kdybych na to měl, to bych toho napsal.«

Džbán byl vyprázdněn, Klapzuba šel spat. Druhého dne ráno vstal o šesté hodině. Spal vůbec celou noc neklidně, hlavou honily se mu sny jako vichřice. Zdálo se mu ovšem, že hoří soud, a on že leze s provazem kolem těla ovinutým do prvého poschodí. Přednostu přivázal si provazem na záda a opatrně s ním lezl po žebříce dolů. Sie, Klapzuba, povídal mu přednosta na téhle cestě, co jsme si, odpustme si! Nikdy bych byl neřekl, že jsou oni takovej šlechetnej člověk! Jinej by mě nechal za tu poslední disciplinárku uškvařit! Jak slezeme dolů, udělám »bericht«, aby jim byl ten »verweis« v »standesausweisu« hned vymazán, voni mají »fähigkeiten« na »ausgezeichnet«, já jim je dám, já k tomu udělám pořádnej »begründung«.

Tento sen byl velice živý. Alespoň tvrdila Klapzubova choť ráno, že ji Klapzuba tlačil v noci ustavičně na svá záda. Když však se Klapzuba probudil, rozplynul se sen, zmizel vděčný přednosta, zmizela neobyčejná kvalifikace. Jenom arch papíru zůstal s načatými hasičskými pravidly.

Hrdě kráčel Klapzuba toho dne do kanceláře. Na cestě potkal kancelistu Pirkhána.

— »Tak co, ještě to nepovědí?« oslovil ho Pirkhán.

— — »Já nic nevím,« mávnul Klapzuba odmítavě rukou, »jaky tajnosti! Já těch tajností nadělám nejmíň! To bych já moh prstem ukázat, kdo nadělá nejvíc tajností!«

— »No, snad nemyslejí, že já!« pravil Pirkhán rozhorleně. »Já, když něco vím, tak to řeknu každymu, však on mně proto nikdo hlavu neutrhne.«

To je právě ta chyba, pomyslel si Klapzuba. To bych tak pochodil, kdybych ti to řekl, to bys to pěkně roznesl po celym městě! To zas má starej pravdu, Pirkhánovi se taková důležitá věc svěřit nemůže!

— »No, tak si to nechají,« pravil Pirkhán, »když myslejí, že se tim vyznamenají. Ale já si to budu pamatovat!«

Rozešli se jaksi napjatě.

»Však ono se ti to stříbrovství nevyplatí,« pravil si Pirkhán v duchu, »to on tě teď starý k něčemu potřebuje a proto mu jseš teď dobrej, ale až tě nebude potřebovat, odkopne tě jako shnilou hrušku! Tak to dělá starej každymu, to s člověkem promluví, jakoby s ním chtěl srdce rozdělit, když něco potřebuje, ale jak dosáhne, co chtěl, kopne člověka rovnou do břicha! Jste vy oba hezký panáčkové!«

Přednosta byl toho dne velmi dobře naladěn. Hned ráno odešel ke Klapzubovi do listovny, což Pirkhán pozoroval s netajenou žárlivostí. Pirkhán alespoň vždy tvrdíval, že přednosta chodívá do listovny jen proto, aby pomlouval s Klapzubou ostatní úředníky.

V takové okamžiky chodíval nás Pirkhán varovat před Klapzubou.

»Už je tam zas,« říkával tajemně — »už jsou zase pohromadě. Ten tam dole nahučí mu toho vždycky plnou hlavu, a pak to není se starým k vydržení! To si udělal starej moc pěknýho kancelářskýho inšpektora, uvidějí, pane segretář, že odpoledne přijde Klapzuba inšpicírovat kanceláře! To on vždycky, když mu trochu otrne, a starej mu ukáže lepší tvář, naroste mu hřebínek, a není s ním k vydržení! Inu, je to holt četník, to se hned pozná!«

Pirkhán býval totiž šikovatelem u pěchoty, kteréžto povolání bylo v jeho představách čestnější, nežli bývalé povolání Klapzubovo. Klapzuba to zase tvrdíval o svém bývalém povolání a opovržlivě naznačoval o Pirkhánovi, že býval »jenom fedvéblem«, dodávaje k tomu za obzvláštních okolností »a povídá se, že byl jenom u hudby«, což bylo zajisté v jeho očích povoláním nejméně důstojným.

Pirkhán mluvil o Klapzubovi pravdu. Přednosta skutečně docházíval do listovny, aby se u Klapzuby dozvěděl o ostatních úřednících. Ovšem, stávalo se to jen tehdy, když se Klapzuba hřál na výsluní jeho přednostenské přízně. Co spolu mluvívali, bylo tajemstvím. Kobliha musil vždy odejíti, a mimo to se Klapzuba chvilemi díval za dvéře, aby někdo neposlouchal. V té době konal také Klapzuba povinnosti kancelářského inšpektora náramně důležitě. S úřední čepicí na hlavě obcházel jednotlivá kancelářská oddělení, prohlížel rejstříky, jimž nerozuměl, činil důtky a pokyny. Odzbrojen byl pouze, když se mu někdo vysmál do očí. Tu hned zavřel rejstříky, přísně zakoulil očima a odcházel do listovny.

Přednosta vrátil se z listovny upokojen. Zdálo se mu, že Klapzuba smysl důležitého výnosu pochopil. Přečetl začátek jeho pojednání a zamlouvalo se mu. Hasičství rozumí, povídal si v duchu, v pozemkových knihách se však moc nevyzná. Trochu se to musí předělat, co napsal, ale stačí to. Hlavní věcí je, že to dělá hasič z povolání, pokud se týče hasič z osobní záliby. Arcit bude potřebí něco přikoupit nebo něčeho od města vypůjčit. Kdyby se mohl vypůjčit nějakou stříkačku, to by nahoře velice působilo. Z paušálu ovšem stříkačku kupovat nemůže, z toho sotva zaplatí uhlí a tiskopisy! Ale takhle vypůjčit, hlavně vypůjčit od města! Město rádo něco takového půjčí, jest mu lhostejno, stojí-li stříkačka v městské kolně nebo v průjezdu soudní budovy. Jinam by ji nepostavil! Přijde soudní inšpektor, kouká, kouká, a stříkačka mu hned padne do očí. A taková věc člověku zatlačí! Jako řekněme — je to maličkost — postavil si všecky aerární knihy ze soudní bibliotéky na svůj psací stůl, aby si to ti druzí nevypůjčovali, a soudní inšpektor hned si toho všiml.

— »Pane kolego,« povídal, klepaje mu na rameno, »vy musíte vydat moc peněz za právnické věci. Máte tu všecko samé nové věci, to moc schvaluju.«

— — »Já čtu moc,« ujišťoval soudního inšpektora, »mně nic neujde. Někdy čtu až do dvanácti hodin v noci a ráno taky časně vstávám a čtu!«

Soudní inšpektor se zastyděl! Vida, vida, takový venkovský přednosta a on čte víc než inšpektor z ministerstva!

A to byly jenom knihy, což teprve stříkačka! Vedle stříkačky dá postaviti dlouhý žebřík a ostatní hasičský inventář, na zeď pověsí hasičská pravidla. — »Kdyby tak ministerstvo,« připadlo mu náhle, otisklo j e h o hasičská pravidla ve vestníku jako v z o r n á hasičská pravidla pro soudy prvé instance! . . .

Všecky tyto úvahy přednostu příjemně naladily! Odpoledne vešel do kancelářského oddělení Pirkhánova, ale mimořádně nikoho nerevidoval, ani se do rejstříků nepodíval. Chodil jen tak okolo Pirkhánova stolu, obcházel i Mihulkův stůl a tiše si pohvizdoval.

— »Má radost, že zas bude moci někoho utopit,« pomyslel si Pirkhán, »však on bude mít někdy těžkou smrť, tohle Pánbůh nenechá jen tak bez odplaty.«

Touto ryze náboženskou útěchou posilňoval se Pirkhán vždy, když nevěděl, na čem vlastně jest —

Náhle se přednosta zastavil a přestal pohvizdovati.

— — »Sie, Pirkhán,« povídal s potutelným úšklebkem, »co by voni dělali s těmihle všema spisy, co je tu maj v regálech, kdyby začalo hořet?«

Přednosta, pamětliv jsa různých normálek, že soudcové mají kancelářské úředníky za vhodných okamžiků časem poučovati, dával někdy Pirkhánovi a ostatnímu kancelářskému personálu bystré otázky, jimiž snažil se vědomosti soudní kanceláře rozmnožiti, a zušlechtiti. (Dokončení.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

II.

Sedala tak slíčná Svana,
k moři v dálku nahlížela,
jak se táhla v nekonečnost,
jak se nocí valem tměla.

Znala všecky zlaté hvězdy,
které vstaly nad hlubinou,
znala mraky, které moře
obejmuly plachtou stinnou.

Znala racků divé křiky,
znala mořských orlů skřeky,
znala proudů burácení,
vichrů nárazy a vzteky.

Znala tiché svity luny
v teplých nocích konejšivé,
znala jasy klidné výší,
znala hlubin ticho snivé.

Hýřívala v této kráse
stále pestré, stále jiné,
znala klidné takty moře,
znala toto ticho stinné.

Jako vždy, též dneska vyšla
z otce domu na pobřeží
v chvíli, v které podvečera
stlumený jas na všem leží.

Prošla buků alejemi,
na pobřeží písku stála,
když tu v dálce nad vodami
cosi jak bod znamenala.

Temný bod čím dále rostl
pozornosť víc její láká,
s bílou skvrnou na svém čele
tvar měl letícího ptáka.

Pták též rostl v boji s vlnou,
jasně vidí — loď to byla,
bleskem roztínala vlny,
letem k ní se přiblížila.

A než mohla ustoupiti,
junáka zrak její zočil,
veslo hodil na dno lodě
a již hbitě na břeh skočil.

Skřípl řetěz zadrhnutý
staré vrby u kořene,
a již trávou na pobřeží
neznámý jun k ní se žene.

Sladkým promlouvá k ní hlasem,
nezří její podivení,
v kterém praví: »Cizí muži,
tady Jomský přístav není!«

»Přístav tam je, sladká vílo,
s lodí svou kde přistaneme,«
trochu drze zahovoří.
»Odpusť, však se dohodneme!«

»Třeba výspu obeplouti,«
chladně ona odpovídá
»Zlacených lvů hrdá stráže
Vinety kde přístav hlídá.

— »Vinety? tož dobře jedu«,
junák směle zahovoří,
»jako na zdařbůh jsem vyjel
plachty svoje svěřiv moři.«

»Ano Vinety neb Jomu«,
s úsměvem dí slíčná Svana,
»jenom dál že o pár honů,
kyne ku přístavu brána.«

— »Možná — tedy zabloudil jsem,
o málo se minul cíle,
však, věř, toto zabloudění
začíná mi býti milé.

Věř, že jako spásy asyl
hostinný ten břeh jsem vítal,
od východu slunce jedu,
divý vír mou lodí zmítal.

(Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Zaměřil rovně ke dveřím paniným; naproti však otevřela komorná. »Milost není doma,« oznamovala studeně, s patrným úsměvem. »Nevrátila se dosud, ačkoli jde do divadla a byl by tak zrovna čas, aby se po chvíli začalo s toiletou. Potom je vždycky spěchu, že nemožno stačit, býti v čas hotovu.«

Václav se zarazil a jakoby byl uderen. Obrátil se, neřeknuv slova krokem pomalým popošel chodbou a otevřel klíčem svůj pokoj. »Až paní přijde,« ve dveřích, neobraceje se, řekl za sebe — »prosím, aby se mně hned oznámilo.«

»Prosím, aby paní vešla ke mně, než půjde do svého pokoje,« opravil se,

Mrzuté bručení komorné nezaslechl, kterým na jeho rozkaz odpověděla po způsobu těch služebných lidí velice četných a četnějších než jiných, jimž co páni činí, nic vhod není a na každé přání jejich dívají se jako na poškození sebe, na ubližování sobě, třeba by z vyplnění toho přání žádná škoda jim nevzešla a byť i dokonce jim samým bylo ku prospěchu.

Václav Novák vstoupil do pokoje.

Byl pojednou tak skličen, jako zdrcen. Nesvléknuv ani svrchník, ani rukavičky nesundav, jen klobouk odloživ, vrhl se na pohovku a tlačil hlavu do polštáře, pak rukama za spánky se držel i rty pevně sevřel, jako činíme v bolesti, již rádi bychom potlačili v srdci, zapudili, zahnali ze srdce.

Brzo se ovládl. Dojem zklamání z vysněného přijetí doma, ustoupil střízlivé rozvaze. Nemohla tušit paní, že přijde domů, že z parlamentu přímo domů půjde; nemohla ani vědět, kdy bude konec schůze, když dříve odjela. V tuto hodinu nebývá také nikdy doma, trávívá ji s kolegy a teprvé po šesté se staví v hôtelu, aby úmluva se stala mezi ním a Rachel pro večer. Málem že si neřekl: Byl jsem to bloud.

Choti nedával žadné viny, shledával její nepřítomnost zcela v pořádku, jako něco, co nemohlo jinak ani býti, co jinak nemohl očekávat.

Vstal a odložil svrchník, rukavičky pomalu svlékal. Kabát, který měl na sobě, zdál se mu nějak nevolným i vyhledal si v almaře jiný, v kterém nejraději chodil, který mu byl nejpohodlnějším; napadlo mu, že by se měl zout a na nohy vzít střevíce, snad do županu se navléknout.

Neučinil to však; zapáliv si doutník lehl si na pohovku, ale zcela jinak, nežli dříve. Tak volně natažených údy se tu rozložil a hlavu měkce opřel; oči měl chvílemi zavřené, ale tak jako když se obíráme něčím příjemným, myšlenkami milými; chvílemi je otevřel a sledoval modravý kouř od úst vzhůru se vznášející a kroužící.

Za nějakou dobu vstal a vypnuv z vesty hodinky položil je vedle na stolek, překáželo mu, že je na těle slyší bíti.

Zase si lehl na pohovku; nyní bily hodiny vedle, v tichu které panovalo v pokoji, jasné jich »tik—tak« dotýkalo se od stolu jeho sluchu — ale na těle jako by pořád bily dál; slyšel tlukot svého srdce.

Několikrát vyskočil a na hodinky se podíval. »Už je šest hodin,« řekl pojednou smutně. »To se každodenně doma setkáváme a dnes ne.«

Minuty ubíhaly pomalu. Bylo už půl sedmé a paní Nováková nebyla dosud doma.

Nalezl i v tom dobrou stránku. »Aspoň sama nalezne, že na divadlo dnes už je pozdě,« řekl si. »Mé přemlouvání, aby nešla, bude snazší.«

Usmál se tomu, to přemluvení shledával tak snadným, jak vůbec něco může být na světě. »Pro dnes z divadla nebude nic, drahoušku, a z žádné společnosti nebude nic« — mluvil jakoby zkoušel co řekne ženušce. »Z ničeho nebude nic. Ani dolů do jídelny nepůjdeme, nahoru večeři si dáme přinést, sami dva, jak novomanželé v líbánkách, večer prožijeme.« — —

XV.

Nescházelo mnoho do sedmi, když paní Rachel Nováková objevila se v hôtelu. Václav Novák slyšel snad i jak kočár její před domem zastavil a poznal, že jest to ona, která přijela. Po schodech už rozeznával její kroky, byl jist, že se nemýlí, nemůže mýlit, že to jiný být nemůže, nežli Rachel.

Stál u dveří a čekal, že vejde. Komorná, věděl, že stojí nad schody, poslouchal až řekne: »Pán prosí, aby milost k němu vešla« — — Neřekla to však, nic vůbec neřekla.

Paní sama promluvila: »Teď budeme mít kvap,« prohodila a jakoby sama chtěla co nejvíce k tomu přispěti, aby čas drahý se neztrácel, po schodech už zrychlila kroky a všecka udýchána ocitla se ve svém pokoji.

»Teď si ta holka vzpomene a vyřídí můj vzkaz paní« myslil si Václav Novák a postoupil ke dveřím, jež pokoj jeho s paniným spojovaly.

Ale neotevřely se ty dveře — otevřely se dveře z pokoje panina na chodbu. »Proč jde tudy?« — Ale nepřemýšlel o tom proč. Poznal hned omyl, vyšla to ven komorná, kamsi dolů po schodech odběhla.

Sáhl na kliku dveří k pokoji paninu přímo vedoucích. Byly z druhé strany zavřeny. »Rachel,« zvolal netrpělivě a spolu něžně. Srdce mu zabušilo.

»Ach, ty jsi doma,« zvolala. »To je dobře; myslela jsem, že dnešní svou slávu někde zapíjíš mezi soudruhy.« — —

Otevřela, a v mžiknutí byla objata; ramena mužova svírala její šíji, tiskl k prsům svým ženina rychlou chůzí rozvlněná prsa.

»Nuže« — pravila podávajíc se mužovu bouřlivému výlevu lásky — »musím ti přece také ještě gratulovat.«

Dala mu sama políbení dívajíc se v planoucí oči jeho a vztáhnuvši ruce kolem jeho krku, lehce jej k sobě přivinula. »Výborně, znamenitě,« řekla. »Byla jsem překvapena opravdu, ačkoli jsem nikdy o tobě nebyla v pochybnosti, že jsi vynikající člověk. Celá Vídeň dnes mluví o nás.« —

Zasmála se tomu co řekla a také Václav smál se srdečně.

»Ty jsi přec nemluvila v parlamentu,« žertovala. »A o ženách je vždycky lépe, když se nemluví.«

»Jak můžeš vyslovit ty tohle šosácké, předpotopní stanovisko,« prohodila káravě, trochu až nevrle. »Když se mluví o muži, musí se mluvit také o ženě. Když se mluví o tobě, musí se mluvit také o mně. Když tobě lidé závidí, musí mně také záviděti. Nejen mužové, ale i ženy, a tyto hlavně. Muži spíš obdivují se tomu, kdo se povznese, u žen je nejpřednější v tom případu závist. A já se na to i na ono těším. Uvidíš, jak se po nás dnes všecka kukátka budou v divadle obracet — obdiv i závist — — obého dost se k nám ponese . . . Škoda, že přijedeme pozdě — ale to bude konečně právě velkolepé. Muvit se o nás bude víc, než o dnešní premiéře, všecko se po nás bude otáčet — a my tu nebudem; až najednou vpadneme z čista jasna a nečekaní již — —«

»Do divadla?« řekl Václav Novák.

»Ano,« odpověděla Rachel. »Objednala jsem hned ráno lóži. Zapomněla jsem ti to říci a cestou již obávala jsem se, že tě doma nenaleznu a budu muset do divadla sama, čehož jsem dnes obzvláště litovala, opravdu litovala. Vždyť právě dnes mohu tak býti na svého muže pyšná, chlubit se jím, chlubit se, že já jsem tvoje žena, Václave.«

Přitulila se k muži až mazlivě a dokonce jej znova sama políbila.

»Ale já nechci jít do divadla,« řekl Václav vesele. »Nestojím o žádné divadlo.«

»Ty?« udiveně ptala se Rachel. »Přece tak miluješ operu, tak rád ji navštěvuješ, a dnes je premiera dávno očekávaná, o které se tolik již psalo.« (Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

XI.

Půl šestnácta roku nosil tedy již svého žhavého hada v prsou Karneol. Nikoho k němu nepustil, nikomu o něm nepověděl. Hlídal ho jako hlídal svou ženu. Vůči světu stále s larvou na obličeji, doma věčně se zatatou pěstí. Kdo se směle přiblíží, tomu tou pěstí lebku rozkřeše.

Zvědaví lidé nedověděli se podstatného nic. I na zprávy o pletce s důstojníčkem byla Praze Vídeň příliš vzdálena. Jenom bezcenné skořápky přehazovali z dlaně do dlaně lidé klevetiví, kterým tak málo povídaly oči Karneolovy a tvář jeho krásné paní. Kudy k rozluštění, když na ústech jenom zámek a závory?

O přátelských besedách, v teplých zákoutích u vína býval Karneol své střízlivosti úzkostně bedliv, dobře věda, jak lehce se do takových okamžiků vkrádá prostořekost. Intimních přátel neměl — boháčům nikdo srdce nenosí, k nim se chodí pouze s lačnými měšci — proto ve svých bolestech a ve svém strachu hroutil se jenom sám do sebe. Denně teď již, když viděl, kterak mu

věk svědomitě účtuje strádání mladosti, starostlivost prchlých dnů, kterak mu vyřezává vrásky do čela a pod oči, jak mu sněť domácní ve vlasech a kníru — a jak vedle něho: budovy omšené — lepá a mužské oči dráždící jeho žena takřka kypí.

Tím více tě budu hlídat! byl těchto jeho žárlivých obhlídek rozum jediný.

Ale říkal to jen sobě. Nikdo jiný nepomyslil, že by v tomto kostelíku jednoduchého vnějšku mohly se kymácet takové podivné lampičky.

Ani paní Čejčilovou — a k té míval v mnohých věcech největší důvěru — nepustil k svému nejhlubšímu tajemství. Ta z jeho výkladů, když za uherský měsíc »zlatý hrozen« návštěvou poctil, souditi mohla jen, že je v jeho duši právě tak vše vyzlaceno jako v jeho podnicích. Tu a tam leccos povídali časem hosté o paní Karneolové — ale kdo pak ujde pomluvám! pomyslila si a, bylo-li třeba, hlasitě pronesla na to paní Čejčilová.

Také se na ni už zhlídla léta, na paničce hovorné. Stále ještě oči její krásné povídaly, jak se asi za ní točívali labužníci, její postava byla dosud jako z pružin, úsměvy její a řeč měla svou lahodu — ale všecky tyto pozůstatky prchlé slávy zastiňovala dceruška její, která už utíkala z osmnáctého roku. Na tu se nyní u »zlatého hroznu« věšely oči, když se kmitla ve dveřích kuchyně anebo když usedla v zahrádce s ruční prací nějakou pod verandu.

Paní Čejčilova hostinec z rukou nepouštěla, ale pro posluhu hostům měla číšnici. Sama jen dozírala a dceři dovolila jenom do zahrádky. Do místností toliko odpoledne, kdy tu nebylo hostí. Dala jí vychování, jaké pokládala za nejpečlivější. Liduška uměla s pianem zápolit, v cizích jazycích skloňovat a časovat, věděla něco o literatuře, jezdila na abonentní večery do divadla, výbory plesové, z bazarů a slavností měli její jméno v rejstřících — a jeden z domů vedle »zlatého hroznu« bude její, jak se vdá, říkalo se. To jsou krásné vlastnosti.

Druhý dům dostane její bratr, který tím časem byl v Brně suplentem. »Zlatý hrozen« nechá paní Čejčilová sobě až do smrti, aby na milosti svých dětí nevísela. O syna starosti nebylo — jenom na dceru bylo ještě pamatovati.

Jak bude s dcerou, na to myslila ovšem denně. A když jednoho odpůldne pozdního léta zapadl k »hroznu« Karneol, také ho zasvětila do svých nějakých plánů s Liduškou.

Použila okamžiku, kdy nikdo tu neseděl, a prozradila dávnému hostu, že si pro dceru již vyhlédla ženicha. Dokonce je v této chvíli zde. Přijel na kole, které stojí v průjezdu, a usedl na zahrádce. Baví tam Lidušku.

Je to pan Piltyš, úředník z kruhových cihelen pánů Kostomlatských. Je krajan paní Čejčilové, jediný syn známého jí rolníka. Pěkný statek podědí jednou a mohl by pak začít něco většího sám — ale s Liduškou to nejde tak hladce. Obskakuje ji stále nějaký medik z posledního roku. A ten jí nějak hlavu plete.

Kdyby pan Piltyš byl zde blíž někde, ten by medika vymačkl jistě. Člověk jako sosna, takového medička by vynesl na palci. Ale může sem zajeti na kole jenom jednou dvakráte týdně — to je těžká vojna proti studentovi, který je hladký jako úhoř. Ale paní Čejčilové se nelíbí medicina. Nyní doktorů víc než drátařů. V každé vsi dělají si teď konkurenci. Paní Čejčilová věří jenom obchodu. A do toho ten Piltyš je. Není žádný potřeštěnec, mluví jako usedlý člověk a pak: statek bude jednou jeho, statek jako hrad. Paní Čejčilová jej dobře Pole jako tabule, vše asi ve pěti lánech, dobře zděláno a bez dluhů.

Karneol rozuměl, že paní Čejčilová touto řečí pronáší žádost, aby jí nápadníka dceřina usadil blíže k »zlatému hroznu«, aby ten medik už už byl poražen. »Bože, snad se dá, milostpaní, něco udělat,« řekl bez otálení. »Je-li ten človíček pevný v německé korespondenci, posadím ho do své kanceláře. V říjnu mi odchází účetní, začne na svou pěst. Vezmu místo něho toho pana — jak že se jmenuje? Ano Piltyše — Piltyše! A není-li v němčině silný, doporučím ho někomu zde na předměstí. Potřebuji s ním jenom několik slov promluvit, tak trochu jako proklepat ho, abych zvěděl co v něm vězí.«

»Já ho přivedu, pane Karneol', když račte být tak velice laskav,« radostně odpovídala paní Čejčilová a již naškrobená její sukně šustila z místnosti.

Za chvíli tu byla s Piltyšem. Karneol si ho prohlédl, jakoby ho chtěl z paměti pak malovat. Byl to asi pětadvacetiletý mladík v cyklistském obleku. Na hřmotných ramenou seděla mu hranatá hlava, ostrých lícních kostí, s mohutným, nepříliš foremným nosem, s mocnou čelistí, která vybíhala v širokou bradu. Jakoby tu hlavu na kovadlině z nepodajného materiálu byl kovář zformoval — tak bylo na ni vše neuhlazeno a těžko. Ale byla v tom všem síla, energie, skoro jakási brutálnost. (Pokračování).

♡ ♡ ♡

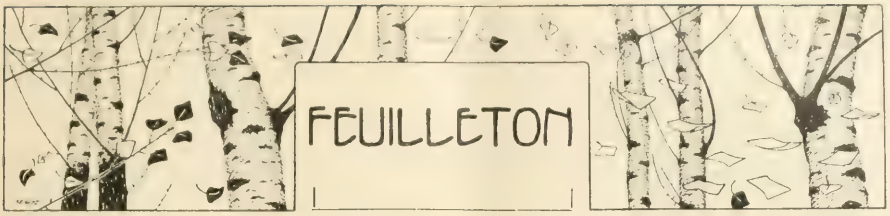

ZELENÁ BRÁNA V PARDUBICÍCH.

Za necelé dvě hodiny prolétne rychlík onen pruh země české, který dělí Pardubice od Prahy, rychlíků takových jest vedle celé řady vlaků osobních denně několik, a přece jen málo jest těch Pražanů, kterým napadne, aby zajeli si v době letních potulek na několik hodin do někdejšího působiště slavného Viléma z Pernštýna blahé paměti, jehož nevyrovnatelné a na dobu jeho bezpříkladné, avšak vždy na nejvýš blahodárné činnosti, hlavně hospodářské, Pardubice jsou podnes pomníkem jediným.

Ale kdo přijede, nelituje. Nalezne v čistém, moderně upraveném přívětivém městě tolik skvostných památek stavitelských z dob minulých a pozná v něm tolik rozkošných zákoutí, že pln obdivu ob tu chvíli staví krok. Východočeskou výstavou vylákán, mnohý zvědavec zabloudil také do města a vracel se nadšen a pln výčitek, proč že prý na ty své poklady obecenstvo více neupozorňujeme. Jmenuji jen malíře Lišku, bohužel tak záhy zesnulého, jenž zavítav se svými kollegy, malíři Herčíkem a Švábinským za příležitosti poroty na výstavní plakát do Pardubic, svatosvatě sliboval, že o výstavě přijede na několik dnů, aby namaloval řadu pohledů, které ho byly zvlášť uchvátily.

A věru, kdo poznal hlavní naše obdélníkové náměstí, jež vroubí doposud celá řada roztomilých, starých budov s nádhernou tu i tam plastickou výzdobou a s karakteristickými štíty, jichž silhouetta rýsuje se proti obloze zejména za večerního osvětlení co nejrozkošněji, náměstí, jehož úplné dokonalosti vadí jen několik nových budov, které přes veškeru úhlednost svou do starobylého rámce toho se nehodí, kdo poznal velikolepý zámek Pardubský, v mnohém sice zkomolený, ale v zevnějších tvarech svých úplně ještě zachovalý a nejskvostnějšími, uměleckou rukou v kámen tesanými pracemi oplývající, kdo poznal děkanský chrám ze 16. století, různými přístavky sice znetvořený, ale přece jen v jádru svém a svými erby a pamětnými deskami Pernštýnskými velezajímavý, s nádherným mausoleem Vojtěcha z Pernštýna a s Brandlovým obrazem »Umučení sv. Bartoloměje« na hlavním oltáři, kdo poznal různé jiné pěkné staré budovy, středověké vodní stavby pánů z Pernštýna, jež budí obdiv i dnešních techniků, a kdo poznal konečně zelenou bránu, toto karakteristické znamení města Pardubic, ten dojista nelituje těch několik hodin, jež prohlídce města byl věnoval.

Dnes zastavíme u brány této.

Na rozhraní mezi starým městem a zeleným předměstím, pan Jan z Pernštýna, syn pana Viléma, po velikém požáru, jenž r. 1538 celé město až na pět domů byl zničil, vystavěl mimo jiné budovy také štíhlou, 59 m. vysokou, gotickou věž, jejížto bizarní střechu, dva čtyřboké to, prostupující se hranoly, jehlancovitě vybíhající a v rozích svých osmi štíhlými vížkami zdobené, kázal pokrýti mědí, od jejíž patiny celá brána jméno své obdržela. Před věží, směrem ku předměstí, nalézá se jednopatrové předbrání se zubatým cimbuřím, s hlavním vchodem pro povozy a s menším postranním pro pěší, nad nimiž dosud otvory pro řetězy, jež držely padací most.

Brána vystavěna byla dle vzoru znojemské mistrem Jiříkem ze Znojma, jenž vedl také dohled na nové stavby ve městě a utrpěla arci velice průběhem pohnutých dob, kterých byla zažila. Roku 1886. však Občanská záložna Pardubská, která pro potřeby města má vždy otevřenou ruku a jejíž snahy nesou se směry vyššími, jak zejména také stavba nového domu záložnského nejnověji prokazuje, provedla značným nákladem důkladnou opravu dle návrhu architekta Mokra, a zachránila tak před úplnou záhubou stavitelskou památku, kteréž v Čechách málo rovných, před záhubou, po které pro uvolnění kommunikace volali barbaři, kteří pro zděděnou i pro moderní krásu svého rodného města nemají ani srdce, ani porozumění.

A průčelí předbrání věže této opatřeno bylo v nejnovější době péčí obecního zastupitelstva velikým plastickým obrazem, jenž vyplňuje celý prostor mezi klenbou hlavního vjezdu a okny a proveden jest podle náčrtku Mikuláše Alše sochařem Bohumilem Vlčkem a obemknut tímže zděným rámcem, jímž opatřeny jsou staré erby pánů z Pernštýna.

Mohl by býti sice spor o to, hodí-li se obraz na předbrání, jež slouží výhradně jen účelům obhajovacím, nikdy podobné výzdoby nemívalo; mohl by býti dále spor o to, neměl-li obraz, když již tam byl umístěn, po příkladě starých, plastickými výzdobami opatřených domů městských vy-

plniti celé průčelí až po hoření římsu bez jakéhokoliv zarámování, a mohlo by se dále také uvažovati, neměl-li by obličej Ješkův jeviti většího pohnutí, v situaci takové i pro báječného hrdinu zajisté přirozeného. Poněvadž ale akademické spory o věci tyto nemají pro skutečnost žádné ceny více, třeba posuzovati věc tak jak jest. A tu arci upříti nelze, že obraz jest Alšem výborně navržen a Vlčkem v měřítku mnohonásobně zvětšeném mistrovsky proveden.

Obraz vypráví o tom, jak povstal městský znak, přední to půle bílého koně v červeném poli.

Když vedením krále Vladislava II. Čechové polem leželi před Mediolánem, kdež tak statečně sobě vedli, že jedině zásluhou jejich hrdá republika přinucena byla, aby klonila šiji svou před Fridrichem I. Barbarossou, vloudilo se kdysi několik zvláště odhodlaných mužů, mezi nimi Ješek z Pardubic, do města, kdež sebravše hojně kořisti na koně taktéž zebrané vsedli a v největším kvapu ku bráně ujížděli. Všem zdařilo se šťastně, dostati se z města ven, avšak na Ješka, jenž poslední byl v řadě, věžný, upozorněn byv pokřikem lidu je pronásledujícího, spustil prudce těžkou, železnými bodci kovanou mříž, která koně jeho, na štěstí za jezdcem, v půli přetala. Pan Ješek, jenž patrně byl z oněch báchorkovitých siláků, kteří žijí jen v pověstech lidu, naložil přední polovici koně svého i s kořistí sebranou na záda, a předstoupiv takto před krále, obdržel v odměnu za svůj hrdinský čin povolení, aby této polovice koně na štítě svém nositi mohl.

Obraz, jenž arci o kořisti mediolánské zmínky nečiní, opatřen jest nápisem: »Jeffek z Pardubicz przed Mediolánem Letha Pane 1159« a nese v levém a pravém rohu jména svých tvůrců.

Dr. J. Štolba.

♡

— **Tiskové zákeřnictví.** Anonymní listy odsuzují se všude a šmahem. Ale praxe tisková dala vybujeti u nás jinému druhu anonymních útoků: lživým časopiseckým nájezdům na osobnosti. Někdy je na takovém časopise vylháno všecko. Náklad na list vede na př. určitá skupina osob, která se chce pomocí tisku domoci v politice, v samosprávných sborech nebo v jiných důležitých korporacích vlivu, ale na listě uvede se jako vydavatel tiskař nebo nějaký skromný úředníček. List řídí vlastně doktor A neb osoba B, ale jako redaktor uveden je chuďas literát nebo neliterát, který za své panstvo — rád nerad — přejímá odpovědnost. Stati, které by před třemi slušnými lidmi neopovážil se nahlas přečíst, světu vydává za své mínění, za mínění, po kterém se nikdo neshání.

Aby se listu pomohlo k sensaci, pak jenom sem honem s osobními útoky. Hodně pepřenými a dravými. Ethický plášť se proto najde lehce: bojujeme za pravdu, proti tmářství, proti korupci, proti banalitě bránící rozvoji pravého umění, proti šosáctví, odmítáme senilitu, úzkoprsost, prostřednost. Že jsme osobní, za to nemůžeme, proč jsou osoby záštitou těchto poměrů.

A proti osobám je všecko tedy dovoleno. Marně říkejte, že takto sensitivní inteligenti srážejí se s kolbiště veřejného života, že po nich přijdou jen athleti veřejnosti, sobečtí ramenáři, kejklíři doby — ve jménu pravdy přípustna každá lež, je-li jen smyčkou na člověka, který překáží.

Dokázati těmto tiskovým rytířům, že uveřejnili lživý útok osobní, můžete dnes jenom drahou cestou porotního soudu, k němuž dojde po mnohaměsíčním jednání a šetření. A hlavního vinníka ani pak nestihnete. Redaktor se před porotci rozpláče, že má býti trestán za svou lehkověrnost, ale původce lži, urážlivého nájezdu, že prozraditi nemůže, poněvadž mu v tom brání žurnalistická »čest«. Dá-li se porota uplakat nebo fintami obhájce obloudit, pak je vlastně nevinný žalobce odsouzen, a stu ničemných dopisovatelů lhářů dán průkaz svobodného, beztrestného na cti utrhání.

Před patnácti lety učinil feuilletonista »České Školy« návrh, aby slušné redakce zavázaly se, že oznámí každého, kdo někomu článkem do listu zaslaným lží na cti ublížil. Ale nikde neozvalo se slovo souhlasu. Proto je pochopitelno, proč nový tiskový zákon, který na úkor rozvoje žurnalismu má tiskové urážky na cti vzíti porotám a odevzdati čtyřčlenným senátům, působí v obecenstvu tolik radosti a mezi novináři vzbuzuje tolik obav.

Ale dnes dochází skromný návrh Č. Školy výborné ozvy v orgánu českého učitelstva, v »Č. Učiteli«, který v č. 20. oznamuje dopisovatelům svým krátce a řízně, že v každém podobném případě, kdy mu bude zaslána lež, dotýkající se cti kterékoliv osoby, uveřejní jméno dopisovatelovo, aby postižený měl otevřenou bránu k vydatné satisfakci.

Praví »Č. Učitel«: »Lepšího respektu k novinám, respektu k tištěnému slovu musí si noviny samy dobýti vlastní obranou. Klesá-li tento respekt rapidně dnešní dobou, nesou toho vinu především ti, kdo béřou péro do ruky beze všeho vědomí mravní zodpovědnosti za své každé napsané slovo a nesvědomitě se kryjí za bezpečný štít redakce.«

V navoněných rukavičkách, v hedvábných cylindrech uklánějí se nám sladce zákeřníčkové, kteří

o nás do nečistých listů píší surové, lživé nájezdy. Na listě je redaktorem jmenován nastrčený ubožáček. Toho nemůžeme sesvihat, jet figurkou v rukou onoho blahobytníka, který chce vykopat z arény veřejnosti všecky povolané, aby sám rozhodoval v důležitých korporacích, na vlivných místech — aby odměňoval pak své milce výhodami, trestal oposici — krátce vládl!

Tukněte do pana redaktora, otažte se pána s měšcem, ze kterého plyne nervus rerum do tiskové mašinky — on pokrčí rameny a polituje, že jim to bylo posláno, a že neměli důvodů zprávě nevěřit. Pak něco zakoktá o posvátnosti redakčního tajemství.

»Český Učitel« učí nyní, že při tiskových lžích odpadá jakákoli posvátnost mlčení. Jako ani ve válce nemají loupežníci volnostní patent na své zákeřnictví, a bývají pověšeni od přátel i nepřátel na nejbližších stromech.

Jsme žádostivi, který list v této rozumné věci bude následovati za »Českým Učitelem«. *Mp.*

!! **Aféru páně Seifertovu** šťastně rozřešila správa Národního divadla tím, že prohlásila nedělními listy, že tohoto oblíbence obecenstva pod žádnou podmínkou nepustí, t. j. že učiní vše, aby zůstal, aby se ctí zůstati mohl!

☐ **Pana Josefa Šmahy** ujímá se hned několik našich čtenářů, kteří nám vytýkají více méně energicky; že jsme vedle pp. Mošny a Seiferta neuvedli také tohoto umělce. Všechen respekt k panu Šmahovi, jehož herecké zdatnosti, vynikajících režisérských způsobilostí a umělecké jeho svěžesti velice si vážíme — ale my měli na zřeteli pouze ty členy Národ. divadla, kteří od prvních počátků slouží zemské scéně. Ale poněvadž také p. Šmahu by mohl někdo posílat do starého železa, protože je 40 let hercem, prohlašujeme tuto pod pečetí, že si také jeho nedáme vzít.

Zelená brána v Pardubicích.

∴ **Můstek.** Národní divadlo našlo jahodu, která v šedivinách činoherního repertoaru přišla obecenstvu velice vhod. Že byla presentována teprve skoro na čtrnácte dní před popeleční středou, potvrzuje na novo, jak těžce v Národ. divadle studují se novinky — ale konečně raději pozdě než nikdy. Jahoda má silnou kořennou vůni, někdy až zavíráme oči — ale v tmavém hledišti se pohodlně každý začervená. »Můstek« zove se tato francouzská nemorálnost proto, poněvadž mladé, nevinné — nikoli však naivní — děvče vezme si za 200.000 franků na rok mužíčka, aby tento mohl po náležitém rozvodu vzíti si pak paničku, do jejíhož manželského objetí proto nemohl přímo skočit, poněvadž nějaké paragrafy brání tomu, aby si žena vzala toho, s kým byla postižena v nevěře. »Můstek« má vzdáti se všech svých manželských práv, aby rozvedená madam dostala manželíčka nedotknutého, ale »můstek« ukáže, jak je pevně stavěn a panáčka nepustí. — Hráno bylo s náramnou chutí. Paní Benoniová a pí. Laudová rozdováděly se na jevišti tak masopustně a povážlivosti svých dialogů pronášely s takovým vtipem, že se obecenstvo až za boky popadalo. Poněvadž pak dámy i v toaletách předstihovaly se s náramným úspěchem, bylo již na konci prvního aktu zřejmo, že je divadelní trefa letošního karnevalu pod kloboukem. Panu Seifertovi při té příležitosti ukázalo obecenstvo, že si půvaby jeho hry nedá vzíti nikým. Takových vítání, nadšených potlesků a aklamací dávno divadelní lustr svědkem nebyl. Lučiště, které tímto směrem bylo zlomyslně napjato, selhalo, poněvadž nerozumně přepjatá tetiva praskla.

P. Seifert hrál jakoby se nebylo nic zvláštního přihodilo. Hrál duchaplného makléra lásky se známou roztomilostí, na kterou nikdo nezapomene, kdo Seiferta viděl jedenkrát. Pan Matějovský velmi dobře sekundoval, šťastně se role zhostil a líbil se. Obecenstvo rozradostněno, že si zase jednou energicky a srozumitelně zademonstrovalo, div nezpívalo »marseillesu«, když se od divadelní hostiny vracelo. »Můstek« je v třetím aktu povážlivě chatrně stavěn, ale dočká se asi hojných repris. Pro děti kus to ovšem není. — Režii opatřil pan Sedláček dokonale. *ech.*

:: **Professor dr. V. Rubeška** je od včerejška padesátníkem. Znamenitý učenec, výborný lékařský praktik a proslulý spisovatel tento těší se vzácné popularitě nejenom v kruzích odborných, ale i v českých končinách vůbec. V světě lékařů vyslovuje se jméno jeho pro jeho pečlivost a neobyčejnou operační způsobilost s posvátnou úctou. Připojíme-li, že konciliantní a pro všechny obory domácího umění zanícený tento muž je také roztomilým společníkem, pak jsme ovšem postavili na jeho stolek jenom prostou kytičku časopisecké vzpomínky, ale je ovinuta zlatou nitkou upřímné účasti a srdečných přání, aby nám zůstal ještě dlouho zachován. *ch.*

☐ **Národní jmění.** Velmi dobře dotkl se ředitel Zemské banky Frant. Procházka jednoho vážného nedostatku českého v přednášce své v Č. Klubu, pronášeje: Osudným a dnes již obecně uznávaným nedostatkem podivuhodného vzkříšení národa našeho k novému životu jest skutečnost, že uvědomění hospodářské daleko pokulhávalo a ještě pokulhává za vyspělostí citu pro národnost a smyslu pro věci politické. Tento nedostatek rovnováhy v duši českého člověka, kde na jedné straně plápolá svatý oheň lásky k vlasti a na straně druhé panuje naprostá lhostejnost ku hospodářským záležitostem národa, zavinil ztrátu mnohého kusu české půdy a překážel po mém soudu i příznivému vývoji české politiky.

Co jest nám platen národovec horlivý, když mrhá vlastním zdravím aneb statkem zděděným? Čím jest nám, hospodářsky vzato, tak zv. vlastenka, která kupuje jenom z Paříže a vychovává děti k zálibě v umění cizím? Pokládám totiž zdraví za nejdražší majetek národa a každý zbytečně vyvezený haléř za úbytek národního jmění.

Národovec, jemuž není známo, že i statek jeho jest pilířem národního bytu a vlastenka, která neví, že, horujíc pro cizí zboží, oslabuje hospodářsky svoji vlast i celou říši, to jsou typy českých lidí, jichž svědomí hospodářské není posud probuzeno. Burcovati je ze spánku jest povinností všech, kdož jsou již probudili.«

⊙ »**Žně**« zove se nové drama F. A. Šubrta, jež napsal k jubileu Jindřicha Mošny. Děj vzat je z neobyčejně aktuální události: ze založenské defraudace ve venkovském městě. V Národním divadle provedou kus v březnu.

≡ **Na poli slávy.** Sienkiewiczův nejnovější román vydá v překladu dra Bořivoje Prusika současně s polským originálem (jakmile tento ukončen bude) nakladatelství E. Beauforta v Praze, které již dříve všecky práce Sienkiewiczovy v jazyku českém bylo vydalo.

:: **Veřejná lidová knihovna v Jičíně**, kterou založila a dosud spravuje místní Akademická Čtenářská Jednota, dokončila již svůj osmý správní rok. Za tuto poměrně krátkou dobu stala se knihovna tato velice důležitou kulturní institucí, což vysvítá nejlépe z těchto dat: vypůjčovatelů bylo 514 (z nich 412 mužů a 102 ženy), jimž půjčeno 24500 svazků (z toho básnických děl 597, belletrie 9545, časopisů 722, divadel 687 a spisů poučných 719). Vypůjčních hodin bylo 75 (úřadováno dvakráte v témdni). Knihovna čítá 2939 děl, z čehož je 312 básní, 1513 spisů belletristických, 220 časopisů, 364 divadel, 516 spisů poučných, a v nově zřízeném oddílu Husově, do něhož zařazují se spisy Husovy a o Husovi, 14 čísel. Veř. lid. knihovně propůjčuje bezplatně místnosti (ovšem vzhledem k dnešním rozměrům knihovny naprosto nedostatečné) městská spořitelna. Subvenci poskytuje městská rada (200 K) a městská spořitelna (40 K). O prázdninách vykonána byla v knihovně podrobná revise, načež v září byla knihovna opět pro širší veřejnost otevřena. Hojná účast obecenstva nasvědčuje tomu, že i ve svém devátém správním roce dostojí knihovna plnou měrou svému vysokému kulturnímu úkolu.

:: **Kazimír Przerwa-Tetmajer: »Melancholie«.** V pěkném výboru K. Riegrově vydala nedávno firma J. Svobodova na Král. Vinohradech sbírku próz jednoho z nejmilejších hlav mladé Polsky, zadumaného básníka smutku a melancholie, Kazimíra Przerwy-Tetmajera. Stylem sice poněkud panaegyrickým, ale celkem správně uhodil překladatel na základní tón básníkovy individuality, na jeho jemný smysl pro těžkou poesii životní, plnou tíživých výhledů, marnosti prchavé illuse lásky, která je hořka i ve svojí nedostupnosti i ve své kruté zodpovědnosti konců. Duší venkoncem neukojenou jest žíznivá duše Tetmajerova, duší toužící, ale s tužbami přesně nevyhraněnými. V cyklu jeho »Melancholií«, drobných to básní v próse, jeví se celý životní smysl básníkův, filosofie snílka a tichého revolucionáře, zžíraného spoustou myšlenek, jimž nenalezá případné formy uskutečňovací. Ale i jeho »Novelly« a »Dramatické fantasie» jsou tohoto zrna, málo bohaty dějem, za to tím sytější živlem lyrismu. Celkové uspořádání i výbor jednotlivých čísel je veden šťastnou rukou a dává vyniknouti jadrné individualitě autorově. *fs.*

:: **Dr. F. Navrátil: Jak žíti dlouhý život.** (Makrobiotika.) Cornaro, Hufeland, Filon, Mantegazza, Pflüger jsou autoři, se kterými ve spisech pojednávajících o makrobiotice nejčastěji se setkáváme. Vedle těchto je jich ještě celá řada, jichž se dovolávají makrobiotikové. Z nich čerpal i nahoře uvedený lázeňský lékař v Arcu, který nalezl ve svém povolání v té míře vzdáleném bohatých bibliotek, v nichž lze o thematech tak rozsáhlých čísti, dosti příležitosti k volbě látky tak choulostivé a tak obtížné. Je choulostivo psáti o před-

mětu mnohými slavnými autoritami slavně zpracovaném a je to i obtížno, uvažujeme-li thema tak rozsáhlého obsahu, jež se dotýká tolika věd a vyžaduje ducha a bystrého rozhledu. Třeba spis Navrátilův nesen je, jak z něho vysvítá, úmyslně jen v hlavních rysech, dodal mu přece zvláštní ráz filosofického nazírání autorova sympatických rysů, jež jen posilňuje polemický směr brožury namířený proti (modní dnes v medicině) fatalistické tendenci Ughettim a jinými tradované. Nikoli osud, nýbrž vina život ukracuje (aspoň ve většině případů, za autora dodáváme, neboť třeba vyjmouti případy zděděných chorob a neštěstí nepředvídané). A tu z autora počal mluviti lékař-rádce. »Tak a tak život svůj zdravou, silnou, jež bezděky ovládne i otrlého nevěrce. Málo filosofie knihové a dosti životní, tím přesvědčivější. *u—e.*

— **Švandovo divadlo na Smíchově.** Scéna smíchovská vypravila po celé řadě bujných vaudevillů, pikantních frašek a veseloher zase jednou něco vážného: ruské drama J. V. Špažinského »V še ztraceno...« za nevalné účasti divadelního obecenstva, které navyklo si zde již asi na stravu lehčí. I toto dílo Špažinského je silně realistické, jako drama téhož autora »Paní Majorka« provedené svého času na »Národním divadle«. V dramatě tomto shledáváme se opět s řadou malých slabých lidí, s nimiž divák prodělává všechny jejich duševní

M. Aleš a B. Vlček: Relief na Zelené bráně v Pardubicích.

zařiď, varuj se toho a onoho, vyhledávej takové a takové zaměstnání«, tak a podobně autor postupuje, paedagogicky a, lze říci, i účinně. Ujišťuji, že nejeden urputný materialista, bezděky po přečtení spisů zamyslí se a pojme úmysl zkusiti cestu autorem doporučovanou, která není nežli kvintesence hygieny individuální. Čtenář však nechť nemyslí, že spis obsahuje školometské návody s dostatek známé ze všelikých zdravotních desater od Bočka a Klenckea až po příruční knížky nejposlednějších dob. Mnoho historicky zajímavého, ve starých spisech zapadlého materiálu, hrst pěkných životních zkušeností autorových, které stojí za přečtění, skromným, nevtíravým způsobem autor vplétá do svých statí. Nevymyslil-li nic nového, co by dnešní vědě lékařské bylo neznámo, podal o látce staré práci dle posledních hledisk vědy sestavenou a laik, jemuž je ve spádu života těžko shánětí se po zdrojích novodobého vědění, nalezne jednoho nedělního odpoledne na divaně v příjemné četbě vše, co třeba věděti k uspořádání života dlouhého a jasného. Autor podává se tu jako člověk věřící vírou vzdálenou všech dogmat, dětsky prostou a processy, trýzně a bědy života. Na výši večera stál výkon paní Táborské jako doně Ustinovny, ženy toužící po lesku a bohatství. Výkon její byl do detailů propracován a úloha s vervou sehrána. V rámci představení vynikl v úloze starce Borisa p. Lier a v úloze majitele kořalny Kozmy Jerkina p. Jiříkovský, oba zachovali výkonům svým pravdivost. Pan Kubík ml. jako lstivý dobrodruh Aldoška maskou i hrou přivedl úlohu k náležité platnosti. Rovněž slečna Lierová (Aksjuta), zasluhuje býti jmenována. Výpravě scény věnována byla péče i po stránce kostymové. Překladu nebyla věnována náležitá pozornost. *—jbz—*

— **Umělecký průmysl u nás.** Na vánoční výstavě umělecko-průmyslového musea v Praze zastoupen byl také obor bronzových odlitků uměleckých děl, ponejvíce českých. Zejmena se nám zalíbila pozoruhodná a pěkně provedená odlika sochy sv. Jiří na Hradčanech, jejíž cena 350 K zahání však méně zámožnému návštěvníku chut ke koupi. Ale nejen pro domácí kupce, nýbrž i pro cizince, Prahu navštěvující, kteří podobné umělecké před-

měty, představující nějaký památný předmět místní, rádi zakupují, cena taková jest vysoká.

V jiných městech, na př. v Římě, Benátkách a j. lze dostati za 12—15 lir, již pěkné umělecké odlitky mistrovských děl sochařských, a za menší obnos odlitky, krásně provedené, rozmanitých zajímavých a cenných děl i památných místních předmětů.

U nás v Praze téměř žádných uměleckých odlitků, památných předmětů a děl pražských nemáme, a ty dva, tři odlitky (sv. Jiří, sv. Ludmila) prodávají se za cenu nezvyklou.

A přece jest zde nahromaděno tolik zajímavých, uměleckých památek, jež by byly vděčným předmětem uměleckého průmyslu.

Namítne se mi snad, že v Italii lze za nepatrnou poměrně cenu prodávati umělecké výtvory, neboť nesčetné množství cizinců zajišťuje odbyt, takže jest nejen riziko vyloučeno, nýbrž kyne i značný výnos.

Netvrdím, že by bylo možno za takovou cenu jako v Italii nebo jiné četně navštěvované zemi nabízeti veliké umělecké věci, ale že umělecko-průmyslové výrobky bylo by možno prodávati za cenu poměrně levnou, a to zvláště předměty, jež by i u cizinců oprávněný zájem budily. Naše obecenstvo jistě by sáhlo s radostí po podobných věcech, jen kdyby vysoká cena je neodpuzovala.

Jsem přesvědčen, že na př. snímek štíhlého a elegantního pomníku na Kampě, pod Karlovým mostem, t. zv. »Bruncvíkovy sochy«, provedený dle kopie některého našeho sochaře nalezl by množství kupců jak domácích tak i cizích. Na psacím stolku vyjímal by se takový snímek (výšky asi 40 cm.) vskutku roztomile.

Ovšem nesměla by býti cena vysoká, nanejvýš 10 korun. Rovněž odlitku kopie řezaného obrazu představujícího útěk Fridricha Falckého po bitvě na Bílé Hoře, a upevněného v chrámu sv. Víta na Hradčanech, dalo by se výhodně užiti. Byla by to pěkná plaquetta na podkladu na př. z ořechového dřeva.

V témže chrámu postavený t. zv. jerusalemský svícen z chrámu Šalomounova zajímá nemálo návštěvníky cizí, a odlitek jeho kopie v rozměrech stolních svícnů, našel by zajisté mnohem více kupců, než na př. svícen z vánoční výstavy, jenž stojí maličkost — 14 K.

Kdo byl s některými cizinci v knihkupectví, kdež předloženo bylo ke koupi Kočího Album Staré Prahy, ví, s jakou dychtivostí Jansovy umělecké, ale laciné obrazy si prohlíželi — a na památku kupovali.

Také pěkně provedené, ale laciné snímky kopie sousoší sv. Luitgardy (sádra), které nalézají se v nesčetných pražských domácnostech, rozšiřované vlašskými stukatéry v Praze usedlými, dokazují, že myšlenka výše naznačena není neuskutečnitelna.

K. Lužan.

\+ **Český Honza** je báchorka ve dramatickém rouše, kterou napsal Leda (JUDr. Ed. Lederer, advokát v Jindř. Hradci) a kterou »Uranie« vypravila velice působivě. Honza do pohádky se ubírá, trůn chce získat a princeznu vyhrát. Sám by k tomu nestačil a proto se spolčil s Palečkem, jenž je vlastně jeho napovědou. Pohádka je přehovorná a trochu hubená dějem. Paleček je šibalina sama, vtipem jen jen jiskří — někdy dobrým, někdy i špatným, někdy, ba dosti často dokonce i prapodivně navinulým. Při nedávné reprise byly až nemile znatelny veliké délky, které na prospěch kusu aby byly vydatně osekány.

Druhé jednání, v němž Honza s Palečkem králi se představí a českou píseň ohnivě apostrofuje, chytlo při premiéře i při reprise svými zvlášť akcentovanými momenty. Základní ideou tohoto zdramatisovaného Honzy je v celku dobře míněné řešení v tom směru, že síla a přirozená zdatnost ve spolku s prozíravostí a cíle vědomou snahou dojde svého cíle a vítězství. Pohádka je pohádkou v pravém toho slova smyslu jen v jednání prvním. Měla by býti i v dalším svém průběhu tímto kouzlem štědřeji opatřena a byla by jistě chytla se pevněji a trvaleji. Sehrána byla svižně a vypravena tam, kde k tomu byla příležitost, v pohádkovém rouše.

Toto číslo vydáno 5. února 1904. OBSAH: ANT. KLÁŠTERSKÝ: Slavíku. Cestou. Píseň. — A. PIKHART: U Doni Emilie Pardo Bazánové. — VÁCLAV ŠTIKA: Hasičská pravidla. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: Dr. J. ŠTOLBA: Zelená brána v Pardubicích. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Zelená brána v Pardubicích. M. Aleš a B. Vlček: Relief na Zelené bráně v Pardubicích.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

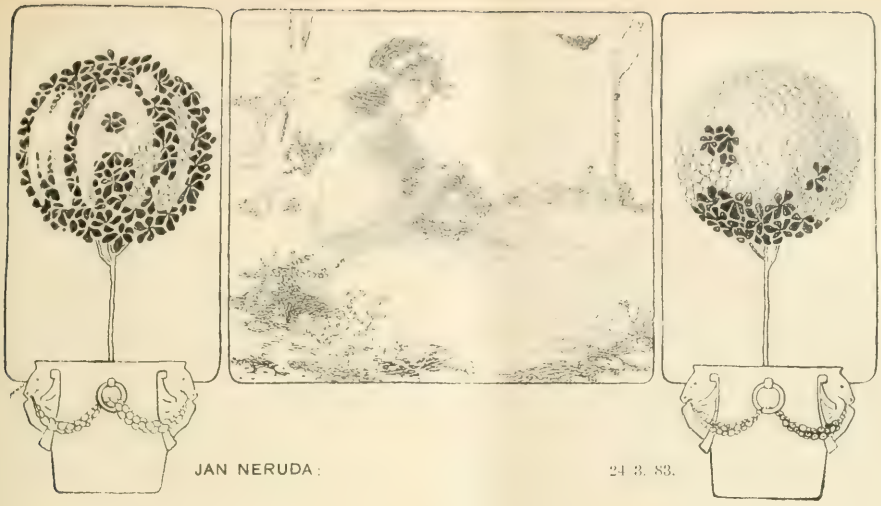

JAN NERUDA: 24. 3. 83.

MOTTO MÝCH PÍSNÍ.

Jen kratičké zpívám si písničky,
jsemť vojákem, u přední stráže:
my slouchavě hlavu svou kloníme
a nepřítel jazyk nám váže.

Však někdy cos na prsa zaťuká,
a cítím vnitř náhle to chodí,
a je mně, že slyším tam dusný pláč,
jenž právě se z člověka rodí.

A tesknota těžká jak přívaly
se zvedá a hučivě šíří,
a pojednou na vlnách mysl má
jak tonoucí lísteček víří.

Pak vyrazím písničku ku nebi,
s ní letí, co srdce mé tíží —
a oněmím zase a naslouchám,
zda zbůjník se táboru blíží.

Tato báseň psána byla Janem Nerudou do památníku, který založilo sobě král. město Písek a jejž v městském museu chová. Laskavostí správy téhož bylo nám dovoleno báseň nikde dosud netištěnou v Máji uveřejniti. *Red.*

VÁCLAV ŠTIKA:

HASIČSKÁ PRAVIDLA.

Humoreska.

(Dokončení.)

Pirkhán se plaše na přednostu zadíval. — »Poslušně prosím,« odpověděl nejistě, »já bych to všecko nastrkal do dvouušních košů, jedno ucho chytil bych já, druhé ucho chytil by Mihulka a utíkali bychom dolů.«

— — »Mh, mh, to by mohlo být,« zabručel přednosta. Odpověď Pirkhánova se mu líbila. Koše nejsou drahé, dojista jsou lacinější nežli stříkačka, a daly by se u košíkáře koupiti na dluh, protože košíkářovi ještě nejsou nic dlužni. To je mnohem hůře s uhlím. Za uhlí jsou dlužni už u všech uhlířů v městě, a když chtí míti uhlí, musí zaplatiti alespoň jednomu uhlíři, aby jim vůbec uhlí dal.

— — »A byli voni hasičem?« zeptal se Pirkhána překvapeně.

— »Poslušně prosím, byl!«

— — »Mh, mh, to jsem nevěděl!« pravil přednosta rozpačitě a odmlčel se.

Připadlo mu, že vlastně provedl hlouposť, že se neměl svěřovati Klapzubovi. Pirkhán je také hasičem, a zdá se, že lepším hasičem než Klapzuba. Pirkhán přece dává docela trefné hasičské odpovědi. Patrně také neprovozuje hasičství s takovým bombastem jako Klapzuba. Klapzuba navrhuje hned, aby se koupily provazy, žebříky a bůh ví, co všecko, kdežto Pirkhán docela trefně řekne, že na to stačí pouze dvouušní koš. A to řekne bez rozmyšlení, což teprve kdyby si věc řádně rozmyslel!

— — »A čím byli u hasičů?« zeptal se ještě Pirkhána.

— »Poslušně prosím, trubačem!«

— — »Co to je za hodnost?«

— »Poslušně prosím, ten troubí. Má trumpetu a když hoří, chodí po městě a troubí!«

— — »A hasili voni už taky někdy?«

— — »Poslušně prosím, hasil. Nejdřív se odtroubí a pak se hasí.«

Přednosta házel nervosně rukama. Provedl jsem nesmírnou hloupost, připadalo mu, mám hasiče ve svém vlastním oddělení a sháním ho po všech kancelářích. A jakého hasiče! Troubí a hasí, kdyby nic neuměl, neudělali by ho trubačem, to je jisté!

— — »A čím pak byl Klapzuba u hasičů?«

— »Poslušně prosím, velitelem! Ale shodili ho, teď už není u hasičů!«

— — »To asi něco proved!« pravil přednosta rozpačitě. Představoval si to, že to je u hasičů zrovna tak jako v úřadě: když zavedou disciplinárku, že ho suspendují A takovému suspendovanému veliteli hasičů svěří on vypracování hasičských pravidel pro soud první instance, která mají býti předložena až do ministerstva! Ještě štěstí, že se Pirkhána zeptal! Klapzuba by byl sepsal bůh ví co, a on by to byl předložil nahoru! Mohla z toho býti pěkná ostuda!

— »Já tu ještě nebyl,« odpověděl Pirkhán vyhýbavě a mnohoslibně se usmál, »to se stalo už dávno!«

— — »Jak už Klapzuba není dlouho hasičem?« pravil přednosta temně.

— »Poslušně prosím, to už je moc roků,« odpověděl Pirkhán.

Přednosta div se za hlavu nechytil. Takovému člověku padne do tenat, člověku, kterého z hasičství suspendovali, člověku, který neměl bůh ví už kolik roků hadici v rukou a který, co kdysi uměl, už dojista dávno zase zapomněl!

Zdrcen odcházel do své kanceláře, na Pirkhána už se ani nepodívav. A ještě štěstí, že se s tím Pirkhánem dal do řeči! Teď musí mlčet, aby Klapzuba neměl tušení, že ví, jak to vlastně s tím jeho hasičstvím vypadá!

Přednosta celé dopoledne z kanceláře nevylezl. Zamkl se a nikoho k sobě nepouštěl. Hasičskou odpověď Pirkhánovu zapsal si do diaria. Pomyslil si, že se dá tato odpověď velmi dobře použíti při sepisování hasičských pravidel.

Odpoledne o čtvrté hodině zavzněl z přednostovy kanceláře pronikavě zvonec. Pirkhán rychle vyskočil a spěchal k přednostovi.

— — »Sie Pirkhán,« oslovil jej přednosta, »a co by voni dělali, kdyby hořel celý soud a celý kriminál?«

Pirkhán podíval se přednostovi upřeně do očí.

— »Poslušně prosím, nejdřív bych zamkl všecky dveře, aby nikdo z trestanců neutek a pak bych běžel hned pro pana přednostu soudu, aby dal další rozkazy!«

»Mh, mh,« zabručel přednosta spokojeně, »to by udělali moc dobře.«

Pokynul Pirkhánovi milostivě rukou a tento uctivě odcházel.

Tenhle Pirkhán je velice nadaný hasič, pravil si v duchu, nejen že na všecko trefně po hasičsku odpoví, ale jeho odpovědi vystihují úplně intence ministerstva, které klade hlavně důraz na to, aby při ohni žádný tre-

stanec neutekl. A také to není špatné, že by běžel hned pro přednostu. Muší se přece také připustit, že nemuší hořet jenom v úředních hodinách, kdy jest přednosta přítomen, že může hořeti také v nepřítomnosti přednosty. Patrně proto bylo kdysi nařízeno, aby přednosta, kdykoli se někam vzdálí, oznámil v soudní kanceláři, kam jde! — Pirkhán skutečně odpovídá v intencích vysokých výnosů, naposledy ten chlap čte také praesidiálky . . ,

Pirkhánovu odpověď zapsal si přednosta opětně do diaria . . .

Zvláště to výborně vystihl, pomyslel si dále, že jedině přednosta jest oprávněn dávati rozkazy, týkající se soudních budov. To by to pěkně vypadalo, kdyby mohl každý při takovém ohni dávati rozkazy. Jeden by poručil, aby se stříkalo, druhý, aby nestříkalo, — to by tak nešlo! Jediný přednosta, jenž za všecko je zodpověden, smí dávati podle jednacího řádu takové rozkazy, jediný přednosta!

K večeru byl Pirkhán zavolán zvoncem opětně ku přednostovi. Zatáhl jej tajemně ke druhému oknu, aby nikdo ničeho neslyšel, jako předešlého dne Klapzubu.

— — »Sie Pirkhán,« oslovil jej, »jedná se o nesmírně důležitou věc, která muší zůstati v tajnosti. Upozorňuju jich při této okolničnosti na jejich služební přísahu, kterou přísahali, že budou všecka úřední tajemství svědomitě zachovávati! Voni jsou jedinej, na kterýho se můžu při takový věci spolehnouti, kdybych to řekl Klapzubovi, roznesl by to po celým městě, a to nemůže být! Rozuměli?«

— »Poslušně prosím rozuměl.«

— — »Tak jdou sem!« Přednosta přitáhl Pirkhána až k sobě a do ucha mu šeptem nařizoval, že musí do dvou dnů sepsati podrobný inventář hasičských potřeb u soudu a vyhotoviti podrobná hasičská pravidla.

»Hlavní důraz kladu na to,« šeptal, »že se doporučuje odnášeti spisy z hořící budovy ve dvouušních koších, a co se má učiniti, aby z kriminálu při ohni žádný trestník neutek.«

Pirkhán uctivě kýval hlavou. Poklonil se hluboko, když přednosta mu pokynul, a odcházel do kanceláře.

— »Vida, vida,« povídal si v duchu, »my pořád na něho nadáváme, a on je to vlastně moudrý člověk! Toť se ví, takovou věc Klapzubovi svěřiti nemůže, ten by mu to pěkně napsal! Vždyť to má jít do ministerstva, tam by se Klapzubovým nesmyslům pěkně vysmáli — kdež pak, takový četník! A taky to dobře řekl, že by to Klapzuba roznesl po celém městě! Ten a něco smlčet! Takhle když měl tu disciplinárku, to mlčel, to se ošíval, když se ho na to někdo v hospodě zeptal!« —

— »Mihulko,« zavolal náhle obraceje se k druhému stolu.

— — »Poroučejí?«

— »Seberou se a dojdou dolů ke Koblihovi, že mu nechám poroučet, no vědí, řeknou, že mu pan chéf dává poroučet, aby mě o půl sedmé dnes večer, až všecky dveře uzamkne, očekával dole na chodbě s lucernou!«

Mihulka zakroutil nedůvěřivě hlavou. Neosmělil se však, něčeho namítati. Sebral klobouk a spěchal dolů.

Za půl hodiny se vrátil.

— »Tak co říkal?« zeptal se Pirkhán důstojně.

— — »Povídal, že jsou voni blázen, Klapzuba že je blázen a starej že je tuplovanej blázen.«

Pirkhán se začervenal až po uši. Toť bylo zřejmé porušení disciplíny, to vypadalo skoro jako revoluce.

— »Tak tohle říkal,« pravil třaslavým hlasem, »tohle se opovážil říc?«

— — »No, má ji, zas ji má,« omlouval Mihulka Koblihu, »toť vědí, že s ním není řeč, když ji má!«

— »No, já s ním zatočím,« zasipěl Pirkhán, »já mu ukážu. Z chleba ho připravím!«

Náhle utichl. Vzpomněl si, že jest vedle snad ještě přednosta a že by jej rozčiloval. Přednosta však byl již pryč.

O půl sedmé sešel Pirkhán do přízemku a velice se podivil, že tam Kobliha stál s lucernou jako beránek.

— »Vokážou mi, kde máme tady hasičský náčiní?« oslovil Koblihu odměřeně. Kobliha pozdvihl lucernu do výše a svítil.

— — »Tři plátěnné koše na vodu,« zapisoval si Pirkhán do notesu, »a jeden žebřík.«

— »Víc tu není?« zeptal se Koblihy.

— — »Víc tu není!«

— »Máme tu ňáké proutěné dvouušní koše?«

— — »Nemáme!«

— »Tak a teď postavějí tu lucernu na zem a přinesou sem žebříček z mé kanceláře!«

Kobliha mlčky podrobil se rozkazu. Za chvíli se přivrávoral se žebříčkem. Pirkhán vytáhl z náprsní kapsy metr, přistavil žebříček ke zdi a vydrápav se nahoru, pozorně měřil na skobách visící hasičský žebřík.

— »Dlouhej čtyry metre,« zapisoval do notesu, když se zase ocitl na dlažbě.

— »Můžou jít!« pravil Koblihovi drsně a vážně odcházel.

To jsem mu to dal cítit, povídal si v duchu, když se ocitl venku, s takovými lidmi člověk musí jen odměřeně! Ti by brzo přerostli člověku přes hlavu!

Také Pirkhán nešel toho večera do hospody. Nařídil hned po večeři paničce, aby ho ne-

chala samotného v kuchyni, doběhl si pro tři litry piva, zapálil dýmku a počal přemýšleti.

Záhy poznal, že není tak snadno sepsati hasičská pravidla, jak si to představoval. Bílý arch papíru vyčítavě ležel před ním, péro znovu a znovu namočeno do inkoustu, papír však byl ustavičně prázdný. Konečně zaskřípalo péro, a na papíře ocitl se nápis:

»Seznam hasičských potřeb.

»Soudní vyslanec odebral se do přízemku »soudní budovy a sepisuje se o hasičských potřebách na stropě visících tento

inventář.

»a) tři koše na vodu, plátěnné, s rukovětí, »rovněž z plátna.

»b) žebřík dřevěnný, čtyry metre dlouhý.

»Více shledáno nebylo. Předměty shora po»psané nachází se ve stavu prostředním.

Skončeno a podepsáno.

Pirkhán m. p.«

Zhluboka si oddychl. Pro dnešek toho je dost, pomyslel si, zítra podívám se do starých praesidiálek, není-li tam nějaký vzorný hasičský návod, snad se dá něco vyšťourat. Najednou se taková věc nesfoukne, to se musí chéfovi říc, však to neuteče! Ostatně zítra to dokončím! Dnes jsem trochu rozčilen s tím Koblihou, ale kdo by se zlobil! Takový sluha myslí, když čtyřicet roků slouží, že ví víc, nežli ouředník!

Spokojeně ulehal Pirkhán do manželské postele. Děti už spaly, jenom panička ještě se převalovala se strany na stranu, tvářila se však také, jakoby už spala. Zhasil tedy svíčku a dokuřoval potmě dýmku, aby nezamokala.

Při tom přemýšlel o přednostově důvěře, kterou byl dnes poctěn.

— »Stará, spíš?« pravil za chvíli šeptem obraceje se k své choti.

— — »Ještě nespím!« ozvala se.

— »Víš, já bych ti něco řek, ale mám strach, že to všade vybrebentíš! Když mi dáš ruku, že to nikomu nepovíš, tak ti to řeknu!«

— — »Blázne starej, tady máš ruku! Co pak jsem jako oficiálka!?«

— »Tak ti to teda povím: Klapzuba je osel. On myslí, když je oficiálem, že všecko spolkl. Jako dneska. Pánbůh ví, co všecko starýmu napovídal. Starej ke mně přijde a ptá se mně: Pane kancelisto, je to pravda, že ten dolejší byl u hasičů fajerverkomandantem? To víš, na tomhle on si Klapzuba nesmírně zakládá a furt to člověku cpe, že byl fajerverkomandantem. Řek jsem starýmu, aby věděl, na čem je, a tu mně starej povídal: Pane kancelisto, voni jsou nejchytřejší člověk u celýho soudu, teď přišla poptávka z ministerstva, co se má dělat, kdyby u soudu hořelo, ale muší to všecko zůstat v hrozný tajnosti. Já nevím, kudy kam, voni teda sednou a sepíšou to! Inu, byl ti ke mně jako milius! Já mu sice povídal, že tady je pan segretář Štika a ti druzí soudci, ale on se na mně ještě utrh': Povídal, a voni myslejí, že bych mohl Štikovi něco takovýho svěřit!? To bych si pěkně zasolil! To by pan dvorskej řek hned, jak by ty hasičský pravidla dostal do ruky: Ne, tyhle přednosta nedělal, tyhle dělal Štika! Už tedy neodmlouvaj a sepíšou to sám!«

Pirkhán se odmlčel.

— »No, a cos teda udělal?« ptala se panička.

— »Inu, já to spisuju,« pravil Pirkhán důležitě.

— — »Tak vidíš,« řekla panička vyčítavě, »porád jsi říkal, že se tady nestaneš ani oficiálem, a zatím, když je v ouřadě něco těžkýho, dá se to jenom tobě, abys ty to vypracoval.«

— »Mh, to je pravda!« přisvědčil.

Té noci spali neklidně oba: i Klapzuba i Pirkhán. Také Klapzuba seděl celý večer nad rozepsanými hasičskými pravidly, tentokráte však hasičská Muza nedotekla se jeho spocených skrání. Ať pil, jak pil, za odstavec »Provazy« se nedostal.

Ráno by se byli Klapzuba s Pirkhánem zase málem potkali, na štěstí však se z daleka zahlédli, a proto se rychle navzájem vyhnuli.

— »Ten by to zas ze mně vytahoval!« pomyslel si Klapzuba.

— — »Kdyby věděl, co já vím,« pravil si Pirkhán v duchu, »tak by se mně chytil jako klíště.«

Třetí a poslední noc nespali oba: ani Klapzuba ani Pirkhán. — Nastával hrůzný okamžik, kdy musila býti hasičská pravidla hotova. Blížil se pomalu, ale neodvratně.

Klapzuba dokončil hasičská pravidla o třetí hodině ranní. Bylo jich půldruhého archu, Klapzuba ukázal se autorem tvořícím velmi zvolna a velmi těžce.

Za to Pirkhán hmoždil se s hasičskými pravidly až do rána. Popsal jimi dva archy a velice v nich zjednal platnosti dvouušním košům.

Klapzubovi se ulehčilo teprve, když hasičská pravidla odevzdal přednostovi. Představoval si ten okamžik velebnějším, než jakým se objevil.

Vešel do přednostovy kanceláře, hluboce se ukláněje, přednosta však na jeho pozdrav ani nepoděkoval.

Šeptem oznamoval, že pravidla dle daného rozkazu předkládá. Přednosta beze slov uchopil podávaný papír a lhostejně položil jej na hromadu nevyřízených spisů.

»Vždyť jsem si to myslel,« povídal si Klapzuba v duchu, »já k vůli tomu tři noci nespím a on neřekne ani tak, ani tak! Teď to nadiktuje Mihulkovi a řekne, že to sepsal sám!«

Rozhořčen odcházel Klapzuba do listovny.

Pirkhán odevzdával hasičská pravidla teprve v jedenáct hodin. Do jedenácti čekal totiž dychtivě, že se přednosta po nich sám bude shánětí a že přiběhne k němu, přednosta však nepřicházel.

Také on představoval si odevzdání jich slavnostnějším.

»Dají to tamhle na tu hromadu,« poroučel přednosta suše, »a pošlou sem Mihulku, já mu budu něco diktovat.«

Nic víc neřekl. Jen se nějak opovržlivě ještě ušklíbnul.

K večeru přibíjel Kobliha dole v průjezdu Mihulkou krasopisně opsaná a přednostou s použitím myšlenek Pirkhánových a Klapzubových sestavená

»Hasičská pravidla.

§ 1.

K hasičství slouží jeden žebřík 4 až 5 metrů dlouhý, tři vodní koše plátěnné, dvanáct košů dvouušních, proutěných, a trumpeta.

§ 2

Když oheň vypukne, zatroubí c. k. kancelista Alois Pirkhán na troubu (§. 1.) v podatelně. (Myšlenka Pirkhánova.)

§ 3.

C. k. soudní sluha Václav Kobliha uzamkne hned všecky východy, zejména u trestnice, aby vězňové neutekli a pak poběhne pro přednostu soudu. (Myšlenka Pirkhánova.)

§ 4.

Při ohni, před ohněm, jakož i po ohni udílí rozkazy jedině přednosta soudu. (Myšlenka přednostova.)

§ 5.

Každý jest povinnen, jak uslyší troubit, přiběhnouti k soudu, byť i to bylo po úředních hodinách. Kdo přijde, poleze do soudu po žebříku (§. 1.) a má-li doma privátní provaz, přinese jej ovinutý kolem těla. Žebřík postaven budiž tak, aby se lezlo přímo do podatelny. (Myšlenka Klapzubova zpracovaná přednostou.)

§ 6.

V každém soudním oddělení budou dva proutěnné koše. Každý jest povinnen, do těchto košů nacpati všecky spisy a tyto odnášeti do sklepa soudní budovy. Tamtéž buďtež odneseny pozemkové knihy a mapy. Při tom se uvádí na paměť ministeriální výnos, že s knihami pozemkovými a mapami dlužno opatrně zacházeti. (Myšlenka Pirkhánova upravená přednostou.)

§ 7.

Po úplném vyklizení spisů, bude z budovy spouštěn po provazech nábytek. Mezi ohněm bude c. k. soudní sluha Václav Kobliha polévati hořlavé předměty vodou. V ostatním mají platnost jedině přednostovy rozkazy.« —

»Tady nebude tak dlouho pokoj,« pravil Kobliha k trestníkovi, jenž mu hasičská pravidla pomáhal přibíjeti na stěnu, »dokud to všecko nespadne! Kdo to jakživ slyšel, že by někdy něco takového vyhořelo!«

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

To se líbívá někdy ženským,« pomyslil si Karneol přijímaje pravici Piltyšovu, jehož paní Čejčilová s náramnou obřadností představovala.

Když bylo po tomto úvodě, sedl si Piltyš do kouta proti Karneolovi. Do onoho slavného kouta, ve kterém našel Lodr svůj lós a Karneol svůj zlatodol. Karneolovi napadlo, že snad paní Čejčilová dala Piltyši pokyn, aby si tam sedl »pro štěstí,« má li s ním jednati snad dokonce o své budoucnosti, ale když uvážil, že si musel tento mladý člověk sednouti přece proti němu a nechati židli do místnosti paní Čejčilové, vrátil se k přesvědčení, že to opravdu náhoda posadila Piltyše na místo tak nápadné. Vida, vida — dobré znamení!

Piltyš vtáhl dlouhé nohy s nápadnými lýtky v anglických punčochách dosti těžce pod stůl, a již odpovídal Karneolu, že je silný v české i německé korespondenci a trochu že i francínu láme. Od Kostomlatských šel by hned. »Praha je Praha, vašnosti,« řekl, ale podíval se při tom mimoděk na paní Čejčilovou, jakoby ji za svědka bral, že ona ví něco bližšího o té jeho náklonnosti ku Praze.

Karneol po několika dalších otázkách učinil Piltyši nabídku. Vezme ho do svého závodu, chce-li. Na zkoušku zatím za padesát zlatých měsíčně. Nebudou-li si navzájem konvenovat, rozejdou se — jaké neštěstí! Bez hněvu a bez mrzutosti. Bude-li však Piltyšova práce závodu na prospěch, pak ho ubezpečuje Karneol, že mu plat brzy polepší.

Za obě ruce popadl ho Piltyš. Děkoval a sliboval tělo a duši závodu.

»Jenom srdce si nedávejte z ruky,« smál se Karneol, obrátiv se významně na usmívající se paní Čejčilovou. »Tělo — duše — toho je za padesát zlatých dost!«

Pak ukončili úmluvu tím, že ustanovili den prvního října za termín k nastoupení, načež se Piltyš vrátil zase na zahrádku. Byl tam medik u Lidušky, tož volala tedy povinnost.

Karneol byl rád tomu, že mohl paní Čejčilové říci ještě něco bez tohoto svědka: »Víte, milostpaní, bude ve vašem prospěchu, když se do tohoto nápadníka ještě někdo jiný rozumně podívá. Jedny oči — jeden klam. Já ho uvidím beze vší anbaláže, beze všech naučeností. A pak vám povím, byl-li by to opravdu ženich pro slečinku. Brzy vám povím, co je v něm.«

Paní Čejčilová chápala, jaká výhoda v této okolnosti spočívá, a proto se slzami v očích ze osvědčenou laskavost děkovala.

»Co se mne týče,« pokračoval Karneol, »myslím však, že jsem volil dobře. Vždyť jsem ho vytáhl z tohoto kouta — milostpaní — rozumíte?«

Teď nabyl jistoty, že opravdu Piltyš usadil se na místo Fortunou vyznamenané sám, nikým nenaveden, neboť paní Čejčilová spráskla tak radostně ruce a projevila tak nelíčeně potěšení z toho, že bylo zřejmo, že to není nějaká komedie.

Když pak Karneol zaplatil a odcházel, vzpomněl ještě jednou Piltyše: »Uhlídáte, milostpaní, že ten medik udělá o Lidušku takhle!« Při tom si ukazováčkem utřel dvakrát nos. Pak hodil očima do místnosti a dodal: »Z toho kouta je dobře brát!«

»Kdyby Bůh nebeský dal!« odpověděla paní Čejčilová. Bylo zřejmo, jak visí na tom plánu svém vdáti Lidušku za Piltyše. Škoda, že se dosud líbil tento ženich z Hradecka více jí než dcerušce. Ale teď se to jistě změn..

— — —

Do vánoc měl Karneol jistotu, že u Piltyše mu »zlatý hrozen« naprosto selhal. Ani zdaleka nepodobalo se chvále, co mohl říci o novém svém úředníku. Byl to člověk váhavý, který skoro více obíral se kapesním zrcádkem a kleštičkami na nehty než perem. Klátil se závodem, jakoby na nic nebylo spěchu, jakoby hnutí jeho těžkýma rukama, krok nekonečných jeho nohou rovnal se vzácné milosti.

Byla s ním svízel tím větší, poněvadž v listopadu ulehl Karneolův prokurista a chéf sám měl mimořádné zaneprázdnění; ucházel se s Borovičkou o koncessi nějaké místní dráhy. Bylo nutno stále a stále zajížděti do Vídně a hladiti kliky u dveří ministrů, sekčních šéfů a vlivných poslanců. Někdy se optal Karneol telegraficky nebo telefonem na to a ono, ale Piltyš nedovedl nikdy správně odpověděti, nic nemohl nalézti. S došlými telegramy běhal i k chotí svého chéfa, vyptával se na samozřejmé věci, na záležitosti s dotazy ani nesouvisející — Karneol ve Vídni nedočkavostí zatím téměř umíral. Došla-li Piltyšova odpověď v čas nebo vůbec, byly v ní jen zmatky.

Karneol, tím časem tak velice zaneprázdněný, nemohl si ihned v kanceláři pomoci. Ale to věděl, že se Piltyše zbaví. Do nového roku nějak to již s ním doklepe, ale toho dne mu dá výpověď jistě.

Opravdu okiamal ho tenkráte »zlatý hrozen.« A štěstí ještě, že může i paní Čejčilovou před tímto člověkem varovat, dokud čas.

Bylo skutečně tak málo sympatického v zevnějšku Piltyšově, že bylo na podiv, co se u něho mimo otcovský statek paní Čejčilové může líbit.

Co bylo na něm uhlazeno, připomínalo kokotu. Když se objevil na dvoře závodu v cyklistském dressu, s ponožkami napiatými na neslýchaných lýtkách, s nakrouceným knírem, bylo to směšno. Ale ženské v domě byly jiného mínění. Vždycky našel Piltyš, samolibě se kroutící, v prvém patře nějaký pár zvědavých očí. Služky se to usmívaly z kuchyně, patnáctiletá dceř Karneolova přiběhla často k oknu, ba krajky záslon nárožního salónu paní Karneolové propíchly často dvě plápolající hvězdice. Byl to odraz nějaký? Byly to oči?

Sebevědomí Piltyšovo tím ovšem nesmírně vzrůstalo. Zejmena v nepřítomnosti chéfově, kdy z kanceláře pod nejrůznějšími záminkami se vytrácel. Prost ostychu procházíval dvorem jako páv, schodištěm se loudal, až se kroky jeho v celém domě ozývaly, na chodbách si

vesele hvízdal. Nejmalichernější příčiny se chápal, aby do salonů v prvním patře mohl si zajít s nějakou otázkou. Jakoby tu byl vyrostl, jakoby byl příslušníkem tohoto domu, jakoby hořejšek patřil v obor jeho působnosti právě tak jako skladiště, písárny, kolny a dvůr.

Ty, kdo by se nad touto smělostí byli pozastavovali, odzbrojovala vehemence tohoto člověka s býčí šíjí, s ocelovýma pažema, jimiž stále mával jako obrovská medusa chapadly. Čeho se chytnou tyto instrumenty? Co počnou drtit? Co sevrou? Co uškrtí? ptal se ve svém nitru mimoděk, kdo po prvé postřehl Piltyšovu neostýchavost, výbojnost jeho očí, pánovitost jeho výrazu.

Jako velká voda, která si sama cestu razí, vše svým volným, ale neodvratným vzrůstem ohrožuje, tak se vtěsnával do všech prostor Karneolova domu Piltyš, použiv chéfových vyjížděk, prokuristovy nemoci a zaleklosti ostatních osob v kanceláři. Ustupovali před ním, protože v neomalenosti jeho bylo něco živelného, něco, co pudilo k ústupu, poněvadž to bylo nepochopitelno. (Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Vyrostl jsem přece v moři,
co však dnes mně v cestu vběhlo,
zní jak báje — o poledni
na vlny cos přítmím lehlo.

Vesloval jsem stejnoměrně
skrze šumících vln nával,
v tom jsem cos jak temnou čáru
za svou lodí rozeznával.

Čára tměla se a rostla,
místy bledší být se zdála,
na těch místech modravými
jiskerkami slabě hrála.

Roztáhla se v obě strany,
v pravo, v levo hbitě sjela,
jakby klepet ve dvojici
stisknouti mou barku chtěla.

Pevněj' jsem se chopil vesla,
hloub je vnořil do peřeje,
nastražené takto síti
hbitě uniknouti chtěje.

Určitě se stahovala,
stejným tempem se mnou plujíc,
vlnila se, prohýbala,
jiskerkami světelkujíc.

Jak jsem plaše jen se ohled,
hřbet jsem zahled šupinatý,
nazved nad vodu se chvíli,
v ráz v ní zmizel temně zlatý.

Pochyb jsem tu neměl více,
leknutím div že jsem vládu
neztratil — já, považ, v cestu
mořskému jsem padl hadu.

Ovíjel mne, tíhl za mnou,
zřel, že chci mu uniknouti,
chvílemi jsem viděl, jak loď
v svitky své chce obejmouti.

Pověstí co námořníku,
kterou dětem vypravuje,
hroznou nyní skutečností
kolem lodě mé se snuje!

Síla má však s nebezpečím
rostla stejně, boj ten zkusím,
hbitým tepem svojich vesel
dravci uniknouti musím.

Na obzoru Jomu věže
kynuly již, spása blízká,
a tak hbitějším vždy tepem
svalnatá dlaň veslo stiská.

Ale netvor jakby tušil,
že chci uniknouti jemu,
rovněž zrychlil plavbu mořem
ve zápětí člunu mému.

V kruhovitou čáru užší
zavíral se víc a dále,
úzký pouze kynul východ,
a má síla menší stále.

Zdálo se, že zahrnouti
chce mne ve vln šumném toku
a já sáhnul po sekeře
ležící mi vedle boku.

Kde jsem tušil pod vln valem
netvora že tmí se hlava,
toporem jsem mocně švihl,
proud se zbarvil do krvava...

Za mnou cos jak splihlá plachta
plesklo do vln celou tíhou,
a já úder opakoval
zkrvavělou vody rýhou.

Děsný sykot až krev mrazem
v otrlých mi žilách stydla,
cosi ke dnu padající
plachá zornice má shlídla.

Co dřív modře světly hrálo,
náhle nad vodami zhaslo,
padajíc k dnu jako hadr
vodou nasycen se třáslo.

Sekeru svou odhodil jsem,
chytil pevně obě vesla,
ztratil z očí věže Jomu,
nevím sám, kam loď mne nesla.

Nezřel, jak se večer stmívá,
nezřel, jak se vlny pění,
jenom každým hnutím vesla
cítil větší vysílení.

A kde břeh mi kynul nejdřív,
neptaje se, já jsem přistál,
jakby blahostný mi asyl
jakýs vlídný bůh zde chystal.

A já doufám, nemýlím se,
sladké oči tvé to praví,
věř mi, dál bych nemoh' jeti,
noc je blízká, proud je tmavý.

Slyš, jak ostrý vítr fičí,
nevlídně na dálném moři
tmí se mračno, a jak sladce
žárně tvoje oči hoří!« —

Dořek' a již kles' jí k nohám,
úcty pln se k zemi shýbal,
a dřív nežli nadála se,
dvorně řízy lem jí líbal.

Nemohla hned odpovědít,
z hloubi těžce oddychala,
ta zvěst jeho dobrodružství
podivně ji srdce jala.

Podivně ji sáhla v duši
a nechť musila se chvěti,
začla v podvečerním šeru
cizince si prohlížeti.

Jak tu u nohou jí klečel
s němou, tichou prosbou v oku,
stepilý jun, silných plecí,
mocné hrudi, štíhlých boků.

Ve Vikinga říze prosté,
na prsech jen krunýř krátký,
šedou nízkou čapku vydří,
plášť i krzno z hrubé látky.

Vlasy bledě kaštanové,
vichřicí tvář ošlehána,
ale volný, jasný pohled
jako první úsměv rána.

Neodtáhla řízu svoji,
kam se kladla jeho ústa,
neodtáhla — cítila již,
jak ji cosi v ňadrech vzrůstá.

Neznámý cit nový, sladký,
a tak musí býti květu,
modravý svůj kalich snivý
poprv když otvírá světu.

Bleskem jí to v duši vjelo
a již plapolem to plálo,
okamžikem vycítila,
jak jí srdce v těle hrálo.

Neměla sil říci slova,
patřila naň v zamlknutí,
po její když rukách sáhnul,
dala mu je bez pohnutí.

Jen ta ňadra její bílá
divě se v té bouři chvěla!
Nad nimi se mračny bledla
první hvězda zlatoskvělá.

(Pokračování).

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Dnes mne nezajímá žádná opera«, odpověděl.

»Dnes půjdeš do klubu?« otázala se paní.

»Ovšem, ovšem, dnes« — odpovídala sama. »V takový slavný den. Musíš mezi kolegy, soudruhy. Chápu dobře. Dnes tě zajímá víc politika, nežli opera.«

»Ale nezajímá mne žádná politika,« bránil se v smíchu. »Také o politiku dnes nestojím zrovna tak jako o divadlo. Dnes mne zajímáš jen ty« — — dořekl vroucně Václav Novák. »Dnes o nic nestojím nežli o tebe, nic nechci, nežli tebe — tebe Rachel. Má Rejčl — drahá Rejčl — —« Líbal ji na rty, na čelo, na ouško a do vlasů ji líbal vůní jejich se opíjeje. A ruce její popadl a líbalje, každý prst líbal.

Vzala jej za ruce a koketně odstrkovala jej od sebe. »Rychle se ustrojím,« promluvila něžně — »a pojedeme třeba jen na jeden akt, potom někam zapadnem sami do restaurace, k Ronachrovi třeba, nebo k Sachrovi —«

»Kde nenajde se nikdy nikdo známý, který by k nám přisedl,« žertovně dodal. »A společnosti se dnes každé zrovna bojím,« mluvil Václav Novák dále. »Proto nechci také do divadla. Společnosti chci se vyhnout, cizím lidem, i těm nejsympatičtějším jinak. Chci býti sám. Chci být jen sám s tebou — Rejčl — — Zůstaneme doma. V tvém pokoji povečeříme. Bude to krásné, takové milé, útulné. Tak se na takovou drahou chvíli těším. Tak po ní toužím už dávno — —«

»Ale můj drahý, považ« — odpověděla Rachel — »kontesse Szároszy jsem řekla, že do divadla přijdu, a jiným lidem jsem to řekla. Každý to ví a potom abych nepřišla. Co by si pomyslila Szároszy. A co by řekli lidé. Jaké glossy by dělali. Kterak jim všecko vysvětlit. Doufám, můj drahý, že přece jen také ty do divadla se mnou půjdeš. A prosím tě o to. — — Z divadla pak« — dodala zvlášť něžně k Václavovi se tulíc — »půjdeme tedy pak už přímo domů a v hôtelu budeme večeřet — sami — — Ano? Půjdeš? Na chvíli aspoň« — lichotila se. »Jenom se ukázat —«

»Ne,« řekl ostře, podrážděně.

»Snad se opravdu nezlobíš?« tázala se jaksi udiveně.

Komorná v tom vstoupila do pokoje panina. Rachel postoupila k ní a Václav odešel do svého pokoje. Komorná zavřela dveře mezi pokojem pánovým a paniným.

Václav Novák chodil po pokoji sem tam, rychle, kladl nohy tak pádně, že i na kobercích kroky duněly. Byl tak pohřížen v myšlenky, tak zaujat sám sebou, že zaklepání na dveře z venku jej zrovna uleklo. »Volno,« vyrazil ze sebe teprve po dlouhé chvíli.

Objevila se načesaná, parfumovaná hlava sklepníka. »Telegram,« oznamoval podávaje týž skulinou pootevřených dveří do pokoje.

Novák roztrhl kvapně depeši. »Z domova,« mluvil k sobě mezi tím. »Co se tam stalo?« — — Zavířilo mu hlavou, že snad Lilly se roznemohla a blýsklo se před očima jeho mžikem už to milé zlaté dítě s očima zavřenýma a v ztuhlých rysech své dětské tváře.

»Pouze obchodní záležitosti« — oddychl si. Telegrafoval bratr Jan, aby hned přijel, co možno nejdříve, že přítomnosti jeho v továrně aspoň na den nevyhnutelně jest zapotřebí.

Václav Novák byl již rozhodnut. Zítra je neděle, pozejtří v sněmovně přítomnost jeho nutnou není, a v úterý se vrátí do Vídně. Pojede ještě dnes, nočním vlakem, ráno bude doma.

A zmocnila se ho taková touha po tom domovu, tak se na tu cestu domů začal těšit. »Moje milá, malá Lilly« — šeptal si.

Neviděl svoje dítě už čtyři neděle a mnoho na ně vzpomínal a často celou tu dobu, ale teď se mu opravdu po děcku zastesklo, srdce svíralo se mu steskem a jen už aby byl doma, u dítěte, v náruči je držel, k srdci vinul. »Dva dny aspoň užiju svého dítěte,« radoval se; v slovech jeho obrážela se všechna něha milujícího srdce otcekého.

Také matka stejně dlouho byla od Lilly; od počátku zasedání parlamentu trávila s mužem ve Vídni. Ona odjeti mohla ovšem kdykoli — teď však, když jede muž, nezůstane jistě tady.

»Připrav se rychle na cestu« — měl Václav na jazyku, do pokoje ženina spěchaje.

Ale když vstoupil, neřekl to. Napadlo mu: Kdo ví, jestli ona bude chtít jeti . . .

Zdálo se mu to nemožným, přece však váhal vysloviti, co shledával tak přirozeným, jak co jen může být na světě. Sdělil pouze stručně, jakou zprávu dostal z domova.

»A to musíš tam být již zítra?« odpověděla otázkou. »Nemůže to počkat do příštího týdne?« —

»Ne, nemůže,« potvrzoval. »Jan by jistě netelegrafoval pro mne, kdyby nebylo přítom-

nosti mé nevyhnutelně zapotřebí. Jedná se jistě o důležitou věc, o nějaké rozhodnutí, které nechce bratr učinit beze mne, o závazek nějaký dalekosáhlý pro továrnu se jistě jedná ... a pak —« Václav opakoval ženě, že zítra jest neděle, kdy jest i v parlamentě prázdno, v pondělí tu není nutným, a v úterý ráno se vrátí zas do Vídně. »V úterý už musím býti tady, bohužel« — řekl.

»Tu pentlici mně, prosím vás, dobře upevněte,« obrátila se paní ke komorné ji česající. »Aby se nesvezla zas potom, jako ondy.«

Václav teprvé si uvědomil, že Rachel po sdělení jeho svou divadelní toiletu nepřerušila a pokračuje v ní. Na cestu by musela se chystat jinak. Ale vysvětlil si: Vlak odjíždí až teprve k půlnoci. S tím divadlem už jí musím dnes dát pokoj. Proč bych jí to kazil? Proč bych jí kazil zábavu? ... Připravit se na cestu, bude dost času po divadle.

Poslední větu vyslovil na hlas.

»Jak to myslíš?« obrátila k němu Rachel oči s patrným údivem. »Mne přece nikdo nevolá do továrny.« (Pokračování.)

Hněváme se již celý den.

Humoreska.

Ve mně se to tak rozložilo — a je mi tak hrozně teď, tak nevýslovně hrozně, že byste ani nevěřili. A trvá to již celý den. Ach, já bych plakal — nebo bych šel zase pít — a pil bych až do rána — ach, já ani nevím, co bych si počal. Nejlíp by bylo — nu ano, přece jenom by bylo nejlíp, kdyby se nic nebylo stalo mezi námi. Ano, a jen proto bych plakal, že je roztržka, a ne snad, že lituji něčeho, co jsem cítil, myslil a řekl. Ne, já jsem jednal zcela tak, jak bylo nutno, a neodvolávám ničeho z toho.

Když někdo řekne: má žena — tu člověk cítí teplo domácnosti u srdce, takové milé a příjemné teplo, a hned se musí celý obličej smát. A my se hněváme již celý den!

Jsem sám. Vlastně se svými knihami jsem, neboť to jsou ti nejlepší přátelé. Jiní přátelé, ti dovedou jen posměchem ranit, nebo soustrastí a marným těšením rozjitřit. Ale ty tam stojí v řadách, i v knihovně po tatínkovi, ubohé knihovně, jsou mlčenlivé a čekají upjatě, po které sáhnu, a ta pak bude mluvit rozvážně a správně. Tam stojí — a tam také — jak je milo mezi nimi! Nahradí člověku v samotě všechno, všechno.

Ach, když dnes nemohu ani číst, ani číst! A ona, moje žena, byla smutna celý den! A plakala! Plakala, ano, docela jistě plakala, poznal jsem to zcela dobře. Měla tak opuchlé oči, když jsem přišel. Vstala, ale neusmála se, a nenastavila ústa k políbení, jen se jí prsa zdvihla, a honem šátek k očím — a já již byl raději v pokoji, celý bez sebe. Nemohu se na to dívat! Ale nemohu si pomoci, opravdu, nelze jinak! Kdyby se jednalo o něco jiného — ale jedná se o knihovnu po tatínkovi!

Věřte mi, když člověk ví, že má doma ženu, která ho políbí na ústa, až přijde domů, tu letí z kanceláře jako vítr a směje se po cestě na hlas, až se lidé otáčejí, a má spočítané lucerny, kolik je jich ještě domů. A my se hněváme již celý den.

Tam stojí, knihovna po tatínkovi. Chudák knihovna! Je to tak poctivý kus nábytku, stará, vyřezávaná, a těžká, massivní. Chudák, knihovna! A tím spíš si ji budu teď vážit, a budu ji bránit vždy a proti každému! Ano!

Chtěl jsem ji dát ráno do salonu. Je pěkně vyřezávaná, má cenu, a pak jako památka zasluhuje přední místo.

A ona, moje žena, smála se a řekla:

»Bodeť! Do salonu! Takovou bednu!«

Řekla »bodeť« a »bednu.« To mne strašně zarazilo.

»Ale považ, miláčku,« řekl jsem, »o čem mluvíš!« To přece bylo zcela mírné a rozumné, ne? To přece mohu vždycky žádat na své ženě, aby šetřila mých citů a zvyků. Ať si myslí, co chce, ale když ví, jak se věci mají, ať mluví šetrně a šetrně se chová. Jak bych obstál sám před sebou, když bych o takové památce nechal tak mluvit! Na mně není žádné viny.

A víte, co mi odpověděla?

»Žena je víc než knihovna! Já si zrovna budu dávat pozor na každé slovo pro kus nábytku! A ještě pro takový neohrabaný kus nábytku!«

»Ale víš, tohle je už víc než dost. Tady se nejedná ani o to, ale vůči mým citům —«

»A zrovna, a je to bedna a je to bedna a neohrabaná bedna.«

Já přišel trochu z míry, a řekl jsem: »Víš, když tak mluvíš o knihovně po tatínkovi, a

zrovna naschvál, pak ti mohu říci, že ta neohrabaná bedna je mi milejší než ty!«

To bylo ovšem prudké, já uznávám, ale na tom již zcela nezáleží. Hněval jsem se tak jako tak — jako kdybych to i nebyl řekl.

V poledne, jak jsem již vyprávěl o tom přivítání, vešla za mnou do pokoje a vzala mne za ruku. Oh, já byl šťasten — mně šla hlava kolem, že již bude dobře, že uzná, že tak o knihovně neměla mluvit. A ona řekla:

»Ty — podívej se — — snad bychom se nehněvali — pro takový šeredný kus nábytku!«

Oh, já nemohl, já nemohl, vy to uznáte! Což bych to byl za mizerného člověka, sám bych musil sebou opovrhovat! A tak se opravdu hněváme celý den!

A mohlo být dobře, kdyby byla alespoň to slovo »šeredný« vynechala. Ani bych byl nežádal ničeho jiného, byl bych to přijal jako němou omluvu. Ale takhle! Ne, nebylo možná, není na mně žádné viny!

Ovšem, ona je měšťanská dcerka a úzkostlivé paní z města přenášejí svůj vkus na své dcery. To je pravda, žádná městská paní by nevydržela tu knihovnu v saloně.

Ale ona měla říci: »Víš co, miláčku, já nemám nic proti tomu, že je ti milá ta knihovna, a že si jí vážíš. To je hezké, ale já přece myslím, že bychom ji do salonu neměli dávati. Je tam jednotný nábytek a pak, kdo tam přijde, ještě by o ní mohl nešetrně mluvit. Ale dělej, jak uznáš.«

A já bych byl řekl: »Víš, miláčku, nedáme ji tam, když nemyslíš, zůstane v mém pokoji, kde byla vždycky.«

A bylo by dobře a bez roztržky.

To se nemělo stát — můj Bože, to se nemělo stát! Jindy — to je lépe touhle dobou. Sedáváme po večeři u stolu při lampě a čteme z jedné knihy. Ne nahlas, každý pro sebe — ale prosím vás — co to může být za čtení! Držíme se za ruce, chvíli se díváme do knihy — pak ani nevíme, jak se to stane, nedíváme se do knihy půl hodiny žádný. A ona se najednou rozpomene, že čteme, a křičí: »Číst, číst, číst! A zahloubám-li se trochu do knihy, nakloní hlavu a dívá se jen na mne a směje se, jak já čtu, jak já hýbám očima podle řádků a jak se směju nebo mračím, podle toho, co čtu. »Ty nečteš,« řeknu. »Já čtu« — »Tedy mi řekni, kde již jsi.« Ale ona nikdy napřed neřekne, chce, abych řekl napřed já. A když ukážu já, hned říká, že je o dva odstavce dál. »O jé, ty čteš strašně pomalu, s tebou nic není.« Ale je to jen čtveráctví, ona nečte jakživa nic, přišel jsem na to. Zeptal jsem se jí: »Tedy o čem to je?« A ona nevěděla, protože se dívá na mne a ne do knihy.

Také hráváme dámu. To je strašně fádní hra, řeknete, nevím, jak to můžete hrát! Ba ne, hraje-li ji člověk se svou ženou, je to dost slušná hra. Jednou, to se povedlo. Hráli jsme, a najednou přišel někdo a odvolal mne. Týkalo se to úřadu, bylo to naléhavé, proto přišel večer. Mrzelo nás to — ale já se musil až smát, jaký ona dělala obličej. Ale trvalo to tuze krátko, a mohl jsem se vrátit. Ale raději jsem šel po špičkách a díval jsem se pootevřenými dveřmi, co dělá. To ani nevíte, jak je člověku teplo, může-li se tak dívat na ženu, neví-li ona o tom. Ach, kdyby mne byl někdo pozoroval, a nevěděl, že se dívám na svoji ženu — nu, ten by myslil, že jsem se nadobro zbláznil! To by byla podívaná! Já jsem se sám v pravém slova smyslu řehtal, ale potichu ovšem, a v jednom kuse. Ona seděla — byla tak strašně vážná! A najednou se usmála,« pak víc a víc — a až se smála celým tělem, němě ovšem. To je hrozně komické — dívat se na člověka, jenž se směje svým myšlénkám. Nemohl jsem to ani vydržet, již bych tam byl vlít — — — A přestavila si dva kameny, aby měla výhodné postavení. A stále se smála, a když jsem ještě nešel, ubrala mi kámen. Pak jí klesla hlava. Šel jsem po špičkách, a tu vidím: usnula, a stále se smála šelmovstvím. A když jsem jí to všechno druhého dne povídal, zacpala mi ústa rukou — a řekla mi celá nachová v obličeji: »Ty ošklivče!«

To je hrozně šeredné slovo, hrozně, ale řekne-li to žena a v takové situaci.

Ach, to jsem —! odpusťte. Bodlo ve mně, strašně ve mně bodlo, ani jsem nemohl vydechnout, a měl jsem závrat. Zdálo se mi, že sem šla. Ach, Bože, Bože, to se nemělo stát. A my se hněváme již — — —

Pláče. Šel jsem se podívat. Šel jsem tiše, ona sedí v kuchyni na nízké stoličce. Díval jsem se z předsíňky skleněnými dveřmi. Stále pláče! To je hrozné!

Byl bych k ní již šel — ale v tom jsem si vzpomněl, co bych to byl za mizeru — ona řekla o knihovně po tatínkovi, že to je bedna! Ne, nemohu. To uznáte! Nelze jinak. Měla být šetrnější! A já již nejsem s to psát!

Zlořečená bedna — raději bych ji vyhodil oknem! Muselo-li tohle být! *abcd.*

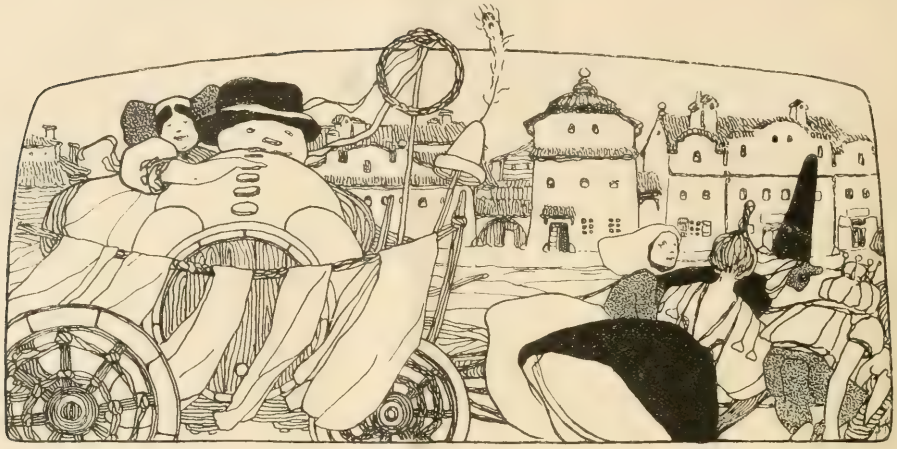

PRAŽSKÝ MASOPUST.

Nejskvělejší ráz má pražský karneval v — novinářských referátech!

Žurnalisté, kteří prolétnou za večer několik tanečních zápasišť, neskrblí drahokamy svého stylu, drahokamy, které střádali si pro masopustní hýření již v truchlivých dobách adventní prázdně. V masopustě obrátí kapsy na ruby.

Slavné sbory aranžérské připraví pro panstvo od novin seznam čelných hostí (důležito!), párků, které zahájily křepčení (důležitější!) a soupis všech výborů od čestných presidentů až k zapisovatelům (nejdůležitější). Žurnalista vsune listy do náprsní kapsy, připravené extra exempláře tanečních pořádků do druhé, a provázen nejhovornějším z pořadatelstva obejde jednou sál. Než vsedne do drožky, má zápisník plný poznámek: protektor X. Y. — palmy — sálové bohyně — hudba — řecká světla — toalety — přeplněné místnosti. V drožce sem zkombinován byl úvod — v drožce odtud narodí se závěrek. Do textu něco z tlučených drahokamů — honem, honem! sazeči čekají, metér už bouchá dveřmi: zlé znamení, že je spěch!

Noviny čtou druhého dne ticícové, které do výše mnoha set metrů nad pražské bláto vznesl novinář. Slečinky v opuštěných myslivnách, děvčátka ve dvorcích v sněhu zapadlých, dívenky venkovských měst div rozkoší neslzí, čtouce, jaké to byly včera zázraky na Žofíně. Ach, být v této jedné pohádkové luxnosti — srknouti si toho úžasného lesku, který tak krásně vylíčil pan referent.

Pan referent, umdlený novinářskou lopotou, zívající a chvílemi i láteřící maloval zlatem na stříbrné desky — ale sám požitku neměl při tom za haléř. Když podal metérovi poslední lupen rukopisu a utekl do svého koutku v teplé pivnici, pak teprve byl blažen. Žofín — kapacity — bláznovství ženských úborů — chyby kapely — zmatenosti výboru — dekorační všednosti — pryč s tím vším! Pod touto pěnou plzeňského je radost, ale ne tam v onom horkém povětří pod žofínským stropem. Sám se sobě směje nyní u kamen, jak líčil, čeho necítil, jak chválil, co mu bylo lhostejno, jak fantasoval o něčem, co ho nudilo.

Čtenářky chtějí mít ovšem illusi — tož se jim poslouží. Napíše se, že tento večer předstihl všecky báječnosti kulturního světa, a zatím to všecko bylo známo a bezpočtukrát okoukáno jako v staré panoramě.

Nic originelního, nic už opravdu nového není v pražském karnevalu. Opičíme se po Vídni — v tom je všecko mudrctví. Květinové korso — bazary — dámské komitéty — plesy lumpů — bílé a červené reduty — umělecké slavnosti — nápady kněžny Metternichové, ohřívané myšlénky z vídeňských uměleckých kutišť, čím se pobavila plutokracie nebo buržoasie na Vídeňce, to k nám přinesou tovaryši vídeňského rozmaru a rozmařilosti. Originelního u nás téměř nic. Ale kopie vídeňských radovánek jak jsou u nás málokdy vkusny. Jak je tragicky komično, že děláme u nás z papíru, co tam bylo z dobrých kovů, že si vypomáháme plátnem, kde oni neskrblili hedvábím, že leštíme na noc mosaz a hladíme sklo, aby se ukázaly svity zlata a oheň diamantů. Všecko je u nás skoro jen chudičkou pompou, od které se ojedinělé ukázky opravdové hodnocennosti tím okatěji odrážejí.

Jenom na jeden hřebíček věšeli jsme trochu originality: to byly šibřinky pražského Sokola. Nápad býval skoro vždycky původní, kterým bylo dáno heslo večera. Malíři připravili slušný obal místnosti a ostatní přinesla nenuce-

nost hostí a — tradice. Sokolna Tyršova byla o posledním úterku masopustu věnována pražskému humoru. Tam se shrnuly vtipy doby, tam se veselí lidé sešli po bratrsku a bavili se hromadně tím, čím se ve sterých koutcích Prahy těšívali po celý rok. Těch, kteří se zmohli na dobrý nápad vlastní, nebývalo také příliš málo — těch, kterým nezáleželo na nějaké des.tce při opatření úborů, bylo ještě o něco více. Mezery vykytovány byly půjčovnami a — jak výše řečeno — tradicí.

Před několika léty přibyl druhý hřebík se zlatou hlavičkou do stěny pražského karnevalu: maškarní ples dámského odboru matičního.

Zde se o několik vrtulí požadavky zvýšily. Humoru sice nějak povážlivě nepřibylo — ale za to přibylo lesku. Žofínský sál žádá více dobré stříže. Nespokojí se s lacinou imitací — světlo je tu pronikavé a pozorovatelé mají tu náležitou distanci. Je to representační maskeráda — je to slavnost, která ukazuje, jak se loni dařilo asi v Praze obchodům a živnostem. Jednou je atlasu, zlata a pravých krajek více, jednou méně — ale nikdy málo.

Ale tento večer pražského blahobytu sráží nám nějak originalitu sokolských Šibřinek. Do Šibřinek se jde ještě jednou Praha ukázat v tom, čím se honosila na »matičním«. A v tom je chyba. Ukazujeme tím, že je nás stále ještě jenom jeden kruh. Že jsme totéž klubíčko v divadle, v Rudolfíně, na promenádě, na výstavišti, na Žofíně i v Šibřinkách. A tyto platí za tuto konkurenci svou původností. V staré sokolně ani se věc již zachrániti nedá. Nevyrazí-li Sokolové na výhodnější zápasiště — nevykročí-li směle pod bohaté lustry Žofína, pak nám asi originalita Šibřinek roztaje jako pozdní ledy vjarní vodě.

Umělecký svět postřehl záhy, jak se nyní pražský karneval utváří — a věděl hned, že by v jeho rukou mohlo se narodit něco originelnějšího, alespoň ve vnějšku něco ucelenějšího. Ale ani jeden umělecký tábor nemohl sám přikročit k řešení. Je tolik táborů v říši štětců, špachtlí a dlát — že by před masopustem komitét jedné strany byl snad sněden horlivci nesúčastněných part. Proto nastrčeni žáčkové uměleckých ústavů, aby zvedli štíty kolem Žofína. Loni povstalo tak »Zelené mládí« — letos »Zlatý věk«.

Tyto dvě slavnostní schůze kostymovaných lidí mají vůči Šibřinkám a matičnímu plesu výhodu, že energicky podřídily hosty udané myšlénce večera. Dekorací — nepočítáme-li nedokončenost některých částí, nedokončenost u umělců od pradávna obvyklou — jakož i výzdobou místnosti představují tyto večery všecko, co dosud v Praze bývalo.

Ale společnost si musí adepti umu teprve stvořit. Bylo už hezky veselo loni na Žofíně, letos bude asi ještě veseleji, ale Prahy, která má tím časem representaci v rukou — bylo tam dost málo. Letos — jak slyšíme — bude i v tom pokrok, a také venkov prý se přihlásí znamenitě. Aranžéři i pokladník budou míti tedy asi spokojenou popeleční středu.

Uměleckých nápadů a vkusnosti přinesou na Žofín umělci tedy letos asi dost. Nádhery už bude třeba méně — ale to postihnou pouze nejzasvěcenější posuzovatelé.

Ale tyto úspěchy neměly by pořadatelstvo ukolébat v domnění, že je nyni pražský karneval v náležitém sedle. Naopak, měli by studovat, jak vyhnat příště ráz večera do originelně českého nápadu neb alespoň do výrazně pražské speciality.

Nemyslím — pro Boha živého! — na žádnou snůšku národních krojů, kterých už máme všichni po krk, hlavně pro nechutnosti lacinych napodobenin a pro přílišnou otřelost věci — ale kdyby páni kumštéři připadli konečně na něco, co by mělo čistě český nebo výrazně pražský ráz — jaký by to byl úspěch!

Ustrojit se bíle, zeleně — to už napadlo Vídni dávno — proto je škoda vozit tyto sovy z dunajských Athén k nám. Ale najít něco, co by všude jinde bylo nemožno, co by všechny zvědavé a veselé lidi hnalo na Žofín — za to by veřejnost naše dala zlatý medalion jako vrata veliký.

Tak nějak zavadili o originalitu letos Sokolové. »Druhé české divadlo« nazvali své Šibřinky. Kdyby měli při sobě uměleckou chásku ze »zlatého věku«, energii matičních dam, prostory Žofína a důkladné spojení s literárními žertovníky a satyriky — byla by z toho švanda, o které by se muselo v Praze mluvit čtvrt roku předem a tři léta na to. Dopadne to asi v Sokole dobře — ale při spojitosti výše naznačené byl by to večer na dva eminence.

Je devět měsíců času na takový nápad — duchaplní umělci mohli by do podzimu ukázat, jaké vajíčko jim snesla zlatá kvočna jejich humoru. *ech.*

— **Podobizna z mladých let Nerudových.** Dnešní číslo Máje přináší obrázek, kterak náš Jan Neruda vypadal asi ve svém třicátém roce. Když roku 1891 po smrti Nerudově počaly vycházeti jeho Sebrané spisy, napsal u té příležitosti Jos. V. Sládek v Lumíru: »Jednoho bychom si přáli: Sebrané spisy budou zajisté opatřeny podobiznou spisovatelovou, a tu bylo by žádoucno, aby volil se obraz Nerudův z jeho nejlepších mužných let. Nám, současníkům, jest arcit Neruda i tak drahým, jak vídali jsme jej churavého procházeti se ulicemi pražskými za posledních let; ale budoucnosti a literatuře patří ten muž smělých rysů, z jehož očí, rtů a čela mohl již každý na prvý pohled hádati na jeho lví tlapu.«

Myslím, že z tohoto obrázku Neruda dívá se na nás tak, jak si ho přál viděti Sládek: mohutný, smělého a silného pohledu, vzezřením obličeje i oděvem dokonale český člověk. Podobizna pochází od fotografa z Pešti, kde Neruda za svého mládí trávil delší dobu a odkud také psával duchaplné feuilletony do Národních Listů. Pozadí Nerudovo tvoří tři jeho tehdejší přátelé, z nichž muž na levo, kladoucí důvěrně pravici na rámě Nerudovo, byl za onoho času jeho nerozlučným a také nejoddanějším přítelem: krejčí Ignác Semrád.

Při vzpomínce na Jana Nerudu budiž i Semrádovi vzdána zasloužená čest. Tento prostý český člověk, usazený od mládí v Pešti, dýchal až do nedávného skonu svého jenom za vlast. Za dlouhých čtyřicet let se neodcizil, neodrodil. Mysl jeho byl stále s námi, cítil každý náš záchvěv.

Když můj v Pešti usedlý přítel přijel v červenci roku 1889 do Prahy, přinášel Nerudovi Semrádův pozdrav. Již prvého dne potkali jsme za pozdního odpoledne Nerudu na nároží Perlové ulice. Opíraje se o svého posluhu, konal obvyklou procházku. Přítel rovnou přistoupil k němu se svým vzkazem Tehdy jsem poznal, jak měl Neruda toho prostého pešťského krejčího rád. Postál s námi a ještě žádal, abychom ho kousek vyprovodili. Jen a jen na Semráda se vyptával. Když pak na nároží Šlikova paláce jsme se rozešli a když přešedše na protější stranu Ferdinandovy třídy jsme se ohlédli, Neruda opřen o sluhu ještě se díval za námi a kývaje volal na přítele: »Pozdravujte mi Semráda!« Ze slov jeho zaznívala už tesklivost.

O rok později přijel jsem do Pešti. Jedva jsem vstoupil do přítelova bytu, Semrád už se dostavil. Shánět se v posledních dvou dnech po mně už několikráte. Vítal mě v Pešti jako nejlepšího známého, ač jsme se do té chvíle neviděli. A již se ptal na Prahu, na Nerudu, Julia Grégra a Ferd. Schulze, kterýž poslední byl jeho ronovským rodákem. Po celý týden mého pobytu v Pešti byl mým neúnavným společníkem. S nadšením vypravoval o veselých časech, kterých s Nerudou zažil. Ach ano, tenkráte Neruda byl bujarým chlapíkem! Škoda těch nenahraditelných večerních a mnohdy i nočních toulek po pešťských ulicích, kdy Neruda se předstihoval se Semrádem ve vtipném čtveráctví! Škoda těch časů, kdy spolu posílali pražským přátelům balíky předlitavskou censurou zapovězených tiskopisů, jejichž odesílatelem byl jmenován bezvýznamný krejčí Ignác Semrád a jež dle udání obsahovaly kalhoty a kabáty!

V srpnu roku 1899 Semrád zatoužil podívati se ještě na několik dní do Čech. Navštívil mne také v mém venkovském tusculu. Vyšli jsme si za slunné neděle na procházku do tiché přírody, a tu znenadání zmocnila se starého přítele hluboká melancholie. Tvrdil, že nikdy nezažil tak krásných a čistých dojmův a že nikdy necítil vlastenecké lásky v prsou svých intensivněji, než toho dne. Pohledu od půvabného českého kraje ani nemohl se nabažit.

O dvě léta později šlehla po něm smrt. Když prohlíželi jeho pozůstalost, nalezly tyto poklady: české knihy a časopisy, pak zvlášť pečlivě uschovaná čísla Národních Listův o smrti Sladkovského, o smrti Tyršově, o velké pouti Američanů do Čech a o smrti Nerudově. Při tom několik podobizen. Kromě obrázku, který dnes reprodukujeme, podobizny Jana Nerudy a Dra Julia Grégra, obé z poslední doby života těchto mužův a s jejich vlastnoručním věnováním, pak několik podobizen jiných našich předáků. Teprve smrtí odtrhlo se od těch památek Semrádovo upřímné české srdce, které teď tlí zapomenuto na pešťském hřbitově.

Jos. D. Konrád.

— **Na vždy.** Pro slovanskou vzájemnost buší nejintensivěji srdce česká. Se všemi Slovany sympatisujeme, všechny máme k smrti rádi. Omlouváme jejich chyby, zapomínáme, že nás někteří časem podceňují, výsměchem obmýšlejí, pohrdáním snižují — nedbáme toho, že slovanští bratři naši jiné bratry utiskují, ba tepou — u nás v Praze — zlaté, slovanské — ideální panslavismus lásky je domovem.

Ale ze všech Slovanů nejsrozumitelněji tiskneme ruku polskou. A to proto, že na ní jsou nezhojené jízvy nejbolestnějších ran. Tak pevna je láska ta, že ani zklamání u parlamentních ohníčků, kterého nám tolikráte navlili již z polských konvic, ani zlé hlasy jisté části polské žurnalistiky neumenšila o lot naše milování. Je-li příležitost, jásavě to dokazujeme. Ne jen vůdcové naši, ne jen literatura a umění — ale i činitel nejzávažnější: národ sám.

Posledně sčesal úspěchy se stromu českopolského bratrství pan L. Rydel, autor veršovaného dramatu »Na vždy«. V Národním divadle tak byl poctěn

jako kníže. Vavřínem ho obklopili, jásavě volali, nadšeně povzbuzovali. To dostal vše, protože zastupoval Polsku na několik minut v zlaté kapličce.

Ale i jako literát slušnou snítku z bohatých věnců může si směle dáti za klobouk. První tři akty jeho práce jsou navěšeny na jednoduchou, ale pevnou kostru, jenom čtvrtý, přivěšený akt zbytečně rozvádí, co bylo již definitivně uzavřeno jednáním třetím. Kus má jednotnou stavbu, jasnou formaci látky a působivé dramatické ganglie.

Polák odsouzený pro účast v povstání roku 1863 k doživotní práci v sibiřských dolech, prchne z nejnehostinnější části Asie a prosmyká se až do své domoviny, kde se doví, že otec, dostav nepravou zvěst o jeho zabití, raněn byl mrtvicí a že nevěsta jeho je — provdána. V domě rodném žije po boku manžela milujícího, sama nemilujíc.

Uprchlíka najde manžel náhle — zde je v kuse nápadně levná divadelní spojka — v náručí své ženy. Chce soupeře zardousit, když v tom náčelník policie přichází hledat uprchlíka ze Sibiře avisovaného.

Manžel nejenom že šlechetně soka ukryje, ale i sám dá se zatknouti — věda, že Sibiří odpyká svůj čin prohlásiv přešlechetně, že pomohl uprchlíku přes Vislu do Rakouska.

Jan Neruda v Pešti.

Nyní uprchlík vymyslí, kterak by nevinného zachránil. Dá se lapiti a prohlásí, že jeho ochrance v návalu nerozumné šlechetnosti lhal. A jde podruhé na Sibiř . . . . .

Kus měl úspěch, který rozvleklost posledního jednání sice poněkud ohrozila, ale nezlomila.

Hráno bylo výborně. Položil-li autor palmový věnec k nohám paní Kvapilové, pak neučinil pouhou galantní poklonu, nýbrž právem vzdal čest nejčelnější naší dramatické umělkyni, jejíž mistrný výkon jistě zůstane mu nezapomenutelný. Pan Vojan v roli uprchlíka vyhrál každou slabiku své úlohy, v lyrických partiích dávaje vládnouti moudře slovu, v dramatických částech básníkovu kresbu barvou svého herectví duchaplně doplňuje. Pan Vávra neměl už dávno tak vhodné role pro svou individualitu. Velmi dobře kusu posloužil. Pan Innemann se nám ukázal ve světle velice příznivém. Pan Kavka pak dokazuje již, že se z něho vyvíjí dobrý kreslíř charakterů. Představení bylo vzorné. Režie páně Kvapilova výborná jako vždy. *ech.*

⊙ **Divadelní projekty.** Pan architekt Balšánek pracuje na detailních plánech nového divadla na Král. Vinohradech. Scéna bude míti tytéž rozměry jako Národ. divadlo, aby nebylo závady, kdyby přece jenom činoherním jevištěm zemského divadla mělo se státi divadlo vinohradské. — V representačním (prosíme o vhodnější náhradu za toto nabubřelé pojmenování!) domě u Prašné brány bude divadelní sál pro 600 diváků. — V Pardubicích sbírali po léta na divadlo, na něž určili 80.000 zlatých. Nyní si řekli, že postaví budovu se sálem pro divadlo a koncerty, a že na ni obětují peníz dvojnásobný. Na plánech se již pracuje.

.. **Josef Jan Svátek: »Cestou na Špicberky.«** Roztomilá causerie — řada dojmů a cestovních skizz, které zachytil autor pro trvalou upomínku na jeden z nejradostnějších (jak sám praví) výletů podniknutých do ciziny. A je opravdu radostně vzpomínat scenerie tak velkolepé! Nesení hrdou »Augustou Viktorií« vyjeli turisté z Hamburku, aby se svěřili vodám Severního ledového moře, zastavujíce se častěji v rozkošných fjordech norvéžských a podnikajíce drobnější výlety do okolí. Řada měst i drobnějších městysů pobřežního Norska skytla jim rozkoše svojí malebné rázovitosti — Odde, Molde i Trondhjem vedle nesčetných jiných pohostilo je pod svými střechami, polární kruh je přivítal, úžasem naplnila romantická krása Lofotů a tajemná nádhera půlnočního slunce je okouzlila. Od Hammerfestu a Mysu severního nebezpečná, obrovskými krami ledu tarasená cesta na sever ke Špicberkům! Tisíce dojmů nezvyklých, tisíce vzácných pohledů, hodných zajisté teplé vzpomínky a zaznamenání. Hle, toť v jádru obsah přítomného cestopisu.

Josef Jan Svátek i ve svých novellistických pracích vyznamenává se svěží a řízně broušenou větou, schopnou odstínů a barevných modulací. Zde uplatňuje se tato přednost jeho péra velmi sympaticky. Malebné fjordy norské, rozkošná jezera a panenským světlem svítící ledovce vystupují v suggestivních popisech causeristových plnými půvaby a dobře odstiňovaným detailem. Autor je dobrým pozorovatelem, jemuž neujde závažnější podrobnost, ale jenž má i pro celek svoji pevnou a sytě volenou linii deskriptivní. Některé partie, k nimž náleží na příklad suggestivní a náladový

popis půlnočního slunce, cesta plovoucím ledem anebo popis vlastního cíle cesty, patří ke kabinetním kouskům naší cestopisné literatury. Je tu vtip, humor i vážná účelnost popularisační ve smírnou harmonii utkána a to jest příčinou, proč odnese si čtenář ze Svátkova cestopisu radostnou směsici zábavy i poučení. —α.

— **Dr. Efkem Ot**: »**Z bujných okamžiků**«. Jedenáct veršovaných prací nestejné ceny umělecké, jejichž ostří je kaleno tu humorem, tu satirou. Autor je věnoval také »všem škarohlídům«, snad pro pozlobení, snad z křesťanského soucitu. Ale zdá se, že první možnost je pravdě bližší, neboť opravdového humoru je málo v této knížce, která přes několik podařenějších míst (zejména tam, kde opanovala pole satira) působí celkovým dojmem nejasnosti a bezvýraznosti. Hlavní nedostatek její tkví v okolnosti, že zbásněny tu jsou z větší části motivy, které samy o sobě nestojí za umělecké zpracování. Tu pouhopouhá anekdota, tu vtip či šprýmovná historka rozvlečeny v řadu veršů, jimž nechybí sice na jisté formální dovednosti, ale k jejichž výraznosti a celkové koncepci nebylu přihlíženo. Co také počíti se sujetem stokráte promrskaným až do omrzení, na kterém založena je »Tchyně« nebo »Gertina lest«, abych citoval jen tyto dvě práce za pět nebo šest ostatních? »Moderní člověk« je sice říznější a ve svoji všednosti dnes i přirozenější, ale i tu chybí duchaplnější propracování a nutná zkondensovanost. A tak se zdá, že »Bujné okamžiky« vytryskly opravdu jen ve chvilkách bujnější rozdováděnosti, v jakých nepřistupuje vážný umělec — byť i karrikaturista — k opravdovému dílu.

—α.

O kritice a kriticích čteme v Plz. Listech: Mnoho se u nás píše zase o — kritice a vytýká se jí stranickost. Právem. Spisovatelé naši roztřiďováni jsou dle táborů. Jsi-li v jednom, tvrdí o tobě druhý, že za nic nestojíš a naopak.

I politika hraje tu namnoze roli. Nevěříš-li v politické evangelium toho nebo onoho poloboha — běda tobě! Tvé spisy strhány na padrť, kritikou vydán jsi na posměch veřejnosti.

Nejen o kritice, také o kriticích se píše. Mají prý býti vzdělaní, sečtělí, talentovaní. Ale v přední řadě měli by to býti mužové znalí úplně života a všech jeho záhybů. A takových máme po řídku. Jak má však kritik posuzovat román nebo novellu, v nichž líčí se určitá třída lidí, když sám o lidech těch nemá ani ponětí? Vidíme to nejjasněji na pp. A, B, C atd.

Tito kritikové jsou jistě velmi sečtělí — všechen respekt před knihovou jejich učeností! — ale tato sečtělost až křiklavě proráží v každé jejich úvaze na venek. Nic tu originálního, nic svérázného a samostatného. Vše přejato odjinud! A zrovna komicky působí na čtenáře, když tito pánové jako těžký hřích vytýkají novelistům, že prý jejich práce nejsou životny a že činí dojem výplodů, napsaných na podkladě četby jinojazyčných spisů. Komicky působí tyto výtky proto, že spíše by se mohly obrátiti proti samým pp. kritikům a jejich posudkům, v nichž vyčtěné náhledy, nepřiléhající nikterakž k našemu životu a našim poměrům, straší svojí pustou cizotou a prázdností . . .

Tvrdívalo se u nás před lety, že prý každý, kdo má jen trochu slohové schopnosti, dovede hravě napsat celou řadu básní — dle známých vzorů. Tvrzení takové dnes mohlo by se hlásat o kritikách. Jak jsou si všechny podobny! Stylem i obsahem! Jako by je psal jediný člověk — routiner —!

Opakují se v nich stále tytéž obraty, »vtipy«, narážky, výtky, »filosofické« názory, francouzské i anglické citáty —, tak že kdo se poněkud jen obírá touto částí naší literatury, ví už při prvním slově takové kritiky jak znití bude celá až do poslední slabiky.

A ještě jednu věc. Kde který náš kritik — i ten tak zvaný nejmodernější — zavadí někdy o otázku českosti v českém umění. Ale sám je českosti té ze všech českých spisovatelů nejvzdálenější. Kritika je to právě, která dosud má v sobě ze všech literárních výplodů našich nejméně živlu českého.

Toto číslo vydáno 12. února 1904. OBSAH: JAN NERUDA: Motto mých písní. — VÁCLAV ŠTIKA: Hasičská pravidla. — VÁCLAV ŠTECH: Štěsti zlatého hroznu. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — ABCD: Hněváme se již celý den. — FEUILLETON: V. ŠTECH: Pražský masopust. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: F. Šnajberk: Průvod s Bacchusem. — Neruda v Pešti.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům. Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

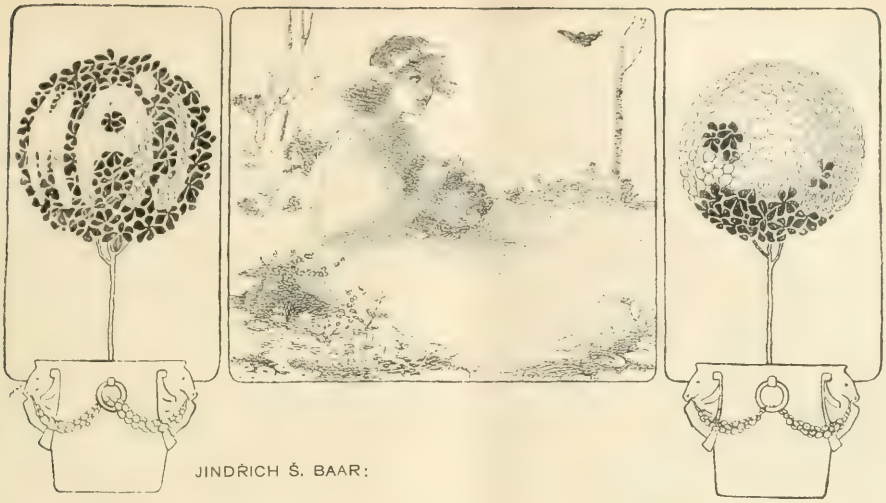

JINDŘICH Š. BAAR:

Staré stromy.

Prázdný a tichý, na pohled jako mutný stál na kraji parku Jiřický zámek. Jako osleplé oči vyhlížila jeho okna se spuštěnými záslonami — a zatím co v poplužních dvorech v ratejnách tísnily se rodiny panských oráčů na prostoře několika čtverečních metrů — tam za těmi okny ve všech čtyrech traktech pouze myši procházely se po parketách opuštěných sálů a síní.

Jenom v přízemí mohutné, vlhké zdi objímaly byt ředitelův a ukrývaly důchod a kanceláře obojího úřadu — hospodářského i lesního.

A právě v hospodářské kanceláři bylo dnes živo. Seděli tu kolem okrouhlého stolu správcové, pojezdní a adjunkti celého Jiřického panství. Seděli od rána a teď už pomalu šero lednového večera dobývalo se hustými mřížemi a dvojitými okny na ně do vnitř.

Horko jim bylo všem, ne proto, že zelená kamna kachlová teplem dýchala, ale z těch knížek, co před každým ležely, z těch denníků, rejstříků a seznamů, jež o každém dvoru povídaly, co zasil a vymlátil, co koupil a prodal, co vydal a přijal, mdlo až se jim dělalo.

»Raději týden v řepách se prohánět — než sedět den při konferenci« — klel v duši Srbečský správce a číslice a položky tančily mu v šeru před očima i pod bílou lysinou.

»Pánové, uzavřeli jsme účty a výtěžek panství proti předešlým létům o celou třetinu — klesl,« přivítal je na počátku dnešní konference ředitel — »sděluji, že kníže pán je rozhodnut dáti dvory šmahem do nájmu, kdyby výnos jejich se horšil« — a všichni cítili — když ta metlička se zjevila, jakoby se židle pod nimi zahoupaly. »Účty chci zaslat centrálce«, pokračoval ředitel, »rozumí se, že úbytek musím odůvodnit a zároveň navrhnout, čím by se výnos zvětšil, zahajuji o tom debatu«.

To byl počátek té lázně dnešní. Z těchto ledových slov horko rozlilo se po těle každého. Jeden po druhém pak vysvětloval, objasňoval a dokazoval jak zlý, nepříznivý byl rok letošní proti minulým. Ceny řepy, ječmenů, pšenic, kulhavka a slintavka, sucho, krupobití a jiné pohromy hospodářské stěhovaly se z úst úředníků do protokolu. Celé dopoledne tím strávili. A po hubeném obědě hospodském čekala práce nová a tuhá.

Zbývá vypracovat rozpočty pro letošní rok« — počínal znovu ředitel, »preliminujte jen vydání naprosto nutná. Stavby nové nepovolím žádné a opravu jen naléhavou.«

I to se šťastně odbylo — až teď chytil je netvor v podobě »volných návrhů« do svých spárů a držel a dousil je tu na židlích už kolik hodin. Ředitel vyvolal toho zlého ducha otázkou: »Čím zvýšiti čistý výnos jednotlivých dvorů?« Z počátku vázla porada, nit hovoru se trhala, ale pak se to rozpředlo a kancelář rozhučela se jako pobouřený úl — tak že předseda stěží udržoval nutnou kázeň. Jako požár šířila se debata, jako jiskry vyskakovaly názory a návrhy a zaplavovaly. Malé, černé zápisníky vylézaly z kapes, chvatně převracené listy šelestily, tužky pracovaly a počítaly.

»A já jsem pro chov mladého, čistokrevného dobytka« — horoval pojezdný.

»Naopak, zbavit se neplodné jaloviny,« rozkřikl se správce Knovízského dvora, »naplnit stáje dobrými dojnicemi, chytit se mlékaření a sýraření — to je můj návrh.«

»A co s mlékem? U nás — na vsi — kde každý podruh má kozu — to je nápad,« smál se pojezdný a foukal na svůj ohýnek: »dobytek v ceně stoupá — neprodá-li se — postaví se na žír.«

»Co s mlékem — to je otázka! — Vyrobit z něho čajové máslo — to jde na dračku — kilo platí se po zlatce — vypočítejte si — co dá větší zisk.«

»A co s odpadky?«

»Vepřům do koryt — jsem pro chov vepřového dobytka.«

»Jsem proti — podléhají příliš chorobám.«

»Dám oba návrhy do protokolu,« rozhodoval spor ředitel — »zbývá ještě Ohařovský dvůr.«

Mladý adjunkt — sedící na konci stolu, pustil rázem z prstů kouček knírů a chopil se zápisničku. Upřel oči na ředitele a klidně mluvil: »Navrhoval bych vůbec intensivnější hospodářství, některé pronikavé reformy, tak třeba centrálka naše nás zbytečně zdržuje, ba přímo poškozuje, nesmíme v daném okamžiku výhodně koupit ani prodat, využit situace . . . .«

»Upozorňuji vás, že si nesmíte protokolárně stěžovat — máte se vysloviti toliko, čím chcete zisk svého dvora zvýšit« zase tak klidně posunoval předsedající debatu ku předu.

»To je jednoduché,« hlasem skoro podrážděným odpověděl teď adjunkt Veselý — »hospodaříme dosud jako před sto lety.«

»Nekritisujte,« přísně pronesl ředitel a stáhl k sobě obočí nad modrýma, laskavýma očima.

»Potřebuji hospodářské stroje, umělá hnojiva, propustím polovinu dělníků a třetinu potahů, nahradím je strojem, snížím mzdu a prodloužím pracovní dobu a ručím za výnos dvojnásobný.«

Starý ředitel zakroutil sotva znatelně hlavou a když Veselý se posadil, řekl mu zase už vlídně: »diktujte si to do protokolu« —

»A má, pánové, ještě někdo něco na srdci?« Chvíli čekal. Sundaval si svůj zlatý skřipec a opatrně ho vkládal do hebkého, koženého pouzdérka, zavřel i svůj zápisník, malou, temkou tužku s jemným hrotem zastrčil podél desky do těsného poutka. — V nastalém tichu zřetelně bylo slyšeti jak vrže pero pana asistenta po papíře a jak šeptem mu diktuje Veselý.

»Tedy nikdo nic —« a ředitel šoupl nohou chystaje se povstati. Obracel se při tom k asistentovi a už otevíral ústa, aby pronesl závěrečnou klausuli: »tím protokol skončen a podepsán« — když v tom znovu prolomeno bylo ticho. To pan Veselý se znova vzpřímil a optal se: »prosím — jak to bude s těmi stromy?«

Na klidném čele předsedově nabraly se silné vrásky a stáhly se ke kořeni nosu.

»Hle, ještě něco, ještě není konec.« Zlostně pomyslili si všichni, unavení a mrzutí, toužící už po čerstvém vzduchu a klidu domova. »Ach, pravda, ty stromy« s povzdechem pronesl ředitel a znova skrčenou nohu natáhl, o lenoch křesla se opřel, skřipec si nasadil a pohrávaje si jednou rukou zápisníkem, druhou přitáhl k sobě katastralní mapu Ohařovského dvora. Šedivou svoji hlavu schýlil až k ní — ale nic v té chvíli nerozeznával — »kalí se mi už zrak« postěžoval si — »rozsvítme si.« Odtrhl oči od mapy a zahleděl se ke stropu. Jako plášť ohromného zvonu vydouvala se stará klenba křížová nad kanceláří, a tam, kde se žebra její navzájem protínala jako srdce toho zvonu na pevné, vápnem olepené skobě visela veliká, baňatá lampa petrolejová. Na tu lampu upřel se pohled řiditelův. Viděl, jak úslužný asistent natáhl se přes stůl a sáhl po lampě. Jako veliký pavouk po pavučinovém vlákně spouštěla se lampa po rezavém drátu od stropu níž — níž — až nad samý střed stolu a už ji ochotné ruce odstrojovaly. Sundaly s ní veliké stínítko papírové, skleněný cylindr opatrně položily na stůl — ozvalo se škrtnutí sirkou a už jiná ruka pozorně nesla na tenkém, bílém dřívku žluté světélko a něžně je posadila na začernalý hořák odstrojené lampy. Plamen vyskočil rázem průlinou plechového kloboučku — jako jazyk z otevřených úst protáhl se hned do značné délky, až jeho hrotitý koneček černým čoudem se míhal. Sotva znatelně otočily prsty knoflíkem na hořáku a už plamen poslušně klesl, zkrátil se a přikrčil, ale za to do šíře se roztáhl pod baňatým cylindrem.

»I na člověka mají takový šroubek,« pomyslil si při tom Veselý a vzpomněl na ředitele, jak před chvílí ho okřikl tvrdým »nekritisujte«. Rozsvícená lampa dosud se klátila a stíny všech, zpřelámané koutem mezi podlahou a zdí, pohupovaly se a kývaly. Jako by kancelář byla v té chvíli kolébající se lodí, tak polétovalo a kolísalo všecko kolem. Ředitel plaše rozhlédl se po té stínové hře a stísněn neznámým steskem schýlil náhle zas hlavu k rozložené mapě.

»Tak co navrhujete — co chcete s těmi stromy?« ptal se ředitel, ale hlavy nepozvedl, ještě níž ji skláněl, jakoby se bál dopadající rány.

»Vykácet je,« stručně, suše ale výbojně pronesl Veselý. Ano, to byla ta obávaná rána, to slovíčko: vykácet. Ředitel ji tušil, čekal, ale když přiletěla, když tak bezohledně byla zasazena, zatmělo se mu v očích, a on ani teď

v záplavě žlutého světla, jež padá přímo na mapu, nevidí ani čísla parcel, ani čáry hraničné, ani cesty vyznačené, jen v duchu vidí krásnou alej starých, mohutných stromů, jak dvěma čarami táhne se středem velikého pole... Vzpomíná si, jak tenkráte před lety – a v duchu počítá — ano skoro padesáti lety — jako mladistvý adjunkt byl pověřen správou panského dvora v Onařově. Tak, jako včera kdyby to bylo, vyhoupl se mu náhle svěží obrázek v zarmoucené duši. On to byl tehdy, který právě v této kanceláři seděl na místě pana Veselého a navrhl vysázet ty stromy tam. Byl to první jeho návrh, který učinil, když tenkrát, zrovna jako dnes, jednalo se o zvýšení užitku z panství. Tehdy ovšem táhla se v těch místech prašná, vyprahlá cesta vozová. »Tam nic neporoste,« smáli se kolegové — »půda je tam chudá, kamenitá« — »je to poloha nepříznivá, vysazená větrům a mrazům« — ale on prosadil svoji. Sám kníže pán povšiml si tehdy jeho návrhu a schválil jej. Vysázel po obou stranách té cesty mladé, štíhlé stromky — na tři sáhy od sebe je sázel, ví ještě, jak to odměřoval a vlastnoručně kolíky zarážel, kde se mají kopati jámy a jednu sám vykopal, aby ukázal, jak veliká a hluboká musí být — . . . V Ohařově jeden selský dvůr po druhém padal, v exekučních dražbách se prodával, a on to zase byl, který se přičinil, že pozemky hraničící s panskými k vůli arondaci se koupily — on to byl, který přeložil cestu — vedl ji jiným směrem, starou rozorali a jenom ty stromy zbyly tu a ukazovaly dosud směr bývalého průhonu. Jako svoje děti je miloval, o ně se staral a je chránil. Jako generál špalír vojska, tak on pokaždé když do Ohařova přišel, přehlédl si svoji alej a potěšil se s ní. Radoval se vždycky, když při inspekci jejich stínem kráčel a když vztahovaly nad ním vděčně své ohromné větve a když šelestem listů lahodně šeptaly mu vděčnou svoji lásku, říkajíce: »všecky jsme dosud — ani jeden z nás ještě neumřel — neuvad'« . .

(Pokračování.)

MILAN FUČÍK:

JEN CHVÍLI . . . .

Tak někdy mě zaplaví taková touha, když únava sedá
mi do duše v nezdaru chvíli, kdy odvaha klesá
a síla se tratí a překážka do výše zvedá
a je mi jak dítěti, zbloudí-li v hluboku lesa.

Tu chytne mě vášnivá, planoucí touha, jak sladko by bylo,
teď moci se pomodlit s dětinnou důvěrou jistou
a vědět, že Někomu nade mnou bude to modlení milo,
že odstraní s cesty i prahory — jen pro tu modlitbu čistou.

Tak moci se pomodlit. S jistotou . . Sen je to krásný a bílý.
Jak lehkým a krásným by bylo to pozemské žití:
mít Někoho, všecko jenž pro tebe učiní v každičké chvíli
k tvé oddané, důvěrné prosbě . . . .

Však střízlivé jitro se nítí
a bláhový sen, který duši mi opil, se v zážehu slunečném tratí:
Jen chvíli to trvalo, únava prchla a důvěra v sebe se vrací.
Vím, že jsem tu sám, že mám sílu jen svoji a rukou svých práci,
své štěstí a iluse, úsměvy ženy, jež moje dny zlatí . . . . . .

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Do továrny ne,« řekl Václav trochu podrážděně — »ale domů — — Myslel jsem — měl jsem za to — s určitostí jsem počítal — —« mluvil Václav Novák. »Ty tedy nehodláš se mnou jeti?« otázal se více trpce, než hněvně.

»Dnes?« opáčila. »Jak ti to mohlo jen napadnout? Celou noc ztrávit ve vlaku! Mé nervy — — A zítra musím být nutně ve Vídni,« vložila rychle. Napadlo jí: ten člověk navrhne ještě, že počká na mne tedy do zítřka. »Vždyť jsem, jak víš, v komitétu dam pro pořádání dobročinného koncertu a bazaru ve prospěch dětí zanedbávaných svými rodiči« — mluvila Rachel dále — »a zítra jest ustavující schůze. Důležitá nadmíru. — — Na dva dny jeti domů!« — s úsměvem pohlédla paní na svého muže. »To mně přec za to nestojí. Považ si — ty všechny kufry, které by k vůli dvěma dnům musely se vláčet sebou, vaky a škatule« — dala se do smíchu.

»Ty bysi několik dní mohla zůstat u Lilly,« připojil. »Tak dlouho jest už bez svých rodičů, ubohé dítě« — řekl Václav měkce.

Nevložil v slova ta svoje žádné ostré výčitky, jen jako povzdech je vyslovil. Ale paní se dotekla nemile.

»Vždyť jest Ludmila dobře opatřena,« řekla Rachel vážně. »Na ničem jí neschází, učinila jsem přec vše, čeho třeba, a nová guvernantka jmenovitě jest osoba velmi spolehlivá. — — Myslím, že teprve na vánoce se navrátíme spolu do Čech,« mluvila zas něžně. »S tím jsem počítala a na to se již teď připravuji. Musím přec učinit též co se toilet pro venkov týče, náležité disposice. To nejde jen tak, tak najednou — tomu vy ovšem nerozumíte, můj drahý choti,« žertovala. »Pak užijeme jak náleží venkova, samoty,« doložila lichotně, ačkoli bylo znáti, že se do toho nutí a že už má skorem dost těch dnešních výkladů. »Užijeme Lilly — — Překvapí nás jistě svým chováním — — Miss Dorothy Yourell jest v každém ohledu výborná osoba — — Lilly potěší nás vším, co nového se od ní naučila — — Ta jehlice mne trochu tlačí« — nepohnuvši ani hlavou oslovila paní Rachel Nováková komornou. »Dejte ji níže o poznání — tak — teď je dobře — —«

»Dobrou noc!« — Václav Novák skorem vybuchl.

»Ty již odcházíš?« — jako v úžase tázala se Rachel. »A dnes tě již neuvidím? — — Vždyť se po divadle vrátím domů a doprovodila bych tě třeba na nádraží — — času bude dost — —«

»Děkuji,« řekl Václav Novák ostře. »Bylo by to zbytečno. S Bohem!« — — A jakoby se ulekl nezvyklé ostrosti vlastního hlasu, dodal mírněji, avšak svrchovaně studeně. »Musím zajíti přec ještě do klubu omluvit svou nepřítomnost pro pondělí. Odtud půjdu pak už přímo k vlaku. S Bohem!« — —

Paní byla právě s účesem hotova. »Ale drahouši, drahouši, ty jsi dnes nějak bručivý,« řekla důvěrně a když Václav odcházel do svého pokoje, šla v patách za ním.

Objala jej a políbila. »Jdi! Nesluší ti to! A dnes — po takovém triumfu — — ani nevíš jaký jsi udělal eclat — —«

Václav Novák skládal do ručního kufříku některé věci. »Chceš, abych ti pomohla?« tázala se Rachel něžně. »Nezapomeň na nic,« napomenula ženuška muže starostlivě. »A cestou abysi se nenastudil; noci jsou teď už chladné. Dej pozor na zdraví. Abys potom na cestu nevzal ještě svůj letní plášť. Tu houni velbloudí musíš vzít také sebou do vozu, k přikrytí na kolena, k zabalení nohou — — A mé pěkné vzkazy doma — švakrovi, švakrové,« přikazovala. »Pozdravuj je. A jmenovitě líbej naše dítě — Lilly polib vroucně od maminky« — — A jakoby políbení to posílala, políbila zas muže, obejmuvši jej.

Vrátila se k němu ještě jednou asi za čtvrt hodiny z pokoje svého. Byla již oblečena do divadla. »Jdu ti dát ještě jednou s Bohem,« řekla úsměvně a něžně.

Václav s potěšením utkvěl na lepé, krásné postavě ženině a přitiskl k sobě její nádherné poprsí. Vpíjel se očima v její oči. Všecka horkost, již měl v duši, jakoby pojednou sládla — ale ta sladkost byla tak nějak podivně bolestná — — jako by v lítost, hoře, všecko měnilo se v jeho duši . . .

XVI.

Paní Rachel Nováková sotva ještě zasedla do své lože v dvorní opeře, když Václav Novák vyšel z hôtelu. Zavazadla dal si poslati na nádraží k nočnímu vlaku. Do doby odjezdu zbývalo ještě kolik hodin.

Do klubu nejen že nešel, ale opatrně vyhnul se ulici, ve které místnosti klubu se nalézaly a přemýšlel, kudy by šel, aby žádného kolegu poslance do obvyklé schůze se ubírajícího nepotkal. Předsednictvu poslal z hôtelu

lístek, v němž nepřítomnost svou pro dnes a také pro pondělní schůzi parlamentní omluvil.

Vyhledával menší ulice, kde bylo málo lidí, ale pořád se mu zdálo, že každý, kdo přichází naproti, jest někdo známý a opatrně se vyhnul, někdy i obrátil a rychlým krokem šel zpět, aby uniknul. Potkav omnibus sedl do něho a dal se dovézti do vzdálené části města.

Nevěděl ani dobře, kde se nalézá, nikdy tu nebyl. Ocitl se kdesi v nejzazší čtvrti vídeňské spíše se podobající již venkovu. Nízké domky táhly se po obou stranách ulice a mezi nimi jen jednotlivý moderní činžák, čtyř- neb pětipatrový, se zvedal do výše, protivně jak drzý parvenu, který se nad své okolí vyšinul a s chlubností sprostáka na ně shlíží. Prázdná zeď boční jakoby vybízela a lákala k přivtělení jiný dům, který by šerednou její nahotu zakryl. Bez pochyby v krátké době bude pozvání tomu vyhověno a zmizejí všechny ty červené střechy a lomenice a štíty nízkých domků a zmizí ty zahrádky za nimi se prostírající, aby jejich plochou získala se větší prostora pro stavbu nového domu a do jeho kasáren více rodin se mohlo natlačiti. Vyvstane velkoměstská ulice, přímočárná, před očima pořád se prodlužující, jednotvárná, k zoufání unavující.

Václav Novák nezabýval se těmito úvahami. Nemyslil na nic určitého, ničím pevným, konkretním se myšlenky jeho nezabývaly, jež jakoby byly roztékaly se do jakýchsi dalekých plání a zde v podobě mlh a mraků se vznášely nad ně rozplývajíce se do nekonečna, zanechávajíce jen pusté bezvědomí.

Najednou obraz objevivší se očím zachytil duši a myšlenky tu byly hned jak roje včel, mžikem se slétly ze svých bloudivých cest.

Václav Novák stál před malým oknem, nezastřeným — v těch končinách k čemu se skrývat před zraky zvědavců? — »A já tu důvěru lidskou klamu,« napadlo Novákovi — »vtírám se do svatého tajemství života rodinného — — jak je to nehezké, jak se před sebou samým musím stydět . . .«

Ale nehýbal se, nebyl s to se pohnout, odvrátiti se od toho co viděl.

V malé, chudobné, ač nikoli nuzně přec chudě zařízené světnici, dlela žena s dětmi. Byla jen v prosté sukni, bosa, na krku tkaničkou spjatou hrubou košili; dvě děti okolo ní si hrály a jedno měla v křídle, chovala je a tak se na ně usmívala, s takovou něžnou láskou pohlížela na ně a jakoby je škádlila nežli porozumí co ono si žádá — najednou trhnutím rozvázala tkaničku u krku a dítě přiložila k prsu — —

Dítě chlamstlo po prsu mámině a ona se do takového dala upřímného, srdečného smíchu a škádlivě dítěti zas vzala prs — — ale hned zas mu jej podala, tak rychle, bouřlivě, jakoby se toho vyděšeného jeho pohledu byla ulekla a sama nemohla se dočkat, až ta bezzubá ústka zas zatnou se do jejího těla a ssáti budou z něho život svůj.

Skláněla se nad dítě s takovou milou radostí a rty její se pohybovaly — »I jen pij, jen se nalokej podle libosti« — jistě pobízejíc mazlila se žena. »I jen ještě! Jen dost! Jen hodně! — Vždyť máma ti to přeje — —«

Děcko patrně usnulo, žena vstala a uložila je do kolébky. Druhé dvě, větší chlapec a menší holčička držely se matky za sukně, patrně něco žádajíce.

Začala je svlékat. Klučík si pomáhal sám a jak byl v košilce hupnul hned do postýlky a přebatolil se tu, kozelec uličnicky udělal i bylo na šibalské tváři jeho vidět jak se tomu řehtá jak hříbě. Zatím bylo také děvčátko svlečeno do košilky a maminka vedla je k postýlce v níž kluk se povaloval. Pohrozila mu prstem a když v bujnosti krve dál dováděl, pleskla ho několikrát, ale tak spíše jako žertem, a malého nezbedu vytáhla z peřin. Postavila ho na zem i klekl hned poslušně vedle sestřičky, jež tu již klečela. Sepjaly oba ručky k obrázku anděla Strážce nad postelí zavěšenému a modlily se.

Václav Novák neslyšel, jediného zvuku se zavřeným oknem k němu ven nevyneslo, ale jemu bylo, že slyší báseň — nejkrásnější báseň, jakou nikdy nečetl ani neslyšel . . . nebyla složena ze slov, ale jakoby zlaté korálky se na sebe navlékaly a z těch dětských sepjatých ruček sunuly se k nebesům . . . ze rtíků dětských linula se hudba, jež srdcem jeho chvěla a takovým vlahým teplem je plnila . . .

Matka odříkávala s dětmi též sama večerní modlitbu. Stála u nich, zády obrácena k oknu, pouze v krátké sukni a v košili, jež nebyla ani zapjata, tak že svezla se přes ramena až hluboko dolů, zůstavujíc šíj nahou až do polovic zad.

Ale taková cudná čistota zírala z této ženské nahoty.

Žena v světnici pojednou se zarazila a obrátila se ke dveřím, jakoby cosi byla zaslechla z venku. Rychlým pohybem ruky, jako v leknutí, povytáhla sesunutou košili a spěšně na krku tkaničkou ji uvázala. Pohledla na hodiny a jakoby překvapena byla tím, kam už rafije postoupily. Honem ukládala děti do postele a ohlížejíc se co chvíli po dveřích, zase na hodiny na zdi zraky svážela.

Novákova ramene se dotkla ruka. Trhl sebou a obrátil se.

U něho stál muž, v uniformě zřízence dráhy; tašku měl v rukou a plášť přes rameno pře-

hozený. Patrně přijel s vlakem a skončiv povinnosti služby vracel se domů.

Vypadal rozčileně, pobouřeně, zdálo se, že slovo nemůže z hrdla dostati, jen hněvně upíral zraky na cizího muže, který stál před oknem jeho příbytku a pohlížel do vnitř.

Václav Novák cítil, jak krev se vlévá mu do hlavy, jak hoří studem. »Ach, odpusťte,« jal se prositi. »Odpusťte a nehněvejte se na mne. Nemyslil jsem jistě nic zlého . . . Nechtěl jsem nikomu ublížit. Nechtěl jsem vám ublížit. Nechtěl jsem vás urazit, ani vaši ženu. Byl jsem tak popadnut, tak dojat tím obrazem tam uvnitř . . . ach, odpusťte — nemohl jsem si pomoci — nebyl jsem s to se odtrhnouti . . . odpusťte mně to, prosím vás . . . Máte takovou krásnou, drahou, milou domácnost — — takovou svatou domácnost — — ach, odpusťte mně mou dotěrnost . . . vy jste jistě velmi šťasten, pane —« Odmlčel se Václav Novák a povzdech hluboký vydral se mu z hrdla.

Muž neznámý vystihl z Novákových slov, z chování jeho všeho, že se tu nejedná o žádnou urážku a jakoby byl nahlédl do jeho duše a viděl co se děje v ní, tak se na člověka, kterého v prvním okamžiku chtěl uderit, srazit k zemi, najednou díval až lítostivě a soucitně.

»Ano, pane. Jsem šťasten, pane,« řekl měkce a také hrdě. »Vždyť mám dobrou a hodnou ženu — dobrou a hodnou matku svých dětí . . . pro ně a pro mne jen žije . . . jiného nic nezná a po jiném netouží na světě . . .«

Václav Novák popadl mužovu pravici a stiskl ji. »Ach, jaké v tom jest štěstí!« — — zašeptal snivě. »To jsem dnes poznal, to jsem dnes teprve pocítil, teprve dnes se otevřely mně plně brány tohoto ráje . . . Pohledem do vaší světnice, pane, na vaši ženu uprostřed jejích — vašich dětí, pane — —« A jakoby se byl rozpomenul, že tu svěřuje a vypravuje v chvíli nestřežené, co ani k sobě dosud nikdy nevyslovil, co jen tak neurčitě v duši své cítil časem vzplanouti a zajiskřiti — — »Ach, ještě jednou prosím —« pravil — »odpusťte mně, pane, čím jsem se proti vám provinil a nezazlívejte mně . . .« (Pokračování).

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Když si našel měsíc cestu
mezi ztemnělými mraky,
na kamenné zřel je lávce
vpíjeti se v sebe zraky.

Jakoby se od jakživa
znali, zrovna jak dvě děti
usedly si vedle sebe,
nestačil jí vyprávěti.

O moři jí vypravoval,
o Vikingů jízdách smělých,
o divokých sečích mořských,
o sekerách zkrvavělých.

S úžasem jej poslouchala,
kterak vypravovat uměl,
často i dech zadržela
a jen moře hlas k nim šuměl.

Chvílemi jí náhle bylo,
jak by dávno o něm snila
a jej zde si na místě tom
v dlouhých dumách vytoužila.

Naklonila krásnou hlavu
k mocným jeho prsům níže.
»Pověz, drahý, připadáš mi
jako cizí mořské kníže.

Jak bys byl z těch bohatýrů,
o nichž mluví staré zvěsti,
kteří do světa si vyšli
báječné své hledat štěstí.«

Usmál se: »Máš skoro pravdu,
skoro, jak dí staré zkazky,
ovšem do světa jsem vyšel
a již našel ráj tvé lásky.«

Jí se zdálo v každé chvíli,
čím níž k němu hlavu kloní,
s netvorem tím v hrozném boji
že se zachránil jen pro ni.

Nesmlčela mu to kouzlo,
které z domněnky té dýše,
a on pohladil jí vlasy
a on políbil ji tiše.

A když sobě řekli všecko,
co jen láska říci může,
měsíc když bled na obzoru,
unylá jak bílá růže.

Políbil ji naposledy,
po černém jí hladil vlase,
skočil v loď a chytil veslo,
šeptla s vzdechem: »Přijdeš zase?«

»Přijdu draha!« — šplíchla voda . . . .
loď se tiše vodou nesla,
ó jak hltala tu hudbu
pod údery jeho vesla!

Dívala se dlouho za ním,
jak jí ve mlze se tratil,
vyčkala pak v sadě ještě,
až svit jitra stromy zlatil.

Seděla tu na svém místě,
poprve zde šťastna byla.
»Jak je krásný, jak je silný!«
jiného nic nemyslila.

A když pěničky hlas v mlází
nesmělou tik' notou jitra
domů šla si opakujíc:
»Vždyť to slíbil, přijde zítra!«

A když v sen zavřela oči,
cítila kol samé růže,
jak v té chvíli, když on poprv'
tisk ji k mužným ňadrům úže.

A jak slíbil, vskutku přišel.
Jak to moře plesně hučí!
Zlatem hořel celý západ,
když si klesli do náručí!

Sladce šelestily břízy,
mocně hlaholily buky,
z mechu, trávy, květů, sítin
tisíceré tryskly zvuky.

Sladké kouzlo letní noci,
jež se neslo ztichlým krajem,
do stříbra mlh oba skrylo,
obemklo je sladkým tajem.

Trhaně jen hovořili,
kráčeli dál a zas stáli,
za ruce se chytli — chvíli
v dálku tiše naslouchali.

Moře od břehu jen znělo,
pěn svých šumných kaskadami,
do kola se všecko tmělo,
pocítili, že jsou sami. (Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

V prosinci se rozhodl Karneol, že o Novém roce vyprovodí Piltyše bez pardonu, poněvadž zahlédl, kterak se zmocnil služky, která ho v lehkém živůtku předběhla na chodbě. Karneol viděl, jak necudně sevřely jeho prsty levice dívčinu, jak ji pravou rukou semkl paže a jak se k jejím ústům smyslně přissál. To nebyl polibek — to byl hltavý doušek náruživce z měkkých rtů kypré děvečky, která ve svém zajetí odpovídala jenom přiduseným zasmáním. Piltyš ji tak nestoudně stiskl — a ona se jen chvěla rozkoší. Pak jí dal štulec, Herkules, a ona zas utíkala jako slepice, ani mu nepohrozivši, ani pohledem jej nepotupivši — —

Karneola, který nepozorován z přítmí beden výjevu toho byl svědkem, naplnilo to hnusem. »Oba půjdou pryč o Novém roce, oba!« řekl si. »On, nestyda, i ta děvka nečistá!«

Ale nejvyšší čas varovati již paní Čejčilovou. Ještě dnes zajede k hroznu — a hned! Před pátou hodinou musí k nějaké komisi, večer pak do schůze náboženské obce — spojí tyto povinnosti se zajížďkou k Čejčilovům. Oblékl se tedy a pospíšil k tramwayi.

U »zlatého hroznu« byli hosté. Nebylo možno dole promluviti s paní domu beze svědků. Ale když zaslechla, že by rád zpravil i o něčem důležitém, pozvala ho nahoru.

Ale na schodech ho opustila pojednou odvaha, zhanění favorita této rozumné paničky. Vždyť vlastně toho ani tolik neví, aby mohl s čistým svědomím říci, že se Piltyš nehodí za muže pro její dceru. Že sevřel na chodbě službu, která se nebránila? Bože! svobodný člověk. Jedlík, kterému pečená koroptev letí kolem úst, muž plný životní energie. A ta ženská ho pobidla snad pohledem nebo zavláním sukně — umějí to tyhle děvečky! — snad ho dotekem teplého ramene v temické jupičce rozpálila — — a on, Karneol, utíká ho za to obžalovat, a to před tribunál, tím časem pro něho nejvyšší! Není to vlastně neslušno, ba — není to podlo?

Ale již byli v saloně. A tu mu napadlo, že má Piltyš těch necností víc. Těch kancelářských, pro které ho propustí. Výborně! Vždyť se nemusí zmiňovati o té službě, může přestati jen na tom, že vysvětlí, proč si Piltyše neponechá. Ano, ano! Do ostatního mu nic není. Řekne jenom, že ho propustí, a paní Čejčilové odůvodní vše jeho nezpůsobilostí odbornou. Ať si z toho vybéře sama naučení.

Paní od »zlatého hroznu« až se zajikla, když Karneol opatrně počal líčiti, že se mu její krajan naprosto nezamlouvá.

Karneol vykládal, že je to člověk nepřesný. Do kanceláře přijít o půl až i o tři čtvrti hodiny později, nepokládá za přílišnost. V korespondenci je šlendrián. Nechal ho ve Vídni kolikráte bez odpovědi, nevyřídil věci naléhavé, osopoval se v dopisech na dlouholeté zákaznictvo, spletl důležité dodávky a jednou dokonce zmátl na choulostivá místa dopisy, jimiž prozradil důvěrné věci obchodní.

Paní Čejčilová jen spínala ruce. A hned prohlašovala, takovému člověku že by ovšem dceru nedala. Pro živého Boha! Kdo by to byl řekl. A je to jediný syn z rodiny tak řádné. Tak dvořit se umí — tak kolem ženských — —

Teď si Karneol vzpomenul, že i v tomto punktu by měl přiložiti polínko. Vždyť se jedná o ženicha pro jedinou dceru osoby tak sympatické, proč by neřekl všechno? Ať ví paní Čejčilová, jaký je to opeřenec tento těžkopádný smyslník — —

Paní Čejčilová vypravovala historii o rodičích Piltyšových. Hezky od Adama. Jak se znala s jeho matkou. Poněvadž bylo jí příjemno pokochati se zase jednou vzpomínkami na mladá léta, rozlila své líčení do šířky jezera.

Karneol ji však ani dost málo neposlouchal. Uklánět se, krátkými slovci se i divil, ale myšlením byl u Piltyše. Rozpomínal se, co by o jeho vztazích k ženským pověděl dříve než přijde k výjevu se služkou. Něco, co by tvořilo přechod od pronesených věcí, z čeho by k onomu neslušnému výstupu byl žebříček. A proto za výkladu paní Čejčilové myslí prolétal svůj dům, kdy a kde Piltyše postihl v nějaké situaci nepříznivé.

Již ví, jak to vylíčí. Nejprve, kterak Piltyš obemkl slečnu z kanceláře kolem pasu, když si přišla pro otisk razítka. Ta holčina sice ruku jeho s nepatřičného místa svedla, ale nějak pomalu si při tom počínala, když Karneol vstoupil. Pak ho za takové okolnosti podezřelé s ženskými už neviděl, člověka smělého, který si v jeho domě počínal jako doma. I nahoře ho zastihl jednou, na chodbě u salónu. Odevzdával jeho manželce dopisy. Zcela zbytečně. Měly zůstat v kanceláři. Co s nimi, u ďasa, vlastně nahoře chtěl tenkráte, když se Karneol mimo nadání z Prahy vrátil? Dopisy držel v levé ruce a pravou — pravou —

Karneolovi zabušilo srdce. V hlavě ho rozpálilo. Teď, teprve teď mu napadá, že se mu tehdy na okamžik zdálo, že Piltyš dotýkal se jeho ženy. Nad loktem!

U živého Boha — ano! Když překročil poslední schod, viděl to zcela určitě. Ale tehdy se tomu ve svém nitru zasmál, jakého klamu je schopno oko, které z šera vyhlédne náhle do plného světla.

Karneolovi nestačilo k dýchání již hrdlo. Vzpomínka na ten podezřelý okamžik hnala mu krev k hlavě, srdce pracovalo jako měch.

Ano, opravdu, on jeho ženu držel! Tento chlap s býčím krkem svíral jí rameno nad loktem. A ona stála a neurazila tu drzou, nestoudnou jeho paži. Když Karneola shlédla, běžela mu v ústrety a zulibala ho tak vášnivě. Svrchovaný Bože! teď vidí, že ty polibky jsou důkazem její viny. Umačkávala jimi zárodek podezření — proto byla tak sladká, proto se tak nepřirozeně mazlila!

Nevydrží to u Čejčilů. Vzduch, vzduch! A domů! A hned! Nečekají ho. Řekl, že se vrátí až v noci. Což rychle tam — kdož ví, co se doma děje. Bože věčný! Jsou-li jeho obavy odůvodněny, je-li jenom vlas důkazu na světě, ubije ty lidi — ubije — jako psy!

»Odpusťte, milostpaní, není mi volno. Přijdu zítra!« vykoktal Karneol a už měl klobouk v ruce a už byl ze dveří, nechávaje v salonku ustrnulou paní Čejčilovou státi s nedovřenými ústy, v nichž daleko ještě nebyl konec jejích hradeckých pamětí.

V jedné ulici potkal utíkající Karneol drožku. Poručil, kam ho má dovézti. Na sedadle vyskakoval nedočkavostí a když zahlédl svůj dům, už byl z vozu, zavolav na kočího pouze: »Čekat!«

Kramem proběhl do písarny. »Kde je Piltyš?« optal se sípavým hlasem.

»Nahoře! Nahoře!« ozvalo se z několika stran. Tak nějak škodolibě to znělo, rozumoval Karneol. Ale v kase je nabitý revolver. Je tam šest kusů olova a oni jsou jen dva.

Služka šla právě dveřmi chodby. Odstrčil ji a vrazil do jídelny.

Tam nebyl nikdo. Tož do ložnice. Obličej jeho krví téměř modral.

A nyní rozhodil druhé dvéře — — — —

Co spatřil, nikdy nikomu již nepověděl. Z hořejšího trámu veřejí střelou se snesla mohutná dlouhá jehla ocelová, vbodla se mu do hlavy a projela mu srdcem.

Tak se totiž zdálo Karneolovi, jenž klesaje vztýčil paže proti smrtící oceli. Ve skutečnosti nebylo však žádné jehly — ale také nebylo více živého Karneola — — — — — — — — — — — — — — — — — —

XII.

Piltyš byl se opravdu zmocnil Karneolovy ženy. Nikoli snad cukrováním, vzdechy, a přepjatými dopisy — jediným vzmachem těžké ruky své stal se pánem této zralé broskve. Bez leče, bez plížení se za kořistí, bez nočních výhledů a strachů. Přišel za bílého dne, sevřel krásnou židovku a utrhl ji jako višni, pukající dlouhým čekáním.

Byla to ovečka, která se nemohla tigrova příchodu dočkat. Třásla se strachem, ne však, že ji rozsápe — nýbrž že snad nepřijde! Hladem zmírala o n a — on jenom se objevil a pohltil ji, aby se — nasytila. Všecko tu bylo jinak než v románech. Bez nejmenšího vyzvání, ba vůbec beze slov uvázal se Piltyš v držení všeho toho, co bylo Karneolovo.

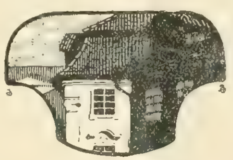

Pevnost spustila mosty, jakmile se nepřítel objevil. Nebylo třeba parlamentářů, bílých praporů, trubek hlasatelských — nepřítel před palisádami vůbec nestanul. Rovnou na mosty.

Do tvrze dobyté přišlo probuzení teprve, když Karneol na prahu ložnice skácel se bezduch. Ale tu nebylo vystřízlivění platno již nic. Milionář předměstí, člověk, který písek dovedl převářeti na zlato, muž, na jehož dechnutí tisíc párů nohou bylo by se hnalo, kam by byl jen zvednutím brvy ukázal — ten se tu svinul k parketám jako přetnuté lano a vydechl naposled bez pomoci jako žebravý cikán, kterému za stodolou noční mráz srazil krev.

Křiky a lamenta jeho ženy, poplach způsobený Piltyšem, sběh celého domu, lékaři a rádci ani na vteřinu srdce Karneolovo nevzbudili. Krev mu oblila mozek a řekla: »Spi!« Smrt ho políbila a zašeptala: »Jedině já mohu býti tvou útěchou!«

— — — — — — — — — — — — —

Jako vévodu pochovali Karneola. Židé s pompou a za víření novinářských bubnů — bylť synem jejich kmene, tento zlatotvorce. Je výhodno vykřiknout do světa takovou slávu, pověsit se na ni, v tom je zisk. Předměstí dalo k pohřbu všechnu svoji parádu. Hudební sbory, stejnokroje, prapory a účast čelných osob. Lid přišel na podívanou v tisícovém zástupu. Jeho pohřebním zpěvem, nejdůstojnějším a nejvzácnějším, byly jeho úvahy o nebožtíku. Kterak činži chudým lidem promíjel, nemocným podpory dával, práci otcům rodin sháněl, malým řemeslníčkům úvěru poskytoval a nevzpomínal nevděku ani potup svého náboženství. Jaká sladkost v takovém hymnu.

(Pokračování.)

DR. JAROSLAV KVĚT:

Requiescat in pace.

Jak se nešetřilo tohoto hesla, kulturní dokumenty málo známé.

Zdálo by se, že člověk na první pohled odmítne myšlénku užívati součástek těla lidského k výrobě předmětů galanterních, na př. kůže vydělané, kostí praeparovaných atd., když úctu k mrtvému již na počátcích lidské kultury shledáváme a podnes pozorovati můžeme u rozmanitých národů necivilisovaných. Nějaká kadeř ustřižená za života milené osobě nebo nějaký zoubek vypadlý — který jako památku na drahého zesnulého uschovává si některá matička po celý život se jím těšíc, ovšem nemůže platiti za neúctu, naopak spíše za fetiš, značící zbožňování předmětů neživých musí se pokládati, v němž vězí mnoho až přemrštěné úcty k mrtvému tělu.

Ale v kultuře člověka vyskytují se časem zjevy, které pozorovatel pochvalující si ušlechtilost současného lidstva, jeho citový rozvoj, něžnost až dojemnou — četli jste jistě také podobné tirady na pokrok našich dob — zamlčuje, jakoby o nich nevěděl neb o nich skutečně neví. Zjevy, které ukazují, že lidská povaha má někdy rysy vskutku nelidské (řekl bych zvířecí, kdyby u zvířat něco podobného mohlo býti); člověk dopouští se

skutků, nad nimiž lidé normálně vychovaného srdce se vskutku pozastaví. Mezi tím, co se deklamuje o lásce k bližnímu, střílí se do lidí, kteří se vzpírají bezpráví, ba celí národové se vyhubí tu ručnicemi, tu zase kořalkou. To je surovost velikého stylu, vedle niž drobné ty surovůstky, z nichž jednu obral jsem si za předmět dnešní úvahy, ovšem blednou a mizí. Ale i ty sluší zaznamenati, neboť jsou kriteriemi velmi výmluvnými, že ani v době současné nepřestal býti člověk »nejnebezpečnějším zvířetem«.

Proč na př. užívati lidské kůže k výrobě zboží brašnářského nebo v knihařství, když máme dobré druhy zvířecích kožích k tomu účelu.

Jistě vedla k těmto zjevům ani ne tak surovost, jako honba po kuriositě, která nezná mezí a zapomíná tak na hranice diktované útlocitem. Jsou sice lidé, kteří by poskytli celé svoje tělo po smrti ke zužitkování jakémukoli, kdyby jim to za živa vyneslo nějaký groš (onen nešťastník, jenž za živa prodával profesoru na lékařské fakultě svoje tělo k pokusům, je toho světlým důkazem), ale nemají se nalézti lidé, kteří tak daleko dovedou jíti v dychtění po zvláštnostech, že jim nic není dost odporného a nic dosti svatého, mezi tím, co se přecitlivělými některými lidmi takřka ve zlé vykládá medikům, že si opatřují kostry mrtvých ke studiu anatomie. Vidím v tom doklad mínění vícekráte již vysloveného, že kultura ještě nepříliš pronikla do masa a krve člověka, že je všechen cit jen pouhým povrchem, nátěrem, obalem — uvnitř že dřímá stále ještě šelma nelidská.

To ovšem neplatí o všech lidech a o všech dobách. Ale byly v historii mnohé takové etapy obecného sesurovění a podnes žijí v lůně společnosti nepozorovaně individua, která majíce třeba plná ústa lásky k bližnímu jednoho dne nenadále prozradí pravý, hrubý, primitivní stav své citové sféry takovou bezprikladnou surovostí, že nelze zjev ani pochopiti a jen jakýmsi oslepnutím citu lze jej vysvětliti.

Mrtvý člověk! Kolik v myslícím člověku je schopen vyvoditi myšlének. Dlouhé řetězy filosofické i medicínské i náboženské — dle povolání. Pro každého pravého člověka však jest a zůstane tělo jeho nedotknutelným. Ani úsměšek ani nešetrné nakládání, ale ani obchodnické využitkování není tu přípustno, ani řemeslné spracování. Jen věda mohla se povznésti nad obecný předsudek, vnikala vedena nejlidštějšími úmysly do nitra těla lidského, aby ohledala chorobné změny, když byla před tím do podrobností poznala útvary normální, vše to jen proto, aby neškodně mohla pomáhati trpícím. A jestliže kde účel je schopen posvětiti prostředky, je to na tomto poli. Při tom, ač byla k tomu taková příležitost, nikdy nedala se věda zneužiti k obchodnickému využitkování vzácné té privilege. Poznání pravdy za účely dobrými a čistými bylo jí jediným cílem. A když toho cíle bylo dosaženo, ustupovala i ona mlčky a vážně — tu církevnímu obřadu monotheistovu, tu žáru krematoria.

Jen zločin osob morálně schátralých nebo neblahá snaha duševně nepříčetných nekrofilů nezastavuje se u mrtvých.

* * *

Byly však doby a nejsou tak dávné, neboť podnes máme dokumenty takové v rukou, kdy takhle inteligent nesoudil — neobvyklost předmětů zhotovených z lidské kůže byla příliš mocným lákadlem pro sběratele na jedné straně a pro zištné živnostníky na druhé straně, než aby citlivost, už tehdá do jisté jemnosti vybroušená, nabyla převahy. Do lidské kůže byly vázány knihy — z kůže takové hotovily se tobolky, brašny, na lidské kůži psány byly rukopisy, ba i bible atd.

Podařilo se mi sebrati některé dokumenty tohoto podivného poblouzení.

Celkem existuje prý — podle L. Picarda, jenž o předmětě uveřejnil zajímavý článek v Gazette médicale de Paris — asi nejvýše 12 kněh vázaných v lidské kůži. Uvádíme však, že je jich o hodně více. Když se člověk zabere do věci, najde všelicos ještě v knihách a časopisech. »Majetníkem jedné z nich je známý hvězdář a populární spisovatel Camille Flammarion. Druhá je v bibliothece senatora Déandréis. Nejslavnější ze všech kněh vázaných v lidské kůži je spis, který je vázán v kůži básníka Delillea«. Tak psal aspoň francouzský časopis »Presse«. Picard, aby se přesvědčil, co je na věci pravdy, psal senatorovi Déandréisovi, kterýž mu odpověděl, že je to pouhá legenda. Nemá prý žádné takové knihy. Za to je jisto, že Flammarionova biblioteka honosí se takovým vzácným exemplářem. Jistá komtessa souchotinářka, která se hlásila k učení, že je více obydlených světů, odkázala Flammarionovi kůži se svých ramen, aby do ní svázán byl první výtisk prvního díla astronomova, které vyjde po její smrti. Byl to spis »Les terres du Ciel«. Tento svazek nalezal se roku 1898 v knihovně observatoře v Juvisy. Uvádí to dr. Cabanes ve svém časopise Chronique médicale (1. března 1898). Týž lékař, známý svými duchaplnými essayemi lékařskoliterárními, viděl v Bibliothece Carnavaletově dílo, vázané v lidské kůži, kterého nabyla řečená knihovna r. 1889. (Dokončení.)

♡ ♡ ♡

„PSYCHOPATHOLOGIE LITERÁRNÍ."

Celý svět je jevištěm dvou zjevů (neodkrývám nové poznatky, jsou to věci známé): jednak literární hyperprodukce jednak touhy, psáti a tisknouti, touhy, jež se šíří do vrstev stále širších. Tyto dva zjevy jsou chorobny předně ze stanoviska národohospodářského, za druhé se stanoviska duševního zdraví národa, za třetí diskreditují dobrou literaturu a rozrušují literární poměry.

Nemůžeme si stěžovat, že by nebyli mezi námi lidé, kteří by se chtěli uplatnit. Ano chtějí, ba vášnivě chtějí, vyvinují nekonečnou energii — leč ne, by se uplatnili v obchodu, v průmyslu, v řemesle, ve vědě. Nikoliv. Marné volání! Živoříme v těchto oborech více a méně, ale stále. Pokrok je neznatelný.

Ale co lidí se chce uplatnit v literatuře krásné i denní! Jakou tu vyvíjejí energii! A ještě větší, aby to, co napsati, bylo vytištěno! . . . A není tak paradoxní vtip, který byl nedávno pronesen váženým jedním romanopiscem: že pomalu bude v Čechách více spisovatelů než — čtenářů . . .

Knihy, velké studie sociologické, psychologické a psychopathické daly by se napsat o tomto předmětu a skoro příliš málo mohu říci v těchto stručných řádcích feuilletonisty, který vám předvede v lehce nahozené črtě typ choroby, jíž stůně doba i málo živené a nepříliš vyspělé tělo české literatury . . .

Albín Mrázek byl šestnáctiletý syn malého státního úřadníka, který s nejvyšším napjetím sil vyživoval čtyřčlennou rodinu. Albín Mrázek nebyl hloupý hoch a vašnivě rád četl. Četl všecko a nejvíce moderní, překladovou literaturu. Rád četl a nerad studoval. Najednou ozve se v něm touha: Napsat něco, být tištěn! Stát se spisovatelem! Není touhy závratnější, není vášně hazardnější, není kouzla opojnějšího! Jak by ne! Literatura je příliš literaturou o spisovatelích. Někteří, zejména novější autoři, nedovedou napsat o ničem jiném povídku či román leč o spisovateli . . . Mladí lidé opíjejí se těmito fantómy románových reků-spisovatelů, kteří někdy nežili, poněvadž jsou skuteční spisovatelé příliš lidmi, aby mohli být takovými, jimiž je líčí román, a poněvadž není nic lehčího než konstruovat figuru, která je nejvýš něžná, nejvýš duchaplná, nejvýš výmluvná, jež letí od jednoho hodu lásky k druhému, do níž se zamilovávají jen nejkrásnější ženy. Jak by ne! Být spisovatelem, který nezná všední práci a všední starosti, který žije jen svým snům, ideám a knihám a — lásce. Lásce! Té nejkrásnější, nejsvůdnější a nejromantičtější! Ženy všech stavů a věků, panny i vdané ženy, kněžny, měštky i veské holky, všechny padají v sladké mdlobě v náruč Spisovatele! . . .

Albín Mrázek stěží proklouzl maturitou pro šílenou touhu být spisovatelem. Jen otcova přísnost ho udržela nad vodou. Sní jen o tom, státi se členem té suverénní kasty, která kraluje lidstvu . . . Neviděl ještě spisovatele živého. Neví, jak málo si váží společnost umělce, zejména belletristy. Neví, že snad žádný belletrista v Čechách nemůže býti živ jen ze své práce. Jak to má vědět? Vždyť jeho ideál, jeho Spisovatel žije v několika románech na 200—300 stran, o živobytí se nestará, nic nedělá — a hlady neumírá. Jde světem vítězný, milovaný, slavný . . .

Albín Mrázek píše. Píše básně. Jde to. Rozumí se, že píše jen moderní básně. Jde to: nejmodernější básně jsou bez rýmu i rytmu. Myšlenek plno: v směsici četby — kterou nezažil — vynořují se mu pointy i celé obraty. . . Jak lehce. . . Jako pouhá kombinace. Albín Mrázek neví, že ty myšlenky jsou cizí . . . Ale vidí, že jsou tak podobné tomu Umění, jímž se opíjí. Jsou málo srozumitelny jako jeho vzory. Mluví o vášních a rozkoších, o šílených láskách a nocech — jichž nepoznal. Zdá se mu, že jeho básně jsou velmi slušné, ano že jsou skoro dokonalé.

S dlouhými dopisy zasílá své básně pod jmenem Albín Viktor Mráz do všech listů, starých i moderních; do starých proto, že jim asi budou vítaným omlazujícím osvěžením, do moderních proto, že on cele patří do jejich školy. Vždyť z nich vyrostl, od nich se učil. Jejich mistři jsou jeho

mistry . . . Ale nikdo mu netiskne jeho básně, ani staromódní ani moderní žurnály. Marně hledá v nich jmeno Albín Viktor Mráz. Konečně se chytl . . . »Sphinx«, měsíčník mladých, otiskla jeho báseň.

Cíl je dosažen. Albín Viktor Mráz je spisovatelem a všichni redaktoři nemoderních listů jsou v témže okamžiku omezenými, sveřepými netvory, kteří ubíjejí systematicky mladé talenty. Ano je, to jasno: neboť ve »Sphinx« čte to v každém čísle. A on sám má toho doklady: ve »Zvonu«, v »Zlaté Praze«, v »Máji« atd., všude pohodili jeho básně anebo mu napsali v Listárně redakce »Nezralé« — »Odvary cizích vzorů« — »Učte se pravopisu«. Ano, takovým sprostáctvím odbývají některé časopisy mladé talenty.

A Albín Viktor Mráz je jistě talent. Předně proto, že je o tom sám přesvědčen, po druhé proto, že jeho báseň otiskla nejmodernější a nejaristokratičtější česká revue »Sphinx« a hlavně proto, že ho časopisy nemoderních, odbytých spisovatelů důsledně odmítají.

Albín Mrázek je abiturient. Přijíždí do Prahy a seznamuje se s kolegy literáty svého věku i druhu. Všichni smýšlejí stejně: Jsou jisti svým talentem a u všech je hlavním důkazem jejich talentu fakt, že v redakcích starších časopisů, kde se nestydatě roztahuje se svými ubohými žvasty pověstný starý brak uznaných literátů, je ignorují jednoho jako druhého. Za to je všechny tiskne »Sphinx«. Nepíší mnoho, neboť tvoří těžce, protože hluboce a moderně, protože hledají nové cesty, nové barvy, nové vůně. Takovým básním nemůže rozuměti ani stupidní redaktor ani stupidní, měšťáčtí jejich čtenáři . . . Za to je tiskne »Sphinx«.

Její redaktor, který místo footballu nebo sbírání pohlednic věnoval se sportu moderní literatury, a vrozenou svoji jizlivost vylévá na všechny »staré« směry, a nejsa schopen tvořiti, věnuje se kritice a nenávidí všecky opravdu tvořící a nad to čtené a kupované autory . . . Musí mít kolem sebe několik jmen chlapců, které nazývá »Mladé Čechy«, kteří by jeho Sphinx odbírali, rozšiřovali a jemu jako vůdci a velkému muži se obdivovali. Chodí s nimi do kavárny, kde čtou, kritisují a debatují. Redaktor »Sphinx«, Richard Votočka, vede slovo, Albín Viktor Mráz-Mrázek a jeho soudruzi poslouchají. Někteří opatřují si z domova desítku nebo dvě a stávají se členy nakladatelského kruhu »Sphinx«. Jejich literárním programem je 1. obdivovat sebe, své talenty a díla, 2. opovrhovat a nadávat starším literátům a 3. podporovat »Sphinx« hmotně i mravně.

Albín Mrázek roste, rozvíjí se a prohlubuje v této společnosti příbuzných duší. Vypsal se, vyrostl vnitřně i formově. Redaktor Votočka mu říká: »Vy máte vervu a styl.« A jednou mu řekne: »Chtěl byste mi, kolego, napsat kritiku o románu Jana Kašpara. Je to starý blbec, můžete si odlevit . . . «

Albín Mrázek je již spisovatelem, básníkem a konečně i kritikem. Kašpara strhal s použitím vší kritické fraseologie, pomocí spousty cizích slov a s vervou mladistvé zuřivosti a neomalenosti. Mluví o plebejském životním názoru, rozbředlém stylu, impotentní imaginaci, naprostém nedostatku psychologie a naprosté neschopnosti starého Kašpara, který nestydí se za bídný svůj román přijmouti cenu Akademie. Také Kašparovi čtenáři jsou stupidním stádem.

Uprostřed štěstí svého žije Albín Mrázek docela rozkošně. Do přednášek nechodí. Otec mu posílá 40 zl. měsíčně. Albín vstává o 10. hodině dopolední a jde do kavárny, přečte všecky noviny, ovšem jen literární, divadelní a umělecké jejich rubriky. Hnusné politikaření našich starovlasteneckých augurů a voličského davu prostě nečte. V poledne promenuje s kolegy po Ferdinandce. Po obědě jde do kavárny a tam dělají »Sphinx«, připravují kritiky, útoky a polemiky a spílají všem starším lidem i myšlénkám a hořekují nad ubohostí malých českých poměrů . . .

Albínu Mrázkovi zemřel otec . . . Ustalo jeho nucení k studiu, ale i jeho 40 zl. Matka posílá z hubené pense jen dvacet. Albín Mrázek je spisovatel! On si vydělá. Ani ho nenapadne jít do advokátní kanceláře a písařit . . . Vydělal by si dvacet zlatých měsíčně. Pah! On, básník a spisovatel, měl by opisovat tabulárky a žaloby. A pak byl by rušen ve svém uměleckém vývoji, nemohl by se cele věnovat Umění. Je talent. Dnes nebo zítra vyhrají mladí bitvu proti starým. Jeho knihy zlatem zaplatí nakladatelé, obecenstvo zhnusené povídačkami a rýmovačkami starých sterilních přežilců vrhne se s chutí na svěží a moderní jeho dílo, on zaujme místo redaktora některého zavedeného týdeníku nebo čtrnáctideníku.

Ihned zadává Mrázek svou knihu Akademii, posílá žádost Svatoboru za podporu k dokončení »Vítězných nestolgií« a rukopisy svými bombarduje znova staromodní časopisy. Neboť on nemá peněz a je mladý literát, silný talent — on musí býti tisknut, veřejnost je přece povinna ho podporovat. Je přece básník v Čechách! . . . Jeho »Studené mládí«, kniha veršů, byla uznána všemi opravdu seriosními moderními listy.

Ale Akademie vrací knihu, Svatobor žádost, redakce rukopisy. A veřejnost, ta hnusná společnost ta bezcitná buržoasie, nekoná svou povinnost. A on nemůže do kavárny, ba on má hlad! Otcovský přítel by mu opatřil místo písaře u magistrátu. Mrázek odmítá: to by ho ubíjelo, dusilo, však on se probije. Jen okamžitě kdyby měl nějaké peníze, půjčku nebo stipendium nebo cenu.

A Albín Viktor Mráz znovu vrhá kal své hladové nenávisti na všecky literáty čtené, tištěné a tvořící, na Akademii, Svatobor i Máj. Zejména na »Máj«. Spílá již všem tištěným autorům, ať jsou mladí či staří . . .

Po dvouletém hladu, nemaje ani jediné zkoušky na konci čtyrletých »studií« — Spisovatel Albín Viktor Mráz k úpěnlivým prosbám a slzám zoufalé matky přijímá místo třicetizlatového diurnisty.

Jeho osud sdílí jeho — žena a jeho dítě. Oženil se s malou, hezkou šičkou, již svedl a oslnil svými řečmi a bohemským zjevem. Jeho špatně živené a jím nenáviděné dítě je jediným positivním dokladem mladého ubitého života. Nenašel slávy, nenašel obdivu, uznání a nezávazné lásky nádherných žen. Nepřišel veliký, Veliký Triumf Jeho Snů . . .

Nepíše již básní ani dramat. Ze všech snů zbyla mu jen nenávist ke všem lidem, kteří pracují po celodenní námaze všedního povolání a tvoří přes všecko bláto, jež po nich házejí prace se štítící chlapci, které jsou zachvácení nejmodernější manií. Tato manie spočívá v chorobné představě individua, že je spisovatelem velkým, ale neuznaným a pronásledovaným, jedním z tábora »mladých«, stejně velkých, ale neuznaných talentů . . .

Albín Mráz pomalu učí se pracovat. Dopoledne v úřadě, odpoledne u advokáta a večer rediguje kterousi rubriku obskurního listu, plnou nenávisti a špíny.

— — — — — — — — — — — — —

Psal jsem satiru? Karikaturu? Nikoliv. Je to schematická fotografie skutečnosti. I jména znám. A chcete-li — skizza románové studie, jež by se mohla jmenovat: »Z literární psychopathologie našich dnů . . .« *M. F.*

NAŠE VYOBRAZENÍ.

— **Starý domek přívoznický pod Vyšehradskou skalou** bezprostředně před svým zánikem dostal zajímavý nimbus. U posledního přívozníka p. Komma bydlel totiž slavný český malíř Jaroslav Čermák. V rodině jako drahá reliquie chovala se na památku Čermákova skizza ze studijních jeho dob. Obraz představuje Horymírův skok a je zajímavý hlavně tím, že napovídá již onu vervu a sílu koncepce, která Čermáka proslavila. Teprvé v poslední chvíli zvěděla to paní Popelková-Biliánová, která upozornila na to, že obraz je s pietou chován na t. zv. Hrnčířské stráži u přívozu. Skizza prodělala celou křížovou cestu, ale vždy našel se někdo, kdo se starého obrázku ujal, a před zhoubou jej zachránil. Starý domek měl tuhé živobytí . . . všechny velké vody bily do něho s celou svou neurvalou vehemencí, ale domek odolal i nejprudším nárazům jako ta skála, pod kterou se krčí jako vlašťovčí hnízdečko pod krovem. Několik století přetrval, až smetla jej komunikační nezbytnost. Tvořil se svým gigantickým pozadím roztomilý kouteček. Tisíce a tisíce lidí prošlo tu kolem a zde bývalo vždy hlučno a veselo. Přívoz tu býval asi od pradávných dob a ve starých zápisech je o oněm velmi často zmínka. Pří-

Přívozníkův domek pod Vyšehradem. Fot. Al. Král.

vozníci mívali tu asi živobytí neklidne — z jedné strany hrozila voda svými divými výpady, ze druhé rachotívaly úlomky skály, valící se do zahrady za domkem. Mizí s domkem kus poesie vyšehradské — všechno se tu změnilo a teprvé změní . . . jenom staré zdivo na boku vyšehradské skály zůstane a odolá. Měsíc za tichých nocí nakukovat bude okénky na velkoměstský rej a stará báje a pohádka odstěhuje se výše, do míst nepřístupných, kde už ji lidé nebudou vyhledávat a kde bude zapadat a odkvetat. —r.

* * *

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

Nakladatelské družstvo Máje v uplynulém měsíci upevnilo důkladně základy své pozměněním několika článků svých stanov. Důvodů k této změně, která se v následcích svých ukázala jako významný rozvoj odvážného podniku spisovatelského, bylo několik. Hlavní popud k naznačené změně některých článků vyšel od ředitele Zemské banky král. Českého, p. F. Procházky, který Nakladatelskému družstvu nejen při jeho vzniku mnoho cenných rad dal do vínku, ale stále upozorňuje nás na různé momenty, jež by nám mohly prospěti a mimo to osobním zakročením již několikráte na místech velmi důležitých nemálo nás podepřel.

Na ředitele F. Procházku správní výbor obrací se často v důležitých otázkách. První výroční zpráva Nakl. dr. Máje byla jím důkladně prostudována; v prosinci m. r. poslal dopis, ve kterém dí, že ji »s velikým a upřímným zájmem četl a že s námi procítil v duchu všechny věrně popsané svízele společenského podnikání«. Dále praví: »Když jste vše šťastně překonali, budete hrdiny dne a to po zásluze. Že máme takových počestných vytrvalců ještě málo, proto vězí kára našeho podnikání společenstevního ještě stále v blátě. Vy jste zahájili školu. Tak a nejinak má si počínati každý pracovník na poli hospodářském jako Jste si počínali Vy. Bez dětských nemocí dožije se málokterý podnik věku mužného a kvetoucího. Váš jest, jak se zdá, silen dost, že i některý menší nával horečky podnikatelské již snese. Gratuluji Vám k tomu potěšitelnému úspěchu, více arci lze blahopřáti podniku, který Jste svou úsilovnou prací zachránili českému spisovatelstvu. Jen prosím, neodmítejte pomocnou ruku těch, kteří nejsouce spisovateli, hodlají upisovati podíly členské. Čím silnější bude hospodářský základ společenstva, tím klidněji bude Vám lze pracovati na jeho rozkvětu. Každý Čech dobré vůle budiž vítán, který sesílí Vaše fondy a úvěrní způsobilost společenstva. Znamenalo by zdržovati zdárný vývoj dobré věci, kdybychom si říkali, že prozatím máme prostředků dosti. Vidím ve Vás muže, kteří mne pochopí, řeknu-li, že společenstvo Vaše má veliké pole působnosti před sebou, na němž porostou stále a stále nové úkoly. A k plnění jich budiž vítána každá poctivá ruka pomocná. Těším se z úspěchu Vašeho, jakoby byl můj vlastní.«

Pod dojmem tohoto listu jal se správní výbor ihned uvažovati, neměl-li by pozměniti statut svůj tím způsobem, že určitý počet podílů mohou míti i ti příslušníci Máje, kteří literárně činni nejsou. Posléze pak týmž časem došly zprávy, že se agituje ve spisovatelstvu, aby vypověděli družstvu podíly ti, jimž nemohlo toto vyhověti v těch a oněch požadavcích, vydati knihy, jež nabízeli, a pod., jednohlasně přijal správní výbor návrh, že může určitý počet podílů postoupen býti i neliterátům v Máji soustředěným.

Nakl. družstvo Máje bylo touto dobou sice finančně již úplně zabezpečeno, ale kdyby vypověděním podílů byly jeho základy oslabeny, a kdyby agitací ve spisovatelstvu uzavřena byla jediná brána, kterou mohli přibýti noví členové — pak mohl smělý podnik spisovatelského nakladatelství ocitnouti se záhy v nesnázích. Ale pak by na otevření cest novým členům z kruhů neliterárních bylo již pozdě, neboť nikdo by jistě nestál o podíly družstva výpověďmi otřeseného. Proto se musilo jednati rychle.

Jednohlasně přijaté návrhy správního výboru schválila jednomyslně 17. ledna t. r. valná hromada a pak ihned vydáno k příslušníkům Máje provolání, jímž bylo jim oznámeno, že mohou všichni státi se podílníky Nakl. družstva Máje. Aby spisovatelstvu byla však zachována naprostá většina, rozhodl správní výbor, že postoupí nových podílů jenom 37. Lhůtu k upisování určil do 15. února t. r.

Upisování nových podílů mělo však ten potěšitelný výsledek, že starší členové ještě před vydáním provolání upsali 33 podíly a noví členové přihlásili se v ustanovené lhůtě o 51 podíl.

Správní výbor ocitl se před otázkou, má-li postoupiti podíly všem, kdož se hlásí, a otázka ta hyla ještě zkomplikována tím, že více než deset příznivců Máje vyžádalo si podrobnější informace, avšak naznačilo, že též podíly zakoupí.

Tím časem dopsal opětně ředitel F. Procházka, přihlásiv se současně za člena N. družstva Máje: »Potěšili Jste mne zprávou, že hodláte přijmouti další členy z řad příznivců. Děkuji Vám též za otisk stanov, do kterých při příležitosti navrhnu změnu, aby od přihlásivších se členů spisovatelů nebyla plná částka podílů požadována ihned, nýbrž dle poměrů toho kterého spisovatele třeba po 10 K měsíčně. Tím by se spisovatelé naučili pokládati své Družstvo za druh spořitelny a Družstvo by mělo vždy dosti členů spisovatelů proti členům příznivcům, pokud se týče majority. Ostatně bych se těch příznivců tak nebál, vždyť máte volnost vybrati je z osob vývoji svépomoci českého spisovatelstva (a to nejen belletristů) naprosto příznivých a žádných jiných záluských nemajících.«

Správní výbor rozhodl se tedy, že postoupí podíly všem, kdož se přihlásili, jakož i že postoupí

další podíly těm, kdož se o ně do konce března t. r. ucházeti ještě budou. Finanční opora Nakl. družstva Máje byla následkem toho rozmnožena o 84 nové podíly po 200 K. Jmění družstva dnešního dne tedy opírá se o 254 podíly, jež representují 50.800 K, a o 6213 K reservních fondů, celkem tedy o 57 013 K. Noví členové, jimž podíly byly postoupeny, jsou:

Slč. Brejchová Anna, maj. domu, Žižkov.
P. Novák J. V., [illegible]
P. Novák L., inženýr a spisovatel.
P. Procházka Frant., ředitel Zem. banky, spisovatel
P. Rosenberg J., inženýr, Kr. Vinohrady.
P. Dr. Rezníček Václav, spisovatel.
P. Suchý Lothar, spisovatel.
Pí. Štechová Marie, choť spisovatele
P. Švec Bohdan, podsládek, Náchod.

Z Židovského města v Praze. Fot. Al. Král.

P. JUDr. Brejcha Jaroslav, mag. koncipista.
P. Fanderlík Vladimír, c. k. auskultant.
P. Fučík Milan, spisovatel
P. MUDr. Guth Karel, c. k. okr. lékař, Vrchlabí.
Pí. Guthová Anna, choť spisovatele.
P. MUDr. Haškovec Ladislav, c. k. univ. docent a spisovatel.
P. Häusler Artur, spolumaj. chemigr. velkozávodu.
P. JUDr. Herold Otokar, kand. advokacie, Kr. Vinohrady.
Pí. Hoblová Barbora, choť c. k. professora, Ml. Boleslav.
P. JUDr. Husník Jaroslav, spolumaj. chemigr. velkozávodu.
P. Jelen Josef, maj. tiskárny, Mělník.
Pí. Konrádová Marie, choť spisovatele.
P. JUDr. Kopista Václav, zem. advokát.
Pí. Kopřivová Růžena, choť ředitele, Žel. Brod.
P. Košťál Josef, c. k. profesor. spisovatel.
P. Kuneš Václav, c. k. pošt. úředník, Kr. Vinohrady.
Pí. Švecová Teréza, choť podsládka, Náchod
Slč. Uys ová Teréza, soukromnice.
Slč. Vraná Anna, učitelka, Horažďovice.
Pí. Waltrová Zdeňka, spisovatelka, Ml. Boleslav.
Pí Zenkrová Amalie, choť nadlesního, Vel. Čermá.

Nakladatelské družstvo Máje má dnes 110 členů, z nichž je 85 spisovatelů, kteří mají 217 podílů. Z těchto patří 176 podílů 62 činným členům Máje (spisovatelům belletristům).

Všichni členové Nakl. družstva Máje mají stejná práva a stejné povinnosti. Při valných hromadách připadá na každý podíl jeden hlas.

Také návrh ředitele F. Procházky, aby mohli noví členové koupiti si podíly na měsíční splátky, došel jednomyslného souhlasu, ale shledáno, že k tomuto účelu změny stanov třeba není. Přihlásí-li se tedy někdo, kdo by podíl koupiti chtěl na měsíční splátky po 10 K, bude mu postoupen, podepíše-li náležité prohlášení. Bližší informace podá naše kancelář.

Nakladadatelské družstvo Máje má nyní dráhu mnohem volnější. V rozhodování svém nabyl správní výbor ještě větší samostatnosti a překvapujícím rozmnožením základního jmění přibylo velkému podniku českých spisovatelů nejenom síly, ale i zdravé expansivnosti. Hledíme po tomto upevnění s nejlepšími nadějemi do budoucna.

— **Hradčanské písničky.** F. S. Procházka několikerým směrem již ukázal, jak dovede vloudit se veršem do srdce českého člověka. Nikoli sladkým básněním, rolničkami veselého rozjaření — ale břitem satiry, žhavostí narážky, při které českému čtenáři zřítelnice zrovna zasvítí, a ostrou pointou, která má jemný hrot včelího žihadla. Básně, kterými si zakoketoval tak úspěšně s lidovou písní, přinášejí si samy na svět takřka též originelní melodii, tak jsou šťastně sformovány, tak průzračny a tak hebce zrýmovány. Jeho »Jazyk« měl v sobě hlubokou myšlénku národního filosofování, ale četl se tak hladce, jakoby se byly verše jeho narodily ve vlnách zrajícího žitniště, pod jásavými výkřiky skřivanů. Tak šťastně oplodňuje F. S. Procházku ozvěna domácích končin.

Ale »Hradčanskými písničkami« vyšvihl se nad předchozí tvorbu svou šťastný autor do výše, se které měděný lev na sv. Vítském domu dívá se do Vltavy. Tak souverenně a beze závratí zaveršoval si, že snad před ním pouze jediný Svatopluk Čech něco podobného naznačiti se odvážil. Při tom neklopýtl nikde o kámen laciného pseudovlasteneckého bramarbassování a poserské beztaktnosti.

Je to zajímavá kniha tyto »Hradčanské písničky«. Pan Oliva ji doplnil vtipně koncipovanými obrazy, pan Vilímek jí dal nádherný typografický kabát — ale přáli bychom si, aby vyšla ještě jednou bez obrázků, bez drahých obalů — ale toto vydání laciné a příruční aby se rozletělo všude tam, kde vědí, čím nám Hradčany byly a čím jsou . . .

tch.

☐ **Vinohradskému divadlu** pracuje detailní plány arch. Čenský a nikoli arch. Balšánek, jak jsme minule psali.

— **Dánský host paní Betty Henningsová,** člen královského divadla v Kodani, vystoupila minulého týdne v roli Hedviky v Ibsenově »Divoké kachně. Umělkyně upoutala již svým zevnějškem, jímž výborně charakterisovala ubohou, nešťastnou dušinku, kolem které se vlastně vše točí. Je to poprvé, co viděli jsme takové mistrovství v masce. Hlava dítěte zrovna překvapila . . . vše to, co dítě činí dítětem, bylo tu tak frappantně a přirozeně vystiženo, že jsme okamžitě vytušili, co bude skvostnou tuto studii doplňovat. Každý pohyb, každý úsměv, každý tón připomínal ono naivninké, malounké dětské kouzlo, jež napodobit nezdá se ani býti možné. Umělkyně dokázala však mnohem víc . . . myslels' chvílemi, že se to na scéně pohybuje do opravdy roztomilé, půvabné čtrnáctileté děvčátko. Víš dobře, jaká rána je stihla a když vidíš, jak ubožka retušuje a jak obrázek stranou do výše staví, aby zbytečkem svého chřadnoucího zraku předmět zachytila, je ti v duši tak teskno, že se až lekáš a zrovna trneš při pomyšlení, jak ti bude v následujících aktech, kde otec ji zavrhuje, a kdy v dušince její zraje odhodlání, ustoupit a tím tatíčkovi vyhovět. Tragika jejího osudu sama v sobě je přímo zdrcující, jež musí otřásti nitrem každého člověka . . . A teď si představte, jak je dojem její znásoben, když ji veliké umění činí tak přirozenou a pravděpodobnou. Nezapomenu nikdy na ty její úsměvy, na ty kroky, v nichž zračilo se tolik lásky a tolik slepé oddanosti. Viděls, že v tom dítěti není jiné touhy, než vyhovět, z hlasu, jenž tak lahodně, tak sympaticky hlaholí, mluvila dětská jeho nezralost a neustálenost a my v hledišti zapomněli na všechno, co se kolem ní dělo, a sledovali jsme jenom její hru. O mnoho, o veliký požitek připravili se ti, kdož patrně v domnění, že reklama více slibovala, než umění hosta mohlo podati, do divadla nepřišli. Návštěva byla proto velice slabá . . . ale za to byli všichni ti, kdo přišli, uchváceni a okouzleni, a umělkyni dostalo se v Národním divadle takového okázalého přijetí a uznání, že na svůj úspěch u nás nikdy nezapomene. Umělkyně i svou »Norou« dokázala, že je nepředstižitelnou interpretkou postav z Ibsenových dramat . . . Návštěva v divadle znamenitě stoupla . . . Nora paní Henningsové, třeba umělkyně vedena snahou srozumitelnější, leckdes appartností detailů až překvapí, zanechává tak hluboký, nevyhladitelný dojem, že bude na její pohostinské hry dlouho a dlouho vzpomínáno.

—*r.*

Toto číslo vydáno 19. února 1904. OBSAH. JINDŘICH S. BAAR: Staré stromy. — MILAN FUČÍK: Jen chvíli. — FR. HERITES: Kiemen a hlína. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — DR. JAROSLAV KVĚT: Requiescat in pace. — FEUILLETON: M. F.: Psychologie literární. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. ILLUSTRACE. Fotografie Al. Krále: Přívozníkův domek pod Vyšehradem. — Z židovského města v Praze.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci Praha, Štěpanská ulice č. 67 v sešitech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GREGRA A SYNA. — PAPIR ZE STEINBRÜCKES SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Sami — pouze láska s nimi;
hustých větví ve objetí,
netušili, nevěděli,
střelhbitě čas kterak letí.

»Máš mne ráda?« — »»Můžeš ptát se?«
»Necítíš to?« — »»Cítím, drahá!««
»Nelíbej tak, skoro úzkost,
z polibků tvých na mne sahá.«

»»Úzkost ano — ale sladká.««
— »Ano, sladká nekonečně!
Ó tak moci s tebou býti,
kéž zas brzy a kéž věčně!«

Moře šum se ukonejšil,
ticho táhlo nad vodami,
v očích se jim všecko tmělo,
pocítili, že jsou sami.

*

Zulíbanou zvedla hlavu.
»Neslyšel jsi, jakby kroky . . .«
»»Liché zdání —«« odpovídal,
objímaje sladké boky.

»»To jen tlukou srdce naše,
naší lásky bouřné zvony,
líbej dál, kol nehleď plaše,
polibky stlum jejich stony!««

»Mně se zdálo, prasklo klestí,
jakby dral se houštím kdosi.«
— »»Myslíš, řek' bych, zapad' s šumem
znavený pták do rákosí.««

»»Jak my, on své hnízdo hledá,
ztich' — to již se k družce tulí . . .««
— »Nezdá se mi, v tichu nočním
větve podivně se hnuly.«

— »»Myslíš? Dobře, podívám se!««
Od jejího skočil boku,
zašel až kde břeh se skláněl
k hučícímu moře toku.

Na lavičce zatím sama
seděla v té sladké chvíli
a jen lehký vánek zdouval
na ňadrech jí šátek bílý.

A ta ňadra ta se chvěla
zulíbaná jeho ústy,
a jak bouřlivě se dmula
skrze vlasů závoj hustý.

On se vrátil. — »»Nikde, Svano,
nehrozí nám nebezpečí,««
a zas hovořili spolu
polibků jen sladkou řečí.

— »Nyní opět — jakby v dálku
rychle kroky odcházely . . .
Slyšíš?« — »»Slyším!«« — sáhl k meči
a zrak pohroužil v kraj ztmělý.

Chvíli váhal na rozpacích,
má-li stopou jich se pustit
v onen směr, kde podezřele
slyšel ony kroky šustit.

Má-li zde ji zanechati . . .
ale kroky zatím ztichly,
a jen vlny na pobřeží
a jen staré buky vzdychly.

V pochvu vrazil meč a zpátky
navrátil se k Svaně opět,
chtěje sladkou píseň lásky
na těch plných ňadrech dopět.

Ale cosi neznámého
jakby dotklo se jich náhle,
cítili v ráz ticho noci
veliké a neobsáhlé.

Zachvěli se . . . půvab, touha
chladne, tratí se a mizí,
jakby v skutku spočinulo
na jich blahu oko cizí.

Jakby neznámý kdos' drze
byl se díval v jejich štěstí,
stále slyšeli ty kroky
zmírající v suchém klestí.

Svaně určitě se zdálo,
zarděla se přehluboko,
jakby na ni spočívalo
zelené, zlé hadí oko.

Plaše jen se políbili,
rozešli se v nepokoji,
Svana těžce loučila se,
plaše prchla v jizbu svoji.

(Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Když kola pohřebního vozu zaskřípěla na dlažbě, ukazovali si diváci osiřelou jedinou dceru a pak vdovu. Ale tu jako lesem šuměly hned otázky, který z dalších osob je Piltyš.

Piltyš — Karneolová — Piltyš — to se neslo vzduchem, šumělo to kolem průvodu jakoby od svítilny k svítilně až k poslednímu nároží byly napiaty šňůry s papírovými třásněmi — jakoby nimi vítr hrál a s každé nitky střásal ta dvě jména.

Neuvěřitelné věci se vypravovaly. Že se Karneol otrávil, ale doktoři prý to za veliké peníze zapřeli, jiní významně mhouřili oči a šeptali, že není jisto, nebyl-li snad Karneol otráven. Jiní slyšeli prý, že mezi Piltyšem a Karneolem byla nějaká hádka — kdož ví, co se všechno stalo! Peníze ucpaly prý ústa, pravda se v nich zalkla.

Piltyš kráčel za příbuzenstvem zesnulého, v čele personálu. Nad prokuristou zlomili již v nemocnici hůl, na něm je vedení závodu. Celá kancelář a zřízenci vypozorovali ve dnech smutku, že Piltyš za souhlasu vdovy semknul v rukou oprati. Hvízdli si, významně se podívali na sebe. Říkali tím: Piltyš je v sedle jako přibitý, nezbývá než sklonit hlavu a trpělivě očekávat, co přinese budoucnost.

Po pohřbu teprve důkladně byl prostudován testament, se kterým přišel notář. Universální dědickou byla Karneolova dcera. Choti zesnulého patří dle svatební smlouvy pouze polovice závodu a polovice domu, v němž obchod se nalézá. Mnoho jí tím nebožtík nedával. Tolik asi přinesla si z domova.

Vzdá-li se však vdova ostatních zákonitých nároků svých ve prospěch dcery, patřiti má jí za to celý obchod a celý dům. Asi čtyřicet

tisíc zlatých odkázal Karneol dobročinným různým zřízením. Ustanoviti poručníka osiřelé dceři své však zapomenul.

Vdova požádala svého bratra, aby se ujal poručnictví. Nebylo mu to dvakrát vhod. Budou s tím pojížďky, jednání s úřady a on má právě plné ruce práce s agitací ve velké bance vídeňské, v níž má naději dostati se do správní rady. Sláva a mnoho peněz z toho by plynulo.

Ale vyhověl sestře a poručnictví se ujal. Za tři dny po pohřbu podepsal u notáře a u soudu hromadu listin a pak se vrátil do Vídně k své agitaci. Vácovská sestra byla s mužem odjela již druhého dne po pohřbu. Vdova oznámila soudu, že je ochotna ujati se obchodu a domu a vzdáti se ostatních práv svých na pozůstalost. Poradili ji to advokáti.

Než se úředně vše projedná, zůstane vše v dosavadní koleji.

Obchodu hlavou bude Piltyš, neboť nemocný prokurista již měl oči v sloupu.

— — — — — — — — — — — — — —

Za tři neděle napovídali si toho lidé o paní Karneolové a o Piltyši tolik, že je pak již skoro urážel, kdo z vymačkaného citronu této historie chtěl být ještě v hovorech živ.

Nové události, nové pomluvy a domněnky pokryly záležitosti Karneolovic domu jako pýr. Piltyš mohl zase směle mezi lidi, směl do kavárny a do hostince bez obav, že uslyší nepříjemné narážky. Ale kdyby přece — tyhle paže jeho jsou jako z houžví. Přelomil jimi v klubu jednou kostru anglického velocipédu jako vrbinu — ať se opováží někdo, ať se opováží!

Za měsíc tak již otrnul, že se osmělil k »zlatému hroznu«. Trochu mu v hlavě hučelo na té cestě, ale šel. Nějaký vzdor ho tam pudil. Nic jiného než vzdor.

Návštěva ta byla však velice krátká.

Když číšnice z prázdné místnosti odběhla načepovat mu žádanou sklenici, posadil se do kouta. Tam, kde podáním ruky spečetil s Karneolem úmluvu o místo.

Najednou mu napadlo, že zapomenul v rozčilení odložiti zimník. Povstal, ale v tom již byla tu paní Čejčilová. Uklonil se uctivě a běžel jí v ústrety.

Ta odpověděla však divným způsobem na jeho zdvořilost. Přistoupila ke dveřím, otevřela je do kořán, jakoby čekala formanský vůz, a pak se postavila pod lustr. Vznesla pravici velitelsky jako carevna a vykřikla na Piltyše: »Ven!«

A když zsinalý host nepochopil, opakovala ostřeji: »Ven — povídám! Ven!«

Piltyš strhl klobouk s rohatiny a opravdu šel jako mrskaný pes. Když přišel až ke dveřím, obrátil se k paní Čejčilové, která s paží nataženou jako stín šla v jeho patách. Snad chtěl pronésti nějaké škaredé slovo. Ale paní Čejčilová v tom již plivla mu do obličeje.

Piltyš přejel si rukávem obličej a postavil se zuřivě. Za paní Čejčilovou zahlédl v tom ve dveřích kuchyně služku a slečnu Lidunku.

To ho zmátlo. Ale okamžiku využitkovala paní Čejčilová. Plivla mu do obličeje podruhé, pak ho nárazem obou paží vysmykla z místnosti, přirazila dvéře a otočila klíč.

Piltyš se venku vzpřímil, ale již se k »zlatému hroznu« neobrátil. Ohrnul si límec a těsně při domech letěl téměř do předměstí.

— — — — — — — — — — — — — —

Na jaře byl Piltyš už svrchovaným pánem v domě vdovy po Karneolovi. Dokonce tam bydlel. Nájemníku v druhém patře byl vypovědén v únoru byt o dvou pokojích a v květnu se tam nastěhoval Piltyš. Nový nábytek si koupil, krásný a drahý.

Bylo to až úžasno, jak se všeho v domě zmocnil. Vdovu jakoby učil plavat. Tak ji měl opásanu řemenem a na provaze zavěšenu. Co řekl, tomu kývla, co poručil, to se dálo, co odmítl, nesmělo se zřídit, muselo zajít, nesmělo být.

Jeho moc v domě nebyla vládou pána, to byla tyranie samozvance. Ta je horší, tu setřese jenom vítězná revoluce, ta umře jenom vyšším násilím. A k tomu tu nebylo podmínek, nebylo tu sil.

Paní Karneolová se koupala v jeho divokých očích. V jeho loktech byla její nebesa, jeho horká políbení byla jí vínem, jež uzrálo v sopečném popelu, a když vjel brutální hrou prstů v změť jejího vlasu a přitiskl se k její hrudi, zavírala oči a jenom čekala, kdy se to už zalkne rozkoší.

Jakou to vyvíjel moc nad ní tento člověk jako z dubového pně tesaný. Kterým omylem přírody dostalo se do této neinteligentní hlavy tolik vlivu na ženy, které odpovídaly na jeho drzé pohledy mračnem svých očí, ale když pokynul, plížily se bez námitek a odporu tam, kam ukázal? Čím je tak podmaňoval tento krotitel? (Pokračování).

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

PÍSEŇ HLEDAJÍCÍCH.

Podivná píseň vzduchem sviští,
podivná, noty neznámé.
My v tuše nových, velkých Příští
si nové cesty hledáme.

Jsme jak ti plavci na obzoru — —
Tak ztrácíme se do dáli.
A stejně vítá zrak náš Zoru,
jak Západ rudě rozplálý.

Už všecko stejně dobře známe.
I světlo, tmu a noc a den.
A přece sen náš, o nějž lkáme,
až dosud není vyplněn.

Však bez zoufalství, nenávisti
jdem znovu hledat do dáli.
A zdá se nám, že velká Příští
kdes za horami zaplály . . .

DR. JAROSLAV KVĚT:

Requiescat in pace.

Jak se nešetřilo tohoto hesla, kulturní dokumenty málo známé.

(Dokončení.)

Franklin A., kulturní historik, francouzský to Z. Winter, ve svém spise o starých bibliotekách pařížských, vydaném r. 1887 zmiňuje se o rukopisu Gayeta de Sansale, posledního bibliotekáře pařížské university před revolucí, že prý rukopis ten psán jest na lidské kůži. Něco podobného tvrdí se o latinské bibli, pocházející z XIII. století. Gayet de Sansale tvrdil zase o jiné bibli, která považována byla za psanou na ženské kůži, že je to rukopis na kůži mrtvě narozeného beránka.

Dr. Malphettes (Albi) citoval v časopise »Chronique médicale« (1900, str. 324) jistého archiváře departementu, který měl Horatiovy spisy vázané v lidské kůži.

Obecní bibliothece ve Valenciennes náleží nyní Vergilova Georgica vázaná ve dvou kusech kůže básníka Delillea. Svazek ten náležel r. 1813 advokátu ve Valenciennes, Edmondu Leroyovi. G. Peignot zmiňuje se ve své práci Essai des curiosités bibliographiques (Paříž 1804), že císařská biblioteka ve Vídni měla mexický rukopis s barevnými obrázky (unicum!) a mexický kalendář se zlomky dějin Inků, jež oba jsou psány na bílé kůži. Nyní nalézají se v královské bibliotece v Drážďanech.

Časopis »Intermediaire de Chercheurs et Curieux« uveřejnil o předmětě tom řadu článků od r. 1879 do r. 1894 a cituje dílo jistého k smrti odsouzeného, které je vázáno v jeho vlastní kůži. Nalezá prý se v bibliotéce Boston Athenaea pod titulem »Narrative of the life of James Allen, alias George Walton«. Dílo vyšlo u Harringtona a sp. v Bostonu r. 1837. Po popravě Waltonově byla odsouzenci stažena kůže a vydělána, načež posloužila k vazbě jeho díla, obsahujícího jeho zpověď. To konstatuje nápis na obálce: »Hic liber Waltonis cute compactus est.« (Tato kniha je vázána do kůže Waltonovy.)

V Marlborough House byly kdysi dva svazky, jichž desky kryla kůže Mary Ratmanovy, hádačky yorkshirské, která byla pro vraždu odsouzena a odpravena v prvních letech XIX. století.

Goron vzpomíná ve svých »Mémoires« na kůži Campi-ho, ve které byla svázána kniha.

Bohatý obchodník v Cincinnaty William G. má dvě knihy od Sterneho vázané v kůži ženy. Je to »Le voyage sentimental«, kterou oděli v kůži černošky, a »Tristran thandy«, svázaná v kůži mladé Číňanky.

Dva angličtí lékaři z XVIII. století dali vázati lékařská díla do lidské kůže a sice známý bibliofil a lékař Antonín Askew (1722—1773), jenž dal svázati spis o Anatomii do toho neobvyklého materiálu, a slavný John Hunter (1728—1794), který měl proces s jistým knihařem, nalehaje, aby mu svázal učebnici chorob kožních do lidské kůže.

Rouveyre ve svých Connaissances necessaires à un bibliophile (Paříž 1899) uvádí několik vazeb takových a dr. By tvrdí, že vévoda Orleánský dal tisknouti svým knihařem na velkou část kněh svých nápis »Religatum de pelle humana (vázáno do »kůže lidské«).

Dr. Witkowski ve své práci »Anecdotes historiques sur les seins et allaitement« (Paris, Maloine, 1898) píše v kapitole »Zvláštní vazby«: Jsou bibliomanové, již jsou současně erotomany, davše vázati jisté knihy do kůže ženské, zvláště do kůže z prsů, tak aby bradavky na deskách tvořily zvláštní ozdobu. Nakladatel Isidor Liseux tvrdil, že měl v rukou exemplář pověstné »Justine« od markýze de Sade, první vydání, v jednom svazku, takto vázané a pocházející z r. 1793. Journal de Goncourt (III. str. 49.) to potvrzuje: »Vyprávělo se mi, že medikové byli ze služeb nemocnice propuštěni, že dali vázati do kůže ze ženských prsů oplzlé spisy u jistého knihaře ve Faubourg Saint Honoré, jehož je to specialitou.

Jistý knihovník proslulé biblioteky Mazarinské vyprávěl před několika lety, že jistý Angličan měl ve své bibliotece řadu kněh, na jichž deskách byly podivné pupky. Po jeho smrti dala je jeho paní všecky spáliti.

Sluší se ještě zmíniti o dvou svazcích »Pařížských tajemství« od Eug. Sue-a, vázaných v ženské kůži, které ohlašoval pařížský knihkupec Chacornac ve svém katalogu z r. 1898, nabízeje je za 200 franků. Prodal je potom za 150 franků bibliofilovi jistému, jehož jméno však neuvádí.

Katalog bibliotéky p. Veydta v Brusselu, bývalého finančního ministra belgického, vede pod číslem 2114 exemplář spisu »Opuscules philosophiques et littéraires« od Suarda a Bourleta de Vaux, vázaný v kůži lidské a pocházející z bibliotheky Alfreda de Musset.

Professor soudního lekařství v Lyonu, dr. Lacassagne, jenž má ve své sbírce tetování mnoho kusů lidské kůže s tatuažemi, oznámil autoru článku, z něhož čerpáme, že jeden z jeho přátel, jehož jméno však nechce uvésti, má spis v lidské kůži vázaný. Profesor Lacassagne dává kůže s tatuažemi zvláštním způsobem pomocí tanninu vydělávati.

Již dříve konali prý učenci řadu pokusů, jak kůži vydělávati. V zámku Meudonském ke konci panování krále Ludvíka XV. prý jistý slavný chirurg odevzdal pár trepek z lidské kůže mocnáři onomu. Valmont de Bomare podávaje zprávu o těchto pracích v zámku meudonském udává recept, jak lidskou kůži vydělávati: »Máčejte několik dnů kůži v louhu s kamencem, římským vitriolem a obyčejnou solí. Pak ji vyjměte a dejte ve stínu uschnouti.« Předpis jednoduchý a laciný. Z tohoto fakta zrodilo se mnoho pověstí o dílnách na vydělávání lidské kůže.

Za posledních dob mnoho se psalo v širokém tisku (denním) o tomto předmětě účinkem stati uveřejněné v »Gazette médicale de Paris«, kterou jsme právě ve výtahu uvedli. Sem tam objevují se doplňky a nové zprávy o tomto předmětě.

Albert Cim, dobře známý spisovatel a bibliofil přišel také s troškou do mlýna, vybrav zprávy své z knihy Mémorial de la librairie française (8. května, str. 279.). Dr. Mathew Wood, bibliofil ve Philadelphii, má ve své bibliotéce několik originálních kněh. Jsou prý vázány v lidské kůži, která pochází z dřívějšího majitele těch kněh, Němce jakéhosi, jenž slul Ernest Kaufmann. Jeho kůží oděna jsou díla: »Histoire de Gil Blas« (Lesage), dva díly spisu »A book about doctors« (Jafferson), »Episodes de la vie des insectes« (tři svazky) a jeden spis od Kaufmanna samého, jenž obsahuje řadu dřevorytin od vynikajících německých umělců. Kniha ta má titul: »Deux cents hommes célèbres«. Jeden z těchto svazků má kožené hřbety a ničím se neliší od jiných spisů. Kaufmann byl prý pronásledován snahou, aby se stal v literatuře známým nějakým pozoruhodným dílem. Ale nemoc a předčasná smrť nedopřály mu času k tomu. Neobyčejným tímto způsobem však přece jméno své zvěčnil.

Týž pramen (»Mémorial de la Librairie française«) oznamuje, že ona vznešená dáma, která odkázala kůži ze svých ramen astronomovi Flammarionu, aby dal do ní svázati knihu, je comtesse de St. Augé (Liberté, 5. září 1902).

Která je to kniha, jež byla svázána v kůži básníka Delillea? tázaly se francouzské listy autora článku o vazbách v lidské kůži. Tento odpovídá zase v Gazette médicale de Paris (m. 37, 1902): Kůže ta snad přecházela z jedné knihy na druhou až se dostala na exemplář spisu Burgrafe. (To je zřejmě vtip.) Pravé odpovědi dočkali se čtenáři sledující zajímavou tuto kapitolu konečně od jmenovaného již Alberta Cima, který píše v časopise »Journal« (4. září 1902):

R. 1813 byl přítomen jistý advokát ve Valenciennes, jménem Edmond Leroy balsamování básníka abbého J. Delillea a obdržel od lékaře, který mrtvolu balsamoval, 2 kousky kůže tohoto znamenitého překladatele Miltona a Vergiliových Georgik, kterých užito bylo k vazbě těchže Georgik, Delilleem tak skvostně tlumočených. Tato kniha prý se dosud nalézá v obecní knihovně města Valenciennes. Dříve byla kniha tato v soukromé knihovně jakéhosi pana Beneresta.

A ještě jeden dokument:

Dr. Stockton z Trentonu (New Jersey) odkázal nemocnici filadelfské bibliotéku, záležející ze 6 děl vázaných v lidské kůži. Jedno z těchto děl je Catalogue des sciences médicales (1857—1873), veliký kvartový foliant, vázaný v kůži ze hřbetu člověka. Na první stránku druhého díla »On impregnation« od Cowpera napsal dr. Stockton: Vázáno v kůži vydělané ze stehna Marie L., která stižena byla trichinosou a zemřela vysílením v nemocnici filadelfské. Byla to Irka, vdova, 28 let stará. Táž žena poskytla kůži ještě na vazbu 3 jiných svazků. Jiný spis »De conceptione adversaria« od Drelincourta je v polokožené vazbě. Kůži na hřbet poskytla tetovovaná kůže z ruky jistého klienta, jenž zemřel v téže nemocnici. Kůži vydělal si v každém z uvedených případů dr. Stockton sám. Podle časopisu »Medical News«, jež o té podivné knihovně přináší zprávu, je prý kůže, ze hřbetu pocházející, tlustá a hrubozrná. Kůže pocházející ze stehna Marie L. je prý tak podobná svinské,*) že nelze ji rozeznati; zvláště neodborník nerozeznal by oba ty druhy kůže.

Francouzský denní list »Journal« připojuje dne 19. září 1902 k seznamu kněh, v lidské kůži vázaných, ještě jeden doplněk:

V Anglii nejednou byly vázány knihy v kůži autora těchže spisů. Jak list tento oznamuje, byla zpráva o pověstném starém processu, známém pode jménem Affaire Corder, který se odbýval roku 1829, vázána v kůži vzaté z ruky vrahovy. Svazek tento, jehož hřbet je z kůže lidské, nalézá se v Atheneum v Bury St. Edmunds, ve zvláštním sále, do kterého je vstupné 3 pence ve prospěch fondů knihovních.

* * *

Vedle kněh známe však ještě některé jiné výrobky z lidské kůže.

Časopis L'étoile médicale přinesl v čísle 8. r. 1902 zprávu o vazbách v lidské kůži a doplnil později tuto, pro sběratele zajímavou stať zprávou, že jistý bývalý missionář, který si přivezl z Conga hojnost předmětů ethnograficky důležitých, má mezi nimi i vak z lidské kůže, veliký asi jako brašna na náboje. Na povrchu vaku toho je patrna řada proužků, které jsou důkazem, že lalok kůže, kterého k výrobě vaku bylo užito, vzat byl z kůže života ženy, která měla několik dětí.

U nás, jak známo, užito tu a tam fakta k nemotorné reklamě. Za výkladními skříněmi jistého brašnáře octly se — po vídeňském příkladu — tobolky s nápisem: »Tobolky z lidské kůže«, po jichž otevření objevil se nápis doplňující označení zevně patrné, »vyráběti není dovoleno«. Když na tento nemotorný šprým uveřejnil Časopis českých lékařů upozornění z pera autora dnešního článku, tobolky ony z výkladních skříní vymizely. Bylať již vídeňská policie zakročila proti této nejapné reklamě. Historie pražských tobolek z lidské kůže však ještě po letech byla předmětem polemiky.

Documenta humana . . .

*) Snad je to zase vtip, ovšem notně namodralý.

JINDŘICH Š. BAAR:

Staré stromy.

(Pokračování.)

Ticho bylo v kanceláři. Jenom lampa prskla a chvíli slabounce syčela. »Co je s ředitelem,« netrpělivě myslili si všichni a překvapeně hleděli na jeho hluboké, nezvyklé zadumání.

Knovízský správce hřmotně si odkašlal a tím rázem protrhl jemné předivo vzpomínek, obetkávajících hlavu ředitelovu. Ten přejel si pravicí čelo — jakoby chtěl rozetřít, rozehnat ty dotěrné myšlenky pod ním — a optal se náhle:

»A kolik je jich?« — ačkoli sám dobře to věděl.

»Šedesát,« potvrdil mu adjunkt.

»Ano, zrovna šedesát,« v duchu přisvědčil, a protože mu bylo potěšením o stromech mluvit, hned zas se tázal:

»A jakých?«

»Vesměs míšenských, jenom několik — tuším pět — panenských.«

»Ne, šest — šest je panen,« více pro sebe řekl si ředitel a hlasem změněným vyptával se dále:

»Kolik se stržilo za ovoce?«

»Nic, už po tři roky nic,« žaloval na ředitelovy děti adjunkt — »jsou jenom pro zlost — vše možné jsem s nimi dělal — dal jsem je každoročně orýt, pohnojit, prořezat, kůru oškrábat, vápnem natřít, pečlivě od hmyzu očistit, na jaře sice pokaždé zelenají se, kvetou, a pak jako na posměch, jenom jako když střikne korunami, tu a tam nasadí jablátko. Jsou staré a proto nezdárné a neplodné. Ba k ničemu už nejsou, než je vykácet.«

»Hle, jak na ně žaluje« trpce stěžoval si v duši ředitel a nahlas bezbarvě — až studeně se tázal:

»Pokácet je tedy?«

A Veselý znova tak útočně přisvědčil: »Ano, pokácet všecky.«

»Stručně to odůvodněte« vyzýval ředitel adjunkta a hlas při tom ani se mu nezachvěl — úředníci darmo zkoumali, zda je »pro« anebo »proti«.

»Stromy jsou staré, nahnilé a neplodné,« rozjížděl se Veselý, »stojí ve středu honu a překážejí.«

»Vida, překážejí,« jako osten zabodlo se to slůvko řediteli do duše, »překážejí, překážejí,« opakoval si je a zarýval hlouběji.

»Při orání pluh, ve žních sekací stroj, musí se jim uhýbat, k vůli nim nelze na lán pustit parní oračky — půda mezi nimi musí se ručně rýt — nerodí se nic ani na nich ani ve stínu pod nimi, a urodí-li se, sadaří při česání sešlapou a zničí všecko v jejich okolí — to jsou moje důvody,« ohnivě, žhavě mluvil adjunkt.

V hlavě ředitelově jako špendlíček ustavičně bodalo bolestné slůvko »překážejí — překážejí« — dráždilo ho k odporu, ale přemohl se a lhostejně mluvil:

»Tak co myslíte, pánové, třeba vy, pane pojezdný, býval jste také v Ohařově, znáte to.«

»Stromy opravdu překážejí,« ozval se pojezdný.

»Ani ten se jich nezastane — i jemu překážejí« vyčítavě blýsklo se v duši předsedově — ale už zase klidně nutil: »Dále, pánové.«

»Bylo by možno k vůli nim orati na hony dva a mezi nimi nechat souvrať?« tázal se kdosi.

Ano, to by bylo možno, svědčil v duchu ředitel — ale hned ozval se Veselý: »ne, to není možné, hony by byly krátké a obrátkami tratí se čas.«

»Padesát, šedesát stromů nestojí za hlídku, sadař je nenajme, leda za nízkou cenu a proto se nevyplatí,« přikládal polénko jiný hlas.

Ředitel cítil, že už dál přemáhati se nemůže, proto rychle poručil: »Hlasujte, pánové. Kdo je pro návrh pana adjunkta?«

Ruce všechny se zvedly ke klenutému stropu — jako k ráně zvedl, napřáhl každý svoji pravici. Pouze ruce ředitelovy, bílé, vrásčité ruce bezvládně spočívaly na zeleném stole, nepokojně pohrávaly si tužtičkou s jemným hrotem a matně jako slza zaleskl se chvílemi na nich zlatý prsten anebo hrana drahokamu.

»Jednohlasně,« pronesl předseda a dodal: tento návrh předložíme knížeti pánu ke schválení.«

»Snad centrální kanceláři?« optal se Veselý.

»Knížeti pánu,« odpověděl ředitel — »podepište protokol — příští konferenci oznámím oběžníkem.«

»‚Starý' pro to není — posílá to ‚nahoru'« šeptali si úředníci, když za tmy usedali do saní a balili se do kožichů a přikrývek.

»Veselý prohraje.«

»Kdo ví!«

A tmou rozklusali se koně k domovu . . .

II.

Po čtrnáct dnů už nosil ředitel drahé svoje stromy v šedivé hlavě.

Myslil na ně ustavičně. »Zachrání vás,« říkal si v duchu a myslil při tom na starého, shrbeného knížete pána. Znal jeho něžnou lásku k stromoví. »Jenom proto udělal mne ředitelem«. — A vzpomínal si, jak kníže ochotně svoloval, aby každá mez, každá stráň byla posázena a jak rád slyšel, když mu ředitel vykládal: »až tam, kam jdou stromy, je půda panská, to holé pak — to je selské.«

A teď najednou taková zpráva! Starý kníže churav, nemocen, odevzdal správu panství dědičnému princi.

Jakoby v průvanu stál, tak cítil ředitel proud jiného vzduchu a mimovolně se zachvěl. Četl vyřízení svého podání — četl i slova na konci: »Navržené stromy při dvoře Ohařovském ať na podzim se vykácejí«, a pod tím podpis mladého knížete . . .

»Prohrál jsem,« určitě, jasně definoval si svoji náladu ředitel.

Po měsíci svolal znovu konferenci. Jeho bílé ruce nervosně hrály si černou tužkou a črtaly kliky háky na okraji papíru, když assistent na počátku schůze předčítal vyřízení podaných návrhů. Došel ke konci: »Povoluje se stromy v Ohařově na parcele čís. 311 vykácet —« zněl klidný hlas assistentův. Veselému zasvítily radostí oči.

»Vyhrál jsem,« zajásal v duši — »vyhrál« pomyslili si ostatní a zahleděli se ne na adjunkta, ale na poraženého ředitele. Ten cítil — oči maje sklopeny — kterak se ty zraky zabodávají do jeho přibledlé tváře — ale ani svalem nepohnul a na pohled stejně nedbale

dál čmáral po papírové podložce — jenom čáry pod tužkou rýsovaly se hlouběji a černaly se silněji — v tom tužka slabě praskla a jemný hrot jí uletěl.

»Prosím, ořežte mi ji —« s ledovou lhostejností podal ji sousedu, ale v jeho duši zvedlo hlavu, na povrch vyplulo, z mlh se vynořilo zas to tvrdé slovo, které se v ní zrodilo hned tenkrát, když sám a sám četl onen výnos — »prohrál jsi,« křičelo na něho všecko...

Za Ohařovem v širém poli dvojí řadou stály jabloňové stromy. Mohutná, rozpraskanou korou jako šupinami pokrytá jejich těla skláněla se mírně k zemi. To hned v útlém mládí západní vítr trochu je sehnul. Na povrchu jejich zdaleka bylo znáti jizvy starých, zahojených už ran. Leč i rány otevřené, ohnilé, jako hnisající černaly se na nich.

(Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Dobrou noc,« řekl muž smírně.

»Dobrou noc,« opáčil Václav Novák a znova tiskl vděčně jeho pravici.

Muž otevřel klíčem domovním vrata.

Novák odcházel. Ale zastavil se, a když se vrata zas zavřela, plížil se několik kroků zpět — ne až k oknu, ale přece tak, že z povzdálí viděl dosti.

Žena ve dveřích spočívala blaženě na mužových prsou, v jeho loktech. Z postýlky holčička vztahovala k otci ručky; hoch nedočkavě slezl dolů a malý košilák běžel tátovi naproti.

Novák rychlými kroky vzdaloval se ulicí.

Na nádraží přišel až skorem k odjezdu vlaku. Málem by byl zmeškal. Sluha hotelu netrpělivě již tu přecházel u vchodu do čekáren, nesa zavazadla.

Novák jen co si v rychlosti koupil lístek a vstoupil do vozu, již vlak se hnul po kolejích rozjížděje se z nádraží.

XVII.

Novák seděl v kupé sám a zabezpečil si u průvodce vlaku, aby sám zůstal celou cestu. Nevzal sebou nic, než malý kufřík, který byl uložen v síti nad ním a pak plášť, kterým se přehodil, ale zas jej shodil se sebe; bylo mu teplo, ačkoli noc, jak na konci září bývá po krásném teplém večeru, začínala chladnout.

Sluha z hôtelu se zavazadly doručil mu lístek. Novák jej teprvé ve vlaku otevřel. Byl od Rachel. Vrátivši se z divadla napsala muži několik vlídných a spíše ještě milostivých slov loučíc se s ním a přejíc mu šťastnou cestu. Novák se otřásl a jakoby ta zima, která jím zalomcovala, přicházela z venku, zavřel okénko vagonu. Hned však otevřel je zase, cítil jak horko jej polilo a rozlilo se mu celým tělem.

»Řekla, že přijede ještě na nádraží,« kmitlo se hlavou Novákou. Ovšem on sám to odmítl, sám řekl, že by to bylo zbytečné. Ale měla přece přijíti — — A nepřišla. Doma byla. Proč tedy nepřišla? Nestála o to, aby muže svého ještě spatřila před odjezdem jeho. Zůstala už doma raději... Jen jestli zůstala. Nezmiňuje se o tom v lístku. Snad jen ten lístek napsala a půjde ještě do společnosti. »Do společnosti... Nepochybně s kontesou Szároszy. To je s nimi také kněžna Wernerová a baronka de Lory« — sunuly se představy — »pak jistě pánové — —« Ale ti se v mysli Novákově zmátli a utkvělo v ní jediné jméno: hrabě Henig — —

Vysloviv to jméno chodil chvíli po kupé, nepokojně, sem tam, od jednoho okna k druhému. Přestal však a postavil se k oknu. Lístek od ženy roztrhal na drobné kousky a rozhodil je ven, že jako sněhové vločky stranou do příkopu zapadly.

Díval se do noci, do jasné zářijové noci a sytil se obrazem, jak tu nad Dunajem a jeho břehy porostlými olšovím a vrbami se táhne modrý pás oblohy plný hvězdných světel, jež kmitaly se v očích a jak vlak ujížděl, jakoby do vod Dunaje za ním padaly.

Bylo již k jedné hodině s půlnoci, když zavřel okno a lehl si. Natáhl se po celé délce plyšového sedadla, přikryl se pláštěm a ruce dav za hlavu, zavřel oči. Bude spáti. Usne.

Ale neusnul; nespal. Pohřížen byl v onu divnou dřímotu, která není spaním, ani však také bděním. Byl při plném vědomí své osob-

nosti, ale nemohl regulovat myšlenky, nebyl s to je ovládati. Ztrácely se mu, roztékaly se a rozplývaly, ale jedna se vracela a s houževnatostí tkvěla v mysli jeho, že se mu zdálo, jenom ji setřásti... Ale tělo nemělo k tomu síly a duše marně úpěla pod její tíhou — —

Úzký prostor železničního kupé rozšiřoval se před jeho zavřenýma očima do veliké místnosti, před ním prostíral se sál nádherně vyzdobený, osvětlený — sálem kmitaly se lidé — — kněžna Wernerová, baronka de Lory, kontessa Szároszy... a pan X., pan Y., pan Z. — — Rozeznával je, rozeznával každého, ale jakoby do klubka se sbalovali, byli tu v sále, celá společnost tu byla, ale on viděl jen hraběte Henigа a svou ženu...

Jako dotknutím kouzelného prutu čaroděje změnil se sál na nízkou, prostou světničku a v ní byla matka uprostřed dětí — —

A světnice zmizela a byla tu jiná světnice, daleko hezčí, světlejší, opatřená vším pohodlím — a v ní bylo děcko samo a plakalo — — bylo to jeho dítě, Lilly — —

A zas tu byl sál a v něm jeho žena, přepychem oděna, elegantní, krásná, a nad ní skláněly se pichlavé a pořád jako slídící oči a nakroucené knírky hraběte Henigа — skláněly se nad obnažená ramena paní a vtíraly se drze za lem jejího šatu — —

Nyní se změnila žena; nebyla to již Rachel, byla to žena z lidu, ta, kterou dnes pozoroval oknem z ulice. V krátké sukni, bosa, s košilí rozhrnutou, rozhalenou, s docela obnaženými, nahými ňádry — — ale netkvěl na nich žádný vilný pohled — rtíky dítěte se k nim tulily a s nimi se laskaly — Nebyla to žena z lidu. Byla to Rachel.

A on, muž její popadá to její rozhalené, teplé, půvabné tělo — —

Než — uhnula se jeho náručí, jeho bouřlivému, láskyplnému objetí a v osvětlení nádherného sálu nad paninu dekoletáži chtivě nakloňuje se hrabě Henig — —

Byla ještě noc, když Václav Novák vstal a oči si promnuv, s čela jakoby zatlačoval myšlenky, postavil se k oknu.

Nelehne si již. Spáti nemůže a to polosnění by ho umořilo.

Okno neotevřel. Byla venku zima nyní, když se blížilo ráno a také z teplejší roviny Dunajské vlak již projížděl pohraniční pohoří české i bylo přirozeně tu vůbec studeněji. Novák zavřeným oknem díval se ven do noci. Po chvíli si sedl a dále pohlížel do noci.

Nyní docela bděl, myšlenky své ovládal docela.

Upoutával je směrem, kterým se ubíral, na domov myslel, na továrnu, na bratra, co mu asi má sdělit tak důležitého, že ho telegraficky zavolal, oč se jedná, o jaký zisk a prospěch závodu — —

Těšil se upřímně na domov a nejvíce na dítě se těšil, na svou malou dcerušku, jediné své dítě — —

Noc se začala trhat. Jako ze skořápky, v níž byl vězněn, když pták se proklobává, tak den se dral ze tmy. Hvězdy zmizely, ale za mraky, jež po obloze se roztáhly, jakoby nyní zase vylézaly ven . . . Temnota oblohy se jasnila, ale nevylezly hvězdy . . . Odjinud to světlo přicházelo — po celém obzoru se rozkládalo a roztékalo z neviditelných pramenů . . .

Nevyšlo dosud slunce, avšak dech jeho již tu byl a spočíval na krajině.

Jako poskokem radostným pak najednou slunce se vyhouplo nad okraj tmavých lesů obzor lemujících . . .

Vlak zastavil. »Bože, vždyť jsme už doma,« zvolal Novák a v rychlosti, nemaje času na přivolání nosiče, popadl sám kufřík a vyběhl z vagonu. Jen sestoupil a rychlík ujížděl zas dále.

Kočár nečekal na nádraží. »Docela jsem na to zapomněl telegraficky oznámit, že přijedu a kterým vlakem« — vyčetl si Novák.

Ale bylo mu to skorem příjemno. »Půjdu pěšky, pěkně se projdu,« řekl si. Odevzdal kufřík v nádraží k uschování, i plášť, který by mu v chůzi překážel, a nastoupil cestu domů. Továrna byla od nádraží svého aspoň hodinu vzdálena.

Václav Novák nijak nespěchal. Šel pomalu a zastavoval se co chvíli. Ohlížel se za sebe, po krajině se rozhlížel. Jindy si jí všímal málo. Zdálo se mu, že teprve objevuje její krásy.

Nad četnými rybníky válely se mlhy a po jejich vlnách jako zlaté loďky houpaly se paprsky sluneční, po nich se svážejíce a do nich zapadajíce. Z rybníků mlhy se táhly nad pole a luka, ale tu řídly a rozkládaly se v předivo tenkých, hebkých pavučin, jež třpytily se v pronikajícím je plně slunci a ztrácely se do země, jakoby se do ní sákly a jen zlaté jiskry, jež nachytaly ze slunce, zůstaly trčeti tu na stéblech usychajících trav lučních i v svěží zeleni ozimu, i v brázdách zorané půdy; jako když do těch brázd neviditelnou rukou zaseto bylo ohnivé zrní.

Václav Novák šel více než dvě hodiny. A bylo mu skorem líto, že cesta jest již u konce, když před sebou viděl továrnu.

Takové milé utišení cítil Václav Novák v duši, takový soulad myšlenek i citů, takovou melancholii, nijak rozvířující, ale sladkou, ukolébávající, utěšující . . .

V továrně nezačal ještě denní ruch. V paláci bylo docela vše ještě v spánek pohříženo, když pán zazvonil a vstoupil přes práh svého obydlí.

(Pokračování.)

♡ ♡ ♡

Gallerie českých měst.

PODĚBRADY.

Písmem trvalým vrylo se v mysli i srdce česká jméno města, kde stála kolébka bohatýra Jiřího z Poděbrad a Kunštátu. Imposantní zámek na jihu náměstí a socha nejčeštějšího krále před jeho branou oživují vzpomínky na doby krásnější.

Vážně zdvihají se ponuré zdi zámecké na pravém břehu Labe a vysoká hláska obzírá Zlatý pruh český od Libice a tajemného Oškobrhu k Nymburku a pláni lipanské. Pod zámkem město královské komory srostlo s obrovitým památníkem, těšilo se z jeho slávy, vypilo i hořký kalich na dno: oloupili je Sasové, vypálili Švédi, vyjedli Prusové — a znova ohně řádily . . .

Přešly věky. Zmizely podsíně, brány, hradby, vyrostly nové řady domů, nové ulice. Město se dnes zdvihá, zvelebuje, pokrok roste, poloha jeho mu napomáhá: leží v uzlu hlavních silnic, při Labi, na dráze. Je střediskem politického okresu, jenž zahrnuje Královéměstecko, Nymbursko a Poděbradsko, má živé trhy týdenní a 11 výročních. Tuží se v soutěži s městy okolními, dohání, co bylo zameškalo, nové velké projekty stávají se skutkem: postavena nová škola nákladem 270 tisíc K, městská elektrárna za 115 tisíc K. Populace roste, v 588 domech bydlí dnes 3530 lidí; slušný to rozdíl oproti r. 1788, kdy ve 255 domech bylo 2950 lidí.

Úpravné město vnitřní obepíná okružní ulice »Na valech«, připojují se k němu předměstí Nymburské, Kostelní s Bělidly a Hrází a Zámostí na levém břehu Labe.

Poděbrady v XVII. věku.

Zastavujeme se před zámkem. Přední ozdobou náměstí je pěkné dílo Schnirchovo, jezdecká socha velikého Poděbrada z mědi tepaná. Z lásky a nadšení sám lid ji pořídil, dobrovolnou sbírkou uhradil velký náklad 40 tisíc korun v krátké době. Velký svátek národní 15. dne srpna 1896, kdy socha se odhalovala, je dosud v živé paměti.

Po mostě vcházíme do brány zámecké, provedené za Ferdinanda I. slohem renaissančním a erby zdobené. Příkopy hradní proměněny dnes v zahrady, v levo i v pravo byty, kanceláře úřednictva. V prvém nádvoří bloudíme zraky po vysokých zdech zámeckých, rozházených oknech, prohlížíme mohutné opěrací pilíře, zbytky sgraffit a rustiky. V druhém uzavřeném nádvoří upoutá nás mohutná hláska, v níž pykali za viny Menhart z Hradce i odbojný legát Fantin de Valle. Jižní křídlo hostívalo zhusta hlavy korunované a vedle bývalé kaple síň, v níž dle tradice zrodil se král Jiří 23. dubna r. 1420. Vybavujeme se z reminiscencí historických a zrak zrovna těká po omšených zdech, kde zub dlouhých věků nechal svoje stopy — kamenný kolos, jako by hrdým byl na své jizvy a nám v svém starobylém vzhledu je tím dražší. Dnes je v rukou soukromých; r. 1840 prodala vláda komorní panství Poděbradské, a nyní drží je kníže Filip Arnošt Hohenlohe z Schillingsfürstu.

Proti zámku starožitný dům s věží — radnice. Deska nad vchodem hlásá, že se tu narodil básník F. Turinský. A teď dovnitř podívat se na hospodářství obecní! Rozpočet na rok 1904 vykazuje potřebu 94.152 korun, úhrada 87.180 K; schodek má se hraditi 12% obecní přirážkou. Náklad na školství obnáší 27.151 K a hradí se dílem poplatkem z nápojů, dílem 30% přirážkou školní. Dluh obce obnáší *810 tisíc K*, majetek záleží z lesů, luk, polí a budov v ceně 500 tisíc K. Nové podniky, k nimž patří i stavba nového hřbitova, zatížily rozpočet, ale užitek jich daleko převyšuje náklad.

V sousedství radnice nádherná budova renaissanční s malbami Maroldovými — Občanská záložna. Nevede se špatně ústavu, který takové paláce staví. Dosáhl netušeného rozvoje a udílí ročně na tisíce podpor účelům humanním a vlasteneckým. Zdatně vedou si i jiné

Havířský kostelíček. (Dle starší illustrace.)

dva peněžní ústavy: městská spořitelna a záložna hospodářská.

Proboštský chrám na Kostelním předměstí — četnými opravami porušená gotika — nevyniká svým vzhledem, budí však úctu svým stářím; v něm hrobka Kunhuty, první choti Jiřího, na oltáři hlavním obraz Brandlův. Na předměstí Nymburském chrám evangelický a židovský, za mostem »havířský« kostelíček, na smutně známém místě, kde popraveno roku 1496 nevinně deset havířů kutnohorských.

vodů řemeslnických, obchodnických a živnostenských stojí v čele ruchu průmyslového a obchodního.

Vytkneme-li ještě z budov okresní dům, kde je sídlo úřadů, divadlo, sokolovnu, nádraží, načrtli jsme stručný popis města.

Společenské poměry nejlépe lze pozorovati v životě spolkovém. Spolků mají Poděbrady slušný počet — 25 jsme jich napočítali, snad jest i o nějaký více. Věnujme pozornost některým s posláním kulturním!

Občanská záložna se sochou krále Jiřího v Poděbradech.

Škol středních, odborných město nemá, za to rozkvětu obecných a měšťanských škol věnuje příkladnou péči. Je z prvních měst českých, jež zřizují při školách měšťanských kursy pokračovací. Opatrovnu, založenou kněžnou poděbradskou, spravují školské sestry, ústav vydržuje se z dobrovolných příspěvků. Průmyslová škola pokračovací má oddělení pro chlapce i pro dívky.

C. k. poštovní, telegrafní a telefonní úřad vykazuje za rok 1903 500 tisíc kusů vypravených a 700 tisíc došlých zásilek; již letos bude převzat ve správu státní, nová budova na náměstí se postaví.

Z předních průmyslových závodů uvádíme: dva pivovary (60 dělníků), sklárna (200 děl.), olejna (120 děl.), spolkový cukrovar p. Leop. Dostála a spol. (300 děl.), výroba dlažic a tašek krycích, parní pily (160 děl.), elektrárna (20 děl.), amer. mlýn na Labi; strojírny, umělé zámečnictví a truhlářství vedle četných zá-

Divadelní spolek »Jiří« ve vlastní budově hraje již od r. 1880. Divadlo jako klícka, intimní, pěkně zřízené. — Pod vlastní střechou je též jednota »Sokol«; vede si zdárně i se svým ženským odborem. Stará se nejen o rozvoj tělesných sil cvičenců, ale i knihovnu pro ně zřídil, časté přednášky pořádá; členů nad 200. — Občanská beseda odbírá některé české i cizojazyčné listy, podporuje národní podniky. — Knihovna občanská před 30 lety byla založena; čítá na 2000 svazků knih. V uplynulém roce přečetlo 105 čtenářů 2447 knih (o 1072 méně než v r. 1902); na závadu je, že každé chvíle bylo jí měniti místnosti, čímž i veřejná čítárna loni zašla. Knihy půjčují učitelé. Příspěvky loni poskytly: obec 200 K, okres 10 K, Občan. záložna 200 K, hospod. záložna 10 K. — Museum poděbradska vzniklo přede dvěma roky a dnes vyplnilo již tři místnosti, v Obč. záložně propůjčené. Základ k němu položil obětavý lékárník pan

Poděbradský zámek od luk.

Jan Hellich, darovav své sbírky museu; město i okres poskytují subvence; členův 220 (soukromou sbírku starožitností, zvl. mincí 14 tis. kusů má obchodník p. V. Čihák). — Činné jsou spolky dělnické a řemeslnické, jež mají své knihovny, hasiči, spolky pěvecké, hospodářský.

Knihkupectví a knihtiskárna na náměstí; tiskne se tu týdenník politický »Občanské Listy«; již sedmým rokem vychází historický měsíčník »Věstník Poděbradska«, nyní redakcí J. Hellicha a nákladem V. Hoblíka; loni počalo vycházeti obsáhlé dílo »Poděbradsko«, monografie okresu, péčí učitelstva a za přispění četných korporací. Dosud vydáno 5 sešitů s četnými illustracemi.

Čeho si přejeme? Mnohého! Čekáme na úpravu Labe a na zřízení přístavu. Schází nám přímé spojení dráhou s Městcem Králové a Pečkami. O zřízení odborné školy košíkářské od let se jedná. Kanalisace města je v programmu nynějšího zastupitelstva, se stavbou okresní nemocnice záhy se započne. V důstojnou budovu musejní bude možno upraviti starou školu, splní-li zastupitelstvo žádost výboru . . . Mnohé ze svých tužeb odkážeme našim dětem.

A teď několik slov čtenáři. Z Prahy rychlovlakem do Poděbrad hodinka, odjinud snad blíže — zajeďte sem na výlet, nebudete litovati. Zalíbí se vám město, překvapí vás i krásné okolí. Po mostě přes Labe pěkná procházka do sadů ke kostelíčku, k železitým lázním i do Obory. Rozhodnete-li se pro delší pobyt — a bývají tu již pravidelní letní hosté — uvítají vás stinné lesy městské, Bor, labské lázně »Českého Kneipa« u Primatorských ostrovů a na výlet po lodi k Libici jistě nezapomenete.

Navštívíte zoologickou stanici Dra A. Friče a vlídní badatelé vás neodmítnou, budete-li se zájmem přihlížeti jich pracem. Rybáři amateuři naleznou tu celou společnost trpělivých soudruhů.

Staré je říkadlo: »do Poděbrad pro krásu, do Nymburka pro peníze,« ale opravuji je, že na obou místech najde, kdo hledá, obé — dříve ten, kdo hned porozuměl. *J. F. Čečetka.*

⁂ **Školství v Čechách.** V minulém školním roce dle zprávy zem. škol. radou právě vydané bylo v Čechách 289 měšť. škol českých a 192 německé; obecných škol bylo 3025 českých a a 2207 německých. Na českých školách bylo 9341 učitel, 1882 učitelky a 245 katechetů, na německých školách 6266 učitelů, 1198 učitelek a 145 katechetů. Školou povinných hochů bylo 565.977, dívek 565.496, z nichž do soukromých škol chodili 7874 hoši a 14.492 dívky, vyšší učiliště navštěvovalo 11.169 hochů a 1787 dívek. Pro tělesnou neb duševní vadu zůstalo bez vyučování 1.789 hochů a 2101 dívka. Normálně vyvinutých hochů zůstalo bez vyčování 37, dívky 72. Po 14. roce chodil dobrovolně do obec. a měšť. škol 4.071 žák a 2781 žačka. Průměrem připadají v českých škol. okresích na jednu třídu 63 dítky, v německých 58 dětí. Jsou tedy německé školy i v tomto ohledu ve výhodě.

O působení učitelstva ve škole i mimo školu ve zprávě nejvyššího zemského úřadu školního mluví se velmi příznivě. Některé zmínky uvedeme doslovně: »S potěšením zaznamenává se, že mezi učitelstvem českým a německým byl poměr přátelský, jenž zvláště u vymáhání prospěchů stavovských a hájení společných zájmů se osvědčil. Litovati jest však, že podobný potěšitelný zjev nebylo znamenati v učitelstvu téže národnosti; tu zápaseno mezi jednotlivými stranami a mezi učitelstvem škol obecných a měšťanských prudkostí, které schvalovati nelze, a důvody, které nezřídka postrádaly věcného podkladu.«

»Chování učitelstva bylo z největší části důstojné, po stránce politické i mravní správné a jen zřídka zavdalo příčinu k disciplinárnímu zakročení. Tresty disciplinární byly uloženy 33 osobám učitelským.« — Zde měl býti udán poměr českých a německých osob, aby se poznal klíč český a německý . .

Také o literární činnosti učitelstva čteme poznámku: »Výsledky horlivého dalšího vzdělávání jevily se nejen při působení ve škole, ale v mnohých případech také prospěšnou činností literární; mnozí učitelé uveřejňovali v odborných listech zdařilá pojednání a jednotlivci vydali spisy ceny trvalé pro literaturu vědeckou i krásnou.«

Literární činnost dnes již tedy učitele u školních úřadů »nekompromituje.« *V.*

☐ **Pensijní fond** Spolku čes. spis. belletr. Máje má řádnou valnou hromadu 28. února t. r. o 9., po případě o 10. hodině dopol. v čítárně Máje v Štěpánské ul. 67.

☐ **Spolek českých spisovatelů belletristů Máj** v Praze má řádnou valnou hromadu 6. března t. r. o 9., po případě o 10 hod. dopol. v zasedací síni Obchod. a živnost. komory v Praze, v Purkyňově ul. 6.

⁂ **Jaroslaw Vrchlický i inni: »Ballady, legendy i t. p.«** Elegantním a vkusně vypraveným svazečkem výboru z české poesie mile překvapilo onehdy varšavské nakladatelství Gebethnera a Wolffa, a tož obsáhlým klasobraním z ballad a legend moderních českých básníků. Jeden z nejneúnavnějších tlumočníků českopolských styků literárních, Konrad Zaleski, dosavadní překladatel z Čecha, Sládka a Nerudy, vybral z bohaté činnosti Vrchlického řadu roztomilých ukázek tvorby balladické a legendární, rozmnoživ obsah o ukázky obdobné činnosti Nerudovy, Čechovy, Heydukovy, Černého, Šimáčkovy, Klášterského a j. Už zjev sám je radostný, neboť mile zajisté naplňuje vědomí, že český duch a česká práce počíná pozvolna prolínati a splývati s duševní mízou velkých literatur sousedních. Tím radostnějším je ovšem fakt, že překladatel vynaložil na svoji práci veškerou lásku i uměleckou dovednost svoji a že jeho básnickým překladům pokud možno uchován veškeren pel a veškera sytá originalita původní. Některá čísla Vrchlického (obě legendy o sv. Julii a sv. Zitě, Báseň o zlatém kliči, Pomsta gnomův a j. v.) anebo Zeyerovo »Proroctwo« čtou se jako český originál, pouze slovně transponovaný v měkkou hudbu polštiny. Zejména oněm českým čtenářům, kterým některá z přítomných básní výboru upřímně přirostla k srdci, doporučujeme polský překlad Zaleského jakožto doklad, co zmůže překladatel poetické knihy, když vážnost umění i čistá láska a pieta k její autorovi vede jeho snahu.

— *a.*

✝ **Šibřinkové »Meziaktí«**, jež vydáno bylo k populárnímu mumraji péčí p. J. Zyky-Borotínského, přihlašuje se svým obsahem o zmínku v listě literátů. Satira z něho číší a hned titulní kresbička Štapferova napovídá, co bylo tentokráte motivem, jenž dával šibřinkám dominující ráz. Ohromný balvan, jenž je základním kamenem pro druhé české divadlo v Praze, vleče . . . hlemýžď, jemuž direktivu dává malý, buclatý naháček. Vlastním průvodním textem k titulnímu listu je v dramatické formě stylisovaný aforismus Václava Štecha. List má řadu příspěvků a to od Ad. Hejduka, A. E. Muzíka, Ant. Klášterského, J. O. Konráda, J. Kvapila, R. J. Kronbauera, O Červinky, J. Ostena, J. Z. Borotínského; ze členů Národního divadla od Jos. Šmahy a Al. Sedláčka, a z mladší družiny od Theera, Fučíka, Müldnera, Engelmüllera. Je to ovšem publikace příležitostná, ale tím pozoruhodnější je, že bylo jí věnováno tolik dobré snahy. Do textu je také prohozeno několik miniaturních podobizen autorů a řada pěkných obrázků od Aleše,

Rélinka, Häuslera, Sucholda a Sojky. Pěknou tuto myšlenku podati účastníkům zábavy upomínku rázu literárního, zavedla, jak známo, Národní beseda . . . Sibřinky se zdarem následovaly dobrého příkladu.

+ **F. A. Šubertovi** uspořádalo Smichovské divadlo cyklus dramatických prací jeho, k němuž přidruží se i poslední drama Šubertovo »Žně«, které psáno bylo na popud pana Mošny (žádal autora o kus s větší rolí pro sebe), jež na scéně Národního divadla provedeno nebude. Ředitelství nehodlá je sehráti o Mošnově jubileu a autor si je vyžádal ke své disposici. Cyklus zahájen »Probuzenci«, na nichž svého času, kdy ještě realismus byl za horami, chváleno proniknutí selských postav do historického dramatu (Ot. Hostinský). Šubertova hra jako by byla chytila svým romantismem — měla úspěch před lidovým publikem zrovna okázalý. Autor vyvoláván po každém jednání. Projevy přízně měly zejména po čtvrtém jednání ráz až ostentativní.

!! **Representační dům** u Prašné brány ocitl prý se ve stadiu, že není vyloučeno, že — nebude. Dokonce prý je možno, že tam přece jenom bude státi — činoherní divadlo. Vyplácelo by se prý mnohem lépe, zejmena, kdyby v přízemí mělo řadu krámů, než jako útočiště spolků, jichž prý 208 žádá v representačním paláci místnosti vhodné a — zadarmo!

⊙ **Máj do Kolína.** Literární spolek v Kolíně pozval Spolek českých spisovatelů belletristů Máj v Praze k slavnostní akademii, kterou pořádá 20. března t. r. pod protektorátem městské rady a okresního výboru kolínského. Máj se súčastní této slavnosti, při které Jaroslav Vrchlický uvolil se přednášeti a při níž někteří autoři budou recitovati rukopisné novinky své.

+ **Z posledních Mohykánů Židovského města.** (K illustraci v minulém čísle Máje.) V assanačním okrsku dějí se zrovna divy. Stane se náhodou, že sem po delší dobu nezabloudíš, vyjdeš ze Staroměstského rynku, octneš se na krásné, moderní třídě, postupuješ hloub do ulice a tvůj údiv roste za každým krokem. Nové, moderní město tu roste a jen tu a tam vidíš zbytky bývalých ulic, jež ukazují, jak to tu ještě před nedávnem vypadalo. Všemi směry proudí sem čistý a svěží vzduch a kniha před krátkou dobou vydaná a líčící pražské Ghetto (Herrmann-Winter-Teige) bude pomalu jedinou věrnou a spolehlivou informací, jaké monstrum, třeba v něm bylo mnoho starobylého kouzla, chovala Praha ve svém vlastním centru. Za kostelem sv. Mikuláše stojí ještě celá fronta starých, vetchých a v křivolaké čáře postavených domů, jež co nevidět zmizí. Zachytili jsme skupinu neúhledných staveb v Úzké ulici na fotografickou desku jako drobnou upomínku, jak vypadávalo to v partii, ve které nezůstane kámen na kameni a která co nevidět proměněna bude v nejmodernější část našeho města.

⁂ **Paříž—Praze.** Byl nám zaslán výtisk illustrované publikace, vydané municipální radou pařížskou, věnovaný zprávě o delegaci Paříže při IV. sletu všesokolském v r. 1901. Význam pompésní této knihy spočívá v tom, že styky českofrancouzské jdou dnes dál i hloub než dovedou pochopit ti, kdož mluví s pochybnostmi o vztazích mezi Paříží a Čechami. Publikace tato mluví jasně, že je to příbuzenství idei a citů, jež sbližilo mnoho čelných hlav francouzských s českým národem.

To cítí i autor pěkné této knihy, syndik pan Gay, proto napsal v úvodu památné své zprávy slova: »Projevy sympatií českých vůči delegaci Paříže znamenaly, že ideál spravedlnosti, ušlechtilosti a nezávislosti, k němuž spěje neustálá snaha národa francouzského, je také ideálem, který sleduje s nezdolnou silou a vytrvalostí český národ«. Toto uznání zasluhuje respektu, vždyť milujeme Francii pro ten její i náš ideál a zatím — pro nic více. *Fčk.*

⁘ ⁘ ⁘

⁂ **Pravda o Goetheově poslední lásce.** U příležitosti stých narozenin Ulriky v. Lewetzow, poslední milenky Goethovy (4. února t. r.), odhaluje ponejprve širšímu světu jeden z nejlepších znalců německé literatury klassické, prof. August Sauer (Praha) v »Monatschrift für das geistige Leben der Deutschen in Böhmen« jeden z nejdrahocennějších dokumentů Goethovské literatury. Je to onen vysoce důležitý rukopis, ve kterém Ulrika sebrala svoje veškery upomínky na básníka a který přešel z její pozůstalosti do sbírek městského musea v Ústí n. Labem. Milenka jej napsala svého času proto, aby předešla všem »falešným, často vybájeným historkám«, které byly roztrušovány už tenkrát o poslední lásce básníkově. Ze »Vzpomínek Ulričiných« vyzařuje poměr Goethův k ní v jediné pravdivém osvětlení a ony podávají také jeho definitivní utváření. Vyjímáme ze Sauerova dokumentu aspoň dvě karakteristická místa:

O prvním svém setkání se s Goethem vypravuje Ulrika von Lewetzow: »Poznala jsem Goetha v Marianských Láznich r. 1821. Matka mne vzala nějaký čas před tím ze strassburského pensionátu, chtějíc se mnou ztráviti několik měsíců u babičky

v Marianských lázních. Marianské Lázně byly tenkráte ještě malým, teprve skoro se tvořícím městečkem, a náš dům »Město Výmar«, skoro největším a nejkrásnějším ze všech. Goethe se tu ubytoval a já si mohu docela ještě dobře vzpomenouti na první setkání! Babička mne dala k sobě zavolat a děvče mi řeklo, že je u ní jakýsi starší pán, který by mne rád viděl. Nebylo mi to vhod, neboť jsem byla vyrušena z vyšívání právě započatého. Když jsem vstoupila do světnice, kde byla už i matka přítomna, řekla: »To je moje nejstarší dcera Ulrika.« Goethe mne vzal jemně za ruku a laskavě se na mne dívaje ptal se, jak se mi líbí v Marianských Lázních. Poněvadž mi bylo teprve 17 let a ježto jsem ztrávila poslední léta ve francouzském pensionátě strassburském, neměla jsem docela ničeho o Goethovi, jaký to velký muž a slavný básník; nebyla jsem tudíž v rozpaky ani ve chvění uvedena před přívětivým zjevem staršího pána. Goethe mne ihned vyzval, bych se s ním zítra prošla, a tu jsem mu musila mnoho vyprávět o Strassburku a o pensionátě; vyprávěla jsem mu zejména, jak se tam cítím osamělou bez milých sester, od nichž jsem byla prvně oddělena. Zdá se mi, že právě tato dětinská zpověď básníka nejvíce zajímala, neboť odtud se počal zajímati o mne velice živě. Skoro každodenně mne vybízel, šel-li se procházet, a nemohla-li jsem, donášel mi květiny, poněvadž brzy pozoroval, že nejevím přílišného účastenství pro kameny, kterými on se rád obíral. Také podvečer velice často přišel se posadit na lavičku přede dvéře a tu mi vždy vypravoval o nejrozmanitějších věcech.«

Ulrika dojížděla každoročně se svojí rodinou do Marianských Lázní a styk Goethův s ní byl stále intimnější a upřímnější.

Více než sedmdesátiletý stařec nazýval sedmnáctiletou dívku svojí »dceruškou« a ona mu přinášela vstříc nejněžnější a nejoddanější svoje pocity, které byly — dle zpovědi Ulričiny — prosty vší vášnivé náruživosti. Nemůže si Ulrika vzpomenout, kdy to asi velkovévoda výmarský přijel do Marianských lázní, roku 1822 nebo něco málo později, ale pravdou jest, že právě velkovévoda požádal o její ruku jménem Goethovým. »Řekla jsem už,« vypravuje Ulrika, »že velkovévoda byl velmi spřátelen s mým dědouškem, babičkou i matkou, také nás děti vídával častěji; byl k nám velice milý a laskavý a on to byl, který řekl rodičům, že bych se měla s Goethem zasnoubiti. S počátku jsme to považovali za žert, namítajíce, že Goethe jistě ani ve snu na nic podobného nemyslí, čemuž on odporoval velmi často namítaje, že tomu tak není, ba mně samé mnohdy velmi lákavým způsobem líčil, jak budu první dámou na výmarském dvoře, jak on sám, kníže, mne bude vyznamenávat, že zařídí ihned mým rodičům nádherný dům ve Výmaru, aby nemuseli žíti ode mne odloučeně a že se sám co nejpečlivěji postará o moji budoucnost. K mojí matce mluvil podobně velmi často a sama jsem jednou slyšela, jak jí řekl, že poněvadž dle vší pravděpodobnosti přežiju Goetha, chce mi vyplácet až do smrti roční důchod 10.000 dolarů. Matka se vzpírala, říkouc, že nikdy nebude žádnou ze svých dcer k nějakému sňatku nutiti nebo přemlouvati, přece však jen se mnou o tom mluvila a tázala se, co myslím o všem; načež jsem odvětila: »Chceš-li, udělám to . . .« Její odpovědí však bylo: »Ne, ne, dítě, jsi ještě mladá, než abych tě ráda viděla provdánu; přece však je nabídka tak vážná, že ji bez tebe nemohu odmítnout; musíš si vše dobře předložiti a rozmyslit, zda bys mohla za těchto podmínek s Goethem se zasnoubiti.« Odvětila jsem: »Nepotřebuji se rozmýšlet. Měla bych Goetheho velmi ráda, jako otce svého, a kdyby byl sám a já se mohla domnívat, že bych mu mohla býti užitečnou, chtěla bych si ho vzíti. On však má doma synovu rodinu, se kterou žije, které bych snad překážela, kdybych zaujala její místo. Básník mne nevyhnutelně nepotřebuje a rozluka s rodiči a dědoušky byla by mi velmi za těžko; nemám ještě chuti se provdávat.« Tím byla celá záležitost vyřízena. Goethe sám o této věci nikdy nemluvil ani se mnou ani s rodiči. Ač mi někdy říkal »můj miláčku«, nazýval mne přec nejčastěji jen »svojí milou dceruškou« . . . —

Toť jsou ona dvě nejzajímavější místa z rukopisu ponejprve uveřejněného, který uvádí do pravého světla různé bajky a výmysly o Goethově ucházení se o ruku Ulriky von Lewetzow. *Ref.—a.*

Toto číslo vydáno 26. února 1904. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — GUSTAV R. OPOČENSKÝ: Píseň hledajících. — DR. JAROSLAV KVĚT: Requiescat in pace. — JINDŘICH Š. BAAR: Staré stromy. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — J. F. ČEČETKA: Gallerie českých měst. Poděbrady. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Poděbrady v XVII. věku. Havířský kostelíček. Občanská záložna se sochou krále Jiřího v Poděbradech. Poděbradský zámek od luk. Poděbrady od řeky.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JOSEF MULDNER.

DOPIS Z CESTY.

Westerland . . .

Pechtěj mnoho. Registrovat
chci jen suše z mořských lázní
jeden den. Jak obyčejně
začíná a končí taky
nejen u mne (bohužel!)
ale u všech, již tu žijí,
u moře. Pak přijde káva,
ranní procházka po břehu,
společná pak lázeň mořská
a po té, jak obyčejně,
zvoní se ku table d'hote.
Poslechneš snad chvíli také
hudbu, kterou neposlouchá
nikdo tu, ač každý stojí
na břehu, až pak i zdá se,
že jen moři hudba hraje.
Po obědě do kavárny
s výhledem na širé moře
v hovoru a smíchu lidí,
v šumu těžkých toilett,
zatím co ctihodné madame
pohledy i řečí svojí
opovrhují zde ženou
v atlasu, dekoletáži
a s červeným slunečníkem
nad čepečkem z širtinku,
kolem níž lvi unavení
promenují a se blíží,
drzostí kryjíce hloupost.
Vlajky vlají se stožárů
vztýčených na hradech z písku,
v koších čtou svobodné, vdané,
jichž, jak všade, i zde zájem
první platí tenoristům
a vlasatým virtuosům
a jichž přepych, týž jak jinde,
kryje v podstatě touž bídu.
Plachty lodí vzdouvají se,
projíždějí podél břehu,
na písku směsice hlav,
a tam v dáli, na obzoru
táhlý kouř se táhne blíže
zámořského parníku.
Hudba hraje zas jak ráno
a zas nikdo neposlouchá.
Tak ubiješ odpoledne;
a pak klidně do lenošky,
kterou nejdál do vln sneseš,
usedneš si pohodlně,
dáš se vlnám rozlévati
pod ní, zatím co do písku
hloub' lenoška zapadá.
(Pardon! Ještě zapomněl jsem
dopoledne, že, jak zvykem
zajdeš sobě do Kurhausu,
přečísti si krajské listy,
zastaralé žurnály,
napsat snad též pohlednice,
a do lázeňského listu
nahlédnout, zda už je také
jméno tvoje otištěno
s přibylými dne . . . a dne . . .)
A když bude čas na diner,
vstaneš, rozloučíš se s mořem,
právě když už nejvíc příliv
ohrožoval tvoje místo
a úzkými uličkami
s bazary a výklady
vracíš se zas mezi lidi,
ve stín stromů, které domy
útulně tak obklopují
a bys ještě posilněn byl

ve svých dojmech dnešního dne,
potkáš hvězdu, kterou's viděl
seděti dnes na zlost ctnostným
v kavárně; jde svižně, lehce,
v šumu svojich bílých šatů
v čepečku se slunečníkem
a odchází zavěšena
do rozkošné villy, které
záviděl jsi její místo,
výhled její na moře.
A teď se jen sobě směješ:
snad se ještě otočila,
a ty dál jdeš a zas potkáš
člověka, jenž právě přijel
s puškou lehce přehozenou,
a po boku jeho sluha
nese těžké, černé tělo
tuleně, jenž z mnohé rány
od pušky a hákovice
krvácí a dlouhým pruhem
ukazuje cestu, po níž
odnesen byl zastřelený
ze svých vod . . . A ty jdeš dále,
všechno tobě matně splývá,
usedáš k velkému stolu,
společnému hostí dinér,
a snažíš se vyrušiti
z apathie sousedku svou
která, — víš, že nemocna je:
místo vína pije mléko. —
Vyprávíš jí o všem možném,
o svých cestách, o svých dojmech,
o Čecháeh a o jich lidech, —
až pak opět poroučíš se
a tak maně zabloudíš zas
chtěje večer vidět moře,
na cestu, po níž byl z něho
zastřelený nesen tuleň.
Stará hořkost se ti vrací
a ty můžeš se jen smáti,
trpce smáti se sám sobě:
je to cesta, po níž hvězda
z kavárny šla zavěšena
s jedním z poražených lvů . . .

FR. HERITES.

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XVIII.

Umyl se z cestovního prachu a čmoudu a spěchal do dětského pokoje, aby svou dcerušku obejmul.

Vzbudil tím neočekávaným příchodem rozpaky a zmatek. Služky dívaly se na pána jako na vetřelce, nepřítele, který vyčkal vhodnou chvíli, aby padl mezi ně a je poplašil. Nebyly ještě ustrojeny a s křikem utíkaly před pánem, jako slepice před dravcem za noci vniknuvším do kurníku. Miss Yourell, anglická guvernantka, ačkoli spala ve vedlejším pokoji a nebylo nejmenšího nebezpečí, že by snad Václav Novák zahlédl ji v nedbalkách, omdlévala, když slyšela od jedné z utíkajících, co se stalo. »To je hrozné, to je hrozné,« volala Angličanka lomíc rukama a oči pozdvihujíc k nebesům, jakoby vzývala nejen za ochranu, ale i za náležité potrestání. »K neuvěření! — K nepochopení! — — Něco neslýchaného! . . .«

Pohlížela i malá Lilly ze své postýlky udiveně na otce. Odhrnula ručkou bledě modrou záclonku a skulinou ustrašeně dívala se na příchozího; když pak se přiblížil, rychle se schovala i bylo jí do pláče.

»Lilly — Lilly — moje Lilly« — — mazlil se Václav Novák s dítětem usedaje k němu na postel. »Moje Lilly! Moje Lilly!« opakoval, vždy zase líbaje dítě a z krajkových peřin je pozdvihuje svou náručí. »Což tobě se nestýskalo po tatínkovi? Po tvém tatíčkovi? — — A nemáš radost, že přijel? Že přišel k tobě? — — Moje Lilly, moje Lilly« — —

»Tatí můj! Tatí!« — volalo dítě radostně a všechen strach byl ten tam. Vzala ručkama otce kolem krku a tulila k jeho rameni svou rozcuchanou hlavičku. »To jsem ráda,« pochvalovalo si dítě. »To je dobře, že jsi tady.«

Seděl na postýlce dětské a dítě, v košilce, jak spalo, posadil si na klín a choval je. Podobajíc se andílku ze Sixtíny, zavěšenému nad ložem, pohlížela k němu Lilly vroucíma, něžnýma očima. Hleděl láskyplně v ty upřímné dětské oči, hladil rozteklé zlato Liduničiných vlásků, hladil její malé, nahé ručky a bosé

nožky, vinul k srdci svému její teplé, tulící se tělíčko.

Jedna ze služebných, na rychlo upravivši frizuru i šat na sobě, vešla do pokoje a chtěla Lilly oblékat. »I nechte ji chvíli ještě,« odmítl dívku pán. »Času dost.«

»Ale snídaně už bude pro slečinku připravena,« namítlo děvče. »V tu hodinu vždycky snídává.«

»Tedy jí snídaní sem přineste,« řekl pán. »Zůstanu tady nějakou chvilku. Lilly se může mezi tím nasnídat.«

»Neoblečena?« dívka podotkla s úžasem.

»Potom se obleče,« pán rozhodl. »Jen jděte pro snídani a také pro mne přineste kávu. My budeme snídat dnes spolu,« obrátil se k Lidunce. Dítě radostí zatleskalo ručkama.

Vedle anglická Miss div nesvalila se na zem, když druhé služebné děvče zvěst tu jí z kuchyně doneslo. Chodila po pokoji vyděšeně. »U mladé dámy muž, nežli je náležitě oblečena — — ať je to třeba dítě a on je otec — to se přec nesluší, ach, to se nesluší — — to nemůže být, to se nemůže trpět — — — O Lord! O Lord!« — spínajíc ruce obracela se k samému Tvůrci se svojí hroznou žalobou.

Snídaně však přinesena do dětského pokoje pro Lidunku i pro otce jejího, ačkoli v kuchyni nemohly se vzpamatovat nad tou nezvyklou žádostí a hněvem tloukly nádobím, se vším házely.

Otec a dcera snídali spolu. Václav Novák odnesl dítě své v náruči ke stolu a z rukou svých je nedal; Lilly svlečená, pouze v košilce, seděla na jeho kolenou a jedla. Pochvalovala si, jak jí dnes chutná, a to ho tak těšilo. Mazal jí máslo a med na chléb, vajíčko rozkloval a osolil a lžičkou obsah k ústům dítěte podával. Sám také jedl a s chutí. Také jemu se zdálo, že takovou hostinu jako dnes, nikdy ještě neměl.

Dlouho se omeškal u dítěte Václav Novák; bratr Jan již netrpělivě jej očekával v továrně, kam si pospíšil slyšev o bratrově příjezdu.

Bratři se pozdravili srdečně; objali se a políbili bratrsky. Ale jakousi upnutost bylo na Janu Novákovi přec pozorovati, kterou Václav hned postřehl.

»Jak se daří u vás? Všecko v pořádku doma?« tázal se Václav Novák, jako se tážeme při setkání. »Paní švakrová zdráva? Také děti?«

»Děkuji. Zdrávo všecko« — odpověděl Jan bez nejmenšího tepla. »A u vás?« opáčil konvenienčně. »Paní švakrová jistě se dobře baví« — doložil se zvláštním přízvukem, který Václava zarazil.

»Aha, tady je ta bolest, v tom spočívá,« pomyslil si. »Hned jsem si to myslel . . .« A jakoby naráže nerozuměl, neodpověděl a zatočil jinam rozmluvu, na továrnu, stav obchodu a hlavně záležitost, pro kterou byl domů povolán a pro kterou přijel.

Zde se Jan Novák stal hned jiným. Mluvil vřele, výmluvně sděloval bratrovi, co měl na srdci; jedná se o velikou věc, která jestli se zdaří, přinese továrně ohromný prospěch a rázem pošine význam závodu o celou metu.

Orient dosud zůstával pro vývoz jejich tovarů uzavřen, nyní se naskytuje příležitost navázat tam styky obchodní; jednou zakotvit znamená pak zlatý dol pro budoucnost.

Třeba tu však přemoci a odstranit některé a to dosti značné překážky; zejména šikovně nějak přetrumfnout konkurenci Schmiedů. Ti se namáhají houževnatě tu rybu zalovit a mají mnoho čáky obchod ten orientálský na sebe strhnout, napnuli totiž všechny páky, rozvířili všecky své známosti, aby pracovaly v jejich prospěch. Musí tedy Novákovi také užíti všeho svého vlivu, vykořistit, kde se co dá. Tady nastává práce Václavovi. Uzel k té věci spočívá v ministerstvu obchodu a také, snad ještě více, v ministerstvu zahraničních věcí, potom banka pro země Rakouské má tu vydatné slovo. Tady všude musí se působit, zde platně zakročit, a jinde a jinde. Slovo poslance padne jistě všude na váhu.

Václav byl skeptičtější v té příčině a netajil se obavami, poukazoval na obtíže, jež se jemu v cestu postaví, jmenovitě u vlády bude mu těžko jako opositčnímu poslanci žádat nějakých výhod, k vládě mají Schmiedovi jistě blíže než Novákovi, třeba neměl člena své rodiny a zástupce svého v parlamentu.

Ale Jan Novák planul a zdálo se mu, že jenom bude-li bratr chtít, všecko půjde jak na drátku, hračkou zrovna bude; skorem se mrzel na Václava, že nedává se strhnouti v jeho nadšení a pořád jen uvažuje, pochybuje, nedůvěřuje.

Bratři hovořili a radili se celé dopoledne. Ani nepozorovali, kterak uběhlo. Tovární zvon ohlašující polední přestávku v práci teprve je vyrušil.

Václava upomenul, že musí ukázat se Janově choti a vyslovil obavu, že snad bude mu opozdění ve zlé vykládáno.

Jan ho upokojil. Žena ví, že měli mnoho důležitého spolu co mluvit i bude snadná omluva. »Ale nějak musíš hledět s Marií vyjít,« poznamenal k bratrovi.

Václav díval se na bratra tázavě. »Jak to myslíš? Přece jsme vždy dobře vycházeli. Nebylo mezi námi nikdy ani nejmenšího nedorozumění« — —

Jan jaksi váhal s odpovědí, nevěřil, jak by a co řekl. »No víš« — promluvil, »je v tom jakási žárlivost — závist — — ale ne, to je ošklivé slovo a Mařka je v celku dobračka

— — Je to jen přirozeno, že se cítí poněkud sklíčenou, nevrlou — zaraženou, abych řekl, nebo jak bych se měl vyjádřit — — Ona tady na samotě tovární má trávit život, bez společnosti, na samu sebe odkázána, to víš, já jsem teď jen samá továrna — kdežto Rachel — — No víš, ženské jsou ženské,« přerušil další výklad Jan Novák.

Paní Marie Nováková přija'a svého švakra hodně studeně, že se cítil až uraženým. Ale přemohl se a nedal na sobě znáti, že je dotčen. Myslel hlavně na bratra, aby mu neudělal nepříjemnost — — »má s tím asi chudák beztoho asi své soužení,« litoval v duchu. Snažil se k švakrové být co možná roztomilým. Byl samá pozornost, samá zdvořilost a ochota, samý kompliment.

Za pozvání k obědu poděkoval se. Že bude obědvat doma, se svým dítětem, s Lilly.

»Beztoho chudáček je tak opuštěná« — podotkla sladce paní Marie Nováková. »Líto je jí až člověku . . . Mezi samými cizími lidmi — —«

Cítil ostří hrotu, zarýval se mu do srdce a jakoby na tu ránu odjinud byly čekaly, krutě zabodávaly se do jeho srdce jehly vlastního dávno vzbouzejícího se stesku, rdásaly srdce Václavovo do krve.

»Na vánoce přijedeme oba domů —« nesměle, jakoby prosil za shovívavost a strpení řekl Václav Novák. »Pak už Rachel od dítěte se neodloučí.«

»Vezme je sebou do Vídně?« podotkla paní Marie Nováková. »Slyšela jsem už. Kdy se vlastně hodláte odstěhovat? . . .«

»My?« udivil se Václav Novák. »Nevím o tom ničeho.«

»Jakže? Rachel přece psala to sama vaší nové anglické guvernantce, která se ovšem též velmi již těší na Vídeň . . .«

»Ah!« zvolal Václav Novák a zapomenuv se doložil podrážděně: »Zde také nepochybně já budu mít své slovo . . .«

Hned se ovládl a hlasem mírným, s úsměvem vysvětloval švakrové: »Z počátku jsme ovšem o něčem podobném mluvili — totiž Rachel myslela, že bychom zimní měsíce — hlavní kampaň parlamentní mohli tráviti ve Vídni, abychom právě všickni byli pohromadě, celá rodina, když já tam býti musím. Ale to všecko se mluvilo jen tak z daleka . . . Zatím myslím, že Rachel sama brzo toho dunajského Babylonu se navolí a ráda se uchýlí zpět domů — — ovšem muže pak musí hodit přes palubu —« zažertoval Václav Novák. »Od toho se bude musit odloučit, svěřit důvěřivě jeho křehkost svodům velkoměstských lákadel . . . což nepochybně teď bylo jí tak těžko, že raději rozloučila se na čas s dítětem — před dítětem muži dala přednost — — Bože, to jsem nešťastný advokát —« pomyslil si Václav Novák. »Nešťastný obhájce . . . .«

Utíkal z bytu bratrova, jakoby kopřivami byl sešlehán.

Octnuv se ve svém křídle paláce, zaměřil přímo do jídelny.

Bylo tu prostřeno, pro tři osoby. Miss Yourell už čekala a vešla naproti s Lidunkou. Angličanka byla pečlivě ustrojená, nafrizírovaná, napudrovaná, nalíčená a parfumovaná.

Také dítě bylo náležitě připraveno, aby mohlo podle vznešených názorů společenských důstojně přijati dary z boží ruky.

Miss Yourell obřadně uklonila se hlavě domu, pokynuvši svěřence své, aby rovněž otce jak se patří přivítala, usedla naproti tomuto. Lidunku mezi sebe a jeho posadila; jen ještě napomenula ji, aby chovala se způsobně, rovně seděla, nemluvila zbytečně, pozor dala na všechny předpisy jí vštěpované o tom, jak mladá lady má se chovati při jídle a vůbec ve společnosti.

Václav Novák byl nějak rozmrzen. Měl hlad a jedl rychle. Na Angličanku promluvil sem tam několik zdvořilých slov; na Lilly mluvil málo, ale usmíval se na ni, pohlížel na ni láskyplně a časem ji vzal za ruku, nebo po hlavičce ji pohladil a jednou i naklonil se a odhrnuv k nemalému leknutí Miss Yourell přes čelo sčísnuté vlásky, čílko dětské políbil.

Lidunka měla tisíc chutí jako ráno při snídani tatínkovi se rozžvatlati, ale přísný, vážný pohled guvernantky, stále na ni upřený, držel ji v dovolených mezích. Aby ticho nebylo neslušným a také aby pro vychování její svěřenky nebyl docela ztracen čas věnovaný jídlu, miss Yourell nepřestávala i při jídle poučovati Lilly a pokyny jí dávati co se týče chiku a bontónu.

Proč se u stolu nikdy chléb nemá ukrojiti? Protože stojí psáno: Lámal a rozdával chléb — nikoli krájel a rozdával. Miss Yourell, jako všecky Angličanky, uplatňovala ráda svou znalost bible a také ovšem neskrblila citáty z rodinných románů anglických, jichž každá starší dcera Albionu vždy hojnou má pohotově zásobu pro všechny příležitosti a okolnosti života.

Po skončeném obědě, vlastně dejéuner, Miss Yourell hned vstala, odloživši ovšem vidličku a nůž na talíř po délce k sobě, jako pravá, dobře vychovaná Angličanka, a ne stranou od sebe, jako dělají Francouzky, anebo snad dokonce nůž na levo, vidličku na pravo po způsobu Němců a ostatních národů, což Angličance působí snadno záchvat mdloby.

Nečekajíc na pokyn zdvihla se též Ludmila.

»Počkej chvilku, Lilly,« řekl otec, ale rozpomenul se, že v továrně chce se na něco ještě podívat — »jdi jen pěkně,« kynul dítěti něžně. »A ve tři hodiny asi někam si spolu vyjedeme.«

Děcku se zajiskřily oči a zatleskalo ručkama. Václav Novák to řekl česky i měl za slušno Angličance v její řeči sdělení učiniti.

Pozdvihla kostnaté ruce do výše. »Apage Satanas,« jako by chtěla zvolati, ale řekla jenom: »To nemůže být. To dnes nejde.«

A následovala žaloba, že dnes slečna Lilly nebyla hodná, po snídani jako když to do ní vjede (»rozumíš?« — štíply vodové oči) — chovala se až rozpustile, jako hotová uličnice. Měla to vlastně vychovatelka, zodpovědná za dítě, hned otci oznámiti, jak bylo její povinností — (»to bych se arci obrátila na pravou adressu — ty's mně pěkný!« — zalkaly stažené rty) — ale chtěla jej ušetřit. Nyní však nemůže věc zamlčeti. Ustanovila Lilly trest, že nesmí jíti s ní na obvyklou procházku dolů do parku — tím méně tedy lze dovolit vyjížďku. Mimo to od tří do čtyř jest právě hodina klavírní.

Václavovi Novákovi bylo do smíchu tou obřadnosti guvernantky. Ale konečně jí nesmí pokazit autoritu a říci, že všecko to, co povídá, je hloupost. Vymyslil si nějaký důvod proti slečnině paedagogice, nějakou omluvu nebo co, sám dobře nevěděl co mluví, konec však byl, že ve tři hodiny s Ludmilou spolu pojedou — »Sami dva spolu,« doložil Novák s důrazem. »Chci právě svého dítěte dnes trochu užíti.« Jakoby za větou dělal tečku, jež nepřipouští žádné další slovo a v tomto případě nejen končí větu, ale ukončiti musí dialog.

Miss Yourell také neodpověděla slovem. Jen pokrčila rameny, celým tělem udělala pohyb, jakoby řekla: »Já svaluji se sebe všecku zodpovědnost. Ať se stane pak cokoli. Já za nic nemohu, za žádné následky nestojím. Já jsem vykonala svou povinnost —«

Ocitnuvši se pak v pokoji svém, z psacího stolku vyňala papír na psaní, jehož měla vždy v zásobě několik škatul, jako každá starší anglická panna. Na místě sedla a rukou rozechvělou psala: »Dear Mistress Nowak . . .«

(Pokračování.)

JINDŘICH Š. BAAR:

Staré stromy.

(Pokračování.)

Při orání odřel je pluh, ve žních ranila je sekačka, jako údy amputovala jim pilka sadařova přebytečné větve. Ale stromy až dosud stály pevně, nehybně, snesly všecko klidně, kolikráte celý stroj se o ně roztříštil a nepohnuly se ani. Rány pokaždé hlinou namazali, hadrem ovinuli, pně jejich vápnem natřeli, aby zničili tak zárodky hmyzu ve štěrbinách jejich kůry a k jaru prořezali jim husté koruny — až letos nikdo se jich nevšiml.

»Nač se zdržovat?« odháněl od nich Veselý starého sadaře — »vykácejí se na podzim —«

»Nač se jim uhýbat?« říkali oráči, kypřící pole pod řepu — »vykácejí se« — a nešetrně, bezohledně těžkými pluhy otírali se o ně.

Jenom jarní slunce se stejnou láskou a se stejným teplem jako jindy zulíbalo jejich hlavy.

Stromy se vzbudily. Pod měkkým dotekem slunečních paprsků naskočily po špičkách starých větví zelené pupeny — nalévaly se víc a více, až konečně praskly a z nich vyvalily se sněžné květy a svěží listy. Jakoby to byly prsty — tak si stromy svými větvemi načechrávaly kadeřavé hlavy, s lahodnou rozkoší nořily je do teplého vzduchu a spokojeně kývaly jimi ve svěžím větru . . .

A pod nimi jako mravenci lezli lidé. Po kolenách se smýkali a protahovali kopečky cukrové řepy. Po černém poli v rovných řádkách v pravidelných mezerách všude zvedaly se šťavnaté zelené chomáčky řepných sazeniček — čtyři, pět jich tlačilo se na jedné hromádce — ale už blížila se lidská ruka — škubla jednou — po druhé, a jediná jedna zůstala seděti, ostatní vyrvány z půdy válely se mezi drobnými hrudkami.

Z celé vsi muži i děti, mladí i staří jako kobylky přepadli pole a jednotili řepu . . . Pod stromy mírný chládek ovanul mladou dělnici. Hřbet už jí k nesnesení bolel. Ve výši nad ní třepal se skřivánek a jeho trylky sypaly

se k zemi jako květy. Dívka zůstala klečeti na kolenou, jenom schýlený trup od zemi pozdvihla, ruce hlínou uprášené opřela si v boky, a jako proutek na zad se prohnula, až v páteři hlasitě to zapraskalo. A jak tak krk natahovala a hlavu na zad prohýbala, zabloudily její oči vzhůru — od země k nebi, a uvázly v korunách štěpů.

»I hlele,« vykřikla radostně — »míšně budou letos mít — a panny také.« A hned všude ustávali v práci a pozvedali hlavy. I poklasný, jenž jediný stál v tom zástupu klečících dělníků a dělnic, zahleděl se na stromy.

»Překrásně kvetou,« velebila dívka —

»Kvetou — kvetou« kýval stařec, »ale kdo ví, budou-li co mít.«

»Nebudou — jistě nebudou — už kolik let neměly — jenom pádeř samá z toho bude« — ozval se dělník.

»Jak jináč — takové staré stromy — jsou jako starý člověk,« filosofovala stařenka, sedící na bobku, malá jako věchýtek a zcvrklá jako staré jablíčko — »nejsou k ničemu, než je vykácet, rozdělat na dříví a spálit.«

»Dělejte! dělejte!« rozkřikl se náhle o hůl opřený poklasný a všecky hlavy rázem poslušně se sehnuly.

»Co pak řve na nás — nejsme na den — máme od míry,« zlobila se dívka. »Tomu ty nerozumíš,« všecka ponořena v práci, poučovala ji sousedka — »řepa teď po dešti roste jako salát, přeroste, pole vyžije, co má mít jedna — o to se teď dělí čtyry — proto chtějí mít protaháno.« — Ale nekřičel proto jenom panský poklasný. Křičel také proto, že na silnici na vršek vyjel kočár. Poznal ho na první pohled. Koně poznal i žlutý kočárek. »Ředitel jede na inspekci,« střelilo mu hlavou a jako koně ostruha bodla ho ta myšlenka k většímu spěchu . . . . .

Rychle blížil se kočár a na kraji — u prvního stromu zastavil

»Ach, ty se vystrojily,« skoro hlasitě řekl si ředitel. Oči se mu leskly a celá tvář se usmívala — když se blížil k aleji. A ta tu stála až dosud nehybně, nevšímajíc si, co se dálo pod ní — dole u země. Jenom vzhůru, k nebi vztahovala mohutné větve, lačně jako síť roztahovala svoje koruny, rozkládala zelené listy, aby každý paprsek sluneční zachytila... Až teď lehký větřík přeběhl po vrcholech stromů. Pohladil je měkce, dotkl se jich jemně, a stromy — jakoby se blahem chvěly — rozkývaly svoje hlavy. Tuhé, jako naškrobené a nažehlené listy zašelestily, ptáci se rozezpívali, a tisíceré květy růžové houpaly se něžně na větvích jako na loktech dobré, milující matky . . .

»Odsouzenci na smrt,« jako když jehlou bodne projelo řediteli hlavou, rázem zmizela radost a smutkem potáhla se jeho duše — »kolik let jalově tu stály — a letos jak se vystrojily — květ na květu« a zdálo se mu v té chvíli, jako by tušily ty stromy zde blížící se smrt, a jakoby proto poslední zbytek sil sebraly ve stařeckých tělech, poslední šťávu a mízu vyměsily z dřevnatých buněk, jen aby slavně dožily svůj život, aby vyhýřily letos, vyplýtvaly všecku svěžest, kterou si uchovávaly pro pozdní stáří . . . Lítost jím zalomcovala a oči se mu zakalily. »Je to marné, braši, marné všecko, ortel váš je podepsán,« šeptal bolestně dojat svým drahým stromům.

Na opačném konci touže chvíli vcházel do aleje adjunkt Veselý. Šel rychle a přímo proti řediteli. Stručně podával rapport. Hlásil, co dělají potahy, jak postupuje práce, jaký je stav osení, řep a jetelin, na kolik centimetrů pronikla poslední vláha — ale ředitel jakoby neposlouchal, pozvedl náhle hůl — ukázal nad hlavu na stromy a řekl adjunktovi: »Letos nahradí, co zanedbaly.« —

I adjunkt obrátil k nim hlavu — usmál se nedbale a hlasem lhostejným promluvil: »I kdo ví, parády je dost — ale jen donesou-li také plod.«

»A proč by nedonesly?«

»Jsou staré — a kdyby i letos měly, jistě by pak deset let zase si hověly a odpočívaly, ostatně míšeň je líný strom, nesázel bych ho nikde.«

»Vím,« sykl ředitel, jakoby odmítal každé poučení a obrátil se k vozu — a když už kočár s ním vyjížděl k jinému dvoru — stále před očima vznášel se mu obraz kvetoucí staré aleje. »Podivno, co mě k těm stromům tak táhne a co jej« — a myslil při tom na Veselého — »proti nim tak popuzuje« . . . a od toho dne častěji než jindy jezdíval do Ohařova.

»Sekýruje adjunkta. Chytá ho,« říkali ostatní úředníci i Veselý si to myslil, ale všichni se mýlili. Ředitel jezdil za svoji láskou — za svými stromy. S úzkostlivou obavou sledoval, jak se svých hlav střásaly bělostný květ a jak nasazovaly malinká jablátka. Díval se, jak jablíčka rychle se nalévala, rostla a pevně seděla na krátkých stopkách v husté zeleni listů. »Nespadnou,« radostně si tvrdil v duchu a vypsal dražbu na jádrové ovoce celého panství.

Plným žárem červencovým hořelo léto. Na krajních stromech jabloňové aleje žloutly se slaměné víchy — a uprostřed stavěl si sadař ze slámy a drnů velikou boudu.

»Zač jsou prodány?« optal se ředitel adjunkta, když šel s ním kolem aleje. Věděl to dobře, ale chtěl donutit Veselého, aby musil vyslovit tu sumu.

»Všechno ovoce při zdejším dvoře za tři tisíce,« uhýbal se adjunkt.

»A tato alej?«

»Za pět set — ale za to jaká pod nimi řepa bídná, chudá, chrást je vybledlý a hubený — sotva čtyřicet metrických po míře pod nimi bude, to dělá stín, je na vlas znát kam padá,« žaloval adjunkt a ukazoval na zažloutlá kola pod jabloněmi, jež znatelně rýsovala se v bujné, kadeřavé řepě, čeřící se jako zelené jezero v zátopě planoucího slunce. —

»Pět set zlatých jste pravil,« ozval se ředitel — »to je cena šesti set metráků řepy — jenže stromům jsme neorali, nepráškovali, jejich režie je nepatrná a co stojí dvůr cent řepy, než se odvede do cukrovaru — přece víte,« hájil ředitel stromy.

»Vím,« vydechl Veselý a u samého kočáru se uklonil. Hluboce schýlil hlavu, aby zakryl, jak zlostně zaplanuly mu oči.

»Co má jen s těmi stromy?« bručel si pak, když kočár odhrčel — »stále jen o nich mluví — jich se všímá — a ony zrovna letos musily urodit,« a rozhněván, jak šel pod nimi, tloukl holí do jejich pňů mohutných, až to zvonilo... Činil tak ze zvyku a nic zlého při tom si nemyslil. U boudy uctivě pozdravil ho hlídač a zlostně na něho zavrčel pes. Ale Veselý v zadumání ani se nevšiml — nikomu ani neodpověděl — a dále ťukal do stromů.

»Ku podivu,« zabručel si konečně — »jsou zdravé jako zvon«. Cosi jako lítost vkradlo se mu do srdce a do hlavy snesla se mu myšlenka: »snad má starý, přece pravdu — bude jich snad škoda«. Ale hned mávl rukou a řekl si tvrdě: »je konec, překážejí a jejich ortel už je podepsán« — a jakoby se styděl za svoji slabost — vyhýbal se po celé léto aleji a nevkročil do ní.

Práce postupovaly rychlým tempem. V žáru slunce zrály a praskaly klasy obilní, pod kosami padala stébla — pilné ruce vázaly je do snopů, nakládaly na vozy a rovnaly do ohromných stohů. U stodol rozdýmaly se parní mlátičky, chvatně rozorávala se strniska, vybíraly se brambory a měřilo se obilí k podzimní setbě.

»A teď ještě řepy,« povzdychl si osmahlý, vyschlý adjunkt, když zavláčili poslední líhu žita a zrak jeho padl na řepný lán a stromovou alej, jež jako hřeben zvedala se nad ním.

Hustá mlha podzimní dusivě ležela na zemi, když znovu lidmi i dobytkem začernalo se pole kolem aleje. Z ulehlých hrud vyorávala se řepa. Od kraje ke kraji pohybovaly se těžké pluhy, každý tažen dvěma páry klidně přežvykujících volů, zarývaly se hluboko, hluboko do země a jednu řepu po druhé i s dlouhým kořenem rvaly a tahaly na povrch. Bílé, ohromné její bulvy, plné sladké šťávy kupily se za nimi na hromadách, pilné ruce lidské shazovaly a vršily nové a nové kupy, okrajovaly vadnoucí, zažloutlý chrást a nožem seškrabovaly přischlou ornici . . . .

Jako strnulé v děsné předtuše stály tu stromy. S hrůzou hleděly na kruté řádění pod sebou, jak nelítostně obnažuje se černé tělo matky země. Na krajních stromech, na nápadném, viditelném, do očí bijícím místě jako cejch na čele klátily se dva zvhlé, ze slámy stočené víchy a po ostatních stromech na konci větví schlíple visely jen šedé cáry babího léta . . .

K polednímu náhle zřídla mlha a na nebi zaplálo slunce. Ze skulin vylézal hmyz — rozbzučely se mouchy a ze své boudy vylezl sadař. Obešel alej po sluneční straně a spokojeně se usmíval. Ze zeleného listí prokukovala veliká, krásně vyvinutá, mírně zardělá jablka a ustrašeně hleděla po očku na sadaře.

»Tak začneme, začneme,« řekl sadař a už i s hlídačem šplhal se po přistavených žebřících do korun štěpů a chtivé jejich ruce trhaly plod za plodem a kladly je pozorně, aby se neporanily, do měkce vystlaných košíků. Týden už tu v té aleji tak hospodařili. Po koších jablka snášeli a po vozech je odváželi.

»Pomáhej Pán Bůh,« volali lidé kolem jdoucí na česáče — »je to ouroda, co?«

»Inu — vyznamenaly se letos,« odpovídal radostně sadař. —

»Však je to naposled,« tesknė připomínali si panští dělníci i dělnice, ale než řepu dodělali, naložil sadař na vůz žebříky, koše i boudu, vzal na šňůru psa a odejel. S pole odvezli poslední fůru řepy a okradené stromy v širém poli osaměly . . . .

První mráz proletěl krajem . . . Zelené listí zimou se jenom stočilo a schoulilo. Ale když po druhé v jasné měsíční noci ledový dech je ovanul, tu listy v celé aleji jako spálené sčernaly, a když vítr pak zatřásl korunami, zaharašilo to ve stromech jako suché kosti a zvadlé listí sypalo se dolů. Jako příšerné kostry stály tu holé stromy. Sčernalé větve jako ruce vzpínaly k nebi, jakoby je v němém, tesknėm bolu vztahovaly po svém listu, květu i plodu. A marně. Pryč byly zelené koruny, zmizely kadeřavé hlavy, pouze děravá síť malých větví rýsovala se na pozadí šedého nebe. Jenom prázdná, opuštěná hnízda ptačí, dříve listím pečlivě chráněná a ukrývaná, teď zřetelně černala se v lysých korunách. Byla sice deštěm i mlhou promočena ale věrně a

vděčně seděla na obnažených větvích a držela se jich.

Padal hustý, studený dešť listopadový a jako slzy po tvářích stékal po kmenech stromů k zemi.

»Nerozmyslil jste si to?« optal se ředitel adjunkta Veselého náhle po ukončené zdviži na dvoře Ohařovském.

»Co, prosím?« — optal se adjunkt a ochotně pomáhal řediteli do kožichu.

»Pokácet alej — přiznám se vám, je mi velice milá —.«

»Nerozmyslil, pane řediteli,« odřekl adjunkt a sklopil oči.

»Tak v pátek přijedou oračky,« podotkl ještě ředitel a nadzdvihl klobouk nad zasmušilým čelem . . . (Pokračování).

E. V.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Na poduškách ležíc bílých,
ani oka nezavřela,
jakby smrtka dotkla se jí,
pobledlá se divě chvěla.

Přemýšlela — vzpomínala,
kde jen viděla to oko,
jež se na ni zadívalo
příšerně, zle, přehluboko.

Které zřelo ve kštic změti
chvějící se ňadra její,
které zřelo studu purpur
hořeti jí v obličeji.

Ano, ano . . . vzpomíná si,
tíha větší nad olovo
na ňadra jí padá, ví již,
tak plá oko Hilbojovo!

*

Druhého dne záhy na to
vysmála se sama sobě,
touhou novou zaletajíc
ku večerní sladké době.

Přišel věrně, staré buky
vlídný zas jim skytly asyl,
tenkrát chvíli jejich lásky
nejmenší šum nepokazil.

Jako démant plálo nebe,
jako safír plálo moře,
milovali se, až ze snů
vzbudila je smavá zoře.

*

Čas vždy letí, milujícím
ale letí dvojnásobně;
prchlo leto, které k skráním
květů sta si vije zdobně.

Valem krátil se již večer,
delší jeho stíny byly;
v opadalém buků listí
vichr lká a žalně kvílí.

Posud denně v chvíli šera
věrně scházeli se v sadě,
ať již v tichu podjeseně,
v bouřlivých ať větrů vádě.

Denně přijel, ona denně
příjezd jeho vyhlížela,
napřed v šum vln, racků povyk
létla vstříc mu duše celá.

A když klesl v její náruč,
co tu bylo povídání,
a co v chvílích utišení
úsměvů a objímání!

A jak vždy byl rozchod těžký
ustavičně oddalován,
polibek jak nejluznější
pro mžik poslední byl schován!

Ale vítr divě úpí,
nad mořem v šer ptactvo hýká,
v tmu a noc on musí zpátky,
Svana chví se, Svana vzlyká!

V tmu a noc on musí zpátky,
jakou dálku v černé moře,
sotva sporá kmitne hvězda
dálném nebes na obzoře.

V tmu a noc — a ona sama
pak se na svém loži svíjí,
naslouchajíc kterak v dálce
tančí vichry, v moři vyjí.

Vidí jej, jak člun svůj řídí
v temnotách svou silnou paží
jak mu děsný úder větru,
jak vln příboj nepřekáží.

Slzy bílé na podušky
řinou se jí, až v svit ranní;
co posýlá srdce za ním,
tisíc žhoucích objímání! (Pokračování.

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Bez nejmenšího láskání sestupoval k nim jako k dětem, nijak nenadbíhal jim lichocením, nezískával jich vybranou řečí — jenom se objevil, směle paže vznesl, a už byly před ním skoro na kolenou.

Paní Karneolová byla slepa v tom svém hladu lásky k člověku, jehož největší silou byly nectnosti.

V této slepotě zapomínala, že má nějakých povinností přece také k svému dítěti, ke společnosti, k svému domu, ku příbuzenstvu, nijak neprohlédala ani na vteřinu, že pije vlastně z louže, která páchne smetky ulice, když místo po Karneolu uprázdněné s tak trestuhodnou lehkomyslností popouští tomuto polykači žen.

Nikoho tu nebylo, kdo by jí byl mohl otevříti oči. Šla lesem hříchu a v něm viděla jenom jedno světlo: Piltyše. K vůli němu zavřelo se před ní tolik dveří, spuchřelo tolik společenských pásem — ona jen vzdorovitě hlavou hodila a šla se zase brodit v zátoku, ve které plavaly jenom leklé ryby. Hasila tak žízeň dlouhých let — omývala oči zanícené nekonečným blouděním v žáru solné pouště.

Na předměstí byli jednoho mínění, že toto její šílenství skončiti může jen sňatkem s Piltyšem. Také ten byl téhož mínění asi. Alespoň jednal v závodě již jako majitel všeho, co souviselo s domem.

Hromoval a bouřil tu, jako by byl svýma neforemnýma rukama tento obchod stvořil, jakoby byl do základů domu snesl těžké balvany na těch svých řeznických plecích, jako by byl v ukované hlavě své upředl tkanivo rozvětveného obchodu, jakoby byl sám sformoval dům od patníku v průjezdu až do plechových korouhviček na kartuších u střechy.

Peněz byl pln. Chodil je již také prohrávat do učazené místnosti elegantní pražské kavárny, kde si lapači kavek dávají znamení pohyby doutníku a složením prstů. Každé to znamení má cenu sázky.

A hýřil také již tento usurpator, jehož silou byla ženská slabost.

Už si šeptali zasvěcenci, že bude asi obchod a dům paní Karneolové za rok za dvě léta malý na Piltyšovo kavalírství, které uměl representovati jenom střílením bankovek do větru.

To již pozorovatele příliš rozčilovalo. Zkusili tedy, jsou-li vrata Piltyšova štěstí v pevných závěsech.

Paní Karneolové počala pošta nosit nepodepsaná psaníčka. O baletkách, se kterými utrácí prý její prokurista v těch a těch hotelích, o soubretách, pro něž umí vybírati kytice, tolik závisti vzbuzující, o jeho sázkách a prohrách.

Ale na stěnu to metali hrách naivní anonymové.

Vdova položila psaní před Piltyše a podívala se mu do očí, když je četl. A když odpověděl smíchem — dokonce jednou i tím, že dal výpověď, nemá-li u ní víry, pověsila se mu na krk a zulíbala mu hlavu jako šestnáctiletý blázínek, který úkradkem se dostal ve vonný háj prvního milování.

Ale potom byl Piltyš opatrnější. A když se u Karneolů nezměnilo nic, přestaly také anonymní zrady.

Tím ještě vzrostlo Piltyšovo sebevědomí. Teď byl teprve pánem v domě smyslné židovky. Na jeho pohled věšel se kde kdo plaše a s obavami — vždyť pouhým mrsknutím prstu mohl vykázati odtud každého. On — před kterým hrál ženskými jenom třas chtění a jenž jistě bude toho domu i zákonným pánem, až vyprší lhůta oficielního smutku — — — —

Ale tato předvídání vytrestala ze lži nepatrná událost. Větvička sukovitá padla na kolej před vlak, kterým uháněl Piltyš k cíli — kolo skočilo s hladkého prutu, a už se kutálelo všecko s náspu v divoký rozvrat . . .

Paní Karneolová si zapomněla doma rukavičku, když si vyjela jednoho odpůldne do Prahy odbýti několik návštěv. Spozorovala to na Václavském náměstí. Nejdříve si chtěla koupit nový pár, ale zdálo se jí, že by příliš píchal v oči na místech, kam se chystala. Proto poručila kočímu, aby se vrátil.

Gumové pásy na loukotích dusily otřesy ekypáže. Proto, když stanula tak záhy před svým domem a krámem vešla, všechny tu překvapila. Nahoře se octla nezpozorována, pak v jídelně — a konečně i ve dveřích ložnice.

Ale v těch se stala svědkem výjevu, za jaký Karneol na témž místě byl zaplatil životem. Piltyš zabořen v chaise longue houpal na kolenou služku paní Karneolové.

Držel ji opojením až usínající jako loutku a hubičkoval ji.

Z hořejší veřeje letěla zase vražedná jehla. Ale na prahu nestál životem a starostmi vyčerpaný Karneol, proto sjela na plano hladká ocel. Paní Karneolová byla už s prahu.

Pustila slunečník, skočila k toaletnímu stolku a popadla velké majolikové umývadlo. To hodila na nestydatce. Za umývadlem poslala těžkou konvici, pak drobné misky a krabičky, a když všecky tyto projektily šly mimo, popadla věšák, na kterém se klátil župan, a vmetla ho jako oštěp za děvečkou, která se na kolenou byla zatím svinula do koutku. Také tato zbraň nedostihla terče.

»Pryč, mrcho, pryč! nebo tě zabiju!« křičela dáma v hedvábí a krajkách. A když služka bledá úzkostí, třesoucíma pažema hlavu si kryjící, použila okamžiku a uskočila do jídelny, a tou k chodbě, volala za ní planoucí krasavice: »Najdu-li tě dole ještě, probodnu tě jako psa!«

Teď tu zbýval již jen Piltyš. Ten si byl zatím složil paže na prsou a postavil se u zrcadlové skříně jako athlét, který čeká, až na něm bude zvednouti stokilovou činku.

Paní Karneolová byla s rozsudkem hotova za vteřinu. Postavila se u dveří a ukazujíc potupně ku prahu, jakoby mluvila ke psu, velela: »Ty půjdeš za ní, darebáku! Za ní, a víc tě tu neuhlídám!«

Piltyš odpověděl pošklebkem. To už se necítila. »Za ní — a z domu! Do večera tu nesmí zbýt po tobě ani stopy. Rozumíš, ničemo!« Křičela, postupujíc při tom k Piltyši. Sesilujíc hlas, dodávala si tak proti dravci kuráže.

Piltyš však ji odbyl novým výsměchem: »Ani se nehnu odtud, kočičko. Ani se nehnu!« opakoval, každou slabiku bodnutím prstu do vzduchu podbíjeje. »Tady budu, jak dlouho se mi zlíbí. Chceš-li zbláznit dům — zblázni. Ale ani pak se odtud nehnu!«

Aby dal své řeči váhu, hodil sebou na chaise longue a drze se smál paní Else do očí.

Krev, která ji až dosud přebarvovala obličej, při těchto slovech sběhla jí rázem k srdci. Jak? Tento padouch že nepůjde? Že ho odtud nevykáže jako vykázala tu zmiji? Že se tento bídník, jehož zjev ji pojednou naplňoval hnusem, spolehne na své železné klouby a nevyjde odtud bez povyku, bez násilí, beze skandálů?«

»Zavolám strážníka, pobudo!« zasípala předměstská kněžna.

»Zavolej! Ale ani pak mne odtud nedostaneš. Uhlídáš, co budu křičet, až se lidé sběhnou, uhlídáš!« A uhodiv dlaní do pohovky až to zadunělo, vykřikl: »Já nejsem děvečka — já jsem tady pán! Rozumíš — ženská?«

(Pokračování.)

VÁCLAV BROŽÍK:
NÁVRAT.

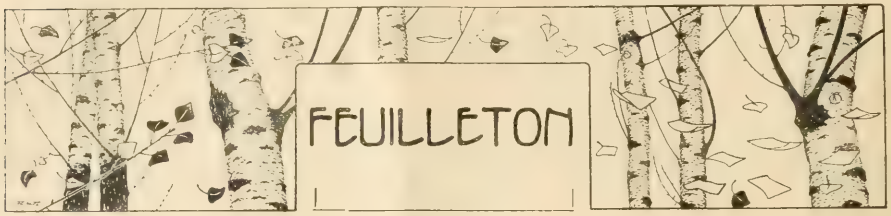

Petr Rosegger literárně vychován — českým spisovatelem.

Sděluje V. Řezníček.

Českou veřejnost zajisté může zajímati, že objevitelem a duchovním vychovatelem a vůdcem jednoho z nejpřednějších a nejhledanějších dnes německých belletristů, Petra Roseggra, byl nejenom rodem Čech, ale — český spisovatel. Upozornění na to má u nás svou literární i kulturní důležitost.

Petr Rosegger, dříve nežli se dostal na dráhu spisovatelskou, vyučil se krejčovství u mistra Ignáce Orthofra a s ním potom ještě několik let chodil v okolí svého rodiště Alplu ve Štyrsku po domech šít. Při tom ovšem od dětinství vzácným bohatstvím poesie naplněná jeho duše v ovzduší štyrského kraje, mezi svérázným jeho lidem sílila tak, že záhy začala překypovati tou měrou, že vypravování pohádek, opakování pověstí a tradicionelní zpěvy jí nepostačovaly a Petr Rosegger jako krejčovský pomocník dal se do samostatného poetického tvoření, užívaje prázdných chvil svého času na spisování, jež se mu stalo vášní, potřebou i utěšením života.

Četbou jeho byly jenom některé tiskopisy, jež se mu v horském alpském zákoutí náhodou do ruky dostaly, a z těch přicházel nejčastěji na stará čísla »Grazer Tagespostu«, do nichž kupec ve Krieglachu látky a krejčovské potřeby pro mistra Nácka balíval. A tu počátkem r. 1864 pojal Rosegger jako 22letý krejčovský pomocník úmysl, že redaktoru jmenovaných novin do Štyrského Hradce napíše psaní a že mu něco ze své básnické tvorby pošle k posouzení. Umíněno, provedeno. Ale odpověď na zaslaný dopis nešla dlouho, tak že Rosegger již ani nepočítal, že nějakou dostane, až tu najednou kolem velikonoc došel ho po dlouhém bloudění list tohoto znění: Ve Štyrském Hradci, dne 22. března 1864. Ctěný Pane! Vaše básně jsem četl a shledávám, že máte obzvláštní nadání, jež pečlivého vzdělání zasluhuje. Několik Vašich básní hodlám uveřejniti a obecenstvo na Vás upozornit. Dříve však mně musíte zevrubně a upřímně sděliti, kde a jak se Vám podnětu k básnění dostalo, neboť ve vesnické škole se ho nenabývá; které básně jste četl, neboť ve Vašich verších nacházejí se ozvuky čteného. Pošlete mně také své povídky a udejte přesně adresu a nynější své zaměstnání úplně dle pravdy. Já bych rád pro Vás něco učinil, pro Vás na př. knihy sbíral; sám Vám chci několik darovati; co bude od Vás tištěno, bude honorováno, t. j. zaplaceno. Může být, že se někdo nalezne, kdo Vám zaopatří lepší životní postavení. Pište mně brzy a buďte upřímně sdílným vůči upřímně Vám oddanému

Prof. Dru V. Svobodovi, redaktoru »Tagespostu«.*)

Profesor Dr. Vojtěch V. Svoboda byl rodilý Čech a Pražan, v Čechách již dávno zapomenutá osobnost, v cizích službách pracující český emigrant, jejž shon rozmanitých okolností své doby z vlasti vypudil. Podařilo se mně však ještě dnes v Praze nalézti staré pány, kteří se se Svobodou za dnů mladosti radostné jako s upřímným Čechem znávali a přátelsky se s ním před padesáti lety jako s nadšeným Slovanem stýkali, z nichž uvádím zejména váženého pana profesora Josefa Kolářе.

Dr. Vojtěch V. Svoboda narodil se kolem r. 1830 v Praze jako syn proslulého, r. 1844 zemřelého paedagoga a učitele Jana Svobody, jehož památce byla v Praze na škole »na Hrádku« své doby zasazena pamětní deska, a jejž české učitelstvo devatenáctého století staví v nejpřednější svou řadu. První literární snahy Svobodovy došly výrazu jeho jazykem mateřským a jeho literární vkus, zběhlost a vybroušenost nejlépe charakterisuje od něho sestavená a r. 1853 v Praze u Karla Viléma Medaua vydaná »Čítací kniha pro školu a dům, zvláště pro potřebu v reálních školách«. Čítanka tato ještě dnes po padesáti letech může ve svém oboru sloužiti za vzor výběrem, praktičností a pečlivostí.

Snad právě pro tuto svou modernost, vytříbenost a bohatou zběhlost v české literatuře starší i nové nebylo za tehdejší dusné doby pro Vojtěcha Svobodu ve vlasti místa a chleba, proto po dosažení doktorátu filosofie obrátil se do Krakova, kde byl na gymnasiu suplentem a r. 1855 stal se pomocným a potom skutečným učitelem dějin a německé řeči na gymnasiu v Mariboru, odkudž byl jednak poměry, jednak vlastním vnitřním pudem stržen na

*) Hermine Möbius und Hugo Möbius: Petr Rosegger. Leipzig, 1903/4. Str. 30.

dráhu žurnalistickou, stav se ve Štyrském Hradci redaktorem neodvislého listu »Grazer Tagespost«.

V tomto svém postavení dostal počátkem r. 1864 psaní od krejčovského tovaryše Petra Roseggra z Alplu, jehož básnického nadání se skutečně nejvřeleji a nejplatnějším způsobem ujal.

Petr Rosegger poslal mu po obdržení jeho listu po svém kmotru Schmidhoferbauerovi, který měl právě náhodou cestu do Štyrského Hradce, obšírné vylíčení svých poměrů a rukopisy svých dosavadních spisovatelských skladeb, jejichž skutečná váha obnášela celých 15 liber, tak že je ochotný Roseggrův kmotr nesl do Štyrského Hradce do redakce tamního »Tagespostu« v ranci na zádech. Redaktor Dr. Svoboda byl touto neobyčejně bohatou zásilkou ovšem nemálo překvapen, a básník krejčí ho pochopitelně tím více zajímal. Než-li však zaslanou mu jeho tvorbu pročetl, uběhly jaro, léto i podzim a Petr Rosegger, provázeje jako pomocník mistra Nácka od statku ke statku, musil trpělivě čekati na sdělení, jak ochotný a dobrovolný jeho patron na zaslaná ho díla jeho Musy pohlíží.

Jules Armand Claretie.
Kreslil F. Šnajberk.

Až teprve, když se Petr Rosegger na štědrý den r. 1864 dostavil z díla domů do Alplu na vánoční svátky, sdělila mu matka, že přišel vzkaz, aby se dostavil do Krieglachu na poštu, že prý jsou tam pro něho všelijaké věci. Rosegger, nedbaje panujícího nečasu a plana nedočkavostí, ihned se tam vydal, ani snad nevěda, že se v noci na poště neúřaduje. Proto strávil ve Krieglachu část štědrovečerní noci v kostele na půlnoční a ostatek přečkal u kamaráda, který tam sloužil za čeledína, a od něhož se také dověděl, že byl v novinách a že se o tom ve Krieglachu mnoho povídá.

Rosegger, všecek vzrušen, již hodinu před otevřením poštu obcházel a když byla na hod boží otevřena, uložena mu ještě další chvíle čekání. Poštovní úředník ho odkázal, aby přišel později, až na poště panující nával poleví. Když pak se toho Rosegger dočkal, byla mu odevzdána celá řada psaní, peněžních poukázek a balíčků, jež mu úředník doručil se slovy: »Všecko pro samorostlého štyrského básníka.«

Šťastný krejčík byl jako u vidění. Nejdříve pátral v došlých ho výtiscích »Grazer Tagespostu«, co o něm v novinách stojí a tu nalezl v číslech ze dnů 13. a 14. prosince 1864 feuileton pod titulem »Ein steirischer Naturdichter«, v němž Dr. Svoboda na něho širší veřejnost vřele upozorňoval, život a snahy jeho líčil, prose, aby se ho dobrodinci ujali a umožnili mu, aby mohl nedostávající se mu vědecké vzdělání doplniti. Došlé Roseggra dopisy, peníze a knihy, jež ještě pak dále dostával, byly již důsledkem této Svobodovy přímluvy a prosby.

Mezi těmito dopisy milý krejčí dostal z Lublaně od knihkupce Piontinino nabídku, že ho přijme za stravu, byt a 8 zl. měsíčního platu do učení a že mu cestu do Lublaně nahradí. Rosegger tuto nabídku přijal a když ho cestovné došlo, ohlásil mistru Náckovi, že z díla u něho vystupuje a krejčovinu vůbec opouští a že se dá na jinou novou životní dráhu. Důkladný mistr ho z toho nezrazoval, netaje se míněním, že by podle jeho úsudku Rosegger nebyl dokonalým krejčím beztoho nikdy, a přiznal mu, že ho měl vždycky rád pro jeho milou, bodrou povahu. S tím ho ze své živnosti propustil.

Dne 12. února 1864 vydal se Petr Rosegger na cestu do Lublaně přes Štyrský Hradec, aby se tam zakladateli vycházejícího svého štěstí a svému příznivci Dru Svobodovi představil a poděkoval. Dr. Svoboda zjednal mu ještě další podporovatele, hlavně ve velkoprůmyslníkovi Reininghausovi, který mu slíbil, že bude na další Roseggrovo vzdělání přispívati.

Potom odebral se Rosegger do Lublaně ku Piontinimu, v jehož závodě vydržel však zrovna celý týden, po jehož uplynutí pospíchal zpátky domů k mistru Náckovi. Avšak Dr. Svoboda ho ze Štyrského Hradce, když mu to tam přišel povědět, nepustil, nýbrž přemluvil ho, že zde zůstal, daroval mu pro první čas peníze a pak se postaral, že dostával darmo stravu i oděv, získal medika, napotomního Dra Zacha, který ho z ochoty učil pravopisu a počtům. Dr. Svoboda hleděl Roseggra připraviti, aby mohl navštěvovati nějakou vyšší veřejnou školu, což se mu na podzim r. 1865 podařilo, že pomocí napotom ne šíře známého proroka povětrnosti, tehdáž kněze Rudolfa Falba, opatřil mu bezplatné místo na obchodní a průmyslové akademii, jejím ředitelem byl František Davídovský, jehož přízni se Rosegger těšil. Dalším přítelem byl mu tehdy také Hubert Janiček, napotom profesor dějin umění ve Strasburce a posléze v Lipsku.

Jak se zdá, sestával tento kroužek Roseggrových přátel ze samých českých emigrantů, k nimž se asi Rudolf Falb, který také v Praze některý čas žil, svými milými vzpomínkami na toto město přátelsky družil.

Obchodní a průmyslovou akademii navštěvoval Rosegger čtyři leta, jsa stále pod ochranou a protekcí Svobodovou, v němž nalezl otecky starostli-

vého přítele a obětavého dobrodince a vůdce, který ho stejně obětavě hmotně podporoval i duševně pěstoval a vedl. Rosegger všechno, co v těchto letech napsal, donášel Dru Svobodovi, který to důkladně četl a podrobně posuzoval, úsudkem a pokyny svými veda Roseggrovo tvoření na správné cesty a předpovídaje mu, když nimi půjde, že se musí státi po celém Německu čteným básníkem . . .

A na výši tu Roseggra také skutečně vychoval a vypěstoval!

Mravní i hmotnou podporou dopomohl mu, že se nejenom potřebně vzdělal, ale že seznámil ho také s důležitými literárními osobnostmi, v jejichž společnosti Rosegger napotom, stále Svobodou opatrován a povzbuzován, spěl rychle k literární své výši a slávě.

Dr. Svoboda zůstal nejdůvěrnějším jeho oteckým přítelem, těšitelem a povzbuzovatelem až do své smrti.

Roku 1878 se o Dru Svobodovi na říšské radě při aféře poslance Jakuba Syze, s nímž byl v jisté delikátní záležitosti vyjednávati u tehdejšího předsedy ministerstva Auersperga, což tento pak popřel, více mluvilo a v Čechách se naň snad posledně vzpomínalo.

Roku 1882 opustil Štýrský Hradec, složiv redaktorství »Grazer Tagespostu«, když slyšel, že má list tento přejíti v majetek jistého bankovního družstva a odebral se do Mnichova, odkudž přesídlil do Stuttgartu, veda tam po několik let redakci listu »Neue Musikzeitung«. Avšak na konci let věku svého vrátil se opět do Mnichova, kde žil v ústraní oddán jenom svým studiím a pracem, z nichž jmenovati sluší jako důležitější díla »Kritische Geschichte der Ideale«, »Illustrirte Musikgeschichte« a »Gestalte des Glaubens.«

Dr. Svoboda, jsa již povážlivě churav, navštívil svého chráněnce, slavného zatím německého spisovatele Petra Roseggra posledně r. 1901 ve Krieglachu, kde s ním nějaký čas strávil a navždy se s ním rozloučil, neboť roku 1902 zemřel.

Rosegger naň vždy vděčně vzpomínal, nazývaje ho ve svých vzpomínkách »Zeitungsherr«, který mu razil cestu ke spisovatelskému povolání a tím také k celé jeho literární slávě.

To sluší v české veřejnosti konstatovati, že to byl rodilý Čech a původně český spisovatel Dr. Vojtěch V. Svoboda, kdo německé literatuře jednu z nejpřednějších jejích dnešních ozdob, Petra Roseggra, vypěstoval. Zajímavá data o zapomenutém Dru Svobodovi nejsou také pro historii moderních českých emigrantů bez užitku. Nepokládáme za nemožnost, ale máme to za akt vděčné piety, že Petr Rosegger sepíše a vydá své zvláštní bohaté vzpomínky na Dra Vojtěcha Svobodu, čímž jest památce jeho bez odporu povinován přes to, že již ve své knize »Mein Weltleben oder wie es dem Waldbauerbuben bei Stadtleuten erging«, svou mladost, svá studia a první počátky své literární kariery vylíčil.

☐ **Jubilea.** Max Pirner dne 13. února dovršil padesátku. Tento náš umělec nejvzácnějších kvalit, jemnocitný muž, který prchá všemu, co s veřejností souvisí, unikl i každé oslavné vzpomínce při této příležitosti. Ale bylo by hříchem nevzpomenouti mistra, jehož jméno umělecký náš svět vyslovuje s takovým respektem jako málo které. Drobný řádek lichotek je ničím v poměru k Pirnerovu dílu, ale vděčnost, ze které vytryskly, má přece jenom jakousi cenu v kraji, kde roste skoro již jen na hrobech a i tu většinou bez vůně. . . . — Také J. S. Machar měl 29. února jubileum. O dvacet procent výhodnější, protože doplnil toho dne čtyřicítku. U tak bojovné duše, jakou Machar jest, neznamená čtyřicítka naprosto obrat v tišiny hájů života, zejména když mu prchání let připomíná se dnem narození teprve jednou za čtyři léta. — S Macharem se těší touto dobou ze čtyřicítky také A. Sova.

∴ **Marobudum.** Dne 2. srpna roku 1877 bylo na svahu vyvýšeniny zvedající se mezi vsí Stradonicemi a Nižborem nad Novou Hutí při Berounce uhozeno na poklad, obsahující více než 200 zlatých mincí podivného rázu. Žádné historické době v Čechách nepatřila tato platidla, jichž cena hmotná byla velmi značná, cena starožitnická však přímo nezměrná.

Lid sběhl se na místo nálezu, jež od nepaměti zove se hradem, a průběhem nemnohých měsíců rozkopal — bohužel velice nesystematicky — obrovskou prostoru, při čemž nalezeno bylo zlatých, stříbrných a bronzových mincí již nemnoho, ale za to vykopáno úžasné množství zbraní, ozdob, nádob, náčiní a jiných předmětů bronzových, kostěných, skleněných, hlíněných, železných a i zlatých a stříbrných.

Archaeologové zvěděli o nalezišti dosti pozdě. Tisíce předmětů k nenahraditelné škodě vědy zničeno, ztraceno a odvlečeno — ale díky horlivosti některých osob, zejména dra Štěpána Bergra, ředitele hutí Grosse, knížete Fürstenberga a choti obchodníka s obrazy Lehmana zachráněno bylo pro sbírky tolik z nálezů, že bylo možno k úvaze o nalezišti u Stradonic přikročiti na základě hojných dokumentů. Sbírka Grossova přešla koupí

v majetek vídeňských dvorních museí, sbírku Bergrovu zachránil zemský výbor pro české museum, slušná část starožitnin uchována v rodinném museu Fürstenbergském, ale tisíce předmětů přece jenom rozneseno do celého světa, neboť na Hradiště u Stradonic sjeli se později archaeologové s celé zeměkoule. Z Německa, Francie, Anglie, Švédska, z Ameriky a jiných zámořských končin připutovali k Berounce znalci, kteří dávali kopati, draze kupovali nalezené předměty, a ty odváželi pak do zahraničných museí a soukromých sbírek. Dle úsudku znalců tak ohromný nález jako u Stradonic dosud nikde v Evropě učiněn nebyl.

Loupeživé kořistění na Hradišti dálo se beze všeho systému, proto mnohé, co mohlo býti ku prospěchu historie tehdy zjištěno, zůstane na vždy tajemstvím. Ale i z toho, co zachráněno v přístupných sbírkách, může archaeolog mnohou dosavadní záhadu vysvětliti.

A této práce ujal se — dle našeho soudu s úspěchem — dr. J. L. Píč ve svém 2. svazku velkého díla »Čechy na úsvitě dějin«.

Prozkoumav Hradiště Stradonické, prostudovav sbírky předmětů na tomto vzácném nalezišti na světlo vynesené, dospěl k úsudku, že na pláni nad Berounkou při Habrovském potoku stálo město Marobudum, jak je zve Ptolemaios, Buiaimon, jak je nazývá Strabo.

Tacitus vypráví ve svých Annalech, že roku 18. po Kristu vpadl Katvalda do hradu Marobudova, kterého pak odtud vyhnal. Katvalda, mladík vznešeného rodu z kmene Gotonů, kdysi před Marobudem prchl a nyní se mstil, když Marobud byl tísněn Arminiem. Marobud prchl přes Dunaj a poddal se Římanům, kteří mu vykázali za sídlo Ravennu, v níž v zajetí dlela již choť jeho Thusnelda. Katvalda octl se v úzkých o rok později, byv zahnán Hermundury. Také prchl k Římanům a nalezl u nich též útulku.

Marobudum před pádem Marobudovým hostilo 70.000 pěších bojovníků a 4000 jezdců. Takový počet jezdců neměl tehdy nikdo v Evropě. Na Hradišti Stradonickém — praví dr. Píč — nalezeno bylo tolik ostruh jezdeckých, jako se v žádném sídlišti v celé Evropě dosud nevyskytlo.

Dle Tacita nalezena v dobytém Marobudu bohatá kořist, nalezeni tu i markytáni a obchodníci z říše římské, kteří právem obchodním, žádostí rychlého zbohatnutí a konečně i zradou vlasti do země nepřátelské byli zavedeni. Na Hradišti nalezeny byly tisíceré předměty rázu kultury římské, stopy dílen, kov nezpracovaný, zboží hotové a připravené pro obchod, váhy, lékařské náčiní, šperky atd. A vše to nalezeno v obrovských vrstvách popela — neboť Katvaldův úspěch udál se dle Tacita po náhlém přepadnutí. To se nemohlo státi bez pohromy pro město útokem překvapené — a Hradiště u Stradonic ukazuje — praví dr. Píč — že tu vyhořelo veliké město, vyhořelo jedním dnem, vyhořelo bez záchrany.

Dr. Píč uvádí, že Tacitus praví, kterak při vpádu Katvaldově nalezena byla ve městě Marobudově stará kořist Markomannů. A ejhle! R. 1771 nalezen byl v blízkých Podmoklech v bronzovém kotli poklad se zlatými předhistorickými mincemi ve váze 80 liber. U blízkých Skrej byla pak nalezena skvostná cetka zbroje koňské (dnes v křivoklátském museu knížecím); je na snadě, že ji asi ztratil nějaký vznešený jezdec, který tudy prchal. Není poklad vzácných mincí podmokelských dokonce snad kořistí, kterou v zemi ubezpečil Katvalda, prchaje v r. 19 před Hermundury . . . ?

Mince podmokelské, z větší části zachráněné sbírkám knížat Fürstenbergských, jsou téhož rázu jako mince objevené na Hradišti — není mezi nimi spojitosti v osobě Katvaldově?

Vše, co bylo na Hradišti nalezeno, odlišuje se plně ode všech starožitnin v zemích Českých objevených. Žil tedy na tomto sídlišti lid, který s obyvatelstvem jiným příbuzenství neměl. Tento lid byl vojensky spořádán, měl ve svém středu obchodníky a řemeslníky, kteří pracovali, jak bylo u Římanů obyčejem na počátku křesťanského letopočtu. Obrovité sídliště jejich jedním dnem zašlo ohněm, ve zmatku zmizeli jeho obyvatelé — není jiné odpovědi, než že stojíme tu nad rozvaleným městem Marobudovým. —

Kniha je znamenitě obohacena krásnými illustracemi vzácnějších předmětů na Hradišti objevených. Vypravování Dr. J. L Píče čte se velmi lahodně — je to vzácné číslo do knihovny každého přítele českých dějin. Pomocí Akademie a Matice České byla vydána za 9 zl. Pro členy Musea a Matice za polovinu.

Ale odkládajíce dílo tak zajímavé, nemůžeme zamlčeti jeden stesk: Spisovatel vypravuje, kterak bloudil po stradonické pláni a kterak pro tu a onu závadu musel nechati výzkumů. Jednou dokonce proto, že byl na místě nezbádaném zaset — jetel! Nebylo by povinností království našeho, aby tak vzácné naleziště zakoupilo, třeba i úsilím vyvlastnění, náležitě ohradilo a podrobilo ještě jednomu soustavnému a důkladnému výzkumu? A domněnku, že tu stávalo asi slavné Marobudum, aby pro všechny věky vtesati dalo v žulu pro pamět těch, kdož stále ještě přicházejí z krajin nejvzdálenějších podívati se na místo tak památné, o němž vydávají dnes svědectví vzácné předměty všech čelných sbírek pěti dílů světa — — nemělo by to království naše vykonati z povinnosti, když ne již ze zájmu?? *ech.*

— **Veselohra »Vodní družstvo« od dra Josefa Štolby** drží se statečně na repertoiru, ač je tomu již dlouhá řada let, co měla svou premiéru, která měla skvělý úspěch. Štolba umí si svoje figurky ze života tak trefně vykrojit, že ho nikdy jako dramatického autora nepřistihneš při nějaké nepřirozenosti nebo pravděnepodobnosti. Kus má zrovna průzračnou stavbu, zapadá přímo in medias res

a hravě divákovi předloží celou situaci. V zapadlý kraj, v němž žijí asi podnes ještě lidé, jak je autor ve své veselohře kreslí, v městečko s prostou honorací, vpadnou dva vodní inženýři, kteří ovšem hrají daleko větší roli, než vlastně celé to vodní družstvo, z toho prajednoduchého důvodu, poněvadž jsou svobodní. Nastane po nich honěnice, kterou autor využitkoval velice rozmarným způsobem. Figurka inženýra Cirkla, jehož úžasná výřečnost zrovna omračuje, zjednává prvnímu jednání celou řadu velice vděčných a působivých momentů. Na episodičku s panem Mošnou ve druhém jednání jsme se vždycky těšívali. Ze se kus hezky dlouho nehrál, toho dokladem je právě tato znamenitá vložka, na kterou se již obecenstvo nedovedlo upamatovati. Ale každému najednou rozbřesklo se v hlavě ve chvíli, kdy sousídek, jenž přišel »hastrmany« podplatit, postavil svůj košík ke kamnům. Nápad je tak vydatný, že musí rozesmáti největšího škarohlída. Tatík pozná, že by svou štědrostí nadarmo plýtval, poněvadž jeho louka do regulace nemůže býti pojata, a rád by zase svoje máslo a svoje vajíčka uchvátil. Ale nijak se mu to nedaří — kdykoliv hlavu vstrčí do světnice, vidí tam hromadu lidí. Rozumí se samo sebou, že pan Mošna svou episodičkou nejvíce na sebe upoutal pozornost a že ji jak se patří uplatnil. Obsazení role inženýra-žvanila je důležité — však ji kdysi nadarmo nehrával p. Bittner. Pan Mušek se jí naučil jako otčenáši nazpaměť a chrlil ze sebe věty s tak obdivuhodnou jistotou a s takovou vervou, že hlediště několikráte bouřlivě rozesmál. Vedle pana Mošny přirozenou hrou i nenuceným humorem nejvíce se zamlouvala paní Pštrosová. Novým byl p. Inneman v roli předsedy družstva Zelenky. Možno říci o něm jako o všech ostatních hercích, ve hře zaměstnaných, že se činili ze všech sil, aby v pamětnících bývalého obsazení nevyvolali sklamání. Paní Červená výborně charakterisovala venkovskou slečinku. —*r.*

— **Josef Zdeněk Raušar: »Na půdě sopečné.«** Přítomná knížka, která v pohnuté době macedonských nepokojů objevila se téměř na zavolání jakožto 5. číslo XXXVII. roč. »Matice lidu«, jest sbírkou cau rií a drobných essayí, které vyplynuly z potulek autorových po Srbsku a Turecku. Z Bělehradu srbského, kde působí jako úředník už delší řadu let, učinil si krajan náš výlet napříč Srbskem a Makedonií k posvátné hoře Athosu a odtud do Cařihradu. A tak povstala nejvýše bohatá změť zápisků a osobních dojmů, tu i tam mírně promísených historickými reminiscencemi a čistě subjektivními úvahami. Okolnost, že cestovatel přichází k jádru svých recensí ne jako divák teprve ve mnohý detail příležitostně zasvěcovaný, nýbrž jako zkušený znatel poměrů tureckých, jest knize nocenitelnou předností a přispívá k její ceně. Dovídáme se tu nejeden moment praktické důležitosti a nového zabarvení, což ostatně je zcela přirozeno o zemích, které ještě před třiceti neb čtyřiceti lety byly pokládány za končinu, kde tajemná dobrodružství jsou na denním pořádku, o niž se více bájilo než uvažovalo věcně a rozumně. Hahnův cestopis v letech skoro šedesátých přinesl první pravdivější názor na tento evropský orient, vtipné a svěže vypravované causerie Raušarovy pak jsou jeho prohloubením a svými sytě kreslícími partiemi zaujmou jistě čtenářův zájem. —*a.*

☐ **Brožíkova kresba**, kterou dnešní číslo ozdobujeme, měla zvláštní osudy. K čtyřicetiletému panovnickému jubileu císaře a krále Františka Josefa I. roku 1888 chystali čeští umělci panovníku dar, jímž mělo býti album s kresbami čelných výtvarníků. Václav Brožík poslal k tomu cíli z Paříže kresbu »Návrat«. Ale toho roku bylo oznámeno, že panovník žádných darů nepřijme vůbec. Proto sešlo i s alba českých umělců. Brožíkova kresba dostala se na pout, jejíž poslední stanicí je dnes domácnost českého literáta, jejíž stěnu zdobí. Přinášíme její reprodukci dnes — zvláštního vysvětlení nepotřebuje.

≡ **Román »Oko nebožtíkovo«**, který vydáváme současně v Překladové Knihovně Máje, těší se pro napínavost svoji nemalé pozornosti čtenářů. Autor kriminalistickým sujetem sensačně zabarveného románu toho, Jules Armand Claretie, byl námi v 12. čísle Máje stručně vylíčen. Doplňujeme tehdejší stať dnes jeho podobiznou.

Toto číslo vydáno 4. března 1904. OBSAH: JOSEF MÜLDNER: Dopis z cesty. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — JINDŘICH S. BAAR: Staré stromy. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: V. ŘEZNÍČEK: Petr Rosegger literárně vychován — českým spisovatelem. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: VÁCLAV BROŽÍK: Návrat. — F. ŠNAJBERK: Jules Armand Claretie.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

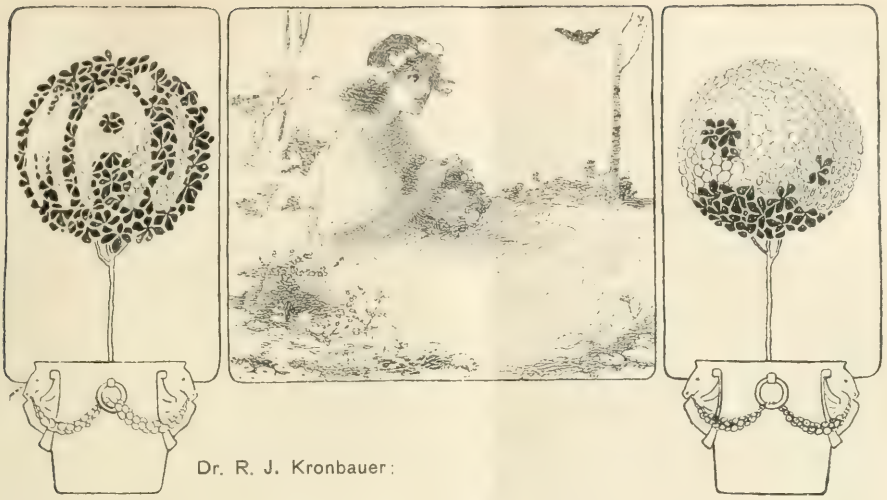

Dr. R. J. Kronbauer:

Nové zprávy o Josefu Mánesovi.

Lidé sní za nocí . . . já sním za dne.
Josef Mánes.

Když jsme v prvním ročníku uveřejnili snímek posledního dopisu Mánesova (podepisoval se tehdy Mánes a nikoli Manes), který psal několik okamžiků před svou smrtí svému nejdůvěrnějšímu příteli, sochaři Josefu Worlíčkovi, vyvolal nejen snímek, ale zejména několik nových detailů ze života Mánesova neobyčejně živý zájem. Koncertní virtuoska na housle sl. Ludmila Worlíčkova, dcera Mánesova přítele, která těšila se jako drobná děvuška veliké lásce slavného a velikého mistra, vyhověla přeochotně našemu přání, zapůjčila nám s roztomilou vlídností některé vzácné památky, které si uchovala na památku a vypravovala nám celou řadu zajímavých podrobností ze života Mánesova, jeho sestry Amalie i bratra jeho Quidona.

Kreslil F. Šnajberk.

Jsou to dojímavé zbytečky z pozůstalosti Mánesovy, ke kterým se víže mnoho tklivých reminiscencí. Viděl jsem a měl jsem v rukou tužku Hardtmuthku, kterou si Josef Mánes pečlivě ořezal a kterou do svého filigránského skizzáře s úžasnou rychlostí naskizzoval několik kytiček. Jsou to dále modlitby, které Josef Mánes nosíval často do Krče, kam chodíval z pravidla v průvodu svého bratra Quidona a svojí sestry Amálie, a ze kterých se cestou zbožně modlíval.

Nejzajímavější je jeho skizzář, malinká to, drobná knížečka velikosti kapesního notýsku, na němž je i vazba zajímava. Celou řadu obrázečků z něho věrně reprodukovaných nalezne čtenář v listě. Josef Mánes byl umělec nesmírně agilní. Při každé vhodné příležitosti se vytasil se svým drobným skizzářem a načrtl na lístek buď hezounkou figurčičku, krajinku, ornament nebo první základní myšlénku k obrazu, kterým právě v mysli se obíral. Na svůj skizzář Mánes nikdy nezapomněl. V nejživější zábavě vytáhl svůj notýsek, nahodil skizzu a zase jej uložil.

S rodinou sochaře Worlíčka žili Mánesové v nejdůvěrnějším a nezkaleném přátelství. Sochař Worlíček byl muž čisté, ušlechtilé, pravé umělecké duše. Mánesa

miloval jako svého bratra a pro něho by byl vše na světě podnikl. Worlíčkovi bydleli v Horní Krči a byli vlastníky domů č. 5. a č. 29. se zahradou, jež patří nyní panu Heinrichovi. Sem docházeli Mánesové několikráte v týdnu a zde pobyl Josef Mánes někdy i více dní. S Mánesy přicházívala společnost někdy dosti četná. Někdy přišel s ním sochař Levý a velmi často sem přicházíval bývalý ředitel Švanda ze Semčic se svou chotí, dramatickou umělkyní, paní Eliškou Peškovou, která byla důvěrnou přítelkyní paní Barbory Worlíčkové, dále řezbáři Arnold a Träger, malíř Purkyně, dekorativní malíř Kaucký, budovatel prozatímního divadla architekt Ullmann a j. v. Častým hostem v milém domě bývala také slečna Slavinská, bývalý člen činohry Národního divadla.

Zde bývalo živo, hlučno a veselo. Slečna Ludmila Worlíčkova živě se pamatuje na Josefa Mánesa a jasně ho vidí před sebou tak, že dovede věrně popsati i jeho oblek. Josef Mánes nosíval černobíle kostkované kalhoty, hnědý nebo černý sametový kabát, široký černý umělecký klobouk. Bez dvou věcí se Josef Mánes nikdy neobjevil . . . vždy nesl sebou veliký plaid a nikdy nezapomněl na gamaše, na kterých si obzvlášť zakládal. Bývaly zdobeny světlými perleťovými knoflíky a to buď drobnými nebo většími než krejcar. Na děti svého přítele, na Ludmilu, na Herminku a již zemřelou Boženku pamatoval Mánes vždycky s kornoutem bonbonů. Děti už si Josefa vyčihovaly a sotva že ho zahlédly, letěly mu naproti a okukovaly jeho šosy. Miláčkem jeho byla nejmladší z Worlíčkových dětí Božena. Do ní byl Mánes zrovna zamilován a její kadeřavá hlavinka a buclaté, okrouhlé tělíčko mistr obdivovával jako nějaký zázrak. Často a často ji Mánes kreslíval do svých skizzářův a většině andělíčků byla malá Boženka modelem.

Svůj plaid Mánes rozkládal všude, kam jenom na procházkách a výletech se přišlo. Byl tak veliký, že se na něm usadila nejen celá společnost, ale i Mánesova zamilovaná zvířata . . . v první řadě ovšem kočky, pak psi a slepice. Kočky měli Mánesové tři. Často a často bylo viděti Mánesovskou trojici s kočkou v náručí. Jednou přišel Mánes v starém obnošeném klobouku, který mu pranic neslušel. Když se ho ptali, kam dal svůj širák, tu řekl, že se mu v něm okotila kočka a že jej musí několik dní ponechat koťatům za kolíbku. Jednou položila mu kočka svoje mateřské požehnání dokonce na rozdělaný — obraz.

Kočky měly v Mánesově bytě úplnou volnost. Josef Mánes bydlel tehdy ve Spálené ulici v domě, na němž je umístěna pamětní deska a to ve druhém patře na pavlači. Ve dveřích bylo vyříznuto okénečko, aby mohly kočky z bytu volně odcházeti a ze svých táčků se vraceti. Mánesovi měli dva pokoje — v prvním bydleli, ve druhém měli svůj atelier. Amálie měla tu také svou školu.

Vyučovala malbě a mívala velmi mnoho žákyň (byla mezi nimi na př. sl. Riegrova, dcera dra Fr. Lad. Riegra, sl. Götzlova a j. v.). Až dvacet malých, podlouhlých pultíčků tu stávalo, prostých to prken, pečlivě přikrytých, postavených na podstavcích, podobných těm, jichž užívá se při žehlení.

Slečna Worlíčkova pamatuje se docela dobře na episodu s rybami, kterou výborně vypravuje Jakub Arbes. Mánesové měli měkké a dobré srdce. Koupili si na štědrý večer ryby, ale pak se jim jich sželelo a oni je pustili do Vltavy. Jednou přišli všichni tři do Horní Krče zarmouceni a uplakáni. Josef Mánes nesl velikou škatuli, ve které byla uložena zdechlá kočka, kterou měli několik roků a které velice zvykli. Pochovali ji v zahradě a plakali při tom všichni tři tak usedavě, jakoby pochovávali někoho, komu věnovali celou svou lásku.

Některé reminiscence nasvědčují tomu, že Mánes býval zde často šťasten. Velmi často a rád vypravovával o velikém zimním výletu, který podnikli z Prahy do Krče na rozsáhlých saních, jež měly podobu jelena. V saních seděla četná společnost . . . byli to Josef a Quido Mánesové, kteří seděli v čele, za nimi pak směstnali se ředitel Švanda ze Semčic se svou chotí, sochař Levý, Kaucký, Arnold a Träger. Josef Mánes dlouho na podařený výlet vzpomínal. Společnost zůstala tehdy dlouho v Krči a v nejrůžovějším rozmaru vydala se pozdě v noci na cestu do Prahy.

Se sochařem Worlíčkem konával Josef Mánes dlouhé pochody. Ráno vyšli a vracívali se domů unaveni a zemdleni pozdě na večer. Tu se Mánes vždy jako dítě těšíval na jídlo, posadil se, zvedl ruce do výše a zvolal: »Teď je mně blaze . . . teď je mně volno.«

Nebýval ovšem Mánes, zejména poslední léta, v takové náladě často. Někdy přišel zachmuřen a zakaboněn a dlouho trvalo, než se rozehřál a rozveselil. »Pepíku . . . Pepíku . . .,« zvolal jednou, objal sochaře Worlíčka, zatočil se s ním jako do tance a řekl se smíchem: »Ich hab' Überfluss an Geldmangel«. Sebral-li někde nějaký pěkný ornament nebo zajímavý vzorek národní výšivky, zářil radostí, jakoby byl diamant našel. Tu si ihned usedl a kreslil něco do svého skizzáře.

Někdy míval skvostné nápady. Často nás tak rozesmál (vypravuje sl. Worlíčkova), že jsme se mohli usmát do umření. Jindy zase přepadla ho těžká, dusivá melancholie. Sedával hodinu i déle v zahradě a díval se

někam do prázdna, neslyšel, neviděl a marně jsme pro něho chodili a marně jsme ho prosili, aby šel mezi nás a zapomněl na všechny svoje trudy a trampoty. Když mě jednou pro něho poslali, psal Mánes něco do notýsku. Zavolal mne k sobě a četl mně, co napsal. (Je to aforismus z notýsku, z něhož jsou kresbičky reprodukovány a jenž zní: »Die Leute traümen in der Nacht . . . ich aber traüme bei Tag«.) Mánes mně to tehdy takhle vysvětloval: »Vidíš, Málinko (Mánesové mně totiž jinak neříkali) . . . lidé snívají obyčejně a z pravidla jenom v noci . . . ale já sním ve dne.«

Ačkoliv se dobře pamatuji na tuto episodku a třeba jsem tenkráte nemohla pochopiti, co mně mistr vykládal . . . přece jenom mně chvíle tato utkvěla nevyhladitelně v mojí duši. Bylo mně ho tenkráte nevýslovně líto, že mně bylo z ničeho nic do pláče. Jeho hlas byl tklivý a smutný a v jeho pohledech bylo tolik bolesti, jakoby trpěl nevýslovná muka.

Tyhle upomínky utkvěly mně v paměti zvlášť pevně a trvale. Mánes v takových okamžicích vypadával docela jinak . . . byl to jiný člověk, s jehož obličeje vanulo cosi nevyslovitelně bolestného a žalostného. Pamatuji vlastně Mánesa spíše z této doby, poněvadž jsem dorůstala a zastihla ho již jako muže, s nímž dělo se něco záhadného a tajuplného. Ale byly okamžiky, kdy Mánes oživl a kdy se jeho výrazná tvář rozjasnila.

Pro všechny lidové slavnosti měl Mánes velice živý zájem. Jednou byly obžinky. Sedíme v zahradě a najednou slyšíme hudbu.

Mánes se ihned ptá, co to znamená a když slyšel, že se slaví obžinky, vyskočil, vyzval otce, aby šel s ním, a už spěchal na slavnost.

Za chvíli vypravili jsme se za nimi i my. Mánes tehdá zrovna zářil . . . Stál stranou se skizzářem v ruce a kreslil si postavy tančících děvčat. Ne jeden — dvacet obrázků nahodil do svého notýsku a když nám to potom doma ukazoval, sám si svoje skizzy prohlížel s nesmírnou radostí. A při tom pořád a pořád se vracel k tančícím zjevům a s nadšením volal: »to jsou formy . . . to jsou formy . . . a ty obraty . . . tak přirozené, ladné a roztomilé . . .« Dostavoval-li se někde dům, musel býti Mánes při tom, když kytku vztyčovali na krov . . Mánes posadil se někam do kouta a skizzoval si postavy a posice dělníků. Potkal-li náhodou, když k nám přicházel, pohřeb, přidružil se ke smutečním hostům a šel s nimi až na hřbitov a nikdy neopomenul, hoditi na rakev nebožtíkovu tři hroudy.

Jos. Mánes: Náčrty.

Na Mánesa jsme tak zvykli, že nám bývalo smutno a teskno, když dva, tři dny nepřišel. Skoro denně psával nám dopis, který přinášela poslice Jauriska, jež Mánesům donášela různé věci do domácnosti. Dopisy svoje z pravidla doplňoval obrázečky, které mívaly velmi často rozmarný ráz. Poslali jsme na příklad Mánesovům do Prahy smetanu. Mistr poslal dopis, psal v něm o všem možném, o smetaně se ani nezmínil . . . ale v rohu byl obrázek, na němž Mánes svoje díky vyjádřil skizzou. Na levo vykreslil stůl, na němž postaveny láhve se smetanou, nezapomněl ovšem na svoje milované kočky a teď vykreslil napřed sebe, pak Quidona a konečně Amálii v posici, jak děkují za pozornost, kterou jim matka prokázala.

Delší dobu pobyl, jak známo, Mánes u barona Aerenthala na Hrubé Skále. Když pak se jednalo o malbu orloje na staroměstské radnici, velmi mnoho se u nás o tom hovořilo. Naši to rádi neviděli a tatínek Josefa zrazoval, aby práce této nepřijímal.

Vypravovalo se totiž, že každému, kdo má s orlojem co dělat, přinese neštěstí — kdo prý hodinový stroj opravuje, ten prý zemře a kdo na orloji pracuje, ten prý že se zbláznÍ. Jak srdečně, jak upřímně se tomu tenkráte Mánes zasmál. Až se na něho tenkráte naši horšili . . . a čím starostlivěji-mu domlouvali, tím více se jim smál. V notýsku jsou také první náběhy k orloji; Mánes pustil se do díla zrovna s nadšením a ustavičně jen o něm rozmlouval. V tu asi dobu pomýšlel otec na to, že si postaví v Krči druhou villu. Mánes uvítal toto rozhodnutí s nesmírnou radostí a často o tom mluvil, že bude potom celé léto bydleti venku. Celé hodiny o tom s otcem hovořívali, plány kreslili a radili se o tom, jak a kým má býti stavba provedena, Mánes tenkráte nakreslil celou řadu skizz, jak by si on villu představoval; jednu z nich uschovala si sl. Ludmila Worlíčkova na památku. (Skizza tato bude v příštím čísle reprodukována.)

Ještě jednu zajímavou příhodu vypravuje sl. Worlíčkova. Mánes vypravil se na cestu do Říma, na kterou se velice těšil. Pobyt v Italii byl rozpočten na delší dobu . . . ale Mánes se vrátil ku všeobecnému překvapení mnohem dříve, než jsme očekávali.

Jednou hráli jsme si na silnici a tu najednou zahlédli jsme na vršku u kapličky Mánesa. Letíme domů a oznamujeme rodičům, že jsme viděli Josefa Mánesa. Otec nám to ovšem nevěřil, dal se do smíchu a povídá, že Josef jistě bloudí někde kolem Říma. Ale když jsme ho ubezpečili, že jsme se nemýlili, vybral se otec z domu, rozhlížel se na všechny strany, ale Mánesa nikde nespatřil. Vystoupil ještě na vršek a tu ku svému velikému úžasu . . . našel Mánesa, klečícího u kapličky. Modlil se růženec — dostal jej při audienci od papeže — a byl tak pohroužen do modlitby, že příchodu otcova ani nepozoroval.

To už tenkráte otec poznal, že je s Mánesem zle a že se s ním děje něco hrozného. Zůstal tenkráte u nás tři neděle. Jeho duševní stav byl tak povážlivý, že ho otec odvezl do Prahy. To poprvé zmiňoval se o žlutých růžích, na které ustavičně myslel a o nichž pořád mluvil. Skorem ve všech svých dopisech o nich mluví a důrazně naléhá na otce, aby mu je opatřil. Mánes přál si míti žlutou planou růži v nuanci do oranžova a tak houževnatě lpěl na své tužbě, že nebyl schopen žádné práce. Rozeslali jsme posly do všech končin světa, psali jsme známým — ale o žluté plané růži nikdo nevěděl a nikdo, ani nejznámější zahradníci, nemohli ji sehnati. V tu dobu často a často slýchala jsem, jak si můj otec povzdechl: »ten osudný . . . ten nešťastný orloj . . .«

Změnily se poměry a my se odstěhovali do Prahy. To už Mánes nedocházel k nám . . . duše jeho se valem zatemňovala. Často a často vracíval se otec od Mánesa se slzami v očích. Jednoho dne přišla k nám Amálie zdrcena a zlomena. Oznamovala, že Josef Mánes dotrpěl.

Na Amálii učinila smrt Josefova zdrcující dojem. Byla denně u nás a o ničem jiném nevypravovala, než o žalostivém konci svého bratra. To bývávaly trudné, smutné černé hodinky. Sedávali jsme v kroužku a vzpomínávali krásných, nezapomenutelných hodin, kdy jsme sedávali v lese »nad labutí« na Mánesově plaidu a vesele a bezstarostně jsme se bavívávali. Leccos jsem tu slyšela, na co jsem se vůbec nepamatovala anebo co už v mojí duši měnilo se v nejasnou a neurčitou mátohu. Nové a nové podrobnosti vynořovaly se tu na povrch, na které jsme si nikdo už ani nevzdechl. Otec na příklad našel obrázek, na němž byla vyobrazena polská amazonka Pusztowojtová. Sama jej Mánesovi darovala a jednou s ním také byla v Krči. Mánes pustil se tenkráte s velkým nadšením do jejího portrétu. Co se tu vyrojilo krásných a zajímavých vzpomínek.

Amálie stávala se den ode dne zamlklejší. Pozorovali jsme, že se docela změnila. Chodila k nám velmi zřídka, až přestala docházeti nadobro. Zavírala se doma, nikoho k sobě nepouštěla, ba rozpakovala se otevřít i mému otci. Jednou přišel k ní a zastihl ji při hrozné práci — Amálie pálila Mánesovy dopisy, skizzy i obrazy. Když se jí otec tázal, proč to dělá, dala se do pláče a řekla mu, že trpí strašná muka, že z Josefových papírů vidí vystupovat obláčky a v nich že se jí zjevuje její bratr s bolestnou a umučenou tváří. To prý se stávalo často, zejména v noci, a tu prý, aby se zbavila hrozných muk, odhodlala se k tomu, že všechno spálí. Můj otec tenkráte jí důtklivě domlouval, aby neničila nejkrásnější památky na svého bratra a podařilo se mu tehdy mnoho cenných věcí zachrániti.

Bohužel . . . velmi mnoho krásných věcí plamen již pohltil . . .

DR. Fr. X. HARLAS:

Josef Mánes.

Je zajímavo pozorovati, jak rychle stárne moderní pokolení, jak nedávná minulost, skorem včerejší den, se stává »historickou«. Snad nejnápadněji se to jeví ve studiu dějin vůbec, neboť odborní historikové dobře znají podivný úkaz rychlého zanikání událostí naší doby, to kvapné stárnutí a zapadání všeho, co ještě před krátkým časem bylo v myslích souvěkovců. Včerejšek mizí jako do propasti, a zprávy o něm, o jeho zjevech a faktech, jakoby pohřbeny byly pod vrstvou nových a nových dojmů, zvěstí, dokumentů, odevšad mocnou vlnou se hrnoucích. A zvláště pociťuje dějepisec kulturního života tuto paradoxní nesrovnalost, že spíše se domůže zpráv a pramenů k dějinám 14. a 15. věku, než spolehlivých udajů o tom, co se dělo před sto nebo padesáti lety. Říkáme, že rychle žijeme, ale tím nevysvětlíme, proč tak rychle zapomínáme. Míním tím zapomínání, nikoli opomínání, nedbání, netečnost. Naopak, pamatujeme na události a muže, chceme o nich zvěděti, je poznati, ale shledáváme, často s velikým překvapením, že se nám zpráv o nich nedostává, že stopy jejich se ztrácejí a že nutno vynaložiti právě takové píle a práce na zjištění určitých a správných poznatků, jako při udalostech a mužích z věků dávno minulých. Zapomněli jsme zatím na vše, co by nám o nich zprávy podalo, zapomněli jsme na zprávy samy a teprve je hledáme, ba po archivech, knihovnách shledáváme data a jednotlivosti, jichž se nám zachovalo na př. z 15. století v počtu netušeném. Materiál, jak říkají historikové, je ohromný, ale nezpracovaný, rozptýlený, neznámý. A tak se stává, že o muži před padesáti lety zemřelém nevíme ani tolik, jako o panovnících a válečnících středověkých, tak vznikají legendární zprávy o lidech 19. století, nejasné představy a křivé úsudky o vynikajících lidech včerejška.

Předesílaje tyto poznámky pod nadepsaným jménem umělce nám všem drahého, nevztahuji vše v celém rozsahu na naše vědomosti o Josefu Mánesovi, ale nemohu než poukázati k mlhavé, povrchní představě o tomto mistru, jak si ji často jmenovaná a tak řečená »veřejnost« vytvořila. Jde tu právě o příklad takové nesrovnalosti: máme slavného malíře, populárního umělce, ale víme o něm málo, a ta »široká« veřejnost spokojuje se nad to zcela skrovnými úryvky těch našich vědomostí a nestará se ani dost málo o to, aby seznala umělce (to lze z jeho prací) a člověka (a to ještě snadnější věcí). Netvrdím tak jen na plano, stačí poukázati na zprávy denních listů o nedávné výstavě Mánesových obrazů a kreseb, nebo pozeptati se podnikatelů výstavy, družiny umělců, kteří napsali jméno Mánesovo na svůj štít, a konečně též pozeptati se nakladatele, vydávajícího veliké a skvostně vypravené dílo o tomto našem umělci. Konečně každý by se přesvědčil, jak málo o Jos. Mánesovi víme a jak málo jeho díla známe, kdyby na př. v divadle, v koncertě nebo i ve výstavě, zkrátka všude, kde se scházívá naše umění milovné obecenstvo, zavedl řeč o nejčeštějším, snad nejslovanštějším umělci 19. století. Za prvé by nalezl málo lidí, kteří díla Mánesova znají, vyjímajíc staroměstský orloj, a tu se stalo, že Liškovu kopii, nyní malířem Klárem zrestaurovanou a opravenou, považovali za originál a nevěděli, že původní měděný terč s malbami Mánesovými nachází se v městském museu pražském. Tím méně bylo jim známo, že v Rudolfině a v Um. Besedě je krásná sbírka jeho kreseb a studií k illustracím pro Rukopis Královdvorský, jeho mistrně načrtnutých postav venkovského lidu z Čech a z Moravy, a mnohých jiných kreseb tuší a křídou, pak též dva obrazy olejovými barvami malované a 15 kartonů rumělkou kreslených k cyklu »Na venkovském sídle šlechtickém« (v zámku hořovickém provedeny jsou podle nich nástěnné malby). Málo kdo ví, že komposice »Sv. Jiří«, praporový to obraz Jednoty

Jos. Mánes: Náčrt.

»Řip« v Roudnici, nachází se v městském museu pražském, kde pro nedostatek místa zavěšena v první síni před kanceláří. A ještě menší počet bude těch, kdož vědí, že vnitřní výzdoba karlínského chrámu provedena dle návrhů Mánesových, že reliefy na hlavním portále modelovány Šimkem dle jeho nákresů, že Josef Mánes zhotovil nákres na mříž u kaple Sv. Kříže v ulici Karoliny Světlé (bývalé Poštovské), že Josef Mánes vlastně komponoval skupinu z kamene tesanou, která korunuje pyšné průčelí starší části tak řečené České spořitelny. Nepatrné procento snad si vzpomene, že Mánes illustroval také Bellmannovy pražské »Erinnerungen« (v letech padesátých a šedesátých), že illustroval německou lidovou knihu »Dr. Faust« (Schwab's Volksbücher, 1857), že Bellmann r. 1860 vydal »Rukopis« s Mánesovými obrázky, že Kober u Mánesa objednal výzdobu Sv. Písma (iniciálky dřevorytem provedené).

To by tak byly Mánesovy nejpřístupnější díla, buď originály, buď reprodukce, a co jich snesl autor nákladného spisu o Josefu Mánesovi, p. K. B. Mádl, a jak dokonale dalo je nakladatelství Topičovo reprodukovati! A pak ve starých ročnících Květů nalezneme ještě illustrace od J. Mánesa, ba nalezneme v VI. ročníku (1871) i stručný seznam těchto příspěvků Mánesových, a to skoro na konci, zvláště nápadně vytištěný, černým rámečkem vroubený — v oznámení úmrtí Josefa Mánesa, výtečného malíře českého, zemřelého dne 10. prosince téhož roku!

Ano, tak před 33 lety loučily se Květy s Josefem Mánesem, jehož podobiznu (poprsí v profilu, na dřevo kreslil K. Maixner) na první stránce prvního čísla ze dne 5. ledna 1871 přinesly. Vypočítávají, že uveřejnily v ročníku II. (č. 11.) »Opuštěnou« (kresbu k Rukopisu), v č. 22. »Chalupu na Hané«, pak v 24. pohled »Blatná«, v III. ročníku č. 8. »Zámecký dvůr v Náchodě«, v 16. »Hrad Šternberk na Moravě« a jeho vnitřek v č. 4. téhož ročníku, pak mnohé sochy Schwanthalerovy v témže ročníku. Při tom odvolává se poznámka ve smuteční obrubě na »životopis« v 1. čísle Květů k podobizně připojený. A ten životopis i ty posmrtné poznámky, jak jsou neúplny! A data jak nespolehliva! A to Mánes ještě žil, ač chorý a z pola zapomenutý soudobou společností právě pro svou těžkou, nezhojitelnou chorobu. Vždyť známe z Mánesova života nejlépe truchlivé kapitoly ze sklonu jeho života, známe Nerudův Nekrolog, v němž praví, že Mánes zemřel vlastně po druhé, neboť byl duševně již mrtev od r. 1867. Churavěl již na své cestě do Moskvy, a duch jeho obestřen byl těžkými chmurami, když přátelská štědrost pana z Lanny jej vypravila do slunné Italie.

Tragický osud Josefa Mánesa nejvíce utkvěl v paměti jeho vrstevníků i v mysli následující generace. Dnes ještě zaznívá melancholická jakási hudba, vysloví-li někdo jmeno »nešťastného« malíře, a sentimentalní zbarvení všech zpráv o něm je jakoby předepsáno. Je to tradice, zvyk. A nechť na sebe uvalím sebe hroznější kletbu jako kacíř, také častokrát opakovaná epitheta ornantia o »nejčeštějším, nejnárodnějším malíři« jsou jen ze zvyku ustálena. Nemyslíme si při tom ničeho, je to dogma, a to nám, obecenstvu, stačí. Vždyť i současníci nevedli sobě mnohem líp, než my. Také oni chválili Mánesa vždy a všude, a také oni přestávali na tomto obdivu a té chvále. Mnoho měl Mánes přátel hovorných, kteří sotva znali jeho tvář, ale málo měl přátel skutečných, kteří ho milovali, a jeho umění především. (Dokončení.)

JINDŘICH Š. BAAR:

Staré stromy.

(Pokračování.)

III.

Na Ohařovském vršku stála kupka dětí. Nešly schválně do školy, protože měly přijeti dnes parní oračky. Celé půldne už krky natahovaly a oči netrpělivě do dálky upíraly.

»Už jedou, už jedou,« strhl se konečně křik a hejno dětské rozletělo se silnicí dolů — tam, kde ze zatáčky vynořilo se černé tělo lokomotivy. Jako dva ohromní draci valily se parní stroje, vlekoucí vodní caisony, pluh a requisitní vůz, těžce supěly a funěly a namahavě draly se do příkrého vršku. I dospělí lidé vycházeli na ulici, jakoby uctivě přivítat chtěly ty dva blížící se obry.

U panského dvora postavil se jim v cestu adjunkt Veselý. Parní píšťaly zařvaly krajem

a stroje se zastavily. Přes litinové paženi první lokomotivy vychýlil se umouněný strojník a salutoval.

»Jedete pozdě — čekali jsme vás už dopoledne —«.

»Nebyli jsme dříve hotovi.«

»Jsou dvě hodiny — orat už nebudete — ale vytaháte tuhle alej,« a Veselý zvedl hůl, na jejímž konci leskl se ocelový bodec a ukazoval na řadu stromů.

»Kolik je toho?« nedbale optal se strojník, a jeho černé oči poletěly slídivě alejí. Měřily ji a odhadovaly.

»Šedesát kusů,« hlásil adjunkt.

»Jenom šedesát -? To zmůže jeden.«

»Sám?«

»I sám — za dvě hodiny to oholím,« a skočil s lokomotivy. Odepjal ji od pluhu a křikl do zadu: »musím tahat stromy — jeďte dál a připravte to tam —.«

Jako na koně vyšinul se znovu na svůj stroj — kužel páry vyrazil do vzduchu — ohlušující hvizd projel těsným hrdlem píšťaly — jedna z lokomotiv odloučila se od své sestry a přes hluboký příkop šikmo vedrala se na pole. Široké a hluboké koleje jako jizvy zůstávaly po ní, kudy kráčela. Stopy její vedly přímo k aleji a těsně u ní se zastavily. Stromy stály němé, tiché, jakoby zaleklé dýmající obludou, jež se k nim zvolna blížila. Slunce sklonilo se k západu. Vzduchem krákonaly vrány a pronikavě, bolestně naříkaly kavky. Stěhovaly se před blížící se tmou z otevřené krajiny na noc někam do černých, dumavých lesů. — Chvíli kroužily nad alejí, jakoby cítily přítomnost smrti. Několik sneslo se jich níž, usedly na holé vrcholky jabloní a pohupovaly se na pružných větévkách.

Jos. Mánes: Náčrt tympanonu.

Jos. Mánes: Kresba.

»Začneme s dola,« křikl adjunkt na dělníky. Jeden nesl krátký žebříček a druhý vlekl ohromný řetěz. Přistavili žebřík k prvnímu štěpu. Byla to mohutná, rozložitá jabloň panenská.

»Řetěz uvažte vysoko — ještě výš — a otočte ho dvakrát kolem, aby se nesmekl« — velel strojník dívající se špinavým sklem na přípravné práce.

Řetěz zvonil a chřestil železnými články, jak ho stromu kolem krku ovíjeli. Jak poprvé cinkl, vrány poplašeně, rychle vznesly se do výše, zaveslovaly křídly a vší silou dohánějí vzdalující se družky . . .

Udiveně stála tu jabloň — krásná — mohutná — silná, železný řetěz dvojnásobně ovíjel jí hrdlo. »Co to se mnou bude?« myslila si a vzpomínala, jak rok co rok přicházel štěpař k ní, žebříček nesl na rameni, v ruce pilku a prováděl na ní bolestnou amputaci. Suché větve jí ulamoval, zdravé prořezával a z nejmladších rouby si vybíral. »Ale řetěz, nač řetěz na krk mi věsí?« Myšlenka na

smrt ani jí nenapadla. Klidně, tiše stála jako ovečka. — Ani vítr nezavanul, ani větévka se nepohnula.

»A teď sem přitáhněte lano« — poručil Veselý. Dělníci skočili k lokomotivě. Pod jejím oblým kotlem, jako do kotouče svinutý had leskl se ocelový provaz — a hřál se pod břichem lokomotivy —. Špinavé ruce popadly jeho konec a táhly. Drátěné lano lehce stáčelo se s kola a matně lesklo se v šedých hrudách. Adjunkt vlastnoručně veliké oko provazu navlékl na zakřivený hák rezavého řetězu. Ledový, mrazivý vítr přeletěl polem. Stará jabloň panenská cítila v té chvíli, že je spojena s tím dýmajícím, ohyzdným netvorem. Mrazivé chvění projelo jí celým tělem — a ona lehce — sotva znatelně se otřásla, jakoby hnusem a odporem před tím přišerným objetím. I ostatní stromy tesknĕ zašuměly, a hlavy k sobě naklonily.

»Hle, co to dělají panenské jabloni?« ve zlé předtuše ptaly se míšně.

»Co zamýšlejí s naší sestrou?« ustrašeně tázaly se panny. (Dokončení.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Nyní se o paní Karneolovou pokoušely již mdloby. Teď pochopila, že je opravdu zle. Její síla že nestačí na tohoto Herkula. Proti tomu je třeba mocnějších pák než jsou její slova, její hrozby, její zuřivost.

Kdo tu pomůže — kdo? Zbytky svých sil soustředila na tu sháňku v chodbách své paměti. A brzy se octla u člověka jediné snad spolehlivého: U svého bratra! Ten jediný stačí asi rozumem na tuto situaci. Když nepomůže, alespoň poradí.

Podívala se s ošklivostí k podpatkům Piltyšovým, pak se otočila a vykročila z jídelny do dceřina pokoje, již poslala ihned k francouzské společnici. Zde napsala telegram bratrovi: »Nesmírně důležitá okolnost vyžaduje tvého okamžitého příjezdu. Nebezpečí prodlení. Elsa.«

Pak sběhla s depeší sama do kočáru, který stále ještě před domem na ni čekal, a dala se dovézti na telegrafní úřad. Pak se vrátila domů a zavřela se do pokoje, který býval pracovnou jejího muže.

Za dvě hodiny doklepala se k ní dcera Sidonie. Přišel posel s depeší. Bratr telegrafoval: »Pojedu nočním rychlíkem. Ráno v Praze.«

XIII.

Obrovská zádrž, u které společnosti, příbuzným — ba všemu světu vzdorovala vdova po Karneolovi, kyklopské zdivo slepené z pohrdání lidskými úsudky a sklínované vášní k Piltyši — to puklo nyní nad hlavou zbloudilé ženy. Spára se rozstoupila v obrovskou rozhu a tou se na ni hrnulo nyní moře kalných vod. Tak si ji našlo vystřízlivění.

V první chvíli myslila, že je v posledních okamžicích svého života. Živel tak dlouho těsněný, pravda tak zoufale jí odmítaná přišla nyní jako hrůza soudného dne.

Na stesky, nářek, omluvy a rozklady nebylo času. Jenom tvář k zemi přitisknouti kajicně, sepnout ruce k modlitbám a pokusit se o vzdechy bylo možno. Teď přes ní se hrnula ledová střízlivost života — hedvábná vlákna, ze kterých dosud předla svou radost, v rukách jí pojednou stuhla v ostnitý drát. Běží jí ten had ježatý mezi prsty křečovitě zaklesnutými, češe z nich krev.

Jenom rozum kdyby jí ta hrozná spousta nevypláchla z hlavy — to si stále připamatovávala. Jektajíc nesouvislé zlomky modliteb, na zemi se svíjejíc v slzách zlomeného vzdoru dočkala se konečně noci.

Noci — po které přijde asi den vystlaný žhavými hřebíky. Bosou nohou půjde po nich jistě všemu světu na odiv, s cáry na nahém těle. Více na ní Piltyš jistě nenechá. Poplivá ji ke všemu ve svém cynismu, blátem ji omaže —. Řekl jí to přece tím pohledem svým, když uhodil do pohovky, až se drátěná péra ozvala.

Jak tomuto dni soudnému utéci? Skokem ze života? Pak ovšem nebylo třeba bratra sem volat. —

Myšlénka na dobrovolnou smrt připomněla jí Sidonii. Ne snad, že by jí bylo úzko o dítě,

ji až dosud bylo vždy jen úzko o vlastní blaženství — ale tak jí napadlo pojednou, že při Sidonce, se kterou z Prahy jistě nyní unikne, je pro ni jakési odůvodnění toho, že si nesáhne na život. Ne — nesáhne! Ta strž nemůže býti přece nekonečna, po největších bouřích ještě vždycky vrátilo se slunce —

Ovšem! Uteče odtud — nebude-li jinak možno, tedy tajně, aby za ní nemohl stín Piltyšovy msty, aby na ni nedohodil páchnoucími hroudami zrazující své žvavosti — aby jí nemohl strhnouti v louži svých nestydatě okázalých připamatování, jichž je schopen. Rozuměla dobře tomu pohledu s pohovky!

Touto cestou konečně vdova našla do rána sebe samu. Jako ledové náčinky působily tyto její pohledy do budoucna. Modlitbičky v nich uvízly, třas těla zmizel, slzy zaschly, očím se ulevilo, srdce se posílilo.

Než bratr její ocitl se v Praze, byla tak silna již, že se odhodlala říci mu plnou pravdu.

Rozpomenula se, kterak otec často vypravovával v rodinném kroužku, že nebývá pomoci těm, kteří v rozhodných okamžicích nezdaru nedovedou říci pravdu. Bez úplného vylíčení pravého stavu věci bývá obyčejně každá pomoc marna, neboť o zatajený některý kámen zvrtne pak pomocné koleso definitivně.

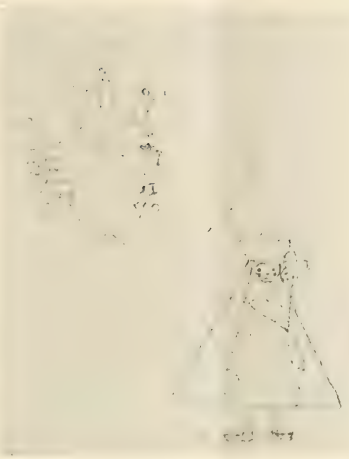

Jos. Mánes: Náčrt.

Jos. Mánes: Náčrt.

Proto poví Rudolfovi všecko. Ať vidí, v čem se vlastně topí.

O šesté hodině ranní byl Lomnitzer již u své sestry. Než se dole otevíral krám a kanceláře, všecko mu vypověděla na sebe ovdovělá sestra.

Žalovala na sebe, kterak byla všecka zoufalá pod bičem Karneolova střežení. Doznala se k tomu otevřeně, jak byla žádostiva lásky a jak se bez rozpaku a ihned pověsila na Piltyše, když jí položil horkou ruku svou na rameno.

Nic nezamlčela. Jakoby skládala účet před odchodem ze světa, jakoby nestál před ní bratr, nýbrž osud, se kterým je marno hráti si na schovávanou. Ani ve výrazech se nemírnila — všecko pověděla řečí nezdobenou, nač se bratr otázal suchým slovem nebo jen hnutím očí.

Když byla hotova, cítila, že je konec potopy, která se na ni prolomila zádrží.

Jenom slabý pramének blýští se ještě pod troskami rozdrcené zdi, jako by na sluníčko odvažovala se tudy neškodná úžovka.

Bratr ani slovo výtky sestře neřekl. Doznání tak úplné bylo mu svědectvím vzácné sebekázně, která je velké hodnoty, třeba se dostavila po tak velkém provinění, po tak nešťastném pobloudení.

(Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Seděli zas jednou spolu
ruku v ruce v soumrak šedý,
oběma se divně zdálo,
že tu sedí naposledy.

Hlavu v jeho ňadra tulíc
zašeptala Svana jemně,
»Miláčku, jenž s celou láskou
tak se umíš tulit ke mně,

Že jsem s celou duší svojí
s plesem tebe uvítala,
čí jsi syn a odkud jedeš,
v důvěře se nezeptala.

V mojí lásce všecko bylo,
mojí láskou vše se zhroutí,
teď, když zima denně bližší,
nutno, nám se rozhodnouti.

Důvěra má v tebe celá
jako květ se otevírá
slunci lásky, staň se, co staň,
v tobě naděj má i víra!

Chceš-li sám, rci otci mému,
z kterých dálných přijel's moří,
z reků kterého jsi rodu,
v moře sláň jenž vesla noří.

Nechceš-li, pak mně sám zjev to,
za tebe se vyznám směle,
od tebe já neupustím,
bys i byl syn nepřítele.

»Jak chceš, dělej!« — Nedořekla,
větve se v ráz rozhrnuly,
proti nim tvář šklebila se,
žasem oba ustrnuli.

V rámci rudých, dlouhých vlasů
pihovatá tvář se smála,
Vzkřikla Svana uděšena,
Hilboje v ní poznávala!

Zřela zelené ty oči
baziliščí, kruté, lstivé,
které jednou již se mihly
před ní v chvíli lásky dříve.

Cítila, jest pravdou jistě,
nach ji stopil tváře oval,
každé hnutí jejich lásky
liščí zrak ten pozoroval.

Bozi vědí, jak již dlouho,
jejich polibky se spíjel,
pod zeleným okem jeho,
nevěděli, jim čas míjel.

Tenkrát mih se a v ráz zmizel
jako přelud v rychlém chvatě,
ale dnes na ně se díval
drze, dlouze, nestydatě.

A než milenec moh' Svany
vstát a skočit jemu v cestu,
podivně to zapraskalo
zašustilo v holém klestu.

(Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XIX.

Václav Novák zašel do továrny. Dnes se nepracovalo, dal si však otevříti místnosti a prohlížel si některá nová zařízení, jež stala se tu za jeho pobytu ve Vídni. Bratr Jan byl doma, byl zvyklý po obědě si chvilku zdřímnout a nevěda, že Václav jest v továrně, k němu do bytu jíti nechtěje, zůstal pak už doma.

Ve tři hodiny stáli před palácem koně. Václav Novák svedl sám dolů Lidunku a sedl s ní do kočáru. Miss Yourell ani se neukázala, psala ještě své psaní, arch po archu svým stojatým anglickým písmem popisovala

papír, hladký a tenký, aby byl lehkým a nezdražilo se poštovné.

Dceru svou maje vedle sebe Václav Novák vesele a spokojeně rozhlížel se kolem. A dítě bylo šťastno.

Byla oblečena nádherně, v samých drahých krajkách, ale jakoby tu vážnou malou lady, naučenou důstojně choditi v sametu a hedvábí, byla zanechala za sebou, slečna Lilly stala se děckem, docela obyčejným, prostým děckem, které si všeho všímalo, co se cestou naskytlo a otce nepřestávalo se vyptávati na to ono, ručkama tleskalo, když z kočáru něco zahledlo, co je zajímalo, pozornost jeho upoutalo. A každé nepatrnosti Lidunka smála se takovým zdravým, řehtavým smíchem, že by zdravějším žádná pasačka na pastvě nemohla se rozesmáti, což ovšem nebylo nijak urozené a Miss Yourell jistě by přivedlo k zoufání; avšak Miss Yourell nebyla přítomna a Václav Novák byl tak neurozený, že se radoval z radosti ze života, jíž po boku jemu Lilly jeho se těší a smál se s ní a veselil.

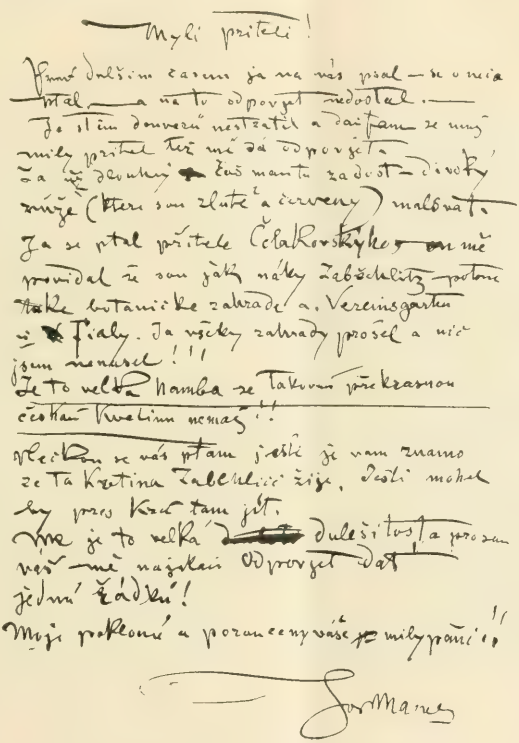

Autograf Jos. Mánesa.

Dojeli k lesu a pán poručil kočár zastaviti. Koně nechal zvolna projížděti sem tam po silnici a s Lidunkou odbočili pěšky do lesa.

Vzdálili se hodně. Den byl krásný, jasný a teplý, jaké bývají u nás koncem září, v nichž jakoby shrnulo se unikající již léto, na rozloučenou, k poslednímu slavnému pozdravu.

Lidunka byla pouze v šatečkách, pláštík oblečený jí na cestu, aby se nezaprášily drahé šaty, nechali ve voze a nechali tam také elegantní klobouk nejmodernější façony, který její zvlněné, plavé vlásky pokrýval, i bílý slunečník, mající pleť její chrániti před opálením a jmenovitě před pihami, z nichž strach v nejvyšší míře byl schopný způsobiti smrt Miss Yourell.

Ani však z daleka otec ani dcera v okamžiku tom nepomyslili na možnost hroznych takových následků. Lilly prostovlasá, bez slunečníku, docela nic nedbala slunečního úpalu, jemuž se vydávala. Jako mladý zajíček prohánělа se po pasece, trhala a jedla brusiny, opozděné květy jahod si pletla do vlasů a modré zvonky gentiánů, jež v pupenech přežily letní květenu a nyní teprve rozkvetše, jakoby i sobě hned odzváněly. Opětovně Lilly svalila se do mechu a odkvětlého, hnědnoucího vřesoví a poválela se v něm jak ptáče ve vodě.

Spatřivši dívku, jíž náhodou potkali, ana sbírala houby po lese, Lilly projevila přání zouti se také z botek jako ta druhá a malý potůček, u kterého se namanuli, do kterého venkovanka, nadzvihnuvše sukně nad kolena, beze všeho vstoupila, aby si omyla umouněné nohy ve vodě, přivedl malou lady do vytržení, že ihned chtěla to učiniti také tak. Otec v ničem dítěti nebránil a nenamítal ničeho ani proti splnění této touhy, kleknul k Lilly, jež usedla na pařez, a zouval ji z botiček a pavučinových punčošek, smál se a málem že nevyskakoval stejnou rozkoší, jako dítě, když pak schoulostivělýma svýma nožkama po lesní půdě přejdouc, jako po jehlách, ve vyhřátém lesním praménku, sáhajícím mu nad kotníky a příjemně je osvěžujícím, se brouzdala. (Pokračování.)

♡ ♡ ♡

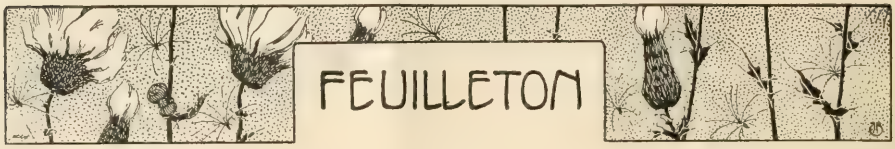

MÁNESOVA „ŠVADLENA“.

Mánesovy komposice vynikají vždy prostou a nehledanou něžností, jež byla karakteristikou poetické duše Mánesovy, a zaujmou pozorovatele vzácnou harmonií barev detaily světel a stínů, přírodě věrně odpozorovanými. Jsou úplně odlišny od způsobu a komposice jeho současníků. Avšak každá jeho práce není tak realisticky přesně pojata, jako právě zachovalé barevné studie plačící švadleny, jejíž okolí nám vysvětliti musí a také vysvětluje mnoho, co z prostého motivu a zakryté tváře dívčiny vypozorovati se nedá.

Příliš úzkostlivý Mánes konal časté pečlivé studie komposiční a detailní k obrazu, jejž provésti si předsevzal. Tím ovšem dá se vysvětliti časté opakování týchž motivů, často s velmi nepatrnými, sotva znatelnými rozdíly v detailech.

Takových studií Mánesových k velkým obrazům, k jichž provedení začasté ani nedošlo, zachovalo se mnoho. Podobným materiálem k velkému obrazu, jenž by byl asi nesl název »Švadlena«, jsou právě tři barevné zachované studie. Toto Mánesovo hledání definitivní komposice obrazu a cesta k provedení jeho odvedlo nám Mánesa hned na počátku jeho umělecké dráhy do ciziny, a tím celému jeho vyvinu uměleckému dalo nový směr a vzbudilo v něm záhy přednosti jeho talentu, jimiž nás podmaňuje a kterými vydobyl si nejpřednějšího místa mezi českými umělci minulého století dříve, než by jinak se bylo stalo po dlouhém a tuhém zápasu s tím, co v sebe pojal z pedantské školy Rubenovy.

Mánes jako žák totiž požíval velké přízně učitele svého, Rubena, a měl tudíž v pražské akademii zvlášť výhodné postavení, ba i vlastní atelier, kde ovšem talentu byla tím poskytnuta příležitost k volnějšímu rozvinutí se. Tehdáž zaměstnán byl studiemi k velkému obrazu (»Petrarka a Laura«). Několikráte přinesl svému učiteli téměř hotovou studii k obrazu, ale k definitivnímu provedení nemohl a nemohl se odhodlati. Brzy měnil formát, brzy místo děje, ba i skupení osob. Tato malá důvěra v sebe sama a nerozhodnost popudila Rubena a když došlo mezi nimi k prudkému výstupu, bylo to poslední chvíli pobytu Mánesova na akademii. Roztrpčen opustil akademii pražskou a odebral se do Mnichova, kde konečně, ačkoliv také po dlouhých úvahách, obraz jmenovaný dokončil.

Guachovou studii, v dnešním čísle reprodukovanou, možno pokládati za první barevnou studii genrového motivu »Švadleny«, který na dalších dvou, provedených již olejovými barvami na olejovém papíře, jest mnohem výrazněji tlumočen.

Je-li motiv tohoto plačícího děvčete v nějakém spojení s truchlivou událostí v životě Mánesově, totiž s jeho nešťastnou láskou, jež celým jeho životem dozrávala na neblahé fatum a jež také velmi mnoho přispěla k truchlivému jeho konci, těžko nyní rozhodnouti.

Ale bližší pohled na tyto studie nás přivádí k náhledu, že zármutek děvčete má asi hlubší příčinu.

Kyprá tato švadlenka šije snad někomu bílé svatební šaty a při tom asi vzpomněla si na svatbu, ke které měla tak blízko a se které sešlo snad vinou ženicha, snad někoho jiného — — — Známý a často v prostých příbytcích nalézaný obraz bohorodičky, ochránkyně těhotných žen, spatřujeme zřejmě na všech třech studiích k »Švadleně«. A jistě není tu nahodile! Není nemožno, že měl býti motivací zármutku. Téhož zármutku, jenž předmět mistrovy lásky po celý život obestíral a jenž Manesovo srdce jemné a poctivé velmi tížil.

Pozdější provedenější studie, na níž spatřujeme děvče u otevřeného okna a zády obrácené k diváku — ač nikoliv v tonu, náladě a pojetí nejlepší — dává nám lépe vytušiti situaci a truchlivou historii, jež zničila klid, štěstí a čest dívčiny a jež si vynutila při vzpomínce tak hořké slzy . . . .

Malá guachová studie »Švadleny« má ovšem všechny přednosti svého tvůrce. Jednoduchá komposice, všední a nepatrná a přece v životě chudého děvčete osudná historie zachycena tu svrchovaně procítěně, náladově, a ač v pouhé jen studii, přece již s jistotou mistra.

Účes dívky, její šat a dobový nábytek uvádí nás do ovzduší let padesátých a dohaduje, že sama komposice »Švadleny« spadá také do let padesátých, kdy bolest Mánesova znemožněným sňatkem byla v srdci jeho nejpalčivější — — —

Guachová studie, jakož i dvě olejové, z nichž jedna reprodukována byla u příležitosti výstavy Mánesovy, druhá v Mádlově díle, jsou po mém soudu nejlepšími realisticky pojatými genry, jež ze štětce slavného mistra vyšly.

JUDr. O. Herold.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

Dr. Erazim Vlasák, ředitel okr. nemocnice na Král. Vinohradech, zemřel v těchto dnech náhle, sotva překročiv čtyřicátý rok věku svého. Muž vzácného organisátorského talentu, jímž českému lékařstvu cenné služby prokázal. Byl literárně činný, a jeho práce odborně vědecké i populárně poučné vyznamenávaly se jasností slohu, který měl sympatickou barvu životní filosofie. V životě veřejném a společenském velice byl oblíben. Když v okres. přece 343 K, jež připočteny k ostatnímu jmění, zvýšily je na 21.945 K. Ve spolkové organisaci konstatován opět značný rozvoj.

Návrh správního výboru, aby ani zápisné, ani členský příspěvek v letošním roce nebyl měněn, přednesl pokladník J. M. Hovorka. Návrh byl přijat. Na to přednesl V. Štech, náměstek předsedův, návrh výboru, aby na ten čas, dokud nebudou práva dosavadních členů Pens. fondu Máje zabezpečena změnou stanov, nesměl přijímati výbor členy nad úhrnný počet devadesáti.

Jos. Mánes: Švadlena.

nemocnici, jež byla nedávno svěřena jeho správě, měl uplatniti vědomosti své, sáhla si po něm Morana, již tolik lidí ze spáru vyrval. Je ho škoda veliká — tak hned nebude českému lékařstvu nahrazen.

☐ **Spolek českých spisovatelů belletristů Máj** měl výroční valnou hromadu 6. t. m. v zasedací síni Obchod. komory. Súčastnilo se jí 55 z 89 činných členů Máje. Předseda Jaroslav Vrchlický po srdečném uvítání členstva vzpomenul zesnulých členů J. Bittnera a F. Rutha, jichž památku uctilo shromáždění povstáním. Po schválení zápisu o minulé valné hromadě pojednáno o výroční zprávě, z níž vysvítá, že v roce 1903. byly příjmy Máje největší ze všech uplynulých let (14.482 K). Ačkoli toho roku měl Máj mimořádná velká vydání, zbyly

Návrh ten vzbudil živou debatu, po níž usneseno bylo po připojení návrhů F. A. Šuberta a I. Herrmanna k návrhu výboru: na ten čas nepřijme správní výbor žádného nového činného člena, ale do konce roku 1904. předloží valné hromadě návrh na změnu stanov, které by připouštěly přijímati nové členy činné způsobem, jenž by práva nynějších členů na Pensijní fond neohrožoval.

Po té přikročeno k volbám. Zvoleni byli: Jar. Vrchlický předseda, a do výboru: Dr. J. Borecký, Fr. Herites, J. M. Hovorka, Ant. Klášterský, Dr. R. J. Kronbauer, K. Rožek, F. Sekanina a Václav Štech. Za náhradníky K. Babánek, M. Fučík, Dr. D. Panýrek a L. Suchý. Za revisory účtů zvoleni Dr. J. Guth a J. Borotínský.

— **Karel Leger: »Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici a jiné rozmarné básně«.** — S úrodného štěpu tvoření básníkova spadlo čtenářům do klína knihou touto opětně vonné a zralé jablko, jehožto vzácnost oceňujeme tím více, čím řidší jest u nás řada pěstovatelů pravého, českého humoru a satiry — satiry to ne osobní a jizlivé, nýbrž objektivní a poetickým pelem posvěcené. Autor sám v básni »Český humor« stýská, jak málo je u nás veselí a jak naše radost trpkne, ale v náhradu hned zase sám touto knihou daroval nám kytici květů tak usmívavých, že slunce, pod kterým vzešly, hřeje i nás a že jásavé zvonky jich veršů upřímně a blaživě rozehrají duši i sebe většího mrzouta čtenáře. Tímto bezprostředním dojmem překvapí nás zejména ballada: »Nevinný«, napsaná docela v národním tonu, dále mistrovsky podaný: »Měsíc«, jehož noční dobrodružství ukončil autor sdělením:

A nešel ani domů,
za černé lesy šel,
v mateřídoušce kdes tam
den celý proležel.

Poesií domácího štěstí dýchá báseň: »Myslivna v zimě«, rozmarným humorem srší: »Rozpustilý«, říznou satirou dojímá: »Mudrcova smrt«, kdežto bolestně a pravdivě dotkne se každého srdce českého ballada: »Vař, hrnéčku, vař!«, vystihující veškeru naši národní zbědovanost a dle které docela spokojeně živoříme dále v té kaši, do nížto vlastní vinou sami jsme zabředli. Roztomile čte se »Luční víla«, kvítek to z čertovy zahrádky, a mohutným dojmem působí báseň, kterou autor v čelo knihy umístil: »Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici«, kdež podivuhodně splývá kouzlo romantiky s líčením skutečnosti, tak že čtenáři vskutku až je líto onoho starého panice, jemužto lehkomyslná tanečnice cestou k muzice urvala s hrobu kvítek pro svou vlastní ozdobu a který, vytržen z věčného sna, trpce vyčítá jí tento hřích a strašlivě za něj se mstí.

Ale nejvýše ze všech prací, v Legerově knize obsažených, klademe rozkošnou: »Cestou z kostela« a vysoce umělecké, typické líčení života Kolínského v delší práci »Před sto lety«. Tyto dvě básně jsou tak krásné a poetický jejich děj vyprávěn jest tak mistrovsky, že v celé naší české epice naleznou jen málo sobě rovných. Čtěte — a jistě nám přisvědčíte! — Drobnější ukázky své Musy shrnul autor v této sbírce do zvláštního oddílu: »Motýli a vosy«. I tento oddíl nevykazuje vůbec prací slabých, za to však vryje se do paměti čtenářovy i z něho několik čísel vynikajících, zejména »Rozumy kmotra Dospivy« črta č.: 1, 5, 7, 8, 10, 11, 12 a 13, které vtipem a břitem nezadají ani nejlepším epigramům Havlíčkovým, Quisovým a Nevšímalovým. Trefny jsou básně: »Satira«, »Hledá se národ«, výtečnou je »Pravda« a »Kritické vydry«, roztomilou formou povídají nám peprnou pravdu verše: »Třešně«, »Děvčátku, které vystoupilo ze školy«, a oba lístky »Do Alba«. — Leger přináší touto knihou vskutku vzácný dar i literatuře i čtenářům.

Učinil dobře, že nedal zapadnouti těmto ukázkám pravé satiry a pravého humoru porůznu v časopisech, které je pod různými pseudonymy (»Verus« a pod.) uveřejňovaly, nýbrž, že scelil je knihou, která nad jiné nám osvětlila svéráz a samostatnost jeho literární postavy.

Jest svým životním povoláním rolník a žije od let gymnasijních v trvalém oddálení Praze, ve svém rodném Kolíně, srostl s půdou maloměsta i venkova hlouběji, než kdokoli jiný z jeho spisovatelských současníků, a kořeny jeho tvoření poetického zakotvily pevně v našem českém prostředí, nedotčeném značněji směry a vlivy, přenesenými k nám odjinud. Samostatnost v látce i formě, českost v rythmu i přízvuku, neobyčejná lahoda zpěvného verše, zvučícího lehce a přirozeně tónem až národním: toť jsou vynikající přednosti Musy Legerovy, která i v této jeho knize vysoko mává křídly umění! Ovšem, nebyl v něm autor nikdy »začátečníkem« . . .

Vystoupiv prvně v »Lumíru« již r. 1876, vydal až podnes na 15 knih veršem i prosou, nečítaje v to debuty dramatické, znamenitý »Český román«, uveřejněný předloni v »Osvětě« a různé práce v časopisech. Jest epikem, humoristou, satirikem — a již dosavadní literární jeho práce stála by sama za vděčnou studii.

Dnes, kdy »Máj«, uživ upřímného pozvání, chystá se korporativně navštíviti rodné básníkovo město, nemůžeme utajiti radostného vědomí, že ve zdech staroslavného Kolína delegáti naší výpravy budou moci stisknouti ruku i dávnému a vynikajícímu členu našeho uměleckého sdružení — Karlu Legerovi! *Makš.*

— **Molièrův »Tartuffe«** po dlouhé době v repertoir zase uvedený pěkně pobavil. Rozumí se samo sebou, že největší zájem večera připoután byl k představiteli role titulní p. Šmahovi, jenž tu s p. Mošnou a p. Seifertem stojí dnes jako hlavní sloupoví bývalé slavné naší činoherní gardy. Herec těžkou a k nadsázkám zrovna svádějící roli provedl s uměleckou umírněností, která působila dojmem velice sympatickým. Aurélien Scholl ve své kousavé satiře, ve které ředitel pařížského divadla Molièrovi kus vrací (předpokládá se ovšem, že se Molière narodil místo roku 1622. za dob vlády některého moderního ministerstva), praví: Hlavní osoba je figurou odpornou, což jest vážnou chybou. Z celé satiry je jistě polovička této věty správná. Scholl ovšem praví to jak z druhé polovice věty již znatelno, v docela jiné souvislosti a za jiným účelem . . . ale nesporno je, že Tartuffe je figura svrchovaně protivná a tím ovšem pro herce obtížnější. Pan Šmaha již maskou pofouchlého svatouška výborně charakterisoval, poněvadž zejména v těch scénách, kdy Tartuffe svoje pokrytectví poněkud uvolňuje, nedal se strhnouti k pohodlnější interpretaci, ve které by pustil plnou uzdu svému hereckému tem-

peramentu, proto vyzněl jeho výkon v studii, v níž není ani jediné poruchy. Vedle pana Šmahy byla to zejména pí. Hübnerová a p. Kada, kteří svými výkony vyvolali značnou gradaci v projevech uznání na konci závěrů jednotlivých aktů.

—r.

— **Arnošt Denis: Čechy po Bílé Hoře.** Slýchávali jsme: »Šťastná Germanie, že všiml si jí tak záhy znamenitý Tacitus!« Nyní i nám je osud příznivý. A snad nikoliv měrou menší. Srovnání s Tacitem nehodí se snad na nikoho lépe, než na Denise. Nejen že buduje šťastně na předchůdcích, ale že i po stránce stylové kreslí způsobem velice zajímavým.

Jos. Mánes: Karikatura.

Právě počalo vycházeti v českém překladě dra Jindřichs Vančury nejnovější dílo Denisovo: Čechy po Bílé Hoře. Dílo rozsáhlé, obsahující události více než tří století, dílo líčící smutnou část našich dějin, počínající katastrofou běloborskou, vlastně jejími následky, kdy, jak praví Denis, »Čechy dřeny bez nože, kdy na dvě století vydány nejnesmiřitelnějšímu despotismu náboženskému a politickému, kdy přestaly hrát úlohu mezi národy samostatnými, tak že se zdálo, že zapomínají již na svou minulost a na svůj jazyk.« Jsou to dějiny počínající vložením do hrobu našeho národa a končící jeho z mrtvých vstáním a obrozením. A s jakou láskou líčí Denis. Nikdy byste toho nečekali od cizince. Ba zdá se vám chvílemi při čtení jeho prací, že jsou snad spíše psány pro nás, než pro Francouze. Leč pravda jest asi uprostřed: Denis píše pro celý svět.

Denis není prvním ve Francii, jenž upřel zrak k pramenům Vltavy a Labe. Kromě jiných předchází ho známý nám slavista Leger. Dnes však bez odporu Denisovi patří místo přední.

Arnošt Denis pochází z jižní Francie. Vzdělav se nejdříve co nejdůkladněji, věnoval se historii. Ovšem i s ním různě si osud zahrál. R. 1872 přišel do Prahy. Znal tenkrát několik vět německých, česky ani slova. Co vedlo Denise do Čech? »Bylo to po oné nešťastné válce, která Francii v mnohém prospěla. Francouzové poznali, že byli až příliš Francouzi, že se o ostatní svět dostatečně nestarali — zvláště o ten, který leží od nich na východ.« (Goll.) Vláda podporovala tyto snahy jmenovitě stipendiemi. Tím možno bylo Denisovi odebrati se do Čech. Leč příčin, proč právě Čechy ho lákaly, bylo asi více. Jedna neméně důležitá tkví v rodinných tradicích. Denis pochází ze staré hugenottské rodiny. Nebudeme se diviti, že na základě těchto tradic měl tolik porozumění pro Jednotu Bratrskou, již bylo snášeti ne menší protivenství, než Hugenottům ve Francii. A od Jednoty je k Husitům jenom krok. Denis touží poznati dějiny onoho národa, kterému bylo již jasno, když ostatní svět spal, národa, jenž byl apoštolem reformace. To vede jej do Prahy.

V Praze setkal se Denis s Palackým, a tak mu bylo možno ukojiti žízeň přímo u pramene. Studuje dobu husitskou. Seznamuje se s češtinou, seznamuje se se všemi domácími prameny. (Tomek!) Vedením Jirečka a Vrchlického vniká do slavistických dějin a literatury. Tak staly se Čechy, kde pobyl tři léta, východiskem slovanských jeho studií. Denis na svůj pobyt v Praze vzpomíná jako na nejkrásnější dny svého života. — Nyní je professorem rakouských dějin na universitě v Paříži. Material nashromážděný počal Denis záhy zpracovávati. Pro Francouze jeho poznatky jsou hotovým překvapením; neboť dříve čerpáno o české historii nejvíce z pramenů německých. Denis veškeru svou práci posvětil dějinám českým. První jeho dílo vyšlo r. 1878. Je to »Huss et la guerre des Hussites«. R. 1888 vyšlo dílo jiné, značného rozsahu. Titul jeho je »Fin de l'independance bohême« (Konec samostatnosti české, přeloženo od dra J. Vančury). Nedávno pak vyšlo »La Bohême depuis la Montagne-Blanche« (Čechy po Bílé Hoře). Kromě toho řada studií v různých časopisech francouzských. (V úplném výčtu literární činnosti nesmí býti zapomenut překlad Jirečkových Bulharských dějin.) Jak patrno, tvoří dílo Denisovo celek od 15. stol. až po naše dny. Je to nejznamenitější dílo historické o těchto dobách.

Denis je znamenitým historikem, historikem-umělcem. Je básníkem i vědcem. Nespokojuje se tím, že vypráví, ale klade důraz na to, jak vypráví. Má svůj styl, své umění. Má v plné míře základní rys svého národa: duchaplnost a eleganci. Zvláštní předností Denisovou jsou charakteristiky osob. Denis je výborným portretistou. Kreslí ostře a jasně, jako oni slavní mistři rytin. Jaký význam takový muž pro nás má, bylo již řečeno — otázka jen, zda dosti hlasitě řečeno.

V. —*ý.*

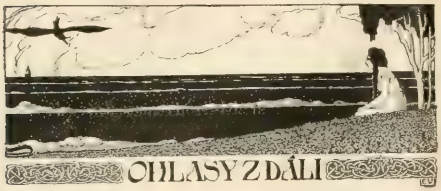

— **Z literárního světa v Rusku.** Potřebu sdružiti literáty ve vlastních spolcích, zřízených ku hájení zájmů hmotných a morálních, uznali v Rusku mnohem dříve než u nás.

Již ku konci 18. a na počátku 19. století bylo spisovatelství považováno v Rusku za skutečné, vážné povolání — nikoliv jen za vedlejší činnost, podružnou »hlavnímu úřadu«, skytajícímu chleba. Dějepisec Karamzin a básník Žukovskij počítali spisovatelství za »úřad otčiny« a vážně se k němu připravovali. Ku pozdvižení významu spisovatelů nemálo přispěli sami panovníci ruští. Stýkali se s nimi a s živým zájmem sledovali jejich činnost. Tak car Alexandr I. často besedoval s Karamzinem, dopisoval si s ním, ba sám obstarával censuru jeho spisů. Nejednou vyznamenal ho čestnými úřady, i pensi mu udělil. Na vydání jeho dějin dal 60.000 rublů. — Žukovskij zvolen byl předčitatelem Marie Fjodorovny a vychovatelem jejího syna, pozdějšího cara Alexandra II. — Jakou přízeň prokazoval car Mikuláš I. Puškinu, známo je s dostatek. Není tedy divno, že v příznivějším ovzduší mohli Rusové mnohem více vykonati jak v literatuře, tak i pro literáty. Již v roce 1860. založen byl v Rusku fond ku podpoře spisovatelů nemajetných nebo jejich rodin — myšlénka i provedení vyšlo z řad spisovatelských.

Dnes je literárních sdružení po Rusku několik. Každé má svůj vlastní program, každé je založeno pro svůj účel, odlišný od ostatních; ale v jednom stýkají se všecka: prospět národu vnesením světla do všech temných koutů a zachovat všecko svérázné, čistě ruské, neporušené cizáctvím.

Jedno z těchto literárních sdružení podobá se celým svým vnitřním zřízením silně našemu »Máji«. Je to moskevský »Kroužek spisovatelů«. Vydává vlastní časopis. Tiskne vlastním nákladem knihy. Poskytuje dle potřeby pomoci svým členům. Koná pravidelně každého téhodne přátelské besedy členstva. Na těchto jsou předčítány nové práce jednotlivců a debatováno o důležitých událostech literárních.

A věru, že jdou ruské literatuře k duhu tato střediska spisovatelská, kde se vyměňují názory, brousí kritika, kde se i nějaký ten souboj na slova odbude a zase balsám porozumění posilní k další práci.

Zelená se ta niva ruské literatury vesele a bujně a zvláště přitomná doba dala vyrůst na ní květům nádherných barev a osvěžující, zdravé, hlavně zdravé — vůně. *Akim Set.*

Josef Mánes: Náčrt.

V tomto a v příštím čísle Máje uveřejňujeme neznámé dosud kresby Josefa Mánesa. Články o Mánesovi budou v příštím čísle ukončeny.

Toto číslo vydáno dne 11. března. OBSAH: DR. R. J. KRONBAUER: Nové zprávy o Josefu Mánesovi. — DR. FR. X. HARLAS: Josef Mánes. — JINDŘICH Š. BAAR: Staré stromy. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: JUDr. O. HEROLD: Mánesova Švadlena. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Josef Mánes. Kreslil F. ŠNAJBERK. — JOS. MÁNES: Náčrty. — Náčrt. — Náčrt tympanonu. — Kresba. — Náčrt. — Náčrt. — Autograf Josefa Mánesa. — Švadlena. — Karikatura. — Náčrt.

MÁJ vydává se každého patku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

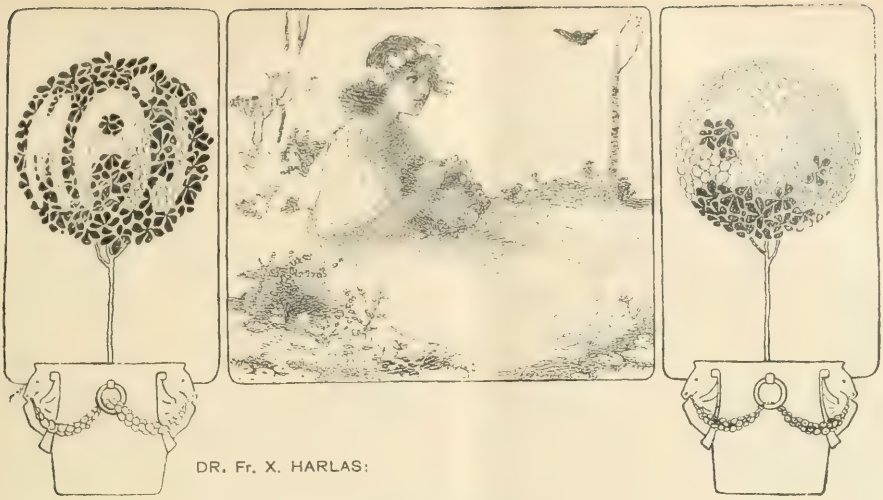

DR. Fr. X. HARLAS:

Josef Mánes.

(Dokončení.)

Zájem o jeho život, o příběhy a udalosti z jeho žití, o jeho osobnost — takový zájem nahražoval a nahražuje po dnes velikému zástupu »přívrženců« neb »obdivovatelů« Mánesových známost s jeho uměním Mánes pocházel ze staré Pražské rodiny, byl tedy starousedlík«, Pražan od kosti, a v Pražském patriciátu dobře známý. Kde kdo se k němu znal, stýkali se s ním mnozí v kavárně v hostinci, v salonech — ano v salonech, neboť takových tehda bylo v Praze dost, nejen v domech šlechtických, ale též i měšťanských. Neoslňovaly ty salony svou úpravou a přepychem, ani indickými koberci a vykládaným nábytkem, ale vábily uhlazenou, veselou společností, která milovala zpěv, hru na klavír, kytáru, ba ještě na harfu. Mánes elegantní štíhlé postavy, vždy a quatre epingles neboli po česku »jako ze škatulky«, vždy mírný, tichý, plný ohledu a stále dbalý »forem«, Manes se svou duchaplnou hlavou, se svým v pravdě kavalírským zjevem — to byl »malíř« zcela jiného rázu, než ti špatně oblečení umělci se širáky a vlajícími šátky pod límcem neškrobených košil protaženými, kteří zastupovali v Praze »akademickou obec uměleckou«. Vždyť ještě rektor prof. Bergler na každého hleděl s patra, kdo přišel v modním a novém kabátě, takovým říkal» fintilů« (Stutzer). Hrabě František Thun tehdá se snažil velmi usilovně, aby Pražské umělce uvedl do »společnosti«, totiž do té známé »dobré« společnosti, sám je zval k sobě, aby uvykli hladkým parkettám a styku se šlechtou, se zástupci intelligence a kapitálu. Věru s Jos. Mánesem asi neměl mnoho starosti, neboť ten byl zcela salonním mužem — již z domova. Povaha nadmíru citlivá, řekl bych něžná, kdyby se toho slova nezneužívalo o všem, co je nasládlé, mdlé a nudné, povaha plna noblessy a zvláště vyvinutý smysl pro to, co se sluší — to jakoby se ani nehodilo k postavě umělce tak velikého, tak bohatě nadaného. Josef Mánes byl takové povahy. Urazil se,

Jos. Mánes: Náčrt krajiny.

viděl-li souseda bez kabátu z okna vyloženého, horšil se, užil-li někdo v jeho společnosti obhroublého výrazu. Ano, takový byl »malíř« Josef Mánes. Choval se, jak i nám se zdá, zcela »neumělecky«, nejevil demokratické allury, nemluvil nikdy hlasitě, a jen jeho nejlepší přátelé věděli, že dovede být žertovným, že miluje lidi, jak toho jen pravý umělec dovede, že v něm není stopy pýchy nebo samolibosti, že je skromný, ústupný, milý, úslužný i k cizím, neřkuli ku svým známým a spřízněným. Dětsky prostá mysl v něm žila a s lahodnou elegancí vystupoval.

Žije dosti pamětníků, kteří potvrdí, co jsem tuto uvedl, jsa sám příslušníkem pokolení, které přišlo po Mánesovi. Ale ti pamětníci by mně právem vytýkali, že jsem zapomněl říci, jaké to bylo vychování, jaká to byla společnost a jaké prostředí, to »milieu«, v němž Josef Mánes žil. To vše bylo německé. Když se náš mistr dne 12. května 1820 v Praze na Starém Městě v čís. pop. 799-I. (v Kozí ulici) narodil, nebylo v Praze o české společnosti v našem smyslu ani řeči. Národní vědomí zapouštělo teprve své kořeny, a to útlé, slabé kořínky. Mnohý Pražský občan i měšťan, ba i mnohý c. k. úředník si v duchu připouštěl, že je Čech, ba i vlastenec. »Die Wlastenzen« dokonce byli rádi přijímáni i v takových společnostech, kde se věřilo, že to vlastenčení je vlastně jenom nevinnou zábavou jinak moudrých a vzdělaných lidí, kteří si libují v koketování s davem, s tím lidem nevzdělaným a hloupým, špinavým a nehezkým, který slouží, plaví dříví po Vltavě, ore a seje po venkově a vojákuje v bílém kabátě jako »sprostý«, neboť bez němčiny nestal se ten muž z lidu ani kaprálem. Rozumělo se samo sebou, že kdo chtěl platit za vzdělance, za intelligenta, za příslušníka lepší společnosti, byl vlastně a podstatně Němec, třebas uměl dobře po česku. Zbytečně bych líčil tu Starou Prahu na počátku XIX. století, a darmo bych se vydával v šanc, že si čtenář vzpomene na nevyrovnatelné vylíčení té probouzející se Prahy v knize, kterou snad již kolikrát četl, a kterou by měl každý a kolikráte čísti, a tu knihu napsal mistr Jirásek a dal jí jméno F. L. Věk. Tam najde čtenář obraz Prahy krásně a do podrobností provedený a veskrze věrný, neboť historik díval se básníku do díla, a snášel stavivo, z něhož vybudována scenerie těch jímavých dějů. Tenkrát nerodili se Češi v rodinách Pražské intelligence, ale Pražané stávali se Čechy, když přicházeli k poznání svého původu, svého národního příslušenství a hlavně, když počali milovat ten lid, který zachoval jim jazyk jejich.

Mylně bychom sobě tedy představovali Josefa Mánesa jak národovce a uvědomělého Čecha, když v patnáctém roce svém byl dán na Pražskou akademii malířskou. Vychodil školu u Piaristů, ta byla německá. Doma zajisté se mluvilo česky, snad s dětmi vůbec jinak nehovořili, již k vůli služebnictvu, neboť tehda chůvy z českého kraje sotva se vyznaly v »obcovacím« jazyku Pražské intelligence. Na malířské škole pak sotva se utvrdil v češtině. Avšak z prvních námětů, jež byly dány za základ školních úkolů komposičních, je vidno, že na akademii se hledělo k domácím dějinám, že tu vládl jakýsi vlastenecký duch. R. 1836. nakreslil J. Mánes sv. Václava. Pak obdržel roku 1837. I. cenu školní za akt (t. j. za kresbu nahé mužské postavy dle skutečnosti), r. 1839. opět debutuje s »Libušiným soudem«, a roku 1840. s »Oldřichem a Boženou«. Mezi tím vystavil r. 1839 poprvé veřejně obraz »Bohoslužba Davida krále«. Toto thema již přechází k oblíbeným tehdá podnětům německé školy malířské, to jest ku směru náboženssko-historickému, jakým se bralo německé malířství v Mnichově a j. »Malba historická« (Historienmalerei) byla vrcholem tohoto umění, a malování biblických výjevů, nebo svatých a světic platilo zase za vrchol »historického« malířství. Genristé stáli již o stupeň níže, krajináři podle nich, a ostatní »druhy« malířství, jako na př. malba zátiší (květin, ovoce), malba zvířat, architektur atd. nesměly se rovnat ani těmto. Malířské umění rozděleno na kasty, a bramíny tu byli »historičtí malíři«. A tak se pustil J. Mánes roku 1843. do obrazu »Posledních okamžiků Lukáše z Leydenů«, látky nad míru vhodné, neboť byla historická i pathetická, dramatická i »malebná.« A jen tak mimochodem vyvolávám na scénu moderního malíře, mistra naší doby, který maloval »Dies aequitatis ac fraternitatis Monasterii«, také konec bláznivého proroka, také jeho poslední okamžiky, ale co z toho udělal Schwaiger ve svém obrovském akvarelu! Kdybychom tak mohli postaviti obě díla vedle sebe, komposici Mánesovu a ten »hrnek ztřeštěných moučných červů« (verrückt gewordener Mehlwurmhäfen, pravil Lenbach), to by byla illustrace k dějinám výtvarnictví českého!

Josef Mánes tedy tvořil dle řádu školy a v duchu doby, a namaloval ještě téhož roku 1843 Hrobníka, zase dle vkusu doby romanticko-historicky pointovaného. A pak se r. 1844 nepohodl s novým ředitelem akademie Rubenem a odešel do Mnichova.

Tam ocitnul se u pramene německého malířství, které již neumělo malovat. Cornelius a Genelli naň působili, oba umělci na svou dobu znamenití, ale bezmála jen v knihách dějepisců umění žijící. Cornelius považoval

»štětec« za neštěstí malířského umění, Genelli vůbec nemaloval, oba jen kreslili, Cornelius veliké kartony, komposice hluboce promyšlené a allegoriemi napěchované, Genelli také kartony, ale menší. Tvarosloví těchto suchých kreslířů tehdá vzbuzovalo úctu pražského žáčka, to lze pochopiti, ale pak zasluhuje zvláštního obdivu, že v tom čase vznikla malba »První setkání Petrarky s Laurou v Avignoně«, komposice zcelená, malebně pojatá i viděná, zkrátka přece jen obraz, jejž nutno malovati, a ne pouhý lineární nákres, rýsování ve velkém, kde »myšlenka« měla nahraditi, co oko postrádalo. A tu přece jen slovanská krev Jos. Mánesa se hlásila k životu, neboť byla-li jediná krůpěj české krve v jeho těle, pak se projevila vrozeným smyslem pro barvu, v tom zdravém, prostém, tak samozřejmém kolorismu, v jeho pracích až do konce patrném.

Tím jsem se dostal na cestu, která vede od obecně míněného nacionalismu Mánesova k jeho skutečné národní povaze, která nás přibližuje k českému, národnímu malíři Josefu Mánesovi, jenž sám snad nikdy netušil, že bude vzorem a prototypem českého umění. Vrátiv se r. 1847 z Mnichova, kde mnoho vytrpěl, a to nedostatkem prostředků, díval se na své umění stále týmže zrakem, jako před tím, ale za to měl vůli státi se českým umělcem, to jest, prospěti národní myšlence také na poli uměleckém. Roku 1849 založena byla Jednota výtvarných umělců a Mánes k ní přistoupil; téhož roku odebral se jako vyslanec této Jednoty do Kroměříže na sněm, aby portretoval vynikající české politiky, a téhož roku vznikl jeho obrázek »Hanácké líbánky«. Od této chvíle náleží pak Josef Mánes zcela nám, zcela českému umění, a jestliže do nedávna v českých kruzích byl jen hostem, jestliže i na dále pěstoval styky s pražskou společností německou, přece se nemění tím ani v nejmenším skutečnost nás tak blažící, že vyrůstal v něm český umělec, nikoli český co do zevnějších projevů života, ani co do vlasteneckého zápalu ve svém umění, ale český celým svým nazíráním na svět, český láskou svojí ke všemu českému a český samým svým malířským nadáním.

Je třeba odlišovati Čecha umělce od Čecha člověka. Slýchával jsem o Josefu Mánesovi a jeho rodině již od svého dětství u nás doma různé zprávy; sám Pragensis, viděl jsem v jeho postavě soustředěno vše, co lze nazývati českým, čili dle mého názoru pražským uměním, a tu se mně zdálo od počátku, že malíř tak rázovitě český měl také ve svém životě býti méně »německým«. Avšak když přicházeli František Ženíšek, Mikuláš Aleš a Josef Myslbek se svými pracemi a když jsem slyšel, později pak sám viděl, jak za vzorem Josefa Mánesa kráčejíce, vytvořují české typy a snaží se zachovati národní ráz, když jsem ještě později seznal jeho illustrace k Rukopisu, jeho illustrace k národním písním českým, když jsem ve starých, ohmataných svazcích časopisu illustrovaného, nad nějž jsem si sotva dovedl představiti krásnějšího, v »Erinnerungen« Bellmannových, spatřil vyobrazení krojů českých a moravských a různé obrázky jeho i bratra Quidona — tu uvykl jsem považovati Josefa Mánesa za prvního a největšího českého malíře nové doby a do dneška chci, jak se říká, na to umříti, že není druhého umělce, který by tak ve všem všudy jevil svou českou fysiognomii. Josef Mánes se nezapře, ať si maluje nebo kreslí co chce, tak se vám zdá v přítomnosti vše rázovité, v pravdě osobité a naše zároveň, co nám zanechal.

Je tomu právě 50 roků, když Mánes přinesl z Moravy cennou pro nás sbírku studií lidových krojů do Čech, a veliká škoda, že jeho kresby z ruské cesty byly za návratu ve Varšavě ztraceny. Jak v těch náčrtech zběžně a jistě tužkou napsaných a vodovými barvami z lehka kolorovaných pravý »ohlas písní českých« se zdá uložen, tak bychom byli měli »ohlas písní ruských« v té kořisti z výletu na Rus. Mnoho mne upomíná Josef Mánes na Fr. Ladislava Čelakovského. Je lyrik, veskrze lyrik. Ale nejen námětem, nejen komposicí a svým tvaroslovím, ale též barvou. Epické látky zpracuje vždy tak, aby mu zbyla píseň, buď lkavý truchlozpěv, buď milostná, buď vítězná. Nevyjímám ani jeho kresby k Rukopisu, je to řada »lyrických intermezzí«. A Jos. Mánes, německy vychovaný, první pochopil, jaký poklad poesie uložen v neúhledných a »sprostných« písních lidu českého a jako malíř v německém duchu vyškolený první postřehl, jaký poklad malebné krásy obsažen v kroji lidovém. Pravda, současně, ba dříve již maloval Antonín Dvořák, malíř a rodák litomyšlský, sedláky svého domova, maloval je asi tak, jako düsseldorfští malíři zobrazovali »švarcvaldské« selky atd., ale Jos. Mánes postavil se na jiné stanovisko, když vyhledával slovanské kroje, když se zajímal o lidový ornament, o harmonii barev, o zvláštní vedení čar, o poměr šatu k tělu. Jos. Mánesa nevedl toliko folkloristní moment, neměl při tom úmysl pouze popisovatelský, nechtěl být »ethnografickým« malířem. Nový svět, před ním na Moravě rozprostřený, lákal a sváděl jeho umění nejen pro svou novost — ale proto, že vycítil, jak to vše je v pravdě české, jak se to kryje s národní poesií, kterou znal a kterou zde viděl ztělesněnou nebo aspoň věrohodně illustrovanou. Mánes stal se v nitru svém Čechem.

Teď zněly jemu ty staré písničky, které slýchával doma v Praze od služek a chův, zcela jiným tonem, teď vkrádala se melodie

písně »Kde domov můj« do jeho mysli, i když načrtával své dobromyslné karikatury o výletu svého bratra Quidona (viz Dílo 1903 seš. II.) Roku 1863. založena Umělecká Beseda, Mánes je členem a hlavním činitelem výtvarného odboru, jako byl r. 1849. v Jednotě, záhy zaniklé. J. Mánes studuje teď staré drobnomalby české, illustruje tehdy veškeru českou veřejnost mocně vzrušující Rukopis Královédvorský, kreslí obrázky k národním písním. A je stále zaměstnán, tu malbou praporu, tu provedením čestného diplomu, tu komposicí slavnostní dekorace. J. Mánes dekoruje vůbec na ty časy velmi mnoho a s jakým uměleckým vkusem! Mezi tím portretuje, a tak by se zdálo, že je váženým umělcem, dobře placeným, objednávkami zasypávaným. Však byla by to mýlka.

J. Mánes až do r. 1868 nebyl tím nešťastným člověkem, jakým se nám zdá. Hnětlo a tížilo jej ledacos, a hlavně neúspěch. Neboť při své oblíbenosti v Pražské společnosti, při svých stycích se šlechtou, s občanstvem, se všemi vlivnými lidmi v Praze, strádal, neměl »práce«, byl špatně placen, a při tom nikomu ani nenapadlo viděti v Manesově umění zvláštní rys, a nikdo nechápal velikost tohoto umění. Přece však by byl J. Manes netrpěl zneuznáním, kdyby jeho majetkové poměry se nebyly horšily.

J. Mánes byl skromný, při tom velmi nepraktický člověk, a nejspíše zmocňovala se ho lítost nad tím živořením, nikoli však tragický smutek. Ten se dostavil až na konec, když promluvilo Mánesovo srdce. Nešťastná láska — stará historie. Dokončil ještě svůj orloj, a vzal si malé kalendarium z rukopisu breviáře u Křižovníků chovaného, za vzor, aspoň co se jednotlivých nápadů dotýká, na př. muže své nohy u krbu ohřívajícího, zabitého vepře atd. V půlnoci, ze dne sv. Sylvestra r. 1865. na 1. leden 1866 spuštěn opravený a Manesovým terčem opatřený orloj. Poslední jeho dílo bylo odevzdáno veřejnosti. Od této chvíle neprovedl J. Mánes větší malby.

Jakkoliv tedy o J. Mánesově životě jsme ve všeobecných rysech zpraveni, přece se ukázalo již při jeho smrti, že nikomu nezáleželo na přesnosti údajů jeho životopisu se týkajících. Ve zmíněném ročníku Květů (z r. 1871) uvádí se v biografické stati (hned v prvním čísle), že se narodil roku 1821, a to je zřejmě jen a peu près odhadnuto. A také datum jeho úmrtí není správné, J. Mánes skonal již 9. prosince 1871, nikoliv 10. — malichernosti, řekne mnohý, ale zde jde o moderní dobu, a ta vyžaduje, aby učenci na minutu věděli, kdy se který slavný muž narodil, jsou-li vůbec prameny z jeho doby přístupny. A konečně, ještě žádný učenec (musil by to být historik umění) se o Josefa Mánesa nezajímal, a teprve nejnověji obral si spisovatel za úkol, vylíčiti nám život a dílo tohoto malíře. J. Mánes měl přítele, který později neustával poukazovati na význam jeho, a který jako odborný znalec a badatel i jako muž uměleckého vzdělání byl nadšeným obdivovatelem jeho umění — avšak M. Tyrš zemřel dříve, než došel k sepsání knihy o J. Mánesovi.

Paní Renata Tyršová pak napsala životopis Jos. Mánesa pro Ottův Slovník Naučný — a tu uložena jsou spolehlivá data, snad vše, co lze o J. Mánesovi věděti — a pověděti. — Mnoho anekdot, mnoho příběhů koluje dosud o tomto malíři, který byl již tehda zajímavým mužem, a právě takové historky a klipky jsou také nynějšímu pokolení zábavou. Na tom by konečně nesešlo, větší důležitost má každé datum na jeho kresbách i malbách — a každý črt jeho ruky nám zachovaný.

Tu opět ku svému překvapení poznáváme, že také takové památky, takový materiál se objevuje, o němž dosud nikdo nevěděl. A hle, tu před námi kniha náčrtů, o nichž nebylo potuchy.

Skicovní kniha, kniha poznámek velikého malíře, z jejichž listů čteme pravý rukopis jeho.

Zajímavý nález, a šťastný nálezce! Dr. Kronbauer získal si nemalou zásluhu objevením těchto kreseb a naše obecenstvo věru s povděkem uvítá vzácnou příležitost zde poskytnutou, aby totiž nahledlo do dílny umělcovy, do jeho duševního atelieru. Neboť takové primerní a primitivní náčrtky, což jsou jiného, než prvními záblesky tvůrčí síly, trefnými poznámkami o viděném a postřehnutém, drobnými studiemi, pokusy, nápady a mnohdy přípravami k dílům větším, později provedeným, známým i slavným. Drobné kresbičky, pravé croquis, ukazují nám »jeho ruku«, jak jsem již naznačil, jeho »malířské písmo«. A jak poučné takové nahlédnutí do »skicáku« malíře, který nás okouzloval svými malbami, jehož technickou dovednost z tolika ukázek jsme se naučili znáti. Nerad bych na tomto místě nudil čtenáře opakováním všech předností Mánesova umění, odjinud hlásaných, toho však nesmlčím, že není hned tak svědomitého a při tom znamenitého kreslíře, jakým on býval. Pohleďme jen na větévky, jednoduchými čarami na papír vržené, na to bystré zachycení všech těch nahodilých poloh jednotlivých lístků, na karakteristiku těch snítek. Obdivujeme se prostotě a lehkosti, s jakou vystihnuty různě položené plochy lístků, a neméně obdivu vzbuzuje, s jakou svědomitostí tyto maličké podrobnosti zde zrovna dle přírody odpozorovány. Proč zajímaly tyto ko-

nečky větviček Josefa Mánesa! Odpověď je na snadě, lze ji vyčísti s ostatních náčrtů. Vše zajímalo citlivou a vnímavou duši jeho, nic nebylo jeho zrakům nepatrno. Tu poznamenal si rozlohu terrainu, hlavní linie půdy při pohledu do širého kraje, z něhož vyčnívá vysoká budova panského sídla, kde snad byl hostem.

Onde seznamuje nás s dvojicí svých známých. Nesmírně jemně, a při tom ostře narýsoval si ty dvě podobizny svým nenápodobitelným způsobem, konturou lehýnce vystínovanou, dvě podobizny tužkou kreslené a jak podobné. Kdo znal staříčkého řezbáře a mistra svého umění Vorlíčka, pozná jeho tvář i na kresbě, ač je tu v plné síle mužného věku předveden.

A hle, zde upomínky na Moravské cestování: Nějaká střední dekorativní výplň, snad z domu, snad ze džbánu a naivní postava Panny Marie s děťátkem z tohoto medaillonu je ve větším měřítku vedle opakována.

A tu dále nástěnná malba nad oknem, — naši folkloristé snad již určili z kterého kraje, neboť je to hbitě, ale přece velmi přesně zaznamenáno, každý detailek jasný. Co to za čtu v kruhu, zcela slabounce, jen tak letmo navrženou? Dvě postavy, nesoucí na tyči zavěšeného zabitého vepře — nepoukázal jsem v dřívějším odstavci na jeho studie k orloji? Nezachytil zde takový variant komposice k »prosinci«? Nevzpoměl na miniatury křížovnického breviáře?

Ale dívejme se dále, sledujme, jak se tu zajímá o staré románské tympanon Svatojirské, tam o klečící a nábožně se modlící ženy. Stál v kostele stranou a skicoval prosté dívky na podlaze klečící, ženu z lidu vedle lavice, za klekátkem nachýlenou hlavu jiné ženy, a na jiném listě měšťanku způsobně nad modlitbami skloněnou. A zde, pěkný kontrast, malá humoreska, perem jakoby napsaná. Jsou to Mánesovi, uklánějí se všichni, co jich doma, napřed sestra Amalie, za ní Quido, za tím Josef, oba s dlouhými dýmkami, za nimi pak dvě kočky, a na stole čtyři láhve.

Dr. Kronbauer v minulém čísle prozradil, že se tak originelním způsobem poděkoval Mánes za dárek z Krče.

Pozoruji, že upadám právě jako ostatní v melancholickou náladu, a to právě nad nejveselejším náčrtkem Mánesovým. Ba, zdědil jsem tu melodramatickou notu a věru, že je těžko se jí ubrániti.

Jos. Mánes: Náčrt villy.

Myslím, že každý příští spisovatel jednající o Josefu Mánesovi, po dlouhou dobu ještě zanotuje žalostnou tu melodii. Maně vzpomínáme všech dojemných detailů ze života Mánesů, vzpomínáme Jakuba Arbesa a jeho vypravování o nich, vzpomínáme smutného zakončení umělecké dráhy, tak slibně započaté — a tu nám přijde na mysl, že ten život Jos. Mánesa byl zcela českým od začátku do konce — vždyť je v něm tolik odříkání, strádání, nepochopení a tichého umírání.

Ale takto neskončím. Nechť byly zevnější osudy života Mánesova sebe truchlivější, v jeho umění to svítí, zpívá, jásá jedinou velikou symphonií krásna. Nedopouštěl, aby stíny z jeho cesty padaly do jeho říše, kde vládl jako král, mocný, svobodný panovník, sám sebou spokojený, klidný a laskavý. Objímal celý svět a celému světu otvíral brány své slavné říše. Svět nevešel, jen málokdy vklouznula dobrá a citlivá duše postranními dvířky do té čarovné zahrady.

Ale my ji známe, ač jsme jí ještě celou neprošli, my dobře víme o té krásе, která tam všude kvete. Jde o to, abychom na cestu do ní nezapomněli, aby nám v tom shonu a chvatu všedního života nezarostla. Vždyť tak rychle žijeme a stárneme. Na štěstí však pravé umění zůstává věčně mladé.

* * *

JINDŘICH Š. BAAR:

Staré stromy.

(Dokončení.)

»Může to jít,« vykřikl adjunkt, když znovu byl ohledal spojení řetězu a lana — a uskočil stranou.

Lokomotiva chtěla hvizdnout — ale hlas jí selhal. Jenom zachrčela, jak pára prodírala se kovovým jícnem mosazné píšťaly a teprve po chvíli nasadila čistý, jásavý, vysoký tón. Hvizdlo to tak pronikavě, až vzdálené lesy leknutím opakovaly hvizd dvakráte ozvěnou. Parní stroj pak — jako bestie když ke skoku se chystá — na okamžik stichl. Strojník uzavřel ventil, kterým až dosud unikala syčící pára a sotva znatelně hnul velikou pákou. Jako pes, když štěkne, zlostně ozvala se lokomotiva a místo ventilem vyrazila tentokráte komínem bílá s černým smrdutým dýmem pomísená pára. Stroj vzdychnul jednou a lano se natáhlo, vzdychl podruhé a smyčka na krku jabloně těsně se zadrhla.

»Táhne ji k sobě mocí, násilím,« hučelo to alejí.

»Chce mě vyrvat, vytrhnout z mateřského klínu roditelky země,« myslila si jabloň a vší silou držela se půdy. Řetěz každým stenem netvora zatahoval se víc a více, smekal se po mohutné šiji, zařezával se do kornaté kůže, dřel ji, až živé tělo — nažloutlá dřeň — se ukázalo.

»Ne, nevzdám se mu, nepoddám se« vzdorně a hrdě stála na svém panenská jabloň.

»Co pak tě nezmohu?« zaklel strojník a vší silou trhl pákou. Jako splašený rázem rozběhl se podrážděný stroj, jemně jako struna zazvonil napjatý provaz — ohromný peň stromu mírně se prohnul — škrcená jabloň sklonila trochu pyšnou, lysou svoji hlavu a slabě se zakolísala. Ve velkém kruhu pod ní zachvěla se země. Temně to zadunělo jednou, podruhé — do výše vyletěl kus černé, vlhké prsti, za ní vyšlehl se jeden přetržený kořen — a už jasný praskot, jako naříkavý, poplašný křik rozlehl se kolem. Stroj rozběhl se plnou rychlostí, kořeny trhaly se jakoby byly nitě, hrudy země lítaly do výše — temnou ranou svalila se přemožená jabloň na zem a znovu bolestně zapraskaly pádem polámané větve její. Pokořená, do prachu poražená prosila o slitování, ale stroj jako vášní opilý i teď bez milosti za krk vlekl ji k sobě — lano rychle navíjelo se na litinové kolo — a jabloň jako otrokyně po kolenách plazila se blíž a blíž k funícímu stroji. Ale i na té cestě potupné bránila se poslední špetkou sil. Jako zpřerážené ruce bořila svoje polámané pahýle větví do udupaného pole a jako pluh vyrývala jimi hluboké brázdy. Tak štítila se té bestie násilné — ale ta neustala, dokud nepřitáhla ji až k sobě, těsně ke svým zabláceným kolům . . .

»Dost — dost,« zoufale křičel — prosil i hrozil adjunkt. Zlost — lítost — i hrůza, všecko stlačeno bylo v tom hlase. Rozčilen zvedl svoji hůl a jakoby skrotiti chtěl rozvášněného dravce rozběhl se k lokomotivě. Ta jakoby se opravdu ulekla stanula a stišila se rázem.

Bledý, pohledem na spáchané násilí rozechvěný adjunkt chvěl se na celém těle. Smutně zadíval se na padlou jabloň — ležící tiše u kol parního stroje. Ležela tu vyvrácena, z půdy surově vytržena — hluboké, v poli vyryté rýhy, to byly stopy, kudy za své hrdlo kus cesty byla smýkána. Opodál černá jáma ukazovala lože, z něhož byla vyvlečena. Jako ohromní červové vylézaly z té jámy na povrch křivě rostlé, přervané kořeny, skroucené jakoby se teď ještě bolestí svíjely a na místech, kde se přetrhly, bělalo se jejich tělo . .

V přírodě rozpoutal se vichr a svištěl bezlistým stromořadím.

»Co se stalo?« hrůzou znovu jakoby se tázala alej. Chvěla se po těle a třásla korunami hledíc na padlou svoji sestru. Nestála už, ale ležela prostřena na holé zemi. Ta, která po léta hrdě a pyšně korunu svoji k nebi týčila a svoji kštici listnatou v čistém vzduchu koupala, ležela tu poražená, zneuctěná, a hanbou zarývala se do země.

»Smrt přišla, smrt!« hvízdalo to bezlistými větvemi.

Kolikráte smrt kráčela už těsně kolem a netkla se jich. Stromy vzpomněly si na děsné bouře, jež přeletěly v parném létě přes jejich hlavy. Leckterá sahala jim do korun jako do vlasů, lomcovala jimi nelítostně, až k zemi je ohýbala — ale nevyvrátila. Hrst větví, chomáč listů vyrvala jim — ale to byla celá její kořist. — I blesk sjížděl po jejich těle. Leckterá ze sester měla hlubokou jizvu na svém boku — ale svezl se po ní, do země se zaryl a jabloň se nepodala. — Povodeň hnala se kolem, podemýlala stromům kořeny, obnažila je skoro všecky, ale jeden — srdeční — tkvěl pevně, hluboko až v tuhém, nepodajném, nepropustném jílu a odolal. — Krupobití sráželo jim kolikráte listy, otloukl o květy, roztřískalo nedozrálé plody, ale stromy příštím jarem bujněji ještě se zelenaly. — Pamatují požár v nedaleké vsi. Panské stodoly opodál stojící, plné obilí a píce, vzplály tenkráte jako svíce. Listy

jabloní žárem se kroutily, ale ony to přečkaly. — Smrt až dosud chodila mezi nimi, obcházela kolem nich, ale před nimi pokaždé ustoupila, až dnes — hle — přišla hrozná a přísná . . .

S žebříčkem na rameni a s řetězem v ruce blížili se dělníci k dalšímu stromu. Stroj nehybně stál na svém místě, jenom lano z pod jeho břicha vysoukalo se po každé o kus delší . . .

Marně staré jabloně spínaly svoje kloubovité větve, jako ruce, k nebi o smilování. Nebylo smilování. Ani jedné z odsouzených na smrt nebyla udělena milost. Alej se krátila, zdálo se, že stromy víc a více bojácně se krčí a k sobě se tulí. Jako vlk bezbranné ovce dávila lokomotiva stromy. Jako ruka trhající na poli plevel, tak hravě rval parní stroj z pole strom po stromu a jako mrtvoly stahoval je na společnou kupu. Chtivě drnčela jeho kola, vítězně a vesele v přestávkách houkala a hvízdala si jeho píšťala a než minuly dvě hodiny, nestála už alej, ale jako po krvavém boji ležely vyvrácené stromy všecky do jednoho. Nezachránil se žádný. Jediný jeden až zoufale se bránil — nechtěl se dáti vyrvat — ale stroj ohromnou silou jako by to bylo stéblo přelomil ho v půli a teď jeho pařez roztřepeným koncem mdle bělal se v nastávajícím šeru.

Vítězná lokomotiva skončila svoji katanskou práci — otočila se — klidně, lhostejně opustila pole a vrátila se ke své sestře, jež na ní na jiném lánu už touženě čekala.

I adjunkt Veselý s tvrdým výrazem vítěze ve tváři odešel.

A nyní teprve osmělili se přistoupiti blíže diváci. Stáli až dosud v uctivé vzdálenosti a zvědavě hleděli na hnusné řádění. Děti jako hmyz bez bázně lezly teď korunami padlých stromů, jako ve vlasech prodíraly se ve větvích — doufajíce, že tam snad najdou ještě nějaký pozdní, zapomenutý plod. Paběrovali a nikdo teď na ně nekřičel, nikdo jim nehrozil a jich nehonil. Dospělí obdivovali sílu stromů, jejich zdravé pně a kořeny, vyprávěli si, s kterého kdo spadl, který míval nejsladší ovoce, a hádali se, zda ten, co se zlomil, je tím stromem, co se na něm oběsila dvorská děvečka . . .

Soumrak houstl — lidé se rozcházeli a odvolávali zlostnými hlasy svoje děti. Na samý už večer ujížděl po silnici kočár. U padlé aleje se zarazil a hubený, vyschlý ředitel vztýčil se v něm a zahleděl se na pokácené stromořadí. Vracel se z objížďky svých dvorů a neodolal, aby se nezastavil v Ohařově. Věděl, že ho čeká smutné divadlo. Jeho drahé stromy ležely tu mrtvé před ním a on viděl, jak na krku pod korunou prosvítá prodřenou korou bělavé, odhalené, živé jejich tělo. To byly rýhy, kde je škrtil řetěz, rvalo a k zemi kácelo lano . . .

Stařec při pohledu tom zachvěl se po celém těle. Ledový vítr i jeho ovanul a on těsněji se halil do teplého kožichu. Cítil, jakoby v té chvíli i po něm sáhla ledová, hrozná a silná ruka. »Smrt po mně sahá,« říkají takové náladě prostí lidé. »No, jen nebýt sentimentální,« peskoval se ředitel v duchu, když cítil, jak mu vlhnou oči a husí kůže tisícerými pupeny běží mu po těle. »Jeďte,« křikl na kočího a zabořil se do kouta svého žlutého kočárku. Doma na psacím stole čekal na něho telegram. Skřehlé ruce ředitelovy se chvěly, když trhal papírovou pečeť a rozbaloval hadrovitý blanket telegramu.

»Kníže pán dnes ve Vídni skonal,« stručně oznamovala centrála.

Téhož večera ještě na Jiřickém zámku zašelestil černý prapor. Ráno vylezli jeho bratři z věží patronatních chrámů a ze střech poplužních dvorů celého panství.

S ohromnou slávou pochovali starého knížete do krypty Jiřického kostela k vznešeným jeho předkům a po pohřbu šlo se úřednictvo poklonit novému majorátnímu pánu.

Přijal je chladně, skoro nemilostivě. Oznámil suše, že hodlá zavésti intensivnější způsob hospodaření a proto že budou asi na panství nutné některé změny. Unavené, kalné oči mladého knížete spočinuly při těch slovech na šedé, uctivě skloněné hlavě ředitelově . . .

Bylo to ohromné překvapení, když o novém roce sjeli se po starém zvyku vrchnostenští úřadníci do zámku gratulovat řediteli a tento s milým úsměvem na tváři — tonem zcela jiným, než jindy mluvíval — sdělil jim, že unaven stářím i chorobou odstupuje, a zároveň představil všem svého nástupce — adjunkta Veselého.

Pak předával ředitel úřad. S inventářem v ruce procházel dvory s adjunktem Veselým po boku. Ale nikdo už si ho nevšímal, jenom před Veselým chvěli se teď šafáři, v chlévech ohýbali se skotáci a ve stodolách hlavy obnažovali poklasní.

V Ohařovském dvoře přišli na hranici dříví. Nebyla ještě zanesena — nevědělo se o ní.

»Odkud je to dříví?« otázal se ředitel.

»To jsou rozřezané jabloně z aleje,« odpověděl adjunkt — »použijeme jich místo deputátního dříví.«

Starý ředitel sáhl si k srdci. Nahmátl tam v náprsní kapse dekret, kterým jmenován jest hospodářským radou knížecím a s titulem tím dáván do pense.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Z šera větví jak pod kynem
neznámého čaroděje
z houštiny se náhle noří
divé mužů obličeje.

Všichni s štíty v plné zbroji,
jakby zem se otevřela,
v jejich středu Grozvinovu
dlouhobradou hlavu zřela.

A než mohla přijít k slovu,
Hilboj vystoup z rámce snětí,
s šklebem v tváři, s bleskem v oku,
pěst na meče rukověti.

»Zvědavosť tvou, holubičko,
nejlíp ukrotiti mohu,
myslíš snad, že holoubek tvůj
syn jest nesmrtelných bohů?

Ovšem podle všeho zdá se
nasvědčovat všecko tomu,
s šerem zjeví se, v tmě mizí
jako zloděj kol bran domů.

Ovšem nyní dobře chápu
tyto denní tvoje pouti,
i že synem Grozvinovým
musila jsi pohrdnouti;

Že nad syna velekněze
sprostý zde se vznesl sluha,
za chotě že's vyvolila
mořského si dobrodruha!«

»Zadrž smělče!« milec Svany
divě vzkřik — a již chtěl k zemi
sraziti jej — v tom sad celý
zahořel kol pochodněmi.

V jejich svitu nových mužů
ozbrojených dav sem spěje,
kníže Burislav to, za nim
Gure volá: »Co se děje?«

»Dcero! Dítě!« — Mocný úžas
na rtech umrtvil mu slova,
před milenci vztýčila se
hrozná postať Grozvinova!

»Co se děje? mocný kníže,«
Guremu v otázku skočí,
»že jsem ve tvář neihal tobě,
na vlastní se přesvědč oči!

Cizincům, jak sám to vidíš,
jesti tato dívka vzdána,
neznámého dobrodruha
za milence má tu Svana.

Mlčíš, starče zaslepený?
Pěkně hlídáš mrav své dcery!
Tak zde scházejí se denně
noci plášť když spadne šerý.

Takto cukrují se denně
a kdo vědět můž', co zrady
na Jomu a na otčině,
v nocích těch se páše tady!

Však si dal můj Hilboj práci,
nezvratný zde důkaz, kníže,
jakým poutem vázán Gure,
jak pes cizákům dlaň líže.

»Dosti!« Burislav děl kníže,
»vidím, rty tvé pravdu děly.
Ale kdos ty, zjev nám pravdu,
mladý cizinče a smělý!«

»Kdo jsi, pověz!« — starý Gure
knížeti též přisvědčoval,
»Jakým kouzlem jsi mou Svanu
podmanil a očaroval?« —

Nepustiv dlaň Svany z ruky
předstoupil jun smělým krokem
a po celém shromáždění
klidným rozhlédl se okem.

»Jakým právem? Šedinám tvým
a pak že jsi otcem Svany,
odpouštím ti otázku tvou.
Zákon lásky svrchovaný

Svedl nás, tím řek' jsem dosti,
ale otázka tvá druhá,
určitější vyžaduje
odpovědi — dobrodruha!

(Dokončení III. zpěvu.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Pak Václav Novák Lidunku zas obul, uleknuv se s ní nemálo nad šatkami, jež byly lemem namočily se do vod y a tu se hodně zarousaly. Ale na konec potěšil dítě i sebe ujištěním, že to všecko zas uschne, než domů dojedou.

Vrátili se lesem zpět ke kočáru. Za každým krokem. Lidunka objevila něco zajímavého, něco nového se naskytlo.

Veverka se kmitla opodál a muž i dítě sehnuti, přikrčeni, po špičkách, aby ji nevyplašili, přiblížili se a šťastně čiperné zvířátko zastihli, jak po stromě rychlými skoky šplhá se nahoru do jeho koruny a odtud z jehličí šelmovsky se dívá na ně dolů jiskřivýma očkama.

Myšku spatřili a krtka zahlédli, jak utíkal před nimi do podzemní své skrýše. »Jaký má pěkný sametový kožíšek!« — postihla Lilly. »A taková malilinká mžouravá očička! Jako Miss Yourell,« poznamenala nezbedně.

Jos. Mánes: Kresba.

A tady plž po stéble schnoucí trávy zvolna se vlekl se svou skořápkou. Zmocnili se ho násilně a domlouvavým »šneku, šneku, vyndej rohy — nevyndáš-li rohy, vstrčíme tě do vařící vody — —« přinutili ho, že, nepochybně v strachu před krutou hrozbou, ze slizké hmoty svého měkkého těla vystrčil dvé tenkých tykadel s drobnými brylantky na koncích.

Přistižena byla housenka zapřádající se právě do kukly a v pavučinách svých se pohřbívající. A nedaleko z hotového takového hrobu právě vykloval se motýl na světlo a vesele odletoval — —

Samé divy a zázraky! — —

Zapadalo již slunce, když Václav Novák s Lidunkou z výletu se vrátili.

»Tatí, ach, tatí — to bylo dnes krásné,« — zavěsilo se dítě na šiji otcovu.

»Yours truly affectionate Dorothy,« dopisovala právě Miss Yourell na patnáctém aršíku svého stručného líčení, když oznámen jí návrat její vychovanky.

Spěchala, aby přijala ji zpět do ochranných svých rukou.

Za chvíli však vyděšena, jako vyjevena, třesouc se na celém těle, vřítila se nazpět do svého pokoje.

Polomrtva sklesla na židli k psacímu stolu a rozčilením sotva držíc péro v dlouhých prstech hrůzou stuhlé pravice, namáhavě připojila pod svůj podpis dolů do rohu papíru lapidární P. S.

Položila zas péro — snad jí hrůzou vypadlo z ruky. Miss Yourell pracně sbírala dech.

Pak chopila se šestnáctého aršíku listového papíru a péro roztančilo se v zdrcující žalobu. Lítalo po papíru jako zběsilé. Šestnáctý, sedmnáctý, dvacátý aršík byl již popisován. Inkoust nestačil ani schnout, piják měl pořád co pít ze stránek se obracejících.

»Lilly jen na okamžik puštěna z přísného dozoru, přijela z procházky s otcem černá jako cikán, umazaná, ušpiněná, na rukou možno sázet brambory, ve vlasech jehličí — je-hli-čí — — a písek — pí-sek — — Bůh ví, kde se válela . . . na klobouku snad seděla — šaty možno ždímat — — jistě dítě někde padlo do vody a lze mluviti o Anděli Strážci, že se neutopilo, že nepřivezli je domů co chladnou mrtvolu — —«

To jsou tak asi vytýčené body postskripta dopisu Miss Yourell paní Rachel Novákové do Vídně.

Ona, Miss Yourell, že ovšem za nic nemůže. Nemůže být učiněna zodpovědnou ani

za to, co se bohužel stalo, ani za možné, ano jisté, nesmiluje-li se Pán, následky toho, co se stalo. Ve svém podřízeném postavení v domě nemůže se ovšem otevřeně vysloviti, kdo tu nese vlastní vinu — jistě však nemožno všechnu vinu svaliti na nerozumné dítě . . . Co vychovatelka koná ona (Miss Yourell) prostě svou povinnost, když matce, která jí dítě své svěřila, jako kdysi sama byla jí svěřena a chvála Bohu, dobře vychována — — píše zatím v největším spěchu aspoň několik stručných slov . . .

Brzo po poledni přišly do Libnic noviny vídeňské i pražské, všechny obsahovaly řeč poslance Václava Nováka, promluvenou na říšské radě; všude skorem otištěna v doslovném znění dle stenografických protokolů a všude byla glossována. Všeobecně, od přátel i nepřátel považována za významnou.

Jan Novák nemohl se dočkat bratrova návratu z odpolední vyjížďky. Ranní jeho zapnutost byla docela ta tam. »Tak je to dobře,« pochvaloval Václava, rozběhnuv se, když ho spatřil s dcerou přijíždět, ke kočáru. »Tady jsi osvědčil, jak výborná pro národ byla tvoje volba . . . Teď budu zas rád já dělat dál tady — — ty jen dál dělej tam,« povzbuzoval bratra odváděje ho od kočáru přímo do továrny; neboť měl potřebu s ním se vymluviti.

»Rozumí se, že v první řadě pro vlast a národ — což o to, to ti nemusím připomínat — — ty jsi chlapík, Václave! — — Přijmi můj obdiv, mou upřímnou radost — — Ale také pro nás, v náš prospěch, na náš prospěch nezapomeň tam v té Vídni — — tady na mne všechno spočívá, tady já musím dělat, co jsme dříve dělali dva — — ale, jak praveno — rád zas budu dál pracovat, bez oddechu, dřít se k padnutí — — ty jen teď tuhle věc, o kterou jde — ten orient — — Jestli to na sebe strhnem — — — pak se ničeho nebojíme, nic nám neodolá . . . Schmiedovy časem docela utlučeme — my budeme pány!« —

Ranním vlakem Václav Novák opouštěl zas Libnice odjížděje zpět do Vídně.

Hned večer, trochu rozpačitě, oznámil bratrovi, že potřebuje peníze. Jan Novák byl trochu zaražen, ale neříkal nic; ráno před odjezdem Václavovým otevřel pokladnu v kanceláři své tovární a vysázel před bratrem žádaný peníz. (Pokračování.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Pověděl jí, jak je cenno, že mu nic nezatajila. A hned přikročil k úvahám, co nyní: »Především otázku, Elso: Chceš si ho vzít?«

Vdova div nevzlétla ke stropu: »Vzít? Toho lotra? Já?«

»Nerozčiluj se, k čemu to?« konejšil ji Lomnitzer. »Musím jenom vědět, máš-li s ním nějaký plán. Pak teprve můžeme myslit dál.«

Přešed na to několikráte místnost, pokračoval po chvíli: »Tady ovšem, Elso, za těchto okolností zůstat nemůžeš. Prstem by na tebe lidé ukazovali. Sebereš Sidu a odjedete k nám. Ještě dnes. Tam si pak teprve povíme o nějaké cestě, kterou podniknouti. Také o tom, co s obchodem. Ale to všecko je nyní ještě vedlejší věcí. Důležitější je, jak se shostiti Piltyše. Podle všeho je to rvavý chlap, všeho bude asi schopen. Proto s ním začnu nejprve po dobrém. Přines mi tisícovku, uhlídáme, jak na něho působí peníze. V stovkách — možná, že to budu moci vzít níže. Pozvu ho sem a promluvím s ním beze svědků. Kdyby cenil zuby, spustím ostře. Nepodaří-li se ani pak — zajedu k advokátovi. Znám tu doktora Reicha, toho zasvětíme do všeho. V nejhorším případě půjdu s komplimentem na policejní ředitelství. Skandálu musíme zabránit za každou cenu. Ne tak již s ohledem na tebe; ale k vůli Sidě. Tomu děvčeti by to mohlo nesmírně škodit. Je jí šestnáct let — teď se začnou hlásit nápadníci — kolem ní musí být čisto jako v kostele.«

Vdova ke všemu přisvědčila. Přinesla tisícovku a Lomnitzer napsal pak na visitku několik slov. Zval jimi Piltyše nahoru. Lístek

do kanceláře donesla myčka nádobí. Pak zmizela vdova v pokoji pro hosty, a bratr její jal se přecházeti na chodbě. Čekal, přijde-li Piltyš.

Přišel. Poněkud zaražen, jakoby zkoumal, neobjeví-li se tu nějaká oka na něho nastražená, jakoby pátral, neshoupne-li se pod ním prkno kryjící vlčí jámu. Ale když Lomnitzer uvítal ho s jakousi bonhomií, třeba mu ruky nepodal — když se na něho podíval jakoby k němu pronášel: »Chlapíku — provedl's to vše tady chytře!« — když mu při vstupu do bývalé pracovny Karneolovy dal i přednost — tu se vztyčil, jakoby byl se sebe strásl zvadlé listí nedůvěry.

Jos. Mánes: Karikatura. („Poplach! Kočičina!)“

Lomnitzer mu nabídl křeslo u psacího stolu, k němuž sám usedl, opřev si oba lokty o kolena. Sepnuv ruce, naklonil se k Piltyši a započal skoro šeptem: »O všem, co se tu stalo, jsem úplně zpraven. Jsem muž a dovedu pochopiti, že nastanou někdy okamžiky, kdy pošle člověk rozum, jak říkáme, — na vandr! Jsme křehcí lidé! Pardón — nevadí vám snad, mluvím-li německy? Víte moje čeština —«

»Prosím — prosím!« svoloval Piltyš, uklánějě se přezdvořile.

Tuto zdvořilost pokládal Lomnitzer za dobré znamení. Proto pokračoval skoro již srdečně: »Jedná se nyní o to, aby záležitost neskončila veřejným skandálem. S ohledem na mou sestru — na naši rodinu, pane Piltyši — ale i s ohledem na vás. Vám jistě také nemůže být lhostejno, jak odtud půjdete — a že k rozchodu dojít musí, to vám přece nemusím vykládat?«

Lomnitzer spozoroval, že se nyní Piltyš do křesla pohodlně zrovna vnořil. Hlavu opřel o měkký lenoch, levou nohu přeložil přes pravou a prsty své pravé ruky počal beze všeho ostychu bubnovati na psacím stole. To Lomnitzra znepokojilo. Tvrdý oříšek, pomyslil si. Bude muset asi ven milá tisícovka — ten člověk se strojí k odporu.

»A aby tento rozchod stal se bez povyku,« pokračoval Lomnitzer, »bylo by záhodno, abyste mi sdělil, máte-li nějaké podmínky a jaké.«

»Podmínky — podmínky!« opakoval skoro ironicky Piltyš. Ale najednou nechal bubnování a uhodiv dlaní o stůl, řekl s důrazem jako po nějakém zvláštním odhodlání: »Mně je to lhostejno. Já odejdu třeba ještě dnes. Ale je otázka — je otázka —«

Teď se Piltyš odmlčel a podíval se nějak významně na Lomnitzra.

»Je otázka?« opakoval tento, hoře nedočkavostí.

»Je otázka: co tomu řekne Sidonka?«

Lomnitzer nechápal, proč mluví Piltyš o Karneolově dceři. Proto s úžasem opakoval: »Sidonka?«

»Ano!« řekl Piltyš, usmívaje se již skoro drze.

»Já vám nerozumím! Proč Sidonka?« hovořil Lomnitzer. Ale úzkostně to pronášel. A chvěl se při tom — čelo se mu zarosilo.

»Poněvadž Sidonka« — pokračoval Piltyš chladně, duse zároveň poněkud hlas.

Větu zavřel sdělením, při kterém Lomnitzer vyskočil, vytřeštil zrak, otevřel ústa a vytáhl paže, jakoby ho překonával výbuch padoucí nemoci. Měl s ní poměr Piltyš — poměr, který se nedal již ani hromadou tisícovek odčinit, poněvadž nebyl již bez konsekvencí . . .

XIV.

Teď bylo u Karneolů vše obráceno hlavou do země. Pánem okamžiku byl pak Piltyš.

Jeho hranatá hlava nenechala noc projíti bez užitku. Dostala-li se do rána vdova po Karneolovi až v hábit kajícného přiznání, sosnoval-li svůj plán Lomnitzer dříve než zavolal Piltyše — nuže, tento jim oběma dokázal, že je také hotov se svým projektem. (Pokračování.)

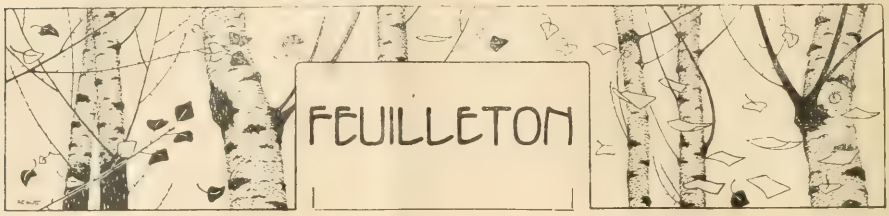

MÁNESOVO OKNO.

Příši o něm zvláštní samostatnou kapitolku, ačkoliv hrstka intimnůstek ze života Josefa Mánesa mohla býti docela dobře přičleněna k mému článku v minulém čísle.

Starali a pídili jsme se po podrobnostech těchto delší dobu. Několik nadšených duší důtklivě nás pobídlo, abychom sebrali a zaznamenali všechny zajímavější detailky o Mánesovi. Podařilo se nám daleko více, než jsme očekávali.

Slečna Ludmila Worlíčkova stala se pro interviewera pravou nepřebranou studnicí nových a nových zpráviček a drobninkých episodek. Jednoho dne přinesla olejový obrázek, neveliký sice, ale za to svrchovaně zajímavý. Dnes, kdy jistě už asi sotva podaří se objeviti neznámý obraz slavného mistra, je ovšem takové překvapení tím vzácnější.

Přiznávám se, že jsem byl obrázkem nejen mile dojat, ale přímo vzrušen. Mistr na památku pro svého přítele sochaře Worlíčka vymaloval kouteček, jenž býval zamilovaným a dlouholetým jeho pracovním zátišíčkem. Jeden nepatrný, pro nezasvěcence nic celkem neznamenající detailek prozrazuje na malbě mistra. Na zlaceném rámečku pověšeno je zelené stínítko na oči, kterého Mánes užíval a jímž chránil svůj zrak před sluncem. V rámečku byl portrét Mánesovy matky. A tento portrét Mánes naskizzoval v prchavé malbičce přímo mistrovsky. Díváš-li se na originál z blízka — ničeho v této partii nevidíš pozoruhodného . . jakmile ale trochu obraz oddálíš, zjeví se ti plastická, portrétová skizzička.

»Moje okno« — říkával Josef Mánes s přízvukem, jakoby mluvil o svém oltářičku, o své skromninké svatyňce. Sem se zatulovával, zde hodiny denně prožil, tady dumával a tady mnoho a mnoho chvílí prosnil a provzdychal. Slyšel jsem vypravovat prostinkou, hezounkou a dojímavou idylku. Josef Mánes vrátil se z pobytu u kteréhosi kavalíra, kde setkal se s krásnou a duchaplnou komtessou. Smuten, zaražen vrátil se Mánes, nikomu ničeho neřekl, ale všichni na něm pozorovali, že se s Mánesem něco přihodilo. Pozoroval to ovšem na něm Quido, neušlo to bystrozraku sestry jeho Amálie. Mánes zapomínal na svoje přátele, stranil se jich a celé dny proseděl ve svém koutečku u svého pracovního okna. Několik dní už nepřišel do Krče a když mu Worlíčkovi poslali několik srdečných vzkazův a poslání, přišel konečně a všichni se ho zrovna ulekli. Mánes byl přepadlý a bledý — vypadal, jakoby stonal. Sochař na něho doléhal, doléhal, a tu mu Mánes pokynul, aby se s ním odebral do zahrady. Přátelé posadili se v besídce a Mánes se svému příteli vyzpovídal, co ho trápí a souží. Nikdo by se byl nikdy o tomto delikátním intermezzu nedověděl. Ale jedna z dcerušek sochařových by tak ráda byla věděla, co se Mánesovi vlastně přihodilo. Dívenka vplížila se do zahrady, přitulila se k besídce a leccos zaslechla, co jí tenkráte bylo sice nejasno, ale čemu později dobře porozuměla. Mánes se tenkráte zamiloval celou svou hlubokou a zanícenou duší do komtessy, jejíž jméno nehodláme prozraditi. Vždyť zachycujeme jenom hebounkou, jako z pavučinek upředenou příhodičku, kterou jistě a z pravé vroucí piety zaznamenáváme tak prostince, jak nám byla věrnou a oddanou duší pověděna.

Josef Mánes rád skizzovával si kytičky do svého notýsku a každý zajímavý kvítek podrobil důkladné prohlídce Proto si opatřil mikroskop, u něhož prožil mnoho vděčných hodin. Nástroj je také naskizznut na obrázečku, který Mánes pro rodinu zhotovil a který byl v ní až po dnešní dobu s pietou chován. V meziokní míval Mánes vždy nějakou živou drobotinu. Dlouhá léta choval si ve veliké láhvi rosičky, které si přinášel z Krče. To byl Mánesův barometr, jenž míval na jeho vycházky veliký vliv. Vylezla-li rosička po žebříčku nahoru . . vydal se Mánes do Krče . . Schovala-li se do listí a do trávy, zůstal Mánes doma. Žebříček nebyl snad jen tak obyčejný, prostý předmět . . . řezal jej sám mistr Worlíček, Mánes si oň řekl a čekal si na výrobeček tak dlouho, až jej mistr zhotovil. O rosičkách — bývaly ve sklenici dvě i tři najednou — Mánes mluvíval s velikou radostí a umíval o nich vypravovati se skvostným humorem. V jednom rohu okna byly rosičky . . ve druhém zase pavouci. Těm zase největší pozornost věnovala Amálie. Často se stalo, že všichni z rodiny Worlíčkovy i Mánesové po celý den shánělí po zahradě pavouky. V ohromné sklenici upraveno pro

ně zvláštní lešeničko, na dno položeny drobné ústřižky s napsanými čísly . . . a teď se dychtivě očekávalo, s kterým numerem pavouk vyleze nahoru. Pavouci nahoře na lešení pracovali na pavučince a často se přihodilo, že se některému z nich přilepila na tělo cedulička, s kterou pracně se hrabal po lešení vzhůru. Při takové práci sledovali ho Mánesovi s nesmírným zájmem a často se stalo, že přiběhli do Krče jen proto, aby pověděli, jaké číslo pavouk vytáhl. Amalie hleděla zábavu využitkovati jaksi prakticky, čísla sázela — ale nemívala se svými pavouky valného štěstí.

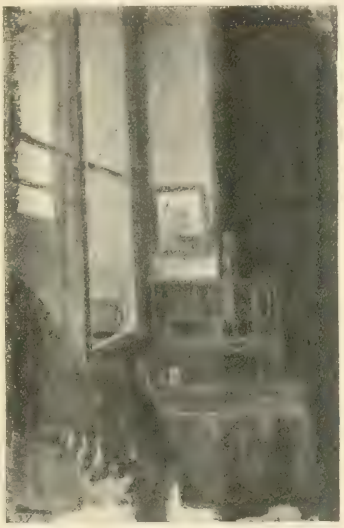

Jos. Mánes: Mánesovo okno.

Řadím detailky do této mosaiky, jak jsem je slyšel. Snad leckomus bude se zdáti, že zaznamenávám leccos malicherného. Píši všechno toto po zralé úvaze. Našel jsem hodnověrného svědka a pamětníka filigránských těchto střípečků a když jsem poprvé slyšel vypravovat o nenápadných těchto intimitkách, ani ve snu mně nenapadlo, že z nich uviji pestrou kytičku. Ale když se všechno v mojí hlavě uleželo, napadlo mně, že by snad přece jenom nebylo radno, dívati se na to, jak drobné vzpomínky tyto uvadají a padají v zapomenutí. Kdo ví, zda jednou některá tato drobnůstka, třeba po dlouhých a dlouhých letech, někomu nepřijde vhod, a kdo ví, zda nestane se třeba ta nejmalichernější zdánlivě věci čka vítanou pomůckou. Proto jsem si řekl, že napíši vše, co jsem slyšel. A zase vzpomínám na ty štědrovečerní ryby, jež Mánesové do Vltavy pustili. Arbes z drobnůstky napsal novelku, která Mánesy znamenitě charakterisuje. Co by se dalo hezounkého napsati za příklad na tento hezounký motivek. Když Mánes na Hané prodléval, setkal se s krásnou nevěstou, s Hanáčkou, o jejíž kráse a stepilosti těla dlouho blouzníval. Mánes se ihned posadil a namaloval panence na šátek a na pentle roztomilé ornamenty a hezounké vložky. Za nějaký den vyhledala ho Hanáčka jiná — ještě prý krásnější než ta prvá. Přišla celá uplakaná . . . že prý kamarádka se pyšní svými pentlemi a že by ona měla také tuze ráda něco takového. A Mánes se jenom usmál, sedl a pentle a šátek vyzdobil ještě líp, než té první. O tom Mánes vypravovával se zanícením a na spanilé Hanačky a na chvíle, jak na dvorku seděl a maloval, dlouho vzpominal. Z Hané přivezl si celou bednu koláčků s holubinkami a s pěknými lidovými ornamenty. Našla se jich celá halda v jeho pozůstalosti a Worlíčkovi měli jich celou sbírku a dlouho je chovali na památku ještě po jeho smrti. Až do Prahy přišla za ním jedna Hanačka s prosbou, aby jí také její svatební roucho vykráślil.

»Ta byla z nich nejhezčí,« tvrdil Mánes . . »a její pentle jsem proto nejlíp vyzdobil.«

Mánes byl měkký, dobrosrdečný člověk. Za dobré slovo každému vyhověl a Worlíček často a často mu říkával: »Pepiku . . ty děláš dobré obchody zadarmo.« Stalo se to brzo po příchodu Hanačky a tu Manes se smichem prohodil:

»Kamaráde . . kdyby přišly všechny Hanačky . . všem pentle a šátky pomaluju.«

Mánes byl zanícen pro vše krasné a ušlechtilé. Jednou podařilo se paní Worlíčkové zakoupiti vzácnou, starou sklenici. Byly v ní zality čtyři dukáty. Mánes byl sklenici nadšen a když mu ji paní Worlíčková darovala, poskakoval si radostí jako dítě, hned si ji důkladně vymyl a už ji nedal z rukou. Do Prahy ji nesl před sebou jako kněz svátost oltářní, ustavičně se na ni díval a když přišel domů, sedl si do svého koutečku a psal dlouhé, nadšené psaní. Zdá se, že sklenice ta je nyní v majetku p. Lanny.

V zahradě u Worlíčků urodil se jednou turek, přímo obrovských rozměrů. Obr, na nějž se chodili lidé dívat jako na vzácnost. Josef Mánes vždy šel nejdříve do zahrady podívat se na turka. A když tento dozrál, vyžádal si jej a přítel Worlíček dopravil plod do Prahy. Mánes si z něho upravil sedadlo k malířskému podstavci. Zvykl si na toto sedátko tak, že na jiném nechtěl pak sedat.

Na konec ještě malou, pro Mánesa jistě charakteristickou poznámku. Dámy z pražských šlechtických kruhů usnesly se, že darují císaři Maxmilianovi krásné pistole. Rukověti jejich měly býti ze slonové kosti. Řezba jejich svěřena byla Worlíčkovi, jemuž dámy odevzdaly přesný obraz, jak mají býti ornamenty provedeny. Přišel Mánes, podíval se na »předlohu«, odhodil ji a zvolal: »Snad bys neprováděl něco tak nevkusného . . to by byla věčná škoda nejen práce, ale i materiálu. Víš co, já ti udělám nákres sám . .« Mistr pustil se ihned do práce a nehnul se od stolu dříve, dokud ji nedokončil.

Worlíček ovšem ani na chvíli se nerozpakoval, použíti k řezbě nákresů Mánesových. Když pak

pistole byly odvedeny, dostal sochař Worlíček dopis, v němž šlechtičny projevují svůj obdiv nad krásou a ušlechtilostí ornamentální výzdoby. Současně poslán sochaři za práci honorář — dvojnásobný.

Mánes měl z dopisu velikou radost.

Pistole, jež velice mile překvapily i nešťastného císaře Maxmiliána, jsou jistě někde dobře uschovány.

A nikdo nemá a do dnes neměl ani potuchy, že na nich pracovali dva čeští mistři — sochař Worlíček a Josef Manes.

JUDr. R. J. Kronbauer.

ŽLUTÉ RŮŽE.

Památce Mánesově.

Najednou chytne člověka takový smutek, když z těch tahů písma nebožtíkova, zrovna jako ze záhrobí, šepce nevyplněné přání a touha po divokých, žlutých růžích... Snesli bychom drahé duši nevím co možného, jen aby oči naše byly svědky trocha úsměvu, jenž v zápětí na líci nemocného se vykouzlí. Zde však čteme u našeho Josefa Mánesa, že marně toužil urovnati hrst žlutých růží v malebnou skupinu, kterou by pak mohl výrazným uměním svým vymalovati. Zní až pohádkově ten stesk přátel malířových, že rozeslali posly do všech končin světa, psali známým — ale o žluté plané růži nikdo nevěděl a nikdo, ani nejznámější zahradníci, ne mohli ji sehnati... Podivno —

Jos. Mánes: Sochař Jos. Worlíček.

Není to skutečnost, ale tak bych mohl té chvíle s jistotou tvrdit, že cítím tu divnou, jako mrtvolnou vůni žlutých růží v přírodě. Dvěma drahým jménům českým jest tedy keř, obsypaný květy žlutých růží, jakýmsi společným symbolem utrpení, jest to jakési zevní znamení, dávající tušiti nám živoucím, čeho citlivé nitro jejich za krátkého poměrně života pozemského marně hledalo.

Těmi růžovými květy spínají se ve vzpomínku dvě jména — Karel Hynek Mácha — a Josef Mánes. Asi jen nahodilým jest, že oba ty mrtvé hleděli jsme teprve po letech poznávati, že takměř s horečnou dychtivostí slídili jsme po všem, co by nám mohlo postavy jejich v rysech určitějších spodobiti. Tak někdejší nevšímavost vždy s úctyhodnou korrektností vynahrazujeme a u hromádky zbylých kostí o překot zevní vděčnost doháníme...

Jakby u živořícího již Mánesa, kdy duch jeho hrozivě obestřen, povznášel se z těchto běd k výšinám, bývalo jakési záhadné spojitosti s nešťastným pěvcem »Máje«... Zde všude plno růží, růží plnokvětých, stolistých, nejonačejších barev, od bledožluté zarůžovělé až ke krvavě burgundské, ale pro ty všechny již smysly malířovy nežijí — on touží po divokých, žlutých růžích a celý jsa nešťasten, chce je míti. A všichni kolem něho vrtí hlavou i známí zaraženě poslouchají, protože žlutá růže, zvláště tehdy v letech sedmdesátých, něčím zvláštním se jim zdála. A k tomu ještě ke všemu — planá žlutá růže... Slyšel to kdo jakživ! Jeho však ty květy divně vábily, že i v dopisech o nich stále se zmiňoval a kdo vysvětlí zcela přesně tu záhadu, utkvíti najednou veškerým myšlením na žlutých růžích v tehdejší době?

Ale jako kvetou dnes, tak kvetly ty Mánesem horoucně žádané divoké, žluté růže i dříve v naší vlasti. Zabloudíme-li koncem května nebo počátkem června do českého Středohoří, tu můžeme příkladně hned blízko úvozu žernoseckého s podivem stanouti u keře šípkového, který obsypán bývá — žlutými růžemi. To jsou právě ony plané, žluté růže, kterých si Mánes tak přál. Jsou rozkošny ve své barvě, trochu do oranžova nabíhající a rozvity-li úplně, jsou pravým skvostem dekoračním — jen vůně jejich je příšerná, odpuzující. Jest to jedna z četných druhů našich planě rostoucích růží, ovšem původu cizího, byvši k nám pěstováním přesazena a pak zdivočilá; botanikové zovou ji růže žlutá (Rosa eglanteria L. = Rosa lutea Mill.)

Přicházíme-li pak do Letoměřic, tu v době květu této růže žluté, býváme na silnici překvapeni pohledem na přehnuté pruty růžové, často plné žlutých poupat i polorozvitých květů, jež se sklánějí přes zeď hřbitovní. Tam za tou zdí spí věčný sen pěvec »Máje« — náš Karel Hynek Mácha... Ze žlutých růží sprchávají na jeho hrob uvadlé plátky; žlutá růže — toť nenávist sama, které tak mnohý z lidí zažije dost na pouti životem. A zavane-li od těch hor českého Středohoří prudčeji vítr, tu letí ty žluté plátky růžové i dále do světa. Jen tichá-li noc, plna měsíčného svitu, tu rozvité květy vydychují zvláště silně známou svoji mrtvolnou vůni, jakoby chtěly otráviti nebo přemoci všechnu tu šířící se nenávist a zášť národnostní.

Zdali Vás, Vy dvě duše české, opravdu poutaly k sobě tajemné vztahy těch divných květů žlutých růží? Měly by alespoň nyní ty kosti Vaše vedle

sebe odpočívati, když se zdá, že v neznámých končinách duch Vás obou se sblížil. A vděční potomci měli by Vám nasázeti oběma alespoň po smrti kolem hrobů keře žlutých růží, aby splněna byla jaksi tužba pronášená v těch strastiplných chvilích života. I slova Máchova měla by tu pravého významu ponuré jeho tvorby:

Zkvetla růže v kraje sv. mne víže
černou mocí, touhy prokletá
cit mé srdce: přistoupiv však blíže,
spatřím, ach, že z hrobu vykvetá.

A ovane-li tam v záhrobí duch Váš vůně růží zdejších, nechť zvěstují Vám, že zanechali jste českému lidu skvělou památku, na kterou vždy s nadšením a pýchou může poukázati. *F. Blažka.*

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

r. **K padesátiletému jubileu sepsání »Babičky« od Boženy Němcové.** V 21. čísle »Lumíra« ze dne 25. května 1854 čteme sdělení patrně samotného jeho redaktora Ferdinanda Mikovce:

»Naše spisovatelka, paní Božena Němcová, napsala delší povídku původní, pod názvem »Babička«, kterou nejspíše o sobě vydá. Pokud nám přáno bylo, do ní nahlédnouti, můžeme říci, že překrásnými barvami tam jest líčen život a mrav lidu venkovského, tak věrně a zajímavě, s episodami tak pestrými, že přejeme, aby povídka ta co nejdříve obecenstvu se dostala.«

Jos. Mánes: Pí. B. Worlíčková.

Dle tohoto sdělení slaví tedy »Babička« od Boženy Němcové v těchto dnech padesátileté jubileum svého sepsání, třebas že teprve až během r. 1855 ve čtyřech sešitech do rukou obecenstva zvolna se dostala.

Výše uvedené lichotivé sdělení zdá se nám býti balsámem, jímž Mikovec v »Lumíru« stíral bolest, již byl asi Boženě Němcové současně způsobil tím, že po přečtení »Babičky«, nejspíše mu k otištění v »Lumíru« nabídnuté a svěřené, rukopis její spisovatelce vrátil s tou radou, aby »Babičku« vydala o sobě. Jako archaeolog a historik neměl Mikovec dosti zájmu a smyslu pro svěží moderní tvorbu, již mu jako skutečnou v české literatuře novinku Božena Němcová »Babičkou« předložila.

A od ohlášení sepsání »Babičky« trvalo to ještě delší dobu, nežli Božena Němcová nalezla pro ni vydavatele v osobě pražského nakladatele Jaroslava Pospíšila, který ji teprve průběhem roku 1855 ve čtyřech sešitech, aby šla snáze na odbyt, ač celá stála pouze 42 kr., vydal a Boženě Němcové zaplatil za ni 151 zl. 22 kr. honoráře.

K sepsání této, dnes lze říci, nejpopulárnější české knihy, která právě slaví padesátileté jubileum své existence, došlo následovním způsobem:

Božena Němcová obírala se v letech čtyřicátých minulého století velice horlivě sbíráním pohádek, pověstí a popisováním krajů a zvyků lidových všude, kam přišla. Pokračování v tom jí její přátelé a literární rádcové prof. dr. J. J. Hanuš a dr. Čejka počátkem let padesátých přímo zrazovali.

Hanuš výslovně od ní žádal plodů samostatných, přímo ze vlastního jejího nitra vyplývajících. Měl často příležitost slyšeti ji s nadšením vypravovati o její mladosti a její poesii, již ji obklopovala a proto hleděl ji přiměti k tomu, aby ve průběhu jednoho roku vedle údělů ročních časů vylíčila výroční slavnosti, obyčeje, zvyky a pověry, jež ve svém mládí seznala a aby všechny plynoucí z toho dojmy soustředila kolem jedné osoby nebo jednoho děje. Němcová ho poslechla a počátkem let padesátých činila si ve příčině té náčrtky a plány.

Rovněž Čejka ji napomínal, aby od své dosavádní sběratelské vášně ustála a aby se dala do původního sepisování, k němuž shledával při ní dostatek příslušných schopností i zralosti a předpovídal ji v tom směru nepochybný zdar. Avšak zatím zůstalo pouze při podnětu a prvních úmyslech v jejichž konturách měla další práce vzrůsti. Božena Němcová musila totiž opustiti Prahu a odebrala se se svým manželem do Uher, kde tento r. 1853 v Darmotech octl se ve vyšetřování pro protivládní prý smýšlení, při čemž zbaven byl platu.

Božena Němcová odebrala se následkem toho s dítkami v říjnu 1853 z Uher do Prahy, kde nejstarší, tehdy šestnáctiletý její syn Hynek studoval, a když sem dojela, nalezla ho na smrtelném loži. Druhého dne po jejím příjezdu umřel jí v náručí na souchotiny, které ho již delší dobu ničily a rodiče jeho se o tom vůbec nedověděli, poněvadž korrespondence jejich byla jim v Uhrách zadržována.

Hrozné tyto rány: suspendování manžela s úřadu a úmrtí nadějného syna, mysl Boženy Němcové přímo drtily a obracely k ní soustrast celé tehdejší české pražské společnosti, tak že se jí pí. Ullmannová, vdova po lékaři, ujala a do svého bytu na Václavském náměstí ji i s dítkami přijala.

A zde, pod touto pohostinnou střechou, v této duševní i hmotné tísni, vypučely a vykvetly z duše Boženy Němcové vzpomínky na zašlé dětství, jež v rozkošném ratibořském údolíčku strávila.

O rok později, když »Babička« již tiskem vycházela, psala o jejím vzniku Božena Němcová sama dne 4. června 1855 professoru brněnské techniky dru Janu Helceletovi následovně:

»Po Hynkově smrti, když se na mne všecky těžkosti, choroba, zármutek, bída, klam v lidech, jež jsem za přátely držela — vše to, když na mne doráželo a mysl moji tížilo, našla jsem ve spisech svých lístek, na němž poznamenán byl plán k »Babičce« již od tří let! Čtu s větším a větším zalíbením a jako nějaká fata morgana začne tu přede mnou vystupovat hezký obraz malého údolíčka do nejmenších podrobností a v něm tichá domácnost Proškovic rodiny, v níž babička hlavní osobou. Nemohu to ani povědít, jak mne tenkráte vzpomínka ta, unášejíc mne z trudu života do utěšených dob mládí, mírnila, těšila. S chutí pustila jsem se do práce; libost moje na osobě babičky jest vinna, že jsem na ostatní ósoby méně se ohlížela a tak je nelíčila, jak by se patřilo. Také panuje v »Babičce« přílišná leckdes rozvláčnost a mnohé ještě chyby má, ale jak jsem již řekla, podruhé s něčím lepším se vytasím.«

»Babička« přijata byla kritikou vřele. »Obzor« roku 1853 věnoval jí devět stran velice vroucího rozboru a rovněž i »Časopis Musea království Českého« na rok 1856 přinesl o ní vlídný posudek. Avšak pisatelé obou těchto statí doufali, že od Boženy Němcové dočkají se věcí ještě krásnějších, k jejichž sepsání ji povzbuzovali, netušíce, že »Babičkou« dostoupila Božena Němcová zenithu své tvorby a že toto její dílo bude za půl století jednou z nejpopulárnějších a nejhledanějších knih českých. Avšak širokou českou veřejností, t. j. vrstvami čtenářstva, nebyla »Babička« na první ráz přijata tak, jak zasluhovala. Ani ve kraji, kde se děj její odehrává, nebyla knihou hledanou, tak že ani školní knihovna v České Skalici, která byla pečlivě spravována a nejširšímu obecenstvu přístupna, neměla výtisku jejího ještě ani r. 1860 a Božena Němcová věnování jeho tam v dopise svém p. učiteli Josefu Kolískovi teprve slibovala. Některý výtisk ve Skalici snad byl, ale nedbaný. V letech šedesátých jsem tam »Babičku« již četl, ale u starších lidí neshledával jsem pro ni žádného valného nadšení. Vědělo se sice všeobecně, že děj její jedná v Ratibořicích a ve Skalici, ale knížka sama vrstevníky a známé Boženy Němcové valně nezajímala. Naopak! Vytýkalo se jí zde mnoho nedostatků, mezer a omylů, že totiž přesně nepřilehá na události a osoby. Ostatně také jinde v české společnosti nevěnována »Babičce« původně žádná zvláštní pozornost a zajisté že nechybuji, když zde zaznamenávám, že v nejpřednější řadě k jejímu rozšíření a uznání i pochopení její ceny platně přispěl hlavně školní rada p. František Bartoš, když výňatky z ní pojal do své »Malé Slovesnosti«, jež byla v polovici let sedmdesátých zavedena na českých středních školách.

Od té doby popularita a obliba »Babičky« ze škol vnikala do širší české společnosti, rostla a stoupala, tak že byla po ní stálá poptávka, vydání za vydáním vrháno v obecenstvo a r. 1902 grafickou společností »Unií« nádherně vypravený a illustracemi z Ratibořic vypravený její otisk jest jejich vrcholem.

Jeviště její, ratibořické údolí, »Babiččiným údolíčkem« nazval a pojmenování to v české veřejnosti zavedl dr. Otokar Jedlička, kterýž Ratibořice pod tímto titulem r. 1878 v květnu v 10. čísle »České Včely« popsal.

To jest časové, aby bylo o »Babičce« ve dnech padesátiletého jubilea jejího sepsání uvedeno.

☐ **Žně**, nové drama F. A. Šuberta, vydá do 14 dnů Nakl. družstvo Máje. Hru studují všecka tři předměstská divadla pražská, dále Nár. divadlo v Brně a Měst. divadlo v Plzni.

≡ **Vodňanské vzpomínky** napsal F. Herites. Shrnul o nich paměti své na přátele O. Mokrého a J. Zeyera. Nakl. družstvo Máje tiskne knihu tu a doplní text s četnými zajímavými illustracemi.

☐ **Vzpomínky E. Jelínka** vydá Nakl. družstvo Máje do téhodne. Uspořádal je A. Černý.

≃ **Vzácné památky z doby Rudolfa II.** shledalo ze sbírek nejnepřístupnějších Uměl. průmysl. museum, jež vystavuje do konce t. m. Přednášky velmi instruktivní měl o nich ředitel K. Chytil.

Toto číslo vydáno dne 18. března. OBSAH: DR. FR. X. HARLAS: Josef Mánes. — JINDŘICH S. BAAR: Staré stromy. JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: JUDR. R. J. KRONBAUER: Mánesovo okno. — F. BLAŽKA: Žluté růže. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: JOS. MÁNES: Náčrt krajiny. — Náčrt villy. — Kresba. — Karikatura. (Poplach! Kočičmat!) — Mánesovo okno. — Sochař Jos. Worlíček. — Pí. B. Worlíčková

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní připlatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

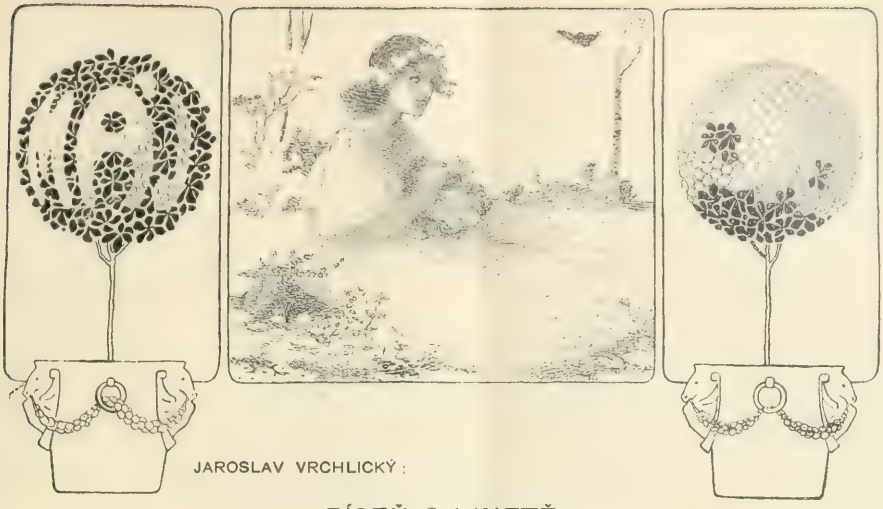

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV III.

Ano, vyznávám to s pýchou,
moře jsem já dobrodruhem,
vlny krotím, větrům čelím
v boji divokém a tuhém.

Chceš-li znát mých svalů sílu,
pohovořme spolu meči,
před otcem i před knížetem
podle řádu, v správné seči.

Slyšel jsi mne, Ryšavý pse,
jenž jsi běsu vypad' z oka,
kdo jsem? ptáš se. — Nuže, věz to,
Aki jsem, syn Palnatoka!«

Děl a Svanu chvějící se
přitiskl k své mužné hrudi,
ani nezřel, jaký úžas
toto jmeno ve všech budí.

Obnažené klesly meče,
vztýčené též hlavy klesly —
»Palnatoka!« — »Palnatoka!«
výkřiky s rtů všem se nesly.

»Starče,« Aki pokračoval,
»bez lsti, falše, tvoji dceru
Aki já, syn Palnatoka,
právem lásky za choť beru.

Burislav to vidí kníže,
s ním to vidí národ celý,
a kdo s tím by nesouhlasil,
ať mi stojí v slovu smělý.

Ví sám, kde mne vyhledati,
do tří dnů jej čekat budu.
Vzhůru, Svano, netřeba ti,
obličej svůj skrývat v studu!

»Viď, jdeš se mnou?« — »Ano, drahý!« —
a již rval ji mocnou paží,
k lodi kráčel, nikdo v cestu
nevkročil jim ze všech stráží.

Nikdo nehnul brvou arci
ani mečem ve vteřině,
se Svanou se octl Aki
v pevné svojí lodě klíně.

Vesla šplýchla noční tiší,
do dálky šat zavál bílý
a jak střela od tetivy
temná loď v noc temnou pílí.

Mlčky stáli proti sobě
Burislav a Gure v žasu,
Hilboj vztekem pěstě svíral,
Grozvin rval si stříbro vlasů.

Ve sloup oči vytřeštěny
muži stáli obráceni,
k moři v dálku zírajíce
jako v sochy proměnění.

a jen starý Gure stíral
v povzdechem si slzu s oka,
v dálku patře, kam unášel
dceru mu syn Palnatoka.

Konec III. zpěvu.

JIŘÍ SUMÍN:

Hluš.

Nad rozježeným plotem kustovnice, vroubícím dvorek osamělé chaty ve ztraceném, nevlídném zákoutí městečka, mihla se rozpálená tvář mladého muže. Nahlédl plaše k malým zastřeným oknům a plížil se podle plotu k nízkým dvířkám, vedoucím do dvorku. Zatřásl zlehka dřevěnou klikou, když v tom zasáhl jeho sluch bolestný, kvílivý výkřik. Zněl ostře a dlouze, vyražen patrně z prsou mladých a zdravých, jež instinktivní, nezdolnou silou cítila potřebu zamávat pochodní vlastní bolesti prudce a vysoko, tak aby zbarvila nebe i zem. Muž couvnul, ruka mu klesla, a náhle se rozhodnuv, odcházel do polí, přemožen patrně tím, co chtěl přemoci.

»Už třetí den . . . třetí den . . . « opakoval jako ve snách, kráčeje spěšně úvozovou cestou podle rozrytých, neplodných pozemků opuštěné cihelny. Pojednou stanul, z téže nepovědomé naléhavé příčiny, jež ho po ránu vypudila z domu.

J. Mošna („Naši furianti“).

Před ním vřezána do plochých, žhavou záplavou poledního slunce odbarvených polí, ve vzduchu naplněném zářivým bílým poprachem zhuštěným na obzoru, bělela se dlouhá přímka silnice jako kovová struna, napjatá z výhně do výhně. Vozy klouzaly po ní skoro bez hluku, podobny obrovským broukům, zahaleným oblakem prachu. Zde na této cestě prožil valnou část svého života, zde cítil se doma. Jen že bylo mu nyní, jakoby byl i s kořenem vytržen z navyklé, vlastní půdy a vržen na suchou, horkou skálu, kde se nelze zachytit. Kdo mu to udělal? Podvedli jej, či sám se v cestě zmýlil? Který mezník jeho života přinesl tento osudný obrat? Pravda, byl sirotek, nezačal slibně, ale žil řádně a slušně. Tam někde dole u řeky mezi olšinami je dvorec, v němž sloužil skoro od dětství a jemuž proto říkal »náš«. Pak vzali jej na vojnu, kdež se mu velmi líbilo; byl obratný a statečný. Udělali ho poddůstojníkem a zůstal tam po šest roků. Mohl být dobrým vojákem, ale poněvadž neměl naděje spatřiti skutečného nepřítele, omrzely jej posléze vojenské hříčky, střílení na slepo, zdánlivé útoky a napodobené bitvy a odešel tedy »domů« to jest do dvora, kdež byl zase čeledínem. — Ale brzy potom začala paní postonávat a jednoho dne přivezla si z města lepší služku, aby ji v domácnosti zastoupila. Bylo to hezké, obratné děvče, plno jarosti a života, jemu připadalo tak nepodobné všem ostatním, že se první dny nemohl na ni do syta nadívat. Ujala se rázem vlády a řídila domácnost i hospodářství. Paní si ji velmi oblíbila, neboť nikdo jí stále chorou a stonavou, tak pečlivě a láskyplně neobsloužil jako Hana. Byla ji vděčna za to a zacházela s ní téměř jako s přátelní. Oh, tehdy nebyl by se odvážil ani ve snu doufati, že bude jednou jeho. A přece se tak záhy stalo, ač ovšem mělo to svůj háček. Nenáležela totiž pouze jemu, ale dělil se o ni — s pánem. Nu, ale ať! On »starý voják«, jak si říkal, nebral vše tak přísně. — Můj bože, taková krásná svůdná žena! To je jako plástev medu na volném vzduchu. Co much, komárů, čmelákův, vos se přižene! Hana byla záhy obklopena takovým dotěrným hejnem. Mohla si věru vybrati. Pojednou však hejno zmizelo, on neví jak se to stalo, neboť sviřel se potají lítostí a vztekem, když zvěděl, že zbyl z celého hejna jeden a sice jeho pán. Pak ale — zase neví jak se to stalo, neboť byl štěstím jako blázen, pak náležela Hana také jemu. Ostatně on »starý voják« netázal se, jak

to srovná Hana ve svém srdci a ve svém svědomí, ač žárlil chvílemi zuřivě a divoce, zahrnoval ji výčitkami a hrozbami a líbal ji šíleně, když se mu smála.

Pak jednou, když byla Hana po nějaký čas chodila smutná a bledá, s hlavou svěšenou, zaslechl střízlivý, suchý hlas pánův, jenž pravil: »Hloupá, teď brečíš! Však jsem ti řekl přece: zařiď si to tak, abys to mohla svést na Štěpána. Ten si tě vezme rád!«

Teprve teď pochopil, proč se mu Hana oddala a zdálo se mu, že byl neslýchaně zneuctěn. Od té doby každý uhádl, že on a pán jsou sokové. Neznal se chvílemi. Zdálo se mu, že nenajde klidu a pokoje, pokud svými tvrdými pěstmi na kaši neroztluče ten rudý, krocaní obličej, před nímž se dosud uctivě skláněl. Pán to vycítil a počal se ho bát. Štěpán shledal ke své nemalé radosti, že je velmi zbabělý a směšný. Marně však čekal, že přijde Hana a učiní mu návrh v tom smyslu, jak jí pán radil. Vyhýbala se mu. Z nenadání přišla však její matka, rozhovořila se a prohlížela si ho nápadně. Cítil dobře, že se jí nezamlouvá. Jeho zevnějšek byl nevlídný, měl snědý, cikánský obličej s dvěma jizvami na levé tváři, jež si utržil ve rvačkách, těžké kovářské pěsti, sílu a mrštnost, jíž vášnivá povaha jeho činila hrozivými. I pověst »starého vojáka« nebyla valná. Dříve, než poznal Hanu, nevynechal muziky, jarmarku, ani pouti, užil co se užít dalo, nejvíce rvaček, častoval děvčata a kamarády a někdy v bujné chvíli dal se muzikanty vyprovodit za ves. Tu a tam ovšem skončila slavnost také jinak, několik nožů zkoupalo se v jeho zádech a mezi žebry, ale nemělo to velkého významu pro něho, neboť byl přesvědčen, že takový křivák není smrtící zbraň a také nebylo v okolí hocha, jenž by byl na něho dorůstl. Jen že vše to, jak dobře věděl, nebylo s to, aby dodalo mu vážnosti v očích nadějné tchyně. Boháčem také nebyl. Měl všeho všudy třiadvacet zlatých na hotovosti, pěkné sváteční šaty, beraní kožich, vydrovku, juchtovice, veliký kancionál se zlatou ořízkou a harmoniku. Někomu se to může zdát málo, ale on nosí dosud v nitru ukrytou vzpomínku na své bídné dětství a diví se téměř, že lze »z holých rukou« tolik ušetřit a ještě se chvílemi dobře a pansky pomět. — Jen že, bohužel, nezalíbil se nadějné tchyni.

A tak Hana zmizela pojednou a ze zkoupých odpovědí služek zvěděl jen, že se rozstonala a musela domů. Přijde prý však zase, ač vyvázne-li z toho. Bylo mu smutno, nechodil nikam, prázdné sváteční chvíle proležel na seně neustrojený a špinavý. Ulehčilo se mu poněkud, když našel někoho, jenž stejně jako on Hany vzpomínal a postrádal. Byla to — paní. Nyní, kdy neměla, kdo by ji platně zastoupil, vlékla se často po dvoře, aby dohlédla na drůbež a do kravína, stále nařikajíc na nehodu, jež stihla Hanu a ještě více ji. Neboť nyní nemá kolem sebe upřímné duše, je jako zaprodána mezi svou ženskou čeledí, každou mimořádnou službu aby zvlášť odměňovala a k tomu ještě muž je dopálen, mrzí se na ni, že pořád stůně a nikdo mu nedovede vyhovět. Kéž by již jen Hana přišla, byť i byla slabá a nemohla pracovat, jen když dohlédne a zařídí, čeho je třeba . . .

A tak za nedlouho objevila se tu Hana zase, ale Štěpán byl by ji málem nepoznal. Z její svěží, kypré postavy zbyl pouhý stín, z její krásy pouhá struska. Kol jejích úzkých, promodralých rtů rozložil se ostrý, tvrdý rys a z její očí zíralo cosi cizího, odpuzujícího, co vylučovalo předem každé sblížení, co napovídalo zřejmě slavnostní odřeknutí se všeho minulého a prožitého. Zdálo se, že nepoznává nikoho, kromě své paní. Sloužila jí bezodyšně, z pouhého pohledu snažila se uhádnouti její přání, ano plazila se přímo u její nohou. Za nedlouho však skrásněla zase, ba možno-li více ještě, než před tím. S její krásou vrátilo se vše minulé, už jednou prožité, čeho se chtěla odříci. A výsledek byl zase týž. Jednou zastal ji u studny zdrcenu a plačící. Dlouho nemohl z ní dostati slova. Ale když odešel po práci, přiběhla za ním s jakousi zoufalou odhodlaností.

»Tak řeknu ti tedy pravdu. Hádal's dobře co je mi, a on chce teď, abys ty si mě vzal.«

Nebyl s to vypraviti ze sebe slova, hrdlo měl sevřeno a před očima míhala se mu ohnivá kola. Celou noc nespal. Sestavil si přesně řadu podmínek, za jakých si Hanu vezme. Ano, vezme si ji, to je jisté. Jen neví, jak se zachová, jestliže Hana nepřijme jeho podmínek. Ostatně on by mohl slevit některé, ba, když by na tom záleželo, slevil by všechny až na jednu, hlavní: Teď bude Hana pouze jeho, a jest-li ne, pak běda jí!

Ano, tuto podmínku položí důrazně a pevně. Ale což kdyby Hana ani tolik neslíbila? Závrať ho pojímala při této myšlence. Na konec doznal, že bude nejmoudřejší, neklást vůbec podmínek, aby zbytečně nezvětšil svou hanbu, neboť on vezme si Hanu, buď jak buď a — bože! — jak rád! Když ji ráno spatřil, měl skoro strach, zdali si to nerozmyslila.

»Hano . . . tak . . . chceš-li, vezmu si tě tedy . . . Můžeš to říci, jemu i své matce.«

Hana hleděla na něj chvíli vyjeveně, jakoby nechápala dobře, o čem mluví, a když pochopila, zdála se nevěřiti svému sluchu. Nyní zase ona nebyla s to vypraviti ze sebe slova. Několikrát škublo to podivně jejími rty a Štěpán neví, bylo-li to pohnutí, nebo vzdor.

Jednoho dne, když svážel seno s odlehlého palouku, čekala tam na něho její matka, aby s ním o věci tak vážné mohla promluviti nerušeně. Řeč její rozdmýchala v něm násilně tlumenou žárlivost v neuhasitelný, zžíravý požár. Za ustavičných nářkův a bědování nad hanbou dceřinou, vytasila se se záměrem tak smělým a promyšleným, že ho z toho pojímala závrať. Chtěla spravedlnost, plnou, neztenčenou spravedlnost pro svou zneuctěnou svedenou dceru! Ale kde ji nalézti? Na úřadě snad? Třeba míti na paměti, že svůdce je ženáč a nesvědomitý, prohnaný člověk. Je zde zadlužený dvorec, jenž patří z polovice ženě a k tomu řada manželských dětí.

Kdyby všechno dobře dopadlo, dostala by Hana na dítě asi dvě stě zlatých. A to není rozhodně žádná spravedlnost. K tomu je zde ještě takový hloupý hejl, Štěpán, jenž sedl starému hříšníkovi na vějičku, aby zaplatil jeho účet. Je také možno, že by Hana vyšla úplně s prázdnem. Co tedy teď počít? Má si dcera její vzít sprostého čeledína a být snad nadále hříčkou pánových choutek? Její dcera . . . . její dcera, jež měla tolik nápadníků, jež mohla dostat kancelistu, nebo četníka a být dnes paní! Ne k tomu nikdy nesvolí! Fiakristou, nebo nejméně formanem se musí stát. Kdo to zaplatí? On, jeho pán! Ona si nedopřeje klidu, ani oddechu, pokud nebude učiněno spravedlnosti zadost. Ano: spravedlnost, víc nechce a — méně nepřijme! Nehodlá přepínati svůj nárok a proto chtěla dříve odhadnout, kolik asi Haně za ten čas dal. Řekla jí: ukaž mi všecky dary, co máš od pána! Hana hledí na ni vyjeveně, jakoby nechápala, co znamená dostati dar. Nu, . praví ji, chci vidět, čím si tě naklonil, čím se ti vlichotil, čím tě svedl! Dal ti snad prstýnek zlatý, hedvábný šátek, střevíce, nebo na šaty . . .? Nu, mluv přece, mluv, čím si tě navnadil? Či snad . . . bídná, ničemná děvko, zapomněla jsi se tak dalece nad svou ctí a nad ctí své matky, která tě v počestnosti zrodila a vzdala jsi se mu zadarmo z pouhé hříšné lásky . . .? Jemu — ženáčovi! — Ano, je tomu tak, nemá od něho ani za nehet. Byla mu ve všem všude povolnou hříčkou, zrovna jako by ji byl nějakými kouzly omámil. Pouze tehdy, poprve když jí řekl, aby se provdala za Štěpána, vzepřela se mu. Poslal tedy ji, matku k jisté rozumné paní do města, pro zeleninu, jež by Haně pomohla od následků hříšné lásky. Paní žádala pětku, tu dal, ale jí nedal za cestu ani krejcaru. To tak nemůže zůstat, tu cestu musí dostat zaplacenu. Pak Hana stonala doma po šest neděl, slíbil, že to matce vynahradí, ale dosud nedal ničeho.

J. Mošna („Probuzenci“).

Co teď počít? Na darebáka nevyzraje, leč zase darebák. Svěřila se jistému židu, hausírníkovi, Davídek se jmenuje. Zhrozil se takové ničemnosti, ač sám není svatý. Povídá: Toho pacholka bych se bál; vypadá jako raubíř. Což kdyby mu tak mezi čtyřma očima nebo v důvěrném kroužku presentoval účet? Nerozuměla tomu tehdy dobře, jak to Davídek myslil. Ale vzpoměla, jak Haně jednou uklouzlo: Ničeho se náš pán tak nebojí, jak Štěpánových pěstí. To nejsou ruce, říká, to jsou svěráky. Nedalo jí to pokoje a tak šla znova k Davídkovi o radu. Udělají to takhle: Pozvou pána na svatbu za svědka — paní že nepřijde, jest jisto, neboť vše tuší. — Její chalupa stojí neštěstí o samotě a večer nikdo tam tudy nejde. A tak Štěpán, jenž béře na sebe sňatkem jeho povinnosti předloží mu směnku. Čtyři tisíce korun napsal Davídek na ten zelenavý papír. Bude-li řádně podepsán — a to bude starostí Štěpánovou — koupí jej Davídek ještě týž den o tisíc korun levněji. Žádá mnoho, hausírník Davídek. Ale co zbude stačí aby byla zaplacena její cesta k moudré paní do města, ošetřování Hany po šest neděl a ještě si Štěpán zařídí fiakrovství. Svoluje-li tedy?

Můj bože, proč by nesvolil. Ne jednou, ale tisíckrát chce jej na kaši roztlouct!

Provedli to tak. Vše zdařilo se nad očekávání, pouze Hana, jež nebyla dosti spolehliva, aby mohla být zasvěcena do těchto záměrů, počínala si v rozhodné chvíli tak nesmyslně, že by byla málem zkazila všecko. Nešťastný svatební svědek byl náramně směšný, když mu Štěpán předložil »účet«. Střídavě bledl a rudnul, brada třásla se zimničně, oči kroužily, jakoby chtěly vylítnout z důlků. Bránil se, omlouval svůj přestupek nemocí ženinou, smlouval se Štěpánem. Nemohl pochopiti výtky, že by byl s Hanou jednal nesvědomitě. Jak? Jeho svědomí bylo klidno, užil-li něčeho zadarmo; pouze vydání jej pobuřovalo, vždyť není boháčem, má děti a časy jsou špatné. Obilní ceny jsou nízké, mzdy stoupají, děti mnoho stojí a daně rostou »závratně«. Což ještě za tuto hloupost měl platit? Pohlédnuv na Hanu, jež byla příčinou jeho nesnází, vybuchl zuřivě a počal jí spílat. Když pak Štěpán na obranu své nevěsty pozvedl proti němu ruku, Hana vrhla se na něho, jakoby jej chtěla rozsápat. V tom okamžiku měl chuť, hodit jí zelenavý ten papír pod nohy a ponechat ji tomu, jenž jí byl patrně dražší, než-li on. — Podepsal. Pak odešel, couvaje po zpátku až ku vratům, neboť stále nedůvěřoval těm těžkým, kovářským pěstem. Byl nyní strašný ve svém zdrcení a malomocném vzteku, pěnu měl na rtech a zuby sekal, jako divoké zvíře. Na zejtří vyplatil jim hausírník Davídek slíbený obnos.

J. Mošna („J.K. Tyl“).

Vše tedy skončilo dobře. Matka těšila se z toho, že dosáhla spravedlnosti i odměny za svou cestu k moudré paní do města i za dlouhé ošetřování dceřino a Hausírník Davídek radostným překvapením nemohl ani promluvit, jen oči převracel a obdivem mlaskal.

Ale mezi mladými manželi otevřela se propast. Štěpán nedotknul se peněz, jež vynutil na jejím svůdci a pranic se nestaral, jak budou živi. Hana neměla pro něj pohledu, ani vlídného slova. To, co tehdy procítilo v jejím srdci, když jí oznámil, že se s ní ožení, bylo na vždy pohřbeno ve troskách onoho zřícení, jež následovalo ošklivému výstupu po oddavkách a jež v její prosté, zlomené duši zůstavilo jen zmatek a hnus. Vyhýbala se Štěpánovi s odporem a bázní. A Štěpán, jenž se hnal horečně za štěstím, jež mu slibovala Hanina láska, stanul pojednou vystřízlivělý, hnusně pošpíněn a — beze štěstí. Nemluvili spolu, neznali se. Matka Hanina nemohla snésti toto mdlobné ticho, toto shnilé, bezvětrné příměří, z něhož nevzcházela vojna ani mír. Její pokusy o smír neměly úspěchu. O Hanu se ani tak nestarala, Hana byla jí vedlejší, ta se již podrobí v rozhodné chvíli. Šlo jeno to pohnouti Štěpána, aby se ujal konečně svých práv majetkových i manželských. Měl si koupit koně, zařídit živnost a se ženou se vypořádat ať po dobrém, či po zlém, jako manžel a pán. Z jeho skoupých odpovědí seznala jen, že dosud žárlí, divoce žárlí na svého soka. Domnívala se, že hlavní příčinou nedorozumění je stav Hanin, jenž mu stále uvádí na paměť jeho pokořující poměr. Zdálo se jí, že dítě bude as stálou překážkou jejich štěstí a rozhodla se odstraniti je. Mluvila s ním o tom, tázala se přímo po jeho přání. Kdyby mu dítě nebylo vhod, možno se ho včas zbaviti, jako po prve. Je, bohudík, dost chytrá, zná cestu k oné zkušené paní a pětky dnes věru nemusí želet. Na něm je, aby rozhodl. Ale jemu bylo to lhostejno, a řekl, ať si dělají co chtějí. Tchýně tedy donesla drahou zelinu a řekla mu, že tentokrát vykonala cestu zadarmo k vůli němu, svému zeti. — A pak, ano i . . . nějak ostře vrylo se mu to do duše: Hana nechtěla léku přijat. Hašteřili se s matkou. On chodil mimo nich, nepřidávaje se k žádné straně, ale kdykoli se objevil, slábl Hanin odpor. A pak tedy vypila zelinu. (Pokračování.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

K tomu však podotknul: »Obnos, který jsme si umluvili každý bráti ročně z příjmů závodu k osobní potřebě, pro sebe, rodinu, domácnost — máš pro letošek tímto vyčerpaný.«

»Musíme si dotaci zvýšit,« řekl Václav. »Rozumí se, že oba stejně. Co budu potřebovat já, vezmeš si také ty z továrny. Nespotřebuješ-li tolik, což jest pochopitelno na venku, zbude ti; vyzdvihni si to a ulož, anebo si toto plus nějak proti mně na závodu pojisti... Snad závod náš naše vlastní potřeby nějak unese! Můžeme si něco už teď dovolit,« doložil, jakoby omlouval své překročení dosavadního rozpočtu.

»Ale to je k smíchu,« řekl Jan Novák, trochu se zastyděv, že bratrovi učinil přece jen výčitku, byť způsobem šetrným. »A až ten orient dobudeme — pak se budeme koupat, hrabat se, válet ve zlatě . . .«

Na nádraží Jan Novák Václava nedoprovázel. Měl nutnou práci v továrně a co si říci měli, už si bratři řekli.

Václav Novák jel sám. A sám sedě v kupé vracel se z venku zas do Vídně.

XX.

Svým prvním vystoupením parlamentním Václav Novák uplatnil se tou měrou mezi říšským poselstvem z Čech, že náležel k nejpřednějším zástupcům národa našeho ve Vídni. Osvědčuje se všude jako pilný, svědomitý pracovník, volen byl do množství komis a komitétů; kde potřebí bylo lidí sebevědomých, nezištných, v každém ohledu neodvislých, počítáno na Václava Nováka a on nezklamal nikdy důvěru jemu projevenou; vždy se osvědčil celým mužem.

Měl plné ruce práce a stále byl zaměstnán, z jednoho hnal se do druhého; schůze, návrhy, eleboráty, plnily všechen čas od rána do pozdních nocí. Nepovažoval po příkladu mnohých pánů kolegů poslancování za jakýsi zábavný podnik, za prostředek opatřiti si některé příjemnosti života, jichž bez hlasů pánů voličů by jinak bylo těžko bývalo dosíci.

Paní poslancová ovšem nesdílela s chotěm svým jeho starosti a nepříjemnosti s veřejným postavením jeho spojené. Za to měla starostí svých vlastních — s toaletou, kde ztrávit který večer a co podniknout na zítřek a podobné. Nebyla ušetřena ani strastí, z nichž jednou tak ji zachvátila migréna, že tři dny nevyšla z hotelu a odmítajíc každou návštěvu, nechtějíc nikoho ani viděti, při spuštěných záclonách, téměř bez jídla, skorem jen slzy polykajíc, celé tři dny zůstala ležeti v posteli. Kamsi do vyšších kruhů byla pozvána kněžna Wernerová, komtessa Szároszy i baronka de Lory, ale jí, pouhé paní Novákové, odepřeno pozvání.

Paní Rachel neutonula v nářku nad pohaněním jí učiněným; vzpamatovala se rychle a jako by nic se nebylo stalo, nedávajíc ničeho, ani nejmenšího na sobě znáti, vrhla se na novo do proudu vídeňských zábav, radujíc se z toho vítězně, kterak všude svou krásou i svým vznešeným vystupováním tvoří střed, okolo něhož vše ostatní se otáčí. Kde se paní Rachel Nováková jen objevila, utvořil se kolem ní dvůr pánův ji obsluhujících, zbožňujících, jí se klanících a i několik hvězd náležejících k souhvězdí dvornímu, dostalo se do vleku tohoto zářivého, živého slunce.

Jmenovitě však při paní Rachel Novákové jako pravý rytíř bez bázně a hany stál hrabě Moric Henig, hotov do klece lví skočiti pro rukavičku a za dámu v barvách jejích se bíti. Zakročoval jí na obranu a v její prospěch i diplomaticky a z opomenutí její osoby v kruzích, jimž náležel, udělal hotovou kabinetní otázku, že v oné sezoně od mnohých zábav vysoké a té nejvyšší šlechty raději upuštěno, když nemohla být nalezena cesta, aby též paní Nováková k nim byla přibrána.

Pro všechnu budoucnost domníval se ostatně hrabě Henig, že šťastně nalezl klíč, jenž by otevřel paní Rachel nepřístupné zámky; prajednoduchá věc, jako proslulé Kolumbovo vejce. Netřeba jiného, nežli aby panin manžel, Václav Novák, povýšen byl do stavu šlechtického.

Avšak tu se objevila nepochopitelně překážka v tomto samém.

Psaní došlé ze dvou stran, jedno z Uher a z Čech druhé, v nichž mu šlechetní lidé dva o sobě patrně nevědouce, nabízeli opatřiti vzácnými zkušenostmi svými rodokmen, který by nezvratně dokazoval, že mezi tisíci Nováky jeho předek nosil erb, jejž on jako přímý potomek v tolikátém a tolikátém koleně oprávněn jest z prachu zapomenutí zdvihnouti a se ctí jeho užívati — zahodil nedbale do koše.

Druhou cestu, kterak by lze bylo vyplniti touhu paní Rachel, když muži svému k návodu hraběte Heniga ona sama ji v dů-

věrné chvilce jednou naznačila, odmítl Václav Novák zrovna s rozhořčením.

Nebylo by třeba jiného, než učiniti vládě nějaké malé zalíbení, nějakou nepatrnou službičku jí prokázat — co se hned tak čepejří vzácný pan poslanec jako krocan? — — Ne jako krotký stolní indián evropský, ale jako pravý americký turkey! — — Vždyť se nejedná o žádný špatný čin, o žádnou zpronevěru, žádnou zradu . . . Ku příkladu v té věci, kterou nedávno tak slavně hájil v plné sněmovně a tak šťastně obhájil, že způsobil málem vládě porážku — — vláda jako dobrý a moudrý kuchař tu panstvem nepřijatou paštiku znova předělá, do jiné formy vtěsná a po čase znova sněmovně jako z brusu nové krmě předloží — — Nuže, netřeba než malý krůček přijíti naproti a všecko bude v pořádku — — Proč tak vyletěl, jako když ho do povětří vystřelí? — — Nežádá se nic zlého zajisté. Žádné slůvko pro. Pouze o poznání méně proti. V klubu samém již z jiných stran, jinými větry a proudy, připraví se nálada v tom smyslu a jedná se jen o to, aby nejvíce zasvěcený, totiž Václav Novák, tuto pak nekazil a všecko nezvrátil —

J. Mošna („Prodaná nevěsta“)

Nezdařený útok paní Rachel Novákové opakován v určitějších formách ze samotného ministerstva; ministr osobně pokusil se Václava Nováka, když ne získati pro sebe, tedy aspoň nakloniti, aby tenkráte, jenom v případě, o nějž jde a který jest povahy hospodářské, nikoli národní, ponechávaje si naprosto plnou volnost pro všechno další své jednání, a rozumí se, beze všech závazků dalších, naklonil se k mírnosti a docela příkře nevystoupil proti plánům a úmyslům vládní strany, jinak nepouštěje se zřetele opoziční své stanovisko.

Na nevděk vlády Václav Novák by si jistě nemohl stěžovati. Označeno mu hned, po obchodnicku, co by dostal. Něco na kabát do lačné knoflíkové dírky, o tom ani nemluvě — takových věcí má vláda vždycky pohotově pro hodné poslance; zde by se mohlo v jiném směru posloužit, platněji odvděčiti se.

Ten odchod do Orientu, který spočívá jen v rukou vlády, přišantročili by panu Novákovi.

Václav Novák na to hrdě, že se nedá koupit. —

Ach, jak ošklivé slovo! To by se mohlo říci o nějakém nepatrném člověku někde na venku, jehož by někdo chtěl podplácet — o nějakém kancelistovi nebo kantoru. Ale ne o poslanci. Zde se jedná o pouhou službu vládě — to je něco docela jiného.

Co by ten Orient znamenal pro něho, ví sám dobře, a netřeba jemu vykládat. Není žádným tajemstvím, že o ten kšeftík ucházejí se také Schmiedovi a jsou vládě mnohem bližší, jsou jejími přáteli, stojí věrně na té straně z které ona vyšla — bylo by zcela přirozeno, aby na ně vzat byl ohled — — Ovšem v politice neplatí žádná sentimentálnost a Schmiedovy teď vláda zrovna nepotřebuje — — — Něco za něco. Řekne-li Václav Novák jen »ano«, má ten Orient, dostane ten Orient on . . .«

Není to snad ještě dost? Nuže — vláda by byla ochotna něco ještě přidati, nějakou výhodu by Václavu Novákovi někde poskytla, v čem by si přál — jen třeba se vyslovit . . . jakoukoli laskavost by jemu prokázala a prokázati sobě za čest pokládala — —

Václav Novák téhož dne, co měl důvěrnou rozmluvu s ministrem, psal bratru svému Janovi do Čech:

»Ten Orient je pro nás beznadějný. Nejlépe, když tu věc docela z mysli pustíme. Podal jsem ovšem ofertu, nabídku jsem učinil jménem našeho závodu, ale zadání, jak víš, nejde jinak, nežli prostřednictvím vlády. Tedy pro nás a priori k nedosažení. A nepochybně, že Schmiedovi uloví to tučné sousto. Jaká pomoc! — Musíme už i s tou

myšlenkou se hledět spřátelit a — na jiné straně konkurenci naší čelit — —«

Jan Novák odpověděl bratru do Vídně skorem podrážděně. Tak že si on věc ovšem nepředstavuje. Jakou cenu by potom mělo celé Václavovo poslancování, když by ani to nedovedlo se zmoci. Třeba jen užíti plně a rázně všech prostředků, vynaložiti a uplatniti všechen možný vliv. Všechny páky musí tu Václav zkrátka nasadit: Schmiedům jmenovitě nesmí za žádnou cenu z pole ustoupit a snad kořist v jejich spárech nechat . . .

Téhož dne říšský poslanec Václav Novák měl několik deputac z volebních svých okresův voditi po ministrech a zpravodajích vládních, aby vymohl jim různé místní potřeby, nějakou školu, dráhu vicinální, slevení a odepsání daní a pod. pro co deputace českých měst a okresů, stojících doma oposičně, proti vládě co nejrozhodněji hromujících a žádajících totéž důrazně od svého poselstva ve Vídni, do Vídně jezdívají.

A opositičnímu poslanci nezbývalo, než čistit kliky po všech kancelářích, po přání a na žádost svých voličů, u vědomí toho, jak tím znamenitě se posiluje váha protivládní strany a kterak takovouto žebravou a žebráckou cestou jistě nejsnáze se dospěje k vítězství otázky české v jejím velikém rozsahu a významu.

Ve věci své vlastní Václav Novák neučinil ani nepodnikl toho nejmenšího.

Na bratrovy časté dotazy, jak že stojí záležitost orientální a kdy dojde asi svého rozhodnutí, odpovídal neurčitě, vyhýbavě.

Jan Novák staval se již netrpělivým. Všechna práce v továrně a starosti o závod spočívaly teď přirozeně na něm samotném a stával se proti Václavovi proto nevrlým. Myslel, že může od něho právem žádati náhradu činnosti na jiné straně i očekával v tom smyslu od bratra poměrné výsledky.

Jednou přijel Jan Novák i za bratrem do Vídně, aby záležitost s Orientem, jež se mu tak dlouho vlekla, popohnal. Otevíral oči, když mu Václav otevřeně řekl, za jakou cenu by toho prospěchu pro továrnu, jejž má za tak dalekosáhlý a nezbytný, bylo dosáhnouti.

Jan Novák se náležitě zhrozil a s poctivostí pravého českého člověka každé zaprodání se s ošklivostí odmítl. Ale cestou domů napadlo mu, že tak zle by přece nemusilo snad být, k takové proradě by nedošlo a přece věc se prosaditi mohla — — Jak, nevěděl. »Třeba i nějakým ústupkem, ústupečkem konečně —« řekl si v nevinnosti své dobrý Čecháček. »Co na tom! Tím se celek nepoboří — a prospěch je prospěch — —« V tom smyslu též Václavovi hned psal. (Pokrač.)

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Pokračování.)

Když Lomnitzer vyletěl po děsném odhalení Piltyšově jako smyslů zbaven k sestře, jíž bled a poklesaje přinesl novinu tak úžasnou — zůstal Piltyš v Karneolově pracovně jako jenerál, který opanoval bojiště.

Teď ať přijdou s podmínkami! Teď ať se ho zeptají!«

Slyšel najednou divé výkřiky, přirážení dveří, volání o vodu pro omdlelou paní, pak zase odbývání služek, že není třeba jejich přítomnosti, potom hlas Lomnitzrův, tlumený dívčí pláč — ach! Sidončin! Lomnitzer ji vedl k matce . . .

— — —

Přes hodinu nechali Piltyše ještě čekat. Zabořen v lenošku chvílemi — pak zase procházeje se, do ulice shlížeje, prohlížeje obrazy, prohrabávaje staré noviny na stojaně utloukal tak minutu po minutě. Však se dočká té rozhodné, v níž přijdou bez hrozeb a v níž mu jistě neukáže nikdo dvéře . . .

A dočkal se. Lomnitzer přišel jako po těžké operaci. Vratkým krokem, s hlavou do beder

zapadlou, s šedivým pruhem pod dolním víčkem, zuby opět do rtů tiskna. Shroutil se do křesla u psacího stolu a jen hlavou pokyvoval, na Piltyše ani nepohlédnuv.

Ten stál zády opřen o skříň s knihami. A také nemluvil. Ať začne, kdo musí, pomyslil si. Já nemusím.

Opravdu začal Lomnitzer: »Co teď? Jak to hodláte srovnat?« Obrátil se při těchto slovech svých polohlasně a zvolna pronesených k Piltyši.

J. Mošna („Sedm havranů“).

Ten odpověděl klidně, jakoby maturoval po důkladné přípravě: »Je-li vám vhod, vezmu si Sidonku. Prohlásíme, že jsme bez vyznání, a dáme se civilně oddat. Jaké rovnání jiné?«

Lomnitzer neodpovídal. Stisknuv hlavu do dlaně, zadíval se na koberec, na jehož lemu květy plavé růže honily se s chrpami. Běžel okem po trnitém stonku koberce, pokud byl výhled, pak podskočil fauteuilly, které se u pohovky k sobě tiskly, jakoby si něco důvěrného šeptaly, a zase byl na ostnatém stonku. Růže, chrpa, chrpa, růže, růže — Na té stál Piltyš. Ten právě řekl, co hodlá činit, a čeká odpověď. Ale jakou odpověď mu může Lomnitzer dát? A vůbec, proč mu má odpovídat? Proč nemá vstát, vytáhnout od někud pistoli a odstřelit ho jako bestii? Proč má s tímto hranatcem vůbec jednat?

»Já vám něco povím,« řekl Lomnitzer, povstav. »Teď nejsme vůbec schopni rozumné myšlénky. Do večera budeme vědět, nezbláznili-li jsme se. Pak vás zavolám a řeknu, na čem jsme se ustanovili. Teď bude pro vás i pro mne lépe, nebudeme-li se dívat jeden druhému do očí!« Při tom ukázal, kudy je cesta z pokoje.

»Jak je libo,« odpověděl Piltyš. Kývnul hlavou a těžkým svým krokem vyšel.

— — — —

Tři dny na to dnem i nocí a nikoli jen do večera bylo jednáno u Karneolů o tom, co se má státi. Třetího dne bylo skončeno vše zapsáním všech podmínek jak se sluší a patří po válečné kampani.

Do tří neděl bude svatba. Piltyš si vezme Sidonii, jedinou dceř a universální dědicku po Karneolovi. Vzdaji se svých vyznání, sňatek vykoná se na hejtmanství, dříve však se notářskou smlouvou Piltyši potvrdí, že se stává pánem poloviny všeho jmění své nastávající manželky. Piltyš byl právnickými poučkami vycpán jako vatou. Věděl, že je na dobrém koni, proto se nedal.

Konečně se dověděl, ač mu do toho ničeho nebylo, že paní Karneolová odstěhuje se ihned do Vídně a obchodu se vzdá. Koupí jej bratr její i s domem. Zařídí jej jako filiálku vídeňského svého závodu; ihned pošle sem své lidi. — Za tři neděle pak byla opravdu svatba. Ráno po osmé hodině v kanceláři okresního hejtmana, u přítomnosti dvou svědků. Ani matka nevěstina, ani její poručník neúčastnili se tohoto aktu.

Z hejtmanství odjeli novomanželé přímo na cesty. (Pokračování.)

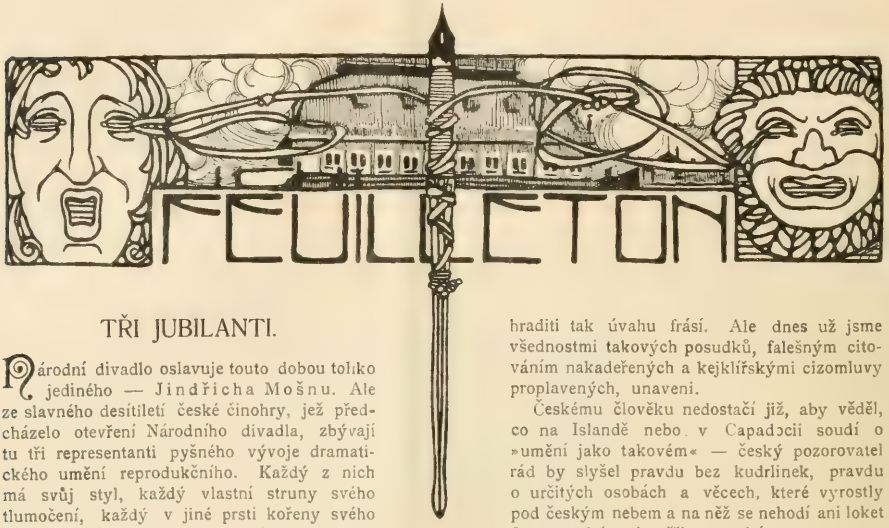

TŘI JUBILANTI.

Národní divadlo oslavuje touto dobou toliko jediného — Jindřicha Mošnu. Ale ze slavného desítiletí české činohry, jež předcházelo otevření Národního divadla, zbývají tu tři representanti pyšného vývoje dramatického umění reprodukčního. Každý z nich má svůj styl, každý vlastní struny svého tlumočení, každý v jiné prsti kořeny svého divadelního života — proto stavíme dnes vedle sebe všechny tyto tři zasloužilé umělce, jež osud zachoval, aby byli živým svědectvím, jakými prostředky rostlo české dramatické umění v poslední čtvrtině 19. věku. K nejstaršímu z nich, Mošnovi, družíme tedy plným právem Jakuba Seiferta a Josefa Šmahu.

Slovo »umění« a »umělec« je u nás dnes úplně připraveno o hodnotu. Je to »dlouhá mince«, lacinými příměsky o platnost připravená. Válí se jí všude jako těch neblahých plíšků mincovních ze XVII. věku, jichž vyorávají se ještě dnes celé hromádky, jichž jsou plné kouty v museích jako numismatických plev — je to peníz jenom zdánlivý, který mincovní sbírky právě tak sevšedňuje, jak ožebračoval v časech třicetileté vojny a třicet let po ní ubohé naše království.

Dnes slova »umělec« a »umělecký« skřípají kolem nás asi podobně, jako tomu bylo před třiceti lety se slovy »svoboda« a »svobodomyslnost«. Vídeňští politikové ve jménu svobody a liberálnosti drželi nás v kleštích, až nám oči vylézaly z důlků — trvalo to dlouho, než národ uvěřil, že to není zlato, čím nám oslepují zrak, nýbrž lacina spěž s puntíky jedovaté měděnky. K témuž náhledu o výrazech »umění« a »umělecký«, kterými žongléři tisku tak často uvádějí v úžas manéži veřejného života, dospívá se u nás již s menšími škodami. Již se zkoumá, jaký je obsah pytlů s plombou »umění«, nekupují se tak snadno zajíci zahalení, a oběma slovům nevěří se více než pestré etiketě na vinné lahvi. Až korek odletí, poví lahev, co tají — za vignetu rozumný člověk nepřidá již haléře.

Je tak pohodlno prohlásiti něco za umění, přitknouti klasifikaci uměleckosti k něčemu a nahraditi tak úvahu frází. Ale dnes už jsme všednostmi takových posudků, falešným citováním nakadeřených a kejklířskými cizomluvy proplavených, unaveni.

Českému člověku nedostačí již, aby věděl, co na Islandě nebo v Capadocii soudí o »umění jako takovém« — český pozorovatel rád by slyšel pravdu bez kudrlinek, pravdu o určitých osobách a věcech, které vyrostly pod českým nebem a na něž se nehodí ani loket francouzský ani měřice norská.

Je to obtížnější, poněvadž se z hald cizojazyčných foliantů nedá při tom nic »vyčerpat«, ale to je právě zpropadenou povinností českého tisku říci stručně, mluvou českou, bez opičení se v cizinských zrcadlech, v čem vězí hodnota určitých českých zjevů.

O Mošnovi se vytisklo tisíckrát, že je náš největší dramatický umělec. Přirovnáván byl ke všem možným hvězdám cizích divadel přítomnosti a minulosti, ale na Mošnu nehodí se ani jedno pravidlo uměleckých příručnic.

Mošnu není možno odbýti lacinou titulací. Kdo zná jeho život, kdo zná jej samého z hovorů mimodivadelních, kdo zná linii jeho dráhy vývojné, musí přiznati, že slovem »umělec« není možno Mošnu určiti vůbec.

Mošna je psychologickou záhadou. Pohovořte s ním na cestě z divadla, v učazené hospůdce při sklenici lacino piva — a přesvědčíte se, že všechny kotouče prachu, které zvedají naši auguři, tím časem většinu kostelíků umění u nás obsluhující, jsou mu tak daleky, jako dva póly zeměkoule. O politice pohovoří s vámi jako malý živnostníček, který čítá noviny jen ob den, o záležitostech veřejných jako všichni čeští lidé, kteří dovedou jen zatínati pěsti v kapsách, o výstavy, přednášky, salony a koncerty nezajímá se naprosto.

Ale i o divadle pojedná s vámi jen jako člověk prostý hlubšího zájmu. Nedostanete z něho náhled o současném repertoáru, nedovíte se, sleduje-li vlnění dramatické tvorby — on má jenom jedno hledisko na divadlo a tou jest jeho role. Ale jak se na tu dívá, z něho nedostanete. Snad to ani

slovy vypovědit neumí — jenom hrou — a tu mluví jako řečník z milosti boží.

Žádnou theorii nedovede vám říci, poví-li posudek nějaký, pak pronese jej sametově měkkým orgánem svým tak nevýrazně, se zabarvením tak laickým, že až ustrnete — ale při tom neprozradí ani mrknutím, jak se vlastně na svěřenou roli dívá. Přinutíte-li ho vůbec k hovoru o úloze, kterou studuje, pak mluví s vámi jenom v otázkách. Jste mu studánkou, k níž chodí jenom čerpat.

Jindřich Mošna.

Mošna nechodí do salonů, nenavštěvuje umělecká ohniska, netrousí cetky vypůjčených rčení kritických. Lokálky denního listu, ulice a malá hospůdka jsou jeho studijním světem.

Proto, že dovede ličit tak mistrně figury ze sfér, v nichž se nikdy neocitl, vznikla domněnka, že tvoří nevědomě. Ale, kdo to pronesl, zapomenul, že zastrčené hospody, lokální referáty denního tisku, soudní síň a lavičky v parku jsou pobřežím, na něž bouře života vynáší tolik trosek z pyšného loďstva, tolik zraněných námořníků, tolik zničených pasažérů — že fantasie ostřeji zbroušená dovede dokresliti, co vylíčili tito mrtví a živí svědkové.

Mošna potřebuje toliko vnímati v těchto svých studovnách — ostatní zpracovává podivuhodný jeho mozek způsobem, na který nestačí žádná poučka psychologů a který zůstane asi záhadou.

Uměním se to může nazvati, ale to je v tomto případě pohodlný výkrut těch, kteří chtějí býti s úsudkem brzy a pohodlně hotovi.

Ne — toto vnímání, skryté uvažování, hledání reprodukčních prostředků pro výraz toho, co mozková schrána pojala, toto minuciésní odvažování pravdy, odstraňování slupek ješitné chlubnosti a neobyčejně šťastná nalézavost detailu vnějšího ověření — to není pouhým uměním — to je přirozeností Mošnovou. Mošna hovořil s tisíci lidmi, četl o statisících v novinách — a když má postaviti figuru na jeviště, utíká do své zásobárny paměti, dvakráte — třikráte sáhne do houfu — a již vleče originál, se kterým se byl kdysi na několik minut sešel. V jeho mozku jsou na deskách neslepnoucích ofotografováni jednotlivci, a ti tvoří výzbroj jeho čarodějného kabinetu hereckého tvoření. Že dovedl se pohroužiti v jejich duši, když se s nimi sešel, že je dovedl lázní svého uvažování zbaviti všeho prolhaného, vší pósy a všeho kalu — proto je jim tak blízek, proto jdou jeho osobnosti ze života na jeviště tak uceleny, tak věrny a tak přesvědčivě pravdivy.

Milí páni hercové, kteří myslíte, že dovedete studovati svět jenom na promenádě, kde dráždí hedvábí vleček, v šermírně, kde se lehce vypůjčuje s drátěnou larvou na chvíli i pósa učitelova, v koncertních síních, kam se chodí domýšlivci ukazovat, ale ne dívat, v kavárnách, kde se tak dobře pomlouvají soudruzi a tak bezpečně osnují intriky — tam nenajdete lístků vavřínových pro toužené své slávověnce. Na ulicích chodíte kolem obílených hrobů — co je v nich, o tom nemáte potuchy. Ale kde voda snáší třísky života, kde ústa stroskotavších jsou prosta zámků, kde se líčí, co bylo a nikoli jen, co bude — tam je škola pro vaše povolání, tam je možno rýžovati zlatá zrnka pro budoucí tvoření. Ovšem: tam se nevlní ňadra bohatých krásek, po jichž potlesku a dárcích toužíte, tam není parfumu a poklon pro vaši divadelní slávu od včerejška, tam není místa pro vaše svody žurnalistů — ale tam je zrcadlo života, které nám může alespoň částečně nahraditi, když jste sami nic neprožili, nevytrpěli, nezkusili.

Ovšem Mošnova výslunného místa pouze ten jednou dostoupí, v kom bude taková žíseň hry jako v něm. Ale hry, která nezná rolí malých, která k úloze mlčícího pasáka přistupuje s toutéž

úctou jako k roli královského prince. Jenom ten vyšplhá se do koruny herecké osobitosti, kdo bude proniknut chtivostí zmocniti se každého vlasu role přidělené, z každého slova vybíti minci čistého věrného podání — snahou vyžíti postavu, kterou péro autorovo jenom obrysem načrtlo.

Takový je Mošna. Za kulisami již, jakmile vlezl do masky svého partu, oličil se a v postavu své úlohy rozložil — zmizel v něm Mošna, pražský človíček, hospodský posedálek, jednoduchý chodec ulice. Rozjihnul v roli. Místo něho vykročila z šatny postava jeho úlohy. Ta hovoří kinspicientu, osopuje se na kulisáře, láská se s první milovnicí nebo ji tvrdě odbývá — již za plátnem kulis je tu hotová figura, která je tělem, duší a celým fondem myšlének v tom, co stvořil dramatický básník. Mošna je hluboko pod propadlem — na jeviště vchází zosobnění básníkovy vidiny . . .

Jakub Seifert.

Proč dovede tak se přerodit v divadelním puchu, neví snad on sám. Jakási jiskra tajemná lehla si do drobné jeho hlavy a tvoří tam divy. Vší mocí pracuje Mošna, aby jí neubylo síly a působivosti jako kouzelnému gramu neprobádaného prvku, který pravidla fysiky právě na ruby obrací . . .

Jakub Seifert je u našeho divadla déle než čtyřicet roků, které touto dobou jubilejně připomínají Mošnovi. Nějak zapomenuli na tuto okolnost loni — Seifert nezapomněl, ale se svým vzdychnutím šel jenom do sebe. Dnešní divadelní správa hledá perly svého štěstí tak často mimo divadlo — proto tak lehce přehlédla originelní hlavu, jakou Jakub Seifert je. Seifert nepřipomínal — jenom čekal. Co se dělo v jeho duši, nikdo nezví, neboť Seifert nemá tak zvaných důvěrných přátel.

Podívejte se do těch očí, které z jeho podobizny zírají na čtenáře. Tam čtete důvod jeho dobrovolného osamocení. Jejich ironický šleh říká, že rozumí té honbě divadelních královen a princů za úspěchy jako málokdo. A je mu k smíchu ta vládychtivost kryjící se maskou mučednictví nebo panenské skromnosti — larvou nedoceňovaného umění — pósou vlastenčící, lži společenského dvořílství — všecko to tak výborně prozkoumal a tolikráte opakovati viděl Seifert za kulisami zemského ústavu — proto se tak potutelně směje z toho svého portrétu . . .

Zapomněli na jeho jubileum. Na jubileum téhož Seiferta, kterého Neruda prohlásil za deklamatora nepřekonatelného. — Ovšem dnes je deklamace prý odbytou přítěží. Říkají to ti, kdož deklamovati nedovedou. Jako řekne herečka bez orgánu, že jenom šepot je ryzím prostředkem herec bez temperamentu: že střízlivost je prvním požadavkem, a zpěvačka bez vnady, že vděky odluzují pozornost od pravého umění.

Seifert je muž delikátní — v životě i ve hře. Když se všecko brodilo v naturalismu, naposlouchal se pošklebků dost, jak je hříšno hráti roli v rukavičkách, v lakovaných střevících, a vkusně jísti na jevišti s dámami v krajkách. Seifert nereptal a když se trakaře shnilé slámy, bez které se »moderní« autor skoro neobešel, opět vytratily ze scenářů, shledalo se, že je na zemské scéně pro tak zvané vyžehlené role skoro sám. Ó — jistě nakrouží divadelní vlásenkář paruky na mnohých hlavách, jichž nositelé jdou pak do salonů na jeviště horovat a vzdychat, ale kolik jich dovede vedle našeho Seiferta alespoň mlčky sedět?

Takové nějaké šlechtictví jeviště jde se Seifertem na scénu, jakási vznešenost dikce, obratu — hladkost konversace, břit period, vtip tónu a lesk zjevu. Ze všech jeho následníků neodkoukal mu z jeho hry nikdo ani cvaknutí podpatkem. Každý, kdo se pokouší napodobiti ho, mívá alespoň o jednu ruku více — a kdyby mu odkoukal celý vnějšek, ne-

koupí od něho skvostný orgán a kdyby orgán ten sudička jakási přes noc mu dala vínkem — za půl Prahy nezmocní se podmanivosti Seifertovy hry.

Mošna, dobrák a společenský sousídek, pověděl by všecko asi, jak tvoří — ale zdá se, že k tomu tajemství svému klíčů nemá. Seifert četbou a studováním společnosti vypulérovaný a zhlazený pověděl by dovedl, kterou cestou k těm svým duchaplným pomůckám se dostal — ale pohlédněte do těch očí s ironickým zákmitem — povídá jim: »Co umím a dovedu, nikdo druhý po mně nevykoná — toto nádobíčko půjde s jeviště se mnou!«

— — — — — —

Josef Šmaha, jenž Národ. divadlu slouží třicet let, je tělem a duší režisér. On první ukázal Čechům, co se dá vykonati s massami i jednotlivci na jevišti, aby bylo zrcadlem života. Od Meiningenských přišel asi k němu popud — ale nic více než popud. České jeviště a české obecenstvo mělo jiné ovzduší. A tomu porozuměl Šmaha proto tak rychle a tak dobře, poněvadž se hlozím a kamenitými stezičkami pod českou oblohou naklopýtal jako málo který jeho soudruh.

Josef Šmaha.

Že má česká vesnice, české město venkovské a zákoutí pražská svůj zvláštní ráz — že má český člověk v hromadných stycích určitý způsob svého vyjadřování, kterým se odlišuje ode všeho podobného za hranicemi, Šmaha nejenom poznal, ale i k prvkům tohoto projadřování dostati se dovedl.

Nyní se tak nějak zapomnělo na tyto Šmahovy zásluhy — vzplanulo jejich světlo sice karmínově při jeho výbavě Nedbalova »Honzy«, ale jenom na čas. Již je to vše zase trochu pod dýhami jeviště. Ale kdo se nedá oslepiti haléřovým pozlátkem, pozná dnes, kdy se nám z německých Theaterzeitungů nastěhovalo na jeviště tolik dekoračního balastu, že se nám v něm dusí role druhé a třetí velikosti. Mrtvá náplň divadelních prken moří nám tak často nejdůležitějšího činitele: herce.

Režisér Šmaha tomuto úskalí vždy se dovedl s úspěchem vyhnout, protože je sám výborným hercem. A to je pro režiséra neocenitelnou pomocí. I v tomto případě plesnivá theorie znamená jen smrt.

Režisér, který se dovede do kůže svého soudruha vmyslit, který dovede nezkušenému nebo nechápajícímu ukázat, jakým způsobem slovo role může dostat křídla, krok pravé osvětlení, posun ruky pravou váhu — ten má před pouhou literární a dekorativní režií tisíc předností.

Cítíme tento nedostatek herecké režie na jevišti Národního divadla někdy již až příliš. Falešné doplňky stěn a sklad zbytečného haraburdí diváka po vzlétnutí opony skoro až rozčiluje. Herci mluví, zasvěcují v exposici, napínají rámec dramatu — ale oko divákovo od osob utíká k zbytečnostem, kterými se rozplývává nejdrahocennější záruka divadelního úspěchu: soustředěnost mysli.

Přijde a musí přijít zdravá a rozumná reakce na tyto přílišnosti, které z Berlína nastěhovaly se po střední Evropě, odkudž je však již z divadel čelnějších bez poděkování zase vystrnadili. Až se u nás z tohoto mamu proberou, přijde zase k plné platnosti, čemu Šmaha, režisér v Národ. divadle, položil základy.

A pak přijde zase i ten herec do popředí, který není počítán k hvězdám. Tyto hvězdové systémy znamenají, že se hraje základní melodie pouze na jedné struně. Mnohý se tomuto vnucenému požitku brání, ale smyčec, který rozhoduje, jinak nedá.

Až pominou tyto jednostrunné hry, a skladby, které jsou počítány na souzvuk plného instrumentu, přijdou zase v oblibu — pak se pozná, že vnější režie ani vody nepodá té, která slovo knihy a duši hercovu dovede zlatou radou spojit.

A to uměl Šmaha. Literární způsobilost u něho jest — napsal několik působivých her — a herecké zkušenosti jsou v jeho hlavě sklady nepřebrané. Bylo by štěstím pro divadlo, pro české herectví a pro českou tvorbu, kdyby se Šmahovi dostalo plné příležitosti k uplatnění těchto způsobilostí. Ukazujeť zkušenost, že přílišné obírání se režie s mrtvou stafáží začíná nám povážlivě dusiti i rozvoj českého herectví.

Režisérství uplatňuje Šmaha výborně též sám na sobě. Jeho výkony v úlohách, které mu přiléhají, jsou vždy znamenitě uceleny, a co zvláště sluší chváliti, vždy se opírají zdravě o spoluhráče. V Šmahově výstupech není rušivě vypíchnutých sól, není v nich ješitného vtírání se do hlediště — ostrého shrnování světla na vlastní figuru.

Kresba jeho postav připomíná stále život skutečný — je-li v ní nádech stylisace, pak tato stylisace nevychází z původce, nýbrž z děje hry. V tomto umění charakteristiky a dovedného odlišování dlužno Šmahu uváděti vedle Mošny, od něhož jinak liší se v mnohém. Nejnápadněji tím, že umí říci, proč sáhl po tomto a proč ne po onom prostředku, proč volil tyto barvy pro svou malbu na jevišti a proč odmítl jiné, třeba zvláště lákavé prostředky.

V této dovednosti vidíme vzácnou způsobilost Šmahovu pro učitelství herců — v této výraznosti jeho spatřujeme drahocennou kvalitu Šmahovu a plnou zralost pro důležitý úřad režiséra.

Tolik naznačiti je naší povinností. *ech.*

J. Mošna. (Orfeus v podsvětí.)

⁘ ⁘ ⁘

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

⊙ **Husitské museum.** Podaří se dobrá myšlénka dle všeho. Pan architekt Buldra koupil dům vedle Platýzu, v němž skrývá se v neladných přístavbách památný kostelík sv. Martina ve zdi, zrušený císařem Josefem II. V kostelíku tom r. 1414 počal farář Jan z Hradce k návodu Jakoubka ze Stříbra udíleti svátost oltářní pod obojí, čímž dal podnět k roztržce víry v Čechách. Před třiceti léty býval tu proslulý lahůdkářský závod Švertáskův, pak se tu vystřídalo několik exotických podniků, jimž naličené šantézy snažily se dodati vnadivé moci. Pod gotickými kružbami drnčelo celé noci piano ke kupletům dekoletovaných pěvkyň. Nyní vše se změní. Pan Buldra postaví tu nádherný obchodní dům, který bude elegantní pasáží z Ferdinandovy třídy. Obec prý vykoupí kostelík, upraví jej slohově a učiní z něho »Husitské museum«. Shrne v něm prý originály i snímky všeho, co připomíná velké hnutí XV. věku. Pak se již cizinci u kolébky Husitství nebudou po takových sbírkách marně ptát.

— **Paní Hadingová** přišla se podívat do Prahy na tři večery. Našla zde dosti dobromyslných lidí, kteří v takové návštěvě z Paříže spatřují milost národu českému osvědčenou. V divadle jich však mnoho nebylo — tak že soudíme, že tuto slavnou umělkyni, která již tolik let je kněžkou Thalie, asi v Národním neuzříme. Aby se nekormoutili vzpomenutí dobráci příliš, uvedeme historku, která na tyto »návštěvy« stárnoucích divadelních králů a královen vrhá nejsprávnější světlo. Pan Coquelin, který nedávno nás poctil, z Prahy se dostal brzy do Cařihradu, a tam zazpíval kuplet s refrénem, že v leckterém státě je třeba reform. Turecká policie nerozumí žertům, a protože do reform na Balkáně sultána právě nutily velmoci s náramným důrazem, pozvala si pana Coquelina na slovíčko. O piastry cařihradské dostal kočující mim takový strach, že druhého dne — jak slíbil na policii — pronesl monolog, že reform je potřeba v jiných státech, ale v Turecku že je vše v pořádku, jak se sám přesvědčil (nejspíše okny expresního rychlíku!), že tu je směšno mluvit o potřebě reform. Proto méně enthusiasmu bude v Čechách na místě k tomuto panstvu z ciziny. — Paní Hadingová hrála s virtuositou, která však někdy až byla protivna, poněvadž píchala úmyslností a nepřirozeným vyrůstáním z okolí. Společnost její byla lepší než páně Coquelinova. Výborná a ze všeho nejcennější byla

její souhra, jejíž hladkost a ucelenost muscla potěšiti každého přítele umění. Ostatní bylo jako obyčejně při těchto vpádech do repertoiru od umačkaných toalet až ke sklonům textu ku prospěchu paní ředitelky. K návštěvě této vydalo Národní divadlo obsahy francouzských kusů češtinou, jíž se lidé smáli, že až plakali. —*ech.*

— **Na Šenavské pile.** Před devíti lety vypravil J. Cisler na scénu Vinohradského divadla drama ze života šumavských dřevorubců. Jeden akt z této jeho práce byl velmi dobře sestrojen. V ostatních bylo mnoho začátečnického, mnoho epického, ale zmíněná část slibovala dost. Nyní přišel autor opět se hrou ze šumavských lesů. Má v ní dobře odpozorovaných podrobností hojnost i některé postavy tuhých koster — ale nesmírně si stížil posici splétáním několika pásmových dějů a postavením velikého počtu osob, pro jejichž kresbu nedostává se pak času.

J. Mošna („Prodaná nevěsta" r. 1868.)

Hra měla u pozorného posluchačstva Uranie úspěch, ale autor nesmí se másti hlučnými projevy tohoto vznětlivého obecenstva, jemuž herci poměrů znalí nanášením světel a stínů šli v ústrety. Je potřeba, aby při příští práci spisovatel zjednodušil dějové tkanivo, za to však určitěji vylíčil postavy. Věcných vědomostí dramatických nemá nedostatek. —*ech.*

— **Výlet Máje do Kolína**, podniknutý na vlídné pozvání slavné městské rady a Literárního spolku kolínského u příležitosti Májové slavnosti, dal nám zažíti zase řadu tak krásných a teplých okamžiků, že na ně u víru tvrdých nárazů životních těžko zapomínati. Budou zas hřáti ty, kteří jich byli účastni, na dlouho v srdcích blahými vzpomínkami a budou síliti vědomím, že ten náš milý a uvědomělý venkov má tak rád českou knihu a jejího tvůrce. Srdečné díky za to!

Žel Bohu, že truchlou náhodou v rodině mistra Vrchlického nemohl milý básník náš, k němuž se zcela přirozeně pnulo nejvřelejší očekávání, dojeti už v sobotu navečer, tak že sešlo s intimní slavnůstky přivítání — a jak už to bývá, že neštěstí zřídka kdy chodí samo, nehodou na trati kolínské v noci na neděli byla přerušena veškera jízda, tak že pražští účastníci slavnosti přibyli o tři, čtyři hodiny později a to ještě na dvakrát. Prosíme vřele všech, jimž tato nezavíněná a zcela mimo nás stojící příčina zkalila poněkud slavnostní radostnou náladu, o vlídné, milé prominutí . . .

Dojem divadelního představení, pořádaného v sobotu večer v »Zámeckém divadle«, k němuž vybrána byla Kvapilova Oblaka, byl přes to radostný a slavnostně vzrušený. Nejlepší důkaz zdatnosti a poctivé snahy kolínských účastněných sil (jednota »Tyl«) a všech faktorů, kteří se o tak pěkný zdar večera přičinili. Zvláštní měkká něha a milý půvab lehounké sentimentality, který karakterisuje téměř vždy hru našich venkovských jednot, nesl se nade vším.

Faráře Matouše sehrál p. Grafek, Máju sl. Krehanová, Petra p. Major, matku sl. Vondráčková a Dra Votavu p. Jirásek. Z účinkujících už samou úlohou vynikala interpretka Májina, sl. Krehanova; podala výkon pro tuto roli neobyčejně zajímavý a pozoruhodný. Ostatní úlohy přiléhaly dobře k temperamentu těchto intelligentních ochotníků. Hra za režie p. Dra Funkeho měla svůj spád, svoji ekonomii, takže hlučný a neutuchající potlesk po každém aktu byl jim jen malou odměnou za všechnu píli a snahu. Po divadle sešli se přítomní hosté z »Máje«, ochotníci, jakož i vybrané obecenstvo v restaurační místnosti a zasedli k volné zábavě, jež se rozpoutala za zvuků hudby p. Kmochovy; hosté seznámili se tu se svými roztomilými hostiteli a hostitelkami, a setrvali v srdečné a animované zábavě dlouho do noci. Účastníci na to rozešli se do vykázaných příbytků, aby přivítati mohli v neděli s krásným jarním ránem i ostatní členy Máje, jež se druhého dne do Kolína sjížděli.

Jádro slavnosti, akademie s přednáškou mistra Jaroslava Vrchlického a s bohatým programmem, vyplněným téměř výhradně kolínskými silami (až na dvě čísla od členů Máje), položena na čtvrtou hodinu odpolední v neděli. Krátce před

polednem, ozářeno překrásným jarním sluncem, oživlo kolínské náměstí obecenstvem a příjezdem členů Máje, jichž se v tyto hodiny sjelo i s damami čtyřiatřicet. Po prohlédnutí krásné renaissanční síně radniční, rozvežena byla jich velká část do rodin, kde v přátelském pohostění zažili řadu rozkošných okamžiků, které tak sílí a na něž se tak rádo vzpomíná. Krásná, krajně interessantní přednáška Vrchlického, proslovená po slavnostní ouvertuře z Libuše kapelou Kmochovou, o »Milenkách Torquata Tassa« zaujala přeplný do posledního místečka sál Sokolovny. A již se střídala a vlnila bohatá část programmu, tu do nejmenších odstínů propracovaný sbor dámského spolku »Dobromila«, tu skvělá houslová čísla virtuosa Otakara Pernera, rozkošné duetto pí. Růž. Černé a Fr. Náhlíka, krásně zapěné písně sl. Kamilou Procházkovou, prof. Fr. Kubským a J. Bubáčkem, vzácný přednes Dvořákových »Slovanských tanců« široko známou kapelou Kmochovou a j. Snivou a s vervou načrtnutou fantasii Trévalovu přednesla s procítěním jen jí vlastním pí. Olga Theofila Pikhartová, zatím co Dr. Karel Pippich strhl k bouřlivým projevům sympatie a lásky celý dům k přítomnému Karlu Legrovi přednesem několika drobných rozmarných básní z jeho poslední knihy a srdečnou, bodrou vzpomínkou básníka samého. Ke krásné akademii došla řada telegramů a blahopřejných dopisů, z nichž zvláštní pozornost budilo vřelé psanícko pootavského slavíka, »věčně mladého«, jak dr. Pippich podotkl, Adolfa Heyduka, jímž tlumočil svůj upřímný pozdrav z dáli příteli Legrovi. Leč zase, Bohu žel, že pozdní hodina noční tak neúprosně odvolávala pražské členy Máje k poslednímu vlaku. A milého mistra Vrchlického přímo odtud k lůžku těžce onemocnělé 84leté matičky do Nových Dvorů... Tak těžce jsme se loučili s místy, kde v kratické době na dojmy tak bohaté jsme zažili tolik teplé účasti a tolik přátelských citů. *ský.*

⁂ **Antonín Pravoslav Veselý** zemřel 18. března po dlouhé, zákeřné chorobě plicní. Kdo by si tu živě nevzpomněl na ponurou knihu, kterou prožil a krví napsal Alois Tuček. Veselý přivezl si z Borů strašlivou památku. Svoje trudné vzpomínky uložil do své knihy »Omladina«, v níž promluvil rázným a břitkým slovem. Naposledy redigoval sociálně-demokratickou »Zář«. Je mnoho tragického v tomto umírání z legie těch, jichž jména a osud v procesu s tak zvanou »Omladinou« trvale utrpěla v paměti. Veselý byl energický, přímý a nadšený muž. Měl život pohnutý, mnoho prožil, mnoho zkusil a mnoho pracoval. *k.*

☐ **F. A. Šubertova** »Dramatu čtyř chudých stěn« chystá se vydání druhé, »Jana Výravy« třetí.

⁂ **Spása v lidu. — Básně Jindřicha Šternberky.** Nadšení vlastenecké i upřímný cit socialní diktovaly autorovi tuto knížku veršů, která je psána prostě a skromně, nečiníc nikde sebevědomých nároků na vavřín uznání. Obsahem jejím je převahou popisná lyrika, toliko v jediné větší básni: »Silné kořeny«, rozepředen formou veršované povídky delší děj. Báseň tuto připsal autor památce svého otce, a ze mnoha míst jejich patrno, že ji psal s pietou a láskou jako vzpomínku na prostého, národně však uvědomělého a tvrdého tkalce, jenž až do poslední chvíle svého života obstál hrdinně v boji proti hltavým vlnám cizineckého kapitálu; některé odstavce líčení přírodního i života hrdinného vskutku se tu zdařily; děj však není jednolitý a přechod od Kristina prvního milování ke druhému postrádá přesvědčujícího odůvodnění i přes to, že dívka druhému nápadníku svému na prvé vyznání jeho odříká. Také forma netěší se všude stejné plynnosti, majíc časté hřichy k vůli rýmům, a četné verše, které jsou sešněrovány nečeským přízvukem — místa to, kde epika pisatele opustila a kde od utěšených niv básně ostře a rušivě se odstiňují nevzdělané její úhory. Nevzniklo tu vše stejnou tvůrčí silou, aniž je prodchnuto stejným uměním. Totéž lze říci i o ostatních sedmi drobnějších pracích, jež autor do knížky umístil. Z nich dojmem hlubokým a bezprostředním působí zejména báseň »Hřbitov«. Úsudek shrnujeme v ten konec, že básník od první své knihy veršů: »Mladé peruti«, vydané již před lety, vyspěl a pokročil výš, že však i zde jeho práci chybí znak pravé samobytnosti a individuality. —*kš.*

Toto číslo vydáno dne 25. března. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JIŘÍ SUMÍN: Hluš. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — FEUILLETON: V. ŠTECH: TŘI JUBILANTI. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Jindřich Mošna ve hrách: Naši furianti, Probuzenci, J. K. Tyl, Prodaná nevěsta, Sedm havranů, Orfeus v podsvětí, Prodaná nevěsta r. 1868. — Jindřich Mošna. — Jakub Seifert. — Josef Šmaha.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

VÁCLAV ŠTECH:

Štěstí zlatého hroznu.

Předměstský román.

(Dokončeni.)

U »Zlatého hroznu« dlouho již nehospodaří paní Čejčilová. Žije v jižních Čechách u dcery v příjemném městě u lesů, na břehu řeky, jejíž čistotu si i pstruzi libují. Manžel Liduščin je tu obvodním lékařem.

»Zlatý hrozen« poklesl. Je z něho již dosti ošumělá předměstská pivnice. Otylý hostinský v odřené šmelcové čepičce obsluhuje tu hosty nějak nevlídně. Ani tak mu neimponují, aby před jejich návštěvou zaměnil trepky slušnější obuví. Dlouhou dýmku málokdy vyjme z úst.

Je nespokojen a naříká na úpadek hostinské živnosti. Velký nájem prý musí paní Čejčilové posílat, a obchody vůbec nejsou nyní podle toho. Hostu, který se dotkne pravé struny, rád se rozpovídá o tom, jak tu kdysi bývalo dobře.

»Jó — když tady byl »zlatý hrozen« jediná hospoda, a tuhle v koutě číhalo štěstí na toho, kdo si mu uměl sednout do klína — to se tu líhly peníze, panečku!

Ale teď? Mnoho lidí je, proto všude plno bídy. Monarchové by se měli smluvit a nějakou vojnu začít. Kdyby se tak asi dvakrát sto tisíc mužů odstřelilo, to by zas byl pak blahobyt — ale teď? Jeden druhého polyká. Každý živoří a krejcary hladově obrací. Proto je všem zle a nejhůř hostinskému.

Jó, když se tu stavělo o závod, a kdo sem přišel dřív, koupil pole za šestáky a hroudy z něho prodával pak po zlatkách — to bylo hej na předměstí. To se vesele šenkovalo »u hroznu«. A zejména »u hroznu«, kam si lidé chodívali natřást štěstí jako sliv. Konduktér Lodr tu koupil los a vyhrál na něj strašné tisíce. Tady v tom koutě si jej vybral. Jenom ruku natáh'. Teď má panství u Plzně a jeho syn si bude brát barónku. Oba tu byli předloni. Přijeli ve fiakru jako hrabata. Starej ukazoval tu synovi kout, kde ho našlo štěstí. Ale nějak tu ohrnoval nos v místnosti. Nevonělo mu to tu snad. To věřím, dokud byl konduktérem, myslil si tu, že je v salóně.

Tady byl také počátek Karneolova jmění. Toho Karneola, kterému patřilo kdysi snad půl předměstí. A odtud, zrovna zase z toho kouta, odvedl si Karneol Piltyše, který mu pak rozházel celou rodinu. Celou rodinu — i Karneola spolk' jako malinu. A ten Piltyš to štěstí odtud vytáh'. A zdá se, že ho i ztratil. Půl druhého roku už je se ženou rozveden — ta se odstěhovala s dítětem někam do Uher — a on se potlouká po světě a rozhazuje plnýma rukama. Dokonce prý loď si koupil a jezdil s ní po moři od jednoho města ke druhému. Tady už se všeho zbavil. A je možná, že se jednoho krásného dne zbaví i života, až se

přesvědčí, že se mu v rukou proměnilo zase v písek jmění, které z písku nadělal nebožtík Karneol.

Jó, ty časy se už nevrátí na předměstí, kdy tu člověk o tisíce klopýtal. Kdo měl otevřené oči, ten si pomoh' — teď jdeme zase dolů jeden po druhém. Zejména my hostinští, kterých je tu skoro víc než baráků. Ještě jednu, vašnosti?«

A bera od hosta prázdnou sklenici, bručí si nespokojenec: »Bejvalo, bejvalo, ale už dávno není štěstí doma tady na předměstí. Ani u »zlatého hroznu« ne!

ANT. KLASTERSKÝ:

MISTR JAROŠ.

Ve své dílně mistr Jaroš
s čelem seděl schýleným:
»Císaři mám děla líti —
proč jen váhám, proč se chvím?

Kolik jsem jich ulil v mládí,
dobrých, pevných pušek pár,
a dnes, kdy se na bouř smráká,
jak bych sláb již byl a stár.

Ne, ó ne, sláb nejsem dosud,
ale tak mi úzko dnes,
jak bych slyšel pláč a stony,
viděl smrti stín a děs.

Jízda cválá, zem se chvěje,
ržání koní, třesk a kvil,
děla houkla — chrlí zhoubu —
ó, to ta jsou, co jsem slil!

Věčný Bože, jenž jsi život,
mír a láska, v nebesích,
štíra pochyb znič mi v hrudi,
zjev, že můj to není hřích!

Lil jsem zvony, svaté zvony,
měly krásný, vážný hlas,
»Zvuky moje — zvuky žití!«
pěly tmou i v jitra jas.

Fontánu jsem ulil zdobnou,
aby v stinné aleji
do polibků, šeptu lásky
zněla hudbou krůpějí!

Ale rozplaš, věčný Bože,
stín, jenž leh mi na duši,
kapek hra a hlasy zvonů
zda řev děl mých přehluší?«

V dílně ticho, jenom v kotli
slyšet kovu var a hles.
Mistr vstal a k ohni postoup,
zavrávoval však a kles.

»Díky, Bože, — nežli dílo —
zhouby tvořit — lepší skon —
Zvuky moje — zvuky žití —
slyším — zvonů svojich — tón . . .«

Rabbí Lev Bezalel.

(Ad. Brabcovi).

Vari, blázne — Císař jede!«
»Ustup, rabbí, neznáš mrav?«
»Ve vousy mu plijte šedé,
kámen na něj!« křičel dav.
»Císař přísně židy trestá,
vyhnati je kázal z města,
a ten zde tak tvrdohlav!«

A již, dav co zlobně řičel,
stařec jako v dešti střel,
kal naň stříkal, kámen ficel,
přímo v spánky jeho spěl;
a ten déšť vždy hustší, prudčí,
ale klidně v moři žluči
stál tu rabbí Bezalel.

Leč, ký div! Kdo chápat může:
Kámen, kal, jenž zasáh jej,
v květ se mění, v lilje, růže,
voní kol vždy líbezněj.
A v tom vůz již hrčí, stane.
Rabbí ruce vztáh: »Ó, Pane,
krutý příkaz odvolej!«

»Dobře, rabbí« — z vozu nitra
císař děl. se vykloniv —
»na hrad přijdi k radě zítra,
zvážíme vše — ale dřív
pověz, jak jsi změnil kámen
v liljí sníh a růží plamen,
jaký symbol v tom a div?«

Září v oku, tenké stáhl
rty své blahý ve úsměv,
císaři, jen ve vlas sáhl,
růži podal rabbí Lev.
Rděla se jak do červánků,
ale ze starcova spánku
počala se řinout krev!

»Milosti, z mé vzrostla krve
tato růže nachová,
jeví v ní tak jako prve
moc a moudrost Jehova,
ukázal tu, jaké štěstí
pro svůj lid je ústrk nésti,
hněv i muka katova.

Páliti zda mohou rány,
jež kdo ve svá prsa chyt,
lidu svého háje brány
když je nastavil jak štít?
Nejsladčím je květem blaha
rána v skráň i v prsa nahá,
již kdo přijal za svůj lid!«

JIŘÍ SUMÍN.

Hluš.

(Pokračování.)

Účinky se hned nedostavily, pouze asi na třetí den počala zoufale křičeti. Tázal se matky co to znamená a ona mu řekla, že vše je v pořádku, tak že to vždycky chodí, neboť žena musí odpykat trest za hřích. Vždyť i církev svatá tak učí. Všecko se rodí s hříchem na duši, lidský plod je nečistý, i žena, která ho nosí, je nečistá a když dá život dítěti, musí jít na úvod, aby se očistila. Za jejích mladých let nesměla nedělka pokud nebyla »uvedena« vyjíti na práh, neboť se věřilo, že kamkoli zasáhne její pohled, vše propadne zkáze a božímu hněvu. Teď už se to nevěří. Pán Bůh je teď jaksi shovívavější a už ani počasí se nedostavuje podle starých prognostyk, jež bývaly druhdy neomylné. Není však pochybnosti, žena dosud nese břímě prvopočátečního hříchu. To se nezměnilo. Panna Maria počala bez hříchu z Ducha svatého a přece se také šla do chrámu očistit. A tak není třeba dělati si starosti k vůli Haně.

Byl zmaten tímto výkladem. Ač Hana v přestávkách křičela po celý den, neznepokojoval se příliš. Dovedl by pochopiti, kdyby se otevřel před ním černý jícen smrti, ale dívati se v mlhavé matožné světélko vznikajícího života, on »starý voják« nedovedl. Co je mu do toho za jakých okolností shasne ono mlhavé světélko, jehož on — nerozsvítil? Spal v noci tvrdě. Ráno když procitl, bylo mu poněkud divno, že Hana dosud se nestišila. Trvalo to tak zase celý den. Netázal se matky už na nic, ale večer nemohl dlouho usnout. Dnes ráno, když procitl a zaslechl zase Hanin hrozný, vykřičený hlas, rozčílil se a řekl, že to tak dále nemůže zůstat. Třeba že není mezi nimi vše v pořádku, je přece jejím mužem a manželský slib, jenž ho zavazuje »v ničem ji neopouštěti«, chce věrně plnit. Šel přímo, aby se otázal, čím by ji mohl přispěti, zda není léku k úlevě, nebo k posile v takovém stavu, či nebylo-li by

radno doktora zavolat. Když přistoupil k loži, zalekl se jí, nebyl s to pronésti slova. Byla k nepoznání změněna, tvář její zpopelavěla, rty měla do krve rozpraskány a z hlubokých, v hlavě utonulých očí, hleděla na něj bytost neznámá, cizí. Nebylo tu ničeho téměř, co by připomínalo krásnou dívku, již miloval. Bolest a muka vtíraly se všude, bolest a muka přetvořovaly její tahy a hltaly její krásu, bolest a muka rostly vůčihledě a zdály se vítěziti nad jejím mladým, zdravým tělem. Byl zdrcen takovou bídou. Chytil se za hlavu, vyběhl ven, jakoby z plných prsou chtěl vykřiknout a volati o pomoc. Zasténal temně a vrátiv se, vzal její horkou zpocenou ruku do svých.

»Hano, řekni mi . . ., co mám . . ., co mohu udělat?« koktal.

Vpadlé, na pomezí jiných světů utonulé oči otevřely se široce. Zdálo se, že jej ztěží poznává. Všecka se zachvěla odporem a hrůzou.

»Jdi pryč! jdi pryč!« zasípala ze všech sil.

Zdrzen potácel se ke dveřím. Cítil, že nemůže udělat víc, než vyhovět jí rychle. Od té chvíle každý výkřik její děsil, rozpaloval jeho mozek až k zbláznění, bodal jej dráždivě a spínal v studená pouta úzkosti, jíž nemohl uniknouti. Cítil, že je veta po jeho nadějích a štěstí. Svíjel se bezradně, nevěda jak uniknouti zbabělé hrůze, jež ho z nenadání přepadla, jak ztišiti spěněnou krev, jež zavalila jeho mysl svíravou, ztrnulou nepříčetností.

Bloudil po polích, nevnímaje ničeho, ohlušen a omámen nesnesitelným křikem, jímž nasákla jeho pamět, tak že ničeho jiného neznal a nechápal. Ať kamkoli zamířil, hledaje úlevy a poklidu, všude pronásledoval jej přízrak nenadálého neštěstí a vždy zase mimovolně stanul u chaty své tchyně, naslouchaje se zatajeným dechem, nastal-li nějaký obrat. Co jej z rána vyštvalo, stálo před ním neústupně a tvrdě. Prchal zase hledaje, ne už klid a úlevu, ale aspoň trochu střízlivého jasna, jež by mu dalo prohlédnouti záhadu jeho nenadálého neštěstí. Ale nenašel ničeho. Marně stál zadumán nad bílou přímkou silnice, po níž skoro neslyšně klouzaly vozy zahaleny oblakem prachu, kde cítil se druhdy doma, ba skoro pánem. Nepatřil sem již, neměl zde co dělat. Vše bylo mu lhostejno a cizí. Jen zžíravý žár jeho nitra byl jeho vlastnictvím, provázel ho kamkoli se pohnul, mátl jeho cesty i neklidné pochody myšlenek, jež chtěly uniknout zmatku a trampotám. Napadlo mu, že by mohl navštívit svého bratrance v nedaleké vsi, jehož dětem byl kmotrem, maje při tom na mysli zvláště jeho ženu, vážnou a mírnou, jež s jakousi těžkomyslnou, překvapující otevřeností, dovedla mluviti o choulostivých věcech spojených s mateřstvím, tonem tak opravdovým, jenž vylučoval každý dvojsmysl neb žert, obvyklý v tomto případě u mužů jemu rovných. Okamžik myslil na to, že se jí svěří a požádá ji o radu. Spěchal s myslí poněkud uklidněnou, ale jakmile se přiblížil k vesnici a spatřil řadu chudičkých domků nad mělkým močálem, zastíněných korunami vrb, počal kolísat a náhle jakási mohutná vlna naprostého, porážejícího zmalomyslnění podťala jeho vůli. A tak za nedlouho, aniž na to myslil, stanul zase před chatou své tchyně, váhaje vejíti. Nevěda, co počít, obcházel chvílku, čekaje určitý popud ať zevní, ať vnitřní. Ale nic nepřicházelo. Díval se úkradkem na starý baráček své tchyně, jejž znal po delší dobu a k němuž upínal své nejžhavější sny a touhy, tuše, že bude domovem jeho a Haniným. Líbíval se mu. Úpravný a čistý vyhlížel vlídně ze sivozeleného plotu, jenž ohražoval dvorek a skromný kousek zahrádky před okny, zabílený každoročně před velikonocemi, vyšnořen cihlově červenou obrubou kolem oken a širokou břidlicově-modrou podrovnávkou. Ale dnes, kdy mu hlava hořela zmatkem a zoufalstvím, viděl jinak a více než jindy. Zdál se mu nevlídný, mrazivě nehostinný a odpuzující. Děravá, černá, vypáleným mechem porostlá střecha visela nad svítivě bílými zděmi jako veliký schlíplý netopýr a červeně vroubená okna hledí do kraje jako záhadné oči, rozpálené horečkou šílenství. Kdyby jen sem nebyl Hanu zavedl! Těžce dopadla mu na duši osudnost této podivné osamělé chatky, jež, bůh ví, jakých hříchů byla již jevištěm! Je to až ohromující, jak byla jeho tchyně vždy pohotově provésti nové taškářství. Přivedli ji snad jiní na zločinnou myšlénku, ale ona ji dovedla podivuhodně sestrojit a provést. Neznala rozpaků a váhání, ocitla li se na špatné cestě. A jak upíral zrak svůj k zastřeným oknům, připadalo mu, jako by jednotlivé keře kastovnice, se svými převislými trnitými šlahouny nabývaly podoby rozcuchaných netvorných šedivých hlav, jež tu trčely, jako přízraky čehosi záhadného a obludného. Neslyšel kdysi, že tyto nevzhledné keře, jež nazývá lid babí trn, jsou jen ztrestané, zakleté čarodějnice? — Eh, báchorky snad! Ale nemá hlava jeho tchyně, když ji ráno překvapí nepravenu a nečesánu, jakousi podobu s tímto keřem? Nu, zbláznil se již, může-li se takovým nesmyslům podat. Slunce praží a vypíjí mu mozek . . . ano, bláznil již na dobro. Nicméně, kdyby mohl ještě teď s Hanou odtud vyváznout, věřil by, že jim to přinese štěstí. Jen sem neměl Hanu zavést. Cokoliv nepravého se stalo, zde se stalo a jinde by ani nebylo nalezlo půdy!

Nějak rozhodně vkročil na dvorek, jako by chtěl svůj úmysl provésti. Jeho tchyně seděla

ve stínu u studny na nízké stoličce a šila pilně. Její tvář velice vrázčitá a sestaralá, ale příjemna jakousi dobrodušnou vlídností, byla úplně klidna.

»Kdes byl?« volala naň z daleka. »Čekala jsem na tě dlouho s obědem.«

Cítil, že si ho velmi oblíbila, neboť neustávala prokazovati mu pozornosti a jakýsi druh obřadné úcty, jež věnují ženy tomu, jenž se stal »hlavou« jejich domu.

Byl rozpačit a neodpověděl hned. Pohlížel na ni úkradkem se strany. Byla prostovlasá a její hrubé šedivé vlasy odstávaly poněkud.

»Vskutku,« řekl si v duchu, »je zde podoba. Takový tvrdý, mravně ohluchlý, houževnatý, vtíravý »babí trn«! Ve všem si prsty zmoči, kde může, přivěsí se, po všem chňapne svou nenechavou, všetečnou dlaní. Měl jsem k ní Hanu nezavést a mohlo být dobře.«

Pohlížela na něho pátravě z pod obočí neměníc vlídného výrazu své tváře.

»Oběd máš na sporáku. Či mám ti ho přinést sem?«

»Ne, nemám hladu,« řekl se zjevnou nechutí, ale ihned ucítil, že by ho prohlédla a zalhal si: »Byl jsem u bratrance Martinka. Stloukali právě a dali mi podmáslí.«

Upřela na něho své pronikavé černé oči, tak že se až začervenal. Vzpamatoval se, že nemotorně zalhal, neboť Martinek byl chudý podruh a neměl dobytka. Ale nedala na jevo, že jej přistihla při lži, což jej tím více pokořovalo.

»Což podmáslí,« řekla po chvíli, »to není žádné jídlo. Člověk jen pohlédne přes kalenici a už je zas vyhládlý.« A zase upřela na něj své pátravé, pronikavé oči. Znal tento pohled její, ale přece počínal ho dráždíti. Bylo zvláštním, že tyto oči, jež stále slídily, ať najdou co najdou, vždycky zůstanou nepohnuty a klidny. Nebyl zvyklý přetvářce a vytáčkám a byl jich schopen tím méně, čím neklidněji to vířilo v jeho nitru.

»Eh, víte co, matko,« vybuchnul náhle, »mně není z toho všeho dobře. Já u vás nemohu zvyknout.«

»Oho! a proč pak?«

»Nu, zkrátka, matko, vy jste to neměla dělat.«

Očekával, že se dopálí a bude mu hledět dokázati, že má zde také svůj podíl viny. Ale ona zůstala ku podivu klidna a s úsměvem, jenž dovršoval míru její duševní rovnováhy, obrátila se k němu.

»Máš strach?« tázala se jakoby ho chtěla poškádlit. »Neboj se, není už nebezpečí. Ale před chvílí, bylo to po jedné hodině, šel tudy četník. Hana právě křičela a on hleděl nápadně do oken. Už jsem myslela, že vejde. — Ale což, ani četníka bych se nelekla. Řekla bych, že má křeče. Když byla malá, mívala takové záchvaty, i v kostele ji to jednou přepadlo. Lidé mě strašili, že bude mívat padoucnici. Ale vyrostla z toho, ač ne docela.«

Zamyslil se, osobnost sličné, obratné Hany živě vyvstala mu před očima. V její povaze nemohl se nikdy dobře vyznati. Někdy připadala mu náramně prostoducha, někdy zas bál se její zrady a úskoků. Chápal neurčitě, že i v jejím cítění je mnoho spletených, náhle přervaných pásem a nedůsledností.

»Ano,« pravil, »něco jsem pozoroval. Zapomínala se chvílemi. Někdy obstarala domácnost sama, někdy zas běhala stále k paní pro rozkazy. I ke mně někdy přišla a tázala se: Štěpáne, neviš, co mám ještě udělat? Vyšel jsem a všecko prohlédl. Ona stála a pohlížela na mě, jako by se na nic nepamatovala. Řekl jsem: Máš ještě poklidit drůbež. Tu se dala do smíchu a já pak nevěděl, zdali to myslela vážně. či ztropila-li ze mne žert. — Ale jednou jsem slyšel, jak paní pravila: »Hana neumí nic, než poslouchat, ale to mně úplně stačí, s jednou poslušnou holkou pořídím víc než s dvěma neposlušnýma«.

Poněkud se uklidnil, mohl-li volně hovořiti o Haně. Tak jak ji viděl nyní v duchu před sebou, její poklesek zdál se mu nepatrný a omluvitelný, tak nějak přímo podmíněný oněmi okolnostmi, v nichž se octla.

»A což« otázal se pak stísněně, »je jí už líp?«

Matka pohnula se netrpělivě a nějak příliš hlasitě vysvětlovala mu své názory. Ona věru všelicos v tom bídném světě prodělala, ale těmhle věcem nerozumí dobře. Nevěděla ani, že by byly prostředky, jimiž si ženy usnadňují své povinnosti. Děti měla osm a to ještě muž umřel, když bylo nejmladší půl roku. Nu, kdyby to byla věděla, nemusela jich tolik mít. Ovšem, není to také snadné, ale to už je tak souzeno ženě. Jenže, jímá ji pojednou obava, zda-li ji ta prohnaná ženština neošidila o její poctivé peníze. Jsou zde sice všecky známky, jako poprvé, i ten nesmyslný, nestišitelný křik Hanin, ale výsledek . . . výsledek zde dosud není. A tak má strach, aby nemusela obětovat ještě jednu pětku.

»To ne, to ne,« řekl rozhodně. »Peníze dal a tak ať už je to jakékoliv. A, řekněte mi pravdu, matko, vy jste ji nutila, aby vypila ten odvar?«

»A bodejď že! Postavila si hlavu, že ne. Taková slota mizerná, tolik hanebnosti provede a pak ještě si postaví hlavu. A já sběhám k vůli ní kus světa a vyhodím ještě své poctivé peníze. To by byl pěkný pořádek.«

»Nu, poslechnout vás nemusela,« pravil rozhorleně, »vždyť je už dospělá a k tomu i provdána.«

Pohlédla na něj přísně, zakývala hlavou s jakousi shovívavou umírněností.

»Tak znáš čtvrté božské přikázání?« otázala se pichlavě. »Kdybych já byla taková,« ukázala asi na píď od země — »a ona taková,« zvedla ruku vysoko nad hlavu, »ona mne musí poslechnout, protože matka je první po Pánu Bohu.«

Odmlčeli se náhle. Otevřenými dveřmi chaloupky vyrazil Hanin vysláblý, chraplavý křik. Volala matku.

Vstala jaksi neochotně a zvolna obouvala své sešlapané pantofle pohozené u studně. Štěpán, jehož starost se poněkud rozptýlila hovorem s tchyní, pobízel ji netrpělivě ku spěchu. Čekal pak u dveří, nemaje odvahy vstoupiti, jakoby se bál, že jej Hana na novo zraní tím nezapomenutelným pohledem, jímž vyhnala jej ráno od sebe.

Tchyně vyšla po chvíli rozpačita a skoro k pláči uražena.

»Tak, ona chce, abychom jí šli pro kněze,« vysvětlovala Štěpánovi »a to ne, aby jí snad bylo tak příliš zle, neboť se pamatuji, že tehdy poprve měla daleko horší chvíle. Tehdy už ležela jako mrtvola, oči v sloup, ani rukou už nevládla, jen chvílemi ještě bolestí zaskřípala zuby. To byla jediné známka života, po několik dní. A teď není s ní tak příliš zle a chce kněze. — Tak co počít? To se ví, že se chce zpovídat. A poví mu pak všecko o tom léku, který jsem jí po dvakrát donesla i o penězích, které jsme vynutili na tom starém hříšníkovi. A jak já k tomu přijdu, abych byla tak zhanobena v lidských očích? Sama jsem odnesla dětí, jako kuřat a na cizí majetek jsem nikdy nesáhla. Jsem chudá žena, ale v městečku znají mě velcí i malí. Každý si mne všímne, nikdy jsem se nezahodila, jen tuto k vůli ní . . . ! Jak se to farář doví, bude mnou zjevně opovrhovat a tím pozbudu vážnosti u všech lidí. A to jen k vůli ní . . . k vůli ní!«

(Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV IV.

VIKINGOVÉ.

Vikingové, Vikingové,
bílí orli mořských plání,
jak jste rozlétli se světem
v lidstva slavné chvíli ranní!

Člověku zem nestačila
v jeho zápol, ples i hoře,
živly musil osedlati
a tak osedlal si moře.

Ó ty slavné první jízdy
na těch rychlo sbitých prámech,
první bdění ve obzorů
nekonečných, valných rámech!

Ó ty první dlouhé plavby,
ó ty první mořské bitky,
vítězství a kořist hojná,
únosy žen, slavné pitky!

Bohatýrským skutkům pole
nesmírné se otevřelo,
bílých orlů mořskou plání
jak se v dálku rozletělo!

Postavy zřím starých králů
velké, vzpřímené a hrdé,
čela jako z bronzů štíty,
pěstě jako křemen tvrdé.

Postavy zřím bohatýrů,
kolébkou jichž štít byl dutý,
a jich život jako moře
zmítaný a drsně krutý.

Postavy zřím starých bardů,
v jejichž čelech moudrost věků
skryta byla a v jichž harfách
písně nesmrtelných vděků.

Zřím je, kterak do balvanů
jako v srdce runy ryli,
dřív než svými mrtvolami
bojišť v krvi pláně skryli.

Šírá, valná jejich stáda
přihnala se od severu,
od Islandu, z Irska, Grónska,
z Norska, Dánska v každém směru.

Při fičení severáku,
při severní bledé záři,
v třesku hromů slétali se
jak skal orli — samotáři.

Mezí neznala, ni hranic
říše jejich pohyblivá;
byli tu — a zítra po nich
plachta stanů větrem splývá.

Byli tu — dnes hřmí to dále
hořících měst při pochodni;
zemé sotva tkli se patou,
pravá vlast jich říše vodní.

V mlžných fjordech pod skal štíty
rodů jejich dvorce bílé,
pusty stojí co jich páni
světem bloudí beze cíle.

Na krátkou jen dobu v zimě,
vysoko kdy leží sněhy,
pusté vzplápolají krby,
prázdné oživnou zas břehy.

Harfy zvučí v Skaldů písni,
kteří v třesku rohů pějí,
o výpravách, nebezpečích
v dálných zemích vyprávějí.

Hrdé ženy plnoňadré
ku svěžím se dětem kloní,
poupě lásky v sněhu klíčí,
velkých činů zvěst je cloní.

Krátký sen to zimní noci,
a zas lodi mořem letí,
v lan a plachet svist a ševel
mečů třesk zní v řeži změti.

Zas to bouří zemí, břehy,
zas to hřímá mořem dále,
živí dole, mrtví v mraku
mostem duhy ku Walhale!

Věků clona dávno spadla,
shaslo vše, jen žijí zkazky
výprav, bojů s bohy, lidmi,
velkých skutků, velké lásky.

Žijí, hlučí v bouři vichrů,
v moře táhlém, šumném lkání
a vy s nimi Vikingové,
bílí orli mořských plání!

(Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Také paní Rachel Nováková svými sladkými, úsměvnými rtíky znova a znova svému choti podávala bonbony, v nichž obsažen byl stejný jed: »Buď vládě jen malinko po vůli a do klína ti padne kořist . . .«

Jako hlavní řečník své strany, když otázka, pro níž děly se u něho tak dlouho námluvy, přišla k projednání v sněmovně, poslanec Novák užil nejostřejších zbraní parlamentních proti vládě.

Poslouchali poslanci, poslouchaly galerie a jako po prvé řeči jeho řečníku gratulováno.

Na křeslech ministerských netrůnily však hněvy, nýbrž dobrácké úsměvy. »I ty dětino! I ty dětino jeden! — — Pošetilče! Co se tolik namáháš? — Vždyť máme tu paštiku už upečenou — a bez tebe — — Jenom ji spolknout . . .«

»No tak, podívej se! Co tomu říkáš?« — když došlo k hlasování, rozchechtala se mi-

nisterská křesla posupně k řečnické tribuně, na níž stál Václav Novák.

Předloha ministerstva prošla tentokráte značnou většinou. Mnoho poslanců scházelo, nebylo přítomno ve sněmovně. Nepřítomný aspoň neškodí, když neprospívá, a vláda je konečně vděčný tvor, uznalý za všecko.

Předseda sněmovny hned po odhlasování přál obvyklým způsobem šťastné a veselé svátky a šťastný a veselý nový rok pánům poslancům všech stran bez rozdílu. Také slunce směje se stejně na spravedlivé i na nespravedlivé.

Bylo po posledním sněmovním zasedání před vánocemi. Říšská rada byla odročena.

Poslanci si tiskli ruce, líbali se a rozcházeli.

I členové nepřátelských stran se v pohnutí, v náladě již sváteční, objímali a poklepávali si na ramena, jak dělávali staří auguři.

Druhého dne ranním vlakem manželé Novákovi odjížděli do Čech.

Než domů dojeli, byl v Libnicích již telegram. Firma bratří Nováků obdržela dodávku pro Orient.

XXI.

Václav, jakoby bratra chtěl odškodnit, pracoval úsilovně, od rána do noci byl v továrně, o všem, co po celý čas za jeho nepřítomnosti se tu stalo a dělo, se informoval, do všeho se rychle vpravoval, co byl zameškal a snažil se, aby věděl o každé podrobnosti závodní a obchodní a nic mu nezůstalo neznámo.

Jan Novák byl na bratra zas docela udobřen a zapomněl, že začínal již na něho nevražiti proto, že celá tíha rozsáhlého továrního podniku, společného obou majetku, spočívala jen něm. Nyní se práce zas dělila mezi oba bratry a všecko šlo jak na drátkách. Ale proto neměl také Jan ani nyní mnoho prázdného času a jistě si nehověl v nečinnosti.

Oba bratři vlastně zaměstnávali se více ještě budoucností nežli přítomností. Dělali plány do budoucnosti, vymýšleli, co by se mělo kde a jak udělat, zlepšit a upravit, aby továrna novému závazku v každém ohledu vzorně dostála.

Mnoho radili se bratři o tom spolu. Slibovali si ohromně od tohoto zakotvení na východě, kterým na půdě dosud nepřístupné položí nohu a majíce jednou pevnou půdu pod nohou, krok za krokem dále budou postupovati, vnikati se svými českými tovary do neznámých krajin a zemí asijských i afrických. Závod se rozšíří do netušených rozměrů. Firma bratří Nováků teprve tímto stane se v pravém slova smyslu světovou.

»Jen když se ti povedlo přece tuhle rybu ulovit,« mnul si ruce Jan Novák, rozmlouvaje s bratrem. »Vždyť jsem ti to říkal — jen neztrácet hned hlavu a pořád houževnatě naléhat . . . Musel's to ale po čertech chytře všecko zaonačit, šikovně všecko mít narafičeno . . . Byl to zpropadeně as tvrdý pro tebe oříšek! Nemysli, že jsem to nevěděl. Ale věděl jsem, že ty svým důvtipem a důmyslným jednáním všecky překážky přemůžeš — — no, no, jenom se nebraň, Václave — jen co je pravda, všechna čest . . . To se as celý svět diví! Vláda jistě vynaložila vše proti nám — než, my jsme vyhráli!«

Václav Novák se rděl. Z počátku byl sám zaražen, jako omráčen, když stalo se najednou rozhodnutí, jež tak dlouho zůstávalo v rukou vlády. První pocity, když o tom zvěděl, měly v sobě více nepříjemnosti, nežli čeho jiného. Jak se bude ta náhlá přízeň vlády vysvětlovat v kruzích zasvěcených a ještě více v nezasvěcených, v širokých vrstvách lidových. V těchto jest vždy pohotovost, hodit na hlavu výčitku zrady, poslanci jmenovitě.

Ale jeho chování veřejné, jeho vystupování jako poslance a zástupce lidu bylo vždy přímé a otevřené. Jeho poslední řeč jmenovitě utnouti musí předem každou myšlenku pochybnosti o něm. Nemůže ani zdaleka býti podezření, že by snad nějak tu vládní přízeň byl si zasloužil a postavení svého pro sebe využitkoval.

Václav Novák měl opravdu tak čisté ruce, že nemusel se ničeho báti. Mohl každému směle podívati se do očí. A co hlavně platí — před sebou byl čist.

»Naše oferta byla prostě tak výhodná,« vysvětloval svému bratrovi a také i sobě — »že nebylo na konec ani možno ji přejíti a musela i nepřátelská vláda, ač jistě dosti nerada, přednost dáti nám . . .«

Ale když u večeře, nemoha se zdržeti, aby tomu co celý den mysl jeho zaměstnávalo a k sobě poutalo, výraz dal též před ženou — ač nikdy tak nečinil nechtěje ji tím obtěžovati — — promluvil o skvělé budoucnosti závodu již s bratrem staví na základě toho konkurenčního vítězství ve Vídni, řekla paní Rachel Nováková: »Hrabě Henig držel slovo« — —

Václavu Novákovi bylo, jako by udeřen byl pěstí do hlavy.

Rachel pohlížela k němu úsměvně, sladce.

»Hrabě Henig?« vyrazil z hrdla Václav Novák. »Jak k tomu přijde hrabě Henig?« — —

»Jak k tomu přijde?« — dala se paní do smíchu. »Vidíš, že i já se dovedu starat o dobro a prospěch vašeho závodu, jemuž jinak ani zbla nerozumím a který mne pranic nezajímá,« smála se paní Rachel Nováková. »Nu — zasloužím si přec aspoň slova uznání a díků?« doložila po chvíli, když Václav ne-

odpovídal. »Na moji prosbu, hrabě Moric Henig ujal se té záležitosti — když ty jsi sám celkem vzato ani nechtěl a nic v tom neudělal — — a ovšem své provedl . . . Čeho se ujme hrabě Henig, musí se vždycky zdařit . . . A nejen ten váš orient« — krásná paní poznamenala koketně — »celý svět, zemi i nebesa, byl hrabě Henig hotov položiti mně k nohám« — —

Mluvila odvrácena, zaměstnána s rovnáním květin, jež byly před chvílí došly poštou, do vázy stojící na stolku mezi četnými bibeloty a nippy. Najednou pozdvihla oči a v zrcadle naproti spatřila svého muže.

Obrátila se hned a růže, jež chtěla k doplnění kytice právě mezi ostatní květy zatknouti, držíc v rukách, s úžasem dívala se mu do očí.

»Co je ti, prosím tě? — tázala se udiveně.

Václav Novák byl bled, zsinalý zrovna. Oddychoval namahavě, těžce, jako by se dusil.

Popadl Rachel za ruku a svíral ji jako leštěmi.

»Šílíte?« zvolala v strachu.

Pustil její ruku a chytiv ji za obě ramena, zatřásl celým jejím tělem.

»Chcete mne snad zabít? — — Jaký jste barbar!« — — A foukajíc si na ruku, na níž byly vryty stopy mužových svírajících prstů, dívala se na něho hněvně, až opovržlivě.

Pojednou však dala se do smíchu a růže, jež v rukou měla, naházela Václavovi do obličeje. »Vy ošklivý žárlivče — —«

»Zaplatila jste už anebo teprve zaplatíte — —« vykřikl Václav Novák.

Rachel vztyčila se nyní proti svému muži. »Jak o mně mluvíte, pane? Co si dovolujete o mně myslet — — Díváte se na mne očima venkovského kupčíka, který svou ženu považuje za koupené zboží . . . Vzal jste si za manželku dámu velkého světa a nikoli českou kuchařku, kterou byste mohl ovládat svými malichernými, maloměstskými a malonárodními — ano, řeknu to: malonárodními — názory. Já jsem Angličanka. Já jsem žena velkého národa, která má také vůli svou, nikoli jen mužovu a také má práva, jež si střeží — svobodu svou si vzíti nedá — — ano, tak est tomu, pane — —«

A nepohlednouc ani na svého muže, paní Rachel Nováková odešla z pokoje.

Dva dny Václav a Rachel na sebe nemluvili, hněvali se.

Výstupu mezi manželi přítomen nebyl ovšem nikdo, ale služebnictvo rychle vystihlo, že něco se mezi panstvem stalo a strkalo hlavy dohromady.

Také z druhého křídla paláce natahovány sem uši a co zaslechly po chodbách a čeledníčích, ochotná ústa zvěstovala paní Marii Novákové, která nedovedla se opanovati tak, aby donašeče klevet zakřikla jak se slušelo, naopak ty klevety přijímala velmi blahosklonně — vždyť se jednalo o švakrovou z duše nenáviděnou.

Tak věděl celý dům a věděla celá továrna o rozporu mezi manželi Novákovými, Rachel a Václavem. O příčině nevědělo se v celku nic určitého, za to kolovalo kolik vymyšlených bájí, náležitě vyšperkovaných zlomyslnou fantasií škodolibých lidí.

»Zkrátka jest Václav nešťastně ženat!« — V ta slova Novák Jan shrnul všeobecné smýšlení i úsudek svůj vlastní.

Václav Novák po celé dva dny chodil jako zmámený. V továrně dlel sice od časného rána, nežli ještě dělníci nastoupili, a ti už dávno odstoupili od svých strojů a stavů, Václav Novák byl tu posud a pozdě v noci teprve odcházel.

Ale všecko, co dělal, bylo převrácené, bezmyšlenkové, často bezúčelné. Chodil sem tam, na žádnou práci nemohl se soustředit. A byl tak rozčilen. Vždy tak mírný a klidný, teď nemluvil jinak nežli drsně, úsečně a pořád by se byl hádal; i proti bratrovi vybuchl několikrát ostrým slovem.

Paní Rachel Nováková neopustila své komnaty a muž chtěje před lidmi vše maskovati, několikrát za den přišel k ní. Chování jeho však, i studené přijetí, jehož se mu dostalo, spíše upozorňovaly, než by byly zakryly.

Za to něžným tím více byl Václav Novák k malé Lilly. Mazlil se s ní a vyhovoval každému přání jejímu tak, že Miss Dorothy Yourell měla za svou povinnost jej na to upozorniti, že všecko její vychovatelské umění má pak co dělat, aby špatný vliv otce na dítě zas napravilo.

Milující otec, své jediné dítě vpravdě zbožňující, byl by nejraději stále měl je okolo sebe a naslouchal jeho milému, líbeznému hlásku, jenž tak konejšivě dotýkal se jeho rozervaného srdce. (Pokračování.)

GLOSSY K OTÁZCE O NÁRODNOSTI V UMĚNÍ.

Napsal V. Mrštík.

Poslední vlna literární mody.

Co jich už pamatuju!

Sám jsem jednu prožil (naturalismus) a znám její povahu. Příznaky, průběh i rekonvalescenci. A navždy už zůstanu nedůvěřivým ku všem apoštolům, zastancům a správcům literárních mod. Sebe prudčí jejich horečka neznamená než — začátek jejich konců — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Havlíček řízně a vtipně první vyložil, že každý národ pracoval a povinen je pracovat ku své vlastní, vnitřní i vnější formě. Je srostlá s národem jako jeho pleť a nedá se nahradit líčidlem barev mrtvých a raffinovaných. Je podmíněna krví, temperamentem, raçou a ta udává i vnitřní její tón. Umění pak je srdečným výrazem vnitřních těchto sil.

A je velikou zásluhou Nerudovou, že známou svou výstrahou znovu upozornil na cestu pravou.

Byl jenom nástupcem Havlíčkovým.

To byl jeden rod s Němcovou i Světlou, Smetanou i Mánesem, — omezuji-li se pouze na jména mrtvých.

Rod, který umění zplodil a ještě zplodí, i když uplyne mnoho ještě let, než dokonale pronikne toto poznání.

Člověka, který nijak se neodlišuje od lidí stádních, nazýváme bezcharakterním.

Za bezcharakterního platí i spisovatel, který myslí, cítí a píše, jak myslit, cítit a psát je právě zvykem, a nic na věci nemění, je-li úroveň tohoto zvyku přivedena na stupeň nejvyšší.

Ale o nic charakternější není literatura, jakmile nemá, čím by se určitě vyznačovala v řadě literatur jiných. Nemá toho smyslu ani pro nás, ani pro umění, jaký pro nás a pro umění mají literatury cizí, ale své — Ruská, anglická, německá, francouzská, norská, atd.
— — — — — — — — — — — —

Dva světy.

Domácí, původní a — přejatý, cizí.

Ale i ty různé evoluce, zosnované na opičení se po jiných jenom připravují konečnou reakci a ta bude předzvěstí dávno očekávaného vítězství svého nad cizím.

A nastane veliké přehazování hodnot, jakého svědky jsme dosud nebyli.

Tenkrát teprv vyjde na jevo, co i špatného zboží přivezeno bylo z ciziny k nám — — — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Ale i kdyby jen dobré, ale stále cizí nosilo se na domácí trh, cena obojího byla by velice různa.

Přijaté a přejaté může dané opravovat, zůrodňovat, osmělovat, sílit, ale nikdy nemůže státi se základem uměleckého tvoření doma.

Umění přesvědčuje.

Ale všechno, co má přesvědčovat, musí z duše růst a jen co z duše jde, přesvědčuje, od srdce mluví k srdci.

Učit se, cizí v sobě překonat a tak obohacen rozhojňovat vlastní krev, budiž, — tak jednal i Puškin, tak jednal i Gogol, Mácha, Neruda, Smetana i Mánes, Němcovou nevyjímaje. Ale uměle cizí krev vstřikovat do těla i se všemi zárodky vyvinutých cizích nemocí, — sebevražedný je to čin.

Dát se dobrým cizím ve svém dobrém utvrzovat, zušlechťovat, — nic jiného cílů svých dobře vědomý národ nikdy nekonal; ale zaprodat se a krví svou zapsat šmahem všemu, co přes hranice přijde k nám — ať je to Puškin nebo Taine, Maeterlink, Verlaine nebo Maupassant — prznivé je to dílo.

I velké talenty zvrhly se na této cestě v nic a není divu, že tak mnohé nadání v enthusiasmu jen pro cizí tak zapomnělo sebe, že zůstalo jen skvělým, ale bezduchým jeho zrcadlem.

A když i míra domácího umění po zákonu vývoje daleko ještě zůstává a musí zůstat za mírou umění cizího, — vždycky ještě větším dílem je, být třebas sám, ale svým, než stát se pouhým dřevem z lesa kosmopolitismu, nebýt než puténkou, kterou převáží se voda do moří všech.

A třeba jen si představit, kdyby všechna ta síla a bohatost talentů vymrhána na cizí, byla se věnovala rozvoji doma — kde už dnes mohli jsme být! — — — —

Sám Bělinský dobře poznamenal, že už před Puškinem a Gogolem byli lidé vládnoucí i větším geniem, ale vinou svou a nedostatkem vývinu vlastní

literatury, buď zakrněli, nebo klesli na stupeň významu přechodního.

Na tom stadiu, zdá se, ocitli jsme my se už nejednou a dnes víc, než kdykoliv jindy. —

— — — — — — — — — — — — — — —

Palacký: »Doufám, že užijete doby té (v Brixenu) ku provedení díla, kteréhožto již dávno jste prosim, a pamatujte na žádosť mou.« — *) — —

— — — — — — — — —

Neruda: — — — »přece máme několik frašek rozhodně dobrých a nepopíratelně původních a pranic to na př. »Divotvornému klobouku« neškodí, že je vůbec dobrý a ne zároveň výlučně český, u jiného národa nemožný, třeba by i jemu srozumitelný... Není pražádným neštěstím, podobá-li se česká fraška fakturou svou frašce moderní pařížské, nebo char-

F. K. Jank: Karlínský přístav před 50 lety.

zamýšlel, t. j. spisu nějakého belletristického, ve kterémž by život národa našeho se zrcadlil. Víte, že chceme-li býti národem, potřebujeme k tomu nejen dějin národních, ale také representace své v literárním světě. Jediný Walter Scott více by nám nyní prospěl, nežli pět Žižkův, jelikož by tito ani co činiti neměli, ana mysl národa v kalu všednosti se brodí. A míním, že nikdo z našincův není tak způsoben jako Vy, uhoditi do pravé žíly národnosti naší tak, aby jevila se v Evropě vlastním a osobícím rázem svým. Protož rozmyslete Sobě to,

akterní molièrovské a jsou-li povahy její, děj i její vtip celému světu přirozeny a necizy. Líp je ovšem, a přáli bychom si, aby přibraly co skvostný pel také ještě rázu národního, ale budeme spokojeni, když budeme mít jen frašek vůbec dobrých, na další pokrok pak vyčkáme doby.«

— — — »proto nezoufáme, možno, že ve směru literaturou světovou všem literaturám ná-

*) Havlíčkova Korrespondence. Vydal Quis.

rodním nyní již vykázaném přece se domůžeme ještě ledačehos svého a česky samostatného.« *) —

Ruský hlas: (Výrok umělce, citovaný kritikem Bureninem) »Výtvory francouzského umění jak čistého, tak i užitkového, průmyslového, jdou po celém světě na dračku hlavně ne z toho důvodu, že by byly ideálně dobry, ale proto, že jsou čistě francouzské, samorostlé, zcela nepodobny výtvorům zemí jiných. Zrovna tak se to má i s uměním Němců, Angličanů, Číňanů, Japonců atd. Směšné pomyšlení, že by čínské titěrnůstky a prostonárodní obrázky měly velkou, absolutně uměleckou cenu. Ale, je v nich přísně nationalní styl, svéráznosť, a ta poutá k nim všechny jiné narody. V tom je aesthetický i hospodářský zákon a ten se nedá obejít. Téhož zákona přidržovati se musí i ruské umění, jinak zhyne v Lethe zapomenutí. Pochybujte si o tom, že by byla možna taková samobytnosť v Rusku, byť jen z toho důvodu, že celá naše kultura není, než odvěkými vzorci cizích, v jedno slepených historií. **) Buď si tomu tak, třeba se i zažral do nás odvěký zvyk, honiti se za jiným, jednou však přece už je na čase, zbaviti se ho. Dříve nebo později nezbude, než určitě a jednou pro vždy říci: »Tak tomu chceme a tak tomu i bude.« — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ze všech těchto výroků nejšíře mluví hlas Palackého, přirozeně jako hlas širokým rozhledem vládnoucího esthetika-historika, nejrozhodněji ruský hlas, jako projev umělce, který největší oporu svého tvrzení viděl ve své bohaté, národní a při tom světové literatuře, nejsmířlivěji Neruda jako člověk a kritik, který moudře naznačil, že není možno žádati rázem všechno a to nejvyšší, když nebylo ještě ani sil, aby podáno bylo aspoň vůbec dobré. Ale ideal domácího tvoření, jak Neruda mnohem prudčeji vyslovil se později ve svém známém feuilletonu o »Babičce«, viděl v díle proniknutém duchem národním, ovšem tenkrát jen, odpovídá-li i jinak přísným požadavkům umění absolutního. A tento moment je, ne-li důležitější, tož aspoň stejně důležitý jako národnost sama. Obojí se doplňuje, obojí se šlechtí a jedno bez druhého býti nemůže, nemá-li písemnictví upadnout v druhou krajnosť, kdy velká láska k sobě stává se národním fantasmatem a za arcidílo vydává se i to, co v ohledu uměleckém zůstává na stupni nejprimitivnějším. — Jako nestačí, aby's byl jen vlastencem, nýbrž také celým člověkem a jen za tu cenu členem národu platným, — tak nestačí, aby's byl jen národním literátem, nýbrž také celým umělcem, který dle sil svých a možnosti povinnou platí daň také idealu umění naprostého. Jinak ochromuje pojem povšechně krásného, omezuje obzor své vlasti, trpí nebo sám staví známé čínské zdi, »ztrácí velký rozhled v zájmech světové civilisace. Je sice národnosť umění formou, tělem, pletí, fysiognomií toho kterého národa, zároveň však i platnou jednotkou v nekonečném rozvoji všelidských idejí, vyslovených duchem a srdcem národa. Proto každé domácí dílo musí mít i svůj, pokud možno největší historický význam, nejen pro svou vlasť ale i pro světové poslání umění vůbec — — « (Dokončení.)

*) Nar. Listy, 15. září 1869. Frašky. —

**) Proč byla možna v literatuře? Ruské umění patrně nemělo ještě toho štěstí jako literatura, aby mělo svého Gogola a Puškina a ti aby s Bělinským celé budoucnosti určili zákonný, nevyhladitelný už směr. A proč u nás, průchodní zemi celé Evropy byl možný Smetana, Němcová, Světlá, Mánes, Aleš, Myslbek, Chitussi, Kosárek, Neruda, Úprka, Bílek atd? V. M.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA

∴ **J. A. Komenský.** Na 28. březen připadla výroční památka velikého reformátora, filosofa a vlastence Jana Amosa Komenského. Komenský žil v oné smutné době, kdy zuřila válka třicetiletá, jejíž vlny mocně do jeho života zasáhly, přinesše mu trpký los emigranta. Komenský narodil se 28. března roku 1592 v Komně z rodiny bratrské. Záhy osiřel; v 16 letech přišel teprv na latinské školy. Na to ubírá se do ciziny, a vrátiv se, stává se knězem bratrským. Přinucen byv opustiti Čechy odchází do Lešna, odkudž na vyzvání anglického parlamentu ubírá se do Londýna (1641). V letech 1642—48 tráví ve Švédsku, načež zvolen byv biskupem bratrským vrací se do Lešna (1648). Roku 1650 povolán je od Rakoczyho do Sedmihradska, znovu vrací se do Lešna a když bylo vypáleno, a bratří rozptýleni, uchyluje se do Amsterodamu, kdež jsa ctěn a vážen žije u šlechetného Vavřince Geera, až do 15. listopadu r. 1670.

Komenský v celém svém životě je veden jediným cílem: prospěti lidstvu. Je humanistou a to ne jen ve smyslu 16. století; ale i ve smyslu moderním Komenský je pansofistou: všechno vědění své doby obsahuje svým duchem. Je praktik i vědator; základem jeho duše je harmonie. Komenský je theolog: účel života vidí ve spojení se s Bohem. Avšak v náboženství jest velmi tolerantním. Z duše nenávidí náboženských třenic, jež hubí jeho vlast, kterou on tolik miluje. Pozemský život dle něho je pouhou přípravou života posmrtného. Komenský je pravým synem Jednoty, která pro rozvoj národa tolik vykonala. Zatím co Lichtensteinovi dragouni drancují Čechy, pomýšlí Komenský na obrození jich výchovou.

Komenský chce pro svou vlast jakýsi primát mezi ostatními zeměmi. Ona má jíti napřed! Toho chce dociliti novou methodou výchovy. Vystoupení Komenského je v dějinách školství hotovou revolucí. Výchova má míti svůj základ v rodině. S dítkami má se zacházeti vlídně, laskavě, spíše příkladem má se působiti, než metlou. Tělu nechť též se věnuje náležitá péče. Ve škole pak má se vyučování díti jazykem mateřským, a na základě toho má se teprv dále pokračovati. Při studiu řečí má býti zavedeno více četby — a ne gramatické podrobnosti. Žák má si o všem činiti vlastní názor, má jíti do přírody, kde najde pravý všeho obraz, a ne znetvořený přednášejícími. »Z toho základu jde, že vyučovati mládež není přednášeti jim z rozličných spisův hromady slov, způsobu mluvení atd. a tím je vycpávati, ale otvírati jim rozum . . . . . « Theorie své provádí pak ihned prakticky.

Tento systém byl úplně protichůdný autoritářským zásadám Jesuitů, a my dnes nejsme ani s to oceniti význam Komenského prosycení jsouce jeho myšlénkami. Objevy, které úžasem naplňovaly jeho vrstevníky, staly se všeobecnými. »Vítězstvím reformatora«, jak praví Denis, »bývá, že jeho smělost zdá se již jen všedností«.

Pro nás Čechy mají spisy Komenského ještě zvláštní význam: obohacují naši řeč. Komenský je vedle filosofa a učence básníkem. Vliv jeho je trvalý a hluboký. A kdyby nebylo Labyrintu světa, těžkou by byli měli práci hlasatelé našeho probuzení.

Veliký význam Komenského byl a jest uznáván po celém světě. Spisy jeho jsou přeloženy do všech kulturních jazyků. Národové žehnají mu, poněvadž jim ukázal, jak mají zacházeti s tím nejdražším na světě — se svými dětmi. V. —v.

Žně. Večer 25. března putovali jsme na Smíchov k původní premiéře. Nastudovali tam novinku z péra F. A. Šubertova, tříaktové drama »Žně«. Práci tuto napsal autor k výslovné žádosti p. J. Mošny, který chtěl letošní své jubileum osvěžiti rolí z brusu novou. Instanční cestou správy Nár. divadla byly Žně uznány za práci cennou a přijaty, ale do jubilejních večerů p. Mošnových cesta »Zním« byla zatarasena. Proto šel F. A. Šubert se svým dramatem na Smíchov.

Putovali jsme vzpomenutého večera za ním. Šli jsme kolem ozářeného Nár. divadla, a tak nějak nám bylo hořko u srdce pojednou. Pro českého autora nenašla se cesta sem tentokráte — pro autora, který přišel s dobrým kusem. Ne pro nějakého začátečníka, který na brusu pochybností musí nejprve ztratit tupiny své domýšlivosti — nikoli snad pro literáta, jehož jméno bylo by prosto zvuku — naopak: dvéře zůstaly zavřeny pro muže, který Národní divadlo budovati pomáhal, pro muže, který v novém tomto domě před dvaceti léty vymýšlel a uskutečňoval plány, aby nebylo nutno po slavném otevření s ostudou je zavřít, jak se veřejně těšili divadelní odborníci německé kolonie pražské, muže, který osmnácte let Národní divadlo řídil, který řadou působivých kusů český repertoir obohatil.

J. Benda: Zrušený kostel sv. Martina ve zdi.

Jeden mramorový sloup v nádherném foyeru Národního divadla je určen již dnes k tomu, aby nesl jednou bronzovou hlavu F. A. Šubertovu — dnes se pod střechou Národního divadla nenalezlo vhodné místo pro svitek jeho rukopisu.

F. A. Šubert před čtyřmi léty řídil a spravoval ještě Národní divadlo. Tou dobou vyskytlo se tolik hlasů nespokojených s jeho vládou, že stačily poraziti F. A. Šuberta. Stalo se to řádnou cestou správního ústrojí, s náležitým zřetelem ke všem formám právním — nemá místa jedna námitka v tomto ohledu. Pryč s jenerálem, o kterém kruhy rozhodující nabyly přesvědčení, že nevede vojsko správnou cestou na bojiště.

My měli také řadu námitek proti řediteli F. A. Šubertovi a i toho domnění jsme byli, že náležitá změna v osobách poslouží Národnímu divadlu. Posloužilo-li se tím, co následovalo, či nikoliv, — o tom dnes psáti není ještě včasno.

Nová správa měla právo vytlačiti F. A. Šuberta z ředitelství — ale jednoho činitele nemá práva dotknouti se, a tím jest český autor dramatický.

Český autor je domácím pánem Národního divadla — neboť pro jeho způsobilá díla bylo zřízeno z mozolů národa. Ne pro cizozemské práce — a byť to byla díla nejskvělejší — obkládali jsme mramorem stěny tohoto domu, zdobili je nádhernými malbami, pyšnými hesly, zlatem a drahými látkami. Pro cizí umění stačil dům jednodušší — ale toto je kostel pro zbožnost domácího umění. Kam pohlédnete — všude volá na nás tímto rozumem každý kámen Národního divadla. Heslo »Národ sobě!« vykřikuje toto určení, Hynaisova opona a každý sloupek s českým lvem a s monogramem vzpomenutého hesla. Nejvýrazněji povídá foyer, co má především dodávati látku hrám v Národním divadle: Český mythus, české dějiny, Vlast, česká píseň, a i personifikace života je na obraze Alšem a Zeníškem vyznačena českými lidmi, českým ovzduším.

Českému autoru dramatickému, který jde s dobrou prací, dveře do kořán! Ti, kdož Národní divadlo spravují, musí jako soudci počínati si tu s nejvyšší spravedlností. Nic nesmí platiti osoba, nic vážiti, je-li autorem díla odpůrce, nastávající snad vítěz nebo poražený sok: jenom dílo jeho musí mluviti. A činí-li domácí autor podmínky jen poněkud přijatelné, musí jim býti vyhověno: vždyť nese ratolest se stromu české kultury, jde s částí drahého zboží, bez něhož musili bychom doznati národní i uměleckou svoji nízkost.

Českému autoru dveře dokořán! Pro něho tu Národní divadlo je. Je to jediný jeho domov — jediná tribuna pro ty, kdo si svou prací a literárním významem proklestili cestu k jejímu schodišti. Dočasní správcové Národního divadla mají kázati služebným duchům, aby pro českou práci schody pokryli kobercem — a je-li třeba nějaké diplomatiky, toť jest jí využitkovati především tak, aby se uvolnila sem cesta českému dramatickému dílu. Literatura dramatická je dosud naší nejchudší štolou — kde se zlaté zrnko jenom blýskne, s úctou k němu, snad je to ukazatel k plným žilám drahé hmoty.

»Žním« se nalezla cesta — ale z divadla. Je to vzácný úkaz v historii divadelního řízení, že se tak lehce pustil z rukou působivý a dobrý divadelní kus . . . .

»Žně« mají děj utkaný z aktuálního přediva. Defraudace v záložně ohrozí celý okres. Bohatý stařec, který se dětinsky těší, jaký pomník po sobě zůstaví ve své poslední vůli, kterou odkazuje národu téměř půl millionu zlatých, musí vzdáti se svého jmění, aby zachránil záložnu a aby zachránil před kriminálem syna svého, ředitele záložny: defraudanta.

Aktuálnost látky na jevišti z počátku znepokojuje. Lak časovosti přiostřuje barvy divadla, pokud nás autor uvádí dosti náhlými scénami v děj své práce. Ale ve druhém jednání hlásí se již zcela přirozeně duše osob v popředí vystupujících, tak že před posluchačem rozvíjí se pásmo hry pak dle zákona logiky a přesvědčivosti.

Ve třetím aktu se hra poněkud vleče, poněvadž divák již ani dost málo nepochybuje, jak vše končí. Škoda, že obrat v mysli starého vlastence Lebdušky nevyvolal také zlomení syna jeho. Jakoby zrnko písku mezi hladkými válci bylo zaskřípělo, tak rušivě působilo, že z posledního aktu do dalšího života odchází defraudant sice zachráněný, ale nepolepšený.

Snad je v tomto vzdoru zvláštní autorův úmysl, ale zkrácena je tím tendence hry — a kus tento má určitou, můžeme i říci: výchovnou tendenci.

To jsou však maličkosti, které asi již odstranila neb alespoň na pravou míru uvedla tužka autorova druhého dne po premiéře. V celku je to kus výborně pro divadlo sestrojený a účinný, a poněvadž nemá scénických obtíží, vykoná jako znamenitá lidová hra v českém národě výborně své poslání.

Roli pro p. J. Mošnu napsanou nastudoval dokonale p. Lier. Starocha podivína, měkkostí brzy až okouzlujícího a hned na to česky tvrdého a hořkého, pěkně si zkomponoval a s úspěchem na scénu uvedl. Ostatní učinili pěkný rámec kolem této hlavní osoby — musili bychom opsati divadelní cedulí, měli-li bychom býti spravedlivi ke všem, kdož měli o zdařilý večer zásluhu. Uvedeme-li však vedle p. Liera přece jenom ještě jméno pí. Táborské, činíme to proto, poněvadž v některých scénách svých ozval se v ní hlas jisté pozoruhodné originality. Při tak malé roli vzácný zjev.

Dům smíchovského divadla tohoto večera byl ovšem vyprodán. *ech.*

☰ **Naše nové knihy.** Vydáme v nejbližších dnech Šubertový »Žně«, za nimiž bude následovati téhož autora »Drama čtyř chudých stěn« ve 2. vydání a »Jan Výrava« ve 3. vydání, kteréžto práce naše nakladatelství získalo. — Tiskneme K. Maškovu aktovku »Dceruška paní hostinské« na Národním divadle přijatou, F. Heritesovy »Vodňanské vzpominky«, Vzpominky E. Jelínka a v Našich Klenotech třetí svazek Pohádek od Boženy Němcové.

⊙ **Karlínský přístav před 50 lety.** V pražských rodinách tají se mnoho zajímavostí uměleckých, které zasluhují povšimnutí veřejného. Mnohé z nich jsou dokumentem doby, charakteristikou určitých poměrů. Věnujeme těmto skrytým památkám bedlivý zřetel a vynesli jsme

»Májem« na světlo již hojně takových pozoruhodností. Tentokráte přinášíme reprodukci akvarelu z r. 1857. Autorem jeho byl Ch. Jank.

Akvarel v dnešním čísle je majetkem císař. rady, továrníka J. V. Nováka, jehož soukromá gallerie má nemalou cenu.

≡ **Nové práce.** Veselohru dokončuje dr. J. Štolba; romány píší R. Jesenská, dr. J. R. Kronbauer a St. Jarkovský.

⌗ **Zrušený kostel sv. Martina** ve zdi, v němž má býti zřízeno Husitské museum, popsali jsme v min. čísle. Doplňujeme onehdejší stať dnes dvěma obrázky.

≡ **Mošnovo jubileum** oslavilo Nár. divadlo několika představeními. Dne 27. března vystoupil zasloužilý umělec v Emigrantu, kde mu je přidělena episódní role, která však je tak výrazna, že shrnuje na sebe všechnu téměř pozornost. Návštěva divadla nebyla toho dne valná, což překvapovalo. — Druhý den — vlastní střed oslav byl věnován Maryše bratři Mrštíků. Toho dne byla účast obecenstva již větší. Úspěch hry byl náležitý — pana Mošnu zahrnuli množstvím viditelných důkazů přízně. — Zásluhy jubilantovy o cizí repertoir byly uctěny 29. provedením Lakomce a Námluv. — Frašce věnován byl v p. Mošnových představeních Hadrián z Rímsu. Na okolnost, že má p. Mošna velké zásluhy o českou veselohru, zapomnělo se v Národním divadle vůbec.

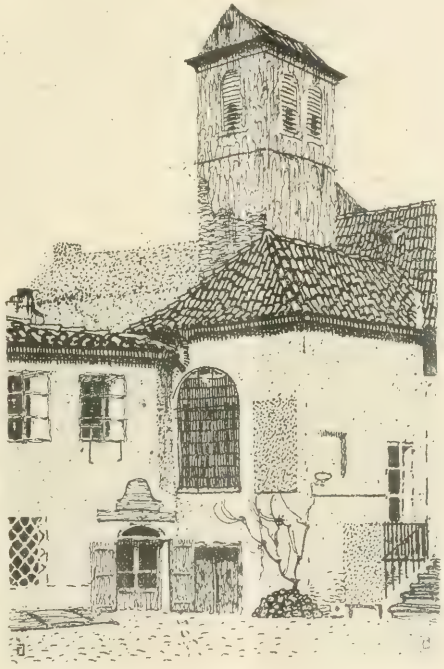

J. Benda: Zrušený kostel sv. Martina ve zdi.

⁂ **Doporučení** je aktový šprým, jakými se zahajují sylvestrovské a masopustní večery. Národní divadlo, které musí do roka uvésti na jeviště 24 novinky, vypomohlo si jím asi jako hnavali v čase roboty sedláci také hřibata na pole, aby byl plný počet povinných koní. Tato dvanáctiminutová anekdota Maureyova končí, když se divák poprvé upřímně zasměje. Nemožně začíná — ale když se p. Šmaha v groteskní roli svého ředitele dostal do ohně, ve kterém mu byl p. Innemann velmi dobrým soupeřem, přimhouřili jsme oči nad leckterou nepřirozeností textu.

⁂ **Budova nového pražského nádraží** Františka Josefa u městského sadu, v těchto dnech veřejně přístupná, je ukázkou, jak lze moderní sloh prakticky uplatniti. Nejde tu o »secessi« v obyčejném nyní smyslu, to jest o slohové pokusy, v naší době oblíbené. Neshledáme se tu s pletivem křivek, s mřížkováním a prohýbáním a la genre Japonnais nebo se strnulostí à la Napoleon Ier. V rukou architekta Josefa Fanty vyrostla boční budova (severní, dle pozorovatele před nádražím stojícího levá část) do značné výšky, aniž by působila těžkopádně. Její průčelí je vkusně článkované, okenní otvory různých tvarů a balkony oživují frontu, nároží seříznuté, střecha lomená s věží hodinovou — to vše kupí se vzdor značným rozměrům malebně do výšky. Mříže na balkonech propleteny zlacenými ratolestmi, jejichž blýsknavé listy, volně, a přec ornamentálně rozhozené, účinně se odrážejí od šedi zdiva. Uprostřed hlavního průčelí označuje vysoké okno, plastickou výzdobou orámované, vzdušný, na čtyrech pilířích překlenutý sál, který slouží za čekárnu i restauraci III. třídy. Světla a vzduchu zde všude dosti, a tak vyniká originelní výzdoba této místnosti velmi příjemně, pestré vložky na pilířích, z šamotové mosaiky sestavené, žlutavé malování se zelenými úponky a zlatými hrozny, a žluté paženi po stěnách, z dubového dřeva, a takový též nábytek. Figurální obrazce šamotových vložek komponoval K. Klusáček, krajinářské dekorace arch. Beneš.

V nižším stavení, jež se táhne od boční budovy ke starému nádraží, nyní z pola zbořenému, jsou

čekárny I. a II. třídy a restaurační místnost »vyššího stupně« tohoto. Zařízení všude je moderní, malování v restauraci, která sousedí s místností, kde se strojí a upravují pokrmy v kuchyni v podpřízemku připravené (a k této »úpravě« přiléhá z druhé strany též zmíněná restaurace III. třídy), je též velmi světlé, nábytek tmavý. Čekárna II. tř. působí velmi útulně. Nábytek potažen kůží kaimaní (amerického krokodila) zelenavě modře zbarvenou, dřevo všude olivově zelené, s vložkami zrcadlového skla, s hranami přibroušenými, jak nyní vkusem, stojany na šatstvo z mosazi, tvarů prostých, poněkud »secesních«. Čekárna I. třídy má nábytek z modravého sukna s koženými pošívkami, dřevo je tupě zeleně mořený dub. Zde umístěn obraz císaře Frant. Jos. I. (malovaný prof. Adolfem Liebscherem), a sem přibudou do dřevěného pažení pohledy z kraje, kudy vedou tratě dráhy.

Do všech těch dvoran vchází se z dlouhé chodby, která jest osvětlena 14ti velikými obloukovými okny. Je to chodba velmi prostorná, vysoce překlenutá, žlutavě vymalovaná, s plastickými a pestrými okrasami, tu tam zlacenými. Mezi okny a naproti na podélné stěně vymodelovány masky (tváře) různých typů lidského plemene (od Volkmanna). Dole obloženo zdivo barevnými destičkami šamotovými, jichž zelenavý ton s ladnými ornamenty pěkně harmonuje s tlumenými barvami nástěnné malby.

Všude užito tvarů volně spracovaných, ale nikoliv přemrštěně zkomolených. Celek má sloh, jakýsi »železniční« monumentální styl zde ovládá vše, od rozměrů, vedení čar až do kování, svícnů a dlaždiček. Není tu však nikde křiklavých effektů, nevidíme modernistních přemetů v dekoraci, žádných schválností a nucených novot. A tak lze říci, že se tento pokus podařil, a že poprvé provedena veřejná budova s použitím moderních výzdobných prvků. Na takovém místě a v budově, sloužící modernímu dopravnictví bylo zužitkování různých nových hmot a způsobů dekoračních tím spíše vhodno, čím blíže jsou náš »nový sloh« a železnice spolu spřízněny.

Vždyť »style modern« mnoho děkuje železničnímu »coupè« nebo kajutě parních lodí za konstruktivní i dekorační popudy.

Na konec sluší se rozloučiti se »starým« nádražím Františka Josefa. R. 1873 bylo veřejnosti otevřeno. Architekt Ant. V. Barvitius je navrhl v slohu italské renaissance ranné, použiv vzorů, jaké poskytovaly »vigny« a letohrádky lombardské. Nádraží platilo za monumentální stavbu, patřilo mezi veliké stavby toho druhu (průčelí mělo délku 161·5 m.). Také jeho vnitřní výzdoba byla obdivována jako velmi vkusná a slohově rázovitá. A nyní zmizí, ustoupí nové, mnohem rozsáhlejší budově, která bude pozůstávati z veliké ústřední dvorany a dvou nízkých boků s vyššími domy na koncích. Levý bok již stojí, pak na místě někdejšího nádraží dojde na střední část, a dále směrem k zemskému museu na pravý bok. Za 30 let sestárlo bývalé nádraží, nestačilo, nevyhovovalo. A tak maně tážeme se v duchu, jak dlouho potrvá to »nové«? A zbude-li z něho něco na příští pokolení? *Xaver.*

— **Ke článku »Requiescat in pace«** došlo nás toto zajímavé upozornění: »V městském museu v Pardubicích (v zámku, v kryté, uzavřené skříni) nachází se vydělaná celá kůže popraveného vraha. Račte to laskavě sděliti p. autoru onoho článku, snad ho to bude zajímati.« Autor práce s díky kvituje tuto zprávu, upozorňuje však, že tvrzení podobná na četných místech se vyskytují, vyšetřením znaleckým však dvakráte bylo dokázáno, že běželo o domněnku. Při příležitosti neopomene se autor o věci tak zajímavé s hlediska kulturních dějin i historie kriminalní přesvědčiti.

Dr. *Jaroslav Květ.*

≡ **Odmítnutým autorům**, jimž i mnohé naše listy věnují časem méně vítanou pozornost tím, že jim ukázky nepodařených prací, zejmena veršů, otiskují v listárně redakční, svitlo ze soudní síně vídeňského kasačního soudu. Jeden touto nehodou postižený básník stěžoval si až tam na toto poškozování literárního jména a vyhrál. Redaktor byl odsouzen, dokonce i k náhradě několika korun »bolestného«.

Toto číslo vydáno dne 1. dubna. OBSAH: VÁCLAV ŠTECH: Štěstí zlatého hroznu. — ANT. KLÁŠTERSKÝ: Mistr Jaroš. — Rabbi Lev Bezalel. — JIŘÍ SUMÍN: Hluš. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Kramen a hlína. — FEUILLETON V MRŠTÍK: Glossy k otázce o národnosti v umění. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE K JANK: Karlínské postavy z před 50 letv. — J. BENDA: Zrušený kostel sv. Martina ve zdi. — J. BENDA: Zrušený kostel sv. Martina ve zdi.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci: Praha, Štěpanská ulice č. 671 v sešitech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 poštou K 2·90. — Přemie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní připlatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JIŘÍ SUMÍN

Hluš.

(Pokračování.)

Přitiskla cípek zástěry k očím a podívala se, zdali vymnula slzu. Ale její oči i cíp zástěry byly suchy, ač byla opravdu pobouřena. Nečekala rozhodnutí od Štěpána, ale dlouho stála v sebe pohřížena, podávajíc se útokům toho horkého boje, jenž se rozzuřil v její duši. »Co počít? Co počít!?« šeptaly její zvadlé, namodralé rty.

»... A výsledek dosud žádný . . . žádný!« zvolala pojednou, jakoby celý ten nerozhodný boj chtěla strhnouti na jinou, menší plochu. »Sama to dobře ví. Výsledek není a už ani nebude. Tak co se chce zpovídat, volat kněze a podněcovat klepy?«

»Zdá se vám, že je jí líp, než včera? otázal se naléhavě.

»Nevím jistě, je-li jí líp, ale rozhodně není ji dosud tak zle, jak jí bylo tehdy. Ne, nepůjdu . . . je čas. Až bude-li jí hůře, pak teprv . . .«

Usedla zase k svému šití rozmrzelá a nepokojná, stále hledajíc nové důvody pro své rozhodnutí, nebo opakujíc staré.

Štěpán neodpovídal již. Jeho starost se znova rozhořela sežíhajíc rychle skromné naděje, jež se ujaly před chvílí. Ulehl na zem do stínu a tiskl horké čelo na kámen. Tupě hleděl do prázdna. Jeho myšlenky třištily a lámaly se, jakoby procházely dráhou, po níž drnčela právě těžká kolesa osudu. Zdálo se mu, že je už marným mučiti svou hlavu úvahami o tom, co se mělo stát, a čemu se bylo vyhnouti. Ostatně zavalil ji příval neštěstí tak, že ani nerozeznával jednotlivostí. A byl teď úplně bezmocný. Cítil jen, že těžká ocelová pěst vznáší se nad jeho čelem a hrozí dopadnouti. Vyhnout se jí nelze, možno jen s úzkostí pozorovat a čekat... Dopadne?... Zdálo se mu, že otevřenými dveřmi chaloupky doznívá něco jako dlouhé vzdechy, štkání, nebo tiché úpění. Ale nebyl s to vzchopiti se a přiblížit se posteli své ženy. Bránil se rostoucí úzkosti, jež si jej, silného muže poprvé v životě vyhlídla za oběť. Hle, zde sedí stará žena, matka její, a je klidna. Ale úzkost nepovolila, jeho čelo zvlhlo potem, hlava byla jako z olova a krev jakoby se proměnila v oheň. Rozestouplé keře »babího trnu« nabývaly zase fantastické podoby stařeckých, ženských hlav a ta, jež tu klidně seděla a dala se zváti matkou, byla jen vykonavatelkou katanského řemesla. Ah, kam to jen zabloudil? Kam to zapadl?

. . . Ticho! . . . Slyšel, nebo neslyšel teď Hanin hlas? Ale vrabci přelétali nad ním jakoby šeré malé hroudy házel na střechu a zase se střechy na zem, cvrlikajíce rozpustile. Hodil po nich a odlétli. Naslouchal zase. Svíjel se nepokojem, napínal sluch, slyšel a neslyšel a zase zaniklo vše, jen napřažená, ocelová pěst vznášela se nad jeho čelem. Ale slyšel příliš málo, aby měl jakýs určitý pojem a příliš mnoho, aby se mohl uklidnit. Obraz, jenž ho v poslední době stále provázel, vystal mu opět před očima. Viděl sličnou, mladou dívku s jakousi přemírou dobroty a trpělivosti a jakoby zatíženou jakousi záhadnou prostoduchostí, jež jí však nebrala práva na plné

životní štěstí. A vedle ní viděl nyní ženu, zmučenou a propadlou zkáze, s těma hroznýma, zapadlýma očima, jež nemohly snésti pohledu na něho. Kdo to zavinil? Kdo se dopustil na ní zločinu? Či je on vinnen? Nebyl s to pozvednouti svou těžkou hlavu, nad níž se stále vznášela osudná rána. Oh, ať dopadne! ať už dopadne! sténal. Ale jen studená, těžká úzkost přitlačila se k němu a ovinula jeho horkou hlavu jako slizký had. A to bylo nesnesitelno, k zbláznění přímo. Vzchopil se, aby ji setřásl se sebe.

»Vy jste vinna . . . vy!« vzkřikl na tchyni »vy jste to neměla dělat!«

Její klidná, sebevědomá odpověď jej odzbrojila.

»Nebuď hloupý a nekřič!« zabručela, nevzhlédnouc od svého šití, jakoby ji nic od něho nemohlo překvapit, neboť jej dávno prohlédla. »Ty jsi ještě takový neostřílený, hloupý zajíc. Ty myslíš, že děti mít, je tak lehké pro ženu, jako nařezat prutů na vrbě? A svaté náboženství neznáš, sic bys věděl, že musí žena trpět za hřích prvopočáteční. Nevíš, že řekl Bůh Evě: V bolesti roditi budeš děti a pod mocí muže bude žádost tvá a on panovati bude nad tebou? Nu, rozuměl's tomu? Řekla jsem ti už ráno: Člověk se rodí v bolesti a hříchu. Lidský plod je nečistý a žena, která ho nosí, je také nečistá. Proto musí trpět a proto se musí jít do chrámu očistit, když dala život dítěti. Církev svatá to učí a na tom smrtelný člověk nic nezmění.«

Poslouchal ji s němým údivem, upokojen poněkud.

»A což my . . . my oba . . . my oba jsme čistí?«

Musela se zasmáti této naivnosti

»Jak pravím: Neostřílený, hloupý zajíc!« Pozvedla do výše pruhovanou látku, setřásla s ní vlákna a nitky a skládala ji zálibně ji hladíc. »Došila jsem cíchy, tato je poslední. A ještě budu šít jedny. Než se Hana pozdraví, budou hotovy. Dostala na ně od paní, darem k svatbě.« Jejíma tenkýma, namodralýma rtoma škubal potměšilý úsměv, jejž nebyla s to potlačiti. »Ona už ke konci cosi počínala tušit. Byl čas, že Hana dala výpověď, sic by ji byla vyhnala s hanbou. Když jí dávala dar, řekla jí: Měla jsem tě ráda, jak jsem neměla dosud ani přítelkyni sobě rovnou. Sama nevím proč. Ale vím, že se mi nikdo hůře neodměnil za moji lásku. Bůh ti odplať, co já nemohu. Toto ti dávám, co jsi sobě zasloužila: tento kus plátna dávám ti za sebe a tenhle druhý za mého muže . . . vím, že je velký špinavec a nic ti nedá! — Tak jí řekla, haha! Hana plakala celou cestu, nemohla jsem ji utišit.«

Dotklo se ho to nemile, ale vzedmutá vlna jeho rozechvění opadla zatím. Zase položil hlavu na studený kámen, aby se nadále mučil těmi ať domnělými, ať skutečnými vzdechy a steny, jež zaznívaly sem otevřenými dveřmi chaloupky. Ale šelest a různé zvuky vůkol překážely jeho napjatému pátrání. Nejvíce vyrušoval ho kohout. Přiblížil se na dosah ruky pyšně vykračuje všecek třpytný a pestrý ve svém kovově lesklém, rytířském krunýři a svolával slepice k jakési nahodilé hostině. Přiběhly poslušně, jen jedna zjevně dopalovala svého pána, popelíc se pod plotem a odpovídajíc posměšně k jeho naléhavému zvaní. Stál nad kořistí přihlížeje, aby se dostalo na všechny, sám vzal si svůj díl, odháněl příliš chamtivé a huboval neposlušnou. Štěpán se dopálil a rozehnal je. Tím více však pobouřil malou tu obec. Poněvadž křičeli, jakoby nehodlali stichnout, tu se již nezdržel a mrštil po nich hroudou. Slepice shlukly se kolem kohouta, přiběhla i ta, jež pohrdla před chvílí jeho soustem, on pak postoupil rytířsky ku předu, aby je zachránil a čelil nebezpečí.

Kolikrát viděl tento všední obraz! Ale nyní bylo mu, jakoby se mu ten hloupý pták posmíval. Zdálo se, jakoby pravil: Hle, mám jich dvanáct nebo osmnáct, to je lhostejno, ale všechny, jak vidíš, mají se dobře, jak je to právě u nás možno. Vy jste byli dva a . . . kolikrát jste se postavili takto k její obraně, když jí hrozilo nebezpečí? Zejména ty, ty, jenž víš, že není v okolí muže, jenž by na tebe dorostl, ani tvého soka nevyjímaje?

Jaká to hloupá myšlénka!

»To je snad tím,« odpovídal tomu domýšlivému, hloupému ptáku, »že není mezi vámi prvopočátečního hříchu.«

A zase položil hlavu na kámen, aby se nadále mučil těmi ať zdánlivými, ať skutečnými vzdechy a steny, vycházejícími od lože Hanina.

Pojednou trhnul sebou a vymrštil se pružně, jak ocelové péro.

»Matko, jděte tam! . . . jděte tam!« volal.

Pohlédla na něj překvapeně nedůvěřujíc jaksi jeho smyslům a uvažujíc, je-li opravdu třeba vstáti a dohlédnouti k nemocné.

»Ale,« řekla dlouze »vždyť mě nevolá.«

»Jděte k ní . . . jděte . . . rychle . . . hned!« křičel na ni rozpálen a netrpěliv.

Zvolna povstala, zvolna navlékala sešlapané pantofle.

»Není jí zle,« broukala nevrle, »je docela tichá. A výsledek . . . výsledek tak jako tak nebude žádný. Už se ztišila a všecko se zas ustálí a půjde svou cestou . . .«

»Ztišila se, protože je vysílena,« namítal nejistě.

»Co pak ty víš?« odbyla jej pohrdavě, »vysílena! Ty nevíš, co je bolest. Bolest, když opravdově popadne, ta polomrtvého vzkřísí.«

Tiše šourala se do stavení. Pohlížel za ní až zmizela v úzké síňce a pak znenáhla, poněvadž o samotě dvojnásob cítil svou úzkost, plížil se za ní a skrčil se na prahu, jakoby se bál, že bude spozorován a zahnán. Nohy třásly se pod ním, v uších zněl mu táhlý bzukot. Vyšel zase proniknut jistotou, že ničeho nepořídí, že by Hanu tím více znepokojil, kdyby jej spatřila na blízku a že nezbývá než čekat a čekat. Ale napínal sluch a oči nespouštěl z otevřených dveří. Jakýsi táhlý, skřípavý zvuk a trhavá, nesrozumitelná slova dolehla k jeho sluchu. Ztrnul všecek, jen tělo vypjal ku předu a vypoulenýma očima hltal prázdný otvor, v němž se měl zjevit jeho osud.

Konečně cvakla klika. Úzkou sínkou potácela se stařena podobna příšeře. Její vrasčitá tvář jakoby zvápenatěla a rozestouplé bezzubé čelisti se chvěly. Oči měla obráceny v sloup a chudé šediny, jimiž prosvítala holá hlava, strženy do čela. Neviděla, neslyšela jej. Vyběhla na dvorek, ruce vztahujíc do výše, jakoby se chtěla dotknouti čehosi vysokého, nadpozemského.

»Ona mne proklíná,« křičela chraplavým, nepřirozeným hlasem. »Ona mě proklíná!... mne . . . matku! Spravedlivý bože, ty's viděl . . . ty víš, že jsem nevinna!« (Dokončení.)

JINDŘICH ŠTEMBERKA:

MÁ DUŠE.

Krajina . . . Ticho kolkolem . . .
Vlaku oř zahřmí pojednou,
proletí tichým údolem,
zmizí pak v dálku tajemnou,
květů dešť urve, odnese . . .
Krajina tichá chvěje se . . .

Duše má . . . Ticho, čekání . . .
Života oř se rozehnal,
rozvířil nervy ve skráni,
zapadl hluše v temnou dál,
smetl květ. Srdce v úděse . . .
Duše má ještě chvěje se!

Dvě ruce.

Dvě ruce vzpjaly se nade mnou
s lítostným, němým soucitem,
když zem jsem zdravil chudobnou
doškové chaty pod krytem.

Dvě ruce vzpjaly se nade mnou
v zklamané lásky záchvatu,
když jsem v pláň mířil tajemnou,
zkad není k mládí návratu.

Dvě ruce pnou se vždy nade mnou,
nad mými sny a tužbami,
jakby kdos želel bídu mou,
drahý tak a přec neznámý.

Zachází cesta má v bílou dál,
v tišinu teskně malebnou . . .
Zašel jsem, všemu s bohem dal —
Dvě ruce pnou se nade mnou.

Dr. K. BULÍŘ.

Nemocné poháry.

Kapitola z tajností musejních.

Úkolem museí a podobných ústavů jest, nejen hromaditi všeliké starožitnosti a památné objekty, ale také je v nejlepším stavu udržovati a neporušené dobám budoucím uchovati. — A právě tato poslední úloha jest z nejtěžších.

Proti neobratnosti, zlobě a snad i hlouposti lidské možno užíti všelikých ochranných prostředků a pomůcek; obtížnější jest však boj s oním pověstným, špatně proslulým, neviditelným zubem času, jenž v podobě různých kosmických, atmosferických zjevů připravuje pečlivým konservatorům přečasto horkou chvíli i překvapení žalostné. — Byl tudíž s radostí přijat na kodaňském sjezdu archeologů a milovníků starožitností návrh dra J. Lessinga, aby více pozornosti se věnovalo racionálnímu ošetřování historických a památných předmětů vůbec, a otázkám o konservování jejich zvláště.

Řešení celé řady otázek z oboru uměleckoprůmyslového bylo rozděleno mezi jednotlivé referenty a správy musejní. — Zajímavé studium o nemocech skla vůbec a památných, vzácných výrobků umění sklářského zvláště, bylo přiděleno ředitelství severočeského musea v Liberci; výsledek bádání podán jest v malé knížce*), ze které čerpány tyto neznámé, a zajisté i pro širší veřejnost zajímavé, podrobnosti. —

Denní zkušenost podává nám doklady, jak choulostivým materiálem jest zvláště lacině sklo, a jak snadno podléhá všelikým vlivům zevním. Dr. Tscheuschner vypravuje o procesu továrny na šampaňské víno s dodavatelem lahví; chemická analysa potvrdila tvrzení žalobcovo, že víno v dodaných lahvích v několika dnech úplně se kazí (pro malé množství kyseliny křemičité ve skle) a — sklárny process prohrály. (Handbuch d. Glasfabrikation. Weimar 1883.)

Proslulé české sklo uhajuje v konkurenci světové vítězně svůj známý primát: dle vlastního sdělení pokazilo se tajnému radovi T. Heye-ovi v Hamburku sto beden skla belgického při dopravě do Východní Indie, kdežto sklo ze Stříbrných Hutí v Čechách neutrpělo na dlouhé cestě pomořské žádné škody, ač bylo nevýhodně uloženo blíže parního kotle.

Nemocné, churavé výrobky umění sklářského nejsou také mezi starožitnostmi žádnou vzácností; proslulé křišťály a pokály benátské (16.—18. stol.), jichž hlavní půvab záležel v naprosté průsvitnosti (transparenci), odumírají — obrazně řečeno — téměř před zrakem zaníceného pozorovatele, a budoucím generacím zbudou pouhé ruiny a trosky bývalé slávy sklářství benátského.

Při bedlivém pozorování a svědomitém studiu lze i nemoci skla dobře roztříditi; znalec zcela určitě rozpozná vadu, chybu proti kráse od oněch případů, kde nehygienické počínání mělo v zápětí churavost nebo těžkou chorobu drahocenného předmětu; oddělí přesně diagnosou i therapií nemoci celkové; vymezí případy, jež nesnesou léčby radikální a kde pomůže toliko v čas předejíti, nebo dle příznaků chorobu prostředky palliativními ji léčiti.

Co se vad, chyb proti kráse týče, tu nemůže se vlastně se stanoviska konservatora-lékaře o nemoci ani mluviti. — Jest známo, že benátská skla renesanční těšila se již ve středověku světové pověsti, kdežto domácí sklářství — z této strany Alp — bylo až do druhé poloviny 17. stol. technicky nedostatečné: pece byly nedokonalé, regulace teploty špatná, směs materiálu (tavidlo) nepříhodná; do skla vmíseny, často z nepozornosti, různé příměsky a nečistoty, jež jsou charakteristické pro celou řadu sklářských výrobků dob tehdejších a vůbec nelze je odstraniti.

Druhá skupina obsahuje však již ony tiché pacienty sálů musejních, jichž chorobu možno vysvětliti nevhodným, nepřiměřeným ošetřováním.

Starý, zaprášený pohár, svědek mnoha generací, malá, památní lahvička křišťálová se zbytky zaschlého oleje vyneseny ze zaprášených koutů temné komory a mají býti očištěny! Voda a soda selhaly i sáhne se k prostředkům radikálnějším — špatnému mýdlu, ostrému louhu, vlhkému písku, papíru smirkovému! A výsledek? Žalostné poškození, oslepení skla. Jemné trhlinky možno spatřiti drobnohledem, kdežto pouhému oku patrny jsou trhliny, rány hlubší, jimiž — jako u člověka — nákaza do nitra vniknouti a celý objekt zachvátiti může, zvláště je-li již svým celým složením (jak níže uvidíme) náchylen k různým chorobám.

Důležitější skupinu, nežli ony zmíněné traumatické (úrazové) vady, tvoří vlastní kon-

*) Kranke Gläser. Eine Untersuchung von G. E. Pazourek. Dem internationalen Museumkongress zu Berlin 1903. gewidmet vom Nordböhmischen Museum. Liberec 1903.

stitucionální neboli celkové nemoci, jichž podstata vězí v chybném složení skla.

Mezi lehčí případy, zhojitelné (ač i tu možna jest recidiva, t. j. opětné objevení se příznaků jednou již zažehnaných), patří ty, u nichž původní bezbarvost přijala za jistých okolností nádech namodralý, zahnědlý nebo fialový. — Příčina zjevu toho spočívá v nečistotě špatného taviva i v nedobře volených a špatně užitých prostředcích odbarvovacích, hlavně kysličníku manganičitého (burelu). Jiný nádech (nazelenalý) působí kysličník železnatý, vyvíjející se při tavení skla ze špatného křemene (železný kyz, pyrit); každý zajisté si všiml, že i skla čistá, zdánlivě bezbarvá, jeví odstín zelenavý, položíme-li několik tabulí na sebe; podobně i deska zrcadlová má vždy na průřezu podobný nádech do zelena.

Již v 18. stol. závodily lepší české a slezské huté sklářské v úsilí a ctižádosti, podati výrobky, postrádající nejmenší stopy onoho zelenavého nádechu. České sklárny udržují vítězně tuto tradici až do našich dob. Píšeť F. Stohmann a B. Kerl: Jen české sklárny mohou se odvážiti — jako na př. na světové výstavě vídeňské r. 1873. — vystavovati své zboží na čistě bílých podložkách, na nichž i nejmenší zabarvení hned do oka padne, kdežto velká většina ostatních užívá ku zakrytí neúplné bezbarvosti svých výrobků podložek barevných a tmavých draperií. (Technische Chemie. Braunschweig 1891.)

Avšak i výrobky bezbarvé, zcela správně zhotovené, nabývají působením světla slunečního jistého nádechu světle hnědého nebo fialového. — V takém případě není však léčba bezmocná: zahřeje-li se poškozený objekt až do červena, nastupuje opět dřívější stav bezvadné průsvitnosti. Ježto však podobná manipulace, zvláště u křehkých pokálů, není úplně bez nebezpečí, musí býti léčba taková svěřena jen zkušeným a spolehlivým odborníkům; a zajisté lépe jest, když nečekajíce propuknutí choroby samé, chráníme profylakticky památky průmyslu sklářského před škodlivým vlivem paprsků slunečních.

Nejnebezpečnější skupinou nemocí konstitucionálních jsou však ony, u nichž důležitý poměr smíšeniny základních látek jest pochybený, tak že výrobek přišel již na svět se zárodkem smrti v těle a dříve nebo později propadne jisté záhubě. Umění lékařovo má proto směřovati k tomu, aby pokud možno oddálil propuknutí katastrofy, anebo počínající již marasmus nenechal přijíti do stadia horšího, beznadějného. —

Obyčejně plíživý (chronický), někdy však i prudký (akutní) průběh nemoci jeví se různými — správcům museí a pod. ústavů dobře známými — symptomy: Smrtelný pot řine se všemi pory, jakoby ubohý objekt předvídal blížící se konec; silně slaná tekutina ukazuje na bocích nebo v nitru chorých antikvit, jichž povrch znenáhla pokrývá se kalně mléčnou vyrážkou; pokožka odlupuje se v tenkých slupinách a patrny jsou nepravidelné, vlasové trhlinky, jež se prohlubují, rozšiřují a ve vředy mění: ubohý pacient-stařeček stává se vrásčitým, scvrklým a hrouti se v úplnou zkázu.

Řadu naznačených změn vykládá věda v suché učenosti takto: Sklo, obtížené ve svém složení přebytkem alkalií, vylučuje je vlivem vlhkého vzduchu okolního a zbývající směs kyseliny křemičité a různých křemičitanů loupá se v malých šupinkách. — —

Vznik a původ nemoci jest asi tento: Při dobrém poměru smíšenin (tavidla) a dobrém ochlazování sklářského výrobku, sloučí se hlavní součástky skla (křemičitany) v tak těsný celek, že jejich vazba molekulární může po staletí klásti odpor všelikým vlivům zevním. — Nepatrná však chyba (nadbytek alkalií, málo kyseliny křemičité, špatné ochlazování) stačí často k popudu, aby nejmenší součástky (molekuly) vrátily se do původního stavu krystalisace, sklo pozbývá průhlednosti, nastává rozesklení. K tomu přistoupí účinky světla, tepla, prachu a pod. a veta po vší kráse a pyšné ladnosti formy!

Disposice k této nemoci může býti při stejném složení a stejných vlivech zevních různá: výrobky tenkostěnné jsou citlivější vůči nárazu choroby, a skla broušená — jak dokázala chemie — ztrativše přirozené pokožky (bohaté na kys. křemičitou), rychleji se kalí a dříve podléhají ničivým vlivům okolí nežli výrobky nebroušené. — Broušené české skvosty sklářské z 18. stol. děkují jen své zdravé, silné konstituci (dobrému složení tavidla), že nedisponují tak snadno k nemoci a odolávají statečně zubu času.

Proti chorobě rozkladu jest každá léčba, všecka snaha bezmocna; marny jsou operace chemické i různé mechanické manipulace. — Rozhlodávání, rozesklívání výrobků špatné konstituce tělesné neúprosně pokračuje a tu nutno aspoň profylakticky jednak snažiti se, udržet ochuravělé již exempláry ve stavu stávajícím, a dle sil a možnosti zameziti zhoršení se nemoci, jednak odstraniti veškeré momenty, jimiž by skrytá, latentní disposice propukla v chorobu akutní.

Úhlavními nepřáteli hlavně objektů méně zdolných jsou — jak již řečeno — v první řadě: vzduch, vlhko, teplo, světlo. — Vůbec jest nutno, nejen nemocné nebo k nemoci náchylné, ale i zdravé památky sklářské chrániti před zmíněnými vlivy atmosferickými. Tak

přivedena byla pozvolným, ničivým dechem času na pokraj zhouby v král. paláci dánském celá vzácná sbírka sklenných klenotů, dar to benátského dože Aloisia Moceniga Bedřichu IV. dánskému. (R. 1704.)

Pokročil-li process choroby značnou měrou, prokáže dobrou službu rychle schnoucí, pokud možno bezbarvý lak (japonský), jímž chorý objekt jemně potřeme. — Mimo to ukládají se cenné pokály do těsně uzavřených (nejlépe vzduchoprázdných) skříní, jichž vnitřní stěny mohou býti opatřeny zrcadlovými deskami, aby umožnilo se studium předmětu ze všech stran, bez zbytečného otvírání schránky. Do skříní staví se mimo to kalíšky s vápnem chlorovým nebo draslem (salajka, potaš), jež pohlcují z okolí veškerou škodlivou vlhkost.

I při topení nutno pamatovati na ničivé účinky tepla a proto nehromadíme předmětů blíže kamen aneb vysoko při stropě, kde teplota bývá největší. Zhoubný vliv prudkého světla slunečního (ale také umělého světla elektrických lamp obloukových) hledíme zameziti umístěním sbírek v místnostech, směrem k severu položených, a pečlivým zastiňováním nedůtklivých ošetřovanců pomocí světle červených záslon nebo podobně zbarvených tabulí okenních. —

Doba novější, kdy učení o bakteriích a zhoubném díle jejich na organismy stále se doplňuje a rozšiřuje, přivedla některé horlivce na myšlenku, že běží o účinek bakterií a plísní cizopasných, jež počaly dílo zhouby v tichých sbírkách a pokladech musejních.

K této hypothese zaváděl zjev, že zmíněné rozesklívání, rozhlodání a rozpadávání se starých památek sklářských vyskytuje se hromadně jen v některých museích, ano že zachváceny bývají celé kolonie exemplářů toliko v jednotlivých skříních, kdežto jiné sbírky a celé řady ostatních skříní před podobnou pohromou bývají ušetřeny.

Bylo poukazováno na podivně rozhlodaná okna památné katedrály New-Yorské, mluvilo a mnoho se psalo — v r. 1902. — o zvláštních »složravcích«, ale — jen psalo a mluvilo a nic určitého nedokázalo.

Snadno pochopíme, že v jednotlivých museích a sbírkách soukromých jsou hygienické poměry (vlhkost vzduchu, teplo, světlo, čistota) a řada jiných důležitých faktorů velmi různé a patrno tedy, že na jednom místě většina výrobků a památek sklářských může »ochuravěti« a býti uvedena do zkázy, kdežto snad tytéž a jiné příbuzné kusy na druhém místě, ve zcela různých poměrech a okolnostech, možno uchovati neporušené dobám a nadšencům budoucím.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV IV.

Žil náhle starý Jomsburk,
jenž se týčil nad Vinetou,
jakby jakýs zázrak zdrtil
kletbu jeho dlouholetou . . .

Založen kdys od Haralda,
jakby hlídati měl Jumne,
pustý dlouho on se zhlížel
v kalné mořské pěně šumné.

Druhdy osazen byl Dány,
prázdný v mořský val dnes hleděl,
kamenný lev obrovitý
sám nad hlavní branou seděl.

Zříceninou ten val tměl se
v jitra nach i v noční stíny,
moře šum jen jednotvárný
doznával v něm teskně líný.

Náhle však se rozhlaholil
řehtem ořů, echem kroků,
cizích hlasů rozhovory
holdujících Palnatoku.

Ten sem přistál jednou večer
s loďmi svými čtyřiceti
nečekaně jak blesk s nebe,
jak sup v prázdné hnízdo sletí.

Když choť Álof zemřela mu,
v Bretlandu víc neměl stání,
Björnovi říš celou svěřil,
v dálku vyjel v třesku zbraní.

Skotsko spustošil i Irsko
výpravami za tři leta
a teď ku Vendickým břehům
jak sup lačný lupu slétá.

S třiceti on vyjel loďmi
prázdnými do proudů hromu,
s plnými teď čtyřiceti
ocitnul se v branách Jomu.

Přišel, nikoho se neptal,
jak to bylo jeho zvykem,
usadil se v prázdný Jomsburk
vjezdu svého prvním mžikem.

A to byly jeho lodě,
které v mlhy husté tříšti
zřeli muži od Vinety
a v nich věštbu zkázy příští.

Z Jomsburku teď Palnatoki
vyjížděl si na vše strany,
odtud v Jumne přijel Aki,
statný muž dnes krásné Svany.

* * *

Proto Burislav dnes kníže
v starý palác svolal radu,
nerozhodnut, v nejistotě
proto šedou cuchal bradu.

Přišli zas, jak bylo zvykem,
reci, kupci, lid všech stavů,
s žasem vyslechnuli všichni
o Jomsburku divnou zprávu.

Kníže pověděl jim všecko,
prosil, aby uvážili,
k Vikingům jak chovati se
mají v této kruté chvíli.

Musil přiznat, ve přístavu
i na valech bez přípravy
cizinci jsou zaskočeni,
lodí řadou, mužů davy.

Musil přiznat, trpět musí,
čemu nemoh' zabrániti,
dlužno přemítat však při tom,
vlast jak možno zachrániti.

Jisto jest, že Palnatoki
schytá nyní všecky lodě,
ať sem půjdou za kupčením
nebo vichrů po náhodě.

Schytá je a všecky zloupí,
od mládí jak zvykl tomu,
a vše poklady a zboží
uzamkne pak v hradbách Jomu.

Oni Vendi a zde páni
mohou se jen dívat z dálky,
obchod jich jak propadává
v oběť bohu divé války.

Zří to — nemají však síly
urvat Jomsburk nepříteli,
jednat však s ním káže nutnost,
opatrnost též to velí.

Burislav to všecko řekl,
vysvětlil bez vášně, klidně,
naději choval, Palnatoki
s nimi jednat bude vlídně.

Vždyť přec Aki, synek jeho,
za choť sličnou urval Svanu,
[při tom kníže obrátil se
v tu, kde Gure seděl, stranu.]

Dlužno zde jej zachytiti,
otálením zmar všem kvačí . . .
[děl, však při tom dobře shlédl,
jak se starý Grozvin mračí.]

(Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Ale tu železná ruka anglické vychovatelky, dbalé povinností, jež na sebe přijala, zakročovala spůsobem přímo velitelským. Miss Lilly musí se teď učit; Miss Lilly musí se teď obléci do jiných šatů; Miss Lilly musí se teď koupat; Miss Lilly musí teď za trest jakéhosi hrozného provinění, jehož se dopustila, hodinu zůstat sama ve své ložnici a rozjímati o povinnostech, jež máme k Bohu a k svému bližnímu.

Václav Novák zuřil v duši proti tomuto tyranství páchanému na ubohém dítěti, na jeho mysli i srdci. Neměl však síly dosti, aby postavil se mu na odpor, učinil mu konec velitelským zakročením. Hlavně proto držel se zpátky a hleděl se každé srážce s vychovatelkou vyhnouti, že se bál podrážditi svou choť, k níž Miss Yourell o všem co se v domě sběhlo, nosila pravidelné, svými názory zbarvené raporty.

»Však s Rachel ve vhodné chvíli o tom všem promluvím,« konejšil se a omlouval Václav Novák. »Po vánocích učiním hned různé opatření — —«

Láska k ženě energického a silného muže činila podajným a měkkým.

Ty dva dny hněvu mezi manželi byly pro něho krutou zkouškou. Miloval ženu svou tak horoucně, že jeho dlouho tlumená žárlivost, která zjednala si průchod v onehdejším prudkém výbuchu, brala na se podobu zoufání. Chvěl se o ztrátu ženy milované, třásl se o její lásku . . .

Podezření proti Rachel, jež zaseto bylo dávno do jeho duše, vyklíčilo tu slovy jejími o hraběti Henigovi v pevné přesvědčení. Ale od té doby klidnějším uvažováním v mysli Václavově zase ztrácelo se vědomí o křivdě spáchané na něm a znenáhla vrchu nabývalo vědomí křivdy spáchané jím . .

Jak byl surovým, jak bezohledným vůči ní — jak nízkým a zrovna sprostým! Jakých měl důkazů, jež by opravňovaly ho nejen k takovému jednání, ale na jejichž základě by vůbec vysloviti mohl i z daleka jen jakékoli podezření? — — Což kníže Esterházy, tajný rada Worell a jiní a jiní — — vyslanec markýz Gahlen a také i arcivévoda Matyáš Jiří — — nechovají se ti stejně galantně k jeho choti, jako hrabě Henig? — — Nebyl by každý z těchto ochoten prokázati krásné paní kdykoli rytířskou službu? — Každý učinil by jistě vždy vše, co by v moci jeho bylo, a ihned, na místě, kdyby o to jej požádala, jako požádala Heniga! — Nejen hrabě Henig, všichni se Rachel veřejně a okázale dvoří. To jsou právě zvyky a mravy vysoké společnosti, jež nedají se posuzovati brejlemi měšťáckých manželů . . . Oč se tu jednalo? O věc, jí celkem cizí, jejímž prospěšným vyplněním věděla ona, že muži svému radost spůsobí a uspokojení — — Tedy k vůli němu to vše učinila, nikoli k vůli sobě . . . A on choval se jako šosák, jako obmezený, hloupý kramář, který nepřišel nikdy dále nežli na pět kroků od svého krámu — — Stydí se véru za to sám před sebou.

Václav Novák na konec zahrnoval se, zasypával žalobami, činil si výčitky, odsuzoval své jednání proti choti. Odtud ke smíření rozvaděných manželů nebylo daleko.

Také slaveno o štědrý večer a po večeři štědrovečerní, když přišel Ježíšek a přinesl krásný vánoční stromek malé Lilly, Rachel a Václav políbili se pod jmelím, posvátnou bylinou Druidskou, jíž po krásném starém zvyku anglickém večeřadlo bylo vyzdobeno.

Václav Novák rozradostněn až k šílení, jakoby milované ženě nahraditi chtěl všechnu hořkost, již jí spůsobil, ležel kajicně u jejích nohou. Musí mu odpustit — docela odpustit — — musí smilovati se nad ním . . . Vždyť ji miluje tak závratně! — — A láska všecko omlouvá . . .

Bez lásky její by nemohl a nechtěl žíti . . . A jako on miluje ji, tak musí ona jej milovati a býti jen jeho — pro vždy, věčně jen jeho . . .

XXII.

Vánoční svátky uplynuly Václavovi a Rachel jako v nových líbánkách.

Také malá Lilly byla veselá a šťastná. Přísná kostra Miss Yourell byla poražena mocnou nepřítelkyní svou migrénou a strávila Christmas na loži, se zavázanou hlavou a šňupajíc každé půl hodiny lékařem jí předepsaný prášek, rozpuštěný ve vodě. Propuštěna tak z dohledu vychovatelky své, Lilly oba dny sváteční hrála si s hračkami a se všemi těmi krásami, které jí nadělil Ježíšek i nepřála si jiného, než aby Ježíšek nikdy už neodletěl.

Nebesa nesplnila vroucí přání dítěte. Kristus musel růsti, aby se opakovati mohlo splnění písma a syn člověka, jako každoročně, veden životem konečně vydán byl na smrt — což

by ve všech zemích a ode všech národů, v Čechách pak zvláště, stalo se mu také zas jistě každoročně aspoň jednou opravdově a nejen symbolicky, jak ustanovuje církev.

V továrně po klidu dvoudenním se zase pracovalo. A pracovalo se plnou parou.

Také majitelé továrny, bratří Novákovi byli zapřaženi náležitě do práce a nepřišli téměř k oddechu. Studovali katastrální mapy a na všechny strany vyjednávali o rozšíření svých majetkových hranic. S přivolaným stavitelem skláněli se nad nákresy a plány týkající se nových budov, jež bude nutno přistavěti. Do konce léta musí být všechno hotovo, všechny stavby provedeny, nové stroje dodány od nejpřednějších firem a nejlepších soustav. Zkušenosti, jichž nabyli v tom ohledu bratří Novákovi na svých cestách, zdálo se, že teprvé nyní jak náleží přivádějí k platnosti a plně jich zužitkují.

Vstoupení v obchodní závazek pro Orient znamenalo zaměstnání o tisíc, časem snad dva, tři tisíce dělníků více než dosavad. Tu bylo nutno postarati se též o to, kde by bydlili se svými rodinami, i projektovány řady domků dělnických na přikoupených pozemcích podél silnice až téměř k samému nádraží, tak že Schmiedovi budou muset jezdit touto Novákovskou osadou, což bratřím Novákovým bylo vůní lehtající zvlášť příjemně jejich samolibost.

Všechny ty projekty znamenaly přirozeně též co největší napjetí finanční. Dosavadní majetek bratří Nováků byl bez dluhu, každé rozšiřování závodu dělo se jen postupem z výnosu továrního, tak že závod vlastně sám a vlastní silou se rozšiřoval. Nyní však musel býti opatřen hromadný a značný příliv peněz. Bylo třeba půjček z veřejných pokladen a ačkoli jednání o ně při značném majetku nemovitém nebylo příliš těžké, vyžadovalo přec mnoho rozvahy a úvahy a s četnými starostmi bylo spojeno.

Kapitálů svých volných bratří Novákovi neměli. Všechen majetek tvořil právě závod. Též věno paní Marie Novákové bylo v závodě investováno, náležitě a bezpečně jsouc ovšem na nemovitostech s ním spojených zajištěno.

Paní Rachel Nováková své anglické dědictví měla dosud vázané životní houževnatostí své tety a staré dámě mlhy britské svědčily tak, že slibovala dočkati se aspoň sta let věku svého. Paní Marie Nováková o této hypotece své švakrové v rozmluvách se svým mužem mluvívala velmi škodolibě a zlomyslně, i neopomenula ovšem při novém jednání také vůči švakrovi položiti důraz na rozdíl mezi tím, co příchod její pro závod znamenal a co paní Rachelin královský vjezd, jak se uštěpačně vyslovila.

Nezbývalo věru ani Janu ani Václavu Novákovým mnoho času věnovati se rodině.

»Máš ty pěkné parlamentní prázdniny«, smála se paní Rachel Nováková svému muži a trochu se i mrzela a hněvala, když musela samotna konati denně své vyjížďky na saních, nemajíc tu venku jiných zábav.

Jinak byli Václav a Rachel v nejlepší shodě a poskytovali obraz šťastných manželů.

Že by do Vídně po svátcích vrátil se Václav Novák bez své choti, o tom ani slova mezi nimi nepadlo. Václav byl by návrh v tom smyslu jemu učiněný, jistě sám co nejrozhodněji odmítl. Bez své drahé Rachel aby žil a neměl jí u sebe, odloučil se od ní — ani pomyšlení, o to se u něho nemohlo jednat.

Janovi však bál se učiniti o tom zmínku a odkládal sdělení den ode dne; času dost, až dojde k odjezdu. Ať se potom Jan třeba i trochu zlobí, konečně on je tu svým vlastním pánem a nemusí se na nikoho a na nic ohlížet.

Jen kdyby nemusel žádat z pokladny tovární mimořádných peněz . . . Ale co, ošizen tím bratr nebude, započte stejný obnos také pro sebe, ve svůj prospěch. Bude mít o to na závodě více a jemu ani jeho ženě a dětem škoda žádná nevzejde.

»Já jinak žíti nemohu, nežli jak žiju.«

Ale ve chvilích přemýšlení a uvažování Václav Novák tato slova nepronášel tak důrazně, jako vnitřní přesvědčení své.

A jednou večer, sedě s Rachel u hřejícího krbu, v náladě sdílnosti, do jaké v takových chvílích upadáváme, obrátil řeč tím směrem. Nyní pohltí závod ohromné sumy. Bude je z jícnu svého jednou vydávati zpět bohatě. Ale pro začátek musí býti šetřen, dlužno co nejméně z něho bráti, jemu odnímati dříve, nežli náležitě bude sesílen, opřen sebou samým, svým rostoucím ziskem. Musí co nejméně medu vybíráno býti z továrního oulu, aby týž stačil na vyživení svých dělných včel, lidí i strojů, pak se budou řezat tím větší zlaté plásty. Každá oběť osobní v přítomnosti přinese ovoce hojné v budoucnosti. (Pokrač.)

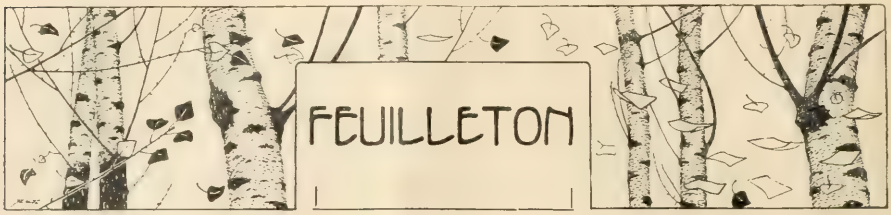

GLOSSY K OTÁZCE O NÁRODNOSTI V UMĚNÍ.

Napsal V. Mrštík. (Dokončení).

Cesta, kterou se umění za tímto obapolným cílem bere, je vývojová, historicky postupná, zvolná. Proto Neruda zcela kriticky čeká na další pokrok, nezoufá, ale také nespěchá, nýbrž pevně věří, že se jednou přece jen domůžeme ledačehos svého a česky samostatného. Co předchází, považuje za provisorní. Největší oporu velkých těchto nadějí viděl v tom, co v tomto směru u nás až dosud vykonáno bylo, dále v bohatých zálohách uměleckého nadání svého národa a pak ovšem i sám v sobě. On také až posud nejlépe a nejvšestranněji cítil českost svého i příbuzného díla (Smetana, Mánes, Němcová), věděl, čím se tato českost vyznačuje a cititi dává. Co pak sám stvořil, patří mezi nejkrásnější výtvory našeho písemnictví beze všech přiměsků ceny pouze lokální. Duch těchto děl vždycky bude mluvit k srdci českého člověka, poněvadž je zároveň duchem našeho, souhlasně s ním cítícího národa. Jako takový svou typickou, všesvětovou plností mluviti bude nejen k nám, ale i každému jinému o nás.

To Neruda vědomě vyznával a k uměleckému projádření šťastné této představy volil i náležité, duchu jeho a duchu národa odpovídající prostředky. I rozvoj těchto prostředků podléhá zákonům vyvíjejícího se umění — — a jen v souhlase ducha s prostředky a prostředků s duchem je záruka dobrých výsledků. Podškrtávám slova ta na rozdíl od těch, kdo předem volí prostředky a těm buď přizpůsobují nebo dokonce podřizují svého ducha.

Známý osud dětí svěřených od malička péči a vlivu cizího vychování. —

A tu asi vězí tragická vina každé zbloudilé literatury.

S cizími prostředky vnáší se i cizí duch a obojí vypůjčeno jen a na teple, s láskou stvořeno netěší, nehřeje, ale odpuzuje a mrazí. —

Nezbývá tedy, než lopotně a dlouho a dlouho pracovati i o prostředcích svých, poněvadž jen v souhlase prostředků s duchem je harmonie ducha s výrazem — umění pravé. Touto harmonií ducha s formou, vnitřní i vnější při vší různotvárnosti talentů vyznamenávají se hlavně největší, ale také nejhledanější a nejcennější dosud literatury světa: ruská, anglická, německá,*) francouzské nevyjímajíc. Ale ani výstřelky francouzské literatury nevybočují z harmonického celku národního jejich umění tak, aby se základem a duchem celé národní jejich povahy byly nesrovnatelny. Naopak jenom ji dotvrzují. Jsou nejzazšími výhonky stromu, jehož kořeny pevně tkví v půdě francouzské. Kdo pak aspoň jednu takovou literaturu stopoval od prvopočátečních, ale stále samostatnějších a samostatnějších jejích kročejů, pochopí i nápotomní její proud, hrnoucí se valem do moře umění všech. A nemyslitelným se mu stane dílo anglické vypravené duchem i podáním francouzským, jako francouzské duchem i podáním anglickým. — A kde se tak stane, tam o ‚charakteru' takového díla není pochybností pražádných. Tato bastarderie zdá se být údělem jen naším. Poněvadž jinde není vůbec předmětem vážnějších řečí. — — Je pak v zájmu těchto anomalních zjevů, aby otázka národnosti v literatuře jednou pro vždy sklizena byla s povrchu země. —

Neruda sám jistě patřil mezi nejsečtělejší a nejvzdělanější literáty až do dnešního dne. Zvláště německá literatura byla světem, kam pilně chodil do školy. Znal i ‚nejmodernější' z ‚moderních' a nebránilo mu nic, oslňovati zraky českých čtenářův imitovanými brillianty cizích zemí. Žertem ovšem, napodobil Bret-Harteovy obejdy s takovou lehkostí a nevystihlým vtipem, že parodie od originalu nezasvěcenec ani nerozeznal. Mohl tedy býti mistrem v napodobení literatur všech, kdyby sám na toto řemeslo nebyl pohlížel se svrchovaným opovržením. Nechyběla mu ani znalost, ani zručnost, ani verva, ani vtip; ba ani známá slovanská pružnost, s jakou na př. i Puškin, zůstávaje ale stále Puškinem, do-

*) »Němečtí literáti nikdy nepsali v úmyslu, prováděti na Francouze nějaký vliv. Já sám měl jsem vždycky jenom Německo před očima a stalo se teprve včera nebo předevčírem, že mě napadlo obrátiti svůj zrak na západ, abych věděl také, jak smýšlejí naši sousedé za Rýnem. Ale ani tentokrát nemají jejich výtvory žádného na mě vlivu.« Goethe.

JAROSLAV ČERMÁK:
STUDIE.

vedl se vžít v ducha kteréhokoliv cizího národa. Z jeho dob, zdá se, zbyla už jenom ta pružnost. Přece však pohodil lacinou touto slávou a volil cestu strmou, ale svou, krok za krokem, lopotně, těžce, ale se zdarem dosud u nás nepřekonatelným dobýváje tvrze české prosy a verše. A co tu podal, je, toho móda nezvrátí. Už proto ne, že ani evropská literatura ničím jiným, až dosud trvale cenným vykázati se nemůže, než co bylo jinak sice, ale stejně srdečně a v duchu národním věrně cítěno a vysloveno jako Nerudova povídka a verš. Tak pracuje pro sebe a svůj národ, pracoval pro všechny. — Hůře je s literátem, který báti se musí, že cizí národ v jeho dile shledá sebe!

Dnes otázka národnosti v literatuře a umění stává se prudší, než kdykoliv jindy, poněvadž vyvolána byla trochu už divokou imitační horečkou jak ve verši, tak v prose. Tak bezhlavě a horempádem všechno až dosud u nás napodobováno nebylo. Na celé čáře. V kritice, výtvarném umění i literatuře. Není smyslu pro jiné v horečném třeštění rozpálených hlav a musila by přijít ledová sprcha z ciziny snad, když domácí hlasy nestačí.

Zbývalo by, promluviti ještě o tom, v čem hlavně českost umění záleží: — kdyby všechny sermony o tomto ‚v čem' nepatřily v řadu zbytečností, na které tak bohat je veřejný náš život. Nedá se definovat toto ‚v čem', dá se jen cítit. Je národnost každého umění zrovna takovým tajemstvím jako umění samo a to přestalo by být uměním, jakmile by se vědělo, v čem záleží. — Nejen talent, i jeho českost je darem božím a není každému dána. — — Kde je, tam se dá odchovat, sesílit, rozvinout — jako naopak dá se zdusit, zahrabat, zničit. I takových příkladů je dost. Může i zakrnět nedostatečnou uměleckou průpravou, ale tam, kde talentu toho vůbec není, na žádný způsob nedá se dělat. Je-li možno tak se vyslovit, je národnost umění talentem v talentu, uměním v umění, stylem v stylu, duší v duši. Ale aby takový talent, takové umění, duše, styl mohly nejen vzniknout, ale i růst a rozvíjet se — je třeba (a to je zákon) dopodrobna znáti literaturu domácí od prvních jejích počátků až po naše doby, poněvadž jen tím studiem přijíti možno na ony prvky, z kterých každá národní literatura vyrůstá. A zákon ten platí jak pro kritika tak pro umělce; literární historie dokonce jinou direktivou říditi se ani nesmí. Nemůže pro ni platit, co nic nemá s národním duchem společného, má-li na minulosti demonstrovati cesty i pro pokolení příští. Rýžování zlata, a dlouho trvat bude, než vzácný tento kov uveden bude — v oběh. Pravda, bude třeba prohrabat se úžasnou spoustou bláta a písku — nechutným často a nezralým materialem — ale literatura a její historie není také žádnou zábavou, nýbrž zodpovědnosti plnou prací, povinností, která ukládá svým kněžím asketickou oddanost všem nám společnému božství. — — Znát jen domácí nevzory a vzory a nevědět, co dobrého a krásného stvořeno je v cizině — je nevědomost. Ale znát každého literárního stržka v cizině, jen když pro okamžik imponuje neslýchanými kejkly originality, neznat pak z domácí literatury, aspoň minulé, téměř nic — — — — to už je něco horšího, než neznalost, a jen u nás bylo a je možno něco takového povýšiti na zásluhu a pýchu. A také jen tak bylo možno, aby rázem a hlavně celou jednou generací posledních desíti let tržena byla správně vyvíjející-se tradice domácí, kterou dnes navazovat stává se téměř nemožným. Vlivem událostí posledních desíti let vytratil se už bezmála onen nepostrádatelný smysl, čich pro českost věci, lidí, povah, srdce a všeho, co předmětem původního uměleckého tvoření je, a kde tento smysl byl otupen, tam právem mluviti lze o úpadku literatury.

A proto Neruda, jakoby byl tušil tyto konce — celou váhou svého slova opřel se renegátským choutkám naší literatury. Cítil nutnost dnes už téměř ztracené této tradice, sám v ní pokračoval a doufal, že v tomtéž duchu pokračováno bude i po něm. —

Zůstal tak zase jen Nerudou, ale to je také všechno a to nejvyšší, co jedním slovem říci se o něm může. —

Byl jeden z posledních, kteří ještě dovedli býti jenom svými.

☐ **Karel kníže ze Schwarzenbergů** zesnul 29. března t. r. v Praze, v níž 5. července 1824 byl spatřil světlo světa. Velký odpůrce ústavy únorové a prosincové, věrný spojenec Riegrův, hraběte J. Clam Martinice a knížete Jiřího Lobkovice, s nimiž v čele národa nespokojeného čelil tak houževnatě ústavověrným vládám — odešel k otcům, nedočkav se vítězství spravedlivé věci, které tak ochotně sloužil. »Byť i kolébka otců mých nebyla od pradávna v zemi, kterou Vltava protéká, přece jen rod můj z lásky mých předků k této posvátné končině byl jako ratolest z cizího stromu v zdravý kmen Českého národa vrouben a s ním tak srostl, že jenom s českým národem kvésti a vadnouti může.«

Vídeňské vlády nešetřily tohoto hrdého šlechtice v zápasech českých nijak. Nejsmělejší sen Karla ze Schwarzenbergů — korunovace na hradě pražském — je při jeho skonu v týchž mlžinách, jimiž jej roku 1871 vzdor Maďarů a síla vítězného Ně-

mecka obestřela. Dočkal se sice šlechetný kavalír menších ústupků, jimiž Vídeň chytře vykupovala si od času k času klid českých zbraní, ale v otázce nejdůležitější, v uspořádání poměrů mezi zeměmi koruny české a říší, jsme v témž mrtvém bodě dnes jako před čtyřiceti lety, kdy Karel ze Schwarzenbergů jal se pořádati šiky historické šlechty k významnému tažení s českým národem . . .

⊙ **Z Nakl. družstva Máje.** Přípravy pro podzimní období byly právě skončeny. Ustanoven pořad knih, jež do vánoc budou vydány a konstatováno s potěšením, že druhý ročník Máje, ačkoliv není ještě dávno ukončen, téměř je rozebrán. Přihlásilo se totiž tolik nových odběratelů posledním časem, že zásoba některých čísel je úplně skoro vyčerpána. — Podíly členské, jichž výbor původně chtěl postoupiti nejvýše 50, byly celkem upsány 92. Je to radostným důkazem, jaké oblibě těší se náš důležitý podnik české obce spisovatelské.

.. ☐ **Z Máje.** Správní výbor zvolil za náměstka předsedova Václava Štecha. Za jednatele zvolen F. Sekanina, pokladníkem J. M. Hovorka, zapisovatelem M. Fučík. — Předseda Jaroslav Vrchlický vzpomenul krásných okamžiků, jichž zažil Máj 20. března při návštěvě Kolína, jehož městská rada poslala Máji dopis překypující srdečností, přistoupivši zároveň jako zakládající příznivec k Máji. — Počet příznivců Máje vzrostl poslední dobou opět měrou potěšující. Budou oznámeni veřejnosti ve zvláštní zprávě. — Aby se vyhovělo rozhodnutí valné hromady, která uložila výboru připraviti změnu stanov, usneseno, aby se otázka tato řešila společně s Pensijním fondem Máje. — V dubnu bude svolána členská schůze k pojednání o záležitostech spolku.

⎓ **Nad hrobem Zdeňka Fibicha** odhalen byl dne 25. března t. r. skromný pomník způsobem nehlučným a beze vší plané okázalosti. Smuteční

Jaroslav Čermák: Kresba.

chorál »Hlaholu« rozechvěl se nad tichou obcí našich mrtvých na hřbitově vyšehradském, k hrobu přistoupil prof. dr. Otakar Hostinský a promluvil stručnou řeč; tím byl program slavnosti vyčerpán. Dlouhou chvíli však v hlubokém pohnutí zůstali shromáždění státi kolem ověnčeného kamene, pod nímž mistr Fibich již čtvrtým rokem sen svůj vysnívá. Pak přistupovali jednotlivci, loučíce se, kvítí z rukou dam sypalo se na hrob — a zvolna jsme se rozcházeli . . . Vše bylo tak prosté a proto tím více dojemné, řekl bych ušlechtilé. — »Buďme si vědomi ohromného dědictví práce, jíž nám Zdeněk Fibich zanechal,« pravil dr. Hostinský ve své myšlenkově bohaté řeči. »Pracovat o rozmnožení slávy jeho jest povinností záslužnou, čestnou a vděčnou — jmenovitě pro mistrovy žáky . . .« Kolik jich bylo přítomno? — Malé účastenství z kruhů hudebních

při odhalení pomníku jednomu z nejpřednějších pěstitelů a tvůrců dnešní české hudby tvořilo vhodný pendant k malému stesku, který z úst slavnostního řečníka na Vyšehradě letěl k zlaté kapličce na nábřeží. Zlehka jen, způsobem delikátním dotknul se Hostinský toho, že by odhalení pomníku bylo snad mohlo zavdati popud k uvedení některého z velkých děl Fibichových na scénu, pro niž tolik on znamená . . . Pomník Fibichovi postavený nečiní nároků na umělecké dílo; jest to jednoduchý žulový jehlanec s leštěnou deskou, na níž vyryto: Zdeněk Fibich 1850—1900 a pod tím jméno ženy jeho Betty Fibichové rozené Hanušové, již my starší divadelníci chováme v milé paměti. Zasloužil by význam Zdeňka Fibicha jistě památník nádhernější, ale v době nynější nelze jinak nežli schváliti, že upuštěno tu od podniku, k jehož provedení by třeba bylo let, a uchýleno se k prostému jen označení Fibichova hrobu. Zásluha o to náleží dru Zdeňku Nejedlému. *Zrovin.*

∴ **Dvě zajímavé studie Jaroslava Čermáka,** širšímu obecenstvu až dosud úplně neznámé, zdobí naše dnešní číslo. Jsou obě rázovitými ukázkami z přebohaté tvorby geniálního mistra českého. Perová kresba, znázorňující římského vojevůdce a státníka Gaia Maria v rozvalinách zničeného Karthaga, v nichž ukryl se v pohnutých dobách před svými pronásledovateli, vznikla v první tvůrčí periodě Čermákově, v době jeho studií na pražské malířské akademii a byla skizzou k prvnímu jeho olejovému obrazu, který skutečně později byl dokončen, o němž však pohříchu se neví, kde se nalézá. Vliv Rubensův, z něhož Čermák ovšem velmi záhy se vymanil, je na přítomné kresbě snadno rozpoznatelný, ušlechtilá komposice prozrazuje však umělce samostatně myslícího a tvořivého, který hned na počátku umělecké své dráhy dobu svou značně předstihl. Druhá studie (olejová malba na plátně), představující černohorské děvče, pochází z nejslavnější periody Čermákovy. Výrazná, mistrně malovaná dívčí hlava, odrážející se od lehce nahozené bílé košile, na první pohled prozrazuje virtuosní štětec geniálního mistra. Obě studie choval Jaroslav Čermák až do své smrti ve svém majetku a odkázal je starému příteli svému, s nímž v cizině prožil mnohou šťastnou chvíli, malíři české historie Karlu Javůrkovi, který po letech věnoval je příznivci svému panu cís. radovi J. V. Novákovi, jehož bohatých sbírek staly se cennou ozdobou.

ln.

∴ **MUDr. E. Semerád: O souchotinách čili tuberkulose plic a jak proti ní bojovati.** V našem milém Rakousku, kde nynější německá vláda činí právo české národnosti závislým na souhlase německé národnosti (vídeňské školy české atd.), neděje se, jak z knihy Semerádovy vysvítá, pranic ani v oboru veřejné hygieny, ač nynější ministerstvo ústy svého předsedy vytrvale a krasořečnicky mluví o úkolech národohospodářských, jež si uložilo a kterým náleží přednost před otázkami národními.

Smutné poměry v té příčině u nás stávající illustruje výrok dra Semeráda žalostně pravdivý: »Jinak*) nepodnikl stát proti tuberkulose za celá desítiletí ničeho.« Jakou závistí naplňuje nás, čteme-li vedle toho o účinných krocích v Německu proti tuberkulose podnikaných a obratných úspěších, jichž docíleno v boji proti tuberkulose v Anglii. Tam ovšem není jen veletok krásných slov, nýbrž poctivé skutky. Tu vztekem až bolestným naplní každého poctivého hygienika ironické, ale z plna oprávněné slovo autora zmíněného spisu »o ubohém Rakousku«. Není to jediný hygienický hřích rakouských vlád posledních. Čtěme jen stesky na netečnost vlády k úsilí pražských hygienických kruhů o zavedení školních lékařů, jichž potřebu sám zemský zdravotní referent dr. Pelc ve své poslední zprávě výslovně uznal, kterážto instituce, ač její provedení třikráte bylo urgováno, ve Vídni spí spánek spravedlivých. A takových stesků je více.

Ale úžasem naplní nás faktum, které jsme zvěděli právě ochotou nakladatele zmíněného spisu Semerádova, jenž podal k zemskému úřadu žádost o doporučení knihy pro školy. Žádosti té, jak vyřízení její (obsahující, mimochodem řečeno, řadu pravopisných chyb), nedávno nakladateli doručené, ukazuje, nebylo vyhověno, ač důvody neuvedeny. To je nejvýš charakteristické. Stejné vyřízení stihlo obdobnou žádost autorovu. Státní orgány tedy úsilí čistě hygienické, obecně prospěšné nejen z vlastní iniciativy nepodnikají, ale přímo zatlačují z působišť nejúčinnějších, vyšlo-li z iniciativy soukromé. Neboť kde jinde lze ab ovo spolehlivě působiti poučením proti chorobě tak zákeřné a rozšířené, nežli ve škole. A proto autor velkou část své práce věnoval řešení problému, jak by proti tuberkulose mohla působiti škola.

Probrav hlavní body z nauky o tuberkulose, při čemž je poučno, jak tuberkulosa proti nejobávanějším chorobám epidemickým je nekonečně zhoubnější, obrací se k vlastnímu úkolu své práce, účinnému boji proti tuberkulose. Nastíniv v širokém měřítku hlavní obranné prostředky člověka proti té chorobě, mluví slohem obecně srozumitelným (bez újmy na věcné správnosti) o nejlepších cestách ochranných. Nechce-li úřad pro výtky vládě tu činěné postarati se o rozšíření spisu, jest na občanstvu, aby v zájmu svém vlastním s obsahem jeho se seznamovalo, neboť není téměř rodiny, v jejímž příbuzenství nevyskytovala by se tato choroba v počátcích tak málo zřejmá a proto tím nebezpečnější.

Kdo sleduje vědeckou literaturu českou posledních let, setkával se často (v Časopise českých lékařů, v Lékařských rozhledech) se jménem dra Semeráda u prací tuberkulosou se obírajících. Zvláště s mravenčí pílí sebrané práce cizí o před-

*) To jest mimo léčebnu tuberkulosních v Allandu.

mětě tom, vydané za hranicemi, léta autor náš studoval a je jistě v předmětě tom znalcem povolaným. Jako městský lékař mladoboleslavský pilně se přičiňoval o vydatný boj proti tuberkulose šířením poučných letáků mezi dělnictvem. Krutá ztráta ve vlastní rodině, zaviněná touž zkázonosnou chorobou, činí spis autorův ještě věrohodnějším a sympatičtějším.

Levnou cenou (35 kr.) při úhledné úpravě stává se spis přístupným každému vzdělání chtivému občanu z kruhů jakýchkoli. Jeť vědění o nejdůležitější nauce, zdravotnictví, v obecenstvu dosud žalostně skrovné a spíše se dovíte v kroužku průměrné venkovské (i velkoměstské) společnosti o nálezech Schliemanových v Troji neb o problemech chovu žaponských rybek pro akvaria, nežli o ochraně proti tuberkulose.

Dr. A. M.

Pomník Z. Fibicha. Fot. A. Král.

⁂ **Výstava krás Prahy.** V jednom feuilletonu stěžuje si Neruda, jak u nás málo znají Prahu — Pražané. Jeho stesk nepozbyl do dnes své oprávněnosti. Průměrný Pražák pravidelně nezná ani vlastní čtvrti; bez porozumění, a bez zájmu prochází jejími ulicemi. Teprve silný náraz z vnějška pobádá jej blíže seznati krásy a památky svého bydliště. Jansova »Stará Praha« teprve na př. ukázala mnohému, jak malebná zákoutí, kolik krásných prospektů a budov vynikajících uměleckou i historickou cenou v sobě Praha chová. Sporem o kolkovnu upozorněno bylo množství na zajímavou tuto budovu. Takovým podnětem byla i v těchto dnech uspořádaná výstava Prahy staré, mizící i zmizelé. Měla dvě části. V první, jaksi retrospektivní, sebrány byly s úplností pokud možno největší, pohledy, plány a mapy Prahy historické. Na nich bylo možno sledovati její vzrůst, i změny, kterých dosud zažila. V druhé, nejzajímavější části vystaveny pohledy na Prahu dnešních dnů. Byly to dílem fotografie, dílem obrazy ulic a budov už zbořených i dosud stojících. Řada našich umělců byla zde zastoupena: Herold, Chitussi, Engelmüller, Jansa, Braunerová, Förster, Šetelík, Bárta a jiní. Zvláštní zajímavost měla exposice mladých architektů, z nichž někteří vystavovali obrázky slušné umělecké hodnoty. Výstava těšila se živé účasti obecenstva. *mš.*

⁂ **Volební právo žen** vůbec a u nás zvláště je stále ještě nevyřízeným bodem v oboru ženských snah a otázek.

Tu a tam proskakuje z ciziny zprávička, ale průkopnice tohoto hnutí u nás příliš se nezaměstnávají těmito ohlasy. A v této otázce je nejdůležitější jádro všeho feminismu. V daleké Australii dostalo se ženám práva volebního do všeobecného centrálního parlamentu. Ponejprv účastnily se tam ženy všeobecných voleb v prosinci 1903. Přípravou k volbám byly namnoze večírky čajové, pořádané bohatými, vlivuplnými damami, při nichž uváděli se též volební kandidáti, pronášející volební své řeči. — V Anglii podali muži-voliči dolní sněmovně petici důkladně odůvodněnou, jíž žádají pro ženy volební právo v plném rozsahu práv mužských. Zvlášť důležitou nacházejí součinnost žen v otázkách týkajících se výchovy dětí a při vydávání zákonů, speciélně žen se týkajících. — Církevní rada Curyšská udělila ženám na církevní konferenci ve Frauenfeldu většinou hlasů volební právo u věcech církevních. —

Pokrokovým ženám musí býti dosažení volebního práva veledůležitým cílem. Vědomí této důležitosti nutno vštěpovati ženám všech vrstev pomocí přednášek i článků v listech, zejména ženských. *V. J.*

≡ **Fotografové amatéři** u nás osvědčili takovou dokonalost, že ve fotografování krajin, interiérů a pod. předstihli fotografy z povolání.

Rádi bychom vstoupili ve styk s některými, zejmena na venkově, a prosíme tedy o jejich adresy.

⁂ **Švandovo divadlo na Smíchově.** Carré, Bilhauf, Chivat, Hennequin, Feydeau a Bisson v posledních letech opanovali naše česká, hlavně předměstská divadla. Po známém a oblíbeném »Kontro-

loru spacích vagonů«, který po premiéře své na českém jevišti předměstského divadla dostal se i na »Národní divadlo« za nové správy, uvedena na scénu smíchovskou nová veselohra Bissonova »Zázraky magnetismu« v níž opět Bisson známými svými prostředky, zdařilými figurkami a dovedně zauzlenými zápletkami dociluje plného úspěchu a bouře v hledišti. Lehounká stavba, ležérnost látky je i známkou této veselohry. Účinkující ujali se svých rolí s chutí. V popředí stál p. Jiříkovský podařenou figurkou, zdařilým byl p. Lier a paní Hessová ve svých rolích. Správně si vedla paní Táborská, ač role tato nespadá do jejího oboru, náležitě a roztomile uplatnila se sl. Kandlerová. Pan Táborský v roli své byl na místě a dobře pojala úlohu sl. Kaucká. Výprava byla slušná, veselohra hladce sehrána. Režie měla jen věnovati větší pozornost při výpravě letního salonku v druhém aktu, kde je zbytečná náplň koberců, dekoračních závěsů a jiné přítěže.

—jbz —

— **Jesle.** Spořádal Emil Treval. Almanach Spolku paní a dívek v Ml. Boleslavi. V Čechách častěji nežli jinde péro spisovatelovo staví se do služeb veřejného lidumilství. Autoři čeští rádi dají ze své hřivny kus dobrého kovu ve prospěch trpících, ač existenční poměry jich nejsou skvělé jako u kollegů jich v lůně národů mocných a bohatých. Nikdo nesleduje tuto kategorii literatury, kterou lze také nazvati příležitostnou, a přece zapadne v publikacích toho druhu nejedno dobré zrnko, nepodaří-li se vyrvati je zapomenutí později v sebraných spisech toho kterého spisovatele. Publikacím takovým jedno lze z pravidla vytknouti — že z místních poměrů vyplývá zpravidla nepovolaná neb literárně nedostatečná síla soustřeďující práce almanachové. To ovšem neplatí o pražských publikacích, k jichž uspořádání vždy se najde nějaký obratný literát, jenž svých osobních známostí použije k cennějšímu vypravení spisu, a neplatí to ani o Jeslích, k jichž uspořádání zvolena síla jistě nepopíratelně povolaná, vrch. okr. lékař mladoboleslavský dr. V. Walter, jehož poslední práce belletristické uveřejňované v nejlepších listech našich budí pozornost jak svou originalitou sujetu tak rázovitou, jemu vlastní formou. Dr. Walter (Emil Treval zní jeho belletristický pseudonym) je znám širším kruhům spisovatelstva českého i co taktní arranžér zdařilého výletu Máje do Mladé Boleslavi.

Jeho péčí vyšla tu do světa knížka, jevící nepopíratelně pečeť umění. Vyprosiv od svých literárních přátel příspěvky, jimiž postavil v čelo tklivě naladěnou prácičku B. Hoblové, známé (z Č. Lidu a odjinud) folkloristky české, přední činovnice lidumilného združení, jehož jméno publikace nese, sestavil veršované a prosaické práce celé řady předních literátů v zajímavý celek, v němž zvláště Antala Staška »Dvoje náboženství, dva kostely« hlubokým pojmutím ve formě prosté vzpomínky, dále Ignata Herrmanna »Nechci, Nevzpomenu!« jímavou reminiscencí z osudu českého literáta-důstojníka v cizině, a Emila Trevala »Naháčci« novou notou ve varitu tohoto zajímavého spisovatele nás zaujaly. Jen tuto něžnou drobnost ukázkou:

Naháčku květ se v zeleň louky zamodral
vlá slunce znoj — kdos děcku měkce podeslal
trávnici.

Bdí matky střeh, co v stéblech crčí její srp,
co výská dítě s natrhanou v stínu vrb
kytici.

Dál kráčí den, již plná nůše nažata,
hlas děcka zmlk', druž v houští švíří pernatá
čermáčci.

U děcka mát! Po hravém údů zápolu:
Servané květy, dítě zdřímly pospolu —
naháčci!

Však i ostatní příspěvky, básně Elišky Krásnohorské, Methoděje Jahna, Josefa Müldnera, Růženy Jesenské, Pavly Maternové a prosaické práce dra D. Panýrka, Fr. Sekaniny, Vladimíra Čecha, Jiřího Sumína, Felixe Tévera, Terezy Novákové a Violy, pod kterýmžto pseudonymem ukrývá se duchaplná chof dra Waltera, upoutají literárního gourmanda neb aspoň čtenáře hlubší četbu vyhledávajícího. *N. A.*

Toto číslo vydáno dne 8. dubna. OBSAH: JIŘÍ SUMÍN: Hluš. — JINDŘICH ŠTEMBERKA: Má duše. — Dvě ruce. — DR. K. BULÍŘ. — Nemocné poháry. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: V. MRŠTÍK: Glossy k otázce o národnosti v umění — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: JAROSLAV ČERMÁK: Studie. — JAROSLAV ČERMÁK: Kresba. — Pomník Z. Fibicha.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

I.

Varném, letním, odpoledním slunci! Před nimi čerstvě vyštěrkovaná silnice, hrbolatá, s kameny válcem nerozdrcenými. Podél silnice slívy a jabloně, nevzrostlé a jakoby neduživé. V pravo nízké borky, před těmi řepná pole, v daleku cukrovar se štíhlým komínem.

Kluci vyprovázející je na půl hodiny cesty za ves, znenáhla se ztráceli a nyní šli sami. Napřed on a za ním četnický strážmistr, vysoký a svalnatý. Manlicherovka s lesklým bajonetem zlehka se mu houpala na rameni.

Byla ještě hodina cesty do okresního města a žár sluneční neustával. Jenom tři povozy potkali. Lidé z hrkotajícího fasuňku s dychtivou zvědavostí zadívali se za eskortou, vozka vezoucí náklad dříví a lenivě kráčející u koní jenom hlavou zakýval a strážmistra plaše pozdravil, kočár hrčící mimo ně jenom přeletěl. Cesta vinula se nyní nevysokými borky, příkopy u silnice zarostly byly svěží zelenou travou.

»Půjdem po pěšině, Merkle,« poručil strážmistr, a Merkl sešel se silnice na pěšinu, proplétající se jako bílá stužka krajem borového mlází podél silnice. Šlo se měkčeji a stín příjemně chladil. Z lesa se ozývala kukačka, sojky křičely, vrány krákoraly. I kos odněkad zdaleka zahvízdal.

Merkl mimovolně zvolnil krok a sundal z šedivé hlavy čepici. Utíral si s čela rukou pot a šel volně, jakoby procházkou, žmoule v druhé ruce čepici.

Strážmistr, spocený a udýchaný, rozepjal z bluzy límec, a tak šli nemluvíce dále. Posléze hajného potkali, když přišli ke šraňku na lesní cestu. Hajný seděl na šraňku, pušku opřenu o sloup šraňku a tiše pokuřoval z krátké dýmky. Když spatřil strážmistra a Merkla, překvapen seskočil dolů a pozdravil. Strážmistr se však nezastavil a hajný se neosmělil vyptávat se, co a jak. Věděl, že až strážmistr se bude vracet, všecko mu vypoví. Znali se spolu dobře, a hajný věděl, čeho žádá služba.

Pak už vycházeli z lesa a blížili se k okresnímu městu. Borky se vzdalovaly od silnice a vybočovaly z prava do zelených polí, rozbíhajíce se přes pahorky dále k obzoru a tam se ztrácely. Také pěšina už se vytočila zase na silnici. Podél silnice vlnila se žita, zelenala řepnišťata a jetely táhlo lehounké čechrání předvečerního vanutí. Odpoledne schylovalo se k večeru, když docházeli.

Mnoho lidí teď potkávali. Sekáči s kosami a brousky v plátěnkách a se širáky na hlavě, báby s proutěnnými nušemi na zádech, vozíky tažené psy, zuřivě štěkajícími, řezničtí tovaryši s pokrvácenými zástěrami.

Všecko to mluvilo o blízkosti okresního města. Chodili už i lidé po městsku ošacení, s tenounkými hůlkami a zažloutlými tvářemi, úředníci i úředníčkové. Učitelé se šosatými kabáty, dva kněží, obtloustlí s hořícími doutníky v papírových špičkách.

Merkl se styděl. Styděl se v hloubi duše, jak jen se může styděti člověk, jenž ještě včera a před tím plných třicet roků poctivě oral zděděné korce a sedm zdravých synů v počestnosti přivedl na svět; styděl se jako

člověk, jenž byl také starostou, v místní školní radě zasedal, četníkům knížky podpisoval a ostatním lidem vysvědčení mravů a zachovalosti, služební knížky, dobytčí pasy a jiné dokumenty vystavoval

Proto se Merkl styděl, protože se to všecko přihrnulo jako lavina, chytilo jej to a schvátilo, nežli si mohl všecko v hlavě urovnat, svědomí ukonejšit, najíti si pro to všecko důvodů.

Merkl cítil pohledy lidí jej potkávajících; pálily jako kopřivy, čpěly jako rozstrouhaný křen. Ptaly se, co a jak, mluvily, co je s Merklem, že už jej vedou v průvodu bodáku.

Ukradl něco Merkl? Zabil někoho Merkl? Peníze si vypůjčil, jiné okradl, zpronevěřil něco Merkl? Ano, ano, co se stalo s Merklem?

To všecko Merkl dobře cítil a ten strážmistr nemluvný a náhle tolik komisní, — ten strážmistr, kdyby se rozkřikl a hlasitě vypravoval, z čeho je Merkl v podezření, bylo by jinak. Vždyť Merkl ještě vinnen není, všecko je pouhé podezření. Možno, že se strážmistr ukvapil a bude litovati. Totiž, možno, že to tak všecko skončí.

Avšak strážmistr mlčel, ani jediné slovo posily a útěchy nepřebrodilo se přes jeho masité, mlčící rty. Od toho okamžiku, co se tak stalo a mělo státi, kdy poprve přistoupil k němu s černým služebním notesem, do kterého si krátce zapisoval, co výslechem zjistil, nebyl to již ten starý strážmistr, dobrý známý Merklův, jenž si rád v Merklově společnosti při pivě a třeba až do noci poseděl. Byl to jiný strážmistr, přísný, služební, nepřístupný. Div že řetízků Merklovi na ruce nedal! Před tím »pane Merkle!« sem, »pane Merkle!« tam a teď už jen povelel »Merkle, půjdem!« Vyšli tedy, celá ves byla vzhůru!

Vedli Merkla, Merkla bývalého starostu, strážmistr ani nečekal, až oheň úplně dohasne a poloshořelé trámy sřítí se s očmouzených zdí. Hasiči ještě v plátěných uniformách sekyrkami otloukali dohořívající laťoví ze shořelého Merklova statku, stříkačka ještě chrlila proudy špinavé vody z obecní louže na návsi a Merkl musil jíti.

Nedovolil mu ani, aby se převlékl, kdež bylo času na převléknutí. Krávy ze stájí vyvedené bučely žalostně na návsi, koně s konopnými ohlávkami uvázáni byli u lip před zvonicí a drůbež rozprášená pobíhala po poli.

Na návsi válela se pestrá směsice vyházeného nábytku. Květované truhly, stolice, stoly a mezi tím kuchyňské nádobí. Peřiny svázané na rychlo do plátěnných prostěradel, vařečky, hliněné mísy a lžice. Mezitím ožehnuté husy a kachny se rozkřikovaly, kohout s popáleným ocasem se uklizoval.

Poněvadž se však tyhle věci ve vsi opakovaly příliš častokráte, lidé se ku všemu tomu jenom tupě usmívali. Co na tom, že vyhořelo šest živností, vždyť všecko bylo pojištěno a možno, že už zítra přijedou agenti a zástupci pojišťovacích společností a nastane smlouvání o náhradu škody.

Tolik už jich vyhořelo a všecko se odbylo zcela hladce. Pojistky byly vyplaceny a na místě starých dřevěných stodol po starodávnu ještě stavěných vyrůstala řada nových živností, krytých červenými taškami a kolem živností zděné ploty. Až u Merkla se to zastavilo, s Merklem mělo se státi jinak. U něho vyšel oheň a nyní strážmistr Merkla odvádí . . .

II.

Za Merklem zapadly dubové, železem pobité dvéře. Dozorce vězňů, s nímž se znal z dob dřívějších (hrávali spolu karty a Merkl tu a tam za něho zaplatil hospodský řád), vykázal mu ze známosti nejlepší separaci, kdež si obyčejně odbývali tresty »školáci« — otcové trestaní politickým úřadem pro neposílání dětí do školy. Byla v přízemí s oknem, ovšem zamřížovaným, na dvůr.

Protože venku pálilo letní slunce a vyhřáté sloupy žhavého vzduchu tetelily se nad rozpukanou zemí, chlad, vydychující z ovlhlých, kamenných zdí opukových, příjemně Merkla ovanul. Pod zamřížovaným oknem, z venku dřevěným bedněním zakrytým, stál bílý stolek z měkkého nenatřeného dříví a na něm hliněný džbán s uraženým okrajem. V koutě vypínal se na nevysokých nohách dřevěný kavalec, pokrytý slamníkem a letní dekou. Na stěně visela rohatina s kolíky na šaty, nahoře s ohoblovaným prkénkem rovněž z měkkého dříví. Nedojedená skýva chleba se tam válela a kus hadru, pochybného původu.

Ze dvora krákoraly slepice, chvílemi kohout zakokrhal. Zdi však byly do běla obíleny, a když se člověk rozhlédl kolem, všecko se to opakovalo: stolek pod zamřížovaným oknem, rohatina na stěně a kavalec v koutě. Ani hliněný džbán nehnul se se svého místa. Okénko před mřížemi bylo otevřeno a jím prodírala se do chladného vzduchu v separaci výheň srpnová z venčí.

Merkl unaveně klesl na pryčnu a usedl. Strážmistr odevzdal jej dozorci vězňů a ten mu jenom ukázal cestu do chodby a potom do těch okovaných dveří taky. A Merkl přece dobře znal pana Kubišta, dozorce vězňů a pan Kubišta dobře znal Merkla! Zvláště z té doby, dokud byl Merkl obecním starostou. Tenkráte měl jako úřední osoba právo obcovati s jinými úředními osobami, vždyť tenkráte ani pan okresní soudce neostýchal se podati

mu, byl-li někdy u soudu, při příchodu a po ukončeném jednání, ruky. A tenkráte se s ním pan Kubišta dost často stýkal. Kdykoliv přišel za nějakým úkonem úředním do vsi, nejprve ovšem zašel k němu, k starostovi Merklovi.

Bylo-li potřebí něco vysvětlit, vysvětloval Merkl. A platilo jeho slovo! Říci panu Kubištovi, přicházejícímu do vsi s exekucí, že ten a ten člověk ničeho nemá, pan Kubišta už ani k němu nešel, nýbrž napsal do svých lejster klidně oznámení, že exekuci »pro nedostatek věcí sfendovatelných vykonati nemohl« a věc byla odbyta.

A v hospodě rád Kubišta s Merklem poseděl. I »barvičku« si někdy hodili, ale to byli všichni »vybraná společnost«, žádní hazardníci. Neslušelo se, aby úřední pan host prohrával a tak si Kubišta odnášel vždy nějaký groš, ba i cigárka a útratu hospodskou zaplatil vždy, jak se samo sebou rozumí, Merkl hostitel. Proto byl Merkl váženou osobou, jiné uctíval a jinými byl ctěn.

A teď pan Kubišta převzal Merkla beze slov, jen dvéře před ním otevřel a rukou pokývl. Neřekl jako říkával, kdykoliv přišel k nim do vsi: »Má úcta pane Merkl, co pak nového?« Neřekl ničeho. Jenom těžkými klíči zarachotil a když se mu Merkl podíval do tváří, viděl jenom klidně se ježící strnisko na holených pyskách a nemluvné rýhy rozběhlé kolem koutků zlehka našpulených úst. Pan Kubišta se choval jako by si byl od Merkla ani před rokem pětku nevypůjčil (dosud ji dluhoval, ačkoliv tenkrát slíbil, že ji vrátí do osmi dnů).

Jsou ovšem, pětka a úřad, dvé neslučitelné věci. Za pětku pana Kubištu nekoupí, to Merkl věděl, úřad je něco více a pan Kubišta ve službě nebyl pan Kubišta, jako byl Kubištou v soukromém jednání. Tohle aspoň v hospodě vždy říkával a dodával, že kdyby přišel jeho vlastní bratr, služba že je služba, koho má zavřít, toho zavře, třeba i bratra, koho má »sfendovat«, »sfenduje«, třebas i švagrovou. V těchto věcech Kubišta neznal rozdílů, nesměl je znáti.

Teprve večer zaskřípěl v zámku u dveří klíč, vešel Kubišta. Přinášel Merklovi bochánek chleba a džbán s vodou, tentokráte se však líbezně usmíval. Zastihl Merkla sedícího na pryčně; opírajícího si oběma rukama sklo-něnou hlavu.

»Ale, pane Merkle, pane Merkle, co pak se to s vámi stalo,« začal důvěrně, »vždyť sám nemohu vlastním očím věřiti.«

Merkl jakoby procitl, volně povstal a popošel ke Kubištovi. Zamřížovaným oknem separace vylily se právě poslední paprsky sluneční do Merklova obličeje a tu si Kubišta povšiml, že má Merkl na hlavě vlasy ožehnuty a tváře popáleny.

»Já nic neudělal,« odpověděl Merkl, »já nezapálil, já sem nevinnej!«

»Inu, inu,« pravil Kubišta, »já to nevím, já tam nebyl. Já jenom povídám, že tomu sám nemůžu věřit, vždyť se známe takovou řadu let, já jen myslím, že vy byste něčeho takovyho ani nebyl schopnej!«

Kubišta si usedl na stolici pod oknem a tiše se usmíval. Už to zase nebyl pan Kubišta komissní, nebylo toho potřebí. Úřední hodiny v kanceláři byly již skončeny, nebylo se obávati inspekce.

»No, já vám vybral pěknou separaci,« pokračoval Kubišta, »tu nejlepší, co tu máme. A když budete chtít, moje stará vám uvaří ráno trochu ty bryndy a na zdravu si taky můžete přilepšit. Byl už tu k večeru váš syn a nechal tu pro vás peníze. Taky pozdravovat vás nechá a zítra přijde zas, můžete si s ním na kanceláři promluvit. Ostatním vašim dětem že prý už dopsal!«

Merkl se zadíval vděčně na Kubištu, ale neodpovídal. Hlavou mu projelo, že je ten Kubišta přece hodný člověk, že mu křivdil, že snad byl jenom před strážmistrem tak upjatým. Nemůže, nemůže, povídal si v duchu, služba je služba. Merkl omlouval v duchu už i strážmistra, snad je zrovna takový jako Kubišta, ale nemůže, nemůže, služba je služba.

»A taky cigárka jsem vám přines,« pokračoval Kubišta, podávaje Merklovi do papíru zbalených pět krátkých doutníků, »večír si můžete zakouřit, chvíle vám ujde a žádnej to nemusí vědět, šak máte z toho rozum!« Merkl přijal vděčně podávané doutníky, ale dosud neodpovídal.

»Na noc vám tu nechám svíčku,« pokračoval Kubišta, »a taky kalendář vám přinesu, jen koukejte, aby při vizitaci nebylo tady nic vidět, šak víte, jak to chodí!« (Pokrač.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV IV.

Praví dál, že nutno posly
k Palnatoku vyslat brzy,
rychle tomu osten zlomit,
vetřelcem že vpad' sem drzý.

Dodal, prohlížeje řady
všech svých rádců, málo slovy,
že by nejlíp slušelo to
Guremu a Grozvínovi.

Mají na Jomsburk se vybrat,
před vetřelce předstoupiti,
uvítat jej, že chce kníže
přátelství s ním uzavříti.

Budiž tedy Jomsburk jeho,
on buď slavným Vendů hostem,
k srdci jeho rekovskému
budiž Svana sladkým mostem!

Ano, tak to nejlíp bude,
líp je spřátelit se s vrahem,
Akiho sám osud vedl
k Svaně v okamžiku blahém.

Což má pouze drzý Viking
nekonečné po prostoře
chytat lodě, zadržovat,
což jest pouze jeho moře?

Líp je, sbratřiti se s nimi,
o kořist se svorně dělit,
společnému nepříteli,
buď on kdo buď, mužně čelit.

Vyslechli řeč Burislava,
svorně přisvědčili všemu,
s prosbou se pak obrátili
ke Grozvínu, ke Guremu.

Poselství by členy byli,
jež má do Jomsburku jíti,
Palnatokimu vše vzkazy
Burislava vyříditi.

Rozšuměla síň se bouří
svorných tisícerých hlasů,
v Gureho dlaň, v Grozvínovou
každý skládal vlasti spásu.

A tak s Grozvínem zas Gure
mlčky stáli proti sobě,
knížeti jak odepříti,
národu jak v také době?

Mlčky klonili své hlavy
každý hledě v jinou stranu —
starý Gure jen se těšil,
při tom že svou uzří Svanu.

* * *

Na Jomsburku Palnatoki
sebral hojný lidu nával,
a vše valy a vše střílny,
věže opravovat dával.

K nebi vršil velké hráze,
poroučel vln divých splavu,
spoutal v zátoku je úzkou,
kterou zpevnil ku přístavu.

Tři sta lodí pohodlně —
Tak byl tento přístav velký —
shromážditi se tu mohlo
vedle sebe dle své délky.

Z valů pevně obrněných
velel sedmi vzpnout se branám,
které čeliti by mohly
rozmanitým světa stranám.

Klenuté jich stropy byly,
všecko žula nerozborná.
v každé bráně čněla vrata
těžká, dubová a vzdorná.

Skuty železnými pláty
byly fošny sukovité,
hřeby kolem bronzovými
v zlato hořícími kryté.

Trojí řetěz těžké váhy
sdrhnul sanice bran mžikem,
trojí závory se kladly
kolmo přes vrata i šikem.

Devatery byly zámky
které dopadaly těsně,
devatery stráže byly
jež se střídávaly přesně.

Obrovitém na klenutí,
které neobsáhly zraky,
mohutný se kastel zvedal
nesa těžké strojní praky.

Takto kol byl střežen přístav;
za řetězy, valy, svory,
hromadil tam Palnatoki
kořistí svých celé hory.

Za výstražný bran těch odznak
nejvýš kamenný lev řvoucí
proti slunci pozvedal se,
síly symbol všemohoucí.

Nyní ať již svět se vzteká
v blesku, vichřici a hromu
ať se celé nebe bouří —
odolají hradby Jomu.

(Pokračování.)

JIŘÍ SUMÍN.

Hluš.

(Dokončení.)

Hleděl na ni polekán stěží pochopuje smysl jejích slov. Připadala mu tajemná a strašná, jakoby se z jiných světů byla sem vrátila, aby usmířila svou vinu a hřích. Ale v tom již stavením proletěl výkřik, jenž zasvíštěl jak smrtící ocel kol jeho hlavy, protáhl se v kvílivé úpění a skončil jakýmsi skuhravým, děsně zatrženým chropotem. A hned na to druhý a třetí, vždy divočejší, pronikavější ve své bezuzdné, nekonečné hrůze. Nebyl s to představiti si muka, jež napjala lidský hlas k těmto neslýchaným, skutečnost i pravdu překonávajícím výkřikům. Zdálo se mu, že peklo se otevřelo, aby předalo světu část svých hrůz. Ne, to nemohla být Hana! To nebyl její hlas. A proč by to měla být zrovna ona . . . proč! Co zavinila? A kdo by se opovážil takto ji mučit? Chtěl se této nepochopitelné drsné pravdě postaviti na odpor celou silou svých zdravých, nepřemožitelných svalů. Ne, to není Hana . . . kdo by se opovážil . . .? Rozběhl se jako osleplý, skřípal zuby, hmatal rukama do prázdna, jakoby chtěl někoho uchopit, srazit k zemi a rozšlapat. Není to možno, co slyší je příšerný sen, nebo snad šílí. Kdo by se opovážil? Rozběhl se slepě, narazil o zeď a upadl. Je to pravda, nebo už šílí? Hryzl se do rukou, tloukl hlavou, jakoby ji chtěl zarýti do země. Ostatně slyšel teď už jen skřek, prázdný a divý, nepodobný hlasu lidskému. Ale i ten už tichnul a zmíral, jen občas silněji vyšlehl aby pak tím více seslábl a mizel. — Bylo ticho, nebo neslyšel již? Ve spáncích bušila mu krev lomoznými údery a v hlavě rozhořovala se pochodeň bolesti, jež se vzpírala pravdě. Ležel na zemi, jak svévolné dítě, zuřivě odmítaje skutečnost, jež se neúprosně dostavila. Není, není to pravda! Kdo by se to opovážil . . .!

Kdosi vzal jej za ruku, a hlas, jenž mu připadal cizí, pravil:

»Pojď, už dokonala!«

Mlčky se zvedl, trochu se potáceje, náhle usvědčen a zlomen, ochoten přijati pravdu a vykonat, co mu kdo poručí. Tchyně šla před ním pevným krokem.

Vešli do nízké jizby plné horkého, dusného vzduchu.

Na loži divně zpřeházeném, tak že sláma visela na zem, ležela mrtvola ženy neznámých tahů, s široce otevřenýma, vpadlýma očima. Tvář byla zamodralá, mezi zuby visel překousaný jazyk. Na rukou měla krev z odřených ulámaných nehtů, jak jimi v bolestech škrábala zeď a ryla do dřeva.

Toto že byla ta sličná, mladá dívka s přemírou dobroty a trpělivosti, zatížená jakousi záhadnou prostoduchostí, jež ukládala bližnímu šetrnost a hrozila zodpovědností?

»Co jste jí udělali? Co jste jí udělali?« šeptal kleče u její nohou, jakoby se bál, že prohlédne a vyžene jej odsud.

Matka ji ustrojila a zatlačila oči. Pak tvář její zbělela a nabyla něco z dřívější podoby. Seděl těsně u jejího lože a když tchyně odešla, vzal její ruku do svých, jakoby ji chtěl zahřáti. Nehnul se od ní, čekaje, že z nenadání ostrým pruhem světla vnikne sem spravedlnost a vztáhne na vinníka ruku. Byl ochoten všecko poctivě doznati a je-li on tím vinníkem, — nechť rozhodnou sami — podrobí se pokutě a trestu.

Lidé přicházeli a odcházeli, tchyně mluvila mnoho, mluvila stále, stenala z hluboka a oči měla do krve zrudlé. Ale jeho se nikdo netázal po ničem, jakoby ho tu vůbec nebylo. Pojednou pochopil, že ten světelný pruh svatosti, v němž kráčí spravedlnost, nevnikne do této malé, odlehlé chatky.

Stisknul naposled Haniny studené ruce, aby se otázal:

»Proč . . . proč jsem tě sem doved'?«

A pak zas seděli samotni u Haniny rakve, on a tchyně, v dusné, neprovětrané jizbě, když bylo už všechno vyřízeno a obstaráno. Tchyně byla ku podivu uklidněna a hovořila vážným, mravoučným tónem.

Moc mladých jsem přečkala, ale netěší mě, že musím přečkati i své vlastní děti. Modlívám se k Bohu, aby ony přečkaly mě. Nic naplat, už pátému dítěti půjdu zítra za rakví. Ale cítím, že už tu dlouho nepobudu . . . ne, . . . ač bych ráda. Co naplat, všichni umřeme. Mladý může, starý musí . . . Mám oči ještě dost uplakané?«

»Máte je uplakané, ač jsem vás neviděl plakat.«

»Tak je dobře,« řekla. »Já už plakat nemohu. Moc hoře přešlo mým srdcem. Všecky slzy jsem vydala, tak že už žádných nemám.«

Ale on nemyslil na to, jak lze mít uplakané oči, když člověk neplakal a byl jí vděčen za její prázné, hluché žvatlání, jež přehlušovalo bolest jeho srdce.

Po pohřbu Hanině oblékl své všední šaty, svázal do uzlíku něco prádla, měděnou medailli na černožluté stužce, již si vysloužil na vojně a kancionál se zlatou ořízkou. Peněz neměl. Svou úsporu vyčerpal na svatební výdaje. Časně z rána řekl tchyni s bohem, a vykročil pevně na bílou silnici, ostře zakrojenou do plochých, úrodných polí. Nevěděl určitě, kam jde, neboť neměl domova a také už nyní nebylo pro něj onoho útulného dvorce, jemuž druhdy říkával »náš«. Šel po celý den a přenocoval ve stohu. Ráno šel zase a poněvadž byl hladov a neměl peněz, stál o polednách asi hodinu uprostřed vesnice, nemoha překonati stud a zaprosit u dveří o kousek jídla.

Konečně zaprosil. Vyšla hospodyně s krajícem v ruce, ale pohlednuvši mu do tváře, vztáhla ruku zpět.

»Takový mladý, silný člověk! Nestydíte se?«

Šel tedy dále hladov a smuten. Nocoval v lese na břehu říčky, ale celou noc nespal. Zkoumal své nitro, tázal se co chce a kam vlastně spěchá. Slyšel určitě totéž, co jej temným pudem hnalo v dáli. Chce daleko od těch míst, kde byl tak zklamán, zhanoben a do krve zraněn. A pak ve svých vzpomínkách tesklivě bloudil a hledal, co by mu bylo blízké a drahé. Ale všude vynořovala se jen postava ženy mladé a sličné s přemírou dobroty a trpělivosti, jež každou propast ozářila a každou bolest utišila. A poušť, mrtvá, nekonečná poušť zela tam, kde jí nebylo. Ale konečně ráno, když bledly hvězdy a svěží větřík pohvízdoval v křovinách na břehu bystré, švitorné říčky, jeho odpočaté svaly a jeho utrýzněná mysl zatoužily souhlasně po dobrodiní práce. I přemýšlel, komu by nabídl sílu svých paží a svou vyspělou sběhlost zemědělce, aby mu dal za ni víc než chudý studený groš potřebný na denní chléb. Neboť nyní, kdy neměl domova, kdy nebylo pro něj dvorce, jemuž druhdy říkával »náš«, kdy duše jeho zasněna do štěstí a zjitřena zklamáním a beznadějí stále ochromovala jeho mužnou mysl jakousi marnou lítostí a steskem, potřeboval něčeho, co by jej zahřálo teplem uznání a odměnou jakési zvláštní příchylnosti a lásky. Tu vzpomněl si na dalekou, cizí zemi, již poznal když byl vojákem. Byl to krásný přímořský kraj prostoupený divokými, rozervanými skalami, bičován strašlivými bouřemi a větry. Ale mezi holými skalnatými štíty s divokými prorvami a neprostupnými pustinami lesů objevovala se údolíčka tak úrodná a smavá, že připomínala mu biblický příběh o zaslíbené zemi. Jen že, jak zacházeli lidé s touto slibnou úrodnou půdou, jež tak málo žádala a mnoho chtěla dát a na níž samovládné slunce s dlouhým letním obdobím téměř bez zimy, mohlo vylákati dvojí žeň do roka? Přišli polonazí rybáři, poškrábali zemi jakýmsi dřevěným hákem a zaseli obilí. Obilí rostlo a dozrálo, ale nikdo si ho nevšímal. Teprve když už byly klasy dávno přezralé a zpola prázdné, přišly ženy s plachtami a křivými noži ořezaly klasy bez stébel. A půda ležela zase ladem nezoraná, neskypřená. Srdce mu krvácelo nad tímto hospodářstvím. Když šel mimo, nemohl se zdržet zlostných jízlivých poznámek. A hlavně bylo mu líto této krásné, štědré půdy, pro niž lid neměl porozumění, šetrnosti a lásky. Připadala mu jako mladá, zdravá žena, jež nastavuje ústa polibkům a dostává rány. Ah, kdyby on se jí ujal! Jak by musela oslnivě a bujně rozkvésti a plodností zastenat, pod jeho rukou! Jen že tehdy měl ještě domov, jenž ho vábil a útulný dvorec, jemuž říkal »náš«. Ale nyní, kdy vše to rázem ztratil, vzpomíná na ni. Je to daleko, velmi daleko. Ale zrovna tak daleko přeje si mít za sebou místa, kde byl tak zhanoben, zklamán a do krve zraněn. Nemá peněz, ale může tu a tam pracovat několik dní a zase ujít kus cesty.

Svítalo. Slunce bylo ještě za horami, ale na Východě otvírala se již před ním pozlacená brána. Mocný, slunný, letní den se probudil.

Vstal, umyl se v řece a jako před velikým rozhodnutím poklekl na břehu, aby se po

modlil. A zatím co rty jeho šeptaly modlitby tolikrát přeříkané, tolikrát roztavené žhavými tužbami a vzdechy a znova schladlé v tuhou, studenou formu schladlého kovu, jejž duše chvílemi není již s to roztavit a zahřát, myslí jeho přelétlo jméno oné daleké země jež měla mu být domovem. Neslyšel je po tolik roků a znělo mu laskavě a svůdně.

»Dalmacie, Dalmacie . . .« šeptal jakoby vyslovoval jméno milenky.

Byl rozhodnut. Šťastně nalezený cíl bludné cesty jaře jej vzpružil. Neváhal již, vzal uzlík pod páží a ostrým krokem přeběhl lesem. Jeho oko hledalo nejzazší linii obzoru. Ano, teď věděl, kam míří: Té rozervané, divoké, dobré a ubohé zemi šel sloužit.

KAREL NOVOTNÝ:

VÍTR V TŘEŠNI.

Na vrchu zeleném, kde vítr kvílí
a jarní oblak svítí blankytem,
květ staré třešně, vzbuzený a bílý,
hrál opojným a sladkým přísvitem.

Ve vánku lehkém květné vlály třásně
svůj strouce mír k azurným výsostem
a dýchání jich vůně chvělo krásně
nad smaragdovým pestrým podrostem,

a hmyzy bzučící a brouci, včely
a stříbrní a tiší motýli
z té bohaté se vůně napájeli
a sladkou písní v květech houslili.

Tu vítr letící do dálných plání,
jenž hudbou plní blankyt modravý,
ve truchlivém a toužném žalování
u zkvetlé krásy té se zastaví:

»Vždy chvátám v dál a nikde nemám stání.
A neumím si vysvětlit svůj spěch.
Mne neurčitá touha popohání
po nových vůních, zářích, obzorech,

a posléz po té bezútěšné pouti
a posléz po tom chvatu šíleném
si přávám často tiše spočinouti
kdes na dně tůně mrtvým kamenem —

Rci, strome krásný, zkad tvá záře tichá?
A odkud prýští čarovný tvůj klid?
Přej z opojných svých vonných hlubin ticha
jen hrstku bludnému mně s sebou vzít!«

Tu starý zkvetlý strom se ze sna budí,
ve svitech slunce krásně zahoří,
a sladkou vůni vylévaje z hrudi
květnatým rouchem k větru hovoří:

»Co k míru třeba je — to není mnoho!
Ta trocha poklidu chce málo, málo jen!
Nic nečekat, nic nechtít od nikoho,
co život přines', s tím být spokojen —

A jestli potom zlaté slunce v letu
se zářícím nad tebou zastaví,
a máj-li čarodějnou sprchou květů
klín koruny tvé zářně zaplaví,

že, ač jsi nečekal, vše přišlo k tobě,
mír blažený tvé líce ozlatí
ve vůni pokojné a květů zdobě
a více máš, než možno žádati —

A jestli ledným dechem jarní mrazy
tvůj ztráví květ, než k slunci vypučí,
a bouře zahučí, jež kmen tvůj srazí,
a zrající plod vyrve z náručí,

tu pohromu zas poneseš jen jasně,
ta míru nevyrve ti z objetí —
Neb nic jsi nečekal, nic nechtěl's vlastně,
nic nemůže tě tedy boleti — «

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Paní Rachel patrně nebavily příliš básnické obraty, jimiž jal se jí vyličovati manžel přítomný stav, v jakém nalézá se závod bratří Nováků.

»Také naše domácnost bude muset uvedena býti do souladu s tím, co závod okamžitě dáti může,« řekl Václav Novák. »Za několik roků se příjem náš z továrny, osobně vydejný, zdvojnásobí, snad ztrojnásobí, zpateronásobí — — Zatím musíme na každý způsob trochu se omezit, uskrovnit . . . šetřit musíme.«

Paní dívala se na muže udiveně, nechápajíc. Co jí to povídá? Kdo že má se omezit, uskrovnit — —? Kdo že musí šetřit? — —

»Takový pobyt ve Vídni, v hotelu, je strašný,« poznamenal Václav. »Na hotel odkázáni utratíme zbytečně hrůzu peněz.«

Paní Rachel přeslechla, nebo ani nedoslechla poslední větu, jejíž smysl byl jí tak docela cizí, a chytila se první. Skutečně, to bydlení v hotelu jest i jí strašné. Proto také pomýšlí od samého začátku vážně na to přenésti do Vídně celou domácnost — —

Toho se Václav Novák ulekl. »Zatím se o to nemůže jednat —« podotknul spěšně, aby přetrhl další rozvin té ženiny myšlenky.

Ale ona nedala se vyrušiti. Dokonce již starala se o vhodné místo. Ve Währingu některá z těch pěkných nových vill, jichž několik jest vždy na prodej, výborně by se pro ně hodila. Ovšem by se museli hodně uskrovnit, obmezit — — Jako by z vývodů mužových slova ta do mysli její pevně byla se zapustila a nyní ozvěnou se vracela . . . »Ohlednu se ovšem ještě také jinde,« slibovala paní. »V celku však je Währing elegantní čtvrt a do města odtud není daleko, ani do divadla, ani do parlamentu, ani jinam, pár koní stačí, aby kamkoli nás vždy zavezl — — Zařídili bychom se zkrátka k trvalému pobytu ve Vídni . . .«

»A náš krásný, nádherný, vším pohodlím opatřený palác zde v Čechách —« vpadl dosti roztrpčen Václav Novák — »ten necháme prázdný, opuštěný — — ten necháme snad pustnout —« mluvil vyčítavě.

»Ale jak jsi ty hned nedůtklivý a citlivý,« odrazila Rachel. »Vždyť i já neméně nežli ty miluji tento náš domov . . . A neodtrhneme se přece odtud docela — — Jenom se uvolníme. Sem budeme vždy zas jako do starého našeho sladkého domova se vracet. Na chvíli můžeme sem častěji zavítat. Vánoce a jiné svátky můžeme zde vždycky společně trávit. Též na parné léto celé třeba sem se uchýlit — — Pokud ovšem nebudeme nuceni jinak,« podotkla přesvědčivě. »Pokud nebudeme muset v létě jinam jeti. Jako letos ku příkladu. Letos mně už dávno všichni lékaři radí některé mořské lázně . . . Na severu. Snad Trouville nebo Ostende — — Radili mně Misdroy — ale tam se mně zdá být příliš míchaná společnost — tam už táhne teď kde jaký zbohatlý řezník . . . Nějakých koupelí v mořské vodě však letos budu mít na každý způsob svrchovaně zapotřebí . . . Mé nervy jsou velmi sesláblé, silně pocuchané —« jala si stěžovati paní. »Celá moje nervová soustava je otřesena už teď — což ještě do leta — — — Ovšem bych řídila se dle tebe, počkala bych na tvé parlamentní prázdniny — — Musíte být hodni, dobře se chovat, aby bylo v čas po říšské radě,« zažertovala paní poslancová vůči panu poslanci.

Václav Novák mlčel, neodpověděl ani slovem, zamyšleně, zádumčivě díval se do krbu, v němž plápolala březová polena veselým ohněm.

»Lilly chci, aby také jela s námi,« řekla paní Rachel Nováková, pozorujíc manželovo nápadné oněmění. »Také Lilly prospěl by velmi mořský vzduch. Lilly připadá mně nějak bledá, jako průhledná, jakoby neměla v sobě žádnou krev. Miss Yourell si velmi stěžuje, že jest jako ospalá pořád, nic ji netěší, a oči její vypadají smutně, jako žalobně. Často v ní vybuchne vzdor a potom je zlá, neposlušná. Ale po většině tu sedí i při nejkrásnějších výkladech biblických jako beze všeho účastenství, trpně a s duší docela jinde, jako v dálce kdesi bloudící . . .«

Václav Novák dal se do smíchu, který se podobal pláči. »Ach, ubohé dítě!« zvolal. »Vždyť se mu béře dětství. To nejdražší a nejkrásnější, co jest na životě člověka . . .«

A všemu, co bylo nahromaděno v něm proti způsobu, kterým děje se vychování jeho dítěte, nyní dal průchod. Všecko je tak nepřirozené, vypočtené na zevnějšek. Jakoby člověk nežil k vůli sobě, nýbrž k vůli jiným. Jako lípu když zahradník pořád ostříhává, aby koruna její šla do rovné čáry parkové aleje a větvička žádná, ani lísteček nevyčnívat z té zkreslené, protivné pravidelnosti, která jest posměchem volně se vyvinující přírodě. Od počátku bylo vše pochybeno s výchovou Ludmilly. »A nyní teprve, když vzata byla k ní

miss Yourell — —« Václav Novák užil několik vybraných epithet.

»Co máš pořád proti miss Yourell?« dotknuta jsouc nemile, otázala se paní Rachel Nováková. »Dorothy byla mojí vychovatelkou a mám za to, že také dobře vychová mou dceru. Či neměla já jsem snad také dobré vychování? Nejste snad s mým vychováním spokojen?« řekla paní hodně podrážděně.

Václav Novák díval se upjatě do ohně.

Plameny braly na se podobu jeho ženy. Vypínala se tu před ním krásná a zářivá. Viděl na ženě své vždy jen tu zářivou její krásu . . .

»Chtěl jsem jen —« přešel v tón měkký, skorem rozcitlivělý. »Chtěl jsem naznačiti, že od Lilly se příliš odlučujeme — — Že bychom neměli svěřovati jen a jen cizím lidem své dítě — — Naše dítě! Naše jediné dítě . . .«

»Ano,« přisvědčila paní. »To mně mluvíš jako z duše. Proto právě bude nevyhnutelno provésti co nejdříve přenesení naší domácnosti do Vídně, když přece ty větší část roku musíš býti tam — —«

»Pokud jsem poslancem,« podotknul Václav Novák.

Podívala se na něho, ale neuznala za potřebno na otázku tu odpověděti.

Obraz, který Václav Novák zachytil nedávno v předměstí vídeňském, kmitl se mu v duši a slovy vřelými líčil tu prostou světničku a v ní matku uprostřed dětí svých . . .

»Jak mohou být lidé šťastni,« zašeptal Václav Novák. »Denně po práci, po denní lopotě míti své dítě a svou ženu . . . K nim se vracet a od nich býti vítán v takovém radostném, touženém očekávání — — Na vše ostatní zapomenout, na celý svět, a žíti tu chvíli odpočinku jen pro ně — —«

»K tomu není třeba té perníkové chaloupky, kterou jsi tak poeticky líčil,« naklonila se Rachel k muži mazlivě. »A žena nemusí být právě v jedné kytlici a v hrubé rozhalené košili —« smála se mužově idylle.

Položila své lokte na jeho ramena a úsměvně dívala se mu do tváře.

Objal její rozvlněné poprsí a tiskl je vroucně k sobě.

XXIII.

Bylo na večer před svátkem Tří králů. Na Tři krále odpoledne měli Václav Novák a Rachel odjeti zas do Vídně. Hned po Třech králích ráno zahájeny budou opět schůze říšské rady.

Že s pánem odjede též zase i paní, nebylo již žádným tajemstvím. Přípravy, jež paní Rachel Nováková konala na cestu, byly tak rozsáhlé a tak hlučné, že celý dům byl vzhůru. Služebnictvo staralo se pak velmi pečlivě, aby o všem, co v rodině Václavově se děje, donesla se zpráva také k uším rodiny Jana Nováka, jmenovitě k paní Marii Novákové.

Tato neukládala si příliš ohledů vůči paní švakrové a vyslovovala se o ní málo šetrně. To ona že by ovšem také dovedla nechat zde všeho být a jeti si do Vídně bavit se a rozhazovat peníze plnýma rukama. Ale myslí li vznešená paní švakrová, že ona bude se na to klidně a mlčky dívat, mýlí se ovšem velice. Ona do domu přinesla přece také peníze a mohla by spíše činit nějaké nároky, něco si dovolit spíše, nežli takové žebrácké panstvo, které nic nemělo — — Tu větu paní Marie Nováková opakovala několikrát s důrazem.

Jan Novák chlácholil ženu co mohl, aby se mírnila a nezapomínala aspoň před svými lidmi. Sám však byl proti Rachel zaujat na nejvyšší míru a ženu svými narážkami pořád více proti ní popuzoval.

Zlobil se i na bratra. Takhle to je nemožno, tak to nemůže být. Musí mu přec říci své mínění a také mu je řekne.

Jan Novák měl nastudovanou dlouhou řeč, kterou k bratrovi promluví. A několikrát již zakašlal, aby spustil. Ale vždycky zas ještě věc odložil — »až zítra«, rozhodl — »až před samým odjezdem«.

Potom mu ale poví všecko, jak náleží . . . Nejen co se týče peněžní stránky mu přečte zasloužené levity a kategoricky bude žádat, aby se tu přesně stanovila výše částky, jež oba majitelé ze závodu pro potřeby své soukromé a rodinné nanejvýše mohou si ročně vybrati a to se nesmí překročiti ani o krejcar. Nyní, když vstupují v závazky proti věřitelům, nutno především starati se, aby dluhy byly co nejdříve zaplaceny a závod byl zase čistým. Nemožno užitek z továrny snad utráceti a celý utratiti a dluhy nechat být dluhy. Na to bude on dbáti a Václav musí se v zájmu obou podříditi. Marnotratným choutkám své ženy musí čelit. K čemu ona potřebuje vůbec jezdit s mužem do Vídně? Někdy si tam zajeti — proč ne? Ale jinak — — Jí na říšské radě nepotřebujou . . .

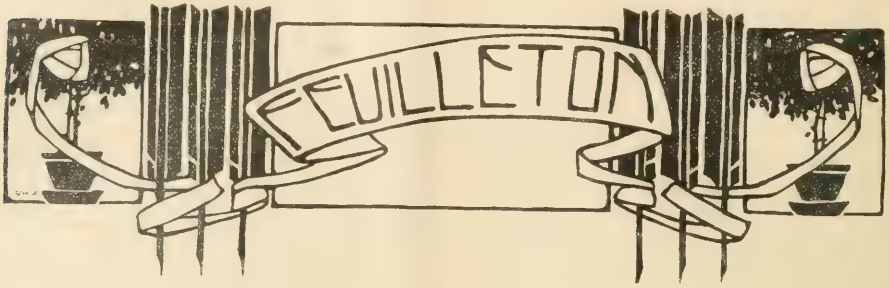

VZPOMÍNKA NA NERUDU.

Členy úzkého kroužku osob, s nimiž se Jan Neruda koncem let šedesátých a počátkem let sedmdesátých velmi rád a často v Praze přátelsky stýkal, byli jeho redakční soudruh a pilný překladatel dr. Robert Nápravník se svou chotí Marií, rodilou Peškovou z Chrudimi, k nimž Neruda upřímně a vroucně přilnul.

Dr. Robert Nápravník narodil se r. 1840 v Humpolci, po odbytí gymnasia oddal se studiu práv, účastně se při tom horlivě a platně veřejného života. Roku 1858 a 1861 byl předsedou »Akademického čtenářského spolku« a při založení »Národních Listů« vstoupil do jejich redakce, v niž čtrnácte parných a těžkých let setrval, jsa v nebezpečné pro českou žurnalistiku době roku 1866 a 1867 jejich zodpovědným redaktorem, při čemž nebyl ušetřen zkoušek a ran, které tehdy české politické redaktory stihaly. Byl žalován pro přestupky, přečiny i zločiny a byla mu také k odpykání přisouzena celá řada trestních let a jenom náhlá změna politických poměrů svou amnestií jej zachránila, že nezapadl a nezahynul v »oživeném hrobě«. Roku 1867 povýšen byl na doktora práv.

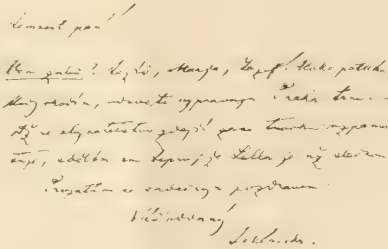

Autograf Jana Nerudy.

Činnost Nápravníkova byla mnohostranná a obsáhlá. Nejenom že pilně a horlivě pracoval v redakci »Národních Listů« a v oboru právnickém, hlavně při »Sbírce zákonů« vydávané drem Ed. Grégrem, ale dr. Nápravník se zvláštní oblibou všímal si také belletrie, překládaje do češtiny zajímavé, nebo pro českou veřejnost vhodné literární zjevy cizojazyčné.

Tak přeložil romány Viktora Huga: »Muž, který se směje« a »Námořní dělníci«, Laboulayův román »Princ pudlík« a Verneovy tehdy do mody u nás přicházející spisy: »Cesta kolem světa za osmdesáte dní«, »Cesta kolem měsíce« a »Pět neděl v balóně«. Překlady své znamenal pseudonymem »J. Drn.« nebo písmeny »R. N.« Mimo to přeložil celou řadu divadelních kusů, a to zejména: »Mnoho přátel naše škoda«, »Benoiton«,« »Pavel Forestier«, »Kabát, kalhoty a vesta«, »Gavaud, Minard a spol.«, »Černí ďáblové«, »Souboj v Krči« atd. Mimo to dle vlašského textu upravil pro české jeviště libreto opery Ricciho »Duo son tre«, kterážto opera se však pro nahodilé překážky na prkna v Praze nedostala.

V tom, co by se mělo a mohlo do češtiny přeložiti, byl mu rádcem ponejvíce Jan Neruda, kterýž také napotom, když dr. Nápravník Prahu opustil a jako advokát usadil se ve Vlašimi, stále ho čerstvou zajímavou belletristickou četbou opatřoval. Sestra Nápravníkova byla druhdy vynikající člen pražského divadla a později samostatná divadelní ředitelka slečna Libická.

S drem Nápravníkem zůstal Neruda spojen ve věrném a upřímném přátelství až do jeho smrti r. 1877 a napotom se dále stále rád a přátelsky stýkal s vdovou a dcerou po něm až do svého úmrtí r. 1891.

Jak Neruda dovedl býti svému milému příteli a jeho rodině vroucně nakloněn a vlídně oddán, charakterisují jeho listy paní Nápravníkové, z nichž zde některé uvádíme. Listy ty psal Neruda paní Nápravníkové do Vlašimi. Širšího výkladu nepotřebují.

V Praze, 5. května 1876.

Velevážená paní!

Měla jste vždy tolik vnímavosti pro feuilletoni práce mé, že s radostí chápu se příležitosti podat

RU'DOLF BÉM:
STUDIE PODOBIZNY.

Vám soubor prací těch — prozatím ovšem jen svazek první. Snad jste již čtla o vyjití jich, avšak bohužel se vazba objednaná opozdila a přicházím se svou zásilkou teprv nyní. Přijměte ji laskavě, usmějte se trochu na ni.

Závidím Vám venkovské sídlo Vaše. Jste šťastní, že jste vyvázli z pražského bláta, hlavně z toho mravního bláta, do kterého veřejný a společenský život český zabředl. Ukrutně těžko žije se poctivému člověku v dusivém vzduchu tom — ještě tíž se o tom píše. Nechci kalit Vaši idyllu, vždyť ty kalné vlny stříkají také as daleko mimo Prahu a kdo ví, necítíte-li jich sami.

Doufám, že se těšíte s celou rodinou svou pevnému zdraví? Prosím, pozdravte mně přítele Roberta upřímně! Často se mně po Vás obou stýská, jsem teď tady skoro již sám.*)

Se srdečným pozdravem Váš
J. Neruda.
Bez data.

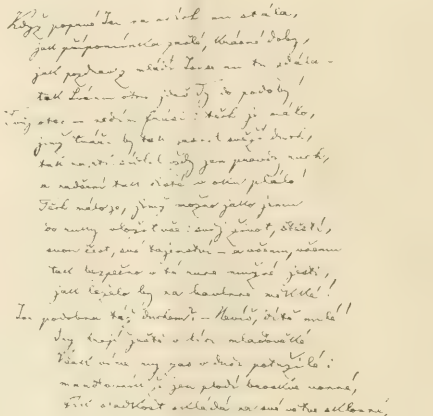

Autograf Jana Nerudy.

Moji milí!

Myslím, že knihy dojdou (do) Vlašimi dřív, než Vy sami. Marka Twaina cestopisy budou bavit zvláště pana advokáta. Co se týče Verneových věcí, má se číst napřed »20.000 mil pod mořem« a »Děti kapitána Granta« a pak teprv »Čarovný ostrov«.

Švédské básně má čísti pan manžel napřed a rozhodnout stran dovolení pro paní manželku.

Po vrácení první zásilky zašlu druhou, bude-li ovšem libo.

Poměrně brzy (as do dvou měsíců) budu potřebovat americké humoristy.

Se srdečným pozdravem
J. Neruda.
Bez data.

Jemnost paní!

Osm zubů? Ježíš, Maria, Josef! Koho potkám, kudy chodím, všude to vypravuju.**) Praha trne. — Až se obyvatelstvo zdejší zase trochu vzpamatuje, sdělím mu teprv, že Lella***) je už slečnou.

Prozatím se srdečným pozdravem Váš oddaný
J. Neruda.

Další otištěný zde list psal Neruda po smrti dra Nápravníka, která se udála dne 28. února 1877.

Velectěná přítelkyně!

Vidíte, stojíme nad zasypaným již hrobem. Věděl z nás každý, Vy tak dobře jako my všichni, že smutná událost se dostaviti musí — předc stojíme jako netušenou ranou překvapeni. Je v tom stará zkušenost ta, že nevěříme v ztrátu toho, co nám milého, nikdy. Ano, také Robert sám znal svůj neodvratný osud, ale k vůli Vám tvářil se nevěřícím, kul plány do budoucnosti, mluvil jinak, než cítil. Byl šlechetný ve všem, a šlechetnost ta zjevila se také v tomto bolestně jemném taktu k Vám.

Těšit Vás nebudu. Co bych Vám také mohl říci, abyste necítila toho sama a hloub a pravdivěj? Vím, jakým Robert byl; Vy víte, jakého muže jste ztratila. Ztratili jsme ho všichni, jest málo podobně čistých mužů — ba až zoufale málo!

Prosím Vás, proč mne teprv zvláště žádáte, bych věnoval přátelskou tu lásku, kterou jsem choval k Robertovi, také Vám? Pochybovala jste někdy, že Vám patřila vždy stejnou měrou? Byla byste se kdy rozpakovala, počítati na ni s plnou jistotou? A nebudete se také rozpakovat nadál! Prosím snažně, abyste se nerozpakovala n i k d y! Budu-li kdykoli moci být rádcem, budu; budu-li moci být pomocníkem, přispíším si. Na Vás je, abyste se spolehla.

Že ve Vlašimi as zdržet se nemůžete dlouho, zdá se mi jasno. Půjdete nejspíše do Chrudimi zpět, je-li pravda? A zavěnujte se vychování své Odolanky. Snad Vás obě na Vaši cestě Prahou spatřím. Na pohřeb jsem přijeti nechtěl — lhal bych, kdybych řekl, že jsem přijeti nemohl; jsem dojmům přístupnější, než lidem ukazuju, a vyhýbám se dojmům. Vy mně odpustíte.

*) List tento potvrzuje jinde již uvedené sdělení, jak Neruda těžce nesl a odsuzoval v době oné zuřící roztržku v národě.

**) Dopis přinášíme v snímku v tomto čísle Máje.

***) Míněna Nápravníkova dcera Odolena.

RUDOLF BĚM:
NA NÁBŘEŽÍ SEINY.

Dotýčnému přání Vašemu bude již v zítřejším čísle vyhověno.*) Účet za parte neobdržíte žádný; to by tak ještě scházelo, aby tiskárna naše čeho podobného se dopustila!

Poskytne-li Vám jakoukoli úlevu, pište mně hodně brzy. A zpravte mne vždy o všem, co se týče života Vašeho.

Jsem Vám oddaný

7. 3. 77 v Praze. J. Neruda.

Ctěná přítelkyně!

Odpověď má se poněkud opozdiuje. Vinou je cesta do Vídně ku Šemberově slavnosti, jižto jsem podniknouti musil, jež pohltila týden času a byla spojena s nevyslovnou fadessou.

Ano — musím Vám vymluvit! Ale za to, že se pořád ještě ostýcháte psát od srdce, a opatřit tím sobě alespoň trochu úlevy. Což myslíte, kdyby mne nezajímala každá maličkost Vašeho osudu se týkající, že bych blížil se okruhu Vašich myšlének a citů? Víte, že jsem vzdor medvědství svému předc jen onoho druhu, který má smysl i pro citovou drobnost — a u Vás plyne teď cit plným smutným proudem a každá »drobnost« je v něm vlnou závažnou. Hněval bych se, kdybyste se v čemkoli ostýchala — pište, vypovídejte se hodně často, stále, já čtu a poslouchám, jako by se týkalo rodiny mé vlastní.

Setrváte tedy již jen do konce tohoto měsíce ve Vlašimi. Máte pravdu, že spěcháte, a měla jste pravdu, že jste Odolanu odstranila z nebezpečí. Kdybyste byla alespoň trochu toho rozmaru, zdržet se na své cestě několik dní v Praze, nabídl bych se, že Vám poněkud zde přes ten čas* pomohu, abyste se alespoň poněkud z trudu vybavila. Ale nevím, jak bych s takovým nabídnutím pochodil, předně proto, že potřebujete as především klidu a nechcete as za žádnou cenu být vytržena z nynějších myšlének svých, jež jsou tak jako klenutý chrámek.

Doufám, že i Váš smutek dostane se v proud klidnější. Chrudim bude v tom směru působit as dobře. Myslím ale, že se tak brzy odtamtud nevymanite, ani že nebudete chtít se vymanit.

Přál bych Vám, abyste byla aspoň nyní ušetřena všelikých starostí. A vy právě nyní jich máte zajisté nejvíc.

Pište brzy, mnoho, a máte-li jakékoliv přání, řekněte je mně.

Se srdečným pozdravem Váš oddaný

J. Neruda.

25. 3. 77. v Praze.

Jako zůstal Neruda přátelsky nakloněn a vlídně oddán vdově po příteli svém dru. Nápravníkovi, tak srdečně lnul k jeho dceři Odoleně, radostně vítaje její návštěvy a krátce před svou smrtí napsal jí do památníku tyto dojemné verše. Jsou dle data zajisté z jeho posledních. Snímek jich je v tomto čísle.

»Když poprvé Jsi na očích mi stála,
tak připomínka zašlé, krásné doby,
jak pozdrav z mládí Jsi se mi tu zdála —
tak Svému otci jdeš Ty do podoby!
Tvůj otec, — nedím frásí: těch je málo,
jimž tváři by tak jasnil svěží duch,
tak na rtu sídlil vždy jen pravdy ruch,
a nadšení tak čisté v oku plálo.
Těch málo je, jimž možno jako jemu
do ruky vložit vše: svůj život, štěstí,
svou čest, své tajemství — a všemu, všemu
tak bezpečno v té ruce mužné jestí,
jak leželo by na bavlnce měkké!
Jsi podobná též duchem? — Nevíš, dítě milé!
Sny hrají ještě v líci mladověké.
Však víme my zas v duši potužilé:
mandlovník že jen plodí broskve vonné,
fík sladkost skládá na své větve sklonné,
a míšeň jabka má jen, která dýší vínem —
strom ušlechtilý svojich stínem
si kryje ovoce vždy ušlechtilé.
Já otázku dal, odpovím sám na ni —
vždyt nemožno tu býti lžiprorokem:
jen vykroč si už v život svižným krokem,
Jsi otci podobna — a to Tvé požehnání!«

14. 1. 91. J. Neruda.

To jsou ukázky, jak se Neruda jemně, něžně a vlídně choval jako přítel přítelovy rodiny. *ř.*

ZE STUDIJNÍ CESTY RUDOLFA BÉMA.

Rudolf Bém je malířem zvláštního rázu a mohlo by se skorem říci, že je malířem světelné nádhery. Jeho vodňanští stařici, již právě putovali z ateliéru do výstavy, jsou malovanou básní, zpívanou na zarudlý západ nějakou chvíli před bouří. Ve všech jeho obrazech, ať rázu krajinného, figurálního nebo portrétního, je [cosi appartního, ale nikde ani stopy po honbě za křiklavým effektem. Mladý umělec zajel si na studijní cestu do Mnichova a do Paříže, odkud si přivezl bohatou uměleckou žeň. Ukázku z ní reprodukujeme ve dnešním našem čísle. Nevelké plátno má svou významnou a symbolickou mluvu. Je to zároveň obrázek náladový, vystihující znamenitě ovzduší pařížského koutu, jenž má svůj historický monument v grandiosní silhouettě chrámu notredamského a kus ponuré velkoměstské kroniky ve smutně známé umrlčí komoře (morgue). Umělec zabloudil na nábřeží Seiny na podzim, ve chvíli smutnou a nevlídnou. Byla plískanice, bylo větrno a bylo až dotěrně zimavo. Kmitla se mu tu bohémská skupina, veselá, bezstarostná, ta pravá bohéma, jejíž pravlastí je Paříž, a které v této její originalitě žádné město nevytvoří a nedovede napodobiti. V barvách jsou všechny tyto kontrasty znamenitě postiženy. Cosi tajuplného číší z malounkého přístavku umrlčí komory po pravé straně majestátního dómu, z jehož kontur mluví velebnost přítomna i sláva minulosti. Řada nezvěstných mrtvol tu spočívá a život se tu kolem žene se svou neúprosnou honbou a lačností po úspěchu a po rozkoši, která zdánlivě poskytuje

*) Týká se poděkování paní M. Nápravníkové v »Národních Listech«.

zapomněn. Bem obrázkem tímto ukázal, že má pravou, vnímavou uměleckou duši.

Druhým reproduktem je portretní studie Bémova. Překvapí jistě, kdo viděl originál, pranezvyklá odlišnost v barevné jeho výzdobě. Umělec portrétoval v rodině hraběte z Herbersteinu v Libochovicích, kde setkal se s německým básníkem H. Almersem. Umělce vábil stařičký poeta svou výraznou, možno říci skorem, že monumentální hlavou. Uchvátila ho zrovna nezkrotná touha siláckou tuto fysiognomii zachytiti štětcem na plátno. Zkoušel hlavu provésti v pastelu, ale tu shledal, že sladkost barevných a měkkých tonů nehodí se pro tyto rázovité rysy a že vlastní půvab a kouzlo hlavy se v nich ztrácí a utápí. Provedl tedy portrét jako olejovou skizzu na lepence a docílil frappantního výsledku. Portrét je pravým uměleckým dílem. Bém i tu ukázal, že umí i duši ve své dílo vtělit. Jsou to jen dvě různé ukázky z tvorby mladého umělce, ale je v nich vidět umělecké posvěcení, jež je zárukou velikého vývoje. — *K.*

∴ **Jaroslav Vrchlický. En litterär studie af Alfred Jensen.** Kdyby nám nebylo známo, že k samostatnému vydání je připravena studie Jaromíra Boreckého o Jar. Vrchlickém, jeho životě a díle, musili bychom se zardíti za českou literaturu, že obsáhlé studie životopisné a literární o mistrovi české poesie dostává se dříve — literatuře švédské. Básník švédský Alfred Jensen, nyní sekretář fondů pro ceny Nobelovy, který získal si zásluh o českou poesii již četnými básnickými překlady z Erbena, Máchy, Nerudy, Čecha, Vrchlického a j. (Ur Böhmens moderna Dicting, Göteborg 1904), vykonal studií svou o Jar. Vrchlickém, vydanou právě ve Stockholmu a čítající neméně než 335 stran velkého formátu, práci, která u nás i v cizině vzbuditi musí respekt a pozornost. Studie založena je na českých studiích prof. Alberta a Jar. Boreckého a na publikaci, vydané Naklad. družstvem Máje »Padesát let života Jar. Vrchlického«; obsahuje podrobný životopis mistrův, při čemž přihlíženo i k údajům nejnovějším, objasňuje význam jeho v poesii české a hledá jemu místo v řadách největších poetů světových, nazývajíc jej »slovanským Göthem«, oceňuje jeho bohatství látek i formy, široký obzor světový, jeho produktivnost a universálnost. Stejně jako lyrice a epice Vrchlického pozornost věnována tu Vrchlickému jako dramatikovi, prosaistovi a překladateli. Zejména obsáhle uvedena tu bibliografie jeho překladů podle jednotlivých literarur. V kapitolách jednotlivých probírají se podrobně všecky básnické sbírky Vrchlického a rozbory děl protkávají se tak četnými úryvky i celky básní v básnických překladech švédských, že ukázky ty samy daly by o sobě krásnou a významnou knihu. V studii Alfreda Jansena vidíme nejkrásnější a nejpádnější odpověď spravedlivé a osvícené ciziny na českou — papírovou pyramidu! — *s.*

!! Češi a cizina. Mnichovský list satyrický, nejostřejší toniny, přinesl o nás sprostáctví, dokonce illustrované, a to se v našich časopisech různým způsobem odsuzuje. I v tom se lék hledá, abychom dali listu tomu z českých místností výhost. Dopadne to jako dosud vždycky. Čišníci budou nosit zvědavým hostům tři neděle list pod kabátem, a když se na věc zapomene, bude zase všude mnichovský vtípkář za rámcem. A až přijdou pánové, kteří do onoho listu píší a kreslí, do Prahy — budou se někteří jednotlivci z našich literárních a uměleckých kruhů kolem nich zase tak přeuctivě točit, jako se již stalo . . . Co se pak týče nestoudného psaní o Češích, bylo by záhodno, aby přestalo také již jednou u nás v Čechách . . . A vůbec je třeba, aby zde přibývalo již znatelněji lidí, kteří nejsou ani »hulváty« (citujeme, prosím, slova ze vznešených úst!) ani těmi, co »lízají ruce«.

□ **Memoirové literatuře** dostane se zajímavého přírůstku »Vodňanskými vzpomínkami«, které za týden objeví se na literárním trhu. Ve Vodňanech žili řadu let v přátelské pospolitosti Otakar Mokrý, Jul. Zeyer a Fr. Herites. Poslední — jenž přečkal své milé druhy — uvil kytku z toho, co mu utkvělo nejživěji v paměti z utěšených i teskných chvil, zažitých v tichém městečku na úpatí Šumavy. Knihu doplnili jsme zajímavými obrázky, jež dosud nikde nebyly uveřejněny. V ladné úpravě posíláme knihu do světa, která zejména Zeyera ukáže v novém osvětlení.

∴ **Z překladové literatury** náleží jistě vedle Ruské knihovny, též Anglická knihovna, vycházející nákladem J. Otty, k nejsympatičtějším podnikům knihového našeho trhu. Když někdo někde napsal, že k nám knihovnou tou uvedena teprve anglická a zvláště angloamerická románová literatura, není to pravda. Máme přece ze starší i novější doby o tom důkazů, že anglický román není nám v Čechách tak docela španělskou vesnicí, jak takový pán chce nám hodit na hlavu, (»páni« se často domnívají a domýšlejí, že jsme my ostatní hlupáci.) Angličan není přece již v Čechách jen člověkem z německých operet, v kostkovaných šatech, sedícím na žoku bavlny, a také amerického syna jeho nevidíme jen v silhouetě nastíněné některými cestovateli, jak jen utíká a honí se za zvonivým dollarem. Víme už tak trochu i u nás, že anglický národ žije veliký kulturní život a též jeho větev za mořem nemá jen milionáře, jejichž

dcery se vdávají za zbankrotělé evropské šlechtice, ale že má i básniky, umělce, a nikoli nepatrné. Ale to je pravda, že bohatství anglického písemnictví jest tak veliké, že nebude u nás tak hned překlady vyčerpáno a každý nový pramen z živých jeho vod převedený k osvěžení české naší líchy, musíme pozdraviti. Z toho hlediště díváme se na Anglickou knihovnu Ottovu a provázíme s plným uznáním její zdatnou pouť, vytyčenou rázovitou prosou Marka Twaina, Blackmora, Mereditha, Rudyarda Kiplinga atd. (Proti překladům u nás dlouho ještě netřeba táhnouti do pole! Jen proti špatným překladům a proti překladům špatných věcí!)

Svazek 7. řady II. Anglické knihovny přinesl nám Oscara Wildea: Dvě knihy pohádek. Dávno jsem nečetl knihu s takovým požitkem! Ano, velikým básníkem jest ten před několika lety, pro jakési poblouzení, jehož šetření náleželo snad spíše lékařské fakultě, bezohlednými paragrafy za souhlasného hulákání vylhanou mravností prosycené společnosti celé Evropy do káznice odsouzený a zde zmořený, ubitý člověk... Wildeovy pohádky spočívají i celým svým zladěním na pohádce národní, ale z pohádkových lesů všech literatur vystupují jako něco svérázného, osobitého. V národních zkazkách satyra a ironie mají svůj tón, ale z hudby jemné, delikátní poesie Wildeovy ozývají se vůdčími akordy. Všemi těmi pohádkami víří bolestně zoufale... Jak v Šťastném Princi ku př.! Nebo v Infantčiných Narozeninách, kterou miluje ubohý trpaslík a tančí pro její kratochvíli, až jednou padne a zůstane ležet tiše; nemůže vstát, neodpovídá na rozkazy, aby zase dál tančil; infantka dupla nožkama a zavolala strýce Dona Pedra — trpaslík musí poslechnout, když princezna, infantka Španělska a Indie, chce se bavit! Posláno i pro mrskače. Až komoří položí trpaslíkovi ruku na srdce a s hlubokou poklonou oznamuje: »Mi bella Princesa, váš směšný, malý Trpaslík, nebude nikdy již tančiti!« — »Ale proč nebude nikdy tančiti?« tázala se infantka se smíchem. — »Protože mu puklo srdce.« — — A malá infantka se zamračila a její rty jemné jako růžové lístky zkřivily se opovržením: »Příště ať ti, kteří si přijdou se mnou hrát, nemají srdce,« zvolala a vyběhla ze zahrady... Pohádek jest v knize celkem 9 ve dvou odděleních. Žádná nezůstaví čtenáře bez hlubokého dojmu. Překlad opatřila Marie Jesenská. Nesetřela pel z broskví. Všecka chvála! — *Zr.*

⁂ **Anglická literatura** zaznamenává právě ztrátu jednoho z předních svých básníků — Edwina Arnolda, vynikajícího znalce poesie staroindické. Narodil se v Sussexu r. 1832 a vystudovav na královské kolleji v Londýně a na universitě Oxfordské, stal se členem university v Bombayi a ředitelem sanskrtské kolleje v Puně (Indie). R. 1861 vrátil se do Anglie a vstoupil do redakce časopisu »Daily Telegraph«, který k jeho podnětu vypravil na svůj náklad Jiřího Smitha r. 1873 do Assyrie a r. 1874 Stanleye do Afriky. R. 1892 navštívil Ameriku a předčítal tu své básně. Básně jeho založeny jsou většinou na motivech indických. Největšího rozšíření z knih jeho došla velká báseň jeho The Light of Asia (Světlo Asie) líčící život prince Gautama, zakladatele budhismu (do dneška jen v Anglii — tedy mimo americké edice — vyšlo čtyřicet vydání básně té), jež mimo slávu vynesla mu i podezření, že účely její nejsou ryze umělecké, nýbrž že působiti chce k šíření budhismu. V posledních letech svého života obrátila se sympathie jeho od Indie více k Japonsku vlivem třetí jeho ženy, Japonky. Za literární činnost sklidil i hojně poct zevních, řád bílého slona od krále Siamského, turecký řád Medžidie atd. Syn jeho Edwin Lester Arnold je novellistou zvučného jména. Část překladu Světla Asie chová Jar. Vrchlický v rukopisu.

⁂ **Rukopis Miltonova Ztraceného ráje** prodán byl právě dle zprávy v časopise The literary World, soukromě jakémusi sběrateli americkému. Kupní cena ani jméno kupce nejsou známy, jisto je však, že nebyl rukopis prodán levněji, než za 5000 liber šterlinků.

Toto číslo vydáno dne 15. dubna. OBSAH: KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JIŘÍ SUMÍN: Hluš. — KAREL NOVOTNÝ: Vítr v třešni. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: VZPOMÍNKA NA NERUDU. — ZE STUDIJNÍ CESTY RUDOLFA BĚMA. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Autograf Jana Nerudy. — RUDOLF BĚM. Studie podobizny. — Autograf Jana Nerudy. — RUDOLF BĚM: Na nábřeží Seiny.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

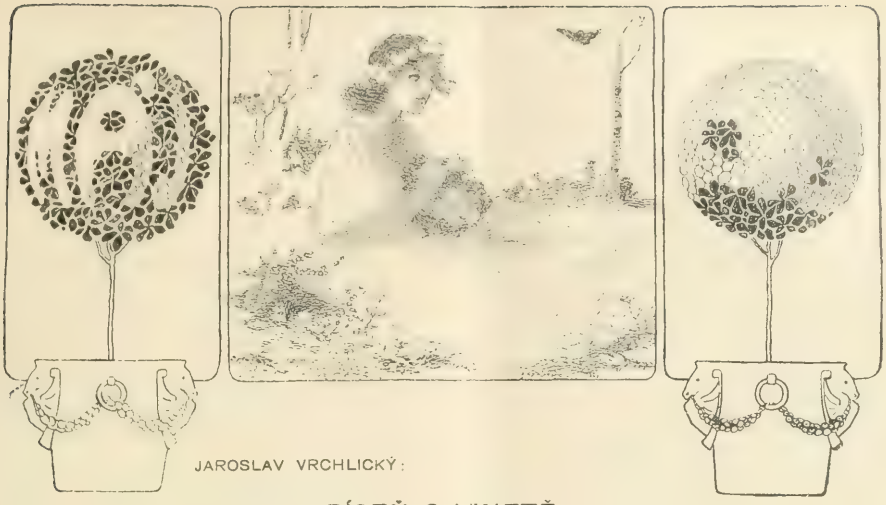

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV V.

Když byl zpevněn Jomsburk celý,
na nádvoří velké hradu
svolal muže nejmoudřejší
Palnatoki na poradu.

Přišli všickni, ku dlouhému
kamennému sedli stolu,
pili z rohů medovinu,
při tom radili se spolu.

U vchodu již Palnatoki
oslovil je touto řečí:
»Síla veliká je vlastnost,
ale opatrnost větší.

Pokladů a statků dosti,
pravda jest, jsme nakupili,
nehodno však, v nedůstojné
bychom prázdni otupili.

Něco získat silou ducha,
rukou svou neb lsti své léčí,
mnoho jest, však udržeti
vyzískané, cnost je větší.

Je-li kámen vržen v hloubi,
leží na dně, povrch zvíří,
ať si leží, neví, jaké
kolem sebe kruhy šíří.

Jako vítr sláva světem
v zvěsti troubu dujíc letí,
ale záhy nepěstěna,
bývá prázdnou bajkou dětí.

Oheň otců na ohništi
můž' síň temnou ozařovat,
ale záhy zhas' by, kdybys
nedoved' jej udržovat.

Na počátku v každé dílo
málo sil vždy bývá dosti,
ale potřeba sil vzrůstá
tvého díla mohutností.

Hrdě pne se Jomsburk výše,
z nerozborných srouben kvádrů,
co však zdí a hradeb síla,
kdyby nahnilý byl v jádru?

Hrad je pouhá vnější slupka,
která jádro — muže taji,
ať se jádra, naše duše,
balvanům těm podobají!

Jediná moc sílu tvoří,
tou jen roste vrahů bázeň,
dobrých rozmach a tou silou
jesti přísný řád a kázeň.

Jako obruč drží v sudu
zralé révy vzácnou šťávu,
zákon v uzdě držet musí
bujné srdce, vzdornou hlavu.

On je největší pán světa,
svrchovaný nad vším sudí,
a ten mějte vrytý v hlavě,
a ten psaný noste v hrudi!

Musí každý být si vědom,
co chce zákon a co velí,
a čím víc kdo poslouchá jej,
tím víc rek a muž je celý.

Proto jsem vás všecky svolal,
byste o tom radu vzali,
v balvan runami a ohněm
v srdce svoje zákon vpsali.

Zákon, jehož svaté sazby
byste sami vymezili,
nejlépe, kdybyste sami
nad sebou teď zvítězili.

Léta přelétla všech skráně,
pojínil věk vaše brady,
zkušeností máte dosti,
tož se raďte dohromady!

Netrápiž vás hlad ni žízeň,
nerušte vás noční stíny,
sluzi donesou již krmě,
dolijí v roh medoviny.

Můžete se radit přes den,
můžete noc nastaviti,
jen na čem se usnesete,
hleďte v zdobné věty vlíti.

Úsečné a krátké věty,
které svojí ve paměti
nejprostší všech, ano dítě
pro vždy může udržeti.

Nyní znáte vůli moji,
nechvátám a nehartusím,
ale co jsem uminil si,
dovršeno uzřít musím.

Nejezdil jsem proudy moře
celý mužný věk i dětský
pro sebe a syna svého,
ale stejně pro vás všecky.

A že nechci, by mé dílo
potkalo se jednou zmarem,
chci je spjati pevným řádem,
zřít je ověnčené zdarem.

A náš zdar je v síle, slávě,
proto pokynů mých dbejte,
po tři dny a po tři noci
raďte se a přemýšlejte!«

* * *

Zaburácel hlahol síní,
s rohy v pěstích všickni vstali,
vypili a usedli si,
hovořili, rokovali.

Rokovali tři dny celé,
rokovali po tři noci,
železné tak skuli svory
řádu, zákonu a moci.

U stolu skald Stefnir seděl
a jich rady, tužby, stesky
rýdlem z kovu zapisoval
zatím na březové desky.

Ale v tom, co zapisoval,
než se mnohý z rádců nadál,
v řízné tvary poutal smysl,
rythmem myšlenky jich skládal.

Neb ač moudrost klíčí v srdcích,
v rythmu písně zrá a kvete . . .
Čtvrtého dne Palnatoki
za stůl sed' a pravil: »Čtěte!«

* * *

Povstal Stefnir v čele stolu:
»Toto Palnatoki praví:
Základ každého buď skutku
v těle zdravém též duch zdravý.

Proto může obce naší
řádně členem každý býti,
jehož věk od osmnácti
roků spěje ku dvacíti.

A pak dále; že však svěžest
brzy se silou se tratí,
nesmí nikdo přijat býti
po minulých padesáti!«

(Pokračování.)

LOUIS KŘIKAVA:

Pozdravení.

Navštívil jsem na cestě z Drážďan v Z.... Gustava. Přijel jsem vlakem o půl deváté večer, jel rovnou do jeho bytu a našel ho odpočívajícího na solidní pohovce měšťácky zařízeného pokoje, jejž co úředník a garçon obýval. Prudká světla z ulice odrážela se na nízkém stropě (v pokoji nebylo dosud rozsvíceno) a šířila příjemné polosvětlo. Uvítání bylo krátké a srdečné.

»Na dnešek jsem nespal,« pravil mi s povzdechem vysvětluje své dolce far niente a sedal opět. »Pomyslil, jen jsem se převlékl a pak do kanceláře. Měli jsme koncert v kolonii a byl jsem tam do rána . .«

»Nu, to by konečně nebylo takovou vzácností,« divil jsem se nezvyklému rozladění přítelovu.

»Ne — toť pravda, ale žena je v tom, k čertu, Hloupá historie! Nu, nechme toho teď. Po večeři si o tom promluvíme. Nyní vypravuj, kdes jezdil . . . —«

Vrátili jsme se z hotelu, do kterého mne Gustav zavedl, brzo domů a usadili se hledíce ven do noci tiché, velebné a hvězdnaté, u okna, do jehož výše ve vzdálenosti několika metrů zvedal se hrot sousoší mystického jako sama ulice starých lomenic a štítů ústící v malé nehlučné náměstí. Tušil jsem stísněnost Gustavovu, jenž zapáliv si doutník hnětl v zamyšlení z chleba kuličky a metal je směrem k sousoší vynořenému do záře, již vrhala visutá lampa pokoje do letní této noci.

»Nečekej drama, hochu,« pravil Gustav spustiv ruku na stůl. »Je to spíše taková nemilá historie nejvšednějšího druhu, zajímavá pouze ženou, jež v ní vystupuje a datem. Odbylo se to dnes v noci. Možná, že kdyby věc byla starší, nezmiňoval bych se o ní.

Žena, jež v ní vystupuje, je děvče, neteř majitele hostince kolonie, kam chodívají našinci na obědy a večeře a kdež z vlastenecké povinnosti účastním se občas pořádaných zábav. Znám ji přes rok, neboť jsem v prvních měsících svého pobytu v tomto městě v hostinci tom se stravoval. Vypomáhá příležitostně personalu, který je dost skromný: hostinský, školou ještě povinná 13letá dcerka (mimochodem řečeno: čiperné dítě) obsluhují hosty, hostinského žena a jeho matka jsou v kuchyni. Několikrát súčastnila se dívka ta výletů kolonie, a bavíval jsem se s ní. Je velmi sečtělá, je přirozená a nezná přetvářky. Mohl jsem brzo z tmavých vroucích pohledů jejích číst, že si o mně učinila představu, jež neodpovídá skutečnosti a — nu, krátce, rozumíš.« »Ano.«

Docházívá do města z Hummringu; je šičkou. Hummring je ves od města k západu půl hodiny vzdálená. Jak víš, je tu kolem uhelný kraj; a sjíždíš-li po silnici s vršku k Hummringu, nevidíš i za nejčistšího modra oblohy ničeho z něho, než čtverhrannou věž kostela nemožné architektoniky. Celá ostatní ves se špinavě šedými a hnědými domky a neduživými paskvily zahrad je zahalena v dým, jejž chrlí široké, zlovolně rachotící plíce šachet a jejž marně snaží se proniknouti slunce.

Všichni lidé v Hummringu jsou bledí jako Emilie, ale v její úzké tváři sálá oheň tmavých očí a její lehké pohyby, prozrazující chudost jejího dívčího těla, nemají ničeho společného s tápavou chůzí Hummringských obyvatelů. Vlasy nosí lehce sčesány kol spánků čistých jako led horského potoka, jenž se dal prvním mrazem překvapit.

Chodí tiše mezi stoly, ptá se tiše, bez úsměvu a něžně. Přelétneš-li zrakem její tvář, úzký nos, nevysokou plochu šatu na ňadrech plného záhybů (zdědila šat ten dle všeho od tety hostinské), máš dojem velké hubenosti. Stihne-li Tě však pohled jejích velkých přemítavých očí, je ti, jdeš-li, jakobys musil zůstat stát a stojíš-li, jakobys musil kráčet k ní. Tak aspoň dálo se ponejprv mně.« — —

»Dokonalý portrait,« poznamenal jsem pozoruje, že se přítel odmlčel. Silná vůně zahrady vtékala spolu s nočním motýlem do pokoje lampou růžově ozářeného, nehybného, úctyhodného ve své měšťácké solidnosti, nikterak nesúčastněného na hovoru Gustavově, jenž pod vlivem čerstvých dojmů nezvykle věrně, jak se zdálo, chtěl podati obraz své nálady a umrtvití její příčiny.

»Včera večer měli v kolonii koncert. To víš. Zde koncert. Je tu asi šedesát našinecких rodin, z nichž as polovička — většinou rodiny úřednické a řemeslnické — účastní se kolonijního života. Ostatní jdou s Němci. Ti, kteří chodí do kolonie, nechodí ale též nikam jinam, málo čtou a žijí politování hodným životem exulantů. To je ta kolonie. Nenáviděl bys ji pro tupost jejího života a je ti jí přece líto. Jsouť ti lidé tak naivně vděční za vše nové, co jim do pustiny jich zájmů přijde.

Šel jsem tedy na koncert. Tentokrát jim přišlo ochotné kvartetto úředníků z kraje, které se nezištně a rádo produkuje. Druhý tenor a basy byly dle toho, ovšem.

Stavěl jsem se v kuchyni a požádal o doutníky. Přinesla mi je Emilie otáčející se hbitě

jako magnetická střelka. Byla oblečena v šedé šaty pěkného střihu a bílá zástěrka propouštějící uvolněné rukávy jí velmi slušela. Přijal a opětoval jsem rozjařen její zářící pohled, jejž vyslala z tváře zrůžovělé teplem kuchyně a odebral se do sálu.

Až na druhý tenor a oba basy nebylo to celkem špatné; to ti mohu říci. Jak jsem pravil: ochotné kvartetto, jež se nezištně a rádo produkuje. Ale první tenor vytrhl vše a přizvaná pěvkyně (jedna z oněch paní, jež zpívají, kde se to dá a střádají tak polštáře triumfalních vzpomínek pro čas, kdy nebývají již zvány) se činila hlavně v obligatním duettu z »Prodané nevěsty«. »Ach, naše »Prodaná!«« vzdychala žena obuvníka, jež seděla s dceruškou a mužem u mého stolu.. Poslouchala s patrným pohnutím a hedvábné, barvu ze zelena do zlatova měnící její šaty šustěly v pasu při povzdechu, jež vyrážela vnitřní tíseň. Má sousedka, její plavovlasá dceruška, měla oči, v nichž byly slzy, upřeny na rudnoucí tvář tenoristovu a šlapala si pod stolem nohy s jakýms praktikantem, chorým hrdinou kaváren s ženskou obsluhou, jenž zuřivě chápal se příležitosti, jež podávalo mu pohnutí dívčino . . .

»Naše věrné milování . . .«

Tváře sedících i stojících obráceny byly k muži a ženě zpívajícím pod lustrem na podiu vedle piana, u něhož je s úzkostí provázel místní umělec, a okny prorážela do ulice sladká tíseň duetta . . .

U dveří stála Emilie a dívala se na mne. Z očí mluvila svrchovaná něha; tvář její byla bledá. Toto její ztrácení se v dojmu nebylo mi zde v sále příliš příjemným. Pochopíš. Jsem zasnouben, a ačkoli to tajím, čert nikdy nespí, zpráva o nějakém poměru by mi odcizila Karlu nadobro.

A bylo jiné číslo a jiné číslo. — Vynechme kus noci, příteli. —

Po koncertu se dávno vyprázdnilo, dávno všichni účastníci jeho odešli, a v místnosti plné stolků, odstrkaných z původní polohy, pokrytých sešinutými ubrusy, prázdnými příbory a lahvemi, seděli jsme ke třetí hodině ráno pouze tři: známí moji dva, assistent celního úřadu, mladý doktor mediciny a já. Hostinského jsme poslali spat i s rodinou, dali si vynésti ze sklepa tři lahve vína, a pak jsme seděli, vypravovali, popíjeli a kouřili. Myslil jsem chvílemi na Emilii, jež též šla spat a jež mne večer obsluhovala, jejíž každé přiblížení se k mému stolu následoval dotyk našich rukou a vroucnost jejího přitlumeného oddaného pohledu. »Věru, to děvče stává se zřetelným,« myslil jsem a přemítaje o dívce té, poslouchal jsem roztržitě již po třetí životopis assistentův, jenž se rychle opíjel, a improvisace doktorovy u piana, k němuž se odebral.

A zase jsme hovořili a pili, a hodiny ubíhaly. Bylo již k páté hodině, když vytáhl jsem záclony u oken a rozhodil okenice. Plné denní světlo a čerstvý ranní vzduch vlily se do místnosti a s nechutí bojovaly se zkaženou atmosferou. Otevřel jsem i dvéře do chodby, lampičkou matně osvětlované z postranního koridoru.

Sedávali jsme tak často. Víš to. Hlavně tehdy v Praze, když jsi trpíval bezsennosti. Mně ponocování neškodí. A nalézám v něm své půvaby. Nedovedu se opíti, jak víš. A když jsem tak včera ráno o páté hodině hleděl ven přes ulici do knížecího sadu na stromy tlačící se porosenou svou zelení za vysokou, šedou zdí, na oblohu prozářenou načervenalými vlnami beránků, jež bůh ví odkud za této noci přišly, rozpínala se mi hruď a cítil jsem nezvyklou měkkost . . . Jak kdo může nežíti rána letních dnů . . . Ba věru, stojí to za to probdíti noc k vůli zábřesku takového jitra . . .«

»Možno si ovšem brzo lehnouti, přivstati si a je to lacinější,« podotkl jsem suše, oklepávaje konec doutníku a divě se nezvyklému nadšení přítelovu.

»Pravda,« pravil zamyšleně Gustav, pozoruje z okna vídeňský noční rychlík, pádící výseky zahrad po nočním obzoru a chrlící ohnivý chvost kouře a jisker — »ale ráno jsem myslil tak. Obrátil jsem se a bylo mi hnusno a úzko v místnosti. Assistent spal, i doktor sklonil vlasatou hlavu svou na klavesy. Přeslechl jsem dle všeho jeho hlučné finale. Na věšáku visely smutně tři svrchníky.

Rozhodl jsem se, že se projdu v zahradě. —

Vyšel jsem rychlým krokem, jenž budil v spícím domě ostrou ozvěnu, do chodby, a došed ku konci, snažil jsem se otevříti vrata, jimiž vedla cesta do zahrady. Otočil jsem klíčem, ale nemohl otevříti. »Není snad závora zastrčena?« tázal se v pravo za mnou jemný dívčí hlas. Ohlédl jsem se zvolna, cítě zachvívání se čivů až v konečkách svých prstů. Na prahu hostinské komůrky dokořán otevřené stála již oblečená Emilie a za její postavou lehce o roh dveří opřenou bělalo se rozestlané a nepoužité lože.

»Děkuji vám,« pravil jsem. »Těší mne, že jste tak veselou, dítě! To jste již vzhůru? Jste ranní ptáče,« děl jsem, nechávaje závoru být závorou a pokročiv k Emilii, jež rozevřela oči a poněkud úzkostně přede mnou ustoupila, »ale proč máte očka tak unavená? Proč?« tázal jsem se, blíže se k ní a bera ji za ruku. Zavřel jsem dvéře. A tak jsem náhle stál v její komůrce, zařízené jen a zcela pro ni, rozhlížel jsem se, abych nabyl vlády nad sebou, po zařízení ubohé té prostory, překvapen jsa množ-

stvím knih, srovnaných ve výklenku u okna. Tázal jsem se a Emilie opřena jsouc o stůl, odpovídala radostně a tiše.

»Nespala jste tedy též? Četla jste?« pokračoval jsem, vida na stole rozevřenou knihu.

A tu náhle Emilie spustivši se na židli, vypukla v pláč tichý a hořký. A když jsem ji, vzrušen a překvapen, pozdvihl k sobě, objala mne a pravila v slzách sevřeně, ale odhodlaně a zřetelně: »Nespala jsem . . . Myslela jsem a čekala jsem na vás . . .«

To byla ta historie.

Když jsem za půl hodiny vycházel, bylo děvče zkompromitováno. — —

Assistent probudil se nadobro opilý lomozem po ulici rachotícího vozu a vida pouze můj svrchník, ne však mne, vzbudil doktora a šli mne hledat. Doktorovi se něco rozbřesklo v hlavě a chtěl assistenta odvést. Ale ten si myslil, že piji nahoře u hostinského kávu a šel nahoru do prvního poschodí. Slyše vzdálený hovor, rozloučil jsem se s Emilií vroucím políbením a vyšel jsem na chodbu. Ocitl jsem se tváří v tvář právě rozpačitému a na ráz vystřízlivšímu assistentovi a zamračenému hostinskému. Pojal mne strašný vztek. Postavil jsem se přede dveře. Nemyslil jsem, než že někoho udeřím. Ale pak jsem, když oba beze slova odcházeli, hodil do vzduchu k hostinskému nějakou výmluvu, o níž jsem byl přesvědčen, že jí nikdo neuvěří, šel do lokálu, odbyl hrubstvím nešťastného assistenta a šel se domů převléci.

Z kanceláře jsem poslal Emilii dopis. Žádal jsem ji za odpuštění, že jsem ji ublížil, že jsem ji z duše nakloněn atd. atd. a že mám příčiny litovat toho všeho, poněvadž jsem zasnouben atd. atd.

Odpoledne mi přišel doktor do kanceláře říci, že pro ni přišel nějaký člověk z Hummringu, který ji krvavě sbil; prý strýc z matčiny strany. To pomyšlení mi dělá fysickou bolest. V Hummringu v jedné světnici deset osob. Kdo ví, kdo v ní už prvý probudil ženu. Snad já, snad ne. To dnes nelze říci . . .

Je to, jak pravím, ošklivá historie a je v ústech města. Kdyby se měla dostat až k mé Karle . . . A ještě něco . . . kdyby měly ženy soudit z každé podobné příhody na závaznost poměru . . .«

»Neboj se toho,« pravil jsem. »Ale řekni mi, co se tě tedy tak dotklo?«

»Bůhví,« odpovídal Gustav, vstávaje, by zavřel okna, jimiž protahoval se již citelný chlad. »Nemám-li zřetele ku blamáži, jíž jsem pro sebe i to děvče utržil, snad celá ta bytost malá a toužící, již jsem poznal celou za krátkou půl hodiny, jež vypravovala mi trhaně a bolestně, jakoby měla čeho litovati, o vzniku, trvání a síle náklonnosti své, a nepoznaná dosud sladkost a vroucnost políbení dlouhých, horkých a odevzdaných — —

. . .

Probudili jsme se a vstávali s Gustavem současně a seděli jsme již oblečeni v župany u stolu, listujíce jízdní řád, když přinesla stará služka se snídaním jakýsi dopis. »Přinesla ho hned ráno mlékařka z Hummringu,« pravila stará žena, odcházejíc, tonem, do něhož se snažila vložit dávku despektu. »Od Emilie,« pravil ke mně Gustav stísněně. Roztrhl a četl. Tvář jeho jevila pohnutí a ku konci se vyjasnila.

»Přečti si,« pravil.

Dopis zněl:

»Drahý můj! Píšete mi, bych Vám odpustila a sdělujete mi, že jste zasnouben. Nemám Vám co odpouštěti, poněvadž jsem Vás z duše milovala a miluji. Co mi může být po tom, jste-li zasnouben čili nic? Věděla jsem, že nemůžeme sobě jinak náležet než tak, jak jsme si náleželi včera. Jsem chudou šičkou, vzít si mne nemůžete. Vypravují o mně ošklivé věci. Nevěřte, prosím Vás. Jsem nešťastna též tím, že nebudu Vás moci již nikdy spatřiti. Nevím, přežiji-li to a pakli ano, jak budu dále žíti. Rok nosím Váš obraz na svém srdci. Strýc hostinský mi dal na cestu do Vídně. Jedu ku vdané sestře; odjíždím o osmé hodině ráno. Bude snad pozdě, když dostanete tento lístek. Ale znám Vaše okna, z vlaku je na ně viděti, prosím, pošlete mi poslední pozdrav.

Líbám Vás naposledy, drahý můj!

Vaše Emilie.«

»Tedy žijí takové ženy,« pravil jsem, zíraje na tento kousek papíru, popsaného písmem malým, jakoby bolestí skrčeným . . .

Podal jsem list Gustavovi zpět.

»Nu vida, odjíždí,« říkal přítel, svlékaje zvolna župan, v jehož pohodlné kapse nalezl místa dopis Emilin. »Je mi toho líto, ale konečně, myslím, je to nejlepší rozuzlení situace . . .«

»Nebyl jsem včera příliš sentimentálním?« pravil po chvíli, odstrojuje se k důkladnému rannímu mytí se, jaké pěstoval se zálibou a rutinou člověka, jenž si váží svého zdraví.

»Nemusíš toho litovati. Slušelo Ti to . . .« odpověděl jsem, dívaje se na jeho trup silný, pružný, po pás obnažený, jejž počal s rozkoší od krku umývat.

Tomuto zdravému a hltavému organismu byla včerejší příhoda již odbytou episodkou.

Vzpomněl jsem nočního rychlíku a přistoupil k oknu.

Široce rozevřena a květinami na slunci okřívajícími naplněna byla okna a balkony domů ustupujících náhle do leva náměstíčku, jímž končila ulice. Do slunce nořil meč svůj po-

divný rek, jímž končilo mystické černé sousoší několik metrů od okna, sluncem, jež vysýlalo paprsky své šikmo přes střechu našeho domu, ozářena byla nízká protější zeď náměstíčka a sady za ní, roztrhané v několik obrazců širokými průseky.

Za nimi blýskaly se s vyvýšeného náspu, v pravé části stromovím sadů místy zakrytého, koleje tratě, objíždějící v širokém oblouku tuto končinu města, a bělaly se bílé hrozny zvonků s telegrafních tyčí, spěchajících s tratí podél náspu.

A tento obraz vsunut byl pod báň oblohy průzračně modré, postříkané jen místy pěnou líných obláčků.

V tom se obraz vzrušil, rysy v pravém jeho koutě se zakolísaly.

Na počátku širokého oblouku trati objevila se čára dýmu a hnala se korunami stromů k prvnímu průseku, utvořenému širokou lípovou alejí. Průsekem mihla se lokomotiva a za ní řada vozů. Byl to vlak jedoucí k jihu, jehož pískání a hukot jsem přeslechl. Utonul na okamžik za rozlehlou stěnou sadu a vyplul konečně celý, černý, hbitý a lesklý, na část oblouku, volnou mé vyhlídce . . .

Z okna jednoho z vozů třepotal se bílý bod. Byl to šátek, jímž neviditelná ruka mávala směrem k oknu, u něhož jsem stál.

Ohlédl jsem se. Za mnou v umývadle pěnila se a stříkala voda, mýdla, kartáčky a tuby byly Gustavem, jenž supal, ode mne jsa odvrácen, uváděny v obvyklou činnost. Rychle rozhodnut, uchopil jsem bílý ubrousek z příboru, na němž mi byla donesena snídaně, vyložil jsem se z okna a mával jsem jím do vzduchu. Chvění šátku v okně vozu se sesilovalo, a já mával navzájem opět a opět, dlouho a dlouho, tak dlouho, dokud poslední vůz vlaku, dokončivšího svůj oblouk, s obzoru nezmizel . . .

RŮŽENA ČECHOVÁ:

OBRAZ.

Ten obraz rozruch divný vzbudil v duši;
několik čar vržených zběžně tuší
na šedé plátno: obrys smělé skály,
a nachýlený k vodě domek malý — —
Teskno mi bylo, jakby šeré tahy
mi profil rýsovaly z dávna drahý,
jenž nedovedl zmrtvět dny a lety,
tu ležel, do té chmurné malby vkletý!
Ne svěží — bože, odumřelé byly
ty oči, ty, co teple v duši žily,
zaváto čelo tichým bolem smrti —
Ó, děsně štětce rozmar sny mé drtí!
Já modlila se pod ním, chvěla, štkala . . .
Noc prchla — záře dne se v síni drala.
Což, bože, šílím, či mé oči snily?
Kde zjevy ty, co v mozek hrůzu ryly?
Nic na obraze: skály jen a skály,
a nachýlený k vodě domek malý . . .

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Kubišta se odmlčel. Aby ten člověk neřek, upokojoval se v duchu, musí se pro něho udělat, co jen bude možno, za týden stejně odtud půjde a takovouhle věc člověku nezapomene do smrti. Co pak takovému sedláku o pytel mouky, přijde s tím, jakoby se samo sebou rozumělo. Však už takových seděl tady celý hout. Lidé si vezmou assekurace, dvacet roků na to platí, a pak to arci musí vyhořet, četníci tu a tam někoho chytnou, přivedou, na kanceláři vyslechne se trochu lidí, a za osm dní jde sedlák domů z vazby. Těžko dokazovat, byl by blázen, aby si k takovým věcem bral svědky.

»Tadyhle máte nůž a uřízněte si špičku,« povídal Kubišta nahlas, vytrhnuv se z myšlének.

»Tak a teď sirčičku, a už to hoří,« mluvil dále, divaje se spokojeně na kouřícího Merkla.

»Ale pak nám tu nezapalte,« pravil Merklovi s přídechem jízlivosti, »asekurací na štruzoky nemáme!«

Pan Kubišta se hlasitě rozesmál. — »Pane Kubišta,« řekl Merkl vážně, »vy mě znáte jako člověka poctivyho, šak víte, že jsem nikdy nic neukrad, nikoho nevošidil, nikoho nepodved, ba, ani kuřeti jsem neublížil, šak víte, že mám čisty svědomí, a já vám na to čisty

svědomí přísahám čistou přísahu, že jsem já nezapálil, to udělal někdo jinej!«

Merkl mluvil pomalu a rozvážlivě. — »Já to neudělal,« opakoval s důrazem, »na to můžu přísahat, a na to chci umřít na tomhle samém místě!«

»Inu, inu, tak vám je hej,« povídal Kubišta, »když jste to neudělal, tak se vám nemůže pranic stát!«

III.

»Já to neudělal,« opakoval Merkl slavnostně, »já to neudělal, to udělal někdo jinej, a já jsem nevinnej!«

»Tak je houby vám,« pravil Kubišta, »teď je hlavní věcí, abyste na tomhle setrval — když jste to neudělal, těžko vám co dokázat.«

V duchu si však pomyslel, že takhle vlastně mluví všickni. — Četníci je seberou jen tak, aby se neřeklo, napíšou do oznámení, že je důvodné podezření, že si to ten člověk udělal sám, a když pak jsou ti lidé tady, zaprou všecko, jako když zamaže. Já to neudělal, to udělal někdo jiný! — a takhle mluví všickni, osm dnů si posedí v prozatímní vazbě zjišťovací a pak jdou. Než však odejdou nadobro, staví se nahoře na kanceláři, a dají si ještě vystaviti od soudu vysvědčení bezvinnosti . . .

»Tak vy teda myslíte,« otázal se Merkl, »že se mně nemůže nic stát?«

»Nemůže, kde pak by mohlo!« odpovídal Kubišta. »Tady se zavře jenom ten, kdo něco udělá, a ještě ani ten se mnohdy nezavře. To víte, takovyhle věci jdou před porotu, a tam přijde hlavně na to, co pan návladní a co pan doktor obhájce. Tady seděl, ale zrovna tady, co vy teď sedíte, před deseti lety hajnej, — zabil ženu, dopaď ji při něčem, co nemělo bejt, ale to se ví, pána, co byl při tom, rozkuchat nemohl, vždyť to byl hajnej, tak rozkuchal ženu, až byl celej postříkanej krví jako řezník, když dobytče podřízne a pak šel rovnou na žandarmerii a sám se udal. Toť se ví, zavřeli ho, a seděl zrovna tady, co teď vy, ale ani se ničeho netekl. Já mu dal uvařit ráno kafe, von ale ani do huby nevzal, a když ho vedli do kriminálu, plakal jako malý dítě. Všecko přiznal a prosil pány porotce, aby ho pověsili, já se tam jel schválně na tohle podívat. Ale ta řeč vod toho pana doktora, co ho hájil, — to vám stálo za poslechnutí. Plakal, kde kdo byl, malej, velkej, to bylo stejny. Tebe pustěj, povídal jsem si a koukám na porotní lavici a tam samej šnuptychl u voči. — A pustili, jednohlasně řekli: ne! Ty paničky a slečinky, co seděly v prvých lavicích udělaly hned mezi sebou sbírku, a když šel, daly mu na ruku patnáct zlatejch. Já ještě myslel, že ho za tohle na panství už nepřijmou, ale kdež pak, vzali ho, jakoby nic a hned ho obrhégrem uďáli. Kdyby se byl nebyl chytil piti, moh tu ještě být, ale kdepak, von drh na konec i tu dvoukrejcarovou smradlavou . . . Vzal si to přece do hlavy, inu, víme, ze samy alterace . . .«

»A jak se jmenoval ten pan doktor, co mu pomoh?« zeptal se Merkl se zájmem.

»Pan doktor Štěpina!« odpovídal Kubišta. — »Pěkně jich prosím, pane Kubišta, napíšou mi to jméno na kousek papíru, abych si ho dobře zapamatoval!« pravil Merkl a v duchu se viděl před porotou, slyšel mluviti doktora Štěpinu . . . snad to taky dobře skončí.

Kubišta sáhl do náprsní kapsy, vytáhl notes a tužku a vytrhnuv z notesu kus papíru, napsal naň velikým stojatým písmem »pan doktor Štěpina.« Nevěděl, netušil, že toto jméno jest už napsáno pozlaceným písmem na mramorovém štítě jehlanci ve stínu smutečních vrb, a že už pan dr. Štěpina neobhajuje.

»A teď vám ještě přinesu svíčku a ňáký ten kalendář a půjdu spát,« končil Kubišta rozhovor.

Když se Kubišta zvedl a odcházel, železem pobitých dveří za sebou ani neuzavíraje, všiml si Merkl, že je v separaci už tma. Ale duše jeho posílena byla útěchou, kterou tam nalil svými řečmi Kubišta.

Merkl si poznovu opakoval, že Kubištovi velice křivdil, když jej podezříval, že jest vůči němu upjatým. Kubišta byl vlastně velice hodným člověkem . . .

V tu chvíli hrabal se Kubišta v zásuvce u kuchyňského stolu a hledal pro Merkla několik starých Mariánských kalendářů ve Vimperku tištěných a po Čechách rozšířených. Našel prozatím pouze jeden, a z almary vytáhl na poutku visící voskovou svíčku, kterou dostal o pohřbu pana kancelisty Vrchcába.

Donesl oboje Merklovi do separace, také škatulku sirek mu podstrčil a rozsvítiv svíčku, s přáním dobré noci odcházel. Ve chvatu a možno také ze šetrnosti k Merklovi ani dveří u separace neuzamkl. Merkl si toho dobře povšiml, a lichotila mu tato pozornosť nesmírně.

Na stole prskala v šatníku vysušená vosková svíce (pan kancelista Vrchcáb učinil přítrž svým služebním rokům už před pěti lety) a pod ní se válel Marianský kalendář z Vimperku. Merkl, žmoule v bezzubých pyskách smradlavě čpící doutník, pomalu se odstrojoval. Mezi odstrojováním si všiml dřevěné rohatiny na stěně s kolíky na šaty, nahoře s ohoblovaným prkénkem z měkkého dřeva. Dlouze se na tu rohatinku zadíval. Bylo potřebí ještě sirku rozškrtnouti, doutník zapáliti — zadýmal znovu do rozhořelého doutníku a vypouštěje z našpulených pysků husté kotouče zmodrávajícího dýmu, znovu si zvědavě

prohlížel rohatinku z měkkého dříví s kolíky na stěně a s ohoblovaným prkénkem nahoře. — . . . Aby šaty na kolících z měkkého dřeva primitivně vykrájených visely jaksi ve stínu ohoblovaného prkénka z měkkého dřeva . . .

Ale bylo mu volněji, daleko volněji, než když jej sem vedli. Ta cesta ve vsi, za vsí, po silnici, lesem, k městu a městem, ta cesta byla tisíckráte horší, než tady ten spánek po ulehnutí na pryčně. Tady už jej viděl pouze pan Kubišta, a to byl hodný, opravdu hodný, citlivý člověk. Ani na svíčku a na kalendář nezapomněl . . .

Merkl by mohl utéci, ale kam by utíkal a proč by utíkal? Stačí, že on nezapálil, že zapálil »někdo jinej.« V nejhorším případě pan doktor Štěpina pomůže. Zabít ženu, až krev na člověka stříká jako na řezníka z teplého ještě dobytčete, to je víc, to je daleko víc, než když to shoří. Tady je člověk, a tam jest jenom assekurace.

Zítra bude výslech, povídal si pak v duchu, a tu dlužno všecko uvážiti, na všecko se připraviti. Nutno odpověděti na každou otázku poctivě a otevřeně.

Docela se neodstrojil. Slaměnou podhlavnici urovnal, deku roztáhl a postaviv si svíčku na stolici vedle pryčny, boty ještě zul a ulehl na slamník.

Okno u separace bylo otevřeno, a jím proudil svěží večerní vzduch. Modrý dým z doutníku lehce se kroužil vzduchem a zvédaje se v třesoucích obláčcích, vznášel se výš a výše, u stropu pak vytékal otevřeným oknem mezi mřížemi.

Marně se však Merkl namahal, upnouti myšlénky k jedinému předmětu, totiž ku očekávanému zítřejšímu výslechu, marně se snažil v myšlénkách vylíčení celé věci upraviti a v slova myšlénky přelíti. Hlavou cválaly mu myšlénky a představy jako rozdivočené koně. Jenom údery podkov jakoby si uvědomoval, ostatní rozptylovalo se v divoké cválání.

Hned to byli synové, hrdí, ctižádostiví hoši, ale pracoviti a houževnatí, jichž se jeho zatčení podivně dotkne. Hned to byl obraz jeho nebožky ženy, s kaštanovými, bohatými vlasy a dobrýma, pomněnkovýma očima. Hned to zase byly poslední okamžiky z jeho domácnosti, hysterické výbuchy jeho hospodyně, jejíž pobyt u něho odcizoval a částečně už odcizil mu děti, a která otravovala mu život, ačkoliv neměl síly se jí rázem zbaviti. A tím vším proskakovaly ohnivé jazyky požáru, stravující zprudka dřevěné stěny, doškovou střechu, a syčící pod proudem vody valícím se ze stříkaček . . .

IV.

Merkl probudil se pozdě ráno, když Kubišta otevřel dvéře a přinášel v hrníčku kouřící bílou kávu v jedné a rohlík v druhé ruce. A to ještě musil Merklem zacloumati, aby se probudil, tak tvrdě usnul.

Usnul ovšem teprve k ránu. Čím tmavější začínala noc po večeru, tím ztemnělejší byly jeho myšlenky a úvahy. Několikráte vstal, svíčku rozsvítil a nový doutník zapálil. Po chvíli však zase svíčku zhasil a doutník na stolici uložil. Otevřeným oknem bylo slyšeti odbíjení hodin s radniční věže, a to jedině bylo rozdělováním a spolu zkracováním dlouhého míjení nekonečných hodin nočních.

Světlo už začalo se vylévati mezi mřížemi otevřeného okénka do dusné separace, když Merkl vysílen a na smrt unaven usnul hlubokým spánkem. Ani sám nevěděl, jak a kdy usnul, jen se tak duše ve stále a jednotvárně opakovaných zvucích radničních čtvrťovek zamotala a podražená v divokých, napjatých skocích, schovala se pod hlubinu vědomí.

Pan Kubišta ještě v trepkách a s krátkou porcelánkou v ústech stavěl bílý hrneček s kávou na židli vedle pryčny a tamže ukládal mákem posypaný rohlík.

Merkl vyskočil a na rychlo si oči prsty protíral. Pak se teprve pozdravili.

»Bude už sedm hodin,« prohodil Kubišta, »tak si honem vypijte kafe, v osm přijdou páni, a to víte, služba je služba; voni sice by nic neřekli, ale není nám toho potřebí, nemusí o tom vědět, že vám přilepšuju.«

Merkl se na Kubištu vděčně zadíval. Tenhle Kubišta, připadlo mu, to je zlaté srdce. Ve službě mu to může škodit, ale on člověku ulehčí, jako bych byl vlastní jeho bratr.

»A tadyhle jsem vám přines' ještě pár cigárek,« pokračoval Kubišta vlídně, »schovejte si je, ale dejte pozor, aby se na to nepřišlo. Dnes sice visitace nebude, ale to víte, jak to ve službě chodí. Kdyby tady byl můj vlastní bratr, tak musím dělat stejně, toť víte, služba je služba.«

»Mám z toho sám rozum!« povídal Merkl rozvážně a začal srkati kouřící kávu a přikusovati rohlík. Vypečená kůrka rohlíku, obalená mákem, chrustala v jeho zdravých, bílých zubech, a kůže na čelistích mezi jídlem svrašťovala se a natahovala. Chutnalo mu.

Když hrníček odložil, vyzval jej Kubišta, aby se šel umýt na dvůr ke studni. Zrovna tak se ráno umýval doma u nich ve statku. Shodil, jak byl z domova navyklý, kabát, svlékl košili a řemen u kalhot povoliv, šel za Kubištou na dvůr. U pumpy si zapumpoval a nachytav vyteklou vodu do zmozolených dlaní, vychrstl ji několikráte do rozpáleného obličeje a pak zbylé krůpěje po krku a zarostlých prsech roztíral. Na konec ústa k rouře přišpulil a načerpav plná ústa vody, s klokotáním a nazad se prohýbaje, hrdlo si jí zalil a pak

ji zase do dlaní z úst vychrstl, z dlaní pak do obličeje.

Utíral se modrým kapesníkem, vyloveným z kapes u kalhot.

»Tohle je zdravý,« podotkl Kubišta, »tohle je moc zdravý, tohle už jsem dělal na vojně. To se jen k pumpě vyběhlo, a hlavně prsa natřít, to se člověka pak souchotiny nechytnou. Voda je moc dobrá věc! Moc dobrá věc!«

Při tom se Kubišta labužnicky usmíval, jaksi na dotvrzenou právě odvátých vět . . .

»A teď vám nastane to hlavní,« pokračoval Kubišta, »možno, že už dopoledne a nejdéle odpoledne předvedu vás nahoru na kancelář, a začne s vámi výslech. Ale nebojte se, když ste to neudělal, nemůže se vám nic stát. Provést se to všecko musí, to už žádná pomoc není, když je to udáno, svědci musí býti vyslechnuti, ale to je všecko jen tak. Když jste to neudělal, tak vás žádný při tom neviděl a tak to žádný nemůže dosvědčit. Ostatně ten, kdo to opravdu udělal, sotva si k tomu bral svědky, to by musil býti blázen. Nějakého nepřítele máte, a to je to všecko. Nejspíš myslel, že se vám pomstí, ale moc vám neudělal. Tady se to s vámi odbude, vy budete propuštěn a dostanete hned vysvědčení bezvinnosti. Pak to assekurace proplatí . . .«

Kubišta mluvil tiše, ačkoliv na dvoře kromě jich dvou nikoho jiného nebylo. Chtěl tím naznačiti Merklovi, že s ním mluví naprosto důvěrné věci a že tak činí jenom ze staré známosti. (Pokrač.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Je to zkrátka nerozum, nesmysl. Mohou si dovoliti jistě nějaký luxus oba bratři, žíti v blahobytu — vždyť na to mají — — ale takhle to nejde! Rachel ať zůstane pěkně doma — — A hledí si svého dítěte . . . Beztoho tak, jak oni vychovávají Lilly, vychovávají se princezny . . . To aby si pro ni přišli jednou hrabata a knížata — —

Jan opakoval tu, co našeptávala mu jeho choť. Také v tom ohledu jest třeba, aby Václav rázně a bezohledně zakročil . . .

A jak cizácky se vychovává dítě českého muže, poslance k tomu, který má být zářivým vzorem národu! — — Tady byl hlavní trumf Jana Nováka, který hodlal vyhoditi proti Václavovi. Ať učí se dítě hned záhy cizím jazykům, dobře. Ale základ vychování nejen musí být, ale také zůstat musí vždy českým. Zatím Lilly česky už hnedle zapomene, a bude česky mluviti málem už jen se služkami a znenáhla naučí se jistě nevážiti si jazyka svého rodného a opovrhovati jím, každý jiný jazyk považovati za cennější, vznešenější — —

Zde byl Jan přesvědčen, že bratra udeří nejvíce a přivede ho k rozmyslu, k rozumu.

Václav Novák obíral se hojně sám těmi myšlenkami. Byl vědom si toho, zde že musí nevyhnutelně něco se státi. Ale zatím odkládal — bál se mrzutostí s Rachel — — Až z jara všechno se, jak náleží, provede — do té doby nebude zle — — Václav Novák přátelil se již s úplným přesídlením celé domácnosti své do Vídně. Aspoň bude tak míti Lilly též stále u sebe a dá směr výchově její pak bezohledně dle svého — —

K večeru chůva přiběhla pro Václava do továrny. Slečna Lilly že stůně.

Běžel hned domů. Rachel byla již u dítěte.

»Není to nic,« utěšovala muže a také sebe. »Trochu má horečku. Ráno nebude po ní třeba už ani památky. Bývá tak u dětí.«

Paní Rachel nedala ani rozkaz, aby se přestalo s pakováním kufrů na cestu.

Lékař přivolaný neodpíral paninu tvrzení, ovšem také nepřisvědčoval. Po prvním vyšetření malé pacientky nevyslovil se nijak určitě a na všechny dotazy krčil rameny, tak aby neznamenalo to ani ano, ani ne. Léky předepsal, obklady nařídil.

Ale horečka malé Lilly nepřestávala, naopak stupňovala se v noci.

Nyní prohlásil lékař se vší určitostí, že jedná se o vážnou a těžkou nemoc. Neklamou-li všechny příznaky: zánět mozkových blan.

Václav i Rachel probděli celou noc u postýlky své dcery.

Lilly blouznila, mluvila z horečných snů.

»Papá i mamá odjedou,« opakovala nepřetržitě ve štkavém pláči.

Nebyla k žádnému utišení, nechtěla uvěřiti, že neodjedou a u ní zůstanou. »Odjedou a odjedou — —« stálo dítě na svém. »Odjeli již! Odjeli!« — začalo lkáti srdcelomně. »Lilly nechali samotnou« — —

Rozšířenými zorničkami pohlíželo dítě na otce a na matku. Ale přestalo je poznávati. Dívalo se na ně, hledělo jim do očí, než nevidělo jich. Tmu jen vidělo před sebou.

»Vždyť jsme zde oba u tebe!« — —

Neslyšela ani hlasu svých rodičů. Slyšela jen hukot vod valících se kolem ze všech stran.

»Což mne nevidíš, neslyšíš — Lilly! — — Jsem to já — tvoje mamá — — Neznáš mne?« — —

Nemocná lékem jí vpraveným a schlazením rozpálené hlavičky čerstvým ledovým obkladem, vzpamatovala se poněkud, ale hned zase ztrácela smysl pozorovací a rozeznávací.

»Ty nejsi žádná moje mamá« — dítě volalo. »Jdi pryč! Já tě nemám ráda« — — A upadajíc v duševní mrákoty — »Já nemám žádnou mamá! Já mám jen miss Yourell« — — křičelo dítě.

»A Lilly vám všem sama odejde« — pojednou v tichu kolem nemocné, padlo nevýslovně smutně.

Václav Novák chodil zoufale po pokoji a zas se vracel k loži své Lilly a spínal ruce, nevěda prosí-li dítě, aby neodcházelo, anebo prosí Boha, aby nedal jemu odejíti — —

Ráno bylo poněkud lépe; nemocná přišla k sobě. Poznala otce na postýlce u ní sedícího a usmívala se na něho.

Zajásal radostně. Sklonil se k Lilly a líbal její ručky.

Byl by rád něco promluvil, ale rty se mu chvěly a třásly, aniž by vyšlo z nich slova. Jen pohledy jeho vroucí mluvily . . . A srdce zpívalo tichý hymnus nezměrné otecké lásky.

Lilly usedla na postýlce a přijala lék a trochu mléka. »My snídáme zase s tatínkem,« pochvalovala si, když otec třesoucí se rukou lžičku jí k ústům podával.

»A potom pojedeme spolu zas na procházku« — zvonila čistým dětským hláskem. »Sami dva spolu pojedem,« šeptala otci do ucha. »Pst! Ať neslyší miss Yourell« — — Položila prst na rty. »Ona by to nedovolila. Zakázala by Lilly jeti s tatíčkem na procházku. A já se tolik na to těším« — —

»V kočáře pojedem. Do lesa pojedem« — dále blouznila Lilly. »Tam bude tolik květinek . . . A mech tam bude — bác! Do toho se převalíme — — měkounký je jako samet . . . A veverku vidím — a ptáčka — — a vajíčko od ptáčka — takové malounké, malilinké, modré a kropenaté . . . a tady je hlemýžď — — šneku, šneku, vyndej rohy« — — Dítě se krčilo a povzbuzovalo prstíčkem. »A tady motýl vyletěl z kukly!« blouznilo dále. »Taková křídla má zlatá, jako andělíček . . . pa, pa, motýlku — leť k Pánbíčkovi — — Linka, linka, popolinka, letěla pánu Bohu do okýnka« — mátlo si choré dítě a přehazovalo obrazy.

Hlavička mu opět klesala.

»Tatíčku, tatíčku — neodcházej! — — Jsi tu u mne? — — Já bych se v lese bála« . . .

»Vždyť nejsi v lese« — řekla Rachel.

»Jsem v lese,« odporovalo dítě. »Jsme v lese spolu dva sami s tatínkem. Teď jsem si zula botičky a punčošky — — hupky! hupky! — — Taková pěkná je vodička — — šplouchy — šplouchy — — šplouch« — —

Souvislost představ ztrácela se v hlavě malé nemocné. Těkaly sem tam její myšlenky. Mluvila docela už nesouvisle, nadobro zmateně. Ale pořád dlela patrně v tom lese . . .

Od hodiny k hodině bylo hůře.

Lilly nemluvila již ani. Jen upřeně, nehybnýma a strnulýma očima, jak ze skla, pohlížela do prázdna.

Noc byla zlá, krutá, k zoufání.

Rachel trhala s těla šaty a odhazovala zlaté skvosty a šperky brilantové. »Všecko chci obětovat! Všecko! — Všeho se zříci!« — volala k nebesům. »Jenom mně ji neber, Bože! — — Hřešila jsem! Byla jsem bídná, špatná matka« — vyznávala nedbajíc, že ji slyší lidé její. »V rouchu kajícím budu činit pokání . . . posypu popelem hlavu svou« . . .

Sklesla na kolena a hlavou bila do země a oběma rukama rvala ve své plné, zlaté kštici . . .

A zas se vztyčila a jako šílená křičela do nebes:

»Nech mně mé dítě, Bože! Neber mně mé dítě! — — Dej pobít všechny děti svým hrozným králem Herodem« — rouhala se krutě zoufající žena — »Jenom mně ušetři moje dítě!« — —

Ráno byla Lilly mrtvá.

Usnula tiše a usmívajíc se, jako když zdá se jí o tom krásném dni prožitém volně v přírodě, který byl dnem nejkrásnějším v životě toho ubohého dítěte.

Václav Novák uložil svoji Lilly do rakve a v loktech svých třetího dne snášel ji dolů po schodech paláce. (Pokračování.)

DVOŘÁKOVA ARMIDA A JINDŘICHA Z KAÁNŮ HUDBA K NOVÁKOVĚ BALETNÍ PANTOMINĚ OLIM.

Jaroslava Vrchlického libretto k Armidě uvedlo mistra Dvořáka na zcela jiné pole, ve zcela jiný svět, než byl onen, v němž při dosavadním svém operním tvoření se pohyboval. Románské epos rytířské, se svými postavami křesťanských hrdin, pohanských krásek a kouzelníků, vládnoucích nevysvětlitelnou mocí, se svými příběhy spletitými a tajuplnými, s tou divnou fantastikou svoji, skytlo základ librettu Armidy. Ovzduší Weberova Oberona jest to, jež zde dýšeme, ovzduší, v němž tolik a tolik operních děl minulého století vyrostlo — Lohengrin Wagnerův a Smetanův Dalibor, poslední toho rodu, aspoň některými stránkami svými v ně spadají.

Není to okruh století dvacátému právě nejbližší, jako není nám blízka celá forma libretta s jeho uzavřenými čísly.

Jsme — já sám tak blízký kouzelnému kruhu renaissance vlaské želím toho — naivní radosti z básnické rozmarné pestrosti, jaká byla vlastní renaissančním duchům největším a nejlepším, stejně vzdáleni, jako jsme vzdáleni nadšení romantiků let třicátých pro svět rytířské fantastiky.

Hledáme logičnost i v dílech nejvolnější básnické těkavé fantasie.

A hledáme tam v tom as největší rozpor — sebe a opět sebe. Duši člověka tam hledáme, svobodně a volně se rozvíjející, zápasící, vítězící neb podléhající. Kde ta promlouvá, tam i díla genru nezůstávají v nás bez ohlasu, třeba ostatní jich vkus doby podléhající barvité půvaby marně svítily a zářily očím slepým. —

— A tak mluví k nám nejsilněji libretto Armidy se svými kouzly, ne pestrými scénami, ale příběhem a scénami lásky Rolandovy a Armidiny; jímá nás tragikou lásky té. —

— A cítíme, že libretto tou stránkou nejsilněji promluvilo i k duši skladatelově. Že mistr, stojící dnes na vrcholu svého umění, nalezl tóny pro všechny scény, pro všechny situace, že ve plynnou, zpěvnou frási sytého a svítivého zvuku přehodnotil vše, co mu librettista ukládal, rozumí se samo sebou. Ale z plna srdce, čistou, osobitou a nejvlastnější svoji mluvou rozezpíval se přece jen v partiích erotických. Ve zpěvech Rolandových a Armidiných zejména v jednání třetím a čtvrtém široce proudí sladké mélos Dvořákovo. Zde cítí zcela bezprostředně, zde nevzpomene, že pracuje v genru již tak na všechny strany vyčerpaném, zde nestojí mezi ním a librettem nijaké prostředí: zde

U J. Zeyera ve Vodňanech. Fot. A. Bělohlávek.

soustřeďuje svoji sílu. Vždyť ostatní nejvlastnější a nejhlubšího výrazu schopné struny umění jeho librettem tak byly vyloučeny: slovanský tón stejně, jako humor, jímž mistr jest tak veliký! Zato ovšem k rozvinutí technické a hudebně architektonické a formální dovednosti skytnul librettista široké pole, jež Dvořák ovšem ladem nenechal ležet, staví své zpěvy a sbory tak plasticky, jak dosavad všudy, a illustruje orchestrem scénu barvami a kombinacemi téže výstižné virtuosity, jaké divíme se třeba v Rusalce. Orchestrace Armidy jest právě dílem genia. —

— Dílo doznává provedení silami, uplatňujícími plně vše, co v něm skryto: pí. Maturová, p. Pták a p. Benoni v každém ohledu odpovídají požadavkům svých úloh. Orchestr, kapelníkem p. Pickou řízený, zdatně řeší těžký svůj úkol. Těšíme se tou hrou, třeba nebylo to vše, jak již řečeno, z našeho nejvlastnějšího dnešního světa. —

— Jindřicha z Kàanů při vypracování hudebního doprovodu k Novákově pantomimě vedly tytéž zásady, jako Oskara Nedbala při skládání pantomimy »O Honzovi«. Staví se na stanovisko daleko vyšší, umělečtější, než bývalo dosud v genru tom obvyklo. Snaha po hlubší výraznosti, po určité a přiléhavé charakteristice jednotlivých postav i situací a scén jest stejně patrnou, jako snaha po jednolitosti a hudební spojitosti díla, užitím stálých příznačných motivů a dle možnosti i vyloučením uzavřených čísel. Ba čísla, kde uzavřenost formy byla nezbytnou, čísla baletní, zapadají přec pevně a nedílně v partie předchozí a následující. Tak plyne celek hladce v před, hned ve pěkných kontrastech a zase ve velkých gradacích, vyvrcholujících mocně jednotlivé obrazy, plný jadrných, úsečných rythmů a samý zvuk, třpytivý leskem žesťové harmonie, z míry hojně zaměstnávané. Lesk zvukový, kolorit, až vám zrak přechází, svítivý, a energie rhytmická jsou předními znaky Kàanovy hudby. Lyrická, měkká, ohebná melodika jest mu málo vlastní; a lyrika v celé hře nemá též místa; librettista obešel se úplně, jistě že na prospěch skladatelů, bez veškerých momentů erotických. Ale rythmus jeho krátkých dvoutaktových motivků honí se vlnami orchestru s živostí a často ohněm, že vás upoutají, hravě poletujíce v bizarní chromatice nad stálými prodlevami, kde z jedné do druhé vždy rázem do cizí, vzdálené tóniny se vyšvihují.

Převládání rythmického a koloristického živlu v invenci Kàanově přirozeně vedlo k tomu, že nejzdařilejšími čísly partitury jsou čísla taneční. Celá jich řada, velmi půvabných — od divokého kankánu jednání prvého ke starodávně si vedoucím tancům ve scéně brusselské a ke fantastice orientální obrazů dalších. A pak následují hned v působivosti čísla, illustrující veliké scény. Nejméně, připadá mi, osvědčuje se hudební doprovod pantomimy v partiích dialogických. Tam hudba i gesto snaží se leckde bez výsledků vyjádřit něco, co jest nad jich sílu, nad čeho plnou měrou vůbec nejsou schopny: vyjádřit myšlenku a její logický rozvoj. Slovo v dialogu jest právě nenahraditelné. — Na štěstí je těch kroků, jimiž librettista se skladatelem vkročili na toto kluzké pole, poskrovnu. A kdyby právě nebylo divadlo prostředím, kde finessy se nesmírně tratí, a kde platí především pevný, jadrný rys a rudý křiklavý tón, nalezli bychom jistě i v dialogických partiích mnohou hudební duchaplnost. Ale i tak silno a působivo jest dílo znaky vytčenými. A jeho provedení, nádherně vypravené a kapelníkem Angrem pěkně nastudované, nezastírá jistě předností jeho ni jediné.

K. Hoffmeister.

Z domácnosti J. Zeyrovy ve Vodňanech přinášíme na ukázku tři obrázky. Z paláčiku jeho zachytil pro trvalou pamět několik pohledů p. Ant. Bělohlávek, kontrolor cukerní daně, který zapůjčil fotografie své nám k reprodukci do Heritesovy nové knihy »Vzpomínek Vodňanských«. Z řady těchto obrázků, které text velmi šťastně doplňují, přinášíme dnes ukázky, které jistě vzbudí pozornost našeho čtenářstva. *d.*

— **Naši básníci** I. Studie Marie Kavánové o poesii Katolické moderny české. (Letorostů čís. 3. Vydal »Nový Život« v Nov. Jičíně.)

Místo každého úsudku stůjž zde, co praví v Doslovu vydavatele o knize sám pan K. D. Lutinov: »Četl jsem to — a hlava se mi točila z těch nadšených superlativů, kterými slečna hovořila o katolických básnících.«

Nám také, pane Lutinove!

— **Emanuel šl. z Lešehradu: Když kvetou růže.** (Moder. bibliotéka, sv. VII. dílo VI.) Pan z Lešehradu jest z naší omladiny básnické snad nejplodnější. Není ovšem všecko jedné kvality, ale celkem vždy se najdou v té spoustě jeho melancholické lyriky některé pěkné a záživné kusy. Nyvé, snivé, tklivé, mřivé tóny a polotóny jsou oblíbenou doménou jeho Musy. Některé obrazy trochu zarážejí na př.: »hedvábná moje duše«. Tato hedvábná duše má pár stránek, dále »svou kštici« a je »bledá« a »krásně bolí«. Na str. 16 chtěl by se autor »v dálku rozběhnout plání«. Můj Bože, tenhle sport si mohl dovolit! V oddílu II. knihy: »Z letních dnů« je několik snivých melodických čísel. Zároveň vychází jinde (u Em. Stivína nákladem spisovatelovým) lyrická scéna téhož autora »Shroucení«.

— **Illustrátor František Bíza** zemřel v pondělí dne 18. dubna po delší chorobě. Naší dětské literatuře, pokud ji umění illustrační doplňuje, vzala Morana spolupracovníka, o němž možno říci, že uměl malovati pro děti. Veliké a krásné jeho sny z dob, kdy opustil medicinu a vstoupil do malířské akademie, se nesplnily — byltť Bíza jedním z těch, o nichž možno říci, že se na jeho obrázky mohlo počkati — ale ve všech jeho obrázcích, jimiž po dlouhou řadu let zdobil valnou část našich publikací jevilo se vždy mnoho snahy, aby umělecká jeho čest nebyla v existenčním zápasu ubita. *K.*

Arnošt Ráž: Byly večery. (Moderní bibliotéka dílo V.) Umdlená, unylá, uštvaná, usoužená poesie »melancholických bříz«, »sesmutnělých cest«, »znavených těl«, zmlklých zahrad« atd. atd. Naši mladí básníci zapomínají na výrok Millův, že jen drahokamy se mají zasazovati do zlata poesie. A zapomínají, že jen velké, silné individuality jsou zajímavé a poutají, že jen bolesti silných něco znamenají a tak rýmují o svých věčných únavách, o svém trpasličím utrpení, o svých titěrkách do nekonečna. Ale koho to má zajímat, se neptají. Jen když se knížky vydávají — číst je patrně nikdo nemusí — a také nečte. —*s.*

— **Ze studentstva** nám píší: Zdá se, že nastává ve vývoji českého studentského života nová doba. Chystá se totiž, jak ostatně i z denních listů známo, nová organisace československého studentstva. Bude slouti »Svaz československého studentstva«, jehož stanovy zadány byly již ku schválení. Po časech, kdy veškeré studentstvo české bylo soustředěno v jed ném »Akademickém čtenářském spolku« a později ve »Slavii«, následovalo rozptýlení studentských řad českých, které pak mnohdy i dosti příkře staly proti sobě.

Jednou z hlavních příčin tohoto zjevu bylo, že českého studentstva zmocnila se naprostá nechuť k veřejnému životu, tak že až nápadným způsobem stavělo se studentstvo mimo veřejné zájmy.

Byl sice často a těžce pocifován nedostatek ústřední nějaké organisace studující intelligence, ale pokusy o ni zanikly však vždy tak náhle jak vznikly.

Ale přece je nesporno, že je tolik zájmů společných, čistě studentských, pro něž mohou podati ruce ku práci i studenti nejkonservativnějšího směru se studenty Marxisty.

A právě té společné práci na poli studentském má sloužiti »Svaz československého studentstva«, jehož účelem jest — jak se nám sděluje: a) poskytovati místa i příležitosti k pěstování společenských styků a vzdělání členstva, b) řešiti otázky všeobecně studentské, při čemž vyloučeno činiti jakákoli prohlášení jménem všeho studentstva a c) mravně a hmotně podporovati podniky pro studentstvo důležité.

Jest si přáti, aby projektované soustředění, při němž však nemá býti uplatněno nějaké duchamorné svornostářství — vešlo v život šťastně — ale nejenom v život vešlo, nýbrž také při životě a zdrávo se udrželo. *A. G.*

— **Knihovna Čtenářské besedy v Jílovém.** V r. 1903 vydáno bylo za knihy 88·90 K za časopisy 43·40 K, darem přibylo knih za 35 K. Knih zábavných máme 1476, poučných 399, dohromady 2068. — Knihy půjčovány každého pátku od 3—4 hodin; přespolním velmi často i mimo ustanovený čas. Počet výpůjček každým rokem vzrůstá. V r. 1903 půjčeno 45 členům Čtenářské besedy 1090 knih, 60 nečlenům 1240 knih, dohromady 2330; o 450 více než loni. Jedné osobě půjčeno nejvíce 195 knih, nejméně 2 knihy, průměrně 42 knihy. — Dle stavu připadá učitelstvu a úřednictvu 970 knih (41·64%), řemeslnictvu, živnostnictvu a obchodnictvu 580 = 24·90%, rolnictvu a lesnictvu 50 = 2·15%, dělnictvu 64 = 2·74%, studentstvu 49 = 2·10%, dospívající mládeži 617 = 26·47%.

Nejvíce čteny byly spisy Jiráskovy, Raisovy, Třebízského, Němcové, K. Světlé, Klostermanovy; J. Klecanda a V. Štech jsou teď hledáni; ze starších Tyl, Chocholoušek a Herloš. Nejvíce čtenářů měla kniha Otec Kondelík a ženich Vejvara.

Knihy odváděli čtenáři celkem v dobrém stavu; také časopisy přicházejí z místností spolkových

U J. Zeyera ve Vodňanech. Fot. A. Bělohlávek.

zachovalé. Lhůta výpůjční — 4 neděle — však zhusta nedodržována; někde zůstávají knihy až půl roku a třeba o ně upomínati.

Nedostatečné příjmy spolkové nedovolovaly, aby povznesla se knihovna dle našeho přání, ale doufáme, že se nám v brzké době přece podaří knihovnu ještě více zvelebiti. *J. Skréta.*

:: **Na pouti za českou lidovou hrou** klopýtlo u nás autorů již dost. Nejšťastnějším ze všech zůstává stále F. Šamberk, který ovšem překonával proto překážky tak hravě, že má nevyčerpatelnou torbu humoru. Kde byla ve hře puklina, přelepil ji slovní hříčkou nebo potutelnou glossou. Fabulí lidových her je, kterak chudé lidi štěstí najde. Poněvadž jsou stále ještě na světě loterie, strýcové američtí, překvapující dědictví a poklady — troufá si tolik našich autorů napsati lidový kus — ale, bohužel, figury, které mají ději dáti křídla, jsou tak zřídka z českého života a ze světa českých pravděpodobností, že zkušenější diváci nestačí vrtěti hlavou. Jiná nesnáz vězí v tom, že se psaní lidových kusů nepokládá za uměleckou činnost. Nápodobit Ibsena, převářet mystické nesrozumitelnosti — to je »umělecké«, napsati jadrnou hru s postavami z ulice a dílny — ach — toť pouhé řemeslo. Dle toho je vyšším stupněm výroby péci dorty z roztlučených vyschlých piškotů, polepiti je dragantovými andělíčky a nalíčiti šťávou z červené řepy — než vyrobiti vonný bochník žitného chleba.

Tyto naše poznámky jsou zrním hozeným do vzduchu — ale nepotlačujeme jich, poněvadž je možno, že z tisíce semen přece jedno jediné chytne se někde prsti úrodné.

Na cestu za lidovou hrou u nás nyní nejdůkladněji se obul O. Faster. Dopustil se nějakých neprozřetelností a rozešel se proto s dnešní správou Nár. divadla. Ale protože je divadelním vášnivcem, nemohl by bez jeviště snad ani dýchat. Odbočil na předměstí a když poznal vkus a rozmary tamnějšího obecenstva, jal se psáti lidové hry. Píše je pro určité obecenstvo určitého divadla. Protože humor není jeho silnou stránkou, pomahá si často drastickými rčeními z ulice; pak se galerie až otřásá smíchem. Jemnější pozorovatel nad tím krčí sice rameny, ale p. Pištěk, když účtuje příjem, usmívá se velmi delikátně P. Fastra pokládá za nejlepšího přítele.

Páni autoři se dívají na tuto tvorbu svého kolegy trochu úkosem. P. Faster však myslí, že do jámy lidových her, která u nás tak dlouho zela prázdnotou, nemohou se házet diamanty, aby se zkoušelo, jaké dno a stěny propast má, proto se neostýchá a píše hru za hrou s úžasnou vytrvalostí. A s úspěchem. Poslední »Kněžna Pepička«, má na příklad už asi deset vyprodaných domů v inventáři.

Není to perla zrovna, je v ději starých motivů a pravdě do očí se smějících postav veliké procento — ale pro obecenstvo, které má skrovné požadavky, kus vhodný. Byl asi trochu rychle hozen na papír — spěch nám již zchromil tolik autorů! — trochu nápadně uklání se v něm autor hřmotící galerii vinohradské — ale autor je mlád ještě, pro naději tu místa dost.

Obecenstvo Pištěkovy arény je zcela jiného rázu než v Uranii. V této vidíme vždy pokojné poddanstvo jeviště a toto vládne svým věrným jako blahosklonný král. Na Kr. Vinohradech div že bujní návštěvníci nedialogisují se scénou. Tady je opravdu pánem divák. Ovšem obyvatelé Kr. Vinohradů odjakživa nosili hlavu sebevědomě vzhůru. V divadle i ti na galerii tak pyšně ji zvedají, že až do střechy jí tlukou. Pak se divte autoru zde udomácnělému, že činí ústupky! *ech.*

:: **Doc. Dr. V. Mladějovský: O nechutenství a obtížích zažívacích.** Populární literatura lékařská píše o všem možném, nejméně však volí si takové látky, které jsou prakticky nejdůležitější, po nichž každý čtenář sáhne se zájmem, neboť ani ne tak touha po vědění, jako častá potřeba vlastního těla od jakživa byla nejčilejším vodítkem při vyhledávání a volbě populární lékařské literatury. Doc. dr. Mladějovský sáhl svojí brožurkou k nejvšednější látce z mediciny, která nebyla dosud vědecky pro lid vážně zpracována. Sáhl současně do oboru, který co docent balneologie na universitě české a co lázeňský lékař v Mariánských láznich právě vzdělává. Zvoliv za předmět pojednání svého obtíže, pro které obyčejně lékař vyhledáván nebývá, které však často jediným projevem bývají poruchy výživy, jež by měla bez odkladu léčena býti po svědomitém vyšetření lékařském, zjednává si opravdu zásluhu o ty nepřehledné řady hypochondrů, neurastheniků, churavců domnělých i skutečných, které »netěší svět«, protože nemají chuti k jídlu. Člověk 20. věku je už tak materialistický, že nechutná-li mu jisti, nenalézá ničeho, co by ho k životu poutalo. A lékař především musí brátí lidi, tak jak jsou. Tací byli os atně lidé vždycky — už od dob Menenia Agrippy a jeho podobenství, kterým pracující lid přiměl k návratu do Říma. Pěkným jasným slohem a vědecky správně nastiňuje autor v knížce své mimo nechutenství a zácpu i jiné obtíže zažívací hlavně k žaludku se vážící a šťastným způsobem často k lidovým rčením se uchyluje a tím duševnímu aparatu čtenářstva bližším se stávaje, dosahuje vskutku v čtenáři oné míry poučení a z něho vyplývajícího přesvědčení, kterého každý populární spis lékařský chce dosíci: zaplašovati nejistotu, dodávati útěchy a buditi důvěru k lékaři.

Jako pojednání mající zřetel k příznakům je spisek ten cenným pendantem k jiné nedávno uveřejněné knize Dr. V. Peyra »Choroby žaludeční« (Bibliotéka lékařských spisů populárních, sv. XXV.), jež vlastně stejné thema, ne však dle příznaků, nýbrž dle chorob probírá úkol značně těžší, nemá-li kniha znepokojiti, když pojednává o všelikých neduzích závažných i osudných. Laik

totiž rád všecky choroby, o nichž čte, hledá a nalézá u sebe a hned je pak hotov s úsudkem, že tou kterou chorobou trpí, objeví-li se u něho jen jeden jediný příznak její. Zapomíná, že chorobu nečiní jeden příznak, nýbrž soubor příznaků určitých. I kniha dr. Peyra psána je vážně, střízlivě. O některých novější dobou poznaných poruchách žaludečních, na př. nervosách žaludečních, čtenář český ze širších kruhů dočítá se tu poprve. Nejraději bych viděl oba spisky, dr. Mladějovského i dr. Peyra, v rukou čtenáře, jenž trpí nějak důležitými útrobami těmito, i těch, kteří jimi netrpí, aby se poučili a poruchách, jež náš hospodský život přináší svobodnému člověku na každém kroku, se uvarovali. *a. m.*

!! **Svoboda autorů.** V románě »Štěstí zlatého hroznu«, který jsme letos v Máji uveřejnili, vyslovila se paní hostinská z pražského předměstí nepříznivě o tom, že se dcera její zamilovala do nastávajícího lékaře. Řekla o tom, jak mnoho je doktorů nyní, své mínění, a jak je pronesla, tak to bylo uvedeno v románě. Poněvadž nebylo ve výroku jejím nic proti mravopočestnosti ani proti vládě, nečinila censura námitek, a dověděli se tedy čtenáři Máje na vlas, jak majitelka předměstské pivnice usuzuje o dnešním stavu lékařského povolání. Ale jeden z lékařů v orgánu svého stavu zle se proti tomu ohradil, aby dokázal, že u nás máme od nějakého času ještě jiné censury než je ona, která je povolána slova tisknutá vážiti na vážkách rakouských zákonníků. Vykročila si na nás tedy opět jednou censura stavovská.

S těmito censurami je obtíž. Kněžstvo nedopustí, aby v dramatě, v románě a novele beztrestně objevil se duchovní, který by nebyl všemi ctnostmi obdařen. Kněžstvo všech vyznání, pokud má u nás tiskovou tribunu. Učitelstvo již bezpočetnými resolucemi a ostrými odsudky prohlásilo, že nebude trpěti, aby se líčili vychovatelé mládeže způsobem, který by mohl ohroziti důstojnost stavu — advokáti přinesli již ve svých věstnících nemilostivá ohražení proti tomu, aby se o příslušnících právnického stavu psalo pohrdlivě — soudce, úřednictvo státní a důstojníky hájí návladnictvo s neobyčejnou energií, rolníky nedá »tupiti« agrární organisace, dělníky, poslance, městské rady, hostinské a živnostníky vůbec, domovníky a nájemníky jejich orgány — opravdu dnes jenom žurnalisté a spisovatelé jsou ptactvem, do kterého je možno posilati broky všeho zrnění — ostatní jsou za ocelovými deskami rozhodného odmítání a ohražování.

Ale, bohužel, jsou stále ještě na světě nedůstojní kněží, učitelé, advokáti, soudcové, hostinští, poslanci, dělníci a rolníci — a literáti, kteří chtějí líčiti život, jakým je, nemohou než bez ohledu na všechny protesty psáti, jak jim káže smysl pro pravdu. Nepochopíme a neuvěříme, že by mohlo řádnému advokátu, učiteli, knězi a t. d. ubližiti na cti a zkrátiti jej na vážnosti, je-li někde líčen ničemný příslušník těchto stavů, neboť pak by opravdu nezbylo než psáti jen povídky o Robinsonech.

Historie s románem, který jsme uveřejnili, a na který si stýská příslušník lékařského stavu, jeví se dnes takto: Hostinská od »zlatého hroznu«, pí. Čejčilová, vyslovila se, že »dceru medikovi nedá, poněvadž je dnes doktorů jak drátařů.« Neměla to milá panička říkat, není to vkusné a není to způsobné. Ale když se octla v románě, musel neštastný výrok s ní. Autor za to nemohl naprosto — co dělala a mluvila, to líčil.

Mimo nadání dopsala nám však pí. Čejčilova a omlouvá se velmi zajímavě. Nemluvila způsobně — ač prý se dá snad omluviti, že sáhla pro nevybrané přirovnání do československého národopisu — ale tehdy prý se na předměstích mluvilo ještě velmi nedbale a zejmena v hostincích. Ale co hlavního: chybu již napravila, neboť na konec dceru přece jenom odmítanému lékaři dala, a to se slušnou pretencí. A tento zeť — u něhož spokojeně žije, přinesl jí časopis českých lékařů, kde bylo nesprávně ubliženo autoru, poněvadž napsal jen to, co ona kdysi pronesla. Zetíček prý se tomu jen smál, až se za břicho popadal . . . .

Ze je paní Čejčilová rozumná osoba, o tom jsme nepochybovali, čtouce její příhody. Ale z poslední zprávy vysvitá, že i její zeť lékař je velmi moudrý muž. Srdečně mu děkujeme.

U J. Zeyera ve Vodňanech. Fot. A. Bělohlávek.

— **Vereščagin.** Nemůže býti tragičtější ironie osudu nad smrt 62tiletého Vasila Vasiljeviče Vereščagina. Apoštolem míru býval nazýván mohutný tento líčitel válečných hrůz. Bez poetického bengálu ukazoval válku, realisticky maloval člověka ve zvíře se měnícího. Propagaci myšlénky míru zasvětil celé svoje umění. Tím stávalo se, že v jeho obrazech vystupovala tendence příliš zřejmě, snad až na úkor čistě umělecké působivosti. Světoznámým stal se jeho cyklus, v němž patheticky vylíčil neštěstí Napoleonova tažení na Rus. I pérem vládnul obratně. Do češtiny je přeložen jeden jeho román. Jeho obrazy jsou zde známy ze dvou souborných výstav a z mnohých reprodukcí. *V. V. Š.*

— **Kresby Raffaelovy.** U příležitosti některých změn a oprav, které byly předsevzaty v oddělení kreseb musea vídeňského, předložil známý raffaelolog dr. Wickhoff vídeňské akademii věd novou knihu o kresbách a náčrtech Raffaelových, která podává nové a nejvýše zajímavé pohledy na celkové dílo tohoto geniálního umělce. Je známo, že Raffael byl a jest dosud nejrůznějšími malíři četně kopírován. Všeobecně však neexistuje mnoho podobných kreseb, které by byly zhotoveny s úmyslem na oklamání sběratelu a uměleckých antikvářů, neboť velice četné dokumenty, které byly za falsifikáty kdysi považovány, uznány prostě kopiemi za účelem studijním, které pouze vinou nahodilých okolností mohly svésti k omylu.

Jinak ostatně nebývá příliš snadno v ohromném počtu nahromaděného materiálu přesně stanoviti pravost či nepravost toho či onoho kusu; především to platí o kresbách v síni zvané Stanza della Segnatura. Za autentické kresby Raffaelovy platí doposud 150 listů, z nichž je 12 pokresleno na obou stranách. Wickhoff dělí je všecky na několik zřetelně odlišných skupin. Při náčrtech ze Stanza della Segnatura kreslil Raffael ostře nahé figury, nakládal jen zcela hruba a jednoduše stíny, aby je zakulatil, načež prováděl dokonaleji stíny oněch částí, jež zůstati měly nahy a ostatek odíval v šat, jehož bohaté záhyby tvořil pouze z fantasie. V tom počínal si opáčně — zejména tam, kde se nejednalo o portrety — než na příklad Lionardo da Vinci a Dürer, kteří kreslili vždy dle přesně postavených modelů. V prvém stupni svého vývoje nekreslil Raffael nikdy dvou neb více postav ve skupinách, nýbrž vždycky jen osobu po osobě. Z nich sestavoval pak jednotlivé výjevy, při čemž naznačoval příslušnými perspektivnými zkratkami předek a pozadí. Raffael stojí zde tudíž jako vynálezce onoho druhu komposice, kde každý jednotlivý akt je kreslen samostatně dle nepohyblivých modelů, při čemž je pominuto každého pohybu. Jeví se tu mistr zcela naturalistou ve smyslu umělců 15. století.

Docela i Madonna, která může býti s děckem na ruce pokládána za jedinou osobu, pracována byla tímto způsobem a v původním náčrtu uměleckově byla pokud možno nejméně pokryta šatem. Vlastní práce započínala teprve se žáky, které dovedl — jako mimo něho snad pouze jediný Rubens — dokonale ve smyslu promyšlené práce svým intencím naprosto a do detailů podříditi.

Podobně jsou karakterisovány i práce druhého přípravného stupně Raffaelovy činnosti v Římě. Jenže tu nenalézáme už jednotně pojímaných postav — celé skupiny načrtávány jsou najednou v příslušném postavení, při čemž postava kříží postavu, aby vše žák mohl ve správném zvětšení přenésti na karton. Celek dává tušiti už na živé modely malířovy, z čehož jsou vyňaty pouze vznášející se postavy jako andělé a podobně. Třetí stupeň vyznačen je konečně živou pohyblivostí postav, při čemž nejsou tyto pouze skřižovány, nýbrž přímo těsnány v sebe a ve vzájemné skupiny stavěny, což vše se už jistě vymyká možnosti kresby dle živých postav anebo v pohyb uváděných modelů. Tímto třetím stupněm svého vývoje překonal Raffael naturalism 15. století rázem a dokonale. *—a.*

Toto číslo vydáno dne 22 dubna. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — LOUIS KRIKAVA: Pozdravení. — RUŽENA CECHOVÁ: Obraz. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON. Dvořákova Armida a Jindřicha z Kadu hudba k Novákově baletní pantomině Olim. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: U J. Zeyera ve Vodňanech. Fot. A. Bělohlávek.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní připlatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JUDr. R. J. Kronbauer:

Karel Hynek Mácha: jeho denníky z let 1833, 1834 a 1835 a jeho obrazy českých hradů.

Byl jsem dojat a pohnut, když jsem poprvé vzal do rukou poslední dopisy Mánesovy, když jsem list za listem obracel ve starých, vetchých švabachových modlitbách, z nichž horoucně se modlíval v těch dobách, když duch jeho se již zatemňoval a bylo mně teskno a smutno, když jsem prohlížel poslední jeho skizzář, drobninké a lehounké náčrtky, jež ruka jeho vytvořila v těch dobách, když už bylo o jeho osudu nezvratně a krutě rozhodnuto.

A najednou se mně dostal do rukou zvetšelý a zažloutlý Máchův denník. V tu chvíli jakobych se byl vrátil a vžil do těch dob, kdy jsem s vyjevenou a se zatajenou duší četl jeho »Máj« a jeho »Cikány«. To jsem byl mladinký hošík a nad knihou vyseděl jsem skoro do rána. Tenkráte bych byl plakal . . . utekl jsem za město a hledal kout, v němž bych našel útočiště pro svou vytřeštěnou a rozrušenou duši. Kdybych jen mohl, kdybych jen dovedl naznačiti, co se to tenkráte se mnou dělo. A to jistě stalo se tisícům a tisícům a nikdo by byl v té době a v tom věku nedovedl povědĕti, proč byl tak uchvácen, proč byl tak hluboce dojat a pohnut, když poprvé Karla Hynka Máchu četl.

Karel Hynek Mácha. Kreslil F. Šnajberk.

Nevěřil jsem svým zrakům, když jsem poprvé pohlédl na zápisník, v němž uložen celý obraz Máchovy duše, jeho uměleckého, jeho velkého, pravého a svatého zanícení. Ruce se mně třásly a v duši zapadl ohlas toho, co jsem procítil, produmal a prožil před dávnými a dávnými léty, kdy jsem v první volné chvíli rozběhl se pěšky až do Litoměřic, kde na hřbitově okresu biskupského blízko zdi uprostřed na straně severní pochován nešťastný, veliký a svou dobou nepochopený a na pranýř přibíjený básník.

Obracím listy a vidím, že jsou v denníku tužkou načrtnuté kontury hradů, jež Mácha tak rád a tak často navštěvovával. Ale moje překvapení do-

stoupilo vrcholu, když mně byl ukázán celý svazek Máchových akvarelů. Karel Hynek Mácha byl dobrým, byl znamenitým diletantem malířem. Hrady si napřed nazkizzoval tužkou, tu a tam si poznamenal, kde je bor, kde řeka nebo potok, kde stavení a kde pole, a doma pak obrázky prováděl vodovými barvami.

Je jich hezká řada. Na všech je znát, že na nich Mácha pracoval se zanícením. Dívám se na ty drobounké obrázečky a teď teprve chápu, co nás tolik uchvátilo v popisných partiích jeho prací. Mácha si kraj napřed vtiskl ve svou duši, hodiny nad ním produmal, do svého deníku si napsal dojmy, jež tu prožil a ještě si na konec obrázek udělal, aby měl doma, až bude na výlet svůj vzpomínati, podklad pro každou reminiscenční drobnůstku.

Několik dní jsem se v deníku Máchově probíral. Jsou tam rukopisy jeho básní i prosy, jak z duše jeho vyřinuly, je v něm chronologicky zaznamenáno, co kdy četl a jsou v něm poznámky tužkou, jež jsou už mlhavé a nejasné. Dotknu-li se i toho, co již je známo, zejména z četných článků Jakuba Arbesa, učiním to jenom proto, aby kapitolka byla přehlednější. Popíšu prostě deník, půjdu list za listem a upozorním na každý list, každou poznámku, každý nápad a každou myšlenku, která je prvním poupětem květů, jež planou žhavými barvami v jeho pracích. Deník Karla Hynka Máchy je památka tak dojímavá a tak vzácná, že je jistě jasno a pochopitelno, proč z něho reprodukujeme ukázky. O Máchovi je celá literatura . . . je velký a světlý zjev poetův ze všech stran ozářen, a proto tím vítanější a vzácnější, poznáme-li ještě některou novou a zajímavou podrobnost. Jsou všude zmínky o tom, že Mácha dobře kreslil . . . ale málo komu se poštěstilo, spatřiti hezounká a roztomilá tato dílka, z nichž zrovna vane do dnes kouzlo bezprostředních a silných dojmů básníkových.

Deník i obrázky zapujčila přeochotně slečna Božena Hindlova, dcera důvěrného přítele Máchova Edvarda Hindla, jenž býval valdštejnským úředníkem na Kláštěře u Mnichova Hradiště.

Rukopisy a obrázky Máchovy opatruje sl. Hindlova jako vzácné relikvie. Rozhovořili jsme se a tu jsem slyšel o Máchovi zajímavou, myslím, že doposud neznámou drobnůstku. Když byl Mácha na gymnasiu, přihodilo se jednou, že kterýsi spolužák Máchův něco provedl, zač by byl přísně potrestán. Hrozilo mu dokonce vyloučení z ústavu. Katecheta si umínil, že stůj co stůj neznámého vinníka vypátrá. Uhodil na žáka, kterého měl nejvíce v podezření. Student se zarděl a začal koktati. Mácha poznal, že je s ním zle. Bylo to v zimě odpoledne a ve třídě hořela zrovna nad hlavou Máchovou lampa. Najednou byla ve třídě tma . . . Mácha bleskurychle lampu shasl, aby se mohl ohrožený kamarád z leknutí a z rozpaků zatím probrati. Byl to výborný nápad. Nastal zmatek, nové vyšetřování . . a facit všeho byl, že katecheta přiveden byl na jinou stopu a vinníka potom už nevypátral.

O činu Máchově dověděli se studenti z gymnasia staroměstského, na němž studoval také Ed. Hindl. Líbilo se jim to tak, že vydali se k Máchovi a nabídli mu svoje přátelství a od té doby přilnuli k sobě Mácha s Hindlem jako bratří.

V dopise z Litoměřic (ze dne 28. října 1836), adressovaném: Rozmilí rodiče! a ty Lori a ty bratře! jsou doklady o mučivém strachu a strašlivé úzkosti Máchově, jenž marně čekal odpověď a ubezpečení, jak je Lori a je-li živ a zdráv jeho Ludvíček.

»Což jste nevěděli«, píše Mácha, »jak mnoho mně na tom záleží, vědět co děláte? Jednou ledva jsem v listě četl, že je zle, a již jsem běžel skoro v noci do Prahy. — Či jste to již zapomenuli? Kdybych byl neměl proto mrzutost, byl bych opět běželʼ, ač mám nohu podvrtnutou a bolesti dost veliké.«

K. H. Mácha nebyl v Praze z Litoměřic za svou Lori jednou . . vypravuje slečna Hindlova, že se do Prahy z čista jasna rozběhl a že proto mu její otec velice často domlouval. Mácha čekával na svou milenku, na matku svého dítěte, spokojil se tím, že ji viděl a políbil a vážil druhou, zpáteční cestu z Prahy do Litoměřic zase pěšky.

Cestování bylo Máchovou vášní. České hrady byly nejzamilovanějším jeho útulkem, kde prosnil u plápolajícího ohně mnoho a mnoho nocí. Často a často pozdě odpoledne přišel k Hindlovi — přemlouval a prosil ho, aby se s ním vydal na noc do některé okolní zříceniny. Velice rád navštěvoval Mácha Okoř u Středokluk. Na noc přišli do hradu, shledali dříví a roští, rozdělali oheň, přikládali a mnohdy celou noc tu probděli. Hindl míval někdy obavy, aby se jim něco nepřihodilo. Mácha se tomu ze srdce smával a říkával: »Vsadím se, že se sem nikdo neodváží — uvidí oheň ve hradní zřícenině a budou myslet, že jsou tu loupežníci«.

Mácha načrtl si každý hrad, studoval jeho historii a znal dopodrobna celou jeho kroniku. Obíral se myšlenkou »po svazečkách vydávati popsání cest, jež byl na vše strany po Čechách vykonal, kteréžto by od bystrého pozorovatele a skoumatele toho velmi zajímavé bylo bývalo.«

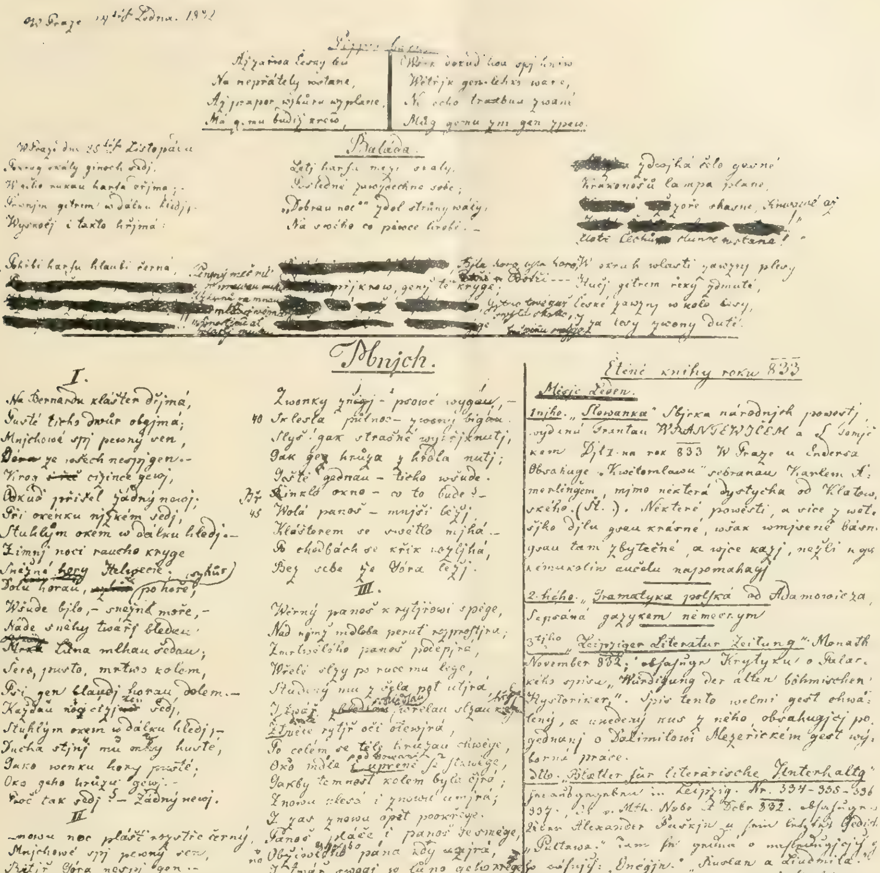
W Praze 14tého Ledna. 1832

Píseň [illegible]

Až zavoa Česky [illegible]
Na nepřátely wstane,
Až prapor wýhůru wyplane,
Má gemu budiž krew,

[illegible] dokud [illegible] spí [illegible]
Wětrů gen lehce wane,
[illegible] echo trauby zwaní
Mág gemu zní gen zpěw.

W Praze dne 25tého Listopádu
Kræg [illegible] ginoch sedí,
W ruce [illegible] harfa drjma;
[illegible] getrem w dálku hledí,
Wyskočí i tento hrjmá:

Balada.

Letí harfu mezi skaly,
Poslední zawzdechne sobě;
„Dobrau noc" zdol struny wály,
Na wěčno co pěwce hrobě. –

[redacted] zdejší [illegible] gasné
Kranosoů lampa plane,
[redacted] zhasne, [illegible]
[redacted]
Zlatí Čechům [illegible] wstane! –

Skřibi harfu hlauli černá, [illegible] [redacted] Byla [illegible] W [illegible] wlasti zawzný plesy
[redacted] [illegible] krew, gený tě kryge; [illegible] --- Hučí getrem řeky zdmuté,
[redacted] Zítra [illegible] české zawzny w kolo [illegible],
[redacted] I za lesy zwony dutí.

Mnich.

I.

Na Bernardu klášter drjmá,
Pusté ticho dwůr objímá;
Mnichowé spí pewný sen,
Ion[illegible] ~~Géra~~ ze wšech nespí gen. –
Kroz ~~[illegible]~~ cizince gewí,
Odkud přítel žádný newí;
Při okénku nízkém sedí,
Stuhlým okem w dálku hledí. –
Zimní noci raucho kryge
Sněžné ~~hory~~ Helwecie.
Dolu horau, ~~wzhůr~~ (wzhůr) po hoře,
Wšude bjlo, – sněžné moře, –
Nade sněhy twářý bledau
Zírá ~~[illegible]~~ Luna mlhau šedau;
Šero, pusto, mrtwo kolem,
Při gen blaudí horau, dolem. –
Každau noc ~~[illegible]~~ sedí,
Stuhlým okem w dálku hledí; –
Ducha stíní mu mraky husté,
Jako wěnku hory pusté;
Oko geho hrůzu gewí. –
Proč tak sedí? – Žádný newí.

II

– nowu noc plášť rozstře černý,
Mnichowé spí pewný sen,
Rytíř Góra nespí gen. –
Wšak i panoš nespí wěrný.
Nízkým oknem tam hledí,
Rytíř geho sám zas sedí.
Zimní noci raucho kryge,
Sněžné hory Helwecie,
Dolu horau, wzhůr po hoře,
Wšude bjlo, – sněžné moře, –
Nade sněhy twářý bledau
~~[illegible]~~ Luna mlhau šedau,
Šero, pusto, mrtwo kolem,
Při gen blaudí horau, dolem.
Wýš a wýš se Luna nížý,
Strašněgí noc zemi tíží.

Zwonky zněgí – prowé wygau, –
Srlesla půlnoc – zwony bigau.
Slyš! gak strašně wykřiknutí,
Jak gen hrůza z hrobu nutí;
Ještě gednau – ticho wšude.
Bř. ~~[illegible]~~ okno – co to bude? –
Wolá panoš – mnich běží,
Klášterem se swětlo míhá. –
Po chodbách se křik rozlíhá,
Bez sebe že Góra leží.

III.

Wěrný panoš k rytířowi spěge,
Nad ním mdloba peruť rozprostírá;
Zmrtwělého panoš podepírá,
Wřelé slzy po ruce mu lige,
Studený mu z čela pot utírá,
I twář ~~bledau~~ (sinalau), wřelau slzau [illegible]
Zwolna rytíř oči otewírá,
Po celém se těle hrůzau chwěge,
Oko mdlé [illegible] stawěge,
Jakby temnost kolem byla zírá;
Znowu klesá i znowu umírá;
I zas znowu opět procitá,
Panoš pláče i panoš se směge,
Obzwlášť pána [illegible] zírá,
I twář swogi w lůno geho [illegible]

(Pokračowání w čjsle IV.)

[illegible]

Čtení knihy roku 833

Měsíc Leden.

1ního. „Slowanka" Sbírka národních powěstí, wydaná Frantau Wrantewicem a [illegible] Díl I. na rok 833 W Praze u Endersa. Obsahuge „Kwětomlawu" sebranau Karlem A. merlingem, mimo některá dystycha od Klatowského (Kl.). Některé powěsti, a více z wětšího dílu gsau krásné, wšak wmísené básně gsau tam zbytečné, a wíce kazí, nežli něgakému kolik aučelu napomáhají.

2hého. „Gramatyka polská" od Adamowicza, Sepsaná gazykem německým

3tího „Leipziger Literatur Zeitung". Monath November 832; obsahuge Krytyku o Palackého spisu, „Würdigung der alten böhmischen Hystoriker". Spis tento welmi gest chwálený, a uwedený kus z něho obsahugící pogednaní o Dalimilowi Mezeříckém gest wýborné práce.

4tého. „Blätter für literärische Unterhaltg" [illegible] in Leipzig. Nr. 334–335–336 337. [illegible] Nob [illegible] Dcbr 832. obsahuge [illegible] Alexander Puškin [illegible] „Poltawa." [illegible] Onegin. „Ruslan a Ludmila." [illegible] z Kaukasu. [illegible] „Poltawa" [illegible]

[illegible]

5tého. „Morgenblatter" [illegible] „Romantysmus" [illegible] „Morgenblatter" [illegible]
6tého. „Blätter für lit. Unterhaltg" [illegible]
7tého. Leipz. Lit. Zeitg. [illegible]

Autograf K. H. Máchy.

Mácha bohužel se k tomu nedostal. Nalezen v pozůstalých spisech pouze úvod, v němž praví:

Protož já, maje na mysli Vám národ náš v známost uvésti, a věda, že každý z Vás příležitost nemá, sám své krajany poznati, ačkoliv s některými z nich obcuje, podávám v tomto spisku některé příhody na svých cestách, z nichž mravy, povahy a způsoby některých obyvatelů země České poznati se mohou, a doufám, že i Vy tou samou dráhou za mnou kráčeti budete, a tudy že někdy práce ta v celek zroste, aby jedenkaždý, čta spis ten, sám o národu souditi mohl. Nežádám tedy nic jiného, než abyste s tou samou ochotností tento spis četli a mne následovali, s jakou já dílo to jsem počal a bohdá! skončím, a s jakou trvám

vždy Vás milující

H. M.

(Citováno z úvodu, nadepsaného: »Částka první«. Vprovod, který ukazuje účel tohoto výtahu z mých poznamenání)

Jsme tu na veliké, bohužel že ztracené stopě. Mácha měl materiál pro svoje dílo neobyčejně bohatý.

V denníku na stránce 116 zaznamenal K. H. Mácha:

Hrady spatřené.

Je tu pod sebou ve dvou sloupcích napsáno devadesát jmen hradů. U každého zaznamenáno, kolikrát Mácha na hradě byl. Nejvíce vábil ho Bezděz, který navštívil šestkráte, Karlův Týn čtyřikráte, Dobrovskou horu šestkráte, Šternberk pětkráte, Zvířetice, Kunětice, Kokořín, Střekov, Hlubokou, Rataje a Okoř třikráte (na Okoř konával Mácha noční výlety, kterých nezaznamenal) atd.

Všechny hrady si Mácha naskizzoval a většinu z nich doma prováděl barvami. Máchovi ovšem nemohlo v té době napadnouti, že obrázky jeho byly by znamenitou ozdobou a vydatným doplňkem projektovaného díla... ale dejme tomu, že by byl Mácha svoje dílo dokončil! To by byla kniha, to by bylo vydání, jež by bylo později vyšlo, ozdobeno vlastními jeho vyobrazeními!

Máchův denník je silný sešitový svazek formátu půlarchového, asi o třetinu zkráceného. Je to knížka vetchá, zažloutlá, jejíž okraj, zatužený pestře malovaným proužkem papíru, při dotknutí se drolí a opadává. Je v něm sto a dvacet sedm popsaných stránek.

Na titulní straně tučným písmem je napsáno:

DÍLA

Karla Hynka Máchy.

Svazek 1.

V Praze 1833 — 1. ledna.

Pod nápisem napsal Mácha:

Bájka.

Po mnoha stoletích zlíbilo se ptákovi, Phönix zvanému, se opět ukázati. Vyvstal i všecka zvěř i ptactvo shromáždilo se vůkol něho. Patřili všickni, divili se i vesměs obdivovali i slavili vznešenost jeho. Brzo ale nejlepší z nich soucitné a litující odvraceli zraky, vzdychajíce i řkouce: Nešťastný Phönix, jemu strašný připadl osud bez přítele i milenky zůstati, neb jediný jest druhu svého!

Lessing.

Pod datem: W Praze. 14tého ledna 1832 je báseň s nadpisem: Přípis básni: rozdělená ve dvě sloky, vedle sebe napsané a silnými, pravídkem dělanými čarami v jakousi ornamentální výzdobu upravené. V sebraných spisech Máchových zařazena pod souborný název »Písně«. Je to známá báseň, počínající takto: Až zařve český lev — na nepřátely vstane . . . Hned pod ní je v konceptu »Balláda«, kterou nalezli jsme na drobném papírku a která patrně byla z denníku opsána. První stranu denníku reprodukujeme v listě a zařaďujeme i snímek rukopisu, v němž báseň podruhé se objevuje.

Rukopis tento je jedním z nejzajímavějších. Je to rozevřená obálka (spodní část se bohužel nezachovala), jejíž líc obsahuje adressu Edvarda Hindla v Kláštеře a jejíž rub nalézá čtenář u věrné reprodukci v listě. Mácha ze šetrnosti psal dopis na obálce a vyplnil písmem zcela obálku.

Hindl byl jeho přítelem a zároveň literárním důvěrníkem. Mácha napsal báseň (datum: dne 25. listopadu je připsáno hned pod nadpisem básně), a v dopise táže se svého přítele, co o básni soudí.

První list denníku, jejž má čtenář ve věrné reprodukci před očima, poučuje nejlépe, jakého rázu denník je. Mácha tu tvoří a piluje svou romantickou báseň »Mnich«, k níž hned na třetí straně je znamenitý dokument z duševní dílny básníkovy. Z proužku rukopisného, jejž chová »Umělecká Beseda«, vysvítá, že »Mnicha« počal Mácha tvořiti již dva měsíce před datem, zaznamenaným v denníku.

Je to skvostná studie, nadepsaná »Sen«, Vyplňuje celou stranu denníku a končí ve druhé třetině následujícího listu; Mácha připsal pak na konec: Psáno dne 14. ledna 1833 — Hynek Mácha.

»Sen« počíná takto:

Čtvrtá byla noc, co usnouti nemoha všelikými stranu básně »Mnicha« se obíraje myšlenkami, jsem ležel na svém lůžku, přemahaje se a odvrátiti se chtěje od myšlenek strašných nebyl jsem v stavu usnouti. Byla blízko půlnoc, strašná jakási »Idea«, jakoby

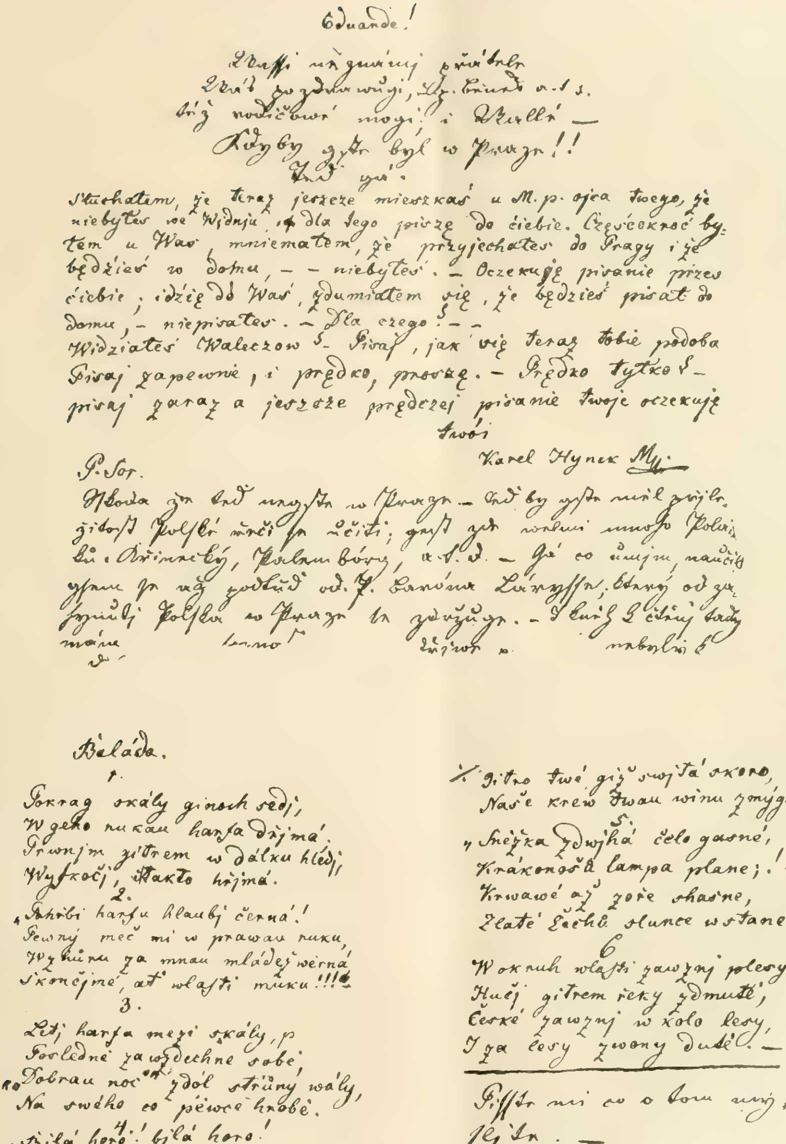
Eduarde!

[illegible]
[illegible]
[illegible]
Kdyby gsi byl w Praze!!
[illegible]

Słuchałem, że teraz jeszcze mieszkaś u M. p. ojca twego, że niebyłeś we Widniu, a dla tego piszę do ciebie. Częścokroć byłem u Was, mniemałem, że przyjechałeś do Pragy i że będzieś w domu, — — niebyłeś. — Oczekuję pisanie przez ciebie, idzię do Was, zdumiałem się, że będzieś pisał do domu, — niepisałeś. — Dla czego? — —
Widziałeś Walczow? — Pisaj, jak się teraz tobie podoba
Pisaj zapewnie, i prędko, proszę. — Prędko tylko? — pisaj zaraz a jeszcze prędzej pisanie twoje oczekuję

twój

Karel Hynek M.

P. Scr.
[illegible]

Baláda.

1.
Pokrag skály ginoch sedj,
W geho rukau harfa drjmá.
Prwnjm gitrem w dálku hledj,
Wyskočj, a takto hřjmá.

2.
„Skřbi harfu hlaubj černá!
Pewný meč mi w prawau ruku,
Wzhůru za mnau mládež wěrná
Skončjme, ať wlasti muku!!!“

3.
Letj harfa mezi skály,
Posledně zawzdechne sobě,
„Dobrau noc“ zdól strůny wály,
Na swého co pěwce hrobě.

4.
„Bjlá horo! bjlá horo!
Pohřbi přjkrow, genž tě krýge,
Gitro twé giž swjtá skoro,
Naše krew twau winu zmýge!“

5.
„Sněžka zdwjhá čelo gasné,
Krákonošů lampa plane; —
Krwawé až zoře shasne,
Zlaté Čechů slunce wstane!!“

6
Wokruh wlasti zawzní plesy,
Hučj gitrem řeky zdmuté,
České zawzní w kolo lesy,
I za lesy zwony duté. —

Pišsi mi co o tom mnj,
[illegible] —

Autograf K. H. Máchy.

násilím tiskla se před ducha mého, a obraz ji vyjadřující a v mém »Mnichu« užívaný ustavičně tlel ve zraku duše mé. Slabostí přemožen usnul jsem, a strašný sen, tu samou Ideu mající, zdál se mi, jejž pro jeho podivnost zde vypisuji. Že jakási podivná moc básnická snem tímto vane, a že cenu básnickou do sebe má, nelze zapříti.

V sebraných spisech Máchových nalézáme črtu »Krkonošská pouť« a v ní vsunuta je část snu (str. 248—253)

Je vynechán úvod a pozměněn konec. Sen v denníku končí totiž takto:

»Zavřela se síň i předsíň; pláče kráčel jsem s hory, — neuleví bolest srdce mého; leč až usnu pod kořeny rozlehlého dubu.«

Část, proloženým písmem vytištěná v »Krkonošské pouti« není.

Ale jsou v denníku ještě jiné, zajímavé stopy tvoření Máchova.

»Krkonošská pouť« má v sebraných spisech po slovech »Zavřela se i předsíň« — — toto pokračování:

Byla chladná noc; ouzkou mezi horami rozsedlinou ubíral se poutník mdlým krokem s hor. Na proti němu v celé své vysokosti stála Sněžka, na vrcholku jejím sněhem krytém stál nyní jen osamělý kříž; úplný měsíc zrovna přes něj přehlížel v rozsedlinu, tak že se zdál křížem ve čtyry stejné kusy rozdělen býti. »Dobrou noc, dobrou noc,« šeptal umdlený poutník hlasem slabým. Co ztracený paprsek luny zdála se před ním vznášeti bledá postava ženská; mrtvé oko upřeno bylo vzhůru ke kříži, tvář její bílá, co křída, rty zesinalé budily hrůzu; a stuhlá sněhobílá ruka neustále vzhůru prstem nataženým ukazující skvěla se v paprsku měsíčním; zdaliž ke kříži neb na měsíc ukazovala, nebylo lze rozhodnouti.«

V denníku na str. 27. začal Mácha psáti črtu »Poutník«, která je přeškrtána červeným inkoustem. Je to jen drobný fragment . . . ale je zajímavý a výmluvný. Kladu jej sem do slova a čtenář jistě pozná ihned, že je tu naskizznuta základní myšlénka k citovanému fragmentu z »Krkonošské pouti«.

Seškrtaný fragment v denníku zní:

Byla chladná noc, hluboká tma kryla ouzkou mezi skalami stezku, kterou časem o povalené lebky i kosti lidské klopýtaje, mdlým se ubíral poutník krokem. Daleká i dlouhá byla rozsedlina skalní, černá tma kolem, vybledlé jen se mdle stkvěly lebky a ve vzdáli na nejvyšší proti rozsedlině skále, pokryté ve vrcholí sněhem věčným stál kříž zaslepujícím ozářen světlem zbledlé Lůny. »Dobrou noc« — »dobrou noc« šeptal mdle; — co ztracený paprsek Lůny zdála se před ním vznášeti postava bledá stuhlou mu ku kříži okazujíc rukou; než hlučící i hrůzně lkající vichr jinými k němu mluvil slovy tajemnými. Za ním planula zoře; časem se chtěl ohlédnouti k různobarevným červánkům ozlacujícím stezku přešlou; než bouře násilně tiskla ho v před a touha nevýslovná táhla ho za sebou v neznámou zemi stezkou neznámou.

Pod fragmentem zaznamenal si Mácha knihy, které přečetl. Je tu zejména zapsáno takto: Torquato Tassos »La Gièrusaleme liberata« (v něm. překladu) — »Tygodnik Petersburski« — »Pantheon der epischen Dichtungsarten aller Zeiten und aller Völker. Pak následuje poznámka:

Kdy Byron svoji tragoedii »Heaven and Earth« oznámil, pochybovalo se, že by básník tento byl povolaný zpívati lásku nadzemskou!!!???

Na téže straně denníku je řada básní, načepsaných zkratkou: Fozžm (Finale, obrazy ze života mého . . . doklad k tomuto drobninkému dechiffrování je na str. 56. Máchova denníku). Je tu rukopis básní zařazených do »Sebraných spisů« pod záhlavím »Znělky«. Ve druhém sloupci je znělka bez nadpisu, která je ouverturou k Máchově »Márince«. Co zkusil ubohý Mácha k vůli nepatrnému nedopatření, jež zavinil sazečský šotek. Ve verši: Sklesna v prach — za sluncem r o z t r u ruce« vynecháno »s« a Mácha za to postaven na pranýř jako ubohý básník s r o z t ř e n ý m a rukama.

V denníku je ovšem verš zcela správně napsán: »Sklesna v prach — za sluncem r o z s t r u ruce.«

V různé rukopisné a výpiskové poznámky str. 56 vsunuto dokončení básně. (»Finale«,) jež začíná takto: »Tichý jsem co harfa bezestruná«. (V Sebr. spisech: »Teď jsem tichý; harfa bezestruná . . .«)

Zakončení básně Mácha měnil — závěr, jak je vytištěn, je tu pouze skizzován. (A noc tichá. — Zraky žalonosné.)

Kdo si přečte Máchův »Večer na Bezdězi« a srovná některá místa z poznámek denníkových, jež uvedu, nalezne tu další stopy Máchova tvoření. Na str. 40. denníku poznamenal si Mácha: »Roku 1832 navštívil jsem Bezděz. Byl jsem tenkráte — 21tiletý, chtěl jsem říci 20tiletý; ale ach! — — člověk žije, den za dnem míjí a než se nadá, pláče po zašlém létě.«

Pak je řádečka o Kokořínu a tato zajímavá poznámka (tužkou).

»Večer na Bezdězi. Měsíc v nové čtvrti, kouř nad Hiršbergem, jezera či rybníky. Jestřábí. V krásném oudolí pod Kokořínem jsou Češi i Němci, ještě zdržuje se česká řeč, a vzdoruje tlučící nepřitelkyni, jakoby libozvuk její nerad opouštěl oudolí krásné.« Následuje (pérem) kapitolka, nadepsaná:

Místa k vyhlídce na Krkonošské hory nejpříhodnější jsou: (psáno dále německy v tom vsunuto několik vět českých).

Zde rozvrhl si Mácha »Díl první plánu cesty do Krkonoš z Prahy.«

Na str. 42. jsou tyto svrchované zajímavé poznámky, srovnáme-li je s hotovou a vytištěnou prací Máchovou Večer na Bezdězi«

Na Bezdězi. Oblaky nade mnou co stáda beránků, za horami však černý, hustý mrak, temnější než stíny tmavé horní.

(V knize: Nade mnou plynuly šedé oblačky co stáda beránků, za horami však černé, husté zapadaly mraky, temnější nad tmavé stíny horní, v které zapadající se stápělo slunce.)

V deníku: Vítr zanášel sem tam již zažloutlé listí. Krávy. Paprslek sluneční. Duha, kus; jako obraz v černém rámu. Ostrůvek na jezeru Hiršberském, silnice — vísky. Hřib. Za horami vycházelo slunce vdálených světů; — naše zapadlo. Sám na noc v zříceninách. Tišeji a slavněji lesy huče y, z dálky pes a houkání. Mnohý list letěl dolů, bylo mu zde, samotno, smutno, pusto — aby zemřel mezi kvítím polním — jako král — jen studené kameny atd. Poslední zář (na str. 44) protrhlým mrakem, kdy jsem šel dolů, u 3tí brány; kapličky, reflexe. Klekání u 2hé brány. Hledaje odpočinutí a spaní v hospodě, zabloudil jsem na hřbitov: »kde pod mohylami tiší mrtví spí.«

V knize: Od východu nový měsíc vycházel, a veliký Dokský rybník se stkvěl polou v sluneční záři, polou ve mdlém světle měsíce. Nad Doksy hustý se dmul kouř, až pojednou rozevřev se, vyhlížel co obruba temná jasněkrásného obrazu; neb za rozpuklinou jeho stál zdrcený hrad Jestřábí, co loď mořská, v pestrých barvách oblé duhy jako za barevným závojem. Teď za horami vycházelo slunce světům vzdáleným, naše již zapadlo, a slavné noci tichá hroznost lehla na prsa má ve zříceninách velkých.

Tišeji a slavněji bylo kolem, lesy temně hučely, z daleka bylo slyšeti hlasné houkání a štěkání psů; zrovna pod horou zněly zvonky vracujících se krav. Po hoře si zahrával chladný větříček a zanášel sem tam nažloutlé listí. Mnohý list letěl dolů po hoře; bylo mu zde samotno, smutno, pusto ve zříceninách těchto; kvapil odsud z chladné výše, aby zemřel dole mezi polním kvítím, blíže srdci lidskému; tak sestupují knížata v stáří šedém s trůnů zlatoskvoucích, aby sotva navráceni životu, zemřeli v náručí lásky mezi lidem svým.

— — — — —

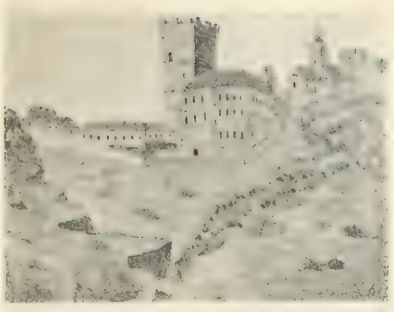

Nový Stranov. Kreslil K. H. Mácha.

Po levé ruce vždy dolů po návrší stojí čtrnácte nově bílených kapliček, při kterýchž poutníci na křížové cestě svou pobožnost vykonávají.

Vycházím ze brány, dole pode mnou míhala se světýlka po utichlé vsi. »Ha! co to!« — přede mnou na několik kroků ve stínu stověkého buku, v prach ponížená před sv. obrazem, ležela hlavou o kapličku podepřena bílá ženská postava; podle ní stála nůše. Přistoupím blíže. V nůši, na prádle a jiných potřebách pocestné, ležela malá dětská rakev. Květinami a obrázky ozdobené bylo v ní malé děťátko složeno, jak by dřímalo. — — — —

Z dola zněl smutný hlas zvonku, upomínaje lid po klekání na modlitbu za zemřelé.

— — —

Já kráčel dolů po hoře a po krátkém čase octnul jsem se ve vsi. Zastavím se před nízkou zdí.

»Tuto jest hospoda,« zdálo se mi, neb právě tak ohražena byla hospoda, ve které jsem před večerem na horu byl vyšel; více jsem pro šero nemohl rozeznati. »Zde odpočinu v pev-

Bezděz. Kreslil K. H. Mácha.

ném snu po dnešní pouti.« Vejdu otevřenými dvířkami a stojím uprostřed veského hřbitova, »kde pod mohylami tiší mrtví spí.« Zaražen se vrátím, a teprv po dlouhé chvíli nalezl jsem hospodu.«

Skizzy k těmto kapitolkám psány jsou chvatným písmem a tužkou. Konec poznámek ohraničen je tužkou. Do rámečku zahrnut je také epigram, jenž divně kontrastuje s celou náladou.

Zní takto (je psán písmem pravidelnějším a je vidět, že Mácha jej psal, maje pevnou podložku — patrně po návratu z Bezdězu):

Co zde sním a co zde vypiju,
To jediné jest co v světě užiju!
A co po smrti mé tady zůstane,
Bůh nebo čert ví, kdo to dostane.

Srovnávaje poznámky Máchovy v denníku a pročítaje spisy jeho, našel jsem ještě jinou stopu toho, jak Mácha svých poznámek při tvoření používal.

Na str. 46, kde načrtnuta je horská krajina, jménem neoznačená, je tužkou napsáno: »Já miluju květinu, že uvadne, zvíře — poněvadž pojde, — člověka, že zemře a nebude, poněvadž cítí, že zhyne na vždy; já miluju — ba více než miluju — já se kořím Bohu« (až sem cituje Sabina, jenž vynechal tento dodatek): poněvadž není. Každý člověk by miloval druhého, kdyby mu rozuměl, kdyby v něj mohl nahlédnouti, leč —

Ve zlomku Máchova románu »Kat« (Křivoklát) našel jsem zajímavý ohlas této poznámky:

Kat! Miloval jsem každé zvíře, každé květině bál jsem se ublížiti, věda, že jednou zhynouti musí, a maje za to, že pobytí její zde to jediné jest, čím se může honositi. Miloval jsem každého člověka z lítosti nad jeho neštěstím; také jsem však i každým člověkem opovrhoval pro bídnost jeho a proto jsem opovrhl i sám sebou.« —

Na první straně denníku (viz naši reprodukci), pod druhým sloupcem »Mnicha« načrtal si Mácha několik myšlének.

»Lijavec na dobytčím trhu, žádný nešel v poledne, dvanáct se zvonilo, voda se valila, pes vlekl za sebou v mokru ocas, pak dráteník — v plášti zaobalený člověk jiný, z Nekazálky vyšlý, pěst na čele, zuby zaťaté, pro šero není vidět kdo, dráteník zpívá, že není vinen bídy své. Onen však bojí se smrti, miluje život, sám jej i opět ničí, zapadající a vycházející blesky, a hrom uhodí, plamen svítí, dráteník vyhlíží červeně, plamínek, jakoby za kloboukem šlehalo mu, červená z něho, viz str. 14.«

Na str. 14. za různými výpisky vsunuto:

»ad str. 1. Hned na to scéna s jeho milenkou pozdě u večera.«

Několik dalších stránek vyplňují data o čtených knihách a výpisky z nich. Na str. 18 opsal si Mácha (v něm. překladě) část zpěvu X. ze »Ztraceného ráje« a připojil poznámku:

»Báseň »Ztracený ráj« nemá vlastně žádného reka, a musí se tedy co báseň nového druhu a dílo mistrné, geniální považovati, pročež i chyby její přestanou více chybami býti.«

Na str. 25. pokračuje básník v tvoření »Mnicha«. Po pravé straně v zarámovaných odstavcích jsou různé poznámky, za př: »lidé myslí na zemi a tedy jakoby i ona myslela; oni jsou co žilky mozku a t. d.« — »Mé mladosti sny vrátily se sice zpět, než běda, teď vím že to sny jen jsou a nic než sny«.

Na str. 30 čtu větu, jež z poznámek zrovna vyzařuje; Nový měsíc visel co stříbrná lampa v oblačné síni. V rohu v zarámovaném koutečku je psáno: Vlastně je každý člověk i u prostřed největšího davu osamělý, poněvadž každý jen rozumí sobě, co mimo něho jest, jen jej k tomu vede, že sám sobě rozumí: —

V cestopisném zlomku: »Popis hradu Křivoklátského«, našel jsem drobnou popisnou pomůcku pro román »Kat«. (V deníku: »vine se potok červený, v dálce hučí Berounka.« V románě: Z hluboka pod hradem šuměl červený potok a odlehlý jednozvučně klepal mlýn. Z dálky hučela Berounka.)

Na stránkách 45 až 53 jsou krajinářské, tužkou provedené kresby, z nich jednu na ukázku reprodukujeme. Jsou tu: Dol sv. Alberta u Housky, — Houska — Mladá Boleslav — Zvířetice — Kunětice (dvakráte) Rumburk a Bradlec — Pecka — Semtěš (Semtěž) — Květnice — Zásadka — Pecka (s jiné strany), Siberstein a Gradlice.

Na str. 54, je nazkizzována scéna z 3. jednání Máchovy truchlohry »Bratří« a pod ní fragmenty z různých jednání.

Pod citátem z Heineho:

O Kind, dein Vater gab zu früh dir Leben,
und hat zu spät des Lebens dich beraubt

čteme:

Tys zemřela; byl to sen, že jsem věřil, že pro tvou krásu nemožno tobě zcela zajíti, avšak co jsem viděl krásného na tobě než tvé tělo, a to právě jest, co zajde; tehdy dobrou noc tobě v zemi této, mně odnese moře v jiný díl světa; — a byť i nesmrtelnost byla podílem nám, co jsem miloval, nespatřím více; ani prach náš spojen nebude nikdy, mezi mou a tvou hrobkou bouří ocean; leč až někdy poslední dech můj s růžovými červánky vzplane nad obličej země smísí a spojí s tvým se pevněji nežli by nám v životě spojiti se bylo možno.

Na str. 56 (vedle Finale obrazů ze života): čteme, jistě velmi zajímavou tuto kapitolku:

. . že se stydí česky mluviti? — To přičti jen nevzdělanosti její. Každá opravdově vzdělaná dívčina mluví řečí Českou veřejně i po domácku, jen taková, která se bojí tou řečí mluviti, kterou sprosté mluví dívky, že by mezi tyto mohla býti počtena býti, proto se bojí že jim v jiném ohledě podobna jest, a jen německým mluvením od nich se liší, zapomínajíc, že i sprosté dívky, časem ve všem ty nejsprostší, němkyně bývají. Opravdově vzdělaná dívka právě tím své vítězství jeví nad vzdělanými německy mluvícími dívkami, že ačkoliv česky mluví přece od sprostých již vším ostatním jednáním, svými mravy a způsoby se rozeznává, nýbrž i vybroušeností a pravidelností řeči své nad ně i nad špatné němkyně vyniká, a tudy německé řeči k svému se rozeznání nepotřebuje, jako tyto polo čili jednostranně vzdělané dívky. — Však nejen o dívkách toto platí — — —

Následují »Wýgimky ze Słowackiego« (Juliusza)«, jež vyplňující strany: 57 až 63.

Na straně následující je píseň — píseň, kterou zpívala Marinka . . . »struny, jako by jí rozuměly, mluvily tak smutně — tak smutně — jako oko její. Ona zpívala — mou píseň«. (Tam na hoře holoubátko — smutně sobě štěbotá.) Strana končí »poznamenáním ke Křivokladu«. Vracíme se ještě jednou ke str. 32, kde, jak se o tom stala zmínka, je fragment popisu hradu. Pod ním jsou verše, nadepsané: Páže.

Slyš páže můj! — proč smuten stojíš?!
Můj páže! — slyš! — sem blíže pojď! —
Snad že se vlny mořské bojíš? —
O neboj se, pevná jest loď! —
Můj páže! — slyš! — darmo volání; —
On neslyší; — Slyš!! — znamená
Co smutek tvůj, co tvoje lkání?; —
On neslyší. — Kam touha tvá.

Je to první sloka básně »Budoucí vlast«, jejíž tři poslední verše Mácha, vykrystalisovav myšlenku, takto pozměnil.

On neslyší. — Co znamená
Ta touha tvá, to tvoje lkání?« —
»Tam za mlhami vlast je má«.

Str. 65. začíná záznamy z roku 1834. Deník tu zahájen poznámkami dne 20. ledna. Mácha četl v tu dobu: Shakespeara, Slovackého, Chateaubrianda, Musejník, Noviny české, Včelu českou atd.

Následují na několika stranách obsáhlé výpisky a poznámky z knih. Na straně 91 je vsunut »Doslov ke Křivokladu«. Pod citátem z Čelakovského, začínajícím veršem: »O radostné cestování«, je tato poznámka:

Kunětická Hora. Kreslil K. H. Mácha.

»Doslov tento chtěl jsem perem než obyčejně rozmarnějším a veselejším psáti, a právě kdy péro do ruky beru, dojde mne zpráva, že jeden z mých známých, ano z mých přátelů mohu říci, totiž Pavel Hampe, pozemskou pouť dokonal; a tedy i tenkráte stížnosti mé, že veselým slohem cokoli píši, se mi nezdaří, bude doslov tento důvodem. (Poznamenání pro pana redaktora.) (Liší se ponekud od kontextu, uveřejněného v Sebr. spisech z r. 1862.) V doslovu v Sebr. spisech vytištěném provedena považlivá změna — za kapucína mluví tu — baba. V originále je ovšem: Kapucín. Těžko říci, kdo záměnu provedl; zdá se. že to byl ústupek censuře.

Ve své pěkné knize »Několik kapitolek z dějin naší poesie« napsal Jaroslav Vlček:

»Při vší své osobní skromnosti Mácha dobře cítil, že přišel s něčím velkým a opravdovým, kdy v Čechách po úspěších Kollárových a Čelakovského básnictví už zase klesalo na »nevinnou zábavu« a hru vtipu a slov.«

Zvířetice. Kreslil K. H. Mácha.

Jsou v denníku nepopíratelně stopy tohoto sebevědomí, jež značí zároveň sílu poetovu. Čtu v denníku na str. 102 tuto charakteristickou větu:

»So wie es Menschen gibt, die zu früh geboren ihrer Zeit weit vorangeeilt sind, so gibt es auch welche, die gerade zu der Zeit, wo das, was sie lieben, zu Grabe getragen wird, geboren werden.«*)

A hned pod tímto, zdá se, že z četby zaznamenaným aforismem, napsal Mácha:

tomto jsou, myslím, všechny dopisy v životopisu K. H. Máchy citované. Je tu také tento pozoruhodný dopis ze dne 25. září 1835, jenž je novým dokladem toho, že Mácha si byl plně vědom své síly, třeba ve všem s ním nesouhlasil ani Palacký (viz níže doplněk jmen vytečkovaných).

Počátek dopisu v »Sebraných spisech« uveřejněný zní takto:

Ráno jsme se sešli s p. Pa.. u Po...; on o mně soudí: »že mám výbornou fantasii

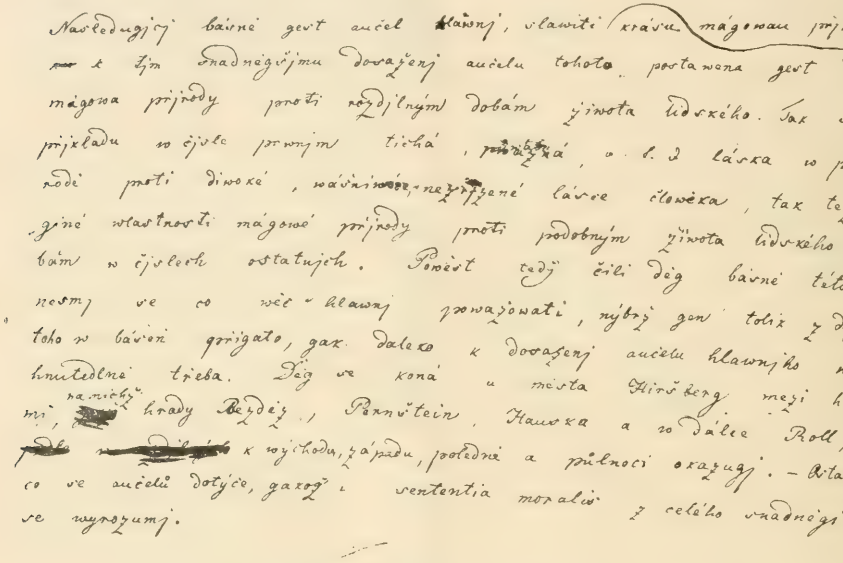

Autograf K. H. Máchy: Výklad básně „Máj".

»Chmatání po novotách. — Aby se jim nepředhodilo, že lapají po novotách, vydávají staré rukopisy, třebas novinami! — a přesazují dávno psané věci. Mohl by někdo myslit, že chybou psáno je přesazují místo překládají: — i chraniž Bůh! dobře je to řečeno; nejen pro to, že při květech zahradnická řeč na svém místě, jest: pro něco jiného hoi něčím jiným to dobré jest.

Ve chvíli, kdy již byla tato stať v tisku, poslala mně sl. Božena Hindlova deník Karla Hynka Máchy z roku 1835. Jsou to osmerkové proužky papíru, hustě popsané, v nichž Mácha si dopodrobna zapisuje den za dnem příhody a zažité dojmy. V denníku a že výborně maluju, ale v pracích mých že jest hlavní chybou, že z nich nevysvítá jakási nutnost idey.« Já mu nerozumím, nebo mám za to, že právě v každé mé básni idea je co možná nejvíce provedena.«

V denníku Máchově je napsáno: Ráno jsme se sešli s p. Palackým u Pospíšilů a t. d.

V dopise, v Sebraných spisech uveřejněném, je dále tento passus: P. Če ..... udělal dlouhou báseň; je tam sbor starců, mužů, jinochů a chlapců. Smál jsem se, že jest v jeho básni jako in ecclesia — poněvadž tam také platí: »mulier taceat«.

V denníku je napsáno: Pan Čelakovský udělal atd.

Denník z roku 1835. obsahuje na každé stránce zmínku o milence Máchově (Lori),

*) Jako jsou lidé, již příliš záhy zrozeni svou dobu daleko předstihli, tak jsou i někteří, již zrodili se právě v tu dobu, kdy v hrob se klade to, co miluji.

z nichž jedna je velice dojímavá a tklivá. Básník hrál v tu dobu divadlo a věnoval se svým rolím se zanícením. Skorem každý záznam počíná zmínkou o divadle.

Vraťme se však k jeho denníku z roku 1834.

Následují zase výpisky (z Jeana Paula — Richtra atd.), načež vsunuta filosofická vložka.

»Což kdybych řekl, že i to jistotně jest, co rozumem a obrazotvorností pochopili? Proč řekneš, že to a ono jest? — Poněvadž to okem pochopíš; — proč to a ono, poněvadž uchem atd. Což kdyby rozum, — obrazotvornost jen smysly byly, ač je smysly nejmenujeme? — Býti — jest — pouhé to formy jsou! —

Pod vložkou je škrtaný a měněný koncept krásné písně:

Otec vzpomene rodině:
»Kde dnes as jest?« však stěží
Pomyslí, že již v hlubině
Jen z něho kusy leží.

Pak letí stříštěn o skálu,
Od skal do skal ku skále;
On dolů, my však pomalu
Lezeme vzhůru dále.

Pozoruhodno je, že pod prvním rukopisným náčrtkem písně je napsáno:

»Besteigung des Berges. Sturz vom Felsen in die Tiefe.« (Vystoupení na kopec — pád se skály do prohlubně.)

Hned na pravo připsáno v zarámovaném koutečku: Buď se to zdá, proto že to jest, anebo to jest, proto že se to zdá — — —)

Památný a důležitý je list denníku 104. Jsou to stopy Máchova tvoření »Máje«. Tužkou a kvapným písmem je napsáno:

»Konstruktion der Leichenkammer. — Den Arrestanten müssen während der Communion die Fesseln abgenommen werden.« (Konstrukce umrlčí komory. — Vězňům musí býti před přijímáním sňaty okovy.)

Je smělá ovšem kombinace, ale snad přece jenom ne docela nepravděpodobná, že ve zpěvu III. (Máj) jsou ohlasy myšlénky, kterou Mácha si zaznamenal. (Volně jde nešťastný... Před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál.)

Pod poznámkou je napsáno:

Máj: Budoucí dny? — zejtřejší den! —
A přes něj dál, tajemnýť sen.

V definitivní úpravě zní ale dvouverši takto:

Budoucí čas?! — Zejtřejší den?! —
Co přes něj dál, pouhý to sen.

Hned vedle dvouverší v denníku je skizzována scéna pro první intermezzo takto:

Noc (v definitivní úpravě půlnoc). Chorus, připravování kola, větřík a pád lebky, skřehotání žab.

Důležitá je vložka líčící známý výlet Máchův s Ed. Hindlem do Krkonoš.« Vyšli jsme 1. srpna (1834) ve čtyři hodiny atd. Fragment končí poznámkou: Někdy dále.

Žižkov u Holan. Kreslil K. H. Mácha.

Do notát z četby vklíněny fragmenty:

Jemu jsou spady vod — — — hlukem
souzvuk — — pouhým zvukem.

Mácha četl v tu dobu Byrona a Bulwera.

V růžek denníku, v koutečku, vepsán počátek II. zpěvu »Máje«, počínající: Klesla hvězda s nebes výše . . .

Pro tvoření Máchovo jsou jeho výpisky velezajímavé. Není možno ovšem přebohatý a vzácný tento materiál dopodrobna sledovati.

Na konci denníku je na několika stránkách výpis, líčící vynikajícího parlamentárníka Broughama a je význačno, že při líčení jeho zjevu vzpomněl si Mácha na Jana Husa, jehož jméno do kontextu nápadně silným písmem vepsal. Je to snad konkluse bizarrní — ale mně bylo při čtení kapitoly VI. románu »Kat«, jakoby při líčení kněze zazvonily nejasné dojmy z citovaných notát.

Mácha si jistě ovšem celé kapitoly neopisoval nadarmo a není pochyby, že vliv četby jeho tvorbu pronikal.

Houska. Kreslil K. H. Mácha

Na str. 115 je zajímavý passus (německy psaný), jenž je dalším dokladem pro konsekvence, jež vyvozujeme z Vlčkovy poznámky. Je ve druhé polovici své jen chvatně a s použitím zkratek vržen na papír a zní v překladu asi takto:

Byl jsem nepokojný, nešťastný, nespokojený, poněvadž jsem zvykl vše činiti pro budoucnost, nic pro přítomnost, poněvadž jsem vše očekával od budoucnosti, nic od okamžiku; — pracoval jsem pro budoucnost, kdy jsem si toho byl vědom, že pro dobu, kdy by mělo působiti, díla mého dávno zapomenutého, tu nebude

Všude, kam se jen podívám, jsou stopy velké a krásné duše Máchovy. Zvovu a znovu obracím listy a všude a všude plno květů, plno detailů, plno barev. Dívám se na skizzy hradů, vidím Bezděz, Kokořín, Křivoklát... první stopy »Máje« — »Cikánů« a »Křivoklátu« a tak rád bych ještě mnoho připsal, co jsem shledal, abych ani jediné hlavnější stopy neminul. Čtu zajímavý článek Thomayerův v Lumíru o krajinářském smyslu Máchově, prohlížím znovu jeho originály, v duši defilují malebná a vystihující epitheta, jež zejména v »Máji« mají čarokrásný půvab a teprvé plně chápu, proč Mácha dovedl tak znamenitě pérem, slovem malovat.

Po tolika letech dostávají se obrázky Máchovy na forum veřejnosti. Mají krom toho, že nám tak mnoho z jeho básnické tvorby objasňují, ještě jiný význam. Mácha je kreslil dle skutečnosti a jistě má svou důležitost, že nám dochoval vzezření jejich z této doby.

Obrázky i rukopisy zapůjčeny nám přeochotně dcerou důvěrného přítele Máchova sl. Boženou Hindlovou. Za hovoru zmínil se spisovatel p. dr. J. L. Hrdina, že bydlíval jako student v rodině Hindlově, vypravoval zajímavé detaily a zmínil se ovšem také o obrázcích. Odebral jsem se k majitelce rukopisů, jež jsem si vyžádal pro reprodukci. Je mezi nimi také proužek papíru, na němž K. H. Mácha napsal, co chce svým »Májem« říci. Nalezl jsem mezi nimi také osmerkový zápisníček Eduarda Hindla. Sešitek obsahuje básně a prosu Hindlovu. První básnička je datována r. 1834 a je nadepsána: V noci na cestě. Je pochopitelno, že Eduard Hindl byl mužem vzácných duševních vlastností — jinak by ho byl Mácha nevyvolil za svého důvěrného přítele, ba, jak víme z dopisu Máchova, i za rozhodčího ve svých básnických pracích.

Hindl zakončil svoje zápisky kapitolkou: »Ze zápisků starého«.

Zacituju úryveček — snad bude zajímati, jakým byl muž, k němuž Mácha přilnul.

Přes šedesát roků! — píše Hindl — z knihy života takřka již vymazán začínám sepisováním záznamek. Přes šedesát roků!

Největší díl těch, s kterými v mládí mi bylo obcovati, již není — a co jsem já již.

Mlád — dělával jsem si výpisky z knih; stár — píšu zápisky, t. j. výpisky ze sebe. Dlouho-li?

Vyvezli boháče — lakomce. Zlořečeno mu za živa i po smrti. Doprovázeli mrtvolu jeho ku hrobu čtyři anjelé; totiž ti cínoví anjelé u Pražského pohřebního vozu první třídy. Ubozí anjelé! Jak již mnohého mrtvolu jste vyprovodili, jenž třebas byl i ničemou, ano, někdy i ještě něčím horším. Za peníze všechno — tedy i — anjelé . . .

Následuje řada aforismů, z nichž cituju některé ze závěrečných:

Jak se může shánět po ideálech ten, jenž sám v sobě nic ideálního nemá?

Vše má svou dobu — vše jenom na dobu — věčnou jest jen povinnost, jak těles nebeských tak tvorstva na nich. —

Člověk by potřeboval anděla strážce od kolébky až ke hrobu.

Kdo důkladně pročetl životopis Máchův — poznal, že Eduard Hindl byl Máchovi pravým, oddaným a věrným přítelem. Je v tom jistě pieta nejen k Hindlovi, ale i k Máchovi, vzpomene-li se muže, jenž mu často a často byl spolehlivou oporou. — —

V Praze, v dubnu 1904.

JAROMÍR BORECKÝ:

Z toulek za Karlem Máchou.

Dojmu toho nezapomenu nikdy.

Byl jsem hoch sotva tercii odrostlý, když na jedné z četných vyjížděk z prázdninového pobytu v Liberci dostal jsem se s dobrým strýcem svým poprvé v zkamenělé moře hruboskalské. Bloudili jsme již od rána úchvatnými krásami přírody, jež pohrála si zde nejbizarnějšími výplody své nedočerpatelné fantasie, a táhlo již k páté odpolední parného sklonku srpnového, kdy sypkou písčitou cestou přes temena skalních obrů blížili jsme se k zamlklým troskám Valdštýna. Nebe ještě celé zalito žhoucím sluncem; ale pod hustou klenbou smrčin vane příjemný chládek, ba začíná se rozprostírati jakési milé pološero, tím silněji kontrastující s jasem oblohy a občas otevírajících se dálných výhledů. Má duše plní se tajemnem. Společnost zakouší únavu. Děvčata přestala zpívat. Strýc se svými společníky, zároveň soudruhy v povolání, ulevil v kroku, a zdá se, že nebaví ho již ani to, čemu v životě přinášel nejvíce zájmu, totiž hovor o záležitostech dráhy, jejímž byl vrchním inspektorem. Teď ani nevyhnutelná železniční anekdota nestačila by jako prostředek osvěžující. Nejzadněji opozdily se matky a tety. Sunou se těžce, jako nákladní vlak.

Ale já necítím únavy. Celý den šukal jsem mezi skalami, co chvíli odbočoval z cesty, hledaje nová překvapení. Hrubá Skála má jich celou řadu. Tam najdete sv. Prokopa s ďáblem, a dračí ocasy proplítají se ještě pískovcem; tam lezete myší děrou, vidíte kočičí hlavu, můžete protáhnouti se na Adamově loži, obětovati na oltáři lásky, naslouchati tajemně šelestící hudbě zkamenělé kapely, děsiti se spáru čertovy ruky, která na rozdíl od lidské má asi šest prstů. A také nyní přes všechna napomínání a úzkosti o mé zdravé údy pečujících tet jsem stále napřed. Již jsem zahlédl mezi stromovím šikou vysoké pilíře mostu a hned v zápětí skotačivým poskokem bezstarostného mládí přeběhnu most, jen co si tak ze zvědavosti popřeju z leva, prava chvilku nakouknouti do jeho zalesněné hlubiny. Stojím na předhradí. Zeje prázdnotou. Odhodím přítěž na nejbližší z připravených výletníkům primitivních stolů a nedbám ani, že jupka mé sestřenice s mým deštníkem svalila se na zem. Hotovím se proniknouti dále, přes kratší most, na němž není již tolik svatých, jako na prvém, ale oba obsazují jej vydatně. Před můstkem kaple, spíše jen výklenek latěmi zahražený. Málo vkusná, jako vše, co na Valdštýně přistavěno nového. Za latěmi mihl se mi před očima nějaký obraz. Kluk zvědavá ihned přistoupím.

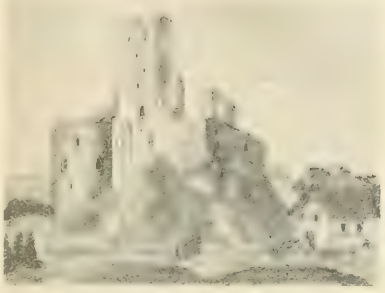

Okoř. Kreslil K. H. Mácha.

Zčernalá freska, na níž nemnoho rozeznati na prvý pohleď. Postava nějakého světce. Dle přehozené kůže či jakés haleny měl by to býti sv. Jan Křtitel, předchůdce Páně. A vskutku, ta hlava má cosi Kristusového. Neobyčejná hlava. Postava splývá sice v špatném osvětlení skoro úplně s tmavým rozprýskaným pozadím, ale ta hlava svítí a září. Plane z obrazu jako gloriolou prozářena. Gloriolou mučednictví? Ano, ta tvář je plna bolesti, jako poplvané, rozbodané líce Ukřižovaného. A zvláštní dobrotou sálá. Čím déle se na obraz dívám, tím více spatřuji v něm života. Stojím přimrazen. Ten výraz je mi povědom. Někde již jsem viděl zachyceny ty rysy. Odněkud se na mne již dívala ta vážná, mužná tvář, plná zamyšlení, v nitro obrácená, s tím zádumčivým rysem hluboké zádumčivosti. Jenom kadeře až k ramenům splývající

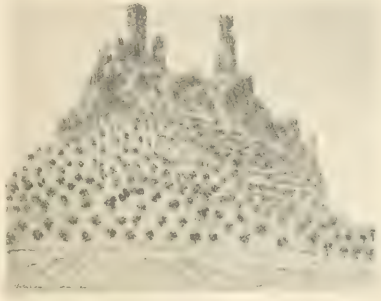

Hasenburg. Kreslil K. H. Mácha.

a hustý plnovous dodává jí zde na obrazu výrazu světějšího.

Nemohl jsem se od obrazu odtrhnouti. Sotva kdy později díla dovednější a mistrná upoutala takovou měrou moji pozornost. Rozhodovalo tu asi celé prostředí, nálada kraje, střídavé a prudké dojmy dne, nejvíce ovšem vlastní moje mladická vnímavost. V oněch letech je duše ještě jako houba, žíznivě vpíjející do sebe všechny vněmy. Ani jsem nepozoroval, že loudavá karavana zatím mne došla. Strýc přistoupil ke mně a zburcoval mne z mého snění: »Hochu, to je podobizna českého básníka, Karla Hynka Máchy. Jediná, která se dochovala!«

Jméno Máchovo nebylo mi již tehdy zcela neznámo. Vždyť s přítelem Hl. měli jsme již své literární aspirace. O prázdninách vyměňovali jsme si mezi Ještědem a Šumavou skoro denně dopisy, plné nejodvážnějších plánů básnických. Měli jsme také s třetím spolužákem Hr., který později věnoval se tělem a duší jen a jen gymnastice a s hrazdy odebral se jednoho dne, tuším v předvečer své svatby, přímo na věčnost, za sebou již prvý ročník psaného časopisu, kde já blabolil na sekundána něco velmi učeného o Arabech. Ovšem tkvěli jsme tenkrát ještě od paty k hlavě v Třebízském, básnicky ve »Večerních písních« Hálkových. Z Máchy znali jsme jen tak jméno. Ale přece i to dostačilo, aby rozehřálo ve mně celou netušenou nějakou hudbu. Divně sladká melancholie lehla mi do srdce a zatopila mi duši. Když s těžkou myslí za prvých stínů večera loučil jsem se toho dne s Valdštýnem, nešuměly mi v hlavě toliko tajemné zvěsti kamenného města, krákání jeho kavek, šelesty jeho jedlí, z hloubi k zvětralým balvanům vzpínají cich se, jichž vrcholky jsou vlnami toho začarovaného moře, Orla poesie cítil jsem křídly kolem hlavy mávati. Onoho orla, jenž do závratných výšin vyláká nás v let, abychom rozdrcenými údy v propastech spláceli své sklamání.

Od těch dob nebylo roku, abych za studií gymnasijních nenavštívil Hrubé Skály a Valdštýna. Přicházel jsem s větším pochopením. Máchův »Máj« zvonil mi již v srdci své kouzelné verše, hudební a malebné zároveň, nesmrtelné jako láska sama. Nezůstaly mi také tajny podrobnosti legendy, jak o podobizně Máchově zachoval je Jos. Václ. Frič a Ervín Špindler. Uvědomil jsem si vztah mezi obrazem a podobiznou, tenkráte pouze tušený, jak tato zhotovena byla pro almanach »Máj« — poprvé zatřímavší r. 1858 opět z prachu zvednutý prapor byronismu Máchova — nejdříve věrně dle fresky a jak potom modifikována dle pokynů Sabinových, jakož i herců Kašky a Lapila, přátel záhy zesnulého pěvce, až co nejpřesněji, pokud možná, odpovídala jejich reminiscenci. S tím ujasněním neztrácel však obraz nejmenovaného malíře, jemuž Mácha stál modelem, své přitažlivosti na mne. Ta vážná a na Máchu zajisté příliš stará tvář sv. Jana Křtitele, zde muže asi čtyřicetiletého, kdežto Mácha zesnul v 26. roce věku svého, mluvila na mne z obrazu vždy celou dumou, celou nad světem žalostí, kterou zpívají jeho verše. A tvář ta dojemná činila mi rozloučení s krásnými místy samoty valdštýnské vždy jen ještě těžším.

* * *

Mácha byl mistrem malby přírodní. V té struně byl docela svůj a český. Ať nazírání jeho nasáklo sebe silněji byronismem, právě bystré oko, které měl — na svou dobu v míře nevídané — pro zvláštnosti české přírody, poukazuje, že Mácha byl by se dále vyvinul způsobem zcela vlastním, kdyby mu přáno bývalo dalšího rozvoje. Nebyl by zůstal jen přesazeným cizím roubem, byl by se vyvinul v nádherně ušlechtilý, samostatný štěp. Vždyť kořeny jeho tkvěly tak hluboce v domácí půdě! Básníkův denník a četná místa jeho básní i prosy vydávají o tom svědectví. Mácha již jako mladík procestoval nejkrasší partie Čech. K přírodě přilnul vášnivou láskou Byronovou. Jak praví Jaroslav Vlček: zbožnil si ji »v bytost všeobjímající a všeproníkající, ve věčném klidném majestátu vysoko povznesenou nad chvilkové, malicherné náruživosti člověka. Byronovo pessimistické pojímání lidské společnosti a pantheistický jeho optimismus v názoru na přírodu Máchu pronikl cele. A k tomu přistoupily vlivy z Waltera Scotta: touha po starých rozvalinách hradních, podzemních kobkách rytířských, zapadlých kaplích v odlehlých hvozdech, romantická oslava středního věku . . . Básník velebí vyhlídku na hory a s hor, s Bezdězu, s Kokořína. Dovedl proleželi noc na kameni nad šplouchajícím horským potokem, naslouchati vzdálenému klepotu osamělého mlýna neb dusotu koňskému, pozorovati hru svatojanských mušek, vpíjeti se do vlhkého, třepetavého lesku hvězd. Každá nová krajina byla mu zdrojem nových požitků: jinak odráželo se zapadající slunce od skály vyšehradské, jinak barvilo okolí s Bezdězu neb v Krkonoších.« (Několik kapitolek z dějin naší poesie.)

Ale není-li to, zvláště poslednější okolnost, úkazem vzácné samostatnosti duševní v Čechách té doby? Kdo ze současníků dovedl se tak dívati u nás na krajinu, kdo ji tak individualisovati? Jen připomeňme si paušálních líčení přírodních v tehdejší literatuře naší, kolísajících mezi klassicismem a přesládlou idyllou, kde vše bylo schéma, vše čpělo papírem. Mácha prvý uvádí do poesie české přírodu celou a živoucí, s čerstvým jejím vzduchem, ostrými bouřemi, tichým oddycháním hvozdů, sladkými vůněmi večera. V povšechném nazírání romantik, je Mácha v detailu přímo realistou, ovšem vždy básníkem. Na reálnost Máchových popisů přírodních u nás prvý a výstižně upozornil dr. Jos. Thomayer (Po stopách Máchových, Lumír 1891). Musil bych jen opakovati a vlastní mladší zkušenosti potvrzovati, co tam praví o dojmech karlštejnských, kokořínských a dokských. Hlavně momenty s kukáním žežulčiným pod Karlovým Týnem a s trefným Macho-

vým přirovnáním brízy na přístřeší Kokořína k p[illegible] za kloboukem l upežníka jsou tak frappantní, že žádnému chodci neujdou. Básnická líčení Máchova jsou přímo obrazy krajin, lišící se od svých předloh jenom tím, čím na př. i obraz různí se od věrné fotografie: promítnutím předmětu skrze duši pozorujícího umělce.

Mácha dotkl se ve svých popisech různých krajů českých. Tu zabloudil pro román do lesů křivoklátských, tu zaskočil na Jičínsko, v tiché Posázaví, k hrdému Orlíku, k hájům Želetinky, rád nořil se do popisů Prahy. Ale nejvíce oblíbil si Středohoří. Znám je nadšený dopis, v němž velebí krásu vyhlídky ze svého okna v Litoměřicích. »Cikáni« odehrávají se v divoké scenerii kokořínské. Dějiště »Máje« prostírá se u města Doks ‚mezi horami, na nichž se hrady Bezděz, Pernštejn (Beršťejn), Houska a v dálce Ralsko, k východu, západu, poledni a půlnoci ukazují.‘

Také o Máchovi platí básníkovo »Wer den Dichter will verstehen . . .« Musím doznati, že teprve, co jsem přede dvěma roky prošel s věrným soudruhem svého pěšího po Čechách cestování od Liběchova přes Želizy a bizarní, na skále jako vlašťovčí hnízda nalepenou Truskavnu údolími, kde zelené stráně střídají se s ponurým pískovcem, v jehož rozsedlinách jen poštolka sídlí, a přes vysokou planinu poli, na nichž mladé, žloutnoucí žito, tak bolestně prý vždy na Máchu působivší, poněvadž nevědomý rozvoj života sama ze sebe mu připomínající, se vlnilo, k [illegible]náckým rozvalinám Kok[illegible] padoly přes Ráj a malebnou Housku na obrovitý znělcový dvojkužel Bezdězu — že teprve tehdy pochopil jsem úplně a zblížil si romantiku »Cikánů«, v plné plastice porozuměl mnohému detailu »Máje«. Ano, byl-li který kraj schopen státi se kolébkou romantismu v Čechách, je to Středohoří se svými fantastickými vyvřelinami, pittoreskními kontrasty, náhlými změnami krajinného charakteru, tu bujícího zelení, květy a životem, tu zoufajícího kamennou pustotou, s těmi vábnými údolinami a úrodnými stráněmi a s těmi vrcholky věnčenými šedou silhouettou rozpadávajících se hradů, jako dohasínající gloriolou šerých pověstí. Když vystoupil jsem na Skálu Máchovu a viděl pod sebou ono smaragdové údolí, jímž jako stříbrné hádě kroutí se potok, v několik stavidel zadržený a přívětivý mlýn ženoucí, ty třpytné hladiny rybníčků, jichž lesk tlumen je splývavou zelení a žlutavými květy stulíků, ty četné zářezy údolí, v nichž tušíte strmě vinuté stezky k zapomenutým tajným skrýším skalním: tu mimoděk tlačila se mi na rty apostrofa Máchova: »Tichá krajino, jak často vábila mě samota tvá v stíny své, aby pobouřenému srdci poklid se navrátil! Jak často vrátilo ticho tvé, rozhostivší se v duši mojí, zrakům mým ztracený mír!« V tom odkudsi zahoukla střelná rána. Z rákosí nejhořejšího rybníku vyrazilo s úzkostlivým skřekem hejno divokých kachen a vodních slípek. A citát můj pokračuje v mysli mé: » . . . hluboký smutek ouží ňadra má, a hluboký poklid časů

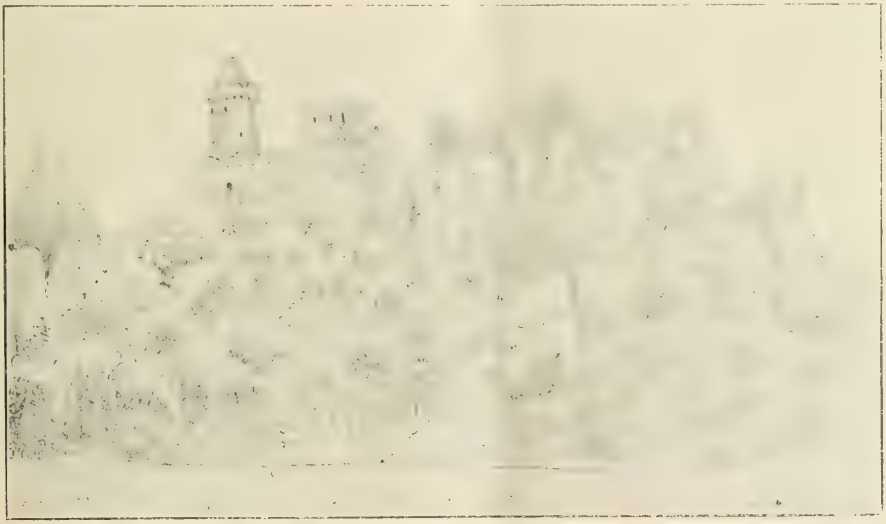

Kokořín. Kreslil F. H. Mácha

předešlých nikdy již se nevrátí.« Což teprve, když s temene omšelého Bezdězu obzíral jsem široký horizont, na němž ne již rybníky břehyňský, dokský a novozámecký, ale pro neznatelné hráze svoje učiněná jezera týchž jmen planou v zátopě slunění jako tři tekoucí démanty, jimž bujné lučiny s jedné strany, se strany druhé lesnaté stráně kummerské a kol dokola rozesetý věnec hor s obrysy omšelých zřícenin dodávají divně melancholické folie. V dálce bělají se dvorce. Z dokského rybníka vystupuje smělý výběžek — hlídka Myšího hrádku. Vábnou scenerii zastínil v tom přeplouvající mrak. Hladina zčernala. Vlna spěchá za vlnou. Nechybí již, jen aby po ztemnělém jejich sametu letem čápa přihoupal se rychlý člunek s bílou plachtou. Illuse prvého zpěvu »Máje« byla by úplna . . .

A zatím v dálce zahaluje se do mlh posupně protáhlé litoměřické Sedlo, jako věštíc konec všeho.

* * *

Do Litoměřic vedou poslední stopy Máchovy. Osud zavál sem mladého právníka, hledajícího existenci, která měla navrátiti klid jeho lásce a dáti základ rodinnému jeho štěstí. Nenalezl z toho ničeho, jenom klid na věky dala mu zde tvrdá hrouda zemská. A ta ani ne úplně. Národnostní zášti rušívá rukou zlolajnou i posvátnost hřbitova, že bylo již pomýšleno, odvézti odtud ostatky velkého pěvce. Přece myslím, že nebylo by dobře. Což není to půda česká? Což máme opouštěti, co je naše, třeba na čas vyrváno? Což nemělo by nám býti odpočívající tu srdce básníkovo oním srdcem reka, o kterém zpívá Neruda ve svých Zpěvech pátečních: »nuž za ním, k předu, věrné české děti!« . . .?

Pod teskným Radobylem rozkládá se litoměřický hřbitov. Pod týmž Radobylem, na nějž Mácha rád vystupoval, aby kochal se rozhledem po zamilovaném Středohoří, a s něhož v osudný večer spatřil neblahý požár onen, který stal se příčinou jeho smrti. Stojím nad hrobem hustě zarostlým sytou zelení břečťanu. Prostý náhrobek v podobě jakéhosi pulpitu nese desku s jménem básníkovým a s nejstručnějšími daty: »narozen 15. listopadu 1810, umřel 5. listopadu 1836.« Na podnoži čte se heslo Máchovo: »Dalekát cesta má! Marné volání!» Působí na tomto místě dvojnásob melancholicky. Husté stromoví za zdí hřbitovní tvoří náhrobku tajuplně šeré a jako konejšivě ševelící pozadí. Divné pocity zmocňují se mysli. Tak málo místa semknouti stačí tak veliké touhy? Hálek napsal kdysi do feuilletonu Národních Listů (1861) o litoměřickém bytu Máchově: »V pokoji vidět, že vládla chudoba, na vyhlídce vidět, že v pokoji vládl básník, a my víme, že tam vládl veliký duch.« Ten byt zde jest jestě chudší, ještě těsnější. Ale dech nesmrtelnosti vane kolem, a jest vám, jako byste cítili blízkost Máchova horoucího ducha!

Mně vynořily se mi tu do paměti verše, jimiž německý básník Bedřich Bach vzdal hold památce Máchově. Báseň vyšla poprvé s českým mottem v časopisu »Ost und West« r. 1841, tedy v době, kdy ani mezi svými dílo nešťastného pěvce nebylo ještě rehabilitováno. Kladu ji sem pro zajímavost celou v překladu. Jest výmluvným dokladem, jak mění se časy!

NA HROBĚ KARLA MÁCHY.

Vidíš-li poutníka, an dlouhou lučinou
spěchá ku cíli, než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak neuzří tvůj,
jak zajde za onou v obzoru skalinou,
nikdy — ach, nikdy! To budoucí život můj!

K. Mácha.

Noc byla jasna, zřel jsem hvězd plát roje,
tu zmámilo mne náhle sladké snění,
jak nahoře by zpíval žalmy svoje,
když vyslechl sfér harmonické znění!

Nádherné astry jako padlé hvězdy,
jež touží po nebeské domovině,
ku modrým dálkám pozdvižen zrak vezdy
a kalich tisícem slz plný stinně.

Ó, jistě jeho duch v těch dálkách těká,
kde mléčné dráhy, jež sloup nebes třímá,
jsou obrovských strun příze stříbrovleká,
v niž rámě komet mocně tepouc hřímá.

A zachví-li se srdce mé v snu hrůzném,
zříc hvězdu, jak se s jasných nebes řítí,
a blesky sršet v palmy vrchol různem,
jež povolána, ať pouští vůní sytí:

Ztad sestoupil on v zemské žití temné,
sám děcko nebes, v pobyt krátký tísně,
stkát pestře umrlčí si roucho jemné,
a podzimní květ byly jeho písně —

Přec závidím, tak v smrti ustlat sobě
na vlastních, nejsvětějších citů lůži;
tak jako mušle zmírá v perel kobě,
jak jaro na podušce vonných růží;

Jak podzim v pestrém hroznů navršení,
jak jiskra v žáru, jejž si nití ryzí,
míč slunce v žhavém hládě mořské vření,
zvuk ve hlasitém echa lkání mizí.

Jaromír Borecký.

☐ **Karlu Hynku Máchovi** věnováno je toto číslo Máje. Překvapující objev vlastnoručních kreseb nešťastného pěvce »Máje« — kreseb, o nichž se v literárních článcích neurčité zmínky stále sice vyskytovaly, ale jichž nikdo téměř neznal — mimo nadání dnešní číslo našeho listu pomohl znamenitě doplniti.

Tyto illustrace jsou literárně historickým dokumentem, proto jsme se postarali, aby dostaly se v náležité reprodukci před oči českého čtenářstva. Že můžeme tak učiniti u příležitosti upřímného uctívání památky Máchovy, těší nás ovšem dvojnásob.

Bližších zpráv o zajímavém objevu podává článek dr. R. J. Kronbaura.

≡ **J. L. Lukes**, slavný kdysi pěvec české opery, přední organisátor zpěváckých našich spolků, znamenitý vychovatel operního dorostu — dnes kmet téměř osmdesátiletý — slaví padesáté výročí své umělecké činnosti. Národ hudebníků a pěvců našich oslavuje J. L. Lukese velmi nadšeně. Připojujeme se k těmto čestným vzpomínkám tím radostněji, poněvadž Lukes pro české umění a pro českou věc vůbec dovedl vždy nejenom cítit, ale i energicky jednat. *ch.*

⁂ **Johanna Radimská.** Do Národního divadla vešel nový autor. Nějaké literární — dokonce i dramatické práce má za sebou. Proto jsme byli právem zvědavi, kterak se nám pan Jaroslav Mayer představí. Johanna Radimská, titulní hrdinka jeho čtyřaktového dramatu, je dáma moderně protivná. Politování hodný její muž snesl by jí měsíc s hvězdami, kdyby o něj stála — ale panička chce jiného muže a s ním tolik volnosti, kolik jen hladové srdce rozmarné ženy potřebuje. Pan doktor Radimský poskytne nejenom volnosti míru vrchovatou, ale do rukou zdráhající se manželky, na kterou již čeká kandidát jejího milování s Bädeckrem pro Italii v ruce, vtiskne tolik bankovek, že jsme skoro počítali, nekoupila-li by se za ty hezké peníze jachta na cestu kolem světa. V Italii setká se paní Radimská s chemikem, kterého za hříšnou mladost Hospodin ochromil, nejvíce na jazyku, tak že mu není rozumět. A ten dá paničce z českého venkova nějakou lahvičku na památku. Paní Radimské přijde dárek vhod, když milovníka z nového flirtu usvědčeného hodí svýma krásnýma rukama do moře. Vrátí se — neposkvrněna, jak důkladně osvědčeno — do Čech, kdež opuštěný manžel právě shledává, že hospodyně, která ho ošetřuje, jest opravdu k obrazu božímu stvořena. Paní Radimská chopí se osudné lahvičky, ve které — jak nyní teprve slyšíme — nalézá se jed, a otráví se.

Jak zřejmo, je to drama napsané dle knih. Není u nás advokátů, kteří by se tak pošetile chovali, jako činil manžel pí. Radimské, není takových milovníků, s jakým ujela krásná paní, není takových chemiků. Obecenstvo proti některým přílišným nepřirozenostem zademonstrovalo si také zbraní nejnebezpečnější: pousmáním. Myslíme, že tyto projevy otevřely autoru oči a nepochybujeme, že nyní po horké zkoušce bude hledat v sobě dramatickou mohoucnost a ne v Ibsenovi a v jiných vážených cizincích.

Je v práci jeho několik samostatných vláken — na pevnou tkaninu sice nestačí — ale že vůbec se objevila, klademe v nováčka proto dobrou naději. Musí se ovšem písek, který mu do cesty snesla četba a cizokrajní apoštolové, ještě důkladně protříst a proprat, pak bude moci teprve rýžovati vlastní zlatо. Řešetem na tuto namahavou práci vládnouti již poněkud dovede, což v některých výstupech dokázal.

Pí. Kvapilová sehrála Johannu s chutí. V těchto ženách od moře jest její láska. Jediný z crayonů, jimiž kreslila, nezlomil se jí v prstech. Její manžel v reprodukci pana Steinsberga byl někdy až příliš sousedský. Takový dobromyslný advokát by těch bankovek tolik nezahospodařil. — Slečna Grégrová a pí. Hübnerová jsou, jak cedule ukázala, na živu — bohudíky. Z běžného repertoáru bychom nebyli tak soudili. *ech.*

⁂ **Ad. Heyduk: Zavaté listy.** Spisů svazek XXXV. (J. Otto.) Druhé vydání cituplných písní Heydukových opěvujících jeho domácí, žel bohu, tak krátké štěstí. Jsou ještě příliš v dobré paměti ty svěží a dojemné skladby a skladbičky, které v I. oddílu »Dozvuky ku knize ‚Zátiší'« líčí chvíle jasu a klidu, v II. pak »Za Liduškou« jsou srdce zrývajícími elegiemi za zmizelým blahem. Na bohatém růženci tvorby Heydukovy zrno zvlášť třpytné a těžké — třpytné svou poesií, těžké kusem života básníkova, jenž tu vyhráněn za největší cenu ovšem — bolesti! —*g*

⁂ **Josef Kalus: Kopretiny.** (Nymburk, nákladem Fr. Hrnčíře.) Drobné verše p. Kalusa možno posuzovati s hlediska dítěte, pro které byly psány. V ohledu tom mají všecky přednosti, ale i též všecky vady lehké, až příliš lehké improvisace básníkovy. Snadná versifikace, zvonivé (někdy až příliš) rýmy, často pouhé konstatování fakta neb zjevu místo citu a myšlénky, ale vše zpěvné, hladké a melodické. Zajímavé jsou básně se stanoviska folkloru. Chvěje se v nich opravdu

kus měkké, naivní dobré duše lidu valašského a v zachycení tohoto tónu zřím hlavní význam poesií p. Kalusa, které by více umělecké autokriticky neškodilo. *S*

— **Karel de Wetter: Ballady.** (Nákladem »Melpomene«.) Tenký sešit o 35ti stranách přináší 8 kusů balladického rázu. Mnohé nejsou ani ballady v pravém slova smyslu, spíše balladickými obrazy určitých nálad duševních. Jsou opravdu »dumné a morosní«, jak praví pan Arnošt Czech z Czechenherzů, který mladého autora, sám mladý autor, do literatury uvádí. Byly by i docela pěkné — kdyby byly jen trochu svérázny a nový. Když se čtenář přenese přes tuto maličkost, chápe ne, že mohou býti i tak čtenáři milé, jako jsou jeho příliš ochotnému průvodci. *—o*

— **O volebním právu žen** zmínili jsme se ve 29. čísle Máje. Právě se dovídáme, že o předmětu tomto jednáno bylo v těchto dnech v Ženském klubu. Po přednášce pí. dr. Babákové — thema »Ženská otázka« rozpředla se čilá debata; obsáhlost a propracovanost přednášky dala k ní hojnost látky.

Volební právo žen vyvolalo debatu. Ku podivu byly projevy velice odlišny. Jisté obavy z nepřipravenosti žen ku přijetí volebního práva projevuje slč. Tesařová. Má za to, že nutno ženy dříve pro volební právo vychovat. Jest de jejího náhledu věcí nesmírného dosahu a nelze usilovati jen a jen o dosažení práva, jež by snadno prý se mohlo státi nožem v ruce dítěte. (Rozuměj vše obecné hlas. právo.)

Podobného náhledu je slč. Zeminová.

Proti tomu ujímá se horlivě slova slč. Plamínková. Praví, že ovšem může se po obdržení vol. práva z počátku mnohý omyl a nesprávnost přihoditi, ale to jsou omluvitelné chyby každého počátku. Jimi získá se zkušenost. Ani muži po získání vol. práva se bez všelikých chyb neobešli a konečně doba, na kterou se volí, není nikdy tak dlouhá, aby se nedalo napravit, co by snad nápravy potřebovalo. Vychovávejme ženy pro volební právo, zároveň ale hleďme se ho co nejdříve do-

Křížer u Maichova Hradiště. Kresbil K. H. Macha

moci. — Mnohé ještě hlasy ozvaly se v podobném smyslu.

Zdá se nám, že skutečně jest nejlepším spojení obého — i příprava žen k účelnému užívání vol. práva, i domáhání se jeho. Avšak u nás dosažení volebního práva žen jest oříškem, kte ý byl povolanými činitelkami dosud jen okukován a prohlížen. Ještě se musí louskat. Pravděpodobno jest, že nepraskne tvrdá skořápka odporu hned. Bude asi třeba několikráte do ní kousnout a za tu dobu se jistě půda porozumění u žen širších vrstev do statečně připraví. *—sá*

— **Pražské knihovny.** Velké knihovny mají v sobě vždy něco monumentálního a úctyhodného. Jsou pomníky a zároveň zásobárnami kultury lidské. Když jste o samotě v síních některé velké knihovny, kde zdi pokryty jsou řadami svazků, zdá se vám, jakoby všechny ty knihy chtěly promluvit, zlů-

raznit ono své slovo, jež vynesly kdys na svém štítu, zdá se vám, jakobyste slyšeli tisícerý rozmach křídel lidské myšlenky a cítili na blízku tlukot tisícerých vášnivých srdcí. — Kulturní význam velkých knihoven byl vždy vysoce ceněn. Pro nás jsou tím více důležity, ježto víme, jak velikou a čestnou úlohu hrála kniha v novém českém národním vývoji. Byla bojovníkem za existenci národa za jeho povznesení, za jeho ideály.

Hlavní knihovny pražské jsou: c. k. universitní knihovna, knihovna musea král. Českého, knihovna městská, akademická, průmyslové jednoty a knihovna Náprstkova.

Nejprve seznámíme čtenáře s Akademickou knihovnou, jež je zajímava svým vznikem, a ačkoliv jedna z největších knihoven pražských, málo známa veřejnosti.

Je umístěna v domě č. 20 ve Spálené ulici, jenž je majetkem Spolku pro vystavení akademického domu.

Když rozpuštěn byl v pohnutých letech devadesátých Akademický čtenářský spolek, jmění jeho připadlo král. hl. městu Praze. Aby jeho rozsáhlá knihovna (přes 20.000 svazků) byla uchována studentstvu, byla dána v správu a užívání Spolku pro vystavení akademického domu zároveň s roční dotací 3000 K se závazkem udržovati a doplňovati řádně knihovnu svěřenou.

Po rozpuštění staré Slavie podařilo se Spolku pro vystavení akad. domu zakoupiti knihovnu tohoto studentského spolku (asi 10.000 svazků) a tím dán základ k imposantní Akademické knihovně, jež spojena byla s Akademickou Čítárnou, r. 1897 Spolkem pro vystavení akademického domu založenou, a dána v používání členům spolku a zároveň studentům sdruženým v Akademické Čítárně a spravována byla spolkem za pomoci a účasti kuratoria Akademické Čítárny, voleného z řad studentských.

Obě knihovny byly nejdříve nechány odděleny vedle sebe. Když však došly spolu s Akademickou Čítárnou definitivního umístění v domě spolkovém, podnikl Spolek pro vystavení akad. domu důležitou a významnou práci sloučit obě knihovny v jednu moderním způsobem spořádanou knihovnu. Podniknuta revise všech děl, vyloučeny spisy nedůležité a neúplné, podniknuta svědomitá a namáhavá katalogisace na základě moderních soustav knihovnických, a tak povstala vzorná a pozoruhodná instituce, jíž dáno jméno Akademická knihovna.

Doplňována jest péčí kuratoria Akademické Čítárny jednak časopisy a revuemi, jež Čítárnu docházejí, jednak koupí nových knih z dotace, jež je kuratoriu Spolkem pro vystavení akademického domu dána k disposici.

A tak Akademická knihovna se skutečně stává »bohatou studnicí poučení a vědy« jak formuloval intence její dlouholetý zasloužilý předseda Spolku pro vystavení ak. domu, prof. Červenka.

Obsah knihovny je závislý na jejím vzniku. Jak knihovna bývalého A. Č. S., tak i Slavie vznikly přirozeně většim dílem z knih darovaných členy obou spolků a jejich příznivců. Následuje z toho ovšem, že knihovny ty obtíženy byly spoustou bezcenného ballastu, bezvýznamných německých knih, brožur a časopisů z polovice devatenáctého století, ale způsobem tím též zjednáno mnohé vzácné dílo, jež by se jinak získati nedalo. Na mnohých svazcích čteme vzácné autografy předních mužů našeho národa. Ano, za dob rozkvětu Akademického čtenářského spolku ustálil se mezi autory českými zvyk posílati exemplář svých knih s věnováním spolkové knihovně.

Knihovna obsahuje skoro úplnou belletrii českou až do let devadesátých, starší belletrii německou, hlavně klassickou, starší vědeckou literaturu německou, a což je její specialitou, mnoho z literatur slovanských, ruské, polské a jihoslovanských. Z let pozdějších jsou tu věci jen po různu opatřené, jež zavála sem náhoda a z posledních let ročníky všech českých a mnohých cizích časopisů, jež Akademickou Čítárnu docházely. V poslední době se knihovna hojně doplňuje.

Knihovna Akademická je určena pro studentstvo vysokých škol českých a dána k disposici Akademické Čítárně, v níž je letos zapsáno kolem sedmi set studentů. Jest si přáti, aby povolaná česká veřejnost, zvláště kruhy nakladatelské, zachovaly svou přízeň největší knihovně studentské.

mm.

— **MUDr. Ot. Kose: O přirozených prostředcích organismu lidského, jimiž se brání proti vzniku nemoci.** Trochu dlouhý nadpis knihy, ale zcela přiléhající zvolil autor ku své práci, která popularisuje jedno z nejobtížnějších themat novodobé pathologie, lze prohlásiti hned předem: šťastně. Spisovatel pracuje leta vědecky, do popularní literatury dosud nezasáhl, ačkoli jako universitní docent jednoho z největších oborů mediciny: lékařství vnitřního má příležitost — pod e zásady: docendo discimus — vypracovávati se na dokonalého popularisatora. Novější theorie a názory o obraně organismu proti nákaze a jiným choroboplodným činitelům je nad míru lákava a přesvědčiva. Čtenář odborník ví, co je v těch zajímavých naukách dosud sporného. Čtenář z intelligence probrav tuto knížku, nahlédne však do duševní dílny současných badatelů v lékařství, kteří za vůdčí myšlénkou Mečnikova, ruského v Paříži naturalisovaného badatele kráčejíce, řadu zajímavých nálezů učinili, jež nám vysvětlují podstatu chorob, zvláště nakažlivých, mnohem lépe (lze říci uspokojivým způsobem), nežli to činily hypothesy dřívější, více méně dobrodružné. Třebas není, jak praveno, vše to, co novodobá věda, opírajíc se o drobnohledné útvary a pokusně vyvolané stavy, naprosto dokázaný fakt i pro obdobné stavy chorobné u člověka, nelze neuznati, že se autorovi povedlo obtížné to thema

učiniti obecenstvu, ovšem intelligentnímu, veskrze srozumitelným a kdo by ze čtenářů přece jen při některém odborném a českým, obecně srozumitelným výrazem dosud nenahraditelném terminu uvázl, nalezne v malém slovníčku ke konci spisku připojeném výklad zcela postačující. Všecko se točí okolo fagocythosy, t. j. učení Mečnikova, že bílé krvinky mohou bakterie do těla vniklé pohltiti a tak v některých případech neškodnými učiniti. Jak se mikrob brání proti tomu, co činí bílé krvinky dále, jak se chová vůči mikrobům kůže a sliznice, jak který orgán tělesný při tom si vede — toť jsou jednotlivé body otázky, jež autor vykládá živým pěkným slohem, zamlouvajícím se zvláště onou pravdivostí badatele o věci přesvědčeného, jakou se vyjadřují spisovatelé, kteří jsou u zdroje poznání. Rozumí se, že bylo třeba propracovati se předem základními pojmy o příčinách nemocí. Také se nám líbí, že spisovatel nalezl v knížce své příležitost celou řadu zjevů z fysiologie a pathologie s nového tohoto hlediska vědy osvětliti. Pravíme proto znovu: látka těžká, ale zpracovaná pěkně bez újmy na správnosti pro koncesse čtoucímu davu. *n n*

Kresba K. H. Máchy.

— **Julius Skarlandt**: **Smutná láska.** (Velké Meziříčí, Alois Šašek.) Vše jest řečeno pod titulem sbírky: Podzimní melodie a fragmenty. 44 krátkých, celkem náladových kusů měkké snivosti a tichého smutku za láskou ztracenou, dle všeho básníkovi smrtí vyrvanou. Některá čísla jsou až příliš zlomkovitá (XXXVIII), mnohá pouze napovídají (čís. VII), jiná jsou plná a zcelená (XXXV). Škoda, že to nejsou všecka. Ale svou notu básník má, a to je hlavní prozatím. — *ρ.*

Náramky s Máchovým veršem. Jako milou reliquii chovám ocelový malý náramek, již hodně zvetšelý, jehož sponu tvoří lýra s letopočtem 1849. Náramek ten nosívala jedna ze starších, již zemřelých básnířek českých a je mi svědectvím, jaké nadšení zachvacovalo probouzející se pokolení české pro Máchu a jeho Máj: na ocelovém proužku vyleptána jsou slova verše: »Daleká cesta má — marné volání!« Či nosívaly náramky takové jen ženy a milenky těch, kdož po bouřích r. 1848 z vlasti uprchli? *V.*

— **Slovenské Pohľady**, dokončivše v sedmém svazku Hviezdoslavův překlad »Hamleta«, v osmém čísle přinášejí jeho »Stesky«, reflexivní lyriku vzácného druhu, veliké síly a obdivuhodné krásy, jež v nás obrodila zase jen stesk, jejž jsme s čtenáři našimi sdělili v jednom z posledních čísel minulého ročníku. Bylo by už opravdu na čase, opakujeme, aby se někdo ujal převodu vybraných básní Hviezdoslavových. Prohlížíte-li slovenské časopisy číslo za číslem, teprve před vámi vyvstane celý význam Hviezdoslavův. Tím, čím je Hviezdoslav slovenské poesii, Martin Kukučin jest slovenské próse. Jeho »Dom v stráni«, delší novella, vyznačuje se všemi přednostmi autorovými. Vedle těchto statí jsou pozoruhodny v témž čísle »Dejepisné záhady« neúnavného Fr. V. Sasinka, a zvláště jako každého roku, i z r. 1902 »Prehľad slovenskej literatury« od Lud. V. Riznera, svrchovaně zajímavý, ač ještě časem dost neúplný. *Hsa.*

Toto zvětšené číslo, věnované K. H. Máchovi, nepřináší pokračování prací započatých, jež pro nedostatek místa odloženy do čísla následujícího.

Toto číslo vydáno dne 29. dubna. OBSAH: JUDR. R. J. KRONBAUER: Karel Hynek Mácha: jeho deníky z let 1833, 1834 a 1835 a jeho obrazy českých hradů. — JAROMÍR BORECKÝ: Z toulek za Karlem Máchou. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: — F. ŠNAJBERK: Podobizna Karla Hynka Máchy. Illustrace K. H. MÁCHY.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní připlatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

ANTONÍN DVOŘÁK.

Kreslil F. Šnajberk.

Antonín Dvořák.

Dokonal svůj slavný život v první májový den! Národní divadlo vyvěsilo smuteční prapor a tisíce lidí, kolem do volné přírody se hrnoucích, ptalo se a dovídalo se, co smuteční znamení hlásá. Lidé stanuli, ve skupinách, v celých zástupech a zaraženi pohlíželi na budovu, která byla v přední řadě povolána k tomu, aby velká a krásná díla Dvořákova génia tlumočila. Když slavila »Umělecká beseda« 60té výročí narození mistrových, neznámý písatel napsal úvodní slovo ku slavnostnímu programu, v němž do srdce nám promluvil tímto poetickým obratem: ustavičně se mi vtírá na mysl jedna z rozkošných pohádek naší lidové vypravovatelky Boženy Němcové; vypravuje o dobrotivých kmotřičkách, jež dávají dítku, jemuž při křtu jako kmotry po boku stály, do vínku podivuhodné dary: při pláči padají mu z očí perly, z úst růže a kam nohu sune, zlato zasvítí. I mistr Antonín Dvořák dostal do vínku samou Prozřetelnosti podobné dary. Čeho se dotkl, proměnil jeho genius ve zlato, ryzí zlato pravého umění, ať to byly již neprostupné meze symfonie, nebo ohraničený obor hudby komorní, ať píseň, symfonická báseň nebo opera. Vše zvoní, třpytí se a leskne zlatem čarovných melodií, podivuhodných zvukových kombinací nevyčerpatelných rhytmů.

Tak svou bolest asi by vyjádřil lid, široký dav, jenž nerozebírá umění pitevním nožíkem akademické úvahy a kritického rozboru. To cítil, to chápal, to prožil, když Dvořákovu hudbu poslouchal. Dvořák byl pravý český muzikant, jenž dumavý smutek vsál v sebe z ovzduší a z půdy svého národa. Prostě pověděno a přec nejlíp tím fragmentkem z pohádky, která zrovna tak jako ta hudba vypramenila a vyřinula z úst prostinké české pohádkářky. A mistr Dvořák té duši a citům českého lidu stál hodně blízko — vyrostl v nepatrném domku nelahozevském a jako hoch hrával s venkovskou kapelou při slavnostech i při pohřbech. Mladý hoch snadno by se byl minul svým pravým povoláním — však je známo, jak náruživě mistr věnoval svůj volný čas, mohli bychom zrovna napsati studiu železničních lokomotiv a v zasvěcených kruzích se dobře ví, k jaké dokonalosti mistr v tomto zájmu to přivedl. Ještě dva dny před mistrovým úmrtím hovořil s ním kapelník Anger o druhém zamilovaném koníčku mistrově, o holubářství; mistr Dvořák byl vášnivým holubářem a se svým hostem živě o tom uvažoval, jakým způsobem by svoje milé holuby zbavil četných nepřátel . . .

Dvořák si svou kariéru těžko založil a trpce si vykoupil každý úspěch. Naši čtenáři pamatují se jistě, že uveřejnili jsme svého času zajímavý dokument o tom, s jak pronikavým zdarem Dvořák studoval a jak absolvoval pražskou varhanickou školu. Dokonce musel svoji existenci shánětí jako violista v kapele Komzákově; jedenáct let byl Dvořák členem českého orchestru. Že v té době neměl mistr na růžích ustláno, není třeba ani podotýkat. Pracoval pilně, tvořil s jarým nadšením, přiučuje se bedlivě u vzorů cizích a proto také mnoho nicil a pálil. Byl Dvořák až neúprosným a k sobě samému bezohledným autokritikem, a ti, kdo ho blíže znají, dovedli by o vzácné této jeho umělecké svědomitosti vypravovati doklady nejen velice zajímavé, ale i poučné.

Je tomu něco přes třicet let, co Dvořák slavně zvítězil a prorazil svým Hymnem. Postup mistrův od té doby je přímo závratný. Je chloubou a pýchou celého národa úspěch Dvořákových »Slovanských tanců«, jejichž kouzlo a krása podmanila si svět. Ba tak daleko to přivedl náš český muzikant, že stal se v pravém toho slova smyslu miláčkem národa anglického.

»Význam Dvořákův,« praví prof. Stecker v životopisném článku, »pro vývoj umění a těžiště jeho tvorby leží ve skladbě instrumentální, v prvé řadě orchestrové. Napsal sice v oboru dramatické tvorby vokální díla, jež vykazují stránky obdivuhodné, než přece nelze pokroku, jejž ve příslušných formách učinil u poměru k svým předchůdcům a současníkům, podkládati ani z daleka onoho významu, jenž bez odporu mu přísluší v oboru forem instrumentálních. Opera nebyla nikdy vlastní půdou Dvořákovou; již náklonnost Dvořákova ke starší formě opery, ústupky, jež činí nejednou stránce čistě hudební na úkor dramatičnosti, okolnost, že Dvořák nedovede jako kdysi Gluck tak se zapřiti, aby »zapomněl, že jest hudebníkem« atp. vše to nedovoluje nám hledati význam Dvořákův ve tvorbě dramatické.

Mistr Dvořák byl jistě dalek toho, aby hořejší podepsal.

Nedlouho před provozováním »Armidy« navštívil mistra redaktor »Politik« pan Běhal, jenž nadarmo se snažil skladatele po-

hnouti k tomu, aby něco pověděl o posledním svém operním díle. Dvořák zatvrzele odpověď odmítal — ale za to pověděl něco jiného. Je to poslední jeho výrok a považuju jej za významný, poněvadž je v něm uložena silná dávka polemiky. Mistr se vůči panu interviewerovi vyjádřil o svých symfonických skladbách skoro otčímsky — ani jediná prý nevyřinula z jeho duše spontánně — všecky byly psány na objednávku. Dvořák zkrátka favorisoval svoje opery a v těch viděl výkvět a vrchol svého skladatelského tvoření, svého genia. Nechtěl vůbec symfonií již psáti (ale za to připravoval se na komposici nové opery, maje dokonce tři texty k disposici)*) a výslovně poznamenal: »Moji nakladatelé již vědí, že pro ně ničeho více nenapíšu«. Jak mimoděk vyřkl si tu mistr Dvořák svůj ortel

Chceme povědětí jenom několik slov pod dojmem kruté, hrozné zprávy o úmrtí největšího našeho hudebního skladatele. Nikdo ani ve snu se nenadál, že by zdravím a temperamentem zrovna kypící Dvořák mohl nás tak záhy opustiti.

Dvořák byl šťastnější než Smetana, dožil se, dočkal se slávy a úspěchů. Vybudoval si na roli domácího umění pomník trvalý a nehynoucí — ale i my současníci i potomci po všechny časy budem toho želeti, že nevytryskly z bohaté, geniální duše jeho všechny prameny, všechno to bohatství, jímž jará a svěží duše jeho i v podletí kvetla a zářila.

Jar. Hasina.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

ZPĚV V.

Přikývnuli všichni hlavou,
ve souhlasu ruce zvedli,
pokýv hlavou Palnatoki
knír si pohlazuje zšedlý.

»Svobodný být každý musí,
volný ve všem duší, tělem,
přinést vlastní musí zbraně,
by vstoup všady s volným čelem.

Znáti musí naše řády
a je v mysli zachovati,
příbuzných ni přátel nemá
o radu se při tom ptáti.

Volný mezi nás ať vstoupí,
volný odstoupiti může,
pokud přímost na čele má,
pokud sílu v pažích muže.

Kdyby k boji dojít mělo,
přísně hleď by v potýkání
hruď čelila vždycky hrudi
se stejnou a rovnou zbraní!

Takto pro čest, statky, slávu
může se každý jak chce bíti,
ale padne-li mu soudruh,
jeho smrt on musí mstíti!

Stěžovat si nikdo nesmí,
ani babské vésti řeči,
zabít buď, kdo radí v ústup,
svatý buď, kdo padne v seči!«

Bouřně všichni zajásali,
každý si to pochvaloval,
když se napili a sedli
Stefnir dále pokračoval:

*) Dvořák si nepřál, aby operní texty byly prozrazeny. Naznačil pouze, že látka jednoho libretta čerpána je z báje o Horymírovi, druhá z českých dějin a třetí že má námět turecko-bulharsky z konce 16. stol.

»Kořisti když někdo z mužů
— lhostejná buď její cena —
zmocní se, buď mezi všecky
tato kořist rozdělena

Rozdělena stejným dílem;
kdoby toho neučinil,
vyvržen buď z obce naší,
neb tak sobectvím se špinil.

Střez se každý síti sváry,
uvázne svár vždy v své léči,
více váží němý skutek,
nežli prázdné bláznů řeči.

Střez se každý v naší obci
pomluv mrzké sítě síti,
zaslechneš-li — neposlouchej,
slyšíš-li, hleď uvážiti!

Pravý muž vždy sobě stačí;
proto má být každá žena,
prazdroj neřesti a běd,
z naší obce vyloučena.

Čím je krasší, líbeznější,
rychlejším tě utká svodem,
rozkoš opojný jest nápoj,
pit však buď jen mimochodem.

Jomsburku práh nepřekročí
proto žena v oddech sladký,
výjimku jen z toho činit
mohou reků staré matky.

Stinný hvozd a širé pole
volný vzduch a hvězdy boží,
noci plášť, poduška vřesu
stačí k svatebnímu loži. (Pokrač.)

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Kubišta již v noci dobře rozvážil, že Merkl z toho musí vyváznouti a že bude odtud za nějaký den propuštěn. Byl sice o každém, kterého sem za takových okolností přivedli, úplně přesvědčen, že si sám zapálil, ale zdálo se mu, ačkoliv se domníval totéž i o Merklovi, že Merkl dovede zapírati a že i on si k tomu svědků nebral. Ostatně Kubišta Merkla v duchu omlouval. Třebas by to nemělo býti, byl by Merkl blázen, když platí třicet let assekuraci, a když mu potom chce pojišťovna assekuraci, vzít jedině proto, poněvadž pojištěné budovy schátraly, aby si sám nezapálil.

Kubišta také byl přesvědčen, že se mu Merkl za tyto drobné pozornosti, až bude na svobodě, dobře odvděčí.

Když se Merkl umyl, odvedl jej Kubišta do separace.

»Teď to musíme uklidit,« pravil kvapně, »ve dne se nedá nic dělat, nadarmo bych vás přiváděl do trestu. Máte z toho sám rozum, to víte, jak to chodí. Menáž vám přinesu v jedenáct hodin, ale to jen tak, aby se neřeklo. Mezi polednem, až k tomu zas bude chvilka, přinesu vám něco extra, váš syn tady na to nechal peníze, a žena vám to uvaří. Co je mýho možnýho, to udělám, ale rozumí se jen při té největší opatrnosti!«

»Rozumím, rozumím,« pokyvoval Merkl hlavou, »a moc pěkně vám, pane Kubišto, za všecko děkuju. Tohle to vám do smrti nezapomenu, že jste se mne tak v mé opuštěnosti ujal . . .«

»A s kouřením, víme, taky dejte mezi dnem pozor,« pokračoval Kubišta šeptem, nachýliv se k Merklovým uším; »kouřit sice můžete, ale postavte se, když budete kouřit, tuhle na židli k okýnku a nenápadně foukejte kouř ven. Cigárka a sirky vám tu nechám, ale jak uslyšíte, že na dvoře hlasitě mluvím, odskočte hned od okna a cigárka schovejte. Inšpekce dnes sice nepřijde, ta chodí nenápadně vždycky jenom v sobotu po páté hodině odpoledne, ale čert nikdy nespí, a proto musíme mít z toho rozum!«

»Rozumím, rozumím,« pokyvoval Merkl hlavou, Kubišta pak uklízel voskovou svíčku a starý kalendář.

»A kdyby někdo přece přišel na inšpekci,« pokračoval za chvíli, »a ptal se, jste-li se vším spokojen a nemáte-li nějakého přání, tak jen řekněte, že jste se vším spokojen a že přání nemáte. Vy si arci stěžovati nebudete, ale jsou tady taky takoví, že si stěžují, ale nic jim to platno není. Já už sloužím devětatřicátý rok a tak se tu na mě moc dá; bylo by to taky smutny, aby se na mě nic nedalo, to bych tady s těmi lidmi neobstál!«

Merkl se na Kubištu ostýchavě zakoukal.

»A nač bych si stěžoval,« povídal upřímně, »já jsem rád, když to se mnou vezme nějaký konec, tak jaky stěžování. Jen už aby byl aspoň ten vejslech odbytej, abych věděl, co a jak. Já si jen myslím, že to tak čerstva nepůjde, jak vy povídáte, já myslím, že se dnes ještě ani k vejslechu nedostanu!«

Kubišta postavil se přímo před Merkla.

»To je nesmysl, na to je zákon,« povídal přesvědčivě, »k vejslechu dnes musíte, a až přijdou svědci, tak zase půjdete k vejslechu, abyste věděl, co oni povídaji. Takovejhle případů už jsem tu měl tisíce a vždycky to bylo takovy.«

»Tak vám za všecko moc pěkně děkuju,« pravil Merkl vroucně, Kubišta však mávnul jenom odmítavě rukou a otevřev dvéře, odcházel.

Tentokráte dvéře za sebou přirazil, železnou petlici u dveří na skobu zavěsil a pak zarachotil v zámku klíčem. Merkl slyšel vzdalovati se jeho šouravé kroky po chodbě a pak slyšel, že i dvéře u chodby pečlivě uzamykal. Když odešel, bylo v separaci pojednou hrobové ticho. Jenom slepice začaly zase ze dvora krákorati, a za chvíli odbíjela na radničních hodinách osmá.

V.

V deset hodin započal Merklův výslech. Merkl stál před velikým psacím stolem, u něhož seděl zapisovatel. Soudce s rukama na zádech skříženýma přecházel po kanceláři. Kubišta, držící v rukou svazek velikých klíčů, seděl přede dveřmi kanceláře na žlutě natřené lavici a utíral si spocené čelo.

»Jste podezřelý,« pravil soudce, »že jste si zapálil svůj statek, abyste tak dostal assekuraci. Když jste to udělal, tak se přiznejte, aspoň budete míti polehčující okolnost doznání, a při výměře trestu bude na to vzat zřetel!«

»Pane soudce,« odpověděl Merkl pevně, »já to neudělal!«

»Nu, jak myslíte,« prohodil soudce, »ale podezření tu je, a to dosti značné. Nejprve nám tedy řekněte, kdy jste se pojistil a na kolik tisíc!«

»Pojistil jsem se před třiceti lety,« odpovídal Merkl, »na tu assekuraci, co ji má pan Koblížek, a bylo to na deset tisíc. Po třicet let jsem tu assekuraci platil!«

»Dobře, to se shoduje! Letos na jaře jste však dopsal bance, že platíte třicet let assekuraci a žádal jste, aby vám banka vyplatila pět tisíc, při čemž jste jako důvod své žádosti uváděl, že jste bance dal už mnoho peněz, že je stavení už schátralé, a že chcete stavět a že když vám banka tyhle peníze vyplatí, že postavíte novou budovu pod šifr a že vezmete assekuraci zase na deset tisíc. Psal jste to bance?«

»Psal jsem to. U nás každý rok hořelo, třikráte hořelo v mém sousedství, a tu přijeli agenti a rozhlásili, že ve vsi moc hoří, že kdo má staré stavení, že se mu assekurace vezme. Mluvili jsme o tom v hospodě a tu mě strašili, že mně vezme banka assekuraci, že mám taky takovou starou chajdu, a že pak budu na holičkách. Všickni říkali, že když nevyhořím, že ty všecky peníze, co jsem do banky zaplatil, ztratím, a že až mi vezmou assekuraci, že to přeci jednou všecko chytne a proto jsem sedl a napsal jsem bance to psaní, neboť jsem poctivej člověk!«

»Banka však odpověděla, že je taková žádost nesmyslem, že dle stanov podobných obchodů neprovozuje a dala ihned vyšetřiti stav vašich budov. Poněvadž se zjistilo, že stav těchto budov jest prašpatný, zvýšila vám pojistné. A to vás rozčililo!«

»Rozčililo, pane soudce! To by muselo každého rozčilit!«

»Toho se stalo právě před čtvrt rokem, a předevčírem jste vyhořel! Není-li tohle podezřelé — jak to jenom vysvětlíte?!«

»To nevím! Já chci přísahat, a ať jsem v tu chvíli mrtvej, že jsem já si nezapálil.«

Do jisté míry tedy přece přiznáváte, že to je nápadné. Jsou však ještě jiné okolnosti, které proti vám vyslovené podezření značně sesilují. Probereme to jedno po druhém. Především se praví, že jste na čtrnáct dnů před tím, nežli oheň u vás vyšel, seděl v hospodě s více rolníky, a že se mluvilo o tom, že vám banka zamítla žádost a že vám místo pěti tisíc zvýšila assekuraci. Vy jste byl podnapilý, a rozčiliv se, řekl jste: ‚Když banka tak, tak já jinak. Uvidíme, kdo udělá lepší kšeft!‘ Řekl jste to, nebo ne?«

»Na tom něco je! V hospodě se o téhle mé věci moc mluvilo a moc se mi všichni vysmívali. Mluvilo se o tom taky tenkráte a všichni si mě pro to dobírali. Pošťuchovali mne tak dlouho, až jsem v podnapilosti řekl něco podobnýho, jako jsem teď slyšel, já už se na to

ani dobře nepamatuju. Ale tím jsem chtěl říci, že by banka pohořela, kdybych vyhořel a že by banka za to jednání zasluhovala, aby přišla do škody!«

»Vy tedy připouštíte, že jste se vyjádřil takovým způsobem, že se z toho dá souditi, že byste se mohl k takovému činu, z jakého jste obviněn, odhodlati! Vy jste však mluvil tenkráte ještě více! Vy jste povídal doslovně: »Já k něčemu takovému srdce nemám, já bych něco takového ani nedokázal. Ale když na to přijde, tak už by se někdo našel, kdo by to provedl!«

— »Taky tohle připouštím! Mluvilo se toho tenkráte strašná síla a já byl podnapilej, tak že ani sám nevím, co jsem tenkrát povídal. Když jsem ale povídal, že bych nebyl v stavu něco takového provést, povídal jsem pouhou pravdu. Já to neudělal, na to chci přísahat!«

»Že jste to sám neudělal, možno se domnívat, ale je domněnka, že to udělal někdo jiný s vaším srozuměním. Vy ovšem máte právo zapírat, ale svědci musí a budou mluvit pravdu. Proto by bylo ve vašem nejvlastnějším zájmu, abyste se přiznal!«

— »Nač bych se přiznával, když jsem to neudělal. Když to udělal někdo jiný, ať se k tomu přizná. Já to neudělal, nač se mám teda přiznávat za toho jinýho, jenž to měl udělat?«

»Možná, že se ten neznámý přizná a že se taky přizná, že vy jste ho k tomu navedl.«

— »Ať dělá, co umí. Já to neudělal, a až chytnou toho, kdo to udělal, šak si to von sám řekne, co a jak. Já jsem ani doma nebyl, když to vyšlo, já byl v hospodě a pivo jsem pil. Hostinský přilít do šenkovny a křičel, že hoří, pak jsme teprv vyběhli, a teprvé, když jsme byli venku, vidělo se že to hoří u mne. Ale to už bylo všecko v plamenech, a oheň už přeskakoval na vedlejší stavení. Když sedím v hospodě, nemůžu si zapálit, to musel udělat někdo jinej! (Pokračování.)

ANT. KLOSE:

A zas je máj!

Zas paprsky se proudem lejí
a jizbu naši vyzlatí,
zas k slunci pro zář, pro naději,
šij' zdvihnem' chudí, bohatí.
Tak laškuje to, tká se, blaze
v paprscích skvoucích na podlaze,
jakoby sami andělé
nám hody nesli veselé.

Zas do polí se rozběhneme,
na luka podél potoků,
s jásotem mládí v tváři němé,
s nadšením, zbylým v hluboku.
Rozkoší echem zašlých bájí
nás luzné dumy obetkají,
jak může být, byť nebylo,
v tom žití všecko rozmilo.

Zas na nás s písní ptáků v lese
a s květů, slunce, polibky
to staré štěstí usměje se
ze známé snů všech kolibky.
Zas na všecko, co bylo v mládí,
a na svou první lásku rádi
v pohledu, snivě omženém,
si roztouženě vzpomenem'.

A zalusknem' si prsty s chutí
a zavýskneme na chvíli,
tím na ráz jako nedotknuti,
čím hlava v týl se nachýlí.
Zas rozepnem' své touhy prudce,
náručí lačná, srdce, ruce,
snů, vznětů křídla svérázná,
po slunci žití — do prázdna . . .

FR. HERITES

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXIV.

Václav Novák a Rachel opouštěli spolu Libnice jako ráj, z kterého byli vyhnáni plamenným mečem Hospodinovým.

Na hřbitově Kosteleckém malý rúvek při zdi, vedle hrobů Novákových rodičů, skrýval ten ztracený ráj mladých manželů, který teprve nyní v celé kráse své a nádheře, v celém svém štěstí zdál se v duších jejich rozvíjeti se, když jim byl vzat, když o něj přišli, když srdcím i myslím jejich stal se pohádkou zapadlou do minulosti, z níž zůstala pouze vzpomínka a bolest.

Takový zlý odjezd z Libnice Václav Novák nikdy neměl. Rodné místo ztrátou Lilly nabylo pro něho zcela jiného významu, než dosud. Do Libnic vrátí se zase, do Libnic se bude zas a zase vraceti — vždy zas Libnice najde v stejném celkovém obraze — — ale to, co ho poutalo tu nejvíce, co srdce jeho sem tak táhlo, zemřelo, odešlo. I bylo mu, že cestou dnešní s Libnicemi svými drahými na dobro se loučí, že jako své dítě, také Libnice, tak jak k nim lnul celou duší svou, na vždy již ztratil.

Také srdce Rachelino tímto odjezdem z Libnic bylo sevřeno. Nikdy nemilovala Libnice. Svým dětstvím nebyla s nimi spředena, ani život rodinný, který jí zde se zrodil, nepovažovala za přirostlý k svému okolí tak, že by byl nepřesaditelný. Libnice byla hotova vždy opustiti a s radostí na vždy opustiti. Ale nyní smutek pro dítě jakoby rozšířil se také na místo, v kterém stala se jeho ztráta.

Manželé Novákovi z vánoc v Libnicích ztrávených odjížděli spoutáni společným svým velikým smutkem

Ale to spoutání bylo více zevnější nežli vnitřní.

Od smrti Lilly Václav Novák neřekl proti Rachel ani slova výčitky, ani v jediné slovo neshrnul to všecko, co tak jej ode dávna a jmenovitě v poslední době pobuřovalo ve výchově a vedení jeho dítěte a čemu nyní přičítal jedině předčasnou smrt jeho. Nejen slova zlého proti Rachel nepronesl, ale ani pohled nevlídný na ni neupřel. A přece nemohl se ubrániti, nebyl prost hořkosti proti své ženě a každé její lítostivé slůvko o Lilly, každá slza její pro ni, jakoby jej dráždila a podněcovala k výbuchu. Nevinil matku přímo ze lživosti těch slz i těch slov, ale nevěřil jim plně, neměl víry v hloubku jejich vzniku. Pak zas jakoby odprošoval svou ženu. »Vždyť ona tolik teď trpí — ubohá, ubohá — — i když se provinila — i kdyby vše byla sama jen zavinila — — rána, zasazená způsobem tak hrozným do srdce matčina, smýti musila všecku vinu — — ubohá Rachel, ubohá moje Rejčl — —« Ale zas vzplanul v něm hněv proti ní, který na ven dusil a skrýval, který láska k ženě vždy zase rychle stlumila, ale který jak žíravina rozežíral a rozrýval srdce Václavovo . . .

Společným neštěstím, které je mělo sblížiti, v duších svých oba manželé spíše jakoby byli vzdálili se od sebe. Podivný chlad vanoucí z hrobu, který skláněl se nad jejich dítětem, zdál se ovívati srdce jejich a každé vzplanutí vzájemného tepla tu dusiti . . .

Tak odjížděli z vánoc v Libnicích ztrávených.

Mlčky, nemluvíce seděli v kočáru.

Oba byli pohříženi v sebe, každý zvlášť pro sebe, jako do sebe zapadlý.

Zvolili večer k odjezdu. Zdálo se jim, že tma když zahalí kraj, také smutek duší jejich stlačí a přikryje, že v závoj noci vše kolem když bude se v neurčito rozplývati, také bída duší jejich do té tmy se rozptýlí.

Ale když vzdalovali se z Libnic a ohlížejíce se nazpět za sebou napjatě do noci, neviděli nic než tu tmu noci, bylo jim k zoufání více, nežli kdy od smrti Lilly, i prosili Boha, aby jediný zákmit světla osvítil na okamžik aspoň ještě tam v pozadí stulený hřbitůvek Kostelecký, kde dřímá jejich dítě . .

V temnotě zůstávalo všecko. Noc prostírala se za nimi a prostírala se před nimi. Z celé té setmělé krajiny jakoby ohromné balvany valily se na ně a nejen život jejich přítomný, ale všecek život jejich budoucí pod sebou pohřbívaly.

Nebyli ještě dále, než nějaký hon z Libnic po silnici k nádraží ujeli, když náhle zastavil kočár, v kterém jeli. Zarazil, trhnuv sebou prudce, a koně couvali nazpět o několik kroků.

Václav Novák jakoby probuzen byl tím z těžkého snu. »Co se stalo?« otázal se kočího, vyraziv okénko kočáru.

»I nic,« tento řekl po chvíli, kterou díval se před sebe na cestu upnutě a v leknutí. »Ty lumpe! Ochlasto!« spustil na to zhurta, když předmět na silnici, před kterým se koně zastavili, zdvihl se v podobě člověka. »Musíš zrovna v cestě zůstat ležet! Nemůžeš se převalit do škarpy? Tam si třeba zůstaň do rána a zmrzni si! Zcepeň, chceš-li! Ochlemsto jeden — —«

Blábolivé mručení, kterým dána odpověď, nebylo srozumitelné. Člověk se však nehnul, zůstal stát v cestě, tam, kde dříve ležel. Kočí zatáhnuv opratí stranou, uhýbal se s kočárem. Radoval se v duši, že vše tak dobře dopadlo a nestala se vlastně žádná nehoda, z které by mohl mít nepříjemnosti, nějaké potahování k úřadům, čehož se vždy bál. Hněvu ani v něm už nebylo. Ale přece nemohl si nechat ujít příležitosti, aby toho, který mu tolik strachu nahnal, takové leknutí jeho zavinil, na místě neztrestal. Zdvihl bič, aby jím po člověku švihl.

V tom však pán ve voze poznav při kmitavém, v mlze drobného deště skorem hasnoucím světle lucerny po straně kočáru zavěšené, člověka, vzkřikl: »Vojtěše!« I srazil výkřikem svým napřaženou ruku s bičem.

Novák vyrazil teď kočárová dvířka a vystoupil z nich ven.

»Co to děláš, Vojtěše? Co tropíš?« zvolal přísně a obrátiv se do kočáru, řekl: »Náš bývalý sluha. Takový to byl přece spořádaný a hodný člověk,« promluvil spíše k sobě, hledaje vysvětlení okolností, za jakých starého Vojtěcha, kterého dávno neviděl, dnes potkal. A k němu, k Vojtěchovi, doložil skorem měkce: »Co se s tebou stalo, co se stalo z tebe, Vojtíšku?« — —

Opilý poznal Václava Nováka a vzpamatoval se; tím oslovením známého hlasu jakoby mozek jeho ze strnulosti alkoholové byl se vyhoupl.

»Přišel jste u nás ze služby, ale nebyl jste vydán hladu a nouzi,« řekl Novák.

»Ne,« přisvědčil muž. »Zaplať Pán Bůh. Mám co jíst, nouzí netrpím.«

»Tak co!«

»Mít co jíst, netrpět nouzi, to není ještě všecko.« (Pokračování.)

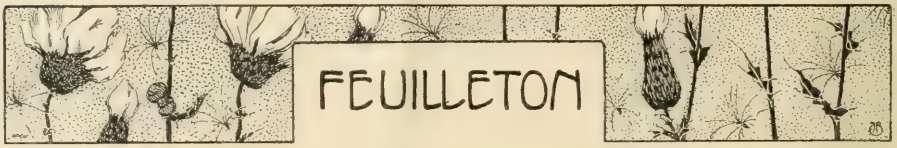

JAKUB SEIFERT.

V sedmdesátých letech tesal Schnirch nad oblouky logie Národního divadla reliefy. V jednom tomto kamenném ornamentu z uměleckého rozmaru dal hošíku pod architráv se tulícímu hlavu Seifertovu. Lokálka denního listu tehdy na tento umělcův nápad upozornila. Chodili jsme se pak divat na boubelatého amorka a potvrzovali jsme, že je to opravdu Seifertova hlava.

Připadá mi, jakoby s čelného místa v těchto dnech byl někdo svévolně tu hlavu urazil. Jakobych tam viděl hroznou jizvu v líci pyšné stavby — na místě nejnápadnějším. Seifertova hlava odpadla od Národního divadla — ne ta kamenná, mlčící, s ustydlým úsměvem — nikoli: živá, hovořící hlasem zlatého cymbálu, s okem jiskřícím, nestárnoucí, schopná proměn až kaleidoskopicky nespočetných.

Nepřišlo stáří s tvrdou palicí svých důsledků — něco tajemného švihlo vzduchem a — milá ta hlava spadla jako větrem stržený ořech.

Nevěřte, že to zavinila divadelní správa — která správa pod sluncem by zavinila odstup nejoblíbenějšího herce? Kdyby srdce v tu chvíli mlčelo, hlásil by se rozum o slovo — kdyby rozumu se nedostávalo — křičela by lidská zištnost. — Ne — nevěřte takovým pomluvám.

Také není možno, že by nějaké zlé slovo drobného časopisu způsobiti mohlo rozhodnutí Seifertovo, že opustí ústav, ve kterém přes 40 roků od úspěchů k úspěchům kráčel. Novinářské škodolibosti jsou v takových věcech bez účinku. Je jich příliš mnoho, proto každá vstřebává předchozí, po nějakém účinku pak ani slechu. Dokazuje to denně u nás skutečnost.

Proč tedy odchází? Pro divadelní intriky jistě nikoliv — on dovedl jako chytrý souverén zadržeti zákulisní osoby vždy na tři kroky od sebe — tudy ani k jeho patě žluč nemohla.

Bude to nápad zlé nějaké chvíle. Jistě velice zlé — neboť muž, na kterém si zub času jenom zuby vylamuje — umělec oblíbený až k zbožňování — herec nepřekonatelný — odchází-li, odstupuje pro nějaký záskok zlého rozmaru. Ale pak odchází také jenom na čas.

A vrátí se tedy. Vrátí se, až budou hvězdy na divadelní obloze snad v jiné konstelaci — vrátí se, poněvadž by bez Národ. divadla v duši své uschnul.

Tu hlavu uraženou do čelenky Národ. divadla zase dostanene.

Proto se s Jakubem Seifertem neloučíme.

ak.

V. MORSTADT.
STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ r. 1830.

⁂ **Denníky Karla Hynka Máchy z let 1833, 1834 a 1835 a akvarelové obrázky, jím kreslené,** byly dcerou důvěrného přítele básníka Máje, sl. Boženou Hindlovou věnovány redakci Máje: Odevzdala je v majetek a opatrování naše hlavně z toho důvodu, že jméno Máj nese náš list, a že cenné a převzácné rukopisy i obrázky došly a dojdou jistě v něm náležitého ocenění. Plnomocník naší redakce, jemuž podařilo se památky získat, poděkoval již ústně jménem naším za krásný, ušlechtilý dar, a zaznamenáváme-li dnes veřejně čin slečny Boženy Hindlové, činíme to proto, aby se o útulku milých a krásných památek vědělo. Ve vhodnou chvíli postaráme se, aby naše obecenstvo mohlo si vzácné tyto památky prohlédnouti. Mimo již uvedené denníky je mezi rukopisy, redakci Máje věnovanými, originál prvního obrazu ze života Máchova *„Večer na Bezdězi“*, Proslov — fragment práce prosaické: *»Přísaha“* (psáno 27. října 1833), proužek papíru, v jehož čele napsány citáty z Malczewskiego, pod nim fragment prosy a v poslední čtvrtině proužku báseň, počínající verši: O harfo dávnověká — sladkých kolébko zvuků. Zajímavy jsou dva drobné lístečky: patrně zbytek denníku Máchova, jejž si opisoval v jakémsi miniaturním vydání. Lístky obsahují záznamy ze dnů: 16. až 20. září r. 1835. Rukopis je neobyčejně drobninký, každé písmenko zrovna krasopisně psáno. Na prvním proužku píše Mácha: Později četl jsem na hřbitově ruský nápis na náhrobku Eleny Telepniewny, který později si zaznamenám. Víme, že země necíti s námi a předce smutně člověku pomysliti, že někdy cizá země obdrží prach náš; snad myšlénka, že cizinci z prachu našeho obdrží posilu, toho jest příčinou. Na druhé straně proužku čteme: (17. září 1835). Ve čtyři hodiny byl pohřeb p. Josefa Hiebra. Sabina šel se mnou za rakví. Náramně jsme byli pohoršeni myšlenkou, že tamnější kněz, zneuctiv — nesluší ani napsati jak — dříve své člověčenství, hned na to šel se modliti k rakvi člověčenství snad zničeného. (Passus tento je přeškrtán tužkou — patrně Sabinou. Pozn. pis.) Nade hrobem jistého jinocha 18letého, jméno jsem zapomenul — a co jest jméno po smrti člověka — pouhý zvuk, někdejší hlas ohněm slitého zvonu, zaletlé světlo vyhaslé hvězdy, nevyřknutá myšlénka umírajícího, kořist zapomenutí — nic — nade hrobem bezejmeného pro mne jinocha viděli jsme obraz . . . Lory byla sebou u tohoto obrazu. Pak jsme šli já, Lory a Sabina ku Praze. Já jsem zažertoval, že si ji nikdy nevezmu. Sabina na to pravil: Sie lächelt zu dem Scherz; přeřeknuv se ale, řekl: »zu dem Schmerz« a opravuje se, teprv vyslovil »Scherz«, načež ona: »Sagen sie nur Schmerz,« jemu odpověděla. (Celá tato jistě tragická scénička, — Mácha, jak víme, zemřel dříve, než mohl se dáti s Lory oddati — je přeškrtnuta patrně zase Sabinou, jenž místa toho necitoval.) Všecky tyto záznamy opsány jsou z denníku, v němž jsou celé stati psány chiffrovaným písmem. Tajuplným tímto písmem učinil si Mácha poznámku i na proužcích, na které patrně denník z r. 1835 na čisto opisoval. Z dalších rukopisů uvádíme: Fragment románu (dvakráte přepisovaný — v čele citát z Angelíny), dále »Řeč (kterou na uvítání České včely měl Karel Hynek), psaná a s mnohými skráceními (která se všecka proti vůli spisovatelově stala) vytištěná roku běžícího«, a konečně výklad básně Máj. Obrázků akvarelových je celkem dvacet. Nemusíme snad ani ubezpečovati, že budeme památky po Máchovi opatrovati jako vzácný a drahocenný odkaz. Na to, že jsme získali rukopisy Máchovy, jsme hrdi a jsme naplněni čistou a opravdovou radostí, že jsou a budou s námi pod jednou střechou. Slečně Boženě Hindlové za krásný její dar děkujeme nejen ve jménu svém, ale za všechny ty, kdož po nás přijdou a na Máchovy rukopisy a obrázky s pietou a pohnutím v duši budou pohlížet.

—*r.*

⁂ **Staroměstské náměstí roku 1830.** Na výstavě Staré Prahy nedávno pořádané, všeobecnou pozornost vzbudila sbírka akvarelů, až dosud veřejnosti úplně neznámých. Originály, jichž jest asi 70, zobrazují nám Prahu, jak o ní sobě dnes už jen z literatury a ze současných obrazů a rytin představu učiniti můžeme. S ochotným svolením Umělecké besedy, jejímž jsou akvarely zmíněné majetkem, přinese Máj několik ukázek. Do čísla dnešního pojato jest náměstí staroměstské, zajímavé tím, že tu Týnský kostel zobrazen jest s jednou jen úplnou věží, druhá jest dosud nedostavěna; výborná jest dobová stafáž. Původcem v pravdě umělecké této studie staropražské byl rada zem. soudu K. Morstadt, umělec docela zapomenutý — tak, že ani jméno jeho v naučných slovnících našich se nevyskytuje ; v čísle příštím přineseme o něm bližší zprávy. *Zr.*

⁂ **Česká mosaika.** Stará vzácná práce musivná přinešena byla z orientu v prvních stoletích před Kristem do Italie. Nalezla tu záhy obliby; užíváno ji nejen na vysazování dlažeb, ale i k výzdobám stěn a ploch přibytků a veřejných budov, i velké historické výjevy zobrazovány takto skládáním různě zbarvených kamenů, jak o tom svědectví podává mosaikový obraz bitvy alexandrinské, vykopaný v Pompejich. V prvních dobách křesťanství užíváno hojně mosaiky k výzdobě chrámů a hrobů, pak přišlo umění to v zapomenutí, až zase ke konci 13. století do Italie se

vrátilo, zde pak vyvinulo se k nejkrasnějšímu rozkvětu: mosaikové výzdoby chrámu sv. Marka v Benátkách a chrámu sv. Petra v Římě jsou pravými uměleckými klenoty toho druhu. Ve Vatikánu od počátku 18. století jest slavná škola mosaiková, z níž vyšlo mnohé výtečné dílo v minulosti, i současné.

V nejnovější době nalezlo ušlechtilé umění musivné u nás v Čechách povolaného a uměním svým nadšeného pěstitele v českém malíři Viktoru Foerstrovi. S potěšením obracíme pozornost k tomuto našemu umělci, který s plným porozuměním, s vroucí láskou a s celou ušlechtilostí své umělecké duše ujal se u nás zapomenuté mosaiky a tímto novým směrem napnul nyní svou zdatnou a dobře osvědčenou uměleckou potenci. Na Monte Casino mezi Neapolí a Římem v horách Abruzzských když dlel, v obdivu a unešen krásami mosaikových klášterních výzdob tamních, zahořel (jak sám vypravuje) pro staré musivné umění a připadl na myšlenku pokusiti se též doma v Čechách o mosaiku, svou trvanlivostí a svou resistencí proti nepohodám našeho klimatu tak zvlášť se hodící. Dva roky studoval Foerster v Italii staré i nové mosaikové umění a osvojil si celou jeho techniku. Nyní podává nám ovoce svého mistrovství. Hlava Kristova v Emauzích nad portálem chrámovým jest jednou z prvních prací Foerstrových v mosaice provedených a tyto dny v kostele Františkánském (u Panny Marie Sněžné) vsazuje se zdařilý mosaikový obraz Matky Kristovy od českého našeho umělce.

Místo původních kamenů ku skladbě musivné práce užívá se skel, jež v Muránu u Benátek továrně vyrábějí se v nesčíslných barevných tónech. V dílně Viktora Foerstra umístěné v refektáři kláštera sv. Jiří na Hradčanech, v rozkošném zátiší, s výhledem do staré klášterní dvorové zahrady, měli jsme příležitost poučiti se o způsobu provádění mosaiky. Nalézá se tu v plné, pilné práci více uměleckých děl: pro chrám ve Vyšším Brodě, pro hrobku známé pražské rodiny české na Vyšehradě a j. Hlavně však té doby pracuje Viktor Foerster na komposici pro mosaiku, která v cizině také tomuto odvětví českého umění má sloužiti ke cti. Zadán byl Foerstrovi votivní obraz Nanebevzetí Panny Marie, jenž v rozměrech 120 m^2 zdobiti má kapli českou v proslulém poutnickém místě Lourdech, která tu v okruhu 16 kapli různých národů obdržela své místo. Též mosaikovou výzdobu stěn a stropu české kaple lourdské provede Viktor Foerster. *F. Hs.*

— **Anna Maria**: »17 povídek«. O zajímavém debutu Anny Marie, který více interessuje tím, co chce, než tím, co splňuje dosud, bude se jistě hovořiti, až bude kriticky jednou projednáváno emancipační hnutí našich žen. Literární projevy našich nejmladších spisovatelek ostřeji než co jiného karakterisují ono embryo, ze kterého dnes tak rozpínavě se derou na světlo všecka ta poupata vymaňovací horečky, která zachvátila dnes široké vrstvy našeho ženského světa. Je to jásavý pocit mládí, pučící síly a z toho rostoucí odvaha boje po osamostatnění. Impuls vyšel z ciziny: — ký div, že česká žena s takovou radostí se rychle do boje vmísila, aby urvala vavřín, po kterém jásala zpěněná krev?

Ta odvaha je tedy sympatická na celém snažení — a je zajisté nejsympatičtější na přítomné knížce. S vervou se tu vrhá autorka na vyhlednuté prob'émy. Nic jí tu není těžkým, nic jí nezaráží. Její družky Edvard Klas, Helena Nosková, vysoce talentovaná a nešťastná Louisa Zíková — jaké to vzácné doklady? Ale bohužel, že i nejedna z vad náhle pocítěného mládí tu vyzařuje. Je to onen rozpěněný kvas, malá ujasněnost cílů a přílišné spolehání na pravdu vlastního úsudku. Nedostatek kriticismu všude zaráží, snad také nedostatek vlastních zažitků a přílišná konstruovanost psychologické možnosti je tu citelnou závadou. A tak nejednou dutě vyzní ty údery nástrojů, dobývajících se do duší roztomilých těch drobných hrdinů i hrdinek, dusí se ve spleti pýří a slohové bezkrevnosti, kterou jsou obrázky přesyceny. Ale to mládí a ta odvaha jeho! Není pochyby, že z něho vyzraje časem sytý plod snah vážných a vědomých těžké zodpovědnosti. *s.*

— **O slovenské literatuře**. Dovolte, abych připomenul několik slov ku zprávě o slovenské literatuře, zejmena ku poznámce, »aby se někdo ujal překladu básní Hviezdoslavových«. Ten »někdo« nemohl by prokázat horší služby jak Hviezdoslavovi tak i nám. Předně jest naprosto zbytečno, básně tohoto znamenitého poety překládati do češtiny, jsou srozumitelny každému, kdo má vůbec smysl pro poesii. Komukoli jsem básně Hviezdoslavovy dal ku přečtení (vyšly dosud tři svazky nákladem knihkupecko-nakladatelského spolku v Turčanském sv. Martině) měl z nich značný požitek, aniž mu vadil dialekt. A myslí si pan pisatel, že by Hviezdoslava mohl převáděti do češtiny jen tak »někdo«? že by kdokoli stačil, aby vystihl delikátní poesii slovenského poety? Takovéto vyzvání mohlo by mít za následek jen tolik, že by se práce ujal nějaký troufalý diletant, jehož »převod« by setřel s díla Hviezdoslavova všechen pel originálu. Připomínám jen ubohý převod »Novel« Hurbana Vajanského — a to je přece jen prósa! Mimo to by převod básní Hviezdoslavových vzbudil velmi mnoho zlé krve, že způsobujeme zbytečnou a nikomu neprospívající konkurenci jejich literárním podnikům. Čtěte básně Hviezdoslavovy, potěšíte se známostí s genialním poetou, čtěte díla Martina Kukučína, doporučuji vám též roztomilé »Rozpomínky a kresby« Pavla Kuzmányho — a čtěte v originále, uvidíte, že vám dialekt nebude vadit, a že budete míti z toho nezkalený požitek. Čeho nám třeba, nejsou

překlady ze slovenštiny, nýbrž čilejší knikupecké styky mezi námi a Slovenskem, aby slovenská kniha byla českému čtenářstvu aspoň tak přístupna, jako polská. *B.—V.*

.·. **Alois Jirásek: U nás. Nové kroniky svazek IV. (Zeměžluč.)** »Zeměžluč« jest čtvrtým a posledním svazkem nádherné tetralogie, o níž jsme měli příležitost referovati už v ročníku lonském (str. 406.) a kterou ve vlastním koutě svých rodných hor vyvrcholil náš romancier velikolepý pomník své vlasti. Není to román — ale opravdová kronika onoho krásného zákoutí náchodské krajiny s tím lidem prostým a odevzdaným hornaté svojí přírodě, kronika, v níž leží zakleta všecka ta naděj i všecko to zklamání tisíců lidí. A je snad nejtrpčí ze všech oddílů. U nás tato »Zeměžluč«, kde jadrný a hrdý farář Havlovický až na dno dopíjí svůj pohár zklamání: země tolikrát tázaná nevydala ani jediného hlasu o svém černém pokladě a krásná myšlenka farářova, zajistiti svým rodákům silnou budoucnost zvelebením přádelen zvrhá se neúčastí nejpovolanějších. Smrtí faráře Havlovického vymírá krásný a družný život v Padolí a celá ta bohatá freska prací a silným životem zúrodněného kraje dochází náhlého zařiznutí. Ale kolik drobných románků tísní se v tom širokém rámci tetralogie, kolik slibných zárodků vypučelo, aby se rozvilo v život a kolik rozvitých květů spálilo slunko horkého dne! Vlastním hrdinou celé této kroniky je život sám ve svém toku a rozvíjení se, ve svém zániku a konci. A jak prostičké jsou prvky, ze kterých je složen, tak velkolepý je pohled retrospektivní na vyvršený celek. Šťastný kout země, který našel tak povolaného oživitele ve vlastním rodáku jako ty krásné hory a lesy hronovské. *s.*

.·. **Veselou hodinkou** nazývá se sympatická sbírka humoristických veršů, kterou z veliké řady starších i nejnovějších českých básníků účelně sestavil p. Karel Lužan. Shledáme se tu s velikou řadou nám milých a známých básniček od nejpřednějších a drahých nám jmen i od těch, které život už dávno odloudil z víru krásného zápolení pérem, a jediný pocit se nám stále nabízí: že přece jen není ta naše humoristická literatura tak chuda, jak stále naříkáme. Objemná sbírka, obsahující hodně přes půldruha sta autorisovaných příspěvků, určena je v prvé řadě těm, kteří pořádají různé besedy a zábavné večírky, a jsme jisti, že kniha nejenom usnadní práci s vyhledáváním případných čísel, ale že zjemní a prohloubí — a v tom leží její největší význam — programmy našich drobných společenských akademií. Najdeme v ní verše satirické i rozmarné, příležitostné i sólové v přehledném pořádku sestaveny a bude teď na našich interessentech a pořadatelích, aby hojným používáním tohoto moderního »Besedníku« snažili se vypleměňovati namnoze triviální a bezvtipné deklamace z našich večírků.

—e—

⊙ **Loučení Seifertovo s Národním divadlem** vyrostlo na slavnost, jaké ani obecenstvo přeplňující dům dne 3. t. m. ani hlediště zemské naší scény dosud nebylo svědkem. Věnců, fáborů, stříbrných a zlatých památek opatřiti možno u nás za peníze snad ještě více — podtrhujeme však slovo snad — ale, co se dá nashromážditi v srdcích jenom za dlouhá desítiletí, co může vyrůsti jenom pod sluncem milování v půdě, jejíž každá hruda je prosycena uměleckou úrodností — co se nedá ani koupit ani darovat — to nás zrovna omamovalo v této chvíli, která se dostavila z nějakých tajemných důvodů.

Slyšeli jsme štkání, pozdravy a volání plná lítosti, ale zároveň jaksi zahořklá vzdorem. Proti komu? Proti čemu? —

Jakub Seifert rozloučil se velmi delikátně. Pronesl k obecenstvu několik slov, v nichž nebylo jediného ostnu — byl v nich jenom žal, svírající žal, že námi všemi až třásl . . .

»Mám toho dost!« — těmi slovy, vstupuje v roli Cyrana na scénu, vyvolal Seifert bouři v hledišti, že se až žehrovické základy domu chvěly — ale naši důvěru, že se vrátí, přece ani tento orkán neoviklal . . .

Toto číslo je menší o čtyři strany, jimiž jsme zvětšili minulé, věnované K. H. Máchovi.

Toto číslo vydáno dne 6. května. OBSAH: JAR. HASINA: Antonín Dvořák. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — ANT. KLOSE: A zas je máj! — FR. HERITES: Křemen a hlína — FEUILLETON: V. ŠTECH: Jakub Seifert. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Antonín Dvořák. Kreslil F. ŠNAJBERK. — V. MORSTADT: Staroměstské náměstí r. 1830.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedne koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

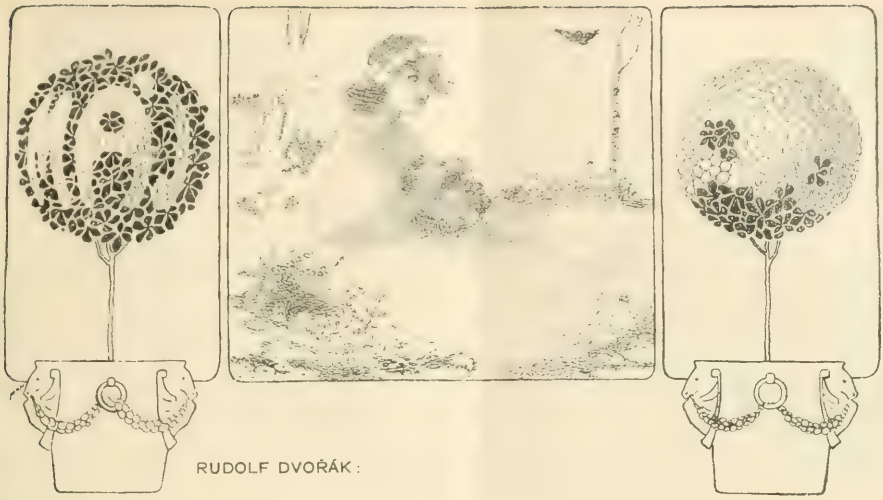

RUDOLF DVOŘÁK:

Z PERSKÉ POESIE:

RÚDAGÍ.[1])

Otřely se, vypadaly
zuby, co jsem já jich měl;
nebyly to pouhé zuby,
ne, svit lampy jsi v nich zřel.

Bílé stříbro utepané,
byly perly v korálu,
hvězda jitřní z nich se smála,
kapka v deště přívalu.

Jediný mi nezbyl nyní,
otřely se, ztratily;
neštěstí kým zaviněno?
Keiván[2]) zlý to není-li?

Nešťastný to Keiván není,
ani plynoucích dnů vlek;
co to bylo, chci ti říci:
božský jenom úradek.

Tobě ani známo není,
slunce s vonnou kučerou,
ký byl dřív stav tvého sluhy,
jakou výpravu zval svou.

Ten tam čas je, kdy tvář jeho
brokátem se svítila,
ten tam čas, kdy po vlase jak
sněla by se rozlila.

Kadeří dvé palestrou měl,
v tváři jevil svoji hru;
ty's jej nezřela v té době,
kdy vlas dal mu palestru.[3])

Jasné víno, hezké tváře,
k tomu přívětivý zrak,
kde snad obtížným byl, u mne
cenným byl vždy naopak.

Pokladnou mé srdce bylo,
jejíž poklad slova jsou;
heslo — jméno lunolící,
báseň byla adressou.

Ó, jak mnohé srdce básní
v hedvábí se promění,
jež se prve podobalo
kovadlině, kameni.

---

[1]) Rúdagí († 954) jest prvý samostatný básník perský, současně prvý klassik perské poesie. Proslul lehkostí, s jakou verše své skládal, neméně honoráři, které za své poesie dostával. Skládal kasídy (chvalozpěvy) na své příznivce, dále písně milostné a pijácké, ač byl prý slepec, konečně i pessimisticky zbarvená čtyrverší. V poesii své jest v celku prostý formou (nejméně ovšem ve svých chvalozpěvech), vřelý citem. Proslulou v orientu jest elegie, v níž Rúdagí jako vetchý starec vzpomíná zašlých dob mládí. Překlad její podáváme dle textu anthologie Rizá Kulíchánovy I. 237.

[2]) Saturn jako nešťastná planeta.

[3]) Hra míčem je od starodávna oblíbenou hrou Peršanů. Míč (gúj) odráží a zachycuje se palestrou (čeugán) na konci zakřivenou. V našem případě srovnává básník plnou, kulatou tvář s míčem, a kučery, jako zvláštní ozdoba mládí ve dvou pletencích přes spánky a kol ucha dolů splývající, s palestrou.

Vždycky ruka jeho dlela,
vůni libou kde dštil vlas,
vždycky ucho jeho bylo,
zkad zněl slova znalých hlas.

Tenkráte jsi neviděla,
když jsi vyšla na luka,
zpěváky — byl každý spíše
slavík, v žal jenž propuká.

Rodiny ni ženy, dětí
neměl jsem; kde domácnost!
Pokoj ode všeho toho
měl jsem, veškerých pout prost.

Kupoval jsem, vydával jsem
drachmy, že sčíst nelze jich,
za všecko, co v městě bylo
z Turků[4]) prsou granátných.

Ten tam čas je, kdy svět celý
jeho básně sobě psal,
ten tam čas je, básníkem kdy
Chorásánu on se zval.

Komu velikost se statky
tím neb oním podána?
Jemu velikost a statky
vyšly z ruky Sámána[5]).

Kisáí.

Já přišel na svět tento, co mluvit, podnikat?
Pět písně, vesel statků, pohodlí užívat.
Jak dobytče já ztrávil svůj život, těkaje;
mně vzata dětí setba, i choť má jata je.
Co mám z té padesátky, když souhrn sestaven?
je početnicí strastí sto — tisícerých jen.
Jak počet tento s koncem já nyní spojit mám,
když na počátku lež je a konec zase klam?
Já lakotou byl koupen, v potupu vášní kles,
jsem terčem nehod, na mne se hrne všaký děs.
Ten tam je mladosti lesk, ten tam i žití květ,
zevnějšek lepý ten tam, již krásy nevidět.
Má hlava je jak mléko, jak smůla srdce však,
tvář zesinala, těla na rákos zhubnul vrak.
Strach přede smrtí děsí mne dobou noční, dnem:
strach nezbedné má dítě před důtek řemenem.
My žili, odešli jsme — toť vše, co mělo být,
my šli a zbyla po nás zvěst, děti pobavit.
Kisáí! padesátka pěst na tě spustila,
rvou křídla rány, jež ti pěst drápy vyryla.
Nechť náklonnost se nesla ke statkům, naději,
teď naděje nech, touhy po statku raději.

M. JAHN.

Dobrák.

Tloukl jsem se jednou v srpnu po valašských horách krkolomnými cestami uprostřed lesů a chudých, kopečkovitých polí s ubohou úrodou, která as na píď trčela ze země a neslibovala pražádné sklizně. Všude bylo zřít rozbité úsilí člověka o skoupou velikou hmotu. I samy dědiny byly chudé a dřevěné, po stráních roznesené a jenom kostel, škola a krčma besedovaly pospolu v údolí a byly z cihel. A kolem dokola vévodily ty veliké, junácké lesy.

Měl jsem přání dorazit na noc na Pústevny.

Vyšel jsem z dědiny ležící v údolí, okolo páté. Přeptal jsem se na cestu lidí v režných košilích a spodkách, žnoucích droboučké žito na kamenitém svahu. Popsali mně ji zevrubně svým tvrdým horským jazykem a tak jsem nastoupil cestu k lesům.

[4]) Turky zovou perští básníci své miláčky a milenky, dle výkladů orientálních vzhledem k jich nelítostnosti a nevěrnosti.

[5]) Vladaře Nasra II. z dynastie Sámánovců, jehož dvorským básníkem Rúdagí byl.

Kisáí (*953, † u vysokém věku), skladatel kasíd a něžných gazelů a zlomků. V stáří stal se z něho asketa, opěvující chalífu Alího, jeho choť Fátimu a 12 imámů. Přechod do druhého směru značí proslulá v orientu elegie, výraz litosti nad životem bezúčelně ztráveným, jejíž překlad podáváme dle textu anthologie Rizá Kulíchánovy I. 484.

Myslel jsem, že k osmé dorazím na místo. Přede mnou v dálce a výšce strměla hora tak jako ztuhlá, obrovská ryba, a modrým svým hřbetem dotýkala se oblohy. Ale čím jsem se více k ní blížil, tím dále ustupovala, a lesy a kopce ležící mezi horou nadobro mně ji zastřely. Ušel jsem hodinu, dědina zmizela za mnou a hora přede mnou také.

Srpnové parno bylo nesnesitelné přes to, že blížil se večer. Hmyz lítal jako posedlý a byl mne do tváře. Ba ani v lesích nebylo chládku, naopak bylo dusno a pryskyřice, horkem se odpařující, rozsévala svůj smolnatý, těžce páchnoucí výpar.

Najednou temně zarachotilo, jakoby v buben udeřil. Hmyz jako na povel ustál, stromy se nepohnuly a jenom nahoře lehce se chvěly jejich vrcholky. Sinavé mračno otočilo se v půlkruhu nad lesem a podobno perutím dravce, zvolna kroužilo ve vrchu. Časem se mihaly z něho zarudlé šlehy a silné, praskavé rány hlušivě duněly sterou ozvěnou spoustami kotlin a lesů.

Nepříjemný pocit samoty vtíral se mi k duši, ale v tom k veliké radosti spatřil jsem před sebou nevysokého člověka v plátěném klobouku, podpírajícího se důkladným deštníkem. Běžel jsem rychle za člověkem, puzen jsa družným pocitem, až jsem jej po chvíli dostihl.

Byl to mladý, ale už plnoletý člověk, měl černý knírek a veliké, temné oči.

V jeho nevelmi zajímavé tváři, bez určitého výrazu, bylo cosi nevtipného a dobráckého, ale té chvíle převládala v ní zřetelně mrzutost.

»Má úcta! Necestujete na Pústevny?« oslovil jsem ho sdílně.

»Cestuju,« odpověděl člověk hlubokým basem.

»Myslíte, že dorazíme?« řekl jsem opět.

»Kdož ví,« řekl člověk.

Odpovědi jeho mne zarazily, ale měl jsem s ním trpělivost. Byl jsem rád, že mám i takového společníka.

»Co byste dělal, kdyby přišel liják — a jak se podobá, přijde,« zasadil jsem po třetí na něho.

»Nevím,« řekl lhostejně

Teď jsem nevěděl, co mám dělat. Byl můj společník rozený škarohlíd, anebo něco mrzutého jej potkalo? Těžko bylo soudit. Ale v jeho tváři jsem se přec neklamal. Než, právě svým divným chováním začal mne člověk zajímat. Umínil jsem si, že zkusím opětně, poddá-li se.

Přišli jsme právě k vymleté cestě, vystupující náhle do svahu. Po levé straně na dostřel stála v zahradě dřevěná chata. Začalo skrápěti zvolna, však těžkými kapkami.

»Tam je chata. Neskryjeme se v ní?« řekl jsem společníkovi zvěst, kterou měl přece s radostí přijat.

»Uvidíme,« řekl týmž chladným, hlubokým hlasem.

Nyní mne přešla trpělivost a změnila se v trýzeň.

»Dovolte, nepřekážím vám?« řekl jsem rozhodně, abych zbytečně netrápil sebe i člověka.

»Proč byste překážel? Jsem rád, že jdeme dva«, promluvil člověk vlídněji poněkud a tvář jeho zvolna roztávala.

V té chvíli spustil se liják a zároveň odkudsi vyrazil vichr a šlehal deštěm a řádil v lese praskavým lomozem.

Hnali jsme úprkem do chaty. Sotva jsme vpadli do černé, špinavé síně s hliněnou podlahou. Lidí tu nebylo, nejspíše byli v poli. Společník schlípeně vyhlížel z veřejí. Slévalo jako z konve. Z hory to hučelo, řvalo a sténalo a nahoře protínaly se ohnivé pruty v černavých mracích.

V síni bylo dusno a nepříjemno. Ze chléva pronikal ostrý, kyselý zápach a kromě toho i mouchy nesnesitelně štípaly.

»Budeme-li nuceni přenocovat?« řekl jsem společníkovi se starostlivým pohledem.

»No v jizbě na žádný způsob nocovat nemůžeme pro hmyz, leda na půdě v seně. Zkusil jsem jednou takový nocleh«, povídal společník, odháněje od sebe mouchy.

Ze chléva vystrčil hlavu nějaký chlapec a zase se schoval. Tak si hrál chvíli s námi na schovávanou. Ale pak se odvážil do síně. Klamali jsme se. Nebyl to chlapec, byl to už člověk plnoletý, zakrslý, nečistý, střapatý. Zasmál se blbě a z čelistí nahlédla řada velikých zubů. A k tomu ještě byl ubožák němý. Zlomyslně ukazoval nám rukou ven do deště a hekal: »e, e«. Jako abychom táhli z chalupy do lijáku.

Ale společník ukázal na něj a také povídal: »E, e, jdi sám, ať trochu porosteš!«

Ubožák porozuměl, zahrozil pěstí a zmizel ve chlévě.

Nyní se společník rozpovídal. Zvěděl jsem, že má obchůdek na vsi, že se mu daří dobře, že jde teď od bratra a vrací se domů.

Mezitím ustával liják. Mraky se protrhly a průlinkou jejich ukázala se překrásná blankytná skvrna. Chomáče haluzí vstávaly, střásaly se sebe zbytečnou vláhu a cosi vonného, svěžího zadychlo vzduchem, co zrovna vábilo na cestu.

»Co nyní — půjdeme?« řekl jsem společníkovi.

»Cesty budou, je pravda, rozmoklé, budeme klouzat, ale co dělat? zde v této kuči nezůstaneme. Pojďme!« povídal společník.

A tak jsme vyšli.

Cesty a koleje svítily v slunečnu a sytá, ozónem prosáklá vůně nesla se z chvojí. Pili jsme ji plnými doušky a zvolna stoupali do vrchu.

»Byl jste návštěvou u bratra?« ptal jsem se společníka.

»Byl jsem tam za svou záležitostí,« povídal společník a podle řeči vyhýbal se něčemu, co v sobě nemohl udržet.

Šli jsme mlčky kousek cesty.

»Měl jsem podvakrát neštěstí«, navázal společník s nevrlým pohledem.

»V obchodě?« tázal jsem se.

»Ne, v lásce«, odpověděl společník.

Zdálo se mně, jakoby nesl plný koš vody a reptal, že z něho vytéká voda. Inu byl přeplněn, voda musela odtéci a k tomu měla kam.

A teď se rozpovídal.

»Mám dobře zařízený obchod, peníze, všecko, ale schází mně žena,« začal ze široka. »Omrzelo mne potloukat se po hostincích. A tak jsem loni udělal pokus, abych se oženil. Seznámil jsem se se slečnou. Byla hezká, měla jakési vzdělání i něco peněz, no zkrátka dobrá partie. Chodil jsem za ní, nosil jí květiny, půjčoval knihy a kupoval dary. Její rodiče rádi mne viděli a zdá se, že mně přáli. Slečna byla vlídna a přátelská. Chodili jsem spolu po procházkách a bavili se.

Najednou mně řekla: »Prosím vás, proč k nám chodíte?«

A já jí na to: »Vždyť, myslím, víte, proč k vám chodím.«

Bylo mně jaksi nevolno za této řeči. Nebyl jsem ostřílen v takových věcech, ačkoli mnoho jsem přečetl zamilovaných knížek. Vždycky jsem odkládal s tím, jak se říká, vyznáním lásky. Nešlo a nešlo to ze mne živou mocí.

Bylo jaro, květen. Pořád mi vzdychala, naříkala.

Ptám se jí: »Co je vám, slečno?«

Hleděla na mne plačtivě. Bylo mně jí líto.

Povídám: »Jste-li nemocna, slečno, jděte raději zavčas k lékaři.«

Ona se obrátila ke mně a řekla zlostně: »Jděte si sám k lékaři.«

A vzchytila se a odešla.

Stál jsem jak opařen. Co je to něco divného, co jsem řekl? Když někdo choruje, musí přec hledat pomoci, je to docela v pořádku, pravda?

Co jsem měl dělat? Šel jsem k slečniným rodičům a stěžoval si, že pro nic a za nic odešla. Rodiče její mně řekli, že byl čas, abych se vyjádřil. Ale já stál na svém, že mně slečna měla povědět, co jí schází, že pak byl bych se vyjádřil. Vždyť jsme si přece nebyli cizí — chodívali jsme spolu přes půl roku. To byla od ní nedůvěra — není-liž pravda?

A co se nestalo? Na druhý den jsem dostal své dary nazpět a jiný člověk, taková hloupá existence, šel si s mou slečnou na procházku — a víte, zrovna před mými okny. Nevzal by vás ďas? Myslel jsem, že slečnu i s jejím chlapíkem obliju vodou. A považte sobě — ten tulpas, ten hlupák, ta mizerná existence, oženil se s mou slečnou ani ne v měsíci. Co tomu říkáte? Není to neštěstí? Celý rok jsem se trápil pro ženský vrtoch a nemohl přijíti k sobě.«

Společník rozpovídal se upřímně, opravdově, a proto vzbuzoval soucit přes všecku směšnost svého líčení, která z úst jeho nezněla směšně, ale bolestně. Však mne též hledal očima, zkoumaje, zdali s ním opravdu cítím. A neklamal se.

Slezli jsme prvou horu a patřili dolů v širokou kotlinu jako v ohromnou propast, z nížto se zvedala nová hora jako nesmírná střecha. Byla to mýtina poznovu podrůstající, na kterou níže a níže lehala šeravá křídla soumraku.

Připadl jsem na myšlénku, abych soudruha utišil.

»Hleďte,« řekl jsem, »vy jste měl neštěstí v lásce. Ale srdce lidské nezakrňuje. Pořád v něm zůstává obrodná síla. Podívejte se na tuto mýtinu. Les vysekali a na jeho rumech podrůstá nový. A tak je to s láskou. Ona se obnovuje tak jako všecko na světě. Je to přírodní zákon. Nelpěte příliš na své lásce, uložte ji do srdce jako drahou památku a hleďte své srdce připoutat k nové, stálejší.«

Společník pochopil, že s ním cítím a, jak se zdálo, vděčně přijal má slova.

Zatím, co jsme slézali do kotliny, pokračoval ve vypravování.

»Stalo se, zamiloval jsem se podruhé,« povídal společník. »Ale dříve musím vám něco dopovědět.« (Dokončení.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ :

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Rozkoš dlouho nepotrvá,
zhořkne příliš užívána,
když ji vzdáš se, hleď ji shodit
jak nezkrotný hřebec pána . . . «

Poprvé, co Stefnir skončil,
souhlas nezněl v ústret jemu,
v rozpaku knír mnohý kroutil
šeptaje cos druhu svému.

A šept rostl v hlasný rozruch:
takto v letě do obilí.
z bezdné tůně modrých nebes
tichounký se vánek schýlí.

Sem tam zprvu klasu tkne se
v přeletu jej sotva zlíbá,
ale za klasem klas hne se,
s druhem druh se rozkolíbá.

A šept s ruchem jsou již vlnou,
která vstala z nenadání,
kde se vzala, tu vzala,
a již letí klasnou plání.

A šept roste stále větší
a již skoro roven šumu,
celé klasné pole zpívá
matky země starou dumu,

Zpívá svatou píseň chleba,
božskou píseň lidské práce,
v bouři klasů šum ten roste,
naděj v něm i resignace.

Této hlasné písni klasů,
v síni rovnal se šum šeptů,
ale brzy propuk' v bouři
odboje a hlučných reptů.

Nebyla to píseň klasů,
vichru van to v hvozd i proutí,
hukot, pod kterým ti zdá se
že se celý prales zhroutí

Vřelo, kypělo to znělo
hlasné lání, zvuky divé
hněvu z toho vyrážely,
vzdoru křiky jednotlivé:

»Jak že?« — »Bez žen žíti máme?«
»Nad tím věru rozum stojí! —
Čí to nápad? — »Který blázen
horšího z nás blázna strojí?«

»Řež je krušná, žízeň pálí,
v samých půtkách život pádí,
a jen měkká ruka ženy
zvedá, sílí, těší, chladí!«

V hovoru tom náhle k dveřím
všech se obrátily zraky,
sinalý a bled až k smrti
stál na prahu jejich Aki.

Poslední on zaslech' ještě
drsné věty Stefnirovy
chvíli naslouchal, co síní
znělo k němu mužů slovy.

A než mohl Palnatoki
vpadnouti v to klubko sporu,
předstoup Aki, zahovořil
hlasem odboje a vzdoru:

»Co jsem slyšel, těžko věřit,
komu má ten zákon platit?
K tuleňům chci raději moře,
k hadům jeho chci se vrátit.

Sestár' tak jsi otče milý,
schvátilo tě zapomnění
od té chvíle po tvém boku
co již matky Alof není?

Pravdu máš, jest život bojem,
jinak byl by bez vší ceny,
co však platen je, když nad ním
nevznáší se oko ženy.

Oko ženy žehnající
smírné, klidné, sladce snivé,
věnčící roh i meč k boji.
Však's to oceňoval dříve!

Avšak co mne plní žasem,
Stefnire ty, muži zpěvu,
jak's moh' klidně čísti řád ten?
Mne to nutí ke úsměvu.

Pro mne žijte si jak chcete,
řež i plavby žitím zvete,
zkuste to, však bez žen dlouho,
Vikingové, nebudete!

Doplňkem jsou slasti krbu
k slávě bojů, ale nutným,
bez žen národ nebudete,
davem tuláků jen smutným!« –

— »Ano, Aki pravdu mluvil!«
nejeden hlas zved se v davu,
»Nutno krb mít, ženu nejdřív,
potom vlast a potom slávu!«

Mlčky starý Palnatoki
v křesle starém knír si kroutil,
v dumy vnořen, jakby hleděl,
jeho snů jak hrad se hroutil.

Viděl v Bretlandu dvůr starý,
nejkrásnější kde žil roky,
viděl Alof zlatovlasou,
v duchu stíhal její kroky

Kolem krbu, kolem lože,
jak se s něžnou péčí snaží,
cítí, jak jej raněného
zvedala kdys dívčí paží.

Vidí modro jejích očí,
jako lnu květ snivé zraky,
tytéž oči, které po ní
jediný syn zdědil — Aki.

Usmívá se v dumě svojí,
rád by ten svět zpět si stvořil,
jako ve snu dále slyší,
co v tom Aki zahovořil. (Pokrač.)

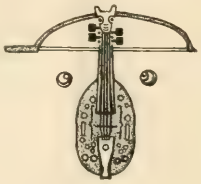

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

To mi všecko, kde jste byl a co jste dělal vysvětlíte později; teď jen odpovídejte na tyto mé otázky. Dále se povídá, že jste den před ohněm zavezl nový nákladní vůz k sousedovi a že bezpochyby jste také ještě jiné věci před ohněm uklidil!«

— »Vůz jsem dal k sousedovi, to je pravda, ale jenom proto, poněvadž mi na dvoře překážel. Před ohněm jsem ho neschovával, protože soused vyhořel taky, a stalo se pouze náhodou, že vůz vystrčili do návse, a proto neshořel. Jiné věci jsem z domova nedal. Měl jsem sice dva chomouty u správy, ale to není uschovat před ohněm.«

»Pak se povídá, že jste vedl v poslední době nespořádaný život, pil jste a po hospodách jste utrácel, děti z domova vyhnal — a to všecko od smrti vaší nebožky ženy! Z toho se soudí že jste zabředl do dluhů, a že vás měl oheň zase postaviti na nohy!«

Při této otázce obličej Merklův náhle zrudl. Oči zamžikaly, rty se zatřásly, a ruce mimovolně se zmáčkly v pěsti. Soudce přecházel dále klidně po kanceláři a zdánlivě si rozčilení Merklova nevšímal.

— »Povídá se toho mnoho, jemnostpane,« odpověděl Merkl za chvíli, ale už zkrotle, »po lidskejch řečích moc není. Nepořádnej život že jsem ved', i to může někdo tvrdit! Od smrti nebožky ženy nebyl ovšem pořádek v mém domě, ve statku, kde není ženská, těžko se hospodaří. Myslel jsem ze začátku, že to půjde s děvečkami, ale o tom těžko povídat, jak to chodilo. Na ty nestačí hospodyně dohlížet, nadtož hospodář. Pak se mi to rozleželo v hlavě, že bych se měl oženit, ne tak k vůli sobě, ale k vůli hospodářství. Dopsal jsem dětem, co už byli z domova, a vypověděl jsem jim to všecko dle pravdy. Ale jako když do vosího hnízda hůl strčí! Děti bály se macechy a tak dlouho mluvily do mě, až jsem povolil. Když to nešlo jinak, vzal jsem do domu osobu letitou, Kátla jí říkáme, za hospodyni, a tu začalo peklo ze

všech nejhorší. Pak jsem se někdy napil, na zlost a z lítosti, myslím, ale to není nic zlého, třebas by to byl nepořádný život. Jiný by si udělal třeba něco horšího — ale to se nedá všecko vypovědět!«

VI.

»Tak, tím by bylo odbyto, co jsem chtěl nejdříve vědětí;« pokračoval soudce. »Teď mi povíte, co jste všecko předevčírem dělal! Začneme hned po poledni, řekněte mi tedy, co jste dělal hned po obědě?«

Merkl se na okamžik zamyslil, ale záhy se vzpamatoval.

— »Obědval jsem předevčírem na poli,« vyprávěl pomalu a s rozmyslem, »jak my tam říkáme »na Kopaninách«. Mám tam opukový lom, a pracovali jsme tam s jedním chasníkem, neboť jsem měl na rychlo sousedovi opatřiti několik metrů kamene ku stavbě. Byl jsem tam vlastně už od rána, vlastně dělali jsme tam už několik dnů. Oběd za námi přinesla děvečka, a po obědě, poleževše trochu za křovím ve stínu, dali jsme se znovu do práce. Tak jsme dělali až do večera, k večeru jsme se vraceli. Bylo asi pět hodin, když jsme vyšli a domů jsme došli krátce po šesté hodině. Nařídil jsem čeládce, co má dělat, a před sedmou hodinou odešel jsem do hospody na druhý konec vsi!«

»Jak daleko je hospoda od vašeho stavení?«

— »Jde se skorem čtvrt hodiny, přeběhne se to však ještě dříve. Do hospody jsem přišel asi v sedm hodin, to mohlo býti trochu později. Usedl jsem si mezi sousedy, byl tam Nevole sedlák z čísla 15., tesař Homolka, sedlák Brychta, kovář Mičulka a ti seděli u toho stolu, co já. U druhého stolu sedělo několik chasníků a několik lidí rukama pracujících, ani jsem si sám nevšiml kdo tam byl.

Tak jsme seděli asi do osmi hodin. V tu chvíli uhodil někdo z venčí do okna a vykřikl »Ve vsi hoří!« Vyběhli jsme ven, a všichni hádali, že to bude u Zezulků, kteří jsou zrovna na protější straně návse, proti mému stavení. Vyběhl jsem, a ostatní za mnou. Když jsem doběhl, viděl jsem, že chytlo u nás. Z doškové střechy valil se už sloup tmavého dýmu, plameny však dosud nevyšlehly. »Hledá si to cestu ven«, křičel někdo, »za chvíli to vyrazí.« Po parném dnu obloha se zatáhla mračny, náhle se ochladilo. Zavanul vítr, v tom už však ze střechy plameny vyrazily, a sloupy jisker snesly se větrem hnány na sousedovu střechu. Šest stavení tím směrem bylo pod došky, a všade měli lidé assekuraci vypověděnu, ale ještě jim platila. Lidé ani neměli chuť hasiti. »Když to hoří, ať to shoří«, křičeli někteří, »my jim kus toho harampádí zachráníme, a assekurace jim to strhne, raději tedy ať to shoří! Tak chytalo stavení od stavení, a kdyby nebyla přišla bouřka, bylo by toho shořelo ještě více. Ale tu začalo blýskání, a hned na to spustil se lijavec, jímž bylo brzy všecko ulito.«

»Máte velikou škodu?« zeptal se soudce.

— »Velikou škodu, takovou nedostanu zaplacenu, protože ani sám nevím ještě, co mi všecko shořelo. Dobytek a koně jsme vyvedli, ale co všecko shořelo ostatního, sám dosud nevím. Pan strážmistr sebral mě od doutnajícího ještě statku, a co bude dál, to se mi ještě ani nedá uhádnout.«

»Trváte tedy na tom, že jste si sám nezapálil?«

— »Na tom trvám a to chci odpřísáhnout každou minutu!«

»Máte někoho v podezření, že vám mohl zapálit?«

Merkl se odmlčel a kdyby se byl soudce náhodou nedíval s okna, byl by zpozoroval, že se Merkl v obličeji zarděl. Soudce však uslyšel právě v tom okamžiku zdola dětský pronikavý hlásek: »Tatínku, tatínku!« Vykoukl ven a viděl svou dceruška v bílých pracích šatečkách, vesele se usmívající. Kývla na něho baculatýma ručkama a pak zvolala: »Pěkně prosím, hoď mi korunu, koupím si plotýnku!« Soudce se usmál, vytáhl z kapsy peníze, zabalil korunu do papíru a hodil ji dolů. Zapisovatel sedící u stolu přívětivě se rozesmál . . . Soudce však už zase odskočil od okna a přikročiv těsně k Merklovi, ptal se opětně:

»Tak v podezření nemáte nikoho?«

— »Nemám!« odpověděl Merkl.

»Teď si tamhle sedněte,« poroučel soudce a ukázal Merklovi rukou na židli u kamen. Merkl si usedl, a soudce přecházeje, začal diktovati protokol.

Soudce diktoval, zapisovatel psal, a Merkl seděl tiše na židli. Připadalo mu, že už jest po výslechu, a ulehčilo se mu. Byl spokojen, neboť cítil, že si v ničem nezadal a kromě toho měl klidné svědomí, že řekl a mohl říci na všecky otázky pouhou pravdu.

Diktováno bylo skorem hodinu, až doběhlo péro zapisovatelovo rychle jako blesk ku tečce za poslední větou.

»A nemohl byste mi říci, kde asi oheň vyšel?« zeptal se pojednou soudce.

— »S určitostí nemohu! Nebyl jsem u toho, když to vyšlo, to mně svědci, co jsem je už jmenoval, a se kterými jsem seděl v hospodě, dosvědčí. Myslím, že to vyšlo se střechy. Na půdě byla narovnána loňská sláma a seno, a všecko bylo vyschlé na padrť. Možná dost, že to chytlo od komína, ten byl dost chatrný,

ostatně k takovému neštěstí není mnoho potřebí.«

»Topilo se večer, když jste přišel z práce?«

— »Taky to jistiti nemohu, ale soudím, že ano. Alespoň se obyčejně topívá, hlavně k vůli dobytku.«

»A což když se netopilo, mohlo to ještě nějak chytnouti?

— »To ani sám nevím! Nepozorným kouřením se to mohlo stát, ale kdož to uhádne. Považ-li se, že na půdě všecko vyschlé jako v sušárně, myslím, že stačilo odhoditi sirku s ohnivou ještě hlavičkou, a všecko mohlo býti za okamžik v plamenu!«

»Jste kuřákem?«

— »Kouřím, ale jen z dýmky; chasník také kouří, ale já nemyslím, že by někdo z nás obou byl tak neopatrný, aby šel se zapálenou dýmkou na půdu. To už dá člověku rozum a zvyk!«

»Přicházívají do vašeho statku v tu dobu, kdy se to stalo, také cizí lidé?«

— »To přicházívají. Přijde ten, přijde onen, toho si člověk ani tak moc nepovšimne. Abych však podezříval někoho, kdo ke mně přijde, že vlezl se zapálenou dýmkou na půdu, to je také těžko, třebas by to bylo možné. Ale to jsou všecko náhody!«

Soudce opět diktoval. Na konec prohlásil, že se Merkl ponechává v prozatímní vazbě zjišťovací, a poučil Merkla o právu stížnosti.

— »Stěžovat si nebudu«, odpověděl Merkl, »jen bych prosil, jemnostpane soudce, aby to se mnou dlouho netrvalo. Doma mám spáleniště, a podzim přede dveřmi. Nebudeli to stát do měsíce, už to nevyschne a já přijdu beztak o všecko!«

»Svědci jsou povoláni už na zítřek, rychleji to nejde! Pak uvidíme, jak bude dále. A teď podepište protokol.«

Zapisovatel povstal a pokynul na Merkla, aby se posadil. Merkl se podepsal ležatým, třaslavým písmem.

Otevřely se dveře, a vešel Kubišta se svazkem klíčů a s úřední čepicí v ruce.

Odváděl Merkla z prvého poschodí dolů po schodech, a když sešli dolů do přízemku, viděl Merkl hlavními dveřmi poledním sluncem polité náměstí. Mimovolně se zastavil, jako by si chtěl oddychnouti, ale hned zase kráčel dále. Vzpomněl si, že jej tudy včera přivedli, a že by jej mohl spatřiti někdo ze známých. Již pouhá tato myšlénka zalila mu tváře krví.

Na vězeňském dvoře věšela paní Kubištová prádlo. Merkl ji ostýchavě pozdravil, (viděl ji poprve, co tu seděl), ale ona se naň vlídně usmála.

»Pěkně vítám, pane Merkl«, oslovila jej povídavě, ale Kubišta přiložil hned prst výstražně k ústům na znamení, že jí nedovoluje dále mluviti. Paní Kubištová pohodila posměšně hlavou a obrátila se hned zase ku svému prádlu.

Na radničních hodinách počalo odbíjeti poledne, a s věže se ozval zvon. Ze separací v hořejším poschodí odnášeli již »gonkáři« prázdné šálky od menáže a shlídnuvše Merkla, zvědavě si jej prohlíželi. Byli to tuláci ze řemesla, kteří věděli že separace ve které seděl Merkl, vyhražena jest pro »lepší lidi« . : .

VII.

O půl jedné otevřel Kubišta dveře u Merklovy separace a přinášel oběd. Talíř s polévkou, hovězí maso a knedlíky s koprovou omáčkou. Merkl tedy dostal k obědu právě to, co Kubišta.

»Až odtud půjdete,« povídal, »tak to všecko zúčtujeme najednou. Váš syn tady nechal dost peněz, můžete býti úplně bez starosti.«

Když Kubišta k Merklovi přišel, ležel tento na dřevěné pryčně s rukama pod hlavou skříženýma a díval se upřeně do stropu. Bylo viděti, že jest výslechem tělesně i duševně vyčerpán. Zvláštní bylo, že mu každá otázka i každá odpověď pevně utkvěly v paměti. Také to, co soudce do protokolu diktoval. Teď to všecko Merkl podroboval přesným úvahám a kritice. Rozbíral v duchu jednotlivé otázky i odpovědi a na konec si uvědomil, že to vlastně všecko nic není. Všecko se to točilo pouze kolem jednoho bodu, co proti němu mluvilo, bylo všecko jen: důvodné podezření.

Ještě nikdo neopovážil se říci: Já viděl Merkla, rozškrtl sirku a hodil ji do slámy! Tohle nikdo neřekl, nemůže říci! Všecko se to jenom točí takhle do kolečka: Merkl si mohl zapálit, je tu důvodné podezření! A to se ještě říká: »mohl si zapálit,« neříká se už: »musil si zapálit!«

Kubišta vida, že Merkl na jeho oslovení neodpovídá a z pryčny se nehýbá, přistoupil ke stolku, položil naň talíře, vidličku a nůž a pak se úsměvavě zadíval na Merkla.

Teď teprve Merkl vyskočil. (Pokračování.)

FR. HERITES.

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

To není jistě všecko,« Novák přisvědčil sarkasticky.

»Nezdržujme se. Dejte mu něco,« pronesla paní ve voze dosti shovívavě a milostivě. Sama vyňala tobolku a něco drobných peněz z ní vyhodila do klobouku, který stařec uctivě před Václavem v rukou držel.

»Přihlas se ke mně, až se vrátím zas do Libnic,« řekl Václav Novák mírně a jaksi i konejšivě.

»Takové hoře jste mně způsobili! Veliké hoře jste mně učinili!« úpěl Vojtěch.

Kočí na kozlíku rozchechtal se hlasitě. »A teď se uhni,« vzkřikl na starce. »Nezdržuj nás. Vari z cesty!«

»Jak může ten chlap mluvit o hoři,« paní ve voze řekla opovržlivě.

Václav Novák sedal již k ní do vozu. »Kdo má právo soudit?« odpovídal na poznámku choti své. »Každý máme hoře své, jeden to, druhý jiné.«

»Nebuďte sentimentální, prosím vás,« napomenula paní Rachel Nováková chotě svého. »Každý! Ta vaše demokratičnost česká je trochu nechutná. Lid a my — to je přece rozdíl. Chlapa takového nebudete snad srovnávat se sebou nebo se mnou — —«

Kočár se již hnul ku předu po silnici.

Vojtěch ustoupil stranou až k samé škarpě. Jakoby mlhy alkoholu, jež se byly z mozku jeho zdvihly, zas na hlavu jeho pršely a do lebky se ssákly, celá jeho postava, vysoká a hranatá, začala se hroutit k zemi. Nebylo zřejmo, jestli snad v mrákotách vracející se opilosti, anebo v posledních záblescích prchajícího zas jasného vědomí, zúmyslně, v ruce pozdvižené obrátil klobouk, že peníze do něho vhozené rozsypaly se kolem do tajícího v dešti sněhu. Najednou ubožák dal se do štkavého, pustého pláče. »Jen se posmívejte,« naříkal. »Jen odsuzujte! Každý z hoře svého hledá a najde si svou cestu —« zaúpěl.

Václav Novák zavíral okénko kočáru.

»Nechte mne být! Proč mně překážíte? Proč mne pronásledujete?« ztrácelo se už do tmy a do hlucha opilcovo blábolení.

Manželé Novákovi jeli dál mlčky vedle sebe sedíce.

Paní tvářila se, že dřímá. Dala tím muži svému pokyn, že si ani nepřeje, aby i jen slova jediného na ni ještě promluvil. Ten výstup hloupý na silnici ji tak unavil, tak zbytečně napjal její pobouřené beztoho nervy. K vůli čemu se rozčilila? K vůli člověku z lidu, nízko pod ni stojícímu. Toho si ona, duševní aristokratka, tak málo musí všimnouti, jako červa, na kterého sic v ušlechtilosti svého vychování zúmyslně nešlápne, ale když se dostal jí náhodou pod nohu, zašlápne jej lhostejně. Opilec, sprostý chlap a mluvit vůbec o hoři — jak to je směsné — — tak směšné opravdu ... Ale kdyby i hoře měl a kdokoli kdyby hoře měl, opravdové hoře, takové třeba, jako jest hoře její — — co by jí bylo do toho! Jí vlastní jen hoře bolí — ne cizí — —

Také Václav Novák neměl chuti se ženou se rozpovídati. Naklonil se do rohu kočáru a jakoby také on byl usnul.

Ale neusnul. Nespal.

Neusnul, nespal, ani pak ve vlaku, když na nádraží dojeli a na dráhu sedli. Přemítal, hloubal, celou noc v myšlenkách divných se brouzdal, jakoby z bahna lovil bludičky.

»Každý z hoře svého hledá a najde si svou cestu . . .« vlekla se slova starého Vojtěcha duší Václavovou jako ostrá, zařezávající se nit.

»A já mám veliké hoře — takové hoře v sobě! — — Tak všecko mne nějak dávno bolí — tolik bolí — ukrutně — — vše jest ve mně rozbolavělé — jako do krve rozdrásáno — —«

XXV.

Ve Vídni poslanec Novák s chotí svou slezli ve svém obvyklém hotelu, ale druhého dne po příjezdu z vánoc hned hledali si byt soukromý.

Skromný byt o třech nebo čtyrech pokojích, třeba až někde na obvodu města. Rachel ničeho nenamítala proti návrhu manželově v tom smyslu; nečinila žádných nároků. »Sami dva více nepotřebujeme,« vyslovila svůj souhlas s mužovým míněním. »To nám teď stačí úplně.«

Přestěhovali se, nežli ještě známí jejich a přátelé ve Vídni zvěděli o jejich návratu.

Říšská rada zasedala již, ale Václav vzal si z důvodu rodinného neštěstí, které jej potkalo, na neurčito dovolenou. Strana, jíž náležel, ovšem nepřítomnost jeho měla v evidenci a byla připravena telegraficky jej povolati, kdyby přítomnosti jeho bylo zapotřebí.

Ale nebylo. Nepotřebovali ho ani trochu. Mohl si tam venku ještě zůstat dle libosti.

Scházelo více kolegů, kteří neměli vůbec ani žádné příčiny ani omluvy své nepřítomnosti. Nebylo to vždycky lhostejno, ale teď to bylo v celku lhostejno.

Nebylo vlastně ani zapotřebí žádných poslanců; prázdné lavice to, co se právě dělo, byly by snad také dovedly. Vařily se samé parlamentární kaše, hubené polévky; peří se dralo. Všecko tu unaveně zívalo, umíralo dlouhou chvílí. Kdyby nebylo sněmovní restaurace, snad bylo by zaznamenati se musilo několik sebevražd. Zpravodajové novin měli co dělat, aby tu prázdnotu schůzí, jak vlekly se den po dni za sebou, nikoho ani v parlamentu samém nezajímající, nafoukli ve svých telegramech a původních dopisech čtenářům a voličům tak, by mysleli, že děje se pořád něco velkého tam ve Vídni a že se jen a jen pořád tu jedná o svaté zájmy národů.

Objevení se Václava Nováka ve sněmovně skorem překvapilo. Ještě jej nikdo nečekal.

Sněmovní kancelář byla vypravila panu poslanci Novákovi na venek tolik set vizitek, kolik sněmovna čítala členů, s presidiem i ministry, jakož i úředníky sněmovními. Skládali všichni, přátelé, nepřátelé, své navštívenky ve sněmovní kanceláři a z venku na kancelář je posílali k další dopravě, když z novin zvěděli, co během vánočních prázdnin potkalo kolegu. Jiný kolega v téže době se ženil a jiný se stal tajným radou, excelencí; dostali současně také tolik vizitek, jako Novák, prostřednictvím sněmovní kanceláře. Na vizitkách Novákovi náležejících připojen ovšem projev soustrasti, místo projevu radosti a blahopřání oněm určenému. Někde, od bližších přátel, několik slov, více méně vřelých a skutečně cítěných, většinou obřadné p. c. místo tam p. f. Oba projevy některá ruka psala jednou kapkou inkoustu, a jiné myšlenky při tom nebylo, nežli aby se v spěchu nestala mýlka, záměna vizitek.

Poslanec Novák na vlas tolik vizitek vlastních, kolik ho do Libnic ze sněmovní kanceláře došlo, dirigoval zpět do sněmovní kanceláře, aby je všem pánům poslancům, ministrům i úředníkům sněmovním rozeslali a odevzdali. Poděkování za soustrastný projev bylo na vizitkách Novákových tištěno; bratr mu to obstaral.

Také na vizitky, přípisy i telegramy, jež dostali manželé Novákovi mimo parlamentní prostřednictví ze všech stran a končin, rozeslány jménem obou tištěné díky z písárny továrny, kde jeden úředník kolik dní nic jiného nedělal, nežli psal adressy.

Tím vším společenské slušnosti učiněno bylo správně zadost.

Když však Václav Novák přišel po prvé do sněmovny, byl přece ještě obkličen a kondolováno mu znova osobně.

To samé dělo se mu i na ulici. Kde koho potkal trochu jen známého, musel se zastavit a přijmouti stisk ruky, provázený do bolesti se nutícím pohledem, mnohdy i jakýmsi zahuhňáním, jež mělo býti výrazem hlubokých citů.

Návštěv manželé Novákovi nepřijímali žádných. Ani v hotelu, v kterém dříve bydlili, neoznámili svou adressu, tak že četným tazatelům zde nemohli dáti žádných určitých zpráv. Také přímým otázkám na svůj nynější byt Novák vždy vyhýbavě odpověděl, zamluvil dotaz.

Mělo se všeobecně za to, že jest ve Vídni sám, bez choti. I tam, kde dobře věděli o příjezdu obou manželů, tvářili se, jakoby tomu věřili, vždyť styk s lidmi zarmoucenými, neštěstím stíženými, není nikdy příjemný, lépe se mu vyhnouti. Ani kontessa Szároszy k paní Novákové hned nešla; návštěva nebyla by chic, když paní Rachel Nováková uznala za dobré ani tak blízké přítelkyni byt svůj nynější neoznámiti a do naprostého ústraní se uchýliti.

Tak uplynulo více než čtrnáct dní.

Václav a Rachel byli zapadlí zcela do samoty, s nikým se nestýkali, jen na sebe vzájemně celou tu dobu byli a zůstávali odkázáni.

Novák použil vlekoucí se strnulosti parlamentního jednání a někdy do sněmovny vůbec nešel, někdy jen se tu ukázal, aby informoval se o stavu věcí a shledav, že je všecko při starém, zase hned se ztratil.

Celé dny trávil doma. K večeru vyjížděli spolu s chotí, denně stejným směrem, k Schönbrunnu; dojeli až tam a tu obrátili zpět domů. Bylo jim lhostejno, kam jedou, jen když jízda ustanovenou dobu trvala; jeli v zavřeném voze a sotva se podívali na krajinu, v zimním svém půvabu v končinách těch tak krásnou. Z vyjížďky vrátili se domů a doma již zůstali; sami dva spolu prožívali dlouhé zimní večery.

(Pokračování.)

JOSEF BARÁK PRUSKÝM CENSOREM.

Vzpomínky moje na rok šedesátý šestý jsou zcela jiné, než četné ty paměti různých autorů, jež jsem o této době četl. My zde v Praze byli příliš vzdáleni jeviště událostí a jejich průběh jevil se nám zde jinak, než bezprostředním jejich svědkům.

Bylo mi tehdáž dvanáct let, ale již tehdáž sledovali jsme veřejné záležitosti velmi horlivě, když ne prostřednictvím novin, jež nebyly každému z nás přístupny, tedy aspoň na základě »Humorů«, jež byly všude vyvěšeny. Mimo to dostávalo se nám na škole hojně podnětů: zároveň se zeměpisem pěstován národopis a politické dějiny, při češtině a při mluvnici vykládána nejen historie literatury, ale i dějiny domácí, ba i dějiny klasické. To vše nebylo v osnově, ale tehdáž byla česká škola v oné šťastné periodě, kdy již nebyla pod dozorem kněžským a nepodléhala ještě dozoru státnímu, a dobří pedagogové a znamenití vlastenci, jako byli tehdejší naši učitelové na jediné tehdáž české realce pražské, používali tehdejší volnosti, aby nás naučili samostatně přemýšlet a především aby dodali našemu vlasteneckému idealismu opravdovosti a uvědomělosti.

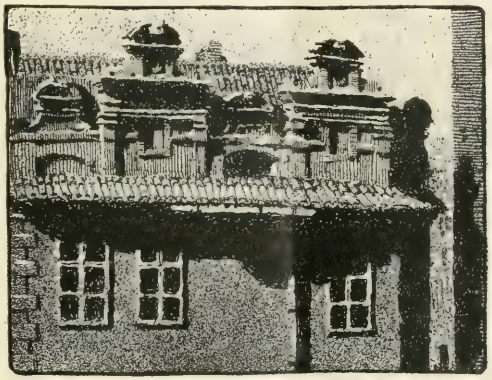

Ze Staré Prahy. (Kreslil K. Kysela.)

Mimo to jevilo se i v obecném životě čilé účastenství v politických záležitostech a bratři Grégrové, Sladkovský a trojice Palacký, Rieger, Brauner byly osobnosti tehdáž všeobecně známé a následkem všeho toho tendence Jirečkových čítanek neměla valného vlivu na naše smýšlení.

První předzvěstí války, o níž se od počátku jara tolik mluvilo, pro nás bylo, když nám na počátku května zavřeli školu a již den po té ubytovali do ní vojsko. Rozumí se, že nám ty předčasné prázdniny byly jak náleží vítány, zejmena když ve městě bylo každodenně tolik k vidění. Před samým zavřením školy šli jsme se podívat na Hradčany do Vladislavského sálu, kde byly vystaveny svatovítský a loretanský poklad, které před Prušáky odváželi do Vídně. Vedl nás náš třídní prof. Frant. Zoubek, sám výborný historik, v průvodu jakéhos starého pána; myslím, že to byl konservator Beneš. Obrovská síň, jejíž ozdobná klenba již tehdáž mi imponovala, plna stolic, na níž rozestaveny skvosty a historické památky báječné práce. Prohlídka trvala přes dvě hodiny a poslouchali jsme stručné, zajímavé výklady s upjatou pozorností, historické ty úryvky byly nám nanejvýš vítány.

Na ulicích panoval po celý den čilý ruch. Všude se bělilo bílými kabáty pěchoty a dragounů, mezi nimiž se pestřily dolmany husarů, ulicemi táhly dlouhé transporty děl, vozotajstva, jízdy, myslivců i pěšáků. V tu dobu jsme nepochybovali, že »naši« utlukou Prušáky čepicemi, jak tehdáž kde kdo tvrdil, ale válečná proklamace o »osudné válce Němců s Němci« nás zarazila a ještě více bylo naše válečné nadšení ochlazeno zprávou, že nabídka pražského Sokola, že zřídí sbor dobrovolníků k hájení země, byla zamítnuta.

Pak přijížděly nekonečné transporty raněných a s bojiště docházely zprávy dost záhadné. Katastrofa u Králové Hradce překvapila nás spíše svými

rozměry, nebylať pro ty, kdož sledovali zprávy s bojiště, nikterak neočekávaná; ty stálé ústupy vzbuzovaly od samého počátku nedůvěru.

Prušáci do Prahy příliš nespěchali. Odtáhla z města policie, vystěhovaly se státní úřady a Praha byla vydána úplnému »bezvládí« — a nikdy ještě nepanoval u nás takový klid a takový pořádek, jako tehdáž. Příchod Prušáků provázen byl pro nás příjemným překvapením: velící generál pruský vydal provolání »Obyvatelstvu slavného království Českého« a sice napřed česky, kdežto i válečný manifest měl text nejprv německý. Cos podobného ani nejstarší lidé nepamatovali, od roku padesátého nikdo s námi takto nemluvil! Sebevědomí naše bylo tím nemálo vzpruženo, ač lichotivá slova pruského generála neměla na obyvatelstvo valného účinku a nikterak nerozptýlila původní nedůvěru.

Pestré, stále se střídající dojmy z ulic pražských rozptýlily poněkud moji pozornost, pokud se týče ostatních věcí, jež mne zajímaly, především o divadlo. Ne že bych byl býval pilným navštěvovatelem divadla: tehdáž jsem znal naše »Prozatimní«, jež stálo jedva tři leta, toliko z venčí a z divadelních ceduli, jež jsem každodenně na cestě z realky horlivě čítal. Jediný můj divadelní požitek tehdejší byly divadelní večírky vlastenecké rodiny Prachnerovy, k nimž jsem měl přístup, a kde se po celou zimu pilně hrávalo. Ale měl jsem tím větší touhu dostat se do divadla a pěstovat tuto platonickou lásku k umění s největší vroucností.

V tom pojednou v neděli na konci července, kdy rozmanitost pruských uniforem již mne přestávala bavit, povšimnu si zas jednou divadelní cedule: v Novoměstském divadle za tehdejší Koňskou branou, tam kde nyní stojí nové německé divadlo, dávají Tylova »Husa«! Zatajil se mi dech, s horečnou dychtivostí podívám se na seznam cen: nejlevnější místo na poslední galerii dvacet krejcarů! Bylo mi horko: nebylo ještě šest hodin, mohl bych se tam dostat ještě dnes, doběhnout domů, vyžebrat na mamince dva šestáky a letět do divadla. Bydleli jsme tehdáž v Marianské ulici, dalo se to snadno dokázat. Ale nebyl jsem si zcela bezpečen, věděl jsem, jak to doma chodí. Přiběhnu všecek uřícen a prosím maminku, aby mi dala dva šestáky na »Husa«. Nepochodil jsem, obava moje byla odůvodněna. Dva šestáky byla u nás suma, s kterou se muselo počítat, peněz u nás nikdy nebylo nazbyt. Ze skrovné matčiny pense nebylo možno uživit rodinu, bylo nutno hodně se ohánět, abychom mohli žít jakž takž slušně, každý vedlejší výdaj byl naprosto vyloučen. Bylo mi hrozně smutno, neměl jsem čáky, že bych kdy takovou sumu sehnal. Kdyby byla škola, ještě by to šlo vyšetřit z krejcarů na housku, ale teď nebylo vůbec pramenů příjmů pro mne. Ale asi po čtrnácti dnech dostal jsem se přec jen na »Husa«, pouhou šťastnou náhodou. Ale ještě téhož večera dočkal jsem se radostně překvapující zprávy, jež mne odškodnila za bolestné sklamání. Přišel k nám strýc, svého řemesla švec a takto ukrutný radikal a chválil Baráka, že umožnil, aby za pobytu Prušáků mohly vycházet i na dále české noviny. Barák! ach, toho jsme my hoši znali. Jeho a Nerudu pozdravovali jsme na ulici s takovým respektem, jako svoje nejoblíbenější profesory. Věděli jsme, že je neúnavně činný pro rozvoj tehdejšího pozvolna se zmáhajícího spolkového a společenského života. Účastnil se pořádání tehdejších českých Besed, z nichž se vyvinula Národní Beseda, zakládání spolků a těšil se již tehdáž ohromné oblibě u studentstva a dělnictva. Tak tedy také další trvání českých novin bylo jeho zásluhou! Musel se uvázat v úřad královského pruského censora a ručit svou hlavou, že české listy nepřinesou nic, co by mohlo být Prušákům nepříjemno.

Hned po příchodu prvních pruských sborů do Prahy oznámil velící generál pruský vydavatelům českých časopisů — byly to tehdáž, pokud se pamatuji, »Národní Listy«, »Hlas«, »Posel z Prahy«, Vilímkovy »Humoristické Listy« a . . . »Pražský Denník«, krejcarový vládní list s ohromným tehdáž nákladem 40.000 výtisků, ale beze všeho politického vlivu — má-li dovoliti další trvání českých listů, musí se mu jmenovat osoba, která by se zaručila, že do listů se nedostane nic závadného. Byl to úkol nanejvýš choulostivý, při sebe menším nedopatření hrozila smrt prachem a olovem, nikomu se do toho nechtělo. Tu nabídl se Barák a stal se takto královským pruským censorem, jemuž svěřen také dozor nad českým divadlem. Věrnost králi pruskému sic přísahat nemusel, ale za to měl příjemnou perspektivu, že bude zastřelen, nebude-li v českých novinách pánům Prusům něco vhod.

Josef Barák uvázal se ihned v úřad censorský. Práce pod Damoklovým mečem ho příliš nerozčilovala. Věděl, co nesmí dopustit, a redakce to věděly také a zařídily se podle toho. Ale mimo to neexistoval pro Baráka žádný tiskový zákon a tak nechal psát, jak komu líbo. Padlo leckdy svěžejší, čipernější slovo, jež jistě před několika měsíci bylo by propadlo konfiskaci, ale tuze divoké to nebylo. Panovalť tehdáž v Praze duch jakési podivné romantické loyálnosti. Mluvilo se sic o tom, že Prusko chce Čechám dáti krále — byltť pro tuto hodnost vyhlídnut princ Tomáš Savojský, příbuzný krále Viktora Emanuela italského, nikoliv korunní princ saský, jak se často mylně tvrdí — ale nikdo to nebral vážně.

Tak by byla censorská činnost Barákova málem minula beze všech vzrušujících episod, když jednoho krásného jitra zmizel se všech prodejů novin — »Pražský Denník«. Vládní tento orgán, spolehaje se patrně na svou oficiosní nedotknutelnost, dostal z Vídně manifest namířený proti Prusku a otiskl jej. Barák dal celý náklad toho čísla skonfiskovat, závadný článek dal přeložit a poslal jej pruskému veliteli. To mu nemohl »Pražský Den-

ník« odpustit a později, v pohnutém r. 1868 vyčetl Barákovi, že též on, radikal, dal konfiskovat noviny. Barák odpověděl zcela klidně, že mu ani nenapadlo, dát se k vůli »Pražskému Denníku« zastřelit, za to prý mu přece nestojí.

Hotovou spásou byla censorská činnost Barákova pro české divadlo. Ředitel Thomé již před válkou ujel a nechal členstvo divadla na holičkách. Herci sice si vymohli povolení, aby směli hrát na vlastní vrub, ale komu se chtělo do divadla v době všeobecné nejistoty! — návštěva byla praslabá! A když se mysle poněkud utišily, bylo nutno hrát v plné letní sezoně a kterak tu dostat obecenstvo do divadla? Ovšem podařilo se získati Novoměstské divadlo, budovu dřevěnou sic, ale velmi prakticky zařízenou, která mohla pojmouti 4000 osob. Ale kde nalézti kus, jenž by dovedl přilákati obecenstvo uprostřed leta? V běžném repertoiru ho nebylo. Tu pomohl Barák. Kusy »Jan Hus« a »Žižkova smrt« byly od roku padesátého rakouskou censurou zakázány. Barák je propustil na jeviště beze všeho obmezení a záhy oba kusy nabyly ohromné popularity. Po celou dobu pruské oku-

Pohřeb Ant. Dvořáka. (Fot. Al. Král.)

Pohřeb Ant. Dvořáka (Fot. Al. Král.

pace byly nejčastěji na repertoru a těšily se povždy znamenitému úspěchu. Při nedělním představení bývalo Novoměstské divadlo i při nejkrásnější pohodě vyprodáno do posledního místečka. Obecenstvo jako by tušilo, že musí využitkovati příhodné doby, než oba kusy budou znova zakázány. Tak se také stalo, »Hus« povolen až r. 1869 k tehdejším slavnostem Husovým a v polovici let sedmdesátých opět zakázán.

Úspěch prvního představení »Husa« — dostal jsem vstupenku od kamaráda, jenž měl lístky dva a ten, pro něhož byl určen druhý lístek, nemohl přijíti — zůstane mi nezapomenutelný. Bylo to vůbec první představení ve velkém divadle. U Prachnerů hrávali sic zejmena Klicperu, pokud byl na domácím jevišti možným, a Macháčkovy »Ženichy«, ale kde pak to proti té nádheře. Oslňovalo mne vše, osvětlení, opona, ohromné hlediště. A což teprve kus sám, divadelně účinný, vypočtený na nejširší obecenstvo, plný horování pro vlast a svobodu. Kostymy a dekorace zdály se mi královsky nádherné, byla to sláva, o které jsem neměl ani potuchy. Seděl jsem sic na poslední galerii, a měl jsem co dělat, abych pochytil, co se na jevišti mluví, ale neušlo mi jediné slůvko. Vše, co si mladistvá fantasie představovala po přečtení »Husa« od Herloše, jehož romány jsme my hoši velmi horlivě čítali, jevilo se mi před očima živé, skutečné. Naslouchal jsem se zatajeným dechem, přizvukoval jásotu obecenstva při každé vzletnější apostrofě a rozčilením jedva jsem se dovedl udržet na místě.

A když mi kamarád, jenž tu nebyl nováčkem, ukázal po skončeném aktu v policejní loži Baráka, jako vždycky, s tou známou vlídně se usmívající tváří, srdce mi poskočilo. To je náš Barák, jenž již tolik krásného vykonal, jenž byl vždycky tam, kde nejvíce bylo třeba, — a také radost, nadšení, jež jsem po celý ten slavný večer zakoušel, bylo jeho dílem! . . . *B.—V.*

KUS STARÉ PRAHY ZE SVATOVOJTĚŠSKÉ ČTVRTI.

Z mauzlina uliček v této části naší Prahy zmizela, nové domy tu vznikají, nábřeží má už svoje základy — a z místa, kterému jsme se kdysi vyhýbali, stane se krásná, moderní čtvrť. Kdo nebyl v Praze rok — ba, kdo z Pražanů sem náhodou delší dobu nezabloudil, nevyzná se tu a na místo starých baráků uvidí tu nové, několikapatrové činžáky. Na počátku ulice Vojtěšské byla, jak známo, skupina malých, starých domků, před nimiž bylo větší prostranství. Prostřední dům, jenž ustoupil moderní stavbě, patříval měšťanu a továrníkovi p. Koldovskému. Hned vedle něho stával ještě — můžeme říci počátkem minulého týdnu — nízký, jednopatrový domek, jehož fasáda byla pozoruhodna. Dnes už není po něm ani památky — byl zbourán za několik dní, aby získáno bylo prostranství pro základy samostatné budovy pro náš »Hlahol«. Budova byla již ve stavu značně schátralém, byla zastrčena a nevzhledna, a málo kdo si povšiml pěkného jejího renaisančního vyzdobení. Stavba byla ze 16. století. Býval to asi útulek zámožné měšťanské rodiny. Z celého okolí vynikal domeček tento svou pěknou úpravou. Pro památku klademe do listu zbyteček staré Prahy ze svatovojtěšské čtvrti, které nikdo nevěnoval žádné pozornosti a po níž nikdo ani nezavzdychl. Když domek začali bourat — ani si nikdo nepovšiml, jak pěknou měl baráček ten stavitelskou korunku. *K.*

Kollárovy ostatky budou převezeny z Vídně do Prahy. Již roku třiadevadesátého vzrušeny byly mysle otázkou, budou-li tělesné ostatky Jana Kollára převeženy z Vídně do Prahy. Leč tenkráte se to nestalo. Teprve dnes po více než padesátiletém spánku v zemi cizí budou pohřbeny kosti muže, který celý svůj život posvětil Slovanstvu v zemi rodné. Snad mu mezi rodnými bratry hlína bude lehčí!

Pěvec »Slávy Dcery« je u nás znám hlavně jako básník; avšak kromě toho byl archaeologem, kazatelem, badatelem o jazykozpytu a filosofem. Tyto různé stránky jeho duše jsou v něm v jedno spojeny a, nejen že jedna druhou nevylučuje, ale ani někdy oddíliti se nedá. Kollár v básních je na svou vlastní škodu často historikem, a Kollár badatel nechává se často unášeti fantasií, i tam, kde by měl zůstati chladným pozorovatelem. Přece však celý jeho život posvěcen byl jediné veliké idei: slovanské vzájemnosti; všecka činnost Kollárova je apotheosou Slovanů a Slovanství.

Hlavním dílem Kollárovým je báseň »Slávy Dcera«, v níž je vysloven celý. Ostatní spisy ji jen doplňují neb vysvětlují. Básník opěvá tu svoji milenku a Slovany. Obě idee jsou téměř stejného data. V Jeně, kde studoval, seznámil se se sličnou dcerou německého pastora (jehož předkové však pocházeli z Čech), v Jeně probudilo se v něm nadšení pro vlast a Slovanství. R. 1819 s těžkým srdcem opouští vroucně milovanou Minu, lká nad trpkým svým osudem a,

aby se vytrhl z hoře lásky, podniká pout Německem, po krajích druhdy obývaných Slovany. Je mu tak, jako by kráčel po hrobech milých zemřelých. »Slavie, o Slavie, ty jméno sladkých zvuků, hořkých památek«, volá později. Slávy Dcera nebyla původně té formy, jaké je dnes, nýbrž měnila a vyvíjela se tak, jak Kollár sám se měnil a vyvíjel. Vzorem byl mu Petrarka, i co se formy týče. »Básně« jsou řadou 86 znělek. Znělku volil proto, poněvadž pokládána byla za formu obzvláště ušlechtilou a možnou jen v jazyku dokonale ohebném; a Kollár chtěl ukázati, že takovou je jeho mateřština. Ve znělce ukázal se Kollár skutečně mistrem a také od svých vrstevníků byl pokládán za prvního básníka. Tuto sbírku vydal Kollár několikráte, doplňoval ji, až nabyla formy, jak my ji, obsahujíc 615 znělek a předzpěvů, máme. Tu však se zároveň s názvem i ráz její změnil téměř naprosto. Erotika ustupuje do pozadí a na přední místo nastupuje Slovanství. Z růžolící dívky stává se allegorie, etherická bytost, jakou byla Beatrice, Slávy Dcera, která byla dána utrpením zkrušenému Slovanstvu za všechny křivdy a bezpráví na něm po věky páchané, světice, která v posmrtné říši je zastankyní všeho Slovanstva. S touto bytostí putuje po krajích dříve slovanských, nyní pro Slovany ztracených, žaluje, hněvá se, opěvá jejich utrpení, tak jako Byron lkal nad troskami slávy antické. Svoji ideu slovanské vzájemnosti jasnější než v Slávy Dceři, vyslovil Kollár ve svých spisech badatelských. Tu Kollár po příkladě Herdera Slovany idealisuje; objevují se mu jako jeden národ a z toho stanoviska dívá se na jejich minulost i budoucnost.

Tímtéž duchem nesou se i jeho kázání. O úloze kněze měl Kollár mínění souhlasné s Herderem, že kněz má býti mravní podporou své národnosti, v níž vidí sestru náboženství. Kdo odcizuje se svému národu, odcizuje se Bohu. Tyto idee a snahy Kollárovy měly pro Slovanstvo význam veliký. Panslavistické idee nezanikly do dnes. Nejnadšeněji projeveny byly na všeslovanském sjezdu r. 1848, a Kollárovi patří tu lví podíl. *V—ý.*

Pohřeb Ant. Dvořáka. (Fot. Al. Král.)

!! **Třebíz.** Píše se nám: »Václav Beneš Třebízský odkázal cenná práva svá rodné dědině Třebízi, která je nejbohatší obcí na Slansku. Čtyři přední rolníci tamnější mají dohromady více než půl millionu jmění. Ale přes to vše nerozpakovala se Třebíz, když byla práva po Beneši vyhodila oknem, ucházeti se o podporu po celé české vlasti frásovitými provoláními, aby »miláčku svému« mohla zříditi pomník za 1300 zl. Pro jednu část odkazu Benešova zapředla dokonce Třebíz zbytečně spor, jehož řízení svěřila německému advokátu; z toho pak vznikly obci takové útraty, že se finanční otázkou této věci zabývati musel nejenom okresní, ale i zemský výbor. Hrabě Jindřich Clam Martinic, který tehdy byl členem slanského okresního výboru, odsoudil způsob, jak naložila Třebíz s velikým dědictvím Benešovým, slovy neobyčejně rozhořčenými. Ale když věc za-

čala pronikati do veřejnosti, utlumilo se vše s ohledem na památku Benešovu.

Proč se o tom dnes zmiňujeme? Proto, poněvadž bohatá Třebíz chce zařídíti v rodném domku, který obci též Beneš odkázal, museum památek po svém slavném rodáku, a k tomu zase květnatě volá denními listy na věrné Čechy, aby »hmotně pomohli«. Za stovku ty památky budou pohromadě, neboť spisy dají nakladatelé ochotně jistě zdarma, dopíše-li se jim. Nebylo by záhodno, aby se jedñoho nedělního odpůldne sešli občané Třebízští před rodným domkem Benešovým, a tam aby každý složil — hezky číslo po čísle — kolik je na to třebízské museum třeba?

Obec, která tak špatně hospodařila s Benešovým odkazem, a která dnes zbytečně dovolává se opět účastenství celého národa, neměla by se provolánímí tak lehkomyslně blýskati na veřejnosti«. — Je možno, že se k celé záležitosti vrátíme jinak.

⁂ **Vídeňský »Pokrok«** přijel do Prahy, aby předně dokumentoval svou lichotivou pověst a za druhé, aby čistým výnosem ze svých představení podepřel snahy »Komenského«. Psali jsme nedávno při jubileu »Pokroku« o záslužné jeho minulosti. »Pokrok« byl a je baštou vídeňských Čechů. Mnoho vytrpěl, mnoho zakusil, než se probil ku dnešnímu svému významu — činnost »Pokroku« a jeho postup a rozvoj znamená zároveň sesílení a utužení českého živlu ve Vídni, a podaří-li se neúmornému združení uskutečniti krásnou a velevýznamnou svou myšlénku, postaviti totiž ve Vídni stálé české divadlo — bude jméno »Pokroku« ve strastiplné kronice českého obyvatelstva na dunajské výspě svíti světlem vysoko čnícího majáku.

První představení bohužel bylo zmařeno. Kus Želenského, ze scény Národního divadla známé havířské drama »Návrat«, přišel pro svou tendenci na sociálně-demokratický index. Slyšeli jsme jen první scény — naposledy promluvil na jevišti sociálně-demokratický redaktor Rubeš, jehož výstup byl umlčen, upískán a uhlučen. Nastala scéna, která se nedá ani popsati. Sociální demokraté nepovolili, herců ke slovu už nepřipustili, skoro hodinu trval zápas publika ostatního s demonstranty, kteří konečně provedli svou. Divadlo se vyprázdnilo — a vídeňští ochotníci ve svrchovaném rozechvění opouštěli »Variété«, kde připraveno jim bylo uvítání, kterého si jistě nezasloužili. Za to si s chutí a nerušeně zahráli druhého dne v Hladíkově »Závrati« a v Sardouově »Cyprieně«. Sobotní bouřlivá předehra měla jeden dobrý účinek . . . na »Pokrok« upozornila a návštěvu i nadšení náležitě zvedla. Vídeňští ochotníci jsou herci routinovaní a sympatičtí. Jejich souhra je znamenitá, jednotlivci dokonce překvapili svou promyšlenou, přirozenou, neaffektovanou hrou. Viděli jsme je hráti v různých rolích a poznali jsme v nich ochotníky tak zdatné, že jsme chápali, proč těší se mezi vídeňskými Čechy tak veliké a všeobecné oblibě. Dej Bůh, aby se jim veliký a krásný sen, stavba samostatného a stálého českého divadla, vyplnil. — *J. H.*

⁂ **M. Jókai a Fr. Lenbach** vyvolali svým úmrtím živý zájem po celém vzdělaném světě. Jókai byl i u nás populárním a čteným románopiscem. Byl příliš stár (nar. se 19. února 1825), aby se nedožil vyprchání své slávy a svého významu. Jókai mnoho prožil, a veliké životní jeho zkušenosti staly se mu nevyčerpatelným zdrojem literárního tvoření. Jeho curriculum vitae je zajímavá mosaika. Jako student dával hodiny a umřel jako boháč, roku 1848 byl odsouzen k smrti a když ležel na smrtelné posteli, král poptával se po jeho zdraví, jako mladý literát oženil se s herečkou a jako čtyřiasedmdesátiletý stařec šel k oltáři s mladinkou a sličnou divadelní divou po druhé. Byl po celý svůj život neúmorně činným a zbožňován svým národem, jenž mu svou přízeň projevoval okázalým způsobem. Jókaiova díla rozletěla se do celého světa. Druhým starcem světového jména byl hornobavorský rodák Lenbach (nar. se 13. prosince 1836) jehož jméno řaděno bude povždy k nejslavnějším malířům. Málem by se byl stal z něho zedník — jeho otec aspoň důrazně na to naléhal, aby se syn jeho stal tím, čím byl on sám. Studium slavných mistrů položilo pevné základy pro celou jeho uměleckou budoucnost. Na vlastní půdu uměleckého tvoření přivedli ho nizozemští portretisté. Jméno jeho ovšem nebylo a nemohlo u nás býti tak známo jako Jókaiovo — ale přece jenom je u nás již do tisíce duší, jimž ve chvíli, kdy přišla zpráva o úmrtí Lenbachově, zadefilovala v duši jistě aspoň v reprodukcích celá řada klassických jeho děl, jež nesmrtelným učinila jeho jméno. *J. H.*

Toto číslo vydáno dne 13. května. OBSAH: RUDOLF DVOŘÁK: Z perské poesie: Rúdagí. Kisáí. — M. JAHN: Dobrák. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: B.—V.: Josef Barák pruským censorem. — K.: Kus Staré Prahy ze Svatovojtěšské čtvrti. — — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Ze staré Prahy. Kreslil K. Kysela. — Pohřeb A. Dvořáka. Fot. A. Král.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům.

Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Pěkné je to přivítání
u sta hromů ve zdích Jomu
když si, otče — rozuměl's mi? —
nevěstu svou vedu domů!

Na výsměch mi, staří skopci,
nový řád zde osnujete,
v tom, co celá mladost moje
jásá, zpívá, hárá, kvete?

Mluvte, kde byste dnes byli,
chaso trpaslíků malá,
kdyby ústa vašich otců
před lety kdys nelíbala.

Aki já, syn Palnatoka,
zákonníku ten list podlý
vytrhávám — neb chci život
tam, kde moje noha prodlí.

Nechci se jak bídný zloděj
za požitkem po tmě krásti,
krásnou ženu chci svou zváti,
co jest mé, tím plně vlásti.

Kradmo ne ve stínu hvozdů
na spěch jen a mimochodem,
doma chci ji objímati
před bohy a před národem!

»Zde af stojí!« — Ustoup zpátky
a již chvějící se Svanu
přived v okruh bohatýrů;
jakby v temné síně bránu

Stouplo velké zářné slunce,
v prosté říze své tu stála,
v hrdé kráse mládí svého,
tiše se jen usmívala.

K miláčkovi tulila se
jako v sadě pod Vinetou,
co jí v líčku úbělovém
plné studu růže kvetou.

Nahou, bílou, plnou páží
Akiho si tiskla blíže,
zmlkli reci, bohatýři,
zmlkl Palnatoki kníže.

Stefnir Skald své probral vousy
prsty mdlými jako struny,
bohyní se být mu zdála
snící v lese v svitu luny.

Nový šepot — ale chvály,
souhlasu se síní nese,
jako když se rozhovoří
buky, duby, habry v lese.

Skočil v křeslo Palnatoki:
»Buďtež s vámi bozi, děti,
o poslední sadbě řádu
bude nám však přemýšleti.

Pravdu děl jsi, milý Aki,
kterou nikdo nepředělá,
muž a žena — a pak dítě
pravá světa moudrost celá.

Ale my jsme bojovníci,
marný spor by byl — jej zkrátím.
Stefnire, o ženách větu
z řádu toho škrtni zatím!«

Pokynuli všichni v souzvuk,
zavdali si všichni rohy,
Svaně, Akimu se zdálo,
že se octli mezi bohy.

. . .

Zazněl roh a proti němu
druhý roh se ozval z dáli,
kamenní lvi na cimbuří,
zdálo se, že naslouchali.

S rachotem a se skřípěním
padací most sletěl dolů
k pestré druži pod Jomsburkem
čekající ve údolu.

Z Vinety sem poselstvo jde,
skvostně řízy, brady šedé,
starý Grozvin, starý Gure
přes most padací je vede.

Třicet mezků za nimi jde,
pytly hojně obtížených,
zlato, sloň i jantar vezou,
spoustu vzácných darů cenných.

Koberce až z Byzancie,
zlaté sochy, štíhlé vázy,
ze skla šperky, odraz světla,
z kterých steré duhy hází.

Dobré, kalené též zbraně,
dílo domácích též dlaní:
pestré řízy z čistých pláten,
v nichž plá lučním kvítím tkaní.

Číše, korbele a rohy
v krajích zlatem lemované,
křivé meče asiatské,
štíty hřeby okované.

Toto všecko do Jomsburku
Palnatoku nesou darem,
nad nimi by smiloval se
a je války nestih' zmarem.

. . .

Mračný jak bůh na svém trůnu
Palnatoki v prostém hávu
Vinetské by přijal posly,
věren otců dávných mravu.

Nepyšnil se svojí mocí,
nechal je, by hovořili,
nesnesl, by v prachu před ním
prosebně se pokořili.

Nevšímí si darů jejich,
jež mu nesli okázale,
kázal odnésti vše vedle,
jako zboží ceny malé.

První z poslů mluvil Grozvin
jménem Burislava kněze,
vyčítaje zdlouha dary,
které jeho jménem veze.

Mluvil jménem volných Vendů,
kteří na pomoří vládnou,
ale raději, obchod mají,
nežli ránu mečem pádnou.

Mluvil rozvláčně a suše —
Gure kašlal vedle něho,
zrakem těkaje svým kolem,
zrakem starce zvědavého.

Jakby v tomto hradě šerém
svojí dcery stopu hledal,
nepokojně rozhlížel se,
co mu Grozvin mluvit nedal.

A když v posled výmluvnosti
bujný příval Grozvin ztiší,
s význačným děl Gure hlasem:
»Velký vůdce, jsme si bližší!

(Pokračování.)

ALFRÉD:

Ze vzpomínek starého kancelisty.

Achich, kde pak jsou ty pěkné doby, kdy jsem byl ještě jako struna a hrál všechny písničky, jaké si jen náš pan dvorní rada přál! Ano, kde jsou! Tam, kde je většina mých představených, mých kollegů v úřadě, i té holoty, která mi byla podřízena. Tam, kam půjdu již co nejdřív taky. Starý pan oficiál říkával vždycky, že jde všechno ke všem čertům, ztracená akta, vyřízené fascikle, nedobytné pokuty, pensionovaní ouřadníci... Snad to je pravda, ale ouřadník takové nehezké věci nemá říkat...

A tuhle šla také t a m — ať už do ráje, nebo ke všem čertům, pravá ruka našeho pana dvorního rady, sluha Piwonka. Řekne se sluha — ale, prosím, to byl presidiální sluha, může se bezmála říci, že skorem kousek konceptu.

Sloužil kdysi u husarů, naučil se maďarsky a trochu rumunsky. Do smrti nosil k ouřadnímu kabátu modrou vestu, od shora dolů plnou kuličkovitých knoflíčků. Patrně to někde v Uhrách uhlídal a už se od toho nedovedl utrhnout. Jenže dokud byl v úřadě, měl uniforemní kabát zapjatý — prosím vás, to by mu byl náš pan dvorní rada pěkně dal, takovou odchylku od uniformy! Za to jak přešel práh úřadu, rozepjal se a vypnul prsa, div mu těch šestatřicet knoflíčků s vesty neulitalo.

Za normální nálady mluvil Piwonka česky (dosti dobře), německy (dosti špatně) a prokládal obé maďarskými floskulemi. Nám nepřinesl párek nebo sklenici piva do registratury (do presidia takové věci nepatří!), aby neřekl, podávaje nám ty dary boží:

»Tešék.« Je prý to po maďarsky »Račte«.

Podal párek: »Tešék,« sklenici piva: »Tešek« ... A to se ujalo tak, že chtěl-li někdo párek, řekl mu jen: »Pane Piwonko, přinesou mi jeden tešék,« a chtěl-li i pivo:

»Pane Piwonko, jeden tešék a tešék k tomu.«

A když byl milý sluha trochu fuknutý, mluvil rumunsky. Tomu ovšem už nerozuměl nikdo, a snad už ani on sám ne.

Ale tohle všechno povídám jen tak mimochodem. Chci vlastně vypsati, jak mne jednou Tešék prohnal.

Umřel vám u nás pan vrchní rada, rozený baron, zámožný pán, kolem kterého se všechno u nás točilo, a kterému milý Piwonka nosíval do bytu noviny, psaní, a co bylo. Paní vrchní radová byla dáma velice elegantní, důstojná, »inu, baronka!«, jak podotýkal často s uctivým obdivem Piwonka. A když se tak pan vrchní rada rozžehnal s vezdejším životem a resty, kterých měl na stole tolik, že by se mu z nich mohl postaviti slušný náhrobek, ukázalo se, že se baronské jeho jmění zvolna rozkutálelo, a paní baronka požádala, aby jí byla vdovská pense z milosti zvýšena.

Podala si to, náš pan dvorní rada to horlivě doporučil a čekalo se...

Takovéhle věci nechodily tenkrát u nás hr hr. Než se to všechno vypracovalo u nás, než se shledaly všechny zásluhy nebožtíkovy (tohle bývala často nekřesťanská dřina) a než se o tom pořídila dojemná zpráva, ve které bylo několikráte »sintemal« a »Hochdero«, uplynulo hodně vody přes staroměstský jez. A nahoře to nechali teprve uležet, pátrali po nových zásluhách (to prý byla, jak mi pověděl jeden kollega od shora, dřina ještě větší než u nás, jako prý když se překopává pole, se kterého brambory už sklizeny — víte, to přirovnání není na ouřadníka hezké, ale musíte mu to odpustit, on byl ze selského), sepsali novou, ještě dojemnější zprávu, prošpikovali ji několika »wohlverdientermassen«, učinili vhodný návrh a poslali to do Vídně.

Zatím už dozrávaly podruhé hrušky.

Ve Vídni to dostal referent a než to všechno prostudoval a promyslil, umřel, a dostal to jeho nástupce. Ten to zase četl, studoval, promýšlel, a když už hnedle byl rozhodnut, jaký konečný návrh má podati, byl dán do pense. Byly prý v tom nějaké ženské, nebo co.

Dostal to tedy referent třetí.

Zatím se chudák paní baronka protloukala, jak se dalo. Měla trochu stříbra, po nebožtíkovi nějaké tabatěrky, něco losů, a tak se chudák ohánělа jak dovedla. Na osud žádosti své se ptáti nechtěla — styděla se před naším panem dvorním radou, který k nim býval dříve často zván, a patrně si kladl za čest docházeti do rodiny tak vznešené. Proto se ostýchala předstoupiti teď před něho jako prosebnice.

Ale což naplat! Hrušky už zrály po třetí, tabatěrky, losy a stříbro byly pryč, a paní baronka si dodala jednou kuráže, oblékla si atlasovou mantillu a šla k našemu panu dvornímu radovi.

Ten ustrnul. Pozapomněl na žádost, přesvědčen, že vyřízení došlo už v době, kdy byl na dovolené, a teď to slyší! Zazvonil a když jsem vešel, podíval se na mne přes modré brejle, že mne mráz přeběhl. Cože se stalo se žádostí paní baronky?

»Prosím, pane dvorní rado, šla nahoru.«

»Kdy?«

»Prosím, pane dvorní rado, to je už moc dávno«.

»Chci vědět k d y, a ne co je m o c!«

Chocholka se mu začala ježit a já viděl, že je zle.

Letím tedy do rejstříku. Tam byla totiž zapsána dle písmen jména všech, kteří nějak o naše presidium zavadili, a u jména bylo napsáno znamínko, jaké jejich záležitost v registratuře dostala.

Rozevru rychle rejstřík na Z. Na tři sta tam bylo partají od Z, ale ani pan baron Zablatta, ani paní baronka tam nebyli. Hledám tedy křestní jméno paní baronky — Leokadie. Po Leokadii v L ani tuchy. Zatím už náš pan dvorní rada zase zvonil. Nohy mi podklesly, když jsem tam šel; nepromluvil, jenom po mně lupl očima, které mu skrze modré brejle svítily, jako prý svítívají bludičky nad močálem.

»Prosím, pane dvorní rado . . nic, nicoucí nic!« vyhrkl jsem raději všechno na ráz.

A teď začaly lítat kanceláří našeho pana dvorního rady osli, pitomci a trotlové, až okna řinčela. Když nám všem — krom paní baronky — dost vynadal, dal si podati rejstřík a sám hledal a hledal . . . Inu, jak jsem už řekl — nicoucí nic!

Nový rámus, a v tom přichází Piwonka s kornoutkem rape, který nosil každého dne o 11. hodině dopoledne našemu panu dvornímu radovi — »na gabl«, jak pofouchle stranou říkával. Kabát měl zapjatý, poklonil se hluboce, řekl v duchu »Tešek« a podal kornoutek našemu panu dvornímu radovi. Ten podstrčil kornoutek rychle pod Prager Zeitung, aby ho paní baronka nespatřila, a zahučel:

»Odnesou ten rejstřík! Je to nepořádně vedeno! Šlendrián!«

»A co prosím ráčej hledat, milostpane dvorní rado?«

»I tuhle paní baronka podala nějakou žádost a teď ne a ne najíti, kde byla indicírovaná.«

Piwonka zamrkal rychle očima, rozevřel rejstřík a podstrčil jej našemu panu dvornímu radovi ukazuje prstem na řádek v oddílu G. Při tom se radostí nezdržel a pronesl vítězně »Tešek«.

Náš pan dvorní rada se zadíval na zápis, poznal v něm písmo Piwonkovo, který často když byl nával, při manipulaci pomáhal, zrudl, chocholka se mu zježila, že vypadal jako kakadu, ukázal prudce na dvéře a řekl úsečně, ale výrazně:

»Marš!«

Piwonka jel.

Zazněl zvonek. Běžím do kanceláře našeho pana dvorního rady . . .

. . . . . .

Piwonka tenkrát indicíroval žádost a naplněn úctou k paní baronce, zapsal ji do písmene G takto:

Gnädige Frau Baronin Zablatta.

To aby pak čert našel.

Piwonka mluvil potom tři dny výhradně rumunsky. Pil totiž pořád na vztek.

M. JAHN.

Dobrák.

(Dokončení.)

Po svém neštěstí jel jsem k bratrovi, abych si ulevil. Řekl jsem mu všecko důvěrně, jako Vám třeba, a radil se, co mám dělat. Můj starší bratr je nedaleko revírníkem, právě jdu od něho. Je rozumný člověk, a proto jsem šel k němu na radu. On mne vyslechl a dal mi naučení.

Povídá: »Tys to sám zkazil svou leností. Chodil jsi jako hladný okolo horké kaše — tak mi to doslova řekl. Vždyť ti to tvá slečna dávala po lopatě, abys jí vyznal lásku — a tys ji posýlal k lékaři, hlupáku. Byl bys ji vyléčil jediným slovem.

Uhodil jsem se pěstí do čela. Chybil jsem opravdu. Vždyť mi to povídal bratr — rozumný člověk. Ale chyba se stala. Co s ní? Leda ji utopit, zahrabat, zapomnět na ni.

Radil jsem se bratra, co mám dělat.

No, povídá bratr, musíš to začít jinak. Jestli se podruhé zamiluješ, nenechej děvče dlouho čekat a vyjdi s barvou, jinak se nedostaneš pod manželský střevíc do smrti. Kuj železo, dokud je žhavé.

Pravda, proti té radě nedá se slova namítat. Vzal jsem si ji k srdci a schoval ji pro příhodu.«

Scházeli jsme už ke dnu kotliny, kde sycela bystřina, lijavcem napita, a za bystřinou tak jako z dlaně pět prstů rozlézalo se do vrchu několik pěšinek.

Stáli jsme jako před hádankou.

Na štěstí šli sem shora dva štíhlí dřevaři se sekyrami.

»Prosím vás, přátelé, kam máme jíti na Pústevny?« oslovil jsem je.

Jeden z nich, stařík, povídá: »Dajte sa túte druhú cestú a přindete ke Kolibě. Přindaci ke Kolibě, dajte sa chodníkem přes lúčenu a pořád po ní, až přindete na dobrú cestu. A po té stúpajte pořáď rovno, až sa vám oblesknú světla z Pústeveň.«

Vděčně jsme poděkovali starci a stoupali na příkrou horu.

Přibylo šera, ale se šerem přišel počínající měsíc a zářil čistě jakoby lijákem umyt. Byla ho plna mýtina. A kolem něho, jako zlatý, prší sníh, třepetaly se drobounké hvězdy.

»No a zamiloval jste se podruhé, jak jste řekl?« připomněl jsem společníkovi.

»Zamiloval letos, nedávno«, povídal společník. »A zase neštěstí. Slečna byla příjemná, ne tak hezká jako ta první, ale vzdělání měla větší. Seznámil jsem se s ní na svatbě svého známého. Přijela z daleka, tuším ze západní Moravy.

Poznal jsem, že je v ní jiskra. Skutečně znala vám mluvit o všech záležitostech a ne jen tak do větru. Každá její věta měla svou váhu. Napřed, když ji tak člověk pozoroval, nezdála se ani tak zajímava, ale jak začala mluvit, nabraly její oči takový lesk, že člověk nevěděl, má-li ji poslouchat anebo hledět na její oči.

Mluvila se mnou o rozmanitých záležitostech A hleďte, obchodu také rozuměla!

Myslel jsem sobě: Je tak jako stvořena k obchodu — hle, to by byla partie!

Zvěděl jsem, že zůstane týden v dědině u příbuzných. Začal jsem počítat: jeden, dva, tři dni — aby ti neupláchla. Chytej ji potom na druhém konci Moravy!

Povídal jsem si: Kul železo, dokud je žhavé!

A na druhý den šel jsem ke slečně a bavil se s ní. Ona se na mne usmívala celé dvě hodiny. Byla jako máslo. Pořád jsem litoval, že brzo odejde. Ptal jsem se, smím-li ji navštívit. Pravila, že by ji těšilo.

Vidíte, mohl byste se v ní mýlit? Pravda, že ne? No byl jsem na bučku. Povídám sobě: Nepůjdeš tam jenom pro žert, vezmeš to zkrátka, vyjdeš s barvou ven! A co jsem neudělal? Celý den jsem seděl a skládal svou řeč. Napsal jsem si ji a naučil se jí z paměti, abych se nezatrhl.

A šel jsem. Byla na zahradě. Usmál jsem se na ni a ona na mne také. Chodili jsme a mluvili.

Pak jsem se zastavil a řekl: Dovolte, slečno, mám něco na srdci.

Ona se usmála a řekla: No prosím.

A tu jsem jí začal povídat o své důtklivé otázce životní, o svém rozhodnutí k tak důležitému kroku a vyznal jsem jí lásku, jak jsem se to byl naučil. Šlo to ze mne jako ze stroje, nikde jsem nezůstal vězet. Jak jsem to přece měl jinak povědět? Není-liž pravda, je to docela přirozené.

A víte, slečna se dala do smíchu.

Ach, to je komické, pravila a přikládala si na ústa šátek, ačkoli před tím ji zuby nebolely.

Dovolte, slečno, to není komické, vždyť je to moje životní otázka, řekl jsem opravdově:

Ovšem, ale váš způsob je komický. Vždyť jsem vám nedala příležitosti, abyste mne poctil svou důvěrou tak náhle, řekla mi slečna docela vážně a tak mne zmátla, že jsem docela ztratil hlavu a ještě, hlupák, odprosil jsem ji, aby mně odpustila. Tak daleko mne přivedla.

Toť se ví, že jsem ji nechal. Ale z toho ta motanice v hlavě! Jednou člověk nemluví, je zle, a podruhé mluví — a je také zle. Tak co dělat?

Šel jsem k bratrovi na radu. Právě jdu od něho. Pověděl jsem mu o svém neštěstí, protože, přímo řečeno, on mne do všeho přivedl svou radou.

A co myslíte? Vysmál se mi. Mám prý si koupit v lékárně vtipného semínka. Že sám si kazím štěstí svou nepředložeností. A rady nedal mi žádné.

Vidíte, jeho rozum na to nestačil. A tak jsem odešel od něho bez rady. Jsem jako chromý na ledě. Co dělat? Co vy byste dělal v mém případě?«

Společník ulpěl na mne žádostivýma očima.

Vešli jsme právě na lučinu, vedle níž byla koliba, schovaná v chomáčích stromů.

Byl jsem opravdu dojat bezútěšností společníkovou. Neboť vím, byl to člověk nesmírně dobrý a upřímný, který lži ani nebyl schopen. Ale jakou jsem mu měl dát radu? Beznadějně nemocným dávají toliko morfium na utišení bolesti.

»Myslím, že neštěstí vaše je v tom, že vám osud přemíchal karty. Ta první slečna měla být druhou a druhá první. Ale bez překážek, myslím, nikdo se neoženil. Štěstí je slepé, záleží na tom, aby je člověk zachytil v pravé chvíli«, řekl jsem společníkovi, ale on mne nenechal domluvit.

Vybral si z mé řeči toliko jedinou větu: Ta první měla být druhou a druhá první. A na té zůstal po celou cestu.

»Poslouchejte, vy jste tomu přišel na kloub.

A co jsem si tím už nalámal hlavy! Nevěděl jsem, do které příhrádky strčit své neštěstí — a vy jste ji našel. Ta první měla

být druhou . . . Ale to je nápad!« povídal společník docela v dobré míře.

Vešli jsme na pevnou cestu a za chvíli, jak stařík pravil, světla z Pústeven zaleskla se nám k radosti.

Vkročili jsme do hostinské místnosti, jakobychom vešli do pohádkové perníkové chaloupky s modravým přísvitem, s hojnými řezbami a podstropní malbou, pojedli a seděli spolu až do jedenácté.

Když jsem chtěl platit, řekl mně sklepník: je zaplaceno! Zdráhal jsem se přijati pohostění od svého společníka, ale s druhé strany nechtěl jsem jej uraziti.

Šli jsme na nocleh a ráno o páté jsme se rozcházeli.

»Jsem vám vděčen, že jste ten uzel rozvázal. Nyní už půjdu spokojen domů. Ale kdybyste někdy přišel do S., nezapomeňte, navštivte mne, uděláte mně radost«, povídal upřímně společník, tiskna mi srdečně ruku.

Slíbil jsem, ale slibu až dosud pro všelijaké překážky jsem nedodržel.

Jen jednou jsem se s ním setkal.

Jel jsem odněkud vlakem a ve voze spatřil jsem starší dámu s komandérským výrazem v obličeji, který nikomu ujíti nemohl. Na jedné stanici slezla dáma a nechala zavazadla ve voze.

Nahlédl jsem oknem a ke svému překvapení spatřil jsem někdejšího společníka.

Objal se s dámou všecek rozradostnělý.

Naposled jeho žena? napadlo mně.

Opravdu. Dáma se obrátila k společníkovi a velitelským tónem rozkázala mu, aby odnesl zavazadla k dostavníku.

Společník vrazil do kupé a sbíral na sebe krabice.

Pohlédl na mne a zdravil mne radostně.

»Jak — ženat?« otázal jsem se.

»Chválabohu«, oddychl společník. »Ale někdy mne navštivte. Opravdu. Musím vám ostatní dopovědět«.

Opět jsem slíbil, ale nebylo třeba zvídati ničeho. Ta třetí namíchala mu karty sama a povytáhla jednu, aby ji poznal.

Jenom jsem se díval, jak spokojeně vleče krabice po boku ženy, krokem všech upřímných, dobráckých lidí . . .

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Ale to nemuselo být,« povídal, »k čemu takovyhle vystrojování!«

»Jen jezte a neomlouvejte to,« odpovídal Kubišta, »po takové parní lázni, jako jste vy dnes měl, člověku chutná jako štokfišoj. Tak co, že to všecko nic nebylo? Já vám to hned říkal! Inu, zkrátka, musí se to provést, musí až do konce, ale pak vám řeknou, abyste si šel zase domů. To já už znám, jak to chodí, prosím vás, tolik tisíců případů, co já už jich tady měl! A všecko bylo na vlas tak, jako tenhle případ s vámi! Jak jsem povídal: nejdýl čtrnáct dnů si tady posedíte, pak ještě se tady naobědváte, a s odpolední poštou celý ten kumštyk přinesu od návladnictví, že se to všecko zastavuje! Poletíte domů jako holub!«

Merkl se tiše usmíval. Sedl si mezi Kubištovou řečí ke stolu, vzal lžíci a s hlasitým srkáním pojídal polévku. Pak maso v bezzubých dásních žmoulil a knedlíky na drobné kousíčky rozkrajoval. Kousek po kousíčku na vidličku napichoval, do bílé omáčky namáčel a s chutí sousto za soustem, žvanec za žvancem polykal. Při tom mlaskal jazykem jako mladí lovečtí psi, kteří po prvním honu divoce přiběhli ku plným, sotva vychladlým mísám.

»Jen když vám chutná,« povídal Kubišta, »to my jen tak po domácku, k čemu ňáké vystrojování! Já se taky můžu po knedlíku s koprovou utlouc! A pak ještě kousek vepřové pečínky, hezky prorostlé, nesnímané, s červenou chrupavou kurčičkou, k tomu ze-

líčko a knedlíček, to je moje! Šak až budete v zimě zabíjet, dojista nezapomenete! Přijdu, toť se ví, že přijdu, proč bych taky nepřišel! A to kotlové, když se to vytáhne zrovna z kotle, trošíčku solí se to posype, a k tomu křen: pro tohle se taky můžu utlouc! K tomu sklenička dobře vyleželého, a pak se řekne, že ten lidskej život není krásnej! Je krásnej, ale musí ho člověk umět užít! Někdy sice taky přijde něco, že by člověk nejradši za almary vlez, jako tuhle teď u vás, ale to jsou jenom přeháňky, nic jiného, jen přeháňky. Zablýská, zahromuje, vyprší se, a je zase volně. Jako mně se jednou stalo! Dají mi kupu »fenduňků«, abych to všecko vykonal, a já lítám jako švec od vdovy k sirotkům, od vdovce k oficírům. Na konec mám už v ruce poslední lejstro, kouknu, co to, kam to, a čtu, že se povoluje exekuce proti Václavu Kubištovi, c. k. soudnímu sluhovi a vykonavateli pro 200 zl. r. č. s úroky, s útratami, a Bůh ví ještě, pro co všecko. Zblednu vám jako alizarinový inkoust po třiceti letech a jdu s tím večer domů jako jeptiška: jen mi nos z límce u kabátu a z pod čepice koukal, jak jsem se krčil, aby nikdo neviděl, co to proti sobě nesu. Přijdu domů, položím lejstro na kufr, sfouknu svíčku a lezu do postele! Zejtra se to rozhodne, povídal jsem si v duchu, dvě stovky neseženeš, vždyť když si chceš vypůjčit zlatku, dělají se ti ze strany tvých přátel takové překážky, že to ani za tu zlatku nestojí. Už jsem ležel.

Josef, povídá najednou má manželka, ty seš ňákej zádumčivej; bolí tě břicho?

Josef, Josef, vykřikl jsem, a vzpomněl jsem si, že se nejmenuju Václav, ale Josef. Vyskočil jsem z postele jako jelen.

Rozsvít, stará, křičím. Škrtala sirku o kalhoty, ale byla švejcká, ty chytaj jenom od škatulek a ne od staré škatule! Konečně hoří svíčka jasným plamenem, a moje choť ubírá se zase v lehkým lajblíku na manželské lože. Čtu znovu: že se povoluje exekuce proti Václavu Kubištovi. Udělal jsem na to hned relaci, že jest Václav Kubišta ve městě na dobro neznámej, že se neví, kam se odstěhoval a že není ani policii meldován. Proto že se exekuce pro nemohoucnost odkládá jako nevykonatelná. A od té doby jsem měl pokoj. Pak ještě přišla poptávka, jeli ve statusu nějaký Václav Kubišta, ale výsledek byl negativní. Václav Kubišta sice byl, ale ne v našem statusu. Byl regmentspáterem, a vypátralo se, že to on není. A proto já říkám, život je krásná věc. Někdy to sice přijde, ale co na tom. Člověk se otřese jako pudl, když dostane psinku. Nějaký čas nejí, chodí z cimry do cimry, říká si, že je to čím dále, tím hůře, ale na konec vidí, že se to jen tak přihnalo a že se to už samo přehání.«

Merkl polykal už poslední sousta.

»A tak to bude, človíčku,« pokračoval Kubišta, »také s vámi. Teď vás to tlačí jako střevíc sotva chodit můžete a za pár dnů půjdete odtud, jakoby se jakživo nic nestalo. A na vašeho vachmistra se nemračte, to byste mu křivdil. Je to taky hodnej chlap, ale něco udělat musí, když vyhoří najednou šest assekurovaných statků, a začne to u vás. Kdyby nikoho nechytil, nikoho nesebral, páni od assekurace dopíšou hned na komando, co to tam je za četníka, a vachmistr v nejlepším případě poletí jinam. Sebere-li někoho, a pak ho soud pustí, vachmistrovi do toho už nic není, on vinníka vypátral, ale soudu se nepodařilo jej usvědčit. Vachmistrovi teda za zly nemějte, že sebral zrovna vás. Pravda sice, že moh sebrati také souseda, bylo by to ouplně stejny, ale to víte, jak jsou lidi! Natahovali by to, řeklo by se, Merkla, že je to Merkl, toho si ani nevšimne, jinyho zavře! A tak to máte tady se vším, jednou ten, podruhy onen.«

»Šak z toho mám rozum,« povídal Merkl, jenž se mezitím už najedl a modrým šátkem kapesním ústa si otíral, »to jen když mě vachmistr sebral, měl jsem proti němu takovou hořkost, ale teď, když si to všecko kus po kuse rozvážím, vidím, že je to taky takovej hodnej člověk. Dejme tomu, že by mně byl dal na ruce řetízky, co bych si byl já počal. Hlava se se mnou točila, když jsem šel před ním a když mě vedl vesnicí. Kdyby mně byl však dal na ruce řetízky, tak myslím, to že bych nepřečkal« . . .

»No, vy byste to taky přečkal,« řekl Kubišta, »ale ta ostuda, ta ostuda! A řetízky vám moh dát beze všeho, to by mu žádný nemohl zazlíti.«

»Jenom když to takhle všecko dopadá,« pravil Merkl, »zaplať Pánbůh za všecko! Má nevinna přijde na konec přece jenom na jevo. A to mě sílí, pane Kubišta, to mě tak strašně sílí. Já si myslím, že to ani není možné, aby to dopadlo jinak, když jsem nic neudělal!«

Kubišta vytáhl z kapsy hodinky a vida, že už je půl druhé, rychle sebral ze stolu taliře a uzamknuv pečlivě dveře, odcházel.

Na chodbě se však ještě jednou vrátil a otevřev malé okénko ve dveřích, jímž měl pozorovati vězně, pravil k Merklovi:

»Kouřit teď můžete docela bez starosti, dnes nikdo nepřijde, šak bych byl na cigára zapomněl.« A prostrčil otvorem několik do papíru zabalených krátkých doutníků.

VIII.

Odpoledne předveden byl Merkl opět nahoru k soudci.

Když přišel do kanceláře, uzřel tam v rohu u kamen státi svou hospodyni, a u stolu hovořil soudce s notářem.

»Tady ho máme,« pravil soudce, »tak si to s ním vyřiďte. Nejlépe bude, když to pan notář všecko vám objasní, aby to dlouho netrvalo.«

Kátla —, byla to jeho hospodyně Kátla — rozplakala se skučivým, hysterickým pláčem. Její vysoké, hubené tělo, zabalené v šedivou špinavou loktuši škubalo sebou křečovitě, dlouhé hubené ruce tiskly se na vychrtlý život.

»Ach, můj Božíčku, ach můj milý Božíčku,« vylamovalo se přerývavě z jejího skučení, »ach můj Božíčku, jakej hroznej trest jsi to na nás poslal. Vždyť jsme žebráci, nadobro žebráci, jemnostpáni, ráčejí se nad náma ustrnout.«

»Matko, teď už mlčte, kdo vás tu bude stále poslouchat!« pravil soudce přísně.

— — »Mlčte už, mlčte,« harašil tenounký hlásek notářův, »budete-li stále křičet, tak ho pan soudce (při tom se notář s líbezným úsměvem soudci uklonil) dá zase odvést, a vy nedostanete nic!«

»Ach můj Božíčku,« ječela dále Kátla, »už mlčím, už mlčím, pro Ježiše ukřižovanýho, jemnostpáni, slitujou se nad ubohým sirotkem.«

— — »Budete už mlčet!« zasípěl notář a mávnul vyhrůžně rukou.

— »Pane notáři,« pravil soudce již úsečně, »řekněte těm lidem krátce, co ta ženská chce, abych se dlouho nezdržoval.«

— — »Tak tedy k věci,« harašil už zase tenounký hlásek notářův. »Kateřina Vokurkova sloužila u vás plných osm roků. Za to neměla sice umluvenou žádnou mzdu, ale sám uznáte, že si ji perně zasloužila. Vedla vám celé hospodářství, o všecko se starala, po dvakráte v nemoci vás obsluhovala a vůbec vám osm roků věrně sloužila.«

»Sloužila, jemnostpáni, a jak sloužila!« vykřikla Kátla, vzpomněla si však v témže okamžiku, že má mlčeti, a kdyby nemlčela, že by dal soudce Merkla odvésti, a proto jí další řeč uvázla v hrdle. Jenom pysky ještě pohybovala a pak se křečovitě rozesmála.

— — »Teď nastala taková doba,« pokračoval notář chtěje zamluvit opětný výkřik své klientky, »že má slečna Vokurkova jisté obavy do budoucna. Myslí totiž, že by pro případ vašeho odsouzení, mohly pojišťovací společnosti, které musí vyplatiti ostatním šesti pohořelým plnou náhradu škody, žádati této náhrady škody v úhrnném obnosu na Vás, a že by potom neměla pro své pohledávání žádné jistoty. Ostatně vás slečna Vokurkova nechce utahovat, peníze ty vám ráda počká, chce jen, abyste jí notářským spisem uznal její pohledávku a zároveň jí dal v zástavu své nemovitosti. Vyjdete-li odtud, jak ostatně já sám očekávám (při tom zaškubal koutky notářových úst povzbuzující úsměv) nedozná váš poměr pražádné změny. Slečna Vokurkova zůstane na dále u vás, bude vám dále sloužiti, ba chce vám dosloužiti až do smrti a spokojí se s tím, že bude mít svůj perně vydělaný kapitálek pojištěný na vašem statku. Chce to mít také pro ten případ, kdybyste vy umřel dříve nežli ona, aby měla pro svá stará léta něco zachováno.«

Kátla vybuchla zase ve skučivý, hysterický pláč, ale nepromluvila, bojíc se, že by Merkla v nejlepším zase odvedli, a ona že by nedostala ničeho.

— — »Mlčte už jednou, osobo,« zaharašil notář, přerušiv pásmo své řeči, »nebo řeknu sám panu soudci, (notář se zase uklonil a líbezně usmál), aby vás dal, totiž pardon, aby jeho dal odvést!«

»Hihihi, hihihi!« zachechtala se Kátla hlasitě, hned však zašermovala rukama a vyhrabala z kapsy u spodní sukně špinavý kapesník, jímž si zaclonila ústa, a v němž se udusily poslední skřeky jejího nemocného smíchu.

— — »Abychom to tedy už jednou ukončili,« pokračoval notář, »slečna Vokurkova vás, pane Merkle, žádá, abyste jí dal notářským spisem pojistiti 500 zl. r. č., totiž chce měsíčně mzdy 5 zl. r. č., což činí ročně 60 zl. r. č. a což činí za osm roků 480 zl. r. č. a kromě toho žádá 20 zl. r. č. mimořádné odměny za pečlivé obsluhování (tato slova četl notář doslovně z písemné informace) ve dvojí nemoci. Jak vidíte, jsou její nároky skromné, mzdu, kterou chce, dostává i nejobyčejnější služka, a hlavně nepatrná jest odměna za obsluhování ve dvojí nemoci. Tak nám tedy laskavě odpovězte, zda svolujete, a já hned sepíšu o tom notářský spis.« (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Tou stálou a intimní blízkostí obou mizelo zvolna to, co mezi ně se kladlo v dobách posledních a jmenovitě po smrti jejich Lilly jakoby v propast se rozevíralo, jež stále se šíříc a prohlubujíc, od sebe je oddělovala a oddalovala vždy víc a více. Tím stálým spolubytím obou ne rozvaděných, ale sobě odcizujících se manželů, v samotě nikým nerušené, v myšlenkách na neštěstí společné, oběma bolestné, oba stejně bolící, při vší nedůvěře vzájemné a všech pochybnostech jednoho o druhém, nejen ostří obžalob a výčitek vzájemných se tupilo, i tíže opravdových vin padala s vah. Jiskry lásky k sobě, jež vedla k manželskému jich spojení a které událostmi málem již shasly — rozdmychovaly se a vzněcovaly znova v plameny ... Srdce se zase nalézala — milující se srdce muže a ženy — —

Na dlouho nebylo ani lze, aby trvalo poustevnictví lidí tak vynikajících, jako Novákových.

Společnost považovala za svatou povinnost jich se ujati a vyvésti je na světlo svého jasu.

Kontessa Szároszy v dobrotě svého přátelství k Rachel nalezla si snadno příležitost, záminku, aby návštěva, kterou ji z nenadání překvapila, nejen nemohla považována býti za nemístnou vtíravost nebo nedostatek taktu, ale naopak přijata býti musila s povděkem a s radostným uznáním.

Do hlubokých závějí vedoucích k paní Rachel Novákové a oddělujících ji od společnosti, vyryty byly tím první koleje. Brzo byla cesta k ní docela vyjeta a přístupna a nebylo ani jinak možno, že také ona sama, Rachel, po cestě té nechala se vylákati ze své zapadlé, pavučinami smutku po ztrátě jediného dítěte opředené poustevny.

Smutek zevnější paní Rachel Nováková nenosila. Nechodila v černých, ke krku spjatých a do vlečky splývajících šatech, s hustým závojem přes obličej.

»Rodičům pro dítě smutek nositi nenáleží,« předepsal pro daný případ autoritou svou společensky ustálený a ustáleností svou jako posvěcený mrav. »Každý jiný smutek po komkoli z blízké přízně, i dětí po rodičích, musí být označen též na ven způsobem okázalým, protože není vždy a nemusí býti smutkem opravdovým, vnitřním; jen rodiče po dětech tak jistě smutek nesou ve svých srdcích, že bylo by přímou urážkou jejich citů, aby též rouchem svým smutek ten dokazovati museli.« Tak zní jeden z paragrafů objemného kodexu, platného mocí zákona pro vznešenou společnost.

Do hlučné, vířivé společnosti paní Rachel Novákova nemohla se mísiti. K tomu ji nikdo slušně nemohl ani zváti, ani svářeti.

Jen o vybavení z mořící osamělosti se jednalo, v tom směru pečováno vydatně, aby paní Rachel Novákové v mezích společensky trochu jen přípustných dostávalo se stálých osvěžení duševních, návštěvami, zvaním do soukromých menších kroužků a jinými pozornostmi, jež dámy spřátelené jí prokazovaly a v nichž se představovaly.

Šest týdnů po smrti Lilly nebylo více závady ani překážky, aby truchlící matka nemohla ukázati se tu a tam již i veřejně — někde tak na promenádě kmitnout se, spíše jakoby náhodou, v kočáře, a nechat se pozdravit; nikoli ovšem ještě v divadle nebo koncertu velkého rázu, ačkoli v uzavřené, ohraničené společnosti také třeba už i trochu hudby možno osířelé poslechnouti, aniž by se prohřešila proti lidem i Bohu.

A paní Rachel Nováková těchto nenáhle, den ode dne rostoucích a jí se vracejících společenských svobod své náboženský svobodné vůle užívala hojně.

Chování Rachelino proti muži stalo se podivným a nestejným.

Někdy zahrnovala jej projevy lásky a oddanosti a najednou ze všeho byla jako mráz, mluvila k němu studeně, ano jako na člověka cizího, na nepřítele pohlížela na něho. Každé slovo jeho rozčilovalo ji a vyvolávalo odvetu, v níž nešetřila předhůzek a výčitek i zlobně utíkala z mužovy blízkosti, společnosti jeho se vyhýbala, jakoby byla stala se ji nesnesitelnou, ubíhala pryč z domu, na ulici, do společností vždy širších, vrhajíc se do ruchu a šumu života s patrným úmyslem na něco zapomenouti, něco potlačiti v sobě, myšlenky své nějaké ji pronásledující na jiné cesty přivésti.

Václav velmi tím trpěl. Přičítaje vše svodům a lákadlům té ženiny společnosti, nenáviděl tuto z hloubi duše a nemoha Rachel od ní odvrátiti, vyhýbal se jí sám okázale. A netajil se těmito svými city také své ženě, z čehož často dosti vznikal spor mezi nimi, dosti ostrá slovní potyčka.

Rachel domova držela se čím dále tím méně. Václav Novák mnohý večer trávil doma sám, chodě a bloudě po prázdných pokojích.

Jednou vzdáliv se z parlamentu, přišel domů a nalezl Rachel v slzách.

Uleknut a pobouřen přistoupil k ženě a tázal se starostlivě po příčině takového výlevu, na jaký u ní opravdu nebyl zvyklý.

Vzal ji něžně do náruče, ale Rachel odstrkovala jej od sebe, to jeho láskání budilo v ní hněv.

Byl tím uražen, dotknut. Rozmrzele odstoupil od své ženy a nevěděl jen, má-li odejíti do svého pokoje, anebo vůbec pryč z domu.

Pohlednuv na Rachel, byl však mžikem zase u ní.

Ležela na pohovce a tiskla obličej do vyšívaného polštáře, jako v zoufalé bolesti.

Václav přisedl a vzal ji konejšivě za ruku. Nadzdvihl krásnou hlavu ženy své a tázavě díval se jí do očí, tázavě po vysvětlení všeho.

Vymknula se mu a vyskočila s pohovky. Chytila se za hlavu a s dlaněmi na spáncích, jako šílená běhala po pokoji. Pak zalomila rukama a zoufale sepjala je do výše.

»Stanu se matkou — —« s hysterickým výbuchem pláče svěřovala svoje tajemství . . .

Václav Novák držel ženu svou již v dusícím objetí. Tiskl ji k sobě, líbal její vlasy a násilím obraceje k sobě její tvář, líbal spánky, čelo, oči, rty, líbal ženiny jemné bílé ruce, prsty její líbal dlouhé a tenké, a růžové nehty líbal, ramena líbal krajkami s šíje splývajícími prosvitající, líbal hedvábí paninych nedbalek, skrývající rozvlněná ňadra . . .

A jásal, smál se i plakal, výskal radostí, štěstím — —

»Rejčl! Moje Rejčl!« nepřestával volati v opojení. »Moje Rejčl!«

Duši jeho bylo, že jeho Lilly do nebes odletlá vrací se k němu tělem Racheliným.

XXVI.

Václav Novák nijak ženě své nezazlíval zoufalou zlobu, jež vyvolalo v ní poznání nového mateřství; nijak ji nekáral a nic jí nevyčítal, jen ji povzbuzoval a těšil.

Shledával zcela přirozeným, že první dojem, jaký uvědomění si, že se stala matkou, učiní na ženu, jest pro ni zdrcující. Všechny důsledky toho vyklíčení nové bytosti v těle jejím, vstoupí jí na mysl jako řada utrpení neúprosně na ni čekajících. Hrozí se těch přeměn, jež v ní, pod srdcem jejím, den po dni, měsíc po měsíci, dítě se budou, až k okamžiku, kdy lůno její v bolestech vydá plod v něm uzrálý. Před okamžikem tím již nyní, ač ještě dalekým, se třese a trne úzkostí, ve fantasii rozčílením vzbouřené kreslíc si barvami nejhrůznějšími toto prosté rozluštění hlubokého tajemství povstání života.

Nebezpečí pro vlastní život, spojené s tím dáním jsoucnosti bytosti jiné ze sebe, z těla svého, vyvstane v duši ženy jako hrozná záhuba vlastní a budí v ní instinktivní strach před smrtí. Jen smrti uniknouti! Jen smrti uniknouti!. .A jakoby ta smrt již vztahovala po ní ruce a rdousila ji . . . Duší ženy šlehá nenávist k tomu vznikajícímu v ní tvoru, který za to, že ona má dáti jemu život, odvděčuje se tím, že přináší jí smrt její.

Ale mysl se vyjasní, utiší. S toho, co ženu tak skrušilo z počátku a pobouřilo snad až k okamžité nepříčetnosti, padají všecky hrůzy a obavy jako ranní mlhy, když do nich se opře vycházející slunce svými hřejnými paprsky, i promění se v blaho, štěstí nad tím nadějným poznáním, že vznik života z života jejího ohlásil se pod jejím srdcem.

Všecky hrůzy nebezpečí vlastního jsou ty tam, jako dechem zaváty . . . Teď nejen že neleká se hrozící jí smrti, ale s radostí smrt by podstoupila pro ten život, který z ní má přijíti. Za ně, své dítě, obětuje ráda život svůj vlastní . . .

A taková již nezměrná láska vchází do srdce budoucí matky k tomu ubohému tvorečku ještě nenarozenému, ještě nežijícímu ani, teprve krystalisujícímu z hlubin tajemství zrození, že vše, co pro ně bude jí vytrpěti a zkoušeti, zdá se jí milým a sladkým, ničím na světě nenahraditelným . . .

Avšak paní Rachel Nováková dlouho nijak nebyla s to se uklidniti. (Pokračování.)

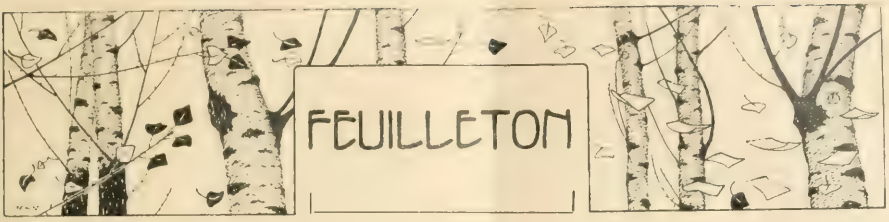

U LOBKOVICKÉHO JEZU.

Jez v Lobkovicích dle starých tradic byl počátkem husitských válek. Vypravují to v Polabí stařici vnukům, a také historické doklady potvrzují, že pro kamennou hradbu, která proud Labe u Lobkovic zdržuje, rozešel se král Václav IV. s posavadním přítelem svým, arcibiskupem Janem z Jenštejna.

Na tomto arcibiskupu jako v zrcadle ukazují se příčiny, které Husa nutkaly kárati zlořády v duchovenstvu. Jan z Jenštejna, syn čelného muže při dvoře Karla IV., již jako chlapec dosáhl sedmi beneficií duchovních.

Když mu bylo šestadvacet roků, jmenoval ho papež biskupem v Míšni, kteréhož úřadu však se nikdy neujal, ba ani Míšně prý nenavštívil, ponechávaje si toliko titul a — důchody.

Do tří let na to stal se arcibiskupem pražským. Poněvadž miloval na světě totéž, co Václav IV., který radostem světa s cesty nechodil, stala se z nich dvojice veselých druhů, kteří si neodepřeli ničeho.

Ale roku 1380 došla do Prahy zvěst, že arcibiskup Magdebursk, světák a hýřil, při tancích s ženskými truchlivý konec vzal. Ve zmatku vyvolaném zprávou, že hoří, zlomil vaz na útěku z kruhu veselých tanečnic. Tuto událost pokládal Jan z Jenštejna za zřejmý pokyn nebes, aby prostopášného života nechal. Proto utíkal často pak do samot a modlení jen se oddával, postům a přísné kajícnosti. Ale pýchy arcibiskupské jeho nový způsob života neumenšil — naopak: nevlídnost a pomstychtivost jeho vyrostla na takovou míru, že z toho vznikaly zlé spory na všech stranách.

Vášnivý a vznětlivý Václav brzy se octl v neshodách s neústupným arcibiskupem, a první mocný plamen vyžehl poslední stopy bývalého přátelství pro — lobkovický jez!

Památný jez v Lobkovicích. (Fot. Al. Král.)

Jan Čúch ze Zásady, podmaršalčí krále Václava, jal se roku 1384 zřizovati jez na Labi v Lobkovicích, jichž byl pánem. Arcibiskup, jemuž patřily sousední Neratovice, považoval však řeku v místech těch za svou, a poněvadž mimo to pokládal jez za škodu pro svůj rybolov, pohněval se na králova milce. Nehledal však, jak se slušelo, práva svého před soudem, nýbrž dal jez beze všeho narovnání lidem svým v noci rozbořiti.

Jan Čúch stěžoval si králi, který — podrážděn již některými jinými skutky arcibiskupovými — zakročil velmi rozhodně. Povolal arcibiskupa na Karlštejn, ubezpečil si ho zajetím a poručil, aby za pokutu za spáchaný pych bylo na statcích arcibiskupských loupeno.

Útoky těmito vznikla arcibiskupu škoda mnoha tisíc kop. Jan Čúch v době té jez znovu zřídil a od těch dob užíval ho bez překážky.

Král Václav korunoval svůj hněv rozhodnutím, aby arcibiskup byl zbaven kancléřského úřadu — a dokonce i k papeži se obrátil se žádostí, aby Jan z Jenštejna zbaven byl důstojnosti arcibiskupské.

To byl počátek velkých sporů v Čechách mezi mocí královskou a duchovní. Ostatní vyvíjelo se již jako pásmo z klubíčka. Bojovný Jan z Pomuka, příliš ochotný nástroj arcibiskupův, odpykal spor nejhůře, když úskočně jím zmařen byl plán králův zříditi v západních Čechách nové biskupství. Rozezlený Václav pohnal před sebe arcibiskupa, který přišel i se svými rádci, mezi nimi nescházel Jan z Pomuka. Hněv králův byl tak mocný, že zděšený arcibiskup pokoušel se klekáním před krále zachrániti alespoň holý život. Ale Václav kázal zjímati arcibiskupa i s rádci jeho. Jana z Jenštejna zbrojnoši jeho sice vybavili, ale Jan z Pomuka se dvěma jinými putoval do vězení. Z toho vyšel na mučení a z rukou katových přímo do vln vltavských . . . .

Jan z Jenštejna mstil se všelijak; i s jednotou panskou, která proti Václavovi stála, ve spojení byl, ale přece na stolci arcibiskupském nezemřel. Papež ho odvolal roku 1396 do Říma, obmysliv jej titulem patriarchy Alexandrijského — ale v Čechách již hořelo na všech stranách. Do Betlémské kaple vcházel tou dobou již nový kazatel: mistr Jan Hus . . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Památný jez v Lobkovicích — velkých převratů počátek — již déle než půl tisíciletí láme tok labských vod Ale dnové jeho sečteni jsou. Veliká regulace řek v království letošního, nejpozději příštího roku započne mezi Mělníkem a Lobkovicemi. Jez Janem Čúchem ze Zásady zřízený při úpravě té zmizí. Aby se oživila památka na vše, co s ním souvisí, vedeme dnes čtenáře do Lobkovic, u nichž ramena labská rozlévají se lačně do polí a luk, srazí-li se hněvivěji mračna nad Krkonošemi.

Ale není to jenom historická stopa husitského hnutí, která v Lobkovicích chodce vzruší. Zde na mysl připadá i jméno velkého dějepisce slavné minulosti české: Františka Palackého.

Manželka Palackého dostala Lobkovice věnem. Otec její JUDr. J. Měchura, koupil je od knížat z Lobkovic roku 1829. Po Františku Palackém měl statek tento syn jeho Jan, později Kar. Reitler, a nyní opět dostal se v držení knížat z Lobkovic.

První listinný doklad o Lobkovicích pochází z roku 1358.

Dnes je hrad lobkovický opuštěn. Mocná věž jeho vyrůstá ze skal nad labskými vodami, které tu větší část roku vládnou v listnatých lesích, břehům a mezníkům pohrdlivě se smějíce. Ale i jejich rozmarům regulace učiní přítrž. Červenými pruhy pověděli řece již inženýři, kam jen jí bude příště dovoleno stoupnouti. Ubude sice proto kolem Lobkovic a Neratovic poetických houštin, slavíci, kteří tu tak rozkošně tlukou, snad odtud prchnou, čápi se sem více asi nenavrátí k tůním vysušeným — ale z Labe zkroceného stane se pak poslušný prostředník obchodu, komunikační cesta, nositelka prospěchu a zisku.

Ale i pak bude snivý výletník míti dosti příčin k návštěvě Lobkovic. Za hodinku je z Prahy po dráze v Neratovicích, za deset minut odtud v Lobkovicích, v nichž zámek, třeba neosídlený, zaslužuje povšimnutí. Až zmizí záplavy labských ramen od jeho paty, bude jistě ještě zajímavější. Několik kroků před ním se skály do širého kraje dívá se starý dub, který bohužel nic říci nedovede o tom, co se tu dálo v časech, jichž je pamětníkem. Současníci jenom vypravují, jak ráda pod ním sedávala s chotěm svým paní Palacká.

A u kostelíka na návsi čeká na své vzkříšení otec národa. Je tu pochován s chotí svou v hrobě, na který stará lípa rýsuje malebné stíny. Až sem slyšeti je hovor jezu, pro který vznikl spor, jehož následky snad nikdy nepřestanou. Jez ten je sponkou žhavého řetězu, k němuž Čas stále a stále přibíjí nové články. Druhé spony, která by řetěz zavřela, nikdo se nedočká . . .

Také Bílá Hora podepsala se v Lobkovicích do kamene. Zajímavě: tím, co zamlčela.

V presbytéři kostelíka je totiž pěkný a neporušený náhrobek držitele blízkého Mratína, rytíře Jana Beřkovského z Šebířova, pochovaného tu roku 1595. Znak lilie s tatarským kloboukem v klenotě potvrzuje, co nápis hlásá. Rytíře způsobným dílem vypodobniti tu dala v mramoru věrná choť paní Mančinka z Řehnic, i sebe tu zvěčniti kázala. Dokonce nápisem ze živobytí svého oznámila epitaf, že ji tu též pochovali, když zemřela . . .

Kdy a kde, toho již nikdo do pásku v mramorové desce na nápis čekajícího vytesati nedal. Po bělohorské ráně nebylo času na takové maličkosti. Bůh milý ví, ke zesnula paní Mančinka a její děti. V seznamech statků za trest skonfiskovaných hemží se Beřkovských za Šebířova, rytířů, vdov a sirotků, vesměs přísně pokutovaných, tolik, že se v nich čtenář nevyzná.

Jenom v Lobkovicích pěkný epitaf zbyl ze vší té rytířské moci. Epitaf s podobami a se znakem lilie, nad níž se zvedá klobouk tatarský s pérem čapátkovým . . . *Václav Štech.*

*

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

□ **Kollárovy ostatky** byly dne 16. t. m. důstojným způsobem vloženy v půdu českou za účasti celého národa. Není možno a není též třeba doplňovati v tomto ohledu obšírné zprávy denních listů, které přinesly i dojímavé zvěsti o úctě, kterou projevoval český lid Kollárovi na poslední jeho cestě z Vídně do Prahy. — Při té příležitosti bylo poukazováno též na ostatky jiného velkého básníka: K. H. Máchy, jež hostí dosud hřbitov v Litoměřicích, a přímo se pravilo, že by spolek

Máj měl postarati se o převezení jich do Prahy. Jsme toho náhledu, že tu patří rozhodné slovo litoměřickým Čechům. Projeví-li oni, že je žádoucno, aby Mácha nalezl klidu v půdě pražské, projeví-li to způsobem pochybnost vylučujícím, pak se jistě Máj postará o to, aby byla tužba ona splněna.

— **Smetanova »Čertova stěna«.** Poslední mistrovo operní dílo pominuto zůstalo u příležitosti lonského Smetanova cyklu. Letos uvedeno bylo na scénu, když dříve podniknuty některé opravy nejchatrnějších partií jeho libretta. Opravy ty příliš daleko jít ovšem nemohly, nebylo možno přepracovat celý děj, nejasný a málo logický; nebylo možno vyložit srozumitelněji divné bližence, opata a raracha; nebylo možno, především, přepracovat základní rysy povahy páně Vokovy, tohoto hrdiny smutné povahy, ztrácejícího se v rozcitlivělých vzpomínkách na zemřelou lásku a při tom posedlého ženidlem. Sotva nejkřiklavější nemožnosti a nesrovnalosti libretta mohly být odstraněny. — Za to učiněn pokus celé dílo učiniti života schopným spíše plným uplatněním stránky jeho, která skutečně o sobě jest nekonečně bohatá a silná: s některou úpravou a především v dobrém a slohovém nastudování hudba Smetanova dá nám zapomenouti nemožnosti libretta. Jeť hudba Čertovy stěny ideálních kvalit absolutní hudební krásy. Jest tu kouzelná melodika, v níž rozplývají se i nešťastný Vok i Jarek se svojí Katuškou, zpěvy to nejvyšší vroucnosti a největší sladkosti; jsou tu rytmy plné humoru ve zpěvech Michálkových, plné groteskní komiky v partiích Benešových a satanových plné radostné svěžesti v částech sborových. A vše stavěno tak dokonale, tak úměrně a plasticky a přec tak vzdáleno veškeré šablony v těch klassických přímo formách. Jakoby nervosní emoce Wagnerova díla ani nebyla se dotkla mistra, jenž ve velikém sebeklamu mněl se býti v područí díla onoho, co zatím genius mistra nejčistší, nejryzejší hudby, genius Mozartův ho při tvoření zejména poslední jeho opery líbal na čelo. A jakoby geniem tím ovanut, dovedl právě v »Čertově stěně« v hudbě nejčistší absolutní krásy splnit i veškery požadavky dramatičnosti: dovedl jí co nejdokonaleji postavy své a situace svého libretta charakterisovat. Nevedla ho k tomu reflexe, které tak často se přičítá právě od oněch, již jí žijí, v uměleckém tvoření místo daleko závažnější, než jí opravdu připadá. Naivní, ryze umělecké intuici, nemající s rozumováním a reflektováním, ba nemající ani se vzděláním umělcovým nic společného, vytryskly bezprostředně všechny ty krásy díla — abych shrnul všechny jeho znaky — myšlénkově bohatého a původního, formálně ideálního v jednotlivých svých číslech, překypujícího obsahem citu i humoru a dokonale dramatického.

Památný jez v Lobkovicích. (Fot. Al. Král.)

K. Kovařovicem nastudované provedení ještě že probudilo sympatie, trochu dosud podřímovavší, pro operu, jež mistra tolik stála bolestí. Ukázalo, se že byly bájkou pověsti o díle genia upadlého, shasínajícího. Leda prostší a míň barvitý orchestrální průvod, vůbec převládání homofonie, že by mohly být nejistým dokladem, že mistr nevládl při skládání »Čertovy stěny« plnou silou bohatství svého ducha. *K. Hoffmeister.*

— **Dceruška hostinského.** Karel Mašek zveršoval pro divadlo hradčanskou historku o děvčeti, které za večera před svým sňatkem skočilo do hlubokého příkopu pod Strahovským klášterem. Lidé si na besedách vybájili, že ji zlákal mrtvý milenec, který ji svému nástupci nepřál. Pan Mašek se ohlédl trochu po Maeterlinckovi a zbásnil děj po rozumu hradčanských táček. Ženich vskočí do společnosti, která se přišla do mazhausu s dceruškou hostinského rozloučit — všichni, i diváci (v tom je bohužel scénický kámen úrazu) věří, že to opravdu opuštěný milenec — dívka s ním zůstane sama a pak jde vše na ráz: svod mrtvého hosta, skok do hloubi, i rozluštění, že tu byla návštěva z jiného světa . . .

Smysl pro dramatickou stavbu pan Mašek má. Také figurky si dovede najít životné, dobře je charakterisuje, a kde není mnohomluvný, pěkně jim děj vyvíjeti dává. »Dceruška hostinského« je slibná práce, která upozornila i divadelní obecenstvo na autora, který je u čtenářstva z jiné tvorby již dobře zapsán.

Provedení až do výstupu mrtvého milence poněkud vadila přílišná divadelnost reprodukce. Každý z pánů chtěl se příliš uplatniti v malinkém svém partu, proto se tak nepříjemně vše topilo v divadelním laku. Kdyby tuto scénu sehrálí skromní ochotníci, kteří mají více ohledu na slovo autorovo než na efekt hry — věru, že by docílili při menší routině většího úspěchu.

Co se na jevišti Nár. divadla děje nyní již zase s efekty temnot, přesahuje dovolenou míru. Je-li předepsána tma, znamená to, že účinkující na jevišti nevidí, čeho viděti nemají — ale nikoli, že nemá vidět kontrolující divák. Rozčiluje nás nepříjemně, šeptá li se tak, že sotva slyšíme, nevidíme-li, kde kdo stojí, pak ztrácíme pomůcku ještě důležitější. Zde je náprava již nezbytna. *ech.*

☐ **»Žně«** F. A. Šubertovy přijaty na Národním divadle v Záhřebě.

∴ **Aktovky.** »Stará historie« jmenuje se kousek, jenž dostal se na scénu Národního divadla dříve než na Kodaňské jeviště, ač její autor Johannes Marer je nejen členem, ale i regisseurem kodaňského divadla. Je to dušičkový kousek, spíše scéna než drama, vyhrocená v efektní a rozrušující závěr. Stařenka už osmdesátiletá, ubírající se v hrob, aby spíše sebe než svoje okolí oklamala, má na svém srdci těžký balvan. Zrovna v den, kdy pozdě na večer přijde k ní na návštěvu mladá kmotřenka, má mnoho příčiny k tomu, aby byla rozechvěna a znepokojena. Asi před půlstoletím zastřelil se toho dne člověk, s nímž měla jíti k oltáři. Kmotřenka objeví dopisy, stařenka chce je ještě jednou slyšet. Autor dovedl tento moment hodně raffinovaně zvednouti. Svědomí stařenino není ještě uspáno. Listopadová reminiscence ji způsobila mnoho hořkých okamžiků. Nešťastný hoch poslav poslední psaní na rozloučenou — vehnal si kuli do hlavy. Rozčilení stařenino dostupuje vrcholu — světla musí zase zaplanout, jako v letech minulých, kdy trudnou vzpomínku marně zapuzovala všemi možnými prostředky. Dopisy letí do ohně . . . stařena učiní ještě několik kroků a náhle jako bleskem zasažena kácí se k zemi. Apartní toto řešení vyvolalo ve hledišti značný rozruch. Autor po druhém potlesku přišel se poděkovat obecenstvu za vlídnou pozornost. — »Oheň v dívčím ústavě« je lehounká veseloherní hříčka, kterou napsal Theodor Barière a přeložil B. Kaminský. Je to drobnůstka už hezky stará a náležitě vypelichaná. Švihák a požitkář z kavalírských kruhů dostane neočekávanou návštěvu. Pensionát, v němž byla jeho dceruška na vychování, vyhořel a slečinka rozběhla se ku svému papínkovi. Přišla v nevhodnou chvíli — tatínek má zrovna souboj. Na celé veselohře není vlastně nic jiného, než scéna mezi mladinkou dívkou a hejskem, jehož ochraně otec svou dceru svěřil. Přítel je rozrušen, nervosní jeho neklid přenese se i na jeho chráněnku, jeden utěšuje druhého tak dlouho, až si ve svrchovaném napjetí — klesnou do náruče. Aktovka má ještě jakýs takýs veseloherní efektiček v poslední scéně. Papínek se vůbec nebil, poněvadž sok se na bojiště nedostavil. Představení bylo zajímavo hlavně tím, že roli dívenky z pensionátu hrála sl. Sedláčkova. Její mladistvý zjev, její svěží a sympatický hlásek dobře svědčil naivninkým partiím pěkné úložky. Celek ovšem trpěl monotonností a nedostatkem herecky vypulerovaných detailů. Ale obecenstvu zamlouval se na výkonu mladistvý nádech, jímž byla hra provanuta a povzbuzující potlesk projadřoval naději, že z temperamentní debutantky by se mohla — slibná a sympatická naivka vyvinout. Svižně hráli pp. Vávra a Matějovský. —*r*

Hrob F. Palackého v Lobkovicích. (Fot. Al. Král.)

∴ **Médocké vinice.** Ve shonu aktovek přišel na řadu Tristan Bernard s touto svojí prací vtipně utkanou z jakési anekdoty. Mladý muž nedovolá se kanceláře médockých vinic, neboť jej spojí v centrále telefonické omylem s hezkou sousedkou. Když je v nejlepším hovoru, přeruší mu centrála spojení dříve než zví, s kým se tak pěkně bavil. Ale náhoda uvede jej k rozkošné dámě, jejíž srdce i ruka je volna, a všecko skončí, jak zákony veselohry velí.

Pan Hašler měl toho dne pozoruhodnější roli a dobře v ní obstál. Až jeho hlas pro potřeby jeviště stane se o něco způsobilejším, pak v milov-

nických rolích, prostých sentimentálnosti, bude moci počítat na úspěch. Jenom příliš mlád zdál se nám v této aktovce na tak podnikavého rytíře. Pí. Kvapilová byla ovšem výborná, ale takovými drobotami by ji režie neměla obtěžovat. *ech.*

OHLASY Z DÁLI.

— **Rusko-japonská válka a ruská žurnalistika.** Jak přirozeno, soustřeďuje válka na Dálném Východě pozornost žurnalistiky vůbec a ruské zvláště. Horečně sleduje se její průběh a usuzuje se o možných výsledcích. A náhledy o všem tom jsou nestejné.

Mladičký, teprve koncem předešlého roku vzniklý časopis petrohradský »Rusj« prvními údery pušek rozpálen, obrací se příkře proti Japoncům, nazývaje tyto »domýšlivými Asiaty« a »Makaky«, kteří se odvážili dokonce na říši, a ne na velkou říši, ale na celou část světa, zvanou Ruskem.« Redaktor A. A. Suvorin uvažuje dále o tom, proč mají Rusové mnoho nepřátel, a dospívá k tomu, že hranice Ruska jsou příliš široky a kultura uvnitř jich příliš rozředěna. Radí ku pozdvižení kultury, jako prostředku ku zbytí se nepřátel. »Novoje Vremja« povzbuzuje k boji a volá: »— Což se nedočkáme vesny? Nedočkáme se radostného míru? Nedočkáme se vítězství nad nepřítelem? Neukážeme tomu ďáblu, že příliš brzy jásá, a příliš časně že pozdvihl svůj šplhavý ocas a vrtí jím?« — Na jiném místě, ve snaze přikrýti potíže, nerozlučně s válkou spojené, pronáší optimistický náhled: »Oběti válečné všeho druhu, zejména Ruskem přinášené, a to zvlášť v ohledu národohospodářském, přinášejí se poměrně lehce, neboť se dělí dosti rovnoměrně . . .« »Nelaje v neštěstí nešestem«, ba víc než to, snaží se učinit je menšími, aby se snáze nesly. Je to chvalitebné — žel však, že tomu skutečnost odporuje. Dle hlasu denních listů bylo třeba přikročit ku zredukování různých položek rozpočtu na běžný rok, aby se tím ušetřilo 140 miliónů na vojenské potřeby. Trpí tím zejména kraje lonského roku neúrodou postižené v guberniích Vilenské, Kostromské, Nižegorodské, Vjatské a Permské. — Státní pomoc musí být odvolávána a obecenstvo, přispívajíc na válku, opomíná domácích potřeb — žaluje »Russkoje bogatstvo«. I hluboká, všude filosofující ruská povaha projevuje se v těchto časových úvahách válečných. Tak jiný pisatel, Novago Vremeni«, Menšikov, píše ve své stati: »Ne mně je zasahovat v úmysly přírody; ale je jednou zárodek — udržující nepřátelství. Chtěl bych vědět k čemu je? K jakému účelu trpí nebe žhoucí zlobu, krev a nesvár? Myslím, že by válka neexistovala, kdyby byla toliko zhoubná. V tom případě by dávno byla obrátila svět v popel. Třeba připustiti, že strašlivé oběti války se vykupují jakýmsi ohromným užitkem — byť i nám nejasným . . . Válka vnáší mezi lidstvo nesvár, žebrotu, zlobu, ale může být, že tyto drsné elementy ducha jsou nezbytny, podobné hrubému přepažení oddělujícímu nacionální klece, v kterých jen je možný život Kosmopolitismus je možný ve snu, v idei, ale poněvadž by se bez vojny stal možný i ve skutečnosti, proto jsou nutny války« . . . Zodpověděv otázky, co je vojna vůbec, a jak se má vésti, přichází k nové otázce: proč vlastně válčí Japonsko s Ruskem? — »Celá dnešní válka je nám náhle vnucena — je téměř přímým následkem židovské agitace na těch místech, kde tisk a bursa jsou v rukou Židů. Není pochybnosti, bez vlivu Ameriky a Anglie Japonsko by se nebylo dalo s námi do války; vliv ten byl vyvolán houževnatým a úsilovným postupem protiruského anglo-amerického tisku.« — Cituje některé činy vlády, jež podráždily Židovstvo v Rusku i mimo ně, na konec volá: »celé století odkládáme židovskou otázku, a hle, vnitřní nákaza se objevuje jako zlá vnější vyrážka!« — Ale na poslední úvahu

Hrad Lobkovice. (Fot. Al. Král.)

dostalo se panu Menšikovu odpovědi nepříznivé v citované již »Rusi«. Píše tam Amfiteatrov ve stati plné rozhořčení, že uvalováním viny za válku rusko-japonskou na Židy, pouští se do světa nesmyslný a nečistý klep, jenž může býti vypočten na vzbuzení nových židovských nepokojů, a jenž je zvláště nízkým v době, kdy desítky tisíců vojáků-Židů stojí pod ruským praporem, hotovíce se prolít svou krev vedle ruských soudruhů. — »S. P. Vědomosti« vyhledávají, co dobrého válka přinesla. Píší: »Záře vojny rázem a jasně osvítila všecky kouty našeho života. Žili jsme mlčky, osaměle, bloudíce za úplného nedostatku společenského života, neznali jsme ani sebe, ani svých sil . . . Dlouho na př. nám tvrdili, že zemstvo je nemoc a vada národa, jeho záhuba a neštěstí; že je zemstvo nezměrně daleko od skutečného života, a že se zabývá vším, co je libo, jen ne vlastním svým dílem — pomoci selskému hospodářství. — Ani velkolepá medicinská zemská organisace, ani kolosálně vzrůstající školská síť, ani ekonomické záměry nezastavovaly žalob« — ale vzplanula válka, a — »teď již není třeba zavrhovat ani dokazovat blízkost zemstva k lidu. Je jasna, očividna — makavě všickni cítíme, jak se zemstvo chvěje jedním chvěním s národem . . . Netřeba sčítati těch bezčetných telegramů, v nichž se mluví o všeobecném národním předsevzetí zemstva, o nekonečném potoku obětí, o kypící energii, uchvátivší všecky zemské činitele.« . . . — Článek vyznívá v závěr, že zemstvo bude lidem i vládou oceněno po všech svých obětech, v době války tak patrných. Tímtéž tónem mluví »Věstník Evropy«: »Válka, vyzvavší zápas ducha ve všech vrstvách ruského národa, odkryvší celou hloubku oddanosti jejich blahu mocnářství, musí — hluboce tomu věříme — rozprášit množství předsudků, překážejících širokému rozmachu tvůrčího ducha. Lid selský, z jehož středu, jako vždy, vyjde hlavní massa obránců vlasti — dočká se pravděpodobně splnění svých tužeb. Zemstvo, jdoucí všude vstříc potřebám mocnářství, dokáže svá práva na místo předurčené mu v dobách velikých reforem. Společnost, dělící se dobrovolně o starosti vlády, bude uznána zralou i formálně i morálně. S takovou nadějí je snáze snášet ztráty a oběti nerozlučně spojené s válkou.«

Obšírně, věcně a s hlubokou znalostí věci pojednává »Russkoje bogatstvo« o válce, jejím vzniku a dosahu. Praví mezi jiným: »Dávno kýmsi bylo řečeno: ‚Angličanka kutí.‘ Našinec tomu ochotně věří; hotov věřit tomu i teď. Ale za prvé »Angličanka« kutila po dvě století, a žádného nebezpečí pro Rusko na Dálném Východě stvořit nemohla, tak, že jestli se i teď přičiňovala, není to dílem toliko jejích rukou, ale stalo se něco zcela nového; za druhé, zejména nyní v letech 1903—4 Anglie nepobízela Japonsko k výpadu na Rus. Naopak učinila vše, co mohla, aby předešla srážce. A to dokazuje, že něco vážného, nového se událo na Dálném Východě — stala se tam velká přeměna . . . Již v roce 1900 psal nedávno zesnulý, slavný ruský spisovatel N. K. Michajlovský o věcech Dálného Východu. Rozebíraje situaci a postup událostí, varuje před možným nepokojem z Japonska! — »není příčiny čekat nového mongolského napadení v nejbližší budoucnosti, ale je opodstatněno myslet, že žijeme, tak řečeno, v svatvečeru světových událostí ohromné vážnosti, a střed jejich významu leží na Dálném Východě.« — končí svou stať. —

Starý dub v Lobkovicích. (Fot. Al. Král.)

Vzpomenuv tohoto, i jiných podobných proroctví, pokračuje S. Južakov, pisatel stati v »Russkom bogatstvě« u vyhledávání vlastní příčiny dnešní války: kapitalismu a nacionalismu . . . .

Akim Sel.

Toto číslo vydáno dne 20. května. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — ALFRÉD: Ze vzpomínek starého kancelisty. — M. JAHN: Dobrák. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: V. ŠTECH: U Lobkovického jezu. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Fot. Al. Krále: Památný jez v Lobkovicích. (Dvě ill.) — Hrob F. Palackého v Lobkovicích. — Hrad Lobkovice. — Starý dub v Lobkovicích.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům. Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

LIPANY.

S tísní mračen květnových, rychloletých,
plných deštů proudících v žírná pole,
s přehojnými reflexy světla, stínů,
vzlétni má písni!

Vzlétni, táhni nad českou drahou zemí,
s hnízda mračen dívej se v šíré brázdy,
jež tu táhnul v Polabí pilný rolník
k Lipanským svahům.

Mořem klasů od věků rozvlněná
žírná pláni, u srdce Čech tak blízko,
čím to, krví rudnouti že mi zdá se
černá tvá hlína?

Vidím. Chápu . . . K obzoru lnoucí lány,
cesta středem rozjeta, vzadu lesík,
zbytky dále jezírka . . srázná rokle,
v srdci jak rána.

Ano, písni! Do této rokle valem
v úkryt mladých porostlin lstí a zradou
v léčku bratři padali zmírajíce
v krvavé řeži.

To jsi nesnil, Krchlebče, hradbu vozu
když jsi náhle opustil útěk líče,
bok v bys bratrům cválaje ku západu
vyrazil zrádně;

Co tu krve, bratrské dvakrát krve
černá vpije mateřská země obou
šiků děsných do sebe vrážejících
dvojí jak mračna?

To jsi nesnil, Prokope, s okem orla,
hlasem velkým nad biblí rozevřenou
roty všechny volaje v slední zápas
o kalich Páně!

Zřím tě v duchu, olbříme, na tvém voze!
Stojíš mezi hejtmany, knězi, hora
s lysou skrání vládnoucí menším bratrům
v řetězu vrchů.

Nestál's dlouho. Smrtící šíp již letí
v mocnou hruď tvou zabořen!.. klesáš s vozu
v prapor s Krista obrazem kladeš mroucí
bledou svou hlavu.

Kolem tebe vozů co překácených
v tříšti sudlic, monstrancí, zástav, mečů,
krví bratří zbrocené, mrtvol plny,
kupí se hory!

To jsi nesnil, Roháči, ku Sionu
dav se v útěk, nesnil jsi, Čapku ze Sán,
co jich vzteklým vražděním ne již bojem
v »Zabitých dolu«

Mrtvých zbude — synů to jedné matky,
mrtvých zbude — raněných jedné krve,
o tom, pane Menharte, nepřemýšlel's,
Kouřimských stodol

Černý dým když uprchlé dusil davy
v celých stozích, zástupech . . . v této řeži
jaké splývá veliké naučení
strašlivé vnukům:

Čech jen Čechem přemožen býti může!
Čecha Čech spíš udolá, zničí v boji,
než by v souzvuk pravici k dílu podal
rodnému bratru!

Kříž a kalich? — Panský erb a cep selský?
Zvuky prázdné, o život když se válčí!
V těle vlastním do hloubky rýti, ovšem
vděčnější práce!

Takto velká, Evropou duníc léty,
v bojích hrozných myšlénky lidské volnost
hlásající epopej dokončila
v Lipanských polích!

Jedno zbývá. Symbole vítězící!
Jak tam u Hřib mladý stál v řeži Jiří
v šiku — má již takové hříčky osud —
Naději svatá,

Stůj ty s námi v boji tom neskončeném!
Pokud Čecha nezdolá Čech, a pokud
do zálohy nevláká zrada syny
jediné matky,

Není třeba postrachu, babské mdloby.
Jako vozy stojíme věrných bratrů,
jako Prokop nad biblí rozevřenou
volnosti, lásky!

Bitva u Lipan.

(30. května 1434.)

Lipanská tragedie vzbuzovala vždy a vzbuzuje stále zvláštní zájem našinců. Projednávána se stanoviska všemožného, má už i svou literaturu. A není čemu se diviti: nejslavnější aktéři našich dějin válečnických skončili tu svoji roli, zanikly tu polní roty husitské.

Víme však s dostatek, že přese všecko osvětlování zůstala celá řada záhad o průběhu bitvy. O podrobnostech jeho vznikly spory. Kdožkoli o rozřešení záhad se pokusil, vždy lišil se vypravováním svým od předchůdcova. Přirozený to důsledek nedostatečnosti pramenů k bitvě samé, jež, pocházejíce vesměs z péra či podání osob nikoli vůdčích, nýbrž podřízených, osob tedy s rozhledem nedostatečným, popřávají nejširšího pole volné fantasii vojensky více či méně vyškolené, podávajíce pouze kusou, silně děravou kostru. Odtud různost líčení i spor názorů. A není vyhlídek, že by se bitva co do svého průběhu skutečného dala kdy správně popsati. Sám učinil jsem již několik pokusů, při nichž však bylo vždy sáhnouti k pomůckám, jež s bitvou samou neměly nic společného: k výsledkům zkoumání pramenů k tehdejšímu způsobu válčení a k zásadám válečnickým vůbec, věčně platným. Způsob válčení přiměřený prostředkům doby a zásady válečnické, bez jichž vodítka a znalosti válečníci naši ni vítězství ni slávy by nebyli bývali dobyli, jediné jsou s to doplniti obraz, jak asi naši předkové a polní jejich roty bili se »pod Lipany u vsi u Hřib.« Pomůckou ku posouzení způsobu válčení jsou tehdejší řády vojenské, zároveň pak analogie s vylíčenými jinými bitvami a srážkami 15. věku. Jedno jest pak tedy jisto, že všeliké líčení bitvy Lipanské třeba vždy považovati především za pouhý obraz průběhu bitev husitských vůbec a že teprve v řadě druhé, s použitím pramenu, vztahujících se přímo ke dni 30. května 1434, co kostry líčení může posloužiti za obraz jak asi bitva sama se sběhla.

Mor v Čechách roku 1433. (Dle staré rytiny.)

Tímto způsobem rozboru dospěl jsem i k vylíčení bitvy ve známé své brožurce, vydané Sokolem českobrodským, s nímž — v rysech hlavních — shoduje se i líčení dnešní. Některý názor nový, čerpaný z podrobného dalšího zkoumání a srovnávání pramenů k válečnictví 15. věku bude třeba prvé opříti a doložiti věcnými důvody, což ale vymyká se úkolu dnešní stati.

Jsou-li zprávy o vlastní bitvě Lipanské kusé, máme za to s dostatek pramenů na získání obrazu předehry její, strategického úvodu.

Souvislost předehry s aktem bitevním tak jest těsna, že příčina porážky Bratrstev by jinak nevynikla. Strategie přivádí na bojiště síly nezbytné k docílení úspěchu válečného. Při rovných jinak schopnostech válečnických rozhoduje přesila, mnohdy i přesila nevelká. V bitvě Lipanské bojovali s obou stran vyškolenci Žižkovi. Z dosavadního zkoumání pra-

menů nabyl jsem přesvědčení, že počet lidu obou stran páčí správněji Tomek nežli Toman, na 18 000 Bratří a kolem 25.000 panských. Kdož ví, jak byli by Bratři pochodili, kdyby byli bývali s to přivésti na bojiště diferenci 7000 mužů, o něž převyšoval je počet panských. Na počtu lidu mnoho tedy záviselo a panští v tom předčili Bratry, že uměli dokonalejšími tahy strategickými získati sobě na bojišti převahu sil. Hned s počátku vojny r. 1434 nabyli a po celou dobu vojny zachovali sobě prvenství v činu (iniciativy), převahy sil takové, že výsledek — při válečnickém vyrot a nepříjemného všemohoucího vlivu jich správců a hejtmanů byla velmi svůdnou. Těženo ze všeho, co mohlo by podrýti a zlomiti moc Prokopovu a jeho vojsk. Zvláštní shoda okolností Bratřím nepříznivých šedrovala panské zámysle. Všeobecná nouze nutila bratrské spížovníky nebrati potřeby „válečné už jen pouze na nepřátelském, nýbrž i na přátelském. Z toho těženo proti Bratřím. Netoliko ukazováním na pokořující moc kněze Prokopa podařilo se cizině a nohsledům jejím českým odlouditi Bratřím vysokou šlechtu kališnickou, úsilovnou a šikovnou agitací zda-

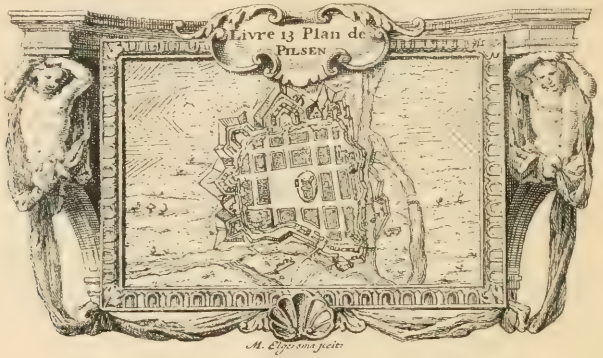

Plán Plzně. (Dle staré rytiny.)

školení rovném — jinak ani dopadnouti nemohl.

* * *

V druhé polovici r. 1433 ležela všechna polní moc obce Táborské a Sirotčí před Plzní, poslední silné opoře římské strany v Čechách. Podle rozhodnutí všech stran kališnických měla býti Plzeň tentokráte vzata stůj co stůj.

V Čechách toho roku řádil mor a neúroda všeobecná způsobila v zemi hlad. Nejkrutěji pocítěn hlad ovšem v ležení obležených i dobyvatelů. Okolí Plzně již bylo vypleněno, a tak byla vojska bratrská nucena vysýlati špižovníky na veliké vzdálenosti. I města bratrská, všecka téměř, sháněla po svém širém okolí spíži pro vojsko, jež pak dovážena do ležení u Plzně.

Římské straně záleželo arci velice na Plzni. Na vyprostění Plzně sbírány v Němcích západních prostředky bojové i zásobné. V Čechách samých tentokráte strana pod jednou, s panem Menhartem z Hradce v čele, vedla si nejrázněji, avšak i nad obyčej opatrně. Příležitost dosíci konečně cíle, zbaviti se polních řilo se poštvati proti Bratřím dokonce i zemany a lid, morem, neúrodou a tedy drahotou a hladem beztak hrozně stižený. Odpor proti rekvirujícím spížovníkům, živený umělou agitací vzrůstal očividně. Lid na obranu svého majetku chápal se konečně zbraně a spížující přepadal a bil. Bratřím rostl počet nepřátel. Nemalého užitku straně panské přivodily však i důsledky nezdaru spížovnické výpravy táborského hejtmana Jana Pardusa z Hrádku do Bavor, kde u Hiltersriedu 21. září byl přepaden a na hlavu poražen, tak že vrátil se sotva s 30 muži do ležení před Plzní.*) Sklamané naděje na potraviny měly tu v zápětí neslýchanou dotud v řadách bratrských vzpouru, krátkého sice trvání, avšak tak prudkou, že sám správce vojsk táborských, Prokop Holý, tělesně zhanoben ležení opustil a velení ujati se více nechtěl. Vzpoura objevila hlubokou trhlinu v kázni vojsk polních — nová pobídka nepřátelům, vytrvati na dráze nastoupené. Poukazováním na rozhořčený odchod

*) Dodnes zvěčněna památka porážky této užíváním (na Šumavsku alespoň) jména hejtmanova na označení výprasku. »Dostaneš pardus« — říká se v jihozápadních Čechách na místě »dostaneš výprask!«

i samého Prokopa, získali panští zajisté další odpadlíky od vojsk, zároveň však zbraň vydatnou ve formě důvěry lidu, že skutečně jest už potřeba »zahubiti škůdců zemských«, jak polní obce nazývali.

Agitace přes zimu svému úkolu dostála. Rozezlení mezi pány kališnickými dostoupilo panských třeba dbáti při posuzování strategické předehry válečné na straně panských. Podmínkou zdaru bylo ovšem tajení úmyslů i příprav, tak aby Bratří úklad neznamenali aniž času získali přichystati se náležitě. Vojenská síla měla býti překvapeně sebrána, cíl rázně prosledován.

Přehled polních prací vojsk obou stran od počátku vojny do 25. května 1434. (Nakreslil H. Kuffner.)

vrchole; páni ti postavili se sami v čelo hnutí protibratrského. Lstivá strana Menhartova slíbila po úradě s cizinou »pomoc« svou ku zničení »zhoubců zemských« avšak s podmínkou, že přičiněno bude prvé k vyprostění Plzně, že tedy jednotníci obrátí svoji moc vojenskou předně ku Plzni. Tohoto základního rysu plánu

I tu bylo všeobecné položení věcí v Čechách panským velice příznivo. Vyjímaje před Plzní nebylo v celém království větších bratrských sborů vojenských. Na tom i založen plán činnosti vojenské. Sbírání vojska mělo začíti v krajinách od Plzně odlehlých, na východě a na jihu českém. Teprvé po příchodu těchto vojsk měla sebrati se i všecka moc

jednotníků na Plzeňsku. Avšak sbírání i v krajích odlehlých díti se mělo velmi kvapně a rázně, neboť ve východních Čechách bylo mnoho silných měst sirotčích, na jihu táborských, kteráž — zavčas-li zpravena — sama nakvap mohla se dáti do sbírání vojska domácího.

Vojsko z krajin východních mohlo se dostati k Plzni toliko přes Prahu, byvší tehdáž z polovice (Nové město) v moci Bratří. Praha tedy musila býti prvé dobyta a sice rovněž překvapně. Proto i sebrání vojska východního státi se musilo ne daleko od Prahy. Sborništěm vyvolena luka »na Kačíně« u Kutné Hory, na 3 silné pochody od Prahy vzdálená.

Toto první vojsko panské svolal správce zemský, pan Aleš z Vřešťova, ku konci dubna. Vůdcem vojska naznačen chrabrý a dovedný válečník Diviš Bořek z Miletínka, jenž pověřen patrně i vrchním velitelstvím všech panských vojsk vůbec.

Zároveň dal se na jihu Čech i starý odpůrce Táborů, pan Oldřich Rožmberský do sbírání lidu.

* * *

Bratrstvům do poslední chvíle téměř zůstal úklad zatajen. Tak účelně zastřeny byly panské přípravy.

Prozradilo se to patrně v Praze, neboť odtud přišla do ležení před Plzní zpráva, že Staroměstští, přistoupivše k jednotníkům, sváděli i Novoměstské následovati jich příkladu. Jaké překvapení zpráva ta způsobila mezi Bratřími, snadno lze si představiti. Domnívali se do poslední chvíle, že jsou páni stále zajedno s nimi u hájení zájmů národa i kalicha proti nepřátelům zevním i domácím. Rozhořčení Bratří bylo i proto oprávněné, že tentokráte byla bezpečná naděje zdolati Plzeň. Pevná vůle celé strany — a kalich byl by zvítězil i na Plzeňsku, Řím byl by kapituloval, zbaven i poslední opory své v Čechách.

Ještě však netušili Bratří, jak daleko už přípravy pánů pokročily, sic byli by najisto bez meškání upustili od Plzně, aby zabezpečili si Prahu, bod té chvíle již nejvýš důležitý. Po živých úradách přestali Bratří ještě na odeslání pouze několika hejtmanů Ondřeje Keřského a Mikuláše z Padařova ze strany Táborské, a Jana Čapka ze Sán ze strany sirotčí, aby stav věcí v Praze ohledali a pak teprvé opatření náležitá učinili. A tak sešlo z prostředku, jenž mohl ještě věci Bratří napraviti: pochod na Prahu odložen, příležitost na zabezpečení úspěchu válečného zmeškána.

Hnedle po svém příchodu do Prahy přesvědčili se bratrští vůdcové, jak důležito jest svolati bez průtahu do zbraně pomocný lid ze svých měst. Čapek odkvapil osobně do Hradecka, s ním pak současně odjelo poselstvo od Prokopa Holého do Tábora sbírati lid. Patrně i Jakoubek z Bíliny vyzván připraviti se na úpornou vojnu, svolati Žatecké a Lounské.

Prokop Holý sám, oceňuje význam Prahy, zůstal na Novém městě.

Panští však jej tu přepadli: již v noci ze 4 na 5. května byl Diviš Bořek přitáhl od Kačína k Libni, překročil ráno 5. Vltavu, vtáhl hradem Pražským a Menším městem do Starého a následujícího dne, 6. května, posíliv se Staroměstskými, udeřil na město Nové, jehož dobyl se ztrátami celkem nepatrnými.

Stěží jen zachránil se Prokop s hejtmany Táborskými a několika lidmi domácími i táborskými útěkem do Tábora.

Praha byla ztracena a tím zpečetěn osud Bratří, politicky a strategicky přepadených.

V touž dobu však stihla Bratrstva před Plzní jiná zlá nehoda: žoldákům Zikmundovým a Basilejským podařilo se ve spolku se zrádným Přibíkem z Klenové zaspížovati Plzeň.

Prokop Holý odkudsi na útěku svém z Prahy, neznaje ještě události Plzeňské, odeslal správci vojsk před Plzní památný svůj dopis tohoto znění, jenž upadl kdesi v ruce nepřátel:

»Pán náš všemohoucí, jenž po bouřích dává jasnost a po zármutcích útěchu, budiž s Tebou, bratře v Kristu mně nad jiné milý!

Věz, že z dopuštění božího falešní páni zemští s Pražany Staroměstskými obořili se na milé naše bratry, měšťany Novoměstské; některé zabili a město na nich dobyli, jakož jsme to spatřili sami.

Proto zdá se nám, abyste, nechajíce všeho, hnuli sebou od Plzně k *Sedlčanům*.

Čapek zajisté svolává všeliký lid a my od Tábora nápodobně, jakož doufáme; neboť lépe jest nám umříti, nežli nepomstíti nevinné krve oukladně vylité milých bratří našich.

Buďte s Bohem, věda, že on potrestav svých, zase je potěšuje.«

Z dopisu toho zřejmě vysvítá, že Prokop Holý a táborští hejtmané z Plzně přibyli na obranu Nového města účasti neměli, nýbrž byli prostými diváky (»jakož jsme to spatřili sami . . .«) že Novoměstští byli přepadeni, a že Prokop sám v jednání s pány těmito byl přelstěn (»falešní páni zemští . . .«).

Zároveň z dopisu toho poznáváme názor jeho na situaci a další úmysle: Koncentraci všech sil u Sedlčan, t. j. vojsk

od Plzně i z Tábora a pochod na Prahu, kam od Hradce n. L. přitrhnouti měl i Čapek s lidem sirotčím.

Plán ten doznal některé změny důsledkem ztráty zmíněného dopisu. Vojska bratrská však, patrně na pochodu od Plzně (snad u Hostomnic) dostala Prokopův pokyn druhý, neboť zásadní úmysl v dopisu uvedený, jeví se ve všech dalších jejich činech.

* * *

Zpráva o pádu Prahy dostala se do ležení Bratří u Plzně někdy k večeru 8. května. V poradě bylo uzavřeno zdvihnouti ležení a bezodkladně vytrhnouti ku Praze. Staroměstští, kteří dosud vojska neopustili, zjímáni, svolány hlídky a posádky z tvrzek, pušky sňaty se srubů, zavazadla naložena, stany a budky zapáleny, a již asi k půlnoci bylo vojsko na pochodu. Táhlo se s klopotem takovým, že již 9. května vojsko položiti se mohlo u Hostomnic, 52 *km* od Plzně a 48 *km* od Prahy vzdálených. Tu patrně zpraveno bylo dalšími snad posly Prokopovými o jeho úmyslech. Směr na Prahu přímý opuštěn. Vojska 10. května se rozešla: Táboři na jih ku Příbrami a odtud dále k Táboru, patrně přes Kamýk, kde překročili Vltavu. Sirotci směrem východním přes Ostromeč nepochybně, aby někde u Kolína spojili se s Čapkem, jenž přitáhnouti měl z Hradecka.

Z Tábora zatím 11. května vytrhl Prokop Holý s vojskem novým, domácími rotami, většinou nováčky, s nimiž na zkoušku přilehl k Borotínu, od něhož na zprávu, že vojsko polní již na blízku jest, upustil 13. května, načež příštího dne (14. května) obě vojska se spojila u vsi Německého Záhoří, na ¼ hodiny cesty od Miličína. 15. května byl již Prokop se vším lidem Táborské strany na pochodu ku Praze, kde položil se 17. května u Krče-Kunratic.

Sirotci spojili se zatím kdesi mezi Č. Brodem a Kolínem s novým lidem Čapkovým, jenž pak 16. května položil se u Jiren, 20 *km* od Prahy; 17. května harcovali tedy honci vojsk Táborských a sirotčích v okolí Prahy — osmý den po upuštění od Plzně.

Prokop Holý. (Dle staré rytiny.)

Marně však pokoušeli se Prokop i Čapek vylákati vojsko Bořkovo z pražských bran. Za situace změněné, kdy Plzeň již byla volna a nepřítel ku Praze se blížil, nesmělo se už vojsko panské východní vzdáliti z Prahy. Pochod na Plzeň už neodpovídal by požadavkům situace; bylo naopak nezbytno aby bojovnictvo panské z Čech západ. i jižních přivedeno bylo do Prahy, v jejímž okolí očekávati se dalo rozhodnutí. Plzeňský landfrid dal se do sbírání pole hned po odchodu Bratří od Plzně. Lid Oldřicha Rožmberského v jižních Čechách zajisté už 10. května byl na pochodu k Plzni.*) Ponechán ve směru tom, i když bylo již známo, že Bratří se byli odtud vzdálili; důvod zřejmý: z obavy, aby posily do Prahy při-

*) Přítok Rožmberských do Prahy po pravém břehu Vltavy není myslitelný. V tom případu nebyl by Prokop Holý váhal potříti je osamocené; příležitost bývala by skvostná. Nad to byli by se objevili před Prahou daleko dříve, určitě v době, kdy Bratří ještě tu leželi; z toho nebyl by pak býval ústup na Kolín, nýbrž určitě bitva jižně od Prahy.

tékající nebyly rozbity nepřítelem po různu. Šťastný výsledek vojny závisel na šťastném přítoku posil do Prahy.

Na pochodu do Plzně Rožmberští potáhli k sobě lid všech jednotníků z kraje Bechyňského a Pracheňského, jakož i posádky a lid rožmberských hradů a zboží, vedený rytířem Mikulášem Krchlebcem, jenž sotva opustil Zvíkov před 14. květnem, kdy hýbala se kolem ještě vojska bratrská. Někdy 19. května spojilo se vojsko Rožmberkovo a ostatních pánů jihočeských s vojskem Plzenských a tamního landfridu, již zatím u Plzně sebraným, načež — nejdéle 21. května — dala se spojená moc na pochod ku Praze, táhnouc až do Zdic po silnici pražské. Vyhnuvši se bratrskému Berounu, táhla dále přes Karlštein kde připojil se místopurkrabí Vilém z Jaroslavic s 500 jízdnými a pěšími i 30 vozy a dorazila 25. května do Prahy, dobyvši cestou na Oldrovi ze Zhudovic nicotnou tvrz Tachlovice, bráněnou 10 muži.

Obavy před znepokojováním po dobu pochodu se neuskutečnily. Štěstěna i tu přála panským. Bylať se zatím již dne 22. května zvedla vojska Bratří od Prahy na ústup do Kolína: Táboři bezpochyby přes Kostelec n. č. lesy a Kouřim, Sirotci přes Brod Český. Přinutil je couvati patrně nedostatek potravin v okolí Prahy již prvé (v době od 9. do 16. května) lidem panským vydrancovaném. Za nimi vyhrnul se z města Diviš Bořek a položil se u Záběhlic, kam 25. května přitrhli i Plzeňští a Rožmberští.

Kdežto počet panských vzrostl na 25.000 mužů, pomocný lid Bratřím nepřišel. Naopak: Jakoubek z Bíliny v té době právě válčil na svou pěst v severních Čechách, dobývaje hradu Kostomlat a na severovýchodu obořil se četný houfec Sirotčí na město páně Jindřicha z Velíše, Jičín, jehož i dobyl. Prospěch z obou podniků vedlejších nenahradil škodu způsobenou hlavnímu vojsku, jež zkráceno takovýmto rozptylováním sil, objevilo se na bojišti v menšině.

Již druhého dne po shromáždění u Záběhlic, 26. května, zdvihl se Diviš Bořek se všemi čtyřmi vojsky panskými: pánů pod obojí, Plzeňským, Rožmberským a Pražan a dorazil k večeru ku Brodu Českému, v němž velel hejtman sirotčí, strhař Jan Čert jinak Anděl. Kol 8. hodiny ranní dne 27. května udeřili panští na město a dobývali je až do slunce západu marně. Čert se svými 40 dráby a všemi občany hájil se statečně.

* * *

Zpráva o přítoku panských ke Brodu dostala se snad ještě v noci bratrským vojevodům u Kolína. Dle všeho přivítána s povděkem; vždyť u Prahy marně snažili se Bratří vylákati nepřítele ze zdí městských na boj v poli otevřeném. Také bylo třeba přispěti na pomoc Brodským. Prokop Holý i Čapek vytrhli bez meškání z Kolína. Již z rána 28. května — vypravuje nejstarší kniha Českobrodská*) — upustili páni od Brodu a dali se na pochod proti Bratřím, kteří měli už býti na blízku. Sblížili se na bojišti nápotomním, kde, podle znění pramenů, postavili se Bratří na vrchu Lipské, nedaleko a jihozápadně od Lipan, panští pak položili se pod nimi u Hřib.**) Bratří bylo 18—19.000 mužů se 6 kopami, panských asi 25.000 mužů s 11 kopami vozů.

Z popudu pánů strany kališnické došlo ještě v poslední chvíli na vyjednávání, které však nevedlo k cíli proto, že panští nevyhověli přední podmínce bratrské, vrátit především Nové město Pražské, úkladně dobyté. O nešporní hodině v neděli 30. května přerušeno výrokem Bratří: tak to tedy rozdělíme pěstmi.

* * *

Vojevůdce panský měl s dostatek příležitosti a času přesvědčiti se během 29. a 30. května, že opravdový útok na šik bratrský nepovede k cíli; rozhodl se proto zkusiti se lstí: vylákati Bratří z vozů líčeným útěkem. Tu ovšem předcházeti musil líčený útok, jenž podobati se musil opravdovému.

Sotva rozešli se vyjednávači, zahoukla první rána z bratrské pušky; za ní druhá, třetí a již houkala řada pušek. V té chvíli zdvihl se silný vítr, jenž prach a dělový kouř hnal k ležení panskému, tak že tam nic před sebou neviděli. Dle obyčeje tehdejšího padlo vojsko panské na kolena (jako prvé as i Bratří) a pomodlilo se. Sotva pak vstalo, utichl se vítr a sprchlo, čímž zmizel prach. Koule bratrské způsobovaly již zatím ztráty citelné tak, že až lid panský se bouřil a volal, by raději do boje už je vedli.

Nastalo šikování a nařízeno rytíři Mikuláši Krchlebcovi, aby s předvojem hnul se z vozů proti Bratřím krýti přípravy vojska, v němž zapřaháno a pušky do krajných řad rozestavovány. Krchlebec s 8.000 pěšími, 200 jezdci a 4 puškami postoupil. Pušky jeho jaly se

*) Souhlasí v tom údaj Theobaldův (že »potkala se vojska 28. května«) s přesným údajem knihy českobrodské »Liber concordiarum liberationumque«.

**) Že stanoviště bratrského šiku nacházelo se blíže ku Hřibům, nikoli tedy na temeni kopce, už podle polohy tábora panského a donosu tehdejších pušek lze usouditi. Vojsko panské leželo u Hřib. Bratří bili do něho puškami ihned po přerušení úmluv; prvé než se panští šikovali, stáli Bratří na dostřel od nich, tedy na svahu hory, patrně opřeni pravým křídlem o jezírko »Jordán«.

odpovídati bratrským. Po dokončeném šikování hnul se i panský šik vozový. Kdežto rytíř Krchlebec zahnul se nyní stranou a postavil přímo proti čelu šiku bratrského, obrácenému severozápadním směrem ke Brodu, rozjel se panský šik Bratřím, kteří v té chvíli jali se dále pak severovýchodním, kdežto roty Krchlebcovy unikaly do žlabin, úvozů a na svahy západně ode Hřib, kde také záhy zrakům Bratří zmizely.

Ústup tak přirozeně byl líčen, že zkušení jinak Bratří dali se strhnouti k chybě už pak

Dle nákresu H. Kuffnera provedl L. Kysela.

stříleti ze všech pušek, do pravého boku, podle něhož se konečně na dostřel i položil, tak že pak ze dvou stran zároveň stříleno do šiku bratrského. Po některém boji dělostřeleckém obrátili panští svůj vozový šik a jali se couvati, kryti zprvu Krchlebcem. Sotva minuly poslední vozy kolem lidu Krchlebcova, dal se i ten na couvání. Líčený ústup nastal. Vozy panské ujížděly podle Hřib směrem severním, nenapravitelné: opustili stanoviště na Lipské a — věnujíce pozornost výhradně skupině nepřátelské důležitější, vozové — pustili se za panskými vozy, k nimž i záhy se přiblížili tak dalece, že byla naděje velnouti do nich lidem. Druhá, osudnější chyba následovala: Bratři vyhrnuli se z vozů; vojsko jejich úprkem hnalo se k vozům nepřátel, jichž vzdálenější konec zahnul se mezitím k východu tak, že

vozový šik nabyl tvaru na mapce znázorněného, poloukruhovitého.

Panští vyčkávali, až by se nepřítel vzdálil od svých vozů. Pak náhle zastavili vozy, lid obrácen čelem k nepříteli a již hrnul se z vozů ven: čelmo z hlavní brány šiku, z boku brankami nakvap utvořenými odsunutím vozů a z brány hlavní od nepřítele vzdálenější jezdectvo, jež z větší části vpadlo bratřím do týla.

V téže době bojováno však již i ve vozech bratrských, do nichž byl zatím Krchlebec ze svých úkrytů západně ode Hřib vskočil svou jízdou. Pozdě znamenali Bratří, že upadli do léčky nastražené. Silná část valného houfu jejich, nejblíže k vozům panským přistoupivší, od severu, východu i jihovýchodu zaskočená, panskými dílem byla porubána, dílem smetena s pole na útěk ke Brodu Českému směrem přes žlabinku zvanou »Dolem zabitým«; části druhé, která kvapem se obrátila ku svým vozům, podařilo se ovšem dosíci jich, leč zároveň s nimi spěchali i nepřátelé z panské skupiny vozové a v týle, směrem ode Hřib, přibyla již i pěchota Krchlebcova. Panští zpřevraceli vozy a hrnuli se dovnitř šiku.

Pro nastalou tlačenici, aby snáze bylo bíti se, kázal Prokop Holý vystoupiti ještě jednou z vozů. V té době asi probil a dal se na útěk ke Kolínu hejtman Sirotčí Čapek s hejtmanem táborským Ondřejem Keřským. V nejbližších chvílích zavřel se pak kolem houfů bratrských, při vozech zůstavších železný kruh nepřátel, jehož přemoci a zřízenému útoku nebylo už lze odolati. Bitva byla rozhodnuta a skončila úplnou porážkou Bratří. Zahynuli oba Prokopové, dále kněží Markolt ze Zbraslavic, Jan Buřič a Pešček z Plzně a s nimi na 1500 Bratří; raněno jich několik tisíc, kdežto ostatní buď se rozprchli, buď byli zjímáni. Mezi zajatými nalézali se z čelnějších osob proslulý hejtman Táborů Jan Roháč z Dubé, Jan z Bergova, Jíra Ušatý a Mareš Kršňák; vedle nich asi 4—5000 mužů. Všechny vozy, pušky a zásoby upadly v plen vítězům.

Vítězné vojsko dalo se v týž den ještě na stíhání Čapka, jejž v Kolíně oblehlo. Tu skončena vojna smlouvou 2. června, v níž Čapek se požadavkům vítězné strany podrobil. Poslední zbytky slavných dosud táborských bojovníků, jak souvěké zprávy zachovaly — prý na 700 zajatých — spálili panští, z návodu prý pana Menharta z Hradce, ve stodolách Bylanských a jiných vsích okolí českobrodského, vlákavše je a odzbrojivše zrádnými sliby. *Hanuš Kuffner.*

Bitva u Lipan. (Freska O. Zeyera na záložně v Č. Brodě.)

JOZEF MIŠKOVSKÝ:

Lipanské tábory.

Příspěvek k dějinám zápasu českého národa

Osud postavil mne nejblíže ze soudruhů v péře k Lipanské hoře. Klotho postavila mou kolébku do vesnice Poboře na Kouřimsku, Lachesis zatáhla mne svůdnou nití novinářského řemesla do malého města, Českého Brodu, a je-li člověk-novinář na jednom místě skoro čtvrt století, skoro se poddává předtuše, že mu tam Atropos milosrdně nit života přestřihne. Tak tedy mne hora Lipská, jak se obecně zove, magneticky přitáhla; v jejím okruhu jsem od narození, nadýchaný jejími tradicemi, sečtelý v jejích dějinách, poprášený jejím posvátným prachem. O lipanských táborech mohu tedy psáti maje k tomu jistou legitimaci.

Výšina Lipská leží uprostřed trojuhelníku, jehož hroty jsou města: Český Brod Kouřim a Černý Kostelec, počtem obyvatelstva nemnoho se různící, za to však dějinami různě zajímavá. Starobylá Kouřim dlouho nosila krajský axamit, Kostelec býval městečkem knížecím a sídlem úřadů, a Brod jednou královsky ožebračený, do let 70tých živořil. Tentýž osud sdílela s ním Kouřim. Dnes poměrně nejživější je Brod, ale ve všech třech městech jakoby žil jeden lid. Není tu pražádného antagonismu, jaký vídáme leckde mezi městy. Místo, na němž stojí nynější mohyla, patří ještě k území českobrodskému, lipanský katastr jest však v té straně na konci okresu a jeho jihovýchodní hranice jest hranicí okresní. Pěšky je sem z Brodu půl druhé hodiny, z Kouřimi o polovici méně. Linie, na níž mohyla stojí, je snad předhistorickou hranicí a starobylou stezkou, a táhne se znatelně ze Sázavy až k Chotouni. Ta okolnost, že čára, někde jako rokle, někde jako úvozová cesta nebo rovný vysoký břeh, spojuje Chotouň se Sázavou, rodiště sv. Prokopa (tej vsi imě Chotúň dějí — praví legenda) s místem jeho mnišského působení, dala podnět k legendě o sv. Prokopu a čertu. V lidové představě je neznámá hranice podnes »čertovou brázdou«, již vyoral

Sokolové na Lipanském bojišti.

světec s čertem. U Chotouně se zastavili, svatý vyhodil pluh a z té hlíny je tu podnes mohyla, a zastrčil do země botku (otku), ta se zazelenala, vyrostla a podnes je tu nějaký dubec, ovšem již suchý. Letos jsme vedle něho vysadili nový.

»Čertova brázda« táhne se po temeni Lipské. Mohyla Prokopa Holého, jak řečeno, stojí přímo na ní, a tak se tu v ústním podání spojují dvě legendy Prokopské. Také o Prokopu Holém povídá si lid věci, které v historii nejsou, ale zcela bez podstaty není žádné podání. O místě jeho pohřbení vyprávěny věci různé. Dle jedné tradice pohřben byl Prokop pod vysokým smrkem,*) tam však bylo svého času kopáno do veliké hloubky za účelem hospodářským a nenalezeno ničeho. Nyní jest v těch místech rybníček, ale stávala tam studánka, zvaná »dřevnice«, snad podle dřevěného roubení. Jiná tradice, širšímu obecenstvu neznámá, zachovala se v rodině Milnerovské, jíž náležel zámeček lipanský, a pojí se taktéž ke studánce, však jiné. Studánka ta bývala pod mlátkem, jak říkalo se stavení, na místě někdejšího mlátku zbudovanému. Jest to sýpka, pod níž přímo předsevzali jsme r. 1899 kopání. Podlaha stará vytrhána a tím zničena, celé stavení octlo se téměř v nebezpečí sesutí, hlína a štěrk vyvážen na dvůr tak dlouho, až přišlo se na zem »samorostlou« a tu nalezen pramen, kolem něhož bylo oblé kamení různé velikosti. Asi 2 m. od pramene nalezena jediná kost, již dr. Libánský z Čes. Brodu uznal za úlomek pravé kosti ramenní s kloubními ploškami pro kosti loketní a ramenní.

Tradice praví, že donesený na tvrz lipanskou mrtvý Prokop, byl vodou ze studánky pod mlátkem omyt a tam pochován. Nelze vysvětliti, je-li míněno místo vedle mlátku na svahu, či přímo pod mlátkem, vertikálně. Podání to chovala rodina v tajnosti a bála se prozraditi je zejména před svým duchovním pastýřem, před vitickým farářem. Budou-li pozdější pátratelé šťastnějšími, také nelze předvídati, ale že zájem, kterýž vzbudil slavný vůdce Táborů svým tragickým skonem, neutuchne v národě, jehož dějiny právě v století XV. dospěly k vrcholu slávy, to očekávati můžeme. — Dosud stojící zámeček lze považovati za místo někdejšího sídla lipanského šlechtice. Z Lipan pošel rod Lipanských, jehož potomci pochováni jsou v chrámě jestřabickém u Svinčan. V době bitvy připomíná se Mikeš z Lipan, kterýž měl r. 1440 účastenství na valném sněmu v Čáslavi. R. 1460 připomíná se Martin z Lipan ve Kšelích, kteráž ves sousedila s lipanskými polnostmi.

Lipany, ves čítající toliko 49 čísel domovních s 269 obyvateli, leží pod návrším »Lipskou«, v krajině úrodné. K ní vede okresní silnice odbočující od erární, a až pod mohylu vystavěna jest nyní silnice obecní. Na návrší od cesty v pravo býval ještě před třiceti léty borek. Umělci, kteří malovali známé krásné panorama, zvolili za jeho střed místo blíže vyschlého jezírka »Jordánu«. Nyní se tam spatřuje palouček, k němuž vede polní cesta, též v pravo od obecní silnice. Nejvyšší místo na Lipské na sklonu severovýchodním, kde mohyla stojí, měří 364 m. nad mořem. Celou výšinu i s mohylou dobře lze viděti z vlaku st. dráhy od Českého Brodu k Pečkám. A s Lipské je velkolepá vyhlídka do Polabí, ke všem severním horám, na Krkonoše, Ještěd, Bezděz, ba až k Řipu a Milešovce. Na východ spatřiti lze Železné hory, trochu jižněji Vysokou.

Nuže — k tomuto místu od prvého politického probuzení našeho obraceli se čeští lidé a není snad pouhou náhodou, že můžeme zaznamenati prvý »tábor« lipanský již ze století XVIII. Bylo to v době selského povstání z příčin robotních i náboženských l. 1775. Milčický rychtář, Vavák, jehož díl pamětí jsem roku 1886 vydal,*) zaznamenal o tom doslova:

»V posledních dnech červnových (1775) directorové zámečtí z celého kouřimského kraje do Prahy povoláni byli. Co by tam řídili, ještě není venku, praví se sice ledacos, ale není jisto všemu věřiti, tím méně psáti. Měsíce července bylo slyšeti, kterak v krajích Bechyňským a Čáslavským onde i onde sedláci zdvihavše se, na zámky vrchnostenské se uvalili, žádajíce polehčení roboty. A to dne 17. téhož v Pečkách Hrabaňových a 19. téhož v Zásmukách se stalo. Dle čehož Ratajští sejdouce se též na svůj zámek Rataje a tam odkaz na Černý Kostelec dostavše, společně na panství černokostelecké udeřili, a zbouřivše horní vesnice, sem dále až okolo Brodu Českého ze všech těch kosteleckých vesnic, (samí ale toliko sousedi contribuenti) se sebravše, na Libský u Lipan a Vitic dne 21. července se sešli (kdež letha 1434 poslední porážka Sirotků a Táborů se stala, dne 30. máje v neděli po Božím Těle), odtud dne 22. července do Kostelce se berouce, před městem za branou kouřimskou skrze vojáky zastaveni byli a žádost svou skrze rychtáře některé složivše, která když jim odepřena byla, odtud hnouti

*) Vyobrazení domnělého hrobu Prokopova z let čtyřicátých — v tomto čísle reprodukované — zachoval nám topograf Heber v díle Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser.

*) Selské povstání r 1775. Z pamětí Fraňka Jana Vaváka Milčického. Poznámkami opatřil a vydal Jozef Miškovský. V Čes. Brodě, cena 20 kr.

se nechtěli, až i od tamního vojenského osazení nuceni a zbraní šťouchání byvše, na zem lehali, hole zahodivše, a tak od poledne až do večera s panem directorem Petrem Blaškem o to handlovali, až polovic obyčejné pěší a ve žni krom obyčejnou robotu, to jest ještě jednoho pěšího, kteréhož posýlávat museli, jim sleveno bylo. A na to se pokojně každý do svého příbytku rozešli.«

Lipanský tábor roku 1896.

Měl tedy první tábor lipanský dobrý a trvalý výsledek. Bohužel, musíme říci, takových výsledků tábory pozdější z doby konstituční neměly.

První známý tábor, třeba nahodile na Lipany svolaný, podobal se velice poutnickým táborům husitským, o nichž tak dojemné zprávy nám zachoval dějepis. I tu podnikal lid mílové cesty v houfech, nocovav na výšinách a poslouchav rozněcující a povzbuzující řeči a dělil se o potravy, o nápoje. Mnohé z poutníků nekrušila jen robota, ale svíralo je i missionářské pouto, nevolnost náboženská. Brzy po těchto bouřích následovavší toleranční patent císaře Jozefa II. vysvětluje mnoho z oněch lidových hnutí. Sláva a čest oněm táboritům, kteří třeba nevědomky, přece určitou stopou šli po cestách svých předchůdců ze století XV.

* * *

Na úsvitu roku svobody, kdy tolik příležitosti a podnětu bylo k táboření, sotva zůstaly Lipany opuštěny. Čteme v Havlíčkových »Národních Novinách« r. 1848 v čís. 37. o slavnosti svěcení korouhve národní gardy v Milčicích, k čemuž dopisovatel Jaroslav Milčický poznamenává: »Nebylo tam rozdílu stavů: všichni, měšťan, ouředník, sedlák, katolík, protestant, byli bratří — jedna velká rodina. Zpívalo se a řečnilo se o záležitostech obce i celé země české, jmenovitě o parlamentu frankfurtském, o němž se Milčice jakož i hosté z mnohých obcí jednohlasně vyjádřili: »Pro Prahu všechno, pro Frankfurt nic!« — Na štěstí nemají sedláci nyní práci v poli, zabývají se tedy politikou. Každý týden drží se národní shromáždění nanejmíň jedno, dnes u Poděbrad, zejtra u Brodu, pozejtří v Cerhenicích, popozejtří u Kostelce. Za tribunu jim slouží obyčejně hráz nebo pahorek, na nějž vystupují řečníci sedláci, poroučejí si ticho a probírají domácí i zahraničné záležitosti. — A tak se na polích, kde je rodiště sv. Prokopa, kde mohyla Prokopa Velkého, kde hrad Jiříka, kde bojiště pruské, vyvinuje a sílí duch český a tuhnou lebky české. —«

Mohylu Prokopa Velkého myslel dopisovatel jen obrazně — tať byla postavena až po 33. létech. — V těch dobách svolávány i volební porady pod širé nebe. Tak na vrchu Klepci, který za našich časů bez povolení okr. hejtmana (jak bude dále psáno) Lipany nahraditi musel, objevili se jednoho nedělního odpoledne onoho památného roku osmačtyřicátého sedláci se svými předáky, Jozefem Klinderou z Nové Vsi a Fr. Soulkem, mlynářem z Tismic, aby vyslechli jich kandidátní řeči. Tribunou byl obrovský balvan žulový, kterýž u prostřed menších — prý stáda zkamenělého — stojí jako zkamenělý sena vůz. Výsledek byl zcela uspokojivý. Ku sněmu zemskému za vikariát

českobrodský zvoleni oba řečníci klepečtí za poslance a za jich náhradníky Jan Kolenský z Vykáně a Jiří Bureš z Limuz. Sněm sám ovšem nebyl tak šťastný, neboť se ani nesešel, jak známo, na velikou škodu české věci . . .

Když slunce svobody, sotva se ukázavši, zase se za mraky ukrylo, utuchly i politické besedy. Ještě dlouho po svatodušních bouřích pražských bylo po venkově hlučno; po městech a městečkách držána slavná requiem »za naše pro vlast a svobodu padlé bratry«, jež lid demonstrativně navštěvoval a při nichž národní garda spolupůsobila; na zříceninách hradů pořádány demokratické schůzky,*) ale rok následující a další potomní jsou smutnými úspěchy reakce. Rozsvítilo se zářněji až po dvacíti letech, kdy už dávno dřímal věčný sen mučedník brixenský, týž, který všemu politickému hnutí našemu dal základ, jehož bychom se měli držeti. Jemu ani tábory, ani slavnosti nebyly účelem, nýbrž toliko cestou, prostředkem k dosažení cíle, a jako redaktor odbýval velmi rozhorleně všeliké popisy slavností i divadel. »Máme důležitější věci na starosti,« poznamenával.

R. 1868, kdy pro oposiční projevy proti Vídni hledal národ český vhodná místa na chlumech, vrších a horách, přišla zase řada na Lipany. Brodští pořadatelé ohlásili shromáždění na den 2. srpna, okresní úřad je však zakázal a ani u místodržitelství nepochodili tak zvaní důvěrníci lépe. »Veškerá představenstva obecní — zaznamenal okres. tajemník Dušek již zvěčnělý — obdržela přísný zákaz, v kterém uloženo pod vlastní zodpovědností lid varovati a upozorniti na tresty, které se uloží tomu, kdož by v ten den na Lipskou se odebral. Ne na tom dosti, že tento rozkaz schválními posly v okresu roznášen byl, c. k. okresní úřad seznav, že posavadní zařízení, oběžníky představenstva o rozličných záležitostech uvědomiti, nevyhovují požadavkům, uznal za potřebné tak zv. amtstagy zavésti a ustanovil první hned na den 30. července, při které příležitosti opět přísně zakázáno, aby žádný na Lipskou se nedostavil.

Hned s poledne dostavili se do Lipan okresní přednostové z Čes. Brodu, Kostelce, Kouřimi a Poděbrad s amtsmany, kancelisty a sluhy. Bylo to podívání na tyto pány, jak v obci na rozcestí v dešti a větru znamenali každý povoz a dostavivší se účastníky, kteří beze všeho sezvání se strany důvěrníků, na pouhé vytrubování zákazu se strany úřadů na místo se dostavili a v hostinci a soukromých staveních se před deštěm ukryli. Hudba, která se tam dostavila, byla panem okresním hned odstraněna. — Když pršet přestalo, hnul se zástup z obce a táhl s obnaženými hlavami zpívaje »Hej, Slované« na blízký vrch Lipskou k borku. To vzbudilo veliký postrach pánů okresních. Nadešli zástupu a pojednávali s jednotlivými účastníky. Zástup lidu však kvapně sesílen tlupami z obyvatelů sousedních obcí a účastníků, kteří se tam byli ukryli, vzrostl na 3000 lidu, došel až k borku nad Lipany, provolávaje »Slávu« koruně české a jejím věrným obhajcům.

Na to jal se okresní přednosta mluviti a předčítati něco z listin, čemu však pro velký kašel lidu rozuměti nebylo, a tím nucen byl přestati a vyzýval k utišení, aby každý rozuměti mohl, co čte. Rozuměje snad nebo nerozuměje panu okresnímu, hnul se zástup, provolávaje slávu dru Riegrovi a Palackému, jakož i redaktorům českým, a táhl, zpívaje »Hej Slované« k smrku, pod nímž skonal Prokop Velký, vykonat vroucně modlitbu za spásu vlasti ubohé a za padlé tam Tábority, kteří život obětovali za práva svatá. Na to provoláno »Sláva« koruně české a její věrným obhajcům a zástup odebral se do obce Lipan, kde s nadšeným »Na zdar!« rozloučil se a k domovu se každý odebral. C. k. okresní přednostové setrvali ještě dlouho na místě.

Z ústního podání přidávám, že lidé objímali veliký onen smrk, pod nímž domnívali se, že tlí kosti Prokopovy, a prolévali slzy. Vzrušení bylo neobyčejné, upřímné. Stíhání, jež hned následovalo, neochladilo nadšení lidu, nýbrž spíše je podpalovalo. V Břežanech u Brodu sesazen starosta Josef Prokůpek, čehož použito k demonstraci. Knihy a spisy a celá obecní kancelář odstěhována k radnímu Červenému na vykrášleném voze, v slavnostním průvodu s hudbou. Představitel vlády vytkl to sice za »pohoršlivou demonstraci«, avšak k patentu z r. 1854, na všechno se hodícímu, nesáhl. — Z rozsudku odvolavacího soudu, jejž si na památku zachoval jeden z přistižených táboritů, nynější kupec berounský p. Em. Hojka, dovídáme se řady jmén »táboritů« ještě žijících, nebo již zesnulých, nedočkavších se splnění státoprávních tužeb svého národa, ačkoliv za tři léta na to vydáno bylo známé královské poselství. Výčet jmén týče se nejspíše jen jedné skupiny, v jejíž při se státní zástupce odvolal. Jako lipanský dokument snad bude zajímati:

Rozsudek.

Ve Jménu Jeho Veličenstva Císaře!

C. k. trestní soud zemský v království Českém rozsudek c. k. okresního soudu

*) V »Nar. Nov.« v čís. 160. Z Vys. Myta 8. října. Demokratické schůzky, v posledních časech v našem okolí na zříceninách hradu Litic, Brandejsa a Kosumberka držané, spřátelily celý kraj a t. d.

v Českém Brodě ze dne 29. září, pak 3. a 8. října 1868 č. 730, nímž pro přestupek § 3. zákona ze dne 15. listop. 1867. č. 135 ř. s. představení N. Homolka v Bilanech, Václav Kafka v Přišimasech, Josef Prokůpek v Březanech k pokutě 25 zl. r. č. do ústavu chudých v Lipanech, po případě v pádu nedobytnosti k vězení na 5 dní, pak obecní výborové Josef Židlický v Březanech, Václav Purkrábek ze Lstiboře, Fr. Datl ze Lstiboře, J. Bártl z Tismic, pak gruntovník N. Pospíšil z Bilan, J. Klindera z Březan, Fr. Švarc a Fr Hlaváček z Přišimas, Josef Salaba z Černík, Václ. Oberland z Černík, Fr. Toman z Roztoklat, Josef Baláček z Kouřimi, a totiž každý k pokutě 20 zl. do ústavu chudých v Lipanech, po případě v pádu nedobytnosti k vězení na 4 dni, pak hostinský Josef Havrda z Libáně, Ant. Purkrábek z Č. Brodu, Josef Urbánek ze Kšel a Václ. Kaňka z Poříčan, Josef Ulbl, dobytčí lékař z Čes. Brodu, Fr. Panoušek, kupec z Mochova, Jan Červený, podučitel v Dřínově, každý z nich k pokutě 12 zl. 50 kr. r. č., po případě v pádu nedobytnosti k vězení na 2 dni a 12 hodin, konečně Emanuel Hojka, obuvník Fr. Ruller, zedník Jan Kučera a krejčí Fr. Kouba k pokutě 7 zl. 50 kr. do ústavu chudých v Lipanech, po případě v pádu nedobytnosti k vězení na jeden den a 12 hodin, jakož i všickni dle § 341 t. ř. k náhradě útrat řízení trestního odsouzeni byli, k odvolání se c. k. státního návladnictví ve výroku o vině a o náhradě útrat řízení trestního potvrdil, ve výroku o trestu ale změnil a představeného N. Homolku z Bilan, Václ. Kafku z Přišimas, Josefa Prokůpka z Březan k pokutě 40 zl. do ústavu chudých v Lipanech, po případě v pádu nedobytnosti každý k vězení na 8 dní, pak obecní výbory (svrchu jmenované) každého k pokutě 30 zl. etc, ostatní k pokutě 15 zl., Em. Hojku a další k pokutě 10 zl., po případě na dva dni vězení.

Příčiny.

Obecní starosta Homolka a gruntovník Pospíšil nedostavil se k závěrečnému, na den 29. září 1868 ustanovenému přelíčení, musí se tedy dle § 423 t. ř. za to míti, že nejsou s to se brániti proti důkazům, proti nim stojícím, kteří v tom pozůstávají, že c. k. okresní Nettval z Čes. Brodu, který při zapovězeném shromáždění lidu dne 2. srpna 1868 na vrchu Lipská z rozkazu vládního co komisař úřadoval, oba co účastníky v shromáždění udal, které udání dle § 426 t. ř. úplný důkaz tvoří, an žádnou okolností pochybné není.

Co se ostatních 24. obviněných týká, tak jest jejich vina doznáním dle § 426 t. ř. dokázána, jelikož jim opakovaná zápověď táboru známa byla a jejich dostavení se k němu dle § 238 t. ř. již přestupek § 13. zákona ze dne 15. listop. 1867 č. 135 tvoří, ačkoliv jak oni udávají, zlý úmysl při tom neměli. Musel tedy v tomto ohledu a ve výroku o náhradě útrat řízení trestního rozsudek I. stolice potvrzen býti. Co se ale dle trestu při všech obviněných týká, tak arciť první soudce vzal zřetel na poměry jmění, výživy a rodinné obviněných, zvláště na poměr představených k úřadům a dle stupňů trest vyměřil, trest ale patrně velmi mírný ustanovil, když se uváží, že § 19. toho zákona ze dne 15. listop. 1867 č. 15 na tento přestupek vězení až na 6 neděl, nebo pokutu až 200 zl. ustanovuje a obvinění bez ohledu na opakovanou zápověď a opakovaného prohlašení toho se předce v shromáždění zúčastnili, ačkoliv jim trestním vyšetřováním vyhrožováno bylo.

Jest tedy také stupeň jejich provinění vyšší, z kterézto příčiny rozsudek v tomto směru se změniti, trest zákonu a provinění se přiměřeně zvýšiti musel.

V Praze dáno dne 2. listop. 1868.

Streit m. p. Nemasta m. p.

Tehdy bylo ctí trpěti za tábor a proto někteří se raději dali zavříti, nežli by jen pokutu složili. Pan Hojka, tehdy kupecký mládenec, byl také zavřen. Některým sousedům prodá-

Sokolstvo u mohyly Prokopovy.

vali krávy, vozy. V některých městech vězení nedostačovala.

Po zakázaném táboru následoval za dvě léta tábor povolený, 29. května 1870. Na těchto táborech bylo by lze nejlépe zkoumati vídeňskou povětrnost. Tehdy se blížil příznivý obrat, po pádu nepřátelského nám ministerstva nastoupil Potocky, což vyjádřeno na jiném táboru, na Vysoké, politickým epigramem u cihelny, kolem níž bylo tamnějším táboritům jíti:

Jiskra pali,
potok kalí.

Ovšem marně se snažil Potocký ústavověrce smířiti se stranou státoprávní. — Lipanský tábor r. 1870 pořádán jako »slavnost památního dne úmrtí Prokopa Velkého« a činěny k němu veliké slavnostní přípravy. Těžiště pořadatelských prací spočívalo v Českém Brodě, jako potom vždycky, a zvláštní komitét měl mnoho práce. Pomáhal také Kolín, pomáhala i Praha. Účastníky, civilisty i Sokoly, zpěváky a deputace všemožných spolků přivezly vlaky ze všech stran, přijeli také banderisté, a něžné drůžičky prodavaly pamětní peníze ve prospěch budoucího pomníku Prokopova. Také taneční zábavy k tomu účelu tehdy i později pořádány, což vše ovšem stálo také peníze. Tak jenom rytcův účet za 2000 kusů pamětních penízů činil 190 zl. 16 kr., přece však zbylo 452 zl. 28 kr., které byly základem jmění později se ustavivšího spolku, nazvaného »Prokop«, jenž potom mohylu postavil.

Na táboru tomto pravil Jozef Barák: »Jako otcové naši, tak i my na posvátném tomto místě přihlašujeme se k zásadám pravé demokracie, ku vznešeným zásadám volnosti a rovnosti všech, a bojoval-li národ český již za dob Prokopových slovem i mečem proti neomylnosti Říma, tak i my, protestujíce slavně, vyslovujeme se, že nikdy neuznáme neomylnost toho neb onoho smrtelníka za článek víry. Národ český nikdy nepřistoupí k zásadě, kterouž se rozum lidský jako nohama šlape.«

Slova vysvětlují, co háralo tehdy v českých myslích. Háralo, ale dováralo.

Spolek »Prokop« vyvolán do života dost bouřlivě. Dlouho po táboru ničeho neučiněno, což dopalovalo vlastenecké netrpělivce a spustili palbu do skutečných i domnělých vinníků. Sešli se tedy někteří lidé dobré vůle ve Lstiboři, tuším, že r. 1878, a dali podnět k založení zvláštního spolku, jenž měl sehnati další peníze a pomník postaviti. Předsedou stal se v širém kraji známý národovec Škopek z Velimě, jednatelem Eda Hofmeister z Kolína, kterýž vyvíjel zvláště horlivou činnost, a pokladníkem Fr. Hofman ze Kšel, muž velmi obezřetný. Úsilí spolku se dařilo. R. 1881, 29. června, konána slavnost základního kamene, při čemž řečnil opět Jozef Barák, a již 4. září téhož roku byl pomník odhalen za účastenství tisíců a tisíců. Tehdy řečnil dr. Ed. Grégr a jeho potyčky s brodským okr. hejtmanem Krczmárem a s četníky mnohým posud žijícím účastníkům tkvějí v paměti. — Odhalený tehdy pomník stavěl smíchovský stavitel Koutek a spolek zaplatil zaň 2400 zl. Zbylá jistina odevzdána do opatrování brodskému »Sokolu«, který o pomník pečuje a již dvakráte jej dal opraviti.

R. 1884 10. srpna pořádán tu tábor s heslem »české dítě patří do české školy«, při čemž řečnili: prof. Tilšer, dr. Ed. Grégr, rolník Slavík ze Lstiboře a Patočka z Kolína. V následujících letech uvázly ohlášené tábory na hejtmanství: byly zakázány. Obvyklá formule: »— vzhledem k obecnému dobru a veřejné bezpečnosti, kteréž obé tímto shromážděním pod širým nebem ohroženým býti se jeví, povolení k tomuto shromáždění udělíti nemohu.«

Za takovýto jeden zakázaný tábor na Lipanech sešel se lid 29. srpna 1897 tajně na vrchu Klepci a byly z toho velké trampoty tehdejšího okr. hejtmana Smutného. O tom bude jednou záslužno napsati zvláštní vzpomínku, byrokraticky-pikantní. — A tak když nebylo jistoty s tábory, zahájeny r. 1886 a posud se udržují každoroční pouti lipanské, k nimž ve sváteční den, výročnímu dni nejbližší, napřed určený, scházejí se u mohyly tisícové z blízka i z daleka. (Obrázky ukazují výjevy z takových poutí.)

Jádrem poutníků jest Sokolstvo, vedle něhož každoročně přicházejí občané z vůkolního kraje, jednotliví i z dalekých míst. Bohužel, ani tato dobře míněná národní pobožnost není dost chráněná před porušením. Za tábority jako za vojáky táhnou se markytáni s divnými mravy, a kolovrátkářů spousta. Proto sokolstvo nerado směšuje se s jiným živlem a přicházejí i odcházejí zvlášť. Bude úkolem místní samosprávy, jejíž představitelé, jak se samo sebou rozumí, se chovají k poutem sympaticky, aby nás zbavila parasitův a nedovolila zjarmačení vážné národní slavnosti.

Okr. hejtmany byly s počátku i těmto poutem činěny překážky, když však poutníci vytrvali — mnozí přísahou zavázáni — přestali okresní hejtmané hledati v Lipanech osýpky a nechali nás na pokoji. Bez četníků tam ovšem nechodíme nikdy.

K druhé této pouti, r. 1887, poslal mi z Vídně Jozef Braun, kde tehdy učiteloval a mně do novin dopisoval, verše, jimiž přehled svůj zakončuji:

U mohyly Prokopovy.

(Ke dni 30. máje.)

Ne zákon vážil, avšak pěsti síla,
ne lidstva právo, tyranů jen slovo,
a hrubá moc že v lidstvu právem byla,
v žeň hojnou spělo sémě satanovo,
Po dlouhé věky řinčelo vždy v novo
na ujařmené, bědné šíji lidu
to děsné pouto, slovo tyranovo,
jenž proto, že lid žil jen v temna klidu,
ku svojí slávě užil jeho bídu.

Však lidstva génij vstal a děl: »Buď dosti!«
A měl již národ jeden vyvolený,
jehožto syny nadchnul hrdinností,
by jimi lidstvu byly navráceny
statkové jeho nejsvětější ceny:
šíj svobodná i volné ducha blesky
a nad ně rodem nikdo nezvýšený ...
Byť přes skropené vlastní krví stezky
přec v Kanaan doved lidstvo — národ český.

A na té cestě stáli jemu v čele
kalicha Páně, Boží bojovníci,
Již věků řada mrak svůj po nich stele,
však doposud my zříme v záři skvící
hle, mistrů Jana, Jeronýma líci
a při nich otce Žižku v svatém svodu,
jenž první začal splácet za hranici,
i Tebe, Prokope, jenž v krve brodu
jsi klesl v boji za vlast, za svobodu!

O Prokope! Ty světče velký, celý,
za to, že všecek otřásl se svět,
kdy na Tvůj povel hradby vozů hřměly
a píseň »Kdož jste« zapěl vojů ret,
žes vavřín slávy skvostný, čaroskvělý
v Čechie jméno pro vše věky vplet',
my vzdáváme dnes hold Ti prostých díků,
ó velký kněže Božích bojovníků!

Tys cizím nikdy nebyl přemožený
a vítězství šlo vojům Tvým vždy v sled;
Ty srazil jsi meč na vlast napřažený,
pak's v cizinu svůj voj k vítězství ved' ...
Však v domovině porážce pad's v pleny,
tož poprvé a také naposled!
Zde u Lipan je hrob Tvůj i Tvých šiků,
ó velký Bratře z Božích bojovníků!

Neklesly s Tebou myšlenky Tvé svaté:
ku vlasti laska, rovnost, bratrství.
Tys pro ně vítězíval tisíckráte
a odkazem Tvým v dušich nám se skví.
Kéž jejich jiskry na plameny vzňaté
nám v paže vkouzlí k činům sílu lví,
již dobudeme opět slávy vzniku
Tvé vlasti, hvězdo Božích bojovníků!

Ó požehnej nám svojí u mohyly
v té svaté chvíli, plní naděje,
kdy modlíme se, bychom zvítězili
v tom velkém boji za Tvé ideje!
A ve vítězství přesvaté pak chvíli
zas hymnus »Kdož jste« světem zachvěje
pln veleby, pln vroucích našich díků
Tobě, ó slední vůdče Božích bojovníků!

JOZEF MIŠKOVSKÝ:

Čertova brázda na Lipansku.

Archeologickému i dějepisnému pátrání vede se někdy jako internímu lékařství — nejkrásnější rozpoznání se rozpadá na slunci zjevené pravdy jako blud a omyl. Omylů má archeologie nesčetně, má je však i dějepis.

O naší čertově brázdě zosnoval si lid pěknou báj, které nescházejí známky hypothesy. zrnko pravdy by v ní mohlo býti. Lid si totiž vypravuje, že tu oral svatý Prokop s čertem, u Chotouně stanuli, svatý zarazil botku (otku), z níž vyrostl dub, a vyhozenou hlínou s pluhu vznikl kopeček, mohyla, již lid zove »homole«.

Beckovský v »Poselkyni« (1700—22) píše: »Při té vesnici (Chotouni) na jednom přívrší spatřuje se jeden kopeček neb vršek, z samé země jako na schvále udělán a nanosen, jehož hořejší okrouhlost 24 a dolejší 82 kročeje obsahuje, o tom vršku jest následující starodávná pověst, že když sv. Prokop v svý sázavský jeskyni zlého ducha do rádla zapřáhl, s ním od té jeskyně skrze lesy, skrze roviny, pahrbky, také doliny přímo přes silnici neb vozovou cestu, kterou se chodí a jede z Prahy do Kolína*) až k Chotounu vesnici voral a na tom přívrší chotouňském toho zlýho ducha přinutil bláto neb zem mastnou s toho rádla

*) Míní proslulou někdy »stezku Trstenickou«, jež přestala býti silnicí v létech 1752—7, kdy vznikl nový směr nynější erární silnice mezi Plaňany, Brodem a Úvaly.

oškrabati, z které země ten vršek tehdáž byl udělán a který se z silnice pražské podnes spatřuje, jemuž okolní obyvatelé říkají homole. Posledně sv. Prokop toho nečistého ducha do dalekých a velkých pustotin zahnal, sám pak se zase k své jeskyni navrátil.«

Mohylu prokopával Krolmus, ničeho však v ní nenalezl. Snad od toho průkopu pochází prolehlost mohyly, mající nyní v základě i na povrchu tvar sploštělého obdélníku, měřícího nahoře v průměru 6·50 m. a 5 m., dole v objemu 53 m. Z čísel Berkovského a našich je patrno, že se dolejší obvod uoráním zúžil. — Takovýto »zub času« nešetří, jak vidět, ani čertových, či světcových kopečků.

Pro lepší poznání »brázdy« přešli jsme ji loni s přítelem Hanušem Kuffnerem a zaznamenali její směr. Tuto jen stručně uvedu, že je to nápadná rýha, vyrytá v zemi někde jako cesta mělčí, někde jako hluboký úvoz, spojující rodiště sv. Prokopa s jeho slavným působištěm, Sázavou. Nejnápadnější je krásně rovná linie brázdy s hory Lipské k Chotouni. Jako když střelí, sbíhá tu s vrcholu k Chotouni, zrovna pod mohylu. Po Lipské vine se brázda po západním svahu hřebenu dosti rovně až k Dobrému Půli, nad nímž přetíná novou okres. silnici. Od Dobrého Půle jde přímo po brázdě jiná silnice až před Bulanku a tu jde brázda přímo skrze obec, což je nápadně znatelné. Dále jde přes erární silnici kostelecko-kutnohorskou ke Krymlovu přímo na jih do lesa a před bařinatými »Kachními loužemi« odchyluje se k jihozápadu k »Růžovým roklím«, a tu se ztrácí. Na silnici u Moštic,*) nyní zrušeného dvora, nacházíme ji opět a stoupáme po ní do vrchu k Mělníku do výše 472 m. nad mořem a scházíme znenáhla k Černým Budám (jak zove se místo býv. kláštera), kde brázda končí a kde ji každé dítě zná. Možná jest i jiná varianta, z Krymlova jihovýchodně na Radlice a odtud kolem »Kachních louží« k Mošticům«. Kachní louže svými mlaky směr brázdy porušují.

Šířka brázdy je nestejná, i hloubka. Místy vypadá jako vícevozová cesta, jako lada, jako ruský prosjolok. Po celé cestě ji lidé znají a jmenují. V její blízkosti roztroušena jsou zajímavá jména poloh: na vartě — na hrádku — korouhvice — u fángle — na šancích — čekánov — ke kněžďolcům.

Další směr brázdy určuje Hellich. (Věstník č. 4.) od Chotouně k severovýchodu. Dle Vaváka (Paměti IV.) vede hřebenem Oškobrhu přes poděbradskou i chlumeckou půdu rovným směrem v podobě hlubokého příkopu. Posud jmenuje se tak vozová cesta ode dvora libněveského směrem severozápadním k vrchu Oškobrhu. Před lesem odbočuje cesta dnes v tupém úhlu k severovýchodu, protíná silnicí kolajskou, role obce kolajské a spojuje se s erární silnicí před vsí Opočnicí. Druhdy odbočovala tato cesta hned v nynějším lomu u lesa na západ a vedla přes témě Oškobrhu ke kostelíku (nynější myslivně), jak správně Vavák ve svých Pamětech uvádí. Nyní jest cesta částečně zrušena, ale v lese jest hluboký úvoz staré cesty posud patrný. Cesta od kostelíka sklání se dnes na »Holém Vrchu« směrem jihovýchodním ke vsi Oškobrhu. I zde »čertovou brázdou« nazýván byl příkop a starobylá silnice, která tvořívala někdy částečnou hranici mezi panstvím poděbradským a chlumeckým.

Že byla brázda starou silnicí, to dotvrzeno jest zprávou z r. 1563 v archivu nymburském. Písař Joannes jel z Brandejsa na Moravu. I ptali se k Brodu. Dali jim zprávu, aby jel k Sázavě. A pak se trefilo, že voda velká byla, i nevěděli, kudy brodem jeti, až jakés pachole na kotčí vůz vzali a přejeli. Pak zbloudili a vjeli v šance nad Kouřímem. (Bylo to u hradiště hryzelského). Pak poslali je do dvora Hryzel a v noci do vsi jakés dorazili a ráno pacholek ukázal jim na Lipskou silnici.

Podle té zprávy mohlo by se souditi, že už od Brodu dali se oni poutníci někudy po lipské (lipanské) silnici k Sázavě, tedy po tak zv. čertově brázdě.

Odyssea písaře Jana v nymburské knize svědomí vrhá na čertovu brázdu jasný paprsek. Není pochybnosti, že čertova brázda byla starou silnicí (súmnicí), a kdož ví, není-li bez významu okolnost, že táhne se zrovna od kláštera k Chotouni. Snad přece tu sv. Prokop spolupůsobil, snad jako opat dal pracovati poddanými svého kláštera na té linii mýcením lesův a zřízením stezky, jak se to za starodávna dělávalo. To zůstaniž však hypothésou . . .

Druhou otázkou posud nerozřešenou jest, byla-li stezka ona pouhou komunikační čarou, či také nějakou hraničí zároveň. Tak starých map nemáme prvá mapa Čech vydána teprve r. 1518) a pokud se opíráme o zprávy dějepisné, jsou tak různé i odporné, že i odborníci prvého řádu — Palacký, Tomek, Jireček — měli s nimi potíže Tak na př. Tomek klade západní hranici starého Kouřímska mnohem dále na západ, jmenuje pomezními místy: Břístev, Tukleky, Mukařov, Hrusice, Pyšely, kdežto v Dalimilovi čteme o dobývání dvoru žitomiřského Radslavem. Žitomíř jest nynější Štolmíř, ves západně od Brodu. (Vysouvnutím »i« vyslovováno »Žtomiř« a poněvadž se »ž« před »t« vyslovuje jako »š«, psávalo se »Što-

*) V Kottovu Slovníku: moštěnice = chrastí po blatách položené, aby se přes ně jezditi mohlo. — Tyto Moštice byly tedy přechodištěm, mosticemi, či mošticemi.

mír« až do 40. let 18. století. K vůli eufonii vsouvnuto posléze »l«).

Podle Dalimila mohla by tedy býti brázda hranicí i silnicí zároveň, to však ponechme odborníku, který znovu musí srovnati všechny texty a pátrati v místních polohách. Takovým pátráním najdou se i ztracené vsi, o nichž mluví staré zakládací listiny klášterní. (Na př. Mračensko u Poříčan a j.)

Je-li čertova brázda i jen nahodilou spojkou Chotouně se Sázavou, tož nevíme, máme-li

Mohyla sv. Prokopa u Chotouně. (Fot. Al. Král.)

za ni děkovati dříve mnichu řádu sv. Benedikta, kterýž významnou legendu asi na konci 13. stol. sepsal, nebo ústnímu podání. Spíše ovšem ústnímu podání. Legendární čertovina když se pozorně čte, rozsvěcuje zvláštní září kol hlavy národního světce, Prokopa, a proto alespoň některé verše uvádím:

Slyšte staří i vy, děti,
co jáz vám chci povědĕti
o dědicevi slonském,
cíž o Prokopovi svatém,
jenž sě jest v Čechách narodil,
svój zákon dobře rozplodil,
zákon svatý dobře plnil
a veliké divy činil.

Dále zvučně hlásá legenda:

Svatý Prokop jest slovenského roda
nedaleko ot Českého Broda.
Tu ves dobře Buoh rozplodil,
v nějž sě ten svatý narodil.
Avšak dobře povědĕti směji:
tej vsi imě Chotúň dějí . . .

Když Prokop dorostl, poslali jej rodiče na Vyšehrad,

kdež slavné učení bieše,
v slovenském jazyce tkvieše.

Prokop brzy učeností i mravy svými předčil vrstevníky, tak že jej zasypávali církevními hodnostmi, on však o ně nestál a z hluku panovnického sídla odešel do svého kraje. Na poušti přiblížil se k jednej vodě, ta voda Sázava slove a přistoupil ke skále:

V tej skále ďáblové přebyváchu
a mnoho zlosti ukazováchu.
Svatý Prokop vida jich zlost,
vstúpi proto u věčší čsnost,
proti hřiechom bojováše
a těm psóm otpoviedáše,
řka: Nelze vám zde jmieti moci,
když mi Bóh ráčí spomoci.

Rozumíme tomu tak, že nepřátelé církve slovanské pronásledovali Prokopa na jeho missiích v rodném kraji a urputný boj veden v hlubokém hvozdu sázavském i před očima lidu. Určitěji to vyjadřují verše:

Svatý ozbrojil se srdnatostí a zvolal:

Vy siemě proklaté,
co jste hadového roda,
ještěrčieho k tomu ploda!
Sta sě to pak v jedny časy,
uslyševsě všaké hlasy,
ande črtie volajíce,
mezi sobú to mluviece:

Český člověk nad námi jest,
o němž jsmy dávno kladli lest,
chtiec jeho odsud vyhnati.
Již sě to nemóže státi,
nebo jsa závisti plný,
jmaje k nám nevěrné činy,
vsě proti našemu sboru
obsědl zde nad námi horu.
Nuže, Prokope, věz to, brec,
pro tě musímy jíti preč.

Pak »čerty« spráskal a vyhnal. — Očekávaje smrt svou (1055) zavolal své milé a sdělil jim obavy, jež choval o budoucnost svého díla. Pravil: Jiný kněz po Břetislavovi přijde (Zbyhněv) ten

uposlúchaje lestných lidí,
ottavado vás vypudí,
i dá pak to miesto
Němcóm,
otkado jiným cuzozemcóm,
a vy, nemajíc kde býti,
musíte do jiné země jíti.

Osudy slovanského kláštera jsou známé. Obavy Prokopovy se splnily, nepřátelé sočili na mnichy: Knieže, jsúť zde kacís Slověné, jmajíť kakos písmo jiné. A Spytihněv dal to miesto Němcóm, ti Němci latiníci biechu a rádi tu přebývati chtiechu. — Ó nevěrná dábelská lsti, ó lidská mrzká závisti, volá rozhorlený legendář, směšuje bez obalu Němce-latiníky ďábly . . .

Chce-li si kdo ucpávati uši a nerozuměti smyslu legendy, nelze mu brániti. — O sv. Prokopu lze říci, že svojí silnou osobitností pronikl hluboko do českého ducha a v srdcí lidu zachována mu vroucí vzpomínka jako málo kterému hrdinovi národnímu. S životem národního světce spojen kultus lípy, jeho památka světí se v době květu lip a o starých těch stromech vypravuje lid, že vyrostly z hole světcovy, do země zaražené. V zázračné studánce Prokopce bývalo víno, Prokop byl patronem rolníků, zvláště přede žněmi, s jeho svátkem spojují se četné pranostiky i zvyky. Kdekoli se svatý usadil, vyrostla podléška . . . Pouť chotouňská, v neděli po sv. Prokopu, nemá sobě rovné. — Ve dvoře zvaném Prokopském podnes ukazují místnost, kde prý se svatý narodil. — Podoba světcova s nezbytným čertem na řetěze rozšířena jest v širém kraji a do Sázavy putují podnes lidé z daleka.

Nešťastná náhoda tomu chtěla, že u brázdy, kterou dle pověsti vyoral s čertem kněz Prokop chotouňský, vykrvácel později obrance české věci, kněz Prokop Holý čili Veliký. Kultus obou národních hrdinů je tu spojen — přes tu ohromnou šíři světa myšlének . . .

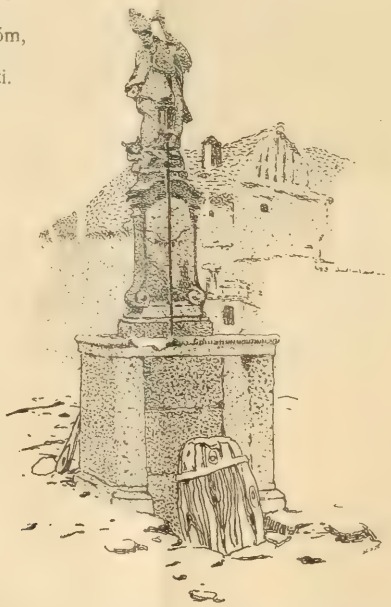

Studánka sv. Prokopa v Chotouni. (Kreslil F. Šnajberk.)

Tuchoraz a zaniklá dědina Dolánky na Lipansku.

Když nás českobrodský badatel ve starých knihách českých p. Josef Miškovský upozorňoval na památné dílo mistra Květoně, zbudované léta Božího 1474 nákladem pana Mikuláše z Landštejna, na krásnou a dosud zachovalou věž bývalého hradu tuchorazského, řekl tato pozoruhodná slova: »Uvedu vás do podkroví věže, kde odehrála se v první třetině minulého století příhoda, která činí dojem kapitoly z románu«.

Bylo to v roce 1837, vypravoval náš průvodce, jenž místní kroniku dokonale prostudoval a jenž později vyličení tajuplné této návštěvy V. Štech. Praví se tam toto: »Vyňali také míru, měřili a měřili na všech stranách. Pánové dali se rychle do kopání a za nedlouho dostali se na víko velké železné truhly. S nesmírným namáháním byla truhla vytažena, ale páni ji neotevřeli, ačkoli šafář dychtivostí po tom jen hořel, aby se dověděl, co v ní obsaženo jest. Naopak, kázali mu, aby z nejbližší stodoly — byloť to právě o žních — přivedl několik dělníků, kteří by pomohli truhlu do kočáru neznámých pánů odnésti. Beze všeho pode-

Tuchoraz. (Fot. Al. Král.)

o každé pamětihodnosti dovede povědět velice zajímavé podrobnosti. Byl pěkný den, a v polích se pracovalo o překot. Do stodol sváželo se obilí. Na zbořeništi bývalého paláce pánů Smiřických, jimž byly statky za účastenství v povstání v r. 1618 proti Matyašovi konfiskovány, hrály si děti dvorské čeládky. Ve vsi pod hradem stanul kočár, z něhož vystoupili tři černě odění pánové. Pídili se po šafáři, vyhledali ho při práci a řekli mu: »Vezmi motyku a lopatu a odeber se s námi na hradní věž.«

Šafář shledal nádobí a odebral se s tajemnými muži na hrad. Nikdy tu záhadní ti lidé nebyli a přece se tu výborně vyznali. Spěchali tolik, že jim šafář ani postačiti nemohl. Prošli gotickým sálem v prvním, ozdobným panským sálem ve druhém patře a nezastavivše se, chvátali po uzounkých schodech do podkroví věže. Šafář přišel nahoru udýchán a uřícen. Neznámí mužové zkoumavě se kolem sebe rozhlíželi, potichu spolu chvíli hovořili a vytasili se s nějakými plány a papíry. Ve »Světozoru« z r. 1868 vyhledal mně po-

zření odešel šafář z tvrze, poněvadž, jak později při výslechu vyznal, se domníval, že jsou to páni od krajského úřadu a dobří přátelé pana knížete, jichž ovšem uposlechnouti musel. Truhla byla naložena, páni odjeli s ní stranou k Českému Brodu a nikdo o nich více neslyšel.« Jen se za nimi prášilo, jak uháněli s drahocenným nákladem.

Teprvé za několik hodin po odjezdu tajuplných pánů povstal na Tuchorazi poplach. Ještě roku 1902. žil soused vrátkovský, jménem Václav Miškovský, jenž vypravovával o tom, jaké vzrušení v celém okolí vyvolalo odvezení pokladu tuchorazského, o němž ovšem nikdo neměl a nemohl míti ani potuchy. Bylo mu tehdy sedmnácte roků a skládal prý právě obili, když od úst k ústům letěla zvěst, že tři neznámí muži odvezli kamsi za hranice poklad tuchorazský.

Na věži nahoře pod trámovím zeje do dnes hluboká jáma. Poklad ležel tam jistě z dob, kdy bohatý rod pánů Smiřických uchraňoval svoje movitosti před konfiskací. Přes dvě stě let byl poklad dobře ukryt v podtrámoví věže, jistě mnoho

a mnoho lidí chodilo kolem a šlapalo vrstvu, pod kterou byl zahrabán a nikomu ani ve snu nenapadlo pátrati po klenotech, špercích a penězích, jež tu pro neznámé potomky uchránil ohrožený jejich předek. Rod Smiřických byl nejbohatším rodem v Čechách. Konfiskace, jak píše Josef Miškovský, zasáhla i oněch 300.000 dukátův a mnohé skvosty, které Albrecht Jan Smiřický byl uložil hned na počátku vzpoury ve Frankobrodě a potom kšaftem odkázal nevěstě své hraběnce z Hanavy. Mnohá bohatství zajisté, tak na př. i fideikomisní klenoty a svršky, rozsápala vojenská lůza a přívržníci její, ale přes to udrželo se až téměř do našich časů odvážný kousek provésti. Pátralo se, vyšetřovalo — ale po neznámých mužích nebylo ani potuchy.

Divné, divné pocity jímají člověka, pomyslí-li na vše, co s pokladem souvisí. Smiřický pán domlouval stavům, aby raději svoje jmění obětovali, sic že přijde pohroma ještě horší. Stavové nemohli se odhodlati k tomu, věnovati svoje jmění na vyzbrojení mohutné branné moci, prozíravé rady Smiřického pána neposlechli . . a za to strašně pykali — všichni i Smiřičtí pánové. A po dvou stoletích nalezne se ve věži poklad, jenž poslední Smiřická, paní Markéta Slavatova ze Smiřic, do země zakopala. Že záznamy o pokladech na zmíněných třech mí-

Brána v Tuchorazi. (Fot. Al. Král.)

podání, tušící skryté poklady buď v Kostelci, buď v Tuchorazi nebo v Bylanech.

Poklad tuchorazský zmizel a nikdo neví, do kterých rukou se dostal. Potomci Smiřických v cizině strádali a vymírali . . . ale jistě uchoval se tajný zápis, jenž přesně uváděl místo, kde poklad byl ukryt. Není vyloučeno, že dostal se poklad do rukou těch, jimž právem patřil, třeba to byli vzdálení potomci a třeba jméno Smiřických dávno a dávno zašlo a usnulo. Potomek na potomka asi dochovával předůležitou listinu a čekal na vhodnou chvíli, aby se mohl pokladu slavných a nešťastných svých předků zmocniti. Konečně nadešla dlouho očekávaná chvíle! Jak bylo asi neznámým mužům, kteří putovali do Čech, aby vyzvedli poklad, dřímající v podstropí věže, kam měl každý volný přístup. Jak se zachvěli, jak bušilo jejich srdce, když poznali, že skrýš je nedotknuta. A jak si oddychli, když překročili hranice, kde již byli bezpečni. V době, kdy nebylo ani železnic, ani telegrafu, bylo možno, stech nejsou vybájeny a že mají vážné pozadí, o tom jsou pozoruhodné doklady. O pokladě bylanském zmiňuje se dokona zápis v Českém Brodě (vložka č. 17, zapsaná na usedlosti č. 19 na hospodě), jenž zní (je německý): »Podle kontraktu ze dne 13. srpna 1800 zapsáno jest pro vrchnost panství kosteleckého právo pro případ, že by na zahradě nalezeno bylo nějaké pokladní bohatství. Tu náleží ono dotčené vrchnosti a ona jest oprávněna případnou polohu jinou levnou nahraditi, ujati a použiti.«

Hospoda ta patřívala ke dvoru a vlastníkem dvoru byl v kritické době, totiž v době povstání, Samuel Trojan z Bylan a Rossfeldu, úředník kosteleckého panství, jenž těšil se veliké přízni Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic. Jméno Trojanovo podnes stkví se na některých zvonech druhdy Smiřických, nyní Liechtenštejnských kostelů; on byl do posledních let života svého ouředníkem páně, a když shasla svíce života největšího boháče v království, ohlíženo se po jeho nejbližším

okolí, a tradice obživila podezřivost šťastného kupce z lacného kraje.

Když marně hledány poklady pánů Smiřických, ač mohlo dosti býti na oněch třech tunách zlata ve Frankobrodě, zkoumáno i svědomí dávno mrtvého Trojana a šukáno v Bylanech. Tak si vysvětlujeme pověst o pokladu bylanském a onu knihovní vložku, jež stydlavě obchází význam slova »Schatz« (poklad«) a nahrazuje je bohatstvím. (Reichthum.)

O pokladu kosteleckém zmiňuje se Ludvík v »Památkách hradu, města a panství Náchod«. Ještě v pozdějších prý dobách vedeno vyšetřování při úřadu novoměstském se starými pamětníky panství náchodského a oni dotazováni, je-li pravda, že paní Salomena Slavatová (sestra nebožce Albrechta Jana) po bitvě na Bílé Hoře se sedmi spřeženými vozy s nákladem z Kostelce nad č. l. na Náchod přijela, tu přes noc ostala, na více vozů nakládati dala a přes Kladsko do Slezska odjela. (Citováno z Miškovského.)

Pověsti o pokladech žijí v lidu od nepaměti a dochovávají se z pokolení na pokolení. Matěj Moravec, soused vrátkovský, rozený u Přehvozd, jenž umřel roku 1884, doživ se věku 81 let, vypravovával, že poklad kostelecký uschován byl ve zdi za olivou.

Tuchoraz patří dnes knížeti z Lichtenštejna, jehož předkovi bylo kostelecké panství r. 1628 za 600 tisíc kop grošů českých prodáno. Tuchoraz je staré a památné místo. Již za Přemyslovců stávala tu rytířská tvrz. Za Václava II. připomíná se Lutoš z Tuchoraze, jehož potomci Petr Šesták a Petr Hájek z Tuchoraze pomáhali r. 1448 Jiřímu z Poděbrad dobývati Prahy. I pozdější držitel hradu Mikuláš z Landštejna, potomek starého kmene slavných Vítkoviců, byl králi Jiřímu z duše oddán; pan Mikuláš to byl, jenž nynější věž mistru Květoňovi vybudovati nakázal. Je to krásná stavitelská památka. Málo je českých hradů, na nichž nalezneme tak znamenitě provedenou orientační desku, jako tomu na věži tuchorazské. Nad gothickým obloukem hlavní brány je pískovcová deska se znakem pánů z Landštejna, lemovaným kamennými pruty a arabeskami zdobeným (pětilistá růže s helmem) a pod ním tento dosud zcela zachovalý nápis:

> Leta bozieho MCCCCLXXIIII tato wieze dielana gest skrze naklad vrozeneho pana pana Mikulasse z lansteyna naywissieho pisarze desk kralowstwie czeskeho a dielal gest mistr Kwieton Amen.

Zůstala jenom věž — pod ní jsou už jenom rozvaliny bývalého, do čtverce stavěného panského sídla. Ještě na obrázku z r. 1846 vidíme spodní část dosti zachovalou. Ku konci 18. století bylo možno opravou hradní sídlo zachovati . . . ale sželelo se, jak Bernau zaznamenává, pánům Francům ze zámku nákladu, jejž by byla oprava vyžadovala a proto použili materiálu — k opravě rybničných hrází. Věž bývala spojena se zámkem

Znak z roku 1474 na Tuchorazi. (Fot. Al. Král.)

sroubenou chodbou . . dnes dostaneme se nahoru po kamenném přístavku, jenž krásnou a ušlechtilou památku středně hyzdí. Docela dobře praví Bernau, že přistavili »nad míru nemotorné schody«. Je v křiklavém kontrastu se štíhlým, v podobě seříznutého osmihranu vzhůru se pnoucím přístavkem, v němž na malé prostoře vytočeno je vzhůru spiralovité kamenné schodiště.

Všude je vidět, že Květoň byl pravým mistrem svého oboru. Podlaha průjezdu se propadla. Dřevěný můstek umožňuje přechod. Pět metrů hluboká jáma pod námi bývala kdysi jistě vězením. Nad hlavou máme krásnou gotickou klenbu, na jejíchž svorníčích vidíme znak landštejnský. V gotickém sále v prvním patře bydlíval před lety hospodářský úředník. Komnata tato je jednodušší — za to pravá palácová síň ve druhém patře je znamenitým mistrovským dílem. Klenutí je zcela zachované a patří k nejkrásnějším toho druhu památkám. Kamenná žebra arabeskovitě vinou se nad hlavou naší — forma klenutí je půvabná a činí dojem koruny, nasazené na rozlehlou prostoru. Okna, znešvařená dřevěnými, nestylovými ovšem rámy, kazí celkový dojem. Hoši, kteří je z bujnosti ve dvou oknech vyrazili, neměli ani potuchy, že konají vlastně dílo nápravy. V oknech jsou kamenná sedátka, podobná těm, jež vidíme na Karlově Týně.

Mimo věž nezachovalo se z pevného a tvrdého hradu ničeho. Z oken věže vidíš jenom nepatrné rozvaliny. Že Tuchoraz byla již před dávnými lety obydlena, vysvítá ze znamenitého nálezu šestnácti bronzových sekyrek, v poblíží věže vykopaných zároveň s kadlubem na jejich lití. Bernau zmiňuje se o potoce »Všembera« a odvozuje jméno jeho od dravosti vod jeho. Miškovský se domnívá, že má potok »Šembera« své jméno od hradu neb zámku Šembery, jehož ostroh obtéká. (Riegrův slovník naučný mluví o hradu »Šemberk«.) Liechtenštejnský dvůr stojí na místě, kde za starých časů bývalo předhradí čili »forberk«. Mohutné zdivo nynější parské sýpky pochází z první polovice šestnáctého století. Zajímava jsou zazděná okna, z nichž některá mají dokonce staré dřevěné postranice.

Tuchoraz bývala živým a zámožným městečkem. Dnes je tu jenom několik drobných chaloupek.

Nedaleko Tuchorazi objeveny před nedávnem stopy zaniklé dědiny české Dolánek. V aktech konfiskačních ves Dolánky se neuvádí. Místo, kde ves stávala, zváno bylo lesem biskupským. Býval totiž Český Brod majetkem biskupů, později arcibiskupů pražských, a městský les nazýván »biskupstvím« na rozdíl od lesů kosteleckých. Čarokrásné údolí, jež jistě dalo vesnici jméno, zachovalo sice název vesnice, ale o místě, kde stávala, neměl nikdo ani potuchy. Obyvatelé doubravičtí říkali místu, kde stávaly Dolánky »staré Doubravčice«.

Josef Miškovský, jenž velice horlivě pídil se po bývalé dědině, připadl na dobrou myšlenku. Českobrodský Sokol pustil se jednou hromadně do lesa, učiněn řetěz a nyní postupovalo se lesem a bedlivě pátráno po zbytcích stavení. A skutečně podařilo se nalézti zbytky zaniklé dědiny a náhodou přítomný prof. Řehořovský, pozdější rektor brněnské techniky, zhotovil přibližnou skizzu nalezených zbytků. Zdá se, že v Dolánkách bývala tvrz a panský dvůr, což lze souditi z obrysů bašt a rozlehlých stavebních zbytků. Nejstarší zmínka dějepisná o Dolánkách je z r. 1360, kdy biskup Dětřich zaokrouhlil zboží kláštera Skalického (u Kouřimi) přikoupením vsi Dolánek od Lubolda Hájka. Druhá zpráva je z r. 1421, kterou nalézáme v Tomkově Dějepise Prahy (IV., 174) Pražané v bouřích husitských vzali klášteru skalickému vesnici Myškovice, dvůr v Dolánkách a jiné zboží.

Bernau má za to, že dědina Dolánky zanikla v letech 1558—1623. Krom chudých zmínek nezachovalo se o ní ničeho a zdá se, že už asi bližších podrobností badatelé nevypátrají. Ani stopy nikde, ze které dalo by se souditi, jak vlastně Dolánky zanikly . . zda je vyhladil požár, mor, válka nebo voda. Na místě, kde vesnice bývala, je dnes paseka . . kolem do kola lesy a v dáli na mírném svahu němý svědek, arcidílo mistra Květoně, jenž jediný by mohl povědětí, jaká katastrofa vyhladila českou dědinku, a co vypudilo pilné osadníky z rodných jejich sídel . . .

R. J. Kronbauer.

LIPANSKÉ OHLASY.

Co předcházelo bitvu u Lipan. Hranice, na níž byl 6. července 1415 v Kostnici na břehu Rýna upálen mistr Jan Hus, způsobila tak obrovský převrat v dějinách Evropy, že se s ním snad porovnati nedá nic. Věrolomný Sigmund, který vylákal Husa do Kostnice a tam připustil potupnou jeho smrt, českým lidem byl trestán nejdříve. Když po náhlé smrti krále Václava IV., bratra svého, činil nároky na korunu, postavil se proti němu národ, vedený Janem Žižkou z Trocnova. Sněm v Čáslavi Sigmunda otevřeně zbavil trůnu.

Poněvadž však katolíci a většina panstva při kalichu stojícího Sigmunda za krále přijati chtěla, domohl se tento r. 1420 papežského svolení, aby proti kacířům v Čechách — tak byli zváni stoupenci Husovi — byla zvednuta křižácká válka. Žižka porazil pány u Nekmíře a Sudoměře, založil Tábor, a u Prahy s hory Vítkova na desateronásobnou přesilu Sigmundovu udeřiv, porazil 14. července 1420 slavně křižáky. Když 1. listopadu téhož roku byl Sigmund opětně poražen u Vyšehradu, ustoupil na jaře 1421 z Čech.

Tou dobou v Čechách Husité nabyli svrchované moci v Čechách. Proto proti nim nové křižácké vojsko vypraveno, ale Žižka opět je porazil. Sigmunda samého v lednu 1422 u Německého Brodu. Třetí výprava křižáků toho roku skončila ještě hůře.

Poněvadž se nepodařilo najíti vhodného krále, nenastal po skvělých vítězstvích těchto pokoj v Čechách. Husité znesvářili se mezi sebou pro různé výklady písma. Žižka, který v bojích z toho mezi Čechy vzniklých, vždy zůstal vítězem, zemřel 11. října 1424 u Přibyslavi, načež po slavném poražení Němců u Ústí nad Labem vůdcem vojska stal se Prokop Holý. Ten uznal za vhodno, aby nepřestávalo se na pouhé obraně země, ale aby též do zemí nepřátelských činěny byly vpády. Čtvrté tažení křižáků skončilo 1427 u Stříbra hanebným útěkem nepřátel na Čechy směle se chystajících.

Poněvadž vpády Prokopovy do zemí nepřátelských odpůrce Čechů nemálo skličovaly, dospěl papež Martin V. 1431 k náhledu, aby se s Čechy počalo jednati o dohodu. Aby však dohoda dopadla pro Řím výhodněji, ustanoveno pokusiti se pátou výpravou křižáckou ochromiti Čechy stále jen vítězící. Ale legát papežův Julian přesvědčil se 14. srpna 1431 osobně, že obrovská moc křižáků nic svésti nemůže, poněvadž i před pouhým zpěvem Husitů, vedených Prokopem dala se na zmatený útěk. Proto jednáno o smír, kterého si přála též již většina Husitů. Roku 1443 na sněmě v Basileji připuštěno leccos, co bylo Čechům dosud Římem odpíráno, zejména že přijímajíce pod

obojí jsou věrnými syny církve. To uspokojovalo však jenom menší část Husitů. Většina — Táboři vedení Prokopem — proto tedy nesložila zbraň.

Ale proti této straně spojili se pánové pod obojí s Pražany staroměstskými a se šlechtou katolickou a vzavše peněžitou pomoc od strany papežské, proti Táborům, které vedl Prokop Holý, se zvedli. Podivní spojenci ti zvítězili 30. května 1434 u Lipan. *T. Š.*

Co následovalo po bitvě u Lipan. Na lipanském bojišti poražen byl český lid. Panstvo ihned jalo se starati, aby se v zemi ujal vlády Sigmund, od něhož pro pány bylo možno dosíci upevnění výsad starých a rozmnožení jich novými. Sigmund uveden 1436 do Čech. Nové šiky proti němu pořádati pokoušel se Roháč z Dubé, který nemohl zapomenouti, čím se prohřešil Sigmund na zemi — ale byl na hradě Sioně v Čáslavsku jat a v Praze oběšen. Sigmund sám z moci královské dlouho na to se již netěšil. Zemřel roku 1437.

Hrob Prokopa Holého. (Dle rytiny ze čtyřicátých let.)

Jediná dcera Sigmundova Alžběta měla za manžela Albrechta, vévodu Rakouského. Ten dostal od tchána svého již roku 1423 Moravu v léno. Sněm český byl ochoten přijmouti ho po smrti Sigmundově za krále, svolí-li k určitým podmínkám. Katolíci rychle jej za pomoci vlažnějších vyznavačů kalicha korunovali, ale rozhodnější Husité proti němu se ozvali. Než spor se zostřil, zemřel Albrecht roku 1439. Po jeho smrti narodil se teprve jeho syn Ladislav, řečený Pohrobek. Čechové usnesli se, že vyčkají jeho zletilosti a žili zatím pod správci. Vůdcem husitské většiny v Čechách stal se po Hynkovi Ptáčku z Pirkenštejna, který roku 1444 zemřel, Jiří z Poděbrad. Druhé straně v čele stál Menhart z Hradce, kdysi kalichu věrný, nyní odpadlík. Jiří z Poděbrad stal se 1452 voleným správcem království a když Ladislav Pohrobek 1457 zemřel, zvolen za krále českého k veliké radosti všeho lidu, zejména Husitů. Ale ačkoliv obnovil pořádek v těžce zkoušené zemi, kterou přivedl rozumnou vládou svou k utěšenému blahobytu, přece jenom seznal, že moc panstva vítězstvím u Lipan neobyčejně zpyšnělého, tak povážlivě vzrostla, že bude záhodno, aby po něm zasedl na trůn muž krve královské, který by zhrdlé šlechtě lépe čeliti mohl. Když 1471 zemřel, zvolen k radě jeho Vladislav, syn krále polského Kazimíra, za krále českého. Za něho panstvo české uvrhlo lid český v porobu, která se krutě odemstila pak na pánech neblahého dne 8. listopadu 1620, kdy šlechta opuštěná od lidu prohrála spor svůj s Ferdinandem II. na pláni u Bílé Hory. Tu ztratila moc — na to i hrdla a statky. Lid český bohužel odpykával po ní . .

T. Š.

:: **Nejhorší následek bitvy u Lipan.** Šlechta česká, když u Lipan zvítězila, různými zákony a nálezy omezila moc lidu, který uveden v stav poddanský. Nejtíže práv lidských dotklo se sněmovní snesení roku 1487, dle něhož v pokutu upadl, kdo přechovával a neudal poddaného neb čeledína, jenž vrchnosti své sběhl. Soud zemský přestal přijímati žaloby lidí poddaných na vrchnosti, následkem čehož libovůli panstva otevřena brána. Poddaný stal se robotníkem, nevolníkem, mrtvým nástrojem v rukou pánů — tvorem bez práv a svobodné vůle. V těchto klatých poměrech živořil český člověk po staletí. Teprve roku 1848 sňata poslední pouta s poddanstva, když mnohé a mnohé pokusy jeho o osvobození skončily vždy porážkou, již následovaly kruté, nelidské tresty a ohavné potupy.

Na čtyři sta let ukuta bylo železa pro českého člověka, poněvadž byla prohrána bitva u Lipan neblahého one 30. května 1434.

T. Š.

:: **Lipanské panorama,** skvělá památka na báječný umělecký temperament Luďka Márolda, kterou s přáteli Jansou a Štapfrem tvořil s junáckou vervou a bujarým nadšením, činilo už dojem přežalostný a ubohý. Řada let uplynula od té doby, co umělci svoje dílo dokonali a řadu let ze všech končin království putovali lidé do kruhové, dřevěné stavby, aby produmali několik chvil nad památnými výjevy bratrovražedné vojny lipanské. Márold už dávno pod drnem, a mistrovský jeho výkon už také nesl na sobě povážlivé stopy úpadku a zhouby. Nevalný kryt nechránil malby dostatečně, voda vnikala na obrovské plátno podél celého okruhu a celek očividně chátral. Jednotlivé figury byly tak poškozeny, že trudno bylo podívati se na ony partie, které byly vlivům nepohody nejvíce na pospas vydány. A byly to nejúchvatnější figurální výtvory štětce Mároldova, na nichž ničivá vlhkost nejbezohledněji působila, ony skvělé, brillantní postavy, jež obrazu dodávají dramatické verve a jež lipanské drama úchvatně oživují.

Rozpomínám se, že zesnulý Václav Brožík s údivem stanul na pozorovací stanici panoramatu a že zvolal: »co bych za to dal, kdybych kteroukoli z těchto postav mohl si z plátna vyříznout.« Rovněž není známo širší veřejnosti, že činnomocníci galerie umění dlouho a dlouho přemýšleli a uvažovali o tom, nedalo-li by se skvělé toto dílo umístiti v reprezentační umělecké obrazárně. Vzpomínám na doby, kdy Luděk Márold se svými druhy lipanské drama tvořil. To byl Márold snad nejšťastnější v těch dobách, kdy pro výstavu architektů a inženýrů chystal neomylnou a šťastnou tuto atrakci. Ne-

bylo snadno dostati se do obrovského ateliéru umělců. Byli tam na tři zámky zavřeni, byli tam v pravém toho slova smyslu zabedněni. Zatloukli jsme na malá dvířka a o vstup jsme museli vyjednávat jako kdysi za starých časů posel, jenž stanul před nedobytným hradem. Štěrbinou pod dvířky museli jsme prostrčit svůj legitimační papír novinářský, a teprvé potom vpustil nás malířský cerberus, jenž umělce dovedl chrániti před dotěrnou zvědavostí zevlounů velice energickým způsobem. Byly to chvíle krásné, chvíle nezapomenutelné, jež jsme prožili v kruhu junáckých tvůrců panoramatu lipanského.

A po dlouhých letech zase jsem zamířil ke kruhové stavbě, jež jako výspa uvázla tu z výstavního komplexu na památku. A zase se opakovalo to, co před řadou let. Dvéře byly zabedněny a zase putovala navštívenka štěrbinou pod dvířky. Tentokráte vítal nás — už jenom Mároldův pomocník, jenž před léty býval v ateliéru výstavním pravou jeho rukou. Mároldův zvučný, srdečný, milý hlas už nám nezavzněl na uvítanou . . jenom jeho dílo tu zůstalo a z toho vanula tesknost, pomíjejicnost, osiřelost. Uboze, přeuboze to vypadalo na obrovském plátně. A pod ním teprvé bylo vše zpustlé, zapadlé, propadlé, bezvýrazné a ploché. Vlastní a hlavní kouzlo illuse, kardinální podmínka, aby obraz působil panoramaticky, vše to, co dovedná a vynalezavá ruka Štapferova vytvořila, aby terrain snoubil se s obrazem, bylo posunuto do hloubky, od obrazu odděleno a kolem do kola zela prorva, která celý dojem ničila a ubíjela. Utrpěly mnoho Mároldovy figury i hromadné skupiny . . ale bylo ve stavu ještě smutnějším krajinářské pozadí, jež Václav Jansa s tak-

Lipanská mohyla (Fot. Al. Král.)

kovým mistrovstvím vytvořil. Bitva u Lipan byla na jaře, po dešti. Jílovitá pole zčervenala jakoby v předtuše drahé krve, již vsaje ve svou prsť. — Všechno bylo jaré, svěží, mladounké a květem prosypáno. Jansa všechny tyto krajinářské půvaby skvěle vystihl. To vše účinkem vlhka bylo oloupeno o svoje jásavé, svítivé barvy, o svou poesii, o svůj jarní majestát.

Náhodou zabloudil jsem k panoramatu, abych osvěžil v paměti scény a výjevy, jichž jeviště jsme několik dní před tím viděli. I ono místo nad Lipany, několik kroků pod mohylou Prokopovou nám ukazoval milý náš průvodce red. Jos. Mišikovský, kde Márold, Jansa a Štapfer konali svoje první studia. A zrovna toho dne, kdy jsem se pokoušel

dostati se do panoramatu, zahájili bývali společníci Mároldovi, Jansa a Štapfer, svoji renovační činnost. A zase jsem prožil v atelieru milou a hezounkou chvilku — posadili jsme se nedaleko skupiny husitských zajatců a vzpomínali jsme na Márolda. Pak putovali jsme od figury k figuře a obdivovali jejich úžasnou perspektivní působivost. Tu stojí pan Hynek Ptáček z Pirkštejna — v popředí strašlivé vřavy zaražený a ohromený Prokop Veliký — a pak jdou za sebou památná jména: Roháč z Dubé ze Siona, Mikuláš Krchlebec, Pan Švamberk, Menhart z Hradce, Aleš z Riesenberka, Přibík z Klenového, Diviš Bořek z Miletínka a Čapek ze Sán — a před každým z nich stojíme v úžasu, každá postava je jako vymodelována, zapomínáš na to, kde stojíš, pohnuti, jemuž se neubráníš, dostane křídla, a ty zaletíš v minulost, sta a sta let zpátky a všechno rázem před tvým zrakem oživne, tobě se zdá, že slyšíš křik, zmatené volání, úpěnlivé výkřiky a duše tvoje zaplavena je nejpalčivější bolestí, kterou bohužel, že na věky věkův v srdcích věrných Čechů budou vyvolávati dvě velká, dvě památná a neblahá jména: Lipany a Bílá hora!

Šel jsem se ještě jednou podívat na panorama. Umělci dokončovali svoje restaurační dílo. Jansa s pietou a neztenčenou vervou provedl opravy, figurální část osvěžil, krajinné kouzlo vzkřísil. Štapfer scénu upravil a zdokonalil — a nejkrásnější upomínka na zdatnou výstavu a zároveň nejeffektnější dílo Mároldovo zachováno nám v původní své přitažlivé síle a svéráznosti. Čin záchranný přišel sice v hodině takřka dvanácté — ale přišel přece v čas a proveden s láskou a s pravou uměleckou pietou, která z díla znovuobrozeného všude se hlásí.

Pravda, bylo na to pamatováno, aby sympatický koutek výstavní nepřišel už do tak žalostného a ubohého stavu. Podél celého kruhu dána ochranná stříška, aby nepohoda nemohla svoje ničivé dílo opakovati. Ale dílo stalo se národu tak milým, že by se doporučovala ochrana systematická. Je známo, že ve všech panoramatech je svěřen dozor síle spolehlivé, jakémusi inspektoru, jenž ob čas vykoná důkladnou prohlídku, a je-li třeba nějaké opravy, ihned se sám o její provedení postará! Na něco takového by se mělo pomýšleti i u nás a to tím spíše, poněvadž jsme poznali, jak neblaze na naše panorama působilo, že nebyly opravy po řadu let důkladně a systematicky prováděny.

Je to ovšem maličkost — ale není rozhodně v pořádku, že upravování terrainu bylo svěřováno osobě nepovolané. Třeba to bylo jen poprašování, tedy práce na první pohled nedůležitá — i ta má a musí býti konána znalcem, odborníkem.

Spolek architektů a inženýrů, jenž je patronem panoramatu, postaral se o důstojnou renovaci jeho a jistě bude s pietou o ně dále pečovati. Ale máme ještě jedno přání. O výstavě hospodářské bylo v panoramatu plno lidí — ale nikde jsme neviděli letáku, jenž by podával informaci. Ba pozorovali jsme, že *přemnozí nemají ani tušení o tom, kdo vlastně dílo vytvořil.* Doporučovalo by se, aby se obecenstvu za nepatrný poplatek prodával leták s náležitým textem.

R. J. Kronbauer.

≡ **Lipanům** věnováno je toto dvojité číslo Máje, které připravili Dr. R. J. Kronbauer a Václav Štech za zvláště ochotné pomoci J. Miškovského, jenž jmenovaným členům redakce při zájezdech na Lipansko přátelsky a ochotně pomáhal, aby tato publikace náležitě mohla býti uskutečněna. Redaktor H. Kuffner postaral se o důkladné vylíčení památné bitvy a to slovem i kartografickými kresbami. Al. Král, z jehož kořisti vybrali jsme nejvhodnější fotografie, redaktory vždy ochotně na Lipansko provázel, a F. Šnajberk nakreslil ostatní výzdobu této publikace. Přednosta stanice v Č. Brodě A. Čermák fotografoval pro nás Zeyrovu fresku.

Toto číslo vydáno dne 27. května 1904. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Lipany. — HANUŠ KUFFNER: Bitva u Lipan. — JOZEF MIŠKOVSKÝ. Lipanské tábory. — Čertova brázda na Lipansku. — Dr. J. KRONBAUER: Tuchoraz a zaniklá dědina Dolánky na Lipansku. — Lipanské ohlasy. — ILLUSTRACE: Mor v Čechách roku 1434. (Dle staré rytiny.) — Plán Plzně. (Dle staré rytiny.) — Přehled polních prací vojsk obou stran od počátku vojny do 25. května 1434. Nakreslil H. Kuffner. — Prokop Holý. (Dle staré rytiny.) — Bitva u Lipan dne 30. května 1434. (Dle nákresu H. Kuffnera provedl K. Kysela.) — Zeyrova freska. — Sokolové na Lipanském bojišti. — Lipanský tábor roku 1896. — Sokolstvo u mohyly Prokopovy. — Mohyla sv. Prokopa u Chotouně. Fot. Al. Král. — Studánka sv. Prokopa v Chotouni. Kreslil F. Šnajberk. — Fotografie Al. Krále: Tuchoraz. — Brána v Tuchorazi. — Znak z roku 1474 na Tuchorazi. — Hrob Prokopa Holého. (Dle rytiny ze čtyřicátých let.) — Lipanská mohyla.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — Premie celoročním předplatitelům. Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (Překladová knihovna Máje) odběratelům za čtvrtletní příplatek jedné koruny.

Otiskování článků z Máje a překlad jich nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERITES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — KNIHTISKÁRNA Dr. ED. GRÉGRA A SYNA. — PAPÍR ZE SKLADU ČES. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL PAPÍRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

KAREL LEGER:

Konec románu.

Bylo ještě příliš časně. Ranní slunko padalo do oken, svítilo na zlatých rámcích obrazů po stěnách, tříštilo se na skle zrcadel, sklouzalo po hladkých plochách drahého nábytku v útulném salonku Emila Jirouše. Všechno tu páchlo novotou, vůní ořechového dřeva. Mladý pán neklidně přecházel, postál u okna, něco přerovnával na stole a znova se sklopenou hlavou, ruce za zády složené bloudil od stěny ke stěně mezi tím třpytivým nábytkem. Bylo mu snad dvacet osm let, ale tváře jeho byly neobyčejně svěží, dívčím podobné, s nádechem jemného růměnce. Hnědé oči hleděly jasně a upřímně, ale trochu plachosti a nejistoty v nich bylo. Trochu mužné energie scházelo mladému obličeji, nenahradily ji vrásky, které se chvílemi sběhly na čele. Sběhly se a zase zmizely.

Díval se oknem do ulice, která byla skorem ještě pustá, přivoněl ke kytici v alabastrové váze, zahleděl se v něžný květ hyacintů zamyšlen, jakoby proň světa nebylo, a najednou se probudil, zimomřivě se zachvěl, čelo se svraštilo, a mladík nějak udiveně podíval se po sobě, po svém černém elegantním šatě, na bílé rukavice a — vzdechl lehounce. Netrpělivě vytáhl hodinky, bylo teprve šest hodin.

Pokrčil rameny, rukavičkou smetl jakési neviditelné chmýří s rukávu a v resignaci opět přecházel úzkým prostorem. I před zrcadlem postál a zkadeřené vlasy načechrávaje, se soustrastí pohleděl na svůj obraz »Tolik starostí a nepříjemností — eh! Kéž by bylo raději už po všem!« zašeptal a hlavou potřásl.

V tom okamžiku otevřely se dvéře, na prahu objevil se sluha, — starý chlap páchnoucí dýmkou, který u mladého pána byl komorníkem, lokajem i kočím. V očích mžourajících, v odulém obličeji dobromyslného šibala jevilo se ustrnutí.

»Stará milostpaní přijela!« řekl a pohledl na pána. Viděl: pán se otřásl, pobledly jeho růžové tváře, na okamžik postál v rozpacích. Ale pak rychle rozhodnut přetřel dlaní čelo a na pohled klidně pravil: »Čekal jsem ji. Je mi velice milo.« Sotva však zmizel sluha za dveřmi, sepjal mladý muž ruce, až prsty zapraskaly a dušeným hlasem zavzlykal: »Tedy ještě jeden útok nutno odrazit! Jaká muka! jaká muka!« A na čele shlukly se mu stíny, do tváří mu stoupala krev.

Nežli hosti vyšel vstříc, vstoupila černě oděna dáma. Hedbávný šat šuměl při každém kroku, její zjev byl hrdý a důstojný. Jak zvedla závoj, zaleskly se vlhké její oči, pod kloboukem zabělaly se stříbrem zkadeřené vlasy, přičesané po staromodním způsobu kolem obou skrání. Rysy její byly ostré, výrazné, jevila se v nich vrozená hrdost a sebevědomí. Stanula na prahu přímo hledíc na mladého muže, chřípě její se chvěly, jakoby čichala ve vzduchu.

Emil pokročil vstříc a políbil staré paní ruku. »Matinko!« řekl trochu chvějícím se hlasem. Paní odtáhla ruku a ohlížejíc se kolem jen se otázala: »Jsme samotni?« Otevřel dvéře do jiného pokoje: »Pojďdále, maminko, chceš-li —«

Zatřásla hlavou, až péra na klobouce se rozkývala. »Ne, není třeba, budeme brzo hotovi,

nezdržím se dlouho.« A šlehnouc okem po dveřích zasyčela jízlivým hlasem: »Snad je tam — ona? Nepřeju si ji potkat!«

»Není zde, buď bez starosti,« odpověděl s trpkým úsměvem a dodal: »Myslil jsem, že v den mé svatby přinášíš odpuštění!«

Pohledla naň s výčitkou a stiskla rty. »Dítě, dítě, mnoho li bolestí jsi mně způsobil! Nemáš citu pro svou matku!« Řekl na to smírně: »Dobře víš, matinko, že jsem tě vždycky miloval!« Ale ona vybuchla podrážděně: »A tohle? tohle? vždyť mne do hrobu přivedeš!«

»Myslil jsem, že je tvým přáním, abych byl šťastným.«

Zalomila rukama. »Emile!« vykřikla, »omámila tě, učarovala ti! Oh, ty se zklameš, nešťastné dítě!« Emil se odvrátil a pokrčil mrzutě rameny. »A ty ji chceš, ubohý, obětovat celou svoji budoucnost!« Syn jenom mávl rukou. »Nemuč mne!« vzdychl. »Nemohu jinak. Jest to má povinnost! Zamiloval jsem si to hodné děvče z celého srdce a vím, že ona mne miluje více, než vlastní život. Slíbil jsem jí, že bude mou ženou.«

»Omámila tě — !«

»A slibu svému dostojím. Maminko, dnes, v den naší svatby, prosím tě, odpusť nám a požehnej naší lásce!«

»Ne! ne! ne! nikdy ne!« vykřikla matka a hrozebně zvedla ruce.

Nastalo ticho, tíživě dusné ticho. Emil prošel několika kroky po pokoji. Najednou bokem se obrátil k matce a pravil suše, úsečně: »A proč jsi tedy přišla?« Přemáhala bouři ve svých prsou, zlomeným hlasem zaprosila: »Dítě! rozmysli se v poslední chvíli, poslechni matčiny rady! Rozhodni se!« Obličej jeho nabýval výrazu člověka mučeného k zoufalství. »Vždyť víš, že jsem se už rozhodl«, odpovídal umdleně. »Dnes ještě bude Marie mou ženou. Dostojím své povinnosti, jinak nemohu.« Sklopil hlavu, jakoby očekával ránu.

Stará paní se vztýčila, celá její pyšná postava zachvívala se, svadlý obličej zesinal, šedivá obočí stáhla se a pod nimi zlým ohněm zasvítily zapadlé oči. Vztáhla ruku proti synovi, tenké bílé prsty její křečovitě se rozpínaly.

»Nuže, tedy slyš!« vybuchla, když konečně nalezla hlas.« Buď já, neb ona! Podáš-li jí ruku, v tom okamžiku přestáváš být mým synem! Neznám tě, nechci o tobě vědět. Můj syn nikdy by se tak nesnížil, aby —« Emil ustoupil o krok před jejím pohledem, zatajil dech.

»Vol: matku nebo milenku. Rozhodni!« Domluvila, čekala. Ve zmatku svlékl rukavici, načechral vlasy. Konečně zašeptal, sotva že doslechla:

»Nemohu jinak!«

Chvíli stála bez dechu, najednou zvedla ruce k hrdlu, dusila se, zoufale vykřikla, zapotácela se a sbírajíc poslední síly obrátila se ke dveřím.

»Matko, neodcházej tak!« zasténal a chtěl ji v náručí zachytit. Ale ustupovala před ním. »Jdi si k ní! jdi si k ní!« volala. Ostře, nelitostně to znělo. Syn sepjal ruce. »Odpusť, matko!« prosil pokorně s pohledem plachým a bázlivým. Stojíc na prahu obrátila se matka k němu, přemáhala mdlobu. »Ne, matky nemáš! jdi si k ní!« vykřikla. Klekl na koleno, zalomil rukama. »Jediné slovo — !«

»Neznám tě!« odpověděla vzdorně a prudce, jako když do tváří jej uhodí.

Odešla, dveře s třeskotem zapadly za ní. Mladý muž povstal zmučen, čelo mu zvlhlo potem. Přistoupil ke dveřím, vzal za kliku, ale neotevřel, aby matku následoval, — mlčky, zachmuřen vrátil se zpět a dlouho bez hnutí postál tak s hlavou hluboko schýlenou uprostřed pokoje.

Konečně procitl, podíval se na hodinky. Bylo půl sedmé. »Jak ten čas pomalu se plíží!« pravil k sobě. »Kéž by bylo už po všem!« Zase počal bludnou pouť od okna ke dveřím v úzkém prostoru kolem drahého nábytku. Najednou u stolu se zastavil, zazvonil bronzovým zvonkem. Sluha přiběhl. »Poslal jsi kočár na nádraží?« ptal se pán.

»Poslal, milostpane.«

»Měl by tu již Pavel být,« jako s výčitkou zahučel nedočkavě Emil.

Sluha zamžoural chytrácky očima, pokrčil rameny a pravil: »Snad se vlak opozdil.« Ale v témž okamžiku pod okny zahrčel povoz.

»Přijel!« zajásal Emil a v bouřlivém spěchu běžel, aby objal očekávaného přítele.

»Jen mne neudus!« bránil se nový host se smíchem, když se ocítil v útulném salonku.

»Již jsem pochyboval, že přijedeš,« hovořil Emil radostí záře.

»Víš, že jsem dochvilným. A proč jsi vlastně pochyboval?« vesele usmíval se host odkládaje plášť.

Emil pomátl se přítelovou otázkou. »Tak!« odpovídal rozpačit, »mnoho se změnilo od té doby, co jsme se posledně viděli. Mnohý, kdo mi býval přítelem, odvrací se, odříká se —« Povzdychl. Přítel Pavel stále s tím veselým úsměvem vzal jej za ramena a obrátil k oknu. »Počkej, podívám se, jak i tys, můj milý, za dva roky se změnil.« Pronikavě zahleděl se Pavel na mladého přítele. »Hm, pořád hezký jako panenka. Myslil jsem, že tě najdu zarostlého divokým vousem a zatím pořád jen to hebounké pýří tě krášlí. Ale děvčatům se líbíš, viď? Míval jsi vždycky báječné štěstí!«

Také Emil pozorně pohleděl k Pavlovi. »Ani ty jsi se nezměnil,« poznamenal s úsměvem.

»Tedy jsem za ta léta nezkrásněl?« ušklíbl se host. Nebyl krasavcem. O půl hlavy nižší

než Emil, nějak hranatý, kostnatý, s hlavou velikou, s čelem nepoměrně vydutým. Pleť zvětralou, zahnědlou pihami, tváře nevlídné, zarostlé řídkými, plavými vousy — nebyl Pavel z těch, kteří se na prvý pohled zalíbí! Jen bledězelené oči jeho byly jiskrné a čilé.

»Ne, nezměnil jsi se. Viď, že mne máš stále rád?« tázal se Emil tiskna příteli ruku a zraky se mu zamlžily. »Ale odpočiň si přece po cestě, snídal jsi už? tím lépe, naleju ti však — dovolíš? — sklenku vína, přiťukneme si na zdraví mé nevěsty!«

Usadiv se pohodlně v pohovce Pavel zapálil cigaretku (byl vášnivým kuřákem), zatím co Emil sháněl láhve i sklenky.

»Víš-li, že jsem se v poslední chvíli rozmýšlel, mám-li přijet?«

»Ty? a proč?« Emil nalévaje víno rozlil drobet po stole.

»Nemohl jsem uvěřit, že se ženíš.« (Pokrač.)

XAVER TEJŘOV:

ČERVNOVÉ NOCTURNO.

Lilie dusně voní nocí beze hvězd,
kraj zalknutý bez vlády v horké leží mdlobě,
a, jezdec divoký na křižovatkách cest,
já hledám, která dovedla by k tobě.

Neproudí v žilách krev, ji dravý oheň sžeh',
mučivou žízní pobělelí rtové moji,
hruď v sopky výheň změnil okamihu dech,
v němž zraků tvých mne zasáh' pramen dvojí.

A požár šíří se, vše smysly schvátil již,
z myšlének jedna mi jen ve vědomí zbyla:
Na tebe, huris má, na nenačatou číš,
a žádost úpí, aby již z ní pila . . . . .

A šílím po těle tvém snědém, chci je mít
a milovat, milovat láskou, která drtí,
a z velké noci té — ó, rozkoši! — pak jít
vstříc třeba: Smrti!

Noc v senoseči.

Tma horká je, a spát se nechce.
V kraj zírám, sytý vůní sena.
Kůň, dražděný jí, v stáji řehce,
v skosených lukách chřástal stená,
mdle hvězdy v černém nebi hoří.
Zrak bystří se a na tmu zvyká:
Stín přes plot skočil do nádvoří
a neslyšně se při zdi smýká.
Zatikal pták to ze sna v bezu? . . .
U senníku se odemyká,
v sluch skřípot tal jak po železu —
Za lesy na časy se blýská . . .
Checht tutlaný trh' klidem lehce,
jak chtění v svor když odpor stiská;
noc horká je, a spát se nechce . . . . .

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Sotva notář domluvil, Kátla vykřikla něco nesrozumitelného, odhodila plachetku a klekla před Merklem. V témže okamžiku roztáhla zprudka ruce, vypjala, zůstávajíc na kolenou hubené, vybrakované tělo, zamávala několikráte rukama, hned je však sklonila a objala Merklovy nohy.

»Hospodáři,« zaječela, »pro Ježíše ukřižovaného, slitujte se, slitujte se! Budu se za vás modliti k Bohorodičce až do smrti.«

Všecko toto odbylo se v krátkém okamžiku. Soudce i notář překvapení náhlým výbuchem hysterické ženštiny, zapomněli ji okřiknouti. Zadívali se jen němě na křečovité svíjení vyzáblého jejího těla. Prvý vzpamatoval se notář.

— — »Osobo, osobo,« zasípěl, »vy přivedete do neštěstí sebe i mě, a ze všeho nebude nic! Mírněte se už přece a když se nemůžete přemoci, jděte raději za dveře.«

»Už budu tiše,« zaskučela Kátla umíravým hlasem,« rázem se vzpřímila a vzdalovala se krátkými, hopkavými krůčky ke dveřím.

— — »Osobo, osobo,« povídal notář usmířeně, »to je rozumné. Jděte za dveře a počkejte, já to tady za vás sám dojednám.«

Při tom chopil ji jemně za rameno a otevřev dveře, vsunul ji ven. Zvolna a unaveně, utíraje si upocené čelo, vracel se ku psacímu stolu.

Teď teprve mohl si jak on tak i soudce povšimnouti Merkla. Stál, jak přišel, dosud vzpřímen u kamen s tváří rozpálenou a s tichým úsklebkem na rtech.

— — »Takovouhle hospodyni mít,« zavtipkoval notář sípavým hláskem, snaže se nepříjemný dojem, jímž byli všichni zachváceni, zmírniti a všecko ve směšnost obrátiti, »to bych raději nehospodařil! Ale tím je vinna nemoc, proto já takového člověka raději omlouvám, než abych jej zatracoval!«

— — »Tak, pane Merkle,« pokračoval notář obraceje se k Merklovi, »teď jsem vám to všecko vysvětlil, a jest na vás, abyste se sám vyjádřil!«

— — »Nedám ani krejcaru,« odpovídal Merkl pevně, »nejsem jí ničeho dlužen. Když ji k nám před osmi lety dohazovačka přivedla, nebylo ani řeči o nějaké mzdě. Tenkrát vypadala jako tulačka: špinavá, roztrhaná, plná nečistoty a hmyzu. Povídal jsem dohazovačce, že takovou osobu do stavení přijmout nemohu, aby si ji odvedla. Tu ona dělala zrovna jako dnes. K nohoum se mi vrhla, rukama kolena mi objímala, boty mi líbala a zaprísahala mě, že je sirotek, abych se nad ní slitoval. Ptal jsem se jí, kde má služební knížku, ale ona žádnou neměla a pro Boha mě prosila, abych ji nechal ve stavení jen tak, že žádnou mzdu nechce, že mi bude sloužit zadarmo, že ničeho nechce, s čeládkou že se její, a ten kus hadru, co jí dám, že jí postačí, více že sama nechce. Poněvadž jsem se jí nemohl zbaviti, prohlásil jsem, že jsem se nad ní slitoval a nechal jsem ji u sebe. Ona výslovně ničeho nechtěla, jenom stravu a ošacení, a jenom za těchto podmínek byla ke mně přijata. Já jí nikdy ničeho nesliboval! Co jsem jí dal, dal jsem jí z dobré vůle, na mzdu žádných nároků nikdy neměla a nemá. Také nikdy ode mně žádné mzdy nežádala, ani se o tom mluvit neopovážila. Za šedesát zlatých ročně byl bych dostal pořádnou a zdravou službu a nebyl bych bral takovouhle ženštinu. Nedám ani krejcaru!«

— — »Rozvažte si to dobře, pane Merkle,« řekl notář, »já vás znám od jakživa jako rozumného, poctivého člověka, proto spoléhám, že sám si to dobře uvážíte, co máte dělat. Má-li ona nějaké nároky na mzdu, a já myslím, že má, protože u vás opravdu sloužila, což se zapříti nedá, — tak jí to raději dejte dobrovolně. Jak ji znám, nedá vám pokoje tak dlouho, dokud se s ní nevyrovnáte. Bude vás pronásledovat na nůž, a čeho je taková ženská schopna, to se nedá ani přibližně uhádnout. Ostatní můžete si vymínit, že vy jí tu částku teď dáte pojistit, do roka že to vyplatíte, a že tím jste spolu pro všecko a za všecko úplně vyrovnáni.«

Zdálo se, že se Merklovi tato poslední podmínka zalíbila.

»Já si to ještě rozmyslím,« pravil vyhýbavě, »do zejtřka snad mě ještě nepověsí, a zejtra řeknu co a jak!«

— »Tak to bude nejmoudřejší,« povídal soudce, »pane notář, přijděte sem zítra odpoledne o páté hodině i s tou svou klientkou, já ho dám zase předvést a uvidíme, co bude dále!« »Pane Kubišto!« zavolal do vedlejší místnosti. Kubišta otevřel dvéře a kývnuv Merklovi, vyšel s ním ven. Kráčeli po chodbách do přízemku, Kátly už však neviděli . . .

IX.

Když se Merkl vrátil od výslechu, neulehl na pryčnu, ačkoliv byl nadobro vysílen. Potácivým krokem přešel několikráte po separaci

a pak usedl na židli ke stolu. Opřev se lokty o stůl, tiskl do dlaní rozpálenou hlavu.

Ještě dopoledne, když se vrátil od výslechu, byl plin naděje a jistoty, že všecko dobře skončí, a že za několik dnů vrátí se domů. Teď však rázem zmálomyslněl.

Před jeho očima vystupoval dravec v lidské podobě — černá, vychrtlá Kátla. Nebýti té, bylo by všecko jinak, jeho život by se byl docela jinak utvářil, z vyjetých kolejí předešlého klidu byl by nikdy nevyjel.

Merkl mluvil nahoře pravdu. Kátla, když přišla k němu, byla roztrhanou a schátralou poběhlicí, tulačkou několikráte trestanou, bídným, zlotřilým individuem. Chtěl ji tenkrát z domu vykopnouti. —

Zbytečný soucit však ho posedl. Soucit a spekulace. Vykonáš dobrý skutek, pomyslil si v tom okamžiku, kdy se mu svíjela u nohou a zaprášené selské střevíce mu líbala, a při tom vyzískáš. Při stolu, kde se jich najít několik, nají se i ona, za ten kus žvance bude přece k potřebě. S mladými služkami není spolehnutí, dohlédnouti na všecko, bylo nemožno, a proto vzal Kátlu. Soudil také, že si bude vážiti že ji zvedl z prachu.

Pak to bylo v době brzy po smrti jeho ženy. Synové dorostlí rozprchli se do světa, dcera byla provdána, a nebylo nikoho, kdo by v domácnosti byl zajedno s hospodářem. Stál ve své domácnosti jako kůl v plotě, čeládka myslila jenom na sebe, nebylo upřímnosti, nebylo sdílnosti. Všude se jevila mezera, zbylá po nebožce.

Dokud žila, mnohdy mu připadalo, že jí s ostatní čeládkou na poli nikdy neviděl, že se hospodyně vlastně o nic nestará, že má krásné časy, co se on lopotí a dře do únavy. Dobytek sice byl v pořádku, drůbež vesele se prohánělа po dvoře, do města odnášeny na trh koše másla a vajec, ale toho on si nevšímal. Nebylo nikdy nouze o peníze, drobné výdaje uhrazovány byly, že toho ani nepoznával. Při tom byl všade pořádek, všade čistota. Světnice leskla se takřka bělostí, na oknech pestřily se květiny, na posteli kypřily se ke stropu vystlané peřiny.

Nebylo roztrhaných šatů, špatného prádla: neviditelné ruce ustavičně všecko zacelovaly a spravovaly. Rok ubíhal za rokem, a jen na dětech bylo lze pozorovati, jak divoce roky utíkají. Dcera se vdávala, mnoho věcí odvezeno bylo za ní do její nové domácnosti, ale na zásobách doma nebylo to pozorováno. Postel zůstala stejně nastlána, a třebas věno musili vyplatiti hotově, odešlo to všecko, žes nepozoroval, dcera, výbava, peníze . . .

Statek nezadlužen zkvétal a spíše se množil, než aby ubýval. —

S odchodem nebožky bylo všemu konec. Teď se teprve objevilo, co všecko ona zastala, jak pracovala. Dcera provdaná hned sice přijela, a protože to bylo v zimě, zůstala u otce po šest týdnů, jen aby otec se znovu neženil. Ale ta již nebyla jeho, byla mužova. Hospodařila, nikoli však pro otce, ale pro sebe. Když odjížděla, odvážela si domů plný vůz zásob.

Ještě se jednou oženíš, rozhodoval se Merkl. Přicházeli dohazovači a nabízeli nevěsty mladé i staré, bohaté i chudé. Až se Merkl tomu sám podivil, jaké nevěsty se mu nabízely, třebas už byl na přechodu k padesátce a děti měl odrostlé. Bojoval dlouho, než se odhodlal znovu se oženiti. Slabá chvíle tesknoty a citu jej také tenkrát chytla. Ačkoliv od pohřbu nebožky nebyl na jejím hrobě několik měsíců, zašel tam jednou z večera, kdy už jaro začínalo se měniti v léto, sena kdy už voněla, a křepelky volaly polem. Poklekl a pomodlil se. Na hrobech žala ještě hrobařova žena trávu, a v její rukou blýskal se na zapadávajícím slunci srp. Odcházel uklidněn, usmířen. Z hrobů nemluvila hrůza, vonělo z nich a dýchalo něco neodvratného, nezbytného.

Pak už jenom ještě děti svolal k poradě, aby vyslechly, co zamýšlí. Přijely všecky z daleka i z blízka, a když je viděl všecky kolem sebe, skorem se ostýchal, říci jim, proč je svolává. Pocit opuštěnosti v tom okamžiku úplně zmizel, a on cítil, že by mu postačilo, kdyby ty děti zůstaly u něho. Přece však jim sdělil pravou příčinu, proč je svolává, a tu zadula proti němu obrovská vichřice odporu a vzpoury z jeho vlastní krve. Dcera chytala se ho kolem krku, prosili a zapřísahali jej, aby macechu do domu nevodil, vyhrožovali a div nespílali . . . Podlehl tedy dětem, odřekl nadobro, a dohazovači napsali o něm definitivně do svých zápisníků, že se nebude ženiti, že zůstane vdovcem.

Sotva odtáhli dohazovači nevěst, už se do statku dotírala smečka dohazovaček hospodyň. V očích ostatních byl tedy statek bez hospodyně právě tak nemyslitelným, jako statek bez pluhu a krav. Odcházely však i tyto dohazovačky s nepořízenou. Tenkráte si ještě Merkl myslil že zastane i hospodáře i hospodyni. Přebíhal divoce z pole do stavení, ze stavení do pole, dokonce i krávy dojil, máslo stloukal, slepice ohledával, a čeládka o něm začala trousiti po vsi, že se ulakotí. Myslil že zastane všecko, ale nezastal.

Nejlepším důkazem toho byla světnice. Kypré a jakoby peřím přecpané duchny tratily se a hubeněly, peřiny se už nevznášely až ke stropu, na lavicích obtáčejících se kolem všech čtyř stěn, kdysi do běla vydrhnutých a čistotou takřka svítících, vrstvila se po týdny nesmytá

špína. Jenom stěží dostával v neděli k převléknutí vypranou košili, a byla-li vyprána, u krku nebyl knoflíček, na rameni díra nebyla vyspravena. V šatech usazoval se a hnízdil prach, všecko pustlo a hynulo.

Krávy nedojily, másla nebylo, vejce se ztrácela. Jindy sloužily děvečky ve statku po několik roků, obyčejně až do provdání a přilnuly, pokud to bylo za sociálních nemožných poměrů možno, k hospodářově rodině, teď však utíkaly už mezi rokem. Merklův statek stával se mezi čeledí pověstným. Tvrdilo se, že se tam čeládka nenají, hospodář že je krutý a surový, — a čeládka se počala Merklovu statku vyhýbati. Bylo nutno čeládku shledávati jinde, po sousedních vesnicích, to už však nebyly domácí konservativní živly, nalézající práci ve vsi, kde se zrodily a vdýchaly do sebe od malička aroma domácích niv, byly to živly, doma uchytiti se nemohoucí, nespolehlivé, toulavé a po změnách toužící.

Merkl, jenž býval za nebožky váženým starostou, nebyl posléze už ani volen do obecního výboru. Všeobecné mínění občanské obrátilo se proti němu.

Merkl, jenž chodil do hospod, dokud byl starostou, jenom když svolány tam byly obecní schůze, začal choditi do hospod, aby se tam napil.

Napil a zapomenul.

Za těchto poměrů přišla do statku Kátla. První její starostí bylo ovšem, aby zbavila pocuchanou hlavu hmyzu, jenž tam sídliti nemá, a tu bylo prvou událostí v její novém životě, že si koupila v krámě u žida hustý hřeben, jímž si dávala po mnoho večerů vyčesávati od služek vlasy. Sedělo se na lavici před statkem, na nezasednutém konci lavice válel se bílý arch papíru, a tam služky vyklepávaly obsah hustého hřebenu, zabíjejíce současně ostřejším koncem téhož . . . lup! lup! až to v kostech mrazilo . . .

Pak dodal žid kartoun, a vesnická švadlena ušila šaty. Tamže koupeny zástěrky. Široké i úzké, krátké i dlouhé.

Kátla obživovala. Děvečky, které se jí smály (právě proto, poněvadž prodělaly důkladnou revisi její rozcuchané hlavy), vyštvala jako fena napájející se laně. Jednu přistihla při krádeži, druhá pomluvila hospodáře z ošklivých věcí. Merkl děvečky vystrnadil tak radikálně, že si naň stěžovaly, a že byl volán ke starostovi, kdež zaplatil ve smírné cestě náhradu.

Přišly nové děvečky, avšak to už byla Kátla zplnomocněna, aby je sama vyhledala a najala. Pak už brzy i starý chasník, jenž sloužil ve statku dlouhá léta ještě za nebožky a stále ještě věřil v návrat lepších časů, musil se vystěhovati. Přišel nový . . .

Poměry se změnily, všecko se vystřídalo . . .

X.

Dokud nebožka žila, hospodařily neviditelné ruce, bylo viděti jen práci těchto rukou, ruce samotny byly neviditelny. Ta druhá ženská však, Kátla, sotva že si vybojovala místo hospodyně v domácnosti, vystrkovala všade své veliké kostnaté ruce s dlouhými prsty, bylo všade viděti jen ruce, stále pracující a se pachtící. Nebylo však viděti práci těch rukou.

Merkl si Kátly nevšímal, on ji na hospodyni nepovyšoval, a když Kátla v sousedstvu a ve vsi nebyla jmenována jinak, než jako Merklova hospodyně, Merkl o tom ani neuvažoval. Kátla vymanila se nejprve ze špíny. S čistotou a s novými šaty, zástěrkami a živůtky dostavily se nové myšlenky a plány. Stav hospodářství zůstal právě takovým, jako byl, když nebožka zavřela oči, jen to, co se bezprostředně týkalo Merklovy osoby, polepšilo a změnilo se. Merkl míval v neděli zase čisté prádlo jako za nebožky, knoflíčky u košil bývaly přišity, šatstvo pospraveno. Jinak se hospodařilo spíše ještě hůře než před příchodem Kátliným. Počalo se lépe vařiti, kuřata a husičky místo do trhu putovaly do hospodářova pekáče, vejce sice prodávána, avšak pod rukou, a peníze za ně rozplývaly jako dým.

Odešel-li Merkl na pole, podávaly si ve statku dvéře všelijaké tetky, Kátliny přítelkyně. Vyvařováno, aby Merkl nevěděl, dávány dary, výslužky. Sláva a dobrá pověst Kátlina rostla a šířila se po těch různých tetkách do jiných domácností, vkam tetky docházely, a odtud do vsi. Oceňo ány a chváleny dobré vlastnosti Kátliny, její pracovitost, poctivost a neúmorná píle. Mluvilo se, že je Kátla Merklovi pravým dobrodiním, že Merkl lepší hospodyni voliti nemohl, že Kátla je dobrá ženská a při tom že nelakotí jako nebožka. Později začalo se mluviti ještě více, šuškalo se nejprve ledacos a pak se mluvilo již otevřeně, že Merkl by nechybil, kdyby se dal s Kátlou oddati. (Pokrač.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Bližší nežli sám snad tušíš,
dceru mou má syn tvůj, Aki —
ať je šťastna, já ji žehnám« . . .
pohnutím zmlk, sklopil zraky.

Ale mračný Palnatoki
jakby nerozuměl tomu,
jal se mluvit nesouvisle
o rozvalech zpustlých Jomu.

Vypravoval se svým lidem
náhodou jak v kraj ten přišel,
od Haralda v dobách dětství
o Jomsburku hradu slyšel.

Zpustlého se ujal nyní,
dobrým sousedem chce býti,
svárů nevyhledá nikdy,
pouze pro své chce se bíti.

Vinetu zná z pověsti jen,
ale dosti slyšel o ní,
vzkáže pozdrav Burislavu,
dvacet pošle jemu koní.

Bílých koní, čistokrevných,
ze Skotských je přivez plání,
děkuje mu za vše dary
iantar, sloň a pestré tkaní.

Podotknul dál, jestli Vendi
s nimi sdružiti si přejí,
ať to zkusí dle sil vlastních,
věrní otců obyčeji.

Špatně nepochodí při tom,
Bozi Valhaly jsou svědky!
Co děl o Svaně i Akim?
Nemíchá se v dětí pletky.

Dcery své zde neuvidí,
byltě zákon přijat všemi:
nesmí mimo matky hrdin
žena chodit Jomu zdemi.

Svana s Akim, s lidem jeho
ve stoletých buků stínu
žije v dvorci blíže cesty,
která vede do Kaminu.

Může ji tam navštíviti
jistě uvidí jej ráda — —
Nevším' si, jak Grozvínovi
v divém vzteku dví se brada.

Kynem ruky propustil je
ujistiv je přízní svojí,
pěšky přes most provodil je
k oděnců i mezků roji.

Dvorně kázal pozdravovat
ještě jednou Burislava,
za nimi pak ještě v pozdrav
chocholem své přilby mává . . .

* * *

Od Jomsburku ku Vinetě
Gure, Grozvín, starci jeli,
o svém poslání a cestě
ku Vikingům přemýšleli.

Jsou či nejsou nepřátelé?
Možno srozumět se s nimi,
účastnit se výprav jejich
s mužstvem svým i loďmi svými?

— Co můj Hilboj, bude pomstěn?
Grozvín sebe ptal se v duchu.
— Co má Svana, bude šťastna?
Gure šeptal v sladkou tuchu.

A již blížili se k městu
lidu již je vítal nával,
v hrad je vedl k Burislavu,
jenž je dávno očekával.

* * *

Nepokojně mladý Hilboj
Grozvínovi ve tvář hleděl,
než mu všecko o své cestě
i o Svaně vypověděl.

Zoufale jen třásl hlavou,
jak je s Akim šťastná Svana,
hryzl rty až na krev, sípěl,
stará ožila v něm rána.

Zhrda, hněv a zamítnutí
šlehly v hruď mu, rovny blínu,
až ztopily jeho duši
v neproniklém pomsty stínu.

Jedno cítil. Mstít se musí
Svaně za ten hrozný svízel;
sotva Grozvín dopověděl,
Hilboj v šeru nočním zmizel.

S čtyřicíti vyjel muži
na tu cestu ke Kamimu,
kde se malý dvorec tají
ve stověkých buků stínu.

Jeli tiše, jakby koně
nohy podvázané měli,
chvíli cestou stavili se . . .
naslouchali . . . v dálku zřeli.

A zas jeli — s koňů tiše
nedaleko dvorce slezli,
jako kočky v mokré trávě
po břiše až k dvorci lezli.

Dvorec v hlubokém spal tichu,
bezpečně on jitra čekal,
ani kůra nehnula se
na dvoře, pes nezaštěkal.

Rudý žeh — to střecha hoří . . .
a již z pochev letí meče,
pokřik zazní napadených,
chřestí šípy v ohni seče.

Těžká povolují vrata,
žár jak proutí kruší trámy,
polonahý klesá Aki
pod Vinetských sekerami.

Hilboj vniká v tichou jizbu,
z lože s šklebem Svanu trhá,
za sebou ji dvorem vleče,
na oři s ní v běh se vrhá.

A již letí černou nocí,
do vysokých trav se noří,
co za nimi hnízdo lásky,
pustý dvorec z čtyř stran hoří.

(Konec IV. zpěvu.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Vduši této ženy hlásící se láska k dítěti topila se v její vychováním a blahobytem celého života vypěstované samolibosti a ješitnosti, v jejím svrchovaném egoismu.

Myslila jen na sebe, jen sebe jedině měla na mysli.

Ale nikoli že by bázeň před nebezpečím smrti, strach z čekajícího ji bolestného utrpení, jí lomcovala; k tomu byla příliš statečna a silna. Samými celkem malichernostmi spojenými s jejím stavem nynějším se v myšlénkách svých umořovala; v tom byla příliš slába.

Jak jí nebudou padnout náležitě šaty, jak budou známé dámy na ni zpytavě pohlížet a po straně se usmívati jejím znetvořeným formám; i tvář bude zkreslena, pleť dostane ohyzdné skvrny. To vše ji přivádělo k zoufalství. Po měsíce nebude ani moci ukázat se ve společnosti, nucena bude zavírati se doma, aby ji nikdo neviděl — —

Paní těmi pro ni tak krutými myšlénkami plahočena, vždy znova a znova vybuchla v pláč; konvulsivní křeče zmítaly celým jejím tělem.

Já nechci mít žádné dítě! Já nechci žádné dítě! volala v hysterickém štkání. A z každé procházky, z každé návštěvy vracela se domů plna strachu, jestli snad v společnosti nic na ní nebylo již zpozorováno.

Václav Novák snášel Racheliny rozmary shovívavě a trpělivě. Miloval-li ženu svou vždy až blouznivě, nyní když měla státi se zas matkou jeho dítěte, zbožňoval ji přímo. Jeho radost byla bez mezí, nemluvil o jiném, nežli o tom ještě nenarozeném děcku. S takovou láskou o něm mluvil, tak se těšil na ně s celou svou duší. Bože, až přijde na svět — — Takové malinké, útlounké, pomoci potřebné, něžné — jako byla Lilly — —

Jak ubozí jsou manželé bezdětní!
»O Pane, nedopusť a ušetř mi ten žel — —
Kéž bratr, přítel můj, ano i nepřítel
by vyváz' bez pohromy!

By nikdy nespatřil bez květů v létě sad,
úl bez včel bzučivých a klec svou bez ptáčat,
a bez dětí své domy!« — citoval z Viktora Huga.

Václav se rozohnil. Horoval o požehnaném lůně ženy, z něhož se vždy zas rodí a obrozuje pokolení lidské, jímž se zachovává celé lidstvo. Matka Makabejských stala se velikou tím, že život dala sedmi synům. Žena taková z lidu, uboha, o hladu a nouzi sama, nevědouc jak to robátko své uživí a vychová, k samostatnému bytí někdy přivede — s oddanosti a díkem k Bohu své děti na svět přináší a z každého z nich se raduje, každému žehná — —

A ona, Rachel, v blahobytu a bezstarostnosti života, nemajíc zápasiti o chléb, v postavení předem zaručujícím dětem zdatnou budoucnost — ona by zříkala se jediného děcka? —

Proč jí Bůh bral Lilly? Proč jí nenechal Lilly! — odmítala paní nervosně.

Vždyť měla přece dítě! Nebyla neplodná, aby na ni padala slova písma . . . Druhé dítě však míti nechtěla a mít je nechce . . . Když o první přišla, nechce už žádné — —

V ten biblický písek moře ať roste a rozmnožuje se lid, národ — — Nadčlověk má práva výminečná pro sebe. Moderní žena z vysokých sfér duševních vzdává se dobrovolně svého mateřství a nechce mít vůbec žádných dětí, jež považuje za břemeno, balast, čímž skutečně také jsou a ničím jiným.

Mezi manžely Novákovými přicházelo často k zarputilé výměně názorů filosofických o novodobé této morálce a o tom, k jakým koncům manželství na ní zbudované, kdyby stala se všeobecnou a rozšířila se do všech vrstev společenských, vésti musí národy a člověčenstvo celé . . .

Václav Novák po takových rozmluvách, v nichž čím dále tím více poznával duševní rub krásného tělesného líce své ženy, vzdaloval se truchliv z domu.

Na štěstí parlament trochu se zas vybral ze své ospalé ztrnulosti a živější hyb vlnil se na poslaneckých křeslech. Poslanec Novák byl dosti zapřažen: schůze sněmovní se prodlužovaly, komise všemožné, do nichž byl volen, pracovaly parou anebo aspoň tak, aby se zdálo, že plnou parou pracují; v klubu samém Novák ztrávil kolik hodin denně

Na den neb dva v týdnu odjížděl Václav Novák též domů, do Čech, aby s bratrem čeho třeba v zájmu společného závodu smluvil a projednal, nepřijel-li tento za bratrem sám do Vídně, což bylo dosti často. V domácnosti Jan u Václava sotva že několik minut se zdržel a někdy k Václavovi ani nezašel, předstíraje mnoho pochůzek po Vídni, různých nákupů i návštěv. Sešli se pak bratři někde v restaurantu, kde v hovoru spolu až pozdě do noci vytrvali.

Rachel proti muži zaujala pojednou jinou pósu.

Nestěžovala si a nenaříkala, ani nezlořečila, nemluvila příkře a zle o čekajícím ji mateřství. Uklidnila se na pohled. Jako by do okolností neodvratných a nezměnitelných byla se vpravila, s nimi na dobro se spřátelila a na vše co přijíti má, dívala se s resignací.

Václav byl za to neskonale vděčen své ženě a nešetřil ani slovy díků. Srdce jeho oplývalo láskou k Rachel, jež v očích jeho nyní v požehnaném stavu svém byla světicí povýšenou nade všecko světské a běžně životní. Vzhlížel k ženě své nadšeně, horoucně. Bylo mu jako by v náruči měl ji nosit, aby noha její na zem nemusela stoupnouti, každé stéblo zdálo se mu, že musí zdvihnouti a odstraniti každou nit a každý vlas z cesty, kudy ona jde, kudy Rachel kráčí.

Mazlil se s ní jako s děckem a zrovna se jí klaněl pro tu milost, s kterou ona skláněla se k němu s výšin mateřstvím svým v očích jeho až do nebes se vznášejícího ženství.

Vždy zas a zase rozpovídal se o příchodu toho, které jest očekáváno. Tak dětinsky se rozpovídal. Tak živými barvami vzpomínal na každý moment, který ze života Lilly od hodiny jejího narození byl jemu pozoruhodným tak, že utkvěl mu v mysli, a s děckem nenarozeným ještě celý ten vývin a rozvoj tělesný i duševní zemřelé dcerušky své znova prožíval.

Jaké štěstí se na něho usmívá! Bože, jaké štěstí — —

Jaký poklad blaha daruje mu jeho žena, jeho Rachel — —

Za všecky poklady světa by nedal ten jemu chystaný dar, své dítě . . .

Projevy něhy a lásky, kterými ji muž obsypával, paní jaksi i těšily a nevyhýbala se jim; i opětovala je s uspokojením ženy vědomé si jak velice jest milována.

Blouznění Václavovo o jejich dítěti snášela s jakousi milostivou shovívavostí. Do jeho tónu však nikdy nevpadla, nikdy slůvkem nesúčastnila se jeho těšení se na budoucnost. Každé slovo muže svého o příchodu dítěte, jež zabralo celý svět jeho myšlének, jako by ji jaksi zabolelo. Často pohledla na Václava až lítostivě . . .

XXVII.

Blížilo se k velikonocům.

Václav Novák dělal přípravy na cestu do Čech. Bázeň, kterou si odnášel po vánocích z domova před těmi okamžiky, až se ženou vrátí se v ta místa, kde zanechali svou Lilly, nyní byla ta tam. Hrob Lilly jakoby byl ko-

lébkou, která z toho hrobu vyrůstá a v níž Lilly opět do života se vrátí — —

Nápadně paní Nováková přípravami na cestu se nezabývala, jakoby se jí ani netýkala.

Komorná ovšem měla rozkaz učiniti všecka opatření co se týče toilet a jiných potřebných věcí k té cestě na venek, ale paní samotné zdálo se býti docela lhostejným co se vezme sebou anebo nevezme.

Paní Nováková od nějaké doby stala se nevšímavou ke všemu tomu, co jindy tolik ji zaměstnávalo. Společnosti stranila se docela a zapřela přítomnost svou doma i před kontessou Szároszy. S rukama sepjatýma prosila komornou, aby jen neprozradila ji a návštěvu k ní za žádnou cenu nepustila. Oddychla si teprve, když slyšela kočár hraběnčin od domu odjížděti.

Rachel jakoby všecky myšlénky své pořád jediným směrem upoutávala, na něco jedině myslela a jediným tím v duši se zabývala...

Jednoho večera poslanec Novák z plné a bouřlivé debaty sněmovní, jíž se dokonce hodlal súčastniti dav se zapsat za řečníka, odvolán byl domů zvláštním poslem.

Nemálo znepokojen a polekán skočil do nejbližšího fiakru a tryskem ujížděl přes město.

Daleko před domem, v němž bydleli, držel Novák již dvířka kočáru otevřena, aby mohl hned vystoupiti, jakmile vůz zastaví. Koně nestanuli ještě a měl již na stupátku položenu nohu, i seskočil, nedbaje, že by mohl snadno k úrazu přijíti.

Vběhl do domu a spěchem nahoru po schodech. Odhodil klobouk a také svrchník, svléknuv se z něho hned na schodech, odhodil nevšímaje si padne-li třeba na zem. Bral se přímo do panina pokoje.

Z něho naproti do předsíně vyšel Václavovi lékař. »Pst! Tiše! Zvolna!« napomínal. »Pacientka nesmí být ničím pobouřena. Musí mít klid. Zůstati v klidu největším — —«

Václav se zarazil. Po špičkách, dech zatajuje, kráčel ke dveřím, za nimiž Rachel ležela nemocná.

»Co se vlastně stalo?« obrátiv se žádal vysvětlení.

Lékař učinil stručně své sdělení.

S úděsem, zorničky rozšířené, díval se Novák na mluvícího, jakoby nechápal jeho slova; to co sdělováno jemu střízlivě a věcně ústy lékaře, zatáčelo jeho myšlenky do zmateného víru..., nebyl s to soustřediti je tak, aby nabyl vědomí, že porozuměl.

Doktor přestal již mluviti, maje každé slovo další zatím za zbytečné, a Václav Novák pořád ještě pohlížel na něho rozevřenýma očima, s dechem dušeným tíží padlou na prsa.

Pojednou se oči zakalily, slzami zality; dech zadržovaný vydral se z prsou v podobě skřeku. Tiskna zaťaté pěsti na spánky, klesl Václav Novák na židli.

Tedy zmařena naděje, již slibovala jemu žena — zničen plod života jejího — —

Láska, kterou choval k Rachel, rychle potlačila nesmírnou bolest Václavova srdce pro ztrátu touženého štěstí a na nic už nemyslil, nežli na Rachel, jak se daří jí, jestli ona příliš netrpí a kterak ubohá snáší zlou pohromu.

Vstal a nedočkavě potácel se těch několik kroků ke dveřím, vedoucím k ní. Sáhal již po klice, ale zastavil jej kategoricky doktor. Tak nemůže k nemocné vstoupit. V takovém stavu duševní skleslosti. Musí dříve vzpamatovati se trochu, sám se uklidnit, aby šetřil klid její.

Doktor, starý pán, chopil Nováka pod paží a vedl jej předsíní.

»Chce připravit mne na nejhorší,« napadlo Václavovi. »Je nebezpečí?« tázal se úzkostlivě.

»Nebezpečí je vždycky«, řekl pokrčiv rameny doktor tajuplně. »Aspoň zapotřebí jest v takových případech na každý způsob největší opatrnosti,« doložil poučlivě. »Maličkost může tu být osudnou a přivoditi katastrofu. Zejména rozčilování všeho dlužno se vyvarovat, nejmenšího pohnutí mysli — jen klid, především klid — — Ale jinak je všecko v pořádku,« poznamenal starý pán na upokojení, vida ulekaný, ustrašený obličej Novákův. »Okolnostem přiměřeno.«

Trvalo dlouho než Václav Novák se opanoval, aby k nemocné mohl vejíti. Ujisťoval, že se přemůže, že nic nedá na sobě znáti před ní, co by mohlo znepokojiti ji, rozčíliti ji, pobouřiti, statečně se bude držet, lhostejně se tvářit, jako by se nic nebylo přihodilo co by stálo vůbec za řeč. (Pokračování.)

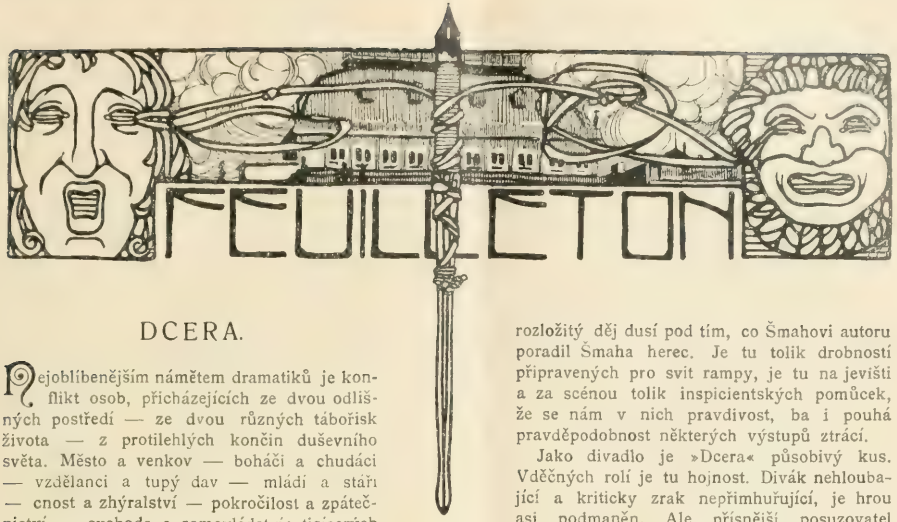

DCERA.

Nejoblíbenějším námětem dramatiků je konflikt osob, přicházejících ze dvou odlišných postředí — ze dvou různých tábořisk života — z protilehlých končin duševního světa. Město a venkov — boháči a chudáci — vzdělanci a tupý dav — mládí a stáří — cnost a zhýralství — pokročilost a zpátečnictví — svoboda a samovládství: tisícerých sporů plemeniska. Kdo sem sáhne pro dramatickou uzlinu rukou obratnou, na polo vyhrál, má-li životných figur pro děj náležitý výběr v paměti.

Pan Šmaha v této známé studánce našel tuto zápletku: Bohatý otec, úžasně bohatý — poslední dobou se nám čeští millionáři v původní tvorbě nějak povážlivě množí — člověk, který jako vojenský dodavatel »vymozolil« báječné jmění, dceru svou jedinou provdal za chudého barona. Dcera si vzala elegantního muže z lásky a domnívá se, že stejné cítění i jejího chotě vedlo k oltáři.

Manželé žijí šťastně v hezounkém zámečku, vychovávají špatně jedináčka a nudu venkovského života krátí si touhami po skutečném panství. Přijede otec baroncin a oznámí, že panství, po kterém se tu tolik vzdychá, koupil jako příležitostný dar mladým manželům.

Otec je neuvěřitelné dobrotisko, které by duši obětovalo za přátelsky důvěrný styk se zetěm šlechticem. Ale panu baronu je střízlivé občanství protivno. Ani choť jeho nemá dnes pro něho více půvabů. Když se mezi hosty objeví zpěvačka, která s ním poslední chvíle jeho mládenectví prožila, neohlížejíc se na předpisy morálky, už je v jejích osidlech.

Žena baronova to postřehne. Od ní to zví otec její, a všecko, co bylo na písku jen zbudováno, se zhroutí: manželé se rozejdou. Dcera vrátí se k otci — baron se zpěvačkou odjedou do Sedmihradska. Tam jsou paklíče k manželským poutům...

— — — — — — — — — — — — —

Pan Šmaha je silný v detailech. Štědře nasil efektních scének, duchaplných citátů, srdečných odchodů a napínavých situací, že se až nepříliš rozložitý děj dusí pod tím, co Šmahovi autoru poradil Šmaha herec. Je tu tolik drobností připravených pro svit rampy, je tu na jevišti a za scénou tolik inspicientských pomůcek, že se nám v nich pravdivost, ba i pouhá pravděpodobnost některých výstupů ztrácí.

Jako divadlo je »Dcera« působivý kus. Vděčných rolí je tu hojnost. Divák nehloubající a kriticky zrak nepřimhuřující, je hrou asi podmaněn. Ale přísnější posuzovatel chvílemi krčí rameny, poněvadž ho častěji vyruší některé ohlasy známějších kusů a některá zapředení všednější façony. Ale prvější námitky dlužno odbýti tím, že tvoření literáta herce je vždy rázu eklektického. Hlavou zkušeného herce proběhlo tolik situací — není snad ani možno, aby vždy zlatým práškem rozvážiti dovedl, co přinesl život, a co studované a viděné role. Námitku druhou poráží okolnost, že od napsání »Dcery« do jejího provedení uplynula řada let.

— — — — — — — — — — — — —

Roli otce nechal si autor, který o premiéře také svému osvědčenému režisérství nových vavřínů získal. Herecky vykonal, co jen se učiniti mohlo. Pan Vojan a pí. Laudová v každém ohledu kreslili věrně, jak autor předepsal. Pan Mušek měl úlohu, která se mu dle všeho nemálo zamlouvala; trochu ji proto akcentoval. Slč. Dostálová herecky výborně si vedla, ale orgánem nestačila. Pěkně si zahráli v životné scénič̆ce pp. Focht a Kavka. P. Steinsberg byl dobrý zejmena tam, kde hrál věrně otce komického. — Obecenstvo potleskem nijak neskrblilo. Sešlo se ho při této pozdní premiéře velmi mnoho. *ech.*

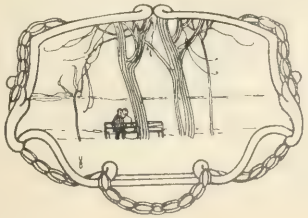

— **První sjezd českých právníků** měl svůj význam v přední řadě ve svém vědeckém poslání, ale jeho národní ráz hlavní jeho úkol znamenitě zvedl. Svou sjezdovou representaci vykonal tu stav, jenž je jaksi praedestinován k tomu, aby veřejný náš život ze svých příslušníků opatřoval pracovníky, zasahujícími do všech oborů národního našeho snažení. Je ovšem přirozeno, proč právníci v tak převážném počtu obsadili — chceme-li se vyhnouti slovu: okupovali — všechny obory nejen soukromého, ale i veřejného života. Praha byla tepnou národního života, byla a je sídlem hlavních úřadů, stala se rapidně rostoucí svou populací vítaným působištěm praktických právníků a poněvadž v ní koncentroval se celý ruch národní, dostávali se právníci snadno ke tribunám, jež rychle popularisovala. Vzmáhala se města, tam, kde býval dříve jeden, nanejvýše dva právníci, je jich dnes deset až dvacet, a juristé i tu našli vděčné pole své působnosti zatlačujíce ostatní intelligenty do pozadí přednostmi a výhodami svého povolaní, jež občanům, kteří dnes takřka kroku neudělají, aby nenarazili na nějakou normu právní, svými znalostmi a zkušenostmi musí kráčeti takřka ustavičně po boku.

Víme, že dlouho trvalo, než juristy na pole veřejného působení následovali intelligenti jiných kategorií, na příklad medikové, kteří omezovali se dosti dlouho takřka výhradně na své lidumilné poslání. Sjezd ovšem akcentoval tuto stránku jen mimochodem, ale z celého jeho manifestačního rázu tato veřejná činnost jeho příslušníků výrazně se hlásila o uznání. Není ovšem tajno, že vlastní vědeckou práci konají po většině ti, kdož vyhnuli se veřejnému působení a kdo dali přednost tiché a nehlučné vědecké práci před populárností v nejširším slova smyslu. Stav právníků má na štěstí všechny kategorie pracovníků zastoupené vydatnými a zdárnými členy.. Bilance sjezdu v jeho kardinálním poslání, ve vědecké jeho funkci, bude posouzena v listech odborných. My vzpomínáme na konce i těch jeho příslušníků, k d o ž l i t e r a t u ř e a ž u r n a l i s t i c e s e v ě n o v a l i a n a t ě c h t o p o l í c h v y k o n a l i z á s l u ž n o u p r á c i. Naše literatura má v řadách juristů celou řadu zvučných pěstitelů — jimž dominuje slavné jméno našeho mistra — S v a t o p l u k a Č e c h a.

K.

☐ **Studentské slavnosti.** Po dlouhých letech divného kvašení opět jednou důkaz jarého mládí v českém studentstvu. Nejsme škarohlídy a proto jsme neviděli v učenostních pósách, ve kterých se před lety zalíbilo studující mládeži, žádnou katastrofu. Řešili nám tak hravě nejspletitější otázky politické, usuzovali energicky o literatuře, s energií, která je přirozena u dvacetiletých filosofů, pověděli, jaké má být manželství, jaký směr nutno dáti otázce ženské, sociální, národní, a jaké je vlastně určení Evropy. Studentské své organisace debatami rozmělnili při tom bohužel na prach. Ale takový je světa řád. Stará veteš se musí prý odklidit, aby bylo místo pro křišťálové budovy nového, toho pravého pořádku. Asi tak deset let trvalo toto uklízení. S politikou jsme však na tom dnes snad hůře než kdykoli, v literatuře kritisuje se stejně energicky, ale skoro nikdo to nečte, alespoň »kritické« listy jsou v tak kritických situacích, že je tiskařům jejich až smutno, když popatří v rubriku »má dáti« . . . . Manželství skoro vesměs uskutečnili i nejohnivější pionéři bývalých studentských spolků šosáckým způsobem minulých tisíciletí, ženské zůstaly a asi zůstanou dlouho ještě otázkou mužů, problémy sociální, národní, všelidské?? Jaká pomoc! Dlužno říci pravdu, že studentská ohniska také těchto ořechů nerozlouskla. Ale, co prasklo při těchto bojích, byly studentské naše korporace.

Přísnější pozorovatelé viděli v té úpornosti, s jakou chtělo studentstvo všecko řešit, neštěstí. To byl omyl, neboť je lépe, když se mladí lidé hádají o záhadách lidského života, než jezdí-li dny a noci o závod na kole, kopou-li jen míče a boxují se po námořnicku. Ale instrumenty pro tyto své akademické polemiky neměli si při tom nadšení buřiči rozbíti, neměli si rozvrátit přirozená kolbiště svá. Ale již se stalo. Dokonce si to pochvalovali.

Ale když tato jejich působiska, tyto domény studentských styků hroutily se, byli jsme svědky, že se studentstvo rozhněvalo na celý svět, protože prý mu nechce rozumět. Především ovšem na český, neboť ten byl nejblíže. A tu jsme se octli před některými úkazy, ktere až bodaly českou společnost. Studenti se okázale stranili národních našich záležitostí, a protože tlak budí odpor, byly obavy, že se ocitneme před mezerou, ze které by se mohla státi dokonce snad propast.

Bohudíky, krev není voda. Studenti našich dnů přesvědčili se, že není směšnou obava o naše národní bytí, že ještě ani základy svého češství nemáme ubezpečené a že dříve než začneme pořádati Evropu, nutno zamysliti se nad tolika primitivními věcmi české domácnosti. A přišly zase do mody odsouzené studentské trikolory, čepice, fábory a hesla. A přednášky na vsích, ochotnická divadla, pěvecké kroužky, deklamace, prapory a sjezdy.

A zdá se, že prchlé desítiletí studeného filosofování nezůstane bez účinku. Bude snad nyní více pravdy v nových stycích studentstva, snad i více pevnosti v stavbě nových organisací a dost mužné střízlivosti při volbě prostředků a hledání cest. O barvu českou v nich není třeba vůbec míti již strach. V tomto znamení vítáme letošní studentské okázalosti s upřímnou radostí.

LADISLAV SALOUN.
DRAMA, SKUPINA S MĚSTSKÉHO DIVADLA V PLZNI.

⁂ **Dvořákovo Requiem** otevřelo řadu představení na pamět mistrovi uspořádaných. — Slyšíce nové zhudebnění starodávného liturgického textu, mimoděk zříme vyvstávati před sebou dvě či tři skladby requií, zaujavších čelné místo v literatuře světové. Po čistých, zbožných klassických liniích smírné a smutky utěšující labutí písně Mozartovy vzpomeneme zoufalého upění, mystického vytržení, výbuchů hrůzy, jak rozrušují nás a otřásají námi v díle Berliozově. A vzpomeneme snad ohnivých a sladkých slov, jimiž v divadelní póse modlí se Verdi za velkého svého rodáka Manzoniho. Každá ze skladeb těch značí naprosto nové stanovisko k danému slovu církevnímu. Tomu děkuje své vynikající postavení v dějinách, děkuje tomu i své postavení vůdčí; kde který duch epigonní opírá se o díla ta, vzhlíží k nim, jako ke skvělým ideálním vzorům. — Že mistr náš k textu církve nového stanoviska nezaujal, jest zcela přirozeno. Jeho hluboká zbožnost přijímala právě slovo liturgické bez hloubání; s vroucností a důvěrou duší nejprostších přijímal je a dával se jím vést; pokorný a oddaný vzdal jemu své nitro, své já. Nepochopil slov těch novým a svým způsobem; ale pochopil a vyslovil je s tou vroucností a zbožností jak málokdo před ním. — A nebyl tu ani velkým novotářem po stránce čistě hudební. Šel i po té stránce v komposici svého requiem obvyklou drahou. A poněvadž poslednější dobou dával sluchu těm, kdož vytýkali mu, že nejde cestou pokroku, zdá se, že ohlížel se při skladbě té po vzorech, které platily mu jako ideály tvoření pokrokového: Liszt a Berlioz tu a tam podepřeli mu ruku při tvorbě oněch partií starodávně psalmodujících či zas monotonně deklamujících ve krátkých, trhaných frasích lkání své odříkávajících. A Verdi snad dodal mu odvahy rozezpívat se — ovšem svým, Dvořákovským tónem — tak sladce, jak ve mnohých, zejména sólových číslech. — A přec bude nám dílo, které nejeví tak plně mistrovu výraznou tvář, jako třeba jeho Stabat mater, které nemá té jednolitosti slohové, vždy drahým, vzácným odkazem. Ne v rysech celkových, ale v podrobnostech poznáme tu Dvořáka: v těch skvostných detailech, ať již melodických, či harmonických, v těch měkkých barvách jeho orchestrace. A celek, prostý vysokého rozruchu a nejhlubší zdrcenosti, bude nám právě v té své měkké, ztlumené něze, v té zbožné oddané zadumanosti památkou mistrovy veliké a ve své zbožnosti tak dětsky prosté duše. — Večer, kdy dílo provedeno, měl v obecenstvu ráz veliké, vážné slavnosti. I provedení zejména po stránce orchestrální bylo rázu toho; sbor též připraven byl v dobrých nuancích. Ze solistů ve výkonu sl. Bobkovy zatřpytil se mnohý srdečný, jímavý tón; p. Kliment ve velkém sloku markantně deklamoval. Ale z jedné litiny a bez trhliny čísla ensemblová nebyla. *K. Hoffmeister.*

⁂ **J. K. Tylův »Jan Hus«** dostal se poprvé na scénu Národního divadla zásluhou studentstva, které si ohnivou dramatickou tuto báseň vybralo ku svému slavnostnímu představení. Tylův »Jan Hus« nemohl ani najíti nadšenějších a zanícenějších interpretů. Junáci hráli s ohněm, jenž hlediště zrovna elektrisoval. K první bouři potlesku rozplamenila hlediště Dvořákova »Husitská«, kterou s vervou přednesl akademický orkestr, jenž byl dirigován hudebním skladatelem Bohumilem Vendlerem. Ve druhém jednání, kde utká se český pán Hanuš z Chlumu s papežským legátem Petrem Angellim, zaburácelo hledištěm několik salv tak frenetického potlesku, že musíme zaznamenati, vzpomínajíce i těch nejjásavejších slavnostních chvil ve hledišti, že jsme tak nadšeného projevu v Národním divadle snad ještě nezažili. Studenti provedli představení tak zdařile, že všeobecně překvapily i výkony jednotlivců i souhra. Má o to jistě značnou zásluhu režisér pan J. Šmaha, jemuž studentstvo projevilo svou vděčnost způsobem zrovna okázalým. Matku Husovu hrála studentka, jež svou tklivou a přirozenou hrou vyvolala všeobecnou pozornost. Vůbec každá role zrovna hřála mládím, které toto představení učinilo tak milým a originálním. *K.*

\+ **Al. Kalvoda**, jenž věnuje se svojí krajinářské škole se zápalem, předvede tyto dny v domácí výstavce ve svém atelieru práce svých žáků. Soukromé tyto exposice, jež tuším, že zavedl krajinář Engelmüller a jež jsou zajímavy v nejednom směru, mají svůj pozoruhodný výchovný význam a poskytují vždy vděčnou podivanou. V krajinářské škole Kalvodově vystavují: A. Cerhová, A. Svobodová, R. Šindlerová, C. Kuzmanyová, K. Němec, O. Novák, A. Hoffmann, J. Sedlář, O. Hůrka, J. Svoboda a V. Růžek. Výstavka, jež umístěna je v Kalvodově atelieru v Mánesově ulici č. 32 na Král. Vinohradech, otevřena bude 1. června, potrvá do 6. a přístupna bude veřejně od 9 hod. dopol. do 5 hod. odpolední.

⁂ **Drama, dekorativní skupina s městského divadla v Plzni.** Z umělců, kteří byli povoláni, aby vyzdobili novou budovu městského divadla Plzeňského, pověřen byl Ladislav Šaloun úkolem, korunovati pylony předního risalitu mohutnými skupinami — allegoriemi dramatu a opery. Umístění těchto skulptur ve značné výši vyžadovalo energické rozvržení mass a dekorativní uspořádání celku, kdežto předepsaným thematem, jakož i určením budovy, její architekturou a v neposlední řadě i krátkou lhůtou, jaká byla umělci vyměřena, podmíněno bylo do jisté míry řešení tradicionální. Naše reprodukce skupiny Dramatu pořízena jest dle fotografie hliněného modelu, provedeného ve skutečné velikosti v atelieru umělcově v Praze. Skupiny nejsou totiž tesány, nýbrž — z ohledů úsporných — z cementu vylity. Danou myšlénku vyjádřil umělec ženskou postavou, tvrdých neúprosných rysů — Osudem — jehož železná ruka vládne člověkem a vhání ho násilně do spárů strašlivé, úskočné šelmy,

která nezná slitování a jíž říkáme Život. Marně se člověk vzpírá, marně se brání a zápasí, jen zřídka odnáší vítěznou trofej — — Věčné drama lidského života. *M.*

⁂ **Karel Mašek: Pierrotova loutna.** (Hejda a Tuček nakladatelství.) Verše o starých láskách a zašlých jarech. Sborník intimní lyriky elegické lehce koketní s nádechem rokokového parfumu, který tak dobře autorovi sluší, s šlehy jemné ironie a průsvity opravdového citu. Všecky dobré vlastnosti, které již v »Kyselých hroznech« a v »Popěvcích tuláckých« se dokumentovaly, v této knize jímají opět ve formě možno-li zhuštěnější a vyhraněnější. Po dlouhém suchopáru poesie naší jest knížka p. Maškova opravdu hrstí svěžích květů májových. — *o*

Rodiště Bedřicha Mosera v Mytově u Plzně.

⁂ **Zapomínáme** .... Teď už dávno není zásluhou ani obětí býti literátem, novinářem. Časy se hodně také u nás změnily. Od té doby, co nás pokročilé národy vzaly do cechu, je práce literární jako každá jiná podrobena zákonům soutěže, a jen o těch, kdo zvláště dobře pracují, řekne se, že konají svou povinnost, na nic víc nemají nároků, když je záležitost honoráře ujednána a vyřízena. Dobrý spisovatel, žurnalista, učitel, zpěvák, hudebník, dělník, stavitel — obuvník — obchodník, herec — vše jedno. Všecku práci jsme konečně uvykli pokládat za národní dílo, nevidíme jen v jednotlivých zaměstnáních zvýšené vlastenecké úsilí. Ale bylo docela jinak na počátku předešlého věku, bylo docela jinak ještě v šedesátých letech devatenáctého století. Věnovati se literatuře, žurnalistice bylo obětí, někdy dokonce těžkou obětí, velikým sebezapřením, a literární práce, kterou bychom teď nazvali třeba prostřední, i méně než prostřední, byla podle okolností značnou zásluhou. Pohrdání, nedostatek, krutá bída, ano nejednou vězení bývaly výsluhami pracovníků literárních — a proto není zbytečnou, neužitečnou sentimentálností, jestliže s dnešní úrovně se díváme po stupních, po kterých jsme vystoupili do řady s jinými národy, není to pouhým »fangličkářstvím«, jestli si vzpomeneme s pietou na muže z dob národního procitnutí, na muže z politického ruchu let 1848, 1860... Naopak uctít památku těch mužů je povinností nových generací. Tam, kde ještě uctěna nebyla — je dluhem. Máme ještě hodně takových dluhů.

Dva z nich připomenuli jsme si loni v létě na Plzeňsku ve dvou malých sousedních obcích — v Nových Mitrovicích a Mytově.

Studentstvu plzeňského kraje by dobře slušelo, kdyby třeba jen skrovnými deskami, ale za to založením vydatných stipendií pro chudé studenty uctili památku Josefa Lindy v Mitrovicích a Bedřicha Mosera v Mytově. —*g*—

Rodiště Josefa Lindy v Mitrovicích u Plzně.

⁂ **Z Národ. divadla** nám píší, že pan J. Marer, o jehož »Staré historii« jsme v č. 35. psali, býval v Kodaní režisérem Dagmar-Theatru a nikoli Královského divadla, ale že se vzdal této činnosti a oddal se literatuře a žurnalismu. Dále nám oznamují, že role nepřiděluje nyní režie, nýbrž ředitelství. Kdo však s p. ředitelem tvoří toto ředitelství, dopis nepovídá.

⁂ **Frant. K. Hejda: Ze soudní síně.** Autor známý svými »Karikaturami« a »Z davu«, knihami vervních, vtipných povídek, podávajících individuelní, břitkou formou themata vzatá ze života drobných lidí, čechovovsky odpozorovaná, předstupuje s třetí knížkou »Ze soudní síně«.

Titul je poněkud krvavý, ale hned obálka ukazuje, že se nejedná o kriminalistický román. Hrst povídek, románků a tragedií i veseloher, jak je odpozoroval novinář a jak je podal dobrý stylista. Drobní lidé tu vystupují a defilují před čtenářstvem, drobní lidé s drobnými radostmi, drobnými starostmi, kteří vystupují a zase zmizejí: jak právě přijdou do soudní síně. Některé ty vtipy jsou krvavé; pan Hejda nezapomněl to, co ukázal, že umí v Karikaturách: šlehat. Jeho rány dopadají sice nehlučně, ale za to tím více bolí.

A to je stránka velmi záslužná na knihách páně Hejdových. Přejeme autorovi, aby i v budoucí své činnosti byl tak šťastným ve výběru themat, jako byl dosud. *Fr.*

.·. **Rudolf Neuhöfer: »Úvod do psychologie dítěte«.** Paedopsychologie, moderní a jedno z nejslibnějších odvětví široce rozvětvených disciplin psychologických, počíná i u nás nabývati širší půdy — dík několika málo jednotlivcům, kteří mu zasvětili svoje snažení. Prof. dr. Čáda stojí jim v čele a jeho universitní práce už nese ovoce. Přítomná knížečka Neuhöferova jest prvním slibným pokusem Čádova žáka v oboru paedopsychologickém. Nechce být vědeckým dílem v pravém smyslu slova, nehříží se v dětskou duši vlastními prostředky a samostatně — spíše jen sbírá a oceňuje práci jiných na tomto poli a tím míní buditi zájem nejširší společnosti pro tuto vděčnou látku. Přiznáme upřímně, že populární dílko, jakým byl na příklad převod Sikorského Duše dítěte v »Životě«, vyvolalo by v naší společnosti vděčnější zájem — (zde mimo malý interes o vlastní thema dětské duše jsou na úkor popularnosti i přečetné odkazy na díla jiných) — nicméně i takto s povděkem vítáme knížku jakožto zárodek šířícího se zájmu o poznání našeho dítěte, jsouce jisti, že přinese hojnost praktického materiálu k obohacení zkoumání paedagogických. —*i*—

.·. **Josefa Jiřího Stankovského »Vlastencové z Boudy«** vlekou již za sebou třicítku — a také z nich upřímně čiší hodně z onoho ovzduší rušných let sedmdesátých. Ale podivno: tak teplounko je nám z těch řádků, cítíme upřímnost a vroucí zápal, který byl hybnou jejich pákou. Josef »Vlastencové z Boudy« snad nejlepším z románů všestranně činného Stankovského, a redakce »Libuše« snad maně, ale jistě záslužně oslavila 25leté jubileum jeho úmrtí, vydavši tento historický románek. Zevšad vidíme, jak hrdá a odbojná byla hlava, která tak záhy — pětatřicetiletá — odešla spat, cítíme zápal i odvahu říct všecko sytě i plně bez ohledu na zájmy postranní. »Bouda«, prkenné divadlo uprostřed dolejšího Václavského náměstí, paladium vlastenců doby Josefinské, oživla pod řádky autorovými, a nás ve svá osidla zaplete směs různých myšlenek o nadšení, o krásném zápalu vlasteneckém, o sebeobětování — — jaké to vzpomínky na doby těžkého probouzení se národního pro nás, celkem tak už lhostejné, blaseované syny starých svých otců! —*k*—

.·. **Karel Rožek: »Propastmi duši.« Povídky.** Po větších románech a dramatických svých pracích sáhl v přítomné knížce mladý autor na sujety menších rozměrů a pěti povídkami nám předložil žeň i na tomto poli. Celkem se nám však zdá, že ve větší práci daleko slibněji umí p. Rožek rozvinouti svoji sílu — drobná novellka příliš jej svádí k věrnému sice a realisticky přesnému nanášení barev a fakt, ale právě to, co činí větší jeho práci tak sympatickou — řešení daných problémů —, uniká mu tu pod rukou. Takový »Falešný akkord« nebo »V království děsu« jsou zcela dovedně napsané a životu odpozorované výseky z našeho denního víru, ale chybí jim ono vyšší posvěcení ideí, které kladou uměleckému dílu trvalý závazek pro naše zájmy. V črtě »Zapsal se čertu«, hodně humoristicky nabrané a v jádře originálně podloženého sujetu, vadí nám poněkud neujasněnost ovzduší, které kolísá mezi pravdou a pohádkovitostí. Za to vysoko stojí novellka »Vítězný,« výkřik soucitu nad deptaným jedincem, »trochu pohádka«, jak praví její podtitul, ale jistě žitá a skutečnosti vyrvaná, místy silných revolučních akcentů, po stránce formální podivuhodně zladěná a svěží. K ní nepojí se výtka s hora pronešená: ideové pozadí ji zrovna nese a vtiskuje ji svůj silný, osobitý ráz. Nejlepší důkaz, že i na tomto poli dodělá se autor význačné mety. —*a*—

Toto číslo vydáno dne 3. června 1904. OBSAH: KAREL LEGER: Konec románu. — XAVER TEJŘOV: Červnové nocturno. — Noc v senoseči. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Dcera. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: LAD. ŠALOUN: Drama, skupina s městského divadla v Plzni. — Rodiště Bedřicha Mosera v Mytově u Plzně. — Rodiště Josefa Lindy v Mitrovicích u Plzně.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnactidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Ctrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati články z Máje a překlad jich vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV SIECHL, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIRI GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GREGRA A SYNA.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Při objevení nové podobizny Dantovy v S. Maria in Porto Fuori.

Kdo v skutku velký světem jde, ten vrývá,
kam šlápne, svoji gigantickou stopu,
ať sní tam, tvoří, nebo odpočívá.

Tak Otče, z pekel který k nebe stropu
jsi vstoupal vítěz, v Italii svoji
jsi živ, zář vrhaje zpět na Evropu.

Ta po stoletích tvými velezdroji
se zpíjí, pomocná tvé vlastní matce
vše shledávat, co zcelí podstať tvoji,

Jež zasvěcuje dlouhá léta práce,
tvé dílo překládat a komentovat,
zpět k tobě hledíc a tě cítíc sladce.

Ó, vděčno mořem tercin tvojich plovat,
před sebou tvář tvou nově objevenou!
Co patronu chceš svému dokazovat?

Snad jakou Italie prošla změnou
od času tvého velikého bludu?
Či o svém díle praviš, jakou cenou

Jsi nad ním zhub, vyhnanství zkrušiv nudu,
že naděj v tobě vždycky věrná plane,
k svatému Janu dospět po všem trudu?

Jak svatá rosa tvoje slovo kane,
a přítel slouchá tvému rozhovoru,
dech účasti až v hloub tvé duše vane,

Co v sluchu tvém zpěv archandělských sborů
doznívá z právě skončeného Ráje . . .
Ó, vzore síly, velkosti i vzdoru!

I tento v sladkost duše tvojí taje,
ty svrchovaný králi něhy, hněvu,
na jehož rtu Chléb žití plá a zraje,

Od tváře tvé zas chvátám k tvému zpěvu.

Dante.

Podobizna Dantova a Q. Novelly da Polenta.

BOH. BAUŠE:

Příroda v umění.

Přílišné dělení práce ve vědách a umění má své stinné stránky. Pěstuje se příliš málo styků mezi odbory vědění a tím méně mezi vědami a uměním. Umělec bojí se snad o svou originálnost, o svůj vznět v tvoření, kdyby příliš analysoval své dílo dle původu a podříditi se měl neúprosné logice vědeckého pojímání věcí. Kritika provozuje se namnoze též jednostranně, méně přihližejíc k poučení o podstatě díla uměleckého.

Každé umění má své dějiny; vznikalo z dětinných naivních pokusů, až dospělo ku svému výkvětu klassických vzorů. Lidé a jejich názory se mění, jen jedno zůstává — příroda, v které žijeme a která jest pramenem všeho tvoření. Panovalo ale druhdy i heslo, tento skutečný svět nenáviděti a přemáhati; tak bylo v křesťanském světě ve středověku, a umění tento ráz doby nejlépe znázorňuje. Jak se malba náboženská poznenáhla dostala na novou dráhu realismu, jak se od studeného byzantinského stylu povýšenosti a prázdné majestátnosti umění výtvarné vracelo ke skutečné přírodě, ze skutečných rostlin a skal motivy své bralo, obral si za předmět studií Felix Rosen.*) Botanisovati na obrazech starých mistrů, zkoumati sloh a povahu skal, jež tvoří pozadí obrazů, sledovati studie koster stromů, pojímání postavy lidí a zvířat, jak to zní cize. A přece nahromaděn v díle Rosenově material pro dějiny umění i dějiny kulturní, jenž bude velevítaný všem, kdož prohloubiti se snaží v poznání umění a hlavně kdož se chtí naučiti přírodovědecky dívati se na obrazy.

Studie své, doložené pěknými fotografickými reprodukcemi starých mistrů, počíná dobou sv. Františka z Assisi a založením řádu Františkánského, jenž záhy vládl hojnými prostředky a po staletí stal se nositelem civilisace a vzdělání. K výzdobě matičního chrámu řádu hledání umělci, z nichž Cimabue, ale hlavně pomocník jeho Giotto di Bondone dali podnět k novému oživení malířství na realistickém základě.

Byzantinsko-románské umění neznalo pro své světce a panovníky jiného pozadí, nežli hladkou nebo vzorkovanou plochu zlatou, modrou, zřídka barvy jiné. Nyní běželo o výjevy ze života s pozadím realistickým, hlavně architektonickým. Stavby skutečné slohu románského a gotického si malíř dle vlastního vkusu přetvořil. Skály Giottovy jsou konvencionelní, bez vzorů z přírody v Toskaně a Umbrii. Tvar skal tehdy obvyklých jest tuf z okolí Říma, odtud bral i Giotto vzor pro své skály, ač svahy Assisi, které zobrazoval, mají docela jiný karakter, sedimentární.

Větší samostatnost jeví Giotto v podání rostlinstva, pokud sám je znal. Vjezd Krista do Jeruzaléma okazuje výborně kresleného osla, ale palmu datlovou, v pozadí se nalézající, patrně umělec neviděl nikdy růsti. Nicméně zřejmé tu jsou počátky nového směru: naturalismu. Giotto stal se apoštolem pozorování a tím indukce. Pro umění znamenalo to tehdy skutečně heuristickou zásadu!

Věc, která nám moderním, zdá se tak samo sebou srozumitelná, měla pro staré mistry ohromné obtíže. Chtěl-li na př. mistr jen lidskou postavu kresliti, byl sám na sebe a ustálený »kanon« odkázán. Nebylo ani školy pro akt, ani vyučování anatomii. Předsudky doby byly nepřekonatelny.

Více ještě, nežli příležitosti ke studiím dle přírody, scházela vůle. Též pozorování jest uměním, kterému třeba se učiti a pilně je cvičiti. Co klassický starověk tím směrem vykonal v soustavné výchově, jak na věci patřiti a je pozorovati — to za dobu Giotta dávno se vytratilo.

Sterilním zdá se trecento, věk po vystoupení Giotta. Nicméně jsou i tu památné zjevy v podání rostlinstva; tak na příklad u Taddea Gaddiho, jenž motiv zahrady do malby zavedl. Vegetace stává se hojnější, listí hustější. Koncem 14. stol. možno o umění říci: »La vérité est en marche. Rien ne l'arrêtera.«

Bylo-li umění Giottovo předzvěstí jara, vysypal Jan van Eyck celé bohatství májové přírody před udiveným světem.

Roku 1432 v den májový objevil se totiž jeho slavný oltářní obraz Gentský, Sv. Bava. Pestrými květy protkaný koberec sytě zeleného trávníku prostírá se u nohou svatých a světic kol studnice života a mystického beránka.

Jaký to skok od naivních pokusů současných mistrů vlaských v podání celé nádhery přírody u Jana! Pampeliška i jetel, orsej i fialka vyrážejí tu a tam jemnými lístky; u pramene řeřicha luční a potoční bují, a kol křoviny nesou květ granátový, fíky, růže, pivoňky, kosatce, kohoutky, mařinku vonnou, kokořík, hřebříček, kapradí, v dálce les, skály, hory, věže a střechy bohatých měst.

Jan van Eyck měl ovšem předchůdce i žáky, avšak jeho »ideální« krajinu nemohl předstihnouti nikdo. V pouhém napodobení

*) Felix Rosen, Die Natur in der Kunst. Studien eines Naturforschers zur Geschichte der Malerei. Leipzig 1903.

byl by se ztratil půvab slavnostní nálady, která i slabosti obrazu zakryla. Nové generaci nezbývalo tedy nežli z krajiny ideální obrátiti se ku krajině skutečné.

Nebylo před tím ještě krajinomalby realistické, ani na severu ani na jihu. Nizozemskému umění 15tého století bylo teprve hledati pravdivost. Jan van Eyck vystihl jen pokožku krajiny. Příroda vyžadovala hlubší vniknutí do svých tajemství.

Nelze zde vypočítávati jména znamenající tento postup ve vyobrazení domácí přírody. Ostatně o osobnostech starých umělců celkem málo se ví.

Středověk byla doba ideí, nikoli osob.

Dirk Bouts, hollandský mistr z Haarlemu, jeví první zálibu ve skalách určitého tvaru, jež překvapují pravdivosti, které nesou pečeť vlastního pozorování. S nemenší pílí a láskou maluje květiny. Tak u noh sv. Jana Křtitele lze viděti lilie, jahodník, lašťovičník, pampelišku, a se zvláštní zálibou volí hluchavku bílou (Eliáš na poušti). Nad křišťálovým pramenem vznáší se ledňáček s krásně kmitavým modrým peřím. (Dokončení.)

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Kátla opředla celý život Merklův pavoučím svých plánů a kombinac, u ní neplatilo, že se jí něco pouze zdá, její myšlénky vtělovaly se hned ve skutečnost, co si myslila, o tom jistila, že se tak opravdu stalo, a nejen to, mohla by to klidně odpříséhnouti. Zle bylo s tím, komu se stala Kátla nepřítelkyní. Toho pronásledovala na nůž a žádných zbraní, ničeho se neštítila . . .

Pomalu otvíraly se Merklovi oči, ale přece se otevřely. Nastaly doby výbuchův a vášnivého třeštění, Merkl se snažil zlomiti zlo proti sobě Kátlou nahromaděné obuškem. Když viděla, že se Merkl ke sňatku neodhodlává, změnila taktiku. Dovedla rozdrážditi Merkla tak, že skákal po tom černém špinavém zvířeti, jakým v jeho očích zůstala, za krk ji oběma rukama chytal, rdousil ji po podlaze jí smýkal a vlasy z hlavy jí rval. Bránivala se nejinak než jako zvětřená kočka. Špinavé nehty na její dlouhých prstech zarývaly se do Merklových rukou, nebylo radno k její ústům se přiblížiti, neboť kousala a zuby cenila jako vydrážděná kočka. Po těchto rovnáních pobíhala ječíc a skučíc po stavení, a v koutcích úst usazovala se jí bílá pěna hustých slin.

Čím více se do ní bušilo, tím horší byla. Merklovi se zdálo, že ona ani tělesných bolestí necítí, neboť ji kolikráte tak zmodřil, že se sám toho zalekl, a ona jen v příšerný smích, takový odporný smích propukala.

Vyhodil ji ze vrat na náves, až se lidi sbíhali, a zakazoval jí, že se nesmí už k němu vrátiti. Ale vrátila se vždy. Za den, za dva dny, protoulavši celý čas nucené prázdně, vracela se znovu a provozovala svou hru jako při svém prvém příchodu. Zapřísahala se, plakala takovým pláčem, při němž slzy z očí nevytékají, hlavou o zemi tloukla a nohy Merklovi líbala. Nedala se odehnati, zůstala dále u Merkla.

Takových bylo osm let Kátlina pečlivého obsluhování, a proto se Merkl vzepřel dáti jí ještě peníze, a tím okrádati vlastní děti.

Merkl však tušil, co jej čeká, odmítne-li její žádost a proto věsil nyní málomocně hlavu. Nemusil ovšem ještě věšiti, dosud Kátly přímo neodmítl, ale najisto ji už podráždil, a Merkl věděl, čeho je Kátla schopna.

Merklovi vyvstal na hlavě studený pot, když o tom všem uvažoval. Byl přesvědčen, že se mu Kátla pomstí, a děsil se její msty. Kdyby byl doma, ani by si toho nevšiml, dovedl ji zkrotiti svými zdravými pěstěmi, ale v poměrech, ve kterých nyní se ocitl, měl vážné příčiny před Kátlou se děsiti.

Stačilo, aby přihlásila se u soudu jako svědkyně a svědčila proti němu. Úplně to stačilo, aby on byl zničen. Tolik Merkl přece chápal, že jeden svědek postačí, aby sesílil všecka podezření proti němu vyslovená, aby učinil z nevinného vinníka. Merkl se cítil sice právě v tomto okamžiku blížící se katastrofy ještě více nevinným nežli v okamžiku svého zatčení, avšak za těch nemnoho hodin prožitých v cele a před soudcem poznával a pochopil, že

vlastně ani nejde o to, je-li on nevinen, nýbrž že jde o to, jestli podezření proti němu vyslovené a z rozličných náhodných okolností nahromaděné je takové, aby mohl býti na několik roků zavřen do těžkého žaláře. Merklovi připadalo, jako by celá ta procedura, kterou prožíval, cílila pouze ku hromadění usvědčujících jej důkazů, vždyť se soudce ani nesnažil, aby v protokolech konstatoval také něco, co mu mohlo polehčovati.

Merkl cítil, že jest situace taková, že by soudce přijal s otevřenou náručí svědka, jenž by byl ochoten výpovědí svou podepříti celou tu dosud chatrnou budovu důkazů jeho zdánlivé viny. Tento dojem odnesl si Merkl z chování soudcova, z jeho pohybů, z jeho otázek, a z jeho úsměvu.

Bylo to tedy takové, bylo, ba bylo, že kdyby teď to černé, špinavé zvíře (a tím mínil Kátlu), předstoupilo před soudce a řeklo: »Já to dosvědčím!«, že by byl jeho osud přes to, že ve svém nitru cítil se úplně nevinným, nadobro spečetěn. A tu si Merkl vzpomněl mimovolně na notářova slova, že by pojišťovací společnosti mohly v případě jeho odsouzení žádati na něm náhrady škody, kterou musí vyplatiti ostatním šesti pohořelým, jichž statky shořely spolu s jeho stavením.

Merkl div nezaúpěl, když si tuto možnost představil. Býti zavřen, bylo mu ovšem katastrofou morální, ale přece jenom katastrofou dotýkající se pouze jeho osoby. V tomto okamžiku nebyl ještě schopen, aby pochopil všecky důsledky této katastrofy morální, její děs však mu vanul již myšlenkami. Tato katastrofa, byť sebe hrůznější, přece však nebyla by úplným zničením. On by býval se světem již nadobro vyrovnán, zůstaly by tu však jeho děti, a tak by měl aspoň vědomí, že tam, kde včera pluh odložil, bral by pluh do rukou jeden z jeho synů.

Kdyby však byl odsouzen, a pojišťovny domáhaly se náhrady škody na něm, byla by zničena celá jeho rodina. Plameny, které vyšlehly nad doškovou střechou jeho statku, zažehnuty byvše rukou, která se dávno již uklidila do bezpečnosti, shltily by nejen došky, krovy a stropy jeho statku, shltaly by všecka pole a vůbec všecko, co zdědil a co sám vylopotil.

Doposud dalo se to všecko odvrátiti. Stačilo, aby Merkl podepsal zítra notářský spis, a Kátla nacpala si kapsy pěti stovkami. — Merkl vyskočil a pobíhal po separaci. Z čela řinuly se mu krůpěje studeného a slizkého potu, srdce mu divoce bilo v širokých prsou.

Pěti stovkami chtělo se ještě nasytit, to černé zvíře!! Pěti stovkami! Nebylo-li by lépe, aby se to všecko střítilo, všecko se shroutilo, aby i děti staly se žebráky, jen aby ona nemohla zajásati, že z něho v posledním okamžiku vyrazila pět stovek . . .

Merkl se zakoukal náhle do okna. Byly tam však mříže . . .

Vysílen doklopýtal ku pryčně a rozhodiv deku, ulehl na znak s rukama pod hlavou skříženýma.

U chodby u dveří ozval se klíč, a dveře se otevíraly. Pak ještě několik kroků, závora na dveřích separace zařinčela, zase klíč zaskřípěl, a otevírajícími se dveřmi vklouzl do cely pan Kubišta s hliněným hrnkem pokličkou přikrytým v jedné, a s talířem, nožem a vidličkou v druhé ruce.

»Dobrej večír,« povídal dobromyslně, »to věřím, celej den se vyvalovat, nic nedělat, to věřím!«

Pan Kubišta se žertovně usmíval, bylo viděti, že jest velice dobře naladěn. Merkl vyskočil a vzpamatoval se.

»Dobrej večír!« opakoval monotoně. Byl už večer, už se šeřilo.

XI.

»Ten člověk se mně ňák nelíbí,« povídal si v duchu Kubišta, když odcházel toho večera od Merkla. A Kubišta se přece tolik obětoval! Celý večer seděl u Merkla, džbánek piva mu donesl, doutníky podstrčil, zkrátka tolik mu toho udělal, že z toho mohl míti sám úřední opletání, Merkl však seděl s očima do jednoho místa ztrnule upřenýma, pil sice, koufil a jedl, ale kale nepromluvil. Kubišta pozoroval, že se Merklovi rozchází o těch pět stovek. Věděl už o tom dopodrobna. Nežli šel k Merklovi, přišla k němu do bytu ta černá ženská a namluvila toho Kubištovi, až jej hlava bolela. Pletla páté přes deváté a všecko o Merklovi. Ovšem nic dobrého to nebylo, celý život Merklův byl dle ní dlouhým řetězem lidských špatností.

Přišla vlastně Kubištu prosit, aby se u Merkla za ni přimluvil, při tom strčila mu do ruky korunu a slíbila, že mu dá desítku, když jí dá jeho přičiněním Merkl upsati oněch pět set zlatých. Merkl netušil ovšem, že Kubišta něco ví, neboť Kubišta o tom všem raději pomlčel.

Nač by dělal s tím, co mu ta ženská všecko namluvila, Merklovi těžkou hlavu. Poděsil by ho a ještě pak aby s ním měl starosti, aby si tady něco neudělal. Vždyť ta ženská dokonce vyhrožovala, že Merkla udá, že na něho všecko poví, když jí těch pět stovek nedá.

On jí sice slíbil, že se u Merkla přimluví, proč by jí toho neslíbil, vždyť viděl, že ta ženská je schopna, kdyby jí řekl ne, říci a udati na něho, Bůh ví, co všecko. Kubišta byl na konec rád, když ta ženská vyhopkovala úsečnými krůčky ze soudní budovy a pustila

se přes náměstí do ulice směrem k jejímu domovu.

»Dvě prasata mu chudákovi shořela,« povídal si Kubišta v duchu, když viděl Kátlu odcházeti, »a taková mrcha neshoří. Počkej, já ti budu dělat dohazovače a budu tomu dobrýmu člověkoj kazit spánek. Ani hubou neceknu! Ani se nezmíním, že's tady byla! Vida, vida, desítku mi ještě slíbí, když se za ní přimluvím; z tebe těch desítek kouká, tobě kdyby ty peníze dal na čisto do ruky, tak je rozfofruješ, než si vzpomeneš, žes mi jednu desítku slíbila. Ostatně ani to nesmí být, přece se k vůli takové potvoře nepřipravím z chleba. To bych tak mohl dopadnout, abych jí něco věřil.«

Když pak přišel ke Kubištovi a viděl, jak jest rozčilen, poznával ihned, že příčinou toho rozčilení není dopolední výslech. To se Merkl po výslechu ještě s chutí naobědval a byl vesele naladěn, příčinou jeho rozčilení bylo odpolední jednání s notářem a Kátlou.

Proto Kubišta stočil raději veškeren rozhovor jinam a Merklovi se o ničem ani nezmínil.

Po odchodu Kubištově Merkl ulehl na pryčnu a kouře doutník, díval se ke stropu. Pokračoval ve svých úvahách, má-li se poddati a výkupné vyplatiti. Nejlépe by bylo rozhodnutí o tom oddáliti, až jak bude dále. Kdyby se mu to podařilo aspoň do té doby, kdy bude o něm rozhodnuto, bylo by vyhráno. Venku, na svobodě už by se s Kátlou sám vyrovnal, sám, bez notáře . . . Vyplatil by jí pět stovek, vyplatil . . .

Merkl se rozpomněl, že jsou svědci voláni až na zítřejší den, bude snad tedy věděti, nežli zase Kátla s notářem přijde, jak to vypadá . . . Ano, ano, nutno přece jenom vyčkati, klid zachovati, neukvapovati se.

Především musí věděti, co a jak budou svědci mluviti. Tato myšlenka jej utišovala. Svědci nemohou mluviti jinak, nežli co viděli na vlastní oči, svědci tedy nemohou říci, že viděli jej, Merkla, když rozškrtl sirku a když zapaloval. Svědci to nemohou tvrditi, protože se toho Merkl nedopustil. Takhle by mohla mluviti jedině Kátla, ovšem také ne proto, že něco viděla, ale protože byla schopna ze msty říci cokoliv. Mohla to říci, byla toho schopna. Byla-li poštvána a vydrážděna, byla schopna dotvrditi třeba, že Merkl někoho zavraždil, a ona že to viděla.

Merkl se rozpomněl, že Kátla onoho odpoledne, kdy oheň povstal, vůbec doma nebyla, že odešla z domu již ráno a že se nevrátila do jeho zatčení, takže s ní ani nemluvil při svém odchodu do vězení. Při ohni nebyla, toť bylo jisto, Merkl ovšem nevěděl, kde Kátla byla. Tak dělávala často, třeba i když bylo nejvíce práce. Náhle se sebrala a utekla. Několik dnů se toulala po světě a pak se zase vracela. Těžko dokazovati, kde byla, a těžko dokazovati, že doma nebyla. Ale přece bylo povážlivo, aby se odvážila tvrditi, že něco viděla, co nemohla viděti. Merkl věděl, že jest Kátla chytrá a opatrná, a dospíval k závěru, že Kátla, bude-li se chtíti mstíti, pomstí se chytře a rafinovaně. Sama možno přímo proti Merklovi nevystoupí, provede svůj útok dojista s promyšlenou zákeřností.

Snad to přece jenom bude lépe, vyplatí-li jí žádaných pět stovek. Tím se arci podá a pokoří před Kátlou. I to jest nebezpečno! Kátla je schopna přijíti druhého dne zas a zase žádati nových pět stovek. Nedati jí těch druhých peněz, provede svou, ani si nevzpomene, že už jí jedno výkupné cinká v kapse. Kromě toho rozeštvalo by takové jednání ostatní věřitele, kteří dosud mlčí a čekají, jak se poměry vyvinou. Upozorniti jednoho bylo tolik, jako poštvati všecky. Sběhli by se rázem jako smečka hladových psů na kost.

Merkl neměl ponětí, mnoho-li jest dluhů u lidí. U žida bralo se zboží na knížku, a tam byl dojista značný obnos, v hospodě bylo něco přes padesátku, v záložně bylo několik směnek, a ručitelé by se také dojista přihlásili. Pak bylo mnoho menších dloužků, o kterých Merkl ani dobře nevěděl.

Doma kdyby byl, nebál by se ničeho. Vykřesal by se ze všeho, stavení by přestavěl a dluh po dluhu poplatil. Kátlu by však najisto z domu vyhnal, a jeden ze synů, jejž by si vyvolil, aby po něm převzal otcovský statek, musil by domů ke pluhu. Všecko by se to dalo upraviti, jen když člověk nezoufá.

Kolikráte přišly za jeho třicetiletého hospodaření těžké pohromy! Kroupy rozbily všecko, suchá léta úrodu vypálila, všechen dobytek ztratil a přece se z toho vykřesal. (Pokrač.)

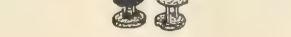

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Zpěv V.

TRYZNA.

Jeli, hřměli černou nocí
v divém trysku, v divém letu,
létli, jak ta mračna letí
přes moře a přes Vinetu.

Jako příšery se mihli
skrze ztmělou města bránu,
zabočili podél moře
břehem na východní stranu.

Tisíckráte volat chtěla
Svana schvácená a bledá,
ale darmo v tomto cvalu
přes práh rtů řeč slovo hledá.

Jako kleštěmi ji Hilboj
držel v silných pážích pevně,
sotva ušklíb' se a zaklel,
sotva bodl oře hněvně.

Kam to jedou, nevěděla,
v duši, v očích se jí tmělo,
ohně praskání a střechy
v řeže hluk jí ve sluch znělo.

Stromy, keře, stavby, hradby,
všecko jen se mihlo před ní,
černou freskou bylo nebe,
jež se více nerozední.

Hilboj vztekle bodal oře . . .
v tom se zastavili rázem,
cítila, páž Hilbojova
jak ji lehce snesla na zem.

Snesla ji, však nepustila,
ku tmavé ji stavbě vlékla,
při čemž s rozkoší se chlípně
jí kol plných boků smekla.

Jakby ucítila plaza
přejížděti po svém těle,
bledá Svana zachvěla se . . .
K stavbě pokročil on směle.

Udeřil na desku z bronzu
klepadlem — zvuk rozletěl se,
chodbami zněl táhlým echem,
jakby přes hroby spěl, chvěl se.

Zasténaly těžké dvéře,
veřeje jich zaskřípaly,
sluhů řada s pochodněmi,
vešla, za nimi se brali.

Úzkou, dlouhou prošli chodbou,
před sebou dvůr velký zřeli,
v kterém přísné sochy bohů
obrovitě k nebi čněly.

Sem tam mdle jen v obětišti
poslední se jiskra kmitá,
podle všeho hádá Svana,
že jest v chrámě — Svantovíta.

Všecku krev jí mrazí v žilách
pomyšlení toto děsné,
Hilboj divoce s ní smýká,
zdá se jí, že již již klesne.

Dobře ví, že starý Grozvin
velekněz je toho chrámu . . .
Co ji čeká? Kde se octla?
Kol zří moře zrady, klamu!

Cítí, kterak Hilbojovi
v milost, nemilost je vzdána,
půl jde, půl se nechá strkat . . .
Malá před nimi v tom brána.

Tmí se v zdivu, vejdou do ní,
chodba úzká níž se kroutí,
cítí chlad jak ze sklepení
do zsinalých tváří douti.

Točité a úzké schody
hlemýždí se čarou vinou,
hmatají tmou, s těží rukou
zavadí o klenbu stinnou.

Níž a níž po kluzkých stupních
znavená se noha smýká,
Hilboj z drápů nepustí ji,
dobře dělá žalářníka.

Zdivo vlhké, kyklopické
ustupuje holé skále,
schody čím dál nestejnější
hloubějí se tmou vždy dále.

V jakés díře teď se octli
sloupů nízkých ve prostoře,
divně hučelo cos v dálce,
slouchá Svana — to je moře!

U jednoho sloupu, který
nízké klenbě dával rámě,
kamenný stůl nízký trčel
s řetězem ve stuchlé sláně.

Na ten řetěz k tomu stolu
bledou Svanu přikovali,
slyšela, jak temné rány
kladiva v kov dopadaly.

Při poslední klesla na zem
schvácená a vysílená,
slyšíc jen, jak řetěz řinčí,
ozvěna jak klenbou sténá.

Slyšela, jak v kroků spády,
tratících se kamsi v dáli,
divý checht zněl . . . Hilboj to byl,
jeho kati s ním se smáli.

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

Konec románu.

(Pokračování.)

Emil vytřeštil oči. »Tys nemohl uvěřit? Vždyť jsem ti všechno vypsal,« pravil zdlouha. Najednou se rozesmál. »Nu, což, překvapil jsem tě, překvapil jsem i jiné. Jen když jsi zde, jen když jsi vyplnil mé přání, abys byl svědkem mého štěstí!«

Ale přítel jen flegmaticky odfoukl dým. »Bylo to tak překvapující! Tak — romantické!« poznamenal po chvilce. Sklenka třásla se Emilovi v ruce, až víno teklo na zem. Podezřívavě pohledl na přítele, který tak klidně kouřil!

»Moje matka ti psala?« zeptal se podrážděně. Nejsa patrně lhát navyklý, soudruh odpověděl: »Nu — co na tom zlého?«

»Já to tušil! Ale ona — ona jest nespravedlivá k Marii! má své zastaralé předsudky, ohledy k příbuzenstvu, ohledy — Nesmíš věřit všemu, co ti matka psala!« velice rychle ohražoval se Emil. Pozoroval přítelovu tvář, ale ten docela lhostejně protáhl se ve své pohovce a nohu přehodil přes nohu. »Také nevěřím!« ujišťoval a jakoby na něco si vzpomněl, sáhl do kapsy. »Hle, tuto maličkost přivezl jsem nevěstě. Bude-li se jí líbit?« V aksamitové etui zaleskly se šperky, ale ženich jenom zběžně po nich se ohledl, jiná věc patrně jej zaměstnávala.

»Zajisté — kterak jsi pozorný!« poděkoval. »A — co ti matka psala?«

»Co? nic zvláštního, — ostatně přečti si to sám!« Marně však Pavel po všech kapsách hledal dopis. »Hm! zapomněl jsem jej!«

Trpce se usmál se Emil: »Nezáleží na tom. Domyslím se, co asi psala.« A tak počala vážná, důvěrná rozmluva dvou přátel tolik rozdílných povahami.

Emil byl rozechvěn.

»Vypravuj přece! Tvé psaní bylo tak příliš stručné!« vyptával se Pavel.

»Dostal jsem list tvůj teprve předevčírem ve Vídni, — víš, že na honbě za živobytím bloudím z místa na místo, nikde nemohu se trvale uchytit, nemám štěstí, — inu, štěstěna je ženská, nelíbím se jí!« usmál se trpce. »Byl jsem nějaký čas vychovatelem, pak agentem pojišťovací společnosti, teď sedím v jakési kanceláři, — tluku se tak den ode dne a sbírám zlato zkušeností. Ale co ty? co ty? ženit se chceš? Pamatuji se jako ve snách na tvoji nevěstu. Hezounké, milé děvčátko —«

»Ty ji znáš?« vykřikl Emil udiven. Přítel se zamlčel, ale ani rys v nehezké tváři jeho se nezměnil, — jenom oči nějak sesmutněly.

»Znám!« odpověděl po chvilce, »byla ve vašem domě dříve, než li jsem odejel. Seznámil jsem se s ní, — byla tak tichá, skromná, spanilá, — pamatuješ? urovnával jsem tehdy bohatou knihovnu tvého zemřelého otce, — ona často pomáhala mi knihy přinášet, zapisovat, — nu, ale co tu o sobě mám já povídat?« Přetřel rukou čelo. »Myslil jsem, že mám již dosti rozumu, abych neblouznil, — ale, věříš-li? zamiloval jsem si to dítě, — opravdu, není to směšné?« A Pavel ušklíbl se tak divně, jakoby bolestná křeč mu stáhla rty, že Emil se mimovolně usmál. »Směj se!« pokračoval host, »směju se sám sobě!« a skutečně nuceně se zasmál. »A já hloupý tu bláhovou lásku ani nedovedl utajit, prozradil jsem se — a její pohled udivený, ulekaný byl mně výmluvnou odpovědí. Urychlil jsem tehdy svůj odjezd — hm! Také jsem jí z ciziny jednou psal, — nu, dnes mohu to říci? Byl to nerozum. Mám někde schovanou její odpověď, takovým drobným úhledným písmem odpovídala, že jsem sice hodný člověk, ale — atd. Ale dost už o mně, — doufám, že se nehoršíš, nežárlíš?« Nehezké jeho tváře zardělý se, když Emil stiskl mu ruku. »A teď k tobě, můj příteli! Dívám se na tvou sklenku, jak se ti v prstech třese, až víno rozléváš. Jsi rozechvěn, — nedivím se v tak vážném okamžiku, kdy se rozhoduje tvůj osud.«

»Ach, můj milý hochu, řekl na to Emil, »ne, dnes se nerozhoduje můj osud, bylo už dávno rozhodnuto, jakmile jsem si Marii zamiloval. Konám, co mi povinnost velí.«

»Povinnost? já myslel přece, že láska?« Pavlova slova švihla jako puštěný šíp. Emil se drobet zachvěl.

»Slyš! neposlala tě moje matka? nejdeš v jejích službách?« ptal se s nedůvěrou.

»Ne!« klidně odpověděl Pavel. »Ale něco je mi nejasného, něco bych rád od tebe slyšel. Tedy, bylo to asi tak.« Proti světlu prohlížel svoji sklenku (krvavým granátem hořelo víno). »Přišlo to z nenadání, najednou jsi zpozoroval, že Marie je božsky krásná. Žila ve vašem domě, vyrostla z dětských střevíčků, z krátkých sukének, ale tys nikdy skromné dívčiny si nepovšímal. Až náhle — nějaké zvláštní osvětlení, pohyb nějaký, šáteček jinak uvázaný svábil tvé oči a tys řekl: je hodná lásky. Tak to přišlo. Ona, Marie, snad milovala tě dříve než ty ji, stává se, že se služky zamilují do svých mladých pánů. Potají rozkvetala šťastná vaše láska, konečně matka vše poznala, vystopovala. A tu jsi prohlásil — (Pavel maličko upil vína) že od Marie za žádnou cenu neupustíš!«

»Nemohu jinak!« zahučel Emil hryza si ret.

»Jednal jsi jako kavalír, neopustil jsi ubohé děvče. Raději chceš vzdorovat vlastní matce, zanechal jsi rodný dům, ve kterém jsi dosud žil a zařídil si's nový domov. Na konci předměstí, abys byl daleko od matky, najal jsi dům, — slyšel jsem, že nájemné je tu nepoměrně vysoké? Hezky to tu máš, hezky. Mnoho stál tento nábytek? Vím, že's nikdy neuměl smlouvat. A do služby jsi vstoupil, obdivuji se ti! Služba nepatrná a nevýnosná, jakou by snad se mohl spokojit z nouze takový chudý čert, jako já jsem, — a tys jí nepohrdnul; jen abysv vyzdoroval své rodině. Přetrhal jsi všechny svazky s příbuzenstvem, se společností — «

Emil prudce přecházel, — najednou vybuchl: »Vzdoruju pouze předsudkům našich kruhů. Neznám kast, neznám privilegií jednotlivých tříd! Rozhodl jsem se, že vlastní silou, vlastní prací vybojuji si právo k životu, nespolehaje na zděděné jmění a protekci, neohlížeje se na rodinné tradice. A tys první mne na tuto dráhu uvedl —« zachvíval se mu hlas vroucností. Ale Pavel pomaličku víno srkaje ozval se jen tiše a klidně: »Tak? já?«

»Snad nechceš zapřít?« Emil se zastavil před soudruhem. »Vzpomínáš na ony krásné chvíle, kdy jsme hovořívali — mladí studentíci, spolužáci, — o budoucnosti a ty jako starší přítel poučoval jsi mne o povinnostech pravého muže? Vzpomínáš? S jakým nadšením jsem tě poslouchal!« Pavel sotva rameny pokrčil. »Tys pořád ten starý Emil, vznětlivý do krajnosti, který dovede zahořeti pro každou novou ideu —«

»Pro dobrou a vznešenou ideu!«

»Ano, a na obrat zase vychladnouti!«

»Pavle!«

»Znám tě, milý hochu! Nu, mlč, mlč, nehorši se, nemůžeš za to. Jak bych to řekl? Tebe zkazilo tvoje štěstí. Povinnost! — to je pro nás chudáky, kteří musíme se životem zápasit, rvát se s ním o kus chleba. My máme Povinnost. Ale ty máš jen Štěstí, které tě položilo v kolébku jednoho z nejbohatších rodů starých patriciů, jejichž příbuzenstvo a vliv do nejvyšších vrstev sahá — co chceš víc? Pro tebe není ani Práce ani Povinnost, — také, milý hochu, ani jedné, ani druhé jsi se nenaučil. Štěstí vyhovělo samo každému tvému rozmaru, myslíš, že i dnešnímu vyhoví —«

»Jak? rozmaru? Pavle, nežertuj!«

»Nu, dobře, nechme toho. Tedy k naší věci: Ty pravíš: povinnost! Ale než jsi poznal Marii, měl jsi už jiné povinnosti, — ke své matce, ku příkladu. A k sobě! dodávám.«

Emil se vztyčil, jeho dívčí tváře zahořely. »Pavle! což jsem se v tobě zklamal? Matku jsem nepřestal milovat, ale silnější cit vedl mne k Marii. A svoji budoucnost, buď ujištěn, dovedu si sám zbudovat!«

Starší soudruh seděl jako zapadlý v měkké pohovce a jen vína usrkával.

Náhle zazněly v předpokoji hlasy drsné a hlomozné. Pootevřenými dveřmi starý sluha prostrčil hlavu se šibalským úsměvem.

»Přišli hosté!« ohlašoval. »Pan Bláha — s rodinou.« Bylo znát, že násilně tají neslušnou veselost. Za ním, za dveřmi vzmáhal se šum.

»Proč se směješ, starý?« otázal se Pavel.

»Pan Bláha —« odpovídal sluha, — »pan Bláha a všichni ostatní jsou tolik — tolik rozradováni!« V chytrých očích hrálo mu šibalství.

»Přijdu hned!« řekl Emil trochu v rozpacích. Sluha zmizel.

»Hosté? Tuším otec tvé nevěsty?« zvědavě obrátil se Pavel k ženichu.

»Ano, pak bratr a sestra. A strýc nějaký, jako svědek. Mimo ně nebude nikdo na svatbě.«

»Hm, zdá se mi, že svého sluhu budeš musit brzo propustit.«

»Proč?« Emil v ustrnutí vytřeštil oči.

»Má takový jízlivý úsměv. Ale dovol otázku: čím je pan Bláha?«

Trochu se mladý ženich zamlčel. »Býval řemeslníkem, v posledním čase, tuším, řemesla neprovozuje. Bydlí s rodinou zde — u mne v domě.« (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Rachel opětovně ptala se již na manžela, nedovedla si vysvětliti, proč nejde tak dlouho, nemohla uvěřiti, že by otálel k ní přijíti, věda, že ho očekává — nedočkavě, toužebně očekává — —

Rachel Nováková nikdy v životě svém snad nemyslila tak málo na sebe a tak mnoho na jiného, jako v této těžké své hodině. Tanulo jí na mysli, jak muž její bude as nešťastný, zoufalý — — Všecka ta radost, již slovy tak vroucími Václav kdy vyjadřoval vůči ní, již jásal vždy, když rozhovořil se o příchodu dítěte očekávaného na svět — nyní chvěla a třásla litostně srdcem Rachelinym.

Želelo se jí muže jejího. Duše bolela ji pro něho, pro jeho zklamání do štěstí budoucnosti, na něž hrady stavěl a jež nyní rázem jest pohřbeno — —

Vztáhla obě ruce naproti Václavovi, když pomalu, předstíraje úplné uspokojení, kráčel neslyšnými kroky po měkkém koberci k jejímu loži.

Marné bylo všecko úsilí. »Rachel! Moje Rejčl!« zapomínaje na všecky sliby, kterak nemocnou chrániti bude každého i nejmenšího vzrušení citového, padl ženě své do náruče a tiskl ji k sobě, tulil se k ní.

V pokoji bylo šero. Záclony byly staženy přes okna, aby jen z venku nit ani nevnikla svitu měsíce, ani kmit jediné hvězdy. Lampa hořela visíc se stropu u prostřed pokoje, ale světlo její matně dušeno barevnými skly, jen slabě mdlé paprsky donášelo až na postel nemocné.

V tom smutném přítmí bezbarvá tvář panina vypadala zrovna hrozivě. Oči veliké, vznícené, zdály se zapadati do hlubokých důlků a leskly se z nich ven horečným žárem. Rty jindy tak červené jak třešně, nyní žluté jak z vosku, stahovaly se nehybně nad obnaženou řadou bílých zubů. »Jakoby z hrobu byla přišla, nebo do hrobu odcházela —« kmitlo se Václavovou hlavou.

V slzách ženu svou objímal a líbal, zcela zapomenuv na všecku opatrnost a ovládání sebe, unášen jen láskou svojí.

Rachelina hlava únavou a vzrušením počínala klesati na polštář... »Já umru!« šeptala ztrácejíc zbytky svých sil. »Sama životem svým musím zaplatiti za život zničený« —

Václav seděl na pelesti ženiny postele. S klidem na pohled vylhaným jal se ji těšit, upokojovat ji. Co ji to může jen napadnout. Lékař se vyslovil, že není vůbec žádného

nebezpečí, ani zbla nebezpečí. Nějakou dobu si poleží a bude zas dobře . . .

Neslyšela slov mužových, nevěděla že k ní někdo mluví, že vůbec někdo nalézá se u ní.

Ošetřovatelka přivolána vešla a šátkem zmokřeným a pokropeným octem natírala spánky paniny. »Malá mdloba«, utěšovala pánovy zoufající pohledy. »To nic neznamená — — No, vida, výborně,« pochvalovala si po malé chvíli. »Teď spí, teď usnula . . . Necháme ji pěkně nyní spat, spánkem si odpočinout, zotavit se, posílit« . . .

Václav Novák poslechnuv jako děcko, jemuž se poručilo i netroufá si ani slovem odmlouvati, odplížil se po koberci, zvolna otvíral dveře a tak je zase zavřel za sebou, třesa se, aby nevrzly ve veřejích a neznepokojily spánek Rachel n.

Lékař byl již odešel; ráno že zas se zastaví u nemocné, kdyby třeba bylo, nechť jej přivolají, zazvoní u něho.

Novák se uchýlil do své ložnice. Ale neusnul, nešel spat té noci. Jen na chvíli vždy, oblečen, převalil se na pohovku.

Vždy zas přicházel ke dveřím pokoje Rachelina a naslouchal.

Uvnitř se nic nehýbalo.

K ránu vyšla od paní ošetřovatelka. »Spí pořád,« řekla pánovi ve dveřích. »To je dobře. Vše se daří výborně«.

Vyšla z pokoje do předsíně a Václav Novák použil toho otevření dveří a vstoupil k paní. Zaručil se, že ani nepromluví; jen u dveří zůstane stát a upokojí se pohledem na Rachel.

Opravdu také zůstal státi nehybně a tiše daleko od lože nemocné a jen upíral k ní oči láskyplně.

Jako pod dotekem těch vroucích pohledů mužových, Rachel otevřela oči. Jakoby viděla kdo se to na ni dívá, usmála se na muže. Ale neprobudila se plně, zavřela zase oči.

»Slyšíte — slyšíte« — — nesl se k Václavovi hlas Rachelin. »Proč litujete mé smrti? Proč pláčete nade mnou? — —« mluvila ze spaní. »Jsem toho nehodna — —«

Václav nebyl s to se zdržeti. »Rejčl!« — zvolal potichu, tichounce. »Trýzní tě zlé sny. Probuď se raději. Já jsem zde. Já jsem u tebe . . . Tvůj muž — tvůj muž, který tě miluje — — který tě neskonale miluje . . .«

Otevřela oči a dlouze se usmála. Poznala muže svého, však spánek neustoupil s její duše . . .

Spala dál, pevně spala dál . . .

Ale jako magnetisována pohledy upíranými k ní, vnímajíc i spící duší přítomnost mužovu — jako by suggesce z přítomného vycházející, otvírala nejtajemnější závory její duše . . .

»Já jsem sama zmařila tvou naději« — nesl se k Václavovi z lože Rachelina šept do tmy pokoje. »Já zahubila plod života svého — — plod lásky tvé — —«

Václav Novák tak jakoby zasažen byl bleskem. V hlavě mu zavířilo, zakroužilo bouří. Srdce, zdálo se mu, že z těla se mu odtrhává. S hory vysoké, nebetyčné, jakoby střemhlav letěl do otevřené, nekonečné propasti . . .

»Ty? Ty? Ty!« vyrážel ze sebe.

Rachel vztyčila se, celou půlí těla zdvihla se na loži. Byla docela probuzena a zděšeně vytřeštěnýma očima dívala se na muže. Nechápala, co se děje. Ze spánku nedovedla se na nic upamatovat — —

»Ty! Ty! Ty!« — sýpěl na ženu Václav Novák.

A neznaje žádného milosrdenství v tomto okamžiku, žádného slitování, přistoupil až těsně k loži nemocné a pěstí zafatou jí hrozil: »Ty! Ty! Bestie v těle krásné ženy! Prokleta buď tvá krása! V mých očích spadla s tebe všecka a vidím nahou jen šeredu tvé bídné duše« — —

Nedbal prosebně k němu spínaných rukou . . .

»Nejen své dítě jsi zabila« — zuřil šíleně. »I mne jsi zabila. Mou víru v ženu jsi zabila. Jdi! Jdi! Neznám tě — — Naše cesty jdou od těchto chvil navždy každá jinou stranou — daleko od sebe — daleko — daleko — — k nesejití — —«

A nevšímaje si, kterak tělo Rachelino jako podseknutý klas překotilo se na zad, pak hlava její svezla se s polštáře a udeřila o pelest postele, po níž uvolnivší se vlasy paniny v zlatých vlnách až na zem se roztekly — — nepohlédnuv více na Rachel, vyrazil do předsíně.

Opatrovnice vracející se k nemocné s úžasem dívala se na pána; neodpověděl na její dotazy, neslyšel, nerozuměl.

Václav Novák odkvapil z domu.

Bylo časně ráno. Ulice byly prázdné; tiché a mrtvé.

Duše Václava Nováka šílila, hřímala, burácela, plakala a štkala, zoufala do toho ticha a mrtva nesdílných a nevlídných, hluchých a němých ulic — — (Pokračování.)

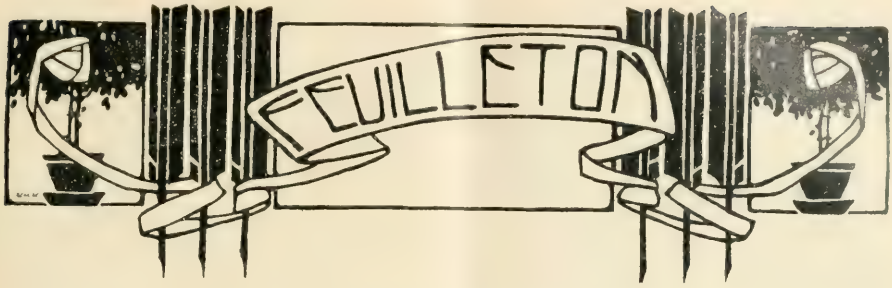

KU STOLETÉ ROČNICI NAROZENÍ FRANTIŠKA SUŠILA

František Sušil, jehož jubileum právě slavíme, básněmi svými, zvláště znělkami, řadí se zcela čestně k básníkům své doby.

Celkem však netřeba významu básnické činnosti jeho ani zveličovati ani podceňovati, neboť na ní význam Sušilův nespočívá. Těžiště činnosti a velikosti Sušilovy je docela jinde nežli v básnictví. Sušil byl vzorným knězem, učencem a professorem bohosloveckým, proslulým přítelem lidu upřímným, buditelem národa nadšeným, pracovníkem v zájmu lidskosti a vzdělanosti vzácným.

A čím literatura naše z působnosti Sušilovy se opravdu honositi může, jest jeho Překlad a první český Výklad Písem Nov. zákona a pak Sbírka moravských písní s nápěvy.

O prvním z těchto děl Sušilových praví Dr. Vychodil: »Dílo Sušilovo mělo by se právem nazývati epochálním. I dnes, po tolika letech, vyhovělo by ještě úplně úkolu svému, budouc na několika místech po stránce slohové dle nynějšího zvyku pozměněno, po případě zkráceno.« Fr. Bartoš: »Měl jsem Jungmannův slovník z pozůstalosti Sušilovy. Zůstalo tam po něm vloženo několik archů, z nichž bylo viděti, že Sušil slovník ten studoval, jako jistě málo kdo jiný. Slova méně známá a z oběhu vyšlá všecka tam byla zaznamenána. Tak studoval také slovníky jinoslovanské. Sušil byl milovníkem jazyka mateřského, jakých je málo. Všemi těmi slovy hodlal jej rozhojniti a zušlechtiti. Proto také tolik synonym v jeho výkladech, aby v takových řadách o sebe se opírajíce tím snáze utkvívala v paměti čtenářově. Český lexikograf, jmenovitě, kdo by chtěl napsati českou synonymiku, tak potřebnou, má v Sušilových výkladech Písma sv. pramen přehojný a nepřeberný.«

O druhém ze stěžejných děl svých praví Sušil sám: »Drahně let tomu jest, co ve vydavateli těchto písní myšlenka povstala, národní ty perly po vlasti moravské sbírati. Dálo se to r. 1824., když slavné paměti Fr. Čelakovský nějakých písní z Moravy pro všeslovanskou sbírku svoji se dožadoval . . .« »Ovocem mnoholetého, krušného a mozolného v básních moravské národní poesie dolování je sbírka tato.«

Sušil sám větší váhu kladl tentokráte na melodii písní národních a přichvaluje si, že na př. proslulý Chrysander v Mohučských novinách hudebních, neznaje textu »o ryzosti, krásotě, hloubi a výši nápěvů těch se vyslovil.« (Die Sammlung gehört zu den allervortrefflichsten sowohl dem Gehalte wie der Anordnung nach.)

Podivno, že tato vzorná práce Sušilova byla veřejností českou přijata celkem chladně. Přece však z ní měl Sušil velkou radost, zvláště když se nalezli mužové, výtečni hudebníci, kteří dovedli oceniti hudební cenu pokladu toho a za národem Sušilovým jali se z něho těžiti. Byl to především Pavel Křížkovský, jenž svým sborovým zpracováním písní národních ukázal cestu Smetanovi, (jak Smetana sám vypsal) a tak stal se vlastně zakladatelem české hudby svérázné, aspoň v jistém směru,

Sušil narodil se 14. června 1804 v Novém Rousinově nedaleko Brna. Zemřel 31. května 1868. v Bystřici pod Hostýnem.

Každý spravedlivý rozbor veřejné činnosti Sušilovy dojde výsledku, že vykonáno jí dílo nevšední. V nejednom směru jest průkopníkem lepších názorů v životě našem. Vyšel ze školy buditelské, jež na konci 18. a začátku 19. stol. theorií i praxí křísila české sebevědomí nepřízní dob udušené. Proto nesnadno neuznati v Sušilovi předního buditele Moravy, vynikajícího nad jiné vzděláním, pracovitostí, ryzostí povahy, hodného, by dle schopnosti i snahy počítán byl mezi nejlepší syny celého národa.

Alois Kolísek.

— **Slované v Americe.** Mohutnou větev vyhnal kmen Slovanstva přes širý oceán do Ameriky, a ratolest česká není nejmenší na této větvi. Dlouho žili Slované američtí tiše a klidně, oddáni práci a vzpomínkám na vzdálenou otčinu. Ale zázračná idea všeslovanská i u nich počala své dílo a — co větším zázrakem — je také dokonala. Letošní rok je vyvrcholením všeslovanského uvědomění Slovanů amerických a rokem jejich oficielní organisace —: Slovanského sdružení v New. Yorku. Již před měsícem otevřeli Slované američtí jankejčikům posedlým morem Žaponomilství oči rozhodnou a a vřelou manifestací pro Rusko. A dnes posílá nám milý náš přítel Tomáš Čapek zprávu o novém významném činu Slovanského Sdružení v Now. Yorku, jehož je předsedou. K přípisu přiloženo bylo menu s obrázkem tak rozkošným, že jeho původcem není nikdo jiný leč — Alfons Mucha. 19. máje bylo totiž uspořádáno v New-Yorku po americkém způsobu velké dîner, k němuž zavítali zástupcové všech slovanských národů, pak vynikající osoby Ameriky, jež sympatisují se Slovany; Charles Crane, William Astor Chanler, biskup Rafael, prof. Pupin, Charles Boynton a j. v. Průběh banketu byl slavný i srdečný, menu sestaveno z čistě slovanských jídel i nápojů. A obsah četných řečí? Slovanská idea vzájemnosti a svorný postup Slovanstva Amerického, láska k Americe, Slovanstvu a přání ruského vítězství. Podrobněji — žel — nemůžeme se obírati průběhem slovanské hostiny, jež vzbudila hlučný ohlas v celém tisku americkém. Ale chápeme se rádi této příležitosti, abychom vyslovili radost nad postupem slovanské myšlenky a slovanské organisace v Americe. Slovanstvo Evropy dívá se s plesem, jak američtí Slované uskutečňují myšlenku, již jsme sami nedovedli dosud uskutečniti. I to bude působit vlivně zpět na neblahé naše sváry slovanské. Slované američtí jsou lidé moderní a praktičtí. Až ucelí svou organisaci, dovedou zahájit účinnou propagandu slovanskému — a tím také českému — umění a písemnictví. A v tom momentu leží náš další, literární důvod, abychom hleděli s nadějemi a sympatiemi vstříc sdružování a součinnosti Slovanů amerických, jimž píšeme tento srdečný pozdrav. *Fik.*

— **Rudolfinské sály** mění každoročně z jara svou tvářnost. Rytiny a obrazy naší stálé galerie musí na dva měsíce ustoupit výstavě mistrů přítomnosti a budoucnosti. Českých jmen byla letos dobrá třetina. A v plastice čeští umělci převládali. Naši figuralisté: Bukovac, Němec, Böttinger, Stretti závodili tu s cizinou. Konkurence s Kaulbachem a Stuckem ovšem není lehkou, naši umělci však zcela čestně obstáli. Za to krajináři naši měli primát nad cizinou. Knüpfer, Rašek, Jansa, Engelmüller, Lolek a celá legie jiných, snad s méně známým jménem, ale s neméně poctivou snahou podati nejlepší, co štětec jejich dovede, vyznamenávali se, a jmenovitě německé krajinářství u srovnání s nimi ukázalo plochost svého nazírání na přírodu a konvenční koncepci. Výstřelky a perversity umění, jaké spatřili jsme v dolejších místnostech a v poslední síni hořejší — mohou býti pořadatelstvu živým upozorněním, čeho vystavovati netřeba. Žel, že nalezlo toto paumění i mezi kritiky své obdivovatele . . . Nemůžeme pro omezenost místa více o jednotlivých našich i cizích umělcích se rozepisovati. Jen tak letmo nejlepší a nejzajímavější, co z českého umění bylo vystaveno, uvedeme. Je to předem výborný Myslbekův kardinál, Kafkovo pohádkové sousoší, Böttingerovy elegantní portréty, Engelmüllerovy krajinné nálady, z nichž nejlépe působila »Zavátá silnice«, velmi plastický Bukovcův ženský akt, Strettiho a Ondruškovy s francouzským chickem provedené portréty, Jansovy krajiny se svěžími světelnými effekty, v koncepci dobrý cyklus Adolfa Liebschera a také Raškovy večerní horské nálady, jimž Rafaeliho pastely dodávají matného lesku, velmi se líbily. Hronovy portréty našich předních básníků Jaroslava Vrchlického a Svatopluka Čecha, ač ukazují nepopíratelný talent a smysl pro portrétní kolorit, v kresbě trochu neuspokojovaly. Němejc, vždy tak skromný, ač trochu na své umění žárlivý, zůstal i letos této své vlastnosti věren; proto musili jsme se spokojiti jen s výbornou pastelovou skizzou figury pro oponu plzeňského divadla.

České oddělení letošní výstavy rudolfinské pohřešovalo na svou škodu významných jmen, jako: Hynaise, Frant. Ženíška, Švabinského a j.

O. H.

— **Domácí výstavka krajinářské školy Al. Kalvody** může se pochlubiti zajímavým úspěchem, — návštěva její byla až překvapující. Přišly dokonce hromadné návštěvy, mezi nimi skupiny žáků akademie malířské, umělecko-průmyslové školy a ze škol obecných. Silná a robustní individualita Kalvodova je znatelna ovšem na všech žákovských pracích, ale leckde jsou už znatelny vlastní, samostatné a velice slibné náběhy. Škola se svým mistrem vykonala studijní exkursi v Křivoklátské okolí, vrátila se s bohatou žní, a Kalvoda dopřál ve svém atelieru souboru prací žákovských ochotně útulek. Děkovali jsme náhodě, že jsme se dostali do pracovny jednoho z nejoriginálnějších umělců. Ve výstavce jsou práce, jež upoutají pozornost. Skutečným a slibným

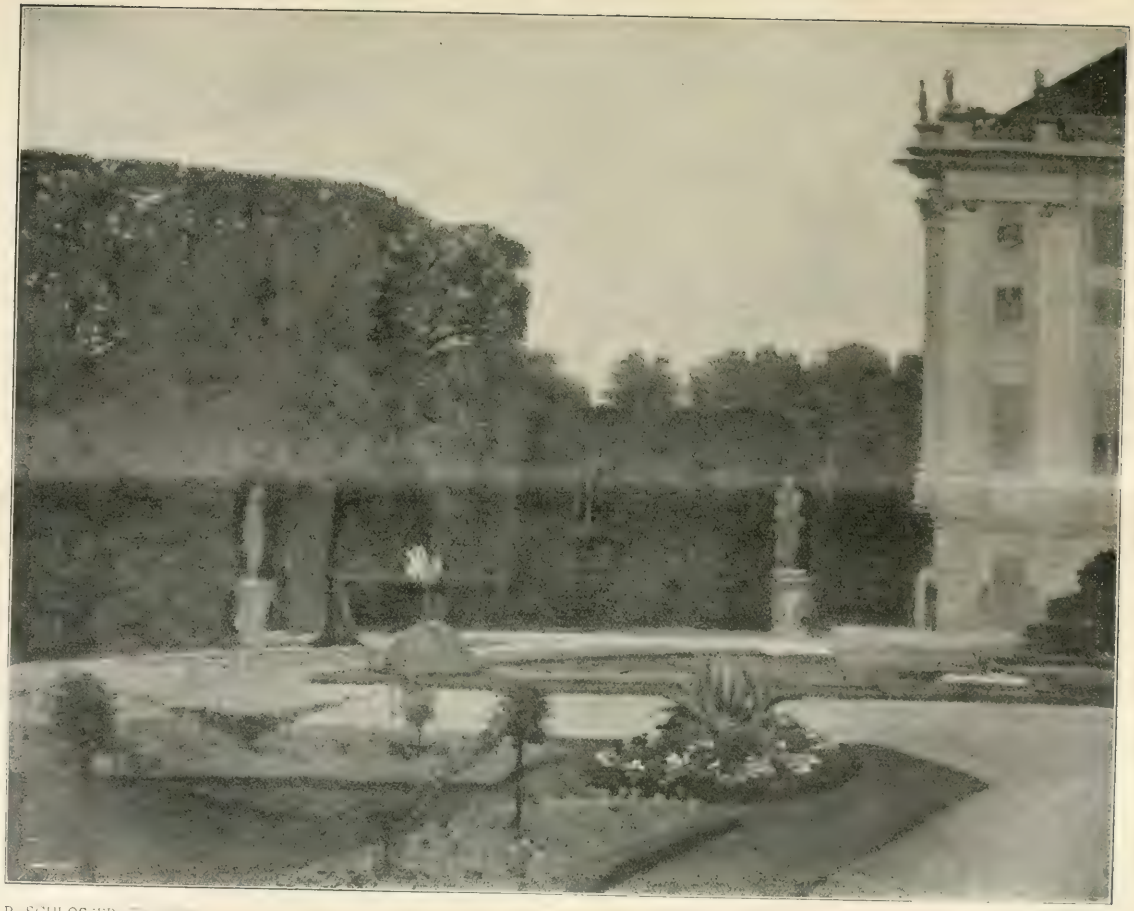

R. SCHLOSSER: —
PARK V SCHONBRUNNÉ.

talentem je sl. A. Cerhova, jež tu má svůj celý koutek, nad nímž žák školy O. Novák v pěkný ornament vepsal heslo školy: ars via longa. Její krajinky jsou něžné koutky, subjektivně pochopené, zachycené v barvách ztlumených a rozcitlivělých. Přihlašuje se tu již vlastní individualita, která ve svém rozvoji dirigována nadšeným učitelem proklestí si cestu k úspěchům. Mistr Kalvoda upozornil nás na Benjamina své školy, hocha teprvé patnáctiletého, jehož úhlové kresby překvapují vervou ve vyjadřování. Výstavka vykazuje na sedmdesát čísel, z nichž mnohé ihned upoutá. Prožiješ zde milou hodinku a vracíš se domů s pevnou vírou, že o mnohém ze žáků Kalvodových ještě uslyšíme. Jako drobné ptačí hnízdečko připadala nám ta soukromá výstavka, z něhož za nějaký čas několik opeřenců rozletí se do světa, ke slunci, do volné přírody. *K.*

— **Schlosserovy obrazy.** Úprava parku je znamenitostí Schönbrunnu. Vysoké, zelené zdi vybíhají v mohutné perspektivě od Schönbrunnského zámku směrem ke gloriettu, jehož sloupoví ostře se odráží od širokého, modrého obzoru. V nikách, do stěn těchto prostříhaných, zvyšují pompésní nádheru sadu svými bílými údy mramorové sku'ptury. Tato úprava je dílem doby, kdy hledána byla imponující mohutnost ve střízlivé linii a kdy snaha po stylisaci vyvrcholila v umění francouzských zahradníků, kteří sestřihováním stromů do ohromných, zelených ploch formovali přírodu. Zámek sám svou táhlou façadou, pilastry nepříliš rozčleněnou a ballustradou korunovanou, činí dojem skoro kasárnicky prosté residence. Marně bychom tu hledali zádumčivou, majestátní krásu pražské královské zahrady, kde v šeřícím se podvečeru splývají koruny staletých topolů v jediný fantastický obraz s věžemi starobylé gotické katedrály, kde v šumění stromů mísí zvuky svého kovu zpívající fontana před kamennou básní mistrů vlaské renesance. Nescházíť tu však jistý půvab veselé, harmonické nálady, jenž asi zlákal mladého rodáka vídeňského Schlossera, aby charakteristický koutek tohoto sadu přenesl na plátno. Vedle toho dojista zajímalo ho řešiti i barevné problémy zvoleného sujetu. Schönbrunn Schlosserův je skizzou k většímu obrazu, jehož částí budou i obě dámy v rokokových úborech, zajímavé bravurním švihem kresby i realismem provedení, prozrazujícím vlastně neobyčejně šťastnou portrétní studii. V Schlosserovi zraje dle všech známek vynikající talent, o jehož technické vyspělosti již dnes není pochyby. *B. Š.*

— **Almanach českých právníků** je publikací, kterou p. JUDr. Michal Navrátil, známý a horlivý pracovník v tomto oboru, vydal ke sjezdu českých právníků. Pan autor je zároveň nakladatelem svých spisů a považ'me li, že knihy jím vydávané mají přece jenom užší, třeba že vybraný druh čtenářů, nutno uznati, že podniká tu věc dosti riskantní. Almanach je kromě toho knihou, která vyžadovala nákladu značnějšího (na dvě stě podobizen representuje slušný obnos) nepočítáme-li v to vlastní honorář, s nímž nakladatel soukromý bohužel — nesmí ani počítat. Kniha Navrátilova je biografickou monografií, v níž jest na šest set životopisů, k nimž autor čerpal data ze všech přístupných pramenů. Ale valná část jejich je psána pro knihu a obsahuje cenný materiál. Kniha má velmi pěknou úpravu. *K.*

— **O uměleckých soutěžích** bylo mnoho debatováno u nás i jinde. Ve Vídni vzplanuly v poslední době prudké boje hned pro tři veliké konkurrence, o pomník císařovny Alžběty, o budovu městského musea a o palác poštovní spořitelny. Příčiny slabých výsledků soutěží uměleckých jsou různy. Často chybně sestavené podmínky konkursní chovají v sobě zárodek nezdaru. Křiklavým toho dokladem jest soutěž o novou radnici v Praze. Bezslohovost naší doby a roztříštěnost uměleckých snah a názorů jsou neposlední příčinou pochybných výsledků, neméně okolnost, že starší, osvědčení umělci soutěží obyčejně se nesúčastňují, jednak z opatrnosti, jednak pro nechuť, podrobiti se výroku autorit jiných. Vídeňská »Zeit« položila proto otázku: konkurrence nebo přímá objednávka? Platně a pro všecky případy otázku tuto zodpověděti nelze. Třeba si uvědomiti, čeho chceme soutěží docíci? Zajisté vyhledati nejlepší umělecké dílo pro určitý účel. Tím je vlastně dána odpověď. Jedná-li se o vyhledání, není možno říci s jistotou předem, která cesta povede k cíli. Musíme právě hledati. Soutěž je proto obyčejně výhodnější. Je-li bez výsledku, nezbývá než hledati dále, třeba objednávati přímo — ne hotová díla, nýbrž návrhy. Faktum, že soutěž jest nejlepší, mnohdy jedinou příležitostí pro neznámé mladé talenty uplatniti se, nebo i projeviti stajenou nějakou stránku nadání silám jinak známým, samo obhájí oprávněnost konkurrencí. Je ovšem nutno vypisovati soutěže se vší rozvahou, korektně a — opatrně. Tedy bez závazku, že dílo cenou poctěné bude provedeno. Ale i nejideálněji vypsané soutěže setkají se s úplným zdarem jen ve výminečných případech. Z těchže důvodů, z jakých opravdové a veliké dílo umělecké vůbec zřídka se zjevuje. Dílo takové potřebuje ku svému zrání času a různých vnějších i vnitřních podmínek, od vůle umělce nezávislých. Nedá se vykomandovati na určité théma a do určité lhůty, ani vylákati penězi. Zrodí se, kdy samo chce a jak chce. Na to se zapomíná. Proto není správno reptati proti bezvýsledným soutěžím. Jedná-li se o pořízení díla skutečné ceny umělecké, nelze litovati nějaké tisícovky, ztracené v nezdařené konkurrenci ani času, o nějž se provedení protáhne. Jinak možno žádati pouhou práci řemeslnou. Bohužel, obyčejně kruhům, soutěž vypisujícím, stačí nebo přímo jimi je žádána řemeslná formální dokonalost, efekt nebo originalita ryze vnější. Také nesmí nikdo ze soutěže čekati dílo definitivní. Výsledek konkurrence je bez odporu skvělým, jestliže

R. SCHLOSSER: —
DÁMY V ROKOKU.

přinesl myšlénku a upozornil na umělce, jenž by byl schopen dílo provésti. Další záleží na správném a taktním jednání vypisovatele s umělcem. Nespokojenost soutěžících s výsledkem nelze odstraniti nikdy, tak jako nelze odstraniti ješitnost, domýšlivost a konečně i nespravedlivost lidskou. — Objednávky přímé doporučiti možno tehdy, je-li tu nejen jméno, ale i jiná ještě nějaká záruka, že umělec provede právě toto dílo dokonale. Jinak se systém přímých objednávek zvrhá v kult jistých osob a ve skutečnou profanaci umění, jak toho odstrašující příklad podává oficielní, »císařské« umění německé. —*l*—

∴ **Výstava titulních listů**, otevřena byla v Uměl. prům. museu, jakýsi to doplněk loni uspořádané výstavy grafických památek a s ní spojené instruktivní přednášky prof. F. A. Borovského o vývoji tisku. Je zajímava hlavně jako pokus o znázornění vývoje českého knihtiskařství, jejž sleduje některými listy až po dobu nejnovější. Přehledně srovnány tu mnohé vzácné tituly starých i novějších knih českých i cizích, a ukázán vysoký stupeň, na němž stávala kdysi grafická umění, o jichž vzkříšení pokouší se tak úsilovně doba nejnovější. Tyto snahy illustrují zejména práce anglické a německé, svědčící o vystříbeném smyslu dekorativním. Některé práce Manesovy nezanikají tu ani vedle jmen evropského zvuku. *br.*

∴ **Propast Macocha na Moravě**. Dle výzkumných výprav z roku 1901 a 1903 sepsal K. Absolon (Praha 1904. Náki. Klubu č turistů). Mladý badatel pan K. Absolon již od let tráví svoje prázdniny v moravském podzemí, kde má takořka svoje letní sídlo. Loni dokonce na několik dnů přestěhoval se s několika stejně odvážnými spolupracovníky (Fr. Straňákem, Ant. Šafářem a Fr. Přibylem) na dno nepřístupné Macochy, způsobem pro turisty jindy neobvyklým slézaje tam po lanech a provazových žebřících. Ostatně již r. 1901 tam p. Absolon pobyl. Badatelé strávili v hlubokém, vlhkém a tajemném dolu celé čtyři dny a tři noci, prohlížejíce kde co, a výsledky nálezů podává Absolon v objemné brožuře svrchu citované. Pravé divy odhodlanosti vykonali mladí učenci a za to také různé divy tam viděli, jakož dokládají vedle podrobného a zajímavého textu výmluvné obrázky. Spolu s pracemi Absolonovými, jehož referáty přináší již od delší doby Časopis turistů (i Propast Macocha je otiskem z něho), Klub českých turistů vůbec a zvláště jeho odbory v Boskovicích a Blansku na Moravě přičiňují se otevříti nadmíru zajímavé podzemí moravské, které co do rozsáhlosti nemá sobě rovna v celé Evropě; až jen všecky chystané práce budou hotovy, bude moravské podzemí se svými nádhernými jeskyněmi unikem světovým, snadno konkurujícím s jeskyněmi Postojenskými, sv. Canziana a jinými toho druhu divy.

Mimochodem při této příčině ještě poznamenáváme, že poslední květnové číslo Časopisu turistů vytasilo se s jinou zajímavostí a rovněž unikem. Je to Isochronická mapa Čech od Václava Nového, který svou mapou opravdu něco z brusu nového podává. Různobarvé vrstvy všelijak zakroucené rázem podávají poučení, do kterých míst dostaneš se z Prahy za stejný čas. Pokud víme, myšlénka pro naši zemi poprve provedená tímto způsobem, nehledíc k isochronické mapě celého Rakouska univ. professora Pencka. Ostatek podrobnosti jak o mapě tak o isochronismu vůbec podává důkladný článek téhož autora. — Klub českých turistů, který vedle znamenitých svých studentských nocleháren, oceňovaných měrou svrchovanou cestující naší mládeží i všemi přátely turistiky české, stará se také o literaturu — brožur vydaných jeho nákladem a seznamujících s českým krajem je celá řada — zasluhuje uznání. *A—s.*

∴ **Lidové divadlo »Uranie«**. »Tosca« objevila se na scéně v překladu ředitele plzeňského divadla V. Budila. Tato Sardouova činohra, dle níž zpracována známá Pucciniho opera téhož jména — nezapře v ničem mistra velkých scén, vládce divadelní techniky a účinných effektů, jež dovede hnáti až do krajnosti. Paní Košnerová v titulní úloze Toscy pěkně dokumentovala své umění zvláště v úchvatných scénách žárlivosti. Jí po boku dobře stál p. Lachmann (Angelotti). Novinka, již byla věnována plná péče a byly pro ni pořízeny nové dekorace, byla obecenstvem příznivě přijata. Pěkná souhra vzbuzuje naději, že se hra i kasově osvědčí. —*jbz*—

≡ **K podobizně Dantově** v čele tohoto čísla uveřejněné připomínáme: Poslední leta života svého strávil Dante v Ravenně, jsa hostem tamějšího vladaře Quidy Novelly da Polenta, příbuzného Francescy z Rimini, Dantem v V. zpěvu Pekla opěvané. Dle všeho asi zde dokončil též svou báseň, »při které zhubl dlouhou prací a na níž zem i nebe spolu pracovaly«. (Ráj XXV. 1—3.)

Toto číslo vydáno dne 10. června 1904. OBSAH: JAROSLAV VRCHLICKÝ: Při objevení nové podobizny Dantovy v S. Maria in Porto Fuori. — BOH. BAUSE: Příroda v umění. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL LEGER: Konec románu. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: ALOIS KOLISEK: Ku století ročnici narození Františka Sušila. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Podobizna Dantova. — R. SCHLOSSER: Park v Schönbrunně. — Dámy v rokoku.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 21 hal.

Otiskovati obrazy a články z Máje jakož i překlad těchto nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘÍ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

ANTONÍN MACEK:

POSLÁNÍ.

Jdi, králů moderních kde domy svítí
a stroje řvou jak divý netvor hrůzný,
já duše přírody dám retům tvojím hřmíti,
bys mluvil za lid, lid můj bědný, nuzný.

A takto budeš mluvit k vládcům země:
Ve zhoubu střemhlav rod váš celý chvátá,
když krása věčná usmívá se jemně,
vám bohem větším hnusná modla zlatá.

Já nehrozím vám děsnou zkázy vlnou,
ni mstící, krutou, krvelačnou luzou,
leč mukou větší — říší čaroplnou,
kde třást se budete však hanby hrůzou.

A lítostí, jež sžírá nejbolněji,
když trní s kamením váš úděl bude,
co v azuru, jenž plane nejskvěleji,
ve sadech krásy budete zřít chudé,

ty lazary, jež šlapali jste k zemi,
zřít budete, jak trůní v slávě bílí —
běl hrdých čel jich hoří liliemi
a chor jich zpívá hymny štěstí, síly.

A v slastech nejvyšších, jež nejsou klamy,
ti chvějí se, — čím zemská slast je pouhá!
Čím vaše zlato, vaše drahokamy,
když v nitru živý červ je — marná touha!

Ó, zlata králové, co hruď vám mrazí,
když jdete chladem mrtvých, pustých sálů!
Co řeknete, vy podlí, bídní, nazí,
před soudem velkým příštích duší králů?

KAREL LEGER:

Konec románu.

(Pokračování.)

Patrně řemesla nepotřebuje. A bratr? a sestra ?« Pokrčiv jenom rameny odkvapil Emil do předního pokoje, kde hlasy ozývaly se nějak netrpělivě.

Pavel zůstal sám. Přemýšlel pohlížeje v kotoučky modravého dýmu. Po chvíli Emil se vrátil, — hlasy venku se utišily a odněkud z dálky zaznával cinkot skleniček.

»Oslavují náš sňatek,« řekl s rozpačitým úsměvem, ženich jakoby se omlouval. »Počali trochu záhy. Bůh ví, dnes ten čas nějak lenivě se plíží, — to snad tím, že jsem příliš brzy se probudil.« A mávna rukou řekl zoufale: »kéž by už bylo po všem! Oh, tyhle formality!« Neklidně přecházel pokojem hryza si rty, trhaje rukavičky. Jen po chvilce stranou okem šlehl po příteli, — proč mlčí? Stále jen hledí do modrého dýmu. Emila dráždilo to mlčení. Zdálo se mu, že se přítel usmívá, — takovým divným úsměvem. Zakašlal, šátkem otřel čelo a najednou obrátil se k Pavlovi. Téměř s nenávistí pohledl naň. »Rozum není všechno!« zahučel. Pavel velice udiveně otevřel oči.

»Proč se rozčiluješ? řekl jsem něco?« A jeho klid Emila svedl z rovnováhy. Chvěl se mu hlas.

»Neřekl, — ale vidím ti dobře na očích, co si myslíš!«

»A co si myslím?«

»Ty neschvaluješ, že si Marii beru, že chci přes všechny překážky dostát své povinnosti.«

Teprvé po chvilce dočkal se odpovědi: »Jen z polovice jsi uhodl. Povinnosti musíš dostát!« Vykřikl zděšen:

»A Marii? Marii opustit? kterak to chceš spojit?« Něco kladlo se mezi oba přátele jako mračná opona, která dělila jejich duše. Jakoby v nekonečnou dálku rozešli se v různé strany. A jakoby se báli, že druh druha z té dálky neuslyší, zamlčeli se oba. Za to tam někde blízko — za dveřmi — vzmahal se veselý hluk, cinkot sklenic a nožů, zvedly se hlasy a nade vše vyzníval řezavý protivný ženský smích.

»Veselí se tam!« řekl Pavel. Jako z dálky to znělo, ale mladý ženich přece doslechl.

»Přej jim toho!« skorem podrážděn odvětil. »Tuším, že málo v životě užili, — nechť jsou veselí!« Cítil nepříjemný pocit ve tváři, to přítelův podivný pohled jej pálil.

»Proč ty se neveselíš v den své svatby? Hledíš tak vážně. Nejsi šťasten?«

Opravdu nevěděl, skutečně-li slyšel Pavlův hlas, anebo ta divná otázka zazněla jenom v jeho nitru. Učinil několik prudkých kroků, — stanul u okna a hledě kamsi bez cíle do dálky zasyčel mezi zuby: »Já? jsem šťasten. Jen kdyby už bylo po těch nudných ceremoniích. Těch průtahů se bojím.«

Vešel sluha, přinášel lístek. Starý chlap byl zardělý, očka mu mžikala, dech jeho zápachal silně vínem. Snad sám o tom věděl, odvracel se a rychle zmizel. Pán jeho několikráte v prstech lístek otočil, než-li obálku roztrhl. A zdálo se, že prsty se mu chvějí. Ale Pavel asi ničeho nepozoroval, hleděl za sluhou, který ještě ve dveřích nějak podivně se ušklíbl.

»Proč se ten člověk usmívá tak dvojsmyslně? Budeš ho muset brzy propustit. Tací sluhové, kteří rádi kritisují, nestojí za mnoho. Smím vědět, od koho je lístek?« Emil četl, zase četl a beze slova podal lístek příteli. Byla to pouhá navštívenka. »Olga Letovská! tvá sestřenička! to rozkošné dítě! co píše?« Pavel nahlas přečetl: »Buďte šťastný, vždy!« Zamyslil se. »Zdá se, že se jí při psaní ručka třásla. Víš-li, že tě Olga milovala? Pozoroval jsem to dobře, už tehdy, dokud jsem byl u vás. Celým žárem mladého srdce, čistou první láskou přilnula k tobě, ve své nevinnosti netajila se ani, že tě má ráda. A zdá se mi, že chování tvé k ní —«

»Mé chování bylo vždy taktní. Choval jsem se k ní, jako k sestřenici, jinak ne.« Emil celý vzplanul.

»Věřím, ale srdce zamilovaného děvčete vidí v každém přívětivém úsměvu vyznání lásky — «

»Dovol —«

»Ona tě milovala a miluje i v tomto okamžiku. Tvá matka jí velmi přála. Viděla ve spojení vás dvou tvoje štěstí, skvělou budoucnost —«

Oči Emilovy hleděly kamsi do prázdna, myšlenkami nebyl zde, snad mu zabloudily k rusovlasé sestřenici, štíhlé a delikátní, která tak oddaně hledívala k němu. Z lístku, z navštívenky se zlatou ořízkou cítil známou vůni, kterou dýchaly její vlasy, její lehounké šatečky —

»Pavle, netrap mne!« najednou se rozkřikl. »Co je mi štěstí, co budoucnost? přede mnou je povinnost!« Křičel, aby slovům dodal výrazu energie.

»Jak pravíš? ty chceš své štěstí obětovat?« Přítel se své lenošky hleděl tak podivnýma očima, že se Emil rychle odvrátil. V nervosním rozechvění chopil se za hlavu. »Mlč, prosím tě, Pavle, mlč! chytáš mne za slova!«

Pavel se naklonil, snažil se vidět mladému příteli do očí.

»Máš pravdu, mluvme klidně a rozvážně,« pravil, jakoby každé slovo odvažoval. »Také já znám svou povinnost a chci jí dostáti. Varuju tě před osudným krokem!« Skorem se lekl účinku svých slov, — Emil se zapotácel, zesinal.

»To nemyslíš přece vážně —« šeptal. »Teď, v posledním okamžiku —«

»Nečinil bych tak, kdybych tě neznal.« Ženich nehleděl na Pavla, vzdorně a zamračen pohlížel do země, ale zdálo se mu, že jistě při těchto slovech starší soudruh se ušklíbl. A to Emila rozzuřilo.

»Bylo by to podlé! ničemné! nelidské!« zasyčel.

»Ještě je čas, za hodinu bylo by pozdě,« jako když kapka po kapce na kámen dopadá zněla Pavlova slova.

»Dosti, Pavle! Marie jest mé lásky hodna. Vím, co chceš říci. Ale její srdce povznáší ji nad to okolí, ve kterém byla zrozena. Bude náležet jenom mně.«

»Myslíš, že možno milovanou bytost přesadit z jedné sféry do druhé jako květinu? Bytost lidská má hlubší kořeny.«

»Věřím v oddanost své ženy. Nedopustí, aby cizí živel rušil nám klid. Nám stačí naše láska.«

Pavel opravdu v tom okamžiku s divným úsměškem ukázal na dvéře, za nimiž zněly hlasy. »Vám! ale těmto ne! Vniknou do tvé domácnosti, otráví ji —« Jako v odpověď venku zazněl veselý křik, protivný vysoký ženský smích. Emil nervosně potřásl hlavou. »Bude-li třeba, odjedeme — daleko. Jsem na vše připraven, spoléhám na své síly, na lásku své ženy.«

»Přiliš odvážné. Přijdou za tebou, najdou tě, však jsi již poznal, jak dovedou těžit z tebe, z tvé lásky. Doposud mohl jsi jim házet krvavé výkupné jako hladovým vlkům, ale odloučíš-li se od své matky, co můžeš jim poskytnout? co své ženě? Nejsi ten, který by dovedl vlastní silou se udržet, neutonout, nejsi zvyklý práci, můj milý mazlíčku maminčin! Nezlob se, nevrť hlavou, přítel smí ti přece pravdu povědět? Stroskotáš na úskalí nebo na mělčině. A tvá žena s tebou — i tvoje láska. Kam ubohou Marii vedeš? Dnes je snad v chudobě, nízko — u samé země, ale je doma — a co ty s ní zamýšlíš? Vyzvedneš ji — kam? v cizí nepřátelský svět. Jdi s ní kam chceš, všude za ní půjde její vina.«

»Vina?« vytřeštiv oči opakoval Emil.

»Ano, že byla služkou. Myslíš, že jí to společnost — tvoje společnost — někdy odpustí?«

Chvilku bylo tísnivé ticho. Emil učinil krok — dva. Sbíral sílu, hledal slova, aby odvětil na Pavlovy námitky, ale konečně řekl jenom: »To všechno sám jsem uvážil.«

»A přece chceš zahubit své štěstí a její též!«

»Víš, že se mi nejedná o mé štěstí, nýbrž jen a jen o ní. Mám povinnost —«

Najednou Pavel vstával ze své pohovky. Něco se chvělo v jeho tváři jako úsměšek, jako soustrasť, — Bůh ví, co to bylo.

Položil ruce příteli na ramena. »Povinnost!« usmíval se tak divně, »pořád mluvíš jen o povinnosti! Nuže, oč se jedná? chceš Marii pojistit budoucnost, chceš, aby byla šťastnou. Vezmeš-li ji za ženu, sebe zahubíš a ji šťastnou — trvale — neučiníš. Poslyš klidně, netrhej sebou. Tvá matka splnomocnila mne, abych nabídl těmto lidem jakoukoliv summu, ustoupí-li od svých nároků —« Emil najednou vzkypěl: »Nemají žádných nároků! nemohou mít žádných!« A zcela mírně vždy s úsměvem pohlíželo mu v oči odpovídal přítel: »Snad přece. Lépe všechno v dobrotě urovnat. A Marii zajistíme důchod, který stačí, zbavit ji starostí. Věř, tak se nejlépe postaráš o ni. Snad opláče svoji lásku, ale později bude ti vděčná, uzná, žes jinak jednati nemohl. Postaráš se o její budoucnost a zachráníš svou.«

Hořkostí srdce Emilovi překypělo, takovou bolestnou lítostí, sklamáním nenadálým. Cítil, že mu vlhnou oči, hrdlo se mu sevřelo. S výčitkou pohleděl k Pavlovi. »Příteli! — mohu-li tě ještě zváti přítelem?« hlas mu na okamžik selhal, — »domníval jsem se, že přijdeš, a stiskneš mi ruku a řekneš: Dobře, hochu! jinak nemůžeš. Dostoj své povinnosti! — Zatím tys přišel a sofistikou mi dohazuješ, že je nutno, abych Marii zradil —«

Pavel však snesl jeho vyčítavý pohled, aniž by mu se rtů zmizel úsměv.

»O mém přátelství, doufám, pochybovati nemusíš. Já konám svou povinnost. Poslechni mé rady, rozvaž ještě všechno, než učiníš osudný krok. Jsi přesvědčen, že máš dosti síly, abys nesl všechny důsledky?«

Chvilku zavládlo mrazivé ticho. Oči Emilovy těkaly kdesi stranou, uhýbaly se pohledu Pavlovu, plížily se po zemi. Najednou stihly dole na prahu lem černé hedbávné sukně, — vylétly do výše. A mladík zakolísal. Stála tam jeho matka zády opřena o dvéře, rukama chytala se stěny, jakoby nehty chtěla do zdiva zarýt. (Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Zpěv V.

Pochodní svit slední zhasl
pod klenbou kdes — jiskra pouhá,
kolem tma . . i klesla v slámu,
před ní noc . . . a jaká, dlouhá!

O podlahu čelem bijíc
v její stín své štkala hoře,
za skálou jen kdesi, z dálky
v odpověď jí znělo moře.

Znělo kvilem, znělo pláčem,
vycítila, jak se tříští
o ty skály bez soucitu, . . .
zřela v tom svůj osud příští . . .

Nemohla si říci jasně,
co s ní bude dál se díti,
zřela jen to Hilbojovo,
hadí oko, které svítí . . . .

Zvedla se a zpátky klesla —
do noci jen křikla »Aki!«
Soucitná tma k ní se snesla
zvolna do duše i v zraky.

* * *

Nevěděla kterak dlouho
ležela tu v těžké mdlobě,
jen v tmách sloupy rozeznala,
z náhla když zas přišla k sobě.

Hrubé, v skálu vytesané
jako stmělý hvozd kol stály,
v nedohledné tmě u stropu
ramena si podávaly.

Úzký otvor jako střílna
zabrán do stěny se vinul,
větru van jej prozrazoval,
tam kde v skále se tmou splynul.

Odtamtud též zřetelněji
slyšet bylo mořský příval,
jako hukot těžkých vozů
z dálky duněl — ticho zrýval.

Chvíli zdálo se že usnul,
novým hromem vzkypěl zase,
aby dozněl skalnou kobou
jako povzdech ve ohlase.

Jednotvárná k smrti smutná
byla tato píseň moře
a přec, jediný hlas známý,
zněla v Svany tiché hoře.

Byla přece známkou žití
zde v tom živém Svany hrobě,
na chvíli když vzbudila se
ve svém ztrnutí a mdlobě.

* * *

Dlouhý stín od sloupu k sloupu
táhne se . . . zrak otevřela,
žhavý bod plál v tomto stínu,
rudý zažeh chvěl se, zřela.

Dlaň jej clonila a tiše
jakoby nit dlouhou snoval
pavouk tmy, ten rudý zážeh
zvolna k ní se pohyboval.

Smýkal se a náhle stanul,
postať muže rozpoznala,
v černou řízu zahalena
vedle ní u sloupu stála.

Příšerný a malý hrbáč
malý kahan dlaní clonil,
s malým džbánem s kusem chleba
nad její se lože klonil.

Chtěla naň již promluviti,
on však postavil vše k zemi,
k ústům prst vznes naznačuje
nesmí mluvit, neb jest němý.

Odešel, jak přišel, zase,
černý stín se smýkal za ním,
Svana pouze vzdychla z hloubi
dlaně tisknouc k žhavým skráním.

* * *

Stálý šer a samé stíny,
zda-li noc či den jest, neví,
pouze vichr slyší fičet
bouřit pouze moře hněvy.

Ještě nedotkla se chleba
džbánu kraj k rtům neschýlila,
jako věčnost se čas vleče
a jí stále mizí síla.

Padla v temný polospánek
více než snu roven snění,
na celém se třásla těle
v krví cítíc žhavé vření.

Jako divoký vír smršťě
zjevů tlum jí hlavou letí,
celá minulost až k dnešku
ve horečné, divně změti.

Známé tváře, tahy cizí
v divé, fantastické směsi,
chvílemi jak bloudila by
mezi divokými lesy.

V skalin poušti rozeklaných
dlouhé, pusté, nehostinné
na útěk se musí dáti
v tesy skalin, v sluje stinné.

Ve bludiště jejich vniká,
bez cíle se v tmu kams řítí,
strže, rokle, vodopády.
dračích očí sta kol svítí.

Prchá v dálku — oči za ní,
vzkříknout chce — jí chybí slovo,
zmizelo vše . . . oko jedno
svítí tmou — jest Hilbojovo!

* * *

Rostl úžas na Jomsburku,
druha druh s tou zvěstí stavil,
čím to asi, že den třetí
Aki tam se nedostavil?

Jindy přišel s jitrem svěžím
ranní pozdrav dáti otci,
odjížděl pak, než se k zemi
sklonil černý prapor noci.

Čtvrtého dne večer teprv
polekaný posel přišel,
vypravuje co od kupců
cestou ke Kaminu slyšel.

Na cestě že, v buků stínu
Akiho kde dvorec stával,
kouří smutná zřícenina,
trosky zdí a tříště nával.

Rozdupaná kolem země,
a v ní krve stopy rudé
v kalu zbraně roztříštěné,
sledy kruté řeže všude.

Očazených trámů zbytky,
a pod nimi mrtvá těla,
orů zjevný sled, kde cesta
k Vinětě se obrácela.

Pokrač.)

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Pokračování.)

Možno, že už zítra bude tu ležeti na pryčně uklidněn a upokojen. Možno, že už zítra okáže se, že byl zatčen nevinně, že si on sám nezapálil. Bude propuštěn, vrátí se domů a začne znova pracovati.

Nebude to arciť již ten starý Merkl, pracovitý sice, ale důvěřivý, tahle zkušenost otevřela mu oči. Lidí si nevšimne. Toť se ví, budou se na něho dívati přes rameno, bude se říkati, že něco na tom přece jen musilo býti, že by jinak nebyl zavřen, ale co na tom? Tolik si jich už zapálilo, ba ještě to, co neshořelo, sami si roztloukali, pak pojistné shrábli a žili bezstarostně dál. Tohle přece, i kdyby se někdo domníval, že si zapálil sám, nebude nikdo pokládati za zločin.

. . . Už by bylo lépe, aby usnul, aby si odpočinul na zítřek. Zítra to půjde do tuha, musí se vzchopiti, nepoddávati se. Bude jistě voláno mnoho svědků, a tak snad dojde na něho řada teprve odpoledne. Byl by tomu sám rád, kdyby tomu tak bylo, alespoň by byl ušetřen Kátly! To by jistě soudce nedovolil, aby přišel notář s Kátlou, a zase s ním vyjednávali.

Marně se však namáhal, aby usnul. Noc byla nekonečně dlouhá, zamračená, deštivá.

Vstal zlehka, odhodil zbytek nedokouřeného doutníku a nový doutník si zapaloval.

Počal se procházeti po separaci a při tom tiše odfukoval kotouče modrého dýmu. Tolik se mu toho hlavou honilo, že ani nestačil o tom všem uvažovati. V celku však již se uklidňoval, a když se po čtvrté hodině počalo rozednívat, cítil se již uspokojeným. Totiž uspokojeným, pokud to bylo za stavu nynějšího možno. Ačkoliv ještě tápal v mlhách nerozhodnosti, byl už pevně rozhodnut, že Kátle ničeho nedá a umínil si, že poprosí soudce, aby ho ani k rovnání s Kátlou nedal předvésti. Trochu však přece v tomto směru povolil. Odhodlal se, že když Kátla nevystoupí proti němu a nebude se chtíti mstíti, že jí jako odbytné dá dobrovolně 100 zlatých, ale pak musí Kátla od něho a musí prohlásiti, že jsou spolu nadobro vyrovnáni.

Merkl neulehl ani ráno. Procházel se dále po separaci, pak na židli vystoupil a podepřev se o zeď, zachytil se mříží v okýnku. Nevyspalé a opuchlé oči ovíval mu chladný, vlhký vzduch z venčí, přitékající otevřeným okýnkem a vsávající do sebe husté kotouče modrého dýmu z Merklova doutníku. Venku přestávalo pršeti, za to vítr jasany na dvoře divoce cloumal, ale obloha už se jasnila. Merklovi připadlo, že doma u nich ve vsi vydávají se již asi svědci na cestu a v jednotlivých časových přestávkách, rozdělovaných hodinami s věže, přemýšlel, kam už asi došli . . . Svědci a svědkyně šli už po zablácené silnici a hlasitě hovořili o tom, jak budou mluvit před soudcem . . .

XII.

V deset hodin stál Merkl již zase před soudcem, a Kubišta seděl v předpokoji na lavici se svazkem svých klíčů. Všickni svědci byli již vyslechnuti, dva však čekali dosud venku na chodbě.

Soudce procházel se po kanceláři, zapisovatel, sehnutý nad protokolem, měl v ruce připraveno držátko a lhostejně pohlížel na Merkla.

Tento pozoroval obličej soudcův, ale neuhádl ničeho. Pohled, ba i pohyby byly nezměněny, a oči zabodávaly se do Merklova obličeje stejně tak pichlavě, jako při prvém výslechu. A přece soudce už věděl všecko, povídal si v duchu Merkl. To jen tak člověka napíná, myslil si dále, napíná, aby z toho kořistil.

»Vy tedy trváte na tom, že jste nevinen?« začal soudce.

»Na tom trvám!«

»Řekl jste mi všecko, když jsem vás posledně vyslýchal?«

»Řekl jsem všecko! Jinak jsem mluviti nemoh', povídám jen: já si nezapálil!«

»Zdá se, že mluvíte pravdu! Zapálil bezpochyby někdo jiný! Ale o tom si promluvíme až později! Především mi odpovězte, byl-li jste krátce před ohněm ustavičně v hospodě nebo jste snad na chvíli z hospody odešel?«

»Byl jsem v hospodě ustavičně! To museli svědci potvrdit!«

»Pak nemluvíte pravdu! Všichni svědci nepotvrdili, že jste byl stále v hospodě! Seděl jste u jiného stolu s nějakým člověkem, kterého oni neznají. Pouze popsati jej dovedli, což ostatně nám prozatím stačí. Je to pravda?«

»Je to pravda! Seděl jsem, jak se v hospodě sedívá. Tu přisedne ten, tu onen, člověk někdy přechází sám od jednoho stolu ke druhému. Možná, že jsem seděl s někým, koho ostatní neznali, vždyť přijdou do hospody také lidé pocestní, a člověk i s těmi rád pohovoří. Nemohu se však upamatovat, s kým jsem seděl!«

»To je právě nápadné! Vy se za tři dny nedovedete upamatovat, s kým jste seděl v hospodě! Vy jste se přece s tím neznámým člověkem dobře bavil, a nejen to, pak jste vyšli spolů ven, ba byli jste dokonce viděni, jak jste šli spolu k vašemu statku, vy napřed; dvířka u vrat jste otvíral, a onen neznámý člověk šel s vámi. Za chvíli jste byl zase viděn, jak jste odcházel. Dvířka jste si otevřel, ale to již šel jste zase sám. Kam se onen neznámý člověk poděl, svědci ovšem nevědí, neboť neviděli, že by od vás odcházel. Co jste tedy doma dělal?«

»Já to nebyl, já domů z hospody neodcházel, svědci se mohou mýliti!«

»Ale nemýlí se. Tvrdí zcela určitě, že jste to byl vy, a že vás poznali!«

»Pak jsem to možná byl! Kdož by si každou maličkost pamatoval.«

»Tedy připouštíte, že jste to byl vy! A jak se jmenoval onen druhý člověk?«

»Nevím, nadobro nevím. V hospodě se mnou seděl, ale neřekl, co je zač. Seděl tam, pivo pil, a já k němu jen tak přisedl. Pak se šel ke mně na husy podívat, povídal, že husy kupuje a v drůbeži handluje. Husy okoukl, ale nekoupil a odešel druhou stranou, kdežto já se vrátil do hospody.«

»A proč jste si na to dříve nevzpomněl?«

»Nevzpomněl, inu ovšem, kdo by na takovou maličkost vzpomínal. Člověk světem jdoucí, takovej košař, co ten člověku udělá? Neubliží, jen husy a jinou drůbež okoukne a jde dále. Nejvýše člověka obalamutí, ale to je košařství, to je právě ten obchod.«

»Vy jste se tedy vrátil do hospody, chvíli jste tam seděl, a brzy na to začalo u vás

hořet! A to je velice nápadné! Pak tedy mohl zapálit ten košař!«

»Já jen vím, že jsem si nezapálil. Když jsem byl v hospodě, nemohl jsem vědět, co se děje u nás ve statku. Já jen vím, že košař ničeho nekoupil a že odešel druhou stranou.«

»Kdybyste raději mluvil pravdu! My už víme všecko!«

Merkl se zachvěl a ve tvářích vyskočila mu krev. Div se nezapotácel!

»Já to neudělal!«

»Pak to udělal někdo jiný, ale vy jej dobře znáte!«

»Neznám ho! Pořád říkám, že ho neznám, ať to udělal, kdo chtěl, já při tom nebyl!«

»Já tedy zavolám svědky, a ti vám řeknou více!«

Merkl se zadíval vyděšeně na soudce. Bylo marno zapírati, zdálo se opravdu, že soudce ví všecko. Proč by tedy ještě někoho kryl.

»Já si to ještě rozmyslím,« odpověděl zlomeným hlasem.

»Bude opravdu lépe, když si to dobře rozmyslíte,« řekl soudce; »tamhle máte lavici, sedněte si hezky a rozvažte si všecko. Pamatujte na Boha! Jste křesťanem, modlíte se! Sešedivěl jste v poctivosti a když jste jednou zbloudil, Boží milost je nesmírná! Přiznejte se a uvidíte, že se vám ulehčí! Nedbejte spravedlnosti lidské! Kdo spáchal zlo, musí věděti, že přijde odplata, a je lépe, aby přišla tady, nežli tam nahoře. Ulehčete si, úplným doznáním si ulehčíte a při tom si zároveň trest zmírníte.«

Soudce mluvil tlumeně a přesvědčivě. Každé slovo zachycovalo se v Merklových ňadrech jako kotva lodi v písku před přistáním. Merkl dosud ještě zápasil. Pomalu podléhal, nárazy byly přílišny.

Zapisovatel položil prozatím držátko na kalamář, a oči se mu rozjasnily. Znal soudce z každodenního styku a posuzoval jeho tklivé řeči, náboženstvím vyšňořené, s ledovým klidem.

»Já to tedy řeknu dopodrobna, jak to bylo,« zahovořil Merkl po dlouhém mlčení.

»Tak dobře! Ale počkejte, člověče, vy vrávoráte,« vykřikl soudce; »pane zapisovateli, dejte mu židli, ať si sedne, a trochu vody! A řekněte zrovna Kubištovi, aby přivedl dva soudní svědky, někoho ze sousedstva, abychom se dlouho nezdržovali!«

Zapisovatel podal Merklovi židli, přinesl sklenici s vodou a podal ji Merklovi. Merkl se napil a osvěživ se, chtěl zase vstávati.

»Jen seďte, jen seďte,« pravil soudce rychle, »já vám to dovoluji. Hleďte raději, abyste se uklidnil, než přijdou soudní svědkové.«

Merkl zůstal tedy seděti a skříživ ruce na prsou, zadíval se na krucifix mezi dvěma bílými svíčkama. (Pokračování.)

HELENA SLÁDKOVA:

AZALKA.

Azalka bílá v tvém okně kvete,
cítím své srdce prudčeji bíti;
vy květy něžné, rcete mi, rcete,
co asi pro mne v duši on cítí.

Duše má smutná, ve hvězdném svitě
zrosena slzou, jak vaše listy,
plá po něm touhou plamennou skrytě,
líbat, ach, líbat zrak jeho čistý!

Vy květy šťastné, vy květy sněžné,
šeptněte jemu, duše má prosí,
o lásce mojí horoucí, něžné,
kterou v své hloubi k němu jen nosí.

BOH. BAUŠE:

Příroda v umění.

(Dokončení.)

Hugo van der Goes první z Nizozemčanů maluje stromy bez listů; jako počíná studium lidské anatomie stavbou kostry, tak třeba znáti rozvětvení ke korektnímu podání stromů. Podobné studie z přírody konali později Schongauer, Dürer, Lucas Leydenský a starší Breughel.

Jedna věc ještě chyběla — les našeho severu. Nikdo jej ještě nemaloval. Všichni spokojili se podáním jednotlivých stromů, i sám Hugo van der Goes. Teprve Gerhard David stal se pionérem pokroku. S úžasnou věrností a obratností maluje les, stává se tvůrcem osamělé těžkomyslné krajiny se zalesněnou dálavou.

První, kdo náladu do krajiny vložiti dovedl, byl Masaccio (pozadí jeho »Ukřižování« v kostele sv. Klimenta v Římě). Zároveň podařil se mu pozoruhodný effekt: popředí jest povýšeno, pozadí klesá, takže střední pole zmizí a teprve v pozadí opět krajina vystupuje.

Zákonů perspektivy, upotřebené v kresbě budov, nebylo lze užiti v podání rostlinstva. První, kdo jakýsi náběh učinil k rázovité kresbě stromů, kde na rozdíl od manýry starých nekreslil se každý list zvlášť, byl Francesco Peselino, »grand maestro di animali«, jak ho současníci nazývali pro umění jeho v kresbě zvířat.

Pravý impressionista jest zbožný Fra Angelico. V prvních svých proslavených obrazech (»Snímání Krista« v akademii florentinské) dokazuje, že naivní čistá víra v Boha není přírodě nepřátelská; jen žárlivé motivy v církvi zbudovaly protiklad mezi církví a světem. Mnozí umělci snažili se vyhověti opovrhování přírodou, tápajíce a bloudíce.

Jest zajímavo na př. sledovati pojmutí madony jakožto mladé matky.

Šťastně pojal Fra Filippo královnu nebeskou jako ženu (Palazzo Pitti ve Florencii); božské děcko v klíně matky pohrává s rozevřeným granátovým jablkem; oči matky snivě hledí do dálky. Jablko granátové jest však symbolem plodnosti; ve starověku bylo attributem Hery, nyní stává se přídatkem Marie.

V dílech Sandra Boticelli jest patrný další vývoj umění florentinského. Vedle bujné vegetace, jak ji v pozadí podává, jest zajímavo zobrazení moře na obraze »Narození Venuše« (v Ufficiích); tvar vln as nikdy neviděl a nepřirozené jest i, že kvítky luční stojí u samého okraje moře.

Ve svém dětství používalo umění co nejpestřejší, byť i nepravdivý svět k oživení obrazů. Tak bylo za trecenta.

Pak následovala doba školy a přemýšlení. Cesty se různily, cíl však chtěli míti společný: dosíci pravdivosti přírody. Rozuměli této vnějším napodobením forem, tu opět v zachycení momentu pohybu.

Potom požadavek se prohloubil. Pravdivou zdála se forma v pohybu, jen když bylo možno též vycíti pohybující síly, vůli a effekt. A konečně poznány i vůle i effekt jen jako projevy poslední tajemné bytosti, duše. Hledali duši, onu, která nepláče ani se nesměje, a přece jest sídlem pocitu hmotu oživujícího.

Onu náladu vtisklo umění i přírodě, která se má přizpůsobiti náladě svého pána a vládce. Zapomenut jest dětinsky naivní interes na přírodě. Malíř nedává se jí více vésti, nýbrž vnucuje jí energicky vlastní vůli. Poručí-li, má se přívětivě usmívati neb vážně se tvářiti, nebo slze prolévati.

Tento nový program Pietro Perugino jen částečně provedl; v celém rozsahu vtělen jest ve faustovském zjevu Lionarda da Vinci: ten si přírodu podmanil, utvářil, vtiskl jí pečeť své nálady.

Pouhá malba jej neuspokojuje. Na vrcholu svého tvoření obrací se tu k mathematice, se zvláštní zálibou ke geologii a botanice. Ač zachovaly se studie jeho o listech a květech rostlin (anemony, sněnku, pryskyřníku, orlíčku, moruše a j.), na obrazech jeho přece zřídka kde lze určité druhy rozeznati. Nejen že halí je ve snivé tóny, kde barva jeví se plavá, ale mění si je i libovolně; někdy si i vymýšlí nové tvary.

Z Cinquecentistů pozornosti vyžadují dva z největších: Rafael a Michelangelo.

Rafael nalezl již elementy v podání přírody hotové, ovšem že svým dokonalým vkusem a jemností všechny vzory své předčí.

U Italianů krajina podřízena byla podání člověka; teprve u vynálezců krajinomalby Nizozemčanů jest člověk více méně jen stafáží krajiny. Obojí rozluštění poměru člověka k přírodě bylo jednostranné, teprv pozdější doba rozluštila věc studiem plného světla.

Michelangelo ve prospěch člověka zničil podání přírody. Titan mohutné síly ničil vše, co tu kvetlo a se zelenalo. Malířství učinil otrokyní skulptury.

Řím stal se velikým hřbitovem naturalismu. Malíři neměli více žádné srdce pro přírodu, žádné oči k patření. Chtěli míti jen ducha.

Ovšem co Florentinští a Umbrerští umělci v podání přírody nechali nerozluštěné, toho chopili se Vlaši severu a úkol svůj rozluštili.

Milánský umělec Andrea Solario chopil se opět zobrazení lesa, jež od doby Fra Filippa bylo zanedbáno. Koncem Quattrocenta stávají se Benátky soupeřkyní Florencie v podání přírody všemi směry; obzor v městě lagun rozšířen plavbami po moři. Cima da Conegliano řetězem Alp obrazy své na obzoru uzavírá.

Pevnina našla největšího mistra v podání tvarů svých v mistru Giorgione. Tizian hýří barvami, zanedbává však kresbu. Není druhého Vlacha před ani po Giorgionovi, jenž by byl měl pro útvary země prohloubenějšího porozumění. Vedle toho všímal si i venkovského života se zápalem. Giorgione zůstane proto velikým novotářem, jenž umění jihu podal teprv úplné porozumění všematky přírody.

Giorgione jedinou stránku ještě nerozluštil — horský les.

Tento nalezl záhy v Correggiovi interpréta plného síly a poetického půvabu.

Tak pozvolna doplněn program, příroda náležela malíři.

Nic poučnějšího nad podobné studie z historie umění. V detailech třeba čísti Rosenovu knihu, z níž zde jen několik rysů podáno.

V chaotické směsi všech možných slohů, v jaké nyní žijeme, snadno se zapomíná, že každé umění i směry poznenáhla se vyvíjely; následovníci pracují na základech položených předchůdci a jen jednotliví heroové znamenají počátek novot. Jedno jest však prazřídlo všeho uměleckého tvoření, a toť příroda. Každé odchýlení od pravdy přírodní vedlo k manýře a úpadku.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXVIII.

Skláněl se už večer a Václav Novák nevkročil ještě pod střechu. Chodil po Vídni, potácel se z ulice do ulice. V nejzazších končinách Schönbrunského parku, kde nebylo živé duše, poseděl za poledne několik hodin na lavičce pod starou lípou.

Byl tak již zemdlen, že by tu byl málem usnul.

Ale střízlík přiletěl do větví stromu, listů zbaveného, a zašustěl malými oříšky tu zbylými, zavadiv o ně křídly. Na duši Novákovu ten jemný, sotva slyšitelný šustot udeřil jako hrozná rána, že vyskočil a vyplašen s místa dal se do běhu odtud.

Z parku utíkal zas do ulic . . .

Snad i potkával známé; nevěděl. Díval se, ale neviděl; lidi viděl, nikoho však nepoznával.

»Zde jsem tenkrát slezl z omnibusu,« zarylo se mu do hlavy v jednom odlehlém koutu předměstském, kde se náhodou ocitnul. Poznával dobře to místo. Omnibus sem také právě zas dojel a otočil, aby se vydal opět zpátky do města z této poslední své stanice. Konduktor i kočí nechali vůz i koně na ulici a zapadli do hospůdky vedle se nalézající, aby se odměnili za cestu vykonanou a posilnili na cestu následující, pro dnešek již poslední; až ráno zas začnou své pravidelné pohyby odtud na Štěpánské náměstí a zpět, stejnými ulicemi, stejnou rychlostí a na stejných místech přibírajíce v stejnou dobu stejné lidi.

Novák se rychle orientoval. »Tudy jsem se bral od omnibusu, když zastavil u malé té hospůdky — tady za ten roh jsem zahnul.« A bral se tím samým směrem. »Tam kolem toho domu – za ním v levo odbočit« — z paměti označoval někdejší svou cestu. »Ano, tady

byla ta kovárna,« poznával Novák s nápadnou radostí. »Pak za ní přišlo pole a jen už několik domů po jedné straně silnice ojediněle se zdvihalo — —«

Zastavil se, jako by stopy byl ztratil. Dlouhé dvě řady moderních činžáků, tří, čtyř i pětipatrových táhly se odtud, tvoříce širokou ulici, s chodníkem položeným po obou stranách kolem domů; v prostřed ulice bylo bláto, v které sníh napadlý do ulice teplým jižním větrem rozbřídal.

»Jak rychle se tu rozšiřuje Vídeň. Ani rok snad ještě neuplynul od té doby, co jsem tu byl a za krátkou tak dobu všecka stavební místa zde již jsou zastavena, z poli se stala ulice — —«

Dal se tou ulicí spěšně, jakoby nedočkavě spěchal k jejímu konci. »Tady to bylo,« řekl si Novák došed na konec a rozhlížeje se stranou. »Tady byla ta skupina těch malých domečků — —«

Ale skupinu malých domků žádnou neviděl. Viděl jen jinou zase přímočárnou ulici s dvěma řadami tří a čtyrpatrových činžáků. »Snad byly ty domky na druhou stranu od silnice,« rozpomínal se Novák. A přešel, nedbaje bláta, středem ulice. Také zde táhly se dvě proti sobě stojící řady moderních budov obytných.

»Štěstí, které zde hledám,« řekl si Václav Novák — »také odtud se vystěhovalo — —«

A jako v hrozném zklamání, rozlítostněn, smuten bral se zpět dlouhou ulicí.

Rozhlížel se po všech oknech, kudy šel, ale všecka byla zastřena. Do jednoho viděl. Ti, co bydlili tam uvnitř, zapomněli se skrýt před zraky zvědavými z ulice, nebo snad ani nedbali, bylo jim jedno, vidí-li je někdo, nebo nevidí.

Václav Novák stanul a zahleděl se oknem do vnitř příbytku. Spustlou domácnost spatřil, muže, ženu a dvě děti; manželé se prali, nadávali si a děti plakaly, křičely zběsile.

Snad to byli lidé docela jiní, ale Novákovi se zdálo, že jsou to ti sami, které v těch místech viděl před rokem v neskonalém štěstí rodinném.

»Jak a čím se shroutilo štěstí jejich?« přemítal, odvrátiv se od okna a ubíraje se dále. »Škoda! Škoda toho krásného, svatého rodinného štěstí . . .«

Nemyslil více na ty lidi jemu cizí, na sebe myslel, na štěstí svoje. Škoda jeho štěstí . . . »To tam! Na vždy pryč jest moje všecko štěstí . . .« povzdechl, zaúpěl Václav Novák. »Jen hoře vyplňuje moji duši — veliké, hrozné hoře . . .«

Naproti přicházel člověk krokem potácejícím se; šel středem ulice, nedbaje bláta. Byl slušně ošacen, ale měl šat pomazaný, uválený, klobouk na hlavě ani neměl; cestou mluvil k sobě, rozkládaje rukama.

Přešel Nováka a ten se zastavil a pohlížel za ním. Zdálo se mu, že jest to Vojtěch, jeho sluha někdejší. »Ubožák!« politoval Novák a napadla mu slova Vojtěchova, promluvená k němu, když odjížděli nedávno z Libnic ze svátků vánočních. »Každý z hoře svého hledá a najde si svou cestu — —«

Novák šel dále a v hlavě vrtalo mu, jakoby červ se tu zahnízďoval. V pití, v alkoholu udusit, co na duši pálí! — —

»Fi!« odbyl dotěrnost myšlenky trčící v mozku a nehýbající se. »Snad bych nechtěl stát se opilcem, jako Vojtěch — —«

Došel již na prostranství, kde stál dříve omnibus. Byl již odejel, před hospůdkou bylo docela prázdno a ticho, a také v hospůdce bylo ticho, ani zvuku odtud nepřicházelo, hlasu ven slyšeti nebylo. Snad tam už spí! Ale dvéře nebyly uzamčeny a oknem kmitalo světlo, plynové světlo, dušené patrně těžkou atmosférou hospodské světnice.

Václav Novák vstoupil do hospůdky.

Byli tam asi tři nebo čtyři hosté, seděli u stolu, který byl nejbližší kamen, a hráli v karty.

Novák usedl na druhém konci světnice. Hosté nedůvěřivě ohlíželi se po příchozím, a také hospodská přivítala ho spíše jako nepříjemného vetřelce, než jako vítaného návštěvníka. Přinesla mu však hned pivo a z jakési úcty k jeho panskému vzezření rozsvítila jemu na počest ještě jeden plynový plamen, zrovna jemu nad hlavou.

Novák měl hlad i žízeň; nejedl, ani nepil, celý den. Ale o něco k jídlu netroufal si ani říci. Vždyť by nic ani nedostal — ti lidé nic asi k jídlu nemají, nejsou na něco takového jistě zařízeni . . . Na stole vedlejším v drátěném košíčku byl rohlík, a Novák vstal a došel si pro něj. Vypil rychle přinesenou mu sklenici a snědl pečivo, tvrdé od rána. Šenkýřka postavila před něho novou sklenici.

Chvíli zdržela se s patrným úmyslem u stolu cizího hosta; utřela stůl zástěrou, plyn roztočila. Byla by ráda, aby ji pán oslovil, dal se s ní do řeči, něco by snad o něm se dověděla, co by ukojilo její hroznou zvědavost.

Ale neznámý mlčel. Také od stolu karbanického nepodařilo se strhnouti jej do hovoru schválně tak vedeného, aby se vmísil. Novák seděl mlčky, hlavu opřenou do dlaně, loket o stůl; a pil. (Pokračování).

KAREL ŠIMANOVSKÝ.

Když jsem Šimanovského letos z jara navštívil, četl Tolstého a labužnicky si pokuřoval svou viržinku. Zavřel knihu a když jsem zavadil pohledem o její titul, řekl: »Už čtu Tolstého po druhé — všechno, co u nás vyšlo, jsem za těch několik let, jež žiji v pensi, přečetl, pak jsem se pustil do překladův a i s těmi jsem již hotov. Dohánět jsem, co jsem jako herec zameškal — a tu mně tak tuhle teskně napadlo, že snad je to špatné znamení, že už nemám, co bych ještě dělal.«

Přišel jsem k Nestorovi českých herců pro vzpomínku o Jos. Kajetánu Tylovi. Umělec se zrovna rozehřál, začal vypravovati a pověděl mně zajímavou kapitolku, kterou někdy uveřejním. Neznámý detajlek vypravoval starý pán o tom, jak Tyl ke Kulasově koncesi přišel. Když česká divadelní představení v letech padesátých minulého století zastavena a herci propuštěni, svolal Tyl do hospůdky na Ovocném trhu několik svých přátel — byl mezi nimi Šimanovský, Krumlovský a Čížek — a radil se s nimi, co teď začít. Šimanovský několik dní před tím náhodou byl ve Vysočanech a tam poznal direktora Kulasa, jenž měl koncesi, ovšem že na německá divadelní představení. Kulas zrovna dodirektoval a se svou ženou a s harfou bídně protloukal životní.

Karel Šimanovský. (Kreslil F. Kolár.)

Nebylo ovšem ani pomyšlení, že by Tyl dostal na české hry koncesi a proto se radili, jakým způsobem by to navlékl, aby česky mohl hráti. Šimanovský vypravoval, co věděl o Kulasovi a mínil, že snad by se dal přemluviti, aby Tylovi svou koncesi propůjčil. Hned druhého dne vydali se Tyl, Šimanovský a Čížek za Kulasem do Vysočan, vyhledali ho a přednesli mu svůj návrh. Kulas se dlouho bránil, z počátku o tom ani slyšet nechtěl a Tylovi skoro hrubě řekl, že ho chce přivésti do malheuru, a že by mohl snadno přijíti o svoje živobytí.

Tyl byl dobrý, měkký člověk a na argumenty Kulasovy už ani nereagoval. Ale teď se do toho vložil Šimanovský, začal Kulasovi domlouvati, Tyl se zatím probral ze svého zaražení a když konečně bylo Kulasovi slíbeno měsíčně padesát zlatých a když mu bylo pěkně vymalováno, jaké časy bude míti, že nebude nic dělat, že se nebude s herci zlobit a přece jenom že na 1. shrábne svoje penízky — Kulas si s Tylem plácl na znamení, že je smlouva hotova a Tyl začal sestavovati společnost, s kterou se vydal do jižních Čech. Teď jednalo se jenom o to, jak proklouznouti s Kulasem jako figurantem na první štaci. Byl to tuším Jindřichův Hradec. Nejvyšší politický správce okresu začal dělati obtíže — že to nejde, že to nemůže býti, aby koncese patřila jinému a společnost aby řídila osoba zcela neoprávněná. — Tyl už myslel, že všechno

jeho přičinění bylo marné — v tom ale na štěsti pan hejtman pochlubil se, že je také dramatickým spisovatelem, přinesl kus — dal se do čtení, Tyl trpělivě poslouchal, a když pan hejtman dočetl a vyslovil mínění, že snad by se to mohlo hráti, plácl si zase Tyl s panem hejtmanem (Šimanovský scéničku tuto zahrál s roztomilým humorem) — pan hejtman zamhouřil jedno oko nad Ku'asem, Tyl obě nad kusem, a společnost měla vyhráno, hrála nerušeně a se zdarem na první štaci a na druhé už se ani po tom nepídili, je-li s tou koncesí háček nebo ne, protože to prošlo hladce v Hradci.

Šimanovský vypravoval o svých začátcích. »Učil jsem se řezbářem — ale myslím, že bych byl do smrti jenom kudly vyřezával.« (Potvrdil mně architekt p. Prokůpek, že Šimanovský řezbařině v závodě jeho otce věnoval pramalou pozornost — jednou prý otec jeho přišel do dílny a spráskl ruce nad hlavou — milí řezbáři nechali řezbařiny, Šimanovský dělal regisseura a mládenci — hráli divadlo.) Ochotničil se zápalem, poprvé hrál divadlo v domě, kde jsou nyní úřadovny c. k. finanční prokuratury, ale poněvadž je tam jednou překvapil policejní komisař, vyskákali oknem a hledali útulek jinde. Naposledy usadili se až v Karlíně, kde na Šimanovského přišel se podívat Tyl s Rubšem. Druhého dne putoval mladistvý ochotníček do bytu Tylova v Marianské ulici. Dne 11. ledna 1845 hrál poprvé v divadle v Růžové ulici a hrál divadlo až do 11. prosince r. 1898, kdy jako Julius Caesar rozloučil se s Národním divadlem.

Mezi těmito letopočty odehrálo se vše to, co zoveme vzkříšením celého nášeho divadelnictví, a v té době položeny a utvrzeny základy samostatnosti našeho divadla a dokázán úspěch jeden z nejzávažnějších. Šimanovský patří do řady těch mužů, o nichž kronika bude psát jako o prvních budovatelích skromných základů. Možno o něm napsati, že byl hercem-buditelem a až bude se psáti podrobnější vylíčení jeho nadšené a horlivé činnosti v těch dobách, kdy se podle slov Riegrových Češi zrovna vydupávali ze země, jméno Šimanovského bude teprvé jak náleží ozářeno.

Šimanovský byl více než padesát let hercem. Naše generace pamatuje jej již jako vyspělého, dokonalého umělce. Jeho Shakespearovské postavy tanou nám dosud, ač už jen jako v mlhách, v určitých obrysech v představách. Do svého »Patnáctého roku« napsal o něm F. A. Šubert, že byl zjevem tak sympatickým, že málo jiných se mu vyrovná. Neznal stěžování, neznal sočení a nepřátelství k soudruhům, neznal různých těch úskoků, postranních dvířek a jiných prostředečků, jimiž ten neb onen hledí se domoci toho, nač nestačí jeho nadání — —

Šimanovský byl jestě mužem z těch starých časů, jedním z těch posledních mohykánů, kteří v úspěchu věci i ve vítězství společných snah viděli svůj cíl a ideál. *JUDr. R. J. Krombauer.*

KU DVACÁTÉMU VÝROČÍ ÚMRTÍ VÁCLAVA BENEŠE TŘEBÍZSKÉHO.

Když 20. června 1884 v Marianských lázních neočekávaně zemřel Václav Beneš Třebízský, Praha a všechno české čtoucí obecenstvo zachváceno bylo nejopravdovější lítostí. Takového záchvěvu pocítila dávno před tím píšící a čtoucí obec česká nad náhlým úmrtím Máchovým, takovým otřesem zalomcovala námi nenadálá smrt Hálkova, něco podobného ozvalo se v nás i onu neděli srpnovou, kdy jsme se dověděli o skonu Nerudově. Děje se tak vždy, zhasne-li v květu života někdo, koho jsme milovali. Nebolí nás tak palčivě odchod toho, kdo se dožil a zemřel. Ale ti, zvláště Mácha a Beneš, se nedožili a zemřeli, a to vždycky probouzí větší lítost.

Beneš Třebízský byl jedním z nejsympatičtějších spisovatelův a lidí vůbec. Jeho všechno srdce i duše plnila se stále laskavostí, něhou a dobrotou světce. Byl vzorem kněze, nad jehož znakem kříže ani na okamžik nepřestala zářiti životní hesla: láska k bližnímu, láska k vlasti.

Devět let byl knězem, třináct let spisovatelem. Kdyby byl jenom knězem, mohl tu býti ještě dnes a mohl se dožiti sedmdesátého roku. Ale byl také z družiny spisovatelů, kteří musí žíti dvojí život, a jsa těla útlého, umřel v třicíti pěti. Třeba snadně, přece jen tvořil a psal mnoho. Od Mary Bočarovny, prvé to tištěné práce, která vyšla roku 1871 ve Světozoru, až po práci Ušlapán, již roku 1884 krátce před smrtí napsal pro Lumír, péro jeho téměř nespočinulo. Bezmála šedesát skladeb vyšlo z něho, a řada jejich svazků sama sebou tvoří knihovnu.

Ve všech pracích zrcadlí se mravní výše a upřímnost charakteru autorova. Sám jsa prostým, chudým kaplanem, neměl než své péro, své nadání a bohatství svého citu.

Mám jenom srdce, a to vám podávám — znělo z každého slova, které promluvil, z každé řádky, kterou napsal. A proto spisy jeho zase lnou tak k srdci. Vroucím citem jsou ovanuty a obetkány všechny jeho povídky, a tím nejbezpečněji si dobýval u čtenářstva porozumění. Ať byl idealně nadšený, řečnicky výmluvný a doufající, ať byl tekliv a u výrazu prostý jako dítě, vždy byl nanejvýš upřímný a srdečný a tím vyvolával zvučnou ozvěnu ve strunách čtenářova citu, proto každého tak jímal a ovládal.

Benešova mysl, zasvěcená tvůrčímu umění, nejraději utkvívala na místech, pokrytých prachem naší minulosti. Duch jeho byl srostlý s českými dějinami a vyzařoval láskou k českému člověku. Význačná období našich dějin, zvláště obrovitá epocha husitská a smutná léta pobělohorská měla v něm zanícného tlumočníka. Tak vznikly jeho ze známých nejznámnější Letopisy Sázavské, Bludné duše, Povídky Karlštejnského havrana, V červáncích a

lesku kalicha, Trnová koruna, Stezkami našich dějin a j., řada to obrazův od počátku českého křestanství až za siunnou dobu našeho národního probuzení. Také pro mládež složil hojně povídek, které po smrti jeho vkusně upraveny vydány byly jako Národní pohádky a pověsti, Povídky starověké, Obrazy z naší minulosti, Z rodné chaloupky.

Jak byl v životě věrný, tklivý, poctivý, skromný a ve všem čistý a ryzí, tak byly také spisy jeho: věrné co do dějinné pravdy, tklivé mluvou, poctivé přesvědčením, skromné smýšlením a ryzí jako dobrý kov. Žil prostounce jako kaplan na klecanské faře a co přijal za své literární práce, to umíraje odevzdal na odměny českým spisovatelům. Jsa chud ještě tedy spořil a dal tam, kde věřil, že přispění nejvíce je potřebí.

Stále jen čistá láska oblévala všechno, co konal. Kdyby ani nebylo jeho veliké práce, ten dojemný odkaz by stačil, aby ušlechtilá bytost Beneše Třebízského trvale svitila i nad jeho prostým vyšehradským hrobem.

J. D. K.

Byt Boženy Němcové v Domažlicích r. 1845—6.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

∴ **Ve čtvrtek** dne 9. června uplynulo právě 70 roků od narození našeho nesmrtelného Nerudy. Upozorňujice pouze na toto datum, národu našemu zajisté posvátné, máme za to, že rozepisovati se šíře o básníkovi, uváděti jeho životní data, vymezovati jeho důležitost uměleckou i kulturní, bylo by u muže rázu Nerudova skoro blasfemií. To všecko jistě dnes žije v srdcích intelligentních Čechů, a nám stačí tuto dnes projeviti svoji srdečnou radost nad tím, že v tomto jubilejním roce dočkáme se kýženého posledního svazku »Sebraných spisů« básníkových. Bude to snad náhodná, tichá, ale tím významnější oslava vzácného jubilea.

—*i*—

∴ **V úterý** dne 7. června bylo tomu právě 25 roků, co v Pise zemřel první českožidovský básník Siegfried Kapper, smíchovský rodák (* 21. března 1821) a doktor mediciny, jehož úsilím a snahou byl dán podnět k pozdějšímu t. zv. českožidovskému hnutí. Známé dvojverší Havlíčkovo »Za Franckem stál Vašek z Nebe — jenž splodil Kapra ze sebe«, jímž jedovatě karakterisoval zasedání Musejní společnosti r. 1847., vztahuje se na Václava Nebeského, který byl Kapprovým protektorem a snad i příčinou, proč byl tento jihoslovanský lékař připoután k českému národu. Havlíček zlobně pohlížel na první básnickou sbírečku Kapprovu, nevítaje myšlenky českožidovské. »Židé jsou židé, jsou národem a ne vyznáním« — »Kdo chce být Čechem, přestaň být nejprve Židem« — toť jsou as hlavní body ostrého článku, jímž byly Kapprovy »České listy« přivítány. Přes to však Kapper neustal v básnění a zejména od let 70tých jeho činnost veršovnická i prosaická mocně působila na klíčení sbratřovací myšlenky. Hlavní význam Kapprův neleží však ani v tomto bodě, leč v pěkných překladech z jihoslovanské poesie a v dovedném přenášení jejích ohlasů k nám. Tak přeložil r. 1874. »Zpěvy lidu srbského«, před tím už napsav »Pohádky přímořské« a později zajímavé »Gusle«, ohlas to písní černohorských. Rukopis jeho českého eposu »Car Lazar« leží v Museu král. českého. — Kapper má taktéž nemalou důležitost jakožto tvůrce politického ideálu a původně snad i programu českých židů. —*e*—

∴ **Oficiálný orgán?** Naše nakladatelství je příliš originelní a velký podnik, než aby ušlo pozornosti různých činitelů, co z něho vychází. Malicherné i složité pokusy rozbíti nás — zejména týdenník »Máj« — byly nám však tak vydatnou reklamou, že se za ni zvláště poděkujeme, až budeme sumárně účtovat. České obecenstvo umí na štěstí tak číst, že rozumí, proč se co proti nám děje. Máme o tom stoh dopisů. V době nynějších vedou se některé listy zase o nás. Jednáno o tom, jsme-li či nejsme »oficiálným orgánem« spolku Máje.

Tato hračka zasluhuje glossy, a proto opakujeme, že spolek »Máj« pro reformu poměrů autorských založil Nakladatelské družstvo Máje, které pak založilo a vydává časopis Máj, a je tedy samozřejmo, že mohl-li by některý list poukázati na to, že je spolku Máji nejbližší, nemohl to býti jistě

žádný jiný list než náš. Ale nejsme malicherni a o to nám tedy nejde.

Nakladatelské družstvo Máje plní svůj úkol tím, že snaží se upraviti poměry honorářové, smluvní, redaktorské, překladatelské a pod. nejjistějším způsobem: praksí. Toho dosáhlo takovou měrou, že i zcela mladí autoři, jednajíce o vydání svých plodů, umlouvajíce se o redaktorství a pod., odvolávají se již na způsob, který je pravidlem u nás. To je zdravý a vítaný následek. Týdeník Máj není však a nechce býti orgánem nikoho. Mohli bychom zde také dotknouti se otázky, zda-li a pokud je který list tím, zač se vydává, je-li či není obsah jeho v souhlasu s míněním všech jeho majitelů, ale této zbytečné kritiky rádi se vzdáváme. Naše redakce má takovou volnost, jakou nemá každá. Práce pro list vybírá a stanovisko listu ke všem otázkám určuje redakční výbor, který rozhoduje zcela samostatně. Nakl. družstvo Máje pečuje pouze o obchodní záležitosti podniku — o výběr knih starají se na příkl. redaktoři našich sbírek neb zvolení znalci jednotlivých oborů. Kdyby měl spolek Máj míti »oficiálný orgán,« musela by každého téhodne sestoupiti se valná hromada, aby rozhodla o obsahu čísla, a ještě by se neubránila »zaslánům« menšin, které by pád svých návrhů prohlásily dle oblíbeného nyní vzoru jistě za znásilňování. Jaké bouře by nepřijatá nebo přijatá báseň, novella a p. mohla způsobiti, o tom ani nechceme se rozhovořiti, ačkoliv tu doklady již jsou . . . Tak by se mohl vydávati snad nějaký almanach, nikoli však obsažný týdeník. Proto ustanoveno bylo, aby náš list řídil zvláštní redakční výbor, neodvislý na správních výborech a valných hromadách, a tomu redaktoři každé číslo v oklepku předkládají.

Tento redakční výbor pak jedině dává číslu své imprimatur. Kdo v tomto stálém výboru zasedá, povídá číslo Máje na obálce i na poslední straně. Vystoupí-li někdo, zemře-li — doplní správní výbor redakci, ale opět tak, že se volnosti její ani v nejmenším nedotkne. Proto není Máj »oficiálným orgánem« žádné korporace, žádné strany, žádné kliky. To je nejcennější věc, kterou dostal náš týdeník do vínku, neboť jedině tak může sloužiti pravdě. A ta je naším programem. Pravda je ovšem hořká — proto jsme asi vyvolali tolik hořkosti na všech stranách . . .

— **Tragédie člověka.** Národní divadlo ohlédlo se do minulosti, když přítomnost neposkytovala přitažlivých her pro suché dny letní, a po nějakém jednání s cizokrajným podnikatelem, který pořídil pro spekulaci scénickou výbavu duchaplné básně Madáchovy, vřadilo do repertoiru toto dílo maďarského autora.

Před dvanácti léty týmž dílem pomohlo si Národní divadlo z nesnází, dokonce tehdy učinilo znamenitý obchod, neboť obliba hry vzrůstala téměř neuvěřitelně. Ale žním pokladny učinila pak přítrž policie, která s rostoucím neklidem pozorovala, že scéna z francouzské revoluce těší se přílišné účasti obecenstva. Nějaké podpisy a otisk razítka stačil, a bylo po představeních Madáchovy »Tragédie člověka.«

Za dvanácte let se mnoho změnilo, i scéna z nebezpečné revoluce doznala jisté změny. Marseillesa, kterou tehdy při závěru aktu ohnivější posluchači provázeli i zpěvem, důmyslem aranžérským zaznívá nyní před aktem — v mládeži není hořlavin, jaké po krásných večerech jubilejní výstavy časem živily »blýskání na časy«, hra nemá již nebezpečné ostrosti, proto Madách zase přichází k slovu.

Ovšem jeho slovo je tu jenom doplňkem. Žížnivcům divadelním zdá se chvílemi, že i tohoto doplňku je příliš. Takový bývá osud dramatisovaných básní. Slovo musí dostati tolik odrazů světla, dekoračních pomůcek a hereckých podskoků, že se až samo ztrácí. V bujných houštinách poetické lícně vypočítavost divadelní činí výseky, razí cestu paprskům žárovek, aby účinek jeviště dostavil se na ráz. Co nádherných květů udupe tu divadelní řemeslnost, spekulující počtářství . . .

Madách svou Tragédií člověka líčí, kterak lidstvo stále zůstává hříčkou démona hříchu. Není štěstím, po čem člověk touží — nemá trvání, co pokládá za své blaženství. Básník ironisuje slavná hesla proroků a směje se snům o dosažení nejskvělejších cílů života . . .

Plný dojem z básnického díla Madáchova může míti myslivý čtenář pouze z četby. Jaroslavem Vrchlickým za přispění Brádkova byl maďarský originál básně učiněn přístupným českému čtenářstvu. Divadlo scénováním »Tragédie člověka« dává jen širokým vrstvám, po čem asi prahnou. Výprava je pěkná a působivá, byť i poněkud malé rozměry získaných dekorací někdy trochu súžovaly jeviště. Prospekt nad propastí, pohled na nedostavěnou pyramidu a část Paříže jsou i umělecky pozoruhodny. Při minulé výpravě této práce byl pohled na Hradčany lépe malován. Na prostoře před Bílou věží plál strážný oheň, který magicky ozařoval sídlo českých králů, kdežto nynější prospekt je příliš střízlivý. Ale jinak je pastvy pro oko dost, a přáli bychom divadlu, aby kus tak svědomitě nastudovaný v každém ohledu splnil naděje správy.

Adama nastudoval p. Vávra. Namahavá a v divadelní reprodukci dosti nepoddajná role tato ukázala p. Vávru v příznivém světle. Ďábel pana Želenského byl dobře založen. Slč. Dostálová činila v roli Evy, co jen mohla — ale tato úloha je nad její sílu. Ředitelství nemělo se ohlížet ani na levo ani na pravo a dáti úlohu pí. Laudové.

V menších rolích uplatnilo se mnoho členů. Scény hromadné byly přirozeny a výrazny, ale poněkud se křičelo při těchto shlucích. Obraz cařihradský a londýnský ničeho nezdůrazňuje, proto mohl odpadnouti. Proč dělníci příštího století nezůstali v modrém stejnokroji, který má zároveň

symbolický význam, nechápeme. Zvolený úbor podobá se nevýrazným nedbalkám. Jinak však režie páně Kvapilova důvodně zařídila vše, aby hra čestně vyplnila místo své v repertoaru. Přestávky byly krátké, a proto hojné obecenstvo nevyšlo z příznivé nálady. *ech.*

⎓ **E. Sokol: »Děti.«** Svěží, z čistého zdroje vlastní vzpomínky asi vytryskly paprsek mládí ve vší jeho bezstarostnosti a půvabné naivitě šesti či osmi let, zachycený dovednou rukou slibného psychologa. Celkem drobnůstka několika desítek stran, ale neskonale milá dokonalým odpozorováním dětské přírody, tak vlastní a uzavřené ve svět několika těch denních přítelíčků a přítelkyň, žijících vlastní svůj život neuvědomělého sobectví, rozplývavé radosti a zase tak divných pocitů malomoci a hrůzy. Ta Emma, které počínají pukati v útlém srdéčku první pocity lásky k malému hrdinovi, takto kamarádu ze školy a z toulek, jest dokonalá rekyně knížky ve svém jemně a precisně provedeném profilu. Bourgetovy »Pastelly« napadají při četbě »Děti«, ale oč jsme tu bližší pravdě a kráse n a š í přírody, n a š i c h venkovských lích a n a š e h o dětského naturelu. Pel prvního mládí zachycen nejvýš delikátně v této idyllce a to jí dodává svěžesti i kvalit uměleckých.

— *n* —

Kreslil F. Šnajberk.

⎓ **Aziyadé**, román, který nyní vychází v naší příloze »Z cizích obzorů«, napsal Pierre Loti, pravým jménem Louis Marie Julien Viaud. Narodil se v Rochefortu 14. ledna 1850 ze starobylé rodiny hugenotské a záhy vstoupil do služeb námořnických. První hluboké dojmy přírodní čerpal na velikých cestách zámořských. Súčastnil se také výpravy Tonkinské a dosud slouží jako vyšší důstojník v námořnictvu francouzském. Od roku 1876 vydal řadu knih, jimiž dobyl si zvláštního místa v literatuře francouzské a světové vůbec.

Pierre Loti jest hlavním zástupcem t. zv. exotismu v prose, exotismu plného soucitu a slitování. Díla něhy a svrchované úzkosti, jež vznikla z ušlechtilého cítění Lotiova, jsou jako hluboké pohledy, jimiž moderní nějaký ecclesiant pohlíží na vesmír. Aziyadé, Au Maror, Fleurs d'ennui, Le Roman de Spahi, Le Désert, Le Mariage de Loti... jsou těžké ratolesti plné neznámých plodů, plné silných parfumů. Hned do Senegalu, hned zas do Annamu, Tahiti, Maroka, Persie nás zavádí, pak zas na moře jižní nebo na skok k půlnočnímu slunci — ale nikdo jako on nedovede líčiti monotonii bludné existence, krásu přírody a svrchovanost sil podrobujících sobě slabou bytost lidskou. Loti jest »jako dítě naivní a vnímavý, nic více«, praví o něm Vrchlický (Osvěta XXII. 251). Neví sám, co raffinerie jest v této jeho prostotě. Stvořil si sám svou formu, její vznik lze stopovati až ke knize, již psal denně jako námořník na palubě své lodi, kam zapisuje svědomitě změny počasí, běh lodi, zjevy na nebi atd. Z této primitivní formy, kterou sem tam doplnil případně umístěnými dopisy ku přátelům a příbuzným, nebo listy osobního deníku, vyvinul se zvláštní způsob, jak Loti píše. Nejryzejšť subjektivismus, úplná na oko bezforemnost, den řadí se nenuceně ke dni se svými dojmy z přírody a z lidí. Na konci se dovíte, jaký to dá umělecký celek!«

Takovou jest »Aziyadé«.

≡ **Divadelních představení** nebudou prý oznamovati nyní p. Fastrovy Div. Listy, p o ž á d a j í - l i o t o p o ř a d a t e l é. Rozumíme tomu tak, že se nepoctiví lidé chtějí tím vyhnouti stíhání, hrají-li kusy, k nimž si nezískali provoz. práva. Něčemu takovému nemá pomáhati žádná redakce. Nejedná se jen o právo autorů, ale i o výchovu těch vrstev, které nedovedou ještě činiti rozdílu »mezi mým a tvým«. Vyhoví-li Div. Listy opravdu, připraví tím pořadatele ony též o jedinou p o l e h č u j í c í okolnost, pro kterou soud upouštívá od trestu vězení, poněvadž u pořadatele, který hru oznámil alespoň v listě, nepředpokládá se zlý úmysl.

⎓ **Adolf Brabec: Květy samot,** verše 1900—3. Výbor lyriky autorovy, prosté, upřímné, bez nároků. Několik dobrých písní a reflektivních skladbiček bez myšlénkové hloubky ovšem, ale zase nijak naivnostmi vkus neurážejících. Jedno jen vytkneme pro další tvorbu p. autora. Jeho divné spřahání veršů jambických s trochejskými v témž útvaru slokovém bez vnitřních důvodů. Příkladů jest na každé skoro stránce. Básně dělají tím místy dojem rozviklanosti. Pěkně vypravená knížka jest věnována Ant. Klášterskému. — *o*

— **Ruské ženy.** V druhé polovině minulého století napsal slavný a populární ruský básník Někrasov (†1878.) jeden ze svých nejhledanějších spisů — několik poem, jež nazval »Ruské ženy«. Není inteligenta v Rusku, jenž by jich neznal, a nevím, našlo-li by se procento těch, kteří by je četli bez hlubokého pohnutí. »Ruské ženy« vyvolalo v Někrasovu nadšení, které v něm zbudil heroism žen politických provinilců, odsouzených na Sibiř (za povstání v prosinci 1825). Vyžádavše si povolení carova, vzdavše se všeho (ani dětí nesměly vzít sebou), a připraveny jsouce na vše, následovaly své muže, aby jim poskytly úlevy svou přítomností, anebo aspoň s nimi rozdělily hořký úděl. Formou deníků, skvělým způsobem líčí fysické i morální útrapy oněch statečných žen na obtížné cestě i v místě, kde žijí všemu ostatnímu světu mrtvi, ať s vinou či bez ní, ale vždy ubozí odsouzenci.

Čtenářstvo zaujal Někrasov »Ruskými ženami« cele. Vyvolal v oči slzy, způsobil, že srdce rychleji tloukla, a ruce že se zatínaly v pěsti . . . Ale mimo čtenářstvo byla tu i kritika. A o »Ruských ženách« napsala mnoho, mnoho — jak přirozeno o díle takového významu. Chválila skvělou formu a hluboce působivý obsah, ale — našla své »ale«. Nejprve vzešla jí chmůra otázkou, je li úmysl poemy srovnavatelen se zákonem. Pak nastala otázka, možno-li rozmanité ty episody a líčení přijmouti za skutečnost. A k řešení této otázky přistoupeno s měřítkem psychologie a logiky. Resultaty byly překvapující. Kritika shledala, že jsou to nemožnosti nastrojené jen a jen pro effekt. Nebylo to prý cítěním se skutečným, prožitým utrpením, co vtisklo Někrasovu péro do ruky, ale jenom vhodné thema s určitým směrem a objednanými effekty. Rozebrali dílo po kousíčkách a pro nemožnost, neb aspoň vybájenou tendenčnost jednotlivostí nahromaděn celý stoh důvodů. Ale všecky porazila v těchto dnech vydaná kniha. Jsou to »Zápisky kněžny M. N. Volkonské«. Dlouho byly chovány v rodinném archivu tyto vzpomínky ženy sibiřského vypovězence, jsouce určeny jen pro úzký kruh rodinný. Ale veliký jejich význam historický přiměl syna autorčina zrušit její ustanovení, a odevzdat je veřejnosti. A tu vyšly na světlo netušené věci — překvapení historická i literární. Nejvíce ovšem ohromilo faktum, že báseň Někrasova a deník kněžny Volkonské obsahují tytéž události. Vysvětlení podává k tomu kníže M. S. Volkonskij v předmluvě k »Zápiskám«. — Píše tam: — »S Někrasovem jsem byl znám dlouhá léta. Sblížila nás má láska k poesii a časté zimní honby, za kterých jsme mnoho besedovali, při čemž však jsem se vyhýbal hovoru o vypovězených na Sibiř, nepřeje si, aby nevčasně pronikly v tisk . . . Jednou, přijeda ke mně, řekl, že píše o mé matce, a prosil mě o její »Zápisky«, jejichž existence byla mu známa; odřekl jsem mu, neboť jsem »Zápisek« dosud nikomu nesdělil, ani lidem mně blízkým. »Tedy mi je přečtěte,« řekl mi. Ale odřekl jsem i to. Tu počal mne přemlouvat, podotýkaje, že pramenů o kněžně Volkonské má mnohem méně, než o kněžně Trubecké, že obraz její vyjde zkažený, pokažena že budou i fakta, a mně prvnímu že to bude nepříjemno, a oprava že pro mne bude těžká a nesnadná. Při tom mi dal slovo, respektovat všecky mé poznámky a bez mého svolení poemu nevytisknout . . . Zápisky byly psány francouzsky, kteréhož jazyka Někrasov nebyl mocen, četl mu je tedy kníže Volkonskij v ruském překladě. O předčítání samotném píše kníže V.: »— Ve třech večerech bylo předčítání skončeno. Vzpomínám, jak při tom Mikuláš Alexějevič (Někrasov) několikrát za večer vyskočil a se slovy »Dost, nemohu,« běžel ke krbu, sedl si k němu a chytna se oběma rukama za hlavu, plakal jako dítě«. — Ejhle autor, který psal prý tendenční, na effekt vypočítané výmysly, daleké skutečnosti! *Akim Set.*

Toto číslo vydáno dne 17. června 1904. — OBSAH: ANTONÍN MACEK: Poslání. — KAREL LEGER: Konec románu. JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — HELENA SLÁDKOVA: Azalka. — BOH. BAUŠE: Příroda v umění. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Karel Šimanovský. JUDr. R. J. Kronbauer. Ku dvacátému výročí úmrtí Václava Beneše Třebízského. J. D. K. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — OHLASY Z DÁLI. — ILLUSTRACE: Karel Šimanovský. — Byt Boženy Němcové v Domažlicích R. 1845–6. — Pierre Loti.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati obrazy a články z Máje jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘÍ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Děti a květy.

Šnul slavný průvod Božího se Těla
od oltáře. Na dlažbě plno kvítí.
A děti v smíchu po květech se řítí,
jít po nich, šlapat, jaký ples jim dělá!

Ó, kolik z nich as půjde cestou žití,
jež vystlána jen květy bude celá,
ó, kolik z nich trn, hloží neucítí,
až vichr chladný dotkne se jich čela?

A květy! V lukách plály ještě včera,
na sadech dýchly vůní do večera,
k nim letěl motýl v tmavý les i mýto.

Jak usmívají družičky se sněžné!
Jak v prachu mrou ty lesní květy něžné!
Jdu kol a nevím, čeho víc mně líto.

Starosti.

Zas usedly v kruh Starosti si ke mně,
prý na mžik jen — jak právě kolem letí...
— Tvůj hošík kašle — inu, děti, děti!
to nejkřehčí květ v celém dolu země.

— Tvá žena čeká se? (Já přikýv' němě.)
— Ba, to je srázem nad propastí spěti!
— A co tvá matka? Jistě bolno je ti,
když pomníš sudby, jež se mračí temně.

Dík za optání! Vše to zlé jsou věci,
však pevnou naděj v záchranu mám přeci,
ač jedno srdcem chví a druhé rmoutí.

A tolik práce mám. — Teď šestá padla.
Do schůze musím. — Musím do divadla. —
(Protivné tetky! — Ne a ne se hnouti!)

Děl prorok lidu:

— Prof. dru K. Pawlíkovi. —

Děl prorok lidu: Ztracenou kdo věc
zas pánu vrátí, hoden vší je chvály;
kdo koně přivede, jenž zaběh' v dáli,
šat zaslouží si nový na svou plec.

Tvým bratrem buď, kdo dítě tvoje spasil,
je hoden, květy bys mu v cesty zasil,
dal meč mu, koně, polovici statku.

Džbán oleje měj, dřeva na sandály,
kdo papouška, jenž ulít', chytil v klec;
kdo zachránil ti dům, buď host tvůj stálý
u dýmky, číše, žití na konec.

Však ráj pros, Boha slunce by jej hřálo
(neb co bys dát moh', vše by bylo málo)
jen tomu, tvou kdo zachránil ti matku.

Sonet

vysněný před ostatky Kollárovými při převezení jich do Prahy.

Ty, jenž pěl's: »Mně v slávských krajinách
sama zem již voní příjemněji!«
po letech se vracíš, kost a prach,
ve vlast svou, v tu měkkou náruč její.

Zda se srdcí struny rozechvějí
mocněj nám teď hudbou tvojich snah,
mezi námi když tu v hrobu tmách
budeš snít své velké o Ideji?

Ó, kéž zem ti sladce u nás voní,
zahrnou tě květy, hřeje zář,
velké srdce, z něhož mír se roní!

Ustaň, ztiš se, vřavo svárů děsná,
aspoň teď, kdy on, jenž na oltář
vlast dal, spí tu . . . nebuďme jej ze sna!

Dvě duše.

Dvě potkaly se duše v širém prázdnu.
»Slyš, Boha vůlí poslána jsem dolů,
a ty jdeš z hloubi, promluvme si spolu,
co čeká mě tam — strachem v letu váznu!«

— Ó, vrať se, sestro, dole svět je bláznů
a katanů, zem smutků říš a bolů,
tam vděk a klam na jednom roste stvolu,
pros Boha, vrať se, nežli sletíš v sráznu.

»A jaká hvězda na tobě to svitla?«
— To? To jen slza lásky se mne chytla,
tek proud jich z očí drahých ručejemi,

když výš jsem vzlétla! — Druhá duše vzhlídla,
nic neřekla již, rozpjala svá křídla
a s úsměvem se dolů nesla k zemi.

KAREL ČERVINKA

Strom poznání.

(Pokračování.)

Po čtvrt hodině přišli soudní svědci, zapisovatel podal jim židli, a soudce je začal upozorňovati na jejich povinnosti. Svědci ve svátečních kabátech, které, odskočivše od práce a pracovní zástěry odhodivše, na rychlo oblékli, vážně pokyvovali hlavou. Když konečně přisvědčili, že ponaučení soudcovskému úplně porozuměli, soudce začal další výslech.

»Vy se tedy chcete přiznati, že jste si sám zapálil, neníliž pravda?«

»Na to se přiznat nemůžu, já jsem mluvil od začátku pouhou pravdu a na tu pravdu můžu ještě hned přisahat. Já si nezapálil!«

»Tak co jste mi chtěl povídat? Přece jste před chvílí řekl, že nám povíte dopodrobna, jak to bylo! Vy jste tedy seděl v hospodě s jedním člověkem a s tím jste potom vyšel ven. Znal jste toho člověka?«

»Znal jsem ho! Byl to Kuliš, košař, chodí po vsích a drůbež kupuje, kterou vozí do Prahy.«

»Předtím jste říkal, že toho člověka neznáte! Proč jste zapíral?«

»Já myslil, že se tady jedná jenom o mě a ne o Kuliše, nemoh' jsem teda mluvit o tom, co se týkalo ještě Kuliše!«

XIII.

»Ostatně na tom nesejde,« pravil soudce; »znal jste toho člověka už dlouho?«

»Už dlouho,« odpovídal Merkl; »on sice do naší vsi nikdy nechodil, ale já se s ním často sešel u švakra, kam docházel kupovat. U nás ve vsi ho lidé neznali, znali jsme se tam odjinud.«

»Co tedy ten člověk chtěl u vás ve vsi?«

»To bylo tak. U nás hořelo, a vyhořelo několik stavení. Pak to nastalo hned s těmi assekuracemi! Agenti povídali, když přijeli odhadovat škodu, že když u nas pořád hoří, že pojišťovny vezmou lidem assekurace, a kdo nemá stavení zděné a pod tašky, že assekuraci vůbec nedostane. Na to jsem jel ke švakrovi na pouť a když jsem tam přijel, seděl tam ten košař Kuliš. Za řeči jsme přišli také na tohle! Stěžoval jsem si švakrovi, že mi teď, když jsem tolik let assekuraci platil, chtějí assekuraci vzít, a že pořád v sousedství hoří, takže jest obava, že mně to chytne, až už nebudu assekuraci mít. Kuliš to poslouchal a pak se dal do smíchu! »Tak teda musíte koukat, abyste vyhořel, než vám assekuraci vezmou,« povídal. Já odpověděl, že k tomu nemám svědomí, abych si sám zapálil, že raději chalupu strhnu a postavím si novou, jen když mi nebude muset svědomí nic vyčítat. Kuliš se mi však vysmál. »Jaky svědomí,« povídal, »že ho má s vámi pojišťovna! Kde se jedná o peníze, přestává všecko svědomí! Assekuraci jste cpal po třicet roků peníze, a assekurace je brala, to teda bylo dobré svědomí. Ale teď, že už vám chalupa schátrala, teď assekurace o vaše peníze nestojí, to je už zase jiné svědomí! Jděte mně k čertu s takovýmhle svědomím! Kapsy si nacpat, to je svědomí! A když nemáte sám to srdce, abyste si to zapálil, však by se někdo už našel, kdo by vám to rád udělal. Jen říc, že něco poplatíte!« — — Takhle Kuliš mluvil, a já jen koukal na švakra, co ten tomu řekne, ale švakr jakoby nic. Jen se tomu usmíval a mrkal na mne. Zavedl jsem teda raději řeč jinam.

Na to onoho dne, když u nás oheň vyšel, přijdu odpoledne do hospody, a tam seděl u stolu Kuliš. Nejdřív jsem dělal, jako bych ho vůbec neznal, on však ke mně a pobídl mě, abych si sedl k jeho stolu. Mluvili jsme šeptem, a on hned, že by mi to zapálil, když mu dám desítku. Mluvil do mne dlouho, ale já mu neřekl ani ano, ani ne. Když se sešeřilo, povídal mi: »Tak teda pojďte, půjdem se na to povídat!« Já jsem nechtěl. Tu on zase, jen abych šel, že z toho ještě nemusí nic bejt, podívaná že nic nestojí, — tak jsem teda šel. Povídal, že musíme za humny, že nás každej nemusí vidět, šel jsem teda za ním. Proklouzl vrátky do dvora, rozkoukal se a pak povídal, že už ví, co a jak, jen abych si šel zpátky do hospody. Povídal jsem mu, že o ničem nechci vědět a šel jsem do hospody, kdež jsem dále pil. V osm hodin uhodil někdo z venčí na okno a vykřikl: »Ve vsi hoří.« Vyběhli jsme ven, a u mne už to hořelo plným plamenem. Tak to bylo všecko, teď jsem to řekl dopodrobna.«

Merkl se odmlčel, a na okamžik bylo hluboké ticho. Všickni se dívali ještě upřeně na Merkla a všickni byli v tu chvíli v hloubi duše přesvědčeni, že Merkl mluví pravdu. Nejprve se vzpamatoval soudce.

»Mluvil jste s Kulišem ještě potom, když oheň vyšel?« zeptal se.

»Nemluvil! Vyběhl jsem ven, když jsem slyšel pokřik, že hoří, ale o Kuliše jsem se nestaral. Na to nebylo ani času, ani pomyšlení. Ostatně bych mu ani nepřál, aby se v tu chvíli se mnou Kuliš potkal! Byl bych ho roztrhal, rozdrtil, a bylo by stačilo jediné slovo, že je žhářem — byl by letěl do plamenů! Lidé by mu to v tom rozčilení neodpustili!«

»O tom pochybuji! Vždyť měl slíbenu desítku, když to provede!«

»Neměl ničeho slíbenyho! Když jsem řekl všecko, a nikdo mne k tomu nenutil, byl bych řekl i tohleto. Já Kulišovi ničeho neslíboval, já ho k ničemu nevybízel, a také jsem mu ničeho nedal a nedám. On je v mých očích zločincem, on zapálil, já nezapálil, já jsem nevinen!«

»Že jste vy sám si nezapálil, věřím vám úplně. Svědci skutečně potvrdili, že jste byl v době, kdy oheň byl zpozorován, v hospodě. Rozvažte si však sám, je-li pravděpodobno, aby byl Kuliš zapaloval, kdybyste mu byl ničeho neřekl, ničeho mu neslíbil? A pak ty další věci: vy jdete s ním, dovedete ho takřka až k domu, necháte ho tam a vracíte se zpět... To nám ještě chcete tvrdit, že jste s ním ani slova nepromluvil, že jste mu ani nepřisvědčoval ani neodporoval?«

»Já nemohu jinak mluvit, nežli jak jsem mluvil. Teď arci cítím, že jsem chybil, když jsem neřekl úplnou pravdu již při prvém výslechu, ale já na to ani nepomyslil, že musím mluviti taky o jiném. Sám věřím, že se to zdá být všecko divným, ale je to tak. Já sice při tom, co dělal Kuliš, když jsem odešel, nebyl — nemůžu říkat, že on zapálil, na to on si svědka nebral, ale jsem přesvědčen, že on zapálil. Snad myslil, že tu desítku přece ode mne dostane, že až budu viděti, že jsem dobře pochodil, že mu tu desítku přece vyplatím, jinak si to nedovedu vysvětlit.«

»No, uvidíme, co bude mluvit Kuliš, až jej přivedou. Když jste se přiznal, je zbytečno, abych vás konfrontoval se svědky, kteří vás

viděli, jak jste šel s jedním neznámým člověkem — teď už víme, že to byl Kuliš — ku svému stavení. Na něco se však těch svědků ve vaší přítomnosti přece ještě zeptám!«

Byl povolán z chodby svědek Valenta.

»Valento, vy jste tady tvrdil,« řekl soudce, »že jste viděl Merkla, jak šel toho večera ještě s jedním člověkem! Je to pravda, nebo ne?«

»Je to pravda! Viděl jsem je jak šli, ještě se mně zdálo, že jsou oba nachmeleni,« odpověděl svědek Valenta nejistě.

»Lžeš!« rozkřikl se Merkl, »lžeš, prolhanče!«

»Co to je,« ozval se soudce přísně, »opovažte se takhle ke svědkům mluvit, aneb vás disciplinárně ztrestám!«

»Nemůžu si pomoc,« odpověděl Merkl, »nemluví pravdu, nemoh mě vidět. Nás nemoh vůbec nikdo vidět, a nikdo nás neviděl! Vidíš, Valento, já ti povím hned, jak to bylo. Včera večer byla u tebe Kátla a slibovala ti hory doly, ale ty se nepleť do něčeho, v čem neumíš chodit!«

»Byla u mne, proč bych to zapíral, ale přes to všecko se mně zdá, že jsem viděl dva mužské, a jeden celá vaše podoba a chůze!«

»Tedy jistě to tvrditi nemůžete!« optal se soudce.

»To nemůžu, ale myslím, že to byl on, jako tuhle Merkl.«

»A před chvílí jste tvrdil zcela určitě, že to byl Merkl!« pravil soudce vyčítavě.

»To není pravda!« zakoktal Valenta.

Soudce však už mávl rukou, a Valenta rozpálen odcházel ven.

Předstoupil druhý svědek Zafouk.

»Viděl jste ten večer Merkla?« ptal se soudce úsečně.

»To je moc těžky, jemnostpane, něco takového tvrdit! Možná, že to byl on, možná, že to byl někdo jinej! Když je večír, je šero a člověk se může zmátnout!«

»Také jsi se zmátl, Zafouku,« povídal Merkl, »taky tys mě nemohl vidět. Nás neviděl nikdo, to víš, Zafouku, včera byla u tebe Kátla a taky tobě slibovala hory doly, jako Valentovi. Ale proto přeci těch pět stovek nedostane!«

»Jděte!« rozkřikl se soudce na Zafouka, ale hned se zarazil. Podíval se vlídně na Merkla a nepromluvil sice ani slova, ale z očí mu zářilo, co nesměl vysloviti.

»Tohle tak stát se v této souvislosti, jak se to tu teď odehrálo, před porotou,« povídal si v duchu, »zavřou Kuliše dvanácti hlasy a dvanácti hlasy Merkla pustí. Ten chlap nejen že si sám svou nevinu vsuggeroval, ale on má talent vsuggerovati přesvědčení o své nevině ještě jiným. Mimovolně člověk jeho suggescím podléhá!« . . .

XIV.

Telegrafickým rozkazem zatčen byl Kuliš ještě téhož dne a bezodkladně dopraven byl k soudu. K večeru již konala se konfrontace mezi ním a Merklem. V kanceláři seděli při výslechu zase soudní svědci.

Kuliš byl vysoký, hubený člověk, kostnatý, s orličím nosem, pod kterým se rozvíjely dlouhé, do výše natočené kníry. Sebevědomě stál před soudcem.

Když Merkl vešel, zlehýnka se usmál.

— »Znáte se?« zeptal se soudce.

— — »Ale, Ježíškote, jak bychom se neznali!« horoucně vykládal Kuliš, jako kdyby drůbež smlouval.

— »No, vy jste taky všecko přiznal,« pokračoval soudce, »doslovně jako tuhle Merkl. Seděli jste spolu v hospodě, pak jste spolu šli ven, nikoho jste na cestě nepotkali! Vy Kuliši jen popíráte, že jste se Merklovi nabízel, že jej vypálíte!«

— — »Ale, Ježíškote, jak pak bych to nepopíral! Za desítku přece nedám se zavřít nadosmrti! Jemnostpáni! To si vyjdu na ves, hejno husejch usmlouvám a mám desítku v kapse! Kdež pak za desítku! Ani za stojku ne! Kam pak bych přišel, kdybych takhle chtěl obchodovat a já jsem, jemnostpáni, v první řadě obchodník. Ani za tisícovku bych to neudělal, kdežpak za tisícovku! Ale to se, strejčku, moc mýlíte, já se vopravdu nevím pamatovat, že bych něco takovyho vám byl řekl! Nejvejš ve špásu, rozumíme, ve špásu! Ale špás je špás! To jste mně ňák moc špatně porozuměl! Já šel s vámi až k vám na dvorek, ale jen abych se podíval na vaše husy, to víte, já obchoduju v husejch a ne ve vohních, kdež pak by mně napadlo, zapalovat! A to je taky svatá pravda, že jste mě tam nechal stát jako solnej sloup, šak jsem si hned povídal: Pánbu mu tu žízeň požehnej, uteče jako kasír a mne tu nechá mezi husejma! Seberu se a jdu pryč, ani jsem se neohlíd. Kdežpak taky, zapalovat cizí stavení! Člověk má dost co dělat se svým! Když jste utek vy strejčku, utikal jsem taky! Přece nezůstanu sám mezi husejma, aby mě takhle ještě psi roztrhali, to by mi stálo za to! Pes je pes, nerozezná handlíře od zloděje — a to byste se, strejčku, ošíval, kdybyste mi měl dát novy kalhoty.«

— »Zkrátka řečeno, Kuliši,« okřikl jej soudce, »vy sice připouštíte, že jste s Merklem šel až na jeho dvůr, popíráte však, že jste se mu nabízel, že ho vypálíte a tvrdíte, že když on od vás odešel, že vy jste také utekl.«

— — »Pak taky lže,« ozval se Merkl. »Švakr mi to dosvědčí, že se mi nabízel nepřímo už tenkrát o pouti a že se mně na-

bízel tenkrát, když opravdu oheň vyšel, to dosvědčím já!«

— — »Ale strejčku, strejčku, co to mluvíte,« odpovídal Kuliš, což pak nepoznáte špás od špásu? Kdybych vám řekl: teď přijdu a ušmiknu ostrým nožem purkmistrovi hlavu, tak vy budete tvrdit, že jsem chtěl purkmistrovi ušmiknout hlavu? Co pak nemohlo u vás chytit od komína? Máte komín obložený ze všech stran senem, jakoby mu do zubů nafoukalo, což pak to není možno, že z komína nevyletí jiskřička, a že to všecko chytne? Tohle jsou všecko jenom samé náhody! Náhoda je, že jsem k vám přišel kupovat husy, náhoda je, že jsem tak zašpásoval, náhoda je, že jste vy to bral hned vážně, a náhoda je, že to u vás chytilo, a že jste vyhořel. Kdybyste byl náhodou nebyl býval pojištěn, ani kohout by byl po tom celém ohni nezakokrhal. Obecní ouřad byl by vám vydal chudobní list o všeobecné pohořelosti, a byl byste chodil od vsi ke vsi o podporu, jako se chodívalo za starodávna. Náhoda je to všecko, nic jiného nežli náhoda. Kdybych náhodou nebyl rozumný člověk, žaloval bych vás pro utrhání na cti, a to byste pak viděl!« (Dokončení).

KAREL LEGER:

Konec románu.

(Pokračování.)

Nevěděl, kdy přišla, kdy se vrátila, kdy zase vstoupila na prah, který před nějakou chvílí proklela. A stála tam s pohledem plným zoufalství, těžkého smutku, vtisknuvšího pyšnou hlavu hluboko mezi ramena chvějící se tlumeným vzlykotem. Před tím pohledem o krok polekán ustoupil a maně ohlédl se po příteli, jakoby pomoci hledal.

Pavel však nehleděl naň, mlčky uklonil se staré paní. Nebylo času k hovoru, zdálo se, že paní Jiroušová nevidí pranic jiného, nežli ulekané zsínalé tváře svého syna. Učinila krok ode dveří, zakolísala, oběma rukama chytila se za skráně. »Nemohu! nemohu!« šeptala a v tom okamžení jako podlomená se šumotem hedbávných šatů shroutila se k zemi, synovi k nohám. Ústa se mu k výkřiku otevřela, ale selhal hlas. Objala jeho kolena, s úzkostí hleděla k němu vzhůru suchýma vypráhlýma očima, v nichž nebylo slzí, jenom krev rozlitá v bělmu.

Chtěl ustoupit, nemohl. Třesa se po celém těle a nějak s hrůzou hledě na klečící matku, konečně ptal se cizím, ztlumeným hlasem: »Co chceš, matko?« Nesnesl jejího pohledu. Cítil, jak tiskne jeho nohy, které počaly se pod ním podlamovati, jakoby každým okamžikem musel padnout na zem k matce.

»Dítě!« šeptala těžce oddychujíc. »Nemohu bez tebe žít. Hleď, zapřela jsem svou hrdost, vrátila jsem se k tobě, na kolenou tě prosím: Zůstaň u mne! Poslechni! Ještě je snad čas?«

»Ano, ještě je čas!« zaznělo odněkud zdaleka. Emil s výčitkou ohlédl se po příteli a náhle chtěje udělati krok, vzepřel se, ale matka úzkostlivěji sevřela mu nohy, hedbávné šaty smykly se po zemi.

»Odkopni mne, chceš-li!« zasténala. A syn jenom rukama zalomil. »Co chcete ode mne?« vykřikl a hrůza s úzkostí hleděla mu z vytřeštěných očí.

Plazíc se po zemi, svírajíc jeho nohy, jakoby poslední naděje se držela, odpovídala z hluboka: »Tvé štěstí, dítě! Pohlédni na mne, neznáš své matky?« Vzepjala se ztěžka a zmocnila se jeho ruky skleslé a studené. Neodtáhl jí, jenom s bolestnou výčitkou podíval se. »Co chcete ze mne učinit? zrádce? bídníka?« vykřikl, ale uleknuv se snad vlastního hlasu, náhle oněměl. Jen matčino vzlykání bylo slyšet.

»Co chcete ze mne učinit?« tiše opáčil otázku. Jeho zraky zatěkaly do kola a zastavily se u Pavla, jakoby od něho čekal odpověď.

Pavel však s tím divným pohledem lehce svraštiv čelo pravil vyčítavě: »Svou matku necháš takto, — v prachu u svých nohou?«

Emil se otřásl, zahleděl se na tu šedivou hlavu, která se tulila k jeho kolenám. »Vstaň, matko!« řekl, ale nevyzvedl ji ve své náruči. »Nemám více síly!« zašeptal jenom. »Toho jsem se bál! toho jsem se bál!« Battistovým šátečkem otíral čelo.

Vstala stará paní a jak se zvedala, její pýcha zvedala se s ní. Stiskla synovi obě ruce a slzíc zavěsila se mu na hrdlo. »Vracíš se můj synu?« Neodpovídal, neopětoval její polibky, ale neměl síly vyrvati se jí. Nebyl schopen myšlénky, jen mezi zuby s výčitkou opakoval: »Co jste ze mne učinili?« A když

matka ruce s jeho hrdla spustila, zavrávoral těžce sklesl na pohovku a čelo, které jej pálilo, opřel o stůl. Zalomcovalo jím temné marně tlumené zavzlyknutí. Slyšel Pavlův hlas: »Buď mužem!« zněla ta slova tak tvrdě a jemu přece se zdálo, že slyší v nich tajně syčet nelítostný výsměch. Cítil ruku matčinu na své hlavě, jemně hladila mu vlasy a jemu přece bylo, jakoby vší silou ke stolu jej tiskla, aby nemohl se zvednout, aby myšlenky v lebce mu udusila. A hovořila, jako když ukolébavku mu našeptává:

»Ubohé dítě! ubohé dítě! cítím dobře jaký to bolestný okamžik! ale přejde a ty zase okřeješ, vzmužíš se, zapomeneš a budeš šťastným! Jen pro tvou budoucnost všechno dělám, jen pro tebe žiju! A teď jdi! jdi odtud, miláčku! já s panem Pavlem všechno urovnáme, nestarej se, všechno klidně se skončí, všichni budou spokojeni. A ty budeš zase šťasten u své matky. Jdi, jdi! vrať se ke mně, vrať se k nám, do toho starého domu, kde jsi se narodil a kde tak spokojeně dosud tvůj život plynul! Jdi, vrať se zase k nám!« Lehounko jej pozvedala.

On však neklidně se vytrhl. »Co jste ze mne učinili? Tak hluboko tedy jsem klesl? Nuže —« zoufale rozpjal své ruce — »překonali jste mne, poddávám se: Jsem lotrem, jsem slabochem. Ale zůstanu, — chci být přítomen. Bojím se, že vy — budete příkří!«

»Ne!« přerušila jej matka. »Jdi jen, miláčku, ničeho se neboj, budu mírná, budu štědrá, všechno zapomenu, za bolest způsobenou oplatím zlatem, — nestarej se, vše klidně mine. Odejdi!«

»Odejdi!« radil také Pavel. Urputně — se vzdorem malého dítěte zavrtěl Emil hlavou. »Zůstanu!« Oběma rukama chytil se stolu, snad na obranu, aby jej neodvedli.

»Bojím se o tebe!« starostlivě šeptala matka, ale opakoval jenom vzdorovitě »Zůstanu!« a nevědomky zavřel oči jako ten, kdo se vrhá do studeného proudu.

V tom okamžiku otevřely se dvéře, dva starší muži v šatech černých svátečních, (ale patrně na jiného šitých) vešli, za nimi výrostek s tváří hranatou, vyzývavým pohledem, s pestrým šátkem na krku a dívčina vysoko vyrostlá, vychrtlá, s očima palčivýma, se scuchanými mastnými vlasy, s chorobnou červení na lícních kostech. Vešli hlučně se smíchem a hovorem, zápach vína vnikl s nimi, ano výrostek v pozadí ještě v ruce nesl nedopitou sklenku. Při pohledu na starou paní se zarazili, zamlčeli se, ale ve tvářích zůstal jim tupý úsměv.

Paní Jiroušová s hlavou vztyčenou pozorovala příchozí, syn její oběma rukama opíral se o stůl neodvažuje se očí pozvednout, vedle něho stál Pavel.

Na chvilku zavládlo ticho. Odkašlav s rozpačitým smíchem pravil jeden z oněch dvou starců: »Nějak dlouho necháváte nás čekat, pane zeti!«

Byl menší svého soudruha, zavalitější, se zarudlým obličejem, s vlasy ještě tmavými, pomadou slepenými, ale s probělávajícími se tvrdými vousy na bradě. Druhý byl hubený, s dlouhými propadlými tvářemi, s lebkou holou pokrytou jen několika praménky přeprahlých šedin, s vážnýma očima pod hustým naježeným obrvím. Na jeho úzkých rtech vězel stále jakýsi rozumný úsměv. Pohyby jeho byly odměřené, slova jakoby odvažoval.

»Mlč, Bláho,« řekl chlácholivě, »vidíš, pan ženich měl tu jiné hosty.«

»Snad se styděl za naši společnost!« šlehlo polohlasem ze zadu. Hranatý výrostek ušklíbl se jizlivě. A vychrtlé děvče otočilo se k němu. »To snad přece ne!« mínilo. »Což pak je Marie jiná, než my?«

Starý Bláha cítě jako otec svoji zodpovědnost zašoupal nohama a hluboko se klaně pokročil ku předu. »Tu tedy jest opravdu milostpaní matka!« sladký úsměv šířil se mu v obličeji a oči vlhly. Chtěl políbit ruku staré paní, ale ona odtrhla ji a schovala za zády. S pohrdáním hleděla na starce, zmateného, přešlapujícího na krátkých nožkách. Zase na chvilku bylo takové nemilé tížívé ticho. Ale v tom promluvil druhý stařec vážně odměřeně a velice dvorně: »Milostivá paní přece tedy přišla? U nás pořád říkali, že milostivá paní na svatbu nepřijde. Ale já hned pravil, že matka —«

»Ne, na svatbu jsem nepřišla!« promluvila ostře paní Jiroušová. Zaznělo to jako švihnutí bičem. Vážný stařec nedokončil své řeči, jen očima zamžikal.

»Ta je pyšná!« zašeptalo děvče, »ani tatínkovi ruky nepodá!« Starý Bláha užaslý hleděl na vzácnou paní, — zorničky v očích počaly se mu rozšiřovat.

»Pane Bláho, ještě jsme nedošli k oltáři!« ozval se v tom Pavel. Stál klidně se založenýma rukama, jenom na čele shlukly se mu chmůry. Bláha považuje to za žert roztáhl ruce. »Ale my už pili!« zachechtal se.

»Nevěsta také dosud nepřišla!« s mrazivým klidem připomněl Pavel.

Otec nevěstin zamávl rukama, smál se celým obličejem, »Ah, ta přijde! nestarejte se! jen se opozdila chvilku! hahaha! což na tom? My se držíme ženicha!«

Tento vtip páně Bláhův patrně rozveselil celou jeho společnost.

»Aby nám neutekl!« zasýkla rozpustilá dívčice a sám holohlavý stařec potměšile přivřel rozumné oči.

Pavel se vztyčil, energickým pokynem vyprosil si ticho. »Záleží vám mnoho na tom,

aby ženich vydržel? řekněte upřímně!« promluvil úsečně.

Oni dva mladí lidé v pozadí — bratr se sestrou — dali se do bláznivého smíchu, ale starci udiveně pohlédli na Pavla. Pan Bláha opravdu se polekal, v těch slovech, v tom hrdém tónu tušil cosi zlověstného.

Nedočkav se odpovědi, Pavel přímo a bezohledně (bez citu téměř) své poslání dořekl: »Milostpaní — paní Jiroušová nabízí výkupné za svého syna. Mnoho-li chcete?« Jako když oběť dobíjí. Vytřeštili naň oči, překvapeni, omráčeni nenadálou ranou. A zase ty oči bloudily k paní Jiroušové.

»Co? co to znamená?« zděšen ozval se starý Bláha, kolena se pod ním otřásla, nejbližší stolice musel se zachytit.

»Hm, to je dobrý žert!« nevěstin bratr v zadu pokusil se o cynický úšklebek, ale i z jeho hranatých tváří hleděl úžas.

A sestra ohrnula ret. »Neslýcháno!« řekla podrážděně. »Teď, když jsme připraveni na svatbu!« Hodila hlavou, až mastné cigánské vlasy se rozletěly. (Jako drůžička měla v nich zelený věneček — sklouzl jí při tom na stranu.)

»Teď? teď?« blábolil starý otec úplně zmatený.

Jenom holohlavý strýček s rozumným úsměvem na rtech, zdálo se, že všechno chápe. Položil bílou a měkkou, neupracovanou ruku Bláhovi na rameno a přimhouřiv chytře oči, s úsměvem podíval se na Pavla. »Výkupné? to jest: peníze?« zeptal se. Bratr se sestrou nevědomky šeptem opakovali po něm: »Peníze?« a ohledli se na sebe.

Pavel s temnou hlubokou vráskou na čele vykládal dále: »Není to žert, zcela do opravdy je to míněno. Paní Jiroušová jako milující matka bojí se o budoucnost svého syna. Přítel Emil — domnívá se, že má jakési závazky k vaší dceři, kterou si zamiloval. Jako čestný muž chtěl dostát své povinnosti až do konce, chtěl si vzíti Marii za ženu. Kdyby se byl dříve poradil, nemuselo dojít k tomu, že se potkáváme tady jako svatebčané, mohlo vše dávno být urovnáno. Přiznávám, je to podivné v posledním okamžiku sňatek odříci —«

»Jak? svatbu odříci?« pronikavě vykřikla drůžička, vystupujíc na špičkách.

»Neříkal jsem ti to, Fando, držte ženicha?« zachechtal se její bratr.

»Ale to je nemožné!« vykřikovala Fanda mávajíc rukama, »kněz už čeká v kostele!«

»Všechno se urovná!« ledově klidným hlasem ujišťoval Pavel. »Kněz bude upokojen a vy všichni, doufám, též. Což na tom, že sejde se svatby? Nic nového v našem čase. Řekneme, odkládá se — a zatím vše se urovná —«

»A co svatební hostina? O tu máme přijít?« hučel nevěstin bratr.

»Nuže, pane Bláho, rozmyslete se, odpovězte!« pobízel Pavel.

Ale starý otec chvěl se jako třtina, jakoby tíže nějaká tiskla jej k zemi, zdál se být menším a menším, celý zhrbatěl, hlava propadla se mezi ramena. Oči jeho neklidně těkaly, na čele vystupoval pot.

Fanda si podepřela ruce v bok. »A my nechceme!« křičela, »ne a ne! půjdeme k oltáři! musí být svatba! všichni známí o tom vědí, přijdou se podívat, třeba bylo tak časně. Oh, já jsem to dávno věděla — pan ženich se za nás stydí, proto měla být svatba tak brzo z rána! A proto by nás teď nejraději vyhnali a poslali domů. Ale nepůjdeme!« uličnicky pohodila hlavou.

»Nepůjdeme!« s úšklebkem přisvědčil bratr, »dokud tam —« (ukázal na dvéře) — »něco na stole zbude!«

Vráska na čele Pavlově ještě více se prohloubila. »Věc spěchá,« pravil, na nikoho nehledě. »Prosím — beze všech průtahů. Račte vše uvážit, je to k vašemu dobru. Určíte sami cenu — nechceme smlouvat. Slyšíte, pane Bláho?«

Ale Bláha, celý skrčený, třásl se po celém těle, pohyboval odulými rty a vybledlé oči jeho zalily se najednou slzami.

Strýc s rozumným úsměvem ostýchavě zakašlal. »Račte odpustit,« pravil zdvořile, »aby bylo vše jasno — to milostpaní sama nabízí výkupné? A — mnoho-li?« Mžourající oči mu zasvítily.

Paní Jiroušová pohnula sebou netrpělivě, zvedla pyšnou hlavu a s pohrdavou lhostejností řekla: »Určete sami cenu, nechci smlouvat.«

Strýc s rozumným úsměvem sklonil se k panu Bláhovi, všichni čtyři hovořili tam šeptem rozčileně.

»Ne, ne, ne! tisíckrát ne!« zalkal hlasitě starý otec a zvedl ruce zoufalým pohybem ke hlavě. (Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Vyslech zprávu Palnatoki
ještě více zchmuřil čelo,
»Aki! Aki, drahý synu!«
žalně klenbou síně znělo.

Kdo moh drzou rukou smělou
způsobiti dílo zkázy?
Odkud přišli noční žháři,
odkud přišli škůdní vrazi?

Na mysl mu dobře nešlo
že to přišlo od Vinety,
Jak to dávno, Gure, Grozvin
že tu, sklánějíce hřbety,

Milost jeho žádajíce,
stáli s převzácnými dary,
že se k němu s příbuzenstvím
chlubně hlásil Gure starý?

Dlouho vážil, rovnal v mysli:
Co tu slib a slovo platí,
ruky stisk a dary vzácné — —
Co as mohlo se tu státi?

Všestranně když zvážil všecko,
hvizdnul mezi prsty hlučně,
toulců chřest a pádné kroky
hlásily se zevšad zvučně.

Předvést kázal svého koně
v ruky velitelském kynu,
v sedlo vhoup se ukazuje
voji cestu ke Kaminu.

Sám se přesvědčiti musí,
vidět sám to místo hrůzy,
Aki je-li živ či mrtev,
jeho choť a jeho druzi.

Jeli s ním — ač co se děje,
přetěžko všem bylo chápat,
jeli, hřměli černou nocí
v rudý, krví žhoucí západ.

* * *

Stanuli již, směr kde cesty
otáčí se ke Kaminu,
nezřeli dvůr státi bílý
v obrovitých buků stínu.

Zřeli pouze spaleniště,
z kterého dým hustý stoupal,
jehož chochol korunami
buků táhl, v nich se houpal.

Správně vše, jak sdělil posel,
trosky zdí, tříšť trámů kolem,
oj, zde řádila řež krutá
divě rozdupaným polem!

V krve kalu lidská těla
bledá, sinalá a zdrána,
nořila se, týčila se
čelo, hruď, bok — jedna rána,

Kterak divoce se bili
v tmavé přepadení noci,
ničeho jak netušící
podlehli v sled větší moci.

V spáleništi, které hrobem
místo krbu bylo synu,
zadumán stál Palnatoki
ve rostoucím noci stínu.

Myšlénky jak černí orli
rvaly se pod jeho lebí,
jedinou z nich v hloubi cítil
tu, jíž nejvíc zapotřebí.

Mrtvého mít musí syna,
vidět způsob jeho smrti,
tento nález rozhodčím zde,
tucha již jej hromem drtí.

Mrtvého mít, vidět syna
v sledním mžiku zemské pouti,
poznat pak, jak pad a umřel
a pak — vraha uhodnouti.

Třikrát kývl šedou hlavou,
obrátil se k svojí druži,
pochodní sto kázal rozžít
a již muž je dával muži.

Půl jich hledati se jalo,
svítila půl druhá k tomu,
na pahýl sed Palnotoki,
v dumách zadíval se k Jomu.

Černé stíny duchovité
ve pochodní rudé krvi
míhaly se, ztápěly se
v stínech v troskách, mezi drvy.

Nemusili dlouho hledat,
výkřik žasu prolet davy,
pochodně níž naklonily
k sutým kštícím bledé hlavy.

Věční bozi! — to byl Aki . .
spánek rozražen měl zpříma,
bylo vidět, jednou ranou
jak bůh skácený zde dřímá.

Bez krunýře, i bez plátů
v lehkém krznu jen jak vyšel,
z ložnice od boku Svany,
útoku když signál slyšel.

Schýlili se čtyři muži.
bohatýrské zvedli skráně,
nastavili k sobě štíty,
položili tělo na ně.

Ku pahýlu odnesli je,
na němž dumal Palnatoki,
osudu jak těžká chůze
duněly jich pevné kroky.

K otce nohám položili
zkrvácené tělo reka,
mlčeli, tvář kryli v pláště,
slzu skryli, jež jim stéká.

Jako přeludy v kruh stáli,
pochodně výš vznášejíce,
aby mohl siný otec
rozpoznati syna líce.

. . .

Zadíval se Palnatoki
ve Akiho bledou tváři,
kterak před ním šklebila se
ve pochodní rudé záři.

Zadíval se dlouho, dlouho,
on, jenž stokrát v tvář zřel smrti,
jakby zkoušel vlastní sílu,
ptal se smrti, kdo ji zdrtí? (Pokrač.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Po čase přišel konduktor a vozka, kteří přijeli s posledním omnibusem z vnitřního města. Vůz zavezli pod kolnu a koně dali do stáje nedaleko odtud a přišli na chvíli ještě do své hospůdky.

S karbaníky byli známi a usedli k nim; přestalo se hrát a společnost trávila jen v hovoru. To společné posezení, pobesedování v hospodě, jakoby přinášelo jim jedinou radost, již jinde v životě svém prázdném nemají, jíž nikde nenalézají. Také šenkýřka účastnila se živě zábavy a také ona jakoby jen v otráveném ovzduší své hospůdky, v plané zábavě se svými denními hostmi, okřívala a cítila se šťastnou. Mluveno o všedních samých věcech, těch nejvšednějších, malicherných příhodách každodenních.

Novák poslouchal, jako když to vše opravdu náramně jej zajímá; o těch malých starostech a trampotách malých lidí tu poslouchal s účastenstvím a cítil s nimi, s těmi malými lidmi, jejich bolesti a strasti.

»Ach, už je dvanáct,« byl by málem také s povzdechem vpadl, když kdosi ze společnosti slova ta pronesl, jako heslo k rozchodu.

Hosté se zdvihli všickni najednou a také Novák vstal a odešel s nimi. »Na shledanou!« byl by málem řekl také on jako ti druzí, když před domem si podávali ruce a rozcházeli se.

Novák se vracel k městu.

Šel dlouho, nežli přišel do ulic trochu živějších i nyní, pozdě v noci. Tady už na rohu stály fiakry i mohl se odtud dát domů dovézti. — Tím několikahodinným odpočinutím v hospůdce teprve cítil na těle následky svého celodenního, nezvyklého chození; byl k padnutí zemdlen. Ale nevzal si vůz. Pěšky bral se dále. Vždyť domů nechce.

A domů také nejde. Kam tedy jde?

Sám nevěděl. Otázka se mu namanula, žádajíc odpovědi.

Aby šel do některého hotelu a vzal si pokoj? Nebo zajde do některé restaurace, otevřené ještě. Má hlad beztoho, mohl by něco sníst. Nebo do kavárny půjde, noviny si přečte; dnes nečetl ještě žádných novin, ani ranní listy neviděl, neví co se děje ve světě — —

Nebyl s to se rozhodnouti, tak soustředit své myšlenky, aby na něčem určitém se ustanovil.

Kráčel ulicemi na zdař bůh, zahýbaje když přišel k rohu, aniž by si uvědomil, kterým směrem se uchyluje a kam přijde.

Ocitl se v klikatinách ulic a uliček vnitřního města Vídeňského, poblíže vody. Nevyznal se, kde se nachází. Snad zde někdy již byl, ale za dne, kdy vzezření těch čtvrtí jest zcela jiné.

Sotva nohy již vlekl, takovou slabost cítil v sobě, i vešel do jedné z místností k návštěvě zvoucích.

Zdálo se mu, že padne. Takový vzduch páchnoucí zavanul mu naproti. Kouř tabáku hustě plnil světnici a výpary líhu proplétaly se těmi smrdutými mračny, z dáli příchozího štípaly do očí, do nosu, úst, i dusily jeho dech v samých prsou.

Zavrávoral krok zpátky. Hluk lidských hlasů přivítal jej ze všech stran světnice, ale nikoho tu neviděl; zatmělo se mu před očima.

Ale proud čerstvého vzduchu, který vešel s ním do dveří, vyčistil poněkud okolí, takže prohlédl. Stoly viděl, po nich prázdné láhve a louže rozlitých nápojů, u stolů postavy lidské, schátralé, propadlé účinkům alkoholu, mezi nimi nestoudně obnažené ženštiny. Jich drzý, prodejný úsměv obrátil se vábivě proti novému hosti. Z kouta u kamen ozvaly se jakési vřeštivé, pronikavé zvuky hudby.

Jakoby kalné, špinavé vody nad ním se zavíraly. Nováka obklíčil neznámý jemu noční život zapadlých čtvrtí velkoměstských s celou hrůzou svou a hnusností — lidi nešťastné, zoufalé tak ve své neúprosné vražednosti kolébající a zdánlivě ukonejšující . . .

K rannímu vlaku do Čech na nádraží Františka Josefa objevil se Václav Novák.

V šatně se umyl a upravil. Pro prádlo si poslal do obchodu, aby se mohl převléci. V restauraci nádražní napsal omluvný dopis do klubu, pak jednomu ze svých důvěrných přátel, žádaje za jakési osobní služby. Domů neposlal řádky; nesdělil ani, že odjíždí; jakoby neměl vůbec žádného domova.

Také ten domov, do něhož se v útrapách své duše uchyloval, nadobro už do země se propadával v tom vzpomínkami milém a krásném obraze a vyvstával do skutečnosti v studených, nehostinných barvách.

Bylo Václavu Novákovi, že z ciziny do ciziny se utíká — — —

XXIX.

Václav Novák sotva byl dojel do Libnic, měl zde již telegram, v kterém sdělen mu málem beznadějný stav panin.

Bratr Jan udiveně pohlížel na Václava, když bez nutné příčiny k jeho příchodu, objevil se z nenadání v továrně, bled, chorobného na pohled vzezření, nemoha zakrýti, že jest rozrušen do nejvyšší míry, ale vyhýbaje se tomu, aby dal jakékoli vysvětlení.

Zvěděv obsah depeše Jan žasl opravdově, nevida na bratrovi žádné překvapení; jako když o vážném onemocnění ženině dobře věděl, než odejel z Vídně. A přece odjel — vrtalo v hlavě Janově — ženu v těžké nemoci opustil, když přítomnost jeho u ní byla přec samozřejmá — –

Nesa sensační novinu Jan Novák spěchal k choti své, která jako tak často špatně se vyspala a trpíc obvyklou migrénou byla velmi mrzutá od rána. Avšak tím, co jí muž zvěstoval, zapomněla na všechno hlavy bolení, ani lékařem jí předepsaný lék nesený právě k ústům na stříbrné lžíčce už nespolkla a podivuhodně přece hned zrovna ožila.

Teprve ženou upozorněn, Jan Novák uvědomil si, že se tu jedná jistě o vážnou událost mezi manžely vídeňskými. Paní Marie Nováková nemoci své švakrové totiž navzdor pobuřujícímu telegramu nepřikládala příliš důležitosti a jen se zabývala otázkou, co se asi mezi ní a mužem jejím stalo. To ji tolik zajímalo, že prosila Jana, aby s Václavem do Vídně jel a na místě o všem se přesvědčil, by doma pak referovati mohl. (Pokračování.)

FEUILLETON

ST. MARX U VÍDNĚ.

Dozněly táhlé chvalozpěvy, dohlaholila slova, velebící velikost v milování, bystrotu v předvídání a všeobsáhlost v tvoření.

Zástupy vycházely hřbitovními vraty, sledujíce zetlelé pozůstatky prvního velikého básníka českého Jana Kollára.

Navracel se, prodlev více než padesáte let v nehostinné půdě cizí, konečně ke svým, které za života tak horoucně miloval. Národ si vzpomněl. Bývá to někdy, že národ nezapomíná svých velkých duchů — když zemrou.

Téměř před sto lety přišel on, silný jinoch, mezi děti. Zdál se jim býti orlem, jehož letu nestačily. Obdivovali se tedy jeho Slávy dceři, podivuhodné směsi nadšené mystiky a filosofie německé . . .

Osaměla jsem na stichlém hřbitově. Klid rozhostil se vůkol. Slunce klonilo se k západu.

Jímavá melancholie opuštěného pohřebiště zavlála narkoticky na duši, zamykala rty, stavěla kroky. Místo rovů skupiny houští, místo cest křivolaké průsmyky. Sem tam jen mračil se našedlý kámen, uzavřela vetchá mříž. Vysoká tráva pokrývá vyvrácené pomníky; kříže zapadly až k příčnému břevnu do země. Větrové rozviklali pevné kdysi mříže. Mezi pruty železa prodírají se divoce šlahouny husté, posupné, tmavé. A vespod rozpadávají se nahé kosti.

Leč jakoby příroda styděla se sloužiti neplodné smrti zastírá smutný její obraz kobercem sytých, svítících barev. V hluboce zelené spodině planou trsy kvetoucího šeříku, čilimníku.

Kaštany rozkvetají bíle i červeně, v trávě mihají se jiskry nezabudek.

Osamělý tamařišek okrvavil se celý květem. Ze syté nádhery zdvihají se strnule černé svíce cypřišů, vykřičníky smrti: Zde jsem!

V dáli doznívaly ještě kročeje zástupu, tlumený rachot kol, když z neviditelna kolem ozval se hlas života. Hlas proudící, mladé, vřelé krve, Radostný, netušící zla, neznající bídy, tak krásně lehkomyslný nad samým polem smrti. Zpíval kos, zpívala pěnkava, klokotala cvrčala. V nehnutých dosud vrcholcích zjevil se ruch. Jakoby malé dětské ruce ohýbaly a prohledávaly větve, listí — zvědavě, důvěrně a plny očekávání. V jásotu ptačím znělo to, že nalezen dárek přichystaný matičkou, pamlsek z její štědré ruky.

Drozdi poskakují na obrubě zapuštěných kádí s vodou. Na hlavu anděla, vyhlédající malounko z bezoví, usedla pěnice, točí se koketně jako švihák v tanci a zpívá, zpívá . . . A dole pod zemí že setlívá tisíce nahých kostí? Ne, tisíckráte ne, přemlouvá rozjásané, vyšňořené okol', dýchá vám do samé duše vlnami barev, vlnami vůní a záplavou libozvuku. I ty pomlky jsou plny života, sálavého, utajeného dýchání. Na postranní, vinuté stezce stanula jsem před prostou plotnou při zemi. Jako když někdo knihu opře. A na kamenných listech jejích je vyryto:

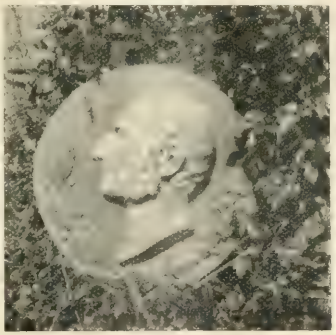

Medaillon s hrobu Kollárova. Fot. J. J. Langner.

W. A. MOZART,
1756—1791.

Nic více.

A hlahol vůkol připadá pojednou známý, slyším akkordy, věty, ba celé úryvky zpěvů dávno zhynulého mistra tonů. Což myšlénky jeho poletují vůkol vtěleny v ptactvo? Zda nezpívá z onoho královským purpurem oděného šeříku Titus své arie? Z ponurého cypřiše zda nelaškuje Zerlina.

Lék divné síly? . . .

A někde při zemi potutelně skryt uličník kos hvízdá šampaňskou arii dona Juana. Z protějška posmívá se mu sedmihlásek Figaro.

Ubohý Mozarte, tys nebyl nikdy miláčkem vyšších kruhů, jen té nižší nezjemnělé havěti zpíval jsi z duše a zejména nám, Čechům, helotům a kuliům.

Ecce sacerdos magnus (ejhle velekněz)! hlásá nápis na pyšném sarkofágu . . . Comtesse Tarnovská lze čísti mezi kamennými růžemi pomníku jiného . . .

U zdi vytesána na kamenném podstavci ležící mramorová socha: Princeps de Dietrichstein! . . .

Společnost velkého světa! Snad je přílišnou ctí pro Kollára, Mozarta, toto sousedství, dokonce snad bližší styk s Excellencí, Eminencí . . .

A zase naplňuje vše vůkol stohlasý jásot, vůně šeříků proudí mocněji, celé přívaly barev modrých, rudých, zelených řítí se na váš zrak.

Přemoženi poddáváme se ne více vše nivellující smrti, ale vše usmiřující síle přírody . . .

Jako matka stejně ustlaly tu různým národům. V jednom koutě skupili se Rusové, Řekové.

Giulia!

Nic více nestojí na náhrobním kameni. Komu to platí? Ženě? Milence? Dceři? Kdož to poví!

Ale jakýsi sladký ton line se z toho jména, oči mimovolně rozhlížejí se po pomníku druhém, bližení prvého: Rome .

Wiedersehen! čtu zas a zase na kamenech a marně se tomu bráním. Shledání! Kdy? Kde?

Těžké otázky. Což kdyby jásot života kolem byl vlastně velepísní bolu? Wiedersehen? Nikoli. Z pomyslu toho číší chlad, zmatek a beznaděj. Konec a klid? Tak je lépe, mnohem lépe.

Klid!

Gewesen!

Tímto nápisem jiného náhrobku vystiženo více, ba vše. Kdo tohle psal, ten myslil a ještě více cítil.

Knížata, dvorní radové, vojevůdcové, poetové slov i zvuků i malí lidé — zde směstnali se svorně do jediného pojmu: Gewesen!

A ještě zbylo místa pro celé plné světy.

Byli!

Nikdy nebude nasycena bezcudná lačnost tohoto slova.

A v tom je útěcha, taková dobrá, utišující, nivellující.

Viola.

— **Na dráze k české samostatnosti.** Volné kapitoly. I. Česká konkurence. V Nár. Listech 16. t. m. byl zajímavý feuilleton. Poukazoval v něm autor, jaké obrovské sumy lákají s úspěchem z českých zemí velké obchody cizí, z krajin nám nejnepřátelštějších. Cenníky nákladně illustrovanými nabízejí zboží dobrým Čechům, a ti sedají na vějičky a posílají ročně milliony našim odpůrcům, aby nás mohli jistěji potírat a posměšky zahrnovat.

Pan autor ví o prostředku proti tomu. Velký závod by měl vzniknouti, který by všecko nabízel a dodával ve výběru právě tak rozmanitém, za ceny levné a pod. Mohl prý by být uveden v život pod patronátem nějaké národní instituce, vlastenecké korporace, spolku a pod.

Theoretické tyto sny objevují se u nás často. Blouzníváme o takových podnicích, vidíme již, kterak se jim bude dařit — ale zapomínáme, jak nedostatečně jsme vyzbrojeni ještě pro podobné pokusy. Proto nebude od místa nějaká poznámka, která posvítí na rub českého podnikání.

Především nemáme pro řízení velkých podniků dosti vyškolených, praktických lidí. Založit podnik je snadno, ale udržet, rozšiřovat jej a dobře spravovat — to je nesnadnější úkol. Nemáme ani dosti klidných vytrvalců, mužů, kteří by neutekli, když se počnou stahovat mračna, když se do zdiva ještě syrového počne střílet. Nemáme také dosti smyslu pro kázeň, pro oekonomickou disciplinu — naši lidé výjimkou dovedou postupovat ku předu děj se co děj. Jsme stále ještě jen vychováni pro malé podniky. Z větších skoro jen pro aranžování národních slavností, výletů, sletů a hromadných nějakých vycházek. Český člověk rychle se rozhoduje, ale když v zápětí není úspěch, pak ho zlomí resignace nebo umdlí. Jsme vyučeni jenom pro úkoly kancelářské podřízenosti, úřednické maršruty, dodáváme světu dobré mužstvo, ale málo kapitánských talentů. Za to nemůžeme, to se dá změnit teprve výchovou a dobou. Z dnešních počátků lze soudit, že snad bude příští generace na tom již mnohem lépe. Ale musí se to stále do českých končin volat.

Že nestačíme vždy ještě na úkoly národohospodářsky složitější, dokazují naše bankroty cukrovarnické před třiceti lety, založenské v době nynější a úžasná zbahnělost samosprávy v mnohých obcích našich, z nichž dobře a rozumně řízena je stále ještě menšina.

Klidně, důstojně, bez ukvapenosti a hněvného rozčilování dovedeme něco velkého řídit málokdy. Čech, který se stane vedoucím činitelem, snadno zpyšní a pak nezná míry. Na toto velkopanské nadýmání se těch, kteří na včerejší své podřízenství tak záhy zapomněli, postonává nám mnoho velkých ústavů, závodů, a často a právem ukazují pak Němci na tyto zjevy s posměchem, uvádějíce je za důkaz naší inferiority. Nelidskost, pýcha, domýšlivost a beztaktnost českých předsedů, ředitelů, správců a jiných vůdců jakékoli organisace je příliš častým zjevem. V těchto důkazech nedostatečné vychovanosti je příčina, proč vězí tolik českých podniků v blátě. Podřízení jsou tím přímo hnáni ne-li ku vzpourám tož jistě alespoň k passivivě nebo k neochotě. Proto kola českých vozů stále jen vrzají . . .

Ale i jiné překážky má české společenské podnikání. Hlavními jsou nesolidní zbraně konkurenčního zápasu. Český závod, který nemá energických

vůdců, dostatečného kapitálu, spolehlivého úřednictva a pevných mužů ve správě — snadno může býti rozbit u nás bídnými zbraněmi konkurence závistivé, záštiplné, nízké a co hlavního, veřejnosti nekárané.

Pan autor vzpomenutého feuilletonu blouzní o velkém podniku společenském, ale my mu povíme horoskop, čeho všeho by se dočkal tento nový velkozávod. Přísahali by mu mnozí, zavázali by se čestnými slovy, písemně a třeba na kolku, co všecko vykonají — ale kdyby jedinému jejich přání nebo raději hned diktátu nebylo vyhověno, pak se otočí na podplatku a půjdou — založit si ruce? Bůh uchovej! Půjdou bořit, co pomáhali nedávno zakládat. Půjdou ke konkurentům, prozradí všechny důležité důvěrnosti a nebudou se štítit ukazovati na slabá místa, kde by podkop snad rychle a vydatně účinkoval.

U nás konkurenci nekalé a nečestné je k disposici dnes již zvláštní ohyzdný tisk reptilní. Za peníze dostanou se do jeho sloupců lži, osobní nájezdy a nízká podezřívání nedosti zralá sice na žalobu, ale způsobilá podlamovati důvěru i v podnik nejideálnější. Víme o tom, že se konkurence neštítila uplácet osoby, aby psali hanebně o čestných podnicích, které křižovaly její zájem.

Opuštěný hrob Kollárův. Fot. J. J. Langner.

Za peníze najdou se u nás i lidé, kteří jdou se svými útoky, štvanicemi a podkopnými frásemi přímo do podniků, na něž jim bylo ukázáno — larvu poctivé kritiky tisknou si na tváře a mluví tu paličsky. Vědí, že nezpůsobí v zasvěceném členstvu převrat, ale žene je naděje, že řeči jejich mohou podlomiti důvěru veřejnosti, uvésti ve zmatek věřitele, snad i připraviti podnik o sympatie těch, kdož jsou opodál.

U nás se neútočí tiskem na cizácké podniky — u nás se jenom české střechy stále zapalují — divme se pak, že se nemůžeme v národohospodářských věcech vyzouti stále ještě z dětských střevíčků.

Pan autor horuje, aby takový podnik velkého stylu zřídila nějaká důstojná, vážnosti se těšící korporace. Ach, cesta tato nebyla by růžemi poseta!

Konkurenti — jak víme ze zkušenosti — u nás by sáhli ke zbraním nejhrubšího kalibru. Výrobky nové firmy prohlásili by najatí útočníci v reptilním tisku za nejbídnější zboží pod sluncem, dříve než by závod byl otevřen, posměšků by se o něm vytisklo k nepřečtení. O osobách v čele podniku psalo by se tak, jak se u nás nesmí psáti ani o odsouzených vrazích. Kdyby někdo ze správy pro osobní nedůtklivost vystoupil, prohlášen by byl konkurencí za reka poctivosti, který asi nemohl se na hanebnosti v novém závodě dívat — těm, kdož poskytli úvěr, psaly by se anonymní i neanonymní lži, dobré síly úřední by se přeplácely, pomlouvalo by se v kavárnách, redakcích, klubech a na ulici — lhalo by se jako v Orientě. I do slušného tisku podaří se časem, když redakce zdřímne, vpraviti osobní útoky, které list z jakéhosi ostychu pak raději odbude jen mlčením. A kdyby to všechno selhalo, kdyby se nepodařilo zničiti nepohodlný nový podnik, pak by se sáhlo k prostředkům ještě horším. Z těch, kteří v novém závodě nedostali žádaných záloh, půjček neb jiných výhod — nebo na nichž bylo zboží již zaplacené také žádáno — z těch, kterým nebylo něco přijato nebo dáno, čeho žádali, snadno by sorganisovala konkurence šik, který by táhl do boje, aby zbořil, co překáží. Na prapor se heslo najde: uvědomělé vlastenectví nebo pokrok, moderní stanovisko, umění, návrat k ideálům a pod. A kdyby i to selhalo, není vyloučeno, že by se šlo s útoky i na tu korporaci, která podnik založila . . . Snad kdyby se zničila ta, zanikne i nepohodlný útvar z ní vzniklý. Proto bychom varovali Ustř. Matici nebo jinou organisaci, aby se do této choulostivé úlohy pouštěla. Konkurence podrážděná šla by zabít třeba přímo ji.

Kdož ví, nenašli-li by se i lidé jmen ve veřejnosti známých, kteří by okázale proti Ústřed. Matici vystoupili pak s protesty, nebo ostentativně vzdávali se členství, podpisovali prohlášení — protože konkurence by dovedla z nich leckoho jistě vyhledati, jemuž by se namluvilo, že je prosperitou nového podniku ohrožen on sám ve svých zájmech, poškozen hmotně nebo osobně zkrácen. I lidé významní bývají úžasně slabi, jedná-li se o jejich osobní prospěch. A Matice by to pak mohla bolestně odstonat . . .

Proto neradíme k takovému experimentu.

Lepší a bezpečnější cesta jest opříti velký podnik — je-li vyvolán velkou spravedlivou myšlenkou — o několik silných jednotlivců, poctivých vytrvalců a energických pracovníků. Ti v semknuté řadě mohou k úspěchům probřísti i kalem všedního života, dovedou si jistě zabezpečiti též dostatečný kapitál a spolehlivý aparát správní.

Řada podniků, takto se zdarem v život uvedených, vykoná i znamenitý úkol výchovný. Ukáže se, že hanebnosti tiskového a společenského zákeřnictví u nás pozbývají moci a ty by pak zanikaly jako

plíseň na slunečních paprscích. Tím ponenáhlu vyčistí se leckterá česká louže.

Veřejnosti vrátí se takovými silnými muži důvěra v české podnikání, a pro život další, pro povzbuzení mládeže, pro sesílení českého sebevědomí přibude tak neocenitelných vzorů.

Česká konkurence dostane pak jedině touto cestou ráz ušlechtilejší — kulturního národa důstojnější.

Ovšem, než toto bláto s české obuvi se odstraní, ještě mnoho vody Vltavou uteče . . .

= **Valeriánu Pejšovi**, kovářskému dělníku, který hojně povídek napsal do kalendářů, krajinských a jiných listů, postavili před týdnem přátelé jeho jednoduchý pomník v Beřovicích u Slaného, kde se r. 1858 narodil a r. 1893 zemřel. Valerián Pejša nebyl bez nadání, avšak žil v poměrech tak stísněných, že se nemohl dosti záhy vyšinouti z neblahých začátků. A když konečně počaly se k němu obraceti zraky širší veřejnosti, udusila ho zákeřná, dlouholetá choroba. Rádcem a pomocníkem byl mu spisovatel Dr. J. L. Hrdina. Bylo by záhodno, aby napsal o něm podrobnější článek, kterým by postava nadšeného mladého muže byla pro literaturu zachycena.

-- **Volební právo žen.** Na klopotné cestě, která se jmenuje dobývání občanských práv ženám, učiněn krok ku předu. V úterý 14. t. m. byla v Ženském klubu manifestační schůze, v níž jednáno o politické rovnoprávnosti žen s muži. Zájem o předmět schůze projeven přehojnou návštěvou, tak že množství účastnic tísnilo se i před místnostmi klubovními. Byli přítomni i muži, sympatisující se zdravou emancipací žen.

Po zahájení schůze pí. Klenkovou z Vlastimilu odůvodnila pí. Tereza Nováková v promluvě účelně propracované spravedlivost požadavku žen o stejná práva s muži a zvláště o právo volební. Obyčejně uváděné námitky se strany odpůrců tohoto práva ženám rušila logicky a věcně.

Slč. Machová shrnula právo žen v jedno s požadavkem o všeobecné hlasovací právo.

Pp. Sochůrek, dr. Bouček, posl. Kalina, dr. Baxa a p. Jiřík vyslovili se pro hlasovací právo žen, uvádějíce místy své náhledy o věci; p. Václ. Štech upozornil, že ženy dosud neužívají správně ani prostředečního práva volebního (plnými mocemi) a naznačoval, jak asi přiblíží se ženy k politické rovnoprávnosti s muži.

Slč. Zeminová súčastnila se debaty uplatňujíc a objasňujíc stanovisko strany sociálně demokratické.

Posléze přijata jednohlasně resoluce, jež tlumočí požadavky českých žen. Tenorem jejím je žádost, aby každé české ženě svéprávné, zdravých smyslů, ženě, jež dosáhla 21 let věku, dáno bylo aktivní právo voličské do obcí, sněmů zemských a do říšské rady, kteréhož práva nevykonává vůbec, nebo jen nedostačujícím plnomocenstvím. Pasivní voličské právo mějtež ženy za těchže podmínek, jako muži.

Je to teprve blýskání na časy — ale naději nejlepší mohou české ženy mít, že zdrávy dojdou.

V. Jiskra.

= **Z Národního divadla** posláno nám bylo vysvětlení, proč roli Evy v »Tragédii člověka« nehraje pí. Laudová, jíž dle názoru našeho referenta za nynějšího stavu činohry jedině příslušela. Dle toho byla nabídnuta role Evina pí. Laudové, která však požádala, aby byla sproštěna tohoto úkolu, poněvadž by jinak v době, kdy »Tragédie člověka« měla ovládnouti repertoir, nemohla učiniti zadost jiným svým dřívějším závazkům, k nimž měla zaručenu dovolenou. — Nový důkaz, že v činoherním souboru Národního divadla jsou mezery již nesnesitelné. Jedna dovolená a jedno onemocnění způsobuje nezdravé exponování sil. Třeba jenom vzpomenouti, kdo ve čtyřech posledních letech ubyl a kdo přibyl, aby bylo zřejmo, že má naše činohra svrchovanou potřebu dalších nových strun. Klavír s takovými mezerami těžko ladit.

+ **Ruský hlas o »Lipanském čísle« Máje.** Ruský generál Heysman, známý historik (jehož stať před několika dny citovaly »N. L.«), napsal v soukromém dopise českému spisovateli a novináři o našem »Lipanském čísle« Máje tato pozoruhodná slova: »Липаны мнѣ очень понравились. Хорошо составлена эта брошюра. Еслибъ между Чехами въ XV вѣкѣ не было разборовъ, дѣла пошли бы иначе. »Вѣроломный Sigmund« (str. 25.) не сидѣлъ бы на чешскомъ престолѣ. Тоже и теперь Чехамъ нужно полное согласіе. Тоже и всѣмъ славянамъ. Но не всѣ славяне еще это понимаютъ. Чѣмъ больше будутъ читать труды Ваши и Вашихъ друзей, тѣмъ скорѣе это поймутъ. Еще разъ благодарю за Липаны.« (V českém překladu: »Lipany« velmi se mně zalíbily. Tato brožura jest dobře sestavena. Nebýti rozbrojů mezi Čechy 15. věku, věci jinak by se byly vytvářily. »Věrolomný Sigmund« (25. str.) neseděl by na českém trůně. Tak i nyní třeba Čechům plného souladu. Tak i všem Slovanům. Nechápou to však ještě všichni Slované. Čím více čísti budou díla Vaše a Vašich druhů, tím dříve to pochopí. Ještě jednou děkuji za »Lipany«.)

⊙ **Čech ve Vídni.** Narodil se r. 1829 v Táboře, vystudoval v Praze a vstoupil do státní služby jako konceptní praktikant u finančního ředitelství. Postupoval neobyčejně rychle, při čemž prý mu nemálo prospívalo, že hrál výtečně na klavír. V Praze hrával s králem Ferdinandem Dobrotivým čtyřručně. Ve Vídni měl kariéru přímo pohádkovou. V ministerstvech, u dvora, v politických kutištích, — všude byl na rukou nošen. Zemřel v těchto dnech jako tajný rada, guvernér Pozemk. ústavu úvěrního, člen panské sněmovny a v stavu šlechtickém. Řádů měl, že už pro ně nebylo na hrudi místa. Také intendantem dvorních divadel býval, a o jeho nastoupení vypravují vídeňské listy: Jmenování jeho

tehdy neobyčejně překvapilo, ačkoliv bylo známo, že je favorisován nejvyššími kruhy, ale v úžas uvedeni byli členové dvorních divadel, když při slavném zahájení úřadu svého doporučoval jim, aby především pečovali o rozkvět umění n ě m e c k é h o — — — Říkal prý to němčinou tak mizernou, že v každém druhém slově prozrazoval Čecha . . .

Ale tehdy už dávno k Čechům se nehlásil táborský rodák, svobodný pán J o s e f B e z e c n ý . . .

+ **Bedřich Peška** (B. P. O u s t e c k ý). Objevila se v novinách zpráva, že umřel v Praze stařeček, jenž již od r. 1873 jako magistrátní rada žil na odpočinku. Kdybych byl asi před dvěma lety nečetl a pro hřejivý ton dobře si v paměť nevštípil pěknou vzpomínku A d. H e y d u k o v u o literárním dýchánku u Pešky, byl bych věru ani nevěděl, že skonal český literát, jenž odešel v ústraní a tam pro generaci nynější dávno umřel. V dobách, kdy se u nás začalo vlastně do opravdy žít a pracovat, stál Peška na svém místě a plnil svůj úkol svědomitě a věrně. Denní časopisy uveřejnily již seznam děl, jež napsal a vydal. Nebylo vzpomenuto ale drobné jeho činnosti, jeho naostřených epigrammů a politických písniček, jež tak znamenitě »po Havlíčkovsku« skládal, že leckterý jeho epigrammatický švih pokládán byl za nápad a dílo Havlíčka samého.

Bedřich Peška.

Jako magistrátní úředník sloužil za Köllera, a tím je zároveň i řečeno, jaká atmosféra tehdy byla na radnici. Peška psal hlavně do »Humoristických Listů« a ačkoliv se nepodpisoval, ba ani pseudonymem práce své neoznačoval, vědělo se, co je z jeho péra — nejlépe na policii. Jeho písničky, jež přiléhaly vždy k některému národnímu nápěvu, opisovaly se, zpívaly a brzo jich bylo plničko po celých Čechách. Uveďme pouze známou posměšnou písničku na dobu, kdy lákáni byli Čechové k obeslání parlamentu frankfurtského: »Šuselka nám píše až z německé říše«, za jejíhož autora byl a je dosud pokládán Karel Havlíček. Píseň má tři sloky — dvě jsou od Pešky, třetí je přidělána někým neznámým — »sám nevím kým«, říkával zesnulý Peška. Když pak (roku 1848) na nápěv illyrské písně: »Ať se durdí hrstka malá nepřátel« napsal vlastenecký, záhy na to znárodnělý popěvek: »Nechť velebí Vlach své ráje, dubové nechť Němec háje, my slavíme s láskou pravou vlast svých otců nad Vltavou. Krásná jesti Česká zem« — zakročila policie u pana »vicebürgermeistra« a žádala, aby zakázal svému úředníku psáti písně, jež lid bouří. Köller Peškovi domluvil, radil mu, aby toho písničkaření nechal a nekazil si karriéru — Peška svého chefa vyslechl a když bylo po audienci a známí se ho ptali, co měl u Köllera za řízení, řekl, že se »páni velice zajímají o české věci a jeho nabádali — aby jen psal dále«. Velikou bouři nadšení vyvolala v těch dobách píseň vlašského tenoristy v divadle, když po potlesku místo talianský spustil z čista jasna v Peškově překladě česky:

Nastává boj. Ozbrojte,
kdož mužové jste, paže!
Nechť nebe hřmí, nastojte,
bůh do boje jít káže.
Nechť vrahové, jak mocná bouř
se valem na nás katí,
my proti nim, jak mocná zeď
udatně budem státi.

Jako s písněmi dělo se s náhrobními satyrickými nápisy. Autor nebyl znám, a poněvadž byly psány »po havlíčkovsku« — hádáno, že je autorem jejich Havlíček, pak Čelakovský, až Heyduk dosvědčil, že jsou od Pešky, jenž epitafy jednou o literárním dýchánku ze svých rukopisných poznámek předčítal.

Po bouřích r. 1848 byl Peška upozorněn na to, že jeho jméno je také na indexu (byl členem Národního výboru). Peška vyšel si na Smíchov, svlékl čamaru, vzal na sebe starý, dlouhý zelený kabát a putoval do kraje, kde bylo bezpečněji. Kdesi za Berounem potkal se s dr. Gabrielem, pověděli si,

co měli na srdci a šlechetný přítel odvedl si milého druha přes Plzeň do Sušice na svůj statek, kde Peška pobyl tak dlouho, až se v Praze vyjasnilo. Ještě jednu zajímavou drobnost. Jako student zatoužil po tom, spatřiti pěvce Kollára. S malým uzlíkem vydal se pěšky do Uher, dostal se do Komárna, Budína, Prešpurka a bůh ví kam ještě, až v Pešti splněna jeho velká touha a on spatřil a poznal Kollára.

Laskavostí příbuzného páně Peškova úředníka Hypoteční banky p. Cyrilla Kredby sděleny se mnou některé tyto podrobnosti, jež zavírám básničkou, nikde dosud uveřejněnou.

Když jsem já svět boží spatřil, — když jsem s rodáky se sbratřil, — kraj ten k sobě, — v každé době, — vábí srdce, duši mou. — Na vlast budeš vzpomínat, na otcovský dům i sad, — na květ luhů, tichý háj, — kdyby byl i světa ráj — nebeským ti údělem, — a ty, můj miláčku, v něm — v živobytí veselém — matky boží andělem.

Za mladých let býval důvěrným přítelem předních našich literátů. Zesnulý Karel Simanovský družíval se k nim a s Peškou se měli rádi jako bratří. Šli také za sebou. Žil řadu let docela zapomenut — musel umřít, aby dočkal se vzkříšení, kterého si plným právem zasloužil. *JUDr. R. J. Kronbauer.*

= **Nerudovy narozeniny** připadají na den 9. července a nikoli června, jak bylo oznámeno v minulém čísle.

-- **Pištěkovo divadlo na Král. Vinohradech.** »Májová noc«, kterou napsal Š. Lukavský, upozornila opět na autora, jenž dosti šťastně zachyceným obrazem ze života mladých umělců »Kamenný ideál«, před nějakým časem debutoval. Očekávaly se další dramatické pokusy jeho s dobrými nadějemi, ale úspěch prvotiny uvedl autora na pole veseloherní, na němž však autor se satyrou z pražského života »Pan Vašnosta« neměl štěstí. I nová práce jeho zřejmě ukazuje přílišný chvat. Škoda, že nevěnoval práci své hlubšího propracování a nedbal více o pravdivost děje. Výpravě byla věnována péče náležitá. Provedením, jemuž není možno nic zvláštního vytýkati, kus se však zachrániti nedal.

— *jbz* —

-- **Švandovo divadlo na Smíchově.** Benefiční představení v posledním čase poskytují příležitost k vystoupení mladých sil činoherního sboru, aneb k pokusům ochotníků. Dosti pěkným úspěchem vystoupila řada mladých adeptů, kteří snažili se uplatniti své snahy divadelní a vlastní individualitu . . . Sl. Kandlerová a sl. Lierová upozornily na sebe velmi příznivě. Pohostinská vystoupení sl. Stolzové, Haasmanové, Kučerové, dokumentovala dobrou školu. Sardouovou Cypriennou poskytnuta opět jednou příležitost po řadě operett a kluzkých vaudevillů Švandovu činohernímu ensemblu představiti pěkný soubor vyspělých herců s p. Jiříkovským v čele, který pana de Prunneles zdařile zahrál. Téhož autora zastaralá hra »Ferréol«, neměla valného úspěchu. Pěkně zvýrazníli své postavy pp. Lier, Kubík ml. a Táborský. Výpravě scénické věnuje se péče náležitá. — *jbz* —

-- **Spolek českých spisovatelů belletristů Máj v Praze** s napjetím všech sil staraje se o hmotné zabezpečení svých členů, dochází den ode dne vzácnější podpory a vlídnějšího uznání ze všech vrstev české intelligence. Výbor s povděkem pohlíží na stále rostoucí řady šlechetných příznivců spolkových a jménem velikého počtu svých členů srdečně jim děkuje za vlídnou účast morální a nezištnou hmotnou pomoc. Tak stali se v poslední době novými zakládajícími příznivci: p. Bohuslav hrabě z Kolovrat, sl. město Kolín, sl. Literární spolek v Kolíně (výnos akademie 400 K). Přispívajícími příznivci stali se: p. Dr. J. Brejcha, sl. A. Brejchová, p. F. Kašpar, vrch. revident Živnostenské banky, p. Dr. O. Kudrna, p. Dr. K. Guth, pí. M. Konrádová, chof spisovatele, p. Dr. O. Herold, pí. R. Kopřivová, chof ředitele, p. Vl. Fanderlik, sl. Okresní výbor v Ústí n. Orlicí, sl. Městská rada ve Vysočanech, pan J. Donát, c. k. soudní adjunkt, p. J. Rückl, továrník, p. B. Kostomlatský, továrník, p. F. Zinke, lékárník, p. Dr. Samohrd, inženýr a stavitel, pí. G. Nováková, chof ředitele, pí. V. Šafránková, chof ředitele, sl. Občanská beseda v Mratíně, sl. Vzdělavací spolek »Vlastimil« na Bezděkově u Roudnice. Přispívajícími členy stali se: p. Dr. Lad. Haškovec, univ. docent, p. Fr. Procházka, ředitel Zemské banky, p. J. Jaroš, spisovatel. Na darech věnovali Máji: sl. Vinohradská záložna 20 K, sl. První občanská záložna v Praze 20 K. — Spolek vydal tyto dny novou brožuru o provozovacích právech autorských, kterou právě rozesílá. Veškeré dopisy Máje nebo provozovacích práv se týkající buďtež nyní adressovány na Máj v Praze II., Štěpánská ul 67.

Toto číslo vydáno dne 24. června 1904. — OBSAH: ANT. KLÁŠTERSKÝ: Děti a květy. Starosti. Děl prorok lidu. Sonet. Dvě duše. — KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — KAREL LEGER: Konec románu. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: St. Marx u Vídně. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. ILLUSTRACE: Medaillon s hrobu Kollárova. — Opuštěný hrob Kollárův. Fot. J. J. Langner. — Bedřich Peška.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelem uměleckou prémií. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr Jar. Borecký) za příplatek jedné korunu čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati obrazy a články z Máje jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘÍ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ ODTIKMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GREGRA A SYNA.

KAREL ČERVINKA:

Strom poznání.

(Dokončení.)

Nemluvte toho tolik, Kuliši,« okřikl jej soudce, »odpovídejte jen, nač jste tázán! Říkal vám snad Merkl, abyste mu zapálil?«

Kuliš se podíval s úšklebkem na Merkla.

— — »Neříkal, kde pak by mi něco takovyho říkal. On i ve špásu, když se o tom mluvilo, jaky to je teď s těmi assekuracemi, neodpověděl a mračil se, jakoby nerozuměl špásům!«

— »Merkl tedy nechtěl, aby u něho hořelo?«

— — »Nechtěl, ale kdež pak, ani slyšet!« odpovídal Kuliš.

— »Jak tedy vysvětlíte tu náhodu,« tázal se soudce dále, »že když jste oba odešli, napřed tedy Merkl, a pak vy, že u Merklů chytilo, a všecko shořelo!«

— — »To kdybych věděl, jemnostpane,« prohlásil Kuliš, »tak bych tady neseděl. Což pak Merklovi, tomu je hej, ten šel rovnou do hospody, a tam Bůh ví, jak dlouho pil, nežli to začalo hořet. To je se mnou hůře. Já šel rovnou do polí a po polních cestách domů. A kde bych potkal večer človíčka, který by mně moh dosvědčit, že jsem byl už dávno na cestě, když za mnou začalo hořet!«

— »Merkle, je to tak, jak to říká Kuliš?« tázal se soudce.

— — — »Je to tak, jak jsem to říkal já! Já taky nejsem maly dítě a vím, co je to špásovat a proto myslím, že Kuliš nešpásoval. Co dělal potom, když já od něho odešel, to ovšem nevím.«

— »Vidíte, Kuliši,« řekl soudce, »Merkl sám připouští, že jste nemluvili pro špás, jen tak do větru! Jak jsou vaše bydliště od sebe vzdálena?«

— — »Dobrých pět hodin,« odpovídal Kuliš.

— »Tak vidíte,« pokračoval soudce, »je to pět hodin cesty, a vy se vydáte na takovou cestu, jen abyste si v hospodě s Merklem pošpásoval!«

— — »Vždyť já tam, jemnostpane, vůbec nešel k vůli Merklovi, já tam šel k vůli husejm a k vůli obchodu. To se košařům často stává, že najednou se rozběhnou do vsi, kam nikdy nepřijdou, aneb tam košaři přijdou jen zřídka. To je obchod, nic jiného nežli obchod!«

— »Nutit vás nemohu, abyste se přiznal,« pravil soudce Kulišovi, »a taky o tom nebudu rozhodovat, jste-li vinen nebo nevinen. Tolik však musíte míti na mysli, že jedinou vaší polehčující okolností mohlo by býti jen přiznání, a že budete-li přes svoje zapírání odsouzen, nemáte ničeho, co by mohlo trest vám zmírniti!«

— — »Nemůžu mluvit, jemnostpane, jinak, nežli jak jsem mluvil!« odpovídal Kuliš.

— — — — — — — — — — — — — — —

Poněvadž se jednalo o to, aby se Kuliš s Merklem nedomluvili, nařídil soudce Kubištovi, aby odvedl nejprve Kuliše. Soudní svědci se zapisovatelem odešli, a v kanceláři zbyl pouze soudce a Merkl, kterýžto čekal, až se Kubišta pro něho vrátí.

»Mám k nim, jemnostpane, velikou prosbu,« oslovil Merkl potichu soudce, »neráčejí mi proto zazlívat!«

— »Co teda chcete?«

»Budu, jemnostpane, teď když se ukázalo, že jsem ouplně nevinen a že jsem si to já neudělal, puštěn brzo domů?«

Soudce se zadíval pátravě do Merklova obličeje.

— »Propuštěn!« pravil udiveně. »O tom já nerozhoduji. Teď teprve předložím spisy státnímu zástupci, a on rozhodne. Ostatně kdybyste byl úplně nevinen, musil bych vás ovšem hned propustit, ale vy jste sám přiznal spoluvinu na zločinu žhářství . . .«

»Jsem teda zločincem, na stará léta zločincem« — — zaúpěl Merkl a chytiv se oběma rukama za hlavu, propukl v pláč.

V tom však už se vracel Kubišta, vzal Merkla za rameno a odcházel s ním dolů. Po schodech a po chodbách, kdež stáli ještě svědci, rozléhal se srdceryvný pláč Merklův.

Slova »zločincem« prorážela tento křečovitý pláč . . .

»Utište se, člověče,« koktal Kubišta, »mějte přeci rozum . . . Jaká pomoc, vždyť ještě sám nevíte, jak to skončí . . .«

Dole stáli v chodbě Merklovi synové. Právě přicházeli z nádraží od večerního vlaku, přijeli hned, jak jim bratr ze vsi dopsal. U schodů setkali se s otcem.

»Děti!« vykřikl Merkl, a nežli se Kubišta nadál, obklopen byl Merkl svými dětmi. Ruce mu líbaly a hladily.

— »Tatínku, tatínku, co pak jste nám to udělal?«

»Tohle netrpím, tohle nedovolím,« křičel Kubišta a uchopiv Merkla oběma rukama za ramena, tlačil jej dále do chodby, kudy se chodilo k separacím.

»Nesmím něco takového dovolit,« omlouval se tišším hlasem Merklovi, »kdyby to někdo viděl, přijdu z chleba! Mějte už přeci rozum!«

XV.

Druhého dne nesl Kubišta v sedm hodin ráno Merklovi do separace kávu. Otevřel dveře a vkročil dovnitř. Prvý jeho pohled sklouzl na pryčnu, Merkla však neviděl. Rozhlédl se po separaci a v tom hrůzou vykřikl. Naproti němu na dřevěné rohatince viselo bezvládné tělo Merklovo. Nohy, obuté do shrnovaček, v kolenách jakoby zlomené, opíraly se špičkami bot o špinavou podlahu. Obličej zmodralý, rty zduřelé a pootevřené ruce, bezvládně dolů visící s roztaženými prsty.

Za chvíli bylo vše na nohou. Kubišta doběhl nahoru do separací a s třemi trestníky spěchal dolů. Jeden z těchto chopil se Merkla v pasu a nazvedl ho do výše, mezitím co druhý nožem přeřezával hadry, na kterých tělo viselo.

Merkl byl už ztuhlý, a když jej uložili na pryčnu, nemohli už nohy zmáčknouti a do vodorovné polohy srovnati. Bylo tedy jisto, že se Merkl oběsil záhy z večera.

Ale právě v čas si to Merkl udělal. Spisy už nahoře do papíru zabalovali, když však bylo jisto, že se Merkl oběsil, rozbalili je a připsali zprávu o Merklově smrti. Pak teprve spisy zase zapečetili, a Kubišta s nimi spěchal na poštu.

Druhého dne na to rozloženy už byly spisy na stole státního zástupce. V tu dobu ležel Merkl v kostnici na hřbitově v obecní truhle, jak jej přivezli od soudu, a jeho synové vyjednávali na faře pohřeb.

Farář přecházel volně po pokoji a škrabal se za uchem.

»Zemřel jako sebevrah,« opakoval ustavičně, »a třebas bych byl já osobně přesvědčen, že takový člověk je tisíckrát nešťastnější nežli ten, který umře v peřinách na posteli, protože něco takového v přičetnosti nikdo neudělá, nemohu, přece nemohu . . Máme mnoho nepřátel . . . Povolím, řeknou, že jsem povolil, protože jste mně dobře zaplatili, nepovolím — řeknete, že jsem nepovolil, protože jste mně dávali málo . . .«

— — — — — — — — — — — — — —

V téže době státní zástupce, zapáliv si doutník, začal čísti spisy a tužkou si činil na kus papíru poznámky.

»Dobře to vyšetřil,« pochvaloval si, »dal si s tím práci! Však má na to dost času! Celý rok tam nic není, a když něco takového přijde, tak si s tím pohraje až do bravurnosti!«

Státní zástupce četl dále. Před očima už se mu rýsoval pěkný porotní případ. Je to něco, kde se může člověk zablýsknouti a okázati! Doktor se toho chytne jako krajíce namazaného máslem. Dá se to z obou stran dobře hájiti: i pro vinu i pro nevinu! Rozhodne to řečnický výkon a nálada poroty.

Státní zástupce četl dále.

»Konfrontaci také dobře provedl,« pochvaloval; »zejména bylo to dobré, že toho Kuliše hned dal zavřít.«

V tom někdo vešel dovnitř. Substitut přinášel kupu spisů k aprobaci. Státní zástupce promluvil s ním několik slov. Zakládal si na tom, že jest ku svým podřízeným milostiv. Povstal, ruku mu stiskl a hned nějakou anekdotu ve vzpomínkách honil . . . Přece si vzpomenul . . .

»Kolégo, kolégo,« opakoval ustavičně a živě vyprávěl svou anekdotu. Povinný úsměv substitutův taktně hlaholil za skluzkostí vět . . . Konečně se substitut vymotal ven. S poklo-

nami, se stisknutím ruky a uctivým smíchem. Teprve za dveřmi se otřásl jako pudl, který se vydrápal z vody.

Státní zástupce zase usedl ke stolu a pokračoval ve čtení.

— — — — — — — — — — — — — —

Mezitím bylo už na faře všecko dojednáno, Merklovi synové odcházeli k truhláři objednávat rakev. Farář povolil. I zvoniti dovolil; odvezou si tátu domů, a bude spáti vedle mámy. Lékař jim napsal vysvědčení, že táta si to udělal v úplné nepříčetnosti, a tím faráře uspokojili.

— — — — — — — — — — — — — —

V tom vrazil k státnímu zástupci do kanceláře druhý substitut opět s balíkem spisů pod ramenem. Všecko se to opakovalo. Stisknutí ruky, přátelský úsměv, stará anekdota. Státní zástupce chtěl býti úsilovně roztomilým chéfem.

— — — — — — — — — — — — — —

Merklovi synové byli v tu dobu už u truhláře. Truhlář byl neústupnější nežli farář. Neodpíral jim sice rakev, ale žádal mnoho. Vypočítával jim, co stojí dříví, co dělník a ostatní režie. O zlatku se s nimi hrdloval . . . Když nepovolil truhlář, povolili oni.

— — — — — — — — — — — — — —

Státní zástupce znovu navázal přadeno celého děje. Takovému způsobu práce už přivykl. Dvéře se otevrou, a do nich někdo vrazí, když je v nejlepším; tu aprobace, tu porada, a zase další čtení. V tom však už dobíhají ručičky na hodinách k okamžiku, kdy musí běžeti k soudu k hlavnímu přelíčení. Jindy jej odvolávají do radní komory, a všude musí býti týž: usměvavý, rázný, na všecko připravený . . . Rušný život . . .

Teď již koncipoval v duchu obžalovací spis . . . Je to opravdu odvážná věc. Všecko visí na nitce. Stačí, aby ten Merkl zapřel, nač se přiznal, a všecko se to shroutí v niveč. Merkl však v tom neumí choditi. Je to poctivec, který podlehl okamžiku, a to ještě po svém způsobu. Chtěl vydělati, to je jisté, ale po svém způsobu: vlastně nechtěl vydělati, ale myslil, že se nesmí dát okrásti. Člověk by mimovolně před tím chlapem smekl, jak to všecko prováděl, s takovou tragickou poctivostí.

Státní zástupce četl se zájmem dále. Poslední relace pravila, že se Merkl v separaci oběsil, a tím se shroutilo všecko. Státní zástupce oklamán smýkl aktem na vedlejší stůl. Nervosně chytil jiný kus bílého papíru a psal zimničně důvody, proč se dalšího stíhání vzdává.

»Jediná výpověď,« začal, »mizí smrtí spoluvinníka Merkla . . .«

Pak odložil péro a zamyslil se. Viděl v duchu Kuliše, jak odchází domů, vesele a s rafinovaným úsměvem. Viděl jej a dobře věděl, že ten chlap provozuje svou ohnivou živnost řemeslně. Dobře věděl, že pracuje ten chlap pouze za desítku . . . ale kam s tím? . . .

A dobře hádal státní zástupce. Pátého dne o čtvrté hodině vyšel Kuliš vesele od okresního soudu, Merkl však už spal druhý den na hřbitově . . .

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

K slzám dojat probíral se
synka svého každým tahem,
léta mladosti s ním prožil
a pak ptal se: Kdo tu vrahem?

Hněvem vzkypěl v příští patře,
čím ten jeho syn moh' býti,
co moh' dobýt, plavbou dlouhou
kde se mohl zakotviti!

A teď mrtev leží tady
nad prokletým Jomu prahem.
To mstu žádá — má být pomstěn!
Ale vědět jen, kdo vrahem!

* * *

Níž u nohou truchlícího
stařičký skald Stefnir seděl,
s rysy v tváři strhanými
v žalost pána svého hleděl.

S tváře otce ve tvář syna
plachým pohledem svým těkal,
tuchy pln na příštích bouří
hrůzy plný výbuch čekal.

Příliš znal on Palnatoka
příliš rád měl jeho synka,
nad mrtvým se vzbouzela mu
v duši mnohá upomínka.

Hošík lez' mu po kolenou,
s dlouhým jeho vousem hrával,
a když k harfě pěl, tu vždycky
tichý vedle kmeta stával.

Bedlivě zřel na hru starce
v každé umných prstů hnutí,
v každý rozmach tvůrčí jiskry,
v každé hlavy příkývnutí.

Po hře skald jej vzal si na klín,
taje hry mu vysvětloval,
do noci pak dlouho často
pohádky mu vypravoval.

Teď tu mrtvý, chladný leží . . .
duch co mračen ve přívale
na divokém hřebci cválá
s Valkyrami ku Valhale . . .

Stefnir zvedl hlavu k nebi,
jímž se černá bouře hnala,
zdálo se mu, divná smečka
po mostě že mihou cválá.

Divé ženy prostovlasé,
s toulci, šípy okutými
jako bleskem v dál se mihly,
Aki hřímal mezi nimi . . . .

Zrovna jak zde dole mrtvý
s čerstvou ranou v bledém spánku,
jakby znova krvácela,
rudší ohněm od červánků,

Zdálo se tu Stefnirovi,
jak zřel k mračnům v těžkém bolu,
s Akiho že noční řízy
okutý šíp sletěl dolů,

Snad byl blesk to z klínu mračen?
Vidění, jež zniklo v dáli . . .
za jezdci Walhaly dvéře
s temným třeskem zapadaly . . .

K mrtvému se sklonil Stefnir,
sotva uvěřit moh' oku,
zlatem okutý šíp trčel
mrtvole ve levém boku,

S rysa hbitostí kmet shyb' se
a šíp vyrval z rány hbité,
stékala krev rudá z něho
při pochodní kalném svitě.

Pak jej podal Palnatoku,
lačně ten již po něm sahá,
za krzno jej dobře schová . . .
»Díky tobě, najdem' vraha!«

* * *

V nemužné víc nekles' dumy,
ale pokročil v střed reků,
vztýčen jak dub na skalisku,
hrdý ční do vichrů vzteku.

Pokročil, v kyn velitelský
olbřímí svou vztáhl ruku,
hlasem hromu zahovořil,
chtěje ztlumit vnitřní muku:

»Bratři, děti! nyní vzhůru,
dosti nářku již i bolu,
k Jomu zpátky — Akiho však
mezi sebe vezmem' spolu!

Jakby živ byl posaďte ho
v sedlo, dva jej podepřete,
naposled ať zacválá si
v bratrů davu! V před se hněte!

Divoká to jízda bude
jako blesku, jako hromu,
otec syna doveze si
v pohostinné krovy Jomu.

Prvním hradu na nádvoří
sám ho na hranici spálí,
potom svolá k slavné tryzně
všecky, kdož jej milovali.

Potom — ať to Donar slyší! —
ať mne kladivem Thor skácí!
s objevením vraha jeho
poslední si vezmu práci.

Slyšeli jste? Dosti hoře!
Na koně a rychle v skoky,
vichře, zuř, mrtvého syna
veze domů Palnatoki!«

Na ráz vzchopili se všickni
posud v němém dlící hoři,
Akiho hned přivázali
pevně popruhami k oři.

Oštěp v ztuhlou pěst mu vtiskli,
přilbou kštice zkrvácené
pokryli, mu vzpírajíce
nohy pevně do třemene.

Divě hvizdl Palnatoki,
s pochodněmi hořícími
v čele hnul se celý průvod,
halen v smolnic černé dýmy.

A již v trysk se dali nocí
přísерná jak stínů smečka,
tmou jen bleskly jejich zbraně,
žár za nimi jako vlečka.

A již v trysk se dali nocí . . .
na Vinety spící valu
udivení hlídačové
přihlíželi k tomu cvalu.

Žár před nimi, dým za nimi,
vše tak nezvyklé a cizí . . .
tuby než k rtům schýlit mohli,
jako vidění vše mizí.

V nízkých chatách na podměstí
mnohý zbuzen spáč se vzchopil,
chvíli za nimi v noc hleděl . . .
co to bylo — nepochopil.

* * *

Jak děl, všecko vykonáno:
v Jomsburku na prvním dvoře
hranice již vytýčena
ještě dřív než vzplála Zoře.

Obložili drva slamou,
mrtvolu tam položili
v plné zbroji — s mečem v pěsti,
oleje pak přimnožili.

Kolem postaveny stoly
s řadou křesel v dlouhé řadě,
k plným rohům sedli všickni
jako v starodávné radě.

Sedli všickni v plné zbroji,
nad každým štít jeho černý
visel, co před každým trčel
meč v zem zabodnutý věrný.

Chvíli stáli v tiché dumě,
hlasně srdce neposteskло,
sotva však že první slunce
nad Jomsburku valy blesklo,

Kamenní jak na nich lvové
v hřející zář slunce živou
vztýčili by velké hlavy
s chundelatou svojí hřívou,

Že se zdálo divákovi,
jakby v pozdrav slunci řvali,
všecky polnice a rohy
povelem se rozehrály.

Třímaje vích smolný v pěsti,
Palnatoki s bledou lící
přiblížil se velký, hrozný,
syna svého ku hranici.

Obří ruka chvěla se mu,
když vích přiložil blíž k dřevu,
plamen trysk, dým černý za ním
v skaldů chmurném žalozpěvu.

Se skloněnou hlavou všickni
stáli, koříce se bohům
nesmrtelným, meči v štíty
třeskli a pak sáhli k rohům. (Pokrač.)

KAREL LEGER:

Konec románu.

(Pokračování.)

Nekřičte, tatínku!« domlouval mu syn, tahaje ho za rukáv.

»Ne, ne, svatbu musejí zvlášť nahradit! tolik jsem se těšila!« výskavým hlasem volala Fanda.

Strýc s rozumným úsměvem ukazoval na prstech — jeden — dva — tři — čtyři —

Pavel stával se netrpělivým. »Rozumí se,« připomněl ještě, »že o slečnu Marii jinak bude postaráno. Paní Jiroušová zabezpečí jí slušný dožívotní důchod.«

»Naše Marie má přece štěstí!« v pozadí šeptal bratr sestře. Zasmála se uličnicky: »Více snad než rozumu!« Znělo v tom trochu závisti. Oči její se rozšířily — zahleděla se někam bez cíle před sebe. »Mne to štěstí nepotká!« šeptala sentimentálně.

Otec Bláha nedovedl zdržet více palčivé slzy, celým potokem rozlily se mu po zarudlých tvářích, stáčely se do vousů, třepetaly se v nich a padaly konečně na límec černého kabátu. A stařec po chvilkách rukávem přetřel zatopené oči, prstem setřásal krůpěje s otřelého límce. Strýček s rozumným úsměvem hučel mu cosi do ucha a při tom velmi mrštně hned krčil a hned zase rozpínal dlouhé své prsty. Vážně ohlédl se dokola, jakoby čekal souhlas všech — zvedl prst — jeden — dva — tři — čtyři.

Čtyři prsty okázal všem.

»A za svatbu?« ječivým hlasem ozvala se Fanda. Potřásla hlavou. »To zaplatí ženich!« zasmála se, zatleskala v ruce.

Všichni najednou jakoby se rozpomněli, očima hledali ženicha. Zakryt pyšnou poslavou své matky v hedvábí a hranatým tělem svého přítele, Emil nevěděl o ničem, zabořen do pohovky, opíral hlavu o stůl a jeho ramena otřásala se výbuchy křečovitého pláče.

Pavel pokročil ke starému Bláhovi, cosi šeptem vyjednával, pravici mu nabízel, Fanda s rozpustilými posunky a výskavým smíchem napovídala, všechno dělo se tak ukvapeně, že téměř dechu se jim nedostávalo. Jen stará paní Jiroušová, vztýčená, stála bez hnutí, tvrdě a nehnutě hleděly její oči, jakoby přezíraly všechno, co se tu dělo.

Netrpělivost někdy zachvěla jí obrvím a trošku hořkého opovržení hrálo v koutkách rtů.

Strýček s rozumným úsměvem kýval spokojeně hlavou. Z nenadání starý Bláha oběma rukama chopil se za hlavu, zavzlykal, zanaříkal: »Můj broučku, můj broučku! takhle tě prodáváme, děťátko moje!«

Strýček s rozumným úsměvem pravil: »Bude to její štěstí!« Ale Fanda s úžasem v neklidném pohledu ptala se: »Jak to Marii řekneme?«

»Přichází!« zašeptal v tom její bratr — i v jeho tvářích rozestřel se takový třepetavý úžas. Co bude? co se stane v nejbližším okamžiku?

Dvéře potichu se otevřely, objevila se zarudlá tvář sluhova, s očima chytře přimhouřenýma, s rozpačitým úsměvem. »Slečna nevěsta!« ohlašoval, ale trochu nejistoty znělo v jeho hlase.

»Tak jsme tě prodali, děťátko moje!« vzlykal otec Bláha a nervosně setřásal s límce kabátu padající slzy.

Paní Jiroušová prstem dotekla se synova ramene. »Miláčku,« pravila tiše, laskavě, »miláčku, pojď, odejdeme. Všechno je skončeno, všechno je v pořádku, že ano, pane Pavle?« Emil však jenom maličko v odpověď zavrtěl hlavou.

»Pojď!« prosila. Do měkkých dlaní vzala jeho skráně a lehko zvedla mu hlavu.

Pohledl na ni očima zkalenýma. »Nech mne, matko!«

V tom naklonil se k němu Pavel a zašeptal mu v ucho: »Marie přichází!« zdálo se, že z počátku nepochopil, ale najednou změnil se výraz jeho chlapecky zdravých tváří, — zesinal, rty se mu v křečovité bolesti stáhly k jedné straně, pohled jeho plný hrůzy a úzkosti obrátil se ke dveřím.

»Pojď!« laskavě šeptala matka, zvedala jej a on podával se její vůli, vstal jako bez vědomí krok za krokem následoval matku, kam jej za ruku vedla, ale vytřeštěných očí neodvrátil ode dveří, kterými měla Marie vstoupit. Všichni jej pohledem provázeli, zatajili dech, sám starý Bláha stiskl si rukou hrdlo, aby utlumil vzlykot, který celým jeho tělem lomcoval.

A matka odváděla Emila jiným vchodem, aby s nevěstou se nesetkal; vedla jej ovinuvši mu páži kolem boku, její pyšné oči zářily. Když kráčela kolem Pavla, zašeptata k němu: »Děkuji vám!« I v tom úsečném tonu zněla její pýcha. Jakoby řekla: Nechci milosti! zaplatím!«

Pavel stiskl rty, na okamžik zablyskło se mu v zelených očích, ale ihned je sklopil.

Odvedla si svého syna, lehounko z pokoje přes práh jej vytiskla. Naje Jnou hrdá a vznešená a svítíc stříbrem šedin i leskem černého hedbáví, obrátila se na prahu, s pohledem plným nevýslovného pohrdání přelétla celou společnost. Jako když bičem šlehne přes tvář všech. Zlý úsměv v koutkách sevřených rtů pravil: »Vše-

chno lze koupit! všechno penězi zaplatíš! S tím úsměvem odešla za svým synem.

Zároveň otevřely se protější dvéře. A tam na prahu –

Pavel nějak zakolísal a maně zachytil se rukou o lenoch křesla. Nikdo z ostatních jej nepozoroval, všichni hleděli na ony dvéře, které se otvíraly, otec Bláha, strýc s rozumným úsměvem, Fanda a její bratr, — všichni s takovým výrazem úžasu a chvějící se nejistoty.

Vešla drobounká stařenka, čilá v pohybech, samá vráska ve tvářích a s dobrotou ve výmluvných hnědých očích. A za ní vešla Marie, — Marie nevěsta v bílých šatečkách s lehounkým načechraným závojem kolem krásné hlavy, který splýval až k zemi a chvěl se jako obláček stříbrné mlhy. Byla pobledlá poněkud mladičká nevěsta, ale tím něžnější byly rozkošné tvářičky. Takový milý půvab skromný a nevýbojný ozařoval celou její bytost. Vešla ostychavě poněkud, ale s úsměvem štěstí na plných rtech. Na okamžik stanula, — ačkoliv nezahlédla již starou paní na protějším prahu a nestihla její pohled, přece divný pocít — pocit studu a úzkosti — přelétl jí po tvářích, že maně zvedla ruku v bílé rukavičce a přetřela si obličej. Zase hleděla dětsky jasnýma očima, vesele pravila: »Odpusťte mi, opozdila jsem se trochu!« A ohlédnouc se dokola starostlivě se otázala: »Kde je Emil?«

Otec Bláha odněkud vylovil šátek a tiskl jej ke rtům, aby udusil pláč. Marie polekána se zachvěla, všichni tak divně hleděli na ní. V tom však Pavel přistoupil, vzal její ručku jako starý známý a zvedl ke rtům.

»Slečno,« řekl, »znáte-li mne ještě?« Marie opravdu se zaradovala, rozesmála, začervenala se. »Pane Pavle! jak jste hodný, přišel jste tedy opravdu! Jak se na vás Emil těšil! S jakou láskou vždycky o vás mluvíval!«

Líbaje jí znovu ručku usmíval se: »Jak mne těší, že jste na mne nezapomněla«. A Marie upřímně stiskla mu ruce. Stále se usmívala. »Nenílíž to všechno tak divné? Dnes mám jít k oltáři. Ne, nevěřím tomu sama, nevěřím svému štěstí —« Stín se jí kmitl v očích. »Když jsem vešla do dveří, bylo mi tak úzko —«

»Slečno —« nejistě promluvil Pavel.

»Říkejte mi jen Marie, — vždyť jsme přátelé, ne-li?« opravila jej upřímně. Pavel podal jí skvostnou skřínku se šperky:

»Přinesl jsem vám malinký dárek jako upomínku na dnešní den. Líbí se vám tyto diamanty?« Skromně přijímala jeho dar, s dětinskou radostí obdivovala se šperkům. »Díky vám!« šeptala, »nezasluhuji té pozornosti!« Ale přes její ramena nahlížely zvědavé a lačné oči.

»Ach, jaká krása!« vystupujíc na špičky křičela Fanda, její bratr vycenil zuby počítaje, co asi stály ty třpytné hračky. I stará matička dívala se a kývajíc hlavičkou v radostném úžase sepjala ruce.

»Říkám, štěstí máš, Marie!« závistivě tvrdila Fanda »Ty veliké perle zde —« »Perle znamenají slzy!« nějak neklidně prohodila matička. Podivná tesknota zavála s těmi slovy. Marie zavřela skřínku a plaše se ohlédla: »Kde je Emil?« otázala se znepokojena. Nikdo neodpověděl. Strýček s rozumným úsměvem šeptal cosi matce nevěstině, která nepřirozeně vytřeštila oči. Pavel hleděl na Marii, ale nepromluvil. Úzkost zmocnila se její duše.

»Kde je Emil?« opakovala, »je nemocen? co to znamená? proč tu není?« Najednou vykřikla: »Emile!« Nebylo odpovědi.

Jen starý otec zavzlykal hlasitě: »Ubohý broučku!«

Hlava se Marii zatočila, zatmělo se před ní, prudká bolest sevřela jí prsa. V uších znělo jí: »Ubohý broučku!« Cítila matčiny ruce, které ji hladily, cítila na tvářích její polibky a její horké řinoucí se slzy. Násilím ubránila se mdlobě. »Skončeme to!« slyšela odněkud šeptem.

V úzkostech sepjala ruce, »Co to znamená, Co se mnou zamýšlíte?« vykřikla. »Maminko, proč pláčete? proč mlčíte všichni?« A náhle celá zoufalost její propukla v jediném výkřiku: »Emile!« Vyrvala se z náruče matčiny a přiskočila k Pavlovi: »Řekněte vy, kde jest Emil? Co se tu děje?« Měla pocit, když chytila jeho ruce, jakoby se ledu dotekla. (Dokončení.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Ale Václav Novák nečinil ani žádných příprav poslechnouti volání a vrátiti se k loži snad umírající ženy — — Neposlechl ani druhé, důtklivější depeše, ani třetí.

»Jsem velmi nešťasten,« řekl jen bratru Janovi, odpovídaje na jeho tázavé pohledy. Řekl to tónem tak smutným, že srdce bratrovo zachvělo se hlubokým soucitem. Tisknul Václavovi upřímně ruku, nijak po tom netouže, vniknouti dál a vtírati se do jeho tajemství.

A bylo mu tak nějak až stydno, když doma pak, v rodině své, slyšel o bratru svém mluviti způsobem takovým, že z řeči vyplývala zrovna radost nad tím, že jest tak nešťasten . . .

Paní Marie Nováková měla z Vídně již určité zprávy prostřednictvím nějaké tamní přítelkyně a příbuzné. Věděla všecko. Švakrová potratila. I o tom byla zpravena, co se šuškalo v okolí paní Rachel Novákové, že nebyla ztráta přirozena, ale přivedena způsobem zúmyslným.

Paní Marie Nováková měla krásný den. Dávno již nebylo jí tak dobře, takovému zdraví se netěšila, jako když o nenáviděné švakrové mohla mluviti s tak oprávněným a nade vši pochybnost spravedlivým mravním rozhořčením.

Užívala také hojně daru jazyka, i aby se náležitě mohla vypovídati, nebyla vybíravá ve volbě uší naproti jí lačně se otvírajících. Nemajíc sobě postavením společenským rovných paniček na blízku, upokojovala ochotně zvědavost svých továrních úřednic, s nimiž mluvila jinak vždy jen s vysoka, ale za těchto okolností jako by byly sestry. A nemohouc s tím, co ji pálilo tak na duši, jíti na veřejný trh, nepohrdla ani svou komornou a oběma panskými, ano úplně se zapomínajíc, i s kuchařkou a pradlenou v důvěrné besedě celou hodinu postála v kuchyni, kam jinak sotva vkročila. Ty sprosté výrazy, kterými nevzdělané, hrubé ženy obsypávaly hříšnici, jejích surovosti, posměchy, úšklebky a nadávky, dělaly pozlátkovému vzdělání vznešené paní nějak zvlášť dobře a jako vonný balsám rozlévaly se a rozkošně ssákly do jejího dávno nenávistí k ženě mužova bratra rozžíraného srdce . . .

Život paní Rachel Novákové visel na tenké, přetenké pavučině. Byly chvíle, kdy zdálo se zkušeným očím lékaře, že závaží již již utrhává se a vědou při životu chráněná duše z rukou úzkostlivě ji ošetřujících vymyká se a padá do neznámých hlubin smrti.

Trvalo dlouho, nežli nastal bezpečný obrat k lepšímu a starý doktor odcházeje od panina lože zamnul si spokojeně ruce. »Máme vyhráno!« zvěstoval prvnímu, kdo se mu do cesty namanul, nedbaje komu to říká, byl by své radosti lékařské tím zvoláním ulevil i kdyby nikdo jej neslyšel.

V celé společnosti vídeňské, trochu jen a z daleka známé, po celou dobu nemoci paní Rachel Novákové věnována této největší účast. Upřímně a také ovšem neupřímně.

Byli lidé, kteří z pouhé společenské licoměrnosti tvářili se, jako by se o věc velmi zajímali, do které jim v celku nic nebylo a jež byla jim vlastně svrchovaně cizí. Kdyby byla paní Nováková umřela, byli by pozůstalému choti poslali projev soustrasti, tak jako mu jej poslali, když umřelo mu dítě. Takto zas posílati jim bylo čas od času do bytu poslance Nováka dotaz, jak se milostivé vede, jak se milostivá vynachází. Tím činili zajisté plně zadost společenské povinnosti a tedy také — dle svého života pojímání — i své lásce k bližnímu. Přišla-li odpověď, že je dnes trochu lépe, nebo že jest hůře a obávati jest se nejhoršího, stejně vzali zprávu na vědomí. Jako by byli přečetli časopiseckou lokálku, jíž přece musí znáti, ale která ať veselá nebo smutná, na žádný způsob nesmí porušiti jim dobré trávení.

Nescházelo také — mezi dámami jmenovitě — útlých a nežných duší, jež každá nadějnější zpráva o spřátelené paní, ačkoli se tvářily mile překvapeny, naplnila málem hněvem, který každá zvěst zlá převracela v uspokojení, spokojenost s božím řádem, že všecko tak pěkně řídí a každé provinění, každý hřích dle zásluhy odplácí.

Bylo však také dosti těch, kteří nad poblouzením ženy třtinu nelámali. Neospravedlňujíce, neomlouvajíce, vysvětlovali; z jednotlivce zlo přenášeli na celek.

Viny i zločiny člověka hledejme v pramenech, z kterých vytékají — ze sociální bídy, pravili; nejen materielní, jež vede ke krádeži, podvodu, vraždě, loupeži, ale i sociální naší bídy duševní, jež i lidi ušlechtilé a počestné jinak přivádí k rozvratům s přirozenými božími zákony a tím činí je vinnými i zločinnými, byť i vinny i zločiny jejich vymýkaly se stíhání zákony a tresty lidskými . . .

K těmto filosofickým úvahám a řešením znenáhla dospíval též Václav Novák.

Nedospěl tak daleko, aby Rachel odpustil čím se provinila na jeho touze po štěstí oteckém a čím tak hrubě urazila jeden z nej-

krásnějších a nejvznešenějších citů lidských — cit lásky mateřské.

Neodpustil, ale zmírnil svůj hněv, svou zlobu, svoji nenavist. Přirozené a odůvodněné záští proti ženě své utlumil v sobě a uhasil shovívavostí se slabostí ženy vůbec, útrpností ke každé vině, ke každému hříchu, ano i zločinu člověka.

Pláštěm milosrdenství v srdci svém přikrýval Václav Novák těžké provinění Rachelino . . .

Celá Vídeň věděla, že mezi Novákovými stala se událost hrozící následkem svým úplné rozejití v základech otřeseného manželství.

Jen v dolejších vrstvách společenských v přirozenosti myšlení i citů, stáli v otázce manželské roztržky u Nováků bez výhrady na straně Novákově. Zde bylo jasno nade vši pochybnost, že muž tak uražený jako on nemůže jinak jednati a musí zpronevěřilou ženu zavrhnouti, od sebe zapuditi.

Ale společnost vyšší tento čistý biblický názor nesdílela a namnoze jej ani nechápala.

Sice kroutilo se hojně očima nad zkažeností toho světa, když pravda o tom, co paní Nováková učinila, se roznesla, avšak na těžkou tak váhu to všecko nebráno. Vždyť se takovéhle věci ve světě dnešním dějí každodenně, není tu v případě tom nic zvláštního. — Jsou to právě poměry doby — »inu, smutné poměry! politování hodné poměry!« přispíšil každý přičiniti, aby se nezdála, že očividnou špatnost hájí, nebo snad dokonce s ní souhlasí. »Mimo to ať si každý za činy své sám zodpovídá před svým svědomím!« — s jakousi náboženskou povzneseností hlásáno — — »ovšem vymykají-li se zákonnému soudu,« připojeno hned, aby nikdo nemyslil, že se hlásá revoluce proti stávajícímu pořádku světskému.

Tisíce manželů až i závidělo Novákovi, že má tak chytrou ženu, která zbavuje ho do budoucnosti možných starostí — — »Ovšem způsob, jakým se tak stalo, nelze nikterak schvalovati,« připojeno licoměrně.

»O tom však přece nelze pochybovati, že děti znamenají starosti a proto moderní manželství musí přemýšleti, kterak by nepohodlnému nakupení trampot a svízelů s dětmi, jakých měli naši otcové a matky, zabránilo . . . Nejvýš dvě děti — párek, stává se heslem stále se šířícím. Vždyť třetí dítě už je hrůzou pro rozsafné rodiče dbalé nejen svých dětí, ale také trochu sebe — — Klestí-li si vedle toho i názor docela perversní, že k blahu dvou pro společnou pouť životem shodnuvších se a sobě odevzdaných manželů, netřeba vůbec dětí — — také nelze nic namítati . . . Stará instituce manželství ve své morální i fysické účelnosti stane se vším tím arci pouhou prázdnou a bezvýznamnou formou — ale co na tom! Lidstvo jako celek, stát, církev ať přemýšlí o budoucích útvarech společenských, o vývinu a rozvoji budoucího člověčenstva na novodobých těch základech, až nabudou platnosti pro všeobecnost . . .«

Na Václava Nováka i bližší jeho přátelé dívali se jako na barbara, člověka zrovna předpotopního. Při nejmenším vyvedl hroznou hloupost, že čistě domácí rodinnou záležitost vyvlekl nápadným svým chováním vlastně sám před forum veřejnosti, místo aby hleděl vše spíše zakrýti, utajiti, ututlati na venek.

»Jaká v tom i neopatrnost!« kdosi v horlivosti své poznamenal u kavárenského stolu. »Vždyť se zde na konec jedná o zločin, na který jest paragraf v trestním zákoně.«

Ale tu se dal celý stůl do smíchu. Kdyby hladový ukradl housku. To jest trestající ruka spravedlnosti zde hned, aby se zločince zmocnila a vyvleče ho na pranýř, kdyby se pokoušel skrýti do středu země. Než v případech takhle delikátních — — Příslušný paragraf jest jen pro děvečky, které v zoufalství nad očekávající je hanbou proti němu se prohřeší — avšak pro počestné paničky z pouhého pohodlí své děti vraždící hned v samém zárodku — — pro dámy ze společnosti přece nemůže platit takový sprostý paragraf — — K čemu by měla spravedlnost zavázané oči? Nevidí, nechce-li viděti. Ona i neslyší, neboť dle potřeby má v uších bavlnu, aby též nemusila slyšeti, když nechce.

Na štěstí Václav Novák v čas se rozpomenul a tím, že pod jednou střechou se ženou svou dále bydlil, všecky rozšiřující se pověsti a klevety rázem ufal.

Pro společnost bylo všecko v pořádku. Vědělo se, že Novákovo manželství jest vlastně rozešlé — ale do toho nikomu nic nebylo, když to neohlásili oficielně. Jen na venek zachovati náležité dekorum! To je hlavní . . .

Do léta zotavila se paní Rachel Nováková tak dalece, že bylo lze pomýšleti na to poslati ji do lázní a zvolény po dlouhém konsiliu lékařském kterési při severním moři.

Odjela tam v průvodu své komorné na samém počátku letní sezóny.

Václav Novák po skončení parlamentní kampaně odebral se na český svůj jih.

(Pokračování.)

Gallerie českých měst.

Klatovy.

O původu tohoto krásného města pošumavského, o osobě zakladatelově, jakož i o přibližné alespoň době jeho založení těžko hledati věrohodnějších zpráv. Naši kronikáři čeští dohadují se druhé polovice VIII. století, ale jejich doklady vyznívají tak romanticky a při tom nepřesně, že těžko se pravdy domakati. Bezpečného historického dokladu o Klatovech poskytlo teprve XIII. století, ač ani tu není zmínky o osobě zakladatelově.

Přes to však je jisto, že památné město vzniklo už v dobách daleko starších. Za doby Václava I. a zvláště za jeho nešťastného syna Přemysla Otakara II. kvetlo už město řemesly i obchodem, neboť panovník tento příliš vynaložil na to, aby důležité místo, útulně rozložené v lesnatém zášeří kolem potoka Drnového, neslo mu potřebného užitku. Přemysl město ohradil, dal mu svobody i jistá práva, připojil k němu vesnice. I později za Karla IV. bylo k výhodám posavadním připojeno několik dalších, které nepřestaly vzrůstati i nadále —: což divu tedy, že během necelých dvou, tří století vzrostlo rozkošné horské městečko na pěkný zjev důstojného města venkovského, jemuž titul »Královské« tak krásně přísluší!

Klatovy.

Rušné století šestnácté ohlásilo se Klatovským několika velkými požáry, jimiž byl vzhled města v základech silně pozměněn. Ale nejen to: i na ubrání práv i výsad tu došlo se strany Ferdinanda I., otce Maxmiliana II., proti němuž velká část Klatovských odbojně vystoupila v náboženských sporech. Podobný osud postihl město pro tutéž příčinu i po bitvě bělohorské. Nastaly smutné doby. Vlivu dosazeného řádu jezuitského počal podléhati lid a ku podivu: tvrdý živel pošumavský, který s takou houževnatostí kladl odpor nepřátelům husitismu po celá staletí, počal se přibarvovati katolicismem. Zdálo se, že nadejdou doby klidnější. Ale dva nové kruté požáry (r. 1615 a 1686) poznovu zničily město do základů a energii obyvatelstva bylo znovu ponecháno obnovit jeho sílu i slávu . . .

Stalo se. Doba Marie Terezie svým poměrným klidem blahodárně působila na restauraci města. Lid se počal oddávati řemeslům, zvelebil domácí průmysl a oživil obchod. Řada kostelů i jezuitská kolej zrušena a zabavené jmění částečně obráceno k dobru domácímu. Červánky nových dob zahořely nad dumavými šumavskými hvozdy a v záři těchto zásvitů až dodnes vyrůstá i mohutní význam královských Klatov.

Zmiňuji se tuto ne bez příčiny o trudné historii. Bylo jistě potřebí karakterů nanejvýš pevných a energie krajně vyvinuté, aby po všech osudech, které tak rozmarně zahrály se svojí obětí, vyrostlo město k takovému významu, jaký zaujímá v historii dneška. Již jeho vnější vzhled, pohlížíme-li na ně s některé okolní výšinky, mile okouzlí: v kolébce úrodných rolí, zatavena v modravou obrubu lesů, dumá tu na mírném pahorku rudá směsice domů, hrdá massa zdí, střech a štíhlých věží i věžiček se tu kupí na samém úpatí šumavských hor a Brd, město svěží svou čistotou i zelení zahrad a parků, roztomilé svojí romantickou polohou, sympatické svým moderním pokrokem a úctyhodné právě svou minulostí. Jsouc nejlidnatějším ze všech měst okolních, jistě že právem si přivlastňuje název »klíče českého Pošumaví«, titul stejně pyšný a lákavý, jako mnohovýznamný a plný zodpovědnosti.

Imposantní »Černá věž«, pýcha každého Klatovana, hrdá stavba, o jejímž prvotním účelu se zprávy rozcházejí, mohutná dojmem své černé, kamenné massy, krásná svojí přirozenou rustikou a jednoduchostí, dominuje městu. Tyčíc do výše nadsedmdesáti metrů v samém rohu čtvercovitého náměstí, doplňuje dvojici šedivých věží sousedního kostela jezuitského, jenž tu zbyl jako živý pamětník

slávy a bohatství bývalé jezuitské koleje. Chrám tento zasvěcen sv. Ignatiu a Početí Panny Marie, svítí svým renaissančním portálem a chová nejeden vzácný poklad středověkého umění. Zde dlužno vzpomenouti alespoň nástěnné malby na čelní zdi za hlavním oltářem, zdařené to imitace bohaté barokní stavby mramorového oltáře, který jest jakýmsi zakončením chrámového interieuru.

Z obrazů zaslouží zde zvláštní zmínky a pozornosti malba neznámého malíře, mylně kdysi Škrétovi připisovaná, »Ježíš mezi zákonníky v chrámě«, a dva olejové obrazy, tyto nepochybně Skrétovy: »Umývání nohou Kristem« a »Maří Magdalena«. Památné krypty s mumifikovanými mrtvolami členů řádu a jeho vznešených příznivců klenou se pod chrámem.

Bašta Okrouhlice v Klatovech.

Památná radnice, stavěná v letech 1547—1557 současně s Černou věží, velebná »Bílá věž«, barokní stavba gymnasijního chrámu sv. Aloisia z první polovice XIV. století a krásný děkanský chrám Narození Panny Marie ze XIII. století postavený ve slohu gotickém, nyní restaurovaný, jsou další památné monumenty královských Klatov. Zde právě nalezneme slavnou Raabovu fresku »Skonání sv. Josefa« a bohatě řezanou kazatelnu ze století XVII., od neznámého umělce, jakož i vzácnou cínovou křtitelnici. Na pražském předměstí shledáváme se ještě s chrámem sv. Jakuba, na »Chaloupkách« probleskuje z pozadí akátovým stromořadím kaple Zjevení Panny Marie, dále kaplička sv. Rocha, kostel sv. Martina na blízké »Hůrce«, kaple »Umučení Páně« na »Křesťanském vršku«, milý kostelíček sv. Václava — [illegible]hle, proč pohled na Klatovy nás překvapí majestátem svých massivních věží a malebným dojmem pitoreskních věžiček a štítů. Tu pnou se nad rudou massu střech, tu noří se ze zelení, ztrácejíce se v tomto barevném pozadí či zvedají se až v modro Šumavou obklíčeného obzoru. Temně rudá směsice střech, kamenný konglomerát, parky i zahradami prolemovaný — zdá se vám v celku být nádherným trsem rudého vřesoviště, vyrostlým ze smaragdové líchy romantického zákoutí.

Náměstí v Klatovech.

Když jsem zas po čase navštívil o prázdninách Klatovy, chvěly se celičké ještě po právě přehnané bouřce. Velkolepý park voněl mládím a mízou. Četné zahrady plné nejpestřejších karafiátů, rozběhlé po celém obvodu města, oddýchaly radostně. A když jsem vystoupil na blízký vršek Hůrku, odkud se do kraje nejkrásněji rozhlednouti můžeš, valily se poslední zbytky ztrhaných černých i šedivých mračen nad Eisensteinem. Pohled vábný i děsivý: modř lesů zčernala, pole svítila vlahou a staré kryty střech jakoby byly omládly. Široké blesky ještě občasně sjely z černých mass nebeských do šumavských hvozdů a duté hučení hromu chvělo se ovzduším. Leč se strany opáčné hřály už smírné paprsky slunka a široká duha zapadala jedním svým obloukem kamsi až za městský park.

Tento sad může být opravdu pýchou královského města. Rozlehlý, hýřící zelení, tu moderně upravený po způsobu anglickém, tu schválně ponechaný přirozenému svému vývoji, chlubí se nejednou lesní partií, lučinou či intimním zátiším. Protékán Drnovým potokem, ukrývá v sobě veliký rybník s útulným ostrůvkem uprostřed. Milá procházka, milý odpočinek v té stinné zeleni . . . Silným vzduchem blízkých hor ovanuti, dýchajíce kořennou vůní světoznámých klatovských karafiátů, vzpomínáme zdejších rodáků. Slavných je mezi nimi celá řada: Vavřinec z Klatov, malíř překrásných miniatur v missálu Zbyňka Zajíce, Matěj i Ondřej Klatovský, slovutný právník 16. století, Pavel Kristián z Koldína, malíř Matěj Pecka, spisovatelé Jakub Strabo, J. B. Lokastelli, Jiljí Sextetter, Aug. V. Kramerius, Karel Slav. Amerling a K. B. Storch, slavný geolog Jan Krejčí, jehož pomník zdobí menší sad Klatovský u Vídeňské ulice, a j. v. Pět universitních professorů, kteří jsou dnes opravdovými ozdobami našeho učení Karlo-Ferdinandova, vychovaly nám rodné Klatovy: tož doktory Thomayera a Vrbu, Reinsberga, Mourka a Randu, nevzpomínaje ani té okolnosti, že geniální Jaroslav Vrchlický

počal tu jako student gymnasiální prvně rozpínati ve vesmír svoji posvěcenou peruť. I básník Rudolf Mayer tu básnil své písně. —

Tiše sní Klatovy, vlákány až k samým úbočím Šumavy, ale proud moderního cítění jich nepominul. Jakoby vdechnut v ty ostré větry pohorské, provívá je zdravě a k rozkvětu města. Široce rozvinutý a hluboce zakořeněný průmysl zahradnický vyspěl dnešního dne, zejména v pěstování karafiátů k takové dokonalosti, že několik firem zdejších má význam světový. Bílé prádlo klatovské (Klatovy mají 6 továren na prádlo) rovněž se posílá široko daleko, nemluvě ani o řadě továren jiného druhu, jako strojovny, parní pily, továren na přikrývky a vatu, koželuhárny, pivovarů, kruhovky, továren na zpracování dřeva a celé řady podobných. Je vůbec velmi živo v útulném tomto městě, kde životu se těší přes 13.000 lidí, kde o duševní pokrok pečuje pečlivě vedená čítárna s ročním obratem 17.000 čtenářů, veřejná knihovna zřízená čilým spolkem akademiků »Úhlava«, kde všecky památky města a okolí žárlivě uchovává roztomilé městské museum, kde živá péče věnuje se v posledních letech zřízení krásné budovy divadelní, kde střední i nižší školství je v tak závidění hodném rozkvětu . . . Ano, čilý, zdravý život tu bují, který je nejbezpečnější zárukou, že tento střed i »klíč« našeho Pošumaví nejen právem může býti hrd na svůj čestný titul, ale že i jeho mnohovýznamnosti i zodpovědnosti umí dokonale zadost učinit.

Fs.—

— **Na dráze k české samostatnosti.** Volné kapitoly. II. České inseráty. Číslo denních listů pražských je za 2—4 krejcary. Čtenář si na cestě do dílny, kanceláře nebo před vskokem do vlaku koupí svůj list, a věru že si často pomyslí, že je pro tuto denní koupi jednou z nejbezpečnějších opor novin jemu sympatických. Zatím denní list nevydržují odběratelé, nýbrž ti, kdož v něm inserují. Kdyby nebylo inserátů, musel by za číslo denníků nejrozšířenějších zaplatiti čtenář 18—20 krejcarů. Aby si mohl přečísti, co se do půl noci stalo na vzdáleném bojišti, po čem platili včera pšenici v Hamburce a v New-Yorku, co mluvil anglický král s italským — připlácejí mu inserující obchodníci 14—16 krejcarů denně.

Takového nákladu pohltí tiskárna, redakce, telegramy, papír, administrační aparát. Nemá-li list dosti inserátů, musí na něj připláceti strana, jejíž náhledy propaguje. Proto je denní list tak smělým podnikem.

Obchod bez inserátů není dnes možný. Noviny obsluhují člověka již takovým způsobem, že není divu, dá-li si jimi poradit nejenom, kdo má býti členem obecního zastupitelstva, náčelníkem Sokola, poslancem — ale i kde jest koupiti kávu, leštidlo na vousy, nový román a starý velocipéd. Doma za pecí dává do sebe čtenář hučet svým tiskovým hlasatelem. Koho mu dobře doporučí, toho volí, k tomu dojde, pošle nebo o zboží dopíše.

Obchod dosud mají u nás velkou převahou v rukou Němci. Ti neunavně inserují. Tisíce dají za oznámení a desetkráte tolik shrabují zisku. Nevymyslili si tento způsob, nýbrž dělají pouze, co se činilo dávno v Angli, Americe, v Německu a všude jinde. A výborně se jim při tom vede.

Češi mají obchodního smyslu méně. Optají se jen většinou, kolik se platí za takový inserát a lomí rukama, slyší-li, že by museli dát »nekřesťanské peníze« za pouhé oznámení v listech. Ze sedmdesáti procent do inserování se pak nepustí.

Chodí kolem skvělých výkladních skříní německých svých konkurentů, závistivě a s hněvem pozorují luxus výkladů a volají na sebe, že je to všechno švindl. Bankrot musí udělat tento cizácký spekulant, který za zrcadla, křišťalové tabule, elektriku a zlaté nápisy vyhazuje tisíce. A co hlavního: i za inseráty tisíce platí — no, ten jistě udělá krach. Tisíce vyhodí za inseráty!

Ale tyto inseráty zatím svolávají zákaznictvo. Obchodník spí, sedí ve vlaku, převaluje se v řece — ale inseráty jeho pracují za něj ve dne v noci. K tisícům neznámých osob, i politických, národních a sociálních jeho odpůrců mluví a přesvědčují je, podmaňují, činí poplatnými. Inserát mluví, když už list sestaral, kdy se balí do něho, kdy útržky jeho vláčí vítr — stále volá, křičí, pobízí. Inserát suggeruje, vbíjí určitá jména do paměti, vůli koupěchtivého ovládá.

Někteří Češi počínají velké působivosti inserátů již rozumět — jsou jednotlivci, kteří se otevřeně přiznávají, že jim inseráty pomohly na nohy, že je vytrhly z tísně — že je obohatily. Ale Němci stále ještě ovládají pomocí inserátů pole. Češi pokoušejí se nabýti inserce lacino, chtějí vyhráti vojnu nepravidelnými a nemnohými inseráty. Uskrovňují se a proto nedosahují žádaného cíle. Pak hubují na inseráty vůbec. Odsuzují je a zrazují s nich.

Němci se neprou, mlčí — ale inserují. Pod kůží se smějí.

Pohněvaní vlastenci připadají na myšlénky, že by se Němcům nejlépe zařala žíla, kdyby české listy odmítaly inseráty cizích a zejména německých firem. Někdo připočítává k tomu i šmahem firmy židovské — a myslí, že našel kámen mudrců.

Tento prostředek je neuskutečnitelný, poněvadž v dobře řízených listech musí býti náležitě opatřena především administrace, která nemůže se ji-

stého vesla pustit, není-li za ně po ruce bezpečnější náhrady. Bez důkladné klientely insertní, bez náležitě sorganisované agendy k opatření inserátů čelný list existovati nemůže. Týdenníček o několika stech výtisků, reklamní časopis nějaké firmy, orgán frakce teprve o význam bojující obejiti se bez nich může — větší list však nikdy.

Prostředek, aby se v českých listech dal výhost inserátům cizích firem selhal by proto, poněvadž by vyháněl českým listům z kapes peníze a vyvolal jistě nové časopisy, kterým by se v kalnu pak dobře lovilo. Tak bezhlavou politiku český časopis provozovati nebude. Lépe by prospělo, aby čeští obchodníci a výrobci pochopili cenu inserce a tím upozorňovali na své zboží. Tím odvolají odběratelstvo cizímu obchodu, a to bude ziskem skutečným a bezpečným.

Z městského sadu v Klatovech.

V administracích českých listů povědí každému, jak mnoho nesolidních inserentů hlásí se pod maskou českého vlastenectví. Žádají nemožné slevy, platiti chtějí až po dlouhé době, k inserátům nádavkem chtějí reklamu v redakčních rubrikách, vymiňují si, aby se potlačily v týchž číslech inseráty konkurence — české i německé — o plat dávají se pak upomínat i žalovat... Vůči těmto nezdravým primitivnostem cizí inserenti objednají ceník, určí formát a počet oznámení, a jakmile dojde účet, zaplatí.

List může přece objednávati papír, tisk, zprávy, honorovati redaktory, spolupracovníky, úřednictvo, platiti nájem a techniku administrační jenom na základě jistých rozpočtů, v nichž inseráty mají závažný úkol. Aby některá administrace ochuzovala zdroj svých příjmů odmítáním slušných inserátů ciziny, za něž nemá jiné náhrady domácí a tak vyhazovala tisíce oknem — takovou ideálnost nemohou žádati rozumní lidé, kteří dovedou uvážit, jaké velké povinnosti má dobře řízený časopis.

Jak stoupá počet českých inserátů, tak roste význam a působnost českého obchodu. Českými inseráty jedině potlačí se cizí obchod, ten však nezanikne, kdyby české listy mu zavřely pro svou zhoubu sloupce insertní, a čeští obchodníci zůstali skryti kdesi za plotem.

I takoví dobromyslníci se u nás nalezli, kteří poslali do administrací ve jménu společenstev výrobních deputace, které žádaly, aby list odmítal inseráty cizí konkurence a domácím firmám aby uveřejňoval oznámení zdarma . . .

Za takových poměrů by se těžce u nás vydávaly nákladné listy.

⁂ **Matice Vyššího vzdělání** slove nové sdružení našich krajanů v Americe. Nový zajímavý doklad o vážné osvětové jejich činnosti, již na starém břehu největšími sympatiemi provázíme a z níž upřímně se těšíme. Matice Vyššího vzdělání má účelem svým šířiti obor vědomostí mezi Čechy Spojených Států a podporovati snahy mládeže za cílem vyššího vzdělání účinně poskytováním hmotných prostředků. Češi, kteří prošli střední školou, dostanou od Matice Vyššího vzdělání půjčku, aby mohli se věnovati studiím ve školách vyšších, nejsouce nijak obmezeni ve volbě učeliště. Kdo půjčku dostane, podepíše čestný závazek. Budoucnost ovšem ukáže, jak se splátkám v Americe bude dařiti. Jsou v té věci některé zkušenosti. U nás, ve staré vlasti, s mnohými stipendiemi, jež s takovým závazkem byly udělovány, zle se pochodilo; i lidé, kteří zbohatli, neměli se pak příliš k tomu, aby vrátili zpět aspoň to, čím společnost lidská k dosažení cíle jim přispěla, aby zase jiní, pomoci potřební, z pramene, který by se tak stále obnovoval, těžiti mohli. Snad Amerika tuto otázku cti nějak prakticky rozřeší a dá i nám tím příklad. Mladíci i dívky jsou stejně oprávněni ucházeti se o půjčku. Jména žadatelů nebudou uveřejněna, ani těch, kteří podporu obdrží. V tom je jistě pokrok před našimi pěknými zvyklostmi, panujícími na př. i v naší Akademii, která jména umělců žádajících o něco, uveřejňuje ve svém Věstníku, aby každý napřed věděl, kdo asi ničeho nedostanou!

V čele Matice Vyššího vzdělání je prof. Boh. Šimek v Cedar Rapids; jméno to je nám zárukou, že se pro zdar nové instituce stane vše, co jen možno.

Zr.

⁂ **Roman Hašek: Pohádka zelených očí a verše o stesku i výsměchu** (1902—03). V Týně nad Vltavou 1904. Kniha jest věnována panu Sovovi jako opozděný dar jubilejní. Dobře tím naznačuje výslední tón aspoň některých prvních svých kusů. Stálý boj palčivého citu místy elegií stlumeného s kousavou a jedovatou ironií charakterisoval již první knihu pana Haška nadepsanou »Umírající království,« v knize příbuzné se ještě stupňuje. Sarkasmus básníkův v číslech: »Země Lotofagů. A la fin de siècle XVIII, Credo« neušetří konečně ani sama sebe a strhuje básníka k výrazu »Ponuře hledím do světa karrikatura Hamleta.« Protestujem proti tomu jménem tolika lepších stran knihy! — *o*

:: **Svat. Karmen: Ve smutku večerů.** Básně. Tiskem a nákladem J. Nohavce v Terezíně. Spousta mladistvých veršů, celkem elegické nálady, látek dost všedních, formy dost plynné, místy i zpěvné — ale celek nechytí, nezahřeje. Místy mihnou se nejasnosti:

a spalo tiše údolí
v bizarrní pýše starých splavů
a graciosní topoly
milencům zulíbaly hlavu (?)

A také naivnosti:

Žel, že ta rozkoš je tak smutně krátká
a láska často nazývá se — hřích!

Na tom přestáváme. —*o*

:: **V. L. Liberté (F. Cajthaml) Na stráži.** Ballady a písně socialní. V Praze. Nákladem K. Springra. Tiskem dělnické knihtiskárny. Básník se ohražuje v úvodu: »Já nejsem básník, jsem jen vojín chudý,
laur básníka je lhostejná mi věc.«
Dlužno opraviti. »Jsem básník i vojín.« Tendence ovšem někde příliš se tlačí do popředí, ale z motivů české bídy a českého ústrku vyloven šťastně a prostě nejeden kus. Škoda, že »Děti v sklárně« jsou zkaženy předposledním nehudebním veršem. »Duchcovská rovina« i »Stará šachta« jsou pěkné nálady. »Pověz mi děvče« příliš připomíná báseň Rosenfeldovu i v českém překladě známou. Nejednou v pěkné básni jako: »Orlové« rozladí a zarazí nečeskost rhytmu jako: »Marně orlové do mříží bili,
marně po volnu spásném t o u ž i l i,«
kdežto jinde jako v básních »Pan Franc« nebo »Závět« až překvapuje značná formální obratnost a hladkost. »Výčitka«, »Skláři«, »Žebráci«, »Otec a děti« jsou nejen procitěné, ale prostotou a silou výrazu opravdové básně. I satirické »Bodláčí«, knihu zavírající má nejeden dobrý šleh. Česká poesie sociálně tendenční jest sbírkou p. Liberté podstatně obohacena. —*o*

:: **Tažní ptáci.** Ovzduší lesa a zákulisí divadelní přesyceno je anekdotami. Staří fořti a doslužující herci mají podivuhodných příhod ze života plné kapsy. Historie ty se přešívají, obracejí, novými úvody opatřují, přibrušují na ostřejší špičky — v hospůdkách, kde mívají sólo lesníci a herci, bývá následkem toho veselo.

Pan Šamberk nějak dlouho odpočívá, i pomyslil si tedy p. Želenský, že je těch anekdot, kterým se již tolikráte zasmál, přece jenom škoda. Vzal jich ošatku a zveselil jimi první akt nového svého kusu, kterému doslovným překladem z němčiny dal titul »T a ž n í p t á c i«. České názvosloví mluví správně o ptactvu přeletavém.

Ale ani nejveselejší anekdoty neutvoří dobrý kus. Musí býti nějaká pevná kostra ve hře, aby se přívěsek mohl něčeho chytit. V »Tažných ptácích« je vnitřní ústrojí však z tyčinek slabých. Prolhaný ředitel divadelní šmíry namluví maloměstské honoraci, která jeho představení ignoruje, že očekávaný pan hrabě je dávným jeho přítelem, a tím způsobí, že všechno se přihrne do divadla k slavnostnímu představení na počest hraběte, který prý návštěvu svou řediteli opověděl. Ale pana hraběte zahraje divadelní direktor sám. Naliči se tak, že celé město pokládá ho za majorátního pána panství. Teprve paní ředitelka ukvapeně prozradí, že v masce vězí její muž . . . . .

Taková zápletka na divadelní hru dnes již nestačí. To bývalo motivem německých frašek před třiceti lety. Česká veselohra nesmí lačiti již lidi celého města jako duševní slepce, lehkověrné hlupáčky. Kdo dnešní města naše zná ze života — nikoli z toho, jak je po krátkých návštěvách a výletech líčí kousavě příslušníci cechů svobodného nějakého umění — potvrdí, že nejvíce maloměstských konfliktů vzniká právě z úžasné nedůvěřivosti jedněch ke druhým. Na českém venkově je mnoho zdraví, síly a tedy i budoucnosti naší. Venkov dobývá stále Prahy, kdežto v metropolích již v třetím koleně rozpadají se rodiny s takovou důsledností, že je pozorovateli až úzko z těchto zjevů.

Prolhaný ředitel bídné šmíry na konci Tažných ptáků odchází jako vítěz — zkarikovaní obyvatelé městečka zůstávají ztrestáni posměchem, a přec nezavinili ničeho. Že nechodili se dívati na Sv. Jenovéfu, v níž hrál pan direktor, to přece dokazuje, že to byli lidé velice rozumní.

Ale pro jednoho spravedlivého chtěl Hospodin zachrániti celé hříšné město před zkázou. Pro první slibný akt zasluhují Tažní ptáci, aby se jim spravilo nedostatečné ústrojí. Nynější dramaturgický aparát Nár. divadla není zařízen na pomoc autorům, neboť povolaného k tomu činitele pudí divadelní horlení jen a jen k režii. Není neštěstím, že pan Kvapil dramaturgických aspirací nemá, a bylo by jistě škoda, kdyby k práci, k níž nemá náklonnosti, odvracel se od režie, při níž jeho obzvláštní láska jest, ale pro takové případy, kdy by se mělo odbornou radou a důkladným posouzením hře nějaké pomoci k úspěchu na jevišti, měla by správa Nár. divadla míti znalce, kteří by dramaturgicky přispěli autorům. Tažné ptáky mohla taková dobrá rada spasit.

Ani dnes není ještě pozdě. Po premiéře upravovalo si hru mnoho autorů. V tisknutém již svém dramatě učinil zcela jiný závěr jeden náš spisovatel, když shledal, že je neuvěřitelno, co původně napsal. Pan Želenský by měl si zajít do »ticha své duše« a zamysliti se, kde učinit průlom, kde nové pilíře zřídit, a co poslat na rumiště

Ředitele Kostečku hrál p. M o š n a, který už dávno neměl sólo na jevišti. Hrál výborně. Pí. H ü b n e r o v á, jejíž role je tak chudě obmyšlena — ačkoli paničky divadelních ředitelů mají ve skutečnosti neslýchaný vliv — dohrála mimicky, co autor nenapsal. S chutí si v episodkách potulných herců zahráli pp. Ž e l e n s k ý, I n n e m a n, K a f k a, M a t ě j o v s k ý a H a š l e r. Dámám připadly role právě tak malé, ale méně charakteristické. Pan

Sedláček měl jenom několik slov, ale pro ně znamenitě se maskoval a velmi dobře provedl, co diktovala úloha. Režii si opatřil pan autor sám zcela případně. *ech.*

— **Z Klubu českých žen.** Kdo přivede lidstvo ke světové harmonii? Veliký tento úkol přiděluje ženám pí. Sewallová, vzácný host z Ameriky. Podává své přesvědčení způsobem, jenž sám dovede zaujati. Nerozuměli jsme její angličině, ale byli jsme připoutáni pohledem k celé bytosti pí. Sewallové, kterou idea oživila a propůjčila schopnost zobraziti v tváři i postavě, co nebylo možno vyčísti z cizích nám slov. Bylo to takřka dramatické podání a přece ani špetky affektace v něm.

Myšlenky pí. Sewallovou projevené (tlumočila pí. Humpalová-Zemanová) jsou rázu světového, všelidského.

Dle pí. Sewallové jest nezbytno, aby se lidstvo poznávalo víc a víc, aby zájmy jednotlivých částí přeměňovaly se v zájem o všelidský celek.

Lhostejnost jednoho člověka, po případě národa ke druhému vyplývá ze vzájemné neznalosti. Proč jsou nám lidé třebas v Americe ničím a my zas jim? Protože jich neznáme a oni nás. Jakmile bychom se poznali, měli bychom o sebe zájem i lásku k sobě.

Vzájemnost jest přirozená vlastnost lidí, a pěstovat ji ve smyslu všeobecném je povinností jednotlivců i celých společností.

Vážné trhliny v harmonii lidského celku způsobilo sobectví silnější části jeho — mužů. Jest na ženách, aby hleděly vyrovnati rozdíly jim i všelidskému celku ke škodě způsobené, a sice dosažením vlastních práv.

Ne postavit se proti mužům, proti přirozenému určení ženy. Vždyť život rodinný je základem všeho života. Ale spojit se s muži a pracovat společně na všelidských zájmech.

Kdyby byla žena určena jen k tomu, aby život dávala lidstvu, pak nemusila by žít déle, než co stačilo by k odchování potomstva. Ale ona žije dál, žije právem člověka, tedy jí práva lidská náležejí. Ženské hnutí má jí ku právům těm dopomoci, nikoli však ženu s mužem rozdvojiti.

Lidstvo sestává z národů. Každý národ jest částí lidstva i podobá se každý národ stromu. Jsou to stromy téhož druhu, ale na každém je něco jemu vlastního, čím liší se od těch druhých. To nejkrásnější ale je na nich na všech stejné — květ. A květem lidských stromů je žena, všude stejná svým jemnocitem, něhou a láskou. Ona je způsobilou překlenouti svojí ženskostí všecky propasti lidských neshod, spojiti lidstvo ve vzájemné lásce.

K tomu účelu založen byl světový svaz žen, středisko, které spojiti chce ženy všech národů. Předsedkyní v přítomné době jest pí. Sewallová.

Čajový večírek, pořádaný na počest pí. Sewallové, dal příležitost obeznámiti vzácného hosta se snahami našich žen i se způsobem, jakým pracují na feministickém hnutí u nás.

Pí Sewallová prohlížela se zájmem slovanské kroje, v něž oblékly se mladé dámy, které opatřovaly z ochoty obsluhu hostů.

Nechyběl ani zpěv a hudba. Všemi přítomnými zazpívány národní písně a tak měl animovaný večírek čistě slovanský ráz, který svou srdečností hosta okouzlil. *V. Jiskra.*

— **Lékaři.** Tuto Schullernovou knihu přeložil dr. Karel Bulíř. Ačkoli lékař ani ve dnešních dobách těžkých životních zápasů nenabyl nesympatického rysu společenského cizopasníka, jako některé jiné stavy akademické, přece zahostil se v řadách lékařstva všech zemí stesk na neuznalost obecenstva jeho pomoci potřebujícího, které přečasto zapomíná, že i lékař musí býti živ. Jako vzdělavací belletrie bude proto spis Schullernův vítán především v kruzích lékařských, ukazuje čtenářstvu život příslušníků toho stavu, neprávem za blahobytnický pokládaný, ve věrném ostrém světle, co zápas těžký, hořký, odříkání plný. I nemohla býti vůdčí idea autorova lépe vyjádřena, nežli se stalo mottem v čelo knihy položeným.

S hlediska uměleckého budou vyznavači hesla, že každý nový spis má přinášeti nové umění neb aspoň odkrývati nové plné žíly ryzího stříbra tvoření všelicos namítati, neboť Lékaři neukazují nových výhledů v psychologii ani stil, konstrukce, osnova příběhu nevykazuje nic překvapujícího, nic výjimečného a individuálního. Ale pro zušlechťující tendenci práce, která má zcela slušné kvality belletristické, zcela solidní vypravovatelský fond, bude čtenáři průměrnému vhod, že ho zabaví poutavou četbou, lékaři pak vítána, že se také našel autor, třeba z jeho řad, který lékaře učinil krystalisačním bodem povídky, v níž se neděje stavu křivda. (Nejsme sic tím směrem tak citlivi, jako na př. učitelstvo, a rádi připouštíme, že jako v každém stavu, mohou i v lékařstvu býti lidé méně ctní — ale proto přece budiž tu s povděkem konstatována tendence knihy, o které lékařské časopisy, jež jsou zpravidla vůči belletrii slepé a hluché, byť sebe více jich se týkala, široce se rozepisovaly.) Jaké obliby došel spis v Německu, kde se tolik tiskne, vysvítá z toho, že spis v krátce došel 7. vydání, což i při známém nakladatelském tricu, který vydává za nové vydání každou další hrstku exemplářů z jedné soustavné práce rotačky vyletěvších, něco znamená, neboť u jiných spisů německých soudobě vyšlých toho nebylo.

Kdo se o život lékařský zajímá, přečte s chutí Schullernovu práci, kterou pěkně česky podává známý lékařský spisovatel český dr. Bulíř.

— ae —

+ **O minulosti českého národa a jejích kronikářích** promluvil na staroslavné universitě oxfordské v celém cyklu přednášek hrabě dr. František Lützov. Půdu si tam známý a svými ušlechtilými

snahami sympatický kavalír znamenitě zkypřil svými spisy, jimiž seznamoval anglický národ o naší historii a naší literatuře (History of Bohemia a History of Bohemian Literature) a překladem Jana Amosa Komenského »Labyrintu světa«. Hrabě Lützov měl před anglickým posluchačstvem celkem čtyři konference, jež vyjdou asi tiskem.

V první přednášce, ve které hrabě Lützov uznal za vhodné, hned na úvodě vyvrátiti omyl, houževnatě se za hranicemi našeho království udržující, jakoby Čechové měli něco společného s cikány, promluvil pan přednášeč o české historii a její kronikářích až po dobu Karla IV, ve druhé vylíčil dobu husitskou, ve třetí pojednal o tragedii české, uzavřené popravou staroměstskou a ve čtvrté promluvil o současných našich dějepiscích. Hrabě Lützov nazývá Palackého největším vůdcem českým a zakladatelem moderní české školy historické uvádí mezi následovníky jeho Gindelyho a Tieftrunka, ze žijících mluví s úctou o gigantickém úkolu Tomkově, jejž si vytkl sebráním dějin Prahy, cituje některé partie z Kalouska, vřele pojednává o Gollovi a nadšeně oceňuje historická díla dr. Ant. Rezka.

Zajímavo je, že od přednášky k přednášce byl zájem obecenstva větší a nadšenější. Mnoho vody už uplynulo od té doby, co Shakespeare posunul naši vlast k moři — ale v Anglii jistě mnohem víc o nás do dnes nevěděli.

Hrabě Lützov svými přednáškami vzbudil v anglické společnosti vědecké, literární a politické jistě jiný zájem o náš národ a za to mu budiž vzdán upřímný dík.

∴ **Dr. R. Adamík**: Hygiena duševní práce. V posledních dobách oproti dřívějším věkům přesunulo se těžiště práce zřetelně z territoria svalového do nervstva. Kromě toho stala se práce těžším zápasem životním a vzrůstem populace překotnější a usilovnější. To vše vyvodilo celou serii poruch nervových a duševních, se kterými se lékaři dřívějších věků nesetkávali vůbec, nebo jen zřídka, třebas mají zase minulé věky zjevy chorobné, kterých nepozorujeme dnes (epidemie psychos, morové rány atd.). Pokračující zdravotnictví jalo se určovati škodliviny práce, jaké tu kterou živnost stihají a tak stanovena hygiena truhlářů, dělnictva v sirkárnách, sazečů, rukavičkářů, zkrátka všech snad oborů lidské činnosti. Jenom hygiena osob zaměstnávajících se prací duševní, umělců, spisovatelů, učenců, učitelů, úředníků, zůstávala až na menší práce nepovšimnuta. Spíš ještě úřednictvo a učitelstvo došlo v posledních letech příslušné péče lékařské — jen spisovatel, ať literát, ať žurnalista oddával se dravému svému povolání pekunierně málo výnosnému, za to však mnoho drahé hmoty nervové konsumujícímu, beze všech pravidel hygienických, bez kautel, což je tím povážlivější, an spisovatel je pracovník bez stálého platu, bez pense, bez zaopatření vdov a sirotků — i je tím směrem proti němu každý vysloužilý voják v nesmírné výhodě.

Proto ve Francii, v Německu, v Rusku, Prusku, Anglii a jinde povstalo koncem minulého věku a v několika těch letech století XX. hojnost kněh psaných lékaři-neurology, jež upozorňují na škody nemírné duševní práce a radí určitým způsobem intellektuální práci upraviti. V Čechách kromě článků časopiseckých tu a tam se vyskytnuvších nebylo dosud spisu takového, až se ujal pera tím směrem odborný lékař chorob nervových na Vinohradech, Dr. K. Adamík, aby spracoval pro své kolegy od pera (týká se prosím také belletristů) zcela srozumitelné, zbytečného hypervědeckého balastu prosté poučení, co všecko je schopna nemírná práce duševní vyvoditi a jak si při práci vésti, abychom ani po delší době netrpěli následky svého beztoho štvaného a nevděčného povolání. Při tom zaujal stanovisko střízlivé, což sluší s pochvalou akcentovati, neboť jsou stavy, které sice nic nedělají, ale pořád do světa vykřikují, jak jsou přetěžovány. Stať o přetížení je věcna a nepředpojata a právě proto vzbuzuje celá stať důvěry čtenáře-literáta, který, jak známo, jest od jakživa kritický. Ze symptomaticky vysíleného mozku uvádí zvláště bezděčnou práci myšlenkovou, úzkosti a strachy, nespavost. Z prostředků odpomoci uvádí diaetetiku duševní vedle praeventivy všech škodlivin, jež na duši buďto přímo nebo nepřímo (tělo seslabujíce) působí. Pozoruhodný spis, který by měl čísti každý dělník mozkový. *A. M.*

Toto číslo vydáno dne 1. července 1904. — OBSAH: KAREL ČERVINKA: Strom poznání. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL LEGER: Konec románu. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — Galerie českých měst. Klatovy. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Klatovy. — Bašta Okrouhlice v Klatovech. — Náměstí v Klatovech. — Z městského sadu v Klatovech.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90).

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati obrazy a články z Máje jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otisk drobných zpráv jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘÍ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

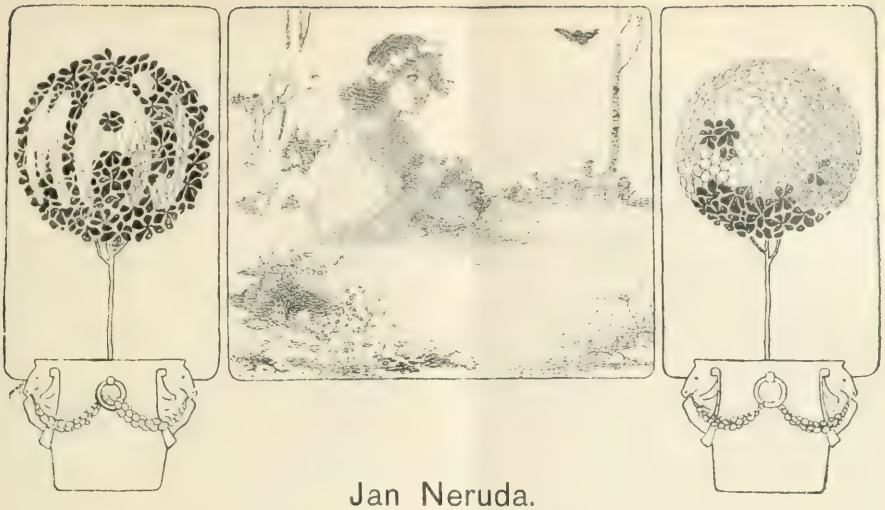

Jan Neruda.

Jan Neruda.

Neruda si uznání vybojovával těžce. »Hřbitovní kvítí«, kterému se právem dnes přikládá význam epochální, setkalo se s naprostým neporozuměním. Asi dvěma, třemi notickami současné žurnalistiky byla tato knížka veršů odbyta, a pak se o ni kale skoro nepromluvilo. Autor sám pro ni prstem nehnul. Redaktorství »Obrazů života«, po jejich zániku »Rodinné kroniky« a i týdenníku »Květy« skončilo nezdarem finančním. I »Lumír« později jím založený z téže příčiny přešel do jiných rukou.

Feuilletonistická činnost Nerudova po celá desítiletí byla podceňována. Pokládán byl skoro všeobecně za žertovníka, který chce za každou cenu jen bavit, všecka prósa jeho pak často byla pokládána jenom za průpravu, za studijní lázeň pro velký nějaký román. Rozséval perly, a mnozí současníci pokládali je za barevná sklíčka.

Jako divadelní a umělecký recensent platil za autoritu — ale současníkům stále se u Nerudy po něčem stýskalo. Čekalo se od něho něco ještě většího, něco, čím pilíře dosavadní činnosti své teprve zatíží, jako nerozbornou klenbou zkorunuje . . . .

Když »Kosmické písně« měly r. 1878 neočekávaný úspěch, zdálo se mnohým, že snad hledá jiné dráhy pro svou literární pout — a dosti bylo posuzovatelů, kteří mínili, že je škoda, vyčerpává-li se v básnickém tvoření, ve kterém kralují přece bez námitek u nás již Čech a Vrchlický. Proč nesedá k toužebně čekanému románu, k dramatu z českého života současného? Proč nezalidňuje poušť?

Neruda ani zakrytou poznámkou neulevil si, ani slůvkem neposteskl, jak ho bolí, že se v něm neoceňuje básník. Bývalo mu asi až úzko u srdce, když pozoroval, že se mu určuje jenom úloha rozmarného kratochvílníka, pouhého vtipkaře, jehož povinností je, aby na okraj současné kroniky psal pichlavé poznámky a humoristické glossy.

Teprve »Zpěvy páteční« — napsané v době, kdy Neruda namířil dlouhou trnitou cestu svou k hrobu — když se objevily ve »Květech«, osvětlily jako blesk, že úspěch »Kosmických písní« nebyl náhodný, že nevězel jen v origi-

nalitě látky, ale že v Nerudovi máme poetu, který bez nejmenšího slůvka odporu patří též na jeden ze zlatých prestolů první řady. Čemu věřila dosud jenom malá obec literárních zasvěcenců, stalo se rázem přesvědčením všeobecným. Nyní teprve správně odvážila se též Nerudova »Kniha veršů«, a jméno slavného autora tesalo se v žulovou desku pro literární kroniku. Bohatý onen jarní sešit »Květů« roku 1882 byl tehdy literární sensací.

Feuilletony jeho, tyto originelní studnice filosofie a humoru, bezohledné satiry i nejdobromyslnější humanity, kosmopolitického uvažování i vlasteneckých epištol, zdánlivě světácké nedby i úzkostlivě výchovných pouček — teprve nyní českým očím ukázaly se v plném významu své veliké ceny. Básník Neruda vrhl na svou literární minulost ostré světlo svého pravého významu.

Najednou viděli jsme, že literární dráha jeho nebyla poseta jen hebkým pískem uhlazených period, nýbrž že na této široké cestě jsou celé pruhy zrnek ryzího zlata, jež ani několik generací nestačí vyrýžovati.

Celkový obraz literární existence Nerudovy vyrostl však teprve nad jeho hrobem.

Když pověsila Smrt neuprosné své váhy na řetěz pravdivého soudu, pověděla závaží, že je Nerudovo jméno ještě daleko těžší než se dosud zdálo komukoli ze současníků. Ani legie politických příslušníků strany, v jejímž šiku Neruda stál, ani nepřehledné pluky zbožňujících čtenářů, ani mnozí blízcí přátelé jeho neměli do jeho smrti správný a přesný úsudek o jeho významu. Dnes stojí před námi Neruda jako člen literárního našeho božstva: velký básník, hluboký myslitel, filosofující humorista s rozhledem světovým, Čech křišťálového srdce, lidumil nejjemnějšího cítění a neuprosný pravdy badatel.

Je tragično, že se této velké pečeti Spravedlnosti nedožil, neboť oslavy a úvahy, jichž se za života dočkal, mohly buditi jenom jeho úsměv. Delikátní muž zakrýval jím hořkosti svého tajemství. Zhasl, utlumuje v sobě jistě ohlas pochyb, kdy asi dojde k poslednímu, ale správnému soudu s neodvolatelným výrokem. Že se dostaví poznání této velké pravdivosti, jistě nepochyboval, neboť ani pohnutím brvy neurychloval toto zrání pravdy. Takovou sílu sebezapření nemůže míti pouhá víra — zde bylo jistě více: zde bylo přesvědčení. *V. Š.*

Další o „Kamenné pohádce“.

Již bezmála před třiceti lety, za svých studií na akademii slýchal jsem od soudruha B. Seelinga († 1895) o Kukusu a Braunových jeho skulpturách kolem kláštera, mnohem spořeji však o velkém jeho díle v lesní samotě.

Jen mimochodem zmiňuji se o tom, že Seeling, povzbuzován svým přítelem, rodákem kukuským, na počátku své umělecké dráhy houževnatě udržoval se v klamu, jakoby bohatá skulpturální výzdoba Kukusu, již tehdy nalehavých oprav vyžadující, skytat mohla pro sochaře ohromné pole činnosti a znamenala pro něho nevyčerpatelná ložiska zlata. Po léta pronásledoval svůj fantom přes všechny neúspěchy a četná sklamání, jichž se dožil na této pouti svou Odysseou; v utkvělé své myšlence byl stále parátní k lovu za domnělým svým štěstím, které mu vždy unikalo, když zdálo se být již téměř dosaženo, jako — zlatý pták v pohádce. Ba plány byly ještě smělejší, skleněné zámky zvedaly se v jeho představě do výše závratné, leskly se a třpytily . . . Na místě vynikajícím státi měla také velká socha zakladatele Kukusu v bronzi nebo mramoru! Takovými dalekosáhlými projekty zanášel se Seeling, aniž by si sebe menší skepsi připouštěl v skrovňoučké své síly, jež v době té sotva slibovaly zdar práce monumentálnějšího rázu. Nicméně došlo však ku provedení modelu sochy Fr. A. Sporcka, aspoň v měřítku menším (asi $1^1/_2$ m.), o jehož osudu dalším nedovedu bližšího říci, a poprsnímu reliefu gener. Jana Sporcka, k účelu mi neznámému. Po letech pak konečně (v letech osmdesátých min. věku) svěřena byla Seelingovi oprava soch před klášterní budovou, k nimž připojena i jedna původní, postava »Šalby«.

Teprve před dvěma lety zanesla konečně i mne šťastná náhoda do Kukusu za návštěvy přítele prof. K. Kruisa, trávivšího ferie v Novém Městě n. M., odkud podnikli jsme za krásného srpnového odpoledne výpravu, dobře vyzbrojení fotografickými potřebami. Pohříchu dlouho jsme se omeškali v klášteře, majíce nejasné jen vědomí o tom, co čeká nás v lese, v jehož tišiny nastávajícím večerem počalo se šero vkrádat již za našeho příchodu.

Dojem, jaký vyvolal u mne v prvním okamžiku »Betlem«, byl vskutku neobyčejný a náleží rozhodně mezi nejsilnější, jichž jsem se dožil a jež hluboko a trvale se v paměť vtisknou. Úžas a obdiv, nadšení a rozrušení, bol i roztrpčení mísily se vespolek. Každý oka pohled na dílo vskutku nevšední sledován byl rázem nevýslovným pocitem hořkosti, jenž tísnil a tlumil každé vzrušení radostné. Tak nízko že člověk klesnout dovede, takové zlo-

vůle a zvrhlosti že schopen je — nebyl bych nikdy uvěřil! Veškerá zodpovědnost za zubožený stav vzácné a téměř ojedinělé památky spadá na hlavu správy panství, která v nepromíjitelné své indolenci déle než po celé století nečinně přihlížela k veškerému devastování a zločinnému olupování! Na jakém to stupni kultury se ještě nalézáme, když po dnes beztrestně zločin podobný je možný? A zločinná ruka zvrhlých individuí dnes ještě pokračuje ve vítězném svém boji proti kráse umění a neštítí se stále novými a opakujícími se ranami vyhladit i poslední zbytky »Kamenné pohádky«, přes všechny kroky, které za účelem ochrany v době poslední byly s četných stran podniknuty, a k nimž podnět zavdal můj apell svého času *) uveřejněný, jemuž dostalo se značné podpory jednotlivci i korporacemi, jichž součinnosti vděčně vzpomínám. Společnému úsilí s nevšední ochotou vyšel v ústrety p. místodržitel hr. Coudenhove, v jehož upřímnou snahu lze spoléhati, že v záležitosti tak naléhavé přivoděna bude v době nedaleké náprava dokonalá a trvalá.

Za první mé návštěvy pořízeny byly jenom fotografické snímky »Betlema« a sochy sv. Onofria; na další nebylo lze více pomýšlet, neboť téměř za šera vraceli jsme se temným lesem, abychom za pozdní noci dorazili zpět do N. Města. Přítel Kruis neotálel však dlouho, a vypraviv se znovu na místo, překvapil mne krátce na to celou snůškou zdařilých reprodukcí i ostatních soch.

Na jaře roku minulého zajel jsem opět do Kukusu, chtěje znovu a podrobněji dílo ohledat, a tu, sleduje cestu z Kukusu značenou, čirou náhodou učinil jsem nový pro mne objev, o němž jsem neměl před tím ani tušení: Nevelký fontán, z jehož figuralních trosek přece vytušil jsem záhy, co bylo myšlenkovým obsahem barbarsky zhanobených postav. Pozdější pátrání pak skutečně potvrdilo mou domněnku, že předmětem výzdoby fontánu byl: Kristus se Samaritkou u studně. A počátkem letošního června byl jsem u »Betlema« poznovu, a to za dvoudenního svého pobytu třikrát po sobě v dobách úmyslně různých. Ale romanticky založený projekt, vidět »Betlem« i za času měsíčního svitu, nesetkal se pohříchu se šťastným výsledkem. Velebně a slibně vyplula luna nad obzor a štědře porosila krajinu stříbrem svým již cestou ku stanici žirecké, kde očekávala mne malá družina z Král. Dvora, již taktéž vylákalo nevšední divadlo, spojené s noční pouti k »Betlemu«; ale již za pochodu vzhůru k lesu dospěli jsme svorně k poznání, že šeredné nás čeká sklamání a že celý rozpočet byl chybně sestaven, neboť poloha »Betlema«, k severo-východu čelící, nebyla vzata zrale v úvahu. Acetylenová svítilna dobré služby sice konala, ale očekávanou kouzelnou hru měsíce nám ovšem nedovedla nahradit.

Velké dílo Braunovo, o jehož žalostném stavu vniklo v době poslední do veřejnosti hojných zpráv, svědčících o probuzeném zájmu, k'adu v nepřehledné řadě znamenitých jeho prací na místo přední. Přikročil k němu v zralém věku, získav sobě předcházející, více než třicetiletou mnohostrannou činností, neobyčejně plodnou, bohatých vědomostí i zkušeností technických, jež úžas budit dovedou každého, i sebe kritičtějšího znalce při úvaze, že letní pouze měsíce tří, nejvýše čtyř let (1730—34) stačily mistru ku vytesání obrovského přímo cyklu přebohaté lesní výzdoby. Že dílo je improvisací přímo v skalní stěny vtesanou, k níž nanejvýše zběžné skizzy plastické byly podkladem, o tom pochybovat nelze nikomu, kdo blíže zahloubal se v smělé, rázné údery, kdo virtuosní a hbité zručnosti dláta věnoval upjatější pozornost. Popatřte na př. blíže na sochu Garinovu, ze všech poměrně nejzachovalejší, na níž všechny stopy dláta a zubáku jsou dochovány, a uvěříte v neuvěřitelné, že gigantická práce ta sotva mnoho týdnů vyžadovala! Jen touto zázračnou přímo virtuositou, v rukou Braunových v hříčku měnící sebe větší úkoly, lze vysvětlit si krátce odměřený čas, jenž dostačil ke zdolání tak velkých i početně značných hmot. Není to případ ojedinělý v skvělé době baroku — poohlédněte se jen po díle jiného velkého mistra současného, po díle Rainerově, do kupoli a na stěny chrámové jím zdobené, a máte paralellu zcela případnou. Doba vyžadovala zdatných, zručných sil a vyškolila si je obrovskou svou potřebou.

V mnohém ohledu byla poslední má návštěva poučnou a objasnila mi mnohou podrobnost dříve nepovšimnutou. Uvažuje o věci, dospěl jsem k náhledu, že Sporckem sotva bylo původně zamýšleno zanést do stinných hvozdů tolikeré nádhery plastické, že spíše teprve později vznikla touha a projekt pokračovati dále a připojiti k reliefu sv. Huberta další dílo plastické, a tu teprve hledána že byla myšlenková souvislost, která by cyklus plastický předmětem svým v celek pojila. Správně asi soudím dnes, že původně šlo jenom o patrona loveců, Sporckem zejména oblíbeného, jehož zvláštní řád byl také založil a jehož rytířem byl sám císař Karel VI. I jiné závažné okolnosti podpírají náhled můj, že sv. Hubert předcházel práce ostatní. Všimněte si bedlivěji nejvíce do popředí vystupující jeho stěny a celého okolního terénu, zejmena pak nápadné jeho nesouvislosti — co do konceptu — s »Betlemem«, jehož provedení očividně mnohem později vzato bylo do programu. Velká jeho komposice vyžadovala větších ploch a hmot pískovce, jichž získáno teprve prohloubením skalního svahu za sv. Hubertem, plochám dostalo se zároveň úmyslně případného lomení, aby Narození Páně tvořilo dominující střed, k jehož převaze znamenitě přispívají ustupující a do hlubšího stínu přecházející stěny s průvodem sv. tří králů, zvyšujíce tím nadmíru malebný effekt.

A jiné ještě doklady mám po ruce k obhájení svého názoru. Vedle účtu Braunova z r. 1731, jenž uvádí do podrobna všechny sochy k »Betlemu« se

*) Uměl. časop. »Dílo« 1903.

kupící a jenž o soše sv. Huberta naprosto mlčí, obracím pozornost ku zřejmě lišící se umělecké hodnotě, kterou v díle tomto spatřuji u porovnání s ostatními pracemi. Ze všech lesních skulptur rozhřeje vás sv. Hubert nejméně a mohl by být dobrým dílem i podřízenější síly téže doby. Tak chabě dýše Braunův duch vám z práce vstříc, tak všedně jaksi a povrchně traktuje předmět, že sotva byste dle stylu práce poznali, že ze stejné ruky a téhož ducha vzešly i práce ostatní.

Již v 1. svém článku jsem se nad touto prací pozastavil, ba křivdil dokonce i bratru Braunovu, jehož jsem vzhledem k nápadnému rozdílu viníl i z většího na práci účastenství, ale dnes jasno je mi vše a neváhám s celou určitostí tvrdit, že relief sv. Huberta o několik roků starší je než sochy ostatní.

Do stejné pak doby řadím dnes i vznik v lese stávajících fontánů. Přes všechen půvab postavy Samaritky, jasně prozírá ze sochy té i Kristovy ráz prací Braunových z doby dřívější. O lapidárnosti pozdější, o vyspělosti všech uměleckých prostředků v každém směru a podivuhodných nuancích, není tu ještě zřejmých stop.

Nastala patrně několikaletá pausa v pracích v lese, za které Braun jinde byl hojně zaměstnán a stále k vyšší dokonalosti spěl.

O neobyčejné energii Sporckově a o jeho nenasytnosti v požitcích krásy a umění svědčí zajisté okolnost, že přese všechnu trýzeň, jež po stálém osočování pro něho následovala, ani vleklý proces i věznění (1720), neodvracejí jej od oblíbeného kultu. Přes všechny pohromy na něho dorážející, nedovede upustit od své záliby a stále novými grandiosními projekty se zanáší.

Dochází na další oživení lesa skulpturální stafáží, do Kukusu přichází Matyaš Braun poznovu a jsa na vrcholi svého umění, novému, dalekosáhlému svému problému nese vstříc síly své nejvyspělejší a chápe se díla s celým sebevědomím, jež k neklamnému vítězství vede v zápětí. Celý umělecký svůj temperament a lásku vkládá Braun v úkol jemu svěřený, balvan za balvanem drtě za sebou a kouzlí hbitě z jádra jich pohádku svou kamennou. A hra divá se rozpoutá, svým fortissimem se rozvučí styk dláta s kladívem a ozvěna jeho se lesem rozléhá — vzniká smělá nová koncepce zcela originálního pojmutí »Narození páně s holdem pastýřů«, k niž pojí se pak dlouhý, skvělý »Průvod sv. tří králů«.

Předmět odpovídá úplně zálibě časové i modě z Italie přenesené. Každý chrám a klášter musí nádherné své »Jesle« mít a slavný Kukus měl by zůstat po zadu?

Rok na to mistr v díle pokračuje, jak sám ve vlastním účtu (1732) uvádí: »Prohloubena sluj a nový pastýř se znakem k tomu přidělán«. Vznikají také andělé v glorii — ale to není vše, nádhera by ještě nebyla dosti velkolepá! »Betlem« musí tvořit střed a další sochy k němu co články se družící, po lese se rozbíhají. A aby i sujetem odpovídaly lesnímu okolí a jeho samotě, sáhnuto k postavám z legend světců, již žili v odloučenosti od světa na poušti a v poustevnách. Tu sv. Maria z Magdaly sní s úsměvem na rtech, před kolébkou Páně, tam sv. Onofrius nebo Jeroným*) na modlitbách kleče, s údivem své zraky k »Betlemu« obrací, za ním opodál sv. Jan Kř. se skupinou ovcí a v zadu co poslední, štěkotem psa vyděšený Garinus ze sluje se vyklání, aby po příčině vyrušení z dávného klidu pátral.

Touto řadou dalších soch docílena i jakási souvislost a rovnováha s dříve provedenými fontány, opodál po straně levé, k jichž plastické výzdobě podnět daly po lesních svazích stékající prameny. Předměty biblické se vztahem k vodě skytaly umělci látku zajímavou a vděčnou. (Jakub a Rachel u studně, Kristus se Samaritkou.) Z té nádhery až závratné, která ve spojení byla s tokem pramenů, jenž upraven byl střídavě ve vodomety a kaskády, žel, že jediný jen svědek zbyl a i ten ve stavu přísně zohaveném.

Ač valně prořídlá je hlavní skupina »Betlema«, oloupena o mnohou z postav v popředí, bez nádherné své glorie s anděly (kteráž část výzdoby spíše asi byla řezbou ve dřevě, aby snadněji zavěšena mohla být ve výklenku sluje pobočné), bez přístřeší, které dozajista nad svatou rodinou se zvedalo a stínem svým sesilovalo malebný dojem skupiny, nedovedla přece všechna ztráta a ohyzdné řádění barbarské vyhladit naprosto původní seskupení komposice, její přednosti a půvaby. Zcela originálně rozřešil Braun motiv Narození páně, tolikráte před ním dlátem i štětcem zobrazený: Dole na zemi klečelo několik pastýřů, provedených v úplně volné a vypuklé plastice, nad nimiž výše klečící matka boží nad kolébku syna svého se chýlí, v reliefu však již více ustupujícím, podobně jako pastýř po pravé straně, přinášející jehňátko darem. V týchž plochách držána je i strana levá se zvířenou u všech jeslí typickou. Velice realisticky rozložen je vůl a svědčí zejmena torso jeho o bedlivem studiu přírody, mnohem menší péče věnována je oslu za ním stojícímu. Oběma vyhrazeno místo neobyčejně dominantní. Za Madonnou pak sv. Josef, po pravé i levé straně další pastýři perspektivně v plochách ustupují a až v nejmírnější basso-relievo přecházejí, stupňujíce takto znamenitě valeury vypuklin.

Plastika relievu »Průvod sv. tří králů« v plné pak je harmonii s předešlým. Do popředí značně vyniká prvý z králů, blížící se co přední k jeslím. Sestoupil už s koně, dlouhé jeho roucho nese v pokoře k zemi sklánějící se panoš, jehož znamenitá posa nad míru je živa; za ním pak další popředí tvoří almužny dovolávající se žebravý mrzák při cestě. Taktéž tato postava velkou životností je pro-

*) Zdivočilý zjev odpovídá rozhodně více legendárnímu podání o sv. Onofriu.

vanuta. Za těmito pak v spirálovité křivce vine se další průvod, tu ještě ve výrazném reliefu vystupující, tam v plochu povlovně mizící.

Popředí, jehož kontrasty světla a stínu přicházejí k plné platnosti, markantně vyniká, za ním nastává přechod do ploch ustupujících povlovně stále více do pozadí. Tyto valeury reliefu podporují valně perspektivnou hloubku a přispívají značnou měrou k uplatnění celistvého dojmu; způsob provedení pak dle povahy reliefu plný důraz klade na popředí, jehož mnohé partie jsou vskutku eminentní a bedlivě studovány a jimž dostalo se zároveň i pečlivého zpracování všech detailů. Úsečněji pak traktuje Braun střed a skoro až povrchně pozadí, což svědčí zajisté o zřejmě impressionistické tendenci. To platí najmě o průvodu sv. tří králů.

I v měřítku, odpovídajícímu životní velkosti, patrna je snaha po vyvolání realního účinku. Bylo ostatně také již předem dáno a stanoveno postavou sv. Huberta a nepřipouštělo odchylky, jinak byl by vznikl nápadný vzájemný nesoulad.

Zvířena, kde jaká se objevuje, není na všech místech provedena se stejným zdarem. Psí postavy téměř všechny svědčí o bedlivějším studiu a zřejmě poukazují k živým modelům, které Braun dojista měl po ruce; živost přes okraj fontánu nachýleného psa, fragmenty skupiny psů při reliefu sv. Huberta i jiné další podávají toho důkazy. Postavě koně není však věnována stejná pozornost a velbloud docela až primitivní formy jeví, čehož omluvu hledati dlužno v řídké zajisté příležitosti, jež naskytla se umělci ke studiu němé tváře té.

Co týče se pak měřítka ostatních soch po pravé straně »Betlema«, vzdálených od něho v mezerách menších a větších, tu úmyslně volena velkost daleko nadživotní, (která jedině postavě Magdaleny je na závadu pro samou blízkost »Betlema«), jinak by co osamocené v širé lesní prostoře, najisto vyvolaly dojem hmot titěrných. Jdou za sebou i v hodnotě umělecké: Magdalena, Onofrius a konečně Garinus, před jehož dokonalostí v každém ohledu, ostatní ustupují do pozadí. Tu práci jenom gigant stvořit dovedl!

Znovu a znovu zas jsem smělé tesy sledoval a obdivoval se nevyrovnatelné technické zručnosti. Jaká měkkost v modelaci svalstva přes všechnu úsečnost a dekorativní šířku zpracování, a jak znamenité nuance jeví traktování těla, vlasů a vousu! I psychologickým svým výrazem v tváři, prozrazujícím nesmírné vzrušení, jehož ohlas ozývá se v celém pohybu těla v tak krásných liniích rozřešeného a znamenitou silhouettou ohraničeného, řadí se Garinus k dílům své doby největším.

Kolikrát obejdete trosky »Betlema« a vždy zas s novým zájmem ke Garinu vracíte se zpět, jimž zajisté to celé dílo lesní výzdoby k dokončení dospělo a jenž tvůrce svého slávu hlásá největší.

Kdyby jinde měli Garina a kromě něho i »Betlem« celý, všechno úsilí by vynaložili k trvalému zachování nevšední kulturní památky, a řady nadšenců by stále byly na místě. — Ale u nás? — krasocit a porozumění umění krokem tak váhavým a liknavým jde ku předu . . . *J. Mauder.*

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Mlčky vypit první doušek,
mlčky všickni přihlíželi,
jazyky jak ohně rudé
těsně k mrtvole se třely;

Kterak černé dýmu sloupy
slunce tvář jim zastínily,
ženouce se jako mračna
v dálku — všickni mlčky snili.

Znovu rohy naplněny,
každý rek pod štít svůj sedl,
a než přichýlil roh k ústům,
starý Stefnir skald se zvedl.

Strhl zlatou harfu svoji,
visela tam vedle štítu,
stál jak věštec u hranice
s bílou bradou v ohně svitu.

Žilnaté pak svoje prsty
(vznesa k slunci tvář) on vnořil
v zlaté struny, a zpěv Skalda
v tryznu tak se rozhovořil:

* * *

»Po zmizelé noci zbudou slzy rosné
na pažitu, po bolesti, jež přešla,
zpěv zbude v srdci skalda.

Skald Stefnir zpívá:

z bolesti jeho,
která mu vzrostla
z bolesti krále,
z bolesti otce,
vyrůstá zpěv
těšivý, silný,
zářivý, sdílný,
jak vanutí větru z východu,
nese se do hrudí hrdin, hovoří
k mrtvého prachu a popeli,
ku živých žíznivé naději nese se,
otvírá okna spících

a praví:

Vy, kdož tu stojíte v hoři, vy zapomenete!
Vy, kdož tu prázdníte rohy, zapomenete!
Vy, kdož tu v černé bušíte štíty,
zapomenete!
a zapomene snad i král a otec,
skald nezapomene,
jeť píseň nesmrtelná jako bozi
dnes i vždycky.

Po zmizelé noci zbudou stíny lehké
na blankytu, po schvácení, jež přešlo,
zpěv zbude v srdci skalda.

Skald Stefnir zpívá,
o Akim zpívá,
o bílém orleti z orlího hnízda,
pod perutí pěstován starého orla
učil se lítat,
nad fjordů mlhou,
ztrácet se v mracích,
vznášet se k slunci
mladý Aki.
Čtrnáctiletý čtyřicet černých zkořistil
lodí a zloupil
mladý Aki,
devatenácte chocholů z přilbic přinesl
otci
dvacítiletý;
byl tu a jinde,
byl zde a všade,
před sluncem vstával, slunnou sláň
brázdil mořskými draky,
ručejem řítil se,
vrhal se na vrahy
Aki!

Vy, kdož to slyšíte — zapomenete!
dnes o tom víte — zítra zapomenete!

a zapomene snad král a otec.
Skald nezapomene,
jeť píseň nesmrtelná jako bozi,
zní věky vždycky věrná.

Po zmizelé noci zbudou slzy rosné,
po zmizelé noci zbudou lehké stíny,
po zmizelých recích zbudou jejich
skutky,
po skutcích zbude pověst,
skald živí pověst,
by zněla po věky vždycky věrně.«

* * *

V souhlas hlavou přikývnuli,
do vousů si bručel mnohý,
vstali, rázem vyprázdnili
do dna pivem plné rohy.

Z křesla zved' se Palnatoki,
Stefnirovi stiskl ruku —
»Bohů velký dar jest píseň,
bratře, zkojil's moji muku!«

V souhlas hlavou přikývnuli,
národu skald přán jest bohy!
v skalda písni Aki živ jest,
v slávu skalda zvedli rohy.

A již ze všech stran to znělo:
»— Zpívej, zpívej, skalde milý,
ať zví svět, jak na Jomsburku,
v moři bili jsme se, žili!

Velké skutky syn moh' dělat,
světem ať zní o nich řeči,
ale věz, nad skutky syna
skutky otce vždy jsou větší!

Syna zvěst pár neděl trvá,
po otci zvěst — valné roky,
jestli velikým byl Aki,
oč byl větším Palnatoki!

Proto o něm, skalde, zpívej,
kterak lodi, hrady bořil! —«
V souhlas bradou pohnul Stefnir,
k strunám pak se rozhovořil:

* * *

»Haralda Gormsona syn Sven
chtěl vlády a říše mít díl,
u Borgundatholmu se srazili,
z nich každý se statečně bil.

A bili se den a bili se noc,
až umdlen každičký kles',
ti v zátoku moře ucouvli
a druzí v mlčící les.

V týž večer Palnatoki sem přistál,
on lodí přes dvacet měl,
že pěstoun byl Svenův, na Gormsona
on dávno žlučí zle vřel.

Na druhé on zátoky straně
svých stanů rozbít velel řad,
pak s toulcem a šípy sám a sám
v les zašel si v půlnoční chlad.

Tmou snětí oheň tu viděl,
jak vesele šlehá a plá,
král Gormson s družinou při něm
svá těla sušili mdlá.

Král mokré svlékl si šaty,
nad ohněm údy si hřál,
za křovím Palnatoki
s toulcem a střelami stál.

A tiše k tetivě vložil
svůj Palnatoki šíp
a dobře zaměřiv, střelil,
že nikdy nestřelil líp.

Král Gormson mlčky se skácel,
jak podťaté dubisko pad',
šíp z hrudi Fjölnir mu vytáh',
co tiše v půlnoční chlad

Se odplížil k svým Palnatoki,
o smrti krále byl něm,
a mlčel, když za krále Svena
si zvolil svolaný sném.

Za otčíma tryznu pak strojil
za krále zvolený Sven,
vše pozval rady a skaldy
a z všech — Palnatoki jen

Se vymlouval, do Bretlandu
prý musí, kde má svou říš,
a odjel, tři pobyl tam roky,
mnil, Sven to zabude již. (Pokrač.)

KAREL LEGER:

Konec románu.

(Dokončení).

Zamrazil i pohled jeho plný soucitu.

»Marie«, řekl po chvilce tiše a bázlivě. »Marie — smím vás tak nazývat? — odpusťte, mám trpkou povinnost — — Alene, frázemi nikam bychom nepřišli. Nutno vše zkrátit. Marie, vyskytly se některé překážky neočekávané. Sňatek musí být na čas odložen.« Marie prudkým pohybem pozvedla ruku k čelu. »Je to bolestné, vím, ale tak důležitý krok v životě, jako je sňatek, nutno dobře rozvážit. Proto bude lépe, když svatbu odročíme. Také pro vás bude lépe, — paní Jiroušová se o vás postará, o celou vaši rodinu, zabezpečí vám budoucnost, — bude tak lépe!«

Marie viděla zase tu tmu před očima. »Maminko! maminko!« zavzlykala, »co se děje se mnou!« Matka vzala ji za ruce, šeptala soustrastně: »Mé dítě! mé dítě!«

Pavel sbíral patrně dech a sílu, aby dokončil: »Až se spokojíte, uznáte, že je to k vašemu dobrému. Kdož ví, bylo-li by to manželství šťastné? A Emil dostojí plné své povinnosti, postará se o vás — «

Matka chlácholíc ubohou dcerušku ulekaně se tázala: »Jak? vy pravíte, že svatba —?«

»Milá paní,« odpovídal šetrně Pavel, — »ano, je nutno svatbu odříci. Neočekávané okolnosti —«

»Odříci? navždy?« vykřikla stařenka. Marie stěží oddychovala. Místo odpovědi pokrčil Pavel rameny.

Matka vypukla v srdcervoucí hlasitý nářek: »Ach, já to tušila, děťátko moje. vždyť jsem ti to říkávala: nevěř! nevěř!« A najednou jakoby sama sebe chtěla utěšit s jakýmsi malomocným vzdorem hovořila k dcerušce: »A je to lépe tak! nebyla bys nikdy šťastna, nikdy, věř mi! Upokoj se, děťátko! Však zapomeneš a bude dobře!«

Otec Bláha znova zahořekoval: »Ubohý broučku, tak jsme tě prodali!»

Soucitně přiblížila se vychrtlá Fanda, šeptala nevěstě: »Bude ti lépe, sestřičko! vždyť jsi ještě tolik mladá, zapomeneš brzo a budeš opět šťastná!«

I bratr hrubý a nevlídný, snažil se sestřičku potěšit: »Co svatba? to je nic, jen když budeš do smrti zaopatřena!« Zasmál se vyceniv široké zuby. »A my také z toho něco budeme mít!« dodal upřímně.

Strýček s rozumným úsměvem kýval hlavou, jakoby vše, co se kolem dělo, bylo mu tak známé, tak všední. »Eh!« hovořil spíše k sobě, »já to dávno věděl. Nu, neplač, kmotře!« udeřil do boku starého Bláhu, »paní Jiroušová zaplatí!« Ale otec Bláha tiskna k očím slzami

promočený šátek jenom vzlykal: »Tak jsme tě prodali, jako nevinnou ovčičku!«

V té chvíli vztyčila se Marie, oběma dlaněma sevřela čelo. Její oči bloudily kolem, aniž by koho viděla. »Můj Bože, co se se mnou děje? Což je noc? zatmělo se přede mnou — Emile, kde jsi? nevidím tě —!« Bylo bolestno zřít ubohou trpitelku, bolestno naslouchat matčinu pláči a monotonnímu vzlykání starého Bláhy: »Ubohý broučku, tak jsme tě prodali!«

Nepozorovaně vytratila se i s bratrem svým uličnice Fanda, — ještě na prahu odhodila svatební věneček se svých vlasů, — za nimi proklouzl pootevřenými dveřmi strýček s rozumným úsměvem. Na konec i starý otec zmizel, ale ještě za dveřmi ozývalo se jeho vzlykání, do kterého chvlikami se mísil cinkot skleniček.

»Co se děje se mnou? Kde je Emil?« opakovala Marie. Klesla, matka ji podpírala. Pláč stařenčin přecházel ve zlostné výčitky: »Dceruško moje, zahubili tě. Pánbůh je musí trestat. Takoví jsou páni, takoví! chudého pošlapou, jakoby chuďas duši neměl!« Marie vyrvala se jí z rukou, učinila několik nejistých kroků »Děťátko, kam jdeš! vzpamatuj se!« Slabýma rukama chopila dceru kolem pasu. »Kam jdeš, ubožátko?« Poslední zoufalou silou vztyčila se Marie. »Emile!« vykřikla. Najednou otřáslo se celé její mladičké tělo. »Co jste se mnou učinili?« zavzlykala a bez ducha padala do náručí matčina. Zděsila se stařenka. »Umírá! děťátko! pro milost boží! Pane! pane!« volala k Pavlovi o pomoc.

V silných loktech Pavlových ležela Marie, bez hnutí, bez vědomí, bledá a ztuhlá jako mrtvola, sotva kraječky na ňadrech se jí chvěly.

»Zabili ji! je mrtva! je mrtva!« zoufale naříkala matka.

»Není!« tiše pravil Pavel, »ale je třeba dovésti ji domů a postarat se o lékaře. Pomozte mi, prosím, milá paní«.

Snažíc se polibky a slzami svými probudit bezduchou dceru stařenka neustávala v nářku: »Zabili ubohou, zašlapali! před samým oltářem zašlapali! Jaká hanba pro nás! Co řeknou sousedi? před samou svatbou — ach, dceruško ubohá, čeho jsi se dočkala? já ti to říkala! Taková slabounká je, ubožátko, jako kvíteček zlomený! Bože můj, smiluj se nad ní! Kdo se teď o ubohou postará? Kdo se jí ujme?«

»Já!« řekl v tom Pavel a skloniv se k oušku omdlelé dívčiny šeptal: »já, — protože tě miluju, stejně šíleně miluju, jako tehdy — přede dvěma roky!« A neslyšela to ani Marie ani její matka.

JULIUS SKARLANDT:

DVĚ PÍSNĚ.

I.

Tvá chladná ústa plná smutku byla,
když ke rtům mým's je s bázní přitiskla.
V mém srdci bolest v posled' zašílila
a radost podivná z ní, temná, vytryskla...

Den shasnul mdlý. Tvé oči zahořely
jak sladký požár bledých safírů.
Kraj zjasnil se dvou duší ochořelý
— odeplul ze snů šelest upírů . . .

jak nad námi se nebe rozzářilo
sinavých hvězd se zastříbřila skla
a nad tím vším, co z hořkých dnů nám zbylo
na časy vášně srdce zablyskla!

II.

Jak svaté noci mír jsi schýlila se ke mně
má původkyně vášní plných dnů.
Paprsek zářivý, když v duši je tak temně
v marnostech všeho pustém bezednu...

Ne více žena — fantom všeho zapomnění
s nyjící tváří nebes anděla
v mou trýzeň přinesla jsi hořké zkonejšení,
jak krev bys byla nikdy neměla...

Mé srdce hladové! S černými hříchů stíny
jak v oběť kladu je v stesk rukou tvých,
— než bolest vrátí se, a s ní zas smutek jiný
nad rozkoš krasší v květech plamenných!

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXX.

Byly vypsány zase říšské volby.

Poslanci se rozloučili a rozešli, aby podrobili se masáži, kterou jim na schůzích i v klubech dávno připravovali jejich voličové.

Ne vždy vycházeli páni čisti z horké takové lázně, v čistém prádle, ačkoli mnoho opravdu špinavého prádla při té příležitosti vypráno.

Také proti Václavu Novákovi řečněno a láteřeno hojně a do očí vrhány mu výčitky, jichž by muž nedal si tak snadno líbiti, kdyby neucházel se o poslanecký mandát, který jej činí nedotknutelným vůči zákonům, ale za to voliče opravňuje naházet mu na hlavu největší nespravedlivosti a nepravdy, nejhrubší urážky.

Tenkrát byl národ český rozražený na dva politické tábory a jeden druhý nejen potíral všemi zbraněmi, ale neštítil se ani prostředků nejnižších na udolání nepřítele. V očích druhé strany národní byl Václav Novák, jako řada jiných čestných mužů v Čechách, mizerný, podlý chlap, lotr, lupič, nehodný, aby ho země nosila, neřku-li aby na říšské radě zastupoval národ. Prodával tam ve Vídni denně vlast, ani ne za talíř, ale za zrnko čočovice, a zrazoval svůj lid za pouhý úsměv ani ne ministrův, ale každého sluhy v ministerstvu a každého vládního šmoka; podplatit se dal za šňupec tabáku, za kalíšek lepší kořalky. I soukromé jeho poměry, rodinné záležitosti tahány na světlo a hrabáno se v nich s labužnictvím zvířat milujících puch zdechliny. Jako nejhorší zločinec byl den po dni vláčen sloupci žurnálů protivné strany, což ovšem v náležité míře jeho protikandidátu oplácely vlastenecké žurnály strany, k níž zase on měl čest náležeti.

Tak se to vše hnusilo a protivilo do duše muži tak ušlechtilému, jakým byl Václav Novák. Musel však vytrvat, podstoupit ten boj na nůž mezi Čechy a Čechy, v jehož horku zapomenuto bránit se proti společnému nepříteli.

Výsledek teprve vzpamatoval na obou stranách národních.

Došlo k užší volbě mezi kandidátem německým a jedním z obou kandidátů českých, jež měli skorem stejně hlasů; Novák o několik méně a proto do užší volby už nepřišel.

Pro Václava Nováka byl mandát ztracen. O něho se více nejednalo. Jednalo se však zase o to, zvítězí-li Čech nebo Němec, jako při prvních volbách říšských, kdy všecky hlasy na jméno Novákovo se soustředily.

Ale té jednotnosti nyní těžko bylo dosíci, ačkoli z jenerálních štábů obou českých stran bubnováno hlučně k společnému postupu proti odvěkému vrahu. Voje sehnány sice pod jeden prapor červenobílý, s jarmarečním křikem teď do výše mávaný. Ale voje byly přirozeně prořídlé a tím, co se dříve dálo, naprosto demoralisované; nebyl to starý voj nadšením pro svatou věc národní planoucí a hotový pro ni do krve se bíti, pro ni umříti . . .

Stranou zápasu obou národností vyvstávala v té době z temna již sdružení socialistická, jež nezasáhla ještě přímo do zápasu, do boje se nepouštěla, ale tím, že zde byla a její lidé jako pouzí diváci stranou stáli, seslaboval se počet hlasů na obou stranách spolu zápasících, rozhodně však více na české.

Do říšské rady na místo Václava Nováka zvolen byl Němec. Důležitá oblasť vyrvána byla Čechům, jimž přirozeně, počtem svého obyvatelstva a jeho významem náležela.

V táboře německém bylo ohromné halóh. Krajské město, jež leželo v středu ve prospěch němectví rozhodnuvší skupiny volební, svrhovalo zas kde mohlo zevnější známky češství. Myši, jako vždy a všude utíkaly, z lodi, která se potopila, a stěhovaly se na tu, jež se zachránila. Od německých vesnic a městeček městy a vesnicemi českými odtržené a jen na jedné straně úzkou páskou s oněmi spjaté město zas cítilo se povzbuzeno, vzpruženo a posíleno i nabývajíc znova vědomí svého významu pro němectví v Čechách, vzepřelo se starými tradicemi svého měšťanstva české, málem již docela a pro vždy vítězně je udušující okupaci.

Václav Novák odmítnutím, jehož se mu voličstvem dostalo, byl přirozeně dotknut a do velké míry roztrpčen. Ale opanoval se a při užších volbách jevil horlivou činnost, nabádaje, pozbuzuje kde mohl v kruzích sobě věrných, aby v nutné kázni národní každý osobní své city podřídil zájmům celku, aby každý na zřeteli měl jen a jen prospěch národa.

Jan Novák nebyl s to nijak pochopiti bratrovo sebezapření, kterým svého protikandidáta, jenž mu způsobil vlastně porážku, v jeho užším zápase o mandát ještě podporuje. Sám nehnul prstem a ani hlas svůj osobní na váhu nepoložil. Byl tak pohněván, že chtěl i jít volit Němce a měli co dělat, aby zdrželi jej od toho úmyslu. Vítězství německé považoval jen za spravedlivý a zasloužený trest, jehož se dostalo českému národu za to, že »Novákovi« se zpronevěřil.

Po ukončených — pro češství tak málo šťastně — volbách i také Václav Novák jakoby hlod toho červa teprve cítil, který se rodí v člověku poznáním nevděku a učiněné jemu křivdy. Z politické dráhy veřejné okolnostmi přinucen ustoupiti, umínil si, že všechny síly své zas věnovati bude svému závodu, továrně. Snad že to bude na konec lepší politka, než jakoukoli by na říšské radě kdy provozovati mohl — mínil v rozmluvě s bratrem. »Vždyť my zde znamenáme državu českého národa,« pravil k Janovi. »Majetek náš v rukou našich jest hrází proti němectví a ta musí být pevná a nerozborná. Rod náš musí pro všechny časy v těch místech býti zabezpečen — —« Zde se Václav Novák zasmušil. Náš rod! Z něho rod žádný nevzejde. Rodově jest on suchou, odumřelou větví na stromě . . .

»Hlavní věcí jest starati se o sebe«, odpovídal Jan bratrovi na jeho vlastenecké zanícení, jež tak s ním jindy sdílíval, ano v něm bratra svého předstihoval. »Z těchhle fantasií a utopií já jsem se už vyzul, z těch jsem už vyrostl — — Co ti dá kdo za všechnu tvou práci pro veřejnost, ve prospěch celku? Kdo ji vůbec uzná tu tvoji práci a kde se ocení oběti, jež přinášíš? — — Sám jsi se právě přesvědčil — —«

Jan Novák nejen proto, že jim, Novákům, způsobena byla urážka nezvolením bratra Václava do rady říšské, ale z jiných ještě příčin byl v míře značné rozladěn. V továrně se přihodily některé škody, nějaká zakázka nemohla býti v čas vyřízena i vzešla z toho majitelům značná poměrně ztráta. Konkurence s otevřeným jícnem číhala na každé soupeřem upuštěné sousto, ano, rvala se s ním o každé. V pokladně přišlo se na nějakou defraudaci, následkem nedostatku dohledu. »Když jsem byl také ale ke všemu sám!« omlouval se Jan Novák nad tím nemilým odhalením, vkládaje i výčitku do svých sebeobranných slov.

»Eh, dej mi se vším pokoj!« ulevoval si Jan Novák proti bratrovi. »Už toho mám pomalu dost. Nejlépe by bylo s tím tady praštit a odstěhovat se pryč odtud . . .«

Myšlenka vycházela od paní Marie Novákové a dávno už objevovala se a často v rozmluvách jejích s mužem, jmenovitě když byla nějak zas na novo podrážděna vystupováním své švakrové ve Vídni.

Jan Novák ne vždy dovedl čeliti choutkám a rozmarům svého Marouška, ale v této věci měl na její nápady vždy jen úsměv.

Znenáhla však unavenost a přetížení starostmi o závod, rozmrzelost s obtížemi a nepříjemnosti, jež každý stav nese v sobě, učinila jej přístupnějším k malbám pohodlného života, které jemu žena předkládala vždy soustavněji a v podobě určitějších náhvrhů do budoucnosti . .

Poprvé Jan Novák vyslovil sám to, co od let rodilo se v hlavě paní Marie Novákové a během času vždy houževnatěji se vracelo v důvěrných jejich rozmluvách u rodinného krbu.

»To co máme dnes, by nám k pohodlí života dosti slušnému už snad dostačilo,« doložil ku svým slovům Jan Novák. »Vždyť bychom nemuseli proto zalézt za pec« — připojil hned vida udivený pohled Václavův. »Nemuseli bychom uchýlit se docela do pense, jako staří neduživí vysloužilci. Jsme přece ještě mužové, v plné síle životní. Však by se už nějaká činnost pro nás našla, která by nám byla vzpruhou, nutnou oporou pro naši touhu po práci, potřebu uplatnění tělesných i duševních sil — —«

»A to, co nám zachoval a odevzdal otec, co pro nás vytvořil svou pracovitostí, šetrností, vytrvalostí — to opustit, nechat zde — —« poznamenal Václav Novák. »A v jakých rukou?« — zvláštní položil důraz na slova.

Jan Novák pokrčil rameny.

»Snad na konec v rukou německých!« namítnul s trpkostí Václav Novák. »Do rukou německých aby přešel náš majetek zděděný po rodičích!« — — zvolal v neskrývané hrůze

»Když by se české ruce žádné nenašly, jež by to, co dáváme z rukou svých, ochotny byly přijati — — co by nám pak bylo po tom . . .« mínil Jan Novák.

»Ale to by znamenalo zpronevěření — zradu na svaté věci národa!« vykřikl Václav Novák v rozhorlení.

Toho se Jan Novák ulekl. »Vždyť bychom přec Čechu dali přednost,« jal se brániti po chvíli. »Ovšem škodu vzít bychom při tom nesměli. Oběti může národ od jednotlivce žádat jen do jisté míry — —«

»Proč ale jen my bez podstatné příčiny, bez vnitřní nutnosti, takovou posici skvělou opouštět?« namítnul Václav.

»Nejen zde, i jinde možno pracovat záslužně pro vlast a národ,« podotknul k usmíření patrné nevole bratrovy Jan Novák. »Nehledě k tomu, že náš národ to ani nezasluhuje, věru — — «

«Takhle jsi jindy nesoudíval«, řekl Václav.

»Zkušenosti učí právě člověka na mnohé věci jinak se dívati,« Jan podotknul. (Pokračování.)

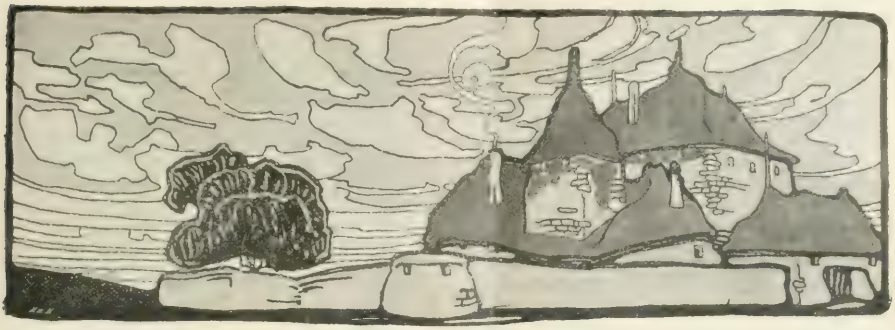

ZA NERUDOVÝMI FEUILLETONY.

Studentstvo sedmdesátých a osmdesátých let bylo vesměs Nerudovo. Zbožňovali jsme ho, a kdo ho na ulici jenom zahlédl, několik dní se tím takřka honosil. Jak vesele poděkoval za pozdrav, kudy šel, kde se zastavil, s kým promluvil, a kdo ho snad právě provázel — všecko se pak povídalo věrně jako před soudem.

V divadle jsme si ho ukazovali, pyšnice se před těmi, kdo ho dosud osobně neznali. Před polednem mnozí z nás chodívali na Ferdinandovu třídu, kudy tou dobou chodíval »s binoklem na očích, v ruce hůl«, jak sám kdesi zveršoval. Obyčejně zastavoval se tu v knihkupectví dra E. Grégra a Dattla, které bývalo v krámě, v němž dnes jest obchod s papírem a druhý s hudebními nástroji v domě na nároží ulice Perlové. Přecházívali jsme pak kolem výkladních skříní a čekávali jsme na nejpopulárnějšího spisovatele.

Popularitu jeho založily nepřekonatelné jeho feuilletony. Do poledního času v neděli pražská mládež studující musela vědět, co pod proslulou šifrou trojuhelníčku pověděl českému světu v Národních Listech Neruda. Patřilo to k průkazu literární pohotovosti. Pointy a originelní obraty jeho causerie jsme si radostně zopakovali. Kdo některé skrývačce v ní neporozuměl, padal v nebezpečí, že bude pokládán za analfabetu.

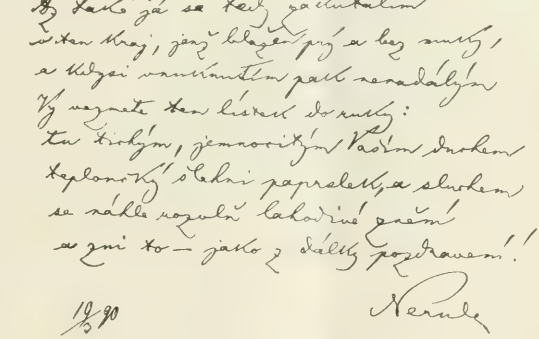

Autograf Jana Nerudy.

Když vešlo v známost, že Grégrovo knihkupectví počne vydávati Nerudovy Feuilletony v souboru, mládež zahořela nedočkavostí, a když první svazek konečně byl vydán, šťastnější z nás, kteří jej do rukou dostali, zářili sebevědomím.

Mne toto štěstí nepotkalo. Ani pomyšlení nebylo na kup knihy, jejíž svazek prodáván byl po půl druhé zlatce, kteryžto peníz pro mne, který za obědy a zlatičky učil, byl už jměním. K vypůjčení pak se mi nikudy cesta neotvírala. V musejní knihovně měl jsem jakousi protekci u pověstného bručouna Dundra, který tu byl knihovníkem, ale »zábavných knih« od něho nedostali jinačí chlapíci, než jsem byl já. V knihovně Průmyslové jednoty půjčoval kaprálsky přísný bibliotekář jenom dle seznamu asi dvacet let starého a jen spisy »poučné«. Kdybych se mu byl opovážil zmíniti o něčem, co nevonělo střízlivou odborností, byl by na mne snad zavolal ihned strážníka. Požádati v universitní knihovně o něco z belletrie, bylo by se tu pokládalo za trestuhodný nemrav.

Jiných veřejných knihoven v Praze nebylo. Chodil jsem tedy před Grégrovo knihkupectví a dráždil se pohledem na objemný svazek v šedé obálce s titulem »Feuilletony«. Poklad tu pro mne ležel, poklad nedostupný, neboť mezi touto hladově žádanou knihou byla nepřekročitelná zeď jedné zlatky a padesáti krejcarů . . .

Najednou přinesly denní listy zprávu — bylo to roku 1877 — že město Karlín otevřelo veřejnou knihovnu, z níž budou všemu obyvatelstvu půjčovány knihy poučné a zábavné zdarma. Neslýchaná novota. Všemu obyvatelstvu — žádný ohled na zaplacené daně, dávky — žádná záruka příslušnosti, občanského práva — jenom bydleti potřebuje v Karlíně, kdo si chce vypůjčiti zdarma, co rozumní lidé na radnici koupili pro svou knihovnu. Neuvěřitelno.

Odstěhovati se do Karlína nebylo mi možno, ale snad najdu někoho mezi známými, kdo tu bydlí, a toho stůj co stůj přemluvím, aby si knihy odtud pro mne vypůjčoval. Snad mají v té své nové krásné knihovně dokonce svazek Nerudových Feuilletonů. Snad — snad — snad —

Třikráte jsem zašel do Karlína, když se mi z paměti nikdo známý nevynořil, jenž by tu bydlil. Snad na místě najdu někoho — snad mne jméno nad krámem upozorní, snad někoho potkám. Ale desíti zámky zavřeno zůstávalo pro mne město, které otevřelo láskyplně studnici, na jejíž obsah jsem se třásl, ale k níž pro mne cesty nebylo.

Když jsem po třetí opouštěl Karlín, srazil jsem se v úzkém průchodu pod viaduktem s mužem, který se ke mně přátelsky přihlásil. Hodinářský pomocník, jenž přede dvěma roky byl v podnájmu u rodiny, která mi tehdy pronajala malinkou světničku. — Několika slovy mi pověděl, že přes rok potloukal se po světě, až u moře kdesi s úspěchem pracoval, něco uspořil a dnes je již samostatným živnostníkem. Pracuje pro sebe. Oženil se a dobře se mu daří. Kdybych něco potřeboval nebo kdokoli z mých známých, výborně mne obslouží — zůstává zde v Karlíně —

V Karlíně!

V těchto slovech byl můj klíč k městské bibliotéce. Už jsem se hodináře nepustil. Doprovodil jsem ho do skrovné jeho domácnosti a tam jsem dojednal, co zbývalo. Dal mi právo, abych v městské knihovně oznámil, že bydlím u něho, a že za mne ručí, jak žádal řád karlínské knihovny.

Druhého dne putoval jsem do radního domu. V knihovně za žlutým pažením vybíral vážný pán knihy v nových úhledných vazbách s velikými čísly na hřbetě a doručoval je čtenářům. Bylo jich tu asi osm. Prolétl jsem rychle seznam a hledal, mají-li v staročeském městě místo v knihovně pro Mladočecha Nerudu. Byl tu zastoupen čtyřmi knihami, mezi nimiž byly dva svazky Feuilletonů. Napsal jsem si rychle čísla Nerudových děl a vyplniv tiskopis, čekal jsem, až na mne dojde. Zatím jsem hledal v otevřené skříni, nejsou-li Feuilletony půjčeny. Nebyly — číslo na hřbetě jedné z knih ukazovalo, kde na mne čeká štěstí.

Ach, jen aby některý ze čtenářů přede mnou nepřipravil mne o to, po čem již již ruku vztahuji. Tato panička s košíčkem? Nikoli. Tento učedník? Dostal knihu z jiné příhrady. První pán, druhý — slečinka bez kloboučku, slečinka s kloboučkem, všechny podělil knihovník z jiných řad nevelké celkem zásoby, a nyní jsem přišel na řadu já. Na tiskopise nebylo závady — krátká procedura kancelářská — a už bylo v mých rukou, po čem jsem tak dlouho prahnul.

Přitiskl jsem knihu k srdci a utíkal téměř z budovy. Aby mi snad přece jenom z očí nevyčetli, že nejsem zdejší . . . Na chodníku jsem otevřel desku a četl nápis slavné práce Nerudovy, o které se vypravovaly tehdy v mládeži báje: Trhani. Oči se mi zalily slzami radostného vznícení.

Za tuto rozkoš tehdejší posílám ještě dnes do Karlína své: Zaplať Pán Bůh! *Václav Štech.*

☐ **Jana Nerudy** vzpomínáme v tomto čísle autografem z roku 1890, podobiznou v čele listu ze sklonku jeho života pocházející, a s jinou z roku 1878. Mimo to přinášíme snímek fotogramu, který si pořídil Ignát Herrmann asi roku 1890. Pokoušeje se nějaký čas ve fotografování připadl na myšlénku zachytiti Jana Nerudu, kterého dlouho již vodíval posluha na procházku. Když Herrmann v příznivém okamžiku ve Vladislavově ulici namířil svoji cameru na Nerudu vracejícího se s procházky, učinil tento rozhodně odmítavý posuněk. Herrmann se zarazil při tomto projevu nesouhlasu a odešel, desky připravené nenasytiv. Ale když Nerudu minul, sželelo se mu, že tak příhodné chvíle nevyužitkoval a namířil na autora Zpěvů pátečních, neduhem sklíčeného, ze zadu. Pokud víme, je to jediný obrázek tohoto způsobu.

≡ **Nerudových Spisů sebraných** vydán byl právě 13. díl pod souborným titulem »Proti smrti«. Nakladatelství p. Topičovo oznamuje, že další sešity budou nyní vycházeti pravidelně. Pořadatel sbírky Ignát Herrmann oznamuje, že průtah ve vydávání, nezaviněný nakladatelem, vysvětlí v posledním svazku souboru. Vydán bude se vzpomínkami do jara.

⊙ **JUDr. R. J. Kronbauer** doplnil řadu těch, kdož letošního roku překročují čtyřicátý rok. Autor patřící k nejčtenějším českým prosaikům, pracuje s námi v Máji tak úsilně a obětavě, že jednou v kronice spisovatelského organisování, která dosvědčí, že se Májem převrátilo takřka literární zá-

kulisí, budou Kronbauerovi patřiti celé listy. Pro tuto vytrvalost v práci za pršky otrávených šípů vzpomíná Máj na něj asi nejvděčněji a nejsrdečněji. Tisícové jeho čtenářů však podávají mu dlouho již důkaz své obzvláštní přízně tím, že se derou takřka o jeho knihy. Poněvadž jiné spravedlivé instance u nás touto dobou pro literáta není — gratulujeme mu k tomuto rozsudku, který stojí za život práce. Stisk ruky tedy, milý příteli, a zase jenom na pochod!

Na dráze k české samostatnosti. III. Česká závist. V městě X. stýskalo si mnoho let již řemeslnictvo, že na radnici nerozumějí jeho potřebám. Jiná pravidla tržní, řád o dodávkách, ohled na zvláštní výrobu místní si přáli, a j. ale městská rada jim nerozuměla. Protože z radnice posílali se do důležitých korporací zástupci, trpěli mnoho živnostníci též v okresním výboru, v kuratoriích chudobince, nemocnice, škol pokračovacích, okresní a míst. školní radě, v sirotčinci, na jatkách, v plynárně, v komisích daňových a j. Uzel všech nesnází byl na radnici, a tam proto neměli živnostníci váhy, poněvadž boháči městští dávali se volit třetím sborem, v němž pro řemeslníky nezbývalo pak místa — leda pro kývaly mocných pánů.

Jan Neruda roku 1878.

Ale do města X. přišel energický mužíček. Koupil tu tiskárnu a když poznal, jaké stesky naplňují tu hrud' malých lidí, sorganisoval chytře řemeslnickou besedu a Sokol. Z těchto dvou posic počal převraceti posavadní zvyklosti. Od muže k muži agitoval, povzbuzoval a přesvědčoval, a než přišlo k novým volbám, měl tolik přívrženců, že vyhrál živnostníkům třetí sbor. Vedl je k úspěchu na radnici a odtud do všech korporací, v nichž dosud nevyhovovalo se jejich tužbám. Poněvadž II. sbor měli v rukou gážisté, byl často a často třetí sbor rozhodujícím činitelem mezi ním a sborem starousedlíků, kteří vládli sborem prvním.

Při příštích volbách už se objevilo heslo, aby alespoň dva zástupci třetího sboru přišli též do městské rady, v níž až dosud rozhodovali skoro jen určití notáblové. Podnikavý tiskař před volbami všecko dobře nastrojil, jak se dostanou řemeslníci i do poslední tvrze starousedlých nedůtklivců.

Ale na dva dny před volbou získal purkmistr, kterému z nového hnutí bylo již úzko, obtloustlého pekaře, který dosud ničeho v městě si nevšímal. Slíbil mu hodnost v okrašlovacím spolku, a na tuto vnadu chytil se tlouštík ihned. A ten za noc a den rozbil intrikou tábor řemeslníků dosud sjednocených. Namluvil jim, že je tiskař přivandrovalec, že chce asi býti sám purkmistrem, což by byla pro starousedlíky věčná hanba, trochu pomlouval a i spílal, a než slunce po třetí vyšlo, byla porážka třetího sboru skutečností. Milostpáni opět vládli tímto důležitým táborem.

Když se mlhy nad bojištěm rozprchly, poznalo se teprve, jaká chyba se stala a jak neblahé budou její následky. Tiskař do duše uražený prohlásil, že se více neukáže mezi těmi, kteří ho zradili, a že se vystěhuje. Splnil také, co řekl, a brzy na to vyprodal se z místa X.

Zastavil jsem vítězného pekaře, na kterého se nyní výčitky hrnuly se všech stran, a otázal jsem se ho, proč porážel tiskaře, který živnostnictvu tolik dobrého a s takovými obětmi prokázal. Optal jsem se ho, proč proti němu šel tak bezohledně, zda snad shledal u něho zištnost, neupřímnost, sobectví, nepoctivost.

»Nic takového,« zněla odpověď »je to dobrý chlap — ale nemohl jsem už zlosti skoro dýchat: on mi šel moc kách nahoru!«

V tomto doznání je zpověď největší české bídy. Tento upřímný pekař je typem. Jeho prohlášení je credem české nenávistnosti k bratřím. Co řekl on tou drsnou periodou, to zní o tisícerých našincích stále v českém vzduchu, ozývá se ve dne v noci se všech stran. Dusí se milí vlastenci závistí, kdykoli se zdá, že bližnímu jejich, synu téhož národa, spolutrpiteli v českém bodláčí již již se má něco povést.

U nás se stále obracejí kapsy známých, počítá se jejich příjem, odhaduje zisk jejich, oceňuje se jejich možný výdělek, váží se jejich úspěchy, pokrok jejich života, výhody, rozvoj — a běda »jdou-li moc kách nahoru!«

Tato závist nám zarůstá jako nevyplenitelné bejlí všechny záhony českého podnikání, domácí práce a přičinlivosti. Závistí bledne konkurent, vidí-li, že se daří jeho soku. Závist plodí plány na podkopání českých podniků — raději nepřeteli, cizinci nadhání zákopnictvo, svolává na jeho hlavu přízeň — jenom aby některý český strom nevyrostl do oblak.

Proto u nás je cizáctví stále ve výhodě. Zadní branky otvírá mu česká závist, někdy i vrata v průčelí.

I bez nároku na vlastní zisk pracují Češi tak často ke škodě svých bratří. Typický onen pekař poškodil sebe a své soudruhy, ničeho sám ze své intriky neměl a snad ani po ničem netoužil — on jenom porazil osobu, která rostla výše než mohl snésti. Takových lidí, jakým byl on, potkal jsem na českých pěšinách již mnoho tisíc. V literatuře, v uměleckých kruzích, mezi politiky, v občanstvu, úřednictvu — všude, všude.

Kdybychom všeho dosáhli, oč usilujeme v politice vnější a vnitřní, nemáme ještě daleko vyhráno, poněvadž nastává vždy obava, aby Češi vítězní, s vavřínovými věnci ještě na hlavách, za hlaholu triumfálních zvonů — nepobili sebe navzájem z pouhé otrocké, snad nevyplenitelné závisti.

Proto hubte závist — ta je naší kletbou nejhorší!

Nerudovy feuilletony. Jan Neruda narodil se 9. července 1834. Žurnalistickou dráhu nastoupil roku 1856 v »Tagesbote aus Böhmen«. Roku 1861 počal psáti feuilletony do »Času«, roku 1862 v »Hlase«, který v dubnu 1865 splynul s »Národními Listy«. První feuilleton Nerudův v tomto listě byl 15. června 1865 pod titulem: »Česká společnost pro rozšiřování politických traktátů. — Ještě jednou Karel Zelinka. — Spolky a udavačství. — Divadelní nesmysl par excellence«.

Poslední feuilleton Nerudův přinesly »Národní Listy« 2. srpna 1891. Pojednával o »starém mládenci«. Za dvacet dní na to zesnul. — Všech feuilletonů v »Nár. Listech« bylo od Nerudy 1873, v »Čase« a »Hlasu« 387.

Mají se učitelky vdávati? »Proč by se nevdávaly?« řekne někdo. »Jsou přece jako ty druhé k obrazu božímu stvořeny, ba některá je stvořena z miry dobře!« —

Když tomu přece jenom není tak. Vdá-li se totiž učitelka, jako když švihne kouzelným proutkem: zmizí jí postavení, kterého domohla se prací, časem, veta po hmotném zabezpečení — po naději na pensi, na níž si po léta připlácela atd.

Učitelka nesmí se vdáti, nechce li všeho, čeho s námahou dobyla, rázem pozbyti. Tak stanoveno je zemským sněmem v království Českém a též v některých jiných zemích Rakouska. Ustanovení to trvá, ač v poslední době velice usilováno o jeho zrušení, to jest o vyzdvižení celibátu učitelek.

Jest to jednou z ženských otázek, na kterou se pohlíží rozmanitým způsobem. V samém táboře súčastněných jsou nejpříkřejší protivy v posuzování věci. Kdežto jedna strana ohnivě zastává své »proč«, staví se druhá naprosto odmítavě proti zrušení. Jest i část lhostejných, které s klidnou zvědavostí diváků přihlížejí, jak se věci utváří.

Z lidského stanoviska dlužno uznati oprávněnost požadavku o zrušení celibátu učitelek.

Jím odsuzuje se většina jich k osamělosti buď již v přítomnosti anebo v budoucnosti. Není každé přáno míti stá'e kolem sebe rodinu, ze které vyšla. Úmrtím rodičů, sourozenců, nebo provdáním, oženěním těchto olupuje se učitelka o jednoho člena rodiny po druhém, a do budoucna ukazuje se jí málo vábná perspektiva úplné osamělosti, nenašla-li člověka, jenž by mohl a chtěl v mravním i hmotném ohledu nahraditi ji to, co opuštěním svého povolání ztrácí.

A samota ustavičná, zvláště ve dnech, kdy odletělo rmuty plačící mládí, je trpkou průvodkyní člověka. Adam byl v ráji, a přece Pán Bůh uznal, že mu není dobře samotnému. Což pak teprve ubozí potomci rajského otce, jimž zůstalo z ráje toliko slovo? —

Učitelka u nás je světskou jeptiškou. Kde je volnost vyplývající z její samostatnosti, volnost, o které snad každá snila?

Není ji tu. Té volnosti, aby jako každý svobodný člověk mohla nad svou osobou rozhodovati, té nemá.

Smí-li svobodná učitelka jen mluviti, s kým chce, aniž by podezření — chameleon všech barev — neobrátilo na ni svou tlamu?

Tak zvaná slušnost má ve zvyku přicházeti na samé neslušnosti.

Je-li někde v zastrčeném koutě učitelce (zle, když je mladá, hůř, je-li hezká) smutno, cítí-li co osoba vzdělaná potřebu sděliti s někým své myšlénky, pohovořit si, pobavit se, a je-li ten, kdo je schopen poskytnouti duševního osvěžení, rozptýlení, především »tím«, nu, pak má slušnost všecku příčinu skočit na nohy. Jaké pak potřeby hovorů, jaká přirozená lidská hnutí? Ať jen koná hezky své povinnosti a dost. Že je kromě učitelky i člověkem, jest ovšem chybou. Než vraťme se k Adamovi.

Zajisté řekl Hospodin: »Učiňme mu pomocnici.« Tedy pomocnici. I není přece možno si mysliti, že by Evina pomoc byla spočívala jen v odchovávání dětí a ve vaření. Pro štěstí Adamovo neexistovaly tehdáž kuchařské knihy, aby ztratila Eva celé půldne zkoušením nějakého osvědčeného receptu a tak jistě při známé čilosti ženy převzala krom svých prací i díl mužových, jsouc mu ve skutečnosti tím, čím byla před svým stvořením pojmenována.

Do dnešního dne tam, kde muž těžce skývy chleba dobývá, jest mu řádná žena skutečnou pomocí, přebírajíc část hmotných starostí o život na sebe, jako dobrý kamarád svého souputníka tímto údolím slz.

Naopak poznáváme z historie, jak blahobytem naučila se žena (nepravím každá, avšak nutno již se smířit s faktem, že většina případů stanoví pravidlo) mnoho chtíti, málo dáti. Jistý náš na slovo vzatý učenec nazval dokonce ženu luxusem, jehož si nemůže každý dopřáti.

Bohudík, je tím mnohé ženě ukřivděno. Nelze však upříti, že přičiněním žen samých vznikla zvláště dnešního dne tak všeobecná potřeba, aby při pálení pochodně Hyménovi jiskrou zápalnou bylo — věno.

Leckterá z příslušnic učitelského stavu měla by příležitost vyvarovati se opuštěnosti ve svém životě,

jenže právě ta leckterá nemá, jak říkají venkovští lidé, »než tělo a duši« a ovšem své služné, leč vdá-li se, zmizí služné a zůstane jen tělo a duše, což jest v theorii snad dost, ale v praxi málo na dnešní poměry. Neboť obezřetnost i nevypočítavé budoucí hlavy rodiny žádá, aby nejistá výhra z loterie manželského štěstí obsahovala aspoň jedno jisté ℔ se strany ženiny.

Dá se tedy lehce vypočítati, že zrušením celibátu učitelek rozřešilo by se velmi mnoho počtářských rovnic. A nad to: kde se vzala, tu se vzala pomocnice podobná jemu.

Ani poukazování na domácí poměry takto utvořených rodin nemá zde místa. Povolání učitelky má jí vštípiti vědomí povinnosti. Pak dovede oceniti své síly i míru povinností, v něž se hodlá uvázati. Větší nebo menší schopnost a obratnost u zařízení všeho podmiňovati bude i větší nebo menší spokojenost jednotlivé zakladatelky nové instituce. To je její věcí.

Na zrušení celibátu netřeba též hleděti jako na zákon, nutící všecky učitelky ku vdaní a setrvání v povolání. Spíše jako na odstranění závory, která mnohým bránila, aby si zkrátili cestu, jež vede k žádanému cíli . . .

Kdo nechce, nemusí použíti výhody zrušením celibátu poskytnuté. Jistě však bude zrušení oporou, základem těm, kteří by rádi založili nové firmy a to všecky — s compagnonkami.

Neruda na procházce v poslední době života.
Fot. I. Herrmann.

Mluvilo se také cosi o zrušení celibátu současně s tím, aby učitelky vcházely ve sňatek opět s učiteli.

Takové omezení je tak humoristické příchuti, že není jistě třeba obírati se jím. Jakoby se lidem, kteří všichni cítí stejnou potřebu píti, řeklo: »Lidičky, zde je pro vás voda, po které jste křičeli, ale pít se může jen z nádoby, předpisem k tomu ustanovené!«

Že by však spojení učitele s učitelkou zajišťovalo na základě rovnosti povolání zvláštní harmonii a přineslo prospěch rodině i škole, to ovšem vysvítá nad slunce jasněji.

Když zrušit, tedy zrušit zcela, bez jakéhokoliv omezování. Volnou budiž učitelka při volbě toho, jejž chce míti svým ochráncem a přítelem; jeť to její lidské právo a toho má se jí právě zrušením celibátu dostati.

Doufejme, že se najdou ruce, které by ve dvacátém věku zlámaly železná pravidla zákona. V Dolních Rakousích učitelky se vdávati smějí — a není slyšeti steskův, že by to vadilo komukoli.

Škole učící a vychovávající matky, které do života šly po důkladném vzdělání a paedagogické průpravě, mohou jistě jenom prospět! *V. Jiskra.*

:·: **Ze smíchovského divadla.** Odchodem pana Jiřikovského k »Uranii« ztratila činohra smíchovského divadla vydatného a oblíbeného herce. Mezera nedala se tak snadno zakrýti — o rutinovaného, neřku-li o dobrého herce je dnes citelná nouze, což nejlépe vidíme, jedná-li se o doplnění činoherního personálu na hlavní naší scéně. Divadlo smíchovské začalo vyjednávati s p. Jaroslavem Puldou, bývalým členem Národního divadla, a podařilo se mu pro svůj podnik ho získati. Je ovšem s podivením, že herec představil se po dlouhé době pražskému obecenstvu v — komické operetě (Mamzelle Nitouche). Vystoupil zároveň s pí. Mařenkou Zieglerovou, která těší se, jak známo, zvláštním sympatiím u ctitelů lehčího operetního zboží. Divadlo bylo vyprodáno dávno před zahájením představení. Arena byla tak přeplněna, že pobyt v ní nebyl zrovna nejpříjemnější. Pan Pulda, sotva že se objevil, byl přivítán velice lichotivým potleskem. Vystoupil v roli organisty, kterého hrával před ním pan Charvát. Pan Pulda je sympatický herec. Jeho hra je přirozená, nenucená, hlas příjemný a celý výkon vyrovnaný a uhlazený. Smíchovské divadlo získalo v panu Puldovi dobrého, samostatně a šťastně tvořícího herce. Přišel se na něho podívat také p. ředitel Schmoranz. Myslím, že by mu bylo bývalo milejší, kdyby se byl mohl na pana Puldu dívat ze své ředitelské lože. —*r.*

:·: **Lidové divadlo »Uranie.«** Několik kasovních večerů zažila »Uranie« ve znamení výpravné hry »Na pomoc Rusům«, jejíž prostý děj sleduje obecenstvo se zájmem. Pokus mladých autorů vzbuzuje jisté naděje, ačkoliv nedostatků není v něm právě nedostatek. Zpěvná čísla a lehký hudební doprovod kapelníka Starého dobře přiléhá. — V Bissonově »Kontroloru spacích vagónů« vystoupil nově engažovaný člen »Uranie« p. Jiřikovský, jenž v rozvoji svém od časů, kdy v titulní roli této hry míval ve výstavě roku 1898 znamenité úspěchy, ještě vyrostl. —*jbz*—

-- **Jan Šlechtic Bloch: Válka budoucnosti.** V jednom z novějších svazků »Libuše« v překladu H. Štěpánkové podán jest obsažný výtah velkého výše uvedeného šestisvazkového díla ruského státního rady, šl. Blocha, který nejenom pro svoji náhodnou časovost (dílo v ruštině vyšlo ještě před vypuknutím války), ale hlavně pro svůj svrchovaně závažný obsah bude i u nás hojně pročítán. Patřil »Válka budoucnosti« ke spisům toho druhu jediným, kde theoreticky sice, ale opřeny o statistiku a zdůvodněny výpočtem· liší se pravděpodobné politické i národohospodářské následky války mezi velmocemi a jest zároveň výstražným mementem proti zbrojení, jakožto jediné možnosti vyrovnávati mezinárodní spory.

Výtah přítomné knihy je rozvržen ve dva díly, z nichž první pojednává o válce se stanoviska technického (válka pozemní, námořní, oběti války, hospodářské i sociální účinky, mezinárodní soudy), v části druhé jednáno o okolnostech, jež umožnily svolání Haagské konference, o jejích snahách a utrpěném fiasku, které vyvolaly kruhy míru nepřátelské.

Kniha je psána se zjevnou a vznícenou účastí pro důležitost předmětu a její jasné vývody a nadšené horování pro štěstí lidstva činí ji svrchovaně sympatickou. —*a.*

-- **Dr. Vítek:** Závrat a jiné choroby nervové. Autor, známý pražský neurolog, obral si tu za thema chorobný úkaz velmi častý a nemálo znepokojující, jako všecky příznaky od ústředního čivstva. Česká literatura neměla dosud spisku, který by ji poučoval o tom předmětě. A že poučení tím směrem potřebuje, dokazuje stále vzrůstající počet nemocí nervových, čehož příčiny tu vypočítávati ovšem nemůžeme. Protože závrat sama, jak ji autor zpracoval stručně (místy až příliš stručně) bylo by na knížku thema přece jen málo rozměrné, přibral z bohaté symptomatologie chorob nervových ještě několik jiných zjevů zajímavějších (nespavost a jiné poruchy spánku, o pohybech škubavých a o stavech úzkostných).

Místy přáli bychom si vzhledem ke čtenářstvu ton poněkud prostší, čímž ovšem nechceme říci, že by čtenář neodborník věci neporozuměl. Musí však, co čte, uvážiti a promysliti, tedy studovati — bezstarostného čtení nepřipouští tu ani látka sama sebou složitá a při naprostém nedostatku jakéhokoli zásobného shrnu představ, které přece u obecenstva širšího předpokládati nelze, dost těžce přístupná. Pochopení věci důkladné umožňuje několik obrázků, práce to známého medicinského illustratora p. MUC. Trnky. Celek je kniha dobrá, svědomitě a promyšleně psaná. *D. J. L.*

-- **Josef Vladimír Mrázek: »Za svitem meteoru«.** Románek lásky, kterým se prvně uvádí na světlo nová »Cestovní knihovna« páně Mrázkova, jest jistě čerpán z blízké skutečnosti autorovy, jak tomu nasvědčuje nejeden moment vybočující z běžné konvenciálnosti staršího dramatu. Pravím to proto, že celá práce páně autorova jest nesena ve svém jádře oním vyzkoušeným už tempem polo-romantických, polo sentimentálních nálad, zvyků a návyků, jinak snesitelných tomu, kdo hledá v knize pouze vnějšího zabavení. Vznícená vášeň mladého malíře k bohaté paní je dovedně stupňována, řada dějových zápletek, bez nichž byl starší román nemyslitelný, dobře se daří i našemu autorovi — a celé rozuzlení, vším založením konečně už z předu luštitelné, svědčí o sečtělosti a slibné routině. Tedy facit: ne dílo těžkých problémů a trvalých hodnot uměleckých, ale lehoučká zběžně a bez výhrad pracovaná stavbička, na niž oko za jízdy vlakem chvilku spočine a utkví. Bylo-li pouze to úmyslem autorovým, může být plně spokojen.

— *i* —

-- **Z poesie přeložené** uvádíme: J. V. Sládek pokračuje ve svých překladech dramat Shakespearových. XIX. jejich svazek přináší historickou hru »Král Jan«. — Ant. Klášterský v Sborníku světové poesie jako číslo 82. celého podniku podává Byronovu »Parisinu« v novém překladu, svěžím a bystře plynoucím. — Tamtéž Jaroslav Sutner uveřejňuje Hebbelovu klassickou tragedii »Gyges a jeho prsten« — Jaroslav Vrchlický vydal právě dvě knihy básnických překladů a to souborné české vydání Carducciho »Od barbarských« a Calderonovo proslavené drama »Vytrvalý princ«, jakožto XIV. svazek své kollekce překladů, která příštím svazkem bude prozatím ukončena. — Carducci vyšel v »Světové knihovně« Ottově (čís. 384. a 385.) kde se tiskne díl druhý, obsahující novou řadu básní Carducciho, Calderon u Grosmanna a a Svobody, pomocí České Akademie. — *ρ*

Toto číslo vydáno dne 8. července 1904. — OBSAH: V. S.: Jan Neruda — J. MAUDER: Další o »Kamenné pohádce«. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — KAREL LEGER: Konec románu. — JULIUS SKARLANDT: Dvě písně. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: VÁCLAV ŠTECH: Za Nerudovými feuilletony. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Jan Neruda. — Jan Neruda roku 1878. — Autograf Jana Nerudy. — Neruda na procházce v poslední době svého života. Fot. I. Herrmann.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká premie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE. ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BASNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘÍ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GREGRA A SYNA.

JAN HAVLASA:

Záhadný případ Jana Ravola.

Tatranská povídka.

Ej, na ti Jano frajerečku, na-na, posaď si ji na kolena — na — —

— Ah, dobrý den, Pán velkomožný, — nechť odpustí Pán, že jsem ho neviděl. Když helekám do hor, svět se pro mne ztratí, je to už moje chyba, věru chyba, ale co robit. Navykneš si něco už v mládí, navykneš, — roste to potom s tebou, — a když je ti třicet let, — ach, člověče boží, — chyb se už nezbavíš. A helekat, bavit se ozvěnou, — toho věru ani navykat netřeba horalovi. To už je jaksi vrozeno, abych tak řekl, ano: vrozeno. Otec, horal, odjakživa houkal a po horách křičel. Matka také helekávala, když za otcem na salaš chodila. Bože můj, — tací oni byli, otec a matka. Může dítě být jiné? A tak i já rád helekám. Jdu tak sám a sám za svými ovečkami, — teď mám jich stotřináct, prosím, to je číslo: stotřináct, — jdu tak sám, spokojeně se dívám: ta je bílá, ta žlutavá, ta do hněda, ta černá, — ta trochu pokulhává, ona sebou dnes hází, jako vrtohlavá, — tam ty dvě se dnes nemohou pohodnout, to všechno vidím a baví mne to. Jako bych ani sám nebyl, — ty ovce jsou se mnou. Slyším jejich bečení, a rozumím už, co který bekot znamená. Občas se i s ovcemi pohádám. Jak se možno pohádat? Ah, věru velmi lehko, ovce jsou hlavatý pronárod. Chci já třebas na levo, je tam lepší pastva anebo už pro cokoliv jiného, — tedy na levo chci, — ale ovce, chraň bůh, že by šly tam, kam já chci. Ne a ne: zrovna na pravo mi zamíří. Křičím, napomínám, prosím, hrozím. Ovečky moje, na levo, na levo. Nejdou. I rozlobím se, prásknu bičem, poženu je. Eh, ty bestie, což ony by poslechly? Rozletí se ti stádo, ta na zad, ta ku předu, ta v levo, ona v pravo, jedna do vrchu, druhá s vrchu, jedna mezi kameny, jiná do houštin, — pane bože, co dělat? Ať si Pán představí: kdyby těchhle stotřináct kusů jaloviny se najednou rozběhlo, jako když mléko po zemi roztříkne. Tam bílo, tam černo. A teď to shánej. Věru, někdy by dříve to mléko se země sebral, než ty ovce sežene v jedno. Je-li pes, oh, tu ještě jsi slavný valach! Ale což bez psa? Ani dnes, hle, nemám psa. Zdechli nám dva, ďábel ať posedne toho, kdo nám je otrávil. Nu, valach je někdy dosti trpělivý. Konec konců sežene ovce, jde dále. Ale už ho netěší na ně se dívat, na bestie. A dívá se tedy po ptáčcích, pozoruje stopy po zvěři, rozhlíží se po okolí, pozoruje hory na obzoru, až tam ty štíty, ty skály. A na nebe se dívá a hádá, jak bude té noci, jak příštího dne. Pomalu i to omrzí. Začne tedy vzpomínat, co kdy se mu tady přihodilo, vzpomíná i na jiné věci, — hodinu, dvě hodiny, a kdyby hned tři hodiny. Ale potom. S jalovinou se chodí po pastvě od rána do večera. Co tedy potom? Najednou cítí, že je docela sám. Ty ovce, — oh, napásly se, bestie, sedly, — podřimují pod slunečním žárem. Všechno, zdá se, chtělo by spát Jen tobě se nechce. Tak rád bys pohovořil si s někým, tak rád. Ale nikdo tu není, jen ty pitomé ovce. A tu to přijde. Dále už to nevydržím, vyskočím, a když dříve jsem do hor nehoukal, teď si zahelekám, až se všechno

kolem třese. Hovořím s těmi stromy kolem, s těmi stráněmi, s těmi skalami. A všechno mi to odpovídá, jednou hlasitěji, zas tišeji, tu protáhle, hned zase s posměchem, — tak si povídáme, hory a já, — a nejsem už sám. Někdy některá ovce zvedne hlavu, podívá se na mne, a mně to připadá, jako by se obdivovala mému hlasu a tomu, že hory se mnou hovoří, — i mám radost. Houkám a houkám. My, Východňané, umíme dobře houkat. I naše ženy a děvčata. Když jdou na salaš, už z daleka je lze slyšet. »Daj žinčice, daj, daj, daj!« Anebo to houkají, co jsem i já právě houkal, když Pán na mne zavolal. Anebo »daj mi troška do rožka«, hehe, — a mnoho jiných takových vě.í. Každý to od nás z dědiny umí, ale my, kteří na salaši jsme od Dura do Michala, my známe se v tom nejlépe. Nechci se chválit, ale ať se Pán zeptá bači Pipy nebo někoho z okolních valachů. Já zvláště dobře umím houkat, všude se to o mne vypravuje. »Hlucháň« přezvali mne v dědině, to proto, že prý neslyším, nevidím, jak jednou začnu houkat. Ale ovšem, není to pravda, Pán to asi chápe. Že ani Pána jsem dnes neslyšel? Nu ovšem, to je pravda, — ale to byla jen čistočistá náhoda. Pán se usmívá, chce mne pohněvat, ale ať se Pán nebojí, já hned tak se podráždit nedám, třeba že Pán mne už třikráte zastihl na salaši v hádce. Že pětkráte? Bůh ví, že se Pán mýlí. Jen třikráte, a to ještě byla čistočistá náhoda Ale abych nezamluvil, co jsem začal: když tedy začnu houkat, daleko široko už lidé na horách vědí: to Jano Ravolo houká, valach na prvním salaši východňanském. Na druhých dvou salašech nemají nikoho takového. Ovšem, i tam znají houkat, — ale není ovce jako ovce. A na kokavských salašech, — eh, což to za houkání. Už ani kokavština nejde tak do hlasu, jako naše východňanština. Smějí se nám z ostatních dědin lidé, pravda, dokonce »diviaků« nám přezdívají, po nás v řeči se rádi opičí, — ale ať Pán uvěří: to všechno jest jen závist. Ať jen zahouká někdo z kokavského salaše, který je v dolině Račkové, tamto v horách, vysoko, — bačou je jim Martin Behún, — ať jen zahouká někdo: což to směšného! Horám se ani k odpovědi nechce. Ale ať zaheleká Východňan: což tu slávy! Mluvím pravdu, bůh mi svědkem, a od Pána není docela nic pěkného, že se tak usmívá. Ale mne to nehněvá ani dost málo.

Abych ještě jednou zahoukal? Pán promine, nezahoukám. Pán by se mi smál. Já bych začal, — zahoukal bych jednou, dvakráte, třikráte, — a už bych ztratil hlavu. Houkal bych, houkal, — a Pán by se mi smál. Až jindy, ano?

A fujaru? Věru, doma jsem ji nechal, na salaši, v kolibě, ve svém koutě. Psí fujara! I já bych si teď rád zapískal. Musím si pospíšit odpoledne na salaš. Jano Endrichel má za ušima. Zdá se býti tichý, — ten je svatý, řekl bys, vida ho, — ale přes peklo ho povedou, až do nebe půjde, a prsty u nohou mu připálí, — za tu jeho svatost a tichost. Nechal jsem onehdy fujaru v kolibě, na podišiaru. Nu, fujara sem, fujara tam, — což bych se byl o fujaru staral! Večer vezmu ji do ruky, — na tomtéž místě ležela, kde ráno, — vezmu ji, a tak s chutí si chci zapískat. Fouknu, — nic. Po druhé fouknu, — zase nic. Beštia, — povídám si v duchu a fouknu po třetí, už pořádně, tak jako trochu menší vítr. Aby tě hlavou dolů na věž kostela pověsili! Vyletí mi z fujary do úst tabák a bůh ví co všechno s ním, — ústa měl jsem plná, až do hrdla to zapadlo, — kašlu, kašlu, div že se nezadusím, — všechno se to smíchem jen ohýbá, Jano Bubon od smíchu rudne, starý Jašo pláče smíchem, — ej basom vám dušu krsťanskú, — což vy byste se smáli, i kdybych už modral. Jen ten Endrichel sedí, jako svatý sedí, a tak se na mne dívá, jako, — s odpuštěním, — prasátko na nové korýtko. Hrmen bohou (bohů) do tvej matěri, — myslím si, kuckám se, nejraději bych mu dal jednu za ucho, ale přemohu se, a když už to přestalo škrtit a dusit, — i já se směju. Tak, ano, směju se, — tady Pán nejlépe vidí, že nejsem hádavý, a že hned tak něco mne nepodráždí.

Že jsem vždy veselý? Nu ano, je na tom kus pravdy! Ostatně na Pipově salaši jsme všichni veselí. A je tak věru lépe. Co má z toho člověk, mračí-li se na svět? I svět se naň potom mračí. Rovným za rovné! Život sám sebou je velmi mrzutá věc, málo kdy jsem chválil svou matku za tu chvíli, kdy mne počala. Ale když už jednou tu jsme, — co robit? Ještě to smutné dělat smutnějším, do té tmy přilévat černa? Pěkně se poděkuju, raději trochu radosti hodím si do té historie, trochu světla do té tmy. A každé takové zasmání, — jako když lampičku ve tmě rozsvítí. Prosím pěkně: či nemám pravdu? A tak tedy i já jsem veselý. Někdy snad právě se mi do smíchu ani nechce, klel bych raději a všecky bohy svolával, — nu, ale: co dělat, — řeknu si v duchu, ušklíbnu se nad svou pošetilostí, — a chtěj, nechtěj, už se směju.

(Pokračování.)

JUDr. R. J. KRONBAUER:

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

Jsou vlastně dva — otec a syn. Nepronikli pokud známo na veřejnost vůbec a tím spíše ovšem zapadli. Starší z nich, Tomáš Hindl, býval v první polovici minulého století správcem listovním na panství Mnichovohradišťském — usedlý měšťan pražský i hradištský, jak se podepsal do pamětní knihy. Jeho syn Eduard Hindl býval nejdůvěrnějším přítelem básníka »Máje« Karla Hynka Máchy. V pozůstalosti jeho nalezen drobný sešitek rukopisný, z něhož citovány byly drobné ukázky ve článku, v němž psáno bylo o Máchových dennících z roku 1833, 1834 a 1835.

Tomáš Hindl psal paměti panství hradištského, z nichž bohužel zachoval se jenom frøgment. Počínají koncem roku 1845 a končí začátkem r. 1848. Jsou to zápisky v nejednom směru nejen velice zajímavé, ale zároveň neobyčejně poučné a cenné. Tomáš Hindl byl mužem velice intelligentním a byl zaníceným Čechem. Zaznamenal leccos, co bude po mnohých a mnohých letech zajímati. Ke svým pamětem napsal r. 1844. předmluvu, ze které záhodno aspoň úryvek zacitovati, abychom hned z předu viděli, s kým se seznamujeme.

»Čechové,« píše kronikář panství hradištského, »naši staří předkové v poznamenání příběhů ve své vlasti byli bedlivější, než jsme my, potomci jejich. S pilnou péčí sbírali a sepsali všechno památné. Však nám to dokazují při kostelích, na radnicích, v domácích a ouřadních archivech na mnoha místech posud zachované pamětní knihy, které nyní dějepiscům hojnou kořist poskytujíce, výbornou v jich pracích konají službu.

Předůležito tedy rovně jak pro historii tak ve mnoha jiných ohledech i potřebách vedení pamětní knihy. Proč, medle, dobrý tento obyčej u českých potomků zašel? Neboť zřídka kde u vedení pamětních knih se pokračovalo, jinde docela přestalo se. Příčiny toho zde vyhledávati a je vytknouti není zde místa. Nechme to jiným spisům obšírným; jedno to pravíme, že toho příčinou hlavní: odumřelá česká národnost. — Čech přestal býti Čechem:«

Kronikář zmiňuje se o vyzvání cís. král. českého zemského Praesidia, aby v každé obci, buď duchovní, buď světské, pamětní knihy se zakládaly, také v Hradišti byla založena, ale zůstala prázdná. Proč?: z nedostatku národního citu . .

»A pak . . . « žaluje Hindl . . »vždyť provoláno, že se má kniha pamětní spisovat v jazyku Německém anebo Latinském; o Českém

jazyku — buď toho bohu žel! — ani tu zmínky.

A zahořel jsem hněvem, skřípal jsem zuby tehdáž nad touto zřejmou opovážlivostí jazyka českého. Však tu to máte! — Němec nic nepsal, Latiník svou latinku zapomenul, Němcočech nedbal, Čechoněmec — ten netopýr: půl Čecha, půl Němce — zívaje okouněl se, Čech, pravý Čech o Českých věcech na Českém panství v cizím jazyku psáti nechtěl a kniha zůstala — prázdna.

Devět let kniha ta ležela ladem . . . Co se tu dělo již! jakých tu příběhů, rozkošných i smutných, jakých památních událostí, zpráv, novin, dějů! jakých konaných slavností, jakých tu vystavených budov, zřízených ústavů, založených památek, jakých tu povstalých a zašlých výtečných mužů!, jakých proměn, oprav a jiných pamětihodných rozmanitých věcí! A to vše zahučelo jen v uších lidu, proklouzlo ústy ode druha ke druhu a zanešeno větrem. Anebo, udrželo-li se na krátkou dobu, pověst zmizela přece a s vlnami Jizery uplynulo v moře zapomenutí . . !

Toho mi bylo srdečně líto. Když pak jsem viděl, že nikdo k té dobré věci se nemá, uchopiv prázdnou, prachem na prst hustě obalenou knihu pravím sám k sobě: Budu psát! a budu psát! — však — buď komu libo nebo žel — do knihy . . . Česky . . . A bude-li kdo mi z toho prorokovati, že jednám proti rozkazu, myslím, že přece lépe psáti než nic a knihu nechati prázdnou.

Ale, vždyť jsem již stařec, s ochrnutým — péro co drží — prstem, s třesoucí se rukou. Budu-li pak s to úmyslu učiniti zadost? Dlouho-li mne ještě bude tu stávat? — Nu, Bohu poručeno! aspoň okázav dobrou svou vůli, učiním, co dovedu; aspoň k budově položím základní kámen. Jiný — když mne nebude — ať staví dál a dál pilně.

Vy pak, moji milí krajané a vlastenci! tímto z upřímného srdce na oltář vlasti kladeným dárkem jakým takým přijmětež za vděk.

Psano na Klášteře-Hradišti dobíhajícího roku 1844.

Tomáš Hindl.«

Na druhé straně předmluvy čteme heslo:

Jiní psávali nám, my píšem zase potomkům. Slyšené slovo zmizí; napsané zůstane slovo.

Z kapitolky této mluví vřelá, nadšená duše česká. A jak pěkně, jak výrazně je to psáno, s jakým sebevědomím, jež musí, považíme-li, v jakém ovzduší pisatel žil a tonul, imponovati. Už prostá tato ukázka stačí, abychom zařadili kronikáře mezi literáty zapadlé, neznámé.

Četl jsem paměti s rostoucím zájmem. Je to kronika obsažná a vzácná. Zaznamenává příběhy z kraje, jenž má svou velkou a důležitou národní posici. V době, kdy Tomáš Hindl psal svoje paměti, málo co se zachovalo tiskem. Pamětní fragment tento je plným, věrným obrazem doby. Pisatel zapsal vše, co slyšel, viděl a co prožil. Sám ovšem tušil, že leccos zapisuje, co má význam jen lokální a prchavý. Jako motto k pamětem z r. 1846 citoval z Horáce: Omne tulis punctum, qui miscuit utile dulci. Pak připsal: Hořkou pilulku a ocet pomíchej cukrem . . . a punctum. — Tomu se líbí to, tomu ono; chuť je nestejna. Ještě výmluvnější a pro autora charakteristické je motto k pamětem z roku 1848. Zní:

Vide — audi — tace.
To by byla pěkná práce,
kdybych podle toho kníku
pokračoval. Já ve zvyku
mám na opak: Patř a slyš,
nic nesmlč, do knihy piš!

Pamětní kniha mne tak upoutala, že jsem ji s největším zájmem četl několik hodin. Hindl všeho si všímal a vše podrobil svému úsudku. Leckde je až bezohledně břitký, jinde z něho zrovna srší sarkasmus a ironie. Znamenité jsou kapitolky, v nichž Hindl hájí práva české národnosti. Každé slovo je jako úder palcátem. Jsou to momenty nejen zajímavé, ale zároveň důležité, aby se vědělo, jaké jsme mívali v nejkrutších dobách neohrožené zastánce naší věci, o jejichž zanícení a vytrvalosti neměl nikdo potuchy.

Doba, o které Hindl psal, je památná a významná. Je třeba pro věčnou pamět vyňati ze zažloutlé kroniky právě tyto kapitoly a byla by věčná škoda, kdyby byly bez ohlasu zanikly.

Kniha je pozoruhodná ještě ve mnohých jiných směrech. Jsou tu důležité záznamy o našem společenském životě, jsou tu dozvuky těžkých dob robotních, jsou tu zaznamenány cenné národohospodářské detajly, je tu podrobná matrika narozených a zemřelých, je tu zkrátka vylíčen věrně celý náš tehdejší život.

Vyjmu z pamětní knihy Hindlovy několik ukázek (zachovám při tom jejich chronologický postup) a jsem jist, že je čtenáři přijmou s povděkem.

Dne 2. prosince 1845.

Thalia postavila svůj chrám ve Mnichově Hradišti. Její kněží a kněžky provozují zde dramatické hry. To jest: potulující herecká společnost zatoulala se do města Hradiště a postavivši sobě na radnici Kotec, hraje pro městskou honoraci, pro ouřednictvo ze zámku Kláštera Hradiště — to se rozumí, že — německy. Tyto dny dávali kus: Athenienferien: Pro Vídeň, Berlín i jakékoli město Ně-

mecké je to kus dosti dobrý, hájící obyčeje, mravy Německé vlasti, Německou národnost. Také zde v Čechách hodil by se, kdyby Čech odrodilý vzal se za nos, dle příkladu Němce, chválícího svou vlast, rovně tak smýšlel a napravil se. Z toho hlediště kus pozorovaný líbil se mně. Ale hnedle jsem pozoroval něco jiného. Kus působil jináč.

Když německý herec a německá herkyně chválíce: Deutschland und deutsche Mädchen, na slova obzvláštní kladli přízvuk, tu se na tvářích posluchačů i posluchaček obzvláštní jevila radost a chvalného potlesku nebylo konce. Našim městským dcerkám a ouředníckým slečinkám oči se jiskřily, prsa se dmula a každá povstavši už už chtěla říci: Auch ich bin ein deutsches Mädchen.

Uboha česká vlast! Tvoji synové, tvé dcery jakmile se naučí drobet Němčině, už tě neznají, zapírají tě — nemilujíce tvou řeč, nemilují tebe. Protože rozprávějí německy, jsou Němci, Němkyně a vlast jejich je Deutschland —

A já řku: Dokud takové žebrácké komediantstvo na venkově v Českých městečkách bude hrát německy, dokud v takových městečkách pro české dítky budou se zakládati školy německé, a — dokud české panny a paničky ve chrámu Páně modliti se budou na knížkách německých; — dělejte, co chcete — pro Čechy, pro Českou národnost nebude spásy. —«

Hindl pokračuje ve své národní epištole, kterou uzavírá satirickou básní a končí tímto lapidárním závěrem:

U sta hromů, čertů všech!
Vy pane! že nejste Čech? —
Táta váš a máma vaše
— vždyt jsem je znal — z jedné kaše
byli oba: Staročeši.

Tomáš Hindl.

Hindl pestří velmi často svoje pamětí verši. Praví sice . . . z pochopitelných ohledů (vždyť pamětní kniha byla každému přístupna), že mu básničku poslal přítel a že ji s jeho dovolením zapisuje do pamětní knihy — ale není třeba ani dodávati, že i tyto verše, tepající národní vlažnost a odrodilství, pocházejí z jeho péra. Nasvědčuje tomu ostatně i celý ráz Hindlova stesku, jenž je psán prosou. Zajímavý je vstup do r. 1846.

Hindl píše: Nový rok! Ten přišel zhurta na nás. Jeho výstup byl hřmot, vichřice předcházela jeho kroky.

Jakoby nerad k nám přišel a hněval se na nás: celou noc větřil, burácel, hlomozil. My ráno, když vstaneme s lože, chceme se na něj podívat a uvítati jej slušně: on tu v bílém plášti, bílou čepičku na hlavě, plnou hubou nás ofouknul, do očí nám plival i sněhové chumáče na nás házel. Hindl napsal pak na uvítanou nového roku básničku, jež tryská humorem, jímž kronikář vůbec svoje paměti mile osvěžuje.

Důležitý pro historika je zápis ze dne 4. května, jenž zní:

»Ve Stakorách blízko nás vzbouřili se sedláci, proto, že panské činžovní pole — měvše je drahný čas v užívání — teď mají pustit, což učiniti nechtějí. Krajské komisí vzdorovali i vojsku pěšímu opřeli se; na ně se vyrojili z chalup mužové, ženy s holemi, klacky, vidlemi, kosami. Však přivolaní kyrysníci zkrotili je a v lesích — kamž byli utíkali — schytali«. (Pokračování.)

V záhlaví tohoto článku jsou portréty: Ludmily Hindlové, Eduarda a Tomáše Hindla.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Řeč konečně k tryzně přec došlo,
uveden králem v síň byl
Palnatoki, bratrsky vítán,
skald zpíval a kdo rekem, pil.

Tu náhle muž Arnodit povstal,
on krále komorník stál
u stolu, šíp Fjölnir mu podal,
by všech, čí je šíp ten, se ptal.

Když k Palnatokimu přišel,
král zrudl, však bohatýr zbledl.
»Můj šíp to, Svene, slyš, králi,
jej lehce jsem jak pohár zved'!«

»Tak?« v odpověď přišklebil král se.
»Kdy naposled loučil se's s ním?« —
»Když Gormsona krále jsem střelil,
který byl otcím tvým!

Za šíp svůj nesmím se stydět!« —
»Za otce rovněž já též!«
děl král a smluvený kyn dal
a strašná nastala řež.

Ku vchodu se valili všickni,
kde Palnatokiho lid
je zpátky odrazil vztekle,
kol svého vůdce spjav štít.

Z všech pochev tu trysknuly meče,
z všech tetiv zašvištěl šíp,
a jedině z všech ten se spasil,
čí k útěku rádce byl vtip.

Björn Brejki, zpitý jak medvěd,
čněl nad všecky v zápasu zlém,
rval, chytal, hrdiny házel
skrz okna přes hlavy všem.

Co Palnatoki již v lodích
zle vesly do sláně pral
a k Bretlandu se svými lidmi
se zachráněn ve zdraví bral.«

* * *

V souhlas hlavou přikývnuli,
do vousů si bručel mnohý,
v poctu skaldovi i králi
v ráz pozvedli svoje rohy.

Mlčky pouze Palnatoki,
jako nebyl by zde seděl,
ze záňadří šíp si vytáh',
v těžké dumě na šíp hleděl.

Myslí šlo mu, co skald zpíval,
se šípem lstí v zmar jak zřícen,
proč by obdobnou lstí rovněž
Akiho vrah nebyl chycen?

A co takto dumal v tísni,
zazněly trub hlasy s valů,
dusot ořů bylo slyšet,
zaraziviších v prudkém cvalu.

Signal z dola opakován,
druhý odpověď mu dává,
a již zní hlas strážce valů:
»Posli kněze Burislava!«

Rázem vzchopili se všichni,
vzchopil se též Palnatoki,
branou dunèly již slavně
vyslanců z Vinety kroky.

Vstříc jim vyšel Palnatoki,
hrdě jeho tvář se nesla
řadou reků, načež klidně
do svého si used' křesla.

Pouze pravá ruka jeho
tesákem si pohrávala;
usedli též bohatýři
z Jomu poslů druž jen stála.

Třikrát hlavy nachýlili
před Jomsburku vládcem mračným,
jenž je mlčky pozoroval
s okem supa lupu lačným.

V před postoupil starý Grozvin
s Burislava pozdravením:
»Toto dí všech Vendů kníže,
nevíš, jak si tebe cením;

Tebe, slavný Palnatoki,
bojovné též druže tvoji,
jak rád postoup jsem ti Jomsburk
stejně v míru jako k boji.

Kterak záleží mi na tom,
aby v přátelství a s klidem
mohl vycházeti lid můj,
dobrý soused se tvým lidem.

Svátky aby spolu v míru
slavili i na výpravy
by se vydávali mořem
v slaný jeho příboj dravý.

Podruhé své posly pro to
vysílá dnes, mocný, k tobě,
minulé již poslal dary,
k tvé dnes mluví ku osobě.

Nebo pokud odpovědi
nedostalo se mu žádné,
a přec v klidu Palnatoki:
na Jomsburku, krajem vládne!«

Chvíli ticho bylo dvorem,
že nebylo slyšet ani
řízy šum neb rachot zbraně,
ani reků oddychání.

Nedbale pak, omrzele,
jal se mluvit Palnatoki:
»Pěkně řek's to, starý výře,
jakby hovořil sám Loki.

Pravíš: Jomsburk jsi mi postoup?
pustý, žel již, což já ptal se,
mohu-li a smím-li vzít jej?
dal's jej, sám že's obával se.

Záleží ti věru na tom
s družinou mou žíti s klidem?
Nuže, pověz u Kaminu,
jakým zavražděn byl lidem

Aki syn můj? Viz, tam jeho
hranice se posud kouří . . .
Kdo jej zabil? Pověz. Jakou
proti vám on zvedl bouři?

Kdo že zaskočil jej v noci
v tichém dvorci, v noci stínu,
dvorec sžehl, mužstvo pobil
mezi buky u Kaminu?«

A již hromem zněl hlas jeho,
nádvořím jak zaburácel,
od sloupů když odražený
v chodbach duněl a se ztrácel.

»— Rci, co praví Palnatoki
Burislavu, tvému knězi,
veliká jest bolest jeho,
ztráta syna nezná mezí.

Dříve duch se neuklidní,
ani chmurná mysl jeho,
pokud podle zvyků otců
nepomstí on ubitého.

Ať s ním Burislav se spojí
vraha zlého k vyhledání,
jinak nemůž vyhověti
nijakému jeho přání.

Naopak on myslit musí,
že ta vražda u Kaminu
s jeho vědomím se stala,
utajena v nočním stínu.

Boj to nebyl bohatýrský,
sprostá řež jen, sprostá vražda,
proto rozhořčením ve mně
chví se posud žilka každá.

Vražda v sousedství se stala
na veřejné cestě k Jomu,
zachovám se podle toho,
co odpoví kněz tvůj k tomu.« —

Uklonil se znovu Grozvin:
»O té řeži u Kaminu
i k nám, pane, došla zpráva,
proč nám klásti ji v zlou vinu?

Cizí mořští dobrodruzi
přistáli as v noční chvíli,
dvorec sžehli, jak to zvykem,
zboží jeho uloupili.

Proč Jom nést má vinu toho?
Ba, dám tobě důkaz pádný,
o té řeži u Kaminu
tuchy neměl v Jomu žádný.

Vždyť sám Gure o jedinou
přišel tam svou dceru Svanu,
Akiho choť — též jest otcem,
stejnou jak ty odnes ránu.

Proč by měli reci z Jomu
proti vlastní krvi štváti,
zabíjeti dceři muže? . . .
Toho otce chtěl bych znáti.«

— »Což je také Svana mrtva?«
Palnatoki v překvapení
ptal se. — »Aspoň v celém Jomu
o ní řeči, tuchy není.« (Poračování.)

JIŘÍ LÍPA:

Zas jednou doma.

Letní pastel

Jsou lidé, kteří viděli půl světa, zbrázdili všecka moře, prošli všemi musei, slezli všechna horská temena Alp, Kavkazu i Kordiller — ale vlast neznají valně. Také jsem už viděl hezký kousek světa, ale onehdy byl jsem usvědčen z trestuhodné neznalosti v zeměpisu vlasti.

Nevěděl jsem, kde jsou Ouběnice.

Člověk sice nemůže znáti jméno a polohu každé české vesnice a nelze žádati od každého turisty, aby z vlastního poznání mohl vypravovati o všech pamětihodných i méně pamětihodných místech rodné země. Přes to však třeba se bíti v prsa s kajícím »mea culpa«. Jak málo známe vlast svoji! Jsou sice lidé, kteří podivuhodnými místopisnými vědomostmi imponují a s obdivem patřili jsme za studií a mladé doktorské praxe na jednoho professora, který dotazuje se nemocných, odkud jsou, hned, ať jmenovali kteroukoli zapadlou třeba ves, dovedl říci, kde to je — sám však k takovým geniálním topografům českým nenáležím a podnes se rdím studem nejruměnějším, že jsem příteli spisovateli neopatrně prozradil, že nevím, kde jsou Ouběnice.

Člověk se vždy konejší námitkou, že na vlast, kde je snadno cestovati, zbude vždy ještě dosti času, až klouby nebudou už ohebné ke krkolomným horským partiím a žaludek až bude příliš citlivý pro italskou kuchyni a jihoruské skopové. Ale námitka je jalová. Čtenář má pravdu. Nejdřív třeba znát vlastní, snadno dostupné kraje domácí, aby člověk mohl s pravou objektivní láskou k domovině posuzovati cizí vlasti.

* * *

Zas jednou doma! Zas jednou doma.

Odloživ uskutečnění dávného snu — výpravy na Island — pro málo výhodné finance, na některé příští léto, rozhodl jsem se, z důvodů nahoře vytčených, prázdniny stráviti v některém koutečku Čech. Hodně daleko od středisk kultury a komunikačních čar, daleko od lidnatých měst, v tichu lesů a vůni niv, na »ňadrech přírody«, jak říkali zamilovaní básníci od 18 do 24 let v letech padesátých.

Až na kraj Čech, blízko ke hranicím zavezl nás ocelový netvor supající dýmem a parou oddychující.

Jméno toho útočiště zmořených dítek kultury nepovím.

Malé venkovské městečko malebně položené v údolíčku dosti vysoko položeném, s kvetoucím klihařstvím — jedinou stinnou stránkou té villegiatury, které však (t. j. jeho vůni) lze se snadno vymknouti několika kroky stranou od klihových »plantáží«, jak jsme říkali stojanům, na které staví se trámce se sítěmi, na nichž tabulky klihu schnou. Městečko není daleko hranic zemských.

Měl jsem tu přítele, místního lékaře, člověka otevřeného, s nímž bylo možno mluvit jako s bratrem. Také úleva pro srdce velkoměstskými společenskými lžemi ztýraného.

Než nechci psát o lidech, ale o kraji. Láká to, láká, vyzradit na přítele, jak v ztracené baště české rozumí poslání českého intelligenta bez hluku pracujícího ve svěřeném stádci, v nevýhodných existenčních podmínkách za osvětou, jak chápe úkol českého člověka, knihy kupuje a rozmanitými směry drobnou národní práci zastává, pokud mu povolání hledaného a proto po okolních kopcích často celé dny se plahočícího venkovského lékaře dovoluje. Vojín kultury, jenž vyhrává, zatím co ti generálové časem jen o své kapsy dbají a po smrti i za života oslavují se jako ti první v řadách . , .

Ryze česká obec na pokraji českého territoria s jedním, vlastně s dvěma Němci. Jeden kraluje na stanici dráhy, druhému vylámali zuby. Aby se nad tou zlotřilostí českou německý svět rakouský i zahraniční nejítřil, budiž prozrazeno, že se to stalo způsobem naprosto legitimním. Oženili ho se zdejší dcerkou, dědičkou dobře zavedeného obchodu a děti už neumějí německy. Tatík ovšem češtinu ještě láme, ale je spokojen. Ví, že Germanie nezahyne, pozbude-li jednoho syna. O jiném Němci zdejším už nevím.

Kraj je trochu chladný. Je hodně na severu a dost vysoko nad hladinou mořskou. Kdo by sem zabloudil za nepohody, bude si horlivě dýchat do dlaní i v červenci. Větřík tu z okolních kopců velmi čiperně fouká a v srpnu byl bych dal jednou s chutí zatopit, když den po našem příjezdu do městečka nastaly nečasy. Ale za to ta mírná temperatura zdejšího léta mnohým neduživcům, kteří nesnesou parna, dobře jde k duhu. Obloha rozesměje se nad údolím s vysoka šťastným úsměvem matky, v jejímž srdci vyhasly sic dávno požáry vášní, které však za to mírná a stálá příchylnost k pokolení jejímu nepřestává rozjasňovati tváře. Třešně tu zrají koncem srpna,

jsou drobné, ptáci, ale zdejší drobotině jistě stejně vítané jako mládeži teplejších krajů jejich bohaté srdcovky . . . Jen borůvčí a jehličí domácí — žádné ztepilé cypřiše ani olivy ani limony ani smokvoně jižního koloritu — ale vlídný český kraj s prostými lučními květy.

Dlouhé táhlé údolí, z něhož, vyjdete-li z města, všemi směry lze se dáti procházkou, jež se vždy odmění za některý obtížnější krok nebo skok řadou líbezných profilů. Všecky ty přírodní interieury jsou však tak přítulně tiché, plné ladu a míru, jak jsem je při svých cestách viděl jen u finských jezer. Není tu sice těch stříbrných hladin a veškeré vodstvo zastupuje jen kus čiperné horské řeky, nehluboké sic, ale prudké, a pak studený i v červenci ručej vroubený kyprou zelení s anaemickými pcháči a s upřímnýma očima pomněnčí. Ale kraj není příliš lidnatý, a možno jít celé hodiny, aniž potkáme živou duši. Ať už člověka kroky vedou jedním směrem údolí podél trati železniční, kde tak dvakrát třikrát za den zarachotí vlak, jednou váhavě s těžkým nákladem, dvakrát rychleji s nečetnými pasažery — nebo druhým směrem mezi skalisky, prorvanými tu a tam svahem travnatým neb lesnatým se spoustami plodného borůvčí, jehož ovoce plnívá v létě vagony ve zdejším nádraží, po polní cestě vedle potoka, v němž co chvíli bleskem proletí divoké dítě horských bystřin, elegantní pstruh.

O těch pstruhů přepestrých — co se k nim pojí vzpomínek! — Jsou sice hmotné a čpí požitkářstvím na sto honů, ale když je ten pstruh tak krásná ryba. A tak chutná. Nezapomenu do smrti na tu lstivost zdejších letních hostí, kteří chtějíce míti v místní hospůdce paní B., kde tak dobře vařili, pstruhy k obědu, navedli místního bohatýra k malému polnímu pychu. Obec ona má totiž tolik dobrých vlastností, že jeden její lesní zloděj neslouží ji k necti. Nemůžeť obec za to, že ten občan hoví zásadě, že co v přírodě jest, nenáleží nikomu. Taková »res nullius« je jednou bázlivý ušáček, na nějž se oko naličí, po druhé pernatá zvěř z podzimních rolí, po třetí čilí obyvatelé potůčku, pod jichž břehy nikdo tak neumí holou rukou hledat a zachycovat pstroužky, jako právě náš bohatýr, takto zdejší usedlík. Veskrze sympatická to postava — hrdina ve stylu vesnických povídek Otokara Jedličky nebo Jana Vávry z let sedmdesátých. »Co létá ve vzduchu, běhá po zemi, plove po vodě je majetkem každého, kdo se toho dovede zmocniti«. To ovšem každý neumí. On to umí a za nemalou zásluhu si to pokládá. A proto že vlastník pravý, obec, není obhájcem tak svéřepým, jako leckterý šlechtic, »grand proprietaire« české půdy, jenž pro kus chrastí je schopen dát člověka ubít, podaří se z pravidla našemu hrdinovi pych jeho, zvláště když letní hosté bezděky poskytnou k němu příležitost. Jinak je polní zloděj veskrze poctivý člověk a přinesl jedné dámě zde léto trávící zlaté hodinky, jež v lese vytrousila, bez nároku na odměnu do jejího bytu a nepřijal žádného nálezného.

Skoro by se zdálo, že v mysli nejsytějšími rysy utkvěly reminiscence — gastronomické. Ale to jen tak mimochodem, aby se i čertíčkovi svíčka zapálila.

. . .

Na sever z města vede mezi skalinami, jež se tu jako vrata rozestupují, cesta mezi lesy po břehu potoka k nedaleké německé obci V. Partie ta je dosti romantická. Celá fysiognomie kraje prozrazuje, že tyto útvary povstaly vodní silou a že celé údolí, v němž jako vlaštovka do hnízda uvelebilo se město, povstalo tím, že si tu vody prodraly cestu do kraje, vymlevše si lože mezi okolními hřbety a odvalivše jarními spády z cesty všecky balvany, jež tu jako odstrčení vyděděnci opodál koryta zbyly — hodně zvětralé a jen vegetací zpestřené, jež na temenu jednoho dala vyrůsti jarým sosnám, na bocích druhého v prsti skalních trhlin trsům žlutého i bílého kvítí, po němž dovádí za slunných dopolední barevná chumelenice pávích ok, admirálů, bělásků a baboček všelikých, že člověk maně zalétá vzpomínkou do dětských let, kde by byl dal za jednu takovou babočku aksamítových křídel se světle žlutým lemem bezmála život. Ne hodiny — celé dni vyseděl jsem v zamyšlení za teplých dnů srpnových v jednom z postranních údolíček, otevírajících se mezi lesy do této jen bubláním potoka oživené přírodní scenerie. Jako stařec, jenž má svůj zamilovaný koutek v zahradě, prchal jsem rodině, která pohřešivši otce, vždy věděla, kde ho najde — v kotlině protáhlé obloukem mezi smrčinami chlumů, na pařezu, přirozeném sedátku, nad lučinou ne větší než vinohradská zahrádka, s cimbuřím lysého »hradiska« na proti, jež jenom šedivým, zbrázděným temenem vzdorně z lesíku vystupuje . . . Zde kuli jsme s otcem stavební plány budujíce už už na protější stráni villu se zahradou, když od hovorů, v němž mladá duše chtěla zreformovat celý svět (za shovívavého úsměvu té staré věrné duše otcovy), obrátily se oči ke kraji a k věcem vezdejším vůbec. Plány odvál nepříznivý vítr osudu, jenž drahou hlavu příliš záhy vrátil zemi . . . Tisíckrát zaletěla reminiscence za mrtvým otcem a tisíckrát vykouzlila si mysl postavu jeho do údolíčka za H., tu zahleděného mlčky do dálky, tu s dětmi žertují-

cího, hračky jim vyřezávajícího a radujícího se s nimi z dětské jich nevinnosti.

Jak může malý koutek země stát člověku se drahým! Přiroste k němu, ač nikdy ho před tím neviděl a snad ho do smrti nespatří. A po smrti? Po smrti bude tu dál to údolí, jiní budou v něm lidé, snad česky hovořící (chcem doufat! —) a pokud nějaký převrat kůry zemské nezničí ve stálém svém přerodu kousek tichého českého ráje, znova budou tu sentimentálně vzdychat zamilované slečinky, filosofovat zrající hlavy a sklánět se k prsou šedé brady starců.

Příroda je věčná — člověk do času.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXXI.

Manželství Václava Nováka bylo ustálilo se na formě, jejímž hlavním základem bylo klamati veřejnost. Nežil s Rachel, nebyl jejím mužem a ona nebyla jeho ženou dle pravdy. Ale bydleli pod jednou střechou, nesli společné jméno, representativně — když bylo nevyhnutelně třeba — vystupovali ruku v ruce, páž v paži. Před lidmi platili za muže a ženu. Velký svět takových manželství zná na sta a nikdo se nad nimi nepozastavuje.

Také lež, kterou Václav Novák a Rachel házeli společnosti do očí, nezpůsobila žádné pohoršení, byla přijímána naopak s plným uspokojením a jako moudrá rozvaha, na níž dvě rozvaděné strany se konečně shodly, aby veřejnost jejich osobní záležitostí nemusila se zabývati.

Paní Rachel Nováková nebyla právě ve Vídni, když v osudí volebním rozhodovalo se o jejího manžela. S kontessou Szároszy přijaly pozvání knížete Schönhausena a s celým kruhem své intimní společnosti vyjely si na jeho štýrské statky, aby súčastnily se velkých honů jím pořádaných s takovou nádherou, že i členové císařského domu vyznamenali je svou přítomností.

Také baron Henig nalezal se mezi výletníky do štýrských hor a lesů, čemuž se ovšem nejméně bylo diviti, neboť ve Vídni bylo všeobecně známo, že nikde neschází, kde nalézá se krásná paní Rachel Nováková a jako její stín všude se vleče za její vlečkou.

Nezvolení Václavovo poslancem nesmírně ženu jeho překvapilo. Na to nebyla nijak připravena. Ani ve snu se jí nikdy nezdálo, že by něco takového mohlo se státi. Hned ze Štýrska, když o výsledcích voleb v Čechách z telegramů vídeňských časopisů se dověděla, žádala do Libnic telegraficky za vysvětlení, a důkazem jakou důležitost věci připisuje, bylo nejlepším, že přerušila svůj pobyt mezi roztomilou společností, v níž se velkolepě bavila, a před ukončením štýrských honů knížete Schönhausena vrátila se do Vídně.

Ve Vídni měla již dopis manželův. Stručně a střízlivě, jakoby psal úřední referát, oznamoval co se stalo, že přestává být poslancem říšským.

Mezi oběma manželi vyměněno několik spůsobných dopisů. Ona projevila své politování i dala přiměřený výraz svému rozhorlení a své ošklivosti nad nevděkem lidí. On vyslovil se, že konečně před vůlí svobodnou voličstva každému jest se pokloniti a k litování jeho osoby není tu vlastně žádné příčiny. »Naopak,« nadhodil v listu svém k Rachel Václav Novák — »mám-li říci pravdu — po spolknutí některých hořkostí z každého zklamání pocházejících, převládá ve mně pocit radosti, že nutnost stálého pobytu ve Vídni do budoucnosti pro mne odpadá — — Jak starý Cincinnatus,« psal — »po skončení války ke své kapustě, vrátím se já do své továrny a těším se na to velice.«

O důsledcích, jež uchýlením se jeho z Vídně povstanou snad přirozeně i pro jeho choť, nezmínil se Václav Novák ani slovem, ani nezavadil o tu otázku. Ale před očima Racheliným vznášela se v podobě plamenné a přiváděla ji v zoufalství.

Osobně dostavil se Václav Novák ke své choti, až když v okresu jeho v Čechách volba do říšské rady byla rozhodnuta, ačkoli to jeho choti bylo již docela lhostejné kdo bude zvolen, když není zvoleným její muž.

Jak přišel od vlaku do bytu, ptal se Václav, je-li paní přítomna a žádal rozmluvu. Sotva se trochu upravil, byla tu již komorná se vzkazem, že paní prosí o jeho návštěvu.

Vstoupil do budoiru své ženy s tlukoucím srdcem. Nevkročil do jejích pokojů od oné kruté noci, když v duševním rozrušení hraničícím na samé šílenství odešel od jejího lože, na němž pak ona dny a měsíce zápasila se smrtí.

Rachel vyšla muži svému vstříc podávajíc mu obě ruce.

Jako by však to zámluvně důvěrné přivítaní byl přehlédl, vztáhl naproti jen pravici a vyměnil lehký stisk s pravicí ženinou.

»How do you do?« otázal se zdvořile, ale beze vší vřelosti. »Jak se daří, milá přítelkyně?«

»Děkuji, milý příteli,« odpověděla s patrným úsilím aspoň naznačit, že do té okolnostmi určené obřadnosti se musí nutit.

Pokynem ruky a líbezným úsměvem pozvala dáma návštěvu, aby usedla, a sama posadila se na divan.

Ani jeden ani druhý nevybočili z mezí, do nichž obcování vzájemné byli vpravili. Jako lidé sobě cizí vedli hovor. Co je nového na venku, jestli také tam v Čechách noci byly celý týden po sobě tak studené; jak se daří paní švagrové, švagrovi a dětem, zdrávo-li všecko. Naopak zas: kterak svědčil pobyt ve Štýrsku; jak dopadaly hony a jaký dojem učinila krajina při zelené Muře.

Pojednou Rachel v lhostejné odpovědi na lhostejnou nějakou otázku — »Odpusťte, prosím« — zašeptala. »Ale nemohu se déle opanovat« — —

Zakryla si oči dlaněmi a zaštkala hluboce. Vstala a ustoupila stranou. Odvrácena od hosta jala se na vlaském krbu rozestavené bibeloty s takovým chvatem rovnati, jakoby na tom nejvíce v okamžiku tom záleželo, aby ty okrasné zbytečnosti byly v dokonalém pořádku; při tom však shodila vzácnou žaponskou figurku na zem, kde se rozbila na kolik kusů, a nepovšimla si toho ani, nejmenší pozornosti nehodě nevěnovala.

Václav díval se na ženu pohledem, v kterém ten všechen smutek, jenž duši jeho plnil, se chvěl. Ale bylo v něm více výčitky v tom pohledu, výčitky a žaloby. A nejvíc lásky bylo v něm. Lásky a touhy — —

Václav Novák v trpkostech a nepříjemnostech, jež jemu politická porážka přinášela, v hloubi duše své plesal krásnou nadějí . . . A nyní jakoby ta naděje měnila se v zlatý most, po němž vychází srdce jeho — a naproti mu spěje Rachel — —

»Rejčl« — sotva slyšitelně, jen jako pára splynulo s Václavových rtů.

Obrátila se a rozpjala náruč.

A pak sepjala ruce do výše a s rukama sepjatýma postoupila k Václavovi. »Odpusť mně! Odpusť,« lkala. »Ustrň se nade mnou! Smiluj se nade mnou!« — —

Přitulil ji k sobě Na prsou svých cítil srdce její bíti.

»Rejčl,« zašeptal s neskonalou něhou.

Pohlížela mu do očí očima v slzách zamženýma, prosebně a kajícně.

»Vrať mi svou lásku . . . Vrať mi svoje srdce . . .« pronesl dech jejích rtů.

»Vždyť jsem nepřestal tě nikdy milovat« — zapomínaje na všecko co se stalo, vyznával Václav — »srdce moje i v hněvu i v bolesti zoufalé přece jen tobě náleželo — —«

»Vrať mi svou duši,« řekla Rachel tulíc se k muži zvlněnými svými ňadry, lokty objímajic jeho šíji. »Přijmi duši mou zase do duše svoji, aby zas staly se duší jednou, jako byly v prvních chvílích naší lásky — —«

»Rejčl! Moje Rejčl!« — Václav vyslovil pohledem, úsměvem, stiskem svých loktů.

»Bude zase jako dříve?« hlasem mazlivým se tázala kladouc hlavu na mužovo rameno. »Smím věřit?« — —

»Moje Rejčl, drahá moje Rejčl« — odpovídal nyní i slovy. »Jedině má — jedině moje« — — V opojení sál vůni ženiných vlasů, do nichž stápěl svůj obličej . . .

»Především: pryč odtud« — řekl po dlouhé chvíli něhého objetí, v které jakoby všecky smysly jeho byly splynuly. »Pryč z těchto míst! Pryč z toho bahna společnosti, v němž i světla nejčistší zanikají jako bludičky a které i nás oba otravovalo svými morovými výpary — — Vrátit se do sebe a v sebe — — K nám do Čech!« zvolal na konec jako heslo, jako povel naznačující směr další pro celou budoucnost.

Cítil kterak se tělo její zavlnilo jako pod nemilým dotknutím. (Pokračování.)

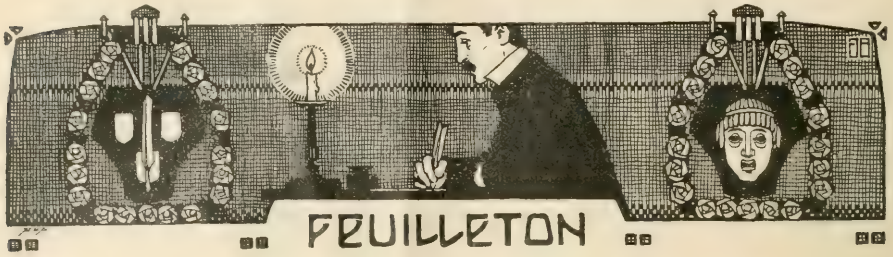

Z mladých let pražského Sokola.

Žijeme v době jubilejní. Mocný rozmach národního vědomí v letech šedesátých zanechal po sobě znamenité stopy. Sotva že po Solferinu pominul úmorný útisk absolutismu, počat neobyčejně čilý ruch ve všech oborech národní práce — šlo o to, dohonit, co během deseti let promeškáno. Na samém počátku let šedesátých vznikla řada spolků, pro nás dosud svrchovaně důležitých a zároveň nastávalo štěpení spolků doposud utrakvistických, k nemalé mrzutosti šosáků, bývalých sedmašedesátníků, kteří s ustrnutím pozorovali, kterak k tomu ke všemu němčina počíná pozbývati půdy jakožto výhradný obcovací jazyk tak zvané lepší společnosti.

Jedním z prvních spolků tehdáž vzniklých, jenž dosáhl během let rozvoje tak znamenitého a stal se tak důležitým činitelem v naší národní společnosti, byl »Sokol«. Měla to býti původně tělocvičná jednota utrakvistická, ale šťastným řízením osudu se stalo, že v samých počátcích myšlénka utrakvismu učiněna nemožnou. Založen tedy hned český tělocvičný spolek a jmeno »Sokol« stalo se záhy populární, jako jmeno zpěváckého spolku »Hlahol«.

Mne tělocvik začal zajímat velmi záhy. V létě 1862 vzal mne otec na veřejné cvičení ústavu Malýpetrova, jediného tehdejšího tělocvičného ústavu českého v Praze. Na školách tehdáž tělocvik pěstován nebyl, i kdyby se bylo na cos podobného pomýšlelo, bylo by to bývalo v tehdejších nedostatečných místnostech naprosto nemožno. Za plných deset let své vlády německá správa obecní nezřídila jediné školní budovy a zejména české školy vyznamenávaly se místnostmi až hrůza zanedbávanými a obmezenými. Veřejné cvičení u Malýpetra velmi příjemně mne překvapilo. Kdežto v cirkuse mne výkony akrobatů nudily a měl jsem oči jen pro výkony koní, sledoval jsem s napjatou pozorností cvičení mládeže — cvičenci byli žáci středních škol — na nejrůznějším nářadí a litoval jsem jen, že cvičení trvalo toliko hodinu. Cvičilo se za krásné pohody na dvoře školy v Budči v Panské ulici, a celé cvičiště bylo možno velmi pěkně přehlédnout. Bylo to poprvé, co jsem poznal tělocvik a hned od samého počátku se mi věc zalíbila.

S tím větším účastenstvím sledoval jsem zprávy o nové české tělocvičné jednotě »Sokol«, o níž se tehdáž po Praze velmi mnoho mluvilo a když Sokolové při pohřbu svého člena poprvé vystoupili v kroji, učinilo to na mne dojem neobyčejně hluboký. Šosáci sic vytýkali červeným košilím sokolským »komediantství«, ale zakladatelé Sokola, Fügner a Tyrš, věděli velmi dobře, proč volí právě takovýto kroj, jenž tehdáž musel být nápadný. Tím byli již z předu vyloučeni lidé netroufalí, tichošlápci, obávající se, aby si někde nerozlili ocet, kteří by byli myšlénce sokolské, tak jak ji pojímali zakladatelé Sokola, pramálo prospěli, ba byli by ji hned v samém počátku ochromovali. Mimo to nový kroj vzbuzoval pozornost nejširších kruhův obecenstva, jež si Sokoly záhy oblíbilo. O výletech sokolských počalo se mluvit jako o událostech, a ke spolku přistupovala nejen veškerá tehdejší probudilá intelligence, mladší i starší a uvědomělé řemeslnictvo a dělnictvo, a rozumí se, že i studenti. Červená košile nebyla tu nikterak na závadu.

Jaké popularitě se těšil Sokol v lidu již v prvních letech svého trvání, dosvědčuje následující příhoda: Mladý Wentzeli, syn známého tehdáž majitele závodu lahůdkářského, přednesl v restauraci »Bohemii« na hradbách, kde tehdáž bylo oblíbené shromáždiště pražských buršů, hanlivý, dost nejapný kuplet na Sokoly. »Humory« opatřily si text kupletu a po zásluze ho přibily. (Jaké tehdáž byly v pražském obyvatelstvu poměry, toho důkazem jest, že ač kuplet otištěn v »Humorech« pouze německy, bez českého překladu, neminul se účinku v kruzích nejširších.) Povstalo všeobecné rozhořčení, jež mělo v zápětí malou revoluci: ještě téhož dne večer rozbita v »Bohemii« všechna okna. Ostatně tehdáž i všichni slušní Němci pražští (a tenkrát bylo jich víc, než dnes) odsuzovali rozhodně provokaci drzého Němečka, veškeré české obyvatelstvo pražské pak považovalo urážku Sokolů za svoji osobní urážku.

Tak již v prvních letech svého trvání stali se Sokolové miláčky pražského lidu a záhy též i venkova, neboť kamkoli Sokolové pořádali výlet, všude to znamenalo velký národní svátek. Takové okázalé, sebevědomé a přece sympatické vystupování mladého, rozhodně českého spolku mělo dobré účinky i na českou společnost, zejména v Praze. Tehdejší

VRATISLAV BRUNNER:
MALOSTRANSKÝ OBRÁZEK.

pražská společnost byla velkou většinou utrakvistická. Byly sic rodiny, kde panovala výhradně němčina, ale ve většině rodin mluvilo se česky i německy, a rodinné kroužky, kde se mluvilo jen česky, kde se pouze česky zpívalo, deklamovalo atd. počaly se teprv tvořit. Dvojjazyčnost panovala i v dobrých českých rodinách, poněvadž jednak pěstovaly styky s německými rodinami, jednak že starším členům rodiny byla ta »vysoká« čeština příliš obtížná. Na venkově, pokud jsem rozpoznal podle venkovských návštěv, jež tu a tam u nás bývaly, nebylo lépe, ba venkovská tak zvaná »intelligence« němčila ještě hůře, než Pražané. Před Sokolem neodvážila se ani sebe domýšlivější úřadnická slečinka vytasit se svou němčinou, z pravidla až běda nebohou a poznenáhla počala se i stydět za svoji hantuchovou a lajntuchovou češtinu a pocítila potřebu, číst něco českého, třeba to byly jen Rubešovy Deklamovánky, aby se naučila mluvit jakž takž slušně česky. Ve své povrchnosti nechápala nový ten proud, snad nad ním krčila i nosíkem, ale bezděčně chápala, že se mu nemůže opřít, nechce-li se stát nemožnou ve společnosti, ze které němčina čím dál tím více mizela.

Při jedné z návštěv v rodině inženýra St. jsem se dozvěděl, že Sokolové budou stavět vlastní tělocvičnu. Pan inženýr byl jedním z nemnohých těch, kdož byli zasvěceni v tajemství šlechetného Fügnera a sám přispěl k uskutečnění jeho myšlénky značnou půjčkou. O této okolnosti se nezmiňoval, dozvěděl jsem se o tom náhodou teprve po smrti Fügnerově. Zakoupené staveniště v tehdejší Žitnobranské ulici mezi Žitnou a Slepou branou mělo na první pohled polohu ne právě příznivou. U Žitné brány přestávaly procházky na hradbách a počínala se erární část hradeb, hotový suchopar s několika neforemnými vojenskými skladišti. V ulici samé stálo toliko několik nízkých domků. Místo ne právě vhodné pro representační budovu. Ale zkušenost ukázala, že Fügner koupiv levně toto zdánlivě nevýhodné stanoviště, byl jako ve všem i zde, mužem prozíravým a eminentně praktickým, — praktičtější než pánové, kteří o deset let později zastrčili Měšťanskou besedu z Příkopů na Židovskou zahradu.

Jednoho dne v březnu nebo v dubnu — nebylo to v červnu, ale pohoda byla dost nevlídná, tak že to ve mně zůstavilo dojem prvních sychravých dnů jarních — roznesla se mezi námi zpráva, že Sokolové si budou sami kopat základy ke své tělocvičně. Jakmile bylo po škole, letím na hradby k Žitné bráně: musil jsem přece být při tom. Na hradbách v nynější Sokolské třídě plno diváků, hledících dolů na ohražené staveniště, kde panoval čilý ruch při zvucích hudby, jež hrála »Naprej«, »Šablenka broušená« a podobné oblíbené písně. Na dvě stě mladých, statných lidí, mezi nimi i starší pánové, bouralo zbytky starého domu a kopalo základy. Bylo to pěkné symbolické položení základního kamene prvního samostatného stánku Sokolstva: budovali si příští svoje sídlo vlastní silou.

Na počátku školního roku 1864 splnila se moje touha, choditi do Sokola; byl jsem zapsán do tělocvičného ústavu dra Tyrše a mohl jsem poznati život sokolský z blízka. Tyršovi velmi záleželo na vycvičení dorostu. Býval skorem vždy přítomen cvičení, prostná cvičení, jež považoval za důležitá, řídil osobně a ačkoliv měl po boku sbor osvědčených cvičitelů, zkušených mladíků, kteří dovedli získat i důvěry nás hochů, přece sám si všímal každé podrobnosti.

Ruch v tělocvičně líbil se mi neobyčejně, ačkoli jsem nebyl právě vynikajícím borcem, poněvadž jsem nikdy nebýval tuze silen. Ale měl jsem některé zamilované cviky a líbila se mi kázeň nevynucená přísností, čilá veselost a srdečný poměr cvičitelů ke cvičencům. Považovali nás za sokolský dorost a také na první Šibřinky r. 1865, jež uspořádal Fügner, dostali jsme pozvánky. Já ovšem jít nemohl: kde pak by se byla u nás vzala zbytečná zlatka na šibřinkový večer!

Jindřich Fügner šťastně uskutečnil svoji zamilovanou myšlénku, zabezpečiti trvání svého podniku, měl po boku v osobě Tyršově spolupracovníka přímo ideálního, jenž zabezpečil další rozvoj českého tělocviku na samostatných základech, úplně neodvislých na cizích vzorech: hned od samého počátku dbáno nikoliv o pouhé silácké výkony, nýbrž dbáno také, aby byly ladné. A právě tato ladnost výkonů stala se specialitou našeho Sokolstva a sami jste se mohli na posledních sletech přesvědčit, že v té příčině se nevyrovnají Sokolům ani francouzští gymnasté.

Fügner nedočkal se plných výsledků své obětavé práce. Postavil dílo svoje na bezpečný základ, zabezpečil mu podmínky dalšího vývoje, ale další práci ve vývoji jeho zamilované myšlénky přerušila mu neočekávaná smrt Jednoho dne v listopadu 1865 vyšly české časopisy se smutečným rámcem a nadpisem:

Jindřich Fügner mrtev!

Odešel muž, jehož heslo »Ni zisk ni slávu!« nebylo pouhým zvučným slovem, nýbrž životním programem. Při své ohromné oblibě a při svých skvělých vlastnostech a vědomostech měl nárok na místo nejpřednější, ale on hlásil se toliko tam, kde šlo o to, vytrvale pracovat. Teprve životopisná data u příležitosti jeho smrti ukázala, kterak horlivě pracoval ve prospěchu Prahy jako člen prvního českého obecního zastupitelstva, kolik tu osvědčil intelligence, prozíravosti a předvídavosti nejen pro přítomnost, ale i pro doby budoucí, zkrátka, byl to muž ryze moderní.

Sokolstvo uspořádalo svému zakladateli a prvnímu starostovi velkolepou posmrtelnou oslavu. Viděl jsem velkolepý katafalk uprostřed Sokolovny, v háji květin, ozářený nesčíslnými svícemi, s dvojí řadou smuteční stráže Sokolů, byl jsem přítomen imposantní manifestaci České Prahy při jeho pohřbu. Nejokázalejší pak obraz vlastenecké jeho činnosti po-

skytoval mohutný proud Sokolstva, kráčející před jeho rakví. To dokázáno za necelých pět let. Tehdáž neměly české spolky ještě zvláštní kroje, také praporů nebylo mnoho, ale pochmurnou okázalost velkolepého pohřbu zvyšovalo něco, čeho teď postrádáme: kolem celého průvodu činili špalír Sokolové a městští hasiči se mnohými pochodněmi, jichž rudý plamen a čadivý dým dodávaly průvodu vzezření neobyčejné imposantní pod chmurným listopadovým nebem. *B. — V.*

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

== **JUDr. A. Randa.** Český svět právnický oslavil tyto dny 70. narozeniny jednoho ze svých nejzdatnějších slavných příslušníků, řádného professora české university, člena panské sněmovny, dvorního rady Antonína rytíře Randy, jenž právem je počítán k nejslavnějším právníkům Evropy. Narozen v Bystřici u Klatov dne 8. července 1834, nabyl doktorátu na pražské universitě, aby se brzy na to stal její přední ozdobou. Položiv r. 1864 s několika jinými základ k »Jednotě právnické« a platně se přičiniv o obnovení jejího orgánu »Právník«, vlil do českého života právnického novou mízu a dal mu nová tempa. Jeho vzácné články z oboru práva obchodního, směnečného, vlastnického, knihovního, zástavního, dědického a j., zejména [však jeho chef-d'oeuvre, Právo vlastnické, položily základ k veliké řadě cenných spisů dalších, na nichž se vzdělaly celé generace. Dnes můžeme říci, že téměř veškery mladší síly professorské na naší universitě vykličily z řady Randových žáků a že jich i veliká řada zdárně v cizině působí. Není divu tudíž, že nadšení i láska, s jakou přátelé i ctitelé jeho oslavili 70té narozeniny svého milovaného duševního otce, byla tak spontanní a radostná. I my se připojujeme tuto s vřelou gratulací našemu věhlasnému učenci a dokonalému vlastenci.

F. Kolárova karikatura Jana Nerudy.

:: **Foersterova »Eva«** značí aspoň jeden z těch několika málo zajímavějších bodů posledního repertoiru. Nové provedení sice nevyzvedlo a nevytěžilo z díla právě tak vše, jako provedení za zesnulého kapelníka Čecha. Ba naopak: nové nastudování bylo velmi povrchní, beze stopy propracovaného detailu, mdlé v orchestru a v deklamaci na scéně až na malé výminky nesrozumitelné — základní požadavky díla právě tím zůstaly nesplněny. Jen některé momenty pí. Maturové a pp. Benoniho a Ptáka svítily z té řádní mlhy trochu živější jiskrou. —

Ale provedení zajímalo jinak. Připomnělo nám skladatele nejvážnějších snah; umělce, jehož jména jakobychom ponenáhlu zapomínali pro tu řadu jmen reklamním humbugem či, co horší, vždy horším modním vkusem popularisovaných. A předvedlo nám dílo nejvážnějších intencí: hledělť Foerster zde vytvořit české hudební drama, neodvislé od Wagnera, leda principem. V invenci ne zcela samostatný a příliš svérázný, opírá se ovšem rád o umělce, jehož hudební raça co nejsilněji jest vyjádřena — o Dvořáka. A národní píseň také lecčíms přispěla k mírnému národnímu zabarvení. Tou měrou, jakou by bylo žádoucno, národním tónem dílo ovšem

prosyceno není. Svitivých a ryze slovácких barevných harmonií Úprkovských tu nenalezneme. Jednak, jak naznačeno, není raça ve Foersterovi silná; jest více Evropanem na vrcholu dnešní kultury v hudbě své, než naivním plnokrevným Slovákem. A pak nadáním svým tíhne v kraje, které národnímu umění nejsou nejvlastnější. Myslím, že jest z těch, kteří se modlí s Březinou: »Mé království položil's ve kraje snů a tušení.« Subtilní lyrika, a především extatické, visionářské tóny mu nejlíp leží. Takové partie jsou v opeře jeho nejšťastnější; a vypravování Evina snu vámi otřese. Zná rozestřít šerý závoj dusivého smutku nad scénou: celé jednání druhé jest toho dokladem. Ale ty stíny melancholie leží i na partiích, kde by jiný umělec výskal z plných prsou tóny nejhlučnějšího animalního veselí.

Jsou to vlastně imponující vady: vady přýštící z kultury příliš vysoké a raffinované.

Práce Foersterova, komposiční jeho technika obdobna jest základním rysům jeho nadání. »Eva« plna jest jemně vybroušených podrobností; samá narážka v orchestru na obraty situace, každý záchvěv scény chycen ve předivu polyfonního doprovodu. A při tom přec jsou větší linie pěkně a plasticky, třeba ne v nějaké tvrdé markantní plastice, zachovány. A zároveň melodika, vzdor deklamačnímu principu i na scéně mnohým ladným květem pučící. Ovšem: tónů žhavých, barev hořících a svitivých, rudých plamenů Foersterova orchestralní paleta nemá jako nezná jich jeho cítění. Ale bohata jest polotóny — barvami lomenými a velmi jemně odstiňovanými.

V každé příčině jest nám diviti se dovednosti a promyšlenosti ve Foersterově druhém tomto díle scenickém. — Že nechytlo ani při představeních prvotných ani tentokráte plnou, bezprostřední silou, vyložíme si nejspíše as tím: umělec představující čistý, subtilní a raffinovaný artism hledal tóny pro svět nejprostší, nekultivovaný, v leckterém ryse animalní. Nalezl tóny vzácné často krásy. Ale pravých tónů světa toho nenalezl; nemohl nalézti se svojí kulturou, příliš těžko do těch vysokých tatranských výší. *K. Hoffmeister.*

□ **Kolárova karikatura Jana Nerudy.** Jedno léto na sklonku svého života strávil Neruda v Sedmihorkách, kdež se sešel se starým dobrým přítelem svým Frant. Kolárem, vrchním režisérem Národ. divadla, karikaturistou Humor. Listů. A ten slíbil Nerudovi památku na léčbu ve jmenovaných lázních. Slovu dostál, avšak Neruda zemřel dříve než obrázek Kolárův dostal se do jeho rukou. Po smrti Nerudově doputovala karikatura až do Italie, odkudž se nám podařilo, když jsme stopu její vypátrali, přivolati ji do Čech k reprodukci. Bohužel, do minulého čísla, Nerudovi věnovaného, reprodukce již se nedostala. Plníme úkol svůj tedy dnes.

⁂ **Malostranský obrázek.** Pohledy na Malou stranu s ptačí perspektivy jsou pravá unika, jsou čistě pražské speciality. Ze »Zlaté studně« je snad pohled na kamennou naši malostranskou pohádku nejkrásnější. Tam nahoru z Pražanů málo kdo přijde . . . tak se zdá, jakoby to bylo místo, které zůstane už navždy ušetřeno před vpádem popukace Od sněmovny na Pětikostelním náměstí vzhůru takřka kolmým směrem na úpatí hradčanského vrchu vybíhá ulice ve slepou uličku, tichou a zamlklou, jako zarostlá zátoka u dravé a prudké řeky. Je to idyllické zátiší, podobné liliputánskému Novému Světu za Svatovítským dómem. Za večera sedí tu lidé na lavičkách před domem, čtou, večeří a baví se zrovna tak, jako dole v živém městě v zakrytých zahradách. A nad hlavami našemi zvedá se tu vážné, zadumané sídlo českých králů, útulek společných nadějí a tužeb celého českého národa.

Po uzounkých a klikatých schodech dostanete se nahoru, zemdlení a upachtění. Stanete nad Prahou a vám se zdá, že dosáhnete do oken královského hradu rukou. Vidíte do oken jako v úzké ulici do protějších bytů. Obrátíte se k městu a vidíte před sebou chaos, jehož detaily rozeznáte teprve po dlouhé chvíli. Viděli jste Prahu z rozhledny, ale tento pohled je docela jiný. A bezprostředně kolem vás tulí se k sobě stavba ke stavbě, jakoby se bála a lekala nového, hrubého útoku. Z těchto míst uvidíte nejkrásnější malostranský obrázek, jejž nikdo na světě nenamaluje a nevylíčí. Na takovou asi ztracenou rozhlednu zašel si mladý, nadaný malíř Brunner pro svůj malostranský koutek, jemuž vévodí svatomikulášské kopule. Hodinu, dvě dovedeš se dívati na tu směs, na tu originální klikatinu střech a nemůžeš se odhodlati k tomu, abys se s kamennou pohádkou malostranskou rozloučil. —*r.*

Toto číslo vydáno dne 15. července 1904. — OBSAH: JAN HAVLASA: Záhadný případ Jana Ravola. — JUDR R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literatu a jeho památech. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JIŘÍ LIPA: Zas jednou doma. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: Z mladých let pražského Sokola — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Rodina Hindlova. Tomáš Hindl. — VRATISLAV BRUNNER: Malostranský obrázek — F. Kolárova karikatura Jana Nerudy

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci Prana, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnactidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká premie. — Čtrnactidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GREGRA A SYNA

LADISLAV QUIS:

BUDITELŮM.

(Z většího cyklu.)

Proč jste nás budili
pro boj a zmatky,
proč jste se trudili,
sen byl tak sladký.
Líp bylo nehřímat:
Bez bolu, běd
mohli jsme dodřímat
na onen svět.

Proč vznítit naději,
lásku a víru,
nepřáti raději
mroucímu míru?
Naděje povadly,
z lásky je svár,
víře jsme odpadli,
vychladl žár.

Suchý strom lupeny,
květy měl rázem,
plodů však pupeny
spáleny mrazem
padají před časem.
Žloutne již list,
konce pak ohlasem
vichřice svist.

Proč jste nás křísili,
vedli nás bojem,
v kterém se mísily
krev s naším znojem.
Co se jí prolilo,
Bůh to ví sám:
Krůpěje nezbylo
pro syny nám!

OTAKAR THEER.

Mateřský stud.

I.

Zde mám ještě dvě,« řekl Karel.

»Ne, ty jsou výborné!« vytryskl z Libichových rtů výkřik obdivu. »Zvlášť tahle brunetta. Čtrnáct dní života za jedno políbení.«

»Všimni si, jak roztomile dovede ukazovat lýtka.«

»To je k zbláznění hezké. U kterého hromu dovedeš sebrat takové kousky?«

Karel se spokojeně zasmál.

»To ještě není všecko,« odpověděl. »Nejlepší jsem si nechal na konec. Podívej se.«

»Čertův chlap! Báječné! Máš ty ale šťastnou ruku!«

Oba mladíci zadívali se znovu na fotografie. Byly to podobenky baletek a obrázky krásek

tak trochu příliš lehoučkých, které se k nám dovážejí z ciziny. Karel i Libich podávali si je z ruky do ruky, klonili se nad nimi a zase učinili několik kroků vzad, aby posoudili celkový dojem kollekce. Na jejich tvářích, skoro úplně hladkých, — toliko s trochou bezbarvého chmýří pod nosem a na lících, jež v paprscích do pokoje pronikajícího slunce nabylo zlatově plavého odstínu — objevil se jistý mlsný výraz; nozdry se jim rozšířily, jakoby ssáli ostrou vůni; v očích jim zaplápolal kalný oheň; a ruce, svírající fotografie, třásly se takořka nepozorovatelně. Zdálo se, jakoby oba ty obličeje náhle sestárly, jakoby do nich přeskočila jiná duše.

Tato změna zračila se u Karla tím ostřeji. Byl vyšší, štíhlejší než soudruh, s krásným plavým vlasem, a chtěl-li, dovedl se dívat do světa očima tak neposkvrněně nevinnýma, že byste přísahali: ten hoch se včera narodil. Stejně bylo i s jeho chováním a jeho mluvou.

Ve svém rozčilení zapomněli oba přátelé na cigaretty, odložené na pokraj stolu, z nichž se teď řinul do výšky modravý dým.

»A teď kuřme a dívejme se!« vybídl Karel kollegu.

Ale v té chvíli bylo slyšet z druhého pokoje otevření dveří.

»Mně se zdá, že jde mamá. Prosím tě, mluv honem o něčem, třeba o zkouškách.« A sbaluje chvatně fotografie do náprsní kapsy: »Ona je ještě z takového nemožného světa, že při každém lehčím slově by ji trefil šlak.«

A poněvadž Libich upadl do rozpaků, začal mluvit sám, s přetvářkou tak chladnokrevnou, že byla skoro nemyslitelna při jeho mládí.

»Tak ty nebudeš dělat colloquium? Já si ho odbudu . . .«

V tom, s gracií skoro dívčí, vkluzla do pokoje paní Zdechovská. Třeba že rozdíl mezi matkou a synem obnášel dobrých třicet let, bylo přece jen podivuhodné, jak tito dva lidé se lišili. Zdály se to být dva různé světy, dva různé póly lidské povahy. Byla křehoučká a droboučká, s něčím staropannenským v každém ze svých pohybů. V tmavých očích, zamžených neurčitým utrpením, zářil jí klid duší, které po celý život šly po vrcholcích, nesestoupivše nikdy do údolí, kde víří a naráželi o sebe lidské vášně. Tento klid dodával jí výrazu duševního aristokratismu, povahy kráčející stranou života v ušlechtilém, nízkostí nepotřísněném postoji. V přibledlém odstínu pleti, prohozené jemnými vráskami, v jemném výběru slov, v gestech, v šatě, v chůzi zračila se neustále ušlechtilost duše, to nevylíčitelné kouzlo bezúhonnosti, které obklopuje některé bytosti jako vůně, přicházející s nebes.

Spatřivši u syna cizího člověka, zarazila se, něco jako trpká úzkost prolétlo jí tváří. Chtěla odejít, majíc vzhled člověka, kterému chtějí odervat věc, jíž má rád, a který nemá síly, aby se bránil.

Karel ji však již představoval Libichu. »Hovořime spolu o státní zkoušce,« dodal.

Vdova se usmála nuceně na hostě a zmizela ve vedlejších dveřích.

»Tvoje paní matka nezdá se být příliš ráda, že mne tu spatřila,« řekl Libich.

»Počkej,« napomenul ho Karel. »Musím se podívat, neposlouchá-li nás.« A vrátiv se ode dveří, k nimž přiložil ucho, pokračoval. »Je pryč . . . Víš kamaráde, z toho si nic nedělej. Ona, víš, žárlí na každého s kým mluvím. Prosím tě, stará ženská, a nemá nikoho mimo mne. A pak má jinou povahu než my dva. Je to taková . . . jak bych to řekl? . . . taková srdeční romantika, zkrátka hloupost.«

Přátelé hovořili ještě chvíli a rozloučili se.

Když se Karel vrátil do svého pokoje, oznámila mu služka, že oběd je na stole.

V jídelně seděla již matka. Zdála se být skoro ztracena ve svém křesle, jakoby se tam choulila před ranou, která je na ni namířena. Zírala na syna očima, o nichž byste řekli, že vnitřní strach učinil je jednou tak velkými. A tento zvláštní, poutavý a přestrašený výraz stával se tím podivnější, poněvadž kolem víček a na lícních kostech vystouply v její bledé pleti masově růžové skvrny.

»Již jsem opět u tebe, mamá,« řekl Karel a jeho hlas nabyl mazlivého tónu, jímž se mluví k nemocným nebo dětem. Povšimnuv si její tváře zvolal:

»Ty jsi plakala, mamulko?«

Vrhl se před ní na kolena, objal ji kolem pasu a snažil se jemně nakloniti její tvář ke své.

»Ty jsi plakala pro toho hloupého Libicha? Když jsme se musili spolu poradit o státnici! Podej mi ruku mamušo.« A políbiv ji dlouze dodal: »Vždyť komu bych patřil, když ne své drahé jediné mamulce?«

Ruce vdoviny chvěly se jakoby v křeči; celé její tělo zdálo se být zachváceno jedním z těch nervových vzrušení, jež u hysteriků předchází každému výbuchu citů. Nebylo jediného svalu, který by zůstal v klidu. Celá ta drobná postava vibrovala od paty až k hlavě jako uhozená struna

»Karlouši!« vydralo se jí konečně z hrdla. Dvě slzy přeběhly jí po tváři. A skloniviši se k jeho čelu zdála se pít synovu duši dlouhými, nekonečnými a slastnými polibky.

Ještě chvíli setrval syn v jejím objetí. Pak (podobalo se, že si řekl: učinil jsem již zadost, aby se uklidnila), vyšinul se znova těmi něžnými, položenskými pohyby, kterými doved.

opříti kohokoliv a kdykoli se mu zalíbilo.

Oběd míjel v uklidněné, skoro blažené náladě, jaká nastává v zápětí po usmíření dvou duší. Oba, matka i syn, hovořili spíše úsměvy než slovy, jež bývají někdy skoro nepotřebna pro ty, kteří trávili celý svůj život po svém boku.

Než v duši paní Zdechovské nebylo přece jen naprostého klidu. Chystala se vyžádati si něco na Karlovi. Věřila, že jí toho syn neodepře, jsouc plna optimismu, jenž zaplaví duši po citových srážkách, které skončily smírem. Při černé kávě, jista svým vítězstvím, obrátila se k němu, usmívajíc se:

»Karlouši.«

»Přeješ si, mamá?«

»Učiníš mi něco k vůli?« A neobdrževši odpovědi pokračovala lichotivě: »Že zítra nepojedeš?«

Jednalo se tu o několikadenní výlet, — do Vídně, jak tvrdil Karel, — výlet, kterého se vdova hrozila, neboť nebylo ještě dne, kdy by syn ztrávil noc pod jinou střechou, než ona.

Vdova mluvila tiše, s rozechvěním v hlase. Nalézala důvody, lichotila, oči majíc zality slzami. Snažila se zlákati ho něhou, jako malé děti se vábí cukrovinkami. Ale on zůstal neoblomný, bráně se svolením, které mu kdysi dala ku podniknutí cesty.

»A pak: mohlo by se ti něco stát . . .« řekla, domnívajíc se, že mu nažene strachu.

»Vždyť nejedu sám,« a jmenoval dva přátele.

»Doprovodím tě tedy na nádraží. Chci vědět, jací jsou to lidé.«

Jistý zákmit rozpaků šlehl Karlovou tváří. Opanoval se však a řekl:

»Budu rád, když mne doprovodíš. Ale ti druzí vsednou do vlaku teprve na Vinohradech.«

Zavzdechla, neboť cítila již svou porážku.

»Ale ne více než na tři dny,« snažila se ještě odporovat.

»Dnes je pátek. V pondělí večer jsem nazpět. Vidíš,« dodal, »čeho bys se bála? Budu myslet neustále jen na svoji mamušu.«

II.

Paní Zdechovská, jakkoli některé vady jejího nervového ústrojí a podmínky jejího dosavádního života i společenského postavení, činily z ní bytost dosti vyjímečnou, mohla přece jen být zařazena do třídy žen, která daleko není vzácná v naší době: do třídy matek, milujících své jedináčky se zápalem, jaký má extatik pro svoje náboženství, oddaností, která by ho nejraději viděla neduživého a churavého, aby neustále potřeboval její přítomnosti a jejího ošetřování.

Provdavši se ve věku třiceti let, kdy srdce žen, nepoznavších dosud muže, pomalu usíná, stala se po několika měsíčním manželství vdovou. Ne celý rok, v němž byla vyšinuta ze svých dosavadních zvyků minul pro ni bez vnitřních otřesů, smekl se takořka jejím dlouhým pannenstvím zledovatělým srdcem, sklouzl po něm, jako balvan sklouzne po ledovci, nenechaje v ní rozkvésti žádné jiné vášni než vášni mateřství.

Po manželově smrti odstěhovala se paní Zdechovská opět ku své matce, jež spolu se svým starým přítelem Klamicerem, byla jí jedinou společnicí. Nikdy nezaznělo v té tiché domácnosti slov drsnějšího rázu a ze života zdálo se sem dýchat toliko to, co bylo čisto a vonno tak, jako na vysokých horách proudí vzduch zbavený všeho pozemského.

Tato drobná, od rozchodu s mužem stále černě oděná vdova, již neukojená příroda se odemstila dárkem častým u starých pannen: hysterií, nevyslyšela ještě teď, kdy její vlasy byly šedivé, slovo »láska« aniž by se její tváře neruměnily studem. Když ztratila matku a zbyl toliko Klamicer, stálo starého přítele často zoufalou námahu, aby ženě, hledící do života okem dítěte, zjednal trochu názoru v praktických otázkách. Mluvilo-li se s ní, bylo nutno hovořit řečí, v níž výběr slov byl úzkostlivý, v níž výraz jen poněkud živější stával se zaklením, v níž odstíny byly tak jemné a něžné jako na obrazech onoho legendárního malíře, který, jak pověst vypravuje, namáčel štětec do květinového pelu.

Karel byl jediným jejím štěstím, jedinou její vášní, vášní mohutnou až k chorobnosti, jistým druhem monomanie, jež propukla u ní silou, jakou naleznete u lidí posedlých. Od dětství žárlila na něho tak, že ani do školy nebyl posýlán. Také nižší gymnasium odbyl si doma. Teprve na Klamicerovo naléhání přišel tento hezký, hodně přeněžnělý hoch jako quintán do stálého styku se spolužáky. Nebyl bez nadání; nepřetržité spolužití s matkou zbystřilo jeho nervy, naplnilo jeho srdce předčasnou a něhyplnou citlivostí, jistým vydrážděným smyslem pro všechno, co v životě souvisí s otázkami srdce, neustálou snahou láskati a býti láskán. Byv do svého patnáctého roku jakoby zaklet v dosahu matinčiny sukně, spatřil teď život naprosto jiný, s nekonečně rozšířeným obzorem požitků, život plný barev, radostí, rozkoší. Jiný na jeho místě, s menší chutí k požitkům, byl by se zalekl a navrátil v bezpečný stín matinčiny sukně. Než Karel, hnán neúprosnou zvědavostí ochutnat všechny plody se stromu života, přizpůsobil se novým poměrům se snadností, karakterisující povahu ohebnou a vytrvalou ve svých chtíčích.

Doma, u matky, musil se zdát tím, jakým byl dříve. Teprve s prvním douškem vzduchu na ulici mohl vydechnouti, jak se mu líbilo, mluvit jak mu bylo vhod, hledět tam, kam se mu právě zachtělo. Byl tak široce založen, že vydržel míti tuto dvojí masku — citupInou doma, cynickou venku — ano, během doby stalo se mu rozkoší střídat libovolně dvojí podobu, jako staří herci hrají svoje role s chutí i mimo jeviště.

Výchova vyzbrojila ho pro život třemi strašnými zbraněmi: nedostatkem pravého citu, schopností ku přetvářce, která hraničila na genialnost, a zženštile svůdným zevnějškem. Uvědomil si v brzku svoji sílu a umínil si využíti ji až na dno. Jeho ústrojí bylo spíše křehké než zdatné, předurčivši ho, aby přemáhal překážky spíše úsměvem a lichocením než ranou pěsti. I to ho nezůstalo tajno. bylo v něm cosi, co ho nutilo neustále říkat každému příjemné věci a ujišťovati ho svou oddaností. A těchto tří zbraní — k nimž se pojila dokonalá znalost v umění, kterému porozumí jen ti, kteří vyrostli mezi ženami, v umění mazlit se — hodlal mladý epikurejec použít kdykoli a bez ohledu.

Hrál svoji úlohu tak dokonale, že do nedávna udržel matku v naprostém klamu. Stopovala ho s vášní matky, s žárlivostí milenky. Měla neustále na něho namířený ten podivuhodný přístroj — jenž je zároveň nejpřesnějším dalekohledem a mikroskopem nevyrovnatelné jemnosti: mateřské oko. Hladina jeho duše, jež by se jinému zdála klidná, byla po ni zbrázděna čeřením tisícerých citů, přání a nálad.

(Pokračování.)

JAN HAVLASA:

Záhadný případ Jana Ravola.

Tatranská povídka.

(Pokračování.)

Tak! A je mi konec konců přece jen lépe, než Martinu Duriši, který před lety na podzim se ztratil. Život ho omrzel, bručouna, mrzouta. Asi třicítku měl na zádech, — a život ho omrzel. Zmizel. Nu, co se s ním stalo? Někde v horách neslavně život skončil, ani jeho těla nenašli, — zmizel. Nu, tak co? Zmizel, tedy zmizel. Ani do svěcené země ho nedali, nikdo se nad ním nepomodlil, nikdo nad ním nesplakal. Zmizel, bůh mu buď milostiv! Ale byl blázen!

Proč že bych nemohl být veselý, proč se musím často do veselosti nutit? Ah, Pane můj dobrý, — což je tu příčin! Každý máme svou historii! Člověka vidíš, — nic na něm, řekneš si a sotva že si ho všimneš. Člověk jako člověk, — na čele minulost psánu nemáme, — a zle tomu, kdo ji tam má kousek napsáno. Člověka tedy vidíš, — chodí jako jiný, mluví jako jiný, jí a pije a spí jako jiný, — co že na něm? I někdy kleje, i někdy zasměje se, — boží člověk. A zatím: co bolestí leží za těmi jeho zraky, co vyplakaných slz? Desetkráte jiný byl by se zbláznil, — a tento tu chodí, mluví, jí, pije, spí, kleje, ba i směje se. Trpí, — nikdo toho na něm nevidí. Snad často v noci posadí se, nemoha spáti, — i pláče, pláče, tiše pláče, a jen ta tma kolem ví o jeho slzách a o jeho bolesti. A jsou i jiní lidé. Hříchy se černají za nimi, těžké a veliké hříchy, — ale oni chodí, mluví, jedí, spí, smějí se, jako by čistočistá byla cesta za nimi, nikde ani poskvrny. Ale kdo ví, co děje se v nich? Zda oni stokráte do dne nepřejí si smrti, ale jsou příliš už slabí, než aby sami dovedli si ji najít. Kdo ví, zda v nocích tmavých nesedí ve svém koutě a netřeští očí do tmy před sebe, do tmy, která jediná ví o tom černu za nimi. Tací jsou lidé. Ale na jejich tváře mnoho dáti nelze. Denní světlo dělá člověka jiným.

Zda hodně čtu, ptá se Pán? Nu ano, čítám si někdy, čítám. Bibli už jsem přečetl celou třikráte. I jiné knížky. O Jenofeře, o Rinaldu Rinaldinovi, potom o Beňovském, i několik pohádek, jako o Zlatovlásce, pak o Ludmile i Radúzovi, — mnoho, mnoho dříve. Teď už dvě léta, tři léta čtu málo. A vlastně už pět let, — od té doby, kdy zemřela moje žena, Katuša.

Co, Pán se diví, že já jsem už vdovec? Ah, věru, vdovec. — a smutný vdovec. Divná historie! Vidí Pán: moje líce nevypravují o ničem, — ale tu, tu v duši, — oh, tam bývá

někdy tma. Co říkám: někdy! Kdyby jen někdy! Ale co dělat? Máme každý své trápení, ten menší, onen větší.

Ej, ať se Pán podívá: teprve jedenáct hodin bude, ale že slunce už trochu víc praží, ovce jsou líné, i sedají, lehají, mhouří oči. Bestie! Ať tedy sedí! I my si sedneme, — tamto, hle, pod ty tři smrky, — tam je stín a bude i v poledne.

Tak, pěkně se tu sedí, — mravenců zde není, — vůně a milý stín. O čem že jsme to povídali? Ah, věru, — o mojí Katuši: Nuže byl jsem už ženat, — věru ženat! A smutně to dopadlo. Něco lidé o tom vědí, ale málo. Jen něco mohli vidět. Vypravoval jsem tu historii teprvé dvěma lidem, dochtoru z Hrádku a farárovi z Hýb. Chce Pán ji vyslechnout? Snad mi potom poví, co si o tom myslí. A já tak rád bych byl, kdyby mi někdo řekl, co si o tom pomyslil. Ti dva mne zklamali, rameny oni jen pokrčili, praničeho mi nařekli. Nu což, valach sprostý, — pomyslili si, i líto bylo jim slova. Ničeho mi nepověděli. Ale Pán poví, Pán je dobrý, — poznal jsem Pána už za ten měsíc, co je tu v hájovně a co chodí k nám na salaš.

Děkuju, děkuju, — Pán je dobrý, že slíbil. A já tedy vypravuju:

* * *

Můj otec byl valach, povídal jsem to už. Býval jsem tedy v horách od dětství. To byl můj pravý život. Mnoho jsem tehdy ještě nerobil, teprve se mi otvírala hlava. Vyřezával jsem ze dřeva, robil jsem hole, — v tom byl jsem mistr, — kladl jsem oka na ptáky, chytal jsem ryby, hlavně pstruhy, zde, v Belé. Tenkráte bylo už Podbansko tamto za vodou, a lesníkem byl tam otec ženy dnešního lesníka, u něhož je Pán, — starý Harman, veliký horal a veliký vtipkář. Tady byly také zemanské majery Pongracovské, trochu níže od salaše. Ví Pán, co jsou to majery? Něco jako salaš, ale pro krávy. Patřilo to zemanům Pongracům a majery byly Kuraj a Vredár, ale byli tam ještě i pastuchové. S těmi jsem natropil mnohé věci, i s našimi valachy. Ale právě, když začal jsem dospívat, věci se změnily, a majery odešly.

V jedenácti začal jsem chodit s ovcemi. A to už dála se se mnou změna. Dovedl jsem vysedět hodiny na jednom kameni, naslouchat hukotu Belé v údolíčku, šepotu vánku, šelestu stromových korun, drnčení koníčků, hlasům ptactva, — všemu kolem sebe, — a ve všem jakoby slyšet hovor se mnou. Přimhouřil jsem oči, a poškrábal jsem prstem po skalách Kriváně, ba i po nebi, — až do slunce jsem vstrčil ukazováček, a divil jsem se, že se nepřipálil. Pán by se mohl usmívat, — ale bylo to tak. Nu, jedenáct let, — Pán chápe, — ostatně i Pán byl někdy jedenáctiletý.

Anebo za večerů lehával jsem nad kolibou na svahu, díval jsem se na oblohu a zdálo se mi, že piju víno z těch červánků. A kolem dokola tolik hlasů. Všechno si povídalo, a všechno mělo takovou velikou radost. A pode mnou hovořily ovce, a tak se mi zdálo, že už jim rozumím. Psi štěkali, brechali, hašteřili se. Voda hučela pod salašem. Lesy kolem. Někdy na salaši zafujarovali, někdy někdo z valachů zazpíval nebo zahoukal, a hory naň radostně vzkřikly. Tmělo se, už byla skoro noc. A z dálky třebas ještě přiletěla ozvěna výstřelu odněkud od Podbanska. —

To všechno se mi velmi líbilo, ale neměl jsem, komu mezi lidmi bych o tom povídal, Někdy jsem to vypravoval našemu psu Dunkovi, ten byl tak ještě nejmoudřejší. Ale na konec přesvědčil jsem se, že ani on velmi neposlouchá a že ho to snad příliš ani nebaví. Trochu mne to mrzelo, ale pak bylo mi to už lhostejno. Co s psem?

Tak došel i třináctý rok.

A tu jednou v neděli, když jsme sešli z hor, zastaví mne v dědině před kostelem Katuša, dcerka gazdy Mikity.

— A co že ty, Janko, robíš v horách? Či se ti nezasteskne po dědině a po lidech?

Hm, co že bych robil! Pasu ovce, vyřezávám ze dřeva, i rybky pochytám, přijde-li chuť, nebo trochu si popovídám a ponaslouchám, i časem zapískám na fujaru, — a když už nic mne nebaví, lehnu i dívám se do oblak. To je velmi krásné. Oblaky letí a na každém něco visí. Mnoho vzpomínám. Anebo zas přimhouřím oči, a letím s oblaky. Jen prst vztáhnout, a chytil bych za ty vedlejší. Ale nevztahuju prstu, klidně letím ku předu, hory mizí, jsem kdesi jinde, v divných krajinách. Ale zase zasteskne se mi po horách. I rozevru oči, — vidím hory. A tu taková veliká radost mne chytne, i vyskočím a zahoukám. Hory jsou tím potěšeny, odpovídají mi, — i začneme spolu hovořit. A proč by tedy bylo mi smutno za dědinou?

— A nikoho tu nemáš, po kom by ti bylo smutno?

Hm, koho bych tu měl? Mamka přijde nahoru každý týden k otci, to jdou vždy spolu v noci do lesa, i z rána, než mamka odejde, — mnoho tedy z namy nemám. A jinak? Bože, po kom by se mi mělo zastesknout?

Ona mlčí. Dívám se na ni a myslím si: Hle, sotva dvanáct let je jí, — jaké to pěkné děvče. Bílé tvářičky, černé vlásky, modrá očka, — nu, pěkné to děvče.

A zase nic. Odešel jsem do hor i zapomněl.

Tu zimu kdysi o přástkách mi řekla:

— Ty, Janko, či není ti smutno za lesem a za horami?

Ano, je mi smutno. Proč by mi nemohlo být smutno?

— Ne, ona nic nemyslí, ale přece —

Co tu na dědině? Ale hory, bože můj hory!

— Nu ano, tobě jsou jen hory.

A jinak málo jsme spolu té zimy hovořili. Já vůbec málo s lidmi hovořil. Jdu po cestě, někdo proti mně. Vidím v jeho tvářích, že by se zastavil i něco mi povídal A opatrně tedy, aby to divně nevypadalo, vkročuju mezi chalupy. Snad i Katuše se to někdy se mnou přihodilo, nevím.

Potom je tu leto.

Čtrnáct let, bože, — čtrnáct let!

Chodím po horách, i zdává se mi tak často, že bych měl někomu říci, co si myslím, co mne bolí, z čeho mám radost. Bača a valaši, — což ti z toho vyrozumí. Mamka? Nu, ráda mne má a vše mi urobí, — ale což ji budu takové divné věci povídat. Ostatně; ani ještě nevím, co se mi chce povídat. Tak divně je mi, a já toho nechápu.

Přijde jednou k večeru Katuša na salaš s otcem, jenž byl toho roku salašným gazdou, — přijde ona, krásné děvče, vyrostlé, plné. Ale bledé.

Bože, měla bys být červená, říkám jí. — Ona se tiše usměje: Ano, budu červená. — Stojím a mlčím. — Janko, co mlčíš? — Hm, či já vím, proč mlčím? A mlčím tedy dále, ani slova neodpovídám.

Ona se otočí, vzdychne a jde k salaši.

I já se otočím a jdu váhavě k řece.

Je večer, měsíčný večer.

Belá hučí, velmi krásně hučí. Zdá se, jakoby plakala. Někdy štěstím, někdy touhou, někdy bolestí, někdy hněvem. A na jejích vlnách houpá se měsíční světlo. Dívám se na ty vlnky, dívám se po stromech, které stojí nad vodou, naslouchám hukotu vod i hlasům se salaše, z luk, z celého světa. Je mi smutno, i Belá hučí smutně. A říkám si:

Ano, měla by být červená

Ale potom se mi zdá, že je lépe býti bledou.

A tak by se mi chtělo říci jí to. Snad by ji to potěšilo.

Pomalu se zdvihám, ale nevstanu, jen hlavu pozvednu: Ona stojí nade mnou.

— O čem rozmýšlíš?

Hm, o čem! Že by měla být červená. Ale ne: lépe bude, když zůstane bledá, sluší jí to.

Dívám se na ni a vidím, že je červená.

— Opravdu, sluší?

Ale teď jsi červená, — divím se a je mi tak zvláštně.

— Ano, teď jsem červená, cítím to, ale nemohu za to.

Mlčím, je mi tak pěkně.

— Ale budu zase bledá.

Katušo, — konečně řeknu, — líbíš se mi, velmi se mi líbíš.

Teď mlčí ona. Dívám se na ni a je mi divno: Tobě že bude teprve třináct. Ale neříkám ani já ničeho, divím se v duchu a očima.

Tak stojíme tu stranou světa. Voda a stromy kolem nás. Obojí hučí a šumí. A na obojím tancuje měsíc. I nám šumí v hlavách, i nám sedí na tvářích měsíc. Vidíme si do očí. Ona sklopí hlavu.

Dávno na tebe myslím, — znova hovořím, — a tolik bych ti někdy dovedl povídat.

Dívám se, a vidím, že má slzy v řasách

Katušo, proč pláčeš, — chytám ji za ruku a teplota její ruky mne blaží.

— Nic, to nic neznamená

Ale přece!

— Jen to, že tě mám ráda.

Trochu se mi točí hlava. Beru ji kolem pasu a tisknu k sobě. Ona se dívá slzami ke mně a šeptá:

— Janko můj!

I líbáme se, líbáme bez konce.

Najednou trhá se mi z ruky:

— Slyšíš, volají mne.

Je bledá, velmi bledá.

Katušo, Katušo, — vzdychám, sedám k zemi na břeh říčky a dívám se za ní, jak mizí mezi stromy.

Vody, stromy, všechno zpívá její jméno. Sedím, dlouho sedím, a jest mi smutno, že jsem jí nemohl povídat o sobě jí a ona mně o sobě.

Ovce už mlčí, psi nebrechají. Je už asi pozdě, — myslím si, vstávám i jdu k salaši. Při tom si šeptám: Moje Katuša, moje! A zdá se mi, že ze všech jmen na světě nejkrásnější jest Katuša. (Poračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Nejspíš unešena byla
těmi loupežníky moře;
Gureho bys viděti měl,
jaké zlé jej trudí hoře.

Od té doby neopustil
pusté síně svého domu,
u krbu dlí v pláči hořkém,
lituje ho každý v Jomu.

Mohu tebe ujistiti,
Burislav že vřele želí,
co se stalo u Kaminu,
a s ním jeho národ celý.

A že pilnou dá si práci
vyhledati toho vraha,
jehož skutek v dvojí srdce
bohatýrských otců sahá!« —

Zmaten stál tu Palnatoki,
v nových myšlenkách se ztrácí,
»Děkuji mu, vyřiď knězi,
podpořím jej v této práci! —

»Ale nyní zde vás vítám,
posli kněze Burislava,
prosím, k stolům zasedněte,
těšila mne vaše zpráva

Nové přineste sem rohy,
nalejte jim vrchovatě,
medovina nejvěrnější
člověku je v každé ztrátě!«

A již všickni k stolům sedli,
a již v zdar si připíjeli,
pokřikem a zpěvy jejich
dvůr se rozhlaholil celý.

* * *

Palnatoki k Stefnirovi
skaldu usedl si stranou,
v rozhovoru tichém tahal
bradu svoji rozcuchanou.

Vlnou čerstvé medoviny
hořkou spláchl vlnu žluče,
pokročil pak v prostřed davu,
zahovořil na to ruče:

»Dosti řečí, skalda zpěvu!
tryznu nejlíp ukončíme,
když Akiho ku paměti
slavnou střelbu zahájíme!«

V souhlas všichni pokývnuli,
odstrčeny stoly v krátce,
a terč velký přivlečen sem
památný kus dávné práce.

Terč ten Asgard představoval
v devět polí rozdělený,
od kořenu Ygdrasilu
celý svět v něm rozložený.

Čí šíp vletěl do Helheimu,
musil od hry odstoupiti,
neb se toulcem, šípy, kuší
k nové ráně vykoupiti.

Středem polí, kde byl Midgard,
obrovský se kanec ježil,
z jedné strany havran Munin,
z druhé Hugin kruh ten střežil.

A kdo trefil kance v oko
ranou dobře namířenou,
druhých zástavy vše sebral,
obdarován touto cenou.

Bozi vědí, kde tlí ruce,
které rohy malovaly,
lovecká to dobrodružství,
s Ullerem jež podnik Vali.

V zdobný věnec naposledy
vtkány hlavy zvěře různé,
medvěd, liška, vlk a zajíc,
posy fraškovné i hrůzné!

Do šiku se seřadili
s kuší v pěsti bohatýři,
a již hbitá střelba začla,
každý jak můž', nejlíp míří.

Nestřílel jen Palnatoki,
přímo k terči postavil se,
smělým vzmachem šíp vždy vytrh,
z tetivy jak dostavil se.

Stříleli již hezkou dobu,
mnohá pěkná padla rána,
v prvním šiku z úslužnosti
cizím hostům přednost dána.

Kdykoliv host cizí střelil,
Palnatoki chyt šíp rázem,
skryl jej svého do záňadří,
šípy svých vše házel na zem.

Namluvený k tomu Stefnir
ptal se, proč ty šípy sbírá?
»Na památku!« odpovídá,
při tom s kníru slzu stírá.

»Na památku, pevně doufám,
dnešního dne, dnešní pitky
hosté naši dovolí mi
schovat střelby dnešní zbytky!«

»Na památku synka Aki!« —
V tom šíp dopad — Hilbojovi
sletěl právě od tetivy
zlatem okutý a nový.

Trefil zrovna kance v oko,
zajásali všickni divě,
na šíp vrh se Palnatoki
a jej z terče vyrval chtivě.

»Vítám tebe, zlatý ptáčku,
na tebe jsem čekal dlouho!«
tiše dodal: »Směr i cíl znáš,
strašné pomsty mojí touho!«

A co všechněch ku Hilboji
ze všech stran se tlačil nával,
z terče šíp, šíp ze záňadří
Palnatoki porovnával.

Oba na vlas byly stejny,
stejně zlaceny a silny,
rozeznával první pohled,
z jediné že vyšly dílny.

»Hilboj tedy vrahem syna!«
Zaťal zuby Palnatoki,
přemoh' vztek a ku vítězi
klidně obrátil své kroky.

S úšklebkem mu ruku potřás,
»Výborně jsi střelil, synku,
v zlatém šípu tvém mít budu,
hochu, pěknou upomínku!«

Vyprázdnil pak rázem roh svůj
a zas dal si nalít nový,
pak se stranou v koutek stulil,
přisedl si k Stefnirovi.

Nová k terči začla střelba,
hlasně křičeli a pili
až do stínů černé Noci,
hlavu naklonil den bílý.

Konec zpěvu V.

JUDr. R. J. KRONBAUER

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

(Pokračování.)

Dne 15. května zaznamenal kronikář: »Včera slavili jsme jmeniny milostivé naší vrchnosti, Kristiána hraběte z Waldsteina-Wartenberga. (Kronikář dopodrobna popisuje slavnost a slavnostní hostinu a vsunuje tuto charakteristickou poznámku:) A když pěnivým, šumným vínem naplněny jsou číše, tu přednosta stolu, ozdoben zlatým čestným penízem na prsou, vrchní na panství Hradištském, pan Josef Bedřich Svoboda povstal s číší a, a, slyš! — — co prve dávno a dávno slyšet nebývalo, čehož před několika ještě lety při podobných příležitostech u nás na panství pokusit se člověk se ostýchal — — pan vrchní poctu k připíjení pronesl v jazyku českém.

Vesměs zde panoval živel Český. Národní duch ovíval společnost, záležející nejvíce z rozených Čechů. Přípitky v české řeči, česká rozmluva, písně české jevily, že i u nás již vniká v srdce národní cit; osvědčovaly, že jsme nepřestali býti pravými Čechy. Pročež tu v našem živlu bylo nám veseleji, než v cizím, pohybovali jsme se jaksi volněji, cítili jsme se právě jako doma; zábava byla upřímnější a srdečnější.«

Kronikář popisuje na to školní zkoušku a připomíná, že děti zkoušel »okresní školní dozorce, veledůstojný biskupský vikář p. Antonín Marek, náš český veterán«.

»Týž den přinesl nám,« pokračuje kronikář, »i ještě jiných radostí. Šlo se na děkanství k obědu. — — Tu nás čekala návštěva mi-

lého hosta, našeho výtečníka v české literatuře p. K. Vinařického.«

Roztomilá je tato scéna.

»P. Vinařický, mimo jiné učené práce a básnické plody, — jimiž České obecenstvo obdařil — jsa přítel malých složil mnoho výtečných písní, podaných nám v Kytce, k obveselení pro milou mládež, jež ona o zkouškách zpívá a také dnes ve škole z nich některé zpívala. An stolujeme: rozlétnou se dvéře, i spatříme v předsíni kupu školáků i školaček a ti najednou ve sboru spustili: Klop, snop, tep, cep«, píseň mlateckou, složenou od Vinařického. I jevil náš host, od malých tak uvítaný, velikou radost a vyjádřil se, že ponejprv své písně — neboť zpívali potom »Vojáky«, »Králíčka«, »Šumaře«, »Housátka« — od dítek zpívati slyší. Také vstana od stolu šel mezi ně; laskavě je oslovil a slíbil, že jim něco pošle; a dítky též měly radost, že znají skladatele písní, které zpívají tak rády.

A tak nám u prostřed dvou učených, o Českou literaturu velezasloužilých mužů, p. Antonína Marka a p. Karla Vinařického, faráře na Kovani, v radosti uplynul den. A našim školním dítkám zůstane v paměti.«

Hindl měl pro vše smysl a porozumění. Jak svěže je napsán tento zápis:

»A už jí tu není! — Však byla už stará, vetchá a velmi věkem sešlá, a lid na ni zanevřel, broukal, že je oškliva, zedrána, ohyzdna, že tady ostudu plodí. A tak lidé broukajíce a broukajíce pořád, posléz na ni se vrhli, tloukli ji, třískali, mlátili. A dostavši neráznou, smrtelnou ránu, až v nitru jejím zatřásly se útroby všechny — padla, ach padla — stará, dřevěná krčma na Kláštěře Hradišti! —

Pro své stáří byla to krčma znamenitá, a my jsme s to věk její udati na vlas, totiž 338 let; dokládajíce se dějepisce Gelasia Dobnera: který nám krále Vladislava uvádí list, v němž l. 1508 Janu a Bernardu Waldsteinovi pánům na Kláštěře i Hradišti povolení se dává k postavení krčmy na Kláštěře-Hradišti.

I ve svém tvaru stavitelském bylať obzvláštní, Veliká dřevěná haluzna s několika malounkými kukátky. Líto nám, že — neumějíce kreslit — výkres té starožitné krčmy před jejím rozkotáním jsme si neopatřili pro památku potomstvu. Snad by se také hodil pro sbor archeologický Českého Musea v Praze.

Není-li pak to poetická a hezounká kapitolka? Čtenář jistě už pozoruje, že Tomáš Hindl byl nejen mužem širokého rozhledu a vzdělání, ale že byl poetou. Škoda, že není možno citovati také jeho barvité popisy lidových slavností a líčení bouří, popis katastrofou postižených míst, ba i prosté záznamy čistě lokálního významu dovedl osvěžiti případnou poznámkou nebo hojným úsudkem.

Léta 1846 dne 8. měsíce lipna (července) zapsal Hindl do kroniky:

Každá na světě věc má dvě strany: zlou — dobrou; škodnou — užitečnou, a cokoliv se tu děje, koná se způsobem od kupců a obchodníků užívaného dvojného počtu: debet — credit — ztráta zisk atd. — žalost — radost — pláč — smích atd.

Na základě těchto protiv spočívá vesmír, čímž rovnováha udržuje se.

Vyjdu dnes ráno z domu ven a spatřím na stavení rozdrchané střechy, v oknech potlučená skla, což všechno ztropil včerejší násilný vichr. Bože můj, jaké tu škody! pravím, ač hned bezděk mi napadne kupecký dvojný počet. Škodu má majitel stavení — užitek tesař, pokrývač, sklenář . . . Teď se procházeje stromořadím v ovocných sadech za naším dvorem i tu hrušek, jablek větrem skácených po zemi plno, a chudý lid náš z baráků sbírá je do klína, do košů, do puten, odnáší domů. Bože můj, jaké tu škody!, praví žena, sbírajíc nezralé hrušky — když viděla mne; zatím snad myslí si v duchu: zaplať Pánbůh! že nám vítr to ovoce sklátil.

»Co s tím budete dělat?«, ptám se.

»Jíst«.

»Kdo«? — myslím, že kozy, dobytek.

Hu . . . kterak se leknu, když odpoví:

»My — uvaříme a sníme.«

»Vždyť to prach zelené, nezralé.«

»Však lepší, než zaječí zelí, lebeda, co my teď jíme pořád, nemajíce chleba.«

Hu! a my v zámku máme chleba i masa, oupravného jídla do syta; a vůkol nás chudina jí trávu, nezralé ovoce — z hladu!

Hu! hu! — až po mne mráz jde . . .«

Z hladových let tehdejších zaznamenává kronikář teskné kapitoly, o nichž se ještě zmíním.

»Žita, ječmeny (píše v srpnu t. r.), pšenice už jsou doma ve stodolách; hrachy, vikve se svážejí, ovsy se kladou — což ve krajině naší druhdy nebývá tak časně. — Teď z toho jen brzo Božího chleba a chudina aby si mohla jej koupit: nebotě nouze, bída veliká a chudých patrně přibývá.

Nikdy prvé neviděno takového množství lidu choditi na pole sbírat klasy jako letošního roku. Tak včera za dvorem na panském ječmeništi napočítáno jest 257 sběračů a sběraček klasů a jak mnoho mezi nimi hladem zmořených těl, vyzáblých tváří — obraz bídy!«

V měsíci září zapisuje kronikář, že krajský hradištský přeložen v Čáslavský kraj a dodává tuto zajímavou poznámku.

»Povšimnutí hodno jest u toho zdánlivě malicherná, pro naše národní záležitosti ale významná okolnost, že dekret počíná českým jazykem, následuje německý překlad a české jsou podpisy! — ježto od našich ouřadů v Čechách zprávy, návěští, ohlášení, nařízení, rozkazy atd. dostáváme nejvíce pouze německy, anebo od vyšších míst předkem německy, pak přetlumočeny v německé češtině, s podpisy zcela německými. Tak nejvyšší cís. král. dvůr lépe ví, v Čechách, co slušno, a kterého národa jazyku v Českém království náleží přednost!«

Satirou jen jen srší tato vložka:

»Papoušky na prodej! — Tak čtu dnes v oznamovateli Pražských německých novin č. 138 . . . »že v Praze dostati lze krotké, vycvičené, čiperné papoušky, jež přes 50 slov německy a česky rozprávějí.«

Tuším, že tam přišli z venkovských škol českých, kde se němčině učí.

»Též tam dostati lze hezounké, malé opičky.«

Nemýlím-li se, budou to mladé slečinky České ve francouzských »bournusech« a německých »wikklerách«, jež v kostele modlí se na německých knížkách!

»a mnoho cizích ptáků«.

Což o to? Těch je po Čechách všude dost, již Český chléb křupajíce zobákem po Čechu tepají. (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Vždyť je tam tak krásně! A máme takový tam milý, sladký domov! That a dear sweat home — — — Jak šťastně, blaženě možno žíti... Our house shall be our castle,« jal se Václav Novák horovati. »V hradu našem ty paní! Moje spanilá, nádherná princezno!« Václav Novák opíjel se pohledy, které upírala na něho Rachel. »Ale ne v zakletém zámku! Nikoli střežena drakem ani zlou ježibabou — leda bychom zas povolali k sobě Miss Yourell« — dal se do smíchu, ale hned ustal. »Odpusť, má drahá«, řekl poznav, že narazil na patrné Rachelino rozladění. »Nechtěl jsem nijak tebe se dotknouti — — Neboj se, ubohá moje Lilly,« zašeptal jako by konejšil dítě, jemuž strašákem zlým nahnal strachu.

Rachel vyvinula se z mužových loktů a seděla na pohovce. Václav Novák usedl naproti ní do fauteilu. Pohlíželi na sebe, jako když jeden zkouší ledví druhého. Jakoby se byli sešli k obchodnímu projednání nějaké záležitosti.

»Ano« — pronesl Václav Novák po chvíli mlčení. »Přišel jsem, abych učinil vám určitý návrh.«

»Půjdete se mnou do Čech,« napověděla paní Rachel Nováková.

Přisvědčil.

»Opustíte Vídeň,« pokračovala. «Dáte vale velkému světu, v kterém jste zvyklá se pohybovat. Zahrabete se společně se mnou tam k nám, kde dávají lišky dobrou noc.«

Dotknut ironií, již vkládala do svého hlasu, řekl dosti podrážděně: »Tak jest, to žádám.«

»Za tuto Canossu vás přijmu na milost« — končila hodně posměšně.

Václav Novák vstal uražen. »Madame,« řekl. »Není zapotřebí, abychom mluvili spolu tímto způsobem. Nepřišel jsem, abych činil násilí vašim názorům o podmínkách štěstí života... Lituji pouze, že nebude as možno nám se tu dohodnouti. Vy víte, že já nyní musím zůstat v Čechách i kdybych nechtěl . . . Musím vrátiti se tam ku své někdejší práci. Pobyt můj zde jest vůbec nemožný« — —

»Proč?« poznamenala náhle živě Rachel. »Také jsem o tom trochu přemýšlela.« Přinutila pohledy svými Václava, aby si opět sedl. »A nejen to — starala jsem se o rozřešení otázky, vyjasnění situace — vám tak poněkud trapné, to chápu — — Ale přece nemáme marně tolik známostí ve vysokých, ano, velmi vysokých kruzích . . . Jděte mi — vy, takový nadaný, silný muž,« mluvila až vroucně. »S vašimi vědomostmi! S vaší plamennou elokvencí! S vašimi zdravými názory! S vašim světovým rozhledem! — — Vás přece nelze nechat zapadnouti mezi vaše tovární stroje, jež bez vás také dovedou se točit — — Vy musíte být

zachován velkým posláním, vy musíte žít velkým cílům — —

Odmlčela se a za chvíli řekla: »Jmenování vaše členem panské sněmovny přinese nejbližší budoucnost. Vaše kandidatura na ministerské křeslo, o níž se tak mnoho již mluvilo za vašeho poslancování a jež vaším nezvolením zdánlivě byla pochována — stala se opět živou otázkou, jejíž splnění lze očekávati v dohledném velmi čase — — Tak tedy vidíte, že z naší idyly tam venku nebude nic!« zvolala Rachel vítězně. Vstala a obtočila lokty kolem hlavy Václavovy. »Taková idyla venkovská je pro slabé, malé lidi,« mluvila mazlivě. »Ne pro vás. Nu, nezapírám — také ne pro mne. V té práci mé, abyste mohl zůstat ve Vídni vy, je věru též hodně egoismu mého. Není v tom nic špatného, ani zlého. Egoismus jest známkou silných lidí. A silných národů. Já jsem dcerou Anglie — — Neměla jsem však na mysli jenom sebe při tom všem jednání — také vás — a vás především — — ano, tebe Václave — — Tebe čekají úlohy jiné ve světě, než vésti v Libnicích závody tovární — rvát se s dělníky a klanět se hloupé ženě pana spolumajitele — odpusť, zapomněla jsem, že je to tvůj bratr« . . .

Václav Novák se usmíval. »Ty hrozny, které pro mne připravujete ve vládní Kanaan,« řekl po chvíli — »jsou mně jaksi podezřelé. Nemám v ně příliš důvěry. Mezi zrny bude as nějaký hmyz — a i šťava nepochybně není víno — není čisté víno révy, které by za panujících okolností politických mohl píti čestný muž český — —«

»Ach, Bože,« zalomila paní Rachel Nováková rukama jako v zoufalství. »Vy mně už zase přijdete do všeho s vašimi malonárodními vrtochy! V té červené košili, v které jsem vás viděla loni v Praze — a slušela vám jinak docela pěkně . . .« lichotila se Rachel k Václavovi — »v sokolské košili a v čapce s pérem se ovšem nechodí do ministerstva — — to vám přece nepovídám nic nového. To se rozumí, že se od vás bude žádat jisté sebezapření, jisté podřízení se vyšším cílům a prospěchům — —«

»Tady je právě ten ošklivý škvor ukrytý mezi chutnými zrny hroznu« — poznamenal Václav Novák.

»Národ vás ministrem neudělá,« řekla paní Rachel Nováková vážně a skorem i vyčítavě. »Nemůžete chtít tedy sloužit v ministerstvu jen jemu.«

»Ale já chci sloužit jen jemu,« vložil Václav Novák. »Jen svému národu.«

»Svému národu, ano, to jest správné. Ale není správné: jen jemu« — namítla Rachel. »Pro svůj národ budete moci vykonat více než kdekoliv jinde, když budete mít svůj hlas v ministerstvu třeba celkově málo přátelském. Národ se ovšem proti vám postaví, to je jisto, na to musíte být připraven. Bude házet vám kameny a klacky pod nohy, abyste jen pro něj nic udělat nemohl. V tom se váš národ zvlášť vyzná. Nesnese, aby se někdo povznesl nad prostřednost a každého, kdo se povznesl, strhuje zas se vším úsilím do té své prostřednosti« — —

Václav Novák se nebránil, vždyť v úderech těch proti němu vedených poznával a cítil tolik pravdy

»To u nás každý ví, kdo veřejně je činným,« pronesl po chvíli. »Toho se nikdo neleká. Také já bych se takových důsledností nelekl a dovedl jim čelil. Zde však jde o jedno: Čelit může útokům ze řad svého lidu na svou posici jenom ten, kdo jest úplně čist a nedopustil se tím, že se stal čím se sial, žádné zpronevěry« — —

»Zde by to byla ode mne jedním slovem: zrada na národu!« — opovržlivě řekl Václav Novák téhož dne večer, když vracel se s Rachel v kočáře z velké soirée, v které měl příležitost setkati se s některými vynikajícími osobnostmi, jež kreslily mu perspektivy podobné, jako dopoledne jeho žena, ale beze všeho nanášení barev, v střízlivých konturách pravdy a nahé skutečnosti. »Ne, nikoli, má drahá — po těchle hroznech já nesáhnu« — —

»Ale pak se pro vždy vzdáváte toho, co se vám dnes tak lacino — ano tak lacino — přese všecky vaše malonárodní vrtochy, za něž se vám každý vysměje — — podává — — Pro vždy vzdáváš se,« doložila paní Rachel Nováková jaksi až lítostivě — »vynikající úlohy veřejné, kterou jsi tak šťastně a mnohoslibně započal« — —

»Neříkám, že se vzdávám pro vždy již toho hrátí veřejnou úlohu,« odpověděl Václav Novák. »Za dnešních poměrů a okolností však: ne! Snad přijde ještě jindy někdy moje doba — — Prozatím však: K nám! Domů! Do zapadlého kouta našich Čech!« — —

»Nuž, šťastnou cestu!« rozesmála se paní Rachel Nováková způsobem, který zamrazil. »Já ale nejsem k tomu, abych čekala na muže s obědem a ve chvílích prázdně svíjela s ním bavlnu« — —

Kočár dojel k domu a manželé Novákovi vešli společně do domu. Nahoře nad schody se rozešli, každý do svých pokojů.

OTTOVA ENCYKLOPAEDIE.

Když v prvním století před Kristem počal sestavovati učený Říman Markus Terentius Varro svůj první vědecký sborník slovníkářský a když o tři století později neméně věhlasný Julius Pollux nebo Suidas překvapili lidstvo svými reálními encyklopaediemi, těmito »nebeskými čely, která shromažďujíce nové vědomosti, nezapuzují bývalých a svítí všem jako slunko,«*) jistě že lidstvo netušilo, jaký rozvoj si vynutí věky v tomto důležitém a v pravdě schraňovacím oboru lidské působnosti. Slovníky — onomastikony — toť essence vědomostí; není divu tudíž, že snaha učených jednotlivců nebo celých interessovaných korporací tak bohatě se projevovala průběhem časů v jich sestavování a více méně praktickém uspořádávání obsahu, ve shromažďování dat i v uschraňování bohatství pro svoje současníky i potomstvo. Postupem času stále se rozhojňovaly poklady všeobecných poznatků a celkového lidského vědění. I nezbývalo, než vylupovati jádra i jadérka tohoto stále dozrávajícího ovoce a v essenci co možná nejkondensovanější předkládati ten vonný parfum dychtícímu lidstvu. Zmíněný onomastikon Varrův stal se ve svojí základní formě jaksi duševním otcem všech velkých podniků budoucnosti, a Římané — jako v tak mnohém — i zde si urvali primát jistě nemálo zajímavý.

Starověk sám vykazuje už vedle zmíněných prací interessantní pokusy různých pracovníků na tomto poli, nehledě ani k dosti četným synonimikonům, etymologikonům, glossariím, idiotikonům a jak sluly všecky ty učené sbírky, hovící v základě jediné idei: shromážditi a přehledně upraviti souhrn vědomostí na určitém poli. Alexandrijský Hesychios, sofista Apollonios, Timaios a Ammonios zabývali se touto prací, ale teprve ve středověku a ve velkolepých rozměrech zejména v pozdním novověku dospěly snahy ty svojí koruny. Dnes není ve světě snad národa intelligentního, jenž by se nemohl honositi význačnou prací sem spadající. Linde u Poláků, Adelung a oba Grimmové u Němců, Angličané dr. Johnson, Richardson, Webster neb Worcester, francouzská Akademie a j. v. získali si tu nekonečných zásluh už dříve. Což divu, že i u nás našel se muž, který téměř celý svůj dlouhý život zasvětil před stoletím veliké této idei a že od té doby čas od času vyvstávají noví, kteří v jiné formě a na jiných polích se snaží rozmnožiti naši českou literaturu slovníkářskou.

Po záslužném vydání rozsáhlé encyklopaedie Riegrovy, jejíž 11 velikých svazků vyšlo v letech 1860—1873, náleží Ottovu Slovníku Naučnému nanejvýš čestné místo v dějinách českého podnikání na poli literárním a zajisté že i na poli české odvahy a energické vytrvalosti vůbec. Když téměř před dvaceti lety — tuším, že iniciativou professora Masaryka — prvně byl projeven názor, že by se měli Čechové po způsobu jiných velkých národů opatřiti velikým slovníkem konversačním, zdála se myšlenka stejně odvážná jako opravdu krásná a veliká ve svém významu. A nescházelo nadšení ani obětavosti a nebylo zapotřebí dlouhých okolků, aby se sešla řada interessovaných odborníků, kteří se dali do práce. Je karakteristické a i pro náš celkový národní život významné faktům, že ani tu jsme se neobešli bez kontroversí a právě rozpoutaný boj o Rukopisy rozštěpil slibně zapracovanou redakci. Ač krise zažehnána energicky, přece jen litovati dlužno těch českých i slovanských pracovníků, kteří se proto nedostali ke slovu a nepomohli podepříti základy tak významného podniku svou prací. —

Více než před patnácti lety (1888) byli jsme tak šťastni, že první, tak dlouho želaný sešit Slovníku se nám dostal do ruky. Byl ovšem přivítán sympaticky, ale nechybělo ani těch, kteří s jakousi skepsí pohlíželi do budoucnosti. A od té doby míjela léta, svazek za svazkem řadil se v knihovnách, ovšem pozvolna — téměř celého roku vyžadovala každá z těch objemných knih — a dnes, kdy už jest jedenadvacátý přiřaděn a krásné dvě třetiny práce vykonány, stěží hledali bychom tři čtyři obšírnější články o tak vzácné publikaci. A přece náleží ke zjevům, které budou kdys hlasitě hovořiti o kulturní výši českého národa.

Když jsem kdys prvně zabloudil v onu »továrnu osvěty«, jak nazval redakční místnosti Ottova Slov-

*) Hesychios z Alexandrie.

R. SCHLOSSER:
STUDIE.

níku před lety Jindřich Vodák*), počal jsem teprve jasněji chápati všecku tu obrovskou a složitou práci, jaké vyžaduje podobná encyklopaedie. Hle, v jedné místnosti dlouhé řady slovníků francouzských, ruských, německých, anglických a bůhví jakých ještě, kupí se ve skříních nad sebou. Tof základní materiál pro zakládání »snopků«, obrovské to spousty abecedně uspořádaných hesel, sebraných z lexik i ze spisů odborných i prostě z paměti redaktorů. Z nich se dobrá polovička — 8—10 tisíc pro každý svazek — vyloučí neb jinam přiřadí, neboť je přirozeno, že zcela jiné jsou potřeby našeho českého slovníku, než encyklopaedií cizích, nehledě ani k tomu, že ve starších dílech vyskytá se celá spousta věcí zbytečných, zastaralých. Hojné náhrady za to dochází obohacení »snopků« hesly novými a takovými, které významem svým přilehají čistě našim potřebám. A v těchto heslech leží právě onen nejsvrchovanější význam pro dílo, jakožto specielně české či národní, za jaké nemůže býti náhradou nižádný z podniků jinonárodních. V těchto samostatných vložkách leží jádro Ottovy encyklopaedie, její neskonalé přednosti a ovšem též tu i tam i vady, bez nichž se přirozeně nic na světě neobchází.

Není účelem článku tohoto líčiti veškeren kombinovaný a zodpovědný způsob práce další —: rozepisování snopkového materiálu pro odborné redaktory, přidělování jednotlivých hesel spisovatelům, úpravu rukopisů pro tisk, korrekturu věcnou i formální, nanejvýš zodpovědnou a pracnou redakci k vůli jednotnosti stanoviska, seškrtávání i s'ahování článků, nové korrektury a nové redakce — — a ještě to všecko by nebylo ani polovinou všech oněch opatření, kterých definitivní vyjití čísla vyžaduje; chci jenom stručným nástinem práce alespoň poněkud naznačiti, kolik snah a hlavně kolik kruté zodpovědnosti zakleto leží v takovém čerstvě vytisknutém svazku, tak prostičce se presentujícím vkusnou svojí úpravou a zdánlivě samozřejmého uspořádání.

Když vyšel první svazek Ottovy encyklopaedie, osm hlavních redaktorů stálo v čele celého podniku: z university dři F. J. Studnička, J. Čelakovský a Emerich Maixner, z vysoké školy technické dr. O. Feistmantel a J. Šolín, za obor theologický dři Klement Borový a Frant. Krásl, jejichž redakční kancelář spravoval Jos. J. Kořán. Během let ovšem úmrtími i jinak nadešly jisté změny, a dnes spočívá hlavní zodpovědnost práce redakční na chefovi kanceláře Primu Sobotkovi, vedle něhož stojí celá kohorta odborníků vnitřní redakce (F. X. Šalda, K. Štěpánek a dři J. Hanuš a Ig. Vysoký pro literatury a jazyky, dr. G. Zába pro filosofii, dr. Ant. Štolc pro vědy přírodní, dr. Ant. Kadlec pro vědy právní, dr. Ondřej Schrutz pro medicinu, L. Tošner pro zeměpis, dr. J. Glücklich pro dějepis, V. Brož pro inženýrství, dr. J. Guth pro články rázu všeobecného — a mnozí jiní, vedle kterých dlužno uvésti i oba odborné korrektory J. Nováka a F. Šand.). Téměř na osm set spolupracovníků účastní se výkonné práce (už první svazek jich uvádí 505!), krásné barevné litografie naší Unie a vzorné rytecké práce Štumperovy je doplňují —: jaký div tudíž, že mohlo během let vyrůsti — třeba dosud nedokončeno — dílo tak širokých základů a tak bohatě a slibně rozpiatých větví.

Není bez vady nic, co člověk podniká, a zde hned při počátcích i v průběhu práce vyskytlo se tolik obtíží, že už jejich pouhé překráčení se nemohlo obejíti bez úrazu. Sem tam se může vytknouti nedopatření, snad i odchylnost různých stanovisek, či jakás takás úchylka od objektivnosti názorů, hlavní to podmínky práce, která je určena pro dálnou budoucnost —: ale zdá se mi, že »pochybení«, které se nejčastěji kritisovalo při Ottově encyklopaedii, tož přílišná důkladnost díla a následkem toho i veliký jeho objem, jest právě jeho svrchovanou předností a zárukou trvalého významu. Právě touto propracovaností, krajní pečlivostí redakce a obsažnou obšírností jednotlivých hesel stává se Ottův Slovník Naučný všestrannou pokladnicí lidského vědění vůbec a našeho národního zvlášť, drahocennou urnou, v níž netknuty a opatrovány budou po věky odpočívati ostatky našeho národního snažení. Jest si jen přáti, aby naše intelligence byla encyklopaedií touto co nejvrchovatěji pobádána k rozhojňování vlastních duševních pokladů a tím i k ušlechtilému zápolení na poli pokroku a sebevzdělání. *Fr. Sekanina.*

*) Niva r. 1894.

.. **Žákovská výstava c. k. akademie umění.** Každoročně pochlubí se Akademie umění žákovskou výstavkou ke konci roku. Jakákoli výstavka v této době je velmi nevýhodně volena, tato však svojí intimitou proti veškerým formálním výtkám je ozbrojenou. Osm sálů malířské akademie naplněno tu nejlepším, co celoroční snaha a vloha žáků poskytla. Již přípravka, v níž učitelují prof. Bukovac a Roubalík, prozrazuje talenty, jimž ke gloriole úspěchu neschází než potřebný čas. Nejlepší exposicí ze speciálek je škola prof. Ottenfelda. Tam se shledáváme s profily takřka hoto-

vých umělců, jichž jména již pronikla do veřejnosti. Jaroslav Šetelík a Josef Král jsou krajináři, každý svým způsobem, zcela perfektní. V Šetelíkovi nad to českému krajinářství zraje pevný ochránce tradic Mařákových. U prof. Pirnera překvapuje Jak. Obrovský dobrými pohádkovými sujety a Adolf Kašpar, jenž si vede zcela obratně v roztomilém tonu Manesově. U prof. Frant. Ženíška žáci lpí ještě více na kresbě než na invenci. A zcela správně! Škola nemá sice srazit talent ve škamní prach, nýbrž vésti jej správnou orudicí k úspěchům. Horký Frant. a Malý Václav zasluhují zde význačné zmínky. U profesora Schwaigra těšili jsme se z pokroků Hlavice a Naskeho. Prof. Hynais má výborné žáky M. Slováka a Jos. Fialu. Oddělení prof. Thiele většinou navštíveno žáky německé národnosti, a ti marně se snaží dostihnouti svých českých kollegů. A. Justitz má plnou hlavu Klingerovských nápadů, ale kulhá v kresbě. Za to pravé hody požitků a radosti působí škola Myslbekova. Je sice patrný dráp lva na studiích mladých sochařů, ale někteří již zcela volně si vedou. Krejčík Jar., Španiel Otak., Šíp Vojtěch, Antoš Václav, Pejatovič Risto, Jäger Joh. a ještě celá řada je tu nadaných sochařů. Myslbeck se tu druží, co do správné pedagogiky, zcela těsně k Fr. Ženíškovi. Z útulné výstavky odcházíme zcela spokojeni a bez nejmenších obav, že by v malířství a sochařství českém nebylo postaráno o slibnou novou generaci. Dr. *O. A.*

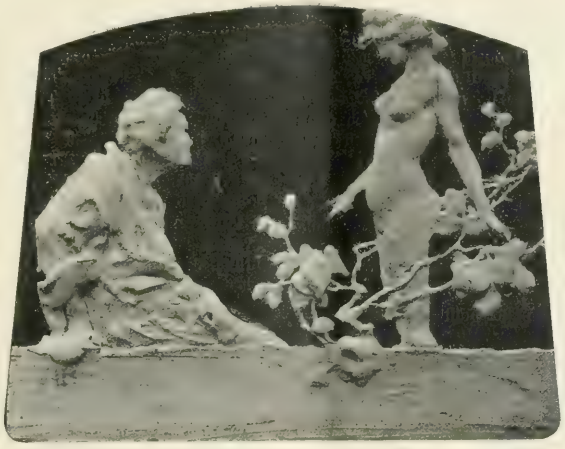

L. Šaloun: Plaketa.

— **Ze smíchovského divadla.** I. Pan Josef Šmaha napsal zase divadelní kus. Tentokráte zkusil to s fraškou, čerpanou ze současného života. »Pátá hodina u Crescencie Berouškové« zove se poslední jeho dílko, jež mělo minulý pátek ve smíchovské aréně svou premiéru. Pan autor měl v divadle vděčné publikum, jež mu prokazovalo pozornost tak lichotivou, že měla až ovační, ba skorem demonstrační ráz, připomeneme-li si, že vytrvalý potlesk po prvním jednání neměl v kvalitách prvního aktu bezprostředního popudu. Fraška jeví nepopíratelnou snahu vyhnouti se banálním a za vlasy přitaženým scénám, jichž zažili jsme v poslední době tolik, že nás zamrazí, objeví-li se takto signované zboží na repertoiru. Bohatého měšťáka hodlá napravit žena tím, že mu chce zameziti potulování po hostincích a kavárnách. Pan autor tu ve všech těchto partiích projevuje bystrý smysl pro skutečný život a vylovil z něho několik trefných a podařených nápadů, ba i scéniček. Panička zaranžuje dýchánek, rekrutuje ze své vlastní rodiny tři členy pro koncertní vložky, sezve společnost a v duchu si mne ruce, jak na pana manžela vyzrála. Zkušený znalec scény nelekal se ani toho, dýchánek do opravdy provésti a vyplniti jím celý druhý akt. Fraškovitá forma mu to ovšem značně usnadnila. Zábavička skončí naprostým nezdarem, jejž zavinil účastník posedlý snahou říci každému do očí to, co si myslí. Pan Beroušek prchne do svého hospodského eldoráda a aranžérka dýchánku je tam, kde byla dříve. Ale není z těch, jež by se vracely z polovice cesty. Ve třetím aktě uloví dcerušky ženichy, paní Berouškovú, rozkurážená požitím černého moku, jenž panu manželovi spískal všechny tyto povážlivé konflikty, začne docela jinak vystupovat. Obrat tento obsahuje v sobě vděčné fraškové jádro a kdyby ho byl autor nezatížil nezáživnou vložkou, byl by měl kousek mnohem švižnější spád. Fraška byla švižně sehrána a autor byl bouřlivě vyvoláván. —*r.*

— II. V sobotu večer přes nesnesitelné vedro shromáždilo Halbeovo »Mládí« v areně četné a z veliké části literární i umělecké obecenstvo. Hrálo se ve prospěch typografů, a lákadlem byli ti, kteří hráli. A hned možno říci: hráli tak dobře, že vydrželi jsme při obehraném »dramatě lásky« se zájmem až do poslední chvilky. Pohostinsku vystupující člen slovinského zem. divadla v Lublani p. O. Boleška zahrál obtížnou roli Armanda s takovou virtuositou a propracovaností role, že

bylo až na podiv. Místy v pravdě strhl, na příklad scénou, v níž vyzrazuje Aniččinu noční návštěvu u Jeníčka. Přáli bychom si p. Bolešku vidět i v jiné roli, kde mohl by svou intelligenci a vyspělost hereckou uplatniti bezprostředněji. Na routinu a svědomitost ukazovaly výkony p. Haasena a p. Nedošínského. Zvláštnímu zájmu těšilo se první vystoupení mladistvé dvojice adeptů umění hereckého, sl. Rýdlovy a p. Karla Dostala. Postava Jeníčkova na první pokus Dostalův byla pro budoucnost doporučením co nejlepším a staví temperament i talent mladého snaživce v nejpříznivější světlo. Co dosud není urovnáno, zaokrouhlilo by se, kdyby měl příležitost uplatniti se a našel pomocnou ruku. Totéž platí i o slečně Rydlově, jež promyslila roli Aničky do nejdrobnějších detailů a vložila do ní tolik něhy a naivity mládí, že nemohla nepodmanit si obecenstva. Méně byli jsme spokojeni s režií, a ještě méně s překladem, dle všeho složeným z dosavadních dvou existujících, obou nesprávných a valně nedivadelních. — *avl* —

⊙ **Mořská panna**, veselohra dra Josefa Štolby nastoupí letos cestu po německých jevištích ve výborném překladě R. Saudkově. Nejdříve bude vypravena na divadle v Lipsku, kdež jsou již úlohy rozdány. Premiera v tomto prasídle knihového obchodu bude v říjnu.

⊙ **Na své plaketě** personifikoval L. Šaloun krásnou, mladou ženou, zjevující se v plné, panensky cudné kráse zrakům umělce, přírodu, jedinou, neomylnou učitelku krásy. Plaketa tato jest jednou ze skizz, pracovaných pro umělecko-průmyslové museum v Chrudimi. —*nek.*—

⊙ **Schlosserova Studie**. Ze studijní mapy Schlosserovy vybrali jsme tentokráte podobiznu sedící dámy, potvrzující naše slova o vynikajícím nadání mladého umělce. Litujeme, že nelze reprodukovat i svěží, pikantní kolorit této kresby, jejíž elegance a lehkost, s jakou je vržena na papír, prozrazuje routinovaného vládce tužky. Za to dobře je viděti, jak bystře zachytil Schlosser i lehké duševní hnutí ve tváři s koketní nedbalostí odpočívající dámy. —*nek.*

⊙ **Studenti** rozjeli se v minulých dnech z Prahy na prázdniny. Zlatá svoboda a volnost mládí má vždycky dosti kouzla, aby učinila náš intelligentní dorost šťastným. Prázdniny jistě byly všude a za všech dob blažené, a není rozumného člověka, který by jich studentům nepřál. Ale řekněme upřímně, tak před třicíti a ještě před dvacíti pěti lety prázdniny měly svůj důležitý význam netoliko pro pány studenty, ale také pro naši venkovskou, hlavně maloměstskou společnost, neboť student byl po ty dva měsíce její hlavní tepnou a vzpruhou. Tehdy se studenty přijíždělo z velkých měst na venkov srdečné veselí, radost ze života z nich se rozlévala všemi směry, vědomí národní z nich vyzařovalo, duchovní stránky života měly v nich přehorlivé tlumočníky. Všechen venkovský, zejména pak mladý svět těšil se na opětný příchod studentův od prázdnin. Byla hrána divadla, pořádány besedy, hudební večírky, a duší všeho byl neunavný, milý český student.

Mladé dívky a začasté i jejich maminky div se neudusily nedočkavostí, než zase nadešel ten blahý, nezapomenutelný čas. Tyl a Rubeš oživovali ve sterých obcích a tisícerých srdcích na těch několik neděl, a sekáč, ohánějící se v znojném slunci kosou po lících obílí, měl při tom nač příjemně vzpomínati, mladá děvčata nedopovídala se o těch krásách konce. Do nynějška mnoho se změnilo. Jiné proudy a vlivy, namnoze i neoduševnělý sport zatemňuje světlo tehdejšího studentského nadšení. Náš venkov hrubě už ani nepoznává, že se mu ty poetické vlaštovice vrátily. Je to škoda. Český student vždy má býti jako čestná stráž na místě, kde tak věrně a vytrvale stál v počátečních letech našeho duchovního a zvláště literárního obrození. Dosud nejsme a bohužel ještě dlouho nebudeme tam, kde bychom už mohli pohřešiti vydatné pomoci studentské ve svém národním a osvětovém snažení. Postavení českého národa geograficky i kulturně je tak výlučné, že vždy musíme toužiti, aby český student neopouštěl míst, která zaujali jeho předchůdci. Proto na prahu prázdnin z toho srdce voláme k svým mladým přátelům: Buďte zase vlasteneckými šiřiteli osvěty po našem českém venkově! V době, kdy tolik stinných zjevů se vtiskuje v naše úsilí, tím více jest potřebí pochodní, které by prostému českému člověku osvěcovaly cestu. Budete-li s námi vy a zachováte-li si svůj mladý, čistý zápal i pro další léta životem, nebudeme se lekati žádného boje, musíme vyhráti všecko! *J. D. K.*

Toto číslo vydáno dne 22. července 1904. — OBSAH: LADISLAV QUIS: Buditelům. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — JAN HAVLASA: Záhadný případ Jana Ravola. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JUDR. R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: FR. SEKANINA: Ottova encyklopaedie. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: — SCHLOSSER: Studie. — L. ŠALOUN: Plaketa.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Ctrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

LADISLAV QUIS:

Z cyklu »Písně starcovy.«

I.

NÁVŠTĚVA.

Navštívit jdu druhy z mládí milé . . .
Jasně chladný v jeseni je den,
ulicemi proudí davy čilé,
jimi tíhnu zvolna z města ven.

Teskno mi v té vřavě pošetilé,
cizí jásot její mně i sten,
vždyť též já, jim z odžilých dob zbylé
zjevení jsem, strouchnivělý kmen.

S přáteli jen rozumíme sobě,
u nich ještě útočiště mám
stejně jako v zlaté mládí době.

Jim jen mohu vše, co v duši říci;
kdy k nim přijdu, vždy je nalézám
v domku těsném na mne čekající.

II.

V BOJI.

S tebou, lide, rostl jsem a sílil,
mým tvůj ples byl, mojím i tvůj žal;
s tebou trpěl jsem i bojoval,
míře v tvé, vrah v moje srdce cílil.

Léta spěla — čas mou šíji schýlil,
umdlen kol jsem rozhlížet se jal.
Kde jsou ti, jež jsem kdys druhy zval?
Sám-li zbyl jsem, abych pro ně kvílil?

Pro ně? — Ne, to želel bych jen sebe,
oni šťastni, padlit v boji ctném;
ten však zuří dál, krev země střebe.

Mládeži, nuž vystřídej náš tem!
Než kde ta? — Mha na oku jest mém,
ucho hluché a mráz v srdce zebe.

JUDr. R. J. KRONBAUER:

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

(Pokračování.)

Dne 12. září žaluje kronikář: Nejpotřebnější na zemi potrava lidem, chudých to jediný chléb, brambory jako v loni podléhají zkáze. Odevšad slyšíme nářek, že brambory hnijí. Nať dostává černé skvrny, pojednou schne a vykopaný pod keři brambor jeví shnilinnou nákazu. — Není-li to snad metla na nás, že tím Božím darem, tímto pravým dobrodiním Božským plejtváme, brambor na zhoubnou kořalku berouce?

Pánbůh náš shovívá, s trestem otálí —
leč vida, že tu lid kořalku pálí,
z bramborů dělá si dávný již rok
záhubný, opojný, pekelný mok.

A jak si nápoj ten velice chválí,
pozbudu rozumu v strouze se váhy:
před časem na sebe rozumný tvor
samochtě vybízí kořalní mor.

Na duši, na těle, na měšci také
utrpí škody a nouze všelijaké,
hyne a kazí se ubohý lid —
tyje a bohatne vinopal zlý;

A vyřknul Hospodin soudem svým přísným:
»Nebudu hovět již člověkům hříšným;
aby těch neřestí nebylo víc,
zahladím brambory, zahladím pryč . . .«

Další záznam připomíná, že 15. září v 6 hodin s večera na louce u Hradištského mostu jakýsi z Prahy na venkov zabloudilý umělec pustil větromíč (čemuž Čechové posavád říkají: Luftballon). Jinde jmenuje kronikář balon »větrounem« a zapisuje o něm rozmarnou příhodu.

Čteme dále v zápisech:

»Berthold Schwarz, domnělý vynálezce smudíka čili ručničního prachu, upadne v zapomenutí. Nebude se už stříleti smudíkem, nébrž bavlnou. — Ano bavlnou.« (Kronikář zapisuje celou úvahu, která svědčí o tom, jak bedlivě si všeho všímal a jak důkladně vše sledoval.)

Aspoň jeden náladový obrázek!

»Máme teď krásné svatováclavské léto. Babíletáků rozhojněno v takovém množství, že pole, strniska, křoví a trávníky potaženy jsou vláčkou — míhá a třepetá se v sluneční záři, až milo se podívat. A země — jakoby veliký nastruněný nástroj hudebný — duní a zvučí, slavíc jeseně slavnost.«

A zase trudná kapitolka:

»Po vyorání, vysbírání, přeorání, přehledání a odvezení zemčat do jedopalny, teď na sta lidu chudého na panském bramboříšti se hemží: ženských, mužských i malých dětí, brambory paběrkujících. Srdce se pohne člověku, když na to patří, jak tu ten paběrák shrben se trudí, motykou opět zem překopávaje a kolikrát musí zarazit motyku v zem než zdvihne bramborek.«

Do toho vsunuty zajímavé kapitoly o zvěři a myslivosti. Kronikář praví:

Jistý myslivec zdejší (jmenovat ho není třeba) vypočítal s matematickou věrností, že jeden zajíc panu hraběti přijde na — 2 zl. stř. »Totě drahá velkých pánů myslivecká kratochvíl!«

A hned na to čteme zmínku o divadle s trefným závěrem:

»Kočující společnost divadelních herců německých navštívivši dle starého dávného obyčeje zase letos naše české městečko, mezi jinými, pro obveselení Hradišťanů dávanými kusy provozuje též hry ze starých českých dějů. To dobře, to chvalno! Tím se budí cit u Čecha pro národ, seznámí se s Českou historií a naučí se jména osob a míst jmenovat po německu. Sám jsem do té doby nevěděl, že Berka z Dubé po německu se jmenuje: Ritter Birka von der Tuba.

»I u nás«, pokračuje kronikář... »rozbila německá Thalie chrámek, i u nás na Kláštěře-Hradišti, vesnici české. V hoření krčmě postavila si budku, oblékla jakési theátrální cáry a hraje tu . . . Komu pak? Nu, pánům ouředníkům ze zámku, příznivcům, ctitelům, podporovatelům dramatické Musy německé.

A musí se jí tu dařit; neb téměř 4 neděle tu meška, dávajíc kusy na předplatky čili v abonnement; ačkoliv tu někdo — však prý to v hrdle lže — takový toulavý, herecký spolek nuzáckým, žebráckým komediantstvem nazval — že prý jsou huntéři, břidilové, hyzdiči dramatického umění a k tomu v obytech českého jazyka: potlačitelé národního smýšlení, hanba a ostuda českého národa.«

Dne 25. ledna r. 1847. zapsáno v knihu toto:

»Židé plesají! — Nejvyšším rozhodnutím Jeho cís. král. Majestátu všecky zvláštní židovské daně v Čechách zcela přestanou.« (Slavnost, kterou židé na to uspořádali, líčí kronikář v podrobné kapitole.)

Další záznam zní:

»Od Jeho cís. král. Milosti důležitý vydán jest patent, jímž povoleno: cestou dobrovolného usnešení mezi vrchnostmi a poddanými naturální robotu vykoupit.«

Nouze mezi lidem (zápis z dubna 1847) velmi se vzmáhá, žebráků přibývá valně. Nikdy tak jak domácím tak přespolním žebravým lidem zaplaveni jsme nebyli, jak se děje letos. — —

Nuže, těmhle chodcům — buď on již skutečně potřebný chudinec anebo obvyklý lajdák dělaje ze žebroty řemeslo — těmto je zpomoženo; oni choděním, žebráním, holdem se uživí. Ale jak pak je churavci doma, jenž ven vyjíti nemůže, nuznému nádeníku nemajícímu výdělku, chudému řemeslníku, nemajícímu práce a jiným a jiným, se ženou, dítkami, s četnou rodinou, nepříznivými okolnostmi nynějšími v chudobu skleslým, výživy nemajícím, kteří až dosud žebrati nechodí, žebrati se stydí? Těch a takových, s velikými nedostatky, s bídou, nouzí, hladem zápasících letos je množství. Ti doma lkají! A co je příčinou letošní bídy? Žádných výdělků, nedostatek práce, lonské nepostačitelné, málo výnosné obilní žně, tudíž povstalá drahota v obilí i ve všech potravinách; lid nemá peněz, začby si potravy koupil, chléb malý, maso drahé, všecky potravy i živobytné potřeby jsou drahé, leč — kořalka laciná! A právě hlavní příčina letošní bídy jest, že není bramborů. Letos jich není — toho Božího daru letos je málo! Kde

nákazy nebylo anebo ve své povaze byla menší, tu ouroda byla ovšem dost dobrá a bramborů na poli sklizeno hojně; však odvezeny do vinopalen — skoupil je vinopal křesťan i žid; tisíce a tisíce měřic bramborů spáleno na kořalku! Ale spiritus letos platí; vědro za 17 zl stříbrných peněz. Vinopalny nesou vinopalníkům užitek. Ale — chudý lid, že nemá bramborů, chudý lid umírá hladem!

Ve vinopalně zde v Podklášteří bramborů shnilých na kořalku se nehodících vyhozeno na hnůj a patř! Chudý lid hrabe se v té shnilotině a shnilý brambor, který by nežralo p.... — sní člověk! Hned na to zaznamenává kronikář krádeže z hladu. »Jeden mladík dopadnut při krádeži, obvinil se ve výslechu mimo tu krádež i z jiného těžkého zločinu, kterého však po vyšetření věci na něm se neshledalo. A to učinil jen proto, aby delší čas v žaláři sedě byl živen. Ejhle, kam bída, hlad vede a jaké to z toho následky.

Další zápis registruje národní úspěch:

Zvolna, zponenáhla, kroček za kročkem, pořád víc a víc se nám, tak dlouho potlačeným Čechům povoluje ne-li ouplného, aspoň s Němci v Čechách v užívání našeho jazyka stejného národního práva. Prve veřejná oznámení cís. král. patentů, nových vyšlých zákonů, od cís. král. zemského gubernium vydaná nařízení přijímal pouze ouřední oznamovatel, přiložený německým novinám a oznamoval je v řeči německé. Nyní vys. rozkazem všecka taková od zeměknížecích ouřadů k veřejné známosti vydávaná oznámení od 1. dubna 1847 budou se vydávat v řeči české v oznamovateli Pražských českých novin. Nižším však ouřadům, ač ne ustanoveno, však dovoleno, ouřadní záležitosti určené k veřejnému ohlášení taktéž v obojí řeči obecenstvu u vědomost uvádět.

Kéž by krajské ouřady, magistráty, vrchnostenští úřadové političtí i soudní, i jiné ústavy privátní toho hojně používaly, vydávajíce zprávy, provolání, oznámení nejenom německy, nébrž v Čechách Čechovi též česky.

Není-li to k smíchu, když v Čechách návěstí veřejného prodeje chalupy chalupníka Čecha, vyzívání Čecha ku stání, vypsání vojenských podrobenců českých, prohlášení Čecha za biba, mrháče, mrtvého atd. atd. oznamuje se Čechovi v německých veřejných listech v řeči jemu nepovědomé? (Pokrač.)

AN HAVLASA:

Záhadný případ Jana Ravola.

Tatranská povídka.

(Pokračování.)

Před kolibou se ještě zastavuju, otáčím se a dívám se po horách. Tak je mi: jen ruce rozpřáhnout a obejmout všechno, obejmout celý svět.

Psi štěkají, ale já jich neslyším.

Katušo, — šeptám si i vcházím do koliby.

Všecko už spí. Vatra trochu praská, občas vyšlehne z ní trochu ohně, a potom je vidět málo, ale dost. Tři valaši, bača, salašný gazda, — ano, ti všichni tu leží a spí. Jašo Galica chrní, až se stěna třese. Bača chroupe, jak by ořechy louskal. Můj otec jaksi sípe. Třetí valach píská nosem a to je velmi směšné. Mikita spí jako zabitý, obličej má zachumlaný do houně, a jen funí.

A ona?

Hm, teplá noc je, — spí asi v přístěnku.

V hlavě mi víří.

Stojím a rozmítám.

Ten oheň!

I shýbám se, opatrně ho rozhrnuji. Žár mi jde do očí, hmouřím je a mám radost, že už oheň nebude šlehat. Za hodinu bude tma.

V koutě u dvířek do přístěnku je moje místo. I to mi pomůže, — myslím si a spokojeně se usmívám.

A potichu jdu k dvířkům. Tam ještě se zastavuji i poslouchám a dívám se. Ticho. Jen ty hlasy spících, pravidelné, směšné. Odkládám klobouk i vrchní kabát. A opatrně otevru dvířka, protáhnu se jako kočka — —

Dvojice teplých paží mne objala.

— Janíčko můj — —

A ztuleni k sobě pod houní, hřejíce se žárem svých mladých těl, oba ještě bázliví před tím, co se o nás pokoušelo, povídali jsme si o naší lásce, o horách, o budoucnu.

Cítil jsem, jak její prsa oddychují na mých.

Jsi již jako dospělá, — řekl jsem tiše, ale pak jsem se styděl za ta slova.

— A líbím se ti tak? — zašeptala.

Velmi, — vydechl jsem a políbil ji.

— Budu ještě dospělejší, — řekla a přitiskla se ke mně. — A potom — —

A potom, — opakoval jsem, chvěje se na celém těle.

— Potom budu tvojí ženou.

Tak leželi jsme vedle sebe, dvě větší děti, podrážděni a nemohouce ukojiti touhy, jíž ještě jsme zcela nerozuměli. Dlouho jsme mlčeli. Pak přitiskla se ona ke mně zase, celým svým tělem, všecka se třesouc a stále mne líbajíc.

— Teď už jdi, — řekla a cítil jsem, že slzí.

Zase už pláčeš, — otázal jsem se, ale cítil jsem, že i mně se chce pláče.

— Mám tě ráda, ale nepláču. Jdi už, jdi!

I šel jsem tedy a usnul, znaven, šťastný, i měl jsem krásné sny.

Ráno se na mne ani nepodívala Byla smutná a bledá.

Hněváš se, — řekl jsem, když nikdo nebyl poblízku.

— Ne, — odpověděla krátce a odešla.

Za čtvrt hodiny vraceli se s otcem do dědiny.

Katušo, co ti je? — zeptal jsem se bazlivě, poněvadž byl u toho její otec.

— Mrzí mne to tu, — odřekla a nepodívala se na mne.

Myslím, že jsem zbledl. Mlčel jsem už, a když ani ona ničeho neříkala, obrátil jsem a šel. Po pěti krocích jsem se zastavil i řekl:

— Nuž, s Bohem, jděte zdrávi!

Mikita poděkoval, ale ona mlčela.

Tu chytil mne hněv, i odcházel jsem se zpěvem a bičem mrskaje ke košiarům, i vyhnal jsem svoje stádo.

— Kam poženeš? — volal otec.

Do Kamenisté, — odřekl jsem, neotáčeje se, neboť tušil jsem za sebou oči Katušiny.

A třebas mne to bolelo nesmírně, neotočil jsem se vůbec, teprve tehdy, kdy za mnou už byl kus lesa.

Těžko mi přišlo, velmi těžko. A ač styděl jsem se před ovcemi a před sebou samým, nepřemohl jsem se i rozplakal.

Toho leta jsem jí už neviděl.

V zimě se mi vyhýbala.

Příštího léta vyhýbal jsem se už i já.

Tu zimu zamiloval jsem se do jiné, ale v letě jsem ji opustil, poněvadž jsem se přesvědčil, že pouští k sobě v noci i jiné, než mne.

Když bylo mi sedmnácte roků, zemřel mi otec a mne vzali na třetí salaš kokavský, který byl tehdy za Dolinou Považskou v Nízkých Tatrách, v Dolině Svatojánské pod Smrekovicí. V zimě byl jsem v Kokavě, a tak rok ulehl, aniž byl bych Katuši jen letmo zahlédl.

Tehdy uslyšel jsem, že její otec i její bratr, dvě leta ženatý, velmi pijí, a že gazdovstvo jde dolů.

Ubohá Katuša, — politoval jsem ji a zase jsem na ni zapomněl.

Potom šel jsem na dvě léta na Dolní Zemi.

Vrátil jsem se až k odvodu, ale nevzali mne, měl jsem nějakou chybu v žílách na noze, nebo co.

Matka byla tenkráte velmi churavá. Byla v naději, bůh ví, s kým se to zapletla, a na dědině se jí proto smáli. Bylo mi jí líto, a zůstal jsem tedy doma. Za měsíc předčasně porodila mrtvé dítě, i sama zemřela. Pan farář kázal, že to byla pokuta za hřích, ale to je nesmysl. Moje matka byla velmi dobrá, — ani tak dobrá být neměla.

Měl jsem trochu peněz, jež jsem si ušetřil na Dolní Zemi, zdědil jsem chalupu, kousek polí, krávu, pět ovcí na salaši a něco drůbeže.

Potkával jsem i Katušu, ale dosud jsme se nedali do řeči. Slyšel jsem, že ji chtěli už tři, ale ona že nechtěla ani za jednoho, ač ji doma bili. Bylo mi to divno, a snad jsem o tom někdy i přemýšlel.

Nabídlo se mi, abych zůstal za valacha na prvním salaši vychodňanském, a já tedy zůstal i čekal, až bude čas do hor.

Jaro vdechlo do kraje poprvé někdy na Řehoře. Přes noc hory na severu vytáhly hlavy z bílých čepic. Bylo to velmi podivno. I mnoho květů bylo už vidět kolem Východné, louky se zazelenaly a lesy v obzorech vysvitly jasněji. Ptáci zpívali, země už docela povolila. Brzo onoho roku odešla zima, velmi brzo.

Už jsem se nemohl dočkat, kdy vyjdeme na salaš. Chodíval jsem kolem vsi a přemýšlel o mnohých věcech, trochu i o Katuši.

A kdysi, právě když o ní šly mi hlavou myšlenky, pozdvihnu oči, i vidím ji stát před sebou a vyčkávat, až k ní dojdu.

Byl bych rád někam odbočil, jako jsem dělával jako chlapec, ale nebylo možno. A šel jsem tedy, dívaje se zpříma jí do tváří. Byla krásná, — krásnější, než kdykoliv jindy. Ovanulo mne něco z oněch časů. I usmál jsem se, zdravě ji, jak mohl jsem, nejsrdečněji.

— Dobrý den, Janko, kam jdeš?

Ten hlas! Na všechno mne upomenul, co už jsem zapomínal. Na ten večer u Belé, na tu noc v přístěnku koliby na Zakamenisté.

Jen tak, — odřekl jsem váhavě. — Byl jsem obhlížet hory a jaro.

— Zase už hory, — usmála se, a v tom úsměvu bylo asi mnoho bolesti.

Zase už hory, ano. Je na tom něco divného?

— Ne, není. Proč by bylo.

Ostatně hory jsou věrné. V těch se nikdy nezklameme.

— Ano zajisté. Ale jsou i jiné věci věrné.

Mlčel jsem a díval jsem se jí stále zpříma do očí. Zase ty slzy. Trochu mne to podráždilo, snad bylo to znát na mém obličeji, neboť zdálo se mi, že trochu zbledla. Ale v zápětí mne to naplnilo jakousi velikou, nekonečnou lítostí.

— Snad jsou, — odpověděl jsem na poslední její slova, ač už od té chvíle mnoho okamžiků proletělo. — Ale není to vidět, jako u hor.

— I viděti to možno, — řekla tiše a odevzdaně.

Byla v obličeji rudá, oči jí hořely, ale ta rudost i ten oheň v očích měly nádech smutku. To bolelo.

Katušo, — vyšlo mi z úst, ale pak jsem zamlkl.

— Nemluv o ničem, co bylo, — řekla stále tiše.

Ne, proč bych nemluvil? To už není, co bylo.

— Co bylo, bylo málo. Život je dlouhý. Co mohlo už býti, nejspíše teprve bude.

Tomu jsem valně nerozuměl. Pokrčil jsem rameny a řekl jsem tvrdě:

Budeš se prý vdávat!

Nezdálo se, že by ji to bylo ranilo.

— Ovšem, — přisvědčila a oči její bloudily po kraji, vyhýbajíce se mým.

Stáhlo mi to hrdlo.

Kdy? — vypravil jsem ze sebe velmi ztěžka.

A tu ona se vzpřímila v celé své kráse i řekla:

— To závisí od tebe.

Jakoby všechno rozumělo se samo sebou, odpověděl jsem:

Nebylo by možno dříve až na podzim.

Kývla hlavou:

— Máš pravdu! Až na podzim.

Zachytil jsem ji za ruku. Vytrhla se mi a řekla vážně:

— Teď jděme každý svou cestou. Večer tě čekám za mostem v Černé Dolině.

Ano, za mostem v Černé Dolině. Ale — — Šla už, neposlouchala.

A toho podzimu bral jsem si ji za ženu.

(Dokončení.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Zpěv VI.

OBĚTOVÁNÍ ZEMI.

Ve podzemní, skalné kobě,
pod chrámem, jež Svantovita
velekněži Grozvinovi
pro vše tajný úkryt skytá,

Hluboko až do půlnoci
kolem kamenného stolu
otec a syn prodlévali
v družném rozhovoru spolu.

Nedotknuty číše stály
před oběma, od smolnice
v kruhu v skále zastrčené
rudý barvil žeh jim líce.

Ještě starším zdál se otec
a syn ještě vychrtlejší; —
o čem asi hovořili
ti dva vlci v skalné skrejši?

Hilboj s otcem rozmlouvali
na Jomsburku o té tryzně
za Akiho, — co tu slávy,
řečí, bolesti a — žízně.

Pravil Grozvin: »Já se bojím,
vše jsem dobře pozoroval,
nejasno mi, Palnatoki
proč tvůj zlacený šíp schoval. — —

Pravil Hilboj: »Ne můj pouze,
všechny schoval našich manů,
orlím okem pozoruje
každičkou do terče ránu.«

Pravil Grozvin: »Zahazoval
pouze šípy svojich lidí,
Hilboji, v tom lest a záskok
zkušené mé oko vidí.

Proč pak tvůj když měl šíp zlatý
divými zajásal slovy,
přestal dále chytat šípy,
v kout si sedl k Stefnirovi?«

Pravil Hilboj: »Nejvyšší čas,
aby zmizela tam ona —
palcem kynul tam, kde moře
v skály bijíc bouřně stoná.«

Pravil Grozvin: »Mily hochu,
jednal's splašeně jak vždycky,
mluv co mluv — to nebyl zápas,
ale útok zákeřnický.

A co horší, jestli Aki
v boji tvým zasažen šípem,
proč ten schytal šípy naše,
snadno poznáš hravým vtipem!« —

Mlčel Hilboj, cítil dobře,
velkou pravdu otec řekl,
důsledků těch nenadál se,
poprv před nimi se lekl.

— »A což — Grozvin pokračoval —
pozná-li dle šípu tvého, —
proč jej schoval? — že tys vrahem
syna jeho jediného?

S jakým přivalí se vojem
jako bouře na Vinetu,
steče přístav, sžehne město
ve kupecké slávy květu.

A což jestli s Burislavem,
co se tebou stalo, sdělí,
před kněžem jak budem státi
vrazi, žháři krutí, smělí?

Synu můj — zlý stíh' tě osud,
nebo sám jsi jednal špatně,
sžehnuv dvorec u Kaminu,
špatně jednal jsi, že chvatně.« —

Zamlčel se starý Grozvin . . .
Hilboj kroutil knírek rusý
a pak položertem pravil:
»Proto ona umřít musí!

Nesmí zde být nalezena . . .
Burislav — ten o tom neví,
Co jen začít?« . . . A zas chvíli
naslouchali v mořské řevy.

Tyto v skalách vzpíraly se,
vyly, vyly, stádo vlčí,
otec a syn — číše ke dnu
patřili a každý mlčí.

— »Zmizet musí hrdá Svana,
výborně sem ty's ji schoval,«
myšlenky se chopiv syna
Grozvin dále rozumoval.

»Zmizet . . . Umřít . . . aby Gure
nezvěděl, že ona tady . . ?« —,
»Zamknem ji zde, šeptl Hilboj
»ať si pojde — třeba hlady!«

A což Gure!? — Pravil Grozvin:
»Nedělá mi starost věru,
syna ztratil Palnatoki,
proč by Gure nemoh' dceru?

Odevždy byl osud slepý,
v taji svoje nitky spřádal,
proč jsi, blázne, proč jsi, pověz,
o Svany kdys ruku žádal?

Zmizet musí — to se řekne,
ale každý nerv se třese,
víš-li, synu, víš-li, Svana
pod srdcem že dítě nese?«

»Proto právě,« hýkl Hilboj,
»proto dvakrát umřít musí,
Akiho to čacká haluz,
osud roztříští ji v kusy.

A ten osud Grozvin sluje! . .«
se vztýčenou děl to lebí
»Umřít musí — Pravdu děl jsi!«
Hilboj se v to divně šklebí.

— Hlady? Provazem? Či kyjem?«
Hilboj děl: »Mně vše se hnusí,
jedině jen vidím jasně,
že co nejdříve zmizet musí! (Pokrač.)

OTAKAR THEER:

Mateřský stud.

(Pokračování.)

Rozuměla v jeho řeči i těm slovům, která byla toliko myšlena, ale nevyřčena. Čtla z jeho pohledu, z pokrčení ramenou, z pohybu ruky, z chůze tiché, nebo hlučné, pomalé nebo spěšné. Měla pro jeho duševní stavy zvláštní zevnější znaménko, jistý druh psychické telegrafie, jimiž se dovídala za jedinou tisícinu vteřiny o tom, co v něm odehrávalo. Chvění nozder, na př. tak nepatrné, že uniklo nezasvěcenému oku, bylo pro ni značkou rodící se radosti, která ještě nedošla ani k tomu, aby si ji sám uvědomil. A podobně byla tu celá řada jiných: potrhávání kolem ústních koutků, pohyb ruky, jíž si čechral vlas, hned vznícený a hned znavený lesk jeho zřítelnic, nehledě ku nesčíslným odstínům, které ji prozradil jeho hlas. Každý jeho skutek a každé jeho slovo mělo pro ni dvojí význam: prvý, vnější, srozumitelný i ostatním lidem; druhý, vnitřní, odhalující jí jaksi rub celého jeho myšlení.

Než přes to zanechal ji tento dokonalý virtuos přetvářky v illusi, neboť veškerý bystrozrak mateřské lásky tříštil se o neproniknutelnou škrabošku. Teprve od několika týdnů . . .

III.

Hodiny odbíjely tichounce desátou.

»Pozítří tou dobou zde bude,« pronesla vdova hlasem, v němž byl zamlžený vzdech. »Nechtěla bych to zažít ještě jednou. po dvě noci neustále pláču.«

Klamicer srkl čaj; drže v pravici porcelánový, jako skořepina křehký šálek a v levici zákusku, podíval se vdově do očí. Zarůžovělé světlo lampy nedonikající až do koutů tohoto velkého, světu odumřelého pokoje, kde vše splývalo v odstín červenavé temnoty, zdály se šediny na hlavách obou přátel ještě stříbrnějšími. V ještě větším kontrastu stál bílý Klamicerův knír s jeho zarudlým nosem, ukazující, stejně jako malé, vlhké, zakalené oči, na člověka, který miluje dobrá vína.

»Nesmíš si to připouštět tolik k srdci, Aničko.« (Tykal vdově, používaje práva člověka o patnáct let staršího a stýkavšího se s ní od dětských sukének.) Již dávno mu není přece pět let.«

»Já to konečně pro tentokrát nahlížím,« řekla. »Vždyť vidíte, že jsem povolila. Ale jsou ještě jiné věci . . .«

»Promiňte . . .«

»Ano, jsou ještě jiné věci.«

»Nesmí se vědět?«

»Vám přece všechno řeknu.«

»Tak tedy.« Starý přítel odložil koflík a přisedl k ní blíže, aby ji povzbudil svým účastenstvím. Vyhnula se jeho pohledu a začala nervosně pohrávat třepením křesla. Pak, v náhlém vzněcení citů, jež se u ní často dostavovalo, vybuchla:

»Já to cítím, že mu již nejsem vším, že mně již všechno neřekne . . .«

Na Klamicerově tváři objevil se úsměv, jaký mají starší mládenci, kteří se mnoho nahřešili a všechno omlouvají.

»Také to je přirozeno. Der Mann muss hinaus ins feindliche Leben,« citoval ze Schillera.

»Kdybyste ale všechno věděl,« zavzdechla.

Starý přítel pobídl ji opět úsměvem.

»O co se tedy vlastně jedná? Objevila jsi něco? Děláš si patrně zbytečné starosti.«

Tu se na něho zadívala, pohodila hlavou a konečně se rozhodla říci mu vše:

»Od nějaké doby, může tomu být asi měsíc, vidím, že se mění. Není tak hovorný jako bývал. Zamyslí se, a když se ho ptám, co mu schází, řekne, že nic a odchází z pokoje. Bývá často smuten a zase najednou se dá do zpěvu. Nikdy nezmeškal ani oběd ani večeři; a teď není skoro doma a čas jakoby pro něho ani nebyl.«

»Prosím tě,« chlácholil ji Klamicer, »mladý člověk je jako mladý kůň. Musíš mu trochu popustit uzdu. Ať se trochu provětrá, to svědčí o bystrosti smyslů: zajímá ho svět. Přece by ti nebyl milejší nějaký zblblý pecivál?«

»Měla bych ho aspoň u sebe,« odpověděla. »Ale jsou ještě jiné věci: dochází ho teď spousta dopisů, každý den aspoň jeden« (pro paní Zdechovskou bylo to ohromným číslem). »Nemohu ani rozeznat je-li na nich adressa psána mužským nebo ženským písmem; ale jsou mi nějak nesympathické, nemám k nim důvěry. Co tomu říkáte, Klamicere?«

»Nic. Patrně hrají v tom všem jenom tvoje podrážděné nervy.«

»Ale tak častá korrespondence! A pak: rukopis je naprosto týž.«

»Hlouposti! A konečně: připustíme, že si dopisuje s nějakým děvčetem. Nesmíš si myslit, že Karel je ještě školák jako před lety. Vždyť má již knír.«

»Ale to právě mne trápí. Ach, proč my ženy se tolik bráníme rozchodům?

Starý mládenec usmál se potutelně a v duchu si myslil: Ejhle, ženské sobectví! Kdyby měla

více dětí, šlo by to pro Karla mnohem pohodlněji. Řekl na hlas:

»Co je to vše platno! Karel přichází do let, kdy se mladí lidé ohlíží po nevěstě. A je tak dobře. Zkypří jim to srdce.«

Ta slova ji pobouřila. Ucpala si uši a prohodila nervosně:

»Klamicere, prosím vás . . . Mluvíte dnes tak ošklivě. On má na takové myšlenky dosud čas. Oženit se ještě nemůže. Já jsem v jeho věku také nebyla provdána. Ostatně: kde by se našlo děvče hodné jeho lásky?«

»Ale Aničko,« pokusil se ji uchlácholit, Vždyť se nic neděje.«

»O tom bych se právě chtěla přesvědčit.«

»Přesvědčit,« opakoval po ní, »ale jak?«

»Takhle,« a vyňavši malý klíček, který se zaleskl jako stříbro, pravila: »Zapomenul ho včera při odjezdu u psacího stolku.«

»Snad bys ho nechtěla otevřít? Hrabat se v cizím tajemství? Ne, Aničko, nemohu si pomyslit, že právě ty bys mohla být schopna podobné věci. Ty, tak jemná, tak delikátní . . .«

»Máte pravdu, přemýšlela jsem o tom po celý den. Ale jak si mám pomoci? Je mi tak hrozně, tak strašně v té nejistotě.«

Klamicer pokoušel se uklidnit ji. Neodpovídala mu, stížena mlčenlivou resignací, která se nás zmocní, když jsme se o něčem pevně rozhodli.

»Hleďte, Klamicere, snad je to prst osudu, že se klíček ocitnul v mé ruce. Co mi tedy radíte?« tázala se ještě.

»Abys osud nepokoušela . . .« odpověděl a pokládaje ji již za úplně vyléčenou, začal se procházet spokojeně pokojem. Pak natáhl ještě nástěnné hodiny, jak činíval již od let, kdykoli tu ztrávil večer.

»Ne abys si dělala zbytečné starosti,« řekl ještě líbaje ji na čelo a stroje se k odchodu.

Neodpověděla. Vyšla za ním do předpokoje, kde visel jeho klobouk a převlečník, následovala ho ke schodům, pokynula mu rukou.

Na své místo se vrátila rozechvělá, s úzkostí tak nesmírnou, že jí dech vypověděl službu. Úsměvy a chlácholení Klamicerovy nerozptýlily jejího podezření; naopak utvrdily je, daly mu formu. Byla nyní naprosto přesvědčena, že dopisy psala ženská ruka. Ale bylo-li jí dříve lhostejno, jak takto ruka vypadá, nesnažila-li si ji představit, existovala-li pro ni jako fakt a nikoli jako tvar, bylo teď celé její myšlení naplněno tím: je to ruka slabá, protkaná žilkami, s kostnatými prsty, nebo masitá, hebká, s důlky na kloubech? Je bledá, růžová či zahnědlá? Je protáhlá a vyhublá nebo jedna z těch roztomile buclatých, jichž nehty se úží ve špičky podobné jehlám? Je s prsteny nebo bez prstenů?

Přála si vidět tuto ruku a nemohouc si ji představit, cítila jistý druh hrůzy, jako člověk, který ví, že kdesi ve tmě čeká na něho vrah, jenž ho napadne ze předu, možná však ze zadu a možná také. že z boku.

Dvakrát zamířila ze svého pokoje do synova a dvakráte se navrátila. V jejím útlém těle vířily jí nervy divým tancem. Je nízké to, čeho se chci dopustit, řekla si. Konečně však si bolestná zvědavost vymohla vrchu v jejím nitru.

Vkročila nesouc lampičku, kterou si v noci, kdy nemohla usnout, svítila na četbu. Plula zde ve vzduchu vůně cigarettového dýmu, zbylá po Karlovi; na psacím stole povalovalo se několik knih a housle, položené vedle pouzdra; nástěnné hodiny tikaly tichem. A to vše: knihy, hodiny, zlaté rámy obrazů, vzduch, parketty, koberce, — ty věci, jichž se syn tolikráte dotknul — vše, zdálo se vdově pohlížet na ni vyčítavě a zlobně.

Nejstrašnější zdály se jí však housle. Ležely tu jako hlídač a v té chvíli připadaly jí živou bytostí, nyní němou, která však při prvém úderu Karlova smyčce nabude řeči a poví mu o jejím skutku.

Zachvácena pověrčivostí, jak se často stává u lidí, a zvláště u žen, jež se mají rozhodnout o čemsi důležitém, zavřela paní Zdechovská tohoto lesklého hlídače do jeho pouzdra a skryla pod pohovku. Pak, chvatně jako zloděj, zotevírala zásuvku po zásuvce. V prvých třech nebylo však toho, po čem se pídila.

Když klíček zarachotil po čtvrté, zahlédla celý svazek dopisů, zadrhnutý růžovou stužkou. Jakýsi vnitřní hlas se v ní ozval, že to je její kořist.

Vyňala je, přirazila ve spěchu zásuvku, a dala se na útěk do svého pokoje Bála se číst tuto korrespondenci zde, v synově pokoji; vrhla se do svého křesla, jakoby v něm byla bezpečnější před bolestí, kterou jí způsobí.

Sotva že stužka byla sňata, dopisy, růžové, fialové, barvy tabáku a jiné modravé jako azur, rozsypaly se po stole a na podlahu vypadly svadlé růže, kytička fialek, a cosi zabaleného v hedvábný papír. Shýbla se proň, rozbalila: našla kadeř neobyčejně plavého ženského vlasu.

Chvějící se rukou probírala se v dopisech. Byly psány jinou rukou než adressy obálek: písmo prozrazovalo ženu s rukopisem ne příliš jemným A těmito neohrabanými písmenami, s vadnými interpunkcemi, s častými grammatickými chybami, na papíře, jenž byl roztomile elegantního formátu, vypravovalo se celé dobrodružství lásky, první flirty, intimnější setkání a pak slova vášně, bezohledně zbavená závoje, divoká, lichotná, dráždící, věty, které si milenci šeptají, když jejich srdce

bijí proti sobě, zvláštní směs smyslnosti a něhy, rozkoše a sentimentality a konečně nic než určení dostaveníčka, hodina schůzky. Na jednom z nich poznamenal si Karel jméno a adressu: Ida Klanová, bylo načrtnuto tužkou,

V posledních mluvilo se mnoho o zamýšleném výletu. A paní Zdechovská četla:

»Tři dny budeme spolu! Řekneš mi zase, že jsi nikdy nepoznal lásky k nikomu mimo mne? Věřím ti to, miláčku. Jsi takový hodný, máš v sobě něco tak příjemného. Jak se těším, až tě budu mít u sebe, až ti budu líbat ty tvoje hezké oči a ty tvoje vlasy, které dovedou tak lehtat. Bude to přece jen něco jiného: nebudeš musit odejít, když jsme právě v nejlepším. Vždyť jsme spolu vlastně ještě nic nezažili. Tohle bude dobrodružství!«

A několik řádek níže:

»Prosím, tě drahoušku, nezapomeň s sebou vzít ten plaid. Povídals mi o něm tolik, že by se mi bez něho všechno pokazilo. Ty snubní prsteny, co mám po mamince a po tatínkovi s sebou nevezmu: vypadají už tak tenké, že by to na nás lidé poznali, že si nepatříme. Ale koupila jsem nové, hezké, počkej, to uvidíš . . . Budeme večer chodit po Sázavě, to si ani nedovedeš představit jak je tam hezky; tak nezapomeň ten plaid. Až bude hodně pozdě vrátíme se spolu do našeho pokoje, budu ti vařit čaj, potom shasneme lampu, a potom. Karlouši . . .« (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXXII.

Sníh pokrýval vysokou vrstvou krajinu a Libnice ztrácely se v té bílé podzimní peřině, jakoby se do ní ku spaní byly uložily. Jen dech z vysokého továrního komínu vzhůru vyrážející svědčil, že neutichl život tu pod sněhem.

Továrna libnická pracovala s plným úsilím. Stroje duněly, hučely, sípaly a úpěly, jakoby se předstihovaly zápasíce spolu o cenu a jako v mraveništi mezi jich závratně se otáčejícími koly a kmitajícími se řemeny hemžili se dělníci, zamračení a zamlklí, jako lidé, jež konají svou povinnost, ale v nichž není radosti.

Dělnictvo stavělo se zřejmě již a nepokrytě do posice přímo a krajně nepřátelské proti svým pánům, od nichž brali svůj chléb, ale jimž navzájem chleba poskytovali. Hesla o kapitále, který lid využitkovává a pracovních jeho sil otrokářsky vykořisťuje, šířila se tak rychle, že také na zapadlém jihu českém okolí továrny Novákových bylo jimi naplněno, nabito, jak mračna elektřinou a jen se rozpoutat, udeřit bleskem do zhuštěného vzduchu. Stávka již hrozící byla sice v zárodku potlačena, ale stalo se to jen ústupkem o sobě dosti nepatrným a vůči dělnictvu spravedlivým, pro továrnu však při tisících dělnictva přece hmotně dosti citelných následků. A zažehnána stávka nebyla — —

Nebylo opravdu snadno závod tak rozsáhlý, jako Libnice, vésti.

Vyžadovalo to napnutí nejvyšší obou bratrů Nováků, aby továrny libnické šly svým pravidelným chodem i udržovaly se v hybné své síle, aby bylo lze vyhověti všem požadavkům na ně kladeným, dostáti všem závazkům v něž majitelé jejich vešli.

Jan Novák často dosti nalézal příležitosti i podnětu, aby výraz dal své rozmrzelosti nad nesnázemi různými a obtížemi vycházejícími z řízení rychle vyrostlého a stále rostoucího továrního závodu za daných okolností. Nescházelo ani v hovorech jeho s bratrem narážek na utkvělou už patrně v hlavě jeho myšlenku, vyzouti se z těch všech poměrů, v kterých dosud žije a uplatňuje své síly, a přenésti další život svůj a své rodiny do jiných, příznivějších a příjemnějších, pro něho méně těžkých atmosfér. Přímo však s Václavem o věci té již nemluvili.

Jako dosud stál Jan u svého kormidla na tovární lodi, jíž bylo tolikerými mělčinami a úskalími plouti v době národohospodářsky velmi kritické

V letech poslancování bratrova čím dále vždy více nevrlý nad tím, že na něm samotném spočívá všechna starost o úspěšný chod továrny, nyní po návratu bratrově z několikaletého politického výletu pod tovární střechu, nejevil však Jan Novák žádnou z toho radost.

Václav Novák každým dnem, aniž by důraz na to kladl, i beze zřejmého svého úmyslu, silou svou vnitřní stavěl se více zas v čelo celého podniku vybavuje z rukou bratrových zvolna otěže vlády v malém továrním království libnickém.

Jan Novák nestěžoval si, ani se nebránil. Ale cítil se přec pokořovaným tím, odstrkovaným; svrchovaně nespokojeným.

Václav Novák zabořil se do práce jako člověk, který se vrhá do vřavy, aby utekl myšlenkám jej pronásledujícím a v ní na vše, co duši ho tlačí a hněte, nalezl zapomenutí.

Až do noci dlel denně v továrně a nebyl k žádnému odtud vypuzení; i přes noc by tu byl zůstal v těsné a střízlivě zařízené své písárně, aby jenom nemusil domů do svého nádherného, všemožným přepychem zařízeného paláce, kde vše na něho padalo, vše jej dusilo k zalknutí.

Obýval sám celé křídlo paláce. Jako v kláštеře duněly po táhlé chodbě jeho kroky a v pokojích plných bohatství, ale tak neživých, z každého záhybu záclony a se stropu i ze stěn, z každého švu koberce po němž šel, jakoby se šklebil skřítek posmívající se jeho opuštěnosti a samotě; z prázdných váz vyhupovaly se krásné hlavy ženské, pod prvním dotknutím jeho pohledu měnící se však na skřivené a ohyzdné karikatury, a ze všech koutů ozýval se a řinčel smích — takový prokletý smích, kterým se na člověka chechtati dovede jen neštěstí.

Paní Rachel Nováková žila nadále ve Vídni. Bylo zahájeno docela úřední jednání o rozvod mezi ní a mužem. Záležitost se vlekla jedině pro některé formálnosti, jimiž třeba dle zákona vyhověti.

»A já jsem muže svého vlastně mohla dobře vystát,« vyslovila se Rachel k advokátu, který jí vedl rozvodní process. »Ano věru, až se mně zdá, že jsem ho měla opravdu ráda.«

»Vím, že miloval mne blouznivě a nejen nikdy nemiloval, také nikdy nebude milovati žádnou jinou ženu« — pravila k nejdůvěrnější své přítelkyni, kontesse Szároszy, která pokusila se jí domlouvati ke smíření s manželem. »Skoda, že jeho svět nehodí se do mého světa« — —

»Proč tedy nesestoupíte do světa jeho« — namítla hraběnka. »Já bych s Václavem Novákem šla na kraj zeměkoule. Do středu země bych s ním se zamotala.«

Szároszy se začervenala. Rachel pohledla na ni s úsměvem, věděla dávno, že přítelkyně v hloubi duše své hoří pro muže jejího.

»Míti muže, který jediné ženě patří pro celý život!« — rozpovídala se hraběnka chtějíc utéci rozpakům a zabíhajíc do nových. Hrabě Szároszy nevynikal příliš po této stránce.

»Takový čistý člověk duševně i tělesně« — horovala kontessa o Václavu Novákovi. »Může-li z těch floutků naší společnosti, mladých i starých, jež vás obskakují, i jeden jediný s ním se porovnati... Snad baron Henig? — —«

»Gek,« odsoudila paní Rachel Nováková svého předního zbožňovatele, jehož mezi ostatními vždy zvlášť vyznamenávala. »Prázdná nádoba — —«

»A přece se povídá docela už veřejně,« použila kontessa, aby přítelkyni upozornila — »že stane se vaším mužem, jakmile budete svobodnou — —«

Paní Rachel Nováková neodpověděla; pokrčila rameny.

»Opravdu vás nechápu,« řekla Klára Szároszy smutně a v beznadějné touze vlastní. »Rozmyslete si vše ještě, dokud čas, má drahá! Radím vám upřímně« . . . jala se rozmlouvati. »Váš muž vrátí se k vám jako na křídlech a odnese vás jako poklad znova nalezený do svého hnízda — —«

»Do venkovské životní hluši a němoty tam ve svých Čechách —« otřásla se hrůzou Rachel.

»A kdyby bylo na vysoké, nikomu nepřístupné skále to hnízdo, tím lépe — — S ním! Na jeho srdci! Jak bych já byla šťastna . . Tisíce žen by bylo šťastno«, opravila se kontessa povzdychnouc hluboce.

»Ale já mohu být šťastna jenom svým způsobem,« ukončila rozmluvu paní Ráchel Nováková. »K tomu mám přece právo. Já chci žít ve velikém světě. Obklopena leskem. Tomu podřizuji všecko ostatní — i své srdce . . . Mně je vysoko vždy ještě nízko! Vždy ještě výš a výš! — — Mám v sobě krev lady Makbeth. Dovedla bych vraždit, abych dosedla na trůn — —«

»Vy jste podivná žena« — odcházejíc pravila kontessa Klára Szároszy . . . (Pokračování.)

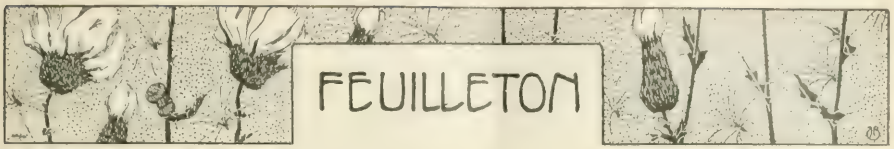

ROZDÍLY.

Přihází se někdy, že essayista nedovede živou mocí nalézti vhodného titulu pro svůj článek. Myšlenky, které mu vyvstávají v hlavě, třeba že v podstatě krouží kolem stejného předmětu, zdají se mít tolik růzností, tolik nesrovnalostí, že je těžko zařadit je do stejného záhlaví. Autor těchto řádků zakouší dnes podobný pocit. Chtěl by osvětliti některé základní, *račovní* (odpusťte mi to nevkusné slovo) rozdíly, které se mu jeví mezi námi a Francouzi. Než rozdíly tyto jsou tak mnohostranné povahy, že spojeny jediným nadpisem, působí nezbytně dojmem fragmentů. Snad si čtenáři vynajdou sami jejich vnitřní spojitost, jejich styčný bod.

.

Do nedávna jsem nevěřil v superioritu některého z arijských kmenů. T. j. aby se mi rozumělo: domníval jsem se, že, stalo-li by se, a dva evropští národové by si vzájemně vyměnili svá sídla, ubude oběma, vlivem nových klimatických poměrů, stejný díl energie.

Omyl! Viděl jsem české lidi v Paříži a Pařížany v Praze. Přál bych vám poznati ty rozdíly. Náš člověk tam obyčejně utone, vyčerpá se v několika málo dnech; vidí kolem sebe horečné tempo činnosti, snaží se ho dostihnout, nestačí však; a na konec upadá v resignovanou nečinnost. Zatím Pařížan přijde k nám: je od časného rána do pozdní noci na nohou, pracuje, pozoruje, stýká se s lidmi, nezavře úst po celý den a po dvou týdnech odjíždí čilejší než přijel, divě se, jaká ospalost u nás ve všem panuje, a pochvaluje si, že se vylenošil.

Stýkejte se s belgickými Vallony: mluví francouzským podřečím a ethnograficky jsou počítáni k Francouzům. A přece každý z nich vám řekne: »je to zvláštní, ale ať se snažíme jak snažíme, neosvojíme si nikdy té bystrosti a rychlosti úsudku, té duševní a tělesné vytrvalosti jako mají oni.« A doznávají upřímně jejich superioritu.

Je to vyvýšenost národa, v jehož středu již po století žila kultura? Nebo jsou to podmínky čistě fysiologické? Kdož to ví? Starý Duclos psal kdysi: »francouzský národ je jediný, jehož mravy se mohou zhoršit, aniž by se tím zhoršilo jeho srdce a zmenšila odvaha«. Řekl těmi slovy více než sám myslil. Pozorujte na příklad jejich vojáky. U které armády najdete při útoku tu obdivuhodnou »furii«, ten nezadržitelný »élan« (není pro ten pojem jiného termínu), ne-li u francouzského vojáka? Měli jej staří Gallové stejně jako vojsko Ludvíka XIV., stejně jako bataillony první republiky, pluky Napoleonovy až do těch pěšáků, kteří nedávno v Číně vzbudili podiv u důstojnictva jiných států.

Nikde nevidíte tak všeobecnou sympathii ke sportu jako tam. Ne ke sportu, který je *cílem* výchovy, jak se tak u nás přihází v jistých společenských vrstvách, nýbrž jejím *prostředkem*. Půjdete-li někdy v zimě, kolem 9. hod. večer, přes pařížský »place du Carroussel«, spatříte tlupy mladíků ve sportovních oblecích probíhat ohromný elipsovitý chodník, vinoucí se podél trávníků. Jsou to písaři comptoirů, kteří po celodenní námaze cvičí tu své tělo. A stejně i ostatní duševně pracující: veslují, šermují, hrají »rugby« (nekonečně ušlechtilejší a tělo stejnoměrněji vyvíjející než »kopaná«) a ne-li, tož aspoň si na hodinku vyjedou po byciklu do bouloňského lesíka.

A z fysického přejděme na duševní: znám tamnější literáty, kteří pracují pravidelně, den co den, deset hodin. A věřte, že jejich díla nejsou »literární velkovýrobou«. Vždyť mnozí mezi nimi jsou uznanými mistry francouzského románu. Ostatně podivejte se do historie: shledáte se s úžasnou pracovní dobou Balzacovou, která často dostupovala počtu 18 hodin za jediný den, s Flaubertem, se Zolou, píšícím své prvé knihy po návratu z obchodu, mezi 8. hod. večerní a půlnocí, s George Sandovou, jež pracovala každé noci od 9 hodin do tří a dopsavši na prvém listu poslední řádek jednoho románu, začínala na druhém prvou kapitolu nového (viz Fagueta).

.

Jsou jiné rozdíly:

Pozorujte na př. našeho dělníka nebo menšího úředníka: obědvá skromně, večeří skromně .. aby mu zůstal dostatečný obnos na tucet piv, kterými si každého večera prolévá hrdlo. Jde-li do zábavné místnosti, volí tu, kde by se mu dostalo něčeho k pití. Zajde-li do divadla, naléhá na to, aby představení netrvalo přes desátou hodinu, poněvadž si chce ještě posedět se soudruhy v hostinci.

Nikde nevidíte jíst tak mnoho a pít tak málo jako ve Francii. Pařížský dělník platívá za dejeuner 2 fr. V kavárně vysedí člověk celé odpoledne nad jedinou černou kávou nebo nad jediným absinthem. Při diner vypije svoji půllitrovou láhev vína, odchází do divadla, café-concertu nebo cabaretu; i se vstupným a případným kališkem višňovky nepřijde mu to dráže než u nás tomu, kdo pohltil svoji

denní dosi alkoholu. Jenom že tam ten poslouchal recitaci, zpěv nebo hudbu, kdežto u nás . . . pil.

Jistý můj tamější známý mi řekl: »Vy Slovani se smějete dvěma věcem: kočkám a opilému člověku.« Opilec vzbuzuje u Francouze podiv a odpor . . . bohudík, neboť jest tam výjimkou.

*

A ještě jiné:

Na francouzských gymnasiích a universitách je zaveden předmět, který obyčejně vzbudí podiv našich intelligentů. Jmenuje se »éloquence«, t. j. asi tolik jako »výmluvnost, řečnictví«. Pro bohy, tážete se, k čemu to? Nejsou jiné důležitější věci?

Snad ano. Ale »éloquence« nepatří k zbytečnostem. Učební osnova zahrnuje pod tímto jménem všechny způsoby, jakými lze vyjadřovat myšlénky, vyjadřovat je krásně, stylově, stručně. I u nás byl náběh k ní: Durdíkova »kallilogie«, jež zapadla v zapomenutí.

Bohužel. Neboť ten, kdo správně mluví, správně myslí a správně píše, kdo nalezl styl řeči, nalezl i styl myšlení a psaní. S kolika lidmi se u nás shledáte (a ukazuji výhradně na ty, jimž vyjadřovat se stylově je jednou z hlavních povinností, jako jsou naši poslanci, naši slavnostní mluvčí, a řečníci našich schůzí), kteří by dovedli promluvit několik odstavců bez zakoktání, bez toho tápání po slově jen trochu přiléhavém, toho blábolení, jež, kdyby nebylo trapným, bylo by komickým? Při tom úplně opomíjím všech dalších řečnických podmínek, neboť nechci v Čechách žádati nemožnosti. Opomíjím zaokrouhlenosti a rhytmu vět, opomíjím zřetelnosti slova, opomíjím vyjadřovací ladnosti, opomíjím řečnické komposice, opomíjím krásného a výrazného gesta.

Jaký rozdíl, v té příčině, mezi sněmovnou u nás a tam, mezi řečí na našem a tamějším divadle, mezi formovou stránkou naší a tamější literární tvorby! Kdosi mi tam řekl: »Až na malé výjimky může každý náš absolvovaný gymnasista být dobrým žurnalistou.« A není třeba dokládat, že stylistické požadavky pařížské žurnalistiky jsou o hezkých pár stupínků výše než naší.

Gymnasista se tam učí, s k u t e č n ě u č í, stylistickému umění od latinských klassiků. Žáci překládají jednotlivé autory a professor přihlíží k f o r m ě těchto překladů a nikoli pouze k jejich doslovnému převodu. Klassikové vštípili jim do krve porozumění pro odstíny ve vyjadřování, pro definitivní výraz, pro krásu periody. Toliko ve Francii můžete pocítit důležitost, jaká se věnuje otázkám literární techniky; klassický a romantický verš rozdělil kdysi francouzskou intelligenci ve dva tábory; a nedávno mohli jste sledovat podobný zápas o nové volné formy francouzského verše.

Poslouchat tamějšího řečníka není utrpením jako jinde, ale skutečným opojením, takořka kouzlem. Vzpomínám na Jaurése, na Vanderveldta, na pani Sévérinovou, Laurenta Tailhadea, na Sébastiena Forta. Kultura řeči, gesta, stylu, to jsou důsledky »éloquence«.

*

A ještě velká řada rozdílů. Některé z nich si ponechám pro podruhé. *O. Theer.*

ANTON PAVLOVIČ ČECHOV †.

Není snad v českém čtoucím obecenstvu nikoho, kdo by nebyl četl ničeho od Čechova. Překládá se u nás hojně z ruštiny *), a Čechov byl vždy populární na Západě (i do němčiny a francouzštiny hojně překládán). Všecka jeho tvorba, též humoristická a dramatická, i volbou látky i spracováním nepozbývajíc nikterak ruského ovzduší je tak eminentně lidská, že Čechov nemohl se minouti s porozuměním čtenáře každého, byť nebyl to právě ruský člověk. Ovšem kdo zná Rusko, tuto říši extremů, kdo zná »širokuju naturu« východních těchto Slovanů, pochopí, proč zvláště Čechov náležel k nejčtenějším autorům, jak jedna nedávná spolehlivá bilance ruská dovozovala, a může vlastně oceniti, jak Čechov trefně líčí osoby a věci. Živě bijící srdce autora, cítícího s ruským lidem, i když jej tepe satyrou, pozvedající k sobě i zatemnělé a nevzdělané, i sobecké a obětovné, i prosté a chudé jako bohaté a vznešené, trpí-li, srdce, které i mezi slzami se usmívá a mezi úsměvy pláče, učinilo Čechova nejen v Rusku, ale i za hranicí čteným, ba nejčtenějším.

Není tomu dávno, co přinášely ruské listy zprávu, že Čechov, lékař povoláním, vzdal se praxe. Před tím nějaký čas proskočila novinami zpráva, že Čechov je nemocen (souchotinami). Zpráva ta učinila nám autora ještě sympatičtějším a zajímavějším. Pisatel této stati studuje literární dílo umělců souchotinářů poznal, že i choroba tato svými vlivy na nervstvo dodává autorům jí stíženým zvláštních schopností, neobyčejnou plodnost, která však nikdy není, jak u zdravých jinak autorů bývá, na ujmu vnitřní hodnotě díla. Jakoby toxiny, jež tělo nemocného pozvolna hubí, na mozek tvořícího spisovatele působily blahodárně ve smyslu uměleckého zdaru, takže člověk bezděky dává za pravdu Madachovi, že co ušlechtilého a vznešeného člověk vytvořil, to šílenství (řekl bych širším pojmem: choroba) zplodilo.

Jistý životopisec Čechovův napsal, že krátké povídky Čechova připomínají »Lovcovy zápisky« nebo povídky Bret-Hartovy. Neshledali jsme nic podobného, zvláště mezi Bret-Hartem a Turgeněvem nevidíme podobnosti. Ale posudky toho druhu, třeba jsme se k nim nepřidávali, ukazují, jak cítí literární kritik i v nejdrobnějším výtvoru Čechovově lví dráp, přes jeho na pohled »nedbalé rysy«.

*) Humoresky Čechovovy přeloženy dokonce v téže as době do češtiny dvakráte.

STRAHOVSKÁ KNIHOVNA.

Anton Pavlovič Čechov narodil se 17. ledna 1860 v Taganrogu při moři Azovském jako syn sedláka a prožil mládí trudné. S udoval v Moskvě lékařství a zahájil literární činnost svoji v druhé polovici let osmdesátých v časopise »Osko ki«, známém denníku »Novoje Vremja« a j. Větší jeho práce přinesl později »Sěvernyj Věstnik«, ale vyšly i knihově, stejně jako drobné jeho věci, humoristické a vážné (Pestryje razskazy, V sumerkách, Iumorističes«ije Razskazy, Chmurn\je ljudi atd.). Větším pracím vytýká se nedostatek jednotnosti a vnitřní ucelenosti. Těžiště Čechovovo leží však právě v malých povídkách a humoreskách, na kterémžto poli nemá s»upeře. a bude tudíž ztráta jeho pera — Čechov zemřel v Badenweileru v Černém Lese, kde se léčil**), 15. července 1904 — pohřešována jak redakcemi tak čtenáři časopisů dlouho a citelně.

Oblíbeny byly na ruských jevištích též jeho divadelní kusy, z nichž »Námluvy« a »Labutí píseň« předvedeny několikráte na prvním českém jevišti.

—*sa*—

FRANCESCO PETRARCA.

Ke dni 20. července.

Messer Francesco, jdu si pro mír k vám
i k přítelkyni vaší plavovlasé;
chci duše hněv, bouř vášní, žití klam
v ráz utopiti v Sorginých vln jase.

Jilm stinný kyne, nuže sednu tam
a volám vás a po mém ihned hlase
vy přicházíte, nejdete však sám,
roj spanilý váš na mne usmívá se,

Roj kanzón vašich, sladký je to sbor
a věnec růží sotva skrývá jim
bok plný v kučer zlatých prstencích.

Hle, kterak rety kříví v hněv a vzdor,
jak vlasy nazpět hází jedna z nich
a křičí zpupně: Italie! Řím!

Je těžko charakterisovati lépe a případněji muže a význam jeho než jak to učinil Carducci v tomto sonetu.

V středověku byl sladký pěvec daleko víc Italii i lidstvu než za pozdější renaissance, která pro nyjící sonety na život a na smrt Madonny Laury zapomněla plamenného věštce kanzony »Italia mia!« Teprv moderní doba vzkřísila celou velkost Fr. Petrarcy a představila nám ji před oči. Tento sladkodechý blouznil o vlasech, očích a alabastrové šiji byl náhle jednou z pružin a těch nejstarších myšlenky o sjednocení Italie, byl neúprosným karatelem rozpoutaného papežství, stál v čele hnutí nejmodernějšího, stejně jako Dantu přikládáno mu veliké jméno »Otce« neb otce třetího obrození nové Italie.

Platilo náhle stejně, co volal v zoufalství svém před 500 lety k tribunu římskému Colu Rienzimu:

já mluvím k tobě, neb svit statečnosti
zhas světu, marně na vše hledím strany
nezřím ni jednoho, jejž zlý čin zleká
a nevím, co jen chce a nač jen čeká
Italie, své necítíc více rány,
mdlá, líná, bez obrany
spí. Což ji nikdo neprobudí více?
Ó, bych moh' rukou sáhnout v její kštice!

A nevěda po věcích byl jistě jedním z těch prstů té obrovské ruky duchů, která zburcovala Italii k novému životu politickému i kulturnímu.

Petrarca byl jedním z těch, kteří stále ukazovali na Řím a na spojení Italie nové se starým Latiem, s Romou Scipionů a Brutů.

Ty staré zdi, jež svět ctí, jichž se boji
a před nimiž se hrůzou musí třásti
při vzpomínce na dávné doby jiné,
ty balvany, jež domovem a vlastí
těch byli, kteří žijí slávou svojí,
že celý vesmír dříve v trosky splyne,
to vše co jedna ruina zde kyne,
od tebe doufá běd svých ozdravění.
Ó, velcí Scipioni, věrný Brute,
jak srdce vaše blahem bude hnuté,
zvěst dojde-li vás toho nastolení!
Jak v blaha opojení
svou tvář vyjasní Fabricius žasna,
řka: Moje Roma bude ještě krásná!

V myšlence této souvislosti starověké kultury latinské s moderní Italií, v které šel věrně ser Francesco v stopách velkého svého předchůdce Danta, tkví hlavní význam Petrarcův pro budoucnost.

Básnická jeho sláva kvetla po celý středověk a v nejvyšším rozkvětu renaissance v ní a po ní si vynutila školu tak otrockého napodobení, že byl by »Petrarkism« přivedl poesii italskou skorem na mizinu. Tak všecko teklo řečištěm a spělo kolejemi slavného pěvce Laury. On položil pečeť na jazyk tak nezdolnou, že jhu jeho vlivu nikdo neodolal, on určil pořad i sled rýmů, on přibrousil pointy sonetu i dozpěv kanzony, tak že musili jiní rozbíti tento kadlub italské myšlenky a násilným návratem k rytmické prose a k Dantovi snažili se vrátiti jazyku, co ztratil na síle, jasnosti, hloubce, duchaplnosti, přílišným bohatstvím obrazů a formální uhlazenosti.

A když po letech s obnovenou řečí zapěli, vraceli se Filicaja, Testi i Leopardi ke starým jeho myšlenkám »o siré vdově«, uštvané žalem paní,

»jež řetězem má obě spjaty ruce
bez závoje a s rozpoutaným vlasem
na zemi sedíc zanedbána hyne« . . . .

* * *

**) Pro křehké zdraví neprovozoval praxe a žil většinou na Krimu, kde se sblížil s Tolstým a Gorkým.

Je těžko říci, jak by se byla utvářila historie, kdyby byl Karel IV. po návštěvě Petrarcově v Praze vyslechl rady a pokyny velkého horlitele národního a slepě se oddal jeho vedení politických věcí v Italii.

Ale chladná a prozíravá moudrost Karla IV. nedala se strhnouti plamennou výmluvností jména již tenkrát světového, s úsměvem svým tak tajuplným vyslechl vše, pobavil se dlouho a mile se svým hostem, bohatě obdarovaného titulem paladina a dary vzácné ceny jej propustil, dal si i slíbiti věnování jednoho z největších děl latinských, o němž Petrarca právě pracoval, — ale z politických zámyslů svých neřekl ani slůvka a jednal po svém. Víme, jak schladil i prudkou a horečnatou výmluvnost divočejšího tribuna Rienziho. Povaha Petrarkova nebyla z jednolité oceli, dovedl ideu, pro kterou se nedávno s celým ohněm Vlacha i básníka zabral, brzy opustiti. Přirozená těkavost a nestálost jeho povahy i pud k práci vědecké, badatelské i sběratelské odváděly jej od provádění důsledného jediné idey, doba sama a její styky, spory nerozluštěné vlastní jeho duše zabývaly jej velikou měrou, cesty i pobyt u dvorů a zase dlouhé měsíce prázdně a práce v milé poustevně nad Sorgou a později v Arquě vše jej odvádělo z dráhy politické jinam. Messer Francesco byl bez odporu jeden z nejvšestrannějších duchů celého středověku. Básník, filolog, historik, filosof, starožitník, archivář, sběratel, polemista, pravý polyhistor své doby, žijící encyklopedie, pevný most mezi dvěma věky antikou a středověkem vyplnil své životní poslání slavně a svrchovaně. Již tehda podal příklad, že lze žíti jediné povolání svému a zachovati si jistou míru neodvislosti v otázkách socialních a politických. Nebyl jen knihomol a knihomil, naopak dovedl těžiti z bohatých darů, jimiž byl skvěle nadán, tento snílek byl praktický a prozíravý, stačí říci, že dovedl pérem svým uhájiti si posici svou v Evropě, jak se povedlo málo komu a to způsobem čestným, ba slavným.

Lehký prach zapomnění, který padl na jeho »Africu« nebo na »Triumfy«, bolet a tížit jej nemusí. V hledání těžiska vlastního se mýlí často i největší duchové. Jemu stačí, že v dusný vzduch své doby vrhnul do vlastního cukrování hrdliček několik lvích řevů, ohlašujících ještě po 500 letech jak Carducci říká »terza Italia« — třetí a sjednocenou. J. U.

V. Morstadt: Krocínova kašna v Praze.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

+ **Slovanský dějepisec J. Konstantin Jireček**, vnuk P. J. Šafaříka, dovršil 24. července padesátý rok svého života. Jako docent dějin východních na universitě pražské vyzván byl vládou bulharskou, aby vstoupil do její služeb, jmenován generálním sekretářem ministerstva osvěty, stal se sám ministrem téhož oboru a vyzbrojen bohatými zkušenostmi a vědomostmi vrátil se do Čech, kde jmenován byl professorem dějepisu na české universitě. Přednášel tu od r. 1884 do r. 1893. Roku toho povolán byl na universitu vídeňskou jako řádný professor slovanských jazyků a starožitností. Historický zeměpis a národopis zemí bulharských a studie dějin a památek srbských, bosenských a dubrovnických jsou stěžejními body neúmorné vědecké práce. Čtenářové časopisů budou jistě míti ve svěží paměti pěkné jeho cestopisné články (zejména »Osvěta« přinesla jich celou serii) o jihoslovanských zemích, o Italii a Švédsku. Jméno Jirečkovo má vážný, vědecký zvuk, a neúmorná jeho píle stala se příslovečnou. Je ve věku, kdy mužná síla je v plném květu a bude ještě dlouhou a dlouhou řadu let ozdobou slavistické katedry vídeňské university.

† **František Šebor**, bývalý president Obchodní a živnostenské komory pražské, zesnul ve čtvrtek dne 21. července t. r. po dlouhé chorobě. Šebor svou vydatnou a šťastnou životní prací patří mezi ty, kdož v posledním čtyřicetiletí usilovali o náš rozvoj a naše zmohutnění hlavně po stránce hospodářské. Po celá desetiletí byla jeho činnost znatelna právě v těch oborech, jež v té době, kdy Šebor se objevil jako muž vyzbrojený velikým studiem a bohatými zkušenostmi, neměly nazbyt

zdatných pracovníků. Svými spisy a články z oboru chemické technologie a národohospodářství a hlavně svými vynálezy záhy na sebe upozornil a brzo také zaujal vlivné postavení v institucích, jež usilovaly o rozvoj a sesílení našeho snažení průmyslového. Jako funkcionář Obchodní a živnostenské komory věnoval této instituci více než deset let prozíravé, horlivé a obětavé činnosti, a když choroba přinutila ho, aby vzdal se zodpovědného úřadu, udělila mu komora největší vyznamenání, jež může dáti — zlatou komorní medaili. Jméno jeho poslední dobu nezaslouženě upadlo v zapomenutí. Je to skutečně zvláštní zjev — odstoupí z veřejného působení muž, jenž o národní a národohospodářské probuzení naše celá desítiletí pracoval s nadšením a s ryzí nezištností, delší choroba upoutá ho ke čtyřem stěnám — a jméno kdysi velebené a slavené bledne, bledne, až smrt připomene teprvé jeho význam a zásluhy. Že národ náš stojí dnes na čestném místě národů kulturních, o to vydatně se zesnulý přičinil a za to budiž mu zachována vděčná paměť. *K.*

† **Josef Podstatný**, ředitel gymnasia v Mladé Boleslavi a paedagogický spisovatel, zemřel ve středu dne 20. července t. r. Školskou literaturu obohatil zesnulý výbornými spisy, jichž až doposud užívá se jako učebnic na gymnasiích. Josef Podstatný byl svým žactvem milován. Byl jedním z těch vychovatelů mládeže, kteří vlídnou a srdečnou povahou dovedou si mládež získati a na její vývin působiti blahodárným způsobem. Mladoboleslavské občanstvo ztrácí v něm zaníceného sledovatele a přítele rozvoje města. Členové Máje vzpomenou si jistě na milou a srdečnou jeho tvář. Poznali jsme ho ve dnech krásné a nezapomenutelné májové slavnosti. Pan ředitel Podstatný byl mezi těmi, kdož spisovatele na radnici vítali a jim pobyt v útulném městě zpříjemniti ze všech svých sil se snažili. Založení a rozvoj Nakladatelského Družstva Máje sledoval s neobyčejným zájmem a spatřoval v něm dalekosáhlý čin, jehož význam teprvé budoucnost ukáže a po zásluze ocení. Byl to muž zlatého srdce, dobré, upřímné povahy a výborný vychovatel naší mládeže, jež zachová ho v milé a vděčné vzpomínce. *K.*

⁂ **Vincenc Morstadt** narodil se počátkem století devatenáctého v Kolíně a vystudoval právnickou fakultu v Praze, vstoupil do státní služby, byl posléze radou krajského soudu v Hradci Králové, odkudž odebral se do výslužby do Prahy a bydlel až do smrti své, v polou let sedmdesátých, v Tomášské ulici, »U zlaté dvojky«. Malířství pěstoval s velikou zálibou od svého mládí a po čas výslužby v letě v lázních Sedmihorských, ostatní čas v Praze, výhradně malířství se věnoval. Při smrti své odkázal několik velkých obrazů, znázorňujících pohledy na města česká, museu království Českého, kde jsou chovány. V Kolíně v purkmistrově úřadovně nalézá se velký obraz Kolína z let třicátých. Morstadt zanášel se též leptáním do mědi a měl v tom značnou zběhlost.

Nejcennější jsou Morstadtovy pohledy na Prahu! Nejen jako práce hodnoty umělecké, ale též jako doklady o tom, jakých krás Praha měla a jichž pozbyla. Přinášíme v dnešním čísle opět malou ukázku. Na výstavě jubilejní v oddělení města Prahy několik pohledů bylo vystaveno; nedávno pak na výstavě Staré Prahy sbírka akvarelů Morstadtových v majetku Umělecké besedy se nalezající vyvolala znova všeobecnou pozornost a probudila živý zájem o znamenitého umělce z předešlého století, který zaslouží jistě, aby nebyl zapomenut! Hrob V. Morstadta nalezá se na hřbitově Košířském a vyznačen jest pomníkem. *Zr.*

⁂ **Strahovská knihovna.** Klášter Strahovský, jehož věžičky jsou význačným elementem bizarně-malebné linie hradčanského panoramatu, skrývá v sobě mimo jiné jeden skvost nepominutelné ceny. Je to bohatá a starobylá knihovna strahovská, jejíž bedlivým a pilným správcem je sympatický P. Dr. Isidor Th. Zahradník. V tichých výšinách severního konce Petřína ukryty jsou v nádherných sálech, zdobených řezbami, štukami a obrazy velké ceny umělecké, poklady staršího písemnictví všech dob a jazyků. Mezi nimi pak uložena je celá řada pergamenových rukopisů a prvotisků, jejichž význam nelze dobře oceniti laikovi. Jmenujeme jen pergamenový kodex z X. století, ceremoniář z XIV. s miniaturami Hodíkovými, letopisy Vincencův a Jarlochův atd. Knihovna Strahovská je jednou z předních pražských památností, právě tak jako obrazárna Strahovská a umělecká výzdoba některých místností klášterních. Proto zařadili jsme do dnešního čísla vyobrazení hlavní síně knihovny a přineseme časem delší stať o památném, v r. 1140. založeném klášteře Strahovském. *Fk.*

Toto číslo vydáno dne 29. července 1904. — OBSAH: LADISLAV QUIS: Návštěva. — V boji. — JUDR. R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. — JAN HAVLASA: Záhadný případ Jana Ravola. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: O. THEER: Rozdíly. — —sa— Anton Pavlovič Čechov †. — J. V.: Francesco Petrarca. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Strahovská knihovna. — V. MORSTADT: Krocínova kašna.

MÁJ vydává se každého patku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). — —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES, JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ, VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI, DR. JAROMÍR BORECKÝ, DR. JIŘ. GUTH, ANT. KLÁŠTERSKÝ, DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

BENEŠ GRÜNVALD:

I.

V samotě.

Tak mnohá struna nikdy nevyzněla,
jež skryta v duši nám,
to osud rukou nepronikl zcela
k dnu našim hlubinám.

Jej pokoušet však odvaha nám schází.
I ten náš malý klid
je přístav, který nemá dosti hrází
a musí s mořem hřmít.

A přec, čím hukot vln o balvan jeden,
čím týž vždy v loutně zvuk?
Duch nesytí se, je-li k drobtům veden
mdlých radostí, mdlých muk.

Co nekonečnem zatím vichry plynou,
my tušíce ten proud
jsme Aeolovou harfou pod ruinou,
v ní tón se nesmí hnout.

Co mystický dav křídel křivkou táhne
kams v dobrodružný svět,
za nimi z klece patře duch náš prahne
a vymýšlí si vzlet.

II.

Světlo v mém okně.

Plá okna zář do ulice
tak mdlá, že zdá se s měsíce,
leč po okenních tabulích
z ní tvůj mi stín se náhle mih.

A nejsi ty stín planý tak,
jak Davidův tam v luně znak,
ty hřejivé máš objetí,
a srdce jasně bije ti.

Ó kterak bije! Domů tam,
ať vidiny se sejdou nám,
jež nití touhy, naděje,
a v nichž se láska rozchvěje!

Klid nad nás sejdiž po špičkách,
ten, který vírných strastí prach
v dno tůní nechá zapadat
a na vrch zář se rozkládat.

Tak srnci neplá ve tmách brod,
jak okno mé mým citům vhod,
lesk zřídla štěstí v mlhách všech.
Ó jase v domě mém, v mých zdech!

JAN HAVLASA:

Záhadný případ Jana Ravola.

Tatranská povídka.

(Dokončení.)

Příštího roku zůstal jsem v dědině i zařídil si malé gazdovstvo. Všechno šlo z počátku dobře, až na to, že se mi časem zasteskło po horách. Přemáhal jsem to, ale pak už to nešlo, i odešel jsem občas do hor na dva, na tři dny. S Katušou jsme se snášeli. Bývala někdy velmi smutná, i když mne líbala nejhoroucněji, a často objevily se v jejích řasách

slzy. Někdy jsem si toho nepovšiml, někdy mne to bolelo, ale stávalo se, že i podráždilo.

Proč ty slzy?

Ale ona neodpovídá, slzami vzhlíží ke mně i mlčí.

Či chceš mne utrápit? — dorážím na ni a hněv mne jímá.

Dráždíš mne, — vyčítám, ale ona mlčí.

Anebo vezmu ji kolem krku.

Drahá Katuško, proč ty slzičky? Co se ti stalo!

Líbám ji, — tiskne se ona ke mně, — ale dívá se na mne slzami.

Pomoz si, člověče boží, — pomoz!

Tak jde rok za rokem. Jsme spolu už dvě léta. — Nikdy za tu dobu mi neřekla ošklivého slova. Ale ani krásných, zdá se, nemá nazbyt. Dovede se ovšem podívat, jako když andělé zpívají, ale což člověku po andělech! A ty slzy! K ďáblu, proč ty slzy? Ale nedovím se toho, ví bůh, že nedovím. I stane se, že jí řeknu neprávem zlé slovo. Ona, aby se vzbouřila, aby mi vrhla to slovo zpět, aby mi vyčetla můj nevděk a moji surovost, ale ona mlčí a nad tím jejím mlčením třpytí se slzy v černých řasách. Bůh buď s tebou a přiveď tě k rozumu! A utekl jsem na tři dny do hor, když jednou tak mlčela na moje ošklivosti. Vracím se a umiňuju si, že jí už nikdy tak nebudu trápit. Ženo, odpusť, — prosím ji, ona se usměje — slzami i — — mlčí. A tak jde to dále.

Mám ji v noci v náručí, i šeptám:

Pamatuješ, jak jsme spolu byli v přístěnku?

Mlčí. Pokračuju tedy:

Víš, tehdy v kolébě, před léty. Pamatuješ?

Mlčí Znova ptám se:

Pamatuješ?

Ona oddává se mi, tiše, sladce, ale mlčí.

Pamatuješ, — opakuju, leže už nehybně, jako zabitý.

— Ano, pamatuju, — konečně zašeptá.

A pamatuješ, co jsi tehdy řekla?

Mlčí. I říkám hlasitěji:

Pamatuješ?

Tu teprve odpoví:

— Ano, — pamatuju!

Taková touha po ní, po jejím objetí znova se rozleje mým tělem. Vzchopím se i přivinu ji k sobě. Tváře naše dotknou se sebe, — bloudím svými rty po jejích lících. A náhle mne zmije uštkne. Cítím — — slzy.

Jíme spolu v poledne.

Až budeme mít děti, — zažertuju, což bude u nás veselo!

Mlčí. Podívám se na ni, i vidím — — slzy.

Večer nechodím do krčmy. Sedím za šera v jizbě i hovořím. Ona mlčí.

Katušo, — řeknu tiše, ona rozumí a jde ke mně.

Líbám ji, ale v tom okamžiku sebou trhnu. Spálily mne — slzy.

Bože, což tu robit?

Příštího roku šel jsem jako valach na salaš.

Nehněváš se, — ptal jsem se ženy.

Zavrtěla hlavou a v řasách zatřpytila se — slza.

Když jsem odcházel, objal jsem ji, i tázal jsem se:

Přijdeš za mnou často? I já sejdu často, velmi často!

Přikývla hlavou:

— Přijdu!

A v očích — slzy.

Tak projdou další dvě léta, plná zadržených slz a mlčení.

Chodí už jen ona ke mně, já dolů nechodím. Mám hory ještě více rád, a je mi vždy smutno, když tíhne k podzimu. Jsme sami, nemáme dětí, ale bůh ví, co je toho příčinou. Nevyčítám jí toho, ale ona, zdá se, velmi proto trpí. Už jí nikdy nekárám pro její mlčení a pro slzy. Přijímám věci, jak jsou. A tak nehněváme se nikdy, nikdy.

Kteréhosi týdne Katuša nepřichází.

Nu, nepřichází-li, což robit? Chodím po horách, a valně si tím hlavy netrápím. Kdyby mohla, jistě by přišla.

Konečně v neděli mi valaši na večer přinesou zprávu, že Katuša leží nemocna. Velmi nemocna. Že bych měl jít dolů do dědiny.

Ano, ovšem že půjdu.

Ale příštího dne je tak slunečno.

Katuše se asi ulevilo, — říkám a jdu s ovcemi, poněvadž se bojím jejích slz.

Ale potom chytá mne nějaký nepokoj. Snažím se na ni nemyslit, ale ať dělám cokoliv, jen ona mi stojí před očima, bledá, mlčící, — se slzami v očích.

Konečně se vracím, vháním ovce do košiara i jdu k ní. Cestou je mi, jako by někdo šel se mnou, i šeptal si do uší divné věci. Není to příjemno, úzkost mne obchází, ale nelze si pomoci. Jdu a toužím už, abych ji viděl. Jen kdyby nebyly — — ty slzy!

Už vidím Východnou.

Šedivé střechy, — jedna vedle druhé.

Věžičky dvou kostelů.

Dívám se a krev mi tuhne v žilách:

Ty zvonice: černá — bílá, černá — bílá, — tak se to v nich střídá — —

Není pochyby: to se zvoní.

Dávám se do běhu.

Uřícen, s očima vypoulenýma, půl blázen dorazil jsem do dědiny.

Kdosi kráčí tamto proti mně.

Proč se zvoní? — křičím divným, skřípavým hlasem.

— Tvoje žena umřela dnes v poledne.

Cože, — umřela?

Směju se, ale jinak, než se smávají rozumní lidé.

On říká, že umřela! Jak je směšný!

Vrazil jsem do našeho domku.

Tolik lidí! Co tu chcete? Či je tu divadlo? Komedie? K čertu, což mne nepustíte?

— Ah, tu je Ravolo, tu je Jano!

— Žena ti umřela.

— V poledne umřela.

— Po tobě se ještě v poslední chvíli ptala.

— Ale jinak ani slova nepromluvila.

Nějaké hlasy slyším, ale smysl slov, na mne volaných, mi uniká.

Kdo že to u mně umřel? Ďábli, tak mne přece pusťte! Katušo, kde jsi, — Katušo!

— On se zbláznil!

Ne, nezbláznil, — ale pusťte mne přece, pusťte!

A tu stojím tedy u ní, u své ženy.

Leží na posteli, bledá, mlčící.

Nějaké zvuky se mi vydírají z hrdla. Všechno se mi točí kolem do kola, ty ženy a muž ve světnici, ty stěny, stůl, okna, podlaha, strop, — země se mi houpá pod nohama, — jen ona, má žena, leží tu přede mnou nehybná.

Mlčí.

Skláním se k ní, cosi blábole, i vidím v očích, dosud nezatlačených, hrozný výraz smrti a poslední stopu jejího života: — — slzy.

* * *

Hle, Pán mlčí.

Mlčíme oba už asi půl hodiny.

Bude už skoro poledne.

A co mi Pán tedy poví? Nebo chce Pán být jako onen dochtor a farář? Ne, nebylo by to pěkné! Ať Pán poví: odpustila mi v poslední chvíli?

Že ano?

Pan dochtor mi řekl: na to nemyslete! Jak bych mohl na to nemyslet? A pan farář: proste boha! Ale proč já bych boha prosil? Jí jsem dal poslední ještě ránu v tomto životě: nepřišel jsem. Jí jsem snad utrápil. Na ní je, aby mi odpustila.

Ale co já?

Což i já dost jsem se nenatrápil?

Divím se někdy, že tu jsem posud.

Jen ty hory mne těší.

S nimi si pohovořím rád, a třeba že někdy volám do nich směšné věci, v srdci je při tom tma a smutek. Ozvěna je vždy tesklivá, a v ní je tolik, co podobá se Katušině bledosti, Katušinu mlčení a Katušiným slzám. Já naslouchám té ozvěně a zapomínám na svět. A tak stane se, že někdy neslyším, nevidím, necítím, když houkám, když helekám. To je čistočistá pravda, kterou teď povídám Pánu, a nikdy před tím nikomu jsem toho neřekl.

Ale Pán se mi proto nevysměje. I Pán má rád hory, poznal jsem to už, a proto Pán pochopí všechno, co jsem mu pověděl.

Jdu teď s ovcemi výše do Kamenisté, kdežto Pán se asi vrátí do Podbanska na oběd.

— S bohem, s bohem. A na shledanou!

— — Na levo, ovečky, na levo, tak!

— — — ej hej — halaihó — —

— — — — ej na ti Jano frajerečku na — na posaď si ji na kolena — na — —

— — — — — halaihó.

— — — — — — haló!

OTAKAR THEER

Mateřský stud.

(Pokračování.)

Více nebyla paní Zdechovská s to přečísti, Ta slova padala jí do duše jako žhavé uhlí. Zdálo se jí, že obdržela ránu; pokoj se jí zatemnil, předměty se v něm ztratily, kol dokola jakoby se rozložila ona fantastická prázdnota, hluchá a pustá, která děsívá lidi v horečce. Byla bledá a nevědouc ani o tom, třela ruku o ruku, ruce však zůstávaly ledově chladné.

Pocit nepřekonatelného hnusu zůstal jí v duši; hnusu ženy, nepoznavší lásky mimo manželství, před níž pojednou se zjeví láska s drze shozeným šatem, nepověřená zákonem, brutální a tělesná. Jaké bahno se tu před ní rozevřelo a tak blízko jejímu srdci!

Povstala. Zdálo se jí skutečně, že bahno stoupá kolem ní stále výš, že se doteklo jejího pasu, vzkypělo až k ramenům a v oka-

mžiku potřísní jí rty. A nemohouc se zbavit té hallucinace, začala zoufale se sebe stírat domnělou špínu, bránic se jí jako tonouci.

Byla samotna v těch svých pokojích, tichých, zamlklých, v nichž toliko hodiny hovořily, odbíjejíce půle a celé. Připadala si opuštěna, oh, tak strašlivě opuštěna, jakoby vstoupla na neobydlený ostrov.

Hromádka dopisů jí připomenula, že je nutno jednat. Ano, cítila, něco se stát musí; musím něco podniknout, říkala si.

Strávila tak několik hodin, až do chvíle, kdy do pokoje vnikalo šero. Světlo lampy kontrastovalo nepříjemně s tím probouzejícím se dnem, s tou oblohou, která se sinavě jasnila, s tím chladným šeřením, jež se prolévalo okny, kladlo se nejprvé na předměty blízko nich a pak šplhalo a lísalo se dál.

Ulehla s myšlenkou, že musí říci vše zítra ráno Klamicerovi. Pak, prodchnuta náhlým duševním rozbřeskem, jenž se podobá inspiraci, vyskočila s lůžka, našla chvatně číslo novin, přeběhla insertní část. Na předposlední straně se její zrak zastavil: »Soukromá detektivní kancelář«, četla tam mezi petitovými inserty. Vytrhla list a uschovala.

»Musím tam zítra jít!« šeptaly její rty.

IV.

Vyšla z domu ráno, nevyspalá, se zakaleným pohledem a s fysickou nevolností při každém kroku, jako lidi, kteří po celou noc nezamhouřili oka.

Vždyť také neusnula. Po všechny ty hodiny, které ztrávila na lůžku, převalovala se se strany na stranu, beze snů, neklidná, rozrušena novými pocity. Vstavši konečně kolem osmé hodiny, zalekla se rozhodnutí, jež pojala během noci: zavolat Klamicera. Zdálo se jí nemožným, aby mu vše řekla.

Jak ho do všeho zasvětit? Musila by přenésti přes rty slova, při jichž zvuku by se studem propadla do země. Však najdu ještě vždy příležitost, abych mu vše řekla, snažila se utišit.

Za to druhé rozhodnutí zaujalo úplně její mysl. Bála se sice styku s neznámými lidmi, ale nebude nucena jim říci o co se vlastně jedná.

Ale jakým zlým utrpením bylo pro ni jít po ulici: skoro neustále potkávala drobné šičky, prodavačky z krámů, pokladní a sotva škole odrostlá děvčata poslice; vracely se do svých závodů, jsouce doprovázeny svými milými. V tu ranní dobu poskytují některé pražské ulice vzhled nepřetržitého processí lásky. A všechny ty zamilované úsměvy, všechna ta k sobě se tulící těla, ty tisknoucí se lokty vnukaly paní Zdechovské neodbytně myšlenku na jejího syna, který snad také tam kdesi na Sázavě kráčí vedle ženy, která jí ho uloupila.

Detektivní kancelář nalézala se v jednom z těch domů, které byly vystaveny za poslední léta. Kde jaké dřevo na schodišti a po chodbách od dveří při vchodu až ku dveřím do jednotlivých bytů, vše svítilo višňovou červení. Secessně stylisované vlysy šplhaly po zdích. Petrolej a plyn zmizel a na místě jeho leskly se elektrické žárovky. Kde jaká místnost, vše bylo plno jasného světla a na vdovu, vyrostlou v počestném zášeří měšťáckých domů, tíhlo to vše dojmem tak cizím, jakoby ji ovanulo jiné století.

Konečně se zaleskla tabulka detektivního ústavu. Zazvonila, vkročila do předpokoje, v němž jediným kusem nábytku byly věšák na šaty a stojan k odložení deštníku. Služka rozcuchaná jakby právě seskočila s postele, přišla jí vstříc a uvedla ji do pokoje.

Chvíli zůstala samotna v té velké dvouokenové místnosti, v jejíž středu byl zeleně natřený anglický psací stůl, hodící se spíše pro ženu než pro muže, několik židliček moderního stylu, dvě kurulská křesla.

Konečně z postranních dveří vešel ve spěchu se dostrojuje tlustý mužík, ředitel kanceláře. Změřil ji chvatným pohledem lidí, kteří ze zevnějšku člověka čtou v jediné vteřině jeho společenské postavení, jeho povahu, jeho zájmy a naklonnosti s tak naprostou jistotou jako mathematik činí součet.

Spatřiv, že má před sebou distinguovanou dámu, rozplynul se v samých poklonách a v omluvách. Z jeho malých dravčích oček, z celého jeho potměšile úslužného vzezření zíral kus zušlechtěného bandity a kus policejního konfidenta, něco zrádného a neklidného, co vyrostlo ve stínu zločinů a kontrastovalo s klidným jasem domu, v němž bydlil a pokoje v němž úřadoval.

Paní Zdechovské způsobilo nevylíčitelnou trýzeň, aby před tímto člověkem, z něhož instinktivně čišela mravní zpuchřelost, vyptala se na život osoby, jejíž adressu si její syn zapsal. Nemajíc jasné představy o působení detektivního institutu domnívala se, že veškeré informace budou jí sděleny ihned. Ale mužík učinil důležitý obličej, zapsal si podrobně jméno i adressu, mluvil o obtížích úkolu, který mu dává, vpletl za každou větu slovo »moji agenti«, »moje výkonná síla«, »moje taxa« a konečně slíbil, že ji zítra vyhledá s nalezenými informacemi.

Byl to zlý den a noc, jež paní Zdechovská prožila vyčkávajíc zprávy. Myslila neustále na milence, viděla je, kterak se spolu procházejí, kterak jedí za jedním stolem, vystavují své falešné snubní prsteny. Jak toliko je možna

taková láska mezi mužem a ženou, kteří si nepatří podle zákona? Vzpomínala si na různé erotické poměry, o nichž se dočetla v novinách; ale i tam představovala si tyto lidi jako něco od přírody zkaženého, jako strašlivé vyvrhele, skoro jako příšery, na jichž zjevu je již patrna jejich mravní schátralost. A teď, teď je to její vlastní syn, který patří mezi ně.

Ale vždyť, namítala si, je on tak příjemný, tak hezký a učený! Snad se ti to toliko zdá, ozval se jiný hlas. Snad, pohlédneš-li naň dobře, najdeš v něm také příšeru.

Tu si přála, zoufale přála, aby syn byl již tu, aby mu mohla popatřit do tváře, objevit její vlastní podobu.

Druhý den z rána detektiv přišel. Vstoupil do pokoje s cylindrem v ruce, s onou podezřelou ceremonielností lidí, kteří byli najati k nečestnému skutku.

Nevěděla, jak se má k němu zde, ve svém bytě, chovat. To, že ho přijala, zdálo se jí poskvrněním její domácnosti. A konečně, plna rozpaků, ukázala mu na židli.

»Případ, který jste mi svěřila, milostivá paní« řekl důležitě, »je neobyčejně obtížný a složitý. Ale mým agentům podařilo se přece jen během jediného dne vypátrati všechny potřebné informace. S takovou rychlostí jedná se jen v mém závodě. Jiný nemůže s námi konkurrovat . . .«

Paní Zdechovská oddychovala zprudka, zjevně polekaná a rozčilená. Na tváři detektivově vyvolalo to zlý pošklebný úsměv; bylo mu rozkoší cítit, jak tato bohatá dáma chvěje se před ním, bývalým zámečnickým tovaryšem. A veden touto zlovolnou rozkoší, shledával s úmyslnou váhavostí listinu, na níž měl zaznamenány údaje. (Pokračování.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Musí! Musí! ode stropu
neslo se to tichým vzdechem;
Musí! Musí! zaléhalo
v skalných střílnách dlouhým echem.

»Ale dřív ne — než-li slehne,
tolik lidskosti přec máme!« —
— »Hochu, stůj! děl Grozvin s šklebem,
s děckem hrob jí vykopáme

Nezdolný a nerozborný
pod mořskými peřejemi,
hloub než lidské vnikne oko,
hloub než říkáváme: v zemi.

Skvostný nápad, sami běsi
vnukli mi jej, země skřeti,
nový hrad chce stavět kníže,
základ k němu Grozvin světí!

Proti Jomsburku má hrad se
nový k nebi vypínati,
dobře víš . . . být má-li pevný,
co je v základ třeba dáti!« . . .

— »Nevím, otče!,« pravil Hilboj
a zrak jeho temně svítil . . .
Grozvin k synu níž se sklonil,
neb sám hrůzu toho cítil.

Rukou zaclonil si oči
a pak pravil přetajemně:
»Obětí vše tady žije,
obět též svou žádá země! —«

»Jak to, otče — Zem chce obět?«
— »Zem ne, bohyně jen Živa,
která, žití věčný symbol,
pod matkou se zemí skrývá!

Chceš-li pevné stavět sídlo,
ať to chata, či hrad s věží,
nade vším již od počátku
bohů stará závist leží.

Jakže? Ty chceš stavět bez ních,
prachu syn a země dítě?
Ze všech nejvíc Živa žárlí,
odpykáš to okamžitě.

Jak tam vkročíš, zeď se svalí,
země v základech svých hne se,
slétne z modrých nebes oheň,
kolem nářek rozlehne se.

Pevný chceš mít základ stavby,
v zárodku zášť zlomit bohů?
Hleď jim něco obětovat,
v nový dům než vložíš nohu.

Tenkrát bude pevným hrad tvůj,
babský cit kéž nezdrží tě,
položíš-li do základu
svěží oběť — živé dítě!

Něco za něco se dává,
něco za něco se bere,
Bozi poslali nám Svanu . . .
Což ti z ňader vzdech se dere?

Což snad miluješ ji posud
za urážky všecky, synu?
Cizáku se vzdala, bídná,
odpykejž si tuto vinu!« —

Ztichl Grozvin — Mlčel Hilboj,
moře řvalo, vichr šílil,
z temna sloupů vzdech se nesl,
jakby kdosi žalně kvílil.

Velké sochy starých bohů
na svých podstavcích se tměly
vrhajíce černé stíny,
v tmu strop zahrnuly celý.

»Umřít musí — Neodvratně
nevyjde z těch skalin klínu,
ale dříve život dáti
musí dceři nebo synu!«

Musí! Musí! V oběť zemi,
matce zemi padne dítě,
v základ hradu položeno,
co zde matka zbita skrytě.

Burislav to nesmí zvědět,
co se u Kaminu stalo,
nesmí rovněž nikdy zvědět,
co se v nočních tmách zde stkalo!« —

Rázem vstali ze svých židlí,
podali si ruce obě,
neslyšeli tichý, táhlý
jak se vzdech nes v skalní kobě.

Znělo to jak plachý výkřik,
první výkřik dětských rtíků,
Svana stala se již matkou
právě v tomto okamžiku!

* * *

Burislav zas v radě seděl
s lechy, kmety, bojovníky,
radní síň kol obklíčena
válečnými byla šiky.

Grozvin právě před národem
rozvinoval pásmo řečí;
Viněta oč bohatější
druhdy bývala, oč větší.

Kams jen dohled s valů Jomu
všecko kolem bylo naše,
úkradkem teď ku Jomsburku
pošilhává zrak náš plaše.

Ani mořská sláň dřív volná
není Venedskou již cele,
proto, že si nasadili
skoro v město nepřítele.

Dobrota je velkou mocí,
mírnost krásnou u žen ctností,
ale na nepravém místě
nejhorší jsou zbabělostí.

Moudrým nemůže to zváti,
Vikingům že Jomsburk pustý
postoupen byl, s oné strany
proti nim tmí mrak se hustý.

Co však platno, již se stalo . . .
ale jedno připomene,
na slib, jejž si všickni dali,
nová pevnost že se sklene

Jomsburku vstříc na pobřeží
s majákem ve slaném brodě,
tenkrát, když se na obzoru
zjevily jim v mlze lodě.

Tvrz již měla dávno státi,
proč se stavba opozdívá?
Nejvyšší čas, ať již stojí,
hrdě k Jomsburku se dívá!

Jako živá připomínka
Vikingovi, že tu hostem,
ať jest novým od pevniny
ku širému moři mostem.

Burislav mu odpovídá
ve obvyklém starce klidu:
»Grozvín všecko černě vidí
a rád něčím pohne v lidu.

Vikingům že dán byl Jomsburk,
z ochoty se pouhé stalo,
bylo k jeho udržení
v Jomu tenkrát mužstva málo.

(Pokračování.)

JUDr. R. J. KRONBAUER

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

(Pokračování.)

Ještě důrazněji rozhorluje se kronikář při jiné příležitosti.

»Tuty dni,« píše dne 19. ledna 1847, »přišel sedlák na zdejší vrchní kancelář. I odevzdávaje obdržený spis, pravil: že neví, co s tím má dělat, že tomu nerozumí. Věřím řád, věrná duše česká!, že tomu nerozumíš; však je to o tvé věci vydaný výrok v řeči německé, tobě nesrozumitelné.

A dlouho-li to ještě bude tak trvat, aby českého jazyka lid, ve své vlasti, ouřední nařízení, oznamy, obsílky, půhony, výnosy, nálezy, rozsudky, výroky dostával v řeči cizí! Ó, té křivdy, té potupy Čechům, toho snížení národa!

Či myslíte, páni ouředníci!, že český sedlák, aby Vašim výrokům rozuměl, Vám k vůli musí se učit německy? Aneb že povinnost jeho jest spis si dát přetlumočit? — Na českých panstvích, českým poddaným pište pánové česky. — Že neumíte! — Fi — hanba, v Čechách neumět česky: — Učte se, aneb ....«

K tomu připojuju tuto pozoruhodnou kapitolu.

Pan měšťanosta města Hradiště vznesl písemnou prosbu na J. E. pana hraběte; aby na školu německou v městě Hradišti — kterouž sobě o své české děti pečliví čeští měšťané pro převelmi velikou potřebnost německého jazyka v městě svém byli zařídili — několik sáhů dříví k zimnímu topení milostivě povoliti ráčil. J. E. pan hrabě však prosebníka oslyšeti ráčil, dada na spisu odpověď, že, poněvadž škola německá v Hradišti ústav toliko soukromý jest, dříví žádného na ni povoliti nemůže.

A ptáme se: Pro koho že tak převelmi veliká potřebnost německé školy v Hradišti?

»Nu — pro děti české městské honorace, rovněž tak, jako na Kláštěře — Hradišti pro děti pánů ouředníkův ze zámku.« A což tyto děti nemají učit se česky? Nebo, jak vidíme, děti od šesti let, těchže pánů posílají se ne do české, nýbrž hned do školy německé. —

»Právě proto, aby záhy se naučily německy. Česky se naučíš bez toho, není třeba k tomu školy.«

Tak mluví, tak rozumují u nás ti rozumní páni! Ve škole takovému panskému dítěti českému — ano udiveně na německého učitele otevírá hubu — s úsilím jazyk cizí se vnucuje, doma rodiče svá milá robátka, od prsou mateřských vychovaná česky, od té doby, co chodí do německé školy, oslovují německy a takřka v ně němčinu vtloukají!

Jsem toho svědek na své vlastní uši to slyšev, kterak dítě ouředníkovo, prosíc o něco ve své mateřské řeči české, od otce bylo plísněno. »Jak to zas mluvíš? Že budeš bit — neviš, jak mně máš říkat? Votrlinku — bitte schön.« A »Votrlinku — bitte schön«, papouškovalo dítko. Loni o zkoušce v německé škole zde, pachole byvši od pana katechety německy tázáno, kdo stvořil svět, vyboulilo oči, zůstalo němo, až někdo za ním napověděl mu: Gott — a »Gott« odpověděl papoušek. A Votrlinek — Muterlinka plesali radostí, že jejich synáček už umí německy. —«

Hle tedy jak převelmi veliká potřeba jest německé školy v Hradišti k vychovávání papoušků. — —

Aby chudině se ulevilo a hrůzný poněkud se ukrotil hladí zřízen ústav vaření polévky Rumfordské. V Mnich. Hradišti vaří se polévka na děkanství, v Bakově u představeného Joseta Herbsta. (18. dubna 1847.) Zápis ze dne 26. května zní:

Jelikož Tondr, učitel německé školy v Hradišti dostal se na školu českou do Štáhlav — německá škola v Mnichově Hradišti k velikému zármutku některých pro němčinu horlivých sousedů — přestala. — Následuje břitká satira na advokáty a soudící se sedláky.

Je to zajímavá kapitolka, kterou i se satirickou veršovanou pointou citujeme do slova:

»I aby to všichni všudy! Devět let trvá ten proces. Co jsem už na to peněz vydal a k žádnému konci to nevede.«

Tak, levou rukou mávaje v povětří, pravou rukou zabodávaje hůl do země, povykoval Franta L., sedlák ze vsi B., jenž právě vyšel ze soudní síně. Jeho soupeř Jiřík B. z téže vesnice povzdálí kráčel, zlobivé pohledy vysílaje na souseda Frantu a hroze mu za zády pěstí. Dva advokáti, sednouce pospolu do kočárku s úsměvem na tvářích hatašili ze zámku. Dle jejich usmívání soudil jsem, že se radují z dobrého palmaru.

Advokáti rozeznávají dvojí druh procesu, v právnickém jazyku jmenují jej: proces mastný, proces hubený. Mastný slove ten, který kapsy jim mastí, hubený, když jen tak tak naplní měšec.

Ano, tak jest: Vyhrej, prohrej, zůstaň práv, zůstaň křív, vždy kapsa trpí a nejlepší proces patří ďasu!

Dva sousedé o mezníky
soudili se devět let.
Inu, takovýto proces,
nemůže se skončit hned.

Nejprv s takovými lidmi,
ježto pojal sporu vír,
musí hospodářský ouřad
dobrovolný zkoušet smír.

A poněvadž urputilce
nijak nelze vyrovnat,
musí oba horumpatem
na první soud odevzdat.

Sudí proč by s těmi blázny
zbůhdarma se obouzel,
dá jim radu, aby každý
k právnímu příteli šel.

Právní přítel, který také
jinač slove advokát -
přeje sobě a žalobu
načmaruje za dukát.

Ta žaloba v kanceláři
dříve než je odbyta
leží dobře osm neděl,
ve fasciklu ukryta.

Potom než to přijde k stání,
jen ze samé rekrace
advokáti žádaj' lhůty,
rekognosce, dilace.

Ano, mezi tím se stane
pro zmnožení akcidenc,
mimo hlavní soud že ještě
nastane spor incidens.

Tu se stává, jak jsme prvé
na začátku řekli hned,
mnohý proces, ne-li déle,
protáhne se devět let.

A to všecko: první instance,
apelací, revise,
taxy, kolky, advokáti,
stojí kapsu peníze — —

Když tedy ti dva sousedé
ukončili svůj proces,
a každý si na papírku
rozsudek svůj domů nes.

Ach, což byli tomu rádi,
že ten proces odbyli! —
Ten co prohrál, zůstal nahý,
ten co vyhrál — v košili.

Hindl pokračuje dne následujícího: stupňuje svou satiru v tomto sžíravém dialogu:

Vesničan, přišed ponejprv do města, uviděl namalovaný obraz nad vchodem radního domu. A ptá se mimojdoucího měšťáka:

»Ale, pane, jářku! co to za svatou?«

»Tahle? Svatá Justitia, po česku svatá Spravedlnost!«

»A nač má v ruce váhy?«

»Váží na nich dukáty.«

»Jsou-li spravedlivy?«

»Ano.«

»A proč má tu šavli?«

»To je meč, kterým tříská lidi, když jí nepřinášejí darův.«

»Proč pak má šátkem zavázané oči?«

»Aby neviděla svou nespravedlnost.«

»Hm — hm — tuze divná svatá? Je-li pak také v kalendáři? A kdy pak připadá její svátek?«

»29. února, když je přestupný rok.«

Ještě jeden drobný obrázek s charakteristickým popěvkem na závěrku:

Jakýs lajdák, ještě mladý člověk, ale odraný, bos, bez čepice, s rozcuchanými vlasy — tuším, že dostal málo almužny v zámku a snad se dříve nabumbal v hospodě breberky — běžel jako vyjevenec ze zámku; na návsi křičel, hulákal, povykoval a zpíval:

Už na světě žádná radost
jenom samý smutek
Páni nám nic nechtěj' dáti,
čert s penězi utek'.
Hejdum da, hejdum da,
čert s penězi utek.

Jenom ať nás milý pánbůh
velkých pánů chrání;
mají-li nám krejcárek dát,
to je upejpání!
Hejdum da, hejdum da,
to je upejpání.

Včera jsem měl velkou žízeň,
dnes mám mnoho hladu:
hrome, roztluč všecky pány,
spal je na hromadu!
Hejdumda, hejdumda,
spal je hromadu.

Počkejte jen, panáčkové,
až my budem páni:
potom bude také u nás
upej upejpání.
Hejdum da, hejdum da,
upej upejpání.

Zvláštní záznam čteme počátkem měsíce lipna 1847. (Pokrač.)

FR. HERITES

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Začalo házeti již jaro první úsměvy do zádumčivých, zasmušilých jihočeských plání, když Václav Novák a Rachel Nováková odloučeni byli výrokem soudu od stolu a lože, jež dávno už spolu nesdíleli.

Co se týče uspořádání materielních poměrů rozvedené paní, přistoupil Václav Novák prostřednictvím právního zástupce na všechny, nikoli příliš skromné požadavky druhé strany, i zajištěno všecko na nemovitostech libnických Václavova dílu, který tím do vysoké míry stal se zadluženým

Jan Novák, nahlednuv do věci teprve, když byla již ujednána a právně platna, velmi se rozčilil. »Takový ounos vrazit nám na továrnu!« zlobil se zle. »Ale já a moje rodina nesmíme být zkráceni tím ani o halíř« — —

»Také nebudete, Jene,« upokojoval Václav bratra, když po mnohém zdráhání a odkládání, jak bylo jeho zvykem, konečně vybuchl tak prudce, že tak to ani jistě nemyslel.

»Takové břemeno si nechat nalepit do knih!« durdil se dále Jan Novák. »Takový žernov mlýnský si uvázat do smrti na krk — a k vůli té — té« — —

Jan Novák měl na jazyku ostřejší slovo, ale řekl jen: »marnotratnici!«

»Jako na známém obrázku svým pštrosím boa tě objala a nyní zmizí jak dým, když tě dokonale vyssála — — V opravdového hada se proměnil její parádní boa — a co boa! Ona sama je ten had! Jedovatý had!« — —

»V mé přítomnosti o Rachel nesmí nikdo mluvit špatně, tím méně potupně«, řekl Václav Novák vážně a přísně. »Nikdo! Ani můj bratr! Pamatuj si to, Jene« — —

»Plaz je to,« nedbaje toho vedl Jan Novák dále svou. »Plaz, který by nejlépe bylo zaškrtit a ne si ho nechat kolem krku, aby dál vypíjel všechny šťávy z našeho společného podniku« —

»Nejlépe věru už jen rychle prodat a rozdělit se . . . Každý z nás vzít si své a každý jít svou cestou« — — Jan prohodil nyní co chvíli podrážděně.

»Chceš-li jít ty — jdi«, řekl Václav Novák jednou bratrem popuzen. »Já nepůjdu. Já zůstanu zde. Já budu bránit naši zděděnou půdu i kdyby mne všecko opustilo — všecko — kdybysi i ty mne opustil, Jene« . . .

»To je bláznovství, Václave,« odsekl Jan Novák a doložil mírně, jako náhle vystřízlivělý: »Vždyť se zakrvácíš, Václave« — —

Václav Novák se zarazil. »Ty tedy opravdu bys chtěl, Jene — to není možno« — — řekl, jakoby nevěřil tomu, co domníval se rozuměti.

»Prosím tě,« mluvil Jan Novák docela už uklidněný. »Děti mně také rostou. Mám dvě. Musil bych dát obě pomalu z domu. A pak — to víš — — žena — — A myslím, že by pro nás oba bylo nejlépe, když se naskytuje nám tak vhodný kupec« — —

»Jaký kupec? Kdo?« — udivil se Václav Novák.

»Schmiedovi,« odpověděl Jan Novák.

»Schmiedovi?« opáčil Václav Novák jakoby sluchu svému nevěřil.

»Jiný kupec by sotva se našel,« Jan řekl.

»Pak já převezmu vše od tebe« — řekl rozhodným hlasem Václav Novák. »Vyplatím tvůj díl!« — —

»Ty?« zakýval hlavou Jan Novák. Kde vezmeš peněz? Při svém ke všemu tak ještě zbytečně teď zatíženém vlastnictví — — Jdižiž! Odpusť! Nechci ti ublížit — ale to víš, že peníze své dostat musím a na dřevo, hned — — Také ženiny peníze« — —

»Jsou tu české ústavy — spořitelny, záložny, banky« — Václav Novák shledával pomocné voje pro sebe.

»Ach,« odmítl Novák Jan bezohledně tyto plány. »Dej pokoj! Ty jen když mají v ohnivzdorných kassách své miliony. Několik zlatých ročně dají na záchranu českých dětí a lány české půdy, nejkrásnější velkostatky a průmyslové podniky ovládající národnostně celé krajiny nechají klidně přejít do rukou cizáckých, aniž by kdo hnul prstem. — U nás v Čechách jen na jednotlivcích vždy se chce všecko vlastenectví — — Přece nebudeš tak pošetilý, Václave« — —

»Já neustoupím,« řekl Václav jako v zanícení. A vzdálil se.

XXXIII.

Václav Novák celou noc nespal. Ulehl, ale neusnul. Rozsvítil a pokusil se čísti, několik stránek knihy přečetl; po řádkách každé stránky dolů sunuly se oči a obrátil list, když došel na poslední písmeno poslední řádky — nevěděl však, čte-li báseň nebo pojednání národohospodářské, čte-li česky, německy nebo anglicky. Odložil knihu a vstal; oblékl se do županu a chodil po pokoji. Postavil se k oknu a díval se ven.

Zapadly do minulosti Václavovy myšlenky. Vzpomínal na své dětství, na otce, na matku, jak zde v těch místech s bratrem se prohánělí, hráli si na Indiány a loupežníky, s Vojtěchem starým jezdili k řece pro písek a do lesa pro dříví. Ach, jaké měl krásné, šťastné dětství! — —

Na kolena před rodiči, kteří dětem svým dali dětství! — —

Vše co jim dáti mohou kdy později, vzdělání nejdokonalejší, bohatství Nabobovo, hodnosti vyrůstající z rodu vysokého — nic nevyváží krásy dětství, a děti, jež nepoznaly těchto, přišly o největší klenot života, který i pod vrstvami svizelů a trampot prožitých až do pozdního věku vždy svítí a září v duši člověka. — —

Václav vzpomněl, kterak jako jinoši s Janem vrátili se z cesty zkušební po světě. Všechny podrobnosti si připomínal, jež po celoročním pobytu v cizině, přivítání jich doma provázelo. I ta kuchyň maminčina s mosaznými i měděnými formami na buchty, čistě vyleštěnými a lesknoucími se, kmitla se živě jeho vzpomínkou a starý Vojtěch s pýchou krále na svém kozlíku trůnící, a náruční, který měl právě ozhřívku. — —

Večer jako dnes stál tenkrát u okna . . .

Jaká radost proudila v jeho žilách a chvěla jeho srdcem, že je doma, že je zas doma, že jest ve svém domově . . .

Bylo to jiné okno tenkrát. Ale ten samý rozhled měl před sebou — — továrnu s jejím okolím — dnes vše trochu změněné, zvětšené, jako vyrostlé, ale přec stejné svým rázem celkovým, vším svým dojmem. — — Žádný velkolepý obraz, na který by se jezdili dívat turisti.

Co jsou však veškery nádhery světa proti půvabu, který poskytuje majetek, pohled na majetek svůj sebe skrovnější, na svoje vlastnictví! — —

Sedlák nezná nad vůni ornice svých polí. Se vším, s prstí by nejraději jedl plody, jež jemu vydala ze sebe. Vždyť jest to jeho zem, jeho půda, jeho, jeho, jeho . . .

Pták hájí svůj majetek, své hnízdo; hmyz na dně moře nedá se vyhnat z lastury, do níž byl zárodek jeho vložen a jež tím učiněna jeho domovem. — —

Václav Novák jakoby vše, co rozkládá se tu před ním v přítmí noci a co jest jeho jeho — jeho — — Libnice celé objímal, k srdci vinul. — — —

Jak v ráji Adama Hospodin stvořil z hlíny — každý z nás jakoby vyšel z té hlíny rodné, jež stává se nám matkou, v jejíž náruč na konec, skončivše běh života, jak děti se ukládáme ke spaní . . .

Hned ráno mezi bratry Novákovými, sotva byli sešli se v továrně, udeřeno zas na strunu, která včera tak rozladně se ozvala.

Ano, Jan jest rozhodnut vystěhovat se z Libnic, kde jej nic už netěší, přestěhovat se do Prahy, někde na Vinohradech si koupí některý z nově postavených domů. Chce si už pohovět, odpočinout si trochu od práce a užít trochu aspoň ještě života. Jedná se o Václava, aby projevil souhlas s prodejem Libnic.

»Ani mně ve snu nenapadlo, že bysi ty mohl klásti takový odpor,« mluvil Jan Novák. »Vždyť tebe zvlášť musí tu půda pod nohama zrovna pálit! Po takové urážce, jíž jsi byl udeřen přímo ve tvář! I ti, kteří lísali se k tobě jako přátelé, tě zradili, úředníci vlastní volili proti tobě . . . A strana tě nechala klidně ležet v louži, ani se nepokusila tě zdvihnout nějakým způsobem, když jsi byl poražen. Byl jsi tak vynikajícím členem poselstva ve Vídni! Nemohl některý prázdný snop, jichž je tam dost, být přinucen, aby udělal ti místo? — — Ale strana počítá jen své poslance, je jí jedno, jsou-li z ocele nebo z perníku, jen když je tolik a tolik členů klubu, takový počet hlasů — všecko druhé je straně fuk! — — Ano nezabrání ani, aby kde jaký osel přikvačil a do padlého lva kopnul — čti jen časopisy, které tě před nedávnem velebily, do nebes vynášely! — — Přirostlo-li ti k srdci tak to poslancování, můžeš si koupit velkostatek a dáš se zvolit v té kurii, tam o to nikdo tuze nestojí a z desíti devět se spíše brání, aby pro takové lapalie, jako politika, nemusili si kazit hony, dostihy a jiné kratochvíle — snadno prosadit kandidaturu — — ačkoli — — Teď snad po té Vídni tolik netoužíš?« — —

»Ne, docela ne,« odpověděl Václav Novák.

(Pokračování.)

FEUILLETON

O ZAHRADNICKÉ KOMOŘE KRÁLOVSKÉ PRAHY.

RAJSKÁ ZAHRADA.

Dnes už pomalu vymírají pamětníci její minulosti. Již před více než patnácti lety přišlo se na myšlenku, že by tu bylo vhodné místo pro ústřední botanickou zahradu města Prahy. Dočítáme se v časopise »Česká Flora« (r. 1899 č. 10), že sadová komise pražská ve svých sezeních uvažovala o zřízení obecní botanické zahrady. A byly také skutečně řízením tehdejšího správce sadů městských pana F. Thomayera předběžné práce k uskutečnění pěkné této myšlenky v hoření části »Rajské zahrady« nad nádražím dráhy císaře Františka Josefa I. započaty, avšak podnik ten záhy usnul. Teprve r. 1898, kdy seznáno, že náklad poskytovaný jednotlivým správcům obecních a měšťanských škol jako příspěvek na vydržování zahrad byl marně vynakládán, že dle dosavadních zkušeností musí se věc jinak vzíti do rukou a celý systém v soulad uvésti, aby bylo možno dostatek učebného materiálu, k vyučování rostlinopisu potřebného, získati, usneseno městskou radou založiti ústřední botanickou zahradu, která by buď potřebný materiál školám dodávala, nebo do níž by žactvo postupně bylo uváděno a s rostlinstvem české květeny seznamováno nebo sazenicemi školy podělováno.

Autor článečku v »České Floře« (chiffra *f*) navýhá projekt »živým herbářem«. Pro zahradu schválena dolní, náležitě urovnaná a ohražená část »Rajské zahrady« a nynějšímu správci městských sadů p. K. Skalákovi uloženo dle navrženého jím plánu ještě prodlením zimy přípravné práce pozemní vykonati.

Celkový pohled na Rajskou zahradu.

Celý základ řešen je v nejmodernějším slohu, pojí se zde účelnost se souladem; celek zamlouvá se stejně oku laika jako znalce. Ošklivému starému způsobu záhonkaření vyhnulo se zde větším rozčleněním plochy. Posunutím dřevin do postranních

partií jakož i vyřaděním hospodářských rostlin do jediného místa — levého cípu — nabyl celý základ vzezření spíše parku. Osévání všech ploch, které se novější dobou všude zavádí, nemá za účel toliko okrášlení místa, nýbrž připouští i dokonalejší osamocení každé jednotlivé rostliny a co hlavní, působí trávník osvěživě, že dají se takto i rostliny jinak choulostivé lépe vychovati. V středu plochy umístěn prostorný basin, do něhož zasázeny leknínv.

Pan autor viděl správně do budoucnosti. Zahrada Rajská stala se nejen vítanou učební praktickou pomůckou školní, ona je dnes zahradnickou komorou královské naší Prahy. Kdo znal, kdo pamatuje pestrou minulost krásného a rozkošného tohoto prostranství, jistě se zadumá a zamyslí, když jde náhodou mimo. Jak se to tu vše za několik let změnilo! Za starých dob bývala tu — jak prof. Ruth v Körbrově kronice královské Prahy připomíná (Tomek VIII. 255.) — vinice Svatomikulášská; náležela k faře sv. Mikuláše. R. 1453 najal si ji Matouš střelec od Horské brány za 4 kopy gr. a soudek vína ročně. Matouš od r. 1436 držel též vinici na místě nynější plynárny. Zahrada slula dříve Bayrova. Obec pražská zakoupila ji r. 1883 za primatorství JUDra Tomáše Černého od pí Gabriely Pecheové za 110.000 zl. původně pro sad, ale pak stala se zásobní zahradou pražskou. Školka byla sem přenesena r. 1895 ze Žižkova č. 441, kde založena byla r. 1893.

Zajímavou drobnůstku vypravoval mně p. K. Skalák o původu jména zahrady. Bylo hovořeno a uvažováno o tom, jak by se zahrada, která stala se populárním a oblíbeným společenským dostaveníčkem, nazvala. A tu připadl kdosi na myšlenku, že by se věc nejlépe rozřešila hlasováním. Uvedeno ve všeobecnou známost, že toho a toho dne všichni návštěvníci zahrady dostanou u vchodu lístek, že na něj mají napsati jméno, které by se jim pro zahradu nejvíce zamlouvalo a když potom počítány hlasy, shledalo se, že nejvíce lístků znělo na pojmenování zahradou »r a j s k o u«. V zahradě bývaly veliké rokle, z nichž jedné používali pražští střelci za střelnici. Rokle tato byla zasypána, když obec pražská zahradu koupila. Takových roklí bylo tu více a dodnes jsou tam tuším ještě dvě. Všeobecně se má za to, že tu bývaly jámy medvědí nebo jelení příkopy. Slyšel jsem také domněnku, kterou zaznamenávám jenom pro zajímavost (nepodařilo se mně přes úsilovné pátrání zjistiti, co na tom pravdy), že tu při obležení Prahy udělány dělostřelecké zákopy.

Zahrada bývala oblíbeným shromaždištěm Pražanů od dávných dob. Vypouštěn tu balon (větroplavec Beudet v letech sedmdesátých produkoval se tu na visuté hrazdě pod montgolfiérou), pořádány tu slavnosti a divadelní představení pod širým nebem (pan ob. starší a posl. V. Březnovský hrával tu velmi často) a pořádány tu lidové koncerty, jež navštěvovávaly tisíce a tisíce osob. Byla doba, kdy mívala pověst dost divnou, asi jako Vyšinka blíže hřbitovů židovských. Část její je už však zastavena moderními činžáky. Rajská zahrada pomalu bude tvořiti ostrov v moři budov. Než ji koupila obec pražská, bylo tu pusto a smutno. Stala se zamilovaným rejdištěm hochů, kteří tu pořádali veliké loupežnické hry. Vyžadovalo mnoho úsilí a mnoho nátlaku, n e ž s e z n í s t a l a z á s o b n í z a h r a d n i c k á k o m o r a, j a k o u s e n e m ů ž e p o c h l u b i t i a n i V í d e ň.

Nynější správce sadů městských p. K. Skalák má o zvelebení jak Rajské zahrady tak sadů našich vůbec velikou zásluhu. Je znamenitým, na slovo braným a zejména i cizinou uznaným odborníkem. Zmínili jsme se již jednou v krátké noticce o tom, jak je vynalézavým zahradnickým ornamentikem. V našich sadech objevují se rok co rok krásná a harmonická květinová pole, na nichž lahodí oku hlavně použití národního ornamentu. Pan Skalák shání staré ornáty, výšivky, staré ruční práce našich matek a nejlepších a nejvděčnějších motivů používá pro slohovou výzdobu květinových výplní parkových, zejména pro velká květinová skupení z květin dekoračních a pestrolistých, do nichž přihozena bývá květinová hvězdička nebo kaleidoskopicky zbarvená jiná vhodná výzdoba. Správce městských sadů je opravdovým zahradnickým poetou. Vzorky a plánky sám si kombinuje a provádí a má jich dnes celé album, jež činí dojem roztomilých, pečlivou a dovednou rukou zhotovených obrázků. Mimo celkový pohled na Rajskou zahradu pestříme průvodní slovo k svým obrázkům dvěma ukázkami páně Skalákových květinových plánků, k nimž použito národních ornamentů.

Chodíme kolem kaleidoskopických výplní a ani si nevšimneme, že jsou to mistrovské kousky našeho domácího zahradnického umění. Léta již máme ve svých sadech výzdoby tak originální, že o nich pojednávají s naprostým uznáním i zahraniční odborné časopisy a proto pokládali jsme za vhodné, na něžnou tuto uměleckou drobnůstku širší veřejnost upozorniti. *Jaroslav Hasina.*

POSLÁNÍ STARCŮM.

Život lidský tak dokonale je uzpůsoben, že duch člověka nikdy nemusí si stěžovati na nedostatek ušlechtilých podnětů. Přišla mi na mysl tato pravda, když četl jsem v »Máji« črtu o zapadlém literátu Tomáši Hindlovi a jeho pamětech a zvláště, když čtu znamenité vzpomínky sympatického našeho romanopisce pana Dr. Serváce Hellera v »Národních Listech.«

Když se ohlédneme po našich kádrech, vidíme, že pamětníků našeho probuzení, zejména let před rokem 1848 a po něm, je již úžasně pomálu. Ale ještě méně máme vzpomínek a pamětí z těch dob. Události jejich jsou sice historicky zjištěny. To je však jen konturové schéma epoch, v nichž žili

miliony Čechů, v nichž bylo tolik vznětů, snah, bouří, touhy, práce, úspěchů i nezdaru. Co však nám schází, je životná a barevná náplň těch dob, je vylíčení tehdejšího života, sebrání detailů kulturních, společenských a socialních, onoho prostředí, v němž odehrával se zázračný proces obrození našeho národa. Scházejí nám vzpomínky, jež by zachytily třeba zcela všední podrobnosti, jež by však na konec daly barvitý, sytý a plastický obraz českého světa v oněch letech, když by se sešly v náležitém množství od pamětníků učených i neučených, pražských i venkovských.

Proto by bylo na čase, aby naši ctihodní pamětníci v prázdných chvilkách, jichž mají jistě s dostatek, chopili se per a svoje vzpomínky na události, místa, jednotlivce a různé momenty charakteristické svého mládí sepisovali s obšírností a úplností co největší. A mladší lidé mohli by zaznamenávati vyprávění bělovlasých dědů, otců, babiček i matek a jiných starších osob. Jak vděčné pole na př. pro naše učitelstvo, jež tak pilně a rádo spisuje. Zde by mohlo vykonati mnoho užitečné a nikoliv neplodné práce. »Máj« i jiné listy rády by zařadily takové paměti do svých sloupců aneb je v archivu k zpracování jinými uložily.

Ukázka K. Skalákových zahradnických prací.

Píšeme tyto řádky u vědomí, že činíme připomínku v nejvyšší míře včasnou, ba skoro již zpozdělou, protože počet pamětníků valem řídne a mladší generace ztrácejí souvislost s dobami, jež předcházely bezprostředně přítomnosti. A to je věru vada osudná.

Neznalosť století 19. a zejména jeho počátků je u dnešní generace úžasná a všeobecná. A přece celý náš život kulturní těží z nekonečných pokladů minulého věku a je na ně odkázán tím více, čím bezideovější, sterilnější a vzletu prostší je století přítomné.

Škola, ta nepodává pranic a má celou vinu. Dějiny, kulturní i literární historie obecných i středních škol končí se bohužel všude právě tam, kde by měla přejíti v největší šíři, aby tak pedagogický účin vývojové nepřetržitosti byl nejúplnější a nejvydatnější.

Je to doba národního heroismu, nesobecké obětavosti a nedostižné lásky k věci vyšší a společné.

V té době bylo tolik ideového kvasu, ideálního cítění a činorodé citovosti. To vše nám schází, to schází přebohužel naší mládeži. Sobecká, bezideová, vzletu prostá a splošťující je naše doba. Mládež naplňuje svůj interes sevšedňující sportomanií anebo utlouká svou citovost a vznět přežvykováním bezcenných teorií a konečně opíjí se modní paliteraturou, jež tak málo vyživuje duši.

Jak velký úkol čekal by obrazy ze skromně hrdinských dob našeho probuzení, jak hluboce by musilo působit na mladé fantasie líčení teplou životností prosycených vzpomínek na zanícené hloučky lidí v Praze i na venkově pracovavších a zápasivších za nejtěžších podmínek o vzkříšení a rozdmychání životního ohně sebevědomé a pak již na vždy nezmarné národní existence! Pohodlně a snadno tyjeme z díla velkých hrdinů českého obrození ani jich skoro neznajíce . . . .

Zisk z díla detailní rekonstrukce epoch, jež předcházely léta sedmdesátá, kdy ještě české novinářstvo neobstaralo svou přirozeností práci, o niž píšeme, tak jako činí dnes, — byl by nesmírný. Vedle výchovného vlivu na generace mladší, jejž nelze ani doceniti, byl by tu také znamenitý zisk pro literaturu.

Vidíme, s jakou dychtivostí čtou se romány z doby té čerpané (Jirásek). Mladší generace spisovatelská s chutí by se chopila uměleckého zpracování doby tím spíše, že i mezi nejmladšími autory našimi jsou již bohudík zase individuality, které chtějí česky a z českých látek zdravě a temperamentně tvořiti, a že lyrická horečka úpadkového napodobení chorobných cizích vzorů valem opadá a nadchází doba seriosního usilování o román a drama.

Proto připomínáme důtklivě svým šedovlasým starcům a pamětníkům velké jejich poslání. Rádi

zajisté obírají se vzpomínkami na doby, kdy měli snad více naděje v budoucnost než dnes — viďte, že se vám to někdy tak zazdá? — nuže, nechť zobrazí tyto barvité sny minulosti prostými črtami vzpomínek a pamětí, buď sami je pišíce nebo vnukům je diktujíce. Bude to odkaz nesmírné ceny, jejž nám tu zanechají před odchodem do neznáma.

Milan Fučík.

⁂ **Mariana Pečírková.** Český národ není tak bohat ženami veřejně činnými zvláště v literatuře pro lid určené, aby mohl list literární beze zmínky nechati skon výborné paní české, Mariany Pečirkové, vdovy po znamenitém lékaři a spisovateli dru Jos. Pečírkovi a matky vynikajícího dermatologa českého dr. Ferd. Pečírky jakož i štáb. lékaře a spisovatele dra J. Pečírky.

Po smrti chotě svého, který byl z nečetných, kdož s porozuměním a láskou učili lid a mládež v dobách, kdy to nebylo nikterak vděčné ani materielně ani jinak, vydávala M. Pečírková chotěm jejím 1857 založený »Národní Kalendář«, knihu po vlastech českých neobyčejně populární jednak výběrem látky národně i osvětově probouzející jednak lidu blízkým zpracováním. Prvá léta redigoval ovdovělé paní kalendář ten Karel Jaromír Erben, po něm až do smrti probošt vyšehradský Václav Štulc, načež ujala se knihy od těch dob záplavou kalendářové velkovýroby neobyčejně mělké (Steinbrenner a j.) pohříchu přehlušené, leč až do posledního ročníku cenné Mariana Pečírková sama. Je vskutku ku podivu, jak dáma ta, ač sama literárně, aspoň v posledním desetiletí, na veřejnost nevystupovala, dovedla dlouhá léta při své lidové edici nejen soustřediti, leč i udržeti skupinu spisovatelů a spisovatelek, jimž nejen lid rozuměl, ale kteří v literatuře vůbec těšili se dobrému jménu.

Zesnulá paní narodila se r. 1838. v Jičíně jako dcera soudního úředníka Čeňka Mikše, jenž později stal se soudním radou zemským v Jindřichově Hradci. Zde poznala pozdějšího chotě svého dra Josefa Pečírku, tehdejšího profesora gymnasijního. S manželem žila pak v Blatné a v Praze, kdež po smrti jeho setrvala. Poslední léta vyrušila ji z ušlechtilé práce choroba, které konečně podlehla. S ní odchází opět jedna výrazná hlava z literární družiny ženské v Čechách, která pracovala bez hluku, ale jistě účinně. *Dr. D. P.*

⁂ **Drak pověstné krvavé literatury** opět chrlí na nás svůj nevyčerpatelný jed. V bytech pražských a předměstských občanů, zvláště prostších tříd, otevírají se dvéře, do příbytků vsune se neúhledná, špinavá ruka a obyčejně mlčky podává prvý sešit obrázkového románu, který jako mořský had povleče se několik měsíců od vídeňského obskurního nakladatele do tichých českých obydlí. Nejste-li doma, najdete při svém návratu sešit navlečený na klice, podstrčený pode dvéře, pohozený třebas jen na chodbě. Stačí, jen když jej zvednete. Ze sta lidí snad deset, snad pět chytí se na tuto udici, jejímž vnadidlem jsou vyšperkované skutky nejrozmanitějších zločincův, jejíž účelem jest louditi z prostého lidu těžce vydělané peníze a otupiti jeho krasocit. Získá-li těch deset nebo jen pět odběratelů na sto rozhozených prvých sešitů, má skromný nakladatel dosti. Obrázky obyčejně znázorňují některý hodně odporný výjev, jíž v prvním sešitě najdete revolver nebo dýku, ženu v nedbalkách nevinnou dívku, o jejíž počestnost bude ukládáno v dalších kapitolách. Titulní list románu pravidelně ani neuvádí spisovatele — ten se nechce k svému dílu přiznat, a cožpak záleží na jménu autora, jen když kniha dosti se černá zločiny a červená krví! Bylo již nejednou psáno proti moru krvavé literatury, ale nutno psáti tak dlouho, dokud lid sám nebude se jí štítiti jako nákazy a nebude ji s ošklivostí ničiti u svých prahů. Mějte trochu uvědomění a nepřijímejte takových zhoubných sešitův od dotěrných kolportérů! A naleznete-li sešit u svých dveří nebo vsunutý skulinou do předsíně, nebeřte ho do rukou ani ho nevyhazujte před práh, aby se nenakazili jiní. Opatrně jej vezměte do kleští a metněte na řeřavé uhlí — jen prudký oheň může zameziti, aby neublížil vám a zvláště aby neporušil, co jest vám nejdražší — vašich dětí.

Jdk.

⁂ **Jak se píší noviny.** Redaktor »Národních Listů« Josef Pachmayer napsal do Körbrova díla »Praha ve dne v noci«, ve kterém líčen je pražský život, zajímavou kapitolku z novinářského zákulisí. Napsal ji žurnalista, jenž má bohaté zkušenosti a jenž ve svém článku upřímně a otevřeně povědělo, jak úmornou a nevděčnou je práce českého novináře. Čtenáře upoutá temperamentní líčení a chvílemi až ho zamrazí, když dočítá se podrobností o napínavém a rozčilujícím povolání žurnalistově. Pachmayer provádí čtenáře celým labyrintem funkcí a zodpovědných starostí denníkáře, a kdo je poněkud zasvěcen, jaký shon je v redakcích, pochopí a porozumí, co znamenají slova: »Kdy bude klid?« A tak, když živí kvačí i mrtví se hlásí, možno-li se uzavírati zde aspoň v nejpozdějších hodinách nočních na závoru, na klíč k nerušené práci? Marno, i dvojnásobnou hradbu prolomila by veřejnost, strany, veřejné mínění! Nedá ti klidu a dávno ještě po půlnoci doráží k tobě veřejné to mínění vlnami svými. Někdy vlnou bílé a čistě zčeřenou, někdy i svou

pěnou špinavou . . . A nechť čelí té kalné vlně zhrdavě skalisko tvé duše, ta pěna přece ji poskvrní a nejraději bys někdy perem na ráz praštil a prchl daleko, daleko odtud v tichou poušť neb v lesy mlčící, jen aby styk nemusel s ní přijíti, s ječící vlnou veřejnosti naší . . . »Žurnalista nezná jedenáctihodinné denní doby pracovní, nařízené zákonem pro dělníky, tím méně doby osmihodinné. Jest ze všech stavů člověkem nejdéle zaměstnaným, nejvíce přetíženým. Často práce jeho počíná se o 7. hodině ráno pro odpoledník a končí se o půl druhé hodině v noci. Za nedělní klid bije se v listech pro stav kterýkoliv, sobě ho dosud nevybojoval. A snad by mu ani nedalo, aby v neděli zahálel, když náhodou v den ten dmou se nejvíce vlny ruchu veřejného. Pouze ve Lvově usnesli se žurnalisté nenavštěvovati nedělních schůzí a slavností.« Kapitola poukazuje na to, že málo vděku dostává se českému novináři za jeho práci. Ale nejen to — česká novinářská obec musí do dnes brániti se proti paušálnímu podezřívání. Autor věnuje pozornost i těm, kdo hodlají se věnovati novinářské kariéře, a volá varovně: »Ano, vstupujte, máte-li nadání a vzdělání, v řady naše; obroďte svět novinářský svěžestí svou a novými myšlenkami — jděte však mimo šík náš a nepozastavte se ani, nemáte-li hluboké nadšení, lásku k věci, víru pevnou — a především, nemáte-li nervy z ocele a tělo jak ze žuly.« Článek je zakončen pessimistickým závěrem: »A místo vděku, co zbude ti, novináři, pro tvé konce? Klidné svědomí pro tvé umírání. A hladové děti v šatech ošumělých —« Je mnoho zajímavého v této kapitole, ze které je na první pohled znát, že je psáno krví vlastního srdce, a poněvadž slovo o českém novináři v takovémto tonu je vzácným úkazem, upozorňujeme na Pachmayerovy s vervou nahozené skizzy ze života českého novináře širší veřejnost, aby si jich povšimla a přečetla je se živým zájmem. —*r.*

Článek M. Fučíkův »Poslání starců«, otištěný ve feuilletonu dnešního čísla, došel nás právě ve chvíli, kdy jsme se chystali obrátiti se s podobným voláním k české intelligenci. Apell náš však netýče se tak bělovlasých starců jako spíše mladých a čilých nadšenců, kteří by mohli prokázati dobré věci nejednu cennou službu. Nyní v době letního stěhování se na venek a v čase prázdnin život velkoměstský, u nás hlavně pražský, nejvíce se proplétá s životem opravdového venkova. Intelligent jakoby byl puzen zákonem prolínavosti proniká i nejzastrčenějšími viskami a nejodlehlejšími samotami, a jest žádoucno, aby bylo hojněji těch, kteří odtamtud přinášejí třebas prostou, přece jen poctivou, zdravou a často vzácnou kořist. Professoři, učitelé, uvědomělí úředníci a zejména bystrozrací studenti v několika nedělích svých prázdnin vždy by našli kousek látky, který by stál za zapamatování, za poznamenání, vůbec za zvednutí. V hromadě takové sbírky vždy by zazvonilo a zatřpytilo se nejedno zrno ryzího českého kovu. Není třeba napovídati, co tím myslíme. Kdo má dobrou vůli, jistě porozumí, co se má z našeho jadrného venkova kořistiti, aniž by tím byl kdo ochuzován. V temných komorách, v koutech sýpek a na půdách leckde v prachu leží nepovšimnutá stará kniha, obraz, nádoba, část nářadí nebo nábytku. Vše to zaslužuje trochy pozornosti, pozastavení, prohlédnutí. A v ústech lidu jako v těch nepovšimnutých komorách ozve se časem podivuhodné slovo, krásné české rčení, uslyšíte z nich zajímavou pověru, pověst, pohádku, tam pod těmi venkovskými střechami najdete ještě hojně postav, rázovitých netoliko obličejem, nýbrž i zvyky, způsoby a mluvou. Těžte z toho, dokud je čas! Dosud jsme zvyklí vítati své výletníky, ani se vracejí s venkova s náručemi vadnoucích haluzí a kvítí. Bylo by žádoucno, aby méně oškubávali nevinné lesy, meze a louky, za to však tím horlivěji se zmocňovali kde jakého duchovního květu našeho venkova, květu, jenž i po stu let zůstane vonný a svěží. Jmenovitě náš drahý mateřský jazyk, čím dále

Ukázky K. Skalákových zahradnických květinových výplní s národními ornamenty

více zaplavovaný kalnými praménky cizích řečí, má už nezbytně potřebí zdravého a čistého osvěžení.

Ds.

-- V. Flajšhans: **Spisy m. Jana Husi.** Č. 4. Super IV. Sententiarum. I. Sbírka pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století, č. 4. S podporou fondu zřízeného při české akademii k vydávání pramenů českého hnutí náboženského. V Praze. Nákladem Jar. Bursíka.

Každý theolog doby Husovy byl povinen znáti dvě knihy, bibli a Sentence. To je učebnice nauk theologických, soubor vhodných míst ze svatých otců církevních na ozřejmění a dotvrzení správné nauky církevní. První vydal sentence Guillaume de Champeaux, druhý Hugo a S. Victore, třetí slavný Lombard, žák předchozího, Petr z Lumella v Lombardii (proto krátce Lombard zvaný), svého času biskup pařížský. Jeho dílo (4 sentence) stalo se nezbytnou příručnicí theologů. Vykladačů sentencí bylo množství; jen z české university za doby Husovy je známo asi 20 výkladů. Z nich je nejslavnější výklad M. Mikuláše Bicipita a výklad »nejslavnějšího theologa věku XV.«, M. Jana Husi z r. 1409. Mučedník náš svatý ve svém výkladu Lombarda podává názor svůj o makrokosmu a mikrokosmu.

Půl tisíciletí trvalo, nežli dílo mohlo se znovu objeviti před tváří českého obecenstva. Dr. Flajšhans, jeden z nejlepších znatelů Husa v Čechách, s neobyčejnou pílí podjal se díla jistě úmorného a neobyčejné pozornosti vyžadujícího, uvážíme-li, že dnešní mládež středoškolská, ba ani filologové nejsou vychováváni, aby jazyk latinský ovládali slovem, jako to bylo u středověkých studentů. Nás může tu při neodborném čtenářstvu našem těšiti jen jeden zjev, že vydání díla takového je vůbec možno u nás. Není jména, které by bývalo tolik pronášeno mnohdy i od nepovolaných, jako jméno Husovo. Ti, kdož nejspíše dílo jeho znáti mohli, theologové, v zaslepenosti a předpojatosti nesoudili o Husovi správně. Kdyby byli i rozuměli, nemohli dnes souditi pod nátlakem veřejného mínění klerikálního, jako soudili svobodomyslní kněží ještě počátkem a v I. polovici minulého století (Rojko). Jiní, kteří by byli chtěli poznati Husa u samého zdroje, latinské jeho práce stěží mohli si opatřiti, i když latinsky znali. Nyní bude jinak. Pro neznalé latiny připojil dr. Flajšhans český výklad sentencí.

Četba Husových sentencí není četba lehká, ale jsme přesvědčeni, že v Čechách je dosud tolik lidí, kteří touží poznati Husa u kořene, kteří se nespokojí s pouhou frasí přejatou z libovolného populárního spisku, že uveřejnění tohoto vážného díla Flajšhansova nebylo marným. —*s—e*—

-- **Artur Schnitzler: „Kolo" (Reigen).** Jistě že spíše pro vyloženou i zdánlivou obscennost, nežli pro nepopiratelné zákmity umělecké uvedeno k nám bylo v překladu R. V. Boubelově toto famosní dílo vídeňského spisovatele, možno-li souditi podle utroušených tu i tam poznámek administračních. A jistě i bude mnoho těch, kteří si koupí knížku jen pro tento drsný a šimravý povrch a zapomenou po přečtení všech desíti dialogů zamysliti se poněkud nad celkem a vyloupnouti si z něho jadérko životní pravdy. A přece je to knížka opravdu zajímavá i po stránce umělecké. Už ono originální sepjetí několika osob v různé kombinaci po dvou se stále vracejících (odtud i název knihy) a uzavírajících svým prvním i posledním výhonkem zajímavý kruh životních postavení i povolání, umožnilo autorovi poukázati na onu příslovnou »dvojí tvář«, která hraje v životě jednotlivců i národů tak důležitou roli. »Panská a mladý pán« — »Mladý pán a mladá paní« — »Mladá paní a manžel« — »Manžel a sladké děvče« — — a jak jdou za sebou všecky ty dvojice hrdinů, jsou jen duchaplně volenými maskami, po jejichž nadzvednutí vyhlédne na okamžik všecka ta lež života, kterou jsme nevědomky prosákli. Žel jen, že na zpracování Schnitzlerově leží tuze mnoho vídeňské jednostrannosti a autorovy přílišné povrchnosti —, býti tu více hloubky, mohla originální myšlenka nemálo ethicky přispěti k osvětlení našich společenských vztahů. —*k*—

Toto číslo vydáno dne 5. srpna 1904. — OBSAH: BENEŠ GRUNVALD: V samotě. — Světlo v mém okně. — JAN HAVLASA: Záhadný případ Jana Ravola. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JUDR. R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: JAROSLAV HASINA: O zahradnické komoře královské Prahy. — MILAN FUČÍK: Poslání starcům. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Celkový pohled na Rajskou zahradu. — Ukázka K. Skalákových zahradnických prací. — Ukázky K. Skalákových květinových výplní s národními ornamenty.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Ctrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE
REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, PORADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

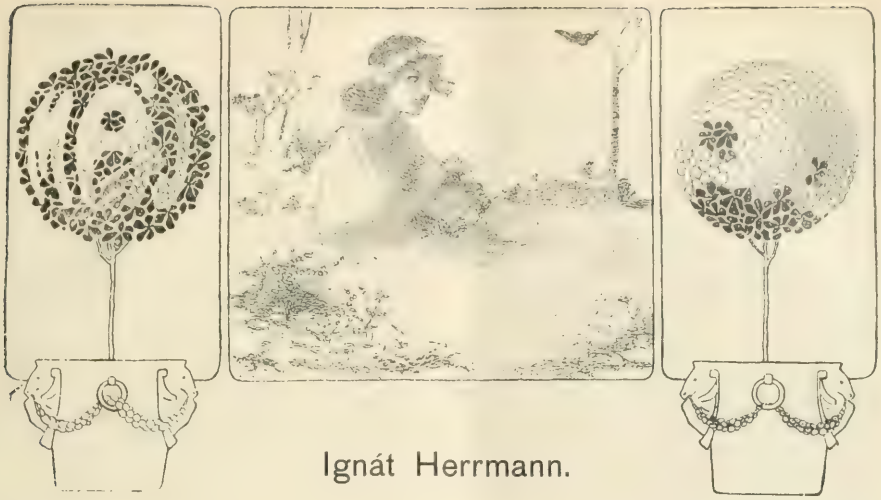

Ignát Herrmann.

S »chudým kalamářem« — nesměle a jakoby ještě dával pozor, aby nikde nestoupnul vedle ujeté cesty, vyšel do českého světa nový literát.

Zdá se, že nakladatelé příliš se o něho nedrali; první kniha Herrmannova vydána vlastním nákladem.

Z časopisů se znaly již autorovy práce. Ale nevědělo se dobře, co a jak. Kam s ním, do jaké příhrádky ho vlastně zařadit.

Kritikou tedy shledáno celkem, že v »kalamáři« je dobrý inkoust, kterým se bude moci někdy něco napsat Byla to povzbuzující kritika, za kterou mládež píšící bývala tenkrát vděčnou a pokládala ji za dostatečný úspěch, k němuž kamarádi gratulovali a připíjeli v kavárnách.

Ale mezi námi o tom nebylo pochyby, že z nevyzývavě se presentujícího kalamáře čouhá proslulý pazourek, lví drápek.

Ignát Herrmann.

Čtenářstvo pak širší Ignát Herrmann — ne-li hned svým »kalamářem«, tedy jistě brzo a rychle na to dalšími pracemi — chytil a držel pevně již tím svým drápkem, totiž tím, co v první hned jeho knize bylo tak osobitým, svérázným, samorostlým, vlastním, co se dále rozvíjelo a plně rozvilo v říznou literární individualitu, v jaké dnes Ignát Herrmann v padesátce života svého lapán jest a zachycován našimi fotografickými aparáty.

Ke každé nové knize Herrmannově a ke každé práci podepsané jeho jménem od let upírají se dychtivě oči a všude po vlastech vztahují se ruce po oblíbeném spisovateli.

Jisto jest, že Ignát Herrmann a náleží k nejpopulárnějším a nejčtenějším ze žijících belletristů českých.

Nakladatelé »smekají čepičku, dávají hubičku«. A redakce všech listů otvírají dvéře do kořán, lákají a zvou milého hostě, usmívají se, nabízejí zlato v podobě honoráře — — — — — — — — — — — — — —

Není divu tedy, že Herrmann obývá v létě nádhernou villu svou při moři (v Řevnicích je to, tuším).

Přední český literát, který vydal nevím kolik knih a napsal nevím kolik set tiskových archů — — prosím vás! Po takové práci! V padesáti letech života! — — Nechci však dotýkat se spisovatelské naší otázky — — — — —

V Praze má za mnohé jiné, čeho nemá, milý náš přítel řadu paláců, do nichž když vkročí, všecko se hned sesedá a dělá místo.

»Dnes přijde Herrmann!« šuška se v radostném očekávání po pražských hostinských společnostech.

A také po venkově českém, kam přijde Herrmann, i nejbídnější manželé vymáhají si dovolenou přes čas.

Ignát Herrmann jest, jak známo, nejen jako spisovatel všude rád viděn, ale i jako společník.

Výborný, veselý, milý společník. Nikoho nezarmoutí. Své starosti a trampoty, jichž má jistě jako každý z nás, si nechává pro sebe; nestýská, nežaluje, nestěžuje si nikdy.

»Jak se máš, Herrmanne?« ptávám se při nahodilém setkání (nejsem příliš vynalézavý v těchto otázkách).

»Inu, to víš« — odpovídá vždycky, stejně pravidelně, Herrmann.

A nevidět nic, nežli ten známý jeho úsměv. Jen v oku tak na okamžik něco šlehne, co někdy zaklikatí se též z Herrmannových i nejnezbednějších čertovin — — Jako by tu do plamenů z duše se řinoucího, kypícího humoru padla slza, která rychle se vypaří v těch plamenech a není ji mnohdy ani pozorovati.

— — — — — — — —

Stěžejnými pracemi Ignáta Herrmanna jsou »Snědený krám« a »Pan Melichar«. Tady jsou figury a scény, jako v »Martinu Chuzzlewitu«, nebo v »Oliveru Twistovi«.

A z menších prací našeho autora v anthologii české drobné prósy, až se jí dočkáme aspoň tak, jak nedávno u nás z polské literatury byla vydána jazykem německým — tam bude se nalézati několik vzácných skvostů od Ignáta Herrmanna, jakých není mnoho v současných literaturách.

— — — — — — — — — —

»Jak se máš, Herrmanne?«

»Inu, to víš — —«

»Tedy také už za padesátkou?! Ať slouží ke zdraví — —« *Fr. Herites.*

Když jsem byl v Chotěboři . . .

Panu Ignátu Herrmannovi ke dni 12. srpna 1904 připisuje Josef Havlík.

Milý příteli!

Ano, tenkrát stalo se to, s čím odvažuji se na světlo denní teprve dnes. Že právě dnes, v tom je úmysl. Dnes je totiž den Tvých abrahamovin. Domnívám se, že až tu padesátku ucítíš v týle, jakási tesknota ovane Tě z jejího objetí, jaksi změkneš a tedy také spíše nakloněn budeš odpustiti něco starému příteli.

Půjdou zástupy přinášejících bohaté dary, a jiných, kteří nadšeně budou volati »Ještě padesát!« a ještě jiných, kteří klásti budou Ti na stůl blahopřání a hymny krasopisně nebo docela tiskem na světlo vydané.

Příteli vzácný, prosím, podívej se za chvíli trochu do zadu! Tam vleku se já, schýlen a udýchán, neboť velkou tíži nesu, tíži hříchu na Tobě spáchaného a dnes přicházím s jeho vyznáním, abych si jednou odlehčil.

Hleď, ti všickni přede mnou jásají Ti vstříc a blahořečí dni a místu Tvého narození, a já — já bídný hříšník přiklekaje tuto veřejně k zpovědnici, zpovídám a vyznávám se, že sem to jednou všecko přenáramně — proklel.

A přece vždycky měl jsem Tě rád! Už tenkrát, když jsem Tě ještě ani neznal osobně. A ještě víc, když mi Tě jednou kdosi ukázal na ulici. Tvá mohutná postava, Tvá rázovitá tvář, Tvůj raglán a nad tím vším takový ohromný klobouk s ohybaným širokým okrajem — jak mne to všecko nadchlo! Ejhle, statný potomek Chodů! Zajásal jsem. To by byl model pro Kozinu!

A což když jednou v »Máji« při schůzi výborové rozčilil jsem v revisorské přísnosti své přítele Antoše a Ty jako moudrý otec vše jsi zase urovnal, nás usmířil a pak ke mně přistoupil, abychom si připili na bratrství! Jak mné tenkrát blaze bylo a veselo, nedovedeš posouditi, a políbení Tvoje vssál jsem s opojením a blaženstvím, na jakéž se od první hubičky prvního děvčete nepamatuji.

Od té chvíle jsem Té už skoro zbožňoval, a vidíš, přece nadešel den a chvíle, když jsem Ti zcela nekřesťansky vynadal.

Já bídný hříšník zpovídám a vyznávám se tuto: stalo se to tak před čtyřmi lety. Tenkrát mně bylo už padesát a přijel jsem po těžké, zákeřné chřipce do Chotěboře léčit své tuze

pochroumané ústroji dýchací ozvěnem tamních skvostných lesů.

V hotelu p. Firkušného sešel jsem se s p. Neudörflem, jemuž byl jsem doporučen, aby mi pomohl vyhledat bytu i všeho ostatního. Po večeři při sklenici (tady stydlivě zamlčuji koncovku »ich«) piva dohodli jsme se, že jsme jako kluci studovali v Benešově u velebných otců Piaristů. Za hovoru jednotlivé jejich figurky, zejména ředitel Hilz, páter Fulgenc, Liška a Krögler oživovali před námi v různých drastických výstupech, a kouzlo těchto vzpomínek a smích je doprovázející velice nás sblížily.

Později vyklubalo se zase, že jsem skoro taky něco jako spisovatel.

»A což — to znáte snad Herrmanna?« — »Jak pak bych neznal — vždyť si tykáme!« honosil jsem se honem.

Jemu téměř rozzářily se oči. »Byl tu taky u nás, a byli jsme dobří přátelé« — vychloubal se zase on.

»A kde se až tady vzal?«

»Ale, ale, drahý pane — což pak nevíte, že on se tady narodil?« Jistě jsem vypadal hodně hloupě v tuto chvíli. Tady se narodil? — zkoumal jsem nedůvěřivě, a zatím co se všickni smáli, já rozmotával v hlavě ten zamodrchaný uzel záhad, jak bys Ty, takový vyslovený Chod, můj zcela jistý Chod, naroditi se mohl v Chotěboři. A velice mne to u Tebe mrzelo, cos mi to vyvedl. Tadyhle se narodit, a já o tom nevědět — velmi jsem se styděl. A taky velmi jsem se čertil, ale ne na sebe, nýbrž podle starého, všem spolubližním vlastního zvyku na jiného — totiž, příteli, na Tebe.

»Však vás tam dovedu do toho mlýna. Je to blizoučko a zajímavý koutek světa — ostatně jsem to také popsal v jedné své knize — —«

Hrom do toho! Teď se zas objevilo, že taky on je něco jako spisovatel, a jeden ochotný pán, jménem Veselý, hned mi sliboval, že mi ty knížky zítra přinese. Já připosedl veseleji ještě blíže.

Hovor plynul důvěrně dále, a čárek na táckách přibývalo. Tak se mi zdá, že počet jejich nelišil se valně od cifry, na které se ručičky hodin ve chvíli předpůlnoční. Také p. Neudörfl jasným modrým okem přes brejle jaksi starostlivě pohlédl na ciferník, přejel vážně všemi prsty, jakoby v strunách akord bral, všecken svůj vous, jehož měl plný obličej a ještě do půl vesty, a pak zkoumavým pohledem utkvěl na našich zase prázdných sklenicích a na mně.

»Tak co? — řekl posléze — máme jít spat? Či si dáme ještě půl?«

V podobných situacích já mívám přece kuráž. »Eh co — roztáhl jsem se — dejme si celou!«

A na to následovalo něco neočekávaného. On vážně povstal a pronesl slavnostně: »Teď vidím, že jste c e l ý muž« a podal mi ruku. Ten vřelý stisk dosvědčoval mi, že už jsem jeho. Studoval jsem v Benešově, napsal pár povídek, tykal si s Herrmannem a na konec vždycky pil ještě celou — to jej omámilo a učinilo mým.

»Nezamlouvejte si zde nocleh — šeptal mi důvěrně — půjdete se mnou a ani muk!«

Tož měl jsem najednou v Chotěboři přítele a taky byt. A hned v sedm hodin z rána stal jsem se spoludržitelem jeho domu. Vlídný hostitel můj totiž stál už v zahradě mezi rozvíjejícími se růžemi u své ombrometrické stanice s knížkou, do níž zapisoval asi třikrát denně směry větrů a počet dešťových srážek. Vzal mne za ruku a vedl mezi kvetoucími záhonky k útulné besídce.

»Tady ráda sedávala paní Herrmannová —« povídal s pýchou. Potom uváděl mne do všech pokojů svého přízemního čistého domu a když jsme skončili u schodů, vedoucích ke studni ve sklepě, znovu zahovořil: »Co jste tady u mne viděl, všecko je vaše jako moje. Psací stůl, piano, knihovna, zahrada, pohovky i moje tabatěrka. Jsem vdovec bez dětí, bez psů a bez koček, zkrátka jsme tu sami dva — a tady máte klíč od domu. Odcházejte i přicházejte si, kdy libo. Já nade vše si cením osobní svobody. Nebudu tedy vaši v ničem obmezovat, ale vyprošuji si také všecku volnost pro sebe. Za dne jsem ve škole, pak v »Panském domě«, pak v záložně nebo museu a večer bývám doma. Dnes v 10 hodin prosím, abyste přišel do vinárny k Brožkovům. Zatím s Bohem!«

Zůstal jsem sám v jeho pracovně a velikým obloukovitým oknem pohlížel do přiléhající zahrádky. Slunce ji zalévalo jasnou září, byla plna květů všech barev. Jak se mi to všecko líbilo! (Dokončení.)

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Třicet let se neválčilo,
obchod kvetl mořem, souší,
Chce-li Viking nepřátelství,
ať se vzchopí, ať to zkouší!

Posud však se klidně chová,
na Jomsburku tiše sedí,
každé výzvě slávských poslů,
vlídnou vstříc šel odpovědí.

Výprav rovněž nepodniká,
o kořist by začly spory,
zdá se zmdlen jest, odpočívá,
kvasem plní hradní dvory.

V jednom snad má Grozvin pravdu,
lze však vyhověti tomu,
novou tvrz tu vystavěti
Jomsburku vstříc, štítem Jomu.

Tu, již tehda slíbili si
vybudovat myslí svornou,
ještě větší nad Jomsburskou
nedobytnou, nerozbornou.

A že ze všech ztrát zde možných
největší je času ztráta,
budiž pyšná ona stavba
bez odkladu započata!« —

V souhlas všickni přikývnuli,
na onom má místě státi,
výstrahou kde bohů lodě
mlžné zřeli v mraku táti.

Sotva toto usnešeno,
chodbou sem se nesly kroky,
hlasatel vstoup, oznamuje:
»Posly šle k vám Palnatoki!«

A již síň se otevírá,
a již poselstvo sem vchází,
chmurné ticho, divnou tuchou
všecky podivný děs mrazí.

A již stojí před knížetem,
Stefnir skald jest v jejich čele,
Vikingů nejlepší řečník
mluví obratně a směle.

Ukloniv se k stolci kněze
smělými se bere kroky,
řka: »Vzkaz tento Burislavu
mnou posílá Palnatoki:

Uznává on vděčnou myslí,
jak byl na Jomsburku vítán,
skoro jako mezi svými
hostinný mu asyl skýtán.

Od nedávné doby ale
noční řeže u Kaminu,
nemá klidu, nemá stání
ve Jomsburských valů stínu.

Dobře známo Burislavu
i národů Vendů všemu,
oč tam přišel, co tam ztratil,
meškat dél zde nelze jemu.

V dík za toto pohostinství
posýlá zde dárek malý,
při pohledu naň by sobě
Palnatoka vzpomínali!« . . .

— Klidná tato jinak slova
řekl Stefnir jedovatě
a již mezi nimi hledal
cosi v černém dlouhém šatě.

Potom vytáhnul šíp z řízy,
knížeti jej mlčky podal,
po chvilce jen: »Toť ten z terče,
první později přijde!« dodal.

Udiven a tuchou dojat,
nemůž kníže pochopiti . . .
obrací šíp na vše strany . . .
Má to výzvou k boji býti?

Stefnir víc však neřek slova,
kynul svým a s kynem hlavy
před knížetem odcházeli
skrze lidu, vojska davy.

»Stůjte! Mluvte!« volal kníže.
»Co tím říc' chce Palnatoki? —«
Ale marně, dlouhou chodbou
doznívaly jejich kroky. (Pokrač.)

OTAKAR THEER:

Mateřský stud.

(Pokračování.)

Konečně začal předčítat zdlouhavým úředním hlasem:

»Ida Klanová, dvacet šest let, narozená na Moravě. Před osmi lety přišla do Prahy; byla sklepnicí, později krámskou. Pro výstřední život přišla ve styk s policií. Před třemi roky seznámil se s ní jistý Raifanda, statkář od Čáslavi, a od té doby je jeho maitressou. Nikdo nemůže milostivé paní dát přesnějších informací« dodal, skončiv čtení svých poznámek.

Jakým utrpením bylo pro ni vyslechnout tyto brutální jednotlivosti! Její drobné prstíky se svíraly, celá její bledá, hysterická tvář napjala se, zrudla a uprostřed této záplavy ruměnce zůstaly rty skoro bílé. A sotva zaslechla poslední slova odeběhla do sousedního pokoje.

»Dovolím si tu zanechat adressu své agentury«, volal za ní detektiv. »Račte doporučit svým známým. Nejlevnější ceny.«

Ale vdova ho neslyšela. »Pane Bože!« pronesla po tichu, a tento vzdech nespočtukráte opakovaný vyjadřoval celou její bolest, celou její lítost, celé její zklamání. Připadala si jako někdo, kdo se probudí na smetišti ze snu, v němž se mu zdálo, že je princeznou. Celý její život zdál se jí být sevřen ze dvou půlí: jedné, před objevem listů, radostné, plné jasu; druhé bolestné, zšeřené, provanuté mukami. A třeba že ta druhá nebyla delší dvou dnů, měla vdova pocit, jakoby znamenala dobu celého života. Tak zachycuje Bolest kolo Času do svých krví zbrocených rukou, prodlužujíc dny v roky, roky v tisíciletí.

Několikrát si připomenula, že by se měl Klamicer o všem zpravit. Ale hned v zápětí jistý nepřekonatelný pocit studu bránil jí, aby ho požádala o návštěvu. Jak ho zasvětiti do věci tak nízké?

Nejvíce zaráželo ji slovo »maitressa«. Jak je možno, aby i v Praze vyskytla se podobná ženština? Dosud se domnívala, že něco takového je myslitelno jedině ve světových střediskách zkaženosti, v Paříži, ve Vídni. Nedovedla si jasně představit »takovou osobu«, toliko cosi nanejvýš hříšného a frivolního, něco mezi kuchařkou a lehkou holkou rýsovalo se před ní.

A k takové kreatuře dochází její syn. Je snad vídán od sousedů domu, v němž ona bydlí, snad se na něho ukazuje prstem. A v její duši vystoupil pojednou cit, který ji opanoval celou svým děsem: upamatovala se neurčitě na věc, které se kdysi doslechla: že styky s podobnými ženštinami mívají v zápětí nemoc.

Tato představa podťala ji jako pila strom. Poděšená, s rukama na tváři vrhla se do svého křesla, přejíc si nemyslit, necítit, nežít.

Tak minul den. Večer, jak bylo ujednáno, navrátil se Karel:

»Mamušo, drahá mamušo, jak jsem rád, že jsem opět u tebe! Jak jsem rád! Jak jsem rád!«

Sklonil se k její ruce a pak chtěl ji políbit na ústa. Vyhnula se mu, nejsouc si ani jasně toho vědoma.

Posadila ho na židli proti sobě, tak, že mu padalo ostré světlo do tváře. Srdce jí bilo k rozpuknutí. Pohlédla na něho ostře. Tak soustředěně, že, jak se zdálo, všech jejích pět smyslů přelilo se v jediný: ve zrak. Dívala se očima jako díval se i její duch, její čich, její hmat, ano i její chuť byla účastněna, neboť na patře jakoby se jí slévala podivně ostrá šťáva.

Dívala se. Měla v sobě šílenou vůli proniknout tváří syna, který tu seděl překvapen podivným uvítáním, překvapit v ní jeho tajemství, zachytit a zardousit je.

Než, byla to hallucinace? Snila? Ztrácela vědomí? Zdálo se jí, že ten, kdo sedí naproti ní, není jejím synem, nýbrž cizí bytost navoněná pačulím, páchnoucí hříchem. Byl tu před ní proměněn, jakoby přetělesněn. Napadlo ji, že si vlastně ještě nikdy nepovšimla jeho očí: jindy je měla za hnědé, kdežto dnes jevily se jí modrými.

Syn zatím vypravoval o Vídni, jak vypravuje ten, kdo zná město z knižního průvodce. Věděla, že lže. Neměla však síly, aby mu odporovala; ano měla zoufalý strach, aby nepozoroval, že prohlédla jeho klam.

Kolem jedenácté hodiny odešel do svého pokoje. Osaměla.

»Zítra mu vše řeknu. Má přece snad mne raději než ji!« hovořila k sobě potichu.

V.

Než neřekla ničeho. Stud jakoby jí zapečetil ústa.

Dalo se v ní něco, co sama nedovedla dobře chápat.

Přítomnost jejího syna stávala se jí nepříjemnou, trapnou. Zprvu si toho jasně ani neuvědomovala.

Byly to zdánlivě maličkosti. Tak na př. setkaly-li se jejich pohledy, celá její tvář za-

krvavěla ruměncem. Jindy vyškubla mu ruku, kterou chtěl políbit. Kdysi, když něco vypravoval, zněl jí jeho hlas tak cize, že se tázala sama sebe, mluví-li to on.

Ale tento vnitřní rozvrat se stupňoval. Vyrostl v jistý druh odporu, který několikrát propukl i ve výbuch nenávisti. V brzku nechtěla se za živý svět dotknouti vidličky, jíž jedl a vyhnula se časopisu, který on před tím měl v ruce.

Cítila se nejvolněji, když jí nebyl na blízku. Pouštěla ho toliko nerada k sobě do pokoje, a to vždy jen tehdy, když měla toilettu ukončenu, hrozíc se možnosti, že by ji spatřil s nahými lokty neb s nedopjatou bluzou u krku. A naopak zřekla se také jedné ze svých bývalých denních radostí, která spočívala v tom, přijít z rána do synova pokoje, zahledět se na něho jak tu tiše spí, a pak pohlazením, dechnutím mu na víčka nebo prostým úsměvem probudit ho ze sna. Jak se tehdy jejich ruce tiskly, jak jejich pohledy mluvily k sobě mateřskou láskou a synovskou oddaností (tak se aspoň vdově zdálo).

To vše nyní minulo. Minulo tak dokonale, že matka, vzpomínajíc, nevěřila, že by to mohlo kdysi existovati.

Než dostavovaly se i chvíle jiné, rozdílné sice od prvých svojí povahou, stejné však svojí bolestí.

Zdávalo se jí, jakoby se syn byl zdvojil: chvílemi stál tu před ní ten bývalý Karel, s pohledem nevinným, lichotivý, upřímný, milující; jeho tvář zářila duševní čistotou, z celého jeho zjevu svítila bezúhonnost. A pojednou se změnil. V jediném okamžiku sestaral, v očích zaplanul mu kalný oheň, tvář nabyla úskočného a smyslného výrazu. (Pokračování.)

JUDr. R. J. KRONBAUER

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

(Pokračování.)

Povídá se, že minulého měsíce padala s nebe — manna. Na mnoha místech v Čechách, jako u Josefova, Jaroměře a ještě jinde v podobě zrnéček prý se nalézala na zemi hojně. Lid ji sbíral a vaře ji jedl. Take u nás v městě Hradištském že prý padala. Arciže, chudý lid, letošního roku drahoty a hladu, rád by na zázraky věřil, domnívaje se, že to byl pokrm s nebes jemu seslaný, jako druhdy za starých časů Mojžíšových. A byla manna jako zrnéčka koriandrová, barvy světlé (kniha Mojž. 4, kap. 11, v. 7.)

Jakého způsobu zrnéčka ta byla, jež sbírali u Josefova, Jaroměře a jinde, není nám známo . . . Ale mannu, jakouž našli u nás v Mnichově Hradišti, viděli jsme. Jsou to bambulinky zvící čečelky až i hrachu, buď kulaté, buď podlouhlé, barvy bledě hnědé, chuti lískového ořecha.

A jako někdy (kniha. Mojž. 2, k. 16, v. 11.) rosa ležela vůkol a když přikryla svrchek země, okázala se na poušti věc drobná a jako v stoupě opíchaná, nápodobna k jíní na zemi. To když uzřeli synové Israelští, pravili vespolek: Man hu? Co jest to? — tak nyní bambuliny ležely vůkol, přikryly svrchek země, okázaly se na pažiti, nápodobny k hrachu neb fasolům. To když uzřeli synové Hradištští, pravili vespolek: Man hu? Jsou to bambuliny jisté byliny, rostoucí na lukách, v zahradách, zelništích, na místech vlhkých, stinných. Bylina náleží k řádu i čeledi rostlin pryskyřníkovitých, slove názvem systematickým u Linnea Ranunculus ficaria, po česku u Presla: Orsej jarní, u Mathiola: Celidon menší, jinak: Roupník, roupík, roupové koření, neštovičné koření, krtičník menší, po německu: Feigwurzenkraut, kleines Schöllkraut, Erdgerste. Rostlina ta brzo dokonává svůj zrůst, tak že pak v kypré zemi zůstanou jenom bambulinky, ježto pak deštěm se obnažují (viz Jana Svatopluka Presla všeob. rostlinopis, díl I, str. 15.). Víme, že 18 a 20 min. měsíce byly lijavce prudké. Tím se stalo, že skypřivše zemní půdu vypláknuly bambuliny dotčeného roupíka na povrch; čehož lid za nouze a hladu letos více si všiml než jindy, maje však za to, že to manna s nebe spadla. Tak to je s tou mannou Hradištskou. Zdaliž taktéž s mannou nalezenou jinde, jako u Josefova, Jaroměře, v okolí krkonošském a jinde a jinde — říci neumím.

Stručné, ale lapidární jsou tyto dvě poznámky:

»U nás na vesnici M. žije kdosi, který, čili jest krejčí, čili jest školní učitel? — nevím. On provozuje jedno i druhé. A ve vesnici N. je člověk,

který za plat ve stodole mlátí a jinak nadenničí a také ve škole učí. V obci B. sluhovi, jenž sousedům pase ovce a prasata, přidali platu, aby stádo vyháněje troubil. Školnímu učiteli, který jim cvičí syny a dcery, aby z nich nebyla telata, nechtějí platit sobotales.«

Hindl připojil satirickou básničku, v níž si jak náleží nad těmito nesrovnalostmi ulehčuje. Zní takto:

Kdo to začal učiteli
dávat sobotáles,
přál bych, aby černý rarach
do pekla ho zanes.

Než-li ve vsi učitelem,
lépe je být slouhou;
netřeba mu jiného
jenom chodit s troubou.

Mluvnice a pravopisu
jemu není třeba:
nadme hubu, troubí hu, hu,
obec mu dá chleba.

Než o pana učitele
víc o slouhu dbá se,
že přihání s pastvy domů
vypasené prase.

Ať si tedy děti učí
na vesnici kdo chce,
s pánem bohem! Lépe je pást —
prasata a ovce.

Abych naznačil, čeho všeho si bedlivý a a bystrý kronikář všímal, uvedu také tento záznam:

Lékaře, an vnitřní choroby léčí, ctím, ranhojiče, jenžto svým uměním zevnější neduhy, rány a ochromy hojí, mrzáku zdravé dá oudy, velebím; jemu obzvláštní moje úcta. —

Takové úcty, veliké vážnosti v plné míře hodna se učinil náš na zdejším Hradištském panství zřízený ranhojič pan Karel Mattuš (otec generálního ředitele Zemské banky p. JUDra Karla Mattuše — pozn. pis.), jenžto na chudém pacholeti zdejšího školního pomocníka na Klášteře-Hradišti Josefa Matouška, synu jeho, Karlu Matouškovi — který ve svém nejoutlejším věku, 2 léta stár jsa, ochromnuv na pravou nohu, plných sedm let bídně se vláčel, chodiv o berli — dne 1. září m. r. šťastnou byl na noze vykonal operaci, tak že dítě nohu teď má rovnou, zdravou a od 1. února chodí bez berle.

Nejen, že p. Karel Mattuš takou znamenitou operací, důkladnou, dokonalou svou schopnost v operování objevil, ale — co více jest — on tím se stal velkým dobrodincem dítěte a andělem útěchy, při pohledu na syna svého mrzáka žalostivých rodičů. Protož jméno jeho buď velebeno a zachováno paměti. Sláva mu!

(Dokončení.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Věřím, chápu,« na to Jan Novák. »Mít pořád na očích tu — tu — — přicházet stále do styku s tou — s tou — -- víš, bratře,« jaksi chlácholivě pokračoval Jan, postihnuv Václavův odmítavý pohyb, — »včera jsem se trochu zapomněl, odpusť. — — No, na každý způsob jsi chybil, že jsi se aspoň se mnou neporadil; moh! jsi vyjít laciněji z té celé aféry, zachránit hezkých pár tisíc kapitálu, ale konečně — vezmi das všecko! Hlavní věc jest, že jsi se té — té — pijavky zbavil. — — Jsi teď svobodný! — — Dětí nemáš, žádných rodinných závazků. Ty můžeš létat! Na cestu kolem světa, chceš-li, se vydat! Ah, brachu, hned bych s tebou — — Ale kdež pak já — to víš — ženatý člověk — — to jsou oloněné podešve . . . Ty teď teprve budeš žít! Užívat života — počkej . . .«

Jan se naklonil k uchu bratrovu, sladce se usmívaje myšlenkám, jež v hlavě jeho se rodily a rojily. »Ženských je na světě!« rozpovídal se. »Holčiček roztomilých! K líbání jako stvořených — k milování — — no, odpusť, odpusť.« vyrušil se vida bratrův patrný odpor proti tomu způsobu hovoru. »Zapomněl jsem — — ty jsi v tomhle ohledu svatý! — — Vždyť i tady je děvčat! A jakých děvčat! Mezi služkami — mezi dělnicemi . . . Radost se podívat! — Ale ty — nic . . . To já zas nejsem jako ty a ačkoli jsem ženat a mám děti — inu, tak potaji aspoň si štípnout do bradičky, potřepat tvářičku bu-

clatou, pusinku dobrou třeba i někdy ulovit za větrem. — —« Jan se vyznával a smál se srdečně tajemstvím své zpovědi. »To není nic zlého! Všecko ve vší počestnosti, to se rozumí« — — poznamenal licoměrně.

»Také paniček tu máme několik hezkých, které by stály už i za opravdový hřích,« svěřoval důvěrně, upozorňuje bratra na poklady, kterých on nevidí, požitky, kterých on patrně nechápe. »Takový malý hříšek, zcela malinký, proti přikázání — — nikdo aby nic nevěděl a nikdy se nedověděl. — Ano, ano — především opatrnost!« poučoval jako ze studnice vlastních zkušeností. »Mlčelivost! — — To jest první a jediný zákon v takových delikátních záležitostech. O čem nikdo neví — nestalo se.« — —

»S tvými zásadami mravními,« ukončil Václav Novák rozmluvu pro něho už svrchovaně nepříjemnou, »nemohu ovšem souhlasit. A co říkám s tvými! Vždyť jest to morálka celkem dnes platící všeobecně, panující v celé téměř dnešní společnosti. — — Ale já mám své názory o pohlavní čistotě — v manželství, i mimo manželství . . .«

Rozmluva bratří po delší odbočce, v které vyřídili spolu některé běžné záležitosti továrny se týkající, dostala se opět na Janův projekt: prodati Libnice.

Od rodiny Schmiedových byl tu určitý návrh, písemně učiněný.

»Také bych konečně raději,« oslazoval Jan Novák Václavovi hořkou pilulku, již mu podával — »viděl tu po nás zas české lidi — ale u nás! Kdež pak u nás! Máme zámožných lidí i opravdových boháčů, až i milionářů dost — ale každý sedí na svém měšci, jak mlynář na pytli. Český člověk a vložit své peníze do průmyslového podniku, do obchodu — co ti napadá! To bysi dlouho hledal s lucernou! Každý raději vybírá činži a stříhá kupony — —.«

»Vždyť ironisuješ sebe«, poznamenal Václav Novák. »Nechceš právě také jiného.«

»A proč bych já zrovna měl se obětovat?« ohražoval se Jan Novák. »Proč zrovna já? Proč? — Proč my se máme obětovat pro tak zvanou českou věc! — — Kdyby toho nebylo, ty bysi jistě bez rozmýšlení přistoupil na Schmiedových nabídku. — — Nemůže být nic pro nás výhodnějšího! Schmiedovi neplatí nám jen cenu továrny samé, ale vykupují od nás sobě konkurenci — to je ten vtip jejich vysoké nabídky! My děláme vlastně tím prodejem výhru. — — Ale tu přijde: česká věc! — — Pořád jen: naše česká věc! — — Eh, dej mi pokoj! Přežilá hesla se všude zahazují na celé čáře . . . Vždyť je to přemožené stanovisko! Stará veteš! Haraburdí staré! Srdci dnešní mládeže už také na štěstí začínají táhnout idey všelidské, světoobčanské, internationální . . .«

Odpoledne přijel do Libnic kočár ze Schmiedových továrny.

Nebylo to nic tak neobyčejného v poslední době. Ženy obou bratří Schmiedů nějak se spřátelily s paní Marií Novákovou, a paničky se časem navštěvovaly; na klípek o mužích, stížnost na služky, pak o parádě mluvily, šatech a kloboukách, k tomu něco o dětech, každá o těch svých. Ku podivu malý horizont, ale stačil jim.

Stačil i paní Marii Novákové, která jako mladá dívka platila za jednu z nejchytřejších v celé pražské společnosti. Nebyla bez vzdělání, vychodila celou vyšší dívčí školu; mluvila dobře francouzsky, i ruštině se učila z touhy své po vědění; mnoho četla a také hudbu milovala velice.

Sotva se však vdala, nechala všeho. K čemu to? Vždyť toho nepotřebuje! Klavír by byl jak do sněhu zapadl prachem, kdyby služky neměly uloženo denně jej utírati, a knihy, které posílal knihkupec na ukázku, zůstávaly brzo nerozřezány, později se vracely, a na konec vůbec zastaveny všechny podobné zásilky. Také časopisy, jež byly z počátku potřebou, znenáhla puštěny, neobnoveno jich předplacení. Vždyť jich beztoho nikdo nečte a není to pomalu kam dát! Daremně se hromadí v domě nepotřebné krámy tím způsobem. — —

Tentokráte přivezl kočár do Libnic paní Markétu Burgerovou.

»Je doma Marie?« tázala se Jana Nováka, který vyšel z továrny, jak slyšel hrčeti kola a cinkat podkovy koní. »Co dělá? Je zdráva?«

»Ale je,« odpovídal Jan Novák — »totiž, zapomněl jsem, má migrénu — jako vždycky,« doložil.

Vrátil se do továrny, ale za nedlouho přišel domů, aby návštěvu zde uvítal.

»Ta je jako čerstvě pečený chleba proti tomu mému cukroví, — —« myslel si v duchu, když s ní se rozhovořil. »Škoda, že jsem si ji tenkrát nevzal sám, když ji Václav nechtěl. Ten vyvedl na každý způsob hloupost . . . Mohl být šťastnější! Eh co, také já jsem mohl být šťastnější . . .«

Paní Burgerová se ptala na Václava. K vůli němu přijela. (Pokračování.)

PRŮMYSLOVÉ MUSEUM V CHRUDIMI.

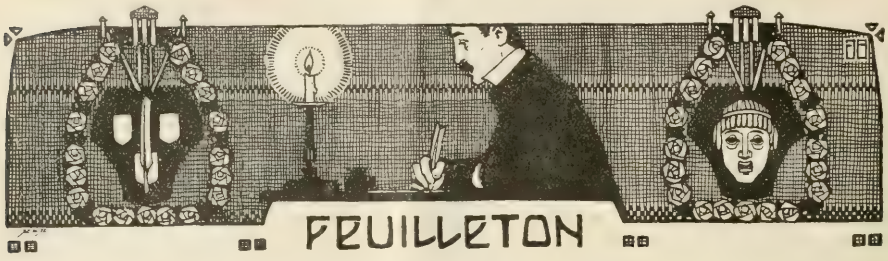

IGNÁT HERRMANN V MÁJI.

Spolek Máj založen byl roku 1887 s dětinnou naivností. Rozhodujícím táborem v české beletrii byli tehdy autoři skupení kolem Sládkova Lumíra. Říkali si buď sami nebo říkalo se jim »železný kruh Lumírovců«. Kdo nabyl pečeti Lumíra, jakoby byl dosáhl spisovatelského patentu. Ale dobýti se do tehdejších jeho sloupců bylo nesmírně těžko, poněvadž list třikráte měsíčně o 12 stranách vydávaný ani »železnému kruhu« nestačil.

Rodily se tedy nápady založiti list pro mladší generaci literární. Aby bylo, oč jej opříti, usneseno sorganisovati jeho literární přívržence ve spolek. A když už spolek bude, ať rozřeší též některé jiné naléhavé otázky autorské. Na příklad nakladatelství, honorářovou otázku, pojištění pro stáří, podporu v nemoci a pod. O tom všem se již před tím prolilo inkoustu dost.

Aby »staří páni« nemohli přijíti do tohoto spolku s chladnými sprchami své skepse, ustanoveno, že nesmí býti v Máji nikdo přijat, kdo není mladší 35 let. A spolek s tímto programem mládí také založen. Dáno mu jméno populární: MÁJ. Pro samé starosti o organisaci vypadlo zřízení vlastního časopisu z programu, což se dá jaksi vysvětliti snad tím, že mezi původci spolku byl též nový redaktor Světozora, který jal se otvírati jeho sloupce ochotně mladší generaci.

Zápisní kniha o schůzích v Máji napovídá, jak málo rozuměli tehdy mladí spisovatelé organisování. Posléze shrnuty výčitky všecky na hlavu páně jednatelovu. V Máji prý proto se nikam nemůže, poněvadž on schůzí řádně nesvolává, do svolaných nechodí, usnesení nevykonává a t. d. Stesky nepřestaly, dokud se první jednatel »pro nemoc« nevzdal. Ale ani potom nebylo lépe.

Ignát Herrmann mezi zakladateli Máje nebyl. Hned jak pronesli, že chtějí založiti list, vypočítal, kolik peněz by bylo k tomu třeba, a mávl skepticky rukou. Když uslyšel, že nesmí býti členem nikdo nad 35. rok věku, chytil se za hlavu, když však zvěděl, kterak kola spolková z písku nikam nemohou, odlehčil si: »No, neříkal jsem to?«

Ale protože mu bylo utraceného času líto a byla obava o znehodnocení myšlénky jinak dobré, pověděl několika literátům v zimě 1887—8 všecky své námitky proti způsobu, jakým spolek Máj vznikl, a naznačil cesty, které jedině mohly mít naději na úspěch. Herrmannovy rady tlumočeny byly věrně v Máji.

Herrmann měl trpkou školu života za sebou. Jako kupecký učeň mezi bednami a žoky naplakal se v pražském vzduchu dost a dost. Sekatury užil též jako přiručí, jako kontoárista — čeho se byl domohl, to bylo jeho potem zroseno, na všem bylo mnoho hořkosti.

Spolkovému ústrojnictví rozuměl. V Sokole, Umělecké besedě, ve spolku knihkupeckých účetních, v nějakých zábavních výborech osvojil si praxi, z níž teď soudruhům z Máje uděloval rady. Někdy to činil slovy nepříliš vybranými, ale Májisté v nesnázích tonoucí říkali za tyto pokyny »Zaplať Pán Bůh!«

Všichni ne! Neboť někteří chtěli stůj co stůj zachovati Máji panenství jeho nepraktičnosti. Vznikla z toho i palácová revoluce, následovalo několik demissí — ale valná hromada přece jenom rozhodla: změnit stanovy a určit cíle postupně. Především organisace v š e c h belletristů bez rozdílu stáří, rozmnožení finančních prostředků, pak semknutí k založení Pensijního fondu a současně řešení otázky honorářové.

Na základě tohoto programu povolán pak Ignát Herrmann v čelo Máje. Od jara 1888 až do roku 1900 vedl Máj.

Neměl Herrmann v Máji vždycky cestu hladkou, často se ocitl také v rozporu s některými druhy, i několikráte vzdal se své funkce, ale vždy byly to jen přeháňky. Kádr šel věrně za ním, i když hlasy pochybností z venčí se ozývaly. Proto také vše, co se v Máji stalo v naznačených letech důležitého, je buď Herrmannovým dílem nebo se uskutečnilo alespoň za jeho vydatné pomoci.

Za nejcennější pokládám, že Herrmann beze skrupulí pronesl heslo, že především musí míti Máj p e n í z e. Křižovaly se sice nad tímto pohanstvím některé lyrické duše, ale vrch měl Herrmann. Vybíjeli jsme za jeho vůdcovství drobnou i zlatou

minci ze všeho, co bylo vhodno. A jedině tomu jest děkovati, že již za devět let mohli jsme dáti vznik Pensijnímu fondu Máje, kterému dostalo se do vínku pěkného peníze 50.000 korun.

Herrmann si výbory Máje takřka vychoval. Spolkoví analfabeti mezi nimi neměli často o nejprimitivnějších nezbytnostech ani zdání. Herrmann koncipoval, návody hotovil, adresy psal, balil, pečetil — pak zase řečnil, deputace vodil, kancelářemi se provlékal, účtoval, kontroloval, lokálkami denní listy obsluhoval, agitoval, překážky zažehnával, příznivce sháněl — bylo-li třeba deklamoval, přednášel, divadlo hrál, kuplety zpíval, po Čechách jezdil — všecko pro Máj. Máj a Herrmann stával se skoro nerozlučným pojmem — až z toho někdy někde bledly rty.

Pokladnice Májová pomalu, ale bezpečně nabývala. Ale to budilo již nějaký rozlad. Že prý ideové otázky tím trpí. Také orgánu prý Máj dosud nemá. A což nákladové otázky, honorářové??

Všeho toho však Máj nezapomínal — bylo-li třeba, hned se ozval, na veřejnost vystoupil, votum své dal — ale ti, kdož mají ruce v klíně, od jakživa jsou kritické mysli. Má to ráz vznešenosti a je to velice pohodlné.

Na vše to měl Herrmann úžasně málo spolupracovníků. Byly doby, že spěchával ulicemi s baličky jako knihkupecký poslíček. Nosil to výroční zprávy na poštu, supliky o podporu pro Máj, doprošoval se knih pro slosování, dárků pro tombolu. Bylo-li nezbytí, navštěvoval liknavé členy, psal jim na zamčené dveře urgence, aby jistě v tolik a tolik hodin byli na nádraží, z něhož se pojede do Chrudimi nebo do Slaného, Tábora, Čáslavi, Benešova a j., kdež pořádají dobří lidé něco pro Máj.

Takhle jsme v Máji rostli finančně. Každý druhý halíř jsme vymozolili, na každém třetím byl jistě pot Herrmannovy ruky.

»Až ‚jich' budeme mít tolik a tolik«, říkával Herrmann, »pak se postavíme a podíváme se na ty další některé otázky. Teď ještě musíme mlčet.«

Ale ty »některé otázky« řešil v Máji — snad ani to dobře nepozoruje — zatím Herrmann již také. Poučoval nás, bychom knihy své nevyhazovali okny. Předčítal nám, jak on se dohoduje již s nakladateli, jak si zabezpečuje, aby se mu netisklo přes počet, jak si chrání právo pro případná vydání druhá, jak si vypočítává honorářovou normu, jak si rozhoduje o úpravě knih.

Z počátku mluvil do skal, bálil se i hledaní autoři, že by po takových stipulacích nakladatelské srdce stuhlo na kámen — ale pak jsme jeden po druhém do studené, ale zdravé vody lezli za Herrmannem. Kdo něco zbryndal, a přiznal se, dostal od něho výtopek jako školák.

Nepřeháním, řeknu-li, že reformu nákladových poměrů autorských, která dnes uplatňuje se již v našich literárních poměrech, zahájil a do spisovatelstva svým přesvědčováním vpravil Ignát Herrmann.

Když jsme zřídili Nakladatelské družstvo Máje, uplatnili jsme v něm ku prospěchu autorů vše to, po čem se v Máji před patnácti lety jen vzdychalo. Ti, kdož proto do našeho nakladatelství zoufale museli střílet, a domnívali se, že se nám snad přece někde zdi trhnou, přišli pozdě. Herrmanna měli svého času zastřelit — ten je intelektuelním původcem změněného stavu věcí . . . .

— — — — — — — — — — — — —

Když jsme zakládali Nakladatelské družstvo Máje, dařila se nesnadná věc proto, že někteří z nás měli školu Herrmannovu. Ten tou dobou byl na vyžádaném dočasném odpočinku. Trochu Májem zatřásly některé divadelní otázky, Herrmann v Máji ztrácel mnoho času, nedostával se k jiným svým povinnostem, ani k úpravě nových vydání rozprodaných svých knih, ani k dokončení prací začatých — a upřímně řečeno: dlouholeté napjetí ve spolku znavilo ho; proto zatoužil po oddechu. Chápu ten stav.

Zřízení nakladatelství bylo nejsmělejším a nejodvážnějším pokusem Máje. Teprve dnes vidíme, že by se nebylo povedlo, kdybychom nebyli dříve měli rozřešenu otázku Pensijního fondu. Toho nebýti — byl by se Máj při tomto největším vzmachu asi trhl. Ale Pensijní fond držel v šachu mnohé, kteří jinak by byli též museli s puškou k líci . . . .

Deset let slýchával Herrmann, jak prý chybil, že sháněl dříve peníze pro Pensijní fond, než pro nakladatelství — na kolku mu potvrdím, že při opačném postupu byl by zřizováním spisovatelského nakladatelství Máj se rozdrtil. Pak nebylo však ani Pensijního fondu ani čeho z toho, co Májem dnes upevněno.

— — — — — — — — — — — — —

Tyto řádky jsou vložkou do kroniky Máje. Nezasvěcení ať si domyslí ostatek; ti, kdož přijdou po nás, ať při jméně Herrmannově hlavu vděčně skloní.

Je to málo za kus života věnovaného organisaci českých literátů, ale i to málo je dnes vzácností.

Václav Štech.

*

JUBILEJNÍ VZPOMÍNKA.

Možná, že oslavenec za tuto vzpomínku pošle mne v duchu na horoucí skálu, ale není mu pomoci! Když někdo slaví padesátku svého života, musí si dáti již něco líbit . . . Tím spíš, je-li to člověk, veřejně činný po dlouhou řadu let; člověk — literát, tisícům čtenářstva povědomý; nad to člověk společenský, i svou osobností ve přečetných kruzích takořka obecně známý; dokonce však již, je-li to slavný humorista jehožto,

jméno má tak šibalský zvuk, že všichni očekáváme jenom taškařství, když někdo řekne: »tohle to napsal, tohle vyvedl — Ignát Herrmann!« —

Nuže, drahý příteli, nic platno — musíš dnes také do gallerie jubilantů vystoupiti s čestnou stuhou v knoflíkové dírce; a třeba že vím, že kupa jiných padesátek byla by ti milejší, nežli právě ta, které se těšíš 12. srpna r. 1904: tož přece spoléhám, že vzpomínku moji přijmeš aspoň tak shovívavě, jako učitel gratulaci žákovu.

Aniž se obávám, drahý příteli, že snad obávané Tvoje péro splatí mi ve »Švandě Dudákovi« vzpomínku moji břitem spravedlivé pomsty, když se doviš (— a tu prozrazuji kus redakčního tajemství —), že vlastně já jsem pouze navrhoval, aby i náš list jubileum padesátého výročí Tvého oslavil vedle vážného záhlaví také »pod čarou«, ve feuilletonu, nějakou veselejší vzpomínkou; kdežto předobří soudruhové strčili to hned na mne, abych učiněný návrh také sám uskutečnil!

Že jsem to navrhoval!!! Zoufale nyní řinčím okovy tohoto trestu a cítím, jak věru nesnadno, psáti o člověku, tak vážném a pravdivém, jako Jsi Ty, nějaký planý žvást . . . U nás, v Čechách, je totiž každý hodným a dokonalým člověkem teprve, když umře. Potom se o něm toho dobrého nalže na fůry! Ale Ty, drahý příteli, nějak se mi do toho obecného pravidla nehodíš! O Tobě, až umřeš, budou musit lhát, že's byl naprostým ničemou. Proč? — Protože jsi za živa tak dobrý! —

* * *

Bude vytčeno jinde a líp, čím je Ignát Herrmann české literatuře. Bude jistě dosvědčeno, jak v naší krásné próse samorostlý a svérázný to zjev, jenž z malých začátků, vlastní silou, ohromnou pílí a vytrvalostí dopracoval se v umění met nejvyšších! Bude mu složen hold uznání a obdivu i kritikou, bude mu ze srdce blahopřáno k padesátému výročí jeho plodného, vzácným ovocem literárních úpěchů tolik požehnaného života! Vzpomenou jiní, co vykonal Herrmann ve formě feuilletonu, na poli českého humoru, ve třicetiletém zápase o ryzost našeho spisovného jazyka; ocení soud povolanějších jeho typické skladby románové: »Pana Melichara« i »Snědený krám«, a tisícové čtenářů, smějících se po léta nad stránkami »Švandy Dudáka«, jehožto udržení a povznesení byl Herrmann věnoval nejlepší své síly, řeknou v jubilejní autorův den: »Nechť žije, nechť zdráv a svěží, jako dosud, dočká se ještě dlouhých let! —«

Zda-li však také, alespoň v soukromí duše své, vzpomenou na Herrmanna řady těch, kterým on tak často a rád dobře činil? Vzpomenou-li na něj ve slavný jeho den také oni, kterým na klopotné pouti životem přátelsky radíval, obětavě pomáhal; kterým otcovské přispění jeho tak mnohdykráte upravilo cestu další, zahnalo chmury s čela a zoufalství z duše, a za největší nouze vtisklo jim do ruky chléb . . .

Na tyto krásné, šlechetné skutky jubilantovy, na jeho pomoc, která přišla »v pravý čas« — jistě budou vzpomínati lidé stavů prarůzných; však mimo dárce sama a ty, jež obdařil, ví jen málokdo, že mezi těmi, kdož aspoň jistě by zapomenouti neměli, je také mnoho českých literátů!

Kolika mladým, nadaným, snaživým lidem dostalo se od Herrmanna útěchy, ocenění, povzbuzení! Kolik on jich za svého redaktorování uvedl do literární veřejnosti, kolika z nich takořka vtiskl péro do ruky — a všem bez rozdílu zůstává vždy otevřeno jeho srdce i dál!

Na to chci, na to musím veřejnost upozorniti právě dnes, za Herrmannova jubilea, aby se zase někde nenapsalo, že jsme národem nevděčným . . . Nechť aspoň jeden mluví za ostatní, tak jak to dovede, ale ať toho nezatají!

Však nejenom jednotliví literáti jsou asi povinni Ignátu Herrmannovi vděčností: jemu děkuje za upevnění své organisace a za mohutný rozvoj její i celý spolek literátů těch. Je to naše sdružení: »Spolek českých spisovatelů belletristů Máj«.

Čím se stal Ignát Herrmann Máji; kolik času a píle jemu věnoval; kterak k tomuto adoptovanému dítěti svému přilnul; co ústrků a zápasů pro ně podstoupil: o tom výmluvně svědčí péro jeho spoludruha Václava Štecha na jiném místě dnešního čísla našeho listu. Leč podstatu a význam této činnosti Herrmannovy nevystihne stručná, byť i sebe případnější zmínka jubilejní; tuto jeho práci, tyto jeho zásluhy o české spisovatelstvo plně ocení teprve budoucnost!

Já musil poměru jubilantova k Máji dotknouti se proto, že Ignát Herrmann právě vstupem svým do tohoto spolku, učiněným v únoru r. 1888, navázal osobní styky s celou řadou jiných spisovatelů a že za příležitosti té i já poprvé mohl jsem jemu stisknouti ruku, od této doby pak seznávati vždy lépe jeho milou bytost a jeho upřímnou, srdečnou povahu.

Myslím, že jsme se na ráz stali přáteli! Ovšem, bylo to přátelství nerovné, které nelze dobře naznačiti ani vzájemným poměrem staršího a velmi mladého bratra, ale vznikl mezi námi poměr srdečný a vskutku bratrský hned od počátku a trvá až posud . . . V tom právě kotví kouzlo Herrmannovy bytosti, že je pravým demokratem a že dovede schýliti se i k menším a nižším tak otcovsky a upřímně, jakoby se to rozumělo samo sebou!

A tohoto přirozeného, uměle nedosažitelného kouzla bylo právě »Máji« potřebí, aby nezanikl tak, jako zanikly před ním četné, sebe poctivěji míněné pokusy o sdružení českých literátů.

Zahynula za dob Nerudových i »Jednota českých spisovatelů«, a teprve Ignátu Herrmannovi zdařilo se obroditi a udržeti kruh »Máje«, ve kterém — ať mohu užiti jeho vlastního slova — d ě l n í c i p é r a vzájemně se našli a bez rozdílu stavu a velikosti duševní bratrsky podali si ruce ku společnému snažení!

A že nehoruji, jako nadšený fantast, nýbrž klidně a věrně konstatuji pravdu — to mi dosvědčí celá legie starších i mladších soudruhů.

I jim dálo se asi tak, jako mně, když poprvé osobně setkali se s tímto vzácným, skromným člověkem; a jsem jist, že z prvého dojmu, který na ně učinil, neuberou ani špetku, i když počáteční styky své s osobnosti jubilantovou stopovati budou až do dnešních dob . . . Je to vyjímkou; není každému dáno, aby již svou vlastní bytostí mohl si podmaňovati srdce druhých. Ale právě proto vytýkám typickou dobrotu a srdečnost osobnosti Herrmannovy, aby o ní zvěděli i ti, kdož jen čítají jeho díla, autora však sama poznati nemohli.

Dvorana průmyslového musea v Chrudimi.

Že je Herrmann člověkem společenským; že nejenom na papíře, ale i v životě, ve styku s lidmi oplývá darem humoru a vtipu — o tom dala by se napsati hodně tlustá kniha, ne toliko prostá jubilejní vzpomínka.

Jest také na jiných, nejenom na mně, aby o tomto význačném rysu povahy Hermannovy řekli slovo v čas a aby nedali jej setříti vlně zapomenutí, která snad za několik málo let spláchne beze sledu celou nynější generaci i nejzajímavější představitele její.

Nelzeť ani moderní vynalézavosti zachytiti všecko v divotvorný aparát, aby živoucí jednotlivec, jeho podoba, jeho hlas, jeho karakteristický příznak — ještě i po smrti zachován mohl býti potomstvu!

Já ze svých vzpomínek na jubilanta vybírám toliko dvě, které sice nebudou tuze působivy pro zájem veřejnosti, ale kterých cením si proto, že dotýkají se osob, mně zvláště blízkých a milých.

Unesu, stihne-li mne i výtka nediskretnosti, jen když alespoň jednou smlsnu si sám na vysmívačném příteli!

Bylo to koncem let osmdesátých, brzy po té, kdy Herrmann zreorganisoval »Máj«, postaviv se jemu v čelo a železnou rukou řídě postup jeho rozvoje.

Já byl zvolen jednatelem, ačkoli jsem se k funkci této naprosto nehodil, však činil jsem se dle možnosti ve spolku i doma, obstarával — vyjma pokladnictví — veškerou kancelářskou agendu, tehdy ovšem daleko ne tak obšírnou, jakou je nyní; konal úřední pochůzky, koncipoval dopisy — a nejednou od milovaného předsedy stržil i důkladný »nos«, když jsem něco zdařile nejapného provedl.

Až do noci lepíval jsem se zvěčnělou svojí matičkou obálky hotových listů i známky na ně, ovšem k nemalé zlosti c. k. listonošů, kteří na druhý den ráno se zděšením vybírali poštovní schránky ve Smečkách a v Žitné ulici, sotva postačujíce odnésti nadělení, které jim tam byl uštědřil: »Spolek českých spisovatelů belletristů Máj«.

Za této, velmi činné periody našeho sdružení, bylo mi téměř denně stýkati se s milovaným předsedou k vůli podpisům, různým pokynům, svoláváním schůzí a pod.

Doběhl si ke mně přes tu chvíli do kanceláře, do bytu, do hospody — jak bylo potřebí. Spolkových místností tehdy jsme ještě neměli. Neměli jsme ani peněz ani přátel ani příznivců, ale za to planuli jsme nadšením pro dobrou věc a každý z nás chutě a vytrvale pracoval.

Jednou — byl jsem tehdy zlatkovým písařem při pražském magistrátu — přijdu z kanceláře domů, a matka moje, všecka zaražena, vítá mne hned za dveřmi: »Víš-li pak, co se stalo! Já se stydím, já se stydím . . . «

»No, co pak se stalo, maminko?« — ptám se, ne bez nepokoje. Bylo zrovna před prvním, v kapse ani groše a v prsou obava před dotěravostí věřitelů...

»Ale hochu, je mi to tak hanba —« povídá matka, a směje se a má slze v očích. »Víš, bylo asi deset hodin, a já »pucovala« kamna. Zrovna jsem v nejlepším, celá začerněná, jako komín; hrnu saze rukama do putýnky — a najednou někdo zvoní . . . Leknu se a čekám: kdo by k nám v tuhle dobu šel? Znova někdo zvoní, víc a víc, a klepá na dveře! Stála jsem na židli, tak skočím dolů, a tak jak jsem, skoro svlečená, běžím otevřít a těma černejma rukama beru za kliku — — — on to pan Herrmann! A jak mne tak vidí, dal se do smíchu a povídá: »Dobré jitro, rukulibám, milostpaní! Já vím, že není Lojzík doma, že má v kanceláři »šití«, ale nesu mu něco důležitého — — je to vlastně pro něj, ale dám to raději Vám —« Sáhl do kapsy a podává mi dopis. Zdráhám se ho těma umouněnejma rukama vzít, ale pan Herrmann řekl: »Dovolíte?« — a už jde za mnou dál, do kuchyně, do pokoje i překračuje hbitě nastavenou stoličku, smetáky, hlínu a saze, a už je v pokoji a položil psaní na stůl. Omlouvám se v rozpacích, aby odpustil, že jsem nečekala návštěvu — a on se pořád jen usmívá a prohlíží si mne s takovým taškářským zalíbením, že bych se byla hanbou zrovna propadla. Přece jsem si dodala mysli a povídám, taky už ve smíchu: »Ale promiňte, pane redaktore, vždyť jsem jako černej anděl . . . «

»To nic nevadí, milostpaní« — řekl on, »to moje žena, když »pucuje« kamna, taky tak vypadá jako Vy, a ona dělá takovýho černýho anděla každý měsíc — —«

Teď jsem se ale dala opravdu do smíchu: »Ne, ale Vy Jste šelma! Jen kdyby Vás tak Vaše rozmilá paní slyšela, co tu o ní mluvíte! —«

Ale pan Herrmann se dušoval, že mluví svatou pravdu a začal se mi omlouvati sám, že mne vyrušil. Aby mne docela upokojil, schválně si sedl ještě chvilku na židli a pak povídá:

»Tak milostpaní, prosím, tenhle dopis dejte Lojzíkovi, až přijde z kanceláře, a že mu vzkazuji, aby přišel večer do schůze. A že ho dám pozdravovat« — — končil již na odchodu, »ale vyřiďte mu, aby to neutratil. Vůbec si na něj račte dát, milostpaní, pozor: ať tolik neflámuje a nechodí za holkama . . . « A ještě jinak nedal, a musila jsem mu podat tu učerněnou ruku, a on mi ji tolik stisknul.«

»A tady máš ten dopis —« řekla matka, a podala mi v úřadní Májové obálce písemné sdělení výboru, že se panu jednateli za kancelářské práce, pro spolek konané, přikazuje měsíční renumerace patnácti zlatých, které pan pokladník M. A. Šimáček současně v hotovosti připojil . . .

Nemohu líčit, když seznali jsme obsah dopisu, jak bylo v té chvíli mé staré matičce i mně.

Ale podnes jasně slyším její štěstím se chvějící hlas, kterak stále opakovala: »Ten pan Herrmann, to je šelma! Inu, to je šelma! Ale, víš, to je takovej dobrej šelma! —«

Chuděrka ubohá, nebyla pak již dlouho živa, ale na toto romantické setkání s jubilantem přečasto vzpomínala, vypravujíc mým druhým přátelům, kterak jí bylo hanba, že tak umouněná musila vítat hostě — a styděla se za to až do smrti . . .

Patrno již z této ukázky, že náš oslavenec je kvítkem z čertovy zahrádky, které nikdy a nikde neocitne se v rozpacích, ale spíše vždy na to spekuluje, aby do nich přivedlo někoho jiného, a když se šidba podaří, mívá z ní pak nehorázno radost!

Než-li však ukončím, přidružím ještě jiný pohostinský výstup autorův, který pro edl ne tak dávno a ne tak daleko od Prahy.

V městě X. básník Lenský a spisovatel Franta Župan uspořádali někdy kolem Sylvestra vepřové hody a pozvali si na ně také našeho jubilanta. Týž na určito přislíbil, že přijede v ustanovený den, ale když den ten se přiblížil, bylo oběma hostiteli marně čekáno u několika vlaků na nádraží — host se nedostavoval. Chýlilo se již k večeru krátkého, zimního dne; poslední vlak, kterým byl by host z Prahy ještě dojeti mohl, odjel, a rozmrzelí hostitelé vrátili se do města s vědomím, že je redaktor »Švandy Dudáka« zas jednou nabral a že jim bez jeho humoru nebude chutnati vepřová pečeně. Lenský nešel ani domů a stavil se hned v bytě u Župana, ukrátit si dlouhou chvíli společným láteřením ve společném neštěstí. Zábava byla zkažena.

Ale teď ať vypravuje sama paní Lenská, jak to dopadlo.

»‚Můj' odešel k Županům, seděla jsem s dětmi a někým z příbuzenstva sama doma, venku byl již soumrak a v pokoji hodné šero, ale ještě jsme nesvítili, trávíce nějak zamlkle černou hodinku.

V tom se ozval za dveřmi na síni prosebný žebrákův hlas: »Pro Boha živého, slitujou se nad křesťanskou duší, darujou mi malou almužničku.«

Sáhnu po zvyku do kapsy, ale neměla jsem drobných.

A hlas za dveřmi, které se již pootevřely, prosil dále: »Pro Boha jich prosím, slitujou se nad ubohým žebrákem, od rána jsem neměl teplou žíci v žaludku«.

Neuvědomila jsem si hned, co to povídá ten člověk, ale vstala jsem se židle, a jak tam na talíři ležela nakrojená bábovka, vzala jsem z ní skrojek a nesu jej k pootevřeným dveřím, ze kterých ihned natáhla se do pokoje třaslavá ruka a zavzněla slova díků: »Zaplať jim to Pánbíček na tisíckráte, milostpaničko, aby jm Pámbíček ru-

čičku pozlatil a aby jim oplatil všecko dobré na nich i na jejich dětech«.

Ale v tom již prosebník, dostav bábovku, políbil mi ruku a zahovořil hlasem dočista změněným a jaksi podezřele známým: »To je vidět, že jsou v Xi ještě hodní lidé, kteří umějí podarovat i z toho, co sami dobrého mají a chudáka v nouzi neopustí.«

»Ježiš, Marjá! — « vykřiknu a vzhlédnu v šeru sítě bystřeji na shrbenou postavu: »vždyť je to pan Herrmann!« — —

A domnělý žebrák vztýčil se v celé velikosti své a spustil už hlasem docela známým:

»Rukulíbám, milostpaní! Dobrý večer přeju — kde pak je Karel a Franta? «

Rozumí se, že pro tyto oba letěla hned k Županovům štafeta; ale než přišli, ba i potom, když již byli tu, liboval si zakuklený Ypsilon stále a stále, jak prý jsem hodná panička, která neodbyde ani ubohého žebráka . . .

Tak tedy naše »tichá, rodinná slavnost« se nezkazila a vepřové hody konaly se slavně. Jenom můj mužíček, když přišel s p. Županem a vyslechl dobrodružství, nedal si ujíti jedovatou poznámku: »No, to máš, Herrmanne štěstí, že jsem nebyl doma; být zde a vědět, že jsi to ty — to bys byl uslyšel: »tady nic není, jděte vedle, s t r a v o v n a j e z a r o h e m!« — —

A tak ukončuji nediskretní vzpomínku svoji přáním, aby se dobře vedlo všem lidem dobré vůle, zvláště českým spisovatelům a mezi nimi nejlíp našemu drahému, vzácnému příteli Ignátu Herrmannovi, jenž snad nikdy nikoho nezarmoutil, ale na sta, ba na tisíce českých čtenářů stále potěšuje svým ryzím, srdečným humorem!

A znají-li čtenářové tito humor Herrmannův z ukázek jeho uměleckého tvoření, snad jsem nechybil, ukázav jim i jiskřičku humoru z jubilantova života. *Alojs Škampa.*

: **Vzpomínka na dra Miroslava Tyrše.** Dvacet let bylo tomu právě v těchto dnech, kdy Prahou a po Čechách se rozlétla vzrušující zpráva o osudné smrti dra Miroslava Tyrše. Uskočná řička Aacha v zemi Tyrolské, kde Dr. Tyrš v chladném údolí oetzském hledal prázdninového osvěžení, místo pohostinného objetí sevřela 52letého českého učence, jenž k největšímu vzletu právě rozpínal mocná a odhodlaná křídla, v nevítanou náruč smrti. Čas skonu jeho označuje se pátkem dne 8. srpna 1884. Ten rok vůbec byl pro nás truchlivý. Máj urval nám Smetanu, červen Beneše-Třebízského, srpen Tyrše. Abychom znovu mohli změřiti jeho velikost, není třeba rozpomínati se, čím Tyrš byl českému národu, stačí jen uvědomiti si, že jméno jeho nevybledlo za těch dvacet let ani o jeden světlý paprsek a vzpomínky na něho že jsou stále milé a svěží. Jest málo osob, jejichž postava tak trvale by se vtiskla v paměť jako sympatická bytost Tyršova. Co od roku 1872, kdy v Osvětě počal tisknouti práci Laokoon, vykonal jako osvícený kritik a spisovatel studií, a co zbudoval na příklad pro naše Sokolstvo, jest až příliš v živé paměti, aby bylo třeba to opakovati, a nemůže býti Sokola, který by dokonale nevěděl, kdo byl Tyrš. Znáti Fügnera a Tyrše náleží a vždy bude náležeti mezi přední čestná pravidla povinností sokolských. Pro myšlenku sokolskou Tyrš dokonale naplnil své poslání, žel však, že nám byl ztracen dřív, než mohl jako všestranně vzdělaný učenec a myslitel rozvinouti síly své na kathedře znovuzrozené university české. Zastkvěl se na našich vysokých školách jako radostná hvězda východní jenom na krátký čas a zhasl. Pamatujeme se na nadšení, s kterým vítány byly jeho prvé přednášky na českých vysokých školách technických, kde od roku 1881 jako učitel dějin umění výtvarných krátkou dobu působil, načež přešel na universitu. Tehdy na levo k Resslově ulici přízemní síň, kde za dne studenti se cvičili v architektonickém kreslení, naplněna byla v určitých hodinách večerních dychtivým posluchačstvem. Mezi ním bylo hojně starších, než Tyrš byl sám. Přednášky Tyršovy poslouchaly se jako krásné belletristické čtení. Nikdy ani my, a tušíme, že ani nikdo z tehdejších posluchačů Tyršových nezapomene na příklad na jeho výklady o pyramidách egyptských. S jak výmluvnou jasností, s jakým zápalem a láskou k věci přednášel! Když ukazuje malou černou hůlkou, podobnou taktovce, na svůj nákres vnitřku pyramidy, skončil výklad a líčil pak slavnostní průvody Egypťanů, ty ohromné přívaly svátečně oděných lidí, tekoucí za družinou faraonovou a za skupinou kněží k pyramidám, kde čirý vzduch egyptský rozvlnil se zvuky nábožných hlasův a o růžové žulové plochy pyramid odráželo se zlaté slunce, bezděky jsme přivírali oči, aby představa toho krásného vidění byla větší, a když bylo po přednášce, neradi jsme se probírali jako z luzného sna. — Tak také jsme byli jako u vidění, když došla nenadálá zpráva, že Tyrše už není. Trvalo tehdy několik dní, než jsme tomu mohli uvěřiti. Poříde se nám zdálo, že to není možné, až teprve později, v podzimních chladnoucích dnech, když jsme dne 9. listopadu kladli přiveženou mrtvolu Tyršovu do mateřské země české, poznali jsme, že Tyrš, ten drahý náš člověk, ten muž, čnějící vysoko ryzostí a čistotou svého křišťálového charakteru, náleží už

minulosti. Smrt nevyčkala ani chvíle, kdy by mohl ukončiti a vydati chystané veliké dílo o dějinách umění výtvarných, které by zajisté bylo význačným ukazovatelem naší kultury. Toho podobně jako náhlého přerušení jeho úřadu učitelského na vysokých školách českých, úřadu sotva zahájeného a pro nás tak důležitého, zejména litujeme. Věnujíce mu tyto řádky, chceme jen skromně naznačiti, že i po dvaceti letech vzpomínáme na dra Miroslava Tyrše stejně živě a vděčně, jako jsme ho tenkráte poslouchávali, a že nepřestáváme litovati. *Kd.*

⁂ **Dr. E. Hanslick.** Dne 6. t. m. zemřel vynikající hudební kritik dvorní rada, prof. Dr. E. Hanslick ve Vídni, odchovanec českého hudebníka a theoretika hudebního Václava Jana Tomáška, rodáka skutečského, professora pražské konservatoře, od něhož přejal jistě mnoho materiálu ideového pro svoje pozdější názory hudební. Jest nám sympatický též tím, že českou hudbu cenil a zvláště Dvořákovi za hranicemi k věhlasu pomáhal v době, kdy bylo by se mistru těžko postupovalo, jak máme toho světlý důkaz u Smetany. Ve Škroupově »věnci« uveřejněny jsou i české písně Hanslickovy, je tedy Hanslick též českým skladatelem, třeba celým srdcem a dílem náleží Němcům.

Hanslick narodil se 11. září 1825 v Praze. Studoval práva, při tom theorii hudby u Tomáška.

R. 1856 habilitoval se na univ. vídeň. pro theorii a dějiny hudby. Obratný stilista, hluboký myslitel a znalec svého oboru ze všech jeho prací vyzírá přes to, že tvrdost přesvědčení vedla jej k neustupnému odporu proti některým fenomenálním zjevům hudebním (Wagner, Liszt), t. zv. hudbě budoucnosti. Z prací jeho zvláště se cení první větší studie »O hudebním krásnu«, četné spisy historické (Dějiny opery, Dějiny hudby až po Haydena atd.) a memoirové práce »Aus dem Tagebuch eines Musikers«, »Aus meinem Leben« a j. —*s—a*—

⁂ **Průmyslové museum císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi.** Pokročilá Chrudim, jež již od roku 1866 měla svou musejní společnost, oceňujíc veliký význam instituce průmyslových museí, zřídila Městské průmyslové museum a vedle něho Městské kulturně historické museum jako ústavy obecní. Učelem průmyslových museí, jež povstala teprve ve druhé polovici minulého věku, jest v podstatě pomáhati průmyslové a umělecko-průmyslové výrobě novodobé. Průmyslové museum chrudimské vzniklo přetvořením bývalé musejní společnosti koncem 1891, ustavilo se jako ústav sloužící průmyslovým potřebám východní části království českého v r. 1892 a započalo svou činnost 1893. Za úkol obralo si: budíti ve východních Čechách snahu po zdokonalení a zušlechtění výrobků řemeslných, průmyslových a umělecko-průmyslných, napomáhati hospodářskému i duševnímu povznesení stavů výrobních, t. j. řemeslníků, průmyslníků a jich dělnictva, šířiti v obecenstvu porozumění pro pokrok v práci řemeslné i pravý smysl pro dobrý vkus a solidnost výrobků průmyslných a podporovati též všemožně i zdárnou výchovu dorostu průmyslnického v dílně mistrově i ve školách. Dosažení svého účelu domáhá se sbírkami a výstavami předmětů průmyslových, odbornou knihovnou, veřejnou čítárnou, přednáškami a publikacemi.

Vytkli jsme si za program, sledovati život a vývin našich měst a upozorňujeme-li dnes slovem i obrazem na vysoce důležitou tuto humanní instituci, jejíž předním posláním je povznesení průmyslové výroby ve východních Čechách a tím zároveň sesílení naše pro soutěž s výrobou cizí, činíme tak hlavně z toho důvodu, aby krásného příkladu občanů chrudimských bylo i jinde následováno a domácímu průmyslnictvu zjednal se bezplatně přístupný zdroj posily duševní i hmotné.

Nádherná budova musejní, jejíž vyobrazení přinášíme, zbudována byla dle nákresů architekta Jana Vejrycha a opatřena všemi moderními vymoženostmi. Budova skládá se z traktu renaisančního, v němž nalezají se síně sbírkové a tržnice řemeslných výrobků a z traktu barokového, který obsahuje velký sál výstavní, menší sál přednáškový, síň pro pořádání kursů, knihovny, veřejnou čítárnu, místnosti spolkové, manipulační a pod. K ukrytí značného stavebního nákladu 700.000 K přispěl sněm král. Českého 120.000 K a okres chrudimský 2.400 K; zbytek pak uhradila obec chrudimská, která pro zdar tohoto pro celý český východ významného a celému českému východu věnovaného díla nejtěžších obětí se nelekala a jeho trvání do budoucna plně zabezpečila.

Toto číslo vydáno dne 12. srpna 1904. — OBSAH: FR. HERITES: Ignát Herrmann. — JOSEF HAVLÍK: Když jsem byl v Chotěboři . . . — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — JUDR. R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: V. ŠTECH: Ignát Herrmann v Máji. — ALOIS ŠKAMPA: Jubilejní vzpomínka. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Podobizna Ignáta Herrmanna. — Průmyslové museum v Chrudimi. — Dvorana průmyslového musea v Chrudimi.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZICH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za připlatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GREGRA A SYNA.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

V ruce Burislav šíp držel
znepokojen Skalda slovy,
obracel jej na vše strany,
pak jej podal Grozvinovi.

Viděl, kterak tento zbledl,
jak se jeho ruka třese,
jakby šíp byl stále těžším,
jakby dlaň mu pálil v děse.

»Toť ten z terče,« šeptal kníže,
»první později přijde; — který?«
»Čí ten šíp jest?« sněmovníky
vřelo to již všemi směry.

Ovšem Burislav též slyšel
o té řeži u Kaminu,
se Svanou kde bydlil Aki
v dvorci v starých buků stínu.

Ale myslil, jako všichni
cizí loupežníci moře,
Akiho smrt zavinili
i starého Gure hoře.

Jak to souvisí však s šípem,
jejž mu poslal Palnatoki,
dobře nemoh vysvětlit si
kmet, jenž nezvyk na úskoky.

Jaký ale všech byl úžas,
v síň když hlasy dorážejí,
s celým loďstvem Vikingové,
že prý Jomsburk opouštějí!

Radní síň hned prázdna byla,
spěchalo vše na pobřeží,
za hrázemi vysokými
Vinetské kde loďstvo leží.

Na vlastní to zřeli oči
Vikingských jak lodí řada,
uniká, se tratí v obzor,
mlha přední v sítě vpřádá.

Sotva v dálce znikly lodě,
k Jomsburku se všickni dali,
všecky brány staré tvrze
otevřeny z kořen stály.

Všady jako po vymření,
prázdné koby, chodby, síně,
kamenní lvi s valů na ně
zřeli omrzele, líně.

Ihned zmocnili se tvrze,
hradby všecky obsadili,
Vinetu by z jedné strany
vlastní moci štítem kryli.

Proti Jomsburku v hrad nový
základy hned začli klásti,
aby tento z druhé strany
pevnou záštitou byl vlasti.

. . .

Od Vinety k Damerovu
ustavičně podél břehu
s loďstvem bral se Palnatoki
dál a dále v rychlém běhu.

Od mysu, za kterým Pěna
vniká v moře z bahen, slatí,
náhle obrátil se k jihu,
v močály kde proud se tratí.

Pracně jimi lodě jely,
málo cesty urazily,
ale před Vinetských zrakem
jako hrází kryté byly.

Pustý kraj a nehostinný,
nebe mračny zatažené,
jako těžký hrobu příkrov
v nedozírno dál se klene.

Sem tam bukové jen lesy
s plochých břehů kývaly jim,
s mlhou pak zas dalné pláně
ku obzorům splývaly jim.

Konečně se zakotvili
zrovna proti Damerovu,
z druhé strany pod předvlakou
Uznoimského půlostrovu.

Jako přístav přirozený
velká zátoka ta byla,
jako valy hvozdem Sviny
proti Vinetě je kryla.

Uvázali pevně lodě,
rozbili svůj tábor v lese
na pobřeží, tam kde vlna
ani bouří nepohne se.

Odsud vyslal Palnatoki
list ke králi Magnusovi,
Stefnir skald ten dopis nesl,
výmluvnými on zněl slovy.

Doložit měl vše, co v psaní
zhruba pouze načrtnuto;
v jedné lodi s šesti muži
podnik Stefnir plavbu tuto. (Pokrač.)

Když jsem byl v Chotěboři . . .

Panu Ignátu Herrmannovi ke dni 12. srpna 1904 připisuje Josef Havlík.

(Dokončení.)

Vdeset hodin dostavil jsem se dle rozkazu do vinárny. Tam mne hostitel můj představil všem pánům a na večer za týmž účelem nařídil schůzku v »Panském domě« a druhého dne »u Pěničků« a třetího v pivovarské zahradě »Na sklepích«. To je rozkošná zahrada hostinská s báječnou vyhlídkou s vysoké terasy do dalekého údolí podél Železných hor až k Riegrově Malči. Nezapomenu také nikdy na konanou zde právě schůzi »Mistrů pokrevajčů«, spolku to nejinteligentnějších pánů z města, kteří podle stanov schůze své konali zde na střeše vysokého altánu, a na jejich obřady při přijímání nových členů. Co tu bylo vzletných, šprýmovných řečí! A jak koloval »Tonda« — nádoba to asi třílitrová — od úst k ústům! A jak v slavnostním průvodu jeli pak všickni zahradou při bledé záři měsíce na židlích a dřevěných kozách!

Nikdy a nikde, příteli milý, neviděl jsem něco tomu podobného. A všickni ti páni Tebe znali, Tebe měli rádi, o Tobě povídali.

Když jsme v noci přišli domů, řekl můj dobrý společník: »A teď, kamaráde, dost. Nejsem přítelem nočních zábav. Taky mi tam někdo dřevěnou nohou šeredně přišlápl kuří oko — teď už se znáte se všemi, tož od zítřka choďte si sám.«

A stalo se tak. Tím pak naše styky velice prořídly. Když jsem se z rána probudil, byl on už ve škole; když mu v poledne přinesli oběd, já obědval v hostinci; když jsem po obědě zašel domů, byl on zase už pryč. Odešel jsem do lesů, pak povečeřel v hospodě a když jsem se konečně pozdě večer vrátil, tu on už spal. Někdy po tři dny jsme se nespatřili a spolu nepromluvili. A přece na mne se vším pamatoval. Každou noc, když ode-

mknul jsem dům, nalezl jsem v konci chodby na stolku hořící lampu a vedle ní láhev Cognacu s potřebnou sklínkou. Ta němě kývla mi na přivítanou a to také bylo přítelovo vlídné; dobrou noc! Nalil jsem si jednu, vysrk' — sfouknul lampu, a pak tichounce zašel do svého pokojíku.

Konečně nadešla neděle. Byl jasný, přívětivý den, přítel měl do kostela dost času, zastihl jsem ho ještě v zahrádce.

»Dnes po obědě čekám tady na vás — řekl — a dovedu vás k rodišti Herrmannovu.«

Sláva! Toužil jsem už po tom. Znal jsem je sice už, pokud se dá posoudit z pohlednic, ale těšil jsem se velice, abych shlédnul je ve skutečnosti.

Odpoledne v úpalu slunce slavnostně jsme z Chotěboře vykročili, on i já.

»Je tam daleko — do toho mlýna?« »Ale kde pak! Hračka to je, taková příjemná cesta samým lesem a pak kolem Doubravky.«

Dosti spokojeně funěl jsem do vrchu, táhnoucího se k lesům. A když tyto sklenuly bohatý zelený baldachýn nad hlavami našimi, oddychnul jsem si ještě spokojeněji.

»Tak půjdeme nejdříve — hlásil přítel — k »Čertovému stolku«, pak na »Krkolom«, pak na »Sráz«, a odtud podíváme se na »Sokolovce« na druhém břehu.«

Hnedle jsme se tam ocitli. Odměnou byla mi překrásná podívaná, netušená a skutečně unášející. Držel jsem se stromku vypučelého z pukliny skály, vyčnívající v závratné výši asi padesáti metrů nad propastí, z níž trčí vrcholky lesa a pod nimi leskne se závin stříbrného pásu Doubravky.

Přítel citoval ze své knížky: »Zde máme pohromadě všecky krásy Alp a Šumavy. Tichý lesů šum i divý řeky jek, strmých strání sráz i pestré louky květ, holých skalin poušť i tůně jasný lesk —«

»Nemůže být trefnějšího popisu —« řekl jsem. »A pověsti k těmto místům se pojící můžete si přečíst doma — odpověděl on — a teď pojďme k mlýnu!«

Za chviličku byli jsme na pěšince, vinoucí se z těchto výšin po srázných stěnách propasti dolů k řece Doubravce.

Však tuhle tohle, drahý příteli, bylo už zločečeně sprosté cestování. Nohy ujížděly po suchém jehličí jako po ledě. Nepostačil jsem se chytat stromků a přece každá vteřina hrozila, že sjedu nebo sletím kamsi kotrmelcem dolů a zůstanu tam ležet s přeraženými hnáty. Z takového hrobu — děsil jsem se — by mne ani provazem k poslednímu soudu nevytáhli.

»Pro Krista Pána — zahořekoval jsem — kam mne to vedete? Já nemám napsaný testament.«

»Jen kuráž — opáčil přítel — hned jsme dole.« »Ale pěšky bych radši než po hlavě. Ať už to trvá trochu déle!«

Ferina stará jen se ušklíboval a sunul se tiše dolů s obratností kozy až k řece.

Uf! Uf! Achich! stíral jsem potůčky potu řinoucí se mi podle uší v předu i v zadu.

»Stakramentská cesta tohle, zaplať Pán Bůh, že už jsme dole« — odlevil jsem si konečně plným hlasem — »úžasem mne naplňuje, že jsem ještě živ.«

»No — utěšoval mne soudruh — teď už půjdeme rovinou.«

Zločečená rovina! Taková pěšinka kamzičí, nad níž visí a spadnutím hrozí celé balvany skal a spousta nakloněných borovic, taková pěšinka, která každou chvíli nemůže podle břehu dále a člověk musí zas nahoru drápat se po skále spadající až do řeky a se skály mezi sválenými kameny zase dolů — to prý je rovina!

Už jsem byl propocen do poslední nitě. V dmoucích se prsíčkách to chrčelo, hvízdalo a sípalo jako ve starém flašinetku, toť přes příliš. Rozhodně nemohl jsem dále, padnul jsem a čekal na vzdech poslední.

»Čertův chlap — začal jsem proklínati Tebe — co ho to napadlo, tadyhle se narodit. Takovou ošemetnost bych byl v něm nehleda!«

Vidíš, příteli, a pak se říká, že cestování vzdělává a zušlechťuje! Čerta starého! Měl jsem Tě tolik rád a v rukavičkách vždycky s Tebou jednal, »vzácný« příteli« Tě sladce oslovoval, a teď najednou vynadám Ti hrozně pro něco, za co Ty sám vlastně ani nemůžeš! Není to špatnost, hřích, darebáctví?

Ale tady musím podotknouti, že on, můj průvodce, stál nade mnou a ohýbal se smíchem. Vidíš — to je taky jeden takový. Zve Tě na shledanou, líbá na potkanou a pak rozsejpá se radostí, když Ti někdo nectně vyčiní. Vlastně j e m u jsem tak měl učinit, proč mne sem vodil. Ale víš, Tys byl dál, nemoh' jsi to slyšet a hned se odsloužit! Takoví jsme my lidé — však to znáš. Ostatně odpusť, stalo se tak ještě jedenkrát a to sice brzy na to, když ta vzácná rovina, totiž pěšinka, končila se náhle před takovým útvarem skály, že nezbývalo než se vrátit anebo to zkusit po druhém břehu řeky.

Vrátiti se, znamenalo prodělat tu krkolomnou cestu ještě jednou a k tomu proti srsti, totiž nahoru. To bylo něco pro mne vůbec nepředstavitelného a absolutně nemožného. A myslíš, že tam snad byla lodička pro převoz? Toto! Tak co tedy? ohlížel jsem se zoufale v nových úzkostech.

»No, no — žádné caviky — pobízel resolutní přítel — s chutí na druhou stranu!«

Nízký stav vody to sice připouštěl. Kameny oschlé i mokré po různu a dosti hustě vyčnívaly nad hladinu vodní, jen umět přeskákat s jednoho na druhý. On tam byl za chviličku. Ale já! Upřímná lítost, příteli, by Tě pojala, kdybys byl viděl, jak jsem poroučel ubohou duši svou i děti své Bohu na výsostech, a s jakým smrtelným strachem zkoušel se v gymnastice, která každý okamžik hrozila mi sklouznutím, spadnutím do vody, zlomením nohy nebo ruky nebo vazu.

No, bude to překrásná smrt — hovořil jsem sám k sobě — tady v takové čisfoučké vodičce, v lůně takové romantické, božské krajiny. A už mi to naposled bylo jedno. Než takovéhle nekonečné útrapy, snad lepší bylo by spadnout tam a zůstat ležet.

A ten starý šibal, vedoucí mne tudy, jen se usmíval. Však věděl proč.

Pamatuješ se ještě na něco z biblické dějepravy? Jak Mojžíš rozděliv vody mrtvého moře převedl židy po suchu na druhou stranu? Tenhle ten vody vysušiti neuměl, ale převáděl mne ještě dvakráte.

»Zlořečená cesta — láteřil jsem v zoufalství svém stále — proč jsem sem lezl? Co je mi konečně do toho, že se tu ten člověk narodil? A kdo ví, je-li to pravda! Vždyť to není ani možné, aby v téhle Siberii něco tak kloudného na svět přišlo! A na krásně — kdyby! Do smrti nejdelší nikdo mne sem vícekrát nedostane, kdyby se tu třeba deset Herrmannů desetkrát narodilo!«

Na štěstí mému hřešení už měl být učiněn konec. Po třetím převodu byla už cesta obstojná, ba docela příjemná.

Najednou lesy na stráních se rozstoupily trochu a na jich úpatí objevil se — mlýn. Psi zaštěkali, byli jsme u cíle úmorné pouti.

Rozkošné údolíčko! Oh, jak mi srdce poskočilo! A ten mlýnec tak přívětivě kynul nám, téměř usmíval se na nás. A nebo my na něj. Ani už nevím. No, uměl jsi si to přece jen vybrat! »To je znamenité, báječné, to je hotová pohádka« — horoval jsem v nadšení. Inu je. Na mou duši je. Ale u mne to všecko kouzlo ještě zvyšovala jistota, že už jsem konečně byl na místě, u cíle.

Otec Zázvorka přivítal nás vlídně a jakožto dobrý přítel mého průvodčího hned vedl nás do vnitř.

Neměl tam sice Tvé kolébky ani Tvého obrazu, nic tam neměl, co by zvláště na Tebe připomínalo, ale měl — och, výtečný to člověk — pivo v lahvích a čerstvé máslo s chlebem.

Uřícen pustil jsem se do toho všeho jako hladový vlk. Když první skleničku převrhnul jsem do žhavých útrob, jen to zasiklo, jako když kapka studené vody padne na rozpálenou plotnu. Tož jsem jich tam v rychlosti musel nastěhovat ještě několik, než jsem trochu jen přišel k sobě. Ale pak! Och, příteli — nelze popsat sladkost toho požitku! —

Když slunce chystalo se k západu, vydán povel k cestě zpáteční.

»Ježíš Marjá — ustrnul jsem — já nemohu a nemohu. Já tu zůstanu přes noc.«

Oba se mi vysmáli. Půjdem prý teď cestou kratší. A skutečně. Po kloudné pěšince dost lehce ploužili jsme se svahem pěkného lesa zase nahoru a když jsme asi za čtvrt hodiny stanuli na vrcholu, před užaslým zrakem mým objevila se v údolu Chotěboř.

»Není tohle fata morgana?« tázal jsem se všecek vyjeven. »Kde by se tu vzala už Chotěboř?

A oni zase jen se smáli. To mne náramně rozčílilo.

»A proč jsme tedy nešli k mlýnu touhle cestou?« obrátil jsem se přísně na přítele.

»Jo — řekl on zcela flegmaticky — to by nebylo to!«

Bylo po hněvu, odzbrojil mne úplně! Ovšem, to by nebylo zdaleka to; proti takové arcipravdě nebylo možná nejmenší námitky.

* * *

Milý příteli Herrmanne! Hříchů na Tobě tohoto dne spáchaných upřímně lituji a prosím za rozhřešení. Však vidíš, co spadá z nich na můj vrub a kdo vlastně byl jejich příčinou. Můžeš-li, odpusť to také jemu, starému šibalovi, vezmi to už jedním vrzem všecko! —

»To bude zapadlá deska jednou — viď?« — napsal jsi mi žertovně kdysi na pohlednici, na níž zobrazen ten mlýn. Odpovídám dnes: kéž by to »jednou« protáhlo se hodně daleko do budoucna! Já se toho dočkati nechci. Ostatně ale ručím Ti za to, že už Ti nikdo z putujících k ní tak nevynadá, jako jsem udělal já. Neboť láteřil jsem na tu cestu po všech Chotěbořských hospodách tak dlouho, dokud jsem tam byl, a dnes prý už k mlýnu vede i od »Čertova stolku« cestička zcela schůdná. Snad výborný pan Houba s turistickým odborem má o to zásluhu.

»Ale už to není to —« řekne zase flegmaticky přítel Neudörfl, a bude mít taky pravdu.

JUDr. R. J. KRONBAUER:

O zapadlém českém literátu a jeho pamětech.

(Dokončení)

O něco dále čteme pak:

»Co ti lidé nevymyslí! Trhání zubů, řezání boláků a všechny chirurgické bolestné operace teď se konají bez bolesti. Člověku uříknou nohu aniž to zví, až se tu podívá a vidí se beznoha. Nevím, kým to vynalezeno, zkoušek prý činěno již mnoho i podařených vdycháním sirkové tresti — aether vitriolicus. Pacient dychadly vnímaje sirkovou tresť, stane se bezcitným, sní blažené sny, an ranář zatím trhá, řeže a pálí, láme, a ohýbá; pacient necítí nic.

Že se o tom nevědělo před půl letem! Ubohé dítě, Matoušku! jakých jsi tehdáž vytrpěl bolestí, když ti na zchromlé noze v kolenovém ohbí přerezávali svaz!

Pěkný úvod připsal Hindl k seznamu robotníků, vykupujících se z nevolnictví.

Píše dne 31. října 1847.

K vykoupení se z roboty už nyní četněji přistupují. Aby někdy potomkové znali někdy jména těch mužů, kteří je . . . shodivše těžké jařmo se svých šíjí — velikého břemene sprostili a na vždy osvobodili; aby potomci svých předků vděčně vzpomínali a uchovali v paměti, pořadem času, jak kdy kdo k svobodě přistoupil, v pamětní knize zaznamenáni buďte!

Dne 24. listopadu r. 1847 psal Hindl do pamětní knihy takto:

Dověděvše se dne 19. o smrti Josefa Jungmanna, dne 14. v Pánu zesnulého v Praze, bolestně neseme ztrátu velikého, o českou řeč, o literaturu, o znovuzrození národnosti naší vysoce zasloužilého muže. Starosta náš — patriarcha — vůdce, učitel náš — odešel! Kdo nám ho nahradí! Odešel, tělo zmizelo, duch Jeho však bude živ věčně v národě českém.

Kronikář popisuje zádušní mši svatou, slouženou v Hradišti a končí:

A když po skončené mši svaté místo obyčejného latinského »Libera« s choru zavzněl truchlozpěv v jazyku českém*):

> Jungmann zemřel! Pojďte všichni věrní
> Nástupcové jeho svatých stop,
> Bychom v žalu leb tu slávonosnou.
> Uložili v chladný temný hrob . .

beze slzy nezůstalo oko. Ke hvězdičce poznamenáno: Píseň složena od B. Pešky a zpívána při pohřbu Jungmannově v Praze v obydlí před vynesením rakve z domu. Zde u nás 4 sloky té písně — nápěv složil zdejší učitel p. Jos. Matoušek — zpívaly se při requiem.

Z roku 1848 zachoval se nepatrný zlomek paměti! »Jsme žádostivi,« píše novému roku na uvítanou, »jak s námi naloží tento nový Pán? Nový pán — nové právo! Vláda jeho jest neobmezena, nikdo mu poroučet nesmí: jak bude housti, musíme dupčit! Leč to dobře, že těm pánům samovladařům hned nazačátku určeno jest: quousque, — 365 dní, několik menšin a vteřin, nejdéle 366 dní, pak . . . hýbej!

První zápis z tohoto roku praví:

Chřipka panuje, promrzelá chřipka. Už v posledním čtvrtletí m. r. se vzmáhala a rozmohla se tak, že dle veřejných zpráv téměř dvě třetiny lidstva po celé Evropě na chřipku stůně. Nastalé však nyní mrazivé povětří, tušíme, toho zlého hosta zapudí. Nemoc tato v Čechách dosud neznámá, pochází prý z Ruska a je prý cholery dcera, leta 1836 z ní tam zrozená.

Paměti končí lednem r. 1848. Mám v rukou ještě »Dodatky k dějepisu panství Hradištského a zprávy o věcech minulých.« Co Tomáš Hindl zamýšlel, vysvítá nejlépe z předmluvy, v níž praví:

Také zamýšlíme zprávy o věcech minulých, staré paměti, výpisky z listin buď obsahem buď slohem zajímavých, ježto jsme po různu sebrali (neb ještě sebereme) a jež by někdy k úplnému sestavení dějepisu a místopisu naší krajiny přispěly, tuto v jedno sepisovati a v takovýchto dodatcích od času k času — popřeje-li nám osud delšího pobytu v těchto krajinách a zachová-li nás Bůh při životě a zdraví — našim milým krajanům budoucně vždy na konec roku podávati.

Tomáš Hindl vykonal v tomto směru kus záslužné práce. Je to materiál neobyčejně zajímavý a cenný a bylo by záhodno, aby obsažný tento fragment, s neobyčejnou pílí a znalostí sestavený, dostal se jednou do rukou povolaných. Jsou to celé monografie, k nimž podrobnosti horlivý pisatel sbíral ze všech pramenů, jež mu byly přístupny. Hindl popsal tu celé okolí způsobem velice důkladným.

Činnost zapomenutého muže tohoto byla obdivuhodna. Přišel jsem v pamětech na zajímavý svazeček. Je nadepsán: Brousek, »jenž se hodí do kanceláře a do škol«.

»Nemíníme,« praví autor, »by na něm brousil se nožíček na péra, anebo snad p. kancelářského, p. učitele břitva, nýbrž jazyk. Opět ne, aby tak nabroušený jazyk vypeskoval někoho notně; nýbrž ouředník, učitel i kdokoliv jiný,

maje mluviti a psáti česky, jazyk svůj poněkud ztupělý aby přibrousil, cizí skvrny a kazy zabrousil, nepravidelné hrboly vybrousil a tím činem k čisté, přesné češtině uhladil, opravil a připravil.

Tu chvíli a především jiným jest nám tu činiti s názvy a jmény Českých našich sídel, měst, městeček, vesnic, hor, potoků, řek, ježto během času všelijakými nepříznivými okolnostmi, vlivem cizím tak se porouchaly, pokaziły, přejinačily, přetvořily, že mnohá jména svou starobylost, původní svůj ráz, svůj význam ztratila, mnohá docela vyhynula a zmizela, některá zmrzačela, jiná stala se nestvůrou. A my podnes rušit, kazit, jinačit, přetvořovat podivným ohybováním, překrucováním hyzdit je nepřestáváme, jmenujíce a píšíce je — méně lid sprostý, více ve školách, a mnohem více na ouřadech — špatně, chybně, nečesky; a půjde-li to tak pořád, naposledy tak je zohavíme, že sobě ani podobna nebudou. K tomu konci, že mnohá chyba ještě napraviti se dá — odvážili jsme se napsati brousek. — Plán stanovil si bystrý autor tento:

Rozdělíme naše místní jména na některé třídy. Tak roztříděna předvedeme jedno po druhém, zavolajíce naň jeho obyčejným, v obecném životě užívaným jménem, povelíme mu stát i prohlédneme zevrubně. Budeme pátrati po jeho rodu, původu a významu (neb obé to vede k určení pravopisu, ač někde, víme napřed, bude to trudno i nemožno) a tak prohlédnuté: dobré-li a pravé, projde; není-li toho, musí na brousek.

Jak vidno, dovedl Tomáš Hindl slabosti současné znamenitě postřehnouti a jak z provedení seznáváme, byl na své dílo náležitě obrněn. Už sama tato předmluva je pádným dokladem toho, jak vydatný pracovník tu zůstal utajen, nepovšimnut a neuplatněn. Upozorňuju pouze na hlavní momenty a nemohu ovšem, nemaje k tomu ani náležitého oprávnění, ze zachovaných fragmentů o celé jeho činnosti usuzovati.

Ale tolik je jisto, že Tomáš Hindl byl mužem vynikajícím, neobyčejně vzdělaným, pozorovatelem pronikavým a vlastencem ryzím a pravým. Je slušno a spravedlivo prozatím na jeho jméno a činnost upozorniti, aby tak docela a nezaslouženě neupadl v zapomenutí. Již z toho, co bylo citováno, je vidět, že Hindl mnoho četl, mnoho studoval a že český jazyk znamenitě ovládal. Tím pozoruhodnější to úkaz, povíme-li, že Hindl se teprve v pokročilejším věku češtině učil. Dovídáme se o tom z předmluvy k překladu (Vilém Tell aneb Sveycary osvobozené — z spisu francouzského od Jana Petra Claris de Florian v češtinu přeloženo od Tomáše Hindla), ve které praví, že proto krásný spis překládá, aby v krásné a jadrné řeči naší se zdokonalil.

Hindl napsal veliké množství básní. Jsou jich dva veliké rukopisné svazky. Básník všímal si světa, svého okolí a svoje pozorování a úvahy oblékal v roucho době odpovídající. Je tu mezi jinými celý hřbitovní cyklus, galerie jmen, která básník pointuje v pernou satiru. Hindl napsal také množství epigramů. Myslím, že by se ze svazku dalo něco vybrati.

Satirických básniček zůstalo v rukopise ohromné množství. Cituju na ukázku:

Mluví se na mnoha místech,
u nás, také jinde,
že sedíme na holičkách,
octli jsme se v bryndě;
ono se divných věcí
povídati slyší —
ale probůh! — držte hubu,
buďte němi, tiší
sic vás schovaj' do kastlíku!
v Praze mnoho je špiclíků,
kam se octneš, aj tu,
v každém místě nastraženo
tajných policajtů . . . .

* * *

Nazývaný Vlašský plac
v Štěpánský se proměnil,
když tu v Praze Jeho Výsost
arcikníže Štěpán byl.
Na tom place sídlo měli
vždycky páni velicí:
Purkrabí dřív, pak gouverneur
a teď místodržící. —
Ano také sídlo tu má —
Čechy komandující.

* * *

Ze všech spisů, které posud
vydala nám Matice:
Helfertův mistr Jan Hus
— práce to obvzláštní kus! —
líbí se mi nejvíce.
Svobodný pán Helfert tudy
odhalil svoje . . . či
chtěl jsem říct: Husovy — bludy.

Básniček žertovných je rovněž celý svazeček. Vybírám z nich tyto dvě:

SIMON UMÍRAJÍCÍ:

Šimon, na úmrtním loži
— pro své stáří, z vůle boží —
na věčnost se ubíral.
A když on tak umíral,
žena u mužova lože
zalkala: Můj milý bože!
Muži! Chceš mne opustit? —
»Ano, musím už umřít.
Já vím, že's mě měla ráda;
ty jsi ale žena mladá,
ty se budeš opět chtít
provdat, manžela si vzít.
Slyš mou vůli, to má rada:
Vem si sousedova synka,«
radil jí ten dobrý muž. —
Koho myslíš? — Jarolímka?

I já ho znám dávno už!
»Mírný, tichý jako pěna,
bohatý je, hezky muž« —
»I na něj — odpoví žena
já si myslím dávno už.«

* * *

SEDLÁK A UČITEL.

Kryštof sedlák ze Zábělí
do školy ved k učiteli
jedinkého svého synka.
Když o platu byla zmínka:
mnoho li, že musí dát: —
»Stříbra zlatých padesát«
»Co že? pane! Oho — hola,«
uleknutý sedlák zvolá,
»za ten peníz koupím vola«. —
»Pravdivá jsou slova tvá,
kup ho, budeš míti — dva.«

* * *

Pro závěrek, abych charakteristiku autorovu dokreslil, cituju pouze tyto ukázky:

Němci jsou tu v Praze páni — my druzí — Čechové jsme tady v nájmu — podruzi.

Mluva česká že se zdvihla — byl už svrchovaný čas — jinak to, co z Polabanů — bylo by se stalo z nás!

Veršovaných drobností, hodně naostřených, je tu celý oddíl. Vezmu z této hromádky malý štipec:

Vicit in Lombardia
Gallus atque Sardus.
Rakušan pro patria
dostal notný pardus —

* * *

Pavel z vojny psíval domu,
dostal medailii —
za to, že pomáhal k tomu,
prohrát — Italii.

* * *

Pane doktor, to není hezky,
že chodíte v Praze pěšky.
Vy, kterýžto každý den
po Praze z brány ven,
dáváte lid vozit, měsíčky —

* * *

Hle!, zase nový nápis
hrozitánský německý!
A co je to? I pro všecky
svaté! Pod ním je ruský —
oba znějí: V tomto domě
je fabrika na pušky —

* * *

Institut [illegible]
německy že? — Co je víc?
Hluchoněmý tak ani tak
bez toho nemluví nic —

* * *

Dle nápisu: Kinder-Spital
každý může vědčti:
že je tady nemocnice
pro německé jen děti —

* * *

Jen ku předu, nic nazpátek,
co nám do starých památek
Však my nejsme bulíci,
za Židovskou zahradu
máme pěknou náhradu
teď: Sluneční ulici.

K epigramu připojena tato zajímavá poznámka: Židovská zahrada. Praprastarý název části města v Praze mezi Širokou a Spálenou ulicí významu historického. Neboť 200 let dříve, v prostorách nynějšího Nového města, ještě před jeho založením cís. Karlem r. 1348 se připomíná: Podskalí, ves Opatovice (kde nyní Opatovická ulice), Zderaz, ves Rybník (v okolí kostela sv. Štěpána), Poříčí, Židovská zahrada, an tu skutečně bydleli židé, i měli tu pohřebiště. (Viz Zapa průvodce po Praze a Tomkovy dějiny Pražské)

Mám to za lehkovážnost starožitných památek tak snadno odhodlati se k zrušení starého názvu a dáti místo jinému, nevhodnému. — A což? Osadníci té části města styděli se za starého žida a konservátoři, čili zachovatelé starožitných památek, mlčeli?

A na konec kladu sem tyto drobty; myslím, že jsou oba tyto šlehy hodny zaznamenání.

O českém divadle v Praze,
už dávno se hovoří.
Ono někde v Austrálii,
plave posud po moři!
Než připlave do Hamburka,
po Labi, Vltavě k nám —
jak to dlouho bude trvat —
to ví milý Pánbůh sám!

* * *

Tak, jak se to nyní děje,
vrací se předešlý věk:
co máme jít dál ku předu,
my kráčíme nazpátek.
Kdo to patrně nevidís,
vezmi oči do ruky:
My budem zas nosit copy,
pudrované paruky.

ANTONÍN JENNE:

AŽ — —!

Jsem zrozen v pátek; vždy času mám dosti,
staré jak lidu zní přísloví — —.
Doléhá nepřítel, kruší mi kosti —.
Ah, kdo že za mne mu odpoví —?

Sypou se laviny, kácí se modly,
duše je rozryta střelami,
do srdce smutky se krvavě vbodly —
jak píseň hrobů by zněla mi . . .

Slzy jdou z očí, jdou za cizí zlosti —
kdy ústa s hrdostí odpoví —?
Jsem zrozen v pátek, vždy času mám dosti,
staré jak lidu zní přísloví.

»Až přijde jaro, až čelo se zvedne,
vzdory pak duší mi zabouří — —!«
»Až přijde jaro,« si říkám den ze dne —
tichý vzdor zatím se vykouří.

Až vlasy zšednou snad, — zmrtví mi kosti — :
v smrti snad vzdory se vysloví. — — —
Jsem zrozen v pátek, vždy času mám dosti,
staré jak lidu zní přísloví.

OTAKAR THEER:

Mateřský stud.

(Pokračování.)

Aja ko milovala prvého, tak se štítila druhého. Milovala nenávidíc, nenáviděla milujíc. Může být horších muk, než tato nepřetržitě se střídající slast a bolest, toto odpuzování a přitahování, které naplňují srdce nejistotou a oči slzami?

Zdálo se jí chvílemi, že sešílela, že kolem ní chodí fantomy a ne lidé. Celý její dosavadní život byl založen na lásce k dítěti. A nyní tato nejvlastnější podstata její bytosti byla otřesena a podkopána.

Bolest pracovala v jejím nitru. Vyhlubovala si tam víry, které jsou tím nebezpečnější, čím hladina je zdánlivě klidná.

Syn sám buď se stavěl jakby nepozoroval těch změn, anebo si jich skutečně nebyl vědom. Zůstal-li mladík bez milostného dobrodružství až do let, kdy se v něm probudil muž, tu první láska, která jím zalomcuje, je tak prudká, že se na vlas podobá nemoci. Ovšem láska Karlova nebyla žádným vznícením hlubokých citů, jak se přihází u většiny jiných. V jeho lásce k Idě mluvily toliko smysly; srdce mlčelo, neboť bylo mrtvo. A tak se celý svět mladíkovi odrážel toliko v jediné podobě: v tělu krásné Idy, v tom čarovném tělu, jehož pleť se leskla jako perleť a které ho činilo opilým, sotva že se ho dotekl.

Tak celým bytem, jejž Zdechovských obývali, vznášelo se hrozivé ticho, tlumící slova v hrdle, činící rty strnulými. V přírodě nastává po takových chvílích bouře. V lidském srdci připravují se rozhodnutí náhlá jako blesk . . .

Vdova se rozhodla, rozhodla jako lidé, kteří již zoufali nade vším a odváží se nejnemožnějšího. Ta, jež nedovedla si postěžovati svému jedinému příteli, jež neměla síly, aby pokárala svého syna, ta napolochorá, přestrašená, zúskostněná bytost chtěla se postavit tváří tvář milence svého dítěte a vynutit na ní, aby je navrátila.

Ne vynutit: chtěla je dostat nazpět nějakým zázrakem, nějakým neobyčejným, a přece tak snadným, jak se jí zdálo, hnutím srdce, které bývá častým u žen, a snad se dostaví i u té druhé. Paní Zdechovská věřila, že v rozhodném okamžiku nabude výmluvnosti, které nic neodolá.

Připravovala se dlouho k tomuto činu. Konečně jednoho dne kolem desáté hodiny ráno dala si objednati kočár, který ji měl dovézt tam.

Usednuvši v kočáře snažila se představiti si tu, k níž jede. Ale její fantasie nevykreslila jí žádnou jinou představu, než tu, která se v ní probudila, když detektiv jí řekl slovo »maitressa«. Viděla neustále něco nanejvýš zkaženého, prasprostého, nízkého, něco mezi kuchařkou a lehkou holkou. Instinktivně se domnívala, že nádhera nutně ohromí podobnou ženštinu;

vzala proto na sebe jedinou svoji světlou toilettu — hnědou hedbávnou robu s černými třásněmi kolem krku, — vyhledala šperky, jež se od svatby nedotekly jejího těla, dala se dovézt kočárem. A třeba že přicházela spíše jako prosebnice než jako velitelka, nedovedla přece jen v sobě přemoci kastovní odpor vůči ženě společensky jí nekonečně nižší, odpor, který byl nekonečně živý v jejím vědomí počestné měšťačky: proto zvolila tuto ranní, k návštěvám nevhodnou dobu, jíž mělo být naznačeno pohrdání, které chová k ženě Idina rázu.

Třeba že nastávalo léto, byly dny nejisté, hned vyzlacené sluncem, hned zakaboněné mračny, tak že se zdálo, jakobyste se ocitli spíše uprostřed března než na začátku června. Když vstupovala do povozu, zářilo vše kolem ní v sluneční záplavě. Ale sotva že se koně daly v trysk, skropil ulici deštík, jemný, podobající se mlze a padající neslyšně jako sníh.

V brzku zarosily se obě skleněné tabule. Za nimi, jako v závoji, bylo vidět stíny lidí, prchajících pod deštníky; podél chodníků protékaly stružky špinavé vody; a ve svitu náhle se vynořivšího slunce zalesklo se dláždění podobné hladkému kovu.

Tento náhlý přechod ze slunečna v podmraky změnil náladu paní Zdechovské. Jakoby s každou dešťovou kapkou vtrysklo jí do duše trochu nejistoty. Každou vteřinou, kterou se blížila k domu té druhé, mizela v ní naděje na vítězství.

Když se kočár zastavil, byla bez odvahy a všechna stísněna. Také obydlí »té ženy« způsobilo jí dosti nepříjemné překvapení. Domnívala se totiž, že ji najde v jedné z těch činžovních oblud, které jsou tak časté v zadních končinách Smíchova. A zatím spatřila roztomilý, jako klícku hezoučký domek o jediném patře, o pěti oknech, jichž story hleděly distinguovaně do tiché ulice.

Dveře, vyzdobené vkusným mřížovím, byly uzavřeny. Bylo nutno zvonit. Pak když se ocitla v chodbě, když vstoupala po kobercovaném schodišti, zarazila se vidouc na zdech gobeliny, — ať již pravé nebo napodobené — na nichž pastýři s frygickými čapkami podávali k tanci ruce pastýřkám, ověnčeným růžemi.

V prvém patře vyšlo jí vstříc koketní děvče, tážíc se »čeho si dáma přeje.«

»Jsem tu u slečny Idy Klánové?« zeptala se vdova, neboť v posledním okamžiku napadlo jí, překvapené skutečným přepychem, že snad adressa na dopise byla falešná.

»Ano.«

»Je doma?«

»Nevím« odpověděla vyhýbavě.« Koho mám ohlásit, prosím?«

»Řekněte vaší paní, že je tu dáma, která si s ní přeje mluvit« pravila paní Zdechovská, podrážděná že »ta ženština« se odvažuje napodobit způsoby dobře vychované společnosti.

»Račte odpustit, naše milostivá přijímá neohlášené návštěvy teprve o půl dvanácté.«

Vidouc nezbytí podala vdova panské visitku.

Okamžik bylo ticho. Pak ozval se ve vedlejším pokoji náraz, jakoby kdosi vyskočil rovnýma nohama s lůžka, a zároveň zazněl potlačený výkřik. Děvče se objevilo ustrašené, zmatené, a rozevřelo před vdovou dvéře do jiného pokoje.

»Slečna přijde ihned a prosí milostivou paní, aby se posadila.« Posunula křeslo a vytratila se.

Byl to velký salon, dvojoknový, s šerými kouty, do nichž neproniklo sporé světlo. Nábytku sice nemnoho, ale rozestaveného tak, že každá z těch drobounkých židliček, každý z těch stolečků na pavoučích nožkách, zdál se být malou, roztomilou živou bytostí. Na pultě okna bylo rozkošné psací náčiní z porculáu, tak sytě modrého, že se podobalo kytici chrp. Několik obrazů usmívalo se diskretně do tohoto šera. Polštářky na pohovce byly rozházeny, tak jak zanechal je kdosi, kdo tam včera večer odpočíval, piano mělo klaviaturu otevřenou a na své vrchní desce několik zapomenutých žlutých růží. Ale skutečné kouzlo tohoto zátiší spočívalo v něčem jiném, v souzvuku celého toho rozkošného nepořádku, v atmosféře, vlažné a vášnivé, jež jakoby byla vydechována každou z těch sterých drobotin, v čemsi půvabném, rozkošivém a rozmařilém, jež zároveň mámilo a rozněcovalo.

Než to vše vzbudilo ve vdově jedinou myšlenku: sem dochází můj syn; o toto piano se opírává, na některé z těchto židlí sedá. A jakoby i ona měla být potřísněna kalem, který se jí zdál lpět na všem, na látce, na kobercích, na nábytku, vymrštila se ze sedadla, poděšena hnusem. (Pokračování.)

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Václav Novák byl doma, ve svém bytu. Markéta našla si záminku a vešla k němu. »Musím se na tebe přec také podívat, jak se ti daří ve tvém vdovství!« — uvedla se.

Markéta měla již pět dětí se svým mužem, ale dosud nezrezavěla její stará láska k Václavovi. Snášela se v manželství svém docela dobře, ale Václav Novák byl v očích jejích pořád ještě vzorem muže. Nebyla však sentimentální, když nemohla chtít Václava pro sebe, byla by ráda přála jej aspoň sestře, jako matky někdy své milence dopřávají dcerám. Zanášela se dávno myšlenkou oženiti Václava Nováka s mladší svou sestrou. Nyní, když rozvod jeho s Rachel již hotovou jest událostí, nestojí pranic víc v cestě . . .

Ženská chytrost hned navázala nit rozmluvy. Elsa jejich že se zase neprovdala, sdělovala paní Markéta Burgerová. Měla se vdát právě, jako už vícekráte před tím — ale zase z toho sešlo. Ó, ta si nevezme hned tak každého! Až přijde ten pravý muž! Bratři by však už provdání nejmladší sestry rádi viděli — Tyto dny čekají Elsu doma na návštěvu . . .

Václav dlouho nerozuměl, ale porozuměl konečně.

A tak mu byla protivnou pojednou ta Gréta, kterou měl kdysi i rád a kterou vždy i při všem nepřátelství proti celé rodině její mohl dobře vystát. — »Jako kramářka mně přišla nabídnouti zboží« — řekl k sobě.

Sestřenice hned vystihla náladu Václavovu, ale vysvětlovala si ji svým způsobem.

»V tobě tvé češství vězí houževnatě!« hovořila spěšně, jakoby měla naučeny nazpamět celé stránky knihy. »Inu — ty's právě karakter! Ty nejsi Jan, z kterého žena udělala znenáhla hniličku — — Dnes u nás nad růzností národnosti tvé a Elsiny nikdo se nepozastavuje. Časy se změnily, brachu, a s nimi názory — nejen na vaší straně, také trochu u nás — — »Vezmi si Elsu,« zněla přímá nabídka. »V Sedmihradsku vás beze všeho oddají — — Ty Čechem zůstaneš,« mluvila paní Burgerová dále, »Elsa ovšem Němkyní — o tom přece nemůžeš pochybovat? — vždyť je Schmiedova! — — Ale co na tom? Na konec je to dnešního dne i prospěšno v Čechách míti v rodině zastoupeny národnosti obě. Může se tak vykonávat vliv na obě strany — na obou stranách rozvaděných na veřejnost spolu, soukromně kořistiti pro sebe« —

»Kramářko! Kramářko!« opakoval si v duchu Václav Novák.

»Věnem Elsiným vyplatíš bratra,« pokračovala Markéta po malém pomlčení, jako řečník ustává na chvíli, aby se napil, ovlažil své rty. »Dáš, co mu patří, Janovi, jenž se tak hloupě vzdává zde všeho svého, dává se na útěk, protože také jej někdy zde, jako každého všude, kousla nějaká blecha a že si to milostpaní přeje — — Jako by jinde blechy nekousaly a jinde si milostpaní nic už nepřála! — — Jedná se o tebe — to víš, že jsem tě měla vždycky ráda, Václave . . . Ty se jinak v Libnicích nemůžeš udržeti, než novým sňatkem. — Bratra vyplatíš a postavíš se na vlastní nohy . . . Spojen s námi rodově, též obchodně spojíš se s námi! To je to, čeho chceme docílit, co ti nabízíme, Václave! Ostatní znamená jenom prostředek k tomu . . . Ty a my společně v držení obou sloučených závodů! Považ! Pomysli! Nikdo nám neodolá!« — —

»Kramářko!« vykřikl nyní Václav Novák hlasitě. »Jací kramáři jste všichni« — —

XXXIV.

Časně ráno Václav Novák vyšel z domu; bylo mu, že v těch vysokých svých pokojích, jichž stropy na něho padaly, se zalkne, zadusí; utíkal ven, na vzduch.

Všecko v domě ještě spalo, vrátný se velice udivil, když byl vzbuzen zaklepáním pánovým na dveře, aby mu otevřel dům. Rozmrzele, nevrle propouštěl ranního výletníka z paláce, klel ještě, když zas už ležel v peřinách, jež na chvíli musel opustiti.

Den se teprve probíral ze tmy.

Václav Novák šel kroky rychlými po silnici. Nevěděl kam jde, bylo mu to jedno, jen chodit chtěl, pohybovat se, aby utišil krev v sobě bouřící.

Na Libnice se ani neobrátil, jakoby v hněvu ubíhal z nich, vyhnán a vyštván.

Nepotkával živé duše; do práce dělníci ještě nešli; v určitou hodinu až sbíhati se budou ze svých kolem roztroušených domků i ze vzdálenějších vesnic a osad k továrně, která je živí a spolu ubíjí.

Ještě se plně nebylo rozednilo, když naproti Václavovi přijížděl vůz.

Chtěl se vyhnouti, aby s nikým se nesetkal, netoužil po lidech, samota v přírodě hřála jeho duši. Zahnul také již ze silnice na pěšinu

do polí, zastavil se však. Bylo již pozdě vzdáliti se, zabrán v myšlénky dlouho nespozoroval blížící se vůz a nyní byl docela už blízko něho.

Za vozem i kolem vozu šli lidé a slyšel hlasy, sdružení hlasů lidských v rytmickém pohybu. »To se modlí«, řekl si Novák a obrátil se. Postoupil zase zpět, z pěšiny ustoupil zas na silnici a sundal klobouk rozpoznav, že všickni mají také obnažené hlavy, již modlíce se provázeli vůz, na němž byla rakev zabořena do slámy.

Václav Novák nechal průvod přejíti, vzadu za ostatními belhající starou babičku teprve zastavil, osloviv ji.

Dívala se na pána udiveně a jako ustrašeně. Proč se jí ptá? Což to neví? Nechápala ve své prosté mysli, jak někdo by mohl nevěděti to, co ví ona a co se dle jejího rozumu, každý na světě musel dověděti; vždyť to úzký obzor událostí její vesnice, jež byla jí celým světem, tak zvířilo — —

Václav Novák chtěl již stařenku nechat jíti dále a vzdálit se, aniž by na svůj dotaz obdržel určité sdělení. Padlo však do duše jeho slovo, jež stará žena konečně pronesla jakoby mučidlem z ní bylo vynuceno.

»Vojtíšek« — —

»Vojtíšek?« opakoval Václav Novák. Jakoby jediný na světě byl toho jména, vynořil se před ním starý sluha, starý kočí, na něhož z dětství a z mládí choval tolik upomínek.

»Ano, Vojtěch,« přisvědčila žena. Nepřipojila rodné jméno, ona je ani neznala, na vsi u nich každý přece ví, kdo to byl Vojtěch »Chudák! Chuděrka! Tak špatně skončil« — —

Prostá žena z lidu, když setřásla se sebe první ostýchavost, jež se zmocnila jí oslovením cizího člověka a pána k tomu, jemuž není radno věřiti a dlužno před ním se míti na pozoru — stala se hovornou a rozpovídala se, docela sousedsky, po způsobu venkovském.

Starý Vojtěch, který se tak dal do pití poslední leta, nalezen byl včera v lese oběšen. »Tady v tom lese,« ukazovala žena. »Na modřínu takovém docela nízkém se oběsil,« jala se líčiti podrobnosti, jež ji tak zajímaly a které během dne jistě tolikrát opakovala a tolikrát slyšela opakovati — »vrcholík nahnul a řemen na něm uvázal, pak smyčku hodil kolem krku a pustil stromek, se stromkem se vyhoupl — sotva že ho unes' stromeček — jakž také — takové těžké ovoce . . . div, že se nezlámal«. —

»Co přimělo Vojtěcha k zoufalému činu?« přerušil další rozvin obrazu Václav Novák.

»A kdož pak ví, kdo má jaké hoře — jeden to, jiný druhé,« stařena odpověděla neurčitě, hloubavě, po způsobu venkovském. »Teď ho vezeme na hřbitov, Vojtíška,« vrátila se zas k svému vypravování. »Ale nebude ještě pohřeb. Až zítra bude pohřben, nebo snad pozejtří. Až jak poručí páni. Budou dřív řezat nebožtíčka v umrlčí komoře na hřbitově, chudáka ubohého, po smrti pokoj nedají člověku chudému — — Ale což,« vsunula žena posměšně — »hoře jeho v něm nenajdou — — to ukončila smrt, pojala do sebe — — Smrt na vždy sejme s člověka všecku tíseň, všecky útrapy a trampoty . . . Všecko lidské hoře smrtí přestává.«

Průvod byl už hodně daleko po silnici. Stařena se rozbelhala za ním.

Bylo se zvolna již rozednilo; mlhy noční klesly na zem, nízce při zemi se vlnily a plazily; nad nimi vzduch byl vyčistěn, do dálky bylo viděti zřetelně.

Novák stál a díval se, až vůz i lidé jej provázející dospěli Kostelce a rakev s Vojtěchovou mrtvolou sundána a vnešena hřbitovními vraty.

Pak učinil několik kroků směrem tím. Ale obrátil se a šel dál po silnici.

U lesa se ocitnuv, zahnul do něho. Byl to týž les, v kterém s Lilly prožil tak milých a drahých několik chvil. Taková sladká vzpomínka na chvíle ty letěla jeho hlavou a chvěla, třásla jeho srdcem . . .

Bylo ještě příliš časně z jara, i kupky sněhu tu a tam bělaly se mezi mechem, nikde nebylo kvítečku, jen jehněd lísek zlatily již holé pruty. Životem nehýřila ještě příroda, jako tenkrát, když byl tu s Lilly. Ale on za každým krokem vzpomínal na prosté obrázky z tehdejšího výletu — tak živě viděl v duši svou malou, drahou Lilly, skotačící, obdivující se všemu, radující se ze všeho . . .

Ach, dnes Lilly není s ním — — Kéž Lilly dnes byla s ním! — —

Takový smutek, takový stesk, jaký dosud nepocítil po svém dítěti, jej pojal, popadl srdce jeho a lomcoval jím . . .

Kdyby tu byla Lilly! Kdyby měl svou Lilly! — —

Proč mu Bůh nenechal jeho Lilly? — —

Jako voda sáknoucí se do vyprahlé půdy, pronikala srdce Václavovo zoufalost . . .

Myslel na to vše, co tak zkrušilo jeho srdce, na všecky hořkosti, jež zažil — — Myslel na to, co dále ještě přijde — co jej čeká — —

(Pokračování)

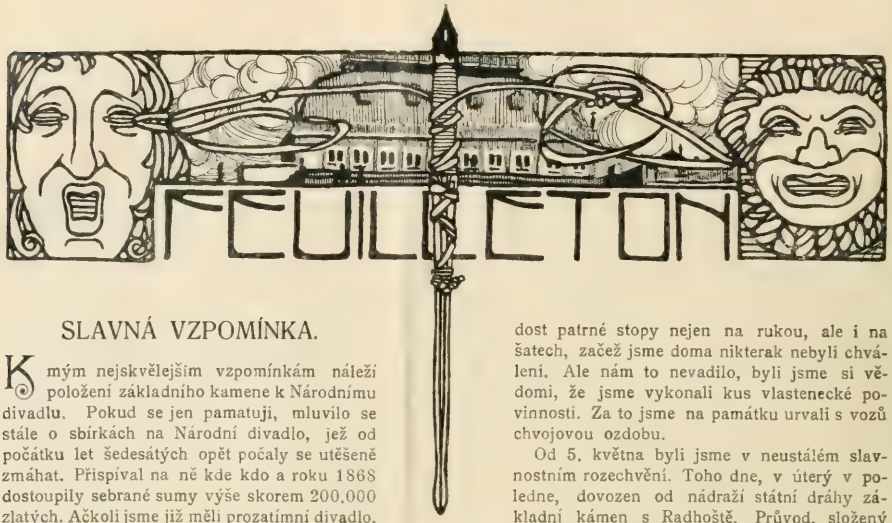

SLAVNÁ VZPOMÍNKA.

Kmým nejskvělejším vzpomínkám náleží položení základního kamene k Národnímu divadlu. Pokud se jen pamatuji, mluvilo se stále o sbírkách na Národní divadlo, jež od počátku let šedesátých opět počaly se utěšeně zmáhat. Přispíval na ně kde kdo a roku 1868 dostoupily sebrané sumy výše skorem 200.000 zlatých. Ačkoli jsme již měli prozatímní divadlo, bylo přec velké Národní divadlo ideálem národa, mělo se stát imposantním pomníkem slavného vzkřišení národa. Již od jara r. 1867 vědělo se všeobecně, jakou podobu bude míti budova Národního divadla — reprodukce návrhu architekta Zítka byly rozšiřovány a návrh jeho všeobecně se líbil.

Již v březnu vyšlo v časopisech vzletné provolání slavnostního výboru k českému lidu, jehož autorem byl Vítězslav Hálek a jež vzbudilo všeobecné nadšení. (Později podařilo se mi získati rukopis konceptu Hálkova, který dosud chovám.)

Jednoho dne v dubnu — byl to čtvrtek — my, hoši ze třetí realky vyřítili jsme se ze školy jako diví, neboť v ten den byly sbírky Musea na Příkopě otevřeny bezplatně a my spěchali, abychom si je do jedné hodiny ještě prohlédli. Ale jedva jsme vyrazili z Panské ulice, spatřili jsme řadu povozů s nákladem cihel, věnčených chvojí a prapory, podle vozů tvořili špalír akademikové a zpívali Hej Slované! Byla to zásilka cihel darovaných ke stavbě Národního divadla. Hned jsme vpadli do noty a připojili se ku průvodu. Museum nám neuteče, na to bude čas jindy, ale při tomhle rozhodně musíme být! Provázeli jsme vozy — bylo jich as deset nebo dvanáct — po Příkopě, Ovocnou ulicí a Ferdinandovou třídou ke staveništi. Když vozy zastavily, vylezli jsme na ně a jali se skládat cihly. Ve III. reálce se tehdáž už vyučovalo stavitelství — taková malá praktická zkouška z tohoto oboru nemohla tedy škodit. Podávali jsme cihly s vozův akademikům, kteří je sestavovali podle všech zednických pravidel. Byli to patrně technikové, neboť takový právník jest ve všech věcech praktických ukrutný nešika. Ovšem že tato vlastenecká práce zanechala dost patrné stopy nejen na rukou, ale i na šatech, začež jsme doma nikterak nebyli chváleni. Ale nám to nevadilo, byli jsme si vědomi, že jsme vykonali kus vlastenecké povinnosti. Za to jsme na památku urvali s vozů chvojovou ozdobu.

Od 5. května byli jsme v neustálém slavnostním rozechvění. Toho dne, v úterý v poledne, dovezen od nádraží státní dráhy základní kámen s Radhoště. Průvod, složený ze Sokolů, akademiků, členů pěveckých spolků a Umělecké besedy, dostihli jsme teprv u staveniště, právě když Palacký, jenž přijímal kámen ozdobený prapory, věnci a fábory, za hlučného volání Slávy končil svoji řeč. Na Příkopě, skorem u nároží Panské ulice, spatřili jsme dvorní povoz jedoucí krokem uprostřed špalíru obecenstva, jež provolávalo Slávu králi Ferdinandu Dobrotivému, jenž neustále děkoval. Poslední korunovaný král český těšil se u pražského obecenstva nesmírné popularnosti. Ale tato ovace byla přece jen poněkud neobyčejna. Teprv u staveniště jsem se dozvěděl, že mezi Ovocnou ulicí a Václavskym náměstím potkal průvod se základním kamenem, dal povoz zastavit a pozoroval celý průvod vítán nadšeným voláním, jež pak se šířilo dále při jízdě po Příkopě. Jindy bychom se byli pustili za povozem, ale dnes jsme měli naspěch, provolali jsme třikráte Sláva! a letěli dále k řetězovému mostu.

Od toho dne čekali jsme s dychtivostí, co bude dál. Ale tento týden již nebylo až na několik transportů cihel nic.

V neděli o exhortě v kostele piaristů promluvil k nám katecheta P. Laužecký o ethickém významu divadla vůbec a o významu chystané slavnosti pro všechen národ zvlášť. Řeč jeho byla prodchnuta vlasteneckým zápalem, temný, obyčejně apatický jeho hlas zněl tentokrát neobyčejně vřele. Byli jsme překvapeni, s té stránky jsme našeho katechetu dosud nepoznali. Měli jsme k němu respekt, poněvadž při vyučování vždycky kladl důraz na mravní význam náboženství, ale vřelejších sympatií v nás nevzbuzoval; byl příliš chladný a odměřený, nikdy se nerozčílil, ale nikdy také nevystoupil z chladné reservy.

V pondělí po té, k zahájení slavnostního týdne, přibyl do Prahy hlavní základní kámen z Řípu vyzvednutý po památném táboře, na němž formulován politický program národa Českého. (Definice státního práva podána tu několika slovy přesně a určitě.) K němu připojil se kámen s hory Žižkovy, jehož nápis: »Nejmladšímu strážci národa — Nejstarší strážci Prahy« neobyčejně se mi zalíbil. Oba kamenv ovšem byly nádherně zdobeny. O páté hodině vjel imposantní průvod Pořičskou branou do Prahy. Byl to průvod, jakého Praha do té doby neviděla ani o velkých národních pohřbech. V čele průvodu praporečník banderia podřipského s praporem, jemu po pravici Jiří Bittner rovněž koňmo ve slavnostním kroji: granátová poděbradka s vydří kožešinou, modrá čamara se stříbrnými knoflíčky, bílá vesta a fialové široké spodky po kolena do vysokých bot, po levici pak řeznický mistr rovněž ve slavnostním kroji. Následovaly povozy s deputací členů českého divadla ve slavnostním kroji, s dámami, s podřipskými družičkami, první oddělení podřipského banderia, dlouhé řady Sokolstva a studentstva s prapory, četné spolky libeňské, karlínské i pražské a na konec opět oddíl banderia. Průvod ubíral se zvolna hustým špalírem obecenstva provolávajícího neustále Sláva! a Na zdar! Trval skorem hodinu.

Studie R. Béma.

V úterý odpoledne běžel jsem ke Spálené ulici, kde očekáván kámen z Blaníka. Bylo sotva půl páté, ale již tu byly od Karlova náměstí až do polovice Spálené ulice takové davy lidu, že nezbylo než zastaviti u nynější budovy zemského pojišťovacího ústavu a pomáhat při tvoření špalíru, abych se dostal do první řady. Bylo již po šesté hodině, když hukot podobný blížícímu se příboji ohlašoval, že je průvod nedaleko. V čele banderium, pak dlouhé řady studentstva, pak ozdobený vůz s kamenem, pak zástupy občanstva podblanického

provázející kámen, vítaný obecenstvem nadšenými pozdravy. Měl jsem v úmyslu připojit se ku průvodu, ale ten strhl s sebou veškeré obecenstvo plnící Karlovo náměstí a snad až s Vyšehradu, že nebylo naprosto naděje, že bych se dostal ke staveništi tak blízko, abych ještě něco viděl.

V ty dny trápila mne velká starost. Skorem všichni moji spolužáci měli tmavofialové poděbradky se šedým beránkem podle vzoru Akademického čtenářského spolku, většinou s péry. Nemít poděbradku, znamenalo skoro, být šosákem. Smím doufat, že ji také dostanu? Stála sic jen několik šesťáků, ale in puncto peněz panovala u nás velká zdrželivost. Byl jsem celý týden vzorně hodný, nedopustil jsem se ani jednoho z oněch hloupých kousků, pro něž bývala doma bouřka, a tak se mi podařilo konečně uprosit maminku, že mi tu »čepici« koupila. Byla s perem a červenou kokardou.

Předzvěsti slavného dne, imposantní průvody, zimničný ruch ve městě, naplnily nás horoucím očekáváním. Mluvili jsme jen o nastávající slavnosti, v novinách četli jsme již jen podrobnosti o přípravách ke slavnostnímu průvodu. Na staveništi budována obrovská tribuna a ozdobný pavilon pro slavnostní obřad, po ulicích svářeny žerdě na prapory, u Václavského náměstí a na Josefském náměstí stavěny tribuny pro diváky. Ve čtvrtek stály již stožáry od Josefského náměstí až ke staveništi a v pátek byla ozdoba slavnostní třídy dokonána. V Karlíně od Invalidovny až ke bráně a na Poříčí byla výzdoba všeobecná a okázalá, nebylo tu sebe chudšího domku bez ozdoby. Na Příkopě ovšem nebylo lze očekávat, že Němci a židé, kteří chystali na zítřek demonstrativní výlet do Litoměřic, súčastní se dekorace, ale obec pražská dala tu nastavět hustě žerdí s prapory, jež spojeny pletenci z chvoje, a mimo to byly tu okázale dekorované budovy Českého musea a Měšťanské besedy, jakož i krámy vlasteneckých obchodníků.

Po celý den potuloval jsem se po ulicích. Škola nebyla a úloh přes svátky jsme nedostali. Po celém městě byl již báječný ruch. Se všech stran sjížděla se banderia, přicházely Sokolské jednoty s prapory, zástupy venkovanů přijížděly drahou i v povozech. Byla radost, chodit ulicemi. V ten den byla Praha skutečně veselá. K večeru ovšem jsem byl na nábřeží, podívat se na ohňostroj. Mně, rodilému Pražáku, nebyly »rachejtle« ovšem novinkou, ale tento večer byl jsem u vytržení.

Zažité dojmy dne a očekávání věcí příštích nedaly mi té noci spát. Byl u nás hostem strýc, jenž měl býti přítomen slavnosti na výstavišti. Nikdy jsem rád časně nevstával, ale tentokrát byl jsem vzhůru již před šestou. A již jsem byl na ulici. Bydleli jsme tehdáž na Poříčí a zde mohl jsem vidět pohodlně celý průvod. Na ulici bylo již živo, jako před polednem, všude stavěny improvisované »tribuny« ze žebříků, beden a podobného staviva. My vynesli před chodník stůl a měli jsme zcela praktickou rozhlednu. Jakmile se blížilo na sedmou, počaly táhnout jednotlivé oddíly spolků, většinou v nových pestrých krojích k seřadišti na Invalidovně, Sokolové, banderia, živnostenské spolky, vše to poskytovalo obraz neobyčejně poutavý pod vlajícími prapory, oddíly byly stále četnější a tvořily konečně proud takřka nepřetržitý. Krátce po sedmé byla ulice vroubená hustým špalírem obecenstva úplně prázdna. Všichni účastníci průvodu byli shromážděni na Invalidovně. Dvě hodiny netrpělivého čekání, ale nikdo se již nehýbal s místa.

Konečně o deváté hodině zazněly od Žižkova výstřely, hlásající, že průvod se hnul; nedočkavost v lidu ještě vzrůstá. Konečně as po půl hodině ozývá se vzdálený, temný hukot, plynulý, stále se vzmáhající, hukot vzdáleného moře a blížící se bouře. Dosud neviděti ničeho, dav tvořící špalír již ani nedutá, zatajuje dech. Tu objevil se od Poříčí kočár a první čety banderia. Jsou to Hanáci. Dav propuká v nadšené volání. Kočár se dvěma členy slavnostního výboru přejel, přijíždí hanácké banderium a před úžaslými zraky rozvíjí se skvělý, velkolepý průvod, cosi jako zjev z říše pohádek. Především znamenité koňstvo prvního oddílu banderií s vlajícími prapory, pak čety prvého oddílu Sokolstva, proud studentstva s praporeční četou v malebných krojích historických, zpěvácké spolky, pestré kroje spolků řemeslnických a živnostenských, společenstva se svými cechovními památkami, namnoze i s jezdeckými četami a stráží panošů, originálně provedené povozy, vše to tvoří velkolepý, nádherný celek. Průvod není rozdělen na skupiny dle povolání, nýbrž je to obraz c e l é h o národa bez rozdílu kast. A vždy dál a dále rozvinuje se nádherný průvod za neustálého hřímavého provolávání, za zvuků hudeb. Minula hodina a jásajícímu množství jeví se skupiny čím dál tím nádhernější, obrovský průvod bystrým krokem rozvinuje se dál a dál. Přestal jsem již počítat prapory, je jich spousta. Pojednou jásot ještě sesílil — blíží se skupina drátenníků, čistě oděných ve svém obvyklém kroji. Následuje ještě druhý oddíl Sokolstva a závěrečný oddíl banderií. Nádherný průvod, trvající dvě hodiny, je skončen. Šťasten, v němém nadšení a oslněn opouštím svoje stanoviště. Mám pocit, že naše národní síla se tu objevila v plné mohutnosti, že teď již nám nebude nic nemožno. A myslím, že toto přesvědčení odnesl si kde kdo, každý, kdo byl účastníkem tohoto slavného dne.

Odpoledne navštívil jsem se strýcem Národní slavnost na Letné. V sadech u letenské restaurace hrála vojenská hudba ledabylé kousky. Obecenstvo volá jedním hlasem: »národní! národní!« ale kapelník poutaný patrně zákazem, opouští se svým mužstvem hudební pavillon. Místo vojenské hudby zaujal sbor zpěváků, jenž spustil za ohromného jásotu »Hej Slované!« a všechno množství zpívá s ním. Rozsáhlá letenská pláň tvoří jediný obrovský tábor lidu, v němž se pestří malebné kroje spolkové i lidové kroje venkovanů. Všude nesmírné nadšení,

všude jásavé provolávání a zpěvy národních písní. Obraz nebývalý a nezapomenutelný.

Večer vzal mne strýc do Novoměstského divadla na slavnostní akademii. Divadlo naplněno do posledního místečka, ačkoli pojme 4000 lidí. Účinkuje členstvo zemského divadla, solisté a solistky v lidových krojích přednášeji písně jednotlivých kmenů slovanských, s pěveckými produkcemi střídají se

A v pondělí dopoledne měli jsme první hodinu češtinu. Náš třídní, prof. Šťastný, pozdější ředitel realky, vyvolal mne. Teprve teď jsem cítil, že pro chrapot mohu jedva promluvit, jak jsem sípal. Professor se na mne podíval a pravil důmyslně: »To as jste volal Slávu!«

Bodeť, budu se šetřit, abych mohl při mluvnici odpovídat . . .

K. U.

Studie R. Béma.

živé obrazy, z nichž na mne učinil nejhlubší dojem »Husitský tábor před bojem.« A zase nadšený, nekonečný jásot po každém čísle. Vzrušen, dojat, rozčilen, rozradostněn tolika úchvatnými dojmy opouštím divadlo . . .

Ačkoliv v neděli jsem se mohl věnovat klidu — byl jsem se toliko dopoledne podívat na Václavské náměstí na průvod zpěváckých spolků ke pěvecké produkci do Novoměstského divadla — měl jsem přece celý den o čem přemýšlet. Měl jsem plnou hlavu té slávy, jíž jsem byl očitým svědkem.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

— **Studenti a literatura.** Cesta prázdninová přivedla mne do jednoho venkovského města. Prohlížím bloumaje po ulicích, když památnosti města prohlédnuty, plakát oznamující divadelní představení místním studentstvem pořádané. Dává se »Charleyova teta«. Osoby hrající uvedeny, jméno autora však, počet jednání atd. oznámení na rozích neohlašuje. Maličkost, ale charakteristická! Naříká se, že sport odvrátil mládež českou od literatury. Drob-

nůstka tato ukazuje stupeň literárního vzdělání studentstva na českém venkově. Právě jako kuchařka odbírající sešity tasemnicového krvaku svého, kde jméno autora, jak známo, uváděno nebývá, nepovažovali ani studenti -čtí za potřebné ohlásiti obecenstvu svému, od koho je kus, který dávají. Je jim asi autor lhostejný, jako svrchu zmíněné kuchařce. Bývaly doby, kdy student byl prvním a nejvydatnějším konsumentem literatury. Protože prostředníkem mezi studenty a nakladatelstvy byli profesoři, kněhkupectvo učinilo všecky kroky, aby šíření literatury skrze školy zamezilo. To se mu podařilo. Myslím, že tím poškodili kněhkupci nejvíce sebe, neboť skrze studenty kvetla literatura a tím i jich obchod. Tak poškozena nakladatelstva, zanikly veliké a slavné podniky literární bez náhrady, a celé generace mládeže hledající podněty, obráceny k činnostem umění cizím (sportu atd.). Výsledky jsou takovéto — studenti oznamují kus a neohlásí ani jméno autora. Je nejvyšší čas pomýšleti na nápravu, nemá-li nejen literatuře, ale umění vůbec tato i všecky další generace a skrze ně všechen přištící národ odumříti na dobro.

—*s*—*a*

⁂ **K Studiím R. Béma.** Z bohaté umělecké žně Bémovy, ze které přinesli jsme v letošním ročníku v č. 30. dvě ukázky (Studie podobizny, Na nábřeží Seiny) provázené delším článkem, dnešní číslo uvádí dvě portretní studie. Přednosti díla Bémova, o nichž článek onen více vypráví, opětně v nich vystupují a zejména podobizna malíře K. vzbudila svého času, kdy vystavena byla v Záhřebě, značnou pozornost. Z podobizny vyzírá na nás nejen věrná podoba malíře K., my z ní vidíme zrovna vyzařovat jeho hlubokou, vnímavou a snivou duši, která charakterisuje jeho oči a která hlásí se ze všech jeho děl. Druhý portrét, jejž zařaďujeme do listu, prohlašován po zásluze v časopiseckých notickách za jeden z nejlepších obrazů letošní výstavy v Rudolfinum. Je to »Podobizna dámy«, provedená v pastellu něžnou a delikátní rukou. Něco nového, něco zvláštního přihlašuje se tu z Bémových portrétů. Je v nich to, co nezachytí sebe routinovanější portrétista, co nevystihne sebe znamenitější aparát — je to člověk, je to jeho tělesná schránka, je to jeho obličej — ale v něm je zároveň vdechnuto vše to, co toho neb onoho zvlášť charakterisuje, co hlavu, co výraz tváře oživuje a osvětluje. — —*r*.

⁂ **Sjezd slovanských lékařů.** V září bude pořádán v Bělehradě sjezd slovanského lékařstva a přírodnictva balkánského, jehož súčastní se vydatným počtem i české lékařstvo vedené sympatickým a osvědčeným při podobných vědeckých expedicích vůdcem, prof. dr. Jaroslavem Hlavou. Čeští účastníci opověděli již bělehradskému komitétu řadu cenných přednášek a zdá se, že mimoděk významem přednášek a počtem účastníků zaujmou čeští kollegové na sjezdu místo nejpřednější. Mezi účastníky, kteří chystají pro sjezd závažné výzkumy, uvádějí se vedle prof. Hlavy, předsedy českého komitétu, jména předních vědeckých pracovníků z fakulty i mimo fakultu. Sjezd má officielnítitul: První sjezd srbských lékařů a přírodozpytců a pořádá se pod protektorátem krále Petra od 6. do 9. září. S vědeckým podnikem lze spojiti i zdárné turistické konkvisty. Firma Čeněk Šulc a spol. vypracovala pro účastníky řadu výhodných rout, z nichž slibna je zvláště routa Praha-Bělehrad-Niš-Středec-Adrianopol-Cařihrad-Brindisi-Basi-Rjeka-Vídeň-Praha (za 335 K II. tř.). Nejlevnější je routa přes Budapešť za 115 K (II. třídou).

Ze širšího obecenstva českého týká se sjezd profesorů a učitelů odb., jakož i přátel přírody vůbec, lékárníků, zvěrolékařů atd. Rádi upozorňujeme na tento podnik už z toho důvodu, že lze takto čestně a vydatně přispěti k rozšíření dobrého jména českého daleko za hranicemi, což nám (v Rusku, Francii a jinde) zásluhou navazování osobních styků a přátelství více prospělo, než mnohé problematické úspěchy politické. *Dr. D. P.*

⁂ **Památník sjezdu rodáků Bohdanečských** vydán byl v těchto dnech. Myslíme, že vkusnou touto knížkou ukázal pořadatel Karel Šípek na jedině správnou cestu, kterou by se měl brátí tento druh příležitostné literatury. Žádné bezkrevné básně ani náplav belletrie jinde odmítané, nýbrž: vzpomínky. Obrázky z Bohdanče minulé snesli tu všichni, kdo rádi na milé rodné městečko své na Pardubicku vzpomenuli, naplnily tento sešitek, který proto nepozbyl ceny, když se hosté rozjeli, jako tomu bývá obyčejně. — *t* —

Toto číslo vydáno dne 19. srpna 1904. — OBSAH. JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — JOSEF HAVLÍK: Když jsem byl v Chotěboři . . . — JUDR. R. J. KRONBAUER: O zapadlém českém literátu a jeho pamětech. — ANTONÍN JENNE: Až — —! — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: B. V.: Slavná vzpomínka. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Studie R. Béma. (Dvě illustrace.)

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

QUIDO MARIA VYSKOČIL

Povídka Tyly Felsové.

Nevzbudilo většího podivení ve sv. Martinu ani když zavítal tam vážený a vysoký církevní hodnostář s mitrou posázenou květy drahokamů a s berlou, (o níž starý Mayer — a starý Mayer již něčemu rozuměl — se vyslovil, že by se za ni dala koupit celá chalupa), jako když Bedřich Fels přijal ve svůj dům Tylu Karnekovu, sirotka po nedávno zemřelém svém bratru

— Nemá všechno v pořádku — vysvětloval zvoník a kostelník sv. Martina Johan Kap — myslím, že se mu tadyhle — a ukázal na čelo.

Mnoho se o tom hovořilo. V hostinci u zeleného věnce skutek Felsův stal se předmětem nejvyšší kritiky.

— Je možno, že našel bibli — řekl radní Mayer. — Starý tisk dlouho vydrží. Mám sám bibli — dvě století přetrvala — byla psána zlatými písmeny na modré půdě a ještě dnes čtu z ní bez brejlí. Což teprve tisk! —

Ale ani toto tvrzení nenacházelo širšího ohlasu. Starý Fels ani nyní nedocházel do kostela, ani neodváděl povinného příspěvku na chudé. S jeho místa nebyl nátěr setřen a na jeho lavici neleskly se koláčky vosku.

Jeho dům, šedivý jako jeho majitel, stojící na samém konci vesnice, dále mlčenlivě hleděl v kraj horských velikánů, na jejich hlavách leskly se křišťálové koruny ledovců a jejichž stráně pošity byly ornamenty květů ; horských růží, hořce a protěží.

Z rána jen, kdy slunce zaplavovalo sv. Martina jasně žlutavou nádherou paprsků a plechový kohout na vysoké gothické věži s ozdobami pochybného stylu, zaleskl se na několika místech, na nichž dosud přissáta byla barva, z domku Bedřicha Felse vykročila Tyla s košíkem starobylého pletení, aby v blízkém městě zaopatřila, co nutno k výživě.

Její štíhlá, kyprá postavička dráždila oči k laskavému pohledu, ústa k chtivému úsměvu. Po dvou hodinách bylo ji opět viděti, kterak vrací se zpět, s košíkem sotva zpola naplněným, aby se starou Hátou, poloslepou a polohluchou služkou Felsovou obstarala skrovné hospodářství. Pak zůstalo opět vše při starém a šedý dům snil dále svůj jednotvárný sen, bez jediné známky nějakého života, který živořil mezi jeho stěnami špatně zdobenými jednoduchým, vlhkostí domu valně setřelým nátěrem.

* * *

Bedřich Fels považován byl za největšího lakomce v okolí. Před třemi roky přestěhoval se sem z města, zpeněživ dříve více než výhodně starý rodinný dům, který připadl mu dědictvím po rodičích. Domek ve sv. Martinu byl obohacen hospodářstvím značných rozměrů, ale Fels nikdy nejevil nějakého zvláštního zájmu pro plodnost svých niv, jedině v době, kdy jeho nájemníci přinášeli mu povinný poplatek. Tu přijímal je ve svém pokoji, s dubovým, silně zaprášeným nábytkem, klidně vyslechl všechny jejich stesky na neúrodu, špatné počasí, chudost brázd, vše to, co slýchal každým rokem, procedil několik

lhostejných slov, doprovodil ke dveřím a opět zavřel se ve svůj úzký život, tajemný jako látka k dramatu, svádějící k tisícům domněnek a podezření.

Sedumdesátiletá žebračka Lachmannová tvrdila dokonce, že jedenkráte za tmavé noci viděla ohnivého kohouta sedět na komíně Felsova domku a plno různých přízraků tetelících se kolem lakomcových oken, ale v pravdě jedinou čarodějnicí mohla býti jen stará služka Felsova, avšak tato ubohá osoba nejevila zcela žádných vloh pro toto úctyhodné řemeslo středověké.

* * *

— Říkal jsem to vždy, že tahle Machatová pověsí se nám na krk — otevíral volný rozhovor o náhledech radní Mayer, když po obvyklém uvítání starosta sv. Martina Hartmann přečetl před týdnem došlou žádost Machatové vyslovující naději o podporu.

Zavládlo ticho!

Několik přítomných, kterým více na jazyku nežli na srdci ležel blahobyt a rozkvět sv. Martina, se zamyslilo. Alespoň byl to pohyb, který něco podobného předpokládá. Sklonili hlavy a zamhouřili oči.

Bylo by možno spíše říci, že to bylo snad odpoledním sluncem, které plně zalévalo zasedací síň v chalupě starosty, ale úřední jednání nestrpí žertů.

Konečně, když obecní strážník rázným kýchnutím oznámil svoji nudu, pozdvihl se kostelník Kap a řekl vážně: — Já myslím . . .

Hlavy všech přítomných se k němu blahosklonně naklonily.

— Já myslím — opakoval Kap — abychom jí přece nějaké podpory poskytli. Je to řádná žena a nebyla by se jistě vdala za kočího Machata, kdyby byla věděla, že mu za rok po svatbě počnou uhnívati nohy. Jsme křesťany — a při tom se neobyčejně vypnul jakoby výrok v prvé řadě vztahoval na sebe — a věříme, že Bůh nám odplatí. Ostatně Písmo praví — a zde se zajiskl . . .

Ale nebylo již potřebí pokračovati v zajímavé rozpravě o Machatové, ani citovati Písmo, neboť všeobecný souhlas přerušil všechna jeho další slova.

Několik očí se zalesklo jako v hrdosti nad tím, že mezi nimi nalézá se někdo, který neužívá úst svých pouze k jídlu a pití, ale radní Mayer se mračil. Měl snad k tomu také trochu práva. Avšak jeho zachmuření nikdo si nevšímal. V zasedání obecní rady v křesťanské obci sv. Martinu, dne toho a toho (datum se zapomnělo, ale sousedé přivěšovali k tomuto dni vzpomínku na výborný řečnický výkon kostelníka Kapa) odhlasována byla Machatové podpora měsíční ve výši 5 korun

Téměř po celý rok nestalo se ve sv. Martinu nic pamětihodného. Machatová, která žila milosrdenstvím dobrých lidí a ze skrovného příspěvku obecního, ošetřovala svého nemocného muže s trpělivou oddaností, která vzbuzovala všeobecný podiv.

— Škoda — řekl sám starosta Hartmann kdesi v důvěrném kroužku přátel — že jí nemůžeme pomoci. Sami se jen tak protloukáme životem. Bída nám sedí v týlu. Takhle lékař z města, ale stálo by to dobře řečeno trojí úrodu. Nyní zbývá již jen nejvyšší instance, rovnou vzhůru — a při tom ukázal na oblohu.

(Sv. Martin neměl svého lékaře. Obyvatelé jeho měli skutečně nestydaté zdraví. Neumírali pod pětašedesát. Jen jednou mlynář Karnet usnul předčasně a tu vrtěli všichni hlavami: — Zapomněl se! Zapomněl! —)

Machatová požívala zvláštního přátelství Tyly Felsové — nikdo ji ve vsi jinak nejmenoval.

Přilnuli k sobě zvláštní přítulností dvou duší: jedné opuštěné, druhé opouštějící. Mnohý výrobek pečlivě ukrývaný před Felsem nalezl vítaného přijetí v obecní pastoušce, kde ve vzduchu těžce prohnilém odpočíval Machat sesláblý, připravující se na odchod. A tu, když Tyla vešla, jakoby kousek nebe přinášela ve svých očích, pozdrav zdraví v bouřlivém vzdouvání svých krásně klenutých ňader, radostnou novinu slunečního jasu v plavém zlatě svých kadeří. Milovali ji všichni, neboť byla milování hodna. Nikdo nenašel ani stínu onoho ovzduší, v němž se pohybovala v domě svého strýce, v její povaze.

Byla jako jarní ručej vytryskující z očí ledovců, veselá jako trylek skřivánčí v modravém poháru oblohy. A tak získala si rázem všechny obyvatele sv. Martina; přátelství starých, úctu nejmladších a lásku souvěkých. Zvláště mladý učitel Seidl hleděl na ni jako do modlitebních knížek. Nikdy však dosud spolu nemluvili. Seidl hrával v neděli v kostele na varhany a to byl pak dojem určitě vyslovených sympatií, který mluvil k Tyle třesavým hlasem starého, sežloutlého nástroje.

* * *

Teprve v říjnu, kdy Felsovi odváděn byl nájem polí, otevřela se v historiích sv. Martina nová kniha událostí, které na dlouho staly se důležitým a skoro jediným předmětem rozhovorů a úvah. Starosta Hartmann, který loňským rokem pronajal zbytek Felsových polí, poprvé s ostatními nájemci vešel do Felsova dvora.

— Abyste si nemyslil, že nás povede do parádního pokoje — připravoval kostelník Kap starostu na uvítanou — aneb, že se s vámi

dá snad dokonce do nějakého rozhovoru! Vypadá to tam jako v umrlčí komoře a starý Fels je tím nejlepším sýčkem — a sám se zasmál svému nápadu. Leč očekávalo je zvláštní překvapení. Po nějakém společném znamení s předposledním obydlím nebožtíků, nebylo u Felse ani potuchy. Vše zvěstovalo přítomnost čilé a pozorné hospodyně. Pokoj byl znovu vybílen, nábytek natřen a stůl ozdoben kyticí posledních květů.

Tentokráte se také více mluvilo než jindy: O posledních trzích ve městě, o Machatově, o hoších, kteří nedávno narukovali. Když odcházeli, zdržel Fels starostu na několik slov.

— Nabízel mi svoje stodoly k pronajmutí — vysvětloval pak sousedům, kteří na něho čekali před stavením.

Na cestě k domovu zanesl za nimi vítr veselý Tylin smích.

— To bych rád věděl, z čeho to ubohé děvče může mít takovou hroznou radost — prohodil Kap, ale řekl to patrně jen proto, aby se řeč nezastavila. (Dokončení.)

DR. D PANÝREK:

Krom zdí veronských není pro mne svět . . .

Skizza z cest.

Tak nám bezděky na středních školách latinská kultura pronikla do kostí a morku, že, ani nevíme jak a proč, milá je nám každá stopa této kultury ještě po letech, když octli jsme se u jejich památníků.

A přece nejsme filology ani historiky z povolání a dávno jsme zapomněli na Tacita a Xenofonta.

Proč zadumá se člověk u trosek starořímského amfiteatru nebo před sochou ze zasutých Pompejí vykopanou? Vždyť ta kultura vydala-li na jedné straně plody svrchované ušlechtilosti, na druhé straně ještě po tisíciletích hlásá surovost latinské rasy.

Myslím, že je to vzpomínka bezděká mládí a jeho neuvědomělého blaha, která se s reminiscencí historickou vynořuje z podzemí mozkového inventáře, s těmi stopami římského umění a římského ducha vůbec.

I Verona mnoho jich podnes má pro turisty nejen z dějin starořímských, leč i středověkých. Kdož byli původní obyvatelé její, zdali Rhetiové či Euganejci nebo Cenomani, není rozhodnuto. Jeden však z těchto dřevních kmenů prastaré Italie tu sídlel.

Jisto jest, že Verona je z nejstarších měst Italie. Rozkvět její však datuje se teprve z dob císaře Augusta.

Mnohé slavné voje tu zvítězily za pohnutých století v ranném středověku a jiné neméně slavné tu potřeny na dobro. Decius porazil u Verony r. 249 císaře Philippa, císař Konstantin r. 312 Pompejana, Flavius Stilicho římský vojevůdce a poručník císaře Honoria, r. 403 Alaricha. Pak Atilla vydrancoval a zpustošil Veronu r. 452. Ale město se zase vzmohlo, stalo se dokonce residencí krále Ostrogothů, Theodoricha, který zde povalil Odoakra r. 489. Pak měli tu residenci někteří králové Langobardů, jak vypravuje Ronzani ve svých »Le antichità di Verona«, až do té doby, kdy Verona připadla k francské říši. V boji proti císaři Bedřichu I. stála v čele lombardských státečků. Ale jako ve všech bohatých městech severoitalských té doby třenice mezi předními rody šlechty, domahající se nadvlády nad druhými a nad lidem, panovaly ustavičné, i zde stranické boje rozpoutány. Jeden z nich, zápas Montecchiů (Ghibellinů) a Capuletů (Guelfů), kteréžto druhý rod objektivní dějiny San Bonifazio zovou, dal, jak známo, podnět k mnohonásobnému zpracování literárnímu. Shakespearovo drama Romeo a Julie je z těch zkazek o sporu dvou veronských rodů, které mistr Arbes v zajímavé studii před několika lety zpracoval, nejslavnější, třebas ne zcela původní.

Ve XIII. století zmocnili se vlády ve městě Ezzelinové, jichž rod i v Padově vévodil. Ti byli stranníci Monteků. Po smrti Ezzelina da Romano zvolili veroniští za podestu Martina delle Scala, jehož rod 127 let ve Veroně držel moc, jak podnes zachované umělecké památky ve Veroně svědčí vedle ssutin několika pevností v okolí (až při Gardském jezeře). Za Cangranda I. rod ten došel největší slávy a moci. R. 1387 přišla Verona pod moc milánských, r. 1405 zmocnili se jí Benátčané, soupeř mocný, jenž záhy předstihl všechna se-

veroitalská města až i on podlehl odvěkému světovému zákonu o zrodu a skonu. Po úpadku francouzského císařství dostala se Verona Rakousku. Mírem vídeňským r. 1866 však připadla království italskému.

Jako milovaná žena ve snech rozohněného jinocha krásou opojuje, že nenalézá na ní vady nejmenší, skutečnost však přivede mu v náruč bytost třebas krásnou, ale ne bezvadnou ani duchem ani tělem, tak turista spřádaje si z reminiscencí historických, nadšených cestopisů a z velkého toho imponderabile vědomostí, jež školské vzdělání mu do duše nacpalo, kreslí si Veronu jako líbeznou krasavici, již není hany. Osud pak třeba tomu chce, že přijede do města pozdě večer za dusna před bouří, kdy vítr po ulicích zmítá mračny prachu, unaven a hladov, ospalý a znechucený. V hotelu nic nelze dostat k občerstvení, sklepníci jsou drzí a konec konců nic nelze jíst, než to nejhorší, čím konečně přece jen vezmete za vděk. Illuse je ta tam a kdož ví, podaří-li se příštím dojmům z uměleckých pokladů, historických památek a krajinných líbezností zaplašiti neladné dojmy první, jež bývají, jak známo, nejmocnější. Byli-li jste před cestou přítomni Shakespearovu dramatu v divadle (nějakém lepším), kde Giulietta hrála krásná žena a kde na suggestivní úpravu scenerie pečlivě pamatovali, bude rozladění tím větší.

Něco takového, jako »rozczarowanie«, jak Poláci říkávají, zmocnilo se i družiny turistů, jež onoho času zavítala do Verony a z jejíhož středu pošel historiograf toho památného výletu. Šum noční bouře usínající mysli ještě více zakaloval vyhlídky na zítřejší uchvatnosti. Kdo trochu cestoval, ví, jak dovede turistiku zoškliviti vytrvalý déšť, jenž nutí vás seděti v nepříjemné komnatě hotelové, kde z každého kouta číší kosmopolitická uniforma a nikde nic barvitého, nic svérázného, nic, na čem by se mohla ubohá dušička, třepetající se tu v cizině jako motýl za oknem lapený, s rozkoší uchytit neb uváznouti u stolku kavárny a civěti do prázdné, omrzelé, ucourané, deštivé scenerie ulice. Paříž, Benátky, Monaco, Nizza, Verona, Varšava atd. vynořuje se v mysli vzpomínající po letech, jak nudné byly tu chvíle v dešti, stejně nudné jako vzruchuplné byly dny pohody strávené v těch městech i jinde.

Ale den rozbřeskl se nad Veronou sličný. Nebe se vyplakalo v noci a ráno je jasno. Město protéká obloukem Adiže a opodál zdvihají se jižní výběžky Lessinských Alp. Dotěrný Cicerone hned se přihlásil. Zdá se být Židem, ač v té Italii lze časem těžko rozeznati Žida od pravého potomka Římanů. Jsem proti němu, opíraje se o zkušenosti z Benátek, ale většina vítězí, jsouc spokojena s podmínkami, které průvodce, vida rozkol ve společnosti, stanovil neobyčejně mírné.

Město má dvě části, malou Veronettu na levém břehu Adiže, mohutné řeky, jejíž voda má barvu některých zelenavě žlutých chalcedonů, a sedmi mosty je překlenuta, a vlastní Veronu, západně položenou větší část města s nádhernými ulicemi, z nichž Corso Vittorio Emanuele vedoucí k bráně městské Porta Nuova (— Verona je pevnost, nota bene prý klíč k Tyrolsku —) a Corso Cavour jsou nejživější, nemluvíme-li o náměstích, mezi nimiž hlavně Piazza d' Erbe, kde prý ještě r. 1797 na mramorovém sloupu vztýčen byl benátský lev, Piazza dei Signori s pomníkem Danteovým od Zannoniho a Piazza Vittorio Emmanuele s dvojí městkou branou a s pomníkem Viktora Emmanuela každého turistu upoutají.

Tohle pro nejhrubší orientaci z topografie Verony pro turistu, jehož by náš cestopis do Verony vylákal, zatím postačí. Postačilo to i nám. Ve Veroně se ostatně tak lehko nezabloudí, zvláště má li člověk plán města v kapse a trochu italštiny v hlavě. Také ostatní náměstí jsou zdobena pomníky vynikajících Vlachů. V tom jsou v Italii důslední. Proč by měla být ta náměstí prázdna, když máme ještě Veronesa, máme Aleardiho — o Garibaldim nemluvě a mnohých jiných starších.

Kostely veronské jsou zasvěceny Panně Marii (tři Panny Marie tu mají, Santa Maria, Santa Maria in Organo a Santa Maria antica), sv. Janu »in Fonte«, sv. Zenonu (konečně sešel jsem se ve světě s tvým patronem, příteli Zenone), svatému Bernardinu, sv. Jiřímu, sv. Anastasii. Ostatní světci a světice, na př. sv. Firmus (S. Fermo Maggiore), sv. Nazar a sv. Celsus nejsou mi známi a podiváme se až doma do Martyrologie, čím si svatost zasloužili.

Verona má i mnoho pamětihodných světských staveb, paláců, hradů, divadel, a jiných budov, z nichž některé v troskách, jiné k novodobým všedním účelům adaptovány svědectví dávají, že bestia triumfans, ovšem co zvíře značně krotčí, než je pražská jeho odrůda, zuří i v Italii, ovšem hlavně v soldatesce. Výrazný Castel San Pietro, bývalý hrad Dietricha von Bern (Theodoricha), slouží nyní za pevnost a kasárny, Castel vecchio, starý hrad rodu Scala, r. 1355 Bevilacquou při Adiži vztyčený, s pevnostním mostem, jenž také nyní kasární život zří a skladištěm zbraní jest, Casa dei Mercanti z XIII. století, dnes obchodní soud, Palazzo della Raggione z 12. století, nyní soudní dvůr, Palazzo del Consiglio s otevřeným přízemkem, bohatou fasadou, jenž v XV. stol. byl zbudován a r. 1873 restaurován — zde postojí turista v zamýšlení

před sochami výtečníků veronských, rodilých zde, Veronesa, Scaly, Macera, Catulla a j. — tyto i jiné paláce zní starou písní o pomíjení všeho díla lidského. Co kámen přetrval, zmůže lidská hamižnost.

V palácích vznešených šlechticů, v nichž duchaplností předstihovali se členové duchovní smetánky středověké Italie, zní dnes třesky plesky italských advokátů. Kde ocelové pancéře rytířů zvonily při pádných kročejích staroitalských Castelů, páchnou špatně vyprané podvlékačky novoitalské zakrnělé soldatesky

A když se vám vše to zprotiví a žízníce po doušku neporušené poesie vypátráte v úzké uličce Casa di Giulietta, rodný dům Juliin, italsky malebný palác, zas vyruší vás z illusí hrob krásné milenky Romeovy, a zklamáni, chudší zas o jednu illusi, vrátíte se od podlouhlé, naším venkovským kašnám ne nepodobné kamenné nádržky, vroubené piedestaly, jejichž sloupoví povaleno opodál dřímá, — a nebýt na vydroleném zdivu na hrobem setlelého věnce se dvěma stuhami, jež zub času znamenitě rozhlodal a který jediný je způsobilý v plné síle vyvoditi mohutnou představu té ženy, neuvědoměle proniknuté dogmatem přirozeného výběru a divokým pudem plození, kterou ani mocný plamen rodové nenávisti utlumit nedovedl, nebýti těchto sledních dojmů veronských, k nimž i amfiteatr přispěl svým tichým »maestoso«, docela rozladěni opouštěli byste Veronu pohoršeni, jak vše nivelisující doba naše stírá individualnost rasovou i dějinné dokumenty, jak pomalu rozhlodává zub času . . .

Arena veronská, nejspíš za Antonina zbudovaná, široké prostranství oválního půdorysu 152 *m* dlouhá a 123 *m* široká, tedy prostor přesahující největší náměstí světa, proti němuž jsou naše divadla pravými náprstky, svým výmluvným mlčením vyvolává těžká slova ryzí epiky i v nejvšednějších lidech. Ti lidé žili tenkrát přece jen ve velkém slohu. Co byl jim jeden člověk. Ostatně ani v obrovském měřítku koncipovaná díla nezůstala bez úrazu a kdož ví, zda monstrosní stavby, jako tato arena, ještě za tisíc let budou turistům žvaví veronští ciceroni ukazovati. Jsou sic dnes notně vydrolena zdiva zevních arkad, zvláště prvního patra, jimiž se vstupovalo k sedadlům. Bylo jich 45 řad as o 22.000 sedadel a znamená dnes odvahu šplhat z jedné do druhé po kamenných pohodlných sedátkách a pak zas dolů do vlastní areny, travou porostlé, kde slunce líbá prostý květ a kde zdá se vám, že slyšíte v osamělosti táhlé vzdechy zhynulých obětí zvůle silnějších, i stajené vzlyky náboženské extasy, jakoby ostrůvky písku, jež tráva neporostla, včera ještě byly vpíjely krev přemožených gladiatorů, jimž rozlícený dav dává vraziti do prsou meč — jakoby bylo to zcela nedávno, co drásala tu libycká lvice bílá ňadra křesťanských panen, jež nechtěly se odříci krásného učení.

»Recipe ferrum, recipe ferrum!« rachotí vydrolený kámen, kutálející se se schodu na schod a vítr provází ten zvuk svistem ne nepodobným vzdechu umírajících . . .

Musea, továrny, obchody, ústavy vzdělavací a lidumilné,*) divadla moderní a sbírky starožitností, bibliotheky s bohatstvím děl starých a rukopisů, — to vše míjí vaši uchvácenou mysl a stěží zapamatujete si na dlouho, že Verona má biskupa, praefekta, commando III. armádního sboru atd. atd. To už nevytrhne vás ze vzpomínek na Sienkiewicze a jiné autory moderní, již vylíčili silným pérem život v amfiteatru.

A třeba jste zažili ve veronském ovzduší ještě hrst nepříjemných dobrodružství, o nichž se třeba napíše v cestopisech, třeba jste žili tu sebe déle, jeden dojem zůstane nesmazatelný — arena . . .

Leč třeba mysliti i na věci všední. Došly italské peníze karavaně turistů a třeba vyměniti některé rakouské, jichž beztoho sotva bude potřebí, neboť se vrátíme asi jiným směrem do vlasti.

Ciceron Žid dovedl nás ke směnárníku Židovi, který málem že nechtěl za jednu liru zlatku. Takhle má lira cenu — při bídném kursu dnešní Italie — něco přes 40 krejcarů. Po dlouhém tahání dal lyru za hodnotu marky (60 krejcarů), ale při výpočtu zmýlil se — prosím směnárník a . . . Žid — o slušnou sumičku tak, že nám přišla lira as za kursovní cenu. Myslili jsme si: »Pán Bůh tě potrestal za tvou hamižnost. Však máš při tom ještě asi 4—5 procent zisku« a poručeli jsme se stěží smích tajíce. Nežli jsme si italské peníze rozdělili, koupil jsem si lístek na nádraží za zlatou dvacetimarku, na niž mi dodal pokladník nazpět, jakoby to byla dvacetilira. Víc prý nemůže dáti. Vlak už už odjíždí — nelze prodlévati — a tak mne ošidil, dareba, zas o několik zlatých. Do Italie třeba vézt italské peníze. Jak umějí z nedostatku italské mince v Italii těžiti, mohl bych ještě nejednu poučnou kapitolu vyprávěti.

*) Verona má dvě technické školy a tedy technický ústav, dvě lycea a gymnasium, paedagogium a ústav učitelek, ústav hluchoněmých atd.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

K Rujaně co plul on vzhůru
odtamtud by k Dánsku dal se,
Palnatoki se svým lidem
bukovými lesy bral se.

Mužstva část na lodích nechal
s rozkazy, vše udal přesně,
kdy a jak se vydat mají
k ústí Odry, břehy těsně,

Aby od jihu pak mohli
na Vinetu vyraziti,
o polovic mužstva lehčí
prodrati se skrze sítí.

On co s mužstva druhou půlí
přes Uznoim se pustí na jih,
kde se s loďstvem svojím setká
v březových pod Svinou hájích.

Stefnir zatím s posly svými,
najde kraj, kde Magnus meškâ,
přiměti jej ku spojenství
nebude mu práce těžká.

Jistě Magnus vypraví se
s velkým loďstvem čackých Dánů,
mořem pak se pustí přímo
od Kaminu v druhou stranu

Volínský tak celý ostrov
s Vinetou a svými hrady
od jihu i od severu
sevřen, sepjat bude všady.

* * *

Pátého dne sotva začlo
z mlh se probírati ráno,
u Sviny blíž potkali se,
jak to bylo ujednáno;

Z hvozdů mužstvo vycházelo
a vstříc jemu v plné shodě
podle smlouvy z jihu táhly
s půlkou vojska všecky lodě.

Za velkou se hrází skryly,
proud kde Lubínský břeh smáčí;
v stínu noci Palnatoki
v člunu vyjel s vyzvědači.

Rád se pouštěl na výzvědy,
často v bouři, vichru, hromu,
nejednou že tak se octnul
tváří v tvář až proti Jomu

Prohlížel si ploché břehy,
nízké, mořem skryté skály,
nad kterými těsné blíži
mračily se Jomu valy.

Místy, jakby moře kleslo,
opadnuvši při odtoku,
skalami se táhl soutěsk,
jenž však záhy mizel oku.

Nechav na stráži své muže
v člunu, jenž se ztajil stranou,
sám se Palnatoki pustil
v soutěsk skalný jako branou.

Ten se točil ve spirále,
v konci jejím byl práh schodů —
po tmě hmatal Palnatoki
z dálky slyše hřmíti vodu.

Náhle stanul, v hřmění vody
opáčené stými echy,
cosi z dálky sem se neslo,
jako dlouhé lidské vzdechy.

Byl to přelud, pouhé zdání? —
Palnatoki v před se nahnul
jakby chytat chtěl ty zvuky,
slyzká skála, nač kol sáhnul.

Cítil, nedostatek vzduchu
kterak stahuje mu hrdlo,
neznámým jak citem chví se
srdce, dávno jež v něm stvrdlo.

Cítil, musí, musí zpátky
kluzkou slizkých skalin poutí,
nebo v bludišti jich tmavém
sám by musil zahynouti.

Chvatně klopýtal zas nazpět,
nevěděl co tak mu hnětlo
tvář i dlaň, však nestanul dřív
pokud neuzřel zas světlo.

* * *

Jak je vítal, nechť i mřelo,
kterak svitilo mu sladce,
v spěch se dal a záhy uzřel
dva své muže s třetím v hádce.

Tento neznámý byl cizí,
zcuchaný měl vous i vlasy,
v zevnějšku svém zanedbaný
rval se s lidmi jeho chasy.

Při mroucího slunce záři,
jež sem šlehlo v skalin lomy,
rozervaný tento stařec
byl mu znám a povědomý.

Vystoupil, spor vyslech snadno,
za právo dát musil kmetu,
vyzvědače své slal k vojsku,
sám na starce visel retu.

V brzké chvíli pronik všecko,
v masku lhostejnosti skryl se,
v sled vše pravdou, jak to hádal:
kmet byl Gure, nemýlil se.

Hledal stopy dcery svojí,
cestu znal, jež v skalách skrytá
pod zemí zde přímo vedla
k velechrámu Svantovita.

Zmateně si vedl stařec
vyprávěl to, jak to uměl,
zlomkovitě — v konec kníže,
jak vše bylo, porozuměl.

Jasně viděl: Byl to Hilboj,
nápadník byl sličné Svany,
který zdrancoval a spálil,
Akiho dvůr, na vše strany

Jasně viděl: Před ním stojí
otec, který z toho sšílel,
k mstě mu ruku svoji skýtá,
za všecko zlo, pro něž kvilel.

Všestranně vše v mysli svážil,
uvažoval, porovnával,
zhranit myšlénku mu celou
nedovolil citů nával.

Tož chtěl aspoň v této vřavě
sporných citů, v kterou přišel
náhodou, vše uvážiti,
tak vše, co kmet pravil, slyšel.

Stařika na člun svůj přijal,
nazpátek s ním k skalám ploval,
vyslech celou zpověď dlouhou,
již mu Gure vypravoval. (Pokrač.)

FR. HERITES

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

Chodil po lese. Najednou stanul a rozhlížel se. Zdálo se mu, že nalezl místo, kde Vojtěch skončil svůj život. A tak se mu tu zalíbilo v tom útulném koutku lesního zátiší. Takový klid tu byl a rozprostíral se odtud do dálky. Jakoby duše starcova, vykoupena z útrap života, těkala tu ještě po stromech a smála se na duši Václavovu, vítala ji a lákala za sebou —

Zde zůstat! Tady také skončit navždy — — kmitlo se mu hlavou.

Ale zmocnil se ho strach, hrůza jej popadla. Jakoby někdo násilím nutil jej k smrti — —

Málem, že nevolal o pomoc ... »Pryč! Pryč!« — — Prchal z těch míst, s napnutím všech sil utíkal — —

Cestou přišel k malému můstku. Pod ním hnala se bystřina. S prudkostí jarních vod kácely se vlny jedna přes druhou a po kameních a balvánech řečiště s třaskotem se přehupovaly a o ně se rozbíjely, tříštily s rykem ohlušujícím — a dál se řítily svým proudem strhujíce vše sebou co v cestě se namanulo — —

Václav Novák dlouho tu stál. Ten divoký řev jarních vod ženoucích se rvavě a dravě zúženým korytem řečiště, zněl mu jako píseň krásné Loreley rozpínající po něm touhyplně rámě a vábící jej v svůdné lokty své — —

Tam skočit dolů. Dolů! Dolů!

Nebylo to Loreley z pohádky. Z bílých pěn rozzuřené bystřiny vyhupovala se hlavinka jeho Lilly ... Smála se na něho — ústka špulila k políbení — — »Jen pojď, tatíčku! Jen pojď ke mně! Pospěš si za mnou! Stýská se mně tuze již po tobě« — —

Vymanil se ze svých halucinací a bral se dále, k domovu se obrátil, domů se vracel.

»Smrt na vždy sejme s člověka všecku trýzeň, všecky útrapy a trampoty, všecky bolesti utiší«. . Opakoval si zas a zas slova slyšená nedávno. »Všecko hoře lidské smrtí přestává« — —

Cítil se tolik nešťastným! Sebevražda planula před ním jako hvězda, po níž dojde a dojíti může už jedině jen štěstí ...

Mysl jeho ustálila se na určitém plánu. Ve svých pokojích provede svůj úmysl — tam vezme si život — — Uprostřed přepychu a nádhery, v které žil a jež bude jako posměchem jeho duševní bídy ...

Všecko bylo udiveno, co že pán časně teď ráno vyšel z domu a proč nevrací se tak dlouho ze své procházky. Hlasy šeptající ozývaly se po celém domě ze všech koutů, přitlumené, stajující šepty, jako když trhá se papír... Co je s ním? Co se děje s pánem? —

Dal opozděný oběd přinésti si do pokoje. Že cítí se churavým, lehne si. Zůstane již doma dnes, nechce být vytrhován, chce býti sám, nikdo nesmí přijíti k němu — —

V pokoji chce zůstat, v klidu — —

Jídla se ani nedotekl. Jen vypil sklenici vína, na doušek ji vyprázdnil.

Pak zašel si do pokoje, kde měl sbírku zbraní. Postál chvíli u stěny, na níž s meči starých rytířů z dob křižáckých, s perskými a gruzínskými šavlemi a křivými, drahokamy posetými tureckými jatagany, rozvěšeny byly starodávné ručnice i bambitky perletí vykládané, vedle moderních pušek loveckých nejnovějších soustav.

Vybral obyčejný, cestovní revolver, kdysi měl týž sebou na cestách po světě, nikdy jej nepotřeboval, k obraně ani k útoku, do vzduchu snad že několikrát vystřelil z něho pro zábavu, z bujnosti mládí.

Po léta visela tu prostá, nenápadná zbraň mezi vzácnými družkami s napnutím umění lidského a důmyslu, vyšperkovanými ku svému úkolu: vraždit, zabíjet.

Václav Novák sundal revolver se stěny a vyzkoušel, není-li nic poroucháno, pokaženo na smrtící zbrani. Byla hodně prorezavělá, stisknutí kohoutku šlo trochu těžce, jinak nescházelo nic co by vadilo, překáželo upotřebení. Václav Novák vyhledal náboje a vzal vše s sebou, do svého pokoje, do své ložnice.

Vysvlekl se z kabátu a sundal vestu; hodinky, prsteny odložil, i zlaté knoflíčky z manžet a z náprsenky košile vyndal a položil na stolek vedle postele, jako dělával před spaním. Měl ruce volné až k loktům, krk neupjatý, prsa rozhalená.

Vzal revolver a posadil se na divan, urovnal polštář, aby si lehl.

Z venku, za dveřmi, na chodbě, do ticha, které pokojem jako plášť kryjící hluboké tajemství se rozkládalo, ozvaly se hlasy. Václav Novák rozeznal vedle lhostejného hlasu svého lokaje hlas bratra Jana.

Slyšel, kterak vykřikl zlobně. To že by bylo hezké, aby on nemohl dále! Musí s bratrem mluvit! A hned! Bezodkladně! — —

Václav Novák odložil kvapně revolver, ukryl jej pod polštář divanu a druhým pokojem vyšel ke dveřím na chodbu vedoucím Janovi naproti. »Ach, proč mě nenechá na pokoji,« myslel si — »proč mně překáží« — —

Jan Novák vstoupil. »Co děláš, člověče, prosím tě?« spustil na Václava hněvivě. »Hledáme tě celé půldne! Kde vězíš? Pozbyl jsi rozumu?« — durdil se dále.

»V továrně hrozí výbuch a ty nic. — — Ty snad se chystáš jít si lehnout, po dobrém obědě spánečku si popřát«, řekl vyčítavě a spíše ještě posměšně, vida bratra spola vysvlečeného. »Já tady ztrácím hlavu rozčílením a ty jdeš spat!« — —

»Ano, spat,« Václav chytil se slova. »Spat! Spat« — opakoval trpce hlasem, tak unaveným, spolu prosebným, jakoby se dovolával bratrova milosrdenství. »Mám takovou touhu — takovou bolestnou i sladkou touhu po spaní — takovou vášeň po spaní« — —

»Továrna je v plamenech!« — vykřikl plnou silou svého hlasu Jan Novák, jakoby bratra budil z toho kýženého jeho spánku. »Požár dávno přichystaný neočekávaně vypukl. — — Ráno přišlo všecko ještě do práce. Všecko dělnictvo přišlo. Nastoupilo« — sděloval stručně události, mluvě v krátkých, úsečných větách, jako mluvíme v rozčilení, nemohouce stačit valícím se myšlenkám. »A za malou hodinu byl konec. Konec. Malicherná příčina. Nepatrný podnět. Patrně vyhledávaný. Dávno vyvolený za heslo. Slo to jak na povel. »Ruce v' klín!« — zní heslo. Rázem teď už všecko zastavilo práci! — Domlouvání nic platno. Sliby nic platny. Máme zkrátka stávku. Velikou, neslýchanou stávku. Bouře provalila mraky. Na celé čáře vzpoura. Nebezpečí největší — —«

»Od Schmiedů je tu co chvíli posel,« mluvil Jan dále, nedbaje, že Václav neodpověděl dosud ani slovem. »Tam je stejně jako u nás. Agenti cizozemští potloukají se tu už měsíce... Všecko je zaranžováno, zorganisováno co nejlépe. Na udolání naše...«

»Ale my se nedáme!« mluvil Jan bojovně. »My se nepodáme! Vydržíme náraz sebe prudší. Nepovolíme v ničem. Na násilí odpovíme násilím — —«

»Proti našim lidem?« — řekl Václav Novák. »Násilí proti našemu dělnictvu?« — —

Jan Novák zůstal udiven, v úžase dívati se na bratra.

Jakoby nechápal. Ale najednou zdálo se, že pochopil. »Inu, také bych raději smírnou cestu, to víš — — Ale Schmiedovi nedají, Schmiedovi nepřipustí... Mám z toho ze všeho strach! Že jsme už Libnic se nezbavili« — vsunul s povzdechem. »Mohli jsme mít pokoj. Nemít s tím tady už nic co dělat. Schmiedů by si byli sami všecko musili vypít. My bychom dívali se na vše jen z povzdálí — — Pouzí diváci — — Ale toho ty jsi vinen! — Teď musíme do boje! Jaká pomoc! Potlačit vzpouru! Šlápnout hadu na hlavu! Bude-li nezbytí, ať teče třeba krev — —«

»Krev?« zvolal Václav Novák s vyděšenými zraky, jakoby viděl hrůzné vidiny. »Krev svou

prolít, ano — to je konečně moje právo. Kdo může v tom bránit? Kdo mně smí překážet?« Mluvil tajemně, že Jan jako vyjeven na něho pohlížel. »Ale — krev svého bližního?« — — Václav chytil bratra Jana za ramena a zatřásl jím, jakoby jej budil k vědomí. »A my ji máme prolít? — My? — — My, Jene?« — —

Jan Novák pokrčil rameny. »Učiníme jistě vše, co možno,« řekl. »Vždyť s tebou souhlasím. Ale musíme se bránit! Nemůžeme vzdáti se na milost svým dělníkům . . . Či chceš snad dát jim náš závod? Postoupit jim jej v majetek?« — —

»Ano, jim jej postoupit v majetek,« promluvil vážně Václav Novák, jakoby se mu bylo podařilo světelný bod, který hledal, nalézti. »To by bylo jedině spravedlivo. Práci samé aby náležel výsledek práce, odměna práce. Ne jednomu, ale všem. Jakých předností má míti člověk před člověkem?« — —

»To jsou nesmysly!« vykřikl Jan podrážděně na míru nejvyšší. »Máme vzpouru namířenou proti nám, útokem bezohledným ženoucí na naše majetkové zničení a ty mně tu mudruješ o sociálních formách budoucnosti — —«

»Ano, sociální forma budoucnosti!« zvolal Václav Novák horoucně a oči mu vzplanuly. »Já ji naleznu! Já ji rozřeším Libnicemi . . . Ty jsi uvedl mne na cestu, bratře! — — Teď chci zas žít! Teď chci a musím žít! — Pro veliké účely, veliké cíle« — — mluvil Václav Novák zaníceně. »Uvidíte všichni! Celý svět užasne!« — —

»Ty jsi nemocen, Václave!« zvolal Jan Novák pojednou starostlivě.

Václav Novák byl pohřížen v blouznění a na jeho křídlech vzdaloval se ze světa skutečnosti do mlžin mátoh a fantomů — —

(Pokračování.)

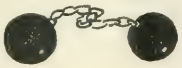

OTAKAR THEER:

Mateřský stud.

(Pokračování.)

V tom zašumělo to z druhého pokoje; ženské trepky zaklaply lehce na holé podlaze. Šustíc krajkovím svého rannního obleku, který se zdál být v kvapu přehozen přes nahé tělo, s vlasem, spleteným v nepořádný uzel, vběhla sem krásná plavá žena — Ida. Plné boky a ňadra mluvily o rozkvětu celého jejího ženství, o té úchvatné době krásy, kdy příroda nenechá jediného půvabu utajeného, kdy sloučí všechny přednosti v jedinou harmonii plastické dokonalosti.

Obě ženy pohlédly na sebe překvapeně. Bylo příliš jasně znát, že jedna druhou kreslila si jinak. Na místě spustlé holky stála tu před paní Zdechovskou žena, jíž nedovedla upřít krásy. Ida zase neshledala se s pyšnou neústupnou »paní« nýbrž s osůbkou, jejíž šediny, nejistý pohled, chvějící se rysy měly do sebe cosi ubohého a k útrpnosti nabádajícího. Toliko její mlčení ji znepokojovalo. Během svého života poznala dosti mužů z tříd, které jsou pokládany za vyvýšené, znala však málo žen skutečně distingvovaných a nemluvila posud se žádnou z nich. Obdrževši navštivenku připravila se na drsnou scénu, na vyhrůžky, urážky a hádku. A zatím ta zde neotevřela dosud úst. Ídě nezdálo se to jinak vysvětlitelným než lstí. Její bystrý pud našeptal jí, že nejdříve je nutno, aby vyzpytovala neznámou.

S nejroztomilejším úsměvem, s nejgraciezněji pokynem ruky, jaký shledla u dam z velkého světa, a jejž také nesčíslněkráte vyzkoušela před zrcadlem, pokynula Ida na sedadlo, nečekajíc až usedne host, zabořila se do křesla a řekla:

»Račte se posadit!« Na její levici zářil ji velký opálový prsten vejčitého tvaru. A kalný lesk tohoto kamene jakoby vdovu obluzoval, magnetisoval, tak že nebyla s to, aby soustředila svoje myšlénky. Poposedla na okraj židle, mlčíc, očarovaná drahokamem.

Nastalo ticho, nesmírně trapné pro Idu, neboť měla neurčité tušení, že dobrý tón přikazuje hostitelce, aby nenechala řeč stát. Co jí honem říci? Napadlo ji: no, jazyk je k tomu, aby žvanila, dodala si odvahy.

»Jak se ráčíte, takto?« tázala se opět s oním nejroztomilejším úsměvem. »Výtečně, co?«

Je blbá jako poleno, řekla si v duchu. Úplný Karlův opak. A poněvadž vdova, studem blízká mdlobě, ještě nedovedla slova ze sebe vypravit, pokračovala Ida sama v rozmluvě:

»Na mou duši, Karel jakoby vám z oka vypad; ten nezapře, že je váš syn.«

To byla pro matku rána přímo do srdce. Zachvěla se, oči se jí zalily slzami.

»Přicházím k vám k vůli němu,« řekla: »Vím v jakém poměru k němu stojíte, a jsem proto tak nešťastna, tak nešťastna . . .«

S babou bude legrace, těšila se Ida. No, počkej, já ti zahraju.

»Je s tím starost, drahá paní. Ale jestli si myslíte, že ho snad stojím peníze, tak to není pravda. Nevzala jsem od něho ani tohleto, jako že tady s vámi sedím. Mám přece svědomí, že ne?«

»Ach, svědomí« opakovala vdova.

»A taky že jo,« odpověděla Ida rychle, dostávajíc se do ohně. »Nejsem sice žádná hraběnka, ale srdce mám na pravém místě. Abych vám řekla pravdu, nezkusila jsem posud v lásce než trochu bití a otravy s různými pacholky, od kterých jsem dostávala peníze. No, člověk přece musí být živ, co? Ale teď už mám toho svinstva dost. Ještě pár let, co si něco zahospodařím a potom budeme s Karlem žít pěkně pro sebe. On je takový miloučký!«

S takovou ženštinou! šeptala si paní Zdechovská. Byla úplně shroucena těmi sprostými výrazy, jež se objevily v Idiných ústech, tou bezprostředností, která se jí zdála brutální, tou přirozeností, s jakou mluvila to, co by mělo zůstat zakryto desaterým závojem. Slovo »peníze«, jež v rozhovoru pochytila, dodalo jí trochu naděje, osvětlilo ji jako inspirace.

»Slečno,« řekla, »snad, kdybychom vám nabídli jistý . . . jisté odstupné, byla byste ochotna . . . «

»K čemu?« přerušila ji Ida.

»Ochotna zanechat poměru ku Karlovi. Věřte mi, učinila bych všechno, co by bylo v mé moci.«

Ida po těchto slovech (abychom mluvili jejím způsobem)« postavila se na zadní nohy.«

»Co?« vykřikla. »Já mám prodat to, co mám ráda? Koukejme na ty počestné ženy! Vy si myslíte, drahá paní, že já kšeftuji se svými city? Ale to já vám ukážu, že jsem počestné děvče . . .

Vyskočila a jala se procházet po pokoji svítíc očima jako pohněvaná kočka. Na paní Zdechovskou přišel strach z této ženy. Vyšla tiše ke dveřím, beze slova, zdeptána hořem.

»Poroučím se, drahá paní!« ozval se za ní Idin výkřik.

Ale vdova spěchala již ku svému povozu, a teprve ocitnuvši se uvnitř, nabyla opět trochy vědomí. Po celou cestu pronásledovaly ji žhavé zraky ženy, od níž odcházela: pálily ji ve vzpomínce; zdálo se jí, že se jí zatkly v mozku jako dva brouci se zeleně zlatýma krovkama, kterýma bijí do její lebky. Přimhouřila víčka, ale v obklopivší ji tmě vyvstala vidina tím určitěji.

»Bože, Bože!« vzkřikla a vytřeštila kvapně zrak. A napadlo jí, jaká strašlivá, nezdolná síla vášně tkví asi v ženě, jež se dovede dívat takovým pohledem.

Snažila se přemýšlet o Karlovi. Vším napjetím své ubohé, podťaté energie snažila se v duchu stanovit slova, která mu řekne doma, kterými ho odvrátí od »té ženštiny«.

Ale pojednou jakoby její vědomí se rozpůlilo. Jedna část zůstala tu u ní, druhá zdála se vzletět v před, do budoucnosti, tak že vdova viděla sama sebe jet v kočáře a zároveň sedět naproti synovi, kterému se snaží vyplet ze srdce jeho vášeň. Zmocnil se jí jeden z těch pocitů úplného zoufalství, který vzniká často po velkém napjetí: cítila, že se neodhodlá k tomu, aby mluvila, že osud půjde tiše přes její tělo, zašlápne je svojí ohromnou tíhou, neboť byla příliš slabá, aby mu vzdorovala.

Stanuvší kočár vyburcoval ji z její hallucinací. Seskočila a spěchala do svého bytu.

»Je syn doma?« tázala se služebné.

»Ano, milostivá; mladý pán je v jídelně.«

Vstoupila tiše do pokoje sousedícího s jídelnou, chtěla již rozhrnouti portieru, která tu byla na místě dveří. Zarazila se však: pruhem poodhrnuté portiery zahlédla totiž Karla, obráceného k ní zády, a jeho tvář odraženou v ploše zrcadla. Seděl zamyšlen, pokuřuje doutník.

Je to on? tázala se vdova sama sebe. Zdálo se jí, že tvář v zrcadle je tváří jiného Karla, v níž, jakoby vypučely, staly se viditelnými všechny vášně, které dosud ukrýval. Skutečně také jeho pleť, zračící se v zrcadle, stala se sinavou, tak že tím více v ní vystoupily jeho černé oči, zlého, satanského výrazu, podobné zrakům těch, které vysílila neutuchající vášeň. Tvář zdála se delší, jak se často stává u lidí upadnuvších v zamyšlení; kolem rtů rozložily se dvě hluboké vrásky.

Byla tak překvapena tímto novým vzhledem, že se jen stěží ubránila výkřiku. Vstoupila do pokoje chvějíc se po celém těle. (Dokončení.)

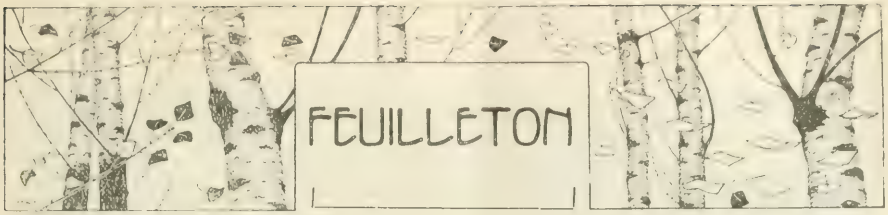

PRÁZDNINOVÉ VRTOCHY.

I.

Obrácené poměry. Ležíme na vyprahlém trávníku a bezděky uvažujeme. Parnem ledaco se vypařuje z rozehřáté hlavy. Na příklad o obrácených poměrech. Jsme zvyklí vídati tyto počtářské formy jenom v mathematice, ale málokdy si všimneme, že nás obklopuji se všech stran v životě. Pomalu všechno naše státní, zemské, společenské a vůbec kde jaké ústrojí a zřízení bude jenom takovým obráceným poměrem. Rozumí se, že my jednotlivci, kteří tvoříme stát a společnost, jsme v poměru tom vždy faktorem menší hodnoty. Čím více povinností, tím méně práv. Ty, který jsi služebodárcem, poslouchej a dej si leccos nepříjemného líbiti od toho, který je vlastně ve tvých službách. Začněme u úřadův a vstupme na příklad k okresnímu hejtmanovi nebo do berního úřadu. Aby obrácený poměr vynikl, oblecme ošumělý kabát. A teď uvidíme strmou vyvýšenost páně hejtmanovu nad sebou, poznáme laskavost a úslužnou ochotu pana berního. Jim i nám tkví v mozku nezvratné přesvědčení: Nejdřív Pánbůh stvořil okresního hejtmana, berního a p., a teprve když viděl, že dílo to jest dokonalé, stvořil k tomu občany, poplatníky, aby jich poslouchali. Nikomu nepadne na mysl: Základem, podmínkou všeho jsem tu já. Já tvořím společnost, já tvořím stát a tak i úřady a úředníky, aby byli k mým službám. Ovšem vina toho obráceného poměru nespočívá jenom na úřadech a na úřednících, nýbrž více na nás. Ten pan okresní hejtman nebo pan berní je v jádru svém dobrý člověk. Ale nám schází náležité porozumění, uvědomění a pak odvaha, abychom ho vhodně upozornili, kam sahají meze jeho povinností a práv. Až nabudeme toho i onoho a až si osvojíme dostatek vychování, abychom dovedli užívati také svých práv, pak obrácený poměr opět se převrátí, a pan hejtman i pan berní nebude zapomínati na faktum, že Bůh nejdříve stvořil občana, poplatníka, a teprve ten občan a poplatník že si k službám svým utvořil úřady.

Rozumí se, že tím nechceme ani okresní hejtmany ani berní úřady pokládati za nejpádnější doklady řečených obrácených poměrů. Začali jsme u nich jenom namátkou. Mohli jsme uvésti za příklad třebas mnohého obecního starostu, který také se domnívá, že na počátku všeho byl on a teprve pak že přišla nižší třída, prostí občané. Nebo třebas toho i onoho úředníka záložny, spořitelny, banky, jenž myslí, kdyby jeho nebylo, že by lidé nemohli spořiti ani dělati dluhy. Nebo ředitele škol, professora, který je v nitru pevně přesvědčen, že jako to Slovo byl na počátku jenom ředitel, professor a pak k vůli němu byly zřízeny školy, a když byly školy, že se dostavila nutnost pomýšleti také na žáky. Anebo doktory, již zahajují důležitý úřad svůj s domněnkou, že nejdříve byli páni advokáti a lékaři a teprve pro ně že bylo nutno rozdmýchati v lidstvu spory a nadělati nemoci. Anebo, poněvadž všichni jezdíme po dráze, uveďme za příklad chvalně známého přednostu jednoho nádraží. Je také v duchu přesvědčen, že Pánbůh nejdříve stvořil přednostu, pak železnici a teprve na konec ten málocenný dav, který jezdí. U železnic vůbec spatřujeme obrácený poměr od ministra až po konduktéry. Zvláště tito fešní chlapíci skutečně bývají mnohdy u vědomí své větší hodnoty velmi roztomilí. Na trati mezi Prahou a Mnichovicemi pozorujeme ochotného konduktora, který za návalu obecenstva volá na svého přetíženého kollegu: »Ty, Fousku, já tu mám ještě kupé prázdné — pošli mi t o h o sem trochu!« Usmíváme se. My cestující, pro něž byl vypraven tento vlak, kteří jako členové státu jsme si koupili tuto železnici a ještě si za každou cestu platíme vyměřené jízdné, nejsme v ústech pana konduktora ničím více a ničím méně než »to«. »Fousku — pošli mi t o h o sem trochu!« Ani se nedovedeme hněvati na naivnost tohoto obráceného poměru. Za to se nám ježí vousy, pozorujeme-li počínání jiných konduktorů. V tropickém vedru vrazí nás do kupé dvacet pět, ačkoli je tam místa jen pro dvacet a ačkoli má hned vedle vůz poloprázdný. Tam si však vyhradila kupé společnost výletníků ze S. Když se sháníme na své stanici po vhodném místě, společnost ta hledí na nás z oken zabedněného vozu povýšeně jako na tvory nižšího řádu. Ale jednou se nám přece podaří vniknouti mezi ty pány, a nějaká skromná babička s košem je nám v patách. Opravdu, místa je tam pro dvacet, a nás je i s babičkou dohromady jenom osm nebo deset. Ale ta s-ská společnost dívá se na nás a na babičku jako na vetřelce s menšími právy. Také

vstupující konduktor pozdravuje společnost změří nás tvrdým pohledem a na babičku se rozkřikne: »Kam vy jste sem vlezla s tím košem, babo zatracená!?« Babička se zarazí a zachvěje, s-ská společnost se směje, shledávajíc v té hrubosti konduktorovu omluvu a svoje zadostučinění. A my s úžasem uvažujeme, jak je možno, že my a ta babička, ačkoli platíme stejné jízdné a ačkoli jezdíme právě tak často jako oni páni, přece nedostáváme stejné zdvořilosti a obyčejně se musíme spokojiti horšími místy? Záhada se nám brzo vysvětlí. My a ta babička podáváme konduktorovi jenom prázdný, poctivě koupený lístek. Ale páni s-ské společnosti podávajíce své jízdné lístky mají při tom pod palcem — desítihaléř. Proto v tom vyhraženém kupé společnost i konduktor si nás měří jako neoprávněné vetřelce, a proto ta stará žena s košem je »babou zatracenou«. A tu arci dospíváme k úsudku, že více než konduktor je politování a pokárání hodna ta společnost, která svou diškreci ztenčuje ostatní cestující o jich práva.

* * *

II. Ale tak z obráceného poměru dostali jsme se na zpropitné. Proti tomuto žravému lišeji naší společnosti bylo již psáno a musí býti psáno čím dále důrazněji. Proto musí býti psáno, že lidé, kteří buď z přesvědčení nebo z nedostatku nedávají diškrecí, jsou znehodnocováni a zkracováni v tom, co jim po právu náleží. O tomto zlu na drahách jsme se právě zmínili. Jsou lidé, kteří se chlubí, že za korunu zpropitného konduktorovi jeli sami v kupé a mohli se vyspati po celou noc z Prahy až do Vídně, zatím co za prkennou stěnou vozu tísnilo se na každé lavici po pěti cestujících. Známo je také, že úředníci drah, kteří jezdí na volné lístky, jsou konduktory mnohem více respektováni než obecenstvo, které si za jízdu platí. Než to náleží spíše do odstavce o obrácených poměrech, a my mluvíme o zpropitném. Důvodem dávaného zpropitného na drahách je pravidelně sobectví. Jaký je důvod zpropitného na př. na tramwayi? Kavalírství? Jaké je v tom kavalírství, když děvečka s desítikorunovou měsíční mzdou dá průvodčímu na tramwayi dvouhaléř zpropitného, ačkoli ten průvodčí má příjmy několikráte větší než ona? Ale už je takové obecenstvo, že dávajíc dvouhaléř zpropitného, opovržlivě se podívá na nás, kteří jedeme nepřidávajíce ničeho. Zrovna tak pohlíží sklepník v kavárně nebo v hostinci na odvážlivce, jenž opomine přidati k útratě své několik obvyklých haléřů. Tam vůbec vypijeme-li sklenici piva nebo kořalík kávy, abychom útratu svoji zvětšili o polovinu na diškrece. Čeká na svůj díl ten, který peníze přijímá, i ten, který nám tu sklenici nebo kořalík přinesl. Ve známém výletním hotelu v S. nedaleko Sázavy zastavili se v těchto dnech dva studentíci. Jeden požádal o sklenici piva, druhý o láhev sodovky. Ale i tomuto sklepník donesl pivo s poznámkou, že sodovka je příliš hluboko ve sklepě. Na několikáté požádání, aby jim ještě přinesl po housce, odvětil krátce, aby si pro housky sami došli do kuchyně. A přece ti dva hošíci nechtěli platiti ani za pivo, ani za sodovku a ty housky méně, než kterýkoli jiný host. Ale sklepník nepochybně očekával skrovného nebo žádného zpropitného a proto častoval hosty svého pána neobjednanou hrubostí. Řekněme krátce: Státi se to jinde, kde host jest si vědom svých práv a majetník hôtelu slušnosti a svých povinností vůči hostům, ten sklepník nebyl by dále ani hodinu na svém místě. A tak často, kamkoli jen se vrtneme, všude visíme na zpropitném. Vkročíme-li do domu svých přátel a lízneme-li tam něčeho, abychom to několikráte zaplatili zpropitným služebnictvu, přespíme-li tam, bude pokládáno za neslušnost, dáme-li diškreci menší, než kolik bychom byli zaplatili za nocleh v hôtelu. Jsme-li jen přes noc v hôtelu, při odchodu našem aspoň čtvery ruce vztahují se po nás: vrchního sklepníka, pokojské, podomkovy, vrátného. Tak cena pokoje bezmála se nám zdvojnásobí, nechceme-li býti těmi lidmi nazváni špinavými hosty. Odvážíme-li se k výtce, slyšíme námitku: Jděte, jděte, vždyť ti lidé jsou z toho živí. Jsou sklepníci, kteří nedostávají žádné mzdy. Jiní zase ze svých diškrecí musí kupovati časopisy a p. Než to jsou všechno nedůstojné, mrav urážející věci. Nejsme proti konduktorům na tramwayích ani proti sklepníkům, z nichž stanou se vážení a úctyhodní hôteliéři. Ale proti ponižujícímu dávání a přijímání zpropitného rozhodně býti musíme. Na dráze cestující téže třídy jako cestující, v hôtelu, hostinci a kavárně, host jako host, onde ani zde zpropitné nemá činiti rozdílu žádného. Ať páni zvýší sazbu na tramwayi o dva haléře, přidají kondukterům platu, ale přísně zapovědí brátí diškreci, a uvidí dobrý výsledek ve své nedužívé pokladně, nýbrž i u obecenstva. Vždyť je známo, že aspoň 20 procent hrubého příjmu podniků elektrických drah dává obecenstvo v podobě nedůstojných diškrecí služebnému personálu. A páni kavárníci nechť zdraží kávu o dva nebo tři krejcary, platí však svým sklepníkům slušnou mzdu, sami také kupují časopisy, ale ať rovněž zakáží přijímati zpropitné. Atd., atd., konce bychom se nedopsali o těch věcech. Ale bude nutno k tomu se vraceti a volati po odstranění těchto nehezkých zjevů. Dovedli-li v Benátkách, v tom tak zvaném mraveništi žebráků, odstraniti zpropitné z nejdůležitějších míst, jako jest dožecí palác, obrazárny, parníčky plující po Velikém kanále a j., tím spíše mělo by se k tomu přikročiti u nás, kde ani konduktor ani sklepník nechce býti nazýván žebrákem. Ostatně braňme se všemi silami býti diškrecovým lidem. Zpropitné má nesmírnou důležitost ve výchově našeho zejména služebného lidu, od toho pak pomalu stoupá výš. Brojiti proti zpropitnému je povinností každého jen poněkud hrdého, uvědomělého člověka. Je k tomu několik vážných důvodů. Dotkneme se zatím jen jednoho. Nic tak neporušuje charakteru jako úplatek a zpropitné. A

OTTO PETERS: =
JARNÍ POHÁDKA.

zpropitné na př. na drahách ničím už se neliší od úplatkův. A co jest do takových lidí, kteří veškerou svoji hodnotou závisejí na zpropitném, jakou mravní cenu může míti člověk, jehož povaha vytvářena jest — diškrecemi?

J. D. K.

NEKROLOG.

∴ **Waldeck-Rousseau** †. V těchto dnech zemřel v Paříži jeden z nejpřednějších politických činitelů vzdělaného světa současného, bývalý předseda ministerstva franc. Waldeck-Rousseau. Neobyčejně pilný pracovník, hladký diplomat, výmluvný státník, jak se nám jevil na mezinárodních vědeckých sjezdech, jimž r. 1900 za světové výstavy pařížské předsedal, odchází v osobě zenulého s jeviště života, na kterém hrál vynikajícího vůdce francouzské republiky, energického, ale pro nás podezřelého (a ještě více pro franc. nacionalisty), uvážíme-li příliš tklivé apostrofy německé lásky v nekrolozích říšských listů (císař něm. hned dojemnou kondolenci zaslal vdově a něm. časopisy bez rozdílu rozplývají se chválou nad tímto znamenitým francouzským státníkem). Jisto je, že jim ztrácí Francie pracovitého a energického politika, třebas nevíme, pro čí zájmy ve Francii nejvíc pracoval — snad nevědomky.

∴ **Prof. dr. J. Reinsberg** dožil se v těchto dnech 60 let. Život plodný vyjímečně a pozoruhodný v každém směru i kvantem práce i kvalitou. O podobných zjevech píší se za hranicemi monografie. Abychom neříkali slova, jež by mohli zníti jako fráse, třebas byla sebe opravdověji procítěna, konstatujeme suše summu díla Reinsbergova. První z universitních učitelů napsal učebnici svého oboru, která se může postaviti po bok zahraničním knihám disciplíny: kvalita paedagogická. Jako soudní lékař v Čechách nejpřednější, na jehož výroku závisí osud tak četných nešťastníků, slyne co muž krajně svědomitý, spravedlivý, leč i lidský. Jako examinator požadavků nepřepínaných, spravedlivých je stejně milován co učitel. Všichni, kdož prošli z lékařů českých jeho školou — a je to už výzva několikátá — jen s láskou vzpomínají na svého učitele. Obecně o něm známo, že může-li co učiniti dobrého těm, které osud přivedl do jeho blízkosti, ani nežádán, bez nároků na uznání, mnohdy nepozorovaně prokáže služby často neocenitelné: toť kvalita člověka, za dnešních dnů stále vzácnější. Pracovitý neúmorně, při tom vždy duševně svěží a vlídný — ani stopy po mrzuté odpuzující masce učenců mnoho pracujících. A přece pošla z jeho duševní dílny vedle dvou objemných spisů dlouhá řada vědeckých prací vesměs česky uveřejněných, jichž počet nebude vzdálen sta. »Časopis českých lékařů« čítá R. k nejstaršim, nejvěrnějším a nejpilnějším svým spolupracovníkům. Byl dlouhá léta jeho redaktorem a posl. číslo opět přináší cennou práci z jeho pera. Úzký prostor neodborného listu nedovoluje peru, s chutí píšícímu tyto řádky, jež diktuje vděčnost žákova i úcta literárního kronikáře šířiti se, jak překypující srdce i paměť chovající mnohá fakta zaznamenání hodná by žádaly. Dlouhá leta svěžesti duševní i tělesné, ač mohl by po zásluze poodpočinouti mistr, jenž všecko vykonal, co i nejpřísnější požadavky mohly by mu ukládati, přejeme jubilantu, očekávajíce od vzácného učitele, nejoblíbenějšího na vysokém učení našem, jehož byl rektorem, ještě mnoho díla pro českou vědu lékařskou, pro českou literaturu odbornou, pro českého studenta. Neboť lidé, jako Reinsberg, neumdlévají a neodpočívají. *a—e.*

∴ **Adolf Černý**, přední básník český (píšící pod pseudonymem J. Rokyta), pilný a neúnavný pracovník v otázce mezislovanského dorozumění, zvláště o poznání nejslabší a bez jeho přispění takřka zapomenuté u nás Lužice opravdu poctivě zasloužilý, dovršil v těchto dnech 40 let života, věnovaného, jak vidno z bilance jeho literárního díla, právě těm směrům činnosti, v nichž jen ti nejušlechtilejší nalezají zalíbení. Spravedlivý, nenadržující ani té ani oné větvi slovanské, sváří-li se, nezištný — není přece slovanský jeho archiv »Slovanský přehled« podnikem zištným, ač by měl docházeti většího pochopení, když máme v Čechách stále plná ústa slovanství — i jako básník udeřil v struny, jež v dnešní době převahou nevěrecké zní jako ozvěna z cizích krajů a vzdálených zašlých dob; básníku zpěvů těch, překypujících silnou a čistou vírou, pracovníku poctivých a mužných aspirací, přejeme do dalšího žití uznání a porozumění širšího, nežli došlo dílo jeho dosavádní. *J. D.*

∴ **Školní lékaři v Praze.** »Post tot casus, tot discrimina rerum«, mohli bychom zaznamenati slovy Vergiliovými. Kolik času ležela instituce tato jen ve Vídni (kde ovšem ještě školní lékaře nemají, nebylo tedy na Prahu spěchu!). Konečně vypsán konkurs na devět pětistových míst školních lékařů. Instrukce budou prý vydány později. To je nesprávné. Vybízejí se k práci příslušníci akademického stavu, a nepoví se jim dříve, kolik práce za tento nepatrný poměrně plat bude se od nich žádat. Přes to vzbudil konkurs nejen v kruzích odborných, leč i širších mnoho zasloužené pozornosti. Dle četných zmínek v denních listech, brousí si na místa tak zuby mnoho specialistů, do jichž oboru zapadá právě toto broušení. Jsme toho mínění, že

pro ta místa je povolaný p ř e d e v š í m praktický lékař, v druhé řadě specialisté zabývající se chorobami, jež škola způsobuje, nebo zhoršuje (vady zrakové, poruchy vzrůstu a zkřivení páteře vinou lavice a držení těla při práci, spadající do oboru orthopaedicko-chirurgického, dále chorobami, jež školou se šíří (tu by byli žádoucí dětští lékaři, ačkoli každý praktik je v tom oboru povolaným a uznaným znalcem), eventuelně pro děti málo nadané, epileptiky atd. některý neurolog.

Obecenstvo může býti ujištěno, že školní mládeži vzejde z nové instituce prospěch nemalý. Slibujeme si zmenšení dětské morbidity na dětské osutiny a infekční choroby vůbec a zlepšení hygieny dítěte vůbec, jak toho znamenité zkušenosti se školními lékaři za hranicemi jsou důkazem (nejbliže na př. v Uhrách, kde působí zdárně již léta). Obáváme se jen, aby při obsazování míst nerozhodoval autonomní nepotismus, tak smutně proslulý v obcích některých. — *s—a*—

Válečné zprávy — krvavá literatura. Přátelé knihy čím dále tím trpčeji stěžují si na upadající v Čechách zájem o belletrii. Básně čte málo kdo, poučné spisy čtou se sice více, než kdy jindy, ale dosud ne v té míře, jako za hranicemi, výpravná prosa ještě nejvýš dochází jakž takž povšimnutí v širších kruzích, ačkoli všemi směry, má-li jít národ ku předu, měla by konsumpce vzrůstati, nikoli státi, tím méně menšiti se. Chceme upozorniti na nový zdroj četby, jenž vážnou literaturu ohrožuje a cennou četbu vytlačuje. Jsou to novinářské rubriky a samostatné publikace o válce ruskojaponské. Je pochopitelno, že se v Čechách boj bratří Slovanů sleduje se zájmem, nemá však zájem ten vybočovati za meze v chorobné takřka již výstřelky. Tvrdíme ze zkušenosti, že ani v Rusku nevěnuje se bojišti té horečné a nenasytné takřka pozornosti, jako u nás. Což má to nějakou cenu, přinášejí-li noviny co den neurčité a nezaručené zprávy o postupu neb ústupu toho neb onoho generála, o větším neb menším počtu obětí té neb oné strany, kteréžto údaje příští den vyvrátí, neb novými právě tak neurčitými a nespolehlivými rozmnoží? Máme čtené listy v Čechách, které do roka pramálo místa věnují literatuře, umění, vědě — snad ani tisícinu prostoru, jejž věnují zlodějům, »dramatům« a »tragoediím lásky« a podobnému smetí. Ty listy mají pro zmatené a bezcenné zprávy z bojiště v každém čísle několik sloupců. Ovšem — prý to čtenář chce. Ale čtenář by se spokojil, kdyby se mu podal věcný a správný relief a místo mohlo by býti vynaloženo na užitečnější četbu. Míníme — a je to přesvědčením každého poctivého a vážného čtenáře denních listů, že se podobnou četbou uměle vychovává, vypěstovává ve čtenáři nízký pud po sensačnosti, krvavých událostech a pudových vznětech, místo aby se zušlechťoval a vzdělával. To se vymstí . . .

Víme, že voláme nadarmo — to nás však nemůže odvrátiti od vážného slova . . . vycházejí i obrázkové listy, které mohly rozšíření svého důstojně užiti ke vzdělávání čtenářstva, mohly je hojněji poučiti o kulturních, ethnografických, atd. zvláštnostech obou válčících stran, o pamětihodnostech kraje atd. — zkrátka o věcech beztoho neznámých širším kruhům a zajímavých věcech lidu i kraje.

A zatím přinášejí rozmazané obrazy srážek, jež bez toho nejsou správné a nic nedokazují, skizzy chumelenic koňů, vojáků, lodí atd. atd., které nic nepraví, o ničem nepoučí a neobsahují ani nic aesthetického neb ethického. Škoda papíru, škoda práce . . .

am

–– Růžena Jesenská: **Ballady a písně.** (Salonní bibliotéka číslo 41. J. Otto. 1904.) Dvě básně především, řeknu to hned, charakterisují poslední svazek básní slečny Jesenské: »Ballada o mračnu« a »Serpuly Hanemsian«, převzácné dva skvosty české poesie z poslední doby ne právě bohaté a kvalitou utěšené. První jest báseň v svém genru klassická, hodna státi po boku nejlepších našich ballad — druhá jest intimností a sílou ztajené bolesti své žhavý vzdech srdce hluboce raněného. Obě básně jsou významné, ohraničují přesně básnickou bytost sl. Jesenské v dvou vrcholných bodech její umělecké tvorby. Ostatní v knize umístěné ballady i kde drží se příliš těsně Erbena a imitovaná ballady prostonárodní, jsou dobré, ale výše první nedosahují; nemají pravé té síly a soustředěnosti. Za to je v písních nejeden žhavý drahokam a to nejen osobní intensity, nýbrž i náběhu k vlastní samostatné formě. Ale i zde platí to staré: Čím prostější, tím umělečtější a cennější. Při některých těchto kusech — třeba nebyly zrovna písněmi v pravém smyslu poetiky — stáhne se bolestí hrdlo. Autorka ž i l a tuto knihu, to je zjevno z každičké řádky. Uzrála a sesílila. To vědomí jí musí stačiti v době naší otrlé a nevšímavé tupostí vůči opravdu velkým snahám. —*ρ.*

Karel Kálal: **Jděte na Slovensko.** Nakl. J. Svobody. Za 30 kr.

Spisovatel opravdu o styky československé zasloužilý přichází tu s knihou v této době prázdninových cest vskutku včasnou, ale vhodnou dokonce za každé doby, neboť spisek pod tímto skromně turisticky vybízivým titulem skrývá mnoho materiálu ku přemýšlení politickému, národohospodářskému, literárnímu atd. Autor je jistě znalcem Slovenska a píše svoje trefné aforismy s přesvědčením vyplývajícím z mnohých zkušeností. To však není na újmu praktických pokynů, jichž je v knížce poměrně malé (ač trochu drahé) množství, jaké by v ní nikdo nehledal. Autor slibuje si od návštěvy Slovače mnoho. Jistě sebevědomí naše povznese poznání rozsáhlosti okrsku česky mluvících lidí, ale referent vrátil se ze Slovače dosti zklamán a zarmoucen nad žalostnou posicí těchto Čechů uherských. Přes to opakuje s Kálalem: Jděte na Slo-

vensko! Jděte tam jako prostí turisté i třeba jako emisaři české myšlénky. Kterého globetrottera nelákala by na př. věta: »Tak je Bystřice krásná, že Slovák touží být za živa v Bystřici, po smrti v nebi.« A kdo cítí v sobě poslání národní (Čech má je cítiti na Slovači každý!), zrovna nadchnut bude větami K., povzbuzujícími k drobné i velké práci národní. Přilehavě vystihující charakterisace autorovy (»Maďaři se pachtí, aby se vyrovnali velkým kulturním národům, a to již pozejtří, a tak dělají ve všem kotrmelce.« »Dbají jako parádivá žena příliš vnějšku.« »Žid opíjí a lichvaří, úředník vyssává, maďarisace ohlupuje a nikdo se lidu neujímá.« »Nás spasí mravný život a drobná kulturní práce, kterou musíme organisovati sami, nemohouce spolehati na vlády a na nikoho.« »Jaký užitek by byl z toho, kdyby chom slovenskou lásku všestranně spracovali? Čtenář cítí, že by se nám rozmnožil kulturní materiál, . . . do literatury by se zanášel nový obsah . . . musíme se učit posunovati českého ducha na východ —« »Studujte řádění židů, život v krčmě, život odrodilých měst, praxi úřadů« a j.) nesmějí se minouti pozornosti čtenářovy.

Staronová synagoga v Praze.

Z dobrého úmyslu sice vzešly četné rady autorovy: »Předplaťte ten a ten časopis, tu a tu knihu kupte!« leč kdyby se dle těch rad čtenář řídil do slova, musil by skoupiti pomalu celou slovenskou literaturu. Kolik slabé (mezi lecčíms dobrým) by tím pořídil si četby, posoudí každý, kdo leta sleduje slovenskou literaturu periodickou i knihovou. Místy jsou nepřesné údaje balneologické. Tyto drobné námitky ovšem nikterak nemají v úmyslu zmenšovati velikou cenu této malé rozměrem, ale bohaté a cenné obsahem knihy, kterou k četbě vřele doporučujem každému, kdo chce cestovati — i těm, kteří jsou nuceni zůstat doma. Podpisujem i poslední myšlénku Kálalovu: Maďaři mají budoucnost nikoli v tom, že si znepřátelí všecky národy kolem sebe a že se uvedou v hanbu před celou Evropou — oni si zabezpečí budoucnost, jestliže se s národy okolními usmíří a žijíce v klidu, nebudou plýtvati silami, nýbrž je obrátí na mravní zušlechtění, na osvětu a blahobyt hmotný!«, třeba si myslíme, že podobné politické horování míjí se vždy s cílem, neboť nedojde sluchu těch, jimž adresováno, a kdyby došlo, nedocílí u nich ničeho, jak politické dějiny učily a učí. —*s—a*—

— **Ke dnešním naším illustracím.** Symbolický obraz Petersův, mladého, jak patrno svérázně talentovaného umělce českého, jakož i kresbu Staronové synagogy provodíme výkladem v příštím čísle. *J. D.*

— **Konkurs na původní povídku.** Vydavatelstvo nového ženského čtrnáctidenníku »Vesna«, jehož 1. číslo vyjde 15. září t. r. vypisuje cenu sto korun na krátkou původní práci belletristickou, jeden tiskový arch nepřesahující. Rukopisy, opatřené heslem a adressou autorovou v zapečetěné obálce, zaslány buďtež do 15. října redaktorce »Vesny« pí. Olze Fastrové na Král. Vinohradech čp. 1024. Názvy zadaných prací a výsledek konkursu oznámen bude v prvním prosincovém čísle »Vesny.« Mimo práci cenou poctěnou bude uveřejněno ještě několik nejlepších povídek ze zadaných prací ve »Vesně« za obvyklý honorář.

Toto číslo vydáno dne 26. srpna 1904. — OBSAH: QUIDO MARIA VYSKOČIL: Povídka Tyly Felsové — Dr. D. PANÝREK: Krom zdí veronských není pro mne svět . . . — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — FEUILLETON: J. D. K.: Prázdninové vrtochy. — NEKROLOG. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: OTTO PETERS: Jarní pohádka. — Staronová synagoga v Praze.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Večer ve žních.

Vůz plný snopů sleduí jede s polí
a jak se noří do záplavy žhavé,
tu jak když oblak zlatý nad vsí plave,
prach bílý září mezi vozu koly

Kdes v sousední vsi v dálce zvoní Ave.
Křik vlaštovek. Pláč dětí. Blízko školy
zní skřípavý zvuk pumpy. Třepetavé,
hle, první hvězdy stromů nad vrcholy.

Do dvora hus se bílých vrací řada
Krav bučení, pak ticho. Náhle vpadá
v klid píseň, někdo na křídlovku hraje.

A stíny houstnou, vůně luk vlá sladká
Sad padá v tmu. Ó, lásky sny a taje!
Šepot stínů. V sadě vrzla tiše vrátka . . .

Exeunt omnes.

Exeunt omnes — všichni odejdou.
I ti, co dobře i co špatně hráli;
vše naposled jen hloupou bylo hrou,
jež chvíli jen zrak mate, smysly šálí.

Ó, s bohem, princi s krásnou princeznou,
též vám, rytíři, a vám, pane králi,
kejklířův synek — Osudem jej zvou —
za drát vás tahal, ať jste šli či stáli.

A kejklíř Smrt vás nyní všecky smete,
vás krále, pány jako raby kleté
do jedné truhly zatouchlého nitra.

»Ó, dobře, že již konec!« vzdychá každý.
Teď zaspat vše: lsti, lásky, boje, vraždy!
»Však, Bože můj, co hráti budem' »zítra«?

Evě.

Má dcerko malá, na kolébce spící,
můj sonet krade se jen po špičkách
jak malý skřítek k tobě v tichých snách
a »Rosť« a »Kveť« chce šeptem ti jen říci.

Však tento vyšel ze srdce — své sluje,
kde — tlukot slyš! — sta druhů jeho kuje
kov třpytící se na šperk stále nový.

Je pidimuž to, sotva dlaně zvící,
gnom, jemuž opál svítí v noci tmách,
z těch jeden to, již kutí po horách,
pod houbou sedí, tančí při měsíci.

A nyní jde, svým opálem si svítě —
ó, co v té sluji pro tě zlata, dítě,
on ne-li dnes, ti jednou jistě poví.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Pokračování.)

XXXV.

Týden již trvala stávka. Celý týden již v Libnicích se nepracovalo.

Stroje stály zamlkle a kroky, jež v dlouhých a vysokých prostorách libnických přádelen v hučení kol a svištění řemenů nebylo slyšeti, nyní tu duněly jak pádné rány, přicházející odkudsi z podzemí. Z komínů se nekouřilo, jako posměšně trčela do výše nahota jejich opýskaného zdiva a vzduch zčistěný tím, že neprosycoval jej těžký dým z uhlí, nijak nedodával pohledu na Libnice barev veselejších, ano, obraz začazených Libnic nyní bez mračen kouře plného sazí na vše padajících, v plném slunečním osvětlení, činil dojem daleko smutnější, vypadal zrovna příšerně, jako tmavé sklepení, v kterém se náhle rozsvítilo.

Dělnictvo ani nohou nevkročilo do továrny. Každodenně v stejnou hodinu, jako jindy, kdy začínala práce, přicházelo z okolních i dalekých vesnic k továrně, jak včely k oulu se sletovali, nepřinášeli však do něho med a vosk své píle a dovednosti dělné, aby robili z nich plásty obchodního tovaru. Zůstávali venku. Shromažďovali se kolem továrny. Obkličovali ji ze všech stran a nehnuli se z míst svých až do večera, kdy končívala práce i rozcházeli se také nyní jako jindy v stejnou hodinu, více unaveni tou celodenní nečinností, než jindy namáhavou svou prací, na kterou byli uvyklí. Málokterý se vracel k rodině, k ženě a dětem, jako jindy po skončené denní lopotě. Většinou zapadali do blízkých hospod, kde se bouřilo hluboko do noci. Jednotlivci ani v noci nehnuli se od továrny, zůstávali na místě. Střežili všechny vchody, aby správci byli o všem, co se tu děje i mohli každé hnutí nepřítele oznámiti vůdcům stávkové organisace.

Továrna navzájem opatřila se proti stávkujícímu dělnictvu. Vchody všechny zataraseny, dubová, těžká vrata hlavního vjezdu zůstávala zapadlá po celý den, jak pevnost v době válečné. Úřednictvo vcházelo úzkým, postraním vchodem do továrních svých kanceláří, kde s obvyklou pravidelností zasedalo na svá místa k práci své. Nemohlo s ní být nijak hotovo, i vytrvávalo denně daleko nad pravidelné hodiny, ačkoli žádné zásilky z továrny se nevypravovaly a došlé objednávky a zakázky ukládaly se na psací stoly, kde do stohů se hromadily; neplodností dělnictva také pro úřednictvo nebylo vlastně práce.

Továrny Novákových a Schmiedových proti zorganisovanému a proti nim jednotně postupujícímu dělnictvu, spojily se také v celek a byly v neustálém spojení.

Jan Novák po prvním vzplanutí hněvné nepovolnosti, v strachu ze všeho co se dálo a před tím co by mohlo přijíti, usiloval, aby zdánlivě aspoň stávkujícím podala se ruka a ukázala dobrá vůle tím, že vyzve se dělnictvo, aby jmenovalo své zástupce k zahájení smírného jednání.

Jan Novák docela ztratil hlavu. Neuměl nikdy hráti vůdčí úlohu a nehrál ji také při této příležitosti.

Otěže vedení proti stávce byly v rukou bratří Schmiedů, kteří počínali si tak, jakoby také továrna Novákových již v skutečnosti patřila jim, i odmítali spurně každý pokus na vyřízení sporu cestou úmluv a vzájemných ústupků.

Návrh po několika dnech stávky vyšel i ze středu dělnictva. Kapitály došlé z generálních štábů socialistických na podporu stávky libnické, rychle se stravovaly a tenčily a co se týče dalších přítoků peněz, jimiž by se nahražovala ušlá mzda, aby dělníci s rodinami namnoze četnými mohli býti živi a nezahynuli hladem, docházely jen sliby. Vznikalo a šířilo se v řadách stávkujících vystřízlivění z prvního opojení vyšlého z vědomí práva svého a své početní síly . . .

Továrny odpověděly vyzváním k naprostému podrobení se a ukončení stávky, nastoupení práce za předešlých podmínek. Jen tak že zavazují se majitelé přijmouti všechny dělníky bývalé bez výminky hned do práce, nikoho nepropustiti — jinak ponechávají si volnost vzíti pak jen toho, koho budou chtít; ostatní prostě nepřijmou, zítřejším dnem považují každého za vystoupléhо dobrovolně, o své vůli, dle toho budou jednat, o práci bude každý musit pak prositi . . .

Dělnictvo po tom pyšném vzkazu továrníků sevřelo se ještě užeji. Dav dosud němý a v celku odhodlán jen trpně vyčkávati, začal se fanatisovat.

Moře dělnictva obstupující továrnu libnickou jež zavřela před ním brány a otevříti je chtěla jen za cenu ponížení, naprostého vzdání se na milost a nemilost — — začalo se vlnit vždy bouřlivěji. Výš a výše od hodiny k hodině

zdvihaly se a vzdouvaly vlny. Jako burácení skrytých vichrů a vírů vřelo na povrchu lidských hlav a těl na malém prostranství mezi továrnou a palácem bratří Novákových shromážděných, tísnících se k sobě v jedné myšlence a v jediné bolesti, slitých ve hrozivou a od vteřiny k vteřině vždy hrozivější vzpouru — —

Václav Novák ležel v paláci v těžkých horečkách. Nevěděl o ničem, co se děje kolem. Ztratil vědomí o všem, i o sobě.

Byl osmý den stávky.

Překrásný jarní den. Plný úsměvu a jasu, jako stvořený k milování. V parku před palácem zpívali ptáci své jarní písně lásky.

A den přecházel již v noc. Dav se nehýbal, ani nestenčoval. Jakoby lidé byli změnili se v les, který nemůže ustoupit ze svého místa, kmen po kmeni musí být skácen. Doma nebylo co jíst — k čemu chodit domů? Fondy stávkové na dno byly vyčerpány a žádné nové nepřišly, odnikud pomoci ani podpory . . .

Ženy i děti, celé rodiny z dalekého až okolí, stáhly se za svými muži a otci, jako do valečného tábora. Děti usínající braly matky do náručí a zůstávaly při svých mužích.

Noc přece na konec stenčila dav. Ale velké shluky lidu vytrvaly až do rána.

A ráno bylo na místě zas vše, muži, ženy, děti. Dav hučel jako rozteklé vody, křik, pláč, štkání, mísily se s kletbami a hrozbami.

Nebylo ještě poledne, když se objevilo vojsko a v seřaděném svém šiku zaujalo místo v čáře hlavní tovární budovy, proti paláci. Kolem tohoto na obě strany mohl volně rozcházeli se lid. Ale vyzván k rozchodu, nehnul se. Ani noha se nehnula.

Postupem vojska o krok zhustil se dav mezi továrnou a palácem Novákových. Odtok volnými cestami na zad nebyl žádný. Lidé se tiskli k sobě podobni zvěři, vědomé si nebezpečí a v nejtěsnějším združení ochranu hledající.

Nový krok vojska ku předu. Tisíce lidí nakupených na malém prostranství octlo se v tlačenici. Ale nikdo nechtěl ustoupit. Naopak, z pozadí, jakoby se báli, že budou vytlačeni, pohnuli se ku předu.

Matky vyzvihovaly děti do výše, aby nebyly umačkány a ženy a milenky věšely se na šije mužů.

Nastaly okamžiky, kdy davů zmocňuje se panika a střízlivé uvažování všecko přestává . . . Jen hodit jiskru do té nakupené a vedrem dne rozpálené slámy hněvu a lítosti, bolesti a vzteku, odvahy i malomoci, hrdinství schopného největšího a nejnezištnějšího sebeobětování a zbabělého strachu toužícího jen sebe a sebe jen zachrániti . . .

Jako v bouři nastává ticho chvílemi, které jest tím příšernější, že vystřídalo zběsilost rozpoutaných živlů — nastalo utišení, když na komando důstojníka vojáci zařinčeli ručnicemi.

Cinkot skla zapadl náhle do toho ticha a mžikem způsobil hroznou vřavu. — — —

Nikdo nevěděl, co se děje, co se stalo . . .

Vzadu to bylo. Do parku sletělo okno z prvního poschodí paláce.

Dav se zas utišil, poznav, že zvuky, které tak jej polekaly, nebyly vyvolány účinkem střelné rány, jak z počátku se zdálo.

Václav Novák stál v okně, vyraženém jeho pěstí.

Byl bled, zsinalý příšerně, jakoby z hrobu byl povstal.

V mrákotách horečného bezvědomí opustil své lože a vyšel ven chodbou, která byla prázdna, z níž všecko služebnictvo v hrůze a očekávání nejhoršího, se rozuteklo.

Chladnem vzduchu srazily se stupně jeho horečky, že duch prohledl.

Václav Novák slyšel hluk — takový divný hluk slyšel z venku, jehož význam si nedovedl v okamžiku vysvětliti, který jej však bodal a pálil ve vznikající předtuše. Do probouzejících se po dlouhém spánku myšlenek hrnuly se představy poslední rozmluvy s bratrem . . . . V mozku se rozdnívalo docela.

Václav Novák vřítil se do salonu a pěstí vyrazil okno — —

Dav stávkujících kmitl se příšerně před jeho horečkou rozjitřenýma a do široka roztažený ma, z důlků vystouplýma jeho očima . . . . Naproti viděl vojsko s ručnicemi zdviženými, připravené k palbě — —

»Já jsem to nezavinil! Já jsem to nezavinil!« — zaúpěl Václav Novák. »Já nechci nikoho krev prolíti. Nedovolím to! Nepřipustím tomu!« — — —

Všecka láska, jaké schopno bylo jeho ušlechtilé srdce, jakoby nyní soustředila se na ten lid dole pod okny jeho paláce . . .

Vyhoupl se z okna a rozepjav náruč zavolal do utichlého davu »Bratři! Bratři!« — —

Nevýslovný řev byl mu odpovědí.

Na ohradu parku vystoupil muž; starý, šedivý. Václav Novák jej poznával — byl to snad nejstarší dělník továren libnických, který za nebožtíka otce Nováka v nich už pracoval; takový mírný vždy, tichý, trpělivý.

Václav Novák kynul mu přívětivě. »Vždyť já jsem s vámi«, mluvily jeho zanícené pohledy. »Srdce moje je vaše srdce« . . .

Stařec obrátil se k paláci a za odpověď pohrozil zdviženou pěstí.

Jako na dané znamení, na vyslovené heslo, tisíce pěstí se zdvihalo do výše a hrozilo proti paláci, i pěstě žen a malé pěstičky dětí zatínaly se s nenávistí a kletbou hrozebně i pomstychtivě . . .

Hustý plot oddělující park od cesty, zachvěl se, zaúpěl pod nárazem davu novým krokem vojáků k němu přiraženého.

Pak začalo lámaní větví, trhání kůlů i drátů husté spletivo plotu spojujicích. Dav vniknul do parku a začal jej pustošit.

Třaskot a praskot, rány rukou, holí i seker, mísil se v ryk tisícerých hlasů lidských.

Do všeho padla náhle salva vojska . . .

Starý dělník, který se byl vynořil na plot a držel se tu za strom přes plot ve výši sáhající — skácel se dolů se svého vyvýšeného místa.

Václav Novák vytřeštil oči a hrůzou, zděšením chytil se za hlavu.

Ale ruce mu poklesly . . .

Zatřásl se. Zapotácel.

Ruce byly krvavé . . .

A cítil, jak přes oči a dolů po tváři mu teče krev, zvolna dolů splývá krev — —

Ostrý náboj manlicherovky proraziv prsa otroka, silou svého pohybu letěl dál a zaryl se do čela jeho pána.

Lid v zděšení hrozném nad smrtí, která snesla se do jeho řad, v šíleném chvatu utíkal, rozbíhal se na všechny strany . . .

Za chvíli bylo prostranství mezi továrnou a palácem prázdné.

Zabití a umírající odnášeni ze smutného bojiště, na něž smálo se slunce svým hřejným, probouzejícím, život skytajícím pohledem.

V paláci byl zmatek. Zavolán vyděšeným služebnictvem, přiběhl Jan Novák bez dechu, lomě rukama, z továrny, kde byl ukryt; rodina k vůli svému bezpečí odjela na počátku stávky.

Hned dostavil se též lékař do paláce.

Václav Novák byl zde již jen tělem. Duch jeho bloudil neznámými cestami posmrtného života. (Dokončení.)

♡ ♤ ♡

JAROSLAV VRCHLICKY:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Pokračování.)

Je již dva, teď čtyři muži
ku soutěskům skalním jeli,
pochodně hned zapálili,
jak se lomy kol nich stměly.

Gure napřed — Palnatoki
za ním v patách, pochodněmi
svítili jim vyzvědači
v labyrinth těch skalin němý.

Místy slaná mořská pěna
divoce jim v tváře stříká,
nejvíc ovšem tam, kde nejhloub
do skal rozeklaných vniká.

Gure hovor nezastaví,
vykládá a Palnatoki
sotva stačí, aby stihl
v písku starce rychlé kroky.

Již se octli v úzké chodbě,
kde zas doznival jim k sluchu
táhlý sten, jenž podobal se
vzlykání a pláče ruchu.

Stanuli a naslouchali,
jediný je balvan dělí,
zdí jsa pouze, od které sem
žalobné ty nářky zněly.

Vyraziti tento balvan!
Lze tu snadno uhodnouti,
muselo by celé moře,
otvorem tím proniknouti.

Muselo by rozvlnit se,
v soutěskách a slujích zníti,
rovno vylité jsouc číši
celé město zatopiti.

Gure kynul, ze dna člunu
sekyry a háky vzali,
v plášti noci při pochodních
do práce se chutě dali,

Začli s vysoka, by moře
v otvor, který vyhloubili,
rázem nemohlo se přelít,
sami by tam sestoupili.

A než svitla první zora,
spěchali se v sítí schovat,
aby mohli příští nocí
s novou silou pokračovat.

* * *

Zatím Stefnir skald se vrátil,
Magnusa stih' nad Rujanou,
severní kde plenil břehy,
jedinou jej získal ranou.

S odpovědí král jej poslal
po krátkém jen rozhovoru,
slíbiv za tři dny že bude
před Kaminem na obzoru.

Velkým obloukem se pustí
zajiždkou přes moře siné,
od Volinských stráží bdělých
nezřen ústí Pěny mine.

Odbočí od Damerova
a pak od severu z příma,
na Volin se prudce snese
jako Thor, jenž z mračen hřímá . . .

. . .

Páté noci hnul se balvan,
ustoup' spolčené jich práci,
zřeli chodbu, která v dálce
že se krouti, světla ztrácí.

S rozžatými pochodněmi
pustili se do tmy směle
půda stále nížila se,
přišli v síně velké, ztmělé.

Právě za roh skalné stěny
plachý krok svůj tiše chýlí,
v ucho pláč když dopadl jim,
kterým malé děcko kvílí.

Hned si vzpomněl Palnatoki
kterak schýlen k skalní stěně,
jednou již ten nářek slyšel,
z dálky však, víc utlumeně!

Stanuli a poslouchali,
chvíli ticho — pak pláč nový,
starý Gure jal se vzlýkat,
zmatenými volal slovy

Měli jej co konejšiti,
by jich neprozradil křikem;
byli čtyři — nepřátelé
mohli tu být okamžikem

Na jednu až rázem shasli
pochodně a beze hluku
držíce se skalní stěny
kráčeli dle pláče zvuku.

Skály výše klenuly se,
měnily se v sloupů rysy,
mezi nimiž ze tmy stropu
krápníkové kusy visí.

V jednom koutě blíž zdi skalné
na otepi slámy shnilé
v přítmí v ústret mihlo se jim
cosi jako roucho bílé;

Sklonili se do tmy níže
zvedli vstříc pochodeň hbitě,
v úžas jich křik' starý Gure:
»Věční Bozi! Svano! Dítě!«

Co v tom křiku všecko bylo!
Však než mohli starci ústa
zacpati, by dál nevolal,
tma vše obklopila hustá:

Palnatoki pěstí srazil
pochodeň, a šlápl na ni,
co dva jeho průvodcové
utlumili starce štkání.

Ale nejvyšší čas byl již,
z dálky blížily se kroky,
po tmě přikrčit se ku zdi
všem svým velel Palnatoki.

Ruky pevným silným vzmachem
ku couvnutí trhl všemi
za roh skály, odkud přišli,
velel, tam se skrčit k zemi

Zatím kroky blížily se,
smolnic zář je předcházela
z dálky schodů obrys kynul,
klenba hovor odrážela. (Dokončení.)

OTAKAR THEER:

Mateřský stud.

(Dokončení.)

Karle!« vydralo se jí z hrdla.

Obrátil se překvapen.

»To jsi ty, mamá?« políbil jí ruku, a řekl lichotně: »Tak časně a již na návštěvě?«

Usedla blízko něho nesňavše ani klobouku, ani závoje, ani rukaviček. Její pohled zabloudil k synovi, ale v téže chvíli zabloudil jinam jakoby postrašen.

Teď, teď je třeba, abych na ráz řekla vše — vířilo jí hlavou. Na ráz! Na ráz! Běda každé vteřině, kterou ještě náleží té ženštině.

Nastalo ticho. Pojednou se jí zdálo jakoby kdesi na blízku se ozvalo několik silných úderů po sobě. Co to? Bylo to její srdce, bušící jí tak prudce v ňadrech.

Takořka beze smyslu se vzchopila a pohlédla synovi do tváře. Mám strach? tázala se tiše. Pokusila se promluvit prvou větu. Ale hlas ji selhal; cítila jakoby v jejích plících nebylo vzduchu, jakoby hrdlo i rty jí zdřevěněly.

Ano, měla strach, strach podobný tomu jejž pociťuje žena bylo-li by se jí objevit polovysvlečená v klinické posluchárně před zraky

sterých studentů. Byl to strach, ženoucí jí do tváří ruměnec, beroucí jí rozvahu, zachvacující celou její bytost jako plamen. Ta strašlivá slova, která bude nucena vyříci! Ta odporně slizká místa lidského srdce, kterých se musí dotknouti. A před svým synem!

Náhle zaslechla čísi hlas, jejž nemohla rozeznat. Než mluvil to přece Karel. Naklání se k ní, béře ji za ruku, ptá se pozorně a mazlivě:

»Schází ti něco, matinko? Jsi tak bledá . . . «

»Bledá?« zašeptala. »A mně se zdálo, že rudnu.« A pak vytrhnuvši se mu, odběhla do svého pokoje.

»Nikdy nebudu mít dost odvahy, abych mu to řekla.«

VII.

Den návštěvy u »krásné Idy« byl poslední pohodou onoho podzimu. Po něm nastoupily plískanice, zakalené oblohy, chladna; Praha nebyla takořka na okamžik suchá. Chodníky se leskly jako kov, lidé promokření, mrzutí, s deštníky v rukou spěchali po nich vzhůru-dolů. Obloha zdála se být držena střechami domů, nad nimiž visela těžce jako olověný baldachýn. Ulice byly tmavy, jakobyste se ocitly v bedně.

V ten čas přijela ku Zdechovským venkovská příbuzná, mladé děvče. Bylo na ní všechno jasné: zrak, úsměv, zuby. Smála se po celý den, patříc k těm dušim, které jakoby nechaly vytrysknouti veselí na všech věcech, jichž se dotknou. Ostatně nebyla nehezká. Její drobná tvářička, se svěží růžovou pletí, které se nikdy nedotklo líčidlo, měla jistý koketní půvab. Slušel jí úsměv, a nikdy také neopomenula nechat pootevřeny své hezoučké rtíky, za nimiž jí svítily zuby, roztomilé jako perličky. (Jeden venkovský student-veršotepec, přirovnal její ústa ku záhonu malin, jímž prokvétají bílé růže!)

Ku Zdechovským přijela chtivě, toužíc poznati Prahu, kterou znala, jen z těch několikahodinových pobytů, kdy dojížděla sem s matkou na koupi nových šatů. Bratranec naháněl jí jistý druh hrůzy a zároveň interessu. Ukázal se několikrát u nich tam na venkově, právě tak na několik hodin jako ona v Praze, a děvče zachovalo si z jeho návštěv dojem čehosi vyššího, nedostupného. Se svými drahými kravatami, navoněnými kapesníky, maličkou nohou v lakýrce, připadal jí něčím ženským, ale k zulíbání roztomilým. Milovala sice věrně svého venkovského studenta, ale přes to, kdykoli Karel přijel, bylo jí slastí dlít blízko něho, dívat se na jeho vymóděnou postavu, dotknout se ruky, s heboučkými prstíky, na nichž se vyciselované nehty leskly jako mandle.

A teď je v Praze, na celé dva týdny. Na neštěstí nebylo skoro ani možno pro nepohodu vyjíti. Paní Zdechovská pečujíc, aby se neteř nenudila, umínila si uspořádati několik obědů, k nimž sezvala četnější společnost.

Děvče obveselovalo všechno svým perlivým smíchem a nepřetržitým dobrým rozmarem. Než přece jen usmívala-li se na svého souseda, vypravujíc mu o maloměstských zábavách s tou důkladností, jakou naleznete u venkovských kokettek, — vyhledávaly její oči neustále Karlův pohled. Paní Zdechovské neušla tato náklonnost a byla jí jednou z nových bolestí. Viděla, že syn, třeba že dosti ledabylo, bavívá se svou sestřenkou; mladému elegánu byl lichotivý tento tajný zájem sestřenky, který pokládal za povinný. A třeba, že vlastně neustále jen dlel myšlenkami u své milenky, přece jen z té ješitnosti — která vězí v srdci každého muže — zapřádal intriku flirtu s hezoučkou Elušou.

Aby ztlumila a převedla v ní tuto sympathi, zvala paní Zdechovská nyní každý den svého vzdáleného sestřence, Okenfussa, usedlého třicetiletého hocha, se solidními zásadami, se solidním postavením a solidním, klidným chováním.

S tím tajným tlampačským pudem, který naleznete skoro vždy u provdaných žen, snažila se oba mladé lidi dovést ku sňatku.

Dnes byl oběd určen toliko důvěrnému kroužku. Ve velké jídelně, v němž celou jednu stěnu zaujímalo ohromné piano, usadili se za stolem domácí paní, Klamicer po jejím pravém, Okenfuss po levém boku, Eluša vedle tohoto. Třeba, že oběd byl již v polovici (podávala se kuřata), zůstalo Karlovo místo prázdno. Nedostavil se dosud a vědomí jeho nepřítomnosti odráželo se na všech tvářích různými výrazy: u paní Zdechovské jistou podrážděnou nespokojeností, ve vrásčitém obličeji starého mládence jistým blahosklonným mhouřením očí, jimiž jakoby omlouval všechny střeštěnosti mládí; neklidem v očích Elušiných a sotva znatelným uspokojením v plavé a zdravé tváří jejího nápadníka.

Počestné obědy měšťáckých rodin! Jste stálé stejné, se svým pomalým a spokojeným tempem, jímž každý ze soustolovníků opatřuje svůj žaludek; stejné jste svými bezvýznamně dusenými rozhovory, stejné tím pocitem bezpečného klidu, který září ze všech tváří.

Stará služka přinášela jídla, které Klamicer přijímal po stukráte již opakovanými frázemi pochvaly. Polívku shledával znamenitou, masa křehoučká, zeleniny šťavnaté, pivo jako elixir.

Klamicer přišel se zprávou, že se setkal před polednem se snoubenci jedné zpřízněné rodiny. To dodalo látky, aby se z líce na rub a z rubu na líc převrátily všechny podmínky štěstí, jemuž jde vstříc mladý manželský pár. Poněvadž se otázka točila hlavně

kolem peněžního momentu, přešlo se na křehkost nynějších finančních poměrů, na malé úrokové míry, nesnáze, jaké jsou s bezpečným umístěním kapitálu. Toho použil Okenfuss, bankovní úředník, ku obsáhlému výkladu o všech nebezpečích, které hrozí nynějšímu kapitalistovi a domnívaje se, že zajímá tím dívku tak jako sama sebe, počal chrlit z úst nepřetržitě slova: transakce, skonta, dividendy, akcie, dlužné úpisy, renty, doprovázeje je pohybem vidličky, jež jakoby kreslila ve vzduchu cifry.

Po tomto soukromém kursu z účetnictví, jejž se nikdo neodvážil přerušit, nastalo ticho, jakoby číslice způsobily ve hlavách takové spousty, že tam nezůstane jediná myšlenka zdravá. A pojednou, bůh ví jakým přechodem — začalo se hovořit o plesech a toilettách; Klamicer prozradil tu záviděníhodnou znalost všech detailů ženského šatu, to takořka ženské cítění s každým hadérkem, přikrývajícím hezké dívčí tělo, cítění, které jakoby nassáli do sebe staří záletníci.

»Strýčku, já něco na vás vím!« vykřikla Eluša a v obličeji se jí objevil vesele zlomyslný pošklebek.

»Tak, pověz, dceruško . . .« pobídl jí blahosklonně Klamicer.

»Že . . . že byste mohl být damským krejčím.«

»Děkuji ti za upozornění, Eluško; budu o tom přemýšlet na stará kolena. Ostatně si pamatuj, že . . (. . mohu ti říci, poněvadž se ode mne nemusíš již ničeho obávat) . . . mužští, o kterých tohle platí, jsou ti nejnebezpečnější.«

V tom, s tváří rozzářenou vnitřním štěstím, vešel do jídelny Karel.

Podav ruce hostům, obrátil se k matce:

»Odpusť mi, prosím. Zdržel mne kamarád, kterého jsem se nemohl zbýt.« A broukaje potichu na všechny kamarády celého světa, kteří nedopřejí lidem času, aby klidně pojedli, zasedl na své místo. A poněvadž postřehl na matce nespokojenost, jež, jak se mu zdálo, vznikla z toho, že zameškal počátek oběda, pokusil se rozesmát společnost nějakým vtipem. Napadla mu historka, kterou zaslechl nedávno:

»Včera jsem potkal Mikotu, toho, kterému strýček říká umrlčí hlava. Jeho mladší bratr hádal prý se sestrou o původu bouřky. Připadli nejdříve na to, že v nebi házejí kamením a pak že tam Pán Bůh hraje kůželky. Ale nezdálo se jim to pravděpodobným, až Čenouš, bratr, připadl na tenhle výklad. Víš, řekl, včera byla sobota; to Panna Maria prala plénky a dnes je mandluje . . .«

Všichni dali se do smíchu, když Karel napodobil žertem člověka, který válí prádlo. A při tomto pohybu zasvítil mu na malíčku velký opálový prsten vejčitého tvaru.

A tu stalo se cosi nevysvětlitelného. Karel, pohlížeje na matku, zhrozil se bledosti, která se rozložila na její tváři; zdála se jakoby popelem posypaná. A zároveň spatřil, že se paní Zdechovská vymrštila se sedadla jakýmsi divým, bezpáteřným výskokem, tak jakoby na celém jejím těle se mrštil kde jaký nerv. Stála tu teď proti němu a z hrdla vyvřel jí nejasný výkřik, podobající se zkřeku pronásledované zvěře.

Byl to hrůzný hlas, z něhož zdálo se vymizeti všechno lidské; hlas přicházející z nesmírné dálky, skoro z jiného světa; hlas nejděsnější hrůzy, hlas nejvyšší úzkosti, hlas tryskající z lidského srdce jednou v životě a zanechávající je navždy ochromeno.

Okamžik se podobalo, že ztratí rovnováhu. Pak se zakolísala nějak nešikovně, a převrhnuvši židli, rozkřídlila ruce. Vteřinu zůstaly rozepjaty, pak začala třít jednu o druhou, jakoby smývala s nich cosi odporného. Ale v tom se již zatočila, jala kroužit v jakési nemožné rychlosti, jako dětský vlk. Sukně ji vylétla nad kolena. A rvouc se sebe kusy modravé bluzy, koktala:

»Za-du-sí . . . Za-du sí . . . «

V šíleně rychlém kroužení této vířící postavy proměňovaly se v divnou směsici obnažené kusy jejího těla a modré zabarvení šatu.

Klamicer byl prvý, který se vzpamatoval z překvapení. Přikročil k ní, a třeba že se bránila, zachytil ji do náručí. Tu jakoby ji opustily síly: bez jeho pomoci byla by klesla k zemi podobna podťatému stromu.

Opřela se o starého přítele, sevřela uchvacujícími lokty jeho šíj a dala se do vzlykotu.

Odváděl ji pomalu do ložnice. Karla, který ji chtěl podepřít s druhé strany, odstrčil řka:

»Bude lépe, když nás necháš o samotě.«

A když ji kladl na lůžko, tázal se.

»Co vás tak polekalo?«

Neodpověděla mu. Opakoval několikráte svoji otázku. Pak, jakoby si uvědomila jeho hlas, přišla na okamžik opět ku smyslům. Zdálo se, že chce cosi říci. Ale hrdlo nevydalo hlasu.

Ukázala toliko na malíček, činíc pohyb, jakoby naň navlékala prsten.

VIII.

Čas míjel. Dny řadily se v týdny, týdny v měsíce, měsíce v roky.

Karel jednal tak, jako všichni muži, kterým se dostalo lásky příliš snadno; jsa v brzku přesycen, vyhledával ji jinde, přetvařuje se, podváděje, a poněvadž měl u žen štěstí, strádal tím, že nedovedl již ve svém srdci nalézti

ohně, který by ho zanítil tou bolestnou blaženosti, jíž ho dovedlaza žehnouti kdysi »krásná Ida.«

Paní Zdechovská od onoho dne nevyšla ze svého pokoje. Seschlá tak, že se zdálo, jakoby vstala z hrobu, trávila život ve velké lenošce nebo na lůžku. Její ústa snažila se nadarmo nalézti slova pro vidiny, které jí pluly pomatenou hlavou. Jakýsi neurčitý děs zůstal v jejích vyhaslých očích, děs člověka obklopeného hrůzou.

Nedovedla již nikoho poznati, jakoby vše pro ni bylo zahaleno mlhou. Toliko za slunných dnů, když paprsky vniknou k ní do pokoje, osvětlujíce stěny, záslony, rámy obrazů, planouce na hranách nábytku, bleskotajíce v lesklých plochách konvic, džbánů a skleněných drobnůstek, zatleská do dlaní a v tváři objeví se jí dětinská radost: vztahuje ruce po zlatém přísvitu a zdá se, jakoby ho chtěla zachytit

QUIDO MARIA VYSKOČIL:

Povídka Tyly Felsové.

(Dokončení.)

Je to dobré znamení,« podotkl Mayer, »Světlo jest vždycky požehnání!«

V tom se mihl kolem Fels s Tylou.

»Bude jim smutno dnes večer,« prohodil někdo. Ale nebylo času k odpovědi, neboť v tom okamžiku přiblížila se Machatová a uchopila se Felsovy ruky. Všichni to viděli i slyšeli, co pravila:

»Pane Felsi —« hlas se jí zadrhoval pohnutím, »pane Felsi, Bůh vám to odplať . . . co jste vy vše pro nás učinil . . . Přídavek vyplácený obcí . . . Plat lékaři . . . Všechno, všechno vím . . . Paní starostová mi — — —«

Fels prudce vytrhl svou ruku. Chvíli v něm bojovala ještě hrdá uzavřenost. Pak mu ale rysy náhle změkly. Ukázal na Tylu a řekl ku podivu měkce: »To jest její dílo! Poděkujte se jí!« a rychle odcházel, pokud mu to jeho staré nohy dovolovaly.

Té chvíle nikdo neodvážil se promluvit. Překvapení bylo příliš veliké. »To bylo tedy jeho tajemství, o němž nikdo ani zdání neměl!« Pocit náhlé úcty je opanoval. Přáli si stisknout Felsovi ruku. Ale Fels již blížil se ke svému domovu a v nejbližší chvíli mlčenlivý dům přijal shrbenou, sestárlou postavu toho, jehož srdce právě povstalo z hrobky po leta v duši uzavřené, aby stalo se učedníkem Lásky a Milosrdenství a následovalo Pána . . .

Toho roku uhodila zima tak prudká, že jí nebyli pamětníci. Mrazy byly tak ukrutné, že okna ani ve světnicích, v nichž se topilo, nerozmrzala.

V těchto neobyčejně trudných dnech, kdy Machatová dvojnásobně pocítila tíhu svého života, odvážila se k starostovi s úpěnlivou prosbou o zvýšení podpory. Vcházela se strachem, ale vracela se plná radosti. Netoliko, že jí Hartmann ujistil o zvýšení podpory, nýbrž přislíbil i opatření lékařské pomoci.

— Není dobře nezachránit života — řekl s důrazem — můžeme-li. Jste řádná žena, nikdo nemůže o vás ničeho špatného říci. Váš muž také za to nemůže! Myslím, že by mu bylo také milejší chodit s námi do kostela a pomáhat orat. Postarám se všemožně, aby se toho dočkal! — S těmi slovy byla Machatová propuštěna.

Hartmann držel slovo.

Ještě v tomto týdnu, když mrazy poněkud ulevily, zastavil se před pastouškou kočár lékařův. Malá, nahrblá postava městského lékaře sehnula se ve dveřích a vešla. Návštěva trvala půl hodiny.

— Je to poněkud zastaráno, ale za půl roku uvidí zase stáda — odpovídal lékař na uctivý dotaz obecního strážníka.

— Přijedu každý týden! —

Obecní strážník, který první roznesl tuto novinu po sv. Martinu, získal si rázem všeobecné úcty.

Opět se mnoho hovořilo o štědrosti obecního úřadu, opět se mnoho kombinovalo, zda snad z jiné strany — — —

— Ale kdo pak ve svatém Martinu by si mohl dopřát lékaře — zněl úsudek strážníkův.

— Když je hůře, spraví to nějaké mazání, a když má duše odletět, je dobře popřát jí volné cesty! —

A tímto rozhodným zakročením strážce vesnické bezpečnosti, zůstala dobrota a štědrost obecní rady neposkvrněna.

* * *

Jaro přineslo nové překvapení. Jakmile sešly vody a slunce jen poněkud tepleji se rozesmálo, zaleskl se dům Felsův v novém, čistém rouše.

Jednoho jitra přišli zedníci z města a k největšímu překvapení celé obce rozestavili svoje

umouněné nářadí před Felsovým obydlím a počali s opravami.

Otlučené rohy byly nahrazeny novými a pečlivě uhlazeny, sešedlý povlak, který tolik přizpůsoboval se svému pánu, svlečen a nový, svítivě žlutý šat přitiskl se ke zdím starého domu.

»Bude se stěhovat,« uvažovali jedni.

»Prodá dům,« bylo navazováno na předcházející myšlénku.

Avšak potvrzení těchto zpráv nedocházelo. Ba naopak, nová událost, která se přihodila kterési jarní neděle, popletla již dokonce všechna uvažování.

Stalo se to onoho dne, kdy svatomartinští odhodlali se již nadobro svléci se ze svých těžkých kožichů.

Skoro celá obec byla v kostele, když Fels s Tylou, usmívající se ve svých temněmodrých šatech, vešli do chrámku, usedli na svá místa a rozžehli svíce. Ačkoli všichni byli překvapeni, přece téměř nikdo neodvážil se utkvíti na nich zrakem.

»Zvědavý zrak tíží více, nežli výčitka!« bylo příslovím ve Sv. Martinu.

A tak jen chvílemi zdvihla se ta která hlava a oči nespoutány zaletěly k Felsovi. Seděl ve své lavici a modlil se ze staré modlitební knihy.

Onoho dne rozebíral duchovní v kázání historii o Judith. Byl to nejkrásnější výklad, který každý rok opakoval. Kázání trvalo celou hodinu. Duchovní končil slovy:

»Je dobře vše obětovat pro záchranu svých bližních. Čest, úcta, statky, to vše nemá ceny štěstí zachráněného života. A zda jest krásnějšího shledání po dobách útrapy, než potkáme-li šťastny ty, které milujeme?!«

A nebylo nikoho ze svatomartinských, který by mu nebyl dal za pravdu.

* * *

Bylo to v onen čas, kdy jabloně rozkvétaly ve Felsově zahradě. Purpurová poupata jako řežavé ohníčky posadila se na táhlých, lehce zahnutých větvích. Některé již rozkvetly na úkor světle zelených listů s bíle atlasovými poduškami a jejich rozkvetlé rty, připomínající slavnostní úkol drůžiček, nesly se žádoucně měkce provlhlým jarním vzduchem. Ale staré štěpy, stařenky s ohnutými kmeny, ponechávaly si suverenní právo rozkvésti až později; zatím spokojily se radostí mladých štěpů, vzkvétajících na mrtvolách jejich kořenů, jako obrození dávno zapadlých mladých let. Vztahovaly k nim svoje větve mohutně založené v jemném rozpjetí májových milenců.

Bylo to kteréhosi odpoledne v onen rozvoněný čas hořících jabloní, když strhla se první jarní bouře. Vysoko mezi trůny skal srazila se dvě nepřátelská vojska mraků a ničila se ohnivými střelami. Tisícerá ozvěna zvonila v horách a těžké, šedivé kapky deště jako pot bojujících polévaly kraj.

Tyla dlela v chatrči u Machatové. Na stole hořela hromička, a zvolna se uzdravující muž Johannin došeptal právě modlitbu, když po lehkém zaklepání vešel do chatrče učitel Seidl celý promočený.

Zarazil se poněkud, když spatřil Tylu Felsovu, ale oči jeho prozradily radost jeho srdce.

Pozvolna se rozhovořil. Vypravoval o zemích, které procestoval, a ústa nemocného lapala téměř každé jeho slovo. Vyprávěl o městu na moři, kde za noci mezi odlesky hvězd plovou světla a sladce roztoužená notturna prochvívají vzduch.

Vypravoval o korábech plných bílých plavců, kterak loučí se vlajkou se břehy země, a kterak píseň z lodí přináší poslední vzpomínku na ty, kteří svěřili se moři.

O chrámech uvnitř zcela zlatých s obrazy světic útlých, téměř dětských výrazů, s oltáři laskavě se usmívajících Madonn s plavovlasými Dětmi, na něž raffinovanost starých mistrů svolala první mžení probouzejícího se slunce, takže v ranní zlaté mlze zdály se vystupovati z rámců veškery ty sladké postavy svatých a světic, stvořené požehnanými štětci: Rafaelovými, Tintoretta, Angelovými, Tiziana a celé té posvěcené družiny kvetoucího jihu.

Kdykoli přestal, setkal se se zrakem Tylиným, horoucně rozhořelým, a tu hlas jeho znovu se osvěžil jako po rose.

Mezitím prchla bouře do jeskyň a večer skláněl se do kraje. Modravý, pohádkovitý ton zaplavoval okolí.

»Doprovodím vás, dovolíte-li —« řekl Seidl náhle, když Tyla chystala se k odchodu.

Vyšli.

Snažil se, aby ji bavil a namáhal se být veselým.

Vypozorovala to a prohodila:

»Nebuďte falešným! Zůstaňte takovým jako v chatrči.«

Chvíli neodpověděl. Pozorovala na něm rozčilení a proto ho nevyrušovala. Čekala, že sám zvítězí nad svou slabostí.

Byl večer, který sváděl k objetí. Museli přejít úzké prkno, položené přes rozpěněný ručej. Náhle ucítila jeho ruku ve své. Tiskl ji, jakoby se strachoval o ni, ale nepromluvil.

Tu, když přešli, nemohla již utlumiti hlas svého srdce:

»Řekněte —« zajikla se, »řekněte, že mne máte alespoň trošičku rád!«

Celá Seidlova postava jakoby vyrostla v té chvíli. Oči se mu rozzářily a ruce chvěly jako na varhanách.

»Můj Bože, teprve dnes, teprve dnes jste to poznala?« ptal se rozčilen.

»Ne, ne! Věděla jsem to již dávno, hned po první své návštěvě ve zdejším kostelíku. Nevěděla jsem, že jste to vy, který hrajete na varhany, ale zdálo se mi, že v tom všem, co z nich vyznívalo, je skryta věta, které jsem jen zvolna počínala rozumět!«

Poslouchal nadšeně.

»Bojovala jsem proti tomu. Probouzela jsem se v nocích v domněnce, že jste se přišel k oknu ptát, zda vzpomínám. Namlouvala jsem si: ‚Hleď, Tylo, ty ho nemůžeš mít ráda!' a usínala jsem umdlena, k smrti zemdlena, abych se probudila ráno s první myslenkou na vás!«

Byl celý prosycen radostí. Připadalo mu to vše jako historie vypravovaná v oné chatrči, tak jak si ji vysnil ve svém nešírokém životě.

Jen zvolna vžíval se v slavnost svého srdce.

Cesta stoupala do výše a valovitá hradba chránila ji před lavinami.

Zastavili se téměř současně.

»Smím vás políbit?« zeptal se nesměle.

Letmo ohlédla se a nastavila mu kalich svých rtů: »Pij!«

Zadíval se jí do očí. Její pohled mluvil o oddanosti a věrnosti. Lehce ji stiskl, tak jakoby se bál, že pod dlaní stroskotá se mu nádherná klenba jejích tuhých prsů.

Pak ji políbil.

Nepromluvili již ani slova. Teprve, když došli k domu, zeptala se ho náhle:

»A budete mě mít vždycky rád?« Čekala na odpověď se strachem

Pak dodala sešeřele, s hlasem pohnutým bázní o svou lásku: »Ty!«

»Neslibuji ti ničeho,« odpovídal, »uvidíš!« a zvýraznil poslední slovo.

Stiskl jí pevně ruku. Bylo to jako přísaha . . .

Té chvíle s nebe spadla hvězda. Snad jí tam nebylo zapotřebí. Jiné dvě, bloudící nekonečností vesmíru, potkaly se, políbily a splynuly v jediné, veliké světlo — — —

* * *

Konečně červené svátky, které tentokráte dobově byly opozděny, přinesly klíč, který rázem otevřel budovu všech nevysvětlitelných a marně vysvětlovaných událostí.

Bylo odpoledne v den Vzkříšení. Stráně leskly se barevně, jakoby nově omalovány a krátký déšť, jenž po poledni osvěžil jarní nádheru, zavěsil na každý květ, na každou haluzi drobné perly jako stříbrné zvonečky a pampelišky rozběhlé po lukách otevřely široce své zlaté zraky. Pak, když se sešeřilo a modrý, neobyčejně jemný kment zahalil večer a usínající slunce zrůžovělo ledovce, rozezpíval se zvonek.

Plavá záře svící zaleskla se v oknech a celý Sv. Martin podobal se z dálek hřbitovu o dušičkách

Sousedé scházeli se do kostela. Také starý Fels s Tylou přišli.

Fels vypadal o mnoho starší a hubené jeho tváře byly rozryty hlubokými záhyby.

Všichni si toho povšimli.

Když pak rozezvučely se varhany, byla téměř celá obec shromážděna v kostele. I Machatová, jejíž muž — díky lékařské pomoci — se rychle pozdravoval, klečela zcela blízko oltáře, u železné mříže, s hlavou hluboce zapuštěnou mezi prsa.

U oltáře ozval se zpěv. Zvony se znovu rozezvučely a atlasově bílá nebesa, nesená obecními staršími, rozkolébala se v pochodu.

Sv. Martin slavil své Vzkříšení . . .

Průvod obešel celou ves. Nebyla ještě úplná tma a šero bylo silně zahaněno září osvícených oken.

»Nikdy nebylo krásnější slavnosti,« přiznal sám kostelník Kap. »Tolik záře a tolik světla!«

Ostatní, kteří stáli kolem něho u kostela, plně souhlasili.

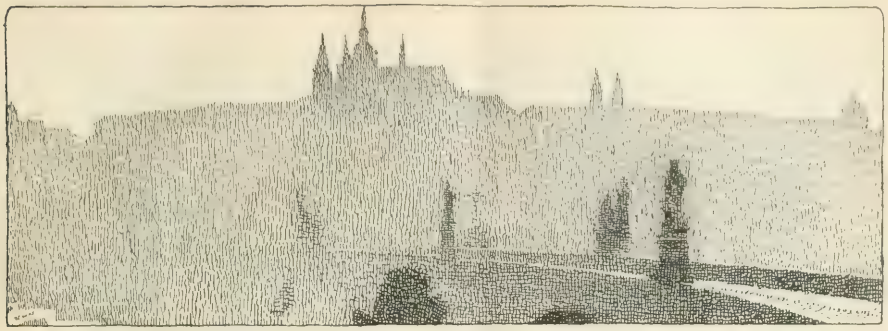

SMUTNÉ MĚSTO . . .

Vyšel jsem před týdnem z neznámé hospůdky v Kralodvorské ulici. Byl letní večer, teplý a dusný. Tak teplý, že jsem ztrácel svěžest pocitů a myšlenek a jako v lehkém opojení šel jsem ulicí tak mechanicky, jako by mě bylo něco neslo. Necítil jsem, že jdu a nemyslil na nic.

Místo toho všeho oddal jsem se pozorování okolí. Bylo devět hodin. Z Celetné ulice Prašnou branou na Příkopy, kolem nového secesního domu, který se tak vyzývavě odráží od grandiósních kontur Prašné brány a její ušlechtilé gotiky. A pak jsem se ocitl na Příkopech.

Dlouhá ulice byla tak prázdná a němá. Její světla mdle a chabě svítila, jakási mlha a roje komárů oslepovaly a podlamovaly intensitu zelenavých hořáků. Ale zdála se mi ta ulice tak divnou, zvláštní a skoro cizí. Jako bych byl najednou přišel do neznámého města, jehož obyvatelstvo prchlo anebo hromadně odtáhlo někam daleko, na nějakou odlehlou slavnostní pláň, někam za bránu . . . Ale byly to přece Příkopy, naše Příkopy a můj duševní stav byl docela normální. Vždyť jsem šel domů, bylo už devět hodin.

To bylo tím: Nebyl jsem tu už dlouho v tuto dobu denní a chodíval jsem sem jen ve dne, kdy pestrý vír davů a vozů je v nejživějším rozkmitu. A teď jsem tam přišel tak pozdě večer a našel jsem tam mrtvou poušť a to mi bylo tak divné a vyvolávalo v mé duši takový smutek. Ano takový smutek, zvláštní, specifický, nevýslovný.

Ale odkud přišel tento smutek do mé duše? Kde se v ní vzal?

Byl to pocit, který vystoupil tehdá poprvé v plné síle, osamocen od všech jiných — (protože jsem tehdá na nic nemyslil a nic jiného necítil) — a naplnil zúplna moje nitro, preparované teplem a mdlobou večera. Byla to melancholie Prahy, hlavy měst smutného národa, melancholie Prahy, smutného města . . .

Šel jsem tedy v tomto smutku, měkkém a nebolestném, uspávavém — (mohlo by se říci umrtvujícím) — dále po Příkopech. A zprvu mě to mrtvé ticho rozčilovalo. Zdálo se mi, že je přec jen ještě brzy na takový klid a chtělo se mi nějak zakřičet a zabouřit do té hluši, plné mdlého svitu a nehybných silhuet domů a jejich střech.

Ale pak mne to přešlo. Splynul jsem s tím nehybným tichem. Resignoval jsem jako dobře vychované dítě, které z tradicionelní úcty nesnaží se déle vyvracetí pošetilosti a nesmysly starých rodičů.

Byl jsem již u Václavského náměstí, když se mi zdálo, že tento pocit umdlený a smutný jsem měl již několikráte, vždycky na večer, když jsem šel ulicemi svého rodiště. Ale býval smíšen s jinými pocity a teprve dnes přihlásil se v celé ryzosti a příznačnosti.

Pohled na Václavské náměstí byl také fantastický. Nač hořely ty dvě k nebi trčící girlandy bílých světel, splývající na konci v planoucí sloupy? Vždyť jen několik temných postav mihalo se v jejich zelenavém přísvitu a jinak bylo tam zase tak pusto a smutno a ticho. Bylo to tak divné, ten bezpočet světelných koulí, jež hořely a házely světlo bez účele, jen aby snad provokovaly všemocnou tmu, proti jejíž majestátu a síle znamenají právě tolik jako roj svatojanských mušek . . .

A tak jsem šel dál po Ferdinandově třídě a pořád se mi zdálo, že je pořád méně osamělých mlčících, jakoby neuprosným svědomím hryzených chodců . . .

Konečně došel jsem až k nábřeží a přede mnou objevilo se nejjímavější divadlo pro moji duši, před nímž utichá ve mně i touha po obzorech Moře — královská silhueta Hradčan. Majestátně týčila se v neproniknutelné černi své kamenné hmoty na žlutě zkaleném a slabě prosvitavém pozadí nebe, a za ní hluboko již skácelo se slunce.

A modlil jsem se zase jako tisíckráte k tomuto svatému zázraku modlitbou, kterou snad nikdy nenapíšu v její rozechvělé zbožnosti, žhavé mystice a nevýslovné vroucnosti, která však toho večera, kdy na mne dolehl onen smutek měkký a rozplývavý, byla tak podobna pláči . . .

Stál jsem na místě, kde smutek města, jehož jsem dítětem a jež tak neskončeně miluji, vykvetá v pološeru pozápadních chvíli v černý fantastický

květ. A v pohledu na tento květ cítím slzu v oku, bolest v srdci, smutek v duši, ale vím přece jasně, že ta slza, bolest a smutek půjdou celým mým životem, aby mi byly trýzní i rozkoší bez konce, neboť nikdy nebudu mít síly, abych opustil toto smutné město, v němž hluboko tkvím všemi kořeny svými, které je mým osudem i láskou . . .

*

Je to příznakem lidí slabých a podlehavých a degenerovaných, že nemohouce přemoci bolest, prodělávají zvláštní perversní proces a nacházejí rozkoš, stále stoupající, ve své bolesti, až konečně bez ní nemohou žít, sami jí hledají, připravují a prodlužují. Příznaky této nemoci postihl jsem v sobě několikrát. A také toho večera i později, když jsem analysoval svůj pocit pražského smutku.

Ale rozkoš bolesti, rozkoš smutku je perversí, je chorobou.

A proto třeba ji léčit a odstraňovat. . . . Leč to je možno jen tehda, když svou nemoc známe. Ale vím, že tisíce a tisíce Pražanů své nemoci neznají. V smutku Prahy se narodili, její smutek dýchají od dětství, jsou ho plni. Ale nejeví se u nich lyricky. U většiny všedních lidí proměňuje se v netečnost a pasivnost, která je vlastní celé naší rase. A když k tomu přistoupí ještě velkoměstská blaseovanost, máte tu Pražana celého, v jeho šeptavé úchylnosti a nechuti ke všemu bystřejšímu ruchu. Nerad se rozčiluje. Ještě tak větší funus, opilců exces a pád koně upoutá jeho pozornost. Jinak na ulici nemluví a sotva se sešeří, ukryje se do svého doupěte domácího anebo do učouzené hospody.

Co na ulici? Nebylo to nikdy zvykem. Proč to zavádět! Vždyť se to ani nesmí. Když se někdy Praha rozhoupá ve dne, už jsou tu orgánové, jež převážně utiší takovou výstřednost. A Pražák si myslí, že ti soukenní mají přece jen pravdu, že je to zbytečný povyk a že je klid příjemnější.

Proto je Praha večer tichá, pustá a smutná. My Čechové vůbec nemáme podmínky k ž i v o t u a proto se na nás nesmějí žádat věci, jež si mohou dovolit jenom lidé jiných národů a zemí, kteří na to mají peníze, temperament a sebevědomí.

My nemáme ani peněz, ani temperamentu, ani sebevědomí.

Proto je Praha tichá ve dne a ještě tišší a tak smutná večer.

*

Když jsem šel potom onoho večera domů ulicemi již zcela mrtvými, přes Karlovo náměstí, pod jehož nebetyčnými lampami šeptali zcela tichounce již jen stěží milenci v magických reflexech elektrického světla a stromů, vynořila se mi v hlavě vzpomínka na veselé jedno město, kde ani o půl noci nebyl pražský hřbitovní klid a jehož lidé zpívali, jásali a hlučeli a kde jsem si také vzpomněl na svou smutnou, zakřiknutou Prahu a její šeptavý lid . . .

. . . — — Parník byl plničký lidí, hovoru a zpěvu Moře kolem bylo tiché — proč by hovořilo, když jeho děti byly tak hlučně vesely. Zpívalo se na zádi, zpívalo se na přídě, zpívalo se v kajutách. Starý tenorista s ještě starším houslistou přednášeli neunavně melodické písně a kuplety a všichni ostatní zpívali refrén.

A já se díval s vyvalenýma očima a naslouchal udivenýma ušima a nemohl se nasytiti.

Tito lidé byli v e s e l í! Víte, co je to, když je lid vesel? Toho my v Čechách neznáme. U nás je také hlučno. Slyšíme někdy řev, výkřiky, hřmot — neartikulované projevy davu . . . Ale v e s e l o s t, tu slyšíme nejvýše jen od kupy dětí, kdesi v koutku si hrajících.

Ale tehdá na parníku bylo také mnoho mužů i junů, kteří vypili úctyhodné množství jiskrného vína, ale nikdo neřval — jen smích, hovor a zpěv, tu hlučný, tu polohlasný, bylo slyšeti. Ti lidé byli — veselí!

A tak jsme pluli . . . Nálada přešla i do mne, Bručel jsem polohlasně refrény, ale slova jsem neznal.

Tu zazněl mi v ucho zvuk slovinský: Liepa naša domovina . . . Nezdržel jsem se a zpíval s sebou . . .

Zpěvák slyšel mne a velmi dobrodružnou jazykovou experimentací jsme se dorozuměli a odzpívali pak skoro všecky slovanské národní hymny, za obav mé ženy, aby nás nezavřeli, že provokujeme.

Byli jsme však mezi Italy a ne mezi Němci, proto jsme zpívali až do samého Terstu, vracejíce se z výletu do malebného a starobylého Pirana.

A byla již půlnoc, když jsme přijeli. Ale tisíce lidí plnilo ještě nábřeží a v písních se pokračovalo nerušeně i na pevné zemi. A ještě ve dvě hodiny v noci byly ulice plny.

Proto v Praze tak často na večer vzpomínám na Terst, na jeho život, hluk a veselost.

Ostatně všude na světě je po 9. hodině život v plném proudu, ba namnoze teprve vrcholí, ať přijdete kamkoliv, třeba na sever, do chladnějšího klimatu. I v té banální Vídni není po deváté tak mystické mrtvo jako v Praze — ne snad někde na Vyšehradě — ale na Příkopech, Ferdinandce, Václavském náměstí . . . A všude lidé mluví hlasitěji, než my.

Praha je smutná. Není divu. Je obrazem nás samých, našeho života, našeho živoření. Nemáme vzletu, nemáme idejí a nevíme, co chceme. Jak se máme rozkřiknout, rozjásat a rozezpívat? Za každým rohem číhá nepřátelství veselých lidí.

Rozčilují nás buršáci — neboť jim nevědomky závidíme.

Nejsme si jisti ničím, nejméně s sebou samými. Závidíme bratru kus šatu i kus chleba.

Zalézáme hluboko v úkryty svých doupat, aby nám nikdo nezáviděl a neviděl do úst.

Pak má být Praha veselá, ulice plny do noci!

Milan Fučík.

OTTO PETERS:
PODOBIZNA DAMY.

–– **Schovanka,** romantická komedie o čtyřech aktech, již anglicky napsala Madelaine Lucette Ryleyova a kterou do češtiny přeložil p. Karel Mušek, přešla od 17. srpna již několikráte jeviště Národního divadla. Je to komedie »plná omylův«, ale ne nevtipně založena. Považte jen, učenec zvučného jména, maje doby růžového mládí již dávno za sebou, usmyslí si, že přijme děvče z nalezince, aby z něho vychoval podle svých vychovatelských zásad dokonalou ženu a potom učinil ji družkou svého života. Aha, pomyslíte si, tedy něco podobného jako Meredithova slavná Zkouška Richarda Feverela. Ano, jako tam, i zde byl hotový plán, pevně zkloubený systém, který měl z Peggi, malé šípkové růžičky, učiniti nádhernou růži. Ale spisovatelce nešlo o psychologické a paedagogické problémy, záhy opustila původní pásmo, jež mnoho slibovalo, a ze všeho vyklubal se obyčejný románek. Jen tu a tam proklouzne ještě, že plány ztroskotaly, že malá Peggi obírá se tlustými knížkami jen k tomu, aby v nich lisovala květinky, a že ze všech věd nejvíce miluje »botaniku«, pěstujíc ohnivé hyacinty, kterými bláhový pěstoun ozdobuje si prsa, netuše, v jaké spojitosti je ohnivá barva hyacintů s uniformou fešného jeho synovce, kapitána. Ale to vše není hlavní věcí hry, hlavní je, že Peggi nemiluje svého pěstouna a není nikterak blažena myšlenkou, že si jej má vzíti za muže. Na konec však přece vše dobře dopadne, pěstoun je šlechetný muž, daruje Peggi nový letohrádek, aby v něm žila po boku milovaného kapitána a zpívala s ním roztomilá duetta, podobná tomu, které zpívají, když ubohý šlechetník pod okny jejich v zahradě se prochází se zlomeným srdcem. Komedie, která počíná tak slibně a vede si místy velmi vtipně, znechucuje se na konec tímto sentimentálním, jen na slzní váčky útočícím závěrem. Ale obecenstvo stojí při malé Peggi a tak odchází z divadla zcela uspokojeno. Hru nesli statečně na svých bedrech pan Vávra a slečna Grégrová, která s neodolatelnou působivostí provedla scény, v nichž proráží prostodušnost a naivnost nezkušeného děvčete. Maskou i mimikou zamlouval se p. Kafka v dobré episodní úložce tanečního mistra. —*ý.*

–– **Dvě jednoaktové novinky** vypravilo v pondělí Národní divadlo. Ruskou a francouzskou. Podařená aktovka je jako pokroutka. Takové smlsnutí. Neunaví, nerozruší. Vystřídají-li se tři za večer, je o zajímavost více. Jakoby postavil tři autory vedle tebe. Bilibin ve své Slušnosti pracuje s prostředky, na divadle nesčíslněkráte osvědčenými. Proto má úspěch jistý. Zatoulaný milostný dopis způsobí celý řetěz komických situací, v nichž není mnoho nového. Nebýti ruských jmen, ani bychom autorovu národnost neuhodli. Ale vtip a divadelní obratnost nelze mu upříti.

Druhá novinka »Anglicky snadno a rychle« od Tristana Bernarda má spád rychlejší. Jevištěm se mihne několik rušných scén, vyvolaných tlumočníkem, jenž cizí řeči vůbec nerozumí. Hříčka, tentokráte bez obvyklé, francouzské pikantní omáčky. Poslední aktovka — Čechovovy Námluvy — stála dosti vysoko nad oběma novinkami. Tu není psaníček, tlumočníků, ani komických divadelních situací, humor řine se přirozeně z povah těch hašteřících se lidiček. A ruského vzduchu je tu tolik, že by nás nezmýlila žádná cizí etiketa. Směješe-li se tomu Ivanu Vasiljeviči Lomovu, má náš smích jinou, jaksi vážnější příchuť. Tak mimoděk mu přejeme, aby se s Natalií Štěpanovnou přece už dorozuměl. Ozval se cit — důkaz, že tu uhodil autor na ryzí kov. — Pan Mošna je výborným Lomovem, to je dávno známá věc. Nelze ho překonati. A poněvadž pan Havelský a pí. Danzerová tvořili s ním znamenitou trojici, uhájila si starší práce Čechovova primát i provedením. V ruské novince pánové Steinsberg a Matějovský nedostihovali dam Benoniové a Laudové, jichž výkonům nechybělo umělecké jádro. — Pan Inemann pěkně odříkával svoji angličinu v roli gentlemana Hogsona, ale zevnějšek trochu přehnal. Také ostatní účinkující ve francouzské aktovce dobře si počínali, jen ti nešťastní policisté vyjímali se příliš málo policejně. Hotoví ochotníci v policejní službě. O režii dělili se pořadem pp. Steinsberg, Mušek a Kvapil. *M. R.*

–– **Ze Smíchovského divadla.** (Letní arena.) Gerharda Hauptmanna sociální drama »Tkalci«, uvedené v plné letní saisoně na scénu smíchovského divadla (po zrušené censuře, která zabraňovala několik let uvedení »Tkalců« na scénu) v zdařilém překladu Josefa Krušiny ze Švamberka, jenž v horském dialektu kraje jilemnického vystihl originál německý, vzbudilo plný, zasloužený obdiv a uznání, jak literárního tak i divadelního světa. Drama Hauptmannovo dobylo zde výstižným ovzduším plného úspěchu, který nutno tuto s radostí konstatovati, při pečlivé snaze a chuti účinkujících, s jakou se svých úloh ujali a své výkony propracovali. Snahu smíchovského divadla nutno tuto — jak toho také plným právem zasluhuje — s vděkem poznamenati, že předvedlo — ač s mnoha zkratkami — toto proslulé významné drama a velkolepé dílo předního dramatika německého, a že silné, sociální práci této věnovalo neobyčejnou, pozornou pílí a úměrnou výpravu. Celé to těžké ovzduší a tísnivá nálada dusivé sociální bídy, hořkosti a útrap potlačených a malomocných tkalců až do propukajícího vzepření se a vypuknutí vzpoury proti jich potlačovatelům, vyssavačům a krutým před-

A. CERHOVÁ:
PARTIE Z MĚSTEČKA U KŘIVOKLÁTU.

staveným ubohých tkalců je přirozeně a detailně podáno, bez nejmenšího rušivého dojmu. V popředí zájmu výkony svými stáli p. Lier, Charvát a Pulda, kteří dospěli účinu rázovitým pojetím a všelikou propracovaností svých úloh (starý Ansorge, starý Baumert a Moric Jäger). Zmínky zasluhuje paní Táborská (Louisa Hilsova) za působivý výkon, jenž by snesl však většího duševního prolnutí a zaníceného duševního pojetí a ne pouze vášnivého vzplanutí, dále sl. Kandlerová za dvě v detailech dobře charakterisované role, v nichž byla illuse skutečnosti, a konečně znamenitá vždy paní Hessová. Záslužně vedli si i ostatní interpréti úloh. Scéna byla působivě postavena p. Kubíkem ml. a komparsy vykonaly pěkný kus namáhavé práce. Všichni se přičinili, aby výkony svými udrželi se v ovzduší celé té chmurné a bolné tragedie utlačených tkalců.

— *jbz.* —

∴ Partie z Městečka u Křivoklátu. Mistr Al. Kalvoda vyrazil z jara se svou školou do volné přírody. Mladí adepti malířského umění pobyli si v rozkošné krajině hezkou dobu a vrátili se domů s bohatou kořistí. Kalvoda učinil z exkursní žně pečlivý výběr a uspořádal výstavku prací svých žáků. Dověděli jsme se o tom, napadlo nám, že bychom si mohli do Kalvodova atelieru zaskočit . . . ale pak jsme si řekli, že by to přece jenom bylo trochu předčasné obírati se seriosně s takovou přece jenom ještě tuze zeleňoučkou produkcí. Ale tu jsme si vzpomněli, že jsme ještě neviděli Kalvodova atelieru. Ten bude za to stát, abychom se tam vypravili. A tak se stalo, že jsme se octli napřed v Kalvodově atelieru. Prohlížíme obrazy mistrovy, kypící barevnou nádherou, pobudeme hezkou chvíli před výstavkou kraslic, prohlížíme si krásný, starobylý nábytek v intimním atelierovém zákoutí a pomalu bychom byli na žáky jeho a na jejich obrazy zapomněli jako na smrt. Vešli jsme a hle . . . nelitovali jsme. Kalvodova škola vykazuje několik velice pozoruhodných a slibných talentů. Psali jsme tenkráte o výstavce a požádali jsme Kalvodu, aby nám sám vybral pro reprodukci některou z vystavených prací. Mistr doporučil nám pro reprodukci krajinku nejnadanější své žačky sl. A. Cerhové. Rozhovořili jsme se potom o mladistvé malířce a Kalvoda se ku podivu rozjařil, když nás upozorňoval na její nadání: »Je to duše jemná, hluboce založená, snivá, která miluje něžné, zatulené koutky v přírodě. Její subjektivní pochopení je až překvapující, v barvách skorem rozcitlivělých zachycuje náladu, vtělujíc v plátno ono melancholické ticho těchto koutečků, jež dovedou duši rozezpívati.« Opakujeme slova Kalvodova na místo vlastního úsudku — to ostatní výmluvně dopoví reprodukce roztomilého obrázku, jejž zařaďujeme dnes do listu. —*r.*

∴ **Otto Peters**, jehož Jarní pohádka zdobila minulé číslo Máje, a jehož dámskou podobiznu přinášíme dnes, jest jedním ze slibných talentů, jež nám v poslední době odchovaly umělecké naše ústavy. Petersovo mládí a svěžest jeho štětce skýtá pevnou záruku zdravého rozvoje umělcova, neboť přes to, že v obou ukázkách mladé jeho tvorby pozorovati lze ještě stopy vlivů cizích, zdá se již vědomě kráčetí cestou, vedoucí bezpečně k individuálnímu výrazu vlastního cítění uměleckého. Něha myšlenky, kresby i koloritu činí zvláště »Jarní pohádku« sympatickou, řekli bychom líbivou, kdyby nebylo toto slovo tak diskreditováno, a přece nikterak přesládlou nebo mdlou. *X.*

∴ **Staronová synagoga v Praze**. Hlavní asanační třída, jejíž širokým ústím vyprchala ze Staroměstského náměstí valná část jeho rázovitosti a všechna jeho staropražská intimita, dotekla se i nejpamátnější pražské modlitebny židovské a jedné z nejstarších a nejzajímavějších staveb pražských vůbec. Ze svého těsného a špinavého okolí, do něhož se tak znamenitě hodila a kde imponovala svými mohutnými cihlovými štíty, ocitla se Staronová škola na volném prostranství a za nedlouho prouditi bude kolem ní ryčný život moderního velkoměsta. Cizinci, kráčejícímu Mikulášskou třídou, bude jistě překvapením, spatří-li pojednou uprostřed čtyřpatrových činžáků krčiti se starobylou svatyňku, ale náladovost místa, která působila nejmocněji, bude ta tam. Synagoga patřila ode vždy k nejčastěji navštěvovaným pražským památnostem a zvláště umělce — mezi nimi i Jos. Mánesa — lákaly šeré její zdi a tajůplný její vnitřek. Staronová synagoga, pochází ze XIII. století, kdy zbudována byla na místě modlitebny starší, r. 1142 vyhořelé a staletí, která přes ni přešla, obetkala ji legendami a pověstmi. Pro Máj nakreslil tuto stavbu, jednu ze vzácných památek přechodného slohu gotického, ak. malíř p. Freitag. *X.*

Toto číslo vydáno dne 2. září 1904. — OBSAH: ANT. KLÁŠAERSKÝ: Večer ve žních. Exeunt omnes. Evč. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — OTAKAR THEER: Mateřský stud. — QUIDO MARIA VYSKOČIL: Povídka Tyly Felsové — FEUILLETON: MILÁN FUČÍK: Smutné město. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: OTTO PETERS: Podobizna dámy. — A. CERHOVÁ: Partie z městečka u Křivoklátu.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrt letně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNÍKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA.

Babí léto.

Otevřeným oknem, kterým padaly do světničky vlažné sluneční paprsky právě nadcházejícího podzimu, starý Hájek díval se do prozářeného vzduchu a k modrým výšinám nebes. Bylo nedlouho po polednách, od východní strany vanul nepatrný větřík. Domek, kde Hájek přebýval, byl už skoro poslední v uličce, která jako rozjezděná a zaprášená cesta srázně vybíhala k prázdným polím a nedalekým lesům. Oknem bylo viděti přes cestu líchy strnišť a zoranin, pak smutné, zaschlé řádky brambořišť, dále svah dole posázený jabloněmi a nahoře opadávajícími třešněmi, a za tím vším černý jehličnatý les, nad kterým v těchto podzimních dobách smávalo se světlo úsvitů.

Nad splynulými korunami lesních stromů táhlo mračno stěhujících se ptáků, a stařec měl dojem, že i z té dálky zcela určitě slyší šumění jejich šerých perutí. Díval se za nimi upjatě pozoruje, jak někdy křídla jejich se zableskla a jak se zmenšovali plujíce čirým vzduchem v daleké končiny, nad nimiž před hodinou vznášelo se slunce. Pak najednou neviděl nic, a do oslablých očí mu vstoupily mžitky a mrákoty. Mnul si víčka, a pohledy jeho znovu pospíchaly k těm lesům, za těmi odletujícími ptáky.

Ale prohlédaje poznával, že všechen vzduch jest zamžen řiďoučkým kouřem, vycházejícím jako z malých pasáckých ohníčků. Pole i meze, sad i les v něm splývaly, a vše jakoby se také táhlo a odcházelo tam v stranu polední. Jen přes úzkou cestu Hájek viděl ještě jasně, a zdálo se mu, že tady, docela blízko před ním vzduch jest naplněn zlatým prachem.

V tom vzduchu objevilo se teď dlouhé bílé, jako stříbrné vlákno. Zvolna plynulo podle okna starcova, okamžik jakoby se zastavilo před jeho zrakoma a pak podobno malému, útlému vidění vznášelo se nad cestou a zmizelo také tím směrem, kde hřálo poledne a kam zapadli přelétaví poutníci.

»Babí léto!« zašeptal si stařec a cítil, že se mu točí hlava. Celý svět jakoby se nahnul a zvolna se vším všudy také se ubíral v tu stranu.

»Všechno tam odchází — já taky půjdu, odvane mne to jako ty pavučiny — už je to tu, už je to tu, hodina má se přiblížila.«

Dořekl to hlasem třaslavě chraptivým a obrátil se do světničky. Malý vrásčitý obličej šedomodrých očí a značně prošedivělých vlasů zvedal se z kouta tázavě k němu. Seděla tam na stoličce stařenka bezmála osmdesáti let.

»Co pořád mluvíš — cos to zas povídal?« ozvala se.

»Díval jsem se na babí léto, jak letí —.«

»Ať letí, co máš pořád s tím babím letem?«

»Tak — letí, letí, a mně je náramně smutno. Pořád se mi zdá, že každé jeho vlákno dívá se na mne a že kývá: pojď, zvedni se a taky poleť.«

»Blázne!« nevrle ho pokárala stařena. »Tedy se pořád nedívej, když tě ty pavučiny děsí.«

Hájek učinil tři vratké kroky ke své posteli, ale pak přece ještě se obrátil a přistoupil znova k oknu. Opět upřeně se dívat do vzduchu vyjasněného teplým kouzlem zářijových paprsků, ale ochablé zraky jeho neviděly už ničeho než ten pruh jasného světla nad ce-

stou, a v něm táhlo nesčíslné množství takových vláken, a jen se to mihalo, jak vše plynulo jedním směrem od východu k západu podobno hebkým nitím, sunoucím se zvolna ke kotouči neviditelné přeslice.

Starce zmocnila se hluboká melancholie. Vídaje ta bílá vlákna stěhujících se pavoučků, v pozdních letech svého života vždy pociťoval truchlivost a smutek. Poletování babího léta působilo na něho mocnějším dojmem než odlet ptáků a podzimní opadávání stromů. Každé to vlákénko jakoby mělo malou duši, podobno jsouc bludičkám, které se někdy záludně objevují nad bažinami a močály.

Ale potom přece odešel na lůžko. Tlačila jej tam tíha jeho osmdesáti čtyř let. Zavíraje oči, ještě stále viděl před sebou zaprášenou cestu a nad ní pruh světla, ozlacený podzimním sluncem, a v tom pruhu němě plynuly týmž jedním směrem, za týmž nedohledným cílem tisíce a tisíce babích let. Rozevřel zamžené zřitelnice.

»Sestro,« ozval se po chvíli, »vidíš?«

»Co?«

»Podívej se z okna — jakživ jsem neviděl tolik babího leta.«

Stařena ani se neohlédla.

»Zas něco máš! Kdepak bych viděla, když mám tak staré oči!«

Ztišili se oba, a stařeně se zdálo, že bratr spí. Ale přemítal. Myšlenky jeho vracely se do dávných mladých let, kdy se na něho ještě usmívalo jaro života. Byl vždy chud a dosti zkoušel, ale radost ze života nikdy neopustila jeho srdce. Bývalo hezkým, růžovým mladíkem, sto dívčích hlaviček točilo se za ním. Pak si vybral jednu, a žili spolu v další bídě a v štěstí, oba jsouce stále »jako dvě květiny«, jak o nich po mnohá léta říkával pan děkan, který je oddával. S dětmi přibývalo též nedostatku, ale i když doléhal na ně hlad, oba si zpívali nábožné nebo národní písničky. Pak oba sestarali, žena umřela, děti se rozlétly po světě jako vyvedená ptáčata. Chudoba byla u většiny z nich, a ta vždy nejsnáze přetrhává i pevné rodinné svazky.

Tak starý Hájek osaměl, až na stará kolena, když už taky sama nevěděla kudy kam, přistěhovala se k němu svobodná sestra. Od čtrnáctého roku sloužila až do sedmdesátky, a tu na sklonku svých životů sblížili se opět ti dva pokrevenci, kteří se rozešli před šedesáti lety. Sestra poléhala, měla bolavou nohu, za to stařík byl ještě svěží a vydělával na živobytí. Vláčel se s muzikanty po vsích a hospodách, nose svoji basu na ohnutém hřbetě. Ale jak se postavil se smyčcem v ruce ke svému nástroji, někdejší křepkost se do něho vracela, a tak vydržel státi u basy své třebas dvě noci. Ve dne rozepisoval noty a dostával od svých druhů muzikantů po dvou krejcařích za stranu velikého notového formátu.

Ale teď už minulo všecko, nejhorší doba života nastávala. Sestra rozdala skrovné úspory vdávajícím se neteřím, a ty se k ní teď už nehlásily. Tak stařec se stařenou tloukli ode dne ke dni to dohořívající živobytí, stará panna již značně morousovitá, za to stařec ustavičně veselý a rozplývající se v písničkách. Měl ještě bystré smysly, zvláště zrak i sluch, a tváře, které pod očima byly hladké a lesklé, červenaly se mu jako růžičky. Chuť k životu ho neopouštěla, jen ty údy kdyby byly lehčí.

»Mlč,« smával se bručící sestře, »až budeme bohatí, koupíme si loďku a večer budeme spolu jezdit po tiché řece nebo po jezeře. Já budu hrát a ty budeš zpívat. To pak budou časy Kalašovy! Nic nemůže býti krásnějšího než hudba a zpěv na vodě za jarní noci.«

Sestra se na něho osopovala za tu prostořekost, ale on se smával, přitiskl k prsům vyholenou bradu a spustil starodávnou písničku o dvou roztoužených milencích, a zpíval ji dobrou hodinu, neboť ta píseň měla aspoň dvacet slok. Nebo, hubovala-li na bídu a nedostatek, konejšíval ji slovy:

»Jen trp, dušičko křesťanská — to je orací pro trošku hladu! Vydrželi jsme ho dost, když nám bylo dohromady čtyřicet let, a teď nám to je hračkou, když nám už je sto šedesát. Postem očistíme se ode hříchův a budeme svítit jako svatí otcové v temnostech.«

Než na konec přešlo i to, a starcovi se zetemňovala pamět, hrdlo již nestačilo dozpívati žádnou celou písničku. Do nedávna viděl ještě přes cestu ta pole, luka i les, ale nyní bylo vše jako v mlhách, a Hájek spatřoval pouze onen ozářený pruh vzduchu nad cestou a v něm ty neustále od východu k západu plynoucí bělavé pavučiny.

Nyní tedy spočívaje na staré úzké posteli přemýšlel, a v ochablém mozku pletla se mu s přítomností minulost. Pojednou se opět vytrhl.

»Sestro, spíš?«

»Co zas chceš?«

»Prálas, že musíš něco prodat, když není co jíst.«

»To víš, že není.«

»To ti povídám, prodej co prodej, třebas se mne tu peřinu, ale evangelium, kalendář a hodiny neprodávej. Ty tři věci nemají scházet v žádné pořádné rodině.«

Sestra už neodpovídala, a pak dlouho trvalo mezi oběma ticho. Z venku ozýval se občas šum, někdy vůz zarachotil po cestě, někdy s pokřikem přeběhly pod oknem děti. Zlaté slunce padalo na žloutnoucí stráň a ztichlý vzduch se naplňoval mlžným podzimním oparem.

Sténajíc stařena smekla se se stoličky a šourajíc se po světničce, zavřela okno.

Potom přistoupila ke kamnům, rozdělila do dvou hrnků kávy a podávajíc jeden bratrovi, přidala k tomu housku.

Hájek vetchou pravicí vzal hrnek a levicí se chápal housky. Vstrčil ji do hrnku a chvilku čekal. Pak zvedl hlavu k sestřině koutu.

»Tak jsem si vzpomněl, jak jsem před lety chodíval do Vídně. Šest, sedm dní mi trvala vždy jedna cesta. Nazpátek jsem chodíval přes Znojmo jenom k vůli houskám. Panečku, tam byl karásek za dva krejcary! Nakoupil jsem jich vždy za dvacetník, a jakou z nich měly radost děti!«

Pohnul v hrnku houskou a pak ji nesl k bezzubým dásním. Chvilku žvýkal namáhavě, načež odložil nedojedek a dosrkl kávu.

»Zaplať Pánbůh — to jsem se posilnil! Otče náš, jenž jsi na nebesích — .«

Odříkal polohlasitě všecky obvyklé modlitby, shodil se sebe kabát i nohavice a opět ulehl.

»Sestro,« vzpomněl si po chvilce, »podívej se z okna.«

»Co tam zas máš?«

»Jest-li tam ještě poletuje to babí léto.«

»Vždyť už je skoro tma, kde pak bych mohla vidět, zdá li poletuje.«

»Já vím, jak zapadne slunce, babí léto už přestává lítat, ale dnes pořád se mi zdá, že ho létá plno i za tmy.«

Měl chuť hovořiti, než sestra jeho už neodpovídala. Mrzutě si přitáhla na ucho cíp podušky a za minutu usnula neklidným spánkem starých lidí.

Stařec tedy umlkl a zavřel oči. Jaro mladosti jeho opět se mu vtíralo do paměti, v hlavě mu vířilo a šumělo.

Asi o půlnoci stařena se probudila jeho voláním:

»Sestro, sestro, podívej se, ta je hezká!«

»Kdo?« rozespale ptala se sestra.

»Ta holka.«

»Která holka?«

Hájek se odmlčel.

»Co to breptáš, pro Pánaboha?« divila se stařena.

»Co to breptám — na mou věru, já myslil, že je mi dvacet let a že jsem v Mezihoří — tam mě taky jedna chtěla.«

»Kdyby's se raději modlil, starý člověče!«

»Tak teda se budu modlit — jak chceš!« řekl mrzutě stařec a obrátil se na lůžku. Ztišil se a stařena se domnívala, že usnul tvrdě. Ale když venku bledla tma a když se rozjasňovala východní obloha, Hájek tiše lezl s postele a přistupoval k oknu. Přiložil malou hlavu až k samé tabulce a upjatě se díval do jitřního vzduchu.

»Kam zas koukáš?« zakřikla ho udivená sestra.

Trhl sebou a obrátil se.

»Eh, co — nikam nekoukám.«

»Chceš vidět, jestli to tam zas lítá, viď?«

»Lítá — bodejť by nelítalo!«

»Když toho máš pořád plnou hlavu!«

Vrátil se k posteli a sedl na ni. Na jasnícím se obdélníku okna vystupovala čím dále určitěji jeho schýlená postava. Jak tak nepohnutě seděl na posteli, nohy maje svislé v temnu, podobal se ztuhlému poprsí. Obličej jeho byl sinavě bledý, vlasy, pokrývající ještě celou lebku, úplně bílé, a v té chvíli v odlesku ranních červánků nabývaly zarudlého, jako kovového nádechu.

Náhle vypjal hlavu, zapadlý hrudník se narovnal a protáhl.

»Sestro, něco mi musíš udělat — ale neodříkej, to ti povídám, je to beztoho tvoje poslední služba.«

Stařena zvedla k němu rozespalé oči.

Bratr ztěžka si odkašlal.

»Až bude den, dojdeš k hrobníkovi a dáš mi vykopat hrob — rozumíš?«

Stařena plna úžasu se pokřižovala. Čekal minutu na její odpověď, ale ona najednou vypukla v pláč a házejíc před sebou rukama volala:

»Ne, ne, nepůjdu! Což pak to může být?«

»Proč by to nemohlo být? Bohatí si za živa dávají stavět hrobky, proč bych si já nemohl dát vykopat hrob?«

»Hrobník ho nevykopá, pokud si neumřel.«

»Tedy řekni, že jsem už v Pánu. A už mi neodmlouvej, sestro, prosím tě. Myslil jsem na to dlouho v noci, a tu mne pojala taková žádost, že musím vlastníma očima ještě vidět, kde budu po smrti spát. Nezakřikuj mne, bylo by to marné. To musí být, sic bych měl zlou poslední hodinu. Mám takovou divnou hrůzu před místem, kde budu ležet. Pořád mne to odtud taky táhne. Odchází to všechno tam, pryč, Bůh ví, kam, a všechno volá na mne: Pojď! Volají tak ptáci, padající listí a nejvíc tak táhnou pavučiny. Letos jen se vznášejí u mne. Omotávají mne se všech stran. Sotva udělám ze stavení krok nebo vystrčím z okna hlavu, už je tady babí léto, opřádá mi tváře, oči, celou hlavu a táhne mne za sebou. Já vím, letos už musím s tím babím letem letět, není jiná pomoc — ale ten svůj hrob musím před smrtí ještě vidět.«

Stařena čím dále usedavěji plakala a jen vrtěla hlavou. Ale stařík hartusil, stále vybízel a přesvědčoval, že by neměl pokojné smrtelné hodiny, kdyby mu nevyhověla.

Posléze tedy se zvedla a šla. Slunce právě vystřelilo nad korunami lesa prvé paprsky, když chtěla vystoupiti ze dveří.

Bratr ji ještě zavolal.

»Vidíš, vidíš,« pravil obměkčen její povolností a nutil se do žertu, »máš v sednici nebožtíka a ani neotevřeš okno?«

Odpověděla mu vzlyknutím, vrátila se a otevřela okno dokořán. Potom hlasitě kvílíc překročila práh a belhala se po ulici. Když potkávala prvého člověka, dala se ještě do většího nářku — nikoli, aby lež její byla pravděpodobnější, ale protože jí bylo ubohého bratra skutečně nesmírně líto, zrovna tak, jakoby byl už opravdu na prkně. Vyřkla jen slovo »bratr«, a to postačilo. Za čtvrt hodiny věděla už celá osada, že starý Hájek skonal. Nikdo se tomu nedivil.

»Jakpak, když už měl taková léta! V osmdesáti letech člověk už ani neumírá, to jen usne nebo z čista jasna zhasne jako svíčka.«

Slyše to zvoník ani už se dále nikoho neptal a šel odzvonit hodinku. Když pak stařena se dovlékla ke hřbitovu, hrobník už na ni kýval z nedalekého domku.

»Hned se do toho dám — usteleme mu hezky vedle jeho nebožky. No, dej mu Pánbůh nebe, byl to dobrý člověk — a kdopak teď podědí jeho basu?«

Když se sestra vrátila domů, našla bratra nataženého na posteli, zděšeného a bledého jako mrtvola. Až se ho ulekla.

On jenom pohledem točil se po ní.

»Už jsem to slyšel — už taky mi zvonili hodinku — pane Bože na nebi, co se to děje se mnou?«

Sestra už ani nevycházela z pláče. A slzíc uvařila snídaní, ale stařec ani neotevřel očí a jenom zamítavě vrtěl hlavou. Pak zamkla sednici a plazila se do lesa.

Vracela se ustrašena až o polednách, nesouc na zádech suchou otýpku. Ve dveřích střetla se s bratrem. Byl ustrojen a odcházel.

Málem se ho ulekla.

»Snad se mne nebojíš?« pravil šeptaje. »Jdu se tam podívat — víš, na ten hrob.«

Zdál se jí svěžejší a jako omladlejší. Pokoušel se také sundati jí s beder tu suchou klest, ale když o něho zavadila, zavrávoral jako opilý.

»Poležel jsem si, holka,« pravil k ní důvěrně. »Několikráte se lidé dobývali do sednice — aby tak byli otevřeli a já vyskočil na ně! Nesměl jsem ani mrknout ani dýchat.«

»Pánbůh nás netrestej — raději nemluv o těch věcech!«

»No — teď se tedy jdu podívat na ten hrob.«

Opatrně se rozhlížeje přešoural cestu a prolvlekl se křovím mezi zahrady. Byl nyní poněkud v lepší míře. Už si srovnal v hlavě, co a jak lidem řekne, že je opět živ. Svede to na mdloby, do kterých k ránu upadl, a to že tak zmatlo sestru.

Než se nadál, už tu na zahradě potkal sadaře. Pověděl mu to, a ten se smál na plné hrdlo.

»Teď teprve budete dlouho živ, dědku!« pravil Hájkovi.

»Já té vaší smrti hned nechtěl věřit — takoví zaschlí chlapíci ani nemohou umřít, ti mají duši napříč — kde pak by mohla z těla!«

Hájek šel dále a byl rád, že na hřbitově už nezastihl hrobníka. Jen zvedl od černých vrat hlavu a již viděl svůj hrob. Ano, tam, kde byla ta schnoucí bílá růže a ty vysoké slezy, tam to tedy je. Zvedala se tam již obdélná hromádka běložluté hlíny, rýč a motyka ležely na ní.

Starci se sevřela prsa, srdce ustrašeně zatlouklo, kolena se mu podlamovala. Vlekl se vrávoravými kroky k čerstvému hrobu a když tam došel, klekl na jeho okraji a podíval se dolů.

Šklebila se odtamtud na něho jenom mrtvá, studená hlína. Hrob byl pouze zhruba vykopán — jako pro chudého člověka. Z těch běložlutých nerovných stěn jeho tu a tam vyčníval tvrdý vlhlý oblázek, a dole, na dně rozšiřovala se kalužka bělavé vody.

»Brrr!« stařec odlehčil své ošklivosti a otřásl se po celem těle. »Ne, ne, tady nebude žádná krása! Sem nepůjdu, teď ještě nechci umřít — tady by se ani nespalo spokojeně, v té tvrdé, kamenité zemi, v té ohavné studené vodě!«

Odvrátil se ode hrobu a pak se zvedl. Už ani se neohlížeje na ten svůj hrob pracně odcházel se hřbitova a vracel se stezkou mezi zahradami domů. Když vstoupil před své obydlí, polední slunce vrhalo na něho bohatství svých paprsků, příroda oddychovala sladkými uspávajícími vůněmi podzimu. Vlákna babího léta zase táhla rozehřatým vzduchem jako malé přeludy, a dvě tři z nich omotala starcovu hlavu.

Ucítil jejich šimravé dotknutí, zachvěl se a rychle si otřel obličej.

Pak vzdorně pohodil hlavou a řekl posupně:

»Jen leť, jen mne omotávej — já za tebou nepůjdu!«

Ale šel, nedočkal se už ani večera. Nezvonili mu umíráčkem ani mu nekopali hrobu nadarmo. Když slunce zapadalo a poslední vlákno babího léta sunulo se zvolna podle otevřeného Hájkova okna, ovinulo se kolem duše starcovy a odneslo ji s sebou do neznámého světa.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

PÍSEŇ O VINETĚ.

(Dokončení.)

Byl to Grozvin, byl to Hilboj,
na cestu dva v plné zbroji
svítili jim — ticho chvíli,
u sloupu již oba stoji,

Pod nímž k stolu kamennému
byla Svana spjata kruhem,
smolnice i hlavy kloní
syn a otec — co druh druhem

Krytý ze zadu se plíží
tichým kočky po tmě krokem,
s Gurem co má jeden práci,
druhý rychle s Palnatokem

Hilboji a Grozvinovi
ze zadu meč do zad vrazí,
výkřiky dva — jež pád těl dvou,
echem v skalách doprovází.

Na útěk se postrašeni
muži s pochodněmi dali,
jeden skácen u schodiště,
pochodeň však dřív mu vzali.

Druhý ubit, za roh skály
když chtěl poděšen se skrýti . . .
Ku Svaně i ku dítěti
teď se mohli obrátiti.

Gure v tvář jí rychle svítil —
»Mrtva!« křik se zpátky řítě,
sotva že jej zachytili —
Palnatoki zved však dítě.

Mlčky zvedl svého vnuka,
v plášť jej s péčí matky halil,
o Gure víc nestaral se,
stráži kýv a s ní se vzdálil.

* * *

Zatím šeré kalné jitro
nad Vinetou spící vstalo,
Palnatoki chvátal k člunu,
tušil, že má času málo.

V hlavní stan svůj dítě složil
do bezpečných, věrných dlaní,
a pak odebral se k lodím,
dorazil k nim při svítání,

Seřadil je, heslo dal jim,
a to heslo znělo »Aki!« —
šikem na to na Vinetu
pustil svoje mořské draky.

Stranou směrem od Kaminu
s loďstvem Magnus král se blížil
Thora bleskem, Palnatoki
kočkou od jihu se plížil.

Před Vinetou setkali se,
společně se v útok hnali,
Oj, což všecky zvony v městě
žalobně se rozhoupaly!

Vzbuzen hlomozem a zvony,
do nichž signály trub štěkly,
Burislav se vzchopil v loži,
jak se všecky stráže lekly!

Běžel zámku na terasu,
k jihu zřel i ku severu,
kam zrak zvedl — lodě, lodě!
Každou stranou v každém směru!

Kde jest Grozvín? — Kde jest Hilboj?
Kde jsou věrné jeho pluky?
Mečem jal se v štíty třískat?
křičel, až meč pad mu z ruky.

Ještě viděl rudou záři
prvních smolných žhavých věnců,
ještě zahlíd, kterak lodě
chrlí spousty ozbrojenců,

Ale neviděl již více
obraceje zraky k moři,
v hlasném křiku »Aki! Aki!«
celá Vineta že hoří!

Neviděl, jak od severu
Magnus do města se vrhá,
neviděl, jak Palnatoki
od jihu vše skály trhá,

Kterak ve chrám Svantovita
celým jezem, přes vše skály,
větší sok, než oheň — moře
již se kaskadami valí!

Sklonem půdy kterak stoupá,
roste, hučí, duní, ječí,
v zvonů třesk a sykot šípů
v hlahol, pokřik stále větší!

Hrůzyplný den jak soudu
nad Vinetou náhle vstává,
orel msty jak s křikem »Aki!«
neúprosným křídlem mává.

Šiky jsou zdi padající,
které drtí řeže stoupa,
a nad střechy města v kouři
vítězně jak moře vstoupá!

Jakby kdosi vyrval moře,
z hlubin zburcoval je spící,
tak se valí, roste, tryská
nezdolné a vítězící!

Obrovité sochy bohů
se zdí se i hradeb řítí,
všady nářek, sten a klení
v kalených střel krupobití,

Ohně praskání, syk vody,
celé černé mraky kouře,
v jeden chaos všecko mění
živlů všech i lidí bouře.

A když s Palnatokim Magnus
v brodu krve a zdí tříšti
setkali se před večerem
v dýmu města, na bojišti,

Poslední než zvony měské
sklesly s třeskem ke dnu moře,
kamení lvi na Jomsburku
zařvali své k nebi hoře!

(Konec VI. zpěvu a posledního.)

POZNÁMKY.

Prameny této básně byly: Šafařík: Starožitnosti atd. — Kollár: Přímětky a vysvětlivky k »Slávy dceři«. — Giesebrecht: Wendische Geschichten. — Šafařík: O jménu a položení města Vinety atd. Č. č. M. 1845. — Erben K. J.: Obětování zemi Č. č. M. 1848. — Jómsvikinger. Saga a Knytlinger Saga. — Drobnější noticky a údaje z různých časopisů a encyklopedií.

FR. HERITES:

Křemen a hlína.

Román.

(Dokončení.)

XXXVI.

Čas letěl, jako pták ohnivák by letěl přes krajinu a mizel v dáli . . .

Nad hrobem Václava Nováka na hřbitově Kosteleckém postaven byl důstojný pomník a hrob upraven skvěle, květinami vzácnými posázen. Do hlav smuteční vrba babylonská vsazena.

O prvních Dušičkách objevil se na hrobě Václavově věnec z dělaných květin; poslán byl z Vídně, z obchodu květinářského.

Věnec zůstal na hrobě ležeti až do jara.

V té době byla Rachel už znova provdána.

Baron Henig, který krásné paničce dovedl býti ohnivým rytířem, hotovým vždy do klece lví vskočiti jí pro rukavičku, naproti paní rozvedené zaujal chování co nejopatrnější a když se stala vdovou, nalezl si vhodnou záminku, aby mohl na nějaký čas zmizeti z jejího okolí.

Když se vrátil, byla již Rachel markýzkou de Ponsard a sídlila v Paříži; každé číslo ‚Figara' přinášelo aspoň její jméno v čele přední pařížské společnosti. Vévodila dostihům, pořádala plesy a dávala týdně dýchánky, jež prosluly svým významem společenským, uměleckým i politickým, v nichž uzavíraly se státní aliance a dosazovali se i shazovali ministři. Starý markýz de Ponsard postupoval od hodnosti k hodnosti a počítalo se s ním vážně jako s kandidátem presidentského křesla republiky pro příští volby, ačkoli bylo známo, že v případu převratu by také s restaurací se smířil, když by dvůr královský vykázal a vyhradil jemu a jeho choti zvlášť vynikající místo a náležitý vliv na osudy země.

Do Libnic, kde odpočívali první její muž a jediné její dítě, Rachel nikdy již nezavítala.

Jednou v letě dáma v kočáře jela krajinou a dala zastavit v Kostelci. Na hřbitov zašla, navštívila hrob Václava Nováka a zanechala

tu kytici čerstvých růží. Ale ta dáma byla hraběnka Klára Szároszy.

Pak pomník na hřbitově jihočeském, vysazený jihočeským větrům a prudkým vichrům, pustnul. Květiny na hrobě pomrzly a nebyly novými nahražovány; jen vrba smuteční prospívala a rostla a skláněla své větve vždy hlouběji dolů na rov Václava Nováka, zarůstající travou, lebedou a kopřivami.

Jan Novák brzo po krvavé stávce, která mezi četnými oběťmi na straně dělnictva, vyžádala též život jeho bratra, vystěhoval se s celou rodinou navždy z Libnic.

Se svými penězi odstěhoval se do Prahy, koupil si dům, snad dva, tři domy, a privatisoval.

Vlastenecká společnost pražská zmocnila se ho a že neměl co dělat a na smrt umdléval, zrovna kousal se dlouhou chvíli, upotřebovala jeho k rozličným důležitým funkcím; pokladníkem celé řady podniků jej udělala, jednatelem nebo předsedou, i byl spolupořadatelem četných slavností národních, zábav a elitních plesů, v nichž paní Marie Nováková ovšem též hrála svou úlohu. Také jméno její, jako jméno manželovo, nikdy v novinářských referátech nescházelo mezi zvlášť vynikajícími účastníky.

Jan Novák jest pro vlast a národ všude horující muž. Výbojností, bojovností zrovna srší. Nemluví jinak, nežli radikálně. Nic není mu v Čechách vhod, ani v Rakousku, ani v Evropě vůbec. Hlásá přímo revoluci proti všemu po hospodách a vinárnách, v nichž jest denním hostem, vyhledávaje se zálibou místnosti s hezkými sklepnicemi.

Syn Novákův vystudoval práva a nastoupil kariéru úřednickou. Ačkoli jest jinak Čech, vlastenec také, jako otec — dává pozor, aby nikde nenarazil příliš svým češstvím i postupuje co nejopatrněji na svém štrébrovském řebříku.

Dcera Jana Nováka provdala se za důstojníka, majíc dosti peněz na kauci a na štěstí znajíc (dík hlavně máteři o to dbalé!) dobře mluviti německy, aby právě mohla udělati toto štěstí.

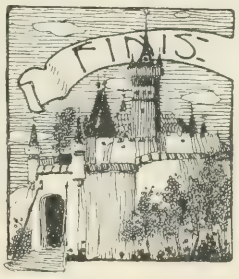

Libnice náleží potomkům starého Alberta Schmieda.

Spojili továrny Libnické s továrnami svými v jeden obrovský závod.

Lávka spojující kdysi nesmělé podniky dvou švakrů a přátel, když časem prohnila, jednoho roku jarními vodami byla stržena a odplavena, nebyla víc dostavena. Jan a Václav Novákovi s bratranci svými neuznali to tenkrát za potřebné, nechtěli ani a nepřáli si žádných styků společných.

Nyní v těch místech stojí nákladný most, spojující oba břehy říčky, tvořivší kdysi zeměpisné národnostní hranici.

»Všecko jest naše,« pravila Markéta Burgerová, hrdě rozhlížejíc se s mostu po obou stranách. »Všecko náleží Schmiedovým a tím také Němectvu — — — Nikdo víc nepostaví hráz, z které ustoupili Novákovi našemu přívalu, kterou opustili Novákovi . . . Celá krajina jest naše. Celá krajina jest Německá. Na věčné časy bude náležeti německému národu! Jeho křemenu nic právě neodolá ...«

Proti dělnictvu Schmiedovi zahájili krutý a bezohledný poněmčovací systém.

Všelidských hesel socialistických chopilo se brutální násilí a výsměšně pácháno bezpráví na bezbranných lidech, jmenovitě na dětech jejich.

Zakládány mezi českým lidem školy německé, do nichž české děti vábeny i sháněny všemi prostředky.

Stávkou nešťastnou zkrušený, pokořený a utlačený lid nepokoušel se brániti se. Podlehal moci a co více — podával se dobrovolně . . .

»Lid! Co je lid?« odmítali Bayerovi námítku, proti násilnickému jich systému předloženou jim, ovšem šetrně, aby se nepohoršili i ze strany vlády. »Poddejná, měkká hlína — bídná, neživá hlína. . . «

Ale v hlíně té jsou skryta tvrdá zrna křemene! — —

Stačí jediný náraz, aby z lidu vykřesal jiskry vědomí povinnosti — práva svého sebeurčování — — vlastní, samostatné, své, balvany moci i násilí kácející ohromné síly — — Rozdrtí i křemen váš . . .

VOJTĚCH ŠAFF.

Jméno sochaře Vojtěcha Šaffa prolétlo před léty po vlastech; pojíme ku jménu Šaffovu vzpomínku na mistrný vlys dívčí války v Čechách.

Osud zavál mne v dubnu t. r. do Babylonu nad Dunajem. Přirozenou snahou mou bylo seznati český život velemĕsta a ovšem v první řadě české umělce.

Známý literát byl nejen tak laskav, že udal mi adresu Šaffovu ve Vídni (XVIII, Gersthoferstrasse 144), nýbrž sám uvedl mne k němu.

Vešli jsme do patrového domu v ulici typu předměstského. Dvorem stoupali jsme po jednoramenném, přímém schodišti k sochařské dílně, zaklepali a vešli.

Přivítal nás drobný, as třicetiletý muž, vlající světlehnědé kštice, se skřipcem na nose a kozí bradkou v úzké tváři. Byl to Vojtěch Šaff. Návštěva naše ho potěšila, a v upřímné ochotě prováděl nás po obou místnostech své umělecké dílny.

Byly naplněny sochami, reliefy, poprsími a skizzami a vyzdobeny malbami Knüpferovými. — Všemu dominovalo mohutné sousoší Joviše a Pandory. Muž v plné síle svých plasticky sladěných údů a krásná žena zvedající se z jeho podnoží, postava plná svázané měkkosti a něhy.

V. Šaff: Relief.

Sousoší to pochází ještě z pobytu umělcova v Římě. Z půdy klassické vytryskla rovněž v životní velikosti provedená socha Ledy s labutí, dvojí skizza položivotní velikosti Olympie z Ariostova Zuřivého Rolanda a sousoší Krista s bičicem.

Skizzy ku poprsím Albertově, Kramářově, Eimově, Rezkově zaujímají hned po té naši pozornost výstižnou charakteristikou i jednoduchostí svého zpracování.

V půvabném postoji jeví se nám skizza hocha hudoucího na píšťalu, skizzy Cyrila a Metoděje, Tanečnice (půvabné linie rozevlátého šatu), Vln života, Bludičky, dále nippy: Já pán, Reklama, Ženství (náhá dívka na lovu), Zbožnost (poprsí), Chiméra.

Prach pokrývá návrh k pomníku Husovu, celou pyramidu postav. Marné myšlenky? Marná práce? Nevěříme. Z prachu vzlétá Phoenix, zúrodněn-li je prach ten poctivou prací a snahou.

Pak je tu skupina námětů smutných, návrhy k pomníkům, Albertovu, deska Dummreicherova.

Nejrázovitěji projevil se dosud talent Šaffův v plastickém reliefu. Není tím řečeno, že by pouze v reliefu spočívala umělecká specialita Šaffova. Ale je těžko osvědčiti se umělci probíjejícímu se hned v sochách neb výtvorech nákladných, monumentálních.

V Šaffově atelieru.

V Šaffově atelieru.

Že i v sochách vede si Šaff zdárně, dokázal svými sochami Vzduchu, Země na ballustradě českého zemského musea v Praze, dále velkým sousoším Vraždy nemluvňátek (římskou cenou poctěným výtvorem, jenž vystaven je v moderní galerii c. k. akademie výtvarných umění ve Vídni), sochou Konec písně, sochou sv. Anatolie pro venkovský chrám v Romagni, pomníkem inženýra Em. Ziffra pro Dornu Vatru v Bukovině, bronzovou statuettou Dantea (v majetku Vrchlického), skizzou Pochodeň Neronova a j.

Leč reliefem a najmě známým vlysem Dívčí války v Čechách probil se talent Šaffův dosud nejzjevněji na forum širé veřejnosti. Cyklus tento proveden v délce 16 metrů v jemném francouzském pískovci pro hlavní schodiště nového musea v Plzni. Původní sádrový model darovalo c. k. ministerium kultu nové české gallerii umělecké. — Z provedených reliefů jiných jmenujeme bronzovou pamětní desku svob. pána Jindřicha Dummreichera, známého chirurga pro arkády university vídeňské; bronzovou votivní desku chirurga Michla do chrámu v Korouhvi, bronzovou pamětní desku Siebeka v Mostě n. L., dále tři veliké medaillony Pravěk, Dějiny a Památky na novém městském museu v Praze.

V atelieru svém chová Šaff četné reliefní skizzy: Evu, Únos, Východ slunce, Tanec, Děti, Menu, Adam a Eva, Zde by měly kvésti růže (použito za titulní kresbu k stejnojmenné knize Macharově).

Šaff modeloval četné náhrobky (Albertův, Hoffmannův, Michlův, Eimův) a velmi zdařile poprsí vynikajících mužů (Riegrovo, Rezkovo, Harrachovo, Eimovo, Kramářovo, Knüpferovo, Nerudovo, Macharovo, Tomašíkovo, Albertovo) i četné vkusné vásy (největší pro Naděždu Kramářovou).

Z výpočtu tohoto (neúplného) vidno, že Šaff je jako každý pravý umělec též neunavný pracovník. Díla jeho roztroušena jsou po Rakousku, Německu, Francii, Anglii, Italii, Rusku i Japonsku.

Oč teprve plodnější by byl, oč výše na týně umění by se povznesl Šaff, kdyby žil v okolí příznivém, kdyby snaha jeho nalezla pochopení, uznání zejména u vlastních krajanů!

Jak často nucen je tráviti čas nečinně, oddati se pracem, ve kterých umění má úlohu podřízenou. Boj existenční je bezohledný a nevolí vždy jemné zbraně.

V takových pochmurných dobách noří se duch Šaffův do uměleckých bání duchů jiných, minulých i přítomných. Má ve svém atelieru rozsáhlou knihovnu, obsahující díla odborná starší i moderní i díla klassiků v písemnictví.

Lionardo da Vinci dí: Umělec má svým uměním k vyšší formě života ciliti a k tomu potřebí má obsáhlého, prohloubeného ducha.

Šaff je umělcem přemítavým; když tvoří, vyjadřuje allegoricky nějakou ideu, řeší problem buď vlastní koncepce neb přimyká se k idei básníka a illustruje ji svým způsobem rázovitým.

Dlouhá, ladná Šaffova linie utkví pozorovateli v paměti, tak že pozná každý výtvor z ruky mladého mistra jediným pohledem, tak jako hudbu Smetanovu poznáme z pouhých několika taktů.

Je to linie svérázně česká. *E. T.*

= **Universitní kurs pro učitele** uspořádán byl péčí Ústřed. spolku česk. jednot učitelských letos v Náchodě. Byl to svépomocný pokus našeho učitelstva, které prohlásilo za jeden z hlavních bodů programu svého požadavek, aby učitelstvu dostávalo se vzdělání universitního. Poněvadž politické — ano především politické poměry ještě dlouho překáželi budou uskutečnění této tužby, pomáhá si učitelstvo naše zatím samo. Letošního kursu súčastnili se z Čech 83 učitelé, 17 učitelek, 1 katecheta a 2 dámy neučitelky; z Moravy 21 učitel, 10 učitelek a 1 profesor střed. školy; celkem tedy 135 osob.

Přednášeli: dr. E. Babák, dr. F. Čáda, prof. Drtina, prof. T. G. Masaryk, doc. A. Mrázek, prof. V. Novák. Kurs trval 11 dní.

Význam kursu je nemalý. Styk učitelstva školy obecné a měšťanské s učiteli vysokého učení osvěžil nejenom účastníky, ale i všechno české učitelstvo vůbec. Posluchači doplnili si obor vědomostí, ale — nač váhu klásti dlužno — nabyli nových popudů.

Z Náchoda dostane se »živé vody« kulturní prostřednictvím účastníků též učitelským spolkům, sborům, časopisům a jiným ohniskům české obce vychovatelské. Budou-li kursy další následovati a budou-li stejně šťastně připraveny, mohou se z nich pro učitelstvo vyvinouti krásné a originelní prázdninové festivaly. —*lk.*

= **Veřejná knihovna a čítárna v Lounech** vydala výroční zprávu za minulé období, ve které velmi jadrně promlouvá se o důležitosti knihoven a upozorňuje se na letošní návrh V. Štecha, aby zřizování knihoven bylo zákonem přikázáno obcím. Připomínáme k tomu, že návrhu nedáme umříti, ale že akci naši na sněmě podlomila obstrukce. Lounská knihovna půjčila za rok celkem 13474 svazky — v dosavadních pěti letech již 58721 svazek. Četlo 319 mužů a 40 žen. Dělníků 66, železničních zřízenců 58, žáků 53, živnostníků 41, úředníků 26, učňů 24, rolníků 10 atd. Z krásné literatury četl se 6031 svazek původní a 4004 sv. překladové literatury; cestopisných a dějepisných děl 1007, časopisů 1037. — Čítárnu navštívily 5832 osoby,

z nichž asi 10% byly ženy. Roku minulého četlo tu však o 380 osob více. Proč asi? Za vznik svůj děkuje knihovna poslanci F. Šrámkovi, za udržování ve vzorném pořádku knihovníku F. Neubrovi. Kdo a jaký náklad na knihovnu činí, zpráva nepovídá.

— **Marianská výstava v Praze.** Dvěma prostředky ode dávna dobývala církev katolická srdce věřících: nádherou a citem. V obou směrech služby neocenitelné vykonalo jí umění. A církev dovedla ho užiti tak, že nemá v tom ohledu soupeře. Prostá, slabá a chudičká vyšla ze světovládného Říma a brzo odtud ovládala svět slovem i skutkem. Nach pláště Caesarova nahradila rudým šatem

poctičtějších článků katolické kultury. Proto nelze ignorovati podnik, který způsobem ryze moderním — výstavou — znázorniti chce celou mohutnost a krásu tohoto kultu, třeba, že by různé zjevy vedlejší nasvědčovaly úmyslům jiným, méně ideálním. Pražská výstava je pouze českou součástí světové výstavy Marianské, chystané v Římě. Effektní rámec jí tvoří velkolepý, barokní letní refektář pražského Klementina, v němž prosté výrobky primitivního vkusu lidového, prodávané o poutích, ve směsici poněkud příliš pestré vystaveny vedle děl umělců prvního řádu a vedle předmětů, jichž umělecká, starožitnická i hmotná cena dosahuje výše pravých pokladů. Jsou tu ornáty,

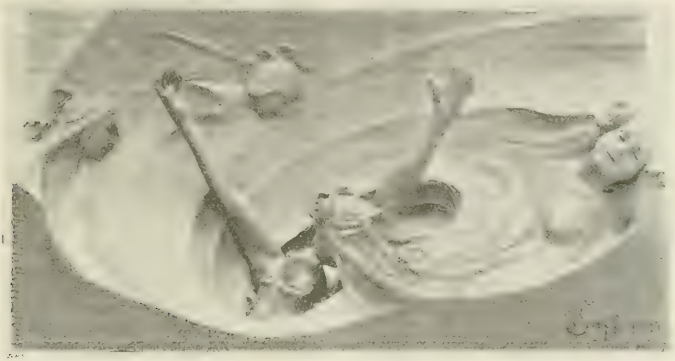

V. Šaff: Tonouci.

kardinálů, hůl imperatorovu zlatou, drahokamy zdobenou berlou, triumfální průvody slavnými procesími, o jichž mohutných rozměrech a pohádkových nádherách stěží utvořiti si dovedeme představu. V troskách leželo Forum, z amfitheatru i ze svatyň vysloužilých božstev lámán kámen a odnášeny celé sloupy do chrámů Boha trojjediného, kde vedle Syna člověka na trůně Božím zasedla milostná Panna-matka, ideál ženy čisté, utrpením veliké, patronky ponížených, k nímž se milostivě sklání a za něž oroduje. Sladká naděje naše! Po Venuši — bohyni krásy a rozkoše — bohyně odříkání a slitování. — Rozšiřujíc náboženství chudých statkem i duchem nemohla církev vystačiti důvody čistě mravními nebo rozumovými, a proto hledala cestu k srdcím lidí. A tu nalezla. Svými obřady, plnými mystického symbolismu a svým uměním. Lidé naši doby, nasáklí moderní filosofií skepse, příkře se stavící proti církvi vítězné a vládnoucí, s úctou chodí kolem věkovitých chrámů. Mimoděk sklánějí hlavy před božskou jiskrou umění, které stvořilo tyto velkolepé pomníky citové kultury lidské. A celý kult Marianský je jedním z nejkrásnějších, protože z nejmitry i berly jichž výzdoba oslepuje zlatem, perlami i drahokamy, monstrance, kalichy a jiné nádobí bohoslužebné, zlaté i stříbrné, kancionály s bravurními malbami miniaturními, v nichž vynikali čeští mistři šestnáctého století, obrazy i sochy, namnoze vzácná unika. Majetek chrámů, klášterů, mnohé předměly z pokladu svatovítského, proslavený kodex Vyšehradský i plody umění moderního. A všecky tyto věci, pro něž ani ohromný refektář nestačil, jsou v nějakém spojení s kultem Marianským, s tím kultem, který je zbožněním ženské passivnosti, lásky a oddanosti. Nelze se ubrániti hlubokému dojmu, vzpomeneme-li, kolik lidí hledalo a nalézalo útěchu a mír před tváří Panny, o jejíž ideální spodobení pokoušelo se tolik věků a tisíce umělců všech národů. — Nemáme místa ani úmyslu probírati výstavu podrobně a kriticky. Chceme jen upozorniti na její zajímavost. U nás, v klassické zemi náboženského hloubání a církevních bojů neměli bychom zavírati oči tam, kde nám církev názorně ukazuje svůj nástroj, jistě z nejúčinnějších. Výstava tedy nepostrádá ani významu kulturního. — Dvě, tři poznámky: proslulá diamantová monstrance loretánská

je tu vystavena v necenné nápodobenině. Karlštejnská Madonna v kopii Liebscherově, nepříliš šťastné. Také A. Dürrerova nejslavnějšího díla, »Slavnosti růžencové«, je tu jen kopie. Snad alespoň v Praze mohly býti vystaveny originály, nebo raději dobré fotografie? Z moderních českých umělců jsou tu vedle Levého, Lišky, Dítěte a Urbana jen Amort, Vosmík a Říha. Kde zůstal Bílek? Ten sem přece patřil celým svým dílem a svou Kalvarií v řadě první. *Yz.*

≡ **Štolbova Mořská panna** byla 4. t. m. provedena se znamenitým úspěchem v »Central Theater« v Lipsku. Překlad opatřil a na německé jeviště působivé veselohře té cestu proklestil spisovatel Robert Saudek. Dle lipských zpráv pokládá se úspěch Štolbův ze znamenité zahájení saisony.

∴ **Jos. Srb-Debrnov**, hudební spisovatel, zemřel po dlouhém utrpení v Praze dne 1. září. Zesnulý náležel k horlivým organisátorům hudebního našeho života, byl spoluzakladatelem pražského »Hlaholu« a dlouholetým jeho jednatelem; svého času nebylo téměř hudebního počinu, aby u kolébky jeho nestál Srb, jenž přinášel rodící se ryze české hudbě velkou, ideální lásku. V rukou Srbových scházely se všechny nitky nového našeho hudebního snažení, on byl spolehlivým rádcem i obětavým přítelem našim skladatelům, zvláště Smetanovi a Bendlovi. Básnil a překládal texty, ponejvíce pro zpěv sborový; z větších prací toho druhu jmenujeme kantátu »Příchod Čechů na Řip«, dumu to z dávnověkosti české o třech částech, uvedenou v hudbu Kličkou. Mnoho zabýval se Srb dějinami hudebními. Sepsal »Stručné dějiny konservatoře Pražské za dobu od roku 1808 do 1878« a cenný materiál příštím kritickým historikům zůstavil svými »Dějinami hudby v Čechách a na Moravě« (Novočes. bibl. č. 30 1891). Také obsažný náčrt českých dějin hudebních v Ottově encyklopaedii pochází z jeho pera. Kromě toho vydal společně s Ferd. Tadrou »Památník pražského Hlaholu« (1886) na oslavu 25leté činnosti spolku, sestavil stručný návod ku poznání nástrojů hudebních »Instrumentace« (1883) a cenné příspěvky k budoucímu životopisu Smetanovu podal svou nedávnou publikací »Z deníku Bedřicha Smetany« (1902). V rukopise zanechal mnoho pečlivě sebrané látky k slovníku hudebníků českých, k dějinám českého zvonařství, nástrojařství atd. Velmi závažna jest jeho korespondence se Smetanou, Bendlem a jinými skladateli, a záleží na zachování jejím i četných rukopisných sbírek zesnulého, v nichž uloženo mnoho důležitého pro seznání novodobých našich hudebních začátků. Jos. Srb narodil se 18. září 1836 v Debrnově u Kralup, po studiích universitních byl nějaký čas supplentem akademického gymnasia v Praze, později vychovatelem. Poslední leta byla mu řadou útrap jak nemocí, tak doléhajícím naň strádáním, v němž pomocnou ruku skýtalo mu jen něco málo nejintimnějších přátel, mezi nimi zvláště arch. p. Fanta.

M. B.

∴ **Karel Veselý.** Dne 1. září zesnul v Týnici nad Sázavou oblíbený druhdy lyrický tenor Národního divadla. Karel Veselý vyšel z Pivodovy školy, a jeho nejlepší partií byl učeník David z Wagnerových »Mistrů pěvců«, v němž nejplněji stělesňoval se divadelní jeho typ: prostí hoši zdravého jádra a přirozeného humoru. Veselý nadán byl hlasem svěžím, lahodným, a jak dlouho se zdálo, nezdolným; bohužel hověl však ve zpěvu naturalismu, jenž konečně podryl nejen jeho hlas, ale i zdraví jeho plic. *B.*

∴ **»Zájmy českého herectva.«** Pod názvem tímto počne v měsíci září vycházeti na Král. Vinohradech, Korunní tř. č. 10, časopis, který si obral za hlavní bod svého programu rozluštění sociální otázky a upravení existenčních poměrů českého herectva. Vedle toho chce prý věnovati nemenší pozornost českému divadlu vůbec a pracovati všemožně k rozvoji českého umění dramatického. Časopis tento vycházeti bude redakcí Karla Procházky, za spolupracovnictví známých prý jmen ve světě divadelním a literárním, ve lhůtách 14denních, v sešitech elegantní úpravy. Samostatná příloha belletristická »České Talenty«, dále přílohy »Zákulisní skřítek« a »Biblioteka původních prací dramatických« (najednou tolik pěkných úmyslů pro začátek snad mnoho), illustrace a obrazové přílohy opovězené v obšírném a příliš mnoho slibujícím prospektu činí nás na nový list pochopitelně zvědavými. Bohužel, dožil se český čtenář tolikráte již sklamání při podnicích, jež sice mnoho chtěly, ale málo mohly . . .

∴ **Václav Jansa** ve svém atelieru (Praha III., Všehrdova ul. č. 5.) počne začátkem měsíce října s vyučováním kreslení a malování krajin. Letos zařídí zvláštní hodiny kreslení figurálního pro dámy. Přihlášky přijímají se od 20. září.

Toto číslo vydáno dne 9. září 1904. — OBSAH: JOS. D. KONRÁD: Babí léto. — JAROSLAV VRCHLICKÝ: Píseň o Vinetě. — FR. HERITES: Křemen a hlína. — FEUILLETON: E. T.: Vojtěch Šaff. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: V. ŠAFF: Reliéf. — Dva pohledy na atelier. — Tonoucí. —

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. ranní v administraci (Praha, Štěpánská ulice č. 67.) v číslech o 16 stranách. Se sudými čísly vydávají se zároveň čtrnáctidenní sešity. Předplácí se na čtvrt roku K 2·50 (poštou K 2·90). —

VÝHODY PRO ODBĚRATELE MÁJE: Celoročním předplatitelům umělecká prémie. — Čtrnáctidenní příloha Z CIZÍCH LITERATUR (red. dr. Jar. Borecký) za příplatek jedné koruny čtvrtletně. Jinak sešit za 24 hal.

Otiskovati z Máje obrazy a články jakož i překládati tyto nedovolujeme vůbec, otiskovati drobné zprávy dovoleno jen s udáním pramene.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OMEZENÝM V PRAZE. REDAKČNÍ VÝBOR: ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANT. HERITES. JAR. VRCHLICKÝ, POŘADATEL ČÁSTI BÁSNICKÉ. VÁCLAV ŠTECH, POŘADATEL FEUILLETONU A OBRAZOVÉ ČÁSTI. DR. JAROMÍR BORECKÝ. DR. JIŘ GUTH. ANT. KLÁŠTERSKÝ. DR. RUD. J. KRONBAUER. — REPRODUKCE OBRAZŮ OD FIRMY HUSNIKA A HÄUSLERA. — TISKEM Dra. ED. GRÉGRA A SYNA

AP Máj
52
M3
roč.2

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY